BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
5
G
17
NAPOLI

5.
G
17

DIVI

AMBROSII

MEDIOLANENSIS

EPISCOPI,

OPERVM

TOMVS QVARTVS.

PARISIIS,

M. D. LXXXVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

SVMMARIVM LIBRI PRIMI, DE VOCATIONE OMNIVM GENTIVM.

DE propoſitione quæſtionum, quæ inter defenſores liberi arbitrij, & prædicatores gratiæ Dei vertuntur, intentione quoque authoris, ac tractandorum ordine, iuxta quem primitùs de voluntatis humanæ motibus & gradibus diſputandum eſt. De redargutione præterea quorundam non ſanè inter voluntatem & gratiam Dei diſcernentium. Cap. I.

Quòd omni humanæ voluntati naturaliter qualiſcunque inſit voluntas. Et de diſtinctione voluntatis in naturalem, animalem, & ſpiritualem. Quòd etiam diuina prouidētia, quamuis electum ſibi populum ſpecialibus ad pietatem direxerit inſtitutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis ſuæ dona ſubtraxerit. Cap. II.

De pulchra ac ſubtili huius quæſtionis tractatione, vtrum cùm bonæ voluntatis homo eſſe incipit, eadem quæ in ipſo erat, corrigatur voluntas: an alia ei quam non habebat, & quæ priori repugnet, detur. Quemadmodum etiam cùm in diuinis ſcripturis ſalus generaliter omnibus hominibus promittitur, pro parte hominū omnes homines nominentur. Cap. III.

De ſolutione calumnioſæ obiectionis, qua quidam dicunt authorem per ſuperiùs dicta contradicere Apoſtolo definienti, quòd Deus velit omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Et quòd profunditas diuinorum myſteriorum atque iudiciorum à nobis non ſit perquirenda. Cap. IIII.

Cur anterioribus ſeculis dimiſſæ ſint omnes gentes ingredi vias ſuas, vno tantùm Iſraële excepto, & ad cognitionem veritatis electo. Et quare Deus vni homini det gratiam, alteri autem deneget. Cap. V.

Qualis ſit natura humana ſine gratia. Cap. VI.

Cur ſaluator omnium hominum non omnibus dederit hunc ſenſum, vt cognoſcerent verum Deum. Cur etiā quidam paruuli ſalui fiant renati, alij pereant non renati. Cap. VII.

Fides vnde naſcatur, & vnde acquiratur. Cap. VIII.

Quòd à Domino Deo omnia virtutum dona dirigantur et diſponantur. Et quòd omnia in manu eius ſint. Quòdque Deus ſit author omnis boni. Cap. IX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE VOCATIONE OMNIVM GENTIVM. LIBER I.

De propoſitione quæſtionum quæ inter defenſores liberi arbitrij, & prædicatores gratiæ Dei vertuntur, intentione quoque authoris, ac tractandorum ordine, iuxta quem primitus de voluntatis humanæ motibus & gradibus diſputandum eſt. De redargutione præterea quorundam non ſanè inter voluntatem & gratiam Dei diſcernentium.

CAPVT I.

INTER defenſores liberi arbitrij, & prædicatores gratiæ Dei, magna & difficilis dudum vertitur quæſtio. Quæritur enim vtrum velit Deus omnes homines ſaluos fieri. Et quia negari hoc non poteſt: cur voluntas omnipotentis non impleatur, inquiritur. Cúmque hoc ſecundum voluntates hominum fieri videatur, gratia videtur excludi: quæ ſi meritis redditur, conſtat eam non donũ eſſe, ſed debitum. Vnde iterùm quęritur cur hoc donum ſine quo nemo ſaluus eſt, ab eo qui omnes ſaluari vult, non omnibus cõferatur. Atque ita contrariarum diſputationũ nullus terminus reperitur, dum non diſcernitur quid manifeſtũ, quid ſit occultum. De hac igitur compugnãtia opinionum, qua menſura & temperantia ſentiendũ ſit, quantum Dominus adiuuerit, annitar inquirere, exercens atque diſcutiens modulum facultatis meę in iis quæ cordi meo ſobriè (quantum arbitror) inhæſerunt: vt ſi in eas regulas proceſſerit ſtylus, quæ nihil offenſionis, nihil habeant prauitatis, non ſolũ nobis, ſed & aliis vtile ſit ad aliquem nos limitẽ perueniſſe, quẽ non debeamus excedere. Primitus itaque de voluntatis humanę motibus & gradibus diſputandum eſt. Inter quã & gratiam Dei quorundã non ſana diſcretio eſt, exiſtimantium quòd prædicatione gratiæ liberũ negetur arbitrium, nec aduertentium eadem regula ſibi poſſe obijci quòd gratiã negent, cùm eam humanæ voluntatis non ducẽ volunt eſſe, ſed comitem. Si enim tollitur volũtas, vbi ipſa eſt verarum origo virtutum? Si tollitur gratia, vbi ipſa eſt bonorum cauſa meritorum?

1.Tim.2.

Quòd omni humanæ voluntati naturaliter qualiſcunque inſit voluntas. Et de diſtinctione voluntatis in naturalem, animalem & ſpiritualem. Quòd etiam diuina prouidentia quamuis electum ſibi populum ſpecialibus ad pietatem di-
A *rexerit inſtitutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis ſuæ dona ſubtraxerit.*

CAP. II.

SED iam auxiliante Chriſto quod tractando cõcepimus, inchoemus. Omni animę humanę, quãtum intelligere atque experiri datur, naturaliter qualiſcunque ineſt volũtas, qua aut appetitur quod placet, aut declinatur quod diſplicet. Huius volũtatis, quantũ ad naturalem pertinet motũ ex vitio primæ præuaricationis infirmũ, genera ſunt duo, ſecundũ quæ volũtas hominis aut ſẽſualis, aut animalis eſt. Sed cùm adeſt gratia Dei, accedit ei per donũ ſpiri-
B tus tertiũ genus, vt poſſit fieri ſpiritalis, & per hunc excellentiorem motũ omnes affectus vndecunque naſcẽtes ſupernæ rationis lege diiudicet. Sẽſualis igitur voluntas, quã & carnalẽ poſſumus dicere, non erigitur ſupra eũ motũ qui de corporis ſenſibus naſcitur, qualis eſt in animis paruulorũ, qui licet nullo iudicio rationis vtantur, oſtẽdunt tamen aliquid ſe velle, aliquid nolle, cùm videndo, audiendo, odorãdo, guſtãdo, tangẽdo, & ea quibus delectãtur, amãt: & ea quibus offenduntur, oderũt. Quid autem eſt amare, niſi velle? aut quid eſt odiſſe, niſi nolle? Habẽt
C ergo etiã ipſi voluntatem ſuã, quæ etſi prouidẽdi & conſulendi impos atq; ignara ſit, in his tamen amat agere quæ carnis ſenſibus blandiũtur, donec vigor rationalis ingenij per maturiora miniſteria corporis excitetur, & ad famulantiũ ſibi membrorũ vſum nõ alieno motu, ſed ſua lege moueatur. Ab hoc ergo ſẽſuali appetitu, in quo remanẽt ij quos etiã in annis maioribus excordes videmus & fatuos, ad animalẽ ſurgitur voluntatẽ: quæ priuſquã ſpiritu Dei agatur, etiã ſi ſupra ſenſualem motũ ſeſe attollere poteſt, tamen ſine ſui amoris participatione in terrenis occi-
D duiſq; verſatur. In hac humana etiã ingenia, ſi corporeæ voluptati nõ turpiter ſeruiant, & cupiditates ſuas iuſtitiæ atq; honeſtatis legibus tẽperẽt, nihil ſupra mercedẽ gloriæ tẽporalis acquirũt. Et cùm pręſentem vitã decenter exornent, æternæ tamen beatitudinis prẽmiũ non habent: quia rectas actiones & bona ſtudia ſua non ad eius laudẽ atq; honorẽ referunt à quo acceperũt, vt in ipſa animali diſcretione ſublimius ſaperẽt, & excellẽtius cęteris eniteſcerẽt. Cùm enim quidẽ non ſolũ ad inſtituta vtiliſſimarũ artiũ, & doctrinas liberaliũ diſciplinarũ, ſed etiã ad inquiſitionẽ ſummi boni aciẽ intenderint, & inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpexerint, non agentes gratias tamen Deo, nec confitentes illũ ſibi eſſe huius facultatis authorẽ, ſed dicen- Rom 1.

tęs ſe eſſe ſapiẽtes,hoc eſt non in Deo,ſed in ſemet- G
Ibidem. ipſis gloriantes, quaſi ad veritatis inſpectionem ſuis
ſtudiis atque rationibus propinquaſſent, euanuerũt
Ibidem. in cogitationibus ſuis. Et quod illuminãte Dei gra-
tia inuenerant,obcæcante ſuperbia perdiderunt,re-
lapſi à ſuperna luce ad tenebras ſuas : hoc eſt ab in-
commutabili atque æterno bono ad mutabilẽ cor-
ruptibilémque naturã. Cùm ergo tales in amorẽ ſui
recidunt,& ita ſibimet placent, vt totum quod in ſe
laudabile iudicant,non ad dona Dei referant,ſed ſi-
bi vindicent , & ſtudio propriæ voluntatis adſcri-
bant,procul ab illa ſpiritali exulant voluntate,& ni-
hil in ſe habent quo ad vitam prouehantur æternã, H
incipiẽtes in ſemetipſis etiam illa tẽporalia Dei do-
Pſal.77. na corrumpere,& à bono eorum vſu in conſuetudi-
nem innumerabiliũ tranſire vitiorũ. Quamuis enim
ſcriptum ſit, quod cùm diſpertiret excelſus gentes,
quemadmodũ diſperſit filios Adã, ſtatuit terminos
gentium ſecundũ numerũ angelorum Dei, & facta
eſt portio Domini populus eius Iacob, funiculus
hæreditatis eius Iſraël:& ſcriptum ſit Dominum di-
Leuit.19. cere ad Iſraël : Eritis mihi ſancti , quia ego ſanctus
ſum, Dominus Deus veſter, qui ſegregaui vos ab
omnibus gentibus eſſe mihi . Et quamuis ſcriptũ ſit I
Heſter 10. in libro Heſter,dicẽte Mardochæo:Gratias tibi Do
mine,quoniam feciſti noua ſigna & prodigia , qua-
lia non ſunt facta in gentibus , diuidẽs omne ſeculũ
in ſortes duas,elegiſti vnã tibi populi tui , relinquẽs
Act.14. aliam gẽtibus. Et Paulus & Barnabas dicant:Et nos
mortales ſumus,ſimiles vobis homines,annuncian-
tes vobis conuerti ad Deum viuũ , qui fecit cœlum
& terram, & mare , & omnia quæ in eis ſunt , qui in
præteritis generationibus dimiſit omnes gentes in-
gredi vias ſuas. Quamuis ergo hæc & multa ſimilia,
veritatis ſcriptura pronunciet,ſecundũ ipſam tamẽ K
credimus & piiſſimè confitemur quòd nunquã vni-
uerſitati hominum diuinæ prouidentiæ cura defue-
rit. Quę licet exceptum ſibi populum ſpecialibus ad
pietatem direxerit inſtitutis,nulli tamẽ nationi ho-
minum bonitatis ſuę dona ſubtraxit,vt propheticas
voces & præcepta legalia cõuincerentur in elemen
torum obſequiis ac teſtimoniis accepiſſe . Vnde &
inexcuſabiles facti ſunt,quia deos ſibi Dei dona fe-
cerunt:& quæ creata erant ad vtendũ,venerati ſunt
ad colendum . In quam impietatem etiam illa gens
quam ſibi ab omnibus gentibus Dominus ſegrega- L
uit,tota tranſiſſet,niſi miſericordiæ ſuæ propoſitum
ſuſtentandis electorum lapſibus prætendiſſet. Nam
plenæ ſunt paginæ veteris teſtamenti de Iſraeliticæ
defectionis relatu,vt apertè appareat diuinę ſemper
fuiſſe gratiæ quòd non omnis ille populus diſceſſit à
Domino. Ita humana natura in primi hominis præ-
uaricatione vitiata,etiam inter beneficia,inter præ-
cepta & auxilia Dei, ſemper in deteriorẽ eſt procli-
uior voluntatem , cui committi non eſt aliud quàm
dimitti. Hæc itaque voluntas vaga,incerta, inſtabi-
lis,imperita,infirma ad efficiendũ, facilis ad auden- M
dum,in cupiditatibus cæca , in honoribus tumida,
curis anxia,ſuſpicionibus inquieta,glorię quàm vir-
tutum auidior,famæ quàm conſcientiæ diligentior,
& per omnẽ ſui experientiã miſerior fruendo iis quę
concupiuerit,quàm carendo, nihil in ſuis habet vi-
ribus,niſi periculi facilitatem:quoniã voluntas mu-
tabilis quæ non ab incõmutabili voluntate regitur,
tantò citius propinquat iniquitati,quantò acrius in-
tenditur actioni . Quandiu ergo homini ea placent
quæ Deo diſplicent,voluntas eius animalis eſt:quia
etiam ſi in bonis moribus agat , malè adhuc viuit ſi
non in Dei gloriam viuit. Hoc eſt enim proprium &
præcipuum piorum,vt in Domino glorientur , nec
ſe niſi in Deo diligant. Bene enim ſe amant,qui in ſe
opera Dei amant. Nam & Deus hoc amat in nobis,
quod ipſe fecit:& hoc odit , quod ipſe non fecit. Si
ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatẽ
rectè amamus in nobis:quæ vtique ſi opus Dei non
eſſet,amanda non eſſet. Quis autem homo,niſi ma-
læ voluntatis fuerit,bonã in ſe non amat voluntatẽ,
quæ ſuperni agricolæ prima plantatio eſt? Dicente
enim veritate:Omnis plantatio quam non plãtauit *Matth.15.*
pater meus cœleſtis eradicabitur : quicquid non eſt
eradicandum,manifeſtum eſt à patre eſſe plantatũ.
Bona autem voluntas , omnium virtutũ germen eſt
primum,quæ innixa origini ſuæ,in illa æterna & in-
cõmutabili voluntate requieſcet, vt verè ſit ſpirita-
lis:quoniam qui adhæret Deo,vnus ſpiritus eſt,dum *1.Cor.6.*
per communionem illuminantis & illuminati,iuſti-
ficantis & iuſtificati,regentis & ſubditi,omnis actio
ad vnum refertur:Et quod ad vnum refertur,vtriuſ-
que eſt:quia nec à Deo alienari poteſt , quod dedit,
nec ab homine quòd accepit.

De pulchra ac ſubtili huius quæſtionis tractatione , vtrum cùm bonæ voluntatis homo eſſe incipit , eadem quæ in ipſo erat,corrigatur voluntas:an alia ei quam non habebat, & quæ priori repugnet, detur. Quemadmodum etiam cùm in diuinis ſcripturis ſalus generaliter omnibus hominibus promittitur,pro parte hominum omnes homines nominentur.

CAPVT III.

HIc tractandum videtur vtrum cùm bonæ vo-
luntatis eſſe homo incipit , eadem quæ in ipſo
erat,corrigatur voluntas:an alia ei quam non habe-
bat,& quæ priori repugnet,detur. Quod vt euiden-
tius appareat,altius id non pigeat inquirere. Omnes
homines in primo homine ſine vitio conditi ſumus,
& omnes naturæ noſtræ incolumitatem eiuſdem
hominis præuaricatione perdidimus . Inde tracta
mortalitas, inde multiplex corporis animíque cor-
ruptio,inde ignorãtia & difficultas,curæ inutiles,il-
licitæ cupiditates, ſacrilegi errores , timor vanus,a-
mor noxius, iniuſta gaudia, pœnitenda conſilia, &
non minor miſeriarum multitudo quàm criminum.
His ergo atque aliis malis in naturam humanam ir-
ruentibus,fide perdita,ſpe relicta , intelligentia ob-
cæcata,voluntate captiua , nemo in ſe vnde repara-
retur inuenit : quia etſi fuit qui naturali intellectu
conatus ſit vitiis reluctari , huius tantùm temporis
vitam ſteriliter ornauit , ad veras autem virtutes æ-
ternámque beatitudinem non profecit . Sine cul-
tu enim veri Dei , etiam quod virtus videtur eſſe,
peccatum eſt , nec placere vllus Deo ſine Deo po-
teſt . Qui verò Deo non placet , cui niſi ſibi & dia-
bolo placet? A quo cùm homo ſpoliaretur: non vo-
luntate , ſed voluntatis ſanitate priuatus eſt : quia
nec detrudi ab innocentiæ ſtatu poſſet , niſi vo-
luntate

luntate peccaret. Quæ ergo natura erat bona, quali-
tate facta eſt mala. Et ille animi motus qui nunquā
poteſt ſine aliquo eſſe amore, hoc eſt ſine aliqua vo-
luntate, non perdidit appetitum, ſed mutauit affe-
ctum, id recipiens deſiderio, quòd debuit refutare
iudicio. Cùm igitur homo ad pietatē redit, (de quo
Pſalm.77. ideò dictū eſt: Spiritus vadens, & non rediens: quia
niſi illum Deus cōuerteret, non rediret) non fit no-
uum figmentum, nouáque creatura, non alia in eo
creatur ſubſtantia, ſed eadē quæ fuerat labefactata,
reparatur. Nec aliud ab eo aufertur niſi vitiū, quod
natura non habuit. Fuit enim in Adam natura ſine
vitio, qui per voluntatis inobedientiam mala mul-
ta contraxit, & in poſteros magis magíſque multi-
Matth.15. plicanda transfudit. Quæ vt vincantur, atque in ni-
hilum deducantur, non efficit niſi gratia Saluatoris,
qui opus ſuum opere ſuo reparat. Sicut enim dicit
1.Ioan.3. Ioānes Apoſtolus: In hoc apparuit filius Dei, vt ſol-
uat opera diaboli. Et ſicut rumpit vincula captiui, ſic
veſtit nuditatem ſpoliati, ſic ſanat vulnera ſauciati,
vt quod in ipſo agit, etiam per ipſum geratur. Cui
1.Cor.6. vtiq; contra hoſtē ſuū non expedit ſine protectore
confligere. Cum illo enim habet certamen, à quo
aliquando ſuperatus eſt. Non ergo fidat de viribus
ſuis, quæ etiam cùm eſſent integræ, non ſteterunt:
ſed per illum quærat victoriam, qui ſolus non eſt vi-
ctus, & omnibus vicit. Et ſi quærit, nō dubitat quæ-
rendi affectum ab illo ſe accepiſſe quem quærit. Nec
quia ſpiritu Dei agitur, ideo ſe putet liberum arbi-
trium non habere, quod ne tunc quidem perdidit
quando diabolo voluntate ſe dedit, à quo iudicium
voluntatis deprauatum eſt, non ablatum. Quod er-
go non interfectum eſt per vulnerantem, non tolli-
tur per medentem. Vulnus ſanatur, non natura re-
mouetur. Sed quod in natura periit, non reſtituitur
Hierem.31. niſi ab authore naturæ. Dicit Dominus: Et diſponā
Hebr.8. domui Iſraël, & domui Iudæ teſtamentum nouum,
non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui patri-
bus eorum in die qua apprehendi manum eorum,
vt educerem illos de terra Ægypti, quia ipſi non
perſeuerauerunt in teſtamento meo, & ego eos ne-
glexi, dicit Dominus: Quia hoc eſt teſtamentum
quod diſpoſui domui Iſraël poſt dies illos, dicit Do-
minus: Dabo leges meas in ſenſu ipſorum, & in cor-
de ipſorum ſcribam eas, & ero illis in Deum, & ipſi
erunt mihi in populum. Et non docebit vnuſquiſq;
proximū ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuū, dicens:
Cognoſce Dominū, quia omnes cognoſcent me à
puſillo eorū vſque ad magnū, quia propitius ero ini-
quitatibus eorū, & peccatorum eorum iā memor non
ero. Et dabo illis viam alteram, & cor aliud, vt me
timeant omnes dies in bonum ipſis, & filiis eorum
poſt eos, & conſtituam illis teſtamentū æternum,
quod non auertam poſt eos, & timorem meū dabo
in cor eorū ne diſcedant à me, & viſitabo eos vt bo-
nos eos faciam. Per Eſaiā quoque de gratia ſua Do-
minus, qua ex omnibus hominibus nouā creaturā
Eſaia 42. facit, eadē prænunciat, dicens: Ecce faciā noua quæ
nunc orientur, & cognoſcetis ea, & faciā in deſerto
viam, & in ſicca terra flumina. Benedicēt me beſtiæ
agri, Sirenæ & filiæ Struthionum, quod dederim in
deſerto aquam, & flumina in ſicca terra ad potandū
genus meum electum, populum meum quem mihi

A acquiſiui, vt enarrent virtutes meas. Et iterum: Per
meipſum iuro, niſi exibit de ore meo iuſtitia, & ver- *Eſaia 45.*
ba mea non auertentur, quia mihi flectetur omne
genu, & cōfitebitur omnis lingua Deo. Si ergo im-
poſſibile eſt iſta non fieri, quia nec incerta præſcien-
tia Dei eſt, nec mutabile cōſilium, nec inefficax vo-
luntas, nec falſa promiſſio: omnes iſti de quibus hæc
prædicta ſunt, ſine cuiuſquam exceptione ſaluantur.
Dat enim leges ſuas in ſenſum ipſorum, eáſque in
cordibus eorum digito ſuo ſcribit, vt agnitionē Dei
non doctrinæ humanæ opere, ſed magiſterio ſum- *1.Cor.3.*
B mi eruditoris accipiant: quia neque qui plantat, ne-
que qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat
Deus. Omnes hi à puſillo vſque ad magnum cogno
ſcunt Deum, quia vt venirent ad Chriſtum, à patre
audierūt atq; didicerūt: omnes educti ab errore di-
riguntur in viam vitæ, omnibus corde mutato recta
ſapere & recta velle donatur, omnibus timor quo in
mandatis Dei erudiātur, inſeritur. Fit in deſerto via,
& terra arida fluminibus irrigatur, vt qui prius ad
confitendum Deum os non aperiebāt, & velut mu-
C ta atque irrationabilia animalia in feritatem trāſie-
rant beſtiarum, diuinorum eloquiorum fontibus
mundati benedicant & laudent Deum, enarrantes
virtutes & mirabilia miſericordiæ eius qui elegit
eos, & in filios adoptauit, ac noui teſtamenti fecit
hæredes. Si autem (vt Apoſtolus loquitur) hominis
confirmatum teſtamentum nemo ſpernit aut ſuper- *Hebr. 9.*
ordinat, quomodo fieri poteſt vt ex vlla parte diui-
na promiſſio reſoluatur? Manet prorſus & quotidie
impletur quod Abrahæ Dominus ſine conditione
promiſit, ſine lege donauit: quia etſi quidam quibus
D hæc prædicata ſunt, non crediderunt: incredulitas
eorum fidem Dei non euacuauit. Eſt enim Deus ve- *Roman.3.*
rax, omnis autem homo mendax. Et illi quidem qui
audito euangelio credere noluerunt, inexcuſabilio-
res facti ſunt, quàm ſi nullum præconium veritatis
audiſſent. Sed certū eſt eos apud præſciētiam Dei,
Abrahæ filios non fuiſſe, nec in illorum ſorte nu-
meratos, de quibus dictum eſt: Benedicentur in ſe- *Geneſ. 26.*
mine tuo omnes tribus terræ. Credituros enim pro-
miſit qui dixit: Et non docebit vnuſquiſque proxi-
mum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens:
E Cognoſce Dominum, quia omnes cognoſcent me *Hier.31.*
à puſillo eorum vſque ad magnum. Reconciliandos *Hebr.8.*
promiſit qui dixit: Propitius ero iniquitatibus eo- *Ibidem.*
rum, & peccatorum eorum memor non ero. Obe-
dituros promiſit qui dixit: Dabo illis viam alteram,
& cor aliud, vt timeant me omnes dies. Perſeuera-
turos promiſit qui dixit: Timorem meum dabo in
cor eorum, ne diſcedant à me: & viſitabo eos, vt *Eſaia 45.*
bonos eos faciam. Poſtremò omnes ſine cuiuſ-
quam exceptione * promiſit qui dixit: Per me- ** ſibi obſequuturos, fortaſ-*
metipſum iuro, niſi exibit de ore meo iuſtitia, & ver *ſis, vide Ro-*
F ba mea nō auertentur, quia mihi flectetur omne ge- *man 14.*
nu, & confitebitur omnis lingua Deo. Hic ſi dica-
mus non fieri quod Deus iurauit eſſe faciendū: falſi- *Philip.2.*
tatem Deo (quod abſit) & mendacium adſcribimus *Matth.24.*
veritati. Si autem (vt pietas fidéſque perſuadent) Dei
verba nō excidunt, & fit omnino quod ſtatuit, quo-
modo nobis veracis promiſſionis firmitas appare-
bit, cū multa adhuc hominū milia dæmoniis ſeruiāt,
& idolis genu flectāt, niſi huiuſmodi denūciationes

Dei ſecundum illam incommutabilem ſcientiã edi- G
tas nouerimus, in qua apud illũ iam vniuerſitas hu-
mana diſcreta eſt ,& ſiue de bonis ſiue de malis lo-
quatur,ita vnius pattis meminit , quaſi neminẽ ho-
2. Cor. 5. minum prætermittat?Nã cùm dicit Apoſtolus:Ve-
tera trãſierunt,ecce facta ſunt omnia noua:nunquid
non omnes homines videtur dixiſſe renouatos? Aut
Coloſſ. 1. cùm dicit : Quia in ipſo cõplacuit omnem plenitu-
dinem habitare, & per ipſum reconciliari omnia in
ipſo:nunquid non ita loquitur quaſi neminem velit
Hebr. 1. exortẽ huius reconciliationis intelligi? Aut cùm ait:
Nouiſſimis iſtis diebus locutus eſt nobis in filio, H
quem conſtituit hęredem vniuerſorum:nunquid a-
liud ſonat forma ſententiæ , quàm omnes homines
in Chriſti hæreditate à patre eſſe tranſcriptos,ſecũ-
Pſalm. 2. dum prophetiã Dauid dicentis:Poſtula a me,& da-
bo tibi gentes hæreditatem tuam , & poſſeſſionem
Ioan. 12. tuã terminos terræ? Dicẽte enim Domino: Si exal-
tatus fuero à terra,omnia traham ad me:nónne vni-
uerſorum videtur promiſſa conuerſio ? Aut cùm de
Eſaia 40. eccleſia prophetatur & dicitur: Omnis vallis reple-
bitur,& omnis mons & collis humiliabitur , & erũt
praua in directa,& aſpera in vias planas: nũquid vl- I
lus hominum videtur omiſſus , qui non ſignificatus
Eſaia 66. ſit Chriſto eſſe ſubdendus? Quid cùm dicitur: Et ve-
niet omnis caro in conſpectu meo vt adorent in
Ioel. 2. Hieruſalem, dicit Dominus: Aut illud: Et erit in die-
bus illis, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ car-
Pſalm. 144. nem: Aut illud : Alleuat Dominus omnes qui cor-
ruunt,& erigit omnes eliſos: Nunquid non ita pro-
nunciatum eſt , quaſi ab hoc Dei munere nemo di-
ſcretus ſit ? Habet ergo populus Dei plenitudinem
ſuã,& quamuis magna pars hominũ ſaluantis gratiã K
aut repellat aut negligat , in electis tamen & præſci-
tis,atque ab omnium generalitate diſcretis, ſpecia-
lis quædã cenſetur vniuerſitas, vt de toto mũdo to-
tus mundus liberatus , & de omnibus hominibus
omnes homines videantur aſſumpti:ſicut etiã cũ de
impiis ſermo eſt ita locutionẽ ſuã diuinus ſtylus or-
dinat,vt ea quæ de quadã parte dicuntur,ad omnes
homines pertinere videantur : veluti eſt illud quod
Ioan. 3. ait Ioãnes Baptiſta:Qui de cœlo venit,ſuper omnes
eſt:quod vidit & audiuit, teſtificatur, & teſtimoniũ
Philip. 2. eius nemo accipit. Aut illud Apoſtoli : Omnes quæ L
Pſalm. 13. ſua ſunt quærunt , non quæ Ieſu Chriſti . Aut illud
quod pſalmus Dauidicus canit: Dominus de cœlo
proſpexit ſuper filios hominũ, vt videat ſi eſt intel-
ligens,aut requirens Deum. Omnes declinauerunt,
ſimul inutiles facti ſunt,non eſt qui faciat bonũ, nõ
eſt vſque ad vnũ. His igitur & aliis documentis,quæ
poſſunt ab inquirentibus numeroſiora proferri, nõ
dubie demonſtratur interdũ & pro parte terræ om-
nem terram,& pro parte mũdi totum mundum , &
pro parte hominũ omnes homines nominari, quo-
rum tamen diſcretionem plerumque ſcriptura citò
aperit,vt ſenſus legentis ab vniuerſitatis appellatio- M
ne ad partem quæ intelligẽda eſt transferatur: ſicut
1. Cor. 1. eſt illud Apoſtoli dicẽtis: Prædicamus Ieſum Chri-
ſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum,genti-
bus autem ſtultitiam, ipſis verò vocatis Iudæis atq;
Græcis,Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam.
Nunquid ipſis Chriſtus virtus quibus ſcandalum,
aut ipſis ſapientia quibus ſtultitia ? Sed quoniam
quidam ex eiſdem iuſtificabuntur fide , quidam au-
tem ſua impietate obdurabuntur : vnum credentiũ
& non credentium genus ſub vocatorum appella-
tione diſcreuit , vt quos à fide ſignificabat alienos,
eos quamuis audiſſent euangelium, oſtenderet vo-
cationis extraneos. Hac regula per Eſaiam promit-
tit ſermo diuinus , dicens : Educam cæcos in viam Eſaia 42.
quam non nouerunt , & ſemitas quas neſciunt cal-
cabunt:& faciã illis tenebras illuceſcere, & praua in
directum. Hæc verba faciam , & non derelinquam
eos. Sed quod ſequitur, Ipſi autẽ cõuerſi ſunt retrò:
ad partem quandã generis ipſorum referendum eſt,
non ad eos de quibus ait: Non derelinquã eos. Ite- Eſaia 43.
rum dicit Dominus ad Iacob: Noli metuere , quia
tecum ſum. Ab Oriente adducam ſemẽ tuum, & ab
Occaſu colligã te. Dicam Aquiloni, adduc: & Afri-
co , noli vetare, adduc filios meos de terra longin-
qua,& filias meas à ſummo terræ : omnes in quibus
vocatum eſt nomen meum. In gloriam enim meam
paraui illum, & finxi & feci illum . Quod autem ſe-
quitur: Et produxi plebem cæcã , & oculi eorũ ſunt
cæci , & ſurdas aures habent: non poteſt eis vlla ra-
tione cõgruere,quos in gloriã ſuam paraſſe ſe dicit.
In iis quippe omnibus verbis quæ de vno hominũ
genere dicuntur,aliis perſonis priora,aliis poſterio-
ra conueniunt . Apud Apoſtolum quoque quod in
parte populi agitur,ſub totius populi nuncupatione
narratur,& in reliquis plenitudo cenſetur . Cum e-
nim de Iudæorum obcæcatione diſſereret, & quoſ-
dam ex ipſis gratia ſaluos fieri demonſtraret , Dico
ergo,inquit,nunquid repulit Deus populum ſuum?
Abſit. Nã & ego Iſraëlita ſum ex ſemine Abrahã de Roman. 11.
tribu Beniamin : non repulit Deus plebem ſuã quã
præſciuit . Plebs ergo præſcita,plebs non repulſa, ij
ſunt qui in Chriſto iuſtificati ſunt. Et quod de omni
Iſraële dici videtur,in iis tantùm quos ſibi gratiæ e-
lectio reliquos fecit,oſtenditur, ſicut ſequẽtia apo-
ſtolici ſermonis enarrãt. Adiungit enim & dicit: An
neſcitis in Helia quid dicit ſcriptura,quemadmodũ
interpellat Deum aduerſus Iſraël? Domine Prophe- Ibidem.
tas tuos occiderunt , altaria tua ſuffoderunt, & ego
relictus ſum ſolus , & quærunt animam meam. Sed
quid dicit illi reſponſum diuinum? Reliqui mihi ſe-
ptem milia virorũ,qui non curuauerunt genu Baal.
Sic ergo,inquit,& in hoc tempore reliquiæ per ele-
ctionẽ gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Si autem gratia , iam
non ex operibus,alioquin gratia iam non eſt gratia.
Non ergo omnis Iſraël reprobatus , nec omnis ele-
ctus eſt,ſed partem cæcitas voluntaria auertit , par-
tem ſibi illuminatio gratuita reſeruauit,& tamen ita
de eis ſermo habetur , vt & in iis qui pereunt,& in
iis qui ſalui fiunt, nulla totius generis videatur facta
diſcretio. Nam cùm legitur: Secundum euangelium Ibidem.
quidem inimici propter vos,ſecundum electionem
autem dilecti propter patres: ita locutio ſonat,tan-
quam eoſdem dicat dilectos , quos dixit inimi-
cos. Sed hanc caliginem Apoſtolus ipſe detерſit di-
cendo : Quia cæcitas ex parte in Iſraël contigit : vt Ibidem.
vnum genus in duas ſpecies intelligeremus eſſe di-
uiſum , & omnem hominem , omnem plenitudi-
nem,omnem Iſraëlem , non ſemper ad vniuerſita-
tem,ſed plerumque ad partem eſſe referendũ. Inter
has autem formulas locutionum, etiam illã in ſcri-

A pturis dictionem debemus aduertere, qua id quod ad diuerſorum tẽporum homines pertinet, ita promittitur, quaſi de vna eiuſdẽ ætatis generatione dicatur, ſicut eſt quod ſanctus Petrus Apoſtolus ſcribens ſui & futuri temporis gentibus ait: *1. Petr. 2.* Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuncietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum, qui aliquãdo non populus, nunc autẽ populus Dei, qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti. Nunquid cùm prædicarentur hæc, adhuc illi homines permanebãt, quos omnes Deus in præteritis generationibus dimiſerat ingredi vias ſuas, & iidem ipſi qui prius traditi fuerant voluntatibus ſuis, nunc de tenebris in lumen admirabile vocabantur? Nonne illi iam defecerant, iã in hoc mundo non erant, nec ab errore ad veritatem reditus olim mortuis ſuppetebat? Et tamen quod poſt multa ſecula gratia in poſteris impiorum ſit, loquendi cõſuetudo perſtrinxit, vt ipſi videantur nũc eligi, qui prius fuerant derelicti. Pertinent autẽ hæc non ad eoſdem homines, ſed ad eiuſdem gentis homines: & vocatio quæ illuxit prope mundi finem, ad præteritam non recurrit ætatem. Ita modo quodam & ipſi & non ipſi ſunt, de quibus & quibus iſta dicuntur, dum in aliquo ſpeciali à generalibus non diuiduntur, in aliquo verò à cõmunibus ſeparantur.

De ſolutione calumnioſæ obiectionis qua quidam dicunt authorem per ſuperius dicta contradicere Apoſtolo definienti quod Deus velit omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Et quod profunditas diuinorum myſteriorum atque iudiciorum à nobis non ſit perquirẽda.

CAP. IIII.

SED cùm legerint hæc vel audierint qui amant calumnioſa certamina, dicent nos per huiuſmodi diſputationes Apoſtolo contradicere definienti, *1. Tim. 2.* quòd Deus omnes homines velit ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Quam particulam verborum Apoſtoli ita nos integrè plenéque ſuſcipimus, vt nihil ei de præcedentibus ſiue ſubiectis quæ ad ipſam pertinent ſubtrahamus: quoniam vt cætera diuinorũ eloquiorũ teſtimonia ſequeſtremus, hic locus ſufficit ad euacuandum quod calumnioſe obiiciunt, & ad defendendum quod impiè diffitentur. Scribens itaque ad Timotheum Paulus Apoſtolus ait: Obſecro igitur primò omnium, fieri obſecrationes, poſtulationes, gratiarũ actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonũ eſt & acceptum corã ſalutari noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire. Vnus enim Deus, & vnus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus. De hac ergo doctrinæ apoſtolicæ regula qua eccleſia vniuerſalis imbuitur, ne in diuerſum intellectũ noſtro euagemur arbitrio, quid in ipſa vniuerſalis eccleſia ſentiat requiramus: quia nihil dubium eſſe poterit in præcepto, ſi obedientia concordat in ſtudio. Præcepit itaque Apoſtolus, imò per Apoſtolum Dominus

A qui loquebatur in Apoſtolo, fieri obſecrationes & poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, ac pro iis qui in ſublimitate ſunt. Quam legem ſupplicationis ita omnium ſacerdotum & omnium fidelium deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mundi ſit in qua huiuſmodi orationes non celebrentur à populis Chriſtianis. Supplicat ergo vbique eccleſia Deo non ſolùm pro ſanctis & in Chriſto iã regeneratis, ſed etiam pro omnibus infidelibus & inimicis crucis Chriſti, pro omnibus idolorum cultoribus, pro omnibus qui Chriſtum in membris ipſius perſequuntur, pro Iudæis
B quorum cæcitati lumẽ Euangelij non refulget, pro hæreticis & ſchiſmaticis qui ab vnitate fidei & charitatis alieni ſunt. Quid autem pro iſtis petit, niſi vt relictis erroribus ſuis conuertantur ad Deum, accipiant fidem, accipiant charitatem, & de ignorantiæ tenebris liberati in agnitionem veniant veritatis? Quod quia ipſi præſtare ſibi nequeũt malæ conſuetudinis pondere oppreſſi, & diaboli vinculis alligati, neque deceptiones ſuas euincere valent, quibus tam pertinaciter inhæſerunt, vt quãtum amanda eſt veritas, tantùm diligant falſitatem: miſericors & iu-
C ſtus Dominus pro omnibus ſibi vult hominibus ſupplicari: vt cùm videmus de tam profundis malis innumeros erui, non ambigamus Deum præſtitiſſe quod vt præſtaret oratus eſt: & gratias agentes pro iis qui ſalui facti ſunt, ſperemus etiam eos qui nondum illuminati ſunt, eodẽ diuinæ gratiæ opere eximendos de poteſtate tenebrarum, vt in regnũ Dei priuſquàm de hac vita exeant transferantur. Quod ſi aliquos, ſicut videmus accidere, ſaluantis gratia præterierit, & pro eis oratio eccleſię recepta nõ fuerit: ad occulta diuinæ iuſtitiæ iudicia referendum, &
D agnoſcendum eſt ſecreti huius profunditatem nobis in hac vita patere non poſſe. Ex parte enim ſcimus, *1. Cor. 13.* & ex parte prophetamus, & videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Nec ſapientiores aut ſcientiores beatiſſimo Apoſtolo ſumus, qui cũ de gratiæ potentia diſputaret, magnorũ myſteriorum ingreſſus arcanum, iis quæ impoſſibile erat enarrare, ſuccubuit. Cùm enim dixiſſet: *Roman. 11.* Nolo vos ignorare fratres myſterium hoc, vt non ſitis vobis ipſis ſapiẽtes, quia cæcitas ex parte in Iſrael cõtigit, donec pleni-
E tudo gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſaluus fieret, ſicut ſcriptũ eſt: *Eſaia 59.* Veniet ex Siõ qui eruat & auertat impietates ab Iacob, & hoc illis à me teſtamentum, cùm abſtulero peccata eorum. Secundũ euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem verò dilecti propter patres. Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Dei. Sicut enim aliquãdo & vos non credidiſtis Deo, nunc autẽ miſericordiã conſecuti eſtis propter illorũ incredulitatem: ita & iſti nunc nõ crediderunt in veſtra miſericordia, vt & ipſi miſericordiã conſequantur. Cõclu-
F ſit enim Deus omnia in incredulitate, vt omniũ miſereatur. Cũ ergo hæc diuinorũ operũ myſteria ſupra menſuras humanę intelligẽtiæ excellentia quodam mentis ſuæ profudiſſet exceſſu, totam expoſitionis rationem trãſtulit ad ſtuporem, & admirator eorum quæ protulerat, exclamauit & dixit: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtiga-

biles viç eius. Quis enim cognouit ſenſum Domini?
aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit il-
li, & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo & per ipſum,
& in ipſo ſunt omnia. Ipſi gloria in ſecula ſeculo-
rum, Amen.

Cur anterioribus ſeculis dimiſſæ ſint omnes gentes ingredi vias ſuas, vno tantum Iſraele excepto, & ad cognitionem veritatis electo. Et quare Deus vni homini det gratiam, alteri autem deneget. CAP. V.

PRemiſſa enim docentis aſſertio locũ dabat mul-
timodæ quæſtioni, vt variatæ per tot populos ac
tempora gratiæ Dei cauſa quæreretur: cur ſcilicet
anterioribus ſeculis dimiſſæ eſſent omnes gentes
ingredi vias ſuas, vno tãtùm Iſraële, qui diuinis elo-
quiis erudiretur, excepto, & ad cognitionem verita-
tis electo, cuius infidelitas locum tandem ſaluandis
gentibus fecerit: tanquam ſi vnus populus in fide ſui
generis permaneret, miſericordia Dei cæteris ſe na-
tionibus prçſtare non poſſet. Cur denique ipſi quo-
rum diminutio ſalus gentibus eſt, ab obcæcatione
ſua non liberentur priuſquàm ingrediatur gentium
plenitudo: quaſi illuminari cum omnibus nequeãt,
Rom. 11. qui omnes facta omnium gentium adoptione ſal-
uandi ſunt. Aut quomodo omnis Iſraël ſublata ob-
cæcatione ſaluandus ſit, cuius innumerabilis multi-
tudo in ſua infidelitate deficiens, ad tempora ſaluã-
dis promiſſa non peruenit. Vel quomodo ipſarum
gentium, quarũ prius non eſt facta vocatio, dicatur
nunc ingredi plenitudo, cùm tanta promiſcuæ æta-
tis & cõditionis hominum milia in omnibus natio-
nibus quæ ſunt ſub cœlo, ſine Chriſti iuſtificatione
moriantur. Sed horum myſteriorum iudiciorúmq;
cauſas pius & doctus magiſter maluit ad altitudinẽ
diuitiarum ſapientiæ Dei ſcientiæque ſuſpendere,
quàm iuſtiſſimæ veritatis & miſericordiſſimæ boni-
tatis ſubtractum ab humana cognitione ſecretum
temeraria inquiſitione diſcutere, nihil omittens de
iis quæ non oportet ignorari, nihil contrectans de
iis quæ non licet ſciri. Multa enim ſunt in diſpenſa-
tione operum diuinorum, quorum cauſis latentibus
ſoli monſtrantur effectus, vt cùm pateat quod geri-
tur, non pateat cur geratur, negotio in medium de-
ducto, & in occultum ratione ſubducta, vt in eadem
re & de inſcrutabilibus præſumptio cõprimatur, &
de manifeſtis falſitas refutetur. Neque enim ſi ne-
ſcio cur ille Græcus creetur, hic barbarus, iſte in di-
uitiis, ille in egeſtate naſcatur, hunc valida proceri
corporis pulchritudo ſublimet, illum debilium mẽ-
brorum exilitas contracta deformet, iſte à catholi-
cis editus in veritatis cunabulis nutriatur, ille hære-
ticorum progenies cum ipſo lacte matris hauriat
virus erroris, ſi denique mille alias differentias in
habitu corporum, in qualitatibus animorum, in cõ-
ditione temporum, in more regionum diiudicare
non poſſum: ideò quod omnium horum Deus ſit
conditor atque ordinator, ignoro. Qui vtique ſin-
gulorum hominum ita & corpora creauit & ſpiri-
tus, vt præter illam ſecuturam ex vniuſcuiuſque ſtu-
dio voluntariã diuerſitatem, ipſa conditionis exor-
dia diſſimillima numeroſitate variaret. Turbarent
autem nos & in diuerſum diſtraherent multæ vani-
G loquiorum opiniones, qui de incognoſcibilibus de-
uenire in inconuenientia prçſumpſerunt, & has ori-
ginales inæqualitates fatis, quæ nulla ſunt, & ſyderi-
bus deputarunt, niſi certiſſima notitia teneremus
Deum creatorem de elementis naturalibus, prout
vult vas vnumquodque formare, & vnam naturam
animarum, vnam naturam corporum placitis ſibi
temperare menſuris. Quæ vtiquç opera Dei huma-
næ intelligentiæ cognoſcibilia eſſent ſi innoteſcere
debuiſſent, & manifeſtaretur cur ita quidque fieret,
niſi quòd ita fieret, ſcire ſufficeret. Dicit Dominus
ad Moyſen: Quis dedit os homini, & quis fecit mu- Exod. 3.
H tum & non audientem, videntem & cæcum? nónne
ego Dominus Deus? Et per Eſaiam: Nónne ego fœ-
cundum & ſterilẽ feci? dicit Dominus. In libro Ec- Eccleſ. 11.
cleſiaſtico legitur: Bona & mala, vita & mors, pau-
pertas & honeſtas à Deo ſunt. Et Iob dicit: Abun- Iob 12.
dant tabernacula prædonũ, & audacter prouocant
Deũ, cùm ipſe dederit omnia in manibus eorum. Et
idem de omniũ rerum humanarũ profectu & defe-
ctu diſputans, omnéſque mutationes ad iudicia Dei
referens. Apud ipſum eſt, inquit, ſapientia & fortitu-
do, ipſe habet conſiliũ & intelligẽtiam. Si deſtruxe-
I rit, nemo eſt qui ædificçt: ſi incluſerit hominem, nul
lus eſt qui aperiat: ſi continuerit aquas, omnia ſicca-
buntur: ſi emiſerit eas, ſubuertent terrã. Apud ipſum Ibidem.
eſt fortitudo & ſapientia, ipſe nouit & decipientẽ, &
eum qui decipitur: adducit conſiliarios in ſtultum
finem, & iudices in ſtuporem. Baltheum regum diſ-
ſoluit, & præcingit fune renes eorum: ducit ſacer-
dotes ingloriosos, & optimates ſupplantat, cõmu-
tans labium veracium, & doctrinam ſenum auferẽs,
effundens deſpectionem ſuper principes, & eos qui
oppreſſi fuerant releuans: qui reuelat profunda de
K tenebris, & producit in lucem vmbra mortis: qui
multiplicat gentes, & perdet eas, & ſubuerſas in in-
tegrum reſtituet. Qui immutat cor principum ter-
ræ, & decipit eos, vt fruſtra incedant per inuiũ: pal-
pabunt quaſi in tenebris, & nõ in luce, & errare eos
faciet quaſi ebrios. Et iterùm idem dicens volunta-
tem Dei irritam eſſe non poſſe: Ipſe enim, inquit, ſo- Iob 23.
lus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationem eius,
& anima eius, quodcunque voluerit, hoc fiet. Libe-
ratur pars hominũ parte pereũte. Et ſi hoc voluta-
tum meritis velimus adſcribere, vt malos neglexiſ-
L ſe gratia, bonos autem elegiſſe videatur: reſiſtet no-
bis innumerabilium cauſa populorum, quibus per
tot ſecula nulla cœleſtis doctrinç annuntiatio coru-
ſcauit, nec meliores fuiſſe eorum poſteros poſſumus
dicere, de quibus ſcriptũ eſt: Gentium populus qui Eſaia 9.
ſedebat in tenebris, lucem vidit magnam, & ſedẽti-
bus in tenebris & vmbra mortis lux orta eſt illis. Et
ad quos Apoſtolus Petrus dicit: Vos autem genus 1. Petr. 2.
electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus
acquiſitionis, vt virtutes annuntietis eius qui de te-
nebris vos vocauit in tam admirabile lumen ſuum,
M qui quondã non populus, nunc autem populus Dei,
quorũ aliquando non eſt miſertus, nunc autem mi-
ſeretur. Non ergo meritis minorum tribuitur quod
non meruere maiores: par enim impietas & patres
accuſabat & filios, eadémque ignorantiæ cæcitas
omnes ſimul in eoſdem mergebat errores. Sed cur
illorum non miſertus & horum miſertus ſit Deus:
quæ

quæ ſcientia comprehendere, quæ poteſt inueſtigare ſapientia? Latet diſcretionis iſta ratio, ſed non latet ipſa diſcretio. Non intelligimus iudicantem, ſed videmus operantem. Quid calumniantur iuſtitiæ occultæ, qui gratias debemus miſericordiæ manifeſtæ? Laudemus & veneremur quòd agitur, quia tutum eſt neſcire quod tegitur. Reſpice autem & ad vniuerſalem multitudinem paruulorum, in quibus excepto quo in damnationem naſcitur gens humana delicto, nec præterita poſſunt merita nec futura cenſeri. Omnes enim de quibus nunc loquimur, ante vllum intelligentiæ vſum, ante liberum voluntatis arbitrium, alij ad æternam beatitudinem regenerati, alij ad perpetuam miſeriam tranſeunt non renati. Si originalem culpam fateris, omnis numerus in reatu eſt: ſi moralem innocentiam quæris, omnis ſumma ſine vitio eſt. Non inuenit quod diſcernat humana iuſtitia, ſed habet quod eligat inenarrabilis gratia dei. In abſcondito eſt conſilium, ſed non latet donũ: opus exerit pietas, cauſam obſcurat poteſtas. Sed tam indubitabile eſt quod non videtur, quàm quod videtur: quia authori manifeſti operis negati confeſſio etiã incognitę non poteſt ęquitatis. Quod ſi & ad illos dirigas mentis intuitum, qui longam agentes in flagitiis & ſceleribus ætatem, ſacramento baptiſmatis Chriſti in ipſo vitę fine renouantur, & ſine vllo ſuffragio bonorum operum in regni cœleſtis conſortium transferuntur: quo intellectu diuinum iudicium comprehendes, niſi vt indubitanter agnoſcas gratuita eſſe Dei munera: & ſicut nulla ſunt tam deteſtanda facinora, quę poſſint gratiæ arcere donum, ita nulla poſſe tam præclara opera exiſtere, quibus hoc quod gratis tribuitur, per retributionis iudicium debeatur? Vileſceret enim redemptio ſanguinis Chriſti, nec miſericordiæ Dei humanorum operum prærogatiua ſuccumberet, ſi iuſtificatio quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, vt non munus largientis, ſed merces eſſet operantis. Vnde autem poſſet probari quod ad euacuandum originale peccatum nulla idonea eſſet induſtria, niſi & impij & facinoroſi per lauacrũ Chriſti aſſumerentur in regnum, agnoſcerẽntque qui in ſua iuſtitia gloriantur, quàm nihil dignum agere poſſint adoptione filiorum Dei ſi ad regenerationis non peruenerint ſacramentum: cùm eadem qua ſceleſtiſſimi peccatores conditione teneãtur, pares futuri in ſanctificatione, ſi affuerit regeneratio, ſimul perituri ſi ceſſauerit ablutio? Si ergo etiã ex nequiſſimis in ipſo vitæ exitu gratia inuenit quos adoptet, cùm tamen multi etiam qui minus nocentes videntur, doni huius alieni ſint: quis hoc aut ſine diſpenſatione Dei fieri, aut ſine profunda dicat æquitate decerni? Quod vtique non ideo iniquum eſt, quia occultũ eſt: ſed ideo æquum eſt, quia iudicium Dei eſſe non dubium eſt. Quod enim ab illius pendet arbitrio: qua ſententia iudicari debeat, priuſquam iudicetur incertum eſt. Cùm autem res ad finem ſuum venerit, nemini liberum eſt de exitu conqueri, quia certiſſimum eſt nihil aliter Deum facere debuiſſe quàm fecerit. Qui multimodæ vocationis varietatẽ ad vnam gratiam pertinentem, etiam illa regula euangelicæ comparationis adſtruxit, qua oſtendit patremfamilias diuerſo tempore conducentem o-

A perarios vineæ ſub pactione denarij, quo vitæ æternæ ſignificatur æqualitas, vbi ſine dubio hora vndecima intromiſſi in vineam totius diei operariis exæquati, iſtorum de quibus nunc loquimur, præferunt ſortem, quos ad commendandam gratię excellentiam in defectu diei & concluſione vitę diuina indulgentia numerauit, non labori precium ſoluens, ſed diuitias bonitatis ſuę in eos quos ſine operibus eligit, effundens: vt etiam ij qui in multo labore ſudarunt, nec amplius quàm nouiſſimi acceperunt, intelligant donum ſe gratię, non operum accepiſſe

B mercedem. Vnde ſi & nos aduerſum patremfamilias murmuremus, eo quod nouiſſimè vocati totius diei operariis coęquentur, nec amplius multa opera quàm pene nulla mereantur: dicetur nobis quod vni eorum reſponſum eſt: Amice, non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Aut non licet mihi de re mea facere quod volo? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Certè huic calumniatori iniuſta videbatur hæc largitas, & quid eruditionis retulit? *Matth. 20.*

C quid rationis accepit? Non eſt ei diſpenſationis huius reuelata iuſtitia, nec ad inſpectionem ſecreti latentis admiſſus eſt: ſed vt à diſcutiendis Dei iudiciis abſtineret, oppoſita eſt ei bonitas miſerantis, & volentis poteſtas, quaſi illi & ab Apoſtolo diceretur: O homo, tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? *Rom. 9.* Omnibus ergo hominibus cuiuſlibet generis, cuiuſlibet conditionis & ætatis cauſa percipiendæ gratiæ voluntas Dei eſt, apud quam ratio electionis abſcõdita eſt, ab ea gratia incipientibus meritis, quam ac-

D cepere ſine meritis. Quæ ſi poſſent bona eſſe ſine gratia, non diceretur: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum: *Ioan. 3.* &, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, *Ioan. 6.* & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Sed diceretur: Niſi quis fuerit iuſtus & bonus, beatus in æternum eſſe non poterit. Nec opus eſſet per aquam & ſpiritum renaſci, ſi per mandatũ ſufficeret erudiri. Et euacuaretur fides, quæ credit per baptiſmum omnia peccata dimitti, ſi gratia non malis & impiis, ſed bonis & rectis doceretur impen-

E di. Origo itaque veræ vitæ veræque iuſtitiæ in regenerationis eſt poſita ſacramento, vt vbi homo renaſcitur, ibi etiam ipſarum virtutum veritas oriatur. Et incipiſit ad perpetuam gloriam proficere per fidem, qui vix ad temporalem vanæ laudis poterant peruenire mercedem. Siue enim Iudęus legis ſcientia tumens, ſiue Græcus ſtudio ſapientiæ naturalis inflatus, priuſquam iuſtificetur per fidem Chriſti, concluſus eſt ſub peccato: *Ioan. 3.* & ſi in ſua infelicitate perſtiterit, ira Dei manet ſuper eum, illa ſcilicet in Adæ præuaricatione contracta, de qua Apoſtolus loqui-

F tur, dicens: Et vos cum eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, ſecundũ principem poteſtatis aëris huius, ſpiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus & nos aliquando conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri. *Ephes. 2.* Et iterum: Qui eratis illo

tempore ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſraël, & hoſpires teſtamenrorum, promiſſionis ſpem non habẽtes, & ſine Deo in mundo. Et iterum: *Epheſ. 5.* Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *Coloſ. 1.* Er irerum: Gratias agenres patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos de renebris, & poteſtare renebrarum, & *Ad Tit. 3.* tranſtulir in regnum filij dilectionis ſuæ. Et iterum: Eramus enim & nos aliquando inſipientes, increduli, errantes, ſeruientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, audientes inuicem. Cùm autem benignitas & humanitas apparuir Saluatoris noſtri: non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiã ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.

Qualis ſit natura humana ſine gratia. CAP. VI.

ET vt breuiſſime pateat qualis ſit natura humana ſine gratia, dicat Iudas Apoſtolus quid agat vel ignorantia imperitorum, vel doctrina ſapientiũ. *Iudæ 1.* Hi autem, inquir, quæcunque quidem ignorant, blaſphemant: quæcunque autem naturaliter vt muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Dicat etiam ſub verbis Zachariæ euangeliſta Lucas, ante illuminationem gratiæ in qua humanum genus nocte verſetur, & de quibus ignorantiæ tenebris Dei populus eruatur: *Lucæ 1.* Et tu, inquit, puer propheta altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dandam ſcientiam ſalutis populo eius in remiſſionem peccatorum ipſorum, propter viſcera miſericordiæ Domini, in quibus viſitauir nos oriens ex alto, lucere iis qui in tenebris & vmbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Hæc autem viſcera miſericordiæ Dominus non ad vnius tantùm populi redemptionem, ſed omnium nationum impendit ſalutem, dicente *Ioan. 11.* euangeliſta: Quia Ieſus moriturus erar pro gente, non tantùm pro gẽte, ſed etiam vt filios Dei diſperſos congregaret in vnum. Hoc enim agir illa vox Domini, quæ per quandam pietatis tubam toto terrarum orbe reſonantem, omnes homines & inuitat, *Matth. 11.* & conuenit. Nam cum dixiſſet: Confitebor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: Ita pater, quoniam ſic beneplacirum eſt anre te, addidit: Omnia mihi tradita ſunt à patre meo: & nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et deinde adiecit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt. Ioannes verò baptiſta in euangelio Ioannis pro- *Ioan. 3.* phetico ſpiritu proteſtatur, dicens: Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt: quod vidir & audiuit, teſtificatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accepit reſtimonium eius, ſignauit, quoniam Deus verax eſt. Igitur quantum attinet ad humani generis cæci-

G tatem longa ignorantiæ & ſuperbiæ nocte contractam, venit in hunc mundum creator mundi, & mundus eum non cognouit. Lux lucet in tenebris, *Ioan. 1.* & tenebræ eam non comprehenderunt. Qui ſuper *Ioan. 3.* omnes eſt, quod vidit & audiuir, teſtificatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Sed quia non fuſtra Deus Dei filius venit in mundum, & dedir ſemetipſum pro omnibus, mortuúſque eſt non tantùm pro *Ioan. 11.* gente, ſed etiam vt filios Dei diſperſos congregaret in vnum, & vniuerſis dicir: Venite ad me omnes qui *Matth. 11.* laboratis & onerati eſtis: & ſeruato ſibi incognoſcibilis electionis arbitrio, dat ſui patríſque notitiam H quibus eam voluerit reuelare: omnes filij lucis, filij promiſſionis, filij Abrahæ, filij Dei, genus electum, regale ſacerdotium, veri Iſraëlitæ, præcogni- *1. Petri 2.* ti & præordinati in regnum Dei, qui eos vocauit non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex gentibus: teſtimonium eius qui de cœlo venit accipiunt, ſignificantes quia Deus verax eſt, id eſt, expreſſè ſignificantes in ſui ſaluatione quoniam Deus verax eſt, implens & perficiens quod promiſit Abrahæ omnium gentium patri: qui pollicente Deo quod I hæres futurus eſſet mundi, non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, & pleniſſimè ſciens quoniam quod promiſir, potens eſt & facere. Quis autẽ tam alienus eſt à fide Abrahæ, quis tam degener ab vniuerſarum gentium patre, qui promiſſionem Dei aut non impleri, aut ab alio præter eum qui promiſit, dicat impleri? Ille qui- *Rom. 3.* dem erit mendax, Deus autem eſt verax. Et omnis qui accipit teſtimonium eius, hoc ſignat, hoc indicat, quod per lucem illuminantem factus eſt vidẽs, factus eſt obediens, factus eſt intelligens, ſicut Ioã- *1 Ioan. 5.* K nes euangeliſta reſtatur dicens: Scimus quia mundus totus in maligno poſitus eſt, & ſcimus quia filius Dei venit, & dedir nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius.

Cur ſaluator omnium hominum non omnibus dederit hunc ſenſum, vt cognoſcerent verum Deum. Cur etiam quidam paruuli ſalui fiant renati, alij pereant non renati.

CAP. VII.

L SI verò quæritur cur ſaluator omnium hominum non omnibus dederir hũc ſenſum, vr cognoſcerent verum Deum, & eſſent, id eſt, permanerent in vero filio eius: quamuis credamus nullis hominibus opem gratiæ in totum fuiſſe ſubtractam, de quo plenius in ſequentibus diſſeremus: tamen ita fortè hoc velatum ſit, ſicut illud abſconditum eſt, cur antea omnibus gentibus prætermiſsis, vnum populum ſibi quem ad veritatis cognitionem erudiret excepérit: de quo iudicio Dei ſi non eſt conquerendum: multò minus de hoc, quod cum electione omnium gentium geritur, murmurandum eſt. Quæ enim M Deus occulta eſſe voluit, non ſunt ſcrutanda: quæ autem manifeſta fecit, non ſunt neganda: ne & in illis illicitè curioſi, & in iſtis damnabiliter inueniamur ingrati. Non autem ignoramus eſſe quoſdam tam inconſideratæ præſumptionis, & tam ſuperbæ arrogantiæ, vt quod præcipuus magiſter gentium non ab hominibus neque per hominem ſed diuini- *Galat. 1.* tus eruditus, ſupra menſuram ſcientiæ ſuæ longè & altè

altè remotum eſſe confeſſus eſt, audeant falſi nominis temerare doctrina, & nihil illic occultum, nihil velint eſſe ſecretum, vbi apoſtolus non quid ſentiēdum eſſet aperuit, ſed quid non ſcrutandum eſſet, oſtendit. Nullis etenim (quod ſuprà iam diximus) ſtudiis, nullis ingeniis indagare conceſſum eſt quo iudicio quóve conſilio Deus incommutabiliter bonus, incommutabiliter iuſtus, ſemper præſcius, ſem- *Rom. 11.* per omnipotens, ideo omnia in incredulitate concluſerit, vt omnium miſereatur, & tamen illis ſeculis quibus vnum Iſraëlem erudiebat, innumerabiles populos impiorum illuminare diſtulerit, & nunc eundem Iſraelem, donec vniuerſitas gentium introeat, obcœcatum eſſe patiatur, pereuntem in tot milibus naſcentium atque morientium, & ſaluandū in eis quos mundi finis inuenerit. Quo myſterio toto ſcripturarum corpore dilatato, innotuit quidem nobis quid factum ſit, quid fiat, quidue faciendum ſit: ſed quare ita fieri placuerit, ab humanæ intelligentiæ contemplatione ſubtractum eſt. Iſti autem qui neſcire aliquid erubeſcunt, & per occaſionem obſcuritatis tendunt laqueos deceptionis, omnem *Matth. 20.* diſcretionem qua Deus alios eligit, alióſque non eligit, (multi enim ſunt vocati, pauci autē electi) ad merita humanæ referunt voluntatis, docentes ſcilicet neminem gratis, ſed ex retributione ſaluari, quia naturaliter omnibus ſit inſitum, vt ſi velint, poſſint veritatis eſſe particeps, eiſque aſſluere gratiā à quibus fuerit expetita. Quæ definitio, vt interim de gratiæ veritate taceatur, de his videtur aliquam oſtentare ratiunculam qui libero vtūtur arbitrio. De paruulis verò quibus ſine vllo bonæ voluntatis merito in originali vulnere cum cæteris mortalibus cauſa communis eſt, nihil poteſt expoſitionis afferri qua doceatur cur iſti ſalui fiant renati, illi pereant non renati, ſub illius prouidentia & omnipotentia in cuius manu eſt anima omnis viuentis, & ſpiritus *Iob 14.* vniuerſæ carnis hominis, & cui dicitur: Breues dies hominis ſunt, numerus dierum eius apud te eſt. Nō autem puto iſtos voluntatum patronos, ſimplicitate illorum tam impudenter vſuros, vt aut fortuitu iſta dicant accidere, aut non renatos aſſerant non perire. Apertè enim aut cum paganis conuincerentur ſentire de fato, aut cum Pelagianis transfuſum in poſteros Adæ negare peccatum. Fato autem non baptizari paruulos nec Pelagiani potuerunt dicere, ſed quia eos liberos à peccato auſi ſunt profiteri, meruere damnari. Cùm autem de diſcretione omnium hominum quæſtio ventiletur, & ab omnibus hominibus paruuli nequeant ſeparari, ſimulque de totius ætatis hominibus veritas dixerit: Filius ho- *Luca 19.* minis venit quærere & ſaluare quod perierat. Fruſtra profunditatem inſcrutabilis gratiæ per liberum arbitrium conantur aperire qui cauſam electionis in eorum conſtituunt meritis qui eliguntur. Et cùm multa de maiorum voluntate ac iudicio inepta & falſa protulerint, in paruulorum tamen diſcretione deficiunt, nec poſſunt de eius quæſtionis ratione reddita gloriari, quæ de omnibus hominibus tractatur, & non de omnibus expeditur. Multiformitas autem & magnitudo diuinæ gratiæ probat iſtos cōtra veritatem etiam quod de maiorum voluntatibus loquuntur, aſtruere, eorúmque perſuaſioni di-

A uinorum eloquiorum teſtimonia repugnare. Quæ ſi omnia ſermoni noſtro velimus annectere, modus non erit diſſerendo. Quæ tamen ſi ſe recordationi offerunt, non omittentur, vt quantum ſatis eſt, maniſeſtetur omne hominis bonum meritum ab initio fide vſque ad perſeuerantiæ conſummationem donum atque opus eſſe diuinum.

Fides unde naſcatur, & unde acquiratur. CAP. VIII.

B IGitur fides quæ bonæ voluntatis & iuſtæ actionis eſt genitrix, quo ipſa fonte naſcatur, apoſtolus Paulus exponat, qui pro Romanorum fide Deo *Rom. 1.* gratias agit, dicens: Primùm quidē gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtū pro omnibus vobis, quia fides veſtra annūciatur in vniuerſo mūdo. Ad Epheſios quoque ſcribens: Propterea, inquit, & ego au- *Epheſ. 1.* dita fide veſtra quæ eſt in Domino Ieſu, & dilectione in omnes ſanctos, non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciēs in orationibus meis, vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater gloriæ det vobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis in agni- C tionem eius, illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis. De fide etiam Coloſſenſium ſimiliter gratias agens: Gratias agimus, in- *Coloſ. 1.* quit, Deo & patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem quam habetis in ſanctos omnes, propter ſpem quæ repoſita eſt vobis in cœlis. Et vt alia bona ab eodem bonorum authore percipiant, quid pro eis oret enarrans: Ideo, inquit, *Ibidem.* & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro vo- D bis orantes & poſtulantes vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni ſapientia & intellectu ſpirituali, vt ambuletis dignè Deo placentes, in omni opere bono fructificantes & creſcentes in ſcientia Dei, in virtute confortati ſecundum potentiam claritatis eius in omni patientia & longanimitate cum gaudio. Item ad Theſſalonicenſes, qui ſpiritu fidei dilectioniſque ſeruiebant: Gratias agimus, inquit, *1. Theſſ. 1.* Deo ſemper pro omnibus vobis, memoriam facientes in orationibus noſtris ſine intermiſſione, memo- E res operis fidei veſtræ & laboris & charitatis & ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri Ieſu Chriſti ante Deū & patrem noſtrum. Et infra, Ideo & nos gratias agi- *Ibidem 2.* mus Deo ſine intermiſſione, quoniam cùm accepiſſetis à nobis verbum auditu Dei, accepiſtis non vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei qui operatur in vobis qui credidiſtis. Potuítne plenius aut euidentius demonſtrari Dei eſſe donum credentium fidem, quàm vt ideo agerentur gratiæ Deo, quoniam ij quibus verbum Dei per homines prædicabatur, non quaſi de hominum ſermone du- F bitarunt, ſed tanquam Deo loquenti per homines crediderunt, qui in ipſis eſt operatus vt crederent? In ſecunda quoque ad eoſdem Theſſalonicenſes epiſtola de fide in Chriſto proficientium ita Apoſtolus loquitur: Gratias agere debemus Deo ſemper *2. Theſſ. 1.* pro vobis fratres, ita vt dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum in inuicem, ita vt & noſipſi in vobis gloriemur in eccleſiis Dei pro patientia veſtra &

fide in omnibus perſecutionibus veſtris & tribula-
tionibus quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicij
Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo &
patimini. Petrus quoque apoſtolus ex Deo haberi
i.Pet.i. fidem prædicans, ita ſcribit: Scientes quod nõ cor-
ruptibilibus auro & argento redempti eſtis de vana
conuerſatione veſtra paternæ traditionis, ſed pre-
tioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & imma-
culati Chriſti Ieſu, præcogniti quidem ante conſti-
tutionem mũdi, manifeſtati autem nouiſſimis tem-
poribus propter vos qui per ipſum fideles eſtis in
Deum, qui ſuſcitauit eum à mortuis, & gloriam ei
dedit, vt fides veſtra & ſpes eſſet in Domino. Item
idem in ſecunda epiſtola de fidei perceptione ſic lo-
2.Pet.i. quitur: Simon Petrus ſeruus & apoſtolus Ieſu Chri-
ſti, iis qui coæqualem nobis adepti ſunt fidem per
iuſtitiam Domini & ſaluatoris Ieſu Chriſti. Vnde
autem habeatur ſpiritus fidei, Ioannes apoſtolus
1.Ioan.4. manifeſtiſſimè docet dicens: Omnis ſpiritus qui cõ-
fitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo eſt. Et omnis
ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt
Antichriſtus. Item dicit ab eo recipi euangelium, in
quo eſt ſpiritus veritatis. Nos, inquit, ex Deo ſu-
mus, qui nouit Deum, audit nos; qui non eſt ex
Deo, non nos audit. In hoc cognoſcimus ſpi-
ritum veritatis, & ſpiritum erroris. Item in acti-
bus apoſtolorum Petrus apoſtolus fidem eſſe per
Actb.3. Dominum Ieſum pronuncians: Hunc inquit, quem
videtis & noſtis, confirmauit nomen eius, & fi-
des quæ per eum eſt dedit integram ſanitatem,
iſtam in conſpectu omnium veſtrum. De fide quo-
que Lydiæ, cuius inter alias mulieres quæ euange-
lium pariter audiebant, Dominus cor aperuit, ita in
Ibidem 16. eadem narratur hiſtoria. Die autem ſabbatorum
egreſſi ſumus extra portam iuxta flumen, vbi vide-
batur eſſe oratio, & ſedentes loquebamur mulieri-
bus quæ conuenerant: & quædam mulier Lydia
purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum,
audiuit, cuius Dominus cor aperuit vt intenderet
iis quæ dicebantur à Paulo. Non autem ex humana
ſapientia eſſe fidem, ſed ex inſpiratione diuina, ip-
ſius veritatis voce firmatur. Dicente enim Domi-
Matth.16. no ad diſcipulos ſuos: Vos autem quem me eſſe di-
citis? reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chri-
ſtus filius Dei viui. Reſpondens autem Ieſus, dixit
ei: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis
non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt.
Paulus verò apoſtolus hanc ipſam fidem ſecundum
Roman.12. menſurã dari pro arbitrio largientis ita prędicat: Di-
co enim per gratiam quæ data eſt mihi, omnibus
qui ſunt inter vos, non plus ſapere quàm oporteat
ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ, ſicut vnicuique di-
uiſit Deus menſuram fidei. Item idem vnitatem re-
ctæ fidei, & conſenſionem in honorem Dei à Deo
Rom.15. eſſe commendans: Deus autem, inquit, patientiæ &
conſolationis det vobis idipſum ſapere in alterutrũ
ſecundum Ieſum Chriſtum, vt vnanimes vno ore
honorificetis Deum & patrem Domini noſtri Ieſu
Chriſti. Et infrà: Deus autem ſpei repleat vos omni
gaudio & pace in credendo, vt abundetis ſpe in vir-
tute Spiritus ſancti. Quo teſtimonio non ſolum fi-
des, ſed etiam gaudium & pax, & abundantia ſpei
docentur niſi in virtute ſancti Spiritus non haberi.

G Ad Epheſios verò ſcribens Apoſtolus de diuitiis
gratiæ pro malis bona retribuentis, & de fide quæ
non ex nobis, ex Dei dono habetur, hæc loquitur:
Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter
nimiam ſuam charitatem qua dilexit nos, & cùm Ephes.2.
eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chri-
ſto, cuius gratia ſalui facti ſumus, & correſuſcitauit
& conſidere fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu.
Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex
vobis. Dei enim donum eſt, non ex operibus, ne
quis glorietur. Ipſius enim ſumus figmentum, crea-
H ti in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præpara-
uit Deus, vt in illis ambulemus. Proprium ergo hoc
habet noua creatura per gratiam, vt qui figmentum
Dei ſunt, qui natiuitate cœleſti conduntur in Chri-
ſto, non otio torpeant, nec deſidia reſoluantur, ſed
de virtute in virtutem proficiant, per viam bono-
rum operum ambulando, hoc eſt enim fingi, hoc de
vetere creatura nouam fieri, hoc de imagine terreni
hominis ad imaginem cœleſtis hominis reformari,
quod totum ſiue palam per cooperatores gratiæ, ſi-
ue occultè per ſubminiſtrationem ſpiritus, ille in-
I choat, ille auget & perficit, cuius agricultura, cuius
ædificatio, & cuius figmentum ſumus.

Quod à Domino Deo omnia virtutum dona dirigantur & diſponantur. Et quod omnia in manu eius ſint. Quódque Deus ſit author omnis boni. CAP. IX.

ABundè, quantum arbitror, his teſtimoniis (quã-
uis & alia documenta aggregari potuerint)
demonſtratum eſt, fidem qua iuſtificatur impius, ni-
ſi ex Dei munere non haberi, eámque nullis meri-
K tis præcedentibus tribui, ſed ad hoc donari, vt prin-
cipium poſſit eſſe meritorum: vt cùm ipſa data fue-
rit, non petita, ipſius iam petitionibus bona cætera
conſequantur. Vnde itaque quædam de plurimis
aſſumẽda ſunt teſtimonia, quæ in diuerſitate dono-
rum oſtendant gratiæ largitatem. Ex Deo vtique
eſſe, vt homo viam Dei eligat, & vt ſurgat, à lapſu,
pſalmus Dauidicus canit, dicens: A Domino greſſus
hominis dirigentur, & viam eius volet. Cùm ceci- Pſalm.36.
derit, non collidetur: quia Dominus ſupponit ma-
num ſuam. Item idem quod duce Deo veniatur ad
L Deum: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipſa
me deduxerunt & adduxerunt in montem ſanctum Pſalm.42.
tuum, & in tabernacula tua. Item quod in Domino
ſit hominis fortitudo, & Dei voluntas præueniat li- Pſalm.38.
berandũ. Fortitudinẽ, inquit, meam ad te cuſtodiã,
quia Deus ſuſceptor meus, Deus meus, volũtas eius
præueniet me. In prouerbiis quoque legimus de ſa-
pientia & intellectu: Quoniã Dominus dat ſapiẽtiã, Prouerb.2.
& à facie eius ſcientia & intellectus. Item in eodem
libro de diſpenſationibus ſapientiæ Dei, ſine qua Ibidem 8.
nullæ rectæ ſunt actiones, ita dicitur: Meum conſi-
M lium & mea tutela: ego prudentia, mea autem vir-
tus. Per me reges regnant, & tyranni per me obti-
nent terram. Item alibi, quòd nemo poſſit rectè in-
cedere niſi Domino dirigente: A Domino corri- Ibidem 20.
guntur greſſus viri, mortalis autem quomodo intel- Ibidem 21.
ligit vias ſuas? Item alibi: Omnis vir videtur ſibi iu- Ibidem 19.
ſtus, dirigit autem corda Dominus. Et infrà: Præpa-
ratur voluntas à Domino. Item ibidem de cogita-
tione

Eccleſ. 2. tione atque conſilio: Multæ cogitationes in corde viri, cōſilium autem Domini obtinet. In libro verò Eccleſiaſtæ dicitur quod & habere neceſſaria, & eis bene vti, donum ſit Dei. Nō eſt, inquit, bonum homini niſi quod manducat & bibit, & oſtendit animæ ſuæ bonum in labore ſuo. Et quidem hæc vidi ego, quia à manu Dei eſt. Quoniam quis manducabit aut paſcet abſque illo? Item in eodem libro legitur quod corda & opera iuſtorum in manu ſint Dei, & tantùm in ſtudiis ſuis proficiant, quantùm ille *Eccleſ. 8.* donauerit. Quantumcunque laborauerit homo vt quærat, non inueniet: & quodcunque dixerit ſapiēs vt ſciat non poterit inuenire: quia vniuerſum hoc dedi in cor meum, & cor meum vniuerſum hoc vidit, quia & iuſti, & ſapientes & operationes eorum *Sapien. 7.* in manu Dei: In libro autem ſapientiæ de eodem gratiæ opere ita dicitur: Quoniam ipſe & ſapientiæ dux eſt, & ſapientium emendator: in manu enim illius & nos, & ſermones noſtri, & omnis ſapientiæ & *Ibidem 8.* operum ſcientia & diſciplinæ. De continentia quoque quod ex Dei habeatur munere, eadem ſcriptura ſic loquitur: Vt ſciui quia aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det: & hoc ipſum erat ſapientiæ ſcire, cuius eſſet hoc donum. Cui ſententiæ Pauli apoſtoli doctrina concordat in prima ad Corin- *1. Cor. 7.* thios hæc ſcribentis: Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſquiſque proprium habet donum ex Deo, alius ſic, alius verò ſic. Dominus verò in euangelio ſecundum Matthæum hæc de continentiæ dono inſinuaſſe narratur. Dicentibus nanque diſcipulis ſuis: Si ita eſt cauſa viri cum *Matth. 19.* vxore, non expedit nubere: dicit illis Ieſus: Nō omnes capiunt verbum iſtud: ſed quibus datum eſt à patre meo. De timore Dei & ſapientia ita in Eccle- *Eccleſ. 1.* ſiaſtico legitur: Corona ſapientiæ timor Domini: vtraque autem dona ſunt Dei. Item de eodem: Timor Domini ſuper omnia ſe ſuperpoſuit: beatus cui donatum eſt habere timorem Domini. Eſaias quoque de diuitiis ſpiritalibus, quarum author eſt Do- *Eſaiæ 33.* minus, ita loquitur: In theſauris ſalus noſtra aduenit: ſapientia, & pietas, & diſciplina à Domino, hi ſunt theſauri iuſtitiæ. Item de altitudine diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, cuius bonitas nullius merito præuenitur, hęc dicit: Qui menſus eſt manu aquā, & cœlum palmo, & vniuerſam terram pugillo, qui *Rom. 11.* ſtatuit montes in libra, & rupes in ſtatera. Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis eius fuit conſiliarius, qui inſtruat eum, aut quem conſuluit, & inſtruxit eum, vel quis oſtendit ei iudicium, aut viam prudentiæ quis oſtendit ei, vel quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Vnde & in libro Iob ſecundum eun- *Iob 41.* dem ſenſum leguntur Domini verba, dicentis: Quis ante dedit mihi, vt retribuam illi? Omnia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt. Hieremias verò quod à Deo ſit *Hierem. 10.* homini recta ſapientia, ſic profatur: Scio Domine quia non eſt in homine via eius, nec viri eſt vt dirigat iter ſuum. Item quod ad Deum conuerſio cordis ex Deo ſit, per ipſum Dominus proteſtatur & *Ibidem 24.* dicit: Reſtituam illos in terram iſtam, & reædificabo & non deſtruam, & plantabo eos, & non euellam, & dabo illis cor vt ſciant me, quia ego ſum Dominus, & erunt mihi in populum, & ego ero illis in Deum, quia conuertentur ad me ex toto corde ſuo.

A Item idem prædicans quod vt Deus cognoſcatur, ex Deo ſit: Et ſciēt, inquit, quia ego Dominus Deus *Iocl. 2.* illorum: & dabo illis cor cognoſcendi me, & aures audiendi. Quod autem omne verbum bonum & omne opus ſanctum ſumminiſtratio ſit Spiritus ſancti, ſine quo nihil rectè agatur, in prima ad Corinthios Paulus apoſtolus docet, dicens: Ideo notū *1. Cor. 12.* vobis facio, quod nemo in ſpiritu Dei loquens dicit anathema Ieſu. Et nemo poteſt dicere Dominū Ieſum niſi in Spiritu ſancto. Diuiſiones verò gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus: & diuiſiones mini- B ſtrationum ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij prophetatio, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Tantum verò vnumquemque C habere gratiæ, quantum Dominus donauerit, idem Apoſtolus ad Epheſios ait: Vnum corpus, & vnus *Epheſ. 4.* ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes eſt, & ſuper omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti: propter quod dicit: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Item idem in ſecunda ad Corinthios dicit, quod ne ad cogitandum quidem quod ſpiritale eſt, D idonei ſimus niſi per gratiam Dei. Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum, non quod *2. Cor. 3.* ſufficientes ſimus aliquid cogitare à nobis quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia nobis ex Deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu. Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Et iterum in eadem epiſtola docens bonorum operum effectum & ſufficientiam à Dei gratia miniſtrari: Potens eſt autem, inquit, Deus omnem *2. Cor. 9.* gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus per omnia ſufficientiam habentes abundetis in om- E ne opus bonum, ſicut ſcriptum eſt: Diſperſit dedit *Pſalm. 111.* pauperibus, iuſtitia eius manet in æternum. Qui autem miniſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum prȩſtabit, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ, vt in omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatem. Ad Epheſios verò ſcribēs *Epheſ. 3.* Apoſtolus docet quòd omnia bona quibus placetur Deo, dona ſint Dei, & quod ab ipſo peti oporteat, vt ea non habentibus tribuat. Huius rei, inquit, gratia flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlo & in F terra nominatur, vt det vobis ſecūdum diuitias gloriæ ſuæ virtutem corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & firmati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, ſublimitas & profundum, ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem

qui potens eſt omnia facere ſuperabũdantius quàm
petimus aut intelligimus, ſecundum virtutem qua
operatur in nobis, ipſi gloria in eccleſia, & in Chri-
ſto Ieſu, in omnia ſecula ſeculorum, amen. Omnis
autem boni Deum eſſe authorem, cuius dona nec
incerta ſint nec mutabilia, ſed ex æterna voluntate
Iacob.1. venientia, Iacobus apoſtolus ita loquitur: Nolite er-
tare fratres mei dilecti. Omne datum optimum, &
omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens
à patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio,
nec viciſſitudinis obumbratio. Voluntariè enim ge-
nuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod
Zacha.9. creaturæ eius. Cui & Zacharias propheta concinit,
dicens: Saluabit Dominus in die illo ſicut oues po-
pulum ſuum, quoniam lapides voluuntur ſuper ter-
ram ipſius: quia ſi quid bonum, ipſius eſt: & ſi quid
optimum, ab ipſo eſt. In euangelio verò ſecundum
Matth.13. Matthæum, quòd ſcientiæ & intellectus dona, ſint
Dei, quæ quibus voluerit largiatur, ita dicitur: Tunc
accedentes diſcipuli eius dixerunt: Quare in para-
bolis loqueris ad eos? At ipſe reſpondens ait illis:
Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorũ,
illis autem non eſt datum. Ioannes quoque euange-
liſta pronunciat neminem aliquid boni habere niſi
Ioan.6. quod deſurſum acceperit, dicens: Non poteſt ho-
mo accipere quicquã, niſi fuerit ei datum de cœlo.
In eiuſdẽ verò euangelio doctrina eſt ipſius veritatis
quod nemo veniat ad filium, niſi attractus à patre,
quia venturum Deus & intelligentem & obedientẽ
facit. Nemo, inquit, poteſt venire ad me, niſi pater
qui miſit me, attraxerit eum, & ego reſuſcitabo eum
in nouiſſimo die. Sciptum eſt enim in prophetis: Et
erunt omnes dociles Dei. Omnis qui audiuit à pa-
tre, & didicit, venit ad me. Et infra: Propter hoc dixi
vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi datũ fue-
rit ei à patre meo. In fide autem & in operibus bonis
proficere ac perſeuerare vſque in finẽ, muneris, atq;
auxilij eſſe diuini, ſanctarum ſcripturarum cõfirmat
Philip.1. authoritas. Etenim ſcribens Paulus apoſtolus Phi-
lippenſibus ait: Confidens hoc ipſum, quia qui cœ-
pit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem
Chriſti Ieſu. Huius autem teſtimonij virtutem qui-
dam volens ad ſui ſenſus prauitatem conuertere, ita
quòd dictum eſt, qui cœpit in vobis, volebat intelli-
gi, quaſi dictum eſſe, qui cœpit ex vobis: vt & initiũ
& conſummatio operis non ad Deum, ſed ad ho-
minem referretur, qui & incipere & perficere vo-
luiſſet. Sed hanc inſaniſſimam ſuperbiam in eadem
epiſtola excellentiſſimus gratiæ prædicator elidit
Phillip.2. dicens: In nullo terreamini ab aduerſariis, quæ eſt il-
lis cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc à
Deo: quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſo-
lum vt in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patia-
mini. Et iterum: Cum metu, inquit, & tremore ve-
ſtram ſalutem operamini, Deus eſt enim qui opera-
tur in vobis & velle & perficere pro bona volunta-
1.Theſſ.3. te. Item in prima ad Theſſalonicenſes docet ex Deo
eſſe principium & profectum cõſummationémque
virtutum dicens: Ipſe autem Deus, & pater noſter,
& Dominus Ieſus dirigat viam noſtram ad vos: vos
autem Dominus multiplicet, & abũdare faciat cha-
ritatem in inuicem & in omnes, quemadmodum &
nos in vos, ad confirmanda corda veſtra ſine quere-

G la in ſanctitate vitæ ante Deum & patrem noſtrum,
in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omni-
bus ſanctis eius. Ad Corinthios quoque ſcribens, &
omnium virtutum proficientem perſeuerantiã Dei
donum eſſe commendans: Gratias, inquit, ago Deo 1.Cor.1.
meo ſemper pro vobis in gratia Dei, quæ data eſt
vobis in Chriſto Ieſu, quia in omnibus diuites facti
eſtis in illo, in omni verbo & ſapientia, ſicut teſti-
monium Chriſti confirmatum eſt in vobis, ita vt
nihil vobis deſit in vlla gratia, expectantibus reue-
lationem Domini Ieſu Chriſti, qui & confirmabit
H vos vſque in finem ſine crimine, in diem aduentus
Domini noſtri Ieſu Chriſti. Item ad Romanos de Roman.8.
charitate Chriſti, qua eos quos diligit, inſeparabiles
facit, id eſt, vſque in finem perſeuerantes: (nam quid
eſt aliud perſeuerare, quàm tentatione non vinci?)
Quis nos, inquit, ſeparabit à charitate Chriſti? Tri-
bulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nu-
ditas, an periculum, an gladius, ſicut ſcriptum eſt:
Quia propter te mortificamur tota die, exiſtimati
ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſu-
petamus per eum qui dilexit nos. Item, ad Corin- 1.Cor.15.
I thios, de victoria quam perficit Chriſtus: Stimulus,
inquit, mortis, peccatum eſt: virtus autem peccati,
lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam
per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Item, ad
Theſſalonicenſes, de perſeuerentia quam Deus tri- 1.Theſſ.5.
buit: Ipſe autem, ait, Deus pacis ſanctificet vos per
omnia, vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus
ſine querela in aduentum Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti ſeruetur. Fidelis eſt qui vocauit vos, qui etiam fa-
ciet. Item ad Theſſalonicenſes, quòd omnia bona 2.Theſſ.2.
noſtra ſiue in operando, ſiue in loquendo, & in eis
K perſeuerantia, dona ſint Dei, ita prædicat dicens: Ip-
ſe autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus
& pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolatio-
nem æternam, & ſpem bonam in gratia, exhortetur
& corda veſtra, & confirmet in omni opere & ſer-
mone bono. De cætero fratres orate pro nobis, vt Ibidem 3.
ſermo Domini currat, & clarificetur, ſicut & apud
vos, & vt liberemur ab importunis hominibus &
malis. Non enim omnium eſt fides. Fidelis autem
Deus eſt, qui & confirmabit nos, & cuſtodiet à ma-
lo. Petrus quoque apoſtolus vnde eſſe virtutẽ perſe- 1.Pet.5.
L uerantiæ doceat, audiamus: Deus autem inquit,
omnis gratię, qui vocauit nos in æternam ſuam glo-
riam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos, ipſe perficiet,
confirmabit ſolidabitque, cui eſt virtus & poteſtas
in ſecula ſeculorum. Ioannes verò apoſtolus quòd
victoria ſanctorum opus Dei ſit habitantis in ſan-
ctis: ita loquitur: Vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis 1.Ioan.4.
mundum: quoniam maior eſt qui in vobis eſt, quàm
qui in mundo. Item idem: Omne quod natum eſt Ibidem 5.
ex Deo, vincit mũdum, & hæc eſt victoria quæ vin-
cit mundum, fides noſtra. In euangelio autem ſecũ-
M dum Lucam, Deum dare vt in fide perſeueretur, ita
promitur: Dixit autem Ieſus Petro: Simon, ecce ſa- Luca 22.
tanas poſtulauit, vt vos cribraret ſicut triticum. Ego
autem rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua: &
tu conuerſus, confirma fratres tuos, & roga ne in-
tretis in tentationem. In euangelio quoque Ioãnis,
de ouibus Chriſti quæ de manu ipſius à nullo ra- Ioan.10.
piuntur, hæc legimus dicere veritatem: Sed vos nõ

creditis,

creditis, quia non eſtis de ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt, & ego noui illas, & ſequuntur me,& vitam æternam do illis, & non peribunt in æternum,nec quiſquam rapiet eas de manu mea. Item in eodem euangelio, de iis,quos pater dat filio,qui & omnes veniunt ad filium, & quorum nullus perit, hæc ipſius Domini ore dicuntur: *Ioan.6.* Omne quod dat mihi pater, venit ad me, & eum qui venit ad me, non eiiciam foras: quia deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo quicquam, ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo die. Multa ſunt alia in cannonicarum ſerie ſcripturarum, quæ vitandæ prolixitatis ſtudio prætcrimus: quoniam quæ aſſumpſimus,nec pauca ſunt,nec obſcura, nec leuia: quibus pleniſſimè declaratur omnia quæ ad promerendam vitam æternam pertinent,ſine gratia Dei nec inchoari,nec augeri poſſe,nec perfici,& contra omnem electionem de libero arbitrio gloriantem, illam inuictiſſimè reniti ſententiam dicentis Apoſtoli: Quis enim te diſcernit? *1.Cor.4.* Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Igitur profunditas illius quæſtionis quam ſecúdum admirationem Apoſtoli impenetrabilem confitemur, per liberi arbitrij velle & nolle non ſoluitur: quia licet inſit homini bonum nolle,tamen niſi do-

A natum non habet bonum velle, & illud cõtraxit natura per culpam, hoc recipit natura per gratiam. Sedquid illud ſit,quod hęc eadẽ natura in omnibus hominibus ante reconciliationem mala, in omnibus miſera, non in omnibus iuſtificatur, & à pereuntibus quadam ſui parte diſcernitur ab eo qui venit quærere & ſaluare quod perierat, *Luca 19.* humano ſenſu prorſus non poteſt indagari. Quantumlibet enim impiorum malignitas accuſetur reſiſtẽs gratiæ Dei, nunquid probabuntur eam,quibus eſt collata, me-

B ruiſſe: aut illa virtus gratiæ quæ ſibi quos voluit ſubdidit, conuertere eos qui inconuertibiles permanſere,non potuit? Tales fuerunt qui ſunt attracti, quales ij qui in ſua duritia ſunt relicti. Sed illis tribuit gratia ſtupenda quod voluit, iſtis retribuit veritas iuſta quod debuit, vt iudicium Dei magis inſcrutabile ſit in electione gratiæ, quàm in retributione iuſtitiæ. Veruntamen ne illa pars fidei qua piè credimus Deum velle vt omnes homines veritatis

C agnitione ſaluentur, per hoc quod de effectibus gratiæ euidenter oſtenditur,infirmata videatur, annitendum eſt auxiliante Chriſto vt nobis ſtabilitas huius definitionis appareat. Sed quia neceſſariæ inquiſitionis negocium non leuem operam ſibi poſcit impendi, ſecuturam diſputationem ab exordio altetius voluminis inchoemus.

FINIS LI'BRI PRIMI.

Capitula libri ſecundi de Vocatione omniym gentium.

Quòd tria ſint quibus in quæſtione ſuperius diſputata inhæreri debeat, quódque Deus iuſtus ſit ordinator, & quemadmodũ ſecundum ea quæ prædicatoribus à Domino iuſſa ſunt, nullarum nationum facta ſit diſcretio,nemóque ſit exceptus, ſed ad omnes homines miſſum ſit euangelium, & gratia ſalutaris Dei omnibus hominibus apparuerit. Et de myſterio eius quod dictum fuit apoſtolis: In Viam gentium ne abieritis, &c. ac de occultis Dei iudiciis in hominum vocatione. Cap.I.

Quòd ad ipſam cognitionem veritatis & perceptionem ſalutis non quiſquam ſuis meritis,ſed ope & opera diuinæ gratiæ perueniat. Cap.II.

De conſideratione differentiarum quibus diuinæ gratiæ opera & dona variata ſunt. Cap.III.

Quòd auerſio à Deo non ſit diuinæ conſtitutionis,ſed propriæ voluntatis. Cap.IIII.

Quòd etiam ante aduentum Chriſti nationes quæ alienatæ à conuerſatione Jſrael ſpem non habebant, ob hoc non ſint excuſabiles. Et quomodo propter perſecutiones bonorum Chriſtus populum ſuum auxerit. Cap.V.

Quòd Chriſtus pro omnibus impiis & peccatoribus mortuus fuerit. Cap.VI.

Quomodo myſterium vocationis gentium prophetis fuerit cognitum & apoſtolis. Cap.VII.

Quare tanta multitudo non regeneratorum infantium à perpetua alienetur ſalute. Cap.VIII.

Quomodo gratia tanquam famulam & receptricem donorum ſuorum præparet voluntatem. Cap.IX.

De recapitulatione in hoc ſecundo libro definitorum, & operis concluſione,quemadmodum videlicet Deus omnes homines velit ſaluos fieri. Cap.X.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE VOCATIONE OMNIVM GENTIVM. LIBER II.

Quòd tria ſint quibus in quæſtione ſuperius diſputata inhæreri debeat, quódque Deus iuſtus ſit ordinator: & quemadmodum ſecundum ea quæ prædicatoribus à Domino iuſſa ſunt, nullarum nationum facta ſit diſcretio, nemóque ſit exceptus, ſed ad omnes homines miſſum ſit euangelium, & gratia ſalutaris Dei omnibus hominibus apparuerit. Et de myſterio eius quod dictum fuit apoſtolis: In viam gentium ne abieritis &c. ac de occultis Dei iudiciis in hominum vocatione. CAP. I.

REMOTIS abdicatíſque omnibus concertationibus quas intemperantium diſputationum gignit animoſitas, tria eſſe perſpicuum eſt, quibus in hac quæſtione de qua ſecundum volumen incipi-
1.Tim.2. mus, debeat inhæreri. Vnum, quod profitendum eſt Deum velle omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Alterum, quod dubitãdum non eſt, ad ipſam cognitionem veritatis, & perceptionem ſalutis, non ſuis quenquam meritis, ſed ope atque opere diuinæ gratiæ peruenire. Tertium, quod confitẽdum eſt, altitudinem iudiciorum Dei, humanæ intelligentiæ penetrabilem eſſe non poſſe: & cur non omnes ſaluet, qui omnes vult ſaluos fieri, nõ oportere diſquiri: quoniam ſi quod cognoſci nõ poteſt, non quæratur inter primam ac ſecundam definitionem, non remanebit cauſa certaminis, ſed ſecuta ac tranquilla fide vtrumque prædicabitur,
Roman.2 vtrumque credetur. Deus quippe apud quem nõ eſt iniquitas, & cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas, omnium hominum bonus conditor, iuſtus eſt ordinator, neminem indebitè damnans, neminem debitè liberans, noſtra plectens cùm punit noxios: ſua tribuens cùm facit iuſtos, vt obſtruatur os loquẽ-
Prouerb.62. Pſalm.50. tium iniqua, & iuſtificetur Deus in ſermonibus ſuis, & vincat cùm iudicatur. Nec damnati iuſta querimonia, nec iuſtificati verax eſt arrogantia, ſi vel ille dicat nõ meruiſſe ſe pœnam, vel iſte aſſerat meruiſſe ſe gratiam. Sicut autem ea quæ ad manifeſtationem gratiæ ex diuinis proferuntur eloquiis, nulla poſſunt ratione, diſſerendi arte violari, vt perſpicuè conſonantéſque in tanta numeroſitate ſententiæ ad aliquod prauæ interpretationis trahantur incertum: ita etiam quod de ſaluatione omnium hominum in eodem ſcripturarum corpore reperitur, nulla contraria argumentatione temerandum eſt, vt quanto hoc ipſum difficiliore intellectu capitur, tanto fide laudabiliore credatur. Magna enim fortitudo eſt cõſenſionis, cui ad ſequendam veritatem authoritas ſufficit etiam latente ratione. Proinde vigilanter cõſideremus, prædicatoribus euangelij quid à Domi-
Mat.28. no iubeatur. Secundum Matthæum quippe ſic ait: Data eſt mihi poteſtas omnis in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Et ecce vobiſcum ſum omnibus diebus vſque
Marc.16. ad conſummationem ſeculi. Secundum Marcum

G verò eiſdem apoſtolis ita dicitur: Ite in orbem vniuerſum, prædicate euangeliũ vniuerſæ creaturæ: & qui crediderit, & baptizatus fuerit, ipſe ſaluus fiet: qui verò non crediderit, damnabitur. Nunquid hac præceptione vllarum nationum vllorúmve hominum facta diſcretio eſt? Neminem merito excepit, neminem ſeparauit genere, neminem conditione diſtinxit. Ad omnes prorſus homines miſſum eſt euangelium crucis Chriſti: & ne prædicantium miniſteria humana tantum viderentur opere peragenda: Ecce ego, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus Matth.28.
H vſque ad conſummationem ſeculi. Id eſt cùm ſicut oues introieritis in medium luporum, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate confidite, qui vos vſque ad conſummationem ſeculi in hoc opere non derelinquam, non ad hoc vt nihil patiamini, ſed quod multo maius eſt, præſtiturus vt nulla ſæuientium crudelitate ſuperemini. In mea enim poteſtate prædicabitis, & per me fiet, vt inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filij de lapidibus ſuſcitentur. Ego inſinuabo quod docui, ego Matth.3.
faciam quod promiſi. Tradent enim vos in conci-
I liis, in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ante reges & præſides ſtabitis propter me in teſtimonium illis & gentibus. Cùm autem tradent vos, nolite cogi- Matth.10.
tare quomodo aut quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Apparuit ergo (vt Apoſtolus ait) gratia ſaluratis Dei omnibus ho- Titum.2.
K minibus, & tamen miniſtri gratiæ odio erant omnibus hominibus: & cùm alij eſſent qui oderant, alij qui odiis perſequentium premebantur: neutra tamen pars nuncupatione omnium hominum priuabatur, habente quidem ſalutis ſuæ damnum rebellium portione, ſed obtinente plenitudinis cenſum fidelium dignitate. Dicit enim Ioannes apoſtolus: 1.Ioan.2.
Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. Magni autem & inenarrabilis ſacramenti myſterium eſt, quod Marc.16.
L prædicatoribus quibus dictum eſt: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate euangelium vniuerſæ creaturæ: iiſdem prius dictum fuerat: In viam gentium Matth.10.
ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, ſed potius ite ad oues quæ perierunt domus Iſraël. Quamuis enim ad omnium hominum 1.Tim.2.
vocationem euãgelium dirigeretur, omnéſque dominus ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis vellet venire, non tamen ſibi diſpenſationum ſuarum abſtulerat poteſtatem, vt aliter quàm occulto iuſtóque iudicio ſtatuerat, conſilij ſui ordo decurreret. Vnde locum non habent contumacium murmura querelarum, quia quod Deus fieri voluit, conſtat

non

non aliter fieri debuiſſe quàm voluit. Poſteriore verò tẽpore cùm iam dominus Ieſus in dei patris gloria conſederet, & prædicatores verbi ſuſcepto negocio deſeruirent, volentes apoſtoli Euangelizare *Act.16.* verbum in Aſia, vetiti ſunt ab ſpiritu ſancto, & diſponentes ire in Bithyniam, prohibiti ſunt ab ſpiritu Ieſu, non vtique negata illis populis gratia, ſed quantùm apparuit retardata. Nam poſtea etiã apud ipſos fides Chriſtiana conualuit. Quæ autem fuerit differendæ vocationis cauſa, non claret, & tamen rei geſtæ docemur exemplo quòd inter generalia vel promiſſa, vel opera, vel præcepta, quædam deus B à communibus excepta cauſis occultiore nouit ordinare ratione, credo vt interpoſitis quibuſdam obumbrationibus ea quæ ſecretius micant, mirabilius innoteſcant, negligentior fiat acies de facilitate cernendi, & quodammodo dormitet aſſuetis, ſi non excitetur inſolitis. Has autem incognoſcibiles illuminationum dilationes, inter quas vtique multi in infidelitate deficiunt, non ſolum in populis remotioribus impiorum, ſed etiam in ciuitatibus fidelium per plurimas domos ac familias nouimus fieri, dum Chriſtianę fidei etiam qui Chriſtiani futuri ſunt ad- C uerſantur. Multi enim quod oderũt, amabunt: quod *Malach. 4.* non recipiunt, prædicabunt. Et quis inter hæc querulis aut curioſis notum faciet, cur adhuc ſol iuſtitiæ quibuſdam gentibus non oriatur, & à tenebroſis cordibus etiam nunc radios ſuos veritas reuelanda contineat? Cur corrigendi tam diu ſinantur errare, & quod ſenibus in fine pręſtandum eſt, per tam longam non tribuatur ætatem? Cur filiis iam in Chriſtum credentibus necdum credant parentes? Et rurſum à religioſis parentibus ſoboles praua diſcordet? Cùm tamen deo, qui initiorum fidei incremen- D tique largitor eſt, ſecundum ipſius præceptum quotidie pro omnibus ſupplicetur, vt & ſi exaudit, nota ſit gratia miſerationis: & ſi non exaudit, intelligatur iudicium veritatis. Sed ne in præteritis quidem ſeculis hæc eadem gratia, quæ poſt domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectionem vbique diffuſa eſt, & de qua ſcriptum eſt, Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi ter- *Pſal. 76.* ræ: defuit mundo. Quamuis enim ſpeciali cura atque indulgentia dei populum Iſraeliticum conſtet electum, omnéſque aliæ nationes ſuas vias ingredi, hoc eſt ſecundum propriam permiſſæ ſint viuere E voluntatem, non ita ſe tamen æterna creatoris bonitas ab illis hominibus auertit, vt eos ad cognoſcendum ſe atque metuendum nullis ſignificationibus admoneret. Cœlum quippe ac terra & mare, omniſque creatura quæ videri atque intelligi poteſt, ad hanc præcipuè diſpoſita eſt humani generis vtilitatem, vt natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem ſui imbueretur authoris, implente omnia ſpiri- F tu Dei, in quo viuimus, mouemur, & ſumus: quoniã *Actu.17.* *Pſa.118.* *Pſal. 32.* & ſi longè eſt à peccatoribus ſalus, præſentia tamen ſalutis ipſius ac virtute nihil vacuum eſt. Igitur ſicut dicit Propheta: Miſericordia domini plena eſt terra, quæ nullis vnquam ſeculis, nullis generationibus defuit, eámque prouidentiam qua vniuerſitatem rerum adminiſtrat & continet, regendis alendíſque naturis ſemper impendit, diſpoſitum habens ex in- A commutabilis æternitate conſilij, quibus quidque temporibus diſtribueret, & multiformis gratiæ ſuæ inſcrutabiles inueſtigabiléſque menſuras, per quæ dona ac ſacramenta variaret. Sicut enim iſta gratiæ largitas quæ in omnes gentes nouiſſimè effluxit, non euacuat eam quæ ſuper vnum Iſrael ſub lege rorauit, nec præſentes diuitiæ fidem præteritæ abrogant parcitati: ita nec de illa cura dei, quæ patriarcharum filiis propriè pręſidebat, conijciendum eſt gubernacula diuinæ miſericordiæ cęteris hominibus fuiſſe ſubtracta, qui quidem in comparatione B electorum videntur abiecti, ſed nunquam ſunt manifeſtis occultíſque beneficiis abdicati. Legimus enim in Actibus apoſtolorum Paulum & Barnabam apoſtolos Lycaoniis dicere: Viri, quid hæc facitis? Et nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines, an- *Act.14.* nunciãtes vobis ab his vanis cõuerti ad deum viuũ, qui fecit cœlum & terram, & mare, & omnia, quę in eis ſunt, qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas. Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, beneſaciens de cœlo, dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo C & lætitia corda veſtra. Quod eſt autem hoc teſtimoniũ quod ſemper domino deſeruiuit, & nunquam de eius bonitate ac poteſtate conticuit, niſi ipſa totius mundi inenarrabilis pulchritudo, & inenarrabilium beneficiorum eius diues & ordinata largitio, per quæ humanis cordibus quædam ęternę legis tabulæ pręb
ebantur, vt in paginis elementorum, ac voluminibus temporum, communis & publica diuinæ inſtitutionis doctrina legeretur? Cœlum ergo, cunctáque cœleſtia, mare & terra, omniáque, quę in eis ſunt, conſono ſpeciei ſuę ordinationiſque concentu D proteſtabuntur gloriam dei, & prędicatione perpetua maieſtatem ſui loquebantur authoris. Et tamen maximus numerus hominum qui vias voluntatis ſuę ambulare permiſſus eſt, non intellexit, nec ſecutus hanc legem eſt, & odor vitę qui ſpirabat ad vitã, *2. Cor.2.* factus eſt ei odor mortis ad mortem, vt etiam in illis *Ibid.* viſibilibus teſtimoniis diſceretur quod litera occideret, ſpiritus autem viuificaret.

Quòd ad ipſam cognitionem veritatis, & perceptionem ſalutis non quiſquam ſuis meritis, ſed ope & opera diuinæ gra- E *tiæ perueniat.* *Caput II.*

QVod ergo in Iſrael per conſtitutionem legis & prophetica eloquia gerebatur, hoc in vniuerſis nationibus, totius creaturę teſtimonia & bonitatis dei miracula ſemper egerunt. Sed cùm in illo populo cui vtraque eruditio præfuit, nemo niſi gratia iuſtificatus ſit per ſpiritum fidei, quis ambigat eos qui de quibuſcunque nationibus quibuslibet tempo- F ribus deo placere potuerunt, ſpiritu gratię dei fuiſſe diſcretos? Quæ etſi parcior antea atque occultior fuit, nullis tamen ſeculis ſe negauit, virtute vna, quãtitate diuerſa, conſilio incommutabili, opere multiformi. Nam & in iis diebus quibus totum mundum ineffabilium donorũ flumina rigant, nõ idem modus omnibus, nec eadem menſura confertur. Quãuis enim per miniſtros verbi & gratiæ dei eadẽ cunctis veritas prædicetur, eadẽ cohortatio adhibeatur,

Dei tamen agricultura eſt, Dei ædificatio, cuius virtus inuiſibiliter agit, vt incremento proficiat quod ædificatur aut colitur: ſicut atteſtatur Paul' apoſtolus, dicẽs: *1.Cor.3.* Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus? Miniſtri eius cui crediddiſtis, & vnicuique ſicut Dominus dedit. *Ibidem.* Ego plãtaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neq; qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incremẽtũ dat, Deus. Qui plantat autem, & qui rigat, vnũ ſunt. Vnuſquiſque autẽ propriam mercedem accipiet ſecundũ ſuũ laborem. Dei enim ſumus adiutores, Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis. Agriculturæ ergo huius atque ædificationis intantũ quiſque adiutor & operarius ac miniſter eſt, inquantum vnicuique Dominus dederit. Et ij qui miniſtrorũ labore excoluntur, ad eum proficiunt modum ad quem illos incrementi author euexerit. In agro enim Domini non vniformis nec vna plantatio eſt. Et quáuis in vnum decorem totius tẽpli ſtructura cõueniat, non idem tamẽ locus eſt, nec idem vſus omniũ lapidum: ſicut & in vno corpore non omnia mẽbra eũdem actum habent, dicẽte Apoſtolo: *1.Cor.12.* Nunc autem poſuit Deus membra, & vnumquodque eorum ſicut voluit. Hęc verò membra vnde apta, vnde vtilia, vnde ſint pulchra, idem doctor exponit, dicens: Ideo notũ vobis facio quòd nemo in ſpiritu Dei loquens dicit anathema Ieſu: & nemo poteſt dicere Dominũ Ieſum niſi in Spiritu ſancto. *Ibidem.* Diuiſiones verò gratiarũ ſunt: idem autẽ ſpiritus: & diuiſiones miniſtrationũ ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autẽ datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientię, ſecundum eundem ſpiritũ, alteri fides in eodẽ ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetatio, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum: hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Hæc magiſtro gẽtium tãta luce, tanta euidentia prædicante, qua ratione, qua cauſa dubitãdum eſt, an omnium nobis virtutum germen ex Deo ſit, vel quis niſi inſipientiſſimus de differentia diuinorum munerum conqueratur, aut imparibus aſſcribendũ meritis arbitretur, quòd non æqualiter de ſuperna liberalitate confertur? Si enim hæc diſtributio ſecundum præcedentium operum merita proueniret, non ipſorum donorum catalogũ tali concluſione Apoſtolus terminaret, vt diceret: *Ibidem.* Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Vbi vtique ſi meritorum cauſas voluiſſet intelligi, diceret: Diuidens ſingulis prout merentur: ſicut plantatoribus aut rigatoribus præmium deuotionis ſpopondit, dicens: Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. *1.Cor.3.* Datur ergo vnicuique ſine merito vnde tendat ad meritum, & datur ante vllum laborem vnde quiſque mercedem accipiat ſecundum ſuum laborem. Quod ita eſſe etiam euangelicæ veritatis teſtimonio agnoſcitur, vbi per comparationem dicitur, *Matth.25.* quòd homo peregre proficiſcẽs vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis ſubſtantiam ſuam: & vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum, vnicuique ſecũdum propriã virtutem, id eſt,
G ſecundum propriam & naturalem poſſibilitatem, non autem ſecundum propriũ meritum: quia aliud eſt poſſe operari, aliud operari: & aliud eſt poſſe habere charitatẽ, aliud habere charitatem: & aliud eſt capacẽ eſſe continentiæ, iuſtitiæ, ſapientiæ, aliud verò eſſe continentẽ, iuſtum, atque ſapientem. Nõ itaque omnis reparabilis reparatur, nec omnis ſanabilis ſanatus eſt, quia reparabilem & ſanabilem eſſe, de natura eſt: reparatũ autem & ſanatum eſſe, de gratia eſt. Denique iſti quibus ſecundum modulũ capacitatis ſuę, quem in eis diſtributor ſubſtãtiæ præuidebat,
H diſpar creditus eſt numerus talentorum: nõ meriti remunerationẽ, ſed operis accepere materiam. In qua duorum ſeruorum vigilantiſſima induſtria non ſolum glorioſis laudibus honeſtatur, ſed etiã in æterna Domini ſui gaudia intrare præcipitur. Tertij verò pigrum ociũ, & deſidioſa nequitia ſic punitur, vt & vituperationis dedecoretur opprobrio, & portione quam acceperat, exuatur. Dignus enim erat perdere inutilem fidẽ, qui non exercuerat charitatẽ. Vnde & in ſubſequẽti ſermone quo apertiſſimè declaratur futuri forma iudicij, ſedẽte filio hominis in *Ibidem.*
I ſede maieſtatis ſuæ, antequam facta congregatione omniũ gentium alij ducuntur ad dexteram, alij ad ſiniſtram conſtituendi: laudatis dextris de operibus charitatis, nihil aliud ſiniſtris obiicitur quàm miſericordiæ beneuolentiæque neglectus. Acceperant ergo etiam iſti fidem, ſed non ſectati fuerant dilectionem: nec de non ſeruato, ſed de non aucto munere damnabuntur. Quamuis enim omnia bona, dona ſint Dei, à Deo tamen quædam etiam non petita tribuuntur, vt per ipſa quæ accepta ſunt, ea quæ nondum ſunt donata, quærantur. Semen quippe
K quod iacitur in terram, non ob hoc ſeritur, vt ipſum ſolum maneat, ſed vt fructum afferendo, multiplex atque numeroſum ſit. Cui quidem profectus ab illo eſt qui dat incrementum: ſed terra viuens; & de gratiæ iam imbre fœcunda, habet quod ipſa expectetur ad id quod accepit, augendum.

De conſideratione differentiarum quibus diuinæ gratiæ opera & dona variata ſunt.

CAP. III.

L HIs rectè (vt arbitror) quãtum Dominus tribuit pertractatis, ad id vnde digreſſa eſt diſputatio, reuertamur: ad conſiderationem ſcilicet differentiarum quibus diuinæ gratiæ opera ac dona variata ſunt. Altitudo quippe diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, *Roman.11.* cuius inſcrutabilia ſunt iudicia, & inueſtigabiles viæ, ſic ſemper miſericordiam ſuam & iudicium temperauit, vt ſecretiſſima æterni conſilij voluntate noluerit in omnibus ſuper omnes generationes aut ſuper omnes homines, ęquales donorum ſuorum eſſe menſuras. Siquidem aliter eos iuuerit,
M quos ad cognoſcendum ſe, cœli & terræ teſtimoniis conueniebat: aliter illos quibus non ſolùm elementorum famulatu, ſed etiam doctrina legis, prophetarum oraculis, miraculorum ſignis, & angelorum cooperationibus conſulebat. Et multò magis aliter miſericordiam ſuam vniuerſis hominibus declarauerit, quando filius Dei factus eſt filius hominis, vt inueniretur ab eis, qui eum non quęrebant, & appa-

apparet iis qui illum non interrogabant, & non in A
vno tantùm populo Iſraëliticæ ſtirpis excelleret, ſed
Ibidem 9. in omni gente quę eſt ſub cœlo, multiplicatũ Abra-
hæ ſemen oriretur, in quam hæredum ſucceſſionem
non filij carnis, ſed filij promiſſionis intrarent. Et
quanta in præteritis ſeculis ſuper cæteras nationes,
tãta nunc eſſet in gente Iudæa parcitas gratiæ, cùm
tamẽ introducta plenitudine gentiũ, etiam ipſorum
ariditati earundem rigationum inundatio ſpondea-
tur. Quæ itaque cauſæ ſint harum ſub eadem gratia
diſſimilitudinũ, quæve rationes, ſanctis ſcripturis nõ
loquentibus quis loquetur? Et cũ in eis ſcientia Pau- B
li apoſtoli à diſputatione tranſeat ad ſtuporem: cu-
ius erit tanta præſumptio, qui hæc diſſerendo exiſti-
met aperienda potius quàm ſilentio miranda? Patiẽ-
ter igitur & æquanimiter ignoretur tam remotũ ab
humana cogitatione ſecretum: nec tamen quia ne-
queunt clauſa penetrari, ideo etiam reſeratorum eſt
prætereundus introitus: Manifeſtauerunt enim di-
uinorũ eloquiorum multę authoritates, & continua
omnium ſeculorum experimẽta docuerunt, iuſtam
Dei miſericordiam, miſericordémque iuſtitiam nec
alendis vnquam corporibus hominum, nec docen- C
Mat. 5. dis iuuandiſque eorum mentibus defuiſſe. Semper
etenim pluit ſuper bonos & malos, ſemper ſolem
ſuum oriri fecit ſuper iuſtos & iniuſtos, ſemper vita-
les auras prębuit, ſemper diei & noctis viciſſitudines
miniſtrauit, vbertatem agris, multiplicationem ſe-
minibus, fœcũditatem generandis hominibus ſem-
per impendit. Et ſi quando aliquid horum minuit,
benignis correptionibus auerſionem deſidiámque
malè vtentium caſtigauit, vt miſerationes eius quæ-
rerent in aduerſis, cuius iuſtitiam non timuerant in
ſecundis. Denique ſi ad ipſa mundi exordia recur- D
ramus, inueniemus omnium ſanctorum qui diluuiũ
præceſſerunt, Dei ſpiritum fuiſſe rectorem, propter
quod & filij Dei nominati ſunt: quoniam ſicut ait
Rom. 8. Apoſtolus: Quicunque ſpiritu Dei aguntur, hi filij
ſunt Dei. Et cùm iidem neglecta obſeruantia patrũ,
illicitis ſe reproborum connubiis miſcuiſſent, atque
ob nephariam ſocietatem digni exterminio iudica-
rentur, Dominus ait: Nõ permanebit ſpiritus meus
Geneſ. 6. in hominibus iſtis, quoniam caro ſunt. Vnde appa-
ret quòd iſte populus cuius generationes diſcreto E
ordine cum annorum numero digeruntur, ſpiritalis
antea fuit, ea vtique voluntate cui Spiritus ſanctus
præſidebat, ſic impendens moderaminis ſui regimẽ,
vt declinandi ad vitia nõ adimeret poteſtatem, qua
poteſtate hic populus ſi non vteretur, non relinque-
ret Deum, nec relinqueretur à Deo, eſſétque ille de
Eccleſ. 31. quo dictum eſt: Felix qui potuit tranſgredi, & nõ eſt
tranſgreſſus. Quamdiu ergo apud Deum manſit, ea
voluntate manſit, quam Deus inſpirauit & rexit.
Præparatur enim (ſicut ſcriptum eſt) voluntas à Do-
mino. Sed huius præparationis non vnus ſemper F
prouectus, nec vna menſura eſt: quoniã multis mo-
dis & innumerabilibus differentiis gratiæ opera &
dona variantur, inque ipſis ſingulis generibus mu-
nerum diſſimiles ſunt gradus, & impares quantita-
tes. Sicut enim in germinibus herbarũ atque ligno-
rum quæ terra producit, non vna ſpecies, nec vnum
in omnibus genus eſt, ſed ſingula quæque in ſui ſe-
minis forma, & in ſuæ ſtirpis qualitate gignuntur,

A plenum autem decorem non ſtatim vt eduntur ac-
cipiunt, ſed certis & ordinatis prouehuntur augmẽ-
tis, donec ad perfectam ſui habitus quantitatem per
ſuccedentia, ſibi incremẽta perueniant: ita & ſemi-
na charismatum, plantæque virtutum non in omni
agro cordis humani totum hoc pariter quod ſunt
futura naſcũtur, nec facilè reperitur in exordio ma-
turitas, & in inchoatione perfectio. Exerit quidem
frequenter potens & miſericors Deus mirabiles i-
ſtos ſuæ operationis effectus, & quibuſdam menti-
bus non expectata profectuum mora, totum ſimul
B quicquid collaturus eſt, inuehit. In Abrahæ lumbis
Leui ſanctificatur, & ſimul cum eo domus Aaron & *Hebr. 7.*
ſacerdotalis ordo benedicitur. In Iſaac de repromiſ- *Geneſ. 18.*
ſione concepto, & contra ſpem ſterilium ſenum na-
to, omnium gentium vocatio, & tota Chriſti forma
præconditur. Iacob nullo merito ſuffragante dile- *Malac. 1.*
ctus, priuſquam naſcatur eligitur. Hieremiæ dicitur: *Hierem. 1.*
Priuſquam te formarem in vtero, noui te: & priuſ-
quam exires de vulua, ſanctificaui te. Ioannes intra *Luc. 1.*
Elizabeth matris viſcera Spiritu ſancto repletus
exultat, & vt nullus inter natos mulierum maior ſit,
C prius ſentit initia gratiæ quàm naturæ. Sed cùm &
alia ſimilium documentorum exempla non deſint,
quæ breuitatis ſtudio præterimus: multò tamen cre-
brior, multóque numeroſior pars illa hominum eſt,
cui particulatim quicquid ſuperna largitas donat,
accreſcit, vt conferendorum munerũ cauſæ de iis
quæ ſunt collata, pariãtur. Quidam accepta fide dif-
fidentia non carent, quam vtique ineſſe ſibi nouerat
qui dicebat: Credo Domine, adiuua incredulitatem
meã. Quam nec illi abeſſe penitus à ſuis animis ſen- *Marc. 9.*
tiebant qui dixerunt: Domine auge nobis fidem.
D Quidam quod credunt, non intelligunt, & multi *Luca 17.*
eorum diu in ſuæ ſimplicitatis modulo detinentur.
Multi verò citò intellectus lumen accipiũt. Ipſa au-
tem intelligentia non in omnibus eundem habet
vigorem, aut ſimilem facultatem. Et plurimi cùm
& fide & intellectu videantur ornati, laborant ta-
men indigentia charitatis: & iis quæ fide & intelle-
ctu vident, nequeũt inhærere: quoniã perſeuerari in
eo nõ poteſt, quod non toto corde diligitur. Donũ
quoque ipſius charitatis nõ ſemper eiuſmodi eſt: vt
E quicquid ad plenitudinẽ ipſius pertinet, ſimul à per-
cipiẽte ſumatur. Eſt enim amor qui poteſt alio amo
re ſuperari. Et ſæpe dilectio Dei ex mũdi dilectione
marceſcit, niſi ad eum feruorẽ Spiritu ſancto inflã-
mante profecerit, qui nullo extingui frigore, nullo
poſſit tepore lãguere. Cùm itaque in hoc inenarra-
bili dono Dei omniũ ſumma donorum, & quædam
ſit cunctarum vita virtutum: ad hoc cætera confe-
runtur, vt habeat animæ fidelis intentio, per quæ ad
perfectam charitatem poſſit eniti. Quæ quoniam
non ſolùm ex Deo, ſed etiam Deus eſt, ſtabiles &
F perſeuerantes atque inſuperabiles facit quos flumi-
ne ſuæ voluptatis impleuerit. Qui autem iſtarum a-
quarum dulcedinem neſciunt, & adhuc de mundi
huius torrentibus bibunt, aut etiam ſi aliquid pri-
moribus labris de vitæ fonte guſtauerunt, inebriari
tamẽ aureo Babylonis calice delectantur: ſuo pror- *Apocal. 18.*
ſus decipiuntur arbitrio, ſua volũtate labuntur: & ſi
in hac deſidia perſeuerant, ipſi ſe iis quæ accepere,
diſpoliant. Facilè enim quælibet bona ſine chari-

tate poſſunt perire, quæ non poſſunt ſine charitate prodeſſe.

Quod auerſio à Deo non ſit diuinæ conſtitutionis, ſed propriæ voluntatis. CAP. IIII.

HÆc autem ſummatim breuitérque perſtricta ad id valent, vt certiſſimè nouerimus nullũ fidelium à Deo non diſcedentem relinqui, neque cuiuſquam ruinam ex diuina eſſe conſtitutione diſpoſitam, ſed multis qui iam iudicio rationis vtuntur, ideo liberum eſſe diſcedere, vt non diſceſſiſſe ſit pręmiũ: & vt quod non poteſt, niſi cooperante ſpiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorũ id potuit voluntate non fieri. Quæ voluntas in malis actionibus ſola eſſe poteſt, in bonis autem ſola eſſe non poteſt. Quamuis enim ſecundum naturam ſit homini vt bonæ ſit voluntatis, vitium tamen quod per malam voluntatem irruit in naturam, non naturę ſuperatur virtute, ſed gratiæ. Regebatur ergo primus ille populus Dei, ſpiritu Dei, & à maledicti ac prædamnati populi ſocietate ac moribus per eruditionem ſancti Spiritus abſtinebat, cuſtodiens diſcretionem ſui à permixtione carnalium, quorum mala tam diu ſuſtinuit patientia Dei, quãdiu boni per id quod eos non imitabantur, placere potuerũt. Vbi verò etiam boni malorum imitatione corrupti ſunt, & per volũtatis defectum in eandem nequitiam conſpirauit *Geneſ. 6.* vniuerſitas: quos (excepta Noë domo) vna impietas prophanauit, ſententia vna deleuit. Bonitas autem Dei ne illi quidem parti defuit, quæ in charitate nõ ſtetit, & ab initio ſui veneno diabolici liuoris intumuit. Principẽ enim gẽtis impiæ ſancti fratris meritis inuidentem, cædémquẽ eius parricidiali corde meditantem, dignatur Dominus paterno mitigare *Ibidem 4.* cõſilio, dicens ad Cain: Vt quid triſtis factus es? vt quid cõcidit vultus tuus? Nónne ſi rectè offeras, rectè autẽ non diuidas, peccaſti? Quieſce. Ad te enim erit conuerſio eius, & tu dominaberis eius. Depone, inquit, ortam de inuidiæ æmulatione triſtitiam, & flammas odij crudelis extingue. Nihil tibi Abel nocuit, nec mihi placendo te læſit, deſpexi munera tua meo iudicio, nõ illius voto. Opus enim bonum negligenter egiſti: recta fuiſſet oblatio tua, ſi fuiſſet recta diſcretio. Sciẽs cui offerres, ſcire debueras quid voueres. Non digne inter me & te diuiſiſti, quoniã tibi electiora ſeruaſti. Tuus ergo hic error eſt, tuúmque peccatum. quieſce, & noli in inſontem fratrem moueri, ad te potius tua culpa reuocetur. noli peccato regnum in te dare, ſed tu potius in ipſum ſume dominatũ. Pœnitendo enim nec in maius facinus progredieris, & ab eo in quo te doles diſplicuiſſe, mũdaberis. Cũ ergo talia ad Cain loqueretur Deus: nunquid ambiguum eſt voluiſſe eum, & quantum ad medendi modũ ſufficiebat, egiſſe, vt Cain ab illo impietatis furore reſipiſceret? Sed malitia pertinax inde facta eſt inexcuſabilior, vnde debuit eſſe correctior. Et vtique præſciebat Deus ad quem finem inſanientis eſſet progreſſura conceptio. Neque ex eo quod falli ſcientia diuina non poterat, neceſſitate peccãdi vrgebatur facinus volũtatis: à cuius vtique intẽtione atque effectu potuit incolumitas Abel illæſa defendi, niſi placuiſſet Deo cum magna laude

G patientiæ ſuæ, vt temporalis furor impij fieret perpetuus honor iuſti. Poſteris verò iſtius fratricidæ, quamuis in progenitoris ſui moribus viuerent, nũquam ſe diuinam bonitatem negaſſe quis non facilè aduertat, ſi conſideret quantum eis prodeſſe potuerit tam longa patientia Dei, tam diues bonorum tẽporalium copia, & multiplicatæ fœcunditatis tam numeroſa propagatio? quæ beneficia licet obduratis nihil remedij & emendationis attulerint, probãt tamen auerſionem eorum non diuinæ fuiſſe conſtitutionis, ſed proprię voluntaris. In conſeruatione H autem Noë filiorúmque eius & nuruum, in quibus *Geneſ. 7.* omnium gentium ſeminarium diſponebatur, quanta diuinæ gratiæ opera reuelata ſint, ſancta ſcriptura manifeſtat, dum in illa mirandæ capacitatis arca, vniuerſi generis animalium quantum reparationis aderat receptrice, cõgregatura ad ſe omne hominũ genus eccleſia figuratur. Dum per lignum & aquam redemptio crucis Chriſti, & ablutio regenerationis apetitur. Dum in iis qui ex illa mũdi vaſtatione ſaluati ſunt, omnium gentium plenitudo benedicitur: Dum donum fœcunditatis iteratur, & ſolo eſu ſuf- I focatorum & ſanguinis interdicto, libertas edendi quod placuerit, augetur, ſalutíſque ſecuritas in teſtimonio verſicoloris arcus, hoc eſt in ſigno multiformis gratiæ conſecratur. Quæ vtique myſteria atque ſacramenta non vnius tantùm familiæ pauciſſimos tunc homines, ſed in ipſis omnes eorum poſteros imbuebant, vt quod eruditioni impendebatur parentum, proficeret ſcientiæ filiorum. Iam verò procurrente humanæ propagationis augmento, cùm ipſa mortalium numeroſitas de ſuis multiplicationibus ſuperbiret, & ſecundum elationis ſuæ altitu- K dinem cœlo cuperet molem immodicæ inſtructionis inſerere, quàm mirabilis erga cohibendam hãc inſolentiam fuit diuinæ cenſura iuſtitiæ? Quæ vnam *Geneſ. 11.* illorum populorum loquelam notis ſibi inuicem ſignificationibus conſonantem, ſeptuaginta & duarum linguarum varietate confudit, vt & inter diſſonas voces operantium pereunte concordia, inſanæ molitionis machina ſolueretur, & habitando orbi terrarum daret incolas malæ congregationis opportuna diſperſio. In iſto autem opere prouidẽtiæ Dei præordinabantur miracula gratiæ Chriſtia- L næ, quæ omnem hanc diſperſionem in illius ædificationis erat vocatura compagem, in qua omne genu flectitur Deo, & omnis lingua confitetur, quoniam Ieſus in gloria Dei patris eſt. Hãc latitudinem *Philip. 2.* gratiæ in plenitudine diſpoſirorum temporũ reuelandæ, facta ad Abraham promiſſio Dei ſignis iam luculentioribus indicabat, quando duplex eius ſucceſſio, filij ſcilicet carnis, & filij promiſſionis, multi- *Gen. 16. & 21.* tudini arenarũ comparabatur & ſiderũ, & vir ſenex per annoſam vxoris ſterilitatem ab ſpe iam prolis alienus, credebat laudabili fide per germen vnius filij M patrem futurum eſſe ſe mundi, proſpiciens illum in ſemine ſuo, imò conſpiciẽs, qui dixit: Abraham diẽ meum vidit, & gauiſus eſt. Qua fide Abraham cùm *Ioan. 8.* iuſtificaretur, nondum mandatum circuncifionis acceperat, ſed cùm eſſet in præputio naturali, reputata eſt fides eius ad iuſtitiam, & eadem fides ſignaculum circũciſionis acceperat in eo corporis membro, per quod ſemen procreationis peruenturum

erat

erat ad eam carnem, io qua ſine carnali ſemine Dei filius Deus verbum caro fieret, ac de Abrahæ filia Maria virgine naſceretur, aſſumptis omnibus in huius natiuitatis conſortium, qui in Chriſto per Spiritum ſanctum regenerati, quod Abraham credidit, crediđiſſent.

Quod etiam ante aduentum Chriſti nationes quæ alienatæ à conuerſatione Iſrael, ſpem non habebant, ob hoc non ſint excuſabiles. Et quomodo propter perſecutiones bonorum Chriſtus populum ſuum auxerit.

CAP. V.

Geneſ.12. HÆc autem fides entequàm veniret, hoc ſemen de quo Abrahæ dictum eſt: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ: intra vnius ſtirpis populum continebatur, vigente apud veros Iſraëlitas ſpe redemptionis noſtræ, quoniam etſi fuerũt ex alienigenis quos temporibus legis veritas illuſtrare dignata ſit, tam pauci fuerunt, vt vix cognoſcantur an fuerint. Neque ob hoc excuſabiles ſint nationes, quæ alienatæ à conuerſatione Iſraël ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo ſub igoorantiæ tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratiæ quę nunc vniuerſum mundum rigat, pari antea largitate non fluxit. Adhibita enim ſemper eſt vniuerſis hominibus quædam ſupernæ menſura doctrinæ, quæ etſi parcioris occultioríſque gratiæ fuit, ſufficit tamen, ſicut Dominus iudicauit, quibuſdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium: vt non dubiè, ſed euidenter appareat, quòd niſi vbi abundauit pecca-
Rom. 5. tum, ſuperabundaret gratia, nunc quoque vniuerſum genus humanum ſimilis obcæcaret impietas. An fortè (vt plerique garriunt) meliora, quàm veterum ingenia noſtris ſeculis orta ſunt, & aptiores diuinis donis animas tempora extrema pepererunt? Quod etiam ſi ita eſſet, ad bonitatem id referēdum eſſet authoris, qui vocandis ad vitam æternam populis, ea quæ non reniterentur, corda finxiſſet. Sed nihil prorſus nouatum eſt in generatione carnali, nec generoſior auis minorũ orta ſucceſſio eſt, cùm potius in hominibus illius temporis quo mundi redemptor aduenit, quãtò erat propago tardior, tantò ſit iniquitas inuenta robuſtior. Probauit hoc Iudaici furoris impietas: & quàm apta euãgelio Chriſti fuerit illa generatio, non ſolùm populi, ſed etiam
Ioan 1. Scribarum, & principum, ac ſacerdotum corda docuerunt: quibus parum fuit in agnum Dei tollentem peccatum mundi: contra teſtificationem legis, contra oracula Prophetarum, cõtra diuinarum experimenta virtutum, ſeditionibus, contumeliis, ſputis, alapis, colaphis, lapidibus, flagris, & ad poſtremũ crucis atrocitate ſæuiſſe, niſi etiam teſtes reſurrectionis eius eadem perſequerentur inſania: quam Apoſtoli quando à pontificibus flagellati ſunt: oſtē-
Act. 4. derunt in pſalmo Dauidico prophetatam, dicentes: Domine, tu es qui feciſti cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt: qui Spiritu ſancto per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania: aſtiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius? Conuenerunt enim verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctũ

A filium tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Iſraël, facere quæ manus tua & conſilium decreuerunt fieri. Igitur ad manifeſtandam gratiam Dei, quæ ex æterno eius incommutabilíque conſilio in ſalutem omniũ gentium diſponebatur, non priora quaſi incapacia declinata ſunt tempora, ſed iſta electa, quæ tales populos ediderunt, quorum ferox & voluntaria iniquitas non conſulendi affectu, ſed intentione ſęuiēdi perſiſteret facere quæ manus Dei & cõſilium decreuerunt fieri, vt mirabilior eſſet gratia & potentia
B Dei quæ de tam duris animis, tam tenebroſis mentibus, tam inimicis cordibus fecit ſibi populum fidelem, ſubditum, ſanctum, qui non per ſapientiam huius mundi peruenit ad lumen ſapientiæ Dei, ſed per illius donum de quo teſtatur Ioannes Apoſto- 1. Ioan. 5.
lus, dicens: Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius. Cui teſtimonio Apoſtolus Paulus conſonat, dicens: Gratias agentes patri qui dignos Coloſ. 1.
nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui
C eripuit nos de tenebris, & de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnũ filij dilectionis ſuæ. Et iterum idem: Eramus enim, inquit, aliquando inſipientes, ad Tit. 3.
increduli, errantes, ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris noſtri, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum, vt iuſtifi-
D cati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ. Potuitne pleniùs, luculentius, verius explicari quæ merita hominun? Chriſtus inuenerit, & quos ſibi mores ſubiecerit, quæ ad ſe corda conuerterit, quando venit mederi non ſanis, ſed malè Matth 9.
habentibus, & vocare non iuſtos, ſed peccatores: Eſaia 9.
quoniam gentium populus qui ſedebat in tenebris, lucem vidit magnam, & ſedentibus in tenebris & vmbra mortis, lux orta eſt illis. Fremebant gentes, iraſcebantur populi, ſæuiebant reges, & poteſtates contradicebant, ſuperſtitiones & totius mundi re-
E luctabantur errores. Sed de reſiſtentibus, furentibus, perſequentibus, populum ſuum Chriſtus augebat, & per vincula ac ſupplicia mortéſque ſanctorũ roborabatur fides, vincebat veritas, pérque vniuerſum mundum dominici agri ſegetis multiplicabatur vbertas. Tanta enim deſuper præbebatur conſtantia fidei, fiducia ſpei, fortitudo tolerantiæ, vt ille ignis dilectionis, quem in cordibus fidelium Spiritus ſanctus accenderat, nullo modo opprimentibus poſſet extingui: cùm & qui cruciabantur, vehementius inardeſcerent: & qui ſæuiebant, eandem
F quam perſequebantur, flammam ſæpe conciperent, qua beatus Apoſtolus Paulus ignitus fidenter, fer- Roman 5.
uentérque dicebat: Iuſtificati igitur ex fide pacem habeamus ad Dominum ooſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & acceſſum habemus fide in gratiã iſtam in qua ſtamus, ſed & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei; non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem, probatio

verò ſpem,ſpes autem non confundit,quia charitas
Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris,perSpiritum ſan-
ctum qui datus eſt nobis.Et iterum : Quis nos ſepa-
Ibidem 8. rabit à charitate Chriſti ? Tribulatio,an anguſtia,an
perſecutio , an fames, an nuditas , an periculum,an
Pſal. 45. gladius?Sicut ſcriptum eſt:quia propter te mortifi-
camur tota die,exiſtimati ſumus ſicut oues occiſio-
nis.Sed in his omnibus ſuperamus, per eum qui di-
lexit nos.Certus ſum enim quia neque mors,neque
vita,neque angeli,neque principatus,neque inſtan-
tia,neque futura, neque fortitudo , neque altitudo,
neque profundum, neque creatura alia poterit nos
ſeparare à charitate Dei quæ eſt inChriſto Ieſu Do-
mino noſtro.Hęc charitas diffuſa per Spiritum ſan-
ctum fecit vt mundus fidelinm mundum vinceret
impiorum. Hæc Neronis crudelitatem, Domitiani
furorem,multorúmque poſt eos principum glorio-
ſo innumerabilium martyrum fine confudit, donã-
te Chriſto imitatoribus ſuis de perſecutionibus re-
gum,æternarum ſtemmata coronarum.

Quòd Chriſtus pro omnibus impiis et peccatoribus mortuus fuerit. CAP. VI.

NVlla igitur ratio dubitãdi eſt Ieſum Chriſtum
Dominum noſtrum pro impiis & peccatori-
bus mortuum , à quorum numero liber inuẽtus eſt.
Nónne eſt pro omnibus mortuus Chriſtus ? Sed
prorſus pro omnibus mortuus eſt Chriſtus . Nemo
ergo omnium hominum ante recõciliationem,quę
per Chriſti ſanguinem facta eſt,nõ aut peccator aut
impius fuit,dicẽte Apoſtolo:Si enim Chriſtus cùm
Rom. 5. adhuc infirmi eſſemus,iuxta tẽpus pro impiis mor-
tuus eſt : vix enim pro iuſto quis moritur,nam pro
bono forſitan quis audeat mori:commendat autem
ſuam charitatẽ Deus in nobis , quoniam ſi cùm ad-
huc peccatores eſſemus , Chriſtus pro nobis mor-
tuus eſt,multò magis iuſtificari ſanguine ipſius ſalui
erimus ab ira per ipſum . Si enim cùm inimici eſſe-
mus,reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius,
multò magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius.
2. Cor. 5. Idem autem Apoſtolus in ſecunda ad Corinthios
ait: Charitas enim Chriſti vrget nos iudicãtes hoc,
quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt , ergo
omnes mortui ſunt,& pro omnibus mortuus eſt,vt
& qui viuunt,iam non ſibi viuãt, ſed ei qui pro ipſis
1. Tim. 1. mortuus eſt,& reſurrexit. De ſeipſo verò quid pro-
nunciet , audiamus : Fidelis, inquit, ſermo & omni
acceptione dignus,quiaChriſtus venit in hunc mũ-
dum peccatores ſaluos facere , quorum primus ego
ſum.Sed ideò miſericordiam conſecutus ſum , vt in
me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patiẽ-
tiam ad informationem eorum qui crediturí ſunt il-
li in vitam æternam.Siue ergo circunciſio, ſiue prę-
putium,peccato vniuerſaliter concludebatur,vnúſ-
que omnes reatus obſtrinxerat , & inter magis mi-
núſque impios nemo erat qui poſſet abſque Chriſti
redemptione ſaluari : quæ redemptio vniuerſo ſeſe
intulit mundo, & omnibus hominibus indifferẽter
innotuit:quandoquidem in die quinquageſimo ab
illo Paſcha in quo ſe hoſtiam Deo verus agnus ob-
tulerat,cùmApoſtoli & qui cum eis vnanimes erãt,
repleti Spiritu ſancto linguis omnium gentium lo-

G querentur,conueniebat excita miraculo diuerſi ge-
neris hominum multitudo , vt euangelium Chriſti
in eis qui aderant , totus mundus audiret . Conflu- Actor. 2.
xerant autem(ſicut ſcriptum eſt) Parthi & Medi,E-
lamitæ,& qui inhabitant Meſopotamiam , Iudæam
& Cappadociam , Pontum & Aſiam , Phrygiam &
Pamphyliam , Ægyptum & partes Libyæ , quæ eſt
circa Cyrenen , & aduenæ Romani , Iudæi quoque
& Proſelyti,Cretes& Arabes,audientes eorum lin-
guis prædicari magnalia Dei : quorum teſtificatio
etiam in eas gentes quæ remotiores ſunt , longè la-
H téque procurreret . Ad cuius rei effectum credimus
prouidentia Dei Romani regni latitudinem præpa-
ratam , vt nationes vocandæ ad vnitatem corporis
Chriſti,prius iure vnius conſociarentur impietatis:
quamuis gratia Chriſtiana non contenta ſit eoſdẽ
limites habere quos Roma,multóſque iam populo-
rum ſceptro crucis Chriſti illa ſubdiderit , quos ar-
mis ſuis iſta non domuit. Quæ tamen per apoſtolici
ſacerdotij principatum amplior facta eſt arce reli-
gionis quàm ſolio poteſtatis . Quod ſi fortè, quem-
admodum quaſdam gentes , quod non volunt, in
I conſortium filiorum Dei nouimus adoptatas, ita e-
tiam nunc in extremis mundi partibus ſunt aliquæ
nationes quibus nondum gratia ſaluatoris illuxit:
non ambigimus etiam circa illas occulto iudicio
Dei tempus vocationis eſſe diſpoſitum , quo euan-
gelium quod nondum viderunt , audiant atque ſu-
ſcipiant . Quibus tamen illa menſura generalis au-
xilij , quæ deſuper omnibus ſemper hominibus
eſt præbita , non negatur : quamuis tam acerbo
natura humana vulnere ſauciata ſit , vt ad cogni-
tionem Dei neminem contemplatio ſpontanea
K plenè valeat erudire,niſi obũbrationem cordis vera
lux diſcuſſerit , quam inſcrutabili iudicio Deus iu-
ſtus & bonus non ita præteritis ſeculis quemadmo-
dum in nouiſſimis diebus effudit . Vnde & beatus
Apoſtolus Paulus ſcribens Coloſſenſibus ait : My- Coloſ. 1.
ſterium quod abſconditum fuit à ſeculis & genera-
tionibus,nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius,
quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ ſa-
cramenti huius in gentibus , quod eſt Chriſtus in
nobis.

L *Quomodo myſterium vocationis gentium Prophetis fuerit cognitum & Apoſtolis.*

CAPVT VII.

NVnquid hoc myſterium etiam Prophetis inco-
gnitum fuit?& illi per quos Spiritus ſanctus lo-
quebatur, ea quorum ab ipſis fiebant denunciatio-
nes,neſciebant?Non ita planè intelligendum puto,
ſed ipſis gentibus abſconditum fuiſſe myſterium,
quod Dominus quando voluit,& quibus voluit re-
M uelauit.Nam de vocatione gentium quæ non erant
populus Dei,& quibus prius non miſertus eſt,nunc
autem miſeretur , in Deuteronomio ita dicitur : Et
vidit Dominus,& zelauit, & iratus eſt propter iram Deut. 32.
filiorum ſuorum & filiarum,& dixit: Auertam faciẽ
meam ab eis , & oſtendam quid erit in nouiſſimo,
quia generatio peruerſa eſt filiis , in quibus non eſt
fides in illis . Ipſi in zelum compulerunt me in hoc
quod non eſt Deus,irritauerunt me in idolis ſuis.Et
ego

ego in zelum incitabo eos in eis qui non erat gens,
ſuper gente inſipiente irritabo eos. Et Dauid hęc de
Pſalm. 85. adoraturis Deum omnibus gentibus præcinit: Om-
nes gentes quaſcunque feciſti, venient & adorabũt
coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum.
Et iterum idem: Et adorabũt eum omnes reges ter-
Pſalm. 71. ræ, omnes gentes ſeruient ei. Et iterum: Benedicen-
tur in ipſo omnes tribus terræ, omnes gentes ma-
gnificabunt eum. Eſaias quoque ſimilia annunciat,
Eſaia 28. dicens: Quoniam erit in nouiſſimis diebus manife-
ſtus mons Domini, & domus Dei in cacumine mõ-
tium, & exaltabitur ſuper colles, & venient ad eum
omnes gẽtes. Et iterum idem: Et faciet, inquit, Do-
minus ſabaoth omnibus gentibus, in monte iſto bi-
bent in iucunditate vinum, vngentur vnguento in
monte iſto, tradet hæc omnia gentibus, hoc enim
conſilium ſuper omnes gentes. Et iterum idem: Et
reuelabit Dominus brachium ſuum ſanctum in cõ-
ſpectu omnium gentium, & videbunt omnes gen-
tes terræ ſalutem quæ à Domino eſt. Et iterum: Ec-
ce aduenæ ad te per me accedent, & ad te fugient.
Et infra: Gentes quæ te non cognouerunt, inuoca-
bunt te: & populi qui te neſciunt, ad te confugient.
Oſee quoque paria prophetar, dicens: Et erit in lo-
Oſea 1. eo in quo dictum eſt eis: Non populus meus vos, ibi
vocabuntur filij Dei viui, & congregabuntur filij
Iudæ, & filij Iſraël in idipſum. Et iterum: Miſerebor
non dilectę, & dicã non populo meo: populus meus
es tu, & ipſe dicet: Deus meus es tu. Sub Apoſtolis
verò cùm ij qui in Chriſtum ex circuncisione cre-
diderãt, eos qui gentiles erant, dicebantúrque prę-
putium, iuſtificationum gratiæ arbitrarentur parti-
cipes eſſe non poſſe: docet beatus Apoſtolus Petrus
quàm indiſcretus apud Deum vterque ſit populus,
Act. 11. ſi in vnitatem fidei ambo conuenerint. Cùm autem
inquit, cœpiſſem loqui, decidit Spiritus ſanctus ſu-
per eos, ſicut & in nos in initio. Recordatus ſum au-
tem verbi Domini ſicut dicebar: Ioannes quidem
baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu
Act. 1. ſancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus ſi-
cut & nobis qui credidimus in Dominum Ieſum
Chriſtũ, ego quis eram qui poſſem prohibere Deũ?
His auditis, tacuerunt, & glorificauerunt Deum, di-
centes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vi-
tam dedit. Iacobus quoque Apoſtolus de hac vo-
Act. 15. catione gentium dicit: Viri fratres audite me: Simõ
narrauit quemadmodũ primum Deus viſitauit ſu-
mere ex gentibus populum nomini ſuo, & huic cõ-
Amos 9. cordãt verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt: Poſt
hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid,
quod cecidit, & diruta eius ædificabo, & erigam il-
lud, vt requirant cæteri hominũ Dominum, & om-
nes gentes ſuper quas inuocatum eſt nomen meum,
dicit Dominus faciens hæc: notum à ſeculo eſt Do-
Luca 2. mino opus ſuum. Simeon quoque ille cui reſpõſum
erat à Spiritu ſancto non eum viſurũ mortem priuſ-
quàm videret Chriſtum Domini, de ſalute omniũ
gẽtium quæ in Chriſto reuelabatur, hæc dixit: Nũc
dimitte ſeruum tuum Domine ſecundum verbum
tuum in pace: Quia viderunt oculi mei ſalutare tuũ,
Quod paraſti ante faciem omnium populorum, Lu-
men ad reuelationem gentium, & gloriam plebis
tuæ Iſraël. His & aliis teſtimoniis ſcripturarum non
A dubiè demonſtratur iſtam ditiſſimam, potentiſſi-
mam, benigniſſimam gratiam qua in nouiſſimo mũ-
di tempore omnes gentes in regnum Chriſti vo-
cantur, prioribus ſeculis in occulto Dei abſconditã
fuiſſe conſilio. Et cur hac manifeſtatione qua nunc
vniuerſis nationibus innoreſcit, antea reuelata non
fuerit, nullam poſſe ſcientiam comprehendere, nul-
lam intelligentiam penetrare: cùm tamẽ illud quod
de bonitate Dei piiſſimè creditur, quia omnes ho- *1. Tim. 2.*
mines velit ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis
venire, non oporteat niſi perpetuum æternúmque
B ſentiri, ſecundum eas menſuras quibus Deus dona
generalia ſpecialibus nouit cumulare muneribus: vt
& qui exortes gratiæ fuerint, de ſua nequitia redar-
guantur: & qui eius lumine enituerint, non in ſuo
merito, ſed in Domino glorientur. In hoc ſanè an-
guſto quidem, ſed tamen recto intelligentiæ trami-
te non parum difficultatis opponit cõſideratio par-
uulorum, qui nullo iudicio rationis vtuntur, quo au-
thoris ſui beneficia ſentientes, ad agnitionem va-
leant veritatis accedere, nec videntur de neglectu
opitulantis gratiæ iuſtè argui, in illa ignorantia na-
C turaliter conſtituti, quam dubium non eſt nullam
recipere ſcientiam, nullam ſentire doctrinam.

Quare tanta multitudo non regeneratorum infantium à perpetua alienetur ſalute.

CAP. VIII.

VNde cùm omnes homines velit Deus ſaluos *1. Tim. 2.*
fieri, quid eſt quod alienatur à ſalute perpetua
tanta infantium multitudo, tótque in his ætatibus
hominum milia extra vitam relinquuntur ęternam:
D quaſi ad hoc tantùm conditi ſint ab eo, qui neminẽ
odiens creauit, vt quia in hunc mundum cum pec-
cati carne venerunt, inſolubilis culpæ vincula ſine
reatu proprię actionis inciderent? quid hoc profun-
dius, quid mirabilius eſſe poteſt? Neque credi fas eſt
eos qui regenerationis non adepti ſunt ſacramen-
tum, ad vllum beatorum pertinere conſortium. Et
magis ſtupendum, magiſque ſit mirum, quod vbi a-
ctio non offendit, vbi arbitrium non reſiſtit, vbi ea-
dem miſeria, ſimilis imbecillitas, cauſa communis
eſt, non vnum eſſe de tanta parilitate iudicem: &
E quales reprobat abdicatio, tales adoptat electio.
Veruntamen de hac altitudine diſcretionis Dei nõ
conturbabitur cor noſtrum ſi firma & ſtabili fide
omne iudicium Dei iuſtum eſſe credamus, nec ap-
petamus habere cognitum, quod voluit eſſe ſecre-
tum, vt vbi inueſtigari non poteſt quare ita iudicet,
ſufficiat ſcire quis iudicet. Quanquam non ita inco-
gnoſcibilis iſta ſit quæſtio, vt nihil ſit quod de ea e-
ruditionis poſſumus acquirere, ſi ad contemplandũ
id quod videri poteſt, trãquillus ſobrij cordis adhi-
beatur intuitus. Cũ enim conſideramus inter paga-
F nos, Iudæos, inter hęreticos, inter ipſos catholicos
Chriſtianos quã multiplex pereat numerus paruu-
lorum, quos quantũ ad proprias pertinet volunta-
tes, neque bonum aliquid, neque malum conſtat e-
giſſe: diſcimus ſuper eos illam manere ſententiam,
quam humanum genus præuaricatione primi parẽ-
tis excepit, cuius ſententiæ rigor dum etiam circa
tales non reſoluitur, quàm magnum illud peccatum

fuerit demonſtratur. Nemo autem putaretur non
innocens naſci, niſi etiam talibus eſſet noxium non
renaſci. De immaturitate verò mortis non eſt ratio
conquerendi, cùm ſemel in naturam noſtram per
peccatum ingreſſa mortalitas obnoxium ſibi omnē
vitæ noſtræ fecerit diem. Eſſet enim, quoniam ſecū-
dum aliquem modum immortalis dici homo poſ-
ſet, ſi eſſet tempus intra quod mori omnino nō poſ-
ſet. Sed nūquam corruptio ita incorruptionis eſt
particeps, vt non ſemper obnoxium ſit defectioni
quod debetur occaſui. Vitæ huius principiū, mortis
exordium eſt, nec prius incipit augeri ætas noſtra
quàm minui. Cui ſi quid adiicitur ſpatij temporalis
non ad hoc accedit vt maneat, ſed in hoc tranſit vt
pereat. Quod ergo ab initij ſui die mortale eſt: qua-
libet occidat die, non contra legem mortalitatis oc-
cumbit, nec vnquā ei vicinius eſt poſſe viuere, quā
poſſe deficere. Quāuis autem ex vna cauſa omnium
hominum ſit orta mortalitas, non in vnam tamen,
ſed in multiplicem imbecillitatem corruptibilis
natura diſtrahitur. Et ſiue morbis, ſiue debilitatibus,
ſiue vulneribus, non ſolùm anni aut menſes vel dies
ætatis humanæ, ſed & omnes horæ omniáque mo-
menta ſubiecta ſunt. Nec eſt aliquod mortis genus
aut vllus obeūdi modus qui nō intra vniuerſitatem
Eccl. 40. mortalium in aliquam incidat portionem. Manet
enim graue iugū ſuper filios Adā à die exit⁹ de vētre
matris eorū, in diē ſepulturæ in matrē omniū. Sed
huius aſperrimi iugi pondera nō ita in Adæ filios ir-
ruerūt, vt diuina iuſtitia nihil eis ſuæ dimenſionis ad-
hiberet, quæ defectionū legibus ita defectura ſubie-
cit, vt ab eis moderationū ſuarum non auerteret po-
teſtatē. Ideo omnia omnes inciderent mala, quia per
cōmunem cōditionem omnes omnibus ſubiacerēt,
ſed vt generali neceſſitate variata, cauſas ſibi domi-
nus indulgentiæ correptioniſque ſeruaret, eſſetque
in vno omnium debito quod & miſericors remit-
teret, & iuſtus exigeret. Cùm igitur iuſta & omni-
potens prouidētia dei inceſſabiliter vniuerſa diiudi-
cet, & nemo in hunc mundum veniat, neque ab hoc
mūdo exeat, niſi eo ortu atque deceſſu, quē rerū ar-
biter ſecundū altiſſimā ſciētiam ſuam ſapiētiámque
Iob 12. decernit, ſicut ſcriptū eſt in libro Iob: Quis ignorat
Iob 14. quòd omnia hæc manus domini fecerit, in cui⁹ ma-
nu anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuerſæ carnis
hominis? Et iterum: Breues dies hominis ſunt, &
numerus dierum eius apud te eſt. Quis audeat cauſas
operum & conciliorum eius inquirere? Inſcrutabile
enim eſt, valdéque ſecretum cur tantis differentiis
conditio humana variata ſit. Illum ab infantia vſque
in ſenectutem longæua carpit infirmitas, nec inter
perſeuerantes dolores ſtatutæ deficit tempus ætatis.
Illum integris valentem viribus annoſiſſimus vigor
vegetat. Huic in pueritia finis eſt, illi in adoleſcētia.
Huic vltra iuuentutem non licet progredi: illi im-
poſſibile eſt vſque ad loquendi rudimenta grandeſ-
cere. Quas vitæ metas multiformiter inæquales mi-
nus acerbas experiretur caduca mortalitas, ſi præ-
ſentis tantùm ſeculi detrimenta pateretur, & non in
æternas miſerias caderent, qui hinc ſine lauacro re-
generationis exiſſent. Sed cùm inſcrutabilis ſit cau-
ſa tā donorū quæ gratia tribuit, quā miſeriarū quas
natura promeruit: ipſa nos intelligentiæ difficultas

G ad noſtrum remittit authorem. Et cùm quærimus
quomodo omnes homines ſaluos fieri velit, qui non
omnibus illud tempus impertit, in quo per volunta-
riam fidem percipiendæ gratiæ ſint capaces, non ir-
religioſè arbitror credi, neque incōuenienter intel-
ligi quòd iſti paucorū dierū homines ad illam perti-
neant gratiæ partem, quæ ſemper vniuerſis eſt im-
penſa nationibus, qua vtique ſi bene eorum vteren-
tur parentes, etiam ipſi per eoſdē iuuarētur. Omniū
namque exordia paruulorum, totáque illa princi-
pia necdum rationalis infantiæ, ſub arbitrio iacent
H voluntatis alienæ, nec vllo modo eis niſi per alios
conſuli poteſt, & conſequens eſt illos ad eorū perti-
nere cōſortium, quorum vel recto vel prauo agūtur
affectu. Sicut enim ex aliena cōfeſſione credunt, ita
ex aliena infidelitate aut diſſimulatione non credūt.
Et cū ipſi nec præſentis vitæ deſiderium habuerunt,
nec futuræ: quàm ipſorum factum eſt naſci, tā ipſo-
rum efficitur non renaſci: Sicut autem circa maio-
res præter illam generalem gratiā parcius atque oc-
cultius omnium hominum corda pulſantem, excel-
lentiore opere, largiore munere, potentiore virtute
I vocatio ſpecialis exeritur, ita etiam circa innumeros
paruulos eadē manifeſtatur electio, quæ quidē nec
illis qui renati non ſunt, in parentibus defuit, ſed iis
qui renati ſunt, præ parentibus affuit: ita vt multis
ſæpe quos ſuorum impietas deſeruit, alienorum cu-
ra ſeruierit, & ad regenerationem venerint per ex-
traneos, quę eis non erat prouidenda per proximos.
In quo opere gratiæ quis niſi arrogantiſſimus atque
vaniſſimus de diuina iuſtitia conqueratur, quòd nō
omnibus paruulis ſimilis prouidētia cōſulat, omniá-
que pericula quæ moriturorum regenerationē pro-
K hibere poſſunt, aut poteſtate ſubmoueat, aut miſe-
ratione præueniat? Quod vtique erga omnes ita fie-
ret, ſi ita fieri omnino deberet. Nō autem latet quā-
tum cordibus fideliū deſidiæ gigneretur, ſi in bapti-
zādis paruulis nihil de cuiuſquā negligētia, nihil de
ipſorum eſſet mortalitate metuendū: quandoquidē
vt tales baptiſmo fraudarentur, nullo modo poſſet
accidere. Hac verò tam inamiſſibili fœlicitate infan-
tium vehementiſſimè opinio illius roboraretur er-
roris, qui gratiā dei ſecundum merita hominum da-
ri audet contra fidem catholicam prædicare. Vide-
L retur quippe inculpabili innocentiæ hoc tota æqui-
tate deberi, vt neminem eorum adoptio præteriret,
quos nullus reatus perſtringeret: nec impiè à quo-
dam de paruulorum baptiſmo dictum fuiſſet. Habet
gratia quod adoptet, non habet vnda quod diluat.
Sed hoc deteſtabiliter prædicatum omnes diſcipuli
veritatis intelligunt: & inde manifeſtum eſt eos qui
ſalui fiunt, nō merito, ſed gratia liberari, quia ſine ba
ptiſmo mortuos periſſe non dubium eſt. Qui vtique
niſi grauiſſimi peccati eſſent participes, non perirēt.
Nunc autem occulta quidem dei diſcretione, ſed iu-
M ſta ſic oſtenditur & quid cōferat gratia, & quid prę-
uaricatrix mereatur natura: vt nec contra donum
eleuetur ſuperbia, nec contra periculum ceſſet indu-
ſtria. Siue igitur nouiſſima contemplentur ſecula,
ſeu prima, ſeu media, rationabiliter & piè creditur
omnes homines ſaluos fieri deum velle, ſempérque 1. Tim. 2.
voluiſſe: & hoc non aliundè monſtratur, quàm de iis
beneficiis, eáque prouidentia dei, quàm vniuerſis
genera-

generationibus communiter atque indifferentet
impendit. Fuerunt enim ac ſunt huiuſmodi dona
ita generalia, vt per ipſorum teſtimonia ad quæren-
dum verum Deum poſſent homines adiuuari: qui-
bus donis authorem ſuum per omnia ſecula prote-
ſtantibus, ſpecialis gratiæ largitas ſuperfuſa eſt. Quæ
licet copioſius nunc quàm antè prſtetur, cauſas ta-
men diſtributionum ſuarum Dominus apud ſcien-
tiam ſuam tenuit, & intra ſecretum potẽtiſſimæ vo-
lũtatis occuluit: quæ ſi omnibus vniformiter afflue-
rent, non laterent. Et quàm nulla eſt ambiguitas de
benignitate generali, tam de ſpeciali miſericordia
nihil quod ſtupendum eſſet exiſteret, ac proinde il-
la eſſet gratia, iſta non eſſet. Deo autem placuit &
hanc multis tribuere, & illam à nemine ſubmouere,
vt ex vtraque appareat non negatum vniuerſitati,
quod collatum eſt portioni: ſed in aliis præualuiſſe
gratiam, in aliis reſiluiſſe naturam. Hanc quippe a-
bundantiorem gratiam ita credimus, atque experi-
mur potentem, vt nullo modo arbitremur eſſe vio-
lentam, quo quicquid in ſaluandis hominibus agi-
tur, ex ſola Dei voluntate peragatur, cùm etiam ipſis
paruulis per alienæ voluntatis ſubueniatur obſe-
quium.

Quomodo gratia tanquam famulam & receptricem donorũ ſuorum præparet voluntatem.

CAP. IX.

GRatia quidem Dei in omnibus iuſtificationibus
principaliter præeminet, ſuadendo exhortatio-
nibus, monendo exemplis, terrendo periculis, inci-
tando miraculis, dando intellectum, inſpirando cõ-
ſilium, córque ipſum illuminando, & fidei affectio-
nibus imbuendo. Sed etiam voluntas hominis ſub-
iungitur ei, atque coniungitur, quæ ad hoc prdictis
eſt excitata præſidiis, vt diuino in ſe cooperetur o-
peri, & incipiat exercere ad meritum quod ſuperno
ſemine concepit ad ſtudium, de ſua habens mutabi-
litate ſi deficit, de gratiæ opitulatione ſi proficit.
Quæ opitulatio per innumeros modos ſiue occul-
tos ſiue manifeſtos omnibus adhibetur: & quod à
multis refutatur, ipſorum eſt nequitiæ: quod autem
à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuin, & voluntatis
humanæ. Siue igitur initia, ſiue profectus fidelium,
ſiue vſque in finem perſeuerantium cogitemus ge-
nus, nulla ſpecies cuiuſquam virtutis occurrit, quæ
vel ſine dono diuinæ gratiæ, vel ſine conſenſu no-
ſtr voluntatis habeatur. Ipſa enim gratia hoc omni
genere medendi atque auxiliandi agit, vt in eo quẽ
vocat, primam ſibi receptricem & famulam dono-
rum ſuorum præparet voluntatem. Nam virtus no-
lentium nulla eſt, nec poteſt aſſeri vel fidem, vel ſpẽ,
vel charitatem eis ineſſe, quorum ab his bonis con-
ſenſus alienus eſt. Hunc autem conſenſum non ſo-
lùm cohortatio prædicantium, & incitamenta do-
ctrinæ, ſed & metus gignit, propter quod ſcriptum
Prouerb. 9. eſt: Principium ſapientiæ timor Domini. Qui quan-
tiſlibet terroribus inferatur, non aliud agit, quàm vt
quem fecerit timentem, faciat & volentem, nec ſo-
lùm volentem, ſed etiam ſapientem. Vnde & illud
Eccleſ. 25. ſcriptum eſt: Beatus cui donatum eſt habere timorẽ
Dei. Quid enim tam beatificum quàm hic timor,
A qui genitor eruditórque ſapientiæ eſt? In cuius vti-
que deuotione deuota eſt & voluntas, quæ authore
gratiæ eodem proficit timore quo cœpit. Cùm er-
go hic timor etiam per quandam vim magni terro-
ris immittitur, non ibi ratio extinguitur, nec intelle-
ctus auſertur, ſed illa potius quæ mentem premebat
caligo diſcutitur, vt voluntas deprauata prius atque
captiua recta efficiatur & libera. Vnde ſicut animus
nihil virtutis capit niſi radium veri acceperit lumi-
nis, ita gratia nihil ei quem vocat, confert: niſi ocu-
los in eo aperuerit voluntatis. Quæ in pleriſque (ſi-
B cut ſuperius diſputatum eſt) ab ipſo initio ſui arden-
tiſſima citis & magnis ditatur augmentis: in pleriſ-
que autem tardè cunctantérque proficiens, vix ad
ea incrementa prouehitur, quæ idoneam ad perſe-
uerandum habeant firmitatem. Dicit quidem Do- *Ioan. 6.*
minus: Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me,
attraxerit eum. Sed hoc ideò dictum eſt, vt illam fi-
dem ſine qua nemo ad Chriſtum venit, ex patris ha-
beri munere nouerimus, ſecũdum illud quod Apo-
ſtolo dicitur: Beatus es Simon Bariona, quia caro & *Matth. 16.*
C ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœ-
lis eſt. Qui in cordibus trahẽdorum hoc egit vt cre-
derent, hoc effecit vt vellent. Non enim eſſet vnde
traherentur, ſi ſequaces fide & volũtate non eſſent:
quoniam qui non credunt, nec trahuntur omnino,
nec veniunt, neque accedunt qui diſſentiunt, ſed re-
cedunt. Qui ergo veniunt, amore ducuntur: dilecti
enim ſunt, & dilexerunt: quæſiti ſunt, & quæſierũt:
& quod eos voluit Deus velle, voluerunt: qui ad o-
bediẽdum ſibi ipſum velle ſic donat, vt etiam à per-
ſeueraturis illam mutabilitatem quæ poteſt nolle,
D non auferat. Alioquin nemo vnquam fidelium re-
ceſſiſſet à fide. Neminem concupiſcentia vinceret,
neminem triſtitia eliderẹt, nẽminem iracundia de-
bellaret, nullius charitas refrigeſceret, nullius patiẽ-
tia frangeretur, & collatam ſibi gratiam nemo ne-
gligeret. Sed quia hæc poſſunt fieri, & in conſen-
ſum talium tentationum facilis nimium procliuiſ-
que deſcenſio eſt, nunquam debet in auribus fide-
lium vox illa Domini non ſonare, qua Apoſtolis di-
citur: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. *Matth. 26.*
Vbi ſi de vigilandu tantùm, non etiam de orando
E diſcipulos admoneret, ſolas liberi arbitrij vires vi-
deretur hortatus. Sed cùm addidit: Et orate, ſatis
docuit ſuperni futurum muneris, vt eos etiam vigi-
lantes tentationis procella non vinceret. Tale eſt &
illud quod ait: Simon, Simon, ecce Satanas expo- *Luca 22.*
ſtulauit vt vos cerneret velut triticum, ego autem
rogaui pro te, ne deficiat fides tua: & tu tandem cõ-
uerſus, confirma fratres tuos, & roga, ne intretis in
tentationem. Si ergo defectura erat fides tanti Apo-
ſtoli niſi pro eo Chriſtus oraret, inerat ei proculdu-
bio mutabilitas, quæ poſſet in tentatione nutare, &
F non ita iam perſeuerantiæ fuerat virtute ſolidatus,
vt nullis periculis eſſet obnoxius. Siquidem tam
grauis eum perturbatio etiam poſt iſta concuſſerit,
vt in Caiphæ domo vnius ancillæ interrogatione
pauefactus, vſque ad trinam negationem Chriſti,
cui moriturum ſe ſpoponderat, conſtantia deficiẽte
perductus ſit. Qui ergo tunc cõturbatum cor Apo- *Matth. 26.*
ſtoli, non humanis, ſed diuinis conuenit oculis, &
ad largos pœnitudinis fletus potenti incitauit aſpe-

ctu,potuit hanc firmitatem animi pręcipuo confer-
re diſcipulo, vt ſicut ipſum Dominum nihil ab ex-
plendæ paſſionis propoſito deterrebat, ita nec bea-
tum Petrum vlla tunc formido ſuperaret. Sed hæc
ſtabilitas,illius tantummodò propria fuit, qui ſolus
Ioan.10. verè potentérque dicebat: Poteſtatẽ habeo ponere
animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſume-
re eam.In cæteris verò hominibus, donec caro cõ-
Galat.5. cupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-
nem, & donec ſpiritus quidem promptus eſt,caro
autem infirma,incommutabilis animi firmitudo nõ
Matth.26. poteſt reperiri:quoniam non huius,ſed alterius vitę
eſt verè perfecta & ſecuta fœlicitas.In præſentis au-
tem agonis incerto, vbi tota vita tentatio eſt, & ab
inſidianti ſuperbia nec ipſa eſt tuta victoria,mutabi-
litatis periculo non caretur. Et licet innumeris ſan-
ctis ſuis donet virtutem perſeuerandi vſque in finẽ
diuina protectio, à nullis tamẽ aufert quod ipſis re-
pugnat ex ipſis, vt in omnibus ſtudiis eorum atque
conatibus ſemper inter ſe velle & nolle decertet.
Quam compugnantiã idem beatiſſimus Petrus etiã
in ipſa palmarum omnium conſummatione perpeſ-
ſus.Siquidem hoc ipſe Dominus proteſtetur & di-
Ioan.21. cat:Amen,amen dico tibi,quãdo iuuenis eras,præ-
cingebas te,& ambulabas vbi volebas:cùm autẽ ſe-
nueris,extendes manus tuas,& alius te pręcinget,&
ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans
qua morte glorificaturus eſſet Deum.Quis ergo am
bigat,quis ignoret hãc fortiſſimã petram quæ ab il-
la principali petra cõmunionem & virtutis ſumpſit
& nominis,hoc deſideriũ ſemper habuiſſe,vt ei mo-
riendi pro Chriſto conſtantia donaretur? Verunta-
mẽ ita ineuitabilis erat obluctatio trepidationis, vt
vir martyrij auidiſſimus, adepturus quidem denun-
ciaretur victoriam paſſionis, ſed non ſine tẽtatione
formidinis. Meritò igitur non ſolùm ab incipien-
tibus, verùm etiam à prouectiſſimis ſanctis vnifor-
Matth.6. miter Domino ſupplicatur,& dicitur:Ne nos indu-
cas in tentationem,ſed libera nos à malo. Vniuerſis
enim qui in fide & dilectione permanẽt,ab ipſo do-
natur ne in tentatione ſuperentur: vt qui gloriatur,
1.Cor.1. in Domino glorietur:ipſámque gloriam iiſdem qui-
bus eam impertit,adſcribit: vt quamuis auxilio Dei
ſteterint,tamen quia in ſe habebant vnde caderent,
ipſorum ſit meritum quod ſteterũt. Igitur ſicut qui
crediderunt,iuuantur vt in fide maneant: ſic & qui
nondum crediderunt,iuuantur vt credant. Et quẽ-
admodum illi in ſua habent poteſtate vt exeant: ita
1.Tim.2. & iſti in ſua habẽt poteſtate ne veniant. Fitque ma-
nifeſtũ quòd diuerſis atq; innumeris modis omnes
homines vult Deus ſaluos fieri,& in agnitionem ve-
ritatis venire. Sed qui veniunt, Dei auxilio dirigun-
tur:qui nõ veniunt,ſua pertinacia reluctantur.Quã-
uis autem multi amantes tenebras ſuas,ſplendorem
non recipiant veritatis, & multi qui illuminati fue-
rant,tenebreſcant: verbum tamen Dei manet in æ-
ternum,& de promiſſionis veritate nihil excidit.In-
Eſa.40. trat quotidie præſcita & promiſſa gentium plenitu-
do,& in Abrahæ ſemine omnis gens, omnis tribus,
omnis lingua benedicitur. Quod enim pater filio
dedit,filius non amittit, neque quiſquam poteſt de
manu eius eripere quod accepit. Firmum fundamẽ-
tum Dei ſtat,& manſuri in æternum templi ædifica-

G tio non vacillat,prętẽta ſuper omnes veritate & mi-
ſericordia Dei: à quo quod & nemini negatur, &
nulli debetur,in iis quos promiſit, efficitur. Ipſe e-
nim operatur omnia in omnibus. Sed omnia pro- Pſalm.24.
culdubio iuſta & bona. Vniuerſæ enim viæ Domini
miſericordia & veritas. Qui ſicut præſciuit ante ſe-
cula quanta totius mundi hominum multitudo, vel
communibus vſa donis, vel ſpecialibus adiuta præ-
ſidiis,declinans tamen ab itinere veritatis & vitę in-
greſſura eſſet latitudinẽ erroris & mortis:ita ſemper
præcognitum habuit quantus piorum numerus per
H opem gratiæ,& per ſeruitutem obedientiæ ad ætter-
nam beatitudinem pertineret: vt nullo excidẽte de
plenitudine promiſſorum,qui nec prouectu erat fal-
lendus,nec auxilio defuturus, eos glorificaret præ
omnibus quos eligit ex omnibus. Vniuerſitati quip
pe hominum,quod abundè probauimus, ita multi-
plex atque ineffabilis bonitas Dei conſuluit ſemper
& conſulit,vt neque vlli pereuntium excuſatio ſup-
petat de abnegato ſibi lumine veritatis, neque cui-
quam ſit liberum de ſua iuſtitia gloriari,cùm & illos
propria nequitia demergat ad pœnam, & iſtos Dei
I gratia perducat ad gloriam.

De recapitulatione in hoc ſecundo libro definitorum & operis concluſione,quemadmodum videlicet Deus omnes homines velit ſaluos fieri. CAP. X.

QVod itaque in principio ſecundi huius volu-
minis inſinuauimus,hoc nũc iterum commẽ-
damus,vt cùm de gratiæ profunditate & altitudine
diſputatur, tribus illis ſaluberrimis & veraciſſimis
definitionibus ſimus innixi. Quarum vna profitetur
K æternum & propriũ diuinæ eſſe bonitatis,vt omnes 1.Tim.2.
homines ſaluos fieri velit,& in agnitionem veritatis
venire. Alia ſimul prædicat omnem hominem qui
ſaluus fit,quíque in agnitionem veritatis venit, Dei
auxilio iuuari & regi,vtque in fide quæ per dilectio- Galat.5.
nem operatur permaneat,cuſtodiri. Tertia verò tẽ-
peranter & ſobriè proteſtatur non omnem volũta-
tis Dei comprehendi poſſe rationem, & multas di-
uinorum operũ cauſas ab humana intelligentia eſſe
ſubductas: vt cùm in temporibus, in nationibus,in
familiis,in paruulis,in nondum natis & genitis quę-
L dam aut variè aut inſigniter geſta noſcuntur, non
ambigimus ea ex illis eſſe quæ iuſtus & miſericors
Deus in hoc trãſituro ſeculo noluit ſciri. Quod qui-
dem ad vtilitatem noſtram diſpoſitum ſentiendum
eſt,vt quoniã ſalui facti ſumus,cui pręparauit Deus, 1.Cor.3.
quod oculus non vidit,nec auris audiuit, nec in cor
hominis aſcendit,ſicut conſtanter credimus viden-
dum quod nondum videmus:ita patienter expecte-
mus intelligendum quod nondum intelligimus. Si
ergo ceſſet inſidioſa malignitas,ſi inſolens præſum-
M ptio conquieſcat:his rectè (vt arbitror) pertractatis,
nullius ſupereſt cauſa certaminis,neque vltra neceſ-
ſe eſt nos interminabilibus quæſtionibus occupari.
Elaboratum eſt enim quantum Dominus adiuuit,
vt non ſolùm in nouiſſimis diebus, ſed etiam in cũ-
ctis retrò ſeculis probaretur gratiam Dei omnibus
hominibus affuiſſe,prouidentia quidem pari,& bo-
nitate generali,ſed multitudo opere,diuerſáq; mẽ-
ſura: quoniam ſiue occultè ſiue manifeſtè, ipſe eſt
(vt

(vt Apoſtolus ait) ſaluator omnium hominum, ma-
ximè fideliũ. Quæ ſentẽtia ſubtiliſſimæ breuitatis, &
validiſſimi roboris, ſi tranquillo conſideretur intui-
tu, totã hanc de qua egimus controuerſiam dirimit.
Dicendo enim, qui eſt ſaluator omnium hominum, *1.Tim.4.*
confirmauit bonitatem Dei ſuper vniuerſos homi-
nes eſſe generalem. Adiciendo autem, maximè fi-
delium, oſtendit eſſe partem generis humani, quæ
merito fidei diuinitus inſpiratæ, ad ſummam atque
ęternam ſalutem ſpecialibus beneficiis proueharur:
quod vtique nulla iniquitate agitur iuſtiſſimi & mi-
ſericordiſſimi Dei, cuius iudicium in his diſpẽſatio-
nibus non cum arrogãtia diſcutiendum, ſed cũ tre-
more laudandum eſt: ſiquidem in ipſis quoque fide-
lium populis (quod iam ſuperius oſtenſum eſt) non
eadem omnibus nec paria conferantur, & ante vlla
humanorum pondera meritorum, diſſimillima di-
uinorum menſura ſit munerum. Si enim de parentũ
carnalium iudiciis conqueri non audemus, cùm ali-
quos filios ſuos ante vlla morum examina, ante ali-
qua pietatis obſequia, indulgentiore amplectũtur
affectu, in dominis quoque erga famulos libera eſt
diſpoſitio, nec iuſtè à quoquam reprehenditur qui
de vnius conditionis familia quoſdam ſibi quos be-
nignius honeſtaret, & quos liberius erudiret, elegit:
nunquid de ſummi patris & veri Domini beneuo-
lentiſſima æquitate cauſandum eſt, quod in magna
domo eius innumeris differentiis vniuerſa variãtur?
Cúmque nemo aliquid boni habeat quod non ille
donauerit, non omnes tamen iiſdem virtutibus mi-
cant, aut eadẽ chariſmatum dote ditãtur. Nec poſ-
ſumus hãc diuerſitatem graduum cauſis aptare me-
ritorum, cùm totius boni meriti principalis cauſa ſit
gratia, de cuius opibus ſumitur quicquid in ſingulis
probabile reperitur. Sicut ergo de iis quæ intra ec-
cleſiã multiformiter Spiritus ſanctus operatur, im-
pium eſt vllam querelam corde concipere: ita etiam
de illa prouidentia quæ infidelibus præſidet, nulla-
tenus murmurandũ eſt: quoniam & iuſtus & bonus
arbiter nec volũtatis iniquæ eſt, nec diſcretionis in-
certæ, vt ſub immenſa omnipotentis Dei miſericor-
dia atque iuſtitia, putemus quòd quiſquam pereat
qui perire non debeat. Nulla pars mundi ab euãge-
lio vacat Chriſti, & licet illa generalis vocatio non
quieſcat, tamen etiam iſta ſpecialis iam vniuerſis eſt
facta communis. Ex omni gẽte, ex omni conditio-
ne adoptantur quotidie milia ſenum, milia iuuenũ,
milia paruulorum, & effectibus gratiæ Chriſtianæ
etiam ipſa quibus mundus atteritur, arma famulan-
tur. Quàm multos enim qui in tranquillitate pacis,
ſacramentum baptiſmatis ſuſcipere differebant, ad
aquam regenerationis confugere inſtantis periculi
metus impulit, & lentis tepidiſque animis quod diu
cohortatio quieta nõ ſuaſit, minax ſubitò terror ex-
torſit. Quidam eccleſię filij ab hoſtibus capti domi-
nos ſuos Chriſti euangelio manciparunt: & quibus
conditione bellica ſeruiebant, eiſdem fidei magiſte-
rio præfuerunt. At alij Barbari dum Romanis auxi-
liantur, quod in ſuis locis noſſe non poterant, in no-
ſtris didicere regionibus, & ad ſedes ſuas cum Chri-
ſtianę religionis inſtitutione remearũt. Ita nihil ob-
ſiſtere diuinæ gratiæ poteſt, quominus id quod vo-
luerit, impleatur, dum etiam diſcordiæ ad vnitatem

A trahunt, & plagæ in remedia vertuntur, vt eccleſia
vnde metuit periculum, inde ſumat augmẽtum. Ad
quoſlibet igitur rerum humanarum exitus ſe noſtra
conuertat inſpectio, nulla ſecula, nulla negotia, nul-
los generationum ortus atque deceſſus ab ęternis &
inſcrutabilibus iudiciis Dei vacare reperiet. Omnes
varietatum compugnantiæ, & vniuerſæ diſſimilium
prouẽtuum cauſæ, quas inueſtigare & diſcernere nõ
valemus, in illa æterna ſcientia ſimul notę, ſimúlque
diuiſæ ſunt. Et nihil ibi inordinatũ eſt etiam de nec-
dum exiſtentium qualitatibus actionum: quoniam
B non eſt in Deo accidens motus, aut noua voluntas,
aut temporale cõſilium, nec cogitatio eius cum re-
rum mutabiliũ inæqualitate variatur, ſed cuncta pa-
riter tempora & temporalia ſempiterno ac ſtabili
comprehẽdit intuitu, & omnibus omnia iam retri-
buit, qui quæ ſunt futura, iã fecit. Hinc illud eſt bea-
ti Pauli Apoſtoli ſcribẽtis ad Epheſios: Benedictus *Epheſ.1.*
Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui bene-
dixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſti-
bus in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi
conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in
C conſpectu eius in charitate. Qui prædeſtinauit nos
in adoptionem filiorũ per Ieſum Chriſtum Domi-
num noſtrum, ſecundũ propoſitum voluntatis ſuæ,
in laudem gloriæ gratiæ ſuæ: & cætera quę ſub eiuſ-
dem ſenſus prædicatione connectit, docens donum
atque opus gratiæ in æterno ſemper Dei manſiſſe
conſilio, omnéſque adoptionis filios, non ſolum in
eo tempore quo iam exiſtentes vocati ſunt, ſed etiã
priuſquàm mundus conderetur, electos. In qua ele-
ctione quicquid hominum in Chriſto præcognitũ
nõ eſt, nulla eidem ratione ſociabitur. Omnes enim
D qui in regnum Dei de cuiuſlibet temporis vocatio-
ne venturi ſunt, in iſta quæ ſecula cuncta præceſſit,
adoptione ſignati ſunt. Et ſicut nullus infidelium in
hac ſorte numeratus, ita nullus piorum ab hac ſorte
diſcretus eſt. De plenitudine quippe membrorum
corporis Chriſti, præſcientia Dei, quæ falli non po-
teſt, nihil perdit, & nullo detrimento minui poteſt
ſumma præcognita, atque in Chriſto ante ſecula æ-
terna pręelecta, ſicut ad Timotheum ſcribens Apo-
ſtolus, dicit: Collabora euangelio ſecundum virtu- *2.Tim.6.*
tem Dei, qui nos liberauit, & vocauit vocatione ſan-
E cta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuũ
propoſitum, & gratiam quæ data eſt nobis in Chri-
ſto Ieſu ante tempora æterna. Contra hanc inuictæ
veritatis ſplendidiſſimam lucem ſolẽt quidam non
ſobriè dicere, ſuperfluò ad acquirenda bonorum o-
perum merita laborari, fruſtrà etiã orationibus qui-
bus Deus exorandus ſperatur, inſiſti, ſi ex incõmu-
tabili propoſito eius Chriſtianæ gratiæ ſubſiſtit ele-
ctio: nec aliter quicquam procedere poteſt quàm
omnipotentis voluntate diſpoſitũ eſt. Sed qui ſe in-
genioſe hoc arbitrantur opponere, non intelligunt
F ſcientiam Dei, quæ & præterita & pręſentia & futu-
ra complectitur, tempore non teneri, & tam in con-
ſpectu eius adſtare ea quæ gerenda ſunt, quàm illa
quæ aut geruntur, aut geſta ſunt. Quod cùm veriſſi-
mum ſit, non indiget mora cernendi & diſcernendi
illa virtus quæ perpetuo veróque contuitu creata &
creanda, orta & oritura, acta & agẽda ſimul aſpicit:
& quicquid in vniuerſitate rerũ per ſecula præfinita

euoluitur,ac multimodis varietatibus explicatur,id totũ in eo iam ordine comprehẽdit, quem ex ipſius ſummo illo perfectóque iudicio mundi huius finis accipiet. Hæc autem æterna & ſemper trãquilla cognitio nulla nos vrget neceſſitate peccandi: nec inde manat iniquitas, vnde iuſtitia: quia cùm bonus Deus omnia bona fecerit, & mali nulla ſit omnino natura, à liberis voluntatibus, quas vtique bonũ fuit liberas fieri, ſpontanea eſt orta trãſgreſſio, & natura mutabilis, cuius incolumitas ab incommutabili pẽdebat eſſentia, à ſummo ſe bono dum proprio perverſe delectatur abrupit, cui nunc ruinæ medetur gratia Dei. Et propterea Ieſus Chriſtus venit in hũc mundum, vt ſoluat opera diaboli, quę vtique ſic ſoluuntur, vt in deſtructione eorũ, etiam ab iis quibus ſuccurritur, laboretur, quoniã & hoc à ſaluante donatur. Ideò beatus Apoſtolus: Non ſolùm, autem, inquit, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autẽ probationem, probatio autem ſpem, ſpes autem nõ confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. *Roman. 5*

Itémque idem ad Epheſios: Gratia, inquit, ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donũ eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus figmentum, creati in Chriſto in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Deus ergo iis quos elegit ſine meritis, dat vnde ornentur & meritis. Et fruſtrà dicitur quòd ratio operandi non ſit in electis, cùm etiam ad hoc operẽtur vt electi ſint. Virtutum quippe munera ocioſa eſſe non poſſunt, quoniam ſicut veritas ait: Omni habẽti dabitur, non habẽti autem etiam quod habet auferetur ab eo. Non igitur ad hoc datur continentia, vt concupiſcentiis non repugnet: nec ideò cuiquã tribuitur ſapientia & intellectus, vt non die ac nocte in Domini lege meditetur. Quid agit donum dilectionis, ſi beneuolentiæ ſolicitudo non vigilat? Quis fructus eſt patientiæ, ſi nõ habet fortitudo quod toleret? Aut quomodo in Chriſto piè viuere oſtẽditur, qui nulla perſecutione pulſatur? Vel pax quæ eſt à Deo, & cũ Deo, nunquid bene quieta eſt ſi non diſcordat à mundo? Aut amor Dei poterit ſine diaboli inimicitiis obtineri? Neminẽ prorſus Dei gratia intentabilem facit, neque ob hoc cœleſtium armorũ *Epheſ. 2.* *Matth. 25.*

G præſidio à dextris & ſiniſtris inſtruitur Chriſtiana militia, vt cũ nullo hoſte confligat, cùm laudabilius ſit, atque fœlicius pugnantem non potuiſſe vinci, quàm deſidem non potuiſſe tentari. Orationum verò ſolicitudinem diuinę electionis propoſito nõ reſolui, vno teſtimonio euidentèr probabo, vt cætera ſtudio breuitatis omittam. In libro igitur Tobiæ ad filium eius Tobiam Raphael angelus dicit: Memor eſto mandatorũ patris tui, quoniam pręcipit tibi accipere debere vxorem de genere patris tui. Et nunc audi me frater, noli computare dęmonium illud, ſed *Tob. 6.*

H poſtula eam. Et ſcito, quoniam dabitur tibi hac nocte vxor: & cùm intraueris in cubiculũ, tolle de iecore piſcis illius, & impone ſuper carbones, & odor manabit, & odorabitur illud dęmonium & fugiet, & non apparebit circa illam omnino in perpetuum. Et cùm cœperis velle eſſe cum illa, ſurgite primùm ambo, & deprecamini Dominum cœli, vt detur vobis miſericordia & ſanitas. Et nolite timere, tibi enim deſtinata eſt ante ſecula, & tu eam ſanabis. Quamuis ergo quod ſtatuit Deus, nulla poſſit ratione non fieri, ſtudia tamen non tolluntur orandi: nec per ele-

I ctionis propoſitũ, liberi arbitrij deuotio relaxatur: cùm implendæ voluntatis Dei ita ſit præordinatus effectus, vt per laborem operum, per inſtãtiam ſupplicationum, per exercitia virtutum, fiant incremẽta meritorum: & qui bona geſſerint, non ſolùm ſecundum propoſitum Dei, ſed etiam ſecundum ſua merita coronẽtur. Ob hoc enim in remotiſsimo ab humana cognitione ſecreto, præfinitio huius electionis abſcondita eſt, & de nullo ante ipſius finem pronunciari poteſt, quod in electorum gloria ſit futurus, vt perſeuerantem humilitatẽ vtilis metus ſeruet, & qui ſtat, videat ne cadat: & ſi fortè aliqua *1. Cor. 10.*

K victus tentatione corruerit, non abſorbeatur triſtitia, nec de eius miſeratione diffidat, qui alleuat omnes qui corruunt, & erigit omnes eliſos. Dum enim in hoc corpore viuitur, nullius eſt negligẽda correctio, nullius eſt deſperãda reparatio. Oret itaq; ſancta eccleſia, & pro iis qui crediderunt, gratias agẽs, proficientẽ eis perſeuerantiam petat. Pro iis autẽ qui extra fidẽ ſunt, poſcat vt credant. Nec ideò ab obſecrationibus ceſſet, ſi pro aliquibus exaudita nõ fuerit. Deus enim qui omnes vult ad agnitionem veritatis venire, nõ poteſt quenquã ſine iuſtitia refutare. *Pſalm. 144.* *1. Tim. 2.*

FINIS.

Capitula libri primi de Fide.

Expoſitio fidei noſtræ.	*Cap. I.*
De vno Deo.	*Cap. II.*
Expoſitio dogmatis Arriani.	*Cap. III.*
Non eſſe diſsimilem patri filium Dei.	*Cap. IIII.*
De ſempiterno Dei filio.	*Cap. V.*
Non eſſe creaturam Dei filium.	*Cap. VI.*
Quod facturam vel creaturam Dei filium dicant Arriani.	*Cap. VII.*
Definitio patrum de fide.	*Cap. VIII.*

Ambroſio

Ambroſio religioſo Sacerdoti omnipotentis Dei Gratianus Auguſtus.

CVPIO valdè quem recordor abſentem, vt cũ quo mente ſum, cũ eo etiam corpore ſim præſenti. Feſtina igitur ad me religioſe Dei ſacerdos, vt doceas doctrinam veram credentem, non quo cõtẽtioni ſtudeã, aut velim Deum verbis magis quàm mente cõplecti, ſed vt magis aperto pectori reuelatio diuinitatis inſidat. Docebit enim me ille quẽ nõ nego, quem fateor Deum ac Dominum eſſe meum, non ei obiiciens quam in me video creaturam, quia B A Chriſto nihil me addere poſſe confiteor: velle tamẽ vt etiam patri me commendem filium prædicando. Non ego in Deo verebor inuidiam, non me talem laudatorem putabo, qui diuinitatem verbis augeã. Ego infirmus & fragilis quantum poſſum prædico, non quantum eſt ipſa diuinitas. Rogo te vt mihi des ipſum tractatum quẽ dederas, augendo illic de Spiritu ſancto fidelem diſputationem, ſcripturis atque argumentis Deum eſſe conuince. Diuinitas te ſeruet per multos annos, parens, & cultor Dei æterni, quem colimus Ieſum Chriſtum.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM, LIBER I.

PROLOGVS.

3. Reg. 10. 2. Paral. 2. *REGINA Auſtri venit audire ſapientiam Salomonis, vt in libro Regnorum legimus. Hirã quoque rex ad Salomonem miſit vt cognoſceret eum. Tu quoque ſancte Imperator Gratiane, veteris imitator hiſtoriæ, fidem meam audire voluiſti. Sed non ego Salomon cuius mireris ſapientiam, neque tu vnius gentis, ſed totius orbis Auguſtus, fidem libello exprimi cenſuiſti: non vt diſceres, ſed vt probares. Quid enim diſcas Imperator Auguſte, cùm ab ipſis cunabulis pio fuiſti ſemper affectu? Priuſquàm te, inquit, formarẽ in vtero matris tuæ, noui te: & priuſquàm exires de vulua, ſanctificaui te.* Eſa. 1. *Sanctificatio ergo non traditur, ſed infunditur: & ideò diuina dona cuſtodi. Quod enim nemo te docuit, vtique Deus author infudit. Petis à me fidei libellum, ſancte Imperator, profecturus ad prælium. Noſti enim fide magis Imperatoris quàm virtute militum quæri ſolere victoriam.* Geneſ. 14. *Nam & Abraham trecentos decem & octo duxit ad bellũ, & ex innumeris trophæa hoſtibus reportauit, ſignóque Dominicæ crucis & nominis, quinque regum victriciúmque turmarum ſubacto robore & vltus eſt proximum, & filium meruit & triumphum.* Ioſue 6. *Ieſus quoque filius Naue, hoſtes quos totius exercitus manu valida ſuperare non poterat, ſeptem tubarũ ſacerdotaliũ ſono vicit, vbi ducem militiæ cœleſtis agnouit. Ergo & tu vincere paras qui Chriſtũ adoras, vincere paras qui fidẽ vindicas, cuius à me libellum petiſti. Mallem quidem cohortandi ad fidem ſubire officium, quàm de fide diſceptandi. In altero enim religioſa confeſſio eſt, in altero incauta præſumptio. Sed quoniam neque tu cohortatione indiges, neque ego excuſandi liber, vbi pietatis officium eſt, audax negotiuni verecunda occaſione ſuſcipiã, vt de fide pauca diſceptem, de teſtimoniis plura contexam. De conciliis id potiſſimum ſequar, quod trecenti decem et octo ſacerdotes, tanquam Abrahæ electi iudicio, conſona fidei virtute victores, velut trophæum toto orbe ſubactis perfidis extulerunt: vt mihi videatur hoc eſſe diuinum, quod eodem numero in conciliis fidei habemus oraculum, quo in hiſtoria pietatis exemplum.*

Expoſitio fidei noſtræ. CAP. I.

ASSERTIO autem noſtræ fidei hæc eſt, vt vnum Deum eſſe dicamus. Neque vt gentes filium ſeparemus. Neque vt Iudæi natum ex parte ante tempora, & ex virgine poſtea editum denegemus. Neque vt Sabellius patrem cõfundamus & verbum, vt eundem patrem aſſeramus & filium. Neque vt Fotinus initium filij ex virgine diſputemus. Neque vt Arrius plures credendo & diſſimiles poteſtates, plures deos gentili errore faciamus, quia ſcriptum eſt: D Audi Iſraël, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt. Deut. 6. Deus enim & Dominus nomẽ magnificẽtiæ, nomẽ eſt poteſtatis, ſicut ipſe dicit: Dominus nomẽ mihi eſt. Exod. 15. Et ſicut alibi Propheta aſſerit: Dominus omnipotẽs nomen eſt ei. Eſaiæ 42. Dominus ergo & Deus, vel quod dominetur omnibus, vel quòd ſpectet omnia, & timeatur à cunctis. C Si ergo vnus Deus, vnum nomẽ, vna poteſtas, vna eſt trinitas. Denique ipſe dicit: Ite, baptizate gentes in nomine patris, & filij & Spiritus ſancti. Matth. 28. In nomine vtique, nõ in nominibus. Ipſe etiã dicit: Ego & pater vnum ſumus. Ioan. 10. Vnum dixit, ne fiat diſcretio poteſtatis. Sumus addidit, vt patrẽ filiúmque cognoſcas, quo perfectus pater perfectum filiũ genuiſſe credatur, & pater & filius vnum ſint, non confuſione, ſed vnitate naturæ.

De Deo vno. CAP. II.

VNum ergo Deum, non duos aut tres deos dicimus, vt impia Arrianorum hęreſis dũ criminatur incurrit. Tres enim deos dicit, qui diuinitatẽ ſeparat trinitatis, cùm Dominus dicẽdo: Ite, baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, Matth. 28. vnius eſſe trinitatem poteſtatis oſtenderit. Nos patrem & filium & Spiritum ſanctum confitemur, ita

vt in trinitate perfecta & plenitudo ſit diuinitatis,&
Matth.12. vnitas poteſtatis. Omne regnum in ſe diuiſum facilè deſtruetur. Dominus hoc dicit. Nõ ergo diuiſum eſt regnum trinitatis. Si diuiſum non eſt, vnum eſt: quod autem vnum nõ eſt, diuiſum eſt. Tale ergo regnum eſſe cupiũt trinitatis, quod diuiſione ſui facilè deſtruatur. Imo quia nõ poteſt deſtrui, conſtat nõ eſſe diuiſum. Non enim diuiditur vnitas nec ſcinditur, & ideo nec corruptelæ ſubditur nec ætati.
Matth.7. Non quicũque, inquit, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Non ergo perfunctoria fides debet eſſe, Imperator Auguſte. Scriptũ eſt
Pſalm.68. enim. Zelus domus tuæ comedit me. Itaque fideli ſpiritu & mẽte deuota Ieſum Dominũ inuocemus, Deum eſſe credamus, vt in nomine eius quicquid à patre petimus impetremus. Pater enim ſe per filium vult rogari. Filius vult rogari patrẽ. Concordat pie-
Ioan.8. tatis gratia, nec virtutis facta diſcordant. Quæcunq; enim pater facit, eadem & filius facit ſimiliter. Et ſimiliter facit, & eadẽ facit filius: ſed vult rogari patrẽ in eo quod ipſe facturus eſt, vt non impoſsibilitatis iudicium, ſed vnitatem poteſtatis agnoſcas. Iure igitur adorandus atque venerandus eſt Dei filius, qui mundum diuinitate ſua cõdidit, & noſtrum pietate ſua informauit affectum. Et ideo bonũ Deum, ſempiternum, perfectum, omnipotentem, verum debemus credere, vt in lege accepimus & Prophetis, ſcripturiſque diuinis cæteris, quia ſine his Deus nõ eſt. Non poteſt enim bonus non eſſe qui Deus eſt, cùm in natura Dei plenitudo bonitatis ſit. Neque ex tẽpore Deus poteſt eſſe, qui fecit tẽpora, neque poteſt imperfectus Deus eſſe. Qui enim minor eſt, imperfectus vtique eſt, cui deſit aliquid quo maiorẽ poſsit æquare. Hæc igitur fidei noſtræ prædicatio. Deus malus non eſt, Deo impoſsibile nihil eſt, Deus temporalis non eſt, Deus minor non eſt. Si fallor, redarguant. Quia igitur Deus Chriſtus, & bonus vtique & omnipotẽs, & ſempiternus, & perfectus, & verus eſt. Hæc enim in natura diuinitatis ſunt. Aut igitur negẽt naturam diuinitatis in Chriſto, aut quæ diuinæ naturæ ſunt, Deo negare non poſſunt. Certè ne quis poſsit errare, ſequatur ea quibus ſcriptura ſancta vt intelligere poſsimus filium ſignificat. Verbum dicitur, filius dicitur, Dei virtus dicitur, dicitur Dei ſapientia. Verbum, quia immaculatus: virtus, quia perfectus: filius, quia genitus ex patre: ſapiẽtia, quia vnum cum patre, vnum æternitate, vnum diuinitate. Non enim pater ipſe qui filius, ſed inter patrẽ & filiũ generationis expreſſa diſtinctio eſt, vt ex Deo Deus, ex manente manens, plenus è pleno ſit. Non ſunt igitur hęc nuda nomina, ſed operatricis virtutis indicia. Eſt enim plenitudo diuinitatis in patre, eſt plenitudo diuinitatis in filio, ſed non diſcrepãs, ſed vna diuinitas. Nec cõfuſum quod vnũ eſt, nec multiplex quod indifferens. Etenim ſi omnium credentium, ſicut ſcriptum eſt: Erat anima vna, & cor vnũ. Si omnis qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt, vt
Act.4. Apoſtolus dixit: Si vir & vxor in carne vna ſunt, ſi
1.Cor.6. omnes homines, quantum ad naturam pertinet, vnius ſubſtantiæ ſumus: ſi hoc de humanis ſcriptura dicit, quia multi vnum ſunt, quorũ nulla poteſt eſſe cum diuinis comparatio: quanto magis pater & filius in diuinitate vnum ſunt, vbi nec ſubſtantiæ

G nec voluntatis vlla eſt differentia. Namque aliter quomodo vnum Deum dicimus? Diuerſitas plures facit, vnitas poteſtatis excludit numeri quantitatem, quia vnitas numerus non eſt, ſed hæc omnium ipſa principium eſt. Quantã verò ſcriptura diuina patris & filij ſecũdum diuinitatem expreſſerit vnitatẽ, prophetica teſtantur oracula. Sic enim dicit Dominus ſabaoth: Labor Ægypti, & mercatus Æthiopum & Sabain, viri excelſi ad te tranſibunt, Eſaia 45.
& tui erunt ſerui, & poſt te ſequentur alligati vinculis, & adorabunt te, & in te deprecabuntur, quoniã
H in te eſt Deus, & non eſt Deus pręter te. Tu enim es Deus, & neſciebamus, Deus Iſraël. Audis propheticam vocem. In te, inquit eſt Deus, & non eſt Deus præter te. Quomodo hoc ſecundum Arrianos conuenit? Neceſſe eſt negent aut patris aut filij diuinitatem, niſi eiuſdem diuinitatis crediderint vnitatem. In te, inquit, eſt Deus, quoniam in filio pater. Scriptum eſt enim: Pater qui in me manet, ipſe loquitur: & opera quæ ego facio, & ipſe facit. Sed & alibi in Ioan.5.
patre filius eſt, quia dicit: Ego in patre, & pater in
me eſt. Diſſoluãt ſi poſſunt hanc naturæ proprieta- Ioan.14.
I tem, & operis vnitatem. Deus igitur in Deo eſt, ſed non duo dij. Scriptum eſt enim quia vnus Deus, & Dominus in Domino, ſed non duo Domini, quia
æquè ſcriptum eſt: Nolite duobus dominis ſeruire. Deuter.6. Matth.6.
Et lex dicit: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Deus Luca 16.
vnus eſt. Et vtique in eodem eſt teſtamento: Pluit Deuter.6.
Dominus à Domino. Dominus, inquit, à Domino Geneſ.19.
pluit. Sic & in Geneſi habes: Et dixit Dominus, & Geneſ.1.
fecit Deus. Et infrà: Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei, ſed tamen non duo dij, ſed vnus Deus fecit. Vtrobique igitur vnitas operationis ſeruatur
K & nominis. Nam vtique cùm legimus, Deus ex Deo, non duos deos dicimus. Denique habes in Pſalmo quadrageſimo quarto, quòd & Deum patrem dicit Propheta, & Deum filium declarauit, dicens: Sedes
tua Deus in ſeculum ſeculi. Et infrà: Vnxit te Deus Pſal.44.
Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Deus eſt qui vngit, & Deus qui ſecũdum carnem vngitur Dei filius. Denique quos habet vnctionis ſuæ Chriſtus niſi in carne conſortes? Vides igitur quia Deus à Deo vnctus, ſed in aſſumptione naturæ vnctus humanæ Dei filius deſignatur, nec legis forma viola-
L tur. Et hic ergo cùm dicitur: Pluit Dominus à Domino, vnitatem diuinitatis agnoſce. Operationis enim vnitas nõ facit pluralem diuinitatem, ſicut ipſe Dominus oſtẽdit, dicens: Credite mihi, quia ego in pa-
tre, & pater in me: alioquin vel propter opera ipſa Ioan.10.
credite. Et hîc aduertimus quòd vnitatem diuinitatis, per vnitatem operũ deſignauerit. Vt autem vna deitas & patris & filij, & vna dominatio probaretur, ne gentilis aut Iudaicæ impietatis incurreremus errorem, prouidens Apoſtolus, quid ſequi deberemus oſtendit dicens: Vnus Deus pater, ex quo omnia, &
M nos in ipſo, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quẽ
omnia & nos per ipſum. Sicut enim vnum dicẽdo 1.Cor.8.
Dominum Ieſum Chriſtum, patrem Dominum non negauit: ita vnum dicendo Deum patrẽ, æquè à deitatis veritate nec filium ſeparauit. Vnde nec pluralitatem diuinitatis, ſed vnitatem poteſtatis oſtendit: quia & in dominatione diuinitas, & in diuinitate dominatus eſt, ſicut ſcriptum eſt: Scitote quoniam

Pſalm. 91. Dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & nõ ipſi nos.
In te igitur eſt Deus per vnitatem naturæ, & non eſt
Deus præter te, per proprietatem ſubſtantiæ, repul-
Hierem. 4. ſam differentiæ. Et in Hieremiæ quoque libro vnũ
Deum ſcriptura dicit: & tamen & patrem & filium
Baruc 3. confitetur. Itaque ſic habes: Hic eſt Deus noſter, &
non æſtimabitur alius ad eum, qui adinuenit omnẽ
viã diſciplinæ: & dedit eã Iacob puero ſuo, & Iſraël
dilecto ſuo. Poſt hæc, in terris viſus eſt, & cũ homi-
nibus cõuerſatus eſt. De filio dicit: Ipſe enim eſt cũ
hominibus cõuerſatus. Et dicit: Hic eſt Deus noſter,
non æſtimabitur alius ad eum. Quid diſcutimus eũ
de quo tantus dicit Propheta? Sanctus ſpiritus dicit
quòd ad eum nõ poſſit alius æſtimari, Quæ enim po
teſt eſſe alia æſtimatio vbi diuinitatis vnitas eſt? Cõ-
fitebatur hoc populus in periculis conſtitutus. Ne-
ſciebat ſerere quęſtionem, quia religionem timebat.
Adeſto ſancte ſpiritus Prophetis tuis quibus ineſſe
conſueſti, quibus credimus. Si Prophetis non cre-
dimus, ſapientibus credo huius mundi? Sed vbi ſa-
piẽs, vbi ſcriba? Ruſticus noſter cùm ficus inſereret,
Eſaiæ 33. inuenit quod philoſophus ignorauit. Quæ ſtulta
1. Cor. 1. ſunt enim huius mũdi elegit Deus, vt confundat quę
Pſal. 75. ſunt fortia. Credimus Iudæis, quia notus aliquando
in Iudæa Deus: ſed hoc ipſum negant, propter quod
credimus, quia non nouerunt patrẽ qui filium nega-
uerunt. Vnum Deum cõmunis natura teſtatur, quia
vnus eſt mundus. Vnum Deum fides ſignificat, quia
vna fides noui & veteris Teſtamenti. Vnum Spiritũ
ſanctũ teſtificatur gratia, quia vnum baptiſma in no-
mine trinitatis eſt. Vnum Deum Prophetæ dicunt,
Matth. 2. Apoſtoli audiunt. Vnum Deum Magi crediderunt,
& aurum, thus & myrrham ſupplices ad Chriſti cu-
nabula detulerũt. Auro regẽ ſatentes, vt Deum thu-
re venerantes. Theſaurus enim regni, ſacrificiũ Dei,
myrrha eſt ſepulturæ. Quid igitur voluerũt ſibi my-
ſtica munera inter abiecta præſepia, niſi vt intellige-
remus in Chriſto differentiam diuinitatis & carnis?
Vt homo cernitur, vt Dominus adoratur, iacet in
pannis, ſed fulget in ſtellis. Cunæ naſcentẽ indicãt,
& ſtellæ dominantem. Caro eſt quæ inuoluitur, di-
uinitas, cui ab angelis miniſtratur. Ita nec dignitas
naturalis maieſtatis amittitur, & aſſumptæ carnis ve
Dan. 3. ritas comprobatur. Hæc eſt fides noſtra. Sic ſe Deus
cognoſci voluit ab hominibus, ſic tres pueri credi-
derunt, nec incendia circumiecta ſenſerunt, cùm in-
fidos noxius ignis exureret, & fideles innoxia flam-
ma roraret, quibus aliorum incendia refrigerabant,
quia merito fidei perdiderat ſuam pœna naturam.
Aderat enim in ſpecie angeli qui monebat, vt in nu-
mero trinitatis, vnius eſſet laudatio poteſtatis. Bene
nedicebatur Deus, videbatur in angelo Dei filius,
ſancta & ſpiritalis in pueris gratia loquebatur.

Expoſitio dogmatis Arriani. CAP. III.

NVnc conſideremus quas Arriani Dei filio infe-
rant quæſtiones. Diſſimilem patri dicunt eſſe
Dei filium. Hoc ſi homini obiiciatur, iniuria eſt. Ex
tempore cœpiſſe dicunt Dei filium, cùm conditor
ipſe ſit temporum. Homines ſumus, & eſſe nolumus
temporales. Ex tempore cœpimus, & ſine tempore
futuros eſſe nos credimus, & fieri nos optamus æ-
ternos. Et quomodo negare poſſumus Dei filiũ ſem
piternum, quem ſempiternum docet atque demõ-

A ſtrat natura nõ gratia? Creatum dicũt. Quis autho-
rẽ inter opera ſua deputet, vt videatur id eſſe quod
fecit? Bonum negant. Sacrilega vox ipſa ſe damnat,
vt indulgentiam ſperare non poſſit. Negant verum
Dei filium, negant omnipotentẽ, cùm fateantur om-
nia facta per filium, omnia creata per Dei eſſe virtu-
tem. Quid eſt enim virtus, niſi perfecta natura? Ne-
gant etiam diuinitate vnum eſſe cum patre. Deleãt
ergo euangelium, deleant Chriſti vocem. Ipſe enim
dixit: Ego & pater vnum ſumus. Non ego hoc dico, *Ioan. 10.*
Chriſtus dixit. Nunquid fallax vt mentiretur? Nun-
B quid impius, vt quod nõ erat, vſurparet? Sed ſingu-
la ſuis locis plenius digererentur. Nunc quoniam
hæretici: dicit eſſe diſſimilem, idque verſutis diſ-
putationibus adſtruere nititur, dicendum eſt no-
bis quod ſcriptum eſt: Cauete ne quis vos deprędē- *Coloſ. 2.*
tur per philoſophiam & inanem ſeductionem, ſecũ-
dum traditionem hominum, & ſecundum elemẽta
huius mundi, & non ſecundũ Chriſtum, quia in ipſo
habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.
Omnem enim vim venenorũ ſuorum in dialectica
diſputatione conſtituunt, quæ Philoſophorum ſen-
C tentia definitur, non adſtruendi vim habere, ſed ſtu-
dium deſtruendi. Sed non in dialectica complacuit *1. Cor. 4.*
Deo ſaluũ facere populũ ſuum. Regnum enim Dei
in ſimplicitate fidei eſt, non in contẽtione ſermonis.

Non eſſe diſſimilem patri filium Dei. CAP. IIII.

DIſſimilem igitur dicunt eſſe. Non negamus: imò
potius horremus hanc vocẽ. Sed nolo argumẽ-
to credas ſancte Imperator, & noſtræ diſputationi,
ſcripturas interrogemus, interrogemus Apoſtolos,
interrogemus Prophetas, interrogemus Chriſtum.
Quid multa? Patrẽ interrogemus, cuius honori ſtu-
D dere ſe dicunt, ſi filius degener iudicetur. Sed nõ eſt
honorificentia boni patris, filij iniuria. Non poteſt
bono patri placere ſi filius degeneraſſe potiꝰ à patre,
quam patrem æquaſſe credatur. Da veniam ſancte
Imperator, ſi ad ipſos paulisper verba cõuerto. Sed
quem potiſſimùm legã, Eudoxium, Eunomiúmve,
an Arrium vel Aetium eius magiſtros? Plura enim
nomina, ſed vna perfidia, impietate non diſſonans,
communione diſcordans, non diſſimilis fraude, ſed
cogitatione diſcreta. Cur enim ſecum nolint cõue-
nire, non intelligo. Eunomij perſonam diffugiunt
E Arriani, ſed eius perfidiam aſſerũt, impietatem exe-
quuntur. Aiunt enim prodidiſſe effuſius quæ Arrius
ſcripſerat. Magna cæcitatis effuſio. Authorem pro-
bant, executorem refutant. Itaque nũc in plures ſe-
ſe diuiſere formas. Alij Eudoxium, alij Eunomiũ,
vel Aetium, alij Palladium vel Demophilum, atque
Auxentium, vel perfidiæ eius hæredes ſequuntur, a-
lij diuerſos. Nũquid diuiſus eſt Chriſtus? Sed qui eũ *1. Cor. 1.*
à patre diuidunt, ipſi ſe ſcindunt: & ideò quoniam
communiter aduerſus eccleſiam Dei, quibus inter
ſeipſos non conuenit, conſpirarunt, cõmuni nomi-
F ne hæreticos quibus reſpõdendum eſt, nominabo.
Hæreſis enim, velut quædam Hydra fabularũ, vul- *Hydra.*
neribus ſuis creuit. Et dum ſæpe reciditur, pullula-
uit, igni debita, incendióq; peritura. Aut velut quæ-
dam monſtruoſi Sylla portenti in varias formas di- *Sylla.*
ſtincta perfidiæ, velut supernè vacuum Chriſtianæ
ſectæ nomen obtendit. Sed quos in illo impietatis
ſuæ freto miſeros inter naufragia fidei repererit flu-

ctuãtes beluinis ſuccincta prodigiis tetti dogmatis G
ſæuo dente dilacerat. Cuius ſpeluncam, ſancte Im-
perator, vt ferunt nautæ, cæcis latebris inhorrẽtem,
omnémq; eius viciniam ceruleis canibus inter per-
fidiæ ſaxa reſonãtem, clauſa quodammodo præter-
Eccleſ. 28. ire aure debemus. Scriptũ eſt enim: Sepi aures tuas
Philip. 3. ſpinis. Et alibi: Videte canes, videte malos opera-
ad Tit. 3. rios. Et iterum: Hæreticum poſt primam correptio-
nem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi
eſt, & delinquit, cùm ſit proprio iudicio damnatus.
Itaque tanquã boni gubernatores quo tutius præ-
termeare poſſimus, fidei vela tẽdemus, ſcripturarũ- H
Coloſ. 1. que relegamus ordinem. Apoſtolus dicit imaginem
patris Chriſtũ eſſe: ait enim quòd ipſe ſit imago Dei
inuiſibilis, primogenitus vniuerſæ creaturæ. Primo-
genitus, inquit, non primo creatus, vt & genitus pro
natura, & primus pro perpetuitate credatur. Alibi
Hebr. 1. quoq; Apoſtolus aſſeruit quòd ipſum poſuit hære-
dem omnium, per quem fecit & ſecula, qui eſt ſplẽ-
dor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius. Imaginem
Apoſtolus dicit, & Arrius dicit eſſe diſſimilem. Cur
imago, ſi ſimilitudinem nõ habet? In picturis homi-
nes nolũt eſſe diſſimiles, & Arrius diſſimilem patrẽ I
contendit in filio, & vult vt pater diſſimilem genue-
rit ſui, quaſi impotẽs qui generare ſimilem non po-
Pſalm. 35. tuerit. Prophetæ dicunt: In lumine tuo videbimus
Sap. 7. lumen. Prophetæ dicunt: Splẽdor eſt enim lucis æ-
ternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & i-
mago bonitatis illius. Vide quãta dicãtur. Splẽdor
quòd claritas paternæ lucis in filio ſit. Speculũ ſinẽ
macula, quòd pater videatur in filio. Imago bonita-
tis, quod nõ corpus in corpore, ſed virtus in filio to-
ta cernatur. Imago docet nõ eſſe diſſimilẽ, character
expreſſum eſſe ſignificat, ſplendor ſignat æternum. K
Imago itaq; non vultus eſt corporalis, non fucis cõ-
poſita, non ceris, ſed ſimplex de Deo, egreſſa de pa-
Ioan 14. tre, expreſſa de fonte. Per hanc imaginem Philippo
patrẽ Dominus demonſtrauit, dicens: Philippe, qui
me videt, videt & patrem. Et quomodo tu dicis, o-
ſtende nobis patrem? Non credis quia ego in patre,
& pater in me eſt? Videt enim in imagine patrẽ, qui
videt in filio. Vides quam imaginem dicat. Imago
iſta veritas eſt, imago iſta iuſtitia eſt, imago iſta Dei
virtus eſt, non muta, quia verbum eſt: non inſenſibi-
lis, quia ſapientia eſt: non inanis, quia virtus eſt: non L
vacua, quia vita eſt: nõ mortua, quia reſurrectio eſt.
Vides ergo quia dum imago dicitur, patrem ſignifi-
cat eſſe cuius imago ſit filius, quia nemo poteſt ipſe
ſibi imago ſua eſſe. Plura poſſem de filio teſtimonia
dicere, ſed ne fortè ipſe ſibi nimium fauiſſe dicatur,
Geneſ. 1. patrem interrogemus. Nempe ipſe dixit: Faciamus
hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.
Pater filio dicit: Ad ſimilitudinem noſtram: & tu diſ
ſimilem filium Dei dicis? Ioannes dicit: Dilecti filij
1. Ioan. 3. Dei ſumus, & nondum apparet quid erimus: ſcimus
quia ſi reuelatum fuerit, ſimiles ei erimus. O impro- M
uida amentia. O impudens peruicacia, homines ſu-
mus, & in quo poſſumus, ad ſimilitudinẽ Dei erim*,
& ſimulẽ audemus Dei filium denegare? Ergo pater
Geneſ. 1. dicit: faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinem
noſtram. In principio ipſius mundi patrem & filium
eſſe audio, & vnum opus cerno. Audio loquentem,
agnoſco facientem, ſed & patris & filij vnã imaginẽ,
vnam ſimilitudinem lego. Similitudo hæc non di-
uerſitatis, ſed vnitatis eſt. Quod igitur tibi vſurpas,
filio Dei derogas, cùm vtique niſi per imaginẽ Dei,
ad imaginem Dei eſſe non poſſis.

De ſempiterno Dei filio. Cap. V.

CLaret igitur non eſſe diſſimilem, & ideo procli-
uior via eſt, vt etiam ſempiternũ eſſe fateamur,
cum ſimilis ſempiterno vtique ſempiternus ſit. Si
autem patrem ſempiternum dicimus, & hoc idem fi-
lium denegamus, dicimus eſſe diſſimilẽ. Sempiter-
no enim temporale diſſimile eſt. Clamat Propheta
ſempiternum, clamat & Apoſtolus ſempiternũ. Ple-
num eſt vetus teſtamẽtum teſtimoniis filij ſempiter
ni, plenum eſt nouum. Ordinẽ ergo teneamus. Scri-
ptum eſt in veteri teſtamento, vt vel vnum e pluri-
bus dicam: Ante me non fuit alius Deus, & poſt me Eſa. 43.
non erit. Nihil ergo argumentalior, teipſum inter-
rogo. Quis hoc dicit, pater, an filius? Vtrum dixeris,
eo te conuinci intelliges, vel ſi credas, doceri. Quis
ergo hoc dicit, pater, an filius? Si filius, ante me, in-
quit, non fuit alius Deus: ſi pater, poſt me, inquit, nõ
erit: hic priorem, ille poſteriorem non habet, inuicẽ
in ſe, & pater in filio, & filius in patre cognoſcitur.
Cùm enim patrem dixeris, eius etiam filium de-
ſignaſti, quia nemo ipſe ſibi pater eſt. Cum filiũ no-
minas, etiam patrem eius fateris, quia nemo ipſe ſibi
filius eſt. Itaq; nec filius ſine patre, nec pater poteſt
eſſe ſine filio. Semper igitur pater, ſemper & filius. Ioan. 1.
In principio enim erat verbum, & verbũ erat apud
Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio
apud Deum. Erat, inquit, apud Deum. Erat, erat, erat,
erat, ecce quater erat. Vbi impius inuenit quod non
erat? Alibi quoque Ioãnes in epiſtola ſua dicit quod 1. Ioan. 2.
erat in principio: indefinitè tenditur erat. Quicquid
excogitaueris, erat filius. Omnes autem hęreſes hoc
capitulo breui piſcator noſter excluſit. Quod enim
erat in principio, non includitur tempore, nõ prin-
cipio præuenitur. Ergo Arrius cõticeſcat. Quod au-
tem erat apud Deum, non commixtione confundi-
tur, ſed manentis verbi apud patrẽ ſolida perfectio-
ne diſtinguitur, vt Sabellius obmuteſcat. Et Deus e-
rat verbum. Non ergo in prolatione ſermonis hoc
verbum eſt, ſed in illa cœleſtis deſignatione virtutis,
vt confitetur Fotinus. Quod verò erat in principio
apud Deum, ſempiternæ diuinitatis in patre & filio
inſeparabilis vnitas edocetur, vt erubeſcat Eudo-
xius & Eunomius. Poſtremò, cùm omnia per ipſum Ioan. 1.
facta dicantur, ipſe conditor noui vtique teſtamen-
ti & veteris deſignatur, vt Manichæus locum tenta-
tionis habere non poſſit. Ita piſcator bonus intra v-
num omnes rete concluſit, vt faceret inhabiles frau
di, quamuis eſſent inutiles captioni. Dic mihi hære-
tice, dat enim veniam clementiſſimus Imperator,
vt te non obloquendi ſtudio, nec audiendi cupi-
ditate, ſed exponendi gratia pauliſper alloquar. Dic
mihi, inquã, Fuitne aliquando tẽpus quo omnipo-
tens Deus pater non erat, & Deus erat? Tempus, in-
quis, non adſtruo. Bene & argutè. Si enim tẽpus di-
xeris, teipſum cõuinces: quia neceſſe eſt aſſeras fuiſ-
ſe tẽpus ante filiũ, cùm filius temporis author ſit, &
creator. Nõ poteſt enim poſt opus ſuũ ipſe cœpiſſe.

Neceſſe eſt igitur authorem operis ſui eſſe fatearis. A
Ante tempora,inquis,non nego filium. Sed cum fi-
lium dico, oſtendo priorem patrem, quia pater,in-
quis,filio prior eſt.Quid eſt hoc?Negas eſſe tempus
ante filiũ: & tamen neſcio quid ante filium vis præ-
ceſſiſſe quod temporis ſit: & oſtendis media neſcio
quæ molimina fuiſſe generandi,in quo generationẽ
patris ſignificas temporalem. Nam ſi pater eſſe cœ-
pit, Deus ergo primò erat, poſtea pater factus eſt.
Quomodo ergo immutabilis Deus? Si enim antè
Deus, poſtea pater, vtique generationis acceſſione
mutatus eſt. Sed auertat Deus hanc amẽtiam. Nos B
enim ad impietatem eorum redarguendam, hãc re-
tulimus quæſtionem: quia pia mens generationem
ſine tempore aſſerit, vt & ſempiternum patrem cum
filio dicat, nec aliquando aſſerat eſſe mutatum. Iun-
gat igitur honorificentia patri filium, quem diuini-
tas iunxit: non ſeparet impietas, quem generationis
proprietas copulauit. Honorificemus filium, vt ho-
norificemus & patrem, ſicut in euangelio ſcriptum
eſt. Sempiternitas filij, paternæ maieſtatis inſigne
eſt. Si iſte nõ ſemper fuit, ergo ille mutatus eſt: ſed ſi
ſemper fuit filius, ergo nec pater aliquando mutatus C
eſt, qui immutabilis ſemper eſt. Itaque videmus
quòd illi qui volũt negare filium ſempiternum, vo-
lunt patrem docere eſſe mutatũ. Accipe aliud quo
Rom.1. clareat filium ſempiternum. Apoſtolus dicit quòd
Dei ſempiterna virtus ſit atque diuinitas. Virtus
autem Dei Chriſtus eſt. Scriptum eſt enim Chriſtũ
1.Cor.1. eſſe Dei virtutem, & Dei ſapiẽtiam. Ergo ſi Chriſtus
Dei virtus, quia virtus Dei ſempiterna, ſempiternus
igitur & Chriſtus. Nõ ergo ex vſu generationis hu-
manæ calumniam hæretice inſtruas, neque ex no-
ſtro ſermone componas. Neque enim anguſtis ſer- D
monibus noſtris, immenſæ magnitudinem poſſu-
mus diuinitatis includere, cuius magnitudinis non
eſt finis. Namque hominis generationem ſi definire
contendas, tẽpus oſtendis. Generatio autem diuina
ſupra omnia eſt. Latè patet, ſupra omnes cogitatio-
Ioan.6. nes aſcẽdit & ſenſus. Scriptum eſt enim: Nemo ve-
nit ad patrem niſi per me. Quicquid igitur de patre
cogitaueris, quamlibet eius æternitatem, non potes
de eo aliquid niſi per filiũ cogitare, nec poteſt vllus
ad patrem niſi per filium tranſire ſenſus. Hic eſt, in- E
Marc.17. quit, filius meus dilectiſſimus. Eſt, inquit, quod inde-
Pſalm.118. ſinenter eſt. Vnde & Dauid, In æternum, inquit, Do-
mine permanet verbum tuum in cœlo. Quod enim
manet, nec ſubſtantia nec æternitate deficit. Quæris
à me, quomodo ſi filius ſit, non priorẽ habeat patrẽ?
quęro item abs te, quando aut quomodo filium pu-
tes eſſe generatũ? Mihi enim impoſſibile eſt genera-
tionis ſcire ſecretũ. Mens deficit, vox ſilet, non mea
tantùm, ſed angelorum. Supra poteſtates, ſupra an-
gelos, ſupra Cherubim, ſupra Seraphim, ſupra omnẽ
ſenſum eſt, quia ſcriptum eſt: Pax autem Chriſti quę F
Philip.4. eſt ſupra omnem ſenſum. Si pax Chriſti ſupra om-
nem ſenſum eſt, quemadmodum non eſt ſuper om-
nem ſenſum tanta generatio? Tu quoque manum
ori admoue, ſcrutari non licet ſuperna myſteria. Li-
cet ſcire quod natus ſit, nõ licet diſcutere quemad-
modum natus ſit. Illud negare mihi non licet, hoc
quęrere metus eſt. Nam ſi Paulus ea quæ audiuit ra-
2.Cor.12. ptus in tertium cœlum, ineffabilia dicit, quomodo

nos exprimere poſſumus paternæ generationis ar-
canum, quod nec ſentire potuimus, nec audire? Ve-
rùm ſi me ad cõſuetudinem trahis generationis hu-
manæ, vt patrem dicas priorem, vide vtrum ad ge-
nerationem Dei, terrenæ generationis exempla cõ-
ueniant. Si ſecundum hominem loquamur, negare
non poteris priores eſſe in homine patris quàm filij
paſſiones. Prior creuit, prior ſenuit, prior doluit,
prior fleuit: Si igitur hic tempore minor, ille anti-
quior paſſione. Si hic generationis incurrit ætatem,
nec ille generandi euaſit pudorem. Quid te iſta quę-
ſtionum tormenta delectant? Audis Dei filium, aut
dele nomen, aut agnoſce naturam. Audis vterum,
agnoſce generationis perſpicuæ veritatem. Audis
cor, verbum intellige. Audis dexteram, cognoſce
virtutem. Audis os, cognoſce ſapientiam. Non hæc
ſunt in Deo corporaliter ęſtimanda. Incomprehen-
ſibiliter generatur filius. Impaſſibiliter generat pa-
ter, & tamen ex ſe generauit, & ante omnem intel-
lectũ generauit Deus verus Deum verum. Pater dili-
git, & tu diſcutis: pater complacet, & tu cum Iudęis
inuides: pater honorificat, & tu cum gentibus cõui-
tiaris? Quęris à me vtrum prior nõ poſſit eſſe qui pa-
ter eſt. Quæro à te, vt doceas quando pater fuerit
prior: aut teſtimoniis, aut argumentis collige verita-
tem. Si teſtimoniis, accepiſti vtique ſempiternã Dei
eſſe virtutem. Legiſti etiã dicentem: Iſrael ſi me au- Pſalm.80.
dieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis
Deum alienum. Aliud horũ æternitatem, aliud pro-
prietatem ſubſtantię indifferentis ſignificat, vt neq;
poſteriorẽ, neq; alterius diuinitatis filium eſſe creda
mus. Nã ſi poſterior eſt, recens eſt: & ſi vnius non eſt Rom.9.
diuinitatis, alienus eſt. Sed nec poſterior, quia recẽs
nunc eſt: nec alienus, quia ex patre natus, quia ſupra
omnia eſt Deus benedictus in ſecula, ſicut ſcriptum
eſt. Sed ſi alienum putant, cur adorãt eum, cùm ſcri-
ptum ſit: Neque adorabis Deum alienum? Aut ſi nõ
adorant, fateantur, & finis eſt, ne quem ſub religioſi
nominis profeſſione decipiant. Hæc nempe ſunt te-
ſtimonia ſcripturarum. Aut ſi habes aliud, proferre
debebis. Supereſt vt & argumentis veritas colliga-
tur. Quanquam etiã humanis teſtimoniis argumen-
ta cedere ſoleant, argumentare tamen hæretice vt
voles. Vſu, inquis, accepimus, eo qui naſcitur prio-
rem eſſe qui generat. Perſequere igitur omnia ve-
ſtigia conſuetudinis: & ſi cętera conueniunt, nũ ob-
ſiſto quin & iſtud requiras. Si autem nulla concor-
dant, quemadmodũ cùm deſint cętera, hoc ſolũ exi
gis? Ergo quia vſum requiris, quando generatus eſt
ex patre, paruulus fuit, vidiſti in cunis infantulũ va-
gientẽ? Proceſſus aliquos accepit ætatis? Si enim in-
firmitatem generationis habuit, neceſſe eſt vt nõ ſo-
lùm naſcendi, ſed etiã viuẽdi inciderit infirmitatẽ.
Sed fortaſſe eò prolaberis amẽtię, vt de Dei filio iſta
non abnuas, qui eum ex infirmitate metiris huma-
na: quid ſi Deum negare nõ potes nomine, infirmi-
tate tamen hominem vis probare? Quid ſi dum fi-
lium diſcutis, patrem arguis: & dum Chriſto præiu-
dicas, patrem adiudicas? Nam ſi diuina generatio
ſubiecta tempori fuit, & id ex vſu generationis v-
ſurpatur humanæ, ergo & pater corporali vtero por
tauit filium, decem menſium curriculis onus vexit?
ſed quomodo ſine ſexu altero generationis vſus?

Vides ſolemnem generationis ſeriem non cœpiſſe, G
& tu partus cuiuſdam corporei neceſſitates putas
fuiſſe ſolennes. Tu vſum quęris, ego ſexum. Tu tem-
pus exigis, ego ordinem. Tu finem diſcutis, ego quæ-
ro principium. Nēpe finis ex principio, non princi-
pium pēdet ex fine. Omne, inquis, quod natum eſt,
principium habet. Et ideo quia filius eſt, principium
habet, & ex tempore eſſe cœpit, quod ipſorum ore
ſit dictum. Ego autem filium natum eſſe profiteor:
quod reliquum eſt impietatis, horreſco. Deum cō-
fiteris homo, & tali circumſcribis calumnia? Deus
*auerruncaſsit. hanc auertat *amentiam. Rurſus obiiciunt: Ergo nō H
eſt filius ſi non haber quæ habent filij. Ignoſcat mi-
hi pater, ignoſcat mihi filius, ignoſcat Spiritus ſan-
*proprietatis. ctus, quæſtionem pro pietate * referre cupienti: Eſt
certe pater, & manet ſemper, ſunt etiam creaturæ
pro diſpoſitione diuina. Eſt ergo aliquid eorū quod
non ſubiectum ſit aut locis, aut temporibus, aut
creationi, aut cauſæ alicui vel authori? Profecto ni-
hil. Quid ergo dicitis? Eſt horum aliquid quo egeat
pater? Impiū eſt dicere. Ergo aut deſinite quæ crea-
turarum ſunt aptare diuinitati, aut ſi comparare cō- I
tenditis, conſiderate quò veſtra procedat impietas,
quod abſit vt vel in ſenſus noſtros aliquādo veniat.
Nos enim piam reſponſionem tenemus. Nanque
omnipotens Deus eſt, & ideo nullo eorum pater in-
diget, quia non habet mutationem ſui aliquam vel
profectum quo nos egemus, quorum infirmitas ex
huiuſmodi rebus profectum accipit. Qui autem o-
mnipotens eſt, vtique non creatus, & ſine loco, &
ſupra tempora eſt. Nihil enim ante Deū: imo hoc
ipſum verbum, ante Deum dicere eſſe aliquid, gra-
ue. Ergo ſi ita eſt, quia nihil horum eſt in Deo patre
quæ profectum ſignificent, quia Deus eſt: nihil ho- K
rum aptari etiam poteſt Dei filio, vt vel initium ac-
cipiat vel profectū, quia Deus verus ex Deo vero eſt.
Ergo quia vſitatum non reperimus ordinē, acquieſ-
ce Arriane præcipuam filij generationem fuiſſe. Ac-
quieſce, inquam: & ſi mihi non credis, erubeſce vel
Dei vocem dicentis: Cui me ſimilem exiſtimatis? Et
Num.23. iterum: Quia non ſicut homo, ita & Deus. Etenim ſi
operatio Dei præcipua eſt, quia non manibus opera-
tur aliquid, non labore cōficit, non diebus abſoluit
Pſalm.148. (Ipſe enim dixit, & facta ſunt: ipſe mādauit, & crea-
ta ſunt) cur nō credamus præcipuam generationem L
eſſe eius in filio, cuius præcipuam operationem in
operibus eius agnoſcimus? dignum certè eſt vt ſpe-
cialiter & præcipuè videatur generaſſe filium. Ha-
beat generationis inuſitatæ gloriam, qui habet po-
teſtatis inuſitatæ gratiam. Non ſolùm admirabilis
ex patre generatio Chriſti, ſed admirabilis etiam ip-
ſa generatio eius ex virgine. Tu illam dicis noſtræ ſi-
milem conceptionis, & ego probo iſtam noſtræ eſſe
diſſimilem, imò teipſum cogā fateri. Dic quemad-
modum ſit natus ex Maria, quo vſu vterus eum ha-
buerit virginalis, quomodo ſine ſemine viri partus, M
vnde virgo pręgnans, quemadmodum puella mater
antè fœta, quàm copulam vxoris experta? cauſa de-
erat, & generabatur filius. Vnde ergo legis nouatæ
partus? Si igitur in virgine vſus defuit generationis
humanæ, quemadmodum in Deo patre propriæ ge-
nerationis vſum requiris? Certè vſus in ſexu eſt quia
ſexus in carne eſt. Vbi ergo caro non eſt, quemad-
modū carnis infirmitatem exigis? Nemo meliorem
diſcutit. Credere tibi iuſſum eſt, & nō diſcutere per-
miſſum eſt. Scriptū eſt enim: Credidit Abrahā Deo:
nec ſolùm in generatione filij ſermo defecit, ſed e- Geneſ.15.
tiam in operibus Dei. Scriptum eſt enim: Omnia o-
pera eius in fide. Opera ergo eius in fide, generatio Pſalm.32.
ſine fide? Et diſcutimus quæ non videmus, qui iube-
mur credere magis quàm diſcutere quæ videmus?
Dicet aliquis: Quomodo generatus eſt filius quaſi
ſempiternus, quaſi verbum, quaſi ſplēdor lucis ęter-
næ, quia ſimul ſplendor operatur vt naſcitur? Apo-
ſtoli iſtud exemplum eſt, non meum. Noli ergo cre-
dere quod fuerit vel momentum aliquod quo fue-
rit ſine ſapientia Deus, aut ſine ſplendore lux. Noli
Arriane ex noſtris æſtimare diuina, ſed diuina cre-
de vbi humana non inuenis. Rex gentilis in igne cū
tribus pueris Hebræis quarti quaſi angeli vidit figu- Dan. 3.
rā: & quia præſtare putabat angelis Dei filium, quem
non legit ſed credi iudicauit. Abraham quoque tres Geneſ.10.
vidit, & vnum adorauit. Petrus in monte Moyſen & Matth.17.
Heliam cum filio Dei vidit, nec errauit in natura, nec
errauit in gloria. Denique quid facere deberet, non
illos, ſed Chriſtum interrogauit. Nam etſi tribus pa-
rabat obſequium, vnius tamen expectabat imperiū.
Sed quoniam vel tabernaculorum numerum defe-
rendū tribus ſimpliciter æſtimauit, emendatur Dei
patris authoritate dicentis: Hic eſt filius meus dile- Ibidem.
ctiſſimus, ipſum audite, id eſt, quid conſeruos tuos
cum Domino ſocias tuo? Hic eſt filius meus, non
Moyſes filius, non Helias filius, ſed hic filius. Senſit
emēdationem apoſtolus, procidit in faciem cōſter-
natus patris voce, & filij claritate. Sed eleuatur à fi-
lio, qui iacentes erigere conſueuit. Vnum vidit, ſolū
vidit Dei filium. Receſſerunt enim ſeruuli, vt ſolus
Dominus qui ſolus deſignabatur, filius videretur.
Quid igitur ſibi vult illa viſio, nō æqualitatem Chri-
ſti ſeruorúmque ſignificans, ſed myſterium ſignans,
niſi vt appareret nobis quod lex & prophetæ cum
euangelio congruētes, ſempiternū Dei filium quem
annunciauerant, reuelarent? Ergo & nos cùm audi-
mus ex vtero filium, ex corde verbum, credamus
quia non plaſmatus manibus, ſed ex patre natus: nō
artificis opus, ſed progenies eſt patris. Et ideo qui
dicit: Hic eſt filius meus, non dixit: hic eſt tempora-
lis: non dixit, hæc eſt creatura mea, hęc factura mea,
hic ſeruus meus, ſed hic filius meus, quam videtis in
gloria. Hic eſt Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Ia-
cob, qui apparuit in rubo Moyſi, de quo Moyſes ait:
Qui eſt, miſit me. Non pater in rubo, non pater in Exod.3.
eremo, ſed filius Moyſi locutus eſt. Denique de ipſo Act.7.
Stephanus dixit: *Hic eſt qui fuit in eccleſia in ere-
mo. Hic eſt ergo qui legē dedit, ipſe qui locutus eſt
Moyſi dicens, Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac,
Deus Iacob. Hic eſt Deus patriarcharū, hic eſt Deus
prophetarū. Filium ergo legimus: mens tua percipit
lectionē, edat lingua confeſſionē. Auſer hinc argu-
mēta vbi fides quęritur, in ipſis gymnaſiis ſuis iā dia-
lectica taceat. Nō quęro quid loquātur philoſophi,
requiro qui faciāt, ſoli in ſuis gymnaſiis remāſerūt.
Vide quàm fides argumentis præponderet. Illi quo-
tidie à ſuis conſortibus deſeruntur qui copioſe di-
ſputāt, iſti quotidie creſcunt qui ſimpliciter credūt.
Non creditur philoſophis, creditur piſcatoribus:

non creditur dialecticis,creditur publicanis.Illi vo- A
luptatibus & deliciis orbem ligarunt, iſti ieiuniis &
doloribus exuerunt.Plures itaque iam cœpit illice-
re iniuria quàm voluptas. Nunc videamus quo di-
ſtant à gentilibus Arriani.Illi Deos appellant diſpa-
res ſexu,diſſimiles poteſtate: iſti trinitatem aſſerunt
differentis diuinitatis, & diſſimilis poteſtatis. Illi
deorum ſuorum principium aſſerunt temporale, &
iſti Chriſtum cœpiſſe ex tempore mentiuntur.Non
ne ex philoſophia omnem impietatis ſuæ traxerunt
colorem?Illi tamen quod veneramur amplificāt, iſti
Dei filium creaturam aſſerunt eſſe,qui Deus eſt. B

Non eſſe creaturam Dei filium. CAP. VI.

PAtuit,vt arbitror,ſancte Imperator,neque diſſi-
milem eſſe patris,neque ex tempore eſſe Domi-
num Ieſum. Reſtat vt illud quoque ſacrilegium re-
darguatur,& probemus creaturam non eſſe Dei fi-
lium:in quo nobis præſentis oraculum lectionis a-
ſpirat.Audiuimus enim legi dicente Domino:Ite in
Marc.16. orbem vniuerſum,& prędicate euangelium vniuer- C
ſæ creaturæ.Qui vniuerſam creaturam dicit,nullam
excipit. Et ideo vbi ſunt qui creaturam Chriſtum
appellant? Nam ſi creatura eſſet, nunquid ipſe ſibi
mandaret euangelium prędicari?Non igitur creatu-
ra eſt, ſed creator, qui docendæ creaturæ diſcipulis
ſuis mandat officium. Non ergo creatura Chriſtus.
Rom.8. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt, ſicut apoſtolus
dixit.Nunquid ergo Chriſtus ſubiectus eſt vanita-
ti?Rurſus iuxta eundem apoſtolum, Creatura con-
gemiſcit & comparturit vſque nunc. Nunquid ergo
Chriſtus congemiſcit & comparturit qui noſtros à
2.Cor.3. morte gemitus liberauit?Creatura,inquit, liberabi- D
tur à ſeruitute corruptionis. Videmus igitur magnā
inter creaturam & Dominum eſſe diſtantiam, quia
ſeruitus creatura eſt,Dominus autem ſpiritus eſt: v-
bi autem ſpiritus Domini eſt,ibi libertas.Quis hunc
induxit errorem,vt eum qui creauit omnia, qui fe-
cit omnia, diceret creaturam? Num ipſe Dominus
Ioan.1. ſe creauit? Si enim lectum eſt quod per ipſum om-
nia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: nunquid
ipſe ſe fecit? Si lectum eſt quod negari non poteſt,
quia Deus in ſapiētia fecit omnia: nūquid veriſimi-
le videri poteſt quia à ſeipſa eſt facta ſapiētia? Legi- E
mus genitū,quia pater dixit:Ego ex vtero ante luci-
Pſalm.109. ferū genui te.Legimus primogenitū filium, legimus
vnigenitū.Primogenitū,quia nemo ante ipſum:vni-
Eſaia 53. genitū,quia nemo poſt ipſum.Legimus etiā: Gene-
rationem eius quis enarrabit? Generationē, inquit,
non creationē.Quis his tantis ac talibus cōferri po-
teſt?Oſtēdit etiam Dei filius diſtātiam generationis
& gratiæ dicēs:Aſcēdo ad patrem meū, & patrē ve-
Ioan.20. ſtrum:Deum meum,& Deum veſtrum. Non dixit:
Aſcendo ad patrem noſtrum, ſed aſcēdo ad patrem F
meum,& patrem veſtrum.Separatio iſta diuerſitatē
oſtendit, quod illius genitor, noſter creator ſit. Et
addidit:Deum meum,& Deum veſtrum, quia licet
ipſe & pater vnū ſint,& illi pater ſit proprietate na-
turę, nobis Deus pater cœperit eſſe per filiū nō na-
turæ iure, ſed gratiæ: tamen vtramque naturam hic
ſignificare videtur in Chriſto, & diuinitatis & car-
nis. Diuinitatis ex patre,carnis,ex matre. Illamque

A ante omnia,iſtamque ex virgine. Denique ante pa-
trē vt filius nominauit, Deum poſtea vt homo nun-
cupauit. Vbicunque autem Deū ſuum quod ex per-
ſona dicat hominis,teſtimonia docent. Deus Deus *Pſalm.21.*
meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? Et alibi: *Ibidem.*
De ventre matris meæ Deus meus es tu. Et ſupra
quaſi homo patitur, & infra homo eſt qui ex matris
ventre iactatur. Itaq; cùm dicit: De ventre matris
meæ Deus meus es tu,ſignificat eum qui pater ſem-
per erat,ex illo Deū ſibi eſſe,ex quo de vētre matris
iactatus eſt.Cùm igitur in Euangelio, in Apoſtolo,
B in prophetis generationem Chriſti legerimus,vnde
audent dicere creatum eſſe vel factum? Et quidem
in quo creatum legerint, in quo factum,conſidera-
re deberent.Edoctū eſt enim Dei filium de Deo eſſe
genitū, de Deo natū. Factum autē in quo legerint,
diligenter aduertāt.Nō enim Deus factus,ſed Deus
Dei filius natus eſt. Poſtea autem ſecūdum carnem
homo factus ex Maria eſt.Si mihi non credunt,cre-
dant apoſtolo dicenti: Poſtquam verò venit pleni- *Galat.4.*
tudo tēporis,miſit Deus filium ſuū factū ex muliere,
C factum ſub lege,Filium,inquit,ſuum,non vnum de
multis:nō communem,ſed ſuum. Suum cum dicit,
generationis æternæ proprietatem ſignauit. Hunc
poſtea factum ex muliere aſſeruit,vt factura non di-
uinitati,ſed aſſumptioni corporis adſcriberetur. Fa-
ctum ex muliere per carnis ſuſceptionem. Factum
ſub lege per obſeruantiam legis. Generatio autem
illa cœleſtis ante legem, iſta poſt legem.

Quod facturam vel creaturam Dei filium dicant Arriani.
CAPVT VII.

D VNde & illud vanè iactare conſueuerunt quod
ſcriptum eſt? Et Deum eum & Chriſtum fecit
Deus. Imperiti legāt totum & intelligant.Sic enim
ſcriptum eſt: Et Deum eum, & Chriſtū fecit Deus, *Act.2.*
hunc Ieſum quē vos crucifixiſtis: nō diuinitas cru-
cifixa, ſed caro eſt. Hoc vtique fieri potuit quod
potuit crucifigi. Non ergo factura Dei filius. Faceſ-
ſat igitur & illud de quo calumniari ſolent, & diſ-
cant quemadmodum dictum ſit: Dominus creauit
me:nō dixit, pater creauit, ſed Domin' creauit me.
Caro Dominū cognoſcit. Gloria patrem ſignificat.
E Creatura noſtra Dominum cōfitetur. Charitas pa-
trem nouit.Itaque quis ignoret quia ob cauſam in-
corporationis hoc dicitur? In eo igitur ſe creatum
dicit, in quo & hominem teſtificatur dicens: Quid *Ioan.7.*
me quęritis occidere hominem? In quo & crucifi-
xus eſt,mortuus & ſepultus eſt.Nec dubitādū quod
præteritum poſuit quod erat futurum. Hæc enim *Prophetiæ*
conſuetudo eſt prophetiæ, vt quæ futura ſunt, vel *conſuetudo.*
quaſi præſentia vel quaſi facta dicantur. Denique in
Pſal.xxj. legiſti: Tauri pingues obſederunt me. Le-
F giſti etiam: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. Quod
euangeliſta de tempore paſſionis prophetatum eſſe
ſignificat. Deo enim quæ ſunt futura præſentia
ſunt: & ei cui præcognita ſunt omnia, ventura
pro factis ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Qui fecit quæ
ventura ſunt. Nec mirum ſi ante ſecula fundatum *2.Tim.1.*
ſe eſſe dicit, cùm legeris prædeſtinatum ante tem-
pora ſecularia. Quàm verum de incarnatione id vi- *Prouerb.9.*
deatur expreſſum, declarant ſequentia.Sapientia,

inquit, ędificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas
ſeptem, & inter duas hoſtias miſcuit in eratere vinum
ſuum, & parauit ſuam mẽſam, & miſit ſuos ſeruos
conuocans cum altiſſima prædicatione dicens:
Qui eſt inſipiens, declinet ad me. Nonne in euangelio
poſt incarnationem hæc omnia videmus eſſe
completa? quod ſacti conuiuij celebrauit myſteria,
quod apoſtolos miſit, voce * clamauit dicẽs: Si quis * clara.
ſitit, veniat ad me, & bibat. Ergo ſequentia reſpon- Ioan.7.
dent prioribus; & totius curſum incarnationis videmus
prophetiæ expoſitione digeſtum. Multa alia
documenta pręſto eſſe poſſunt huiuſmodi de incarnatione
dicta videri. Sed non me inuoluo libris, ne
tractatus videatur eſſe diffuſior. Nunc ipſos Arrianos
interrogo vtrum idem putẽt eſſe genitum quod
creatum? Si enim idem dicunt, nihil vtique diſtat inter
genetare & creare. Ergo quoniam & nos creati
ſumus, inter nos & Chriſtum, inter Chriſtum & elementa
nulla diſtantia eſt. Sed quamuis amentes
ſint, id tamẽ non audebunt dicere. Poſtremò vt inſipientiæ
eorum quod verum non eſt indulgeam: ſi
nihil, vt putant, diſtat in verbo: cur non eum quem
colunt, meliore appellant nomine? Cur verbo non
vtuntur patris? Cur abüciunt quod honorificentiæ
eſt, aſſumunt quod iniuriæ: Si autẽ diſtat inter creatum
& genitum, vt ego arbitror: cùm legerimus genitum,
non vtique idem & genitum intelligemus &
creatum. Dicant igitur generatum ex patre, ex virgine
procreatum: aut dicant quomodo Dei filius &
genitus & creatus, vna natura, & maximè Deus diuerſitatem
non recipit. Certè faceſſet noſtra ſententia.
Paulum interrogemus, qui ſpiritu Dei plenus has
præuidens quæſtiones, generaliter contra gentes,
ſpecialiter contra Arrianos locutus ait diuino iudicio
eos eſſe damnatos qui ſeruirent creaturæ potius
Roman.1. quàm creatori. Deniq; ſic habes: Tradidit illos Deus
in deſideria cordis eorum, vt cõtumeliis afficiãt corpora
ſua inter ſemetipſos, qui cõmutauerunt veritatẽ
Dei in mendaciũ, & coluerunt & ſeruierunt creaturæ
potius quàm creatori, qui eſt Deus benedictus
in ſecula. Prohibuit itaque me Paulus creaturæ ſeruire,
ſed Chriſto admonet ſeruiendum. Non ergo
creatura Chriſtus. Paulus, inquit, ſeruus Ieſu Chriſti.
Bonus ſeruus qui Dominum recognoſcit, ipſe
creaturæ ſeruire nos prohibet. Quemadmodũ ergo
Chriſto ipſe ſeruiret, ſi creaturam Chriſtũ putaret?
Aut igitur deſinant colere quem creaturam appellant,
aut deſinant quem colere ſe ſimulant, dicere
creaturam, ne ſub appellatione cultorum ſacrilegia
grauiora committant. Deteſtabilior enim domeſticus
hoſtis quàm extraneus, & grauius ſcelus aduerſus
Chriſtum, cùm abutãtur Chriſti nomine. Quem
igitur meliorẽ interpretem quęrimus ſcripturarum,
quàm illum doctorem gentium, vas electionis, electum
de perſecutoribus, qui Ieſum quem perſecutus
fuerat, fatetur? Legerat vtique Salomonem plus
quàm Arrius, & erat peritus in lege: & ideo quia legerat,
non creatum Chriſtum dicit eſſe, ſed genitũ.
Pſalm.148. Legerat enim. Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mãdauit,
& creata ſunt. Nũquid dicto factus eſt Chriſtus? Nũquid
mandato creatus eſt Chriſtus? Quomodo autẽ
creatura in Deo eſſe poteſt? Etenim Deus naturæ
ſimplicis eſt, non coniunctæ atque compoſitæ, cui

G nihil accidat, ſed ſolùm quod diuinum eſt, in natura
habeat ſua, complens omnia, nuſquam ipſe cõfuſus,
penetrãs omnia, nuſquam ipſe penetrandus, vbique
totus, eodémque tẽpore vel in cœlo vel in terris vel
in nouiſſimo maris præſens, viſu incomprehenſibilis,
factu interpretabilis, ſenſu inæſtimabilis, fide ſequẽdus,
religione venerandus, vt quicquid religioſius
ſentiri poteſt quicquid pręſtantius ad decorem,
quicquid ſublimius, ad poteſtatem, hoc Deo intelligas
cõuenire. Ergo quia in filio complacet pater,
crede quia dignus patre filius. Crede quia ex Deo
H exiuit filius, vt ipſe teſtatur dicẽs Ex Deo proceſſi & Ioan.8.
veni. Et alibi: A Deo exiui. Qui ex Deo proceſſit, & Ioan.16.
à Deo exiuit: nihil aliud poteſt habere niſi quod Dei
eſt. Vnde non ſolùm Deus, ſed etiam verus Deus.
Verus è vero, & adeo verus, vt ipſe ſit veritas. Itaque
ſi nomẽ quærimus, veritas eſt, Si maieſtatem quærimus
naturalẽ, eo vſque filius Dei verus eſt, vt & proprius.
Scriptũ eſt enim: Qui filio proprio non pepercit, Rom.8.
ſed pro nobis omnibus tradidit eũ. Tradidit vtique
ſecũdum carnem. Proprietas diuinitatis eſt, veritas
proprietatis, miſericordia pietatis, oblatio ſecu
I ritatis. Sed ne calumniarentur quia ſcriptũ eſt, Tradidit
eũ pater: ipſe Apoſtolus alibi dixit: Pax à Deo Galat.1.
patre, & Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui ſe dedit
pro peccatis noſtris. Et alibi: Sicut Chriſtus dilexit Ephes.5.
nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Si ergo & traditus
eſt à patre, & ipſe ſe tradidit, apparet vnam eſſe
operationem, vnam eſſe patris & filij voluntatẽ. Si
naturalem ergo maieſtatem quærimus, genitus eſt.
Qui genitum inficiatur, propriũ negat. Qui propriũ
abnuit, communem cęteris arbitratur. Sin verò generationis
ipſius proprietatem requirimus ex Deo
K exiuit. Nam cùm in vſu noſtro id ſit exire quod iam
ſit, & ex interioribus ſecretis prodire videatur quod
exire perhibetur: anguſtis licet ſermonibus proprietatem
diuinæ generationis aduertamus, vt nõ ex loco
aliquo videatur exiſſe, ſed vt Deus ex Deo, filius
ex patre. Nec videatur cœpiſſe ex tẽpore qui ex patre
naſcendo prodiit, vt dixit ipſe qui natus eſt: Ex
ore altiſſimi prodij. Sed ſi naturam non agnoſcunt, Eccleſ.24.
ſi nõ credunt ſcriptutis, vel operibus credãt. Cui dicit
pater: Faciamus hominẽ: niſi ei quem verum filiũ
ſciret? In quo niſi in vero ſuam imaginem recogno- Geneſ.1.
L ſceret? Non eſt vnum adoptiuus & verus: nec filius
diceret, Vnum ſumus: ſi ſe cum vero qui verus non Ioan.10.
erat, ipſe conferret. Faciamus ergo, dicit pater: qui
dixit, verus eſt. Poteſt ne ergo verus non eſſe ille qui
fecit: & quod dicenti defertur, facienti negatur? Quo
modo autem niſi verum filium ſciret, committeret
ei volũtatis ſuæ vnitatem, & operis veritatem? Cùm
enim eadem faciat filius opera quæ pater facit, &
quos vult viuificet filius; ſicut ſcriptum eſt, nec* dif- * Indifferens.
ferens poteſtate, & liber eſt voluntate: ita vnitas ſeruatur,
quia & virtus Dei in diuinitatis proprietate
M eſt, & libertas non in aliqua differentia, ſed in vnitate
eſt voluntatis. Turbati in freto Apoſtoli, licet
adhuc non credentes corde, vbi primum ſub pedibus
Domini ludere aquas, & inquieto maris æſtu
deambulantis Domini ſuper aquas intrepida videre
veſtigia, ſubitóque naui quæ fluctibus turbaretur,
vbi eam tamẽ Chriſtus aſcendit, placida æquora,
& elementa conſpexere famulantia, verum Dei
filium

Matth.14. filium crediderũt dicentes: Verè Dei filius es. Hoc idem centurio cum aliis qui ſecum erant, tremefactis mundi cardinibus in paſſione Domini, confitẽtur, & tu hæretice negas. *Mat.17.* Centurio dicit: Verè filius Dei erat iſte. Erat, inquit, centurio: & Arrianus dicit, non erat. Ille ergo generationis & veritatem & æternitatem aſſeruit, manu cruentus, ſed mente deuotus: Tu hæretice veritatem generationis negas, tempus adſcribis: vtinam manus potius quàm animum cruentaſſes. Sed nec manu innocens, & mente feralis, quantum in te eſt mortem infers, qui infirmum opinaris. B Imò, quod grauius eſt, etſi diuinitas vulnus ſentire non poſſit, quod in te tamen eſt, maieſtatem ſuam in Chriſto, nõ corpus interficere conaris. Verum igitur Deum dubitare non poſſumus, quem verum Dei filium & carnifices crediderunt, & dæmones fatebantur: quorum nunc nõ teſtimonia requiruntur, ſed tuis tamen ſacrilegiis præferuntur. Illos nominauimus vt erubeſceres, diuina quoque reſponſa adhibuimus vt crederes. Clamat Dominus per Eſaiam: *Eſaia 65.* Seruientibus mihi vocabitur nomen nouum, quod benedicetur ſuper terram, & benedicent Deum verum: & qui iurant ſuper terram, iurabunt per Deum verum. C Hæc dixit Eſaias quando vidit maieſtatem eius. Hoc in euãgelio deſignatur, quod maieſtatem viderit Chriſti, & locutus ſit de eo. Accipe tamen quod etiam ſcripſerit Euangeliſta Ioannes in epiſtola dicens: *1.Ioan.5.* Scimus quoniam filius Dei apparuit, & dedit nobis ſenſum vt cognoſcamus patrem, & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt verus Deus, & vita æterna. Verum Ioannes filium Dei, & verũ Deum dicit. Ergo ſi verus Deus, vtique non creatus, nihil fallax habens atque fucatum, nihil confuſum atque diſſimile.

Definitio patrum de fide. CAP. VIII.

DEus igitur ex Deo, lumen de lumine, verus Deus de Deo vero, ex patre natus, non factus, vnius ſubſtantiæ cum patre. Sic nempe noſtri ſecũdum ſcripturas dixerunt patres, qui etiam ſacrilega dogmata ideo ſuis inſerenda putauere decretis, vt Arrij perfidia ipſa ſe proderet, ne quaſi fucis quibuſdam & coloribus illita velaretur. E Fucum enim faciunt qui non audent explicare quod ſentiunt cenſoriè. Itaque impietas Arriana non expoſitione reſeratur, ſed dãnatione detegitur: vt qui curioſè geſtit audire, prius damnatam cognoſceret ne laberetur, quàm expoſitam audiret vt crederet.

Expoſitio quæ Arrij perfidiam damnat. CAP. IX.

EOs, inquit, qui dicunt: Erat quando non erat, & antequam naſceretur non erat: & qui ex nihilo factum, aut ex alia ſubſtantia vel ouſia dicunt eſſe, F aut mutabilem & conuertibilem Dei filium, anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia. Accepiſti ſanctè imperator eos qui talia aſſerunt, iure damnatos, non humana induſtria, non compoſitione aliqua: ſed trecenti decem & octo, vt ſupra dixi, epiſcopi ad conſilium conuenerunt. Sed vt in numero eorum per ſignum ſuæ paſſionis & nominis Dominus Ieſus ſuo probaret ſe adeſſe concilio, crux in A trecentis, Ieſũ nomen in decem & octo eſt ſacerdotibus. Hoc & in Ariminenſi concilio habuit prima confeſſio, & poſt Ariminenſe concilium ſecunda correctio. Epiſtola ad imperatorem Conſtantium miſſa teſtatur correctionem, ſecuta concilia confitentur. Arrius ergo dicit: Erat quando non erat: ſed ſcriptura dicit, erat: non dicit, non erat. Denique Ioannes ſcripſit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum. *Ioan.1.* Ecce quotiens erat, & nuſquã dixit quod nõ erat. B Cui ergo credimus: Ioanni in Chriſti pectore recumbenti, an Arrio inter effuſa ſe ſua viſcera volutanti, vt agnoſceremus ſimilem Iudæ proditoris Arrij quoque fuiſſe perfidiam, quem ſimilis pœna damnauit: effuſa ſunt enim & Arrij viſcera. *Actuum 1.* Pudet dicere vbi, atque ita crepuit medius proſtratus in faciẽ, ea quibus Chriſtum negauerat fœda ora pollutus. Crepuit enim, ſicut etiam de Iuda. Petrus apoſtolus dixit, quia poſſedit agrum de mercede iniuſtitiæ, & in faciem proſtratus crepuit medius, & effuſa ſunt omnia viſcera eius. Non eſt fortuita mors vbi in ſacrilegio C pari pœnæ parile proceſſit exemplum, vt idem ſubirent ſupplicium qui eundem Dominum negauerunt, & qui eundem Dominum prodiderunt. Veniamus ad alia. Arrius dicit: Antequam naſceretur non erat, ſed ſcriptura dicit omnia eſſe per filium. Quomodo ergo aliis dedit eſſe, qui non erat? Cùm autem dicit impius, quando & antè, hæc vtique duo verba tempus oſtendunt. Quomodo ergo negant tempus ante filium, & volunt prius fuiſſe quæ temporis ſunt, cũ idipſum, quando & antè & aliquando non fuiſſe, ſit temporis? Arrius dixit ex nihilo Dei D filium, quomodo ergo Dei filius? Quomodo paterno generatus ex vtero? Quomodo eructuatũ ex corde verbum legitur, niſi vt ex intimo & inæſtimabili patris intelligatur, vt ſcriptum eſt, prodiſſe ſecreto? Filius enim aut per adoptionem, aut per naturam eſt. Per adoptionem nos filij dicimur, ille per veritatem naturæ eſt. Quomodo ergo ex nihilo ille, qui ex nihilo fecit omnia? Non habet filium qui neſcit vnde ſit. *Ioan.8.* Denique nec Iudæi habebant filium, quia vnde eſſet neſciebant. Et ideo dixit Ius Dominus: E Neſcitis vnde veni. Et infra: Neque me noſcitis, neque patrem meum ſcitis. Qui enim negat ex patre filiũ, nec patrem ex quo eſt filius nouit, neque filium nouit qui patrem neſcit. Arrius dicit: Ex alia ſubſtãtia. Quæ igitur alia ſubſtantia æquatur Dei filio, vt ex ipſa Dei filius ſit, aut quomodo reprehendunt quia nos in Deo aut ouſiam Græcè, aut Latinæ ſubſtantiam dicimus, cum ex alia dicendo ſubſtantia Deum eſſe filium, etiam ipſi ſubſtantiam Dei eſſe confirment? Sed ſi de nomine ſubſtantiæ aut naturę diuinæ voluerint dicere, facilè reuincuntur, quia & F ouſiam Gręcè, & Latinè ſubſtantiã frequenter ſcriptura memorauit. *2.Pet.1.* Et Petrus vult nos, vt legimus, diuinę cõſortes fieri naturę. Quod ſi ex alia ſubſtantia filiũ dicũt, ipſi ſe reuincunt, & verbũ ſubſtãtiæ quod metuunt cõfitendo, & filiũ creaturis quibus pręferre ſe ſimulant * coæquabũt. ** Confitẽdo.* Arrius dicit creaturam Dei filium, non ſicut cæteras creaturas. Quæ enim creatura non ſicut alia creatura eſt? Homo nõ vt angelus: terra non vt cœlũ? ſol non vt aqua? lumẽ nõ vt

ſplendor, character, ſpeculum, imago. Vnitatis æternæ, ſapientia, virtus, veritas, vita. Hæc indicia ita Dei filium ſignant, vt ex his & ſempiternum patrem eſſe cognoſcas, nec ab eo filium diſcrepantem. Ex eo enim qui eſt generatio, ex ſempiterno Deus, ex patre filius, ex Deo verbum, ſplendor gloriæ, character ſubſtantiæ, ſpeculum Dei, maieſtatis imago, de bono bonitas, de ſapiente ſapientia, de forti virtus, de vero veritas, de viuente vita. Concordant igitur patris & filij indicia, quibus non diſcrepare inter ſe, ſed vnius maieſtatis eſſe nemo dubitauerit. Quorum ſingulorum proferremus exempla nominum, niſi coartandi ſermonis ſtudio teneremur. His duodecim tanquam lapidibus pretioſis fidei columna conſurgit. Hi ſunt enim precioſi illi lapides, ſardius, iaſpis, ſmaragdus, chryſolithus, & cæteri, quibus ſancti Aaron, illius
vtique qui figuram geſſit Chriſti, veri ſcilicet veſtimentum ſacerdotis intexitur, circundati auro lapides, Exo. 28.
& ſculpti de nominibus filiorum Iſrael, duodecim lapides ſibi inuicem cohærentes. Nam ſi eos aliquis ſeparet aut ſecernat, omnis fidei ſtructura diſſoluitur. Itaque principium fidei noſtræ eſt, ſcire quòd genitus eſt Dei filius. Si genitus non eſt, nec filius eſt. Nec ſatis eſt dixiſſe filium, niſi & vnigenitum filium deſignaueris. Si creatura eſt, Deus non eſt: ſi Deus non eſt, nec vita eſt: ſi non eſt vita, nec veritas eſt. Ergo tria illa, id eſt, generatio, filius, vnigenitus, principaliter & propriè indicant ex Deo filium. Tria ſequentia, id eſt, Deus, vita, veritas, virtutem eius manifeſtant, qua condidit & fecit ſubſiſtere creaturã. In ipſo enim vi-
uimus, mouemur & ſumus, ſicut ait Paulus. Et ideo in illis tribus proprietas filij, in iſtis alijs paternæ ac fi- Act. 17.
lij operationis vnitas declaratur. Imago quoque & ſplendor & character dicitur Dei filius, quia hæc incomprehenſibilem & inueſtigabilem paternæ diuinitatem maieſtatis in filio, & expreſſam ſimilitudinẽ reuelarunt. Hæc quoque tria videmus ad ſimilitudinem pertinere. Reliquum eſt virtus, ſapientia, iuſtitia: vt his ſingulis operationibus æternitas probaretur. Hoc igitur eſt illud veſtimentum ſpecioſis lapidibus adornatum, hîc veri amictus eſt ſacerdotis, hæc veſtis nuptialis, hic textus propheticus, qui bene nouerit iſta contexere. Neque vtilis iſta textura eſt, de qua Dominus dicit per prophetam: Quis dedit mulieribus texturæ ſapientiam? Nec communes iſti lapides, lapides vt legimus ſupplementi. Omnis enim in eo perfectio eſt, ſi nihil deſit lapidis compoſiti & circundati auro, intelligibili ſcilicet natura. Si eos bene mens noſtra componat, naturaliſque ſenſus probabili ratione compaginet. Denique quàm non mediocres lapides ſint, lectio docet: quod cùm alij alia viliora deferrent, iſtos tamen lapides ſuper humeros ſuos religioſi principes attulerunt, ex quibus fecerunt rationale opus textile. Textile enim opus eſt quando fidei facta concordant. Nec me aliquis errare putet, quia ſupra tripertitam de quaternis, ſubter vero quadripertitam de ternis feci diſtinctionem. Boni operis gratia per diuerſas plus placet formas. Bona enim & illa quæ textrinum indumenti ſacerdotalis oſtendit, vel lex ſcilicet, vel eccleſia, quæ binas veſtes fecit viro ſuo, ſicut ſcriptum eſt, vnam operis, alteram mentis fidei intexens factorúmque velamina. Itaque alibi, ſicut legimus, aurum prætexit, & poſtea hyacinthum ac purpuram cum cocco ſubiungit & byſſo. Rurſus alibi ex hiacintho & cæteris prius floſculos format, aurúmque ſubnectit, et vnus eſt habitus ſacerdotis, vt iiſdem coloribus
*micans, gratiæ decoriſque diuerſitas, ordinis diuerſitate reſplendeat. Itaque vt etiam rationis typicæ * ſe-* * ſeries digeratur.
rie deſignatur, auro et argento probabili non eſt dubium eloquia Domini deſignari, quibus fides conſtat.
Scriptum eſt enim: Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum, terræ purgatũ Pſal. 11.
ſeptuplum. Hyacinthus autem aëris habet ſimilitudinem, quem ſpiramus, & cuius carpimus flatum. Purpura quoque ſpeciem aquarum exprimit. Per coccum ignis intelligitur, terra per byſſum, hæc enim ex terra gignitur. Ex his autem quatuor elementis corpus ſubſiſtit humanum. Siue ergo mentis fidei præcedente cõcinentia corporis facta ſubnectas: ſiue facta præcedant, & fides aſtipuletur comes religioſa factorum, hic religioſi ornatus antiſtitis, hoc velamen eſt ſacerdotis. Bona ergo fides, cum pulchro operum renitet ornatu: de qua vt ad ſummã loquar, definitiones iſtæ ſunt, quæ non queũt ſolui. Si ex nihilo eſt, non eſt filius. Si creatura eſt, non eſt creator. Si factura eſt, non eſt omnium factor. Si diſcens, non præcognitor. Si accipiens, non eſt perfectus. Si proficiens, non eſt Deus. Si diſſimilis, non imago. Si per gratiam, non per naturam. Si bonitatis expers, author malitiæ. Nemo bonus niſi vnus Deus. Mat. 10.

De omnipotente Dei filio. *Caput.* III.

A ITaque cùm verus & bonus Dei filius, vtique omnipotens Deus Dei filius. Num hinc quoque dubitari poteſt? *Exo.15.* Supra diximus lectũ quia Deus omnipotẽs nomẽ eſt ei. Ergo quia filius dñs, Domin⁹ autem omnipotens: omniporens eſt Dei filius. Sed accipe etiam eam de qua dubitare nequeas lectionem. *Apocalyp.1.* Ecce venit, inquit, cum nubibus, & videbit eũ omnis oculus, & qui eum cõpunxerunt, & plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ, etiam amen. Ego ſum alpha & ω, dicit Dominus Ieſus, qui eſt, & qui erat, & B qui venturus eſt omnipotens. Quem igitur compũxerunt, & qnem ſperamus eſſe venturũ, niſi filium Dei? Ergo omnipotens Dominus & Deus etiam Chriſtus eſt. Accipe aliud ſancte Imperator, accipe Chriſtum loquẽrem. Hæc dicit Dominus omnipo- *Zacharias 2.* tens: Poſt bonorem miſit me ſuper gentes quæ deprædauerunr vos: quoniam qui tangit vos, quaſi qui tangit pupillã oculi eius. Quia ecce ego iniicio manum meam ſuper eos qui deprædauerũt vos, & erũt in prædam qui prędauerunt eos, & ſcient quia dominus omnipotens miſit me. Vtique qui dicit, Do- C minus eſt omnipotẽs: & qui miſir, Dominus eſt omnipotens. Ergo & patris & filij omnipotentia, ſed tamen Deus vous omnipotens, quia vnitas poteſtatis eſt. Atque vt ſcias Impetaror Auguſte Chriſtum eſſe qui loquutus eſt & in prophetis & in Euangelio, tã- *Eſa.52.* quam in prædeſtinatione Euangelij per Eſaiam di- *Ioã.16.* cit: Ipſe qui loquebar, aſſum: hoc eſt, aſſum in Euangelio qui loquebar in lege. Deinde alibi, Omnia quę pater habet, mea ſunt. Quæ ſunt omnia? Non vtique loquutus eſt de creatis: hæc enim omnia facta ſunt per filium. Sed ea quę pater habet, id eſt, ęternitatẽ, D maieſtarem, diuinitatẽmque naſcẽdo poſſidet. Ergo eum qui omnia habet quæ pater habet, (ſcriptũ eſt enim· Omnia quę pater habet, mea ſunt) omnipotẽtẽ eſſe dubitare non poſſumus. Nec vereor, ne quia *1.Timot. 6.* ſcriptum eſt de Deo, Beatus & ſolus potẽs, ne ab eo Dei filius ſeparetur, cùm ſcriptura Deum ſolum potentẽ dixerit, non patrem ſolum, & ipſe de Chriſto Deus pater aſſerat per prophetam, Polui adiutorium *Pſa. 88.* ſuper potentem. Non ergo pater ſolos potens, ſed potens etiam Dei filius. In patre enim laudatur & filius. Certè oſtendat aliquis quid ſit quod non E poſſit Dei filius. Quis ei adiutor cum cœlum faceret, fuir? Quis adiutor cùm conderet mundum? An qui in conſtitutione angelorum & dominationum adiutore non eguir, eguit vt hominem *Matth.26.* liberaret? Scriptum eſt, inquiunt, Parer ſi poſſibile eſt, transfer à me calicẽ hunc. Et ideo ſi omnipotens eſt, quomodo de poſſibilitate ambigit? Ergo quia omnipotentem probaui, probani vtique ambigere eum de poſſibilitate non poſſe. Verba, inquis, Chriſti ſunt. Verum dicis. Sed quando & in qua for- F ma loquatur aduerte. Hominis ſubſtantiam gerit, hominis aſſumpſit affectum. Denique ſupra habes quia progreſſus puſillum procidit in faciem ſuam, orans & dicens: Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Non ergo quaſi Deus, ſed quaſi homo loquitur. Deus enim poſſibile aliquid aut impoſſibile neſciebat? Aut aliquid impoſſibile Deo, cùm ſcriptum ſit: Impoſſibile enim tibi nihil eſt. De quo autẽ du-

A bitat, de ſe, an de patre? De eo vtique cui dicit, transfer: dubitat hominis affectu. Ergo propheta non putat aliquid impoſſibile Deo. Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Num intra homines cõſtitues Deum? Et dubitat de patre Deus, & de morte formidat? Timet ergo Chriſtus: & dum Petrus non timeat, Chriſtus timet? Petrus dicit, Animam *Ioan 13.* meam pro te ponã. Chriſtus dicit, Anima mea tur- *Ioan.12.* batur. Vtrumque verum eſt, & plenum vtrumque rationis, quod & ille qui eſt inferior, non timet: & ille qui ſuperior eſt, gerit timentis affectum. Ille enim B quaſi homo vim mortis ignorat, iſte quaſi Deus in corpore conſtitutus fragilitarem carnis exponit, vt eorum qui ſacramẽtum incarnationis abiurant, excluderetur impietas. Denique & hęc dixit, & Manichæus non credidir, Valentinus negauir, Marcion phãtaſma iudicauit. Eoúſque autẽ hominem quem in veritate corporis demonſtrabat, æquabat affectu, vt diceret, Sed tamen non ſicur ego volo, ſed ſicut *Mat. 26.* tu vis: cùm vtique ſimilirer ſit Chriſti velle quod pater vult, cuius ſimiliter eſt facere quod pater facit. Quo loco etiã illa veſtra quęſtio cõticeſcit, quã ſole- C tis obiicere, quia dixit Dñs, Non ſicut ego volo, ſed Et alibi: Ad hoc deſcẽdi de cœlo, nõ vt, ſicut tu vis, *Ioan.6.* faciã voluntarẽ meã, ſed volũtatẽ eius qui me miſit. Ergo vt quaſi interpoſitis plenioris expoſitionis paulisper induciis, cur dixerit ſi poſſibile eſt, voluntatis interim liberæ dominum fuiſſe doceamus. In tantum proceſſiſtis impietatis, vt negetis quòd filius Dei liberæ volunratis ſit. Ac certè ſoletis etiam ſancto ſpiritui derogare, & negare non poteſtis ſcriptũ eſſe: Spiritus vbi vult ſpirat. Vbi vult, inquit, non vbi *Ioan.3.* iubetur. Ergo ſi ſpiritus vbi vult ſpirat, filius quod D vult non agit? Et certè idem Dei filius in Euangelio ſuo dicit vbi velit ſpirandi ſuppetere ſpiritui facultatem. Nunquid ergo ſuperiorem faretur, quia illi licet quod ſibi non licet? Apoſtolus quoque dicit *2. Cor.12.* quia omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Prout vult, inquit, hoc eſt, pro liberæ volunratis arbitrio, non pro neceſſitatis obſequio. Et diuidit ſpiritus non mediocria, ſed quę Deus conſueuit operari, gratiã curationum, & operationem virtutum. Ergo diuidit ſpiritus prout vult, filius Dei non liberat quem vult? Sed audi etiam ip- E ſum agere quod vult. Dixit enim: Vt faciam vo- *Pſal. 39.* luntatem tuam Deus meus volui. Et alibi: Volunta- *Pſal. 53.* riè ſacrificabo tibi. Sciuit ſanctus Apoſtolus Petrus Ieſum in poteſtate habere quæ vellet, & ideo quum videret ambulare eum ſupra mare, ait: Domine ſi tu *Mat. 14.* es, iube me venire ad te ſuper aquam. Petrus credidit quia ſi Chriſtus iubeat, naturæ poſſit conditio mutari, vt humanis ſe ſubiiciat vnda veſtigiis, & diſcrepantium naturarum poſſit conuenire cõcordia. Petrus poſcit vt iubeat, non vt roget Chri- F ſtus. Chriſtus non rogauit, ſed iuſſit, & factum eſt: & Arrius contradicit? Quid eſt tamen quod pater velit, & filius nolit: aut filius velit, & parer nolit? Pater quos vult viuificat, & filius quos vult *Ioan. 5.* viuificat, ſicut ſcriptum eſt, Dic nunc quos viuificauerit filius: & parer viuificare noluerit? Cùm autem filius quos velit viuificet, & operatio vna ſit: vides quia non ſolùm filius voluntatem patris, ſed etiam pater filij faciat voluntatem. Quid eſt autem

viuificare niſi per filij paſſionem? Paſſio autem Chri- G
ſti, voluntas eſt patris. Quos ergo filius viuificat, per
patris viuificat volũtatem. Vna igitur eſt voluntas.
Quæ autem voluntas patris, niſi vt veniret Ieſus in
hunc mundum, & nos mũdaret à vitiis? Audi lepro-
Matth.8. ſum dicentem: Si vis, potes me mundare. Reſpondit
Chriſtus, Volo: & ſtatim ſequutus eſt effectus ſani-
tatis. Vides quia filius arbiter ſuæ voluntatis eſt, &
Chriſti voluntas eadem quæ paterna eſt: quanquã
Ioan.16. cùm dixerit: Omnia quæ pater habet, mea ſunt: ſine
dubio quia nihil excipitur: quam pater habet, eãdẽ
habet & filius voluntatem. Vna ergo voluntas, vbi
vna operatio. In Deo enim vna volũtatis ſeries, ope- H
rationis effectus eſt. Sed alia voluntas hominis, alia
Dei. Denique vt ſcias vitam in volontate eſſe homi-
nis, quia mortem timemus: paſſionem autem Chri-
ſti in voluntate diuina, vt pateretur pro nobis: cum
Petrus Dominum vellet à paſsione reuocare, Do-
Mat.26. minus ait: Non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt
hominum. Suſcepit ergo voluntatem meam, ſuſce-
pit triſtitiam meam. Confidenter triſtitiam nomi-
no, quia crucem prædico. Mea eſt voluntas quam
ſuam dixit, quia vt homo ſuſcepit triſtitiam meam, I
Matth.26. vt homo loquutus eſt. Ideo ait: Non ſicut ego volo
ſed ſicut tu vis. Mea eſt triſtia, quam nemo ſuſcepit
affectu. Nemo enim moriturus exultat. Mihi com-
patitur, mihi triſtis eſt, mihi dolet. Ergo pro me & in
me doluit, qui pro ſe nihil habuit quod doleret. Do-
les igitur Domine Ieſu, non tua ſed mea vulnera, nõ
Eſaia 53. tuam mortẽ, ſed noſtrã infirmitatem, ſicut ait pro-
pheta: Quia pro nobis dolet. Et nos Domine æſti-
mauimus te eſſe in doloribus, cùm tu non pro te, ſed
pro me doleres. Et quid mirum ſi pro omnibus do- K
luit, qui pro vno fleuit? Quid mirum ſi moriturus
pro omnibus tædeat, qui Lazarum reſuſcitaturus il-
Ioan.11. lachrymat? Verum & ibi piæ ſororis lachrymis cõ-
mouetur, quia mentem humanam tangebat: & hic
alto operatur effectu, vt ſicut mors eius mortem ab-
ſtulit, liuor eius vlcera noſtra curauit: ita etiam mœ-
rorem noſtrum mœror eius aboleret. Vt homo ergo
dubitat, vt homo turbatur. Non turbatur virtus, nõ
turbatur eius diuinitas, ſed turbatur anima, turba-
tur ſecundum humanæ fragilitatis aſſumptionem. L
Et ideo quia ſuſcepit animam, ſuſcepit & animę paſ-
ſiones. Non enim eo quod Deus erat, aut turbari aut
Pſal.21. mori poſſet. Denique, Deus Deus, inquit, me⁹, qua-
Matth.27. re me dereliquiſti? Vt homo ergo loquitur, meos cir-
cũferẽs met⁹, quod in periculis poſiti à Domino de-
ſeri nos putam⁹. Vt homo turbatur, vt homo flet, vt
homo crucifigitur. Sic enim & Apoſtolus Paulus di
Galat.5. xit: Quia Chriſti carnẽ crucifixerunt. Et alibi apo-
1.Petr.4. ſtolus Petrus ait: Chriſto paſſo ſecundum carnem.
Caro igitur eſt paſſa, diuinitas autem mortis libera,
paſsioni corpus, naturæ humanæ legi conceſsit. An M
verò mori diuinitas poteſt, cùm anima non poſsit?
Matth.10. Nolite, inquit, timere eos qui corpus poſſunt occi-
dere, animam autem non poſſunt. Si ergo anima
occidi non poteſt, quomodo diuinitas poteſt?

De domino maieſtatis Dei filio. Cap. IIII.

VNde illud quod lectum eſt dominum maieſtatis
crucifixum eſſe, non quaſi in maieſtate ſua cru-
cifixum putemus: ſed quia idem Deus, idem homo:
per diuinitatem Deus, per ſuſceptionem carnis ho-
mo Ieſus Chriſtus: Dominus maieſtatis dicitur cru-
cifixus, quia conſors vtriuſque naturæ, id eſt huma-
næ atque diuinæ, in natura hominis ſubiit paſsionẽ,
vt indiſcretè & dominus maieſtatis dicatur eſſe qui
paſſus eſt, & filius hominis, ſicut ſcriptũ eſt, qui deſ-
cendit de cœlo. Per naturam igitur hominis & du-
bitauit & tæduit & reſurrexit. Quod enim cecidit,
hoc reſurrexit per naturam hominis. Dicit etiam il-
lud de quo calumniari ſolent, quia dictum eſt: Vado
ad patrem, quoniam pater maior me eſt. Quomodo
vadit niſi per mortem, & venit niſi per reſurrectio-
nem? Denique addidit, vt de aſſumptione ſe dixiſſe *Ioan.14.*
ſignaret: Propterea dixi vobis priuſquam fiat, vt cũ
factum fuerit, credatis. Loquebatur enim paſsionẽ
ſui corporis & reſurrectionem, per quam credere
cœperant qui ante dubitabant. Neque enim Deus
de loco ad locum tranſit: qui vbique ſemper eſt. Vt
homo eſt qui vadit, ipſe eſt qui venit. Denique & ali-
bi dicit: Surgite eamus, inquit. In eo ergo vadit &
venit, quod eſt cõmune nobiſcum. Nam quomodo
poteſt minor eſſe Deus, cùm Deus perfectus & plen⁹
ſit? Sed minor in natura hominis: & miraris ſi ex per-
ſona hominis patrem dixit maiorem, qui in perſona
hominis ſe vermem dixit eſſe, non hominem? Dixit
enim: Ego autem ſum vermis, & non homo. Et alibi:
Sicut ouis ad occiſionẽ ductus eſt. Si in hoc minorẽ
dicis, negare non poſſum. Sed vt verbo vtar ſcriptu-
ræ, non minor natus, ſed minoratus eſt, hoc eſt, mi- *Pſa.21.*
nor factus eſt. Quomodo autem minor factus, niſi *Eſa.53.*
quia cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus
eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit? *Phil.2.*
Non amittens vtique quod erat, ſed aſſumens quod
non erat, quia formam ſerui accepit. Denique vt ſci-
remus per ſuſceptionẽ corporis minoratum, de ho-
mine Dauid prophetauit, dicens: Quid eſt homo
quod memor es eius, aut filius hominis, niſi quia vi-
ſitas eum? Minoraſti eum paulominus ab angelis. *Pſal.8.*
Hoc ipſum interpretatus Apoſtolus, ait: Nam pau-
lominus minoratum ab angelis videmus Ieſum pro-
pter paſsionem mortis, gloria & honore corona- *Heb.2.*
tum, vt ſine Deo pro omnibus guſtaret mortem.
Non ſolùm ergo à patre, ſed etiam ab angelis minor
filius Dei factus eſt. Et ſi hoc ad præiudicium trahis:
num ergo filius in natura Dei minor eſt, quàm ſui an-
geli qui ei ſeruiunt & miniſtrant? Ita dum mino-
rem vultis aſſerere, impietatem incurritis, vt angelo-
rũ naturã Dei filio præferatis. Sed non eſt ſeruus ſu-
pra Dominũ ſuum. Denique & in carne conſtituto
angeli miniſtrabãt, vt nihil ei agnoſcas per naturã *
corporis imminutũ. Neque enim Deus ſui pati po- *Matth.10.*
tuit detrimentum: cùm id quod adſumpſit ex vir- *Matth.4.*
gine, nec acceſsio diuinæ nec diminutio poteſtatis ** hominis.*
ſit. Nõ eſt ergo ſecundũ diuinitatẽ minor, qui pleni-
tudinem habet diuinitatis & gloriæ. Maior enim &
minor in iis quę corporalia ſunt, diſtingui ſolẽt. Aut
ſtatu maior, aut plenitudine, aut certè ætate: vacant
enim iſta vbi de diuinis tractatus inducitur. Maior
etiã vulgo dici ſolet qui aliquẽ inſtituit & informat.
In Dei autẽ ſapiẽtia nõ cadit vt inſtituta ſit alterius
diſciplinis, cũ ipſa diſciplinarũ omniũ tradiderit in-
ſtitutũ. Quã bene autẽ poſuit Apoſtolus, quòd ſine
Deo pro omnibus guſtauerit mortẽ, ne diuinitatis
illam paſſionem putaremus fuiſſe, non carnis. *Heb.2.*

Ergo

A Ergo ſi non inuenerunt quemadmodum poſſent probare maiorem, non verbis calumnientur, ſed verborum rationem requirãt. Ego illos interrogo: quo putant eſſe maiorem, ſi quia pater eſt, eò maiorem putant, Sed non hic ætas & tempus, neque canities patris, & filij pueritia eſt. Hæc enim maiorem ſolent facere patrem, Cæterùm pater & filius, generantis & nati nomina ſunt, quæ non videntur ſeparare, ſed iungere. Non enim pietas naturæ detrimẽtum eſt, Namque homines ſibi inuicem conciliat neceſſitudo, non ſeparat. Itaque ſi nec de natura aſferre poſſunt aliquam quæſtionem, vel teſtimoniis B credant. Denique filium non eſſe eo minorem quia filius eſt, Euangeliſta teſtatur, & æqualem eſſe quia filius eſt, ipſe ſignificat dicens: Propterea enim volebant eum occidere Iudæi, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem proprium dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Non Iudæi hoc dicunt, ſed euangeliſta teſtatur, quod ęqualem ſe faciebat Deo, proprium ſe filium Dei dicens: Non enim ſcriptũ eſt ex perſona Iudæorum dicentium: Propterea volebãt eum Iudæi occidere, ſed Euãgeliſta ex ſua perſona dicit: Propterea enim volebant illum Iudæi C occidere. Et interpretatus eſt cauſam, Ideo Iudæos ad necem eius eſſe commotos, quod cùm & ſabbatum quaſi Deus ſolueret, & Deum patrem ſibi proprium vindicaret, non ſolùm in ſolutione ſabbati maieſtatem diuinæ poteſtatis, ſed etiam in patris proprij nomine ius ſibi æternæ æqualitatis aſciſceret. Quibus aptiſſimè reſpondit Dei filius, vt & Dei ſe filium, & ęqualem probaret. Quæcumque, inquit, pater fecerit, eadem & filius facit ſimiliter. Filius igitur patri & dicitur & probatur æqualis. Bona æqualitas, quæ & differentiam diuinitatis excludit, & cũ D filio patrem ſignat, cui filius ſit æqualis. Nõ eſt enim diuerſa nec ſingularis æqualitas, quia nemo æqualis ipſe ſibi ſolus eſt. Ergo Euangeliſta interpretatus eſt quid ſit proprium filium Dei ſe dicere, hoc eſt, æqualem ſe facere Deo. Vnde id ſequutus Apoſtol⁹ dixit: Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Quod enim quis non habet, rapere conatur. Ergo non quaſi rapinam habebat æqualitatem cum patre, quam in natura ſui tanquam Deus & Dominus poſſidebat. Vnde addidit, Formam ſerui accepit. Contrarius vtique ſeruus æquali. Æqualis ergo E in Dei forma, minor in ſuſceptione carnis, & hominis paſſione. Nã quomodo eadem poſſet minor eſſe æqualiſque natura? Quomodo autem ſi minor eſt, eadem ſimiliter facit quę pater facit? Nam quemadmodum eadem operatio diuerſæ eſſet poteſtatis? Nunquid ſic poteſt minor quemadmodum maior operari, aut vna operatio poteſt eſſe vbi diuerſa ſubſtantia eſt? Itaque accipe Chriſtum ſecundum diuinitatem minorem non poſſe dici. Ipſe loquitur ad Abraham: Per meipſum iuraui. Oſtẽdit autem apo- F ſtolus eum qui iurauit per ſe, minorem eſſe non poſſe. Itaque ſic ait: Abrahę cùm repromiſiſſet Deus, quoniam nullum alium maiorem habebat, iurauit per ſeipſum, dicens: Niſi benedicendo benedixero te, & multiplicando multiplicauero te. Ergo maiorem nõ habuit Chriſtus, & ideo per ſe iurauit. Et bene addidit: Homines enim per maiorem iurant, quia homines maiorem habent, Deus non habet. Aut ſi

(Ioan. 5.) (Ibid.) (Ioã. 5.) (Phil. 2.) (Gen. 22.) (Hebr. 6.)

A volunt de patre dictum videri, reliqua non cohærent. Neque enim pater viſus eſt Abrahæ, & Deo patri pedes lauit, ſed in eo futuri hominis eſt figura. Denique Dei filius dixit: Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Ipſe eſt ergo qui per ſe iurauit, quẽ Abraham vidit. Et reuera quomodo maiorem habet, qui diuinitate cum patre vnum eſt? Quod enim vnum eſt, diſſimile non eſt. Inter maiorem autem minorémque diſcretio eſt. Ergo de filio & de patre præſentis docet lectionis exemplum, quia nec pater minorẽ habet, nec maiorẽ Dei filius, cũ in patre & fi- B lio nulla diſtãtia diuinitatis ſit, ſed vna maieſtas: Nec illud ſanè metuo quod ſolent obtẽdere minorẽ eſſe quia miſſus eſt. Si enim & minor nõ docetur, & honorificentiæ docetur æqualitas, cùm ita omnes honorificent filium ſicut honorificant patrem, conſtat eo minorem non eſſe qui miſſus eſt. Non ergo humani ſermonis anguſtias, ſed verborũ charitatẽ intuere, operibus crede. Cõſidera quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Eſaia loquutus eſt, ab ſpiritu ſancto eſſe ſe miſſum. Numquid ergo ſpiritu minor filius quia miſſus ab ſpiritu eſt? Habes igitur ſcriptũ C quod filius à patre & ſpiritu eius dicat eſſe ſe miſſũ. Ego ſum, inquit, primus, & ego in æternum, & manus mea fundauit terrã, dextera mea ſolidauit cœlum. Et infrà: Ego loquutus ſum, ego vocaui, ego adduxi eum, & proſperum iter eius feci. Accedite ad me, & audite hæc, non in occulto ab initio locutus ſum. Cùm fierent, illic eram: & nunc Dominus miſit me, & ſpiritus eius. Vtique qui cœlum fecit & terram, ipſe dicit à domino & ſpiritu eius eſſe ſe miſſũ. Videte ergo quod ſimplicitas ſermonis, nõ iniuria miſſionis ſit. Ipſe igitur miſſus à patre, ipſe eſt D miſſus ab ſpiritu. Et vt agnoſcas nullam maieſtatis eſſe diſtantiam, etiam filius ſpiritum mittit, ſicut ipſe dixit: Cùm venerit autem paracletus quem ego mittam vobis à patre meo, ſpiritum veritatis, qui à patre meo procedit. Hunc eundem paracletum & à patre eſſe mittendum ſupra poſuit, dicens: Paracletus autem ſpiritus ille ſanctus, quem mittet pater in nomine meo. Vide vnitatem, quia quẽ Deus pater mittit, mittit & filius. Et quem mittit pater, mittit & ſpiritus. Aut ſi volunt filium miſſum, quia dexteram patris filium legimus, ipſi de patre quod E de filio abnuunt, fatebuntur: niſi fortè aut alterum ſibi patrem, aut alterum ſibi filium inueniant Arriani. Sileant igitur inanes de ſermonibus quæſtiones, quia regnum Dei, ſicut ſcriptum eſt, non in perſuaſione verbi eſt, ſed in oſtenſione virtutis. Seruemus diſtinctionem diuinitatis & carnis: vnus in vtraque loquitur Dei filius, quia in eodem vtraque natura eſt. Et ſi idem loquitur, non vno ſemper loquitur modo. Intende in eo nunc gloriam Dei, nũc hominis paſſiones, quia quaſi Deus loquitur quæ F ſunt diuina, quia verbum eſt: quaſi homo dicit quæ ſunt humana, quia in mea ſubſtantia loquebatur. Hic eſt panis viuus, qui deſcendit de cœlo. Panis hic caro eſt, ſicut ipſe dixit: Hic panis quem ego dabo, caro mea eſt. Hic eſt qui deſcendit, hic eſt quẽ pater ſanctificauit, & miſit in hunc mundum. Hæc ipſa litera nos docet, ſanctificatione nõ diuinitatem eguiſſe, ſed carnem. Denique ipſe Dominus dixit: Et ego memetipſum ſanctifico pro ipſis: vt agnoſcas

(Ioã. 8.) (Eſa. 48.) (Ioan. 15.) (Ioan. 14.) (1. Cor. 2.) (Ioan. 6.)

quod & ſanctificatur in carne pro nobis,& diuini- G
Galat 4. tate ſanctificat. Hic idem eſt quem pater miſit, ſed
factum ex muliere, factum ſublege, vt Apoſto-
lus dixit. Hic eſt qui ait: Spiritus domini ſuper
Luca 4. me: propter quod vnxit me:euangelizare paupe-
Ioã. 7. ribus miſitme. Hic eſt qui dicit: Mea doctrina non
eſt mea, ſed eius qui me miſit. Si quis voluerit vo-
luntatém eius facere, cognoſcet de doctrina vtrum
ex Deu eſt, an ego à meipſo loquar. Alia ergo
ex deo doctrina,alia ex homine. Itaque Iudæi cùm
doctrinam eius ſecundum hominem quærerent vt
dicerent, Quomodo hic literas nouit, cùm non di-
dicerit? reſpondit Ieſus & dixit:Mea doctrina nõ eſt H
Ibid. mea. Nam cùm ſine eruditione literarum doceat,
noo quaſi homo, ſed potius vt deus videtur docere,
qui doctrinam non dedicerit,ſed inuenerit. Adin-
uenit enim omnem viam diſciplinæ,vt ſuprà lectum
Baruch. 3. eſt.Nam vtique de filio dei dictum eſt: Hic eſt Deus
noſter, & non æſtimabitur alius ad eum, qui adin-
uenit omnem viam diſciplinæ. Poſt hęc in terris vi-
ſus eſt,& cum hominibus conuerſatus eſt. Quomo-
do ergo ſecundum diuinitatem doctrinam ſuam nõ
habet, qui adinuenit oomnem viam diſciplinæ ante- I
quam videretur in terris? aut quomodo minor, de
quo dictum eſt: Non æſtimabitur alius ad eum? Vti-
que incomparabilis dicitur, ad quẽ nemo alius ęſti-
mari poteſt. Sed ita incomparabilis, vt & patri ne-
queat anteferri.Quod ſi de patre dictum putant,im-
pietatem Sabellij non euadent, vt patri ſuſceptionẽ
humanæ carnis attribuant.Proſequamur ſequentia:
Ioan. 7. Qui à ſemetipſo,inquit,loquitur,gloriam ſuam quę-
rit. Vide vnitatem, quæ & patrem ſignat & filium.
Non poteſt non eſſe qui loquitur, ſed non poteſt, K
à ſemetipſo eſſe quod loquitur, in quo naturaliter
ex patre ſunt omnia. Quid eſt autem, Gloriam ſuam
quærit? Hoc eſt,non diuiſam à patre gloriam. Nam
vtique & verbum Deus habet gloriam. Denique di-
cit: Vt videant gloriam meam. Sed illa verbi gloria,
eadem patris gloria eſt,ſicut ſcriptum eſt: Dominus
Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris. Ita igitur ſecũ-
Phil. 2. dum diuinitatem Dei filius ſuam gloriam habet, vt
patris & filij vna ſit gloria. Non eſt ergo minor in
Coloſ. 2. claritate,quia vna gloria. Nõ minor diuinitate, quia L
plenitudo diuinitatis in Chriſto eſt. Et quomodo,
inquit, ſcriptum eſt: Pater, venit hora, clarifica filiũ
Ioã. 17. tuum? Qui hoc dicit, clarificatione, inquit, indiget.
Hucuſque oculos habes, quod reliquum eſt non le-
giſti. Sequitur enim: Vt filius tuus clarificet te. Nun-
quid & pater indiget, quia clarificandus à filio eſt?
Phil. 2. Pari modo obedientiam filio obiicere ſolent, quia
ſcriptum eſt: Et ſpecie inuentus vt homo, humiliauit
ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem. Et
hominem præmiſit, & vſque ad mortem dixit, vt in-
telligeremus obedientiam mortis non diuinitatis M
fuiſſe, ſed incarnationis, in qua & officia noſtra ſuſ-
cepit, & nomina. Didicimus itaque vnam eſſe potẽ-
tiam trinitatis, quam nos in ipſa quoque docuit paſ-
ſione. [Filius enim patitur: In manus patris cõmen-
datur ſpiritus: Deus quoque pater maxima voce in-
clamatur] atque poſt ipſam docuit paſſionem. Filius
enim patitur per corporis ſacramentum, Apoſtolis
ſpiritus ſanctus infunditur, pater quoque maxima
voce ſignatur. Didicimus vnam patris & filij eſſe

G imaginem, vnam ſimilitudinẽ, vnam ſanctificatio-
nem. Didicimus vnam eſſe operationem, vnã glo-
riam, voam quoque diuinitatem. Vnus ergo & ſolus
Deus, quia ſcriptũ eſt: Dominũ Deum tuum adora- *Mat. 4.*
bis, & illi ſoli ſeruies: Vnus Deus, nõ vt ipſe ſit pater
& filius, ſicut impius Sabellius aſſerit, ſed quia patris
& filij ſpiritúſque ſancti vna diuinitas ſit: vbi autem
vna diuinitas, vna volũtas, & vna præceptio. Deniq;
vt ſcias & patrẽ eſſe, & filiũ eſſe, & vnũ opus patris &
filij eſſe, Apoſtolũ ſequere, qui dicit: Ipſe autẽ Deus *1. Theſ. 3.*
& pater noſter & dominus Ieſus dirigat viam noſtrã
ad vos. Et patrem loquitur, & filiũ loquitur: ſed vni-
H tas directionis eſt, quia vnitas poteſtatis eſt. Sic &
alibi habes: Ipſe autem dominus noſter Ieſus Chri- *2. Theſ. 2.*
ſtus, & Deus & pater noſter qui dilexit nos, & dedit
conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia,
conſoletur corda veſtra & cõfirmet. Quantam vni-
tatem oſtendit, vt conſolationis vnitas non plura-
litas ſit? Conticeſcat ergo perfidia, aut ſi ratione nõ
vincitur, morali humanitate flectatur. Conſiderem*
quàm moraliter egerit dominus, vt nos non ſolùm
fidem, ſed etiam mores doceret. Namque in forma
I hominis conſtitutus, ſubditus erat Ioſeph & Mariæ.
Nunquid ergo minor & hominibus, quia ſubditus? *Luc 2.*
Aliud pietatis, aliud poteſtatis eſt, ſed non præiudi-
cat pietas poteſtati. In eo ergo legis ſubditum pa-
tri, in corpore ſcilicer, in quo erat ſubditus matri.
Agamus & nos moraliter, perſuadeamus illis quod
ſibi proſit, obſecremus & ploremus ante dominum *Pſa. 94.*
qui fecit nos. Non enim vincere volumus, ſed ſana-
re: non inſidioſe agimus, ſed religioſe monemus.
Sæpe flectit humanitas, quos nec virtus potuerit
K ſuperare, nec ratio. Denique Dominus illum
hominem qui ex Hiericho deſcendens incidit
in latrones, quem non aſperioribus legis medica-
mentis, non prophetico rigore curauerat, oleo *Luc. 10.*
curauit & vino. Veniant ergo ad hunc omnes qui
ſanari volunt, accipiant medicamentum quod & à
patre detulit, & præparauit in cœlo, ex illis confe-
ctum immortalibus ſuccis, hoc ex terra non pullu-
lat. Expers enim omnis natura huius confectionis.
Diuino enim conſilio ſuſcepit hanc carnem, vt oſtẽ-
L deret legem carnis legi eſſe ſubditam mentis. Suſce-
pit carnem, vt quaſi homo vinceret qui homines
erudiret. Quid mihi prodeſſet, ſi quaſi Deus exerta
poteſtate diuinitatem ſuam tantummodo inuiola-
bilem demonſtraſſet? Aut cur ſuſciperet carnem,
niſi vt tentari ſe naturę atque infirmitatis meæ con-
ditione pateretur? Tentari debuit, cõpati mihi de-
buit, vt ſcirem quemadmodum tentatus vincerem,
compaſſus euaderem. Vicit per continentiam, vi-
cit per contemptum diuitiarum, vicit per fi-
dem, calcauit ambitionem, fugauit intempe-
M rantiam, laſciuiam relegauit. Hoc medicamen- *Matth. 4.*
tum Petrus vidit, & retia ſua, inſtrumenta vide-
licet quæſtus & ſubſidia dereliquit, renuncians
carnis concupiſcentiæ tanquam corruptæ naui, in
quam quaſi ſentina quædam multarum ingreditur
paſſionum. Magnum ergo medicamentum, quod
non ſolùm cicatricem vetuſti vulneris amputauit,
ſed etiam cauſam paſſionis incidit. O fides theſauris
omnibus opulentior! O fides vulnerum noſtrorum
peccatorúmque medicina præſtantior! Conſide-
remus

remus quia nobis prodeſt bene credere. Mihi enim A prodeſt ſcire, quia propter me Chriſt⁹ ſuſcepit meas infirmitates, mei corporis ſubiit paſſiones, pro me peccatum, hoc eſt, pro omni homine, pro me maledictum factus eſt, & pro me atque in me ſubditus atque ſubiectus, pro me agnus, pro me vitis, pro me lapis, pro me ſeruus, pro me filius ancillæ, pro me diem iudicij ignorans, pro me neſciens diem aut horam. Nam quomodo poſſet diē neſcire, qui dies fecit & tempora? Quomodo poſſet diem ignorare iudicij, qui & horam iudicij futuri expreſſit & cau- B ſam? Factus ergo maledictum non ſecundum diuinitatem, ſed ſecundum carnem. Scriptum eſt enim: *Deut. 21.* Maledictus omnis qui pendet in ligno. Secundum carnem vtique pependit: & ideo maledictum, quia noſtra maledicta ſuſcepit. Ille fleuit, ne tu homo diu fleres. Ille iniurias paſſus eſt, ne tu iniuriam tuam doleres. Grande remedium, ſolatium habere de Chriſto. Ille enim pro nobis hæc patientius tulit, & ſumus qui patienter hæc pro illius nomine ferre nequeamus? Quis appetitus non diſcat ignoſcere, quādo pro perſecutoribus ſuis Chriſtus & crucifixus o- C rabat? Vides ne illas quas tu putas Chriſti infirmitates, tuas eſſe virtutes? Cur de remediis noſtris ei quæſtionem mouemus? Lachrymæ illę nos lauant. Fletus illi nos abluunt, ac dubitatio illa nos firmat, ne tu ſi cœperis dubitare, deſperes. Quantò maior eſt iniuria, tantò vberior debetur gratia. Sed & in ipſis iniuriis cognoſce diuinitatem. In cruce pendebat, & elementa ei omnia ſeruiebant. Sol refugit, dies occidit. Obfuſæ & circūfuſæ tenebræ. Terra tremuit, non tremuit qui pependit. Quid aliud hęc quàm authoris reuerētiam ſignant? Quia in cru- D ce eſt vides: quia regnum Dei donat, non vides? quia mortem guſtauit legis, quia latronem quoque ad paradiſum inuitauit, non legis: Mulieres flentes intueris ad tumulum, non intueris angelos excubantes? Quid dixerit legis, quid geſſerit non legis? Dicis Chananææ mulieri dixiſſe dominum: Non ſum *Matth. 15.* miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Nō dicis, quoniam id quod ab ea rogatus eſt fecit? Vnde intelligere te conuenit, quia miſſus non id ſignificat quod alieno ſit coactus imperio, ſed quod voluntario functus ſit arbitratu, alioquin contemptum E oſtendis patris. Si enim, vt tu interpretaris, paternorum famulus præceptorum Chriſtus venerat in Iudæam, vt ſolis eius incolis mederetur, & Chananææ prius filiam (vt legimus) liberauit, non vtique alieni fuit executor imperij, ſed voluntarij liberi arbitrij. Vbi autem libertas voluntatis, ibi nulla præuaricatio miſſionis. Nec verearе ne diſpliceat patri *Ioan. 8.* quod fecit filius, cùm ipſe dicat: Quæcumque placita ſunt ei, facio ſemper. Et alibi: *Ioan. 14.* Opera quæ ego facio, ipſe facit. Quomodo ergo patri potuit diſplicere quod ipſe fecit per filium? Vnus enim Deus, ſicut F ſcriptum eſt, qui iuſtificauit circunciſionem ex fide, *Rom. 3.* & præputium per fidem. Omnia lege, omnia diligēter aduerte, inuenies ſic demonſtraſſe ſe Chriſtum vt Deus in homine cerneretur. Nec malitiòſè accipias de patre filiū gloriantē, cū audias patrē in filio complacentem. Sed ſi moralibus flecti non queunt, prouocemus ad iudicem. Ad quem tandem ibimus? Nempe ad eum qui iudicium habet. Nunquid ad patrem? Sed pater non iudicat quenquam, Omne enim iudicium dedit filio. *Ioan. 5.* Dedit vtique, generando, non largiendo. Vide quā te noluerit filio ſuo derogare, vt tibi ipſum iudicē daret. Videam⁹ ergo ante iudiciū quis cauſam meliorem habeat, ego, an tu. Nēpe prudentis actoris eſt, prius conciliare ſibi iudicem. Hominem honoras, Deum non honoras? Quid ergo conciliat cognitorē, honorificentia, an iniuria? Pone me peccaſſe, quod non eſt, num offenditur honore ſuo Chriſtus? Peccamus omnes. Quis ergo veniam promerebitur, qui defert honorificentiam, an qui irrogat cōtumeliam? Aut ſi te ratio non mouet, ſpecies ſaltem iudicij ipſa commoueat. Attolle oculos ad iudicem tuos, intuere qui ſedeat, cum quo ſedeat, vbi ſedeat. Sedet Chriſtus ad dexteram patris. *Marc. 16.* *Pſal. 109.* Aut ſi oculis hoc non potes comprehendere, audi dicentem prophetam: Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexterā meam. Sedet ergo ad dexterā patris filius. Dic nunc qui de ſecularibus arbitraris æſtimanda diuina. Num tibi videatur inferior qui ad dexteram ſedet? Num iniuriam patris, qui ad ſiniſtram ſedet? Pater honorat, & tu iniuriam putas? Pater mauult id eſſe pietatis exemplum, & tu putas præceptionis imperiū? De morte ſurrexit, & ad dexteram dei ſedet. Sed dixit, inquis, pater. Accipe etiā vbi non dicit pater, & prædicit filius, *Mat. 26.* Amodo videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram virtutis. Et hoc de aſſumptione corporis dicit. Hinc dicit: Sede ad dexteram meam. Nam ſi de æterna ſede diuinitatis quæris, interrogatus à Pilato ſi ipſe eſſet rex Iudæorum, ait: In hoc ſum natus. *Ioan. 18.* Vnde & apoſtolus monet, hoc eſſe nobis vtile, ſi Chriſtum nō ex præcepto neque ex gratia, ſed quaſi dilectiſſimū filium ad dexteram Dei ſedere credamus. Sic enim habes: *Coloſ. 3.* Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite. Hoc eſt enim ſuperiora ſapere, credere quia Chriſtus vt ſedeat, non quaſi iuſſus obſequitur, ſed quaſi filius dilectiſſimus honoratur. Propter rationē ergo corporis dicit: *Pſal. 109.* Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Quod ſi & hoc ad calumniā trahis, quia pater ad filiū dixit, Ponam inimicos tuos: etiam pater trahit ad filiū quos filius ſuſcitet atque viuificet. Nemo enim, inquit, *Ioan. 6.* poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, attraxerit eum, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Et tu filium Dei pro infirmitate dicis eſſe ſubiectum, cui pater attrahit, quos ille in nouiſſimo die ſuſcitet? Hæccine tibi videtur eſſe ſubiectio, in qua regnum patri paratur, cùm pater ad filium trahat, & calumniæ locus non ſit, cùm patri regnum filius tradat, nec aliquid præferatur? Hæc enim documenta pietatis ſunt, quod & pater filio, & filius patri tradat. Ita enim ſibi tradunt, vt neque ille qui accipit quaſi alienum acquirat, nec qui tradat amittat. Ad dexteram quoque ſedere nulla prælatio eſt, neque ad ſiniſtram iniuria. Diuinitas enim gradum neſcit, nec loco aliquo circumſcribitur, nec temporibus definitur. Anguſtis animis homines iſta penſamus. Nulla differētia charitatis, nullum diſcrimen eſt vnitatis. Sed cur longius euagamur? Circumſpectaſti omnia, vidiſti iudicem, aduertiſti angelos prędicantes. Illi laudant, & tu vituperas? Dominationes & poteſtates

veneran̄tur, & tu calumniatis? Adorant omnes ſancti eius, non adorat Dei filius, nõ adorat ſpiritus ſanctus. *Eſa. 6.* Seraphim dicũt: Sanctus, ſanctus, ſanctus. Quid ſibi vult ſub vno nomine ſanctitatis, trina repetitio? Si trina repetitio, cur vna laudatio? Si vna laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur niſi quia pater & filius & ſpiritus ſanctus ſanctitate vnum ſunt? Non dixit ſemel, ne filium ſequeſtraret, non bis, ne ſpiritum præteriret, nõ quater, ne creaturam ſibi cõiungeret. Et vt oſtenderet trinitatis vnam eſſe deitatem, cum tertiò dixiſſet: Sanctus, ſanctus, ſanctus: addidit ſingulariter: Dominus Deus Sabaoth. Sanctus igitur pater, Sanctus filius, ſanctus & Dei ſpirit⁹. Adoratur igitur trinitas, non adorat. Laudatur trinitas, nõ laudat. Ego malo ſicut Seraphim credere, & ſicut omnes poteſtates virtutéſque cœleſtes adorare. Igitur proſecutionem tuam videamus, quemadmodum concilies tibi iudicem. Dic ſanè, dic inquam: Ego te Chriſte puto eſſe diſſimilem patri. Reſpondebit & ille: Diſcerne ſi potes. Diſcerne, inquã, *Deut. 19.* quo putes eſſe diſſimilem? Dic aliud: Creaturam, inquies, *1. Cor. 15.* te arbitror. Reſpondebit & Chriſtus: ſi duorum hominum teſtimonium verum eſt, tu nec mihi nec patri ſaltem credere debuiſti, qui genitum nominauit? Bonum, inquit, nego. Dicet & ille: Fiat tibi ſecundum fidem tuam, vt tibi bonus nõ ſim. Omnipotentem non arbitror. Reſpondebit & ipſe: Non poſſum ergo tibi tua peccata donare. Subiectum dico. Referet ad hoc: Cur igitur libertatem ac veniam ab eo petis quem putas pro ſeruitio eſſe ſubiectum? Video hærere proſecutionem tuam: non vrgeo, quia peccatorum meorum ipſe ſum conſcius: non inuideo veniam, quia ipſe opto indulgentiam, votum tuum ſcire deſidero. En allego apud iudicem deſideria tua, non prodo crimina. Seriem tuorum expecto votorum. Dic vtique ea quæ in communi voto ſũt. Dic inquam, Domine fac me ad imaginem Dei. Reſpondebit & ille: Ad quam imaginem, quã negaſti? Dic, Fac me incorruptibilem. Referet vtique, Quomodo te incorruptibilem facere poſſum, quem tu creaturam dicendo, capacem corruptibilitatis eſſe *Leuit. 19.* voluiſti? Mortui reſurgent incorrupti, & tu corruptibilem dicis quem Deum cernis? Dic, bonus eſto *Marc. 2.* mihi. Dicet tibi: Quid poſtulas quod negaſti: Ego te bonum volui. Ego dixi: Eſtote ſancti, quoniam ipſe ſanctus ſum: Et tu mihi id negare contendis: Expectas veniam peccatorum? Sed nemo poteſt donare *Pſal. 52.* peccata niſi ſolus Deus. Itaque cùm verus & ſolus tibi Deus non ſim, non poſſum vtique tua peccata donare. Hęc Arrianus dicat. Et Fotinian⁹: Nego te, *Pſa. 81.* inquit, Deũ. Reſpõdebit & Dominus: Dixit inſipiẽs in corde ſuo, non eſt Deus. De quo dictum putas, de Iudæo, de gentili, an de diabolo? De quo vis dictum ſit Fotiniane, tolerabilior eſt ille qui tacuit. Tu verò & voce auſus es dicere, vt inſipiẽte inſipientior probareris. Negas ergo, inquit, Deum, cùm ego dixe- *Ioan. 8.* rim: Dij eſtis, & filij excelſi omnes. Et tu Deum negas, cuius opera diuina circunſpicis? Dicat & Sabellianus: Ego teipſum patrem & filium & ſpiritũ ſanctum arbitror. Reſpondebit & Dominus: Non audis patrem, non audis filium? Nunquid hic vlla confuſio eſt? ſcriptura ipſa te docet patrem eſſe qui detulit iudicium, filium eſſe qui iudicat. Non audiſti me

G dicentem: ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me pater? Dicet & Manichæus: Ego authorem carnis noſtræ diabolum credo. Reſpondebit ei: Ergo quid facies in cœleſtib⁹? Vade ad authorem tuum. Ego eos volo mecum eſſe, quos dedit mihi pater. Tu te à diabolo creatum Manichęe arbitraris, ad illius ergo feſtina ſędem, vbi ignis & ſulphur, vbi non reſtinguitur eius incendium, nec vnquam pœnā morietur. Omitto alia hęreticorum portẽta, non nomina, qui dicunt: Qui dies erit iudicii, quæ erit forma ſenten- *Michea 6.* tię? Reſpondebit his omnibus & ille moraliter: Po-
H pulus meus, quid feci tibi, aut quid contriſtaui te? Nonne ex Ægypto eduxi te, & ex domo ſeruitutis liberaui te? ſed parum eſt ex Ægypto liberaſſe, & ex domo ſeruitutis eripuiſſe, plus eſt teipſum dediſſe pro nobis. Dices ergo: Nonne veſtras omnes ſuſcepi iniurias? Nonne corpus meum pro vobis obtuli? Nõne mortẽ oppetiui, quod nõ erat diuinitatis meę, ſed veſtrę redemptionis? Hęccine referuntur gratię, hoc profecit ſanguis meus, ſicut in propheta ipſe iã dixi: Quæ vtilitas in ſanguine meo, quia deſcendi in *Pſal. 20.* corruptionem? Hoc ergo profeci, vt me impiè ne-
I garetis, pro quibus iſta ſuſtinui? Ego verò tunc Domine Ieſu etſi grauium peccatorum mihi ipſe ſim conſcius, dicam tamen, non te negaui, habes quod ignoſcas fragilitati carnis. Delictum fateor, peccatum non abnuo. Si vis potes me ſaluare: quia hoc qui dixit, & meruit: Ne quæſo in iudicium intres cũ ſeruo tuo. Non quæſo vt iudices, ſed ignoſcas. Quid putamus Chriſtum iudicaturum? Ego ſcio, iudicaturum dico, imo iam iudicauit. Tenemus eius ſententiam, Vt omnes, inquit, honorificent filium, ſicut honorificãt patrem. Qui non honorificat filium, nõ *Ioan. 5.*
K honorificat patrem, qui miſit illum. Si diſplicet ſententia, appella ad patrem, reſcinde iudicium quod pater detulit. Dic quia diſſimilem habet filium: Reſpondebit tibi: Ergo mentitus ſum, qui dixi filio: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem *Gen. 1.* noſtrã. Dic quia creauit: Reſpondebit tibi: Cur ergo adoraſti, quem creaturam putaſti? Dic quia minorem generauit filium: Reſpondebit, Metire, videamus. Dic quia ei non debuiſti credere: Referet ad hoc: Non tibi dixeram: Hic eſt filius meus dilectiſſimus, *Matth. 17.* in quo complacui, ipſum audite? Quid eſt, ipſum au- *Ioã. 17.*
L dite? Dicentem vtique: Omnia quæ pater habet, mea *Mat. 17.* ſunt. Hunc audierunt Apoſtoli, ſicut ſcriptum eſt: & ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Si ceciderunt qui confeſſi ſunt, quid facient qui negarunt? Sed illos Ieſus tetigit & leuauit, vos iacere patietur, ne videatis gloriam quam negaſtis. Videam⁹ ergo quoniam quem filius damnat, & pater damnat. Et ideo honorificemus filium ſicut honorificamus patrem, vt per filium ad patrem peruenire poſſimus. Hæc ego Imperator Auguſte carptim ac breuiter impolita magis propoſui, quàm enodata digeſsi.
M Quod ſi qua Arriani inconſummata arbitrãtur, ego vix fateor inchoata. Si qua adhuc ſupereſſe opinãtur, ego prope omnia. Infidelibus enim totum deeſt, ſed abundat fidelibus. Denique vna confeſsio Petri abundauit ad fidem Chriſto: Tu es Chriſtus filius *Mat. 16.* Dei viui. Sat eſt enim generationem ſcire diuinam, non diuiſam, non deminutam, nõn deriuatoriã, non creatam. Hoc etiam totis ſcripturarum exponitur

libris,

libris, nec adhuc ab impiis creditur. Incraſſatum eſt enim, vt ſcriptum eſt, cor eorum & auribus ſuis grauiter audierunt, & oculos ſuos grauauerunt: nequādo oculis ſuis videant, & auribus audiant, & corde *Eſa. 6.* intelligant. Namque more Iudaico aures ſuas Arriani claudere ſolent, aut ſerere tumultum, quotieſcunque verbum ſalutis auditur. Et quid mirum ſi humanis vocibus credere non ſoleant infideles, qui non credunt diuinis? Filius Dei dicebat, ſicut habes *Ioā. 12.* in Euangelio: Pater clarifica nomen tuum. Vox patris de cœlo audita eſt dicentis: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Infideles hęc audiebant, ſed nō credebant. Dicebat filius, reſpondebat pater. Dicebāt Iudæi: Tonitruum factum eſt illi, alij dicebant: Angelus locutus eſt ei. Paulus quoque ſicut ſcriptū *Act. 9.* eſt in Actibus Apoſtolorum, cùm voce Chriſti vocaretur ad gratiam, pluréſque comites pariter incederent, ſolus vocem Chriſti audiſſe ſe dixit. Adeo ſācte Imperator, qui credit audit, & audit vt credat. Qui nō credit, non audit, ſed nec vult nec poteſt audire, ne credat. Atque vtinam quod in me eſt audire vellent vt crederent, audire cum bona charitate & manſuetudine vt verum quærentes, non veritatem *ad Tit. 3.* impugnātes. Scriptum eſt enim, vt nō intendamus fabulis & genealogiis interminabilibus, quæ quæſtiones magis præſtant quàm ædificationem Dei quæ in fide eſt. Finis autem præcepti eſt charitas de *1. Ti. 1.* corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legiſdoctores, non intelligentes neque quæ loquūtur, neque de quibus affirmant. *1. Tim. 2.* Alibi quoque idem Apoſtolus dicit: Stultas autem & ſine diſciplina quæſtiones deuita. Tales deſerendos Apoſtolus dicit, qui quæſtiones ſerunt, hos eſſe hæreticos: de quibus alibi dicit quod diſcedent quidā à fide, intendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis *1. Timot. 4.* dæmoniorū. Et Ioānes dicit hæreticos eſſe antichri- *1. Ioan. 2.* ſtos, Arrianos vtique deſignās. Hæc enim hæreſis poſt omnes hæreſes cœpit, & ex omni hęreſi venena *Apocaly. 13.* collegit. Sicut enim de antichriſto ſcriptum eſt quia aperuit os ſuū in blaſphemia ad Deū, blaſphemare nomē eius, & bellū facere cum ſanctis eius: ita & iſti filio Dei derogant, nec martyribus pepercerunt: & quod fortaſſe ille nō faciet, ſcripturas falſauêre diuinas. Itaque qui dicit quia Ieſus non eſt Chriſtus, hic eſt antichriſtus. Qui negat ſaluatorem mundi, negat Ieſum: qui negat filium, negat & patrem, quia ſcri- *1. Ioan. 2.* ptum eſt: Omnis qui negat filium, negat & patrem. Neq; verò te Imperator pluribus tenere debeo bello intentum, & victricia de barbaris trophæa meditātem. Progredere planè ſcuto fidei ſeptus, & gladium ſpiritus habens, progredere ad victoriam ſuperioribus promiſſam temporibus, & diuinis oraculis prophetatam. Namque & futuram noſtri depo- *Ezech. 33.* pulationem, & bella Gothorum Ezechiel illo iā tēpore prophetauit. Sic enim habes: Propterea prophetiza fili hominis, & dic, O Gog, hęc dicit Dominus: In die illa cum conſtituetur habitare populus meus Iſrael in pace, ſurges & venies de loco tuo ab extremo Aquilonis, & gentes tecum multæ, ſeſſores equorum omnes, congregatio multa & magna, & virtus copioſa, & deſcendet ad populū meū Iſrael, vt nubes operiet terram in nouiſſimis diebus, &c. Gog iſte Gothus eſt, quem iam videmus exiſſe, de quo promittitur nobis futura victoria, dicente Domino: Et deprædabunt eos qui deprædati eos fuerant, & deſpoliabunt eos qui ſibi ſpolia detraxerant, dicit Dominus. Eritque in die illa, dabo Gog, hoc eſt Gothis, locum nominatū monumentū in Iſrael multorum virorum congeſtum, qui ſuperuenerunt ad mare, & per circuitum ſtruet vallis petiſtomion, & obruet illic Gog & totam multitudinem eius, & vocabitur polyandrium Gog, & obruet eos domus Iſrael vt purgetur terra. Nec ambiguum ſancte Imperator, quod qui perfidiæ alienæ pugnam excepimus, fidei catholicæ in te vigentis, habituri ſumus auxilium. Euidēs enim antehac diuinæ indignationis cauſa præceſſit: vt ibi primum fides Romano imperio frangeretur, vbi fracta eſt Deo. Non licet cōfeſſorum neces, tormenta, exilia recordari, piorū ſacerdotia, proditorū munera. Nōne de Thraciæ partibus per ripēſem Daciā & Myſiā omnēque Valeriā Pannoniorū, totū illū limitem ſacrilegis pariter vocibus & barbaricis motibus audiuimus inhorrētem? Quid poterat nobis vicinia tā feralis inuehere? Aut quemādmodū res Romana tali tuta poterat eſſe cuſtodia? Sed iam ſatis ſupérque omnipotens Deus noſtro exilio, noſtroque ſanguine, confeſſorum neces, exilia ſacerdotum, & nephas tantæ impietatis eluimus, ſatis claruit eos qui violauerunt fidem, tutos eſſe non poſſe. Conuertere Domine, fideique tuæ attolle vexilla. Non hic aquilæ militares, neque volatus auiū exercitū ducūt, ſed tuum Domine Ieſu nomen & cultus. Non hic infidelis aliqua regio, ſed ea quæ confeſſores mittere ſolet Italia, aliquando tentata, mutata nunquam: quam dudum ab hoſte barbaro defendiſti, nunc etiam vindicaſti. Non hic imperatoris mens lubrica, ſed fides fixa. Oſtēde nūc euidens tuæ maieſtatis indicium, vt is qui te verum virtutum Dominum, & cœleſtis militiæ ducem, is qui te veram Dei virtutem credit eſſe atque ſapientiam, non temporalem vtique nec creatam ſed ſempiternam, ſicut ſcriptum eſt, Dei virtutem & diuini- *1. Cor. 1.* tatem, tuæ maieſtatis fultus auxilio, fidei ſuæ trophæa mereatur.

FINIS.

CAPITA LIBRI TERTII.

Qua ratione author ea quæ in ſuperioribus libellis breuiter digeſta ſunt, in hoc libro latius exequi curauerit. Cur etiam illicitum putari non debeat quòd ad informationem vitæ humanæ comparationē à poeticis fabulis deriuatam induxerit. Cap. I.

Quòd nos magis quàm poëtæ illecebram ſecularis laſciuiæ pernicioſam debeamus iudicare. Quódque noſtræ ſalutis gratia Chriſtus corporis infirmitates ſuſceperit, licet ſecundum diuinitatem æqualis ſit patri in altitudine & immortalitate. Quòd præterea (cōtra hæreticorum inſaniam) cùm de Deo dicitur, ſolus, non ſeparetur filius. Cap. II.

Quomodo filius factus intelligatur. Quemadmodum etiam omnia per ipſum facta ſint, cum diuerſorū hæreticorum confutatione. Cap. III.

Quid ſignificet quòd de incarnatione Domini ſcriptum eſt: Deus creauit me principium viarum ſuarum. Et quòd Chriſtus dicatur principium, non ſolum per relationem ad diuinitatem, ſed etiam ad documenta virtutum. Quomodo etiam intelligatur id quod ſcriptū legitur: Puer natus eſt nobis, &c. quo multæ hæreſes extinguuntur. De ſolutione quoque dubitationis quomodo de incarnatione Chriſti dictum ſit: Dominus creauit me, &c. cùm ante incarnationem eius creatura mundi fuerit. Cap. IIII.

De ſolutione obiectionis ſumptæ ex eo quod ſcriptum eſt: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, cum cōfutatione erroris Arrianorum. Et quomodo iuxta myſticam intelligentiam hiſtoriæ de Booz & Ruth deſignatus fuerit Chriſtus, qui eccleſiam ſibi copulauit. Quomodo etiam ſæpe ad cauſam pertineat cùm Chriſtus dicitur factus. Quomodo denique ipſe idem ſacerdos ſit & hoſtia. Cap. V.

Quòd patris & filij vnum ſit regnum, & non diuiſum, ſicut Arriana ſæuitas aſſeruit. Cap. VI.

Quòd vna ſit maieſtas & vna gloria, vna quoque ſubſtantia patris & filij, cū redargutione Arrianorū, & quemadmodum fraudem eorum cauere debeamus. Cap. VII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM, LIBER III.

Qua ratione author ea quæ in ſuperioribus libellis breuiter digeſta ſunt, in hoc libro latius exequi curauerit: Cur etiā illicitum putari non debeat quòd ad informationem vitæ humanæ comparationem à poeticis fabulis deriuatam induxerit. Cap. I.

QVoniam clementiſſime Imperator, inſtruendi tui gratia, aliqua de fide mihi ſcribenda mandaueras, & verecundantem, coram etiam ipſe fueras adhortatus, ideo quaſi in procinctu poſit⁹, duos tantum cōſcripſi libellos, quibus vias quaſdam fidei & ſemitas demonſtrarem. Sed quoniam mens praua H quorundam, ſerendis intenta quæſtionibus, ſtilo laceſſit vberiore confligi, tuæ quoque pia me cura clementiæ ad cætera vocat, volens in pluribus experiri quem in paucis probaſti, ea quæ perpaucis ſuperius digeſta ſunt, placuit paulo latius exequi, ne ea quaſi diffidētia aſſertionis deſeruiſſe potius quā ſecuritate fiduciæ propoſuiſſe videamur. Et quia hydræ nominis & ſcyllei littoris comparationem induximus, vt oſtenderemus vel rediuiua plantaria cauēda perfidiæ, vel famoſa naufragia, ſiquis contra licitum putat colorem diſputationis eiuſmodi à poeticis fabulis deriuatam, & cùm in fide nihil quod vitupera- I re poſſit inuenerit, aliquid in ſermone reprehendit, agnoſcat non ſolùm ſententias, ſed etiam verſiculos
Act. 17. poetarū ſcripturis inſertos diuinis. Vnde enim illud: Huius & genus ſumus, quod Paulus vſu prophetico doctus vſurpat? Nā & gigantes & vallem Titanum prophetici ſermonis ſeries non refugit. Et Eſaias ſirenas & filias paſſerū dixit, Et Hieremias de Babylone memorauit, quod habitabūt in ea filiæ ſirenū: vt oſtēderet Babylonis, hoc eſt, ſecularis cōfuſionis G illecebras, vetuſtis laſciuiæ fabulis cōparandas, quæ velut ſcopuloſo in iſtius vitæ littore, dulcē reſonare quandam ſed mortiferam cantilenam ad capiendos animos adoleſcentiū viderentur? quam ſapiens etiā ab ipſo poeta Græco inducitur quaſi quibuſdam prudentiæ ſuæ circūdatus vinculis prætériſſe. Ita difficile iudicatum eſt ante aduentum Chriſti etiam fortiores non poſſe capi ſpecioſæ delitiis voluptatis.

Quòd nos magis quàm poetæ illecebram ſecularis laſciuiæ pernicioſam debeamus iudicare. Quódque noſtræ ſalutis gratia Chriſt⁹ corporis infirmitates ſuſceperit, licet ſecūdū diuinitatē æqualis ſit patri in altitudine & immortalitate. Quòd præterea (contra hæreticorum inſaniam) cū de Deo dicitur, ſolus, non ſeparetur filius. Cap. II.

QVod ſi poeta ille, pernicioſam mentibus hominū, & ſubeundis obnoxiam naufragiis, laſciuiæ ſecularis illecebram iudicauit, quid nos æſtimare oportet, quibus ſcriptum eſt: Carnis curam ne feceritis in cōcupiſcentiis. Et alibi: Caſtigo corpus meū Rom. 13. 1. Cor. 9. & in ſeruitutem redigo, ne aliis prædicās ipſe reprobus efficiar? Non enim per luxuriam nobis Chriſt⁹, ſed per iciunium ſalutem attulit. Neque ille emerēdæ gratiæ ſuæ cauſa, ſed noſtræ eruditionis gratia iciunauit. Neque infirmitate corporis victus eſt vt eſuriret, ſed eſuriendo ſuſcepti corporis fidem præſtitit, vt non ſolum corpus, ſed etiam infirmitates noſtri corporis doceret à ſe eſſe ſuſceptas. Sicut ſcriptum eſt: Quoniam infirmitates noſtras accepit, & ægritudines noſtras portauit. Eſa. 53. Corporis eſt igitur, hoc eſt, noſtrum eſt quod eſuriit, noſtrū eſt quod fleuit, quod triſtis fuit vſque ad mortem:

Cur

Cur ad diuinitatem quæ ſuot noſtra referunt? A
Pſal.86. Corporis eſt quod etiam factus aſſeritur. Denique
ſic habes: Mater Sion dicet homo, & homo factus
eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus. Homo, in-
quit, factus eſt, non Deus factus eſt. Qui autem idem
altiſſimus, idem homo, niſi mediator Dei & homi-
1. Ti. 2. nũ, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum re-
dẽptionem pro nobis? Et hoc vtique ad incarnatio-
nẽ pertinet. Redemptio enim noſtra per ſanguinẽ,
remiſſio per poteſtatem, vita per gratiã. Quaſi altiſ-
ſimus donat, quaſi homo precatur. Aliud creatoris, B
aliud redemptoris eſt. Diſtincta licet, vnius tamen
autoris beneficia ſunt, decuit enim vt ille nos redi-
meret qui creauit. Quis autem neget Chriſtum eſſe
altiſſimum ſignificatum? Namqui aliter ſentit, Deo
patri ſacramẽtum incarnationis adſcribit. Sed hinc
dubitari non poteſt quod altiſſimus Chriſtus ſit,
Pſa.17. cùm etiã alibi dixerit de myſterio paſſionis: Dedit
Luc.1. vocem ſuam altiſſimus, & mota eſt terra. Et in euã-
gelio habes: Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis,
præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.
Ergo quia altiſſimus Deus eſt & Chriſtus. Et ſolus C
vtique cùm dicitur Deus, non ſeparatur etiam Dei
filius. Qui enim altiſſimus, ſolus: ſicut ſcriptum eſt:
Cogooſcant quoniam oominus nomen eſt tibi, tu
ſolus altiſsimus ſuper omnem terram. Vnde etiam
illud exploſum eſt: quod ſolent ad calumniam de-
1.Tim.6. riuare, quod de Deo ſcriptũ eſt: Qui ſolus habet im-
mortalitatem, & lucem habitat inacceſsibilem. De
Deo enim ſcriptum eſt, quòd eſt commune nomen
patri & filio. Nam ſi vbicumque Deum legunt, ne-
gant etiam filium deſignati, & impij ſunt diuinitatis
potentiam filio denegando, & incarnatum patrem D
Sabelliana impietate adſtruere videbuntur. Dicant
enim quomodo illud non impie de patre intelligere
Coloſ. 2. poſsint, quod Apoſtolus ait: In quo & cõſurrexiſtis
per fidẽ operationis oei qui ſuſcitauit illũ à mortuis.
Et aduertant de ſequentibus quid incurrant. Sequi-
tur enim: Et cùm mortui eſſetis delictis & præpu-
tio carnis veſtræ, viuificauit nos cum illo, donãs no-
bis delicta, delens quod aduerſum nos erat Chiro-
graphum decreti, quod erat contrarium nobis, &
ipſum tulit de medio affigens illud cruci, exuens ſe
carnem. Ergo oon Deus pater ſolus intelligendus eſt E
qui ſuſcitauit carnem, & non etiam filius cuius tem-
plum reſuſcitatum eſt. Qui ſuſcitauit vtique & viui-
ficauit. Qui viuificauit & delicta donauit. Qui de-
licta donauit, chirographum tulit, affixit illud cru-
ci. Qui affixit illud cruci, carnem ſe exuit. Sed pa-
ter non ſe exuit carnem. Non enim pater caro fact⁹
eſt, ſed verbum, ſicut legimus, caro factum eſt. Vi-
detis ergo quod Arriani dum ſeparant à patre filiũ,
in id periculum incidunt vt patrem paſſum eſſe cõ-
memorent. Nos autem facile docemus de filij dictũ F
operatione. Nam & ipſe corpus ſuum reſuſcitauit,
Iohã. 2. ſicut ipſe dixit: Soluite tẽplũ hoc, & in triduo reſuſci
tabo illud. Et ipſe viuificat nos cũ ſuo corpore: Sicut
enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius
Ioan.5. quos vult viuificat. Et ipſe delicta donauit dicens:
Lucæ.7. Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Et ipſe chirographum
affixit cruci, qui crucifixus eſt per corporis paſsio-
nem: Nec alius ſe carnem exuit, niſi Dei filius qui
carnẽ ſe induit. Ipſe ergo ſignificatur Deus, qui op⁹
A noſtræ reſurrectionis operatus eſt. Ergo cum legis
oeum, non ſepares patrem, non ſepares filium, quia
diuiuitas patris & filij, vna eadẽmque eſt. Et ideo
nec ibi ſepares vbi legis, quod beatus & ſolus potẽs.
De eo enim dictum eſt, ſicut habes: Præcipio coram
oeo qui viuificauit omnia, ſed etiam Chriſtus viuifi-
cat. Conuenit ergo & patri & filio Dei nomen, quã-
do conuenit & operationis effectus. Proſequamur
& cætera. Præcipio, inquit, corã oeo qui viuificat 1. Timot.6.
omnia & Chriſto Ieſu in Deo. Hic etiam verbum
B eſt, ſicut ſcriptum eſt: in Deo laudabo verbũ, in oeo Pſa.55.
ſempiterna ſua virtus eſt Ieſus. In Deo igitur vnita-
tem diuinitaris, in Chriſti autem nomine incarna-
tionis teſtificatus eſt ſacramentum. oenique vt de 1. Timot. 6.
incarnatione Chriſti ſe dixiſſe oſtẽderet, ſubdidit:
qui teſtimoniũ reddidit ſub Pontio Pilato booam
confeſsionem, vt ſerues mandatum ſine macula
vſque in aduentum oomini noſtri Ieſu Chriſti: Quẽ
ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potens, &
rex regum & oominus dominantium. Qui ſolus ha- Apocaly.19.
bet immortalitatem, & lucem habitat inacceſsibilẽ. 1. Timot. 6.
C Quem vidit hominum nemo, ſed nec videre poteſt.
Ergo de oeo hæc ſcripta ſunt, cuius nominis & di-
gnitas & veritas communis eſt filio. Cur igitur hoc
loco filius ſeparatur, cùm etiam filio hæc cuncta cõ-
ueniant? Aut ſi non conueniunt, nega oeum vt ne-
ges quę oeo ſunt conuenientia. Beatus negari non
poteſt qui beatitudines donat. Beati enim quibus re Pſa. 31.
miſſæ ſunt iniquitates. Beatus negari non poteſt qui
ſanam doctrinam tribuit, ſicut ſcriptum eſt, quæ eſt
ſecundum euangelium claritatis. Beatus oei potens
abnui non poteſt, de quo pater dicit: Poſui adiuto- Pſa. 88.
D rium ſuper potentem. Immortalitatem autem eius
quis audeat diffiteri, cùm etiam aliis immortalitatẽ
ipſe largitus ſit, ſicut ſcriptũ eſt de ſapientia oei: Per Sap. 8.
hanc habeo immortalitatem: ſed alia immortalitas
ſuæ naturæ, alia noſtræ eſt. Non ſunt fragilia com-
paranda diuinis, vna ſola ſubſtantia diuinitatis, quæ
mori neſcit. Vnde & Apoſtolus cũ ſciret animam &
angelos immortales, quòd ſolus oeus immortalita-
tem habeat prædicauit. Nã & anima moritur. Ani- Ezech. 18.
ma enim quę peccauerit, ipſa morietur. Nec & ange-
lus immortalis eſt naturaliter, cuius immortalitas in
E volũtate eſt creatoris. Neque ad præiudiciũ trahas,
quòd nõ moritur Gabriel, nõ moritur Raphael, non
moritur Vrihel. Et in ipſis eñ moritur naturę capaci
tas vitio obnoxia, ſed nõ obnoxia diſciplina. Omnis
enim rationalis creatura accidẽtia recipit, & ſubiecta
iudicio eſt. In accidẽtib⁹ autẽ & pœna iudicij & cor- Eccle. 12.
ruptela eſt & profect⁹. Vnde & Eccleſiaſtes ait: Quo-
niã omne op⁹ ſuũ Deus adducet in iudiciũ. Ergo cor-
ruptelæ & mortis, etiã ſi nõ moriatur aut peccet, ca-
pax tamẽ oĩs eſt creatura. Nec ex immortali natura
F habet, ſed ex diſciplina vel gratia, ſi ſe in aliquibus ad
vitia non mutat. Alia ergo immortalitas quæ dona-
tur, alia quę ſine capacitate mutabilitatis eſt ſemper.
An negatur immortalis diuinitas Chriſti, quia in
carne pro omoibus mortem guſtauit? Iam ergo me- Heb. 2.
lior Gabriel quàm Chriſtus, quia ille non eſt defun-
ctus, hic mortuus eſt. Sed non eſt ſeruus ſupra oo- Matth.10.
minum, alia enim carnis infirmitas, alia diuinitatis
æternitas. Mors carnis eſt, immortalitas poteſtatis.
Quòd ſi diuinitas fecit ne caro videret corruptionẽ,

quæ vtique corruptelæ erat obnoxia per naturam,
quomodo moti poſſet ipſa diuinitas? Quomodo au-
tem lucem inacceſsibilem non habitat filius, cùm in
ſinu patris filius ſit? Lux autem pater, lux etiam ipſe
ſit filius, quia Deus lux eſt. Aut ſi aliam lucẽ inacceſ-
ſibilem niſi diuinitatis putamus, nunquid melior pa-
Ioã. 1. tre lux eſt, vt non ſit in luce, quia ſcriptũ eſt: Et apud
pattem eſt, & in patre? Non ergo ſeparent filium cũ
legũt ſolum Deum, nec patrem ſepareot cùm legũt
filium ſolum. In terris filius ſine patre noo eſt, & pu-
tas quod pater ſine filio ſit in cælo: in carne eſt filius,
cum dico in carne eſt, vel in terris, ſecundum euan-
gelij tempora loquor: nunc enim ſecundum carnem
non iam nouimus Chriſtum. Ergo in carne eſt filius,
Ioã. 8. & ſolus non eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt: Et nõ
Ioã. 1. ſum ſolus, quia pater mecum eſt, & putas quod ſit
* at ne hoc argutum, &c. pater ſolus in luce? An ne hoc argumentum * putes,
accipe etiam teſtimonium: Deum, inquit, nemo vi-
dit vnquam, niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu pa-
tris, ipſe enarrauit. Quomodo ſolus pater, ſi in ſinu
patris filius eſt? quomodo enarrat quem non videt?
Non ergo ſolus pater. Accipe nunc & ſolum pa-
trem, & ſolum filium, Solus pater, quòd alius pater
non eſt. Solus filius, quod alius filius non eſt. Solus
Deus, quòd vna diuinitas trinitatis eſt.

Quomodo filius factus intelligatur. Quemadmodũ etiã omnia per ipſum facta ſint, cum diuerſorum hæreticorum confutatione.

CAPVT III.

SAtis ergo claret, & ſolum Deum non eſſe patrem
ſioe filio, & ſolum Deum non intelligi filium ſine
Pſal. 87. patre. In quo autẽ factus ſit, per os ſancti patriarchę
locutus aſſeruit dicens: Quia repleta eſt malis anima
mea, & vita mea in ioferno appropiuquauit: Æſti-
matus ſum cum deſcendentibus in lacũ, factus ſum
ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Et
hic ſicut homo, inquit, nõ ſicut Deus, factus ſum. Et
repleta eſt malis anima mea. Anima vtique, non di-
uinitas. Factus eſt in eo in quo erat infernus debitus,
factus eſt in eo in quo cum aliis æſtimatur, diuinitas
enim ſimilitudinem collationis abiurat, & tamen in
ipſa carne morti obnoxia maieſtatem aduerte diui-
nitatis in Chriſto. Et ſi factus eſt ſicut homo & ſicut
caro factus eſt, tamen inter mortuos liber, & liber ſi-
Pſa. 88. ne adiutorio. Sed quomodo hic ſine adiutorio fuiſſe
ſe filius dicit, cùm ſupra dictum ſit: Poſui adiutoriũ
ſuper potentem? Ergo & hic diſtingue naturas. Ad-
iutorium caro habet, diuinitas non habet. Liber igi-
tur eſt qui mortis vincula neſciuit, non captus ab in-
feris, ſed qui operatus ſit in infernis: ſine adiutorio
eſt, quod non per nuncium, neque legatum, ſed ipſe
per ſe Dominus ſaluum fecit populum ſuum. Quo-
modo enim potuit adiutorium ſui corporis quære-
re ſuſcitandi, qui alios ſuſcitauit? Ac licet homines
quoque reſuſcitauerint mortuum, non in ſua tamen
3. Reg. 17. virtute fecerunt, ſed in Chriſti nomine. Aliud eſt ro-
4. Reg. 4. gare, aliud imperare: aliud mereri, aliud donare. He-
4. Reg. 13. lias ergo ſuſcitauit, ſed orauit, oon imperauit. Heli-
G ſæus ſuſcitauit cõfiguratus mortuo, ſuſcitauit etiam
ipſius mortui corporis tactus, vt eſſet typus ventu-
rum eum qui miſſus in ſimilitudine carnis humanæ
etiam ſepultus mortuos ſuſcitaret. Petrus quoque cũ
Æneam curaret, ait: In oomine Ieſu Nazareni ſurge Act. 9.
& ambula. Non in ſuo ait, ſed in Chriſti nomine.
Surge autem, verbum eſt imperantis, ſed fiducia de
merito eſt, nõ præſumptio de poteſtate, & de nomi-
nis operatione, oon de ſua virtute præceptionis au-
toritas. Quid igitur Arriani dicũt? In nomine Chri-
ſti & Petrus imperat, & illi nolunt imperaſſe Dei fi-
H lium, ſed rogaſſe. Sed lectum eſt quòd rogauit. Diſ-
ce diſtantiam: Rogat qoaſi filius hominis, imperat
quaſi Dei filius. An non defertis hoc Dei filio, quod
etiam diabolus detulit? Et vos maiore ſacrilegio de-
rogatis. Ille dicit: Si filius Dei es, dic lapidi huic vt
fiat panis. Ille dicit impera, vos dicitis obſecra. Ille Luc. 4.
credit quòd iubente Dei filio elementorum rerúm-
que in aduerſum natura vertatur, vos creditis quòd
niſi roget Dei filius, nec volũtas ipſius impleatur. Et
diabolus ex poteſtare æſtimandũ putat Dei filiũ, vos
de infirmitare. Tolerabiliora ſunt tentameota dia-
I boli, quàm argumenta ſint Arrij. Nec moueat quòd
potentem filium dixit hominis, cum Dominum ma-
ieſtatis legeris crucifixum. Quæ autem maior potẽ-
tia, quàm ſupra cœleſtes poteſtates habere domi-
natum? Habebat autem qui thronis, dominationi- Marc. 1.
bus, angelis imperabat. Nam & ſi erat inter beſtias,
ſicut ſcriptum eſt, tamen angeli miniſtrabant ei: vt
agnoſcas aliud incarnationis eſſe, aliud poteſtatis:
ſecundum carnem itaque tentatur à beſtiis, ſecun-
dum dignitatem ab angelis adoratur. Didicimus igi-
tur factum eſſe hominem, & ad hominem hoc eſſe
K referendum. Denique & alibi habes: Qui factus eſt ei
ex ſemine Dauid, ſecundum carnem vtique ex ſemi- Rom. 1.
ne Dauid factus eſt: Deus autem ante ſecula ex Deo
natus eſt. Nec ſemper tamen factum eſſe ad creatio-
nem refertur. Scriptum eſt enim: Domine refugiũ Pſa. 89.
factus es nobis, Factus es mihi in ſalutem. Noo vti-
que creationis definitio vel editio declaratur. Sed
refugium factus mihi, & conuerſus mihi dicitur ad
ſalutem, ſicut & Apoſtolus dixit: Qui factus eſt nobis 1. Cor. 1.
ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redem-
ptio. Nobis factum, non creatum ex patre dixit. De-
L nique quomodo dicat factum nobis eſſe ſapientiã,
in poſterioribus expoſuit dicens: Sed loquimur Dei 1. Cor. 2.
ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam
prædeſtinauit Deus ante tempora ſecularia in gloriã
noſtram, quam nemo principũ huius ſeculi cogno-
uit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominũ ma-
ieſtatis crucifixiſſent. Vbi myſterium paſſioois ex- Ibid.
primitur, non vtique generationis æternæ ſeries de-
claratur. Sapiẽtia igitur mea, crux Domini eſt: redẽ-
ptio mea, mors Domini eſt. Sanguine enim precioſo
redempti ſumus, vt Apoſtolus Petrus dixit. Sangui- 1. Petr. 1.
M ne igitur ſuo quaſi homo, Dominus nos redemit idẽ-
que quaſi Deus peccata donauit. Non ergo in verbis
quaſdam conſtituamus inſidias, & verborum tendi-
culas aucupemur, vt quia & aliud ſecundum im-
pios ſignificare putatur ſermo qui legitur, non
id quod ſenſus exprimat, ſed quod littera oſten-
dat, interpretemur. Sic perierunt Iudæi dum
ſenſuum profunda deſpiciunt, & ſequuntur nuda
verborum.

2. Cor. 3. verborum. Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Et tamen inter duo grauia ſacrilegia fortaſſe deteſtabilius ſit ad diuinitatẽ referreque carnis ſunt, quàm ad literam referre quæ ſpiritus ſunt. Illi timuerſit in Deo carnem credere, & ideo redemptionis gratiam perdiderunt, quia cauſam ſalutis abiurant. Iſti diuinitatis maieſtatem vſque ad carnis infirma deducunt. Deteſtandi Iudæi qui carnem Domini crucifixerunt, deteſtabiliores tamen eos arbitror, qui diuinitatem Chriſti cruci ſubditam crediderunt. *Ad Tit. 3.* Denique qui cum Iudæis ſæpe tractabat, hæreticum, inquit, poſt vnam correptionem deuita. Nec tamen ſine iniuria patris factum nobis eſſe ſapientiam, ad illam inenarrabilem nec vllis temporibus momentíſque obnoxiam Chriſti generationem ſacrilega interpretatione deriuant. Nam prȩter id quod filij iniuria patris eſt contumelia, etiam in patrem ſacrilegia iſta procedunt, de quo ſcriptum *Roman. 3.* eſt: Eſt autem Deus verax, omnis autem homo mẽdax. Aut ſi de filio putant dictum, generationi quidem non præiudicant, quia Deum verum huius lectionis authoritate, quod abnuunt, confitentur. Prolixum eſt ſi velim ſingula recenſere quotiens factum legerimus, non vtique per naturam, ſed per gratiam. Nam & Moyſes dicit: *Exod. 15.* Adiutor & protector factus eſt mihi in ſalutem. *Pſalm. 30.* Et Dauid dicit: Eſto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt ſaluum me facias. Et Eſaias dicit: Factus es omni ciuitati humili adiutor. Non vtique ſancti Deo dicunt: Creatus es, ſed protector & adiutor per gratiam tuam factus es nobis. Vnde nec illud verẽdum eſt quod ſolent Arriani ſæua interpretatione componere, dicentes factum eſſe Dei verbum: quia ſcri*Ioan. 1.*ptum eſt, inquiunt: Quod factum eſt in ipſo, vita erat. Primum intelligant, ſi ad ſubſtantiam diuinam referant, quod factũ eſt, Manichæorum ſe quæſtionibus implicari. Obiiciunt enim Manichæi: Si quod in ipſo factum eſt, vita eſt: eſt ergo aliquid quod in ipſo factum non ſit, & mors ſit, vt duo impiè inducant principia. Sed hoc damnat eccleſia. Deinde vnde poſſunt docere ſic pronũciaſſe euangeliſtam? Plerique enim docti & fideles ſic pronunciant: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt. Alij ſic: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Deinde: Quod factum eſt, pronunciant, & ſubiungunt: In ipſo, hoc eſt: Quicquid autem factum eſt, eſt in ipſo. Quid eſt, *Actuum 17.* in ipſo? Apoſtolus docet dicens: In ipſo ſumus, & viuimus, & mouemur. Tamen etiam ſi quemadmodum velint pronuncient, non poſſunt hinc calumniari Deo verbo, ſi ad ſubſtantiam eius velint referre, quod factum eſt, quin calumniẽtur & patri Deo, *Ioan. 3.* de quo ſcriptum eſt: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius quod in Deo ſunt facta. Ecce hic opera hominis in Deo facta legimus, & ad ſubſtantiam tamen diuinam referre non poſſumus. Sed aut per ipſum facta cognoſcimus, vt eſt illud apoſtolicum, *Coloſ. 1.* quod omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. Aut vt docet præſentis lectio teſtimonij, virtutes quibus vitæ æternæ fructus acquiritur, in Deo facta æſtimare debemus, charitatem, pietatem, religionem, fidem, & alia huiuſmodi,

quæ in voluntate Dei facta ſunt. Ergo ſicut in Dei patris, ita etiam in Chriſti voluntate & virtute facta ſunt, ſicut legimus: *Epheſ. 2.* Creati in Chriſto in operibus bonis. *Pſalm. 121.* Et in Pſalmo: Fiat pax in virtute tua. *Pſalm. 103.* Et alibi: Omnia in ſapientia feciſti. In ſapientia, inquit, feciſti, non ſapientiam feciſti. Nam cùm omnia in ſapiẽtia facta ſint, Chriſtus autem Dei ſapientia ſit, non accedens vtique, ſed ſubſiſtens & permanens in æternum, ſi facta eſt ſapientia, iam deteriore conditione facta eſt, quàm omnia, eo quod ſapientia fieri per ſeipſam non potuit. Ergo ſi factum eſſe frequẽter ad aliud, non ad naturam refertur, etiam creatum eſſe ad cauſam refertur.

Quid ſignificet quod de incarnatione Domini ſcriptum eſt: Deus creauit me principium viarum ſuarum.

CAPVT IIII.

VNde intelligimus illud quod de incarnatione Domini ſcriptum eſt: Dominus creauit me principium viarum ſuarum in opera ſua, id ſignificare quod ad redimenda opera patris, Dominus Ieſus *Prouerb. 8.* ex virgine ſit creatus. Neque enim dubitari poteſt de incarnationis dictum eſſe myſterio, cum propter opera ſua corruptelæ ſeruitio liberanda Dominus ſuſceperit carnem, vt illum qui imperium habebat mortis, per ſui corporis deſtrueret paſſionẽ. Caro enim Chriſti propter opera, diuinitas ante opera, quia ipſe ante omnia, & omnia in ipſo cõſtant. Non ergo diuinitas propter opera, ſed propter diuinitatem opera, ſicut Apoſtolus declarauit dicens, quod propter filium Dei omnia. Sic enim habes: Decebat autem eum per quem omnia, & propter quem omnia, multis filiis in gloriam adductis, *Hebr. 2.* ducem ſalutis eorum per paſſionem conſummari. Nonne euidenter expoſuit quod Dei filius qui propter diuinitatẽ ſuam omnia creauit, is poſtea propter populi ſalutem & carnis ſuſceptionem, & mortis aſſumpſerit paſſionem? Propter quæ autem opera ſit creatus ex virgine, ipſe Dominus cùm illum cæcum curaret, oſtendit dicens: *Ioan. 9.* In illo me oportet operari opera eius qui miſit me. Et addidit, vt de incarnatione dictum crederemus: Cùm in hoc mundo ſum, lux ſum huius mũdi. Etenim quaſi homo in hoc mundo pro tempore eſt, nam quaſi Deus ſemper eſt. Denique alibi ait: Ecce vobiſcum ſum vſque ad conſummationem mundi. *Matth. 28.* Nec de principio reſidet aliquid quæſtionis, cùm interrogatus in carne: Tu quis es? reſponderit: *Ioan. 8.* Principium, quod & loquor vobis. Quod non ſolum ad diuinitatis æternitatem refertur, ſed etiam ad documenta virtutum. Ex hoc enim & Deũ ſe probauit æternum, quia omniũ ipſe principiũ eſt, & vniuſcuiuſque virtutis author eſt, quia eccleſiæ caput eſt, ſicut ſcriptum eſt: *Coloſſ. 1.* Quia ipſe caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis. Liquet igitur & de incarnatione dictum eſſe principium viarum ſuarum, quod ad ſacramentum ſuſcepti corporis videtur eſſe referendum. Ideo enim carnem ſuſcepit, vt ad cœlum nobis ſterneret iter. Denique ait: Aſcendo ad patrem meum, & ad patrem veſtrum: Deum meum & Deum veſtrum. Denique vt ſcias quòd vias ſuas omnipotens pater ſecundum

Zacha.3. incarnationem præſcripſerit filio, habes in Zacharia
ad Ieſum indutum veſtimenta ſordida, ab angelo
dictum: Hæc dicit Dominus omnipotens: Si in viis
meis ambulaueris, & præcepta mea cuſtodieris.
Quod eſt veſtimentum illud ſordidum, niſi carnis
aſſumptio? Viæ igitur Domini velut quidam trami-
Ioan.14. tes bonæ vitæ ſunt, qui diriguntur à Chriſto, qui
ait: Ego ſum via, & veritas, & vita. Via ergo ſuperna,
eſt Dei virtus. Chriſtus enim nobis via eſt, & bona
Pſal.15. via, quæ credentibus cœli regna patefecit. Viæ au-
tem Domini, viæ rectæ ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Vias
tuas Domine notas fac mihi. Via caſtitas, via fides,
Pſalm.138. via eſt abſtinentia. Eſt namque via virtutis, eſt & via
iniquitatis. Scriptum eſt enim: Et vide ſi eſt via ini-
2.Cor.8. quitatis in me. Principium itaque noſtræ virtutis eſt
Chriſtus principium integritatis, qui docuit, virgi-
nes non viriles expectare concubitus, ſed integri-
tatem mentis & corporis, ſancto magis dicare ſpi-
ritui, quàm marito. Principium parſimoniæ Chri-
ſtus, qui pauper factus eſt, cùm eſſet diues. Princi-
pium patientiæ Chriſtus, qui cùm malediceretur,
1.Petr.2. non maledixerit: cùm percuteretur, non reper-
Philip.2. cuſſit. Principium humilitatis Chriſtus, qui for-
mam ſerui accepit, cùm patrem Deum maieſtate
virtutis æquaret. Ex illo enim accepit virtus vna-
Eſaia 9. quæque principium. Et ideo vt hæc virtutum gene-
ra diſceremus, filius datus eſt nobis, cuius princi-
pium ſuper humeros eius. Principium illud, crux
Domini eſt, principium fortitudinis, quo via ſanctis
eſt reſerata martyribus ad ſacri certaminis paſſio-
nem. Vidit hoc principium Eſaias, & ideo ait: Puer
Ibidem. natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Viderunt ma-
gi, & ideo cùm paruulum in præſepi cernerent, ado-
rauerunt, dicentes: Puer natus eſt nobis. Cùm ſtel-
Matth.2. lam conſpicerent, prædicantes, filius datus eſt no-
bis. Aliud munus terris, aliud munus eſt cœlo, & v-
trumque vnus in vtroque perfectus, & ſine mutabi-
litate diuinitatis, & ſine humanæ imminutione na-
turæ. Vnum adorauerunt, eidémque munera obtu-
lerunt, vt oſtenderent ipſum eſſe cœli Dominum,
qui in præſepibus videretur. Diſtingue ſingulorum
momenta verborum: Puer natus eſt nobis, filius da-
tus eſt nobis. Et ſi ex patre natus, non tamen nobis
natus, ſed datus eſt: quia non filius propter nos, ſed
nos propter filium. Neque enim nobis natus eſt,
qui & ante nos natus eſt, & totius eſt conditor crea-
turæ. Neque nūc primum naſcitur qui erat ſemper,
& erat in principio, ſed illud quod non erat, nobis
naſcitur. Quod etiā angelus paſtoribus cùm loque-
retur dixit eſſe generatum, ſicut habes ſcriptum:
Quia natus eſt vobis hodie ſaluator qui eſt Chriſtus
Deus in ciuitate Dauid: nobis ergo quod non erat
natum eſt, hoc eſt, puer ex virgine, corpus ex Maria.
Hoc enim poſt nos, illud ante nos. Alij ſic habent:
Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Hoc eſt,
qui erat filius Dei, hic ex Maria puer natus eſt nobis,
& datus eſt nobis. Qui datus ſit, audi prophetam di-
Pſalm.84. centem: Et ſalutare tuum da nobis. Quod enim ſu-
pra nos eſt, datur: quod de cœlo eſt, datur: ſicut etiā
Roman.5. alibi de ſpiritu legimus, quod charitas Dei effuſa eſt
in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus
eſt nobis. Sed vide quemadmodum hic locus mul-
tas hæreſes extinguat. Puer natus eſt nobis: nobis,

G non Iudæis: nobis, nō Manichæis: nobis, non Mar-
cionitis. Propheta dicit: Nobis, hoc eſt credētibus,
non incredulis: Et ille quidem miſericordia ſua om-
nibus natus eſt. Sed perfidia hæreticorum fecit, vt
non omnibus naſceretur qui omnibus natus eſt.
Nam & lumen diei oriri iubetur ſuper bonos & *Matth.5.*
malos, ſed oriri non videntibus non videtur. Sicut
ergo puer non omnibus natus eſt, ſed fidelibus, ſic
filius non infidelibus datus eſt, ſed fidelibus nobis
datus eſt, non Fotinianis. Illi enim non datum no-
bis Dei filium dicunt eſſe, ſed ab initio inter nos na-
H tum. Nobis, non Sabellianis. Illi enim nolunt filiū
datum, eundem aſſerētes patrem eſſe quem filium.
Nobis, non Arrianis, & ipſi enim non habent filiū
pro ſalute datum, ſed pro infirmitate tranſmiſſum.
Non habent conſiliarium quem putant futura ne-
ſciſſe, non habent filium, quem ſempiternum non
putant, cùm ſcriptum ſit de verbo Dei, quod erat in
principio. Et alibi: In principio erat verbum. Deni- *Ioan.1.*
que vt ad propoſitum reuertamur exemplum: In *Prouerb.8.*
principio, inquit, antequàm terram faceret, & ante-
quàm produceret fontes aquarum, ante omnes col-
I les genuit me. Fortaſſe dices, quomodo de incarna-
tione Chriſti dictum eſſe memorauerim, Dominus
creauit, cùm ante incarnationē Chriſti creatura ſit
mundi? Sed conſidera quod moris eſt ſcripturis di-
uinis, & futura pro præteritis dicere, & geminam in
Chriſto ſignificare ſubſtātiam diuinitatis & carnis,
nequis aut diuinitatem neget eius aut carnem. Nam
ſicut in Eſaia habes: Puer natus eſt nobis, filius da- *Eſa.9.*
tus eſt nobis, ita hic quoque ante præmiſit creaturā
carnis, & ſubtexuit aſſertionem diuinitatis, vt ſcires
non duos Chriſtos, ſed vnum eſſe, qui & ante ſecu-
K la generatus ſit ex patre, & vltimis temporibus
creatus ex virgine, hoc eſt: Ego ſum ille creatus ex
homine, creatus ad cauſam, qui ſum generatus ante *Prouerb.8.*
ſecula. Denique dicturus, Dominus creauit me, prę-
miſit: commemorabo quæ à ſeculo ſunt. Dicturus
genuit, præmiſit, in principio, antequam terram
faceret, ante omnes colles genuit me. Antè, cum di-
citur, in infinitū retro ſine aliqua definitione porri-
gitur. Denique ante Abraham, inquit, ego ſum, nō *Ioan.8.*
vtique poſt Adam: & ante luciferum, non vtique
poſt angelos. Sed ante, cum dicit, non ſe intra ali-
L quem, ſed omnia intra ſe dicit. Sic enim moris eſt
æternitatem Dei ſcripturis ſignificare diuinis. De-
nique alibi habes: Priuſquam montes fierent, aut
formaretur orbis terræ, à ſeculo & vſque in ſeculum
tu es. Ante omnia ergo generatio, inter omnia & *Pſalm.89.*
propter omnia creatura. Natus ex patre ſupra le-
gem, factus ex Maria ſub lege.

*De ſolutione obiectionis ſumptæ ex eo quod ſcriptum eſt: Poſt
me venit vir, qui ante me factus eſt. cum confutatione
erroris Arrianorum. Et quomodo iuxta myſticam intelli-
M gētiam hiſtoriæ de Booz & Ruth deſignatus fuerit Chri-
ſtus, qui eccleſiam ſibi copulauit. Quomodo etiam ſæpe ad
cauſam pertineat cum Chriſtus dicitur factus. Quomodo
denique ipſe idem ſacerdos ſit & hoſtia.*

CAP. V.

SEd ſcriptum eſt: Poſt me venit vir, qui ante me *Ioan.1.*
factus eſt, quia prior me erat. Vnde dicunt: Ecce
qui

qui erat, factus eſt. Ipſa verba perpendamus, poſt A
me, inquit, venit vir. Vir ergo eſt qui venit, ipſe qui
factus eſt, vir autem nomen eſt ſexus. Sexus autem
non vtique diuinitati, ſed naturæ deputatur huma-
næ. Poſſem ergo dicere, Erat in præcognitione qui-
dem corporis, ſed æternitate virtutis. Nam & ec-
cleſia erat, & ſancti erant prædeſtinati ante ſæcula.
Sed non id hoc loco dico: ſed illud aſſero, factum
eſſe, non ad diuinitatem, ſed ad incarnationis per-
tinere naturam, ſicut ipſe Ioannes dixit: Hic eſt de
quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt.
Itaque cùm geminam, ſicut ſupra dixi, in Chriſto B
ſubſtantiam propoſuiſſet, vt vtranque intelligas &
diuinitatis & carnis, hoc loco cœpit à carne. Eſt e-
nim ſcripturis promiſcua conſuetudo diuinis, vt in-
terdum à diuinitate Chriſti incipiant, & ad incar-
nationis ſacramenta deſcendant: interdum ab hu-
militate incarnationis exordium ſumant: & ad glo-
riam diuinitatis aſſurgant, vt in prophetis, euangeli-
ſtis, frequenter & in Paulo. Ergo & hic iuxta me-
moratam conſuetudinem ab incarnatione Domini
cœpit de eius diuinitate dicturus, non vt confunde-
ret humana atque diuina, ſed vt diſtingueret. Verùm C
Arriani, velut Iudaici caupones, miſcẽt aquam cum
vino: quia diuinam generationem humanamque
confundunt, ad diuinitatem referentes quod de
carne ſit dictum. Nec metuo quod obiecturi viden-
tur, quod in ſuperioribus non habet virum. Sic e-
nim habet: Qui poſt me venit. Sed vide, antè ibi
Ioan.1. quid pręmiſerit: Verbum, inquit, caro factum eſt. Et
ideo non addidit virum: quia carnem dixerat. Per
carnem autem virum intelligimus, & per virum car-
nem. Ergo quod dixerat: Verbum caro factum eſt,
virum hoc loco nominare ſuperfluum fuit, quem D
iam carnis expreſſione ſignificauerat. Quo exemplo
in poſterioribus quoque & agnum pręmiſit, qui tul-
leret peccatum mundi. Et vt incarnatum intellige-
res, quem ante memorauit, ait: Hic eſt de quo ante
dixi, poſt me venit vir qui ante me factus eſt, hoc
eſt, virum dixi, nõ Deum factũ. Sed vt ipſum incar-
natum declararet eſſe, qui ante ſæcula erat, ne duos
filios crederemus, ait: Quia prior me erat. Nam ſi,
factus eſt, ad diuinam generationem retuliſſet, quid
opus fuerat vt adhuc adderet tertium, atque itera- E
ret quod ſupra dixerat? Sed quia ante de incarnatio-
ne tantum dixerat: Poſt me venit vir, qui ante me
factus eſt, ideo addidit: Quia prior me erat, quoniã
diuinitatis æternitas fuerat exprimenda. Et hæc eſt
cauſa prælationis, vt meritò antelatus videatur, qui
1.Cor.1. proprij patris ſempiterna virtus eſt. Dat tamen in-
tellectus ſpiritalis vbertas, vt excurrere & euagari
ad concludendos libeat Arrianos, qui volunt factũ
hoc loco non ad virum, ſed ad diuinitatem referre.
Quid eſt enim tenere quod poſſint, cùm dixerit Ba-
ptiſta: Poſt me venit, qui ante me factus eſt, hoc eſt, F
ſupra meritum meum factus, ſupra meam gratiam:
tempore carnis poſterior, diuinitatis honore vene-
rabilis. Poſt me enim venit, temporis eſt: prior me
erat, æternitatis: ante me factus eſt, honoris eſt, quia
etiam incarnationis myſterium ſupra humanam eſt
gratiam. Denique in inferioribus, quid ſuprà con-
texuiſſet, expreſſit, dicens: Poſt me venit vir, cuius
non ſum dignus calceamenta portare. Præſtantiam

A vtique dignitatis, non æternitatem diuinæ genera-
tionis exponens. Quod eo vſque ad incarnationem
pertinet, vt typum in hominibus myſticè calcea-
mẽta antè præmiſerit. Lege enim proximo deſun-
cti, vel fratri copula deferebatur eius vxoris, vt ſemẽ
fratris vel proximi reſuſcitaret. Vnde quod Ruth, *Ruth.2.*
licet illa alienigena, tamen quia maritum habuerat
ex Iudæis, qui reliquerat ſuperſtitem proximum,
eámque colligentem manipulos ſuæ meſſis, quibus
alebat & ſocrum, Booz vidit & amauit, nõ aliter eã
accepit vxorem, niſi calceamentum eius antè ſol-
B uiſſet, cui vxor debebatur ex lege. Hiſtoria ſimplex,
ſed alta myſteria: aliud enim gerebatur, aliud figura-
batur. Nam ſi ſecundum literam ſenſum torquea-
mus, propè quidam pudor eſt, & horror in verbo
eſt, ſi ad commixtionis corporeæ conſuetudinem
ſententiam intellectúmque referamus. Deſignaba-
tur autem futurus ex Iudæis, ex quibus Chriſtus ſe-
cundum carnem, qui proximi ſui, hoc eſt, populi
mortui ſemen, doctrinæ cœleſtis ſemine reſuſcita-
ret, cui calceamentum nuptiale eccleſiæ copulandæ
præſcripta legis ſpiritalia deferebant. Non Moyſes
C ſponſus. Illi enim dicitur: Solue calceamentum pe-
dum tuorum, vt Domino ſuo cedat. Non Ieſus Na-
ue filius ſponſus. Nam & ipſi dicitur: Solue calcea- *Exod.3.*
mentum pedum tuorum, ne ex ſimilitudine nomi-
nis ſponſus eccleſiæ crederetur. Non alius ſponſus, *Ioſue 5.*
ſed ſolus Chriſtus, & ſponſus de quo dixit Ioannes: *Ioan.3.*
Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Illis igitur calcea-
mentum ſoluitur, huic ſolui non poteſt, ſicut dixit
Ioannes: Non ſum dignus ſoluere corrigiam cal- *Ioan.1.*
ceamenti eius. Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, cui
illa veniens ex gentibus ſponſa, ante inops atque ie-
D iuna, ſed iam Chriſti meſſe diues, nubat: quæ ma-
nipulos fœcundæ ſegetis verbíque reliquias gre-
mio legat mentis interno, vt exhauſtam illam vi-
duam morte filij, atq; inopem defuncti populi ma-
trem nouis paſcat alimentis, non relinquens deſti-
tutam viduam, & nouos quærens. Solus ergo Chri-
ſtus eſt ſponſus, qui nec ſynagogæ ipſi manipulos
ſuæ meſſis inuidebat. Vtinam ſeipſam non exclude-
ret. Habuit quos per ſe colligeret, ſed quia ſponſus
eius eſt mortuus, quaſi filio egena defuncto, per ec-
E cleſiam manipulos quibus viueret colligebat, quos
venientes in exultatione portabunt, ſicut ſcriptum
eſt: Venientes autem venient in exultatione, tollen- *Pſalm.125.*
tes manipulos ſuos. Quis enim ſibi alius ſpõſam au-
deat eccleſiam vindicare, quàm à Libano vnus &
ſolus vocauit, dicens: Ades huc à Libano ſpõſa, ades
huc à Libano? Aut de quo alio potuit eccleſia dice- *Cant.4.*
re: Fauces eius dulcedines: & totus deſiderium? Et *Cant.5.*
quia de calceamẽto pedum tractatũ ſumpſimus, cui
alij niſi verbo Dei incarnato conuenit dici: Crura
eius columnæ marmoreæ fundatæ ſuper baſes au-
F reas? Solus enim Chriſtus inambulat animis, & gra-
ditur in mente ſanctorũ, in quibus velut aureis baſi-
bus fundamentíſque precioſis ſolidata veſtigia ver-
bi cœleſtis hæſerunt. Claret igitur hinc & virum &
typum ad incarnationis ſpectare myſterium, non
ad ſubſtantiam diuinitatis, ſed ad incarnationem.
Sæpe nonnunquam etiam ad cauſam pertinet, cùm
dicitur factus. Nam ſi ad diuinitatem refers: ergo
& in opprobrium Deus factus eſt. Sic enim habes:

Pſalm.88. Tu autem repuliſti,& ad nihilum redegiſti,diſpuliſti
Chriſtum tuum.Er infra : Factus eſt in opprobrium
vicinis ſuis.Er vicinis,inquit, non ciuibus , non do-
meſticis, non adhærentibus: Quoniam qui adhæret
1.Cor.6. Domino,vnus ſpiritus eſt. Qui vicinus eſt, non ad-
hæret.Factus eſt in opprobrium, quia crux Domini
1.Cor.1. Iudæis ſcandalum,Græcis ſtultiria. Nam ſapiẽtibus
per eandem crucem excelſior factus eſt cœlis , ex-
celſior angelis,& melioris teſtamenti factus eſt ſpō-
ſor ipſe qui erat prioris.Vide quàm non refugiā iſta,
vt etiam congeram. Sed quomodo factus ſir conſi-
Hebr.1. dera : primum quòd purificatione facta conſedit in
dextera magnitudinis in excelſis , tanto melior fa-
ctus angelis. Vbi purificatio hoſtia , vbi hoſtia cor-
Hebr.7. pus, vbi corpus oblatio , vbi munus oblationis : ibi
ſacrificium paſſionis. Deinde ſponſor melioris te-
ſtamenti. Vbi teſtamentum , mors neceſſe eſt præ-
Hebr. 9. cedat teſtatoris , ſicur ſubter eſt ſcriptum. Mors au-
tem non ad diuinitatis æternitatem,ſed ad fragilita-
tem refertur humanam.Excelſiot quoque cœlis fa-
ctus quomodo ſit oſtenditur.Immaculatus, inquit,
Hebr.7. ſegregatus à peccatoribus , & excelſior cœlis fa-
ctus,qui non habet quotidie neceſſitatem , ſicut ſa-
cerdotes prius pro ſuis delictis hoſtiam offerre , de-
inde pro populi.Hoc enim fecit ſemel ſe offerendo,
ſicut ſcriptum eſt.Nemo excelſior factusdicitur,ni-
ſi qui in aliquo fuerit humilior. In eo igitur excelſiẽ-
tior factus eſt , ſedendo ad dexteram patris , in quo
ſe minor angelis factus obtulit paſſioni. Poſtremò
Philip.2. ipſe Apoſtolus ad Philippenſes ait quod in ſimilitu-
dinem hominis factus eſt,ſpecie inuentus vt homo,
humiliauit ſemetipſum , factus obediens vſque ad
mortem. Vide vbi factus ſit:in ſimilitudine, inquit,
hominis , non in poreſtate Dei : & factus obediens
vſque ad mortem , vt obedientiam quidem homi-
nis habuerit , regnum diuinitatis. Quantis igitur
adhuc vtemur exemplis ad incarnationem vel ali-
quid referendum eſſe quod factus eſt. Quod autem
Pſalm.148. & factum eſt,idem eſt & creatum. Dixit enim,& fa-
cta ſunt:mandauit,& creata ſunt. Creatum quoque
ſupra oſtendimus in libro primo de incarnatione
dictum videri. Ipſe etiam apoſtolus aſſerendo ſer-
uiendum non eſſe creaturæ , ſignificauit ex Deo fi-
lium non creatum eſſe , ſed genitum : tamen etiam
alibi vt manifeſtaret quomodo in Salomone ſit le-
Prouerb. 8. ctum , Dominus creauit me : quid in Chriſto crea-
Hebr.2. tum eſſet,oſtendit.Itaque totius ſeriẽ capitis recen-
ſeamus.Sic enim haber : Ergo quia filii participes
ſunt ſanguinis &carnis,& ipſe ſimiliter particeps fa-
ctus eſt eorundem, vt per mortem deſtrueret hunc,
qui mortishabebat imperium.Quis ergo eſt qui nos
participes ſuæ voluit eſſe carnis & ſanguinis? vtique
Dei filius. Quomodo niſi per carnem particeps fa-
ctus eſt noſter,aut per quam, niſi per corporis mor-
tem, mortis vincula diſſoluit ? Morti enim mors fa-
cta eſt ſuſceptio mortis in Chriſto.Ergo de incarna-
tione propoſuit. Videamus ſequentia. Nec enim
Ibidem ſtatim angelos,inquit,aſſumpſit,ſed ſemen Abrahę,
vnde habuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſeri-
cors fieret & fidelis princeps ſacerdos à Deo,vt ex-
piaret peccata populi. In quo enim paſſus eſt ipſe &
Hebr.3. tentatus , poteſt & tentatos iuuare. Propter quod
fratres ſanctiſſimi vocationis cœleſtis participes in-
G tuemini Apoſtolum & principem ſacerdotum con-
feſſionis noſtræ Ieſum fidelem eſſe creatori ſuo , ſi-
cut Moyſes in domo eius aſſerit. Hæc nempe verba
ſunt Apoſtoli. Videtis in quo creatum dicat,in quo
aſſumpſit,inquit,ſemẽ Abrahæ: corporalem vtique *Hebr. 2.*
generationem aſſerit. In quo autem niſi in corpore
expiauit populi peccata?In quo paſſuseſt niſi in cor-
pore ? ſicut & ſupra diximus : Chriſto paſſo ſecun-
dum carnem.In quo ſacerdos,niſi in eo quod ſacer-
dotali aſſumpſit ex genere?Et ſacerdosenim aliquid *Hebr. 9.*
deber offerre, & ſecundum legem in ſancta intrare.
H Per ſanguinem ergo,quia ſanguinem taurorum hir-
corúmque repudiauerat Deus , hunc vtique ſacer-
dotem per ſuum ſanguinem , ſicut legiſti, in ſancta
ſanctorum cœli ſumma penetrantem oportebat in-
trare , vt æterna noſtrorum eſſet ablutio peccato-
rum.Idem ergo ſacerdos,idem & hoſtia,& ſacerdo-
tium , tamen ſacrificium humanæ conditionis offi-
cium eſt.Nam & agnusad immolandum ductus eſt,
& ſacerdos erat ſecundum ordinem Melchiſedech.
Nemo igitur vbi ordinem cernit humanæ condi-
I tionis,ibi ius diuinitatis adſcribat. Nam & illũ Mel-
chiſedech per quem Abraham hoſtias ſuas obtulit, *Heb.7.*
non angelum vtique ſecundum Iudaica ludibria in-
telligit eccleſia , ſed virum ſanctum , ac ſacerdotem
Dei,qui typum gerens Domini, & ſine patre , & ſi-
ne matre , & ſine generationis enarratione , & ſine
initio, & ſine fine deſcribitur , vt oſtenderet ſempi-
ternum filium Dei in hunc mundum eſſe vẽturum,
qui & ſine patre ſecundum incarnationem natus
eſt,& ſine matre ſecundum diuinam generationem,
& ſine enarratione generationis , quia ſcriptum eſt:
Generationem autem eius quis enarrabit? Ergo il- *Eſaia 53.*
K lum Melchiſedech in Chriſti typo ſacerdotem Dei
accipimus. Sed illum in typo,hũc in veritate,typus
autem vmbra eſt veritatis. Illum in nomine vnius
ciuitatis , hunc regem in reconciliationem totius
mundi:quia ſcriptum eſt: Deus erat in Chriſto mũ- *2. Cor. 5.*
dum reconcilians ſibi,hoc eſt,ſempiterna diuinitas.
Aut ſi pater in filio,ſicut filius in patre,& ſubſtantiæ
vtique & operationis vnitas non negatur. Quomo-
do autem negare meritò poſſunt etiā ſi velint , cùm
ſcriptum ſit: Pater autem in me manens , ipſe loqui- *Ioan.14.*
tur,& opera quæ ego facio ipſe facit ? Non dixit , &
L ipſe facit , ne ſimilitudinem magis quàm vnitatem
operis æſtimares.Sed dicendo , quæ ego facio , ipſe
facit : manifeſtum reliquit quòd vnũ opus patris &
filij credere debeamus. Denique vbi ſimilitudinem
operum, non vnitatem voluit intelligi. Qui credit, *Ibidem.*
inquit,in me: opera quæ ego facio,& ipſe faciet. Be-
ne hic interponendo,&,ſimilitudinem nobis dona-
uit , vbi vnitatem naturalem negauit. Vnum eſt igi-
tur opus patris & filij,etiam ſi non placet Arrianis.

M *Quod patris & filij vnum ſit regnum,& non diuiſum, ſicut Arriana ſæuitas aſſerit.*

CAP. VI.

QVæro autem quomodo regnum velint patris
& filij eſſe diuiſum , cùm Dominus dixerit, vt
ſupra oſtendimus : Omne regnum inter ſe diuiſum, *Matth.12.*
facilè deſtruetur. Et ideò ad excludendum Arria-
næ ſacrilegium ſæuitatis , vnum imperium patris & *2.Petri 1.*
filij,

filij, etiam Petrus ſanctus aſſeruit, dicens: Qua-
propter ſatiſagite fratres certam vocationem & col-
lectionem facere. Hæc enim facientes non errabi-
tis. Sic enim abundantius miniſtrabitur introitus in
æternum imperium Dei & Domini noſtri conſer-
uatoris Ieſu Chriſti. Aut ſi quis de Chriſti tantum
imperio dictum putat, & hoc ideo ſic accipit, vt
patrem filiúmque poteſtate ſecernat, is tamen &
regnum filij fatebitur, & æternum. Itaque non ſo-
lùm duo inducent regna diuiſa, vt obnoxia ſint de-
fectui, ſed etiam cùm regna comparabilia nulla ſint
Dei regno, quod filij eſſe etiam ſi velint negare, B
non poſſunt: aut contra ſuam ſententiam ridebunt,
vt idem patris & filij regnum eſſe fateantur. Aut,
quod ſacrilegium eſt dicere: Ius patri regni minoris
adſcribent. Aut, quod contrarium eſt, quem mino-
rem diuinitate impiè memorant, eius regnum fate-
buntur æquale. Sed hoc non quadrat, non cõgruit,
non cohæret. Dicant igitur vnum eſſe regnum, ſicut
nos dicimus & probamus. Probamus autem non
noſtris, ſed cœleſtibus teſtimoniis. Primum enim e-
tiam aliis exemplis diſce regnum cœlorum regnum
Marc. 9. filij eſſe. Ipſe enim dixit: Amẽ amen dico vobis, quo
niam ſunt aliqui de iſtis aſtantibus, qui non guſta-
bunt mortem, donec videant filiũ hominis venien-
tem in regnũ ſuum. Dubitari ergo non poteſt quòd
ſit regnum filij Dei, ſed accipe ipſum eſſe regnum fi-
Matth. 16. lij quod patris eſt. Amen dico vobis, quòd ſunt qui-
dam circũſtantium, qui non guſtabunt mortem, do-
nec videant regoum Dei venientis in virtute. Eo e-
nim vſque regnum eſt, vt vnum ſit præmium. Idem
hæres, eadem merita, idem ſponſor, quomodo non
idem regnũ, cùm præſertim ipſe de ſe filius dixerit:
Tũc iuſti fulgebũt ſicut ſol in regno patris ſui? Quòd
Ibidem 13. enim patris eſt per maieſtatis proprietatem, id etiã
filij eſt per eiuſdem claritudinis vnitatem. Ergo &
patris regnum ſcriptura dixit, & filij. Accipe nunc
quod vbi regnum Dei dicit, nec patris nec filij ſepa-
rat poteſtatem, quia & patris vnum & filij regnum
Luca 13. vno Dei nomine comprehendit, ſicut habes: Cùm
videritis Abrahã, Iſaac, & Iacob, & omnes prophe-
tas in regno Dei. An negamus in regno filij prophe-
Ibidem 23. tas eſſe, cùm & latroni dicenti: Memento mei cùm
veneris in regnũ tuum: reſpõderit Dominus: Amẽ
amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo? Aut
quid eſt eſſe in regno oei, niſi æternam neſcire mor-
tem. Qui autem neſciunt æternam mortem, vident
filium hominis venientem in regnũ ſuum. Quomo-
do ergo poteſt nõ in poteſtate habere quod donat,
Mat. 16. dicens: Tibi dabo claues regni cœlorum? Et videto
diſtãtiam. Seruus aperit, Dominus largitur. Iſte per
ſe, ille per Chriſtum. Famulus claues accipit, Domi-
nus ordinat poteſtates. Aliud ius donantis, aliud di-
ſpenſantis obſequium eſt. Accipe adhuc vnum re-
gnum, vnum imperium eſſe patris & filij. Habes ad
Timotheum: Paulus apoſtolus Ieſu Chriſti ſecundũ
imperium Dei ſaluatoris noſtri, & Ieſu Chriſti ſpei
noſtræ. Vnum igitur patris & filij regnum euiden-
Ephes. 5. ter eſt declaratum, ſicut & Apoſtolus Paulus aſſer-
uit, dicens: Hoc autem ſcitote, quod omnis impu-
dicus, aut immũdus, aut auar*, quod eſt idololatria,
non habet hæreditatẽ in regno Chriſti & Dei. Ergo
vnum regnum, & vna diuinitas. Vnam diuinitatem

A lex probauit, quæ dicit vnum Deũ. Probauit & A-
poſtolus dicendo de Chriſto: In quo habitat omnis *Coloſſ. 2.*
plenitudo diuinitatis corporaliter. Si enim iuxta
Apoſtolum, plenitudo omnis corporaliter diuinita-
tis in Chriſto eſt, aut vnius diuinitatis patrem & fi-
lium fatebuntur: aut ſi patris & filij diuinitatem cu-
piunt ſeparare, cùm omnem plenitudinem diuinita-
tis corporaliter filius habeat, quid eſt quod patri æ-
ſtimant amplius adſcribendum, cùm amplius nihil
ſit plenitudine, & plenitudo perfectio ſit? Ergo vna
diuinitas.

Quòd vna ſit maieſtas, & vna gloria, vna quoque ſubſtantia patris & filij, cum redargutione Arrianorum. Et quemadmodum fraudem eorum cauere debeamus.

CAPVT VII.

IMaginem autem vnam & ſimilitudinem vnam
ſupra diximus. Supereſt vt vnius quoque maie-
ſtatis patrem filiúmque doceamus. Nec longe abe-
rit. Cùm enim ipſe dixerit de ſe filius: Cum autem
C venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes an- *Matth. 25.*
geli cum eo, tũc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ.
Ecce filij expreſſa eſt maieſtas. Quid ei deeſt, cuius
increatã maieſtatem negare non poſſunt? Eſt ergo
filij maieſtas. Accipiant nunc, vt dubitare non poſ-
ſint, quod patris & filij vna maieſtas ſit. Ipſe Domi-
nus dixit: Nam qui me erubuerit & meos ſermo- *Luca 9.*
nes, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in
maieſtate ſua, & patris, & ſanctorũ angelorum. Quid
eſt: Et ſanctorum angelorum, niſi quod honorantur
& ſerui Domini: dignitatem ſuam ergo ad filium &
patrem retulit, non vt angeli habeant cum patre &
D filio æquale conſortium, ſed vt præeminẽtem gloriã
Dei cernant. Neqoe enim ſuam maieſtatem angeli
habent: ſicut lectum eſt de filio: Cùm ſederit in ſe-
de maieſtatis ſuæ: ſed aſſiſtunt vt patris & filij glo-
riam videant quibus aut poſſunt aut merentur aſpe-
ctibus. Denique ipſa ſe explanant verba diuina, vt
intelligas illam gloriam & patris & filij cum angelis
non eſſe communem. Sic enim habes: Cùm autem *Matth. 25.*
venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes an-
geli cum eo. Et vt doceret vnam maieſtatem & vnã
gloriã eſſe patris & ſuam, ipſe in alio libro ait: Et fi-
E lius hominis confundet eum, cùm venerit in gloria
patris ſui cum angelis ſanctis. Illi in obſequio, hic in
gloria. Illi in comitatu, iſte in ſuggeſtu. Illi ſtant,
hic ſedet, Vt verbo tamen vſus vtamur humani, hic
iudicat, hi miniſtrant. Diuinæ autem non præmiſit
maieſtatem patris, & ſubdidit ſuam & angelorũ, ne
de ſuperioribus ad inferiora feciſſe graduum quen-
dam ordinem videretur. Sed quia pater inferior vi-
deri nõ poterat, præmiſit maieſtatem ſuam, & addi-
dit patris & angelorum, ne ſe medium inter patrem
F & angelos oominãdo, aut ab angelis ad patrẽ per ſui
quoque incrementa feciſſe quendã videretur aſcẽ-
ſum, aut à patre rurſus ad angelos per ordinem cum
ſui etiam deminutione crederetur fuiſſe deſcenſum.
Nam nos qui vnã diuinitatem patris & filij confite-
mur: diuerſum, vt Arriani, ordinẽ non putamus. De
ſubſtãtia autem imperator Auguſte quid loquar? V-
nius filiũ cũ patre eſſe ſubſtãtiæ cùm imaginẽ patris
ternæ ſubſtantię filium legimus, vt in nullo ſecundũ

diuinitatem à patre intelligas diſcrepare. Iuxta hanc imaginem dixit: Omnia quæ pater habet, mea ſunt: *Ioan.16.* ergo nec ſubſtantiam in Deo poſſumus denegare. Neque enim inſubſtantiuus eſt qui aliis dedit habere ſubſtantiam, licet alia ſit ſubſtantia Dei, alia creaturæ. Non poteſt inſubſtantiuus filius Dei eſſe, per quem cuncta ſubſiſtunt. *Pſalm.138.* Et ideo ait: Non eſt abſcōditum os meum quę feciſti in abſcondito, & ſubſtãtia mea in inferioribus terræ. Virtuti enim & diuinitati, ea quæ ante conſtitutionem mundi, vel in perſpicabili maieſtate ſunt geſta, abſcondita eſſe non poterant. Legimus ergo ſubſtantiã. Sed dices de in- H carnatione dictam eſſe ſubſtantiam. Interim nomẽ ſubſtantiæ lectum probaui, & lectum non pro patrimonio, vt dicitis. Iam, ſi placet, accipiamus ſecundũ myſterium in inferioribus Chriſti fuiſſe ſubſtantiam. Etenim vt defunctorum animas in ſui corporis anima liberaret, vincula mortis ſolueret, peccata donaret, operatus eſt in inferno, & tamen quid obſtat quo minus illam diuinam intelligas ſubſtãtiam, cùm Deus ita vbique ſit, vt ei dictum ſit: *Ibidem.* Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero ad infernum, ades. Denique ad ſubſtantiam diuinam deriuan- I dam eſſe intellectum, ſequentibus declarauit, dicẽs: Inoperatum meum viderunt oculi tui, eo quod *Ibidem.* non operis factura ſit filius, ſed verbum genitum poteſtatis æternæ, ἀκατέργαστον enim dixit, hoc eſt, inoperatum atque increatum verbum ſine alicuius creaturæ teſtimonio ex patre natum, & tamen abũdantius aliis ad ſubſtantiam teſtimoniis. Sit iſta hoc loco ſubſtantia corporalis, dummodo non opus Dei filium, ſed inoperatam eius diuinitatem & ipſe fatearis. Scio autem aliquos dicere inoperatum eſſe etiam incarnationis myſterium, quod non ſit virilis K copulæ vſu operatum, quòd partus eſt virginis. Si ergo plerique hoc loco nec Mariæ partum opus eſſe dixerunt, tu Arriane opus putas eſſe Dei verbum? At hic tantum ſubſtantiam legimus. Nónne & alibi dixit: Portæ effractæ ſunt, montes ceciderunt, & reuelata eſt ſubſtantia: numquid hic & creatura ſignificatur? Solent enim aliqui dicere pecuniariam eſſe ſubſtantiam. Ergo ſi ad hunc ſenſum refers, ideo ceciderunt montes, vt pecuniarium patrimoniũ cerneretur. Sed ſi meminerimus qui montes ceciderint: *Matth.21.* L illi vtique de quibus dictum eſt, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, tollere, & iactare in mare. Montes ergo ſunt altitudines ſe extollentes. Denique in Græco, regna ceciderũt, habetur. Quæ regna, niſi ſatanæ, de quo dixit Dominus: *Ibidem 12.* Quomodo ſtabit regnum ipſius? Ipſos ergo legimus montes, quæ regna ſunt diaboli. Ideóque iſtis cadentibus regnis de corde fidelium, reuelatum eſt paternæ Dei filium Chriſtum eſſe ſubſtantiæ. Qui ſunt etiam illi ipſi montes ærei, de quorum medio quatuor currus procedunt? Aduertimus altitudinem illam, & extollentem ſe aduerſus ſcien- M tiam Dei, verbo Domini corruiſſe, cùm diceret Dei filius: *Marc.1.* Obmoteſce, & exi immunde ſpiritus. De quo & in propheta dixit: *Hierem.51.* Ecce ego ad te mons corrupte. Iſti ergo ceciderunt montes, & reuelatum eſt quòd eſſet in Chriſto diuina ſubſtantia, dicentibus iis qui viderunt: *Luc.4.* Verè filius Dei eſt. Non enim humana, ſed diuina poteſtate dæmoniis imperabat.

G Hieremias quoque dicit: Super montes accipite luctum, & ſuper ſemitas deſertas planctum, *Hier.9.* quia defecerunt eo quòd non ſint homines, non acceperunt vocem ſubſtantiæ, à volatilibus vſque ad iumenta expauerunt & perierunt. Nec præterit etiam alibi cùm fragilitates exponeret conditionis humanæ, vt ſuſceptam à ſe infirmitatẽ carnis, & affectum noſtræ mentis oſtenderet, dixiſſe Domino per Prophetam: Memento Domine quę eſt ſubſtantia mea. *Pſal.88.* Quod in natura fragilitatis humanæ Dei filius loquebatur, de quo ſuprà, vt incarnationis myſterium H reuelaret, ait: Tu verò repuliſti Domine, & pro nihilo *Ibidem.* diſpuliſti Chriſtum tuum, euertiſti teſtamentum ſerui tui, prophanaſti in terra ſanctitatem eius. In quo vtique ſeruum dixit niſi in carne, quod non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, *Philip.2.* ſed ſemetipſum exinaniuit ſerui formam accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & ſpecie inuentus vt homo? Mea ergo ſuſceptione ſeruus, ſua Dominus poteſtate eſt. Quid illud quod habes: Quoniam qui ſtetit in ſubſtantia Domini. *Hierem.23.* Et alibi: Et ſi ſtetiſſent in ſubſtantia mea & audiſſent verba mea, & ſi docuiſ- I ſent verba mea, & ſi docuiſſent plebem meam, auertiſſem eos à nequitiis & conuentionibus ſuis? Quomodo negant Dei eſſe ſubſtãtiam, quomodo verbũ ſubſtantiæ, quod creberrimum in ſcripturis eſt, putant eſſe vitandum, cùm ipſi ex alia ſubſtantia hoc eſt, ἑτερούσιον dicendo filium, ſubſtantiã tamen in Deo eſſe non abnuant? Non igitur verbũ, ſed vim verbi fugiunt, quia nolunt verũ eſſe Dei filium. Nam licet humano verbo nõ poſſit diuinæ generationis ſeries cõprehendi, tamen iudicarũt patres fidem ſuam tali proprie contra ἑτερούσιον ſermone ſignandam, autho- K ritatem ſequuti prophetæ, qui ait: Qui ſtetit in ſubſtantia Dei, & vidit verbum eius. Secundũ impietatem igitur ſuam poſitum ſubſtantiæ verbũ recipiunt Arriani. Secũdum pietatem autem fidelium cõprobatum repudiant & refutant. Nã quid eſt aliud, cur homouſion patri nolint filium dici, niſi quia nolunt verum Dei filium cõfiteri? ſicut author ipſorum Euſebius Nicomedienſis epiſtola ſua prodidit, dicens: Si verum, inquit, Dei filium & increatum dicimus, homouſion cum patre incipimus cõfiteri. Hæc cùm lecta eſſet epiſtola in concilio Nicęno, hoc verbum L in tractatu fidei poſuerunt patres, quod viderũt aduerſariis eſſe formidini, vt tanquam euaginato ab ipſis gladio, ipſorum nefandæ caput hæreſis amputarent. Fruſtra autem verbum iſtud propter Sabellianos declinare ſe dicunt, & in eo ſuam imperitiam produnt. Homouſion enim aliud alij, non ipſum eſt ſibi. Rectè ergo homouſion patri filium dicimus, quia verbo eo & perſonarum diſtinctio, & naturæ vnitas ſignificatur. An negare poſſunt ouſian lectam, cùm & panem ἐπιούσιον Dominus dixerit: Et Moyſes ſcripſerit, ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος. Aut M quid eſt ouſia, vel vnde dicta, niſi ouſia quod ſemper maneat? Cui enim eſſe eſt ſemper, Deus eſt: & ideo manens ſemper, ouſia dicitur diuina, & propterea ἐπιούσιος panis, quod ex verbi ſubſtantia, ſubſtantiam virtutis manentis cordi & animæ ſubminiſtret. *Pſalm.103.* Scriptum eſt enim: Et panis confirmat cor hominis. *Apocal.5.* Seruemus igitur præcepta maiorum, nec hæreditaria ſignacula auſi rudis temeritate violemus.

Libtum

Librũ ſignatũ illũ propbeticũ non ſeniores,non po- A
teſtates,non angeli,non archãgeli aperire auſi ſunt,
ſoli Chriſto explanandi eius prærogatiua eſt ſerua-
ta. Librum ſacerdotalem quis noſtrûm deſignare
audeat,ſignatum à confeſſoribus, & multorum iam
martyrio conſecratum? Quem qui deſignare coacti
ſunt,poſtea tamen damnata fraude ſignarunt. Qui
violare non auſi ſunt, confeſſores & martyres exti-
terunt.Quomodo fidem eorum poſſumus denega-
re,quorum victoriam prædicamus? Nemo metuat,
nemo formidet,plus confert fidelibus qui minatur.
Venenatæ ſunt blanditiæ perfidorum,tunc cauen- B
dæ,cùm id quod negant, prædicare ſe ſimulant.Sic
decepti ſunt & antè qui facilè crediderunt, vt ibi
perfidiæ laqueos inciderent, vbi fidem eſſe crede-
bant. Qui dicit, inquiunt, Chriſtum creaturam ſe-
cundum cęteras creaturas,anathema ſit. Audierunt
Prouerb.14. ſimplices & crediderunt: Innocens enim(ſicut ſcri-
ptum eſt)credit omni verbo. Audierũt ergo & cre-
diderunt,primo decepti ſono: ac velut aues intenti
ad eſcam fidei,extentum ſibi laqueum non cauerũt.
Matth.10. Ita dum fidem ſequuntur, hamum nefandæ fraudis C
attrectauerunt. Et ideò: Eſtote, inquit, aſtuti ſicut
ſerpentes,& ſimplices ſicut colũbæ: præmittitur a-
ſtutia, vt ſit tuta ſimplicitas. Sunt enim ſerpentes
euangelici,qui exuunt veterem vſum:vt induãt no-
Coloſ.3. uos mores,ſicut ſcriptum eſt: Expoliantes veterem
hominem cum actibus ſuis,& induentes nouum ſe-
cundum imaginem eius qui creauit eum. Diſcamus
ergo depoſitis vetuſti hominis exuuiis, euãgelicorũ
ſerpentium vias,vt more ſerpentium ſeruare caput,
fraudem cauere nouerimus. Satis fuerat dicere:Qui
dicit creaturã Chriſtũ,anathema ſit. Cur bonæ cõ- D
feſſioni Arriane venena permiſces, vt totũ corpus
contamines? Addẽdo enim ſecundũ cęteras creatu-
ras, non creaturã Chriſtũ negas, ſed creaturã dicis
eſſe. Diſſimilẽ creaturã enim dicis,etſi præſtantiorẽ
cęteris aſſeras creaturis. Deniq; Arrius huius impie-
tatis magiſter Dei filium creaturam dixit eſſe perfe-
ctam,ſed non ſicut cæteras creaturas. Vides igitur
hæreditario patris veſtri vos vſos eſſe ſermone. Sat
eſt creaturam negare,quid opus fuit addere, ſed nõ
ſicut cæteras creaturas? Recide quod putruit,ne ſer-
pat cõtagio,venenum habet, mortem affert. Dein- E
de dicis interdum Deum Chriſtum,ſed ita dic Deũ,
1.Cor.8. vt Deum verum, vt plenitudinem ei paternæ diui-
nitatis aſſignes. Sunt enim qui dicantur dij, ſiue in
cœlo,ſiue in terra. Non enim perfunctoriè nuncu-
pandus Deus,ſed ita vt eandem diuinitatem prædi-
ces in filio quam pater habet,ſicut ſcriptũ eſt: Sicut
enim pater vitam habet in ſemetipſo, ſic dedit & fi-
Ioan.5. lio vitam habere in ſemetipſo. Dedit vtique quaſi
filio per generationẽ, non quaſi inopi per gratiã &
poteſtatem. Dedit ei iudicium facere,quia filius ho-
Ibidem. minis eſt. Vide quid addidit, ne tu calumnieris ex F
verbo. Filium hominis legis,& accipientem arguis.
Negas ergo Deum,ſi non omnia filio quę Dei ſunt,
deferũtur. Cum enim dixerit: Omnia quæ pater ha-
Ioan.16. bet,mea ſunt: cur tu non omnia quæ diuinæ naturæ
ſunt,etiam in filio confiteris? Nam qui dicit: Omnia

A quæ pater habet, mea ſunt: quid excipit quod non
habet? Quid eſt quod, ιματικῶς quam fideli magis
ſermone commemores,quod mortuos reſuſcitaue-
rit,maria pede tranſierit,infirmitates hominum cu-
rauerit? Hæc etiã ſeruulis ſuis præſtitit. Plus iſta mi-
ror in hominibus,quòd tantam dederit poteſtatem *Matth.9.*
hominibus. Aliquid de Chriſto audire deſidero,
quod ſpeciale ſit Chriſti, quod cum iis quæ creata
ſunt,non poſsit eſſe cõmune. Quia genitus qui vni-
cus eſt Dei filius,quia Deus verus ex Deo vero,quia
ad dexteram patris ſedet,vbique lego conſeſſum pa
B tris & filij,ſemper ad dexteram filius ſedet. Nũquid
melior filius patre? Non hoc dicimus. Sed charitas
Dei honorat,humana iniquitas derogat. Sciuit pa-
ter ſerendas eſſe de filio quæſtiones, præbuit nobis
quod ſequeremur pietatis exemplum,ne filio dero-
gemus. Vno tamen loco ſtantem ad dexteram Dei
Ieſum,Stephanus vidiſſe dixit. Et hoc diſce, ne quã
hinc moueas quęſtionem. Cur enim vbique ad dex- *Act.7.*
teram ſedere oſtenditur, vno legitur in loco ſtare?
Sedet quaſi iudex viuorum & mortuorum,ſtat qua-
C ſi aduocatus ſuorum. Stabat ergo quaſi ſacerdos,
quando patri hoſtiam boni martyris offerebat, ſta-
bat quaſi bono luctatori brauiũ tanti præſul certa-
minis redditurus. Accipe & tu ſpiritum Dei, vt iſta
diſtinguas,ſicut accepit & Stephanus, & dicas ſicut
dixit & martyr: Ecce video cœlos apertos,& filium
hominis ſtãtem ad dexteram Dei. Qui cœlos aper-
tos habet,Ieſum ad dexteram Dei cernit. Qui clau-
ſos oculos habet mẽtis, Ieſum ad dexteram Dei nõ
videt. Cõfiteamur ergo Ieſum ad dexteram, vt cœ-
lum nobis aperiatur. Claudunt ſibi cœlum,qui ali-
D ter confitentur. Quod ſi qui obiiciunt quod filius *Ibidem.*
ſtabat,oſtendant hoc loco quod pater ſedebat. Nã
licet filiũ hominis ſtare dixerit,tamen hoc loco nec
patrem ſedere memorauit. Vt autem euidentius co-
gnoſceretur nulla eſſe ſtantis iniuria,ſed poteſtas,fi-
lium Stephanus obſecrat,vt ſe amplius commẽda-
ret patri,dicens: Domine Ieſu,recipe ſpiritum meũ.
Et vt eandem patris & filij poteſtatem eſſe oſtende-
ret, repetiuit, dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc
peccatum. Hoc Dominus in paſsione propria quaſi
filius hominis patri dicit. Hoc & Stephanus filium
E Dei in ſuo martyrio deprecatur: cùm eadem gratia
à patre filióque depoſcitur, eadem potentia decla-
ratur. Aut ſi volunt Stephanum patri dixiſſe, videãt
quid propria teſtificatione ſignificent. Licet nos iſta
non moueant, aduertant tamen qui totum in litera
conſtituunt,& in ordine, quod filius prius rogatur.
Nos autem & ſecundum eorum interpretationem
oſtendimus vnitatem paternæ maieſtatis & filij. Nã
cùm & pater rogatur & filius: æqualitas precationis, *Ibidem.*
operationis indicat vnitatem. Si autem illis nõ pla-
cet filio dictum: Domine, videmus quod etiam Do-
F minum eum negare conantur. Sed iam quia marty-
ris tanti corona proceſsit, ſtudia certaminis relaxe-
mus,ferias hodierni ſermonis habeamus. Proſequa-
mur ſanctum martyrem laudibus, ſicut poſt magna
decebat certamina, vulneribus quidem aduerſarij
cruentatum,ſed Chriſti præmiis coronatum.

FINIS.

Capitula libri quarti de Fide.

Quod non mirum videatur quòd humanum genus errauerit de filio Dei, cùm & angeli non potuerint myſterium Domini Jeſu Chriſti cognoſcere, niſi per reuelationem, vt ex hoc oſtẽditur, quod dum Domino cælos aſcendente multitudo angelorum triumphali agmine præcurrerent: Tollite portas principes veſtras, &c. Alij ſtupentes dixerunt: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et quomodo nos cælum aſcendere poſſimus. Quomodo etiam portas noſtras Chriſto aperire debeamus. Cap. I.

De confutatione Arrianorum ex ſolutione quæſtionum quas faciunt ex illis verbis Apoſtoli: Omnis viri caput Chriſtus eſt, &c. Et iſtis: Qui autem plantat, et qui rigat, vnum ſunt, Cap. II.

De ſolutione obiectionis Arrianorum ſumptæ ex verbis Domini dicentis: Amen, amen dico vobis, non poteſt filius facere à ſe quicquam niſi quod viderit patrem facientem, cum euidenti et multiplici eorum redargutione. Cap. III.

De ſolutione obiectionum quibus impij hæretici inæqualitatem patris & filij probare contendunt. Cap. IIII.

De ſolutione quæſtionis quam plerique faciunt ex eo quod ſcriptum eſt: Sicut me miſit viuens pater, et ego viuo propter patrem: et qui manducat me, et ipſe viuet propter me. Cap. V.

De ſolutione obiectionis, quam Arriani ſumunt ex hoc quod Dominus dixit: Hæc infirmitas non eſt ad mortem. Cap. VI.

De ſolutione obiectionis quam Arriani ex hoc faciunt, quod à Domino dictum legitur: Ego ſum vitis vera, et pater meus agricola eſt. Cap. VII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM, LIBER IIII.

Quòd non mirum videatur quod humanum genus errauerit de filio Dei, cùm & angeli non potuerint myſterium Domini Ieſu Chriſti cognoſcere, niſi per reuelationem, vt ex hoc oſtenditur quòd dum Domino cælos aſcendente multitudo angelorum triumphali agmine præcurrerent: Tollite portas principes veſtras, &c. Alij ſtupentes dixerũt: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et quomodo nos cælum aſcendere poſſimus. Quomodo etiam portas noſtras Chriſto aperire debeamus.

CAPVT I.

CONSIDERANTI mihi Imperator Auguſte, qua ratione ſic errauerit humanũ genus de Dei filio, pleriquéve in diuerſa ſequerentur, nequaquam ſatis mirum videtur, quod errauit humana ſcientia de ſupernis, ſed quod ſcripturis non detulit obediẽtiam. Quid enim mirum ſi myſterium Dei patris & Domini Ieſu Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, per ſapientiam mundi nõ potuerunt homines cõprehendere, quod nec angeli cognoſcere niſi ex reuelatione potuerunt? Quis enim potuit opinione magis quàm fide ſequi Dominum Ieſum, nunc de cœli altiſſimis inferna penetrantem, nunc ab inferis ad cœleſtia reſurgentem, ſubitò exinanitum vt habitaret in nobis, nec vnquam imminutum, cùm ſemper filius in patre & in filio pater eſſet? Dubitauit in eo ipſe prænuncius, G licet per ſynagogam & typum, & dubitauit ipſe ante Domini faciem deſtinatus. Denique miſsis diſcipulis interrogat? Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Obſtupuerunt & angeli cœleſte myſterium, vnde cùm reſurgeret Dominus, atque illum quem dudum ſecũdum carnem anguſtus ſepulchri locus texerat, reſurgentem ab inferis, cœli alta ſuſtire non poſſent, hæſerunt etiam cœleſtia opinionis incerto. Veniebat enim nouis victor redimitus exuuiis, Dominus in templo ſancto ſuo, præibant angeli & archangeli, mirantes ſpolium ex morte quæſitum. H Et quamuis ſcirẽt nihil Deo accedere † ex carne potuiſſe, quia infra Deum omnia ſunt, tamẽ trophæa crucis, cuius principiũ ſuper humeros eius, & triũphatoris æterni manubias intuẽtes, quaſi eũ quẽ emiſerant, cœli portæ capere non poſſent, licet nũquam eius capiant maieſtatem, maiorem viam quærebant aliquam reuertenti, adeò nihil exinanitus amiſerat, debuit tamen nouo victori nouum iter parari. Semper enim victor & præcelſior æſtimatur. I Sed quia æternæ ſunt iuſtitiæ portæ, eædémque noui & veteris teſtamenti quibus cœlum aperitur, nõ mutantur vtique ſed eleuantur, quia non vnus homo, ſed totus in omnium redemptore mundus intrabat. Tranſlatus erat Enoch, raptus Helias. Sed non eſt ſeruus ſupra dominum. Nullus enim aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo. Nam & Moyſen, licet corpus eius non apparuerit in terris, nuſquam

Coloſ. 2. — *Matth. 11.* — † *externe.* — *Eſa. 9.* — *Matth. 10.* — *Ioan. 3.*

nuſquam tamen in gloria cœleſti legimus,niſi poſt- A
eaquàm Dominus reſurrectionis ſuæ pignore vincula ſoluit inferni,& piorum animas eleuauit. Tráſ-
Geneſ. 1. latus ergo Enoch, raptus Helias, ambo famuli,am-
4. Reg. 2. bo cum corpore,ſed non poſt reſurrectionem, non
cum manubiis mortis & triumpho crucis, viderant
illos angeli. Et ideò Dominum omnium primum
ac ſolum de morte triumphantem venire cernẽtes,
tolli portas principibus imperabant cum admira-
Pſal. 23. tione dicentes: Tollite portas principes veſtras, &
eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ.
Erant tamen & in cœleſtibus qui ſtuperent,qui ad- B
mirarentur nouam pompam, nouam gloriam, & i-
Ibidem. deò requirebant: Quis eſt iſte rex gloriæ? Sed quia
& angeli proceſſus habent ſcientiæ, & capacitatem
profectus habent, habent vtique diſcretionem virtutis atque prudẽtiæ. Solus enim ſine proceſſu eius,
quia in omni perfectione ſemper æternus eſt. Dicebant alij,illi vtique qui affuerant reſurgenti, illi qui
viderant vel iam cognouerant: Dominus fortis &
potens, Dominus potens in prælio. Iterum multitudo angelorum triumphali agmine præcinebant:
Tollite portas principes veſtras,& eleuamini portæ C
æternales,& introibit rex gloriæ. Rurſus alij ſtupẽ-
Eſaia 53. tes dicebant: Quis eſt iſte rex gloriæ? Vidimus eum
non habentem ſpeciem atque decorem. Si ergo ipſe
non eſt, Quis eſt iſte rex gloriæ? Reſpondetur à ſciẽ-
Pſalm. 23. tibus: Dominus virtutum, ipſe eſt rex gloriæ. Ergo
Dominus virtutum ipſe eſt filius. Et quomodo infirmum Arriani dicunt, quem Dominum virtutum
ſicut & patrem credimus? Quomodo Arriani diſcretionem faciunt poteſtatis, cum Dominum ſabaoth
patrem, Dominum ſabaoth filium legerimus? Nam
& hoc ſic poſitum pleríque codices habent, quod D
Dominus ſabaoth ipſe ſit rex gloriæ. Sabaoth autẽ
interpretes alicubi Dominum virtutum, alicubi regem,alicubi omnipotentem interpretati ſunt. Ergo
quoniam qui deſcendit filius eſt, qui aſcendit autẽ
Dominus eſt ſabaoth,omnipotens vtique Dei filius
eſt. Quid igitur agemus? quomodo aſcendemus ad
cœlum? Sunt illic diſpoſitę poteſtates, ordinati principes,qui cœli ianuas ſeruant, qui aſcendentem interrogant. Quis me admittet,niſi omnipotentẽ annunciem Chriſtum? clauſæ ſunt portæ,non cuicunque aperiuntur,non quicunque vult, niſi qui fideli- E
ter credit,ingreditur,cuſtoditur aula imperialis. Sed
eſto,indignus obrepſerit,latuerit principes portarũ
cœleſtium, diſcubuerit in cœna Domini: ingreſſus
Matth. 8. dominus conuiuij,videns non indutum nuptiale fidei veſtimẽtum, proijciet eum in tenebras exteriores,vbi ſit fletus & ſtridor dentium, ſi fidem pacémque non ſeruet. Seruemus igitur nuptiale quod accepimus veſtimentum, nec Chriſto propria denegemus, quem omnipotentem annunciant angeli,
Prophetæ ſignificant, Apoſtoli teſtificantur,ſicut iã
ſuprà oſtendimus. Et fortaſſe non de iſtius tantum- F
modo cœli portis Propheta dixerit quod præteribit: & alios enim cœlos Dei verbum penetrat, de
quibus dictum eſt: Habemus enim ſacerdotem ma-
Hebr. 4. gnum,principem ſacerdotum qui penetrauit cœlos
Ieſum filium Dei. Qui ſunt iſti cœli,niſi & hi de qui-
Pſalm. 18. bus dicit Propheta: Cœli enarrãt gloriam Dei? Stat
A enim Chriſtus ad ianuam mentis tuæ. Audi tu dicẽ- Apoc. 8.
tem: Ecce ſto ad ianuã & pulſo, ſi quis mihi aperuerit, ingrediar ad illum, & cœnabo cum eo,& ipſe
mecum. Et eccleſia Domino dicit: Vox fratris mei Cant. 5.
pulſat ad ianuam. Ergo ſecundum ſuperius exemplũ
non ſolus ſtat, ſed præcedunt eum angeli qui dicũt:
Tollite portas principes veſtras. Quas portas? Illas Pſalm. 23.
vtique de quibus & alibi dicit: Aperite mihi portas Pſalm. 114.
iuſtitiæ. Aperi ergo Chriſto portas tuas vt ingrediatur in te,aperi portas iuſtitiæ,aperi portas pudicitię,
aperi portas fortitudinis atque ſapientiæ. Crede an- Pſal. 29.
B gelis dicentibus: Et eleuamini portæ æternales, vt
introeat in te rex glorię, Dominus ſabaoth. Porta tua
vocis fidelis canora confeſſio eſt, porta tua oſtium
verbi eſt,quam ſibi Apoſtolus optat aperiri,dicens: Coloſ. 4.
Vt aperiatur mihi oſtium verbi ad eloquẽdum myſterium Chriſti. Aperiatur igitur Chriſto porta tua,
nec ſolum aperiatur,ſed etiam eleuetur, ſi tamen æ- Pſalm. 23.
ternalis eſt non caduca. Scriptum eſt enim: Et ele- Eſaia 6.
uamini portæ æternales. Eleuatum eſt ſuper limen
Eſaiæ,quando Seraphim labia eius tetigit, & vidit
regem Dominum ſabaoth. Tuæ ergo portæ eleua-
C buntur,ſi ſempiternum, ſi omnipotentem,ſi inæſtimabilem,ſi incomprehenſibilem, ſi eum qui & prę-
terita omnia & futura omnia nouerit, filiũ Dei credas. Quod ſi præfinitæ poteſtatis & ſcientiæ, ſubiectúmque opinere,non eleuas portas æternales. Eleuentur ergo portæ tuæ,vt non Arriano ſenſu paruulus,non puſillus,non ſubditus,ad te Chriſtus intro-
eat,ſed intrę in Dei forma,intret cum patre, intret Marc. 16.
talis qualis eſt & cœlum & omnia ſupergreſſus, &
mittat tibi Spiritum ſanctum. Expedit tibi vt credas
quòd aſcendit & ſedet ad dexteram patris. Nam ſi
D cum inter creaturas & terrena impia cogitatione
detineas,ſi non tibi abeat, nõ tibi aſcendat,nec pa- Ioan. 16.
racletus ad te veniet,ſicut ipſe dixit: Nam ſi ego nõ
abiero,paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero,mittã illũ ad vos. Quòd ſi inter terrena eum requiras,ſicut Maria Magdalene requirebat, caue, ne
& tibi dicat, Noli me tangere,nondum enim aſcẽdi Ibidem. 20.
ad patrem meum. Portæ enim tuæ anguſtæ ſunt: capere me non queunt,eleuari non queunt,intrare nõ
poſſum. Vade ergo ad fratres meos, hoc eſt, ad illas
portas æternales, quæ cùm Ieſum viderint,eleuan-
E tur. Æternalis porta eſt Petrus,cui portæ inferi non
præualebunt. Æternales portę,Ioannes & Iacobus,
vtpote filij tonitrui. Æternales portæ ſunt eccleſiæ,
vbi laudes Chriſti annũciare Propheta deſiderans, Pſal. 72.
dicit: Vt annũciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Grande ergo myſterium Chriſti quod
ſtupuerunt & angeli. Et ideò venerari debes,& domino famulus derogare non debes, ignorare non
licet,propterea enim deſcendit vt credas. Si nõ cre- Ioan. 15.
dis,non deſcẽdit tibi,non tibi paſſus eſt. Si non veniſſem,inquit,& locutus fuiſſem his,peccatum non
F haberent. Nunc autem excuſationem non habent Ibidem.
de peccato ſuo. Qui me odit,& patrem meum odit.
Quis igitur odit Chriſtum, niſi qui detogat? Sicut
enim amoris eſt deferre,ita odij eſt derogare: qui odit, quæſtiones mouet: qui amat, reuerentiam defert.

De confutatione Arrianorum ex ſolutione quæſtionum quas faciunt ex illis verbis Apoſtoli: Omnis viri caput Chriſtus eſt, &c. Et iſtis: Qui autem plantat & qui rigat vnum ſunt.

CAP. II.

1.Cor.11. ITaque diſcutiamus eorum alias quæſtiones. Scriptum eſt, inquiunt: Omnis viri caput Chriſtus eſt, caput autẽ mulieris vir, caput autem Chriſti Deus. Qua in quæſtione dicant mihi velim, vtrum coniũgere, an diuidere hæc quatuor velint. Si enim coniungere, atque ita vt dicant Deum caput eſſe Chri- H ſti, ſicut vir eſt mulieris caput, videre quid incidãt. Nam ſi hæc tanquam ex paribus ſumpta eſt comparatio, & hæc quatuor, id eſt mulier, vir, Chriſtus, & Deus, quaſi ex vnius atque eiuſdem naturæ ſimilitudine comparantur, ergo mulier & Deus vnius incipient eſſe naturæ. Quod ſi hoc diſplicet, quod ſacrilegium eſt dicere, vt volunt diuidant. Itaque ſi Chriſtum apud Deum patrem ita volunt eſſe, ſicut eſt mulier apud virum: vnius vtique Chriſtum & Deum dicunt eſſe ſubſtantiæ, quoniam mulier & vir vnius ſunt in carne naturæ. Nam quod diſtat, in I ſexu eſt. Cùm verò inter Chriſtum & Deum patrem ſexus non interueniat, quod vnum inter filium & patrem in natura eſt, fatebuntur: quod diuerſum in ſexu eſt, denegabũt. Placétne iſta diuiſio, an mulierem, virum, & Chriſtum vnius volunt eſſe ſubſtantiæ, & patrem ſeparant? Hæccine igitur diuiſio placet? Si ita eſt, videte quid incidant. Aut enim nõ ſolùm Arrianos, ſed etiam Fotinianos ſe neceſſe eſt confiteantur, quòd Chriſtum hominem tantum fatentur quem humanæ tãtummodò naturæ æſtimãt copulandum: aut vel inuitos acquieſcere par eſt no- K ſtræ ſentẽtiæ, per quam id quod impiè cogitarunt, piè religioſéque defendimus, vt ſit Chriſtus quidẽ ſecundum generationem diuinam Dei virtus, ſecũdum aſſumptionem autem carnis, vnius cum omnibus hominibus in carne ſubſtantiæ, ſalua tamen incarnationis ſuæ gloria, qui authoritatem ſuſcepit nõ imaginem carnis. Si ergo iuxta humanã conditionẽ caput Chriſti Deus, Nõ enim dixit caput Chriſti pater, ſed caput Chriſti Deus, quia diuinitas vtpote creatrix caput eſt creaturæ. Et bene dixit, caput Chriſti Deus, vt & diuinitatem Chriſti ſignificaret L & carnem, hoc eſt, incarnationem in Chriſti nomine, in Deo autem vnitatem diuinitatis & magnitudinem poteſtatis. Eouſque autẽ caput Chriſti Deus ſecundum incarnationem dictum eſt, vt & caput viri Chriſtus ſecundum incarnationem verbi dictum ſit. Quod alibi Apoſtolus euidenter expoſuit, dicẽs: Epheſ.5. Quoniã vir caput eſt mulieris, ſicut & Chriſtus eccleſiæ. Et in conſequentibus addidit. Qui ſe tradidit pro ea. Secundum incarnationem igitur caput viri Chriſtus, quia ſecundum incarnationem facta tra- M ditio eſt. Eſt ergo viri caput Chriſtus, caput Chriſti Deus, vbi ſerui, hoc eſt hominis, non Dei forma tractatur. Sed nihil præiudicat Dei filio, ſi ſecundum carnis veritatem ſimilis ſit hominibus, qui diuinitate cum patre vnus eſt. Non enim poteſtas hac interpretatione minuitur, ſed miſericordia prædicatur. Quis autem vnam diuinitatem patris & filij piè abneget, cùm ipſe Dominus conſummaturus præce- G pta diſcipulis ſuis dixerit, vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Ioan.17. Pro teſtimonio enim fidei poſitũ eſt, licet ab Arrianis ad argumentum perfidiæ deriuatur. Etenim quoniã toties lectam negare nonqueũt, vnitatem extenuare conantur, vt talis videatur diuinitatis vnitas inter patrem & filium, qualis eſt inter homines vnitas deuotionis & fidei, licet etiam inter ipſos homines vnitas naturæ ſit ex communitate naturæ. Vnde & illud apertiſſimè ſoluitur, quod ad extenuationem dominicæ vnitatis obiicere cõſueuerunt, quia ſcriptum eſt: Qui autem plantat & qui 1.Cor.3. H rigat vnum ſunt. Hoc Arriani ſi ſaperent, non obiicerent: quomodo negare conantur, quod pater & filius vnum ſunt, cùm Paulus & Apollo & natura vnum ſint & fide? Sed tamen per omnia vnum eſſe non poſſunt, & nequeunt comparari humana diuinis. Inſeparabilis ergo Deus pater verbo, inſeparabilis virtute, inſeparabilis ſapientia per diuinæ vnitatem ſubſtantiæ, & eſt in filio, ſicut frequenter ſcriptum eſt. Eſt verò, non vt egentem ſignificans, nec vt vacuum implens, quia non vacua Dei virtus. Nec enim virtus virtute augetur, quia non duæ virtutes, I ſed vna virtus. Nec diuinitas diuinitatem accipit, quia non duæ diuinitates, ſed vna diuinitas. Nos autem per acceptã & inhabitãtem in nobis virtutẽ, vnum erimus in Chriſto. Communis ergo litera, ſed diſcrepans diuina humanáque ſubſtãtia. Nos vnum erimus, pater & filius vnum ſunt. Nos ſecundum gratiam: filius ſecundum ſubſtantiam. Alia autem per coniunctionem, alia per naturam vnitas. Denique vide quid ante præmiſerit, vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me & ego in te. Conſidera ergo quòd uon dixit: Tu in nobis & nos in te, ſed tu in K me, & ego in te, vt ſe à creaturis ſepararet. Et addi- Ioan.17. dit. Et iſti in nobis, vt etiam hic ſuam potentiam & patris à nobis ſecerneret: vt quod nos in patre & filio ſumus, nõ naturæ videatur eſſe, ſed gratiæ. Quod autem filius & pater vnum ſunt, non hoc filius accepiſſe per gratiam, ſed naturaliter vt filius poſſidere credatur.

De ſolutione obiectionis Arrianorum, ſumptæ ex verbis Domini dicentis: Amen amen dico vobis, non poteſt filius facere à ſe quicquam, niſi quod viderit patrem facientem, cum euidenti & multiplici eorum redargutione. L

CAP. III.

ALiud rurſus obiiciunt, aſſerentes vnam atque eandem poteſtatem filij & patris eſſe non poſ- Ioan.5. ſe, quia ipſe dixit: Amen amen dico vobis, non poteſt filius facere à ſe quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Itaque nihil ex ſe feciſſe filium dicunt, nec facere poſſe, niſi quod viderit facientem patrem. O præſcia ſapientia infidelium argumentorum, quæ ſubiecit quod ſolueret quæſtionem, addẽ- M do quod ſequitur. Quia quæcunque ille fecerit, eadem & filius facit ſimiliter. Hoc nempe ſequitur. Cur ergo ſcriptum eſt? Eadem facit filius, & non talia, niſi vt in filio vnitatem non imitationem paterni operis æſtimares. Sed tamen vt illorum quoque argumenta diſcutiamus, quæro vt reſpondeant: Vtrũ videat filius opera patris, videt itaque an non? Si videt, ergo & facit: ſi facit, deſinant omnipotentem

negare

negare, quem omnia poſſe facere quæ patrem faciē-
tem viderit confitentur. Quid eſt autē, viderit? Cor-
poralium ne aliquis vſus oculorum eſt? Sed ſi hoc
de filio velint dicere, corporalis etiam in patre vſum
operationis oſtendent, vt facientem videat quod
ipſe facturus eſt. Quid eſt autem: Non poteſt filius
facere à ſe quicquam, hoc interrogemus; hoc con-
ſideremus. Eſt ergo aliquid impoſſibile Dei virtuti
atque ſapientiæ? hoc eſt enim Dei filius, qui alienam
vtique non accipit fortitudinem, ſed quemadmo-
dum vita eſt, non aliena viuificatione ſubnixus, ſed
alios viuificans, quia ipſe vita eſt: ita etiam ſapientia
eſt, non quaſi inſipiens accipiens ſapientiam, ſed
qui de ſuo alios faciat eſſe ſapientes. Ita etiam vir-
tus eſt, non quaſi per infirmitatem conſecutus in-
crementa virtutis, ſed ipſe virtus qui virtutem for-
tibus largitur. Quomodo ergo virtus quaſi cum iu-
riſiurandi atteſtatione dicit: Amen, amen dico vo-
bis, quod eſt fideliter, fideliter dico. Fideliter ergo
dicis Deum, & cum ſacramenti quadam repetitio-
ne confirmas quod nihil facere potes, niſi quod fa-
Geneſ. 1. cientem patrem videris. Feciſti mundum, Nunquid
alterum mundum pater tuus fecit, quem quaſi ad
exemplar acceperis? Ergo neceſſe eſt fateantur im-
pij, aut duos aut certè multos eſſe mundos, quod
Philoſophi aſſerunt, vt ſe etiam in hoc errore genti-
litatis inuoluant. Aut ſi velint verum ſequi, dicāt ſi-
ne exemplari te feciſſe quod feceris. Dic mihi Do-
Marc. 6. mine, quando in mari patrem incarnatum videris
ambulantem? Ego enim neſcio, ego hoc de patre
credere ſacrilegum puto, qui te ſolum carnem aſ-
Ioan. 2. ſumpſiſſe cognoui. Quando videris in nuptiis patrē
aquam in vina vertētem? Sed ſolum te vnigenitum
filium legi ex patre natum, ſolum te ex Spiritu ſan-
cto accepi, & virgine ſecūdum incarnationis ſacra-
menta generatum. Ergo iſta quæ memorauimus à
te geſta, non fecit pater, ſed ſine exemplo paterni
operis ad redimendam tuo ſanguine ſalutem mun-
di, immaculatus ex aluo virginis proceſſiſti. Ac ne
fortè incarnatis tantummodo putent ſequeſtrandū
eſſe myſterium, licet cùm dicant: Non poteſt filius
à ſe facere quicquam, nihil excipiant, ita vt quidam
impius dixerit, nec culicem facere poteſt, tam te-
merario auſu petulantique ſermone maieſtatem ſu-
pernæ virtutis irridens. Dic Domine Ieſu, quando
terram ſine te pater fecerit? Cœlum enim ſine te nō
Pſalm. 32. fecit, quia ſcriptum eſt: Verbo Domini cœli firmati
ſunt. Sed nec terram ſine te fecit, quia ſcriptum eſt:
Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt
nihil. Nam ſi aliquid ſine te Deo verbo pater fecit:
non ergo omnia facta per verbum, & Euangeliſta
mētitur. Quod ſi omnia facta per verbum, & omnia
per te cœperunt eſſe quæ non erant, vtique quæ nō
vidiſti à patre facta, à te ipſe feciſti. Niſi fortè philo-
ſophicas tibi idæas, Platonica illa diſputatione præ-
ſtituunt, quas ab ipſis tamen Philoſophis ſcimus ir-
riſas. Si autem ex te ipſe feciſti, vana eſt aſſertio per-
fidorum, quæ authori omnium cui ſuppetit ex ſe fa-
ciendi magiſterium, tribuit diſcendi profectum.
Quòd ſi per te negant cœlum eſſe factum vel terrā,
conſiderent impij quò ſe ſuo furore præcipitent,
Hierem. 10. cùm ſcriptum ſit: Dij qui non fecerunt cœlum &
terram pereant. Peribit ergo ô Arriane, qui quod

A perierat & reperit & redemit? Sed ad propoſita re-
uertamur: Quomodo non poteſt filius facere à ſe
quicquam. Quæramus quid ſit quod facere nō poſ-
ſit. Multæ ſunt impoſſibilitatum differentiæ. Eſt ali-
quid natura impoſſibile. Et eſt aliquid quod eſt poſ-
ſibile per naturam, impoſſibile per infirmitatem. Eſt
etiam tertium quod ſit poſſibile per corporis & ani-
mi firmitatem, impoſſibile per imperitiam aut im-
potentiam. Eſt etiam quod per definitionem im-
mutabilis propoſiti & conſtantis perſeuerantiam
voluntatis atque amicitiæ fidem ſit impoſſibile mu-
B tari. Sed hæc (vt euidentius poſſimus aduertere) per
exempla nobis diſputatio dirigatur. Impoſſibile eſt
vt auis ſapientiæ diſciplinam aliquam aſſequatur,
aut artem. Impoſſibile eſt & lapidem prodire quo-
quam. Impoſſibile eſt enim lapidem moueri, niſi
motu moueatur alterius. Non poteſt ergo lapis per
ſeipſum moueri & tranſire de loco. Non poteſt e-
tiam aquila humanis imbui diſciplinis. Habes vnam
ſpeciem, cùm impoſſibilitatis cauſa natura eſt. Im-
poſſibile eſt & debili facere opera robuſti. Sed huic
alia impoſſibilitatis cauſa eſt. Quod enim facere po-
C teſt per naturam, per infirmitatem non poteſt. Cau-
ſa igitur huic quoque impoſſibilitatis infirmitas.
Alia ergo impoſsibilitatis hæc ſpecies, quoniam à
faciendi poſsibilitate, corporis infirmitate reuoca-
tur. Tertia quoque impoſsibilitatis eſt cauſa, quia
etiam ſi per naturam quis & firmitatem corporis fa-
cere aliquid poſsit, non poteſt tamen facere per im-
peritiam vel impotentiam, vt aut indoctus aut ſer-
uus. Quas igitur harum quas enumerauimus impoſ-
ſibilitatum cauſas (vt quartam interim ſequeſtre-
mus) filio Dei exiſtimas conuenire, nunquid inſen-
D ſibilis per naturam, & immobilis ſicut lapis? Lapis
quidem eſt impiis in ruinam, fidelibus angularis. *1. Petr. 2.*
Sed non inſenſibilis ſupra quem ſenſibilium popu-
lorum fideles ædificantur affectus, non immobilis
petra. Bibebant enim ex conſequenti petra, petra *1. Cor. 10.*
autem erat Chriſtus. Non ergo paternum opus per
naturæ diſtantiam impoſsibile Chriſto. Nunquid
fortè per debilitatem impoſsibile ei aliquid æſtima-
mus? Sed nō ille debilis qui aliorum debilitates im-
periali ſermone ſanabat: an debilis videbatur cum
paralytico præcipiens: Tolle grabatum tuum & am- *Marc. 2.*
E bula: ſanitatis iam mandabat officium, cùm adhuc
ille remedium debilitatis oraret? Num debilis Do- *Ibidem. 6.*
minus virtutum, cùm illuminaret cæcos, inclinatos
erigeret, mortuos ſuſcitaret, votis noſtris medicinæ
præcurreret effectus, orans curaret, & fimbria mun-
daret & tactus? Niſi fortè debilitatem illam impij
putabatis, quando vulnera videbatis. Erant quidem
illa corpôris vulnera, ſed non erat vulneris illius vl-
la debilitas ex quo omnium vita profluebat. Vnde
& Propheta dixit: Liuore eius nos ſanati ſumus. An *Eſaia 53.*
qui in vulnere debilis non erat, erat in maieſtate?
F Quomodo quæro, cum dæmoniis imperaret, & reis
peccata dimitteret, an cùm rogaret patrem? Quo lo-
co fortaſſe dicant, quomodo pater & filius vnum
ſunt, ſi filius nunc imperat, nunc precatur. Et vnum
ſunt, & imperat, & precatur. Sed neque cùm impe-
rat, ſolus: nec cùm precatur, infirmus. Solus non eſt, *Ioan. 5.*
quia quæcunque filius facit, pater facit. Infirmus
non eſt, quia & ſi in carne infirmatus eſt propter

peccata noſtra, tamen illud noſtræ erat in eo pacis eruditio, ſicut ſcriptum eſt, non ſuæ maieſtatis infirmitas. *Eſaiæ 53.* Denique vt ſcias quòd ſecundum hominem rogat, diuinitate imperat, habes in Euangelio quod Petro dixit: Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. *Luc. 22.* Eidem autem ſupra dicenti: Tu es Chriſtus filius Dei viui: Reſpondit, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum. *Matth. 16.* Ergo cui propria authoritate regnū dabat, huius fidem firmare non poterat, quem cùm petram dicit, firmamentum eccleſię indicauit? Quādo igitur roget, quando imperet conſidera. Rogat quando paſſurus oſtenditur, imperat quando filius Dei creditur. Duas igitur ſpecies impoſſibilitatis vacare iam cernimus, quod neque inſenſibilis neque infirma poteſt eſſe Dei virtus. Nunquid tertiū profertis in medium, quòd quaſi imperitus ſine magiſtro facere nihil poſsit, aut ſeruus ſine domino? Ergo mentitus es Domine Ieſu, qui te & magiſtrum & Dominum ipſe dixiſti, & fefelliſti diſcipulos tuos dicens: Vos vocatis me magiſtrum & Dominum, & bene dicitis, ſum enim. *Ioan. 13.* Sed non falleres veritas, eos præſertim quos amicos vocaſti. Tamen ſi vt imperitum te ab artifice ſecernunt, viderint vt tibi, hoc eſt Dei ſapientiæ, dicant peritiam defuiſſe: vnitatem tamen ſubſtantiæ inter te & patrem ſeparare non poſſunt. Artificem namque ab imperito imprudentia non natura ſecernit. Sed non in patre artificium, neque in te inſipientia. Non eſt enim inſipiens ſapientia. Ergo ſi neque inſenſibilis in filio natura, neque debilitas, neque imperitia, neque ſeruitus poteſt eſſe, conſiderent quod & per naturam & maieſtatem vnum ſit cum patre filius, & per operationem non diſcrepet à patre virtus, cùm omnia quæ pater fecerit, eadem & filius faciat ſimiliter. *Ioan. 5.* Neque enim ſimiliter poteſt quiſquā facere idem opus quod alius fecerit, niſi qui & inæqualitatem non habeat operationis, & naturæ eiuſdem habeat vnitatem. Adhuc tamen requiro, quid ſit quod non poſsit facere à ſe filius niſi viderit facientem patrem? Et inſipienter aliqua de vilioribus exempla propono, Factus ſum enim inſipiens, vos me coegiſtis. *1. Cor. 12.* Nam quid inſipientius quàm de maieſtate Dei argumenta diſcutere, quæ quæſtiones magis præſtant quàm ædificationem Dei quæ eſt in fide? *1. Tim. 1.* Sed argumentis argumenta reſpondeant. Illis verba, nobis charitas quæ in Deo eſt de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Ergo ad infirmationem tam ineptæ propoſitionis, non piget etiā ridicula deriuare. Quomodo ergo videt filius patrem? Videt equus picturā quam per naturam imitari non poteſt. Non vtique ſic videt filius. Videt paruulus viri opera maioris, ſed imitari non poteſt. Nec vtique ſic videt filius. Ergo ſi filius & per eiuſdem cum patre arcanum commune naturæ inuiſibiliter & videre & facere poteſt, & per plenitudinē diuinitatis quod voluerit exequi, quid ſupereſt niſi vt per vnitatem inſeparabilem poteſtatis, nihil credamus filium facere, niſi quòd viderit patrem facientem, quia per inſeparabilem vnitatem nihil à ſe facit filius, quoniam nihil vult quod pater nolit? Quod vtique non infirmitatis ſed vnitatis eſt. Ergo nec contumax filius, vt etiam de quarta propoſitione dicamus. Nihil enim conſiliarios filius facit, quod cum patris non conueniat volūtate. Denique vidit pater quæ fecit filius, & probauit quòd bona valdè. Sic enim habes in Geneſi: Et dixit Deus: Fiat lux, & facta eſt lux, & vidit Deus lucem quòd bona eſt. *Geneſ. 1.* Nunquid hîc dixit pater: Fiat talis lux qualem ipſe feci? Sed fiat lux quæ ante non fuerat. Aut filius qualem faceret interrogauit? ſed fecit vt voluit, qualem pater vſque eò voluit vt probaret. Ergo nouum opus filij eſt. Denique ſi reprehenditur in filio ſecundum interpretationes Arrianorum, quòd quæ viderit facit, qui vtique ſecundum ſcripturas quod non vidit & fecit, & dedit eſſe quæ non erant: quid dicūt de patre: qui quod viderat prædicauit: quaſi ea quæ facienda forent non potuerit præuidere? Similiter ergo videt filius patris opus, ſicut pater opus filij. Nec quaſi alienum laudat, ſed quaſi proprium recognoſcit. Quæcunque enim pater fecerit, eadem & filius facit ſimiliter, vt idem opus patris filiíque ſentires. *Ioan. 5.* Nihil ergo facit filius niſi quod pater probet, pater laudet, pater velit, quia ex patre totus eſt, non vt creatura, quæ multa committit dum ſtudio lapſúque peccati voluntatem frequenter offendit authoris. Nihil ergo filius facit niſi quod placeat patri, quia vna voluntas, vna ſententia eſt, vna eſt vera charitas, vnus operationis effectus. Denique vt ſcias charitatis eſſe, quia non poteſt filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit facientem patrem, cùm pręmiſiſſet, Quæcunque enim ille fecerit, eadem & filius facit ſimiliter, ſubiecit: Pater enim diligit filium. *Ibidem.* Ergo quod dixit ſcriptura, quia non poteſt, ad inſeparabilis & indiuiduæ charitatis retulit vnitatem. Quod ſi naturaliter eſt, vt verè eſt, inſeparabilis charitas, inſeparabilis vtique eſt etiam operatio naturaliter, & impoſsibile vt opus filij cum patria non cōueniat voluntate, quando id quod filius operatur, operatur & pater, & quod pater operatur, operatur & filius, & quod loquitur filius, loquitur & pater, ſicut ſcriptum eſt: Pater meus qui in me manet, ipſe loquitur, & opera quæ ego facio, ipſe facit. *Ioan. 14.* Nihil enim pater ſine virtute atque ſapientia ſua condidit, qui omnia in ſapientia fecit, ſicut ſcriptum eſt: Omnia in ſapientia feciſti. *Pſalm. 103.* Nihil etiam Deus verbum ſine patre fecit. Non operatur ſine patre. Non ſine patria voluntate ſacroſanctæ illi ſe obtulit ſalutaris mundi totius hoſtia paſsioni: non ſine patria voluntate mortuos ſuſcitauit. Denique Lazarum ſuſcitaturus leuauit oculos ſurſum, & dixit: Pater gratias ago tibi quia audiſti me, & ego ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter turbam quæ circumſtat dixi, vt credat quia tu me miſiſti. *Ioan. 11.* Vt quāuis ex perſonæ hominis incarnati ſuſceptione loqueretur, vnitatem tamen paternæ voluntatis & operationis exprimeret, quia pater omnia audit, omnia videt quæ vult filius. Videt ergo & pater facientem filium, audit * voluntatem. Denique non rogauit, & exauditum ſe eſſe dixit. Nec æſtimari poteſt quod non audit pater quod velit filius: & vt ſcias quia ſemper auditur à patre, non quaſi ſeruus, nec quaſi Propheta, ſed quaſi filius: Et ego, inquit, ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter turbam quæ circumſtat dixi, vt credant quia tu me miſiſti. *Ibidem.* Propter nos igitur gratias egit. Nec eundem patrem, eundémque

** volentem.*

dĕmque filium eſſe credamus, cùm idem opus pa-
A tris audimus & filij. Nam vt cognoſceres non quaſi
infirmum gratias egiſſe, ſed quaſi Dei filium, ſem-
per ſibi diuinam potentiam vindicare, clamauit,
Lazare veni forâs. Imperantis vtique vox iſta eſt,
non precâtis. Sed vt ad ſuperiora redeamus, & pro-
poſita concludamus, facit quaſi verbum filius vo-
luntatem patris. Verbum hoc noſtrum vtique pro-
latiuum eſt, ſyllabæ ſunt, ſonus eſt, & tamen à ſenſu
noſtro & mente non diſcrepat, & quæ interiori te-
nemus affectu, ea tanquam operâtis verbi teſtifica-
B tione ſignamus. Sed non ſermo noſter operatur, ſo-
lum eſt verbum Dei quod nec prolatiuum eſt, nec
ἐνδιάθετον dicunt, ſed quod operatur & viuit, & ſanat.
Vis ſcire quale verbum, audi dicentem: Viuum eſt *Hebr. 6.*
enim verbum Dei, & validum, atque operatorium,
& acutum, & penetrabilius, & omni gladio acutiſſi-
mo, penetrans vſque ad diuiſionem animæ & ſpi-
ritus, artuúmque & medullarum. Verbum igitur au-
dis Dei filium, & à patria voluntate & poteſtate ſe-
cernis. Audis quòd viuit, audis quòd ſanat, noli er-
go noſtro comparare verbo. Si enim verbum no-
C ſtrum quæ non obtutu viderit, non auditu audierit,
loquitur, & loquitur tamen cognita per quædam
naturæ humanæ interna myſteria: quomodo non
impius qui ſecundum diuinitatem in Dei verbo, &
obtutum quendam corporeum exigit, & auditum,
& putat quod non poſſit à ſe quicquam facere filius
niſi quod patrem facientem viderit, cùm per vnita-
tem vt diximus eiuſdem ſubſtantiæ, idem velle atq;
idem nolle, & idem poſſe, & in patre ſit & in filio &
in Spiritu ſancto? Quòd ſi homines plerumque ſen-
ſuum qualitate diſcreti, tamen vnius propoſiti intĕ-
D tione concordant, quid de patre nos & de filio con-
gruit æſtimare, cùm id quod humana imitatur cha-
ritas, ſubſtantia diuina poſſideat? Ponamus tamen
ſicut ipſi volunt quod quaſi in exemplari, quod vi-
derit patrem facientem filius faciat. Et hoc vtique
eiuſdem ſubſtantiæ eſt, nullus enim poteſt alterius
imitationem operationis implere, niſi qui eiuſdem
naturæ habeat vnitatem.

De ſolutione obiectionum quibus impij hæretici inæqualitatem patris & filij probare contendunt.

CAPVT IIII.

E IMperator Auguſte, quidam hoc etiam ad inæ-
qualitatem Dei patris & filij obiiciendam vſur-
pare conſuerunt, quia dicant omnipotentem patrĕ
eſſe quòd generauit filium, negent autem omnipo-
tentem filium, dicentes quòd generare non potuit.
Sed vide quemadmodũ ſæua impietas, vt dialectica
Philoſophorum ſeipſa conuincat. Hac enim quæ-
ſtione, aut coæternum patri filiũ neceſſe eſt ſua vo-
ce fateātur, aut ſi principium temporis filio aliquod
F adſcribunt, principium potentiæ neceſſe eſt tribuāt
etiā patri. Ita cùm omnipotentĕ filiũ negant, inci-
piunt (quod nefas dictu eſt) aſſerere per filium patrĕ
omnipotentem eſſe cœpiſſe, nam ſi per generatio-
nem omnipotens pater, vtique aut coæternus patri
filius eſt, quia ſi ſemper omnipotens pater, ſempi-
ternus & filius: aut ſi fuit quando nõ erat filius ſem-
piternus, fuit ergo quãdo non erat omnipotens pa-

A ter. Nam cùm volunt dicere filium aliquando cœ-
piſſe, in illud recidunt, vt & patris potentiam dicant
non ſemper fuiſſe, ſed ex filij generatione cœpiſſe.
Ita dum filio Dei cupiunt derogare, plus tribuunt,
vt contra fas omne authorem paternę potentiæ de-
clarare videantur, cùm filius dicat: Omnia quæ pa- *Ioan. 16.*
ter habet mea ſunt, hoc eſt, non quę patri ipſe tradi-
derit, ſed quę à patre iure generationis acceperit. Et
ideò filium eſſe ſempiternã didicimus virtutĕ. Si er-
go ſempiterna eius virtus atq; diuinitas, vtiq; & po-
tentia eius eſt ſempiterna. Filio igitur qui derogat,
B patri derogat, pietatĕ offendit, violat charitatĕ. Nos *Matth. 19.*
honorificemus filiũ in quo pater cõplacet. Placet e-
nim patri vt laudetur filius in quo ipſe complacuit.
Reſpondeamus tamen intentioni eorũ, ne epilogo
quodã inuidiã quæſtionis declinaſſe videamur. Ge-
nerauit, inquiunt, pater, non generauit filius. Quod
hic argumentum eſt inæqualitatis? Generatio enim
paternæ proprietatis eſt, nõ potĕtię, & pietas æquat
non ſeparat. Denique in ipſo vſu noſtræ infirmitatis
frequĕter euenire cognoſcimus, vt & infirmi filios
habeant, & non habeant fortiores: habeant ſerui, &
C non habeāt domini: habeant inopes, non habeant
qui potentes ſunt. Sed dicũt & hoc infirmitatis eſſe,
quod homines volunt filios habere nec poſſunt:
quamuis humana non ſint conferĕda diuinis, tamĕ
intelligant inter ipſos quoque homines non poten-
tiæ eſſe, ſed paternę proprietatis habere filios vel nõ
habere. Nec in poteſtate noſtræ voluntatis eſſe ge-
nerare, ſed in corporis qualitate. Nam ſi eſſet potĕ-
tiæ, vtique potentior multos haberet, ergo non eſt
potentiæ habere filios vel nõ habere. Nunquid na-
turæ eſt? Si naturę infirmitatem putatis, & ad huma-
D na confertis exempla, eadem patris eſt natura quæ
filij eſt: itaque aut verum filiũ dicitis, & patri in filio
derogatis per vnitatem eiuſdem naturæ. Sicut enim
pater natura Deus, ita & filius. Deos autem ait Apo-
ſtolus non natura deos eſſe, ſed dici. Aut ſi negatis *Galat. 4.*
eſſe verum filiũ, hoc eſt eiuſdem naturæ: non eſt er-
go generatus, ſi non eſt generatus filius, non gene-
rauit pater. Colligitur itaque iuxta ſententiam ve-
ſtram, vt non ſit omnipotĕs Deus pater, quia gene-
rare non potuit, ſi non generauit filium ſed creauit.
Sed quia omnipotens pater cùm iuxta ſententiam
E veſtram ſolus generator omnipotens ſit, generauit
vtique filium non creauit. Verùm ipſi magis quàm
vobis credendum eſt. Ille ait: Genui, & frequenter
ait, generationis ſuæ teſtis. Non eſt ergo naturæ, nõ
eſt potentiæ in Chriſto aliqua quod non generauit
infirmitas, quia generatio (ſicut ſæpè iam diximus)
non ad ſublimitatem potentię, ſed ad proprietatem
refertur naturæ. Nã ſi ideò omnipotens pater quia
filiũ habet, omnipotentior ergo eſſe potuit ſi plures
haberet. An vero potentia eius in vna generatione
deficit? At ego oſtendam & Chriſtum habere filios,
F quos quotidie generat, ſed ea generatione vel po-
tius regeneratione, quæ poteſtatis eſt, non naturæ.
Adoptio enim poteſtatis eſt, generatio proprie-
tatis. Quod ipſa ſcriptura nos docuit. Dicit enim
Ioannes: Quia in hoc mundo erat, & mundus per *Ioan. 1.*
ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit, &
ſui eum non receperunt. Quotquot autem recepe-
runt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his

qui credunt in nomine eius. Didicimus itaque po- G
teſtatis eſſe quod nos filios Dei fecit, proprietatis
autem generationem eſſe oracula diuina declarant.
Eccleſ. 24. Dicit enim ſapientia Dei: Ex ore Altiſſimi prodiui,
hoc eſt, non coacta ſed libera, non poteſtati obno-
xia, ſed nata generationis arcano, priuilegio domi-
nationis & iure poteſtatis. Denique de eadem ſapiē-
Pſal. 109. tia, hoc eſt de Domino Ieſu, alibi pater dicit: Ex vte-
ro ante luciferum genui te: quod vtique ideò dixit,
nō vt corporalem aluum declararet, ſed vt proprie-
tatem veræ generationis oſtenderet. Nam ſi ad cor-
poralia referas, ergo omnipotens pater cum do- H
lore & conceptione generauit. Sed abſit, vt Deum
ex infirmitate corporis metiamur. Et quidam vte-
rus paternæ arcanum ſubſtantiæ, interiuſque ſecre-
tum, quod non angeli, non archangeli, non poteſta-
tes, non dominationes, non aliqua creaturarum po-
tuit penetrare natura. Cum patre enim ſemper & in
patre ſemper eſt filius. Cum patre per diſtinctionē
indiſſociabilem trinitatis æternæ. In patre per diui-
nam vnitatem naturæ. Quis igitur hic arbiter diui-
nitatis, qui diſcutiat patrē ac filiū, ille quare genera-
uerit, iſte cur nō genuerit? Seruulū ſuum aut ancillā I
cur non genuerit, nemo condemnat, iſti cōdemnāt,
cur non generauerit Chriſtus. Condemnant enim
ſua opinione cum derogant. Nec coniugibus inter
ſe cur non generauerint, aut charitas minuitur, aut
meritum derogatur: iſti quia non generauit, Chriſti
minuunt poteſtatem. Cur, inquiunt, filius pater non
eſt? Quia & pater filius non eſt. Cur non iſte gene-
rauit? Quia nec ille generatus eſt. Nec ideò minus
habet filius quia pater non eſt, nec pater minus ha-
Ioan. 16. bet, quia filius non eſt. Dixit enim filius: Omnia quæ
pater habet mea ſunt. Adeò generatio in paterna K
proprietate, non in iure eſt poteſtatis. Eſt quædam
indiſtincta diſtinctè incomprehenſibilis & inenar-
rabilis ſubſtantia trinitatis. Diſtinctionem etenim
accepimus patris & filij & Spiritus ſancti, non con-
fuſionem: diſtinctionem non ſeparationem: diſtin-
ctionem non pluralitatem. Diuino itaque admiran-
dóque myſterio, manentem ſemper accepimus pa-
trem, ſemper filium, ſemper Spiritum ſanctum.
Non duos patres, non duos filios, non duos ſpiri-
tus. Vnus enim Deus pater, ex quo omnia & nos in
ipſum. Et vnus Dominus Ieſus per quem omnia & L
nos per ipſum. Vnus natus ex patre Dominus Ieſus,
1. Cor. 8. & ideò vnigenitus. Vnus & Spiritus ſanctus, vt i-
dem Apoſtolus dixit: Sic accepimus, ſic legimus,
ſic tenemus, diſtinctionem ſcimus, ſecreta neſci-
mus, cauſas non diſcutimus, ſacramenta ſeruamus.
Facinus indignum, vt qui generationis ſuæ faculta-
tem non habent, diuinæ generationis examen ſibi
arrogent, vindicent poteſtatem. Negent ergo æ-
qualem patri filium, quod non generauit filius. Ne-
gēt æqualem patri filium, quòd patrem habet. Hoc M
ſi de hominibus dicerent, quorum aliqui volunt fi-
lios habere nec poſſunt, iniuriam putaremus ſi inter
duos honore pares, habenti filios qui non habet
negaretur æqualis. Et ideò hoc, inquam, graue & de
ipſis hominibus videtur, vt quis minor putetur
quòd patrem habet. Niſi fortè tanquam conſtitu-
tum in familia, putent Chriſtum dolere quod emā-
cipatus à patre non ſit, & adminiſtrandi patrimonij
non habet facultatem. Sed non eſt Chriſtus in ſa-
cris qui ſacra vniuerſa diſtinxit. Quomodo volunt
tamen reſpondeant, veráne generatio ſit, & verus
filius ex Deo patre natus, hoc eſt, ex ſubſtantia pa-
tris? An ex alia natus ſubſtantia? Si enim dicunt ex
patre, hoc eſt ex Dei ſubſtantia, conuenit quod ex
ſubſtantia patris filium dicant. Ergo quia vnius ſub-
ſtantiæ, vnius vtique potentiæ. Si verò ex alia ſub-
ſtantia filius eſt, quomodo omnipotens pater eſt, &
omnipotens filius non eſt? Quid enim præſtantius
ſi ex alia ſubſtantia filium Deus fecit, cùm vtique &
filius ex alia nos ſubſtantia filios Dei fecerit? Ergo
aut vnius ſubſtantiæ filius cum patre aut vnius po-
tentiæ. Friget igitur eorum quæſtio quod de Chri-
ſto iudicare non poſſunt, imò quod vincit ille cùm
iudicatur. Digni tamen ſunt iſti iudicio ſuo, qui hāc
obiiciunt quæſtionem. Si enim ideò æqualis patri
filius non eſt, quia non generauit filium, & iſti vti-
que fateantur ſi non habent filios, qui ſerunt huiuſ-
modi quæſtiones, ſuos ſibi etiam ſeruulos præferē-
dos, eo quod habentibus filios æquales eſſe non
poſſunt. Si autem habent filios, non putent ſibi me-
rito, ſed filiorum iure deferri: nō conſiſtit igitur hęc
quæſtio, quòd æqualis filius patri ideò eſſe non poſ-
ſit, quod pater generauit filium, filius nullum ex ſe-
ipſo generauerit. Nam & fons fluuium generat, &
fluuius fontem ex ſeipſo non generat. Et lux ſplen-
dorem generat, non ſplendor lucem, & vna natura
eſt ſplendoris & lucis. Vnde cùm inæqualitatem ex
generationis obiectu probare non potuerint: intel-
ligant etiam illam diuulgatam ſuæ calumniam quę-
ſtionis exploſam. Solent enim opponere, quomo-
do æqualis poteſt eſſe filius patri? Nam ſi filius eſt,
antequàm generaretur non erat, aut ſi erat, cur na-
tus eſt? Et Arrianos ſe negare conſuerunt, qui pro-
ponunt Arrij quæſtiones. Itaque exigunt à nobis
reſponſionem, vt ſi dixerimus, quòd antequàm ge-
neraretur erat, aſtutè referant. Ergo antequàm ge-
neraretur creatus eſt, & non differt à cæteris crea-
turis, quia prius cœpit creatura eſſe quàm filius. Et
adiiciunt, cur qui erat natus eſt? An quod imperfe-
ctus erat, vt poſtea perfectior fieret? Si autem re-
ſponderimus quod non erat, obiiciunt ſtatim: ei er-
go generatio contulit vt eſſet qui non erat ante-
quàm naſceretur, vt hinc colligant: Erat ergo quan-
do non erat filius. Sed qui hoc proponunt & ob-
ſcuritate volunt inuoluere veritatem, dicant ipſi,
vtrum temporaliter generet pater, an intempora-
liter? Si enim temporaliter dixerint, quod filio ob-
iiciunt, patri adſcribent, vt videatur pater cœpiſſe
eſſe quod non erat. Si intemporaliter, quid ſuper-
eſt niſi vt ipſi ſoluant quam propoſuerint quæſtio-
nem, vt cùm generationem patris abnuant tem-
poralem, generationem quoque filij temporalem
non eſſe fateantur? Si ergo non eſt generatio eius
ex tempore, æſtimari datur quod nihil præceſſe-
rit ante filium qui non ſit ex tempore. Si enim ali-
quid ante filium, iam non ſunt in ipſo creata omnia
quæ vel in cœlo ſunt vel in terris. Et Apoſtolus
redarguitur qui hoc in epiſtola ſua ſcripſit. Quòd
ſi nihil ante generationem, non aduerto cur po-
ſterior aſſeratur quem nemo præceſſit. Conne-
ctenda eſt alia eorum plena impietatis obiectio, quę
laten-

A latentem habeat dolum, quo ſenſus facilium mentéſque prȩſtringant. Interrogant enim vtrum omne quod finem habet aliquando cœperit? Et ſi acceperint eiuſmodi reſpõſionem, quia quod finem habet, cœpit aliquando, referunt vtrum pater deſierit generare filium? Quod cùm tenuerint, noſtro aſpirãre conſenſu, contexunt, cœpit ergo generatio. Id ſi nõ abnuas, conſequi videtur, vt ſi cœpit generatio, videatur in eo cœpta qui natus eſt, vt natus eſſe dicatur, qui ante non fuerit, vnde definiant, aliquando ergo filius non fuit. Adiiciunt alias ineptias loquacitatis ſuæ dicentes: Si verbum patris filius eſt, & B ideò genitus dicitur quia verbũ eſt: quod autẽ verbũ eſt, opus non eſt: multifariàm locutus eſt pater, multos ergo generauit filios, ſi non operatus eſt, ſed locutus eſt verbũ. Amentes homines quaſi non intelligant quid interſit inter prolatiuũ ſermonem, & in æternum permanens Dei verbũ ex patre natũ, natũ vtique nõ prolatũ, in quo non cõpoſita ſyllaba, ſed plenitudo diuinitatis æternæ eſt, & vita ſine fine. Subtexunt aliam impietatem, proponentes vtrum volens an inuitus generauerit pater: vt ſi dixerimus volentem, antiquiorem generatione volũtatem vi- C deamur fateri, & referãt quòd non ſit filius coæternus patri, quem aliquid anteceſſit, aut quòd & ipſe ſit creatura, quia ſcriptum eſt: Omnia quæ voluit fecit: *Pſalm. 113.* Cùm hoc ipſum non de patre & filio, ſed de his quas filius fecit dictum ſit creaturis: Sin autem inuitum patrem generaſſe reſponderimus, inualidum patrem dixiſſe videamur. Sed nihil in ſempiterna generatione præcedit, nec velle nec nolle: ergo nec inuitum dixerim, nec volentem: quia generatio nõ in voluntatis poſſibilitate eſt, ſed in iure quodam & proprietate paterni videtur eſſe ſecreti. Nam ſicut D bonus pater non aut ex voluntate eſt, aut neceſſitate, ſed * per naturam, ita non generat ex voluntate aut neceſſitate pater. ** ſuper vtrũque.* Eſto tamẽ, ſit generatio in voluntate generantis, quando hanc voluntatem fuiſſe dicunt? Si in principio, vtique ſi ſempiterna voluntas, ſempiternus & filius. Si cœpit voluntas, diſplicuit igitur ſibi quod erat Deus pater, vt mutaret ſtatum. Diſplicuit ergo ſibi ſine filio, placere cœpit in filio. Iam illa conſequentia vt dicamus: Si ſtudium generandi noſtro more aſſumpſit, ergo & cætera E quæ generationem præcedere ſolent noſtro more aſſumpſit, noſtro autem vſu generationis votum eſt non voluntas. Produnt igitur impietatem ſuam qui volunt generationem cœpiſſe Chriſti, vt videatur non generatio illa verbi manentis, ſed prolatio fluẽtis eſſe ſermonis: deinde multos inducendo filios, negent in Chriſto diuinæ proprietatem naturæ, vt nec vnigenitus, nec primogenitus æſtimetur: poſtremò vt ſi principium eſſe credatur, accepiſſe, etiã finem videatur habiturus. Sed neque principium aſſumpſit aliquando Dei filius qui erat in principio, F neque finem qui eſt principium vniuerſitatis & finis. Nam cùm ſit principium, quomodo quod habebat accepit? aut quomodo ſui finem habebit, cùm omnium ipſe ſit finis, vt in illo fine, ſine fine maneamus? Dei enim generatio cùm temporalis non ſit, nec ante ſe, nec cum ſe tempus inuenit. Frigida igitur eorum & vana quæſtio in creaturis ipſis non habet locum. Ipſa etenim quæ temporalia ſunt, diſcretionem in quibuſdam habere temporis non videntur. Lux nempe ſplendorem generat, nec comprehendi poteſt quod ſplendor luce poſterior ſit, aut lux ſplẽdore antiquior, quia vbi lumen & ſplendor eſt, & vbi ſplendor & lumen eſt. Itaque nec ſine ſplendore lumen, nec ſplendor poteſt eſſe ſine lumine, quia & in ſplendore lumen, & ſplendor in lumine eſt. Vnde & Apoſtolus ſplendorem paternæ gloriæ filium dicit, *Hebr. 1.* quia ſplendor paternæ lucis eſt filius: coæternus, propter virtutis ȩternitatem: inſeparabilis, propter claritudinis vnitatem. Ergo ſi temporalia hæc B & aëria hæc comprehendere & ſeparare non poſſumus quæ videmus, Deum quem non videmus, qui ſuper omnem eſt creaturam, in ipſo ſuæ generationis arcano poſſumus comprehendere, poſſumus eum à filio tempore ſeparare, cùm omne tempus opus filij ſit? Deſinant ergo dicere, & antequàm generaretur non erat. Ante enim temporis eſt, generatio ante tempora, & ideò quod poſterius eſt, prius non eſt, nec opus ante authorem poteſt eſſe, cùm opera ipſa principium de operatore ſuo ſumant. Nam quomodo ante operatorem ſuum vſus ope- C ris æſtimatur, cùm omne tempus opus ſit ei, omne opus de operatore ſuo vt eſſet, acceperit? Experiri igitur adhuc iſtos volo qui ſibi videntur aſtuti, vt de noſtris reſpondeant qui calumniantur diuinis, longéque refugiunt ab inſcrutabili ſupernæ generationis arcano: quæſtionem ſuam humanæ aſtruant generationis exemplo. De filio Dei dicunt quod antequàm generaretur non erat, hoc eſt de Dei ſapientia, de virtute Dei, de Dei verbo, cuius generatio nihil ante ſe nouit: quia ſi aliquando, vt volunt, non fuit (quod nefas dictu eſt) non fuit ergo in D Deo perfectionis aliquando plenitudo diuinæ, ſi poſtea proceſſum generationis accepit. Tamen vt ſciant quàm vana ſit & ſolubilis eorum quæſtio, licet nihil in eo humanis diuinisve commune, tamen docebo homines antequàm naſcerentur, fuiſſe. Aut negent Iacob ſanctum fuiſſe priuſquàm naſceretur, *Geneſ. 25.* qui fratrem ſupplantauit in materni adhuc vteri poſitus arcano. Negent Hieremiam antequàm naſceretur ſanctum fuiſſe, *Hierem. 1.* cui dicitur: Priuſquàm te formarẽ in vtero matris tuæ noui te, & priuſquàm exires de vulua ſanctificaui te, & Prophetã in gentibus E poſui te. Quid hoc euidentius tanti exemplo Prophetæ, qui ſanctificatus eſt antequã natus, & antequàm formaretur eſt cognitus? Quid etiam de Ioãne loquar, de quo mater religioſa teſtatur, quod intra materna ſitus adhuc viſcera, præſentiã Domini ſpiritu cognouit, exultatione ſignauit, ſicut ſcriptũ meminimus matre dicente: Ecce enim vt facta eſt *Luca 1.* in auribus meis vox ſalutationis tuæ, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Erat igitur qui prophetabat, an non erat? At certè erat. Erat enim qui venerabatur authorem, erat qui loquebatur in matre. F Denique Elizabeth filij ſpiritu replebatur, Maria filij ſpiritu ſanctificabatur: ſic enim habes, quod exultauit infans in vtero eius, & repleta eſt Spiritu ſancto. Vide ſingulorum verborum proprietate. Vocem quidem Mariæ prior Elizabeth audiuit, ſed Ioannes prior Domini gratiam ſenſit, pulchrè ſibi conueniunt oracula oraculis, fœmina mulieri, & pignus pignori. Iſtæ gratiã loquuntur, illi intus ope-

rantur,pietatiſque myſterium maternis adoriuntur
profectibus, duplicique miraculo licet honore di-
uerſo,prophetant matres ſpiritu paruulorum. Quis
igitur author huius miraculi, nónne Dei filius qui
fecit eſſe non natos? De rebus humanis quęſtio no-
ſtra non poteſt conuenire,potéſtne de diuinis con-
uenire ſecretis? Quid eſt antequàm generaretur,nõ
erat? Nunquid pater aliqua tempora conceptionis
accepit,vt filium tempora præuenirent? Aut fœmi-
næ more naturæ generationis ſuæ molitus eſt par-
tum, vt molitio ipſa filio eſſet antiquior. Quid eſt
hoc? cur diuina ſecreta diſcutimus? Proprietatem
legi diuinæ generationis, non qualitatem? Facinus
indignum,vt ex ſe quidam cœleſtia metiantur, qui
tanquam vnum de ſpadonibus putant Chriſtum nõ
naſci potuiſſe, ſed fieri. Aut tanquam vnum de ſpa-
donibus patrem,qui filium quem generare non po-
tuerit,adoptauerit.

De ſolutione quæſtionis quam plerique faciunt, ex eo quod ſcriptum eſt: Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipſe viuit propter me. CAP. V.

PLerique etiam hinc faciunt quæſtionem, quia
Ioan. 6. ſcriptum eſt: Sicut miſit me viuus pater, & ego
viuo propter patrem:& qui manducat me,ipſe viuit
propter me, dicentes: Quomodo æqualis eſt patri
filius qui dixit,quòd propter patrem viuit? Qui hoc
proponunt, primum reſpondeant cuiuſmodi vita
ſit filij,vtrum ea quam pater largitus ſit non habên-
ti? Sed quomodo vitam aliquando potuit non ha-
bere,cùm ipſe ſit vita,ſicut ait: Ego ſum via,veritas,
Ioan. 14. & vita? Vita vtique ſempiterna, ſicut virtus eſt ſem-
piterna. Aliquando ergo(vt ſic loquar)ſi vitam non
habuit,conſiderate quid lectum ſit hodie de Domi-
no Ieſu,quod mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigile-
2. Theſſ. 5. mus ſiue dormiamus,ſimul cum illo viuamus. Cuius
mors,vita eſt:huius diuinitas vita non eſt,cùm diui-
nitas vita ſit ſempiterna? An verò vita eius in patris
eſt poteſtate? Sed ne corporis quidem ſui vitam in
alterius fuiſſe poteſtate memorauit, ſicut ſcriptum
eſt: Ego pono animam meam, vt iterum ſumam il-
Ioan. 10. lam: Nemo tollit illam à me, ſed ego pono eam à
meipſo. Poteſtatem habeó ponendi eam, & iterum
poteſtatem habeo ſumendi eam: hoc mandatum
accepi à patre meo. Eius ergo vita ſecundum diui-
nitatem in alterius poteſtate iudicatur, cuius vita
ſecundum corpus alienæ non erat ſubdita poteſta-
ti? Aliena enim poteſtas erit,ſi non erat vnitas pote-
ſtatis. Sed ſicut poteſtatis ſuæ eſſe ſignificat ponere
animam & liberæ voluntatis:ita etiam quod ſecun-
dum mandatum depoſuit patris,ſuæ ac paternæ vo-
luntatis ſignificat vnitatem. Ergo ſi vitam filius ne-
que aliquo accepit ex tempore, neque alienæ habet
poteſtati ſubditam, videamus qua ratione dixerit:
Sicut miſit me viuus pater, & ego viuo propter pa-
trem. Exponamus vt poſſumus, imò ipſe potius ex-
ponat. Conſidera igitur quid ante præmiſerit. Ait
enim: Amen,amen dico vobis: ante inſtruit quem-
admodum audire debeas. Verè, inquit, verè dico
vobis: Niſi manducaueritis carnem filij hominis &
biberitis ſanguinẽ eius, non habebitis vitam in vo-

G bis: Secũdum filium hominis ſe dicere ante præmi-
ſit: & tu quod ſecundum filium hominis de carne es
loquutus & ſanguine, ad diuinitatem putas eſſe re-
ferendum? Denique addidit: Caro enim mea vera
eſt eſca, & ſanguis meus eſt potus. Carnem audis,
ſanguinem audis, mortis dominicæ ſacramenta co-
gnoſcis, & diuinitati calumniaris? Audi dicentem
ipſum: Quia ſpiritus carnem & oſſa non habet. Nos
autem quotieſcunque ſacramenta ſumimus,quę per
ſacræ orationis myſterium in carnem transfiguran-
tur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.
H Ergo poſteaquàm ſe loqui ſecundum hominis filiũ
declarauit,& carnem ſæpe repetiuit, & ſanguinem:
ſubdidit poſtea: Sicut miſit me viuus pater, & ego
viuo propter patrem. Et qui manducat me, & ipſe
viuit propter me. Quomodo igitur hoc accipiendũ
putatur: poteſt enim duplex videri comparatio. Pri-
ma ita: Sicut miſit me viuus pater, & ego viuo pro-
pter patrem. Secunda: Sicut miſit me viuus pater,&
ego viuo propter patrem: ita & qui manducat me,
ipſe viuit propter me. Si primam eligunt,hoc ſigni-
ficat quod ſicut miſſus ſum à patre & deſcendi à pa-
I tre,ita viuo propter patrem. Quaſi quis autem miſ-
ſus eſt atque deſcẽdit, niſi quaſi filius hominis,ſicut
ipſe ſupra ſapientia dixit: Nemo aſcendit in cœlum,
niſi qui de cœlo deſcendit filius hominis. Ergo ſi Ioan. 8.
quaſi filius hominis miſſus eſt atque deſcendit: ita
quaſi filius hominis viuit propter patrem. Denique
& qui manducat quaſi filium hominis, & ipſe viuit
propter filium hominis. Actum ergo incarnationis
ſuæ aduentui comparauit. Quod ſi ſecunda compla-
cuit,nónne & æqualitatem filij cum patre,& ſimili-
tudinem eius cum homine manifeſta diſtinctione
K colligimus? Nam quid eſt: ſicut ipſe viuit propter
patrem,& nos viuimus propter ipſum: niſi quòd ſic Ioan. 6.
viuificat filius hominis, ſicut pater in filio carnem
viuificauit humanã? Sicut enim pater ſuſcitat mor-
tuos,& viuificat: ſic & filius quos vult viuificat, vt Ioan. 5.
ipſe Dominus ſupra dixit: Æqualitas ergo filij ad
patrem, per vnitatem quoque viuificationis aſtrui-
tur,quando ſic viuificat filius,vt pater. Agnoſce er-
go eius vitam & potentiam ſempiternam. Similitu-
do etiam noſtra ad filium, & quædam ſecundum
carnem vnitas declaratur: quoniam quemadmodũ
L filius à patre,ſicut homo eſt viuificatus in carne. Sic
enim ſcriptum eſt, quod Deus Ieſum Chriſtum à
mortuis ſuſcitauit, ita etiam nos quaſi homines vi- Roman. 8.
uificamur à Dei filio. Secundum hanc ergo expoſi-
tionem non ſolùm ad conditionem humanam de-
riuatur gratia largitatis, ſed etiam diuinitatis æter-
nitas prędicatur. Diuinitatis quòd ipſa viuificat,hu-
manæ autem conditionis quòd viuificata eſt & in
Chriſto. Quod ſi quis vtrumque ad Chriſti refert
diuinitatem, ergo filius Dei hominibus cõparatur,
vt ita filius propter patrẽ viuat, ſicut nos propter fi-
M lium Dei viuimus. Sed filius Dei vitam largitur æ-
ternam,nos autem largiri nequimus,ergo noſtri cõ-
paratione nec ille largitur. Habeant igitur Arriani
fidei ſuæ præmium,ne vitam æternam adipiſcantur
à filio. Libet iam vlterius progredi. Nam ſi illis pla-
cet hunc locum ad diuinæ perpetuitatem refer-
re ſubſtantiæ, accipiant etiam tertiam expoſitio-
nem. Nónne euidenter videtur dicere. Quòd ſicut
viuus

uiuus pater eſt, ita viuit & filius. Quod vtique quis [A] non aduertat ad vnitatem vitæ, quod eadem patris & filij vita ſit, eſſe referendum. [Ioan. 5.] Sicut enim pater vitam habet in ſemetipſo, ſic dedit filio vitam habere in ſemetipſo. Dedit per vnitatem, dedit non vt auferat, ſed vt clarificetur in filio: Dedit vt complaceat: Dedit non vt pater cuſtodiret, ſed vt filius poſſideret. Sed obiiciẽdum putant quòd dixit: Ego viuo propter patrem. Vtique ſi ad diuinitatẽ referunt: propter patrem viuit filius, quod ex patre filius eſt: propter patrem, quòd vnius ſubſtantiæ cum patre: propter patrem, quod eructuatum eſt verbum ex [B] patris corde, quod à patre proceſſit, quod ex paterno generatus eſt vtero, quod fons pater filij eſt, quod tadix pater filij eſt. Sed dicunt fortaſſe: Si vnitatem putas patris ac filij vitæ eſſe, cùm filius dixerit: Et ego viuo propter patrem. Nunquid vnitas eſt filij vitæ atque hominũ, cùm dixerit filius: Qui mãducat me & ipſe viuit propter me? Imò planè, ſicut vnitatem fateor eſſe vitæ cœleſtis in patre & filio per diuinæ vnitatem ſubſtantiæ, ita vel diuinę naturæ vel dominicæ incarnationis excepto priuilegio, ſocietatem nobiſcum vitæ ſpiritalis in filio eſſe pro- [C] fiteot per humanæ vnitatem naturæ. [1. Cor. 15.] Qualis enim cœleſtis, tales & cœleſtes. Denique ſicut in illo ſedemus ad dexteram patris, non quòd cum ipſo ſedemus, ſed quòd ſedemus in Chriſti corpore, de quo poſtea dicemus plenius: ſicut, inquam, ſedemus in Chriſto per corporis vnitatem, ita & in Chriſto viuimus per corporis vnitatem. Non ſolùm autem non vereor quod ſcriptum eſt: [Ioan. 6.] Et ego viuo propter patrem, ſed etiam, ſi per patrem dixiſſet, non vererer.

De ſolutione obiectionis quam Arriani ſumunt ex hoc quod Dominus dixit: Hæc infirmitas non eſt ad mortem.

CAP. VI.

[Ioan. 11.] SOlent enim etiam illud obiicere quod dixit: Hæc infirmitas non eſt ad mortem, ſed pro claritate Dei, vt clarificetur filius eius per ipſum. Non ſolùm enim per patrem, & à patre filius clarificatur, quod ſcriptum eſt: [Ioan. 17.] Clarifica me pater. Et alibi: [Ioan. 13.] Nũc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificauit eum: ſed etiam per filium, [E] & à filio clarificatur pater, quia veritas dixit: Ego te clarificaui ſuper terram. Sicut ergo clarificatur per patrem, ita etiam propter patrem viuit. Vnde & quidam δόξαν opinionem magis putauerunt eſſe, quàm gloriam: & ideò ſic interpretati ſunt: Ego te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi, & nunc clarifica me pater, hoc eſt, δόξασον, vt ſit hic ſenſus: opinionem de te hominibus huiuſmodi infudi, vt cognoſcant te Deum verum: & tu hanc de me confirma illis opinionem, vt credant me tuum filium & Deum verum. [F] Iam illud ridiculum eſt, quodquidam ex illo apoſtolico, diſcretionem inter patrem & filium faciunt poteſtatis, quod ſcriptum eſt: [1. Cor. 8.] Nobis tamen vnus Deus pater ex quo omnia & nos in ipſum, & vnus Dominus Ieſus per quem omnia & nos per ipſum. Aiunt enim non mediocrem diuinæ maieſtatis eſſe diſtantiam, quod dictum eſt: ex illo omnia, & per hunc omnia. [A] Nihil autem expreſſius quàm quòd hoc loco omnipotens filius euidenti tatione ſignatur. Nam vt ex illo omnia, ita per hunc omnia. Inter omnia pater non eſt, cui dictum eſt: [Pſalm. 118.] Quoniam vniuerſa ſeruiunt tibi. [Ioan. 1.] Inter omnia filius non eſt, quia omnia per ipſum facta ſunt, & omnia in ipſo cõſtant, & ipſe eſt ſuper omnes cœlos. Nõ ergo inter omnia filius, ſed ſuper omnia qui ſecundum carnem quidẽ eſt ex familia Iudæorũ, idẽ tamen ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, [Philip. 2.] cuius eſt nomen ſuper omne nomẽ. Et de quo dicitur: [Pſalm. 8.] Omnia ſubiecit ſub pedibus eius. [B] [Hebr. 2.] Subiiciẽdo autem omnia nihil reliquit ei non ſubiectum, ſicut Apoſtolus dixit. Quod ſi hoc etiã ſecundum incarnationis locutus eſt ſacramentum, quẽadmodũ poſſumus de ſupernę generationis incumparabili maieſtate dubitare? Nihil igitur poteſtatis inter patrem & filium certum eſt intereſſe. Deniq; euſque nihil intereſt poteſtatis, vt idẽ Apoſtolus ex eo dixerit eſſe omnia, per quẽ omnia ſicut habes: [Rom. 11.] Quoniã ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Si igitur pater ſicut putant tantummodò ſignatur, non poteſt idem omnipotens eſſe, quia ex ipſo om- [C] nia, & omnipotens non eſſe, quia per ipſum omnia. Aut igitur inualidum nec omnipotentem patrẽ ſua aſſertione memorabunt, aut certè omnipotentem etiam filium vel inuiti voce propria fatebuntur. Eligant tamen vtrum hic patrem declaratum putent. Si patrem, ergo & per ipſum omnia. Si filium, ergo & ex ipſo omnia. Si autem & per patrem omnia, nihil vtique filio derogandum. Et ſi ex filio omnia, ſimiliter & filio deferendũ. Ac ne inſidiari nos vnius arbitrentur obreptione verſiculi, totum caput recenſeamus. [Ibidem.] O altitudo, inquit, diuitiarum ſapientiæ [D] & ſcientię Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ei fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula. De quo igitur dictum putant, de patre an filio? Si de patre, ſed non eſt ſapientia Dei pater, quia ſapientia Dei filius eſt. Quid eſt autem quod non poſſit ſapiẽtia, de qua ſcriptum eſt: Cùm ſit vna omnipotens & permanens, in ſe omnia innouat? [Sap. 7.] Non ergo accedẽtem legimus ſed permanentem. Habes ergo iuxta [E] Salomonem, omniporentem & permanentem ſapientiam. Habes etiam bonam, quia ſcriptum eſt: Sapientiam autem non vincit malitia. Sed ad propoſitum reuertamur. [Roman. 11.] Quàm inſcrutabilia ſunt, inquit, iudicia eius. Si igitur omne iudicium pater dedit filio, filium videtur declarare qui iudicat. Denique vt ſcias quod non de patre, ſed de filio dicit, addidit: [Ibidem.] Quis priot, inqnit, dedit illi? Dedit enim pater filio, ſed dedit iure generationis, nõ munere largitatis. Et ideò quod negari non poteſt, à patre accepiſſe filium, ſecundum quod ſcriptum eſt: [Matth. 11.] Omnia [F] mihi tradita ſunt à patte meo. Dicẽdo tamen, quis prior dedit illi, non accepiſſe per naturam à patre filium denegauit, ſed priorem nõ poſſe dici inter patrem & filium, declarauit: quia etſi pater dedit filio, non tamen quaſi poſteriori dedit: quia increata & inæſtimabilis trinitas, quæ vnius eſt æternitatis & gloriæ, nec tempus, nec gradum vel poſterioris recepit vel prioris. Quòd ſi Græcos magis codi-

Sic habet locum apud Esaiam i. 40. & item apud Paulũ. Ambroſius tamen legiſſe videtur [illegible] ſi- ue [illegible], tum dicit, cui nihil addi poteſt. Et eandẽ lectionem indicabãt qualiacũque veſtigia græcorũ elementorum: quamquam quod nobis tradidit editio Aldina, nec ſentit cũ eo quod vertit Hieronymus: nec cũ eo quod editũ eſt nomine Septuaginta latinè.

ces ſequendos putamus, quia habent τῆς [illegible] G
αὐτῷ: vides quoniam cui nihil addi poteſt, non diſ-
par à pleno eſt. Ergo ſi filio magis conuenit, hoc to-
tum apoſtolicum caput, videmus & de filio eſſe cre-
dendum, quia ex ipſo omnia, ſicut ſcriptũ eſt: Quo-
niam ex ipſo & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. E-
ſto tamen de patre dictum putent. Itaque memine-
rimus quòd ſicut ex ipſo legimus omnia, ita etiam
per ipſum omnia, in vniuerſitatem quippe totius
creaturæ patris & filij profutura authoritas. Ac licet
ſuperius omnipotentem filium paterno probaueri-
mus exemplo, tamen quia illis derogare ſtudiũ eſt, H
conſiderent quod & patri derogent. Si enim infir-
mus filius, quia per ipſum omnia, nunquid infirmus
& pater, quia & per patrem omnia? Sed vt agno-
ſcant nullam diſcretionem inter hęc eſſe, verum de-
monſtrabo, eiuſdem eſſe, ex quo aliquid, & per quẽ
aliquid, & oſtendam vtrumque de patre lectum. Sic
enim habemus: Fidelis Deus per quem vocati eſtis
in communionem filij eius. Quid Apoſtolus dixerit
conſiderent. Per patrem vocamur, & nihil eſt quæ-
ſtionis. Per filium creamur, & hoc vilius æſtimabi-
mus. Pater in communionem filij vocauit, & reli- I
gioſè hoc ſicut debemus accipimus: filius omnia
creauit, & putant non liberæ fuiſſe voluntatis arbi-
trium, ſed coactæ atque ſeruilis operationis obſe-
quium. Vt autem agnoſcas plenius nihil diſtare in-
ter patris & filij poteſtatem, cùm per patrem in cõ-
munionem filij eius vocemur, ex filio eſt ipſa com-
munio, ſicut ſcriptum eſt: Quoniam de plenitudinè
eius nos omnes accepimus, licet ſecundum gręcum
euangelium, ex plenitudine eius & intelligere de-
beamus. Ecce & per patrem communio, & ex filio
communio, ſed non diſcrepans, ſed vna commu- K
nio. Sicut idẽ Ioannes in epiſtola ſua dixit: Et com-
municatio ſit cum patre & cum filio eius Ieſu Chri-
ſto. Accipite etiam quòd non ſolùm ex patre & fi-
lio, ſed etiam ex Spiritu ſancto vnam nobis com-
2.Cor.13. munionem ſcriptura memorauit. Gratia, inquit, Do
mini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & commu-
nicatio ſancti Spiritus cum omnibus vobis. Quæro
autem in quo minor videatur is per quem omnia,
quàm is, ex quo omnia? an quod operator aſſeritur?
Ioan.5. Sed operatur & pater, quia verus eſt qui dixit: Pater
meus vſque modò operatur, & ego operor. Sicut i- L
gitur pater operatur, operatur & filius. Non ergo
operator infirmus aut vilis eſt, quoniam operatur &
pater, & ideò quod commune eſt filio cum patre,
vel propter patrem inferiore loco accipi non opor-
tet, ne patri potius in filio ab hæreticis derogetur.
Nec mediocre illud quod alibi etiam idem ſanctus
Ioannes ad refellendas Arrianæ perfidiæ quæſtio-
1.Ioan.3. nes ait: Scitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quoniam
Pſal. 10. qui fecit iuſtitiã ex ipſo natus eſt. Iuſtus autem quis
niſi Dominus qui iuſtitias dilexit? aut quem ſicut M
ſuperiora indicant repromiſſorem vitæ æternæ ha-
bemus, ſi filium non habemus? Si igitur filius Dei
vitam nobis promiſit æternam, & ipſe iuſtus eſt,
& ex ipſo vtique nati ſumus: aut ſi ex filio nos per
gratiam natos negat, nec iuſtum filium confiten-
tur. Credas igitur neceſſe eſt etiam ex Dei filio
omnia, quia omnium ſicut Deus pater, ita & filius &
Rom. 11. author eſt & creator. Videmus ergo inanẽ eſſe hanc
quæſtionem, cùm & de filio credi conueniat, quo-
ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Diximus
quomodo ex ipſo, quomodo etiã per ipſum. In ipſo
autem omnia eſſe quis dubitet, cùm alibi ſcriptũ ſit:
Quoniam in ipſo condita ſunt omnia in cœlis, & in *Coloſ.1.*
ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in
ipſo conſtant. Habes ergo ex ipſo gratiam, ipſum o-
peratorem, in ipſo omnium firmamentum.

De diſſolutione obiectionis quam ex hoc faciunt quod à Domino dictum legitur, Ego ſum vitis vera, et pater meus agricola eſt.

Cap. VII.

ILlud quoque ad ſeparandam patris & filij diui-
nitatem obiicere conſueuerunt, quod Dominus *Ioan.15.*
dixit in Euãgelio: Ego ſum vitis vera, & pater meus
agricola eſt: agricolam & vitem diuerſę dicentes eſ-
ſe naturæ, & vitem eſſe in agricolæ poteſtate. Sic er-
go vultis eſſe filium ſecundum diuinitatem, ſicut
vitis eſt, vt ſine cultore nihil valeat, quod poſſit de-
ſeri vel recidi, & ex litera calumniam comparatis,
I quòd Dominus vitem ſe eſſe dixit, incarnationis
ſuæ ſignificans ſacramentum. Tamen ſi placet vt ex
litera argumentemur, fateor & ego, imò profiteor
quòd vitem ſe filius nominauit. Væ enim mihi ſi ſa-
cramentum ſalutis publicè denegauero. Quomodo
ergo vultis accipere quod ſe vitem Dei filius nomi-
nauit? Si ſecundum diuinam ſubſtantiam dictum
accipitis, & ſicut inter agricolam & vitem, ita etiam
inter patrem & filium diuinitatis creditis eſſe di-
ſtantiam, geminam filio, geminam patri facitis in-
iuriam. Filio, quia ſi ſecundum diuinitatem inferior
K eſt quàm agricola, inferior etiam Paulo Apoſtolo,
veſtra aſſertione neceſſe eſt æſtimetur, quia Paulus *1.Cor.3.*
agricolam ſe eſſe dixit, ſicut habes: Ego plantaui,
Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.
Num ergo vultis, vt Paulus melior ſit Dei filio? Ha-
betis vnam iniuriam. Alteram, quia ſi ſecundum
ſubſtantiam generationis æternę vitis eſt filius, cùm *Ioan.15.*
dixerit: Ego ſum vitis, vos palmites eſtis, vnius no-
biſcum etiam illa diuinæ generatio videbitur eſſe
ſubſtantiæ. Sed quis ſimilis tui in diis Domine, ſicut *Pſal.88.*
ſcriptum eſt. Et rurſus in Pſalmo: Quoniam quis in
L nubibus æquabitur Domino, aut quis ſimilis erit
Domino inter filios Dei? Nec tamen ſoli filio dero-
gatis, ſed etiam patri. Nam ſi in agricolæ nomine
omnis paternæ prærogatiua eſt poteſtatis, cùm e-
tiam Paulus agricola ſit, patri vtique (cui filium ne-
gatis æqualem) Apoſtolum comparatis. Denique
cùm ſcriptum ſit: Sed neque qui plantat eſt quic- *1.Cor.3.*
quam, neque qui rigat, ſed qui dat incrementum
Deus, in eo nomine vos ſummam paternæ maieſta-
tis locabitis, quod videtis infirmum. Si enim qui
M plantat & qui rigat nihil eſt, ſed qui dat incrementũ
Deus: videte quid veſtra aſſerere moliatur impietas,
vt & pater nomine ſit contemnendus agricolæ, &
Deus aliquis incrementũ paterno operi qui tribuat
requirendus. Impiè igitur ex nomine agricolæ Dei
patris præferendam exiſtimant poteſtatem, in quo
ſit patri Dei cum homine appellationis commune
conſortium. Quid autem egregium ſi ei (vt vul-
tis hæretici) filio præferatur, cuius diuina ſubſtantia
ab

A ab humana conditione non diſcrepet? Nam ſi vitem filium ſecundum diuinam ſubſtantiam appellatum putatis, non ſolum corruptelæ incertiſque elementorum obnoxium iudicatis, ſed etiam humanæ tantummodo conſorté naturæ, quia vnius naturæ ſunt vites & palmites, vt non per incarnationis ſacramẽtum carnem Dei filius aſſumpſiſſe videatur, ſed principium ſumpſiſſe de carne. Ego autem dicam planè, carnem eius licet nouo generationis myſterio, vnius tamen naturæ fuiſſe nobiſcum, & hoc ſalutis noſtræ ſacramentum eſſe, non diuinæ genera-

B tionis exordium. Vitis enim eſt, qui meas ſuſtinet paſſiones, quandoquidem in illo nixa fragilis prius humana conditio ſecundis rediuiuæ fructibus pietatis adoleuit. Veruntamen ſi te pompa delectat agricolæ, dicas velim, quis ille ſit qui locutus ſit in propheta: Domine notum mihi fac vt ſciam, tunc vidi cogitationes eorum. Ego vt agnus ductus ſum innocens ad immolandum & neſciebam, aduerſum me cogitauerunt conſilium, dicẽtes: Venite mittamus lignum in panem eius. Si enim filius incarnationis futuræ loquitur ſacramentum quod impium eſt vt de patre credas, filius eſt vtique qui ſupra dixit: Ego plantaui te vitem fructiferam, quomodo conuerſa es in amaritudinem vitis alienæ. Itaque & filium vides eſſe agricolam, vnius nominis cum patre, vnius operis, vnius dignitatis atque ſubſtantiæ.

Hierem. 11.

Hier. 2.

A Ergo ſi agricola & vitis eſt filius, vitem vtique ſecundum incarnationis accepimus ſacramentum. Sed non ſolùm ſe eſſe vitem dixit, ſed etiam botrionem voce prophetica nuncupauit, tunc quando ad vallem botrionis exploratores Moyſes iuſſu Domini direxit. Quæ eſt illa valis niſi humilitas incarnationis & fœcunditas paſſionis? Et puto botrionem ideo dictum, quia ex vinea illa tranſlata ex Ægypto, hoc eſt, ex familia Iudæorum, vtilis mundo fructus emicuit. Nemo certè botrionem poteſt ad genera-

B tionem referre diuinam, aut qui refert aliud nihil relinquit, niſi vt botrionem illum natum ex vite credamus. Itaque adſcribit inſipiens patri, quod reprehendit in filio. Verùm ſi iam dubitari non poteſt quòd vitis ſecundum incarnationem Dei filius nominatus ſit, videtis ſecundum quod ſacramentum Dominus ſit locutus, quoniam pater maior eſt me. Nam cùm hoc in ſuperioribus dixerit, continuò ſubiecit: Ego ſum vitis vera, & pater meus agri-

C cola eſt, vt agnoſceres ſecundum id patrem eſſe maiorem, quia ſicut agricola vitium, ita pater dominicæ carnis eſt cultor, quæ & augeri potuit per ætatem, & per paſſionem recidi, vt omne humanum genus ab æſtu ſecularium noxio voluptatum, diffuſæ ſalutaribus brachiis crucis vmbra velaret.

Num. 13.

Num. 22.

Pſalm. 79.

Ioan. 14.

FINIS.

Capitula libri quinti de Fide.

De intentione authoris & tranſitu ad hunc quintùm librum. Et qua ratione quinque libros de patris ac filij & Spiritus ſancti inſeparabili diuinitate digeſſerit. De poſtulatione quoque veniæ ſi quos prolixitas huiuſce ſermonis offenderit, cum excuſatione ſui, & miniſtrorum Dei inæqualitate atque commendatione. Cap. I.

De ampla ac diſerta confutatione impiorum Arrianorum dicentium Chriſtum à ſolo & vero Deo ſeparatum, per rationes & teſtimonia ſcripturarum, quibus euidenter comprobatur quod cùm de Deo ſolus legitur, nequaquam à patre filius ſeparetur. Cap. II.

De ſolutione obiectionis qua argui poteſt inæqualitas patris & filij ex hoc quod filius Deum patrem adorare legitur. De ſolutione quoque atque confutatione obiectionis Arrianorum qua probare conantur diſſimilitudinem patris & filij ex reſponſione eiuſdem filij data ad ea quæ mater filiorum Zebedæi poſtulabat. Cap. III.

De redargutione eorum qui vnitatem in diuinitate negare cupientes, extenuare ſtudent patris & filij charitatem ex hoc quod ſcriptum eſt: Et dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Quomodo etiam intelligendum ſit quod filius miſſus dicitur, & quemadmodum Dominum dicat, quem patrem nouit cum diuerſorum hæreticorum condemnatione qui ex falſa ſuperiorum intelligentia errauerunt. Cap. IIII.

De confutatione Arrianorum qui ideo aliam patris, aliam filij, aliam Spiritus ſancti dicunt eſſe poteſtatem, quia ſcriptum ſit: Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, ex verborum ordine differentiam diuinæ poteſtatis facientes. Qui præterea idcirco negant in Chriſtum eſſe credendum quod ſcriptum ſit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui me miſit, Cap. V.

Quòd non debeamus deducere filium in hanc humilitatem, vt niſi quæ audierit, facere aut loqui neſciat, cum Arrianorum confutatione. Et vnde maximè vnitatem diuinæ maieſtatis intelligere poſſimus. Quibus etiam rationibus Dei filius creatura dici non poſſit. Cap. VI.

Quemadmodum intelligere debeamus filium eſſe ſubiectum patri, cum hæreticorum condemnatione. Quomodo etiam non ſolus Deus pater filio, ſed & filius ipſe ſibi ſubiecerit omnia. Et qua de cauſa filius ſubiectus ſit in nobis. Quódque eadem ſit charitas Dei patris & Chriſti. Quod præterea nihil ſit quod diuinitas ſempiterna non poſſit, nihil quod lateat veritatem, fallat iuſtitiam, prætereat ſapientiam. Cap. VII.

De condemnatione execrabilium Arrianorum dicentium quòd Dei filius neſciat tempora & annos, argumentorúmque ſuorum deſtructione, cum finali & concluſiua confutatione erroris eorundem, quo aſſerunt filium eſſe minorem patre. Cap. VIII.

De humili ac deuota authoris ad Deum patrem conuerſione rectaque fidei confeſſione, cum diſertiſſima huius operis concluſione, ad laudem & gloriam ineſtimabilis, inenarrabilis, incircunſcriptæ & immenſæ ac ſanctiſſimæ trinitatis, perfidiſſimorúmque Arrianorum confuſionem & damnationem. Cap. IX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM, LIBER V.

De intentione authoris & tranſitu ad hunc quintum librum. Et qua ratione quinque libros de patris & filij & Spiritus ſancti inſeparabili diuinitate digeſſerit. De poſtulatione quoque veniæ ſi quos prolixitas huiuſce ſermonis offenderit, cum excuſatione ſui & miniſtrorum Dei inæqualitate atque commendatione.

CAPVT I.

QVISNAM eſt fidelis ſeruus & prudens quem conſtituit Domius ſuper familiam ſuam, vt det illis in tẽpore cibum? Matth.24. Beatus ille ſeruus, quem veniens Dominus eius inuenerit ſic facientem. Nõ vilis hic ſeruus eſt. Magnus aliquis eſſe debet. Quis ſit iſte conſideremus. Eſt Petrus ipſius Domini ad paſcendum gregem lectus iudicio, qui tertiò meretur audire: Ioan.21. Paſce agniculos meos, paſce agnos meos, paſce ouiculas meas. Itaque paſcendo bene cibo fidei gregem Chriſti, culpam lapſus prioris aboleuit. Et ideo tertiò admonetur vt paſcat, tertiò vtrum Dominum diligat, interrogatur, vt quem tertiò ante crucem negauerat, tertiò fateretur. Beatus & ille ſeruus qui poteſt dicere: Lac vobis potum dedi non 1.Cor.3. eſcam, nondum enim poteratis. Nouit enim quos quemadmodum paſcat. Quis noſtrum hoc facere 1.Cor.9. poteſt? Quis noſtrum poteſt verè dicere: Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifaciam? Et tamen Ad Tit.3. ille tantus ad curam gregis electus à Chriſto, qui ſanaret infirmos, curaret inualidos, hęreticum à commiſſo ſibi ouili ſtatim poſt vnam correptionem repellit, ne vnius erraticæ ouis ſcabies ſerpenti vlcere totum gregem contaminet. Iubet præterea ſtultas quæſtiones & contentiones eſſe vitandas. Ibidem. Quid igitur nos agemus, inter meſſis antiquæ noua zizania, imprudentes accolæ conſtituti? Si taceamus, cedere videbimur. Si contendamus, verendum eſt, ne nos quoque iudicemur eſſe carnales. Scriptum eſt enim de huiuſmodi quæſtionibus, quòd generant lites. 2.Tim.2. Seruum autem Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, G cum modeſtia docentem eos qui reſiſtunt. Et alibi: 1.Cor.11. Si quis contentioſus eſt, nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei. Eóque ſcribere aliquid ſententiæ fuit, vt ſine ſtrepitu aliquo impietati hæreticorum noſtra pro nobis ſcripta reſpondeant. Quintum itaque imperator Auguſte hunc librum paramus ordiri. Nam & quartũ librum oportuit in illa vitis diſputatione finiri, ne coaceruaſſe magis librum eundem quodam videremur quęſtionum tumultu, quàm fructu ſpiritalis vineæ repleuiſſe, nec in conſummatam fidei vindemiam tantis ad- H huc ſuperfluentibus diſputionibus decuit derelinqui. Quinque igitur libros de patris ac filij & Spiritus ſancti inſeparabili diuinitate digerimus, ſequeſtrata interim pleniore diſputatione de Spiritu ſancto, prouocati magiſterio euangelicæ lectionis, vt credita nobis quinque fidei talenta quaſi quadam horum quinque ſorte librorũ humanis fœneremur affectibus, ne fortè cùm venerit Dominus, & inuenerit in terra abſcõditam pecuniam ſuam, dicat mihi: Serue male & piger, ſciebas quod meto vbi non Matth.25. ſemino, & congrego vbi non ſparſi, oportuit ergo te I committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepiſſem quod meum eſt. Aut quemad- Luca 19. modum in alio libro eſt: Et ego, inquit, veniẽs cum vſuris vtique exegiſſem. Date ergo veniam ſi quos prolixioris huiuſce ſermonis offendit audacia. Officij contemplatio cogit credere quod accepimus. Diſpenſatores ſumus myſteriorum cœleſtium. Miniſtri ſumus, non ex æquo omnes, ſed vnicuique, inquit, ſicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo ri- 1.Cor.3. K gauit, ſed Deus incrementum dedit. Vnuſquiſque igitur enitatur vt mercedem poſſit accipere ſecundum ſuum laborem. Dei enim ſumus (vt Apoſtolus ait) cooperarij, Dei cultura, Dei ædificatio. Beatus Ibidem. itaque ille qui tales fœnoris ſui cernit vſuras. Beatus & ille qui fructus ſui operis intuetur. Beatus quoque qui ſuperædificat ſupra fundamentum fidei, aurum, argentum, lapides precioſos. Vos nobis eſtis omnia qui hæc auditis & legitis. Vos fœneratores vſuræ,

verbi

verbi vſuræ, non pecuniæ. Vos agricolę reditus. Vos
ædificatores, aurum, argẽtum, lapidéſque precioſos
ſuperædificãtes. In veſtris meritis ſacerdotalis ſumma laboris eſt. In veſtris animis fructus epiſcopalis
operis eniteſcit. In veſtris profectibus, aurum Domini refulget, multiplicatur argentum, ſi eloquia
Pſalm. 11. diuina teneamus. Eloquia enim Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ,
purgatum ſeptulum. Vos ergo facietis fœneratorem
diuitem, agricolam fructuoſum. Vos peritũ probabitis architectum. Non arroganter dico, quia non
tam mea ſunt quàm veſtra quæ voueo. O ſi mihi li-
Mat. 25. ceat ſecurè de vobis nunc temporis dicere: Domine quinque talenta mihi dediſti, ecce alia quinque
lucratus ſum, & oſtendere veſtrarum talenta precioſa virtutum.
2. Cor. 4. Habemus enim theſaurum in vaſis fictilibus. Hæc ſunt talenta quæ iubet Dominus ſpiritaliter fœnerari. Aut duo æra noui & veteris teſta-
Luca 10. menti, quæ ſpoliato illi à latronibus Samaritanus ille euangelicus ad curanda vulnera dereliquit. Neq;
ego fratres voti auarus ideo hæc opto, vt ſupra multa conſtituar. Sat eſt mihi præmium de veſtro profectu. Vtinam non indignus eo inueniar quod accepi, ea quæ ſunt me maiora melioribus tribuendo, nõ
exigo. Licet ſoleas Domine dicere: Volo autem &
Matth. 20. huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi. Accipiat poteſtatem ſupra decem ciuitates qui meretur. Sit ille talis
Ioſue 10. qualis Moyſes qui legis decem verba conſcripſit. Sit
ille Ieſus Naue, qui ſubegit quinque reges, & ciuitates in deditionem accepit, vt eſſet typus venturum
eius nominis virum, cuius imperio corporales omnes deliciæ vincerentur, conuerterentur gentes vt
fidem Ieſu Chriſti magis quàm priſtina ſtudia ſua &
vota ſequerentur. Sit ille Dauid, cui occurrerunt
3. Reg. 18. pſallentes iuuenculæ, dicentes: Saul triumphauit in
milibus, Dauid in decem milibus. Mihi ſat eſt, ſi non
in exteriores tenebras extrudar, quemadmodum ille qui commiſſum ſibi talentum in terra quadam
ſuæ carnis abſcondit: Sicut principes ſynagogæ cæteríque principes Iudæorum. Qui credita ſibi eloquia Dei, humo quadam ſui corporis occuparunt,
delitiiſque carnis intenti, quaſi in quandam exaltati
cordis foueam fœnus cœleſte merſerunt. Nos igitur non intra latibula carnis abſconditam Domini
teneamus pecuniam vel mnam illam in ſudario reponamus: ſed tanquam boni nummularij cũ ſudore
quodam mentis & corporis æquo & parato ſemper
libremus affectu, vt propè ſit verbum in ore tuo &
in corde tuo. Hoc verbum Dei precioſum eſt talentum quo redimeris. Hæc eſt pecunia per mẽſas animarũ ſæpe cernenda, vt frequenter agitando in omnem terram bonorum ſonus poſſit exire nummorum, per quam vita paratur æterna. Hæc eſt autem
vita æterna quam largiris omnipotens pater, vt cognoſcamus te ſolum verum Deum, & quem miſiſti
Ieſum Chriſtum.

De ampla ac diſerta confutatione impiorum Arrianorũ dicentium Chriſtum à ſolo & vero Deo ſeparatum.

CAP. II.

VNde aduertant Arriani quàm impij ſunt qui de
ſpe noſtra & voto nobis faciunt quæſtiones. Et
A quoniam hic præ cæteris vociferari ſolent dicentes:
ſeparatum à ſolo & vero Deo Chriſtum, intellectus
impios pro noſtris viribus confutemus. Hoc enim
loco magis intelligere debẽt, quod hæc vtilitas, hęc
merces eſt perfectæ virtutis, hoc diuinum & incomparabile munus, vt cognoſcamus cum patre Chriſtum, nec ſeparemus à patre filium, ſicut ſcriptura
non ſeparat. Nanque hoc magis ad vnitatem, quàm
ad diſtantiam diuinę proficit poteſtatis: Quod idem
præmium vnum honorem nobis dat patris filiique
cognitio. Quoniam mercedem habere non poterit,
B niſi qui & patrem cognouerit & filium. Sicut enim
patris, ita filij cognitio vitam acquirit æternam. Itaque ſicut in principio ſtatim verbum cum Deo patre pia cõfeſſione iunxit euangeliſta, dicens: Et ver- Ioan. 1.
bum erat apud Deum: ita & hic ſcribendo verba Ioan. 17.
Domini: Vt cognoſcant te ſolum verum Deum, &
quem miſiſti Ieſum Chriſtum: coniunctione illa, patrem vtique copulauit & filium, vt Chriſtum verum
Deum à maieſtate patris nemo ſecernat. Nunquam
enim cõiunctio ſeparat. Et ideo dicendo: Vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum
C Chriſtum, & Sabellianos interfecit, & Iudæos excluſit: Eos vtique qui audirent loquentem: Ne aut
illi eundem patrem putarent eſſe quem filium, ſi nõ
addidiſſet & Chriſtum: aut iſti à patre filium ſepararent. Quæro autem cur non ſic putent ſubaudiendum, & ex ſuperioribus colligendum, vt quod præmiſit, ſolum verum Deum patrem, ſubaudiamus etiam Ieſum Chriſtum ſolum verum Deum. Exprimendum enim alterum non fuit, ne duos Deos dicere videretur. Nam neque duos dicimus Deos, &
eiuſdem cum patre diuinitatis filium cõfitemur. Ita-
D que quęramus qua ratione diuinitatis hic putent factam eſſe diſtantiam, vtrum Deum negent Chriſtũ?
Sed negare non poſſunt. An verum Deum negent
Chriſtum? Sed dicant, ſi verum negant, vtrũ falſum
an nuncupatiuum Deum iudicent. Nam ſecundum
ſcripturas, aut verus Deus eſt, aut tantummodo
nuncupatiuus, aut falſus. Verus vt pater, nuncupatiuus vt ſancti, falſus vt dæmones atque ſimulacra.
Dicant igitur qua filium Dei confeſſione deſignẽt,
vtrum falſo prærептum Dei nomen, an vero, quaſi
E nuncupatiuo, inſpirationem tantum diuinitatis ineſſe arbitrantur? Falſo præreptum nomen non puto
quòd dicant, vt apertiore ſe crimine impietatis inuoluant, ne vt dæmoniis & ſimulacris, ita etiam
Chriſto falſo Dei inditum nomen inſinuando ſe
prodant. Si autem ideo dictum putant Deũ, quòd
inſpirationem diuinitatis habuit, ſicut & multi ſancti viri (eos enim ſcriptura Deos dixit, ad quos ſer- Ioan. 10.
mo fiebat Dei) ergo non vltra homines eum præferunt, ſed comparandum hominibus arbitrentur, vt
hoc eum putent eſſe quod hominibus ipſe donauit,
F dicens ad Moyſen: Poſui te in Deum Pharaoni. Vn- Exod. 7.
de & in pſalmo dictum eſt: Ego dixi dij eſtis. Et hãc Pſalm. 81.
tamen ſacrilegorum opinionem Paulus excludit
qui ait: Nam & ſi ſunt, qui dicantur dij, ſiue in cœ- 1. Cor. 8.
lo ſiue in terra. Non dixit ſunt dij, ſed ſunt qui dicantur. Chriſtus autem, ſicut ſcriptum eſt, heri &
hodie ipſe eſt. Eſt inquit, hoc eſt, non ſolùm nomine, ſed etiam veritate. Et bene ſcriptum eſt: heri &
hodie ipſe eſt, vt Arrij impietas aſtruendi ſacrilegij Hebr. 13.

locum inuenire non poſſet. Qui cùm legeret in pſal-
Pſal. 2. mo ſecundo, dicentem filio patrem: Filius meus es
tu, ego hodie genui te: adnotauit hodie non heri, ad
æternitatem diuinæ generationis referens, quod de
carnis aſſumptione memoratum eſt. Sancto igitur
ſpiritu repletus Apoſtolus, vt illam elideret ſæuita-
tem, ait: Heri & hodie ipſe eſt & in ſæcula. Heri pro-
pter æternitatem, hodie propter corporis ſuſceptio-
nē. Eſt ergo Chriſtus, & eſt ſemper. Qui enim ſem-
per eſt, eſt. Chriſtus autem ſemper eſt, de quo dicit
Exod. 3. Moyſes: Qui eſt miſit me. Erat vtique Gabriel, erat
Raphael, erant angeli, ſed ſemper eſſe qui aliquan-
2. Cor. 1. do non fuerint, nequaquam pari ratione dicuntur.
In Chriſto autem (ſicut legimus) non fuit eſt, & non,
ſed eſt in illo fuit, vnde verè Dei ſolius eſt eſſe, qui
ſemper eſt. Ergo ſi & nuncupatiuum Deum non au-
dent dicere, & falſum eum dicere maioris eſt impie-
tatis, teſtat vt Deus verus ſit, veri patris non diſſi-
milis, ſed æqualis. Qui cùm & iuſtificet & ſanctifi-
cet quos velit, non foris aſſumens, ſed in ſe habens
ſanctificandi poteſtatem, quomodo non eſt verus
Deus? Nam Apoſtolus eum vtique verum Deum
dixit, qui naturaliter verus Deus eſſet, ſicut habes:
Galat. 4. Quia tunc, inquit, neſcientes Deum, ſeruiſtis his qui
natura non erant dij, hoc eſt, qui veri dij eſſe non
poterant, quibus hoc naturaliter minimè ſuppete-
bat. Verùm copioſè iam verum Deum Chriſtum in
ſuperioribus libris ſcripturarum lectionibus appro-
bauimus. Ergo ſi Chriſtus (vt edoctum eſt) Deus
verus eſt, quæramus qua ratione, cùm ſolum verum
Deum patrem legunt, à patre filium cupiunt ſepara-
re? Si dicunt quòd verus ſolus Deus pater eſt, nega-
re non poſſunt, quòd & filius ſolus Deus veritas eſt,
& quòd Chriſtus veritas eſt. Nunquid veritas vero
minor eſt, cùm ſecũdum appellationem nominum,
verus plerũque à veritate dicatur, ſapiens à ſapiẽtia,
iuſtus à iuſtitia? Hoc nos inter patrem non ſenti-
mus & filium: quia & patri nihil deeſt quia pater
eſt verax· & filius quia veritas eſt, æqualis eſt vero.
Vt ſciant autem cùm ſolum legunt nequaquam eſſe
à patre filium ſeparandum, meminerint in prophe-
tis à Deo dictum: Ego extendi cœlum ſolus. Et vti-
Iob 9. que non extendit ſine filio pater. Ipſe enim filius
Prouerb. 8. qui ſapientia Dei eſt, dixit: Quando parabat cœlos,
cum ipſo aderam. Et Paulus de filio dictum eſſe cõ-
Hebr. 1. firmat: Initio terram tu fundaſti domine, & opera
manuum tuarum ſunt cœli. Siue ergo filius cœlum
fecit, ſicut & Apoſtolus voluit intelligi, & ipſe vti-
que non ſine patre cœlum ſolus extendit. Siue vt in
Prouerb. 3. Prouerbiis habes: Deus in ſapientia fundauit ter-
ram, parauit autem cœlos in intellectu: oſtenditur
quod nec pater ſolus ſine filio cœlos fecit, nec ſine
patre filius, & tamen qui cœlum extendit ſolus dici-
tur. Quàm verò id & de filio apertè intelligendum
ſit, quòd ſolus appelletur, & ſi nunquam inſcio pa-
tre aliquid feciſſe credatur, etiam alibi habes vbi
Iob 9. ſcriptum eſt: Extendens cœlum ſolus, & ambulans
quaſi in pauimento ſuper mare. Namque euange-
lium Domini docuit nos, quod in mari non pater,
ſed filius ambulauit, quando Petrus rogauit eum,
Matth. 14. dicens: Domine iube me venire ad te. Sed etiam
prophetia ipſa documento eſt. Sanctus enim Iob
aduentum Domini prophetabat, de quo verè dixit,

G quod magnum cœtum erat debellaturus, & factum
eſt. Nam feralem illum cœtum, Zabulum ſcilicet, vl-
timis temporibus venerabilis corporis ſui paſſione
proſtratum perculit & afflixit. Eſt ergo ſolus & verè
Dei filius. Hæc enim & filio prærogatiua defertur.
De nullo enim qui creatus eſt, propriè dici poteſt
quod ſolus. Nam cui ineſt communitas creaturæ,
quemadmodum quaſi ſolus poteſt à cæteris ſepara-
ri? Itaque homo rationabilis videtur inter omnia
terrena animantia, ſed tamen non eſt ſolus rationa-
bilis. Scimus enim rationabilia eſſe & cœleſtia ope-
H ra Dei, angelos & archangelos rationabiles confi-
temur. Si ergo angeli rationabiles, non vtique ſo-
lus rationabilis homo dicitur. Sed dicunt ſolum di-
ci poſſe ſolẽ, quia ſol alter non eſt. Sed & ipſe ſol ha-
bet communia multa cũ ſtellis, quod percurrit cœ-
lum, quod ætheræ illius cœleſtiſque ſubſtantiæ eſt,
quòd creatura eſt, quòd inter omnia Dei opera cõ-
putatur, quòd cum omnibus Deo ſeruit, cum om-
nibus benedicit Deum, cum omnibus laudat. Non
ergo ſolus propriè dicitur, quòd nec à cæteris ſepa-
ratur. Itaque cùm patris & filij ſpiritúſque ſancti di-
I uinitati, quæ ſola non inter omnia ſed ſuper omnia
eſt, nulla poſſit creatura conferri (vt de ſpiritu inte-
rim aſſertio reſeruetur) ſicut pater dicitur ſolus
Deus verus, cui nihil commune cum cæteris, ita e-
tiam ſolus eſt filius imago veri Dei, ſolus dextera pa-
tris, ſolus virtus Dei atque ſapientia. Solus ergo fi-
lius facit & ſicut pater, quia ſcriptum eſt: Quæcunq; Ioan. 14.
facio ipſe facit. Cùm enim vnum opus ſit patris &
filij, bene de patre & filio dicitur, quod Deus ſolus
operatus eſt, vnde etiam cùm creatorem dicimus &
patrem & filium confitemur. Nam vtique cùm Pau-
K lus diceret: Qui ſeruierunt creaturæ potius quàm Roman. 1.
creatori, nec patrem creatorem negauit ex quo om-
nia, nec filium per quem omnia. A quo alienum vti-
que non videtur, quod ſcriptum eſt: Qui ſolus habet
immortalitatem. Quomodo enim immortalitatem 1. Tim. 6.
non habet, qui vitam habet in ſemetipſo? Habet vti-
que in natura, habet in ſubſtantia, & habet non per
gratiam temporalem, ſed per ſempiternam diuini-
tatem, habet non ex dono quaſi ſeruus, ſed ex gene-
rationis proprietate quaſi filius coæternus. Et habet
ſicut pater. Sicut enim pater habet vitam in ſemet- Ioan. 5.
L ipſo, ita & filio dedit vitã habere in ſemetipſo: ſicut
habet, inquit, ſic dedit. Didiciſti ſupra quemadmo-
dum dederit, ne putares eſſe gratiæ largitatem, vbi
generationis arcanum eſt. Cùm ergo inter patrem
& filium vitæ nulla diſtantia ſit, quemadmodum
quòd immortalitatem ſolus habeat pater, filius non
habeat, æſtimari poteſt? Vnde intelligunt nec hoc
loco à ſolo vero deo patre filium ſeparandum, quia
probare non poſſunt, quòd ſolus & verus dei filius
non ſit, cùm præſertim & hic aut ſubaudiatur (vt di-
ximus) & Chriſtum ſolum verum Deum eſſe, aut
M certè aliud ad diuinitatem patris & filij, aliud ad in-
carnationem Chriſti relatum intelligẽdum ſit, quia
non eſt perfecta cognitio niſi quæ & ſecũdum æter-
nitatem vnigenitum Deum verum Dei filium Ie-
ſum Chriſtum, & ſecundum carnem generatum ex
virgine confitetur. Quod alibi hic ipſe Euangeliſta
nos docuit, dicens: Omnis ſpiritus qui confitetur 1. Ioan. 4.
Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe, de Deo eſt. Denique
quàm

quàm non alienum ſit etiam incarnationis hoc loco intelligere ſacramentum, docet nos ipſius ſeries lectionis. Sic enim habes: Pater venit hora, clarifica filium tuum, vtique cum & horam veniſſe commemoret, & clarificari petat, quomodo niſi ſecundum carnis aſſumptionē locutum eum conuenit æſtimari? Nam nec vlla ſibi temporum præſcripta momēta diuinitas habet, nec clarificatione indiget lumen ęternum. Ergo in ſolo vero Deo patre, & filium Dei ſolum verum ſecūdum diuinitatis intelligimus vnitatē, & in Ieſu Chriſti nomine, quod ex virgine natus accepit, incarnationis agnoſcimus ſacramētum. *Ioan.17.*

B Quod ſi cùm ſolum verum Deum patrem legunt, filium cupiūt ſeparare, ergo cùm de filij incarnatione legunt: Hic eſt lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificātibus, qui factus eſt in caput anguli. Et infra: Nō eſt aliud nomen ſub cœlo datū hominibus, in quo oportet vos ſaluos fieri, patrē exiſtimant ab impertiendæ nobis ſalutis beneficio ſeparandum. Sed neque ſine patre ſalus, neque vita æterna ſine filio. *Act.4.*

Sed aſſerunt Arriani: ſi ſolum verum Deum ſicut patrē; ita & filium dicitis, & vnius ſubſtantiæ patrem & C filium confitemini: non vnum Deum, ſed duos Deos inducitis: quia qui vnius ſubſtantię ſunt, non vnus Deus, ſed duo dij videntur, ſicut duo homines, aut duæ oues pluréſve dicuntur, homo autem & ouis, nec duo homines dicūtur, nec duæ oues, ſed vnus homo, & vna ouis. Hæc Arriani dicunt, & hac diſputatione verſuta ſimpliciores capere nituntur. Tamē ſi legamus ſcripturas diuinas, inueniemus pluralitatem magis in ea cadere, quæ diuerſę diſcretæq; ſubſtantiæ ſunt, hoc eſt, ἑτεροίᾳ. Idque in Salomonis libris habemus expreſſū, eo loco ſcilicet in quo dicit tria ſunt impoſſibilia intelligere, & quartum D non agnoſco. Veſtigia aquilæ volantis, & viam ſerpentis ſupra petram, & ſemitas nauis nauigantis, & vias viri in iuuentute. Vtique aquila & nauis & ſerpens vnius non ſunt generis atque naturæ, ſed differentis diſcretæque ſubſtantiæ, & tamen tria ſunt. Contra ſe igitur ſua eſſe intelligant argumēta teſtimoniis ſcripturarū. Itaque dicendo, patris & filij diſcretam eſſe ſubſtantiam, differentémque deitatem, duos vtique ipſi Deos aſſerunt. Nos autem cùm & patrem confitemur, & filium āſſerēdo: tamen vnius eſſe diuinitatis, nō duos Deos, ſed vnum Deum di- E cimus. Et hoc dominicis eloquiis approbamus, quia ibi plures ſunt, vbi aut naturæ aut voluntatum & operationum eſt differētia. Denique vt ſuis ſibi teſtimoniis reuincantur, duo homines dicuntur, quia licet vnius naturæ ſint iure naſcendi, tamen & tēpore & cogitatione & opere & locu diſtāt, & ideo nō poteſt vn⁹ homo dici in ſignificatione & numero duorum, quia non eſt vnitas, vbi eſt diuerſitas, vnus autem Deus dicitur, & patris & filij ac Spiritus ſancti gloria & plenitudo ſignatur. Denique tanta veritas F vnitatis eſt, vt etiam quando natura ſola generationis aut carnis ſignificatur humanæ, & vnus homo de multis dicatur, ſic habes: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo, Id eſt, non vna perſona hominis, ſed vna caro & vna fragilitas generationis humanæ. Et addidit: Bonum eſt ſperare in Domino quàm ſperare in homine. Nec hic vtiq; ſpecialem hominem, ſed generalem conditionem *Prouerb.30.* *Pſalm.117.*

A deſignauit. Denique ſtatim ſubiecit de pluribus: Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in principibus. Sed vbi homo dicitur, naturæ interdum, vt ſupra diximus, communis inter omnes vnitas ſignificatur: vbi principes, variarum quędam differētia poteſtatum eſt. Sed inter homines aut in hominibus vnius alicuius rei vnitas eſt, aut charitatis, aut cupiditatis, aut carnis, aut deuotionis & fidei. Generalis autem vnitas, & quę in ſe ſecundum diuinitatis gloriam complectatur omnia, ſolius eſt patris & filij & Spiritus ſancti. Vnde & Dominus cùm di- B uerſitatem inter ſe hominum deſignaret, qui nihil habent inter ſe quod poſſit ad vnitatem indiuiduæ ſubſtantiæ pertinere. In lege veſtra, inquit, ſcriptum eſt, quod duorum hominū teſtimonium verum eſt. Et cùm præmiſiſſet, duorum hominum teſtimoniū verum eſt, vbi venit ad ſuum & patris teſtimonium, non dixit, verum eſt teſtimonium noſtrū, quia duorum deorum teſtimonium eſt: ſed ego, inquit, ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoniū perhibet de me qui miſit me pater. Supra quo- C que ſimiliter ait: Et ſi iudico ego, iudiciū meum verum eſt, quia ſulus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Itaque & infra & ſupra & patrem ſignauit & filium, nec pluralitatem admiſcuit, nec diuinæ vnitatem ſubſtantiæ ſeparauit. Euidens eſt igitur, quia quod vnius eſt ſubſtantiæ, ſeparari non poteſt, etiāſi non ſit ſingularitatis, ſed vnitatis. Singularitatem hanc dico, quæ Græcè μονότης dicitur. Singularitas ad perſonam pertinet, vnitas ad naturam. Ea verò quæ diuerſæ ſubſtantiæ ſunt, non ſolùm vnum, ſed etiam plura dici ſolere, licet iam ex prophetico claruerit teſtimonio, expreſſius tamen ipſe Apoſtolus D declarauit, dicens: Nā etſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cœlo ſiue in terra. Vides igitur quod hi qui ex diuerſis ſubſtantiis ſunt, & non ex vnius veritate naturæ, dij appellantur. Pater autem & filius quia vnius ſubſtantiæ ſunt, non duo dij, ſed vnus Deus. Pater ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus per quem omnia. Vnus, inquit, Deus pater & vnus Dominus Ieſus. Et ſupra, Vnus Deus non duo. Et infra: Vnus Dominus & non duo: pluralitas ergo excluditur nō vnitas ſequeſtratur. Sed quemadmodum cùm legimus Dominum Ieſum, nec patrem E (vt ſupra diximus) à dominationis iure ſecernimus, quod ei commune cum filio eſt: ita cùm legimus ſolum verum Deum patrem, nec filium à ſolius veri Dei iure poſſumus ſeparare, quod ei commune cum patre eſt. Aut dicant quid aliud ſentiant, quídve arbitrentur, cùm legimus: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: vtrum Chriſtum non adorandum, & Chriſto non exiſtiment ſeruiendum? Quod ſi illa quæ adorauit cum Chananæa impetrare meruit, quod popoſcit. Et Paulus apoſtolus, qui F ſeruum ſe Chriſti prima ſcriptorum ſuorum præfatione profitetur, apoſtolus eſſe meruit, non ab hominibus neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum: dicant quid arbitrentur ſequendum: vtrum cū Arrio malint ſibi ſocietatem eſſe perfidiæ, vt ſolum & verum Deum Chriſtum negando oſtendant, quod nec adorandum eum, nec ſeruiendum ei iudicent: An verò conſortium malint habere cum Paulo, qui ſeruiendo atque adorando etiam Chriſtum, *Ioan.8.* *Ibidem* *1.Cor.8.* *Matth.4.* *Matth.15.* *Rom.1.* *Galat.1.*

vtique ſolum verum Deum voce affectúque non
diffitebatur, quem pio ſeruitio fatebatur.

De ſolutione obiectionis qua argüi poteſt inaqualitas patris & filij. CAP. III.

Ioan. 4. QVod ſi quis dicat: Quoniam Deum patrem adoret & filius, quia ſcriptum eſt: Vos adoratis
quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, conſideret quando & apud quem & cuius ſuſcepto loqua-
tur affectu. Denique & in ſuperioribus non imme-
ritò præmiſſum eſt, quòd Ieſus fatigatus ex itinere
ſedebat & à Samaritana bibere poſtulabat, quia ſe-
cundum carnem hominis loquebatur. Nam ſecun-
dum diuinitatem nec fatigari poterat nec ſitire. De-
inde cum Samaritana quaſi Iudæum appellaret, &
prophetam putaret, quaſi Iudæus qui ſpiritaliter
myſteria legis doceret, reſpondit dicens: Vos ado-
ratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus.
Nos inquit, hoc eſt, ſe hominibus copulauit. Quo-
modo autem niſi ſecundum carnem hominibus co-
pulatur? Et oſtenderet quod ſecundum incarnatio-
nem reſponderat, addidit: Quia ſalus ex Iudæis eſt.
Sed ſtatim poſt hoc ſequeſtrauit hominis affectum,
dicens: Veniet, inquit, hora & nunc eſt, quando ve-
ri adoratores adorabunt patrem. Non dixit adora-
bimus. Quod vtique dixiſſet, ſi conſortium noſtri
ſubiret obſequij: verum cùm legerimus, quòd Ma-
ria adorauit eum, intelligere debemus quòd nõ po-
teſt per eandem naturam & adorare quaſi ſeruus &
quaſi adorari Dominus, ſed potius quòd vt homo
inter homines adorare dicitur, & quaſi Dominus à
* dom. & filius ador. famulis * adoratur. Multa ergo ſecundum incarna-
tionis legimus & credimus ſacramentum. Sed in
ipſa naturæ humanæ affectione, maieſtatem licet
ſpectare diuinam. Fatigatur ex itenere Ieſus, vt refi-
ciat fatigatos. Petit bibere, ſitientibus potum ſpiri-
talem daturus. Eſurit, cibum ſalutis eſuriẽtibus tra-
diturus, moritur viuificaturus, ſepelitur reſurrectu-
rus. Tremulo pendet in ligno, confirmaturus tre-
mẽtes. Cœlum caligine obducit, vt illuminet. Ter-
ras tremefacit, vt ſolidet. Maria conturbat, vt miti-
get: Reſerat tumulos mortuorum, vt oſtendat do-
micilia eſſe viuorum. Creatur ex virgine, vt ex Deo
natus eſſe credatur. Neſcire ſe ſimulat, vt ſcire faciat
neſcientes. Adorare quaſi Iudæus dicitur, vt quaſi
verus Dei filius adoretur. Quomodo, inquiunt, filius
Dei, ſolus verus Deus poteſt eſſe ſimilis patri, cum
Matth. 20. ipſe dixerit filiis Zebedæi: Calicem quidem meum
bibetis, ſedere autem ad dexteram meam vel ad ſi-
niſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus para-
tum eſt à patre meo? Hoc igitur veſtrum diuinæ, vt
vultis, inęqualitatis eſt argumentum, cùm in eo ma-
gis venerari Domini clementiam, adorare gratiam
deberetis, ſi tamen virtutis atque ſapientię Dei pro-
funda ſecreta poſſetis aduertere. Conſiderate enim
quæ cum filiis & pro filiis petat, mater eſt vtique, cui
pro filiorum honore ſolicitę immoderatior quidẽ,
ſed tamen ignoſcenda menſura votorum eſt. Atque
mater ætate longæua, ſtudio religioſa, ſolatio deſti-
tuta, quæ tunc temporis quando vel iuuanda vel a-
lenda foret validæ prolis auxilio, abeſſe ſibi liberos
patiebatur, & voluptati ſuæ, mercedem ſequentium

G Chriſtum prætulerat filiorum. Qui prima voce vo- Matth. 4.
cati à Domino (vt legimus) relictis retibus & patre
ſequuti ſunt eum. Hæc igitur ſtudio maternę ſeduli-
tatis indulgentior, obſecrabat ſaluatorem dicẽs: Vt Matth. 20.
ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, &
alius ad ſiniſtram in regno tuo. Etſi error, pietatis ta-
men error eſt. Neſciunt enim materna viſcera pa-
tientiam: & ſi voti auara, tamen venerabilis cupidi-
tas, quæ nõ pecuniæ eſt auida, ſed gratiæ. Nec inue-
recunda petitio, quæ non ſibi, ſed liberis cõſulebat.
Matrem cõſiderate, matrem cogitate. Sed nihil mi-
H rum ſi vilis vobis videtur circa filios affectus paren-
tum, qui etiam omnipotentis patris vilem putatis
eſſe circa vnigenitum filium charitatem. Dominus
cœli atque terrarum verecundabatur (vt ſecundum
aſſumptionem carnis & virtutes animæ loquar) ve-
recundabatur, inquam, & vt ipſius verbo vtar, con-
fundebatur, matri pro filiis poſtulanti etiam ſuæ ſe-
dis cõſortium denegare. Vos æterni Dei filium pro-
prium, interdum pro miniſterio ſtare contenditis,
interdum famulatorium, hoc eſt, non ex maieſtatis
I vnitate, ſed ex patris præceptione vultis eius eſſe
conſeſſum, & negatis hoc Deo vero Dei filio, quod
ille hominibus apertè noluit denegare. Conſidera-
bat enim matris dilectionem, quæ filiorum merce-
de grandæuam ſolabatur ſenectam, & deſideriis feſ-
ſa maternis, chariſſimorum pignorum tolerabat ab-
ſentiam. Conſiderate etiam fœminam, hoc eſt ſe-
xum fragiliorem, quem Dominus propria nondum
confirmauerat paſſione. Conſiderate, inquam, Euæ
illius primæ mulieris hæredem, transfuſa in omnes
immoderatæ cupiditatis ſucceſſione labentem, quã
Dominus adhuc proprio ſanguine non redemerat,
K nondum inolitam affectibus omnium immodici
contra fas honoris appetentiam, ſuo Chriſtus cruo-
re diluerat. Hæreditario igitur mulier delinquebat
errore. Et quid mirum ſi mater pro filiorum ſuorum Luca 22.
(quod eſt tolerabilius quàm pro ſe) quando etiam
apoſtoli ipſi inter ſe (ſicut legimus) de ſui prælatione
certabant? Non debuit igitur medicus omnium de-
ſtitutam matrem, & ægram adhuc mentem, pudo-
ris conuitio ſauciare, ne poſtulato ſibi ſuperbius de-
negato quaſi immoderatę petitionis damnata, mœ-
reret. Denique Dominus qui honorandam ſciret
L eſſe pietatem, non mulieri ſed filiis eius reſpondit,
dicens: Poteſtis bibere calicem quem ego bibitu- Matth. 20.
rus ſum? Dicentibus autem illis: Poſſumus. Ait il-
lis Ieſus: Calicem quidem meum bibetis, ſedere
autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt
meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre
meo. Quàm patiens & clemens Dominus, quàm al-
ta ſapientia & bona charitas. Volens enim oſtende-
re quod non perfunctoriam rem aliquam diſcipuli
poſtularent, ſed eam quam impetrare non poſſent,
prærogatiuam eis paternæ honorificentiæ reſerua-
M uit: non metuens, ne quid iuri proprio derogaret,
qui nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: Philip. 2.
ſimul diligens diſcipulos, quod ſic habes: Vſque in Ioan. 13.
finem dilexit eos, noluit his quos diligeret videri
quod peterent denegaſſe ſanctus & bonus Domi-
nus, qui mallet aliquid diſſimulare de iure quàm de
charitate deponere. Charitas enim patiens eſt, be-
nigna eſt, non æmulatur, non inflatur, non quærit 1. Cor. 13.

quæ

quæ ſua ſunt. Denique vt agnoſcatis, non infirmi- A
tatis ſed indulgentiæ eſſe quod dixit: Non eſt meũ
dare vobis, vbi ſine matre filij Zebedæi rogant, nihil
Mar. 10. de patre dixit. Sic enim habes: Non eſt meum da-
re vobis, ſed quibus paratum eſt. Ita Marcus euan-
geliſta poſuit. Vbi verò mater pro filiis rogat, hoc
Matth. 20. eſt ſecundum Matthæum: Non eſt, inquit, meum
dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre meo.
Hic addidit à patre meo, quia maiorem indulgen-
tiam maternus poſcebat affectus. Quod ſi putant,
dicendo quibus paratum eſt à patre meo, quòd aut
patri plus tribuit, aut ſibi aliquid derogauit, dicant B
vtrum & illic putent patri aliquid derogatum, quia
dixit in euangelio filius de patre: Pater non iudicat
Ioan. 5. quenquam. Quod ſi ſacrilegum putamus dicere
quòd pater Ita iudicium detulit filio, vt ipſe non
habeat. Habet enim, nec poteſt amittere quod
habet naturaliter diuina maieſtas: ſacrilegum vtique
ęſtimare debemus, quòd non poteſt filius dare quic-
quid, aut homines mereri poſſunt, aut quæuis ac-
Ioan. 14. cipere creatura, præſertim cum ipſe dixerit: Ego
ad patrem vado, & quodcumque ab eo petieritis
in nomine meo, hoc faciam. Si enim quod pater C
dare poteſt, filius non poteſt, mentita eſt ergo veri-
tas. Non enim poteſt facere quicquid in nomine
eius pater fuerit obſecratus. Nec enim ideo dixit:
Quibus paratum eſt à patre meo, vt tantummodo à
Mat. 20. patre poſcant. Nam omnia quæcũque à patre fue-
rint poſtulata, ſe donare memorauit. Denique non
dixit: Quodcunque à me petieritis hoc faciam, ſed
quodcũque ab eo petieritis in nomine meo, hoc fa-
ciam. Quæro nunc, vtrum poſſibile aliquid huma-
næ conditioni, aut alicui creaturæ, an impoſſi-
bile putent à Zebedæi coniuge & filiis poſtulatum? D
Si poſſibile, quomodo ad ſiniſtram ſuam vel ad
dexteram impertiendæ apoſtolis ſedis non habuit
Ioan. 5. poteſtatem, qui omnia fecit eſſe cùm nõ erant? Aut
quomodo non poterat iudicare de meritis homi-
num, cui pater dedit omne iudicium? Notum eſt
quemadmodum dederit. Nam quomodo quaſi in-
digẽs accepit filius qui omnia creauit ex nihilo? quo
rum igitur naturas fecerat, eorum iudicium non ha-
Ibid. bebat? Dedit autem filio pater omne iudicium, vt
omnes, inquit, honorificent filium, ſicut honorifi-
cant patrem. Non igitur potentia filij, ſed cognitio E
noſtra proficit. Neque aliquid ad ſubſtantiam eius
accidit, ſed ad noſtram vtilitatem quod à nobis
cognoſcitur, vt cognoſcendo Dei filium, vitam ha-
beamus æternam. Cùm autem in cognitione filij
Dei honor illius, noſter autem non illius ſit profe-
ctus, ſi quis putat quod Dei virtus illo honore cu-
mulatur, neceſſe eſt etiã Deum patrem credat poſſe
cumulari, quod & ipſe per cognitionem noſtrã cla-
rificatur ſicut filius, iuxta quod ſcriptum eſt, dicente
Ioã. 17. filio: Ego te clarificaui ſuper terrã. Ergo ſi poſſibile F
aliquid erat, quod petebatur, in poteſtate vtique filij
fuit. Sed tamen oſtendant qui poſſibile putãt, quid
de hominibus aut cęteris creaturis, aut ad dexteram
aut ad ſiniſtram Dei ſedeat. Pater enim dicit filio:
Matt. 22. Sede à dexteram meam. Itaque ſi quis ad dexte-
ram filij ſedet, inter ipſum vtique & patrem (vt
humano vſu loquamur) filius medius reperitur.
Non ergo poſſibile homini aliquid petebatur, ſed

noluit dicere, quòd homines ſedere ſecum nõ poſ-
ſent. Si quidem diuinam ſuam gloriã celare priuſ-
quã reſurgeret non diuulgare cupiebat. Nam & ſu-
pra cùm inter famulos ſuos Moyſen & Heliã appa- Matth. 17.
ruiſſet in gloria, monuerat diſcipulos ne cui dicerẽt
quod vidiſſent. Itaque ſi poſſibile non erat homi-
nibus vel creaturis cæteris hoc mereri, non debet
videri filius minus poſſe quia non dedit apoſtolis,
quod nec pater hominibus vel creaturis dedit. Aut
dicant cui horum dederit pater? Non vtique ange-
lis, de quibus ſcriptura dicit: Quod omnes angeli
ſtabant in circuitu ſedis. Denique & Gabriel ſe ſtare Apocalyp. 7.
dixit, ſicut habes: Ego ſum Gabriel, qui adſto ante Luc. 1.
Deum: non ergo angelis, non ſenioribus qui ado-
rant ſedentem. Illi enim non ſupra ſedem maieſtatis
ſedent, ſed (vt dixit ſcriptura) in circuitu ſedis. Se-
des enim aliæ viginti & quatuor ſunt, vt habes in
Apocalypſi Ioannis: Et ſupra ſedem vigintiquatuor Apocaly. 4.
ſeniores ſedentes. In euangelio quoque ipſe Domi-
nus dicit: Cùm ſederit filius hominis in ſede ma- Mat. 19.
ieſtatis ſuæ, ſedebitis & ipſi ſuper ſedes duodecim
iudicantes duodecim tribus Iſrael. Non ergo ſe-
dis ſuæ dixit Apoſtolis dari poſſe conſortium, ſed
alias illas ſedes eſſe duodecim, quas tamen non pro
corporali conſeſſu, ſed pro ſucceſſu ſpiritalis gra-
tię æſtimare debemus. Denique in libro Regnorũ 3. Reg. 22.
dixit Micheas propheta: Vidi Dominũ Deũ Iſrael ſe-
dentem ſuper thronum ſuum, & omnis militia cœli
ſtabat circa eum ad dexteram eius & ad ſiniſtram.
Quomodo igitur ſtantibus angelis ad dexteram vel
ad ſiniſtram Domini Dei, ſtante omni militia cœli, ſe-
debunt homines ad dexteram Dei vel ad ſiniſtram,
quibus pro virtutis præmio angelorum ſimilitudo
promittitur: ſicut Dominus dicit. Eritis ſicut an-
geli in cœlo? Sicut angeli, inquit, non plus quàm Matth. 22.
angeli. Si ergo nihil plus dedit pater quàm filius,
nihil vtique minus dedit filius quam pater, nihil igi-
tur minus filius poteſt quàm pater. Ponite tamen
poſſibile impetratu hominibus quod poſceretur.
Quid eſt quod ait: Sedere autem ad dexteram meã
vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis? Quid
eſt meum? Supra dixit: Calicem quidem meum bi-
betis, & infra poſuit: non eſt meum dare vobis, & Matt. 20.
ſupra meum, & infra meum dixit, nec immutauit.
Ergo ſuperiora docent propter quid dixerit. Roga-
tus enim à muliere quaſi homo, vt ad dexteram vel
ad ſiniſtram ſuam filios eius ſedere pateretur, quia
illa quaſi hominem rogauerat, & Dominus quaſi
tantummodo homo de ſua paſſione reſpondit: Po-
teſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Ita-
que quia ſecundum carnem de paſſione ſui corporis
loquebatur, demonſtrare voluit, quòd ſecundum
carnem ſubeundæ paſſionis nobis exemplum ac ſi-
militudinem derelinqueret, ſecundum humanam
autem conditionem ſedis ſupernæ conſortia non
donaret. Hoc eſt enim quod dixit, non eſt meum:
Sicut alibi: Mea doctrina non eſt mea: non eſt enim, Ioã. 7.
inquit, ſecundũ carnem mea: quia quæ diuina ſunt,
non ſicut carnis eloquia. Indulgentiam autem ſuam
circa diſcipulos quos diligeret, quam expreſſę reue-
lauit præmittẽs: Calicem quidem meum bibetis. Et
enim quia nõ debebat id dare quod petierant, aliud
propoſuit vt prius commemoraret quid iis tribue-

ret, quàm quid negaret, quo magis æquitatem ſibi G
petitionis quàm ſtudium dominicæ liberalitatis in-
Matth. 20. telligerent defuiſſe. Calicem quidem, inquit, meum
bibetis, hoc eſt, paſſionem quidem quę carnis meæ
eſt, non negabo. Quod enim humanæ aſſumptionis
habeo, poteſtis imitari, donaui vobis victoriam paſ-
ſionis, hæreditatem crucis. Sedere autem ad dexte-
ram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vo-
bis. Non dixit, non eſt meum dare: ſed non eſt meũ
dare vobis: hoc eſt, non ſibi poteſtatem deeſſe aſſe-
rens, ſed meritum creaturis. Accipe aliter: Non eſt
meum dare vobis. Quid eſt, non eſt meum? qui veni
humilitatem docere: non eſt meum, qui veni non H
miniſtrari, ſed miniſtrare: non eſt meum, qui iuſti-
tiam ſeruo, non gratiam. Denique ad patrem refe-
rens, addidit: Quibus paratum eſt, vt oſtenderet pa-
Act 10. trem quoque non petitionibus deferri ſolet, ſed me-
Rom. 8. ritis, quia Deus perſonarum acceptor nõ eſt. Vnde
& Apoſtolus ait: Quos præſciuit, & prædeſtinauit.
Non enim ante prædeſtinauit quàm præſciret, ſed
quorum merita præſciuit, eorum præmia præde-
ſtinauit. Iure igitur reprehenditur mulier, quæ &
impoſſibilia & ſpeciali quodam priuilegio ab eo Do- I
mino poſtulauit, quia ea quę ſanctis iudicauit eſſe
donanda, non duobus apoſtolis, ſed omnibus diſ-
cipulis, etiam ſine cuiuſquam precatione, volun-
Matt. 19. taria ſui largitate contulerit, ſicut ſcriptum eſt: Duo-
decim vos ſedebitis ſuper ſedes iudicãtes duodecim
tribus Iſrael. Ergo etiam ſi poſſibile putemus poſtu-
latum fuiſſe, calumniæ locus non eſt: tamen cum le-
Eſa. 6. gerim Seraphim ſtare, quomodo poſſum quod ho-
mines ad dexteram vel ad ſiniſtrã filio Dei ſedeant,
arbitrari? Supra Cherubim Dominus ſedit, ſicut ha- K
bes: Qui ſedes ſuper Cherubim, appare. Quomodo
apoſtoli ſuper Cherubim ſedebũt? Et hoc tamẽ col-
ligo nõ ex meo ingenio, ſed ex dominicę vocis ora-
culo. Ipſe enim Dominus in poſterioribus apoſto-
Ioan. 17. los cõmẽdans patri, ait: Pater quos dediſti mihi, vo-
lo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum. Vtique ſi iudi-
caſſet quod diuinam ſedem pater hominibus daret,
dixiſſet: Volo vbi ego ſedeo & illi ſedeant mecum.
Sed volo, inquit, vt ſint mecum, non vt ſedeant me-
cum, & vbi ego, non quomodo ego. Deinde ſequi- L
tur: Vt videant claritatem meã. Nec hic dixit, vt ha-
beant claritatem meam, ſed vt videant. Seruus enim
Pſa. 92. videt, Dominus poſſidet. Sicut & Dauid docuit, di-
cens: Vt videam voluntatem Domini. Et ipſe Do-
minus in euãgelio reuelauit, dicẽs: Beati mũdo cor-
Matt. 5. de: Ipſi enim Deum videbunt. Videbunt, inquit, nõ
ſuper Cherubim cum Deo ſedebunt. Deſinant ergo
viliora ſecundum diuinitatem ęſtimare de Dei filio,
ne viliora quoque de patre æſtiment. Qui enim ma-
lè crediderit de filio Dei, non poteſt bene ſentire de
patre: qui malè crediderit de ſpiritu, non poteſt be- M
ne ſentire de filio. Vbi enim vna dignitas, vna gloria,
vna charitas, vna maieſtas eſt. In commune dero-
gatur quicquid in aliquo putaueris derogandum.
Iam enim non erit plenitudo quàm diſcernas & di-
uidas in aliquas portiones.

De redargutione eorum, qui vnitatẽ in diuinitate negare cupientes, extenuare ſtudent patris & filij charitatem ex hoc quod ſcriptum eſt: Et dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti. CAPVT IIII.

EXiſtunt tamen Imperator Auguſte qui in hac di-
uinitate vnitatem ſubſtantiæ negare cupientes,
extenuare ſtudeãt patris & filij charitatem, quia ſcri-
ptũ eſt: Et dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Quod Io. 17.
cùm dicunt, quid aliud agunt, niſi inter Dei filium
& homines æqualitatem quandam comparationis
inducunt? Nunquid ſic diligi poſſunt à Deo ho-
mines quemadmodum filius, in quo complacuit pa-
ter? Ille per ſe complacet, nos per ipſum. In quibus
enim Deus filium ſuum ad imaginem ſuam cernit,
eos per filium aſciſcit in gratiam filiorum: vt quem-
admodum per imaginem ad imaginẽ ſumus, ſic per
generationem filij in adoptionem vocemur. Alius
igitur naturæ amor ſempiternus, alius gratiæ. Aut ſi
ex verbis faciunt quæſtionem, quia ſcriptum eſt:
Et dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti, & compa-
rationem factam putant: ergo & illud comparatiuè
dictum putant, Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Luc. 6.
pater veſter qui in cœlis eſt. Et alibi: Eſtote perfecti, Matt. 5.
ſicut & pater meus qui in cœlis eſt, perfectus eſt.
Quod ſi ille ſecũdum plenitudinẽ maieſtatis ſuę per-
fectus eſt, nos autem perfecti ſecundum virtutis
accidentis profectum: etiam filius diligitur à patre,
ſecundum ſemper manentis plenitudinem chari-
tatis, in nobis autem charitatem Dei, virtutis e-
meretur profectus. Vides igitur quam gratiã Deus
dederit hominibus, & tu patris & filij vis ſoluere
naturalem & indiuiduam charitatem: & tu verba
adhuc diſcutis, vbi vnitatem maieſtatis aduertis.
Video totum hunc locum, ex cuius affectu loqua-
tur. Habes enim dicentem ipſum: Clarifica me pater Ioã. 17.
claritate ea quam habui priuſquam mundus eſſet
apud te: & tamen vt ſcires magnum Deum & ſaluta-
rem & omnipotentem Dei filium, indicium ſuę ma-
ieſtatis admiſcuit dicendo: Et mea omnia tua ſunt, Ibid.
& tua mea. Omnia habet, & tu miſſum eſſe ad in-
iuriam deriuas, qui ſecundum carnem non accipis
miſſũ? Apoſtolus dixit, & ex verbo ſimplici pręiudi-
cium ſtruis, quo dicas inferiores à ſuperioribus mit-
ti ſolere. Quid ad illa reſpõdes, quod filius ad homi-
nes miſſus eſt? Nam ſi minorem putas eum qui mit-
titur, eo videlicet à quo mittitur: diſce quod & mi-
nor maiorẽ miſit, & maiores ad minores miſſi ſunt.
Nam & Tobias Raphael archangelum miſit. Et an- Tob. 9.
gelus ad Balaam miſſus eſt, & Dei filius ad Io- Num. 22.
dæos. Nunquid ergo minor etiam Iudæis Dei filius Matt. 21.
ad quos mittebatur? De ipſo enim ſcriptum eſt: No-
uiſſimè autem miſit eis filium ſuum vnicum. Et vide
quod ante ſeruos, poſtea filium nominauit, vt ſcias
quod Dei filius vnigenitus ſecundum diuinitatis
potentiam, nec nomen habet, nec conſortium
commune cum ſeruis, reuerendus mittitur, non
cum famulis conferendus. Et bene addidit, meum,
vt nõ vnus de multis, nec degeneris naturæ, aut mi-
noris alicuius poteſtatis, ſed verus à vero, paternæ
imago veniſſe ſubſtãtiæ crederetur. Eſto tamen, mi-
nor ſit qui mittitur eo à quo mittitur, ergo & Pilato
minor Chriſtus, quoniã Pilatus miſit eũ ad Herodẽ.
Sed

Sed non præiudicat poteſtati ſcriptura, quæ miſſum à patre dicit, miſſum dicit à præſide. Vnde ſi ſobriè de Dei filio quæ digna ſunt opinemur, ideo miſſum intelligere debemus quod ex illo incomprehẽſibili inenarrabilique ſecreto maieſtatis profundę, dedit ſe cõprehendendũ pro captu noſtro, mẽtibus noſtris Dei verbũ, non ſolũ cum ſe exinaniret, ſed etiam cũ habitaret in nobis, ſicut ſcriptum eſt: Quoniam inhabitabo in illis. *Leuit. 26. 2. Corint. 6.* Denique & alibi habes quod Deus dixit: Venite deſcendamus & confundamus linguas eorum. *Gen. 11.* Non enim Deus de loco aliquando decedit, *Hie. 23.* qui ait: Ego cœlum & terram compleo: ſed in eo deſcendere videtur, ſi noſtros Dei verbum penetret affectus, ſicut dixit propheta: Parate viam Domino, *Eſa. 40.* rectas facite ſemitas eius, vt quemadmodum ipſe promiſit, veniens cum patre, apud nos faciat mẽtionem. Euidens eſt igitur quomodo veniat. Vnde & euidens eſt quomodo Dominum dicat, quem patrem nouit. Ait enim: Confiteor tibi pater Domine *Matth. 11.* cœli & terræ. Ante patrem dixit ſapientia ſuũ, poſtea creaturę Dominum nuncupauit. Itaque dominatum non eſſe vbi vera progenies eſt, ipſe Dominus oſtendit in euangelio ſuo dicens: Quid vobis videtur de Chriſto, *Matth. 22.* cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis Ieſus: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis? *Pſal. 109.* Et addidit: Si ergo Dauid in ſpiritu vocat eũ Dominũ, quomodo filius eius eſt? Et nemo poterat ei reſpondere verbum. O quàm cautè propter Arrianos etiã in hoc teſtimonio Dominus fidei proſpexit. Non enim dixit: Vocat eum ſpiritus Dominum: ſed quod Dauid dixit in ſpiritu, vt cuius ſecundum carnem filius eſt Dauid ſcilicet, eius etiam ſecundum diuinitatem & Dominus & Deus crederetur. Vides igitur quod nomen pietatis dominij diſcretum eſt. Et bene Dominus ſuum quidem patrem, cœli autem & terræ Dominum prædicauit, vt tu cum legis & patrem & Dominum, intelligas patrẽ filij, & Dominum creaturæ. In alio prærogatiua naturę eſt, in alio authoritas poteſtatis. Formam enim ſerui accipiens, eo vtique Dominum vocat, quo ſeruitutem ſuſcepit, æqualis in Dei forma, ſeruus in corporis: ſeruitus enim carnis, dominatus autem diuinitatis eſt, vnde & Apoſtolus ait: Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti pater glorię, *2. Cor. 1.* hoc eſt, Deũ aſſumptionis humanæ aſſerens, patrem autem gloriæ. Num enim duos filios habuit Deus, Chriſtum & gloriã? Minime. Ergo ſi vnus Dei filius Chriſtus, vtique Chriſtus eſt gloria. Quid autẽ ei derogas qui patris gloria eſt? Si ergo & filius gloria eſt, & pater gloria, quia pater gloriæ, non poteſt aliud eſſe quã gloria, non diuiſio gloriarum, ſed vna eſt gloria. Itaque ad proprietatem naturæ gloria refertur, dominatus ad ſuſcepti corporis ſeruitutem. Si enim caro etiam iuſti animæ ſubdita eſt, ſicut ſcriptum eſt: Caſtigo corpus meum & ſeruituti redigo, *1. Cor. 9.* quãto magis ſubiecta eſt diuinitati, de qua dicitur: Quoniam vniuerſa ſeruiunt ei? *Pſal. 118.* Vna autem quæſtione & Sabellianos & Fotinianos & Arrianos Dominus excluſit. Nam cùm Dominum cum Domino dicit, Sabellius excluditur: qui eundem patrem vult eſſe quem filium. Excluditur Fotinus, qui ſecundum carnem iudicat, quia Dominus Dauid regis non poterat eſſe, niſi qui Deus eſt. Scriptum eſt enim: Dominum Deũ tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. *Matth. 4.* Nunquid cõtra legem propheta ſentiret, qui ſub lege regnaret? Excluditur Arrius, quia filium ſedere audit ad dexteram patris, vt ſi ex vſu argumentetur humano, ipſe ſe perimat, & venenum ſacrilegæ diſputationis ſuæ in ſe refundat, vt dum inæqualitatem patris & filij ex cõſuetudine hominũ interpretatur, in vtroque à vero deuius, eum præferat cui derogat, confeſſurus priorem quam audit ad dexteram. Excluditur etiam Manichæus. Non enim negat eſſe ſe Dauid filium ſecundum carnem, vt pote qui clamantibus cæcis: Ieſu fili Dauid miſerere nobis, & delectatus eſt fide, & ſtetit & curauit eos: *Matth. 20.* Sed negat hoc ſuæ eſſe æternitatis, ſi Dauid ſolius filius à perfidis nominetur. Nam filius Dei eſt contra Hebionem: Filius Dauid eſt contra Manichæos. Filius Dei eſt contra Fotinum. Filius Dauid eſt contra Marcionem. Filius Dei eſt contra Paulum Samoſatenum. Filius Dauid eſt contra Valentinum. Filius Dei eſt contra Arrium atque Sabellium gentilis erroris hæredes. Dominus Dauid eſt contra Iudæos. Qui Dei filium in carne cernentes, hominem tantummodo impio furore credebant. Sed eccleſiaſtica fide & Dei patris & Dauid idem atque vnus eſt filius: quia incarnationis Dei myſterium vniuerſę ſalus eſt creaturę, ſecundum quod ſcriptum eſt: Vt ſine Deo pro omnibus guſtaret mortem: *Heb. 2.* Id eſt, quod creatura omnis ſine paſſione aliqua diuinitatis, dominici ſanguinis redimenda ſit precio, ſicut alibi habes: Omnis creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis. *Rom. 8.* Aliud eſt igitur ſecundum diuinam ſubſtantiam: aliud ſecundum ſuſceptionem carnis filium nominari. Nam & ſecundum generationem diuinam, Deo patri æqualis eſt filius: & ſecundum ſuſceptionem corporis, Deo patri ſeruus eſt. Quia formam ſerui, inquit, accepit, vnus tamẽ atque idem eſt filius. Contrà autẽ, ſancto patriarchę Dauid, ſecundũ gloriam ſuã Dominus eſt, ſecundum corporalis ſucceſſionis ſeriem filius eſt, non deficiens à ſe, ſed noſtrę ius ſibi adoptionis acquirens. Nec ſolùm ex genere Dauid ſeruitutem ſuſcepit in perſona hominis, ſed etiam ex nomine, ſicut habes: Inueni Dauid ſeruũ meum. *Pſa. 88.* Et alibi, Ecce ego mittam ad vos ſeruum meum: Oriens nomen eſt ei. *Zacharias 3.* Et ipſe filius ait: Sic dicit Dominus qui finxit me ſeruum ex vtero ſibi, & dixit mihi: *Eſa. 49.* Magnũ tibi eſt vocari puerum meum. Ecce poſui te in teſtamentum generis mei, in lucem Gentium, vt ſis in ſalutem, vſque ad extremum terrę. Cui hoc dicitur niſi Chriſto? Qui cùm in forma Dei eſſet, exinaniuit ſe, & formã ſerui accepit. *Phil. 2.* Quid eſt in Dei forma, niſi in diuinitatis plenitudine? Diſce igitur, quid ſit, formam ſerui accepit, id eſt, plenitudinem perfectionis humanæ, plenitudinem obedientiæ. Ideóque dicit in pſalmo, Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos: *Pſal. 30.* ſuper omnes inimicos meos factus ſum opprobrium: illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum. Seruus dictus eſt homo, in quo ſanctificatus eſt: ſeruus homo, in quo vnctus eſt: ſeruus homo, in quo factus ſub lege, factus ex virgine eſt. Et vt compendio dicam, ſeruus dictus eſt, in quo matrem habet, ſicut ſcriptum eſt: O Domine, ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Nam ſecundum diuinam generationem

non matrem habet, ſed patrem, nec corporalis eſt G
ventris fructus,ſed ſempiterna Dei Virtus. Ergo etiā
illud cùm legimus quod dixit Dominus: Tempus
meum nondum impletum eſt: Et, Adhuc modicum
Ioā.7. tempus vobiſcum ſum: Et, Vado ad eum qui me
Ioan.13. miſit: Et, clarificatus eſt filius hominis, ad incarnationis
ſacramentum referre debemus. Cum
autē legimus: Et Deus clarificatus eſt in eo: Et Deus
clarificauit eum, quid ibi eſt quæſtionis, vbi & filius
clarificatur à patre, & pater clarificatur à filio? Denique
vt fidem vnitatis & copulam trinitatis aperiret,
etiam à ſpiritu clarificandum eſſe ſe dixit, ſi-
Ioan.16. cut habes: Ille de meo accipiet & clarificabit me. H
Clarificat ergo Dei filium etiam ſpiritus ſanctus.
Ioā.8. Quomodo igitur ipſe dixit: Si ego clarificauero meipſum,
claritas mea nihil eſt? ergo nihil eſt claritas
filij. Sacrilegum eſt dicere niſi referas ad
carnem: quia ex perſona hominis filius loquebatur,
eo quod comparatione diuinitatis nulla eſt
carnis claritas. Deſināt igitur impie obiicere, quod
in ſuā perfidiā retorquetur. Scriptū eſt enim: Nō nego:
Nunc clarificatus eſt filius bominis. Sed videant
quid ſubiectum ſit. Clarificatus eſt filius hominis. I
Videant etiam quid ſequatur: Et Deus clarificatus
eſt in eo. Ego excuſationem habeo de filio hominis,
Ille de patre noo habet, quia pater non ſuſcepit carnem:
excuſationem habeo & non vtor: ille non
habet, & calumniatur. Aut ſimpliciter me patiatur
iotelligere, aut ad carnē referre quæ carnis ſunt. Pia
mens, quę leguntur, ſecundum carnem diuinitatēmque,
diſtinguit, Sacrilega cōfundit, & ad diuinitatis
detorquet iniuriam, quicquid ſecundum bumilitatem
carnis eſt dictum.

De confutatione Arrianorum qui ideo aliam patris, aliam filÿ, aliam ſpirituſſancti dicunt eſſe poteſtatem.

CAPVT V.

QVid quod etiam more Iudaico falſi & impudentes
interpretes Arriani, verborum ſunt di-
Matth.28. uinorū, dicentes: vſque adeo aliā patris, aliā filij, aliā
ſpirituſſancti eſſe poteſtatem, vt ſcriptum ſit: Ite docete
omnes gentes, baptizantes eos in nomine pa- L
tris & filij & ſpirituſſancti, & ex verbotum ordine
differentiam diuinę faciunt poteſtatis? Ego autem
licet hoc ipſum teſtimonium in ſuperioribus libris
pro vnitate aſſeruerim maieſtatis ac nominis, tamen
ſi hic faciunt quæſtionem, poſſum teſtimoniis aſſerere
ſcripturarum, in pleriſque locis prius filiū nominatum,
poſtea patrē dictū. Numquid igitur quia
filij ſignificatio antè præmiſſa eſt, verborum, vt Arriani
volunt, præiudicio, pater ſecundus à filio eſt?
Abſit inquam, abſit. Neſcit hunc ordinem fides, neſcit
diſcretum patris & filij honorem. Non legi, M
non audiui, nec aliquem in Deo inuenio gradum.
Nuſquam ſecundum, ouſquam tertium Deum legi,
primum legi, primum ac ſolum audiui. Si ordinis
exigimus ſuperſtitionem, nec ad dexteram patris
ſedere filius debet, nec primum ſe & principiū de-
Ioā. 1. buit dicere. Malè ergo euangeliſta, quia prius a verbo
quàm à Deo cœpit dicens: In principio erat
verbum, & verbum erat apud Deum. Etenim iuxta
Rom. 1. humani ritus ordinem prius patrem debuit nomi-

G nare. Neſciuit etiam Apoſtolus ordinē qui ait: Paulus
ſeruulus Chriſti Ieſu vocatus Apoſtolus, ſegre- 2. Corint.13.
gatus in euangelio Dei. Et alibi: Gratia Domini noſtri
Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio
ſpirituſſancti. Si verborum ſequamur ordinem, in
primo filium poſuit, in ſecundo patrem. Sed verbórum
ordo ſæpe mutatur, & ideo non debes vel de
ordine vel de gradu, patri Deo & filio eius facere
quæſtionem, cùm ſecundum diuinitatem diuiſio
nulla ſit vnitatis. Ad extremum vt Chriſtianos ſe nō
eſſe manifeſteot, negant in Chriſtum eſſe credendū, Ioā.12.
dicentes ſcriptum eſſe: Qui in me credit, non credit
H in me, ſed in eum qui me miſit. Hanc ego expectabā
confeſſionem, quid me quibuſdam ambagibus ludebatis,
ſciam mihi aduerſum gentiles eſſe contentionem,
ſed illi conuertuntur, vos non conuertimini.
Illi ſi credant, ſaluum eſt ſacramentum: vos perdidiſtis
acceptum, & nec cœptum fortaſſe, ſed fictū.
Scriptum eſt inquiunt. Qui in me credit, noo in me
credit, ſed in eum qui me miſit. Sed videre quid ſequatur,
& videte ſic quemadmodum ſe Dei filius Ibid.
vult videri. Sequitur enim: Et qui videt me, videt
I eum qui me miſit, hoc eſt, quod pater videtur in filio.
Expoſuit igitur id quod antè præmiſit: Quia ille
credit in filium, qui confitetur & patrem. Nam qui
filium neſcit, nec patrem nouit. Omnis enim qui negat
filium, nec patrem babet. Qui confitetur filium,
& filium & patrem habet. Quid eſt ergo: Non credit
in me? Non in id quod corporaliter cernitis, non
in hominem tantummodo quem videtis. Nō enim
in bominem tantummodo credendum aſſeruit, vt
credas quia Ieſus Chriſtus ipſe eſt & Dei filius & homo.
K mo. Propter quod & vtrumque ait: A meipſo non Ioan. 8.
veni. Et alibi: Ego ſum principium quod & loquor
vobis. Quaſi homo à ſe non venit. Quaſi Dei filius
non ex homine principium habet, Sed ſum, inquit,
ipſe principium quod loquor vobis. Neque humana
ſed diuina ſunt quę locutus ſum. Neque enim fas
eſt credere, quòd negauerit in ſe eſſe credendum,
cum ipſe dixerit: Vt omnis qui credit in me, in tene- Ioan. 6.
bris non maneat. Et alibi: Hæc eſt enim voluntas
patris mei qui me miſit, vt omnis qui videt filium Io.14.
L & credit in eum, habeat vitam æternam. Et alibi:
Credite in Deū & in me credite. Nemo ergo filium
ſine patre accipiat, quia filium legimus. Habet pattem
filius, ſed non tempotalem, non ex paſſione,
non ex conceptione, non ex gratia. Generationem
legi, non legi conceptionem. Et pater dicit: Genui,
non dicit creaui. Et filius non creatorem ſuum
Deum ſecundum æternitatem diuinę genetationis,
ſed patrem nominat. Se quoque nunc ex perſona
hominis, nunc in Dei maieſtate ſignificat: nunc
vnitatem ſibi diuinitatis cum Deo patre vindicans,
M nunc fragilitatem humanæ carnis aſſumens: nunc
doctrinam ſuam ſe non habere, nunc voluntatem
ſuam ſe non quærere, nunc teſtimonium ſuum verum
non eſſe, nunc verum eſſe ſignificans. Nam Ioan.5.
ipſe dixit: Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo,
teſtimonium meum noo eſt verū. Et ipſe in poſterioribus
ait: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de Ioā.8.
me, verum eſt teſtimonium meum. Quomodo
igitur non eſt verum teſtimonium tuuum Domine
Ieſu, cui qui credidit, in cruce licet poſitus, & inter
confeſſi

A confeſſi ſceleris ſupplicia conſtitutus, merita latronis exuit, præmia innocentis emeruit? Deceptus eſt *Act. 9.* ergo Paulus, qui ideo recepit oculos, quia credidit, *Ioſue 5.* quos amiſerat antequam crederet? Errauit ne etiam Ieſus Naue, qui ducem militiæ cœleſtis agnouit, ſed poſtea quàm credidit ſtatim vicit, dignus qui fidei prælio triumpharet? Denique non æratas acies in bella produxit, nec ariete cæteriſque tormentorum machinis, ſed tubatum ſeptem ſacerdotalium ſono, murorum hoſtilium ſepta depoſuit. Ita bellum immane confecit tubæ clangor, & infula ſacerdo- *Ioſue 2.* B tis. Vidit hoc meretrix, & quæ in excidio ciuitatis remedia deſperaret ſalutis, quia fides vicerat, ſigna fidei atque vexilla dominicę paſſionis attollēs, coccum in feneſtra ligauit, vt ſpecies cruoris myſtici quæ foret mundum redemptura vernaret. Ita foris Ieſus nomen fuit pręliantibus ad victoriam intus ſpecies dominicæ paſſionis periclitantibus ad ſalutem. Vnde quia intellexit Raab cœleſte myſterium, *Pſa. 86.* dicit Dominus in Pſalmo: Memor ero Raab & Babylonis ſcientibus me. Quomodo ergo non eſt verū teſtimonium tuum domine, niſi ſecundum fragili- *Pſal. 115.* C tatem hominum? Omnis enim homo mendax. Denique vt ſecundū hominem dixiſſe ſe demōſtraret, ait: Qui miſit me pater, ipſe teſtimonium perhibet *Ioan. 7.* de me. Verum autem eſt teſtimonium ſecundum diuinitatem, ſicut ipſe ait: Et verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde venio, & quò vado: vos autem neſcitis vnde venio & quò vado: vos ſecundum carnem iudicatis. Non ergo ſecundum diuinitatem, ſed ſecundum hominem iudicant, qui putant Chriſto teſtificandi ſcientiam defuiſſe. Ergo cùm audis: *Ioan. 12.* Qui credit in me, non credit in me: Et qui miſit me D pater, ipſe mihi mādatum dedit: didiciſti quò id putes eſſe referendum. Denique, mandatū quod eſſet, oſtendit dicens: Pono animam meam, vt iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me, ſed pono eam à meipſo. Vides ideo dictum, vt oſtenderet liberam ſibi ponendæ ac reſumendę animę poteſtatem, ſicut ipſe dixit: Poteſtatem habeo ponendi eam: & pote- *Ioan. 10.* ſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatū accepi à patre meo. Siue igitur mandatum, ſiue vt aliqui Latini habent præceptum, non vtique ſecundum diuinitatem, ſed ſecūdum incarnationē datur, E ad ſubeundæ victoriam paſſionis.

Quòd non debeamus deducere filium in hanc humilitatem, vt niſi quæ audierit, facere aut loqui neſciat, cū Arrianorum confutatione. *Cap. VI.*

HAud vero in hanc humilitatem Dei filium deducemus, vt niſi quæ audierit facere aut loqui neſciat, & præſcriptam agendi loquendíque ei pu- *Ioan. 12.* temus eſſe menſurā, quia ſcriptum eſt: Ex meipſo nō F ſum locutus. Et infra: Sicut dixit mihi pater ita loquor, ſed ad obedientiā carnis, vt ad fidem vnitatis iſta referantur. Plerique enim doctiores & audire filium & dicere aliquid filio patrem accipiūt per vnitatem naturæ. Quod enim per vnitatem voluntatis nouit filius, patrem velle videtur audiſſe. Vnde non officium corporale, ſed arbitrium indiſſociabile cooperationis declaratur. Neque enim verborū hic aliquem ſignificat auditū, ſed vnitatē volūtatis

A atque virtutis, quæ & in patre eſt & in filio. Quā etiā & in ſpiritu ſancto eſſe memorauit alio loco dicens: Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæ audit lo- *Ioan. 16.* quetur: vt aduerteremus quod quicquid ſpiritus loquitur, loquitur & filius, & quicquid loquitur filius, loquitur & pater, quia vna ſententia & operatio trinitatis eſt. Sicut enim pater videtur in filio, nō vtique ſpecie corporali, ſed vnitate diuinitatis, Ita etiam pater loquitur in filio, non temporali voce, nec corporali ſono, ſed operis vnitate. Denique cū *Ioan. 14.* dixiſſet: Pater qui in me manet ipſe loquitur, & ope- B ra quæ ego facio, ipſe facit, addidit: Credite mihi, quia ego in patre & pater in me eſt, Alioquin propter opera ipſa credite. Hic intellectus eſt noſter ſecundum diuinarum ſeriem ſcripturarum. Arriani autem qui nolunt de Deo æſtimare quę digna ſunt, vel apto ſuis meritis confutentur exemplo, nec totum carnaliter credant, cùm ipſi patris ſui diaboli opera incorporaliter videant. Sicut de eorum conſortibus Iudæis Dominus declarauit dicens: Vos *Ioan. 8.* quod vidiſtis patrem veſtrum facientem facitis, cùm vtique non quod diabolum operantem viderint, ſed C quod arbitria eius fecerint arguantur, inuiſibiliter in his ſecundum iniquitatem ſuam diabolo operante peccatum. Hoc ſecundum Apoſtolum propter inſipientiam poſuimus perfidorū. Cæterū ſatis probatum eſt ſcripturarum exemplis, ad vnitatem maieſtatis pertinere diuinæ, quod & pater maneat in filio, & ea quæ loquitur filius à patre videatur audiſſe. Vnitatem autem maieſtatis quibus aliis poſſumus intelligere, quàm quod eadem patri & filio deferūtur? Nam quid pręcellentius poteſt dici, quàm quod Apoſtolus dixit Dominum maieſtatis crucifixum? *1. Cor. 2.* D Filius ergo eſt & Deus maieſtatis, & Dominus maieſtatis, ſed non creaturis ſubiecta maieſtas. Non *Philipp. 2.* ergo creatura filius, Filius paternæ eſt imago ſubſtātiæ: omnis autem creatura diſſimilis ſupernæ ſubſtantiæ, ſed non diſſimilis Dei patris filius. Non ergo creatura filius. Filius non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed nulla creatura æqualis Deo. Æqualis autem filius, non ergo creatura filius. Omnis creatura mutabilis, ſed non mutabilis Dei filius. Non ergo creatura Dei filius, Omnis creatura accidentia boni & mali recipit ſuæ capacitate natu- E ræ, eadémque deceſſionem ſentit: Dei autem filio *Eccl. 12.* nihil poteſt ex eius diuinitate vel decedere vel accedere: Non ergo creatura filius. Omne opus ſuum adducet Deus in iudicium, ſed Dei filius non adducitur in iudicium, quia ipſe iudicat: Non ergo creatura Dei filius. Poſtremo vt vnitatem intelligas, de ouibus dicens ſaluator: Nullus, inquit, rapit eas de manu mea. Pater quod dedit mihi maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei. Ego & pater vnum ſumus. Sic viuificat filius vt pater. *Ioan. 10.* F Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Sic ſuſcitat filius vt *Ioan. 5.* pater. Sic conſeruat filius vt pater. Qui nō impar eſt gratia, quomodo impar eſt poteſtate? Sic etiam nō perdit filius vt pater. Et ideo ne quis vel duos deos crederet, vel diſcretionē poteſtatis induceret: vnum ſe eſſe cum patre dixit. Id quemadmodum poteſt dicere creatura? Non ergo creatura Dei filius eſt. Non idem eſt regnare & ſeruire: Chriſtus

autem & rex eſt, & filius regis: Non ergo ſeruus eſt G
Dei filius. Omnis autem creatura ſeruit, ſed non ſer-
uit Dei filius, qui ex ſeruis filios Dei facit: Non ergo
Luca. 19. creatura Dei filius. Diuinè itaque illam parabolam
induxit diuitis qui in regionem longinquam profe-
ctus eſt accipere regnum & reuerti, ſeipſum ſecun-
dum ſubſtantiam diuinitatis incorporationiſque
deſcribens. Ipſe enim diues ſecũdum plenitudinem
diuinitatis, qui pro nobis pauper factus eſt, cum di-
ues eſſet rex æternus, & æterno rege progenitus, pe-
regrè profectus ſecundum corporis ſuſceptionem,
quia vias hominis tanquam iter ingreſſus alienum,
in hunc mundum venit vt regnum ſibi pararet ex H
nobis. Venit ergo Ieſus in hunc mundum regnum
Luc. 17. accipere de nobis, quibus ait: Regnum Dei intra vos
eſt. Hoc eſt regnum quod Chriſtus accepit, hoc eſt
quod patri tradidit. Nam quomodo regnum acce-
pit, qui rex erat ſempiternus? Venit ergo filius ho-
Luc. 19. minis accipere regnum & reuerti. Noluerunt eum
ſuſcipere Iudæi, de quibus ait: Illi qui noluerunt
me regnare ſuper ſe, adducite & interficite eos.
1. Cor. 15. Sequamur ſcripturarum ordinem. Ille qui venit, re-
gnum Deo patri tradet, & cum tradiderit regnum, I
tunc & ipſe ſubiectus erit ei qui ſibi ſubiecit omnia,
vt ſit Deus omnia in omnibus. Sicut filius hominis,
regnum accepit Dei filius: vt filius vtique hominis
etiam traditurus eſt quod accepit: Sicut filius homi-
nis tradit, ergo & vt filius hominis ſubiectionem
vtique per conditionem carnis, non per maieſtatem
diuinitatis agnoſceret. Et tu ad contumeliam obii-
cis, quod ei ſubiecerit omnia Deus, cũ audias quòd
Ioan. 6. regnum filius hominis Deo tradat. Et vt in ſuperio-
ribus diximus libris, legeris: Nemo venit ad me niſi K
pater attraxerit eum, & ego reſuſcitabo eum in
nouiſſimo die. Si literam ſequamur, vide magis atq;
aduerte vnitatem honorificentiæ, & pater ſubiecit
filio, & filius patri tradet. Dic quid ſit amplius, tra-
here an reſuſcitare? Nónne ſecundum morem ho-
minum, miniſterium trahentis poteſtas eſt reſuſci-
tantis? Sed & filius ad patrem trahit, & pater ad fi-
lium trahit, & filius ſuſcitat, & pater ſuſcitat. Faceſ-
ſant ſacrilegæ cõmẽta diſcretionis, vbi vnitas pote-
Luc. 17. ſtatis eſt. Tradat igitur patri regnũ ſuũ filius, nõ de- L
perit Chriſto regnum quod tradit, ſed proficit. Nos
ſumus regnum, quia nobis dictum eſt: Regnum
Dei intra vos eſt. Et ſumus regnum Chriſti antè,
Ioan. 14. poſtea patris, quia ſcriptum eſt: Nemo venit ad pa-
trem niſi per me. Cùm in via ſum, Chriſti ſum: cùm
peruenero patris ſum, ſed vbique per Chriſtũ, & vbi-
que ſub Chriſto. Bonum eſt in regno Chriſti eſſe, vt
Chriſtus nobiſcum ſit, ſicut ipſe ait: Ecce ego vo-
Mat. 28. biſcum ſum vſque ad conſummationem mundi. Sed
Philip. 1. melius eſt eſſe cum Chriſto. Diſſolui enim & cum
Rom. 5. Chriſto eſſe multo melius, cùm in hoc mundo ſub M
peccato ſimus. Chriſtus nobiſcum eſt, vt per vnius
obedientiam iuſti conſtituantũr multi. Et ſi pecca-
Ioan. 14. tum huius mundi euaſero, incipiã eſſe cum Chriſto.
Ioã. 17. Denique ait: Veniam iterũ, & aſſumã vos ad me. Et
infra: Volo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecum. Ergo
nunc ſub regno Chriſti ſumus, dum in corpore ver-
ſamur, & nondum forma exuimur ſerui, quam ille
cùm ſe exinaniuiſſet accepit: cùm verò gloriam
eius videtimus quam habuit priuſquam mundus eſ-

G ſet, erimus in regno Dei; in quo patriarchæ ſunt &
prophetæ: de quibus ſcriptum eſt: Cùm videritis Lu. 13.
Abraham Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in re-
gno Dei vt iam pleniore Dei cognitione potiamur.
Sed in filij regno & pater regnat, & in regno patris
filius regnat, quia pater in filio, & in patre filius? & in
quo habitat filius, habitat & pater: & in quo habi-
tat pater, habitat filius. Sicut ipſe ait: Ego & pater ve- Ioan. 14.
niemus, & apud eum manſionem faciemus. Ergo
ſicut vna domus, ita & vnum regnum. Eouſque autẽ
vnum patris & filij regnum eſt, vt quod filius tradit
pater accipiat: & quod pater accipit, filius non amit-
H tat. Ergo in vno regno vnitas poteſtatis eſt. Ne-
mo igitur diuinitatem inter patrem filiúmque ſe-
cernat.

Quemadmodum intelligere debeamus filium eſſe ſubiectum patri, cum hæreticorum condemnatione. Cap. VII.

QVòd ſi patri & filio vnum Dei nomen & ius eſt,
cũ Deus verus & ſempiternus ſit etiam Dei fi-
lius, non vtique ſecundum diuinitatem ſubiectus eſt
I Dei filius. Subiectum itaque imperator Auguſte,
quemadmodum debeamus accipere, cõſideremus.
Quomodo enim ſubiectus Dei filius? vt creatura va-
nitati? Sed impium eſt de diuinitatis ſubſtantia, tale
aliquid æſtimare. An quemadmodum creatura
omnis Dei filio, quòd æquè ſcriptum eſt: Omnia Pſal. 8.
ſubieciſti ſub pedibus eius? Sed non Chriſtus ipſe
ſibi ſubiectus eſt. An quemadmodum mulier viro,
ſicut legimus: Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint. Et ali- Epheſ. 5.
bi: Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione? 1. Timot. 2.
K Sed ſacrilegum eſt, vel patri virum, vel Dei filio mu-
lierem comparare. An quemadmodum Petrus di- 1. Petr. 2.
xit: Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ? Nec
ſic itaque Chriſtus. Vel quemadmodum Paulus
ſcripſit. Patri & Deo, ſubiecti inuicem in timore 1. Cor. 8.
Chriſti? Sed neque in ſuo, neque in alterius Chri-
ſti timore ſubiectus eſt filius, quia vnus eſt Chriſtus.
Quorum verborum vim conſiderate, quia patri ſub-
iecti ſumus, dum etiam Chriſtum veremur. Quo-
modo ergo ſubiectum intelligimus: totum Apo-
L ſtolicum caput recenſeamus, vt nihil videatur frau-
de ſubtractum, aut obreptione præſtrictum. Si in hac
inquit, vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, mi- 1. Cor. 15.
ſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Nunc au-
tem Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormiẽ-
tium. Videtis quoniam de reſurrectione Chriſti
tracta eſt diſputatio. Quoniam ſicut per vnum ho-
minem, inquit, mors, & per hominem reſurrectio
mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriun-
tur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur, vnuſ-
quiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus, de-
M inde hi qui ſunt Chriſti, qui in aduẽtum eius credi-
derunt, deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo &
patri, cùm euacuauerit omnem principatũ & pote-
ſtatem & virtutem. Oportet enim illum regnare do-
nec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius. Nouiſ-
ſimè autem inimica deſtruetur mors. Omnia enim Pſa. 8.
ſubiecit ſub pedibus eius. Cùm autem dicat: Omnia
ſubiecta ei, ſine dubio præter eum qui ſubiecit ei o-
mnia. Cùm autem ſubiecta illi fuerint omnia, tunc
& ipſe filius ſubiectus erit illi, qui ſibi ſubiecit omnia, Heb. 2.
vt ſit

A vt ſit Deus omnia in omnibus. Quod etiam ad Hebræos Apoſtolus dixit: Nunc autem nondum videmus omnia illi eſſe ſubiecta, accipimus apoſtolicę ſeriem lectionis. Quomodo igitur ſubiectum dicemus? Sabelliani & Marcionitę dicunt, quod hæc futura ſit Chriſti ad Deum patrem ſubiectio, vt in patrem filius refundatur. Si ergo ea erit verbi ſubiectio, vt reſoluatur in patre Deus verbum, ergo & quæcunque patri filioque ſubiecta ſunt, in patrem & filium reſoluentur, vt ſit Deus omnia & in omnibus creaturis. Sed abſurdum eſt dicere: Nō

1. Cor. 15.

B igitur per refuſionem ſubiectio. Alia ſunt enim quæ ſubiiciuntur, ea vtique quæ creata ſunt, & alius cui fit illa ſubiectio. Conticeſcant itaque ſæuæ refuſionis interpretes, atque vtinam & illi tacerent, qui quoniam reſolubile Dei verbum, Deique ſapientiam probare non poſſunt, infirmitatem diuinitatis ſubiectioni adſcribunt, dicentes quod ſcriptum eſt: Cùm autem ſubiecta illi fuerint omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit. Videmus igitur quod nondum ſubiectum, ſed ſubiiciendum eſſe ſcriptura commemorat. Ergo nunc non eſt ſubiectus Deo pa-

1. Corint. 15.

C tri filius. In quo igitur filium ſubiectum fore dicitis? Si in diuinitate, nec inobediens eſt, quia non eſt patri diſcors. Nec ſubiectus, quia non eſt ſeruus, ſed vnicus proprio patri filius. Denique cùm cœlum crearet, & terram conderet, & poteſtatem exercebat & charitatem. Nulla igitur ſeruilis in Chriſti diuinitate ſubiectio. Si autem nulla ſubiectio, voluntas libera eſt. Quod ſi etiam ſubiectionem putant filij, quia cum eius voluntate omnia faciat, diſcant hoc ipſum eſſe indiuiduæ poteſtatis argumentum, quòd vnitas voluntatis eſt, quę non cœpit ex tempore, ſed

D erat ſemper: vbi autem vnitas perpetuæ voluntatis, non vtique temporalis ſubiectionis infirmitas. Si enim per naturam ſubiiceretur, ſemper ſubiectus maneret. Cùm verò ſubiiciendus dicatur in tempore diſpenſationis, ergo ſuſceptæ non perpetuę infirmitatis erit illa ſubiectio, maximè cum ſempiterna Dei virtus non poſſit ſtatum mutare pro tēpore, nec Deo patri ex tempore ius poteſtatis accedere. Nam ſi filius aliquando mutabitur, vt ſecundum diuinitatem ſubiiciatur: ergo & Deus pater ſi aliquando plus poterit, vt ſubiectum ſecundum

E diuinitatem habeat filium, nunc interim minus poſſe ſecundum interpretationem veſtram, neceſſe eſt æſtimetur. Quid autem culpæ commeruit filius, vt poſtea, ſecundum diuinitatem ſubiici poſſe credatur? Numquid ſecundum diuinitatem ad dexteram patris ſedere pręripuit, & inuito patre ſibi prærogatiuam paterni ſolij vindicauit? Sed ipſe ait: Omnia quę placita ſunt ei facio ſemper. Ergo ſi in omnibus patri complaceat filius, cur ſubiicietur qui ante

Ioā. 8.

F ſubiectus non erat? Videamus itaque ne non diuinitatis illa ſed noſtra fiat in Chriſti timore ſubiectio, plena gratia, & plena myſterij. Itaque rurſus apoſtolica verba pandamus. Cùm autē ſubiecta, inquit, illi fuerint omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit ei qui ſibi ſubiecit omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus. Ergo quid dicis? Nunc ſubiecta non ſunt ei omnia? Non ſubiecti ſanctorum chori, nō angeli qui in terris poſito miniſtrabant, non archangeli qui etiam ad Mariam aduentus dominici prænuncij mittebātur,

1. Corint. 15.

A non omnis militia cœleſtis, nō Cherubim & Seraphim, non throni & dominationes & poteſtates quę venerātur & laudant? Quomodo ergo ſubiecta erūt? Sic vtique quemadmodū ipſe Dominus dixit: Tollite iugum meum ſuper vos. Non enim indomiti iugum portant, ſed humiles atque manſueti. Nec eſt planè angelis nec ipſis hominibus vilis, ſed glorioſa ſubiectio, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua cōfiteatur, quia Dominus Ieſus in glo-

Matth. 11.

Phil. 2.

B ria eſt Dei patris. Ideo autem antè ſubiecta non erāt omnia, quia nondum receperant ſapientiam Dei, nondum habile iugum verbi mentis quadam ceruice portabant. Quotquot autem, ſicut ſcriptum eſt, receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Dicet aliquis: Ergo iā ſubiectus eſt Chriſtus, quia plurimi crediderunt? Minimè: Quia nō in paucis eſt Chriſti ſubiectio, ſed in omnibus. Sicut enim ſi in me concupiſcat adhuc caro aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem, non videor eſſe ſubiectus, & ſi ex parte ſim ſubditus: ita quia omnis eccle-

Ioā. 1.

Galat 5.

C ſia vnum corpus eſt Chriſti, quamdiu genus diſſenſit humanum, Chriſtum diuidimus. Nondum ergo ſubiectus eſt Chriſtus, cuius non ſunt adhuc membra ſubiecta. Cum autem fuerimus non multa membra, ſed vnus ſpiritus, tunc & ipſe ſubiectus erit vt per ipſius ſubiectionem, ſit Deus omnia in omnibus. Sicut autem nondum ſubiectus eſt Chriſtus, ita nondum perfectum eſt opus patris, quia Dei filius dixit: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei qui me miſit, & perficiam opus eius. Quid igitur quæſtionis eſt, quod in me erit filij ſubiectio,

1. Corint. 15.

Ioā. 4.

D in quo imperfectum eſt opus patris, quia non ſum ipſe perfectus? Ergo qui imperfectum opus facio patris, ipſe filium facio eſſe ſubiectum? Sed non eſt iniuria iſta ſed gratia, quia in eo quod ſubiicimur, noſter vtique non diuinitatis eſt profectus, vt ſubiiciamur legi, ſubiiciamur gratiæ. Quoniam antè, ſicut ipſe dixit Apoſtolus, ſapientia erat carnis inimica in Deū. Legi enim nō erat ſubdita. Nunc autē iam per Chriſti eſt ſubdita paſſionē. Et tamē nequis calūnietur, videte quid diuinitus ſpirans ſcriptura præcauerit. Oſtendit enim nobis in quo ſubiectus erit Deo

Heb. 2.

E Chriſtus, dum docet in quo ſibi vniuerſa ſubiiceret. Ideoque dicit: Nunc autem non videmus omnia ei ſubiecta. Nam paulominus quàm angelos minoratum vidimus Ieſum propter paſſionem mortis. Oſtendit itaque minorem factum in carnis ſuſceptione. Quid igitur impedit quinetiam ſubiectionem in carnis ſuſceptione ſignificet, per quam ſubiiciet ſibi omnia, dum in ipſa patri Deo eſt ſubiectus? Conſideremus itaque eius ſubiectionem: Pater, inquit, meus ſi vis transfer calicē hunc à me, verū non

Heb. 2.

Luc. 22.

F mea voluntas ſed tua fiat. Ergo ſecundum humanæ naturę aſſumptionem erit illa ſubiectio. Quia ſicut legimus: Specie inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem. Subiectio vtique obedientia eſt, obediētia mortis, mors aſſumptionis humanæ. Aſſumptionis ergo humanæ erit illa ſubiectio. Nequaquàm igitur diuinitatis infirmitas, ſed diſpenſatio iſta pietatis eſt. Vide quàm non timeam eorum propoſitiones. Illi obiiciunt ſubiiciendū patri Deo. Ego lego Mariæ ſub-

Phil. 2.

Luc. 2.

ditum matri, quia ſcriptum eſt de Ioſeph & Ma-
ria: Et erat ſubditus illis. Aut ſi hoc putant, dicant
quòd hominibus erat ſubiecta diuinitas. Non igitur
præiudicet quòd ſubiectus dicitur, cui nõ præiudi-
cat quòd ſeruus legitur, quòd crucifixus aſſeritur,
mortuus prædicatur. Qui cùm moreretur viuebat,
ac ſubiiceretur regnabat, cùm ſepeliretur reſuſci-
tabat, ac ſubiectum ſe poteſtati præbebat humanæ,
aliàs ſe Dominũ maieſtatis declarabat æternæ. Erat
ſub iudice, & ad dexterã Dei ſolius vbi iudex per-
Matth. 26. petuus iudicabat. Scriptum eſt denique: Amodo
videbitis filium hominis ſedẽtem ad dexteram vir-
tutis. Vapulabat à Iudæis, imperabat angelis.
Natus ex Maria ſub lege erat, ante Abraham ſu-
pra legem erat, in carne venerandus naturæ. Deni-
que ſol refugit, terra cõtremuit, conticuerũt ange-
li. Cuius igitur paſſionem elementa videre timue-
runt, huius generationem videre potuerunt. Et in
quo ſubiectionẽ corporis nõ tulerũt, in eo ſubiectio-
nem naturæ venerabilis ſuſtinebunt? Sed cùm
vnius naturæ ſint pater & filius & ſpirituſſanctus,
vtique non erit pater ſubiipſe ſubiectus. Et ideo
non erit in eo ſubiectus filius, in quo cum patre vnũ
eſt, ne per vnitatẽ diuinitatis videatur & pater filio
eſſe ſubiectus. Ergo ſicut in illa cruce, non diuinita-
tis plenitudo, ſed noſtra fragilitas erat ſubdita: ita
etiam poſtea ſubditus erit filius patri, in noſtræ
vtique participatione naturæ: vt ſubiectis carnis il-
lecebris, non cupiditas dominetur cordi, nõ ambi-
tio, non voluptas, ſed omnia nobis Deus ſit, & om-
nino quantum capere poſſumus ad eius imaginem
ſimilitudinémque viuamus. Ad communitatem igi-
tur beneficium tranſiuit à ſpecie, quia in ſua carne
naturam totius humanæ carnis edomuit. Et ideo
1. Corint. 15. iuxta apoſtolum: Sicut portauimus imaginẽ huius
terreni, portemus & imaginem cœleſtis. Quod vti-
que niſi per interiorem hominem non poteſt eueni-
re. Deponentes igitur vniuerſa, hoc eſt illa quæ legi-
mus, iram, animoſitatem, blaſphemiam, turpilo-
quium. Et ſicut infra dicitur, Expoliantes nos ve-
Coloſ. 3. terem hominem cum actibus ſuis, induamus no-
uum qui renouatur in agnitionem ſecundum ima-
ginem eius qui creauit eum. Et vt ſcires, quòd cùm
dicit: Vt ſit Deus omnia in omnibus, à Deo patre nõ
ſeparet Chriſtum, ipſe ad Coloſſenſes, dicit. Vbi nõ
maſculus, inquit & fœmina, Iudæus & Græcus,
Barbarus & Scytha, ſeruus & liber, ſed omnia &
in omnibus Chriſtus. Ergo etiam ad Corinthios
dicens: Vt ſit Deus omnia in omnibus, & vnitatem
1. Cor. 15. & ęqualitatem cum Deo patre complexus eſt Chri-
ſti, quia nec à patre filius ſeparatur. Et ſimiliter ſicut
pater omnia in omnibus, ita omnia in omnibus etiã
Chriſtus operatur. Si ergo Chriſtus quoque in
omnibus omnia operatur, non vtique in diuinita-
tis maieſtate ſubiectus eſt, ſed in nobis. Quomodo
autẽ ſubiectus in nobis, niſi eo modo quo minor an-
gelis factus eſt, in corporis ſcilicet ſacramento? In eo
enim nondum ſubiecta ei omnia videbantur, quæ
creatori ſuo à principio ſui vtique ſeruiebant. Quod
ſi quæſieris quemadmodum ſit ſubiectus in nobis,
ipſe oſtendit dicens: In carcere eram, & veniſtis ad
me. Infirmus eram & viſitaſtis me. Quod enim vni
Mat. 25. horum minimorum feciſtis, mihi feciſtis. Infirmũ

G audis, & non moueris, ſubiectum audis & moueris,
cùm in eo infirmus in quo ſubiectus, in quo pecca-
tum atque maledictum pro nobis factus eſt. Sicut
igitur non propter ſe, ſed pro nobis peccatum at-
que maledictum factus eſt, ita non per ſe ſed per
nos erit ſubiectus in nobis, non in natura ſubiectus
æterna, neque enim in natura maledictus æterna.
Maledictus enim omnis qui pendet in ligno. Ma-
ledictus, quia noſtra maledicta ſuſcepit. Subie- *Deut. 21.*
ctus quoque quia ſubiectionem noſtram ipſe ſubie-
cit, ſed in ſeruilis formæ aſſumptione, non in Dei
H maieſtate: vt dum ille noſtræ fragilitatis ſe præbe-
ret in carne conſortem, nos in virtute ſua diuinæ
faceret conſortes naturæ. Non quo aut hoc no-
biſcum ſuperna Chriſti generatione naturale con-
ſortium, aut diuinitatis in Chriſto ſit illa ſubiectio:
ſed ſicut in illo per carnem illam, quæ eſt pignus no-
ſtræ ſalutis, ſedere nos in cœleſtibus, Apoſtolus di-
xit, vtique non ſedentes, ſic & ille per noſtræ
aſſumptionem naturæ dicitur ſubiectus in nobis.
Quis enim tam demens qui putet, vt ſupra diximus,
quod ad dexteram Dei patris ſedes ſibi venerabilis
I [non] debeatur, cum licet etiam ſecundum carnem
Chriſto ea à patre, generationis tamen ſupernæ &
æqualitatis potentia deferatur? Angeli adorant, &
tu tibi præſumptione ſacrilega ſolium Dei ſternis?
Scriptum eſt inquit, quòd cum mortui eſſetis pec-
catis, conuiuificauit vos in Chriſto, cuius gratia eſtis *Ephes. 2.*
ſalui facti, & ſimul ſuſcitauit ſimúlque facit ſedere
in cœleſtibus in Chriſto Ieſu. Agnoſco ſcriptum.
Sed non vt homines ſedere ad dexteram ſibi patia-
tur Deus, ſed vt in Chriſto ſedere, quia ipſe eſt om-
nium fundamentum, & ipſe eſt caput eccleſiæ, in
K quo communis ſecundum carnem natura, prętoga-
tiuam ſedis cœleſtis emeruit. In Chriſto enim Deo
caro. In carne autem humani natura generis omniũ
hominum particeps honoratur. Sicut nos ergo in
illo ſedemus per corporeæ commune naturæ, ita &
ille, qui per ſuſceptionem noſtræ carnis maledictum
pro nobis factus eſt, cum maledictum vtique in be-
nedictum filium Dei non cadat, ita in quam & ille
per obedientiam omnium erit ſubiectus in nobis,
cùm gentilis crediderit, cùm Iudæus agnouerit quẽ
crucifixit, cũ Manichæus adorauerit quem in carne
L veniſſe non credidit, cum Arrianus omnipotentem
confeſſus fuerit quem negauit, cũ poſtremò in om-
nibus fuerit ſapientia Dei, iuſtitia, pax, charitas, re-
ſurrectio. Per ſua igitur opera Chriſtus & genera di-
uerſa virtutum erit in nobis patri ſubditus, cum
vitiis abdicatis & feriente delicto, vnus in omni-
bus Deo cœperit in vno ſenſu populorum omnium
ſpiritus adhęrere, tunc erit Deus omnia & in om-
nibus. Concluſionem igitur totius abſolutionis bre-
uiter colligamus: vnitas poteſtatis opinionem iniu-
rioſæ ſubiectionis excludit: euacuatio poteſtatis, &
M victoria de morte quæſita triumphatoris vtique nõ
minuit poteſtatem. Subiectionem operatur obediẽ-
tia, obedientiam Chriſtus aſſumpſit, obedientia vſ-
que ad crucem, crux ad ſalutem. Ergo vbi opus, ibi
& author eſt operis. cum igitur omnia chriſto ſub-
iecta fuerint per obedientiam Chriſti, vt in nomine
eius genu flectant, tunc erit ipſe omnia in omnibus. *Philipp. 2.*
Nunc enim quia non omnes credunt, non videntur
omnes

omnes ſubiecti. Cùm omnes ergo crediderint, & A
Dei fecerint voluntatem, erit omnia & in omnibus
Chriſtus. Cum Chriſtus fuerit omnia & in omni-
bus, erit omnia & in omnibus Deus, quia pater ma-
net ſemper in filio. Quomodo ergo infirmitatis ar-
guitur, qui redemit infirmos? Ac ne forrè & illud ad
infirmitatem filij referas, quod ſcriptum eſt, quòd
ſubiecit ei Deus omnia, diſce quòd omnia ſibi etiam
Philipp. 3. ipſe ſubiecerit. Scriptum eſt enim: Noſtra autem
Philipp. 2. conuerſatio in cœlis eſt: Vnde & ſaluatorem expecta
mus Dominum Ieſum, qui transfigurauit corpus B
humilitatis noſtræ, conforme vt fiat corpori glo-
riæ ſuæ ſecundum operationem qua poſſit etiam
ſubiicere ſibi omnia. Didiciſti ergo quòd omnia
poſſit ſibi ipſe ſubiicere, ſecūdum operationem vti-
que diuinitatis. Diſce nunc quod ſecundum car-
Epheſ. 3. nem omnia ſubiecta accipiat, ſicut ſcriptum eſt: Qui
operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans eum à mortuis, &
conſtituens eum ad dexteram ſuam in cœleſtibus,
ſupra omnem principatum & poteſtatem, & virtu-
tem, & dominationem, & omne nomen quod no-
minatur non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in fu- C
turo, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Secun-
dum igitur carnem ei omnia ſubiecta tradentur, ſe-
cundum quam & à mortuis ſuſcitatus eſt, & ſecun-
dum animam humanam ac rationabilem ſubiectio-
nem. Diuinè plerique interpretantur, quod ſcri-
Pſal. 61. ptum eſt: Nónne Deo ſubiecta erit anima mea?
Animam dixit non diuinitatem, animam non ma-
Ibid. ieſtatem. Et vt ſciremus quòd Dominus per pro-
phetam de ſuſceptione naturæ eſt locutus humanæ,
addidit: Vſquequo adücietis ſuper hominem, ſe-
Ioã. 7. cundum illud quod ait in euangelio: Quid me quę- D
Pſa. 61. ritis interficere hominem? Et addidit: Veruntamen
precium voluerunt repellere, cucurrerūnt in ſitim,
ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.
Iudæi enim reportante Iuda precium, recipere no-
luerunt, currentes in ſitim amentiæ, quia ſpiritualis
Mat. 27. potus gratiam recuſarunt. Hæc eſt piæ ſubiectionis
interpretatio, Etenim cùm Dominicæ paſſionis hoc
munus ſit, vtique in quo paſſus eſt, in hoc erit ſub-
iectus in nobis. Quærimus qua cauſa? Vt neque
angeli, neque virtutes, neque altitudo, neque pro-
fundū, neque præſentia, neque futura, neque crea- E
tura alia ſeparare nos poſſit à charitate Dei, quæ eſt
Rom. 8. in Chriſto Ieſu. Videmus itaque ex his quæ dixi-
mus, nullam exceptam eſſe creaturam, ſed iſtis quas
ſupra dixit, omnem, ſi qua eſt, annumeratam eſſe.
Simul etiam illud eſt conſiderandum, quòd cùm in
ſuperioribus dixerit: Quis nos ſeparabit à charitate
Chriſti, ſubter poſuit: Neque mors, neque vita, nec
alia creatura ſeparare nos poterit à charitate Dei
quæ eſt in Chriſto Ieſu. Videmus ergo eādem cha-
Ibid. ritatem Dei eſſe, quæ Chriſti eſt. Denique non o- F
cioſè poſuit charitatem Dei quę eſt in Chriſto Ieſu,
ne ſeparatam Dei & Chriſti intelligeres charitatem.
Nihil autem eſt quòd charitas diuidat. Nihil quòd
diuinitas ſempiterna non poſſit. Nihil quòd lateat
veritatem, fallat iuſtitiam, prætereat ſapientiam.

De condemnatione execrabilium Arrianorum dicentium quòd Dei filius neſciat tempora & annos.

Capvt viii.

Vnde execrabiles eos, qui iſta commemorant, &
à ſpiritu ſācto eſſe dānatos, ſcire debem⁹. (Quos
enim alios niſi ſpecialiter Arrianos, propheta con-
demnat) qui dicunt quod Dei filius neſciat tempo-
ra & annos? Non enim eſt aliquid quod ignoret
Deus. Si autē Deus Chriſtus, & altiſſimus Chriſtus,
ipſe eſt enim ſuper omnia Deus. Videre quēadmodū
ſanctus Dauid huiuſcemodi qui Dei filio ſcientiā
detogent perhorreſcat. Sic enim habes: In labori- *Rom. 9.*
bus hominum non ſunt, & cum hominibus non *Pſa. 72.*
flagellabuntur. Ideo obtinuit eos ſuperbia eorum,
cooperti ſunt iniquitate & impietate ſua, prodiit
quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in diſpo-
ſitionem cordis. Vtique condemnat qui ex diſpoſi-
tione cordis æſtimanda quæ diuina ſunt arbitran-
tur. Nam Deus nec diſpoſitioni eſt ſubiectus, nec
ordini. Quando etiam ipſa quæ ſunt in vſu homi-
num, & ſucceſſione generis humani, non ſemper ali-
qua ſolennis diſpoſitione rationis, ſed plerunque ſe-
cretis latentibúſque decurſa myſteriis, euenire cer-
namus. Cogitauerunt, inquit, & locuti ſunt nequi-
tiam, iniquitatem in excelſo locuti ſunt. Poſuerunt
in cœlum os ſuum. Videmus itaque quòd impij ſa-
crilegij reos damnat, qui ex ſimilitudine humanæ
naturę, diſpoſitionem ſibi arrogent cœleſtis arcani.
Et dixerunt: Quomodo ſcit Deus? & ſi eſt ſcientia *Pſal. 72.*
omnis in altiſſimo? Nonne hæc quotidie perſtre-
punt Arriani, ſcientiam omnem in Chriſto eſſe non
poſſe. Quia ipſe, inquiunt, diei & horæ ſe profeſſus
eſt eſſe ignarum? Nonne dicunt, quomodo ſciuit,
qui cum non potuiſſe ſcire commemorant, niſi quæ
audierit & viderit, & ea quæ ſpectant ad diuinæ vni-
tatem naturæ, ad infirmitatem quoque ſacrilega
interpretatione deriuant? Scriptum eſt, inquiunt:
De die autem illa & hora nemo ſcit, neque angeli *Marc 13.*
cœlorum, nec filius, niſi ſolus pater. Primum veteres
non habent codicęs Græci, quod nec filius ſcit. Sed
non mirū ſi & hoc falſarunt, qui ſcripturas inter-
polauere diuinas. Qua ratione autem videatur ad-
iectum, prodatur dum ad interpretationem tanti ſa-
crilegij deriuatur. Pone tamen ab euangeliſtis ſcri-
ptum. Medium vtique nōmen eſt filij. Nam & fi-
lius hominis dicitur, vt ſecundum imprudentiam
aſſumptionis noſtræ diem futuri iudicij neſciſſe vi-
deatur. Quomodo enim neſciret diē Dei filius, cùm *Coloſ. 2.*
in ipſo ſint theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſcō-
diti? Quęro autem vtrum ex ſubſtantia, an ex acci-
denti habuerit ſcientiam? Omnis enim ſcientia aut
ex natura, aut ex diſciplina eſt. Ex natura ſuppetit, vt
equo currere, piſci natare, hęc enim faciunt antequā
diſcant. Ex diſciplina rurſus ſuppetit, natare ho-
mini. Nam niſi didicerit, ſcire non poterit. Cùm
ergo multis animantibus ſuppetant ex natura face-
re & ſcire quæ non didicerint, quid cenſes de Dei
filio, vtrum ex inſtitutione, an ex natura habeat ſciē-
tiam? Si ex inſtitutione, ergo non eſt natus ſa-
pientia, & ex proceſſu cœpit eſſe * perfectus, nec ** profectus et*
erat ſemper. Quod ſi naturalē ſcientiā haber, vtique *ita mox bis.*
perfectus in principio erat, perfectus ex patre
proceſsit, & ideo præſcientia non eguit futurorum.

Non ergo neſciuit diem. Neque enim ſapientię oci
eſt ex parte ſcire & ex parte neſcire. Nam quomodo
poteſt neſcire partem, qui fecit omnia, cum minus
ſit ſcire quàm facere? Mulra enim ſcimus quæ facere
non poſſimus, nec eodem modo omnes ſcimus, ſed
ex parte cognoſcimus. Nuuit enim ventorũ vim
ſtellarúmque curſus, aliter ruſticus, aliter ciuitatis
incola, aliter gubernator. Et ſi omnes non norunt,
omnia tamen noſſe dicuntur. Solus autẽ planè no-
uit ille qui fecit omnia. Nouit gubernator quota vi-
gilia procedat arcturus, quales ortus præexploret
orionis. Non tamen colligationes vergiliarum cæ-
terarúmque ſtellarum, aut numetum nouit, aut no-
mina, ſicut ille qui numerat multitudinem ſtella-
Pſalm. 146. rum, & omnibus his nomina vacans. Quem vtique
non fallit operis ſui virtus. Quomodo enim vultis
Pſalm. 103. hæc feciſſe oei filium? Nunquid quaſi annulum, qui
1. Corint. 1. non ſentit quod exprimit? Quia omnia in ſapientia
pater fecit, id eſt, omnia per filium fecit, qui eſt vir-
tus Dei & ſapientia. Sapientię autem id conuenit, vt
ſuorum operum & virtutes norit & cauſas. Et ideo
non potuit creator omnium ignorare quod fecit,
neſcire quod ipſe donauit. Nouit ergo diem quem
fecit. Sed dicis quòd præſentem nouit, neſcit futu-
rum. Licet inepta ſit propoſitio, tamen vt de ſcriptu-
ris ſatisfaciam tibi, diſce quòd non ſolum præte-
rita fecit, ſed etiam quæ futura, ſicut ſcriptum eſt:
Qui fecit quæ aduentura ſunt. Et alibi ait ſcriptura:
Per quem & facta ſunt ſecula, ſplendor eſt gloriæ,
Heb. 1. & character ſubſtantiæ eius. Secula enim & præte-
rita & præſentia, & futura ſunt. Quomodo ergo fa-
cta ſunt quæ futura ſunt, niſi quia operatoria vir-
tus eſt, ſcientia comprehendit numerum omnium
ſeculorum? Sicut enim vocat quæ non ſunt tan-
quam quæ ſint, ſic & fecit quæ futura ſunt tanquam
quæ ſint, quia non contingit vt non ſint, ſed neceſſa-
Rom. 4. rio ſunt futura quæ eſſe præcepit. Ergo qui fecit quę
futura ſunt, eo genere quo ſunt futura cognouit. Si
hoc de ſeculis, multo magis de iudicij credendum
die, éo quòd cogiutionem eius habeat Dei filius
Pſa. 118. tanquam à ſe iam factæ, quia ſcriptum eſt: Diſpo-
ſitione tua permanebit dies. Non ſolùm perma-
net dixit, ſed etiam permanebit, vt eius diſpoſi-
tione quæ ventura ſunt gubernentur. Quæ diſpoſuit
Pſa. 93. ergo, non nouit? Qui plantauit autem non audiet,
qui finxit oculum non conſiderat? Videamus tamen
ne quid forte magnum ſit quòd creatorem ſuũ po-
tuerit præterire: & tamen eligant vtrum quaſi ma-
gnum aliquid & præſtantius putent eſſe quàm cæ-
tera: an quaſi minimum atque abiectum. Si mini-
mum atque abiectum, non eſt iniuria (vt noſtro vſu
loquar) vilia & exigua neſcire. Nam cum potentiæ
ſit ſcire quæ maxima ſunt, deſpexiſſe magis videtur
degeneris operis vilitatem: Faſtidio igitur abſolutus
eſt, nõ poteſtate fraudatus. Quod ſi magnum & ſum-
mũ arbitrantur ſcire iudicij diem, dicant quid Deo
Matth. 11. patre maius aut melius ſit. Patrẽ igitur Deũ nouit vt
ipſe ait, quòd nemo nouit patrem niſi filius, & cui
voluerit filius reuelare. Patrem, inquam, nouit, &
diem neſcit? Si ergo creditis quòd patrem reuelat,
& diem non poteſt reuelare? Deinde quia gradus
quoſdam facitis, vt patrem filio, filium ſpiritui præ-
feratis, dicite mihi vtrum ſpiritus ſanctus nouerit

G iudicij diem. Nihil enim de eo ſcriptũ eſt hoc loco.
Negatis profectò. Quid ſi doceo, quòd nouerit?
Lectum eſt enim, Nobis autem reuelauit Deus per *1. Corint. 2.*
ſpiritũ ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatut, etiam
alta Dei. Vtique quia alta Dei ſcrutatur, cùm Deus
nouerit iudicij diem, etiã ſpiritus nouit. Nouit enim
omnia quæ Deus nouit, ſicut Apoſtolus declarat di-
cens: Quis enim ſcit hominum, quæ ſunt hominis,
niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Sic & quæ Dei
ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. Videte igitur,
ne negando ſpiritum ſanctam ſcire, negetis & pa-
H trem ſcire. Quæ oei ſunt, coguouit & Dei ſpi-
ritus: quæ autem non cognouit ſpiritus Dei, vtique
Dei non ſunt. Cõfitẽdo igitur quę ſpiritus nouit oei
quod negatis filium ſcire, contra veſtram aſſertionẽ
ſpiritum filio præfertis. Verum non ſolum ſacrilega
iſta, ſed etiam inepta dubiratio. Nunc conſide-
remus quibus modis ſcientia colligatur, & oſten-
damus ipſum filium demonſtraſſe, quod & diem
ſciret. Quod enim ſcimus, aut tempore, aut lo-
co, aut ſignis, aut perſonis declaramus, ordine. Quo-
modo igitur neſciuit iudicij diẽ, qui & horæ iudicij
I & loci ſigna expreſſit? Denique ſic habes: In illa ho- *Marc 13.*
ra qui fuerit in tecto non deſcendat tollere vaſa, &
qui in agro ſimiliter non redeat retro. Euſque igi- *Mat. 12.*
tur futurorum norat periculorum euentus vt etiam
præſidia periclitantibus demonſtraret. An poterat
Dominus diem ignorare, qui ipſe de ſe dixit, quòd
filius hominis Dominus eſt ſabbati? Locum quoque
etiam alibi deſignauit cum ſibi ſtructuras templi
oſtendẽtibus diſcipulis diceret: Videtis hæc omnia? *Luc. 21.*
Amen dico vobis, non relinquetur lapis ſuper lapi-
dem qui non deſtruatur. De ſigno quoque interro-
K gatus ab apoſtolis dixit: Videte ne ſeducamini. Mul- *Luc. 6.*
ti enim venient in nomine meo dicentes, quia ego
ſum Chriſtus. Et infra. Terræmotus, inquit, magni
erunt per loca ſingula, & fames, & peſtilentia terro-
téſque de cœlo, & ſigna magna erunt. Itaque & per-
ſonas expreſſit & ſigna. Quo autem modo, vel cir-
cundaturos exercitus Hieruſalem dicat, vel implen-
da tempora gentiũ, & quo ordine, Euãgelicæ vtique
lectionis atteſtatione reſeratur. Sciuit ergo omnia.
Sed quærimus qoa ratione deſignare momenta no-
luerit. Si quæramus non ignorãtię inueniemus eſſe,
L ſed ſapientiæ. Nobis enim ſcire non proderat, vt dũ
certa futuri iudicij momenta neſcimus, ſemper tan-
quam in excubiis conſtituti, & in quadam virtutis
ſpecula collocati, peccandi conſuetudinem decli-
nemus, ne nos inter vitia dies oomini deprehẽdat.
Non enim prodeſt ſcire ſed meruete quod futurum
eſt. Scriptum eſt enim: Noli alta ſapere, ſed time. *Rom. 11.*
Nam ſi diem deſignaſſet expreſſè, vni ætati hominũ
quæ proxima erat iudicio, videretur diſciplinam
præſcripſiſſe viuendi ſuperioris temporis, aut iu-
ſtus eſſet remiſſior, aut peccatot ſecurior. Nãque
M adulter niſi quotidianam pœnam metuat, non po-
teſt adulterãdi cupiditatem deſinere. Nec latro ob-
ſeſſorum ſaluum ſecreta deſerere, niſi ſciat ſibi mo-
mentis omnibus imminere ſupplicium. Plerumque
enim quibus inocentiuum eſt impunitas, timor tæ-
dium eſt. Ideo ergo dixi quòd ſcire non proderat, *Mat. 24.*
imò proderat ignorare, vt ignorantes timeremus,
vt obſeruantes emendaremur, ſicut ipſe dixit: Eſto-
te parati

A te parati quia neſcitis qua hora filius hominis venturus eſt. Namque miles niſi bellum in manibus eſſe cognoſcat, prætendere non nouit in caſtris. Vnde alibi quoque ipſe Dominus interrogatus, ab apoſtolis, inquam, qui vtique non ſicut Arrius intelligebant, ſed filium Dei futura ſcire credebant. Nam niſi hoc credidiſſent nunquam interrogaſſent. *Act. 1.* Interrogatus ergo quando reſtituerit regnum Iſrael, nõ ſe neſcire dixit, ſed ait: Non eſt veſtrum ſcire tẽpora & annos quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Attende quid dixerit: Non eſt veſtum ſcire., Lege B iterum, Non eſt veſtrum. Veſtrum dixit, non meum. Iam enim non ſecundum perfectionem ſed ſecundum profectum humani corporis ac noſtræ animæ loquebatur. *1. Theſ. 5.* Veſtrum ergo dixit, non meum. Quod & apoſtolus ſecutus, De temporibus autem & momentis fratres non habetis, inquit, opus vt vobis ſcribamus. Itaque ne apoſtolus quidem ipſe Chriſti ſeruus dixit ſe neſcire momenta, ſed nõ opus eſſe doceri populum qui ſemper ſpiritualibus munimentis eſſe debet armatus, vt virtus Chriſti in vnoquoque prætendat. C Cum autem dicit Dominus, de temporibus quę pater poſuit in ſua poteſtate, vtique non poteſt exors eſſe ſcientiæ paternę, cuius nequaquam exors eſt poteſtatis, cùm poteſtas ex ſapientia & virtute gignatur, quod vtrumque Chriſtus eſt. Sed quæritis, qua cauſa, non ita diſcipulis negauerit, quaſi ſciret & nollet dicere, ſed neque angelos, neque filium ſcire memorauerit? *Gen. 18.* Interrogabo vos & ego, qua cauſa in Geneſi Deus dicat: Deſcendam itaque vt videam ſecundum clamorem eorum venientem ad me ſi conſummabuntur: Sin autem vt ſciam? *Gen. 11.* D Qua cauſa etiam ſcriptura de Deo dicat: Et deſcendit Dominus videre ciuitatem & turrim quam ædificarent filij hominum? *Pſal. 52.* Qua cauſa etiam dicat propheta in pſalterio: Dominus reſpexit ſuper filios hominum ſi eſt intelligẽs aut requirens Deum: quaſi & illic ſi non deſcenderet Deus, & hic ſi non proſpiceret Dominus, aut opera hominum ignoraret aut merita? Sed etiam in *Luc. 20.* *Matth. 21.* *Marc 12.* euangelio habes ſecundum Lucam, quia pater dicit: Quid faciam? Mittam filium meum dilectiſſimum, forſitam hunc verebuntur. Secundum Matthæum autem & ſecundũ Marcũ habes: E Quoniã miſit Deus vnicum filium ſuum dicens: Verebuntur filium meum. In vno libro dicit: Forſitam verebuntur, & quaſi neſciens dubitat. Nam hiç ſermo dubitãtis eſt. In duob⁹ autẽ aliis libris: Verebũtur, inquit, filium meum: hoc enim confirmat reuerentiam deferendam. Sed neque dubitare Dei eſt, neque falli. Dubitãt enim qui ignorat quod futurum eſt: fallitur autem qui aliud prædixit, & aliud eſt ſecutum. Quid autem euidentius quàm quod ſcriptura habet aliud patrem dixiſſe de filio, & aliud accidiſſe eadẽ F ſcriptura teſtatur? Ille dixit: verebuntur filium meũ, filius autem vapulauit, illuſus eſt, crucifixus eſt, mortuus eſt, multóque illis ſeruis qui prius fuerant deſtinati, grauiora ſecundum carnem paſſus eſt. Fefellit igitur pater, an ignorauit, vel ſubuenire non potuit? *ad Titum. 1.* Sed verus neſcit fallere. Scriptum eſt enim: Fidelis Deus qui non mentitur. Quomodo autem ignorauit, qui nouit omnia? Aut quid non potuit, qui omnia poteſt? Tamẽ ſi aut ignorauit aut nõ po-

A tuit (facilius enim acquieſcitis vt dicatis patrẽ ignoraſſe, quã confiteamini filium ſciſſe) videris quia ex hoc ipſo quòd vnius ſubſtantiæ eſt filius cum patre, ſic quemadmodum pater, ita & filius (vt ſecundum veſtram inſipientiam loquar) aut non omnia nouit, aut nõ omnia poteſt. Non ſum enim auar⁹ aut præceps circa filij laudes, vt plus audeam dicere filium poſſe quàm patrem, & inter patrem & filium diſcretionem faciam poteſtatis. Sed fortaſſe dicetis: Non ita dixiſſe patrem, ſed de patre filium nos feſe-B liſſe. Iam ergo non ſolum infirmitatis filium, ſed etiam iam ſacrilegij & mendacij coarguitis. Veruntamen ſi non creditis de patre filio, nec de ſe credatis. Si enim fallere nos voluit qui dixit dubitaſſe patrẽ, quia neſciret quod eſſet futurũ: fallere ergo etiã de ſe nos voluit, quia futura neſcire ſe dixit: multoque tolerabilius ad pudorem, ſi ignorantiã ante prętendit quod de ſe fecit, quàm ſi cõtrario promiſſis luſus videatur effectu, quod de patre prędicauit. Sed neque fallitur pater, neque fallit filius, verum ea eſt in ſcripturis conſuetudo diuinis, ſicut & ſuperiora C & multa alia exempla teſtantur, vt Deus diſſimulet ſe ſcire quod nouit. Et in hoc ergo vnitas diuinitatis, & vnitas diſpoſitionis in patre probatur & filio, ſi quẽadmodum Deus pater cognita diſſimulat, ita filius etiam in hoc imago Dei, quæ ſibi ſunt nota diſſimulet. Edoctum eſt igitur non ignoraſſe Dei filium quæ futura ſunt. Quod ſi fatentur, & ego vt iã reſpondeam: qua ratione neque angelos neque filiũ ſed patrem ſcire memorauit, ſolẽnem eius circa diſcipulos charitatem etiam in hoc loco & gratiam recognoſco, quod ex frequentia ipſa debet omnibus D eſſe iam cognitum. Mauult enim Dominus nimio in diſcipulos amore propenſus, pendentibus his quæ cognitu inutilia iudicaret, videri ignorare quod nouerat, quàm negare. Pluſque amat noſtram vtilitatem inſtruere, quàm ſuam potentiam demonſtrare. Sunt tamen plerique non ita timidiores vt ego. Malo enim alta timere quàm ſapere. Sunt tamẽ plerique eo freti quod ſcriptum eſt: Et Ieſus proficiebat ætate & ſapientia & gratia apud Deum & homines, *Luc. 2.* qui dicant confidenter quod ſecundum diuinitatem quidem ea quæ futura ſunt ignorare nõ po-E tuit, ſed ſecundum noſtræ conditionis aſſumptionẽ ignorare ſe quaſi filium hominis ante crucem dixit. Etenim cùm filium dicit, non quaſi de alio dicit. Nã ipſe eſt & Dominus noſter Dei filius, & filius virginis. Sed medio verbo noſtrum informat affectum, vt quaſi hominis filius ſecundum ſuſceptionem noſtræ imprudentiæ vel profectus non planè adhuc ſciſſe omnia crederetur. Non eſt veſtrum ſcire quæ futura ſunt. *Act. 1.* Eadem igitur videtur ignorare conditione qua proficit. Nam quomodo ſecundum di-F uinitatem proficit in quo habitat plenitudo diuinitatis? *Coloſ. 2.* Aut quid eſt quod neſciat Dei filius, qui dicebat: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? *Mat. 9.* Quomodo neſciat de quo dicit ſcriptura: Ieſus autem *Luc. 6.* norat cogitationes eorum. Hæc tamen alij dicãt. Ego autẽ vt ad ſuperiora redeam, qui propoſuerim ſcriptũ quod pater dixit: Fortaſſe reuerebuntur filiũ meũ: *Luc. 20.* quod vtique ideo arbitror poſitũ, vt quod de hominib⁹ loquebatur pater, humano locutus videatur affectu: multo magis arbitror quòd filius qui

cũ hominibus cõuerſatus eſt, & hominẽ egit & car-
nẽ ſuſcepit, noſtrũ aſsũpſit affectũ, vt noſtra ignora-
tione neſcire ſe diceret, nõ quòd aliquid ipſe neſci-
ret. Nã & ſi homo in veritate ſui corporis videbatur,
erat tamẽ vita, erat lux, & virt⁹ exibat de eo, quę vul-
nera ſauciorũ, maieſtatis ſuę autoritate ſanabat. Ad-
uertitis ergo quæſtionẽ nobis eſſe ſublatam, cùm &
filiũ dictũ, ad ſuſceptionẽ integræ cõditionis refera-
tur humanæ: Et de patre ideo ſcriptũ ſit, vt vel ſic ca-
lũniari filio deſinatis. Nihil ergo fuit quod ignora-
uerit Dei filius. Nihil enim fuit quod ignorauerit
pater. Quòd ſi nihil & filius ignorauit, vt iã cõcluda-
mus, dicãt in quo eũ minorẽ velint videri? Si mino-
rẽ generauit Deus filiũ, minus cõtulit. Si minus cõ-
tulit, aut minus voluit, aut min⁹ potuit. Sed nec infir-
mus, nec inuidus patet, quia nec volũtas ante filium,
nec poteſtas. In quo enim minor, qui omnia habet
quæ pater habet? Nam & omnia à patre iure gene-
rationis accepit, & totũ patrẽ gloria ſuæ maieſtatis
Ioan. 14. expreſſit. Scriptũ eſt inquiunt: Quoniã pater maior
Philipp. 2. me eſt. Sed ſcriptum eſt: Non rapioam arbitratus eſt
ſe eſſe æqualẽ Deo. Scriptũ eſt, quòd propterea vo-
Ioan. 5. lebant illum Iudæi occidere, quia filium ſe dicebat
Ioan. 10. Dei, æqualem ſe faciens Deo. Scriptum eſt: Ego &
pater vnum ſumus. Vnũ legunt, multa non legunt.
Nunquid ergo & minor & æqualis per naturã can-
dem poteſt eſſe? Sed aliud ad diuinitatem refertur,
aliud ad carnem. Minorem dicunt: Quęro, quis mẽ-
ſus ſit, quis tam exaltati cordis, qui velut ante tri-
bunal ſnum patrem Deum & filium conſtituat vt de
Pſa. 130. prælatione diiudicet? Non eſt exaltatum cor meum,
neque in vanum elati ſunt oculi mei, Dauid dicit.
Rex Dauid exaltare cor metuit in rebus humanis,
nos exaltamus aduerſus diuina ſeereta? Quis igitur
iudicat de Dei filio? Throni, dominationes, angeli,
poteſtates? ſed famulantur & ſeruiunt. Archangeli?
ſed miniſtrant. Cherubin & Seraphin? ſed laudãt.
Matth. 11. Quis igitur iudicat de Dei filio, cùm legeris quòd
ipſe pater nouerit filium, non iudicet? Nemo enim
nouit filium niſi pater. Nouit inquit, non iudicat.
Aliud eſt noſſe, aliud iudicare. Habet pater in ſe
ſcientiam, filius ſupra ſe non habet poteſtatem. Et
rurſus: Nemo nouit patrem niſi filius, & ipſe no-
uit ſicut eum pater nouit. Sed dicis quòd mino-
rem ſe dixit, dixit & lapidem. Plus dicis & impiè
calumniaris, minus dico & piè aſtruo. Minorẽ dicis
& ſupra angelos cõfiteris. Ego minorem angelis di-
co, & non derogo, quia non diuinitatem arguo, ſed
miſericordiam prædico.

De humili ac deuota authoris ad Deum patrẽ conuerſione, rectæque fidei confeſsione, cũ diſertiſsima huius operis concluſione. C A P. IX.

ADte nũc omnipotẽs patet cũ lachrymis verba
cõuerto. Ego te quidẽ inacceſſibilẽ, incõpre-
henſibilem, inæſtimabilem promptè dixerim, ſed
filium tuum minorem non auſim dicere. Nam cùm
Heb. 1. illum ſplendorem gloriæ & imaginem ſubſtantiæ
tuæ legerim, vereor ne minorem imaginem tuæ di-
cendo ſubſtantiæ, minorem ſubſtantiam tuam di-
cere videat, cuius imago ſit filius, cũ plenitudo tuæ
diuinitatis omnis in filio ſit. Immẽſum te filiũq; tuũ
& ſpiritũ ſanctũ, incircũſcriptũ, inęſtimabilẽ, inenar-

G rabilẽ legi libẽter, credo libẽter. Et ideo ęſtimare nõ
poſſum, vt examinare poſſim. Eſto tamẽ, ſpiritu au-
ſũque temeratio metiri te velim. Vnde quæſo te me-
tiar? Funiculum agrimenſorium vidit propheta quo
metiebatur angelus Hieruſalem. Metiebatur tamen
angelus non Arrius. Metiebatur Hieruſalẽ nõ Deũ,
& fortaſſe nec Hieruſalem metiri poterat angelus,
Vir enim erat. Denique ſic habes: Et alleuaui oculos
& vidi, & ecce vir & in manu eius funiculus agri- Ezech. 40.
menſorius. Vir erat quia typus ſuſcipiendi corporis
declarabatur. Vir erat ille de quo eſt dictũ: Poſt me
H venit vir, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiã cal-
ciamenti eius. Ergo Ieſus in typo Hieruſalem me-
titur, non Arrius Deum. Et ſatanas transfigurat ſe
in angelum lucis. Quid mirum ſi Arrius ſuũ imi- Ioã. 1.
taturauthorem, vt vſurpet illicita, licet quod pator 2. Cor. 11.
ſuus Zabulus per ſemetipſum non ſecit, intolerabi-
liore iſte ſacrilegio diuinorum ſibi ſcientiam ſecre-
torum & ſupernæ generationis arcana præſumat?
Zabulus enim verum Dei filium fatebatur, Arrius
negat. Si ergo metiri te omnipotens pater non
queo, poſſum ne ſine ſacrilegio de tuæ generationis
I diſputare ſecreto? Poſſumne dicere quod aliquid in-
ter te & filium tuum plus minúſue ſit, cùm ipſe qui
natus eſt dixerit, Omnia quæ pater habet mea ſuot?
Quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem de rebus Ioan. 16.
humanis? Hoc filius dicit, & nos inter patrem & Luc. 12.
filium diuiſionem nobis & iudicium vindicamus?
Bona pietas arbitros refugit etiam in diuiſione pa-
trimonij. Nos ergo erimus arbitri vt inter te & filiũ
tuum increatæ maieſtatem ſubſtantiæ diuidamus?
Generatio inquit, hæc, generatio nequam eſt: ſi-
gnum quærit & ſignum noo dabitur ei, niſi ſignum
K Ionæ prophetæ. Signum vtique datur non diuini- Eſa. 7.
tatis, ſed incarnationis. Denique de incarnatione
dictum ait: Pete tibi ſignum. Et cùm ille dixiſſet,
Non petam neque tentabo Dominum, reſponſum
eſt: Ecce virgo in vtero concipiet. Ergo ſignum
diuinitatis videre non poſſumus, menſuram quæ-
rimus? Væ miſero mihi, impiè diſcutere audemus,
quem dignè rogare non poſſumus. Videro tamen
quid ſaciant Arriani. Ego te pater ſi maiorem om-
nibus dixero, iniurioſe te tuis operibus comparaui.
Si maiorem filio, vt Arrius aſſerit, impiè iudicaui: de
L te prius erit illa ſententia. Nam neque vlla fieri
poteſt niſi ex comparatione prælatio, neque prę-
ferri quiſquam niſi de quo prius ſuerit iudicatum.
Iurare nobis per cœlum non licet, iudicare de
Dei filio licet? Sed filio tuo ſoli iudicium de omni- Iac. 5.
bus detuliſti. Ioannes carnem Domini baptizare Matth. 3.
metuebat, Ioannes prohibebat dicens: Egoↄa te de-
beo baptizari & tu venis ad me, & ego Chriſtum iu-
dicio meo ſubdam? Moyſes excuſat, Petrus impera-
tũ in miniſterio declinat obſequium, Arrius ſcruta-
tur etiam alta Dei? Sed non Arrius ſpiritus ſanctus.
M Sed Arrio & hominib⁹ dictũ eſt: Altiora te ne quæ-
ſieris. Moyſes vultum Domini prohibetur videre, Eccl. 3.
Arrius meruit videte ſecretum? Moyſes & Aaron
in ſacerdotibus eius. Moyſes qui cum Domino ap- Exo. 33.
paret in gloria. Moyſes ergo illa poſteriora tan- Pſal. 98.
tummodo Dei in typo vidit, Arrius totum Deum
facie ad faciem comprehẽdit? Sed nemo, inquit, vi-
dere poteſt faciẽ meã & viuit. Paulus etiã de inferio Exo. 33.
ribus

ribus dicit: Ex parte cognoſcimus & ex parte pro- 1. Cor. 13. phetamus. Arrius dicit: Ex toto Deum nõ ex parte cognoui. Inferior ergo Paulus quàm Arrius? Et vas electionis ex parte ſcit, vas perditionis totum ſcit? 2. Cor. 12. Scio, inquit, hominem ſiue in corpore ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit, qui raptus eſt in paradiſum, & audiuit ineffabilia. Paulus raptus vſque ad tertiũ cœlum, ſeipſum neſciuit: Arrius in ſtercore volutatus, Deum ſciuit? Paulus dicit de ſeipſo, Deus ſcit.

A Arrius de Deo dicit, Ego noui. Sed non Arrius raptus in cœlum, quamuis eum ſecutus ſit qui iactatione damnabili diuina præſumeret dicens: Ponam Pſalm. 14. thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo. Sicut enim ille dixit: Ero ſimilis altiſſimo, ſic & Arrius altiſſimum Dei filium ſimilem ſui vult videri, quem non in diuinitatis æternæ maieſtate veneratur, ſed ex carnis infirmitate metitur.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS IN LIBRVM PRIMVM DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AVGVSTVM.

PROLOGVS.

HIEROBOAL cum ſub arbore, vt legimus, quercu, tritici meſſem virga cæderet, accepit oraculum, vt à poteſtate alienigenarum in libertatem Dei populum vindicaret. Iudicum 6. *Nec mirum ſi eſt electus ad gratiam, cùm ſub vmbra iam tum ſacræ crucis & venerabilis ſapientiæ prædeſtinato incarnationis futuræ myſterio conſtitutus, feracis ſegetis ſenſibilia de latibulis frumenta produceret, electionémque ſanctorum à purgamentis inanis paleæ ſequeſtraret, qui tanquam virga veritatis exerciti, ſuperflua veteris hominis cum eius actibus deponentes, quaſi in torculari, ita in eccleſia congregantur. Eccleſia enim torcular eſt fontis æterni, in qua cœleſtis vitis fructus exundat. Quo motus oraculo Gedeon, cum audiſſet quod deficientibus licet populorum milibus, in vno viro Dominus plebem ſuam ab hoſtibus liberaret, obtulit hœdum caprarum, cuius carnem ſecundum præceptum angeli & azyma ſupra petram poſuit, & ea iure perfudit, quæ ſimul vt virgæ cacumine quam gerebat angelus Dei contigit, de petra ignis erupit, atque ita ſacrificium quod offerebatur abſumptum eſt. Quo indicio declaratum videtur quod petra illa typum habuerit corporis Chriſti, quia ſcriptum eſt: Bibebant de conſequenti* 1. Cor. 10. *eos petra, petra autem erat Chriſtus. Quod vtique non ad diuinitatem eius ſed ad carnem relatum eſt, quæ ſitientium corda populorum perenni riuo ſui ſanguinis inundauit. Iam tunc igitur in myſterio declaratum eſt, quia Dominus Ieſus in carne ſua totius mundi peccata crucifixus aboleret. Nec ſolum delicta factorum, ſed etiam cupiditates animarum. Caro enim hœdi ad culpam facti refertur, ius ad illecebras cupiditatum, ſicut ſcriptum eſt: Quia concupiuit populus cupiditatem peſſimam, & dixerunt: Quis nos cibabit carne? Quod igitur extendit angelus virgam, & tetigit petram de qua ignis exiuit, oſtendit quod caro Domini ſpiritu repleta diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Vnde & Dominus* Lucæ 12. *ait: Ignem veni mittere in terram. Aduertit igitur vir doctus & præſagus futuri ſuperna myſteria, & ideo ſecundum oracula occidit vitulum à patre ſuo idolis deputatum, & ipſe ſeptennem alium vitulum immolauit Deo. Quo facto manifeſtiſſimè reuelauit poſt aduentum Domini, omnia gentilitatis abolenda ſacrificia, ſolúmque ſacrificium Deo Dominicæ paſſionis pro redemptione populi deferendum. Etenim vitulus ille erat in typo Chriſtus, in quo ſeptem ſpiritalium plenitudo virtutum, ſicut Eſaias dixit, habita-* Eſa. 8. *bat. Hunc vitulum & Abraham obtulit, quando diem Domini vidit, & gauiſus eſt. Hic eſt qui nunc in hœdi typo, nunc in ouis, nunc in vituli offerebatur. Hœdi, quod ſacrificium pro delictis ſit: ouis, quod voluntaria hoſtia: vituli, quod immaculata ſit victima. Præuidit ergo myſterium ſanctus Gedeon. Denique trecentos elegit ad prælium, vt oſtenderet non in numero multitudinis, ſed in ſacramento crucis mundum ab incurſu grauiorum hoſtium liberandum. Et tamen licet fortis & fidus, pleniora adhuc de Domino futuræ victoriæ documenta quærebat, dicens: Si ſaluas in manu mea Iſraël, quemadmodum locutus es Do-* Iudi. 6. *mine, Ecce ego pono lanæ vellus in area: & ſi ros factus fuerit ſuper vellus, & ſuper omnem terram ſiccitas, cognoſcam quia in manu mea ſecundum promiſſa tua populum liberabis. Et ita factum eſt. Sed adiecit poſtea vt rurſum ros proflueret ſuper totam terram, & ſiccitas eſſet in vellere. Quærit fortaſſe aliquis vtrum nam quaſi incredulus eſſe videatur, qui frequentibus informatus indiciis adhuc plura poſcebat. Sed*

*quemadmodum poterat viderat quaſi ambiguus incertúſque tentaſſe, qui myſteria loquebatur? Non ergo
ille ambiguus, ſed prouidus ne nos ambigeremus. Nam quomodo ille ambiguus, cuius precatio habebat effe-
ctum? Unde autem ſecurus adorſus eſſet prælium, niſi intellexiſſet oraculum? Ros enim in vellere, fides erat
in Iudæa, quia ſicut ros Dei verba deſcendunt. Ergo quando totus orbis infructuoſo æſtu gentilis ſuperſti-
tionis arebat, tunc erat ros ille cæleſtis viſitationis in vellere. Poſtea verò quàm oues quæ perierunt domus
Matth. 15. Iſraël: (vnde puto figuram Iudaici velleris adumbratam.) Oues inquam illæ fontem aquæ viuæ negarunt,
ros fidei humentis exaruit in pectoribus Iudæorum, meatúſque ſuos fons ille diuinus in corda gentium deri-
uauit. Inde eſt quod nunc fidei rore totus orbis humeſcit. At verò Iudæi prophetas ſuos & conſiliarios per-
diderunt. Nec mirum ſi perfidiæ ſubeant ſiccitatem, quos Dominus Deus prophetici imbris vbertate pri-
Eſaia 5. uauit, dicens: Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper vineam iſtam. Etenim propheticæ nubis pluuia ſa-
Pſalm. 71. lutaris, ſicut & Dauid dixit: Deſcendit ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.
Hanc nobis ſcripturæ diuinæ totius mundi pluuiam pollicebantur, quæ rigaret orbem ſub Domini ſaluta-
ris aduentu ſpiritus rore diuini. Venit ergo iam Dominus, venit & pluuia, venit Dominus ſtillicidia ſe-
cum cæleſtia deferens: & ideo iam nos bibimus qui antè ſitiebamus, & diuinum illum ſpiritum hauſtu in-
teriore potamus. Hoc ergo præuidit ſanctus Gedeon, quia verum & ſpiritalem rorem etiam gentes natio-
néſque erant fidei perceptione bibituræ, & ideo diligentius explorauit. Eſt enim neceſſaria cautela ſancto-
Ioſue 5. rum. Siquidem etiam Ieſus Naue cùm vidiſſet ducem militiæ cæleſtis, interrogauit: Noſter es an aduerſa-
riorum? ne fortè aliquibus aduerſarij præſtigiis falleretur. Non tamen ocioſè vellus non in campo poſuit
Luc. 10. vel in prato, ſed poſuit in area vbi meſſis eſt tritici. Meſſis enim multa, operarij autem pauci. Eo quod per
fidem Domini futura eſſet meſſis fœcunda virtutum. Nec illud ocioſum quod exiccauit vellus Iudaicum,
& rorem eius miſit in peluem vt repleretur aqua, non tamen ipſe eo rore pedes lauit. Alij debebatur tanti
prærogatiua miſterij, expectabatur ille qui ſordes omnium ſolus poſſet abluere. Non erat tantus Gedeon,
qui hoc ſibi myſterium vindicaret. Non enim Gedeon, ſed filius hominis venit non miniſtrari ſed mini-
Matth. 12. ſtrare. Itaque cognoſcamus in quo hæc myſteria videantur eſſe completa. Non in ſancto Hieroboal. Ad-
huc enim erant illa principia. Ideo gentes victæ, quia ſiccitas erat adhuc in gentibus. Ideo Iſraël vicit,
Ioan. 13. quia ros tunc manebat in vellere. Veniamus ad euangelium. Inuenio Dominum ſpoliantem ſe veſtimenta,
& præcingentem ſe linteo, mittentem aquam in peluem, lauantem pedes diſcipulorum. Hæc erat aqua, ros
ille cæleſtis, hoc prophetabatur quod illo rore cæleſti diſcipulorum ſuorum Dominus Ieſus pedes lauaret. Et
nunc extendantur pedes animorum noſtrorum, vult Dominus Ieſus & noſtros lauare pedes. Non enim
Petro ſoli, ſed vnicuique dicit fideli: Niſi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem. Veni ergo Domine
Ieſu, exue te veſtimenta quæ propter me induiſti: eſto nudus, vt nos miſericordia tua veſtias. Præcinge te
propter nos linteo, vt nos tui muneris immortalitate præcingas. Mitte aquam in peluem, laua non ſolum
pedes, ſed etiam caput: nec ſolùm corporis noſtri, ſed etiam mentis veſtigia. Volo exuere omnes noſtræ ſordes
Cant. 5. fragilitatis, vt & ego dicam: Nocte exui tunicam meam, quomodo induam eam? Laui pedes meos,
quomodo inquinabo illos? Quanta iſta maieſtas eſt? Quaſi miniſter pedes famulorum tuorum lauas,
quaſi Deus rorem mittis è cælo. Nec ſolùm pedes lauas, ſed etiam vt tecum recumbamus inuitas, &
Ioan. 13. exemplo nos tuæ dignationis hortaris, dicens: Vocatis me Dominum & magiſtrum, & bene facitis,
ſum enim. Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus & magiſter, & vos inuicem lauate pedes ve-
ſtros. Volo ergo & ego pedes lauare fratrum meorum, volo Domini implere mandatum. Voluit
me non verecundari, non dedignari quod ipſe prius fecit. Bonum myſterium humilitatis, quia dum
alienas ſordes lauo, meas abluo. Sed non hoc omnes haurire poterant myſterium. Lauare voluit qui-
dem & Abraham pedes, ſed hoſpitalitatis affectu. Volebat & Gedeon lauare pedes angelo Domini,
qui apparuit ſibi, ſed volebat vni, volebat quaſi is qui deferret obſequium, non qui donaret conſortium.
Hoc myſterium magnum eſt, quod nemo cognouit. Denique Petro dixit: Quod ego facio tu neſcis, cogno-
ſces poſtea. Hoc, inquam, diuinum myſterium eſt, quod etiam qui lauerunt, requirunt. Non eſt ergo ſim-
plex aqua cæleſtis myſterij, per quam conſequimur vt partem cum Chriſto habere mereamur. Eſt & quæ-
dam aqua quam mittamus in peluim animæ noſtræ, aqua de vellere ex libro Iudicum, aqua de libro pſal-
morum. Aqua eſt ros cæleſtis oraculi. Veniat igitur, Domine Ieſu, hæc aqua in meam animam, in meam
carnem, vt huius humore pluuiæ noſtrarum conualles mentium atque intimi cordis arua vireſcant. Ve-
niant in me ſtillicidia tua, gratiam immortalitatémque rorantia. Dilue greſſus mentis meæ, ne iterum pec-
cem. Ablue animi mei calcaneum, vt poſſim abolere maledictum, ne morſum ſerpentis interiore pede ſentiã:*

ſed

ſed ſicut ipſe iuſſiſti ſequentibus te, vt ſerpentes & ſcorpiones illæſo poſſim calcare veſtigio. Redemiſti mũdum: redime vnius animam peccatoris. Hæc eſt ſpecialis tuæ prærogatiua pietatis, qua totum mundum in ſingulis redemiſti. Helias ad vnam miſſus eſt viduam: Heliſæus mundauit vnum: tu nobis, Domine Ieſu, hodie mille mundaſti. Quantos in vrbe Roma, *quantos Alexandriæ, quantos Antiochiæ, quantos etiam Conſtantinopoli. Nam etiam Conſtantinopolis iam Dei verbum recepit, & euidentia meruit tui documenta iudicij. Etenim quamdiu venena Arrianorum ſuis fouebat incluſa viſceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circunſonabat hoſtilibus. Poſtea verò quàm fidei exules abdicauit, hoſtem ipſum iudicem regum, quem ſemper tremere conſueuerat, deditum vidit, ſupplicem recepit, morientem obruit, ſepultum poſſidet. Quantos ergo & Conſtantinopoli, quantos poſtremò toto hodie in orbe mundaſti? Non mundauit Damaſus, non mundauit Petrus, non mundauit Ambroſius, non mundauit Gregorius. Noſtra enim ſeruitia, ſed tua ſunt ſacramenta. Neque enim humanæ opis eſt diuina conferre, ſed tuum Domine munus & patris eſt, qui locutus eſt per prophetas dicens: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij & filiæ eorum.* Ioel.2. *Hic eſt in typo ros ille cœleſtis. Hæc pluuia voluntaria ſicut legimus. Pluuiam voluntariam ſegregans Deus hæreditati ſuæ.* Pſalm.67.

Capitula libri primi de Spiritu ſancto.

Non eſſe inter creaturas Spiritum ſanctum, nec inter omnia, ſed ſuper omnia. Cap. I.

Non poſſe ad ſpiritum deriuari Dei, quia ſcriptum eſt de Dei filio: Omnia per ipſum facta ſunt, quia ſpiritus Dei ſuper omnia, non inter omnia eſt. Cap. II.

Non videri ſpiritum Dei à patris & filij maieſtate ſecerni, quia ſcriptum eſt: Nobis autem vnus Deus pater ex quo omnia, & nos in ipſum: & vnus Dominus Ieſus per quem omnia, de ſpiritu autem nihil dixit: pleríſque locis & de ſpiritu dixit ſcriptura & filio, & de Deo patre eo loco nihil dixit, aut de Deo patre dixit & ſpiritu, & de filio nihil dixit. Cap. III.

Quoniam ipſe eſt Spiritus ſanctus, qui eſt ſpiritus Dei, & ſpiritus Chriſti. Ipſe eſt ſpiritus patris, ipſe paracletus, ipſe ſpiritus veritatis, ipſe ſpiritus vitæ. Cap. IIII.

Quia ſicut pater ſanctus, ita filius, ita & Spiritus dicitur ſanctus. Cap. V.

Quia in ſpiritu ſignamur. Cap. VI.

Quia replet omnia ſpiritus Dei. Cap. VII.

Quia ſempiternus Dei filius. Cap. VIII.

Quia ſpiritus peccata condonat. Cap. IX.

Non de loco ad locum tranſire ſpiritum Dei, de quo ſcriptum eſt: Qui à patre procedit, & de quo dicit filius Dei: Quem ego mittam vobis. Cap. X.

Quia vna pax, vna gratia patris & filij & Spiritus ſancti. Cap. XI.

Quia vna charitas patris & filij & Spiritus ſancti, & operatio trinitatis, vt paſſionem corporis Dominus Ieſus ſubiret. Cap. XII.

Quia vna communicatio patris & filij & Spiritus ſancti. Cap. XIII.

Quia vnum nomen patris & filij & Spiritus ſancti. Cap. XIIII.

Quia & filius paracletus dicitur ſicut & ſpiritus, & quia beneficij & gratiæ hoc nomen non iniuriæ eſt. Cap. XV.

Quia ſicut pater lumen, ita & filius lumen, & ſpiritus lumen eſt. Et ſicut patrem ignem legimus, ita & filium & Spiritum ſanctum. Cap. XVI.

Quia lumen vultus Dei ſpiritus, & ſpiritus lumen. Cap. XVII.

Quia ſicut pater vita, & filius vita, & Spiritus ſanctus vita. Cap. XVIII.

Quia ſicut pater fons vitæ eſt, ita etiam filius, ita & Spiritus ſanctus. Cap. XIX.

Quia ſicut pater flumen, ita & filius, & Spiritus ſanctus. Cap. XX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE SPIRITV SANCTO, AD GRATIANVM AVGVSTVM, LIBER I.

Non eſſe inter creaturas Spiritum ſanctum, nec inter omnia, ſed ſuper omnia. CAPVT I.

NON enim Spiritus ſanctus aut poteſtati
alienæ eſt ſubiectus aut iuri, ſed ſuæ li-
bertatis arbiter, omnia pro authoritate
propriæ voluntatis, diuidens, ſicut legi-
1. Cor. 12. mus, ſingulis prout vult. Non ergo inter
omnia, ſed ſuper omnia Spiritus ſanctus eſt. Iam e-
nim de eo, quoniam ita plenè de Dei filio, clemen-
tiſſime Imperator, inſtructus es vt ipſe iam doceas:
cupientem te, & exigentem audire aliquid expreſ-
ſius, non morabor: præſertim cùm ita te aſſertione
iſtiuſmodi teſtificatus ſis proximè delectatum, vt
baſilicam eccleſiç ſine vllo monitore præceperis re-
formari. Fidei atque tuæ gratiam, noſtræ præmium
iam tenemus. Neque enim aliud poſſumus dicere,
niſi ſancti Spiritus hanc fuiſſe gratiam, quòd igno-
rantibus omnibus ſubitò baſilicam reddidiſti. Spi-
ritus, inquam, ſancti hoc munus, hoc opus eſt, qui à
nobis quidem tunc prædicabatur: ſed in te opera-
batur. Nec ſuperioris temporis damna deploro,
quando quidem baſilicæ ſequeſtratio illa cuiuſdam
fœnoris traxit vſuras. Etenim baſilicam ſequeſtraſti,
vt fidem probares. Impleuit igitur propoſitum ſuũ
pietas tua, quç ſic ſequeſtrauerat vt probaret: ſic pro
bauit, vt redderet. Nec fructum amiſi, ſed iudicium
teneo, patuítque omnibus in quadam facti diſcre-
tione, diſcretam tibi nunquam fuiſſe ſentẽtiam. Pa-
tuit, inquam, omnibus & tuum non fuiſſe cum ſe-
queſtrares & tuum eſſe cùm redderes. Primùm igi-
tur, ab inferioribus inchoemus, vt quaſi per gradus
quoſdam tractatus noſter aſcendat, quo faciliùs hi
qui fidem non deferunt, vel ratione flectantur. Poſ-
ſunt enim dicere in principio: Nec nos didicimus
ſeruire ſpiritum. Sed cùm dicant ſeruire Chriſtum,
quomodo poſſunt negare de ſpiritu? Quòd ſi ſecũ-
dum carnem in ſerui forma cõſentiunt Chriſtũ fuiſ-
ſe, conſtat & conuenit. Ergo ſi ſecundum diuinita-
tem ſuam Chriſtus non ſeruit, non ſeruit etiam ſpi-
ritus. Quòd ſi non ſeruit ſpiritus, omnia autem ſer-
uiunt, ſuper omnia igitur ſpiritus eſt, qui non ſeruit
ſicut omnia. Non enim alienæ aut poteſtati aut iuri
ſubiectus eſt, ſed ſuæ libertatis eſt arbiter. Siquidem
omnia pro authoritate propriæ voluntatis, diuidens
1. Cor. 12. ſicut ſcriptum eſt, ſingulis prout vult. Nunc idipſum
quod diximus, teſtimoniis aſtruamus. Principiũ di-
ſputationis eſt, quia ſeruiunt omnia. Seruire autem
omnia liquet, quoniam ſcriptum eſt: Vniuerſa ſer-
Pſalm. 118. uiunt tibi. Dixit hoc ſpiritus per prophetam, nõ di-
xit ſeruimus ſed ſeruiunt tibi, vt crederes quòd ipſe
à ſeruitio ſit exceptus. Ergo cùm vniuerſa ſeruiant,
non ſeruiat ſpiritus, vtique inter vniuerſa non eſt
Spiritus ſanctus. Nam ſi inter omnia dicimus eſſe
Spiritum ſanctum, vtique cùm legerimus, quia alta
1. Cor. 2. Dei ſcrutatur ſpiritus, Deum patrem eſſe ſuper om-
nia denegamus. Etenim cùm ex Deo ſpiritus ſit, &
G ſpiritus oris eius, quomodo poſſumus inter omnia
dicere Spiritum ſanctum, cùm ſuper omnia Deus ſit
cuius eſt ſpiritus, plenç vtique perfectæque virtutis?
Ac ne apoſtolum arbitrentur erraſſe, accipiant quẽ
fiduciæ huius ſit ſecutus authorem. Dominus enim Ioan. 15.
in euangelio dixit: Cùm venerit paracletus quem
ego mittam vobis à patre meo ſpiritum veritatis
qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de
me. Ergo & à patre procedit Spiritus ſanctus & te-
ſtificatur de filio. Teſtificatur etiam de patre teſtis
& fidelis & verus, quo nihil ad expreſſionem diuinç
H maieſtatis eſt plenius, nihil ad vnitatem diuinæ po-
teſtatis euidentius, cùm idem nouerit ſpiritus quod
& filius, qui paternorum teſtis & conſors indiui-
duus ſecretorum eſt. Excluſit itaque à cognitione
Dei ſocietatem & multitudinem creaturæ, non ex-
cludendo autem Spiritum ſanctum, oſtendit non
eſſe ſocium creaturæ. Vnde & illud quod lectum eſt
in Euangelio: Quia Deum nemo vidit vnquam, niſi Ioan. 1.
vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit:
ad exceptionem pertinet Spiritus ſancti. Quomodo
enim Deum non videt, qui ſcrutatur etiam alta Dei?
I Quomodo Deum non videt, qui cognouit quç Dei
ſunt? Quomodo Deum non videt, qui ex Deo eſt?
Ergo cùm ita poſitum ſit, quia Deum nemo vidit
vnquam, vidit autem ſpiritus, vtique exceptus eſt
ſpiritus. Super omnia igitur eſt, qui eſt exceptus ex
omnibus.

Non poſſe ad ſpiritum deriuari Dei, quia ſcriptum eſt de Dei filio. Omnia per ipſum facta ſunt, quia ſpiritus Dei ſuper omnia, non inter omnia eſt. CAP. II.

VIdetur ſancte Imperator plena ratio eſſe pieta-
K tis, ſed impiis non videtur. Denique quid mo-
liantur aduerte. Solent enim dicere hæretici, ideo
inter omnia Spiritum ſanctum eſſe numerandum,
quia ſcriptum eſt de Dei filio: Omnia per ipſum fa- Ioan. 1.
cta ſunt. Quàm malè confunditur * actio quæ non * ratio.
tenet veritatem, & præpoſtero ordine aſſertionis
inuoluitur. Hoc enim tunc valeret, vt inter omnia
dicerent eſſe Spiritum ſanctum, ſi factum probarẽt.
Namque omnia per filium ſcriptura dicit eſſe quæ
facta ſunt. Cùm autem factus non doceatur Spiritus
ſanctus, vtique nec inter omnia, probari poteſt, qui
neque factus eſt ſicut omnia, nec creatus. Mihi igi-
L tur ad vtrunque hoc proficit teſtimonium, vt & ſu-
per omnia probetur eſſe qui factus non eſt: & quia
ſuper omnia eſt, non videatur factus eſſe, nec inter
ea quæ ſunt facta numerandus. Quod ſi quis, quia
omnia facta per verbum euangeliſta poſuit, non ex-
cipit Spiritum ſanctum, quanquam in Ioanne locu-
tus ſpiritus Dei, omnia per ipſum facta ſunt dixerit,
non omnia facta ſumus. Cum vtique loqui in euan-
geliſtis ſpiritum Dei ipſe Dominus oſtenderit di-
cens: Non enim vos eſtis loquentes, ſed ſpiritus pa- Matth. 10.
tris veſtri qui loquitur in vobis. Tamen ſi quis, vt
dixi,

dixi,hoc loco non excipit Spiritum ſanctum,ſed in-
1.Cor.8. ter omnia numerat, nec ibi ergo excipit Dei filium
vbi apoſtolus dixit: Nobis tamen vnus Deus pater,
ex quo omnia, & nos in illum. Sed vt ſciat quia in-
ter omnia non eſt filius, legat ſequentia. Nam cùm
dicit: Et vnus Dominus Ieſus per quem omnia: ab
omnibus vtique excepit Dei filium, quia excepit &
patrem. Eiuſdem autem impietatis eſt vel patri vel
filio vel Spiritui ſancto derogare. Non enim credit
in patrem qui non credit in filium, nec credit in Dei
filium qui non credit in ſpiritum, nec poteſt ſine re-
gula veritatis fides ſtare. Nam qui negare cœperit
vnitatē poteſtatis in patre & filio & Spiritu ſancto,
nō poteſt vtique ibi vbi nulla diuiſio ſit, fidem pro-
bare diuiſam. Ergo quia pietatis vnitas eſt bene cre-
dere, etiam vnitas impietatis eſt malè credere. Ita-
que qui putāt ſpiritū inter omnia debere numerari,
quia omnia legunt facta per filium, etiā filiū vtique
inter omnia annumerandum putant, quia legunt ex
Deo omnia. Conſequenter autem nec patrem ſe-
cernunt ab omnibus, qui à creaturis omnibus filium
non ſecernunt, quoniam ſicut ex patre omnia, ita e-
tiam per filium omnia. Hoc ipſum ſupra euidenter
apoſtolus dixit, ne inter omnia poſuiſſe filium vel
Ioan. 20. impiis videretur, qui audierant dixiſſe filium: Pater
quod dedit mihi maius omnibus eſt.

Non videri ſpiritum Dei à patris & filij maieſtate ſecerni, quia ſcriptum eſt: Nobis autē vnus Deus pater ex quo omnia, & nos in ipſum: & vnus Dominus Ieſus per quē omnia, de ſpiritu autem nihil dixit: pleriſque locis & de ſpiritu dixit ſcriptura & de filio & de Deo patre eo loco nihil dixit, aut de Deo patre dixit & ſpiritu, & de Dei filio nihil dixit.

CAP. III.

SEd fortaſſe aliquis dicat, qua ratione cum dixe-
rit hic ex patre omnia, & per filium omnia, de
Spiritu ſancto tacuerit, & hinc cupiat præiudicium
comparare. Quod ſi pergit malicioſè interpretari,
quàm multis inueniet locis prædicatam ſancti Spi-
ritus poteſtatem, in quibus vel de patre vel de filio
nihil ſcriptura expreſſerit: ſed intelligendum reli-
querit. Nunquid ergo cum gratia ſpiritus prædica-
tur, Dei patris aut vnigeniti filij denegatur? Non ita,
Rom. 5. quia ſicut pater in filio, & filius in patre, ita etiam
diffuſa eſt charitas Dei in cordibus noſtris per Spi-
ritum ſanctum qui datus eſt nobis. Et ſicut qui be-
nedicitur in Christo, benedicitur in nomine patris
& filij & Spiritus ſancti, quia vnum nomē eſt, pote-
ſtas vna: ita etiam vbi operatio aliqua diuina, aut pa-
tris, aut filij, aut ſpiritus deſignatur, nō ſolùm ad ſan-
ctum Spiritum, ſed etiam ad patrem refertur & filiū,
nec ſolùm ad patrem ſed etiam ad filium refertur &
ſpiritum. Denique & æthiops eunuchus Candacis
Act. 8. reginæ baptizatus in Chriſto, plenum myſterium
Act. 19. conſecutus eſt. Et illi qui negauerunt ſe ſcire Spiri-
tum ſanctum, quamuis baptizatos ſe dicerent in
Ioannis baptiſmo, baptizati ſunt poſtea, quia Ioan-
nes in remiſſionem peccatorum, in aduenientis Ie-
ſu, non in ſuo baptizauit nomine. Et ideo ſpiritū ne-
ſciebant, quia nec baptiſmum in Chriſti nomine, ſi-
cut Ioannes baptizare ſolebat, acceperant. Ioannes
enim licet non baptizaret in ſpiritu, tamen & Chri-

A ſtum prędicabat & ſpiritum. Denique cùm interro-
garetur ne fortè ipſe eſſet Chriſtus, reſpondit: Ego Matth.3.
vos aqua baptizo, veniet autem fortior me, cuius nō
ſum dignus calciamēta portare, ipſe vos baptizabit
in Spiritu ſancto & igni. Ergo iſti, quia nec in Chriſti
nomine, nec cum fide Spiritus ſancti baptizati fue-
rant, non potuerant accipere baptiſmatis ſacramē-
tum. Baptizati ſunt itaque in nomine Ieſu Chriſti,
nec iteratum eſt in his baptiſma ſed nouatū. Vnum
enim baptiſma. Vbi autem non eſt plenū baptiſma-
tis ſacramentum, nec principium vel ſpecies aliqua
B baptiſmatis æſtimatur. Plenum autem eſt, ſi patrē &
filium ſpiritúmq; fatearis. Si vnum neges, totū ſub-
rues. Et quemadmodum ſi vnum in ſermone com-
prehendas, aut patrem, aut filium, aut Spiritum ſan-
ctum, fide autem nec patrē nec filium nec ſpiritum
abneges, plenū eſt fidei ſacramētum: Ita etiam quā-
uis & patrem & filium & ſpiritum dicas, & aut patris
aut filij aut Spiritus ſancti minuas poteſtatē, vacuum
eſt omne myſterium. Deniq; & illi ipſi qui dixerant:
Nec ſi Spiritus ſanctus ſit audiuimus, baptizati ſunt Act.19.
poſtea in nomine Domini Ieſu Chriſti. Et hoc abū-
C dauit ad gratiā, qui iā Spiritum ſanctum Paulo prę-
dicante cognouerant. Nec cōtrarium debet videri,
quia quamuis etiam poſtea tacitum ſit de ſpiritu, ta-
mē creditum eſt: & quod verbo tacitum fuerat, ex-
preſſum eſt fide. Cum enim dicitur: In nomine Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, per vnitatem nominis im-
pletum myſteriū eſt, nec à Chriſti baptiſmate ſpiri-
tus ſeparatur, quia Ioannes in pœnitētiā baptizauit,
Chriſtus in ſpiritu. Nunc conſideremus vtrum quē-
admodum in Chriſti nomine plenū eſſe legimus ba-
ptiſmatis ſacramentum, ita etiam ſancto tantum ſpi-
D ritu nuncupato, nihil deſit ad myſterij plenitudinē:
& rationē ſequamur: quia qui vnum dixerit, trinita-
tem ſignauit. Si Chriſtum, & dicas Deum patrem à
quo vnctus eſt filius, & ipſum qui vnctus eſt filiū, &
ſpiritum quo vnctus eſt deſignaſti. Scriptū eſt enim: Act.num 10.
Hunc Ieſum à Nazareth, quem vnxit Deus Spiritu
ſancto. Et ſi patrem dicas, & filium eius & ſpiritum
oris eius pariter indicaſti, ſi tamē id etiam corde cō-
prehendas. Et ſi ſpiritum dicas, & Deum patrem à
quo procedit ſpiritus, & filium, quia filij quoque
E eſt ſpiritus, nuncupaſti. Vnde vt rationi copuletur
authoritas, in ſpiritu quoq; rectè baptizari nos poſ-
ſe ſcriptura indicat dicēte Domino: Vos autem ba- Act.1.
ptizabimini in Spiritu ſancto. Et alibi apoſtolus ait: 1.Cor.12.
Omnes enim in ipſo corpore in vno ſpiritu bapti-
zati ſumus. Vnū opus, quia vnū myſteriū. Vnum ba-
ptiſma, quia mors vna pro mūdo. Vnitas ergo ope-
rationis, vnitas prædicationis, quæ non poteſt ſepa-
rari. Quod ſi hoc loco ſeparatur ſpiritus ab operatio
ne patris & filij, quia dictum eſt: Ex Deo omnia, &
per filiū omnia: ergo & ibi quia apoſtolus de Chri-
F ſto dixit: Qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſe- Roman.9.
cula, non ſolùm cū creaturis omnibus, ſed etiam pa-
tri (quod dictu nefas eſt) prętulit. Sed abſit. Nō enim
inter omnia pater, nō inter plebē quandā creatura-
rum ſuarum. Subter creatura omnis, ſupra diuinitas
patris & filij & Spiritus ſancti. Illa ſeruit, hæc regnat.
Illa ſubiacet, iſta dominatur. Illa opus, hæc author
eſt operis. Illam adorat omnis, hęc adoratur ab om-
nibus. Denique de filio ſcriptum eſt: Et adorent Hebr.1.

cum omnes angeli eius. Non habes, adoret Spiritus G
ſanctus. Et infrà: Ad quem autem angelorum dixit
aliquando. Sede ad dexteram meam, donec ponam
inimicos tuos ſcabellum pedũ tuorum? Nónne om-
nes ſunt, inquit, miniſtri ſpiritus in miniſterium qui
mittuntur? Cùm dicit omnes, nunquid & Spiritum
ſanctum comprehendit? Non vtique, quia angeli &
cæteræ poteſtates in miniſterium & obſequiũ Dei
filio vt ſeruiant deſtinãtur. At verò ſpiritus ſanctus,
Ioan. 15. non miniſter, ſed teſtis eſt filij. Quemadmodum de
ipſo filius dixit: Ille teſtimonium perhibet de me.
Teſtis eſt ergo filij ſpirit⁹. Qui teſtis eſt nouit omnia. H
Hebr. 2. Sicut Deus pater teſtis eſt. Sic enim habes in poſte-
rioribus, quia confirmata eſt ſalus noſtra teſtifican-
te Deo ſignis quoque & prodigiis, & variis virtuti-
bus, & Spiritus ſancti diuiſionibus. Qui diuidit, vti-
que ſupra omnia, nõ inter omnia eſt. Diuidere enim
operatoris gratia, non operis eſt materia. Si ſupra
omnia filius, per quem initium ſalus noſtra vt præ-
dicaretur accepit: vtique & pater Deus qui teſtifi-
catur & aſſeuerat ſignis & prodigiis de ſalute no-
ſtra, exceptus à cunctis eſt. Similiter autem & ſpiri- I
tus qui diuiſionibus ſuis noſtræ teſtimonium fert
ſaluti, non eſt in creaturarum plebe numerandus,
ſed cum patre æſtimandus & filio, qui non per in-
ciſiones ſui diuiditur ipſe cùm diuidit. Indiuiduus
enim cùm ſit, nihil amittit cùm omnibus largitur.
Sicut & filius regnum patre accipiente nihil perdit,
nec pater filio cùm ſua tradit, amittit. Nullum ita-
que damnum eſſe in diuiſione gratiæ ſpiritalis, Do-
mino atteſtãte cognouimus. Qui enim vbi vult ſpi-
Ioan. 3. rat, vbique ſine damno eſt: de quo infrà dicemus
plenius. Interim nunc quoniam propoſitum eſt or-
dine ſuo aſſerere, non eſſe inter omnia ſpiritum cõ- K
putandum, ipſum Apoſtolum, de cuius verbis fa-
ciunt quęſtiunem, aſſertionis huius adhibeamus au-
thorem. Quæ enim eſſent illa omnia, ſiue viſibilia ſi-
Coloſ. 1. ue inuiſibilia, ipſe ſignauit dicens: Quoniam in ipſo
condita ſunt omnia in cœlis & in terra. Vides om-
nia de his dicta quæ vel in cœlis ſunt, vel in terra?
Sunt enim in cœlis etiam inuiſibilia quæ facta ſunt.
Tamen ne cui eſſet incognitum, addidit de quibus
Ibidem. diceret: Siue ſedes, inquit, ſiue dominationes, ſiue
principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in
ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in L
ipſo conſtant. Nunquid ergo hic inter creaturas ſpi-
ritum ſanctum comprehendit? Aut cùm dicit, ante
omnes eſſe Dei filium, nunquid ante patrem dixiſſe
ęſtimandus eſt? Non vtique, nam ſicut hic per filium
dicit omnia creata eſſe, & in ipſo omnia cõſtare cœ-
leſtia, ita etiam in Spiritu ſancto vires habere vni-
uerſa cœleſtia dubitari non poteſt, quando lectum
Pſalm. 32. eſt: Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris
eius omnis virtus eorum. Super omnia eſt igitur de
quo eſt omnis cœleſtium & terreſtrium virtus. Qui
igitur ſuper omnia eſt, vtique non ſeruit: qui non M
ſeruit liber eſt, qui liber eſt habet iura dominatus.
Hoc ſi à principio dicerẽ, negaretur. Sed quemad-
modum illi minora negant ne maiora credantur, ita
& nos minora præmittamus, vt aut perfidiam ſuam
etiam in minoribus prudant: aut ſi vel minori-
bus conſentiunt, maiora de minoribus colligamus.
Arbitror, clementiſſime Imperator, pleniſſimè cõ-

futatos eos qui audent inter omnia Spiritum ſanctũ
computare. Sed tamen vt ſciant ſe non tantum apo-
ſtolicis teſtimoniis, ſed etiam dominicis perurgeri:
quomodo audent inter omnia numerare Spiritum
ſanctũ quando ipſe Dominus dixerit: Qui blaſphe- Matth. 12.
mauerit in filium hominis, remittetur ei: qui autem
blaſphemauerit in Spiritum ſanctũ, nec hic nec in
futurum remittetur ei. Quomodo igitur inter crea-
turas audet quiſquam ſpiritum computare? Aut quis
ſic ſe obligat, vt ſi creaturæ derogauerit, non putet
ſibi hoc aliqua venia relaxandũ? Nam ſi Iudæi, quia
adorauerunt militiam cœli, diuino præſidio deſti-
tuti ſunt: qui autem adorat & confitetur Spiri-
tum ſanctum, acceptus eſt Deo, qui non confite-
tur, ſacrilegij reus ſine venia damnatur, vtique hinc
æſtimari poteſt, nõ inter omnia ſed ſuper omnia eſſe
Spiritum ſanctum, cuius iniuria æternis ſuppliciis
expiatur. Cur autem dixerit Dominus: Qui blaſphe- Marc. 3.
mauerit in filium hominis remittetur ei: qui autem Luc. 12.
blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, nec hîc nec in
futurum remittetur ei, diligenter aduerte. Nunquid
alia eſt offenſa filij, alia Spiritus ſancti? Sicut enim v-
na diuinitas, ſic vna iniuria. Sed ſi qui corporis ſpe-
cie decept⁹ humani, remiſſius aliquid ſentit de Chri-
ſti carne quàm dignum eſt (Neque enim vilis nobis
debet videri, quæ aula virtutis fructus eſt virginis)
habet culpam, non eſt tamen excluſus à venia, quã
fide poſſit aſciſcere. Si qui verò ſancti Spiritus di-
gnitatem, maieſtatem & poteſtatem abneget ſem-
piternam, & putet non in ſpiritu Dei eiici dęmonia,
ſed in Beelzebub, nõ poteſt ibi exoratio eſſe veniæ, Luc. 11.
vbi ſacrilegij plenitudo eſt: quia qui ſpiritum nega-
uit, & Deum patrem negauit & filium, quoniam idẽ
eſt ſpiritus Dei, qui ſpiritus Chriſti eſt. Vnum autem
eſſe ſpiritum nemo dubitauerit, & ſi de vno Deo
plerique dubitauerint. Alium enim dixerunt pleri-
que hæretici Deum veteris, alium noui teſtamenti.
Sed ſicut vnus pater, qui & olim locutus eſt, vt legi-
mus, patribus in prophetis, & in nouiſſimis diebus
nobis locutus eſt in filio: & ſicut vnus filius qui iux- Heb. 1.
ta veteris ſeriem teſtamenti ab Adam offenſus, ab
Abraham viſus, à Iacob adoratus eſt, ita etiam Spi-
ritus ſanctus vnus eſt, qui efferbuit in prophetiis, in-
ſufflatus eſt apoſtolis, copulatus eſt patri & filio in
baptiſmatis ſacramento. De ipſo enim dicit Dauid:
Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. De ipſo Pſalm. 50.
etiam alibi dixit. Quò ibo à ſpiritu tuo? Pſalm. 138.

Quoniam ipſe eſt Spiritus ſanctus, qui eſt ſpiritus Dei & ſpiritus Chriſti, ipſe paracletus, ipſe ſpiritus veritatis, ipſe ſpiritus vitæ. CAP. IIII.

ET ſcias quia idem ſpiritus Dei eſt, qui eſt Spiritus
ſanctus, ſicut & in Apoſtolo legimus: Nemo in 1. Cor. 12.
ſpiritu Dei loquens dicit anathema Ieſu. Et nemo
dicit Dominum Ieſum niſi in Spiritu ſancto. Ipſum
apoſtolus ſpiritum Dei dixit. Ipſum etiam ſpiritum
Chriſti appellauit, ſicut habes: Vos autem in carne Roman. 8.
non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat
in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet,
hic nõ eſt eius. Et infra: Quod ſi ſpiritus eius qui ſu-
ſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis. Ipſe eſt er-
go ſpiritus Dei qui ſpiritus Chriſti. Ipſe eſt ſpiritus
vitæ,

vitæ, ſicut ait Apoſtolus: Lex enim ſpiritus vitæ in A
Ibidem. Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis.
Quem ergo ſpiritum vitæ Apoſtolus dixit, ipſum
Dominus in Euãgelio Paracletum nominat, ipſum
Ioan. 14. ſpiritum veritatis, ſicut habes: Et rogabo patrem, &
alium Paracletum dabit vobis, vt vobiſcum ſit in æ-
ternum, ſpiritum veritatis, quem hic mundus non
poteſt accipere, quia non vidit eum, nec cognoſcit
eum. Habes ergo & Paracletum ſpiritum, eundem
& ſpititum veritatis, & ſpiritum inuiſibilẽ deſigna-
tum. Quomodo igitur ſecundom diuinitatem qui-
dam filium viſibilem putant, cùm etiam ſpiritũ mũ- B
dus videre non poſſit? Accipe nunc eiuſdem voce
Domini quod ipſe ſit Spiritus ſanctus, qui & ſpiritus
veritatis. Habes enim in vltimo libri huius: Accipi-
Ioan. 20. te Spiritum ſanctum. Ipſum quoque eſſe Spiritum
ſanctum qui eſt ſpiritus Domini, Petrus docet di-
Act. 5. cens: Anania quid tibi viſum eſt mentiri Spiritui ſan
cto? Et ſtatim ad vxorem Ananię idem ait: Quid vo-
bis viſum eſt tentare ſpiritum Domini? Cùm dicit,
vobis, oſtendit de eo dictum ſpiritu de quo Ananię
dixerat. Ipſe eſt ergo ſpiritus Domini, qui Spiritus
ſanctus. Ipſum etiam Spiritum ſanctum qui ſpiritus C
patris eſt, declarauit Dominus dicens ſecundum
Matth. 10. Matthæum, in perſecutione non eſſe cogitandum
quid loquamur. Non enim vos eſtis qui loquimini,
ſed ſpiritus pattis veſtri qui loquitur in vobis. Idem
autem ſecũdum Lucam ait: Nolite ſoliciti eſſe qua-
Luca 12. liter reſpondeatis aut dicatis, Spiritus enim ſanctus
Dei docebit vos in ipſa hora quæ oporteat dicere.
Ergo quamuis multi dicantur ſpiritus, quia lectum
Pſalm. 103. eſt: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, Vnus tamen eſt
Dei ſpiritus. Ipſum igitur vnum ſpiritum & Apoſto-
li & Prophetæ ſunt conſecuti. Sicut etiam vas ele- D
ctionis, doctor gentium dicit, quia vnum ſpiritum
potauimus, quaſi eũ qui nõ queat ſcindi, ſed infun-
datur animis, & ſenſibus illabatur, vt ſecularis ſitis
reſtinguat ardorem. Non ergo ſanctus Spiritus de
ſubſtantia corporalium, hic enim corporalibus in-
corpoream infundit gratiam: ſed nec de ſubſtantia
inuiſibilium creaturarum eſt: nam & illæ ſanctifica-
tionem huius accipiunt, & per hunc reliquis mundi
operibus antecellunt, ſiue angelos dicas, ſiue domi-
nationes, ſiue poteſtates, omnis creatura expectat
ſancti Spiritus gratiam. Sicut enim nos per ſpiritum E
Galat. 4. liberi, quia miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda no-
ſtra clamantem, Abba pater, itaque iam non eſt ſer-
uus ſed filius: ita etiam omnis creatura reuelationem
filiorum Dei expectat, quos vtique ſancti Spiritus
gratia filios Dei fecit. Ergo & creatura ipſa ſpiritalis
gratiæ reuelatione mutatur, & liberabitur à ſeruitu-
te corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.
Omnis ergo creatura mutabilis, non ſolùm ea quæ
iam peccato aliquo aut elementorum conditione
mutata eſt, verùm etiam quæ corruptelæ poteſt eſſe
obnoxia vitio naturæ, etſi nondum eſt ſtudio diſci- F
Ibidem plinæ. Nam vt in ſuperioribus libris docuimus, &
angelorum naturam liquet potuiſſe mutari. Vtique
æſtimare conuenit quia qualis vnius natura, talis &
cæterorum. Mutabilis ergo & reliquorum natura,
ſed melior diſciplina.

A *Quod ſicut pater ſanctus, ita filius, ita & ſpiritus dicitur ſanctus.* CAP. V.

ERgo omnis mutabilis creatura, ſed non mutabi-
lis Spiritus ſanctus. Neque enim aliquo vitio
mutari poteſt, qui omnium abolet vitia, peccata cõ-
donat. Quomodo ergo mutabilis qui ſanctificando
alios mutat ad gratiam, non ipſe mutatur? Quomo-
do mutabilis, qui bonus ſemper eſt? Neque enim
vnquam malus Spiritus ſanctus, per quem nobis
quæ bona ſunt miniſtrantur. Vnde & Euangeliſtæ
B duo, in vno eodémque loco, diuerſis quidem inter
ſe verbis, ſed eadem deſignarunt. Habes enim in
Matthæo: Si vos cùm ſitis mali, noſtis bona data da- *Matth. 7.*
re filiis veſtris, quanto magis pater veſter qui in cœ-
lis eſt, dabit bona petentibus ſe? Secundum Lucam
autem inuenies ita ſcriptum: Quanto magis pater
veſter de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus
ſe? Aduertimus ergo bonum eſſe Spiritum ſanctum
Domini iudicio, Euangeliſtarum teſtimonio, quan-
do alius pro ſancto Spiritu bona, alius pro bonis
ſanctum Spiritum nominauit. Si igitur quod bonũ
C eſt, hoc eſt Spiritus ſanctus, quomodo bonus non
eſt? Nec fallit, quod nonnulli codices habent etiam
ſecundum Lucam: Quanto magis pater veſter de *Luca 11.*
cœlo dabit bonum datum petentibus ſe? Hoc bo-
num datum gratia ſpiritalis eſt, quod Dominus Ie-
ſus effudit de cœlo poſtquàm patibulo crucis fixus
triumphales reuehens euacuatæ mortis exuuias, vi-
ctor mortis à mortuis reſurrexit. Sicut habes: Aſcẽ-
dens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit *Pſalm. 67.*
dona hominibus. Et bene ait data. Sicut enim filius
datus, de quo ſcriptum eſt: Puer natus eſt nobis, fi- *Eſaiæ 9.*
D lius datus eſt nobis, data eſt & gratia ſpiritalis. Quid
autem dubitem dicere, quia datus eſt & Spiritus ſan
ctus, cùm ſcriptum ſit: Gratia Dei effuſa eſt in cor-
dibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt
nobis? Quem vtique quoniam pectora recipere ca-
ptiua non poterant, prius Dominus Ieſus captiuam
duxit captiuitatem, vt liberis affectibus gratiæ diui-
næ munus infunderet. Pulchrè autem duxit capti-
uam captiuitatem. Chriſti enim victoria, victoria li-
bertatis eſt, quæ omnes gratiæ vindicauit, nullum
aſtrinxit iniuriæ. Ergo in omnium abſolutione, ne-
E mo captiuus eſt. Et quia dominicæ tempore paſſio-
nis, ſola feriabatur iniuria quæ captiuos omnes ami-
ſerat quos tenebat, in ſe recurrens captiua facta eſt
ipſa captiuitas, iam non Belial addicta, ſed Chriſto,
cui ſeruire libertas eſt. Qui enim in Domino voca- *1. Cor. 7.*
tus eſt ſeruus, libertus eſt Domini. Sed vt ad propo- *Pſalm. 13.*
ſita reuertamur: Omnes, inquit declinauerunt, ſimul
inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt
vſque ad vnum. Si excipiunt Spiritũ ſanctum, etiam
ipſi eum non eſſe inter omnia confitentur. Si non
excipiunt, ergo & ipſum inter omnia declinaſſe fa-
F teantur. Sed videamus vtrum bonitatem habeat,
cùm fons ſit principiũmque bonitatis. Nam ſicut
pater bonitatem habet, & filius habet, ita etiam bo-
nitatem habet Spiritus ſanctus. Quod etiam Apo- *Galat 5.*
ſtolus docuit, dicens: Fructus autem ſpiritus, pax,
charitas, gaudium, patientia, bonitas. Quis au-
tem dubitat quòd bonus ſit, cuius fructus eſt *Matth. 7.*
bonitas? Arbor enim bona bonos fructus facit.

Itaque ſi bonus Deus,quomodo nó bonus qui oris G
eius eſt ſpiritus, qui ſcrutatur etiam alta Dei? An in
alta Dei contagio mali poſſit intrare? Vnde & illud
intelligitur,quam amenres ſint qui bonum filiũ Dei
abnegant,cùm bonum ſpiritum Chriſti negare non
Ioan.16. poſſint. De quo ait Dei filius: Propterea dixi, de
meo accipiet. An non bonus ſpiritus qui bonos de
peſſimis facit,peccatum abolet,malum delet,crimẽ
excludit,bonũ munus infundit, de perſecutoribus
Apoſtolos facit,de peccatoribus ſacerdotes? Eratis,
Ephes.5. inquit,aliquando tenebræ, nunc autem lux in Do-
mino. Sed quid differimus eos? Nam ſi verba exi- H
gunt,cùm facta non abnuant,accipiant bonum ſpi-
Psal.142. ritum ſcriptũ. Dixit enim Dauid: Spiritus tuus bo-
nus deducet me in viam rectam. Quid eſt enim ſpi-
ritus,niſi plenus bonitatis? qui cùm ſit inacceſſibilis
natura,receptabilis tamen propter bonitatem ſuam
nobis eſt,complens virtute omnia: ſed qui ſolis par-
ticipetur iuſtis,ſimplex ſubſtantia, opulens virtuti-
bus,vnicuique præſens, diuidens de ſuo ſingulis,&
Matth.28. vtique rotus. Meritóque filius dixit: Ite, baptizate
gentes in nomine patris,& filij,& Spiritus ſancti,nó
dedignatus Spiritus ſancti ſocietatem. Cur igitur I
quòd Dominus non dedignatus eſt in baptiſmatis
ſacramento,moleſtè ferunt aliqui filio vel patri ſpi-
ritum noſtra deuorione coniungi? Bonus ergo ſpi-
ritus. Bonus autem, non quaſi acquirens, ſed quaſi
impertiens bonus eſt: Non enim accipit à creaturis,
ſed accipitur Spiritus ſanctus, ſicut non ſanctifica-
tur,ſed ipſe ſanctificat. Creatura enim ſanctificatur:
ſanctificat autem Spiritus ſanctus,in quo licet verbi
communio,diſcretio tamẽ naturæ eſt: ſanctus enim
dicitur & homo qui accipit,& Deus qui tribuit ſan- K
Leuit.19. ctitatem,quia legimus: Eſtore ſancti, quoniam ego
ſanctus ſum. Non ergo poteſt ſanctificatio & corru-
ptela vnius eſſe naturę. Et ideò nó poteſt gratia ſan-
cti Spiritus & creatura vnius eſſe ſubſtantiæ. Itaque
cùm omnis inuiſibilis præter trinitatem reliqua na-
tura,cuius rationabilem & incorpoream iure quidã
ſubſtantiam putant,non impertiat ſpiritalem gratiã
ſed acquirat: nec participet, ſed aſſumat,ſeparanda
vtique eſt à ſocietate Spiritus ſancti communitas
creaturæ. Credant igitur,quia creatura non eſt Spi-
ritus ſanctus. Aut ſi creaturam putant, cur aſſocianr
patri? Si creaturam arbitrantur,cur filio Dei iungũt? L
Quod ſi à patre & filio non exiſtimant ſeparandum,
non æſtiment creaturam,quia vbi vna ſanctificatio,
vna natura eſt.

Quia in ſpiritu ſignamur. CAP. VI.

SVnt tamen plerique qui eò quòd in aqua bapti-
zamur & ſpiritu, non putent aquæ & ſpiritus di-
ſtare munera: & ideò non putant diſtare naturam.
Nec aduertunt quia in illo aquarum ſepelimur ele-
mento,vt renouati per ſpiritũ reſurgamus. In aqua M
enim imago mortis,in ſpiritu pignus eſt vitæ,vt per
aquam moriatur corpus peccati,quę quaſi quodam
tumulo corpus includit,& per virtutem ſpiritus re-
nouemur à morte peccati. Et ideò hi tres teſtes vnũ
1.Ioan.5. ſunt,ſicut Ioannes dixit: Aqua, ſanguis, & ſpiritus.
Vnũ in myſterio nó in natura. Aqua igitur teſtis eſt
ſepulturæ,ſanguis teſtis eſt mortis, ſpiritus teſtis eſt
vitæ. Si qua ergo in aqua gratia, nó ex natura aquæ,
ſed ex præſentia eſt Spiritus ſancti. Nũquid in aqua
viuimus ſicut in ſpiritu? Nunquid in aqua ſignamur
ſicut in ſpiritu? In ipſo enim viuimus, & ipſe eſt pi-
gnus hæreditatis noſtræ. Sicut & Apoſtolus ſcribẽs
ad Epheſios ait: In quo credentes ſignati eſtis ſpiri- Ephes.1.
tu promiſſionis: ſancto igitur ſpiritu ſignati ſumus,
non natura,ſed à Deo,quia ſcriptum eſt: Qui vnxit
nos Deus,& qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiri-
tus in cordibus noſtris: ſignati ergo ſpiritu à Deo
ſumus. Sicut enim in Chriſto morimur vt renaſca- 2.Cor.1.
mur, ita etiam ſpiritu ſignamur,vt ſplendorem at-
que imaginem eius & gratiam tenere poſſimus,
quod eſt vtique ſpiritale ſignaculum. Nam & ſi ſpe-
cie ſignemur in corpore,veritate tamen in corde ſi-
gnamur,vt Spiritus ſanctus exprimat in nobis ima-
ginis cœleſtis effigiem. Quis igitur audeat dicere di-
ſcretum à Deo patre & Chriſto eſſe Spiritum ſan-
ctum,cùm per ipſum ad imaginem & ſimilitudinem
Dei eſſe mereamur, & per ipſum fiat, quemadmo-
dum Petrus Apoſtolus dixit, vt diuinæ ſimus con- 2.Pet.1.
ſortes naturæ? In quo vtique non carnalis ſucceſ-
ſionis hæreditas, ſed adoptionis gratiæ ſpiritale
cõmercium eſt. Atque vt ſciamus cordis noſtri ma-
gis hoc quàm corporis eſſe ſignaculum, docet Pro-
pheta qui dicit: Signatum eſt in nobis lumen vultus Psal.4.
tui Domine,dediſti lætitiam in corde meo.

Quia replet omnia ſpiritus Dei. CAP. VII.

CVm igitur omnis creatura, certis naturæ ſuæ ſit
circumſcripta limitibus,ſiquidem & illa inuiſi-
bilia opera quæ non queunt locis & finibus com-
prehendi, ſubſtantiæ ſuæ tamen proprietate clau-
duntur: quomodo quis audeat creaturam appellare
Spiritum ſanctum, qui non habeat circumſcriptam
determinatámque virtutem. Quia & in omnibus &
vbique ſemper eſt, quod vtique diuinitatis & do-
minationis eſt proprium. Domini enim eſt terra,& Psalm.23.
plenitudo eius. Et ideo cùm Dominus ſeruulos ſuos
Apoſtolos deſtinaret: vt agnoſceremus aliud crea-
turam eſſe,aliud gratiam ſpiritalem: alios aliò deſti-
nabat,quia omnes ſimul vbique eſſe non poterant.
Dedit autem omnibus Spiritum ſanctum, qui licet
ſeparatis Apoſtolis, ſic inſeparabilis gratiæ munus
infunderet. Erant igitur diuerſæ perſonæ, ſed vnus
in omnibus operationis effectus, quia vnus eſt Spi-
ritus ſanctus,de quo ait: Accipietis virtutem veniẽ-
te Spiritu ſancto in vos, & eritis mihi teſtes in Hie- Actor.1.
ruſalem,& in omni Iudæa & Samaria vſque in fines
terræ. Incircũſcriptus igitur & infinitus Spiritus ſan-
ctus,qui ſe diſcipulorum ſenſibus per ſeparatarũ di-
uortia diſcreta regionum ſemotóſque fines totius
orbis infudit, quem nihil poteſt præterire vel falle-
re. Et ideò ſanctus ait: Quo ibo à ſpiritu tuo,aut quò Psalm.138.
à facie tua fugiam? De quo hoc angelo ſcriptura di-
cit? De qua dominatione? de qua poteſtate? Cuius
inuenimus angeli virtutem per plurimos eſſe diffu-
ſam? Angeli enim ad paucos mittebantur,Spiritus
autem ſanctus populis infundebatur. Quis igitur
dubitet quin diuinum ſit,quod infunditur ſimul plu
ribus nec videtur? Corporeum autem quod videtur
à ſingulis & tenetur. Sed quemadmodũ ſanctificãs
Apoſto-

Apoſtolos ſpiritus non eſt humanæ conſors natu-
ræ. Ita etiam ſanctificans angelos, dominationes &
poteſtates, non habet conſortium creaturæ. Si qui
autem putant non eſſe ſpiritalem in angelis ſancti-
tatem, ſed aliam quandam gratiam ſuæ proprietate
naturæ, hi inferiores profectò angelos hominibus
iudicabunt. Cùm enim & ipſi fateantur quod Spiri-
tui ſancto angelos conferre nō audeant, nec poſſint
negare quòd hominibus infundatur Spiritus ſan-
ctus: ſanctificatio autē ſpiritus, donum muniſque
diuinū ſit, inuenientur vtique homines qui meliorē
ſanctificationē habent, angelis pręferendi. Sed cùm
angeli hominibus in adiumenta deſcendant, intel-
ligendum eſt quod creatura quidem ſuperior ange-
lorum ſit, quæ plus recipit gratiæ ſpiritalis, eiuſdem
tamen & erga nos & illos munus authoris ſit. Quā-
ta autem gratia quæ præmiis angelorum etiam infe-
riorem creaturam humanæ conditionis exæquet?
Matth. 22. ſicut Dominus ipſe promiſit, dicens: Eritis ſicut an-
geli in cœlo. Nec difficile. Qui enim illos angelos fe-
cit in ſpiritu, homines quoque per eandem gratiam
ſimiles faciet angelorum. De qua autem creatura
dici poteſt, quia repleuerit vniuerſa quod ſcriptum
Ioel 2. eſt de Spiritu ſancto: Effundam de ſpiritu meo ſuper
omnem carnem? non de angelo dici poteſt. Deni-
Luca 1. que Gabriel ipſe miſſus ad Mariam, Aue, inquit gra-
tia plena. Spiritalem vtique in ea declarans gratiam,
quod in eam Spiritus ſanctus ſuperueniret, & plenū
gratię vterum verbo eſſet habitura cœleſtis. Domi-
Hierem. 23. ni enim eſt omnia complere, qui dicit: Ego cœlum
& terram compleo. Si ergo Dominus eſt qui cœlū
complet & terram, quis poteſt Spiritum ſanctum
iudicare dominationis & diuinæ poteſtatis exortē,
qui repleuit orbem, & quod vltra totum orbem eſt
repleuit Ieſum mundi totius redemptorem? Scri-
Luca 4. ptum eſt enim: Ieſus autem plenus Spiritu ſancto
regreſſus eſt ab Iordane. Quis igitur alius, niſi qui e-
iuſdem eſſet plenitudinis, cōplentem omnia poſſet
implere? Sed ne hoc ſecundum carnem dictum ob-
iiciant, quamquam plus vnus ille quàm omnes, de
cuius carne exibat virtus, quæ ſanaret omnes. Ta-
men ſicut Dominus complet omnia, ita etiam de
ſpiritu lectum eſt: Quoniam ſpiritus Domini reple-
uit orbem terrarum. Habes etiam de omnibus qui
conuenerant cum Apoſtolis dictum, quia repleti
Act. 4. ſancto Spiritu loquebantur verbum Dei cum fidu-
cia. Vides quia & plenitudinem & fiduciam dat Spi-
ritus ſanctus, cuius operationem Archangelus nun-
Luca 1. ciat Mariæ dicēs: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.
Habes etiam in euangelio, quia angelus ſecundum
Ioan. 5. tempus deſcendebat in natatoria, & mouebatur a-
qua, & qui prior deſcendiſſet in natatoria ſanus fie-
bat. Quid in hoc typo angelus, niſi deſcenſionē ſan-
cti Spiritus nunciabat, quæ noſtris futura tempori-
bus aquas ſacerdotalibus inuocata precibus conſe-
craret? Ille ergo angelus ſancti Spiritus erat nūcius,
eò quòd per gratiam ſpiritalem medicina noſtris
eſſet animi ac mentis languoribus deferenda. Eoſ-
dem ergo & ſpiritus habet, quos Deus pater & Chri
ſtus miniſtros. Sic omnia replet, ſic omnia poſſidet,
ſic omnia operatur in omnibus, quemadmodum &
Deus pater operatur & filius. Quid igitur ſancti Spi-
ritus operatione diuinius, cùm etiam benedictio-

A num ſuarum præſulem ſpiritum, Deus ipſe teſtetur
dicens: Ponam ſpiritum meum ſupra ſemen tuum *Eſaia 44.*
& benedictiones meas ſuper filios tuos: Nulla enim
poteſt eſſe plena benedictio, niſi per infuſionem
Spiritus ſancti. Vnde & Apoſtolus nihil melius hoc
nobis quod optaret inuenit, ſicut ipſe dixit: Non *Coloſ. 1.*
deficimus pro vobis orantes & obſecrantes, vt
repleamini cognitione voluntatis eius, in omni ſa-
pientia & intellectu ſpiritali ambulantes dignè Deo.
Hanc igitur Dei eſſe docuit voluntatem, vt magis in
bonis operibus & ſermonibus & ſenſibus ambulan-
B tes repleamur voluntate Dei, qui ponit in cordibus
noſtris Spiritumſanctum. Ergo ſi is qui habet Spiri-
tum ſanctum, Dei repletus eſt voluntate, vtique in-
ter patrem & ſpiritum nulla diſtantia voluntatis eſt.
Simul illud aduerte, quia Deus dat Spiritumſan-
ctum. Non enim humanum hoc opus, neque ab ho-
mine datur, ſed inuocatus à ſacerdote, a Deo tradi-
tur, in quo Dei munus miniſterium ſacerdotis eſt.
Nam ſi Paulus apoſtolus iudicauit, quòd ipſe dona-
re Spiritum ſanctum ſua authoritate non poſſet, &
intantum ſe huic officio imparem credidit, vt a Deo
C nos ſpiritu optaret impleri, quis tantus eſt qui huius
traditionem muneris ſibi audeat arrogare? Itaque
apoſtolus votum precatione detulit, non ius autho-
ritate aliqua vindicauit. Impetrare optauit, non im-
perare præſumpſit. Petrus quoque ait, quia non e-
rat idoneus qui poſſet Spiritum ſanctum vel cogere
vel arcere. Sic enim dixit: Ergo ſi eandem gratiam *Act. 11.*
conceſſit illis Deus ſicut & nobis, ego quis eram qui
poſſem prohibere Deum? Sed fortaſſe apoſtolicis
non moueantur exemplis, & ideo diuinis vtantur o-
raculis. Scriptum eſt enim: Iacob puer meus, ſuſci-
D piam eum. Iſraël dilectus meus, ſuſcepit eum anima
mea, dedi ſpiritum meum in ipſum. Dominus quo-
que per Eſaiā dixit: Spiritus Domini ſuper me pro- *Eſaia 61.*
pter quod vnxit me. Quis ergo audeat dicere creatā
Spiritus ſancti eſſe ſubſtantiam, qui cum illuxerit in
cordibus noſtris, diuinæ cernimus pulchritudinem
veritatis, & diſtantiam creaturæ diuinitatiſque co-
gnoſcimus, vt opus ſegregetur ab authore? Aut de
qua creatura Deus ita locutus eſt, quod aut domina-
tiones aut poteſtates effundat aut angelos? Sed de
ſpiritu, inquit, meo effundam. Non ſpiritum ait, ſed
E de ſpiritu. Neque enim nos capere poſſumus pleni- *Philip. 2.*
tudinem Spiritus ſancti, ſed tantùm accipimus quā-
tum de ſuo arbiter noſtri pro ſua voluntate diuiſe-
rit. Sicut enim Dei filius non rapinam arbitratus eſt
eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, vt
nos cum noſtris animis percipere poſſemus. Exina-
niuit autem non quòd ipſe eſſet vacuus ſuę plenitu-
dinis, ſed quo mihi qui plenitudinem eius ſuſtinere
non poſſem, pro eo quod capere poſſem infunderé-
tur. Ita etiam de Spiritu ſancto patet ſe dicit effun-
dere ſuper omnem carnem. Non enim totum effu-
F dit, ſed quod effudit, omnibus abūdauit. Supra nos
ergo effuſum eſt de ſpiritu. At verò ſupra Dominū
Ieſum cùm in forma eſſet hominis, manebat ſpiri-
tus, ſicut ſcriptū eſt: Super quem videris ſpiritū de- *Ioan. 1.*
ſcendentem de cœlo & manentem ſuper eum, hic
eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Circa nos ex af-
fluenti cōmodo liberalitas largientis eſt, in illo to-
tius manet in ęternū ſpiritus plenitudo. Quod igitur

nobis ſatis eſſe iudicauit, effudit: & quod effuſum
eſt, non ſeparatũ eſt, nec inciſum ſecundũ quod vni-
tatem habebat plenitudinis, quæ aciem noſtri cor-
dis illuminet pro noſtræ poſſibilitate virtutis. De-
nique tantũ capimus, quantũ profectus noſtræ mẽ-
tis acquirit. Inſeparabilis eſt enim plenitudo gratiæ
ſpititalis, ſed nobis pro noſtræ participatur faculta-
te naturæ. Effudit ergo Deus de ſpiritu. Effunditur
etiam charitas Dei per ſpiritum, quo loco vnitatem
debemus agnoſcere operationis & gratiæ. Sicut e-
Rom. 5. nim de Spiritu ſancto Deus effudit, ita etiam chari-
tas Dei effuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum
ſanctũ, vt intelligamus non eſſe opus ſanctũ Spiritũ
qui diuinæ arbiter & fons profluus charitatis eſt. Si-
militer autem vt credas id quod effunditur cũ crea-
turis non poſſe eſſe commune, ſed ſpeciale diuinita-
tis, etiam & filij nomen effunditur ſicut habes: Vn-
Cant. 1. guentũ effuſum eſt nomẽ tuum. Cuius virtute ſer-
monis, nihil poteſt eſſe præſtantius. Nam ſicut in-
cluſum in vaſe aliquo vnguentum cohibet odorem
ſuum, qui odor quandiu vaſis illius anguſtiis coër-
cetur, & ſi ad plures non poteſt peruenire, tamẽ vim
ſuam ſeruat: cùm verò de vaſe illo quo claudebatur
vnguentum fuerit effuſum, longè latéque diffundi-
tur: ita & Chriſti nomen ante eius aduentũ in Iſraël
populo quaſi in vaſe aliquo Iudæorum mentibus
claudebatur: Notus enim in Iudæa Deus, in Iſraël
Pſalm. 75. magnũ nomen eius. Hoc vtique nomen quod vaſa
Iudęorũ anguſtiis ſuis coërcitum continebant. Ma-
gnũ quidem & tunc nomen, cùm infirmorũ atque
paucorum hæreret anguſtiis, ſed magnitudinem ſui
nondũ per corda gentiũ, & in fines totius orbis effu
derat. Poſtea verò quàm per omnem mundũ ſuo il-
luxit aduentu, per omnem vtique creaturã, diuinũ
illud ſuum nomen extendit, non repletum acceſſio-
ne aliqua, plenitudo enim neſcit augmentum, ſed
replens vacua, vt eſſet admirabile nomen eius in v-
niuerſa terra. Huius igitur effuſio nominis, abundã-
tem quandam exuberantiam gratiarum, bonorúm-
que cœleſtium ſignificat largitatem. Ex abundanti
enim ſuperfluit quicquid effunditur. Itaque ſicut
creata non poteſt dici ſapientia quę ex ore Dei pro-
cedit, nec verbum quod eructuatur ex corde, nec
virtus in qua plenitudo maieſtatis æternæ eſt: ita e-
tiam creatus non poteſt ſpiritus æſtimari qui ex ore
Dei funditur, cùm ipſe Deus tãtam oſtenderit vni-
tatem, vt effundere ſe de ſpiritu ſuo dicat. Quo in-
telligamus, quia etiam Dei patris eadem gratia ſit,
quæ Spiritus ſancti eſt, & quòd ſine inciſione ac de-
trimento aliquo diuidatur mentibus ſingulorum.
Quod ergo de ſpiritu effunditur, nec inciditur, nec
partibus aliquibus corporalibus comprehenditur
aut ſecatur.

Quia ſempiternus Dei ſpiritus. CAP. VIII.

QVomodo enim credibile eſt, quòd ſpiritus ſe-
ctilibus aliquibus diuidatur? Dicit enim Ioan-
1. Ioan. 3. nes de Deo: Ex hoc cognoſcimus, quia manet in
nobis de ſpiritu quem dedit nobis. Quod autem ma
net, ſemper vtique eſt nec mutatur. Ergo ſi muta-
tionem non habet, æternitatem habet. Et ideò Spi-
ritus ſanctus ſempiternus eſt, creatura autem obno-
G xia vitio, ideóque mutabilis. Quod autem mutabile
eſt, eſſe non poteſt ſempiternum: & ideò non poteſt
Spititus ſancti & creaturæ eſſe cõſortium, quia ſem-
piternus eſt ſpiritus, creatura autem omnis in tem-
pore eſt. Sempiternum autem ſpiritum, etiam Apo-
ſtolus oſtendit: Si enim ſanguis hircorum & tauro- Hebr. 9.
rum & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat
ad carnẽ emundandam, quãto magis ſanguis Chri-
ſti qui per ſpiritum ſempiternum ſe obtulit imma-
culatum Deo? Plerique arbitrati ſunt vnguentum
Chriſti eſſe Spiritum ſanctum. Et bene vnguentum,
H quia oleum lætitiæ nuncupatum eſt, quo plurimarũ
redolẽte copula gratiarum, verum illum Deus om-
nipotens pater vnxit principem ſacerdotum, qui nõ
vt alij in typo vnctus ex lege, ſed & ſecundum legẽ
vnctus in corpore, & in veritate ſupra legem virtute
ſancti Spiritus ex patre plenus eſt. Hoc eſt oleum lę- Pſalm. 44.
titiæ, de quo dicit Propheta: Vnxit te Deus Deus
tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Denique Pe-
trus vnctum ſpiritu dicit Chriſtum, ſicut habes: Vos
ſcitis quod factum eſt verbum per totam Iudæam, Act. 10.
incipiens à Galilæa poſt baptiſmum, quod prædica-
I uit Ioannes Ieſum à Nazareth, quomodo vnxit eũ
Deus Spiritu ſancto. Oleum igitur lætitiæ Spiritus
ſanctus eſt. Et pulchrè oleum lætitiæ dixit, ne crea-
turam putares. Olei enim huiuſmodi natura eſt, vt
nequaquam naturæ alterius humido miſceatur. Lę-
titia quoque non corpus vngit, ſed intima cordis il-
luminat. Sicut Propheta dixit: Dediſti lætitiam in Pſalm. 4.
corde meo. Ergo cùm ludat operam qui oleum ve-
lit cum creatura humidiore confundere, quia cùm
olei leuior natura ſit cæteris, reſidentibus aliis ele-
uarum ſecernitur: quomodo putant iſti teterrimi
K caupones, oleum lætitiæ cum cæteris creaturis ſua
poſſe fraude confundi, cùm vtiq; non queãt incor-
poreis corporea, increatis creata miſceri? Et bene
oleũ lætitiæ dicitur quo vnctus eſt Chtiſtus. Neque
enim vſitatũ fuit ei oleum & cõmune quærendum,
quo aut vulnera curantur, aut ęſtus leuatur, cùm fo-
mentum vulnerũ ſuorum ſalus mundana non quæ-
reret, nec refectionem corporis ſatigati virtus ſem-
piterna depoſceret. Nec mirum ſi habet oleum læ-
titiæ, qui facit exultare morituros, triſtitia mundum
exuit, mœſtæ fœtorem mortis aboleuit. Et ideò A-
L poſtolus ait: Chriſti enim bonus odor ſumus Deo. 2. Cor. 2.
Vtique de ſpiritalibus ſignificans ſe locutum. Sed
& cùm ipſe filius Dei dicit: Spiritus Domini ſuper Luca 4.
me propter quod vnxit me, ſpiritale ſignificat vn-
guentum. Ergo vnguentũ Chriſti eſt ſpiritus. Aut ſi
quia vnguentum exinanitum eſt nomẽ Domini Ie-
ſu Chriſti, ipſum intelligere volunt vnguẽti expreſ-
ſum nomine, non ſpiritum Chriſti, vtique cum vn-
ctum Spiritu ſancto Dominum Ieſum Petrus Apo-
ſtolus dixerit, liquet ſine dubio quòd vnguentũ di-
M catur & ſpiritus. Sed quid mirum cum & pater & fi-
lius ſpiritus eſſe dicatur? De quo quidem dicemus
plenius, cùm de vnitate nominis dicere cœperimus,
Tamẽ quia hîc quoque incidit pulcherrimus locus,
ne ſine corolario eum præterire videamur, accipiãt
quia & pater dicitur ſpiritus, ſicut in Euangelio Do-
minus loquutus eſt, quoniam ſpiritus eſt Deus, &
Chriſtus ſpiritus dicitur, quia Hieremias dixit: Ioan. 4.
Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus. Thren. 4.

Et

A Et pater ergo ſpiritus, & filius ſpiritus. Quod non eſt creaturæ corpus, hoc ſpiritus eſt. Sed non confuſus cũ patre & filio Spiritus ſanctus, verum & à patre diſtinctus & filio. Non enim Spiritus ſanctus eſt mortuus qui mori non potuit, quia carnem non ſuſcepit, nec mortis capax eſſe potuit ſempiterna diuinitas, ſed mortuus ſecundum carnem Chriſtus. In eo vtique mortuus quod ſuſcepit ex virgine, non in eo quod habebat ex patre. In eo enim mortuus in quo crucifixus eſt Chriſtus. Spiritus autem ſanctus non potuit crucifigi, qui carnem & oſſa non habuit, ſed B crucifixus eſt Dei filius qui carnem & oſſa ſuſcepit, vt in illa cruce noſtræ carnis tentamenta morerentur. Suſcepit enim quod non erat, vt celaret quod erat. Celauit quod erat, vt tentaretur in eo, & redimeretur quod non erat, vt ad id quod erat, per id quod non erat, nos vocaret. O diuinum crucis illius ſacramentum in qua hæret infirmitas, virtus libera eſt: affiguntur vitia, eriguntur trophæa. Vnde quidã *Pſalm. 118.* ſanctus ait: Cõfige clauis à timore tuo carnes meas, non ferreis clauis, ſed timoris & fidei. Vehementior eſt enim virtutis ſtrictura quàm pœnæ. Denique C Petrus cùm vſque in atrium principis ſacerdotum Dominum ſequeretur, quem nemo ligauerat, fides vinxerat, & quem fides vinxit, pœna nõ ſoluit. Rurſus cùm ligaretur à Iudæis, deuotio ſoluit, pœna nõ tenuit, quia non ſeceſſit à Chriſto. Ergo & tu crucifige peccatum, vt moriare peccato. Qui enim peccato moritur, Deo viuit. Viuamus ei qui filio proprio non pepercit, vt in illius corpore noſtras crucifigeret paſſiones. Pro nobis enim mortuus eſt Chriſtus, vt nos in illius rediuiuo corpore viueremus. Mortua eſt ergo in illo non vita noſtra, ſed culpa. D *1. Petr. 2.* Qui peccata, inquit, noſtra pertulit corpore ſuo ſuper lignum, vt à peccatis noſtris ſeparati cum iuſtitia viuamus, cuius vulnere plagarum ſanati ſumus. Lignum igitur illud crucis, velut quædam noſtræ nauis ſalutis, vectura noſtra, nõ pœna eſt. Alia enim ſalus non eſt niſi vectura ſalutis æternæ, dum mortẽ expetendo non ſentio, dum pœnam contemnendo non patior, dum metum neſcio negligendo. Quis eſt igitur, cuius vulnere plagarum ſanati ſumus, niſi Chriſtus Dominus? De quo idẽ prophetauit Eſaias, quia plaga eius noſtra medicina eſt. Et de quo Pau- E *2. Cor. 5.* lus Apoſtolus in epiſtolis ſuis ſcripſit: Qui peccatũ non cognouit, ſed pro nobis peccatum factus eſt. Hoc quippe diuinum in eo, quia caro peccatum nõ fecit, nec in eo ſuſcepti corporis natura peccauit. Nam quid mirũ ſi non peccauit ſola diuinitas, cùm peccandi incẽtiua non habeat? Si autem ſolus exors peccati Deus, omnis vtique creatura per naturã ſui, vt diximus, obnoxia poteſt eſſe peccato.

Quia Spiritus peccata condonat. CAP. IX.

F Dic igitur quicunque Spiritus ſancti diuinitatem negas. Spiritus autem obnoxius non potuit eſſe peccato, qui magis peccata condonat? Nunquid Angelus donat? Nunquid Archangelus? Non vtique. Sed donat ſolus pater, ſolus filius, ſolus Spiritus ſanctus. Nemo autem quod poteſt donare, non poteſt vitare. Sed fortaſſe dicit aliquis, quia & Sera- *Eſaia 6.* phim dixit Eſaiæ: Ecce tetigit hoc labia tua, & abA ſtulit iniquitates tuas, & peccata tua circumpurgauit. Abſtulit, inquit, & circumpurgauit. Nõ ego abſtuli, ſed ignis ille de altari Dei, hoc eſt, gratia ſpiritalis. Quid enim aliud piè intelligere poſſumus in altari Dei eſſe, niſi ſpiritus gratiã? Non vtique lignũ ſyluarum, nec fuliginem atque carbonem. Aut quid tam pium, quàm vt ſecundum myſterium intelligamus, quia reuelabatur in ore Eſaiæ, omnes homines per paſſionem Chriſti eſſe purgandos? Quia velut carbo ſecundum carnem exuſſit noſtra peccata, ſicut in Zacharia habes: Nónne hic titio erectus ab i- *Zach. 3.* B gni? Et ille erat Ieſus indutus veſtimẽta ſordida. Denique vt ſciamus communis hoc redemptionis myſterium per Prophetas euidentiſſimè reuelatum, etiam hoc loco habes ab illo dictum: Ecce abſtuli peccata tua: non quò Chriſtus peccata ſua deponeret, qui peccatum nõ fecit, ſed quòd in carne Chriſti omne à peccatis ſuis genus abſolueretur humanum. Sed etiam ſi Seraphim abſtuliſſet peccatum, quaſi vnũ vtique de miniſtris Dei, ad hoc eſſet miniſterium deſtinatum. Sic enim dixit Eſaias, Quia miſſum eſt ad me vnum de Seraphim.

C

Non de loco ad locum tranſire ſpiritum Dei, de quo ſcriptum eſt: Qui a patre procedit, & de quo dicit filius Dei: Quem ego mittam vobis.

CAP. X.

Et ſpiritus quidem miſſus dicitur, ſed Seraphim ad vnum, ſpiritus ad omnes. Seraphim mittitur in miniſterium, ſpiritus operatur myſterium. Seraphim quod iubetur exequitur, ſpiritus quod vult diuidit. Seraphim de loco ad locũ tranſit: non enim complet omnia, ſed ipſum repletur ab ſpiritu. Sera- D phim deſcendit cum aliquo ſecundum naturam ſuã tranſitu. At verò de Spiritu ſancto hoc non poſſumus æſtimare? De quo dicit filius Dei: Cùm venerit *Ioan. 15.* inquit, Paracletus ſpiritus veritatis, quem ego mitto vobis qui à patre procedit. Etenim ſi de loco procedit ſpiritus, & ad locum tranſit: & ipſe pater in loco inuenitur, & filius. Si de loco exit quẽ pater mittit, aut filius: vtique de loco tranſiens ſpiritus atque progrediens, & patrem ſicut corpus ſecundum impias interpretationes relinquere videtur & filium. Hoc ſecũdum eos loquor qui putant quòd habeat E ſpiritus deſcenſorium motũ. Sed neque in loco aliquo pater circumſcribitur, qui eſt ſuper omnia non ſolùm corporeæ naturæ, ſed etiam inuiſibilis creaturæ. Neque filius ſuorum operum locis temporibúſque concluditur, qui ſuper omnem eſt creaturã, totius opifex creaturæ. Neque ſpiritus veritatis, vtpote Dei ſpiritus, circumſcribitur aliquibus finibus corporalibus: qui cùm ſit incorporeus, omnẽ intelligibilem ſubſtantiam creaturæ inenarrabili diuinitatis plenitudine ſupereminet, ſpirandi vbi velit, & inſpirandi quomodo velit, habens ſuper omnia po- F teſtatem. Non ergo quaſi ex loco mittitur ſpiritus, aut quaſi ex loco procedit quãdo procedit ex filio, ſicut ipſe filius cũ dicit: De patre proceſſi & veni. *Ioan. 10.* Omnes interficit opiniones quę ex loco ad locũ poſſunt, ſicut in aliquibus corporalibus ęſtimari. Similiter cũ aut intus aut foris legimus Deũ eſſe, nõ vtiq; Deũ, aut intra aliquod corpus includimus, aut ab aliquo corpore ſeparam': ſed alta hoc & inenarrabili

æſtimatione, penſantes diuinæ naturæ intelligimus G arcanum. Denique ita ſapiẽtia ex ore Altiſſimi prodiſſe ſe dicit, vt non extra patrem ſit, ſed apud patrem, quia verbum erat apud Deum. Nec ſolùm apud patrem, ſed etiam in patre. Dicit enim: Ego in patre, & pater in me eſt. Sed neque cùm de patre exit, de loco recedit, aut quaſi corpus à corpore ſeparatur: neque dum in patre eſt, quaſi in corpore tãquam corpus includitur. Spiritus quoque ſanctus cùm procedit à patre & filio, non ſeparatur à patre, non ſeparatur à filio. Quemadmodum enim ſeparari poteſt à patre qui ſpiritus oris eius H eſt? Quod vtique & æternitatis indicium, & diuinitatis exprimit vnitatem. Eſt ergo & manet ſemper qui oris eſt ſpiritus. Sed deſcendere videtur etiam, cùm illum recipimus vt habitet in nobis, ne nos ſimus à gratia eius alieni. Nobis deſcendere videtur, non quòd ille deſcendat, ſed quòd ad illum animus noſter aſcẽdat. De quo plenius diceremus, niſi meminiſſemus in libris iam ſuperioribus poſitũ quòd

Geneſ. 11. & pater dixerit: Deſcendamus & confundamus linguas eorum. Et filius dixerit: Qui diligit me, ſermo-

Ioan. 14. I nem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Sic igitur venit ſpiritus, quemadmodum venit pater, quia vbi pater eſt, ibi eſt & filius: & vbi filius eſt, ibi eſt & Spiritus ſanctus. Non ergo diſcretè venire æſtimandus eſt Spiritus ſanctus. Venit autem non de loco ad locum, ſed à diſpoſitione conſtitutionis ad ſalutem redemptionis, à gratia viuificationis ad gratiam ſanctificationis, vt de terris ad cœlũ, de iniuria ad gloriam, de ſeruitio ad regnum transferat. Sic ergo venit ſpiritus, quemadmodum venit K pater. Dixit enim filius: Ego & pater veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Nunquid corporaliter pater venit? Sic ergo ſpiritus venit: in quo cũ venit, & patris & filij plena præſentia eſt. Quis autẽ poteſt à patre & filio Spiritum ſanctũ ſeparare, cùm vel appellare patrem & filium ſine ſpiritu non queamus? Nemo enim dicit Dominũ Ieſum, niſi in Spi-

1. Cor. 12. ritu ſancto. Ergo ſi appellare Dominum Ieſum ſine ſpiritu non poſſumus, vtique ſine ſpiritu prædicare non poſſumus. Si autem & angeli prędicant Dominum Ieſum, quem nemo poteſt ſine ſpiritu prędicare: L & in ipſis ergo Spiritus ſanctus operatur. Probauimus igitur vnam præſentiam eſſe, vnam gratiam eſſe patris & filij & Spiritus ſancti, quæ tam cœleſtis atque diuina eſt, vt pro ea agat gratias patri filius dicens: Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ,

Matth. 11. quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ergo cùm vna vocatio ſit, vna etiam gratia eſt.

Quia vna pax, vna gratia patris, & filij & Spiritus ſancti.

Cap. XI.

Galat. 1. DEnique ſcriptum eſt: Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto. Ecce habemus, quia patris & filij vna eſt gratia, & patris & filij vna eſt pax: ſed hæc gratia & pax fructus eſt ſpi-

Galat. 5. ritus, ſicut ipſe Apoſtolus docuit dicens: Fructus autem ſpiritus, charitas, gaudium, pax, patientia. Et G bona pax & neceſſaria, vt nemo diſputationum turbetur incertis, neque paſſionum corporalium tempeſtate quatiatur, ſed in ſimplicitate fidei & tranquillitate mentis quietus circa Dei cultum perſeueret affectus. De pace probauimus. De gratia autẽ Propheta Zacharias dicit: Quia promiſit Deus effũdere in Hieruſalem ſpiritum gratię & miſericordiæ. Et Apoſtolus Petrus dicit: Pœnitentiam agite, & *Actuum 2.* baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum, & accipietis gratiam Spiritus ſancti. Ergo ſicut patris H & filij, ita & Spiritus ſancti gratia eſt. Quomodo enim ſine ſpiritu poteſt eſſe gratia, cum gratia diuina omnis in ſpiritu ſit? Nec ſolùm pacem & gratiam legimus patris & filij, & Spiritus ſancti, ſed etiã charitatem & communionem, fidelis Auguſte. De charitate enim dictum eſt: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei.

Quia vna charitas patris & filii, & Spiritus ſancti, & operatio trinitatis, vt paſsionem corporis Dominus Ieſus ſubiret. Cap. XII.

I

ACcipiamus charitatem patris. Eadem charitas quæ patris, etiam filij eſt. Ipſe enim dixit: Qui *Ioan. 14.* me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eũ. Quę eſt enim charitas filij, niſi quia ſe pro nobis obtulit, & ſuo ſanguine nos redemit? Eadem autẽ charitas & in patre eſt, quia ſcriptum eſt: Sic enim dile- *Ioan. 3.* xit Deus mundum, vt filium proprium daret. Tradidit ergo pater filium, & filius ipſe ſe tradidit. Seruatur charitas, nec læditur pietas. Nulla eſt enim pietatis iniuria, vbi nulla eſt traditionis ærumna. K Tradidit volentem, tradidit offerẽtem, non vtique ad pœnam pater filiũ, ſed ad gratiam. Si diſcutis facti meritum, interroga pietatis vocabulum. Vas electionis vnitatem hanc diuinæ charitatis euidenter oſtendit, quia & pater tradidit filium, & filius ipſe ſe tradidit. Pater tradidit, quia filio proprio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. De filio *Roman. 8.* quoque dicit: Qui ſe tradidit pro me. Tradidit, in- *Galat. 2.* quit: Si gratiæ, quid arguo? Si iniuriæ, plus debeo. Sed ſicut pater tradidit filium, & filius ipſe ſe tradidit, accipe quia & ſpiritus eum tradidit. Scriptum *Matth. 4.* L eſt enim: Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum ab ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Ergo & ſpiritus diligens tradidit Dei filium. Sicut enim vna eſt charitas patris & filij, ita hanc charitatem Dei ſupra effundi per Spiritum ſanctum, & fructum eſſe ſancti ſpiritus declarauimus: quia fructus eſt ſpiritus, charitas, gau- *Galat. 5.* dium, pax, patientia.

Quia vna communicatio patris, & filii, & Spiritus ſancti.

Cap. XIII.

M COmmunicationem autem & patris & filij eſſe manifeſtum eſt, quia ſcriptum eſt: Et communicatio noſtra cum patre & cum filio eius Ieſu Chriſto. Et alibi: Communicatio Spiritus ſancti cũ omnibus vobis. Si igitur vna pax, vna gratia, vna charitas, vna communicatio eſt patris & filij & Spiritus ſancti: vna certè operatio eſt. Et vbi vna operatio eſt, vtiq; non poteſt virtus eſſe diuiſa & diſcre-

ta

ta ſubſtantia. Nam quomodo operationis eiuſdem
gratia conueniret?

Quia vnum nomen patris, & filij, & Spiritus ſancti.
CAPVT XIIII.

QVis igitur vnitatem ſeparare audeat nominis,
cùm operationis videat vnitatem? Sed quid
ego vnitatem nominis argumentis aſtruo, cùm di-
uinæ vocis euidens teſtimonium ſit, vnum nomen
eſſe patris, & filij, & Spiritus ſancti? Scriptum eſt e-
Matth. 28. nim: Ite, baptizate gentes in nomine patris, & filij,
& Spiritus ſancti. In nomine dixit, non in nomini-
bus. Non ergo aliud nomen patris, aliud nomen fi-
lij, aliud nomen Spiritus ſancti, quia vnus Deus: nõ
plura nomina, quia non duo dij, non tres dij. Et vt
aperiret quia vna diuinitas, vna maieſtas eſt, quia v-
num nomen patris, & filij, & Spiritus ſancti, non in
alio nomine venerit filius, in alio nomine Spiritus
Ioan. 5. ſanctus, ait ipſe Dominus: Ego veni in nomine pa-
tris mei, & non accepiſtis me: ſi alius venerit in no-
mine ſuo, illum accipietis. Quod autem nomen pa-
tris eſt, hoc idem filij ſcriptura declarat, quia in Exo
do dixit Dominus. Ego antecedo in nomine meo,
& vocabo te nomine meo Dominum in conſpectu
tuo. Dominus ergo dixit, quia in nomine ſuo voca-
uit Dominum. Dominus ergo & patris eſt nomẽ &
filij. Cùm autem vnom nomen ſit patris & filij, acci-
pe quòd & Spiritus ſancti idem nomen ſit, quoniã
& Spiritusſanctus in nomine filij venit: ſicut ſcriptũ
Ioan. 14. eſt: Paracletus autem ille Spiritus ſanctus quẽ mit-
tet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.
Qui autẽ venit in nomine filij, vtique etiã in nomi-
ne patris venit, quia vnũ nomen patris & filij eſt. Sic
fit vt vnũ & patris & filij nomẽ ſit & Spiritus ſancti.
Actu. 4. Nec enim eſt aliud nomen ſub cœlo vllum in quo
oportet ſaluos fieri. Simul docuit vnitatem diuini
nominis eſſe credendam, non diſparilitatem, quo-
niam in vnitate nominis venit Chriſtus. In ſuo autẽ
nomine venturus Antichriſtus eſt, ſicut ſcriptũ eſt:
Ioan. 5. Ego veni in nomine patris mei, & nõ accepiſtis me:
ſi alius venerit in nomine ſuo illum accipietis. Edo-
ctum eſt igitur ex his nõ eſſe in patre & filio, & Spi-
ritu Paracleto nominis diuerſitatem. Et quod no-
mẽ eſt patris, id eſſe etiam filij nomẽ: ſimiliter quòd
nomen eſt filij, eſſe id etiam Spiritus ſancti. Quãdo-
que etiam Paracletus filius dicitur, ſicut & Spiritus
ſanctus. Et ideò ait in Euãgelio Dominus Ieſus: Ro-
gabo patrem meum, & alium Paracletum dabit vo-
bis qui vobiſcum ſit in æternum ſpiritum veritatis.
Et bene dixit alium, ne ipſum filium ipſum ſpiritum
intelligeres. Vnitas enim nominis eſt non filij ſpiri-
tus, quæ eſt Sabelliana confuſio.

Quia & filius Paracletus dicitur, ſicut & ſpiritus, & quia beneficij & gratiæ hoc nomen, non iniuriæ eſt
CAP. XV.

ITaque alius Paracletus eſt filius, alius Paracletus
Spiritus ſanctus. Filium enim Paracletum dixit
1. Ioan. 2. etiam Ioãnes, ſicut habes: Si quis peccauerit, Para-
cletum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum. Ita-
que quemadmodum vnitas nominis, ita etiam vni-
tas poteſtatis eſt. Vbi enim Paracletus ſpiritus, ibi

A etiam filius. Nam ſicut hic in æternum Dominus
futurum cum fidelibus ſpiritum dicit, ita etiam de
ſe alibi oſtendit, quod in æternum cum Apoſtolis
ſit futurus, dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omni- *Matt. 28.*
bus diebus vſque ad cõſummationem mundi. Vnũ
ſunt ergo filius & ſpiritus, vnum nomen eſt trinita-
tis, & vna inſeparabiliſque præſentia. Sicut autem
oſtendimus Paracletum filium nominatum, ita etiã
oſtendimus veritatem ſpiritum nuncupatum, Veri-
tas Chriſtus, veritas ſpiritus. Habes enim in epiſtola
Ioannis: Quoniam ſpiritus eſt veritas. Non ſolùm
B ergo ſpiritus veritatis, ſed etiam veritas dicitur ſpi-
ritus, ſicut & veritas filius prædicatur, qui ait: Ego *Ioan. 14.*
ſum via, veritas, & vita.

Quia ſicut pater lumen, ita & filius lumen, & ſpiritus lumen eſt. Et ſicut patrem ignem legimus, ita et filium, & Spiritum ſanctum.
CAP. XVI.

QVid autem aſtruam, quòd ſicut pater lumen, ita
etiam filius lumen, & Spiritus ſanctus lumẽ eſt?
Quod vtique diuinæ potentiæ eſt. Deus enim lux
C eſt, ſicut dixit Ioãnes: Quia Deus lux eſt, & tenebræ *1. Ioan. 1.*
in eo non ſunt: lux autem & filius, quia vita erat lux
hominum. Et vt oſtenderet ſe de Dei filio Euange-
liſta dixiſſe, ait de Ioãne Baptiſta, Non erat ille lux, *Ioan. 1.*
ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lux
vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽm
in hunc mundum. Ergo quia Deus lux eſt, lux autẽ
vera eſt Dei filius, ſine dubio Deus verus eſt Dei fi-
lius. Habes & alibi, quia filius Dei lux eſt: Populus *Eſaiæ 9.*
qui ſedebat in tenebris & in vmbra mortis, lucem
viderunt magnã. Quid autem hoc euidentius quod *Pſalm. 35.*
D ait: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo
videbimus lumen? hoc eſt, quod apud te Deus om-
nipotens pater, qui fons vitæ es, in lumine tuo fi-
lio, lumen videbimus Spiritus ſancti. Sicut ipſe Do-
minus oſtendit, dicens: Accipite Spiritum ſanctum. *Ioan. 20.*
Et alibi: Et virtus exibat de eo. Ipſum autem patrem
quis dubitet lucem eſſe, cùm lectum ſit de filio eius,
quia ſplendor ſit lucis æternæ? Cuius enim niſi pa- *Luc. 6.*
tris ſplendor eſt filius, qui & cum patre ſemper eſt, *Heb. 1.*
nec diſſimilis, ſed eadem claritate ſemper fulget? Et
Eſaias ſignificat, non ſolùm lucem, ſed etiam ignem
E eſſe Spiritum ſanctum, dicens: Et erit lux Iſraël in *Eſa. 10.*
igne. Itaque prophetat eum ignem ardentem, quia
in tribus iſtis generibus propenſius maieſtatem di-
uinitatis aduertimus: Quoniam & ſanctificate diui-
nitatis eſſe aduertimus, & illuminare ignis & lucis
eſt proprium, & ſpecie ignis exprimi vel videri, di-
uinæ eſt conſuetudinis. Deus enim eſt ignis conſu-
mens, ſicut Moyſes dicit: Vidit enim ipſe in rubo *Deuter. 4.*
ignem, & audierat Deum tunc quãdo vox facta eſt
de flãma ignis ad eum dicens: Ego ſum Deus Abra- *Exod. 3.*
ham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Vox ergo de flã-
F ma, & in rubo flamma, & flãma non noxia. Vreba-
tur enim rubus, & non exurebatur, eò quòd illo my
ſterio Dominus figuraret, quia illuminaturus ſpinas
noſtri corporis adueniret, nec conſumpturus ærum-
noſos: ſed mitigaturus ærumnas, qui baptizaret in
Spiritu ſancto & igni, vt gratiam tribueret, peccata
cõſumeret. Ergo in ſpecie ignis Deus ſeruat propo-
ſitum. In Actibus quoque Apoſtolorum cùm ſupra

fideles Spiritus ſanctus deſcendiſſet, ignis ſpecies vi- G
Actor.2. debatur. Sic enim habes: Et factus eſt ſubito de cœ-
lo ſonus tanquam vi magna ſpiritus ferretur, & re-
pleuit totam domum vbi erát ſedentes, & viſæ ſunt
illis diſperſæ linguæ tanquam ignis. Vnde & illud:
Iudic.7. Quando Gedeon ſuperaturus Madian, trecẽtes vi-
ros iuſſit hydrias ſumere, & in hydriis faces accen-
ſas habere, & in dextris tenere tubas: ita noſtri
acceptum ab Apoſtolis ſeruauẽre maiores, quòd
hydriæ ſint corpora noſtra figurata de limo, quæ ti-
mere non norunt, ſi feruore gratiæ ſpiritalis igne-
ſcant, & Ieſu Domini paſſionem canoræ vocis cõ- H
feſſione teſtentur. Quis igitur de diuinitate ſancti
Spiritus dubitet, cùm vbi ſpiritus gratia ſit, ibi ſpe-
cies diuinitatis appareat? Quo teſtimonio, non di-
uerſitatem ſed vnitatem diuinæ colligimus pote-
ſtatis. Nam quemadmodum poteſt eſſe diſcretio po
teſtatis, vbi vnius in omnibus operationis effectus
eſt? Neque verò poteſt eſſe gratia ſacramentorum,
niſi vbi fuerit venia peccatorum. Quis eſt igitur iſte
ignis? Non vtique virgultis vilibus concretus, aut
ſtipula ſyluarum fragoſus incẽdiis, ſed ignis ille qui
vt aurum bona facta meliorat, & vt ſtipulam pecca- I
ta conſumit. Hic eſt vtique Spiritus ſanctus, qui do-
minici vultus & ignis appellatur & lumen.

Quia lumen vultus Dei ſpiritus, & ſpiritus lumen.

Cap. XVII.

Pſalm.4. LVmen, ſicut ſuprà diximus: Signatum in nobis
lumen vultus tui Domine. Quod eſt ergo lumẽ
ſignatum, niſi illius ſignaculi ſpiritalis, in quo cre-
Epheſ.1. dentes ſignati ſunt? Signati, inquit, eſtis ſpiritu pro- K
miſſionis ſancto. Et ſicut lumen eſt vultus diuini, ita
Pſalm.49. etiam ignis emicat ex Dei vultu, quia ſcriptum eſt:
Ignis in cõſpectu eius ardebit. Præfulget enim gra-
tia diei iudicij, vt ſequatur abſolutio quę ſanctorum
remuneratur obſequium. O magna abũdantia ſcri-
pturarum, quá nemo poſſit humano ingenio com-
prehendere. O maximum diuinæ vnitatis indi-
cium. His enim duobus verſiculis quàm multa ſi-
gnantur.

Quia ſicut pater vita, & filius vita, & Spiritus ſanctus vita. L
Cap. XVIII.

1.Ioan.1. DIximus quia lux eſt pater, lux filius, lux Spiritus
ſanctus: accipiamus etiam quia vita eſt pater, vi-
ta filius, vita Spiritus ſanctus. Dixit enim Ioannes:
Quod erat ab initio, quod audiuimus, & quod vidi-
mus, & oculis noſtris perſpeximus, & manus noſtrę
ſerutatæ ſunt de verbo vitæ, & vita apparuit, & vidi-
mus, & teſtamur, & annunciamus vobis de vita quę
erat apud patrẽ. Et verbũ vitæ dixit & vitam, vt &
patrẽ vitam ſignificaret & filiũ. Quid enim eſt vitæ M
Ezech.1. verbum, niſi Dei verbum? Ac per hoc & Deus ver-
bum Dei vita eſt. Et ſicut verbum vitæ dicitur, ita
& ſpiritus vitæ. Scriptum eſt enim: Et ſpiritus vitæ
erat in rotis. Itaque ſicut verbum vitæ vita eſt, ita &
vitæ ſpiritus, vita eſt.

Quia ſicut pater fons vitæ eſt, ita etiam filius, ita & Spiritus ſanctus.
Cap. XIX.

ACcipe nunc, quia ſicut pater fons vitæ eſt, ita
etiam filiũ plerique fontem vitæ memorarunt
ſignificatum, eò quòd apud te, inquit Deus omni-
potens, filius tuus fons vitæ ſit, hoc eſt, fons Spiri-
tus ſancti, quia ſpiritus vita eſt, ſicut Dominus ait:
Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita Pſal.35.
ſunt: quia vbi ſpiritus & vita, & vbi vita, etiam Spiri-
tus ſanctus. Plerique tamen hoc loco patrem vo-
lunt tãtummodò fontem ſignificatum, quamquam
videant quod ſcriptura memorauerit. Apud te, in-
quit, fons vitæ: hoc eſt, apud patrem filius: quoniam Ioan.6.
verbum apud Deum, quod erat in principio, & erat
apud Deum: ſed ſiue patrem quis hoc loco, ſiue filiũ
intelligat footem, fontem vtique intelligimus, non
aquæ iſtius quæ creata eſt, ſed diuinæ illius gratiæ,
hoc eſt, Spiritus ſancti. Ipſe eſt enim aqua viua: pro-
pterea Dominus dicit: Si ſcires donum Dei, & quis Ioan.7.
eſt qui dicit tibi, da mihi bibere: tu petiſſes ab eo, &
dediſſet tibi aquam viuam. Hanc aquam ſitiuit ani-
ma Dauid. Harum fontem aquarum deſiderat cer-
uus, non ſitiens venena ſerpentum. Viua eſt enim
aqua gratia ſpiritalis, eò quòd mentis interna puri-
ficet, & omne animi peccatum abluat, occultorúm-
que mundet errorem.

Quod ſicut pater flumen, ita & filius, ita & Spiritus ſanctus.
Cap. XX.

SEd ne quis fortè tanquam puſillitatem ſpiritus
redarguat, & hinc velit quandam facere diſtan-
tiam magnitudinis, quòd aqua portio videatur eſſe
fontis exigua: quanquam creaturarum exempla mi-
nimè diuinitati aptanda videantur, tamen ne quid
ex hac quoque creaturæ comparatione præiudicẽt,
diſcant non ſolùm aquam, ſed etiam flumen dictum
Spiritum ſanctum, ſecundum quod lectum eſt: Flu-
mina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem
dicebat de Spiritu ſancto, quem accepturi erant qui
crediturí erant in eo. Ergo flumen eſt Spiritus ſan-
ctus, & flumen maximũ quod ſecundum Hebręos
de Ieſu fluxit in terris, vt ore Eſaiæ ſæpè accepimus
prophetatum. Magnum hoc flumen quod fluit ſem
per, & nunquam deficit. Nec ſolùm flumen, ſed etiã
profuſi impetus, & magnitudinis redundantis, ſicut
etiam Dauid dixit: Quia fluminis impetus lætificat
ciuitatem Dei. Neque enim ciuitas Dei illa Hieru- Pſalm.45.
ſalem meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed il-
le ex vitæ fonte procedens Spiritus ſanctus, cuius
nos breui ſatiamur hauſtu, in illis cœleſtibus thro-
nis, dominationibus, & poteſtatibus, angelis & ar-
changelis redundantius videtur effluere pleno ſe-
ptemvirtutum ſpiritalium feruens meatu. Si ei enim
fluuius riparum editis ſuperfuſus exundat, quanto
magis ſpiritus omnem ſupereminens creaturam, cũ
reliqua tanquam inferiora noſtræ mentis arua per-
ſtringat, cœleſtem illam creaturarum naturam effu-
ſiore quadam ſanctificationis vbertate lætificat?
Nec moueat quod vel hic dixit, flumina, vel ali-
bi ſeptem ſpiritus: his enim ſanctificationibus ſe-
ptem ſpiritalium (ſicut Eſaias dixit) ſignificatur Eſaia 11.
plenitu-

A plenitudo virtutum, ſpiritus ſapientię & intellectus, ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis atque pietatis, ſpiritus timoris Dei. Vnum ergo flumen, ſed multi ſpiritalium donorum meatus. Hoc igitur flumen exit ex fonte vitæ. Nec hic rurſus ſenſum tuum ad inferiora derorqueas, quia quædam diuerſitas videtur eſſe fontis & fluminis: & tamen ad omnia proſpexit ſcriptura diuina, ne infirmitas humani capetetur ingenij vilitate ſermonũ. Proponas tibi licet quoduis flumen, è fonte eſt, vnius tamen naturæ, vnius ſplendoris & gratiæ. Dic ſanè & tu Spiritum ſanctum vnius cum filio Dei & B Deo patre eſſe ſubſtantiæ, vnius claritatis & gloriæ. Capiam fidele compendium de vnitate virtutis, nec verebor aliquam de diuerſitate magnitudinis quæſtionem: nam etiam in hoc nobis ſcriptura proſpexit. *Ioan. 4.* Dicit enim Dei filius: Qui biberit de aqua quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Hic fons vtique gratia ſpiritalis eſt, fluuius ex viuo fonte procedens: fons igitur vitæ etiam Spiritus ſanctus eſt. Aduertis etiam ex verbis ipſis, diuinæ ſignificari magnitudinis vnitaté, nec poſſe Chriſtum etiam à perfidis fontem negari, cùm fons di- C catur & ſpiritus. Et ſicut flumen dicitur ſpiritus, ita *Eſaia 66.* & pater dixit: Ecce ego decurram in vos ſicut fluuius pacis, & ſicut torrens inundans gloriam gentium. Quis autem dubitet flumen eſſe Dei filium, de quo æternæ vitæ flumina profluebãt? Bona ergo aqua ſpiritalis gratia. Quis hunc fontem dabit pectori meo? in me ſaliat, in me fluat vitæ largitor æternę. Superfluat in nobis fons iſte, nõ effluat. Dicit enim *Prouerb. 5.* ſapientia: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fontibus, inque plateis tuis ſuperfluãt aquæ tuæ. Quomodo hanc aquam tenebo ne effluat, ne D labatur? Quomodo vas meum conſeruabo, ne qua penetrans rima peccati, æternæ vitæ diſtillet humorem? Doce nos Domine Ieſu, doce ſicut docuiſti A- *Matth. 6.* poſtolos tuos dicẽs: Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ęrugo & tinea exterminat, & vbi fures effodiunt & furantur. Furem videlicet immũdum ſpiritum eſſe ſignificat, qui in bonorum operum luce gradientibus non poſſet obrepere: in tenebris autem ſecularium cupiditatum, & inter oblectamenta terreſtrium ſi quem cœperit voluptatum, omnĩ virtutis æternæ flore diſpoliat. Et ideò Dominus dicit: Theſaurizate vobis theſaurum in cœlo, vbi neque ærugo neque tinea exterminat, & vbi fures non effodiunt & furantur: Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Ærugo noſtra laſciuia eſt, ærugo noſtra libido eſt, ærugo noſtra luxuria eſt, quæ flagitiorum ſordibus aciem mentis obducunt. Tinea rurſus noſtra Arrius eſt: tinea noſtra Fotinus eſt, qui ſanctum eccleſiæ veſtimentum impietate ſua ſcindunt, & vnitatem diuinæ poteſtatis indiuiduam ſeparare cupientes, ſacrilego morſu precioſum fidei velamen obrodũt. Funditur aqua, ſi Arrius dentem impreſſerit. Effluit, ſi aculeum ſuũ in alicuius vas Fotinus infixerit. Vile figmentum ſumus, citò vitia ſentimus. Sed nemo dicit figulo, quid me feciſti ſic? Nam etſi vile vas noſtrum, aliud tamen in honore, aliud in contumelia eſt. Noli ergo aperire lacum tuum, noli fodere vitiis atque criminibus, ne quis dicat: Lacum aperuit & effodit eũ, *Pſalm. 7.* & incidit in foueam quam operatus eſt. Si Ieſum quæritis, contritos lacus deſerite. Chriſtus enim nõ ad lacum, ſed ad puteum ſedere conſueuit. Ibi eum Samaritana illa quæ credidit, illa quæ aquam haurire cupiebat, inuenit. Quamuis manè venire debueris, tamen etiamſi ſerius veneris, etiam ſexta hora Ieſum fatigatum ex itinere inuenies. Fatigatus eſt, ſed in te, quia diu te quæſiuit, tua illum tamdiu incredulitas fatigauit. Non offenditur tamen ſi modò venias, petit bibere, daturus. Bibit autem non aquã prætermeantis riuuli, ſed ſalutem tuam, bibit affectum tuum, bibit calicem, hoc eſt, paſſionem illam tuorum criminum redemptricem, vt tu ſitim iſtius mundi ſacri potus cruore reſtinguas, Sic Abraham Deum poſteaquàm puteum fodit emeruit. Sic Iſaac dum ad puteum deambulat, venientem illam in typo eccleſiæ accepit vxorem. Fidelis ad puteum, infidelis ad lacum. Denique & Rebecca (ſicut legimus) petitorem inuenit ad fontem, & meretrices in lacu Iezabel ſe cruore lauerunt.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS IN LIBRVM SECVNDVM DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AVGVSTVM,

PROLOGVS.

ETSI in libro primo veteris hiſtoriæ lectione patefactum ſit, & in ipſis iudicibus Iudæorum veterum ſpiritalem gratiam refulſiſſe, & per Spiritum ſanctum cæleſtium ſacramentorum reuelata myſteria, quem Moyſes non ignorauit æternum. Denique ſtatim in principio mundi, imò ante principium eum Deo iunxit, quem ante mundi principium ſempiternum eſſe cognouit. Namque ſi quis diligenter aduertat, & patrem in principio

Geneſ.1. & filium,cognoſcet & ſpiritum. De patre enim ſcriptum eſt: In principio fecit Deus cœlum & terram.
De ſpiritu dictum eſt: Spiritus ſuperferebatur ſuper aquas. Et bene in exordio creaturæ baptiſmi figura
ſignatur,per quod habuit creatura mundari. Lectum etiam de filio quòd ipſe eſt, qui diſcreuit inter me-
dium lucis & tenebras. Vnus eſt enim Deus pater qui dicit, & vnus Dominus Jeſus qui facit. Sed ne rur-
ſus aut arrogans putes dicentis imperium,aut vile facientis obſequium: æqualem ſibi pater filium confite-
Geneſ.1. tur operis vnitate,dicẽs:Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã. Et imago enim & operatio
& ſimilitudo communis,quid aliud niſi maieſtatis eiuſdem ſignificat vnitatẽ? Tamen vt æqualitatẽ ple-
nius patris filíique cognoſcas,ſicut dixit pater,& filius fecit:ita & pater operatur, & filius dicit. Pater
Ioan.5. operatur,ſicut ſcriptum eſt: Pater meus vſque modò operatur. Filius dicit, ſicut habes dictum ad filium:
Ioan.17. Dic verbo,& ſanabitur. Et filius dicit patri: Volo vt vbi ego ſum,& iſti ſint mecum. Fecit pater quod fi-
lius dixit. Sed nec Abraham ignorauit Spiritum ſanctum. Denique tres vidit, & vnum adorauit: quia
vnus Deus,vnus Dominus,& vnus ſpiritus. Et ideò vnitas honoris, quia vnitas poteſtatis. Et quid de
ſingulis loquar? Samſon diuina promiſsione generatus, ſpiritum comitantem habebat. Sic enim legimus:
Quia benedixit eum Dominus,& cœpit ſpiritus Domini comitari cum eo in caſtra. Et ideo futurum præ-
Iudic.13. uidens ſacramentum ex alienigenis poſcebat vxorem:quod pater eius ac mater (vt ſcriptum eſt) ignorabant
quoniam à Domino eſt. Meritóque fortior cæteris habebatur, quia eum ſpiritus Domini dirigebat, quo
Ibidem 14. duce ſolus nunc alienigenarum fugabat populos, nunc leonem morſu inuiolabilis, fortitudine inſuperabilis
diſcerptum manibus diuidebat. Vtinã tam cautus ad ſeruandam gratiam, quàm fortis ad ſuperandam
beſtiam. Et fortaſſe hoc non ſolùm virtutis miraculum,ſed etiam ſapientiæ myſterium, prophetiæ oracu-
lum fuit: Neque enim ocioſum videtur quod cùm tenderet ad myſterium nuptiarum, leo rugiens occurrit
ei,quem manibus ille diſcerpſit,in cuius corpore connubio potiturus optato congregationẽ apum reperit,&
mel ſuſtulit de ore eius,quod patri tribuit edendũ & matri. Habebat gentiũ populus mella, qui credidit:
qui corpus feritatis erat ante,nunc Chriſti eſt. Nec ipſa quæſtio vacat ſacramentis quam propoſuit ſoda-
libus ſuis, dicens: De edente exiuit eſca, & de potente exiuit dulce. Denique eo vſque myſtica,vt tribus
diebus eius reuelatio quæreretur,quæ non potuit niſi per fidem eccleſiæ, die ſeptima completo legis tempore
poſt paſſionem Domini reuelari. Sic enim habes,quia & Apoſtoli ideo non intelligebant, quia Jeſus non-
Ioan.7. dum fuerat glorificatus. Quid,inquit,dulcius melle, quid fortius leone? Ad quæ ille reſpondit: Si non do-
muiſſetis vitulam meam,non inueniſſetis quæſtionem meam. O diuinum myſterium, ô euidens ſacramen-
Iudic.14. tum: euaſimus interemptorem,potentem vicimus. Ibi nunc cibus vitæ eſt, vbi erant antea miſeriæ,fames,
mortes. In ſalutem pericula,in ſuauitatem amaritudo cõuertitur. Gratia ex offenſione proceſſit, potentia
ex infirmitate,vita de morte. Sunt tamen qui econtrario putant fundari non potuiſſe coniugium,niſi oc-
ciſo leone de tribu Juda. Et ideo in corpore eius,hoc eſt,eccleſia, apes repertas quæ condunt mella ſapientiæ,
quia poſt Domini paſsionem magis Apoſtoli crediderunt. Hunc igitur leonem Samſon quaſi Iudæus oc-
ciderit,& in eo mel in figura redimendæ hæreditatis inuenerit, vt reliquiæ ſaluæ fierent ſecundum ele-
ctionem gratiæ. Et decidit,inquit,ſuper eum ſpiritus Domini,& deſcendit in Aſcalonem, & percuſſit in-
de triginta viros. Neque enim potuerat victoriam non tenere qui ſacramenta cernebat. Accipiant itaque
in ſtolis præmium ſapientiæ, conuerſationis inſigne,qui abſoluunt & renunciant quæſtionem. Rurſus hic
alia oboriuntur myſteria,quod vxor eius aufertur, & ideo vulpes incendunt manipulos alienigenarum.
Eos enim qui aduerſus diuina ſacramenta contendant, decipere ſua conſueuit aſtutia. Vnde iterùm cum
Cantic.1. dicit: in Canticis Canticorum, Prendite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas, vt vineæ noſtræ flo-
reant. Bene puſillas vulpes dixit,quia maiores vineas exterminare non poterant, licet fortibus & diabo-
lus ſit puſillus. Ergo ille (vt compendium faciamus hiſtoriæ,ſuo enim tempori totius lectionis noſtræ dige-
ſtio reſeruanda eſt) inuictus,quandiu habuit gratiam ſpiritalem,ſicut Dei populus ille electus à Domino,
ille Nazaræus in lege. Inuictus ergo Samſon atque ita inſuperabilis vt in maxilla aſinæ viros mille per-
cuteret. ita plenus gratiæ cœleſtis, vt etiam aquam in maxilla aſini ſitiens reperiret, ſiue hoc ad miracu-
lum conferas,ſiue ad myſterium vertas, quod in populi foret humilitate gentilis, & requies, & trium-
phus. Iuxta quod ſcriptum eſt: Qui te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram. Per hanc enim iniu-
riarum patientiam quam erudiunt ſacramenta baptiſmatis de quibuſdam ſtimulis iracundiæ triumpha-
mus, vt morte obita reſurrectionis requiem conſequamur. Illéne ergo Samſon qui funes intextos neruis,
qui nouas reſtes ſicut mollia fila diſſoluit? Illéne Samſon qui crinium ſuorum palo conſtricta defixo
vincula

vincula nõ ſenſit, quandiu habuit gratiam ſpiritalem? Is, inquam, poſteaquàm ſpiritus Dei diſceſſit ab eo, longè mutatus ab illo Samſone qui redijt Allophyllorum indutus exuuias, in mulieris genibus virtutis ſuæ degener, palpatúſque captus, ſacro crine tondetur. Tantúmne ergo momenti crines habuêre capitis vt manentibus his virtus inuicta duraret, tonſo autem capite fortitudo omnis viri ſubitò ſolueretur? Non ita eſt vt tantam vim corporalium capillorum putemus. Sunt quidam crines religionis & fidei, crines Nazaræi in lege perfecti, in parſimonia & abſtinentia conſecrati, quibus illa in typo eccleſiæ quæ Domini pedes oleo perfuderat, verbi cœleſtis veſtigia detergebat. Tunc enim & ſecundum carnem nouerat Chriſtum. Illi videlicet crines de quibus dicitur: Capillatura tua vt greges caprarum: ex illo capite pullulantes, de quo dictum eſt: Caput autem viri Chriſtus. Et alibi: Caput eius aurum, cephas & crines eius abietes nigræ. Et bonæ abietes, naues Tharſis, quæ fluctibus ſupernatent mundi, & tutum remigium ſalutis exhibeant. Vnde et in Euangelio Dominus noſter viſibiles capitis & intelligibiles capillos quoſdam eſſe ſignificans, ait: Sed et capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt, ſpiritualium videlicet ſignificans facta virtutum. Neque enim de capillis noſtris cura eſt Deo. Quamquam et illud non abſurdum ſit æſtimare, quia pro maieſtate diuina eum latere nihil poſſit. Sed quid mihi prodeſt, ſi Deus ipſe omnes meos nouit capillos? Illud mihi redundat et proficit, ſi bonorum operum peruigil teſtis, remunerationem gloriæ donet æternæ. Denique et ipſe Samſon non corporales, ſed intelligibiles hos capillos eſſe declarans, ait: Si tonſus fuero, diſcedet à me virtus mea. Hoc de myſterio. Can. 4. Can. 5.

Capitula libri ſecundi de Spiritu ſancto.

Quia Dominus ſpiritus, quia virtus ſpiritus, ſicut pater virtus, & filius virtus. Cap. I.
Quia vnum conſilium eſt patris & filij & Spiritus ſancti. Cap. II.
Quia ſicut vita eſt cognoſcere patrem & filium, ita vita eſt cognoſcere ſpiritum Dei. Cap. III.
Quia ſicut pater viuificat, ita filius, ita & Spiritus ſanctus. Cap. IIII.
Quia ſicut pater creator eſt omnium, ita & filius, ita & Spiritus ſanctus. Cap. V.
Quia ſicut patri et filio, ita etiam Spiritui ſancto ſeruiendum eſt. Cap. VI.
De eo quod ſcriptum eſt: Ecce ego firmans tonitrua & creans ſpiritum. Cap. VII.
Creat pater dominicæ incarnationis ſacramentum, creat & ſpiritus, creat & filius. Cap. VIII.
Quia ſicut pater & filius, ita & Spiritus ſanctus regenerat. Cap. IX.
Quia eadem verba quibus ſpiritum inferiorem videri volunt, præeminentiam oſtendunt patris & filij. Cap. X.
Quia vna voluntas, vna vocatio patris & filij & Spiritus ſancti. Cap. XI.
Quia ſicut pater nouit filium, & filius patrem, ſic Spiritus patrem & filium. Et ſicut pater reuelat nobis quæ ſua ſunt, ſic & filius, ſic & Spiritus ſanctus reuelat nobis. Cap. XII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, DE SPIRITV SANCTO,
AD GRATIANVM AVGVSTVM, LIBER II.

Quia Dominus ſpiritus, quia virtus ſpiritus, ſicut pater virtus, & filius virtus. CAP. I.

A

NVNC lectionis ſeriem conſideremus. Supra habes quia benedixit eum Dominus, & cœpit ſpiritus comitari cum eo. Infra ait: Et direxit ſuper eum ſpiritus Domini. Item ait: Si tonſus fuero, diſcedet à me virtus mea, poſteaquàm tonſus eſt, vide ſcripturam quid dicat: Dominus, inquit, diſceſſit ab eo. Vides ergo quia ille qui comitabatur, ipſe diſceſſit. Idem eſt ergo Dominus, quia ſpiritus Domini, hoc eſt, ipſum ſpiritum Dei, Dominum nuncupauit, ſicut & Apoſtolus ait: Dominus autem ſpiritus eſt: vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Habes ergo Dominum dictum etiam Spiritum ſanctũ: non enim vnus, ſed vnũ ſunt Spiritus ſanctus & filius. Hoc quoq; loco virtutẽ dixit, & ſpi-

Iudic. 13. *Ibidem. 14.* *2. Cor. 3.*

ritum ſignificauit. Sicut enim pater virtus, ita & fi-
lius virtus, & Spiritus ſanctus eſt virtus. De filio Dei
legiſti, Chriſtum Dei virtutem eſſe atque ſapientiã.
Legimus etiam, quia virtus eſt pater, ſicut ſcriptum
eſt: Videbitis filium hominis ad dexteram virtutis.
Matth. 26. Hic vtique virtutem patrem dixit, cuius ad dexterã
filius ſedet, ſicut habes: Dixit Dominus Domino
Pſal. 109. meo, ſede ad dexteram meam. Virtutem etiam Spi-
ritum ſanctum ipſe Dominus nuncupauit, dicens:
Act. 1. Accipietis virtutem aduenientem in vos Spiritus
ſancti. Ipſe enim ſpiritus virtus eſt.

Quia vnum conſilium eſt patris & filij, & Spiritus ſancti.
CAP. II.

QVia legiſti, ſpiritus conſilij atque virtutis. Et ſi-
cut filius magni conſilij angelus, ita etiam ſpiri-
tus conſilij eſt, vt vnũ ſcias patris & filij & Spiritus
ſancti eſſe conſilium: conſilium non de rebus incer-
tis aliquibus, ſed præcognitis & ſtatutis. Arbitrum
autẽ diuini conſilij, ſpiritũ etiã inde cognoſce. Nam
cùm ſuprà docuerimus, arbitrum baptiſmatis eſſe
Spiritum ſanctum, baptiſmum autem Dei eſſe con-
ſilium legerimus, ſicut habes: Phariſæi autem conſi-
lium Dei ſpreuerunt, non baptizati ab eo: liquidò
claret cùm ſine ſpiritu baptiſma eſſe non poſſit, ſine
ſpiritu quoque non eſſe conſilium Dei. Et vt ſcia-
mus plenius virtutem eſſe ſpiritum, ſcire debemus
Ioel. 2. ipſum eſſe promiſſum, quando dixit Dominus: Ef-
fundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Ille
ergo qui promiſſus eſt nobis, ipſe eſt virtus: ſicut e-
tiam in Euangelio idem Dei filius declarauit dicẽs:
Luca 24. Et ego mittam promiſſa patris mei in vos, vos au-
tem ſedete in ciuitate quoadusque induanini virtu-
te ex alto. Eouſque autem virtutem eſſe Spiritũ ſan-
ctum Euangeliſta ſignificat, vt & cum vi magna e-
Act. 2. tiam ſanctus Lucas deſcendiſſe memoraret, dicens:
Et factus eſt ſubitò de cœlo ſonus, tanquam vi ma-
gna ſpiritus ferretur. Sed ne rurſus putes ad ſenſibi-
lia & corporalia hoc eſſe vertendum, accipe quia ſic
deſcendit & ſpiritus quemadmodum deſcenſurus
eſt Chriſtus. Nam & ipſe cum virtute deſcendet, ſi-
Matt. 24. cut habes: Et videbunt filium hominis venientem
in nubibus cœli in virtute maxima & maieſtate.
Quomodo enim non eſt vna virtus atque eadẽ po-
teſtas, cùm vnum opus, vnum iudicium, vnum tem-
plum, vna viuificatio, vna ſanctificatio, vnum etiam
regnum ſit patris & filij & Spiritus ſancti?

Quia ſicut vita eſt cognoſcere patrem & filium, ita vita eſt cognoſcere Spiritum Dei.
CAP. III.

DIcant enim in quo diſſimilitudinem diuini ope-
ris arbitrentur. Quando quidem ſicut vita eſt
Ioan. 17. cognoſcere patrem & filium, quemadmodum ipſe
Dominus declarauit, dicens: Hæc eſt autem vita æ-
terna vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quẽ
miſiſti Ieſum Chriſtum: ita etiam vita eſt cognoſce-
re Spiritum ſanctum. Dicit enim Dominus: Si dili-
gitis me, mandata mea ſeruate, & ego rogabo pa-
trem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat
vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis, quem
G mundus non poteſt accipere, quia non videt eum,
nec cognoſcit eũ: vos autem ſcitis eũ, quia apud vos
manet, & in vobis eſt. Ergo mundus non habet vitã
æternam, quia nõ acceperat ſpiritũ. Vbi autem ſpi-
ritus, ibi vita æterna. Ipſe eſt enim ſpiritus vitæ ope-
rator æternæ: Vnde miror, cur de ſolo & vero Deo
Arriani moueant quęſtionem. Sicut enim vita æter-
na eſt cognoſcere ſolum & verum Deum, ita vita
æterna eſt cognoſcere Ieſum Chriſtum, ita vita æ-
terna eſt cognoſcere Spiritum ſanctum, quem ſic
non videt mũdus, quemadmodum patrem, ſic non
H cognoſcit, quemadmodum filium. Qui autem de
hoc mundo non eſt, habet vitam æternam, & cum
ipſo manet ſpiritus in æternum, qui eſt lumen vitæ
æternæ. Ergo ſi hoc confert cognitio ſoli viri Dei,
quod confert filij ſpiritúſque cognitio, cur filium &
ſpiritum à veri Dei honore ſecernis, cùm à magni-
tudine beneficij non ſecernas? Aut enim credas ne-
ceſſe eſt, ſolius veræ diuinitatis eſſe hoc maximum
munus, & ſolam & veram diuinitatem, ſicut patris,
ita & filij & ſpiritus confitebere: aut ſi dixeris quia
vitam æternam poteſt & is conferre qui verus Deus
I non ſit, incides vt patri magis derogare videaris, cu-
ius opus non putes ſolius veræ diuinitatis eſſe præ-
cipuum, ſed creaturæ operibus conferendum.

Quia ſicut pater viuificat, ita filius, ita & Spiritus ſanctus.
CAP. IIII.

QVid autem mirum ſi ſpiritus operator eſt vitæ
qui viuificat ſicut pater, viuificat ſicut filius? Vi-
uificare autem quis abnuat eſſe maieſtatis æternæ?
Pſalm. 118. Scriptum eſt enim: Viuifica ſeruum tuum. Viuifica-
K tur ergo qui ſeruus eſt, hoc eſt homo, qui vitam an-
te non habuit, ſed vt haberet accepit. Videamus igi-
tur vtrum viuificetur ſpiritus, an ipſe viuificet. Sed
ſcriptum eſt: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.
2. Cor. 3. Ergo viuificat ſpiritus. Sed vt intelligas patris & fi-
lij & Spiritus ſancti viuificationẽ non eſſe diuiſam,
accipe quia viuificationis quoque vnitas ſit, quãdo
Rom. 8. ipſe per ſpiritum viuificat Deus. Dixit enim Paulus,
Qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit &
mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpi-
ritum eius in vobis.

L *Quia ſicut pater creator eſt omnium, ita & filius, ita et Spiritus ſanctus.*
CAP. V.

QVis verò dubitare poteſt, quia viuificet omnia
Spiritus ſanctus, quando & ipſe, ſicut pater
& filius creator eſt omnium: nec quicquam niſi cum
Spiritu ſancto Deus omnipotens pater intelligatur
operatus: quandoquidem & in principio creaturæ
ſpiritus ſuperferebatur ſuper aquã. Itaque cùm ſu-
M perferretur ſpiritus, nulla erat gratia creaturæ. Poſt-
ea verò quàm operationem ſpiritus etiam creatu-
ra mundi iſtius ſuſcepit, omnem hanc gratiæ meruit
venuſtatem qua mũdus illuxit. Denique ſine Spiri-
Pſalm. 103. tu ſancto vniuerſitatis gratiam manere non poſſe
Propheta declarauit, dicens: Auferes ſpiritum eo-
rum & deficient, & in puluerem ſuum reuerten-
tur. Emitte ſpiritum tuum & creabuntur, & reno-
uabis omnem faciem terræ. Non ſolùm igitur ſine
ſpiritu

A ſpiritu docuit omnem creaturam ſtare nõ poſſe, ſed etiam creatorem totius eſſe ſpiritum creaturæ. Et quis neget opus eſſe Spiritus ſancti quod creata eſt terra, cuius opus eſt quod nouatur? Nam ſi negare cupierint quod per ſpiritum ſit creata, cùm per ſpiritum nouandam negare non poſſint, meliorem ergo operationem Spiritus ſancti quàm patris & filij qui cupiunt ſeparare defendant, quòd abhorret à vero. Neque enim dubium eſt, quod nouata terra melior quàm creata ſit: aut ſi primo ſine operatione Spiritus ſancti, terram pater fecit & filius, poſtea verò Spiritus ſancti operatio copulabitur, videbitur id B quod factum eſt, eius quod acceſſit eguiſſe præſidio. Sed abſit vt hoc quiſquam æſtimet, vt operatio diuina varietatẽ creatoris quã Manichęus inducit habere credatur. An verò ſine opere Spiritus ſancti ſubſtãtiã putamus eſſe terrarũ, ſine cuius opere nec cœli conuexa ſubſiſtunt? *Pſalm.32.* Scriptum eſt enim: Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Aduerte quid dicat: Omnem, inquit, virtutem cœlorum ad ſpiritum eſſe referẽdam. Qui C enim superferebatur antequam terra fieret, quomodo cùm terra fieret feriabatur? *Virg.lib.6. Æneid.* Gẽtiles homines per vmbram quandam noſtros ſecuti, quia veritatẽ ſpiritus haurire non poterant, quod cœlum ac terras lunæ quoque ſtellarúmque micantium globos ſpiritus intus alat, ſuis verſibus indiderũt. Ergo illi per ſpiritum nõ negãt virtutem ſubſiſtere creaturæ: nos qui legimus, denegamus? Sed flatilẽ putatis ab illis ſpiritum deſignatum. Si illi authorẽ omnium flatilẽ ſpiritum declararũt, nos dubitamus ſpiritũ Dei eſſe omnium creatorem? Sed quid alienis immoror? Accipiant documentum euidens nihil poſſe eſſe quod D Spiritus ſanctus negetur operatus, nec de angelis, nec de archangelis, nec de thronis, nec de dominationibus poſſe dubitari quod eius operatione ſubſiſtant. Quandoquidem ipſe ſecundum carnem Dominus cui angeli ſeruiebant, ſpiritu in virgine superueniente generatus ſit: ſicut & ſecundum Matthæũ, *Matth.1.* ad Ioſeph angelus dixit: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam vxorem tuam: quod enim ex ea naſcetur, de Spiritu ſancto eſt. Et ſecundum Lucam dixit ad Mariam: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Opus ergo ſpiritus, virginis part' eſt. Opus ſpiritus, E fructus eſt ventris, ſecundum quod ſcriptum eſt: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. *Eſaia 11.* Opus ſpiritus, flos radicis eſt. Ille, inquam, flos, de quo bene eſt prophetatum: Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Radix Ieſſe patriarchæ familia Iudæorum, virga Maria, flos Mariæ Chriſtus, qui bonũ odorem fidei toto ſparſurus orbe virginali ex vtero germinauit, ſicut *Cant. 2.* ipſe dixit: Ego flos campi, & lilium conuallium. Flos odorem ſuum ſucciſus reſeruat, & cõtritus accumulat, nec auulſus amittit. Ita & Dominus Ieſus F in illo patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulſus euanuit, ſed illa lanceæ punctione ſucciſus, ſacro ſpecioſior fuſi coloris cruore vernauit, mori ipſe neſcius, & mortuis æternæ vitę munus exhalãs. In hoc igitur Spiritus ſanctus virgæ regalis flore requieuit. Bona virga, vt quidam putant, & caro Domini, quæ de radice terrena ad superna ſe ſubrigens, odoriferos ſacræ fructus religionis circumtulit mũ-

A do, myſteria diuinæ reuelationis, & gratiã cœleſtibus altaribus ſupereffundens. Dubitare ergo non poſſumus ſpiritum creatorem, quem dominicæ cognoſcimus incarnationis authorem. Quis enim dubitet, cùm in principio euangelij habeas, quia Chriſti generatio ſic erat: Cùm deſponſata eſſet Maria *Matth.1.* Ioſeph, ante quàm conuenirent, inuenta eſt in vtero habens ex Spiritu ſancto. Nam licet plerique habeant, de ſpiritu, Græcus tamen vnde tranſtulerunt Latini ἐκ πνεύματος ἁγίου dixit, hoc eſt, ex Spiritu ſancto. Quod ergo ex aliquo eſt, aut ex ſubſtantia B eſt, aut ex poteſtate eius. Ex ſubſtantia, ſicut filius qui ait: Ex ore altiſſimi prodiui, ſicut ſpiritus qui à *Eccleſ. 24.* patre procedit. De quo dicit filius: Ille me clarifica- *Ioan.16.* bit, quia de meo accipiet. Ex poteſtate autem, ſicut illud eſt: Vnus Deus pater, ex quo omnia. *1.Cor.8.* Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex Spiritu ſancto? Si quaſi ex ſubſtantia: ergo ſpiritus in carnem & oſſa conuerſus eſt? Non vtique. Si quaſi ex operatione & poteſtate eius virgo concepit, quis neget ſpiritum creatorem? Quid quod etiam Iob creatorem ſuum C ſpiritum euidenter oſtendit, dicens: Spiritus diuinus, qui fecit me? Et diuinum vtique & creatorem, vno verſiculo demonſtrauit.

Quia ſicut patri & filio, ita etiam Spiritui ſancto ſeruiendum eſt. CAP. VI.

SI igitur creator eſt ſpiritus, non eſt vtique creatura. Creaturam enim Apoſtolus creatorémque diuiſit, dicens: Seruierunt creaturæ potius quam *Rom.1.* creatori. Simul creatori admonet ſeruiendum, dãnando eos qui ſeruiunt creaturę cum creatori ſerui- D tium debeamus. Et quoniam creatorem ſpiritum nouerat, docet eidem ſeruiendum, dicens: Videte *Philip.3.* canes, videte malos operarios, videte conciſionem. Nos enim ſumus circunciſio, qui ſpiritui Deo ſeruimus. Quod ſi quis de Latinorum codicum varietate contendit, quorum aliquos perfidi falſauerunt, Græcos inſpiciat codices, & aduertet quia ſcriptum eſt, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες: quod interpretatur, qui ſpiritui Deo ſeruimus. Ergo cum ſeruiendum dicat ſpiritui, idem Apoſtolus qui non creaturæ ſed creatori aſſerit ſeruiendum, euidenter vtique E & ipſe ſanctum oſtendit ſpiritum creatorem, & in æternæ diuinitatis honore venerandum, quia ſcriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi *Matth 4.* ſoli ſeruies.

De eo quod ſcriptum eſt: Ecce ego firmans tonitrua & creans ſpiritum. CAP. VII.

NEc præteriit hæreticos obiectare conſueſſe, ideo videri creatum Spiritum ſanctum, quia F plerique eorum ad argumentum adſtruendæ ſuæ impietatis aſciſcunt illud quod Amos de flatu ventorum locutus eſt, vt ipſe propheticus ſermo declarat. Sic enim habes: Ecce ego firmans tonitruum, & creans ſpiritum, & nuncians in homines Chriſtum ſuum, faciens lucem & nebulam & aſcendens ſuper excelſa, Dominus Deus omnipotens nomen eſt ei. Si hinc faciunt quæſtionem, quod creatum ſpiritũ dixit, quia creetur ſpiritus, Heſdras nos docuit dicẽs

in tertio libro: Et in die ſecundo iterum creaſti ſpiritum firmamenti. Tamen vt propoſitis inhæreamus, his videlicet quę Amos dixit, nónne euidenter dictorum teſtificatur ſeries. De iſtius creatura mundi locutum prophetam? Deniq; ita cœpit: Ego Dominus firmans tonitruum & creans ſpiritum. Ipſe ordo nos doceat. Nam ſi de Spiritu ſancto dicere voluiſſet, non de tonitruo vtique præmiſiſſet. Neque enim antiquiora tonitrua ſunt, quàm Spiritus ſanctus, quamuis impij ſint, tamen id non audeant dicere. Deinde cùm ſubiectum videamus eſſe de luce & nebula, nónne manifeſtum eſt quod de creatura mundi dictum intelligẽdum ſit? Cùm enim ſint aliquæ tẽpeſtates iſtius mundi, præcedere tonitrua, ſequi ventorum flatus, cœlum nebulis caligari, lucẽ refundi ex tenebris, ipſo vſu quotidiano exemplóque cognoſcimus. Nam etiam flatus ventorum ſpiritus dicitur, ſicut ſcriptum eſt: Ignis & ſulphur & ſpiritus procellæ. *Pſalm.10.* Et vt ſcires, quia hunc ſpiritum dixit, ait: Firmans tonitruum & creans ſpiritum: quia frequenter creantur iſta cùm fiunt. Spiritus autem ſanctus æternus eſt, quem ſi quis audet dicere creatũ non poteſt tamen dicere quòd quotidie creatur ſicut flabra ventorum. Denique ipſa ſapientia ſecũdum ſuſcepti locuta corporis ſacramentum, ait: Dominus creauit me. Quamuis ventura prophetaret, tamen quia prædeſtinatus erat Domini ſaluatoris aduentus, non dixit creat me, ſed creauit me: ne frequenter ſed ſemel crederent ex virgine Maria Ieſu corpus eſſe generandum. Ex hoc igitur quod velut quotidianam operationẽ Dei in tonitrui firmamẽto, & in ſpiritus creatione propheta declarauit, intellige nefas eſſe, vt de Spiritu ſancto tale aliquid æſtimemus, quem ipſi impij ante ſecula eſſe negare non poſſunt, vnde & ſemper eum eſſe & ſemper manere, pia aſſertione teſtamur. Neque enim qui ante mundum ſuperferebatur ſuper aquas, poteſt videri cœpiſſe poſt mundum, aut multos Spiritus ſanctos æſtimari fas eſt, qui veluti quotidiana generatione generentur. Abſit vt ſe quiſquam tali impietate contaminet, vt dicat frequenter creari aut vnquam creari Spiritum ſanctum. Cur enim frequenter creari videtur, non intelligo, niſi fortè & mori eum credant frequenter, & frequenter recreari. Sed quemadmodum mori poteſt ſpiritus vitæ? Ergo ſi mori non poteſt, cauſam non habet cur ſæpius ſit creandus. Aut qui aliter putant, in illud ſacrilegium recidunt, vt non diſtinguãt Spiritum ſanctum, qui prolatiuum verbum putant in patrem redire, prolatiuum ſpiritum in Deum refundi, vt vnius refuſio ſit, & quædam viciſſitudo in varias formas ſeſe permutantis, cùm patris & filij & Spiritus ſancti manens ſemper immutabiliſque diſtinctio vnitatem ſuæ teneat poteſtatis. Si quis tamen propheticum dictum ideo deriuandum putat ad interpretationem Spiritus ſancti, quia habet: Annuncians in homines Christum ſuum, is ad incarnationis dominicæ myſteria dictum facilius deriuabit. Nam ſi te mouet quia ſpiritum dixit, & ideo hoc non putas deriuandum ad myſteria aſſumptionis humanæ: proſequere ſcripturas, & inuenies optimè cõgruere de Chriſto, de quo bene conuenit æſtimari, quia firmauit tonitrua aduentu ſuo, vim videlicet & ſonum cœle- G ſtium ſcripturarum, quarum velut quodam tonitruo mentes noſtræ redduntur attonitæ vt timere diſcamus, & reuerẽtiam cœleſtibus deferamus oraculis. Denique in euangelio fratres Domini, filij tonitrui dicebantur. Et cùm vox patris facta eſſet dicentis ad filium: Et honorificaui, & iterum honorificabo. *Marc.3.* *Ioan.12.* Iudæi dicebant, tonitruum factum eſt illi. Nam licet gratiam veritatis haurire non poſſent, tamen confitebantur inuiti, & ignari myſterium loquebantur, eo quod magnum patris de filio teſtimonium reſultabat. In Iob quoque libro ſcriptura *Iob 26.* H dicit: Firmamentum quoque tonitrui ſui quis ſcit quando fiet? Vtique ſi ad hæc commotionum cœleſtium tonitrua pertinerent, non futura eorum firmamenta, ſed facta dixiſſet. Ergo tonitrua ad ſermones Domini retulit, quorum in omnem terram exiuit ſonus. *Pſalm.18.* Spiritum autem hoc loco animam quã ſuſcepit rationabilem atque perfectam intelligimus, quia ſcriptura frequenter & animam hominis ſpiritus vocabulo deſignauit, ſicut habes: Qui creauit ſpiritum hominis in ipſo. Vnde & Dominus animam ſuam ſpiritus appellatione ſignificans, ait: In I manus tuas commendo ſpiritum meum, Et vt ſcires, quia Ieſu Domini deſcenſionem memorauit, addidit, quod nunciaret in homines Chriſtum ſuũ. Annunciauit enim in baptiſmate, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene complacui. Annunciauit in monte, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Annunciauit in paſſione, cùm ſol receſſit, maria terræque tremuerunt. Annunciauit in Centurione, qui ait: Verè Dei filius erat iſte. Totum igitur hunc locum aut ad ſimplicem intellectum iſtius flatus qui viuendo hauritur, aut ad myſterium K dominici corporis referre debemus. Nã ſi hic creatum dixiſſet Spiritum ſanctum, vtique & alibi idem ſcriptura declarare potuiſſet, ſicut de filio Dei frequenter legimus, quia ſecundum carnem & factus eſt & creatus. Cuius tamen maieſtatem in eo ipſo quòd carnem pro nobis ſuſcepit, conſiderare nos conuenit, vt diuinam potentiam in ipſa corporis aſſumptione videamus.

Creat pater dominicæ incarnationis ſacramentum, creat & ſpiritus, creat & filius. CAP. VIII.

L

ET enim (ſicut legimus) quia creauit pater dominicæ incarnationis ſacramentum, creauit & ſpiritus: ita etiam legimus, quòd & ipſe ſuum corpus creauit. Creauit enim pater, ſecundum quod ſcriptũ eſt: Dominus creauit me. Et alibi: Miſit Deus filium ſuũ factum ex muliere, factum ſub lege. *Galat.4.* Creauit & ſpiritus illud omne myſterium, ſecũdum quod legimus: Quia inuenta eſt Maria in vtero habens ex Spiritu ſancto. *Matth.1.* Habes quia creauit pater, creauit & Spiritus ſanctus. Accipe quia creauit & filius Dei, M dicente Salomone: Sapientia fecit ſibi domum. *Prouerb.9.* Ergo Spiritus ſanctus qui creauit dominicæ incarnationis ſacramentum, quod ſuper omnes eſt creaturas, quomodo eſſe poterat creatura? De generalitate autem ſupra oſtendimus, quia ſecundum carnem creator eſt noſter Spiritus ſanctus in homine exteriore. Nunc oſtendamus quia creator eſt noſter, etiam ſecundum gratiæ ſacramentum. Et ſicut creat pater,

pater, ita creat & filius, ita creat & Spiritus ſanctus,
Ephes.2. ſicut legimus, dicente Paulo: Dei enim donum eſt
non ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius enim ſu-
mus factura, creati in Chriſto in operibus bonis.

Quia ſicut pater & filius, ita & Spiritus ſanctus regenerat.
CAP. IX.

ERgo creat pater in operibus bonis, creat & fi-
lius, quia ſcriptum eſt: Quotquot autem eum re-
Ioan.1. ceperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his qui
credūt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, ne- B
que ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri,
ſed ex Deo nati ſunt. Similiter ex ſpiritu ſecundum
gratiam nos renaſci, Dominus ipſe teſtatur, dicens:
Quod natum eſt ex carne, caro eſt: quia de carne na
tum eſt. Et quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt:
quia Deus ſpiritus eſt. Nolite mirari quia dixi, opor-
tet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vo-
cem eius audis: ſed neſcis vnde veniat, aut quò va-
dat: ſic eſt omnis qui natus eſt de ſpiritu. Claret igi-
tur ſpiritalis quoque generationis authorem eſſe
ſpiritum ſanctum, qua ſecundum Deum creamur, C
vt filij Dei ſimus. Ergo cùm ille nos in regnum ſuū
per adoptionem ſacræ regenerationis aſſumpſerit,
nos ei quod ſuum eſt denegamus? Ille nos ſupernæ
regenerationis fecit hæredes, nos hæreditatem vin-
dicamus, refutamus authorem? Sed non poteſt ma-
nere beneficium, cùm author excluditur. Nec au-
thor ſine munere, nec ſine authore munus. Si vin-
dicas gratiam, crede potentiam. Si refutas poten-
tiam, gratiam ne requiras. Qui Chriſtum negauit,
ſtatim amiſit & nomen. Nam ſi author vilis, quo-
modo dona precioſa? cur noſtris ipſi muneribus in- D
uidemus, ſpem imminuimus, dignitatem repudia-
mus, conſolatorem negamus? Sed illum negare non
poſſumus. Sed abſit vt negemus quod maximum
eſt, cum Apoſtolus dicat: Vos autem fratres ſecun-
dum Iſaac promiſſionis filij eſtis: ſed ſicut tunc qui
ſecundum carnem natus eſt, perſequebatur eum
qui ſecundum ſpiritum. Iterum vtique ſubauditur
de ſuperioribus qui ſecundum ſpiritum natus eſt.
Qui ergo ſecundum ſpiritum naſcatur, ſecundum
Deum naſcitur. Renaſcimur autem quando in inte- E
riore renouamur affectu, & exterioris hominis ve-
Ephes.4. tuſtatem deponimus. Et ideo ait iterum Apoſtolus:
Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite no-
uum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt in
veritate & iuſtitia & ſanctitate. Audiant quemad-
modum vnitatem diuinæ operationis ſcriptura ſi-
gnauerit. Qui renouatur ſpiritu mentis, induit no-
uum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt.
Sancti igitur ſpiritus opus eſt regeneratio iſta præ-
ſtantior, & noui huius hominis qui creatus eſt ad
imaginem Dei, author eſt ſpiritus: quem vtique me- F
liorem hoc exteriore eſſe noſtro homine nemo du-
bitauerit. Siquidem cœleſtem alterum, terrenum
1.Cor.15. alterum Apoſtolus ſignificauit, dicēs: Qualis cœle-
ſtis, tales & cœleſtes. Ergo cùm cœleſtem faciat
gratia ſpiritalis, quid terrenum creare poſſit, etiam
ſenſu debemus aduertere, licet credamus exem-
Iob 27. plis. Dicit enim alibi ſanctus Iob: Viuit Dominus
qui ſic me iudicat, & omnipotens qui ad amaritu-

A dinem perduxit animam meā, ſpiritus autem diui-
nus qui eſt in naribus meis. Non vtique ſpiritū hic
auram vitalē hanc & ſpiramentum corporeū deſi-
gnauit, ſed nares hic interioris ſui hominis ſignifi-
cat, quibus vitæ odorem carpebat æternæ, & gra-
tiam cœleſtis vnguenti, geminis quibuſdam ſenſi-
bus hauriebat. Sunt enim nares ſpiritales (vt legi-
mus) quas habet ſponſa verbi, cui dicitur: Et odor *Cant.7.*
naris tuæ. Et alibi: Odoratus eſt Dominus Deus o- *Geneſ.8.*
dorem ſuauitatis. Sunt enim quædam interioris
membra hominis, cuius manus in actu, aures in
B auditu, pedes in proceſſu quodam boni operis æſti-
mantur. Itaque ex officiis, veluti quaſdam colli-
gimus membrorum figuras. Neque enim in inte-
riore homine ſecundum carnalia aliquid nos con-
uenit opinari.

*Quia eadem verba quibus ſpiritum inferiorem videri vo-
lunt, præeminentiam oſtendunt patris & filij.*
CAP. X.

ET ſunt quidam qui corporaliter Deum putant
C eſſe formandum, cùm legunt aut manum eius,
aut digitum: Nec aduertunt quod hæc non propter
formam ſcripta ſint corporis, quia in diuinitate nec
membra nec partes ſunt, ſed propter vnitatem diui-
nitatis expreſſam, vt credamus quia impoſſibile eſt
à patre Deo vel filium, vel ſpiritum ſanctum ſepara-
ri, cùm plenitudo diuinitatis velut corporaliter ha-
bitet in ſubſtantia trinitatis. Ideo igitur & filius, pa-
tris dextera nuncupatur, ſicut lectum eſt: Dextera *Pſalm.117.*
Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit
me. Sed quid mirum ſi de verbis amentes homines
D faciunt quæſtionem, cùm faciant & de ſyllabis? Sūt
enim qui hinc putent faciendam eſſe diſtantiā, quo
dicant in ſpiritu Deum, non cum ſpiritu prædican-
dum: & ex vna ſyllaba vel vſu quodam diuinitatis
æſtimandum putent eſſe momentum, argumentan-
tes, quod ſi in ſpiritu Deum prædicandum putent,
miniſterium ſancti Spiritus ſignare videantur. Si ve-
rò cum ſpiritu dicant Dei vel virtutem eſſe vel glo-
riam, ſocietatem quandam & communionem patris
& filij & Spiritus ſancti deſignare videantur. Sed
E quis ſeparet quod nō poteſt ſeparari? Quis diuidat ſo
cietatem quam indiuiduam Chriſtus oſtendit? Ite, *Matt.28.*
inquit, baptizate omnes gentes in nomine patris &
filij & Spiritus ſancti. Nunquit hic circa patrem vel
filium vel Spiritum ſanctum, aut verbum mutauit,
aut ſyllabam? Non vtique, ſed in nomine, inquit, pa-
tris & filij & Spiritus ſancti, idem de ſpiritu quod de
patre & de ſe ſonat. Vnde nullum Spiritus ſancti mi-
niſterium, ſed conſortium magis honoris aut ope-
ris, cùm in ſpiritu dicatur æſtimatur: cōſidera & hic,
quia ad patrem & filium hoc opinionis veſtræ præ-
F iudicium deriuatur, quia hic non dixit, cum patris
& filij & Spiritus ſancti nomine, ſed in nomine: &
tamen non miniſterium aliquod trinitatis hac ſylla-
ba exprimitur, ſed poteſtas. Denique vt ſcias quia
fidei non præiudicat ſyllaba, ſed cōuincat fides ſyl-
labam, & Paulus loquitur in Chriſto. Nec ideo mi-
nor Chriſtus eſt, quia Paulus locutus in Chriſto eſt,
ſicut habes: Coram Deo in Chriſto loquimur. Quē- *2.Cor.2.*
admodum igitur Apoſtolus dicit, quia in Chriſto

loquimur, ita illud eſt: quia loquimur in ſpiritu, ſicut G
2.Cor.12. ipſe Apoſtolus dixit: Quia nemo dicit Dominum
Ieſum niſi in Spiritu ſancto. Non ſubiectio itaque
hoc loco Spiritus ſancti, ſed gratiæ copula deſi-
1.Cor.6. gnatur. Et vt ſcias diſcretionem non eſſe de ſylla-
ba, alibi quoque ait: Et hæc quidem fuiſtis, ſed ablu-
ti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in no-
mine Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. Quàm
multa poſſum hinc exempla proferre. Scriptum eſt
enim: Omnes vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Et ali-
ibidem 6. bi: Sanctificatos in Chriſto Ieſu. Et iterum: Vt nos
Galat.5. eſſemus iuſtitia Dei in ipſo. Et alio loco, Vt excidãt H
à fide quæ eſt in Chriſto Ieſu. Verũ quid ago? Dum
enim ſimiliter dico ſcriptum eſſe de filio, quemad-
modum de ſpiritu ſcriptum eſt, magis illud incur-
to, vt non quia de filio ſcriptum eſt, religioſe di-
ctum videatur eſſe de ſpiritu: ſed quia idem de ſpiri-
tu ſcriptum eſt, etiam de filio propter ſpiritum obii-
ciant derogatum. Dicunt enim: Nunquid de Deo
patre ſcriptum eſt? Sed accipiant etiam de Deo pa-
Pſalm.55. tre dictum: In Deo laudabo ſermones, in Deo lau-
Pſalm.59. dabo verbum, Et alibi: In Deo faciemus virtutem. I
Et in te commemoratio mea ſemper: Et in tuo no-
mine exultabimus. Et iterum alibi: Vt manifeſten-
tur opera eius, quia in Deo ſunt facta. Et Paulus: In
Deo qui omnia creauit. Et iterum: Paulus & Syl-
uanus & Timotheus eccleſiæ Theſſalonicenſium in
Deo patre & Domino Ieſu Chriſto. Et in euan-
Ioan.14. gelio· Ego in patre & pater in me, & pater in me ma-
2. Cor.10. net: Scriptum eſt etiam: Qui gloriatur, in Domino
Coloſ.3. glorietur. Et alibi: Vita autem noſtra abſcondita eſt
cum Chriſto in Deo. Nunquid hic plus filio quàm
patri detulit, vt in Deo nos diceret eſſe cum Chri-
ſto? Aut nunquid plus noſtra conditio quàm ſpiri- K
tus gratia ſibi vindicat, vt nos poſſimus eſſe cum
Chriſto, Spiritus ſanctus eſſe non poſſit? Aut cùm
Ioan. 14. Chriſtus velit eſſe nobiſcum, ſicut ipſe dixit: Pater
quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint
mecum, dedignetur eſſe cum ſpiritu? Scriptum eſt
etiam: Conuenientibus vobis & meo ſpiritu cũ vir-
tute Domini Ieſu. Ergo nos cum virtute Domini
conuenimus, & audemus dicere quod nolit Domi-
nus Ieſus cum ſpiritu conuenire, qui non dedigna-
tur conuenire nobiſcum? Nullam igitur diſtantiam
putat Apoſtolus, hac an illa ſyllaba vtaris. Syllaba L
enim coniunctionis eſt, cõiunctio autem ſeiunctio-
nem non facit. Neque enim ſi diuideret, coniunctio
diceretur. Quid igitur te mouet vt dicas, quia gloria
eſt Deo patri vel Chriſto eius, vita, virtus, magnifi-
centia, poteſtas in Spiritu ſancto, & nolis dicere cũ
Spiritu ſancto? An quia times ne ſpiritum cum pa-
tre & filio ſociare videaris? Sed audi & de ſpiritu
Rom.8. ſcriptum: Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu. Et
alibi Deus pater dicit: Et adorabunt te, & in te de-
precabuntur. In Chriſto orare nos debere Deus pa-
ter dicit, & tu putas ſpiritui derogari, ſi in eo gloria M
Chriſti eſſe dicatur? Audi quod times de ſpiritu cõ-
fiteri, non timuiſſe de ſe ſibi Apoſtolum vindicare.
Philip.1. Ait enim: Cupio diſſolui & cum Chriſto eſſe multo
melius. Cum quo igitur eſt Apoſtolus, cum eo ne-
gas eſſe ſpiritum, per quem Apoſtolus meruit eſſe
cum Chriſto? Quæ igitur ratio eſt, vt in ſpiritu malis
dicere, quàm cum ſpiritu gloriam Dei eſſe vel Chri-

G ſti? An quia ſi dicas in ſpiritu, minor Chriſtus ſpiritu
declaretur? Quamuis hoc refutabile ſit, vt maiorem
Dominum facias & minorem, tamen cùm lectum
ſit: Quia pro nobis peccatum factus eſt Chriſtus, vt 2.Cor.5.
nos eſſemus iuſtitia Dei in ipſo: ille inuenitur potiſ-
ſimus, in quo ſumus nos infimi. Sic & alibi habes:
Quia omnia in ipſo conſtant, hoc eſt, in eius virtu- Coloſ.1.
te. Nec comparari poſſunt illi quæ in eo conſtant,
quia ex virtute eius vt conſtent, ſubſtantiam conſe-
quuntur. Nunquid igitur ſic Deum regnare vultis
in ſpiritu, vt virtus ſpiritus regnandi Deo principiũ
H quaſi fons quidam ſubſtantiæ largiatur? Sed hoc
impium eſt. Et ideo vt vnam patris & filij & Spiri-
tus ſancti maiores noſtri dicerent poteſtatem, cum
ſpiritu gloriam Chriſti eſſe memorabant, quo indi-
uiduam copulam declararent. Quomodo enim ſe-
paratur Spiritus ſanctus à filio, cùm ipſe ſpiritus te-
ſtimonium reddat ſpiritui noſtro quod ſumus filij
Dei: Si autem filij & hæredes, hæredes quidem Rom.8.
Dei, cohæredes autem Chriſti. Quis igitur tam a-
mens qui coniunctionem ſpiritus & Chriſti diſſo-
I ciet ſempiternam, cùm ſpiritus etiam diſiuncta cõ-
nectat, per quem Chriſti efficimur cohęredes? Si ta-
men, inquit, compatimur vt conglorificemur. Si
nos ergo conglorificabimur cum Chriſto per ſpiri-
tum, quomodo & ipſum conglorificare cũ Chriſto
ſpiritum recuſamus, diſſociamus vitam Chriſti &
Spiritus ſancti, cùm ſpiritus dicat, quòd ſimul victu-
ri ſumus cum Dei filio? Dicit enim Apoſtolus: Si au- Roman.6.
tem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quòd e-
tiam ſimul viuemus cum illo. Deinde alibi: Si enim 2.Tim.2.
compatimur, inquit, & conuiuemus: nec ſolùm cõ-
uiuemus, ſed etiam conglorificabimur, nec ſolùm
K conglorificabimur, ſed etiam conregnabimus. Non
eſt igitur in ſyllabis iſtis vlla diſcretio: vtraque enim
ſyllaba coniunctionis eſt. Denique ſæpe reperimus
in ſcripturis alteram interpoſitam, & alteram in-
tellectam, ſicut ſcriptum eſt: Introibo in domum Pſalm. 65.
tuam in holocauſtis, hoc eſt, cum holocauſtis. Et a- Pſal. 104.
libi: Eduxit eos in argento & auro, hoc eſt, cum ar- Pſalm.43.
gento & auro. Et alibi quoque ait: Non egredieris
in virtutibus nobiſcum, quod eſt cum virtutibus.
Ergo cùm & in vſu ſermonis calumnia eſſe non poſ-
ſit, & ex ſermone calumnia diuinitati non debeat
L excitari, opus eſt vt ad iuſtitiam corde credatur, & Roman.10.
ex fide cordis fiat ad ſalutem in ore confeſſio. Sed
qui corde non credunt, calumnias ſtruunt verbis.
Denique ſimile & illud eſt quod aiunt diſcretionem
eſſe, quia ſcriptum eſt: Nobis autem vnus Deus 1.Cor.8.
pater, ex quo omnia, & nos in illum, & vnus Do-
minus Ieſus Chriſtus per quem omnia: & nos per
ipſum. Volunt enim cùm dicitur, ex illo, materiam
deſignari. Cùm dicitur per illum, quoddam vel in-
ſtrumentum operis vel miniſterium declarari. Cùm
dicitur autem, in illo, quod aut locus ſignificetur aut
M tempus, in quo omnia facta videantur. Ita igitur
diſtantiam quandam ſubſtantiæ probare deſiderãt,
tanquam inſtrumentum ab authore, & tanquam
tempus aut locum ab inſtrumento dirimere geſtien-
tes. Nunquid ergo alienus ſecundum naturam fi-
lius à patre, quia alienum inſtrumentum ab opera-
tore proprio vel authore? Aut nunquid alienus fi-
lius à ſpiritu, quia ab inſtrumenti genere aut locus
ſepa-

ſeparatur aut tempus? Compara nunc aſſertiones
noſtras. illi volunt ex Deo tanquam ex natura Dei
eſſe materiam, vt ſi dicas ex ligno arcam eſſe factā,
ex lapide ſtatuam, ita ex Deo materiam proceſſiſſe,
& eandem materiam tanquam per inſtrumentum
aliquod factam eſſe per filium: vt non tam operato-
rem filium quàm inſtrumentum operis eſſe decla-
rent, & omnia ita facta in ſpiritu, tanquam in aliquo
loco facta vel tempore: & ſingula ſingulis tribuunt,
in commune omnia negant. Verùm nos oſtendi-
mus ita ex Deo patre eſſe omnia, vt nec amiſerit
Deus pater quod vel per ipſum & in ipſo omnia ſint,
nec tāquam ex materia ex ipſo omnia ſint. Ita quo-
que per Dominum filium eſſe omnia, vt non priua-
tus ſit, eo quòd ex filio ſint omnia: & ita omnia eſſe
in ſpiritu, vt doceamus omnia eſſe per ſpiritum, &
omnia eſſe de ſpiritu. Nam iſtæ ſyllabæ, ſicut illæ de
quibus ſuperius diximus, ſe inuicem ſignant. Non
enim ita dixit Apoſtolus, ex Deo omnia, & per filiū
omnia, vt ſeparabilem ſubſtantiam patris filiique ſi-
gnaret. Sed vt inconfuſibili diſtinctione, quòd alius
ſit pater, alius ſit filius, doceret. Non igitur tanquā
compugnantes ſyllabæ iſtæ, ſed tanquam ſociæ atq;
concordes ſunt, vt etiam vni ſæpe conueniant, ſicut
Roman. 11. ſcriptum eſt: Quia ex ipſo, & per ipſum & in ipſo o-
mnia ſunt. Quòd ſi verè conſideres vnde tranſlatum
ſit, de filio dictum eſſe non ambiges. Dicit enim A-
Eſaiæ 40. poſtolus ſecundum prophetiam Eſaię: Quis cogno-
uit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ei fuit? Et
addidit: Quia ex ipſo & per ipſum & in ipſo omnia.
Quod Eſaias de operatore omnium dixit, ſicut ha-
bet: Quis menſus eſt manu aquam & cœlum palmo,
& vniuerſam terram clauſa manu? Quis ſtatuit mō-
tes in libra, & rupes in ſtatera? Quis cognouit ſen-
ſum Domini, aut quis conſiliarius ei fuit? Et addidit
Apoſtolus: Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo
omnia. Quid eſt ex ipſo? Quod ex ipſius voluntate
natura ſit omnium: & ipſe ſit author omnium quæ
eſſe cœperunt. Per ipſum quid eſt? Quia per ipſum
conſtitutio & perſeuerantia omnibus impertita vi-
deatur. In ipſo quid eſt? Quia omnia admirabili quo-
dam deſiderio & inenarrabili amore authorem vitæ
& miniſtratorem gratiæ ſuæ ac muneris intuentur,
Pſalm. 144. ſecundum quod ſcriptum eſt: Oculi omnium in te
ſperant, & aperies manum tuam, & implebis om-
nem animam bona voluntate. De patre quoque ſi
dicas: Ideo ex ipſo, quia ex ipſo operatrix ſapien-
tia, quæ & omnibus ex ſua & patris voluntate dedit
eſſe quæ non erant: per ipſum, quia per ſapientiam
Actu. 17. eius facta ſunt omnia: in ipſo, quia in ipſo eſt viuifi-
catoriæ fons ſubſtantiæ, in quo viuimus & ſumus &
mouemur: ex ſpiritu quoque per ipſum formati, in
ipſo roborati vitæ capimus munus æternæ. Cùm
hæc igitur vel patri vel filio, vel Spiritui ſancto con-
uenire videantur, nihil vtique humile in his certum
eſt declarari, cùm & ex filio dicamus eſſe pleraque,
Ephes. 4. & multa per patrem, ſicut habes de filio dictum: Vt
augeamur in ipſo per omnia, qui eſt caput Chriſtus,
ex quo totum, inquit, corpus compactum & con-
nexum per omnem iuncturam miniſtrationis in
mēſuram vniuſcuiuſque partis augmentum corpo-
ris facit in ædificationem ſui in charitate. Et iterum
Coloſ. 2. ad Coloſſenſes de his qui non haberent cognitio-
A nem vnigeniti filij Dei. Quia non tenent, inquit, ca-
put ex quo omne corpus per compaginationes &
colligationes ſubminiſtratum & copulatum creſcit
in incremētum Dei. Caput enim Chriſtum eſſe ec-
cleſiæ ſupra diximus. Et alibi habes: Quia de pleni-
tudine eius nos omnes accepimus. Et ipſe Dominus Ioan. 1.
dixit: De meo accipiet, & annunciabit vobis. Et ſu- Ioan. 16.
pra ait: Cognoui virtutem exiſſe ex me. Similiter vt
cognoſcas vnitatem, etiam de ſpiritu dicitur: Quia Luca 8.
qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æter- Galat. 6.
nam. Et Ioannes ait: Ex hoc cognoſcimus quia in 1. Ioan. 4.
B nobis eſt, quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et Luca 1.
angelus dicit: Quod enim ex ea naſcetur, de Spiritu
ſancto eſt. Et Dominus ait: Quia quod natum eſt de Ioan. 3.
ſpiritu, ſpiritus eſt. Ergo ſicut ex patre legimus eſſe
omnia, ita & ex filio poſſe dici omnia, per quem o-
mnia ſunt, & ex ſpiritu eſſe omnia, in quo omnia
ſunt, teſtimoniis edocetur. Nunc conſideremus, v-
trum per patrem eſſe aliquid docere poſſimus. Sed
ſcriptum eſt: Paulus ſeruus Chriſti per voluntatem 1. Cor. 1.
Dei. Et alibi: Iam non ſeruus, ſed filius: ſi autem fi- Galat. 4.
C lius, & hæres per Deum. Et alibi: Sicut reſurrexit
Chriſtus per gloriam patris. Et alibi: Deus pater ad
filium dicit: Ecce proſelyti veniunt ad te per me.
Multa reperies alia, ſi quæras, per patrem facta. Nū-
quid ideo minor pater, quia & ex filio pleraque eſſe
legimus, & per patrem facta vel dicta plurima in ſcri
pturis cœleſtibus reperimus? Sed etiam per ſpiri-
tum ſimiliter legimus facta pleraque, ſicut habes:
Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. Et
alibi: Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſan-
ctum. Et ad Epheſios: Confortari per ſpiritum e-
ius. Et ad Corinthios: Alij enim datur per ſpiritum
D ſermo ſapientiæ. Et alibi: Si autem per ſpiritum fa- Rom. 8.
cta carnis mortificaueris, viuetis. Et ſupra: Quia
ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mor-
talia corpora veſtra per inhabitantem ſpiritum e-
ius in vobis. Sed fortaſſe dicet: Oſtende mihi ſpe-
cialiter lectum, quia ex filio omnia, vel ex ſpiritu o-
mnia? At ego refero, vt & illi mihi lectum eſſe oſtē-
dant, quia per patrem omnia. Sed cùm hæc vel patri
probauerimus vel filio vel Spiritui ſancto conueni-
re, nec vllam ex huiuſmodi ſyllabis naſci poſſe diui-
næ diſtantiam poteſtatis, non eſt dubium, quia per
E quem omnia, ex eo omnia: & ex quo omnia, per eū
omnia, & in quo omnia, per eum vel ex eo omnia,
eſſe intelligere debemus. Omnis enim creatura &
ex voluntate & per operationem & in virtute eſt
trinitatis, ſicut ſcriptum eſt: Faciamus hominem ad Geneſ. 1.
imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et alibi: Ver- Pſalm. 32.
bo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius om-
nis virtus eorum.

Quia vna voluntas, vna vocatio patris & filij & Spiritus ſancti. CAP. XI.

F NEc ſolùm vna operatio eſt vbique patris & fi-
lij & Spiritus ſancti, ſed etiam vna atque ea-
dem voluntas, vna vocatio, vna præceptio: quod li-
cet in illo magno ac ſalutari eccleſiæ ſpectare my-
ſterio. Sicut enim pater vocauit gentes ad eccleſiā,
dicens: Vocabo non plebem meam, plebem meam:
& non dilectam, dilectam. Et alibi: Domus mea do-

mus orationis vocabitur omnibus gentibus. Ita etiam Dominus Ieſus ad vocandam & congregandam eccleſiam Paulum à ſe dicit electum, ſicut habes ad Ananiam dictum à domino Ieſu: Vade, quoniam vas electionis eſt mihi hic, ad ſufferendum nomen meum coram gentibus. Sicut ergo pater Deus vocauit eccleſiam, ita vocauit & Chriſtus. Et quemadmodum Chriſtus vocauit, ita vocauit & ſpiritus, dicens: Separate mihi Paulum & Barnabam, in opus quo vocaui eos. Tunc ieiunantes, inquit, & orantes, impoſuerunt eis manus, & dimiſerunt eos. Ipſi autem præmiſſi ab Spiritu ſancto deuenerunt in Seleuciam. Ergo non ſolùm Chriſti, ſed etiam Spiritus ſancti imperio apoſtolatum Paulus accepit, & ad congregationem gentium feſtinauit. Nec ſolus Paulus, ſed etiam Petrus, ſicut legimus in Actibus apoſtolorum. Nam cùm in oratione vidiſſet cœlum apertum, & quatuor initiis ligatum vas quoddam tanquã linteamen, in quo erant omnia genera quadrupedum & ferarum & volucrum cœli, facta eſt vox ad eum: Surge, occide & manduca. Et Petrus dixit: Abſit Domine, nunquam manducaui commune & immundum. Et vox rurſus ad eum: Quæ Deus mũdauit tu commune ne dixeris. Hoc autem factum eſt per ter & receptum eſt vas in cœlo. Ergo cùm hoc ſecum Petrus tacitus cogitaret, & veniſſent ad eum Cornelij ſeruuli ab angelo deſtinati, ait illi ſpiritus: Ecce viri quærunt te: ſurge itaque & deſcende, & vade cum eis nihil dubitans, quoniam ego miſi illos. Quàm euidenter expreſſit ſuam Spiritus ſanctus poteſtatem: Primo omnium, quia aſpirauit oranti, affuit deprecanti. Deinde quoniam vocatus Petrus reſpondit, Domine: & ideo ſecundum euidentius meruit oraculum, quia confeſſus eſt Dominum. Sed quis iſte ſit Dominus ſcriptura declarat. Reſpondenti enim is vtique cui reſponderat loquebatur. Spiritum autem oſtendunt ſequentia declaratum: quia ipſe qui myſterium figurabat, myſterium reuelabat. Simul illud aduerte, quia tertio repetita figura myſterij, operationẽ trinitatis expreſſit. Et ideo in myſteriis interrogatio trina defertur, & confirmatio trina celebratur. Nec poteſt quis niſi trina confeſſione purgari. Vnde ipſe Petrus in euangelio tertio interrogatus, vtrum diligat Dominum, vt trina reſponſione vincula quæ Dominum negãdo ligauit, abſolueret. Tum deinde quia ad Cornelium angelus mittitur, Petrum Spiritus ſanctus alloquitur. Oculi enim Domini ſuper fideles terræ. Nec illud ocioſum, quod cùm in ſuperioribꝰ præmiſiſſet, quod Deus mũdauit, tu ne cõmune dixeris: ſubitò decidit ſuper gentes, vt mundaret eos Spiritus ſanctus. Vnde oſtenditur operationem ſpiritus, operationem eſſe diuinam, Petrus autem miſſus ab ſpiritu, non expectauit imperium Dei patris, ſed ipſius quoque ſpiritus illud confeſſus oraculum, ipſius ſpiritus gratiam eſſe teſtatur, dicens: Si ergo eandem gratiam illis conceſſit Deus, ſicut & nobis: ego quis
Acto. 11. eram qui prohiberem Deum? Spiritus ergo ſanctus eſt qui nos ab illa gentili colluuione mundauit. In illis enim generibus quadrupedum & ferarum & volucrum, figura erat conditionis humanæ, quæ ferarum modo beſtiali videtur induta ſæuitia, niſi Spiritus ſanctificatione mitteſcat. Bona ergo gratia quæ

G ferinam rabiem ſpiritali ſimplicitate commutat. Eramus enim & nos aliquando inſipientes, increduli, *Ephes. 2.*
errantes, ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis: nunc autem per renouationem ſpiritus hæredes Chriſti, angelorum cœpimus eſſe cohæredes. Itaq; ſpiritu videns Dauid ſanctus propheta ex feris nos ſimiles futuros eſſe cœleſtium: Increpa, inquit, feras *Psal. 67.*
ſyluæ, ſyluam videlicet ſignificans non ferarum fragoſam curſibus, nec beſtiarum gemitibus inhorrentem, ſed illam ſyluam de qua ſcriptum eſt: Inuenimus eam in campis ſyluæ. In qua, ſicut dixit prophe-
H tia: Iuſtus vt palma florebit, & velut cedrus quæ in Libano eſt, multiplicabitur. Illa ſylua quę verbi cœleſtis alumoniam propheticarum verticibus arborũ concuſſa defluxit. Illa ſylua ad quam Paulus lupus quidem raptor intrauit, ſed paſtor exiuit. In omnem enim terram exiuit ſonus eorum. Eramus ergo fe- *Matth. 7.*
ræ, & ideo dicit Dominus: Attendite vobis à falſis prophetis qui veniunt in veſtitu ouium, intus autem ſunt lupi rapaces. Sed per Spiritum ſanctum iam leonum ſæuitia, pardorum varietas, aſtutia vulpium, luporum rapacitas de noſtris exoleuit affecti-
I bus. Magna igitur gratia, quæ cœlo terras mutauit, vt conuerſatio noſtra, ſicut Apoſtolus dixit, in cœlis ſit, qui antè ſicut feræ errabamus in ſyluis. Sed nec hoc tantùm loco Petrus apoſtolus, ſed etiam alibi in eodem libro à Spiritu ſancto ædificatam eccleſiam demonſtrauit. Habes enim dixiſſe eum: *Acto. 15.*
Deus qui nouit corda hominum teſtimonium perhibuit dans his Spiritum ſanctum ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos & illos, mundans per fidem corda eorum. In quo illud eſt contuendum, quia ſicut Chriſtus lapis eſt angularis, qui vnitatem plebis
K vtriuſque connexuit, ita etiam Spiritus ſanctus non diſcreuit vtriuſque populi corda, ſed iunxit. Non ergo tanquam Iudæus contemnas filium, quem annunciauerunt prophetæ, contemnas etiam Spiritum ſanctum, contemnas Hieremiam, quem de lacu Iudaicæ domus ille aſſumptus à Domino pannis & funibus eleuauit. Verbum enim propheticum deſpiciens in lacum demerſerat populus Iudæorum. Nec quiſquam inuentus eſt de Iudæis qui leuaret prophetam, ſed vnus Æthiops Abdemelech, ſicut ſcriptura teſtatur. In quo nomine figura pulcherri-
L ma eſt, quia ſermonem propheticum quem Iudæi velut in cœnum ſuæ mentis carniſque detruſerant, nos videlicet ex gentibus peccatores, nigri ante delictis & quondam infructuoſi eleuauimus de profundo. Et ideo ſcriptum eſt: AEthiopia prælenabit manus ſuas Deo. In quo ſanctæ eccleſiæ ſpecies ſi- *Psalm. 67.*
gnificatur, quæ ait in Canticis canticorum: Nigra *Cant. 1.*
ſum & decora filia Hieruſalem. Nigra per culpam, decora per gratiam: nigra per conditionem, decora per redemptionẽ. Aut certè nigra exercitij ſui puluere. Nigra ergo dum præliatur, decora dum victo-
M riæ ſuæ inſignibus coronatur. Et bene funibus leuatur propheta. Fidelis enim dixit: Funes ceciderunt mihi in præclaris. Bene pannis, quia ipſe Dominus *Psalm. 15.*
excuſantibus his qui primò ad nuptias vocati fuerant, ad exitus viarum miſit, vt quoquot inuenirentur & boni & mali, ad nuptias vocarentur. His itaque pannis propheticum verbum leuauit è cœno.

Quia

Quia ſicut pater nouit filium, & filius patrem: ſic ſpiritus patrem & filiū. Et ſicut pater reuelat nobis quæ ſua ſunt, ſic & filius, ſic & ſpiritus reuelat nobis.

Cap. XII.

ERis igitur & tu Abdemelech, hoc eſt, aſſumptus à Domino, ſi de profundo gentilis imprudentiæ leuaueris Dei verbum, ſi credideris quia non fallitur, non præteritur Dei filius, non ignorat quæ futura ſunt, nō fallitur etiam ſpiritus ſanctus, de quo dicit Dominus: Cùm venerit autem ille ſpiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem. Qui dicit, omnem, nihil præterit, non diem, non horam, non præterita, non futura. Et vt ſcias, quia & omnia nouit, & futura annunciat, & vnius eſt ſcientię cum patre & filio, audi quid dicat de eo Dei veritas: Nō enim loquitur à ſemetipſo, ſed quæ audit, loquitur: & quæ euenient annūciabit vobis. Itaque vt aduertas quia nouit omnia, cū diceret filius. De die autem illa & hora nemo nouit, neque angeli cœlorum, excepit ſpiritum ſanctum. Si autem exceptus eſt ſpiritus ſanctus ab ignorantia, quomodo non exceptus eſt Dei filius? Sed dicis: Quia cum angelis annumerauit & Dei filium. Annumerauit quidem filium, ſed non annumerauit & ſpiritum. Aut fatere igitur potiorē eſſe ſpiritum Dei filio, vt iam nū ſolum quaſi Arrianus, ſed etiam quaſi Fotinianus loquaris: aut agnoſce quò referre debeas quod neſcire filium dixit. Etenim quaſi homo annumerari creaturis potuit, qui creatus eſt. Quod ſi vis dicere, quia nouit omnia, & præſcientiam habet omnium Dei filius futurorum, quæ filio incognita putas, ea de filio ſpiritus ſanctus accepit. Accepit autem per vnitatem ſubſtantiæ, ſicut accepit à patre filius. Ille, inquit, me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis: Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt, propterea dixi, de meo accipiet, & annūciabit vobis. Quid igitur hac euidentius vnitate? quæ habet pater filij ſunt, quæ habet filius, accepit & ſpiritus. Accipe tamen, quia nouit iudicij diem Dei filius. Lectū eſt in Zacharia: Et veniet Dominus Deus meus & omnes ſancti cum eo. In illa die non erit lumen, ſed frigus & gelu: Et erit dies vna, & dies illa nota Domino. Hæc igitur dies nota Domino, qui veniet cū ſanctis ſuis, ſecundo nos illuminaturus aduentu. Sed quod orſi ſumus de ſpiritu proſequamur. Habes enim in eo quod prętulimus exemplo, quia filius dicit de ſpiritu: Ille me clarificabit. Clarificat ergo & ſpiritus filium, ſicut clarificat & pater, ſed etiam ſpiritum clarificat Dei filius, ſicut ſupra diximus. Non eſt ergo infirmus qui redimit mutuam claritatem per vnitatem lucis æternæ. Nec inferior ſancto ſpiritu, cuius hoc ipſum eſt quod clarificatur ab ſpiritu. Aſſumetis ergo & tu ſi credas, quia hoc locutus eſt ſpiritus, quod locutus eſt pater, quod locutus eſt filius. Denique Paulus ideo aſſumptus eſt, quia ſic credidit, ſic docuit, quia quod oculus non vidit nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe, nobis reuelauit per ſpiritum ſuum, ſicut ſcriptum eſt. Et ideo reuelationis ſpiritus dicitur, ſicut habes: Dat enim Deus ſic præparantibus ſe ſpiritum ſapientiæ & reuelationis in cognitione eius.

Ioan. 16. — *Ibid.* — *Zachar. 14.*

A Vnitas naturæ & ſcientiæ, quādo ſicut pater reuelat qui dat ſpiritū reuelationis, ſic reuelat & filius, quia ſcriptum eſt: Nemo nouit filiū niſi pater: neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Plus dixit de filio, non quod plus habeat quā pater, ſed ne minus habere credatur. Nec immeritò ſic reuelat patrem qui ſic nouit patrem, quemadmodum filium pater nouit. Accipe nunc quia Deum patrem nouit & ſpiritus. Scriptum eſt enim: Quia ſicut ea quæ hominis ſunt, nemo nouit niſi ſpiritus

B qui in ipſo eſt: ſic & quæ Dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpiritus Dei. Nemo, inquit cognouit niſi ſpiritus Dei. Nunquid excluſus eſt Dei filius? Non vtique, quia nec ſpiritus ſanctus excluſus eſt, cùm dicitur: Neque patrem quis nouit niſi filius. Ergo vnius & pater & filius & ſpiritus ſanctus & naturæ ſunt & ſciētiæ. Neque cum omnibus quæ per filium facta ſunt ſanctus annumerandus eſt ſpiritus, cùm Deum patrem nouerit, quem (ſicut ſcriptum eſt) quis poteſt noſſe niſi filius, ſed & ſpiritus ſanctus nouit. Quis ergo? cùm dicitur, vniuerſitas creaturarum, non ſpi-

C ritus ſanctus comprehenditur. Nunc velim reſpondeant, quid eſt in homine quod cognoſcat quæ ſunt hominis? Vtique rationabile quod cæteris animæ virtutibus supereminet, & quo præcipuè natura hominis æſtimatur. Quid eſt igitur ſpiritus qui alta Dei nouit, per quem Deus omnipotens reuelatur? Nunquid plenitudine diuinitatis inferior eſt, qui eiuſdē cum patre ſubſtantiæ etiam hoc exemplo probatur? Aut aliquid ignorat qui nouit conſilia Dei, & myſteria eius ab initio abſcondita? Quid eſt quod neſciat, qui nouit omnia quæ Dei ſunt? Spiritus enim

D etiam alta Dei ſcrutatur. Ac ne putes quod ſcrutetur incognita, & ideo ſcrutetur vt diſcat id quod ignorat: antè præmiſit, quia reuelauit nobis Deus per ſpiritum ſuum: ſimul vt diſceres, quia nouit ſpiritus quæ nobis per ipſum ſpiritū reuelantur, in poſterioribus ait: Quis enim ſcit hominū quę hominis ſunt, niſi ſpiritus qui in ipſo eſt? Sic & quę Dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpirit⁹ Dei. Ergo ſi hominis ſpiritus nouit quæ hominis ſunt, & antequā ſcrutetur nouit, poteſtne aliquid Dei eſſe quod ſpirit⁹ Dei neſciat? De quo non ocioſe Apoſtolus dixit: Quæ Dei

E ſunt, nemo cognouit niſi ſpiritus Dei, vt non ſcrutādo cognouerit, ſed nouerit per naturam. Nō quòd accidens in eo ſcientia diuinorum, ſed cognitio naturalis ſit. Verū ſi te mouet, quia dixit, ſcrutatur, accipe quia id quoque de Deo ſcriptū eſt, eo quòd ſit ſcrutator cordis & renum. Ipſe enim dixit: Ego ſum ſcrutans corda & renes. Etiam de filio Dei habes ad Hebræos: Qui ſcrutator eſt animi & cogitationis. Vnde liquet, quia nemo inferior, ſuperioris ſcrutatur interna. Diuinæ enim ſolius eſt poteſtatis oc-

F culta nouiſſe. Similiter ergo ſcrutatur ſpiritus ſanctus vt pater, ſimiliter vt filius ſcrutatur, cuius proprietate ſermonis id exprimitur, vt videatur nihil eſſe quod neſciat quem nihil præterit. Denique ille electus à Chriſto, inſtructus ab ſpiritu eſt. Nā, ſicut ipſe teſtatur, per ſpiritum diuini cognitionem conſecutus arcani, oſtēdit quia & nouit ſpiritus Deū, & ea nobis quę Dei ſunt ſpiritus reuelauit, ſicut reuelauit & filius. Et addidit: Nos autem nō ſpiritū huius mūdi accepimus, ſed ſpiritū qui ex Deo eſt, vt ſciam⁹

Matth. 11. — *1. Corint. 2.* — *Hier. 17.* — *1. Corint. 2.*

quæ à Deo donata ſũt nobis, quæ & loquimur, nõ in ſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtute Dei. Probatũ eſt igitur, quia ſicut. Deus nouit quæ ſua ſunt, ita & filius quę Dei ſunt, ita etiã ſpiritus reuelauit. Ex vno enim ſpiritu per vnum filiũ, in vnũ patrẽ cognitio noſtra procedit. Ex vno patre, per vnũ filiũ, in vnũ ſpiritũ ſanctum bonitas & ſanctificatio & imperiale ius ęternę traditur poteſtatis. Vbi ergo oſtenſio ſpiritus, ibi Dei virtus, nec poteſt eſſe diſcretio, vbi opus vnum eſt. Et ideo quod loquitur filius, loquitur & pater: & quòd pater loquitur, loquitur & filius. *Ioã. 6.* Vnde & de ſpiritu filius Dei dixit: Non enim loquitur à ſe, hoc eſt, non ſine mea H & patris communione. Neque enim diuiſus ac ſepartitus eſt ſpiritus, ſed quæ audit loquitur: audit videlicet per vnitatem ſubſtantiæ & proprietatem ſcientiæ. Neque enim foraminibus aliquibus corporalibus recipit auditum, & quibuſdam diuina modulis carnalibus vox reſultat, vel audit id quod ignorat, quoniã in rebus humanis ſciẽtiã plerũque auditus operatur, & tamen nec in ipſis hominibus ſemper alloquiũ corporale, aut carnalis auditꝰ eſt. Qui enim loquitur linguis, non hominibus, inquit, loquitur, ſed Deo. I Nemo enim audit, ſpiritu enim loquitur. Ergo ſi in hominibus non ſemper auditus eſt corporalis, in Deo tu infirmitatis humanæ ſonitus, & quędam organa exigis carnalis auditus, cùm ideo audire dicatur, vt ſcire credatur? Nos enim id ſcimus quod audierimus: & antè audimus, vt ſcire poſſimus. In Deo autem, quia nouit omnia ante quàm fiant, ſcientia præcedit auditum. Itaque vt quod velit pater, filium non ignorare dicamus, audiſſe memoramus. Sed in Deo non ſonus neque K ſyllaba quę ſignificare ſolent iudicium voluntatum, ſed voluntatis vnitas diuinis quidem intelligitur arcanis, noſtris autem ſignificatur indiciis. Quid eſt ergo? non enim à ſe loquitur, hoc eſt, nõ ſine me loquitur, quia loquitur veritatem, ſapientiam aſpirat. Nõ *Matth. 12.* ſine patre loquitur, quia Dei ſpiritus eſt: non à ſe audit, quoniam ex Deo omnia. Omnia accepit à patre filius, quia ipſe dixit: Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Omnia patris habet filius, quia iterum ait: Omnia quæ pater habet, mea ſũt. Et quę accepit L ipſe per vnitatem naturæ, ex ipſo per eandem vnitatem accepit ſpiritus, ſicut ipſe Dominus Ieſus declarat de ſpiritu ſuo, dicens: Propterea dixi, de meo accipiet, & annunciabit vobis. Quod ergo loquitur ſpiritus, filij eſt: quod dedit filius, patris eſt. Ita nihil à ſe aut filius loquitur aut ſpiritus, quia nihil extra ſe trinitas loquitur. Quod ſi ad infirmitatem ſpiritus ſancti & quandam corporeæ ſimilitudinem vilitatis id deriuari contendas, etiam ad filij iniuriam *Ioan. 5.* deriuabis, quia & de ſe filius dixit: Sicut audio, iudico. Et non poteſt aliud facere filius, niſi quod viderit facientem patrem. M Si enim verum eſt, verũ eſt quod dixit filius: Omnia quæ pater habet mea ſunt, & ſecundum diuinitatem vnum eſt cum patre filius, vnum per ſubſtantiam naturalem, non vnus ſecundum Sabellianam perfidiam. Quod vnum itaque eſt per ſubſtantiæ proprietatem, non poteſt ſeparari, & ideo non poteſt filius facere niſi quod audierit à patre, quia in æternum eſt permanens Dei verbum, nec vnquam pater à filij operatione diuiditur, &

G quod operatur filius, ſcit patrem velle: & quod vult pater, filium nouit operari. Denique ne vel in tempore vel in ordine aliquam inter patrem & filiũ putares operis diſtãtiam, ſed eiuſdem operationis crederes vnitatem. Et opera, inquit, quæ ego facio, ipſe facit. Et rurſus ne diſcretionem aliquam in operis diſtinctione ſentires, ſed idem velle, idem facere, idẽ poſſe patrem & filium iudicares, dicit tibi ſapientia de patre. Quæcumque enim ille fecerit, eadem & filius facit ſimiliter. Non ergo alicui prior vel ſecundus eſt actus, ſed idem vnius operationis *Ibid.* effectus eſt. Et ideo nihil à ſe poſſe facere filius dicitur, H quia à patre non poteſt eius operatio ſeparari. Similiter & ſpiritus ſancti operatio nõ ſecernitur. Vnde etiam ea quæ loquitur, audire à patre dicitur. Quid ſi doceo, quia & pater audit filium, ſicut & filius audit patrem? Habes enim ſcriptum in euangelio, *Ioan. 11.* quia dicit filius: Pater, gratias tibi ago, quia audiſti me. Quomodo audiuit pater filium, cùm filius nihil ad patrem in ſuperioribus de Lazaro ſit locutus? Ac ne putares, quia ſemel à patre auditus eſt filius, addidit: Et ego ſciebã, quia ſemper me audis. I Ergo non ſubiectæ obedientiæ, ſed vnitatis auditus eſt ſempiternæ. Similiter igitur & audire à patre ſpiritus, & clarificare filium dicitur. Clarificare ideo, quia docuit nos ſpiritus ſanctus filium Dei imaginẽ eſſe inuiſibilis Dei, & ſplendorem gloriæ, & characterem ſubſtantię eius, Spiritus enim & in patriarchis & in prophetis locutꝰ eſt & apoſtolis. Denique tunc perfectiores eſſe cœperunt, poſteaquam ſpiritum receperunt. Nulla ergo diſtantia diuinæ virtutis & gratiæ. Nam licet diuiſiones gratiarum ſint, K idem tamen Dominus, & diuiſiones operationum *1. Cor. 12.* ſint, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Diuiſiones autem ſunt munerum, nõ ſeparationes trinitatis. Denique idem eſt Deus qui operatur omnia in omnibus, vt ſcias quia non eſt diſcretio operationis inter Deũ patrem & Spiritũ ſanctũ, quando ea quæ operatur ſpiritus operetur & pater Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nam cùm operetur omnia in omnibus, alij tamen datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum L eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia curationum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autẽ omnia operatur vnus atque idẽ ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Non eſt ergo dubiũ quin ea quæ operatur pater, operetur & ſpiritus. Nec ex pręcepto ſicut qui corporaliter audit, vt operetur: ſed ex voluntate qui ſui eſt liber arbitrij, non alienæ famulus poteſtatis. Nõ enim quaſi iuſſus obtemperat, ſed quaſi largitor ſuæ moderator eſt largi- M tatis. Vide nunc interim, vtrum omnia operari dicas ſpiritum, quæ operatur & pater. Negare tamẽ nõ potes, quia operatur pater, quę ſpiritus ſanctus operatur, vt ſcias quia nõ eſt diſcretio operationis inter Deum patrẽ & ſpiritum ſanctum, quando ea quę operatur ſpiritus, operatur & pater, Deus qui operatur omnia in omnibus: alioquin non omnia operatur pater, ſi non operatur quæ operatur & ſpiritus. Quod ſi qua operatur ſpiritus, operatur & pater cũ ſpiritus operationes ſuas pro volũtate ſua diuidat,

uidat, neceſſe eſt id quod diuidit ſpiritos, aut inui- A
to patre Deo dicas eum ex ſua voluntate diuidere:
aut ſi idem velle dixeris patrem quod vult ſpiritus
ſanctus, neceſſe eſt vt vnitatem voluntatis operatio-
niſque diuinæ vel inuitus, & ſi non corde, ſaltem
ore fatearis. Quod ſi vnius & volũtatis & operatio-
nis eſt cum patre deo ſpiritusſanctus, vnius etiã ſub-
ſtantiæ eſt, quoniam ex operibus ſuis creator agnoſ-
citur. Idem igitur ſpiritus, idẽ, inquit Dominus, idẽ
inquit, Deus. Et ſi ſpiritum dicas, & ſi Dominum
dicas, idem eſt: & ſi deum dicas, idem eſt. Non idẽ B
vt ipſe pater, ipſe filius, ipſe ſit ſpiritus ſanctus, ſed
quia & pater & filius eiuſdem eſt poteſtatis. Idem
ergo eſt per ſubſtantiam atque virtutem, quia non
eſt in diuinitate vel Sabelliana confuſio, vel Arria-
na diſcretio, vel terrena corporaliſque mutatio.
Accipe aliud ſancte imperator, in cauſa validum ſed
Heb. 1. tibi notum. Multifariam, inquit, & multis modis
etiam Deus locutus eſt patribus in prophetis. Et ſa-
pientia dei dixit: Mittã prophetas & apoſtolos. Et
alij datur (ſicut ſcriptum eſt) per ſpiritũ ſermo ſapiẽ-
tiæ, alij ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum, C
alij fides in eodem ſpiritu, alij gratia curationum,
alij operatio virtutis, alij prophetia. Ergo ſecun-
dum Apoſtolum non ſolum per patrem & filium,
ſed etiam per ſpiritum ſanctũ prophetia, & ideo vnũ
munus vna eſt gratia. Habes ergo quia etiã ſpiritus
author eſt prophetarum. Apoſtoli quoque dixerũt:
Act. 15. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Et cùm dicũt, vi-
ſum, non ſolùm operatorem gratię ſed etiam autho-
rem imperatæ executionis oſtendunt. Sicut enim de
Deo legimus, placuit Deo, ita etiam cũ dicitur, quia
viſum eſt ſpiritui ſancto, arbiter ſuæ exprimitur D
poteſtatis. Et quomodo nõ arbiter, qui ea quæ vult
loquitur, quæ vult mandat? Sicut mandat pater, mã-
dat & filius. Sicut enim audiuit Paulus vocem dicẽ-
Act. 3. tem ſibi: Ego ſum inquit, Ieſus, quem tu perſequeris,
ita etiam ſpiritus Paulum & Sylam vetuit ire in Bi-
thyniam. Et ſicut pater locutus eſt per prophetas:
ita etiam de ſpiritu Agabus dicit: Hæc dicit ſpiritus
ſanctus: Virum cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt
eum in Hieruſalem. Et ſicut miſit ſapiẽtia apoſtolos,
dicens: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate euan-
geliũ, ſic & ſpiritusſanctus dicit: Separate mihi Pau- E
lum & Barnabam in opus quo vocaui eos. Itaque
permiſſi à ſpiritu ſancto, quod infra ſcriptura indi-
cat, nullã diſcretionẽ inter cęteros habuerũt apoſto
los, quaſi aliter à patre deo, aliter à ſpiritu mitteren-
tur. Denique cùm Paulus miſſus eſſet à ſpiritu, & vas
electionis erat Chriſti, & deum in ſe operatum eſſe
Galat. 2. commemorat, dicens: Qui enim operatus eſt Petro
in apoſtolatum circunciſionis, operatus eſt & mihi
ad gentes. Cùm igitur idem ſit operatus in Paulo
qui eſt operatus in Petro, hoc vtique oſtẽditur quòd F
ſpiritus ſit operatus in Paulo, quòd etiam in Petro
ſpiritus ſanctus operatus ſit. Sed & Deum patrem
in ſe operatum Petrus ipſe teſtatus, ſicut eſt in Acti-
bus apoſtolorum, quia ſurgens Petrus dixit ad eos:
Viri fratres, vos ſcitis quia à diebus antiquis in no-
bis deus elegit ex ore meo audire nationes verbum
euangelij. Ecce igitur in Petro Deus gratiam prę-
dicationis operatus eſt. In quo, vtique cùm per
Chriſtũ electus ſit & aſſumptus, operationẽ Chriſti

A quis audeat diffiteri, cùm ipſe Dominus dicat: Paſce
agniculos meos? Vna igitur operatio patris & filij &
ſpiritus ſancti. Niſi fortè hoc putetis qui negatis
eiuſdem erga apoſtolos operis vnitatem, ideo ope-
ratum patrem, ideo operatum ſpiritum ſanctum in
Petro in quo filius operatus fuerat, quaſi ei filij o-
peratio minimè redundaret ad gratiã. Et ideo velut
adiunctis atque collatis viribus patris & filij & ſpiri-
tus ſancti operationem fuiſſe multiplicem, ne ad
confirmandum Petrum Chriſti ſolius operatio va-
B cillaret. Nec ſolùm vna operatio in Petro patris &
filij & ſpiritus ſancti inuenitur, ſed etiam in omni-
bus apoſtolis diuinæ operationis vnitas reuelatur, &
quædam ſupernæ conſtitutionis authoritas. Ope-
ratio enim diuina habet imperium, non habet mini-
ſterium. Neque enim cum operatur deus, aut labore
aliquid extundit, aut arte, ſed dixit, & facta ſunt.
Dixit: Fiat lux, & facta eſt lux. In præcepto enim Gen. 1.
Dei operationis effectus eſt. Hanc igitur regalem
quandam etiam ſancto ſpiritui poteſtatem ſcri-
pturarum teſtificatione delatam, ſi velimus aduer-
C tere, facilè poſſumus reperire, omnes apoſtolos
non ſolum Chriſti fuiſſe diſcipulos, ſed etiam patris
& filij & ſpiritus ſancti miniſtros. Sicut etiam doctor
gentium docet, dicens: Quoſdam quidem poſuit 1. Corint. 12.
Deus in eccleſia, primò apoſtolos, ſecundò pro-
phetas, tertiò doctores. Deinde virtutes, gratiam
curationum, opitulationes, gubernationes, ge-
nera linguarum, &c. Ecce Deus poſuit apoſtolos,
poſuit prophetas atque doctores, dedit curationum
gratiam, quam ſupra habes dari per ſpiritum ſan-
ctum, dedit genera linguarum: ſed tamẽ non omnes
D apoſtoli, non omnes prophetæ, non omnes docto-
res. Non omnes, inquit, habent gratiam curatio-
num, neque omnes, inquit, linguis loquuntur. In ſin-
gulis enim hominibus vniuerſa dona diuina eſſe nõ
poſſunt, pro captu vnuſquiſque ad accipit quod aut
deſiderat, aut meretur. Sed non huius infirmi-
tatis ſimilis potentia trinitatis, quæ omnium mu-
nifica gratiarum eſt. Denique poſuit apoſtolos
Deus. Hos quos Deus poſuit in eccleſia, Chriſtus
elegit, & apoſtolos ordinauit, & in orbem direxit,
dicens: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate euã- Marc. 16.
E gelium omni creaturæ, & qui crediderit, & bapti-
zatus fuerit, ſaluus erit. Qui verò non crediderit,
dãnabitur. Signa autẽ credẽtes iſta ſequẽtur: In no-
mine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur no-
uis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid bibe-
rint, non eis nocebit: ſuper ægros manus impo-
nent & bene habebunt. Ecce doctores poſuit
pater, poſuit etiam Chriſtus in eccleſiis. Et ſicut
pater dat gratiam curationum, ita dat & filius. Si-
cut pater dat dona linguarum, ita largitur & filius.
F Similiter de ſancto ſpiritu ſupra accepimus, quia ea-
dem gratiarum genera largiatur. Datur enim, in-
quit, per ſpiritum alij gratia curationum, alij gene-
ra linguarum, alij prophetia. Ergo eadem dat ſpi-
ritus, quæ dat pater, dat etiam filius. Accipia-
mus nunc expreſſius quod ſuperius prælibauimus,
quia idem quod pater & filius, etiam ſpiritus ſan-
ctus mandet officium, eoſdẽmque conſtituat. Dixit
enim Paulus: Attendite vobis & omni gregi in Act. 9.
quo poſuit vos ſpiritus sãct⁹ epiſcopos regere eccle-

ſiam Dei. Vnitas igitur imperij, vnitas conſtirutionis, vnitas largitatis. Nam ſi conſtirutionem ſepares & poteſtatem, quæ erat cauſa vt quos poſuerat apoſtolos Chriſtus, poneret Deus pater, poneret & ſpiritus ſanctus, niſi fortè vt homines tanquam in conſortio poſſeſſionis aut iuris præiudicium verebantur. Et ideo diuidebatur operatio, deſtruebatut imperium. Hæc inter ipſos homines anguſta ſunt & minuta, qui plerunque tamen etiam ſi operatione non congruunt, congruunt volũtate. Vnde quidã interrogatus quid amicus eſſet, alter, inquit, ego. Si ergo homo amicum ita definiuit, vt alterũ ſe eſſe diceret, per vnitatem videlicet amoris & gratiæ, quanto magis in patre & filio & ſpiritu ſancto vnitatem maieſtatis æſtimare debemus, cùm per eandem operationem ac diuinitatem vel vnitas vel certè id quod amplius eſt, ταυτότης ſicut Græcè dicitur, exprimatur: ταυτὸν enim idem ſignificat: eo quòd idẽ habeat & pater & filius & ſpiritus ſanctus, vt idem velle & idem poſſe non ex affectione ſit voluntatis, ſed in ſubſtantia trinitatis. Hęc eſt apoſtolicæ fidei & deuotionis hæreditas, quam liquet ex ipſorũ cõſiderare actibus. Paruerunt ergo Paulus & Barnabas ſancti ſpiritus imperatis. Paruerunt & omnes apoſtoli, ſtatímque eos quos ſeparari iuſſerat ſpiritus ordinauerunt. Separate, inquit, mihi Paulum & Barnabam. Videtis iubentis imperium, ſpectate merita ſeruiẽtium. Credidit Paulus: & quia credidit, ſtudia perſecutoris abiecit, coronam iuſtitiæ reportauit. Credidit ille qui eccleſias deuaſtabat, ſed conuerſus ad fidem: prædicabat in ſpiritu, quod ſpiritus imperabat. Vngebat athletam ſuum ſpiritus, & puluere impietatis excuſſo, debellatorem infidelium inluctabilem variis impiorum cõgreſſionibus offerebat, atque ad brauium ſupernę vocationis in Chriſto Ieſu diuerſis paſſionibus erudiebat. Barnabas quoque credidit, & quia credidit paruit. Itaque ſancti ſpiritus electus imperio, quod ei ad omne redundat inſigne meritorum, non fuit tanto indignus collegio. Vna enim gratia fulgebat in his quos ſpiritus vnus elegerat. Nec Paulus inferior Petro, quamuis ille eccleſiæ fundamentum, & hic ſapiens architectus ſciens veſtigia credentium fundare populorum. Nec Paulus inquam indignus Apoſtolorum collegio, cum primo quoque facilè conferẽdus, & nulli ſecundus. Nam qui ſe imparem neſcit, facit æqualem.

Act. 13.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS IN LIBRVM TERTIVM
DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AVGVSTVM,

PRÆFATIO.

SVperiore libro euidentibus teſtimoniis ſcripturarum docuimus, Apoſtolos & prophetas, illos ad prophetandum, hos ad euangelizandum à ſancto ſpiritu, ſicut à patre et à filio deſignatos. Nunc adiſcimus quod omnes iure mirentur, et dubitare non poſſint, quod ſpiritus ſuper Chriſtum, et quod ſicut ille ſpiritum miſit, ita & filium Dei ſpiritus miſit. Dicit enim filius Dei: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me, prædicare captiuis remiſſionem, et cæcis viſum. Quod cùm de libro Eſaiæ legeret, ait in Euangelio: Hodie completa eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris, vt de ſe dictũ eſſe ſignaret. Ergo mirari poſſumus ſi prophetas & Apoſtolos ſpiritus miſit, cũ Chriſtus dixerit: Spiritus Domini ſuper me. Et bene, ſuper me dixit, quia quaſi filius hominis loquebatur. Quaſi filius enim hominis et vnctus & miſſus eſt ad euangeliũ prædicandum. Sed ſi non creditur filio, audiant etiam patrem loquentem, quia ſpiritus Domini ſuper Chriſtum. Dicit enim Ioanni: Super quem videris ſpiritum deſcendentem de cælo et manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Dixit hoc Deus pater Ioanni: Ioannes et audiuit & vidit et credidit. Audiuit à Deo, vidit in Domino, credidit quia ſpiritus erat qui deſcendebat de cælo. Non enim columba, ſed ſicut columba, deſcendit. Sic enim ſcriptum eſt: Et vidi ſpiritũ Dei deſcendentẽ de cælo ſicut colũbam. Sicut Ioannes vidiſſe ſe dicit, ita ſcripſit et Marcus. Lucas autem addidit, quòd corporali ſpecie deſcendit ſpiritus ſanctus ſicut columba, ne incarnationem illam putes fuiſſe, ſed ſpeciem. Ideo autem ſpeciem prætẽdit, vt per ſpeciẽ crederet qui ſpiritũ nõ videbat, et per ſpeciẽ declararet vnius honoris in imperio, vnius operationis in myſterio, vnius muneris in lauacro cũ patre & filio ſibi eſſe cõſortiũ: niſi fortè inualidũ credimus, vt in eo baptizetur ſeruulus, in quo baptizatus eſt Dominus. Pulchrè autẽ dixit, manentem ſuper eum, quia

Luc. 4.
Ibid.
Ioã. 1.
Marc 1.
Luc. 3.

eum, quia ad prophetas quotiens volebat ſpiritus vel inſpirabat, vel verbum fiebat, ſemper autẽ manebat in Chriſto. Nec rurſum moueat, quod ſuper eum dixit: De filio enim hominis loquebatur, quia ſicut filius hominis baptizabatur. Nam ſecundum diuinitatem non ſuper Chriſtum eſt ſpiritus, ſed in Chriſto: quia ſicut pater in filio, & filius in patre, ita Dei ſpiritus & ſpiritus Chriſti et in patre eſt & in filio, quia oris eſt ſpiritus. Manet enim in Deo qui ex Deo eſt, ſicut ſcriptũ eſt: Nos autẽ nõ ſpiritũ huius mũdi accepi- 1. Cor. 2.
mus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt. Et manet in Chriſto, quia à Chriſto accepit: & in Chriſto eſt, quia iterum ſcriptum eſt: Ille de meo accipiet. Et alibi: Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Jeſu, liberauit me à lege Ioan. 16.
peccati et mortis. Non ergo ſecundum diuinitatem Chriſti ſuper Chriſtum eſt, quia non ſuper ſe eſt tri- Rom. 8.
nitas, ſed ſuper omnia. Supra ſe autem non eſt, ſed in ſe eſt. Quis ergo dubitet, quia prophetas & apoſtolos ſpiritus miſit, cùm dicat Dei filius: Spiritus Domini ſuper me? Et alibi: Ego ſum primus, & ego in æter- Luc. 4.
num, et manus mea fundauit terram, & dextera mea ſolidauit cœlum: vocabo eos, et aſtabunt ſimul, Eſa. 44.
et congregabuntur omnes & audient. Quis illis hæc nunciauit? Diligens te, feci voluntatem tuam aduerſus Babylonem, vt tollatur ſemen Chaldæorum: Ego locutus ſum, et ego vocaui, adduxi eum, et proſperum iter eius feci. Accedite ad me, et audite hæc: Nónne ab initio locutus ſum, cum fierent, illic eram: et nunc Dominus miſit me, & ſpiritus eius.

Capita tertij libri de Spiritu ſancto.

Quia ſpiritus ſuper Chriſtum, et ſicut filius ſpiritum miſit, ita & ſpiritus filium Dei miſit. Cap. I.
Quia datus ſpiritus ſicut et filius. Cap. II.
Quia digitus Dei lectus eſt ſpiritus, quo ſignificatur vnitas diuinitatis, non inæqualitas trinitatis. Cap. III.
Quia ſicut cooperatus eſt patri et filio ſpiritus ſanctus in nube et in mari cũ liberaretur populus Judæorum, ita et cooperatur in myſterio baptiſmatis. Cap. IIII.
Quia ſanctificat pater, ſanctificat filius, ſanctificat et ſpiritus ſanctus. Cap. V.
Quia eadem ſunt opera manuum quæ ſunt opera digitorum. Cap. VI.
Quia ſicut arguit pater, ita arguit filius, ita arguit et ſpiritus: et quia iudicat ſpiritus. Cap. VII.
Sicut lectum eſt quòd verbi gladius ſpiritus ſit, ita lectum eſt quòd ſpiritus ſancti gladius verbum Dei ſit. Cap. VIII.
Quia ſimiliter vt pater et filius, ita etiam ſpiritus contriſtatus & exaſperatus, & tentatus à Iudæis legatur. Cap. IX.
Quia Deus ſpiritus ſecundum Petri ſententiam in Actibus apoſtolorum. Cap. X.
Quia Deus eſt ſpiritus ſecundum euangelium. Cap. XI.
Quia adoratur ſpiritus ſanctus ſicut pater & filius, & cum patre & filio adoratur in maieſtate Dei. Cap. XII.
Quia Deus ſpiritus ſanctus eſt ſecundum Apoſtolum, & quia templũ ſumus ſpiritus ſancti, ſicut & Dei patris & Domini Ieſu Chriſti. Cap. XIII.
Quia non tres dij, ſed vnus Deus. Cap. XIIII.
Quia Dominus ſpiritus ſanctus, ſicut pater et filius. Cap. XV.
Quia bonus ſpiritus Dei, & ſpiritus veritatis, et omnem inſinuat veritatem. Cap. XVI.
Quia non tres Domini, ſed vnus Dominus. Cap. XVII.
Quia ſicut pater ſanctus, ita filius ſanctus, ita & ſpiritus Dei ſanctus. Cap. XVIII.
Collectio, quia ſpiritus Deus, quoniam & ſine peccato eſt, & peccata donat, & creator eſt, & ſeruimus ei, & adoratur. Hæc enim omnia Dei ſunt, & quia à morte ſuſcitat. Cap. XIX.
Quia ſicut pater & filius, ita et ſpiritus ſanctus ſuſcitat mortuos. Cap. XX.
Quia ſpiritus in Dei ſede, et vnum regnum patris & filij et ſpiritus ſancti indiuiſum. Cap. XXI.
Quia Dominus ſabaoth etiam ſpiritus ſanctus. Cap. XXII.
Quia omnipotens etiam ſpiritus Dei. Cap. XXIII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SPIRITU ſancto ad Gratianum Auguſtum, Liber tertius.

Quia ſpiritus ſuper Chriſtum, & ſicut filius ſpiritum miſit, ita & ſpiritus filium Dei miſit. CAP. I.

QVIS eſt qui dicit, Miſit me Dominus, & ſpiritus eius, niſi qui venit à patre vt ſaluos faceret peccatores? Quem cùm audis & ſpiritus miſit: ne eũ legis, quia filius ſpiritum mittit, inferioris eſſe ſpiritum credetes poteſtatis. Ergo & pater filium miſit & ſpiritus, ſpiritũ quoque & pater miſit & filius. *Ioan.14.* Pater miſit, quia ſcriptum eſt: Paracletus autem ille ſpiritus ſanctus, quẽ mittet pater in nomine meo. Filius miſit, quia dixit: *Io.15.* Cùm venerit autem paracletus quem ego mittam vobis à patre meo, ſpiritum veritatis. Si ergo ſe inuicem filius & ſpiritus mittũt, ſicut pater mittit: non ſubiectionis iniuria, ſed communitas poteſtatis eſt.

Quia datus eſt ſpiritus ſicut & filius. CAP. II.

NEc ſolùm miſit pater filium, ſed etiam dedit, ſicut ipſe ſe filius dedit. Lectum eſt enim nobis: *Galat.1.* Gratia vobis à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto, qui ſe dedit pro peccatis noſtris. Si ſubiectum in eo putant fuiſſe, quia miſſus eſt: gratiæ eſſe negare non poſſunt, quod datus eſt. Datus *Eſa.9.* eſt autem à patre, vt Eſaias dixit: Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Datus eſt autem audeo dicere, & ab ſpiritu qui miſſus ab ſpiritu eſt. Cùm enim non definierit à quo datus ſit, oſtendit datum gratia trinitatis: cùm autem ipſe ſe filius dederit, vtique non potuit ipſe ſibi ſecundum diuinitatem eſſe ſubiectus. Ergo non potuit diuinæ ſubiectionis eſſe quod datus eſt. Datus eſt autem & ſpiritus *Ioan.14.* ſanctus, quia lectum eſt: Rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Et Apoſtolus ait: Quapropter qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit: ſed Deũ, qui dedit ſpiritũ ſuum in nobis. Eſaias quoque & ſpiritum datum oſtendit & filium. Sic inquit: Dicit Dominus qui fecit cœlum, & finxit illud, qui ſolidauit terram, & quæ in ea ſunt, & dat populo qui eſt ſuper eam ſpiritum, & ſpiritum calcãtibus eã. Et ad filium: Ego Dominus Deus vocaui te in æquitate, & tenebo manum tuam, & confortabo te, & dedi te in teſtamentum generis mei in lucẽ gentiũ, aperire oculos cæcorum, educere de vinculis alligatos. Cùm ergo & filius miſſus & datus ſit, ſpiritus quoque miſſus & datus ſit, habent vtique vnitatem diuinitatis, qui habent operis vnitatem. Vnde etiã & digitus Dei appellatus eſt ſpiritus, eo quod ſit patri & filio & ſpiritui ſancto indiuidua inſeparabiliſque communio. Nam ſicut filium Dei ſcriptura *Exod.15.* dexterã Dei dixit, ſicut lectũ eſt: Dextera tua Domine glorificata eſt in virtute, dextera manus tua Domine confregit inimicos: ita ſpiritus ſanctus appellatus eſt digitus Dei, ſicut ipſe Dominus dicit:

G Quòd ſi in digito Dei eiicio dæmonia. Hunc enim *Luc.11.* digitũ in alio libro euãgelij eodẽ loco Dei ſpiritum nominauit. Sic enim habes: Quod ſi in ſpiritu Dei *Matth.12.* eiicio dæmonia. Quid igitur expreſſius ad ſignificãdã diuinitatis vel operationis dici potuit vnitatem, quæ ſecundũ diuinitatem eſt patris vel filij vel ſpiritus ſancti, quàm vt intelligamus, multo magis quã corpus hoc noſtrum æternæ plenitudinem diuinitatis ſcindi videri, ſi quis vnitatem ſubſtantiæ ſeparet, multiplicet poteſtates, cùm vna ſit eiuſdẽ diuinitatis æternitas? Plerunque enim ex noſtris ſermonibus ea quæ ſupra nos ſunt, conuenit æſtimari. H Et quia illa videre non poſſumus, ex his quæ videre poſſumus, colligamus. Inuiſibilia enim eius à crea- *Rom.1.* tura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciũtur. Et ſubdidit: Sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Quorum aliud de filio, aliud de ſpiritu ſancto dictum videtur: vt quemadmodum ſempiterna virtus patris dicitur filius, ita etiam ſpiritus qui diuinus eſt, ſempiterna diuinitas eſſe credatur. Nam & filius quia ſemper viuit, vita ſempiterna eſt. Hic *2. Cor.3.* ergo digitus Dei & ſempiternus eſt, & diuinus. Quid I enim Dei proprium quod non ſempiternum ſit & diuinum? Hoc digito (ſicut legimus) tabulas illas lapideas inſcripſit, quas Moyſes accepit. Non enim carnali digito Deus harum literarum, quas legimus, apices & elementa formauit, ſed ſpiritu ſuo dedit legem. Et ideo Apoſtolus dixit: Lex enim ſpiritalis eſt, quæ vtique non atramento inſcripta eſt, ſed ſpiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Nam ſi Apoſtoli epiſtola ſcribitur in ſpiritu, quid obſtat quominus etiam legem K Dei non atramento, ſed ſpiritu Dei ſcriptam credere debeamus: quæ vtique cordis noſtri mẽtiſque ſecreta non maculat, ſed illuminat? Scripta eſt autem in tabulis lapideis, quia in typo ſcripta eſt. Sed tabulæ fractæ primo ſunt & abiectæ de Moyſi manibus, quia Iudæi à propheticis operibus exciderunt. Et bene tabulæ fractæ ſunt, non ſcriptura deleta. Et tu vide ne frangatur tabula tua, ne mens tua & animus tuus diuidatur. Nunquid diuiſus eſt Chriſtus? Non diuiſus eſt, ſed vnum eſt cum patre, & re nemo L ab eo ſeparet. Si fides deficiat, tabula cordis tui frãgitur. Comminuitur animi firmitudo, ſi vnitatem diuinitatis in trinitate non credas. Scripta eſt fides tua, ſcripta eſt, & culpa tua, ſicut Hieremias dixit: *Hier.17.* Scripta eſt Iuda culpa tua graphio ferreo & vngue adamantino. Et ſcripta eſt, inquit, in pectore & in corde tuo. Ibi igitur culpa eſt, vbi gratia. Sed culpa graphio ſcribitur, gratia ſpiritu deſignatur. Hoc di- *Ioa.8.* gito myſticè etiam Dominus Ieſus inclinato capite ſcribebat in terra, cùm à Iudæis adultera eſſet oblata, ſignificans per figuram, quando de pecca- M tis alterius iudicamus, noſtri nos debere meminiſſe peccati. At ne rurſus, quia legem Deus ſpiritu ſancto ſcripſit, inferius aliquid tanquam de miniſterio ſpiritus crederemur, vel ex corporis noſtri æſtimatione portionem quandam exiguam Dei ſpiritum putaremus, ait alibi Apoſtolus: Non ſe humanæ ſcientiæ verbis loqui, ſed doctis ſpiritus, & ſpiritalibus ſpiritalia comparare: animalem autem non percipere quæ ſunt ſpiritus Dei. Sciebat enim quòd is qui diuina carnalibus compararet, inter animalia

malia eſſet, non inter ſpiritales homines computan- A
dus; ſtultitia enim, inquit, illi eſt. Et ideo quia ſcie-
bat has futuras eſſe animalium hominum quæſtio-
nes, præſagus futuri ait: Quis enim cognouit ſenſum
Domini, qui inſtruat eum? Nos autem ſensũ Chriſti
habemus.

Quia digitus Dei lectus eſt ſpiritus, quo ſignificatur vnitas diuinitatis non inæqualitas trinitatis.

CAP. III.

B
SEd ſi quis adhuc carnalibus inhæret ambiguis &
corporalibus vacillat exemplis, conſideret quia
non poteſt bene ſentire de filio, qui poteſt malè ſen-
tire de ſpiritu. Nam ſi ideo portionem quandam
exiguam putant eſſe ſpiritum Dei, quia digitus Dei
dicitur, iidem vtique & portionem exiguam dicunt
eſſe in filio Dei, quia dextera Dei dicitur, ſed filius
& dextera & virtus dicitur. Itaque ſi verba noſtra
pendamus, nulla poteſt ſine virtute eſſe perfectio: &
ideo caueant ne putent, quod nefas dictu eſt, ſemi-
perfectum in ſua ſubſtãtia patrem perfectionem ac- C
cipere per filium, & deſinant coæternum filium pa-
tri negare. Quando enim non fuit Dei virtus? Quod
ſi aliquando putant non fuiſſe Dei virtutem, aliquã-
do plenitudinem in Deo patre negabunt fuiſſe, cui
putent aliquando defuiſſe virtutẽ. Sed hæc, vt dixi,
ſcripta ſunt, vt ad vnitatem diuinitatis iſta referam',
& credamus quod Apoſtolus dixit: Quia plenitudo
Coloſ. 2. diuinitatis corporaliter habitat in Chriſto, & habi-
tat in patre & habitat in ſpiritu ſancto.

Quia ſicut cooperatus eſt patri et filio ſpiritus ſanctus in nube et mari cùm liberaretur populus Iudæorũ, ita cooperatur in miſterio baptiſmatis. D

CAP. IIII.

ET quod ſicut vnitas diuinitatis, ita vnitas opera-
tionis ſit. Quod etiam ex cantico Moyſi colligi
poteſt. Ipſe enim cùm per maria traduxiſſet popu-
lum Iudæorum, & Dei patris operationem & filij eſt
confeſſus & ſpiritus, dicens: Dextera manus tua Do-
Exod. 15. mine glorificata eſt in virtute, dextera manus tua
confregit inimicos. Habes quia & filium ſit coufeſ- E
ſus & patrem, cuius eſt dextera. Et infra ait, ne ſan-
ctum ſpiritum prçteriret: Miſiſti ſpiritum tuum &
cooperuit eos mare. Vides ergo quia & ſpiritus sã-
ctus cooperatus patri & filio ſit, vt tanquam conge-
laſcentibus fluctibus in medio mari, aquarum qui-
dam murus inſurgeret ad tranſitum Iudæorum, &
rurſus Ægyptiorum populum per ſpiritum refuſus
obrueret. Inde & columnam nubis plerique præ-
ceſſiſſe in die populo Iudæorum, & columnam ignis
in nocte arbitrantur, quo protegeret plebem ſuam F
gratia ſpiritalis. Hanc autem operationem Dei quã
totus orbis iure miratur, ſine ſancti ſpiritus opere
non fuiſſe, etiam Apoſtolus declarauit, dicens in fi-
gura illa præceſſiſſe ſpiritalis myſterij veritatem, ſic
enim habes: Quoniã patres noſtri omnes ſub nube
1. Corint. 10. fuerũt, & omnes mare tranſierũt, & omnes in Moy-
ſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes ean-
dem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes
eundem potum ſpiritalem biberunt. Nam quem-
admodum typus ſactamenti potuit eſſe ſine opera-
tione ſpiritus ſancti, cuius veritas omnis in ſpi-
ritu eſt? Quod & Apoſtolus docuit, dicens: Sed 1. Corint. 6.
abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati
eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti &
in ſpiritu Dei noſtri. Vides igitur quia & pater
operatur in filio, & filius operatur in ſpiritu? Et ideo
ſecundum ſeriem ſcripturarum, noli dubitare in fi-
gura fuiſſe, quod in veritate eſſe ipſa etiam veritas
declarauit. Quis enim operationem eius abnuat in
baptiſmo, in quo operationem eius ſentimus &
gratiam?

Quia ſanctificat pater, ſanctificat filius, ſanctificat ſpiritus ſanctus.

CAP. V.

NAm ſicut sãctificat pater, ita ſanctificat & filius,
ſanctificat & ſpiritus. Sãctificat pater ſecundum
quod ſcriptum eſt: Deus pacis ſanctificet vos, vt in- 2. Theſ. 5.
teger ſpiritus veſter & anima & corpus ſine querela
in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Et alibi fi-
lius dicit: Pater, sãctifica eos in veritate. De filio au- Ioan. 17.
tẽ idẽ Apoſtolus dixit: Qui factus eſt nobis ſapiẽtia 1. Corint. 1
à Deo & iuſtitia & ſanctificatio & redemptio. Vi-
des quia factus eſt ſanctificatio? Sed factus eſt no-
bis, non vt ille mutaret quod erat, ſed vt nos ſan-
ctificatet in carne. Spiritum quoque ſauctum ſan-
ctificare Apoſtolus docet. Sic enim dicit: Gratias 2. Theſſ. 2.
agere debemus Deo ſemper pro vobis fratres dile-
ctiſſimi à Deo, quia elegit nos Deus primitias in ſa-
lutẽ, in ſanctificarione ſpiritus & fide veritatis. Ergo
ſanctificat pater, ſanctificat & filius, ſanctificat & ſpi-
ritus, ſed vna eſt ſanctificatio, quia vnũ eſt baptiſma,
& vna gratia ſacramenti.

Quia eadem ſunt opera manuum, quæ ſunt opera digitorum.

CAPVT VI.

HOc eſt eadem opera filij quæ ſpiritus Dei. Sed
quid mirum ſi ſanctificat ſingulos ipſe ſancti-
ficatione non indigens, ſed redundans? quando
tantam, vt dixi, maieſtatem eius accepimus, vt tan-
quam digitus à corpore, ita à Deo patre inſepara-
bilis videatur ſpiritus ſanctus? Quod ſi quis ad de-
minutionem non ad vnitatem poteſtatis putat eſſe
referendum, is profecto in eam amentiam cadet, vt
tanquam in vnam velut corporis formam patrem
& filium & ſpiritum ſanctum videatur tres fingere,
& tanquam diſtinctiones quaſdam figurare mem-
brorum. Sed accipiant, vt ſæpius dixi, non inçquali-
tatem, ſed vnitatem poteſtatis hac teſtificatione ſi-
gnari, quandoquidẽ quç opera Dei ſunt, eadem ſint
opera manuum. Eadem etiam legimus opera eſſe
digitorum. Scriptum eſt enim: Cæli enarrant glo- Pſal. 18.
riam Dei, & opera manuum eius annunciat firma- Pſal. 101.
mentum. Et alibi: Initio terram tu fundaſti Domi-
ne, & opera manuum tuarum ſunt cæli. Eadem igi-
tur ſunt opera manuum quæ ſunt opera Dei. Non
ergo aliqua pro membrorum corporalium quali-
tate diſcretio operationis, ſed vnitas poteſtatis eſt.
Quæ autem opera ſunt manuum, eadem opera digi-
torum, quia æquè ſcriptum eſt: Quoniam videbo Pſal. 8.
cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam & ſtel-

las quæ tu fundaſti. Quid hic igitur digiti minus quã
manus feciſſe produntur, cùm idem ſecerint digiti
Pſal. 91. quod manus? Sicut ſcriptum eſt: Quoniam delecta-
ſti me Domine in factura tua, & in operibus manũ
tuarum delectabor. Et tamen quia manum legimus
filium, ſcriptum eſt enim. Nónne manus mea fecit
hæc omnia? Et alibi: Poſui manum meã ſub tegumẽ-
to petræ, quod ad incarnationis myſterium ſpectat,
quia integumentum corporis virtus Dei ſempiterna
ſuſcepit, vtique liquet man° & de filio Dei & de ſpiri-
tu ſancto ſcripturã locutam. Et rurſus quia digitum
Dei ſpiritum legimus, ideo appellatos digitos æſti-
manus, vt filium & ſpiritum deſignaret. Denique &
vt filij & ſpiritus ſanctificationẽ ſe habere memora-
Iob. 10. ret, ait quidam ſanctus: Manus tuæ fecerunt me &
plaſmauerunt me.

Quia ſicut arguit pater, ita arguit filius, ita arguit et ſpiritus, et quia iudicat ſpiritus. CAP. VIII.

CVR enim verborum ſimilitudinem recuſamus,
vbi vnitatem poteſtatis aſſerimus, cùm euſq;
vnitas poteſtatis ſit, vt & arguat ſpiritus ſicut arguit
Pſal. 6. pater, arguit & fili°: Sicut enim ſcriptũ eſt: Dñe ne in
ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me.
Deinde in quadrageſimonono pſalmo ſicut dicit
Dominus: Arguã te & ſtatuã ante faciẽ tuam pec-
cata tua, ita etiam de ſpiritu ſancto filius dixit. Cùm
autem abiero, mittam paracletum ad vos, & ille ve-
niens arguet mundum de peccato & de iuſtitia, &
de iudicio. Sed quò nos perfidorum hominũ de-
ducit amentia, vt quaſi de ambiguo quod ſpirit° sã-
ctus arguat videamur adſtruere, cum iudices ipſi nõ
3. Reg. 3. queant niſi per ſpiritum iudicare? Denique nobile
illud Salomonis iudicium, quod inter dubia certã-
tium, cùm vna oppreſſo paruulo quem ipſa ſuſcepe-
rat, vindicare ſibi vellet alienum, altera proprium fi-
lium defenſaret, & fraudem in ipſis cogitationibus
occultis, & pietatem in maternis viſceribus depre-
hẽdit, vtique per ſpiritus ſancti munus emicuit. Ne-
que enim latentem conſcientiam fœminarum alia
aliqua niſi ſpiritus sãcti machęra penetraſſet, de qua
ait Dominus: Nõ veni pacem mittere, ſed machę-
Matt. 10. ram. Quia non ferro ſed ſpiritu mens interna pene-
tratur. Penetrabilis eſt enim ſpiritus intelligẽtię, ſpi-
ritus vnicus, multiplex, ſubtilis, mobilis & infra:
Omnia proſpiciẽs: Vides Propheta quid dicat, quia
omnia proſpicit. Et ideo etiam Salomon proſpexit
vt machæram illam iuberet afferri, quia ſimulato
quod diuidere vellet infantem, conſiderauit quid
vera mater plus cõſuleret filio quàm ſolatio, & gra-
tiam iuri, non gratiæ iura præferret. At verò illa quę
matris ſimularat affectum, vincendi ſtudio cęcapar-
uiduceret eius exitium, in quo neſciret pietatis di-
ſpendium. Itaque vir ille ſpiritalis, qui diiudicaret
omnia, ſpiritalis enim diiudicat omnia, naturam in
affectibus quæſiuit, quæ latebat in vocibus, & pie-
tatem interrogauit vt proderet veritatem. Vicit ita-
que mater charitatis affectu, quę fructus eſt ſpiritus.
Diiudicauit in propheta, quia per ſpiritũ datur ſer-
mo ſapiẽtiæ. Quomodo ergo negatur quod argue-
re poſſit ſpiritus ſanctus mundum de iudicio, qui iu-
dicij tollit ambiguum, largitur euentũ? Daniel quo-

G que niſi accepiſſet Dei ſpiritum, nunquam potuiſſet
deprehendere adulterium libidinis, mendaciũ frau-
dis. Nam cùm Suſanna presbyterorum coniuratio-
nibus appetita, inflexam populi mentem videret cõ
templatione ſeniorum, & omnibus deſtituta ſubſi-
dijs, ſola inter hoſtes pudicitiæ ſuæ cõſcientia Deũ
arbitrum precaretur: Exaudiuit, inquit, Dominus
vocem eius, cùm duceretur vt periret: & excitauit
Dominus ſpiritum ſanctum pueri adoleſcentis cui
nomen Daniel. Itaque ſecundum accepti Spiritus Daniel. 13.
ſancti gratiam, vacillantia perfidorum teſtimonia
H deprehendit. Denique nõ alia niſi diuinæ fuit ope-
ratio poteſtatis, vt eos vox ſua proderet, quorum la-
tebat affectus, percipite igitur ſpiritus ſancti ſacrum
& cœleſte miraculum. Illa quæ maluit ſibi caſta eſſe
quàm populo, illa quę maluit innocentiæ ſubire pe-
riculum quàm pudoris, quæ cùm accuſaretur, tace-
bat: cùm damnaretur ſilebat, conſcientiæ ſuæ con-
tenta iudicio, quę reuerentiam pudoris etiam in pe-
riculis reſeruabat, ne extorſiſſe petulantiam viderẽ-
tur, qui extorquere non potuerant caſtitatem, vbi
Dominum inuocauit, ſpiritum meruit, qui latentem
I presbyterorum conſcientiam reuelauit. Diſcant pu-
dicæ calumniam non timere. Nam quæ caſtimoniã
vitæ prætulit, nec vitæ diſpendium pertulit, & glo-
riã retulit caſtitatis. Sic & Abraham quondam iuſ-
ſus adire peregrinam terram, nec vxoriæ periculo
pudicitiæ, nec mortis propoſitę terrore auocatus, &
vitam ſuam & caſtimoniam ſeruauit vxoris: nullum
itaque Deo credidiſſe pœnituit, & caſtitas deuotio-
nẽ cumulauit in Sarra, & deuotio caſtitatem. Ac ne
quis fortè æſtimet: quia dicendo ſcriptura: excitauit
Deus ſpiritũ ſanctũ pueri adoleſcentis, ſpiritum in eo
K putet fuiſſe hominis, non ſpiritum ſanctum, legat in
poſterioribus & inueniet quia ſpiritum ſanctum
accepit Daniel, & ideo prophetauit. Denique &
rex eum prætulit, quia habebat gratiam ſpiritalem.
Sic enim dicit: Tu autem Daniel potes, quia ſpiri-
tus ſanctus Dei in te eſt. Et infra ſcriptura dicit: Et
fuit Daniel prępoſitus illius, quoniam ſpiritus erat
ſuperans in eo. Sed etiam Moyſi ſpiritus iudica-
turis diuiſus eſt. Sed quid de cęteris loquamur? Ip-
ſum Dominum Ieſum in ſpiritu non ſolum iudica-
re accepimus, ſed etiam vindicare. Neque enim
L vindicaret in Antichriſtum, niſi antè de eius meritis
iudicaret, quem (ſicut legimus) Dominus Ieſus in- 2. Teſſ. 2.
terficiet ſpiritu oris ſui.

Sicut lectum eſt quod verbi gladius ſpiritus ſit, ita lectum eſt quod ſpiritus ſancti gladius verbum Dei ſit.

CAP. VIII.

M SEd hic non acquiſita gratia eſt, ſed indiuidua ma-
net vnitas, quia neque Chriſtus ſine ſpiritu, neque
ſpiritus poteſt eſſe ſine Chriſto. Non enim poteſt
diuinę naturę vnitas ſeparari. Et quia in medium in
teruenit exemplum quod Dominus Ieſus interficit
ſpiritu oris ſui, gladius quidem verbi ſpiritus intel-
ligitur. Denique in euangelio dicit ipſe Dominus
Ieſus: Non veni pacem mittere, ſed gladium. Venit
enim vt ſpiritũ daret: ideo & in ore eius gladius bis
acutus,

A acutus, vtique gratia ſpiritalis. Spiritus ergo verbi gladius eſt. Et vt ſcias inęqualitatem non eſſe ſed vnitatem naturæ, verbum quoque gladius eſt ſpiritus ſancti. Ephes. 6. Scriptum eſt enim: Accipientes ſcutum fidei in quo poſſitis omnia tela maligni ignita extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladiũ ſpiritus quod eſt verbum Dei. Cùm igitur verbi gladius ſpiritus ſanctus ſit, & ſpiritus ſancti gladius verbũ Dei ſit, vtique vnitas eſt potentiæ. Quam vnitatem licet etiam aliis ſcripturarum locis conſiderare.

B *Quia ſimiliter vt pater et filius, ita etiam ſpiritus et contriſtatus et exaſperatus, et tentatus à Iudæis legitur.*

CAP. IX.

NAm cùm dicat Ezechiel ad populum Iudæorũ: Et contriſtatis me in omnibus his, dicit Dominus. Paulus nouo populo in epiſtola ſua dicit: Eph. 4. Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. Rurſus cùm Eſaias dicat de ipſis Iudæis: Ipſi autem non crediderunt, ſed exacerbauerunt ſpiritũ. Dauid autem de Deo dicit: Et exacerbauerunt altiſſimum in ſiccitate, & tentauerunt Deum in cordi- C bus ſuis. Accipe etiã quia cùm alibi dixerit ſcriptura, tentatum ſpiritum, tentatum etiam Deum, tandem dicat & Chriſtum eſſe tentatum. Habes enim 1. Corint. 10. ad Corinthios Apoſtolum: Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Iuſta vindicta, vt aduerſarij venena ſentirent, qui non venerabantur authorem. Et benè Dominus, æreo ſerpente ſuſpenſo iuſſit curari vulnera ſauciorum. Imago enim crucis, æreus ſerpens Galat. 6. eſt, quoniam & ſi in carne ſua ſuſpenſus eſt Chriſtus, D tamen & ipſe crucifixus eſt mundo, & ipſi crucifixus eſt mũdus. Mihi enim mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Crucifixus eſt ergo in ſuis mundus illecebris, & ideo nõ verus ſed æreus ſuſpenſus eſt ſerpẽs: quia in veritate quidem corporis, ſed ſine veritate peccati ſuſcepit Dominus ſpeciem peccatoris: vt per lubricum infirmitatis humanę, ſimulando ſerpentẽ, depoſitis carnis exuuiis, veri deſtrueret ſerpẽtis aſtutiam. Per crucem itaque Domini quæ in tentationis vltione ſubuenit, offenſã in perfidis trinitatis agnoſco, qui medicinam trinitatis accipio. Ergo cum ha- E beas in libro Moyſi, quia Dominus tentatus ſerpentes immiſerit populo Iudæorum, neceſſe eſt aut vnitatem in maieſtate diuina fatearis, patris & filij & ſpiritus ſancti: aut certè cum ſpiritum dicat apoſtolica ſcriptura tentatum, Domini nomine ſpiritum vtique deſignauit. Tentatum autem Spiritum ſanctum, ad Hebræos ſcribens Apoſtolus, dicit. Sic Heb. 3. enim habes: Quia hæc dicit ſpiritus ſanctus: Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in irritatione ſecundum diem tentationis F in deſerto, vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerũt & viderũt opera mea. Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi, ſemper iſti errant corde: ipſi verò non cognouerunt vias meas, ſicut iuraui in ira mea ſi introibunt in requiem meam. Ergo ſecundum Apoſtolum tentatus eſt ſpiritus, ſic & ipſe tentatus eſt, & ipſe vtique in terram repromiſſionis Iudæorum populum dirigebat, ſicut ſcriptum eſt: Quia adduxit eos per abyſſum ſicut equũ,

A per deſertum, & non laborauerunt, & ſicut pecora per campum, deſcendit ſpiritus à Domino, & direxit eos. Et ipſe vtique ſerenã cœleſtis alimoniæ pluuiam miniſtrabat, ipſe quotidianam meſſem quam terra nõ parturierat, agricola non ſeuerat, imbre fertili fœcundabat. Nunc ſpectemus ſingula. Requiem Iudæis promiſerat Deus, eam requiem ſpiritus ſuam dicit. Tentatum ſe à perfidis Deus pater memorat, & tentatum ab iiſdem ſe dicit & ſpiritus, quia vna tentatio eſt qua tentata eſt à ſacrilegis vna diuinitas trinitatis. Condemnat Deus populum B Iudæorum, vt in terram fluentem lac & mel, hoc eſt, reſurrectionis requiem peruenire non poſſit, eadẽ ſententia condemnat & ſpiritus, dicens: Si introibũt in requiem meam. Vnius ergo ſententia voluntatis, vnius excellentia poteſtatis eſt. Fortaſſe tamen aliquis diceret, hoc exẽplum non poſſe ad proprietatem ſancti ſpiritus deriuari, niſi alio loco etiam Petr' apoſtolus nos docuiſſet, peccatis noſtris etiam ſpiritum poſſe tentari. Act. 5. Sic enim habes ad Ananiæ coniugem dictum: Quid vtique conuenit vobis tentare ſpiritum Domini? Etenim Domini ſpiritus ipſe eſt C Dei ſpiritus, quia vnus ſanctus eſt ſpiritus: vt etiam Rom. 8. Paulus apoſtolus docuit, dicens: Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Præmiſit ſpiritum Dei: & ſtatim ſubdidit eundem eſſe ſpiritum Chriſti. Et cùm dixiſſet de ſpiritu, vt intelligeremus quia vbi ſpiritus ſanctus, ibi Chriſtus eſt, addidit: Si autem Chriſtus in vobis. Deinde, quomodo hic intelligimus, quia vbi ſpiritus, ibi Chriſtus, ita etiam alibi oſtendit, quia 1. Corint. 13. vbi Chriſtus, ibi etiam ſpiritus ſanctus ſit. Nam cùm 1. Corint. 7. D dixiſſet: Numquid experimentum eius quæritis qui in me loquitur Chriſtus? alibi ait: Puto enim quod & ego ſpiritum Dei habeo. Inſeparabilis ergo vnitas, quia vbi aut pater, aut Chriſtus, aut ſpiritus, ſcriptura teſtificante, ſignatur, ibi plenitudo eſt trinitatis.

Quia Deus ſpiritus, ſecundum Petri ſententiam in Actibus apoſtolorum. CAP. X.

SEd & ipſe Petrus, in eo quod propoſuimus exẽplo, præmiſit ſpiritum ſanctũ, & poſtea dixit ſpi- E ritum Domini. Act. 5. Sic enim habes: Anania, cur impleuit ſatanas cor tuum ad mentiendum ſpiritui ſancto, vt fraudem faceres de precio agri? Nónne manens tibi manebat, & venditũ in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hoc ſcelus? Non es hominibus mentitus, ſed Deo. Et ſubter ad vxorem, ait: Quid vtique conuenit tentare ſpiritum Domini? Primùm intelligimus, quia ſpiritum ſanctum, ſpiritum Domini dixit: Deinde cùm præmiſerit ſpiritũ, & addiderit, non es hominibus mentitus, ſed Deo: F neceſſe eſt in ſpiritu ſancto, aut vt vnitatem diuinitatis eſſe intelligas: quoniam cùm ſpiritus tentatur, Deus fallitur. Aut ſi vnitatem diuinitatis conaris excludere ſecundum ſcripturæ verba, ipſe vtique ſpiritum Domini credis. Si enim & de ſpiritu expreſſum intelligimus & de patre, in Deo vtique patre & ſpiritu ſancto veritatis ſcientiæ aduertimus vnitatem, quia ſimiliter à ſancto ſpiritu ſicut à Deo patre mendacium deprehenditur. Quod ſi vtrumque de ſpi-

ritu accipimus, cur quod legis perfide negare conaris? Aut igitur vnitatem diuinitatis patris & filij & ſpiritus ſancti, aut diuinitatem ſancti ſpiritus in patre & filio confitere, vtrum dixeris in Deo, vtrũque dixiſti, quia & vnitas diuinitatem adſtruit, & diuinitas vnitatem.

Quia Deus ſpiritus eſt, ſecundum euangelium.
CAP. XI.

NEc ſolum hoc loco euidenter ſancti ſpiritus θεότητα hoc eſt, diuinitatẽ ſcriptura teſtatur, ſed etiam ipſe Dominus dixit in euangelio: Quoniã Deus ſpiritus eſt. Quem locum ita expreſſe Arriani teſtificamini eſſe de ſpiritu, vt eum de veſtris codicibus auferatis, atque vtinam de veſtris & non etiam de eccleſiæ codicibus tolleretis. Eo enim tẽpore quo impiæ infidelitatis Auxentius Mediolanenſem eccleſiam armis exercitúque occupauerat, vel à Valente atque Vrſatio nutantibus ſacerdorib⁹ ſuis incurſabatur eccleſia Sirmienſis, falſum hoc & ſacrilegum ſimulacrum tamen in eccleſiaſticis codicibus deprehenſum eſt. Et fortaſſe hoc etiã in oriente feciſtis, & literas quidem potuiſtis abolere, ſed fidem non potuiſtis auferre. Plus vos illa litura prodebat, plus vos illa litura damnabat. Neqoe enim vos poteratis oblinere veritatem, ſed illa litura de libro vitæ nomina veſtra delebat. Cur auferebatur, qnoniam Deus ſpiritus eſt, ſi non pertinebat ad ſpiritum? Si enim de Deo patre vultis expreſſum, ergo & Deum patrem negatis, qui putatis eſſe delendum? Vtrum vultis eligite, in vtroque vos laqueus veſtrę impietatis adſtringit. Si gentiles vos eſſe fateamini vel patrem Deum negando vel ſpiritum. Tenetur igitur veſtra confeſſio, qua deleſtis oraculum dum formidatis exemplum. Deleſtis quidem in pectoribus animíſque veſtris. Cæterum diuinum non deletur oraculum, non deletur ſpiritus ſanctus, ſed auerſatur impias mentes, non deletur gratia, ſed iniqui-
Eſa. 43. tas, quia ſcriptum eſt: Ego ſum, ego ſum, qui deleo iniquitates tuas. Denique Moyſes pro populo pe-
Ex. 32. tens: Dele, inquit, me de libro tuo, ſi non parcis huic populo. Nec tamen deletus eſt, quia non habebat iniquitatem, ſed gratiam profluebat. Veſtra igitur eſtis confeſſione conuicti: quod ſapienter factum non poſſum dicere, ſed aſtutè. Aſtutè enim cognouiſtis loci iſtius vos atteſtatione cõuinci, nec argumẽta veſtra aduerſus id poſſe teſtimoniũ cõuenire. Quò enim poſſit aliò intellectus loci iſtius deriuari, cũ ſeries lectionis tota de ſpiritu ſit? Nicodemus quærit de regeneratione, reſpondet Dominus:
Ioan. 3. Amẽ, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit per aquam & ſpiritum, non poteſt introire in regnũ Dei. Et vt oſtenderet aliam generationem ſecundũ carnem eſſe, aliam ſecundum ſpiritum, addidit: Quod natum eſt ex carne, caro eſt: quia de carne natum eſt. Et quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quia Deus ſpiritus eſt. Proſequere ergo totam ſeriem lectionis, inuenies quod Dominus impietatem veſtram plenitudine aſſertionis excluſerit. Noli, inquit, mirari, quia dixi: Oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocẽ eius audis: ſed neſcis vnde veniat, aut quò vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt de ſpiritu.

G Quis eſt qui naſcitur de ſpiritu, & qui efficitur ſpiritus, niſi qui renouatur ſpiritu mentis ſuæ? Hic eſt vtique qui per aquam regeneratur & ſpiritum ſanctũ, quoniam per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, ſpem vitæ capimus æternæ. Et alibi Petrus apoſtolus ait: Vos autem ſpiritu ſan- Act. 1.
cto baptizabimini. Quis eſt autem qui baptizatur Spiritu ſancto, niſi qui renaſcitur per aquam & ſpiritum ſanctum? Ergo de Sancto ſpiritu Dominus Ioan. 3.
dixit: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit per aquam & ſpiritum, non poteſt introire in re-
H gnum Dei. Et ideo de ipſo naſci nos in poſterioribus definiuit, per quẽ renaſci nos in ſuperiorib⁹ eſt locutus. Hac dominica ſentẽtia & ſcripto nitor, nõ argumento. Quæro tamen cur ſi non dubitatur per ſpiritum ſanctum nos renaſci, dubitetur de Spiritu ſancto nos naſci, cùm ipſe Dominus Ieſus de Spiritu ſancto & natus ſit & renatus? Quẽ ſi natum de ſpiritu ſancto confitemini, quia non poteſtis negare, renatum autem negatis: magna inſipientia, vt quod ſingulare Dei, confiteamini: quod commune eſt hominum denegetis. Et ideo bene vobis dicitur quod
I Iudæis dictum eſt: Si terrena vobis dixi, & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cęleſtia credetis? Sed tamen vtrumque locum ita ſcriptum inuenimus in Græco, vt non per ſpiritum dixerit, ſed de ſpiritu. Denique ſic habet: ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος ϗ πνεύματος, hoc eſt, de aqua & ſpiritu. Ergo cùm dubitari non debeat de ſancto ſcriptũ eſſe ſpiritu, quod natum eſt de ſpiritu, non eſt dubium, quia Deus & ſanctus ſpiritus, ſecundum quod ſcriptum eſt, quia Deus ſpiritus. Alibi quoque vt hoc de ſan- 1. Ioan. 5.
cto ſpiritu ſcripſiſſe ſe idem euangeliſta teſtaretur, per
K aquam, inquit, & ſpiritum venit Chriſtus Ieſus. Non ſolùm in aqua, ſed per aquam & ſanguinem & ſpiritus teſtimonium: quoniam ſpiritus eſt veritatis: quia tres ſunt teſtes, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres vnum ſunt in Chriſto Ieſu. Audi quomodo teſtis ſpiritus mentem renouat, aqua proficit ad lauacrum, ſanguis ſpectat ad precium. Spiritus enim nos per adoptionem filios Dei fecit, ſacri fontis vnda nos abluit, ſanguis Domini nos redemit. Alterum igitur inuiſibile, alterum viſibile teſtimonium ſacramento conſequimur ſpiritali, quia ſpiri-
L tus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro. Et ſi in vtroque plenitudo ſit ſacramenti, diſtinctio tamen muneris eſt. Ergo vbi diſtinctio muneris nõ eſt, vtique teſtificationis ęqualitas.

Quia adoratur ſpiritus ſanctus ſicut pater et filius, et cum patre et filio adoratur in maieſtate Dei. CAP. XII.

SEd fortaſſe referatur, quia in poſterioribus iſtius libri iterum Dominus Deum ſpiritum dixit, & de patre Deo ſenſit. Sic enim habes in euangelio:
M Nunc eſt quando veri adoratores adorabunt patrẽ Ioan. 4.
in ſpiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus autem eſt Deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Non ſolùm enim hoc exemplo diuinitatem ſancti ſpiritus vultis negare, ſed etiam in ſpiritu adorare Deum, tãquã ad ſubiectionem ſpiritus deriuatis. Cui loco reſpondebo breuiter, quia ſpiritus plerumque

ponitur

ponitur pro gratia ſpiritali, ſicut & Apoſtolus dixit: A
Quia ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, hoc eſt gratia ſpiritalis: niſi fortè gemitus vos ſancti ſpiritus audire potuiſtis. Ergo &
Sap. 1. hic adoratur Deus, non in malicia cordis, ſed in gratia ſpiritali. In animam enim maleuolam non intrat ſapientia, quia nemo poteſt dicere Dominũ Ieſum, niſi in Spiritu ſancto: Statimque ſubdidit:
1. Corint. 12. Diuiſiones verò gratiarum ſunt. Non igitur hoc ad plenitudinem nec ad portionem ſpiritus poteſt pertinere: quia neque humana mens eius plenitudinem capit, neque in vllas ſui diuiditur ſectiones, ſed do- B
nũ gratiæ ſpiritalis infundit, in quo adoratur Deus ſicut adoratur etiam in veritate. Non enim adorat, niſi qui veritatem diuinitatis eius pio hauriat affectu. Nec vtique velut perſonaliter Chriſtũ, aut ſanctum perſonaliter ſpiritum comprehendit. Aut ſi putat quod velut perſonaliter dictum de ſpiritu videatur & de Chriſto, ergo Deus ſimiliter adoratur in veritate, ſicut adoratur in ſpiritu. Aut ſimilis igitur ſubiectio, quod abſit vt credas, & nec filiꝰ adoratur: aut quod verũ eſt, ſimilis vnitatis gratia & ſpiritus adoratur. Colligamus hinc ergo & concludamus C
Arrianorum impias quæſtiones. Si enim ideo negant adorandum ſpiritum, quia Deus adoratur in ſpiritu: negent ergo adorandam veritatẽ, quia Deus
Pſal. 11. adoratur in veritate. Nã licet plurimæ veritates ſint, quia ſcriptũ eſt: Deminutæ ſunt veritates à filiis hominum, donatæ tamen ſunt à veritate diuina quod
Ioan. 14. eſt Chriſtꝰ, qui ait: Ego ſum via, veritas, & vita. Ergo ſi hoc loco veritatem ex vſu intelligunt, intelligant etiam gratiam ſpiritalem, & nihil eſt offenſionis, aut ſi veritatem Chriſtum accipiunt, adorandum negent. Sed refelluntur factis piorum, ſerie ſcriptu- D
rarum. Adorauit enim Chriſtum Maria, & ideo prænuncia reſurrectionis ad apoſtolos deſtinatur, ſoluens hæreditariũ nexum & fœminei generis immane delictum. Hoc enim operatus eſt in myſterio Dominus, vt vbi ſuperabundauerat delictum, ſuperabundaret & gratia. Meritóque ad viros fœmina deſtinatur, vt quę culpã viro prima nunciauerat, prima Domini gratiam nunciaret. Adorauerũt & apoſtoli. Et ideo quia detulerunt fidei teſtimoniũ, acceperunt fidei magiſterium. Adorauerunt & angeli, de quibus ſcriptum eſt: Et adorent eum omnes ange- E
li eius. Adorant autem non ſolùm diuinitatẽ eius, ſed etiam ſcabellum pedum eius: quia ſcriptum eſt: Et adorate ſcabellum pedum eius: quoniam ſanctum eſt. Aut ſi negant quia in Chriſto etiã incarnationis adoranda myſteria ſint, in quibus velut veſtigia quædam diuinitatis expreſſa, & vias quaſdam verbi cœleſtis aduertimus, legant quia & apoſtoli adorabant eum in carnis gloria reſurgentem. Ergo ſi nihil derogat quod Deus adoratur in Chriſto, quia adoratur & Chriſtus, nihil vtique derogat etiã F
ſpiritui, quia Deus adoratur in ſpiritu, quia adoratur & ſpiritus, ſicut Apoſtolus dixit: Spiritui Dei ſeruimus. Qui enim ſeruit & adorat, ſicut ſupra dictum
Matt. 4. eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Sed ne fortè propoſitum aliquos præterfugere videatur exemplum, qua ratione ad incarnationis dominicæ ſacramentum ſpectare videatur quod ait Propheta: Adorate ſcabellum pedum eius,

A conſideremus. Non enim ex vſu hominum æſtimare debemus ſcabellũ. Neque enim corporalis Deus, aut nõ immenſus, aut tanquã fulcrum pedibus eius ſcabellũ ſubiectum putemus. Neque adorandum quicquam præter Deum legimus, quia ſcriptum eſt: Dominũ Deũ tuũ adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Quo- *Matth. 4.*
modo ergo aduerſus legẽ propheta præciperet ſub lege nutritus, & eruditus in lege? Non mediocris igitur quæſtio, & ideo diligentius cõſideremus quid ſit ſcabellum. Legimus enim alibi: Cœlũ mihi thronus, terra autem ſcabellum pedum meorum. Sed
B nec terra adoranda nobis, quia creatura eſt Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta quam Dominus Ieſus in carnis aſſũptione ſuſcepit. Itaque per ſcabellum terra intelligatur, per terram autẽ caro Chriſti, quã hodie quoque *Corpus Chriſti in myſteriis miſſæ adoratur.*
in myſteriis adoramus, & quam apoſtoli in Domino Ieſu (vt ſupra diximus) adorarunt. Neque enim diuiſus Chriſtus, ſed vnus. Neque cùm adoraretur tanquã Dei filius, natus ex virgine negabatur. Cùm igitur incarnationis adorandũ ſit ſacramentũ, incarnatio autem opus ſpiritus ſit, ſicut ſcriptum eſt:
C Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi: & quod naſcetur ex te ſanctum, *Luc. 1.*
vocabitur filius Dei: haud dubiè etiam ſanctus ſpiritus adorandus eſt, quando adoratur ille qui ſecundum carnẽ natus ex ſpiritu eſt. Ac ne quis hoc deriuet ad virginem Mariam, erat templũ Dei, non Deus templi. Et ideo ille ſolus adorãdus qui operabatur in templo. Nihil ergo officit quod Deus adoratur in ſpiritu, quia & ſpiritus adoratur, quanquam ſi ipſa verba cõſideremus, quid aliud in patre & filio, & ſpiritu ſancto, niſi eiuſdem poteſtatis vnitatem
D intelligere debemus? Quid eſt enim, in ſpiritu & veritate adorare oportet? ſi tamen hoc non ad gratiã ſpiritalem referas, nec ad veræ conſcientiæ fidẽ, ſed (vt diximus) perſonaliter (ſi tamen dignũ hoc verbum eſt maieſtatis expreſſione diuinæ) de Chriſto accipias & de ſpiritu. Quid eſt ergo, adoratur in Chriſto pater, niſi quod eſt in Chriſto pater, & loquitur in Chriſto pater, & manet in Chriſto pater? Nõ vtique quaſi corpus in corpore. Nõ enim Deus corpus, nec quaſi confuſus in confuſo, ſed quaſi verus in vero, Deus in Deo, lumen in lumine, quaſi pa-
E ter ſempiternus in filio coæterno. Non ergo inſertio corporis intelligitur, ſed vnitas poteſtatis. Ergo per vnitatẽ poteſtatis coadoratur in patre Chriſtus, cùm Deus pater adoratur in Chriſto. Similiter itaque per vnitatem poteſtatis eiuſdem coadoratur in Deo ſpiritus, dum Deus adoratur in ſpiritu. Adhuc verbi iſtius vim atque ſermonis diligentius pertractemus, & proprietatem eius ex aliis colligamus. *Pſal. 103.*
Omnia, inquit, in ſapientia feciſti. Quid hic igitur intelligimus exortem factorum eſſe ſapientiam? Sed
F omnia per ipſũ facta ſunt. Et quid ait: Verbo Domini cæli firmati ſunt. Ergo ipſe qui Dei filium etiam cœleſtiũ dicit authorem, ita vtique dixit in filio facta omnia, vt in operum inſtauratione filium à patre minimè ſepararet, ſed patri iũgeret. Paulus quoque *Coloſ. 1.*
ait: Quoniam in ipſo condita ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Nunquid cum dicit, in ipſo, negauit per ipſũ? Non negauit vtiq; ſed aſſeruit. Denique & alibi dixit: Vnus Dominus

Ieſus per quem omnia. Ergo dicit per ipſum, nega-
uit in ipſo cōdita eſſe omnia, per quē dicit eſſe om-
nia? Hanc vim habent verba hæc, in ipſo & cū ipſo,
vt vnum in his atque conſimile non contrarium in-
telligatur. Quod etiā in inferioribus manifeſtauit,
dicens: Omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. Hæc
enim tria in Chriſto vnum eſſe, cum ipſo & per ipſū
& in ipſo, ſicut ſupra diximus ſcriptura teſtatur. Ha-
bes enim per ipſum & in ipſo condita eſſe omnia.
Accipe etiam, quia cum ipſo pater & ipſe cum pa-
tre erat, cùm omnia conderentur, Sapientia dicit:
Cùm pararet cœlum, cum illo eram, cùm faceret
fontes aquarum. Et in veteri teſtamento dicēdo pa-
ter, Faciamus: oſtendit filium ſecum adorandū qua-
ſi omnium conditorem. Sicut ergo in filio creata
dicuntur, quorum filius creator accipitur, ita etiam
cū in veritate adorari Deus dicitur, verbi ipſius pro-
prietate in eundem modum frequenter expreſſa de-
bet intelligi, quod & filius adoretur. Similiter itaq;
adoratur & ſpiritus, quia Deus adoratur in ſpiritu:
Ergo pater & cū filio adoratur, & cum ſpiritu, quia
trinitas adoratur. An verò negat aliquis adorandā
diuinitatem trinitatis æternę, cum & ſcripturæ diui-
næ inexplicabilem maieſtatem exprimant trinita-
tis? ſicut alibi ipſe Apoſtolus dicit: Quoniam Deus
qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, illuxit in
cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ clari-
tatis Dei in faciem Chriſti Ieſu. Nempe hanc clari-
tatem viderūt apoſtoli, cùm Dominus Ieſus diuini-
tatis ſuæ luce in monte fulgeret: viderunt, inquit,
apoſtoli & in faciem prociderunt. Putáſne illos vel
cùm prociderent adoraſſe, cùm fulgorem diuini lu-
minis corporalibus oculis ſuſtinere non poſſent, &
ſplendor lucis æternę aciem viſus mortalis obduce-
ret? Aut quid aliud tunc temporis dixerunt illi vi-
dentes gloriam eius, niſi venite adoremus & proci-
damus ante eum?

Quia Deus ſpiritus ſanctus eſt ſecundum apoſtolum, & quia templum ſumus ſpiritus ſancti ſicut & Dei patris & Domini Ieſu Chriſti.

Cap. XIII.

ILluxit enim Deus in cordibus noſtris ad illumi-
nationē ſcientiæ claritatis Dei in faciem Chriſti
Ieſu. Quis eſt ergo qui illuxit, vt cognoſcamus Deū
in faciē Chriſti Ieſu? Dixit enim, illuxit Deus vt co-
gnoſcatur claritas Dei in faciē Chriſti Ieſu: quē pu-
tamus aliū præter ſpiritū declaratū? Aut quis eſt ali⁹
pręter ſpiritū ſanctum cui diuinitatis potētia defera
tur? Qui enim ſpiritū excludūt, neceſſe eſt inducāt
aliū qui cū patre & filio gloriā diuinitatis accipiat.
Eadē igitur verba repetamus: Deus eſt qui illuxit ad
illuminationē claritatis Dei in faciem Chriſti Ieſu.
Habes Chriſtū euidēter expreſſum. Cuius ergo cla-
ritas illuminare dicitur niſi ſpiritus? Ipſū ergo Deū
expreſſit qui claritatē Dei dixit. Si patris, ſupereſt vt
qui dixit de tenebris lumen ſplēdeſcere, & illuxit in
cordibus noſtris, ſpiritus ſanctus intelligatur. Alium
enim non poſſumus cum patre filióque venerari. Si
igitur ſpiritum intelligis, hunc Apoſtolus neū dixit:
Neceſſe eſt igitur deitatē ſpiritus etiā vos fateamini

G qui negatis. Sed quàm impudenter negatis, cùm le-
geritis quia templum habet ſpiritus? Scriptum eſt
enim: Tēplū dei vos eſtis, & ſpiritus ſanctus habitat 1. Cor. 3.
in vobis. Deus ergo templum habet, creatura tem-
plum non habet verum, ſpiritus autem habet tem-
plū qui habitat in nobis. Nā ſcriptū eſt: Quia mem- 1. Cor. 6.
bra veſtra templum eſt ſpiritus ſancti. In tēplo autē
nō quaſi ſacerdos nec quaſi miniſter, ſed quaſi De⁹
inhabitat, quoniam ipſe Dominus Ieſus dixit: In-
habitabo in illis & inter eos ambulabo, & ero illo-
rum Deus, & ipſi erunt mihi populus. Et Dauid Pſal. 10.
H dicit: Dominus in templo ſancto ſuo. Ergo ſpiri-
tus habitat in templo ſancto ſuo: ſicut habitat pater
habitat & filius qui ait: Ego & pater veniemus, &
manſionem apud eum faciemus. Manet autem in
nobis pater per ſpiritum quem dedit nobis. Quo-
modo igitur poteſt ſimul diſpar manere natura? Vti-
que non poteſt. Manet autem cum patre & filio ſpi-
tus ſanctus. Vnde & Apoſtolus cū gratia Ieſu Chri-
ſti & charitate Dei communicationē ſancti ſpiritus
copulauit, dicēs: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti
& charitas Dei & communicatio ſpiritus ſancti cum
I omnibus vobis. Aduertimus igitur quod pater & fi-
lius & ſpiritus ſanctus in vno eodémque per naturæ
eiuſdem maneant vnitatem. Ergo diuinæ eſt pote-
ſtatis qui habitat in templo. Sicut enim patris & filij,
ita & ſpiritus ſancti ſumus templum, non multa tē-
pla, ſed vnum templum, quia vnius templum eſt po-
teſtatis.

Quia non tres dij, ſed vnus Deus. Cap. XIIII.

SEd quid veremini, ad illud quod oblatrare con-
ſueſtis, ne tres faciatis Deos? Abſit. Vbi enim
K vna deitas intelligitur, vnus Deus dicitur. Neque
enim cùm filium Deum dicimus, duos Deos dici-
mus. Nam ſi cùm deitatem ſpiritus confitemur,
putatis nos tres Deos dicere? Ergo & cùm deitatem
filij dicitis, quia non poteſtis eam negare, duos in-
ducitis Deos. Neceſſe eſt igitur iuxta ſententiam
veſtram ſi Deum perſonæ vnius non vnius naturæ
nomen putatis, aut duos Deos dicatis, aut Deum
filium denegetis. Sed excuſemus vos ab inſcien-
tia, etſi non excuſamus à culpa. Etenim ſecundum
noſtram ſententiam, quia vnus Deus, vna diuinitas,
L & vnitas intelligitur poteſtatis. Sicut vnum Deum
dicimus & patrem verum deitatis nomine confiten-
tes, nec filium denegātes: ita etiam ſpiritum ſanctum
à deitatis non excludimus vnitate, & tres Deos non
aſſerimus, ſed negamus, quia pluralitatem nō vni-
tas facit, ſed diuiſio poteſtatis. Quomodo enim
pluralitatem recipit vnitas diuinitatis, cùm plura-
litas numeri ſit, numerum autem non recipiat diui-
na natura?

Quia Dominus ſpiritus ſanctus, ſicut pater & filius.
Cap. XV.

M VNus ergo Deus, ſalua maieſtate trinitatis æter-
næ, ſicut propoſito declaratur exemplo. Nec eo
tamen ſolo loco trinitatem videmus nomine diui-
nitatis expreſſam, ſed cùm pleriſque locis, ſicut & ſu-
pra dixim⁹, tū maxime in his epiſtolis quas ad Theſ-
ſalonicenſes Apoſtolus ſcripſit, diuinitatem atque
domina-

dominatum patris & filij & Spiritus ſancti euidentiſſimè declarauit. *1.Theſſ.3.* Sic enim habes: Vos autem Dominus multiplicet & abũdare faciat charitate in inuicem & in omnes, ſicut & nos in vobis ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctificatione coram Deo & patre noſtru in aduentu Domini Ieſu. Quis eſt igitur Dominus, qui multiplicet nos & abundare faciat corã Deo & patre noſtro in aduentu Domini Ieſu? Patrem dixit, filium dixit: quem ergo cum patre & filio prȩter ſpiritum iunxit: Quis eſt Dominus qui corda noſtra in ſanctificatione cõfirmet? Sanctificatio enim gratia ſpiritalis eſt, ſicut & infra dixit: In ſanctificatione ſpiritus & fide veritatis. Quem putatis ergo hic Dominum, præter ſpiritum nuncupatum? Hoc Deus pater docere vos potuit, *Ioan.1.* qui ait: Super quem videris ſpiritum deſcendẽtem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Deſcendit enim ſpiritus in ſpecie columbæ, vt & ſapientiæ teſtimonium ferret, & ſacramentum lauacri ſpiritalis impleret, & vnius ſe cum patre & filio operationis oſtenderet. Ac ne per imprudẽtiam aliquid excidiſſe Apoſtolo iudicetis, ſed ſcientem prudentémque & ſancto infuſum Spiritu ſignificaſſe Deum quẽ Dominum ſentiebat, etiam in ſecunda ad Theſſalonicenſes epiſtola hoc idẽ repetiuit dicens: Dominus autem dirigat corda veſtra in dilectione Dei & patientia Chriſti. Quòd ſi dilectio Dei eſt, & Chriſti patientia, Dominus qui dirigat debet oſtendi, ſi directionem ſancti Spiritus denegamus. Sed negare non poſſumus quoniam de *Ioan.16.* ipſo Dominus dixit: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa portare modo. Cum enim venerit ſpiritus ille veritatis, deducet vos in omnem veritatem.

Quia bonus ſpiritus Dei, & ſpiritus veritatis & omnem inſinuat veritatem. CAP. XVI.

Pſal.142. ET Dauid de ipſo dicit: Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam. Vide quid de Spiritu ſancto vox dominica reſultet. Filius Dei venit, & quia nondum infuderat ſpiritum, paruulos quoſdam nos degere ſine ſpiritu declarauit. Spiritum dixit eſſe venturum, qui faceret ex paruulis fortiores incremento videlicet ſpiritalis ætatis. Quod ideo poſuit, non quo virtutem ſpiritus anteferret, ſed vt in cognitione trinitatis oſtenderet plenitudinem eſſe virtutis. Neceſſe eſt igitur aut quartum aliquem dicatis quem ſentire præter ſpiritum debeatis, aut certè non alium Dominum iudicetis niſi ſpiritum deſignatum. Quod ſi euidentem conceptionem verborum exigitis, quibus Dominum ſpiritum ſcriptura memorauerit, nec id latere vos potuit, quia ſcriptum eſt: Dominus autem ſpiritus eſt: quod vtique dictum eſſe de Spiritu ſancto, totius ſeries lectionis oſtendit. Et ideo Apoſtolica *2.Cor.3.* conſideremus eloquia. Quotiens legitur Moyſes, inquit, velamen poſitum eſt ſupra cor eorum. Cùm verò conuerſi fuerint ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem ſpiritus eſt. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Non ſolùm itaque ſpiritum Dominum dixit, ſed etiam addidit: Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Nos itaque omnes re-

A uelata facie gloriam Domini ſpeculantes, ad eandẽ imaginem reformamur à gloria in gloriam, ſicut à Domini ſpiritu: hoc eſt qui ad Dominum ſumus antè conuerſi vt ſpiritali intellectu quaſi in quodam ſpeculo ſcripturarum Domini gloriam videremus, nunc ab hac gloria quæ nos conuertit ad Dominũ, in illam cœleſtem gloriam reformamur. Ergo cùm Dominus ſit ad quem conuertimur, Domini autem ſpiritus ſit à quo reformamur, qui conuerſi ad Dominum ſumus, Dominus vtique Spiritus ſanctus eſt deſignatus. Ipſe enim conuerſos ſuſcipit qui refor-
B mat. Nam quomodo quos nõ ſuſceperat reformet? Quanquam quid expreſſionem quȩrimus vocis, vbi expreſſionem cernimus vnitatis? Nam & ſi Dominum ſpiritúmque diſtinguas, negare tamen non potes, quia vbi Dominus, ibi ſpiritus. Et qui fuerit cõuerſus ad Dominum, erit conuerſus ad ſpiritum. Si literam calumniaris, vnitatem non inficiaris. Si vnitatem vis ſecernere, poteſtatis Dominum ipſum ſpiritum confiteris.

Quia non tres Domini ſed vnus Dominus. CAP. XVII.

C SEd fortaſſis iterum dicas: Si Dominum ſpiritum dixero, tres Dominos declarabo. Nunquid cum Dominũ filium dicis, aut filium negas, aut duos Dominos confiteris? Abſit. Ipſe enim filius dixit: Nolite duobus Dominis ſeruire. *Matt.6.* Sed non vtique aut ſe, aut patrem Dominum denegauit: nam & patrẽ Dominum dixit, ſicut habes: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ. *Matth.11. Ioan.13.* Et ſe memorauit Dominum, ſicut in euangelio legimus: Vocatis me Dominum & magiſtrum & bene facitis, ſum etenim. Sed nõ duos
D Dominos dixit, imò oſtendit ſe non duos Dominos dixiſſe, cum præmunet: Nolite duobus Dominis ſeruire. Non ſunt enim duo Domini vbi Dominatus vnus eſt, quia pater in filio filius in patre, & ideo Dominus vnus. Sic & lex docuit: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus vnus eſt, *Deuter.6.* hoc eſt, immutabilis ſemper, vnitate permanẽs poteſtatis, ſemper idem, nulla acceſſione, nulla diminutione mutatur. Ergo vnũ dixit Moyſes, & idem tamen Dominum à Domino pluiſſe memorauit. Apoſtolus quoque: Det, inquit,
E Dominus miſericordiam inuenire a Domino. Dominus pluit à Domino, Dominus dat à Domino miſericordiã: Dominus nec ibi diſcernitur vbi pluit à Domino, nec hic ſeparatur vbi miſeretur à Domino, ſed vtroque in loco vnitas dominationis exprimitur. In Pſalmo quoq; habes: Dixit Dominus Domino meo. Nec ideo patrem ſuum Dominum denegauit, quia filium Dominum ſuum eſſe memorauit, ſed ideo filium Dominum ſuum dixit, ne crederes filium prophetæ fuiſſe, ſed Dominum, quod in Euangelio ipſe Dominus manifeſtauit dicens: *Matth.22.* Si e-
F nim Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt? In ſpiritu dicit Dauid Dominum, non ſpiritus dicit. Aut ſi hinc calumniantur, quia Dominum ſpiritus dixit, neceſſe eſt pari ſacrilegio filium Dei etiam Spiritus ſancti filium videatur aſſerere. Ergo quemadmodum duos non dicimus Dominos, cùm & patrem & filium deſignamus, ita nec tres Dominos dicimus cùm Dominũ ſpiritũ cõfitemur. Sicut enim tres ſacrilegiũ eſt Do-

minos aut Deos dicere, ita etiam hoc plenum ſacrilegij eſt, duos dominos aut Deos dicere. Quia vnus Deus, vnus eſt Dominus, vnus eſt Spiritus ſanctus, & qui Deus, Dominus: & qui Dominus, Deus: quia & in dominatione diuinitatis, & in diuinitate dominatus eſt. Denique & Dominũ & Deum legiſti patrem: Domine Deus meus clamabo ad te, exaudi me. Et Dominum & Deũ habes filium, ſicut in euãgelio legiſti, quia cum tetigiſſet Thomas latus Chriſti ait: Dominus meus & Deus meus. *Ioan. 20.* Ergo ſicut pater Deus & filius Dominus, ita & filius Deus & pater Dominus: alternatur pia ſignificatio, non alternatur diuina natura, ſed immutabilis manet gratia. Non enim largitatis collatiua ſed naturalis placita charitatis ſunt, quia & vnitas proprietatem habet & proprietas vnitatem.

Quia ſicut pater ſanctus, ita filius ſanctus, ita & ſpiritus Dei ſanctus. CAP. XVIII.

Ergo ſanctus pater, ſanctus filius, ſanctus & Spiritus, ſed nõ tres ſancti, quia vnus eſt Deus ſanctus, vnus eſt Dominus. Vna eſt ergo vera ſanctitas, ſicut vna vera eſt diuinitas, vna illa ſanctitas naturalis. Ideo omnia hæc quæ ſancta nos credimus, illam ſolam prædicant ſanctitatem: Cherubim & Seraphim indefeſſis vocibus laudant & dicunt: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus Sabaoth. Non ſemel dicunt, ne ſingularitatem credas. Non bis dicunt, ne ſpiritum excludas. Non ſanctos dicunt, ne pluralitatem æſtimes. Sed ter repetunt & idem dicunt, vt etiam in hymno diſtinctionem trinitatis & diuinitatis intelligas vnitatem: hoc cùm dicunt, Deum prædicant. Nos quoque nihil precioſius inuenimus quo Deum prædicare poſſimus niſi vt ſanctum appellemus. Quod libet aliud inferius neo, inferius eſt Domino. Ergo hinc quoque conſiderate, vtrum aliquid ſancto Spiritui derogandum ſit, cuius nomen Dei laus eſt. Sic enim laudatur pater, ſic laudatur & filius, quemadmodum ſpiritus nominatur. Et laudat Seraphin, laudat omnis beatorum chorus, vt ſanctum Deum dicat, ſanctum filium, ſanctũ Spiritum. Quomodo igitur non omnia habet quæ Dei ſunt, qui cum patre & filio à ſacerdotibus in baptiſmate nominatur, & in oblationibus inuocatur, cũ patre & filio à Seraphim in cœleſtibus prædicatur, cum patre & filio habitat in ſanctis, infunditur iuſtis, inſpiratur prophetis. Vnde & ſcriptura diuina θεόπνευστος dicitur, quod eã inſpiret, quod locutus eſt ſpiritus. Aut ſi nolunt omnia habere quæ Dei ſunt, & poſſe omnia Spiritum ſanctum, dicant quid non habeat, quidve non poſſit. Nam ſicut omnia habet filius, nec inuidet pater quominus omnia naturaliter daret filio qui dedit quod maius eſt omnibus, quemadmodũ ſcriptura teſtatur dicens: Pater quod dedit mihi, maius eſt omnibus: ita etiã ſpiritus Chriſti habet quod maius eſt omnib⁹, quia iuſtitia neſcit inuidiã. Itaque ſi diligenter aduertamus, etiam hic *Ioan. 10.* diuinæ poteſtatis comprehendimus vnitatem: Pater, inquit, quod dedit mihi maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere ea de manu patris mei. Ego & pater vnum ſumus. Nam ſi rectè ſupra oſtendimus manum eſſe Dei Spiritum ſanctum, eadem vtique

G manus patris eſt quæ filij eſt manus, quoniã idẽ ſpiritus patris qui ſpiritus filij eſt. Ideo ſicut nõ rapitur patri, ita non rapitur filio, ita non rapitur & ſpiritui. Quicunque de nobis in hoc nomine trinitatis vitam accipit æternam, ex ipſo vtique quod & dediſſe filio pater, & accepiſſe à filio ſpiritus dicitur, quia ſcriptum eſt: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. *Ibidem.* Quod de munere magis diſpenſationis videtur quàm de poteſtatis diuinæ iure dixiſſe: quia quos filius redimit, ſpiritus quoque ſanctificaturus accipit. Ex iſtis ipſis in-

H quam verbis de quibus calumniam ſtruunt, vnitas diuinitatis aduertitur, non indigentia largitatis. Dedit pater per generationem, non per adoptionem, dedit quaſi id quod eſſet in ipſo diuinæ iure naturæ, non quaſi liberalitatis gratia quod deeſſet. Et ideo quia ſic acquirit filius populos vt pater, ſic viuificat filius vt pater: æqualitatem ſuam ad patrem vnitate poteſtatis expreſſit, dicens: Ego & pater vnum ſumus. Cùm enim dicit, ego & pater, reuelatur æqualitas. Cùm dicit, vnum ſumus, vnitas de-

I claratur. Æqualitas confuſionem excludit, vnitas ſeparationem, æqualitas patrem filiúmque diſtinguit, vnitas patrem filiúmque non ſeparat. Ergo cùm dicit, Ego & pater: Sabellianum repellit, quia alium ſe, alium patrem dixit. Repellit Fotinianum, quia ſe cum Deo patre iunxit. Illos ſuperioribus repellit, quia dixit: ego & pater. Inferioribus Arrianos, quia dicit: vnum ſumus, tamen & in ſuperioribus & in inferioribus hæreticam iugulat ſæuitatem Sabellianorum, quia vnum dixit ſumus, nõ vnus ſumus. Arrianorum, quia ego & pater, non pater & ego dixit. Quod vtique non contumaciæ,

K ſed pietatis & præſcientiæ fuit, ne nos errorem in ordine putaremus. Neſcit enim vnitas ordinem. Gradum neſcit æqualitas, nec cadit in Dei filium vt per contumaciam pietatẽ læderet magiſter ipſe pietatis. Refert itaque aduertere quo loci hæc Dominus diſputauerit. Frequenter enim eius oracula ex locorũ in quibus diuerſatus eſt qualitatibus ęſtimamus. Ieiunaturus ab ſpiritu, ſicut legimus, ducitur in deſertum, vt euacuaret diaboli tentamenta. Nam & ſi in abundantia copiarum continẽter vixiſſe laudandum eſt, tamen in diuitiis & amœnitatibus fre-

L quentior tentationis illecebra eſt. Denique tẽtator vt tentet, copias pollicetur. Et Dominus vt vincat, famem nutrit. Nec ego diffiteor in diuitiis eſſe poſſe continentiam. Sed & qui mare nauigat, frequenter euadit, magis tamen obnoxius eſt periculo quàm qui nauigare noluerit. Videamus cætera. Promiſſurus regnum cœlorum Ieſus montem aſcendit. Alibi per ſata ducit diſcipulos, ſeminaturus in eorum affectibus cœleſtium ſegetem pręceptorum, vt meſſis animorum fœcunda flaueſceret. Conſummaturus ſuſceptæ carnis officia, cùm perfectionem in

M diſcipulis iam videret, quos verborum ſuorum radice fundauerat, hortum ingreditur, vt olearum nouellas in domo Domini plantaret, & iuſtum palmæ florentem modo vitémque fœcundam riuo ſui ſanguinis irrigaret. Hoc quoque loco in porticu Salomonis deambulat, dedicationis vt legimus die, hoc eſt in pectore ſapientis atque pacifici deambulat Chriſtus, eius ſibi dedicaturus affe-

Pſal. 100. affectum. Quæ iſta porticus ſit, docet propheta dicens: Deambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ. Habemus ergo in nobis domũ Dei. Habemus atria, habemus & porticus, qui habemus & platæas, quia ſcriptum eſt: In que plateis tuis ſuperfluant aquæ tuæ. Dilata ergo hanc porticum
Prouerb. 5. tui cordis porticu Dei verbo, qui dicit: Dilata os
Pſalm. 80. tuum, & adimplebo illud. Ergo deambulans in corde ſapientis atque pacifici Dei verbum, audiamus
Ioan. 10. quid loquatur: Ego & pater vnum ſumus. Non dicit hoc in pectore perturbatoris & ſtulti, quia animalis
1. Cor. 2. B homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim illi eſt. Non capiunt fidei magnitudinem anguſta impiorum pectora. Denique Iudæi audientes, Ego & pater vnum ſumus, tulerunt lapides vt lapidarent eum, Qui hoc audire non poteſt, Iudæus eſt: qui hoc audire non poteſt, lapidat Chriſtum aſperioribus omni caute perfidiæ ſuæ ſaxis. Et ſi mihi creditis vulnerat Chriſtum. Nam & ſi ille iam vulnus ſentire non poſſit, (nunc enim ſecundum carnẽ iam non nouimus Chriſtum.) tamen Arrianorum
C impietate lapidatur, qui eccleſię pietate lætatur. Bonum mihi eſt Domine lex oris tui, ſeruo præceptũ tuum. Vnum te eſſe cum patre ipſe dixiſti, quia hoc credidit Petrus, claues regni cœlorum accepit, & ſui ſecurus peccata donauit. Quia hoc non credidit Iudas, impietatis ſuæ ſe laqueo ſtrangulauit. O dura infidelium ſaxa verborũ. O informem laqueum proditoris, ſed deformius precium Iudæorum, argentum improbum, quo aut emitur ad necem iuſtus, aut venditur. Ioſeph venditus, emptus Chriſtus: alter ad ſeruitutem, alter ad mortem. Deteſtabilis hæreditas, feralis auctio, quæ aut fratrem ven-
D dit iniuriæ, aut Dominum licitatur exitio, ſalutis omnium redemptorem. Duo igitur quæ præſtantiora ſunt omnibus, Iudæa violauit, fidem atque pietatem: ſed in vtroque Chriſtum fidei & pietatis authorem. Nam & in patriarcha Ioſeph typus Chriſti fuit, & in veritate ſui corporis Chriſtus: Qui non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed formam ſerui accepit. Propter lapſus videlicet noſtros ſuſcipiens ſeruitutem, nec refugiens paſſionem, alibi viginti aureis emitur, alibi triginta. Quomodo enim poterat verum eius precium comprehendi,
E cuius non poteſt meritum definiri? Erratur in precio, quia erratur in ſtudio. Viginti aureis in veteri teſtamento venditur triginta in Euangelio. Precioſior enim typo veritas, largior gratia quàm diſciplina. Opimior lege præſentia, quia lex promiſit aduentum, legem aduentus impleuit. Viginti aureis emũt Hiſmaëlitæ, triginta Iudæi. Nec hic figura mediocris. Ad ſacrilegium perfidi largiores quàm ad ſalutem fideles ſunt, Vtriuſque tamen contractus conſiderari conuenit qualitatem. Viginti aurei precium ſeruitutis, triginta aurei crucis ſunt: Quamuis enim ſimili modo aſſumptionis & paſſionis ſint ad-
F miranda myſteria, plenitudo tamen fidei in ſacramento eſt paſſionis. Non minoris quidem æſtimo ſanctæ virginis partum, ſed gratius ſumo benedicti corporis ſacramentum. Quid clementius quàm quod mihi ſuas donauit iniurias? Plenius tamen eſt, quod tantum contulit nobis, vt qui moriturus non erat, quia Deus erat, noſtra ille morte moreretur,

A vt nos eius ſpiritu viueremus. Denique non ocioſe & Iudas Scarioth vnguentum illud trecentis denariis æſtimauit, quud vtique ipſius precij definitione crucem videretur Domini declarare. Vnde & Dominus ait: Hæc enim mittens hoc vnguen- *Matth. 26.*
tum in corpus meum ad ſepeliendum me fecit. Cur igitur Iudas hoc carius æſtimauit? Quia peccatoribus pluris conſtat remiſſio peccatorum, & indulgentia videtur eſſe precioſior. Denique habes ſcriptum: Quia cui multum dimittitur, plus diligit. Er- *Luc. 7.*
go & ipſi peccatores dominicæ paſſionis quam per-
B diderunt gratiam confitentur & teſtimonium ferunt Chriſto, qui Chriſtum ſunt perſecuti. Aut quia in maleuolam animam non intrat ſapientia, etiam hoc loquebatur proditoris affectu: carius æſtimabat dominici corporis paſſionem, vt omnes à fide precij enormitate reuocaret. Ideoque Dominus gratis ſe obtulit, ne quem reuocaret a Chriſto paupertatis neceſſitas. Patriarchæ eum vili vendiderunt, vt omnes emerent. Eſaias dixit: Quicunque non habe- *Eſaia 55.*
tis argentum, venite emite & bibete: manducare
C ſine argẽto, vt eum acquireret qui non habebat argentum. O Iuda proditor, vnguentum paſſionis eius trecentis denariis æſtimas, & paſſionem eius triginta denariis vendis? Diues in æſtimatione, vilis in ſcelere. Ergo non omnes eodem precio emunt Chriſtum. Alio emit Fotinus qui ad mortem emit, alio Arrianus qui emit ad iniuriam, alio catholicus, qui emit ad gloriam. Sed emit ſine precio, ſecũdum quod ſcriptum eſt: Qui non habet pecuniam, emat *Matth. 7.*
ſine precio. Non omnes, inquit, qui dicunt mihi Domine Domine, intrabunt in regnum cœlorum. Et ſi multi ſe nominent Chriſtianos, nomen vſur-
D pant, non omnes mercedem habent. Et Cain obtulit ſacrificium, & Iudas accepit oſculum, ſed audi- *Luca 22.*
uit: Iuda oſculo filium hominis tradis? hoc eſt amoris pignore ſcelus imples, & pacis inſtrumento odia ſeris, & charitatis officio mortem irrogas? Ergo nec Arriani ſibi vſurpato nomine blandiãtur, quia Chriſtianos ſe eſſe dicunt. Reſpõdebit eis Dominus: Nomen meum prætenditis, & ſubſtantiam denegatis, ſed non agnuſco nomen meũ vbi non eſt mea ſempiterna diuinitas. Non eſt nomen meum quod à patre diuiditur, ab ſpiritu ſeparatur, non agnoſco no-
E men meum vbi non agnoſco doctrinam meam: nõ agnoſco nomen meum, vbi non agnoſco ſpiritum meum. Neſcit enim ſe ſpiritus patris comparare ſeruitiis quæ creauit. De quo multa diximus.

Collectio, quia ſpiritus Deus, quoniam & ſine peccato eſt, & peccata donat, et creator eſt, et ſeruimus ei, et adoratur. Hæc enim omnia Dei ſunt, et quia à morte ſuſcitat.

Cap. XIX.

AD ſummam tamen, vt in fine quæ diſperſè dicta ſunt, expreſſius colligamus, cùm ex cæte-
F ris, tum ex quatuor iſtis prę cęteris manifeſta diuinitatis gloria comprobatur. Deus enim ex eo cognoſcitur, aut quia ſine peccato eſt, aut quia peccata condonat, aut quia creatura non eſt, ſed creator eſt, aut quia non adorat ſed adoratur. Sine peccato itaque nemo eſt, quia nemo ſine peccato niſi vnus Deus.
Peccata quoque nemo condonat, niſi vnus Deus, *Luc. 5.*

quia æquè ſcriptum eſt: Quis poteſt peccata dona-
re niſi ſolus Deus? Creator quoque omnium non
poteſt eſſe niſi qui creatura non eſt, qui creatura au-
tem non eſt, ſine dubio Deus eſt, quia ſcriptum eſt:
Roman. 1. Seruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt
Deus benedictus in ſecula. Deus quoque non ado-
rat, ſed adoratur, quia ſcriptum eſt: Dominũ Deum
tuum adorabis & illi ſoli ſeruies. Conſideremus er-
go vtrum hotum aliquid habeat Spiritus ſanctus,
quæ teſtimonium afferant diuinitatis. Primum igi-
tur de eo tractemus, quia nemo ſine peccato niſi v-
nus Deus. Exigamus vt doceant quod peccatum
habeat Spiritus ſanctus. Sed docere non poſſunt, &
authoritatem requirũt, vt lectione doceamus, quia
non peccauit Spiritus ſanctus, ſicut de filio lectum
eſt, quia peccatum non fecit. Et hoc accipiant ſcri-
pturarum authoritate nos docere. Scriptum eſt
Sap. 7. enim: Quia in ſapientia eſt ſpiritus, intelligentiæ ſpi-
ritus vnicus, multiplex, ſubtilis, bene mobilis, diſer-
tus, immaculatus. Immaculatus dicit ſcriptura: Nũ-
quid mentita eſt de filio, vt de ſpiritu credas eſſe mẽ
titam? Dixit enim Propheta in eodem loco de ſapiẽ
tia, quia nihil maculoſum in illam incurrit. Ipſa im-
maculata eſt, & immaculatus eius eſt ſpiritus. Ergo
ſi peccatũ non habet ſpiritus, Deus eſt. Sed quomo-
do reus poteſt eſſe peccati qui donat ipſa peccata, &
peccatum non fecit? Et quia ſine peccato eſt, crea-
tura non eſt. Omnis enim creatura peccatorum ca-
pacitati obnoxia eſt, ſola autem eſt à peccato im-
munis & immaculata ſempiterna diuinitas. Nunc
videamus vtrum peccata donet ſpiritus. Sed hinc
dubitari non poteſt, cùm ipſe Dominus dixerit: Ac-
Ioan. 20. cipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis pecca-
ta remiſſa erũt. Ecce quia per Spiritum ſanctũ pec-
cata donãtur. Homines autem in remiſſionem pec-
catorum miniſterium ſuum exhibent, non ius ali-
cuius poteſtatis exercent. Neque enim in ſuo, ſed
in patris & filij & Spiritus ſancti nomine peccata
dimittuntur. Iſti rogant, diuinitas donat: huma-
num enim obſequium, ſed munificentia ſupernæ
eſt poteſtatis. In baptiſmo quoque peccata donari
non eſt ambiguum. In baptiſmo autem operatio
patris & filij & Spiritus ſancti eſt. Ergo ſi peccatum
Marc. 2. non habet ſpiritus, cùm ſcriptum ſit: Quis poteſt di-
mittere peccata niſi vnus Deus? vtique qui non po-
teſt ab vnitate naturalis nominis ſeparari, non po-
teſt etiam à Dei poteſtate ſecerni. Si autem à Dei
non ſecernitur poteſtate, quomodo à Dei appella-
tione ſecernitur? Videamus nũc vtrum creatura ſit,
an creator. Sed cùm ſupra creatorem euidentiſſimè
probauerimus, quia ſcriptum eſt: Spiritus diuinus
qui fecit me: & innouari faciem terræ per ſpiritum,
& ſine ſpiritu faceſſere omnia declaratum ſit: appa-
ret ſpiritum eſſe creatorem. Sed quis hoc dubitet,
quando ſicut ſupra oſtendimus, ne domini quidem
ex virgine aſſumpta generatio, quę præſtantior om-
nibus creaturis eſt, operationis exors ſit ſpiritalis?
Non ergo creatura ſpiritus, ſed creator eſt, qui au-
tem creator, non vtique creatura. Et quia creatura
non eſt, ſine dubio creator eſt omnium qui patri &
filio cooperator eſt in omnibus. Si autem creator,
vtique dicendo Apoſtolus, in condemnationem
gentilitatis, quia ſeruierunt creaturæ potius quàm
G creatori qui eſt Deus benedictus in ſecula: ſuaden-
do quoque, vt ſupra docuimus, ſeruiendum eſſe ſpi-
ritui ſancto, & creatorem oſtendit, & quia creator
eſt, Deum appellari debere monſtrauit. Quod etiam
in epiſtola quæ ad Hebræos ſcripta eſt, comprehen-
dit dicens: Quoniam qui omnia creauit Deus eſt. Hebr. 3.
Aut dicant igitur quid ſit quod ſine patre & filio &
ſpiritu ſit creatum, aut ſpiritum quoque vnius cum
patre & filio deitatis eſſe fateantur. Adorandum
quoque docuit, quem Dominum & Deum dixit.
Qui enim Deus vniuerſitatis & Dominus, vtique ab
H omnibus adorandus eſt. Sic enim ſcriptum eſt: Do- Matth. 4.
minum Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Aut
dicant vbi legerint, quia adorat Spiritus. Dictum eſt Hebr. 1.
enim de Dei filio: Adorent eum omnes angeli eius.
Non lectum eſt, adoret ſpiritus. Quomodo enim po
teſt adorare, qui non inter famulos & miniſtros eſt?
Sed cum patre & filio ſeruitia habet ſubiecta iuſto-
rum, quia ſcriptum eſt: ſpiritui Dei ſeruimus. Ado- Philip. 3.
randus igitur eſt nobis, cui ſeruiendum à nobis A-
poſtolus docuit. Cui autem ſeruimus, hunc & ado-
ramus. Iuxta quod ſcriptum eſt, vt eadem ſæpe re-
I petamus: Dominum Deum tuum adorabis, & illi
ſoli ſeruies: quanquam nec hoc prætermiſerit apo-
ſtolus, quin & ſpiritum diceret adorandum. Cùm
enim docuerimus quia ſpiritus in prophetis eſt, nec
hoc quiſquam poſſit ambigere, quia per ſpiritum
prophetia datur, vtique cùm adoratur qui in pro-
phetis eſt, idem ſpiritus adoratur. Itaque ſic habes: ſi 1. Cor. 14.
conueniat vniuerſa eccleſia in vnum & omnes lin-
guis loquãtur, intret autem idiota aut infidelis, nón-
ne dicent quod inſanitis? Sin autem prophetent o-
mnes, intret autem quis idiota aut infidelis, conuin-
K citur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus. Occul-
ta etiam cordis eius manifeſta fiunt, & ita cadens in
faciem adorabit Deum, pronuncians quòd verè
Deus ſit in vobis. Deus eſt ergo qui adoratur, Deus
qui manet & qui loquitur in prophetis: manet au-
tem & loquitur ſpiritus. Ergo & ſpiritus adoratur.
Itaque ſicut pater & filius vnum ſunt, quia filius o-
mnia habet quæ pater habet: ita & ſpiritus vnum eſt
cum patre & filio, quia & ipſe omnia Dei nouit. Non
enim extorſit, ne ſit amittentis iniuria: non rapuit,
ne damnum ſit eius cui videtur ereptum. Neq; enim
L aut per indigentiam rapuit, aut per excellentiam vir
tutis validioris extorſit, ſed per vnitatem poſſidet
poteſtatis. Ergo ſi hæc omnia operatur, quia om-
nia operatur vnus atque idem ſpiritus: quomo-
do non Deus, qui omnia habet quę Deus habet? Aut
conſideremus quid habeat Deus quod non habeat
Spiritus ſanctus. Habet Deus pater diuinitatẽ, habet
& filius, in quo habitat plenitudo diuinitatis, habet
ſpiritus, quia ſcriptum eſt: ſpiritus diuinus qui eſt in
naribus meis. Habet Deus vt ſcrutetur corda & re- Iob 27.
nes: habet & filius qui dicebat: Quid cogitatis in cor Matth. 9.
M dibus veſtris mala? Sciebat enim Ieſus cogitationes
eorum. Habet & ſpiritus, qui etiam prophetis alieni
cordis occulta manifeſtat, ſicut ſupra diximus, quia
occulta cordis manifeſta fiant. Et quid miramur
ſi hominum ſcrutatur occulta, qui ſcrutatur etiam
alta Dei? Habet Deus vt verax ſit, quia ſcriptum eſt:
Sit autem Deus verax, omnis autem homo mendax. Rom. 3.
Et alibi ſcriptum eſt: Fidelis Deus, qui non menti-
tur,

tur. Nunquid mentitur ſpiritus, qui eſt ſpiritus veritatis, imò quem docuimus veritatem dictum, quia & ipſum Ioannes veritatem ſicut filium nuncupauit? Et in Pſalmo ait Dauid: [Pſalm. 42.] Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipſa me deduxerunt, & adduxerũt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua. Si lucem hic filium putas, ergo ſpiritus veritas eſt. Aut ſi filium putas veritatem, ergo ſpiritus lux eſt. Habet Deus nomen ſuper omne nomen, & dedit filio nomen ſicut legimus, vt omnes in nomine Ieſu genu [Philip. 2.] flectant. Hoc nomen, vtrum habeat ſpiritus conſideremus. Sed ſcriptum eſt: Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & Spiritus ſancti. Habet ergo nomen ſuper omne nomen. Quod ergo habet pater & filius, habet & ſpiritus per naturalis nominis vnitatem.

Quia ſicut pater & filius, ita & Spiritus ſanctus ſuſcitat mortuos. CAP. XX.

HAbet Deus quod ſuſcitat mortuos. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Suſcitat autem etiam ſpiritus per quem Deus ſuſcitat: quia ſcriptum eſt. [Rom. 8.] Viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Tamẽ ne infirmam gratiam putes, audi quia & ſpiritus ſuſcitat. Dicit enim propheta Ezechiel: [Ezech. 37.] Veni ſpiritus & inſuffla in mortuos iſtos & viuent, & prophetaui ſicut mandauit mihi, & intrauit in eos ſpiritus vitæ, & vixerunt & ſteterunt in pedibus ſuis congregatio nimis multa. Et infra Deus dicit: Scietis quod ego ſum Dominus cũ aperiã ſepulchra veſtra, & educam de ſepulchris populum meum, & dabo ſpiritum meũ in vos, & viuetis. Vtiq; cùm ſpiritum ſuum dixerit, nunquit alium præter ſpiritum ſanctum nuncupauit? Neque enim flatilem ſpiritum ſuũ diceret, nec hic ſpiritus a quatuor mũdi poſſet venire cardinibus, quia vẽtorum flatus hic quẽ videmus, partis non vniuerſitatis eſt. Et hic ſpiritus quo viuimus, ſingulorum nõ vniuerſorum eſt. Spiritus autem ſanctus eſt, vt & ſuper omnes, & in omnibus ſit. Itaque ex verbis propheticis ſpectare licet, quemadmodum oſſa dudum reſolutorũ membrorum compage diſperſa in formam rediuiui corporis viuificante ſpiritu reuertantur, & in ſuos artus fauilla concreſcat, ſenſu prius animata cocundi, quã ſpecie reformata viuendi. Nónne in facti ſimilitudine vnitatem diuinæ recognoſcimus poteſtatis? Sic ſuſcitat ſpiritus ſicut & Dominus in paſſione propria ſuſcitauit, cùm ſubitò in momẽto oculi defunctorum ſepulchra patuerũt, & rediuiua corpora ſurrexere de tumulis mortis, quæ fœtore deterſo ac vitæ odore reparato expirantium fauillæ ſpirantium faciem receperunt. Habet ergo ſpiritus quod habet Chriſtus, Habet igitur quod habet Deus, quia omnia [Ioan. 16.] quæ habet pater, habet filius. Ideoque dixit: Omnia quæ habet pater mea ſunt.

Quia ſpiritus in Dei ſede, & vnum regnum patris, & filij & Spiritus ſancti indiuiſum. CAP. XXI.

NEc illud mediocre, quod de throno Dei exire fluuium legimus. Sic enim habes dicente Ioã-

A ne Euangeliſta: Et oſtendit mihi flumen aquæ viuæ, [Apocal. 22.]
ſplẽdidum tanquam chryſtallum procedens de ſede Dei & agni, in medio plateæ eius, & ex vtraq; parte lignum vitæ, faciens fructus duodecim, per ſingulos menſes reddens fructum ſuum, & folia ligni ad medicinam omnium gẽtium. Hic eſt vtique fluuius de Dei ſede procedens, hoc eſt, Spiritus ſanctus: quem bibit qui credit in Chriſtũ, ſicut ipſe ait: [Ioan. 7.] Qui ſitit veniat ad me, & bibat, qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritu. Ergo flumen eſt
B ſpiritus. Hic igitur eſt in Dei ſede. Neque enim aqua abluit Dei ſedem. Denique Dauid non ſupra ſedem Dei dixit, ſed ſupra cœlos eſſe quamlibet illam intelligas aquam. Quia ſcriptum eſt: [Pſalm. 148.] Et aquæ quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini. Laudent dixit, non laudet. Nam ſi aquæ elementum voluiſſet intelligi, laudet vtique dixiſſet. Dicendo autem pluraliter, virtutes voluit æſtimari. Et quid mirum ſi in ſede Dei Spiritus ſanctus eſt, cum ipſum regnum Dei operatio ſpiritus ſit, ſicut ſcriptum eſt: [Roman. 14.] Quia nõ eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed iuſtitia, & pax, &
C gaudium in Spiritu ſancto? Et ipſe cùm dicit ſaluator: [Luc. 11.] Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſtruetur. Deinde ſubiiciendo: Quod ſi in ſpiritu Dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum Dei. Oſtendit regnum ſibi indiuiſum eſſe cum ſpiritu, Quid autem dementius quam vt neget quiſquam Chriſto conregnare Spiritum ſanctum, cùm etiam nos in Chriſti regno conregnaturos Chriſto Apoſtolus dicat? Si enim commortui ſumus, & conuiuemus: [2. Tim. 2.] ſi ſuſtinemus, & conregnabimus. Sed nos per adoptionem, ille per poteſtatem: nos gratia, ille na-
D tura. Habet igitur conſortium regni cum patre, & filio etiam Spiritus ſanctus, qui vnius naturæ, vnius dominationis, vnius etiam poteſtatis eſt.

Quia Dominus Sabaoth etiam Spiritus ſanctus. CAP. XXII.

ITaque cùm habeat conſortium regni, quid obſtat quo minus Spiritum ſanctum intelligamus, à quo Eſaias miſſus eſt? Neque enim Paulo poſſumus authore dubitare, cuius ſententiam in Actibus A-
E poſtolorum Lucas euangeliſta ſic probauit vt ſcri- [Actor. 28.]
beret. Denique ſic habes dicente Paulo: Bene locutus eſt ſpiritus per Eſaiam ad patres noſtros dicens: Vade ad plebem iſtam, & dic: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non aſpicietis. Spiritus ergo eſt qui miſit Eſaiam. Si ſpiritus miſit, ſpiritus eſt vtique quem mortuo Ozia rege vidit Eſaias quando dixit: [Eſaia 6.] Vidi Dominum ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatum, & plena erat domus maieſtatis eius, & Seraphim ſtabant in circuitu eius, ſex alæ vni, & ſex alæ alteri, & dua-
F bus velabant pedes, & duabus velabant faciem, & duabus volabant & clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, plena eſt vniuerſa terra maieſtate eius: ſi ſtabant Seraphin, quomodo volabãt? Si volabãt, quomodo ſtabant? Si hoc non poſſumus comprehendere quomodo Deum comprehendere volumus quem non videmus? Sed ſicut rotam intra rotam vidit propheta currẽtem, quod vtique non ad corpo-

ralis refertus ſpeciem viſionis, ſed ad vtriuſque gra-
tiam teſtamenti, eo quòd teres vita ſanctorum ſit, &
ita ſibi concinens, vt ſuperioribus poſteriora reſpõ-
deant. Rota igitur intra rotam eſt vita ſub lege, vita
ſub gratia, eo quod Iudæa intra eccleſiam ſit, lex in-
tra gratiam. Nam intra eccleſiam eſt, qui Iudæus eſt
in occulto, & circuncisio cordis intra eccleſię ſacra-
mentum eſt. Sed illa Iudæa intra eccleſiam, de qua
Pſalm.75. ſcriptum eſt: Notus in Iudæa Deus. Ergo ſicut rota
intra rotam currit, ſimiliter alæ ſtabant, & alæ vola-
bant. Similiter & Seraphin duabus alis faciem, &
duabus alis pedes velabant, & duabus volabant.
Nam hic quoque ſpiritalis ſapientiæ ſacramentum
eſt. Stant tempora, volant tempora. Stant pręterita,
volant futura. Et quaſi alæ Seraphin, ita faciem Dei
vel pedes velant: eo quod in Deo qui nec principiũ
nec finem habet, omnis ab hac cognitione princi-
pij eius & finis curſus temporum feratur. Stant er-
go præterita vel futura, præſentia volant. Ne quæ-
re principij eius vel finis arcana quæ non ſunt. Ha-
bes præſentia, ſed laudato, non diſcute. Seraphin
indefeſſis vocibus laudant, & tu diſcutis? Quod vti-
que cùm faciunt, oſtendunt nobis non aliquando
diſcutiendum Deum, ſed ſemper eſſe laudandum.
Ergo Dominus Sabaoth, & Spiritus ſanctus eſt.

Quia omnipotens etiam ſpiritus Dei. CAP. XXIII.

NIſi fortè diſplicet impiis doctor quem Chri-
ſtus elegit, aut Dominum virtutum negare
poſſunt Spiritum ſanctum, qui donet quas voluerit
ipſe virtutes. Nunc vnitatem maieſtatis licet in pa-
tre filióque & ſancto Spiritu cognoſcere. Nam ple-
rique dicunt patrem Deum ab Eſaia hoc tempore
viſum. Paulus ſpiritum dixit, Lucas probauit, Ioan-
nes euangeliſta ad filium retulit. Sic enim ſcriptum
Ioan.12. eſt de filio: Hæc locutus eſt Ieſus & abiit & abſcon-
dit ſe ab his. Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram
Eſaia 53. eis, non credebant in eum, vt ſermo Eſaiæ implere-
tur quem dixit: Domine quis credidit auditui no-
ſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt? Pro-

G pterea non poterant credere, quia iterũ dixit Eſaias:
Excæcauit oculos eorum & indurauit cor eorum,
vt non videant oculis, & corde intelligant & con-
uertantur, & ſanem eos. Hæc dixit Eſaias, quando
vidit maieſtatem eius, & locutus eſt de eo. Ipſa ver-
ba dixit Ioannes dixiſſe Eſaiam, & maieſtatem ei fi-
lij apparuiſſe euidentiſſimè reuelauit. Paulus autem
ſpiritum hæc dixiſſe memorauit. Vnde igitur iſta di-
uerſitas? Diuerſitas quidem verborum non ſenſuum
eſt. Nam licet diuerſa dixerint, nullus errauit: quia
H & pater videtur in filio qui dixit: Qui me videt, vi- Ioan.14.
det & patrem. Et filius videtur in ſpiritu, quia ſicut 1.Cor.12.
nemo dicit Dominum Ieſum niſi in Spiritu ſancto,
ita non carnali oculo, ſed ſpiritali gratia Chriſtus vi-
detur. Vnde & ſcriptura ait: Surge qui Dormis &
exurge à mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus. Et Pau-
lus cum oculos perdidiſſet, quomodo niſi in ſpiritu
Chriſtum videbat? Vnde & Dominus ait: Ad hoc
enim tibi viſus ſum, vt conſtituerem te miniſtrum
& teſtem quibus vidiſti me, & in quibus viſurus es.
Nam & prophetæ ſpiritum accipiebant, & Chri-
I ſtum videbant. Vna igitur viſio, vna præceptio, vna
maieſtas. An negas etiam Dominum maieſtatis eſſe
Spiritum ſanctum, cùm Dominus maieſtatis ſit cru-
cifixus, qui natus eſt de Spiritu ſancto & virgine Ma
ria, quia non alter Chriſtus, ſed vnus eſt, & ante ſe-
cula ex patre vt Dei filius natus, & in ſeculo vt ho-
mo carnis aſſumptione generatus? Quid autem di-
cam, quia ſicut pater & filius, ita etiam ſpiritus im-
maculatus eſt & omnipotẽs? quia Græcè παντοδύνα-
μον, πᾶν ἐπίσκοπον, Salomon dixit, eo quod omnipo-
tens & ſpeculator ſit omnium, ſicut lectum eſſe in li-
K bro Sapientiæ ſupra eſt demonſtratum. Ergo & ſpi- Sapien.7.
ritus in honore eſt & in maieſtate: intuere nunc, ne
quid eum fortè non deceat: aut ſi tibi diſplicet Ar-
riane, detrahe eum de patris filiíque conſortio. Sed
ſi detrahere volueris, cœlum ſupra te verti videbis,
quia virtus eorum omnis ab ſpiritu eſt: Si detrahere
volueris, in Deum tibi prius mittenda eſt manus,
quia Deus ſpiritus. Sed quomodo detrahes eum,
qui alta ſcrutatur Dei?

FINIS.

LECTORI CHRISTIANO S.

ERAT hic liber in codice valde vetuſto, quem nobis Dionyſiana bibliotheca ſuppeditauit, cõiunctus cũ tribus libris de Spiritu ſancto B. Ambroſij, & hoc titulo: Incipit liber quartus Beati Ambroſij de Spiritu ſancto. Quem cùm iterũ atq; iterum legiſſemus, primùm quidem antiquiſſimi eſſe authoris intelleximus tum ex aliis, tũ ex duabus maximè rebus: quod alia vtatur verſione cùm ſcripturæ profert teſtimonia, quale eſt illud Act. 13. λειτουργούντων αὐτῶν τῷ κυρίῳ *deſeruientibus illis Domino. & quod ſcribat: Vnde tractum eſt per omnes facere Orientales Eccleſias, & nonnullas Occidentales vt in oblationibus ſacrificiorum, quæ Deo Patri offerrentur, vna cum ſacerdote voce populus vtatur, id eſt, Sanctus, Sanctus Sanctus. quod Xiſti inſtitutum eſſe dicunt hiſtorici. Deinde non eſſe librum quartum Ambroſij, vt titulus præ ſe ferebat, multis aſſecuti ſumus coniecturis. alij in capita diſtincti ſunt & quidem ab ipſo Ambroſio, hic perpetuus: in aliis præfatione vtitur, hic caret præfatione: & in fine huius libri ait ſe breuiter de diuinitate Spiritus ſancti dixiſſe, & in tribus libris diſputat copioſiſſimè. Sed & Ambroſij ne eſſet, dubitare cœpimus, quia neſcio quid diſſimile in ſtilo deprehendimus: nihil tamen ſtatuimus, niſi digniſſimum eſſe lectu.*

PRO-

PROOEMIVM VIDETVR DESIDERARI.

Rom. 8. VOS autem in carne nõ eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamẽ ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti nõ habet, hic non eſt eius. Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtitiam. Quod ſi ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis: qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis. (B) Diuino Apoſtolus modo & diuino eloquio ſacramentum dominicæ Trinitatis, fidej noſtræ & mentibus intimauit. Nam cùm dixiſſet: Vos autẽ in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis: adiecit, Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Quid ergo Apoſtolus aliud quàm vnionem Trinitatis edocuit? Nam ſpiritus Dei ſpiritus Chriſti eſt. Spiritus autem Chriſti & Dei neque à Chriſto diuiſus aut ſeparatus eſt: (C) quoniam neque Deus ab ſpiritu ſuo, neque Chriſtus idem ab ſpiritu ſuo poteſt ſeparabilis iudicari. Si autem inſeparabilis Deus ab ſpiritu ſuo eſt, inſeparabilis vtique & Chriſtus ab ſpiritu ſuo eſt. Ergo ſpiritus Dei & ſpiritus Chriſti inſeparabilis à Deo & Chriſto. Ac per hoc Deus & Chriſtus & Spiritus ſanctus indiuiſi manifeſtantur, quia ſemper ſpiritus in Deo & Chriſto perennis eſt. Nam quid aliud cõcatenatio hæc & connexio ſignificari contendit, quàm intelligentiam vnitatis, dum per ſpiritũ Deus & Chriſtus, qui inſeparabiles à ſeſe ſunt * vnitati? Et (D) vt verius dicam, vnum intelliguntur. Hòc diuinum ſacramentum eſt. Hoc in ſe creatura naturaliter aut inſeparabiliter non habet: vt vnus ſpiritus patris & filij, aut tres vnum & vnus indiuiſibiliter eſſe noſcãtur. Et ideò ſecurus Apoſtolus qui hoc fundamentum fidei de ſancta ſcriptura didicit, & de diuina reuelatione cognouit, de cætero non timet, alibi vnũ Deum, alibi cum Domino, alibi cum Deo & Domino ſanctum Spiritũ prædicare: quia ſiue vnus Deus dixerit, ſcit ſe nomen Trinitatis impleſſe. Siue autẽ Dei & Domini ſolummodò memor ſit, ſcit dicere: (E) Ipſe autem Deus & pater & Dominus noſter Ieſus dirigat viam noſtram ad vos: & cauere ne dicat, Ipſi dirigant. Siue Dei & ſancti ſpiritus faciat mentionẽ, ſcit ſe Chriſto iniuriam non feciſſe. Siue Dei & Domini & Spiritus ſancti cauſis competentibus perſonas apter, ſcit dicere, & omnia hæc operatur vnus atque idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult: quoniã & tres deos dicere, impium eſt: & vnũ nõ in Trinitatis nomine cõfiteri, admodum irreligioſum eſt. Denique ſequentia conſideremus quibus hunc ſenſum confirmat & ſulidat. Nam cùm dixiſſet: Si (F) quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius: adiecit, Si autẽ Chriſtus in vobis eſt, ergo maniſeſtum eſt, quia per inhabitantem ſpiritum Chriſti, Chriſtus habitat: ſi autem per inhabitantem ſpiritum Chriſti, Chriſtus habitat, vtique & per inhabitantem ſpiritum Dei Deus habitat. Denique ſubiunxit: Quod ſi ſpiritus eius qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis habitat in vobis, hoc eſt Dei: ac per hoc

*Margin: Rom. 8. — * vnitis. — 1. Theſſ. 3. — 1. Cor. 12.*

(A) non aliud eſſe Spiritus ſanctus, quàm Deus & Chriſtus probatur, per quem Deus & Chriſtus habitat: quem qui in ſe non habet habitantem, nec Deum poteſt habere nec Chriſtum. Sed dicit aliquis: Si per ſpiritum ſuum Deus habitat in nobis, & ſpiritus cum Deo & Chriſto vnum atque idem eſt, quomodo rurſum dicitur: Qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra? Quomodo Deus & Chriſtus vnum ſunt, cùm Chriſtus per ſpiritum Dei ſuſcitetur ex mortuis. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Verè, vbi ſapiens? (B) vbi ſcriba? Verè hoc eſt, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Præparauit autẽ Deus diligentibus ſe, vt Chriſtus Dominus cùm in forma Dei eſſet, formam ſerui acceperit, vt ſolus inueniretur vtrumque. Cùm ergo Chriſtus vtrumque ſit, Deus ſcilicet & homo, ſuſcitatio hæc non ideò diuinitati eius adſcribitur: quia diuinitas eius aut pati aut mori poſſet, ſed quia Verbum Deus caro factus eſt, & inhabitauit in nobis. Cæterũ ſi diuinitas eius (C) pati potuiſſet, non vtique opus fuiſſet, vt formã ſerui acciperet: accepit autem formam ſerui nun aliam ob cauſam, quàm vt per eam pro ſalute diligentium & pati & mori poſſet. Et ideo rectè dicitur, Dominus maieſtatis crucifixus, & Dominus Ieſus Chriſtus ex mortuis excitatus: quia ſpontanea benignitate & diuina ſua ratione per templi ſui paſſionem cuncta ipſe ſuſcepit & pertulit. Ac per hoc, id quod Chriſtus excitatur ex mortuis, proficit ad gloriam Dei, & comprobat omnipotentiam Chriſti. Sed & ſequentia loci huius non minus diligenter inſpicere (D) debemus, quoniam alta & profunda doctrina Apoſtolus ita loquutus eſt, dicens: Quòd ſi ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Primùm ergo maniſeſtum eſt quia omnia Deus & Chriſtus per inhabitantem ſpiritum ſuum in nobis operatur. Ac per hoc conſtat, quoniã ſanctus Spiritus omnia operatur, quia & mortalia corpora noſtra viuificabit is qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis per inhabitantem ſpiritum Chriſti in no- (E) bis. Et non dixit quia per ſe ſuſcitat is qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, neque Chriſtum per ſe ſuſcitare, ſed per inhabitantem in nobis ſpiritum Chriſti, ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra. Et vtique in Euangelio legimus dicente Domino: Pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ita & filius quos vult viuificat. Et non eſt dictum ibi, quia ſpiritum ſuum ſuſcitat Deus & Chriſtus. Quid ergo? contrarium hoc erit illi ſententiæ? abſit. Sed intellectus illorum nobis redditur, & docemur per euangelium beatiſſimi Pauli, qua ra- (F) tione Deus ſuſcitet, per inhabitantem ſcilicet ſpiritum Chriſti in nobis. Ac per hoc apertiſſimè traditur, quia omnia opera diuina Spiritus ſanctus operatur. Et ideò alio in loco idem Apoſtolus docet, dicens: Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus. Et diuiſiones miniſteriorum ſunt, idem autem Dominus. Et diuiſiones operationum ſunt, idẽ verò Deus qui operatur omnia in omnibus. Quomodo eſt iſtud, idem ſpiritus, ſi aliud eſt ſpiritus quàm

Margin: Roman. 11. — 1. Cor. 1. — Eſaia 64. — 1. Cor. 2. — Philip. 2. — Ioan. 1. — Rom. 8. — Ioan. 5. — 1. Cor. 12.

Deus & Dominus? aut quid eſt, iſtud idẽ Dominus, G
ſi aliud eſt Dominus, quàm Deus & ſpiritus? aut qua
ratione accipiemus idem Deus, ſi aliud eſt Deus,
quàm Dominus & ſpiritus? etſi eſſentia vel vſia &
diuinitate & authoritate aliud & aliud, & non vnũ
ſunt? Nullu modo poſſent dici idem, qui longè aliud
& aliud reperirentur. Inueniretur autem & Apoſto-
lus falſus teſtis & contumax in Deum, qui idem ad-
ſcribere, vbi idem non eſt. Sed abſit hoc. Non ſenſu
Apoſtolus laborauit. Nouit autem Deum & Domi-
num & Spiritum ſanctum, vnum ſpiritum omnia in
omnibus operantem. Et ne quid fortè ſcrupuli mẽs H
audientium ſuſtineret, quia cum Trinitatis perſonas
oſtẽdiſſet, Deũ cuncta in omnibus dixerat operantẽ
dum ſcit & Trinitatem verè probare, ſicut verè &
vnionem. Quanquam terror nullus poterat videri,
vbi idem ſæpe iam dixerat. Solito tamen ſuo more
Apoſtolus, & prudentiæ ſuæ cautela, imo, vt verius
dicam, Spiritus ſancti gubernatione, quem ſe reue-
latorem & doctorẽ habere ſæpe profitetur, ſicut di-
1.Cor.2. xit: Sed ducti ſpiritu, ſpiritalibus ſpiritalia cõparan-
Ibidem. tes. Et alio loco: Nobis autem reuelauit Deus per
1.Cor.12. Spiritum ſanctum: reddidit omnia vnioni, dicens: I
Alij enim datur per ſpiritũ ſermo ſapientiæ, alij ſer-
mo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alij fides
in eodẽ ſpiritu, alij gratia curationum in vno ſpiri-
tu, &c. Et in nouiſſima parte concludens, ait: Omnia
autem hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, qui
ſuprà ſcilicet Deus. Ergo quia omnia operatur De⁹
atque idem ſpiritus, Patrem & Filium & Spiritum
ſanctũ, in quorum nomine per regenerationis ba-
ptiſma recreamur, vnum Deum, quod eſt nomen v-
num, accipere debemus, & credere: quia vno atque K
eodem modo iiſdémque virtutibus necnon & pro-
phetationibus, quibus Patrem Deum dicimus, de
Spiritu quoque ſancto & de filio edocemur. Sed
fortè quis dicat, Omnia dixit quæ ad ordinationem
Eccleſię pertinẽt: non autem omnia quæ Deus ope-
ratur & Dominus operatur & ſpiritus. Ergo de om-
nibus vel pauca ponẽda ſunt, quibus probetur Spi-
ritum ſanctum omnibus omnino diuinis operibus
adeſſe, & ipſum omnia implere. Moyſes Spiritu ſan-
cto impletur, & per ſpiritum Prophetæ præſcientia
docetur & futura prædicit. Quid Prophetæ omnes
deinceps num Spiritu ſancto pleni prophetauerũt, L
& plagas populo imminẽtes annunciauerunt, & ad-
uentum Domini & paſſionem prædicauerunt? pro-
Zacha.1. bantę Domino, & dicẽte per os Zachariæ Prophe-
tæ: Veruntamen verba mea & legitima mea accipi-
te, quæ ego mando in ſpiritu meo ſeruis meis Pro-
phetis. Ac per hoc manifeſtum eſt omnes Prophe-
tas Spiritu ſancto prophetaſſe. Legem quoq; ipſam
per Spiritum ſanctum datam accepimus, & ſcriptã.
Exod.31. Dicit enim Moyſes: Et dedit Dominus duas tabu-
las lapideas digito Dei ſcriptas. Digitum autem Dei
Spiritum ſanctum dici Euangelia manifeſtant. Cùm M
Dominus dæmonem eieciſſet, & accuſaretur a Iu-
dæis quòd in Beelzebub principem dæmoniorum,
Luca 11. dæmonia expelleret: ſecundum Lucam quidem re-
ſpondiſſe perhibetur: Quod ſi ego in digito Dei ex-
pello dæmonia. Vnde manifeſtum eſt ſpiritum digi-
tũ Dei dici. Cùm ergo cõſtet ſpiritũ ſanctũ digitum
Dei dici, manifeſtum eſt quia tabulas lapideas Spi-
ritus ſcripſit, quas Moyſes digito Dei ſcriptas acce-
pit: & Spiritus ſanctus dedit, quia digitus Dei non
aliud, quàm Deus eſt, quoniam in omnibus opera-
tur. Virtutes quoque ipſas quas diuina potentia in
Ægypto in doctrinam & in experimentum ſui pec-
catoribus operata eſt, num manifeſtum eſt in digito
Dei eſſe perfectas? probante Domino, qui ſe in digi-
to Dei, id eſt, in Spiritu ſancto eiicere dęmonia pro-
fitetur? quia idẽ ipſe in Ægypto, & Spiritus ſanctus
eadem conſummauit & geſſit. Quod quidem ſenſi-
bus noſtris intimãs Dominus, in digito Dei ſe pro-
fitetur expellere dæmonia, docẽs ſcilicet opera ſua,
opera eſſe ſancti Spiritus: & cùm opera ſancti Spiri-
tus, opera Chriſti ſint: opera autem Chriſti, opera
patris ſunt, ſicut in Euangelio ſecundum Ioannem
legimus, ipſo Domino dicente: Amen, amen dico Ioan.5.
vobis, nõ poteſt filius facere à ſe quicquã, niſi quod
viderit patrem facientem. Quæcũque autem ille fa-
cit, eadẽ & filius facit ſimiliter. Et, Sicut pater mor-
tuos ſuſcitat, & filius quos vult viuificat. Ergo hoc
gradu & hac ratione agnoſcimus opera ſancti Spiri-
tus, eſſe opera paterna: quia quæ pater operatur, ea-
dem & filius operatur ſimiliter: quæ autem filius o-
peratur, eadem & ſanctus Spiritus operatur. Ac ſic
ſemper Trinitas vnus Deus, & vnus ſpiritus per ſe,
ſed ex ſeſe eadem & omnia in omnibus operatur:
quem quidem ſanctum Spiritum, quia in virtũtibus
ſuis & potentia diuina agnoſcere Ægyptij nolue-
runt, plagis compulſi ſunt confiteri. In quas me nũc
audientes incidant à Domino admonentur, & ſerò
incipiant dicere, Digitus Dei eſt. Ac per hoc mani- Exod.8.
feſtum eſt, quia vnus atque idem ſpiritus omnia in
omnibus operatur. Natiuitas quoque ipſius Domi-
ni Ieſu ſecundum carnem, nónne per Spiritum ſan-
ctũ facta prædicatur, euangelizante angelo Gabriel
Marię, & dicente: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, Luca 1.
& virtus Altiſſimi obũbrabit tibi. Et iterum Ioſeph Matth.1.
angelus in ſomnis apparet, dicẽs: Ioſeph fili Dauid,
ne timueris accipere Mariam cõiugem tuam, quod
enim in ea generatum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Et
vnde perſpicuum eſt quia omnia & in omnibus ipſe
operatur & perficit. Sed aiunt quidam, Omnia qui-
dem diuina operatur, & de operibus Deus intelligi-
tur, ſed nihil tamen ſua authoritate probatur opera-
ri, quia omnia per eum Deus operatur & Dominus.
Iam quidem de authoritate eius ſatis conſtat cùm
Deus probatur, Deus agnoſcitur, cùm inſęparabilis
à Deo inuenitur, cùm vnionem habere cum Deo &
Domino manifeſtetur. Iam quoniam de authorita-
te eius quæritur quam ſcriptura non tacuit, educeri
nos oportet, primùm quidem cùm dicitur: Hæc au- 1.Cor.12.
tem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus di-
uidens ſingulis prout vult. Diuidit, manifeſtum eſt,
qui non ex imperio operatur alieno, & attendendũ
quia quæ prout vult diuidit, non eſt ſcriptum, quæ
aliena ſunt. Et rurſum in Actibus Apoſtolorum le-
gimus: Deſeruientibus autem illis & ieiunantibus Actu.13.
Domino, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi
Barnabam & Paulum in opus ad quod vocaui eos.
Quid ergo clarius, quid lucidius ad manifeſtandam
diuinitatem & authoritatem Spiritus ſancti dici po-
teſt? Segregate mihi, nõ enim dixit, Segregate Deo,
ſed mihi: Neque in opus ad quod vocauit eos, ſed in
opus

opus ad quod vocaui. Satis vtique probauit nobis authoritatem & diuinitatẽ ſuam, qui ſegregationem Apoſtolorum non alij quàm ſibi adſcripſit: quos & in opus non alienum, ſed ſuum aduocaſſe ſe dixit. Quod vtique alienus à Deo & Domino, & ab authoritate diuina facere nunquam potuiſſet. Atque vt clarius luceat Trinitatis ſanctæ authoritas vna & diuinitas excolenda, Eſaiæ Prophetæ nobis contẽplanda prophetatio eſt, quam per Apoſtolos ipſe Spiritusſanctus nobis interpretatus eſt, quam ita legimus: Et audiui vocem Domini dicentis, Quem mittam, & quis ibit ad populum iſtum? Et dixi, Ego, ego ſum, mitte me. Et dixit: Vade, & dic populo huic: Aure audietis & non intelligetis, & videntes videbitis, & non aſpicietis, &c. Et vtique modò dices, ſuprà in eadem viſione Dominum Sabaoth vidiſſe ſe dixit ſedentem in throno gloriæ ſuæ, & Seraphim audiuiſſe dicẽtes: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, plena eſt omnis terra maieſtate eius. Et certè Dominus ſabaoth cui laus hæc & gloria redditur, vnus atque idem in Prophetis oſtenditur, & ipſe eſt qui Eſaiæ loquutus eſt, dicens: Quem mittam, & quis ibit ad populum iſtum? Et cùm vnus atque idem in Prophetis ſignificetur, ab Apoſtolis tamẽ & ab Eccleſia Trinitas intelligitur. Vnde etiam tractum eſt per omnes * facere Orientales eccleſias, & nonnullas Occidentales, vt in oblationibus ſacrificiorum quę Deo patri offerrentur, vnà cum ſacerdote voce populus vtatur, id eſt, Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, plena eſt omnis terra maieſtate eius. Ergo ſecundum hoc cõſtat Prophetã ad perſonã Dei patris referri oportere. Ioannes autem Euãgeliſta informat nos & docet de filio intelligere debere. Nam cùm ſuprà dictũ teſtimonium Euangelio inſcripſiſſet, & interpretatus eſſet poſtea dicens: hæc dixit Eſaias quando vidit gloriam eius, & loquutus eſt de eo, id eſt, Domino Chriſto. Paulus autem Apoſtolus Romæ Iudæis contradicentibus doctrinæ ſuæ, & blaſphemãtibus viam Domini Chriſti, exaltans vocem ſuam, ait: Bene prophetauit Spiritus ſanctus per Eſaiam, dicens: Vade, & dic populo huic, Aure audietis & non intelligetis, & videntes videbitis & non aſpicietis, &c. Cùm ergo in prophetia diuinitas vna doceatur ab Apoſtolis, tamen & ab eccleſia Trinitas intelligatur: certiſſimè vtique docemur quia Trinitas idem pater & filius & Spiritus ſanctus, vnũ & vnus Deus ſunt. Et cùm vnus Deus intelligantur & agnoſcantur, vnius etiam & authoritatis intelligantur neceſſe eſt. Et rurſum Dominus in Euangelio huius vnionis Trinitatem docet, dicens: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, &c. Et cùm patris & filij & Spiritus ſancti ſignificantiam edidiſſet, Trinitatis tamẽ ipſius nomen vnum obſeruare nos docuit, quod eſt Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus ſabaoth, plena eſt omnis terra maieſtate eius. Ac per hoc conſuetudo ſcripturę manifeſta eſt, quę & cùm vnum Deũ nuncupat, intellectum tamen Trinitatis non amputat: & cùm patris & filij & Spiritus ſancti memorat, nomen non * interimit maieſtatis vnius. Et quid plura? deficiet mihi pagina, deficiet tempus ſi cuncta quæ ad probandam diuinitatem Spiritus ſancti ſcripta ſunt reuoluere aut enumerare voluero. Hæc autem breuiter dicta ſunt ad retundendam impudentiam eorum qui diuinitatem Spiritus ſancti, imò vt verius dicam, ipſam Trinitatem abnegare conantur: ipſam autem negant, quando non ita vt eſt, Deũ fatentur: quando non ita credunt vt ſcriptura diuina nos docuit, & vt credere oportet, ſed prout illos traxerit ſenſus ſui libido: & vt intelligant quàm longè à fide Dei ſint, aut quàm alieni à ſalute quæ eſt in Chriſto Ieſu, qui Spiritum ſanctum, quo credentes ſignamur, in die redemptionis noſtræ contriſtare & abnegare nituntur: & vt ſciant qui talia ſentiunt quia huiuſmodi machinantur, quæ neque ad veniam, neque ad remiſſionem peccatorum ſuorum poterunt pertinere, quia ſcriptum eſt: Qui autem blaſphemauerit in Spiritu ſancto, non remittetur ei neque in hoc ſeculo neque in futuro: ſed illi ſe potius ſententiæ ſubiicere non neſciant, quã diuina menſura idem per os Eſaiæ protulit, dicens: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.

[Margin: A; Eſaia 6.; Acto. 28.; B; Eſaia 6.; Apoc. 4.; Eſa. 6.; C; * ferè; D; Act. 28.; Matt. 28.; * meminit fortè; Marc. 3.; Luca 12.; Eſaia 66.]

FINIS.

Capita libri de Fide orthodoxa contra Arrianos.

Quod nihil periculoſius iis hæreticis eſſe poſsit, quibus multa nobiſcum paria ſunt: qui cùm integrè per omnia decurrere videantur, vno tamen verbo meram ac ſimplicem fidem inficiunt. Quódque ſublato nomine ſubſtantiæ, quod iſti de Euangelica & Apoſtolica fide patrúmque traditione auferre volunt, ſubtiliter Arriana hæreſis intromittatur. Et qua ratione iſtud nomen tollere laborauerint. Cap. I.

De confutatione hæreſis Arrianorum per firmiſſimas rationes, & euidentia ſacræ ſcripturæ teſtimonia, eo quod ita Deum filium de Deo ponant, vt ex Deo factus ſit, non ex Deo natus, & quod homouſion, id eſt, vnius ſubſtantiæ vocabulum auferant, illámque ſapientiam quæ Dei filius eſt, creaturam intelligant. Cap. II.

De deſtructione rationum, quibus Arriani errorem ſuum defendere conantur, præcipuè dicentes ideò homouſion nominari non oportere, quia in ſcripturis diuinis non contineatur. Cap. III.

Quo argumento Arriani Deum non eſſe ſubſtantiam probare contendant, & de ſubtili illius diſſolutione. Cap. IIII.

Quòd cùm vnitas ſubſtantiæ in patre et filio non ſolum prophetica, ſed et euangelica authoritate comprobetur, non poſſit dici in ſcripturis diuinis homouſion non inueniri. Et quæ ſit ratio nominis. Quòd præterea ſi ad aliquam ſimilitudinem velit Arrianus in Deo comparationem facere, non poſſit expreſſius comparatum diffinire, niſi cum dicat lumen ex lumine. Cap. V.

Quid ſit Deus, et vtrum ei aliquid poſſit comparari. Quemadmodum etiam ratio quædam ſit quæ apud Græcos Logos nominatur, quæ inter patrem et filium perſonas vel vocabula diſtinguit. Et quod illa ratio multis nominibus appelletur, ac qua de cauſa ſingula de filio dicantur. Cap. VI.

De remotione occaſionis erroris quam hæreticus Arrianus ex hoc capere poſſet, quòd duo nomina vel duæ perſonæ, id eſt, patris & filij ſtatuuntur, quaſi duo dij dicantur. Cap. VII.

De apertione totius myſterij hæreſis Arrianæ, cur noluerit filium de ſubſtantia patris credi, & de reſpõſione ad motiua Arrianorum, quódque multum interſit inter ea quæ facta ſunt, & eum qui omnia fecit. Et quemadmodum multis ac variis figuris Deus ſe patribus præoſtenderit, qui tamen ſecundum deitatem videri non potuit. Cap. VIII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, DE FIDE ORTHODOXA
CONTRA ARRIANOS, LIBER VNVS.

Quòd nihil periculoſius iis hæreticis eſſe poſsit, quibus multa nobiſcum paria ſunt, qui cùm integrè per omnia decurrere videantur, vno tamen verbo meram ac ſimplicem fidem inficiunt. Quódque ſublato nomine ſubſtantiæ quod iſti de euangelica & Apoſtolica fide patrumque traditione auferre volũt, ſubtiliter Arriana hæreſis intromittatur. Et qua ratione iſtud nomen tollere laborauerint.

Cap. I.

MVltas quidem & graues hæreſes nouimus à plurimis ebullire, & veneni vice ad intimum pectus canceris ſui virus infundere. Sed vinci illi vel facilè poſſunt, vel facile vitari, quorum prima propoſitione omne cõſilium pectoris proditur. At verò hi quibus multa nobiſcum paria ſunt, facilè poſſunt innoxias mẽtes, & ſoli Deo deditas, fraudulenta ſocietate percutere, dum malorum ſuorum virus per bona noſtra defendunt. Nihil enim periculoſius his hæreticis eſſe poteſt, quàm qui cùm integrè per omnia decurrant, vno tamen verbo, acſi veneni guttam meram illam ac ſimplicem fidem dominicæ, & exinde apoſtolicæ traditionis inficiant. Vnde vehementer nobis cauendum eſt, ne ſe vel ſenſibus vel auribus noſtris huiuſmodi aliquid latenter inſinuet: quia nihil tam cogit in mortem quàm ſub obtentu fidei fidem violare. Vt enim gypſum aqua permixtum, lac colore mentitur: ita hic per veriſimilem confeſſionem traditio inimica ſuggeritur. Qua de re non ſimilitudo confeſſionis, ſed ſenſus mentis eſt ponderandus quo confeſſio ipſa firmatur. Denique ſi diligentius & accuratius attendatis, cur voluerint de euangelica & Apoſtolica fide, & de patrum traditione ſubſtantiæ nomen auferri, proculdubio probatis hære-
G ſim Arrianam ſubtili compendio breuiatam, ſublato hoc nomine intromiſſam. Nec hoc quidem ego ſuſpicione aut opinione collectum affirmo. Nec vti ipſi putant Academicus diſputator aſſiſto, vt ſimplices ſenſus verborum ſubtilitate contorqueam, ſed vt contortos, & prauos tenui argumento compoſitos in lucem cognitionis exponam, quò facilius poſſit cognita & comperta iniquitas ab hominibus euitari. Quæ etenim cauſa, quæve ratio extitit, vt quod docendum & quod credendũ cunctis eccleſiis fuerat traditum, quódque patres noſtri Apoſtolici viri
H contra vniuerſas hæreſes, & maximè Arrianã, quaſi quendam obicem veritatis, quo omnes aditus peſtiferæ doctrinę obſtruerent, ſancto Spiritu mundati, catholica ratione poſuerunt, non ſine magno niſu ab his qui tunc * eloquio Arrianæ labis addicti ſunt, laboretur auferri, niſi vt filium Dei mutabilem & conuertibilem, vtpote non de propria patris ſubſtantia conſtitiſſe confingant: cui & initium ex tempore, & ortum ex nihilo, nomẽ ex altero, vt ſemper docuerunt, propter quod & ſæpe damnati ſunt, nũc
I iam liberè, & ſecurè, incunctantérque eccleſiis tradere, & inſinuare poſſint.

* elogio

De confutatione hæreſis Arrianorum per firmiſsimas rationes, & euidentia ſacræ ſcripturæ teſtimonia, eò quod ita Deum filium de Deo ponant, vt ex Deo factus ſit, non ex Deo natus. Et quòd homouſion, id eſt, vnius ſubſtantiæ vocabulum auferant, illámque ſapientiam quæ Dei filius eſt, creaturam intelligant.

Cap. II.

VIdetis ergo omnia eos in tractatu ipſorum, nõ Euangelica fide, ſed ſubdola malignitate ad ſeducen-

ducendos ſimplices quoſque poſuiſſe. Nam iam tã A ſuſpectum quam manifeſtum omnibus eſſe debet, ita eos Deum de Deo poſuiſſe, vt Arrius tradere ſolebat, vt ex Deo factus ſit, non ex Deo natus. Qui ſi natus eſt, vnius ſubſtantiæ eſt. Si factus eſt, verus filius non eſt. Etſi verus filius non eſt, nec verus Deus eſt. Aut ſi verus Deus eſt, & de patre non eſt, duo ſunt habentes ſinguli & voluntates proprias, & imperia diuerſa. Vel ſi concordia tantùm & ſocietate vnum ſunt, non tamen & ſubſtãtia: verus, vt iam dixi, Deus non eſt. Sic erit Deus vt Moyſes Pharaoni, poteſtate, non genere. Filius quoque ita credendus B erit, vt per Eſaiam populo dictum eſt: Filios genui *Eſaiæ 1.* & exaltaui. Et alibi, Dij eſtis & filij Altiſſimi omnes. *Pſalm. 81.* Sed & primogenitus ita babebitur, quomodo & Iſraël à Deo primogenitus filius appellatus eſt. Necnon & primogenitus totius creaturæ, quaſi in ordine factorum primogenitus habeatur, vt ex eo ſeriẽ quandam creãdis mundi rebus aſſignent. Denique ſublato homouſion, id eſt vnius ſubſtantiæ vocabulo, ſimilem geſtori ſuo poſuerunt, cùm aliud ſit ſimilitudo, aliud veritas. Nam & homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt, nec tamen Deus eſt. C Nec quod Deus eſt, homo extitiſſe credendus eſt. Ita & filium Dei ſimilem volunt, vt eum aliunde ſimilem, non de ipſa vna ſancta & beata patris ſubſtãtia dicant. Qui ſi de patris ſubſtantia non eſt, ἐξ οὐκ ὄντων eſt, id eſt de nullis extantibus, vt idem Arrius tradidit. Sublato enim, vel id quod pater eſt, vndecunque fuerit filius, neceſſe eſt vt & initium ex nihilo & ortum ex tempore habeat. Nihil enim ſine initio niſi ſolus Deus. *Ioan. 10.* Vnde & filius ſiue ipſe Dominus ait: Ego & pater vnum ſumus: Quod ideò dixit, vt duarum perſonarum vocabula in vnius deitatis D maieſtate monſtraret. Sicut & Propheta ex voce *Pſalm. 44.* Dei: Eructauit, inquit, cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Vides ergo hoc verbũ bonum filium Dei eſſe, quem non aliunde niſi de paterno pectore (& vt ita dixerim) de vtero cordis Dei *2. Tim. 6.* credimus natum. Et proinde eum regem appellat, quia ipſe eſt rex regum. Deum Dominum cui omnia diuina opera ſuccumbunt, qui dixit: Omnia quæ pater habet mea ſunt. De hoc & Euãgeliſta: In principio, inquit, erat verbũ, & verbum erat apud Deũ, *Ioan. 16.* *Ioan. 1.* & Deus erat verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, E & ſine ipſo factum eſt nihil. Igitur quod in principio erat, ſemper fuiſſe credendum eſt. Sed nec aliũde eſſe quàm ex eo qui principium non habet, id eſt de corde patris qui eructauit, inquit cor meum verbum bonum. Non enim dixit: In principio factum eſt verbũ, ſed in principio, inquit, erat verbũ. Quodcunque principium verbi aſſignare volueris, præiudicatum habebis, quia in principio, inquit, erat. Nõ quòd duo principia ex rerum diuerſitate dicamus, ſed quia ſermo filius ſemper cum patre eſt, & de patre natus eſt. F Ac proinde cuius origo principium nõ habet, ſempiternus cum patre credendus eſt, quia nec pater poteſt vnquam ſine filio nominari, nec filius ſine patre vocari, ac per hoc ſemper filius, quia ſemper pater. Et Deus, inquit, erat verbum. Quod Deus eſt, ſemper ẽſt, ne ſi ſemper non fuerit, verus Deus ſemper eſſe non poſſit: ſicuti & in ſophiæ nomine, quia ſecundum Apoſtolum ipſe eſt ſapientia patris. Ego, inquit, ex ore Altiſſimi prodiui. Non ergo aliunde quàm de patre, quia ſemper cum patre. *Eccleſ. 24.* Et ideò ſapientia Dei appellatur, vt nunquam pater ſine ſapientia, hoc eſt ſine filio ſuo fuiſſe credatur. Hæc eſt illa ſapientia ineffabilis, quæ initio viarum Dei apud Salomonem vel condita, vel genita, vel creata deſcribitur, quam tamen ſic conditam dicit, vt ſemper eam cum Deo fuiſſe oſtendat. Quid enim Deo dabis, vt initium poſſis ſapientiæ ipſius conſignare? Non enim ita Deus ſapientiam ſuam condidit, quaſi aliquando ſine ſapientia fuerit. Sed cùm initio viarum ſuarum dicat, initium motus operis alicuius oſtendit, vt hoc initium habeat ſapiẽtia Dei, quod de Deo proceſſit ad creanda omnia, tam cœleſtia quàm terreſtria, non quo cœperit eſſe in Deo. Creata eſt ergo ſapientia, imò genita, non ſibi quæ ſemper erat, ſed hiſque ab ea fieri oportebat, vt quia quanta & qualis eſſet ſciri non poterat, de effectu operum ſuorum virtus eius, & potentia noſceretur, vt quod de conditis ęſtimamus, tunc magis timeremus cùm facta miramur. Cæterùm ſi tu ita creatam ſapientiam dicas, vt filium Dei creaturam intelligas, occurrit tibi Apoſtolus condemnans eos qui crea- *Roman. 1.* turam colunt, dicens: Propter quod tradidit illos Deus in deſiderium cordis eorum in immũditiam, vt contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis: qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius, quàm creatori, qui eſt benedictus Deus in ſecula. Hæc eſt, inquam, illa ſapientia Dei, quæ dicit: Ego ex ore Al- *Eccleſ. 24.* tiſſimi prodiui, vniuerſitatis conditrix & effectrix, id eſt, filius Dei per quem omnia, & in quo omnia, quia vt Apoſtolus dixit: In ipſo conſtituta ſunt vniuerſa in cœlis, & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue virtutes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo condita ſunt, & ipſe eſt ante omnia, & omnia in ipſo *Sap. 7.* conſtant. Hæc & Salomõ: Cùm ſit, inquit, vna, omnia potens & permanẽs in ſe, omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert. Quod confirmans Apoſtolus ait, in interiore homine habitare Chriſtũ, vt per quem à principio omnia facta ſunt, per ipſum & in fine cuncta ſaluentur.

De deſtructione rationum, quibus Arriani errorem ſuum defendere conantur, præcipuè dicentes ideo homouſion nominari non oportere, quia in ſcripturis diuinis non contineatur. CAP. III.

SEd dicis mihi, homouſion vnius ſubſtantiæ nomen ob hoc potius adorent, quàm creatorem ſeruientes. Eadem vtique Apoſtolus qui dixit: Vt in *Philip. 2.* nomine Ieſu omne genu flectant, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur. Et Moyſes: Adorent, inquit eum omnes angeli Dei. Et Dauid: Omnes reges adorabunt eum. Quod qui- *Pſalm. 71.* dem in ſcripturis non diceretur, ſed quia ipſe eſt ſermo filius omnium opifex. Sed dicis homouſion nominari non oportere, quia in ſcripturis diuinis non contineatur. Quęro & ego, homo qui hoc prohibes ſi ideò nominari non debet, quia ſcriptum non eſt, an quia ita credi non liceat? Quod ſi ita credendum *Rom. 10.* eſt, cur non ita profitendum? Corde enim, inquit Apoſtolus, creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio

fit ad ſalutem. Aut ſi ideò nominandũ non eſt, quia G
nec ita credendum: obtinuit Arrianæ labis aſſertio,
quę ideò patrem & filium vnius ſubſtantiæ denega-
uit, quia filium Dei, modò ex nihilo, modò ex patre,
ſed ab alia ſubſtantia quãdo voluit, & quomodo vo
luit, & vnde voluit factum inducit, dummodò aliũ-
de eum, & non de eo quod pater eſt extitiſſe cõfin-
gat. Quem etſi natũ dicit, ſed hoc dicto genus: quia
rurſum omne quod natum eſt, factum intelligit, eò
quòd & nos à Deo geniti appellemur, quus conſtat
eſſe facturam. Vel ſi Arrianus non es, & verum filiũ
de vero patre natum non factum agnoſcis, cur non H
eum cum patre vnam ſubſtantiam dicis? Fruſtrà ti-
mes homo profiteri quod credis, & fruſtrà credis ſi
ita nõ credis, & merito hæreticus denotaris. Et quã-
quam immutaueris dictum, quo putaris prohibuiſ-
ſe Dei filium nuncupari facturam, ſed cùm ſubiũgis,
ſicuti aliquid horum quod factũ eſt: ex aperto oſtẽ-
dis, non ob hoc facturam dici voluiſſe, quaſi nõ de-
beat factus intelligi, ſed non ita factum vis ſicut ali-
quid horum quod factum eſt, ſed tamẽ factum. Ali-
ter enim dicis factum, vtpote perfectam creaturam,
per quem facta ſunt omnia, dummodò & ipſum fa- I
ctum intellígas, licet non ita vt cætera. Sed vt ad id
reuertar, quod dicis in ſcripturis diuinis homouſiõ,
id eſt, vnius ſubſtãtiæ vocabulũ non inueniri, finge
hoc interim ſic ſit, eò quòd vbicunque ſubſtãtia le-
gitur, res Dei non Deus accipiatur, quamquam &
aliud quod ſcriptum non eſt, pariter profitearis, id
eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine: quid ad hæc
dicis? Aut totum mecum tene, aut totum omitte. Si
enim vnius ſubſtantiæ vocabulum inde times dice-
re, quia ſcriptum non eſt: timere identidem debes
Deum ex Deo, & lumen ex lumine profiteri. Sed e- K
go probo Deum de Deo, & lumen de lumine, & v-
nius ſubſtantiæ vocabulum in diuinis ſcripturis cõ-
tineri. Cùm enim ipſe Dei filius qui Deus eſt, in Eu-
Ioan. 16. angelio ſuo dicat: Ego de patre exiui: iure & meritò
Deum de Deo profitemur, quia de Deo patre filium
Dei, Deum verum de Deo vero natum eſſe cogno-
ſcimus. Sed non eo genere vt nos dij ſumus appel-
lati, vel vt Moyſes Pharaonis Deus eſt dictus. Sed
quia verus eſt filius: de vero patre natus eſt: verè &
confidenter Deus de Deo dicendus eſt, ſic & lumen
ex lumine. Quod ſcriptum non eſt, mecum quidem L
dicis, ſed mecum omnino non ſentis, vt quia ſcriptũ
Ioan. 1. eſt de patre: Deus lux eſt, quæ illuminat omnẽ ho-
minem venientem in hunc mundum: &, lux lucet
in tenebris, id eſt, Chriſtus in cœlo, & tenebræ eam
non ſunt aſſecutæ. Hi ſcilicet homines quorum cor
ignorantiæ tenebris obcæcatum eſt, Chriſtum verũ
Deum, & verum Dei filium non agnouerunt, ſed
Ioan. 8. ipſe Dominus: Ego ſum, inquit, lux mundi, qui me
ſecutus fuerit non ibit in tenebris, ſed habebit lumẽ
vitæ. Ergo quia lumen pater, & lux filius, rectè lu-
men de lumine. Sed lumẽ ex lumine ita aſſeris qua- M
ſi à patre qui verum lumen eſt, aliud lumen ſit factũ,
quod de ipſa patris ſubſtãtia non ſit, ſed ſicuti aliud
quodlibet lumen, quamquam à Deo ſit factum, lõ-
gè tamen aliud ſit ab eo qui fecerit, & ideò lumen
ex lumine non de lumine dicis. Cùm ergo hęc præ-
locutus ſum, licet mecum non intelligas, tamẽ quo-
modocunque ipſa pronũcias, cùm ſcripta non ſint:

G an non & vnius ſubſtantiæ vocabulum, quod in ſcri
pturis non putas contineri, mecum pariter profite-
ris, niſi quia illic habuiſti quomodo malignos ſen-
ſus tuos occulta fraude in vtroque contegeres, ſed
mecum hoc ipſum ſono vocis exprimeres, ſed ta-
men longè dicti intelligentiam ſeparares: ſicuti &
illi hæretici qui reſurrectionem carnis negant, ad
decipiendas animas ſimplicium dicunt his quia in
carne nõ reſurgant. Sed ſi diſcutias eos cur hoc di-
xerint, cùm ſcias illos carnis reſurrectionẽ omnino
negare, dicent tibi: Vtique ille erit qui in carne ba-
H ptizatus non fuerit, vt anima ipſius dum in corpore
eſt, de morte delictorum ſuorum, vt de ſepulchro
criminum per baptiſma in eadem reſurgat. Solius
enim animæ per lauacri vitalis gratiam reſurrectio-
nem in carne defendent, nam & ipſius carnis ſalutẽ
excludunt. Et hi per veriſimilem confeſſionem in-
nocentium mentes occulta fraude ſeducunt. Et vt
ſolet lethale poculum mellis dulcedine temperatũ
ſuauitate fallente perimere, ſic & hoc malum per
blandimentum aurium audientium ſenſus quadam
labe contaminans, contagione vitij adhærentis in-
I ficit.

Quo argumento Arriani Deum non eſſe ſubſtantiam probare contendant & de ſubtili illius diſſolutione.

Cap. IIII.

DEnique & nunc poſſent homouſion ſicuti & cę-
tera verbotenus nominare, ſi haberent quomo-
do illud ad aliam intelligentiam ſæuo ſenſu peruer-
terent. Sed cùm viderint ſe in hoc verbo concludi,
nullam omnino mentionem huius fieri voluerunt,
K ne aut profitendo hoc crederent, aut credẽtes pro-
feſſi viderẽtur, ſubtili ingenio excuſantes, quod aut
ſcriptum non eſſet, aut Deum in ſubſtantia dici non
oportere, ne corporeus videretur. Deus etenim, in-
quiunt, efficit vt ſit ſubſtantia, non tamen vt ipſe
Deus in ſubſtantia deputetur, quippe aiũt cùm om-
nis ſubſtantia contraria recipiat, Deus verò qui ni-
hil diuerſum admittere poteſt, in ſubſtantia dici nõ
debet. Ignoſce rem tibi ſi hoc ſimpliciter diceres, ſi
rationem rei velles ſcire, ſi rudis ad hanc quæſtionẽ
accederes, ſi non ipſe eſſes qui ſemper vel de alia
L ſubſtantia vel de nullis extantibus Dei filium aſſere-
bas. At cùm idem ipſe ſis, qui hinc ſæpè conuictus,
ſæpè confeſſus, ſæpè negaſti, ſępè aliter immutando
damnatus es, qui etiam nunc in ambitione exagitãs
turbas omnia, quomodo putas me ignoſcere tibi
poſſe frequentius eadem retractanti? Sed ne videa-
tur hæc peruerſitas præiudicata magis quàm exa-
minata damnari, breuiter tibi de hac oppoſitione
reſpondeam, Prohibes itaque ideò ſubſtantiam no-
minari, quia omne quod ſubſtantia dicitur, res ipſa
vnius generis habeatur. An ignoras aliter cœleſtia,
M aliter terrena conſtare, ſed & in ipſis cœleſtibus re-
bus atque mundanis magnam differentiam inter-
eſſe? Aliter enim angeli, aliter ſingulæ virtutes con-
ſtitutionum ſuarum ſubſtantias acceperunt, ſicuti
Apoſtolus ait: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, *1. Cor. 15.*
alia claritas ſtellarum. Sic & in hoc mundo, vt di-
uerſa genera rerum, ita & diuerſa corpora animan-
tium, & omnibus ſui cuiuſque generis ſubſtantia,
ſicut

ſicut Apoſtolus dicit: Non omnis caro eadem caro. Si ergo ea quæ à Deo facta ſunt diuerſas qualitates ſubſtantiarum ſuarum habent, tu putas in Deo talẽ eſſe ſubſtãtiam, qualem habet aliquid horum quod factum eſt, vt poſſit contraria recipere? Abſit. Quæ eſt enim ſubſtantia Dei? Ipſum quod Deus eſt ſimplex, ſingulare, purum, nulla concretione permixtum, lympidum, bonum, perfectum, beatum, integrum, ſanctum, totum. An tu putas inane aliquid eſſe & vacuum quod eſt Deus? Hoc enim dici blaſphemia eſt, vt inane putetur per quem cuncta conſtiterunt, qui omnia verbo edidit, ratione compoſuit, virtute perfecit, cuius nutu & imperio vniuerſa reguntur, cuncta deſeruiunt. Et bene quod de Deo legis ſcriptum: Ego ſum qui ſum, & qui eſt, miſit me. Et ipſe Saluator Dominus: Hæc eſt, inquit, vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Eſt ergo in ſubſtãtia eſſentia ſua Deus, cuius cognitio vita æterna eſt, qui & tantus eſt quantus dici non poteſt. Qui tunc dignè æſtimatur cùm inæſtimabilis dicitur, vtique velis an nolis. Ergo ipſum quod eſt, hoc eſt ſubſtantiæ huius rei quæ eſſe defenditur: quod tamen iam dictum eſt, quantum & quale ſit, nec mente concipi, nec ſenſu æſtimari, nec animo definiri poteſt, dummodò conſtet eſſe quod eſſe creditur, vt de eo ipſo quod Deus eſt, inde ſit filius, vt verus ſit filius, & verus ſit pater in filio, & filius in patre. Hoc erit homouſion, id eſt, vnius ſubſtantiæ cum patre. Sicut ipſe Dominus ait: Ego in patre, & pater in me. Ego & pater vnum ſumus: &, Ego de patre exiui: &, Qui me videt, videt & patrem. Non immeritò, quia filius Dei de Deo patre natus eſt, & ideò de vnitate ſubſtantiæ, & de maieſtate deitatis vnum ſunt, ſicuti & Hieremias prophetauit: Quis ſtabit in ſubſtantia Domini, & videbit verbum Domini? Et iterùm: Si ſtetiſſent in ſubſtãtia mea, & ſi audiſſent verba mea, auertiſſem eos ab ſtudiis eorum peſſimis. Et apud Salomonem: Subſtantia mea, dulcedo mea eſt.

Exod. 3.
Ioan. 17.
Ioan. 14.
Ioan. 10.

Quòd cùm vnitas ſubſtantiæ in patre & filio non ſolùm prophetica ſed & euangelica authoritate comprobetur, nõ poſſit dici in ſcripturis diuinis homouſion non inueniri. Et quæ ſit ratio nominis: quòd præterea ſi ad aliquam ſimilitudinem velit Arrianus in Deo comparationem facere, nõ poſſit expreſſius comparatum definire, niſi cùm dicat, lumen ex lumine.

CAP. V.

CVm ergo hanc vnitatem ſubſtantiæ in patre & filio non ſolùm prophetica, ſed & euangelica authoritate cognoſcas, quomodo dicis in ſcripturis diuinis homouſion non inueniri, quaſi aliud ſit homouſiõ quàm quod dicit: Ego de Deo patre exiui: Et ego & pater vnum ſumus: Vel quòd Prophetæ ex aperto ſubſtantiam Dei intimabunt? Hæc eſt autem nominis ratio, vt in patre & in filio vnitatem ſubſtantiæ credas, licet rem ipſam (quæ eſt inenarrabilis) definire non poſſis, vt ſiue lumen de lumine dicas, ſiue verbum de verbo, ſiue ſpiritum de ſpiritu, ſiue Dominum de Domino, quodcunque de eo dixeris, vnius tamen eſſentiæ patrem & filium credas, & de eo ipſo quod pater eſt, filium intelligas.

Nam ſi aliquam comparationem de rebus his quæ videntur in eo facias, ipſa diſſimilitudine rerum non rationem oſtendes, ſed altercationem diſputationis induces, vt cuius voce deſcriptum eſt, Cui me comparabitis? ac proinde Deus cui aſſimilari nihil poteſt, ſufficiat credi quod ipſe ſentitur, quem ipſe credi ſe voluit, non indicari. Denique ſi de hoc ipſo quod mecum profiteris, ad aliquam ſimilitudinem velis in Deo conferre, neſcio an quod comparaueris poſſis expreſſius definire: vtputa cùm dicis lumẽ ex lumine, ſi ad explanandum illud ſcrupuloſa narratione cogaris, quæro quomodo lumen ex lumine credas? Vtrum quaſi lucernam ex lucerna, vel quaſi ſolem ex ſole, vt aut duas lucernas, aut duos ſoles quaſi duos deos ſub hoc exemplo inducas: aut ſplẽdorem luminis eiuſdem lucernæ, vel claritatem ſolis de eodem ſole fulgente, lumen de lumine conſignes, vt in matricem luminis patris figuram aſſimiles, filium verò in ſplendorem claritatis oſtendas, quod de eo Propheta dixit: Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Vel Salomon cùm dicit: Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Vel Apoſtolus hic prædicauerit Saluatorem noſtrum imaginem eſſe inuiſibilis Dei, eo quod imago lux ſua ſit quæ de eodem ſole procedit. Sed quãta ad hæc responderi poſſunt, quæ lites generant, quod Apoſtolus prohibet, longum eſt dicere: Quippe cùm conſtet lumen illud quod Deus eſt æſtimari, comprehendi & definire non poſſe. Nec verè aliquid ex his quæ in hoc mundo ſunt, maieſtati diuinę comparari, quia nihil de omnibus iſtis quę videntur aut dicuntur ſecundum id quod Deus eſt, condigna ſimilitudine æſtimari poteſt, quippe cùm ipſis intellectibus & ſenſibus maior ſit. Idem præmonuit vt diuinitatem ſubſtantiæ crederes, & verũ filium de vero patre cognoſceres. De qualitate autem rei requirere non deberes, quia quale aut quãtum ſit, ſcire non poſſis. Hoc enim Prophetæ, hoc Apoſtoli prædicarunt.

Pſalm. 35.
Sap. 7.
Coloſ. 1.

Quid ſit Deus, & vtrum ei aliquid poſſit comparari. Quemadmodum etiam ratio quædam ſit quæ apud Græcos Logos nominatur, quæ inter patrem & filiũ perſonas vel vocabula diſtinguit. Et quòd illa ratio multis nominibus appelletur, ac quã de cauſa ſingula de filio dicantur.

CAP. VI.

DEnique pro captu, pro viribus, pro fide noſtra intueamur, Deus quid ſit, & videamus an ei aliquid poſſit comparari. Certè hic eſt de quo & cùm dicitur, non poteſt dici. Cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari. Cùm comparatur, non poteſt comparari. Cùm definitur, ipſa ſua definitione creſcit. Qui cœlum manu ſua operit, pugno omnem ambitum mũdi claudit. Quem totum omnia neſciunt, & metuẽdo ſciunt. Cuius nomini & virtuti famulatur hic orbis. Et ipſa elementorum ſibi ſuccedentium momentanea viciſſitudo teſtatur. Vide ergo ſi poteſt aliquid eſſe quò poſſit pater comparari & filius, quia talis eſt filius qualis & pater. Non enim ipſe ſe vnum cum patre diceret, niſi talem ſe qualis eſt pater ſciret. Ratio quædam eſt quæ apud Græcos

G Logos nuncupatur,quæ inter patrem & filium per-
ſonas vel vocabula diſtinguit, quia & ipſe filius Ra-
tio dicitur : quæ tamen ratio multis nominibus ap-
pellatur.Modò verbum,modò virtus, modò ſapiē-
tia,modò dextera, modò brachium, modò marga-
rita, modò theſaurus , modò retia , modò aratrum,
modò fons , modò petra , modò agnus , modò ho-
mo,modò vitulus , modò aquila, modò leo, modò
via,modò veritas.Et ita cùm ſit Deus omnia in om-
nibus,vt per hæc vocabula diuinarum diſpoſitionū
myſteria cognoſcātur, non vt ipſa maieſtas filij Dei
H propriè definita monſtretur.Quid eſt enim filius de
eo quod pater eſt?Alius idē.Nā & hoc verbū nūcu-
patur,quia ex proprio diuino ore proceſſit , & nihil
pater ſine eo aut iuſſit aut fecit . Virtus dicitur, quia
verè de Deo & ſemper cum Deo eſt,& omnis pote-
ſtas patris in eo conſiſtit . Sapientia appellatur, quia
de corde patris adueniens, arcana cœleſtia creden-
tibus reſerauit . Dextera nuncupatur, quia per eum
omnia opera diuina perfecta ſunt. Brachium dici-
tur,quia ab ipſo omnia continentur . Margarita ap-
pellatur , vt nihil illo precioſius habeatur . Theſau-
I rus dicitur, vt in ipſo omnes opes & diuitiæ regno-
rum cœleſtium conditę agnoſcantur. Retia dicitur,
quia per ipſum,& in ipſo de mari ſeculi diuerſè gen-
tium multitudo ſicut piſcium per aquam baptiſma-
tis in eccleſia cōgregatur , vbi bonorum malorúm-
que diſcrimen agnoſcitur. Aratrū nuncupatur, quia
ſigno crucis ſuæ dura pectora ſubiiciuntur, vt neceſ-
ſariora in ipſa præparentur . Fons aquæ viuæ appel-
latur,quia ex eo ſitientia corda cœleſtis aquæ gra-
tia irriguantur . Petra dicitur,quia credentibus for-
titudinem,incredulis duritiam præſtat. Lapis angu-
K laris dicitur , quia vtroſque parietes noui & veteris
Teſtamenti vnus & mediator in ſemetipſo conti-
nens copulauit. Agnus dicitur, vt innocentia Chri-
ſti & paſſio demonſtretur.Homo dicitur,quia ſecū-
dum carnem propter nos homines naſci dignatus
eſt . Vitulus dicitur , quia propter noſtram ſalutem
pati ſuſtinuit. Aquila dicitur,quia poſt venerabilem
reſurrectionem , vt rex altam ad patris peruolat ſe-
dem. Leo dictus eſt,quia ipſe eſt rex regū, qui mor-
tem ac zabulum virtutis ſuæ poteſtate comminuit.
Via eſt,quia per ipſum aſcēſus eſt. Veritas,quia mē-
L dacium neſcit . Vita eſt, quia ipſe vniuerſa viuificat.
Vides ergo per hæc vocabula,ſignificationes diſpo-
ſitionum & operum diuinorum præoſtenſas , non
tamen ipſum Deum propriè definitum. Eſt ergo pa-
ter Deus immenſus , æternus , incomprehenſibilis,
inæſtimabilis. Eſt & filius eius Deus & Dominus no
Ioan.16. ſter,tātus quantus eſt & pater, ſed nō aliunde quàm
de patre,quia ego inquit,de patre exiui , hoc eſt lu-
men de lumine.

De remotione occaſionis erroris quam hæreticus ex hoc cape-
M *re poſſet,quod duo nomina vel duæ perſonæ,ideſt patris &*
filij ſtatuuntur,quaſi duo Dij dicantur.

CAP. VII.

SEd ne ex eo occaſionem aliquam hæreticus ca-
piat, cùm duo nomina vel duas perſonas, id eſt,
patris & filij ſtatuo , quaſi duos Deos dicam , vt illi
duos ex diuerſitate confingunt. Nos autem patrem
& filium ita nominamus vnum Deum,vt in his per-
ſonis & nominibus conſignemus . Viderint Philo-
ſophi , viderint hæretici diſcipuli eorum qui pote-
ſtatū diuerſitate variantur. Nobis tamen vnus Deus
eſt pater,vt Apoſtolus dixit , Ex quo omnia, & nos *2.Cor.8.*
ex ipſo, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus Deus Dei
filius per quem omnia,& nos per ipſum. Nam duo,
quid aliud intelligatur quàm duorum per partes di-
uiſa ſubſtantia,& cum omnibus ipſi diſſociata natu-
ra agendi ac iubendi tam volūtas quàm imperia di-
uiſa? Porrò pater ac filius etſi duæ perſonæ credun-
tur , ratione tamen & ſubſtantia vnius ſunt . Nam
inæqualium ſocietas,melioris offenſa eſt, & in iniu-
riam eius qui verus Deus eſt , non verus alius com-
paratur. Cum autem ego patrem & filium ſtatuo,v-
nitatem generis aſſigno. Et ſi illam in perſonis diui-
do,diſcretionis tamen perſonarum rurſus eadē no-
mina in vnitate ſui naturali legis fœdere conſignāt.
Vnde & tantus eſt filius quantus videbitur pater,
totus de toto, integer de integro , perfectus de per-
fecta conſummatáque virtute , ſicut Apoſtolus di-
cit : In quo omnis plenitudo diuinitatis corporali- *Coloſ.2.*
ter habitat . Nam & Hieremias receptiſſimus Pro-
phetarum,hanc vnitatem diuinitatis in patre & filio
ſciens,ait: Hic eſt Deus noſter , & non deputabitur *Baruch 3.*
alius abſque illo, qui inuenit omnem viam pruden-
tiæ,& dedit eam Iacob puero ſuo , & Iſraël dilecto
ſuo: Poſt hęc in terris viſus eſt,& cū hominibus cō-
uerſatus eſt . Et Eſaias hoc ipſum prædicat , dicens: *Eſaia 45.*
Hæc dicit Dominus Deus: Fatigata eſt Ægyptus,&
negociatio Æthiopum , & Sabaim viri excelſi ad te
tranſient,tui erunt ſerui,& poſt te ambulabunt vin-
cti compedibus , & te deprecabuntur , quoniam in
te Deus eſt , & non eſt alius Deus præter te, tu es e-
nim Deus . Quod ne putes me eo ſupercilio dixiſſe
quo Sabellius fertur,qui ipſum patrem ipſum filium
profitetur , non ita nos totum in vnam ſententiam
cogimus,vt aliorum hęreticorum fraude capiamur.
Sed quia in ipſo nomine perſonarum authoritas in-
diſcreta cognoſcitur,& filius non genere ſed perſo-
naliter à patre nominatur , proinde totum patri ad-
ſcribimus quod eſt filius , & totum filio quod pater
eſt. Nihil nō videbitur patris quod iudicabitur filij,
nec filij quod defenditur patri: quia vnitas maieſta-
tis nō ſinit Deos plurali vocabulo appellari, quippe
cùm conſtet patrē & filiū vnius eſſe ſubſtātiæ: vnde
vterque vnus Deus eſt dictus. Illud ante cuncta me-
tuentes , quòd vbi pater & filius vnum non ſint, in-
uidia recurrat authoris interpolata natiuitas. Hoc
enim placuit hæreticis,vt Deus ille omnipotens in-
uiſibilis immenſus degeneraret in filio. Non modò
poteſt eſſe de conditione mutata quaſi non potue-
rit pater de ſemetipſo talē habere qualis & ipſe eſt.
Proinde nos verum filium de vero patre qui ſemper
fuit, & eſt vnius ſubſtantiæ cum patre defendimus.
Et hoc eſt quod Græci homouſion appellant,id eſt,
cum vno aliud ipſum,vt perſonæ audictis nomina-
tim fierent,non vt ſubſtantiam vocabula ſepararēt.

De apertione totius myſterij hæreſis Arrianæ,cur noluerit fi-
liū de ſubſtantia patris credi , & de reſponſione ad motiua
Arrianorum,quódque multum interſit inter ea quæ facta
ſunt,& eum qui omnia fecit . Et quemadmodū in multis
ac variis

ac variis figuris Deus ſe patribus præoſtenderit, qui tamen ſecundum deitatem videri non potuit.

Cap. VIII.

SEd vt omne myſterium hæreſis Arrianæ tradu-
cam, cur nolint filium de patris ſubſtantia credi,
breuiter intimabo. Aiũt enim: Cùm ſit Deus pater
omnipotens, inuiſibilis, inconuertibilis, immutabi-
lis, perfectus, ſemper idem, æternus: filius verò viſi-
bilis, quia ſæpè patribus viſus, & conuertibilis atque
mutabilis, quia in variis figuris quibuſque ſeſe mon-
ſtrauit. Qui ſi de patris, inquiunt, eſſet ſubſtãtia, nũ-
quam fieri poſſet vt ante carnis aſſumptionem aut
viſibilis aut mutabilis cerneretur, quin potius in æ-
qualitate qua pater eſt, permanſiſſet, ex cuius ſub-
ſtantia erat: quia quod de patre eſt, nec videri, nec
mutari, nec conuerti poſſe credendum eſt. Accedit
ad cauſam, cùm illapſus eſt in Mariam, cùm virginis
vterum oppleuit, aliud vtique ex illa quàm quod ve
nerat, natum eſt. Vnde iam inquiunt corrupta ſub-
ſtantia ſtatim vertit ordinem, perdit continuò im-
mutationem, ipſa formando de Deo in hominem,
de ſpiritu in carnem. Et vtique tranſlatio omnis in-
teremptio eſt priſtini. Ac per hoc aiunt: Si filius de
patris ſubſtantia eſſet, iam & patrem minorem vide-
ri ſubſtantiæ ſuæ vel traditione vel fine, & proinde
filium ex alia ſubſtantia credere maluerunt, quod
conuerti, & mutari, & videri poſſit, quia hoc de pa-
tris ſubſtantia credi non liceat. Hæc eſt cauſa erro-
ris, hæc origo hæreſis Arrianę, dum non intelligunt
virtutem Dei, neque tanti ſacramẽti diſpoſitionem
agnoſcunt, cur Deum humanis conditionibus cõ-
parent. Quibus primò reſpondendum. In loco filiũ
Dei non ita viſum vt Deus erat, ſed vt homo capere
poterat de Deo. Deinde variis figuris non immuta-
bilem & conuertibilem ipſum eſſe, ſed hoc eſſe, po-
tentię Dei, vt cùm ſe ſingulis prout vult reuelare di-
gnatur, habitum mutet, non ſubſtantiam vertat, nec
proprietatem qualitatis amittat, ſed iuxta meritum
videntis temperamentum maieſtatis adhibeat, ipſe
tamen idem vt ſemper eſt in ſubſtãtiæ ſuæ proprie-
tate permaneat. Sicut ſcriptum eſt: Mutabis eos &
Pſalm. 101. mutabuntur, tu autem idem ipſe es, & anni tui non
deficient. Nam etſi multa ſunt ex his quæ in hoc
mundo videntur, quæ ex alio cõuertantur in aliud,
vt deſinant eſſe quod erant, & hoc ſint quod retrò
non fuerant: vt limus cùm in hominem figuratur, li-
mus eſſe iam deſinit: aut piſces aut aues cùm de a-
qua procedunt, ex eo iam non aqua, quia aliud, vt
lutum figuli cùm ſolidatur in teſtam: vt lapis cùm
diſſoluitur decoctus in calcem: vt arena cùm muta-
tur in vitrum, & cætera quæ longum eſt recenſere.
Sed multum intereſt, ſtulte hæretice, inter ea quæ
facta ſunt, & eum qui omnia quemadmodum vo-
luit fecit. Quæ facta ſunt, aſcriptæ conditioni deſer-
uiunt: qui verò fecit, ſuæ voluntatis & proprij iuris
eſt. Neque poteſt in aliud quàm quod eſt aliquo co-
gente mutari, ſed prout vult, & cui vult ſe demon-
ſtrat. Nam ſi angeli in figura hominum ſæpè ſunt vi-
ſi, & tamen aliud non ſont quàm quod ſe eſſe norũt,
neque ſubſtantiam mutant cùm formam humani
corporis ſumunt: quanto magis ipſe Dominus no-
ſter qui omnia fecit, qui ipſis angelis vt hoc poſſent

A ſua inſtitutione conceſſit? Huc accedit quòd ſic filiũ
Dei, vt iam dictum eſt, viſum à patribus approba-
mus, vt non totum in illo quod Deus eſt, videretur:
ſed diſpoſitiones rerum futurarum, quæ ſuis quibuſ-
que temporibus complenda erant, in illo per ima-
ginem cernerentur. Nam quis filium Dei videre po
tuit antequàm cõſpicabilem materiam ſicut ei pla-
cuit aſſumpſit, vel ipſum hominem induere digna-
tus eſt? Qui etſi Abrahę viſus eſt, ſed in forma huma-
ni corporis viſus eſt, quo ſcilicet poſtremis tempo-
ribus in homine venturus eſſe demonſtraretur. Ia-
B cob etiam alibi in angelo, alibi æquè videtur in ho-
mine. Qui ideò ſe in angelo demonſtrauit, vt nun-
cium ſe magni conſilij indicaret. In homine verò,
cum quo & colluctatus fuiſſe deſcribitur, vt imagi-
nem futuræ colluctationis quam cum Iſraël habi-
turus erat, cùm ſecundum hominem adueniſſet, in-
dicaret. Sed vt Dominum crederet, cum quo tanto
certamine ſub figura hominis luctabatur Iſraël, id Geneſ. 32.
eſt homo videns Deum, nomẽ accepit. Vidi, inquit,
Deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.
Et vt qui figuram hominis viderat, quam Deus Dei
C filius induerat, Moyſi in rubo in flamma ignis appa-
ruit, vt lumen credentibus, incredulis iudicium de-
monſtraret, quia Chriſtus credentibus ſalus eſt, nõ 2. Cor. 2.
credentibus pœna, vt Apoſtolus ait: Aliis odor eius Exod. 13.
vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Populũ
Iſraël in columna nubis per diem, & per noctem in
columna ignis quaſi dux itineris præcedebat, vt ba-
ptiſmi gratiã per nubẽ & donum ſancti Spiritus per
ignem oſtenderet: quia Apoſtolus Paulus in nube
patres baptizatos ſcribit. Et ſpiritum ſicut ignẽ eſſe,
Apoſtolorũ Acta declarant. Vides ergo per omnia
D hæretice, characteres diuinarũ ſcripturarũ in hono-
rẽ Dei patribus præoſtenſos, nõ tamen ipſum Deũ,
vt eſt, propriè reuelatum. Denique dum Moyſes o-
raret vt faciem Dei purè videret, quid ad illum con- Exod. 33.
tinuò Deus? Non poteris, inquit, videre faciem
meam. Non enim videbit homo faciem meam, &
viuet. Hoc ipſo quod negatur aſpectus, claritas aſſi-
gnatur, quæ ſcilicet tanta eſt, quanta credenda eſt
quæ inuiſibilis indicatur. Cùm ergo Moyſes & ſi-
tum cœli, & ordines mundi, & elementorum vices,
totius denique orbis ornamenta digeſſerit, indica-
E rit, expreſſerit, cui ipſe Dominus teſtimonium per-
hibuit, dicens: Nemo erit ex Prophetis vt ſeruus
meus Moyſes, cui facie ad faciem, ore ad os locutus Num. 12.
ſum, Deum tamen purè videre non potuit. Meritò
quidem Propheta omnium dignus, ſed non vſque-
adeo, vt intueri Deum valeret, quia homo tantum-
modo eſſet. Et vtique hæc omnia filij verba defen-
dimus, quem in monte Syna cum Moyſe locutum
eſſe ſcimus, qui agendis explicandiſque rebus à pa-
tre aduenerat, quia omnia à principio per ipſum &
ordinari, & explicari, & manere conuenerat, vt ha-
F bendi filij hæc præcipua ratio conſtaret. Et tamen
ſic viſus accipitur, vt alicuius conſpicabilis, vt dixi,
materiæ diſpoſitione aſſumpta videretur, ſalua ſcili-
cet inuiſibilitate eius, quam à conſpectu omnium
maieſtas interfuſa ſepoſuit. Non enim ſic humanis
aſpectibus reuelatus eſt, vt tota in illo deitas appa-
reret, ſed ad vicem ſpeculi cùm conceptos intra lu-
cem ſuam vultus, quaſi ad plenam effigiem ho-

minis includit, ita maieſtas eius præeunte fulgore A intra id viſum eſſet, quod imaginem veritatis, non ipſum Deum propriè demonſtraret. Sic & cùm hominem induere dignatus eſt, non labem æternitati intulit, vt ſpiritum in carnem mutaret, ſed vt ſuſcepto homini immortalitatem atque æternitatem cœleſtis vitæ præſtaret. Nã etſi Apoſtolus ſemetipſum exinaniſſe dicit, formã ſerui accipiendo, non vtique ſic exinanitũ accipimus, vt aliud quàm fuerat idem Chriſtus fieret, ſed vt ſepoſito interim maieſtatis ſuę honore, humanum corpus indueret, quo ſuſcepto ſalus gentium fieret. Vt enim ſol cum nube tegitur, B claritas eius cõprimitur non cæcatur, & lumen illud quod toto orbe diffuſum claro ſplendore cuncta perfundit, paruo admodum obſtaculo nubis includitur, non aufertur: ſic & homo ille quem Dominus Ieſus Saluatórque noſter, id eſt, Deus Deique filius induit, Deum tamen in illo non intercepit, ſed abſcondit. Denique cùm ſe in monte paululum extra ipſum hominem extuliſſet, fulgore luminis eius penè obcæcati Apoſtoli, in terram quippe homines ceciderunt, periclitati vitam niſi eis Dominus compreſſo rurſum maieſtatis ſuæ honore vt miſericors C ſubueniſſet, ſecundum illam ſententiam: Nemo vidit Deum, & vixit. *Ioan. 1.* Vt ergo claritas ſolis cùm vſque ad noſtros emicat viſus ſibi ſalua eſt, quia quod non videtur, infirmitatis eſt noſtræ, quorum oculos nubium texit obſcuritas: ita probat ſe non ſuo detrimẽto proprij latuiſſe fulgoris, ſed carnis, vt dixi, beneficio, cuius cauſa filius Dei, filius hominis eſſe ſuſtinuit. Nempe enim de ſpiritu Dei virgo concepit, & quod concepit, hoc peperit, id eſt, Deum homini ſuo (vt iam dixi) ſociatũ: ſicut ipſe dixit, Quod naſcitur de carne, caro eſt: & quod naſcitur de ſpiritu, ſpiritus eſt, *Ioan. 3.* quia Deus ſpiritus eſt, & de Deo natus D eſt. Sicut & angelus ad Mariam virginem dicit: *Luca 1.* Spiritus Dei veniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit te. Propterea quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Vides ergo ipſum ſpiritum, id eſt, filium Dei veniſſe ad virginem, & inde Dei & hominis filium proceſſiſſe. Nec tamen ipſo indumẽto carnis Dei filium eſſe mutatum, ſed eundem ipſum eſſe in homine, qui fuerat ante mundum cum patre, per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil, ſicut Euangeliſta ait: Mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. Cæterùm amentis eſt credere ab eo poſſe liberari, qui vt liberaret, amiſſus eſt, vt naſceretur, oppreſſus eſt: vt immortalitatem redigeret, tranſiuit ad mortem. Sed abſit, hæretice, vt ſenſus tuæ iniquitatis à catholicis admittatur. Nos enim credimus immutabilem & incõuertibilem, verbum & ſpiritum, id eſt filium Dei: qui cùm hominem induit, non ſtatum vertit, non ordinem perdidit, non ſubſtantiam immutauit, ſed illuuias eiuſdem corporis æterno claritatis ſuæ lumine illuſtrauit, vt ad nos per tramitem corporis eius lux ſancti Spiritus, & æternæ vitæ gratia redundaret. Quem etſi paſſum credimus & ſepultum, ſed homo ille paſſus eſt quem filius Dei ſuſcepit, quem induit, quem portauit. Sed quia totum ad authorem referebatur quicquid homo ille patiebatur, ideò mors & paſſio Domini iudicatur: Non conſtat immortale eſſe quod Dei eſt, hominis quod caducum. Tertia quoque die reſurrexit, non Deus in hominem, ſed homo potius in Deum. Aſcendit in cœlos, obtulit patri ſuo hominẽ illum gratiſſimũ munus, conſedit ad dexterã patris, ſecundũ quod ſcriptum eſt: Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexterã meam. *Pſalm. 109.* Miſit nobis Spiritum ſanctum de propria ſua & ipſa vna ſubſtantia ſua protectorem, ſanctificatorem, & deductorem in vitam æternam, ſicut ſcriptum eſt ex voce Dei: Effundam de ſpiritu meo ſuper ſeruos meos & ancillas meas. *Ioel. 2.* Et iterùm: Spiritus ex me prodiit. Et ipſe Dominus Saluatórque noſter: De meo, inquit, accipiet. Et ex eo vtique quod eſt filius, quia & filius de eo quod pater eſt. Exinde præfinito tempore venturus viuos mortuóſque iudicaturus, vt reddat credentibus pręmia, non credentibus verò ſupplicia. Cuius regnum æternum, immortale, nec initium habet nec terminum, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum.

FINIS.

Capita libri de incarnationis Dominicæ ſacramento.

De introductione oblationis Cain & Abel ad hæreticorum confutationem. Et quòd ſententia quæ ad Cain dictum eſt: Si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccaſti, quieſce: generaliter in omnes extra eccleſiam conſtitutos ſit lata. Cap. I.

De enumeratione hæreticorum in quos ſuperior generalis ſententia comprobatur eſſe lata, cum admonitione vt nos caueamus, ne & alicui noſtrum dicatur: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti: quieſce. Cap. II.

De comprobatione veritatis in ſuperiori capitulo aſſertæ, per teſtimonium Joannis piſcatoris, & de reprehenſione eorum qui recuſant audire quæ dicuntur, et intelligere quæ leguntur. Quídque cauendum & quid credendum ſit circa incarnati verbi naturam. Cap. III.

De confuta-

De confutatione diuerſorum hæreticorum non diſtinguentium naturam diuinitatis & corporis Chriſti, quos ſuperius commemorata ſententia comprehendit, cum confirmatione ex confeſſione Petri, ac teſtimonio Moyſi & Heliæ. Cap. IIII.

Quod confeſſio Petri non vnam tantùm, ſed omnes hæreſes excluſerit. Et de myſteriis incarnationis, paſſionis, mortis, ſepulturæ et reſurrectionis Chriſti, cum redargutione hæreticorum ærumnas & cætera quæ corporis vel animæ ſunt, diuinitati attribuentium. Cap. V.

De illorum qui Chriſtum in phantaſmate veniſſe & paſſum eſſe prædicant, diuerſorúmque aliorum hæreticorum condemnatione, ampliori tamen atque grauiori eorum qui diuinitatem & carnem Domini vnius eſſe naturæ aſſerunt, cum argumentorum ſuorum diſſolutione. Cap. VI.

De authoris excuſatione, ac reſponſione ad obiectionem qua ſibi dici poſſet, quod de patris & filij diuinitate quinque illis libris quos ſcripſerat, concluſurum ſe eſſe promiſerit, cum confutatione erroris eorum, qui animam putant à Domino Ieſu non eſſe ſuſceptam, pulcherrimáque declaratione aſſumptionis humanæ naturæ: & quomodo intelligendum ſit quod ſcriptum eſt: Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. Cap. VII.

De ampliori redargutione eorum qui authorem dicunt ea vſurpare quæ ſcripta non ſint, & Dei eſſe ſubſtantiam atque naturam, ſcriptum non eſſe affirmant. Cap. VIII.

De confutatione & deſtructione obiectionis præmemoratorum hæreticorum, qua arguunt quòd non poſſint ingenitus & genitus vnius eſſe naturæ atque ſubſtantiæ, & de exemplari approbatione, cùm dicitur, genitum, non proprietatem naturæ, ſed ſignificationem generationis exprimi. Quódque appellatione ingeniti & geniti ſpecies videatur eſſe diuerſa, ſed tamen indiſtincta diuinitas. Cap. IX.

De diſputatione contra quoſdam ſuperiorem ſectam ſequẽtes, diſputationis tamen genere diſcordare ſe putantes, qui filium ſimilem dicunt, ſed non vnius ſubſtantiæ cum patre, & quòd cum ſit vnius naturæ filius cum patre, etiam vnius ſit potentiæ, et ita omnipotens ſicut & pater, quemadmodum etiam Spiritum ſanctum omnipotentem ſcriptura teſtatur. Cap. X.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, LIBER DE INCARNATIONIS DOMINICÆ SACRAMENTO.

De introductione oblationis Cain & Abel ad hæreticorum confutationem. Et quòd ſententia quæ ad Cain dictum eſt: Si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccaſti, quieſce: generaliter in omnes extra eccleſiam conſtitutos ſit lata.

CAP. I.

DEBITVM fratres cupio ſoluendum, ſed heſternos meos non inuenio creditores, niſi fortè improuiſo conuentu putauerint nos eſſe turbandos: ſed nunquam fides vera turbatur. Itaque dum illi forſitan veniunt, ad iſtos qui propoſiti ſunt deflectamus agricolas, quorum alter, hoc eſt Cain, à fructibus terræ, alter autem Abel videlicet ex primitiuis ouium ſuarum hoſtiam Domino obtulit. Nihil inuenio quod in ſpecie munerum reprehendam, niſi quòd & Cain munera ſua diſplicuiſſe cognouit, & Dominus dixit: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti. Vbi igitur eſt crimen, vbi culpa? Non in oblatione muneris, ſed in oblationis affectu. Sunt quidem qui rectè arbitrentur, quia alius quæ offerret elegerat, alius quæ viliora habuit offerebat. Sed non eſt ita inops ſpiritaliũ ſenſus in nobis, vt putemus quia

A Dominus corporale ſacrificium, non ſpiritale quærebat. Et ideò addidit: Quieſce, tollerabilius ſignificans abſtinere à muneribus deferendis, quàm infideli ſtudio munus offerre. Qui enim neſcit diuidere, neſcit diiudicare. Spiritalis autem diiudicat om- *1. Cor. 2.*
nia. Et ideo Abraham ſacrificium quod offerebat diuiſit. Sciuit etiam Abel diuidere qui ex primitiuis ouium obtulit ſacrificium, docens non terræ munera placitura Deo, quæ degenerauerant in peccatores, ſed ea in quibus diuini gratia myſterij reſulgeret. Prophetauit itaque nos per paſſionem Domini à culpa eſſe redimendos, de quo ſcriptum eſt: Ecce *Ioan. 1.*
agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vnde & de primitiuis obtulit, vt primogenitum deſignaret. Oſtendit ergo verum Dei ſacrificium nos
B futuros. De quibus Propheta ait: Afferte Domino filios arietum. Meritóque Dei iudicio comprobatur, quam puto generalem in omnes extrà eccleſiã conſtitutos latam eſſe ſententiam. Multorum enim hic figuram cerno populorum, quos diuina ſententia comprehendit, quorum in illo Cain iam tunc munera refutauit.

De enumeratione hæreticorum in quos ſuperior generalis ſententia comprobatur eſſe lata, cum admonitione vt nos caueamus ne & alicui noſtrûm dicatur: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti: quieſce.

Cap. II.

GEneralis enim hæc in impios omnes ſententia eſt. Itaque ſi Iudæus offerat, qui filium virginis Mariæ à patre Deo ſeparat, dicitur ei: Si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccaſti: quieſce. Si offerat Eunomianus, qui ex impietatis Arrianæ fonte progrediens, redundanti perfidiæ ſuę labitur cœno, generationem Chriſti quæ ſuper omnia eſt aſſerens ex philoſophiæ traditionibus colligendam, cùm vtique alia creaturarum ſit ratio, alia ſecretorum potentia diuinorum: & ipſi dicitur: Si rectè offeras, nō rectè autem diuidas, peccaſti: quieſce. Dicitur hoc Sabelliano, qui patrem filiúmque confundit. *Geneſ.4.* Dicitur hoc Marcionitæ, qui alium putat Deum noui, alium veteris teſtamenti. Dicitur hoc Manichæo, & Valentino, qui non putauerunt veritatem carnis humanæ à Chriſto eſſe ſuſceptam. Paulus quoque Samoſatenus & Baſilides in eadem ſentētiæ ſorte numerantur. Similiter quoque eiuſdem ſententiæ authoritate damnantur, qui diuinitatem ſancti Spiritus negauerunt. Alij enim quidam vel Arrianorum Iudæi, vel Arriani ſunt Iudæorum: quia ſicut illi filium à patre, ita & iſti ſpiritum à Deo patre & filio Dei ſeparant. Nouato quoque & Donato, & omnibus qui ſcindere corpus eccleſiæ geſtierunt, viritim dicitur: Si rectè offeras, rectè autē non diuidas, peccaſti. Eccleſię enim ſacrificiū eſt quod offertur Deo, ad quam Paulus dixit: Obſecro autē vos fratres per miſericordiam Dei, exhibere corpora veſtra hoſtiā viuam, ſanctam, Deo placentem. *Rom.12.* Hoc ergo ſacrificium diuiſerunt, eccleſiæ membra lacerando. Illos quoque percellit iſta ſententia qui animam rationalem ab incarnationis dominicæ ſegregant ſacramēto, naturam hominis ab homine ſeparare cupiētes. Et iſti fortaſſe rectè offerunt trinitati, ſed rationem neſciunt naturæ humanæ diuinæque diſtinguere. Dei enim ſimplex natura eſt, homo ex anima rationali conſtat & corpore. Si alterum tollas, totam naturam hominis ſuſtuliſti. Aduerſus omnes igitur hęreſes iſta ſententia eſt, quæ fraterno nomine, nō fraternè eccleſiam perſequuntur. Siquidem ſub optione nominis Chriſtiani, & quadam nuncupatiua fidei germanitate, parricidalibus gladijs nos cupiunt vulnerare, quia conuerſio noſtra à Deo eſt, & dominantur nobis in ſeculo peccatores. Peccator enim dominatur in ſeculo, iuſtus in Dei regno. Caueamus igitur ne quis nos à cubiculo regis æterni, & à ſecreto matris eccleſiæ ſeparare conetur, ad quod illa anima in Canticis Canticorum verbum Dei ſe introduxiſſe ſignificat. Caueamus ne à ſinu patris & quodam vtero paterno arcanæque naturæ, ſubſtantiam vnigeniti filij ſeparemus, verbíſque his quibus veritas ſuſceptæ incarnationis adſtruitur, diuinæ generationi præiudicia inferre meditemur, ne & noſtrū alicui dicatur: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti: quieſce. Hoc eſt, ſi neſciamus quæ propria ſunt diuinitatis æternę incarnationiſque diſtinguere, ſi creatorem cum ſuis operibus confera-

G mus, ſi authorem temporum dicamus cœpiſſe poſt tempora. Neque enim poteſt fieri vt per quem ſunt omnia, ſit vnus ex omnibus.

De comprobatione veritatis in ſuperiori capitulo aſſertæ, per teſtimonium Ioannis piſcatoris, & de reprehenſione eorū qui recuſant audire quæ dicuntur, & intelligere quæ leguntur. Quidque cauendum, & quid credendum ſit circa incarnati verbi naturam.

Cap. III.

NOlo nobis credatur, ſcriptura recitetur. Non ego dico à me, quia in principio erat verbum, H ſed audio, nō ego affingo, ſed lego, quod omnes legimus, ſed non omnes intelligimus. *Ioan.1.* Et cùm legitur, audimus omnes, & non audiunt omnes. Incraſſatum eſt enim cor quorumdam, & aures eorum grauiter audierunt, aures ſcilicet interioris affectus. Nō enim caro peccat quæ ſuum ſeruat officium, & recipit auditum, ſed animus puri auditus prauus interpres, qui recuſat audire quæ dicūtur, intelligere quę leguntur. Quid aures tāquam cera & plumbo clauditis, & tamen dominica beneficia & officia naturæ I non poteſtis excludere? Auditis inuiti, auditis faſtidientes, auditis ne quod nō audieritis excuſare poſſitis. Auditis ergo cùm legitur: In principio erat verbum. Quis hoc dicit? Ioānes vtique ille piſcator, ſed non quaſi piſcator hoc dicit, ſed quaſi humani piſcator affectus, qui iam non piſces caperet, ſed homines viuificaret. Non ſuum eſt quod dicit, ſed eius qui viuificandi ei tribuit poteſtatem. Piſcator enim ipſis quos ante capiebat piſcibus, taciturnior erat, & circa diuina myſteria magis mutus qui vocis ſuæ neſciebat authorem, ſed viuificatus à Chriſto vo- K cem audiuit in Ioanne, verbum agnouit in Chriſto: & ideò plenus Spiritu ſancto, qui ſciret principium non temporis eſſe, ſed ſupra tempora, reliquit ſecula, & aſcendens ſpiritu ſuper omne principium, ait: In principio erat verbum, hoc eſt remaneat cœlum. Nondum enim erat quando in principio erat verbum. Nam etſi cœlum habet principium, Deus nō habet. Denique in principio fecit Deus cœlum & terram. Aliud eſt fecit, aliud eſt erat. Quod fit, incipit: quod erat, principium non accepit, ſed præuenit. Remaneant etiam tempora, quia poſt cœlum L tempora. Remaneant etiam angeli & archāgeli, & ſi principium eorum non inuenio, erat tamen quando non erant. Non erant enim qui aliquando cœperunt. Si ergo principium eorum inuenire non poſſum quos certū eſt habere principiū, quomodo poſſum verbi inuenire principium, à quo omne principium non ſolùm creaturarum, ſed etiam cogitationum noſtrarum omnium præuenitur? Apertè itaque ſempiternam diuinitatem eius expreſſerat. Sed tamen ne quis à patre diuideret verbi æternitatem: vt eandem crederemus verbi eſſe quæ patris eſt, *Ioan.1.* M bonus ille piſcator adiunxit: Et verbum erat apud Deum, hoc eſt, quod dixerat, ſic ęſtimandū eſt. Erat verbum quomodo erat pater, quoniam cum patre erat, & in patre erat, & apud patrem erat ſemper. Nempe quomodo de patre legimus erat, ita & de verbo legimus, erat. Quid diſcernis intellectum, qui non diſcernis auditum? Verbi eſſe apud patrem eſt, patris eſſe cum verbo eſt. Legimus enim quia

verbum

verbum erat apud Deum. Itaque ſi ſecundum tuam opinionem aliquando non erat, ergo ſecundum tuã opinionem & is in principio non erat, apud quem erat verbum. Per verbum enim audio, per verbum intelligo, quia Deus erat. Nam ſi ſempiternum verbum eſſe credidero, quod credo, non poſſum de patris æternitate dubitare, cuius æternus eſt filius. Si temporalem generationem eius exiſtimo, incipit communitatem habere nobiſcum, vt videatur pater eſſe cœpiſſe. Sed ſi de patre non ambigis, quia incipere eſſe Dei non eſt, quia Dei eſt ſempiternam habere perfectionem: ne furtè vſu ſermonis laberemis humani dum verbum dicis & filium, ideo addidit: Et Deus erat verbum: habes vtique quod pater, quia Deus erat. Quomodo huius negas æternitatem, cũi vnum cum patre Dei nomen eſt? Non te ſonus capiat, ſimilitudóque ſermonis. Aliud verbum eſt quod tempora habet, quod ſyllabis colligitur, literiſque componitur, non tale verbum filius, quia non talis eſt pater verbi. Cauendum ergo ne & illi quæſtionem vocis corporalis videamur ingerere, incorporeus eſt Deus. Vocem vtique incorporeus corporalem non habet. Si vox corporalis non eſt in patre, nec filius verbum eſt corporale. Si corpus in patre non eſt, nec tempus in patre eſt. Si tempus in patre non eſt, vtique nec in verbo eſt. Quod ſi nullum principij tempus in verbo, nec numerus vtique nec gradus verbi eſt. Quia ſi numerus in verbo, ergo multa verba. Si multa verba, multi & filij. Sed vnum verbum eſt, quod & gradum excludit & numerum, vnum ſecundum naturam. Ne quærire huiuſmodi naturã, neſcio multo melius hoc quàm ſcio. Hoc ſolum bene ſcio, quod neſcio quæ ſcire non poſſum, quod vidimus, inquit, & quod audiuimus, Ioannes dicit, hoc ſolũ bene ſcire ſe dixit quod audiuit & quod vidit, qui in Chriſti pectore recumbebat. Ergo illi ſatis eſt audiſſe, mihi nõ eſt ſatis? Sed quod ille audiuit, hoc mihi dixit: & quod audiuit à Chriſto, hoccine ego poſſum negare verum eſſe de Chriſto? Ergo quod audiuit audiui, & quod vidit audiui. Ille enim vidit quod vidit, non vtique diuinitatem quæ ſecundum naturam ſuam videri non poteſt. Sed quia ſecundum naturam ſuam eum videre nõ poterat, ſuſcepit quod erat præter naturam diuinitatis, vt ſecundum naturam corporis videretur. Denique & Spiritus ſanctus in ſpecie viſus eſt ſicut columba, quia videri diuinitas in ſuæ claritatis veritate non poterat.

1.Ioan.1.

Lucæ 3.

De confutatione diuerſorum hæreticorum non diſtinguentiũ naturam diuinitatis, & corporis Chriſti, quos ſuperius cõmemorata ſententia comprehendit, cum confirmatione ex confeßione Petri, ac teſtimonio Moyſi & Heliæ.

CAP. IIII.

NOli igitur & tu ſecundum naturam interpretari, quod præter diuinitatis naturam eſt. Nam & ſi credas à Chriſto carnem eſſe ſuſceptam, & offeras transfigurandum corpus altaribus, non diſtinguas tamen naturam diuinitatis & corporis, & tibi dicitur: Si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccaſti, quieſce. Diuide enim quod meum, diuide quod ſuum verbi eſt: ego quod erat illius non habebam: & ille quod meum eſt non habebat. Suſcepit quod meum eſt, vt impartiret quod ſuum eſt. Suſcepit non vt confunderet, ſed vt repleret. Si credas ſuſceptionẽ, affingas confuſionem: Manichæus eſſe deſiſti, nec tamen eccleſiæ filius eſſe cœpiſti. Si credas ſuſceptionem corporis, adiungas diuinitatis compaßionem: portionem vtique perfidiæ, non perfidiam declinaſti. Credis enim quod tibi prodeſſe præſumis, non credis quod Deo dignum eſt. Rurſus ſi credas quia idem Deus & noui & veteris teſtamenti eſt, tempora autem verbo eius & momenta præmittas, tolerabilior Valentinus eſt, qui non ſecula ante Deum, ſed Deos putat eſſe quod ſecula ſunt. Minoris enim ſacrilegij eſt, copulari diuinitati ſecula, quàm præferri. Si credas iterum quia Chriſtus principium non ſumpſit ex virgine, ſed tamen aliquod ante Chriſtum æſtimes eſſe principium, in tempore diſtantia, de impietate contentio eſt. Virginis enim ſupparem negaſti eſſe, non temporis. Ego autem & ſupparem virginis ſecundum ſuſceptionem corporis non negabo, & creatorem temporis confitebor. Quid enim proficis ſi dicas, quia Chriſtus hæc an illa ſit creatura? Creatura mutatur, diuinitas adoratur. Noluit ſe ſic Chriſtus agnoſci, nec his tantùm quæ ſupra hominem ſunt meritis æſtimari. Denique cum interrogaſſet, Quem me dicunt eſſe homines, cùm alij dicerent Heliam, alij Hieremiam, aut vnum ex prophetis: nullius ſententiam prædicauit. Cùm Petrus dixiſſet, Tu es filius Dei viui: hunc ſolum non immeritò laudauit. Ergo Ioannes dicit, Petrus dicit, Chriſtus probauit, & tu non probas Arriane? Nec Ioanni & Petro putas eſſe credendum, quos vel ſolos pro teſtimonio gloriæ ſuæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad omnium fidem credidit abundare? Denique quaſi ad teſtimonium veteris & noui teſtamenti, Moyſes cum Helia aſſciſcitur: cum Ioanne Petrus frequenter adhibetur. Petrus dicit, Tu es: non dicit, tu eſſe cœpiſti. Petrus dicit, Tu es filius Dei: non dicit, tu es creatura. Dixit hoc Ioannes. Si adhuc non credidiſti, quia non intellexiſti myſterium ſupra ſapientiam recumbentis, repetiuit Petrus. Commendauit vtrunque Chriſtus, alterũ iudicio, alterum myſterio: id enim addidit, vt legeres quòd in Chriſti pectore recumbebat, & intelligeres quòd eius caput, in quo principale omnium ſenſuum eſt, arcano quodam ſapientię replebatur. Sed ſi non putas intelligendum eſſe myſterium, ſaltem noli impugnare iudicium. Laudatur Petrus, quia Dei filium credidit quem videbat, quia ſe ab imperitæ plebis rudibus adhuc opinionibus ſeparabat. Denique cùm interrogaſſet Dominus, quid homines de filio hominis æſtimarent, cùm diceretur vulgi ſententia, Petrus tacebat. Taces ergo Simon, & reſpondentibus aliis adhuc taces, cum ipſe ſis primus, qui etiam non interrogatus interrogas, nec times, ne reprehendaris à Domino, quia non reſpondes interroganti. Ideo, inquit, non reſpondeo, quia non interrogor meam, ſed alienam ſententiam. Legi enim: Vt non loquatur os meum opera hominum. Opus autem eſt perfidorum, perfidias prædicare. Ergo taceo adhuc, quia nondum id quod ſentio interrogor, non proferam labiis quod animus non probauit. Erit tem-

Matth.16.

Pſalm.16.

pus quando reſpondeam, interrogabor & ipſe quid G ſentiam, tunc demum reſpondebo quod meum eſt. Meum eſt enim fidem loqui, pietatem aſſerere, gratiam prædicare. Non igitur quaſi pigrior ſenſu, voce tardior tacet; nec quaſi faſtidioſus differt vocis obſequium, ſed quaſi cautus periculum vulgaris opinionis euitat, qui periculum non euitabat ſalutis. Denique in poſterioribus habes, quia exiliuit è naui vt occurreret Domino, non gloriæ cupidus, ſed obedientiæ præmaturus. Hic ergo qui antè reticebat, vt doceret nos quòd impiorum nec verbum debeamus iterare: hic, inquam, vbi audiuit, Vos autem H quid me dicitis? ſtatim loci non immemor ſui primatum egit. Primatum confeſſionis vtique, non honoris: primatum fidei, non ordinis: hoc eſt dicere: Nunc nemo me vincat, nunc meæ partes ſunt, debeo compēſare quod tacui, debet prodeſſe quod ſilui. Lingua mea non habet ſpinas, ſine impedimēto fides debet exire. Dum alij cœnum, alienæ licet, prolatæ tamen impietatis euacuant, quia aut Heliam aut Hieremiam aut vnum ex prophetis Chriſtum eſſe dixerunt, habuit iſta vox cœnum, habuit I iſta vox ſpinas: Dum alij in hoc lauant cœnum, dum in aliis enodantur ſpinæ, vox noſtra filiū Dei Chriſtum reſultet: mihi purus eſt ſermo, cui nullas ſpinas expreſſa reliquit impietas. Hic eſt ergo Petrus qui reſpondit præ cæteris apoſtolis, imò pro cæteris, & ideo fundamentum dicitur, quia nouit non ſolùm proprium, ſed etiam commune ſeruare. Huic aſtipulatus eſt Chriſtus, reuelauit pater. Nam qui veram generationem loquitur patris, à patre aſſumpſit, ex carne non ſumpſit.

Quod confeſſio Petri non vnam tantum ſed omnes hæreſes K *excluſerit. Et de myſteriis incarnationis, paßionis, mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti, cum redargutione hæreticorum ærumnas & cætera quæ corporis vel animæ ſunt, diuinitati attribuentium.*

CAP. V.

FIdes ergo eſt eccleſiæ fundamētum. Non enim de carne Petri, ſed de fide dictum eſt, quia portæ mortis ei nōn præualebunt, ſed confeſſio vincit infernum. Et hæc confeſſio non vnam hæreſim excludit. Nam cùm eccleſia multis tanquam bona na- L uis fluctibus ſæpe tundatur, aduerſus omnes hæreſes debet valere eccleſiæ fundamentum. Dies me citius defecerit, quàm nomina hæreticorum diuerſarúmque ſectarum. Aduerſum omnes tamen generalis iſta eſt fides, quia Chriſtus eſt Dei filius, & ſempiternus ex patre, & natus ex virgine. Quē quaſi gigantem ſanctus Dauid propheta deſcribit, eo quod biformis geminæque naturæ vnus ſit conſors diuinitatis & corporis, qui tanquam ſponſus pro- Pſalm. 18. cedens de thalamo ſuo, exultauit tanquam gigas ad currendam viam. Sponſus animæ ſecundum ver- M bum, gigas terræ, quia vſus noſtri officia percurrens, cum Deus ſemper eſſet æternus, incarnationis ſacramenta ſuſcepit, nō diuiduus ſed vnus, quia vtrūque vnus, & vnus in vtroque, hoc eſt vel diuinitate vel corpore. Non enim alter ex patre, alter ex virgine, ſed idem aliter ex patre aliter ex virgine. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati, quia nec pignus patri, nec voluntas paſſioni, nec paſſio voluntati. Idem enim patiebatur & non patiebatur, moriebatur & non moriebatur, ſepeliebatur & non ſepeliebatur, reſurgebat & non reſurgebat, quia corpus proprium ſuſcitabat: quia quod cecidit, hoc reſurgit: quod non cecidit non reſurgit. Reſurgebat igitur ſecundum carnem, quæ mortua reſurrexit. Non reſurgebat ſecūdum verbum, quod non reſolutum fuerat in terram, ſed apud Deum ſemper manebat. Ergo & moriebatur ſecundum noſtræ ſuſceptionem naturæ, & non moriebatur ſecundum æternæ ſubſtantiam vitæ: & patiebatur ſecundum corporis ſuſceptionem, vt ſuſcepti corporis veritas crederetur, & non patiebatur ſecundum verbi impaſſibilem diuinitatem quo totius exors doloris eſt. Denique idē dicebat: Deus Deus meus Pſalm. 21. reſpice in me, quare me dereliquiſti? quia ſecundum carnem relictus eſt, qui ſecundum diuinitatem nec deſeri potuit nec relinqui. Idem etiam dicit: Longè à ſalute mea, verba delictorum meorum: hoc eſt, non capiatur qui audit, quare me dereliquiſti, ſed intelligat quòd ſecūdum carnem iſta dicantur, quæ longè à plenitudine diuinitatis aliena ſunt. Aliena ſunt enim à Deo verba delictorum, quia aliena ſunt & delicta verborum. Sed quoniam delicta aliena ſuſcepi, etiam delictorum alienorum verba ſuſcepi, vt derelictum me à patre Deo eſſe dicam, qui apud Deum ſemper ſum. Erat igitur immortalis in morte, impaſſibilis in paſſione. Etenim quaſi Deum non cepit mortis ærumna, & eundem quaſi hominem inferna viderunt. Denique emiſit ſpiritum, & ta- Matth. 27. men quaſi arbiter exuendi ſuſcipiendique corporis, emiſit ſpiritum, non amiſit, pendebat in cruce, & omnia commouebat. Tremebat in ligno, quem totus tremebat hic mundus. Erat inter ſupplicia, excipiebat vulnera, & regnū cœleſte donabat. Peccatum omnium factus, peccata generis abluebat humani. Poſtremò mortuus eſt. Et ſecundo & tertio exultans atque ouans dico: mortuus eſt, vt illius mors vita fieret mortuorum. Sed nec ſepulchrum quidem eius miraculo caret. Nam cum eſſet vnctus à Ioſeph, & in eius monumēto ſepultus, nouo opere quodā ipſe defunctus defunctorū ſepulchra reſerabat. Et corpus quidem eius iacebat in tumulo, ipſe autē inter mortuos liber, remiſſionem in inferno poſitis, ſoluta mortis lege donabat. Erat enim caro eius in monumēto, ſed virtus eius operabatur è cœlo. Oſtendebatur omnibus per corporis veritatem, quia non caro erat verbū, ſed caro erat verbi. Caro quidem guſtauit mortem, ſed impaſſibilis Dei virtus, & ſi exuit corpus, nullum tamen de corpore Deo dānum. Cur diuinitati attribuis ærumnas corporis, & infirmum doloris humani diuinæ connectis naturæ? Nunc anima, inquit, mea turbata eſt. Anima turbata eſt non ſapientia: immutabilis enim manebat ſapientia, & ſi circundaretur amictu carnis. Nam in illa ſerui forma erat veri luminis plenitudo: & cùm ſe exinaniuit, lumē erat. Denique dicebat: Ambulate dum lumen habetis. Et quando in Ioan 12. morte fuit, in vmbra non erat. Denique etiam in inferno poſitis, vitæ lumen fundebat æternæ. Radiabat etiam illic lux vera ſapientiæ, illuminabat infernum, ſed in inferno non claudebatur. Quis enim locus eſt

A cus eſt ſapientiæ? Denique dicit iuſtus: Sapientia autem vnde inuenta eſt? Quis autem locus eſt diſciplinæ? Neſcit homo viam eius, nec inuenta eſt inter homines. *Iob 28.* Ergo nec in tempore, nec in loco ſapientia, eſt, vnde & tempus eſſe ſignificat. Sed quomodo in tempore, quæ in principio erat? quomodo in loco, quæ apud Deum erat? Vnigenitus filius ſi quæritur, in ſinu patris euãgelico ſpiritu reperitur. Nũquid ſinum patris locum putatis? Et quęritis quomodo nata ſit, cùm dicat propheticus vir: Neſcit homo viam eius? Et ſecundum homines ortum eius æſtimatis, B cùm Iob dicat, quod inter homines non ſit inuenta. Et mortem tribuitis ſapientiæ, de qua abyſſus dicit: Non eſt in me. Mare dicit: non eſt mecum. Non dicit cœlum: Non eſt in me, ſed abyſſus dicit, Non eſt in me. Nõ enim abyſſo ſed patri dixit: In manus *Luca 23.* tuas commẽdo ſpiritum meum. *Pſalm. 15.* Ipſa anima & ſi fuit in abyſſo, iam non eſt, quia ſcriptum eſt. Quoniam non relinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Mare ergo dicit: Non eſt mecum, hoc eſt, vita noſtra dicit fluctibus ſeculi inquieta. C Non enim inter homines caro eius, quia ſecundum carnem iam nõ nouimus Chriſtum. Terra dicit, Non eſt mecum, quia reſurrexit. Denique angelus ait: Quid quæritis viuentem cum mortuis? Et bene mare dixit: Non eſt mecum, quia ſuper mare erat. *Luca 24.* Denique in mari & corporeis veſtigiis ambulabat, *Matth. 14.* quãdo & ſubiectum mari ſuper mare Petrum ambulare præcepit, qui licet titubauerit, titubauit tamen non per imbecillitatem iubẽtis, ſed per infirmitatem obedientis. Ergo ſplendori glorię, non permiſceas noſtræ atramẽtum naturæ, non luci nebulam humanæ carnis offundas. Rurſus paſſionẽ prædicans, D ſi nequaquam id quod eſt paſſibile recognoſcas, pietatem Domini refelliſti, ſalutem tuam negaſti. Vnde amentes eos æſtimare debemus, qui audientes dicentem Dei filium: Quid me cædis, ſecundum naturam diuinitatis ſubiectum iniuriæ putauerunt. Dixit enim: Quid me cædis, *Ioan. 18.* ſed cędem diuina natura non ſenſit. Dixit: *Eſaia 50.* Dorſum meum dedi in flagella, & maxillas meas in palmas: vultum autẽ meum non auerti à confuſione ſputorum. Sed dorſum & maxillas dixit & vultum, hoc eſt, humani corporis portiones. Quod enim caro verbi patiebatur, vel manens in carne dei verbum patiebatur carne, E ſicut ſcriptum eſt, Chriſto in carne paſſo: *1. Petr. 4.* in ſe vtique pro corporis aſſumptione referebat, vt quæ noſtra ſunt, ipſe ſuſciperet & ſuis circumueſtiret humana. Rectè igitur ſecundum naturam ſuam & caro paſſa eſt, nec ea corporis paſſione verbi natura mutata eſt. In veritate enim noſtra eſt reſurrectio, & ideo in veritate Chriſti paſſio prædicatur.

De illorum qui Chriſtum in phantaſmate veniſſe & paſſum eſſe prædicant, diuerſorúmque aliorum hæreticorum condemnatione, ampliori tamen atque grauiori eorum qui diuinitatem & carnem Domini vnius eſſe naturæ aſſerunt, cum argumentorum ſuorum diſſolutione. F CAP. VI.

NEque enim quod quidam dicunt, in phantaſmate paſſus eſt, quia nec in phantaſmate ſuper mare ambulauit, *Matth. 14.* quod diſcipuli in euangelio opinati eſſe produntur, *Ioan. 7.* ſed excuſantur, quia nondum A erat ſpiritus datus, nondum enim Ieſus fuerat honorificatus. Nobis iam crucifixus eſt Chriſtus & reſurrexit, nobis iam ſpiritus datus eſt, qui aſſertor eſt veritatis. Et diſcipuli quidem aliquando errauerũt, ne nos poſtea errare poſſemus. Ergo illorum error nobis proficit. Quaſi homines errarunt, quaſi diſcipuli crediderunt. Et hos igitur qui in phantaſmate veniſſe Ieſum prædicant, & illos condemnare debemus qui aduerſa erroris linea, non vnum eundémque filium Dei dicunt, ſed alium eſſe qui ex Deo patre natus ſit, alium qui ſit generatus ex virgine, cùm B euangeliſta dicat: Quia verbum caro factum eſt, *Ioan. 1.* vt vnum Dominum Ieſum, non duos crederes. Nonnulli etiam aliud Dei verbum, alium verum Dei filium crediderunt, cùm ipſum qui in principio erat verbum apud Deum patrem, in ſua propria veniſſe euangeliſta teſtetur. Sunt autem qui tanquam ad vnum prophetarum, ita ad Chriſtum factum eſſe verbum arbitrati ſunt, non ipſum eſſe Dei verbum. Sed de nullo prophetarum dictum eſt, quia verbum caro factum eſt, nullus prophetarum abſtulit peccata C mundi. De nullo alio dictum eſt: Hic eſt filius meus *Matt. 3.* dilectus in quo mihi complacui. De nullo prophetarum legimus quòd ſit Dominus maieſtatis, quod de Chriſto apoſtolus dixit: Quia Iudæi Dominum *1. Cor. 2.* maieſtatis crucifixerũt. Sed dum hos redarguimus, emergunt alij qui carnem Domini dicant & diuinitatem vnius eſſe naturæ. Quæ tantum ſacrilegium inferna vomuerunt? Iam tolerabiliores ſunt Arriani, quorum per iſtos perfidię robur adoleſcit, vt maiore contentione aſſerant patrem & filium & Spiritum ſanctum vnius non eſſe ſubſtantiæ, quia iſti diuinitatem Domini & carnem ſubſtantiæ vnius di- D cere tentauerunt. Deinde cùm iſti dicant, quia verbum in carnem, capillos, ſanguinem & oſſa conuerſum eſt & à natura mutatum eſt, propriè datur illis locus vt infirmitatem carnis ad infirmitatem diuinitatis quadam facta diuinæ naturæ mutatione detorqueant. Sunt etiam qui in tantum impietatis prodierint, vt putent quia diuinitas Domini circuncisa eſt, & imperfecta de perfecta facta eſt, & in ligno non caro, ſed illa operatrix omnium ſubſtantia diuina, in carnis ſpecie coagulata pendebat. Quis autem non horreſcat, qui audiat quia non ex Maria E virgine, ſed ex diuina ſubſtantia paſſibilem ſibi carnem fecerit Dei verbum? Quod aſſerendo eò prolabuntur, vt non ex tempore corpus Domini eſſe ſuſceptum ſed coæternum Dei verbo ſemper fuiſſe contendant. Horum omnium authores ſunt, qui diuinitatem & carnem Domini vnius naturæ fuiſſe dixerunt. Legi enim, quod non crederem niſi ipſe legiſſem: legi inquam in cuiuſdam libris ſic poſitũ, & organum & eum à quo mouebatur organum, vnius in Chriſto fuiſſe naturæ. Quod ideo poſui, vt ex ſcripturis nomen deprehendatur authoris, & aduertant, quamuis exquiſitiſſimis argumẽtis, & F phaleratis ſermonibus non poſſe vim veritatis obduci. Et hic mihi frequenter Nicęni concilij tractatum ſe tenere commemorat. Sed in illo tractatu patres noſtri, non carnem, ſed Dei verbum vnius ſubſtantiæ cum patre eſſe dixerunt. Et verbum quidem ex paterna proceſſiſſe ſubſtantia, carnem autem ex virgine eſſe confeſſi ſunt. Quomodo igitur Nicęni con-

cilij nomen obtenditur, & noua inducuntur quæ G
nunquam noſtri ſenſere maiores? Cùm vtique ſcri-
pturæ dicant, quia Chriſtus ſecundum carnem paſ-
Eſaia 7. ſus eſt, non ſecundum diuinitatem. Scripturæ dicãt,
quia virgo invtero accipiet & pariet filium? Accepit
enim virtutem & peperit filium, quem & ipſa ſuſce-
pit. Denique hoc etiam Gabriel proprio ſermone
declarat dicens: Et quod naſcetur ex te ſanctum, vo
Lucæ 1. cabitur Dei filius. Ex te, inquit, vt ſecundum homi-
nem quod ex ipſa naſceretur aduerteres. Ex ſe enim
generauit Maria, vt quod generatur ex ipſa, in eo ſal
ua generationis dominicæ prærogatiua, corporis eſ- H
ſet vera natura. Sed & Paulus dicit ſe prędeſtinatum
Roman. 1. eſſe in Euangelium Dei, quod antè, inquit, promi-
ſerat per prophetas de filio ſuo, qui factus eſt ex ſe-
Galat. 4. mine Dauid ſecũdum carnem. Et ad Galatas: Poſt-
quam autem venit plenitudo temporis miſit Deus
filium ſuum factum ex muliere. Et ad Timotheum
2. Tim. 2. dixit: Memor eſto Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à
mortuis ex ſemine Dauid. Ergo ex nobis accepit,
quod proprium offerret pro nobis, vt nos redime-
ret ex noſtro: & quod noſtrum non erat, ex ſuo no-
bis diuina ſua largitate conferret. Secundum natu- I
ram igitur ſe obtulit noſtram, vt vltra noſtram ope-
raretur naturam. De noſtro ſacrificium, de ſuo præ-
mium eſt. Multáque in eodem & ſecũdum naturam
inuenies, & vltra naturam. Secundum conditionem
etenim corporis in vtero fuit, natus eſt, lactatus eſt,
in præſepi eſt collocatus. Sed ſupra conditionem
virgo concepit, virgo generauit, vt crederes quia
Deus erat qui innouabat naturam, & homo erat qui
ſecundum naturam naſcebatur ex homine. Neque
enim, vt quidam interpretati ſunt, natura ipſa muta-
ta verbi eſt, quæ immutabilis ſemper eſt, ſicut ipſe K
Malac. 3. dixit: Videte videte me, quia ego ſum & non ſum
Hebr. 2. mutatus. Sed etiam Paulus dixit, quia Ieſus Chri-
ſtus heri & hodiè, ipſe eſt & in ſecula, hoc eſt, quia
non ſecundum naturam mutatus eſt carnis, ſed im-
mutabilis etiam in ipſa mutabili conditionis huma-
næ qualitate permanſit. Didiciſtis igitur, quia ſacri-
ficium de noſtro obtulit. Nam quæ erat cauſa in-
carnationis, niſi vt caro quæ peccauerat, per ſe redi-
meretur? Quod peccauerat igitur hoc redemptum
eſt. Non eſt ergo immolata diuinitas verbi, quia nõ
peccauerat diuinitas verbi: & ideo non eſt verbi na- L
tura in carnis conuerſa naturam, quia immunis pec-
cati diuinitas, pro peccato quod non fecerat, ſe non
debebat offerre. Huc enim in ſe obtulit Chriſtus
quod induit. Induit quod ante non habuit. Non i-
gitur diuinitatis ſuæ diuinitatem induit, in quo erat
plenitudo diuinitatis æternæ. Sed carnem aſſum-
pſit, vt ſpolium carnis exueret, atque in ſemetipſo
& manubias diaboli crucifigeret, & trophæa virtu-
tis erigeret. Ergo ſi caro omni & in Chriſto ſubia-
cuit iniuriæ, quomodo vnius illam cum diuinitate
dicitis eſſe ſubſtantiæ verbum? Si enim vnius ſub- M
ſtantiæ verbum & caro, quæ de terra habet naturã:
cur vnius ſubſtantiæ aſſeratur verbum atque anima,
quam perfectam naturæ ſuſcepit humanæ? Vnius
autem ſubſtantiæ eſt verbum cum Deo ſecundum
paternam profeſſionem, & ipſius domini aſſertio-
nem, qui ait: Ego & pater vnum ſumus. Vnius ergo
ſubſtantiæ pater cum terreno corpore prædicatur?

G Et adhuc indignamini Arrianis, quia hi dicunt filiũ
Dei creaturam eſſe, cùm ipſi dicatis patrem vnius
cum creaturis eſſe ſubſtantię? Quid autem aliud agi-
tis iſta dicendo, niſi vt aut limum Adæ, terrámque
noſtram diuinæ ſubſtantiæ comparetis, aut certè
diuinitatem in terrenæ corruptelę iniuriam transfe-
ratis? Dicendo enim quòd verbum, caro & oſſa fa-
ctum eſt, in terram vtique dicitis eſſe conuerſum,
quoniam caro & oſſa de terris ſunt. Scriptum eſt,
inquiunt, quia verbum caro factum eſt. Scriptum
eſt, non nego, ſed conſidera quid ſequatur. Sequitur
H enim: Et habitauit in nobis, hoc eſt, illud verbum,
quod carnem ſuſcepit, hoc habitauit in nobis, hoc
eſt, in carne habitauit humana, & ideo Emma-
nuel dictus eſt, hoc eſt, nobiſcum Deus. Hoc ergo
verbum caro factum eſt, pro eo quod eſt, homo fa-
ctus eſt. Sicut etiam Ioel dixit: Effundam de ſpiritu *Ioel 2.*
meo ſuper omnem carnem. Non enim ſuper irra-
tionabilem carnem, ſed in homines futura promit-
titur gratiæ ſpiritalis effuſio. Quod ſi ſecundum lite-
ram vos tenetis, vt putetis ex eo quod ſcriptum eſt,
quod verbum caro factum eſt, verbum Dei in car-
I nem eſſe conuerſum: nunquid negatis ſcriptum eſſe
de Domino, quia peccatum non fecit, ſed pecca-
tum factus eſt? Ergo in peccatum conuerſus eſt Do-
minus: Non ita, ſed quia peccata noſtra ſuſcepit, pec
catum dictus eſt. Nam & maledictum dictus eſt Do
minus, non quia in maledictum conuerſus eſt Do-
minus, ſed quia noſtrum ſuſcepit ipſe maledictum.
Maledictus enim, inquit, qui pendet in ligno. Mira- *Deuter. 21.*
ris ergo, quia ſcriptum eſt: Verbum caro factum eſt, *Ioan. 1.*
cum caro aſſumpta ſit à Dei verbo, quando de pec-
cato quod non habuit ſcriptum eſt: Quia peccatum
K factus eſt? Hoc eſt, non naturam operationémque
peccati, vtpote in ſimilitudinem carnis peccati fa-
ctus, ſed vt peccatum noſtrum in ſua carne crucifi-
geret, ſuſceptionem pro nobis, infirmitatem obno-
xij iam corporis peccati carnalis aſſumpſit. Deſi-
nant ergo dicere naturam verbi, in corporis natu-
ram eſſe mutatam, ne pari interpretatione videatur
natura verbi in contagium mutata peccati. Aliud
eſt enim quod aſſumpſit, & aliud quod aſſumptum
eſt. Virtus venit in virginem, ſicut & angelus ad eam
dixit: Quia virtus altiſſimi obumbrabit te. Sed na- *Luc. 1.*
L tum eſt corpus ex virgine, & ideo cœleſtis quidem
deſcenſu, ſed humana conceptio eſt. Non ergo ea-
dem carnis potuit eſſe diuinitatíſque natura.

De authoris excuſatione ac reſponſione ad obiectionem quæ ſibi dici poſſet, quod de patris & filij diuinitate quinque illis libris quos ſcripſerat, concluſurum ſe eſſe promiſerit, cum confutatione erroris eorum, qui animam putant à Domino Ieſu non eſſe ſuſceptam, pulcherrimáque declaratione aſſumptionis humanæ naturæ. Et quomodo intelligendum ſit quod ſcriptum eſt: Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. M Cap. VII.

POſſem latius proſequi, ſed vereor ne hæc ipſa a-
liquibus aut ſuperflua aut prolixa videantur.
Fortaſſis enim dicat aliquis: Nónne de patris & filij
diuinitate quinque illis quos ſcripſiſti libris, con-
cluſurum te eſſe promiſeras? Sed quid faciam cùm
quotidie nouas ſeminent quæſtiones? Non præ-
terit

terit ſponſio, ſed aſtringit obiectio. Nam quemadmodum poteſt finis eſſe reſponſi, ſi modus nullus obiecti ſit? Et tamen de patris & filij diuinitate conſummaturũ reſponſionem in ſuperioribus me ſpoponderam. Hoc autem libro de incarnationis dominicæ ſacramento, plenior ſicut debuit facta digeſtio eſt. Nam cùm illud quod ait Dominus: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. *Matth.26.* Et infra: Pater meus ſi poſſibile eſt, transfer à me calicem hunc: ſed tamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis: non ad Spiritus ſancti compaſſionem, ſed ad rationabilis aſſumptionem animæ & naturæ humanæ refertur affectum, conſequens eſt, vt per aſſertionem dominici ſacramenti & plenitudinem naturæ humanæ fuiſſe aſtruamus in Chriſto, & ab infirmitatis præiudicio Spiritum ſanctum ſeparemus. Non eſt enim obnoxius infirmitati, qui non eſt obnoxius paſſioni. Quæro igitur qua ratione animam putent quidam à Domino Ieſu nõ eſſe ſuſceptam: an quia metus eſt ne ſenſu Chriſtus laberetur humano? Dicunt quippe quia concupiſcentia carnis legi mentis repugnet. Sed qui hoc ait, tantum abeſt vt Chriſtum putauerit lege carnis in peccati vincula fuiſſe deducendum, vt ipſe in æſtu poſitus fragilitatis humanæ, per Chriſtum ſibi ſubueniri poſſe crediderit, dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Rom.7.* Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Qui ergo alius à carnis lubrico vindicabat, nunquid formidare poterat, ne etiam ipſe dominatu quodam carnis iſtius vinceretur? Sed carnis iſtius, ſicut voluot, formidabat illecebras. Ergo & carnis ſuſceptionem declinare debuerat, ne ad lubricum traheretur erroris. Sed quomodo lubricum poterat timere peccati, qui peccatum remiſſurus aduenerat? Et ideo cùm ſuſceperit carnem hominis, conſequens eſt vt perfectionem incarnationis plenitudinémque ſuſceperit: nihil enim in Chriſto imperfectum. Suſcepit itaque carnem, vt reſuſcitaret. Aſſumpſit animam, ſed animam perfectam, rationabilem, humanam aſſumpſit atque ſuſcepit. Nam quis poteſt negare quod ſuſceperit animam, cùm ipſe dicat: Animam meam pono pro ouibus meis? Et iterum: *Ioan.10.* Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, vt iterum ſumam illam. Non per parabolam hoc dicitur, nec perfunctoria ſignificatione, in qua aliud dicitur, & aliud intelligitur. *Eſaia 1.* Sicut illud: Neomenias & ſabbata veſtra odit anima mea. Licet etiam illud ad Chriſti animam poſſit referri, quæ ideo poſita eſt vt aboleret Iudaicæ ſuperſtitionis errorem, & vnius ſacrificij inſtitueret veritatem. Sed de hoc dubitent prophetico, euangelium hoc refutare non poſſunt de animæ proprietate dictum, cùm de morte Domini & reſurrectione ſit dictum. Denique addidit: Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo: poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterũ ſumendi eam. Eandem igitur ponit quam ſuſcepit. Suſcepit dico. Non enim verbum ipſum Dei viuum in ſua carne ad noſtræ animæ vicem factum eſt, ſed ſicut carnem noſtram, ita & animam noſtram perfectã naturæ humanæ aſſumptione ſuſcepit. Aſſumpſit inquam animam, vt incarnationis ſuæ benediceret ſacramento, ſuſcepit affectum meum vt emē-

A daret. Quid autem opus fuit carnem ſuſcipere ſine anima, cum vtique inſenſibilis caro & irrationabilis anima nec peccato ſit obnoxia, nec digna præmio? Illud ergo pro nobis ſuſcepit, quod in nobis amplius periclitabatur. Quid autem mihi prodeſt, ſi totũ me non redemit? *Ioan.7.* Sed totum me redemit, qui ait: Mihi indignamini qui totum hominem ſanum feci ſabbato. Totum redemit: quia in virum perfectum fidelis non ex parte ſed totus reſurgit. Deſinant ergo iſti miſericordes timere, ne Chriſtus carnem ſuã vel animam perfectam ſenſúmque hominis non potuerit B gubernare, qui etiam illum aſinæ pullum quem antè nemo ſederat gubernauit. Qui plantauit aurẽ, *Pſalm.93.* non audiet? Qui alios regebat, ſe regere ipſe non poterat? Qui peccata donabat, peccatum ipſe faciebat? Deſinant nimium ſolliciti iſti tanquam pædagogi Chriſti vereri, ne etiam in ipſo concupiſcentia carnis legem mentis oppreſſerit, quæ non oppreſſit in Paulo, ſed tantummodo repugnauit. Athleta Chriſti victorias mẽtis numerat ſuæ. Hi trepidant ne caro titubauerit in Domino, quæ vicit in ſeruulo? Non vult pro ſe timere nos Chriſtus, non vult pro ſe flere C nos Dominus. Denique dicit: Filiæ Hieruſalem nolite me flere, vos ipſas flere. *Luc.23.* Et iſtis dicit: nolite mihi timere, vobis timete. An non audiſtis dicentem Dauid: *Pſalm.26.* Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quẽ timebo? Dominus defenſor vitæ meæ, à quo trepidabo? Et alibi: Non timebo quid faciat mihi homo. *Pſalm.55.* Et alibi: Non timebo quid faciat mihi caro. Ego ergo lapſum naturæ humanæ timere potui, quem homo ipſe non timuit? Deus igitur ante carnem, Deus in carne, perfectionem naturę aſſumpſi humanę, ſuſcepi ſenſum hominis, ſed non ſum ſenſu carnis inflaD tus. Senſu hominis animam meam dixi eſſe turbatã, ſenſu hominis eſuriui, ſenſu hominis rogaui, qui rogantes exaudire conſueui. Senſu hominis profeci, ſicut ſcriptum eſt: Et Ieſus proficiebat ætate & ſapientia & gratia apud Deum & homines. *Luca 2.* Quomodo proficiebat ſapientia Dei? Doceat te ordo verborum. Profectus ætatis, & profectus ſapientiæ, ſed humanæ eſt. Ideo ætatem antè præmiſit, vt ſecundum hominem credetes dictum. Ætas enim non diuinitatis, ſed corporis eſt. Ergo ſi proficiebat ætate hoE minis, proficiebat ſapientia hominis. Sapientia autẽ ſenſu proficit, quia à ſenſu ſapientia. Ieſus autẽ proficiebat ætate & ſapientia. Quis ſenſus proficiebat? Si humanus, ergo & ipſe ſuſceptus eſt. Si diuinus, ergo mutabilis per profectũ. Quod enim proficit, vtique mutatur in melius. Sed quod diuinum eſt, non mutatur. Quod ergo mutatur, non vtique diuinum. Senſus igitur proficiebat humanus, ſenſum ergo ſuſcepit humanum. Et vt ſciamus quia ſecundum hominem loquebatur, præmiſit, dicens: Puer autem confortabatur & creſcebat, & implebatur ſapienF tia, & gratia Dei erat cum illo. Et puer noſtræ nomẽ ætatis eſt, nec cõfortari virtus poterat Dei, nec creſcere Deus, nec altitudo ſapientiæ Dei, nec plenitudo diuinitatis impleri. Quæ igitur implebatur, erat non Dei ſed noſtra ſapientia. Nam quomodo implebatur, qui vt omnia impleret, deſcendit? Per quẽ autem ſenſum, vt Eſaias dixit, patrem puer neſciebat aut matrem? Scriptum eſt enim: Priuſquam ſciat *Eſaia 8.* puer patrem aut matrem, accipiet virtutem Dama-

ſci & ſpolia Samariæ. Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia per humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit, ignorat. Sed verendum eſt, inquam, ne ſi duos principales ſenſus aut geminam ſapientiam Chriſto tribuimus, Chriſtum diuidamus. Nunquid cùm & diuinitatem eius adoramus & carnem, Chriſtum diuidimus? Nunquid cùm in eo imaginem Dei crucémque veneramur, diuidimus eum?
2. Cor. 13. Apoſtolus certè qui de eo dixit: Quoniam & ſi cru-
1. Cor. 1. cifixus eſt ex infirmitate noſtra, viuit tamen ex virtute Dei: ipſe dixit, quia non diuiſus eſt Chriſtus. Nunquid etiam cùm dicimus, quia animam rationabilem & intellectus noſtri ſuſcepit capacem, diuidimus eum? Non enim ipſe Deus verbum, pro anima rationabili & intellectus capaci in carne ſua fuit, ſed animam rationabilem & intellectus capacem, & ipſam humanam, & eiuſdem ſubſtantiæ cuius noſtræ ſunt animæ, & carnem noſtræ ſimilem eiuſdémque cuius caro eſt noſtra ſubſtantiæ ſuſcipiēs Deus verbum, perfectus etiam homo fuit, ſine vlla tamen la-
1. Cor. 5. be peccati, quia peccatum ipſe non fecit, ſed pro nobis peccatum factus eſt, vt nos eſſemus iuſtitia Dei in ipſo. Caro ergo ipſius & anima, eiuſdem cuius animæ noſtræ caróque ſubſtantiæ. Nec timeo ne tetrada videar inducere. Nos enim vere ſolā qui hoc aſſerimus, colimus trinitatem. Non enim Chriſtum diuido, cùm carnis eius diuinitatíſque diſtinguo ſubſtantiam, ſed vnum Chriſtum cum patre & ſpiritu Dei prædico, & illos magis qui carnem Chriſti vnius cum diuinitate eius dicunt eſſe ſubſtantiæ tetrada inducere demonſtrabo. Non enim quod eiuſdem ſubſtantiæ eſt, vnus, ſed vnum eſt. Nam vtique filium eiuſdem cum patre ſubſtantiæ confitentes in tractatu concilij Nicæni, non vnam perſonam, ſed vnam diuinitatem in patre & filio crediderunt. Ergo cùm dicunt eiuſdem carnem, cuius & filius Dei erat, fuiſſe ſubſtantię, ipſi quod nobis obijciunt ineptiis vanæ aſſertionis incurrunt, vt diuidant Chriſtum. Itaque quartum increatum quod adoremus inducunt, cùm ſola increata ſit diuinitas trinitatis.

De ampliori redargutione eorum, qui authorem dicunt ea vſurpare quæ ſcripta non ſint, & Dei eſſe ſubſtantiam atque naturam, ſcriptum non eſſe affirmant.

CAP. VIII.

CONcluſeram librum, ſed religionis fuit ne præteruecti videremur, quod ſoluere nequiremus. Nam dudum audierint quidam dicentibus nobis: Filium Dei qui generatus ſit, patri qui generauit, inæqualem eſſe non poſſe, quamuis ille generatus ſit, iſte generauit, quia generatio non poteſtatis eſt, ſed naturæ: aduerſus illam quidem quæſtionem vocem ſibi arbitrantur occluſam, ſed tergiuerſatione damnabili in eodem loco veſtigium vertunt, vt putent mutationem fieri quęſtionis mutatione ſermonis, dicentes: Quomodo poſſunt ingenitus & genitus eſſe vnius naturæ atque ſubſtantiæ? Ergo vt reſpondeam, clemētiſſime imperator per te mihi propoſitæ quæſtioni, primum omnium ingenitum in ſcripturis diuinis nuſquam inuenio. Non legi, non audiui. Cui[us] igitur mutabilitatis ſint homines iſtiuſ-

G modi, vt nos dicant ea vſurpare quæ non ſunt ſcripta, cùm ea quę ſunt ſcripta dicamus, & ipſi obijciāt quod ſcriptum non ſit: nónne ipſi ſibi aduerſantur, & authoritati calumniæ ſuæ derogant? Dicunt etenim non eſſe ſcriptum, Dei eſſe ſubſtantiam atque naturam, cùm vtique filium Dei patris eſſe ſplendorem gloriæ & characterem ſubſtantiæ eius, ſcriptura teſtetur, & multos alios de diuina dixiſſe ſubſtantia, in alio libro pleniſſimè oſtenderimus. Naturam quoque diuinam quis abnuat, cùm Petrus apoſtolus in epiſtola ſua ſcripſerit, id operatam Do- 1. Petri 1.
H mini miſericordiam per paſſionem crucis, vt nos, inquit, faceret diuinæ conſortes naturæ. Sed etiam a- Galat. 4.
libi Paulus ſcripſit: Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura nō ſunt dij, ſeruiſtis. Ita enim & in Græcis codicibus inuenimus, quorum potior authoritas eſt. Quid igitur agunt qui negant naturam eſſe diuinam, niſi vt iam non ſolum filio calumniētur, ſed etiam patri: Si enim negatur natura Deus eſſe, ergo per gratiam eſt, vt homines, aut certè falſo creditur, vt dæmones, quorum ſimulachra Dei ap-
I pellatione donantur. Sed apoſtolicam authoritatem ſequamur, vt dicamus in ſimulachris naturam non eſſe diuinam. Si ergo in ſimulachris non eſt, nō eſt in dęmoniis: ſupereſt, vt in Deo diuina ſit natura atque ſubſtantia. Docuimus igitur apoſtolica authoritate rectè de Deo patre dici, quod natura ſit Deus. Accipiant nunc quod eadem Dei patris ſit natura, quæ filij eſt, eadem ſit & Spiritus ſancti, ne fortè idem dicant: Naturam quidem legimus eſſe diuinam, naturæ autem diuinæ non legimus vnitatem. Sed cùm ipſe filius dixerit: Ego & pater vnū ſumus, vnitatem diuinitatis probauit. Cum dixerit: Ioan. 10. Ioan. 16.
K Omnia quæ pater habet mea ſunt. Et infrà: Pater o- Ioan. 17.
mnia mea tua ſunt, & tua mea, aſſeruit vnitatē. Cùm Ioan. 14.
dixerit, pater qui in me manet ipſe loquitur, & opera quæ ego facio ipſe facit, vnitatem euidentiſſimè declarauit. Deinde Petrus vnam naturam oſtendit eſſe diuinā. Potuit enim ſic dicere, ſi aliter æſtimaſſet, potuit, inquam ſic dicere, vt nos faceret diuinarum conſortes naturarū, maximè cùm per filium in naturæ diuinæ conſortium tranſeamus. Nunquid poteſt donare quod non habet? Ergo non eſt dubium, quia de eo quod habet donat, & ideo habet
L naturam diuinam, qui conſortia diuinæ donat naturæ. Apoſtolus quoque Paulus dicendo: Qui natu- Galat. 4.
ra non ſunt dij, oſtendit vnam veri Dei eſſe naturam. Namque & ipſe potuit dicere: Qui naturis non ſunt dij, ſi ſciret pluralitatem diuinæ eſſe naturæ, vt alia eſſet in patre, alia in filio, alia in Spiritu ſancto. Dicendo ergo: Natura non ſunt dij, vnitatem naturæ expreſſit diuinæ. Quid eſt autem natura Deum eſſe, niſi verum Deum eſſe: Sicut ad Theſſalonicen- 1. Theſſ. 1.
ſes dicit: Quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulachris ſeruire Deo viuo & vero? Illi enim dij eſſe
M ſimulantur, natura autem Deus viuus & verus eſt. Nam & in ipſo vſu noſtro eſt adoptiuus filius & verus filius. Adoptiuum filium non dicimus filium eſſe natura, ſed cum dicimus natura eſſe, qui verus eſt filius. Ergo & naturam & ſubſtantiam eſſe diuinam probauimus lectione. Vnitatem quoque non pluralitatem diuinę eſſe naturę, apoſtolica autoritas demonſtrauit.

De

De confutatione & deſtructione obiectionis præmemoratorum hæreticorum, quæ arguunt quòd non poſſint ingenitus & genitus vnius eſſe naturæ atque ſubſtantiæ, & de exemplari approbatione, cùm dicitur genitum, non proprietatem naturæ, ſed ſignificationem generationis exprimi. Quódque appellatione ingeniti & geniti ſpecies videatur eſſe diuerſa, ſed tamē indiſtincta diuinitas. CAP. IX. A

NVnc illi aſſerant, vbi ingenitum patrem legerint. Sed ſi dialectico more concedi ſibi id poſtulant, vt quod lectum non ſit, pro lecto vſurpent: B produnt ſe contentionis ſtudio differre, non cognitionem quærere veritatis. Nāque in ipſa dialectica ſi non concedatur quod concedi ſibi poſtulant, qui aditum contentionis inuenire deſiderant: principium inuenire nequeunt diſputandi, & hoc ibi vbi contentio eſt magis de diſputationis argutiis, quàm de examine veritatis. Hæc eſt enim dialecticorum gloria, ſi videantur expugnare verbis & refellere veritatem. Contrà definitio fidei eſt, vt veritas non verba pandantur. Denique verba philoſophorum excludit ſimplex veritas piſcatorum. Quæ igitur C iſta aſſertio eſt, vbi ſi non donauero eis verbum ingeniti, aſſertionis principium inuenire non poſſunt? Vbi ergo legerint demonſtrent. Exciderat animo. Nunc redeo in memoriam. Lectum eſt, inquiunt. Nam Arrius dixit ingenitum patrem, & genitum & creatum filium. En quo authore, contra apoſtolica ſcripta contendant. Contendant tamen, ſi modo ſe Arrij diſcipulos eſſe fateantur. Nam quomodo negant magiſtrum, cuius inuentum ſequuntur? Sed ſi illi hoc dicunt quod Arrius, iuſtius ego debeo dicere quod Apoſtolus dixit: Patrem e- D nim dixit, non ingenitum nominauit: filium dixit, & genitum filium nominauit. Quod legi, non nego, imò libenter vſurpo, quod non legi, vſurpare non debeo. Sed tamen quod in dialectica non faceremus vſurpent, ne fortè dicant, quia genitum non legimus patrem ſicut filium, ideo ingenitum æſtimare debemus. Intelligitur hoc, ergo non legitur. Sed ſi intelligitur, nec Spiritum ſanctum genitum legi. Ergo ſpiritus quia genitus non eſt, ingenitus vtique ſecundum veſtram ſententiam nominandus eſt. Si igitur ingenitum dicitis & genitum non poſ- E ſe vnius eſſe ſubſtantiæ, ſupereſt vt de patre & ſpiritu ſancto, quia nec patrem genitum legimus, nec Spiritum ſanctum, vnitatem diuinæ naturæ & ſubſtantiæ non negetis. Si enim in eo eſt vis omnis veſtræ diſputationis, quod ingenitus & genitus non poſſunt eſſe vnius naturæ: ergo qui non eſt genitus, cum eo qui non ſit genitus, vnius naturæ atque ſubſtantiæ eſt. Et ſi ideo putatis patrem maiorem eſſe, quia genitus non eſt, nunquid & Spiritus ſanctus maior eſt filio? Multa poſſunt & innumera exem- F pla ſuppetere, vt de eo quod genitum non ſit, dicatur ingenitum. Nam & mundum plerique ingenitum eſſe dixerunt, & materiā rerum omnium quam Græci hylen dicunt, quaſi ſyluam materialem, ingenitam eſſe memorarunt. Vident igitur in hoc verbo prærogatiuam quandam poteſtatis eſſe non poſſe, niſi fortè hoc verbo ſibi honorare Deū videntur, quo philoſophi mundū putauerunt eſſe donandum. Numquid ergo ſic ingenitus pater ſicut mundus?

A Abſit. Aut hic ſolus Deum decet ſermo, cùm Deus vltra ſermonum omnium ſit ambitum? Nihil igitur precioſum Deo in eo ſermone, qui communis poſſit eſſe cum cæteris. Sed tamen, quemadmodū vultis, inæſtimabilis ſit huius prærogatiua ſermonis, quæ non authoritate aliqua deſignatur, ſed veſtro æſtimatur arbitrio. Quo igitur hoc proficit, vt ex verbo velitis facere inter patrem & filium diſtātiam naturæ, diſtantiam poteſtatis? Ingenitus, inquit, & genitus non poſſunt vnius eſſe naturæ atque ſub- B ſtantiæ vt quemadmodum interdum dicunt, inoperatus & factus, non ſunt vnius naturæ. Neque enim diſcretionem faciunt ingeniti & inoperati, neque diſtantiam volunt eſſe inter genitum vel creatum, modo vt creaturam filium dicant. Dicunt ergo quia pater omnē cauſam, hoc eſt αἰτίαν ſicut Græci dicūt ſupergreſſus, cū ex alio creatus non ſit, non ſit filius, vtique ſubſtantia ſit, non aliunde principium habēs & cauſam ex qua ſit: & ideo, inquiunt, alia talis ſubſtantia eſſe non poteſt, quia omnia ex patre Deo habent ſubſiſtendi cauſam. Vnde non eſſe veriſimile C dicunt, vt filius qui ex patre eſt, & ex ſe cauſam non habet vt ſit, ſed ex patre, ſimilis ſit patri. Cùm pater ex alio cauſam non habeat, filius autem (vt ipſi allegant) eſſe non potuerit, niſi hoc ipſum ex patre vt eſſet, acceperit. Idcóque ingenitum & genitum dicunt eſſe diſſimilem, quaſi verò (quod alibi ſæpe iam dixi) generatio poteſtatis ſit, non naturę. Cùm enim dico genitum, non proprietatem naturæ, ſed ſignificationem generationis expreſſi: & hoc exemplis euidentioribus approbabo. Nam ſi generaliter dicam filium, nec addam cuius, poteſt intelligi, & filius D hominis, & filius iniquitatis, & filius peſtilentiæ, & filius diaboli, ſicut de Iudæis ſcriptura teſtatur, & quod in vſu eſt, & fœtus pecudis, & pulli columbarum. Et ideo in appellatione filiorum non eſt expreſſio ſignificata naturæ. At verò ſi naturam deſignare deſidero, aut hominem nuncupabo, aut equum nominabo, aut auem dicam, vt natura poſſit intelligi. Ita ergo ſi naturam cupio deſignare diuinam, Deum verum debeo nominare. Cùm autem filium dico, generatum ſignifico. Cùm patrem quoque dico, generaſſe declaro. Non ergo hinc na- E turæ diſcretionem facias, cùm ſit hoc ſignificatorium generantis & geniti. Significatori autem huiuſmodi exprimunt ſubſtantiæ qualitatem. Multi enim, vt dixi filij, ſed diuerſitas filiorum. Alius per naturam, alius per gratiam. Multæ creaturæ inuiſibiles & viſibiles. Inuiſibiles, vt principatus & poteſtates, throni & dominationes. Viſibiles, vt ſol, luna, ſtellæ, homo, terra. Ergo diuerſæ ſpecies & diuerſę creaturarum ſubſtantię ſunt. Itaque ſi velis proprietatem creaturę alicuius exprimere, aut ſo- F lem aut lunam nominabis aut ſtellas. Et ſic intelligitur quid ſit quod ſignificandum putaueris. Cęterùm ſi factum dicas aut creatum, quod interdum filium dicunt, quia multa facta & creata ſunt, nō proprietatem ſubſtātiæ videris ſignificaſſe, ſed ſpeciem qualitatis. Aliud enim ſubſtantia, aliud qualitas eſt. Deniq; diximus & alibi, vſian ita interpretatos Latinos, vt ſubſtantiam dicerent. Vſia autem Dei cùm dicatur, quid aliud ſignificatur, niſi Deum ſemper eſſe? Quod litterę ipſę exprimunt: quamuis diuina

vſai,hoc eſt,cum ſit ſemper, vſia dicitur, vnius lite- G
ræ mutato ordine propter ſonum & compendium
decorémque ſermonis. Ergo vſia, quod ſemper ſit
Deus ſignificat. Ingeniti autem, vt tu vis, vel geniti
appellatio quid ſit, declarat: hoc eſt quod non ex a-
lio ſit pater, oec ex ſe filius. Species hic videtur eſſe
diuerſa. Species vtique diſtincta, ſed indiſtincta di-
uinitas. Quæris quomodo hoc probari poſſit? Etiam
in creaturis oſtendam diuerſam ſpeciem, diuerſa ini-
tia in pleriſque, & vnam eſſe ſubſtantiam, & de ſcri-
pturis exempla proferam. Itaque ſi in his quæ mor-
talia ſunt hoc poteſt conuenire: quemadmodum
patris & filij & ſpiritus diuinitati legem cuiuſdam H
neceſſitatis imponunt? Omnia nempe volatilia quæ
eiuſdem generis videntur, eiuſdem vtique & natu-
ræ ſunt, vt aquilarum vnum genus & vna oatura eſt,
vulturum ſimiliter, & cæterorum ſecundum genus
ſuum volatilium. Quemadmodum autem cœpe-
riot eſſe volatilia, tres ſpecies reperimus, & ortus
eorum cauſas legimus eſſe diuerſas. Scriptum eſt
Geneſ. 1. enim dixiſſe Deum: Producant aquæ repentia ani-
marum viuentium & volatilia volantium. Et pau-
lo poſt cùm paradiſum feciſſet Deus, & poſuiſſet in I
Geneſ. 2. eo hominem, ſcriptum eſt: Quia figurauit Deus de
terra beſtias agri, & volatilia cœli. Significantur
ergo volatilia hoc loco figurata de terra. Supra
quoque legiſti, quia dixit Deus auibus: Creſcite &
multiplicamini. Vtique ex coitu maris & fœminæ
generationis incrementa præcipiens. Itaque aduer-
timus etiam quæ vnius geoeris ſunt, diuerſo modo
eſſe cœpiſſe, alia de aquis, alia de terra, alia de maris
& fœmioæ generatione, & vnius tamen hæc eſſe na-
turæ, diſſimilitudinémque ſubſtantiæ non habere. K
Quid verò tam vnius naturæ quàm caro ooſtra cum
dominici corporis veritate? Diuerſis tamen vtraque
ducta cauſis, orta principiis eſt. Caro enim Domini
ſpiritu in virginem ſuperueniente generata, non ex-
pectauit virilis fœmineique coitus ſolenoe com-
mercium. Caro verò noſtra, niſi virilis iuxta fœ-
mineúſque ſexus, genitalia ſulcis natutalibus obdu-
cat ſeminat, intra viſcera neſcit materna formari: &
tamen cùm generationis fuerit cauſa diuerſa, car-
nis tamen in Chriſto cum hominibus omnibus vna L
natura eſt. Partus enim virginis, non natutam muta-
uit, ſed generandi vſum nouauit. Deoique caro de
carne nata eſt. Habuit ergo de ſuo virgo quod tra-
deret. Nõ enim alienum dedit mater, ſed proprium
è viſceribus ſuis contulit, inuſitato modo, ſed vſita-
to munere. Habuit igitur carnem virgo, quam na-
turæ ſolennis iure tranſcripſit in fœtum. Eadem igi-
tur ſecundum carnem generantis Mariæ, genitíque
natura, nec diſſimilis fratribus, quia dicit ſcriptura,
r. 2. vt per omnia ſimilis fratribus fieret. Similis vtique
Dei filius, noſtri, non ſecuodum diuinitatis pleoitu- M
dinem, ſed ſecundum animæ rationalis & vt expreſ-
ſius dicamus, humanæ noſtríque corporis verita-
tem. Quid autem de ipſo loquamur Adam, qui cùm
ſit formatus è limo terræ, generauit vtique filios ſuę
conſortes naturæ, participes generis, ſucceſſionis
hæredes? Diuerſa quidem in filiis & parente princi-
pia, ſed humanæ cõditionis vna natura. Nec tamen
diſſimilitudo ortus ſimilitudini ſubſtantiæ præiu-
dicauit. Similis ergo filius patri etiã in his quæ pro-
pter humanæ cooditionis fragilitatem ſimilitudinis
plenitudinem babere non poſſent. Quomodo ergo
Dei patris diſſimilis filius verus?

De diſputatione contra quoſdam ſuperiorem ſectam ſequentes, diſputatioum tamẽ genere diſcordar: ſe putãtes, qui filiũ ſimilem dicunt, ſed non vnius ſubſtantiæ cum patre, & quòd cùm ſit vnius naturæ filius cum patre, etiam vnius ſit potentiæ, & ita omnipotens ſicut & pater, quemadmodum etiam Spiritum ſanctum omnipotentem ſcriptura teſtatur. CAP. 10.

SEd plerique eandem ſectam ſequentes, diſputa-
tionis genete diſcordare ſe putant, ab his qui diſ-
ſimilem patri per omnia filium dicunt. Ideo borum
quoque qui ſimilem dicunt filium, ſed non vnius
ſubſtantiæ cum patre, ineptias diſcutiamus. Quæ nõ
vnius naturæ ſunt, diuerſæ ſunt vtique atque diſtan-
tis: & quæ diſtantis naturæ, conſequens eſt, vt ſimi-
lia eſſe noo poſſint, niſi fortè ſecundum ſpeciem ſi-
milia dicas, diſſimilia ſecundum veritatem. Nam &
lactis & niuis & cygni albentis, concolor ſpecies eſt,
ſed diſcrepantiam ſeruat diſtantis naturæ, nec diffe-
rentia oaturatum, ſpecierum ſimilitudine colora-
tut. Quomodo ergo iſti ſimilem dicunt patrem &
filium, qui vnitatem ſubſtantiæ negant? An ſecun-
dum formam & figuram colorem ſimilem putant?
Sed bæc corporis ſunt, hæc compoſitionem quan-
dam indicant. Quomodo autem iouiſibili ſimilitu-
dinem ſecundum colorem aptamus aut formam?
Aut quomodo creatura poteſt eſſe ſimilis increato?
Quomodo ſplendor gloriæ & character ſubſtantiæ
eius, ſi diuerſa gloria (vt illi dicunt) diuerſa ſubſtan-
tia eſt? Secundum gloriam, inquiũt, & operatiooem
ſimilis eſt, & propterea imago Dei dicitur filius. Er-
go ſi per aliqua non per omnia ſimilis, pro parte ſi-
milis, pro parte diſsimilis. Huic autem propoſitioni
conſequens eſt, vt ſi ex parte ſimilis, non in toto
eſt, pro parte ſit Dei imago compoſita: ac per boc
ſequitur, vt & ipſe compoſitus videatur, cuius ſit
imago compoſita. Compoſita autem ſi ex parte ſi-
militudioem ſeruet, imago eius ex parte ſimilis eſſe
non poſsit. Sed qui ſimilem ſecundum vnitatem
naturæ negant, ſimilem cæteris arbitrantur. Solent
enim dicere: Cur putatis, quia multum dedit ſcri-
ptura filio, quia imaginem dicit, cùm ipſe Deus di-
xerit bominibus: Eſtote ſancti, quoniam ego ſan-
ctus ſum. Et filius dixerit: Eſtote perfecti, ſicut & *Leui 19.*
pater veſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt. Nec in- *Matt. 5.*
telligunt eo ipſo aſtrui, quia non ſecuodum partem
ſed ſecundum plenitudinem diuinitatis & perfe-
ctiooem ſimilis ſit filius patti. Deoique ſi multi ſi-
miles, cur ſolus filius imago inuiſibilis Dei dicitur,
& character ſubſtantiæ eius, niſi quia in eo oaturæ
eiuſdem vnitas, & eius maieſtatis expreſsio eſt? A-
lia enim ſecundum imitationem ſimilitudo, alia ſe-
cundum naturam: quod propoſitorum exemplo-
rum etiam verba indicant. Dicit enim ſcriptura:
Eſtote ſancti, vt fiant id per imitationem homines.
Ergo dicitur, eſtote, quia noo ſunt. De ſe autem di-
cit Deus: quia ſanctus ſum, non vtique proficiente
proceſſu, ſed manente natura. Denique ait ſapiẽtia:
Eſtote

Eſtote perfecti, vt incipiant habere quod non habent. De patre autem dicit: Sicut pater veſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt. Eſt ergo perfectus pater, qui eſt, ſemper eſt. Ideo vel vſia græcè quod ſit ſemper, vel latinè, quod in ſuo maneat, nec ope ſubſiſtat aliena, appellatur ſubſtantia. Sanctus ergo pater, & perfectus pater. Sanctus etiam & perfectus filius quaſi imago Dei. Imago autem Dei, quia omnia quæ ſunt Dei videntur in filio, id eſt ſemp terna diuinitas, omnipotentia atque maieſtas. Talis ergo qualis eſt Deus, ſua videtur imagine. Vnde oportet B vt imaginem eius talem credas, qualis eſt Deus. Nam ſi imagini detrahas, & vtique ei cuius imago eſt videbitur eſſe detractum. Si minorem imaginem credas, minor Deus apparebit imagine. Qualem enim æſtimaueris imaginem, talis tibi videbitur hic, cuius inuiſibilis eſt imago. Dixit enim imago. Qui

Ioan.14.

me videt, videt & patrem. At qualem æſtimaueris eum cuius imaginem eſſe filium credis, talis tibi neceſſariò filius æſtimandus eſt. Vnde quia increatus pater, increatus & filius: quia non minor pater, non minor filius: quia omnipotens pater, omnipotens C & filius. Dictum eſt igitur, etiam ſi vſurpent quòd non legunt, vt ingenitum dicant, verbo tamen nihil impediri quo minus vnius naturæ atque ſubſtantiæ Chriſtum cum patre eſſe credamus. Quod ſi vnius naturæ, vtique vnius potentiæ. Qui quidem locus haud difficilior eſt ad refellenda ſtudia perfidorum. Quomodo enim negant omnipotentem Chriſtum, quod ſcriptum eſt, qui volunt vſurpare quod non docent ſcriptum? Omnipo-

A tentem etenim Chriſtum ſupra docuimus. Et in Ioānis euangeliſtæ Apocalypſi, & in Zachariæ prophetia, & in euangelio ſignificatum. Quæ ſi quis recenſenda putat, ſuperiora reuoluat & repetat. Tamen (quod ibi propter congeſtionem teſtimoniorum pene prætерij) dicāt de quo putent dictū quod Amos prophetauit? Sic enim ſcriptum eſt: Domi- Amos.9. nus qui attigit terram & mouet eam, & lugebunt omnes commorantes in ea, & aſcendet ſicut flumē Ægypti. Qui ædificat ſuper cœlum aſcenſionem B ſuam, & repromiſſionem ſuam ſuper terram, confirmat, qui aduocat aquam maris, & effundit eam ſuper faciem terræ, Dominus omnipotens nomen eſt ei. Nónne hæc omnia in filium intelligant cóuenire? Qui terram deſcendēs tetigit, in paſſione commouit, de terris aſcendit in cœlum, & ſuper terram deſcendit è cœlo, ſicut ipſe promiſerat. Sed quid de filio laboro, cùm etiam ſpiritum omnipotentē ſcriptura teſtetur? Scriptum eſt enim: Verbo Domi- Pſal.31. ni cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Et de ſapientia ſcriptum eſt: Quia habeat in ſe omnipotentem ſpiritum. Dicit enim Sa- Sap.7. lomon, quia omnium artifex docuit me ſapientia. eſt enim in ea ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, bonus, mobilis, diſertus, immaculatus, manifeſtus, inuiolabilis, bonum amans, acutus, prouidens, poſſibilis, munificus, benignus, ſtabilis, integer, ſine ſolicitudine, qui omnia poteſt, omnia ſpectat, & per omnia penetrans ſpirituum intelligibilium.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS DE MYSTERIO PASCHÆ, LIBER VNVS.

Vnde ſacrum nomen paſchæ deſcenderit, & qua ratione Chriſtus ſe in paſſionem paſchæ myſterio conſecrauit. CAP. I.

PAſchæ myſterium de fide omnibus credētibus in Chriſto renatis, recidiuatum fidei annuæ felicitatis gaudium & gloriam ſubminiſtrat. Quod quidem ſacrū nomē ab ipſius Domini paſſione deſcē-

1. Corint.5.

dit. Paſcha enim paſſio eſt ſaluatoris, ſicuti beatus Apoſtolus dicit: Paſcha enim noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Ad hoc enim humanū corpus Chriſtus E accipiens, ſe in paſſionem paſchæ myſterio cōſecrauit, vt quiſquis huius muneris per fidem, participationem eſſet indeptus, cōſortio dominicę felicitatis dignus merito cenſeretur.

De commendatione paſchalis temporis, ab iis quæ eo tempore facta commemorantur. CAP. II.

Est enim paſcha verè anni principium, primi mēſis exordium, nouella germinum reparatio, ac tetræ hyemis nocte diſcuſſa, primi veris reſtituta iucūditas. Hoc, inquam, tempore viſibilium & inui- D ſibiliū cōditor Deus, defixa humo cœli machinā ſuſpēdens, diē ſolis ardore radiauit, ſplendorē lunæ ſolatio noctis attribuit, pēdentē cœli camerā ſplendētium ſyderum decorauit ornatu, mare certis littorū finibus coercens, concauæ ac ſtridentis vndæ æſtum metas ſtatuti limitis haud iuſſit excedere. Et vt plana mūdi facies oculorū eminus ſubtraheretur aſpectui, ad hoc in ornatum mūdialis fabricæ, nemoroſi colles atque excelſi conſtituti ſunt montes, vt iterū mortalibus cāpeſtris ornatus iucūdior adueniret.

Qua ratione homo terreſtris creaturæ factus ſit Dominus, & E quomodo gratiā creatoris amiſerit, ac mortis ſentētia incurrerit. Quodque ita diabolus mortis ſortitus ſit imperiū & oēs à Deo deuiates tartari clauſos ergaſtulo poſſederit. CAP. III.

IPſéque homo diuini opificij dignatione formatus, ad hoc terreſtris creaturæ effectus eſt Dominus, vt diuinis inſtitutionibus parens, eius tantum & voluntatem ſeruaret, qui ſe in tantis rebus Dominum præfeciſſet ex nihilo. Qui in ipſo exordio, non neſcius, deprauatus inuidia, dum ſuper indultum Dei opificium cupit fieri, quod natura non dederat, amiſit gratiam, quam creatoris pietas attribuerat: continuò ob concupiſcentiam

G diabolicæ deceptionis, ſententiam mortis præua-
ticator incurrens, etiam ad futuræ ex ſe ſtirpis origi-
nem propagauit, vt diuina hoc loco rectè ſententia
Sap. 2. complecterur. Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ
terrarum. Ita per occaſionem delicti, in vniuerſis
peccatoribus diabolus mortis eſt ſortitus imperiũ,
atque omnes à Deo deuiantes, peccati vinculo
obſtrictos, ſqualentis tartari clauſos ergaſtulo poſ-
ſidebat.

*Quomodo Deus humanam carnem aſſumens, & corpus cõdi-
tioni mortis addicens, ad tartara deſcenderit, & feras infer-*
H *ni ianuáſque confringens, vinctos è diaboli faucibus reuo-
cauerit.* CAP. IIII.

QVorum interitum dolens diuina cenſura, nõ per
ſeruum vatem, nec per angelum inuiſibilẽ, ſed
ad hoc per ſubſtantiam humanę carnis, in homi-
ne Deus veniens habitauit, vt honeſtam viuendi
formam mortalibus daret, & temporariis æternã in
ſe credentibus vitam, exemplo ſuę mortis ac reſur-
rectionis aperiret. Vt enim incredulitas & ſimu-
I lacrorum cultus, cœli aditum clauſerat, ita inferni
baratrum pręuaricatoribus perfidia procurarat. In
quorum ſuppliciis vſque ad aduentum ſaluatoris
Domini Ieſu Chriſti, diabolus per mortem regna-
uit, donec humanæ carnis ad Deum attẽperata ſub-
ſtantia, immaculatum corpus conditioni mortis
addixit. Expers peccati Chriſtus, cũ ad tartari ima
deſcenderet, feras inferni ianuáſque confringens,
vinctas peccato animas mortis dominatione deſtru-
cta, è diaboli faucibus reuocauit ad vitam, atque ita
diuinum triumphum æternis characteribus eſt con-
1. Cor. 15. K ſcriptum, dum dicit: Vbi eſt mors aculeus tuus? vbi
eſt mors victoria tua? Quam fœlicitatem reparatę ſa-
lutis, Paulus recolens clamat: Sicuti per Adam mors
intrauit in hunc mundum, ita & per Chriſtum ſalus
reſtituta eſt mundo. Et iterum: Primus homo
de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœ-
leſtis. Et adiiciens ait: Sicut portauimus imaginem
terreni, id eſt vetuſti hominis in crimine: ſic porte-
mus imaginem cœleſtis, id eſt ſuſcepti, redempti, re-
parati, ac purificati hominis ſalutem teneamus in
Chriſto: quia idẽ ipſe Apoſtolus ait: Initium Chri-
L ſtus, id eſt, author reſurrectionis & vitæ, deinde
hi qui ſunt Chriſti, id eſt qui in forma puritatis eius
viuentes, de ſpe reſurrectionis eius ſecuri erunt, cum
ipſo cœleſtis promiſſi gloriam poſſeſſuri, ſicut ipſe
Dominus in euangelio ait: Qui, inquit, me ſecutus Ioan. 5.
fuerit, non peribit, ſed tranſiet de morte ad vitam.
Ita ſaluatoris paſſio vitæ humanæ ſalus eſt. Ad hoc
enim pro nobis mori voluit, vt nos in eum credẽtes
perpetuò viueremus. Voluit pro tempore fieri quòd
nos ſumus, vt nos æternitatis eius promiſſionem a-
depti, cum eodem perpetuò viueremus.

De ingentibus paſchalis myſterij, dieique illius præconiis.
CAP. V.

HÆc, inquam, illa eſt cœleſtiũ myſteriorũ gra-
tia, hoc paſchæ donũ, hæc optabilis anni feſti-
uitas, hæc exordia gignentium rerum. Hinc vita-
lis lauacri ſacrę eccleſię ediri puerperio infantes
paruulorum ſimplicitate renati, baratro innocentis
perſtrepunt conſcientiæ. Hinc caſti patres, pudicæ
etiam matres, nouellam per fidem ſtirpem proſe-
quuntur innumeram. Hinc ſub fidei arbore ab vte-
ro fontis innocui cereorum ſplendet ornatus.
Hinc cœleſtis meriti ſanctificantur munere, & ſa-
cramenti ſpiritalis celebri myſterio ſaginantur.
Hinc vnius plebis gremio beatæ eccleſiæ nutrita
fraternitas, vnicæ diuinitatis ſubſtantiam, ac virtu-
tis trinum nomen adorantes, pſalmum annuæ feſti-
uitatis cum Propheta concelebrant. Hic eſt dies Pſal. 117.
quem fecit Dominus, exultemus & lætemur in eo.
Quis, inquam, dies? Nempe ille qui attribuit viuen-
di principium, lucis exordium, author luminis, id eſt
ipſe Dominus Ieſus Chriſtus qui de ſemetipſo ait:
Ego ſum, inquit, dies: qui per diem ambulat nõ of- Ioan. 11.
fendit: id eſt, qui Chriſtum in omnibus ſequitur, per
eius veſtigia vſque ad æternæ lucis ſolium tranſmea-
bit, ſicut ipſe patrẽ pro nobis adhuc in corpore con-
ſtitutus, orat, dicens: Pater, volo vt vbi ego ſum, ibi Ioan. 17.
ſint & hi qui in me crediderunt, vt ſicut tu in me &
ego in te, ita & illi maneãt in nobis. Hic, inquã exul-
tationis & lætitiæ dies eſt, in quo promiſſum perfe-
ctę glorię cõſecuti, rectè plebs ſancta ad inſtar ange-
lorum futuræ laudis myſteriũ, adhuc in hoc ſeculo
conſtituti, Domino cum Propheta cantamus: Hic
eſt dies quem fecit Dominus, exultemus & lætemur
in eo, id eſt author inſtitutionis, redemptionis, & vi-
tæ perpetuæ, Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt rex re-
gum, & Dominus dominorum abſque initio, ſine fi-
ne in patre regnans cum ſpiritu ſancto, nunc & ſem-
per & in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

LECTORI.

DVM ſcriptorum veterum monimenta verſaremus, incidimus forte fortuna in librorum quorũdam farraginem, cui titulus inſcribitur Antidotum contra diuerſas omnium fere ſeculorũ hæreſes, beneficio et induſtria Ioannis Sichardi theologiæ ſacræ academiæ myſtæ celeberrimi anno quingenteſimo vigeſimo octaua ſupra milleſimum in lucem prolatam: deliteſcens iſthic inter cætera opuſcula fragmentum hoc de reſurectionis fide Ambroſianam nomenclaturã præ ſe ferens reperimus. Quod quidem Ambroſii eſſe τὸν γνήσιον partum vt adfirmare auſi non fuerimus, ita, me Deus amet, Ambroſium bis de eadem re non ſcripſiſſe lubenter negauerimus. Hoc tamen vt curioſo lectori ſatisfaceremus, huic operi ob argumenti ſimilitudinem libuit ſubiicere. vtut verò ſeſe res habuerit, dignum certe opus, Ambroſio adſcriptu digniſsimum. Vale.

DIVI

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE FIDE Reſurrectionis,

Liber Akephalos.

A Enique nunquam magis quanta & clementia & potentia redemptor noſter abundaret apparuit, quam cùm myſterium incarnationis aggreſſus eſt, vt ſuſ- B cipiendo ſcilicet noſtram ſubſtantiam, & patibuli & tumuli iura ſuſciperet. Noſtris ergo proſperis aduerſa ei impenſa ſunt: & diuina atque humana in redemptoris noſtri natura quoddam inter ſe ſacrum iniere cõmercium: vt teſtimonium ab humanitate diuinitas, præmium à diuinitate ferret humanitas. Hoc eſt, vt vulneribus corporis Deus noſter magnitudinem erga nos ſui amoris oſtenderet: & conſortio diuinitatis recompenſari ſibi obedientiæ gratiã, & animus noſter, & corpus agnoſceret. Qua igitur fide, quáue deuotione huic Domino C tantorum in nos donorũ munifico adhærere ac deſeruire debeamus, intuendũ eſt, qui ita nullum largiendi modum habuit, vt tantum fidelibus donaret in præmio, quantum ipſe poſſidebat in regno.

Sacrũ cõmercium humanitatis cũ diuinitate in Chriſto.

Munificentia dei larga in homines.

Et vt crederemus nos eius fieri poſſe cohęredes, etiã naturæ noſtræ conſors eſſe delegit: non tamen vt ſubſtantiam à diuinitatis arce dettuderet, ſed vt nos infirmos, & in extrema mortis vilitate ac neceſſitate degentes, ad gloriam reſurrectionis attraheret: quia in ſe quicquid nobis pollicebatur oſtẽdit, & nõ perire carnis iſtius ſubſtantiam reſurgendo perdo- D cuit, & vbi ei poſt reſurrectionem futura eſſet habitatio, aſcenſione monſtrauit. Hoc eſt ergo magnum, & prorſus magnum pietatis ſacramentum, quod in carne manifeſtatum eſſe, vt rerum prouentus manifeſtauit, ita Gentium doctor annunciauit. Iuſtificatum autem claret in ſpiritu, quoniam mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, nõ ſolum ſperandæ nobis felicitatis, ſed etiam capeſſendæ præbuit veritatis exemplum. Quod ſanæ ſacramentum pietatis, per quod nos conditor noſter ac redemptor amplectitur, ſicut teſtimonio ve- E ritatis ſplenduit, ita etiam in aſcenſione aſſumptum in gloria celebratum eſt obſequiis angelorum. Et ideo non eſt deſpicienda carnis humanæ natura, quæ in ſanctæ trinitatis ſubſtantiam atque conſortium per Dominum Chriſtum ingredi meruit. Verbum enim Dei, quod Dominus Chriſtus eſt, qui eſt primogenitus ex mortuis, quíque totius creaturæ primatum tenet, ad imaginem ſuam quam prius ipſe condiderat, venit. De qua imagine ſcriptum eſt: Et plaſmauit Deus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ F ſuam. Et carnem, præter carnem, mediante anima rationali, ex ſancta virgine Maria ſuſcipiens, & ſimilia. Id eſt, animam & carnem per ſimilia purificãs, factus eſt per omnia homo, abſque peccato. Mediãte ergo anima, Deo & carne, hic qui omnes (vt ait Apoſtolus) diuites facit, pauper effectus eſt, vt illius inopia nos diuinis atque cœleſtibus diuitiis ditaremur per ſignum illud ſalutis, quod dedit Deus generi humano, dicente Propheta: Ecce, Dominus

Declaratur locus Eſaiæ.

A dabit vobis ſignum, ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium, qui antequam ſciat vocare patrem aut matrem ſuam, butyrum & mel manducabit, id eſt, Spiritu ſancto repletus eſt, cuius doctrina nobis dulcior ſuper mel & fauum, qui ſpolia Samariæ à Magis accipiens, homo, rex, & Deus comprobatus eſt. De hoc etiam mirabili ſigno ſanctus Simeon ad virginem matrem dicit: Ecce hic poſitus eſt in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur. De quo ſigno & beatus B Apoſtolus ait: Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt. Pro imagine ergo ſua Chriſtus, quam in primo condiderat homine, quam viderat in homine diaboli arte fucatam, venit in ſimilitudine carnis peccati, vt hominem per lignum præuaricationis morte damnatum per paſſionem crucis, & mortem ad priſtinam reuocaret imaginem: quæ imago per incuriam quidem obſcurari poteſt, deleri autem per naturam non poteſt. De hac imagine dicit Propheta: Quanquã in imagine Dei ambulet homo, tamen vane conturbatur. Nullus ergo eſt C qui non aliquam imaginem habeat, id eſt, aut ſanctitatis aut peccati. In imagine Dei ambulamus, quando cogitationes bonæ, quę nobis à Deo inſitæ ſunt, in nobis permanent, & ad opera bona nos perducunt. Memoria ergo Dei excludit à corde noſtro cuncta flagitia atque peccata, quę diabolus nititur in corde noſtro ſeminare atque depingere. Vnde dicitur à Propheta: Domine in ciuitate tua imaginẽ ipſorum ad nihilum rediges. Nihil ergo prodeſt legiſſe vel audiſſe, niſi ea quæ legeris, aut audieris bona, in memoriæ theſauro repoſueris. Sicut enim D tria ſunt in homine, id eſt, corpus, anima, & ſpiritus: ſic tria ſunt eminẽtiora, quę nos aut ad bona, aut ad mala perducunt, hoc eſt, aut cogitatio, aut locutio, aut operatio. Quę tria breuiter ſpiritus ſanctus in primo pſalmo comprehendit, dicens: Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Iſti enim ſunt terni ſtatores diaboli, qui miſeræ inſidiantur animæ, vt aut in dicto, aut in facto, aut in cogitatu eã incitent ad peccatũ. Spiritu ergo, anima, & corpore, aut bene agimus, aut male: aut E caſti ſumus, aut fornicamur. Et ideo ſicut auari, & raptores ſerui ſunt mammonæ, & ſicut gulones & ebrioſi ſerui ſunt ventris atque libidinis, ſic omne peccatum dominatur hominibus, probante hoc Propheta, ac dicente: Erunt quinque ciuitates in terra Ægypti loquentes lingua Chanaam. Hi ſunt quinque ſenſus carnales, qui miſeræ animæ tenebris Ægypti oppreſſæ loquuntur. Ægyptus enim perſequens, ſiue tribulans interpretatur. Niſi ergo aquilonem frigidiſſimum ventum, calore fidei, F Chriſto nos iuuante, qui bona docet & delectatur, vicerimus, ſtatim nobis calorem concupiſcentiæ atque libidinis ſuſcitabit. Attenuetur ergo ieiuniis caro, & circuncidetur omni ſpirituali concupiſcentiæ cultro, nec regnet peccatũ in noſtro mortali corpore, vt effugere conſortia mundi, & opprobria diaboli poſſimus. Ieiunium ergo afflictio, atque humiliatio animæ eſt, afflictio autem & corporis. Hæc de imagine Dei, ad quam factus eſt homo, dicta ſufficiant. Erubeſcãt nunc impij hæretici,

Luca 2.

1. Corint. 1.

Imaginẽ ſuã Chriſtus reparauit.

Pſal. 38.

In imagine Dei ambulare.

Pſal. 72.

Tria in homine.

Declaratur locus primi pſalmi.

Ægyptus quid ſonet.

Ieiunium.

qui aeteum, aut ſimulatorium phantaſticum corpus, aut Deum fuiſſe, aut noſtrum futurum eſſe, aut metapſycoſin mentiuntur. Satis reuera impium eſt &

Reſurrectio corporũ cuiuſmodi ſit futura.

iniuſtum, vt Iob, qui oculis ſuis vulnera conſpexit ſua, & putredines ac vermes corporis ſui manibus palpauit, in alia dicatut carne aut anima reſurgere. Quod ergo de beato Iob diximus, hoc de Petro, hoc de Paulo, & de omnibus ſanctis, qui diuerſis pro Deo tormentis animas poſuerũt. Quæritur ſanè illuſoriè à nobis ab hæreticis, vtrum in reſurrectione diuerſitas ſexus ſit, id eſt, fœminæ cum viris reſurgant, ignorantes cæci ſententiam Domini dicẽtis: Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit eos. H

Diuerſitas ſexus in reſurrectione

Vbi ergo vera caro, ibi diuerſitas ſexus eſt, & ſic diuerſitas ſexus ibi vtique eſt: Ioannes, Ioannes eſt: & Maria, Maria eſt: vere quippe carnis reſurrectio ſine operibus carnis erit: quia ſicut veritas ait: Neque nubent, neque vxores accipient, ſed erunt ſicut angeli Dei in cœlo. Similitudo ergo angelica promirritur, non ſubſtantia carnis negatur. Quomodo enim dicitur: Neque nubent, neque nubentur, niſi de his dicatur, qui poſſunt nubere, & tamen non nubent? I Si enim hic in iſta vita, quę tota tentatio eſt ſuper terram, multi proprer regnum cœlorum ſemetipſos caſtrantes non nubent, & non ſolum viri, ſed etiam fœminæ Chriſto iuuante hoc faciunt, quãto magis hoc in illa beata vita non dicamus fieri, ſed nec cogitare licebit? Catholicum ergo & rectum eſt, vtrumque ſexum in carnis reſurrectione ſine ſexus operibus confiteri, cùm vt dictum eſt, adhuc in hac vita poſiti nitamur cum Dei adiutorio opera carnis, quæ contra ſpiritum concupiſcit, non implete, K probante hoc Apoſtolo ac dicente: Vos in carne non iſtis, ſed in ſpiritu. Negando enim eos in carne, quos in carne eſſe conſtabat, non carnis ſubſtantiam, ſed peccata, id eſt, opera carnis in eis damnauit. Et iterum: Vt abſorbeatur quod mortale eſt à vita.

2. Cor. 5.

Quia licet exterior homo noſter corrumpatur, ſed renouatur interior. Quod tamen nõ ſolum in regno cœlorum, & baptiſmate, ſed etiã in pœnitentibus quotidie fieri nouerimus, in quibus carnis interitus ad profectum cedit ſpiritalem. L Cui ergo nec opera carnis erunt, nec augmenta mẽbrorum, nec capillus creſcit aut vnguis: quia omnes in virum perfectum, qui Chriſtus eſt, reſurgemus. Si enim patribus in eremo quadraginta annis non capilli, non vngues creuerunt, aut veſtimenta, aut calciamẽta attrita ſunt, hoc in regno cœlorũ, vbi aufugiet dolor, & gemitus, & triſtitia: quæri quã impium ſit ſapiens lector intelligit. Sed cõtra hanc tam veram támque firmam doctrinam, & tam clara documenta, & omni virtute ſubnixa, ſolent nobis hæretici illud Apoſtoli opponere quo ait: M Non omnis caro eadem caro, ſed alia caro hominis, alia volucrum, & cætera quæ proſequitur.

Declaratur locus Pauli. 1. Corint. 15.

Non intelligentes miſeri, beatum Apoſtolum de corporis hoc onere, non generis differentia dixiſſe. Alia eſt caro hominis, id eſt, ſerui Dei, alia pecoris, id id, ethnici, & peccatoris, atque hæretici. Qui cùm in honore eſſet ſanguine redemptus Chriſti, atque honoratus, non intellexit, ſed comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

Caro volucrũ.

Alia volucrũ, G id eſt, martyrum, qui ad cœleſtia pennis ſpiritus ſancti ſubuecti conſcẽdunt.

Caro piſciũ.

Alia piſcium, id eſt, qui poſt ſalutaris baptiſmi aquam aſſumuntur. Alia gloria ſolis, id eſt, Chriſti. Alia gloria lunæ, id eſt, eccleſiæ, & alia gloria ſtellarum, id eſt, ſeminis Abrahæ, & eorum qui ſe per fidem & opera bona filios eius oſtendunt.

Stella differre à ſtella quid ſit.

Stella enim ab ſtella differt in claritate, id eſt, apoſtoli & prophetæ, illi qui cupierũt videre & audire Chriſtum: iſti autem viderũt & audierunt eum. Sunt & corpora cœleſtia, & corpora terreſtria, id eſt, Chriſtianorum & Iudæorum. Poſtremo autem vt omnium reſurrectionem oſtenderet, H ſic concluſit ſententiam ſuam, dicens: Sic erit & reſurrectio mortuorum. Quod vt ita poſſit intelligi, noſtræ cõditionis quod in hoc ſeculo fit, ponamus exemplum. Infans enim cùm in puerũ creuerit, puer verò in iuuenem, iuuenis autem in virum, & vir in ſenem, nequaquam per ſingulas ætates perit, ſed ſemper idem eſt qui fuit. Paulatim ergo hic ætas, non autem natura perit. In illa autem cœleſti Hieruſalem, vbi ſol iſte ac luna ſeptuplum lucebunt, diuerſitates non erunt ętatum: ibi enim nec infans, nec I ſenex, nec paruus erit, qui non impleat dies ſuos, vtpote filius reſurrectionis, & in menſuram perueniat plenitudinis Chriſti, vt nec deſint alicui annorum ſpatia, nec ſuperſint.

Ætas reſurgentiũ.

In illo ergo tempore, cùm ætas fuerit vna cunctorum, & ſanctus & peccator ſimili erunt reſurrectione perfecti, nec inter ſe variabunt tempore, nec ętate, ſed alius ad præmia æterna, & in centuplum bona percipienda, alius ad ſupplicia pertrahetur æterna. Cùm ergo in genere humano aliter & aliter naſcamur homines, in car- K nis reſurrectione vna omnibus & ſimilis erit reſurrectio. Aliter enim Adam, aliter Eua, aliter Cain, & Abel, & omnes homines nati ſunt atque naſcuntur: aliter autem homo Chriſtus Ieſus, qui eſt mediator Dei & hominum natus eſt. Licet ergo diuerſis exordiis naſcatur homo, vna tamen hominis natura non differt reſurrectione carnis, omniúmque membrorũ. Quæ omnia membra vna Domini ſententia declarabantur, cùm de illo homine loqueretur, qui non habuit veſtem nuptialem, nec ſeruauit L illud mandatum: Omni tempore munda ſint veſtimenta tua, quem manibus pedibúſque conſtringi iuſſit, & auferri, ne recumberet in conuiuio, ne ſederet in ſolio, ne ſtaret ad dexteram Dei, ſed mitti in gehennam ignis.

Matth. 22. Eccl. 9.

Si enim in igne iſto temporali, qui omne quod accipit conſumit, omnipotens Deus potentiã ſuam in tribus pueris oſtendit, qui in camino ignis ardẽtis capillos eorum intactos reſeruauit, in reſurrectione capillos noſtros non reſuſcitabit? Reſuſcitabit planè ſine aliquanto augmento, vel detrimento. Ipſi ergo procedent de monumentis, qui M in monumentis illati fuerant. Veniet ergo omnis caro non ſolum de terra, ſed etiam de mari, & de fluminibus, vt videat ſalutare Dei. Mandabit enim piſcibus, ac fluminibus, ac beſtiis terræ, & volatilibus cœli, & eructabunt oſſa & carnes mortuorum, vt reſurgant alij in vitam æternam, alij in opprobrium & confuſionem ſempiternam. Tunc videbunt iuſti impiorum pœnam atque cruciatus, quoniam vermis eorum non moritur, & ignis non extinguetur, & erunt in conſpectu omni carni. Quia verò

hanc

hanc habemus ſpem, ſicut exhibuimus membra no- A
ſtra famulari immunditiæ & iniquitati ad iniquita-
tem, ita exhibeamus ea famulari iuſtitiæ in ſanctifi-
cationem vitæ, vt reſurgentes à mortuis in nouitate
vitæ ambulemus, vt vita Domini Ieſu manifeſte-
tur in carne noſtra mortali, propter ſpiritum eius
habitantem in nobis. Iuſtum igitur eſt, & verè
iuſtũ, vt qui ſemper mortificationem Chriſti in cor-
pore noſtro circumtulimus, vita quoque eius in cor-
pore noſtro manifeſtetur, ſpoliantes nos veterem ho-
mine cum actibus ſuis, & erroris tunica nos exua-
mus, vt nouam, qui Chriſtus eſt, induamus, imi- B
Cantic. 5. tantes ſponſam eius dicentem. Nocte exui me tuni-
ca mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quo-
modo inquinabo illos? Hãc ergo maieſtatis ac potẽ-
tiæ artem, id eſt reſurrectionem, figulus ille facit, qui
per Hieremiam prophetam loquitur ad populum
Hie. 18. peccatorem, dicens: Nunquid ſicut figulus iſte, nõ
potero vos reformare, ac redintegrare domus Iſra-
el? Qui etiam hanc mirabilẽ maieſtatis ſuæ poten-
tiã in manu Moyſi oſtẽdit, quam in candorẽ mutatã
Reſurrectio- deinceps colori priſtino reſtituit. Sed & ipſum reſur-
nis nomen. rectionis vocabulum aperte ſignificat, nõ aliud rue- C
re, & aliud reſuſcitari. Quod ergo in homine mori-
tur, hoc & viuificatur. Ita ergo ſecundum reſurre-
ctionem mortuorum, nec cùm errat ignorat. Vul-
neratus denique ille Hierichontinus in euangelio
continuo fertur ad ſtabulũ, & delictorum plagæ per
miſerantis gratiam immortalitate ſanãtur. Prophe-
tia ergo, quæ pendebat, verè in Domini Chriſti car-
ne completa eſt, quam ſpiritus ſanctus nos cupiens
edocere, locutus eſt: Ait enim: Quæ eſt iſta, quæ
aſcendit dealbata, innitens ſuper fratruelem ſuum,
& delitiis affluens? Et iterum: Fratruelis meus cãdi- D
Rubicundus dus & rubicũdus. Rubicundus ergo ex incarnatio-
fratruelis in ne, candidus autem ex diuinitate. Quod ita eſſe cõ-
Canticis. probat beatus Ioannes apoſtolus, cùm dicit: Quia
equus ſuper quẽ ſedebat Dominus, rubeus erat, cor-
pus ſcilicet ſanctum, quod ex ſancta virgine aſſum-
pſit, cui in cœlos aſcendenti dicitur: Quis eſt iſte,
qui venit de Aedom, tinctis veſtibus de Boſra? Et,
Quare rubrum eſt veſtimentum tuum, & indumen-
ta tua, ſicut calcantium in torculari? Et eſt ſenſus:
Quis eſt iſte, qui aſcendit è terra, cuius veſtimenta
Zacharia 1. ſunt ſanguine reſperſa? Illud autem quod in Zacha- E
ria propheta dicitur: quia ſequebantur eum equi
variorum colorum, id eſt, qui vel in martyrio
rubri, vel ſturnini in volatu, vel varij in virtutibus,
vel candidi in virginitate monſtrantur. Quod autem
equus iſte rufus, albus denuo à ſancto Ioãne deſcri-
bitur, diuinitatis immortalitas, & incorruptio eius
oſtenditur. Et ideo omnes, qui eum ſequuntur, can-
didis non ſolum vtũtur veſtibus, ſed etiam equis ſe-
dẽtibus incorruptis videlicet immortalibúſque cor-
poribus. Et ideo hunc omnes ſancti, ipſo iuuante, F
imitantur: quia veſtimenta ſua non coinquinant ac
virgines gratia ipſius donante permanent, & ideo in
albis veſtibus (vt dictum eſt) erunt, ſequentes agnũ
quocumque ierit. Totum ergo hominem (ſicut di-
ctum eſt) filius Dei ſuſcepit ex virgine, totum in-
tegrum reſuſcitauit, id eſt, animam & corpus, ad-
implens ſententiam ſuam, qua ait: Omne quod
Ioã. 6. dat mihi pater ad me veniet, & nõ perdã ex eo quic-

A quam, ſed ego ſuſcitabo illud in nouiſſimo die. Quod
dictum tam de ſe, quàm de membris ſuis Dominum
Chriſtum dixiſſe intelligimus, qui ſuo, & membro-
rum ſuorum ore in omnibus ſanctis loquitur libris.
Clamat ergo ad Deum & caput in corpore, & cor-
pus in capite, hoc eſt, & eccleſia in Chriſto, &
Chriſtus in eccleſia: quia in nullo membra à capite,
neque caput ſeparatur à membris. Tunc ergo vide-
bũt eum aduerſarij eius, qui eum compunxerunt, &
clamauerunt: Tolle, tolle, crucifige eum. Tunc
angelorum vaticinium comprobabitur, qui ſtupen-
B tibus Apoſtolis, dixerunt: Viri Galilæi quid ſta-
tis aſpicientes in cœlum? ſic nãque veniet, quemad-
modum vidiſtis eum euntem in cœlum. Quod au- *Chriſtum nõ*
tem Dominus poſt reſurrectionem ſuam duobus in *fuiſſe phan-*
via diſcipulis colloquens, repente euanuiſſe legitur, *taſma.*
diuinæ virtutis fuit, non vmbræ, aut phantaſmatis.
Alioquin & ante paſſionem cùm tenuiſſent, & edu-
xiſſent eum de Nazareth, vt præcipitarent de ſu-
percilio montis, ſupra quem ciuitas illorum ædi-
ficata erat, dubium quod tranſiuit per medium il-
lorum? id eſt, elapſus eſt de manibus eorum. Aut
C numquid carnem non habuit, qui flagellũ de fune
fecit, & omnes inimicos eius ac perſecutores de tẽ-
plo eliminauit? Vbi omnis diuinitatis eius poten-
tia claruit. Illud autem quod poſt reſurrectionem
ad diſcipulos clauſis ingreſſus eſt ianuis, eiuſdem
virtutis fuit, cuius ex oculis euaneſcere. Dicũt enim
homines ſeculi iſtius, APOLLONIVM magũ, *Apollonius*
cùm ante DOMICIANVM imperatorẽ in cõ- *magus.*
ſiſtorio ſtaret, repente non comparuiſſe. Hæc tamen
non diximus, non quod magum dæmone reple-
tum Domino Chriſto comparemus, ſed vt hære-
D ticorum inſaniam confutaremus. Quod ergo
mago licet, ſi tamẽ verum eſt, Domino nõ licet? Linx *Lincis in vi-*
quippe (vt phyſiologi ferunt) omnia oppoſita viſu *dendo vis.*
limpidiſſimo penetrat, Dominus autẽ Chriſtus clau-
ſis ianuis, niſi phãtaſma fuerit, intrare non poterit?
Quod certe & ante reſurrectionem pendulo ſuper
mare ambulauit inceſſu, eiuſdem virtutis fuit. Et
hoc ipſum apoſtolo ſuo præbuit Petro, qui cùm fi-
de ſuper aquas ambularet, infidelitate poſtea mergi
cœpit, qui mergi potuiſſet, niſi eum citius dexte-
ra Domini continuiſſet. Aquilę & vultures tranſma- *Vultures*
E rina cadauera ſentiunt, Saluator apoſtolos ſuos niſi *tranſmarina*
oſtia aperuerit non videbit? Ad poſtremum dicas *cadauera ol-*
mihi velim, quod maius ſit, tantam terræ magni- *faciũt.*
tudinem tribus appendere digitis & ſuper aquas in-
certam librari, an Dominum trãſire per clauſã crea-
turam? Creatori quod maius eſt tribuis, & quod mi-
nus eſt calumniaris. Petrus apoſtolus (vt iam dictũ
eſt) ſuper aquas ambulabat, & graui & ſolido cor-
pori mollis vnda, niſi paululum dubitaſſet, non ceſ-
ſerit, & tu Deum calumniaris quare clauſis in-
F greſſus ſit oſtiis? Paululum ergo fides Petri dubita-
uit, & ſtatim naturam ſuã corpus agnouit, vt nos ſci-
remus ſuper aquas nõ corpus ambulaſſe, ſed fidem.
Noli ad iudicium tuum potentiam Domini mago- *Fides Petri*
rum præſtigiis aut æquare, aut inferiorem facere, vt *ſuper aquas*
videatur fuiſſe, quod non fuit: vt putetur come- *ambulauit,*
diſſe ſine dentibus, fregiſſe panem ſine manibus, am- *non corpus.*
bulaſſe ſine pedibus, locutũ fuiſſe ſine lingua aut ca-
pite, reclinatum eſſe mõſtrare ſine corpore. Et quo-

modo, inquies, non cognoſcebãt eum in itinere, ſi ipſum habebat corpus, quod ante paſſionem ſuam habuit? Erras enim, & multum erras, qui non audis Euangelium: Quia oculi eorum tenebantur, ne eũ agnuſcerent. Et paulo poſt: Oculi, inquit, eorum aperti ſunt, & cognouerunt eum. Nunquid in tantũ deſipis, vt alium eum fuiſſe dicas, quãdo cognoſcebatur? & certe vnus idémque erat. Cognoſcere ergo & non cognoſcere videntium oculorum fuit, non eius qui videbatur, vt vaticinium ſancti Hieremiæ compleretur, qui ait: Quare ſicut colonus futurus es in terra, & ſicut viator declinans ad manendum? Denique, vt ſcias errorem qui verſabatur in medio, non corporis Domini, ſed oculorum fuiſſe clauſorum: aperti ſunt oculi eorum, & mox agnoſcebant eum. Nam & Maria Magdalena, quamdiu viuum quærebat inter mortuos non cognoſcebat Ieſum. At vbi eum cognouit, mox Dominum confitetur. Iam naui verò omnibus diſcipulis vnà poſitis, Ieſus ſtabat in littore: cęteris autem eum non cognoſcentibus, Ioannes prior cognouit eum, & dixit: Dominus eſt. Dicebat rem veram, & ſatis congruũ erat, vt virginitas virginale prius cognoſceret corpus. Idem ergo erat, & idem non ab omnibus videbatur. Statímque Euangeliſta ſubiungit: Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum: Tu quis es? ſcientes, quia Dominus eſt. Non tamen quod alter Deus, alter homo eſſet, ſed vnus atque idem eſſet filius Dei, & filius hominis: Cognoſcebatur enim vt homo, adorabatur autem vt Deus: complens illud quod eis ipſe Dominus imprecatus fuerat, dicens ad patrem: Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ. Dignum ergo eſt, & ſatis dignum, vt caro hominis cœlis inferatur, cuius habitator Deus eſſe dignatus eſt, nec poteſt videri iniuria hominem factum eſſe cæli incolam, cuius vaginam nõ eſt dedignatus ſpiritus, qui Deus eſt. Iuſtum ergo fuit, vt corpus in quo Deus habitando terram viuificare dignatus eſt, per quod particeps noſtri factus eſt, ad immortalitatem perduceret. Vbi ergo Dei habitatio eſſe debuit, niſi in regno Dei? Vbi autem regnum Dei niſi in cœlis? ibi omnis eccleſia eum illo erit. Cùm ergo lutum carnis noſtræ in teſtam fuerit excoctũ, & quæ prius graui pondere premebatur in terram, acceptis pennis gratię ſpiritalis cum ſubuectione angelorum volabit ad cœlum, vbi verum & pacificum ſuæ ſalutis obſidem habet in æternum.

Non agnitus Chriſtus à diſcipulis.

Chriſtus à Ioãne primũ agnitus.

FINIS.

Capita libri de iis qui initiantur myſteriis.

De continuatione huius libri ad ſuperiores, cum exhortatione auditorum vt aures aperiant et bonum odorem vitæ æternæ inhalatum munere ſacramentorum carpant, quemadmodum ipſis etiã prius author ſe id ſignificaſſe commemorat. Cap.I.

Qua ratione ingreſſus, regenerationis ſacramentum repetere debeat quid interrogatus fuerit cùm baptizaretur, et quid viderit. Cap.II.

Quòd idcirco inuiſibilis gratia diuini ſpiritus præſens operetur in aquis baptiſmatis, vt omne abluatur peccatum, per multa exempla & figuras comprobatio. Cap. III.

Quod tres ſint qui teſtificantur in baptiſmo, et de myſterio & forma baptiſmatis, ac de angelo qui commouit natatoriam piſcinam. De baptiſmo præterea Chriſti, et columba quæ ſuper eum deſcendit de cœlo. Quódque ſæpe ſpecies pro veritate accipiatur. Cap. IIII.

Quòd in iis quæ à ſacerdotibus fiunt, non merita perſonarum, ſed officia conſideranda ſint. Et quomodo in baptiſmo æqualiter promittatur in patrem, & in filium, et in ſpiritũ ſanctũ credere debere. Cap.V.

Quare fiat vnctio in capite, & de lotione pedum diſcipulorum. Et quare Petrus qui mũdus erat, plantam lauare debebat. Cap. VI.

De myſterio veſtimentorum candidorũ quibus induuntur infantes. Et quomodo eccleſia hæc habens veſtimenta dicat in Canticis: Nigra ſum & decora, & cætera quæ ſequuntur. Cap.VII.

De ſacroſancti corporis dominici communione, et conuiuio cœleſti. Quódque antiquiora ſunt eccleſiæ ſacramenta quàm ſynagogæ, et præſtantiora quàm fuerit manna. Cap. VIII.

De virtute ſacramenti corporis & ſanguinis Chriſti, & comparatione per exceſſum ipſius ad manna, et ad aquas petræ. Et de per plurima exẽpla probatione quòd corpus Chriſti quod accipimus, nõ panis ſit, ſed caro, quæ ex virgine nata, quæ crucifixa, quæ ſepulta fuerit. Cap.IX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS DE IIS QVI MYSTERIIS INITIANTVR. LIBER VNVS.

De continuatione huius libri ad ſuperiores, cum exhortatione auditorum vt aures aperiant, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum munere ſacramentorum carpant, quemadmodum ipſis etiam prius author ſe id ſignificaſſe commemorat. CAP. I.

DE moralibus quotidianum ſermonem
habuimus, cum vel patriarcharum geſta
vel Prouerbiorum legerentur præcepta,
vt his informati atque inſtituti aſſueſce-
retis maiorum ingredi vias, eorúmque B
iter carpere, ac diuinis obedire oraculis, quo re-
nouati per baptiſmum, eius vitæ vſum teneretis
quæ ablutos deceret. Nunc de myſteriis dicere
tempus admonet, atque ipſam ſacramentorum ra-
tionem edere, quam ante baptiſmum ſi putaſſemus
inſinuandam nondum initiatis, prodidiſſe potius
quàm edidiſſe æſtimaremur. Deinde quod inopinã-
tibus melius ſe ipſa lux myſteriorum infuderit, quã
ſi eam ſermo aliquis præcucurriſſet. Aperite igitur
aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum C
vobis munere ſacramentorum carpite, quod vobis
ſignificauimus, cùm apertionis celebrantes myſte-
rium diceremus: Effeta, quod eſt adaperire: vt ven-
turus vnuſquiſque ad gratiam quid interrogaretur
cognoſceret, quid reſponderet meminiſſe deberet.
Matt. 7. Hoc myſterium celebrauit Chriſtus in Euangelio,
ſicut legimus, cum mutum curaret & ſurdum. Sed
illi os tetigit: quia & mutum curabat & virum: In
altero vt os eius infuſæ ſonum vocis aperiret: In al-
tero quia tactus iſte virum decebat, fœminam non
decebat. D

Qua ratione ingreſſus regenerationis ſacramentũ, repetere debeat quid interrogatus fuerit cum baptizaretur, & quid viderit. CAP. II.

POſt hæc reſerata tibi ſunt ſancta ſanctorum, In-
greſſus es regenerationis ſacrarium, repete quid
interrogatus ſis, recognoſce quid reſponderis. Re-
nunciaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxu-
riæ eius ac voluptatibus. Tenetur vox tua, non in E
tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium. Vidi-
ſti illic leuitam, vidiſti ſacerdotem, vidiſti ſummum
ſacerdotem. Noli conſiderare corporum figuras,
ſed myſteriorum gratiã. Præſentibus angelis locu-
Mala. 2. tus es, ſicut ſcriptum eſt: Quia labia ſacerdotis cu-
ſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ipſius,
quoniam angelus eſt Domini omnipotentis. Non
eſt fallere, non eſt negare. Angelus eſt qui regnum
Chriſti & vitam æternam annunciat. Nõ ſpecie tibi
æſtimandus eſt, ſed munere. Quid tradiderit con- F
ſidera, vſum eius expende, & ſtatum eius agnoſce.
Ingreſſus igitur vt aduerſarium tuum cerneres, cui
renunciandũ mox putares, ad oriẽtem conuerteris.
Qui enim renunciat diabolo, ad Chriſtum conuerti-
tur, illum directo cernit obtutu.

A *Quòd idcirco inuiſibilis gratia diuini ſpiritus præſẽs operetur in aquis baptiſmatis, vt omne abluatur peccatum, per multa exempla & figuras comprobatio.* CAP. III.

QVid vidiſti? Aquas vtique, ſed non ſolas. Leuitas
illic miniſtrantes, Summum ſacerdotem inter-
rogantem & conſecrantem. Primo omnium docuit
te Apoſtolus non ea contemplanda nobis quæ vi- 2. Corint. 4.
dentur, ſed quæ non videntur: quoniam quæ viden-
tur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æter-
B na. Nam & alibi habes: Quia inuiſibilia Dei à crea- Rom. 1.
tura mundi per ea quæ facta ſunt, comprehendũtur,
ſempiterna quoque virtus eius ac diuinitas operibꝰ
æſtimantur. Vnde & Dominus ait: Si mihi non Ioan 10.
creditis, vel operibus credite. Crede ergo diuinita-
tis illic eſſe præſentiam. Operationem credis, non
credis præſentiam? Vnde ſequeretur operatio, niſi
præcederet antè præſentia? Conſidera autem quàm
vetus myſterium ſit in ipſius mundi præfiguratum
origine. In principio ipſo, quando fecit Deus cœlũ Gen. 1.
C & terram, ſpiritus, inquit, ferebatur ſuper aquas.
Qui ſuperferebatur ſuper aquas, non operabatur ſu-
per aquas? Sed quid dicã, operabatur? Quod ad præ-
ſentiam ſpectat, ſuperferebatur. Nõ operabatur, qui
ſuperferebatur? Cognoſce quia operabatur in illa
mundi fabrica, quando tibi dicit propheta: Verbo Pſal. 32.
Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis
virtus eorum, vtrumque prophetico ſubnixum eſt
teſtimonio, & quia ſuperferebatur, & quia operaba-
tur. Quia ſuperferebatur, Moyſes dicit: quia opera-
batur, Dauid teſtificatur. Accipe aliud teſtimoniũ.
D Corrupta erat caro omnis ab iniquitatibus ſuis. Nõ Gen. 6.
permanebit, inquit, Deus, ſpiritus meus in homini-
bus, quoniam carnes ſunt. Quo oſtendit Deus,
quia carnali immunditia grauioris labe peccati
gratia ſpiritalis auertitur. Vnde volens Deus repara-
re quod deerat, diluuium fecit, & iuſtum Noe in ar-
cam iuſſit aſcendere. Qui iam decedente diluuio Gen. 7.
coruum dimiſit prius, qui nõ reuertitur: dimiſit co- Gen. 8.
lumbam, quæ cum ramo oleę legitur reuertiſſe. Vi-
des aquam? vides lignum? columbam aſpicis, & du-
E bitas de myſterio? Aqua eſt ergo qua caro mergi-
tur, vt omne abluatur peccatũ. Sepelitur illic omne
vitium. Lignũ eſt, in quo ſuffixus eſt Dominus Ieſus
cùm pateretur pro nobis. Columba eſt, in cuius
ſpecie deſcendit ſpiritus ſanctus, ſicut didiciſti
in nouo teſtamento, qui tibi pacem animæ, trãquil-
litatémque mentis inſpirat. Coruus eſt figura pec-
cati, quòd exit, & nõ reuertitur, ſi in te quoque iuſti
cuſtodia & forma ſeruetur. Tertiũ quoque teſtimo-
nium eſt, ſicut te Apoſtolus docuit: Quoniam patres 1. Corint. 10.
F noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare trãſ-
ierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube &
in mari. Denique & ipſe Moyſes dicit in Cantico:
Miſiſti ſpiritum tuum, & operuit eos mare. Ad- Exodi 15.
uertis quòd in illo Hebræorum tranſitu iam tunc ſa-
cri baptiſmatis figura præceſſerit, in quo Ægyptius

periit, & Hebræus euaſit. Quid enim aliud in hoc G quotidie ſacramento ducemur, niſi quia culpa mergitur, & error aboletur? Pietas autem & innocentia tota permanſit. Audis quia ſub nube fuerunt patres noſtri? Et bona nubes quæ carnaliũ refrigerauit incendia paſſionum. Bona nubes obũbrat quos reuiſit Lucæ 1. Spiritus ſanctus. Denique ſuperuenit in Mariam virginem, & virtus altiſſimi obumbrabit ei, quando redemptionem genti genuit humanæ. Et illud miraculum per Moyſen in figura factum eſt. Si ergo in figura affuit ſpiritus, non adeſt in veritate, cum ſcriptura tibi dicat, quia lex per Moyſen data eſt, gratia H Ioan. 1. autem & veritas per Ieſum Chriſtu facta eſt? Marath Exod. 15. fons amariſſimus erat: miſit in eum Moyſes lignum, & dulcis eſt factus. Aqua enim ſine prædicatione Dominicæ crucis ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt. Cùm verò ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad vſum ſpiritualis lauacri, & ſalutaris poculi temperatur. Sicut ergo in illũ fontem Moyſes miſit lignũ, hoc eſt propheta: ita & in hũc fontẽ ſacerdos prædicationem dominicæ crucis mittit, & aqua fit dulcis ad gratiã. Non ergo ſolis corporis tui credas oculis, magis videtur quod non videtur, quia I iſtud temporale, illud æternum aſpicitur: quod oculis non comprehenditur, animo autẽ ac mente cernitur. Denique doceat te deca[illegible]ſa regnorũ lectio. 4. Reg. 5. Naamã Syrus erat, & leprã habebat, nec ab vllo mũdari poterat. Tunc ait puella ex captiuis, quoniam eſſet propheta in Iſrael, qui poſſet eum a lepræ contagione mũdare. Sũpto, inquit, auro & argento, perrexit ad regẽ Iſrael. Qui cognita aduentus eius cauſa, ſcidit veſtimenta ſua, dicens, quòd tentaretur magis, cum de ſe e[illegible] quæ non eſſent poteſtatis regię, poſcerentur. Heliſæus autem regi intimauit vt ad K ſe dirigeret Sy[illegible]um, quo cognoſceret quòd eſſet Deus in Iſrael. Et c[illegible]m veniſſet, mãdauit ei vt ſepties mergeretur in Iordane fluuio. Tunc ille ſecum tractare cœpit quòd meliores aquas haberent patriæ ſuæ, in quibus ſæpe merſiſſet, & nunquam a lepra eſſet mundatus: eoque reuocatus non obediebat mãdatis prophetæ, ſed admonitu & perſuaſionibus ſeruulorum acquieuit, ac merſit. Mundatũ que illico intellexit non aquarum eſſe quòd vnuſqui[illegible] que mũdatur, ſed gratiæ. Recognoſce nunc quæ ſit illa L puella ex captiuis, iunior ſcilicet ex gentibus congregatio, id eſt, eccleſia Domini, depr[illegible]a antè captiuitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat, cuius co[illegible]o vanus ille populus nationũ verbum audiuit propheticum, de quo diu ante dubitauit: poſtea tamen vbi credidit exequendum, ablutus eſt ab omni contagio vitiorum. Et ille dubitauit antequã [illegible]naretur: tu iã ſanatus es, & ideo dubitare non debes.

Quòd tres ſint qui teſtificãtur in baptiſmo, et de myſterio & forma baptiſmatis, ac de angelo qui commouit natatoriam piſcinam. De baptiſmo præterea Chriſti, & columba quæ ſuper eum deſcendit de cœlo. Quodque ſæpe ſpecies pro veritate accipiatur. M CAP. IIII.

IDeo tibi ante prædictum eſt, vt non hoc ſolum crederes quod videbas, ne fortè & tu diceres: 1. Cor. 2. Hoc eſt illud magnum myſterium quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit? Aquas video, quas videbam quotidie: iſtæ me habent mundare, in quas ſæpe deſcendi, & nunquã mundatus ſum? Hinc cognoſce quòd aquã non mũdat ſine ſpiritu. Ideóque legiſti quòd tres teſtes in 1. Ioan. 5. baptiſmate vnum ſint, aqua, ſanguis, & ſpiritus: quia ſi vnum horum detrahas, non ſtat baptiſmatis ſacramentum. Quid eſt enim aqua ſine cruce Chriſti? Elementum commune, ſine vllo ſacramenti effectu. nec iterum ſine aqua regenerationis myſteriũ Ioan. 3. eſt. Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei. Credit autem etiam catechumenus in crucem Domini Ieſu, quia & ipſe ſignatur. Sed niſi baptizatus fuerit in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratię munus haurire. Ergo ille Syrus ſepties merſit in lege, Tu autem baptizatus es in nomine trinitatis, confeſſus es patrem, recordare quid feceris: confeſſus es filium, confeſſus es Spiritum ſanctum. Tene ordinem rerum in hac fide, mũdo mortuus es, & Deo teſurrexiſti, Et quaſi in illo mũdi es cõſepultus elemẽto, peccato mortuus, ad vitam es reſuſcitatus æternam. Crede ergo quia nõ ſunt vacuæ aquę: ideo tibi Ioan. 5. dictum eſt: quia angelus Domini deſcendebat ſecundum tempus in natatoriam, & mouebatur aqua, & qui prior deſcendiſſet in natatoriam poſt cõmotionem aquæ, ſanus fiebat à languore quocũque tenebatur. Hæc piſcina in Hieroſolymis erat, in qua vnus annuus ſanabatur. Sed nemo ante ſanabatur, quàm deſcendiſſet angelus: vt eſſet iudicium quia deſcenderat angelus, mouebatur aqua propter incredulos. Illis ſignum, tibi fides, Illis angelus deſcendebat, tibi Spiritus ſanctus. Illis creatura mouebatur, tibi Chriſtus operatur ipſe Dominus creaturæ. Tũc curabatur vnus, nũc omnes ſanãtur, aut certè vnus ſolus populus Chriſtianus. Eſt enim in aliquibus & aqua mẽdax, nõ ſanat baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed polluit. Iudæus vrceos baptizat & calices, quaſi inſenſibilia vel culpam poſſint recipere vel gratiam. Tu baptiza hunc calicẽ tuũ ſenſibilem in quo bona opera tua luceant, in quo gratiæ tuę ſplendor fulgeat. Ergo & illa piſcina in figura, vt credas quia in hunc fontem vis diuina deſcendit. Denique paralyticus ille expectabat hominem. Quem? niſi illum Dominum Ieſum natum ex virgine, cuius aduentu iam nõ vmbra ſanaret ſingulos, ſed veritas vniuerſos? Iſte eſt ergo qui expectabatur vt deſcẽderet, de quo dixit Deus pater ad Ioãnem Baptiſtam: Super quem videris ſpiritum deſcẽdentem de cœlo, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. De quo teſtificatus eſt Io Ioan. 1. annes dicens: Quia vidi ſpiritum deſcendentem de cœlo quaſi columbam, & manentem ſuper eum. Et hic quare ſpiritus ſicut columba deſcendit, niſi vt tu videres, niſi vt tu agnoſceres columbam etiã illam quam Noe iuſtus emiſit ex arca, iſtius colum- Gen. 8. bæ ſpeciem fuiſſe, vt typum agnoſceres ſacramenti? Et fortaſſe dicas: Cum illa vera columba fuerit quæ emiſſa eſt, hic quaſi columba deſcẽderit: quomodo illic ſpeciem fuiſſe dicimus, hic veritatem, cùm ſecundum Græcos in ſpecie columbæ ſuper aquã diuinitatis ſpiritum deſcendiſſe ſit ſcriptũ? Sed

quid

quid tam verum quàm diuinitas, quæ manet ſem- A per? creaturæ autem non poteſt veritas eſſe, ſed ſpecies, quæ facilè ſoluitur atque mutatur. Simul quia eorum qui baptizantur, non in ſpecie eſſe debeat, ſed vera ſimplicitas. Vnde & Dominus ait: *Matth. 10.* Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut colũbæ. Meritò ergo ſicut colũba deſcendit, vt admoneret nos ſimplicitatem colũbæ habere debere. Speciem autẽ pro veritate accipiendam legimus & de Chriſto: *Philip. 2.* Et ſpecie inuentus vt homo. Et de patre Deo: Neque ſpeciem eius vidiſtis.

B

Quòd in iis quæ à ſacerdotibus fiunt, non merita perſonarum, ſed officia conſideranda ſint. Et quomodo in baptiſmo æqualiter promittatur in patrem, & in filium, & in Spiritum ſanctum credere debere. CAP. V.

EſT ne adhuc quod dubitare debeas, cùm euidẽter tibi clamet in Euangelio pater, qui ait: *Matth. 3.* Hic eſt filius meus in quo complacui? Clamet filius ſuper quem ſicut columba ſe demonſtrauit Spiritus ſanctus. Clamet & Spiritus ſanctus, qui ſicut columba deſcendit. Clamet Dauid: *Pſal. 28.* Vox Domini ſuper a- C quas, Deus maieſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas. *Iudic. 6.* *3. Reg 18.* Cùm tibi ſcriptura teſtetur quòd ad Hieroboal preces ignis deſcenderit de cœlo. Et rurſus precante Helia ignis eſt miſſus qui ſacrificium conſecrauit. Non merita perſonarum conſideres, ſed officia ſacerdotum. Et ſi merita ſpectas, ſicut Heliam conſideres, Petri quoque merita ſpectato vel Pauli, quia acceptum à Domino Ieſu, hoc nobis myſterium tradiderunt. Ignis illis viſibilis mittebatur vt crederent, nobis inuiſibilis operatur qui credimus. Illis in figuram, nobis ad commonitionem. D Crede ergo adeſſe Dominum Ieſum inuocatum precibus ſacerdotum, qui ait: *Matth. 18.* Vbi fuerint duo vel tres, ibi & ego ſum. Quanto magis vbi eſt eccleſia, vbi myſteria ſua ſunt, ibi dignatur ſuam impertire præſentiã. Deſcendiſti igitur, recordare quid reſpõderis, quòd credas in patrẽ, credas in filiũ, credas in Spiritum ſanctũ. Nõ habes illic, Credo in maiorẽ & minorem & vltimum. Sed eadem vocis tuæ cautione conſtringeris, vt ſimiliter credas in filium ſicut in patrem credis. Similiter in Spiritum ſanctum credas, ſicut credis in filium, hoc ſolo excepto quòd E in crucem ſolius Domini Ieſu fateris tibi eſſe credendum.

Quare fiat vnctio in capite, & de lotione pedum diſcipulorum. Et quare Petrus qui mundus erat, plantam lauare debebat. CAP. VI.

POſt hæc vtique aſcendiſti ad ſacerdotem, conſidera quid ſecutum ſit. Nónne illud quod ait Dauid: *Pſal. 132.* Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in F barbam barbam Aaron? Hoc eſt vnguẽtum de quo & Salomon ait. *Cantic. 1.* Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum, propterea adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te. Quantæ hodie renouatæ animæ dilexerunt te Domine Ieſu dicentes: Attrahe nos poſt te, in odorem veſtimentorum tuorum curremus, vt odorem reſurrectionis haurirent. Quare hoc fiat intellige, quia oculi ſapientis in capite eius. Ideo in A barbam defluit, id eſt, in gratiam iuuentutis. Ideo in barbam Aaron, vt fias electum genus, ſacerdotale, precioſum. Omnes enim in regnum Dei & in ſacerdotium vngimur gratia ſpiritali. Aſcendiſti de fonte, memento euangelicæ lectionis. Etenim Dominus noſter Ieſus in euangelio lauit pedes diſcipulis ſuis, quando venit ad Simonem Petrum, & ait Petrus: *Ioan. 13.* Non lauabis mihi pedes in æternum. Non aduertit myſteriũ, & ideo miniſterium recuſauit, quod grauari humilitatẽ ſerui crederet, ſi ſibi obſequium Domini patienter admitteret. Cui reſpondit Domi- B nus: Si non lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. Quo audito Petrus, Domine non tantum pedes, inquit, ſed manus & caput. Reſpondit Dominus: Qui lotus eſt, nõ indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Mundus erat Petrus: ſed plantam lauare debebat. Habebat enim primi hominis de ſucceſſione peccatum, quando eum ſupplantauit ſerpens, & perſuaſit errorem. Ideo planta eius abluitur, vt hæreditaria peccata tollantur. Noſtra enim propria per baptiſmum relaxantur. Simul cognoſce myſterium ipſum humilitatis conſiſtere in miniſte- C rio. Ait enim: Si ego laui vobis pedes Dominus & magiſter, quanto magis & vos debitis lauare pedes inuicem vobis? Cùm enim ipſe author ſalutis per obedientiam nos redemerit, quanto magis nos ſeruuli eius humilitatis & obedientiæ exhibere debemus obſequium?

De myſterio veſtimentorum candidorum quibus induuntur infantes, & quomodo eccleſia hæc habens veſtimenta dicat in Canticis: Nigra ſum & decora, & cætera quæ ſequuntur. CAP. VII.

D

ACcepiſti poſt hæc veſtimenta candida, vt eſſet indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiæ caſta velamina, de quibus dixit propheta: *Pſalm. 50.* Aſperges me hyſſopo, & mũdabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Qui enim baptizatur: & ſecundum legem, & ſecundum Euangelium videtur eſſe mundatus. Secundum legem, quia hyſſopi faſciculo Moyſes aſpergebat ſanguinem agni. Secundum Euangelium, quia Chriſti erãt can- *Exod. 24.* dida veſtimenta ſicut nix, cùm reſurrectionis ſuæ *Heb. 9.* E gloriam in Euangelio demonſtraret. Super niuem dealbatur, cui culpa dimittitur. Vnde & per Eſaiam Dominus ait: *Eſa. 1.* Si fuerint peccata veſtra ſicut Phœnicium, vt niuem dealbabo. Hæc veſtimenta habens eccleſia per lauacrum regenerationis aſſumpta, dicit in Canticis: *Cantic. 1.* Nigra ſum & decora filiæ Hieruſalem. Nigra per fragilitatem conditionis humanæ: decora per gratiam. Nigra, quia ex peccatoribus: decora fidei ſacramento. Hæc veſtimenta cernentes filiæ Hieruſalem, ſtupefactæ dicunt: Quæ eſt hæc quæ a- F ſcendit dealbata? Hæc erat nigra: vnde nunc ſubitò dealbata? Dubitauerunt enim etiam angeli cùm reſurgeret Chriſtus, dubitauerunt poteſtates cœlorum videntes quòd caro in cœlum aſcenderet. Denique dicebant: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et cùm alij dicerẽt, *Pſal. 23.* Tollite portas principes veſtri, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ: alij dubitabant dicentes: Quis eſt iſte rex gloriæ? *Eſa. 63.* In Eſaia quoque habes dubitantes virtutes cœlorũ dixiſſe: Quis

eſt iſte qui aſcendit ex Edom, rubor veſtimentorum G
eius ex Boſor, ſpecioſus in ſtola candida? Chriſtus
autem videns eccleſiam ſuam in veſtimentis candi-
Zacha. 3. dis, pro qua ipſe (vt habes in Zachariæ libro pro-
phetæ) ſordida veſtimenta ſuſceperat, vel animam
regenerationis lauacro mundam atque ablutam, di-
Cantic. 4. cit: Ecce formoſa es proxima mea, ecce es formoſa,
oculi tui ſicut columbæ, in cuius ſpecie Spiritus ſan-
ctus deſcendit de cœlo. Formoſi oculi ſicut diximus
ſupra, quia ſicut columba deſcendit. Et infra: Den-
tes tui ſicut grex tonſarum quæ aſcenderunt de la-
uacro, quæ omnes geminos creant, & infœcunda H
non eſt in eis, vt reſticula coccinea labia tua. Non
mediocris iſta laudatio. Primum dulci comparatio-
ne tonſarum. Capras enim & in altis paſci ſine peri-
culo nouimus, & in præruptis ſecuras cibum ſume-
re. Deinde cùm tondētur, deonerari ſuperfluis. Ha-
rum gregi comparatur eccleſia, multas in ſe habens
animarum virtutes, quę per lauacrum ſuperflua pec-
cata deponant, quæ myſticam fidem & moralem
gratiam deferant Chriſto, quæ crucem Domini Ie-
ſu loquantur. In iis formoſa eſt eccleſia. Vnde ad
Cantic. 4. eam verbum Deus dicit: Tota formoſa es proxima I
mea, & reprehenſio non eſt in te: quia culpa demer-
ſa eſt. Ades huc à libano ſponſa, ades huc à libano,
tranſibis & pertranſibis à principio fidei, eò quòd
renuncians mundo tranſierit ſeculum, pertranſierit
ad Chriſtum. Et iterum dicit ad eam Deus verbum:
Can. 7. Quàm pulchra & ſuauis facta eſt charitas in deliciis
tuis? Statura tua ſimilis facta eſt palmæ, & vbera tua
butris. Cui reſpondet eccleſia: Quis dabit te fratet
Can. 8. mihi, lactantem vbera matris meæ? Inueniens te
ſoris, oſculabor te. Et quidem non ſpernent me.
Aſſumam te, & inducam te in domum matris meæ, K
& in ſecretum eius quæ concepit me, docebis me.
Vides quemadmodum delectata munere gratia-
rum, ad interiora cùpit myſteria peruenire, & om-
nes ſenſus ſuos conſecrare Chriſto? Adhuc quærit
ſuſcitātem, & ſuſcitari eam ſibi poſcit à filiabus Hie-
ruſalem, quarum gratia, hoc eſt animarum fidelium,
ſponſum in amorem ſui vberiorem deſiderat pro-
uocari. Vnde dominus Ieſus & ipſe inuitatus tanto
ſtudio charitatis, pulchritudine decoris & gratiæ,
quòd nulla iam in ablutis delicta ſorderent, dicit ad
eccleſiam: Pone me vt ſignaculum in corde tuo, vt L
ſigillum in brachio tuo: hoc eſt, decora es proxima
Can. 8. mea, tota formoſa es, nihil tibi deeſt. Pone me vt
ſignaculum in corde tuo, quo fides tua pleno ful-
geat ſacramento. Opera quoque tua luceant, & ima-
ginem Dei præferant, ad cuius imaginem facta es.
Charitas tua nulla perſecutione minuatur, quam
multa aqua excludere, flumina inundare nō poſſint.
Vnde repete quia accepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpi-
Eſa. 11. ritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij at-
que virtutis, ſpiritum cognitionis atque pietatis,
Spiritum ſancti timoris: & ſerua quod accepiſti. Si- M
gnauit te Deus pater, confirmauit te Chriſtus Do-
minus, & dedit pignus ſpiritus in cordibus tuis, ſicut
2. Corin. 5. Apoſtolica lectione dediſti.

De ſacroſancti corporis dominici communione, & conuiuio cœleſti. Quòdque antiquiora ſint eccleſiæ ſacramenta quàm ſynagogæ, & præſtantiora quàm fuerit manna.

Cap. VIII.

His abluta plebs diues inſignibus ad Chriſti cō-
tēdit altaria, dicens: Et introibo ad altare Dei, Pſal. 42.
ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Depoſi-
tis autem inueterati erroris exuuiis, renouata in a-
quilæ iuuentutem, cœleſte illud feſtinat adire con-
uiuium. Venit igitur, & videns ſacroſanctum altare
compoſitum, exclamans ait: Paraſti in conſpectu
meo menſam. Hanc loquentem inducit Dauid di-
cens: Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit: in lo- Pſalm. 22.
co paſcuæ ibi me collocauit: ſuper aquam refectio-
nis educauit me. Et infra: Nam & ſi ambulem in
medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam
tu mecum es. Virga tua & baculus tuus, ipſa me cō-
ſolata ſunt. Paraſti in conſpectu meo menſam ad-
uerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in oleo ca-
put meum, & poculum meum inebrians quàm præ-
clarum eſt. Nunc illud conſideremus, ne quis fortè
viſibilia videns, quoniam quæ ſunt inuiſibilia, non
videntur, nec poſſunt humanis oculis comprehen-
di, dicat fortè: Iudæis Deus manna pluit, pluit co-
turnices: Eccleſiæ autem illi dilectæ hæc ſunt quæ
præparauit, de quibus dictum eſt quòd oculus non
vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit
quæ præparauit Deus diligentibus eum. Ergo ne 1. Cor. 2.
quis hoc dicat, ſummo ſtudio volumus comproba-
re quòd & antiquiora ſunt ſacramenta eccleſiæ quā
ſynagogæ, & præſtantiora quàm manna eſt. Anti-
quiora docet lectio Geneſis quæ decurſa eſt. Syna-
goga enim ex lege Moyſi principium ſumpſit: Abra-
ham verò longè anterior, qui victis hoſtibus, & ne-
pote proprio recepto, cùm potiretur victoria, tunc
illi occurrit Melchiſedech, & protulit ea quæ Abra-
ham veneratus accepit, non Abraham protulit, ſed
Melchiſedech, qui inducitur ſine patre, ſine matre,
neque initium dierum, neque finem habens, ſimilis
autē filio Dei: de quo ait Paulus ad Hebræos: Quia
manet ſacerdos in perpetuum, quia interpretatione
latina dicitur rex iuſtitiæ, rex pacis. Non agnoſcis
quis iſte ſit? Poteſt homo eſſe rex iuſtitiæ, cum vix
iuſtus ſit? Poteſt eſſe rex pacis, cùm vix poſſit eſſe
pacificus: Sine matre ſecundum diuinitatem, quia
ex patre Deo genitus eſt, vnius ſubſtantiæ cum pa-
tre. Sine patre ſecundum incarnationem, qui natus
ex virgine eſt. Initium & finem non habens, quia
ipſe eſt initium & finis omnium, primus & nouiſſi-
mus. Non igitur humani, ſed diuini eſt muneris ſa-
cramentum quod accepiſti, ab eo prolatum qui be-
nedixit fidei patrem Abraham, illum cuius gratiam,
& geſta miraris. Probatum eſt antiquiora eſſe Ec-
cleſiæ ſacramenta, nunc cognoſce potiora. Reuera
mirabile eſt quod manna Deus pluerit patribus, &
quotidiano cœli paſcebantur alimento. Vnde di- Pſalm. 77.
ctum eſt: Panem angelorum mādueauit homo. Sed Ioan. 6.
tamen panem illum qui manducauerunt, omnes in
deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca quam accipis,
iſte panis viuus qui deſcendit de cœlo, vitæ æternæ
ſubſtantiam ſubminiſtrat: & quicunque hunc pa-
nem manducauerit, non morietur in æternum: &
corpus eſt Chriſti.

De vir-

De virtute ſacramenti corporis & ſanguinis Chriſti, & cõparatione per exceſſum ipſius ad manna, & ad aquas petræ. Et de per plurima exempla probatione quod Corpus Chriſti quod accipimus, non panis ſit, ſed caro, quæ ex virgine nata, quæ crucifixa, quæ ſepulta fuit.

CAP. IX.

CONſidera nunc vtrum præſtantior ſit panis angelorum, an caro Chriſti, quæ vtique corpus eſt vitę. Manna illud è cœlo, hoc ſupra cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum. Illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur: hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religioſè guſtauerit, corruptionem ſentire nõ poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto. Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit, & ſitit: tu cùm biberis, ſitire non poteris. Et illud in vmbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris, vmbra eſt, quantum iſtud eſt cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra eſt quæ apud patres facta eſt. *1.Cor.10.* Bibebant, inquit, de conſequenti *Hebr.3.* petra, petra autem erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum complacitum eſt Deo: nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autẽ in figurã facta ſunt noſtri. Cognouiſti præſtantiora? Potior etenim lux quàm vmbra, veritas quàm figura, corpus authoris quàm manna de cœlo. Fortè dicas: Aliud video, quomodo tu mihi aſſeris quòd Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus. Quantis igitur vtimur exẽplis? Probemus nõ hoc eſſe quod natura formauit: ſed quod benedictio conſecrauit: Maiorémque vim eſſe benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur. Virgã tenebat Moyſes, proiecit eã, & facta eſt ſerpẽs. Rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur Prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis & virgæ. Currebãt Ægypti flumina puro aquarum meatu, ſubitò de fontium venis ſanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluuiis. Rurſus ad prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circuncluſus vndique erat populus Hebræorum, hinc Ægyptiis valatus, inde mari clauſus. Virgam leuauit Moyſes, ſeparauit ſe aqua, & in murorum ſpeciem congelauit, atque inter vndas via pedeſtris apparuit. Iordanis retrorſum conuerſus contra naturam in ſui fontis reuertitur exordium. Nónne claret naturam vel maritimorum fluctuum vel fluuialis curſus eſſe mutatam? Sitiebat populus patrum, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata eſt gratia, vt aquam vomeret petra quã nõ habebat natura? Marath fluuius amariſsimus erat, vt ſitiens populus bibere non poſſet. Miſit Moyſes lignum in *Exod.15.* aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubitò gratia temperauit. Sub Heliſæo propheta vni ex filiis prophetarum excuſ- *4.Reg.6.* ſum eſt ferrum de ſecuri, & ſtatim merſum eſt. Rogauit Heliſæum qui amiſerat ferrum: miſit etiã Heliſeus lignum in aquam, & ferrum natauit: vtique & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Grauior eſt enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris eſſe virtutis gratiam quàm naturam, & adhuc tamen propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd ſi tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa Domini ſaluatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone cõficitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe *Pſalm.148.* mandauit, & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare quod non erant? Nõ enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quoad argumentis vtimur? ſuis vtamur exemplis, incarnationiſque aſtruamus myſterij veritatem. Nunquid naturę vſus præceſſit cùm Ieſus Dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur quòd præter naturæ ordinem virgo generauit: & hoc quod cõficimus, corpus ex virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex virgine? Vera vtique caro Chriſti, quę crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: verè ergo carnis illius ſacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Ieſus: Hoc eſt corpus *Matth.26.* meum. Ante benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur, poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, amen: hoc eſt, verum eſt: quod os loquitur, mẽs interna fateatur: quod ſermo ſonat, affectus ſentiat. His igitur ſacramentis paſcit eccleſiam ſuam Chriſtus, quibus animæ firmatur ſubſtantia. Meritóque videns profectum eius gratiæ continentem, dicit ad eam: Quàm decora facta ſunt vbera tua ſoror mea ſpon- *Cantic.4.* ſa, quàm decora facta ſunt à vino: & odor veſtimẽtorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillãs labia tua ô ſponſa, mel & lac ſub lingua tua, & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor libani. Hortus concluſus ſoror mea, ſponſa mea, hortus concluſus, fons ſignatus. Quo ſignificat ſignatum debere apud te manere myſterium, ne violetur operibus malæ vitæ, atque adulterio caſtitatis, ne diuulgetur quibus non conuenit, ne garrula locacitate diſpergatur in perfidos. Bona debet ergo fidei tuę eſſe cuſtodia, vt intemerata vitæ ac ſilentij integritas perſeueret. Vnde & eccleſia altitudinem ſeruans myſteriorũ cœleſtium, reiicit à ſe grauiores venti procellas, & inuitat vernantis gratię ſuauitatem: & ſciẽs quòd hortus ſuus Chriſto diſplicere non poſſit, aduocat ipſum ſponſum dicens: Exurge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluant vnguenta mea. Deſcendat frater meus in hortum ſuum, & edat fructum pomiferarum ſuarum. Bonas enim arbores & fructiferas habet, quæ radices ſuas tinxerint in ſacri fontis irriguo, & in bonos fructus nouæ fœcunditatis germine pullulauerint, vt non iam Prophetica cædantur ſecuri, ſed Euangelica vbertate fœcundẽtur. Denique fertilitate earũ Do-

minus delectatus reſpondet: Ingreſſus ſum in hor-
tũ meum ſoror mea ſponſa, vindemiaui myrrham
cum vnguentis meis, mãducaui cibum meum cum
melle meo, bibi potum meũ cum lacte meo. Quare
cibum & potum dixerim, fidelis intellige. Illud au-
tem non dubium, quòd in nobis ipſe manducat &
bibit, ſicut in nobis legiſti, quia in carcere eſſe ſe di-
cit. Vnde & eccleſia videns tantam gratiam, horta-
tur filios ſuos, hortatur proximos, vt ad ſacramen-
Cant. 5. ta concurrent, dicens: Edite proximi mei & bibite,
& inebriamini chariſſimi mei. Quid edam⁹? quid bi-
Pſalm. 33. bamus? Alibi tibi per Prophetam Spiritus ſanctus
expreſſit dicens: Guſtate & videte quoniam ſuauis
eſt Dominus, beatus vir qui ſperat in eo. In illo ſa-
cramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti: non
ergo corporalis eſca, ſed ſpiritalis eſt. Vnde & Apo-
1. Cor. 10. ſtolus de typo eius ait: Quia patres noſtri eſcam ſpi-
ritalem manducauerunt, & potum ſpiritalem bibe-
runt. Corpus enim Dei, corpus eſt ſpiritale. Corpus
Chriſti, corpus eſt diuini ſpiritus, quia ſpirit⁹ Chri-
G ſti, vt legimus: Spiritus ante faciem noſtram Chri-
ſtus Dominus. Et in Petri epiſtola habemus: Chri- *Thren. 4.*
ſtus pro nobis mortuus eſt. Denique cor noſtrum *1. Petr. 2.*
eſca iſta confirmat, & potus iſte lætificat cor homi-
nis, vt Propheta memorauit. Vnde adepti omnia
ſciamus regeneratos nos eſſe. Nec dicamus, quo- *Pſalm. 103.*
modo regenerati ſumus? nunquid in vẽtrem matris
noſtræ introiuimus, & renati ſumus? Non agnoſco
vſum naturæ. Sed nullus hic naturæ ordo, vbi ex-
cellentia gratiæ. Denique non ſemper vſus naturæ
regenerationem facit. Generatum ex virgine Chri-
H ſtum Dominum cõfitemur, & naturæ ordinem de-
negamus. Non enim ex viro Maria concepit, ſed de
ſpiritu ſancto in vtero accepit, vt dicit Matthæus:
Quia inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto.
Si ergo ſuperueniens Spiritus ſanctus in virginem, *Matth. 1.*
conceptionem operatus eſt, & generationis munus
impleuit, non vtique dubitandum eſt quod ſuper-
ueniens in fontem, vel ſuper eum qui baptiſmũ cõ-
ſequitur, veritatem regenerationis cooperetur.

FINIS

Capita libri primi De Sacramentis.

De fide Chriſtiani, & quomodo baptizatus conſiderare debeat paracta miſteria adapertionis. Qua etiã ratione in exorciſmo aures & nares tangantur, & aperiantur, & quare nares, & non os. Cap. I.
De vnctione in baptiſmo, et abrenunciatione tunc facta. Et qua ratione ſacerdos dicatur angelus, & de ſeruanda fide Chriſto promiſſa. Cap. II.
Quòd licet in baptiſmo ſacerdos & miniſter videantur, alia tamen maiora ſint quæ operantur, & non videntur. Cap. III.
Quòd ſacramenta Chriſtianorum diuiniora & priora ſint quàm Iudæorum. Et quid paſcha ſignificet. Cap. IIII.
Quid ſignificat lotio Naaman Syri leproſi, & quòd non aqua ſed conſecratio mundet. Quódque in baptiſmate omnis iuſtitia ſit conſtituta. Et de columba ſuper Chriſtum deſcendente, & quare Chriſtus prior deſcenderit in aquam, & poſtea ſpiritus ſanctus. Cap. V.
Quomodo typus baptiſmatis præfiguratus fuerit per tranſitum rubri maris, & de malo murmurationis. Quid etiam ſignificet columna lucis præcedens, & nubis ſubſequens. Et quod in diluuio figura baptiſmi præceſſerit. Cap. VI.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS,

LIBER PRIMVS.

De fide chriſtiani, & quomodo baptizatus conſiderare debeat paracta myſteria adapertionis. Qua etiam ratione in exorciſmo aures & nares tangantur, vt aperiantur & quare nares, & non os. CAP. I.

DE ſacramentis quæ accepiſtis, ſermo-
nem adorior cuius rationem non pu-
Roma 4. taui ante præmitti. In Chriſtiano enim
virò prima eſt fides. Ideo Romæ fi-
I deles dicuntur qui baptizati ſunt; & pater no-
ſter Abraham ex fide iuſtificatus eſt, non ex ope-
ribus. Ergo accepiſtis baptiſmum, credidiſtis. Ne-
fas eſt enim me aliud æſtimare. Neque enim vo-
catus eſſes ad gratiam, niſi dignum te Chriſtus
ſua gratia iudicaſſet. Ergo quid egimus ſabbato?
Nempe apertionem. Quæ myſteria celebrata ſunt
apertionis, quando tibi aures tetigit ſacerdos &
nares.

nares. Quod ſignificat in Euangelio Dominus noſter Ieſus Chriſtus cùm ei oblatus eſſet ſurdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. Marci. 7. Aures, quia ſurdus erat: os, quia mutus. Et ait: Effeta, quod Hebraicum verbum eſt, & Latinè dicitur adaperire. Ideo ergo tibi ſacerdos aures tetigit, vt apetirentur aures tuæ ad ſermonem & ad eloquium ſacerdotis. Sed dicis mihi, quare nares? Quia mutus erat, os tetigit: vt quia loqui non poterat ſacramēta cœleſtia, vocem acciperet à Chriſto. Et ibi quia viri, hic quia mulieres baptizantur, & non eadem puritas ſerui, quanta & Domini. Cùm ille peccata concedat, huic peccata donentur, quę poteſt eſſe comparatio? Ideo propter gratiam operis & muneris non os tangit epiſcopus, ſed nares. Quare nares? Vt bonum odorē 2. Corin. 2. accipias pietatis æternæ, vt dicas: Chriſti enim bonus odor ſumus Deo. quemadmodum dixit Apoſtolus ſanctus. Et ſit in te fidei deuotioniſque plena fragrantia.

De vnctione in baptiſmo, & abrenunciatione tunc facta. Et qua ratione ſacerdos dicatur angelus, & de ſeruanda fide Chriſto promiſſa. CAP. II.

VEnimus ad fontem, ingreſſus es. Cōſidera quos videris, quid locutus ſis conſidera, repetē diligenter. Occurrit tibi leuita, occurrit presbyter, vnctus es quaſi athleta Chriſti, quaſi luctamen huius ſeculi luctaturus, profeſſus es luctaminis tui certamina. Qui luctabitur, habet quod ſperet, vbi certamen, ibi corona. Luctaris in ſeculo, ſed coronaris à Chriſto, & pro certaminibus ſeculi coronaris. Nā & ſi in cœlo præmium, hic tamen meritum præmij † collocatur. †Colligitur. Quando te interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid reſpondiſti? Abrenūcio. Abrenuncias ſeculo, & voluptatibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Si chirographū homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias: teneris aſtrictus, & reluctātem te fœnerator aſtringit ſi recuſas, vadis ad iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiſeris conſidera, vel quibus promiſeris. Leuitam vidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante altaria miniſtrare. Ergo chirographum tuum tenetur non in terra, ſed in cœlo. Conſidera vbi capias ſacramenta cœleſtia. Si hic corpus eſt Chriſti, hic & angeli conſtituti ſunt. Vbi corpus, ibi aquilæ. legiſti in Matth. 24. Euangelio. Vbi corpus Chriſti, & ibi aquilæ volare conſueuerunt, vt terrena fugiant, cœleſtia petant. Quare hoc dico? quia & homines angeli quicunque annunciant Chriſtum, & in angelorum aſciti videntur locum. Quomodo? Accipe Baptiſtæ rationem, Ioannes natus erat ex viro & muliere. Attamen audi quia angelus eſt ipſe: Matth. 11. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, & parabit viam tuam ante te. Accipe aliud, Mala. 2. Malachias ait propheta, Quia labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ipſius. Angelus eſt enim Dei omnipotentis. Hęc ideo dicuntur, vt ſacerdotis gloriam prædicemus, non vt aliquid perſonalibus meritis arrogetur. Ergo abrenunciaſti mundo, abrenunciaſti ſeculo, eſto ſolicitus. Qui pecuniam debet, ſemper cautionem

A ſuam conſiderat. Et tu qui fidem debes Chriſto, fidem ſerua, quæ multo precioſior quam pecunia eſt. Fides enim æternum patrimonium eſt, pecunia temporale. Et tu ergo ſemper recordare quid promiſeris. Cautior ſi teneas promiſſionē tuam, tenebis & cautionem.

Quòd licet in baptiſmo ſacerdos & miniſter videantur, alia tamen maiora ſint quæ operantur, & non videntur.

CAP. III.

B DEinde acceſſiſti propius, vidiſti fontem, vidiſti & ſacerdotem ſupra fontem. Nec hoc poſſum dubitare quod in animū veſtrū nō potuerit cadere quod cecidit in illū Syrū Naamā: quia etſi mūdatus eſt, tamē ante dubitauit. Quare dicā, accipe. Ingreſſus es, vidiſti aquam, vidiſti ſacerdotem, vidiſti leuitam. Ne fortè aliquis dixerit, hoc eſt totum: imo eſt totum. verè totū, vbi tota innocētia, tota pietas, tota gratia, tota ſanctificatio. Vidiſti quę videre potuiſti oculis tui corporis, & humanis conſpectibus, C non vidiſti illa quæ operantur, & nō vidētur: 2. Corin. 4. Illa multo maiora ſunt quæ non vidētur quàm quæ videntur: quoniam quæ videntur, temporalia ſunt: quæ non videntur, æterna.

Quòd ſacramenta Chriſtianorum diuiniora & priora ſint quam Iudæorum. Et quid paſcha ſignificet.
CAP. IIII.

ERgo dicamus primum, tene cautionem vocis meæ, & exige. Miramur myſteria Iudæorum D quæ patribus noſtris data ſunt, primum vetuſtatem ſacramentorum, deinde ſanctitatem præſtantiū. Illud præmitto, quòd diuiniora & priora ſacramenta ſunt Chriſtianorū quā Iudæorū. Quid præcipuū quā quod per mare trāſijt Iudæorum populus: vt de baptiſmo interim loquamur. At tamen qui tranſierūt Iudæi, mortui ſunt omnes in deſerto. Cæterum qui per hunc fontem tranſit, tranſit à terrenis ad cœleſtia. hoc eſt enim paſcha, id eſt tranſitus eius, tranſitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontē E tranſit, non moritur, ſed reſurgit.

Quid ſignificet lotio Naaman Syri leproſi, & quòd non aqua ſed conſecratio mundet: Quodque in baptiſmate omnis iuſtitia ſit conſtituta. Et de columba ſuper Chriſtum deſcēdente, & quare Chriſtus prior deſcenderit in aquam, & poſtea ſpiritus ſanctus. CAP. V.

NAaman ergo leproſus erat, puella quædam ait 4. Reg. 5. vxori illius: Dominus meus ſi vult mundari, vadat in terram Iſrael, & ibi inueniet eum qui poſſit F ei leprā tollere. Dixit illa Dominæ ſuæ, vxor marito, Naaman regi Syriæ, qui eum quaſi acceptiſſimū ſibi miſit ad regē Iſrael. Audiuit rex Iſrael quod miſiſſet ad eum cuius leprā mundaret, & ſcidit veſtem ſuā. Tunc Heliſæus propheta mandat ei: Quid eſt quod ſcidiſti veſtem, quaſi non ſit Deus potens qui mundet leproſum? Mitte illum ad me. Miſit illū. Cui aduenienti ait propheta: Vade deſcende in Iordanē,

merge, & ſanaberis. Ille cœpit cogitare ſecum & dicere? Hoc eſt totum? Veni de Syria in terram Iudęã, & dicitur mihi, Vade in Iordanem merge, & ſanaberis: quaſi flumina meliora nõ ſint in patria mea. Dixerunt ergo ſerui: Domine, quare non facis verbũ prophetæ? Magis fac, & experire. Tunc ille iuit, in Iordanẽ merſit, & ſurrexit ſanus. Quid enim ſignificat? Vidiſti aquam: ſed non aqua omnis ſanat, ſed aqua ſanat quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud conſecratio: aliud opus, aliud operatio. Nõ ſanat aqua niſi Spiritus ſanctus deſcẽderit, & aquam illam conſecrauerit: ſicut legiſti quòd cùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus formam baptiſmatis daret, venit ad Ioannem, & ait illi Ioãnes: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondit illi Chriſtus: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Vide quia omnis iuſtitia in baptiſmate conſtituta eſt. Ergo quare Chriſtus deſcendit, niſi vt caro iſta mundaretur, caro quam ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim † ablutio peccatorum ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit: ſed nobis erat neceſſaria, qui peccato manemus obnoxij. Ergo ſi ptopter nos baptiſmi nobis forma eſt conſtituta, fidei noſtræ forma propoſita eſt. Deſcendit Chriſtus, Ioãnes aſtabat qui baptizabat, & ecce quaſi columba Spiritus ſanctus deſcendit. Non columba deſcẽdit, ſed quaſi columba. Memento quid dixerim, Chriſtus carnem ſuſcepit, non ſicut carnem, ſed carnis iſtius veritatem, verè carnem Chriſtus ſuſcepit. Spiritus enim ſanctus in ſpecie columbę, non in veritate columbæ, ſed in ſpecie columbæ deſcendit de cælo. Ergo vidit Ioannes, & credidit. Deſcẽdit Chriſtus, deſcendit & Spiritus ſanctus. Quare prior Chriſtus deſcendit, poſtea ſpiritus, cùm forma baptiſmatis & vſus hoc habeat, vt antè fons cõſecretur, & tunc deſcendat qui baptizandus eſt? Nam vbi primum ingreditur ſacerdos, exorciſmum facit, ſecundo ſuper creaturam aquę inuocationem, poſtea & precem defert, vt ſanctificetur fons, & aſſit præſentia trinitatis æternæ. Chriſtus autem antè deſcendit, ſecutus eſt ſpiritus. Qua ratione? Vt non quaſi ipſe egere Dominus Ieſus ſanctificationis myſterio videretur, ſed ſanctificaret ipſe, ſanctificaret & ſpiritus. Ergo deſcendit in aquam Chriſtus, & Spiritus ſanctus ſicut colũba deſcendit. Pater quoque Deus è cœlo locutus eſt. Habes præſentiam trinitatis.

Conſecratio aquæ baptiſmi.

Matth. 3.

† *Abolitio.*

G *Quomodo typus baptiſmatis præfiguratus fuerit per tranſitũ rubri maris, & de malo murmurationis. Quid etiam ſignificet columna lucis præcedens, & nubis ſubſequens. Et quod in diluuio figura baptiſmi præceſſerit.*

Cap. VI.

IN mari autem rubto figurã iſtius baptiſmatis extitiſſe ait Apoſtolus dicens: Quia patres noſtri omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Et ſubdit: Hęc autem omnia in figura facta ſunt illis. Illis in figura, H ſed nobis in veritate. Tunc Moyſes virgam tenebat, concluſus erat populus Iudæorum, inſtabat Ægyptius cum armis ex vna parte, mari claudebantur Hebræi, neque maria tranſire poterant, neque in hoſtem recurrere: murmurare cœperunt. Vide, non te prouocet quia exauditi ſunt. Etſi exaudiuit Dominus, tamen culpa non carent qui murmurauerũt. Tuum eſt vbi conſtringeris, credere quòd euadas, non murmurare: inuocare, rogare, non querelam expromere. Tenebat virgam moyſes, & ducebat populum Hebræorum in nocte in columna lucis, in I die in columna nubis. Lux quid eſt niſi veritas, quæ apertum & plenum lumen effundit? Columna lucis quid eſt, niſi Chriſtus Dominus, qui tenebras infidelitatis depulit, lucem veritatis & gratię ſpiritalis affectibus infudit humanis? At verò columna nubis eſt Spiritus ſanctus. In mari erat populus, & præibat columna lucis: deinde ſequebatur columna nubis, quaſi vmbratio Spiritus ſancti. Vides quòd per Spiritum ſanctum, & per aquam typum baptiſmatis demonſtrauerit? In diluuio quoque fuit iam tunc figura baptiſmatis, & adhuc vtique non erant myſte- K ria Iudæorum. Si ergo huius baptiſmatis forma præceſſit, vides ergo ſuperiora myſteria Chriſtianorum, quàm fuerint Iudæorum. Sed interim ſecundũ fragilitatem vocis noſtræ, & ſecũdum temporis rationem ſatis ſit hodie tanta de ſacro fonte libaſſe myſteria. Craſtina die, ſi Dominus dederit loquẽdi poteſtatem vel copiam, plenius intimabo. Opus eſt vt ſanctitas veſtra aures paratas habeat, promptiorem animum, vt ea quæ nos colligere poſſumus de ſerie ſcripturarum, & vobis intimauerimus, tenere poſſitis, vt habeatis gratiam patris, & filij, & Spiritus L ſancti. Cui trinitati perpetuum eſt regnum à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum.

1. Cor. 10.

FINIS

Capita libri ſecundi De Sacramentis.

Quòd diluuium nihil aliud ſit niſi baptiſma, quo peccata diluuntur, ſola autem mens iuſti & gratia reſuſcitentur. Et de multis generibus baptiſmatum. Cap. I.

Quid ſignificet angelus deſcendens in piſcinam. & Et quid ſit quod paralyticus reſponderit Chriſto, Hominem non habeo. Cap. II.

De variis generibus & figuris baptiſmi. Cap. III.

Quid ſignificet quòd ad preces Heliſæi ferrũ ſecuris demerſum ſupernatauerit. Quid etiam quod Moyſes lignum

lignum miſerit in fontem, quo aqua antea amara dulceſſebat. Cap. IIII.
De efficaci probatione quòd ad inuocationem ſacerdotis ſuper fontem veri baptiſmi potius aſſit præſentia trinitatis quàm ad ſupratactas figuras baptiſmi, & quid ſignificet columba. Quid etiam ſpiritus magno ſono in die Pentecoſtes deſcendens, et apparens in diſpertitis linguis. Cap. V.
Quòd baptiſmum inuentum ſit ad reſurrectionem et viuificationem naturæ humanæ, quæ per peccatum morti obnoxia erat. Cap VI.
De triplici immerſione in baptiſmum, et triplici interrogatione, & quod in vno nomine baptizari oportet. Et quomodo in morte Ieſu baptizemur & vngamur in vitam æternam. Cap. VII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS,

LIBER SECVNDVS.

Quod diluuium nihil aliud ſit niſi baptiſma, quo peccata diluuntur, ſola autem mens iuſti & gratia reſuſcitentur. Et de multis generibus baptiſmatum. CAP. I.

IN diluuio figuram baptiſmatis præceſſiſſe heſterno cœpimus diſputare. Quid eſt diluoium, niſi in quo iuſtus ad ſeminarium iuſtitiæ reſeruatur, peccatũ moritur? Ideo Dominus cùm vidit hominum pyllulare delicta, iuſtum ſolum cum ſua progenie reſeruauit. Aquã autẽ ſupra mõtes quoque exire præcepit. Et ideo in illo diluuio omnis corruptela carnis interiit. ſola iuſti proſapia & forma permãſit. Nõne hoc eſt diluuium quod eſt baptiſma, quo peccata omnia diluũtur, ſola iuſti mẽs & gratia reſuſcitatur? Multa sũt genera baptiſmatum, ſed vnum baptiſma clamat Apoſtolus. Quare? Sunt baptiſmata gentium, ſed non ſunt baptiſmata. Lauacra ſunt, baptiſmata eſſe non poſſunt. Caro lauatur, nõ culpa diluitur, imò in illo lauacro contrahitur. Erãt autem baptiſmata Iudæorum alia ſuperflua, alia in figura. Et figura ipſa nobis proficit, quia veritatis eſt nuncia.

Quid ſignificet angelus deſcendens in piſcinam, & quid ſit quòd paralyticus reſponderit Chriſto, Hominem non habeo. CAP. II.

Ioan. 5. QVid lectum eſt heri? Angelus, inquid, ſecundũ tempus deſcẽdebat in piſcinam, & quotienſcũque deſcendiſſet angelus, mouebatur aqua: & qui prior deſcendiſſet, ſanabatur ab omni langore quocunque tenebatur. Quod ſignificabat figuram vẽturam Domini noſtri Ieſu Chriſti. Angelus quare? Ipſe eſt enim magni conſilij angelus, Secundum tẽpus, quod ad horam nouiſſimam ſeruabatur, vt in occaſu ipſum diem deprehenderet, & differret occaſum. Quotienſcunque ergo deſcendiſſet angelus, mouebatur aqua. Dicis fortè: Quare modo nõ mouetur? Audi quare. Signa incredulis, fides credentibus. Qui prior deſcendiſſet, ſanabatur ab omni infirmitate. Qui prior tempote, an honore? Vtrumque intellige. Si tempore, prior qui deſcendiſſet ſanabatur, hoc eſt de populo Iudæorum magis quàm de populo nationũ. Si honore, qui prior deſcendiſſet, hoc eſt qui haberet Dei metum, ſtudium iuſtitiæ, A gratiam charitatis, caſtitatis affectum, ipſe magis ſanabatur. Tamẽ tunc temporis vnus ſanabatur. Tũc inquam temporis in figura qui prior deſcendiſſet, ſolus curabatur. Quanto maior eſt gratia eccleſiæ, in qua omnes ſaluantur quicunque deſcendũt? Sed videte myſterium, Venit Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad piſcinam: multi ægri iacebant. Et facilè ibi multi ægri iacebant, vbi vnus tantummodo curabatur. Deinde ait ad illum Paralyticum: Deſcende. Ait ille: Hominem non habeo. Vide vbi B baptizaris, vnde ſit baptiſma, niſi de cruce Chriſti, de morte Chriſti. Ibi eſt omne myſterium, quia pro te paſſus eſt. In ipſo redimeris, in ipſo ſaluaberis. Hominem, inquit, non habeo, hoc eſt quia per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. 1. Cor. 15. Non poterat deſcendere, non poterat ſaluari qui non credebat quod Dominus Ieſus carnem ſuſcepiſſet ex virgine. Hic autem qui operiebatur mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum expectans, eũ de quo dictum eſt, Et mittet Domi- C nus hominem qui ſaluos faciat eos: dicebat, Hominem non habeo: & ideo ad ſanitatem meruit peruenire, quia credebat in aduenientem. Melior tamen & perfectior fuiſſet ſi credidiſſet iam veniſſe, quem ſperabat eſſe venturum.

De variis generibus & figuris baptiſmi.
CAP. III.

D NVnc vide ſingula. Diximus figuram præceſſiſſe in Iordane quando Naaman leproſus ille mundatus eſt. Puella illa ex captiuis quæ eſt, niſi quæ ſpeciem habebat eccleſiæ, & figuram repræſentabat? Captiuus enim erat populus nationum. Captiuus erat, non dico captiuitatem ſub hoſte aliquo populo conſtitutam, ſed eam captiuitatem dico quæ maior eſt, quando diabolus cum ſuis ſæuo dominatur imperio, & captiua ſibi colla ſubiicit pecca- E torum. Ergo habes vnum baptiſma. Aliud in diluuio. Habes tertium genus quando in mari rubro baptizati ſunt patres. Habes quartum genus in piſcina quando mouebatur aqua. Nunc te conſulo vtrum credere debeas, quia habes præſentiam trinitatis in hoc baptiſmate quo baptizatur in eccleſia.

Quid ſignificet quòd ad preces Heliſæi ferrum ſecuris demerſum ſupernatauerit. Quid etiã quod Moyſes lignum miſerit in fontem, quo aqua antea amara dulceſcebat.
CAP. IIII.

IDem itaque Dominus noſter Ieſus Chriſtus in
Matth. 28. euangelio ſuo dixit ad Apoſtolos : Ite, baptiza-
te omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiri-
tus ſancti. Sermo hic Saluatoris eſt. Dic mihi ô
1.Reg.18. homo : Inuocauit Helias, & deſcendit ignis de
4.Reg.6. cœlo. Inuocauit Heliſæus Domini nomen, & de
aqua ferrum ſecuris aſcendit quod demerſum fue-
rat. Ecce aliud genus baptiſmatis. Quare? Quia
omnis homo ante baptiſmũ quaſi ferrũ premitur at
que demergitur. Vbi baptizatus fuerit, nõ tãquã fer
rũ, ſed tãquã iã leuior fructuoſi ligni ſpecies leuatur.
Ergo & hic figura altera. Securis erat qua cędebãtur
ligna. Cecidit manubriũ de ſecuri, hoc eſt ferrũ de-
merſũ eſt. Filius prophetæ neſciuit quid faceret, ſed
hoc ſolum ſciuit, vt rogaret Heliſæum prophetam,
& remedium poſtularet. Tunc ille lignum miſit, &
ferrum leuatum eſt. Vides ergo quòd in cruce Chri-
ſti omnium hominum leuatur infirmitas? Aliud, etſi
non ordinem tenemus. Quis enim poſſet omnia ge-
Exodi 15. ſta comprehendere Chriſti? ſicut Apoſtoli dixerũt.
Moyſes cùm veniſſet in deſertũ, & ſitiſſet populus,
& veniſſet ad Marath fontem, & bibere vellet, aquã
vbi primum hauſit, & amaritudinẽ ſenſit, & cœpit
bibere non poſſe: ideò Moyſes miſit lignum in fon-
tem, & cœpit aqua quæ antea erat amara, dulceſce-
re. Quid ſignificat, niſi quia omnis creatura corru-
ptelæ obnoxia, aqua amara eſt omnibus? Etſi ad tẽ-
pus ſuauis eſt, ad tempus iucunda, amara tamen eſt,
quæ nõ poteſt auferre peccatum. Vbi biberis, ſities.
vbi potus ceperis ſuauitatem, iterum amaritudinem
ſenties. Amara ergo aqua, ſed vbi crucem Chriſti, v-
bi acceperit cœleſte ſacramentum, incipit eſſe dul-
cis & ſuauis. Et meritò dulcis, in qua culpa reuoca-
tur. Ergo ſi in figura tantum valuerunt baptiſmata,
quanto amplius valet baptiſma in veritate?

De efficaci probatione quod ad inuocationem ſacerdotis ſuper fontem veri baptiſmi potius aſſit præſentia trinitatis, quàm ad ſupratactas figuras baptiſmi, & quid ſignificet columba. Quid etiam ſpiritus magno ſono in die Penthecoſtes deſcendẽs & apparens in diſpertitis linguis. CAP. V.

Conſecratio aquæ baptiſmi. NVnc ergo conſideremus. Venit ſacerdos, precẽ
dicit ad fontem, inuocat patris nomẽ, præſen-
tiam filij & Spiritus ſancti, vtitur verbis cœleſtibus.
Cœleſtia verba, quæ Chriſti ſunt, quòd baptize-
mus in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Si er-
go ad hominis ſermonẽ, ad inuocationẽ ſancti ſpi-
ritus aderat præſẽtia trinitatis, tãto magis ibi adeſt
vbi ſermo operatur æternus. Vultis ſcire quia deſcẽ
dit ſpiritus? Audite, quia quaſi columba deſcendit.
Quare quaſi columba? Vt increduli vocarentur ad
fidẽ. In principio ſignum debuit eſſe, in poſteriori-
bus debet eſſe perfectio. Accipe aliud. Poſt mortẽ
Domini noſtri Ieſu Chriſti Apoſtoli erant in vno
Act.2. loco congregati, & orabant in die Pẽtecoſtes, & ſu-
bitò factus eſt magnus ſonus : quaſi cum vi magna
ſpiritus ferretur, & viſæ ſunt linguæ diſperſæ ſicut i-
G gnis. Quid hoc ſignificat, niſi deſcẽſum Spiritus ſan-
cti, qui ſe voluit incredulis etiam corporaliter de-
monſtrare? Hoc eſt, corporaliter per ſignum, ſpirita-
liter per ſacramentum. Ergo manifeſtum teſtimo-
nium eius aduentus: nobis autem iam fidei prærroga
tiua defertur, quia in principio ſigna incredulis fie-
bãt, nobis iam in plenitudine eccleſiæ non ſigna, ſed
fide veritas colligenda eſt.

Quod baptiſmum inuentum ſit ad reſurrectionem & viuificationem naturæ humanæ, quæ per peccatum morti obnoxia erat.
H CAP. VI.

NVnc diſputemus quid ſit quòd dicitur bapti-
ſma. Veniſti ad fontem, deſcendiſti in eum, at-
tendiſti ſummum ſacerdotem, Leuitas & presbyte-
rum in fonte vidiſti. Quid eſt baptiſmum? In princi-
pio Deus noſter hominem fecit, vt ſi peccatum nõ
guſtaret, morte non moreretur. Peccatum contra-
xit, factus eſt obnoxius morti, eiectus eſt de para-
diſo. Sed Dominus qui ſua vellet beneficia perma-
I nere & inſidias omnes abolere ſerpentis, reſcindere
quoque omne quod nocuit : primum quidem ſen- *Gene.3.*
tentiam tulit in hominem, terra es, & in terram ibis:
& morti hominem fecit obnoxium. Erat diuina ſen
tẽtia, ſolui humana conditione nõ poterat. Reme-
dium datum eſt vt homo moreretur, & reſurgeret.
Quare? Vt illud quòd antè dãnationis loco ceſſerat,
loco cederet beneficij. Quid illud eſt niſi mors?
Quęris quomodo? quia mors interueniens finẽ fa-
cit peccati. Quando enim morimur, vtique peccare
K deſiſtimus. Satisfactum ergo ſententiæ videbatur,
quando homo qui factus fuerat vt viueret, ſi tamen
non peccaret, incipiebat mori. Sed vt Dei perpetua
gratia perſeueraret, mortuus eſt homo, ſed Chriſtus
inuenit reſurrectionem, id eſt, vt redintegraret cœ-
leſte beneficium, quod fraude fuerat ſerpẽtis amiſ-
ſum. Vtrũque ergo pro nobis : quia & mors finis eſt
peccatorũ, & reſurrectio naturæ eſt reformatio. Ve-
rũtamẽ ne in hoc ſeculo diaboli fraus vel inſidię prę
ualerẽt, inuentũ eſt baptiſma. De quo baptiſmate au
di quid dicat ſcriptura, imò filius Dei. Quia Phari- *Luca 7.*
ſæi qui noluerunt baptizari baptiſmo Ioannis, con-
L ſilium Dei ſpreuerunt. Ergo baptiſmum conſilium
Dei eſt. Quanta eſt gratia vbi eſt cõſilium Dei? Au-
di ergo. Nam vt in hoc ſeculo nexus diaboli ſolue-
retur, inuentum eſt quomodo homo viuus morere-
tur, & viuus reſurgeret. Quid eſt viuus? Hoc eſt, vita
corporis viuens cùm veniret ad fontẽ, & mergere-
tur in fontem. Quid eſt aqua niſi de terra? ſatisfit er-
go ſentẽtiæ cœleſti ſine mortis ſtupore. Quòd mer-
geris, ſoluitur ſentẽtia illa: Terra es, & in terrã ibis.
Impleta ſententia locus eſt beneficio remedióque
cœleſti. Ergo aqua de terra, poſſibilitas autem vitæ
M noſtræ non admittebat vt terra operiremur, & de
terra reſurgeremus. Deinde non terra lauat, ſed a-
qua lauat: ideo fons quaſi ſepultura eſt.

De triplici immerſione in baptiſmum, & triplici interrogatione, & quod in vno nomine baptizari oportet. Et quomodo in morte Ieſu baptizemur et vngamur in vitam æternam.
CAP. VII.

INterrogatus es, Credis in Deum patrem omnipotentem? Dixiſti, credo: & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es, iterum interrogatus es, Credis in Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucẽ eius? Dixiſti, credo: & merſiſti: ideo & Chriſto es cõſepultus. Qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurgit. Tertio interrogatus es, Credis & in ſpiritum ſanctũ? Dixiſti, credo: tertio merſiſti, vt multiplicẽ lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio. Denique vt vobis afferamus exemplum, ſanctus apoſtolus Petrus poſteaquam in paſſione Domini lapſus videtur infirmitate conditionis humanæ, qui ante negauerat, poſtea vt illũ lapſum aboleret & ſolueret, tertio interrogatus à Chriſto ſi Chriſtum amaret, tunc ille dicit: Tu noſti Domine quia amo te. *Ioan.21.* Tertio dixit, vt tertio abſolueretur. Sicut ergo peccatũ dimittit pater, ſic dimittit filius, ſic & Spiritus ſanctus. In vno autem nomine baptizari nos oportet: hoc eſt, in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti. Noli mirari quia dixi vnum nomen, vbi eſt vna *Act.4.* ſubſtantia, vna diuinitas, vna maieſtas. Hoc eſt nomen de quo dictum eſt, in quo oportet omnes ſaluos fieri. In hoc nomine omnes ſaluati eſtis, redditi *Rom 6.* eſtis ad gratiam vitæ. Clamat ergo Apoſtolus, ſicut audiſtis in lectione præſenti: Quoniam quicunque A baptizatur, in morte Ieſu baptizatur. Quid eſt in morte? Vt quomodo Chriſtus mortuus eſt, ſic & tu mortem deguſtes. Quomodo Chriſtus mortuus eſt peccato, & Deo viuit: ita & tu ſuperioribus illecebris peccatorum mortuus ſis per baptiſmatis ſacramentum, & ſurrexeris per gratiam Chriſti. Mors ergo eſt, ſed non in mortis corporalis veritate, ſed in ſimilitudine. Cùm enim mergis, mortis ſuſcipis & ſepulturæ ſimilitudinem. Crucis illius accipis ſacramentum, quod in cruce Chriſtus pependit, & clauis confixum eſt corpus. Tu ergo cùm crucifigeB ris, Chriſto adhæres, clauis Domini noſtri Ieſu Chriſti adhæres, ne te diabolus poſſit abſtrahere. Teneat te clauus Chriſti, quem reuocat humanæ conditionis infirmitas. Ergo merſiſti, veniſti ad ſacerdotẽ, quid tibi dixit? Deus, inquit, pater omnipotens qui te regenerauit ex aqua & ſpiritu ſancto, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitã æternã. Vide vbi vnctus es. In vitam, inquit, æternam. Noli hanc vitã illi vitæ anteferre. Verbi gratia ſi exurgat inimicus aliquis, ſi velit tibi fidem tuam auferre, ſi minatur mortem vt præuaricetur quiſquam, vide C quid eligas: noli eligere illud in quo non es vnctus, ſed elige in quo vnctus es, vt vitã æternã vitæ præferas temporali per Chriſtum Dominũ noſtrũ. Amẽ.

FINIS

Capita libri tertij De ſacramentis.

Quare demerſi in baptiſmum recipiant vnguentũ in capite, & quid ſit regeneratio. Qua ratione etiam hoc ſeculum mare ſit, nos autem piſcis imitari naturam oporteat. Et de myſterio lotionis infantium. Cap.I.

Quòd per inuocationem ſacerdotis ſeptiformis ſpiritus infundatur. Quid etiam ſignificet lutum ex ſputo ſuper oculos cæci poſitum. Et quòd qui baptizatur, ſine confeſſione etiam à peccato abluitur. Et quid ſit aqua Siloe. Cap.II

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS, LIBER TERTIVS.

Quare demerſi in bapiſmum recipiant vnguentum in capite, & quid ſit regeneratio. Qua ratione etiam hoc ſeculum mare ſit, nos autem piſcis imitari naturam oporteat. Et de myſterio lotionis infantium. Cap.I.

HEſterno die de fonte diſputauimus, cuius ſpecies veluti quędam ſepulchri forma eſt, in quem credentes in patrem, & filium & Spiritum ſanctum, recipimur, & demergimur, & reſurgimus, hoc eſt reſuſcitamur. Accipis autem myſterium hoc, eſt vnguentum ſupra caput. Quare ſupra caput? quia ſenſus ſapientis in capite *Eccl.2.* eius. Salomon ait. Friget enim ſapientia ſine gratia: ſed vbi gratia acceperit ſapientiam, tunc opus eius incipit eſſe perfectũ. Hæc regeneratio dicitur. Quid eſt regeneratio? Habes in actibus apoſtolorũ quòd ille verſiculus qui dicitur in Pſalmo ſecundo: Filius D meus es tu, ego hodie genui te: ad reſurrectionẽ ſpectare videatur. Namque ſanctus apoſtolus Petrus in Actibus apoſtolorum ſic interpretatus eſt, quòd tũc quando reſurrexit filius à mortuis, patris vox reſultauerit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Act.13.* Vnde & primogenitus à mortuis dicitur. Ergo reſurrectio quid eſt, niſi quãdo de morte ad vitam reſurgimus? Sic ergo & in baptiſmate quoniam ſimilitudo mortis eſt, ſine dubio dum mergis & reſurgis, ſimilitudo fit reſurrectionis. Rectè itaque ſecundum interpretationem apoſtoli Petri, ſicut illa reſurrectio generatio fuit, ita & iſta reſurrectio regeneratio eſt. Sed E quid dicis quia in aquam mergis? Ideo peregrinaris, ideo te dubitatio tenet. Legimus quidem: Pro- *Geneſ.1.* ducat terra ex ſe fructum germinentem. Similiter & de aquis legiſti: Producant aquę animantia: & nata ſunt animantia. Illa quidem in principio creatu-

ræ. Sed tibi reſeruatum eſt vt aqua te regeneret ad gratiam, ſicut illa generauit ad vitam. Imitare illum piſcem qui minorem quidem adeptus eſt gratiam, tamen debet tibi eſſe miraculum. In mari eſt, & ſuper vndas eſt. In mari eſt, & ſuper fluctus natat. In mari tempeſtas furit, ſtridunt procellæ, ſed piſcis natat non demergitur, quia natare conſueuit. Ergo tibi ſeculum hoc mare eſt. Habet diuerſos fluctus, vndas graues, ſæuas tempeſtates. *Pſalm.2.* Et tu eſto piſcis, vt ſeculi te vnda non mergat. Pulchrè autē pater dicit ad filium: Ego hodie genui te: hoc eſt quādo redemiſti populum, quando ad cœli regnū vocaſti, quando impleſti voluntatem meam, probaſti meum te eſſe filium. Aſcendiſti de fonte: quid ſecutum eſt? Audiſti lectionem. Succinctus eſt ſummus ſacerdos. Licet enim & presbyteri ſecerint, tamen exordium miniſterij à ſummo eſt ſacerdote. Succinctus inquā ſummus ſacerdos pedes tibi lauit. Quid iſtud myſterium? Audiſti vtique quia Dominus cū lauiſſet diſcipulis aliis pedes, venit ad Petrum, & ait illi Petrus: *Ioan.13.* Tu mihi lauas pedes? Hoc eſt, tu Dominus ſeruo lauas pedes? Tu immaculatus mihi lauas pedes, tu autbor cœlorū mihi lauas pedes? Habes hoc & alibi: Venit ad Ioannē, & ait illi Ioānes: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? *Matth.3.* Ego ſum peccator & tu venis ad me peccatorē, vt tua quaſi peccata deponas, qui peccatum non ſeceris? Vide omnem iuſtitiam, vide humilitatem, vide gratiam, vide ſanctificarionem. Niſi lauero, inquit, tibi pedes, non *Ioan.13.* habebis mecum partem. Non ignoramus quòd eccleſia Romana hanc conſuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam. Hāc tamen conſuetudinem nō habet vt pedes lauet. Vide ergo ne fortè propter multitudinem declinauit. Sunt tamen qui dicant & excuſare conentur, quia hoc in miniſterio † faciendum eſt, non in baptiſmate, non in regenerarione, ſed quaſi hoſpiti pedes lauandi ſint. *† myſterio.* Aliud eſt humilitatis, aliud ſanctificationis. Denique audi quia myſterium eſt & ſanctificatio. Niſi lauero tibi pedes non habebis mecum partem. Hoc ideo dico, non quòd alios reprehendam, ſed mea officia ipſe commendem. In omnibus cupio ſequi eccleſiam Romanam. Sed tamen & nos homines ſenſum habemus. Ideo quòd alibi rectius ſeruatur, & nos rectè cuſtodimus. Ipſum ſequimur apoſtolum Petrum, ipſius inhæremus deuotioni. Ad hoc eccleſia Romana quid reſpondet? Vtique ipſe author eſt nobis huius aſſertionis Petrus apoſtolus, qui ſacerdos fuit eccleſiæ Romanæ. Ipſe Petrus ait: *Ioan.13.* Domine non ſolūm pedes, ſed etiā manus & caput. Vide fidem. Quòd antè excuſauit, humilitatis fuit: quòd poſtea ſe obtulit, deuotionis & fidei. Reſpondit illi Dominus, quia dixerat manus & caput: Qui lauit, non neceſſe habet iterum lauare, niſi vt ſolos pedes lauet. Quare hoc? Quia in baptiſmate omnis culpa diluitur. Recedit ergo culpa. Sed quia Adam ſupplantatus à diabolo eſt, & venenum ei effuſum eſt ſupra pedes, ideo lauas pedes, vt in ea parte in qua inſidiatus eſt ſerpēs, maius ſubſidium ſanctificationis accedat, quo poſtea te ſupplantare non poſſit. Lauas ergo pedes, vt laues venena ſerpentis. Ad humilitatē quoque proficit, vt in myſterio non erubeſcamus quod non dedignamur in obſequio.

G *Quod per inuocationem ſacerdotis ſeptiformis ſpiritus infundatur. Quid etiam ſignificet lutum ex ſputo ſuper oculos cæci poſitum. Et quod qui baptizatur, ſine confeſſione etiam à peccato abluitur. Et quid ſit aqua Siloe.*

Cap. II.

SEquitur ſpiritale ſignaculum quod audiſtis hodie legi, quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio *Eſaia 11.* fiat quando ad inuocarionem ſacerdotis Spiritus ſanctus infunditur, Spiritus ſapientiæ & intellectus, H ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis atque pietatis. Spiritus ſancti timoris. Septem quaſi virtutes ſpiritus. Et omnes quidem virtutes ad ſpiritum pertinent, ſed iſtæ quaſi cardinales ſunt, quaſi principales. Quid enim tam principale quàm pietas? Quid tam principale quàm cognitio Dei? Quid tam principale quàm virtus? Quid tam principale quàm cōſilium Dei? Quid tam principale quàm timor Dei? Sicut timor ſeculi infirmitas, ita timor Dei magna eſt fortitudo. Iſtæ ſunt ſeptem virtutes quando conſignaris. Nam vt ait apoſtolus ſanctus, Quia I multiformis eſt, inquit, ſapientia Domini noſtri, & *1.Cor.12.* multiformis ſapientia Dei, ita multiformis eſt Spiritus ſanctus qui habeat diuerſas variáſque virtutes. Vnde & Deus virtutum dicitur. Quod aptari poteſt patri & filio & Spiritui ſancto. Sed hoc alterius diſputationis, alterius eſt temporis. Poſt hæc quid ſequitur? Venire habes ad altare. Quoniam veniſti, videre habes quæ ante non videbas, hoc eſt myſteriū quod legiſti in euangelio, ſi tamē legiſti: certè audiſti: Cæcus obtulit ſe ſaluatori, vt curaretur. & ille qui alios verbo tantum & ſermone curabat, & reK fundebat imperio lumen oculorum, tamen in libro euangelij qui ſcribitur ſecundum Ioannem, qui verè præ cæteris vidit magna myſteria, & deſignauit & declarauit, myſterium hoc in illo voluit præfigurare. Omnes quidem ſancti euangeliſtæ, omnes apoſtoli præter proditorem, omnes ſancti. Tamen ſanctus Ioannes qui vltimus ſcripſit euangeliū, quaſi neceſſarius requiſitus & electus à Chriſto, maiore quadam tuba fudit æterna myſteria. Quicquid locutus eſt, myſterium eſt. Alius dixit cæcum curatū, dixit Matthæus, dixit Lucas, dixit Marcus: ſolus L Ioannes quid ait? Tulit lutum, & liniuit ſuper oculos eius, & dixit ei. Vade, laua in Syloam. *Ioan.9.* Ex exurgens iuit, & lauit, & venit videns. Conſidera & tu oculis cordis tui. Videbas quæ corporalia ſunt, corporalibus oculis. Sed quæ ſacramētorum ſunt, cordis oculis adhuc videre non poteras. Ergo quando dediſti nomen tuum, tulit lutum, & liniuit ſuper oculos tuos. Quod ſignificat vt peccatum tuum ſateteris, vt conſcientiam tuam recognoſceres, vt pœnitentiam ageres delictorum, hoc eſt, ſortem humanæ generarionis agnoſceres, Nam etiam ſi non M confiteatur peccatum qui venit ad baptiſmum, tamen hoc ipſo implet confeſſionem omnium peccatorum, quòd baptizari petit vt iuſtificetur, hoc eſt, vt à culpa ad gratiam tranſeat. Nolite ocioſum putare. Sunt quidem, ſcio certè aliquem fuiſſe qui diceret cum illi diceremus: In hac ætate magis baptizari debes. Dicebat ille: Quare baptizer? Peccatum non habeo. Nunquid peccatum contraxi? Hic lu-

tum

tum non habuit quod ei Chriſtus non lauerat, hoc A eſt, non ei aperuerat oculos. Nullus enim homo ſine peccato. Ergo agnoſcit ſe hominem, qui confugit ad baptiſmum Chriſti. Itaque & tibi impoſuit lutum, hoc eſt, verecundiam, prudentiam, & conſiderationem fragilitatis tuæ, & dixit tibi, Vade in Syloam. Quid eſt Syloas? Quod interpretatur, inquit, miſſus. Hoc eſt, vade ad illum fontem in quo crux Domini prædicatur. Vade ad illum fontem in quo omnium Chriſtus redemit errores. Iſti, lauaſti, B veniſti ad altare, videre cœpiſti quæ antè non videras. Hoc eſt, per fontem Domini & prædicationem dominicæ paſſionis tunc aperti ſunt oculi tui, qui antè corde videbaris eſſe cæcatus, cœpiſti lumen ſacramentorum videre. Ergo fratres dilectiſſimi, venimus vſque ad altare, ad tractatum vberiorem. Et ideo quia id temporis eſt, diſputationem integram non poſſumus incipere, quia prolixior tractatus eſt: ſatis ſit quod dictum eſt hodie, & craſtino die, ſi Domino placet, de ſacramentis ipſis tractabimus.

FINIS.

Capita libri quarti De Sacramentis.

Quomodo baptiſterium ſit ſecũdum tabernaculum. Et de expoſitione eorum quæ in tabernaculo cuſtodiebantur. Cap.I.

De excellentia ablutionis ſacramenti, quam etiam angeli admirantur. Et quomodo ibi renouari debeamus vt bona aquila. Cap.II.

Quòd Deus amplius præſtiterit fidelibus in ſacramento, quàm Iudæis in manna. Et de ſignificatione oblationis Melchiſedech. Cap.III.

Quòd Chriſtus ſit author ſacramentorum, & quemadmodũ ſuo ſermone ſacramentum cõficiat. Quomodo etiam manducans venerabile corpus ſuum noua efficiatur creatura. Cap.IIII.

Quibus verbis conſecretur corpus dominicum et ſanguis. Et quomodo manducans non moriatur in æternum. Cap.V.

De magnitudine & excellentia huius ſacramenti. Cap.VI.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS, LIBER QVARTVS.

Quomodo baptiſterium ſit ſecundum tabernaculum. Et de expoſitione eorum quæ in tabernaculo cuſtodiebantur. C

CAP. I.

IN veteri teſtamento ſacerdotes frequẽter in primum tabernaculum intrare cõſueuerant. In ſecundum tabernaculum ſemel in anno ſũmus intrabat ſacerdos.
Hebr.9. Quod euidenter ad Hebræos recolens, ſeriem veteris teſtamenti explanat apoſtolus Paulus. Erat autem in ſecundo tabernaculo manna, erat etiam D virga Aaron quæ aruit, & poſtea refloruit, thymiamaterium. Quò ſpectat hoc? Vt intelligatis quid ſit ſecũdum tabernaculum in quod vos introduxit ſacerdos, in quod ſemel in anno ſummus ſacerdos intrare cõſueuit, hoc eſt ad baptiſterium, vbi virga Aaron floruit. Antè arida erat, poſtea refloruit. Et tu aridus eras, & cœpiſti in fonte irriguo reflorescere. Arueras peccatis, arueras erroribus atq; delictis, ſed fructum iam afferre cœpiſti, plantatus ſecus de- E curſus aquarum. Sed fortè dicas: Quid hoc ad populum ſi virga ſacerdotis aruerat, & refloruit? Populus ipſe quis eſt niſi ſacerdotalis? Quibus dictũ eſt:
1.Pet.2. Vos autẽ genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, vt ait apoſtolus Petrus. Vnuſquiſque vngitur in ſacerdotium, vngitur in regnum. Sed ſpiritale regnum eſt, & ſacerdotium ſpiritale. In ſecundo quoque tabernaculo eſt thymiamaterium. Thymiamaterium eſt quod bonum odorem fragrare conſueuit. Ita & vos iam bonus odor Chriſti eſtis, iam nul- 2.Cor.2.
læ in vobis ſordes delictorum, nullus odor grauioris erroris.

De excellentia ablutionis ſacramenti, quam etiam angeli admirantur. Et quomodo ibi renouari debeamus, vt bona aquila. CAP. II.

SEquitur vt veniatis ad altare. Cœpiſtis venire, ſpectarunt angeli, viderunt vos aduenientes, & humanam conditionem illam quæ antè peccatorũ tenebroſo ſqualore ſordebat, aſpexerunt ſubitò re- fulgere. Ideoque dixerunt: Quæ eſt hæc quæ aſcen- Cantic.3.
dit à deſerto dealbata? Mirantur ergo & angeli. Vis ſcire quia mirantur? Audi ergo apoſtolum Paulum dicentem, ea nobis eſſe collata quæ concupiſcunt & angeli videre. Et iterum: Quod oculus non vidit, 1.Cor.2.
nec auris audiuit quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Deinde quid acceperis recognoſce. Sanctus

Dauid propheta hanc gratiam in figura vidit & cõ-
cupiuit. Vis ſcire quia concupierit? iterum audi di-
Pſalm.50. centem: Aſperges me hyſſopo, & mundabor: laua-
bis me, & ſuper niuem dealbabor. Quare? Quia nix
quamuis ſit candida, citò aliqua ſorde nigreſcit at-
que corrumpitur. Ita gratia quã accepiſti, ſi teneas
quod accepiſti, erit diuturna atque perpetua. Venie-
bas ergo deſiderans ad altare, vtpote qui tãtã gratiã
videras, veniebas deſiderãs ad altare quo acciperes
Pſalm.42. ſacrãmẽtũ. Dicet anima tua: Introibo ad altare Dei
mei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. De-
poſuiſti peccatorum ſenectutem, ſumpſiſti gratiæ H
iuuentutem. Hoc præſtiterunt tibi ſacramenta cœ-
leſtia. Denique iterum audi dicentem Dauid: Re-
Pſalm.102. nouabitur ſicut aquilæ iuuẽtus tua. Bona aquila eſſe
cœpiſti, quæ cœlum petis, terrena faſtidis. Bonæ a-
quilæ circa altare. Vbi enim corpus, ibi & aquilæ.
Forma corporis altare eſt, & corpus Chriſti eſt in
altari. Aquilæ vos eſtis, renouatæ ablutione delicti.

Quod Deus amplius præſtiterit fidelibus in ſacramẽto, quàm Iudæis in manna. Et de ſignificatione oblationis Melchiſedech. CAP. III.

VEniſti ad altare, vidiſti ſacramenta poſita ſuper
altare, & ipſam quidem miratus es creaturam.
Tamen creatura ſolennis & nota. Fortè aliquis dixe-
rit: Iudæis Deus tantam gratiam præſtitit, manna
illis pluit e cœlo. Quid plus dedit fidelibus ſuis?
Quid plus tribuit iis quibus plus promiſit? Accipe
quæ dico, anteriora eſſe myſteria Chriſtianorum
quàm Iudæorum, & diuiniora eſſe ſacramẽta Chri-
ſtianorum quàm Iudæorũ. Quomodo? Accipe. Iu-
dæi quando eſſe cœperunt? Ex Iuda vtique prone-
pote Abrahæ. Aut ſi vis, & ſic intellige, Ex lege quã
Iudæi accipere meruerũt. Ergo ex pronepote Abra
hæ Iudęi dicti ſunt tempore ſancti Moyſi. Et ſi tunc
Exod.16. Deus Iudæis manna murmurantibus pluit è cœlo,
Tibi autem ſacramentorum horum figura præceſſit
quando Abraham erat, quando vernaculos trecen-
tos decem & octo collegit, & ibi perſequutus eſt ad-
Geneſ.14. uerſarios, de captiuitate eruens nepotem ſuum. Tũc
victor venit, occurrit illi Melchiſedech ſacerdos,
& obtulit ei panem & vinum. Quis habuit panem &
vinum? Abraham nõ habuit. Sed quis habuit? Mel-
chiſedech. Ipſe ergo author ſacramentorum. Quis
eſt Melchiſedech? Qui ſignificatur rex iuſtitiæ, rex
pacis. Quis eſt iſte rex iuſtitię? Nunquid homo quiſ-
quam poteſt rex eſſe iuſtitiæ? Quis ergo rex iuſtitię,
niſi iuſtitia Dei, qui eſt Dei pax, Dei ſapientia? Qui
Ioan.14. potuit dicere: pacem meam do vobis, pacem meã
relinquo vobis. Ergo primo intellige ſacramenta
hæc quæ accipis, anteriora eſſe quàm ſint Moyſi ſa-
cramenta quæcunque Iudæi habere ſe dicunt, &
prius cœpiſſe populum Chriſtianum, quàm cœpiſſe
populum Iudæorum. Sed nos in prædeſtinatione,
illum in nomine. Obtulit ergo Melchiſedech panẽ
Hebr.7. & vinum. Quis eſt Melchiſedech? ſine patre, inquit,
ſine matre, ſine generationis ordine, neque initium
dierum, neque finem vitę habens. Hoc habet apud
Hebræos epiſtola. Sine patre, inquit, eſt, ſine matre,
ſimilis autem filio Dei. Sine matre natus eſt Dei fi-
lius generatione cœleſti, quia ex ſolo Deo patre

G natus eſt. Et iterum ſine patre natus eſt quando
natus ex virgine eſt. Non enim ex virili ſemine ge-
neratus eſt, ſed natus de ſpiritu ſancto ex virgine Ma
ria, vtero editus virginali. Similis per omnia filio
Dei. Sacerdos quoque erat melchiſedech, quia &
Chriſtus ſacerdos, cui dicitur: Tu es ſacerdos in æ- Pſalm.109.
ternum ſecundum ordinem Melchiſedech.

Quòd Chriſtus ſit author ſacramentorum, & quemadmodum ſuo ſermone ſacramentum conficiat. Quomodo etiam manducans venerabile corpus ſuum noua efficiatur creatura. CAP. IIII.

ERgo author ſacramentorũ quis eſt niſi Domi-
nus Ieſus? De cœlo iſta ſacramenta venerunt.
Conſiliũ enim omne de cælo eſt. Verè autẽ magnũ
eſt & diuinum miraculum quod populo pluit Deus
manna de cælo, & non laborabat populus, & man-
ducabat. Tu fortè dicis: Meus panis eſt vſitatus, ſed
panis iſte panis eſt ante verba ſacramentorum: vbi
acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc
I igitur aſtruamus, quomodo poteſt qui panis eſt,
corpus eſſe Chriſti conſecratione. Conſecratio igi-
tur quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini
Ieſu. Nã reliqua omnia quæ dicũtur, laus Deo defer
tur: oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cę
teris. vbi venitur vt cõficiatur venerabile ſacramẽ-
tum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur
ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc confi-
cit ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? Nempe is
quo facta ſunt omnia. Iuſſit Dominus, & factum eſt
cælum. Iuſſit Dominus, & facta eſt terra. Iuſſit Do-
K minus & facta ſunt maria. Iuſſit Dominus, & omnis
creatura generata eſt. Vides ergo quàm operato-
rius ſit ſermo Chriſti? Si ergo tanta vis eſt in ſermo-
ne Domini Ieſu, vt inciperent eſſe quæ non erant:
quanto magis operatorius eſt vt ſint quæ erant, &
in aliud commutentur? Cœlum non erat, mare non Pſalm.148.
erat, terra non erat. Sed audi dicentem: Ipſe dixit, &
facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Ergo tibi
vt reſpondeam, non erat Corpus Chriſti ante con-
ſecrationem. Sed poſt conſecrationem dico tibi,
quòd iam corpus eſt Chriſti, Ipſe dixit, & factũ eſt:
L ipſe mandauit, & creatum eſt. Tuipſe eras, ſed eras
vetus creatura: poſtea quàm conſecratus es, noua
creatura eſſe cœpiſti. Vis ſcire quàm noua creatura?
Omnis, inquit, in Chriſto noua creatura. Accipe er-
go quemadmodum ſermo Chriſti creaturam omnẽ
mutare conſueuerit, & mutat quando vult inſtituta
naturæ. Quomodo requiris? Accipe, & primo om-
nium de generatione eius ſumamus exemplum. Cõ
ſuetudo eſt vt non generetur homo niſi ex viro &
muliere, & conſuetudine coniugali. Sed quia voluit
Dominus, qui hoc elegit ſacramentum, & de ſpiri-
M tu ſancto & virgine natus eſt Chriſtus, hoc eſt me-
diator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Vides
ergo quia contra inſtituta & ordinem homo eſt na-
tus ex virgine. Accipe aliud. Vrgebatur populus Exod.14.
Iudæorum ab Ægyptiis, interclusus erat mari, di-
uino imperio virga Moyſes tetigit aquas, & ſe vn-
da diuiſit: non vtique ſecundum ſuæ naturæ con-
ſuetudinẽ, ſed ſecundum gratiam cœleſtis imperij.
Accipe aliud, Sitiebat populus, veniebat ad fontẽ, Exod.15.
amarus

amarus erat fons: Miſit lignũ ſanctus Moyſes in fontem, & factus eſt dulcis fons qui amarus erat: hoc eſt, mutauit conſuetudinem naturæ ſuæ, accepit dulcedinem gratiæ. (4 Reg. 6.) Accipe & quartum exemplum. Ceciderat ferrum ſecuris in aquas: quaſi ferrum, ſua conſuetudine demerſum eſt. miſit lignum Heliſæus, ſtatim ferrum eleuatum eſt, & aquis ſupernatauit, vtique contra conſuetudinem ferri. Eſt enim materies grauior, quàm aquarum eſt elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis quantum operetur ſermo cœleſtis? Si operatus eſt in fõte terreno, ſi operatus eſt ſermo cœleſtis in aliis rebus, nõ operatur in cœleſtibus ſacramentis? Ergo didiciſti quòd ex pane corpus fiat Chriſti, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur, ſed fit ſanguis cõſecratione verbi cœleſtis. Sed fortè dicis: Speciem ſanguinis non video. Sed habet ſimilitudinem. Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti, ita etiam ſimilitudinem precioſi ſanguinis bibis, vt nullus horror cruoris ſit, & precium tamen operetur redemptionis. Didiciſti ergo quia quod accipis, corpus eſt Chriſti.

Quibus verbis conſecretur corpus dominicam & ſanguis. Et quomodo manducans non moriatur in æternum.

Cap. v.

Vis ſcire quia verbis cœleſtibus conſecratur? Accipe quę ſunt verba. Dicit ſacerdos: Fac nobis, inquit, hanc oblationem aſcriptam, rationabilem, acceptabilem: quod eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridie quam pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cœlum, ad te ſancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, fregit, fractúmque apoſtolis ſuis & diſcipulis ſuis tradidit dicẽs: (Marci 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.) Accipite, & edite ex hoc omnes. Hoc enim eſt corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem poſtquam cœnatum eſt, pridie quàm pateretur accepit, reſpicit ad cœlum, ad te ſancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes, hic eſt enim ſanguis meus. Vide, omnia illa verba euangeliſtæ ſunt vſque ad accipite, ſiue corpus, ſiue ſanguinem. Inde verba ſunt Chriſti: Accipite, bibite ex eo omnes, hic eſt enim ſanguis meus. Vide ſingula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequam conſecretur, panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes, hoc eſt enim corpus meũ. Et ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquę plenꝰ. Vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem

A redemit. Ergo videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis quòd corpus ſuũ accipiamus & ſanguinem. Nunquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare? Iam redi mecum ad propoſitionem meam. Magnum quidem & venerabile, quòd manna Iudæis pluit è cœlo. Sed intellige, quid eſt amplius, mãna de cœlo, an corpus Chriſti? corpus Chriſti vtiq;, qui author eſt cœli. Deinde mãna qui mãducauit, mortuus eſt. Qui mãducauerit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorũ, & nõ morietur in æternum. (B) Ergo non otioſè cum accipis, tu dicis Amen, iam in ſpiritu confitens quod accipias corpus Chriſti. Dicit tibi ſacerdos, corpus Chriſti. Et tu dicis Amen: hoc eſt, verum. Quod cõfitetur lingua, teneat affectus.

De magnitudine & excellentia huius ſacramenti.

Cap. vi.

Vt ſcias autem hoc eſſe ſacramẽtum: huius figura antè præceſſit. Deinde quantum ſit ſacramẽtum (C) cognoſce, vide quid dicat: Quotienſcunque hoc feceritis, toties commemorationem mei facietis, donec iterum adueniam. Et ſacerdos dicit: Ergo memores glorioſiſſimæ eius paſſionis, & ab inferis reſurrectionis, & in cœlum aſcenſionis, offerimus tibi hanc immaculatam hoſtiam, rationabilem hoſtiam, incruentam hoſtiam, hunc panem ſanctũ, & calicem vitæ æternæ: & petimus & precamur vt hanc oblationem ſuſcipias in ſublimi altari tuo per manus angelorum tuorum, ſicut ſuſcipere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium patriarchæ noſtri Abrahæ, (D) & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos Melchiſedech. Ergo quotienſcunque accipis, quid tibi dicit Apoſtolus? Quotienſcunque accipimus, mortem Domini annunciamus: (1. Cor. 11.) ſi mortem annunciamus, annunciamus remiſſionem peccatorum. Si quotienſcunque effũditur ſanguis, in remiſſionem peccatorum funditur, debeo illum ſemper accipere, vt ſemper mihi peccata dimittantur. Qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam. Interim & hodie quantum potuimus explanauimus. Sed craſtina die ſabbato & dominica de (E) orationis ordine dicemus, quemadmodum poſſumus. Dominus Deus noſter conſeruet vobis gratiã quã dedit, & oculos quos vobis aperuit, plenius illuminare dignetur per vnigenitum filium ſuum regem ac ſaluatorem Dominum Deum noſtrum, per quem & cum quo ſibi eſt laus, honor, gloria, magnificentia, poteſtas cum Spiritu ſancto à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Capita libri quinti De Sacramentis.

Qua ratione in calice aqua admiſceatur vino, & de myſterio illius. Cap. I.
De gratioſa Chriſti inuitatione ad cœleſte conuiuium per oſculum oris ſui. Cap. II.
Quod accipienti ſacramenta nihil deſit. Et quomodo eccleſia gaudeat de aſſociata multorum epulatione,

Et quæ dicatur arbor pomifera. Cap. III.
Quemadmodum orandum ſit, & de breui expoſitione orationis dominicæ. Cap. IIII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS,

LIBER QVINTVS.

Qua ratione in calice aqua admiſceatur vino, et de myſterio illius. CAP. I.

HEſternus ſermo noſter ac tractatus vſque ad ſancti altaris ſacramenta deductus eſt. Et cognouimus ſacramentorũ iſtorum figuram Abrahæ temporibus præceſſiſſe, quando obtulit ſacrificium ſanctus Melchiſedech, neque initiũ neque finem habens dierũ. Audi homo quid dicat Paulus apoſtolus Ad Hebræos. Vbi ſunt qui filium Dei dicunt eſſe de tem- (Hebr. 7.) pore? De Melchiſedech dictum eſt, quia neque initium, neque finem dierum habet. Si Melchiſedech non habet initium dierum, nũ Chriſtus habere potuit? Sed non eſt plus figura quàm veritas. Vides er- (Apoca. 1.) go quia ipſe primus & nouiſſimus. Primus, quia autor eſt omnium. Nouiſsimus, non quod finem inueniat, ſed quòd vniuerſa concludat. Diximus ergo quod in altari conſtituatur calix & panis. In calicem, inquit, mittitur vinum. Et quid aliud? Aqua. Sed tu mihi dicis: Quomodo ergo Melchiſedech panem & vinum obtulit? Quid ſibi vult admixtio aquæ? Rationem accipe. Primo omnium, figura quę I antè pręceſſit tempore Moyſi, quid habet? Quia cũ ſitiret populus Iudæorum, & murmuraret quòd aquam inuenire non poſſet, iuſſit Deus Moyſi vt tãgeret petram de virga. Tetigit petram, & petra vn- (1. Cor. 10.) dam maximam fudit, ſicut Apoſtolus ait: Bibebãt autem de conſequenti petra, petra autem erat Chriſtus. Non immobilis petra, quæ populum ſequebatur. Et tu bibe, vt te Chriſtus ſequatur. Vide myſterium. Moyſes, hoc eſt propheta. Virga, hoc eſt verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tangit petram & fluit aqua, & bibit populus Dei: Tangit ergo ſacerdos ca- K licem, redundat aqua in calice, ſalit in vitam æternã, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam conſecutus eſt. Didiciſti ergo hoc. Accipe & aliud. In tempore dominicæ paſsionis cùm ſabbatum magnum inſtaret, quia viuebat Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vel latrones miſſi ſunt qui percuterent eum: venientes inuenerunt defunctum Dominum Ieſum Chriſtum: tũc vnus de militibus lancea tetigit latus eius, & de latere eius aqua fluxit & ſanguis. Quare aqua? (Ioan. 19.) quare ſanguis? Aqua vt emundaret, ſanguis vt redimeret. Quare de latere? Quia vnde culpa, inde gra- L tia. Culpa per fœminam: gratia per Dominũ Ieſum Chriſtum.

De gratioſa Christi inuitatione ad cœleſte conuiuium per oſculum oris ſui. CAP. II.

(Cantic. 1.) VEniſti ad altare, vocat te Dominus Ieſus vel animam tuã vel eccleſiam, & ait: Oſculetur me ab oſculis oris ſui. Vis ad Chriſtum aptare? nihil gra- G tius. Vis ad animam tuam? nihil iucundius. Oſculetur me. Videt te mũdum eſſe ab omni peccato, quia delicta † de terra ſunt: ideo te ſacramentis cœleſti- (*† deterſa.*) bus dignum iudicat & ideo inuitat ad cœleſte conuiuium. Oſculetur me ab oſculis oris ſui. Tamẽ propter ſequentia anima tua vel humana conditio vel eccleſia videt ſe ab omnibus mundatam eſſe peccatis, & dignam quæ ad altare Chriſti poſsit accedere. Quid eſt enim altare, niſi forma corporis Chriſti? Vidit ſacramenta mirabilia, & ait: Oſculetur me ab oſculis oris ſui: hoc eſt, oſculum mihi Chriſtus infi- H gat. Quare? Quia meliora vbera tua ſuper vinũ, hoc eſt meliores ſenſus, meliora ſacramenta tua ſuper vinum. Super illud vinum quod etſi ſuauitatem habet, lætitiam habet, gratiam habet: tamen in illo lætitia ſecularis, in te autem iucunditas eſt ſpiritalis. Iam tunc ergo Salomon inducit nuptias vel Chriſti & eccleſiæ, vel ſpiritus & carnis & animæ, & addidit: Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum, propterea adoleſcentulæ dilexerũt te. Quæ ſunt iſtæ adoleſcentulæ, niſi animæ ſingulorum quæ depoſuerunt iſtius corporis ſenectutem, renouatæ per Spiritum ſanctum? Attrahe nos, poſt odorem vnguen- I torum tuorum currimus. Vide quid dicat. Non potes ſequi Chriſtũ niſi ipſe attrahat. Denique vt ſcias: Cùm exaltatus, inquit, fuero, omnia traham ad me- (Ioan. 12.) ipſum. Induxit me rex in cubiculum ſuum. Græcus: In promptuarium ſuum, & in cellarium ſuum, ha- (Cantic. 4.) bet. Vbi bona libamina, vbi boni odores, vbi mella ſuauia, vbi fructus diuerſi, vbi epulæ varię, vt plurimis epulis tuum prandium condiatur.

Quòd accipienti ſacramenta nihil deſit. Et quomodo eccle- K ſia gaudeat de aſſociata multorum epulatione, et quæ dicatur arbor pomifera. CAP. III.

ERgo veniſti ad altare, accepiſti corpus Chriſti. Audi iterum quę ſacramenta es cõſecutus. Audi dicentem ſanctum Dauid, & ille in ſpiritu hæc myſteria præuidebat, & lętabatur, & nihil ſibi abeſſe dicebat. Quare? Quia qui acceperit corpus Chriſti, non eſuriet in æternum. Quotiens audiſti vigeſimũ ſecundum Pſalmum, & non intellexiſti? Vide quẽadmodum aptus ſit cœleſtibus ſacramentis: Do- (Pſalm. 22.) L minus paſcit me, nihil & mihi deerit: in loco paſcuę ibi me collocauit. Super aquã refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum. Nam ſi ambulẽ in medio vmbræ mortis: non timebo mala, quoniã tu mecũ es. Virga tua & baculus tuus, ipſa me cõſolata ſũt. Virga imperiũ, baculus paſsio eſt, hoc eſt ęterna diuinitas Chriſti, ſed etiã paſſio corporalis. Illa creauit,

creauit, hæc redemit. Paraſti in conſpectu meo mē-
ſam aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in
oleo caput meum, & poculum tuum inebrians quā
præclarum eſt. Veniſti ergo ad altare, accepiſti gra-
tiam Chriſti, ſacramenta es cœleſtia conſecutus.
Gaudet eccleſia redemptione multorum, & aſtare
ſibi familiam candidatam ſpiritali exultatione læta-
tur. Habes hoc in Canticis canticorum. Lætata in-
uocat Chriſtum, paratum habens conuiuium, quod
dignum cœleſti epulatione videatur. Ideoque ait:
Cantic.5. Deſcendat frater meus in hortū ſuum, & capiat fru-
ctum pomiferarum ſuarum. Quæ ſunt iſtæ pomife-
ræ? Lignum aridum factus eras in Adam: ſed nunc
per gratiam Chriſti pomifera arbor pullulaſti. Li-
benter accepit Dominus Ieſus, & dignatione cœle-
ſti reſpondit eccleſiæ ſuæ: Deſcendi, inquit, in hor-
tum meum: vindemiaui myrrham cum vnguentis
meis. Manducaui panem meum cum melle meo, &
bibi vinum meum cum lacte meo. Edite, inquit, fra-
tres mei, & inebriamini: vindemiaui myrrham cum
Pſalm.79. vnguentis meis. Quæ eſt iſta vindemia? Cognoſcite
vineam, & agnoſcetis vindemiam. Vineam, inquit,
ex Ægypto tranſtuliſti, hoc eſt, populum Dei. Vos
eſtis vinea, vos eſtis vindemia, quaſi vinea plantati,
quaſi vindemia fructum dediſtis. Vindemiaui myr-
rham cum vnguentis meis, hoc eſt in odorem quem
accepiſtis. Manducaui panem meum cū melle meo.
Vides quòd in hoc pane nulla ſit amaritudo, ſed o-
mnis ſuauitas ſit? Bibi vinum meū cum lacte meo.
Vides huiuſmodi eſſe lætitiam quæ nullius peccati
ſordibus polluatur? Quotienſcunque enim bibis, re-
miſſionem accipis peccatorum, & inebriaris in ſpi-
Epheſ.5. ritu. Vnde & Apoſtolus ait: Nolite inebriari vino,
ſed implemini Spiritu ſancto. Vino enim qui ine-
briatur, vacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur, ra-
dicatus in Chriſto eſt. Et ideo præclara ebrietas,
quæ ſobrietatem mentis operatur. Hæc ſunt quæ de
ſacramentis breuiter percurrimus.

Quemadmodum orandum ſit, & de breui expoſitione orationis dominicæ. CAP. IIII.

NVnc quid ſupereſt, niſi oratio? Et nolite putare
mediocris eſſe virtutis, ſcire quemadmodum
oretis. Apoſtoli ſancti dicebant ad Dominum Ie-
ſum: Domine: doce nos orare, quemadmodū Ioan-
Luca 11. nes docuit diſcipulos ſuos. Tunc ait Dominus ora-
tionem: Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur
nomen tuum, veniat regnum tuū. Fiat voluntas tua,
ſicut in cœlo, & in terra. Panem noſtrum quotidia-
num da nobis hodie, & dimitte nobis debita noſtra,
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne
nos patiaris induci in tentationem, ſed libera nos à
malo. Vides quàm breuis oratio, & omnium plena
virtutum? Primus ſermo quantę ſit gratiæ? O homo,
faciem tuam non audebas ad cœlum attollere, ocu-
los tuos in terram dirigebas & ſubitò accepiſti gra-
tiā Chriſti, omnia tibi peccata dimiſſa ſunt. Ex ma-
lo ſeruo factus es bonus filius. Ideo præſume, nō de
Epheſ.2. operatione tua, ſed de Chriſti gratia. Gratia enim
ſaluati eſtis, Apoſtolus ait. Non ergo hic arrogantia
eſt, ſed fides: prædicare quod acceperis, non eſt ſu-
perbia, ſed deuotio. Ergo attolle oculos ad patrem,

A qui te per lauacrum genuit, ad patrem qui te per fi-
liū redemit, & dic: Pater noſter. Bona præſumptio,
ſed moderata. Patrem dicis quaſi filius, ſed noli tibi
ſpecialiter aliquid vindicare. Solius Chriſti ſpecialis
eſt pater, nobis omnibus in cōmune eſt pater, quia
illum ſolum genuit, nos creauit. Dic ergo & tu per
gratiam, Pater noſter, vt filius eſſe merearis. Eccleſię
contuitu & conſideratione te ipſe commēda. Pater
noſter, qui es in cœlis. Quid eſt in cœlis? Audi ſcri-
pturam dicentem: Excelſus ſuper omnes gētes Do- *Pſalm.112.*
minus. Et vbique habes quòd ſuper cœlos cœlorū
B Dominus ſit, quaſi non in cœlis & angeli, quaſi non
in cœlis & dominationes. Sed in illis cœlis de qui-
bus dictum eſt: Cœli enarrant gloriam Dei. Cœlū *Pſalm.18.*
eſt ibi, vbi ceſſauit culpa. Cœlum eſt ibi, vbi flagitia
feriantur. Cœlum eſt ibi, vbi nullum mortis eſt vul-
nus. Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomē
tuum. Quid eſt ſanctificetur? Quaſi optemus vt ſan- *Leuit.20.*
ctificetur ille qui ait: Eſtote ſancti, quia ego ſanctus
ſum, quaſi aliquid ei ex noſtra prędicatione ſanctifi-
cationis accedat? Non vtique. Sed ſanctificetur in
nobis, vt ad nos eius poſſit ſanctificatiu peruenire.
C Pater noſter qui es in cœlis ſanctificetur nomē tuū,
veniat regnum tuum. Quaſi non æternū ſit Dei re-
gnum. Ipſe Ieſus dicit: Ego in hoc natus ſum, & tu *Ioan.18.*
dicis patri, Veniat regnum tuum, quaſi non venerit?
Sed tunc venit regnum Dei, quando eius eſtis gra-
tiam conſecuti. Ipſe enim ait: Regnum Dei intra
vos eſt. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſi-
cut in cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidia-
num da nobis hodie. Sanguine Chriſti pacificata
ſunt omnia, vel in cœlo, vel in terra. Sanctificatum
eſt cœlum, deiectus eſt diabolus. Ibi verſatur, vbi &
D homo quem ille decepit. Fiat voluntas tua &c. hoc
eſt, ſit pax in terra, quemadmodum in cœlo. Panem
noſtrum quotidianum da nobis hodie. Memini ſer-
monis mei cùm de ſacramentis tractarem. Dixi vo-
bis quòd ante verba Chriſti, quod offertur, panis di-
catur: vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam nō
panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergo in
oratione dominica quæ poſtea ſequitur, ait: Panem
noſtrum? Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit,
hoc eſt, ſuperſubſtantialē. Nō iſte panis eſt qui va-
E dit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ
noſtræ ſubſtantiam fulcit. Ideò Græcè ἐπιούσιος dici-
tur. Latinus autem hūc panem quotidianum dixit,
quem Græci dicunt aduenientem. Quia Græci di-
cūt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν aduenientē diem. Ergo quod
Latinus dixit & quod Gręcus, vtrumque vtile vide-
tur. Græcus vtrumque vno ſermone ſignificauit, La-
tinus quotidianum dixit. Si quotidianus eſt panis,
cur poſt annū illum ſumis, quemadmodū Græci in
Oriente facere conſueuerunt? Accipe quotidie, quod
quotidie tibi proſit. Sic viue, vt quotidie merearis
F accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non
meretur poſt annum accipere: quomodo Iob ſan- *Iob 1.*
ctus pro filiis ſuis offerebat quotidie ſacrificium, ne
fortè aliquid vel in corde vel in ſermone peccaſſēt.
Ergo tu audis quod quotienſcunque offertur ſacri-
ficium, mors Domini, reſurrectio Domini, eleuatio
Domini ſignificetur, & remiſſio peccatorū: & panē
iſtum vitæ non quotidianum aſſumis? Qui vulnus
habet, medicinā requirit. Vulnus eſt quia ſub pecca-

to ſumus. Medicina eſt cœleſte & venerabile ſacra- G mentum. Panem noſtrum quotidianum da nohis hodie. Quotidie ſi accipis, quotidie tibi hodie eſt. Si tibi hodie eſt Chriſtus, tibi quotidie reſurgit. Quomodo? *Pſalm. 2.* Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hodie ergo eſt quando Chriſtus reſurgit. Heri & hodie ipſe eſt apoſtolus Paulus air. *Hebr. 13.* Sed alibi ait: *Rom. 13.* Nox pręceſſit, dies autem appropinquauit. Nox heſterna præceſſit, dies hodiernus appropinquauit. Sequitur: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Debitum quid eſt niſi peccatũ? Ergo & ſi non acciperes alieni fœneris pecuniam, H nõ egeres: & ideo peccatum tibi imputatur. Habuiſti pecuniam, cum qua diues naſceris. Diues eras ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, perdidiſti quod habebas, hoc eſt humilitatem, dum arrogantiam deſideras vindicare, perdidiſti pecuniam, ſicut Adam nudus es factus, accepiſti à diabolo debitum, quod non erat neceſſarium. Er ideo qui eras liber in Chriſto, debitor factus es diaboli. Cautionem tuam tenebat inimicus, ſed eam Dominus crucifixit, & ſuo cruore deleuit. Abſtulit debitum tuum, reddidit libertatem. Bene ergo ajt: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Vide quid dicas. Quomodo ego dimitto, ſic & tu dimitte mihi. Si dimiſeris, bene conuenit vt dimittatur tibi. Si non dimittis, quomodo cum conuenis vt dimittatur tibi? Et ne patiaris induci nos in tentationem, ſed libera nos à malo. Vide quod dicat: Et ne patiaris induci nos in tentationem, quam ferre non poſſumus. Non dicit: Non inducas in tẽtationem: ſed quaſi athleta talem vult tentationem quam ferre poſſit humana conditio: vt vnuſquiſque à malo, hoc eſt ab inimico à peccato liberetur. Potens eſt autem Dominus qui abſtulit peccatum veſtrum, & delicta veſtra donauit, tueri, & cuſtodire vos aduerſum diaboli aduerſantis inſidias, vt non vobis obrepat inimicus qui culpam generare conſueuit. Sed qui Deo ſe committit, diabolum non timet. *Roman. 8.* Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? Ipſi ergo laus, & gloria à ſeculis, & nunc, ſemper & in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Capita libri ſexti de Sacramentis.

Quomodo panis Chriſti ſit vera caro, & verus ſanguis. Et quare ſub aliena ſpecie accipiatur. Cap. I.
Quod in omnibus ſacramentis ſit myſterium trinitatis connexum. Cap. II.
Vbi orare debeamus, & quid ſit orare oſtio clauſo. Cap. III.
Quare ſecretè potius orandum ſit quàm cum vociferatione. Et quare viri in omni loco orare debeant, & non mulieres. Et quid ſit leuare puras manus. Cap. IIII.
De inordinata deſceptatione orantium, Et quod mulieres non in ornamentis orare debeant. Et de inchoatione orationis, eiúſque medio ac fine, cum iterata dominicæ orationis expoſitione. Cap. V.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, DE SACRAMENTIS,
LIBER SEXTVS.

Quomodo panis Chriſti ſit vera caro, & verus ſanguis. Et quare ſub aliena ſpecie accipiatur. CAP. I.

SICVT verus eſt Dei filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodũ homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtantia patris: ita vera caro, ſicut ipſe dicit, quam accepimus, & verus eius ſanguis eſt potus. Sed fortè dicas, quod dixerunt tunc temporis etiam diſcipuli Chriſti audientes dicentẽ: *Ioan. 6.* Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non manebit in me, nec habebit vitã æternã. Fortè dicas: Quomodo vera? Qui ſimilitudinẽ video, nõ video ſanguinis veritatem. Primo omniũ dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur vt poſſit mutare & cõuertere genera inſtituta naturæ. Deinde vbi non tulerunt ſermonem Chriſti diſcipuli eius, ſed audientes quòd carnẽ ſuam daret mã- I ducare, & ſanguinem ſuum daret bibendum, recedebant: ſolus tamen Petrus dixit: *Ibidem.* Verba vitæ æternæ habes, & ego à te quò recedam? Ne igitur plures hoc dicerent veluti quidam eſſet borror cruoris, ſed maneret gratia redemptionis, ideo in ſimilitudinẽ quidem accipis ſacramentum, ſed veræ naturæ gratiam virtutémque conſequeris. *Ioan. 6.* Ego ſum, inquit, panis viuus qui de cœlo deſcendi. Sed caro non deſcendit è cœlo, hoc eſt, carnem in terris aſſumpſit K ex virgine. Quomodo ergo deſcendit panis è cœlo, & panis viuus? Quia idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus conſors eſt & diuinitatis & corporis. Et tu quia accipis panem, diuinæ eius ſubſtantiæ in illo participaris alimento.

Quòd in omnibus ſacramentis ſit myſterium trinitatis connexum.

CAP. II.

Ergo

ERgo accepiſti de ſacramẽtis, pleniſſimè cogno-
uiſti omnia, quòd baptizatus es in nomine trini
tatis. In omnibus quæ egimus, ſeruatum eſt myſte-
rium trinitatis. Vbique pater & filius & Spiritus ſan-
ctus, vna operatio, vna ſanctificatio, etſi quædã ve-
luti ſpecialia eſſe videantur. Quomodo? Deus qui te
vnxit, & ſignauit te Dominus, & poſuit Spiritum
ſanctum in corde tuo. Accepiſti ergo Spiritum ſan-
ctum in corde tuo. Accipe aliud, quia quemadmo-
dum Spiritus ſanctus in corde, ita etiam Chriſtus in
corde. Quomodo? Habes hoc in Cãticis canticorũ
Cant.8. Chriſtum dicentem ad eccleſiam: Pone me ſicut ſi-
gnaculũ in corde tuo, ſicut ſignaculum in brachiis
tuis. Ergo vnxit te Deus, ſignauit te Chriſtus: quo-
modo? Quia crucis ipſius ſignatus es forma, ad illius
paſſionem, accepiſti ſignaculum ad illius ſimilitudi-
nem, vt ad ipſius formam reſurgas, Ipſius viuas figu-
ra, qui peccato crucifixus eſt, & Deo viuit. Et tuus
homo vetus in fontem demerſus, peccato crucifi-
xus eſt, ſed Deo reſurrexit. Deinde habes alibi ſpe-
ciale, quòd te vocauerit Deus, in baptiſmate autem
quaſi ſpecialiter crucifigeris Chriſto. Deinde quaſi
ſpecialiter quãdo accipis ſpiritale ſignaculum, vide
diſtinctionem perſonarum eſſe ſed connexum om-
ne myſterium trinitatis. Deinde quid Apoſtolus ti-
bi dixit, vt lectum eſt nudiuſtertius? Diuiſiones autẽ
gratiarum ſunt, idẽ autem ſpiritus. Diuiſiones my-
1.Cor.12. ſteriorum ſunt, idem autem Dominus. Diuiſiones
operationum ſunt, idem autem Deus, qui operatur
omnia in omnibus. Omnia, inquit, operatur Deus.
Sed & de ſpiritu Dei lectum eſt: Vnus atque idem
ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Audi ſcripturã
dicentem quia diuidit ſpiritus pro voluntate ſua, nõ
pro obſequio. Ergo diuidit vobis ſpiritus gratiam
prout vult, non prout iubetur. Et maximè quia ſpi-
ritus Dei, ſpiritus Chriſti eſt. Et illud tenete, ipſum
eſſe Spiritũ ſanctum, ipſum ſpiritum Dei, ipſum ſpi-
ritum Chriſti, ipſum ſpiritum paracletum. Arriani
2.Cor.1. putãt ſe derogare ſancto Spiritui ſi dicant illum ſpi-
ritum paracletum. Quid eſt paracletus niſi conſola-
tor? Quaſi non & de patre lectum ſit quia ipſe eſt
Deus cõſolationis. Vides ergo quia in eo dero-
gandum putant Spiritui ſancto in quo patris æterni
poteſtas pio prædicatur affectu.

Vbi orare debeamus, & quid ſit orare oſtio clauſo.

CAP. III.

NVnc quomodo orare debeamus accipite. Mul
tę virtutes orationis ſũt. Vbi orare debeamus,
non eſt mediocre, nec mediocris quæſtio. Ait apo-
ſtolus, Volo autem viros orare in omni loco leuan-
1.Tim.2. tes puras manus ſine ira & diſceptatione. Et Domi-
Matth.6. nus dicit in euangelio: Tu autem cùm oras, intra in
cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum.
Non tibi videtur eſſe contrarium, vt dicat apoſto-
lus, In omni loco ora: & Dominus dicat: Intra in cu
biculum tuum, & ora? Sed non eſt contrarium. Hoc
ergo abſoluamus. Deinde quomodo debeas incipe-
re orationem, & quo ordine diſtinguere, quid ſub-
texere, quid allegare, quemadmodum claudere o-
rationem. Deinde pro quo orare debeas. Hæc om-
nia dicamus. Primo vbi orare debeas. Aliud Paulus
videtur dicere, aliud Dominus. Nũquid potuit Pau-
lus contra Chriſti docere pręcepta: Nõ vtique. Qua
A ratione? Quia non contrarius, ſed interpres eſt Chri- 1.Cor.11.
ſti. Imitatores, inquit, mei eſtote, ſicut & ego Chri-
ſti. Quid ergo? Potes vbique orare & in cubiculo
tuo ſemper orare. Habes vbique cubiculum tuum.
Etſi inter gentes, inter Iudæos poſitus ſis, habes ta-
men tuum vbique ſecretum. Cubiculum tuum, mẽs
tua eſt. In populo licet poſitus, tamen in interiore
homine arcanum tuum ſecretúmque conſeruas. Tu
autem cum oras, intra in cubiculum tuum. Bene ad-
dit intra, ne ſic ores quomodo Iudæus, cui dicitur:
Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ lon- Eſaia 29.
B gè eſt à me. Non ergo de labiis tantummodo tua
procedat oratio. Animo totus intende, intra in re-
ceſſum pectoris tui, totus ingredere. Nõ te perfun-
ctorium videat ille cui te placere deſideras: videat
quia ex corde oras, vt te ex corde orãtem dignetur
audire. Tu autem cum oras, intra in cubiculum tuũ. Eſaia 26.
Habes hoc & alibi: Ambula populе meus, & intra in
receſſus tuos, abſcondere puſillum donec tranſeat
ira Domini. Hoc locutus eſt Dominus per prophe-
tam. In euangelio autem dixit: Tu autem cum oras, Matth.6.
intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem
C tuum. Quid eſt clauſo oſtio? Audi quod oſtium ha-
beas, quod debeas claudere quando oras. Vtinam
mulieres audirẽt. Audiſti iam, ſanctus Dauid docuit Pſalm.140.
te dicens: Pone Domine cuſtodiam ori meo, & o-
ſtium circuitus labiis mei. Eſt aliud oſtium quod ait Coloſſ.4.
apoſtolus Paulus, dicens: Vt aperiatur, inquit, mihi
oſtium verbi ad loquẽdum myſterium Chriſti. Hoc
eſt, quando oras, noli ſermone clamare, nec diffun-
dere orationem tuam, nec iactare per populos. In
ſecreto tuo ora ſecurus, vt te in ſecreto poſſit audire
qui omnia videt, atq; audit vniuerſa. Et ora patrem
D tuum in abſcondito, & audiet te deprecantem.

*Quare ſecrete potius orandum ſit, quàm cum vociferatione,
Et quare viri in omni loco orare debeant, & non mulie-
res. Et quid ſit leuare puras manus.*

CAP. IIII.

QVid proſit autem interrogemus qua ratione ſe-
creto magis orare debeamus, quam cum voci-
feratione? Audi, de conſuetudine hominum ſuma-
mus exemplum. Si aliquem rogas qui citò audit, nõ
opus putas eſſe clamore, ſed rogas voce moderata.
E Si ſurdum aliquem rogas nónne incipis vociferari,
vt te ille poſſit audire? Qui ergo clamat, putat quòd
aliter Deus non poſſit niſi clamantẽ audire. Et cùm
rogat eum, eius derogat poteſtati. Qui autem in ſi-
lentio orat, fidem defert, & confitetur quòd Deus
ſcrutator cordis & renis ſit, & orationem tuam an-
tè ille audiat, quàm tuo ore fundatur. Ergo videa-
mus: Volo autem viros, inquit Apoſtolus, orare in
omni loco. Qua ratione viros dixit? Vtique com- 1.Tim.2.
munis oratio eſt & mulieribus & viris. Quod non
inuenio, niſi fortè ſanctus Apoſtolus ideo viros
F dixit, ne mulieres vſurparent & malè intellige-
rent in omni loco, & inciperent vbique clama-
re, quas in eccleſia ſuſtinere non poſſumus. Vo-
lo autem viros, hoc eſt, qui poſſint ſeruare præce-
ptum orare in omni loco, leuantes puras manus.
Quid eſt leuantes puras manus? Nunquid debes in
oratione tua crucem Domini gentibus demonſtra-
re? Illud quidem ſignum virtutis eſt, non pudoris.
Eſt tamen quomodo poſſis orare, nec figuram de-

monſtres, ſed actus tuos leues. Si vis operari oratio-
nem tuam, leua puras manus per innocentiam. Le-
ua eas non quotidie, ſemel leuaſti, non opus eſt vt
iterum leues. Volo autem in omni loco viros orare,
leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. Ni-
hil verius. Ira inquit, perdit etiam ſapientes. Ideo
cum omni tempore, quantum fieri poteſt, Chriſtia-
nus vir iracundiam debet temperare, maximè quan-
do ad orationem accedit, ne perturbet animum ſuũ
indignatio, ne iræ quidam furor impediat oratio-
nem ſuam. Magis placido accede pectore. Quid e-
nim iraſceris? Seruus peccauit. Tu accedis ad ora-
tionem, vt tua tibi delicta donentur, & alij indigna-
ris? Hoc eſt ergo ſine ira.

De ordinata diſceptatione orantium, & quòd mulieres non in ornamentis orare debeant, & de inchoatione orationis, eiúſque medio ac fine, cum iterata dominicæ orationis expoſitione.

CAPVT V.

NVnc de diſceptatione videamus. Plerumque
negociator venit ad orationem, aut auarus
de pecunia cogitat, alter de lucro, alter de honore,
alter de cupiditate, & putat quòd cum Deus poſ-
ſit audire. Et ideo quando oras, diuina humanis
1.Tim.2. præferre te conuenit. Similiter & mulieres, inquit,
volo orare non iactantes ſe in ornamentis, neque
in margaritis, ait apoſtolus Paulus. Sed & apoſto-
1.Petr.3. lus Petrus, Mulieris, inquit, gratia plurimum va-
let vt viri eius conuertatur affectus per vxoris ſuæ
bonam conuerſationem, & incredulus ſe conuer-
tat ad gratiam Chriſti. Hoc valet mulieris gra-
uitas, & pudicitia, & eius bona conuerſatio, vt vi-
rum ſuum vocet ad fidem & deuotionem, quòd
prudentis viri ſermo frequenter operatur. Ergo
mulier, inquit, non in ornatu capillorum, non in
tortis crinibus ornamentum ſuum habeat, ſed ora-
tione, & corde puro, vbi eſt abſconditus cordis
homo, qui ſemper eſt apud Deum locuples. Ha-
bes ergo in quo ſis diues, in quo diuitiæ tuæ pudi-
citiæ ſunt & caſtitatis infulæ, fides, deuotio, & mi-
ſericordia. Hi ſunt theſauri iuſtitiæ, ſicut Prophe-
ta memorauit. Deinde vnde debeas incipere. Dic
mihi, ſi velis hominem rogare, & ſic incipias: Da
mihi, ecce illud quod à te peto: nonne arrogans
videtur oratio. Et ideo inchoari oratio debet à
Dei laude, vt roges omnipotentem Deum, cui
poſſibilia ſunt omnia, qui habet voluntatem præ-
ſtandi. Sequitur obſecratio, ſicut Apoſtolus do-
cuit dicens: Obſecro ergo primum fieri obſecra-
1.Tim.2. tiones, gratiarum actiones. Prima ergo oratio lau-
dem debet habere Dei. Secunda ſupplicationem.
Tertia poſtulationem. Quarta gratiarum actio-
nem. Non debes quaſi famelicus ad cibum de cibo
incipere, ſed ante à laudibus Dei: Vnde & oratores
iſti ſapientes hanc habent diſciplinam: vt iudicem
fautorem ſibi præſtent, incipiunt à laudibus eius,
vt beneuolum ſibi faciant cognitorem. Deinde
G paulatim incipit rogare iudicem, vt patienter di-
gnetur audire. Audet & tertio poſtulationem ſuam
depromere, quid petat exprimere. Quarto quomo-
do cœpit à laudibus Dei, ſic debet in Dei laude de-
ſinere. Habes hoc in oratione dominica: Pater no-
ſter qui es in cœlis. Laus Dei, quod pater prædica-
tur noua pietatis gloria. Laus Dei, quia in cœlis ha-
bitat & in terris. Pater noſter qui es in cœlis, ſancti-
ficetur nomen tuum. id eſt, vt ſanctificet ſeruos
ſuos. Nomen enim illius ſanctificatur in nobis,
quando prædicantur homines Chriſtiani. Ergo o-
H ptantis eſt. Sanctificetur nomen tuum. Veniat re-
gnum tuum, Poſtulatio vt in nobis ſit regnum
Chriſti. Si Deus in nobis regnat, locum habere ad-
uerſarius non poteſt. Culpa non regnat, peccatum
non regnat, ſed regnat virtus, regnat pudicitia, re-
gnat deuotio. Deinde, Fiat voluntas tua, ſicut in
cœlo, & in terra: panem noſtrum quotidianum da
nobis hodie. Hæc poſtulatio maxima eſt eorum
quæ poſtulantur. Et dimitte, inquit, nobis debita
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
Ideo quotidie accipito, vt quotidie debito tuo in-
I dulgentiam petas. Et ne patiaris nos induci in ten-
tationem, ſed libera nos à malo. Quæ ſequuntur au-
di, quid dicat ſacerdos: Per Dominum noſtrum Ie-
ſum Chriſtum, in quo tibi eſt, cum quo tibi eſt ho-
nor, laus, gloria, magnificentia, poteſtas cum Spi-
ritu ſancto à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia
ſecula ſeculorum. Aliud, Pſalmorum Dauid licet
vnus libellus ſit, habens eas virtutes orationis quas
ſuprà diximus, tamen plerunque & in vno pſalmo
omnes iſtæ orationis partes inueniuntur, quomodo
in octauo pſalmo inuenimus. Denique ſic cœpit:
K Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt no-
mẽ tuũ in vniuerſa terra. Oratio ergo prima. Deinde Pſalm.8.
obſecratio: Quoniã videbo cœlos opera digitorum
tuorũ, hoc eſt, cœlos videbo, lunã & ſtellas, quas
tu fundaſti. Vtique non ſolum dicit videbo, ſed vi-
debo cœlos, in quibus incipit albeſcere gratia &
ſplendor cœleſtis. Hos ſibi cœlos tunc promittebat
propheta dari, qui cœleſtem gratiam à Domino
mererentur. Lunam & ſtellas quas tu fundaſti, lu-
nam eccleſiam, ſtellas cœleſtis gratiæ reſurgentes.
Deinde vide poſtulationem eius. Quid eſt homo
L quòd meminiſti eius, aut filius hominis quoniam
viſitas eum? Minoraſti eum paulominus ab angelis,
gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum
ſuper opera manuum tuarum. Et alia gratiarum a-
ctio: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues & bo-
ues vniuerſas inſuper & pecora campi, &c. Docui-
mus pro captu noſtro forſitã quod non didicimus,
vt potuimus expreſſimus. Sanctitas veſtra inſtitutis
ſacerdotalibus informata, laboret tenere quod ac-
cepit à Deo, & oblatio ſicut hoſtia pura & in vobis
ſemper ſuum ſignaculum recognoſcat, vt & ipſi ad
M gratiam & ad præmia virtutum peruenire poſſitis.
Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt
gloria, honor, laus, perpetuitas à ſeculis & nunc &
ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

Capita libri primi de Pœnitentia.

De commendatione moderationis erga peccatores ſeruandæ ab his qui illorum morbos curare debent, per exempla, ſcripturam atque orationem, cum acri reprehenſione eorum qui dura pro mitibus ſequenda opinantur: & cùm ipſi quærant miſericordiam Domini, aliis eam denegant, cuiuſmodi ſunt doctores Nouatianorum. Cap. I.

De repulſione reſponſionum, quibus Nouatiani errorem ſuum defendere conantur. Cap. II.

De ſententia ſcripturæ in ſuperiori capitulo adductæ, & quemadmodum fieri poſſit, vt aliquis qui victus ſuppliciis Deum ſermone negauerit, & corde adorauerit, per pœnitentiam mereatur veniam peccatorum. Cap. III.

De dictorum in ſuperiori capitulo multiplici probatione ex ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis. Cap. IIII.

De confutatione erroris Nouatianorum, qui ſpem veniæ excludunt per exemplum de illo ſemiuiuo relicto à latronibus, quem pius Samaritanus Dominus Ieſus miſericordia motus curauit, & ſupra ſuum iumentum impoſuit vulneratum, & à ſacerdote atque Leuita prætereuntibus, per quos Nouatiani intelliguntur, fuit neglectus. Cap. V.

De eccleſia Chriſti per cœnam ſignificata, ad quam omnes vocati ſunt, ſiue boni ſiue mali, & qui ſe excuſauerunt, Nouatiani ſunt atque cæteri hæretici, qui partem cum Chriſto non habebunt, eo quod pœnitentiæ lauacrum reſpuant. Cap. VI.

De multiplici poteſtate data diſcipulis à Chriſto, cum reprehenſione Nouatianorum, qui remiſſionem in baptiſmo concedunt, ſed pœnitentiæ lauacrum negant, cùm nihil interſit inter vtrunque ſacramentum. Cap. VII.

De falſo intellectu ſcripturæ quo Nouatianus errorem ſuum probare contendit, quem author hic efficaciter reprobat, fultus ſcripturæ ſacræ teſtimoniis. Cap. VIII.

Qualiter intelligenda ſint verba Ioannis in canonica ſua dicentis: Eſt peccatum ad mortem, non de illo dico vt oret quis: cum ſanctus Joannes non ignorauerit Moyſen atque Hieremiam atque Stephanum pro ſalute aliorum oraſſe, atque exauditos fuiſſe. Cap. IX.

De eo quod nullus fidem habens excluſus ſit à venia: Quòd hi quoque qui poſt pœnitentiam coronam martyrij meruerunt, maius etiam donum fidei perceperunt. De forma quoque pœnitentis in ſemiuiuo à latronibus relicto conuenienter expreſſa. Cap. X.

De aliis quibuſdam ſcripturis quibus eliditur error Nouatiani veniam poſt lapſum negantis, cùm Dominus Jeſus venerit in mundum non vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Cap. XI.

Quemadmodum teſtimonis ipſius Dauid atque ſancti Pauli reprobetur falſitas Nouatiani, quia caſtigat Deus omnem filium quem recipit, & quem caſtigauit, morti non tradidit. Cap. XII.

Quòd peccantes tradantur plerunque à Deo atque ab eius eccleſia in poteſtatem diaboli, in afflictionem carnis vt Spiritus ſaluetur. De cuſtodia quoque oculorum ſeruanda, & velamine mulierum: atque exemplo Ioſeph colloquia pudica eſſe ſeruanda. Cap. XIII.

De exhortatione ad caſtimoniæ puritatem, atque fomentorum luxuriæ reſecationem. Quòd ſatan quoque author ſit debilitatis, in cuius poteſtatem per excommunicationis cenſuram plerique dantur ad tempus, vt ſpiritus ſaluetur. Cap. XIIII.

De eccleſiæ farina, & fermentum peccatorum quemadmodum expurgetur, fermentúmque hæreticorum quomodo in eccleſiæ farina abſcondatur. De paſcha quoque noſtro Chriſto immolato pro peccatoribus, quos inuidus à tanta gratia excluſit Nouatianus. Cap. XV.

De miſericordia Domini Ieſu. Et quemadmodum hi qui eius clementiam non imitantur, ſpiritus ipſius non ſint. Et quod miſericordia facta pœnitentibus in præſenti, teſtimonium ſit remunerationis futuræ. Cap. XVI.

De indulgentia & ſeueritate erga pertinaces. Et qui ſint qui circunueniantur à ſatana. Et quod per interitum carnis non intellexerit Apoſtolus eius conſumptionem: ſed caſtigationem atque vitiorum repreſſionem. Cap. XVII.

tiane remitteres quàm ligares. Aliud enim quaſi delinquẽdi parte vſurpares, aliud quaſi ærumnæ compaſſus ignoſceres. Sed aiunt ſe exceptis grauioribus criminibus relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem author veſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit, ea ſcilicet contemplatione, vt quod ipſe non poſſet ſoluere, non ligaret, ne ligando ſperari à ſe faceret ſolutionem. In eo igitur patrem veſtrum propria damnatis ſentẽtia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſoluenda à vobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini. B Sed Deus diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine vlla exceptione conceſſit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pœnitentiam: maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Ita nec Nouatianus probatur, qui veniam intercluſit omnibus: nec vos eius diſcipuli, imitatores eiuſdem & condemnatores, qui ibi minuitis ſtudia pœnitentiæ, vbi augeri oportet, quia grauiora peccata maioribus ſuſtentãda fulcris docuit Chriſti miſericordia. Quæ autem iſta peruerſitas eſt, vt vobis vindiceris poſſibilia conceſſa, C Deo (vt ipſi dicitis) impoſſibilia reſeruetis? hoc eſt, ſibi eligere cauſas ignoſcendi, Deo materiam ſæuiẽdi relinquere. Et vbi eſt illud? Sit autem Deus verax, omnis homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris? Vt cognoſcamus igitur Deum miſericordiæ magis indulgentem eſſe, quàm ſeueritatis tenacem: ipſe ait, Miſericordiam malo, quàm ſacrificium. Quomodo igitur veſtrum poteſt acceptum eſſe ſacrificiũ Deo, qui negatis miſericordiam, cùm ipſe dicat nolle ſe mortem peccatoris, ſed correctionem? D Cuius interpres Apoſtolus ait: Quia Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis. Nõ ſimilitudine carnis ait, quia Chriſtus veritatem ſuſcepit carnis humanæ. Non ſimilitudinem, neque in ſimilitudine peccati ait, quia peccatum non fecit, ſed peccatum pro nobis factus eſt: ſed venit in ſimilitudine carnis peccati, hoc eſt, ſuſcepit ſimilitudinem carnis peccatricis. Ideò ſimilitudinem, quia ſcriptum eſt: Et homo eſt, & quis agnoſcit eum? E Homo erat carne, ſecundum hominem qui agnoſceretur, virtute ſupra hominem, qui non agnoſceretur, ita & hic carnem habebat noſtram, ſed carnis huius vitia non habebat. Non enim ſicut omnis homo eſt, ex virili erat & fœminea permixtione generatus, ſed natus de Spiritu ſancto & virgine immaculatum corpus ſuſceperat, quod nõ ſolùm nulla vitia maculauerant, ſed nec generationis aut conceptionis cõcretio iniurioſa fuſcauerat. Nã omnes homines ſub peccato naſcimur, quorum ipſe ortus in vitio eſt, ſicut habes lectum dicente Dauid: F Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Ideò Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Chriſti autem caro damnauit peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gratiam, vbi erat ante colluuio per culpã. Quid ergo dicemus ad hæc, niſi quod dixit Apoſto- A lus: Si Deus pro nobis, quis cõtra nos? Qui filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accuſabit aduerſum electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui damnet? Chriſtus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Pro quibus ergo Chriſtus interpellat, eos Nouatianus accuſat. Quos Chriſtus ad ſalutem redemit, eos Nouatianus damnat ad mortem. Chriſtus dicit: Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis B ſum. Nouatianus dicit, immitis ſum. Chriſtus dicit: Inuenietis requiem animabus veſtris, iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt: his graue onus & durum imponit iugum Nouatianus. Quàm propenſus igitur ad miſericordiam ſit Dominus Ieſus, licet iſta ſatis inſtruant, tamen ipſe etiam te doceat, quia cùm aduerſus impreſſionem perſecutionis inſtruere nos vellet, ait: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete, qui poteſt animam & corpus mittere in gehennam. Et infrà: Omnis ergo C qui confeſſus me fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis. Vbi confitetur, pro omnibus confitetur, omnes cõplectitur: vbi negat, non omnes negat. Sicut enim ſuprà habetur: Omnis qui me confeſſus fuerit, confitebor & ego eum, hoc eſt, omnem. Conſequens erat, vt infra quoque ſic diceret: Omnis autem qui negauerit me. Sed ne omnes negare videretur, ita ſubiecit: Qui autem negauerit me coram homini- D bus, negabo & ego eum. Gratiam promittit omnibus, non omnibus minatur iniuriam: quod eſt miſerationis, exaggerat: quod vltionis, extenuat. Atque ita ſcriptum eſt, non ſolùm in eo libro, qui ſecundũ Matthæum ſcribitur euangelij Domini Ieſu, ſed etiam in eo lectum eſt, quem ſecundum Lucam reperimus: vt ſcias non ocioſe id poſuiſſe vtrumque.

Rom 3. Pſalm. 50. Oſeæ 6. Roman. 8. 2. Cor. 5. Pſal. 50. Roman. 7. Ibidem 8. Matth. 11. Ibidem. 10. Luc. 12.

De ſententia ſcripturæ in ſuperiore capitulo adductæ, & quẽadmodum fieri poſſit, vt aliquis qui victus ſupplicijs Deũ ſermone negauerit, & corde adorauerit, per pœnitentiam mereatur veniam peccatorum. E

CAP. III.

DIximus quid ſcriptum ſit, colligamus ſententiã. Omnis, inquit, qui me confeſſus fuerit: id eſt, ex quacunque vita, ex quocunque ſtatu, qui confeſſus me fuerit, habebit remuneratorem me confeſſionis ſuæ. Cùm dicitur: Omnis, nullus à remuneratione qui fuerit confeſſus excluditur. Non ſimiliter, omnis qui negauerit, negabitur. Poteſt enim fieri vt aliquis victus ſuppliciis, ſermone neget, & corde ado- F ret. Nunquid eadem cauſa eſt eius qui ſponte neget, & eius quem tormenta inclinauerint ad ſacrilegium, non voluntas? Quàm indignum autem, cùm apud homines valeat certaminis gratia, vt apud Deum non valere aſſeratur? Nam ſępè in hoc athletarum ſeculari certamine etiam victos quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare conſueuit, maximè quos viderit,

Matth. 10.

* excluſos

aut fortè dolo aut fraude * exciſos victoria. Chri- G ſtus ergo athletas ſuos quos viderit grauibus pauliſper ceſſiſſe ſuppliciis, ſine venia patietur manere? Nunquid non habebit remunerationem laboris, qui etiam quos proiicit, non in æternum proiicit? Pſalm. 76. Dicit enim Dauid: Non in ęternum proiiciet Deus. Et contra hunc audiemus hæreſim dicentem: Proiiciet in æternum? Nec in finem, inquit, miſericordiam ſuam abſcindet à generatione in generationẽ, aut obliuiſcetur miſereri Deus, clamat Propheta: Et ſunt qui diuinæ miſerationis quædam inducant obliuia? Sed aiunt ideò ſe iſta aſſerere, ne mutabi- H lem Deum facere videantur, ſi his quibus fuerat iratus, ignoſcat.

De dictorum in ſuperiori capitulo multiplici probatione ex ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis.

CAPVT IIII.

QVid ergo? Repudiabimus diuina oracula, & opiniones iſtorum ſequemur? Sed non Deus alienis aſſertionibus, ſed ſuis æſtimandus vocibus eſt. Quod enim promptius edere poſſumus inſigne I eius miſericordiæ, quàm quod ipſe per Prophetam Oſee 11. Oſeæ, quibus tanquam iratus minabatur, continuò tanquam reconciliatus indulget? Ait enim: Quid tibi faciam Effrem, aut quid tibi faciam Iuda? Et infrà: Quomodo te cõſtituam? Velut Adama efficiam te, & ſicut Seboim. In ipſa indignatione velut patrio quodam affectu hæret, quomodo ad pœnam tradat errantem. Et ſi Iudæus miretur, Deus tamen adhuc ſecum examinat. Sed continuò qui dixerat: Sicut Adama faciam te, & ſicut Seboim, quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorum parilis excidij traxére con- K ſortium: Conuerſum eſt, inquit, cor meum, in eo ipſo conturbata eſt pœnitẽtia mea. Non faciam ſecundum iracundiam furoris mei. Nonne apparet quod ideò nobis peccantibus indignetur Dominus Ieſus, vt indignationis ſuæ nos terrore conuertat: Indignatio ergo eius non vltionis executio, ſed magis abſolutionis operatio eſt. Sic enim dixit: Si conuerſus ingemueris, ſaluus eris. * Expectat gemitus noſtros, ſed temporales, vt remittat perpetuos: expectat lachrymas noſtras, vt profundat pietatem ſuam. Sic in Euangelio, viduæ matris lachrymis cõ- L paſſus, filium eius reſuſcitauit. Expectat conuerſionem noſtram, vt reuertamur & ipſe ad gratiam: quæ ſi nullus lapſus nobis irreperet, in nobis perſeueraret. Sed quia peccatis noſtris contrahimus offenſam, indignatur vt humiliemur, humiliamur vt digni ſimus magis miſeratione quàm pœna. Doceat te certè Hieremias, dicens: Quia non repellet in æternum Dominus, quoniam cùm humiliauerit, inquit, miſerebitur ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ. Quia non humiliauit, toto corde ſuo, M neque repulit filios hominum. Hoc certè in Threnis Hieremiæ legimus. Et ex his vel cæteris quæ ſequuntur aduertimus, quia ideò humiliat ſub pedes ſuos omnes vinctos terræ, vt iudicium eius declinemus. Sed nec toto corde humiliat peccatorem vſq; ad terram, quia etiam de terra ſuſcitat inopem, & de ſtercore erigit pauperem. Non enim ex toto corde humiliatur, qui ſe veniæ reſeruat. Quòd ſi non ex to-

* Spectat, &c.

Luca 7.

Thren. 3.

Pſalm. 112.

G to corde omnem humiliat peccatorem, quanto magis eum qui non ex toto peccauit? Nam ſicut dixit Eſaia 29. de Iudæis: Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum longe eſt à me: fortaſſe & de aliquibus lapſis dicat: Iſti labiis me negarũt, ſed corde mecum ſunt. Vicit eos pœna, non auertit perfidia. Sine cauſa autem his aliqui veniam negant, quorum fidem eò vſque conſectatus perſecutor eſt, vt eam ſtuderet expugnare tormentis. Negarunt ſemel, ſed quotidie confitentur. Negarunt ſermone, ſed cõfitentur gemitibus. Confitentur eiulatibus, confitentur fleti- H bus, confitentur liberis non coactis vocibus. Ceſſerunt quidem ad tempus diaboli tentationi, ſed etiã diabolus poſtea receſſit ab his, quos ſibi vindicare non potuit. Ceſſit ergo fletibus, ceſſit pœnitentiæ. Quos inuaſerat alienos, perdidit ſuos. Nónne ita iſtud eſt, ac ſi quis captiuum victæ vrbis populum abducat? Captiuus abducitur, ſed inuitus, qui in alienas terras neceſſitate contendat, intimo tamen non migret affectu, patriã ſecum animo vehat, quærat copiam quemadmodum reuertatur. Quid ergo? Cùm huiuſmodi reuertitur, num eſt aliquis qui per- I ſuadeat eum non recipiendum, minore ſcilicet honore, ſed ſtudio propẽſiore, ne habeat in quo inſultet aduerſarius? Si armato ignoſcis ei qui pugnare non potuit, non ignoſcis ei, in quo ſola pugnabat fides? Ipſius diaboli de huiuſmodi lapſiſſi requiramus ſententiam, nónne videtur dicere: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me: Quomodo enim mecum eſt, qui nõ recedit à Chriſto? Sine cauſa autem me colere videntur, qui doctrinam Ieſu cuſtodiunt. Ego autem putabam quod mea docerent, plus damnant dum comperta deſe- K runt. Certè Ieſus in his amplius gloriatur, dum recipit reuertentes. Exultant omnes angeli, quia Luca 15. gaudium maius eſt in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam in nonaginta & nouem iuſtis qui non indigent pœnitentia. De me in cœlo, de me in terris triumphus ſumitur: nihil Chriſto periit, quando hi qui ad me cum fletu venerũt, cum deſiderio ad eccleſiam reuertuntur. Et horum exẽplo etiam de meis periclitor, qui didicerint nihil hic eſſe vbi homines præſentibus prouocãtur præmiis, & plurimum illic, vbi gemitus, lachrymæ, ieiunia, L meis epulis præferuntur.

De confutatione erroris Nouatianorum, qui ſpem veniæ excludunt, per exemplum de illo ſemiuiuo relicto à latronibus, quem pius Samaritanus dominus Ieſus miſericordia motus curauit, & ſupra ſuum iumentum impoſuit vulneratum, & à ſacerdote atque leuita prætereũtibus, per quos Nouatiani intelliguntur, fuit neglectus.

CAP. V.

HOs ergo Nouatiani excluditis. Quid eſt enim Luc. 10. aliud excludere, niſi ſpem veniæ negare? Sed M neque ſemiuiuum illum derelictum à latronibus, Samaritanus præteriit, ſed vulnera eius oleo vinóq; curauit, prius infundens oleum quo foueret, & ſupra iumentum ſuum impoſuit vulneratum, in quo eius peccata vexit omnia, nec ouem paſtor deſpexit errantem. Ibidem 15. Vos autem dicitis: Noli me tangere, vos dicitis volentes iuſtificare voſipſos: Non eſt proximus noſter: ſuperbiores quàm legiſperitus, ille

Chriſtum

Chriſtum tentare cupiebat. Ille enim dixit: Quis eſt A meus proximus? Ille interrogat, vos negatis. Sicut ſacerdos ille deſcendens, & ſicut Leuita prӕteriens, quem curandum ſuſcipere debuiſtis, nec recipientes hoſpitio, pro quo Chriſtus duos numerauit denarios, cuius te proximum fieri Chriſtus iubet, vt facilius in eum miſericordiam habeas. Ipſe enim eſt proximus, quem non ſolùm conformis natura coniunxerit, ſed etiam miſericordia copulauerit. Ab eo te alienum ſuperbia facit, extollens te fruſtrà inflatus mente carnis tuæ, & non tenens caput. Si enim caput teneres, aduerteres non tibi eum deſerẽdum B pro quo Chriſtus mortuus eſt. *Coloſ. 2.* Si caput teneres, aduerteres corpus omne compaginãdo potius quàm ſoluendo in incrementum Dei per copulam charitatis, & redemptionem creſcere peccatoris. Cùm igitur fructum omnem aufertis pœnitentiæ, quid aliud dicitis, niſi hoc: Nemo de vulneratis noſtrum ingrediatur hoſpitium, nemo ſanetur in noſtra eccleſia? Apud nos non curantur ægroti, ſani ſumus, medicum non habemus neceſſarium, quia ipſe ait: *Matth. 9.* Non opus eſt ſanis medicus, ſed his qui malè habent.

De eccleſia Chriſti per cœnam ſignificata, ad quam omnes vocati ſunt, ſiue boni, ſiue mali: & qui ſe excuſauerunt, Nouatiani ſunt, atque cæteri hæretici qui partem cum Chriſto non habebunt, eò quod pœnitentiæ lauacrum reſpuant.

CAP. VI.

Lucæ 14. ERgo Domine Ieſu ad eccleſiam tuam totus adueni, quoniam Nouatianus excuſat. Nouatianus dicit: Iuga boum emi: qui iugum Chriſti ſuaue *Matth. 11.* non ſuſcipit, & onus graue collo imponit ſuo, quod portare non queat. Nouatianus ſeruos tuos à quibus inuitabatur tenuit, & contumelia affectos occidit, quos iterati baptiſmatis labe inquinauit. Mitte ergo ad exitus viarum, & collige bonos & malos, & debiles, & cæcos, & claudos introduc in eccleſiam tuam. Iube impleatur domus tua, introduc omnes ad cœnam tuam: quia quem tu vocaueris, dignum facies ſi ſequatur. Ille ſanè reiicitur, qui non habuerit veſtem nuptialem, hoc eſt, amictum charitatis, velamen gratiæ. Mitte, inquam, ad vniuerſos, non E excuſat eccleſia tua à cœna tua. Excuſat Nouatianus. Non dicit familia tua, Sana ſum, medicum non requiro, ſed dicit: Sana me Domine, & ſanabor: *Hierem. 17.* ſalua me & ſaluabor. Denique eccleſiæ tuæ ſpecies eſt in illa, quæ acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſti- *Matth. 9.* menti tui, dicens intra ſe: Quia ſi tetigero veſtimentum eius, ſalua ero. Hæc ergo eccleſia cõfitetur vulnera ſua, hæc curari cupit. Et tu quidem Domine, omnes cupis ſanare, ſed non omnes curari volunt. Non vult Nouatianus, qui ſe putat eſſe ſanum. Tu Domine ægrum te eſſe dicis, & in minimo noſtram F ſentis infirmitatem, dicens: Æger eram, & viſitaſtis me. Nouatianus illum minimum viſitare neſcit, in quo tu deſideras viſitari. Tu dicis Petro excuſanti, *Ioan. 13.* ne ei pedes lauares: Niſi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. Quod ergo iſti poſſunt conſortium tecum habere, qui claues regni non ſuſcipiunt, negantes quod dimittere peccata debeant? Quod quidem rectè de ſe fatentur, nõ habent enim A Petri hęreditatem, qui Petri fidem non habent, quã impia diuiſione* diſcerpũt. Sed hoc improbè, quod ** diſpergunt* etiam in eccleſia donari peccata negant poſſe, cùm Petro dictum ſit: Tibi dabo claues regni cœlorum, *Matth. 16.* & quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. Cùm & ipſe vas electionis dominicæ dicat: Si cui autem quid donaſtis, & ego: nam *2. Cor. 2.* & ego quod donaui, propter vos in perſona Chriſti. Cur igitur Paulum legunt, ſi eum tam impiè arbitrantur erraſſe, vt ius ſibi vindicaret Domini ſui? B Sed vindicauit acceptum, nõ vſurpauit indebitum.

De multiplici poteſtate data diſcipulis à Chriſto, cum reprehenſione Nouatianorum, qui remiſſionem in baptiſmo cõcedunt, ſed pœnitentiæ lauacrum negant, cùm nihil interſit inter vtrumque ſacramentum.

CAP. VII.

VVlt Dominus plurimùm poſſe diſcipulos ſuos, vult à ſeruulis ſuis ea fieri in nomine ſuo, quæ C faciebat ipſe poſitus in terris. Denique ait: Et maiora his facietis. *Ioan. 14.* Dedit vt mortuos ſuſcitarent. Et cùm ipſe Saulo reddere poſſet vſum videndi, eum tamen ad Ananiam diſcipulum ſuum miſit, vt eius benedictione Saulo refunderentur oculi quos amiſerat. *Act. 9.* Petrum quoque ſecum in mare iuſſit ambulare: & *Matth. 14.* quia titubauit, reprehẽdit illicò, eò quòd dona gratiarum fidei pauxillitate minuiſſet. Dedit etiam diſcipulis *Ibidem. 5.* vt lux mũdi eſſent per gratiam, qui erat ipſe lux mundi. Et quia deſcenſurus eſſet è cœlo, & in cœlum aſcenſurus, Heliam ad cœlum leuauit, inde *4. Reg. 2.* *Matth. 3.* D eum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoque in Spiritu ſancto & igni, per Ioannem baptiſmatis ſacramenta præmiſit. Omnia denique donauit diſcipulis ſuis, de quibus ait: In nomine *Marc. 16.* meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent: & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit: ſupra ægros manus imponent, & bene habebunt. Omnia ergo dedit, ſed nulla in his hominis poteſtas eſt, vbi diuini muneris gratia viget. Cur ergo manus imponitis, & benedictionis opus creditis, ſi quis fortè reuelauerit ægrotus? Cur prӕſumi- E tis aliquos à colluuione diaboli per vos mundari poſſe? Cur baptizatis, ſi per hominẽ peccata dimitti non licet? In baptiſmo vtique remiſſio peccatorum omnium eſt. Quid intereſt, vtrum per pœnitẽtiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum ſacerdotes vindicent? Vnum in vtroque miniſterium eſt. Sed dices quia in lauacro operatur myſteriorum gratia. Quid in pœnitentia? Nonne Dei nomen operatur? Quid ergo? Vbi vultis vindicatis vobis Dei gratiam? vbi vultis repudiatis? Sed hoc inſolentis arrogantiæ, nõ ſancti timoris eſt, vt faſtidio vobis ſint qui volunt F agere pœnitentiam. Perpeti videlicet flentium lachrymas non poteſtis. Non ferunt oculi veſtri vilia veſtimentorum, illuuiem ſordidatorum, ſuperbo oculo, & tumido corde delicati mei, arroganti voce dicentes ſinguli: Noli me tãgere, quia mundus ſum. Dixit quidem Dominus ad Mariam Magdalenam: Noli me tangere: ſed non dixit, quia mundus ſum, *Ioan. 20.* qui mundus erat: & tu audes Nouatiane mundum te dicere, qui etſi operibus mundus eſſes, hoc ſolo ver-

Eſaia 6. bo fieres immundus? Eſaias dicit: O miſer ego, &
compunctus corde: quia cùm ſim homo, & immũ-
da labia habeam, in medio quoque populi immun-
da labia habentis inhabitẽ: & tu dicis mundus ſum,
Iob 15. cùm mundus non ſit, vt ſcriptum eſt, nec vnius diei
Pſalm. 50. infans? Dauid dicit: Et à delicto meo munda me:
quem vtique miſericordem ſæpe Domini iuſtifica-
uit gratia: tu mundus, cùm tam iniuſtus ſis, vt non
Matth. 7. miſereatis, vt feſtucam in oculo fratris tui videas,
trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non conſide-
res? Immundus enim apud Deum omnis iniquus.
Quid autẽ iniuſtius, quàm vt velis tibi dimitti pec-
cata tua, cùm roganti ipſe non putes remittenda?
Quid iniuſtius, quàm vt te iuſtifices in quo damnas
alterum, cùm grauiora committas? Denique remiſ-
ſionem celebraturus peccatorum noſtrorum Do-
Matth. 3. minus Ieſus dicenti ſibi Ioanni: Ego à te debeo ba-
ptizari, & tu venis ad me? reſpondit: Sine modò, ſic
enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Et Do-
minus quidem venit ad peccatorem, cùm peccatũ
ipſe non haberet, & baptizari voluit cui mundari
neceſſe non erat.

De falſo intellectu ſcripturæ, quo Nouatianus errorem ſuum probare contẽdit, quem author hic efficaciter reprobat fultus ſcripturæ ſacræ teſtimoniis.

CAP. VIII.

VOs quis ferat, qui putatis vobis opus non eſſe
mundari per pœnitentiam, quia mundatos di-
citis vos eſſe per gratiam, quaſi iam peccare vobis
1. Reg. 2. impoſſibile ſit? Sed dicent: Scriptum eſt: Si pecca-
uerit homo in hominem, orabunt pro eo ad Domi-
num: ſi autem in Dominum peccauerit homo, quis
orabit pro eo? Primùm, vt ſuprà iam dixi, tunc te
iſta pateret obiicere, ſi ſolis præuaricatoribus non
relaxares pœnitentiam. Tamen quid ſcrupuli iſta
afferret quæſtio? Non enim ſcriptum eſt: Nullus o-
rabit pro eo, ſed quis orabit? hoc eſt, quis ille ſit, qui
in tali cauſa orare poſſit, quæritur, non excluditur.
Pſalm. 14. Denique habes in Pſalmo decimoquarto: Domine
quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requie-
ſcet in mõte ſancto tuo? Non enim nullus, ſed pro-
batus habitabit. Nec hoc dicit quod nemo requie-
ſcat, ſed requieſcat electus: vt ſcias hoc eſſe verum,
quod non multò poſt in Pſalmo vigeſimo tertio,
ait: Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſta-
bit in loco ſancto eius? id eſt, nõ quicunque de vul-
go, nec plebeiæ vilitatis aliquis, ſed vitæ egregię ſin-
gulariſque meriti. Et vt ſcias quia cùm dicitur, quis,
nõ intelligitur nullus, ſed aliquis ſignificatur. Cùm
dixiſſet: Quis aſcendet in montẽ Domini? ſubiecit:
Innocẽs manibus & mundo corde, qui non accepit
in vanũ animam ſuã. Et alibi: Quis ſapiens & intelli-
get hæc? Nunquid dicit, quia nullus intelliget? Et in
Oſeæ 14. Euangelio: Quis fidelis diſpenſator & prudens, quẽ
Luc. 12. conſtituet Dominus ſuper familiam ſuam, vt det il-
lis in tempore tritici menſuram? Et vt comprehen-
das quia de eo dixit, qui vtique eſt, non de eo qui
nõ eſt, ſubiũxit: Beatus ille ſeruus, quẽ cum venerit
Dominus, inuenerit ſic facientẽ. Et illud ita opinor
Pſal. 82. dictum: Deus, quis ſimilis tibi? non vtique nullus:
quia imago patris filius eſt. Similiter igitur accipiẽ-
G dum: Quis orabit pro eo? hoc eſt, ſingularis vitæ ali-
quis debet orare pro eo qui peccauit in Dominum,
quia quò maior culpa, eò maiora ſunt quęrenda ſuf-
fragia. Non enim quicunque de vulgo pro Iudæo-
rum populo, ſed Moyſes rogauit, quando vituli ca-
put fidei immemores adorauerunt. Nunquid erra-
uit Moyſes? At certè quia non errauit, quod roga-
uit, & meruit, & impetrauit. Quid enim talis affe-
ctus non impetraret, quando ſe obiecit pro popu-
lo, dicens: Et nunc ſi dimittis illis peccatum, di- Exod. 32.
mitte: ſin autem, dele me de libro vitæ? Vides quia
H non tanquam delicioſus interceſſor, & faſtidij ple-
nus ſibi conſulat, ne offenſionem contrahat: quod
Nouatianus metuere ſe dicit: ſed magis omniũ me-
mor, ſui immemor, offendere non timebat ipſe, vt
plebem ab offenſionis periculo exueret, & libera-
ret. Meritò ergo ſcriptum eſt: Quis orabit pro eo,
hoc eſt, talis qualis Moyſes qui ſe offerat pro peccã-
tibus: talis qualis Hieremias, cui cùm eſſet dictum à Hierem. 7.
Domino Deo noſtro: noli orare pro populo iſto: ta-
mẽ orauit, & veniam promeruit. Denique interceſ-
ſione prophetica, & obſecratione tanti vatis infle-
I xus Dominus dicit ad Hieruſalem: quoniã ea quo-
que pœnitentiam pro delictis egerat, dicẽs: Domi- Baruch 3.
ne omnipotens Deus Iſraël, anima in anguſtiis, &
ſpiritus anxius clamat ad te: Audi Domine, & miſe-
rere. Et iubet luctus veſtimenta deponi, & abiici ge-
mitus pœnitentiæ. Sic enim ſcriptum eſt in fine li-
bri: Exue te Hieruſalem ſtola luctus, & vexationis Ibidem 5.
tuæ, & indue te decorem eius, quæ à Deo tibi data
eſt gloriæ in æternum.

K *Qualiter intelligenda ſint verba Ioannis in Canonica ſua dicentis: Eſt peccatum ad mortem, non de illo dico vt oret quis: cùm ſanctus Ioannes non ignorauerit Moyſen atque Hieremiam, atque Stephanum pro ſalute aliorum oraſſe, atque exauditos fuiſſe.*

CAP. IX.

TAles igitur precatores in delictis maximis ſunt
requirendi. Nam ſi quicunque de populo orent,
non exaudiuntur. Vnde nec illa quęſtio veſtra quic-
quam poterit afferre ponderis, quam ſumitis de epi-
ſtola Ioannis dicentis: Qui ſcit fratrem ſuum pecca- 1. Ioan. 5.
L re peccatum non ad mortem, petat, & dabit illi vitã
Deus: quia nõ peccat ad mortem. Eſt peccatum ad
mortem, non de illo dico vt oret. Nõ enim ad Moy
ſen & Hieremiam loquebatur, ſed ad populum, qui
ſuorum peccatorum alium precatorem deberet ad-
hibere, cui ſatis eſt ſi pro leuioribus delictis Deum
precetur, grauiorum veniam iuſtorum orationibus
reſeruandam putet. Nam quomodo Ioannes dice-
ret non orandum pro delicto grauiore, qui legiſſet
Moyſen rogaſſe, & impetraſſe, vbi erat præuaricatio
voluntaria, qui ſciret etiam Hieremiam rogaſſe?
M Quomodo Ioannes diceret, non orandum pro pec-
cato quod eſſet ad mortem, qui ipſe in Apocalypſi Apocal. 2.
ſcripſit mandatum angelo eccleſiæ Pergami: Habes
illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Ba-
lach mittere ſcandalum coram filiis Iſraël, mandu-
care immolata, & fornicari: ita & tu habes tenentes
doctrinam Nicolaitarum, ſimiliter age pœnitentiã,
alioquin venio tibi? Vides quod Deus qui pœniten-
tiam

tiam exigit, veniam polliceatur? Denique & tibi di-
cit: Qui habet aures, audiat, quid ſpiritus dicat ec-
cleſiis: Vincenti dabo manducare manna. Nónne
ipſe Ioannes cognouerat Stephanum pro perſecu-
toribus ſuis, qui Chriſti nomen audire non poterāt,
deprecatum, cùm de ipſis à quibus lapidabatur, di-
Actor.7. ceret: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum: cuius
precationis effectum in Apoſtolo videmus? Paulus
enim qui lapidantium Stephanum veſtimenta ſer-
uabat, non mul ò poſtea per gratiam Chriſti factus
Apoſtolus eſt, qui fuerat antè perſecutor.

De eo quòd nullus fidem habens excluſus ſit à venia. Quòd hi quoque qui poſt pœnitētiam coronam martyrij meruerunt, maius etiam donum fidei perceperunt. De forma quoque pœnitentis in ſemiuiuo à latronibus relicto conuenientēter expreſſa.

CAP. X.

ERgo quia de Ioannis generali epiſtola ſermo eſt,
ipſius Ioannis in Euangelio ſcripta interroge-
Ioan.3. mus, vtrum cum veſtra interpretatione cōueniant.
Scribit enim dixiſſe Dominū: Quia ſic dilexit Deus
hunc mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret,
vt omnis qui credit in ipſo, non pereat, ſed habeat
vitam æternam. Si quem ergo lapſum reuocare cu-
pias, vt credat: an vt non credat, hortaris? Vtique vt
credat. Sed qui credit, iuxta Domini ſententiam ha-
bebit vitam æternam. Quomodo ergo prohibebis
1.Cor.12. orare pro eo, cui æterna vita debetur, cùm diuinæ
ſit gratiæ fides, ſicut Apoſtolus in diuiſionibus gra-
Luca 17. tiarum docet, quia alij datur in eodem ſpiritu fides:
& diſcipuli Domino dicant: Adauge nobis fidem?
Ioan.3. Qui ergo fidem habet, habet vitam ęternam: qui vi-
tam habet, non eſt excluſus à venia: Omnis, inquit,
qui credit in eum, non pereat. Cùm omnis dicitur,
nullus excluditur, nullus excipitur. Non enim exci-
** armaſſe* pit eum qui lapſus eſt, ſi tamen poſtea bene credat.
Plurimos cōperimus ſe* reformaſſe poſt lapſum, &
pro nomine Dei paſſos. Num poſſumus his marty-
rum conſortia negare, quibus Dominus Ieſus non
negauit? Audemus igitur dicere non eſſe his vitam
redditam, quibus Chriſtus coronam reddidit? Sicut
Philip.1. ergo poſt lapſum pleriſque, ſi patiantur, corona red-
ditur: ita ſi credant, & fides redditur. Quæ fides Dei
donum eſt, ſicut habes ſcriptum: Quia à Deo vobis
datum eſt, non ſolùm vt credatis in eum, ſed etiam
vt pro illo patiamini. Nunquid is qui Dei donū ha-
bet, poteſt non habere indulgentiam? Non vna au-
tem, ſed duplex gratia eſt, vt omnis qui credit, & pa-
tiatur pro Domino Ieſu. Habet igitur qui credit ſuā
gratiam: habet autem alteram ſi fides eius paſſioni-
bus coronetur. Neque enim priuſquàm pateretur
Petrus, ſine gratia fuit: ſed vbi paſſus eſt, acquiſiuit
alteram. Et plerique qui non habuerunt gratiam vt
pro Ieſu paterentur, habuerunt tamen gratiam vt in
Ioan.3. Ieſum crederent. Ideò dicitur: Vt omnis qui credit
in eum non pereat. Omnis, inquit, hoc eſt, ex quo-
cunque ſtatu, ex quocunque lapſu, ſi credat, perire
Luca 10. non timeat. Poteſt enim fieri vt aliquem de Hieru-
ſalem deſcendentem in Hiericho, hoc eſt, de mar-
tyrij certamine relapſum, in iſtius vitę cupiditate ſe-
cularique gratia vulneratum à latronibus, hoc eſt, à
A perſecutoribus, & ſemiuiuum relictum, euangelicus
ille Samaritanus inueniat, qui noſtrarum cuſtos a-
nimarum eſt, (Samaritanus enim cuſtos dicitur,) &
non prætereat eum, ſed curet & ſanet: fortaſſe ideò
non pręterit eum, quia aliquid in eo vitale agnoſcit,
vnde poſſit vitam reſumere. Nónne vobis vide-
tur ille qui lapſus eſt, ſemiuiuus eſſe, ſi vitale ali-
quid fides ſpiret? Nā qui penitus Deum ex ſuo cor-
de abiicit, ille mortuus eſt: qui ergo non penitus ab-
iecit, ſed per impreſſionem tormentorum ad tem-
pus negauit, ſemiuiuus eſt. Aut ſi mortuus eſt, cur ei
B dicitis agendam pœnitentiam, qui iam curari non
poteſt? Si ſemiuiuus eſt, infunde vinum & oleum,
nō vinum ſine oleo, ſed quod foueat & remordeat.
Tolle eum in iumētum tuum, trade ſtabulario, duo
æra ad eius curam impende, eſto ei proximus. Pro-
ximus autē eſſe non potes, niſi facias miſericordiā.
Nemo enim poteſt dici proximus, niſi qui curaue-
rit, non occiderit. Si autem vis dici proximus, dicit
tibi Chriſtus. Vade & tu fac ſimiliter. *Ibidem.*

C *De aliis quibuſdam ſcripturis quibus eliditur error Nouatiani veniam poſt lapſum negantis, cùm Dominus Ieſus venerit in mundum non vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.*

CAP. XI.

ALiud ſimile conſideremus. Qui credit in filiū, *Ioan.3.*
habet vitam æternam: qui autem non credit
filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eū.
Quod manet, vtique iam cœpit, & ex delicto aliquo
cœpit, quia antè non credidit. Vbi ergo quis credit,
ira Dei diſcedit, vita autem accedit. Credere ergo
in Chriſtum, luctum vitę eſt. Qui enim credit in eū,
D nō iudicatur. Sed referunt hoc loco, quoniā is qui
credit in Chriſtū, cuſtodire debeat ſermonem eius.
Sic enim aiunt ſcriptum dicente Domino: Ego lux *Ioan.12.*
in hunc mundum veni, vt omnis qui credit in me,
in tenebris non maneat: & ſi quis audierit ſermonē
meum, & cuſtodierit eum, ego non iudico eum. Ille
non iudicat, & tu iudicas? Ille dicit, vt qui credit in
me, in tenebris non maneat: hoc eſt, & ſi fuit in te-
nebris, non permaneat in eis, errorem emēdet, cul-
pam corrigat, cuſtodiat mandata mea. Dixi enim:
E Nolo mortem peccatoris ſed conuerſionem, dixi *Ezech.33.*
ſuprà: Quoniam qui in me credit, non iudicatur: &
hoc cuſtodio. Non enim veni vt iudicem mundum, *Ioan.3.*
ſed vt ſaluetur mundus per me. Libenter ignoſco,
promptè indulgeo, miſericordiam malo quàm ſa-
crificium: quia per ſacrificium, iuſtus commēdatur:
per miſericordiam peccator redimitur. Non veni *Matth.9.*
vocare iuſtos, ſed peccatores. In lege ſacrificium, in
Euāgelio miſericordia eſt: lex per Moyſen data eſt,
per me gratia. Quid hoc euidētius? Denique & ſub-
ter ait: Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, ha- *Ioan.1.*
F bet qui iudicet eum. Num tibi videtur accipere ver- *Ioan.12.*
ba Chriſti, qui ſe non correxerit? Profectò non vi-
detur. Qui ergo corrigit ſe, accipit verbū eius. Hoc
eſt enim verbum eius, vt ſe vnuſquiſque reuocet à
culpa. Aut excludas igitur neceſſe eſt hanc eius ſen-
tentiam: aut ſi negare non potes, acquieſcas. Opor-
tet eum quoque mandata cuſtodire dominica, qui
peccare deſiit, delictis renunciauit. Non ergo de eo
debes interpretari dictum, qui ſemper cuſtodierit.

Si enim hoc ſenſiſſet, addidiſſet, ſemper. Non ad- G
dendo autem de eo pronunciauit, qui quod audi-
uit, cuſtodierit. Audiuit autem, vt corrigeret erro-
rem. Cuſtodiuit igitur quod audiuit.

Quemadmodum teſtimoniis ipſius Dauid atque ſancti Pauli reprobetur falſitas Nouatiani: quia caſtigat Deus omnem filium quem recipit, & quem caſtigat, morti non tradit.

Capvt xii.

QVàm verò durum ſit vt ad pœnã vocetur per- H
petuam, qui vel poſtea cuſtodit Domini mã-
data, ipſe te doceat qui etiam non cuſtodientibus
mandata ſua veniam non negauit, ſicut habes in
Pſalm.88. Pſalmi corpore: Si iuſtitias meas prophanauerint, &
mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga
iniquitates eorum, & in flagellis delicta eorum, mi-
ſericordiam autem meam non diſpergam ab eis.
Omnibus igitur promittit miſericordiam. Sed ne ſi-
ne iudicio hanc eſſe miſericordiam putes, eſt diſcre-
tio inter eos qui perpetuam detulerint obedientiã
mandatis cœleſtibus, & inter eos qui aliquando vel I
errore, vel neceſſitate lapſi ſint. Et ne noſtro circũ-
ſcribi te argumento putes, Chriſti iudicium accipe.
Luc.12. Etenim ait: Si ſciens ſeruus voluntatem Domini, &
non fecit, vapulabit multis: ſi autem neſciuit, vapu-
labit paucis. Vterque igitur ſi credat, recipitur: Quia
Hebr.12. caſtigat omnem filium Deus quem recipit: & quem
caſtigat, morti vtique non tradit, quia ſcriptum eſt:
Pſalm.117. Caſtigans caſtigauit me Dominus, & morti nõ tra-
didit me. Denique Paulus docet non deferendos
eos qui peccatum ad mortem fecerint, ſed potius la-
chrymarum panibus, & potu coërcendos flebili, ita K
tamen vt ipſa moderata eſſet triſtitia. Hoc enim ſi-
Pſalm.79. gnificat: Et potum dabis eis in lachrymis in menſu-
ra, vt ipſa mœſtitia menſuram habeat, ne fortè abũ-
dantiore triſtitia abſorbeatur, qui agit pœnitẽtiam.
1.Cor.4. ſicut ſcripſit ad Corinthios Paulus: Quid vultis? in
virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu man-
ſuetudinis? Sed nec virga grauis eſt, quoniam lege-
Prouerb.23. rat: Tu quidem percuties eum virga, animam autem
eius à morte liberabis. Quid eſſet in virga venire, do
cet inuectio fornicationis, accuſatio inceſti, repre-
henſio tumoris, quòd inflati eſſent, quos magis lu- L
1.Cor.5. gere oporteret: poſtremò condemnatio rei, vt tol-
leretur à conſortio communionis, & traderetur ad-
uerſario, non ad interitum animæ ſed carnis. Sicut
enim Dominus in animam ſancti Iob poteſtatem
non dedit, ſed in carnem eius permiſit licentiam: ita
& hic traditur Satanæ in interitum carnis, vt ſer-
pẽs terram eius lingeret, animæ non noceret. Mo-
riatur ergo caro noſtra cupiditatibus, ſit captiua,
ſit ſubdita, nec legi mentis noſtræ repugnet, ſed
Roman.7. bonæ ſeruituti ſubiecta moriatur, ſicut in Paulo qui M
1.Cor.9. caſtigabat corpus ſuum, vt ſeruituti redigeret, quo
probabilior fieret prædicatio, ſi lex carnis eius cum
lege mentis congrueret & conueniret. Interit enim
caro, cùm ſapientia eius tranſit in ſpiritum, vt iam
non quæ carnis ſunt ſapiat, ſed quæ ſunt ſpiritus. V-
Roman.8. tinam videam infirmari carnem meam, vtinam non
trahar captiuus in legem peccati, vtinam nõ in car-
ne viuam, ſed in fide Chriſti. Et ideò maior in infir-

mitate corporis gratia, quàm in ſalute. Denique &
Paulum quem multũ dilexit, noluit liberare ab in-
firmitate carnis, cui petenti vt diſcederet à ſe infir-
mitas, reſpondit: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus 2.Cor.12.
in infirmitate perficitur. Et Paulus plus ſibi in infir-
mitatibus placet, dicens: Cùm infirmor, tunc potẽs
ſum. Conſummatur enim carnis in infirmitatibus, Ibidem.
animæ fortitudo.

Quòd peccantes tradantur plerunque à Deo, atque ab eius eccleſia in poteſtatem diaboli, in afflictionem carnis vt ſpiritus ſaluetur. De cuſtodia quoque oculorum ſeruanda, & velamine mulierum, atque exemplo Ioſeph colloquia pudica eſſe ſeruanda.

Cap. xiii.

EXplanauimus Pauli ſententiam, nunc verba ipſa
conſideremus, qua ratione dixerit, quòd tradi-
derit eum Satanæ in interitum carnis, quia tentator
noſter diabolus eſt. Nam debilitates membris ſin-
gulis inferre, & ęgritudines toto ſolet mouere cor- 1.Cor.5.
pori. Denique percuſſit ſanctum Iob vlcere malo à
pedibus vſque ad caput, quia in poteſtatem acce-
perat interitum carnis eius, dicente Deo: Ecce tra- Iob 2.
do tibi eum, tantummodò animã eius cuſtodi. Hoc
iiſdem verbis Apoſtolus tranſtulit, dicẽs, quòd tra-
diderit huiuſmodi hominem Satanæ in interitum
carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ie-
ſu Chriſti. Magna poteſtas, magna gratia, quę impe-
rat diabolo, vt ſe ipſe deſtruat. Se enim deſtruit, cùm
hominem quem tentando ſupplãtare ſtudet, ex in-
firmo fortiorem efficit: quia dum carnem debilitat,
mentem eius corroborat. Ægritudo enim carnis
peccatum repellit, luxuria autem carnis culpam ad-
olet. Illuditur ergo diabolus, vt ſe ipſe morſu ſuo
vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandũ pu-
tauit. Sic & ſanctũ Iob magis armauit poſteaquàm
vulnerauit, qui totum corpus diris perfuſus vlceri-
bus, diaboli quidem morſum pertulit, ſed venena
non ſenſit. Et ideò bene ei dictum eſt: Adduces dra- Ibidem 40.
conem in hamo, ludes eum ſicut auem, ligabis eum
ſicut paſſerem, puer imponet ſuper eum manum.
Vides quemadmodum a Paulo illudatur, vt in ca-
uernam eius ſicut puer ille propheticus manũ mit-
tat, & nihil ſerpens noceat ei, de latebris eruat eum,
de veneno eius faciat ſpiritale antidotum, vt quod
venenum eſt, medicamentum fiat: venenum ad in-
teritum carnis, medicamentum ſit ad ſalutem ſpiri-
tus. Quod enim nocet corpori, iuuat ſpiritum. Man-
ducet ergo terram meam ſerpens, dentem carni in-
figat, conterat corpus, dicat Dominus & de me,
Trado tibi eum, tantummodò animam eius cuſto-
di. Quanta vis Chriſti, vt cuſtodia hominis impere-
tur, etiam ipſi diabolo, qui ſemper vult nocere. Do-
minum ergo Ieſum nobis propitiemus. Imperante
Chriſto & diabolus ipſe ſit prædæ ſuæ cuſtos: Vel
inuitus mandatis obſecundat cœleſtibus, & quam-
uis immitis, tamen manſuetis obſequitur imperiis.
Sed quid ego commendo obſequium eius? Sit ille
ſemper malus, vt ſit bonus Deus ſemper, qui mali-
tiam eius nobis in gratiam conuertit. Vult nocere
ille, ſed non poteſt, ſi Chriſtus obſiſtat. Carnem vl-
cerat, ſed cuſtodit animam. Terram deuorat, ſed re- Eſaia 65.
ſeruat

ſeruat ſpiritum. Denique ſcriptum eſt: Tunc lupi & A
agni ſimul paſcentur, leo & bos paleam manduca-
bunt, ſerpens autem terram vt panem: & non noce-
bunt, neque vaſtabunt in monte ſancto meo, di-
cit Dominus. Damnati enim ſerpentis hæc eſt ſen-
tentia: Erit tibi terra cibus. Quæ terra? Ea vtique de
Geneſ. 3. qua dictum eſt: Terra es, & in terram ibis. Hanc ter-
ram ſerpens manducat, ſi propitius eſt nobis Domi-
nus Ieſus, vt non compatiatur anima carnis debili-
tati, non accendatur vapore corporis, & calore mē-
1. Cor. 7. brorum. Bonū eſt nubere magis quàm vri. Eſt enim
flamma quæ interna vrit. Vnde hunc ignem non al-
ligemus in ſinu mentis, & receſſu pectoris, nec inte- B
rioris noſtri vramus exuuias, & forenſe hoc noſtræ
animæ veſtimentum, velaménque carnale, edax li-
bidinis flamma conſumat, ſed tranſeamus per ignē.
Et ſi quod incidit amoris incendium, tranſiliat, &
non alliget adulterinam cupiditatem vinculis cogi-
tationum, nullos ſibi nodos aſſiduæ nexu medita-
tionis aſtringat, non intendat ſæpius in formā mu-
lieris meretricis, nec adoleſcentula ad vultum iuue-
nis oculos leuet. Et ſi fortuitu aſpexit, & capta eſt,
quanto magis capietur ſi curioſa aſpexerit? Vel con- C
ſuetudo nos doceat. Ideò velamine obnubit caput
ſuum mulier, vt etiam in publico tuta verecundia
ſit: non facilè vultus eius in adoleſcentis oculos oc-
currat, nuptiali velamine tecta ſit, ne vel fortuitis
occurſibus pateat ad vulnus vel alienum, vel ſuum,
ſed vtrumque ſuum vulnus eſt. Quod ſi tegmine ca-
put velat, ne temerè aut videatur, aut videat (dum
enim caput velatur, vultus abſconditur) quanto ma-
gis velare ſe debet pudoris tegmine, vt etiam in pu-
blico habeat ſuum ipſa ſecretum? Verùm eſto inci-
derit oculus, ſed non intendat affectus. Non enim D
vidiſſe crimen eſt: ſed cauendum ne origo criminis
ſit. Videt carnalis oculus, ſed premat cordis oculus
Prouerb. 5. mentis verecundia. Habemus immortalem & in-
Matth. 5. dulgentem Dominum. Dixit quidem Propheta:
Nolo intendas in formam mulieris fornicariæ. Sed
tamen Dominus dixit: Qui viderit mulierem ad cō-
cupiſcendum eam, iam adulterauit eam in corde
ſuo. Nō dixit: Si quis viderit, adulterauit: ſed ſi quis
ad concupiſcendum viderit: non aſpectum obliga-
uit, ſed affectum quæſiuit. Bonus tamen pudor qui E
ipſos corporis oculos ſic premere conſueuit, vt ſæ-
pè nō videamus etiam quod videmus. Etenim ſpe-
cie aſpicere videmus quicquid occurrerit: ſed ſi nō
miſceatur animi intentio, hic quoque ſecundū car-
nis officium noſter aſpectus vaneſcit, ita plus vide-
Prouerb. 6. mus animo quàm corpore. Et ſi viderit caro, ignem
non alligemus in ſinu: hoc eſt, in ſecreto mentis, a-
nimique arcano. Non implicemus ignem hunc oſ-
ſibus, non ipſi nobis nodos iniiciamus, non miſcea-
mus ſermonem aliquem cum huiuſmodi, vnde ex-
æſtuet ignis. Adulterinus ſermo iuuenculæ, nodus F
adoleſcentium eſt: verba adoleſcentis vincula ſunt
Geneſ. 39. amoris. Vidit hunc ignē Ioſeph, quando eum adul-
terij cupida mulier allocuta eſt: voluit eum capere
ſermone, miſit laqueos labiorum ſuorum, ſed pudi-
cum virum ligare non potuit. Soluit enim vincula
mulieris vox pudoris, ſermo grauitatis, habena cau-
telæ, fidei cuſtodia, caſtimoniæ diſciplina. Capere
igitur eum retibus ſuis impudica non potuit, miſit

manum, & apprehendit veſtem eius, vt *nodū ſtrin- ** nudum*
geret. Verba petulantis mulieris, cupiditatum retia
ſunt, manus eius amoris nodus eſt. Sed nec retibus
capi potuit mens pudica, nec nodo, excuſſa veſtis,
ſolutus eſt nodus: & ideò quia non alligauit ignem
in ſinu mentis ſuæ, non combuſſit corpus ſuum.

De exhortatione ad caſtimoniæ puritatem atque fomentorum luxuriæ reſecationem. Quòd Satan quoque author ſit debilitatis, in cuius poteſtatem per excommunicationis cenſuram plerique dantur ad tempus, vt ſpiritus ſaluetur.

Cap. xiiii.

VIdes ergo, quia animus noſter culpæ author eſt:
Itaque innocens caro, ſed plerumque peccati
miniſtra. Ergo non te vincat formæ concupiſcen-
tia. Multa retia tenduntur à diabolo, multi laquei.
Oculus meretricis laqueus amatoris eſt. Ipſi nobis
oculi noſtri retia ſunt, & ideò ſcriptum eſt: Neque
capiaris oculis tuis. Ipſi nobis ergo tendimus retia,
quibus inuoluimur & implicamur. Ipſi nobis vincu-
la nectimus, ſicut legimus: quia vinculis peccatorū
ſuorum vnuſquiſque conſtringitur. Et ideò tranſea- *Prouerb. 5.*
mus ignem adoleſcentiæ, ardorémque iuuenilis æ-
tatis, tranſeamus aquam, non remaneamus in aqua,
ne flumina nos profunda concludant. Tranſeamus
magis, vt & nos dicamus: Torrentem pertranſiuit *Pſal. 123.*
anima noſtra. Qui enim tranſit ſaluus eſt. Denique *Eſaiæ 43.*
Dominus ſic ait: Si tranſeas per aquam, flumina te *Pſalm. 36.*
non concludent. Et Propheta dicit: Vidi im-
pium ſuperexaltatum vltra cedros Libani: & tranſ-
iui, & ecce non erat. Tranſi ſecularia, & cecidiſ-
ſe aſpicies altitudines impiorum. Moyſes quo-
que tranſiens ſecularia flumina, vidit viſum magnū,
& ait: Tranſiens videbo hoc viſum. Si enim fuiſſet *Exod. 3.*
in corporis vitiis & ſeculi iſtius lubricis voluptati-
bus, tanta non vidiſſet myſteria. Tranſeamus ergo
& nos ignem hunc libidinis, quem timens Paulus, *1. Cor. 6.*
ſed nobis timens, qui caſtigando corpus ſuum fece- *Ibidem 8.*
rat vt iam non timeret ſibi, dicit nobis: Fugite for-
nicationem. Fugiamus ergo tanquam ſequentem,
quæ non poſt nos, ſed in nobis ſequitur. Noſmet-
ipſos ergo videamus diligenter, ne dum illam fugi-
mus, nobiſcum eam portemus. Volumus enim ple-
rumque fugere, ſed ſi nō penitus eam de noſtro ex-
cutimus animo, tollimus eam magis quàm relinqui-
mus. Tranſiliamus ergo eam ne nobis dicatur: Am-
bulate in igne flammę veſtræ, quam accendiſtis vo- *Eſaia 50.*
bis: quoniam ſicut ille qui alligat ignem in ſinu, ve-
ſtimenta comburit: ſic qui ambulat ſuper ignem,
pedes comburat neceſſe eſt, quoniam ſcriptum eſt:
Ambulabit quis ſuper carbones ignis, pedes autem *Prou. 6.*
non comburet? Grauis ignis eſt, & ideò non demus
illi alimenta luxuriæ. Paſcitur libido conuiuiis, nu-
tritur deliciis, vino accēditur, ebrietate flammatur.
Grauiora his ſunt fomēta verborū, quę vino quodā
Sodomitanæ vitis mentē inebriāt. Caueamus tamē
& huius abundantiā vini. Vbi enim caro inebriatur,
mēs titubat, anim' vacillat, cor fluctuat. Ideò ad vtrū
q; vtile præceptū eſt, quo monetur Timotheus his *1. Tim. 6.*
verbis: Vino modico vtere propter frequentes tuas
infirmitates: Cū calet corpus, tradit vaporē: cū alget

morbi frigore caro, tefrigore animam tuam: cùm G
dolet corpus tuum, triſtis eſt mens tua, ſed triſtitia
tua in gaudium veniet. Noli ergo timere ſi mandu-
cetur caro tua, anima tua non deuotatur. Ideò Da-
uid non timere ſe dicit, quia carnem eius non ani-
Pſalm. 26. mam inimici edebant, ſicut legimus: Dum appro-
pinquant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt, &
ceciderunt. Ruinam igitur ſolam facit ſibi ſerpens:
ideò ſerpenti traditur, qui à ſerpente eliſus eſt, vt
quem deiecit, hunc erigat, & fiat ruina ſerpētis, ho-
minis teſurrectio. Satanam autem corporalis huius H
contritionis & carnalis authorem debilitatis ſcri-
2. Cor. 12. ptura oſtendit, Paulo dicente: Datus eſt mihi ſtimu-
lus carnis meæ angelus Satanæ, vt me collaphizet,
vt non extollar. Sic enim curare Paulus didicit,
quemadmodum ipſe ſanatus eſt. Bonus itaque do-
ctor dum promittit alterum de duobus, vtrumque
donauit. Venit in virga, quia à communione ſacra
conuictum remouit. Et bene dicitur tradi Satanæ,
1. Cor. 5. *Ibidem 4.* qui ſeparatur à Chriſti corpore. Venit etiam in cha-
ritate ſpiritúque manſuetudinis: vel quia ſic tradidit
vt ſpiritum eius ſaluum faceret: vel quia eum quem I
ante ſequeſtrauerat, poſtea ſacramentis reddidit.
Nam & ſequeſtrari oportet grauiter lapſum, ne mo-
dicum fermentum totam maſſam corrumpat. Ex-
Ibidem 5. purgandum eſt vetus fermentum, vel in ſingulis ve-
Coloſſ. 3. tus homo, hoc eſt, exterior homo cum actibus ſuis,
vel in populo inueteratus peccatis vitiíſque concre-
tus. Bene dixit, expurgandum non proiiciendum.
Quod enim expurgatur, non totum iudicatur inuti-
le. Ideò enim purgatur, vt vtile ab inutili ſeparetur.
Quod autem proiicitur, nihil in ſe vtile habere cre-
ditur. K

De eccleſiæ farina & fermentum peccatorum quemadmodū expurgetur, fermentúmque hæreticorum quomodo in eccleſiæ farina abſcondatur. De paſcha quoque noſtro Chriſto immolato pro peccatoribus, quos inuidus à tanta gratia excluſit Nouatianus.

CAP. XV.

IAm tum igitur Apoſtolus addendum ſacramen-
tis iudicauit cœleſtibus, ſi purgari ſe ipſe vellet. Et
bene ait: Expurgate. Velut operibus enim quibuſdā L
totius populi purgatur, & plebis lachrymis ablui-
tur, qui orationibus & fletibus plebis redimitur à
peccato, & in homine mūdatur interiore. Donauit
enim Chriſtus eccleſiæ ſuæ, vt vnum per omnes re-
dimeret, quæ Domini Ieſu meruit aduentum vt per
vnum omnes redimerentur. Hic ſenſus Pauli eſt,
quem verba obſcuriorem faciunt. Conſideremus
1. Cor. 5. ipſum Apoſtoli ſermonem: Expurgate, inquit, vetus
fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azy-
mi. Siue quòd tota eccleſia ſuſcipit onus peccatu-
ris, cui compatiendum & fletu, & oratione, & dolo- M
re eſt: & quaſi fermento eius ſe totam conſpergat, vt
per vniuerſos ea quę ſuperflua ſunt in aliquo pœni-
tentiā agente, viritim miſericordiæ aut cōpaſſionis
velut collatiua quadam admixtione purgentur. Si-
ue vt illa mulier euangelica docet, quæ typum præ-
Lucæ 13. tendit eccleſiæ, eò quòd fermentum abſcondit in
farina ſua donec fermentetur totum, vt mundum
omne ſumatur. Docuit me Dominus in Euangelio
quid ſit fermentum, dicens: Non intelligitis, quia
non de pane dixi. Attendite à fermento Phariſæo- *Matth. 16.*
rum & Sadducæorum. Tunc, inquit, intellexerunt,
quia non dixit à panibus, ſed à doctrina Phariſæo-
rum & Sadducæorum attenderent ſibi. Hoc ergo
fermentum, hoc eſt, doctrinam Phariſęorum & diſ-
putationem Sadducęorum, abſcondit eccleſia in fa-
rina ſua, cùm literam legis duriorem ſpiritali inter-
pretatione molliuit, & velut mola quadam ſuæ diſ-
putationis infregit, proferens velut de folliculis li-
terarum myſteriorū interna ſecreta, & reſurrectio-
nis fidem aſtruens, qua Dei miſericordia prædica-
tur, qua reparari vita creditur mortuorum. Non ab-
ſurda autem videtur ad hūc locum aſſumptio com-
parationis huius. Siquidem regnum cœlorum eſt
peccatoris redemptio, & ideò farina eccleſiæ con-
ſpergamur omnes boni & mali, vt ſimus omnes in
noua conſperſione. Quis autem non vereretur, ne
fermenti vitioſioris admixtio maſſam decoloraret?
Ideò dixit: Vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azy-
mi: hoc eſt, tales conſperſio vos reddat, qualis erat
innocentiæ veſtræ pura ſynceritas. Ita ſi miſerea-
mur, non fuſcamur peccato alieno, ſed redemptio-
nem eius acquirimus noſtræ gratiæ, vt qualis erat
puritas, perſeueret. Et ideo addidit: Etenim paſcha
noſtrum immolatus eſt Chriſtus: hoc eſt, paſſio Do-
mini omnibus profuit, & peccatoribus donauit re-
demptionem, quos flagitij pœnituit admiſſi, Itaque
epulemur bonum cibum penitentiam gerentes, læti
redemptione. Nullus enim cibus eſt beneuolentia *Luc. 15.*
& pietate dulcior, epulis noſtris atque lætitiæ nulla
de peccatore ſeruato inuidia admiſceatur, ne ſe ipſe
à domo patris quemadmodum expoſitus in euan-
gilio inuidus ille frater excludat, qui fratrem rece-
ptum doluit, quem in perpetuum gaudebat exclu-
ſum. Cuius vos ſimiles eſſe Nouatiani non poteſtis
negare, qui ideo (vt dicitis) in eccleſiam non con-
uenitis, quia per pœnitentiam tributa ſpes fuerat his
qui lapſi ſunt reuertendi. Sed hoc prætentum eſt
ſpecie, cæterum epiſcopatus amiſsi dolore ſuccen-
ſus Nouitianus ſchiſma compoſuit. Sed non intelli-
gitis quia de vobis quoque prophetauit Apoſtolus
& vobis dicit: Et vos inflati eſtis, & non magis lu- *1. Cor. 5.*
ctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum qui
hoc opus fecit? Vtique tunc penitus tollitur, cùm
aboletur peccatum eius. Non enim excludendum
ab eccleſia dicit Apoſtolus, qui ſuadet eſſe purgan-
dum.

De miſericordia Domini Ieſu. Et quemadmodum ij qui eius clementiam non imitantur, ſpiritus ipſius non ſint. Et quod miſericordia facta pœnitentibus in præſenti, teſtimonium ſit remunerationis futuræ.

CAP. XVI.

CVm igitur Apoſtolus peccatum remiſerit, qua
vos authoritate dimittendū negatis? Quis reue
rētior Chriſti: Nouatianus, an Paulus? Sed nouerat
Paulus Dominum miſericordem, nouerat Dominū
Ieſum ſeueritate magis diſcipulorū offenſum, quàm
miſericordia. Deniq; Iacobum & Ioannē, dicentes
quòd ignē de cœlo peterēt, qui cōſumeret eos qui
Dominum

A Dominum recipere nolebant, confutauit Ieſus, di-
cens : Neſcitis cuius ſpiritus eſtis? filius enim ho-
minis non venit animas hominum perdere, ſed ſal-
Luc. 9. uas facere. Et illis quidem dixit : Neſcitis cuius ſpi-
ritus eſtis, qui ipſius erant ſpiritus : vobis autem di-
cit, Non eſtis ſpiritus mei, qui meam clementiam
non tenetis, qui meam refutatis miſericordiam, qui
excluditis pœnitentiam, quam ego per Apoſtolos
meos prædicari volui in nomine meo. Fruſtrà enim
dicitis vos prædicare pœnitentiam, qui tollitis fru-
ctum pœnitentiæ. Homines enim ad aliquod ſtu-
B dium aut præmiis aut fructibus incitantur. Omne
autem ſtudium torpeſcit dilatione. Et ideò Domi-
Matth. 19. nus vt præſentium fructu cumularetur deuotio di-
ſcipulorum, dixit quoniam qui dimiſiſſet omnia ſua,
& Deum ſecutus eſſet, ſepties tantùm reciperet &
hîc, & in futurum. Prius hîc promiſit, vt faſtidia di-
lationis auferret: addidit & in futurum, vt hîc diſce-
res credere in futurum quoque ſoluenda tibi præ-
mia. Remuneratio igitur prȩſentium, teſtimonium
futurorum eſt. Si quis igitur occulta crimina habẽs,
propter Chriſtum tamen ſtudioſè pœnitentiam e-
C gerit: quomodo iſthic recipit, ſi ei communio non
refunditur? Volo veniam reus ſperet, petat eam la-
chrymis, petat gemitibus, petat populi totius fleti-
bus, vt ignoſcatur, obſecret: & cùm ſecundo & ter-
tio fuerit dilatata eius cõmunio, credat remiſſius ſe
ſupplicaſſe, fletus augeat miſerabilior, poſtea reuer-
tatur, teneat pedes brachiis, oſculetur oſculis, lauet
fletibus, nec dimittat, vt de ipſo dicat Dominus Ie-
Luc. 7. ſus: Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniam dile-
xit multum. Cognoui quoſdam in pœnitentia ſul-
caſſe vultum lachrymis, exaraſſe continuis fletibus
D genas, ſtrauiſſe corpus ſuum calcandum omnibus,
ieiuno ore ſemper & pallido mortis ſpeciem ſpirãti
in corpore prætuliſſe.

Quibus indulgentia, quibus ſeueritas exhibenda.
CAP. XVII.

QVid expectamus vt mortui mereantur veniam,
qui mortem ſibi intulerunt cùm viuerent? Satis
eſt, inquit, ei qui talis eſt, obiurgatio hæc quæ fit à
E pluribus: ita vt econtrario magis donetis & conſo-
lemini, ne fortè abundantiore triſtitia abſorbeatur.
Si ſatis ad condemnationem eſt obiurgatio quæ fit
à pluribus, ſatis eſt quoque ad remiſſionem peccati
obſecratio quæ fit à pluribus. Moralis magiſter, &
noſtræ fragilitatis conſcius, & pietatis diuinæ inter-
pres vult donari peccatum, vult conſolationem ad-
A hiberi, ne triſtitia pœnitentem tædio longæ dilatio-
nis abſorbeat. Ideò ergo donauit Apoſtolus, nec ſo-
lùm donauit, ſed etiam confirmari in eum charitatẽ
voluit. Qui charus eſt, nõ habet duritiam, ſed man-
ſuetudinem. Nec ſolùm donauit ipſe, ſed voluit etiã
omnes donare, & ſe propter alios donaſſe dixit, ne
multi propter vnum diutius contriſtarentur. Si cui, 2. Cor. 2.
inquit, donaſtis & ego : nam & ego propter vos in
perſona Chriſti, vt non circumueniamur à Satana:
nec enim verſutias eius ignoramus. Rectè poteſt
ſerpentẽ cauere, qui eius poteſt verſutias non igno-
B rare, quæ multæ ad nocendum ſunt: vult enim ſem-
per nocere, ſemper circumuenire vt mortem infe-
rat. Sed debemus cauere ne remedium noſtrum fiat
eius triumphus. Circumuenimur enim ab eo, ſi per
nimiam triſtitiam pereat qui poteſt liberari per in-
dulgentiam. Et vt ſciremus quia de baptizato dicit,
addidit: Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceami- 1. Cor. 5.
ni fornicariis, non vtique fornicariis huius mundi.
Et infrà ſubiunxit: Nunc autem ſcripſi vobis, non
commiſceri, ſi quis frater nominatur fornicator, aut
auarus, aut idolis ſeruiens. Quos ſimul ſubiunxit ad
C pœnam, ſimul voluit etiam ad veniam pertinere. Si
quis autem talis eſt, inquit, cùm hoc nec cibum ſu-
mas. Quàm ſeuerus pertinacibus, quàm indulgens
rogantibus. Aduerſum illos Chriſti armatur iniu-
ria, his Chriſti inuocatio ſuffragatur. At ne quis for-
tè eo moueatur, quia ſcriptum eſt: Tradidi huiuſmo-
di hominem Satanæ in interitum carnis, & dicat:
Quomodo potuit ad veniam pertinere, cuius om-
nis interierit caro, cùm manifeſtum ſit in vtroque
redemptum hominem, in vtroque ſaluari, neque a-
nimam ſine carne, neque carnem ſine anima, cùm
D ſibi ſint geſtorum operum conſortiis copulatæ, ſine
conſortio vel pœnæ eſſe vel præmij? Is ſibi reſpon-
ſum hoc habeat, quòd interitus non conſummatam
abſumptionem carnis ſignificet, ſed caſtigationem.
Sicut enim mortuus peccato, Deo viuit: ita illece-
bra carnis interit, & cupiditatibus ſuis moritur ca-
ro, vt caſtitati cæteriſque bonis operibus reuiuiſcat.
Et quod aptius exemplum quàm de matre ſuma-
mus? Namque ipſa de qua aſſumpti ſumus terra, in-
termiſſo exercitio cultúque videtur deſerta, & aut
E vinetis quibus conſitus eſt ager, aut oleis moritur,
ſuccum tamen proprium velut quandam ſui animã
non amittit. Denique repetita cultione, & creditis
ſeminibus quibus habilis æſtimatur, feracior aſſur-
git fructibus. Non ergo alienum ſi etiam noſtra ca-
ro interire ſic dicitur, vt repreſſa magis quàm aſſum-
pta credatur.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE POENITENTIA,

LIBER SECVNDVS.

Quòd pœnitentia non ſolùm ſolicitè, ſed & maturè ſit agenda. CAP. I.

ETSI non pauca quæ ad cohortationẽ
pœnirenriæ proficiant, ſcripta ſint li-
bro ſuperiore, tamen cùm adiici poſ-
ſint complura, ne velut ſemeſas verbo-
rum noſtrorum epulas reliquiſſe videa-
mur, incœptum proſequamur conuiuium. Agenda
eſt enim pœnitentia non ſolùm ſolicitè, ſed etiam
maturè: ne fortè euangelicus ille paterfamiliàs qui
arborẽ ficum plantauit in vinea ſua, veniat, & quæ-
tens fructum in ea, ſi non inuenerit, dicat cultori vi-
Luca 13. neæ: Succide illam: vt quid etiam terram occupat?
Ei niſi cultor vineę interueniat, dicens: Domine re-
mitte illam & hoc anno, vſque dum fodiam circa il-
lam, & mittam cophinum ſtercoris, excidatur ficul-
nea. Stercoremus ergo & nos agrum hunc quem
poſſidemus, & imitemur laborioſos agricolas, quos
non pudet fimo pingui ſatiare terram, & immundo
cinere agrum aſpergere, vt fructus vberiores colli-
gant. Et quemadmodum ſtercoremus, docet Apo-
ſtolus, dicens: Et æſtimo omnia vt ſtercora, vt Chri-
Philip. 3. ſtum lucrifaciam: qui per infamiam & bonam fa-
mam meruit Chriſto placere. Legerat enim quòd
Geneſ. 18. Abraham dum ſe ſtercus & cinerem fatetur, ſumma
humilitate inuenit Dei gratiam. Legerat quòd Iob
Iob 42. in ſtercore ſedens, omnia quę amiſerat recuperauit.
Pſalm. 112. Legerat prophetantem Dauid quòd Deus de terra
ſuſcitat inopem, & de ſtercore erigit pauperem. Et
nos ergo non erubeſcamus fateri Domino peccata
noſtra. Pudor eſt vt vnuſquiſque crimina ſua pro-
dat. Sed ille pudor agrum ſuum arat, ſpinas tollit
perpetuas, ſentes amputat, fructus adolet quos in te
mortuos eſſe credebas. Sequere illum qui bene a-
1. Cor. 4. rando agrum ſuum fructus quæſiuit æternos: Male-
dicimur, inquit, & benedicimus: perſecutionem pa-
timur & ſuſtinemus. Blaſphemamur, & obſecramus,
tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus. Si
& tu ſic araueris, ſeminabis ſpiritalia. Ara vt pecca-
tum auferas, fructum acquiras. Ille arauit, vt perſe-
cutoris in ſe eradicaret affectum. Quid plus potuit
nobis conferre Chriſtus ad ſtudium correctionis,
quàm vt conuerteret, & daret nobis ex perſecutore
doctorem?

De redargutorum hæreticorum obniſu, authoritatem apoſtolicæ ſententiæ ſuo errori ſuffragari iactantium: & defenſionis illius repulſione, ex dictu Apoſtoli, qui ſibi contrarius eſſe non potuit.

CAPVT II.

CVm igitur tam euidenti & ipſius Apoſtoli &
ſcriptorum eius exemplo redarguantur, tamen
adhuc obniti volunt, & authoritatem aiunt Apo-
ſtolicæ ſibi ſuffragari ſententiæ, allegantes ſcri-
G ptum ad Hebræos: Impoſſibile eſt enim hos qui ſe- Hebr. 6.
mel illuminati ſunt, & guſtauerunt donum cœleſte,
& participes facti ſunt Spiritus ſancti, & bonum gu-
ſtauerunt Dei verbum, virtutéſque futuri ſeculi, la-
pſos iterum reuocari in pœnitentiam, rurſus cruci-
figentes filium Dei, & oſtentatione triumphantes.
Nunquid Paulus aduerſus factum ſuum prædicare
potuit? Donauit Corinthio peccatum per pœniten- 2. Cor. 5.
tiam: quomodo hic potuit ſententiam ſuam ipſe re-
prehendere? Ergo quia non potuit quod ædificaue-
rat deſtruere, non cõtrarium dixiſſe eum, ſed diuer-
H ſum aduertimus. Quod enim contrariũ eſt, ſeipſum
impugnat: quod diuerſum eſt, diſtinctam ſolet ha-
bere rationem. Ita autem contrarium non eſt, vt al-
terum ſuffragetur alteri. Etenim quia de remitten-
da prædicauit pœnitentia, debuit & de iis qui ite-
randum putant baptiſmum, non ſilere: & prius ſol-
licitudinem nobis auferri oportuit, vt ſciremus etiã
poſt baptiſmum, ſi qui peccarent, donari eis poſſe
peccatum, ne ſpe veniæ deſtitutos iterandi baptiſ-
matis opinio vana peruerteret. Deinde iterandum
non eſſe baptiſma, rationabili diſputatione ſuaden-
I dum fuit. De baptiſmate autem dictum verba ipſa
declarant, quibus ſignificauit impoſſibile eſſe lapſos
renouari in pœnitentiam. Per lauacrum enim reno-
uamur, per quod renaſcimur, ſicut ipſe Paulus dicit:
Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in Roman. 6.
morte, vt quemadmodũ ſurrexit Chriſtus ex mor-
tuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ
ambulemus. Et alibi: Renouamini ſpiritu mentis Epheſ. 4.
veſtræ, & induite nouum hominem qui ſecundum
Deum creatus eſt. Et alibi: Renouabitur ſicut aqui- Pſalm. 102.
læ iuuentus tua. Quòd etiam aquila cùm fuerit mor-
tua, ex ſuis reliquiis renaſcatur: ſicut per baptiſmatis
K ſacramentum cùm fuerimus peccato mortui, rena-
ſcimur Deo, ac reformamur. Vnum ergo baptiſmũ
docet, ſicut alibi: Vna fides, vnum, inquit, baptiſma. Epheſ. 6.
Illud quoque euidens, quod in eo qui baptizatur,
crucifigitur filius Dei: quia non potuit caro noſtra
abolere peccatum, niſi crucifixa eſſet in Chriſto Ie-
ſu. Denique ſcriptum eſt: Quia quicunque baptiza- Rom. 4.
ti ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati
ſumus. Et infrà: Si enim complantati ſumus simili-
tudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus,
ſcientes quia vetus homo noſter ſimul confixus eſt
L cruci. Et ad Coloſſenſes ait: Conſepulti ei in baptiſ- Coloſſ. 2.
mo, in quo & conſurrexiſtis. Quod ideò ſcriptum
eſt, vt credamus quia ipſe crucifigitur in nobis, vt
per illum peccata noſtra mundentur, vt ipſe chiro-
graphum noſtrum affigat cruci, qui ſolus poteſt do-
nare delicta. Ipſe in nobis principatus & poteſtates
triumphet: quoniam de ipſo ſcriptum eſt: Principa- Epheſ. 1. & 3
tus & poteſtates oſtentauit triũphans eos in ſemet-
ipſo. Ergo quod ait in hac epiſtola quæ ſcribitur ad
Hebræos: Impoſſibile eſſe lapſos renouari in pœni- Hebr. 6.
tentiam, ac rurſus crucifigentes filium Dei, & oſten-
tatione triumphantes: eò ſpectat, vt de baptiſmo di-
ctum

ctum credamus, in quo crucifigimus filium Dei in
nobis, vt per illum nobis mundus crucifigatur: quia
quadam triumpbamus ſpecie, dum ſimilitudinem
mortis eius aſſumimus, qui principatus & poteſta-
tes in ſua cruce oſtẽtauit ac triumphauit, vt in mor-
tis eius ſimilitudine nos quoque de principatibus,
quorum iugum deponimus, triumphemus. Semel
autem crucifixus eſt Chriſtus, ſemel peccato mor-
tuus, & ideò vnũ non plura baptiſmata. Quid quod
& ſupra doctrinam baptiſmorum præmiſit? Et quia
multa erant baptiſmata in lege, meritò reprehendit
illos qui perfecta dimittant, & principia verbi re-
quirant. Docet nos ſcire oportere deſtructa eſſe v-
niuerſa legis baptiſmata, vnum baptiſma eſſe in ec-
cleſia. Hortatur autem nos vt relinquentes initium
Ibidem. verbi, ad perfectum tendamus. Et hoc faciemus, in-
quit, ſiquidem permiſerit Deus. Non poteſt enim
ſine fauore Dei aliquis eſſe perfectus. Poſſem qui-
dem etiam illud dicere ei, qui hoc de pœnitentia
Matth. 19. dictum putat: quia quæ impoſſibilia ſunt homini,
poſſibilia ſunt apud Deum: & potens eſt Deus quá-
do vult donare nobis peccata, etiam quæ putamus
non poſſe concedi. Et ideò quod nobis impoſſibile
impetratu videtur, Deo donare poſſibile eſt. Nam
& impoſſibile videbatur vt peccatũ ablueret aqua.
4. Reg. 5 Denique Naaman Syrus lepram ſuam mundari per
aquam poſſe non credidit. Sed quod impoſſibile e-
rat, fecit Deus poſſibile eſſe, qui tantam nobis do-
nauit gratiam. Similiter impoſſibile videbatur per
De peccatorũ remiſsione. pœnitentiam peccata dimitti. Conceſſit hoc Chri-
ſtus Apoſtolis ſuis, quod ab Apoſtolis ad ſacerdo-
tum officia tranſmiſſum eſt. Factum eſt igitur poſſi-
bile, quod impoſſibile videbatur. Sed tamen de ba-
ptiſmo dictum, ne quis iteraret, vera ratione per-
ſuadet.

Quòd Apoſtolus non venerit contra euidentem doctrinam Chriſti, qui de peccatore pœnitentiam agente comparationem poſuit filij prodigi, & quemadmodum ex hoc ad ſpẽ veniæ per pœnitentiam prouocemur.

CAP. III.

NEque enim Apoſtolus contra euidentem Chri-
ſti doctrinam veniret, qui de peccatore pœni-
tentiam agente comparationem poſuit, eò quòd
Luc. 15. peregrè profectus acceptam à patre omnem ſub-
ſtãtiam deuorauerit viuẽdo luxurioſè, & poſtea pa-
nem patris deſiderauit cùm veſceretur ſiliquis, &
meruit ſtolam, annulum, calceamentum, immola-
tionem quoque vituli, quæ ſpeciem habet paſſionis
dominicæ, per quam cœleſte ſacramentum nobis
donatum eſt. Bene dicitur quia peregrè profectus
eſt qui erat à ſacris altaribus ſeparatus: hoc eſt enim
ab Hieruſalem illa quæ in cœlo eſt, ciuico quodam
& domeſtico ſanctorum ſeparari domicilio. Vnde
Epheſ. 2 & Apoſtolus ait: Ergo iam non eſtis aduenæ atque
peregrini, ſed ciues ſanctorum, & domeſtici Dei. Et
conſumpſit, inquit, ſubſtantiam ſuam. Meritò con-
ſumpſit eam, cuius fides in operibus claudicabat.
Hebr. 11. Fides enim eorum quæ ſperantur ſubſtantia eſt, re-
rum argumentum non apparentium. Et bona ſub-
ſtantia fides, in qua ſpei eſt noſtræ patrimoniũ. Nec
mirum ſi fame peribat, qui diuino alimento egebat,

A cuius deſiderio compulſus: Surgam, inquit, & ibo
ad patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui in cœ- *Luc. 15.*
lum & coram te. Nónne aduertiſtis id euidẽter iam
nobis expoſitum, quod merendi gratia ſacramenti
ad precãdum impellimur: & hoc auferre vultis pro-
pter quod agitur pœnitẽtia? Tolle gubernatori per-
ueniendi ſpem, & in mediis fluctibus incertus erra-
bit. Tolle luctatori coronam, lentus iacebit in ſta-
dio. Tolle piſcatori capiendi efficaciam, deſinit ia-
ctare retia. Quomodo ergo poteſt qui famem pati-
tur animæ ſuæ, ſtudioſius Deum precari, ſi ſacram
B deſperet alimoniam? Peccaui, inquit, in cœlum, &
coram te. Fatetur vtique peccatum ad mortem, ne
quem vos agentem cuiuſlibet criminis pœnitentiã
iure excludi putaretis, quando is qui in cœlum pec-
cauit, vel in regnum cœleſte, vel in animam ſuam,
quod eſt peccatum ad mortem, & peccauit coram
Deo, cui ſoli dicitur: Tibi ſoli peccaui, & malum co- *Pſalm. 50.*
rã te feci: tã citò veniam meretur, vt venienti & ad-
huc longè poſito occurrat pater, & oſculũ tribuat,
quod inſigne eſt ſacræ pacis: ſtolam proferri iubeat,
quæ veſtis eſt nuptialis, quam ſi quis non habuerit,
C à cõuiuio nuptiali excluditur. Det annulum in ma- *Matth. 22.*
nũ eius, quod eſt fidei pignus, & ſancti Spiritus ſi-
gnaculum. Calceamenta deferri præcipiat, celebra-
turus enim paſcha Domini, epulaturus agnum, te-
ctum debet aduerſus omnes incurſus beſtiarum ſpi-
ritalium, morſúſque ſerpentis habere veſtigium. Vi-
tulum præcipiat occidi, quia paſcha noſtrum immo
latus eſt Chriſtus. Etenim quotienſcunque ſangui- *1. Cor. 5.*
nem Domini ſumimus, mortem Domini annuncia- *Ibidem 11.*
mus. Sicut ergo ſemel pro omnibus immolatus eſt,
ita quotienſcũque peccata donantur, corporis eius
D ſacramentum ſumimus, vt per ſanguinem eius fiat
peccatorum remiſſio. Ergo euidentiſſimè Domini
prædicatione mãdatum eſt etiam grauiſſimi crimi-
nis reis, ſi ex toto corde & manifeſta confeſſione
peccati pœnitentiam gerant, ſacramenti cœleſtis
refundendam gratiam. Vnde nihil vobis ad excuſa-
tionem reſediſſe certum eſt.

De ſpiritu blaſphemiæ qui non remittetur hic, neque in futuro, & quomodo intelligatur illud de hæreticis atque ſchiſmaticis, qui eccleſiam ſeparant, quibus indulgentia negatur, quandiu tanti criminis merita non depoſuerint.

E

CAP. IIII.

PErlatum eſt tamen ad nos, etiam illud vos obii-
cere ſolere, quod dicatis ſcriptũ eſſe: Omne pec- *Matth. 12.*
catum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiri-
tus autem blaſphemia non remittetur hominibus:
Et quicunque dixerit verbum contra filium homi-
nis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritũ
ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, ne-
F que in futuro. Quo exemplo omnis aſſertio veſtra
deſtruitur & abſoluitur. Scriptum eſt enim: Omne
peccatum & blaſphemia remittetur hominibus.
Cur igitur non remittitis? Cur ligatis vincula quæ
non ſoluitis? Cur nodos nectitis quos nõ relaxatis?
Remittite cæteris, agite de iis quos peccãtes in Spi-
ritum ſanctum euangelica authoritate in perpe-
tuum adſtringi putatis. Et tamen quos adſtrin-
gat conſideremus, repetentes ſuperiora lectionis

ipſius, vt euidentius comprehendamus. Dicebant G Iudæi: Luca 11. Hic non eiicit dæmonia niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Reſpondit Ieſus: Omne regnum diuiſum contra ſe deſtruetur, & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. Si enim Satanas Satanam eiicit, aduerſum ſe diuiſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnum eius? Quod ſi ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt? De iis vtique expreſſum videmus, qui Dominum Ieſum in Beelzebub eiicere dęmonia loquebantur, quibus ſic reſpondit Dominus, quod Satanæ hæreditas in iis eſſet qui Satanæ compararent Saluatorẽ H omnium, & in regno diaboli conſtituerent Chriſti gratiã. Et vt cognoſceremus quia de hac dixit blaſphemia, adiunxit: Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali? Hos ergo qui hæc loquuntur, negat ad veniam pertinere. Denique Petrus Simoni, qui magicæ artis conſuetudine deprauatus putaſſet, quòd gratiam Chriſti per impoſitionem manus, atque infuſionem Spiritus ſan- Act.8. cti compararet pecunia, ait: Non eſt tibi pars neque ſors in hac fide, quia cor tuum non eſt rectum apud Deum. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia I tua, & precare Dominum, ſi fortè remittatur tibi recordatio cordis tui. In obligatione enim iniquitatis, & amaritudine fellis video te eſſe. Vides quòd hunc magica vanitate blaſphemantem in Spiritum ſanctum, Apoſtolica authoritate condemnet, & eò magis quia puram conſcientiam fidei non habebat: & tamen non intercluſit ei ſpem veniæ, quem inuitauit ad pœnitentiam? Reſponſum eſt igitur à Domino blaſphemiæ Phariſæorũ, & ideò his poteſtatis ſuæ gratiam negat, quæ in remiſſionem peccatorum eſt, qui K cœleſtem eius poteſtatem diabolico fultam ſuffragio vindicarent. Eos quoque aſſerit, diabolico vti ſpiritu, qui ſepararent eccleſiam Dei: vt omnium temporum hæreticos & ſchiſmaticos comprehenderet, quibus indulgẽtiam negat: quòd omne peccatum circa ſingulos eſt, hoc in vniuerſos. Soli enim ſunt qui volunt ſoluere Chriſti gratiam, qui eccleſiæ membra diſcerpunt, propter quã paſſus eſt Dominus Ieſus, Spiritúſque ſanctus datus eſt nobis. Denique vt ſciatis quia de diſperſoribus Math.12. dicit, ſic habemus ſcriptum: Qui non eſt mecum, L contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Et vt ſciremus de his dictum, ſtatim ſubiunxit: Ideò dico vobis, omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemia non remittetur hominibus. Cum dicit, Ideò dico vobis: nónne euidenter hoc præ cæteris à nobis intelligi voluit? Meritóque adiunxit: Arbor bona bonos fructus facit, mala autẽ arbor malos fructus facit. Cõgregatio enim mala bonum facere fructum nõ poteſt. Arbor itaque congregatio eſt, fructus boni arboris, filij eccleſiæ ſunt. Et ideò reuertimini ad eccleſiam, ſi qui vos ſeparaſtis impiè. Omnibus enim M conuerſis pollicetur veniam, quia ſcriptum eſt: Om- Ioel.2. nis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Denique etiam Iudęorum populus qui dicebat de Domino Ieſu: Dæmonium habet: qui dicebat: In Ioan.8. Beelzebub eiicit dæmonia: qui crucifixit Dominũ Ieſum, Petri prædicatione vocatur ad baptiſmum, vt ſceleris tanti merita deponat.

G De infructuoſa pœnitentia Iudæ, qui non coram Deo, ſed coram Iudæis pœnituit, quódque pœnitentia debeat eſſe ſyncera, non doloſa. Et quomodo intelligenda ſint verba Apoſtoli Petri, quibus Nouatiani errorem ſuum defendunt. De differenti quoque acceſſu ad baptiſmũ atque pœnitentiam.

Capvt v.

SEd quid mirum, ſi ſalutem negatis aliis, qui veſtram recuſatis? licet illi nihil deferant qui à vobis pœnitẽtiam petunt. Arbitror enim quòd etiam H Iudas potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi à venia, ſi pœnitentiam non apud Iudæos, ſed apud Chriſtum egiſſet. Peccaui, inquit, quòd tradiderim Matth.27. ſanguinem iuſtum. Reſponderunt: Quid ad nos? Tu videris. Quæ vox alia veſtra eſt cùm etiam minoris peccati reus vobis factũ proprium confitetur? Quid reſpondetis aliud niſi hoc, Quid ad nos? tu videris. Hunc ſermonẽ laqueus ſequitur: eò feralior eſt pœna, quò culpa eſt minor. Sed ſi iſti non conuertuntur, vel vos reuertimini, qui lapſu vario de innocentiæ fideique prçcelſo faſtigio decidiſtis. Bonũ Do- I minum habemus, qui velit donare omnibus, qui te Eſaia 43. per Prophetam vocauit, dicens: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero, tu autem memor eſto, & iudicemur. Referũt tamen quęſtionem de verbo Apoſtoli Petri: quia dixit: Si for- Act. 8. tè, & putant non confirmaſſe Petrum vt agenti pœnitentiam peccatum remitteret. Sed conſiderent de quo loquatur, hoc eſt, de Simone, qui non ex fide crederet, ſed dolum cogitaret. Denique & Dominus dicenti ei, cuius non plenam ſynceritatẽ vi- Matth.8. deret, Sequar te, ait: Vulpes foueas habent. Quem K ergo Dominus ante baptiſmũ prohibuit ſequi, quoniam fraudulentum videbat: miraris ſi poſt baptiſmum præuaricantem non abſoluit Apoſtolus, quẽ in obligatione iniquitatis manere pronunciat? Sed hoc illis reſponſum ſit. Ego autem nec Petrum dubitaſſe dico, nec verbis vnius præiudicio tãtam cauſam ſtrangulandam arbitror. Nam ſi putant dubitaſſe Petrum, nunquid & Deus dubitauit, qui ait ad Hier.26. Hieremiam Prophetam: Sta in atrio domus Domini, & reſponſum dabis omni Iudæ, iis qui veniunt adorare in domo Domini, omnia verba quæ conſti- L tui tibi reſpondere illis: noli auferre verbum, forſitã audient, & auertentur? Dicant ergo Dominũ ignoraſſe quid eſſet futurum. Sed non ignorantia eo verbo exprimitur: ſed in ſcripturis diuinis frequens huiuſmodi conſuetudo aduertitur, eò quòd ſimplex Ezech.3. ſit elocutio. Siquidem & ad Ezechiel dicit Dominus: Fili hominis mittam ego te ad domum Iſraël, ad eos qui me exacerbauerunt, ipſi & patres eorum vſque in hodiernum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus, ſi fortè audient & terrebuntur. Neſciebat ergo eos poſſe aut non poſſe conuerti? Non ergo M ſemper dubitantis iſta eſt elocutio. Denique ipſi ſapientes ſeculi, qui omnem gloriam ſuam ſtâtuunt in expreſſione verborum, quod latinè fortè dicimus, gręcè τάχα non vbique pro dubitatione poſuerunt. Aiunt itaque dixiſſe primum ſuorum Poëtam: ἦ τάχα χήρη ἔσομαι, quod eſt, citò vidua ero. Et alibi: Iliad.3.

τάχα γάρ σε κατακτανέουσιν ἀχαιοὶ πάντες ἐφορμηθέντες.

Non enim dubitaret omnibus ſimul inſurgentibus,

bus,vnũ facilè ab vniuerſis poſſe proſterni. Sed nos
noſtris magis quàm alienis vtamur. oenique habes
in euangelio,quia ipſe filius de patre ait, cum miſiſ-
ſet ſetuos ad vineam ſuam, & oceiſi eſſent, dixiſſe
Matth. 21. patrem: Mittam filium meum dilectiſſimum, forſi-
tan ipſum verebnntur. Et alibi ex ſua perſona filius
ait: Neque me ſcitis,oeque patrem meum. Si enim
Ioan. 8. me ſciretis,& patrem meum forſitan ſciretis. Si er-
go his verbis vſus eſt Petrus, quibus oominus vſus
eſt ſine præiudicio ſententiæ ſuæ, cur non aecipia-
mus & Petrum his vſum ſermonibus ſine ſuæ fidei
præiudicio? Neque poterat dubitare de Chriſti mu-
nere, qui ſibi ſoluendorum peccatorum dederat
poteſtatem, præſertim cùm verſutiis hæreticorum
locum non deberet relioquere, qui ideo volunt ſpẽ
hominum deſtituere, vt iterandi baptiſmatis apnd
deſperantes facilius inducant perſuaſionem. Sed
Apoſtoli hoc habentes ſecundum Chriſti magiſte-
rium pœnitentiam docuerunt, ſpoponderunt ve-
niam,culpam relaxaueruot: ſicut & docuit Dauid,
Pſal. 31. dicens: Beati quorum remiſſæ ſuot iniquitates, &
quorum tecta ſunt peccata: Beatus vir cui non im-
putauit Dominus peccatum. Vtrunque enim beatũ
dixit,& cuius iniquitas remittitur per lauacrum, &
cuius peccatum tegitur operibus bonis. Qui enim
agit pœnitentiam, nõ ſolum diluere lachrymis de-
bet peccatum ſuum: ſed etiam emendatioribus fa-
ctis operire & tegere delicta ſuperiora, vt non ei im-
putetur peccatum. Ergo tegamus lapſus noſtros po
ſterioribus factis, mundemus fletibus, vt audiat nos
oominus Deus noſter ingemiſcentes, ſicut audiuit
lachrymantem Effrem, quemadmodum ſcriptum
Hierem. 31. eſt, dicente Deo: Audieos audiui Effrem lachrymã-
tem. Et ipſa verba Effrem lameotantis expreſſit di-
cens: Caſtigaſti me, & caſtigatus ſum, ſicut vitulus
non ſum edoctus. Vitulus enim ludit, & præſepe de-
ſerit, & ideo Effrem ſicut vitulus ooo eſt edoctus lõ-
gè poſitus à præſepi, quia præſepe Domini deſeruit,
Tob 1. & Hieroboam ſecutus vitulos adorauit, quod pro-
phetia futurum per Aaron indicauerat, ſic lapſurum
populum Iudæorum. Ideoque agens pœnitentiam
Hierem. 31. dicit: Conuerte me, & conuertar: quia tu oomious
meus: quia in nouiſſimo captiuitatis meæ pœniten-
tiam egi, & poſtquam cognoui, ingemui ſuper dies
confuſionis, & ſubiectus ſum tibi, quia accepi op-
probrium & demonſtraui te.

De inſtructione atque exhortatione ad lamenta pœnitentiæ ex diuerſis ſacræ ſcripturæ ſententiis atque exemplis.

Cap. VI.

ADuertimus quomodo agẽda ſit pœnitentia,
quibus ſermonibus, quibus fletibus, vt pecca-
ti dies cõfuſionis appelletur. Cõfuſio eſt enim quã-
do Chriſtus negatur. Et ideo ſubiiciamus nos oeo,
vt non ſubditi ſimus peccato, & delictorum ooſtro-
rum memoriam recenſentes tanquam opprobrium
erubeſcamus, non velut quandam gloriam prædi-
cemus, ſicut quidam expugnata pudicitia, oppreſſa
iuſtitia gloriantur: & tanta fiat conuerſio, vt qui Deũ
non agnoſcebamus, ipſi eum iam aliis demonſtre-
mus: motus autem Dominus tali conuerſiooe no-

A ſtra reſpondeat: A iuuẽtute mea es tu filius dilectus
mihi Effrem, vt puer in deliciis, quoniam eo quòd *Hierem. 31.*
ſermones mei in ipſo ſunt, memotia memor ero ei*,
propterea feſtinaui ſuper illum, miſericordia miſe-
rebor eius, dixit oominus. Quam autem miſericor-
diam nobis polliceatur, infra oſtendit dicens: Ine-
briaui omnem animam ſitientem, & omnem ani-
mam eſurientem ſatiaui. Ideo exurrexi, & vidi: &
ſomnus meus mihi dulcis eſt. Aduertimus quòd
* peccãtibus oominus ſacramenta promittat ſua, & ** pœnitentibus.*
ideo omoes conuertamur ad oomioum. Si iſti non
B conuertuntur, vel vos reuertimini qui lapſu vario
de innocentiæ fideique præcelſo faſtigio decidiſtis.
Bonum oominum habemus, qui velit donare om-
nibus, qui te per Prophetã vocauit, dicẽs: Ego ſum, *Eſaia 43.*
ego ſũ qui deleo iniquitates tuas, & memor nõ ero:
tu autẽ memor eſto: vt iudicemur. Ego, inquit, me-
mor nõ ero, tu autẽ memor eſto, hoc eſt, nõ reuoco
illa: quæcunque delicta donaui tibi, velut quadam
obliuione tecta ſint, tu autem memor eſto. Ego, in-
quit, memor non ero propter gratiam, tu memor
eſto propter correctionem: memor eſto vt ſcias do-
C natum eſſe peccatum, ne glorieris quaſi innocens,
ne te iuſtificando plus ingraueris: ſed ſi vis iuſtifica-
ri, fatere delictum tuum. Soluit enim criminum ne-
xus verecunda confeſſio peccatorum. Vides quid à
te exigat Deus tuus, vt memor ſis eius quam acce-
piſti gratiæ. Non glorieris quaſi non acceperis. Vi-
des qua remiſſionis policitatione te prouocet ad
confitendum. Vide ne reluctando mãdatis cœleſti-
bus in deuotionem Iudæorum incidas, quibus dicit
Dominus Ieſus: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: *Luc. 7.*
D lamentauimus, & nõ ploraſtis. Vilis ſermo, ſed non
vile myſteriũ. Et ideo cauendũ ne quis vulgari quã-
dã ſermonis huius deceptus interpretatione, putet
nobis ſaltationis lubricę hiſtrioni cos motus, & ſce-
næ deliramẽta mandari (hæc etiam in adoleſcẽtula
ætate vitioſa ſunt) ſed ſaltationẽ eam mãdauit, qua
ſaltauit oauid ante arcam oomini. Totum enim de- *2. Reg. 6.*
cet quicquid defertur religioni, vt nullũ obſequiũ
quod proficiat ad cultum & obſeruantiam Chriſti,
erubeſcamus. Non ergo illa deliciarum comes, at-
que luxuriæ ſaltatio prædicatur: ſed qua vnuſquiſq;
corpus attollat impigrum, nec humi pigra iacere
E membra, vel tardis ſinat torpere veſtigiis. Saltabat
ſpiritaliter Paulus cum ſe pro nobis extenderet, &
poſteriora obliuiſcens, priora appetens, contende-
ret ad brauium Chriſti. Tu quoque cùm ad baptiſ- *Philip. 3.*
mum venis, manus eleuare, pedes quibus ad æter-
na conſcendas, velociores habere admoneris. Hæc
ſaltatio fidei ſocia, gratiæ comes. Hoc eſt ergo my-
ſterium: Cantauimus vobis, noui vtique canti-
cũ teſtamenti, & non ſaltaſtis, hoc eſt, non eleuaſtis
animum ad ſpiritalem gratiam. Lamentauimus, &
F non ploraſtis: hoc eſt, non egiſtis pœnitentiam. Et
ideo derelictus eſt Iudæorum populus, quia nec e-
git pœnitentiam, & gratiam refutauit. Per Ioan-
nem pœnitentia, per Chriſtum gratia. Iſtam quaſi
Dominus donat, illam quaſi ſeruus annũciat. Vtrũ-
que igitur eccleſia cuſtodit, vt & conſequatur gra-
tiam, & noo abiiciat pœnitentiam. Gratia enim
munus largientis eſt, pœnitentia delinquentis re-
medium. Sciuit Hieremias magoum remedium eſſe

pœnitentiæ, quam in Threnis ſuis ſuſcepit pro Hie- G
ruſalem, & ipſam inducit agentem Hieruſalem, di-
Thre.1. cens: Plorans plorauit in nocte, & lachrimæ eius in
maxillis eius, nec eſt qui conſoletur ab omnibus qui
diligunt eam. Viæ Sion lugent. Et adiecit: in his er-
go fleo, hinc oculi mei caligauerũt à fletu, quia elõ-
gauit à me qui me conſolabatur. Aduertimus quòd
hunc malorum ſuorum acerbiſſimum cumulum ar-
bitrabatur, quia deerat qui conſolaretur mœrẽtem.
Quomodo ergo vos ipſam conſolationem aufertis,
qui ſpem relaxandæ negatis pœnitentiæ? Sed au-
diant qui agunt pœnitentiam, quomodo agere de- H
beant, quo ſtudio, quo affectu, qua mentis intentio-
ne, qua intimorum concuſſione viſcerum, qua cor-
dis conuerſione. Vide, inquit, Domine, quia tribu-
lor, venter meus turbatus eſt à fletu meo, cõuerſum
eſt cor meum in me. Cognouiſti intentionem ani-
mi, fidem mentis cognoſce, & habitum corporis.
Sederunt, inquit, in terra, tacuerunt ſeniores filiæ
Ibidem 2. Sion, & impoſuerunt terram ſuper caput ſuum, pręcinxerunt
ſe cilicio, deduxerunt in terram princi-
pes, virgines Hieruſalem defecerunt in lachrymis, I
Ionæ 3. oculi mei caligauerunt. Turbatus eſt venter meus,
effuſa eſt in terra gloria mea. Sic fleuit & Niniue po
pulus, & denunciatũ excidium ciuitatis euaſit. Tan-
ta eſt enim pœnitẽtiæ medicina, vt mutare videatur
ſuã Deus ſententiam. In te eſt igitur vt euadas: vult
rogari Dominus, vult de ſe ſperari, vult ſibi ſuppli-
cari. Homo es, & vis rogari vt ignoſcas, & putas Deũ
tibi non roganti ignoſcere? Ipſe Dominus Hieruſa-
lem fleuit, vt quia ipſa flere nolebat, Domini lachry-
mis ad veniam pertineret. Ipſe nos flere vult, vt eua-
dere poſſimus ſicut habes ſcriptum in euangelio:
Luca 23. Filiæ Hieruſalem nolite me flere, ſed voſipſas flete. K
2.Reg.14. Fleuit Dauid, & meruit vt mortem populi pereun-
tis diuina remoueret miſericordia, quando tribus
ſibi propoſitis optionibus, eam tamen in qua maio-
rem Domini miſerationẽ experiretur, elegit. Quid
erubeſcis tu peccata tua flere, cùm Deus etiam pro-
phetas iuſſerit flere pro populis? Denique & Eze-
Ezech.1. chiel iuſſus eſt flere Hieruſalem, & accepit librum
in cuius capite ſcripta erant, lamentatio, & melos, &
væ: duo triſtia, & vnum delectabile: quoniam ille
ſaluus erit in futurum, qui in hoc ſeculo plus fleue-
Eccleſ.7. rit. Cor enim ſapientum in domo luctus, & cor ſtul- L
Luca 6. torum in domo epularũ. Et ipſe Dominus ait: Beati
qui nunc fletis quia ridebitis.

De Lazaro ſuſcitato, et fletu ſororum eius. De lachrymatione quoque Ieſu, vbi ſpiritalis reſurrectio peccatorum innuitur. De inuidia quoque Iudæorum qui Lazarum interficere cogitabant, quorum duritiæ Nouatiani ſucceſſores ſunt, qui per pœnitentiam ſuſcitatos interficere volunt.

CAP. VII.

FLeamus igitur ad tempus, vt exultemus in æter- M
num. Timeamus Dominum, præueniamus eum
confitendo peccata noſtra. Corrigamus lapſus no-
ſtros, emendemus errorem, ne & de nobis dicatur:
Eſaiæ 43. Heu me anima, quia periit timor tuus à terra: & qui
corrigat, in hominibus non eſt. Quid vereris apud
bonum Dominum tuas iniquitates fateri? Dic, in-
quit, iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Adhuc reo cul-
pæ, iuſtificationis præmia proponuntur. Ille enim
iuſtificatur, qui proprium crimen ſponte agnouerit.
Proverb.18. Denique iuſtus in exordio ſermonis accuſator eſt
ſui. Nouit omnia Dominus, ſed expectat vocem
tuam: non vt puniat, ſed vt ignoſcat: non vult vt in-
ſultet tibi diabolus, & celantem peccata tua arguat.
Præueni accuſatorem tuum: ſi te ipſe accuſaueris,
accuſatorem nullum timebis: ſi te detuleris ipſe, & ſi
mortuus fueris reuiuiſces. Veniet ad monumentum
Luca 10. Chriſtus, & ſi viderit flere pro te Martham boni fœ-
minam miniſterij, & flere Mariam quæ attentè au-
diebat verbum Dei, ſicut ſancta eccleſia quæ opti-
mam partem ſibi elegit: mouebitur miſericordia,
cùm viderit in tuo obitu lachrymas plurimorum, &
Ioan.11. dicet: Vbi poſuiſtis eum? hoc eſt, in quo reorum ſta-
tu eſt, in quo pœnitentium ordine? Videam quem
fletis, vt lachrymis ſuis ipſe me moueat. Videam ſi
iam peccato ei cuius venia poſcitur, defunctus eſt.
Dicet plebs: Veni, & vide. Quid eſt veni? Hoc eſt,
veniat peccatorum remiſſio, veniat defunctorum
vita, mortuorum reſurrectio, veniat & in hunc pec-
catorem regnum tuum. Veniet itaque, & leuari la-
pidem iubebit, quem ceruicibus peccatoris lapſus
impoſuit. Potuit remouere lapidem imperio ſermo-
nis. Iubenti enim Chriſto etiam inſenſibilis ſolet
natura obedire. Poterat tacita vi operationis occul-
tę transferre ſaxum ſepulchri, in cuius paſſione mo-
tis ſubitò lapidibus plurima defunctorum ſepulchra
patuerunt: ſed hominibus iuſſit vt remouerent lapi-
dem: in veritate quidem, vt increduli crederẽt quod
videbant, & aſpicerent reſurgentem mortuum. In
typo autem, quod nobis donaret vt leuaremus de-
lictorum onera, moles quaſdam reorum. Noſtrum
eſt onera remouere, illius eſt reſuſcitare, illius edu-
cere de ſepulchris exutos vinculis. Videns itaque
graue onus peccatoris illachrymat Dominus Ieſus:
ſolam enim flere non patitur eccleſiam. Compati-
tur dilectę ſuę, & dicit defuncto: Veni foras: hoc eſt,
qui iaces in tenebris conſciẽtiæ, & delictorum tuo-
rum ſordibus quodam reorum carcere, Exi foras,
delictum proprium prode, vt iuſtificeris: ore enim
Rom.10. confeſſio fit ad ſalutem. Si confeſſus fuerit à Chri-
ſto vocatus, clauſtra rumpentur, & omnia ſoluentur
vincula, etſi corruptelæ corporeæ fœtor grauis ſit.
Quatriduũ enim habebat ille cuius fœtebat in tu-
mulo caro: cuius autem caro non vidit corruptio-
Pſal. 15. nem, triduo fuit in ſepulchro. Carnis enim vitia ne-
ſciuit, quæ ex quatuor conſtat elementorum ſub-
ſtantiis. Quantuſlibet ergo mortui fœtor ſit, abole-
tur omnis vbi ſacrũ redoleuerit vnguentum: & ſur-
git defunctus, & ſoluere iubentur eius vincula, quæ
adhuc in peccato ſunt: tollere velamẽ de facie eius,
quod veritatem gratiæ quam acceperat, obumbra-
bat. Sed quia venia donatus eſt, reuelare faciem, a-
perire vultum iubetur. Non habet enim quod eru-
beſcat, cui peccatum remiſſum eſt. In tanta verò
Domini gratia, tantóque diuini muneris miraculo,
cùm oporteret vniuerſos lætari, commouebantur
Ioan.12. impij, & aduerſus Chriſtum concilium congrega-
bant: Lazarum quoque interficere volebant. Non-
ne meritò eorum ſucceſſores vos fore cognoſcitis,
quorum duritiæ hæredes iſtis? Nam & vos indigna-
mini, & contra eccleſiam congregatis concilium:
quia

quia videtis mortuos in eccleſia reuiuiſcere, & peccatorum indulta venia reſuſcitari. Itaque, quod in vobis eſt, per inuidiā turſus vultis interficere ſuſcitatos. Sed Ieſus non reuocat beneficia,imò cumulo ſuæ liberalitatis amplificat. Reuiſit ſolicitè reſuſcitatum, & celebratæ reſurrectionis gratia lætus ad cœnam venit, quam ei ſua præparauit eccleſia, in qua ille qui fuerat mortuus, vnus inter diſcumbentes cum Chriſto inuenitur. Tunc mirantur omnes qui vident puro vtique obtutu mentis, qui inuidere non norunt. Tales enim eccleſia filios habet. Mirātur (vt dixi) quomodo ille qui iacebat in tumulo heri & nudiuſtertius,vnus ſit de diſcumbentibus cū Domino Ieſu. Ipſa Maria mittit vnguentum in pedes Domini Ieſu. Ideo fortè in pedes, quia vnus de infimis erept' eſt morti. Omnes enim corpus Chriſti ſumus, ſed alij fortè ſuperiora membra ſunt. Os erat Chriſti Apoſtolus qui dicebat: Experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Os eius prophetæ per quos loquebatur futura. Vtinam ego pes eius eſſe merear,& mittat in me Maria vnguentum ſuum precioſum, & vngat,& peccata extergat.

Ibidem.

2.Cor.13.

De ſpiritalibus vnguentis, atque inibi author quædam modeſtè de ſeipſo ſubucit. CAP. VIII.

QVod igitur de Lazaro legimus, in vnoquoque debemus conuerſo peccatore credere,qui licet fœtorem habeat, tamen fidei precioſæ emendatur vnguento. Tantum enim gratiæ fides habet, vt vbi ante diem fœtebat mortuus, illic bono odore tota repleatur domus. Fœtebat Corinthia domus quando ſcriptum eſt de ea: Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes. Fœtor enim erat, quia modicum fermentum totam maſſam corruperat. Cœpit bene olere cùm dicitur: Si cui quid donaſtis,& ego. Nā & ego quod donaui, propter vos in perſona Chriſti. Itaque liberato peccatore factum eſt in eo gaudium magnum,& redoluit domus tota ſuauitate gratiæ. Vnde bene conſcius apoſtolus quod omnes apoſtolicæ remiſſionis perfudiſſet vnguēto, ait: Chriſti bonus odor ſumus deo in his qui ſalui fiunt. Huius igitur effuſione vnguenti lætantur omnes, ſolus Iudas contradicit. Ergo & nunc qui præuaricator eſt,contradicit: reprehendit qui proditor, ſed à Chriſto ipſe reprehenditur, qui dominicæ remedium mortis ignorat, & tamen myſterium ſepulturæ non intelligit. Ideo enim & paſſus & mortuus eſt dominus,vt nos redimeret à morte. Hoc excellentiſſimum indicat precium ſuæ mortis,quo peccator abſoluitur, & in nouam aſſumitur gratiam, vt veniant & mirentur omnes quomodo cum Chriſto recumbat,& laudantes Deum dicant: Manducemus & epulemur, quia hic mortuus erat, & reuixit: perierat,& inuentus eſt. Si quis autem infidelis obiecerit,quare cum publicanis & peccatoribus manducet, reſpondetur ei: Non opus eſt ſanis medicus, ſed his qui malè habent. Oſtende igitur medico vulnus tuum, vt ſanari poſſis: & ſi non mōſtraueris,nouit: ſed à te expectat audire vocem tuā. Abſterge lachrymis cicatrices tuas. Sic peccatum mulier illa in euangelio fœtoremque ſui erroris abſterſit,ſic culpam diluit, dum Ieſu pedes lachry-

1. Cor. 5.
2.Cor.2.

Ibidem.

Ioan. 12.

Luca 15.

Matth.9.

Luc.7.

A mis lauit. Vtinam mihi quoque pedum tuorum lutum Ieſu reſerues, quos dum in me deambulas, inquinaſti. Vtinam ſordes veſtigiorum tuorum detergendas mihi offeras, quas ego actu meo tuis affixi greſſibus. Sed vnde mihi aqua viua, qua pedes tuos poſſim lauare? Si aquam non habeo, habeo lachrymas, quibus dum pedes tuos lauo, vtinam me ipſum diluam. Vnde mihi vt de me dicas: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum? Plus debuiſſe me fateor, & plus dimiſſum mihi, qui de forenſium ſtrepitu iurgiorum, & à publicæ terrore adminiſtra- *Ibidem.*
B tionis, ad ſacerdotium vocatus ſum: & ideo vereor ne ingratus inueniar, ſi minus diligam, cui plus dimiſſum eſt. Sed non omnes mulierem iſtam æquare poſſunt, quæ etiam Simoni, qui prandium domino dabat, merito prælata eſt, quæ omnibus qui volunt veniam promereri, magiſterium præſtitit, oſculando pedes Chriſti, lachrymis lauando, tergendo crinibus, vngendo vnguento. In oſculo inſigne charitatis eſt, & ideo dicit Dominus Ieſus: Oſculetur me ab oſculo oris ſui. Capilli quid ſignificant, niſi vt moueatis inclinata omni inſularum dignitate ſecu- *Cantic.1.*
C larium ad obſecrandam indulgentiam, ad terram te ipſe proſternas: vt humi iacens moueas miſericordiam? Vnguento quoque bonæ conuerſationis exprimitur odor. Rex nempe erat Dauid, & dicebat: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis ſtratum meum rigabo. Et ideo tātam gratiam meruit, vt ex eius familia virgo eligeretur quæ nobis partu proprio Chriſtum ederet. Ideo & iſta in euangelio prædicatur mulier. Tamen ſi hanc æquare nō poſſumus, ſcit Dominus Ieſus & infirmis ſubuenire, vbi non eſt quæ poſſit parare cōuiuium, quæ *Pſalm. 6.*
D deferre vnguentum, fontem aquæ viuæ ſecum portare. Venit ipſe ad ſepulchrum. Vtinam ergo ad hoc monumentum meum digneris accedere Domine Ieſu, tuis me lachrymis laues, quoniam durioribus oculis non habeo tantas lachrymas, vt poſſim mea lauare delicta. Si illachrymaueris pro me, ſaluus ero: ſi dignus fuero lachrymis tuis, fœtorem abſtergo delictorum omnium. Si fuero dignus vt paulisper illachrymes, vocabis me de monumento huius corporis, & dices: Exi foras: vt non intra corporis *Ioan.11.*
E huius anguſtias incluſæ teneātur cogitationes meę, ſed egrediantur ad Chriſtum, in lumine verſentur, vt non cogitem opēra tenebrarum, ſed opera lucis. Qui enim peccatum cogitat, intra ſuam conſcientiam ſtudet ſe ipſe includere. Voca ergo foras ſeruū tuum. Quamuis ligatus vinculis peccatorum meorum vinctos habeam pedes, innexas manus, & cogitationibus & operibus mortuis iam ſepultus, te vocante liber egrediar, & inueniar vnus de diſcumbentibus in conuiuio tuo, & domus tua precioſo repleatur vnguento, ſi quem redimere dignatus es, *Ioan.12.*
F cuſtodieris. Dicetur enim, Ecce ille non in eccleſiæ nutritus ſinu, non edomitus à puero, ſed raptus à tribunalibus, abductus à vanitatibus ſeculi huius, à præconis voce ad Pſalmiſtæ aſſuefactus canticum, in ſacerdotio manet nō virtute ſua, ſed Chriſti gratia, & inter conuiuas menſæ cœleſtis recumbit. Serua Domine munus tuum, cuſtodi donum quod contuliſti etiam refugienti. Ego ſciebam quòd non eram dignus vocari epiſcopus, quoniam dederam

me ſeculo huic: ſed gratia tua ſum quod ſum, & ſum
quidem minimus omnium epiſcoporum, & infimus
meritò: tamen quia & ego laborem aliquem pro
ſancta eccleſia tua ſuſcepi, hunc fructum tuere, ne
quem perditum vocaſti ad ſacerdotium, eum ſacer-
dotem perire patiaris: ac primum vt condolere no-
rimus peccantibus affectu intimo. Hæc enim ſum-
ma virtus, quia ſcriptum eſt: Et non gaudebis ſuper
filiis Iuda in die perditionis eorum, & ne magna lo-
quaris in die tribulationis eorum: ſed quotienſcun-
que peccatum alicuius lapſi exponitur, compatiar:
nec ſuperbè increpem, ſed lugeam & defleam: vt
dum alium fleo, me ipſum defleam dicens: iuſtifica-
Geneſ. 38. ta eſt magis Thamar quàm ego. Fortaſſe adoleſcen-
tula lapſa ſit occaſionibus, quæ delictorum fomites
ſunt, decepta ac præcipitata ſit: peccamus & ſenio-
res. Repugnat in nobis lex huius carnis legi mentis
noſtræ & captiuos nos trahit in peccatum, vt facia-
mus quod nolumus. Illi de ætate ſuppetit excuſa-
tio, mihi iam nulla. Illa enim debet diſcere, nos do-
cere. Ergo iuſtificata eſt magis Thamar quàm ego.
1. Tim. 6. Incuſamus alicuius auaritiam, recordemur ſi nihil
ipſi auarè fecimus: & ſi fecimus, quoniam radix eſt
malorum auaritia, & tanquam ſub terra occultè in
noſtro ſerpit corpore: dicamus ſinguli, iuſtificata eſt
magis Thamar quàm ego. Si commoti fuerimus in
quenquam grauiter, leuiorem cauſam laicus habet
quàm epiſcopus: eo quod commotus egerit ali-
quid, retractemus nobiſcum, & dicamus: iuſtifica-
tus eſt magis iſte qui commotionis arguitur, quàm
ego. Hæc enim ſi dicamus, ipſi nobis cauemus,
ne dicat nobis Dominus Ieſus, aut quiſquam de
diſcipulis eius: Feſtucam in oculo fratris tui vi-
Matth. 7. des, trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non vides?
Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, &
tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui.
Non ergo erubeſcamus dicere grauiorem noſtram
culpam eſſe quàm eius quem arguendum putamus,
quia dixit hoc Iudas qui arguebat Thamar, & recor
datus ſuam ipſe culpam ait: Iuſtificata eſt magis Tha
mar quàm ego: in quo & altitudo myſterij eſt, &
morale præceptum, & ideo culpæ eius deputatum
non eſt, quia ipſe ſe accuſauit prius quàm ab aliis ac-
cuſaretur. Non ergo gaudeamus ſuper alicuius pec-
cato, ſed magis lugeamus: quia ſcriptum eſt: Noli
Michea 7. ſupergaudere mihi inimica mea quia cecidi, ſed re-
ſurgam: quoniã ſi ſedero in tenebris, Dominus illu-
minabit me. Iram Domini ſuſtinebo, quia peccaui
ei, donec iuſtificet cauſam meam, & faciat iudicium
meum, & educat me ad lumen, & videbo iuſtitiam
eius, & videbit inimica mea, & cooperietur confu-
ſione, quæ dicit ad me: Vbi eſt Dominus Deus tuus?
Oculi mei videbunt eam, & erit in conculcationem
ſicut lutum in via. Nec immeritò, quoniam qui la-
pſu alieno gaudet, diaboli gaudet victoria. Et ideo
doleamus magis cùm audimus periiſſe homi-
nem, pro quo Chriſtus mortuus eſt, qui nec in
meſſe ſtipulam negligit. Atque vtinam hanc ſtipu-
Ibidem. lam in meſſe, hoc eſt, inanem auenam fructus mei
non abiiciat, ſed colligat, ſicut ait: Heu me quia fa-
ctus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, & race-
mum in vindemia: vt vel primitiua manducet in me
gratiæ ſuæ, etſi poſteriora non approbem. Ergo &

G agendam pœnitentiam, & tribuendam veniam cre-
dere nos conuenit, vt veniam tamen tanquam ex
fide ſperemus, non tanquam ex debito. Aliud eſt e-
nim mereri, aliud præſumere. Tanquam ex ſyngra-
pha fides impetrat. Præſumptio autem arroganti
eſt propior quàm roganti. Prius ſolue debitum, vt
quod ſperaueris, impetrare merearis. Solue boni af-
fectum debitoris, vt vſuram non facias: ſed fidei tuæ
cenſu contracti nominis fœnus euacues. Plura ſol-
uendi habet ſubſidia qui Deo, quàm is qui homini
debet. Homo pecuniam pro pecunia repoſcit, quæ
H non ſemper debitori præſto eſt: Deus affectum exi-
git, qui in tua poteſtate eſt. Nemo pauper eſt qui
Deo debet, niſi qui ſeipſum pauperem fecerit. Et ſi
non habet quæ vendat, habet quæ ſoluat. Oratio,
lachrymæ, ieiunia, debitoris boni cenſus eſt, multó-
que vberior quàm ſi quis ex preciis fundorum pe-
cuniam ſine fide deferat. Denique pauper erat Ana- *Actor. 5.*
nias cùm vendito agro pecuniam deferret ad apo- *Luca 21.*
ſtolos, vnde nec ſoluere ſe potuit, ſed implicauit. Di
ues illa vidua quæ duo æra minuta in gazophylaciũ
miſit, de qua dictum eſt: Hæc vidua paupercula plus
I omnibus miſit. Non enim pecuniam Deus, ſed fi-
dem quærit.

De eleemoſyna qua intentione fieri debeat. De falſæ quoque & infructuoſæ pænitentiæ multiplicibus modis.

Cap. IX.

Neque ego abnuo liberalitatibus in pauperes
factis poſſe minui peccatum, ſed ſi fides com-
mendet expenſas. Quid enim prodeſt collatio pa-
K trimonij ſine gratia charitatis? Sunt qui iactantiam
ſolam decore largitatis affectent, vt eo ſe probatos
vulgo velint, quod ſibi nihil reliquerint: ſed dum
præſentis ſeculi mercedem requirunt, non recon- *Matth. 6.*
dunt in futurum: & quia hic perceperunt merce-
dem ſuam, illic ſperare non poſſunt. Sunt qui opes
ſuas tumultuario mentis impulſu, non iudicio per-
petuo, vbi eccleſiæ contulerunt, poſtea reuocandas
putarunt: quibus nec prima merces rata eſt, nec ſe-
cunda, quia nec prima iudicium habuit, & ſecunda
habuit ſacrilegium. Sunt quos pœnituerit opes ſuas
L diuiſiſſe pauperibus: ſed eos qui pœnitentiam agũt,
hoc ſolum † pœnitere non debet, ne ipſius pœni- *† hoc ſolũ ti-*
tentiæ agant pœnitentiam. Nam plerique futuri *mere oportet,*
ſupplicij metu, peccatorum ſuorum conſcij pœni- *ne, &c.*
tentiam petunt: & cùm acceperint, publicæ ſuppli-
cationis reuocantur pudore. Hi videntur malorum
petiſſe pœnitentiam, agere bonorum. Nonnulli
ideo poſcunt pœnitẽtiam, vt ſtatim ſibi reddi com-
munionem velint: hi non tam ſe ſoluere cupiunt,
quàm ſacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam
non exuunt, ſacerdotis induunt. Præceptum eſt:
M Nolite ſanctum dare canibus, neque miſeritis mar- *Matth. 7.*
garitas veſtras ante porcos, hoc eſt, immundis im-
puritatibus † ſacræ communionis non impertienda *† ſpiritibus.*
conſortia. Itaque videas eos mutata veſte incedere,
quos lugere & gemere oportebat, quia veſtem illam
ablutionis & gratiæ ſordidarũt: fœminas autẽ mar-
garitis onerare aures, curuare ceruices, quas bene
Chriſto, non auro inclinarent: quæ ſeipſas flere de-
bebant,

bebāt, quòd margaritā quæ de cœlo eſt, perdiderunt. Sunt etiam qui arbitrentur hoc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineant à ſacramenris cœleſtibus. Hi ſæuiores in ſe iudices ſunt, qui pœnā præſcribunt ſibi, declinant remedium, quos vel pœnam ſuam conueniebat dolere, quia cœleſti fraudarentur gratia. Alij propoſita ſpe agendæ pœnitentiæ licentiam ſibi delinquendi propagatam putant, cùm pœnitentia remedium peccati ſit, nō peccandi incentiuum. Vulneri enim medicamentum neceſſarium eſt, non vulnus medicamento: quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus deſideratur. Infirma deinde ſpes quæ committitur tempori, cùm omne tempus incertum ſit, non omni ſpes tempori ſit vt ſuperſtes.

Quòd pœnitentia ſit facienda cum humilitate & oratione atque fletu, quorum neceſſitas exemplis ſcripturæ probatur. De pœnitentia quoque publica in eccleſia non iteranda, & de renunciatione ſui ipſius, atque priſtinæ vitæ, atque crucis dominicæ baiulatione pœnitentibus opportuna.

Cap. x.

AN quiſquam ferat vt erubeſcas Deum rogare, qui non erubeſcis rogare hominem: & pudeat te Deo ſupplicare quem non lates, cùm te non pudeat peccata tua homini quem lateas confiteri? An teſtes precationis & cōſcios refugis, cùm ſi homini ſatisfaciēdum ſit, multos neceſſe eſt ambias, obſecres vt dignentur interuenire, ad genua te ipſe proſternas, oſculeris veſtigia, filios offeras culpæ adhuc ignaros paternæ etiam veniæ precatores? D Hoc ergo in eccleſia facere faſtidis, vt Deo ſupplices, vt patrocinium tibi ad Deum obſecrandum ſanctæ plebis requiras, vbi nihil eſt quod pudori eſſe debeat, niſi non fateri, cùm omnes ſimus peccatores, vbi ille laudabilior qui humilior: ille iuſtior, qui ſibi abiectior? Fleat pro te mater eccleſia, & culpam tuam lachrymis lauet: videat te Chriſtus mœrentem, vt dicat: Beati triſtes, quia gaudebitis. *Luc. 6.* Amat, vt pro vno multi rogent. *Lucæ 7.* Denique in euangelio motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium eius reſuſcitauit. Ideo citius exaudiuit Ieſus Petrum E vt Dorcas reſurgeret, *Act. 9.* quia pauperes mortem mulieris ingemiſcebant. Ideo ipſi Petro ſtatim dimiſit, quia amariſſimè fleuit. Et tu ſi amariſſimè fleas, Chriſtus ad te reſpiciet, culpa diſcedet. Vſus enim doloris ablegat luxuriam criminis, erroris delicias. Ita dum dolemus admiſſa, admittenda excludimus, & fit quædam de condemnatione culpæ, diſciplina innocentiæ. Nil ergo te reuocet à pœnitentia, hæc tibi communis cum ſanctis eſt. Vtinámque imitanda talis, qualis ſanctorum deploratio. *Pſalm. 101.* Dauid manducabat ſicut panem cinerem, & potum ſuum F lachrymis temperabat. Ideo nunc amplius gaudet, qui amplius fleuit. Per exitus aquarum deſcenderunt, inquit, oculi mei. Ioannes multum plorauit, & reuelata ſibi dicit Chriſti myſteria. At verò illa mulier quæ cum eſſet in peccatis, & deberet flere, gaudebat, & veſte purpurea atque coccinea operiebatur, & auro ſe multo & precioſis lapidibus ornabat, nunc æterni fletus luget ærumnam. Meritò repre- A henduntur qui ſæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè agerent pœnitentiam, iterandam poſtea non putarent: quia ſicut vnum baptiſma, ita vna pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati: ſed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum. Facilius autem inueni qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quiſquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirandæ ambitio dignitatis, vbi vini effuſio, vbi ipſius copulæ coniugalis vſus? Renunciandum ſe- B culo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum quàm natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus, viuendum ita, vt vitali huic moriamur vſui, ſeipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur: ſicut quēdam adoleſcentem fabulæ ferunt poſt amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regreſſum poſtea veteri occurriſſe dilectæ, quæ vbi non interpellatam mirata putauerit non recognitam, rurſus occurrens dixerit: Ego ſum: reſponderit ille: Sed ego non ſum ego. Vnde bene Dominus ait: C Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum ſibi, *Matth. 16.* & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Etenim qui mortui & ſepulti Chriſto ſunt, non debent iterum velut viuentes de hoc mundo decernere. Ne tetigeritis, inquit, nec attaminaueritis, quæ ſunt omnia ad corruptelam ipſo vſu, eo quod ipſe huius vitæ vſus corruptela ſit integritatis.

De non differendo pœnitentiam. Et de grauitate pœnæ conſcientiæ præteritorum peccatorum memoris, & qua ratione ſeipſam abſcondere non poſſit. De motibus quoque ſenſitiuis menti repugnantibus quomodo ad petram Chriſtū elidi debeant.

Cap. xi.

BOna ergo pœnitentia: quæ ſi non eſſet, omnes ad ſenectutem differrēt ablutionis gratiam. Quibus ſatis reſpōſi ſit, quia melius eſt vt habeam quod ſarciam, quàm non habeam quo veſtiar. Sed ſicut ſemel aſſuta redintegrantur, ita frequenter ſuta ſoluuntur. Eos autem qui pœnitentiam differunt, ſatis E ipſe Dominus admonuit dicens: Pœnitentiam agite, *Matth. 3.* appropinquabit enim regnum cœlorum. Neſcimus qua hora fur veniat, neſcimus an proxima nocte à nobis repoſcatur anima. Adam poſt culpam *Geneſ. 3.* ſtatim de paradiſo Deus eiecit, non diſtulit, ſed ſtatim ſeparauit à deliciis, vt ageret pœnitentiam, ſtatim tunicam veſtiuit pelliceam, non ſericam. Quid enim eſt quod differas? An vt plura peccata cōmittas? Ergo quia Deus bonus eſt, ideo tu malus, & diuitias bonitatis eius & patientiæ contemnis? *Roman. 2.* Sed bonitas Domini magis ad pœnitentiam te debet *Pſalm. 94.* F adducere. Ideo ad omnes ſanctus Dauid dicit: Venite adoremus, & procidamus ante eum, & ploremus ante Dominum noſtrum qui fecit nos. De peccatore autem ſine pœnitentia mortuo, quia nihil aliud ſupereſt niſi grauiter mœrere, niſi flere, habes plorantem ipſum & dicentem: *2. Reg. 19.* Filius meus Abſalon, filius meus Abſalon. Qui enim penitus eſt mortuus, ſine vlla exceptione defletur. De his qui exules atque peregrini limitum paternorum, quos lex

Moyſi ſancta præſcripſit, mundanis implicabantur G
Pſalm.136. erroribus, audis canentem: Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus dum recordaremur Sion. Inducit enim lapſorum gemitus in ipſo temporum præſentium, & rerum labentium adhuc poſitos ſtatu debere reſipiſcere, eorum videlicet exẽplo qui propter peccati precium deducti erant in captiuitatis ærumnam. Nihil eſt autem quod tam ſummo dolori ſit quàm ſi vnuſquiſque poſitus ſub captiuitate peccati recordetur vnde lapſus ſit, atque vnde deciderit, eo quòd ad corporea atque terrena H
ab illo ſpecioſa ac pulchra diuinæ cognitionis intẽ-
Geneſ.3. tione deflexerit. Sic habes Adam abſcondentem ſe vbi Deum cognouit eſſe præſentem, & quæſitum latere voluiſſe, & vocatum à Domino ea voce quæ latentis morderet affectum, hoc eſt Adam vbi es? hoc eſt, cur te abſcondis? Cur lates? Cur fugis eum quem videre deſiderabas? Ita grauis culpa eſt conſcientiæ, vt ſine iudice ipſa ſe puniat, & velare ſe cupiat, & tamen apud Deum nuda ſit. Et ideo nemo in peccato poſitus arrogare ſibi debet authoritatem aut vſurpationem ſacramentorum, quia ſcriptum I
Geneſ.4. eſt: Peccaſti, quieſcè. Quod in præſenti pſalmo Da-
Pſalm.136. uid dicit: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Et infra: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si enim caro menti repugnat, nec ſubdita eſt animi gubernaculo, & mentis imperio, aliena eſt terra, quæ nõ domatur exercitio cultoris: & ideo non poteſt fructus charitatis patientiam pacis afferre. Melius eſt ergo tunc quieſcere, cùm exercere non queas opera pœnitentiæ,
G ne in ipſa pœnitentia fiat quod poſtea indigeat pœnitentia. Quæ ſi ſemel fuerit vſurpata, nec iure celebrata: nec prioris fructum obtinet, & aufert vſum poſterioris. Sanè & cùm caro repugnat, mens ad Dominum debet eſſe intenta: & ſi opera non ſequuntur, fides deſeruiat: & ſi impugnant vel carnis illecebræ, vel poteſtates aduerſariæ, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maximè vrgemur cùm caro cedit, & ſunt qui vehementer incumbant miſeræ animæ, quærentes omne auferre præſidium. Vnde illud eſt: Exinanite exinanite vſque ad fundamen- Ibidem.
H tum in ea. Quam miſeratus Dauid ait: Filia Babylonis miſera. Miſera vtique, quæ Babylonis filia eſt, quæ Dei filia eſſe deſiuit. Cui tamen medicum inuitat dicens: Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram, hoc eſt, qui infirmas & lubricas cogitationes elidat ad Chriſtum: qui omnes irrationabiles motus ſui reuerentia & diſceptatione comminuat: vt ſi adulterino quis amore raptatur, excludat ignem, copulamque meretricis, & ſe ſtudio ſuo abdicet, vt Chriſtum acquirat. Didicimus ergo &
I agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore quo culpę deferueſcat luxuria, & in captiuitate peccati poſitos, reuerentiores nos, non vſurpatores eſſe debere. Nam ſi Moyſi propius accedere geſtienti, vt cognitionem myſterij cœleſtis hauriret, dicitur: Exod.3.
Solue calceamentum pedum tuorum: quanto magis nos animæ noſtræ pedes exuere vinculis corporalibus, & greſſus omnes mundi iſtius nexu debemus abſoluere?

FINIS.

DIVI AMBROSII AD POENITENTIAM AGENDAM EXHORTATIO.

ADMONEO vos fratres in cõſpectu Dei, timori veſtro adiungere timorem meũ. Qui autem non timet, timentem me cõtemnit, ſed malo ſuo. Audite ergo quæ dicturus ſum. Certus ſum quia homo baptizatus, ſi vitam, non audeo dicere ſine peccato, ſed ſi vitam ſine crimine duxerit, & alia peccata habuerit, quæ quotidie dimittantur in oratione di-
Matth.6. centi: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & aliis faciat quod ſibi à Deo cupit fieri: quando diem finierit, vitam
Matth.7. non finit, ſed tranſit de vita in vitam. Siue iſte voluntate ſua currat ad baptiſmum, ſiue in periculo conſtitutus baptizetur, & exeat: ad Dominum vadit, ad requiem vadit. Baptizatus homo ſi poſtea deſertor violatórque ſacramenti fuerit, peccat, & Deum repellit à ſe. Si autem agat pœnitentiam ex toto corde, vbi Deus videt, ſaluabitur, ſicut vidit cor
2.Reg.12. Dauid, quando increpatus à propheta grauiter poſt comminationes terribiles Dei exclamauit, dicens: Peccaui: & mox vt audiuit, abſtulit peccatum
K ſuum. Quantum valent tres ſyllabæ. Tres enim ſyllabæ ſunt, Peccaui, ſed in tribus ſyllabis flamma ſacrificij cordis eius ad cœlum aſcendit. Ergo qui egerit veràciter pœnitentiam, & ſolutus fuerit à ligamento quo erat conſtrictus, & à Chriſti corpore ſeparatus, & bene poſt pœnitentiam vixerit, & poſt reconciliationem, cùm defunctus fuerit, ad Dominum vadit, ad requiem vadit, à regno Dei non priuabitur, & à populo diaboli ſeparabitur. Qui autem poſitus in vltima neceſſitate ægritudinis ſuæ acceperit pœnitentiã, & mox reconciliatus
L fuerit, & vadit, id eſt, exit de corpore: fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumo dicere quia bene hinc exit. Non præſumo, non polliceor, non dico, non vos fallo, non vos decipio, non vobis promitto. Fidelis bene viuens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam dum ſanus eſt, & reconciliatus, ſi poſtea bene vixerit, ſecurus eſt. Sed dicis: quid eſt ſi bene vixerit? vel in hoc nos inſtrue ſacerdos bone, vt hoc ſciamus. Illud neſcite te dicis, an ille qui infirmus & impotens eſt

pecca-

peccare, ſi pœnitentiam accipit,& mox tranſit, fa-cinora ſua relaxantur in die iudicij? Hinc nullam ſecuritatem nobis das? Quid eſt bene viuere poſt pœnitētiā? doce nos. Dico vobis, abſtinere ab ebrioſitate, à cōcupiſcētia, à furto, à malo eloquio, ab ipſo immoderato riſu, à verbo ocioſo, vnde reddituri ſunt homines rationē in die iudicij. Ecce quàm leuia dixi, vt tacerem grauia & peſtifera. Et aliud dico: Non ſolum poſt pœnitentiam ab iſtis intus homo obſeruare ſe debet, ſed & ante pœnitentiam dum ſanus eſt, quia neſcit ſi poſſit ipſam pœnitentiam accipere, & confiteri Deo & ſacerdoti peccata ſua. Ecce quod dixi poſt pœnitentiam, dico ante pœnitentiam melius. Agens verò pœnitentiam ad vltimū, & reconciliatus, ſi exierit, an ſecurus hinc exeat, ego non ſum ſecutus. Pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum. Quod dico attēdite. Ego illud planius expono, ne aliquis me malè intelligat. Numquid dico damnabitur? non dico: ſed nec liberabitur dico. An aliud mihi dicis, ſancte epiſcope? Quid tibi dicam, neſcio. Dixi non præſumo, nō promitto, prorſus neſcio de Dei voluntate. Vis te frater à dubio liberari, vis quod incertum eſt euadere? Age A pœnitētiam dum ſanus es. Si enim agis veram pœnitentiam dum ſanus es, & inuenerit te nouiſſimus dies, ſecurus es. Ergo curre & reconcilieris. Si ſic agis, ſecurus es. Quare ſecurus? vis dicam tibi? Quia egiſti pœnitentiam eo tempore quo & peccare potuiſti. Ecce dixi quare ſecurus es. Si autem tunc agere vis ipſam pœnitentiam quando peccare iam non potes, peccata te dimiſerūt, nō tu illa. Sed vnde ſcis, inquit, ſi fortè Deus mihi miſereatur, & dimittat mihi peccata mea? Bene dicis frater, bene dicis, vnde ſcio: & ideo tibi do pœnitentiam, quia neſcio. B At ille inquit: Ergo dimitte cauſam meam Deo. Quid tu me verbis affligis, & non iudici me Deo dimittis? Illius iudicio te committo, eius iudicio me commendo. Nam ſi ſcirem nihil tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res ſunt, aut ignoſcetur tibi, aut non tibi ignoſcetur. Quid horum tibi futurum ſit, neſcio, ſed do conſilium: Dimitte incertum, & tene certum. Et dum viuis age pœnitentiam veram, vt cùm veneris in iudicium Dei, non à Deo confundaris, ſed ab eo in regnum inducaris. Hoc præſtāte Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum.

Matth. 12.

FINIS.

LECTORI CHRISTIANO S.

HVnc librum in veteri quodā exemplari manuſcripto bibliothecæ Sorbonicæ reperimus inter. D. Ambroſij opera, hoc titulo: Liber primus de Pœnitētia D. Ambroſij. Quo excitati nomine cùm auidè & attentè legiſſemus, primùm quidem animaduertimus non eſſe Ambroſij, & quòd ſtilus maiore ſtudio eſſet elaboratus, quanquam maximè Ambroſius elaborauit, & quod ipſo genere dicendi diſſimilis eſſet, & quod D. Ambroſius in Pſal. 37. duos tantum libellos ſcripſiſſe ſe dicat de Pœnitentia: & quod hîc nulla mentio Nouatianorū, *quos profectò Ambroſius de eo argumēto ſcribens alicubi perſtrinxiſſet: & quod ſcripturæ aliam verſionem ſequatur quàm Ambroſius. Deinde ex duritie ſermonis, ex compoſitione anxiè affectata, & quibuſdam verbis quibus Africani maximè delectati ſunt, vt quod remiſſam peccatorum dicat pro remiſſione: quaſi ex colore & vultu cognouimus eum qui ſcripſiſſet Africanum fuiſſe hominem. Cùm autem in extremo libro legeremus: Nulla capiaris obliuione Victoris: nomen illi fuiſſe victorem ſuſpicati ſumus. Cùmque inueniremus apud Gennadium et Tritthemium, quorum elogia hîc ſubiecimus, Victorem fuiſſe quendam Cartennenſem Epiſcopum in Mauritania, qui de Pœnitentia librum vnum compoſuiſſet: certo nobis perſuaſimus hunc illum eſſe Victorem, qui numquam in lucem anteà prodiiſset. Tamen & quia inter Ambroſij opera repertus erat, et quia nec Ambroſio, nec ipſis illis præſtantiſſimo ingenio Africanis authoribus Tertuliano, Cypriano, Optato, poſtponendus eſse viſus eſt, noluimus ab Ambroſio diſsociare: quod te, ſtudioſè lector, confidimus non eſse improbaturum. Vale.*

GENNADIVS IN CATALOGO virorum illuſtrium.

VIctor Cartennæ Mauritaniæ ciuitatis Epiſcopus, ſcripſit aduerſum Arrianos librū vnum & longum: quem Genſerico regi per ſuos audiendum obtulit, ſicut ex procemio ipſius libri didici. Scripſit & de Pœnitentia Publicani librum: in quo & regulam viuendi pœnitentibus iuxta ſcripturarū authoritatem ſtatuit: & ad Baſilium quēdam ſuper morte filij conſolatorium libellum, ſpe reſurrectionis perfecta inſtructione munitum. Homilias etiam compoſuit multas, quas à fratribus ſalutis propriæ ſolicitis in libris digeſtas ſeruati cognoui.

C *Ioannes Trithemius in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis.*

VIctor Cartennæ Mauritaniæ ciuitatis Epiſcopus, in ſcripturis ſanctis doctus, & declamator ſermonū egregius, hæreticorū perſecutor inſignis, multa dicitur ſcripſiſſe volumina, in quibus & populum erudiuit deuotum, & errantes circa fidem fortiter contriuit: de quorum numero iſta feruntur.

Aduerſum Arrianos	lib. 1.
Aduerſum Donatiſtas	lib. 1.
Ad Baſilium conſolatorius	lib. 1.
De pœnitentia quoque	lib. 1.
Homiliarum ad populum	lib. 2.

Alia quoque non pauca edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt. Claruit ſub Martiano Auguſto, anno Domini 450.

LIBER DE POENITENTIA.

CAPVT PRIMVM.

POEnitentię officia & merita narraturus,
mihi, frater chariſſime, puto non verbis
eſſe ſed factis opus. Res enim ſalubris ac
neceſſaria non tam dicenda eſt, quàm
docenda: quæ totum * habeat inſitum amaritudi- * habens
nis actum, fructum perfert in effectu dulcedinis, &
hæret faucibus, cùm cordi impertit ſalutare reme-
dium. Pœnitentia, inquam, eſt prioris æui damna-
tio, & in futuro promiſſa correctio: & velut in aliam H
vitam ducitur vſus viuendi, dum pia mens, ea quæ
ſunt à tergo, nō reſpicit. Hanc non ita dictis doceo,
ſicut geſtis exerceo. Et quamuis iuſti perſona non
competat, me tamen in initio mei ſermonis accuſo.
Habet enim iuſtitiæ partem errati cauta confeſſio:
quia licet, vt tu doces, Dei ſit punire commiſſa, ſen-
tentiam tantum cognitoris præuenit in humilitate
Eccleſ. 17. exercita pœnitentia. Scriptum eſt enim: Pœniten-
tibus dedit partem iuſtitiæ, & corrogauit deficien-
tes ſuſtinere, & deſtinauit illos in ſortem veritatis. I
Age pœnitens, propria ſcelera confitere, pande Deo
tuæ iniquitatis arcana, denuda ſecreta pectoris tui,
& amoue internæ præuaricationis operculum. No-
ta ſunt Deo cuncta quæ in occulto feciſti, quæ ſi nō
dixerit lingua, non poteſt celare conſcientia. Fru-
ſtra te latenti conſolatione deludis, & abſconſum
putas eſſe poſſe, quod ſine teſte commiſeris. Patet
Deo omne quod clauſum eſt, & in aperto lucet quic-
quid nox abſtruſæ cogitationis intenebrat. Reum
te tibi officio confeſſionis inſtitue, cauſam tuam in K
conſpectu tuo temetipſo accuſante compone, dicta
in te ſub ſeueritate ſententiam, antequam iudicis
ſentias iracundiam. Et vt mulgeas miſericordiam,
exerce prior in te ipſo cenſuram. Crede mihi totum
quo ſuſpectus es, fit illico veniabile, cùm * iniuncta * inuenta
fuerit in te huiuſmodi pœnitudo iuſtitiæ, ſcriptura
Eccleſ. 17. dicente: Pœnitentibus autem dedit partem iuſtitiæ,
& corrogauit deficientes ſuſtinere, & deſtinauit illos
in ſortem veritatis. Expectat ecce Dominus confeſ-
ſionis munus, ſi confitentem non inuoluit reatus. Et L
cùm ſit nota diuinis ſenſibus hominum conſciētia,
mauult lingua prodere quod non poſſunt occulta
cordis celare. Pœnitentia itaque vno actu officia
diuerſa congeminat. Hinc enim publicat confiten-
tem, inde confeſſum reuocat innocentem: hinc rea-
tum nūdinat, inde crimen excuſat: hinc obiicit pro-
pius peccata peccanti, inde indulgentiam exigit
pœnitenti, nec permittit puniri confeſſum, qui pœ-
nitentem noſcit reuocare damnatum. O magnifi-
cum bonitatis diuinæ theſaurum! ô ſingulare cle-
mentiſſimi iudicis inſtitutum! Ad hoc de reis vult M
cōfeſſionis exculpere vocem, vt non inueniat quod
vltum iri debeat. Et cùm apud ſeculi iudices con-
feſſus mox dirigatur ad pœnam: apud Dominum
confitēs ſtatim pergit ad veniam. Nec hoc vllis eli-
cit de confitente tormentis, cùm patiens in ſemet-
ipſo officium videatur exercere tortoris. Lucta ſunt
enim pij iudicis gemitus cōfitentis: & gaudium co-
gnitoris eſt ſine quęſtione cōfeſsio. Acquiritur Do-
mino quod nō punitur inferno, & multum confer-
G tur authori ſi deputatus pœnæ, veniæ condonetur,
cupit enim damnum eſſe vindictæ, quod non vult
perire clementiæ. Nec optat vlciſci, qui paratus eſt
miſereri, ipſo de ſe per Prophetā dicēte: Nolo mor- Ezech. 33.
tem morientis, quàm vt conuertatur & viuat. Qui- Sapien. 1.
bus Sapientia concinens Salomonis: Deus, inquit,
mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuo-
rum. Iudicis ergo noſtri clementia non optat reos
perire vitæ, ſed perire ſententiæ: nec deſiderat mo-
rientis exitium, ſed feſtinat magis ſeruare cōfeſſum.
Nolo, inquit, mortem morientis, ſed vt reuertatur
& viuat. Ecce verus vitæ author, qui non vult mo-
H rientis mortem, ſed lamenta conuerſi: & vult ſe ſem-
per in miſeratione eſſe beneficium, ne iuſtitia teneat
iudicatum.

CAPVT II.

DAmnum ergo in moriente experitur, qui in vno
perdito non lætatur, quia in donatore vitæ ne-
ceſſe eſt vt ex morte veniat cauſa triſtitiæ, non quaſi
ex corporalium ſenſuum lege deſcendat, quod in
I perdito ac moriente contriſtat, cùm in authore in-
corporeo non cadat omne quod venit è corpore.
Sed cùm nullam capiat ex pereūtis morte lætitiam,
triſtitiæ actus in prōptu eſt, vt ſit miſerantis affectio,
non dolentis anxietas: & decurrens ex pietate triſti-
tia, non de paſsione vlla externa perpeſsio. Conſe-
quēs ergo eſt vt doleat perditum, qui gaudet inuen-
tū: & nō lætetur ex mortuo, qui gratulatur ex viuo.
Hoc per parabolam Dominus in Euangelio mani-
feſtat, dicens: Gratulari & gaudere te oportet, quo- Luc. 15.
K niam frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat
& inuentus eſt. Et iterum: Sic erit, inquit, gaudium Ibidem.
in cœlo coram patre veſtro & angelis eius ſuper vno
peccatore pœnitētiam agente. Vnde per Eſaiā pro- Eſaia 43.
phetam Dominus prouocat pœnitentem, dicens:
Ego ſum qui deleo iniquitates tuas & non memo-
tabor: tu autem noli obliuiſci, & iudicemur: dic tu
prior iniquitates tuas vt iuſtificeris. Quid oro hac
ſponſione iucundius? quid poteſt hoc inuitamento
dulcius inueniri, prouocare iudicem, dicere aduer-
L ſum ſe reum pro ſe, non vt puniat, ſed vt abſoluat:
non vt animaduertat in confeſſum, ſed vt iuſtificet à
ſeipſo conuictum. Ego autem non memorabor, tu
autem noli obliuiſci. Hoc eſt dicere, non remanebit
penes me memoria facti tui, ſi tu proprij non obliui-
ſcaris errati. Et delebitur infamia criminis tui, ſi eius
recordatione compulſus non ceſſes meis auribus
confiteri. Vides ergo Deum in flagitia peccatoris in-
tentum, ſi nullum pœnitentiæ exiſtat officium, &
imminentem ceruicibus rei iram iuſti iudicis cui nō
placuerit gemitus confitentis: illa autem in obliuio-
M nem ducere quæ tu nō quiueris publicare, & aboleri
criminis notā, ſi non † vulneres ſilentio conſcientiā. † fortaſſe volueris
Ego ſum, inquit, qui deleo iniquitates tuas & non
rememorabor, tu autem noli obliuiſci. Nullum vo-
luit eſſe temporis punctum, nullum momenti mo-
mentum, quo in pectus tuum irrepat obliuio pecca-
torum, ſed vt execreris quæ antè commiſeras: non
vt priſtinorū oblectatione capiaris, & ſit in te nō ex
deſiderio pręteritorum, ſed ex doloris recordatione
ſuſpi-

ſuſpirium. Caſum tuum ſemper ante oculos proponas & lugeas, & funera tua momẽtis omnibus plangas, mortuum te iugiter ſentias, moriturúmque ſine dubitatione cognoſcas. Hæc Dominus non imputabit ad pœnam, ſed detorquebit ad gloriam, & ita memorabitur tui, vt obliuiſcatur totum quæ antè in peccatis egiſti, præbiturus tibi pro temporali luctu æterna atque infinita ſolatia, cùm peccata tua euaſerint impunita ipſo dicente: Beati qui nunc lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Tu autem noli obliuiſci & iudicemur. Interea iudicemur, ait: an numquid Dominus iudicabitur qui dicit, vt cum peccatore iudicetur? abſit. Iudicemur, inquit, tu cõfitens, ego dimittens: tu offerens debita, ego donãdo peccata: tu dicens iniquitates, ego te abſoluta pietate iuſtificans. Denique vide quod ſequitur: Dic tu prior, inquit, iniquitates tuas vt iuſtificeris, non vt condemneris: vt maneat in te pręmium conuerſi, non confeſſi ſupplicium: vt iudicium tecum comitetur iuſti, non nota dãnati. Et tunc carebis cunctis iniquitatibus tuis, cùm aduerſum te teſtis & accuſator extiteris. Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Sed numquid tanquam ignorans prouocat te, frater, vt confitearis iniquitates tuas, qui ſcit antequam fiant? Et tanquam neſcius ex te optat audire, qui necdum natos ſolet ex preſentia iudicare: Aut neſcis in vtero ſanctæ Rebeccæ geminum partum vno tempore conceptum eodémque progenitum præſcientiæ notiore retuliſſe iudicium diſparium meritorum?

Matth. 5.

Geneſ. 25.

CAPVT III.

VVlt ergo te magis noſſe quid agatur in te, vt cùm exponis medico vitium tuũ, neceſſarium tibi propinet antidotum. Tunc enim potens perfectum conſequi beneficium medicinæ, ſi non cęles medico tuæ vulnera conſcientiæ. Cæterum qualiter curandus eris, qui ea quæ ſunt in te abſconſa non pandis? Opinor enim niſi interpellerur medicus, non curatur ægrotus. Expectat ergo diu ſibi oſtendi doloris tui cauſas, vt medicinæ remedium iam curatus intelligas. Quid enim medico debeatur iuſta æſtimatione penſabis, ſi morbum tuum in te antè cognoueris. Et vt pluribus te non teneam, confeſſio tua pœnitens medicina eſt: ipſa te curat, ipſa te viuificat, nec patitur vulnus tuum tenere putredinem, ſed mox vt ingemueris, ſuperinducit inde notabilem cicatricem. Hodie ſi quiſquam te morbus corporalis afficiat, & ſentias artus tuos inteſtino grauari languore, aut vulnus tuum intelligas tabo & ſorde putredinis cancerare, ſtatim curris ad medicum, quæris de arte remediũ, excubas antè ianuam dormientis, & antè fores eius matutinus ſalutator adſiſtis, precibus orare, dona promittere, munera offerre & totum patrimonium pro tua cupis ſanitate prodere. Et cùm plerúmque imperitia eius aut grauetur languor, aut certè in longa tempora differatur, nihilominus tamen in obſeruatione aſſidua perſeueras, & homo ab homine ſpetas tarda remedia, nec deſperas adiutorium profuturum, cùm adhuc non ſentias corroborationis effectum: & non curris ad Deum tuum gratuitum medicum, ad vltroneum pigmentarium, qui in curandis animæ tuæ

A valetudinibus nullum nouit pati faſtidium, nec expectat ex ſanitate tua præmium, ſed magis deſiderat præmio munerare curatum? Et vtique temporalis medicus hoc ſolum curat quod ad corpus attinet. Cæterùm Deus animam ſanat, quam peccata conuulnerant: & ille profert ad præſens profutura remedia, hic autem adhibet perpetuam medicinam. Et tamen homo nec ſeipſum poreſt iuuare medicus, niſi ſubuenerit Deus. Nam incaſſum laborat plerumque aſtutia medicinæ, ſi Deus ægroto

B viuendi tempus noluerit prolongare. Quos nec ſibi videmus nõnumquam poſſe ſuccurrere, cùm pręuenti corporalibus vitiis fraudantur beneficio ſoſpitatis. Nullum ergo beneficium medicinæ erit, quando medico ipſi medicina non ſubuenit. Nemo te, crede mihi, melius reficit, quàm qui fecit: nec alius iuſtificat, niſi qui flagellat & curat. Solus nouit operis ſui ſarcire † ruinas, & limi noſtri quaſſatam ſpeciem in ſtatus priſtini ſubſtantiam reformare, ipſo per Prophetam dicente: Sicut lutum figuli, ſic vos eſtis in manu mea. Neque hoc ipſum aliquo in-

† rupturas

Hierem. 18.

C teruallo temporis operatur. Mox vt dixeris vitium tuum, illico impertit & adiutorium: imploranda ſubſidia & confitenda remedia, nullum prope modum tempus interuenit. Hoc tantum expectat, vt fatearis, mora non erit vt ſaneris. Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas vt iuſtificeris. Hoc per Ezechielem prophetam idem Spiritus repromittit iniuſtis: Impius quacumque die conuerſus fuerit ab iniuſtitia, & iuſtitiam fecerit, ipſa die peribunt omnes iniuſtitiæ eius: in ſua iniuſtitia quam fecit non morietur. Et alibi: Cùm conuerſus fueris & inge-

Ezech. 18.

D mueris, tunc ſaluaberis.

CAPVT IIII.

SEd forſitan dicas, non habeo conſcium, & nulli omnino manifeſta ſunt quæ commiſi. Quid ergo, ſi non habes conſcium, ſaltem neſcis præſcium Deum conſcientiæ tuæ ineuitabilem conſcium? Et ſi facta tua nemo hominum nouit, nempe Deus facta tua & adhuc futura prænoſcit. Quid enim non videt, qui vbique & totum videt? ipſo ad Iob dicen-

E te. Quis putet aliquid me latere? Da mihi locum in quo non ſit Deus qui totus eſt * occultus, & erit in factis tuis, vt tu arbitraris occultus: ſed Deus vbique eſt, & totus in toto eſt, ipſo dicente: Cœlum mihi ſedes eſt, terra verò ſcabellum pedũ meorum. &, Cœlum & terram ego impleo. Vnde & beatiſſimus propheta Dauid: Quò ibo, inquit, à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu ibi es: ſi deſcendero in inferos, tu ibi venies. Si recepero pennas meas directas, vt inhabitem in no-

* fortaſſe oculus

Eſa. 66.

Hierem. 23

Pſal. 138.

F uiſſimo maris: etenim illuc manus tua Domine deducet me, & continebit me dextera tua. Fruſtrà ergo dicis non habere te conſcium, cùm audias Deum totum vbique, & per omnia maieſtatis ſuę ambitione diffuſum, cui ſit notum quicquid putatur abſcõſum. Sed non habeo, inquies, conſciũ. Hoc rectè dixiſſes, ſi exemplum Cain parricidarum principis nõ haberes. Perſuaſerat ire ſecũ in cãpũ pio fratri parricidalis impietas, & nihil de fratre ſe cuſtodire æſtimãs rudis adhuc & noua germanitas, pręceptis eius

Geneſ. 4.

booo ſimplicitatis obtemperat. Gradiuntur vno G pariter comitatu ambo germani, & parricida infauſtus ad perficiẽdum nefarij ſceleris cogitatum quaſi locum eligit ſine teſte. Quaſi verò ſi ſibi bominem conſcium non haberer, latere aliquid Dei oculo potuiſſet, aut cælare poſſet ſtudio ſolitudinis, cùm nihil obtutibus cæletur authoris. At vbi infandi facinoris artifex * primitus aptum indicauit locum petpetraodo flagitio, inſiliit in furorem, & patientiſſimum fratrem ac minimè repugnantem diabolo inſtigante interfecit. Res quidem in effectu euidens erat, ſed quantum eam ratus fuerat, ſine conſcio admiſſa latebat. † Et credebat crudeliſſimus hominum H ſine teſte aditum criminis non fateri, cùm ob hoc ipſum crimen agnoſceret, quod cupiebat occultare. Sed ecce rerum Dominus cui quicquid abſconſum putatur in promptu eſt, & quem non poteſt latère quod in cogitationum occultis agitur, ſcriptura dicente: Cogitatio hominis coofitebitur tibi. & iterum: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur. & iterum: Serutans corda & renes Deus. vnde propheta Dauid: Cogitationes, inquit, meas à longè vidiſti: parricidam voce I indignantis appellat. Et ſciens ferocis facti atrocem ſpiritum quem geſſerat negaturum, vt reatum cumularet impij parricidæ, ſimulat ſe veluti quod admiſſum fuerat, ignorare. Et dixit, inquit, Dominus ad Cain: Vbi eſt Abel frater tuus? Et dixit Cain: Neſcio: numquid cuſtos fratris mei ſum ego? O inſaniam deteſtabilem! ô audaciam ſingularem! fidus negat quod ſine teſte commiſerat. Et credidit ſine conſcio crimen publicari non poſſe, † cùm ipſo oegotio reatum magis proderet conſciẽtiæ. Quid agis K Cain infœlix? Noo habes vllum bominem teſtem: ecce habes effuſum ſanguinem proditorem, ipſe te publicat & accuſat. Vox eius aduerſum te interpellat authorem, & facit cruor diffuſus inuidiam, ne latentem prætereat vltio parricidam. Quid, inquit, feciſti? Ecce vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Verum vbi parricida ſenſit proditum quod putabat occultum, & ſanguine teſte conuictus fruſtrà finxiſſe cootumaces inſidias, facinus confitetur: exoptat in ſe acrius dictari iudicium cùm excuſare L non poſſet conſcientia parricidium perpetratum. Sed differtur interim ſeueriot pœna, vt tanti facinoris authorem diutius trucidaret lenta ſeotentia, † vt celeritas interrogati ſupplicij compẽdium magis videretur addicti, & fieret pœnali diuturnitate longæuior quod † latrocinij moriendi extenuaret facinus parricidij. Quid ergo tibi ſuper eo blandiris, quòd non habeas conſcium: cùm videas teſtimonio ſanguinis innocentis Cain fuiſſe conuictum pariter & punirum.

** vel, primitiuum.*

† legerem, Et querebat crudeliſſimus hominũ ſine teſte reatum criminis non fateri.

Pſalm. 75. Ibidem 138. Ibidem 7. Pſal. 138. Geneſ. 4.

† fortè, ipſa negatio.

† ne

† quoad lentitudine moriendi æſtimaret facinus parricidij.

Capvt v.

SEd conſcium, inquies, non habeo, qui mea facta diuulger. Rogo dicas mihi, ſi non habes conſcium, non habes conſcientiæ teſtimonium? aut teipſum potes effugere, & † conſcium declinare? Conſcientia, inquam, apud quam non moritut omne quod gerimus, quæ nos in factis noſtris accuſat & iudicat. Quæ cùm non babeat loquendi vſum, neſcit tamen tenere ſilentium. Poteſt conſcius morte G † ſubduci, poteſt tibi ad tempus prodeſſe teſtis conſcientia. Nec rectum ſupereſt, & ſine te non eſt, bæret pectori, oec vnquam te deſerit, & velut quædam pediſſequa nullo abs te temporis interuallo diſcedit, tenet te reum, & in ſua ſemper ditione captiuũ, ſi quando mentem tuam lętior ſecundarum rerum actus auocarit, & ſenſus tuos cœperit facti delectatione iucunditas: ſubitò te illa ſtimulat, illa medullitus pulſat & interpellat ſenſum, interrumpit gaudiũ, & totam pectoris regionem mœſtis ſuſpiriis inquietat: * atque vulnerata opprobrio teneatur, non inuenitur † bonum temedium quo curetur. Semper H enim offenditur cũ alius caſtigatur, & in alieno vulnere primò ipſa percutitur. Deinde vis noſſe quãta ſit ſeueritas conſcientiæ? poteſt tibi conſcius auro cotrumpi, poteſt pecunia comparari. Conſcientia nihil corruptionis admittit, manet integrum eius teſtimonium tota fidei firmitate vallatũ: quinetiam aduerſus conſcium conducitur patrocinium, & defenſionis ingenio argumenta verſutiæ conquiruntur, & teſtimonij veritas loquælæ impudentis calliditate peruertitur: iudex quoq; redimitur, vt facti I qualitas excuſetur. Vacant bæc omnia vbi mentem conſcientia † & cùm homo moriatur, conſcientia certè non motitur, quæ poſt mortem corporis in anima iudicatur. Et putas prodeſſe tibi te oon habere conſcium, cùm cooſcientiæ quotidianum ſentias perpetuúmque iudicium? Sed planè cum non comitabitur vltio diuina, quem propria iudicauerit conſcientia: vacet enim ibi neceſſe eſt poteſtas iudicis, vbi conſcius ſibi reus aduerſum ſe teſtis & accuſatot extiterit. Nam proculdubio gemina- K bitur cauſa peccati, ſi contumax cõſcientia facta ſua noluerit confiteri. Tunc enim ex peccatore fit impius, qui in peecatis ſuis fatendis extiterit induratus, vt & flagitia perſtringat digna ſententia, & contumaciæ pœnas luat peruicax conſeientia. Frangitur enim commotio iudicis, vbi pœnitudinis & ſeueritatis enixa diſtrictio confeſſionis oppugnatione ſenitur. Depromptum indignatione iudicium, ſatiſfactione percellirur, & comminantis intentio orationis humillimæ verecundia temperatur. Hoc ex L Niniuitis addiſce quorum cõfeſſione delcta eſt iam dicta ſententia, & auerſa imminens ira, ne ioanis fieret confitens pœnitentia. Pendebat ſuper miſeram ciuitatem cœlitus iam vibrata ſententia, & animaduerſionis diuinæ ſecuris ceruicibus infelicium perurgebat. Iam productus fuerat cœleſtis gladius èvagina, & in vltione perpetratorum criminum vebemens ira feruebat. Vox præconis interitum populis minitabatur, & denuntiabat cunctis proximum perituris Prophetæ clamor exitium. Poſt triduum, inquit, & Niniue ciuitas ſubuertetut. Heu quid de M neo exigitis ſcelera, quid peccata mercamini? Ipſam Dei noſtri clementiſſimam præueniſtis pietatem, de quo tam ptopinquã & ante tempus † exigitis vltionem. Videre itaque mihi videor quanta miſeros artabat anguſtia, & qualis perſtrinxerat in tremore neceſſitas. Conſilium metus amiſerat, remedium deſperatio non habebat. Ita enim fuerat temporis præcipitata celeritas, vt ne ſpatij quidem attributa diram ſuſpicionem criminis relaxaret. Poſt triduũ, inquit, Niniue ciuitas ſubuertetur. Et quænam

fuerat

† puto legendum, conſcientiam.

† aliquid hic deeſſe aut ſupereſſe videtur, aut ſic legendum: prodeſſe. Teſtis cõſcientia & tecũ ſemper eſt, & ſine te, &c.

** & quaſi*

† homini

† videtur deeſſe, condemnat.

Ioan. 3.

† fortè, exegiſtis.

fuerat illa ſnbuerſio, quæ † inducitur perituris? Non A vtique hoſtilem ſignificabat incurſum, non armorum ſtrepitum, nec clangorem terribilem buccinatum, quibus forſitan poteraut reſiſtẽtium obuiare † agmina, aut prælijs promulgatis partium conferri certamen, aut fugæ præſidijs ſortem proijcere captiuorum. Sed diuinæ indignationis & vindictæ cœleſtis interitus prædicatur, cui puniendus nec fuga ſubducitur, nec bellicis artibus defendendi cura datur. Quis enim poſſet irrogatum exitium declinare, quod æthetius fragor incipiebat effundere?

† indicitur
† tutamina

CAPVT VI.

AT ecce miſeros nõ deſerit in pauore cõſilium, & inuenit remedium ex perieulo deſperatio. Ad ſeiſpos redeuntes conſcientias ſuas vice iudicantis interrogant, currunr ad propugnaculom pœniteutiæ, & confeſſionis ſcuto oppoſito declinant ſagittam. Itur ab omnibus in curatione criminum fatendorum, & in ſatisfactionis officium expoſita morti turba conſpirat. Indicunt ſibi neceſſarium perituri ieiunium ipſis corporibus, animas humilitatis flagello caſtigant. † Indicunt pro veſte cicilium & cinere pro vnguentis aſpergunt, ac proſtrati humo puluerem lambunt. Mortem ſuam lachrymis funerant, & vitam plangimonijs proſequuntur: reatum ſuum gemiribus publicant, & actuum ſuorum pandunt arcana facinora. Omnis ætas & ſexus indiſcretè lugubribus ſe aptat officiis: depoſitus omnis cultus, deiectus ornatus. Sed planè illæ ſordes corporis ornamenta fuerant pœnitentiæ, & virtus habitudinis ſummum fuit decus confeſſionis: negata quoque ſunt ipſis alimenta lactentibus, & ętas necdum proptiis peccatis infecta, onera ſuſtinuit alienæ. Cibum ſuum mutum pecus eſuriuit, & naturalia pabula brutum animal non accepit. Vnus audiebatur per mœnia ciuitatis eiulatus diſparium naturarum, & per omnia recta vtbis flebilia reſonabant lamenta plangentium, & vt ſemel dixerim, terra mugitus confirentium ſuſtinebat. Sed & aſtra ipſa voee pœnitentiæ perſonabanr. Impletum eſt quod ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe nubes penetrauit. Denique ſic placauit offenſum Deum, ſic mitem feeit rigidum, ſic demulſit itatum: & mucronem vltionis in techa recondidit, quia cõſcientiæ de ſe iudicium indicauit. Eripuit reos pœnæ confeſſio, & vindictæ iam deditos pœnitentia ſibi metu dicauit. Deletum eſt ſtatim eondemnationis elogium lachrymis cõfitentium, & abſoluir obnoxios pœnæ * ſperatio confeſſa de crimine. Vidit pius Deus tuliſſe in ſe iudicium pœnitentes, & errata ſuæ conſcientiæ ea ſtipulatione damnantes, continuò donauit veniæ quos deſtinauerat pœnæ. Et ideo pepercit afflictis, vt exempli ſupplicio, lucra fierẽt pietatis. Probatum eſt teſtimonium prophetię, quod in ſuperioribus paulò antè diſpoſuimus: Ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & nõ rememorabor: tu autẽ noli obliuiſci & iudicemur. Dic tu, inquit, ptior iniquitates vt iuſtificeris, & iterum: cùm conuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluaberis, & iterum: Conuertimini ad nominum Deum veſtrum, quia miſerieors & pius eſt: patiens & multæ miſeri-

† induunt
** conſpiratio confeſſa, vel, conſpirata cõfeſſio*
Eſa. 41.
Pſal. 31.

A cordiæ, & qui ſententias flectat aduerſum malitias irrogatas. Vnde & beatiſſimus Dauid: Peccatum, inquit, meum * & ſciui, & iniquitatem meam non cooperui. Dixi, Confitebor aduerſum me iniquitatem meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei, & iterum: Quia iniquitatem meã ego ſcio; & peccatum meum coram me eſt ſemper. Vides ergo quotidiano in ſe peceanti opus eſſe iudicio, quo cum conſcientia * operitur, & cùm publicatur operitur. Et licet notum ſir Deo omne quod gerimus, B nec occultatur ſenſibus eius antequam fiãt, mauult tamen cordis tui nudare ſecrerum & facinora prodere conſcientiæ, vt indulgentiæ ſuæ dono operiat turpitudinis nuditarem. Quomodo vult ſpoliatum venia dimittere confitentem? De talibus Propheta beatiſſimus cecinit, dicens: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Quanquam hoc euidentius pertinet ad renatos, quorum & iniquitates & crimina Baptiſmo operiuntur & teguntur. Fidelem enim veniæ locum tenet non infida confeſsio, & in tuto eſt pœnitens conſcientia, ſi C indulgentiæ remiſsionem non dubitet.

** ego ſciui*
Pſal. 50.
** forte aperitur*
Pſal. 31.

CAPVT VII.

AT è cõtrario peccari cumulus erigitur ſi quod committitur, id negatur: quod in facto Cain ſuprà memorauimus, qui dum putauit authori ſuo facinus abnegare, ſeipſum pœnę non eſt † remiſſus eximere, vt cõſcientia in facti atrocitate publicum fruſtraret ei ex negatione fructum pœnitentiæ. Negans enim eſt conuictus, non ex voluntate confeſ- D ſus: & punita eſt in ſcelere contumacia, quia interrogationem non ſubſecura eſt confitens pœnitentia. Libet igitur pedẽtim hic illius vindictæ ſeptemplicem aperire rationem, & quęnam cauſa coëgerit tam duram coaceruari ſententiam euidentius rei probatione monſtrare, ne enormitate vindictæ pateat ad ſuſpicionem iniuſtitiæ via calumniæ: quanquam noui * fœderis inuentum, vehemens debeat comitari ſupplicium, quod † longioribus eſſet poſteris in exemplum. Errat enim qui putat vno teneri crimine parricidam, cùm eiuſmodi ſceleris E teſtimonio conſtipata ſint omnia facinora. Audio enim Dominum dixiſſe: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota virtute tua: & diliges proximum tuum tanquam teipſum, vnde, in his, inquit, duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ. Cùm ergo duobus his præceptis pendeat omne quod legis eſt, videámque Cain nec Deum dilexiſſe, cuius primùm fabricam violauit: & germanum vehementer odiſſe, quem inſtinctu impietatis occidit, apparet illum adduc munus ſoluiſſe F vindictæ, in cuius facto cuncta inueniuntur crimina conuenire. Et iure in illo exertum ſeptiforme ſupplicium, in quo vniuerſa tenebant ſcelera principatum. Et tamen ſpecialiter ſeptem in illo deprehẽdo flagitia, quibus ſingulis ſingula ſunt deputata tormenta. Primum enim crimen eſt, quia non rectè diuiſit, hoc eſt, de primitiis terræ fructibus, primò comedit antequam obtulit. Secundum eſt * quia eùm muneris ſui dignum videretur accepiſſe repudium, contumaeem * ſpiritum: & eùm nulla reiectæ

Geneſ. 4.
† permiſſus
** ſceleris*
† longius
Matth. 22.
** qui*
** videtur legendum, cõtumacem cõcepit ſpiritũ*

oblationis culpa pij fratris exiſteret quaſi vindicandum ſe infauſtus credidit de authore, ſi pro hoc fratrem Deo probatum videretur occidere. Tertium crimen eſt, quòd inuidiæ felle ſuffectus & liuoris amaritudine venenatus, innocentiſſimum zelauit truculenta animoſitate germanum. Quartum eſt, quòd dolo fefellit obſecundantem ſibi, vt pariter comitarentur in campũ in quo iuſtus initiaret ſub ouis ſimplicitate martyrium, parricidio terrã macularet iniuſtus. Quintum eſt quòd fratrem nefarius* crudelitatis occidit. Sextum, quod cùm ſcelus perficeret, inſuper & negauit, & putauit Deum alicuius facti ignarum, quem conſcientiæ ſuæ ſecretum mulctaſſe perſenſerat, cum competens retuliſſet in oblationis ſuæ reprobatione repudium. Septimum crimen eſt, quòd poſt mortem ſe non credidit proditus, parricidio puniri, cùm ob infamiã criminis publicati ad præſens tempus ſeſe poſtulauit occidi. Meritò ergo in Cain ſeptulum vindicatum eſt, in quo totidem prærogata ſunt tormenta, quot crimina. Cui tantæ inflictæ ſunt plagæ, quantæ numerantur & cauſæ, vt nec iuſtitia modum vltionis excederet, nec numerum criminum vindicta cõpetens præteriret. Quod idcirco iterum poſui ne inſinuatæ expoſitionis præteriret occaſio.

** videtur deeſſe, auctor*

Capvt viii.

IAm diu me à propoſito inchoati operis ſentio deuiaſſe, & in aliam detorſiſſe partem curſum celerem dictionis. Sed facilis eſt ad omiſſa recurſio, & citò repetitur trames declinatæ materiæ, cùm à finibus eius interiectæ probationis non exorbitat argumentum. Peccatum ergo, inquit, meum ſciui, & iniquitatem meam non cooperui. Dixi, confitebor aduerſum me iniquitatem meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatẽ peccati mei; & iterũ: Quia iniquitatem meam ego ſcio, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Hoc non ſolum verbis docuit, ſed & factis impleuit: quia non ſufficit ad conſummationem ſapientiæ ſpiritalis, verbis præferre virtutem, niſi doctrina ornetur ex rebus. Tunc enim demum tribuitur competens authoritas † magiſterio, ſi proprio innititur exemplo. Denique Dominus in Euágelio: Qui fecerit, inquit, & ſic docuerit, maximus vocabitur in regno cœlorum: vt & facto doctrina firmetur, & factorum fides ex doctrina accipiat teſtimonium. Alioquin non erit nixis viribus fundata doctrina, quæ verborum phaleris gloria virtutis abutitur. Erit enim facundiæ locuples lingua, non erit plena operum diuitiis conſcientia: & priuabitur merito ſuo, qui priuilegio fruitur alieno. Videamus ergo quid geſſerit qui iſta cantauit. Vno igitur tempore duo regi peccata ſubrepſerant, & pellexerat principẽ in facinoris perpetrationem regni licentia. Cum enim vult adulterium cooperire, crimen incidit homicidij. Perfecit tamen vtrũque non violentia regij ſtemmatis nec ambitione poteſtatis: quia licet de inceſti licentia deſcenderet adulterium, tamen non ex odio fuerat homicidium perpetratum. Mittitur ergo à Domino Propheta, qui apud eum cauſas adulterij & cædem peroraret occiſi, & ſub quodam colore compoſitæ fabulæ eliceret de neſciẽte iudicium. Sed vbi Propheta quod propoſuerat explicuit, † fert ille commotus indeſignatæ inde ſub veritate ſententiæ, & diſceptator ignarus in ſeipſum exerit vltionem. Porrò vbi præuentus cognitor proprio ſe vidit perſtringi iudicio, & reum ſe ſibi examinator iuſtiſſimus adprobauit, nec pœnam ſenſit vitare poſſe iudicij, in quo iudex ipſe detinebatur conditione damnari, arripit ſaluberrimum † intenta rerum neceſſitate conſilium. Et cùm non poſſet ad iuſtitiam iudicij prouocare, confugit ad ſecretarium pœnitentiæ. Peccatum ſuum proditum ſciuit & iniquitatem ſuam nulla negationis nube contexit. Dixit aduerſum ſe protinus teſtimonium, & voce confeſſionis emiſſa, ſtatim adeptus eſt veniam peccatorum. Peccaui enim, inquit, hinc Domino. At ille Propheta non interpoſuit abſolutionis moras, non effectum diſtulit remittendi, repente vt manifeſtatus reus confeſſionem dedit, indulgentiam criminum ex Dei voluntate deprompſit, dicens: Dominus abſtulit peccatum tuum. Impletum eſt illud quod in pſalmo cantauit, dicens: Peccatum meum ſciui, & iniquitatem meam non cooperui. Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.

Pſal. 31. — Pſal. 50. — † vel, magiſtro — Matth. 5. — 2. Reg. 11. — 2. Reg. 12. — † videtur eſſe legendũ, fert ille commotus inde ſignatã in ſe ſub veritate ſentẽtiã. — † fortè, intẽta. — Ibidem. — Pſalm. 31.

Capvt ix.

ALiud quoque in ſancto Dauid pœnitẽtiæ aperiamus exemplum. Ita enim Rex hic egregius vitę mutabilis inſtitutor, diuinis ſe cultibus fidei ſeruitio mancipauerat, vt relinqueret nobis ſuorũ morum non exempla ſed monumenta. Contra interdictum namque populum numerari mandauerat, & voluerat noſſe cuncti exercitus quantitatem. Obſecundatum eſt voluntati regali, & renuntiata eſt totius agminis dinumerata collectio, atque inclytè cœpit ſcire quod nocuit: fœlicitatem ſuam popularibus extulit incrementis, & lucra multiplicati exercitus inter principalia gaudia numerauit. Mox ad eum alius Propheta dirigitur, & non ei, vt primo actum eſt, ſubtiliter peccati cauſa prætenditur, ſed iam pro facto proponitur pœnalis electio. Et factũ eſt verbum Domini ad Gad Prophetam, dicens: Vade ad Dauid, & loquere: Hæc dicit Dominus: Tria ego tollo in te: elige tibi vnum ex ipſis, & faciam tibi. Et venit Gad ad Dauid, & nuntiauit ei, dicens: Elige tibi quid fieri velis è tribus: ſiue famem triennio ſuper terram: aut tribus menſibus fugere te à facie inimicorum tuorum, vt ipſi perſequantur te: aut tribus diebus fieri mortem in terra: & nunc ſcito & vide quid reſpondeam ei qui miſit ad te verbum. Quænam ergo eſt nunc in animo eius verſata pugna conſilij? Quæ cogitationis fuit in electione turbatio? Hinc inimicorum metus, hinc famis vaſtitas, inde diuinę animaduerſionis plaga terrebat. Nihil horum vellet incidere, ſed offenſa non poterat inulta remanere. Inter ipſas tantum electionis anguſtias, cùm vtriuſque periculi vallaretur articulo, præcedẽtis veniæ doctus exemplo: acrius eligit in ipſa voluntate ſupplicium, & contulit ſe ad maiorem pœnam, vt poſſet prouocare clemẽtiam. Lenitur enim rigor iuſtitiæ, cùm de miſeratione præſumitur, & apud clementiſſimum iudicem prima pietatis cauſa tracta-

2. Reg. 24.

tractatut. Qui enim errata confitentibus donat, per- A uicaces non de voluntate condemnat. Et ideo rex iſte deuotus cùm delibetationis fluctuat tempeſtate, non dimiſit ancboram pœnitentiæ, & fidus de pietate terrentis, magnitudinem non contemplatus *Ibidem.* eſt vltionis. Et dixit, inquit, Dauid ad Gad: Anguſtiæ mihi valde in iis tribus: ſed melius mihi incidere in manus Domini, quia magna eſt miſericordia eius valde, quàm in manus hominum incidam. Sequitur illico vindicta confeſſum, & electionem placabilem placabilis pœna comitatur. Et ſtrages innumera peremptotum, & multitudo populi Ange- B lica petcuſſione mactatut: percutiuntur ſeptuaginta millia de exercitu & acerbius perurgebat dulcem animum miſerabilis tuina caſtrorum. Obiicit ſe authotem facti telo ſupplicij, & induit contra ſæuientem iuſtitiæ machæram confeſſionis loricam, puniendum ſe magis inſtans inter punitos exclamat, & optat in ſe deriuari ſententiam, vt poſſit à populo *Ibidem.* reuocare fracturam. Ecce ſum ego, inquit, ego paſtot peccaui, & ego male feci: grex autem hic quid fecit? In me manum tuam conuerte, & in domum patris mei. Ecce ſatisfactionis officio pœna percel- C litur, & in atmis confeſſionis indignatio propugnatut: vt nec in eum vlterius vindicta procederet, & erga populum quaſſatio cœlitus effuſa quieſceret: vno actu pœnitentiæ & ſibi mercatus eſt pieratem, & à populo ſuſpendit protinus vltionem, vt merito *Pſalm. 31.* veniæ condonatus cantauerit, dicens: Dixi, confitebor aduerſum me iniquitatem meam Domino, & tu temiſiſti impietatem peccati mei: quia cùm adſiſteret ſub deſpetatione conuicti, dignus teputari meruit, expiari. Sed ptemit te tuorum enormitas peccatotum, & eorum ditione captiuus in cœ- D lum oculos non audes attollere. Probo quidem cõſcientiæ metum, non laudo conſilium: ſed malo te ſuper indulgentiæ conſecutione ſuſpectum, non de ſalutis reparatione pœnitus deſperatum.

Capvt x.

TEnet enim quandam confeſſionis partem ſupplicandi confuſio, quæ ſuorum conſcia peccatotum non de authoris remiſſione dubirat, ſed de magnitudine ſui ſceleris erubeſcit. Rearum enim a- E gnouiſſe confeſſionis initium eſt, & proximum ſit *† potius, ſuggillat* veniæ quod † ſimulat pœnitudo. Sed retrò agit me meorum, inquies, abundantia peccatorũ. Quinimo tantò magis inſiſtendum eſt confeſſionis officio, quãtò peccatorum ſarcinis es oneratus: vt quod per amicitiam non es dignus exigere, per impudentiam valeas obtinere. Audis enim in Euãgelio Dominum *Luc. 7.* dixiſſe: Quia cui puſillum dimittitur, minus diligit. Deinde impium facis Deum, ſi putas eum repudiare conuetſum: & affectum negate tedeunti, à quo ſcias F perditos effectu commiſerationis inquiri. Hoc A- *2. Timot. 2.* poſtolus probat dicens: Et ſi nos infideles extiterimus, ipſe fidelis perſeuerabit, negare ſeipſum non *† aut* poteſt. † An neſcis nouies tẽtatum in eremo Dominum diſtuliſſe vindictam, nec ipſa decima tentationis vice damnate potuiſſe, ſi de prætentis nouẽ culpis egiſſet populus pœnitentiam? ipſo dicente: Ecce iam decies exacerbant me in deſerto hoc. Lege A librum Iudicum, & inuenies innumeris vicibus filios Iſraël coram Domino feciſſe malum, & traditos incurſibus nationum. Sed iterum conuerſum populum per electos duces de captiuitatibus variis liberatum, nec vindicari potuiſſe commiſſa, ſi toties factum ſequeretut competens pœnitentia. Quia licet pœnalis cotrectio non deeſſet, non erat tamen proditionis abſciſio, ſed conuerſionis oratio. Cùm enim caſtigatus filius recipit affectum, admonitum eum conſtat ad ſatisfactionis officiũ non punitum: nec odij viderut eſſe correctio ſed amoris, cùm re- B uerſo identidem poſt flagellum non negantur iura pietatis. Denique audi Dominum per Prophetam inctepantem huiuſmodi vetbere † fornicariam, & *† fortè, verbis* ptobroſis deditam inquinatámque cõtagiis voluiſ- *Iere. 3.* ſe ſibi iure conuerſionis aſciſcere. Et dixi, inquit, poſtquam fotnicata es hæc omnia, Ad me reuertere: & non es teuerſa incompoſita Iuda. Quod idem Dominus in Euangelio manifeſtat, cùm induratos increpat, dicens: Hieruſalem Hieruſalem quæ inter- *Matt. 23.* ficis Prophetas, & lapidas miſſos ad te: quoties volui congregare filios tuos ſicut galina cõgregat pul- C los ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti? Vltimum crede, vitæ noſtræ actum Dominus expectat, & in quo nos exit⁹ finalis inuenerit, in eo iudicabit, ſi ſcilicet multiplicibus ſeptus erratis circumuolent ſupra caput tuum vmbræ facinorum, oculos tuos ſcelerum caligo pernubilet, & peccati iugum tuam ceruicem incutuet, atque intra conſcientię penetrale † flagitium *† fortè flagitiorum* probrum ſubinde vulnus exulceret, ſi animam tuam nõ in deſperationis proieceris vilitatem, cum vnum circuncordialis ſecreti effuderis in confeſſione ſermonem, non negabit remedium veniæ, qui venit a- D nimas ſaluare non perdere: quia qui non vult mortem morientis, conuerſum proculdubio ſuadet ad *Luc. 9.* vitam: ipſo Domino dicente: Filius hominis nõ venit animas hominum perdere, ſed ſaluare; & iterum: *Matth. 18.* Venit enim filius hominis ſaluare & quærere quod perierat. Niſi quia præpotentem facis diabolum, ſi putas quia de faucibus eius Dominus non poteſt eruere captiuatum: aut quemadmodum ille vigilat ſemper vt perdat, non ita satagit Dominus vt acquirat.

Capvt xi.

Luc. 23. IN hac igitur te veluti præſentis loci fiducia vltima confeſſio latronis inducat, & ſpem maximam tribuat nouiſſima deſperati non deſperantis in cruce confeſſiu. Omne igitur vitæ ſuæ actum ille latrociniis cruentauetat, & egerat ſemper in ſeculo diabolicæ fetitatis armigerum, nunquam Dei meminerat, nulla legis audierat mandata, aut certè ſi audierat, procliuior ad facinora non curabat, totam ſpem in deſperatione verſabat, & exercebat crudelitatem more ſceleratorum ſatellitum: ob hoc namque damnatus in cruce, & cum ipſis criminibus ſuis affixus ligno pendebat. Tandem perditus teſipiuit, & in ipſo ſupplicio conſtitutus magnũ ſibi mercatus eſt ex morte compendium. Deum enim eum quo pendebat agnouit, iudicem futurum cui adhærebat intremuit, conſcientiæ ſuæ crimina explicauit, Baptiſmum ſanguinis perfuſione protinus acquiſiuit, & cum Domino in paradiſum purpuratus

confeſſor intrauit. Hæc vera conſultatio pœniten- G tiæ, hoc præcipuum pracmaticum confitendi, ſi filium Dei quem non ignores authorem, credas & *Ioan.5.* iudicem, ipſo dicente: Pater neminem iudicat, ſed omne iudicium dedit filio, & ad ſpem ſalutis perpetuæ capeſſendam, non præſenti vitæ conſulere, ſed de futuro iudicio cogitare. Primo enim in conſpectu iudicis ſeſe damnatus expoſuit, & confeſſus de criminibus ſuis impleuit officium pœnitentis. Deinde cùm crucis cerneret pœnam, intellexit iudiciũ affixo commune eſſe, non cauſam. Deũ tamen tunc credidit, quando eum Iudæa pertinaciter abnega- H uit, & futuri non immemor in cruce iudicij, memoriam ſui cõmendabat iudicio regnaturi. Hoc Euangelium manifeſtat: reſpondens autem, inquit, alius *Luca 23.* latro corripiebat illum, dicens: Non times Deum qui in eadem damnatione es? Nos quidẽ iuſtè quẽadmodum egimus & percipimus, hic autem nihil mali admiſit. Et dicebat ad Ieſum: Domine memẽto mei cùm veneris in regnum tuum. Sed videre pente quod meruit quod ex ore veritatis audiuit, quòd ex gratia indicantis accepit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.

Capvt xii.

SEd ais mihi: Peccata peccatis adieci, & qui iam cadens erectus fueram, iterũ cecidi: & conſcientiæ meæ vulnus iam penè curatum peccati exulceratione cruduit. Quid trepidas? quid veteris? Idem ſemper eſt, qui antè curauit, medicum non mutabis. Non laborabit explorare valetudinis tuæ cauſam, nec tentabit erga te nouiter medicaminis virtutem examinare, noto te curabit antidoto. Experimen- K tum adiutorij non expectat, qui langoris tui nouit originem. Vnde dudum curatus fueras, inde iterum curaberis: nec tu eris de remedio medelę ſuſpectus, & medicus de reparatione tua ſecurus. Caſtigabit planè intemperantiam tuam, & dura obiurgatione impatientiam verberabit. Sed non negabit *Pſal.40.* auxilium, qui non contaminat ægrotum. Audi Prophetam dicentem: Numquid qui dormit non adiiciet vt reſurgat? aut qui naufragauit, non itidem nauigat? aut qui meſſem perdidit, numquid ſemel deſperatus non iterum aut arat aut ſeminat? Curſus L hic noſter in quodam ſalo mundi iactatur. Nauigandum nobis eſt & malorum tendiculis vela inſinuanda ſunt. Procella ſæuit, ventus conſurgit, tempeſtas inſanit. Si ita clauum tenueris, vt malus tuæ retinacula nõ amittas ad portum illibatis mercibus tendes: ſin verò fluctibus aduerſis illiſus ſcopulis implicantibus, ac flatibus præpeditus inter freta rixantia tumidi gurgitis naufragaueris, redeundum eſt ad ſaburram, reficiendum primo nauigium, merces emenda, rurſus pericula ſubeunda, & præteriti caſus referendi per cauſas. Et vt liceat perdita re- M parare, non dubitabis te priſco diſcrimini ſub ſpe incerta committere. Nam procul dubio mendicabis ſi poſt naufragium ad negotiandi vſum reuerti nolueris: nec de egeſtate atque ærumnis tuis queri poſtmodum poteris, ſi captus ſorte naufragij ſub ignauiæ ſtupore afficiaris calamitate mendici. Et ſi mundani negotiatoris hæc cura eſt, vt plerumque G poſt naufragij iacturam non deſperet præterita ſua damna induſtriæ emolumento ſarciri, nec expoliatus incurſibus detegi ſuam patitur nuditatẽm, ſed ſtudet magis è paruo concreſcere, & ſpebus dubiis aucupatur potiora lucra peccato lenocinante conquirere: quantò magis tibi animæ tuæ damna cogitanda ſunt, & in veſtigio reparanda perditio, in qua futuræ ſpei damna munerant & vitę perpetuæ infœliciter quæſtus amittitur.

Cap. xiii.

H EVndum tibi eſt ad armarium idonei largitoris, & fœnore pœnitentiæ ac ſatisfactionis oblatis vſuris cõſcribe ſyngrapha, mitte chirographa: eme tibi ab illo aurum ignitum de idoneo, qualibuſcunque, ſi non precioſis mercibus imple nauigium. Cẽſum tuum in comparando illam pretioſam margaritam depende, ex qua animæ tuæ turpitudinẽ poſſis ornare: vt cùm ad ciuitatem magnã delatis mercibus veneris lucris dignioribus & mercibus beatiſſimis amplior ſis. Nam ſi te ſegnitiæ ſtupor inuaſe- I rit, & Dominari ſenſibus cœperit corporis ignauia, nec vlla animæ tuæ reficiendi argumenta quæſieris, ſubiicieris cruciatibus creditoris, obnoxius fœnori detineberis. Dicetur liberalis illa ſententia quam *Matth.25.* non valebis tui conſcius euadere, aut appellationis interiecta voce ſuſpendere. Omni habenti dabitur & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod *Luc.19.* habet auferetur ab eo. Et ſeruum ſuperuacuum expelle foras in tenebras exteriores, ibi erit fletus & *Ibidem.* ſtridor dentium. Tunicam tuam viliſſimi operis lanificio confectam non pateris induere. Horret ti- K bi veſtis tua quæ ſit deformis ex macula, & non tibi horret anima tua quæ ſit peccati ſorde & ſceleris inquinatione polluta? Niſi quia eodem momento tunicam feſtinas eluere, vt puſſis eam mundam & ſine vllo næuo fœditatis induere, animæ verò tuæ infectum ſqualore criminum non deſideras recuperare candorem: nec optas dilui conſcientiam tuam quam ſcias flagitiorum illuuie & contaminatione ſcelerum cœnolentam. Quis rogo cadit, & non quærit ſurgere? quis infirmatur, & non deſiderat conualeſcere? quis periclitatur, & non optat euade- L re? quis pauper effectus patrimonium non cupit reparare? Hæc ſi rerum patitur natura, vt iſtiuſmodi mergẽtibus caſibus quiſpiam redire nequeat ad ſtatus priſtini qualitatem, æmulare priora vt deteriora percipias, demitte manus, & ſemiuigiles oculos ſtoliditate inuolue, obdormiſce numquam euigilaturus, iace nũquam ſurrecturus, & hebetem mentem ſtupore ſoporis elide. Pœnitebit te poſtmodum tarditatis, cùm nihil quod vtilitati animæ tuæ proficiat cogitaueris. Eris ſemper iacens infirmus, nudus, paupertate confectus, & vt ita dixerim, ſomni M ebrietate temulentus, elogium illud quo numquam careas audituтus: Dormierunt ſomnum ſuum & nihil inuenerunt. *Pſalm.65.* Exurge frater, exurge, & malè ſani conſilij pelle torporem: vigila ſemper vigila, & eſto pro tua ſalute ſolicitus, non vt dormias deſperatus. Caue nocturnum furem, ne domus tuæ perfodiat parietem & meridianum iaculatorem ſagittæ volãtis euita. Patet enim incurſibus incauta ſecuritas, ſed

ſed facilè dormienti ſubripitur vt lætaliter feriatur, A
In vigilante fiducia eſt, in dormiente nihil tutum,
Conuenit ſobriæ menti ſomnum ſeruum habere
noo Dominum. Refugit hoſtis quem non inuenerit
dormientem, & beatus ſeruus erit, quem adueniens
Matth. 24. Dominus inuenerit vigilantem: quia dicit, Surge
Luc. 12.
Ephes. 5. qui dormis, exurge à mortuis & accinge Chriſtum.

CAPVT XIIII.

SEd non audeo, inquies, orare, quia me reuocat
cooſcientia: non enim ſemel ſed ſæpius & fre- B
quenter erraui. At ego dicam: Si te orandi reuo-
cat verecundia, peccandi deſinat pertinacia, & fiet
beneficium timoris noo deſperationis cauſa quod
metuis. Reuereri enim poteſtatem iudicis non erit
verecundiæ, ſed pudoris. Quia licet frequens ſit
peccandi licentia, excuſabilis tameo efficitur con-
† fortè, peren- ſcientia quam † pertulit in peccati recordatione ti-
lerit. miditas. Exemplum Achab illius impiiſſimi re-
gis te doceat: hic oamque Naboth Iezrahelitæ vi-
neam concupiuerat, quòd ſuæ eſſet poſſeſſioni con-
3. Reg. 21. finis. Offert precium aut certè vicariam vineæ quã- C
titatem. Ille neglexit aſſerens hæreditariam ſe rem
nulla in alterum poſſe ratione transſcribere. Hac
repulſa compunctus triſtis domum reuertitur, quòd
appetitus ſui libido recidiſſet incaſſum. Tum eius
mulier ſacrilega Iezabel triſtitiæ mariti cauſas re-
quirit. Quibus compertis veluti ſaucio cordis eius
fomite conſolationis infecit, † quo ars cùm plura
† fortè legen- concinnatis falſitate calumniis cõſilio impuræ mu-
dũ, qua arte lieris Naboth innocens lapidatus occiditur, & fu-
compluribus neſti voti ſui mulier impleto flagitio velut victrix ad
concinnatis: maritum ingreditur, interempti exitio narratura D
aut, quod ar- lętitiam. Quæ oe ſola teneretur in crimioe, egit a-
dète complu- ſtutia mulieris primitiuæ vt maritum ad conſcien-
ribus
tiam ſceleris obligaret, & vtróſque iugales cooſcios
vna facinoris catena vinciret. Surge, inquit, poſſi-
de vioeam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi
eam dare precio, quia ecce mortuus eſt. At ille do-
lens materiam ſe præbuiſſe mortis, facinoris nuntia
perhorreſcit, & mortis eius cauſam flebili dolore
† fortè, luctifi- † lucrificat. Diſciſſis enim regalibus iodumẽtis, ac-
ficat cingit ſe veſtitu funereo, non tam conſcientiæ rea-
tui quàm pœnitentiæ primæ cogitationis atteſtans. E
Et factum eſt quomodo audiuit, inquit, Achab quia
mortuus eſt Naboth Iezrahelites, diſrupit veſtimen-
ta ſua & accinxit ſe ſacco. Vacare ergo potuit A-
chab effuſi ſanguinis culpa, quia de cooccepto non
de parricidio egerat pœnitentiam, & remanſerat in
prophana muliere impietas homicidij, quæ precio
quodam cruoris effuſi putauit ſe vineam debuiſſe
mercari. Sed ecce ſicut canis reuerſus ad vomitum
ſuum odibilis fit, oblitus Achab pœnitudinis ſuæ
ſtatim expoſito luctu pergit perempti vineam poſ- F
ſidere. Et perdit ionocentiæ meritum qui vineæ
cupiditate pellectus, innexuit ioterfecti occiſioni
conſenſum. Mox ad eum venerandus Helias pro-
pheta mandatur, & ſententia, in eum cum indigna-
tione depromitur, vt acta dudum pœnitentia fru-
ſtraretur, & vindictæ occaſionem tribueret ſceleris
3. Reg. 21. geminata præſumptio. Et ait Helias ad Achab: Hęc
dicit Dominus: Ecce ego ſuperduco ſuper te mala,

A & iocidam poſt te & exterminabo de Achab min-
gentem ad parietem, & contemptum & derelictum
in Iſrael, & dabo domum Achab ſicut domum Ie-
roboam filij Naboth, & quomodo domum Baaſa
filij † Achiæ, pro omnibus quibus irritaſti Deum & *† Achia*
feciſti declinare Iſrael. Verùm ille cùm ſententiæ
ictum non valeret effugere, ad priorem pœniten-
tiam conuertit repente conſilium, reatum fletibus
confitetur, cilicio deiecit regium potentatum, ſac-
cum induit pœnitentiæ, & reueritus faciem com-
minantis tacito gemitu publicabat offenſam, non
B excuſabat conſcientiam. Factum eſt, inquit, quo-
modo audiuit Achab ſermones hos, reueritus eſt à
facie Domini, & ibat flens & ſcidit veſtimenta ſua
& accinxit ſe ſacco. Tunc dixit Dominus ad He-
liam: Vidiſti quemadmodum reueritus eſt Achab à
facie mea, non adiiciam adducere mala in diebus
eius, ſed in diebus filij eius adducam. Et quonam
perduxit timidum reuerentia? & quantum ſeueri-
tatis motum fregit metus? Non orationis pompa,
nõ ſermonis ornatu, nec eloquij copia placuit Deo,
ſed multis precibus lachrymarum. Os tacuit, ſed cor
C ingemuit: oculus fleuit, ſed conſcientia planxit, &
verecundiam pœnitudinis pietas laudauit authoris.
Parum fuit reum debitum euaſiſſe ſupplicium, niſi
accepiſſet reuerentia probabilis teſtimonium. Et
probatus eſt in timore, qui damnabatur in crimi-
ne: nec prius quod mortem luxit occiſi, inane fuit,
ſed repetitam identidem culpam iterata lamenta-
tiooe purgauit.

CAPVT XV.

D NEc Manaſſes quoque rex filius Ezechię tacen-
dus eſt, qui cunctorum prætergreſſus auda-
ciam prophanorum, manus tetendit impias contra
Deum & paternis moribus degenerans, ex toto præ
diuinis cultibus idolorum caput erexit inſanum.
Hic ſacrilego furore poſſeſſus in domo Dei execrã-
dæ ſuperſtitionis aras inſtituit, ſimulachris dæmo-
num ſuoeſtauit, templi ſacra altaria lapideis figmen-
tis impleuit, captauit auguria, vitam ſuam malefi-
ciis inquinauit, populum ad idolorum obſeruatio-
nes induxit, ceremoniis polluit, diabolo mancipa-
E uit, & omoia quæ diuinis cultibus prohibentur, vl-
tra omnem inſolentiam deſperatæ mentis exercuit.
Pro his tot tantiſque flagitiis ductus in prædam, &
vinculis innexus grauatúſque compedibus pertulit
captiui ſupplicium, atque in Babyloniam tranſpor-
tatus, impietatis ſuæ pœnas luit, vt diuinam vltio-
nem ſentiret addictus, cuius nũquam anteà memi-
nerat induratus. Denique cõgruo correptus flagel-
lo conuertitur, & Deum in pœna conſtitutus agno-
uit, quem in regno poſitus anteà non quæſiuit. Pro-
F fuit afflictio deſperato, & correcta eſt in agnitione
de ſtimulo correctionis improbitas. Fuit vindicta
illa mẽtis perditæ medicina, & multum ſalutis con-
tulit caſtigatio, quę ideo verberauit impium, vt Deo
faceret acceptum quem diabolus per impotentiam
fecerat alienum. Et animæ ſanitati profuit, quod in- *2. Paral. 33.*
flictum fuerat vanitati. Hoc ſcripturæ dominicæ
fides admittit. Et loquutus eſt, inquit, Dominus ad-
uerſum Manaſſen & aduerſum populum, & non

audierunt: & induxit ſuper illos Dominus principes G virtutum Aſſyriorum, & comprehenderunt Manaſſen, & alligauerũt vinculis & compedibus, & adduxerunt eum in Babyloniam: & mox afflictus quęſiuit Dominum Deum ſuum, & humiliatus eſt nimis ante faciem Dei patrum ſuorum, & orauit ad Deum, & exaudiuit illum Dominus & reuocauit illum in Hieruſalem in regnum eius. Et cognouit Manaſſes quia Dominus Deus ipſe eſt. Ecce quantum repentinæ lamẽtationis ex corde conuerſo, peccatũ ſuum fleuit & diluit, & lachrymis terſit quod nefas infecerat. Orauit tamẽ conſcius reatus ſui, & veniã meruit H ſatisfactione mercari, vſque adeò vt illa ſacra quæ dudum profani actus contaminatione polluerat, in priſtinum reſtitueret veneramen, & in cultum timoris Dei cuncta reponeret. Conſummatione conuerſi impletum propheticum illud diuini oris oraculum: Cùm conuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluaberis.

Capvt xvi.

SEd quid ego eorum regum faciam mentionem, I quos electi generis origo laudabilis non ſinebat ab vrbe ſacræ religionis peſſima perſuaſione diſcedere: cùm Nabuchodonoſor (*Daniel 3.*) ille feralis & alienigena † principalis (*† princeps.*) diuina animaduerſione multatus ſit: vt per emẽdationem vindictæ cogeretur agnoſcere, quem † ſacrilegium (*† aut, ſacrilegum.*) fuerat abnegaſſe, & virtutibus eum crederet quem per ferociam ſpiritus antè neſciſſet, vſque adeò vt qui elatus ſpiritu peruicaci Deum ſe non timuerat antea prædicari, non auderet poſtmodum ſuper eius incomparabili maieſtate mentiri, cùm ingenti in ſe facti admiratione corre- K ctus, non deſijt ſolum Deum verum ex toto corde decretiſque præconantibus confiteri. Sed ſi malè tibi conſcius reuereris orare, habes magiſterium Publicani (*Luc. 18.*), & ſi ſuſpectum geris, ne cùm pro peccatis tuis oraueris non merearis audiri? Ingreſſus ille templum fuerat peccatorum mole decuruata ceruice, & oculorum palpebris graui morbo iniquitatis cõpreſſis, cœlum non audebat aſpicere: retrò gradum timidus reuocat, & extremum ſe nõ tam loco quàm iudicio conſcientiæ ſiſtit, nec ad ſupplicandum irreuerenter pedem incitat promptus audacia, ſed ve- L ſtigiis modũ ſubtrahit, publicat ſe verecũdia reum, peccatum pectoris percuſſione crebrò commemorat, & cor conſcium pugni admonitione contundit. Audiebantur oris eius non verba, ſed gemitus: & quinque tantum ſermonibus celebrata eſt tota cõfeſſio. Hoc Dominus in Euangelio manifeſtat homines duos aſcendiſſe in templum adorare, vnus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus autẽ cùm ſtetiſſet, talia apud ſe precabatur, dicens: Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri homines, iniuſti, raptores, adulteri, quomodo & Publicanus M iſte: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Publicanus autem de longè ſtabat, & neque oculos in cœlum volebat leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Sed aduerte quid de inſpectore cordis exegerit reuerens ſupplicatio, verecundia mercede munifica ſenſit Deum quem cupiebat habere propitium. Et ſtatim meruit iuſtificari verecundia, quæ probata eſt in humilitate confeſſa, Domino dicẽte: Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam, magis quàm ille Phariſæus, quia omnis qui ſe exaltauerit humiliabitur, & qui ſe humiliauerit exaltabitur.

Cap. xvii.

VBi deinde ponis exemplum mulieris illius peccatricis, quæ crimina ſua non verbis viſa eſt ex- (*Luc. 7.*) poſuiſſe, ſed lachrymis: cuius cùm orando tacuerit lingua pœnitentiæ officio confeſſa eſt conſcientia. In domo namque Phariſæi cuiuſdam dominus recumbebat, & præparauerat velut homini temporaneum inuitator ille conuiuium. Hoc reperiens mulier proſtituta Phariſæi domum audacter ingreditur, atque ad pedes Domini recumbentis aſſiſtit: lauat lachrymis ſancta veſtigia, capillis extergit, oſculatur inceſſabiliter plantas, & precioſo pedes madefacit vnguento, atque omnibus penè membris quibus antè peccauerat, ſcelerum ſuorum maculas expiabat. Tunc Dominus apud quem oſſa noſtra diſerecta ſunt, Propheta dicente: Omnia oſſa mea dicent (*Pſalm. 34.*), Domine, quis ſimilis tui? Obtrectantis Phariſæi murmur obuerterat, occultã mulieris cogitationem, ſed manifeſtam fidem admirabili probatione collaudat: & præfert apparatibus inuitantis confitentis obſequium, magis delectatus mulieris facto quàm prandio: cui plus fuit conuerſione delectari, quàm paſci, vt qui cibi deſiderio minimè ducebatur, confeſſionis epulis paſceretur. Vides, inquit, hãc mulierem? intraui in domum tuam, oſculum mihi & (*Luc. 7.*) aquam pedibus meis nõ dediſti: Hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxiſti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi remittentur ei peccata multa, quia dilexit multum. Et cõuerſus ad mulierem dixit: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Paruum eſt hoc? Poſtmodum autem vide quid audiat: Filia, fides tua te ſaluam fecit, vade in pace. Dudum peccatrix, abſoluta mox filia, & in Domini pace cõfeſtim abſoluta dimittitur, quæ ſuorum bello criminum vaſtabatur. Hoc eſt illud propheticum oraculum: Cùm cõuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluaberis. &, Dic tu prior iniquitates tuas vt iuſtificeris. Cùm ergo tot ac talibus documentis agnoſcas (*Eſa. 43.*) delectari pœnitentiæ ſacrificio, nec contriti cordis & humiliati ſpiritus apud pium iudicem verearis perire mercedem, ſcriptura dicente: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit (*Pſal. 50.*): nec de profundo luxuriæ & de mundanæ voluptatis gurgite feſtinas emergere, atque ad pœnitentiæ officia capeſſanda ex temulentis actibus reſpirare: nec putes quòd te ab ipſo adeò elongaueris, aurem tibi eius obcludi: mox vt pulſaueris fores aperiet, & in ſepta cohortis ſuæ miſerandum miſereatus includet, tantum eſt vt doloris tui querela flectatur. Quantò tu procul abſceſſeras, tanto celerius proximabit, propheta dicẽte: Proximus eſt Deus tribulatis corde, & humiles ſpiritu ſaluos faciet (*Pſalm. 33.*). De quibus Dominus in Euangelio (*Matth. 5.*): Beati, inquit, plangentes quia ipſi conſolabuntur.

Cap.

CAPVT XVIII.

[A] SEd aſpera tibi fortaſſis videtur poſt voluptates ſeculi pœnitentia. Verum eſt, ſentio valetudinis tuæ vitium, video animi tui morbum. Sed ſi curari deſideras, medelæ impetum non attendas, nec expaueſcas remedium cum admouerit tuo vulneri ferramentum, celerior cura ſectionis officitur. Nam peſſimè ſedulitas medendi palpatur, cùm non continuò ſuperata labes abſcinditur. Amarus eſt guſtus antidoti, ſed vitale ac ſalutare eſt quod eſt faucibus inſuaue. Curat nos Dominus non vt exteros, [B] extraneos ſibi ſeruat quoſcunque ſanauerit delinquentes. Omni hora, omni die in curandis intentus, nec retardatur tempore, nec vllis moratum obſtaculis impeditur, cùm inuentus fuerit qui curetur. Vacet enim neceſſe eſt beneficium Domini, cùm non extat cui debeat miſereri. Aſpera eſt caſtigatio pœnitentiæ, ſed letior efficitur ſi modus culpæ tractetur. Iampridem mundialis pompæ oblectabat ambitio, & in ſeruum ſibi dominatus ſeculi vindicabat nunc in luxuria remiſſum, nunc in vinolẽtia demerſum. Hi te modo exercitio aliæ intentum vi- [C] derunt, alij ad ganeandum, alij in ſcortum proiectum, iſti lupanaribus mancipatum, vnguentis oblitum, aromatibus delibutum & peregrinis cernebant oculis infectum. Splẽdebas veſtibus, auro fulgebas, gemmis & precioſiſſimis margaritis ornabaris. Vicem ergo vici reſtitue, & ſero ſaltem compẽſationem temporum temporibus redde. Reciprocam vitam tuam in vtroque actu æquali moderatione partire. Fuiſti tunc diaboli, eſto nunc Dei: imò verò eſto iam tuus qui dudum fueras alienus. Et forſitan ſi conſideres multum temporis decoxiſti, vt id [D] quod reſiduum eſt breue tẽpus anguſtet. Vaca iam tibi non tempori: vaca dixi, non vt torpeas, ſed vt negotio confeſſionis inſiſtas. Reuertere in viam à cuius ſemitis aberraueras, damna quæ geſſeras, quęre quod fueras. Primò teipſum inueni, vt quod quęris inuenias: & ſi te inueneris abs teipſo, nihil quæras. Saccum indue, cinerem aſperge. In ieiunio ſemper ora, in oratione ieiuna. Precioſa magis hæc ſunt quibus corpus afficitur, vt pulchritudo animi reparetur. Horret humilis veſtis, ſed hoc valde decet, quod Deo non diſplicet. Vilis eſt corporis cul- [E] tus, ſed ipſe præcipuus ſanitatis ornatus. Et adhuc de indignitate forſitan quereris indumenti, qui nuptialem tunicam perdidiſti. Et cùm appareas fœditatis tuæ nuditate deformis, non cogitas qualiter identidem veſtiaris. Non metuis quæſo, ne cum illo qui ad regiam cœnam vocatus intrauit, à conuiuio recumbentium ſimili exprobratus damnatione pellaris, & audias dici tibi: Amice quomodo huc veniſti, non habens veſtem nuptialem? Et cum ar- [Matth. 22.] gumentum non repereris excuſandi, dicat: Tollite [F] eum ligatis manibus & pedibus, & mittite in tenebras exteriores, ibi erit ploratio & ſtridor dentium. Et vtique ille quia non quæſierat aut non acceperat, dicitur abiectus. Vocatus enim intrauit, ſed non veſtitus accubuit. Si ergo is qui numquã habuit taliter quia non quæſiuit, exiuit, qualiter iam punicodus erit, qui tunicã & accepit & perdidit, veſtiri iterum non potuit?

CAPVT XIX.

SEd credo dubitas amiſſum non poſſe repeti veſtimentum, aut ab eo qui nuper dederat cum petieris, poſſe negari. Intuere in Euangelio filium iu- [Luca 15.] niorem perdito patrimonio mendicantem vſque eò fuiſſe perductum, vt egeſtatis impulſu paſtor vellet eſſe porcorum. Is ſumma inopia & egeſtate confectus, cùm nec porcorum veſci paſtibus ſineretur, reuerſus ad priſtinam mentis propriæ ſanitatem, prioris æui cœpit deſiderio conflagrare, & ęternę domus [B] abundantiam cogitans, reatum ſuum conuerſionis animaduerſione damnare. Habito igitur tandem pœnitendi tractatu & ſecum in corde ſatisfactionis arcano loquutus, velut poſt liminiũ ad lares patrios nudus exulque reuertitur. Tum ille pariter * qui co- [* pater] gitantis viderat in corde conſilium, antequam verba perditus filius in confeſsione profunderet, affectum dulcentis anticipat, & miſericorditer ſuſcipit redeuntem. In collum eius irruit, oſculis reconciliat, & adhuc trepidum nihilque loquentem pater mirè confirmat. Sed ille conſultiſsimus pœnitens & cõ- [C] feſſor egregius de voto patris ſecurus, atque adhuc de ſua ſatisfactione ſuſpectus meditatum confeſsionis ordinem pandit, & verbis explicat, quod corde ruminauerat. Pater, inquit, peccaui in cœlum & [Ibidem.] coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Placatus itaque pater precibus confitentis ſtolam primam mandat afferri, & ſtatim nudum præcipit amiſſo nuper indumento veſtiri. Dare iubet & annulum, ſymboli reparat ſigillum, pedes includit munimine præceptorum, & in reparatione eius mactari iubet vitulum [D] ſaginatum, hoc eſt pro reconciliato offerri imperat gratiſsimũ ſacrificium quod eſſet acceptum & cœlo & exercitibus angelorum. Erexerat in germani odium fratris ſeuerior pertinacia exprobrans crimina * recepti, maior filius contradicit. Non re- [* præcepti.] uocatur, * pietas patris non mutatur, frater eius aſ- [* mandatum nõ reuocatur.] ſeritur, filius nuncupatur. Et plenum patris in ſe prouocauit affectum, qui perfectum habuit in pœnitendo conſilium. Iucundatus inquit, ſum & gauiſus, quia hic frater tuus mortuus fuerat & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Vides ergo conuerſo filio [E] ſtolam priſtinam pœnitentiæ mercimonio reſtitutam, & votis omnibus celebraſſe patrem reditum confitentis. Patrimonium enim perditum baptiſmi inſinuat ſacramentum, in quo ſunt cuncta ædificia cœleſtium conſtituta regnorum. Hoc ille filius, hoc eſt, fidelis Chriſtianus libertatem patris indeptus libidinis ac luxuriæ contagione perdiderat, & longè à Deo ſuo poſitus probroſis ſe actibus tota fœditate polluerat, ac diabolo mancipatus cui ſe perditiſſima conuerſatione dederat, porcorum, hoc eſt im- [F] mũdorum ſpirituum cœpit exercere paſturã, quorum non permitteretur cibo depaſci: quia per carnis obtentum * dæmonicis non poterat inagitari [* videtur legendum, dæmonicis non poterat ſiliquis ingurgitari.] vtrobique deſertus, & vndique deſtitutus bonæ frugis inopia defeſſus deſudabat. Sed reuerſus, omne illico quo fuerat priuatus accepit, & in concordiam patris reputata ſubſtantia prioris poſſeſsionis remãſit. Reuertere ergo & tu frater, reuertere, & ex mortuo reuiuiſce, & ex perdito reparare.

Capvt xx.

QVærit ouem ſuam bonus paſtor errantem, & *Luc.15.* amplius de inuenta, quàm de non perdita gratulatur. Humeris reuehit ipſam, in gregis ſui conſortio reponit ipſam, diuerſorio priſcæ ſecuritatis includit: nec attendit relictum numerum qui quærebat ex reparatione vnius perditæ, compleſſe integrum centenarium. *Ibidem.* Drachmam perditam mulier vehementer inquirit, lucernam accendit, domum ſcopis emundat, & charas pariter ac vicinas inuitat ad gaudium inuentæ drachmæ. H Et putat aliquis Deum non lætari de reparatione conuerſi, cum parabolam videat ſpecialiter in perſonam pœnitentis aptari? ipſo dicente: Dico vobis ſic erit gaudium *Matth.9.* coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Animaduerte tandem ſententiam illam Domini ſingularem, quia dixit: Non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus: non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Vocat ergo Dominus ad pœnitentiam peccatores, & optat medicus noſter languidis magis prodeſſe quàm ſanis. I Sed non ideo iuſtos præterit, quia pec- *Luc.15.* catores adſciſſit. Nam iuſtorum vita diuina vocatio eſt, ſicut nonaginta & nouem oues in montibus dereliquit, qui vnam erraticam requiſiuit: Illis debitum reddens iuſtitiæ præmium, iſtis beneficium *Roma.4.* miſericordiæ collaturus. Hoc Apoſtolus probat, dicens: Ei autem qui non operatur & credit in eum qui iuſtificat impium, accepta eſt fides eius in iuſtitia, ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Denique Dominum audi quibus iaculis in Euangelio feriat corda peccantium, & intelliges quantum fecerit *Luc.13.* K pœnitentiæ ſacramentum. Aderant autem, inquit, qui ei nuntiarent de Galilæis, quorum Pilatus ſanguinem miſcuit cum ſacrificiis eorum. Tunc dicit illis Ieſus: Putatis quia iſti Galilæi præ omnibus Galilæis fuerunt peccatores, quia talia paſſi ſunt? dico vobis, niſi pœnitentiam egeritis omnes, ſimiliter peribitis. Aut illi decem & octo ſuper quos cecidit turris in Siloe & occidit eos, putatis quia præ cæteris peccatores fuerunt qui habitabant Hieruſalem? Dico vobis niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Et ſubiecit ad probationem rei com- L parationis exemplum, ficulneæ arboris faciẽs mentionem, quæ fructu ſterilis & infrugifera iubetur abſcindi. Sed interuẽtu coloni interitum differri permittitur, donec congruis circunfoſſa culturis adhibito cophino ſtercoris ad præferendos fructus pœnitentiæ differatur. Porrò ſi arbor quæ generis ſui fructum nullum edidit, ante tempus præcepta eſt amputari, quaſi iam ferramento truncanda vel ſecuri cædenda eſt quæ vepribus obſita & ſpinis alienigenis conſtipata nullam habuit in ſui reſtauratione culturam? Nam exemplum arboris ſimilitudo eſt M hominis fidelis, qui fidei ſuæ fructu ieiunus nihil quod ad futuræ ſpei lucrum proficeret, cogitauit. Plantata enim in vinea fuerat, quæ vinea ſpecialiter deſignat Eccleſiam in qua arbor fuerat illa plantata. Sed cultor huius vineæ, illius ſacerdotis perſona videtur exprimi, qui ſcrobem infructuoſi plantarij culturas dominicorum exerceat præceptorum, & ſtercoris cophino pœnitentiæ deſignatur officium.

G Quòd ſi inueniri poſt dilationem temporis omnino non poſſet, conuulſa in futuro radicitus exareſceret, hoc eſt, futuro abſciſſa iudicio tanquam ligni inutilis abiecta materies pabulũ effecta æterni ignis arderet: quanquam hoc de Chriſto poſſit in plebe Iudaica ſubaudiri.

Cap. xxi.

CRedo tuis ſenſibus his probationibus patuiſſe * quæ ſtudio de infirmis vnguentis ad erigen- ** vel ſic, quæ ſtudioſè de nõ infimis vnguentis ſcriptura, ad erigendum, &c.* H dum animum tuum ſuſcitandúmque protulimus, abundéque claruiſſe ita Deum miſericordiæ fontem nolle interitum peccantium, ſed flagitioſum magis habere correctum, vt quantę numerantur offenſæ, tanta ſit actio pœnitentiæ. Non deſperet reditus ſui reformationem celerem, quia audiat ipſum Dominum peccatori pœnitentiam ſuadẽtem. Hoc expreſſiùs Apocalypſis beatiſſimi Ioãnis exponit: in qua Eccleſiarum angelos increpat vt priſtinis fraudatis erroribus ad pœnitentiæ lamenta curuentur. Nam probatur ſic Dominus nullius deſiderare rui- I nam, qui cadenti ingerit pœnitentiam. Angelo denique eccleſiæ Epheſi: Memento, inquit, vnde *Apocal.2.* cecideris, & age pœnitentiam, & fac prima opera: ſin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo niſi pœnitentiam egeris. Et ecce tamen angelus dicitur, cui pœnitentiæ cura conuerſióque mandatur, & ad priora opera perficiẽda ſuadetur, vt nihil admiſiſſe ex totis ſuis meritis intimetur. Grauius tamen minatur admonitio pœnitentiam non agenti, ſi cõtumaciam pertulerit indurati. Erit enim inexcuſabilis ſeueritas vltionis, ſi ceruicẽ indomi- K tam non flexerit prima correctio, & malo ſuo peribit qui comminantis authoritate præmonitus, ſatisfactionis iugo peruicacia colla non ſubiicit. Rediturum enim ſanè ad ſtatum præteritum profitetur, qui ad veræ ſtadium decurrendum digna confeſſionis humilitate corrigitur. Hoc vberius paulò *Ibidem.* poſterius declaratur, cùm angelus eccleſiæ Thyatiræ obiurgationis verbere caſtigatur. Habeo, inquit, aduerſum te * multa, quia dimittis mulierem ** legimus, pauca.* Iezabel quæ ſe dicit prophetiſſam, & docet & ſeducit ſeruos meos fornicari & manducare de im- L molatis, & dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere à fornicationibus ſuis, & mittam illam in lectum, & qui mœchantur cum ea in tribulatione magna erunt, niſi pœnitentiam egerint ab omnibus operibus ſuis, & filios eius interficiam gladio, & ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator cordis & renum, qui reddo vnicuique ſecũdum facta ſua. Quid verò poteſt humanius, quid clementius dici? Et dedi, inquit, illi tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere. Non habes peccator, non habes quod excuſes, non eſt quod cum M cauſa dubites, non eſt quod ſine cauſa deſperes: his te ad confitendum exemplis accingere, his ad penitentiam armare.

Cap. xxii.

DIffert enim Dominus pœnã, vt inueniat pœnitentiam: & moraturis vtẽns ſpatiis, protelat patien-

patientiam, ne amittat clementia quod debuit fie- A
ri cenſura. Non præterita mala expectat, nec erra-
ta computat, ſed correcta collaudat. Habes pro-
miſſum ad pœnitentiam ſuadentis tibi, ſi non pœ-
nitueris, imputabit. Et dedit illi, inquit, tempus vt
Apoc.2. pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere. Huic ſi-
Hierem.3 mile propheticum illud: Et dixi poſtquam forni-
cata es omnia hæc, ad me reuertere. Et noluit ad
me reuerti. Cæterùm ſi te in deſperationis gurgitẽ
enormitate tuorum ſcelerum circumactus abiece-
ris, aut itineris tui dubitaueris repreſſo gradu extir-
pare congeriem, vel ſiniſtræ mentis prolapſu decli- B
uior in pronum vergentia adducas lubrica exercita
tione veſtigia, illico tibi ſpes amiſſę reparationis a-
dimitur, rapiet te ſorbens in abruptum vorago fa-
cinorum, claudentur oculi tui nocte peccati, ne ve-
ri luminis videant radium permicantem, mortis ſe
cęcitas opponet, & per ludum quendam huc atque
illuc te circumducent angeli deceptores. Fient igi-
tur grata cuncta flagitia, & peccandi licentia tibi pe
nitus adlubeſcet: tenebit te diabolus ſuæ libertati
addictum, vt ſit tibi liberum peccare non viuere.
† fortè, vt ſis antè qui &c. Nec ſinet te reſipiſceret† antè qui fueras cùm blan- C
dimento peccandi, dulcedine te criminum fallaciſ-
ſimus auocauerit. Et vt ſemel dixerim, ita te pe-
reundi ſuauitate decipiet, vt delectabilius tibimet
videatur perire potiùs quàm redire. Omne nam-
que peccatum abſque ſui delectatione non geritur.
Nec aliàs ineſcare animum poterit, niſi ſuauitate de
ſiderij illiciat quem deceperit. Dulcis enim mixtu-
ra, & ſuauis ſit neceſſe eſt faucibus lætalis poculi fu
neſta confectio, ne amaritudinis prima libatio re-
uocet haurientem. Sic denique viſum eſt mulieri
Geneſ.3. primitiuũ bonum eſſe ad aſpectum & dulce ad ci- D
bum arboris illius venenum, cuius poſtquam men-
tita eſt ſuauitas labri comedentis, infecit morien-
tis hauſtus violenta ſubtilitas, quod vigens ac vi-
uidum manebat extinxit, & in contrarium per in-
temperantiam recidentibus votis ad exilium mun-
di & ſpectaculum ſeculi de paradiſo beatitudinis &
prædio ſecuritatis ciecit.

Cap. XXIII.

PRo te frater hæc metuas, fugias & expaueſcas, E
nec patiaris inimicum de tua perditione gaude-
re, & in conſpectu Dei ſupercilium efferre victoris.
Luc.11. Caue reditum ſeptem ſpirituũ immundorum, qui-
bus ſe ducem malorum omnium ſociauit octauus.
Et cùm vnum nemo patiatur diabolum, quis ſuſti-
nere valeat dominatum? Domino dicente: Cùm
immundus ſpiritus exierit ab homine, pertranſit
loca inaquoſa, quærens requiem & non inueniens,
dicit: Reuertar in domum meam à qua exieram.
Et reuerſus inuenit eam vacantem, mundatam
ſcopis & compoſitam. Tunc vadit & adducit ſe- F
cum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi ha
bitabunt illic, & fient nouiſſima illius hominis pe-
iora prioribus. Si te obſidione bellica ſeptum ma-
nus accepiſſet hoſtilis, & ſub incurſione barbarica
tenuiſſet prædonis vrna captiuum, quos fletus ede-
res, quos eiulatus dares, quæ lamenta iactares? A-
geres omni die noctúque ſuſpirium, nõ cibum quę-

A reres, potum non deſiderares, exhauſtus & fame
nectus, ſola in te aſperæ cutis auiditas & rugoſa ma-
cies appareret, rigeret concreta ſordibus coma, &
hirſuta cæſaries ſqualẽtis verticis, promiſſæque bar-
bæ † impreſſi actus horrent, patrimonium redde- † vel, impreſſo artu horreret
res redemptoris ſub gladio, diſtrictus ambulares nu
dus, pauper atque omni cenſu euolutus quæſiſſes
euadere. Aut ſi fugæ aditus præberetur, ſub ma-
ximo incertus diſcrimine, meditareris periculum
ſuperare: captiuum retenet author ſcelerum vin-
culis non ferreis ſed catenis habet criminum te li-
B gatũ, compedes tibi libidinis impoſuit, & vndique
te ſepſit arctiori cuſtodia: Legem tibi dedit vt li-
citum putes omne quod non licet, viuum te æ-
ternæ mortis fouea demerſit, & non ingemiſcis
ſalutis tuæ damnum, ſpei æternæ diſpendium &
vitæ perpetuæ detrimentum? Incedis comptus
ornatu veſtium, celebras opulentibus cibis refe-
ctiones, vino mades, pinguificas epulis quotidia-
nis animã, & totoſi corporis excolere non quieſcis
ingluuiem, vt interim de cæteris criminibus taceã,
putas etiã putas & hoc nõ eſſe animaduerſionis di-
C uinæ, vt neſcias quemadmodum debeas de tuis
ſceleribus pœnitere, Apoſtolo probante, qui ait. Rom.1.
Propter quod non habuerunt Deum in notitia, tra-
didit eos in reprobum ſenſum, facere inconuenien-
tiam. & iterum: Pro eo quod dilectum veritatis
non receperunt vt ſaluarentur, miſit Deus illis ope-
rationem erroris, vt iudicentur qui non crediderũt
veritati. De talibus denique metuit ne veniens Co
rinthum lugeret multos ex his qui nõ egerunt pœ-
nitentiam ex immunditiis quas fecerunt & fornica
tionibus & libidine.
D

Capvt XXIIII.

Luc.16.
COgita diuitis illius opiparas cœnas & copio-
ſarum dapum huberem affluentiam, purpura,
murice pinguiori & textilibus incluſi ſerici nitoris,
totum de ſpe præſentis temporis nihil tamen de fu-
turo tractantis. Quid illi poſt iſta omnia repo-
natur, auſculta. Poſt purpuram flamma, poſt epulas
egeſtas, vt aquę guttulam quæreret, qui guttam
E antea precioſi nectaris ebibiſſet, & ab eo peteret,
nec tamen acciperet, ſummitatis digiti humentis
ſolatium, cui in ſeculo micas ſuarum negauerat e-
pularum. Confitere quæſo cuncta quibus reum
te memineris. Confitere & faciem Dei præueni
ſatisfactionis officio, humilia ante eum cor tuum,
& in conſpectu eius curua ceruicem: flecte genua
& eliſo vultu terræ proſternere. Suſcipiet gemi-
tum tuum cœleſtis ille protinus aduocatus, & non
prætermittet pro te interpellare patrem ſuum, qui
fidum præbere conſueuit pœnitentibus patroci-
F nium. Cauſam ſuam non argumentis & * pręſcri- * Fortè, ad præſcriptum genus eloquentia perorabit. aut, & præſcriptum genere ſapientia perorabit.
ptum genus ne patientiæ perorabit. illico impe-
traturus veniæ beneficium qui de ſuperato non ex-
pectat aliquod honorarium. Hoc Apoſtolus pro-
bat, dicens: Quis accuſabit aduerſus electos Dei?
Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnat? Chri-
ſtus qui mortuus eſt, verùm etiam & ſurrexit, qui
eſt in dextera Dei, qui & interpellat pro nobis. Rom.8.

1.Ioan.1. Concinens Ioãnes Apoſtolus beatiſsimus in epiſto
la ſua ponit & dicit: Si dixerimus quia peccatum
non habemus, nos ipſos decipimus, & veritas in
nobis non eſt. Si autem confeſsi fuerimus peccata
noſtra, & fidelis & iuſtus eſt Deus qui nobis pecca-
ta dimittat, & mundet nos ab omni iniquitate. Si
dixerimus quia non peccamus, mendacem facimus
eum, & verbum eius nõ eſt in nobis. Filioli mei hęc
ſcribo vobis vt non peccetis. Et ſi quis peccauerit,
habemus aduocatum apud Patrem, Ieſum, & ipſe
exorat pro peccatis noſtris. Omne quod Dei Filius
Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt via, veritas & vita
loquutus eſt, lex eſt. Et ſub exemplo ſui fieri docuit
quod nobis in ſcripto mandauit. Neque enim à no-
bis fieri aliquid vellet, quod aut ipſe nõ feeerit, aut
quod ei nobis facientibus non placeret. Sed nec
diſplicere poſſet quod ipſe mandaſſet, quia qui man
daſſet, ipſe antea feciſſet. Inanis enim fieret doctri-
na mandati, ſi in facto doctoris non præiret autho-
ritas. Sed quicquid Dominus præcepit & fecit, ina-
ne non erit quod ſub imitatione ſui faciendum eſſe
mandauit. Iam ergo Dominus diſcipulis hæc cu-
Luc.17. ſtodienda propoſuit. Attendite vobis: Si peccaue-
rit in te frater tuus, dimitte illi. Et ſi ſepties in die
peccauerit in te, & ſepties reuertatur ad te, dicens:
Pœnitet me, dimitte illi & dimittetur tibi. Atque cũ
ſancto Apoſtolo Petro fuiſſet in cauſa conſultus, &
diceret: Domine, ſi peccauerit in me frater meus,
quoties dimittam illi? vſque ſepties? Dixit illi Ieſus:
Matth.18. Nõ dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſe-
pties. Qui ergo ad dimittẽda ſepties fratri in nos pec
canti debita nobis donare imperat, erga nos formã
Hoſ.6. præcepti ſui non ſeruat? Aut qui dixit: Miſericor-
diam plus volo quàm ſacrificium, miſericordiæ no-
bis poteſt negare theſaurum? Hoc eſt quod exorata
prius venia dixerim, credere Dominum Ieſum cun-
cta quę docuit fuiſſe mentitum, ſi circa nos formam
cuſtodire ſuorum noluerit præceptorum.

Cap. xxv.

Matth.18. ET bene quod repente aptat huic ſententię de cõ
paratione parabolam duorum ſcilicet ſeruulo-
rum: de quibus vnus cùm ob debitum numeroſum
ære decocto vna cùm vxore & filiis diſtrahi iube-
retur, & patientiam Domini proſtratus eius pedi-
† Fortè, red bus exoraret, vt tributo ſibi ſpatio omne debitum†
deret. reddidiſſet, meruiſſetque miſericordia Domini cũ
† Fortè ad cta ſibi donari, qui ſub conditione tali † adſciſcita-
cruciatus. tus detinebatur addictus, ipſe conſeruo ſuo debito-
ri noluit miſereri, quia oblitus collati ſibi nuperrimè
beneficij ſtatim tortoribus traditur, vt de eius cru-
ciatibus idem quod dudum fuerat donatum exiga-
tur. Inde eſt quod Dominus huiuſmodi orandi or
Matth.6. dinẽ poſuit, dicens: Et dimitte nobis debita noſtra,
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: vt tan-
tum ſcias poſſe tibi dimitti, quantum tu proprio di-
miſeris debitori: imò verò vt tibi parcere videaris,
cùm alij obſecratus ignoueris: nam iudicio tuo pro-
culdubio iudicaberis, ſi dimitti tibi ipſe cupiens, a-
Luc.6. li dimittere nolueris, Domino dicente: In quo iudi-
cio iudicaueritis, in eodem iudicabitur de vobis: &
in qua menſura menſi fueritis, in eadem remetietur

G de vobis. Legas volo intentius prophetæ Zachariæ Zacha.1.
principium, & illic quo robuſtius animeris inue-
nies. Iratus eſt, inquit, Domin⁹ ad patres noſtros ira
magna. Quis non hoc audiens contremiſcat? quis
non huius vocis † concitu perterritus areſieret? aut † Fortè tonitru.
quem ſenſum nõ hæc indignatio intimata turbaret?
Quis enim ſtatus teneri poterat ſanitatis, vbi tam
vehemens ira denuntiabatur authoris? Et parum
fuit dixiſſe iram, niſi denunciaretur & magna, quaſi
ſi non eſſet magna, ſuſtineri eius poſſet vel lentior i-
racundia. Sed videamus quem exitum pronunciet
H tanta commotio. Credo, dixit, bellicis vos inquie-
tabo tumultibus, & captiuitatis vos ſæua ditione
mulctabo, fame vos afficiam, morbo quatiã, mor-
te conſumam, ferarum atque beſtiarum rapiet ino-
pinata vaſtatio, profugos & vbique diſperſos agita-
bit exilium. Hoc enim intellectui relinquitur, vt i-
ram magnam vehemẽtior vindicta ſequatur. Iratus
eſt, inquit, Dominus ad patres noſtros ira magna,
dicens ad eos. Quid dixerit audiamus: Conuertimi- Ibidem.
ni ad me, & conuertat ad vos. O indignationem de
pietate minantem: ô magnam iram quæ infert miſe
I ricordiã. Rogo quis ſic iraſcitur, quemadmodũ mi-
ſeretur? Aut ſi ita miſeretur, quemadmodũ indigna-
tus iraſcitur? Hoc alius Propheta proloquitur: Re-
uertere Iſraël ad Dominum tuum, propterea quod
infirmatus es in iniquitatibus tuis. Dicite ei: Potens
es remittere peccata noſtra, uon vt accipiatis ini-
quitatem, ſed vt accipiatis bona. Et reddite ei fru-
ctus labiorum veſtrorum, & epulabitur in bonis
cor veſtrum. Et alibi: Reddite, inquit, filij deſerto-
res, dicit Dominus. Et iterum: Reuertimini filij re-
uertentes, & ſanabo tribulationem veſtram. His cõ
K ſona Dauid beatus peccatorum ſolatia decantauit,
dicens: Confitemini Domino quoniam bonus, quo
niam in æternum miſericordia eius.

Cap. xxvi.

NEc hoc dixerim, vt latiores admodum videar
habenas dediſſe licẽtiæ & ſub veniæ diuinitus
tribuendæ prętextu peccandi magis fomitem au-
thoris pœnitentiam præbuiſſe. Hoc enim ſermone
meo cadentem erigo, ſtantem non impello: nec prę
L iudico innocentię, qui exhortor ad pœnitentiam
peccatorem Si quidem, vt ſuprà iam diximus, inno
centia exigit de Deo debitum vitæ ſuæ præmium:
pœnitentia verò expectat miſericordię beneficiũ.
Non peccata enim timere eſt, pœnitere verò plus
quàm timere. Nam plerumque offenſionibus ſub-
iacet ſecura fœlicitas, cautior tantum ad euitanda
prætcrita efficitur, quem metus emendat: quia ſoli-
citior ſemper erit qui cauet ne identidem ibi inci-
dat, vbi iam antea cecidit. Sic gubernatorem fa-
ciunt pericula experta ſolicitum, & in offenſos por-
M tus nonnũquam veretur intrare, qui vel ſemel in-
currerit ex ſecuritate naufragium. Denique ſcri-
ptura diuina, Qui non tentatus eſt, inquit, qualia
ſcit? Vt oſtenderet per tentationis cauſam tenta-
tum ſemper effici cautiorem, & per timorem ma-
gis corrigi, qui incautus antea fuerit tentationis
ſcientia. Vſque adeo autem peccantibus Dominus
optat ignoſcere, qui non vult mortem morientis, Ezech.33.
quantum

quantum vt reuertatur & viuat: vt quos pro facino- A
ribus ſuis aliquoties deſtinat pœnę, interpellans pœ
nitẽtia illico feſtinet abſoluere: & vt recondat in va-
gina machæram, commutat animaduerſionis ſatis-
factione ſententiam.

CAP. XXVII.

Et quanquam hoc ex Niniuitatũ facto ſuperins
ſit probatum, tamen etiam Hieremiæ prophe-
tæ ſuper eo accipe teſtimoniũ, vt ex teſtimonio ple-
nius tibi probetur exemplum: Sermo, inquit, qui fa B
Hier. 18. ctus eſt à Domino ad Hieremiam, dicens: Exurge &
deſcende in domũ figuli, & ibi audies verba mea.
Et deſcendi in domum figuli, & ecce ipſe opus facie
bat ſuper lapides, & cecidit vas quod ipſe faciebat
†Fortè, illud. in manibus ſuis. Et iterum fecit† cum vas aliud, ſicut
placuit coram ipſo facere. Et factus eſt ſermo Domi
ni ad me, dicens: Sicut figulus iſte nõ potero vos fa-
cere domus Iſrael? Ecce ſicut lutum figuli vos eſtis
in manibus meis: & tantum ſi loquar ſuper gentem
aut ſuper regnum vt tollam eos & vt perdam eos.
Etſi conuerſa fuerit gens illa à malis ſuis cogitatio- C
nibus, pœnitentiam agam pro malis quæ cogitabã
vt facerem eis, & non faciam: & tamen ſi loquutus
fuero ſuper regnum aut gentem vt reædificetur &
circumplantetur, & fecerit iniqua in conſpectu
meo, vt non exaudiat vocem meam, pœnitentiam
† Pœniteam. agam † pro bonis quę loquutus ſum vt facerem eis,
& non faciam. Et nunc dic ad viros Iuda & inhabi-
tantes Hieruſalem: Ecce ego fingo mala ſuper vos,
& cogito ſuper vos, cogitationem. Conuertatur v-
nuſquiſque à via ſua maligna, & meliores facite co-
gitationes veſtras. Suadet ergo figulus noſter à viis D
peſsimis & cogitationibus nos malignis auerti, vt
conuerſio pœnitentiæ in aliud vas poſsit fracturas
noſtras vitiáque plaſmare. Et vult operis ſui ſubſtan
tiam non perire in pœnitentiam, ne ſententia reum
teneat quem confeſsio excuſat. † Huic conſcia ſa-
** Huic conſo-na.* pientia Salomonis: Sed miſereris, inquit, Domine
Sapien. 11. omnium, quia omnia potes, & negligis peccata ho-
minum propter pœnitentiã: Subeſt enim tibi cùm
voles poſſe, & cùm ſis omnium Dominus, omni-
bus te parcere facis. Conuertamur ergo & confitea-
mur Domino, cùm in hoc ſeculi degimus commea- E
tu, & iudici noſtro pœnitentiæ viaticum præpare-
mus. Non ſint temporis noſtri otioſa curricula, nec
nos nati ad peccandum, ſed ad bene agendum con-
uiuamus. Aut ſi peccato fuerimus obnoxij, quoniã
deeſſe non poteſt in hoc mundi theatro quin pecce
mus, reminiſcamur noſtri vt euadere gehennæ præ
cipitium capiamus. Pœniteamus ergo ex fide, ore-
mus ex corde, ploremus ex viſcere. Et ſicut Prophe
Pſalm. 94. ta dicit: Adorem⁎ & procidamus & ploremus ante
Dominũ qui fecit nos, quia qui ſerũt in lachrymis,
in gaudio metent. Fœlix heu nimium fœlix officiũ F
lachrymarum, quo futuro tempore colliguntur præ
mia. Et beatum ſeminis incrementum quod in fle-
tu profunditur, vt in lætitia metatur. Scriptum eſt
Pſalm. 120. enim: Fœlix homo qui agnoſcit vlulatum ſuum. Le
uemus oculos noſtros ad montes, vnde veniet au-
xilium nobis: quia ſicut oculi ſeruorum in mani-
nibus dominorum ſuorum: & ſicut oculi ancillæ
A ad manus dominæ ſuæ: ſic & oculi noſtri ad domi-
num Deum noſtrum vſque dum miſereatur no-
bis.

CAP. XXVIII.

NEque ita conuerſionis noſtræ conſilium tem-
poris delectationibus prolongemus, vt ſub ſciẽ
tia peccandi & delectatione pereundi vſque ad ex-
tremam ætatem nos in voraginem criminum de-
mergamus, cùm viuendi nobis vſum à diuina di-
B gnatione collatum qui terminus claudat habeatur
incertum. Et forſitam hoc quod aut primum puta-
tur, aut medium imminentis occidui meta iam limi-
tet, ſitque debitus finis indignantis Domini ex con
uerſionis tarditate vocatio: quandoquidem ex ad-
monitione rumpendarum in conuerſione morarũ
propoſitum videatur oraculum: Non tardes con- *Eccleſ. 5.*
uerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.
Subitò enim venit ira eius, & in tempore vindictæ
diſperdit te. Filij, peccaſti, ne adiicias iterum, ſed &
de priſtinis deputare, vt ſibi dimittantur, & ne adii-
C cias peccatum ſuper peccatum, & dicas: Miſeratio
Dei magna eſt. Miſericordia enim & ira ab illo; &
iterum: Nec nos vſque ad mortem fieri manci-
pia patiamur, & demus corpora noſtra ſcelerum
ditioni, ſed obediamus Apoſtolo dicenti: Non
regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt o-
bediatis ei: vt quia peccata deeſſe non poſſunt,
certè non regnent, hoc eſt, ne ſine reſpectu eua-
dendi fiat abrupta licentia peccandi. Aut certè ſi
putat aliquis reſtare ſibi tempus vt peccet, & ſa-
tiata libidine cùm iam imperaſſent animo corpo-
D ris vires, tunc ad pœnitendi redire iudicium, vlti-
mum vitæ ſuæ mihi tempus edicat quo calculante
didicerit, quo inſinuante cognouerit, vt iure ſibi,
vt ita dicam, de temporis ſpatio blandiatur. At *Rom. 6.*
cùm nobis inopinatus ſit exitus terminalis, & vi-
tæ noſtræ dubia ſint ex mortis ignorantia curricu-
la, quando ſibi quiſque ſupereſſe ad confitendum
tempus exiſtimat, qui temporis ſui tempus igno-
rat, cùm vtique audiat dicentem ſcripturam: Vi-
uens & ſanus fateberis & laudabis Deum, & in par-
tem vade ſeculi ſancti cum viuis & dantibus confeſ-
E ſionem. Dilatio enim temporis confeſſionem
crecet & non deſperationem generet, quia exag-
geratur in dilato damnatio, qui diuinam patien-
tiam pertinaci animoſitate cogitat, quod ſancti
Noẽ temporibus docetur effectum, cùm per cen-
tum annos pertracta patientia implacabilem per
mũdi ambitum fudit cataclyſmum inundante cen-
ſura. Vnde beatus Apoſtolus ait: An nunquid o- *Rom. 2.*
pulentiam bonitatis eius & longam patientiam con
temnis, ignorans quod Dei bonitas ad pœniten-
tiam te adducit? Tu autem ſecundum duritiam
F tuam & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die
iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vni-
cuique ſecundum facta ſua.

CAP. XXIX.

VOlo dicas mihi, quæ rerum præſentium gloria,
qui ſint huius temporis fructus, quę vtilitas ca-

ducorum. Regni potentia, dixi, morte finitur, poteſtatis ambitio ſucceſſione dirimitur, diuiriarum copia viuis nobis plerumque ſubtrahitur, voluptatis effectio triſtitia interueniente corrumpitur, iucunditas gaudiorum metus formidine violatur, & omne quod capitur deſiderio aut corpus † aut anima finis calce ſucciditur. Nec poreſt perfectum priuilegium beatitudinis obtinere, quod æterniratis nõ circumuallat infinitas. Caducũ enim ſit neceſſe eſt, quod indeuitabili neceſsitate † metirur. Obnoxium & inconſtans atque infirmum proculdubio remanebit, cuius vitam nonnunquam fortuitus euentus intercipit. His ergo cunctis morte finitis, noſtrum in ipſa morte quid propriũ? Si nihil quod boni operis incremento conſcientia ſubſarcinetur babebimus, & ſi nihil boni ex nobis habere potuimus, quid nobiſcum remeantes ad patriam deferemus? Quàm nuda atque deformis anima noſtra remanebit, ſi nos eam ſaltem pœnitentiæ velaminibus & confeſsionis amictibus non obtegamus, niſi quia turpitudinem feſtinamus abſcondere & animæ operire non contendimus nuditatem, cuius cùm ſit naturaliter inuiſibilis pulchritudo, viſibilis fiet peccatorum ſorde deformitas.

† *Corporis aut animæ, finis falce.*

† *veſtitur.*

Cap. xxx.

ILla ſunt occupanda commercia, illę complectendæ diuitiæ, illa captanda potentia quam non tẽpus etipit, non locus ſubtrahit, non perſona ſubducit, quæ manet ſtatu perpetuo, quæ priuilegio ſeruatur æterno, quę fini non ſubducirur, quæ mortis iugo nec premitur nec vrgetur. Ibi enim bona tuta ſunt conſcientiæ, vbi iam non licebit poſt præſentia ſeculi mala peccare, vbi diabolo nullus acceſſus, vbi tenebrarum non eſt locus, ſed neque qui decipit, neque qui decipi poſſit penitus inuenitur. Illic bona omnia, illic cuncta fœlicia, illic proſpera vniuerſa: non dies lucis incremento mutabilis, non Sol lentior in ortu, in fulgendo clarior, in occaſu fuſcior apparebit. Nox omnino vacabit, Luna non erit, nec ſiderum micatus ardentior rutilabit. Famen nemo ſentiet, lachrymæ detergentur, timor nullus, metus ex nihilo, iucunditas omnia, pax totum, gaudium quicquid obnoxium triſtitiæ fuerat, poſsidebunt. Omnia Propheta Eſaias euidenter exponit. Quæ tunc ibi gloria ſœlicium, quæ ſupplicia miſerorum, qui gemitus, quæ ſuſpiria peccantiũ, quæ beatitudo Sanctorum: his cum Deo conſortium, illis donari gehennalium cruciamenta flammarum: hos incomparabili perfrui refrigerio, illos incendio indomitabili trucidari: hos paradiſi fontibus nemorúmque verticibus à riuulis indefeſſos amœnari, illos ſtagno ignis effluentatos, incendij atque atræ noctis tenebris obſeſſos pœnis inextricabilibus perurgeri: ad poſtremum hos bonis cœleſtibus vti, illos totius gehennæ & ęternæ mortis edacitate cõſumi.

Cap. xxxi.

SI nunc quantum ad ſecundum, quiſpiam paupertatis labe defectus, in promptu non habeat vnde

G qualicunque victu famelicam ſuſtentare poſsit eſuriem, videátque alios opimis dapibus menſas onerare ac refertos epulis bibere gemma, & protrahere longè apparatus ambitione peregrinis ſaporibus pigmentata conuiuia, quæ puras cum ducere ab vltima viſcerum parte ſuſpiria? Quas edere inteſtino dolore querelas? Interdum etiam lachrymas fundere, cùm paulò amplius capi incipiat deſiderio viſorum & inardeſcere magis ac magis ſentiat ex deſiderio inefficax deſiderium. Quinam ergo tunc erunt gemitus infelicium, quod * inconſonabili luctu in

H illa comparatione rormẽtũ, cum cœleſtibus copiis, perennibus diuitiis perfrui ſœlicium viderit agmen animarum, & ſe ſtillicidio rorantis digiti defraudari, & perferre inſuper inextinguibilem flammã, cùm nulla ſpe reſeruetur ad veniam? Solis ardorem ferre non poſſumus, balneares æſtus minimè toleramus, ſentimus incendia fornacum & longè ſecedimus: quis ferat fluctuantem gehennam & caminis tartareis æſtuantem pati ſtrepitum ſumantis bararri, & ſuſtinere infernarum globos tenebrarum, vbi ſolus auditur vlulatus ardentium, & eiularus reſonar cru-

I deliter punitorum? Hæc oro quàm fugienda ſunt, quàm cauenda, ac totis viribus & omni anima ac mente declinanda.

* *Incõſolabili.*

Cap. xxxii.

CVm patent igitur ianuæ veniales, cùm fluctuãtibus & criminum rempeſtatę iactatis pœnitẽtiæ portus offertur, cùm mentibus promittirur cura languentibus, & ſauciatis vitalem pollicetur vltroneus artifex medicinam, cùm miſericordia habe

K tur in promptu, antequam iuſtitia capulo tenus extrahat pugionem, ſumamus arma pœnitentiæ, & iudicis rigorem ſatisfactionis officio mulceamus. Certum enim habet donum veniæ, qui permittit pœnitere. Nam proculdubio confiteri non ſinitur, cui pietas nulla ſeruatur. Hoc probat inueterati ſerpẽtis in ipſa origine mũdi dãnatio, quem inauditũ ſentẽtię fulmẽ excuſsit: & non † peroptatum abſoluta ſeueritas ſtatus ſui poſſeſſione deiecit. Hoc Sodomæ & Gomorrhæ cœleſti incendio concrematæ perhibẽt regiones, erga quas ob exceſſum ſacinorũ

L nihil reſeruatũ eſt pœnitentiæ, ne ſortaſſis admoniti poſſent vltionis iuſtitiã declinare. Hoc Pharaonis in Exodo clamat interitus: hoc Chore, Datham & Abiron inexpertum teſtatur exitium: hoc Antiochi & Herodis ſupplicia proloquuntur: hoc Ananię & Saphiræ indicat repẽtina animaduerſione naufragium: quos ad præſens tempus vindicta nõ diſtulit, & negata venia ſęueritas comitata truncauit. Non nos imparatos dies abſeſsionis inueniar, nec intra caſtra diabolica hiemis illius aur ſabbati tempus includat. Vigilemus contra hoſtis ąntiqui fraudu-

M lentas inſidias & apertas minas. Erga conuerſos enim acrius excitatur, & refugos ſuos ſęuerior tanquam irriſus inſequitur. Tunc cùm deciperet, blãdimentis illexerat, nunc tentationibus & credulitatibus inquietat. Tunc fuerat vt amicus, nunc inimicus iraſcitur, & per caſum eliſum effecit cautiorem, ſed elidentem aliquoties ſolet eliſus elidere. Fugiamus pompoſas illecebras mundi & ambitionibus

† *Peroratum.*
Geneſ. 19.
Exod. 15.
Num. 16.
2. *Mac.* 9.
Act. 12.
Ibidem 5.

nibus eius demus repudium: hoc Ioannes Apoſtolus perſuadet, dicens: *1.Ioan.2.* Nolite diligere mundum, neque ea quæ ſunt in mundo. Siquis diligit mundum, nõ eſt charitas Patris in eo, quia omne quod in mũdo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum & ambitió ſeculi quæ non eſt à patre, ſed ex concupiſcentia mundi eſt, & mundus tranſibit & concupiſcentia eius. Qui verò facit voluntatem Dei, manet in æternum, quomodo & Deus manet in æternum. Lauemur Baptiſmo pœnitentiæ vt poſsimus Dominum mundo corde videre. Auferamus nequitias ab animis noſtris à conſpectu oculorum Dei, diſcamus iuſtitiam facere, inquiramus iudicium, eripiamus iniuriam accipiẽtem, iudicemus pupillo, iuſtificemus viduam, & cum Domino diſputabimus. *Eſa.1.* Et ſi fuerint peccata noſtra vt Phœnicium, vt niuem dealbabit: ſi autem vt coccinum, vt lanam candidam efficiet. Et quia aſperget hyſſopo & mundabimur, *Pſalm.50.* lauabit nos & ſuper niuem candidiores erimus.

Cap. xxxiii.

TRia ſunt quæ erga nos Dominus arbitrio ſuo conſtituta conſeruat. Bonitatem dico, miſericordiam atque iuſtitiam. Bonitas eſt qua eſſe iam cœpimus. Miſericordia, qua ad pœnitentiam prouocamur. Iuſtitia, qua futuro tẽpore iudicabimur. Hæc interim ordinẽ temporum in ſeſe cuſtodiunt: præteritum, præſens & futurum. Præteritum, quo Domino authore creamur & naſcimur. Præsẽs, quo A conuerſi miſericordiam promeremur. Futurũ, quo iuxta opera noſtra iuſtitia diſtribuente muneraбimur. Itaque cum miſericordia regnum habemus in manibus, & in arbitrio noſtro ſunt poſita dona pietatis: Hic purgemus cõſcientias noſtras ab omni inquinatione, & ſpiritualibus nos deinceps per bonam conuerſationem inſtrumentis aptemus. Euitemus deſideria quæ militant contra animas noſtras, & prophanam conſcientiam nullatenus patiamur. Conſequemur omnia quę ex fide credimus, ſi iuſtis nos actibus & vita inuituperabili componamus. Me-B rebimur remiſſam omniũ peccatorum, reſurgemus in vitam æternam in reſurrectione credentium: & ne amplius loquẽdi præſumat audacia, in regna cœlorum cum iuſtis intrabimus, cum quibus partem per pœnitentiam habere meruimus, ſcriptura dicẽte: Pœnitẽtibus autem dedit partẽ iuſtitiæ & corrogauit deficientes ſuſtinere & deſtinauit illos in ſortem veritatis. *Eccleſ.17.* Hæc amantiſsime frater, quibus tecũ pariter ad exercendam pœnitentiam cohortarer, C quantum ex dominicis lectionibus colligere mediocritas ingenij mei potuit, exaraui. Quæ ſi iam vt arbitror animi ſtudio è proprio inſtituto ſectaris, & curribus cõfeſsionis inſidens tendis ad veniã, accipe me tecum in hac cogitatione cõſortẽ, vt adiũcto communi comitatu ad metas indulgentię properemus: aut ſi pigritiæ inertia prępeditus pernicitatem tuã ſequi non potero, memento mei, & cùm præmium de Dei largitione merueris, quæſo vt in orationibus tuis nulla capiaris obliuione Victoris.

FINIS TOMI QVARTI.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS OFFICIORVM
LIBER PRIMVS.

Epiſcopi proprium munus, docere populum.
CAP. I.

NON arrogans videri arbitror, ſi inter filios ſuſcipiam
affectum docendi, cum ipſe
Pſalm.33. humilitatis magiſter dixerit: Venite filij audite me:
timorem Domini docebo
vos. In quo licet & humilitatem verecundiæ eius ſpectare, & gratiã. Dicendo enim,
timorem Domini qui communis videtur eſſe omnibus, expreſſit inſigne documentum verecundiæ.
Et tamen cum ipſe timor initium ſapientiæ ſit, & effector beatitudinis, quoniam timentes Deum beati ſunt: præceptorem ſe ſapientiæ edocendæ, & de-
* Prudenter. monſtratorem beatitudinis adipiſcendæ, * euidenter ſignificauit. Et nos ergo ad imitandam verecundiam ſeduli, ad conferendam gratiam non vſurpatores, quæ illi ſpiritus infudit ſapientiæ, ea per illũ
† viſu. nobis manifeſtata, & † vſu comperta atque exemplo, vobis quaſi liberis tradimus, cum iam effugere non poſſimus officium docendi, quod nobis re-
Ephe.ſ.4. fugientibus impoſuit ſacerdotij neceſſitudo. Dedit enim Deus quoſdam quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò euangeliſtas, alios au-
* Prædicatores. tem * paſtores & doctores. Nõ igitur mihi apoſtolorum gloriã vindico. Quis enim hoc, niſi quos ipſe filius elegit Dei? Non prophetarum gratiam, non
† vigilantiã. † virtutem euangeliſtarum, non paſtorum circunſpectionem, ſed tantummodo intentionem & diligentiam circa ſcripturas diuinas opto aſſequi, quam vltimam poſuit Apoſtolus inter officia ſanctorum, & hanc ipſam, vt docendi ſtudio poſſim diſcere. Vnus enim verus magiſter eſt, qui ſolus non didicit
*per homines. quod * omnes doceret. Homines autem diſcunt prius quod doceant, & ab illo accipiunt quod aliis tradant. Quod ne ipſum quidem mihi accidit. Ego
à. enim raptus * de tribunalibus atque adminiſtrationis infulis ad ſacerdotium, docere vos cœpi quod ipſe nõ didici. Itaque factum eſt vt prius docere inciperem, quàm diſcere. Diſcendũ igitur mihi ſimul
* vacauit. & docendum eſt, quoniam non * vacaui ante diſcere. Et quantumlibet quiſque profecerit, nemo eſt qui doceri non egeat dum viuit.

Tacendo fugimus periculum, & diſcimus rectè dicere.
CAP. II.

A QVid autem præ cæteris debemus dicere quàm tacere, vt poſſimus loqui, ne prius me vox con- Matth.12.
demnet mea, quàm abſoluat aliena? Scriptum eſt enim: Ex verbis tuis condemnaberis. Quid opus eſt igitur vt properes periculum ſuſcipere condemnationis loquendo, cum tacendo poſsis eſſe tutior? Complures vidi loquendo peccatum incidiſſe, vix quẽquam tacendo. Ideoque tacere noſſe quàm loqui, difficilius eſt. Scio loqui pleroſque, cum tacere neſciant. Rarum eſt tacere quenquam, cum ſibi loqui nihil proſit. Sapiens eſt ergo qui nouit tacere. Denique ſapientia Dei dixit: Dominus dedit mi- Eſaia 50.
B hi linguam eruditionis, vt ſciam quando oporteat ſermonem dicere. Meritò ergo ſapiens, qui a domino accepit quo tempore ſibi loquendum ſit. Vnde Eccleſ. 20.
bene ait ſcriptura: Homo ſapiens tacebit vſque ad tempus. Ideo ſancti Domini qui ſciebant quia vox hominis plerumque peccati * annuncia eſt, & ini- * peccato adiuncta.
tium erroris humani ſermo eſt hominis, amabant tacere. Denique ſanctus Domini ait: Dixi, cuſtodiã
vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Sciebat Pſalm.38.
enim & legerat diuinæ eſſe protectionis, vt homo à linguæ ſuæ flagello abſconderetur, & à conſcientiæ
C ſuæ teſtimonio. Verberamur enim tacito cogitationis noſtræ opprobrio, & iudicio conſcientiæ: verberamur etiam vocis noſtræ verbere, cùm loquimur ea quorum ſono cæditur animus noſter, & mẽs cõſauciatur. Quis enim eſt qui mundum cor à peccaturum habeat colluuione, aut non delinquat in lingua ſua? Et ideo quia neminẽ ſciebat caſtum os ſeruare poſſe ab immunditia ſermonis, ipſe ſibi ſilentio legem impoſuit innocentiæ, vt tacendo culpam declinaret, quam vix effugere poſſet loquendo. Au-
D diamus ergo cautionis magiſtrum: Dixi, cuſtodiam vias meas: Hoc eſt, tacito cogitationis præcepto indixi mihi vt cuſtodirem vias meas. Aliæ ſunt viæ quas debemus ſequi, aliæ quas cuſtodire. Sequi vias Domini, noſtras cuſtodire, ne in culpã dirigãtur. Potes autem cuſtodire, ſi non citò loquaris. Lex dicit:
Audi Iſrael Dominum Deum tuum. Non dicit lo- Deuter 6.
quere, ſed audi. Ideo Eua lapſa eſt, quia locuta eſt viro quod non audierat à Domino Deo ſuo. Prima vox Dei dicit tibi: Audi. Si audias, cuſtodis vias tuas: & ſi lapſus es, citò corrige. In quo enim corri- Pſalm.118.
E git iunior viam ſuam, niſi in cuſtodiẽdo verba Domini? Tace ergo prius, & audi, & non delinques in lingua tua. Graue malum, vt aliquis ore ſuo condemnetur. Etenim ſi pro ocioſo verbo reddet vnuſ- Matth.12.
quiſque rationem: quantò magis pro verbo impa-

ritatis & turpitudinis? Grauiora ſunt enim verba G
præcipitationis, quàm ocioſa. Ergo ſi pro ocioſo ver
bo ratio poſcitur: quantò magis pro ſermone im-
pietatis pœna exoluitur?

Taciturnitatem moderandam eſſe, & quod in ira ſilendũ ſit.
CAP. III.

QVid igitur? Mutos nos eſſe oportet? Minimè.
Eſt enim tempus tacendi, & tempus loquendi.
Eccleſ.3. Deinde ſi pro ocioſo * verbo reddemus rationem,
*Sermone. videamus ne reddamus & pro ocioſo ſilentio. Eſt H
enim magnum & negocioſum ſilentium, vt erat Su-
ſannæ, quæ plus egit tacendo, quàm ſi eſſet locuta.
Daniel.13. Tacendo enim apud homines, locuta eſt Deo. Nec
vllum maius indicium ſuæ caſtitatis inuenit, quàm
ſilentium. Conſcientia loquebatur vbi vox non au-
diebatur: nec quærebat pro ſe hominum iudicium,
quæ habebat Domini teſtimonium. Ab illo igitur
volebat abſolui, quẽ ſciebat nullo modo poſſe fal-
li. Ipſe Dominus in euangelio tacens operabatur ſa-
*Omnium. lutem * hominum. Rectè ergo Dauid non ſilentiũ I
ſibi indixit perpetuum, ſed cuſtodiã. Cuſtodiamus
ergo cor noſtrũ, cuſtodiamus os noſtrũ. Vtrumque
enim ſcriptũ eſt hic, vt os cuſtodiamus. Alibi tibi di
citur: Omni cuſtodia ſerua cor tuũ. Si cuſtodiebat
Prouer.4. Dauid, tu nõ cuſtodies? Si immunda labia habebat
Eſaiæ 6. Eſaias, qui dixit: O miſer ego, quoniam cõpunctus
ſum, quia cùm ſim homo, & immunda labia habeã:
ſi, inquam, propheta Domini immunda habebat la-
bia, quomodo nos munda habemus? Et cui, niſi
vnicuique noſtrum ſcriptum eſt: Sepi poſſeſſionem K
Eccleſ.28. tuã ſpinis, & aurum & argentũ tuũ alliga, & ori tuo
fac oſtiũ & vectẽ, & verbis tuis iugũ & ſtaterã? Poſ-
ſeſſio tua, mens tua eſt. Aurum tuum, cor tuum eſt.
Argentũ tuum, eloquium tuum eſt. Eloquia Domi-
Pſalm.11. ni, eloquia caſta, argentũ igne examinatum. Bona
† Bona. etiã poſſeſſio, mens bona. Denique poſſeſſio † pre-
cioſa, homo mundus. Sepi ergo hanc poſſeſſionem,
& circunuallato cogitationibus, munito * ſpinis ſo-
* Piis ſolici- licitudinum, ne in eam irruant & captiuã ducant ir-
tudinibus. rationabiles corporis paſsiones, ne incurſent motus
* Diſrumpãt. graues, ne * diripiant vindemiam eius tranſeuntes
viam. Cuſtodi interiorem hominẽ tuum. Noli eum L
quaſi vilẽ negligere ac faſtidire, quia precioſa poſ-
ſeſſio eſt. Et meritò precioſa, cuius fructus nõ cadu-
cus & tẽporalis, ſed ſtabilis atque æternæ ſalutis eſt.
Cole ergo poſſeſsionẽ tuam, vt ſint tibi agri. Alliga
ſermonẽ tuũ, ne luxuriet, ne laſciuiat, & multiloquio
peccata ſibi colligat. Sit reſtrictior, & ripis ſuis coer
* ne. ceatur. Cito lutum colligit amnis exundans. Alliga
ſenſum tuũ, * non ſit remiſſus ac defluus, ne dicatur
Eſaia.1. de te: Non eſt malagma ponere, * neque oleum, ne-
* Apponere. que alligaturam. Habet ſuas habenas mẽtis ſobrie-
tas, quibus regitur & gubernatur. Sit ori tuo oſtiũ, M
vt claudatur vbi oportet: & obſeretur diligẽtius, ne
quis in iracundiam excitet vocem tuam, & contu-
Pſalm.4. meliam rependans contumeliæ. Audiſti hodie le-
ctum: Iraſcimini, & nolite peccare. Ergo & ſi iraſci-
mur, quia affectus naturæ eſt, non poteſtatis: malũ
ſermonem nõ proferamus de ore noſtro, ne in cul-
pam ruamus. Sed iugũ ſit verbis tuis & ſtatera, hoc
eſt, humilitas atque mẽſura, vt lingua tua mẽti ſub-
dita ſit. Reſtringatur habenæ vinculis, frænos ha-
beat ſuos, quibus reuocari poſsit. Ad mẽſuram ſer-
mones proferat libra examinatos iuſtitiæ, vt ſit gra-
uitas in ſenſu, in ſermone pondus, atque in verbis
modus.

Orationẽ non affectus promat, ſed ratio. Hinc enim inſidias loquenti tendit hoſtis inuiſibilis. CAP. IIII.

HÆc ſi cuſtodiat aliquis, fit mitis, manſuetus, mo
deſtus. Cuſtodiendo enim * os ſuum, retinẽdo * Cor.
linguam ſuam, nec prius loquendo quàm interro-
ger, & expendat, atque examinet verba ſua, ſi di-
cendum hoc, ſi dicendum aduerſus hunc, ſi tem-
pus ſermonis ſit huius, is profectò exercet mode-
ſtiam, ac manſuetudinem, & patientiam: vt non ex
indignatione & ira in ſermonem erumpat, non ali-
cuius paſsionis indicium det in verbis ſuis, non ar-
dorem libidinis flammare in ſermone ſuo indicet,
& ineſſe dictis ſuis ſtimulos iracũdiæ: poſtremò ne
ſermo qui commendare interiora debet, vitium ali-
quod eſſe in moribus aperiat & prodat. Tunc enim
maximè inſidiatur aduerſarius, quando videt nobis
paſsiones aliquas generari: tunc fomites mouet, la-
queos parat. Vnde nõ immeritò (ſicut audiſtis hodie
legi) Propheta dicit: Quia ipſe liberauit me de la- Pſalm. 90.
queo venantium, & à verbo aſpero. Symmachus ir- Symmachus.
ritationis verbũ dixit, alij perturbationis. Laqueus
aduerſarij eſt ſermo noſter, ſed etiã ipſe nõ minus ad
uerſarius eſt nobis. Loquimur plerumque quod ex-
cipiat inimicus, & quaſi noſtro gladio nos vulneret.
Quantò tolerabilius eſt, alieno gladio quàm noſtro
perire? Explorat ergo aduerſarius noſtra arma, & cõ
cutit ſua tela. Si viderit moueri me, inſerit aculeos
ſuos, vt ſeminaria iurgiorũ excitet. Si emiſero ver-
bum indecorum, laqueum ſuum ſtringit. Interdum
mihi quaſi eſcam proponit vindictæ poſſibilitatem,
vt dum vindicare cupio, ipſe me inſeram laqueo,
& nodum mortis aſtringam mihi. Si quis ergo hunc
aduerſarium ſentit præſentem eſſe, tunc magis cu-
ſtodiã adhibere debet ori ſuo, ne det locum aduer-
ſario. Sed non multi hunc vident. Sed etiam ille ca-
uendus eſt, qui videri poteſt, quicunque irritat, qui-
cunque incitat, quicunque exaſperat, quicunque
incentiua luxuriæ aut libidinis ſuggerit.

Quod etiam carnales inimicos cùm nos inſtinctu diaboli ad conuitia prouocant, patientia ſuperare debeamus. Huius rei exemplum inducitur Dauid *laceſſitus à Semei.*
CAP. V.

QVando ergo aliquis nobis conuiciatur, laceſ-
ſit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat,
tunc ſilentium exerceamus, tunc muti fieri non e-
rubeſcamus. Peccator eſt enim qui nos prouocat,
qui iniuriam facit, & nos ſimiles ſui fieri deſiderat.
Denique ſi taceas, ſi diſſimules, ſolet dicere: Quid
taces? Loquere ſi audes. Sed non audes: mutus es,
elinguem te feci. Si ergo taceas, plus rumpitur, vi-
ctum ſeſe putat, irriſum, poſthabitum, atque illu-
ſum. Si reſpondeas, ſuperiorem ſe factum arbitra-
tur, quia parem inuenit. Si enim taceas, dicetur: Il-
le conuiciatus eſt huic, contempſit iſte. Si referas
contu-

contumeliam, dicetur: Ambo conuitiati ſunt. Vterque condemnatur, nemo abſoluitur. Ergo illius eſt ſtudium, vt irritet, vt ſimilia illi loquar, ſimilia agã. Iuſti eſt autẽ diſsimulare, nihil loqui, tenere bonæ fructũ conſcientiæ, plus committere bonorum judicio, quàm criminantis inſolentiæ, contentũ eſſe grauitate morũ ſuorũ. *Pſal. 38.* Hoc eſt enim ſilere à bonis, quia bene ſibi cõſcius, falſis non debet moueri, nec æſtimare plus ponderis in alieno eſſe cõuitio, quàm in ſuo teſtimonio. Ita fit, vt etiã humilitatem cuſtodiat. B Si autẽ nolit humilior videri, talia tractat, & dicit ipſe ſecum: Hic ergo me contemnat, & in conſpectu meo loquatur talia aduerſum me, quaſi non poſſim ego ei aperire os meum? Cur non etiam ego dicam, In quibus eum mœſtificare poſſim? Hic ergo mihi iniurias faciat, quaſi vir non ſim, quaſi vindicare me non poſſim? Hic me criminetur, quaſi ego non poſſim grauiora in eum componere? Qui talia dicit, non eſt mitis atque humilis, non eſt ſine tẽtatione. Tantator eum exagitat, ipſe ei tales opiniones inſerit. C Plerunque adhibet hominem atque apponit nequam ſpiritus qui hæc illi dicat. Sed tu im petra fixum veſtigium tene. Et ſi ſeruus conuitium dicat, iuſtus tacet. Et ſi infirmus cõtumeliam faciat, iuſtus tacet. Et ſi pauper criminetur, iuſtus non reſpõdet. Hæc ſunt arma iuſti, vt * cedẽdo vincat. Sicut periti iaculandi cedentes ſolent vincere, & fugientes grauioribus ſequentem vulnerare ictibus.

** Tacendo.*

Exemplum patientiæ Dauid. CAP. VI.

QVid enim eſt opus moueri, cùm audimus conuitia? D Cur non imitamur dicentem: Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis? An hoc dixit tãtũmodo, non etiã fecit Dauid? Imò & fecit. Nã cùm ei cõuitiaretur Semei filius Gemini, tacebat Dauid: & quamuis ſeptus armatis, non retorquebat conuitium, non vltionem quærebat, eouſque vt dicente ſibi Saruiæ filio quod vindicare in eũ vellet, nõ permiſerit. Ibat ergo tanquam mutus & humiliatus, ibat tacẽs: nec mouebatur, cùm vir appellaretur ſanguinis, qui erat conſcius propriæ mãſuetudinis. Nõ ergo mouebatur conuitiis, cui abundabat bonorũ E operum conſcientia. Itaque is qui citò iniuria mouetur, facit ſe dignũ videri contumelia, dum vult ea indignus probari. Melior eſt itaque qui contemnit iniuriã, quàm qui dolet. Qui enim contemnit, quaſi non ſentiat, ita deſpicit: qui autem dolet, quaſi ſenſerit torquetur.

Pſalm. 38.
2. Reg. 16.

Quòd pſalmus trigeſimus octauus non ſolum ſilentij laude, ſed etiã contemptu rerum valde ſit mirabilis. CAP. VII.

NEque improuidè ad vos filios meos ſcribẽs, hu- F ius pſalmi procœmio vſus ſum, quem pſalmum propheta Dauid ſancto Idithum canendũ dedit. Ego vobis tenẽdũ ſuadeo, delectatus eius ſenſu profundo & virtute ſententiarum. Aduertimus enim ex his quæ breuiter libauimus, & ſilẽdi patientiam, & opportunitatẽ loquẽdi, & in poſterioribus contemptum diuitiarum, quæ maxima virtutum fundamenta ſunt, hoc pſalmo doceri. Dũ igitur hunc pſalmum conſidero, ſucceſsit animo de officiis ſcribere. A De quibus etiã ſi quidã philoſophiæ ſtudẽtes ſcripſerunt, vt Panætius & filius eius apud Græcos, Tullius apud Latinos, non alienũ duxi a noſtro munere, vt & ipſe ſcriberem. Et ſicut Tullius ad erudiẽdum filium, ita ego quoque ad vos informandos filios meos. Neque enim minus vos diligo quos in Euãgelio genui, quàm ſi coniugio ſuſcepiſſem. Nõ enim vehementior eſt natura ad diligendum, quàm gratia. Plus certè diligere debemus quos perpetuò nobiſcum putamus futuros, quàm quos in hoc tantùm ſeculo. B Illi degeneres naſcuntur frequẽter, qui dedeceant patrem: vos antè elegimus vt diligamus. Itaque illi neceſsitate diliguntur, quę non ſatis idonea atque diuturna eſt ad perpetuitatem diligendi magiſtra: vos iudicio, quo magnum charitati pondus ad vim diligendi adiungitur, probare quos diligas, & diligere quos elegeris.

Panætius
Cicero.

Quòd nomen officij, non ſolùm philoſophis, ſed etiam noſtris vſitatum ſit. CAP. VIII.

C ERgo quoniam perſonæ conueniunt, videamus vtrum res ipſa conueniat ſcribere de officiis, & vtrum hoc nomen philoſophorũ tantũmodo ſcholæ aptum ſit, an etiam in ſcripturis reperiatur diuinis. Pulchrè itaque dum legimus hodie euãgelium (quaſi adhortaretur ad ſcribẽdum Spiritus ſanctus) obtulit nobis lectionem, qua confirmaremur etiam in nobis officium dici poſſe. Nam cùm Zacharias ſacerdos obmutuiſſet in templo, & loqui non poſſet, factum eſt, inquit, vt impleti ſunt dies officij eius, D abiit in domũ ſuã. Legimus igitur officiũ dici à nobis poſſe. Nec ratio ipſa abhorret, quãdoquidẽ officium ab efficiendo dictum putamus, quaſi efficium: ſed propter decorẽ ſermonis vna immutata litera, officium nuncupari. Vel certè, vt ea agas, quæ nulli officiant, proſint omnibus.

Luc. 1.
Officium vnde.

Officij diuiſio, & honeſtum atque vtile vnde metiantur Chriſtiani. CAP. IX.

OFficia autẽ ab honeſto & vtili duci exiſtimauerũt, & de iis duob⁹ eligere quid pręſtet. E Deinde incidere vt duo cõcurrant honeſta, & duo vtilia, & quæratur quid honeſtius, & quid vtilius. Primũ igitur in tres partes officium diuiditur, honeſtum & vtile, & quid præſtãtius. Deinde hæc tria in quinque genera diuiſerunt: in duo honeſta, & duo vtilia, & eligendi iudiciũ. Prima igitur pertinere dicũt ad decus honeſtatẽmque vitæ. Secunda ad vitę commoda, copias, opes, facultates. De iis eligendi ſubeſſe iudiciũ. Hæc illi: nos autem nihil omnino niſi quod deceat & honeſtum ſit, futurorũ magis quàm præ- F ſentiũ metimur formula: nihilque vtile, niſi quòd ad vitæ illius æternæ proſit gratiam definimus, non quod ad delectationem pręſentis. Neque aliqua cõmoda in facultatibus & copiis opum cõſtituimus, ſed incõmoda hæc putamus, ſi non reiiciantur, eáque oneri magis cùm ſint æſtimari, quàm diſpẽdio cùm erogantur. Non ſuperfluum igitur ſcriptionis noſtræ eſt opus, quia officium diuerſa æſtimamus regula, atque illi æſtimauerunt. Illi ſeculi commoda in bonis ducunt, nos hæc etiam in detrimẽtis: quo-

Luc.16 niam qui hîc recipit bona, vt ille diues, illic crucia- G
tur, & Lazarus qui mala hic pertulit, illic conſola-
tionem inuenit. Deinde qui illa noo legunt, noſtra
legent ſi volent, qui non ſermonum ſupellectilem,
neq; artẽ dicẽdi, ſed ſimplicẽ rerũ exquirũt gratiã.

De decoro, & quod primum officium ſit linguæ moderatio.

Cap. x.

DEcorum autem in noſtris ſcripturis primo con-
ſtitui loco (quod Græcè πρέπον dicirur) inſtrui-
mur & docemur, & legẽtes: Te decet hymnus Deus
in Sion. Vel Græcè σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ θεὸς ἐν Σιών. Et A- H
Pſalm.64. poſtolus ait: Loquere quę decent ſanam doctrinã.
Titum.2. Et alibi: Decebat autem eum per omnia, & propter
Hebr.2. quem omnia, multis filiis in gloriam adductis, ducẽ
ſalutis eorum per paſsionem conſummari. Nũquid
prior Panætius, nunquid Ariſtoteles, qui & ipſe di-
ſputauit de officio, quã Dauid: cùm & ipſe Pythago
Pythagoras ras qui legitur Socrate antiquior, prophetam ſecu-
Socrate anti- tus Dauid, legem ſilentij dederit ſuis? Sed ille, vt
quior. per quinquennium diſcipulis vſum inhiberet loquẽ
Pſalm.38. di: Dauid autem nõ vt naturæ monus imminueret, I
ſed vt cuſtodiam proferendi ſermonis doceret. Et
Pythagoras quidem, vt non loquendo loqui doce-
ret: Dauid, vt loquendo magis diſceremus loqui.
Quomodo enim ſine exercitio doctrina, aut ſine v-
ſu profectus? Qui diſciplinam bellicam vult aſſequi,
quotidie exercitatur armis, & tanquam in procin-
ctu poſitus pręludit prælium, & velut coram poſito
prætendit hoſte: atque ad peritiam vireſque iaculã-
di, vel ſuos explorat lacertos, vel aduerſariorũ decli
nat ictus, & vigilanti exit obtutu. Qui nauim in ma- K
ri regere gubernaculis ſtudet, vel remis ducere, pri*
in fluuio præludit. Qui canendi ſuauitatem & vocis
affectant pręſtantiam, prius ſenſim canendo vocem
excitant. Et qui viribus corporis legitimóque luctã
di certamine coronam petunt, quotidiano vſu pa-
leſtræ durãtes membra, nutrientes patiẽtiam, labo-
rem aſſueſcunt. Necnon ipſa natura nos in paruu-
lis docet, quòd prius ſonos meditantur loquendi,
vt loqui diſcant. Itaque ſonus, exercitatio quædam
& palæſtra vocis eſt. Ita ergo qui volunt diſcere cau
tionem loquẽdi, quod naturæ eſt non negent, quod
cuſtodiæ eſt exerceaot: vt qui in ſpecula ſunt, ſpecu- L
lando intendant, non dormiendo. Omnis enim res
propriis ac domeſticis exercitiis augetur. Ergo Da-
uid tacebat, non ſemper, ſed pro tempore: non iugi-
ter neque omnibus, ſed irritanti aduerſario, prouo-
canti peccatori noo reſpondebat. Et ſicut alibi ait:
Pſalm 37. Loquentes vanitatem & cogitantes dolum, non
audiebat quaſi ſurdus, & quaſi mutus noo aperie-
bat illis os ſuum. Quia & alibi habes: Noli reſponde
Prouer.26. re imprudenti ad imprudeotiam eius, ne ſimilis illi
Loquendi mo- fias. Primum igitur officium eſt, loquendi modus.
dus officium Hoc ſacrificium laudis Deo dependitur, hoc re- M
primum. uerentia exhibetur, cùm ſcripturæ diuinæ legun-
tur, hoc honorantur parẽtes. Scio loqui pleroſque,
cùm tacere neſciant. Rarum eſt tacere quenquam,
cùm ſibi non proſit loqui. Sapiens vt loquatur, mul
tà prius cõſiderat, quid dicat, aut cui dicat, quo in lo
** In factis.* co, quo tẽpore. Eſt ergo & tacendi & loquẽdi mo-
Eccleſ.3. dus. Eſt etiam* facti modus. Pulchrum eſt igitur te-
nere menſuram officij.

Officium omne, aut medium, aut perfectum eſſe.

Cap. xi.

OFficium autem omne, aut medium, aut perfe-
ctum eſt: quod æquè ſcripturarum authoritate *Officium du-*
probare poſſumus. Habemus etenim in euangelio *plex.*
dixiſſe Dominũ: Si vis in vitam æternam venire, ſer *Matth.19.*
ua mandata. Dicit ille: Quæ? Ieſus autẽ dixit illi: Nõ
homicidiũ facies, Nõ adulterabis, Nõ facies furtũ,
Non falſum teſtimoniũ dices, Honora patrẽ & ma-
trem. Et diliges proximum tuum ſicut teipſum. Hęc
ſuot media officia, quibus aliquid deeſt. Denique
dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuen-
tute mea, quid adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus: Si
vis perfectus eſſe, vade, vende bona tua, & da paupe
ribus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni ſeque-
re me. Et ſuprà habes ſcriptum, vbi diligendos ini- *Matth.5.*
micos, & orandum dicit pro calumniantibus & per
ſequentibus oos, & benedicere maledicentes. Hoc
nos facere debemus, ſi volumus perfecti eſſe, ſicut
pater noſter qui in cœlo eſt, qui ſuper bonos & ma-
los ſolem ſuum iubet radios ſuos effuodere, & plu-
uia & rore terras vniuerſorum ſine vlla diſcretione
pingueſcere. Hoc eſt igitur perfectum officiũ quod
κατόρθωμα dixerunt Græci, quo corriguntur omnia,
quæ aliquos potuerunt lapſus habere. Bona etiam
miſericordia, quæ & ipſa perfectos facit, quia imi-
tatur perfectum patrem. Nihil tam commendat
Chriſtianam animam, quàm miſericordia. Primùm
in pauperes, vt communes iudices partus naturæ,
quæ omnibus ad vſum generat fructus terrarum: vt
quod habes, largiaris pauperi, & conſortem & con-
formem tuum adiuues. Tu nũmum largiris, ille vi-
tam accipit. Tu pecuniam das, ille ſubſtantiam ſuã
æſtimat. Tuus denarius cẽſus illius eſt. Ad hęc plus
ille tibi confert, cùm ſit debitor ſalutis. Si nudum
veſtias, teipſum induis iuſtitiam. Si peregrinũ ſub
tectũ inducas tuum, ſi ſuſcipias egentem, ille tibi ac
quiret sãctorũ amicitias & ęterna tabernacula. Nõ
mediocris iſta gratia. Corporalia ſeminas, & recipis
ſpiritualia. Miraris iudicium Domini de ſancto Iob? *1.Cor.9.*
mirare virtutem eius, qui poterat dicere: Oculus e- *Iob.29.*
tam cæcorum, & pes claudorum. Ego eram infir-
morum pater, velleribus agnorum meorum calefa-
cti ſunt humeri eorum. Foris non habitabat pere-
grinus: oſtium meum omni venienti patebat. Bea-
tus planè, de cuius domo nunquam vacuo ſinu pau
per exiuit. Neque enim quiſquam magis beatus, *Pſalm. 40.*
quàm qui intelligit ſuper pauperis neceſſitatem, &
infirmi atque inopis ærumnam. In die iudicij habe-
bit ſalutem à Domino, quem habebit ſuæ debitorẽ
miſericotdiæ.

Nõ externis, ſed internis et æternis bonis æſtimatur felicitas.

Cap. xii.

SEd plerique reuocantur ab officio diſpenſatri-
cis miſericordiæ, dum putant hominis actus non
curare Domioum, aut neſcire eum quid in occul-
tis geramus, quid teneat noſtra conſcientia: aut
iudicium eius nequaquam iuſtum videri, quando
peccatores diuitiis abundare vident, gaudere bono
ribus.

ribus, ſanitate, liberis: contrà autem iuſtos inopes
degere, inhonoros, ſine liberis, infirmos, corpore,
luctu frequenti. Nec mediocris ea quæſtio, quando
quidem tres illi reges amici Iob, propterea eum pec
catorem pronũciabant, quia inopem factum ex di-
uite, orbatum liberis ex fœcundo parente, perfusũ
vlceribus, inhorrentem vibicibus, exaratum vul-
neribus à capite vſque ad pedes videbant. Quibus
hanc ſanctus Iob proponit aſſertionem: Si ego pro
pter peccata mea hæc patior, cur impij viuunt? In-
ueterauerunt autem, & in diuitiis ſemen eorum ſe-
cundum voluntatem, filij eorum in oculis, domus
eorum abundant, timor nuſquam, flagellum autem
à Domino non eſt in ipſis. Hæc vidés infirmus cor
de exagitatur, & ſtudium auertit ſuum. Cuius dictu-
rus ſermones, antè ſanctus præmiſit Iob, dicens:
Portate me, ego autem loquar, deinde ridete me.
Nam & ſi arguor, quaſi homo arguor. Portate ergo
onus ſermonũ meorum. Dicturus enim ſum, quod
non probo, ſed ad vos redarguendos proferam ſer-
mones iniquos. Aut certè, quia ita eſt verſus. Quid
autem? Nunquid ab homine arguor? hoc eſt, ho-
mo me non poteſt redarguere, quia peccaui, & ſi ar-
gui dignus ſum: quia non ex euidenti culpa me ar-
guitis, ſed ex iniuriis æſtimatis merita delictorum.
Videns ergo infirmus abũdare iniuſtos ſucceſsibus
proſperis, ſe autem atteri, dicit Domino: Diſcede à
me, vias tuas ſcire nolo. Quid prodeſt, quia ſerui-
mus ei? Aut quæ vtilitas, quia occurrimus ipſi? In
manibus eorum omnia bona, opera autem impio-
rum non videt. Laudatur in Platone, quod in Poli-
tia ſua poſuit eum, qui contra iuſtitiam diſputandi
partes recepiſſet, poſtulare veniam dictorum quę
non probaret, & veri inueniendi atque examinan-
dæ diſputationis gratia, illam ſibi impoſitam perſo-
nã dicere. Quod eouſque Tullius probauit, vt ipſe
in libris quos ſcripſit de Republica, eam ſententiam
dicendam putauerit. Quanto antiquior illis Iob, qui
hæc primus reperit? Nec eloquentiæ phalerandæ
gratia ſed veritatis probandæ præmittenda æſtima-
uit. Statimque ipſe quæſtionem enodem reddidit,
ſubiiciens, quod extinguatur lucerna impiorum, &
futura ſit eorum euerſio. Non falli Deum doctorem
ſapientiæ & diſciplinæ, ſed eſſe veritatis iudicem.
Et ideo non ſecundum forenſem abundãtiam æſti-
mandam beatitudinem ſingulorum, ſed ſecundum
interiorem conſcientiam, quæ innocentium, & fla-
gitioſorum merita diſcernit, vera atque incorrupta
pœnarum præmiurúmque arbitra. Moritur inno-
cens in poteſtate ſimplicitatis ſuæ, in abundantia
propriæ voluntatis, ſicut adipe repletam animam
gerens. At verò peccator quamuis foris abundet, &
delitiis diffluat, odoribus fragret, in amaritudine a-
nimæ vitam exigit, & vltimum diem claudit, nihil
ſecum eorum quæ epulatus fuerat referens, bono-
rum nihil ſecum auferens, niſi precia ſcelerum ſuo-
rum. Hæc cogitans, nega, ſi potes, diuini eſſe iudicij
remunerationem. Ille ſuo affectu beatus, hic miſer:
ille ſuo iudicio abſolutus, hic reus: ille in exitu læ-
tus, hic mœrens. Cui abſolui poteſt qui nec ſibi in-
nocens eſt? Dicite, inquit, mihi vbi eſt protectio
tabernaculorum eius? Signum eius non inuenietur.
Vita etenim facinoroſi, vt ſomnium. Aperuit ocu-

A los, tranſiuit requies eius, euanuit delectatio: licet
ipſa quæ videtur etiam dum viuunt, impiorum re-
quies in inferno ſit. Viuentes enim in inferna de- *Pſalm. 54.*
ſcendunt. Vides conuiuium peccatoris, interroga
eius conſcientiam. Nónne grauius omnibus fœtet
ſepulchris? Intueris lætitiam eius, & ſalubritatem
miraris corporis, filiorum atque opum abundan-
tiam. Introſpice vlcera & vibices animæ eius, cor-
díſque mœſtitudinem. Nã de opibus quid loquar,
cùm legeris: Quia non in abundantia eſt vita eius,
B cùm ſcias quia & ſi tibi videatur diues, ſibi pauper
ſit, & tuum iudicium ſuo refellat? De multitudine
quoque filiorum, & de indolentia quid loquar, cùm
ſe ipſe lugeat, & ſine hærede futurum iudicet, cum
imitatores ſui ſucceſſores ſuos eſſe nolit? Nulla enim
hæreditas peccatoris. Ergo impius ipſe ſibi pœna
eſt, iuſtus autem ipſe ſibi gloria. Et vtrique aut
bonorum aut malorum operum merces ex ſeipſo
ſoluitur.

C *Deum, etiam cùm non putatur, regere omnia quæ creauit.*

Cap. XIII.

Sed reuertamur ad propoſitum, ne diuiſionem fa-
ctam præteriiſſe videamur, quia occurrimus o-
pinioni eorum qui videntes ſceleratos quoſque di-
uites, lætos, honoratos, potentes, cùm plerique iu-
ſtorum egeant, atque infirmi ſint, putant vel nihil
Deũ curare de nobis, vt Epicurei dicunt, vel neſci-
re actus hominum, vt flagitioſi putant: vel ſi ſcit om
D nia, inquum eſſe iudicem, vt bonos egere patiatur,
abundare improbos. Nec ſuperfluus velut quidam
excurſus fuit, vt opinioni huiuſmodi ipſorum af-
fectus reſpondetet quos beatos iudicant, cùm ipſi
ſe miſeros putent. Arbitratus enim ſum, quòd ipſi
ſibi facilius quàm nobis crediderint. Quo decurſo,
procliuè æſtimo, vt refellam cætera. Et primò eo-
rum aſſertionem, qui Deum putant curam mundi
nequaquam habere, ſicut Ariſtoteles aſſerit, vſque
ad lunam eius deſcendere prouidentiam. Et quis o-
perator negligat operis ſui curam? Quis deſerat &
E deſtituat, quod ipſe condendum putauit? Si iniuria
eſt regere, nonne eſt maior iniuria feciſſe: cùm ali-
quid non feciſſe nulla iniuſtitia ſit: non curare quod
feceris, ſumma inclementia? Quòd ſi aut Deum
creatorẽ ſuum obnegant, aut ferarum & beſtiarum
ſe haberi numero cenſent, quid de illis dicamus, qui
hac ſe condemnant iniuria, vt omnia Deum ire ipſi
aſſerant, & omnia in virtute eius conſiſtere, vim &
maieſtatem eius per omnia elementa penetrare, ter
ras, cœlum maria: & putant iniuriam eius, ſi men-
tem hominis, qua nihil nobis ipſe præſtantius de-
F dit, penetret, & diuinæ maieſtatis ingrediatur ſcien-
tia? Sed horum magiſtrum velut ebrium, & volu-
ptatis patronum, ipſi qui putantur ſobrij irrident
philoſophi. Nã de Ariſtotelis opinione quid loquar,
qui putat Deum ſuis contentum eſſe finibus, & pręſ-
ſcripto regni modo degere, vt poetarum loquun-
tur fabulæ, qui mundum in tres ferunt eſſe diuiſum,
vt alij cœlum, alij mare, alij inferna coercenda im-
perij ſorte obuenerint, eóſque cauere, ne vſurpa-
ta alienarum partium ſolicitudine, inter ſe bellum

excitent. Similiter ergo aſſerit, quòd terrarum cu- G ram non habeat, ſicut maris vel inferni non habet: Et quomodo ipſi excludunt, quos ſequuntur poetas?.

Deum nihil præterire & ſcripturarum teſtimoniis, & Solis comprobatur exemplo qui licet creatura ſit, tamen vel lumine, vel calore cuncta penetrat.

Cap. XIIII.

Psal.93. SEquitur illa reſponſio, vtrum Deum, ſi operis ſui cura non præterierit, prætereat ſcientia. Ergo qui plantauit aurem, non audit? qui finxit oculum, non videt, non conſiderat? Non præteriit hæc vana opinio ſanctos prophetas. Denique Dauid inducit eos loquentes, quos ſuperbia inflatos aſſerit. Quid enim tam ſuperbum, quàm cùm ipſi ſub peccato ſint, alios indignè ferant peccatores viuere, dicentes: Vſquequo peccatores Domine, vſquequo peccatores gloriabuntur? Et infrà: Et dixerunt: Ibidem. non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Quibus reſpondet Propheta, dicens: intelligite nunc incipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite. Qui plantauit aurem, non audit? aut qui finxit oculum, non conſiderat? Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem ſcientiam? Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Qui ea quæ vana ſunt deprehendit, ea quæ facta ſunt neſcit, & ignorat quod ipſe fecit? Poteſt opus ſuum ignorare artifex? Homo eſt, & in opere ſuo latentia deprehendit, & Deus opus ſuum neſcit? Altius ergo profundum in opere quàm in authore. Et K fecit aliquid quod ſupra ſe eſſet, cuius meritũ ignoraret author, cuius affectum neſciret arbiter? Hæc illis. Ceterum nobis ſatis eſt ipſius teſtimonium qui Hier.17. ait: Ego ſum ſcrutans corda & renes. Et in euange-Luca.5. lio quod ait Dominus Ieſus: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Sciebat enim quòd cogitarent mala. Denique euãgeliſta teſtatur, dicẽs: Sciebat enim Luca.6. Ieſus cogitationes eorum. Quorum non poterit ſatis mouere opinio, ſi facta eorum cõſideremus. Nolunt ſupta ſe eſſe iudicem, quem nihil fallat. Nolunt ei dare occultorum ſcientiam, qui metuũt occulta ſua prodi. Sed etiam Dominus ſciens opera eorum, L tradidit eos in tenebras. In nocte, inquit, erit fur. Et oculus adulteri ſeruabit tenebras, dicens: Non conſiderabit me oculus, & latibulum perſonæ oppoſuit Iob.24. ſuę. Omnis enim qui lucem fugit, diligit tenebras, ſtudens latere: cùm Deum latere non poſsit, qui intra profundum abyſſi, & intra hominum mentes, non ſolum tractata, ſed etiam voluenda cognoſcit. Eccleſ.23. Denique & ille qui dicit in eccleſiaſtico: Quis videt me? & tenebræ cooperiunt me, & parietes, quem vereor? quamuis in lecto ſuo poſitus hæc cogitet, vbi non putauerit comprehenditur. Et erit, inquit, M dedecus, quod non intellexerit timorem Dei. Quid autem tam ſtolidum quàm putare, quòd Deũ quicquam prætereat: cùm ſol qui miniſter luminis eſt, etiam abdita penetret, & in fundamenta domus vel ſecreta cõclauia vis caloris eius irrumpat? Quis neget verna temperie tepefieri interiora terrarũ, quas glacies hiberna conſtrinxerit? Norunt ergo arborũ occulta vim caloris vel frigoris, adeo vt radices ar- G borum aut vrantur frigore, aut fotu ſolis vireſcant. Denique vbi clementia cœli arriſerit, varios terra ſe fundit in fructus. Si igitur radius ſolis fundit lumen ſuum ſuper omnem terram, & in ea quæ clauſa ſunt ſe inſerit, nec vectibus ferreis aut grauiũ valuarum obicibus, quo minus penetret impeditur: quomodo non poteſt intelligibilis Dei ſplendor in cogitationes hominum & corda ſemet (quæ ipſe creauit) inſerere? ſed ea quæ ipſe fecit, non videt, & fecit vt meliora ſint quæ facta ſunt, & potentiora quàm ipſe eſt qui ea fecit, vt poſſint quando volunt H cognitionem ſui operatoris latere? Tãtam ergo virtutem & poteſtatem inſeruit mentibus noſtris, vt eam comprehendere cum velit ipſe non poſsit?

His quibus diſplicet quòd bonis malè, & malis ſit bene, ſatisfacere debere Lazari & Pauli exempla. Cap. XV.

DVo abſoluimus, & vt arbitramur nõ incõgruè nobis huiuſmodi cecidit diſputatio. Tertiũ genus quæſtionis reſidet huiuſmodi: Cur peccatores I abundent opibus & diuitiis, epulentur iugiter, ſine mœrore, ſine luctu, iuſti autem egeant, & afficiãtur aut coniugum amiſsione, aut liberorum. Quibus Luca 16. ſatisfacere debuit illa euangelij parabola, quòd diues byſſo & purpura induebatur, & epulas copioſas exhibebat quotidie: pauper autem plenus vlceribus de mẽſa eius colligebat reliquias. Poſt obitum verò vtriuſque, pauper erat in ſinu Abrahę requiem habens, diues in ſuppliciis. Nónne euidens eſt, meritorum aut pręmia aot ſupplicia poſt mortem maoere? Et rectè, quia in certamine labor eſt, poſt K certamen aliis victoria, aliis ignominia. Nunquid priuſquam curſus conficiatur, palma cuiquam datur, aut defertur corona? Meritò Paulus certamen, 2.Tim.4. inquit, bonum certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: * quod reliquum, repoſita eſt mihi corona * in reliquo. iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex. Non ſolùm autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum eius. In illa, inquit, die reddet, non hic. Hic autem in laboribus, in periculis, in naufragiis, quaſi athleta bonus decertabat: quia ſciebat, quoniam per multas tribulatio-L nes oportet nos introire in regnum Dei. Ergo non Act.14. poteſt quis præmium accipere, niſi legitimè certauerit. Nec eſt glorioſa victoria, niſi vbi fuerint laborioſa certamina.

Commemoratis beatitudinibus de euangelio, hic laborem dicit eſſe, mercedem in cœlo, ponens exemplum athletarum & ſpectatorum. Cap. XVI.

NOnne iniuſtus eſt, qui antè quærat præmium quàm certamen fuerit abſolutũ? Ideoq; Dominus in euãgelio ait: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ip-Matth.5. M ſorũ eſt regnũ cœlorũ. Noo dixit, Beati diuites, ſed pauperes. Inde Incipit beatitudo iudicio diuino, vbi ęi ſina ęſtimatur humano. Beati qui eſuriũt, quia ipſi ſaturabũtur. Beati qui lugẽt, quoniã ipſi cõſolationẽ habebũt. Beati miſericordes, quoniam ipſis miſerebitur Deus. Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Beati eſtis, cùm vobis maledicẽt homines

& perſequentur,

& perſequentur, & dicent omne malum aduerſum
vos, propter iuſtitiam. Gaudete & exultate, quo-
niam merces veſtra copioſa eſt in cœlo. Futuram,
non præſentem: in cœlo, non in terra: mercedem
promiſit eſſe reddendam. Quid alibi poſcis, quod
alibi debetur? Quid præproperè coronam exigis, an-
tequam vincas? Quid detergere puluerem? quid re-
quieſcere cupis? Quid epulari geſtis antequam ſta-
dium ſoluatur? Adhuc populus ſpectat, adhuc athle-
tæ in ſtemmate ſunt, & tu iam ocium petis? Sed for-
tè dicas: Cur impij lætantur? Cur luxuriantur? Cur
etiam ipſi non mecum laborant? Quoniam qui non
ſubſcripſerint ad coronam, non tenentur ad laborē
certaminis. Qui in ſtadium non deſcenderint, non
ſe perfundunt oleo, non obliniunt puluere. Quos
manet gloria, expectat iniuria. Vnguentati ſpectare
ſolent, non decertare: non ſolem, æſtus, puluerem,
imbréſque perpeti. Dicant ergo & ipſis athletę: Ve-
nite, nobiſcum laborate. Sed reſpondebunt ſpecta-
tores: Nos hîc interim de vobis iudicamus, vos au-
tem ſine nobis coronę (ſi viceritis) gloriam vindica-
bitis. Iſti igitur qui in delitiis, qui in luxuria, rapinis,
quæſtibus, honoribus, ſtudia poſuerunt ſua, ſpecta-
tores magis quàm præliatores ſunt. Habent lucrum
laboris, fructum virtutis non habent. Fouent ociū,
aſtutia & improbitate aggerant diuitiarum acer-
uos, ſed exoluent (ſeram licet) nequitię ſuæ pœnam.
Horum requies in inferno, tua verò in cœlo. Ho-
Iob 21. rum domus in ſepulchro, tua in paradiſo. Vnde pul-
chrè, vigilare eos in tumulo Iob dixit: quia ſoporem
quietis habere non poſſunt, quem illę dormiuit, qui
1. Cor. 13. reſurrexit. Noli igitur vt paruulus ſapere, vt paruu-
* vindicare. lus loqui, vt paruulus cogitare, vt paruulus,* vendi-
care ea quæ ſunt poſterioris ætatis. Perfectorum eſt
1. Cor. 13. corona. Expecta, vt veniat quod perfectū eſt, quan-
do non per ſpeciem & in ænigmate, ſed facie ad fa-
ciem formam ipſam redopertæ veritatis poſſis co-
gnoſcere. Tunc qua cauſa ille diues fuerit, qui erat
improbus & raptor alieni, qua cauſa potens alius,
qua cauſa ille abundauerit liberis, ille fultus honori-
bus: reuelabitur. Fortaſſe vt dicatur raptori, diues e-
ras, qua cauſa aliena rapiebas? Egeſtas non compu-
lit, inopia non coegit. Nónne ideo te diuitem feci,
vt excuſationem habere non poſſis. Dicatur etiam
potenti: Cur non affuiſti viduæ, orphanis quoque
iniuriam patiētibus? Nunquid tu infirmus eras: Nū-
quid non poteras ſubuenire? Ideo te feci potentem,
Eccleſ. 4. vt non inferres violentiam, ſed repelleres. Nónne
Pſalm. 81. tibi ſcriptum eſt: Eripe iniuriam patientem? Nónne
tibi ſcriptum eſt: Eripite pauperem, & egenum de
manu peccatoris liberate? Dicatur etiam abundan-
ti liberis: Honoribus cumulaui te: ſalubritatem cor-
poris conceſſi tibi, cur nō ſecurus es præcepta mea?
Famule meus quid feci tibi, aut quid contriſtaui te?
Michea 6. Nónne ego tibi liberos dedi, honores contuli, ſa-
lutē donaui? Cur me negabas? Cur æſtimabas quòd
ad ſcientiam meam quæ gereres non peruenirent?
Cur tenebas dona mea, diſpiciebas mandata mea?
Denique de Iuda proditore hæc colligere licet, qui
& apoſtolus inter duodecim electus eſt, & loculos
pecuniarum, quas pauperibus erogaret, commiſſos
habebat, ne videretur, aut quaſi inhonorus, aut
quaſi egenus Dominum prodidiſſe. Et ideo vt iuſti-

A ficaretur in eo Dominus, hæc ei contulit, vt non
quaſi iniuria exaſperatus, ſed quaſi præuaricatus
gratiam, maiori eſſet offenſæ obnoxius.

Adoleſcentis officia & exempla huic ætati propoſita.

CAP. XVII.

QVoniam igitur & pœnam improbitati, & vir-
tuti fore præmium, ſatis claruit: de officiis ag-
grediamur dicere, quæ nobis ab adoleſcentia ſpe-
ctanda ſunt, vt cùm ætate accreſcant ſimul ſtudia
B bonorum actuum. Eſt igitur bonorum adoleſcen-
tium timorem Dei habere, deferre parentibus ho-
norem, habere ſenioribus reuerentiam, caſtitatem
tueri, non aſpernari humilitatem, diligere clemen-
tiam ac verecundiam, quæ ornamento ſunt minori
ætati. Vt enim in ſenibus grauitas, in iuuenibus ala-
critas, ita in adoleſcentibus verecundia, velut qua-
dam dote commendatur naturæ. Erat Iſaac Deum
timens, vtpote Abrahæ indoles, honorem deferens
patri vſque eo, vt aduerſus paternam voluntatem
nec mortem recuſaret. Ioſeph quoque cùm ſom- Geneſ. 21.
C niaſſet quod ſol & luna & ſtellæ adorarent eum, ſe- Gen. 37.
dulum tamen obſequium deferebat patri: caſtus ita
vt ne ſermonem quidem audire vellet niſi pudi-
cum: humilis vſque ad ſeruitutem, verecūdus vſque
ad fugam, patiens vſque ad carcerem, remiſſor iniu-
riæ vſque ad remunerationem. Cuius tanta vere-
cundia fuit, vt comprehenſus à muliere, veſtem in
manibus eius fugiens mallet relinquere, quàm vere-
cundiam deponere. Moyſes quoque & Hieremias Geneſ 39.
electi à Domino, vt oracula Dei prædicarent po-
pulo, quod poterant per gratiam, excuſabant per
D verecundiam.

De bono verecundiæ, quod maximè in ſanctâ Dei eminuit genitrice, & quod geſtus exterioris hominis perſæpe qualitatem interioris oſtendat.

CAP. XVIII.

PVlchra igitur virtus verecundiæ, & ſuauis gra-
tia, quæ non ſolùm in factis, ſed etiam in ipſis
ſpectatur ſermonibus, ne modum progrediaris lo-
E quendi, ne quid indecorum ſermo reſonet tuus.
Speculum enim mentis, plerunque in verbis re-
fulget. Ipſum vocis ſonum libret modeſtia, ne cu-
iuſquam offendat aurem vox fortior. Denique in
ipſo canendi genere, prima diſciplina verecundia
eſt, imò etiam in omni vſu loquendi, vt ſenſim quis
aut pſallere, aut canere, aut poſtremò loqui inci-
piat, vt verecunda principia commendent proceſ-
ſum. Silentium quoque ipſum in quo eſt reliqua-
rum virtutum ocium, maximus actus verecundiæ
eſt. Denique ſi aut infantiæ putatur, aut ſuperbiæ,
F probro datur: ſi verecundiæ, laudi ducitur. Tace-
bat in periculis Suſanna, & grauius verecundiæ,
quàm vitæ damnum eſſe putabat, nec arbitraba-
tur periculo pudoris tuendam ſalutem. Deo ſoli
loquebatur, cui poterat caſta verecundia eloqui:
refugiebat ora intueri virorum. Eſt enim & in ocu-
lis verecūdia, vt nec videre viros fœmina, nec vide-
ri velit. Neque verò quiſquam ſolius hanc laudē ca-
ſtitatis putet. Eſt enim verecundia pudicitię comes,

cuius ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt. Bonus enim regendæ caſtitatis pudor eſt comes: qui ſi ſe prætendat ad ea quæ prima pericula ſunt, pudicitiam temerari non ſinat. Hic primus in ipſo cognitionis ingreſſu Domini matrem commendat legentibus, & tanquam teſtis locuples, dignam quæ ad tale munus eligeretur, aſtruit, quòd in cubiculo, quòd ſola, quòd ſalutata ab angelo tacet, & mota eſt in introitu eius, quod ad virilis ſexus ſpeciem peregrinam turbatur aſpectus virginis. Itaque quamuis eſſet humilis, præ verecundia tamen non reſalutauit, nec vllum reſponſum retulit, niſi vbi de ſuſcipienda Domini generatione cognouit, vt qualitatem effectus diſceret, non vt ſermonem referret. In ipſa quoque oratione noſtra multum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum noſtrum. Nónne hæc prætulit publicanum, & commendauit eum qui nec oculos audebat ad cœlum leuare? Ideò iuſtificatur magis Domini iudicio, quàm ille Phariſæus, quem deformauit præſumptio. Idcóque oremus in incorruptione quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt ante Deum locuples, vt ait Petrus. Magna igitur modeſtia, quæ cùm ſit etiam ſui iuris remiſſior, nihil ſibi vſurpans, nihil vindicans, & quodammodo intra vires ſuas contractior, diues eſt apud Deum, apud quem nemo diues. Diues eſt modeſtia, quia portio Dei eſt. Paulus quoque orationem deferri præcepit cum verecundia & ſobrietate. Primam hanc & quaſi præuiam vult eſſe orationis futuræ, vt non glorietur peccatoris oratio, ſed quaſi colore pudoris obducta, quò plus defert verecundiæ de recordatione delicti, eò vberiorem mereatur gratiam. Eſt etiam in ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenenda verecundia. Habitus enim mentis, in corporis ſtatu cernitur. Hinc homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut * turbidior: aut contra grauior, & conſtantior, & purior, & maturior æſtimatur. Itaque vox quædam eſt animi, corporis motus. Meminiſtis filij quendam amicum cùm ſedulis ſe videretur commendare officiis, hoc ſolo tamen in clerum à me non receptum, quod geſtus eius plurimum dedeceret. Alterum quoque cùm in clero reperiſſem, † iubere me ne vnquam præiret mihi, quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos feriret meos. Idque dixi, cùm redderetur poſt offenſam muneri. Hoc ſolum excepi, nec fefellit ſententia. Vterque enim ab eccleſia receſſit, vt qualis inceſſu prodebatur, talis perfidia animi demonſtraretur. Namque alter Arrianæ infeſtationis tempore fidem deſeruit, alter pecuniæ ſtudio, ne iudicium ſubiret, ſacerdotem ſe noſtrum negauit. Lucebat in illorum inceſſu imago leuitatis, ſpecies quædam ſcurrarum percurſantium. Sunt etiam qui ſenſim ambulando imitantur hiſtrionicos geſtus, & quaſi quædam fercula pomparum, & ſtatuarum motus nutantium, vt quotienſcunque gradum transferunt, modulos quoſdam ſeruare videantur. Nec curſim ambulare honeſtum arbitror, niſi cum cauſa exigit alicuius periculi, vel iuſta neceſſitas. Nam plerunque feſtinantes anhelos videmus torquere ora, quibus ſi cauſa deſit feſtinationis neceſſariæ, næuus iuſtæ offenſionis eſt. Sed non

Luc. 1.

Luca 18.

1. Petr. 3.

Tullius, lib. 1. de offic. decori.

* Stupidior.

† inſiſſe.

G de his dico, quibus rara properatio ex cauſa naſcitur, ſed quibus iugis & continua in naturam vertitur: nec in illis ego tanquam ſimulachrorum effigies probo, nec in iſtis tanquam excuſſorum ruinas. Eſt etiam greſſus probabilis, in quo ſit ſpecies authoritatis, grauitatiſque pondus, tranquillitatis veſtigium, ita tamen * ſi ſtudium deſit atque affectatio, ſed motus ſit purus ac ſimplex (nihil enim fucatum placet) motum natura informet. Si quid ſanè in natura vitij eſt, induſtria emendet, vt ars deſit, non deſit correctio. Quod ſi etiam iſta ſpe- H ctantur altiùs, quantò magis cauendum eſt, ne quid turpe ore exeat. Hoc enim grauiter coinquinat hominem. Non enim cibus inquinat hominem, ſed iniuſta obtrectatio, ſed verborum obſcœnitas. Hæc etiam vulgo pudori ſunt: In noſtro verò officio, nullum verbum quòd inhoneſtè cadat, non incutit verecundiam. Et non ſolùm nihil ipſi indecorum loqui, ſed ne aurem quidem debemus huiuſmodi præbere dictis: ſicut Ioſeph ne incongrua ſuæ audiret verecundię, veſte fugit relicta: quoniam quem I delectat audire, alterum loqui prouocat. Intelligere quoque quod turpe ſit, pudori maximo eſt. Spectare verò ſi quid huiuſmodi fortuito accidat, quãti horroris eſt? Quod ergo in aliis diſplicet, nunquid poteſt in ſeipſo placere? Hæc ipſa natura nos docet, quæ perfectè quidem omnes partes noſtri corporis explicauit, vt & neceſſitati conſuleret, & gratiam venuſtaret. Sed tamen eas quæ decoræ aſpectu forent, in quibus formæ apex quaſi in arce quadam locatus, & figuræ ſuauitas, & vultus ſpecies emineret, operandique vſus eſſet paratior, obuias atque apertas reliquit. Eas verò in quibus eſſet K naturalis obſequium neceſſitatis, ne deforme ſui præberent ſpectaculum, partim tanquam in ipſo * emendauit atque abſcondit corpore, partim docuit & ſuaſit tegendas. Nónne igitur ipſa natura eſt magiſtra verecundiæ? Cuius exemplo modeſtia hominum (quam à modo ſcientiæ quid deceret appellatam arbitror) id quod in hac noſtri corporis fabrica abditum reperit, operuit & texit, vt oſtium illud tegebatur, quod ex tranſuerſo faciendum in arca illa Noë iuſto dictum eſt, in qua vel eccleſiæ, vel noſtri figura eſt corporis, per quod L oſtium egeruntur reliquiæ ciborum. Ergo naturæ opifex, ſic noſtræ ſtuduit verecundiæ, ſic decorum illud & honeſtum in noſtro cuſtodiuit corpore, vt velut ductus quoſdam aquæ, exitus cuniculorum noſtrorum poſt tergum relegaret, atque ab aſpectu noſtro auerteret, ne purgatio ventris † viſum oculorum offenderet. De quo pulchrè Apoſtolus ait: Quæ videntur, inquit, membra corporis infirmiora, neceſſariora ſunt. Et quæ putamus ignobiliora eſſe membra corporis, his abundantiorem honorem circundamus, & quæ inhoneſta ſunt no- M ſtra, honeſtatem abundantiorem habent. Etenim imitatione naturæ induſtria auxit gratiam. Quod alio loco etiam altius interpretati ſumus, vt non ſolum abſcondamus ab oculis, verum etiam quæ abſcondenda accepimus, eorum indicia vſúſque membrorum ſuis appellationibus nuncupare indecorum putemus. Denique ſi caſu aperiantur hę partes, confunditur verecundia: ſi ſtudio, impudentia æſti-

* ne.

Matth. 15.

Geneſ. 8.

* commendauit.

Geneſ. 39.

† viſum.

1. Cor. 12.

æſtimatur. Vnde & filius Noë Cham offenſam retulit, quia nudatum videns patrem riſit. Qui autem operuerunt patrem, acceperunt benedictionis gratiã. Ex quo mos vetus & in vrbe Roma, & in pleriſque ciuitatibus fuit, vt filij cum parẽtibus puberes, vel generi non lauarent, ne paternæ reuerentiæ authoritas minueretur: licet plerique ſe & in lauacro quantum poſſunt tegant, ne vel illic vbi nudum totum eſt corpus, huiuſmodi intecta portio ſit. Sacerdotes quoque veteri more, ſicut in Exodo legimus, brachas accipiebant, ſicut ad Moſen dictum eſt à Domino: Et facies illis brachas lineas, vt tegatur turpitudo pudoris, à lumbis vſque ad femora erunt, & habebit eas Aaron & filij eius, cum intrabunt in tabernaculum teſtimonij, & cum accedent ſacrificare ad aram ſancti, & non inducent ſuper ſe peccatum, ne moriantur. Quod nonnulli noſtrorum ſeruare adhuc feruntur: plerique ſpiritali interpretatione ad cautionem verecundiæ, & cuſtodiam caſtitatis dictum arbitrantur.

Exod. 28.

In omnibus actu viriliter agendum, nec quicquam affectatum aut fœmineum attentandum.

CAP. XIX.

DElectauit me diutius in partibus demorari verecundiæ, quia ad vos loquebar, qui aut bona eius ex vobis recognoſcitis, aut damna ignoratis. Quæ cùm ſit omnibus ætatibus, perſonis, temporibus & locis apta, tamen adoleſcentes, iuueniléſque annos maximè decet. In omni autem ſeruandum ætate, vt deceat quod agas, & conueniat, & quadret ſibi ordo vitæ tuæ. Vnde Tullius etiam ordinem putat in illo decoro ſeruari oportere, idque poſitum dicit, in formoſitate, ordine, ornatu, ad actionem apto. Quæ difficile ait loquendo explicari poſſe, & ideo ſatis eſſe intelligi. Formoſitatem autem cur poſuerit, non ſatis intelligo, quamuis ille etiam vires corporis laudet: nos certè in pulchritudine corporis locum virtutis non ponimus, gratiam tamen non excludimus, quia verecundia & vultus ipſos ſolet pudore perfundere, gratioréſque reddere. Vt enim artifex in materia commodiore melius operari ſolet, ſic verecundia in ipſo quoque corporis decore plus eminet, ita tamen, vt etiam ipſe non ſit affectatus decor corporis, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis quàm expetitus, non precioſis & albentibus* adiutus veſtimentis, ſed communibus, vt honeſtati vel neceſſitati nihil deſit, nihil accedat nitori. Vox ipſa non remiſſa, non fracta, nihil fœmineum ſonans, qualem multi grauitatis ſpecie ſimulare conſuerunt, ſed formam quandam & regulam ac ſuccum virilem reſeruans. Hoc eſt enim pulchritudinem viuendi tenere, conuenientia cuique ſexui & perſonæ reddere. Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus. Sed vt molliculum & infractum, aut vocis ſonum, aut geſtum corporis non probo, ita neque agreſtem ac ruſticum. Naturam imitemur. Eius effigies, formula diſciplinæ, forma honeſtatis eſt.

Tullius, lib. 1. de officiis decoro.

** indutus.*

A *Intemperantium hominum conſortia, mulierum quoque commercia vitanda.*

CAP. XX.

HAbet ſanè ſuos ſcopulos verecundia, nõ quos ipſa inuehit, ſed quos ſæpe incurrit, ſi intemperantium incidamus conſortia, qui ſub ſpecie iocunditatis venenum infundunt bonis: hi ſi aſſidui ſint, & maximè in conuiuio, ludo, ac ioco, eneruant grauitatem illam virilem. Caueamus itaque ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus om-
B nem harmoniam, quaſi concentum quendam bonorum operum. Vſus enim citò inflectit naturam. Vnde quod prudenter facitis conuenire Eccleſiaſticis, & maximè miniſtrorum officiis arbitror, declinare extraneorum conuiuia, vel vt ipſi hoſpitales ſitis peregrinantibus, vel vt ea cautione nullus ſit opprobrio locus. Conuiuia quippe extraneorum occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. Surrepunt etiam fabulæ frequenter de ſeculo ac voluptatibus, claudere aures non potes: prohibere, putatur ſuperbiæ: ſurrepunt
C etiam præter voluntatem pocula. Melius eſt tuę domui ſemel excuſes, quàm alienæ frequenter, & vt ipſe ſobrius ſurgas, tamen ex aliena inſolentia condemnari non debet præſentia tua. Viduarum ac virginum domos, niſi viſitandi gratia, iuniores adire non eſt opus: Et hoc cum ſenioribus, hoc eſt, vel cum Epiſcopo, vel ſi grauior eſt cauſa cum preſbyteris. Quid neceſſe eſt, vt demus obtrectandi locum ſecularibus? Quid opus eſt, vt illæ quoque viſitationes crebræ accipiant authoritatem?
D Quid ſi aliqua illarum fortè labatur? Cur alieni lapſus ſubeas inuidiam? Quàm multos etiam fortes illecebra decepit? Quanti non dederunt errori locum, & dederunt ſuſpicioni? Cur non illa tempora quibus ab eccleſia vacas, lectioni impendas? Cur non Chriſtum reuiſas, Chriſtum alloquaris, Chriſtum audias? Illum alloquimur cùm oramus, illum audimus, cùm diuina legimus oracula. Quid nobis cum alienis domibus? Vna eſt domus, quæ omnes capit. Illi potius ad nos veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Miniſterium
E altaribus Chriſti, non obſequium hominibus deferendum recepimus. Humiles nos eſſe decet, mites, manſuetos, graues, patientes, modum tenere in omnibus, vt nullum vitium eſſe in moribus, vel tacitus vultus, vel ſermo annunciet.

De iracundia in ſe reprimenda, & in aliis mitiganda.

CAPVT XXI.

CAueatur iracundia: aut ſi præcaueri non poteſt, cohibeatur. Mala enim lex peccati indignatio
F eſt, quæ ira animum perturbat, vt rationi non relinquat locum. Primùm eſt igitur, ſi fieri poteſt, vt morum tranquillitas vſu quodam affectionis propoſito in naturam vertatur. Deinde quoniam ita plerunque motus infixus eſt naturæ ac moribus, vt euelli atque * euitari non queat: ſi præuideri potuerit, ratione reprimatur. Aut ſi prius occupat* fuerit animus ab indignatione, quàm conſilio proſpici ac prouideri potuerit, ne occuparetur: medita-

** euitari.*

re quomodo motum animi tui vincas, iracundiam temperes. Reſiſte irę ſi potes, cede ſi non potes: quia *Roman. 12.* ſcriptum eſt: Date locum iræ. Iacob fratri indignanti piè ceſſit, & Rebeccæ, id eſt, patientiæ inſtru- *Geneſ. 27.* ctus conſilio abeſſe maluit & peregrinari, quàm excitare fratris indignationem, & tũc redire, cùm fratrem mitigatum putaret. Et ideo tãtam apud ocum inuenit gratiam. Quibus deinde obſequiis, quantis muneribus fratrem ipſum reconciliauit ſibi, vt ille prǽreptæ benedictionis non meminiſſet, meminiſſet delatæ ſatisfactionis. Ergo ſi præuenerit & præoccupauerit mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt, locus tuus ſapientia eſt, locus tuus ratio eſt, locus tuus ſedatio indignationis eſt. Aut ſi te contumacia reſpondentis mouerit, & peruerſitas impulerit ad indignationẽ: ſi non potueris mitigare mentem, reprime linguam tuam. Sic enim ſcriptum *Pſal. 33.* eſt; Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Deinde inquire pacem, & ſequere eam. Pacem illam ſancti Iacob vide, qua primum ſedato animum. Si non præualueris frænos linguæ impone tuæ: Deinde recõciliationis ſtudiũ nõ prętermittas. Hæc oratores ſeculi de noſtris vſurpata in ſuis poſuere libris. Sed ille ſenſus huius habet gratiam, qui prior dixit: Vitemus ergo aut temperemus iracundiam, ne ſit eius aut in laudibus exceptio, aut in vitiis exaggeratio. Non mediocre eſt, mitigare iracundiam, non inferius quàm omnino non commoueri. Hoc noſtrum eſt, naturæ illud. Illæ denique commotiones in pueris innoxiæ ſunt, quæ plus habent gratiæ, quàm amaritudinis. Et ſi citò pueri inter ſe mouentur, facilè ſedantur, & maiori ſuauitate in ſe recurrunt. Neſciunt ſe ſubdolè artificioſéque tractare. Nolite hos contemnere pueros, de quibus *Matth. 18.* Dominus ait: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. *1. Petr. 2.* Itaque & ipſe Dominus, hoc eſt, Dei virtus, ſicut puer cùm malediceretur, non remaledixit: cùm percuteretur, nõ repercuſſit. Ita ergo te cõpara, vt quaſi puer iniuriam non teneas, maliciam non exerceas, omnia à te innocenter proficiſcantur. Non conſideres quid ab aliis in te referatur, locum tuum ſerua, ſimplicitatem & puritatem tui pectoris cuſtodi. ** ſicut.* Noli reſpondere irato ad iracundiam eius, * ſiue imprudenti ad imprudentiam eius. Citò culpa culpam excutit. Si lapides teras, nónne ignis erumpit? Ferunt Gentiles, vt in maius omnia verbis extollere ſoleot, Archytæ Tarentini dictum philoſophi, quod ad villicum ſuum dixerit: O te infelicẽ, quàm *1. Reg. 25.* te affictarem niſi iratus eſſem. Sed etiam Dauid, & armatam dexteram in indignatione compreſſerat, & quantò plus eſt non remaledicere, quàm nõ vindicare? Et bellatores aduerſus Nabal ad vltionem paratos, Abigail deprecatione reuocauerat. Vnde aduertimus, tempeſtiuis quoque interceſſionibus non ſolùm cedere nos, ſed etiam delectari oportere. Eouſque autem delectatus eſt, vt benediceret interuenientem, quod ab ſtudio vindictæ reuocatus *Pſalm. 54.* foret. Iam dixerat de inimicis ſuis: Quoniam declinauerunt in me iniquitates, & in ira moleſti erant mihi. Audiamus turbatus in ira quid dixerit: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & re- G quieſcam? Illi ergo ad iracundiam prouocabant, hic tranquillitatem eligebat. Iam dixerat: Iraſcimini & *Pſalm. 4.* nolite peccare. Moralis magiſter, qui naturalem affectum inflectẽdum magis ratione doctrinæ, quàm extirpandum nouerat, moralia docet. Hoc eſt: Iraſcimini vbi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Non poteſt enim fieri, vt non rerum indignitate moueamur: alioquin non virtus, ſed † lenitudo & remiſſio iudi- ** lentitudo.* catur. Iraſcimini ergo ita, vt à culpa abſtineatis. Vel ſic: Si iraſcimini, nolite peccare, ſed vincite ratione iracundiam. Vel certè ſic: Si iraſcimini, vobis iraſci- H mini, quia commoti eſtis, & non peccabitis. Qui enim ſibi iraſcitur, quia citò commotus eſt, deſinit iraſci alteri. Qui autem vult iram ſuam iuſtam probare, plus inflammatur, & citò in culpam cadit. Melior eſt autem ſecundum Salomonem, qui iracun- *Prouerb. 16.* diam cõtinet, quàm qui vrbem capit, quia ira etiam fortes decipit. Cauere igitur debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quàm animos noſtros ratio componat. Exanimar enim mentem plerunque aut ira, aut dolor, aut formido mortis, & improuiſo percellit ictu. Ideo præuenire pulchrum eſt cogita- I tione, quæ voluendo mentem exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, ſed iogo quodam rationis & habenis conſtricta miteſcat.

De cogitationibus, & appetitu, & decoro ſermonis in confabulando, & in diſceptando.

CAP. XXII.

SVnt autem gemini motus, hoc eſt, cogitationum & appetitus, alteri cogitationum, alteri appetitus, non confuſi, ſed diſcreti & diſpares. Cogita- K tiones verum exquirere, & quaſi emolere muneris habent: appetitus ad aliquid impellit agendum atque excitat. Itaque ipſo genere naturæ ſuæ, & cogitationes tranquillitatem ſedationis infundunt, & appetitus motum agendi excutit. Ita ergo informati ſimus, vt bonarum rerum ſubeat animum cogitatio: appetitus autem rationi obtemperet (ſi verè vt illud decorum cuſtodiamus, animum volumus intendere) ne rationem excludat rei alicuius affectus, ſed ratio quid honeſtati conueniat, examinet. Et quoniam ad conſeruationem decori ſpectare dixi- L mus, vt ſciamus in factis dictiſve quis modus, prior autem ordo loquendi quàm faciendi eſt, ſermo in duo diuiditur, in colloquium familiare, & in tractatum diſceptationémque fidei atque iuſtitiæ. Io vtroque ſeruandum ne ſit aliqua perturbatio, ſed tãquam mitis & placidus, & beneuolentiæ plenus & gratiæ, ſine vlla ſermo ducatur contumelia. Abſit pertinax in familiari ſermone contentio: quæſtiones enim magis excitare inanes, quàm vtilitatis aliquid afferre ſolet. Diſceptatio ſine ira, ſuauitas ſine amaritudine ſit, monitio ſine aſperitate, hortatio M ſine offenſione. Et ſicut in omni actu vitæ id cauere debemus, ne rationem nimius animi motus excludat, ſed teneamus conſilij locum: ita etiam in ſermooe formulam eam tenere conuenit, ne aut ira excitetur, aut odium, aut cupiditatis noſtræ, aut ignauię aliqua exprimamus indicia. Sit igitur ſermo huiuſmodi de ſcripturis maximè. Quid enim magis nos oportet loqui, quàm de conuerſatione optima,

ma, adhortatione obſeruationis, diſciplinæque cuſtodia? Habeat caput eius rationẽ, & finis modum. Sermo enim tædioſus iras excitat. Quàm verò indecorum, vt cùm omnis confabulatio habere ſoleat incrementũ gratiæ, habeat nęuum offenſionis. Tractatus quoque de doctrina fidei, de magiſterio continentiæ, de diſceptatione iuſtitię, de hortatione diligentiæ, non vnus ſemper, ſed vt ſe dederit lectio, nobis & arripiendus eſt, & prout poſſumus proſequendus: neque nimium prolixus, neque citò interruptus, ne vel faſtidium derelinquat, vel deſidiam prodat atque incuriam. Oratio ſit pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis & põderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa gratia.

Quod ioca quæ philoſophi ponunt inter officia, penitus ab eccleſia ſint remouenda. CAP. XXIII.

MVlta præterea de ratione dicendi dant præcepta ſeculares viri, quæ nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi diſciplina. Nam liçet interdum honeſta ioca ac ſuauia ſint, tamen ab eccleſiaſtica abhorrent regula: quoniam quæ in ſcripturis ſanctis non reperimus, ea quemadmodum vſurpare poſſumus? Cauendum eſt etiam in fabulis, ne inflectant grauitatem ſeuerioris propoſiti. *Luc. 6.* Væ vobis qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus: & nos ridendi materiam requirimus, vt hîc ridentes: illic fleamus? Non ſolum profuſos, ſed omnes etiam iocos declinandos arbitror, plenum tamen ſuauitatis & gratiæ ſermonem eſſe non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam ſimplicem & puram eſſe ſatis arbitror? Canoram autem eſſe, naturæ eſt, non induſtriæ. Sit ſanè diſtincta pronunciationis modo, & plena ſucci virilis, vt agreſtem ac ſubruſticum fugiat ſonum, non vt rithmum affectet ſcenicum, ſed myſticum * ſeruet. ** ſonet.*

De tribus quæ in vita actiua neceſſario ſunt obſeruanda, & quod appetitum rationi cedere conueniat.

CAP. XXIIII.

DE ratione dicendi ſatis dictum puto, nunc de actione vitæ quid congruat conſideremus. Tria autem in hoc genere ſpectanda cernimus. Vnum, vt rationi appetitus non reluctetur. Hoc enim ſolummodo poſſunt officia noſtra illi decoro cõuenire. Si enim appetitus rationi obediat, facilè id quod deceat in omnibus officiis conſeruari poteſt. Deinde ne maiore ſtudio quàm res ipſa eſt quæ ſuſcipitur, vel minore, aut paruam magno ambitu ſuſcepiſſe, aut magnam inferiore deſtituiſſe videamur. Tertium de moderatione ſtudiorum, operúmque noſtrorum. De ordine quoque rerum, & de opportunitate temporum, non diſſimulandum puto. Sed primum illud quaſi fundamentum eſt omnium, vt appetitus rationi pareat. Secũdum & tertium, idem eſt, hoc eſt, in vtroque moderatio. Vacat enim apud nos ſpeciei liberalitas, quæ pulchritudo habetur, & dignitatis contemplatio. Sequitur de ordine rerum, & de opportunitate temporum. Ac per hoc tria ſunt, quæ videamus, vtrum in aliquo ſanctorum conſummata poſſimus docere. Primùm igitur ipſe

A pater Abraham, qui ad magiſterium futuræ ſucceſſionis informatus & inſtructus eſt, iuſſus exire de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo patris ſui, nónne multiplicitate neceſſitudinis perſtrictus affectu, tamen appetitum rationi obedientem præbuit? *Geneſ. 12.* Quem enim terræ ſuæ, cognationis, domus quoque propriæ gratia, non delectaret? Et hunc ergo mulcebat ſuorum ſuauitas, ſed imperij cœleſtis & remunerationis æternæ conſideratio mouebat amplius. Nónne conſiderabat vxorem imbecillem ad labores, teneram ad iniurias, decoram ad incentiua inſolentium, ſine ſummo non poſſe duci periculo? B Et tamen ſubire omnia, quàm excuſare conſultiùs diiudicauit. Deinde cũ deſcenderet in Ægyptum, monuit, vt diceret ſe ſororem eſſe, non vxorem ipſius. *Ibidem.* Aduerte quanti appetitus. Timebat vxoris pudori, timebat propriæ ſaluti, ſuſpectas habebat Ægyptiorum libidines, & tamẽ præualuit apud eum ratio exequendæ deuotionis. Conſiderauit enim quòd Dei fauore vbique tutus eſſe poſſet: offenſo autem Domino, etiam domi non poſſet illæſus manere. Vicit igitur appetitum ratio, & obediẽ- C tem ſibi præſtitit. Capto nepote, non perterritus, *Geneſ. 14.* neque tot regum turbatus populis, bellum repetiit: victoria potitus, prædæ partem cuius ipſe fuit author, recuſauit. Promiſſo quoque ſibi filio, cùm cõſideraret emortui corporis ſui vires depoſitas, ſterilitatem coniugis, & ſupremam ſenectutem: *Gen. 17. & 18.* etiam contra vſum naturæ Deo credidit. Aduerte conuenire omnia. Appetitus non defuit, ſed repreſſus eſt: animus æqualis gerendis, qui nec magna pro vilibus, nec minora pro magnis duceret. Moderatio pro negociis, ordo rerum, opportunitas tempo- D rum, menſura verborum. Fide primus, iuſtitia præcipuus, in prælio ſtrenuus, in victoria non auarus, domi hoſpitalis, vxori ſedulus. Sanctum quoque eius nepotem Iacob delectabat domi ſecurum degere, ſed mater voluit eum peregrinari, vt daret fraternæ iracundiæ locum. Vicit appetitum, conſilij ſalubritas. Exul domo, profugus à parentibus, vbique tamen conuenientem menſuram negociis tenuit, & temporibus opportunitatem reſeruauit. Acceptus domi parentibus, vt alter maturitate prouocatus E obſequij benedictionem daret, alter amore pio propenderet. Fraterno quoque iudicio prælatus, cùm *Gen. 25.* cibum ſuum fratri cedendum putaſſet, delectabatur vtique alimento ſecundum naturam, ſed ſecundum pietatem ceſſit petito. Paſtor domino gregis fidus, ſocero gener ſedulus, impiger in labore, in conuiuio parcus, in ſatisfactione præuius, in remuneratione largus. Denique ſic fraternam mitigauit iracundiam, vt cuius verebatur inimicitias, adipiſceretur gratiam. Quid de Ioſeph loquar, qui *Gen. 37.* vtique habebat cupiditatem libertatis, & ſuſcepit F ſeruitij neceſſitatem? Quam ſubditus in ſeruitute, quàm in virtute conſtans, quàm benignus in carcere, ſapiens in interpretatione, in poteſtate moderatus, in vbertate prouidus, in fame iuſtus, ordinem laudis rebus adiungens, & opportunitatem temporibus, æquitatem populis officij ſui moderatione diſpenſans? Iob quoque iuxta ſecundis, atque aduerſis rebus irreprehẽſibilis, patiens, gratus Deo, atque acceptus, vexabatur doloribus, ſed ſe conſo-

labatur. Dauid etiã fortis in bello, patiens in aduer-
ſis, in Hieruſalem pacificus, in victoria manſuetus, in
peccato dolens, in ſenectute prouidus, rerũ modos,
vices temporum, per ſingularum ſonos ſeruauit æ-
tatum: vt mihi videatur non minus viuendi genere,
* immortalẽ. quàm canendi ſuauitate prædulcis * moralem Deo
ſui fudiſſe meriti cãtilenã. Quod his viris principa-
lium virtutum officium defuit? Quarum primo loco
conſtituerunt prudentiam, quę in veri inueſtigatio-
ne verſatur, & ſcientiæ plenioris infundit cupidita-
tem. Secundo iuſtitiam, quæ ſuum cuique tribuit, a-
lienum non vendicat: vtilitatem propriam negligit,
vt communem ęquitatem cuſtodiat. Tertiò fortitu-
dinem, quę & in rebus bellicis excelſi animi magni-
tudine, & domi eminet, corporiſque præſtat viri-
bus. Quartò temperantiam, quæ modum ordiném-
que ſeruat omnium, quæ vel agenda vel dicenda ar-
bitramur.

Quod virtutes quatuor principales, in patribus noſtris non mediocriter ſint conſummatæ.

Cap. XXV.

HÆc forſitan aliquis dicat primo loco poni o-
portuiſſe, quoniã ab his quatuor virtutibus na
ſcuntur officiorum genera. Sed hoc artis eſt, vt pri-
mò officium definiatur, poſtea certa in genera diui-
datur. Nos autem artem fugimus, exempla maiorũ
proponimus, quæ neque obſcuritatem afferunt ad
intelligendum, neque ad tractandum verſutias. Sit
igitur nobis vita maiorum, diſciplinæ ſpeculum non
calliditatis commentarium: imitandi reuerentia, nõ
diſputandi aſtutia. Fuit igitur in ſancto Abraham
Geneſ. 15. Rom. 4. primo loco prudentia, de quo dicit ſcriptura: Cre-
didit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſti-
tiam. Nemo enim prudens, qui Deum neſcit. De-
Pſalm. 52. nique inſipiens dixit: Quia non eſt Deus. Nam ſa-
piens nõ diceret. Quomodo enim ſapiens, qui non
requirit authorẽ ſuum, qui dicit lapidi, Pater meus
es tu: qui dicit diabolo, vt Manichæus, Author
* Arrius. meus es tu? Quomodo ſapiens, vt * Arrianus, qui
mauult imperfectum authorem habere atque de-
generem, quàm verum atque perfectum? Quomo-
do ſapiens, vt Marcion atque Eunomius, qui ma-
lunt Deum malum quàm bonum habere: Quomo-
do ſapiens, qui Deum ſuum non timet? Initiũ enim
Eccleſ. 1. ſapientiæ timor Domini. Et alibi habes: Sapientes
non declinant de ore Domini, ſed tractant in con-
feſſionibus ſuis. Simul quoque dicendo ſcriptura.
Rom. 4. Reputatum eſt ei ad iuſtitiam: alterius virtutis gra-
tiam ei detulit, Primùm igitur noſtri definierũt pru-
dentiam in veri conſiſtere cognitione. Quis enim il-
lorum ante Abraham, Dauid, Salomonem? Deinde
iuſtitiam ſpectare ad ſocietatem generis humani.
Pſalm. 111. Denique Dauid ait: Diſperſit, dedit pauperibus, iu-
ſtitia eius manet in ęternum. Iuſtus miſeretur, iuſtus
commodat. Sapienti & iuſto, totus mundus diuitia-
rum eſt. Iuſtus communia pro ſuis habet, ſua pro
Prouerb. 18. communibus. Iuſtus ſeipſum priuſquam alios accu-
ſat. Ille enim iuſtus, qui nec ſibi parcit, & occulta ſua
latere non patitur. Vide quàm iuſtus Abraham. In
Geneſ. 15. & 18. ſenectute ſuſceperat filium per repromiſſionem, re-
poſcenti Domino negandum ad ſacrificium (quam-

G uis vnicum) non putauit. Aduerte hic omnes virtu-
tes quatuor in vno facto. Fuit ſapientiæ, Deo crede-
re, nec filij gratiam anteferre authoris præcepto.
Fuit iuſtitiæ, acceptum reddere. Fuit fortitudinis,
appetitum ratione cohibere. Ducebat hoſtiam pa- Geneſ. 15.
ter, interrogabat filius, tentabatur affectus patrius, Geneſ. 22.
ſed non vincebatur. Repetebat filius appellatio-
nem paternam, compungebat paterna viſcera, ſed
non minuebat deuotionem. Accedit & quarta vir-
tus temperantia. Tenebat iuſtus & pietatis mo-
dum, & executionis ordinem. Denique dum ſacri-
H ficio neceſſaria vehit, dum ignem adolet, dum fi-
lium ligat, dum gladium educit: hoc immolandi or-
dine meruit, vt filium reſeruaret. Quid ſapientius Geneſ. 32.
ſancto Iacob, qui Deum vidit facie ad faciem, & me
ruit benedictionem? Quid iuſtius, qui ea quæ acqui-
ſierat oblatis muneribus cũ fratre diuiſit? Quid for-
tius, qui cum Deo luctatus eſt? Quid modeſtius, qui
modeſtiam ita & locis & temporibus deferebat, vt
filiæ iniuriam malet prætexere coniugio quàm vin-
dicare, eo quòd inter alienos poſitus amori potius
I conſulendum, quàm odia colligẽda cenſebat? Noë Geneſ. 6. 7.
quàm ſapiens, qui tantam fabricauit arcam? Quàm & 8.
iuſtus, qui ad ſemen omnium reſeruatus, ſolus ex
omnibus & præteritæ generationis ſuperſtes eſt fa-
ctus, & author futuræ, mundo potius & vniuerſis
magis quàm ſibi natus? Quam fortis, vt diluuiũ vin-
ceret? Quàm temperans, vt diluuium toleraret? quã-
do introiret, qua moderatione degeret, quando
coruum, quando columbam dimitteret, quando
reciperet reuertentes, quando exeundi opportuni-
tatem captaret, agnoſceret?

K *Quid in veritatis inueſtigatione ſeruandum ſit.*

Caput XXVI.

ITaque tractant in veri inueſtigatione tenendum
illud decorum, vt ſummo ſtudio requiratur quid
verum ſit, non falſa pro veris ducere, non obſcuris
vera inuoluere, non ſuperfluis vel implexis atque
ambiguis occupare animum. Quid tam indeco-
rum, quàm venerari * ſigna quæ ipſi faciunt? Quid * ligna.
tam obſcurum, quàm de Aſtronomia & Geome-
tria tractare quod probant, & profundi aëris ſpacia
L metiri, cœlum quoque & mare numeris includere:
relinquere cauſas ſalutis, errores quærere? An non
ille eruditus in omni ſapientia Ægyptiorum Moy-
ſes probauit iſta? Sed illam ſapientiam detrimẽtum
& ſtultitiam iudicauit, & auerſus ab ea, intimo Deũ
quæſiuit affectu. Ideóque vidit, interrogauit, audiuit
loquentem. Quis magis ſapiens, quàm ille quem do
cuit Deus, qui omnem ſapientiam Ægyptiorum, o-
mniúmque artium potentias operis ſui virtute eua-
cuauit? Non hic incognita pro cognitis habebat,
hiſque temerè aſſentiebatur. Quæ duo in hoc maxi-
M mè naturali atque honeſto loco vitanda dicunt, qui
ſibi nec contra naturam eſſe, nec turpe iudicant ſa-
xa adorare, & à ſimulacris auxilium petere, quæ ni-
hil ſentiunt. Quanto igitur excelſior virtus eſt ſa-
pientia, tanto magis enitendum eſſe arbitror nobis,
vt aſſequi eam poſſimus. Itaque ne quid contra na-
turam, ne quid turpe atque indecorum ſentiamus:
duo hæc, id eſt, & tempus & diligentiam ad conſi-
dera-

derationem rerum examinandi gratia conferre debemus. Nihil eſt enim magis quo homo cæteris animantibus præſtet, quàm quod rationis eſt particeps, cauſas rerum requirit, generis ſui authorem inueſtigandum putat, in cuius poteſtate vitæ necíſque noſtræ poteſtas ſit, qui mundum bunc ſuo nutu regat, cui ſciamus rationem eſſe reddendam noſtrorũ actuum. Nihil eſt enim quod magis proficiat ad vitam honeſtam, quàm vt credamus eum judicem futurum, quem & occulta non fallant, & indecora offendant, & honeſta delectent. Omnibus igitur hominibus ineſt ſecundum naturam humanam verum inueſtigare, quod ad ſtudium cognitionis & ſcientiæ trahit, & inquirendi infundit cupiditatem. In quo excellere vniuerſis pulchrum videtur, ſed paucorum eſt aſſequi, qui voluendo cogitationes, conſilia examinando, non mediocrem impendunt laborem, vt ad illud beatè honeſtéque viuendũ peruenire poſſint, atque operibus appropinquare. Non *Matth. 7.* enim qui dixerit, inquit, mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui fecerit ea quæ dico. Nam ſtudia ſcientiæ ſine factis, haud ſcio an etiam inuoluant magis.

Quòd virtutes quatuor ita perplexæ ſint, vt ab inuicem ſeparari nequeant. CAP. XXVII.

Tullius lib. 1. de origine honeſti ex quatuor fontibus

PRimus igitur officij fons prudẽtia eſt. Quid enim tam plenum officij, quàm deferre authori ſtudiũ atque reuerentiam? Qui tamen fons & in virtutes deriuatur cæteras. Neque enim poteſt iuſtitia ſine prudentia eſſe, cùm examinare quid iuſtum, quídve iniuſtum ſit, non mediocris prudentiæ ſit. Summus in vtroque error. Qui enim iuſtũ iudicat iniuſtum, iniuſtum verò iuſtum, execrabilis erit apud Deum. Vt quid abundant iuſtitiæ imprudenti, Salomõ ait? Neque iterum prudẽtia ſine iuſtitia eſt. Pietas enim in Deum, initium intellectus. Quo aduertimus illud ab huius ſeculi tranſlatum magis quàm inuentum ſapientibus, quia pietas fundamentum eſt omnium virtutum. Iuſtitiæ autem pietas eſt prima in Deum, ſecunda in patriam, tertia in parentes. Item in omnes, quæ & ipſa ſecundum naturæ eſt magiſterium. Siquidem ab ineunte ætate vbi primùm ſenſus infundi cœperit, vitam amamus tãquam Dei munus, patriam parentéſque diligimus. Deinde æquales quibus ſociari cupimus. Hinc charitas naſcitur quæ alios ſibi præfert, non quærens quæ ſua ſunt, in quibus eſt principatus iuſtitiæ. Omnibus quoque animantibus innaſcitur, primum ſalutem tueri, cauere quæ noceant, expetere quę proſint: vt paſtum, vt latibula, quibus ſe à periculis, imbribus, ſole defendãt, quod eſt prudentiæ. Succedit quoque vt omnium genera animantium, congregabilia natura ſint, primo generis ſui ac formę conſortibus, tum etiam cęteris: vt videmus boues armentis, equos gregibus, & maximè pares paribus delectari. Ceruos quoque ceruis, & plerũque hominibus adiungi. Iam de procreandi ſtudio & ſobolis, vel etiam generantium amore, quid loquar, in quo eſt forma iuſtitiæ præcipua? Liquet igitur & has & reliquas cognatas ſibi eſſe virtutes. Siquidem & fortitudo quæ vel in bello tuetur à Barbaris patriam, vel domi defendit in-

A firmos, vel à latronibus ſocios, plena ſit iuſtitiæ: & ſcire quo conſilio defendat atque adiuuet, captate etiam temporum & locorum opportunitates, prudentiæ ac modeſtiæ ſit: & temperantia ipſa ſine prudentia modum ſcire nõ poſſit, opportunitatem noſcere, & ſecundum menſuram reddere, ſit iuſtitiæ. Et in omnibus iſtis magnanimitas neceſſaria ſit, & quædam fortitudo mentis, plerumque & corporis, vt quis quod velit poſſit implere.

B *Primum quod Philoſophi dicunt, & ſecundum iuſtitiæ munus apud nos excludi, tertium verò à noſtris mutuatum.*

CAP. XXVIII.

IVſtitia igitur ad ſocietatem genetis humani, & ad cõmunitatem refertut. Societatis enim ratio diuiditur in duas partes, iuſtitiam & beneficentiam, quam eandem liberalitatem & benignitatem vocant. Iuſtitia mihi excelſior videtur, liberalitas gratiot. Illa cenſutam tenet, iſta bonitatem. Sed primũ ipſum quod putant Philoſophi iuſtitię munus, apud nos excluditur. Dicunr enim illi eam primam eſſe C iuſtitiæ formam, vt nemini quis noceat niſi laceſſitus iniuria. Quod Euangelij authoritate vacuatur. Vult enim ſcriptura, vt ſit in nobis ſpiritus filij hominis, qui venit conferre gratiam, non inferre iniutiam. Deinde formam iuſtitiæ putauerunt, vt quis communia, id eſt publica pro publicis habeat, priuata pro ſuis. Nec hoc quidem ſecundum naturam. Natura enim omnia omnibus in commune profudit. Sic enim Deus generari iuſſit omnia, vt paſtus omnibus communis eſſet, & terra foret omnium quædam communis poſſeſſio. Natura igitur ius cõ- D mune generauit, vſurpatio ius fecit priuatum. Quo in loco aiunt placuiſſe Sroicis, quæ in terris gignãtur, omnia ad vſus hominum creari. Homines autẽ hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe aliis alij prodeſſe poſſint. Vnde hoc, niſi de noſtris ſcripturis dicendum ſumpſerunt? Moyſes enim ſcripſit, *Geneſ. 1.* quia dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem, & habeat poteſtatem piſcium maris, & volatilium cœli, & pecorum, & omnium repentium ſuper terram. Et Dauid E ait: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & bo- *Pſal. 8.* ues vniuerſas inſuper & pecora campi, volucres cœli, & piſces maris. Ergo omnia ſubiecta eſſe homini de noſtris didicerunt, & ideò cenſent propter hominem eſſe generata. Hominem quoque hominis cauſa generatum eſſe in libris Moyſi repetimus, dicente Domino: Non eſt bonum eſſe hominem ſo- *Geneſ. 2.* lum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Ad adiumẽtum ergo mulier data eſt viro, quæ generaret, vt homo homini adiumento foret. Denique antequàm mulier formaretur, dictum eſt de Adam: Non eſt in- F uentus adiutor ſimilis illi. Adiumentum enim homo niſi de homine habere non poterat. Ex omnibus igitur animantibus nullum animal ſimile, & vt abſolutè dicamus, nullus adiutot hominis ſimilis inuentus eſt. Muliebris igitur ſexus adiutor expectabatur. Ergo ſecundum Dei voluntatem, vel naturę copulam, inuicem nobis eſſe auxilio debemus, certare officiis, velut in medio omnes vtilitates ponere, & vt verbo ſcripturæ vtar, adiumentum ferre

alter alteri, vel ſtudio, vel officio, vel pecunia, vel operibus, vel quolibet modo, vt inter nos ſocietatis augeatur gratia, nec quiſquam ab officio vel periculi terrore reuocetur, ſed omnia ſua ducat, vel aduerſa vel proſpera. Denique ſanctus Moyſes pro populo patriæ bella ſuſcipere grauia non reformidauit, nec regis potentiſſimi trepidauit arma, nec barbaricæ immanitatis expauit ferociam, ſed abiecit ſalutẽ ſuã, vt plebi libertatẽ redderet. Magnus itaq; iuſtitiæ ſplendor, quæ alijs potius nata quã ſibi, communitatem & ſocietatem noſtram adiuuat, excelſitatẽ tenet, vt ſuo iudicio omnia ſubiecta habeat, opem alijs ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat, pericula ſuſcipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtutis arcem tenere, niſi prima auaritia infirmaret atque inflecteret tantæ virtutis vigorem? Etenim dum augere opes, aggerare pecunias, occupare terras poſſeſſionibus cupimus, præſtare diuitijs: iuſtitiæ formam exuimus, beneficentiam communem amittimus. Quomodo enim poteſt iuſtus eſſe, qui ſtudet eripere alteri quod ſibi quærat? Potentiæ quoque cupiditas, formam iuſtitiæ virilem effœminat. Quomodo enim poteſt pro alijs interuenire, qui alios ſibi ſubiicere conatur, & infirmo aduerſus potentes opem ferre, qui ipſe grauem libertati affectat potentiam?

Iuſtitiam & fidem hoſtibus etiam exhibendam.

CAP. XXIX.

QVanta autem iuſtitia ſit, ex hoc intelligi poteſt quòd nec locis, nec perſonis, nec temporibus excipitur, quæ etiam hoſtibus reſeruatur: vt ſi conſtitutus ſit cum hoſte aut locus aut dies prælio, aduerſus iuſtitiam putetur, aut loco præuenire, aut tẽpore. Intereſt enim vtrum aliqua pugna aliqua & conflictu graui capiatur, an ſuperiore gratia, vel aliquo euentu. Siquidem vehementioribus hoſtibus & infidis, & his qui amplius læſerint vehementior
Num. 31. refertur vltio: vt Madianitis, qui per mulieres ſuas pleroſque peccare fecerant ex plebe Iudæorum, vnde & Dei in populum patrum iracundia effuſa eſt.
Ioſue 9. Et ideò factum eſt, vt nullum Moyſes victor ſupereſſe pateretur: Gabaonitas autem qui fraude magis quàm bello tentauerant plebem patrum, non expugnaret Ieſus, ſed conditionis impoſitę afficeret iniuria: Syros verò Heliſæus quos obſidentes in ciuitatem duxerat momentaria cęcitate percuſſos, cùm quò ingrederentur videre non poſſent, volenti regi
4. Reg. 6. Iſraël percutere non acquieſceret, dicens: Non percuties quos non captiuaſti in lãcea & in gladio tuo, pone eis panem & aquam vt manducent & bibant, & remittantur, & eant ad dominum ſuum, vt humanitate prouocati gratiam repræſentarent. Denique poſtea in terram Iſraël venire piratæ Syriæ deſtiterunt. Si ergo etiam in bello iuſtitia valet, quãto magis in pace ſeruanda eſt? Et hanc gratiam Propheta his detulit, qui ad eum corripiendum venerant. Sic enim legimus, quòd in obſidionem eius miſerat rex Syriæ exercitum ſuum, cognito quòd Heliſæus eſſet, qui conſilijs & argumentationibus eius obuiaret omnibus. Quem videns exercitũ Giezi ſeruus Prophetę, de ſalutis periculo trepidare cœpit. Cui dixit

G Propheta: Noli timere, quoniã plures nobiſcũ ſunt, quã cũ illis. Et rogãte Propheta vt aperirętur oculi ſeruo ſuo, aperti ſunt. Vidit itaque Giezi totum mõtem equis repletum & curribus in circuitu Heliſæi. Quibus deſcendẽtibus ait Propheta: Percutiat Dominus cæcitate exercitum Syriæ. Quo impetrato dixit ad Syros: Venite poſt me, & ducam vos ad hominem quem quæritis. Et viderunt Heliſæum, quẽ corripere geſtiebant, & videntes tenere non poterant. Liquet igitur etiam in bello fidem & iuſtitiam ſeruari oportere, nec vllum decorum eſſe poſſe, ſi
H violetur fides. Denique etiam aduerſarios molli veteres appellatione nominabant, vt peregrinos vocarent. Hoſtes enim antiquo ritu peregrini dicebãtur. Quod æquè etiam ipſum de noſtris aſſumptum docere poſſumus. Aduerſarios enim ſuos Hebræi allophylos, hoc eſt alienigenas, latino appellabant vocabulo. Denique in libro Regnorum primo ſic legimus: Et factum eſt in diebus illis, conuenerunt 1. Reg. 4.
alienigenæ in pugnam ad Iſraël. Fundamentum ergo eſt iuſtitiæ fides. Iuſtorum enim corda meditantur fidem, & qui ſe iuſtus accuſat, iuſtitiam ſupra fi-
I dem collocat. Nam tunc iuſtitia eius apparet, ſi vera fateatur. Denique & Dominus per Eſaiam: Ecce, inquit, mitto lapidem in fundamentum Sion, id eſt, Eſaia 28.
Chriſtum, in fundamentum eccleſiæ. Fides enim omnium Chriſtus. Eccleſia autem quædam forma iuſtitiæ eſt, commune ius omnium. In commune orat, in commune operatur, in commune tentatur. Denique qui ſeipſum ſibi abnegat, ipſe iuſtus, ipſe dignus Chriſto eſt. Ideò & Paulus fundamentum poſuit Chriſtum, vt ſupra eum opera iuſtitiæ locare-
K mus, quia fides fundamentum eſt. In operibus autem aut malis iniquitas, aut bonis iuſtitia eſt.

De beneficentia. CAP. XXX.

SEd iam de beneficentia loquamur, quæ diuiditur Tullius li. 1.
etiam ipſa in beneuolentiam & liberalitatem. Ex quemadmodũ
his igitur duabus conſtat beneficentia, vt ſit perfe- ex beneficẽtia
cta. Non enim ſatis eſt beneuelle, ſed etiam benefa- quæ iuſtitia conti-
cere. Nec ſatis eſt iterum benefacere, niſi id ex bo- nẽtia eſt officia
no fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. manent.
L Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam ſi inui- 2. Cor. 9.
tus facis, quæ tibi merces eſt? Vnde Apoſtolus ge- 1. Cor. 9.
neraliter, inquit: Si volens hoc ago, mercedem habeo: ſi inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. In Euãgelio quoque multas diſciplinas accepimus iuſtæ liberalitatis. Pulchrum eſt igitur bene velle, & eo largiri conſilio, vt proſis, non vt noceas. Nam ſi luxurioſo ad luxuriæ effuſionem, adultero ad mercedem adulterij largiẽdum putes, non eſt beneficentia iſta vbi nulla eſt beneuolentia. Officere enim iſtud eſt, non prodeſſe alteri: ſi largiaris ei qui conſpiret aduerſus patriam, qui congregare cupiat tuo ſumptu
M perditos, qui impugnent eccleſiã. Non eſt hæc probabilis liberalitas, ſi adiuues eum qui aduerſus viduam & pupillos graui decernit iurgio, aut vi aliqua poſſeſſiones eorum eripere conatur. Non probatur largitas, ſi quod alteri largitur, alteri quis extorqueat: ſi iniuſtè quærat, & iuſtè diſpenſandum putet: niſi fortè, vt ille Zachæus, reddas quadruplum Luc. 19.
prius ei quem fraudaueris: & gentilitatis vitia fidei ſtudio

ſtudio & credentis operatione compenſes. Funda-
mentum igitur habeat liberalitas tua: hoc primum
quæritur, vt cum fide conferas, fraudem non facias
oblatis, ne dicas te plus conferre, & minus cõferas.
Quid enim opus eſt dicere? Fraus promiſſi eſt, in tua
poteſtate eſt largiri quod velis. Fraus fundamẽtum
ſoluit, & opus corruit. Nunquid Petrus ita indigna-
Act. 5. tione efferbuit, vt Ananiam extingui vellet, vel v-
xorem eius? Sed exemplo eorum noluit perire cæ-
teros. Nec illa perfecta eſt liberalitas, ſi iactãtiæ cau-
ſa magis quàm miſericordiæ largiaris. Affectus tuus
nomen imponit operi tuo. Quomodo à te profici-
ſcitur, ſic æſtimatur. Vides quàm moralem iudicem
habeas? Te conſulit, quomodo opus tuum ſuſcipiat,
Matth. 6. mentem tuam prius interrogat. Neſciat, inquit, ſini-
ſtra tua quid faciat dextra tua. Non de corpore lo-
quitur, ſed etiam vnanimus tuus frater tuus quod fa
cis neſciat, ne dum hic mercedem quæris iactantiæ,
illic remunerationis fructum amittas. Perfecta autẽ
eſt liberalitas, vbi ſilentio quis tegit opus ſuum, &
neceſſitatibus ſingulorum occultè ſubuenit, quem
laudat os pauperis, & non labia ſua. Deinde perfe-
cta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commo-
datur, vt primùm opereris circa domeſticos fidei.
Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias
eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ærumnam
perpeti, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cau-
ſam eeciderit, aut captiuitatis ſuorum, aut calum-
niæ, & non adiuues: ſi ſit in carcere, & pœnis, &
ſuppliciis propter debitum aliquod iuſtus excrucie-
tur: (nam etſi omnibus debetur miſericordia, tamẽ
iuſto amplius:) ſi tempore afflictionis ſuæ nihil à te
impetret, ſi tempore periculi quo rapitur ad mortẽ,
plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri.
Iob 29. De quo pulchrè Iob dixit: Benedictio perituri in
me veniebat. Perſonarum quidem Deus acceptor
nõ eſt, quia nouit omnia. Nos autem omnibus qui-
dem debemus miſericordiam. Sed quia plerique
fraude eam quærunt, & fingunt ærumnam, ideò vbi
cauſa manifeſtatur, perſona cognoſcitur, tempus
vrget, largius ſe debet profundere miſericordia. Nõ
enim auarus Dominus eſt, vt plurimũ quærat. Bea-
tus quidẽ qui dimittit omnia, & ſequitur eum. Sed
& ille beatus eſt, qui quod habet ex affectu facit.
Lucæ 21. Denique duo æra viduæ illius diuitum muneribus
prætulit: quia totum illa quod habuit contulit, illi
autem ex abundanti partem exiguam contulerunt.
Affectus igitur diuitem collationem aut pauperem
facit, & precium rebus imponit. Cæterùm Deus nõ
vult ſimul effũdi opes, ſed diſpẽſari, niſi fortè vt He-
3. Reg. 19. liſæus qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex
eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domeſtica,
ſed relictis omnibus in diſciplinã ſe propheticã da-
ret. Eſt etiam illa probanda liberalitas, vt proximos
ſeminis tui nõ deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius
eſt enim vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab
aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſi-
dium neceſſitati, non tamen vt illi ditiores eo fieri
velint, quod tu poſſes conferre inopibus. Cauſa e-
nim præſtat, non gratia. Neque enim propterea te
Domino dicaſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam
tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pre-
cio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe pa-

A rum poſcere? precium tuum quærunt, vitæ tuæ fru-
ctum adimere contẽdunt. Et accuſat quòd eum di-
uitem non feceris, cùm te ille velit æternę vitæ frau-
dare mercede? Conſilium præmiſimus, authoritatẽ
petamus. Primum igitur neminem debet pudere, ſi
ex diuite pauper fiat, dũ largitur pauperi, quia Chri- 2. Cor. 8.
ſtus pauper factus eſt cùm diues eſſet, vt nos ſua ino-
pia ditaret. Dedit regulam quam ſequamur vt bo-
na ratio ſit exinaniti patrimonij, ſi quis pauperum
famem repulit, inopiam ſubleuauit. Vnde & conſi-
lium in hoc do, Apoſtolus dicit: Hoc enim vobis v-
B tile eſt, vt Chriſtum imitemini. Cõſilium bonis da-
tur, correptio errantes coërcet. Denique quaſi bo-
nis dicit: Qui non tantùm facere ſed & velle cœpi- Ibidem.
ſtis ab anno præterito. Perfectorum vtrumque eſt
non pars. Itaque docet & liberalitatem ſine bene-
uolentia, & beneuolentiam ſine liberalitate non eſ-
ſe perfectam. Vnde ad perfectum hortatur, dicens:
Nunc ergo & facere conſummate, vt quemadmo-
dum prompta eſt in vobis voluntas faciendi, ita ſit
& perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas
prompta eſt, ſecundum id quod habet accepta eſt,
C non ſecundum id quod non habet. Non enim vt a-
liis refectio ſit, vobis autem anguſtia, ſed ex æquali-
tate in hoc tempore veſtra abundantia ſit ad illorũ
inopiam, vt & illorum abundantia ſit ad veſtram
inopiã, vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: Qui mul- Exod. 16. 2. Cor. 8.
tum non abundauit: & qui modicum non minora-
uit. Aduertimus quemadmodum & beneuolentiã,
& liberalitatem, & modum comprehendit, & fru-
ctum atque perſonas: ideò modum, quia imperfe-
ctis dabat cõſilium. Non enim patiuntur anguſtias,
niſi imperfecti. Sed & ſi quis eccleſiam nolens gra-
D uare in ſacerdotio aliquo conſtitutus, aut miniſte-
rio, non totum quod habet conferat, ſed operetur
cum honeſtate quantum officio ſatis eſt, non mihi
imperfectus videtur. Et puto quòd hic anguſtiam
non animi ſed rei familiaris dixerit. De perſonis au-
tem puto dictum, vt veſtra abundantia ſit ad illorũ
inopiam, & illorum abundantia ad veſtram inopiã:
id eſt, vt populi abundantia ſit bonę operationis ad
illorum ſubleuandam alendo inopiam: & illorum
abundantia ſpiritalis, adiuuet in plebe inopiam me-
riti ſpiritalis, & conferat ei gratiam. Vnde exemplũ
E optimum poſui: Qui multum, non abundauit: & qui Ibidem.
modicum, non minuit. Bene hortatur ad officium
miſericordiæ omnes homines iſtud exẽplum: quo-
niam & qui plurimum auri poſſidet, non abundat,
quia nihil eſt quicquid in hoc ſeculo eſt: & qui exi-
guum habet non minuit, quia nihil eſt quod amit-
tit. Res ſine diſpendio eſt, quæ tota diſpẽdium eſt.
Eſt etiam ſic intellectus bonus. Qui plurimum ha-
bet, & ſi non donat, non abundat: quia quantumuis
acquirat, eget ſemper qui plus concupiſcit. Et qui
F exiguum habet, non minuit, quia non multum eſt
quod pauperem paſcit. Similiter ergo & ille pauper
qui confert ſpiritalia pro pecuniariis, & ſi plurimum
habeat gratiæ, non abundat. Non enim onerat gra-
tia, ſed alleuat mentem. Sed etiam ſic poteſt intelli-
gi: Non abundas ô homo. Quantum eſt enim quod
accepiſti, etſi tibi multum eſt? Ioannes quo nemo Luc. 7.
maior eſt inter natos mulierum, inferior tamen erat
eo qui minor eſt in regno cœlorum. Poteſt & ſic

intelligi: Non abũdat Dei gratia corporaliter, quia G ſpiritualis eſt. Quis eius poteſt aut magnitudinem aut latitudinem comprehendere quam non videt? Fides ſi fuerit ſicut granum ſinapis, montes transferre poteſt, & non tibi datur vltra granum ſinapis. Si in te abundet gratia, * eſt verendum ne mens tua tanto munere incipiat extolli: quia multi ſunt qui ab altitudine cordis ſui grauius corruerunt, quàm ſi nullam habuiſſent Dei gratiã. Et qui parum habet, non minuit, quia non eſt corporeum vt diuidatur: & quod parum videtur habenti, plurimum eſt cui nihil deeſt. Conſideranda etiam in largiendo ætas H atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda propèptius. Tum ſi quis ex diuitiis cecidit in egeſtatem, & maximè ſi non vitio ſuo, ſed aut latrociniis, aut proſcriptione, aut calumniis quæ habebat amiſit. Sed fortè dicat aliquis: Cæcus vno loco ſedet & prætéritur, & iuuenis validus frequenter accipit. Verum eſt quia obrepit propter importunitatem. Non eſt illud iudicij, ſed tædij. Nam & Dominus ait in Euãgelio, de eo qui iam clauſerat oſtium ſuum, ſi quis oſtium eius procacius pulſet, quia ſurgit & dat illi propter importunitatem. I

Matth. 17. * Non. Luc. 11.

De reddendo beneficio. CAP. XXXI.

PVlchrum quoque eſt, propenſiorem eius haberi rationem, qui tibi aut beneficium aliquod, aut munus contulit, ſi ipſe in neceſſitatem incidit. Quid enim tam contra officium, quàm non reddere quod acceperis? Nec menſura pari, ſed vberiore reddendum arbitror, & vſum penſandum beneficij, vt tãtò ſubuenias, quantò eius ærumnam repellas. Etenim ſuperiorem non eſſe in referendo, quàm in cõferendo beneficio, hoc eſt minorem eſſe: quoniam qui prior contulit, tempore ſuperior eſt, humanitate prior. Vnde imitanda nobis eſt in hoc quoque natura terrarum, quæ ſuſceptum ſemen multiplicatiori ſolet numero reddere quàm acceperit. Ideò eſt tibi ſcriptum: Sicut agricultura eſt homo inſipiens, & tanquam vinea homo egens ſenſu. Si reliqueris eum, deſolabitur. Sicut agricultura ergo etiam ſapiens, vt tanquam fœnetata ſibi maiore menſura ſemina ſuſcepta teſtituat. Terra ergo aut ſpontaneos fructus germinat, aut creditos vberiore cumulo refundit ac reddit. Vtrunque debes quodam hæreditario vſu parentis, ne relinquaris ſicut infœcundus ager. Eſto tamen vt aliquis excuſare poſſit quod nõ dederit, quomodo excuſare poteſt quod non reddiderit? Non dare cuiquam vix licet, non reddere verò non licet. Ideò pulchrè Salomon ait: Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige ea quæ apponuntur tibi: & mitte manum tuam, ſciens quòd oportet te talia præparare. Si autem inſatiabilis es, noli concupiſcere eſcas eius, hæc enim obtinent vitam falſam. Quem nos imitari cupiẽtes, ſententias ſcripſimus. Conferre gratiam, bonum eſt: at qui referre neſcit, duriſſimus. Humanitatis exemplum ipſa terra ſuggerit. Spontaneos fructus miniſtrat quos non ſeueris, multiplicatum quoque red- K L M

Prou. 23.

dit quod acceperit. Negare tibi pecuniam numeratam non licet, quomodo licet acceptam non referre gratiã? In Prouerbiis quoq; habes, quod ita plurimum tedhibitio iſta gratiæ apud Deum conſueuit valere, vt etiam in die ruinæ inueniat gratiam, quãdo poſſunt præponderare peccata. Et quid aliis vtar exemplis, cùm Dominus ipſe remunerationẽ vberiorem ſanctorum meritis in Euangelio polliceatur, atque exhortetur vt operemur bonum opus, dicẽs: Dimittite, & dimittetur vobis: date & dabitur vobis: menſuram bonam, commotam, ſupereffluentẽ dabunt in ſinum veſtrum? Itaque & illud conuiuiũ Salomonis, non de cibis, ſed de operibus eſt bonis. Quo enim melius epulantur animi, quàm bonis factis? Aut quid aliud tam facilè poteſt iuſtorum explere mentes, quàm boni operis conſcientia? Qui autem iocundior cibus quam facere voluntatem Dei? Quem cibum ſibi ſolum Dominus abundare memorat, ſicut ſcriptum eſt in Euangelio: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei, qui eſt in cœlo. Hoc cibo delectemur, de quo ait Propheta: Delectare in Domino. Hoc cibo delectãtur qui ſuperiores delectationes mirabili ingenio comprehẽderunt, qui poſſunt ſcire, qualis ſit illa munda & intelligibilis mentis delectatio. Edamus ergo panem ſapientiæ, & ſaturemur in verbo Dei: quia non in ſolo pane, ſed in omni verbo Dei vita eſt hominis factũ ad imaginem Dei. De poculo verò ſatis expreſſè dicit ſanctus Iob: Sicut terra expectans pluuiam, ſic & iſti ſermones meos.

Luca 6. Ioan. 4. Pſalm. 36. Deuter. 8. Matth. 4. Geneſ 1. Iob 29.

Beneuolentiam liberalitate potiorem eſſe.
CAP. XXXII.

PVlchrum eſt ergo vt diuinarum ſcripturarum humeſcamus alloquio, & quaſi ros ſic in nos DEI verba deſcendant. Cum igitur ſederis ad illam mẽſam potentis, intellige quis ſit iſte potens: & in paradiſo delectationis poſitus, atque in conuiuio ſapientiæ collocatus, conſidera quæ apponuntur tibi. Scriptura diuina, conuiuium ſapientiæ eſt: ſinguli libri, ſingula ſunt fercula. Intellige prius quæ habeãtur in ferculis dapes, & tunc mitte manum, vt ea quæ legis vel quæ accipis à Domino Deo tuo, operibus exequaris, & collatam in te gratiam officiis teptæſentes: vt Petrus & Paulus, qui euangelizando vicem quandam largitori muneris reddiderunt, vt poſſint ſinguli dicere? Gratia autem Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me egena non fuit, ſed habundantius illis omnibus laboraui. Alius ergo fructum accepti beneficij, vt aurum auro, argentum argento rependit: alius laborem: alius, haud ſcio an etiam locupletius, ſolum reſtituit affectum. Quid enim ſi reddendi nulla facultas ſuppetit? In beneficio reddendo plus animus quàm cenſus operatur: magiſque præponderat beneuolentia, quàm poſſibilitas referendi muneris. Gratia enim in eo ipſo quod habetur refertur. Magna igitur beneuolentia, quæ etiamſi nihil conferat, plus exhibet: & cùm in patrimonio nihil habeat, largitur pluribus: idque facit ſine vllo ſuo diſpendio, & lucro omnium. Et ideo præſtat beneuolentia ſupra ipſam liberalitatem. Ditior hæc moribus, quàm illa muneribus. Plures enim

1. Cor

nim ſunt qui indigent beneficio, quàm qui abun- A
dant. Eſt autem beneuolentia coniuncta liberalita-
ti, à qua ipſa liberalitas proficiſcitur: cùm largitatis
affectum ſequitur largiendi vſus & ſeparata atque
deſcreta. Vbi enim deeſt liberalitas, beneuolentia
manet communis quædam parens omnium, quæ a-
micitiam connectit & copulat, in conſiliis fidelis, in
proſperis læta, in triſtibus mœſta, vt vnuſquiſque
beneuolentis ſe magis quàm ſapientis credat conſi-
1. Reg. 19. lio: vt Dauid cùm eſſet prudentior, Ionathæ tamen
iunioris conſiliis acquieſcebat. Tolle ex vſu homi-
num beneuolentiam, tanquam ſolem è mundo tu- B
leris, ita erit: quia ſine ea vſus hominum eſſe nō po-
teſt, vt peregrinanti monſtrare viam, reuocare er-
rantem, deferre hoſpitium. Aquam de aqua proflu-
enti dare, lumen de lumine accendere. Non igitur
mediocris virtus, de qua ſibi plaudebat Iob dicens:
Iob. 31. Foris autem non habitat hoſpes, ianua mea omni
venienti patebat. Beneuolētia itaque in his eſt om-
nibus, tanquam fons aquæ reficiens ſitientem, tan-
quam lumen quod etiam in aliis luceat, nec illis de-
ſit, qui de ſuo lumine aliis lumen accenderint. Eſt
etiam illa beneuolentiæ liberalitas, vt ſi quod habes C
debitoris chirographum, ſcindens reſtituas, nihil à
debitore conſecutus debiti. Quod exemplo ſui fa-
cere nos debere Iob ſanctus admonet. Nam qui ha-
bet, non mutuatur: qui non habet, non liberat ſyn-
grapham. Quid igitur etiam ſi ipſe non exigas, aua-
ris hæredibus reſeruas, quam potes cum beneuolē-
tiæ laude ſine damno pecuniæ repræſentare? Atque
vt plenius diſcutiamus, beneuolentia à domeſticis
primum profecta perſonis, id eſt, à filiis, parentibus,
fratribus, per coniunctionum gradus in ciuitatum
peruenit ambitū, & de paradiſo egreſſa mundum re- D
pleuit. Denique cùm in viro & fœmina beneuolen-
tem Deus poſuiſſet affectum, dixit: Erunt ambo in
vna carne, & in vno ſpiritu. Vnde ſe Eua ſerpēti cre-
Geneſ. 2. didit, quoniam quæ beneuolentiam acceperat, eſſe
maleuolentiam non opinabatur.

Beneuolentiam in eccleſia maximè, & earumdem virtutum hominibus perſeuerare.

CAP. XXXIII.

AVgetur beneuolentia cœtu eccleſiæ, fidei cō- E
ſortio, initiandi ſocietate, percipiendæ gratiæ
neceſſitudine, myſteriorum communione. Hæc e-
nim etiam appellationes neceſſitudinum, reueren-
tiam filiorum, authoritatem & pietatem, germani-
tatem fratrum ſibi vendicant. Multum igitur ad cu-
mulandam ſpectat beneuolentiam neceſſitudo gra-
tiæ: adiuuant etiam pariū ſtudia virtutum: ſiquidem
beneuolentia etiam morum facit ſimilitudinem.
Deniquè Ionathas filius regis imitabatur ſancti Da-
uid manſuetudinem, propter quod diligebat eum. F
1. Reg. 19. Vnde & illud: Cum ſancto ſanctus eris, non ſolùm
Pſalm. 17. ad conuerſationem, ſed etiam ad beneuolentiam
deriuandum videtur. Nam vtique & filij Noë ſimul
habitabant, & non erat in his morum concordia.
Habitabant etiã in domo patris Eſau & Iacob, ſed
diſcrepabant: non enim erat beneuolentia inter eos,
quæ ſibi præferret alterum, ſed magis cōtētio, quæ
præriperet benedictionem. Nam cùm alter prædu-
rus, alter mãſuetus eſſet, inter diſpares mores & ſtu-
dia compugnantia, beneuolentia eſſe non poterat.
Adde quia ſanctus Iacob paternæ degenerem do-
mus virtuti præferre non poterat. Nihil autem tam
conſociabile, quàm cum æquitate iuſtitia, quæ ve-
lut compar & ſocia beneuolentiæ, facit vt eos quos
pares nobis credimus, diligamus. Habet autem in ſe
beneuolentia etiam fortitudinem. Nam cùm ami-
citia ex beneuolentiæ fonte procedat, non dubitat
pro amico grauia vitæ ſuſtinere pericula. Et ſi mala *Eccleſ. 22.*
mihi, inquit, euenerint, per illum ſuſtineo.

Laus beneuolentiæ. CAP. XXXIIII.

BEneuolentia etiam gladium iracundiæ extor-
quere conſueuit. Beneuolētia facit vt amici vul- *Prouerb. 27.*
nera vtilia magis, quàm voluntaria inimici oſcula
ſint. Beneuolētia facit vt vnus fiat ex pluribus, quo-
niam etſi plures amici ſint, vnus fiunt, in quibus v-
nus ſpiritus & vna ſententia eſt. Simul aduertimus
etiam correptiones in amicitia gratas eſſe, quæ acu-
leos habent, dolorem non habent. Compungimur
enim cenſoriis ſermonibus, ſed beneuolentiæ dele-
ctamur ſedulitate. Ad ſummam, non omnibus eadē
ſemper officia debētur, nec perſonarum ſemper, ſed
plerumque cauſarum & tēporum prælationes ſunt,
vt vicinum quis interdum magis quàm fratrem ad-
iuuerit. Quoniam & Salomon dicit: Melior eſt vici-
nus in proximo, quàm frater lōgè habitans. Et ideò *Ibidem 27.*
plerunque amici ſe beneuolentiæ quiſque commit-
tit, quàm fratris neceſſitudini. Tantùm valet bene-
uolentia, vt plerunque pignora vincat naturæ.

De fortitudine, quam ſine iuſtitia virtutem non eſſe, manifeſtis declaratur indiciis.

CAP. XXXV.

SAtis copioſè iuſtitiæ loco honeſti naturam & vim
tractauimus. Nunc de fortitudine tractemus, quę
velut excelſior cæteris, diuiditur in res bellicas &
domeſticas. Sed bellicarum rerum ſtudium à no-
ſtro officio iam alienum videtur, quia animi magis
quàm corporis officio intendimus, nec ad arma iam
ſpectat vſus noſter, ſed ad pacis negotia. Maiores
autem noſtri, vt Ieſus Naue, Hieroboal, Samſon,
Dauid ſummam rebus quoque bellicis retulére glo-
riam. Eſt itaque fortitudo velut excelſior cæteris,
ſed nunquam incomitata virtus. Non enim ſeipſam
committit ſibi, alioquin fortitudo ſine iuſtitia, ini-
quitatis materia eſt. Quò enim validior eſt, eò prō-
ptior eſt, vt inferiorem opprimat: cùm in ipſis rebus
bellicis iuſta bella, an iniuſta ſint, ſpectandum pute-
tur. Nunquam Dauid, niſi laceſſitus, bellum intulit.
Itaque prudentiam fortitudinis comitem habuit in
prælio. Nam & aduerſus Goliam immani mole cor- *1. Reg. 17.*
poris virum, ſingulari certamine dimicaturus, arma
quibus oneraretur reſpuit. Virtus enim ſuis lacertis
magis quàm alienis integumentis nititur. Deinde e-
minus, quò grauiùs feriret, ictu lapidis hoſtē intere-
mit: poſtea nunquã niſi conſulto Domino bellū ad-
orſus eſt. Ideò in omnibus victor præliis, vſque ad
ſummam ſenectutem manu promptus, bello aduer-
ſus Titanas ſuſcepto, ferocibus bellator miſcebatur

*hominibus * agminibus, gloriæ cupidus, incurioſus ſalutis. Sed
nō hæc ſola præclara fortitudo eſt, ſed etiā illorum
Hebr. 11. gloriosam fortitudinem accipimus, qui per fidem
magnitudine animi obſtruxerunt leonum ora, ex-
tinxerunt virtutem ignis, effugerunt aciem gladij,
conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comi-
tatu & legionibus ſuccincti, communem cum mul-
tis victoriam, ſed nuda virtute animi ſingularem de
perfidis retulerunt triumphum. Quàm inſuperabilis
Dan. 14. Daniel, qui circa latera ſua rugientes non expauit
leones. Fremebant beſtiæ, & ille epulabatur.

Fortitudinem maximè in animo & contemptu rerum conſtare labentium.

CAP. XXXVI.

NOn igitur in viribus corporis & lacertis tantū-
modo fortitudinis gloria eſt, ſed magis in vir-
tute animi. Neque in inferenda, ſed in depellenda
iniuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit à ſocio
iniuriam ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui fa-
Exod. 24. cit. Vnde ſanctus Moyſes hinc prius orſus eſt ten-
tamenta bellicę fortitudinis. Nam cùm vidiſſet He-
bræum ab Ægyptio iniuriam accipientem, defen-
dit ita vt Ægyptium ſterneret, atque in arena abſcō-
Prouer. 24. deret. Salomon quoque ait: Eripe eum qui ducitur
ad mortem. Vnde igitur hoc vel Tullius, vel etiam
Panætius, aut ipſe Ariſtoteles tranſtulerint, apertū
eſt ſatis, quamquam etiam bis duobus antiquior di-
Iob 29. xerit Iob: Saluum feci pauperem de manu potentis,
& pupillum cui adiutor non erat, adiuui. Benedictio
perituri in me veniebat. Nónne hic fortiſſimus, qui
tam fortiter pertulit impetus diaboli, & vicit eum
in virtute mentis ſuæ? Neque verò de eius dubitan-
Iob. 40. dum fortitudine, cui dicit Dominus. Accinge ſicut
vir lumbos tuos, ſuſcipe altitudinem & virtutem,
omnem autem iniurioſum humiliato. Apoſtolus
Hebr. 6. quoque ait: Habetis fortiſſimā conſolationem. Eſt
ergo fortis qui ſe in dolore aliquo conſolatur. Et
reuera iure ea fortitudo vocatur, quando vnuſquiſ-
que ſeipſum vincit, iram continet, nullis illecebris
emollitur atque inflectitur, non aduerſis perturba-
tur, non extollitur ſecundis, & quaſi vento quodam
variarum rerum circumfertur mutatione. Quid au-
tem excelſius & magnificētius, quàm exercere mē-
tem, afficere carnem & in ſeruitutem redigere, vt
obediat imperio, conſiliis obtemperet, vt in adeun-
dis laboribus impigrè exequatur propoſitum animi
ac voluntatem? Hæc igitur prima vis fortitudinis,
quoniam in duobus generibus fortitudo ſpectatur
animi. Primò vt externa corporis pro minimis ha-
beat, & quaſi ſuperflua deſpicienda magis quàm ex-
petenda ducat. Secundò, vt ea quæ ſumma ſunt, o-
mnéſque res in quibus honeſtas & illud πρέπον cer-
nitur, præclara animi intentione vſque ad effectum
perſequatur. Quid enim tam præclarum, quàm vt i-
ta animum tuum informes, vt neque diuitias, neque
voluptates, neque honores in maximis conſtituas,
neque in his ſtudium omne conteras? Quod cùm
ita affectus animo fueris, neceſſe eſt vt illud hone-
ſtum ac decorum præponēdum putes, illíque men-
tem ita intendas tuam, vt quicquid acciderit quo
frangi animi ſolent, aut patrimonij ambitio, aut ho-

G noris imminutio, aut obtrectatio infidelium, quaſi
ſuperior non ſentias. Deinde vt te ſalutis ipſius pe-
ricula pro iuſtitia ſuſcepta non moueant. Hæc vera
fortitudo eſt, quam habet Chriſti athleta: qui niſi
legitimè certauerit non coronatur. An mediocre
tibi videtur præceptum fortitudinis? Tribulatio pa- 2. Tim. 2.
tientiam operatur, patientia probationem, proba- Roman. 5.
tio verò ſpem. Vide quot certamina, & vna corona.
Quod præceptum non dat, niſi qui eſt confortatus
in Chriſto Ieſu, cuius caro requiem non habebat,
afflictio vndique: foris pugnæ, intus timores. Et 2. Cor. 7.
H quamuis in periculis, in laboribus plurimis, in carce-
ribus, in mortibus poſitus, animo tamen non fran-
gebatur, ſed præliabatur, adeò vt potentior ſuis fie-
ret infirmitatibus. Itaque conſidera quemadmodū
eos qui ad officia eccleſiæ accedunt, deſpicientiam
rerum humanarum habere debere doceat. Si ergo
mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mun- Coloſſ. 2.
di, quid adhuc velut viuentes de hoc mundo decer-
nitis? Nec tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaue-
ritis, quę ſunt omnia ad corruptelam ipſo vſu. Et in-
frà: Si ergo conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum
I ſunt quærite. Et iterùm: Mortificàte ergo membra 1. Tim. 4.
veſtra, quæ ſunt ſuper terram. Et hęc quidem adhuc
omnibus fidelibus, tibi autem fili contemptum di-
uitiarum, prophanarum quoque & anilium fabula-
rum ſuadet declinationē, nihil permittens niſi quod
te exerceat ad pietatem: quia corporalis exercitatio
nulli rei vſui eſt, pietas autem ad omnia vtilis. Exer-
ceat ergo te pietas ad iuſtitiam, continentiam, man-
ſuetudinem, vt fugias iuuenilia opera, confirmatus
& radicatus in gratia, bonum fidei ſubeas certamē:
non te implices negotiis ſecularibus, quoniam Deo
K militas. Etenim ſi is qui imperatori militat, à ſu-
ſceptionibus litium, actu negotiorum forenſium,
venditione mercium prohibetur humanis legibus:
quātomagis qui fidei exercet militiam, ab omni v-
ſu negotiationis abſtinere debet, agelluli ſui contē-
tus fructibus, ſi habet: ſi non habet, ſtipendiorum
ſuorum fructu? Siquidem bonus teſtis eſt, qui dicit:
Iuuenis fui, & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, Pſal. 36.
nec ſemen eius quærens panem. Ea eſt enim tran-
quillitas animi & temperantia, quæ neque ſtudio
quærendi afficitur, neque egeſtatis metu angitur.
L

Mala æquanimiter toleranda, & interdum etiam declinanda.

CAPVT XXXVII.

EST etiam quæ dicitur vacuitas animi ab angori-
bus, vt neque in doloribus molliores ſimus, ne-
que in proſperis elatiores. Quòd ſi hi qui ad capeſ-
ſendam rempublicam adhortantur aliquos, hæc
præcepta dant: quantò magis nos qui ad officiū ec-
cleſiæ vocamur, talia debemus agere quæ placeant
M Deo, vt & prætendat in nobis virtus Chriſti, & ita
ſimus noſtro probati imperatori, vt membra noſtra
arma iuſtitiæ ſint, arma non carnalia in quibus pec-
catum regnet, ſed arma fortia Deo, quibus pecca-
tum deſtruatur? Moriatur caro noſtra, vt in ea omnis
culpa moriatur, & quaſi ex mortuis viuentes, nouis
reſurgamus operibus ac moribus. Hæc ſunt plena
honeſti & decori officij ſtipendia fortitudinis. Sed
quia

Matth. 10. quia in omnibus quæ agimus, non ſolùm quid honeſtum, ſed etiam quid poſſibile ſit quærimus, ne fortè aggrediamur aliquid quod non poſſimus exequi: vnde nos tempore perſecutionis de ciuitate in ciuitatem cedere, imò vt ipſius verbo vtar, fugere vult Dominus: ne temerè aliquis dum martyrij deſiderat gloriam, offerat ſe periculis, quæ fortaſſe caro infirmior aut remiſſior animus ferre ac tolerare nonqueat.

Quòd prouidentia magnum munimen fortitudinis ſit.

CAP. XXXVIII.

NEc rurſus propter ignauiam cedere quis ac deſerere fidem debet metu periculi. Qua gratia præparandus eſt animus, exercenda mens, ſtabiliēda ad conſtantiam: vt nullis perturbari animus poſſit terroribus, nullis frangi moleſtiis, nullis ſuppliciis cedere. Quæ difficilè quidem ſuſtinentur. Sed quia omnia ſupplicia grauiorum ſuppliciorum vincuntur formidine, ideò ſi conſilio firmes animum tuum, nec à ratione diſcedendum putes, & proponas diuini iudicij metum, perpetui ſupplicij tormēta, potes animi ſubire tolerantiam. Hoc igitur diligentiæ eſt, vt quis ita ſe comparet: illud ingenij, ſi quis poteſt vigore mentis præuidere quæ futura ſunt, & tanquam ante oculos locare, quid poſſit accidere: & quid agere debeat, ſi ita acciderit, definire: interdum duo & tria ſimul voluere animo, quæ coniiciat, aut ſingula aut coniuncta accidere poſſe, & aut ſingulis aut coniunctis diſponere actus quos intelligat profuturos. Fortis ergo eſt viri, non diſſimulare cùm aliquid immineat, ſed prætendere & tanquam explorare de ſpecula quadam mentis, & obuiare cogitatione prouida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea: Ideò iſta incidi, quia non arbitrabar poſſe euenire. Denique niſi explorentur aduerſa, citò occupant. Vt in bello improuiſus hoſtis vix ſuſtinetur, & ſi imparatos inueniat facilè opprimit: ita animum mala inexplorata plus frangunt. In his ergo duobus illa eſt animi excellētia, vt primùm animus tuus bonis exercitatus cogitationibus, mundo corde quod verum & honeſtum eſt videat: Beati enim mundo corde, quia ipſi etiam Deū videbunt: atq; id quod honeſtū eſt, ſolū bonū iudicet. (Matth. 5.) Deinde nullis perturbetur occupationibus, nullis cupiditatibus fluctuet. Neque verò id quiſquam facilè facit. Quid enim tam difficile, quàm deſpicere tanquam ex arce aliqua ſapientiæ opes, aliáque omnia, quæ pleriſque videntur magna & pręcelſa? Deinde vt iudicium tuum ſtabili ratione confirmes, & quæ iudicaueris leuia, tanquam nihil profutura contemnas. Deinde, vt ſi quid acciderit aduerſi, idque graue & acerbum putetur, ita feras, vt nihil præter naturam accidiſſe putes, cum legeris: (Iob 1.) Nudus ſum natus, nudus exibo: quæ Dominus dedit, Dominus abſtulit: & vtique & filios amiſerat & facultates, ſeruéſque in omnibus perſonam ſapientis & iuſti, ſicut ille ſeruauit qui ait: (Iob 2.) Sicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Et infrà: Sicut vna inſipientium mulierum locuta es, Si bona ſuſcepimus de manu Domini, quæ mala ſunt non ſuſtinebimus?

A *Fortitudinem aduerſus omnia vitia dimicare debere, præcipue aduerſus auaritiam.*

CAP. XXXIX.

NOn eſt igitur mediocris nec diſcreta à cęteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, ſed quæ ſola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia cuſtodiat, & quæ inexpiabili prælio aduerſus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, quibus aurem deferre neſciat, B nec (vt dicitur) aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat tanquam labem quandam quæ virtutem effœminet. Nihil enim tam contrarium fortitudini, quàm lucro vinci. Frequenter pulſis hoſtibus, inclinata in fugam aduerſariorum acie, dū exuuiis cæſorū capitur præliator, inter ipſos quos ſtrauit miſerandus occubuit: & triumphis ſuis deiectæ legiones dum ſpoliis occupantur, hoſtem in ſe reuocarunt qui fugerat. Fortitudo igitur tam immanem peſtem repellat & proterat, nec tentetur cupiditatibus, nec frangatur metu, quia virtus ſibi conſtat, C vt fortiter omnia perſequatur vitia, tanquam virtutis venena: iracundiam velut quibuſdam propulſet armis, quæ tollit conſilium, & tanquam ægritudinē vitet. Gloriæ quoque caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatius appetita, ſemper autem vſurpata. Quid horum ſancto Iob, vel in virtute defuit, vel in vitio obrepſit? Quomodo laborem ægritudinis, frigoris, famis, pertulit? Quomodo deſpexit ſalutis periculum? nunquid rapinis diuitiæ coaceruatæ, de quibus tanta in opibus affluebant? Nunquid auaritia, cenſus, aut voluptatis ſtudia cu- D piditatéſque excitauit? Nunquid trium regum iniurioſa contentio, vel ſeruorum contumelia in iram excuſſit? Nūquid gloria ſicut leuem extulit, qui imprecabatur grauia ſibi, ſi vnquam vel non voluntariam celauiſſet culpam, vel reueritus eſſet multitudinem plebis, quominus annunciaret eam in conſpectu omnium? Neque enim conſentaneæ ſunt vitiis virtutes, ſed ſibi conſtant. Quis igitur tam fortis quàm ſanctus Iob? Cui ſecundus adiudicari poteſt, qui parem vix reperit?

E *Virtutem bellicam noſtris etiam non inuſitatam.*

CAP. XL.

SEd fortaſſe aliquos bellica defixos gloria tenet, vt putent ſolam eſſe præliarem fortitudinem, & ideò me ad iſta deflexiſſe, quia illa noſtris deforet. (Ioſue 10.) Quàm fortis Ieſus Naue, vt vno prælio quinque reges captos ſterneret cum populis ſuis? Deinde cùm aduerſum Gabaonitas ſurgeret prælium, & vereretur ne nox impediret victoriam, magnitudine men- F tis & fidei clamauit: Stet ſol, & ſtetit dum hæc victoria conſummaretur. (Iudic. 7.) Gedeon in trecentis viris, de ingenti populo & acerbo hoſte reuexit triumphum. (1. Reg. 14.) (1. Mach. 2.) Ionathas adoleſcens virtutem fecit in magno prælio. Quid de Machabęis loquar? Sed prius de populo dicam patrum, qui cùm eſſent parati ad repugnandum pro templo Dei, & pro legitimis ſuis, dolo hoſtium die laceſſiti ſabbati, maluerunt

vulneribus offerre nuda corpora, quàm repugnare, G
ne violarent ſabbatum. Itaque omnes læti ſe obtu-
lerunt morti. Sed Machabæi conſiderantes quòd
hoc exemplo gens omnis poſſet perire, ſabbato e-
tiam, cùm ipſi in bellum prouocarêtur, vlti ſunt in-
nocentium necem fratrum ſuorum. Vnde poſtea
ſtimulatus rex Antiochus, cùm bellum accenderet
per duces ſuos Lyſiam, Nicanorem, Gordiam, ita
cum Orientalibus ſuis & Aſſyriis attritus eſt copiis,
vt quadraginta & octo milia in medio campi à tri-
1.Mach.6. bus milibus proſternerentur. Virtutem ducis Iudæ
Machabæi de vno eius milite conſiderate. Namque H
Eleazarus cùm ſupereminentem cæteris elephantẽ
lorica veſtitum regia aduerteret, arbitratus quod in
eo eſſet rex, curſu concito in medium legionis ſe
prorupit, & abiecto clypeo vtraque manu interfi-
ciebat beſtiam, atque intrauit ſub eam, & ſubiecto
gladio interemit eam. Itaque cadens beſtia oppreſ-
ſit Eleazarum, atque ita mortuus eſt. Quanta igitur
virtus animi, primò vt mortem non timeret, deinde
vt circumfuſus legionibus inimicorum, in confer-
tos raperetur hoſtes, medium penetraret agmen, &
contempta morte ferocior, abiecto clypeo, vtraque I
manu vulneratæ molem beſtię ſubiret ac ſuſtineret,
poſt infra ipſam ſuccederet, quo pleniore feriret i-
ctu, cuius ruina incluſus magis quàm oppreſſus, ſuo
eſt ſepultus triumpho? Nec fefellit opinio virum,
quamuis regius fefellerit habitus. Tanto enim vir-
tutis ſpectaculo defixi hoſtes, inermem occupatum
incurſare non auſi, poſt caſum ruentis beſtiæ ſic tre-
pidauerunt, vt impares ſe omnes vnius virtuti arbi-
trarentur. Denique rex Antiochus Lyſiæ filius, qui
cum centum viginti milibus hominum armatus ve-
nerat, & cum triginta duobus elephantis, ita vt ad K
ortum ſolis per ſingulas beſtias velut montes quidã
armorum coruſco tãquam lampadibus ardentibus
refulgerent, vnius territus fortitudine pacem roga-
ret. Itaque Eleazarus hæredem virtutis ſuæ pacem
reliquit. Sed hæc triumphorum ſint.

Fortitudinem non ſolùm in vincendo, ſed etiam plus in tolerando conſtare. CAP. XLI.

VErum quia fortitudo non ſolùm ſecundis re-
bus, ſed etiam aduerſis probatur, ſpectemus L
nunc Iudæ Machabæi exitum. Is enim poſt victum
Nicanorem regis Demetrij ducem, ſecurior aduer-
ſus viginti milia exercitus regis, cum nongentis vi-
ris bellum adorſus, volentibus his cedere ne multi-
tudine opprimerentur, glorioſam magis mortem,
1.Mach.9. quàm turpem fugam ſuaſit. Ne crimen, inquit, no-
ſtræ relinquamus gloriæ. Itaque commiſſo prælio,
cùm à primo ortu diei in veſperã dimicaretur, dex-
trum cornu in quo validiſſimam manum aduertit
hoſtium, aggreſſus facilè auertit. Sed dum fugiẽtes
ſequitur, à tergo vulneri locum præbuit; ita glorio- M
ſiorem triumphis mortem inuenit. Quid Ionathan
fratrem eius attexam, qui cum parua manu aduer-
ſus exercitus regios pugnans, deſertus à ſuis, & cum
duobus tantùm relictus, reparauit bellum, auertit
hoſtem, fugitantes ſuos ad ſocietatem reuocauit
triumphi? Habes fortitudinem bellicam, in qua non
mediocris honeſti ac decori forma eſt, quod mortẽ
ſeruituti præferat ac turpitudini. Quid autẽ de mar-
tyrum dicam paſſionibus? Et ne longius euagemur, 2.Mach.7.
non minorem de ſuperbo rege Antiocho Macha-
bæi pueri reuexerunt triumphum, quàm parentes
proprij: ſiquidem illi armati, iſti ſine armis vicerunt.
Stetit inuicta ſeptem puerorũ cohors regiis cincta
legionibus, defecerunt ſupplicia, ceſſerũt tortores,
non defecerunt martyres. Alius corio capitis exu-
tus, ſpeciem mutauerat, virtutem auxerat. Alius lin-
guam iuſſus amputandam promere, reſpondit: Non
ſolos dominos audit loquentes, qui audiebat Moy-
ſen tacentem. Plus audit tacitas cogitationes ſuorũ,
quàm voces omnium. Linguæ flagellum times, fla-
gellum ſanguinis non times? Habet & ſanguis vocẽ
ſuam, qua clamat ad Deum, ſicut clamauit in Abel.
Quid de matre loquar, quæ ſpectabat læta filiorum
quot funera tot trophæa, & morientium vocibus
tanquam pſallentiũ cantibus delectabatur, pulcher-
rimam ventris ſui citharam in filiis cernens, & pie-
tatis harmoniam omni lyræ numero dulciorem?
Quid de bimulis loquar, qui ante palmã victorię ac-
ceperunt, quàm ſenſũ naturæ? Quid de ſancta Agne,
quæ in duarum maximarum rerum poſita periculo,
caſtitatis & ſalutis, caſtitatem protexit, ſalutem cum
immortalitate commutauit? Non prætereamus etiã
ſanctum Laurentium, qui cùm videret Sixtum epi-
ſcopum ſuum ad martyrium duci, flere cœpit, non
paſſionem illius, ſed ſuam remanſionem. Itaque his
verbis appellare cœpit: Quò progrederis ſine filio,
pater? Quò ſacerdos ſancte, ſine diacono properas?
Nunquam ſacrificium ſine miniſtro offerre conſue-
ueras. Quid in me ergo diſplicuit pater? num dege-
nerem probaſti? Experire certè vtrum idoneum mi-
niſtrum elegeris. Cui commiſiſti dominici ſangui-
nis conſecrationem, cui conſummandorum cõſor-
tium ſacramentorum, huic conſortium tui ſangui-
nis negas? Vide ne periclitetur iudicium tuum, dum
fortitudo laudatur. Abiectio diſcipuli, detrimẽtum
eſt magiſtri. Quid quod illuſtres & præſtantes viri
diſcipulorum certaminibus magis quàm ſuis vin-
cunt? Denique Abraham filium obtulit, Petrus Ste-
phanum præmiſit. Et tu pater oſtende in filio virtu-
tem tuam, offer quem erudiſti, vt ſecurus iudicij tui
comitatu nobili peruenias ad coronam. Tunc Six-
tus: Non ego te fili relinquo ac deſero, ſed maiora
tibi debentur certamina. Nos quaſi ſenes leuioris
pugnæ curſum recipimus, te quaſi iuuenem manet
glorioſior te tyranno triumphus. Mox venies, flere
deſiſte, poſt triduum me ſequeris. Inter ſacerdotem
& Leuitam hic medius numerus decet. Nõ erat tuũ
ſub magiſtro vincere, quaſi adiutorem quæreres.
Quid conſortium paſſionis meæ expetis? Totam ti-
bi hæreditatem eius dimitto. Quid præſentiam meã
requiris? Infirmi diſcipuli magiſtrum præcedant,
fortes ſequantur, vt vincant ſine magiſtro, qui iam
non indigent magiſterio. Sic & Helias Heliſæum
reliquit. Tibi ergo commendo noſtræ virtutis ſuc-
ceſſionem. Talis erat contentio, digna ſanè, de
qua certarent ſacerdos & miniſter, quis prior pa-
teretur pro Chriſti nomine. In fabulis feruntur
tragicis, excitatos theatri magnos eſſe plauſus,
cùm ſe Pylades Oreſtem diceret: Oreſtes vt erat,
Oreſtẽ ſe eſſe aſſeueraret: ille vt pro Oreſte necare-
tur,

tur, Oreſtes ne Pyladem pro ſe pateretur necari. Sed illis non licebat viuere, quòd vterque eſſet parricidij reus, alter qui feciſſet, alter qui adiuuiſſet. Hic Laurentiũ ſanctum ad hoc nullus vrgebat niſi amor deuotionis, tamen & ipſe poſt triduum, cum illuſo tyranno impoſitus ſuper craticulam exureretur,
* Aſſatum, * Aſſum eſt, inquit, verſa & manduca. Ita animi virtute vincebat ignis naturam.

Poteſtates non irritandas, & adulationibus non attendendum. CAP. XLII.

CAuendum etiam reor, nedum aliqui nimia gloriæ ducuntur cupiditate, inſolentius abutantur poteſtatibus, & plerumque auerſos à nobis animos gentilium, in ſtudia perſecutionis excitent atque inflamment ad iracundiam. Itaque vt illi perſeuerare poſſint, & ſupplicia vincere, quantos perire faciunt? Proſpiciendum etiam, ne adulatibus aperiamus aurem. Emolliri enim adulatione, non ſolùm fortitudinis non eſſe, ſed etiam ignauiæ videtur.

De temperantia & eius partibus. CAP. XLIII.

QVoniam de tribus virtutibus diximus, reſtat vt de quarta virtute dicamus, quæ temperantia ac modeſtia vocatur: in qua maximè tranquillitas animi, ſtudium manſuetudinis, moderationis gratia, honeſti cura, decoris conſideratio ſpectatur & quæritur. Ordo igitur quidam vitæ nobis tenendus eſt, vt à verecundia prima quædam fundamenta ducantur: quæ ſocia ac familiaris eſt mentis placiditati, proteruiam fugitans, ab omni aliena luxu, ſobrietatem diligit, honeſtatem fouet, decorum illud requirit. Sequatur cõuerſationis electio, vt adiungamur probatiſſimis quibuſque ſenioribus. Námque vt æqualium vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt: qui magiſterio quodam & ductu vitæ colorat mores adoleſcẽtium, & velut murice probitatis inficit. Namque ſi hi qui ſunt ignari locorum, cum ſolertibus viarum iter adoriri geſtiunt, quantò magis adoleſcentes cum ſenibus debent nouum ſibi iter vitæ aggredi, quominus errare poſſint, & à vero tramite virtutis deflectere? Nihil enim pulchrius, quàm eoſdem & magiſtros vitæ & teſtes habere. Quærendũ eſt etiã in omni actu, quid perſonis, quid tẽporibus conueniat atque ætatibus, quid etiam ſingulorum ingeniis ſit accommodum. Sæpè enim quod alterum decet, alterum non decet. Aliud iuueni aptum, aliud ſeni: aliud in periculis, aliud in rebus ſecundis.
Saltauit ante arcam Domini Dauid, non ſaltauit
1. Reg. 6. Samuel. Nec ideò ille reprehenſus, ſed magis iſte laudatus. Mutauit vultum coram rege, cui nomen
1. Reg. 21. Achis. At hoc ſi feciſſet remota formidine quominus cognoſceretur, nequaquam leuitatis reprehen-
1. Reg. 10. ſione carere potuiſſet. Saul quoque vallatus choro Prophetarum, etiam ipſe prophetauit: & de ſolo quaſi indigno memoratum eſt: Et Saul inter Prophetas.

Officio ſibi congruo quemque ſtudere debere. CAP. XLIIII.

A VNuſquiſque igitur ſuum ingenium nouerit, & ad id ſe applicet quod ſibi aptum elegerit. Itaque quid ſequatur, prius cõſideret. Non ſolùm nouerit bona ſua, ſed etiam vitia cognoſcat: æqualémque ſe iudicem ſui præbeat, vt bonis intendat, vitia declinet. Alius diſtinguendæ lectioni aptior, alius pſalmo gratior: alius exorcizandis qui malo laborãt ſpiritu ſolicitior: alius ſacrario opportunior habetur. Hæc omnia ſpectet ſacerdos, & quid cuique cõgruat, id officij deputet. Quò etenim vnumquemque ſuum ducit ingenium, aut quod officium decet,
B id maiore implet gratia. Sed id cùm in omni vita difficile ſit, tum in noſtro actu difficillimum eſt. Amat enim vnuſquiſque ſequi vitam parentum. Denique plerique ad militiam feruntur, quorum militauerunt parentes, alij ad actiones diuerſas. In Eccleſiaſtico verò officio nihil rarius inuenias, quàm eum qui ſequatur inſtitutum patris: vel quia graues deterrent actus, vel quia in lubrica ætate difficilior abſtinentia: vel quia alacri adoleſcentiæ videtur vita obſcurior: & ideò ad ea conuertuntur ſtudia, quæ
C plauſibiliora arbitrantur. Præſentia quippe plures quàm futura præferunt. Illi autem præſentibus, nos futuris militamus. Vnde quò præſtantior cauſa, eò debet eſſe cura attentior.

De pulchro & honeſto. CAP. XLV.

TEneamus igitur verecundiam, & eam, quæ totius vitæ ornatum attollit, modeſtiam. Non enim mediocre eſt rebus ſingulis modum ſeruare atque impartiri ordinem, in quo verè prælucet illud
D quod decorum dicitur, quod ita cum honeſto iungitur vt ſeparari non queat. Siquidem & quod decet, honeſtum eſt: & quod honeſtum eſt, decet: vt magis in ſermone diſtinctio ſit quàm in virtute diſcretio. Differre enim ea inter ſe intelligi poteſt, explicari non poteſt. Et vt conemur aliquid eruere diſtinctionis, honeſtas velut bona valetudo eſt, & quædam ſalubritas corporis: decus autem tanquam venuſtas & pulchritudo ſit. Sicut ergo pulchritudo ſuper ſalubritatem ac valetudi-
E nem videtur excellere, & tamen ſine his eſſe non poteſt, neque vllo ſeparari modo, quoniam niſi bona valetudo ſit, pulchritudo eſſe ac venuſtas non poteſt: ſic honeſtas decorum illud in ſe continet, vt ab ea profectum videatur, & ſine ea eſſe non poſſit. Velut ſalubritas igitur totius operis actúſque noſtri honeſtas eſt, & ſicut ſpecies eſt decorũ, quod cum honeſtate confuſum opinione diſtinguitur. Nã etſi in aliquo videatur excellere, tamẽ in radice eſt honeſtatis, ſed flore præcipuo, vt ſine ea decidat, in ea floreat. Quid enim eſt honeſtas, niſi quæ
F turpitudinẽm, quaſi mortem fugiat? Quid verò inhoneſtum, niſi quod ariditatem ac mortem afferat? Virente igitur ſubſtantia virtutis, decorum illud tãquam flos emicat, quia radix ſalua eſt. At verò propoſiti noſtri radice vitioſa, nihil germinat. Habes hoc in noſtris aliquanto expreſſius. Dicit enim Dauid: Dominus regnauit, decorem induit. Et Apo- Pſalm. 92.
ſtolus ait: Sicut in die, honeſtè ambulate. Quod Rom. 13.

Græcè dicitur εὐσχημόνως. Hoc autem propriè ſigni- G
ficat, bono habitu, bona ſpecie. Deus ergo primum
hominem cùm conderet, bona habitudine, bona
membrorum compoſitione formauit, & optimam
ei ſpeciem dedit, remiſſionem non dederat pecca-
torum: ſed poſteaquàm renouauit eum ſpiritu, &
infudit ei gratiam, qui venerat in ſerui forma, & in
hominis ſpecie, aſſumpſit decorem redemptionis
Pſal. 92. humanæ. Et ideò dixit Propheta: Dominus regna-
Pſalm. 64. uit, decorem induit. Deinde alibi dicit: Te decet
hymnus Deus in Sion. Hoc eſt dicere. Honeſtum
eſt vt te timeamus, te diligamus, te precemur, te bo- H
norificemus. Scriptum eſt enim: Omnia veſtra ho-
1. Cor. 14. neſtè fiant. Sed poſſumus & hominem timere, dili-
gere, rogare, honorare. Hymnus ſpecialiter Deo di-
citur. Hoc tanquam excellentius cæteris credere eſt
1. Tim. 2. decorum, quod deferimus Deo. Mulierem quoque
1. Cor. 11. in habitu ornato orare conuenit, ſed ſpecialiter eam
decet orare velatam, & orare promittentem caſtita-
tem cum bona conuerſatione.

Quod naturalia pulchra ſint & honeſta: Turpia verò contra naturam.

Capvt xlvi.

Est igitur decorum quod præminet, cuius diuiſio
gemina eſt. Nam eſt decorum quaſi generale,
quod per vniuerſitatem funditur honeſtatis, & qua-
ſi toto ſpectatur corpore. Eſt etiam ſpeciale, quod
in parte aliqua enitet. Illud generale ita eſt, acſi æ-
quabilem formã atque vniuerſitatem honeſtatis in
omni actu ſuo habeat concinentem, cùm omnis ſi-
bi eius vita conſentit, nec in vlla aliqua re diſcrepat. K
Hoc ſpeciale, cùm aliquem actum in ſuis habet vir-
tutibus præminentem. Simul illud aduerte, quod &
decorum eſt, ſecundum naturam viuere, ſecundum
naturam degere, & turpe eſt quod fit contra natu-
Ibidem. ram. Ait enim Apoſtolus quaſi interrogans: Decet
mulierem non velatam orare Deum: nec ipſa natu-
ra nos docet. Quod vir quidem ſi comam habeat,
ignominia eſt illi, quoniam contra naturam eſt. Et
iterùm dicit: Mulier verò ſi capillos habeat, gloria
eſt illi: eſt enim ſecundum naturam, quoniam qui- L
dem capilli pro velamine ſunt. Hoc eſt enim natu-
rale velamen. Perſonam igitur nobis & ſpeciem na-
tura ipſa diſpenſat, quam ſeruare debemus: vtinám-
que & innocentiam eius cuſtodire poſſimus, nec ac-
ceptam noſtra malitia mutaret. Habes hoc deco-
rum generale, quia fecit Deus mundi iſtius pulchri-
Geneſ. 1. tudinem. Habes & per partes, quia cùm faceret
Deus lucem, & diem noctémque diſtingueret, cùm
conderet cœlum, cùm terras & maria ſepararet,
cùm ſolem, & lunam, & ſtellas conſtitueret lucere
ſuper terram, probauit ſingula. Ergo decorum hoc,
quod in ſingulis mundi partibus elucebat, in vni- M
Prouer. 8. uerſitate reſplenduit, ſicut probat ſapientia, dicens:
Ego eram cui applaudebat, cùm lætaretur orbe per-
fecto. Similiter ergo & in fabrica humani corporis
grata eſt vniuſcuiuſque membri portio. Sed plus in
commune compoſitio membrorum apta delectat,
quod ita ſibi quadrare & conuenire videantur.

Quarum paſsionum reſtrictione pulchrum illud poſsit acquiri.

Cap. xlvii.

Si quis igitur æquabilitatem vniuerſæ vitæ, & ſin-
gularum actionum modos ſeruet, ordinem quo-
que & conſtantiam dictorum atque operum, mo-
derationémque cuſtodiat, in eius vita decorum il-
lud excellit, & quaſi in quodam ſpeculo elucet. Ac-
cedat tamen ſuauis ſermo, vt conciliet ſibi affectum
audientium, gratúmque ſe vel familiaribus, vel ciui-
H bus, vel ſi fieri poteſt, omnibus præbeat: neque adu-
lantem ſe, neque adulandum cuiquam exhibeat.
Alterum enim calliditatis eſt, vanitatis alterum. Nõ
deſpiciat quid de ſe vnuſquiſque & maximè vir o-
ptimus ſentiat. Hoc enim modo diſcit bonis defer-
re reuerentiam. Nam negligere bonorum iudicia,
vel arrogantiæ vel diſſolutionis eſt: quorum alte-
rum ſuperbiæ aſcribitur, alterum negligentiæ. Ca-
ueat etiam motus animi ſui. Ipſe enim ſibi & obſer-
uandus & circumſpiciendus eſt, & vt aduerſum ſe
cauendus, ita etiam de ſe tuendus. Sunt enim mo-
I tus in quibus eſt appetitus ille qui quaſi quodam
prorumpit impetu. Vnde Græcè ὁρμὴ dicitur, quod
vi quadam ſe repentè proripiat. Non mediocris in
his vis quædam animi atque naturę eſt. Quæ tamen
vis gemina eſt: vna in appetitu, altera in ratione po-
ſita, quæ appetitum refrænet, & ſibi obedientem
præſtet, & ducat quò velit, & tanquam ſedulo ma-
giſterio edoceat quid fieri, quid euitari oporteat, vt
bonæ dominatrici obtemperet. Soliciti enim de-
bemus eſſe, ne quid temerè aut incurioſè geramus,
aut quicquam omnino cuius probabilem non poſ-
K ſimus rationem reddere. Actus enim noſtri cauſa,
etſi non omnibus redditur, tamen ab omnibus exa-
minatur. Nec verò habemus in quo nos poſſimus
excuſare. Nam etſi vis quædam naturæ in omni ap-
petitu ſit, tamen idem appetitus rationi ſubiectus
eſt lege naturæ ipſius, & obedit ei. Vnde boni ſpe-
culatoris eſt ita prætendere animo, vt appetitus ne-
que præcurrat rationem, neque deſerat: ne præcur-
rendo perturbet atque excludat, eámque deſeren-
do deſtituat. Perturbatio tollit conſtantiam, deſti-
tutio prodit ignauiam, accuſat pigritiam. Perturba-
L ta enim mente latius ſe ac longius fundit appetitus,
& tanquam efferato impetu frænos rationis non ſu-
ſcipit, nec vlla ſentit aurigæ moderamina, quibus
poſſit reflecti. Vnde plerumque non ſolùm dum a-
nimus exagitatur, amittitur ratio: ſed etiam inflam-
matur vultus, vel iracundia, vel libidine, palleſcit ti-
more, voluptate ſe non capit, & nimia geſtit lætitia.
Hæc cùm fiunt, abijcitur illa naturalis quædam cẽ-
ſura, grauitáſque morum: nec teneri poteſt illa quæ
in rebus gerendis atque conſiliis ſola poteſt autho-
ritatem ſuam, atque illud quod deceat tenere, con-
M ſtantia. Grauior autem appetitus ex indignatione
nimia naſcitur, quam acceptæ plerumque accendit
iniuriæ dolor. De quo ſatis nos Pſalmi quem in præ-
fatione poſuimus, præcepta inſtruunt. Pulchrè autẽ
& hoc accidit, vt ſcripturi de officiis, ea præfationis
noſtræ aſſertione vteremur, quæ & ipſa ad officij ma-
giſterium pertineret.

De tribus

De tribus generibus hominum iniurias accipientium.
CAP. XLVIII.

SEd quia ſuprà, vt oportebat, perſtrinximus, quēadmodum vnuſquiſque cauere poſſit ne excitetur accepta iniuria, verentes ne præfatio prolixior fieret, nunc de eo vberius diſputandum arbitror. Locus enim opportunus eſt, vt in partibus tempetantiæ dicamus, quemadmodum reprimatur iracūdia. Tria itaque genera eſſe hominum iniuriam accipientium, in ſcripturis diuinis demonſtrare volumus, ſi poſſumus. Vnum eſt eorum quibus peccator inſultat, cōuitiatur, inquietat. Iis quia deeſt iuſtitia, pudor creſcit, augetur dolor. Horum ſimiles plurimi de meo ordine, de meo numero. Nam mihi infirmo ſi quis iniuriam facit, forſitan, licet infirmus, donem iniuriam meam. Si crimē obiiciat, non ſum tantus, vt ſim contentus cōſcientia mea, etiam ſi me eius obiecti alienum nouerim, ſed cupio abluere in-
Deut. 19. genui pudoris notam, tanquam infirmus. Ergo oculum pro oculo, & dentem pro dente exigo, & conuitium conuitio rependo. Si verò is ſum qui proficiam, etſi nondum perfectus, non retorqueo contu- C meliam: & ſi influat ille conuitiis, & inundet aures meas contumeliis, ego taceo, & nihil reſpondeo. Si verò perfectus ſim (verbi gratia loquor, nam veritate infirmus ſum) ſi ergo perfectus ſim, benedico maledicentem, ſicut benedicebat & Paulus, qui ait:
1. Cor. 4. Maledicimur & benedicimus. Audierat enim dicē-
Matth. 5. tem: Diligite inimicos veſtros, orate pro calumniātibus & perſequentibus vos. Ideò Paulus perſecutionem patiebatur & ſuſtinebat, quia vincebat & mitigabat humanum affectum propoſitæ mercedis gratia, vt filius Dei fieret, ſi dilexiſſet inimicum. Ta- D
2. Reg. 16. men & ſanctum Dauid in hoc quoque genere virtutis imparem Paulo non fuiſſe edocere poſſumus: Qui primò quidem cùm malediceret ei filius Semei & crimina obiiceret, tacebat & humiliabatur, & ſilebat à bonis ſuis, hoc eſt, bonorum operum conſcientia: deinde expetebat maledici ſibi, quia maledicto illo diuinam exquirebat miſericordiam. Vide autem quomodo & humilitatē, & iuſtitiam, & prudentiam emerendæ à Domino gratiæ reſeruauerit. Primò dicit: Ideò maledicit mihi, quia Dominus di- E xit illi, vt maledicat. Habes humilitatē, quia ea quæ diuinitus imperabantur, æquanimiter quaſi ſeruulus ferenda arbitrabatur. Iterùm dixit: Ecce filius meus qui exiuit de vētre meo, quærit animam meā. Habes iuſtitiam. Si enim à noſtris grauiora patimur, cur indignè ferimus quæ inferuntur ab alienis? Tertio ait: Dimitte illum vt maledicat, quoniam dixit illi Dominus, vt videat humiliationem meam, & retribuet mihi Dominus pro maledicto hoc. Nec iam ſolùm conuitiantem pertulit, ſed etiam lapidantem & ſequentem illæſum reliquit, quinetiam poſt vi- F ctoriam petenti, veniam libenter ignouit. Quod eò inſerui, vt Euangelico ſpiritu ſanctum Dauid non ſolùm inoffenſum, ſed etiam gratum fuiſſe conuitiāti docerem, & delectatum potius quàm exaſperatū iniuriis, pro quibus mercedem ſibi reddendam arbitrabatur. Sed tamen quamuis perfectus, adhuc perfectiora quærebat. Incaleſcebat iniuriæ dolore quaſi homo, ſed vincebat ſpiritu, quaſi bonus mi-

A les. Tolerabat quaſi athleta fortis, patientiæ autem finis promiſſorū expectatio, & ideò dicebat: Notū fac mihi Domine finem meum, & numerum dierū Pſalm. 38.
meorum, qui eſt, vt ſciam quid deſit mihi. Finem illum quærit promiſſorum cœleſtium, vel illum quā- 1. Cor. 15.
do vnuſquiſque ſurget ſuo in ordine, primitię Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti, qui in aduētum eius crediderunt, deinde finis. Tradito enim regno Deo & patri, & euacuatis omnibus poteſtatibus, vt Apoſtolus dixit, perfectio incipit. Hìc ergo impedimentum, hic infirmitas etiam perfectorū, illic plena per- B fectio. Ideò & dies illos requirit vitæ æternæ qui ſunt, non qui prætereunt, vt cognoſcat quid ſibi deſit, quæ terra ſit repromiſſionis, perpetuos fructus ferens, quæ prima apud patrem manſio, quæ ſecunda, quæ tertia, in quibus pro ratione meritorum vnuſquiſque requieſcit. Illa ergo nobis expetenda in quibus perfectio, in quibus veritas eſt. Hic vmbra, hic imago, illic veritas. Vmbra in lege, imago in Euangelio, veritas in cœleſtibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſſionem, & C offert ſeipſe quaſi ſacerdos, vt peccata noſtra dimittat. Hìc in imagine, ibi in veritate, vbi apud patrem pro nobis quaſi aduocatus interuenit. Hìc ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus: illic facie ad faciem, vbi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate eſt.

De vanitate calcanda. CAP. XLIX.

ERgo dum hîc ſumus, ſeruemus imaginem, vt ibi perueniamus ad veritatem. Sit in nobis imago D iuſtitiæ, ſit imago ſapientiæ, quia veniemus ad illum diem, & ſecundum imaginem æſtimabimur. Non inueniat in te aduerſarius imaginem ſuam, non rabiem, non furorem. In his enim imago nequitię eſt. Aduerſarius enim diabolus ſicut leo rugiens quærit 1. Petr. 5.
quem occidat, quem deuoret. Non inueniat auri cupiditatem, non argenti aceruos, non vitiorum ſimulachra, ne auferat tibi vocē libertatis. Vox enim libertatis illa eſt, vt dicas: Veniet huius mundi princeps, & in me inueniet nihil: Itaque ſi ſecurus es, Ioan. 14.
E quòd nihil in te inueniat, cùm venerit perſcrutari, dices illud quod dixit ad Laban Iacob Patriarcha: Geneſ. 13.
Cognoſce ſi quid tuorum apud me eſt. Meritò beatus Iacob, apud quem nihil Laban ſuum potuit reperire. Abſconderat enim Rachel ſimulachra deorum eius aurea & argentea. Itaque ſi ſapiētia, ſi fides, ſi contemptus ſeculi, ſi gratia tua abſcondat omnē perfidiā, beatus eris, quia non reſpicis in vanitates & inſanias falſas. An mediocre eſt tollere vocē aduerſario, vt arguendi te non poſſit habere authoritatem? Itaque qui non reſpicit in vanitates, non cō- F turbatur: qui enim reſpicit, conturbatur, & vaniſſimè quidem. Quid eſt enim cōgregare opes, niſi vanum? quia caduca quærere, vanum eſt ſatis. Cùm autem congregaueris qui ſcias, an poſſidere liceat tibi? Nónne vanum eſt vt mercator noctibus ac diebus conficiat iter, quò aggerare poſſit theſauri aceruos, merces congerat, conturbetur ad precium, ne fortè minoris vendat quàm emerit, aucupetur locorum pretia, & ſubitò aut latrones in ſe inuidia fa-

moſæ negotiationis excitet, aut oon expectatis ſe- G
renioribus flatibus, dum lucrum quærit, naufragiũ
impatiens moræ incidat? An non conturbatur etiã
ille vanè, qui ſummo labore coaceruat, quod ne-
ſciat cui hæredi relinquat? Sæpè quod auarus ſum-
ma congeſſerit ſolicitudine, præcipiti effuſione di-
lapidat hæres luxurioſus: & diu quæſita, turpis hel-
luo, præſentium cæcus, futuri improuidus, quadam
abſorbet voragine. Sæpe etiam ſperatus ſucceſſor
inuidiam partæ acquirit hæreditatis, & celeri obitu
extraneis aditæ ſucceſſionis tranſcribit compendia.
Quid ergo vanè araneam texis, quæ inanis & ſine H
fructu eſt, & tanquam caſſes ſuſpendis inutiles diui-
tiarum copias, quæ etſi fluant, oihil proſunt, imò
exuunt te imaginem Dei, & induunt terreni imagi-
nem? Si tyranni aliquis imaginem habeat, nónne
obnoxius eſt damnationi? Tu deponis imaginem æ-
terni imperatoris, & erigis in te imaginem mortis.
Eiice magis de ciuitate animæ tuæ imaginem dia-
boli, & attolle imaginem Chriſti. Hæc in te fulgeat
in tua ciuitate, hoc eſt in anima reſplendeat, quæ
obliterat vitiorum imagines. De quibus ait Dauid:
Pſalm. 72. Domine, in ciuitate tua, ad nihilum deduces imagi- I
nes eorum. Cùm enim depinxerit illam Hieruſalem
Dominus ad imaginem ſuam, tunc aduerſariorum
omnis imago delebitur.

Quod officiorum gratia miniſtros altaris maxime deceat, quod teſtimonio Leuitici comprobatur.

CAP. L.

QVòd ſi Euangelio Domini etiam populus ipſe
ad deſpiciẽtiam opum informatus atque in-
ſtitutus eſt, quanto magis vos leuitas oportet terre- K
nis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio
eſt? Nam cùm diuideretur à Moyſe poſſeſſio terrena
patrum populo, excepit Leuitas Dominus à terre-
næ poſſeſſionis conſortio, quod ipſe illis eſſet funi-
Pſalm. 15. culus hæreditatis. Vnde ait Dauid: Dominus pars
hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui reſtitues
hæreditatem meam mihi. Denique ſic appellatur,
Leuita ipſe meus, vel ipſe pro me. Magnũ ergo mu-
nus eius, vt de eo Dominus dicat, ipſe meus. Vel
quemadmodum Petro dixit de ſtatere in ore piſcis
Matth. 17. reperto: Dabis eis pro me & pro te. Vnde & Apo- L
1. Tim. 3. ſtolus cùm epiſcopum dixiſſet debere eſſe ſobrium,
pudicum, ornatum, hoſpitalem, docibilem, non a-
uarum, non litigioſum, domui ſuæ bene præpoſitũ:
addidit, diaconos ſimiliter oportet eſſe graues, non
bilingues, non multo vino deditos, non turpe lu-
crum ſectantes, habentes myſterium fidei in con-
ſcientia pura. Et hi autem probentur primùm, & ſic
miniſtrent, nullum crimen habentes. Aduertimus,
quanta in nobis requirantur, vt abſtinens ſit à vino
miniſter Domini, vt teſtimonio bono fulciatur, nõ M
ſolùm fidelium, ſed etiam ab his qui foris ſunt. De-
cet enim actuum operúmque noſtrorum teſtem eſ-
ſe publicam exiſtimationem & atteſtationem, ne
derogetur muneri: vt qui videt miniſtrum altaris
congruis ornatum virtutibus, authorem prædicet,
& Dominum veneretur, qui tales ſeruulos habeat.
Laus enim Domini, vbi munda poſſeſſio, & inno-
cens familiæ diſciplina. De caſtimonia autem quid

G loquar, quando vna tantùm, nec repetita permitti-
tur copula? Et in ipſo ergo coniugio lex eſt, non ite-
rare coniugium, nec ſecundæ coniugis ſortiri con-
iunctionem. Quod pleriſque mirum videtur, cur e-
tiã ante baptiſmũ iterarij coniugij ad electionẽ mu-
neris & ordinationis prærogatiuam impedimenta
generentur, cùm etiam delicta obeſſe non ſoleant,
ſi lauacri remiſſa fuerint ſacramento. Sed intellige-
re debemus, quia in baptiſmo culpa dimitti poteſt,
lex aboleri oon poteſt. In coniugio non culpa, ſed
lex eſt. Quod culpæ eſt igitur, in baptiſmate re-
H laxatur: quod legis eſt, in coniugio non ſoluitur.
Quomodo autem poteſt hortator eſſe viduitatis,
qui ipſe coniugia frequentauerit? Inoffenſum au-
tem exhibendum & immaculatum miniſterium,
nec vllo coniugali coitu violãdum cognoſcitis, qui
integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam
ab ipſo conſortio coniugali, ſacri miniſterij gratiam
recepiſtis. Quod eo non præterij, quia in pleriſque
abditioribus locis cùm miniſterium gererent, vel
etiam ſacerdotium, filios ſuſceperunt, & id tanquam
vſu veteri defendunt, quãdo per interualla dierũ ſa-
I crificium deferebatur, & tamen caſtificabatur etiam
populus per biduum aut per triduum, vt ad ſacrifi-
cium purus accederet, vt in veteri teſtamento legi-
mus: Et lauabat veſtimenta ſua. Si in figura tanta *Exod. 19.*
obſeruantia, quanta in veritate? Diſce ſacerdos at-
que Leuita, quid ſit lauare veſtimenta tua, vt mun-
dum corpus celebrandis exhibeas ſacramentis. Si
populus ſine ablutione veſtimẽtorum ſuorum pro-
hibebatur accedere ad hoſtiam ſuam, tu illotus mẽ-
te pariter & corpore, audes pro aliis ſupplicare, au-
des pro aliis miniſtrare? Non mediocre officium Le-
K uitatum, de quibus dicit Dominus: Ecce eligo Le- *Num. 3.*
uitas de medio filiorum Iſraël pro omni primoge-
nito aperiente vuluam in filiis Iſraël: redemptiones
eorum erunt iſti, & erunt Leuitæ mihi. Mihi enim
ſanctificaui primogenitum in terra Ægypti. Cogno
uimus, quia non inter cæteros Leuitæ computan-
tur, ſed omnibus præferuntur, qui eliguntur ex om-
nibus, & ſanctificantur, vt primogenita fructuum
atque primitiæ quę Domino deputantur, in quibus
eſt votorum ſolutio, & redemptio peccatorum. Nõ
accipies, inquit, eos inter filios Iſraël, & conſtitues
L Leuitas ſuper tabernaculũ teſtimonij, & ſuper om-
nia vaſa eius, altare & ſuper quæcunque ſunt ipſo.
Ipſi tollãt tabernaculũ, & omnia vaſa eius, & ipſi mi-
niſtrent in eo, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi
conſtituant, & promouendo, tabernaculum ipſi
deponant Leuitæ: & conſtituendo caſtra, rurſum
ipſum tabernaculum ipſi ſtatuant. Alienigena qui-
cunque acceſſerit morte moriatur. Tu ergo ele-
ctus ex omni numero filiorum Iſraël, inter ſacros
fructus quaſi primogenitus æſtimatus, præpoſitus
M tabernaculo, vt prætendas in caſtris ſanctitatis &
fidei, ad quæ ſi alienigena acceſſerit, morte mo-
rietur, poſitus vt operias arcam teſtamenti. Non
enim omnes vident alta myſteriorum, quia ope-
riuntur à Leuitis, ne videant qui videre non de-
bent, & ſumant qui ſeruare non poſſunt. Moy-
ſes denique circumciſionem vidit ſpiritalem, ſed
operuit eam vt in ſigno circumciſionem præſcri-
beret. Vidit & azyma ſynceritatis & veritatis, vi-
dit

dit paſſionem Domini, operuit azymis corpotalibus azyma veritatis: operuit paſſionem Domini, agni vel vituli immolatione: & boni Leuitæ ſeruauerunt myſterium fidei ſuę ſub hoc tegmine, & tu mediocre putas, quod commiſſum eſt tibi? Primùm vt alta Dei videas, quod eſt ſapientiæ: deinde vt excubias pro populo deferas, quod eſt iuſtitiæ: caſtra defendas, tabernaculúmq; tuearis, quod eſt fortitudinis: teipſum continentem ac ſobrium præſtes, quod eſt temperantiæ. Hæc virturum genera principalia conſtituerunt etiam hi qui foris ſunt: ſed communitatis ſuperiorem otdinem quàm ſapientię iudicauerunt, cum ſapientia fundamentum ſit, iuſtitia opus ſit, quod manere non poteſt niſi fundamentum habeat.

1.Cor.3.
Eccleſ.1.
Deuter.8.

Fundamentum autem Chriſtus eſt. Prima ergo fides, quæ eſt ſapientia, vt Salomon dicit, ſecutus patrem: Initium ſapientiæ timor Domini. Et lex dicit: Diliges Dominum Deum tuum, diliges proximum tuum. Pulchtum eſt igitur, vt gratiam tuam atque officia in ſocietatem humani generis conferas. Sed primum illud decorum eſt, vt quod habes precioſiſſimum, hoc eſt, mẽtem tuam (qua nihil habes præſtantius) Deo deputes. Cùm ſolueris authori debitum, licet vt opera tua in beneficentiam & adiumenta hominum conferas, atque opem feras neceſſitatibus, aut pecunia, aut officio, aut etiã quocunque munere: quod latè patet in veſtro miniſterio. Pecunia, vt ſubuenias, debito obligatum liberes. Officio, vt ſeruanda ſuſcipias, quæ metuit amittere, qui deponẽda credidit. Officium eſt igitur depoſitum ſeruare ac reddere.

Quando non ſit reddendũ depoſitum.

Sed interdum commutatio fit, aut tempore, aut neceſſitate, vt non ſit officium reddere quod acceperis: Vt ſi quis contra patriam opem Barbaris ferens pecuniam apertus hoſtis repoſcat, aut ſi cui reddas eùm aſſit qui extorqueat, ſi furenti reſtituas cum ſeruare non queat, ſi inſanienti gladium depoſitum non neges quo ſe ille interimat, nónne ſoluiſſe contra officium eſt? Si furto quæſita ſciens ſuſcipias, vt fraudetur qui amiſerat, nónne contra officium eſt? Eſt etiam contra officium nonnumquam ſoluere promiſſum, ſacramẽtum cuſtodire: vt Herodes, qui iurauit quoniã quic-

Matth.14.

A quid petitus eſſet, daret filiæ Herodiadis, & necem Ioannis præſtitit, ne promiſſum negaret. Nam de Iepte quid dicam, qui immolauit filiam, quæ ſibi victori prima occurrerat, quo votum impleret quod ſpoponderat, vt quicquid ſibi primum occurriſſet, offerret Deo.

Iudic.11.

Melius fuerat nihil tale promittere, quàm promiſſum parricidio ſoluere. Hæc quãti cõſilij ſit proſpicere, non ignoratis. Et ideo eligitur Leuita, qui ſactarium cuſtodiat, ne fallatut conſilio, ne fidem deſerat, ne mortem timeat, ne quid intemperantius gerat, vt ſpecie ipſa grauitatem præferat: nec B ſolum animum, ſed etiam oculos continentes habere quem deceat, ne vel ipſe frontem ſobrietatis fortuitus violet occurſus: Quoniam qui viderit mulierem ad cõcupiſcẽdum eam, adulterauit eam in corde ſuo.

Matth.5.

Ita adulterium non ſolùm facti colluuione, ſed etiam aſpectus intentione committitur. Magna hæc videntur, ac nimis ſeuera, ſed in magno munere non ſuperflua, quando tanta eſt Leuitarum gratia, vt de his Moyſes in benedictionibus diceret: Date Leui veros eius, date Leui manifeſtos eius, date Le-C ui ſortem ſuffragij ſui, & veritates eius viro ſancto, quem tentauetunt in tentationibus, maledixerunt ſuper aquam contradictionis.

Deut.31.

Qui dicit patri ſuo & matri ſuę, non noui te: & fratres ſuos non cognouit, & filios ſuos abdicauit: hic cuſtodit verba tua, & teſtamentum tuum obſeruabit. Illi ergo veri eius, & manifeſti eius, qui nihil in corde doli habeant, nihil fraudis occultent, ſed verba eius cuſtodiant, & in corde ſuo conferant, ſicut conferebat & Maria: qui ſuos parentes officio ſuo non nouerint præferendos, qui violatores oderint caſtitatis, pudicitiæ vi-D ciſcantur iniuriam, nouerint officiorum tempora, quod maius, quod minus ſit, quod cuique aptum ſit tempori, & vt id ſolùm ſequantur quod honeſtum eſt. Sanè vbi duo honeſta, id quod honeſtius eſt, præponendum putent. Hi iure benedicti. Si quis ergo manifeſtet iuſtitias Dei, & incenſum ponat, benedic Domine virtutem ipſius, opera manuum eius ſuſcipe, vt gratiam propheticæ benedictionis inueniat apud eum qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

Capita libri ſecundi Officiorum.

Honeſtate vitam acquiri beatam. Cap.I.
Beatitudinem multis & diuerſis modis philoſophos æſtimaſſe, ſed iuxta noſtros in cognitione diuina ſolummodo & bonis operibus conſtare. Cap.II.
Omnia philoſophorum apud nos argumenta vaneſcere, qui aut in ſola rerum ſcientia, aut voluptate, aut commoditate corporis & externa beatitudinem conſtituere. Cap.III.
Beatitudinem doloribus & neceſſitatibus adipiſci, exempla de patribus, Cap.IIII.
Quæ putantur bona, plerunque impedimento eſſe ad beatam & æternam vitam: & quæ mala, materias quaſdam eſſe virtutum & æternarum beatitudinum. Cap. V.
De vtili non quæſtuoſo illo, ſed iuſto & honeſto. Cap.VI.
Vtilitatem præcipuè fide & dilectione & æquitate metiendam: exempla de Dauid & Moyſe, qui idcir-

co maximè diligebantur à populis, quia pro ipſis ſeſe obiectarent periculis. Cap. VII.
Conſilia plurimùm ad conciliationem valere aliorum, quod claruit in Salomone. Cap. VIII.
Virtutes omnes indiuiduas, ſed opinione vulgi ſeiunctas, nec tamen apud ipſum vulgus alteram ſine altera comprobari, non ſolùm à philoſophis, ſed plus etiam intimatur à noſtris. Cap. IX.
Myſtica interpretatio ſuper Salomone & regina Saba. Cap. X.
Quòd à probis viris conſilium ſit requirendum: exempla de patribus. Cap. XI.
Improbos homines, licet prudentes videantur, fugiendos. Cap. XII.
Sapientiam vitioſos homines ſibi vendicare non debere, quippe quæ nullum conſortium cum vitiis poteſt habere. Cap. XIII.
Quod prudentia omnibus virtutibus ſit aſſocia, maximè in cupiditate calcanda. Cap. XIIII.
De liberalitate quæ non ſolùm facultatum diſperſione, ſed & beneuolentia conſtat & conſilio. Cap. XV.
De ſobrietate quæ et temperantia, in liberalitate ſeruanda, exemplum de Joſeph & eius prudentiſſimo per interpretationem ſomnij conſilio. Cap. XVI.
A qualis meriti viro conſilium ſit requirendum. Introducuntur Paulus & Ioſeph. Cap. XVII.
Quòd mali conſiliarij ſæpe fiant in ruinam. Introducitur Roboam conſilio iuuenum deceptus. Cap XVIII.
Iuſtitia & beneuolentia & affabilitate non fucata plurimos poſſe conciliari. Cap. XIX.
Ad commendationes hominum plurimum valere ſi probatis adhæreant. exempla de patribus: & diſpares etiam ætate, vitæ delectari ſimilitudine. exemplum ponitur de Petro & Joanne. Cap. XX.
De laude miſerationis & hoſpitalitatis, et malo prodigalitatis & inanis fauoris, & hoc maximè in ſacerdotibus reprehenditur, qui omnia ornatè & ordinatè agere debent. Cap. XXI.
De modo inter remiſſionem & ſeueritatem conſeruando, & quod ſimulata remiſſio grauiores aliquando cauſas adoriatur, exemplum de Abſalon. Cap. XXII.
Quòd pecunia redempti non diu fidem cuſtodiant. Cap. XXIII.
Bonis tantùm artibus ad honores nitendum, maximè Eccleſiaſticos, nec inferiores ordines ſimulatis virtutibus epiſcopo derogare, nec item epiſcopum clero eſſe inuidum, ſed iuſtum in omnibus maxime in iudicando. Cap. XXIIII.
Fauores & beneficia plus pauperibus quàm diuitibus eroganda, quia de eo quod diues fortè dedignatur, pauper maximam tibi habet gratiam, & quod beneficia non ſola pecunia fiant. Cap. XXV.
De malo auaritiæ. exempla de Balaam, & Acham, & Dalila. Cap. XXVI.
De benignitate, & quod excommunicatio tardius ſit exerenda. Cap. XXVII.
De bono compaſsionis, & quod ſacris eccleſiarum theſauris non ſit parcendum tempore neceſsitatis. Exempli cauſa inducitur Laurentius, & ipſe Ambro. C. XXVIII.
Depoſita viduarum, imo omnium fidelium in eccleſia cum ſui etiam periculo conſeruanda. exemplum de Onia & Heliodoro, & ſeipſo, & Ticinenſi epiſcopo. Cap. XXIX.
Qui fugiendi, & qui ſint in bono zelandi. Cap. XXX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, OFFICIORVM
LIBER SECVNDVS.

Honeſtate vitam acquiri beatam.
CAPVT I.

SVPERIORE libro de officiis tractauimus, quæ conuenire honeſtati arbitrabamur, in qua vitam beatam poſitam eſſe minimè dubitabamus, quam ſcriptura appellat vitam ęternam. Tantus enim ſplendor honeſtatis eſt, vt vitam beatam efficiant tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ. Et ideo ſicut exortus ſol, lunæ globum & cætera
G ſtellarum abſcondit lumina, ita fulgor honeſtatis: vbi vero & incorrupto vibrat decore, cætera quæ putantur bona ſecundum voluptatem corporis, aut ſecũdum ſeculum clara & illuſtria, obumbrat. Beata planè, quæ non alienis æſtimatur iudiciis, ſed domeſticis percipitur ſenſibus, tãquam ſui iudex. Neque enim populares opiniones pro mercede aliqua requirit, neque pro ſupplicio pauet. Itaque quò minus ſequitur gloriam, eò magis ſuper eam eminet. Nam qui gloriam requirunt, his ea merces pręſentium, vmbra futurorum eſt, quæ impediat vitam æternam:

Matth.6. æternam: quod in Euangelio ſcriptum eſt: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam: de his ſcilicet qui velut tuba canendo vulgare liberalitatem ſuam quam faciunt circa pauperes, geſtiunt. Similiter & de ieiunio quod oſtentationis cauſa faciunt. Habent, inquit, mercedem ſuam. Honeſtatis igitur eſt vel miſericordiam facere, vel ieiunium deferre in abſcondito, vt mercedem videaris à ſolo Deo tuo quærere, non etiam ab hominibus. Nam qui ab hominibus quærit, habet mercedem ſuam: qui autem à Deo, habet vitam æternam, quàm præſtare non poteſt niſi autbor æternitatis, ſicut illud B eſt: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. (Luca 23.) Vnde expreſſius ſcriptura vitam æternam appellauit eam quæ ſic ſit beata, vt non hominum opinionibus æſtimanda relinqueretur, ſed diuino iudicio committeretur.

Beatitudinem multis & diuerſis modis philoſophos æſtimaſſe, ſed iuxta noſtros in cognitione diuina ſolummodo & bonis operibus conſtare.

Cap. II.

Itaque philoſophi vitam beatam, alij in non dolendo poſuerunt, vt Hieronymus: Alij in rerum ſcientia, vt Herillus, qui audiens ab Ariſtotele & Theophraſto mirabiliter laudatam eſſe rerum ſciētiam, ſolam eam quaſi ſummom bonum poſuit, cum illi eam quaſi bonum, non quaſi ſolum bonum laudauerint. Alij voluptatem dixerunt, vt Epicurus. Alij, vt Calipho, & poſt eum Diodorus, ita interpretati ſunt, vt alter ad voluptatem, alter ad vacui- D tatem doloris, conſortium honeſtatis adiungerent, quòd ſine ea non poſſit eſſe beata vita. Zenon ſtoicus, ſolum & ſummum bonum quod honeſtum eſt: Ariſtoteles autem & Theophraſtus & cæteri Peripatetici, in virtute quidem, hoc eſt, in honeſtate vitam beatam eſſe, ſed compleri eius beatitudinem etiam corporis voluptaribus atque externis bonis aſſeruerunt. Scriptura autem diuina vitam beatam in cognitione poſuit diuinitatis, & fructu bonæ operationis. Denique vtriuſque aſſertionis Euangelicum ſuppetit teſtimonium. Nam & de ſcieotia ita E dicit Domious Ieſus: Hæc eſt autem vita æterna, vt (Ioan 17.) cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti (Matth.19.) Ieſum Chriſtum. Et de operibus ita reſpondit: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Sed ne æſtimetur hoc recens eſſe, & prius tractatum à philoſophis, quàm in Euangelio prædicatum: anteriores Euangelio philoſophi, id eſt, Ariſtoteles, & Theophraſtus vel Zenon atque Hieronymus, ſed poſteriores prophe- F tis, accipiant, quàm longè antequam philoſophorum nomen audiretur, per os ſancti Dauid vtrumque apertè videatur expreſſum. Scriptum eſt enim: (Pſalm. 93.) Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege (Pſalm. 111.) tua docueris eum. Habemus & alibi: Beatus vir qui timet Dominum, in mandaris eius cupiet nimis. Docuimus de cognitione, cuius pręmium æternitatis fructum eſſe commemorauit, adiiciens prophe-

A ta, quia ſint in domo huius timentis Dominum, vel eruditi in lege, & cupientis in mandatis diuinis: gloria, inquit, & diuitiæ in domo eius, & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. De operibus quoque in eodem pſalmo ſubiunxit, vitæ æternæ ſuppetere præmium viro iuſto. Denique ait: Beatus vir qui miſeretur & commodat, diſponit ſermones ſuos in iudicio, quia in ſeculum non commouebitur. In memoria æterna erit iuſtus. Et infra: Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternum. Habet ergo vitam æternam fides, quia fundamentum eſt B bonum. Habent & bona facta, quia vir iuſtus & dictis & rebus probatur. Nam & ſi exercitatus ſit in ſermonibus, & deſidioſus in operibus, prudentiam ſuam factis repellit: & grauius eſt ſcire quid facias, nec feciſſe quod faciendum cognoueris. Cōtra quoque ſtrenuum eſſe in operibus, affectu infidum; ita eſt ac ſi vitioſo fundamento pulchra culminum velis eleuare faſtigia: quod quò plus ſtruxeris, plus corruit: quia ſine munimento fidei bona opera non poſſunt manere. Ioſida ſtatio in portu nauem perforat, & arenoſum ſolum citò cedit, nec C poteſt impoſitæ ædificationis ſuſtinere onera. Ibi ergo plenitudo præmij, vbi virtutum perfectio, & quædam in factis atque dictis æqualitas eſt ſobrietatis.

Omnia philoſophorum apud nos argumēta vaneſcere, qui aut in ſola rerum ſcientia, aut voluptate, aut commoditate corporis & externa beatitudinem conſtituêre.

Cap. III.

D Et quoniam ſola rerum ſcientia exploſa eſt, vel quaſi inanis ſecundum philoſophiæ diſputationes ſuperfluas, vel quaſi ſemiperfecta ſententia: cōſideremus quam enodem de eo diuina ſcriptura abſoluat ſententiam, de quo tam multiplices & implicatas atque confuſas videmus eſſe quæſtiones philoſophiæ. Nihil enim bonum ſcriptura niſi quod honeſtum aſſerit, virtutémque in omni rerū ſtatu beatam iudicat, quæ neque augeatur bonis corporis, vel externis, neque minuatur aduerſis: nihilq; beatum, niſi quod à peccato alienum ſit, plenum innoE centiæ, plenum gratiæ Dei. Scriptum eſt enim: Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via (Pſalm. 1.) peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit, ſed in lege Domini fuit voluntas eius. Et alibi: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege (Pſalm. 118.) Domini. Innocentia igitur & ſcientia beatū faciunt. Bonæ quoque operationis mercedem eſſe beatitudinem vitæ æternę, ſuperius aduertimus. Reſtat igitur, vt ſpreto patrocinio voluptatis, aut doloris metu (quorum alterum quaſi infractum & molliculum, alterum quaſi cuiratum & infirmum deſpuitur) in F ipſis doloribus vitam beatam eminere demōſtrem. Quod facilè doceri poteſt, cum legerimus: Beati eſtis, cùm vobis maledicent & perſequentur, & (Matth. 5.) dicent omne malum aduerſum vos, mentientes propter iuſtitiam. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlo. Sic enim perſecuti ſunt & prophetas ante vos. Et alibi: Qui vult venire (Matth. 16.) poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuā, & ſequatur me.

Beatitudinem doloribus & neceſsitatibus adipiſci, exempla de patribus. CAP. IIII.

EST ergo beatitudo & in doloribus, quos plena
ſuauitatis virtus comprimit & coercet, ipſa ſi-
bi domeſticis opibus abundans, vel ad conſcien-
Exod.14. tiam vel ad gratiam. Neque enim parum beatus
Hebr.11. Moyſes, cum Ægyptiorum vallatus populis, & ma-
ri clauſus, per fluctus ſibi & populo patrum, pe-
deſtrem viam piis meritis inueniſſet. Quando au-
tem fortior, quàm tunc erat Moyſes, cum extre-
mis circunuentus periculis, non deſperabat ſalu-
Num. 16. tem, ſed exigebat triumphum? Quid Aaron, quan-
do ſe beatiorem credidit, quàm tunc quando me-
dius ſtetit inter viuos ac mortuos, & obiectu ſui
ſtatuit mortem, ne ad viuorum tranſiret agmina à
Dan.14. cadaueribus mortuorum? Quid de puero Daniele
loquar, qui tam ſapiens erat, vt inter leones fame
exaſperatos, nulla beſtialis ſæuitiæ formidine fran-
geretur: ita alienus à metu vt poſſet epulari, nec ve-
reretur: ne ad paſtum exemplo ſui feras prouoca-
ret? Eſt ergo & in dolore virtus, quæ ſibi bonæ ſua-
uitatem exhibeat conſcientiæ: & ideo indicio eſt,
quod non minuat dolor virtutis voluptatem. Sicut
ergo nulla virtuti deceſſio beatitudinis per dolo-
rem, ita etiam nulla acceſſio per voluptatem cor-
poris, aut commodorum gratia. De quibus pulchrè
Philip.3. Apoſtolus ait: Quæ mihi lucra fuerunt, hæc duxi
Hebr.11. propter Chriſtum detrimenta eſſe. Et addidit: Pro-
pter quem omnia duxi damna, & æſtimo vt ſterco-
ra, vt Chriſtum lucrifaciam. Denique Moyſes dam-
num ſuum credidit theſauros eſſe Ægyptiorum, &
opprobrium dominicæ crucis prætulit, nec tunc
diues cùm abundaret pecunia, nec poſtea pauper
cùm egeret alimento: niſi fortè tunc alicui minus
beatus videtur fuiſſe, cum in deſerto quotidiana ali-
monia ſibi & populo ſuo deforet. Sed quod ſummi
boni ac beatitudinis nemo negare audeat, manna
ei, hoc eſt, panis angelorum miniſtrabatur è cœlo,
carnes quoque quotidiana pluuia totius plebis epu-
Exod.16. lis redundabant. Heliæ quoque ſancto panis ad vi-
ctum deerat, ſi quæreretur: ſed non videbatur de-
3.Reg.17. eſſe, quia non quærebatur. Itaque diurno coruorum
obſequio, mane panis, caro ad veſperam defereba-
tur. Nunquid ideo minus beatus, quia pauper erat
ſibi? Minimè. Imò eò magis beatus, quia Deo di-
ues. Aliis enim quàm ſibi diuitem eſſe præſtat, vt
iſte erat, qui tempore famis cibum à vidua petebat,
Ibidem. largiturus ei vt hydria farinæ per triennium & ſex
mēſes nō deficeret, & per quotidianos vſus olei vas
viduæ inopi ſufficeret ac miniſtraret. Meritò ibi vo-
Matth.17. lebat Petrus eſſe, vbi iſtos videbat. Meritò in monte
2.Cor.8. cum Chriſto in gloria apparuerunt, quia & ipſe pau-
per factus eſt, cum diues eſſet. Nullum ergo admini-
culum præſtant diuitiæ ad vitam beatam. Quod e-
uidenter Dominus in Euangelio demonſtrauit, di-
Luca 6. cens: Beati pauperes, quoniam veſtrum eſt regnum
Dei. Beati qui nunc eſuriunt & ſitiūt iuſtitiam, quia
ipſi ſaturabuntur. Beati qui nunc fletis quia ridebi-
tis. Itaque paupertatem, famem, dolorem, quæ pu-
tantur mala, non ſolum impedimento non eſſe ad
vitam beatam, ſed etiam adiumento, euidentiſſimè
pronunciatum eſt.

G *Quæ putantur bona, plerunque impedimento eſſe ad beatam & æternam vitam: & quæ mala, materias quaſdam eſſe virtutum & æternarum beatitudinum.*

CAP. V.

SED & illa quæ vidētur bona, diuitias, ſatietatem,
lætitiam expertē doloris, detrimento eſſe ad fru-
ctum beatitudinis, dominico declaratum iudicio li-
quet, cum dicitur: Væ vobis diuitibus, qui habetis Ibidem.
conſolationem veſtram: Væ vobis qui ſaturati eſtis,
quia eſurietis. Et illis qui rident, quia lugebunt. Sic
H ergo non ſolùm adminiculo nō ſunt ad vitam bea-
tam, corporis aut externa bona, ſed etiam diſpēdio
ſunt. Inde enim beatus Nabuthe: etiam cùm lapi- 3.Reg.21.
daretur à diuite, quia pauper & infirmus aduerſus
opes regias ſolo erat affectu & religione diues, vt pe
cunia regali non commutaret paternæ vineæ hære-
ditatem, eóque perfectus, quia ſanguine proprio de-
fenderet iura maiorum ſuorum. Inde quoque miſer
Achab, etiam ſuo iudicio, quia pauperem necari fe-
cerat, vt eius poſſideret vineam. Certum eſt, ſolum
& ſummum bonum eſſe virtutem, eámque abunda-
I te ſolā ad vitæ fructum beatæ, nec externis aut cor-
poris bonis, ſed virtute ſola vitam præſtari beatam,
per quam vita æterna acquiritur. Vita enim beata
fructus præſentium, vita autem æterna ſpes futuro-
rum eſt. Sunt tamē qui in hoc corpore tam infirmo,
tam fragili, impoſſibilem vitam beatam putant, in
quo neceſſe eſt angi, dolere, deplorare, ægreſcere:
quaſi verò ego in corporis exultatione dicam vitam
beatam conſiſtere, & non in altitudine ſapientiæ,
ſuauitate conſciētiæ, virtutis ſublimitate. Non enim
in paſſione eſſe, ſed victorem eſſe paſſionis beatū eſt,
K nec frangi tēporalis motu doloris metuētem, acci-
dere hæcque grauia ad vim doloris ferūtur, cæcitatē,
exilium, famem, ſtuprum filiæ, amiſſionem liberorū.
Quis neget beatum Iſaac, qui non videbat in ſene- Geneſ.27.
ctute, & beatitudines ſuis benedictionibus confere- Geneſ.31.
bat? An non beatus Iacob, qui profugus patria, do-
mo, mercenarius paſtor exilium ſuſtinuit, filiæ pu-
dicitiam ingemuit eſſe temeratam, famēque pertu-
lit? Non ergo beati, quorum fide Deus accipit teſti- Gen.34.
monium, cum dicitur: Deus Abraham, Deus Iſaac,
Deus Iacob? Miſera eſt ſeruitus, ſed nō miſer Ioſeph, Geneſ.39.
L imò planè beatus, cùm dominæ libidines in ſeruitu-
te poſitus coerceret. Quid de ſancto Dauid loquar 2.Reg.12.
qui trium filiorum deplorauit obitum, Amnon & 13.& 18.
Abſalon, atque infantuli ex ea quæ fuit Vriæ nati: &
quod his durius, inceſtum filiæ Thamar? Quomodo
non beatus, de cuius ſucceſſione beatitudinis au-
thor exortus eſt, qui plurimos fecit beatos? Beati e-
nim qui non viderunt & crediderunt. Fuerūt & ipſi Ioan.20.
in ſenſu infirmitatis, ſed cōualuerunt de infirmitate Hebr.11.
fortes. Quid laborioſius autem ſancto Iob, vel in do Tobiæ 2.
mus incendio, vel filiorum decem interitu momen-
M tario, vel doloribus corporis? Nunquid minus bea-
tus, quàm ſi illa nō pertuliſſet, in quibus magis pro-
batus eſt? Eſto tamen fuiſſe in illis aliquid acerbita-
tis: quem virtus animi non abſcondit dolorem? Ne-
que enim profundum mare negauerim, quia vadoſa
ſunt littora: Neque cœlum lucidum, quia interdum
obtexitur nubibus: neque terram fœcundam, quia
aliquibus locis ieiuna glarea eſt: aut lætas ſegetes,
quia

quia intermixtam ſolent habere ſterilem auenam.
Similiter puta beatæ meſſem conſcientiæ interpel-
lari aliquo acerbo dolore. Nónne totius manipulis
vitæ beatæ, ſi quid fortè accidit aduerſi atque ama-
ritudinis, tanquam ſterilis auena abſconditur, aut
tanquam lolij amaritudo frumenti ſuauitate obdu-
citur? Sed iam ad propoſita pergamus.

De vtili, non quæſtuoſo illo, ſed iuſto & honeſto.

Cap. VII.

SVperiore libro ita diuiſionem fecimus, vt primo
loco eſſet honeſtum ac decorum, à quo officia
ducerêtur: ſecundo loco quid vtile. Et quemadmo-
dum in primo diximus, quia inter honeſtum & de-
corum eſt quædam diſtinctio, quæ magis intelligi
quàm explicare poſſit: ſic & cùm vtile tractamus,
conſiderandum videtur quid vtilius. Vtilitatem au-
tem non pecuniarij lucri æſtimatione ſubducimus,
1.Tim.4. ſed acquiſitione pietatis, ſicut Apoſtolus ait: Pietas
autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vi- C
tæ præſentis & futuræ. Itaque in ſcripturis diuinis, ſi
diligenter quæramus, ſæpe inuenimus quod hone-
1.Cor.6. ſtum eſt, vtile vocari. Omnia mihi licent, ſed non o-
mnia vtilia ſunt. Supra de vitiis loquebatur. Nunc
ergo dicit: Licet peccare, ſed non decet. In poteſta-
te ſunt peccata, ſed nõ ſunt honeſta. Luxuriari prõ-
ptum eſt, ſed non iuſtum. Non enim Deo eſca, ſed
ventri colligitur. Ergo quia quod vtile, id etiam iu-
ſtum: iuſtum eſt, vt ſeruiamus Chriſto, qui nos rede-
mit. Ideo iuſti qui pro eius nomine morti ſe obtule-
runt. Iniuſti qui declinauerunt, de quibus dicitur: D
Pſalm.29. Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in cor
ruptionem? Id eſt, quis iuſtitiæ meæ profectus? Vn-
de & illi: Alligemus iuſtum, quia inutilis eſt nobis,
Sap.2. id eſt, iniuſtus qui nos arguit, cõdẽnat, corripit. Li-
cet hoc poſſit etiam ad auaritiam hominum impio-
rum deriuari, quæ perfidiæ vicina eſt. Sic & in Iuda
proditore legimus, qui auaritiæ ſtudio & pecuniæ
Matth.27. cupiditate, laqueum proditionis incurrit atque in-
cidit. De hac igitur tractandum eſt vtilitate, quæ ſit
plena honeſtatis, ſicut ipſis verbis definiuit Apoſto- E
1.Cor.7. lus dicens: Hoc autem ad vtilitatem veſtram dico,
non vt laqueum iniiciam vobis, ſed ad id quod ho-
neſtum eſt. Liquet igitur quod honeſtum eſt, vtile
& iuſtum eſſe: & quod vtile, honeſtum & iu-
ſtum: & quod iuſtum, vtile & honeſtum. Ne-
que enim mihi ad mercatores lucri cupidine aua-
ros, ſed ad filios ſermo eſt, & ſermo de officiis,
quæ vobis (quos elegi in miniſterium domini)
inculcare geſtio atque infundere, vt ea quæ menti-
bus ac moribus veſtris vſu atque inſtitutione inoli-
ta atque impreſſa ſunt, etiam ſermone ac diſciplina F
Pſalm.118. aperiantur. Itaque de vtilitate dicturus, vtar illo ver-
ſiculo prophetico: Declina cor meũ in teſtimonia
tua, & non in auaritiam: ne vtilitatis ſonus excitet
pecuniæ cupiditatem. Denique aliqui habẽt: Decli-
na cor meum in teſtimonia tua, & non ad vtilitatẽ:
hoc eſt, illam quæſtuum nundinas aucupantem vti-
litatem, illam vſu hominum ad pecuniæ ſtudia infle-

A xam ac deriuatam. Vulgo enim hoc ſolum dicunt
vtile, quod quæſtuoſum. Nos autẽ de ea tractamus 1.Tim.6.
vtilitate, quæ damnis quæritur, vt Chriſtum lucre-
mur, cuius quæſtus eſt pietas cum ſufficientia. Ma-
gnus profecto quæſtus quo pietatẽ acquirimus, quæ
apud Deum diues eſt, non caducis facultatibus, ſed
muneribus æternis: in quibus non tentatio lubrica,
ſed conſtans & perpetua ſit gratia. Eſt ergo vtilitas, Ibidem 4.
alia corporalis, alia pietatis, ſicut diuiſit Apoſtolus.
Corporalis enim exercitatio ad modicũ inquit vti-
lis eſt, pietas autem ad omnia vtilis eſt. Quid autem
B tam honeſtum, quàm integritas? Quid tam decorũ,
quàm immaculatum ſeruare corpus, & inuiolatum
atque incontaminatum pudorem? Quid etiam tam Matth.19.
decorum, quàm vt vidua vxor defuncto coniugi fi-
dem ſeruet? Quid etiam hoc vtilius, quo regnum
cœleſte acquiritur? Sunt enim qui ſe caſtrauerunt
propter regnum cœlorum.

*Vtilitatem præcipue fide ac dilectione & æquitate metiendã:
exempla de Dauid & Moyſe, qui idcirco maxime diligebantur à populis, quia pro ipſis ſeſe obiectarent periculis.*

Cap. VII.

EST igitur non ſolum familiare cõtubernium ho-
neſtatis & vtilitatis, ſed eadem quoque vtilitas
quæ honeſtas. Ideo & ille qui regnum cœlorum vo-
lebat omnibus aperire, nõ quod ſibi vtile quærebat,
ſed quod omnibus. Vnde ordo quidã nobis & gra-
dus faciendus eſt, etiam ab his vſitatis & communi-
bus ad ea quæ ſunt præcellentia, vt ex pluribus vtili-
D tatis colligamus profectum. Ac primùm nouerimus
nihil tam vtile quàm diligi, nihil tam inutile quàm
non amari. Nam odio haberi, exitiale ac nimis capi-
tale arbitror. Itaque id agamus, vt omni ſedulitate
commẽdemus exiſtimationem opinionémque no-
ſtram, ac primum placiditate mentis & animi beni-
gnitate influamus in affectum hominum. Popularis
enim & grata eſt omnibus bonitas, nihílque quod
tam facilè illabatur humanis ſenſibus. Ea ſi manſue-
tudine morũ ac facilitate animi, moderatione præ-
E cepti, & affabilitate ſermonis, verborúmque hono-
re, patienti quoque ſermonum vice, modeſtiæque
adiuuetur gratia, incredibile quantum procedit ad
cumulum dilectionis. Legimus enim non ſolum in
priuatis, ſed etiam in ipſis regibus, quantum facili-
tas blandæ affabilitatis profecerit, aut ſuperbia ver-
borúmque obfuerit tumor, vt regna ipſa labefacta-
ret, & poteſtatem ſolueret. Iam ſiquis conſilio, vſu,
miniſterio, officiis popularem comprehendat gra-
tiam, aut ſiquis periculum ſuum pro vniuerſa plebẽ
offerat, non eſt dubium quod tantũ charitatis à ple-
F be in eum refundatur, vt populus ſalutẽ eius & gra-
tiam ſibi præferat. Quantas Moyſes à populo illatas Exod.32.
abſorbebat cõtumelias, & cùm dominus in inſolen-
tes vindicare vellet, ſe tamen pro populo offerebat
frequenter, vt indignationi diuinæ plebem ſubdu-
ceret. Quàm miti ſermone poſt iniurias appellabat
populum, conſolabatur in laboribus, deliniebat ora-
culis, fouebat operibus. Et cùm Deo conſtanter lo- Exod.34.

quereretur, homines tamen humili & grata appella-
Deuter.34. tione affari ſolebat. Meritò æſtimatus eſt ſupra ho-
mines, vt & vultum eius non poſſent intendere, & ſe-
pulturam eius non repertam crederent: quia ſic ſibi
totius plebis mentes deuinxerat, vt plus eum pro
manſuetudine diligerent, quàm pro factis admiraren-
1.Reg.16. tur. Quid eius imitator ſanctus Dauid, electus ex o-
mnibus ad plebem regendam, quàm mitis & blan-
dus, humilis ſpiritu, ſedulus corde, facilis affatu? An-
te regnum ſe pro omnibus offerebat, rex cum om-
nibus æquabat ſuam militiam, & partiebatur labo-
rem, fortis in prælio, manſuetus in imperio, pa-
tiens in conuitio, ferre magis promptus quàm
referre iniurias. Ideo tam charus erat omnibus,
vt iuuenis ad regnum etiam inuitus peteretur, &
reſiſtens cogeretur, ſenex ne prælio intereſſet à
ſuis rogaretur, quòd mallent omnes pro ipſo pe-
riclitari, quàm illum pro omnibus. Ita ſibi gratis
2.Reg.2. officiis plebem obligauerat. Primùm vt in diſ-
cordiis populi exulare in Hebron mallet, quàm
in Hieruſalem regnare. Deinde vt etiam in ho-
ſte poſitam virtutem diligeret: iuſtitiam etiam his
qui arma contra ſe tulerant, æque ac ſuis præ-
ſtandam putaret. Denique fortiſſimum aduerſæ
Ibidem 5. partis propugnatorem Abner ducem, & inferen-
tem prælia miratus eſt, & orantem pacis gratiam,
non aſpernatus honorauit conuiuio: interemptum
inſidiis, doluit & fleuit: proſequutus exequias,
honeſtauit: mortem vltus, conſcientiæ fidem
præſtitit, quam filio inter hæreditaria iura tran-
ſcripſit, magis ſolicitus, ne innocentis mortem
inultam relinqueret, quàm quo ſuam mortem
doleret. Non mediocre iſtud, præſertim in re-
ge, ſic obire humilitatis munia, vt communem
ſe exhiberet etiam infimis, alieno periculo cibum
non quærere, potum recuſare, peccatum fateri,
ſeque ipſum pro populo offerre morti, vt in ſe
diuina indignatio conuerteretur, cum ferienti an-
gelo offerens ſe diceret: Ecce ſum ego qui pec-
caui, & ego paſtor malum feci, & iſte grex quid
2.Reg. 24. fecit? Fiat manus tua in me. Nam quid alia di-
cam, quòd dolum meditantibus os ſuum non a-
periebat, & tanquam non audiens, nullum ſer-
Pſalm.101. monem referendum putabat? Non reſpondebat
conuitiis, cùm ſibi derogaretur orabat, cum ma-
lediceretur benedicebat. Ambulans in ſimplici-
tate, & ſuperborum fugitans arrogantiam, ſecta-
tor extitit immaculatorum. Qui cinerem miſce-
bat alimentis ſuis, cùm peccata propria deplora-
ret, & potum ſuum temperabat fletibus. Meri-
tò ſic expetitus eſt ab vniuerſo populo, vt veni-
2.Reg.5. rent ad eum omnes tribus Iſrael dicentes: Ecce
nos oſſa tua & caro tua ſumus: & heri & nu-
dius tertius cùm eſſet Saul & regnaret ſuper nos, tu
eras qui producebas & inducebas Iſrael. Et di-
xit tibi Dominus: Tu paſces populum meum.
Et quid plura de eo dicam, de quo huiuſmodi
Dei proceſſit ſententia, vt de eo diceret: Inueni
Dauid ſeruum meum ſecundum cor meum? Quis
enim in ſanctitate cordis & iuſtitia ſicut iſte am-
bulauit, vt impleret voluntatem Dei? Propter
quem & delinquentibus poſteris eius venia data,

G & prærogatiua eſt reſeruata hæredibus. Quis igi-
tur non diligeret eum, quem videbat ita charum
amicis, vt quia ipſe ſyncerè amicos diligebat, æ-
què diligi ſe a ſuis amicis arbitraretur? Denique
parentes cum filiis ſuis, filij præferebant parenti-
bus. Vnde grauiter indignatus Saul, percutere 1.Reg.20.
Ionathan filium ſuum haſta voluit, quia pluris a-
pud eum valere Dauid amicitiam iudicabat, quàm
vel pietatem vel authoritatem paternam. Etenim
ad incentiuum charitatis communis plurimum
proficit, ſi quis vicem amantibus reddat, nec mi-
H nus redamare ſe probet, quàm ipſe amatur, id-
que amicitiæ fidelis patet exemplis. Quid enim
tam populare quàm gratia? Quid tam inſitum natu-
ræ, quàm vt diligentem diligas? Quid tam inolitum
atque impreſſum affectibus humanis, quàm vt
eum amare inducas in animum, à quo te amari
velis? Meritò Sapiens dicit: Perde pecuniam Eccleſ.29.
propter fratrem & amicum. Et alibi: Amicum Eccleſ.22.
ſalutare non erubeſcam, & à facie illius non me
abſcondam. Siquidem vitæ & immortalitatis
I medicamentum in amico eſſe, Eccleſiaſticus ſer-
mo teſtatur. Et ſummum in charitate præſidium
nemo dubitauerit, cum Apoſtolus dicat: Omnia 1.Cor.13.
ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſti-
net, charitas nunquam cadit. Ideò Dauid non
cecidit, quia charus fuit omnibus, & diligi à ſub-
iectis quàm timeri maluit. Timor enim tempo-
ralis tutaminis ſeruat excubias, neſcit diuturnita-
tis cuſtodiam. Itaque vbi timor deceſſerit, au-
dacia obrepit: quoniam fidem non timor cogit,
ſed affectus exhibet. Prima ergo ad commenda-
tionem noſtri eſt charitas. Bonum eſt ergo te-
K ſtimonium habere de plurimorum dilectione.
Hinc naſcitur fides, vt committere ſe tuo affectui
non vereantur etiam alieni, quem pluribus cha-
rum aduerterint. Similiter etiam per fidem ad
charitatem peruenitur: vt qui vni aut duobus
præſtiterit fidem, tanquam influat in animos vni-
uerſorum, & omnium acquirat gratiam.

Conſilia plurimorum ad conciliationem valere aliorum, quod claruit in Salomone.

L

Cap. VIII.

DVo igitur hæc ad commendationem noſtri
plurimum operantur, charitas & fides, & ter-
tium hoc, ſi habeas quod in te admiratione di-
gnum plerique exiſtiment, & iure honorandum
putent. Et quia conſiliorum vſus maximè con-
ciliat homines, ideo prudentia & iuſtitia in vno-
quoque deſiderantur, & ea expectantur à pluri-
bus: vt in quo ea ſint illi deferatur fides, quo
poſſit vtile conſilium ac fidele deſideranti dare.
M Quis enim ei ſe committat, quem non putet plus
ſapere, quàm ipſe ſapiat qui quærit conſilium?
Neceſſe eſt igitur, vt præſtantior ſit à quo conſi-
lium petitur, quàm ille eſt qui petit. Quid enim
conſulas hominem, quem non arbitreris poſſe me-
lius aliquid reperire, quàm ipſe intelligis? Quod ſi
eum inueneris qui viuacitate ingenij, mentis vigore
atque

atque authoritate præſtet, & accedat cò vt exemplo & vſu paratior ſit, præſentia ſoluat pericula, proſpiciat futura, denunciet imminentia, argumenta expediat, remedium ferat in tempore, paratus ſit non ſolum ad conſulendum, ſed etiam ad ſubueniendum: huic ita fides habetur, vt dicat qui conſilium petit: Et ſi mala mihi euenerint, per illum ſuſtineo. Huiuſmodi igitur viro ſalutem noſtram & exiſtimationem committimus, qui ſit (vt ſupra diximus) iuſtus & prudens. Facit enim iuſtitia, vt nullus ſit fraudis metus: facit etiam prudentia, vt nulla erroris ſuſpicio ſit. Promptius tamen nos iuſto viro quàm prudenti committimus, vt ſecundum vſum vulgi loquar. Cæterùm ſapientum definitione, in quo vna virtus eſt, concurrunt cæteræ, nec poteſt ſine iuſtitia eſſe prudentia. Quod etiam in noſtris inuenimus. *Pſalm.36.* *Pſal.111.* Dicit enim Dauid: Iuſtus autem miſeretur & fœnerat. Quid fœneret iuſtus, alibi dicit: Iocundus vir qui miſeretur & fœnerat, diſponet ſermones ſuos in iudicio. Ipſum illud nobile Salomonis iudicium nónne ſapientiæ plenum ac iuſtitiæ eſt? Itaque ſpectemus illud ſi ita eſt. *3.Reg.3.* Duæ, inquit, mulieres in conſpectu regis Salomonis ſteterunt, & dixit vna ad eum: Audi me Domine: Ego & hæc mulier in vno habitantes cubiculo, ante diem tertium partu edito ſingulos filios ſuſcepimus, & eramus vnà, arbiter nullus Domi, nec vlla alia fœmina nobiſcum niſi nos ſolæ: & mortuus eſt filius eius hac nocte, vt obdormiuit ſuper eum, & ſurrexit media nocte, & accepit filium meum de ſinu meo, & collocauit eum in ſinu ſuo, & filium ſuum mortuum poſuit in ſinu meo. Et ſurrexi mane vt lactarem paruulum, & inueni eum mortuum. Et conſideraui illum diluculo, & non erat filius meus. Et reſpondit altera: Non, ſed filius meus eſt hic qui viuit, filius autem tuus qui mortuus eſt. Et hæc erat contentio, cùm vtraque filium ſibi vendicaret ſuperſtitem, defunctum autem ſuum negaret. Tunc rex iuſſit afferri machæram, & infantem diuidi, & ſingulas partes dari ſingulis, dimidiam vni, & dimidiam alteri. Exclamauit mulier quæ vero erat affectu percita: Nequaquam Domine infantem diuidas, detur potius illi & viuat, & non interficias eum. At reſpondit altera: Neque meus, neque huius ſit infans, diuidite eum. Et ſtatuit rex dari infantem ei mulieri quæ dixerat: Nolite interficere eum, ſed date eum illi mulieri: quia mota ſunt, inquit, viſcera eius in filio ſuo. Itaque non immeritò æſtimatus eſt intellectus Dei in eo eſſe, in quo occulta ſunt Dei. Quid autem occultius, quàm internorum viſcerum teſtimonia, in quæ ſapientis intellectus velut quidam pietatis deſcendit arbiter, & velut quandam genitalis alui vocem eruit, qua maternus patuit affectus, qui elegerat filium ſuum vel apud alienam viuere, quàm in conſpectu matris necari? Sapientiæ igitur fuit, latentes diſtinguere conſcientias, ex occultis eruere veritatem, & velut quadam machæra ita ſpiritus gladio penetrare, non ſolum vteri, ſed etiam animæ & mentis viſcera. Iuſtitiæ quoque, vt quæ ſuum necauerat, alienum non tolleret, ſed vera mater reciperet ſuum. Denique etiam ſcriptura hoc pronunciat. Audiuit, inquit, omnis Iſrael hoc iudicium, quod iudicauit rex: & timuerunt à facie regis, eo quòd intellectus Dei in eo eſſet, vt faceret iuſtitiam. Denique & ipſe Salomon ita popoſcit ſapientiam, vt daretur ſibi cor prudens audire & iudicare cum iuſtitia.

Virtutes omnes indiuiduas, ſed opinione vulgi ſeiunctas, nec tamen apud ipſum vulgus alteram ſine altera comprobari, non ſolum à philoſophis, ſed plus etiam intimatur à noſtris.

Capvt ix.

Liquet igitur etiam ſecundum ſcripturam diuinam quæ antiquior eſt, ſapientiam ſine iuſtitia eſſe non poſſe: quia vbi vna earum virtutum, ibi vtraque eſt. *Daniel.13.* Daniel quoque quàm ſapienter alta interrogatione fraudulentæ accuſationis deprehendit mendacium, vt calumniatorum ſibi reſponſio non conueniret? Prudentiæ igitur fuit vocis ſuæ teſtimonio reos prodere. Iuſtitiæ quoque nocentes ſupplicio dare, innocentem ſubducere. Eſt ergo indiuiduum ſapientiæ atque iuſtitiæ contubernium, ſed vulgi vſu diuiditur vna quædam forma virtutum, vt temperantia ſit in deſpiciendis voluptatibus: fortitudo ſpectetur in laboribus & periculis, prudentia in delectu bonorum, ſciens commoda & aduerſa diſtinguere: iuſtitia quæ ſit bona cuſtos iuris alieni, & vindex proprietatis, ſuum cuique conſeruans. Sit igitur nobis communis opinionis gratia, quadripartita hæc facta diuiſio, vt ab illa ſubtili diſputatione philoſophiæ ſapientiæque, quæ limandæ veritatis cauſa quaſi ex adyto quodam eruitur, retrahentes pedem, forenſem vſum ac popularem ſenſum ſequamur. Hac igitur diuiſione ſeruata, reuertamur ad propoſitum. Prudentiſſimo cuique cauſam noſtram committimus, & ab eo conſilium promptius quam à cæteris poſcimus. Præſtat tamen fidele iuſti conſilium viri, & ſapientiſſimi ingenio frequenter præponderat. Vtiliora enim vulnera amici, quàm alienorum oſcula. *Prouer.27.*

Myſtica interpretatio ſuper Salomone & regina Saba.

Capvt x.

Denique quia iuſti iudicium eſt, ſapientis autem argumentum: in illo cenſura diſceptationis, in hoc calliditas inuentionis. Quòd ſi vtrumque connectas, erit magna conſiliorum ſalubritas, quæ ab vniuerſis ſpectatur admiratione ſapientiæ & amore iuſtitiæ, vt omnes quærant audire ſapientiam eius viri, in quo vtriuſque virtutis copula ſit: ſicut quærebant omnes reges terræ videre faciem Salomonis, & audire ſapientiam eius, ita vt & Saba regina veniret ad eum, & tentaret eum in quæſtionibus. *3.Reg.10.* Et venit, inquit, & omnia locuta eſt quæ habebat

in corde ſuo, & audiuit omnem ſapiētiam Salomo-
nis, nec vllum verbum præteriuit eam. Quæ ſit
iſta, quam nihil prætereat, nec ſit aliquid quod ei
non annunciauerit verus Salomon, cognoſce ô ho-
mo ex his quæ audis loquentem. Verus eſt, inquit,
ſermo quem audiui in terra mea de ſermonibus
tuis, & de prudentia tua, & non credidi his qui di-
cebant mihi, donec veni, & viderunt oculi mei, &
nunc non eſt occ dimidia quidem pars ſecundum
ea quæ annunciabantur mihi. Appoſuiſti bona ſu-
per umnia quæ audiui in terra mea. Beatæ mulie-
res tuæ, & beati pueri tui qui aſſiſtunt tibi, qui au-
diunt omnem prudentiam tuam. Intellige conui-
uium veri Salomonis: & quæ apponuntur in eo
conuiuio, intellige ſapienter, & conſidera in qua
terra congregatio nationum audierit famam ſapiē-
tiæ veræ atque iuſtitiæ, & quibus eum viderit ocu-
lis, contemplantibus vtique quæ non videotur.
2.Cor.4. Quoniam quæ videntur, temporalia ſunt: quæ au-
tem non videntur, æterna. Quæ ſunt beatæ mu-
Matth.12. lieres, niſi illæ de quibus dicitur: Quia multæ
verbum Dei audiunt & pariunt? Et alibi: Quicum-
que enim verbum Dei fecerit, ipſe meus frater &
ſoror & mater eſt. Qui etiam pueri tui beati qui aſ-
Luc.2. ſiſtunt, niſi Paulus qui dicebat: Vſque in hunc diem
ſto proteſtans minori ac maiori: & Simeon qui ex-
pectabat in templo vt videret conſolationem Iſrael?
Quomodo ergo dimitti poſceret, niſi quia aſſiſtens
Domino, diſcedendi habere facultatem non pote-
rat: niſi voluntatem Domini adeptus eſſet? Exem-
pli cauſa propoſitus eſt nobis Salomon, à quo cer-
tatim vt audiretur eius ſapientia poſtulabatur.

Quòd à probis viris conſilium ſit requiren-
dum: Exemplum de patribus.

Capvt xi.

Gene.40.& 41. IOſeph quoque nec in carcere feriatus erat, quo
minus de rebus incertis conſuleretur. Cuius con-
ſilium Ægypto vniuerſæ profuit, vt non ſentiret ſe-
ptem annorum ſterilitatem, aliúſque populos mi-
Daniel.2.7. & ſeq. capitibus. ſeræ famis leuaret ieiunio. Daniel ex captiuis re-
galium conſultorum arbiter factus, conſiliis ſuis
emendauit præſentia, annunciauit futura. Ex his
enim quæ frequenter interpretatus oſtenderat veri
ſe eſſe annuncium, fides ei in omnibus deferebatur.
Sed etiam tertius locus de his qui admiratione di-
gni æſtimarentur, Ioſeph, Salomonis & Danielis
exemplo decurſus videtur. Nam quid de Moyſe
loquar, cuius omnis Iſrael quotidie conſilia præ-
ſtolabatur, quorum vita fidem faciebat pruden-
tię, admirationémque eius augebat? Quis ſe non
committeret coſilio Moyſi, cui ſeniores ſi qua
ſupra ſuum intellectum & virtutem eſſe arbitraren-
Ezech.28. tur diiudicanda ſeruabant? Quis Danielis conſi-
lium refugeret, de quo ipſe Deus dixit: Quis Da-
niele ſapientior? Aut quomodo dubitare homines
de eorum mentibus poſſent, quibus Deus tantam
conferebat gratiam? Moyſi conſilio bella conficie-
bantur, Moyſi meritis de cœlo affluebat alimonia,

G potus è petra. Quàm purus Danielis animus, vt
mulceret Barbaros mores, mitigaret leones? Quæ Daniel.14.
in illo temperantia? quanta animi & corporis con-
tinentia? Nec immeritò mirabilis factus omnibus,
quando (quod vehementer admirantur homines,)
regalibus fultus amicitiis, aurum non quærebat, nec
delatum ſibi honorem pluris faciebat quàm fidem. Heb.11.
Quinetiam periclitari malebat pro lege Domini, quā Gene.39.
pro gratia hominis inflecti. Nam de ſancti Ioſeph,
(quem penè prætereieram,) caſtimonia & iuſtitia
quid dicam: quarum altera illecebras heriles reſpuit,
H refutauit præmia: altera mortem contempſit, me-
tum repulit, carcerem præoptauit? Quis hunc pri-
uatæ cauſæ ad conſulendum idoneum non iudica- Geneſ.41.
ret, cuius ferax animus & mens fertilis, temporis
ſterilitatem quodam conſiliorum & cordis vbere
fœcundauit?

Improbos homines licet prudentes
videantur, fugiendos.

I

Cap. xii.

ADuertimus igitur, quod in acquirendis con-
ſiliis plurimum adiungat vitæ probitas, vir-
tutum prærogatiua, beneuolentiæ vſus, frugalita-
tis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat?
Quis è turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxu-
ria eſt, vbi intemperantia, vbi vitiorum confuſio,
quis inde ſibi aliquid hauriendum exiſtimet? Quis
non deſpiciat morum colluuionem? Quis vtilem
cauſæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ
K ſuæ? Quis iterum improbum, maleuolum, con-
tumelioſum non fugiat, & ad nocendum para-
tum? Quis non cum omni ſtudio declinet? Quis
verò, quamuis inſtructum ad conſilij opem, dif-
ficilem tamen acceſſu, ambiat, in quo ſit illud,
tanquam ſiquis aquæ fontem præcludat? Quid
enim prodeſt habere ſapientiam, ſi conſilium ne-
ges? Si conſulendi intercludas copiam, clauſiſti
fontem, vt nec aliis influat, nec tibi proſit. Pul-
chrè autem & de illo conuenit, qui habens pru-
dentiam, commaculat eam vitiorum ſordibus, eo
L quod aquæ exitum contaminet. Degeneres ani-
mos vita arguit. Quomodo enim eum potes iu-
dicare conſilio ſuperiorem, quem videas infe-
riorem moribus? Supra me debet eſſe, cui me
committere paro. An verò idoneum eum putabo
qui mihi det conſilium, quod non dat ſibi: &
mihi eum vacare credam, qui ſibi non vacet: cu-
ius animum voluptates occupent, libido deuin-
ciat, auaritia ſubiuget, cupiditas perturbet, qua-
tiat metus? Quomodo hic conſilij locus, vbi
nullus quieti? Admirandus mihi & ſuſpiciendus
M conſiliarius, quem propitius Dominus patribus
dedit, offenſus abſtulit. Huius imitator debet
eſſe, qui poteſt conſilium dare, & alienam à vi-
tiis cuſtodire prudentiam, quia nihil inquinatum Apoc.21.
in illam incurrit.

Sapientiam

Sapientiam vitioſos homines ſibi vendicare non debere, quippe quæ nullum conſortium cum vitiis poteſt habere.

Cap. XIII.

QVis igitur tantam vultu ſpeciem præferat pul-
chritudinis, & beluinis poſterioribus ac ferinis
vnguibus formæ ſuperioris dehoneſtet gratiam?
cùm tam admirabilis & præclara forma virtutum
ſit, & ſpecialiter pulchritudo ſapientiæ, ſicut
ſeries ſcripturæ indicat? Eſt enim hæc ſpecioſior
ſole, & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem lu-
ci comparata inuenitur purior. Lucem etenim
hanc ſuſcipit nox, ſapientiam autem non vincit
malitia. Diximus de eius pulchritudine, & ſcri-
pturæ teſtimonio comprobauimus: ſupereſt vt
doceamus ſcripturæ authoritate nullum ei contu-
bernium cum vitiis eſſe, ſed indiuiduam cum cæte-
ris virtutibus coniunctionem, cuius ſpiritus eſt
diſertus, ſine inquinamento, certus, ſanctus, a-
Sapien. 7. mans bonum, acutus, qui nihil vetet beneface-
re, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnem habens
virtutem, omnia proſpiciens.

Quòd prudentia omnibus virtutibus ſit aſſocia, maximè in cupiditate calcanda.

Capvt XIIII.

OMnia igitur operatur prudentia, cùm omni-
bus bonis habet conſortium. Nam quo-
modo poteſt vtile conſilium dare, niſi habeat iu-
ſtitiam, induat conſtantiam, mortem non formi-
det, nullo terrore, nullo reuocetur metu, nulla
adulatione à vero deflectendum putet: exilium
non refugiat, quæ nouerit ſapienti patriam mun-
dum eſſe: egeſtatem non timeat, quæ nihil deeſſe
ſapienti ſciat, cui totus mundus diuitiarum eſt?
Quid enim præcelſius illo viro, qui auro moueri
neſciat, contemptum habeat pecuniarum, & ve-
lut ex arce quadam deſpiciat hominum cupidi-
tates? Quod qui fecerit, hunc homines ſupra
hominem eſſe arbitrantur. Quis eſt, inquit,
Eccleſ. 31. & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in
vita ſua. Quomodo enim non admirandus, qui
diuitias ſpernit, quas plerique ſaluti propriæ præ-
tulerunt? Decet igitur omnes cenſura frugalita-
tis, continentiæ authoritas, & maximè eum qui
honore præſtet, ne præminentem virum theſauri
poſſideant ſui, & pecuniis ſeruiat, qui præeſt libe-
ris. Illud magis decet, vt ſupra theſaurum ſit ani-
mo, & infra amicum obſequio. Humilitas enim
gratiam auget. Hæc plena laudis & digna prima-
rio viro, non communem cum Tyriis negociatori-
bus & Galatis mercatoribus habere turpis lucri cu-
pidinem, nec omne bonum locare in pecunia, &
tanquam mercenario munere quotidianos nume-
rare quæſtus calculari compendio.

De liberalitate, quæ non ſolum facultatum diſperſione, ſed & beneuolentia conſtat & conſilio.

Capvt XV.

QVòd ſi ab his ſobrium gerere animum, lauda-
bile eſt: quantò illud præſtantius ſi dilectio-
nem multitudinis liberalitate acquiras, neque ſu-
perflua circa importunos, neque reſtricta circa in-
digentes? Plurima autem genera liberalitatis ſunt,
non ſolùm quotidiano ſumptu egentibus, quo vi-
tam ſuam ſuſtinere poſſint, diſponere ac diſpenſare
alimoniam: verumetiam his qui publicè egere ve-
recundantur, conſulere ac ſubuenire, quatenus
communis egenorum alimonia non exhauriatur.
De eo enim loquor qui præeſt alicui muneri, vt ſi
officium ſacerdotis gerat, aut diſpenſatoris, vt de
his ſuggerat Epiſcopo, nec reprimat ſi quem po-
ſitum in neceſſitate aliqua cognouerit, aut deiectum
opibus ad inopiæ neceſſitatem redactum, maximè
ſi non effuſione adoleſcentiæ, ſed direptione alicu-
ius & amiſsione patrimonij in eam reciderit iniu-
riam, vt ſumptum exercere diurnum non queat.
Summa etiam liberalitas, captiuos redimere, eri-
pere ex hoſtium manibus, ſubtrahere neci homi-
nes, & maximè fœminas turpitudini, reddere pa-
rentibus liberos, parentes liberis, ciues patriæ re-
ſtituere. Nota ſunt hæc nimis Illyrici vaſtitate &
Thraciæ, quanti vbique venales erant toto captiui
orbe: quos ſi reuoces, vnius prouinciæ numerum
explere non poſsint. Fuerunt tamen qui etiam
quos eccleſiæ redemerunt, in ſeruitutem reuocare
vellent, ipſa grauiores captiuitate, qui inuiderent
alienam miſericordiam. Ipſi ſi in captiuitatem ve-
niſſent, ſeruirent liberi: ſi venditi fuiſſent, ſerui-
tutis miniſterium non recuſarent: & volunt alie-
nam libertatem reſcindere, qui ſuam ſeruitutem nõ
poſſent reſcindere, niſi fortè precium recipere
emptori placeret: in quo tamen non reſcinditur
ſeruitus, ſed redimitur. Præcipua eſt igitur libe-
ralitas, redimere captiuos, & maxime ab hoſte
Barbaro, qui nihil deferat humanitatis ad miſeri-
cordiam, niſi quòd auaritia reſeruauerit ad redem-
ptionẽ: æs alienum ſubire, ſi debitor ſoluendo non
ſit, atque artetur ad ſolutionem, quæ ſit iure de-
bita, & inopia deſtituta: enutrire paruulos, pu-
pillos tueri. Sunt etiam qui virgines orbatas pa-
rentibus tuendæ pudicitiæ gratia connubio locent,
nec ſolum ſtudio ſed etiam ſumptu adiuuent. Eſt
etiam genus illud liberalitatis quod Apoſtolus do- 1. Tim. 5.
cet, ſi quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret il-
lis, vt earum alimoniis eccleſia non grauetur, vt
his quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat. Vtilis igitur hu-
iuſmodi liberalitas, ſed non communis omnibus.
Sunt enim plerique etiam viri boni, qui tenues ſunt
cenſu, contenti quidem exiguo ad ſui vſum, ſed non
idonei ad ſubſidium leuandæ paupertatis alienæ.
Tamẽ ſuppetit aliud beneficientiæ genus, quo iuua-
re poſsint inferiorẽ. Eſt enim duplex liberalitas, vna
quæ ſubſidio rei adiuuat, id eſt, vſu pecuniæ: altera
quæ operarum collatione impenditur, multò fre-
quenter ſplendidior, multóque clarior. Quantò illu-
ſtrius Abraham captum armis victricibus recepit
nepotem, quàm ſi redemiſſet? Quantò vtilius regem
Pharaonem ſanctus Ioſeph conſilio prouidentiæ Gen. 14.

iuuit, quàm ſi contuliſſet pecuniam? Pecunia enim
vnius ciuitatis non redemit vbertatem, proſpicien-
Gen. 41. tia totius Ægypti per * quinquennium famem re-
* Septennium. pulit. Facilè autem pecunia conſumitur, conſilia ex-
hauriri neſciunt. Hæc vſu augentur, pecunia minui-
tur, & citò deficit, atque ipſam deſtituit benignita-
tem: vt quò pluribus largiri volueris, eò pauciores
adiuues, & ſæpe tibi deſit quod aliis conferendum
putaueris. Conſilij autem operiſque collatio, quò in
plures diffunditur, eò redundantior manet, & in ſuũ
fontem recurrit. In ſe enim refluit vbertas pruden-
tiæ: & quò pluribus fluxerit, eò exercitius fit omne
quod remanet.

De ſobrietate, quæ & temperantia, in liberalitate ſeruanda. Exemplum de Ioſeph, & eius prudentiſſimo per interpretationem ſomnij conſilio.

Capvt XVI.

LIquet igitur debere eſſe liberalitatis modum,
ne fiat inutilis largitas: cuius ſobrietas tenenda
eſt, maximè ſacerdotibus, vt non pro iactantia, ſed
pro iuſtitia diſpenſent. Nuſquam enim maior auidi-
tas petitionis. Veniunt validi, veniunt nullam cau-
ſam niſi vagandi habentes, & volũt ſubſidia vacuare
pauperum, exinanire ſumptum: nec exiguo conten-
ti, maiora quærunt, ambitu veſtium captantes peti-
tionis ſuffragium, & natalium ſimulatione licitan-
tes incrementa quæſtuum. His ſi quis facilè deferat
fidem, citò exhaurit pauperum alimoniis profutura
compendia. Modus adſit largiendi, vt nec illi inanes
recedant, neque tranſcribatur vita pauperũ in ſpo-
lia fraudulentorum. Ea ergo menſura ſit, vt neque
humanitas deſeratur, nec deſtituatur neceſſitas. Ple-
rique ſimulant debita: ſit veri examen. Exutos ſe per
latrocinia deplorant: aut iniuria fidem faciat, aut
cognitio perſonæ, quo propenſius iuuentur. Ab
eccleſia relegatis ſumptus impartiendus, ſi deſit eis
alendi copia. Itaque qui modum ſeruat, auarus nul-
li, ſed largus omnibus eſt. Non enim ſolas aures præ-
bere debemus audiendis precantium vocibus, ſed
etiam oculos conſiderandis neceſſitatibus. Plus cla-
mat operatori bono debilitas, quàm vox pauperis.
Neque verò fieri poteſt, vt non extorqueat am-
plius importunitas vociferantium, ſed non ſemper
impudentiæ locus ſit. Videndus eſt ille qui te non
videt, requirẽdus ille, qui erubeſcit videri. Ille etiam
clauſus in carcere occurrat tibi, ille affectus ægritu-
dine mentem tuam perſonet, qui aures non poteſt.
Quo plus te operari viderit populus, magis diliget.
Scio pleroſque ſacerdotes, quò plus contulerunt,
plus abundaſſe. quoniam quicumque bonum ope-
rarium videt, ipſi confert, quod ille ſuo officio di-
ſpenſet, ſecurus quod ad pauperem ſua perueniat
miſericordia. Nemo enim vult, niſi pauperi profi-
cere ſuam collationem. Nam ſi quem aut immode-
ratum aut nimis tenacem diſpenſatorem viderit, v-
trumque deſpiciet, ſi aut ſuperfluis erogationibus
diſſipet alieni fructus laboris, aut recondat ſacculis.

G Sicut igitur modus liberalitatis tenendus eſt, ita etiã
calcar plerumque adhibendum videtur. Modus
ideo, vt quod benefacis, id quotidie facere poſſis,
ne ſubtrahas neceſſitati quod indulſeris effuſioni.
Calcar propterea, quia melius operatur pecunia in
pauperis cibo, quàm in diuitis ſacculo. Caue ne in-
tra loculos tuos includas ſalutem inopum, & tan-
quam in tumulis ſepelias vitam pauperum. Potuit
donare Ioſeph totas opes Ægypti, & effundere the-
ſauros regios: noluit tamen de alieno effuſus videri:
maluit frumenta vendere, quàm donare eſurienti-
bus: quia ſi paucis donaſſet, pluribus defuiſſet. Eam Gen. 41.
H liberalitatem probauit, quæ abundaret omnibus. Pa-
tefecit horrea vt omnes emerẽt ſubſidium frumen-
tarium, ne gratis accipiendo cultus terrarum relin-
querent: quoniam qui alieno vtitur, ſuum negligit.
Itaque primum omnium coaceruauit pecunias, de-
inde inſtrumenta cætera, ad poſtremum iura terra-
rum regi acquiſiuit: non vt omnes exueret ſuo, ſed
fulciret, publicum tributum conſtitueret, quo ſua
tutius habere poſſent. Quod ita fuit gratum omni-
bus quibus terras ademerat, vt non venditionem
I ſui iuris, ſed redemptionem ſalutis putarent. Deni-
que dixerunt: Sanaſti nos, inuenimus gratiam in cõ-
ſpectu Domini noſtri. Nam & de proprietate nihil Geneſ. 47.
amiſerãt, qui ius receperant: & de vtilitate nihil per-
diderant, qui acquiſierant perpetuitatem. O virum
magnum, qui non largitatis ſuperfluæ temporalem
captauit gloriam, ſed perpetuam commoditatem
conſtituit prouidentiæ. Fecit enim vt tributis po-
puli ſe iuuarẽt ſuis, nec in tempore neceſſitatis alie-
na ſubſidia deſiderarent. Melius enim fuit conferre
K aliquid de fructibus, quàm totum de iure amittere.
Quintam portionem collationis ſtatuit, & in proui-
dendo perſpicatior, & in tributo liberalior. Denique
numquam poſtea Ægyptus huiuſmodi famem per-
tulit. Quàm præclarè autẽ collegit futura: Primum
quàm argutè regalis interpres ſomnij veritatem ex- Gen. 41.
preſſit. Somnium regis primum hoc fuit. Septem
iuuencæ aſcendebãt de flumine viſu decoræ, & pin- Pharaonis ſomnium.
gues corpore, & ad oram paſcebantur fluminis. Aliæ
quoq; vitulæ viſu deformes ac ieiunæ corpore, poſt
L illas iuuencas aſcendebant de flumine, & iuxta eas
in ipſo riparum thoro paſcebantur: & viſæ ſunt hæ
vitulæ tenues atque exiles deuorare illas quæ præ-
ſtabant & forma, & gratia. Et ſomnium ſecundum
hoc fuit: Septem ſpicæ pingues, electæ & bonæ de
terra ſurgebant: & poſt eas ſeptem ſpicæ exiles &
vento corruptæ ac marcidæ ſe ſubiicere moliebãn-
tur: & viſum eſt quod lætas & vberes ſpicas, ſteriles
ſpicæ & tenues deuorauerũt. Hoc ſomnium ita ape-
ruit ſanctus Ioſeph, eo quod ſeptem iuuẽcæ ſeptem
anni forent, & ſeptem ſpicæ ſimiliter ſeptem anni
M forent ex fœtu & fructu interpretatus tempora. Fœ-
tus enim iuuencæ annum exprimit, & fructus ſege-
tis annum conſummat integrum. Quæ ideo aſcen-
debant de flumine, quod dies, anni ac tempora flu-
minis prætereunt modo & curſim labuntur. Annos
itaque ſeptem priores vberes, terræ fertiles ac fœ-
cundos declarat futuros. Poſteriores autem alios ſe-
ptem annos ſteriles atq; infœcundos, quorũ ſterili-
tas abſumptura foret vbertatẽ ſuperiorũ. Qua gratia
proſpi-

A proſpiciendum admonuit, vt vberioribus annis cō-
gregaretur ſubſidium frumentarium, quod ſuſten-
tare poſſet inopiam futuræ infœcunditatis. Quid
primum mirer? Ingenium quo in ipſum veritatis
deſcendit cubile, an conſilium quo tam graui atque
diuturnæ proſpexit neceſſitati: an vigilantiam at-
que iuſtitiam: quarum altera impoſito ſibi tanto
munere congregauit tam multiplices commeatus,
altera æqualitatem per omnes ſeruauit? Nam de
magnanimitate quid loquar? quod venditus à fra-
B tribus in ſeruitutem non retulit iniuriam, ſed famem
depulit: Quid de ſuauitate qua dilecti fratris præſen-
tiam pia fraude quæſiuit, quem ſimulato per elegan-
tiam furto reum ſtatuit rapinæ, vt obſidem teneret
gratiæ? Vnde meritò ei à patre dicitur: Filius am-
Geneſ 49. pliatus meus Ioſeph, filius meus ampliatus, zelotes
filios meus, filius meus adoleſcentior. Adiuuet te
Deus meus, & benedicat te benedictione cœli à ſum
mo, benedictione terræ habētis omnia propter be-
nedictiones patris tui & matris tuæ. Præualuit ſuper
benedictiones mōtium manentiū, & deſideria col-
Deut. 33. C liū æternorum. Et in Deuteronomio: Qui viſus eſt,
inquit, in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper
verticem ipſius, honorificus inter fratres ſuos pri-
mitiuus: tauri decus eius, cornua vnicornis cornua
ipſius. In ipſis gentes ventilabit ſimul vſque ad ex-
tremum terræ Ipſi decem milia Effraim, & ipſi mi-
lia Manaſſes.

*A qualis meriti viro conſilium ſit requirendum, Introdu-
cuntur Paulus & Ioſeph.* CAPVT XVII.

D TAlis itaque debet eſſe qui conſilium alteri det,
vt ſeipſum formam aliis præbeat ad exemplum
bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gra-
uitate: vt ſit eius ſermo ſalubris atque irreprehenſi-
bilis, conſilium vtile, vita honeſta, ſententia decora.
1. Corin. 7. Talis erat Paulus, qui conſilium dabat virginibus,
magiſterium ſacerdotibus, vt primum ſeiſpum præ-
beret nobis formam ad imitandum. Ideo & humi-
liari ſciebat, ſicut ſciuit & Ioſeph, qui ſummo ortus
patriarcharum genere, non dedignatus degenerem
ſeruitutē, exbibebat eam obſequiis, illuſtrabat vir-
E tutibus. Sciuit humiliari, qui & venditores & em-
ptorem paſſus eſt, & Dominum appellabat eum. Au-
Geneſ. 39. di humiliantem ſe: Si Dominus meus præter me
nihil ſcit in domo ſua, & omnia quæcumque habet,
dedit in manus meas, oeque ſubtractum eſt à me
quicquam præter te, quæ vxor illius es, quomodo
faciam verbum malum hoc, & peccabo coram Do-
mino? Plena vox humiliratis, plena caſtimoniæ.
Humilitatis, quia Domino deferebat honorificen-
tiam, quia referebat gratiam. Plena quoque caſti-
F moniæ, quia turpi flagitio contaminari, graue pec-
catum putabat: Talis igitur debet eſſe cooſiliarius,
qui nihil nebuloſum habeat, oihil fallax, nihil fabu-
loſum, oihil ſimulatum quod vitam eius ac mores
refellat, nihil improbum ac maleuolum, quod auer-
tat conſulentes. Alia ſunt enim quæ fugiuntur, alia
quæ contemnuntur. Fugimus ea quæ poſſunt noce-
re, quæ malicioſè poſſunt in noxam ſerpere: vt ſi is
qui conſulitur, dubia ſit fide, & pecuniæ auidus, vt
poſſit precio mutari, ſi iniurioſus, hic fugitur ac de-

A clinatur. Qui verò voluptarius, intemperans, & ſi
alienus à fraude, tamen auarus & cupidior lucri tur-
pis, hic contemnitur. Quod enim ſpecimen indu-
ſtriæ, quem fructum laboris edere puteſt, quam reci-
pere animo curam ac ſolicitudinem, qui ſe torpori
dederit atque ignauiæ? Ideo boni vir conſilij dicit:
Ego autem didici, in quibus ſum ſufficiēs eſſe. Scie- Philip. 4.
bat enim omnium malorum radicē eſſe auaritiam, 1. Timot. 6.
& ideo ſuo contentus erat, alienum non requirebat.
Satis mihi, inquit, eſt, quod habeo, ſiue parum ſiue
B plurimum habeam, mihi plurimum eſt. Expreſſius
aliquid dicendum videtur. Signato verbo vſus eſt.
Sufficit mihi, inquit, in quo ſum: id eſt, nec deeſt,
nec ſuperfluit. Non deeſt, quia nihil quęro amplius.
Non ſuperfluit, quia non ſoli mihi habeo, ſed pluri-
bus. Hoc de pecunia. Cæterùm de omnibus dici
poteſt, quia ſufficiebant illi præſentia: boc eſt, non
honorem maiorem, non obſequia vberiora deſide-
rabat, non gloriæ immodicæ cupidus, aut gratiam
indebitè quærebat, ſed debiti finem certaminis, pa-
tiens laboris, ſecutus meriti præſtolabatur. Scio, in-
C quit, & humiliari. Noo ergo indocta humilitas, Philip. 4.
ſed quæ habeat ſui modeſtiam & ſcientiam, laudi
datur. Eſt enim humilitas formidinis, eſt & imperi-
tiæ atque ignorantiæ. Ideo & ſcriptura ait: Et humi-
les ſpiritu ſaluabit. Præclarè ergo dixit: Scio & hu-
miliari, id eſt, quo in loco, qua moderatione, quo fi- Pſal. 33.
ne, in quo officio, in quo munere. Neſciuit Phari- Luc. 18.
ſæus humiliari, ideo deiectus eſt: ſciuit publicanus, Philip. 4.
ideo iuſtificatus eſt. Sciebat & abundare Paulus, qui
animum habebat diuitem, & ſi theſaurum diuitis
oon habebat. Sciebat abūdare, quia noo quærebat
D datum in pecunia, ſed requirebat fructum in gratia.
Poſſumus & ſic intelligere, quia ſciebat abundare,
qui poterat dicere: Os noſtrum patet ad vos ô Co- 1. Cor. 6.
rinthij, cor noſtrum dilatatum eſt. In omnibus erat
imbutus, & ſaturari & eſurire. Beatus qui ſciebat ſa-
turari io Chriſto. Non ergo illa corporalis, ſed ſpiri-
talis eſt ſaturitas, quam operatur ſcientia. Et meritò
ſcientia opus eſt, quia non in pane ſolo viuit homo, Deut. 8.
ſed in omni verbo Dei. Ergo qui ſic ſciebat ſaturari Matth. 4.
& ſic eſurire, ſciebat vt ſemper noua quæreret, eſuri-
re & ſitire Dominum. Sciebat eſurire, qui ſciebar,
E quia eſurientes māducabūt: ſciebat & poterat abū-
dare, qui nihil babebat & poſſidebat omnia.

*Quod mali conſiliarij ſæpe fiant in ruinam, Introducitur Ro-
boam conſilio iuuenum deceptus.* CAP. XVIII.

EGregiè itaqne viros alicui præſidentes moneri
commendat iuſtitia, econtra iniquitas deſtituit
atque impugnat. Exemplo nobis eſt ſcriptura quæ
dicit: Cùm populus Iſrael poſt mortem Salomonis
F rogaſſet filium eius Roboam, vt releuaret ceruices 2. Reg. 12.
eorum à ſeruitute dura, & paterni imperij tempera-
ret auſteritatem, illum ſpreto ſenili conſilio de ſug-
geſtione adoleſcentium reſponſum dediſſe huiuſ-
modi, quod & onus adiiceret ſuper patris iugum, &
leuiora grauioribus ſuppliciis mutaret. Quo re-
ſponſo exaſperati populi reſponderunt: Non eſt no-
bis portio cum Dauid, neq. hæreditas in filiis Ieſſe.
Reuertere vnuſquiſque in tabernacula tua Iſrael,
quoniam hic homo neque in principem, neque

in ducem erit nobis. Itaq; deſertus à populo ac de- G ſtitutus, vix duarum tribuum propter Dauid meritum habere potuit ſocietatem.

Iuſtitia & beneuolentia & affabilitate non fucata plurimos poſſe conciliari. CAPVT XIX.

CLaret ergo quoniam & ęquitas imperia confirmet, & iniuſtitia diſſoluat. Nam quomodo poteſt malicia regnum poſſidere, quę ne vnam quidem priuatam poteſt regere familiam? Summa igitur benignitate opus eſt, vt non ſolum publica gubernacula, ſed etiam priuata iura tueamur. Plurimum H iuuat beneuolētia, quæ omnes ſtudet beneficiis amplecti, deuincire officiis, oppignerare gratia. Affabilitatem quoque ſermonis diximus, ad cōciliandam gratiam valere plurimum. Sed hanc volumus eſſe ſynceram ac ſobriam ſine vlla adulatione, ne ſimplicitatem ac puritatem alloquij dedeceat ſermonis adulatio. Forma enim eſſe debemus cęteris, non ſolùm in opere, ſed etiam in ſermone, in caſtitate, ac fide. Quales haberi volumus, tales ſimus: & qualem affectum habemus, talem aperiamus. Neque dica- I mus in corde noſtro verbum iniquum, quod abſcōdi putemus ſilentio ab eo qui audit in occulto dicta, qui occulta facit, & cognoſcit ſecreta viſcerum, qui ſenſum viſceribus infudit. Ergo tanquam ſub oculis cōſtituti iudicis, quicquid gerimus, in luce poſitum putemus, vt omnibus manifeſtetur.

Ad commendationes hominum plurimum valere ſi probatis adhæreant: Exempla de patribus: & diſpares etiam ætate, vitæ delectari ſimilitudine: Exemplum ponitur de Petro & Ioanne. K CAPVT XX.

PLurimum itaque prodeſt vnicuique bonis iungi. Adoleſcentibus quoque vtile, vt claros & ſapientes viros ſequantur: *Prouer.13.* quoniam qui congreditur ſapientibus, ſapiens eſt: qui autem cohæret imprudentibus, imprudens agnoſcitur. Et ad inſtructionem itaque plurimùm proficit, & ad probitatis teſtimonium. Oſtendunt enim adoleſcentes eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerint: & ea conualeſcit L opinio, quòd ab his viuendi acceperint ſimilitudinem cum quibus conuerſandi hauſerint cupiditatem. *Deut.31.* Inde tantus Ieſus Naue, quòd eum non ſolum erudiuit ad legis ſcientiam Moyſi copula, verumetiā ſanctificauit ad gratiam. Denique cùm in eius tabernaculo diuina reſulgeret præſentia, & videretur maieſtas Domini, ſolus erat in tabernaculo Ieſus Naue. Moyſes cum Deo loquebatur: Ieſus pariter nube ſacra tegebatur. Presbyteri & populus deorſum ſtabant: Ieſus cum Moyſe ad accipiendam legem aſcendebat. Omnis populus intra caſtra erat: M Ieſus extra caſtra in tabernaculo teſtimonij. Cùm columna nubis deſcenderet, & loqueretur cū Moyſe, quaſi fidus aſtabat miniſter. Nec exibat de tabernaculo iuuenis, cùm ſeniores lōgè poſiti diuina trepidarent miracula. Vbique igitur inter admiranda opera & reuerenda ſecreta ſancto Moyſi indiuiduus adhærebat. Vnde factum eſt, vt qui fuerat ſocius cōuerſationis, fieret ſucceſſor poteſtatis. *Ieſue.10.* Meritò vir huiuſmodi euaſit, vt ſiſteret fluminum curſus, diceret: Stet ſol, & ſtaret Sol quaſi eius ſpectator victoriæ, noctē differret, diem produceret: & quod Moyſi negatum eſt, ſolus eligeretur, vt populum introduceret in terram repromiſſionis. Magnus vir fidei miraculis, magnus triumphis. Illius auguſtiora opera, huius proſperiora. Vterque igitur diuina ſubnixus gratia, vltra humanam proceſſit conditionem. Ille mari, hic cælo imperauit. Pulchra itaque copula ſeniorum atque adoleſcentium. Alij teſtimonio, alij ſolatio ſunt, alij magiſterio, alij delectationi. Omitto quòd Abrahæ ſit Loth adoleſcentulus etiam proficiſcenti, ne fortè hoc propinquitatis magis fuiſſe exiſtimetur, & neceſſariæ potius quàm voluntariæ adiunctionis. Quid de Helia atque Heliſæo loquamur? Licet enim non expreſſè Heliſæum iuuenem ſcriptura ſignificauerit, aduertimus tamen & colligimus iuniorem fuiſſe. In Actibus Apoſtolorum Barnarbas Marcum aſſumpſit, Paulus Silan, Paulus Timotheum, Paulus Titum. Sed illis ſuperioribus videmus diuiſa officia, vt ſeniores conſilio præualerent, iuueniores miniſterio. Plerumque etiam virtutibus pares, diſpares ætatibus, ſui delectantur copula, ſicut delectabantur Petrus & Ioannes. Nam adoleſcentem legimus in euangelio Ioannem & ſua voce, licet meritis & ſapientia nulli fuerit ſeniorum ſecundus. Erat enim in eo ſenectus venerabilis morum, & cana prudentia. *Sapien.4.* Vita enim immaculata, bonæ ſenectutis ſtipendium eſt.

De laude miſerationis & hoſpitalitatis, & malo prodigalitatis & inanis fauoris, & hoc maxime in ſacerdotibus reprehenditur, qui omnia ornate & ordinate agere debent.

CAPVT XXI.

ADiuuat hoc quoque ad profectum bonæ exiſtimationis, ſi de potētis manibus eripias inopem, de morte damnatū eruas, quātum ſine perturbatione fieri poteſt, ne videamur iactantiæ magis cauſa facere, quàm miſericordiæ, & grauiora inferre vulnera, dum leuioribus mederi deſideramus. Iam ſi oppreſſum opibus potentis, & factione magis quàm ſceleris ſui precio grauatum liberaueris, egregiæ cōualeſcit opinionis teſtimonium. Commendat pleroſque etiam hoſpitalitas. Eſt enim publica ſpecies humanitatis, vt peregrinus hoſpitio non egeat, ſuſcipiatur officioſè, pateat aduenienti ianua. Valde id decorum totius eſt orbis exiſtimatione, peregrinos cum honore ſuſcipere, non deeſſe menſæ hoſpitalitatis gratiam, occurrere officiis liberalitatis, explorare aduentus hoſpitum. Quod Abrahę laudi eſt datum, qui ante ianuam ſuam ſpeculabatur, ne fortè præteriret peregrinus aliquis, & diligenter prætendebat excubias vt occurreret, vt præueniret, vt rogaret, ne tranſiret hoſpes, dicens: *Geneſ.18.* Domine, ſi inueni gratiam ante te, ne prætereris puerū tuum. Et ideo pro hoſpitalitatis mercede fructum poſteritatis recepit. *Geneſ.19.* Loth quoque nepos eius, non ſolùm genere, ſed etiam virtute proximus, propter hoſpitalitatis affectum, Sodomitana à ſe ſuiſque ſupplicia detorſit. Decet igitur hoſpitalem eſſe, benignum, iuſtum, non alieni cupidum, imò de ſuo iure cedentem potius aliqua ſi fuerit laceſſitus, quàm aliena iura pulſantem: fugitantem litium, abhorrentem à iurgiis,

redimen-

redimentem concordiam & trãquillitatis gratiam. A Si quidẽ de ſuo iure virum bonum aliquid relaxare, non ſolùm liberalitatis, ſed plerumque etiam commoditatis eſt. Primum diſpendio litis carere, non mediocre eſt lucrum. Deinde accedit ad fructum quo augetur amicitia, ex qua oriuntur plurimæ cõmoditares, quę contẽnenti aliquo in tempore poſtea fructuoſæ ſint. In officiis autem hoſpitalibus omnibus quidem humanitas impartienda eſt, iuſtis autem vberior deferenda honorificentia. Quicum- *Matth.10.* que enim iuſtum receperit in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet, vt Dominus pronunciauit. Tanta B autem eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia, vt ne pòtus quidẽ aquę frigidę à prĕmiis remunerationis immunis ſit. Vides quia Abrahã Deũ recepit hoſpitio dũ hoſpites quærit? Vides quia Loth angelos ſuſcepit? Qui ſcis an & tu eùm ſuſcipis hoſpitem, ſuſcipias Chriſtum? Licet in hoſpite ſit Chriſtus, quia Chri- *Matt.25.* ſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait: In carcere eram, & veniſtis ad me: nudus eram, & operuiſtis me. Suaue eſt igitur non pecuniæ, ſed gratiæ ſtudere. Verùm hoc malum iamdudum humanis influxit mẽtibus, vt pecunia honori ſit, & animi hominum diuitiarum C admiratione capiãtur. Inde ſe immerſit auaritia, veluti quædam bonorum ariditas officiorum, vt homines damnum putẽt, quicquid præter morem impenditur. Sed etiam in hoc aduerſus auaritiam, ne quod afferre poſſit impedimentum, proſpexit ſcriptura venerabilis, dicens: Quia melior eſt hoſpitali- *Prouer.15.* tas cum oleribus. Et infra: Melior eſt panis in ſuauitate cum pace. Non enim prodigos nos docet eſſe ſcriptura, ſed liberales. Largitatis enim duo ſunt genera. Vnum liberalitatis, alterũ prodigæ effuſionis. Liberale eſt hoſpitio ſuſcipere, nudum veſtire, re- D dimere captiuos, non habentes ſumptum iuuare. Prodigum eſt, ſumptuoſis affluere conuiuiis, & vino plurimo. Vnde legiſti: Prodigum eſt vinum, *Prouer.20.* & contumelioſa ebrietas, Prodigum eſt popularis fauoris gratia exinanire proprias opes. Quod faciunt qui ludis circenſibus vel etiam theatralibus & muneribus gladiatoris, vel etiam venationibus patrimonium dilapidant ſuum, vt vincant ſuperiorum celebritates, cùm totum illud ſit inane quod agunt. Quandoquidem etiam bonorum operum ſumptibus immoderatum eſſe nõ deceat. Pul- E chra liberalitas erga ipſos quoque pauperes menſuram tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quicquid ex affectu puro ac ſyncero promitur, hoc eſt decorum, nõ ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias. Et maximè ſacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum decore congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini reſplendeat, impenſas miſericordiæ conuenientes frequentare, quantum oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed competentia: F non redundantia, ſed congrua humanitati, ne ſumptu pauperum alienã ſibi quærat gratiam, ne reſtrictiorem erga clericos aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigũ, ſi aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, quos à ſordidis negociationis aucupiis retrahere debeas, aut voluptatis ſuperfluat.

De modò inter remiſſionem & ſeueritatem conſeruando, & quòd ſimulata remiſſio grauiores aliquando cauſas adoriatur, exemplum de Abſalon. CAPVT XXII.

QVinetiam verborum ipſorum & præceptorum eſſe menſuram conuenit, ne aut nimia remiſſio videatur, aut nimia ſeueritas. Plerique enim remiſſiores malunt eſſe, vt videãtur boni. Sed nihil ſimulatum & fictum veræ virtutis eſſe certum eſt, quinetiam diuturnum eſſe nõ ſolet. In principio vernat: in proceſſu tanquam floſculus diſſipatur & ſoluitur, quod autem verum ac ſyncerũ alta radice fundatur. Et vt exẽplis aſſertiones noſtras probemus (quoniã quæ ſimulata ſunt diuturna eſſe non poſſunt, ſed tãquam ad tempus virentia citò decidunt) ex ea familia ex qua nobis plurima ad virtutis profectum exempla accerſiuimus, vnum ſimulationis & fraudis proferamus teſtimonium. Abſalon erat Dauid regis *2.Reg.15.* filius, decore inſignis, egregius forma, præſtans iuuenta, ita vt vir talis in Iſrael non reperiretur, à veſtigio pedis vſque ad verticem immaculatus. Is fecit ſibi currus, & equos, & viros quinquaginta, qui prĕcurrerent ante eum. Surgebat diluculo, & ſtabat ante portam in via: & ſi quem aduertiſſet regis iudicia quærentem, accedebat ad eum, dicens: Ex qua ciuitate es tu? Reſpondit ille: Ex vna tribu ſum de tribubus Iſrael ſeruus tuus. Referebat Abſalon: Verba tua bona ſunt & directa: & qui te audiat non eſt tibi datus à rege. Quis conſtituet me iudicem? Et quiſquis ad me veniet, cuicumque fuerit iudicium neceſſarium, iuſtificabo illum. Talibus delinibat ſingulos ſermonibus. Et cùm accederent adorare eũ, extendens manus ſuas, apprehendebat atque oſculabatur eos. Sic conuertit in ſe corda omnium, dum blanditiæ huiuſmodi intimorum tangunt viſcerum ſenſum. Sed delicati iſti & ambitioſi elegerunt honorabilia & grata ad tempus & iocunda. Vbi autem parua proceſſit dilatio, quam prudẽs omnium propheta pauliſper cedendo interponendam putauit, non potuerunt tolerare ac ſuſtinere. Denique non dubitans de victoria Dauid, commendabat filium dimicaturis, vt ei parcerent. Ideóque nec prælio intereſſe maluit, ne vel referre arma parricidæ, licet videretur, ſed tamen * filio. Liquet igitur ea eſſe perpe- ** filioli.* tua ac ſolida, quæ vera ſunt, & quæ ſyncerè potiùs quàm dolo congregantur. Ea verò quæ ſimulatione, atque aſſentatione parta ſunt, non poſſe diu perſeuerare.

Quòd pecunia redempti non diu fidem cuſtodiant, quia quos ſemel pecunia redemeris, ſemper ſe remiſſione & adulatione putant redimendos. CAP. XXIII.

QVis igitur vel illos qui pecunia ad obedientiam redimuntur, vel eos qui aſſentatione inuitãtur, fidos ſibi arbitretur? Nam & illi frequenter ſe vendere volunt, & iſti imperia dura ferre non poſſunt. Leui aſſentatiuncula facilè capiuntur: ſi perſtrinxeris verbo, immurmurant, deſerunt, infeſti abeunt, indignantes relinquunt, imperare malunt quàm obedire. Quaſi obnoxios beneficio, ſubiectos ſibi debere eſſe exiſtimant, quos præpoſitos ſibi habere debeant. Quis igitur ſibi fideles putet, quos vel

adulatione ſibi obligandos crediderit? Nam & ille qui pecuniam acceperit, vilem ſe & deſpectum iudicat, niſi ſæpe redimatur, itaque frequenter expectat precium ſuum: & ille qui obſecratione ambitus videtur, vult ſemper rogari.

Bonis tantũ artibus ad honores nitendum, maximè eccleſiaſticos, nec inferiores ordines ſimulatis virtutibus epiſcopo derogare, nec item epiſcopum clero eſſe inuidum, ſed iuſtum in omnibus, maximè in iudicando.

CAPVT XXIIII.

ERgo bonis artibus & ſyncero propoſito nitẽdum ad honorem arbitror, & maximè eccleſiaſticum: vt neque reſupina arrogantia, vel remiſſa negligentia ſit, neque turpis affectario, & indecora ambitio. Ad omnia abundat animi directa ſimplicitas, ſatiſque ſeipſa commendat. In ipſo verò munere neque ſeueritatem eſſe duram conuenit, nec nimiã remiſſionem: ne aut poteſtatem exercere, aut ſuſceptum officium nequaquam implere videamur. Etitendum quoque vt beneficiis atque officiis obligemus plurimos, & collatam teſeruemus gratiam: ne iure beneficij fiant immemores, qui ſe grauiter læſos dolent. Sæpe enim vſu venit, vt quos gratia foueris vel aliquo ſuperiore cumulaueris gradu, auertas, ſi indigne aliquem eis pręponendũ iudices. Sed & ſacerdotem beneficiis ſuis vel iudiciis fauere conuenit, vt æquitatem cuſtodiat, & presbytero vel miniſtro deſerre vt parẽti. Neque eos, qui ſemel probati ſunt, arrogantes eſſe oportet, ſed magis tanquam memores gratiæ, humilitatem tenere: neque offẽdi ſacerdotem, ſi aut presbyter, aut miniſter, aut quiſquam de clero, aut miſericordia, aut ieiunio, aut integritate, aut doctrina, aut lectione exiſtimationem accumulet ſuam. Gratia enim eccleſiæ, laus doctoris eſt: bonum opus alicuius prędicari, ita tamen ſi nullo ſtudio fiat iactantiæ. *Prouer. 27.* Laudent enim vnumquemque proximorum labia, & non os ſuum, & commendent opera non ſtudia ſua. Cæterùm ſi quis non obediat epiſcopo, extollere atque exaltare ſeſe deſiderans, obumbrare merita epiſcopi ſimulata affectatione doctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ, is à verò deuius ſuperbit: Quoniam veritatis ea eſt regula, vt nihil facias commendandi tui cauſa, quo minor alius fiat: neque ſi quid boni habeas, id ad deformationem alterius & vituperationem exerceas. Non defendas improbum, & ſancta indigno committenda arbitreris: neque iterum vrgeas & impugnes, cuius crimen non deprehẽderis. Nam cùm in omnibus iniuſtitia citò offendat, tum maximè in eccleſia, vbi æquitatẽ eſſe oportet, vbi æqualitatem haberi decet, vt nihil ſibi potẽtior plus vindicet, nihil vſurpet ditior. Siue enim pauper, ſiue diues, in Chriſto vnum ſunt: nihil ſanctior plus ſibi arroget. *Iacob. 2.* Ipſum enim par eſt eſſe humiliorem. Sed nec perſonam alterius accipiamus in iudicio, gratia abſit, cauſam merita decernant. Nihil ſic opinionem, imò fidem grauat, quàm ſi in iudicando potentiori dones cauſam inferioris, vel pauperem innocentem arguas, diuitem excuſes reum culpæ. Pronum quippe eſt genus hominum ſauere honoratioribus, ne læſos ſe putent, ne victi doleant. Sed primum ſi

G offenſam veretis, non recipias iudicium: ſi ſacerdos es, aut ſi quiſquam alius, non laceſſas. Licet tibi ſilere in negocio dumtaxat pecuniario, quanquam ſit conſtantiæ adeſſe æquitati. In cauſa autem Dei, vbi communionis periculum eſt, etiam diſſimulare, peccatum eſt non leue.

Fauores & beneficia plus pauperibus quàm diuitibus eroganda, quia de eo quòd diues fortè dedignatur, pauper maximam tibi habet gratiam: & quòd beneficia non ſola fiant pecunia.

CAPVT XXV.

H

QVid autem tibi prodeſt fauere diuiti? An quia citius amantem remuneret? His enim fauemus frequentius, à quibus referendæ vicem ſperamus gratiæ. Sed eo magis infirmo & inopi nos ſtudere conuenit, quia pro eo qui non habet, remunerationem ſperamus à Domino Ieſu: qui ſub ſpecie conuiuij generalem virtutis edidit formam, vt his potius noſtra conferamus beneficia qui nobis ea nõ poſſunt repræſentare, dicens, ad conuiuium atque epulas non eos qui diuites ſunt, ſed pauperes inuitã-

I dos. *Luc. 14.* Diuites enim rogari videntur, vt ipſi quoque nobis reddant conuiuium. Pauperes (quia non habent quod reſtituant) cùm acceperint, remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui ſe pro paupere obligandum obtulit. Ad ipſum quoque ſeculi vſum collatio beneficij facta in pauperes magis quàm in locupletes, plus iuuat: quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem eſſe gratiæ. Quinetiam id quod collatum eſt ſibi, meritis ſuis erogat, quod vel vt debitum acceperit, vel ideo datum ſit, eo quòd is qui dedit, reddendum ſibi à diuite vbe-

K rius exiſtimauerit. Ita in accipendo beneficio, eo ipſo quod acceperint diuites, dediſſe ſe magis quàm accepiſſe exiſtimant. Pauper verò & ſi non habet vnde reddat pecuniam, refert gratiam. In quo certum eſt, quod plus reddat quàm acceperit. Pecunia enim nummo ſoluitur, gratia nũquam exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habẽdo ſoluitur, & ſoluendo retinetur. Deinde quod diues refugit, pauper fatetur, quod ſit obligatus debito, ſibíque ſubuentum, non honori ſuo delatum putat: donatos ſibi arbitratur filios, vitam redditam,

L ſeruatam familiam. Quanto igitur melius, apud bonos, quàm apud ingratos locare beneficium? Vnde Dominus ad diſcipulos ait: *Matth. 10.* Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, qua velut ſalce, pullulantem in pectoribus humanis ſuccidit auaritiam. Petrus quoque claudo (qui ex vtero matris ſuę portabatur) ait: Argentum & aurum non habeo, ſed quod habeo do tibi: *Actuum 3.* In nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge & ambula. Itaque pecuniam non dedit, ſanitatem dedit. Quanto melius eſt ſalutem habere ſine pecunia, quàm pecuniam ſine ſalute. Sur-

M rexit claudus, quod non ſperabat: pecuniam non accepit, quam ſperabat. Sed hæc vix in ſanctis Domini reperiuntur, vt diuitiæ contemptui ſint.

De malo auaritiæ, exempla de Balaam, & Acham, & Dalila.

CAPVT XXVI.

CÆterùm ita incubuerunt mores hominum ad admirationem diuitiarum, vt nemo niſi diues

honore

honote dignus putetur. Neque hic recens vſus, ſed A
iamdudum, quod peius eſt inoleuit hoc vitium hu-
manis mentibus. Siquidem cùm Hierico magna ci-
Ioſ.6. & 7. uitas tubarum ſacerdotalium ſonn corruiſſet, & Ie-
ſus Naue potiretur victoria, cognouit infirmatam
eſſe virtutem populi per auaritiam, atque auri cupi-
ditatem. Nam cùm de ſpoliis vrbis incenſæ, ſuſtuliſ-
ſet Acham veſtem auream, & ducenta argẽti didra-
chmata, & linguam auream, oblatus Domino nega-
re non potuit, ſed prodidit furtum. Vetus igitur &
antiqua auaritia eſt, quæ cùm ipſis diuinæ legis cœ-
pit oraculis, imò propter ipſam reprimendam lex B
Dei data eſt. Propter auaritiam Balac putauit Balaã
præmiis poſſe tentari, vt malediceret populum pa-
trum: & viciſſet auaritia, niſi Dominus à maledicto
eum abſtinere vetuiſſet. Et propter auaritiam præci-
Num. 22. pitatus Acham, in exitium deduxerat totam plebem
parentũ. Itaque Ieſus Naue, qui potuit ſolẽ ſiſtere ne
procederet, auaritiã hominũ nõ potuit ſiſterẽ ne ſer-
peret. Advocem eius ſol ſtetit, auaritia nõ ſtetit. Sole
Iudicum. 14. itaque ſtante confecit Ieſus triũphum, auaritia autẽ
procedente, penè amiſit victoriam. Quid? fortiſſimũ
Ibidem 16. omnium Samſon, nónne Dalilæ mulieris auaritia C
decepit? Itaque ille qui rugientem leonem manibus
diſcerpſit ſuis, qui vinctus & alienigenis traditus, ſi-
ne vllo adiutore ſolus diſſolutis vinculis, mille ex his
peremit viros, qui funes intextos neruis velut mol-
lia ſparti fila dirupit, is ſuper genua mulieris inflexa
ceruice truncatus inuicti criminis ornatum, præro-
gatiuam ſuæ virtutis amiſit. Influxit pecunia in gre-
mium mulieris, & à viro diſceſſit gratia. Feralis igi-
tur auaritia, illecebroſa pecunia, quæ habentes con-
taminat, non habentes non iuuat. Eſto tamen vt ali-
quando adiuuet pecunia, inferiorem tamẽ & ipſum D
deſiderantem. Quid ad eum, qui non deſiderat, qui
non requirit, qui auxilio eius non indiget, ſtudio
** ad alios ſi* non flectitur? Quid * vt aliis ſit ille copioſior qui ha-
bet? Numquid, idcirco honeſtior quia habet quo
honeſtas plerumque amittitur, quia habet quod cu-
ſtodiat, magis quã quod poſſideat? Illud enim poſſi-
demus quo vtimur: quod autem vltra vſum eſt, non
vtique habet poſſeſſionis fructum, ſed cuſtodiæ pe-
riculum.

De benignitate, & quod excommunicatio tardius ſit exerenda. CAP. XXVII.

AD ſummam nouimus quod pecuniæ contem-
ptus iuſtitiæ forma ſit: & ideo auaritiam decli-
nare debemus, & omni ſtudio intendere, ne quid
faciamus vnquam aduerſus iuſtitiam, ſed in omni-
bus geſtis & operibus cuſtodiamus eam. Si volumus
commendare nos Deo, charitatem habeamus, vna-
nimes ſimus, humilitatem ſequamur, alter alterum
exiſtimantes ſuperiorem ſibi. Hæc eſt enim humili- F
tas, ſi nihil ſibi quis arroget, ſed inferiorem ſe eſſe
exiſtimet. Epiſcopus vt membris ſuis vtatur cleri-
cis, & maximè miniſtris qui ſunt verè filij: quem cui-
que viderit aptum muneri, ei deputet. Cum dolore
amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu
tractatur ſi poteſt ſanari medicamentis: ſi nõ poteſt,
tunc à medico bono abſcinditur. Sic epiſcopi affe-
ctus boni eſt, vt optet ſanare infirmos, ſerpentia au-
A ferre vlcera, adurere aliqua, non abſcindere, poſtre-
mò quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere.
Vnde pulcherrimum illud præceptum magis emi- *Philip. 2.*
net, vt cogitemus non quæ noſtra ſunt, ſed quę alio-
rum. Hoc enim modo nihil erit, quod vel irati no-
ſtro indulgeamus affectui, vel fauentes noſtræ plus
iuſto tribuamus aliquid voluntati.

De bono compaſſionis, & quod ſacris eccleſiarum theſauris non ſit parcendum tempore neceſſitatis, exempli cauſa inducitur Laurentius & ipſe Ambroſius. CAP. XXVIII.

HOc maximum incentiuum miſericordiæ, vt
compatiamur alienis calamitatibus, neceſſita-
tes aliorum quantum poſſumus iuuemus, & plus in-
terdum quàm poſſumus. Melius eſt enim pro miſeri
cordia cauſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quàm
prætendere inclementiam: vt nos aliquando in in-
uidiam incidimus, qui confregerimus vaſa myſtica,
vt captiuos redimeremus: quod Arrianis diſplicere
poterat, nec tã factum diſplicere, quã vt eſſet quod
in nobis reprehenderent. Quis autem eſt tam durus,
C immitis, ferreus, cui diſpliceat quod homo redimi-
tur à morte, fœmina ab impuritatibus Barbarorum,
quæ grauiores morte ſunt: adoleſcentulæ, vel pue-
ruli, vel infantes ab idolorum cõtagiis, quibus mor-
tis metu inquinabantur? Quam cauſam nos etſi non
ſine ratione aliqua geſſimus, tamẽ ita in populo pro
ſecuti ſumus, vt confiteremur, multóque fuiſſe cõ-
modius aſtrueremus, vt animas Domino quàm au-
rũ ſeruaremus. Qui enim ſine auro miſit apoſtolos,
& eccleſias ſine auro congregauit. Aurum eccleſia *Eccleſia quare habeat aurum.*
habet, non vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat in
D neceſſitatibus. Quid opus cuſtodire quod nihil ad-
iuuat? An ignoramus quantum auri atque argenti
de templo Domini Aſſyrij ſuſtulerint? Nónne me-
lius conflat ſacerdos propter alimoniam pauperum,
ſi alia ſubſidia deſint, quam ſacrilegus contaminata
aſportet hoſtis? Nónne dicturus eſt Dominus: Cur
paſſus es tot inopes fame emori? Et certè habebas
aurum, vt miniſtraſſes alimoniam. Cur tot captiui
deducti in commercium ſunt, nec redempti? Cur
tot ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, vt vaſa viuen-
tium ſeruares, quàm metallorum. His non poſſet re-
E ſponſum referri. Quid enim diceres? Timui ne tem-
plo Dei ornatus deeſſet? Reſpõderet: Aurum ſacra-
menta non quærunt: neque auro placent, quæ auro
non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio *Sacramẽtorũ ornatus.*
captiuorum eſt. Et verè illa ſunt vaſa precioſa, quæ
redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt *Theſaurus Domini.*
Domini, qui operatur quod ſanguis eius operatus
eſt. Tunc vas dominici ſanguinis agnoſco, cùm in v-
troque videro redemptionem, vt calix ab hoſte re-
dimat, quos ſanguis à peccato redemit. Quàm pul-
F chrum vt cùm agmina captiuorum ab eccleſia redi-
muntur, dicatur: Hos Chriſtus redemit: Ecce aurum
quod probari poteſt, ecce aurum vtile, ecce aurum
Chriſti quod à morte liberat, ecce aurum quo redi-
mitur pudicitia, ſeruatur caſtitas. Hos ergo malui
vobis liberos tradere, quàm aurum reſeruare. Hic
numerus captiuorum, hic ordo præſtantior eſt, quã
ſpecies poculorum. Huic muneri proficere debuit
aurum redemptoris, vt redimeret periclitantes,

Agnoſco infuſum auro ſanguinem Chriſti, non ſolum irrutilaſſe, verumetiam diuinæ operationis impreſſiſſe virtutem redemptionis munere. Tale aurũ ſanctus martyr Laurẽtius Domino reſeruauit, à quo cùm quærerentur theſauri eccleſię, promiſit demõſtraturum ſe. Sequenti die pauperes duxit. Interrogatus vbi eſſent theſauri quos promiſerat, oſtendit pauperes, dicens: Hi ſunt theſauri eccleſiæ: & verè theſauri, in quibus Chriſtus eſt, in quibus Chriſti fides eſt. Denique Apoſtolus ait: Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. Quos meliores theſauros habet Chriſtus, quã eos in quibus ſe eſſe dixit? Sic enim ſcriptum eſt: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me. Et infrà: Quod enim vni horum feciſtis, mihi feciſtis. Quos meliores Ieſus habet theſauros, quàm eos in quibus amat videri? Hos theſauros demonſtrauit Laurentius, & vicit, quòd eos nec perſecutor potuit auferre. Itaque Ioachim qui aurum in obſidione ſeruabat, nec diſpenſabat alimoniæ comparandæ: & aurum vidit diripi, & ſe in captiuitatem perduci. Laurentius qui aurum eccleſiæ maluit erogare pauperibus, quàm perſecutori reſeruare, pro ſingulari interpretationis viuacitate ſacram martyrij accepit coronam. Numquid dictum eſt ſancto Laurentio: Non debuiſti erogare theſauros eccleſię, vaſa ſacramentorum vendere? Opus eſt, vt quis fide ſyncera & perſpicaci prouidentia munus hoc impleat. Sanè ſi in ſua aliquis deriuat emolumẽta, crimen eſt: Sin verò pauperibus erogat, captiuum redimit, miſericordia eſt. Nemo enim poteſt dicere, cur pauper viuit? Nemo poteſt queri, quia captiui redempti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia templum Dei ædificatum eſt. Nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquiis ſpacia laxata ſunt. Nemo poteſt dolere, quia in ſepulturis Chriſtianorum, requies defunctorum eſt. In his tribus generibus vaſa eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus eſt vt de eccleſia myſtici poculi forma nõ exeat, ne ad vſus nefarios ſacri calicis miniſteriũ transferatur. Ideo intra eccleſiam primum quæſita ſunt vaſa quę initiata non eſſent: deinde cõminuta, poſtremò cõflata, per minutas erogationes diſpenſata egentibus, captiuorum quoque preciis profecerunt. Quod ſi deſunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur: in huiuſmodi vſus, quos ſuprà diximus, arbitror omnia piè poſſe conuerti.

Theſauri eccleſiæ pauperes.

2. Cor. 4.

Matth. 25.

4. Reg. 25.

2. Paral. 36.

Vaſa eccleſiæ cõfringenda ſunt tribus generibus.

Depoſita viduarum, imò omnium fidelium in eccleſia cum ſui etiam periculo conſeruanda. Exemplum de Onia & Heliodoro, & ſeipſo, & Ticinenſi epiſcopo.

CAPVT XXIX.

ILlud ſanè diligenter tuendum eſt, vt depoſita viduarum intemerata maneãt, ſine vlla ſeruẽtur offenſione: nec ſolùm viduarum, ſed etiam omnium. Fides enim exhibẽda omnibus, ſed maior eſt viduarum cauſa & pupillorum. Denique hoc ſolo viduarum nomine (ſicut in libris Machabæorum legim⁹) commendatum templo omne ſeruatum eſt. Nam cùm indicium factum eſſet pecuniarum, quas in tẽplo Hieroſolymis maximas reperiri poſſe Simon nefarius Antiocho regi prodidit, miſſus in Hieruſa-

2. Mach. 3.

G lem Heliodorus, ad templum venit, & ſummo ſacerdoti aperuit indicij inuidiã, & aduentus ſui cauſam. Tunc ſacerdos depoſita eſſe dixit viduarum victualia & pupillorum, quædam autem Hircani Tobiæ viri ſancti: eáque demonſtrauit, Argenti talẽta quadringenta erant, auri verò ducenta. Quæ cùm Heliodorus ereptum ire vellet, & regis vendicare commodis, ſacerdotes ante altare iactauerunt ſe, induti ſacerdotales ſtolas, & Deum viuum qui depoſitis legem dederat, flentes inuocabant cuſtodem ſe præceptorum præſtare ſuorũ. Vultus verò & color ſummi ſacerdotis immutatus, declarabat dolorem animi, & mẽtis intentæ ſolicitudinem. Flebant omnes, quod in contemptum locus venturus foret, ſi nec in Dei templo tuta fidei ſeruaretur cuſtodia: accinctæque mulieres pectus, & clauſæ virgines pulſabant ianuas, ad muros alij currebant, per feneſtras alij proſpectabant, omnes ad cœlũ tendebant manus, orantes, vt ſuis Dominus adeſſet legibus. Heliodorus autem nec his territus, quod intenderat, vrgebat, & ſatellitibus ſuis ærarium ſepſerat, cum ſubitò apparuit illi terribilis eques armis præfulgens aureis: equus

I autem eius erat inſigni ornatus opertorio. Alij quoque duo iuuenes apparuerunt in virtute inclyta, decore grato, cum ſplendore gloriæ, ſpecioſi amictu, qui circum ſteterunt eum, & vtraque ex parte flagellabant ſacrilegum, ſine vlla intermiſſione continuato verbere. Quid multa? Circumfuſus caligine in terram concidit, & euidenti diuinæ operationis indicio examinatus iacebat, nec vlla ſpes in eo reſidebat ſalutis. Oborta eſt lætitia metuentibus, metus ſuperbis, deiectíque ex amicis Heliodori quidam rogabant Oniam vt vitam poſceret ei, quoniam ſu-

K premum gerebat ſpiritum. Rogante itaque ſacerdote ſummo, iidem iuuenes iterum Heliodoro apparuerunt, iiſdem amicti veſtibus, & dixerunt ad eũ: Onię ſummo ſacerdoti gratias age: propter quem tibi vita eſt reddita. Tu autem expertus flagella Dei, vade & nuncia tuis omnibus, quantum cognoueris templi religionem, & Dei poteſtatem. His dictis nõ comparuerunt. Heliodorus itaque recepto ſpiritu, hoſtiam Domino obtulit, Oniæ ſacerdoti gratias egit, & cum exercitu ad regem reuertitur, dicens: Si quem habes hoſtem, aut inſidiatorem rerum tuarũ,

L illuc eum dirige, & flagellatum recipies eum. Seruanda eſt igitur filij depoſitis fides, adhibenda diligentia. Egregiè hinc veſtrũ eniteſcit miniſterium, ſi ſuſcepta impreſſio potentis quam vel vidua vel orphani tolerare non queant, eccleſiæ ſubſidio cohibeatur, ſi oſtendatis plus apud vos mandatum Domini, quã diuitis valere gratiã. Meminiſtis ipſi quotiens aduerſus regales impetus pro viduarum, imò omnium depoſitis certamen ſubierimus. Commune hoc vobiſcum mihi, recens exemplum eccleſiæ Ticinenſis proferam, quæ viduæ depoſitum quod

M ſuſceperat, amittere periclitabatur. Interpellante enim eo qui ſibi illud imperiali reſcripto vendicare cupiebat, clerici non tenebant authoritatem, honorati quoque & interceſſores dati, non poſſe præceptis imperatoris obuiari ferebant. Legebatur reſcripti forma, directio Magiſtri officiorum ſtatuta. Agens in rebus imminebat. Quid plura? Traditum erat. Tamẽ communicato mecum conſilio, obſedit

ſanctus

ſanctus epiſcopus ea conclauia, ad quæ tranſlatum A illud depoſitum viduæ cognouerat. Quod vbi non potuit auferri, receptũ ſub chirographo eſt. Poſtea iterum flagitabatur ex chirographo: Præceptũ Imperator iterauerat, vt ipſe per ſemetipſum nos conueniret. Negatum eſt, & expoſita diuinæ legis authoritate, & ſerie lectionis, & Heliodori periculo, vix tandem, rationem imperator accepit. Poſt etiam tentata fuerat obreptio, ſed præuenit ſanctus epiſcopus vt redderet viduæ quod acceperat. Fides interim ſalua eſt, oppreſſio nõ eſt formidini, quia iam res non fides periclitatur.

Qui fugiendi, & qui ſint in bono zelandi.
CAPVT XXX.

Filij fugite improbos, cauete inuidos. Inter improbum & inuidum hoc intereſt: Improbus ſuo
1.Tim.5. delectatur bono, inuidus torquetur alieno. Ille diligit mala, hic bona odit: vt propè tolerabilior ſit, qui ſibi vult bene, quàm qui malè omnibus. Filij ante factum cogitate: & cùm diutius cogitaueritis, tunc facite quod probatis. Laudabilis mors cùm occaſio
datur, rapienda eſt illico. Dilata gloria fugit, nec fa- 4 Reg. 22.
cile comprehenditur. Fidem diligite, quoniam per 2. Paral. 35.
fidem & deuotionem Ioſias magnum ſibi ab vniuer- 3 Eſdra 1.
ſis amorem acquiſiuit: quoniam celebrauit paſcha Domini, cùm eſſet annorum decem & octo, quemadmodum nemo ante eum. Zelo itaque vt vicit ſuperiores, ita & vos filij zelum Dei ſumite, Exquirat vos Dei zelus & deuoret, vt vnuſquiſque veſtrum
dicat: Exquiſiuit me zelus domus tuæ. Apoſtolus Ioan. 2.
Chriſti zelotes dictus eſt. Quid de Apoſtolo dico?
Ipſe Dominus ait, Zelus domus tuę comedit me. Sit Pſal. 68.
ergo inter vos Dei zelus, non iſte humanus quem
B inuidia generat: Sit inter vos pax, quę ſuper omnem Philip. 4.
ſenſum eſt. Amate vos inuicem. Nihil charitate dulcius, nihil pace gratius. Et voſipſi ſcitis, quod præ cæteris vos ſemper dilexi & diligo: Quaſi vnius patris filij, coaluiſtis in affectum germanitatis. Quæ bona ſunt tenete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum in Domino Ieſu, cui eſt honor, gloria, magnificentia, poteſtas, cum ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Capitula libri tertij Officiorum.

Quòd ſancti & in quiete maxima operentur et mira, oſtenditur ex Moyſe & Heliſæo. Cap. I.

Honeſtum & vtile apud Chriſtianos vnum eſſe, qui non commoda temporalia ſequimur, ſed æterna. Cap. II.

De *calumnia reprimenda, & beneficentia cunctis exhibenda. Exemplum de harmonia membrorum, quæ ſingula ſingulis obſequuntur.* Cap. III.

Alienis incommodis noſtra lucra non quærenda. Cap. IIII.

Nihil à ſapientibus niſi quod honeſtum ſit expetendum, & honeſtati ſalutem quoque poſtponendam, in quo Dauid *maximè commendatur, &* Ioannes. Cap. V.

Famis tempore ſubueniendum, nec auarè partis incubandum, vel precia captanda. Exempla de Ioſeph, *et diuite auaro in euangelio.* Cap. VI.

Peregrinos *tempore famis vrbe non arcendos: quòd non ſolum inhoneſtum, ſed et inutile, præpoſitis comprobatur exemplis.* Cap. VII.

Honeſtatem ſaluti quoque prælatam à Deo *comprobari. Exempla de* Ioſue *&* Caleb *et cæteris exploratoribus.* Cap. VIII.

Fraudes & turpia lucra clericos maximè dedecere, & omnes honeſtatem Dauid *&* Nabuthæ *imitari debere.* Cap. IX.

Vitia virtutibus obliterari, & perfidis etiam ac fraudulentis fidem oportere cuſtodiri: quod Ioſue Gabao*nitis intimatur exhibuiſſe.* Cap. X.

Auaros & fraudulentos interdum cupitis fraudari, ſemper autem apud Deum maleuolentiæ reatu obnoxios teneri. Fabula de quodam Syracuſano, et paradigma de Doech Idumæo, *& Anania.* C. XI.

De *malo temerarij iuramenti, paradigma de* Herode *et* Iepte: *& quod filia eius ſponte ſua die condicta reuerſa, fidem illorum præcellat Pythagoræorum, qui ſe vades inuicem dederunt.* Cap. XII.

Quantum periculum Iudith *honeſtatis intuitu ſubierit.* Cap. XIII.

Quòd ſemper honeſtatem ſequatur vtilitas, quòd licet apud homines aliter ſæpe contingere videatur, apud Deum tamen perpetuo ita eſſe comprobatur multis exemplis. Cap. XIIII.

Laus honeſtatis, magnanimitate Heſter, *& fide* Ionathæ *commendatur et* Abimelech. Cap XV.

De *moderamine amicitiæ conſeruandæ, clauditur volumen.* Cap. XVI.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS OFFICIORVM
LIBER TERTIVS.

Quòd ſanctι & in quiete maxima operentur & mira,
oſtenditur ex Moyſe & Heliſæo.
CAPVT I.

DAVID propheta docuit nos tanquam in
ampla domo deambulare in corde no-
ſtro, & conuerſari cum eo tanquã cum
bono contubernali: vt ipſe ſibi diceret,
Pſal.38. & loqueretur ſecum, vt eſt illud: Dixi cuſtodiã vias
Prouer.5. meas. Salomon quoque filius eius ait: Bibe aquam
de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fontibus, hoc
eſt, tuo conſilio vtere. Aqua enim alta, conſilium
in corde viri. Nemo, inquit, alienus particeps ſit ti-
bi, fons aquæ tuæ ſit tibi proprius: & iocũdare cum
tua vxore, quæ eſt tibi a iuuentute. Ceruus amici-
tiæ, & pullus gratiarum confabulẽtur tecum. Non
ergo primus Scipio ſciuit ſolus non eſſe, cùm ſolus
eſſet: nec minus negocioſus, cum ocioſus eſſet. Sci-
Exod.17. uit ante ipſum Moyſes, qui cùm taceret, clamabat:
cùm ocioſus ſtaret, præliabatur: nec ſolùm prælia-
batur, ſed etiam de hoſtibus quos non contige-
rat, triumphabat. Adeo ocioſus, vt manus eius alij
Ibidem 24. ſuſtinerent: nec minus quàm cæteri oegocioſus, qui
ocioſis manibus expugnabat hoſtem, quem non
poterãt vincere qui dimicabant. Ergo Moyſes & in
ſilentio loquebatur, & in ocio operabatur. Cuius
autem maiora negocia, quàm huius ocia, qui qua-
draginta diebus poſitus in mõte, totam legem com-
plexus eſt, & in illa ſolitudine qui cum eo loquere-
Pſal.48. tur non defuit? Vnde & Dauid ait: Audiam quid lo-
quatur in me Deus. Et quantò plus eſt, ſicum aliquo
Actuum 5. Deus loquatur, quàm ipſe ſecum? Tranſibant apo-
ſtoli, & vmbra eorum curabat infirmos. Tangeban-
tur veſtimenta eorum, & ſanitas deferebatur. Ser-
3. Reg.17. monem locutus eſt Helias, & pluuia ſtetit, nec ce-
cidit ſuper terram tribus annis, & ſex menſibus. Ite-
rum locutus eſt, & hydria farinæ non defecit, & vas
olei toto famis diuturnæ tempore non eſt exinani-
4.Reg.6. tum. Et quoniam pleroſque delectant bellica: Quid
eſt pręſtantius magnis exercitus lacertis, an ſuis me-
ritis confeciſſe prælium? Sedebat Heliſæus in vno
loco, & rex Syriæ magnam belli molem inferebat
populo patrum, diuerſiſque conſiliorum acerbabat
fraudibus, & circumuenire inſidiis moliebatur, ſed
omnes eius apparatus propheta deprehendebat, &
vigore mentis per gratiam Dei vbique præſens, co-
gitationes hoſtium ſuis annunciabat, & monebat
quibus cauerent locis. Quod vbi regi Syriæ mani-
feſtatum eſt, miſſu exercitu clauſit prophetam. Ora-
uit Heliſæus, & omnes illos cæcitate percuti fecit, &
captiuos intrare Samariam, qui venerant obſidere
eum. Conferamus hoc ocium cum aliorum ocio. A-
lij enim requieſcendi cauſa abducere animum à ne-
gociis ſolent, & à conuentu cœtúque hominũ ſub-
trahere ſeſe, aut ruris petere ſecretum, captare agro-
rum ſolitudines, aut intra vrbem vacare animo, in-
4.Reg.2. dulgere quieti & tranquillitati. Heliſæus autem, aut

G in ſolitudine Iordanem tranſitu ſuo diuidit, vt pars
defluat poſterior, ſuperior autem in fontem recur-
rat: aut in Carmelo reſoluta difficultate generandi,
inopina ſterilem cõceptione fœcũdat, aut reſuſci-
tat mortuos, aut ciborum temperat amaritudines,
& facit farinæ admixtione dulceſcere: aut decem
panibus diſtributis reliquias colligit plebe ſaturata:
ferrum ſecoris excuſſum, & in fluuij Iordanis mer- Ibidem 6.
ſum profundo, miſſo in aquas ligno facit ſupernata-
re: aut emundatione leproſum, aut ſiccitatem im- Ibidem 5.
bribus, aut famem mutat fœcunditate. Quando er-
go iuſtus ſolus eſt, qui cum Deo ſemper eſt? Quando
H ſolitarius eſt, qui nũquam ſeparatur a Chriſto? Quis
nos, inquit, ſeparabit à dilectione Chriſti? Confido Rom.8.
quia neque mors, neque vita, neque angelus. Quan-
do autem feriatur à negocio, qui numquam feriatur
à merito, quo conſummatur negocium? Quibus au-
tem lucis circumſcribitur, cui totus mundus diui-
tiarum poſſeſſio eſt? Qua æſtimatione definitur, qui
numquam opinione comprehẽditur? Etenim qua-
ſi ignoratur & cognoſcitur, quaſi moritur & ecce
viuit, quaſi triſtis & ſemper lætior: vt egenus & lar-
gus, vt qui nihil habeat, & poſſideat omnia. Nihil 2.Cor.6.
enim ſpectat vir iuſtus, niſi quod conſtans & hone-
ſtum eſt. Et ideo etiam ſi alij videatur pauper, ſibi
I diues eſt, qui non eorum quę caduca, ſed eorum quę
æterna ſunt, æſtimatione cenſetur.

Honeſtum & vtile apud Chriſtianos vnum eſſe, qui
non commoda temporalia ſequuntur, ſed æterna.
CAPVT II.

ET quoniam de duobus ſuperioribus locis dixi-
mus, in quibus honeſtum illud & vtile tractaui-
mus, ſequitur vtrum honeſtatem & vtilitatem inter
ſe comparare debeamus, & quærere quid ſit ſequen-
dum. Sicut enim ſupra tractauimus, vtrũ honeſtum
K illud an turpe eſſet, & ſecundo loco, vtrum vtile an
inutile: ſimiliter hoc loco, vtrum honeſtum ſit an v-
tile, nonnulli requirendum putant. Nos autem mo-
nemus, ne hæc inter ſe velut compugnantia induce-
re videamur, quæ iam ſupra vnum eſſe oſtendimus:
nec honeſtũ eſſe poſſe niſi quod vtile, nec vtile, niſi
quod honeſtum: quia non ſequimur ſapientiam car-
nis, apud quam vtilitas pecuniariæ iſtius commodi-
tatis pluris habetur, ſed ſapientiam quæ ex Deo eſt,
apud quam ea quæ in hoc ſeculo magna æſtiman-
tur, pro detrimento habentur. Hoc enim catortho-
L ma quod perfectum & abſolutum officium eſt, à ve-
ro virtutis fonte proficiſcitur. Cui ſecundum eſt cõ-
mune officium, quod ipſu ſermone ſignificatur, non
eſſe arduæ virtutis ac ſingularis, quod poteſt pluri-
mis eſſe commune. Nam pecuniæ compendia ca-
ptare, familiare multis: elegantiori conuiuio & ſua-
uioribus delectari epulis vſitatum eſt. Ieiunare au-
tem & continentem eſſe paucorum eſt: & alieni cu-
pidum non eſſe, rarum. Contrà autem detrahere
velle

velle alteri & non eſſe contentum ſuo. Nam in hoc A cum pleriſque conſortium eſt. Alia igitur prima, alia media officia. Prima cum paucis, media cum pluribus. Denique in iiſdem verbis frequenter diſcretio eſt. Aliter enim bonũ Deum dicimus, aliter hominem: aliter iuſtum Deum appellamus, aliter hominem. Similiter & ſapientem Deum aliter dicimus, aliter hominem. (Matth. 5.) Quod & in euangelio docemur: Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt. (Philip. 3.) Ipſum Paulum lego perfectũ & non perfectum. Nam cùm dixiſſet: Non quòd iã acceperim, aut iam perfectus ſim, ſequar autem ſic B vt comprehendam, ſtatim ſubiecit: Quicunque ergo perfecti ſumus. Duplex eſt enim forma perfectionis: alia medios, alia plenos numeros habens. Alia hic, alia ibi. Alia ſecundũ hominis poſſibilitatẽ, alia ſecundum perfectionem futuram. Deus autem iuſtus per omnia, ſapiens ſuper omnia, perfectus in omnibus. (Ezechiel. 28.) Inter ipſos quoque homines diſtantia eſt. (3. Reg. 4.) Aliter Daniel ſapiens, de quo dictũ eſt. Quis Daniele ſapientior? aliter alij ſapientes. Aliter Salomõ, qui repletus eſt ſapientia ſuper omnem ſapiẽtiam antiquorum, & ſuper omnes ſapientes Ægypti. Aliud C eſt enim communiter ſapere, aliud ſapere perfectè. Qui communiter ſapit, pro temporalibus ſapit, pro ſe ſapit, vt alteri aliquid detrahat, & ſibi adiũgat. (Philip. 2.) Qui perfectè ſapit, neſcit ſua ſpectare commoda, ſed ad illud quod æternum eſt, quod decorum atque honeſtum toto affectu intendit, quærens non quod ſibi vtile eſt, ſed quod omnibus. Itaque hæc ſit formula, vt inter duo illa honeſtum atque vtile errare nequeamus: eò quod iuſtus nihil alteri detrahendũ putet, nec alterius incommodo ſuum commodum augeri velit. Hanc formam tibi præſcribit Apoſto- D (1. Cor. 10.) lus dicens: Omnia licent, ſed non omnia expediũt. Omnia licent, ſed nõ omnia ædificant. Nemo quod ſuũ eſt quærat, ſed quod alterius. Hoc eſt, nemo cõmodum ſuum quærat, ſed alterius: nemo honorem ſuum quærat, ſed alterius. (Philip. 2.) Vnde & alibi dicit: Alter alterum exiſtimantes ſuperiorem ſibi, non quæ ſua ſunt ſinguli cogitãtes, ſed quæ aliorum. Nemo etiã ſuam gratiam quærat, nemo ſuam laudem, ſed alterius. Quod euidenter etiam in Prouerbiis declaratũ eſſe aduertimus, dicente ſancto per Salomonem ſpiritu: Fili ſi ſapiens fueris, tibi ſapiens eris & pro- E ximis: ſi autem malus euaſeris, ſolus hauries mala. Sapiens enim aliis conſulit ſicut iuſtus, quandoquidem conſors ſui eſt vtriuſque forma virtutis.

De calumnia reprimenda, & beneficentia cunctis exhibenda. Exemplum de harmonia membrorum, quæ ſingula ſingulis obſequuntur. CAP. III.

SI quis igitur vult placere omnibus per omnia, quærat non quod ſibi vtile eſt, ſed quod multis, ſicut quærebat & Paulus. Hoc eſt enim conformari Chriſto, alienum non quærere, nihil alteri detrahere vt acquirat ſibi. Chriſtus enim Dominus F (Ibidem.) cùm eſſet in forma Dei, exinaniuit ſe vt formam ſuſciperet hominis, quam operum ſuorum locupletaret virtutibus. Tu ergo ſpolias quem Chriſtus induit? Tu exuis, quem veſtiuit Chriſtus? Hoc enim agis, quando alterius detrimento tua commoda augeri expetis. Conſidera ò homo, vnde nomen ſumpſeris: ab humo vtique quę nihil cuiquam eripit, ſed

omnia largitur omnibus, & diuerſos in vſum omniũ animantium fructus miniſtrat. Inde appellata humanitas, ſpecialis & domeſtica virtus hominis, quę conſortem adiuuet. Ipſa te doceat forma tui corporis, membrorúmque vſus. Nunquid membrum tuũ alterius membri officia ſibi vendicat, vt oculus officium oris, aut os oculi officium ſibi vendicet, aut manus pedum miniſterium, aut pes manuũ? Quinetiam ipſæ manus dextra ac ſiniſtra diſpartita habẽt officia pleraque, vt ſi vſum commutes vtriuſque, aduerſum naturam ſit, priúſque totum hominem exuas, quàm membrorum tuorum miniſteria conuertas, ſi aut de ſiniſtra cibum ſuggeras, aut de dextera fungaris miniſterio ſiniſtræ, vt reliquias ciborum abluas: niſi fortè poſcat neceſſitas. Finge hanc & da oculo virtutem, vt poſſit detrahere ſenſum capiti, auditum auribus, menti cogitationes, odoratum naribus, ori ſaporem, & ſibi conferat, nónne omnem ſtatum diſſolues naturæ? Vnde pulchrè Apoſtolus ait: Si totum corpus oculus, vbi auditus? ſi totum auditus; vbi odoratus? (1. Corin. 12.) Omnes ergo vnum corpus ſumus & diuerſa membra, ſed omnia corpori neceſſaria. Nõ enim poteſt membrum mẽbro dicere, non es mihi neceſſarium: quinetiam ipſa quæ videntur infirmiora membra eſſe, multo magis neceſſaria ſunt, & maiorem plerunque tuendi ſe requirunt ſolicitudinem. Et ſi quid dolet membrum vnum, compatiuntur ei membra omnia. Vndè quàm graue eſt vt detrahamus aliquid ei, cui nos compati oportet: & cui debemus conſortium miniſterij, ei fraudi & noxæ ſimus? Hæc vtique lex naturæ eſt, quæ nos ad omnem ſtringit humanitatem, vt alter alteri tanquam vnius partes corporis inuicem deferamus. Nec detrahendum quicquam putemus, cùm contra naturæ legem ſit, non iuuare. Sic enim naſcimur vt conſentiant membra membris, & alterum alteri adhæreat, & obſequãtur ſibi mutuo miniſterio. Quòd ſi vnum deſit officio ſuo, impediantur & cætera: vt ſi eruat oculum manus, nónne ſibi operis ſui vſum negauit? Si pedem vulneret, quantorum ſibi actuum profectum inuiderit? Et quãto grauius eſt totum hominem quàm vnũ mẽbrum detrahi? Iam ſi in vno membro totum corpus violatur, vtique in vno homine communio totius humanitatis ſoluitur, violatur natura generis humani, & ſanctæ eccleſiæ congregatio, quæ in vnum connexum corpus atque compactum vnitate fidei & charitatis aſſurgit. Chriſtus quoque Dominus qui pro vniuerſis mortuus eſt, mercedẽ ſanguinis ſui euacuatam dolebit. Quid quòd etiam ipſa lex Domini hanc formã tenendam edocet, vt nihil (Exod. 23.) alteri detrahas tui cõmodi ſeruandi gratia, cùm dicit: (Deut. 22.) Non transferas terminos antiquos, quos ſtatuerũt patres tui, cùm vitulum errantem fratris tui reducendũ præcipit, (Tob. 4.) cùm furem mori iubet, cùm vetat mercenariũ debita mercede fraudari, cùm pecuniã ſine vſuris reddendã cenſet? Subuenire enim non habenti humanitatis eſt, duritię autem plus extorquere quàm dederis. Etenim ſi ideo inops auxilio tuo eguit, quia non habuit vnde de ſuo redderet, nónne impium eſt, ſi ſub humanitatis ſimulatione amplius ab eo poſcas? qui non habebat vnde minus ſolueret? Abſoluis igitur, alteri debitorem,

vt condemnes tibi:& hanc humanitatem vocas, vbi eſt iniquitatis auctio. Hoc præſtamus cæteris animantibus, quod alia genera animantium conferre aliquid neſciunt. Feræ autem eripiunt, homines
Pſalm.36. tribuunt. Vnde & Pſalmiſta ait: Iuſtus miſeretur & tribuit. Sunt tamen quibus & feræ cóferant. Siquidem collatione ſobolem ſuam nutriunt, & aues cibo ſuo pullos ſatiant ſuos: homini autem ſoli tributum eſt, vt omnes tanquam ſuos paſcat. Debetur illud ipſo naturæ iure. Quod ſi nó licet nó dare, quomodo detrahere licet? Nec ipſæ leges nos docent, quæ ea quæ detracta ſunt alicui cum iniuria perſonæ, aut rei ipſius cumulo, reſtitui iubent: quo furem à detrahendo, aut pœna deterreant, aut mulcta reuocent. Pone tamē quòd aliquis poſsit aut pœnam non timere, aut mulctę illudere. Nunquid dignum eſt vt aliqui alteri detrahant? Seruile hoc vitium, & familiare vltimæ conditioni, adeo contra naturam, vt inopia magis hoc extorquere videatur, quàm natura ſuadere. Seruorum tamen occulta furta, diuitū rapinę publicæ. Quid autem tam contra naturam, quàm violare alterum tui commodi cauſa, cùm pro omnibus excubandum, ſubeundas moleſtias, ſuſcipiendum laborem naturalis effectus perſuadeat, & glorioſum vnicuique ducatur, ſi periculis propriis quærat vniuerſorum tranquillitatem: multóque ſibi vnuſquiſque arbitretur gratius excidia patrię repuliſſe, quàm propria pericula: præſtantiúſque eſſe exiſtimet, quòd operam ſuam patrię impenderit, quàm ſi in ocio poſitus trāquillam vitam voluptatum copiis functus egiſſet?

Alienis incommodis, noſtra lucra non quærenda.
CAP. IIII.

HInc igitur colligitur, quòd homo qui ſecundū naturę formatus eſt directionem, vt obediat ei, nocere non poſſit alteri. Quòd ſi cui noceat, naturā violet: neque tantum eſſe commodi quòd adipiſci ſeſe putet, quātum incōmodi quod ex eo ſibi accidat. Quæ enim pœna grauior, quàm interioris vulnus cōſcientię? Quod ſeuerius iudiciū quàm domeſticum, quo vnuſquiſque ſibi eſt reus, ſeque ipſe arguit quòd iniuriam fratri indignè fecerit? Quod nō mediocriter ſcriptura cōdēnat, dicens: Ex ore ſtultorum baculus contumeliæ. Stultitię igitur condēnatur, qui cōtumeliam facit. Nónne hoc magis fugiendum, quàm mors, quàm diſpēdium, quàm inopia, quàm exilium, quàm debilitatis dolor? Quis enim vitium corporis, aut patrimonij damnum non leuius ducat vitio animi, & exiſtimationis diſpēdio? Liquet igitur id expetendum & tenendū omnibus, quod eadem ſingulorum ſit vtilitas, quæ ſit vniuerſorum, nihilque iudicandum vtile, niſi quod in commune proſit. Quomodo enim poteſt vni pro-
1.Corin.9. deſſe, quod inutile ſit omnibus? Mihi certè non videtur, qui inutilis eſt omnibus, ſibi vtilis eſſe poſſe. Etenim ſi vna lex naturæ omnibus, vna vtique vtilitas vniuerſorum. Quòd ſi vna vtilitas vniuerſorum, ad conſulendum vtique omnibus naturæ lege conſtringimur. Non eſt ergo eius qui conſultum velit alteri ſecundum naturam, nocere ei aduerſus legem naturæ. Etenim ſi hi qui ſtadio currunt, ita ferun-
G tur præceptis informari atque inſtrui, vt vnuſquiſque celeritate nō fraude contendat, curſúque quātum poteſt ad victoriam properet, ſupplantare autem alterum aut manu deiicere non auſit: quanto magis in hoc curſu vitę iſtius, ſine fraude alterius & circunſcriptione quærenda nobis victoria eſt? Quęrunt aliqui, ſi ſapiens in naufragio poſitus inſipienti naufrago tabulam extorquere poſsit, vtrum debeat. Mihi quidem, & ſi præſtabilius communi videatur vſui, ſapientem de naufragio quàm inſipientem euadere: tamen non videtur quod vir Chriſtia-
H nus, & iuſtus, & ſapiens quærere ſibi vitam aliena morte debeat, vt pote qui etiam ſi in latronē armatum incidat, ferientem referire non poſsit: ne dum ſalutem defendit, pietatem contaminet. De quo in euangelij libris aperta & euidens ſententia eſt: Re- Matth.26.
conde gladium tuum. Omnis enim qui gladio percuſſerit, gladio ferietur. Quis latro deteſtabilior, quàm perſecutor qui venerat vt Chriſtum occideret? Sed noluit ſe Chriſtus perſecutorum defendi vulnere, qui voluit ſuo vulnere omnes ſanare. Cur enim te potiorem altero iudices, cùm viri ſit Chri-
I ſtiani præferre ſibi alterum, nihil ſibi arrogare, nullum ſibi honorem aſſumere, non vendicare meriti ſui precium? Denique cur non tuum tollerare potius incommodum, quàm alienum commodum diripere aſſueſcas? Quid tam aduerſus naturam, quàm non eſſe contentum eo quod habeas, aliena quærere, ambire turpiter? Nam ſi honeſtas ſecundum naturam (omnia enim fecit Deus bona valde) turpitu-
do vtique contraria eſt. Non poteſt ergo honeſtati Gen.1.
conuenire & turpitudini, cùm hæc inter ſe diſcreta naturæ lege ſint.
K

Nihil à ſapientibus niſi quod honeſtum ſit expetendum, & honeſtati ſalutem quoque poſtponendam: In quo Dauid maximè commendatur. CAP. V.

SEd iam vt etiam in hoc libro ponamus faſtigiū, in quo velut in fine diſputationis noſtræ dirigamus ſententiam, vt nihil expetendū ſit, niſi quod honeſtū. Nihil nanque agit ſapiens niſi quod honeſtum ſit, niſi quod cū ſynceritate ſine fraude ſit: neque quicquā facit, in quo ſe crimine quoquā obli-
L get, etiā ſi latere poſsit. Sibi enim eſt re⁹ priuſquā cęteris, nec tā pudēda apud eū publicatio flagitij, quā conſcientia eſt. Quod non fictis fabulis, vt Philoſophi diſputant, ſed veriſsimis iuſtorum virorum exēplis docere poſſumus. Non igitur ego ſimulabo terræ hiatum, quæ magnis quibuſdam diſsiluerit ſoluta imbribus, in quem deſcendiſſe Gyges, atque ibi fabularem illum equum æneū offendiſſe à Platono inducitur, qui in lateribus ſuis fores haberet: quas vbi aperuit, animaduertiſſe anulum aureum in digito mortui hominis, cuius illic exanime corpus ia-
M ceret, aurique auarum ſuſtuliſſe anulum. Sed cùm ſe ad paſtores recepiſſet regios, de quorum ipſe numero foret, caſu quodam, quòd palam eius anuli ad palmam conuerterat, ipſe omnes videbat, atque à nullo videbatur: deinde cùm in locum ſuum reuocaſſet anulum, videbatur ab hominibus. Cuius ſolers factus miraculi, per anuli opportunitatem reginæ ſtupro potitus, necem regi intulit, cęteriſque
interem-

interemptis quos necandos putauerat, ne ſibi impedimento foreht, Lydiæ regnum adeptus eſt. Da, inquir, hunc anulum ſapienti, vt beneficio eius poſſit latere, cùm deliquerit. Non minus fugiet peccatorum contagium, quàm ſi noo poſsit latere. Non enim latebra ſapienti ſpes impunitatis, ſed innocentia eſt. *1.Tim.1.* Denique lex non iuſto eſt poſita, ſed iniuſto: quia iuſtus legem habet mentis ſuæ, & æquitatis ac iuſtitiæ ſuæ normam. Ideóque non terrore pœnæ reuocatur à culpa, ſed honeſtatis regula. Ergo vt ad propoſitum redeamus, non fabuloſa pro veris, ſed vera pro fabuloſis exempla proferamus. Quid enim mihi opus eſt fingere hiatum terræ, equum æneum, anulúmque aureum in digito defuncti repertũ: cuius anuli tanta ſit vis, vt pro arbitrio ſuo qui eum ſit indutus, appareat cùm velit: cùm autem nolit, conſpectui ſe præſentium ſubtrahat, vt præſens nõ poſſit videri? Nempe eò tendit iſtud, vtrum ſapiens etiã ſi iſto vtatur anulo, quo poſſit propria flagitia celare & regnum aſſequi, nolit ne peccare, & grauius ducat ſceleris contagiũ, pœnarum doloribus: an verò ſpe impunitatis vtatur ad perpetrandũ ſcelus. Quid, inquam, mihi opus eſt figmento anuli, cùm poſsim docere ex rebus geſtis, quod vir ſapiens cùm ſibi in peccato non ſolum latendum, ſed etiam regnandũ videret, ſi peccatum admitteret, cõtra autẽ periculũ ſalutis cerneret, ſi declinaret flagitium: eligeret tamen magis ſalutis periculũ vt vacaret flagirio, quàm flagitium quo ſibi regnum pararet? *1.Reg.26.* Denique Dauid cùm fugeret à facie regis Saul, cùm eum rex cũ tribus milibus virorum electorum ad inferendam necẽ in deſerto quæreret, ingreſſus in caſtra regis, cùm dormientem offendiſſet, non ſolum ipſe nõ percuſſit, ſed etiam protexit, ne ab alio qui ſimul ingreſſus fuerat, perimeretur. Nam cùm diceret ei Abiſai: Cõcluſit hodie Dominus inimicum tuum in manibus tuis, & nunc occidam eum: reſpondit: Non conſumas illum, quoniam quis iniiciet manum ſuam in Chriſtum Domini, & purus erit? Et addidit: Viuit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit illum, aut niſi hora illius venerit vt moriatur, vel in pugnã deſcenderit, & appooatur mihi, non ſit à Domino iniicere manum meam in Chriſtum Domini. Itaque non permiſit necari eum, ſed ſolum lanceam, quæ erat ad caput eius, & lenticulam tulit aquæ, dormiẽtibus cunctis. Egreſſus de caſtris tranſiuit in cacumen montis, & coarguere cœpit ſtipatores regios, & præcipuè principem militiæ Abner, quod nequaquam fidam cuſtodiam regi & Domino ſuo adhiberet. Denique demonſtraret, vbi eſſet lancea regis, vel lenticula quæ erat ad caput eius. Et appellatus à rege lanceam reddidit: & Dominus, inquit, reſtituat vnicuique iuſtitias ſuas, & fidem ſuam: ſicut tradidit te Dominus in manus meas, & nolui iniicere manum meam in Chriſtum Domini. Et cùm hoc diceret, timebat tamen inſidias eius, & fugit, ſedem exilio mutans. Nec tamen ſalutem prætulit innocentiæ, cùm iam ſecundo facultate ſibi tributa regis necandi *noluiſſet vti occaſionis beneficio, quæ & ſecuritatem ſalutis metuenti, & regnum offerebat exuli. **Potuiſſet.* Vbi opus fuit Ioanni Gygæo annulo, qui ſi tacuiſſet, non eſſet occiſus ab Hærode? Præſtare hoc illi potuit ſilentium ſuum, vt & videretur & non occideretur. Sed quia non ſolum peccare ſe propter ſalutis defenſionem paſſus non eſt, ſed ne alieoum quidem peccatum ferre ac perpeti potuit, ideo in ſe cauſam necis excitauit. Certè hoo negare non poſſunt potuiſſe fieri vt taceret, qui de illo Gyge negant potuiſſe fieri vt anuli beneficio abſconderetur. Sed fabula, & ſi vim non habet veritatis, hanc tamen rationem habet: vt ſi poſsit celare ſe vir iuſtus, tameo ita peccatum decliner, quaſi celare non poſsit: nec perſonam ſuam indutus anulum, ſed vitam ſuam Chriſtum indutus abſcondat, *Coloſ.3.* ſicut Apoſtolus ait: Quia vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Nemo ergo hic fulgere quærat, nemo ſibi arroget, nemo ſe iactet. Nolebat ſe Chriſtus hic cognoſci, nolebat prædicari in euãgelio nomẽ ſuũ cùm in terris verſaretur, venit vt lateret ſeculum hoc. Ergo & nos ſimili modo abſcõdamus vitam noſtram Chriſti exemplo, fugiamus iactantiam, prædicari non expetamus. Melius eſt hîc eſſe in humilitate, ibi in gloria. Cùm, inquit, Chriſtus apparuerit, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria. *Ibidem.*

Famis tempore ſubueniendum, nec auarè partis incumbendũ, vel precia captanda. Exempla de Ioſeph, & diuite auaro in euangelio. CAP. VI.

NOn vincat igitur honeſtatẽ vtilitas, ſed honeſtas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem, quæ æſtimatur ſecundum vulgi opinionem. Mortificetur auaritia, moriatur concupiſcentia. Sanctus in negociationem introiſſe ſe negat: quia preciorum captare incrementa, oon ſimplicitatis, ſed verſutiæ eſt. Et alius ait: Captans precia frumẽti, maledictus in plebe eſt. *Prouer.11.* Definita eſt ſentẽtia, nihil diſputationi relinquens, quale controuerſiarum genus ſolet diſcendi eſſe, cùm alius aleget agriculturã laudabilem apud omnes haberi, fructus terræ ſimplices eſſe triplos, plus qui ſeminauerit, eũ probatiorem fore, vberiores reditus induſtriæ non fraudari, negligentiam magis & incuriam ruris inculti reprehendi ſolere. Araui, inquit, ſtudioſius, vberius ſeminaui, diligentius excolui, bono collegi prouentu, ſolicitius recondi, ſeruaui fideliter, prouidè cuſtodiui. Nunc in tempore famis vendo, ſubuenio eſurientibus, vendo frumentum non alienum, ſed meum, non pluris quàm cæteri, imo etiam minori precio. Quid hic fraudis eſt, cùm multi poſſent periclitari ſi non haberent quod emerent. Num induſtria in crimen vocatur? Num diligentia reprehenditur? Num prouidentia vituperatur? Fortaſſe dicat: Et Ioſeph frumenta in abundantia collegit, in caritate vendidit. Num carius aliquis emere compellitur? Num vis adhibetur emptori? Omnibus defertur emendi copia, nulli irrogatur iniuria. His igitur quãtum cuiuſque fert ingenium diſputatis, exurgit alius, dicens: Bona quidem agricultura, quæ fructus miniſtrat omnibus, quæ ſimplici induſtria accumulat terrarum fœcunditatem, nihil doli, nihil fraudis interſerens. Denique ſiquid vitij fuerit, plus diſpendij eſt: quia ſi bene aliquis ſeuerit, melius metet: & ſi ſyncerum tritici granũ ſeminauerit, puriorẽ ac ſynceram meſſem colliget. Fœcunda terra multiplicatum reddit quod acceperat, fidelis ager fœneratos ſolet reſtituere prouẽtus. De reditibus igitur vberis

glebæ expectare debes tui mercedem laboris, de fertilitate pinguis ſoli iuſta ſperare compendia. Cur ad fraudem conuertis naturæ induſtriam & indulgentiam? Cur inuides vſibus hominũ publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis à pauperibus ſterilitatem? Cùm enim non ſentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante precium, te condente frumentum, optant potius nihil naſci, quàm te de fame publica negociari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, vberis ſoli partus ingemiſcis, fles publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras, exploras quãdo ſterilior prouentus ſit, quãdo exilior partus: votis tuis gaudes arriſiſſe maledictum, vt nihil vſquam naſceretur. Tunc meſſem tuam veniſſe lætaris, tunc tibi de omnium miſeria congeris opes, & hanc tu induſtriam vocas, hãc diligentiam nominas, quæ qualiditatis verſutia, quæ aſtutia fraudis eſt: & hoc tu remedium vocas, quod eſt commentum nequitiæ. Latrocinium hoc an fœnus appellem? Captantur tanquam latrocinij tempora, quibus in viſcera hominum durus inſidiator obrepas. Augetur precium tanquam ſorte cumulatum fœnoris, quo periculum capitis aceruatur. Tibi conditæ frugis multiplicatur vſura, tu frumentum quaſi fœnerator occultas, quaſi venditor auctionatis. Quid imprecaris malè omnibus, quia maior futura ſit fames, quaſi nihil frugum ſuperſit, quaſi infœcundior annus ſequatur? Lucrum tuum, damnũ publicũ eſt. Ioſeph ſanctus omnibus apperuit horrea, non clauſit: nec precia captauit annonæ, ſed perenne ſubſidium collocauit: nihil ſibi acquiſiuit, ſed quemadmodum fames etiam in poſterum vinceretur, prouida ordinatione diſpoſuit. Legiſti quemadmodum hunc frumentarij precij captatorem exponat in euangelio Dominus Ieſus, cuius poſſeſſio diuites fructus attulit, & ille quaſi egens dicebat: Quid faciam? non habeo quò congregem. Deſtruam horrea mea, & maiora faciam: cùm ſcire non poſſet, vtrum ſequenti nocte anima ſua ab eo repeteretur. Neſciebat quid faceret, quaſi ei alimẽta deeſsẽt, hærebat ambiguo. Nõ capiebant horrea annonam, & ille ſe egere credebat. Rectè igitur Salomõ: Qui cõtinet, inquit, frumentum, relinquet illud nationibus, non hæredibus: quoniam auaritiæ emolumẽtum ad ſucceſſorum iura non peruenit. Quod non legitimè acquiritur, quaſi ventis quibuſdam ita extraneis diripientibus diſſipatur. Et addidit: Captans annonam maledictus in plebe eſt, benedictio autẽ in capite eius qui participat. Vides ergo quod largitorem frumenti eſſe deceat, non precij captatorẽ. Non eſt igitur iſta vtilitas, in qua plus honeſtati detrahitur, quàm vtilitati adiungitur.

Lucæ 12.

Prouer. 11.

Peregrinos tempore famis vrbe non arcendos, quòd non ſolùm inhoneſtum, ſed & inutile propoſitis cõprobatur exẽplis.

CAP. VII.

SEd & illi qui peregrinos vrbe prohibent, nequaquam probandi: expellere eo tempore quo deberẽt iuuare, ſeparare à commerciis communis parẽtis, fuſos omnibus partus negare, inita iam conſortia viuendi *auerruncare: cum quibus fuerint com- G munia iura, cum his nolle in tempore neceſsitatis ſubſidia partiri? Feræ non expellunt feras, & homo excludit hominem? Feræ ac beſtiæ communem putant omnibus victum, quem terra miniſtrat. Illę etiã conformem ſui generis adiuuant: homo impugnat, qui nihil à ſe alienũ debet credere quicquid humani eſt. Quanto ille rectius, qui cùm iam prouecta proceſſiſſet ætate, & famem toleraret ciuitas, atque (vt in talibus ſolet) peterent vulgo, vt peregrini vrbe prohiberentur, præfecturæ vrbanæ curam cæteris maiorem ſuſtinens, conuocauit honoratos, & locu- H pletiores viros popoſcit vt in medium conſulerent, dicens: Quàm immane eſſet peregrinos eiici, quàm hominem exueret, qui cibum morienti negaret. Canes ante menſam impaſtos eſſe non patimur, & homines extrudimus? Quàm inutile quoque tot populos mundo perire, quos dira conficeret tabes: quantos vrbi ſuę perire, qui ſolerent adiumẽto eſſe, vel in cõferendis ſubſidiis, vel in celebrandis commerciis, neminem fame aliena iuuari: protrahere vt plurimum diem poſſe, non inopiam repellere: imò tot cultoribus extinctis, tot agricolis occidentibus, I occaſura in perpetuum ſubſidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre conſueuerunt? Hos nolumus in tempore neceſſitatis paſcere, qui nos omni ætate pauerunt? Quanta ſunt quæ ab ipſis nobis hoc ipſo tempore miniſtrantur? Non in ſolo pane viuit homo. Noſtra illic familia, plerique etiam noſtri parentes ſunt. Reddamus quod accepimus. Sed veremur, ne cumulemus inopiam. Primùm omnium miſericordia nunquam deſtituitur, ſed adiouatur. Deinde ſubſidia annonæ quæ his impartienda ſunt, collatione redimamus, reparemus K auro. Nũquid his deficientibus, non alij nobis redimendi cultores videntur? Quanto *vilius eſt paſcere quàm emere cultores? Vbi etiam repares? Vbi inuenias quem reformes? Adde: ſi inuenias quem ignarum, & alieni vſus: numero poſſis ſubſtituere, non cultui. Quid plura? Collato auro, coacta frumenta ſunt. Ita nec abundantiam vrbis minuit, & peregrinis alimoniam ſubminiſtrauit. Quãtæ hoc commẽdationis apud Deum fuit ſanctiſsimo ſeni? Quantæ apud homines gloriæ? Hic magnos verè probatus, qui verè potuit imperatori dicere, de- L monſtrans prouinciæ totius populos: Hos tibi omnes reſeruaui, hi viuont beneficio tui ſenatus, hos tua curia iam morti abſtulit. Quanto hoc vtilius, quàm illud quod proximè Romæ factum eſt, eiectos eſſe vrbe ampliſſima, qui iam plurimam illic ætatem tranſegerant, flentes cum filiis abiiſſe, quibus velut ciuibus amoliendum exilium deplorarẽt, interruptas complurium neceſsitudines, diremptas affinitates. Et certè arriſerat anni fœcunditas, inuectitio vrbs ſola egebat frumento: potuiſſet iuuari, ſi peterent ab Italis frumentum, quorum filij ex- M pellebantur. Nihil hoc turpius excludere quaſi alienum, & exigere quaſi ſuum. Quid illum eiicis, qui de ſuo paſcitur? Quid illũ eiicis qui te paſcit? Seruum retines, trudis parentem? Frumentum ſuſcipis, nec affectum impartis? Victum extorques, nec rependis gratiam? Quàm deforme hoc, quàm inutile? Quomodo enim poteſt vtile eſſe quod non decet? Quantis corporatorum ſubſidiis dudum Roma

*Auercare.

Deut. 8.
Matth. 4.

*Vtilius.

fraudata

fraudata eſt? Potuit & illos non amittere, & euade-
re famē, expectatis ventorum opportunis flatibus,
& ſperatarum commeatu nauium. Quàm verò illud
ſuperius honeſtum atque vtile? Quid enim tam de-
corum atque honeſtum, quàm collatione locuple-
tum iuuare egētes, miniſtrare victum eſurientibus,
nulli cibum defore? Quid tam vtile, quàm culto-
res agrorum reſeruari, non interire plebem ruſtica-
norum? Quod honeſtum igitur, vtile: & quod vtile,
honeſtum. Econtra, quod inutile, indecorum: quod
autem indecorum, id etiam inutile.

Honeſtatē ſaluti quoque prælatā à Deo *comprobari: Exēpla de Ioſue, & Caleb, & cæteris exploratoribus.* CAP. VIII.

QVādo maiores noſtri ſeruitio exire potuiſſent,
niſi id nō ſolùm turpe, ſed etiā inutile credidiſ-
Numer.13. ſent, regi ſeruire Ægyptiorum? Ieſus quoque & Ca-
leb miſsi ad explorandam terram, vberem quidem
terram, ſed à feroeiſsimis inhabitari gentibus nun-
ciauerūt. Terrore belli populus infractus, recuſabat
Ibidem.14. terræ eius poſſeſsionem. Suadebant miſsi explora-
tores Ieſus & Caleb terram eſſe vtilem: indecorum
putabant cedere nationibus: lapidari potius elige-
bant, quod minabatur populus, quàm decedere de
honeſtate. Diſſuadebant alij, plebs reclamabat, di-
cens aduerſus diras & aſperas gentes bellum fore,
cadendum ſibi in prælio, mulieres ſuas & pueros di-
reptioni futuros. Exarſit Domini indignatio, vt om
nes vellet perdere, ſed rogante Moyſe temperauit
ſententiam, vltionem diſtulit: ſatis eſſe perfidis ſup-
plicij iudicans, vt ſi parceret interim, nec percute-
ret incredulos, ad eam tamen terram quam recuſa-
uerant, propter incredulitatis ſuæ precium nō per-
uenirent: ſed pueri & mulieres qui non immurmu-
rauerant, vel ſexu, vel ętate veniabiles caperent eius
terrę promiſſam hæreditatem. Denique quicunque
erant à vicesimo anno & ſupra, in deſerto eorū mē-
bra ceciderunt, ſed aliorum dilata eſt pœna. Qui
autem aſcenderunt cum Ieſu, & diſſuadendum pu-
tauerunt, plaga mala ſtatim mortui ſunt. Ieſus verò
& Caleb cum innoxia ætate vel ſexu in terram pro-
miſſionis intrarunt. Pars igitur melior gloriam præ-
tulit, deterior ſalutem honeſtati. Diuina autē ſen-
tentia eos probauit, qui honeſta vtilibus præſtare
arbitrabantur. Eos verò condēnauit, apud quos ea
quæ videbantur ſaluri potius quàm honeſtati accō-
moda, præponderabant.

Fraudes & turpia lucra clericos maximè dedecere, & omnes honeſtatem Dauid *et Nabuthæ imitari debere.*
CAP. IX.

NIhil itaque deformius quàm nullum habere a-
morem honeſtatis, & vſu quodam degeneris
mercaturæ quæſtu ſolicitari ignobili, auaro æſtuare
corde, diebus ac noctibus inhiare in alieni detrimē
ta patrimonij, non eleuare animū ad honeſtatis ni-
torem, non conſiderare veræ laudis pulchritudinē.
Hinc naſcuntur aucupia quæſitæ hæreditatis, con-
tinentiæ atque grauitatis ſimulatione captatę, quod
abhorret à propoſito Chriſtiani viri. Omne enim
quod arte elicitum, & fraude compoſitum eſt, caret

A merito ſimplicitatis. In ipſis qui nullū eccleſiaſtici
ordinis officiū receperint, incongrua iudicatur af-
fectatæ ambitio hæreditatis. In ſupremo fine vitæ
poſitos, ſuum habere iudicium, vt liberè teſtentur
quod ſentiunt, qui poſtea non ſunt emēdaturi: cùm
honeſtum non ſit compēdia aliis vel debita, vel pa-
rata auertere, cùm vel ſacerdotis vel miniſtri ſit pro
deſſe ſi fieri poteſt omnibus, obeſſe nemini. Deni-
que, ſi non poteſt alteri ſubueniri niſi alter lædatur,
commodius eſt neutrum iuuari, quàm grauari alte-
rum. Ideóque in cauſis pecuniariis interuenire non
B eſt ſacerdotis, in quibus non poteſt fieri quin fre-
quenter lædatur alter qui vincitur, quoniam inter-
ceſſoris beneficio ſe victum arbitratur. Sacerdotis
eſt igitur nulli nocere, prodeſſe velle omnibus: poſ-
ſe autem ſolius eſt Dei. Nam in cauſa capitis noce-
re ei quē iuuare debeas periclitantem, non ſine pec-
cato eſt graui. In cauſa autem pecuniæ odia quæ-
rere, inſipientiæ eſt: cùm pro ſalute hominis graues
frequenter fiant moleſtiæ, in quo etiam periclitari
glorioſum ſit. Propoſita igitur forma in ſacerdotis
officio teneatur, vt nulli noceat, ne laceſſitus qui-
C dem, & aliqua iniuria offenſus. Bonus enim eſt vir
qui dixit: Si reddidi retribuentibus mihi mala. *Pſalm.7.*
Quæ enim eſt gloria ſi eum non lædimus qui nos
non læſerit? Sed illa virtus eſt, ſi læſus remittas.
Quàm honeſtum, quod Dauid, cum potuiſſet regi
inimico nocere, maluit parcere? Quàm etiam vtile,
quia ſucceſſori hoc profuit, vt diſcerent omnes fi-
dem regi proprio ſeruare, nec vſurpare imperium,
ſed vereri? Itaque & honeſtas vtilitati prælata eſt,
& vtilitas ſecuta eſt honeſtatem. Parum eſt quod
pepercit: addidit, quòd etiam in bello doluit occi-
D ſum, & flebiliter deplorauit dicens: Mōtes qui eſtis *2.Reg.1.*
in Gelboe, neque ros, neque pluuia cadat ſuper vos.
Montes mortis, quoniam ibi ſublata eſt protectio
potentium, protectio Saul. Non eſt vnctus in oleo,
ſed ſanguine vulneratorum, & ex adipe belligeran-
tium. Sagitta Ionathæ non eſt retro reuerſa, & gla-
dius Saul non eſt reuerſus vacuus. Saul & Ionathas
ſpecioſi & charisſimi, inſeparabiles in vita ſua, & in
morte non ſunt ſeparati. Super aquilas leuiores, ſu-
per leones potentiores. Filiæ Iſrael plorate ſuper
Saul, qui veſtiebat vos veſtimēta coccinea cum or-
E namento veſtro, qui imponebat aurum ſuper veſti-
menta veſtra. Quomodo ceciderunt potētes in me-
dia pugna? Ionathas in morte vulneratus eſt. Doleo
in te frater Ionatha, ſpecioſus valde. Ceciderat a-
mor tuus in me, ſicut amor mulierū. Quomodo ce-
ciderunt potentes, & perierunt arma concupiſcen-
da? Quæ mater vnicum ſic defleret filium, quemad-
modum hic defleuit inimicum? Quis gratiæ autho-
rem tantis proſequeretur laudibus, quantis iſte pro-
ſecutus eſt inſidiatorem capitis ſui? Quàm piè do-
luit, quanto ingemuit affectu? Aruerunt mōtes pro-
F phetico maledicto, & diuina vis ſententiam male-
dicētis impleuit. Itaque pro regiæ necis ſpectaculo
pœnā elementa ſoluerunt. Quid verò ſancto Nabu-
thæ, quæ fuit cauſa mortis, niſi honeſtatis contem-
platio? Nam cùm ab eo vineam rex poſceret, pecu- *3.Reg.21.*
niam daturum ſe pollicēs, indecorum precium pro
paterna recuſauit hæreditate: maluítque morte de-
clinare huiuſmodi turpitudinem. Non mihi, inquit,

fiat à Domino, vt dem tibi hæreditatẽ patrum meo- G rum. Hoc eſt tantum mihi opprobrium non fiat: nõ permittat Deus tantum extorqueri flagitium. Non vtique de vitibus dicit: (neque enim de vitibus cura eſt Deo, neque de terreno ſpacio) ſed de iure loquitur patrum. Potuit vtique & aliam vineam de vineis regis accipere, & in amicis eſſe, in quo non mediocris ſeculi huius vtilitas æſtimari ſolet: ſed quod turpe erat, iudicauit quidem non videri vtile: maluitque periculum cum honeſtate, quàm vtilitatẽ cum opprobrio. Vulgarem vtilitatem loquor, nõ illam in qua etiam honeſtatis gratia eſt. Denique & H ipſe rex potuit extorquere, ſed impudens arbitrabatur: ſed occiſum doluit. Dominus quoque mulieris immanitatem, quæ honeſtatis immemor, turpe antetulit lucrum, congruo ſupplicio plectandam annunciauit. Turpis eſt itaque omnis fraus. Denique etiam in rebus vilibus execrabilis eſt ſtateræ fallacia, & fraudulenta menſura. Si in foro rerum venalium in vſu commerciorum fraus plectitur, poteſt ne irreprehenſibilis videri inter officia virtutũ? Clamat Prou. 20. Salomon: Pondus magnum & exiguum, & menſuræ duplices, immunda ſunt apud Deum. Suprà quo- I que ait: Statera adulrera, abominatio eſt Domino: pondus autem æquum, acceptabile eſt illi.

Vitia virtutibus obliterari, et perfidis ac etiam fraudulentis fidem oportere cuſtodiri: quod Ioſue Gabaonitis intimatur exhibuiſſe. CAP. X.

IN omnibus igitur decora eſt fides, iuſtitia grata, menſura æquitatis iocunda. Quid autẽ loquar de contractibus cæteris, ac maximè de coemptione prædiorum, vel tranſactionibus, atque pactis. Non- K ne honeſtatis formulæ ſunt, dolum malum abeſſe: eúmque cuius dolus fuerit deprehenſus, duplici pœnæ obnoxium fore? Vbique igitur honeſtatis præponderat cõſideratio, quæ dolum excludit, fraudem eiicit. Vnde rectè generalem Dauid propheta Pſalm. 14. prompſit ſententiam, dicẽs: Nec fecit proximo ſuo malum. Non ſolùm itaque in contractibus (in quibus etiam vitia eorum quæ veneunt, prodi iubẽtur: ac niſi intimauerit venditor, quãuis in ius emptoris tranſcripſerit, doli actione vacuantur) ſed etiã generaliter in omnibus dolus abeſſe debet: aperiẽda ſim- L plicitas, intimanda veritas eſt. Veterem autem iſtã de dolo non iuriſperitorum formulam, ſed patriarcharum ſententiam ſcriptura diuina euidenter expreſſit in libro teſtamenti veteris, qui Ieſu Naue inſcribitur. Nam cùm exiſſet fama per populos, ſiccatum eſſe mare in Hebræorum tranſitu, fluxiſſe aquã Ioſ. 2. Ibidem 6. de petra, de cœlo diurnam miniſtrari alimoniam tot milibus populi abundantem, corruiſſe muros Hierico, ſacro tubarum ſono ictos, & vlulatu plebis arietatos. Gethæorum quoque regem victum, Ioſ. 9. & ſuſpenſum in ligno vſque ad veſperam: Gabaoni- M tæ metuentes validam manum, venerunt cum verſutia, ſimulãtes ſe de terra lõginqua eſſe, diúque peregrinatos dirupiſſe calciamenta, detriuiſſe amictus veſtium, quarum veteraſcentium indicia monſtrarent. Cauſam autem tanti laboris, emerandæ pacis, & ineundæ cum Hebræis eſſe amicitiæ cupiditatem, & cœperunt ab Ieſu Naue poſcere vt ſecum firmaret ſocietatem. Et quia adhuc erat ignarus locorum, atque incolarum inſcius, non cognouit fraudes eorum, neque Dominum interrogauit, ſed citò credidit. Adeo ſancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos poſſe nõ crederetur. Quis hoc reprehendat in ſanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant? Et quia ipſis amica eſt veritas, mentiri neminem putant: fallere quid ſit ignorant, libenter credunt quod ipſi ſunt, nec poſſunt ſuſpectum habere quod non ſunt. Hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo. Non vituperanda facilitas, ſed laudan- Prouer. 14. da bonitas. Hoc eſt, innocẽtem eſſe, ignorare quod noceat: & ſi circunſcribitur ab aliquo, de omnibus tamẽ bene iudicat, qui fidem eſſe in omnibus arbitratur. Hæc igitur mentis ſuæ* deuotione inclinatus * Dote. vt crederet, teſtamẽtum diſpoſuit, pacem dedit, cõfirmauit ſocietatem. Sed vbi in terras eorum ventũ eſt deprehenſa fraude, quod cum eſſent finitimi, aduenas ſe eſſe ſimulauerunt, circunſcriptum ſeſe populus patrum indignari cœpit. Ieſus tamen pacem quam dederat reuocandam nõ cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione: ne dum alienam perfidiam arguit, ſuam fidem ſolueret. Mulctauit tamen eos vilioris obſequio miniſterij. Clementior ſentẽtia, ſed diuturnior. Manet enim officiis pœna veteris aſtutiæ hæreditario in hunc diem miniſterio deputata.

Auaros et fraudulentos interdum cupitis fraudari, ſemper autem apud Deum maleuolentiæ reatu obnoxios teneri. Fabula de quodam Syracuſano, et paradigma de Doech Idumæo, & Anania. CAP. XI.

NOn ergo in hæreditatibus adeundis digitorum percuſſiones, & nudi ſucceſſoris ſalutationes notabo (nam hæc etiam vulgo notabilia) nõ ſimulatæ piſcationis compoſitas copias, vt emptoris illiceretur affectus. Cur enim tã ſtudioſus luxuriæ ac deliciarũ repertus eſt, vt huiuſmodi fraudem pateretur? Quid mihi tractare de Syracuſano illo amœno ſecretóque receſſu, & de Siculi hominis caliditate: qui cũ peregrinũ aliquẽ reperiſſet cognito quòd cupidus eſſet hortorũ venalium, ad cœnam in hortos rogauit, promiſit inuitat⁹ poſtridie ſe venire. Veniẽs offendit illic magnam piſcatorũ multitudinẽ, exquiſitis copijs adornatum conuiuium, in proſpectu cœnantium ante hortulos compoſitos piſcatores, vbi nũquam ante iaciebant retia: vnuſquiſque quod ceperat, certatim offerebat epulantibus: ſupra mẽſam piſces ingerebantur, oculos recũbentium reſilientes verberabant. Mirari cœpit hoſpes tantam copiam piſcium, tantúmque numerum cymbarum. Reſponſum quærenti, aquationem illic eſſe, dulcis aquæ gratia innumerabiles eò piſces conuenire. Quid multa? Pellexit hoſpitem, vt ſibi extorqueret hortos: vendere volens cogitur, precium grauatim ſuſcipit. Sequenti die ad hortos emptor cum amicis venit, nauigium nullum inuenit. Percontanti nũ aliqua piſcatoribus eo eſſet die feriarum ſolemnitas, reſpondetur, nulla, nec vnquam illic præter heſternum diem piſcari ſolitos. Quàm hic redarguendi haberet authoritatem doli, qui tam turpe captarit aucupium deliciarũ? Qui enim alterum peccati arguit,

guit,ipſe à peccato debet alienus eſſe. Nõ ergo hu-
iuſmodi nugas ego in hanc eccleſiaſticæ cenſionis
authoritatem vocabo, quæ generaliter condemnat
omnem lucri turpis appetentiam, breuique ſermo-
nis compendio excludit leuitatẽ ac verſutiam. Nã
de illo quid loquar, qui de eo teſtamento quod ab
aliis licet factum falſum tamen cognouerit,hęredi-
tatem ſibi aut legatum vendicet, & lucrum quęrat
alieno crimine : cùm etiam leges publicæ eum qui
ſciens falſo vtitur,tanquam reum aſtringant facino-
ris? Regula autem iuſtitiæ manifeſta eſt,quod à ve-
ro declinare virum non deceat bonum, nec dam-
no iniuſto afficere quenquam, nec doli aliquid an-
nectere, fraudiſve componere.Quid euidentius eo,
Act. 5. quòd Ananias, quia fraudauit de precio agri ſui quẽ
ipſe vendiderat, & portionẽ precij tanquã ſummæ
totius numerum ante pedes poſuit apoſtolorum, ſi-
cut reus fraudis interiit? Licuit vtique illi nihil offer-
re,& hoc ſine fraude feciſſet. Sed quia fraudem ad-
miſcuit,non liberalitatis gratiam reportauit,ſed fal-
laciæ pœnam exoluit. Et Dominus in euangelio cũ
Matth. 8. dolo accedentes repudiauit, dicens: Vulpes foueas
Pſalm. 15. habẽt: quoniam in ſimplicitate cordis & in innocẽ-
tia nos iubet viuere. Dauid quoque ait: Sicut noua-
cula acuta feciſti dolum: nequitiæ arguens prodito-
rem,eo quòd inſtrumentum huiuſmodi ad hominis
adhibetur ornatum,& plerumque vlcerat. Siquis i-
gitur prætendat gratiam, & dolum nectat, Doceb
proditoris exemplo, vt eum quem celare & prote-
gere debeat,prodat ad mortem: inſtrumẽti iſtius cõ
paratione cenſetur,quod ebriæ mentis & titubãtis
vitio manus vulnerare conſueuit. Sicut iſtæ malitiæ
1. Reg. 22. ebrius vino, per funeſtæ proditionis indiciũ Achi-
melech ſacerdoti necem detulit, eo quòd prophe-
tam hoſpitio ſuſcepiſſet, quem rex inuidiæ accẽſus
ſtimulis perſequebatur.

De malo temerarij iuramenti, paradigma de Herode *& Iepte,& quòd filia eius ſponte ſua die condicta reuerſa fidem illorum præcellat Pythagoræorum, qui ſe vades inuicem dederunt.* CAP. XII.

PVrum igitur ac ſyncerum oportet eſſe affectum,
vt vnuſquiſque ſimplicem ſermonẽ proferat,vas
ſuum in ſanctificatione poſsideat, nec fratrem ſuũ
1. Theſ. 5. circunſcriptione verborum inducat, nihil promit-
tat inhoneſtum: aut ſi promiſerit, tollerabilius eſt
promiſſum non facere,quàm facere quod turpe ſit.
Sæpe plerique conſtringunt ſeipſos iuriſiurandi ſa-
cramento:& cùm ipſi cognouerint promittendum
Matth. 14. non fuiſſe,ſacramenti tamen cõtemplatione faciũt
quod ſpoponderunt: ſicut de Herode ſuprà ſcripſi-
mus, qui ſaltatrici præmiũ turpiter promiſit,crude-
liter ſoluit. Turpe,quòd regnũ pro ſaltatione pro-
mittitur, crudele quod mors prophetæ pro iuriſiu-
rãdi religione donatur. Quanto tolerabilius tali fuiſ
ſet periuriũ ſacramẽto? ſi tamẽ periuriũ poſsit dici,
quòd ebrius inter vina iurauerat, quòd euiratus in-
ter ſaltantiũ choros promiſerat. Infertur diſco pro-
phetæ caput:& hoc æſtimatum eſt fidei eſſe, quòd
amentiæ fuit. Neque vmquam adducar vt credam
Iudic. 11. non incautè principem promiſiſſe Iepte, vt immo-
laret Deo quicquid ſibi reuertẽti intra limẽ domus

A ſuæ occurreret,cũ & ipsũ voti pœnituerit ſui, poſt-
quã filia occurrit ſibi. Denique conſcidit veſtimen-
ta ſua,& dixit: Heu me filia, impediſti mihi, impedi-
ſti mihi, in ſtimulũ dolorum facta es mihi. Qui licet
pio metu ac formidine acerbitatem duræ ſolutionis
impleuerit, tamẽ luctũ annuũ etiã poſteris deplorã-
dũ ſtatuit ac dereliquit. Dura promiſsio, acerbior ſo
lutio, quã neceſſe habuit lugere etiã ipſe qui fecit.
Denique factũ eſt præceptum & decretũ in Iſrael ex
dieb⁹ in dies. Ambulabũt, inquit, filiæ populi Iſrael,
B lugentes filiã Iepte Galaditæ quatuor diebus in an-
no. Non poſſum accuſare virum qui neceſſe habuit
implere quæ vouerat: ſed tamẽ miſerabilis neceſsi-
tas quæ ſoluitur parricidio. Melius eſt non vouere,
quàm vouere, id quod ſibi cui promittitur nolit
exolui. Denique in Iſaac habemus exẽplũ, pro quo *Geneſ. 22.*
arietem Deus ſtatuit immolari ſibi. Non ſemper
igitur promiſſa ſoluenda omnia ſunt. Denique ipſe
Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam, ſicut
ſcriptura indicat. Nam & in eo libro qui inſcribitur
C Numeri, propoſuerat percutere morte, & perdere *Num. 14.*
populum: ſed poſtea rogatus à Moyſe, reconciliatus
eſt populo ſuo. Et iterum ad Moyſen & Aaron ait: *Ibidem 16.*
Diuidite vos de medio ſynagogæ, & conſummabo
eos ſimul. Quibus diſcedentibus à cœtu, Dathan
& Abiron, atque Chore ſubitò impios terra præ-
rupto ſoluta hiatu abſorbuit. Præcellentius &
antiquius iſtud exemplum de filia Iepte, quàm il-
lud quod memorabile habetur apud philoſophos
de duobus Pythagorẹis. Quorum alter cùm à tyrã-
no Dionyſio capitis damnatus eſſet pręſcripto mor
D tis die, popoſcit vt domum pergendi ei facultas da-
retur, quo commendaret ſuos. Ac ne reuertendi
nutaret fides, vadem mortis obtulit ea conditione,
vt ſi ipſe deforet ad conſtitutum diem, vas eius ſibi
pro eo moriendũ agnoſceret. Nec qualitatem ſpõ-
ſionis qui auferebatur recuſauit, conſtantíque ani-
mo diem necis præſtolabatur. Itaque alter ſe non
ſubtraxit, alter ad diem repedauit. Quod euſque
fuit mirabile,vt tyrannus eos ſibi in amicitiam ad-
ſciſceret, quorum vrgebat periculum. Quod ergo
in ſpectatis & eruditis viris plenum miraculi eſt, hoc
E in virgine multo magnificẽtius, multóque illuſtrius
deprehenditur, quæ ingemiſcenti patri ait: Fac mi- *Iudic. 11.*
hi vt exiuit de ore tuo. Sed ſpacium duorum popo-
ſcit menſium, vt cum æqualibus conuentum age-
ret in montibus, quæ virginitatem eius prædeſtina
tam neci pio affectu proſequerentur. Nec fletus æ-
qualium mouit puellam, nec dolor flexit, nec gemi-
tus retardauit, nec dies præteriit, nec fefellit hora.
Rediit ad patrem, quaſi ad votum rediret, & volun
tate propria cunctantem impulit, fecitque arbitratu
ſpontaneo, vt quod erat impietatis fortuitum, fieret
F pietatis ſacrificium.

Quantum periculum Iudith honeſtatis intuitu ſubierit.
CAP. XIII.

ECce tibi Iudith ſe offert mirabilis, quæ formi- *Iudith 11.*
datũ populis virum Holoſernem adiit, Aſſyrio- *12. 13.*
rum triumphali ſeptum caterua. Quem primo for-
mæ gratia & vultus decore perculit, deinde ſermo-
nis circunſcripſit elegantia. Primus triumphus eius

G fuit, quòd integrum pudorem de tabernaculo ho-
ſtis reuexit. Secundus, quòd fœmina de viro repor-
tauit victoriam, fugauit populos conſilio ſuo. Hor-
ruerunt Perſæ audaciam eius. Vtique (quod in illis
Pythagoræis duobus mirantur) non expauit mortis
periculum, ſed nec pudoris, quod eſt grauis bonis
fœminis: non vnius ictum carnificis, ſed nec totius
exercitus tela trepidauit. Stetit inter cuneos bellato
rũ fœmina, inter victricia arma, ſecura mortis. Quã-
tum ad molem ſpectat periculi, moritura proceſſit,
quantum ad fidem, dimicatura. Honeſtatem igitur
H ſecura eſt Iudith: & dum eam ſequitur, vtilitatem in
uenit. Honeſtatis enim fuit prohibere, ne populus
Dei ſe prophanis dederet, ne ritus patrios & ſacra-
mẽta proderet, ne ſacras virgines, viduas graues, pu
dicas matronas Barbaricæ ſubiiceret impuritati, ne
obſidionem deditione ſolueret. Honeſtatis fuit ſe
malle pro omnibus periclitari, vt omnes eximeret
periculo. Quanta honeſtatis authoritas, vt conſiliũ
de ſummis rebus fœmina ſibi vendicaret, nec princi
pibus populi committeret? Quanta honeſtatis au-
I thoritas, vt Deum adiutorem præſumeret: quanta
gratia vt inueniret?

Quòd ſemper honeſtatem ſequatur vtilitas: quòd licet apud homines aliter ſæpe contingere videatur, apud Deum tamen perpetuo ita eſſe comprobatur multis exemplis.

CAP. XIIII.

QVid verò Heliſæus niſi honeſtatem ſecutus eſt,
cùm exercitum Syriç, qui ad obſidendum eum
venerat, captiuum introduxit in Samariam, cuius
oculos cæcitate obduxerat, & dixit: Domine, ape-
4.Reg.6. K ri oculos eorum, vt videant: & viderunt? Itaque
cùm rex Iſrael percutere ingreſſos vellet, eámque
ſibi dari à propheta facultatem poſceret, reſpondit
non percutiendos, quorum captiuitatem non eſſet
manu operatus, armiſque bellicis: ſed magis ſubſi-
dio alimentorum iuuandos. Denique epularibus re
fecti copiis, nunquam poſtea in terram Iſrael piratę
Syriæ reuertendum putarunt. Quãto hoc ſublimius
quàm illud Grçcorum: quod cum duo populi aduer
ſum ſe de gloria imperióque decertarent, & alter ex
his haberet copiam, quemadmodum naues alte-
rius populi clanculo exureret, turpe credidit: ma-
L luítque minus poſſe honeſtè, quàm plus turpiter. Et
iſti quidem ſine flagitio hæc facere nequibãt, vt eos
qui conſummandi belli Perſici gratia in ſocietatem
conuenerant, hac fraude deciperẽt: quam licet poſ-
ſent negare, non poſſent tamen nõ erubeſcere. He-
liſæus autem non fraude, deceptos licet, ſed poteſta
te Domini percuſſos: maluit tamen ſeruare quàm
perdere: quia decorum foret hoſti parcere, & aduer-
ſario donare vitam, quàm potuiſſet auferre: niſi pe-
perciſſet. Liquet igitur id quod decorũ eſt, ſemper
Iudith.11. 12,13. eſſe vtile. Nam & Iudith ſancta decoro contemptu
M propriæ ſalutis ſoluit obſidionis periculum, & publi
cam honeſtate propria acquiſiuit vtilitatem. Et He-
liſçus glorioſius ignouit quàm perculit, & vtilius re-
ſeruauit hoſtes, quàm cœperat. Quid autem aliud
Ioannes, niſi honeſtatem conſiderauit, vt inhone-
ſtas nuptias etiam in rege nõ poſſet perpeti, dicens:
Matt.6. Non licet tibi illam vxorem habere? Potuit tacere,
niſi indecorũ ſibi iudicaſſet mortis metu verũ nũ di
cere, inclinari regi, propheticam authoritatem adu-
G latione ſubtexere. Sciebat vtique moriturũ ſe eſſe,
quia regi aduerſabatur, ſed honeſtatem ſaluti prætu
lit. Et tamen quid vtilius quàm quod paſſionis viro
ſancto aduexit gloriam? Sãcta quoque Suſanna de- Daniel.13.
nũciato falſi teſtimonij terrore, cũ hic ſe videret vr-
geri periculo, inde opprobrio, maluit honeſta mor-
te vitare opprobrium, quàm ſtudio ſalutis turpẽ vi-
tam ſubire ac ſuſtinere. Itaque dum honeſtati inten
dit, etiam vitam reſeruauit: quæ ſi id quod ſibi vi-
debatur ad vitam vtile, præoptauiſſet, non tantam
reportaſſet gloriam: imò etiam id quod non ſolum
H inutile, ſed etiam periculoſum foret, pœnam crimi-
nis forſitam non euaſiſſet. Aduertimus igitur, quia
id quod turpe eſt, non poteſt eſſe vtile: neque rur-
ſus id quod honeſtũ eſt, inutile: quia complex ho-
neſtatis eſt ſemper vtilitas, & vtilitatis honeſtas.
Memorabile ferunt rethores, quòd dux Romano-
rum cum ad eum aduerſarij regis medicus veniſſet,
pollicens daturum ſe regi venenum, vinctum eum
ad hoſtem remiſerit. Et reuera præclarum, vt
qui virtutis certamen ſuſceperat, nollet fraude vin-
I cere. Non enim in victoria honeſtatem ponebat,
ſed ipſam, niſi honeſtate quęſitam, victoriam tur-
pem pronunciabat. Redeamus ad noſtrum Moy-
ſen, atque ad ſuperiora reuertamur: vt quanto prę-
ſtantiora, tanto antiquiora promamus. Nolebat
Ægypti rex populum dimittere patrum. Dixit Moy Exod.7.
ſes ſacerdoti Aaron, vt extenderet virgam ſuam ſu-
per omnes aquas Ægypti. Extendit Aaron, & con-
uerſa eſt aqua fluminis in ſanguinem, & nemo po-
terat bibere aquam: omneſque Ægyptij ſiti peribãt,
K ſyncera autem fluenta patribus abundabant. Iacta-
uerũt fauillam in cœlum, & facta ſunt vlcera, & ve-
ſicæ cadentes in hominibus & quadrupedibus. De- Ibidem.9.
duxerunt grandinem in igne flammeo, contrita erãt
ſuper terram omnia. Rogauit Moyſes & vniuerſa in
ſuam gratiam reuerterunt. Grando ſedata eſt, ſana-
ta vlcera, ſolitos potus flumina præbuerunt. Iterum
caligantibus tenebris operta erat terra per triduũ,
ex quo Moyſes manum leuauerat, & tenebras infu-
derat. Moriebatur omne primogenitum Ægyptio- Ibidem 11.
rum, cùm Hebræorum omnis eſſet inoffenſa pro-
genies. Rogatus Moyſes, vt his quoque finem exi-
L tiis daret, orauit & impetrauit. In illo prædicandum,
quod à fraudis conſortio temperauit: in hoc mira-
bile, quoniam diuinitus intenta ſupplicia, virtute
propria etiam ab hoſte detorſerit. Verè nimium, Num.12.
ſicut ſcriptum eſt, manſuetus & mitis, ſciebat quòd
fidem rex non ſeruaret promiſsi, tamen honeſtum
putabat vt rogatus oraret, læſus benediceret, appe-
titus remitteret. Proiecit virgam, & ſerpens factus Exod.7.
eſt, qui deuorauit ſerpentes Ægyptiorum: ſignificãs
quòd verbum caro fieret, quæ ſerpentis diri venena
vacuaret per remiſsionem & indulgentiam pecca-
M torũ. Virga eſt enim verbum directum, regale plenũ
poteſtatis, inſigne imperij. Virga ſerpens facta eſt,
quoniam qui erat filius Dei, ex Deo patre natus,
filius hominis factus eſt natus ex virgine: qui qua-
ſi ſerpens exaltatus in cruce, medicinam vulne-
ribus infudit humanis. Vnde & ipſe Dominus Ioan.3.
ait: Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto,
ita exaltari oportet filium hominis. Denique & al-
terum ſignum ad Dominum Ieſum pertinet, quod Exod.4.
fecit

ſecit Moyſes. Manum ſuam miſit in ſinũ,& protulit
eã,& facta eſt man⁹ ei⁹ ſicut nix. Iterũ miſit & pro-
tulit eã,& erat ſicut carnis humanæ ſpecies: ſignifi-
cãs Domini Ieſu primũ fulgorem diuinitatis, poſtea
ſuſceptionem carnis, in qua fide credere omnes gẽ-
tes populóſque oporteret. Meritò manũ miſit, quia
dextera Dei Chriſtus eſt, in cuius diuinitatem & in-
carnationem ſi quis non crediderit, quaſi reprobus
flagellatur: ſicut iſte rex, qui quoniam ſignis non
credidit euidentibus, poſtea flagellatus orabat, vt
veniã mereretur. Quãtus igitur honeſtatis affectus
eſſe debeat, ex his probatur, & eo maximè quod ſe
Exod.32. obiicebat pro populo dicens: vt remitteret populo
Tob.2. Deus, aut certè de libro viuentiũ ſe deleret. Tobias
quoque formã expreſsit honeſtatis euidẽtius: cùm
relicto cõuiuio mortuos ſepeliret, & ad cibos pau-
Ibidem 7. peris mẽſæ inuitaret inopes. Raguel præcipuè, qui
contẽplatione honeſtatis, cùm rogaretur, vt filiã ſuã
in coniugiũ daret, vitia quoque filiæ nõ tacebat, ne
circũuenire petitorẽ videretur tacẽdo. Itaque cùm
Tobias filius Tobiæ poſceret vt ſibi daret puellam,
reſpõdit: lege quidem ipſi eam deberi tanquã pro-
pinquo, ſed dediſſe ſe eam iam ſex viris, & omnes
eos eſſe mortuos. Iuſtus itaque vir plus alienis time-
bat, & malebat inuptã ſibi manere filiã, quàm pro-
pter nuptias eius extraneos periclitari. Quàm bre-
uiter abſoluit omnes quæſtiones philoſophorũ. Illi
de vitiis tractant domorum, tegenda an prodenda à
venditore videantur: hic noſter, nec filiæ vitia celã-
da arbitratus eſt. Et certè non ipſe affectabat vt eã
traderet, ſed rogabatur. Quãto vtique iſte honeſtior
ſit illis, dubitare non poſſumus, ſi conferamus quan
to præſtantior ſit filiæ cauſa quàm rei venalis pecu-
nia. Conſideremus aliud quod in captiuitate geſtũ
ſummum tenuit honeſtatis decorem. Nullis enim
aduerſis honeſtas impeditur, quæ in his eminet, &
magis præcellit quàm in proſperis. Inter vincula
itaque, inter arma, flammas, ſeruitutem (quæ liberis
omni ſupplicio grauior eſt) inter pœnas morientiũ,
* virorum. excidia patriæ, * viuorum formidinem, ſanguinem
peremptorum, non excidit tamen cura honeſtatis
maioribus noſtris, ſed inter euerſæ patriæ cineres &
2. Mach. 1. fauillas, in affectibus piis reſplenduit & refulſit. Nã
cùm in Perſidem ducerentur patres noſtri, qui tunc
Dei omnipotentis cultores erant, acceptum ignem
de altari ſacerdotes Domini occultè in valle abſcõ-
derunt. Erat illic velut patens puteus, aquæ receſſu
infrequens, nec populari vſui patens, ignoto & ab
arbitris remoto loco: ibi obſignauerunt indicio ſa-
cro pariter ac ſilentio ignem reconditum. Non illis
ſtudio fuit aurum defodere, argentum abſcondere,
quod ſeruarent poſteris ſuis: ſed inter extrema ſua
honeſtatis curam habentes, ſacrum ignem ſeruãdũ
putauerũt: ne eum vel impuri cõtaminarent, vel de-
fũctorum ſanguis extingueret, vel deformium rui-
narũ aceru⁹ aboleret. Abierunt itaque in Perſidẽ ſo-
la religione liberi, quoniam ſola illis per captiuitatẽ
extorqueri nequiuit. Poſt plurimũ verò temporis,
quando placuit Deo, dedit hanc mentẽ regi Perſarũ
vt inſtaurari in Iudæa templũ, & legitimos reparari
Hieroſolimis ritus iuberet. Cuius gratia muneris
Neemiã ſacerdotem rex Perſarũ direxit. At ille ſecũ
deduxit illorũ ſacerdotũ nepotes, qui profecturi de

A patrio ſolo, ſacrum (ne periret) ignem abſconderãt.
Venientes autem, vt patrum ſermone eſt proditum,
non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et cùm
deeſſet ignis quo adolerent altaria, haurire eos aquã
Neemias ſacerdos ſibíque deferre, & aſpergere ſu-
per ligna iuſſit. Tunc, viſu mirabile, cùm eſſet cœ-
lum intextum nubibus, ſol repente illuxit, accenſus
eſt magnus ignis, ita vt omnes in tam euidenti Do-
mini gratia factum ſtupentes, lætitia perfunderen-
tur. Orabat Neemias, pſallebant ſacerdotes hymnũ
B Deo: vtque conſumptum eſt ſacrificium, iuſſit iterũ
Neemias reſidua aqua maiores perfundi lapides.
Quo facto flamma accenſa eſt, lumen autem reful-
gens ab altari cõſumptum illico eſt. Hoc patefacto
indicio, rex Perſarum eo loco in quo ignis fuerat
abſcõditus, & poſtea reperta eſt aqua: templum fie-
ri mandauit, cui inferebantur dona plurima. Appel-
lauerunt autem illud qui erant cum ſancto Neemia, Ibidem 2.
Epathar, quod interpretationem habet purificatio-
nis: à plurimis Nephthe vocatur. Inuenitur autem
C in deſcriptionibus Hieremiæ prophetæ, quod iuſſe-
rit accipere de igne eos qui poſtea eſſent futuri. Hic
eſt ignis qui cecidit ſuper ſacrificium Moyſi, & cõ- Leuitic. 9.
ſumpſit illud, ſicut ſcriptum eſt: Quia exiuit ignis à
Domino, & conſumpſit vniuerſa quæ erãt ſuper al-
tare holocauſta. Hoc igne oportebat ſanctificari ſa-
crificium. Ideoque & in filios Aaron qui alienum Ibidem 10.
ignem inferre voluerunt, exiuit iterum ignis à Do-
mino, & conſumpſit eos, ita vt mortui extra caſtra
proiicerentur. Veniens autem Hieremias in locum, 2. Mach. 2.
inuenit domum in modum ſpelũcæ, & tabernaculũ,
D & arcam, & altare incenſi intulit illuc, & obſtruxit o-
ſtium. Quod cùm hi qui ſimul venerant, curioſius
perſcrutarentur, vt notarent ſibi locum, nequaquã
comprehendere atque inuenire potuerunt. Vt au-
tem cognouit Hieremias quod affectaſſent, dixit: I-
gnotus erit locus, donec congreget Deus congre-
gationem populi & propitius fiat. Tunc Deus oſtẽ-
det hæc, & apparebit maieſtas Domini. Congre-
gationem populi tenemus, propitiationem Domi-
ni Dei noſtri agnoſcimus, quam propitiator in ſua
operatus eſt paſſione. Arbitror quòd nec ignẽ iſtũ
E poſſimus ignorare, cũ legerimus, quia baptizat Do-
minus Ieſus in ſpiritu Sancto & igni, ſicut in euãge-
lio dixit Ioannes. Meritò cõſumebatur ſacrificium, Ioan. 1.
quoniam pro peccato erat. Ille autem ignis typus
Spiritus ſancti fuit, qui deſcenſurus erat poſt Domi-
ni aſcenſionem, & remiſſurus peccata omnium: qui
quaſi ignis inflammat animum ac mentem fidelẽ.
Vnde ait Hieremias accepto ſpiritu: Et factum eſt Hier. 20.
in corde meo vt ignis ardens, flammigerans in oſſi-
bus meis: & diſſolutus ſum vndique, & ferre nõ poſ-
ſum. Sed in Actibus apoſtolorũ cùm decidiſſet ſu- Act. 2.
F per apoſtolos Spiritus ſanctus, & pleroſque qui ex-
pectabant promiſſa Domini: tãquam ignem diſper-
ſas eſſe linguas legimus. Denique ſic vaporabatur
ſingulorum animus, vt muſto repleti eſſe æſtimarẽ-
tur, qui acceperant linguarum diuerſitatem. Quid
ergo ſibi vult, quòd ignis aqua factus eſt, & aqua i-
gnem excitauit, niſi quia ſpiritalis gratia per ignem
exurit, per aquam mundat peccata noſtra? Eluitur
enim peccatum, & exuritur. Vnde & Apoſtolus ait: 1. Cor. 3.
Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Et in-

frā: ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe G
autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Quod
ideo poſuimus, vt probaremus per ignem exuri pec-
cata. Notum eſt ergo hunc eſſe verè ignem ſacrum,
qui tūc in typo futuræ remiſsionis peccatorum de-
ſcendit ſuper ſacrificium. Hic igitur ignis abſcondi-
tur captiuitatis tempore, quo culpa regnat: tempo-
Deuter. 4. re autem libertatis promitur. Et licet in aquæ ſpe-
Hebr. 12. ciem mutatus, tamen ſeruat ignis naturam, vt con-
Hier. 2. ſumeret ſacrificium. Nec miteris, cùm legeris, quia
pater Deus dixit: Ego ſum ignis conſumens. Et ali-
bi: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Ipſe quo- H
que Dominus Ieſus quaſi ignis inflammat audien-
tium corda, quaſi fons refrigerat. Nam ipſe in euā-
Luce 12. gelio ſuo dicit, quod ideo venerit vt ignem in terras
Ioan 7. mitteret, & potum ſitientibus aquæ viuæ miniſtra-
3. Reg. 18. ret. Heliç quoque tempore deſcendit ignis, quando
prouocauit prophetas gentium vt altare ſine igne
accenderent. Et cùm illi nequiſſent facere, hoſtiam
ſuā tertio ipſe perfudit aqua, & manabat aqua in cir
cuitu altaris, & exclamauit, & cecidit ignis à Domi-
no de cœlis, & cōſumpſit holocauſtum. Hoſtia illa I
tu es. Conſidera tacitus ſingula: in te deſcendit va-
por Spiritus ſancti, te videtur exurere cùm tua pec-
cata conſumit. Denique quod conſumptum eſt ſa-
crificium Moyſi tempore, ſacrificium pro peccato
2. Mach. 2. erat. Vnde Moyſes ait, ſicut in Machabæorum ſcri-
ptum eſt libro, eo quòd non ſit manducatum quod
erat pro peccato, conſumptum eſt. Nonne tibi cō-
ſumi videtur, quando in baptiſmatis ſacramento in-
terit homo totus exterior? Vetus homo noſter ex-
Rom. 6. terior crucifixus eſt cruci, Apoſtolus clamat. Illic, K
ſicut patrum exempla te docent, Ægyptius demer-
2. Cor. 4. gitur: Hebræus reſurgit ſancto renouatus ſpiritu,
qui etiam per mare rubrum inoffenſo tranſiuit ve-
ſtigio, vbi baptizati ſunt patres ſub nube, & in mari.
Gene. 7. In diluuio quoque Noë tempore mortua eſt omnis
caro, iuſtus tamē cum ſua progenie ſeruatus eſt. An
non conſumitur homo, cùm abſorbetur mortale i-
ſtud à vita? Denique exterior corrumpitur, ſed inte-
rior renouatur. Nec ſolùm in baptiſmate, ſed etiā
in pœnitentia fit carnis interitus ad profectum ſpi-
ritus, ſicut apoſtolica docemur authoritate, dicen-
1. Cor. 5. te ſācto Paulo: Iudicaui vt præſens eū qui ſic opera- L
tus eſt, tradere huiuſmodi ſathanç in interitū carnis,
vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti. Prolixior excurſus admirādi gratia myſterij fa-
ctus videtur, dum ſtudemus reuelatum plenius ſa-
cramentum pandere, quod euſque plenum hone-
ſtatis eſt, vt ſit plenum religionis. Quanta autem ho-
neſtatis cura maioribus fuit, vt vnius mulieris iniu-
riam ſtupro illatam intemperantium, bello perſe-
querentur, & victo populo tribus Beniamin obte-
ſtarentur in coniugium ſe eis proprias filias non da-
turos? Remanſerat tribus ſine vllo poſteritatis ſubſi- M
dio, niſi fraudis neceſſariæ accepiſſet licentiā. Quæ
tamen indulgentia congruo intemperantiæ ſup-
plicio non videtur vacare, quando illis hoc ſolùm
permiſſum eſt, vt raptu inirent coniugia, non con-
nubij ſacramento. Et reuera dignum fuit, vt qui a-
lienum contubernium ſoluerant, ipſi nuptiarum a-
mitterent ſolemnitatem. Quàm plena autem miſe-
Iudic. 19. rationis hiſtoria? Vir, inquit, Leuita acceperat ſibi
iugalem (quam à concubitū concubinam appella-
tam arbitror) quæ aliquanto pòſt quibuſdam (vt fie-
ri ſolet) offenſa rebus, ad patrem ſe contulit, & fuit
illic quatuor mēſibus. Exurrexit vir eius, & abiit ad
ſoceri ſui domum, vt cum ſua iugali repararet gra-
tiam, & reuocaret eam, ac reduceret. Occurrit mu-
lier, atque in domum patris ſui introduxit maritū.
Lætatus adoleſcentulæ pater venit obuiam, & ſedit
cū eo tribus diebus, & epulati ſunt, & quieuerūt. Et
ſequenti die ſurrexit Leuita diluculo, & retentus eſt
à ſocero, vt tā citò nō deſereret conuiuij iocundita-
tem. Et alio & tertio die nō permiſit pater adoleſcē-
tulæ proficiſci generum ſuum, donec lætitia & gratia
inter eos omnis conſummaretur. Sed die ſeptimo
cùm iam ad veſperum declinaret dies, poſt menſas
& læta cōuiuia, cùm prætexeret finitimæ noctis vi-
ciniam & apud ſuos potius, quàm apud extraneos
requieſcendum putaret, nequiuit tenere, & dimiſit
vnà cum filia ſua virum. Verum vbi facta eſt aliqua
progreſſio, cùm veſper iam propior vrgeret, & ap-
propinquandum foret ad vrbem Iebuſæorum, di-
cente ſeruulo, vt ad eam Dominus ſuus deflecteret,
non acquieuit Dominus ſuus, quia non erat ea ciui-
tas filiorum Iſrael: ſed intendit peruenire vſque Ga-
baa, quæ habitabatur à populo tribus Beniamin.
Nec erat quiſquam qui aduenientes reciperet ho-
ſpitio, niſi vir peregrinus progreſſa ætate. Qui cum
aſpexiſſet eos, interrogauit Leuitam: quò vadis, vel
vnde venis? quo reſpondente quòd eſſet viator, &
repeteret montem Effrem, & non eſſet qui collige-
ret eum, hoſpitium obtulit, adornauit cōuiuium. At
vbi ſatietas epulandi facta eſt, & menſæ remotæ, ir-
ruentes peſtilentes viri circumierunt domum. Tunc
ſenior filiam ſuam virginem, & coæqualem eius cū
qua cubitare ſolita eſſet, offerebat viris iniquitatis,
tantùm ne vis irrogaretur hoſpiti. Verum vbi parū
ratio proceſſit, & vis præualuit, ceſſit Leuites iuga-
lem ſuam. Et cognouerunt eam, & tota nocte illu-
ſerūt ei. Quæ atrocitate vel dolore victa iniuriæ, an-
te oſtium hoſpitij quo vir ſuus diuerterat, proiecit ſe
atque exhalauit ſpiritum, ſupremo licet vitæ mune-
re affectum bonæ coniugis ſeruans, vt exequias ſal-
tem ſui funeris marito reſeruaret. Quo cognito (ne
multis morer) omnis propè populus Iſrael in bellū
exarſit, dubióque euentu cum anceps maneret præ-
lium, tertia tamen præliandi vice traditus eſt popu-
lus Beniamin populo Iſrael, & diuina iudicatus ſen-
tentia pœnas intemperantiæ luit. Condemnatus
quoque ne quis ei ex numero patrum filiam ſuam
daret in vxorem. Id confirmatum iuriſiurandi ſa-
cramento eſt. Sed compuncti quòd tam acerbam
in fratres tuliſſent ſententiam, ita ſeueritatem eius
temperauerunt, vt orbatas parentibus virgines in
coniugium ſibi aſciſcerent, quorum patres pro deli-
cto perempti forent, vel raptu copulam ſociarent:
quia pro tam turpis commiſſi facinore, qui alieni
matrimonij ius violauerant, indignos ſe impetrādo
exhibuere matrimonio. Sed ne periret vna populo
tribus, fraudis indulta eſt conniuentia. Quanta igi-
gitur honeſtatis cura maioribus fuerit, hinc prodi-
tur, vt quadraginta milia virorum ſtringerent gla-
dium aduerſus fratres ſuos de tribu Beniamin, dum
vlciſci volunt iniuriam impudicitiæ, quia temera-
tores

* Offerebantur.

totes caſtitatis non * ſufferebantur. Itaque eo bello A cęſa ſunt vtrinque ſexagintaquinq; milia bellatorũ, & exuſtæ vrbes. Et cùm inferior primò fuiſſet populus Iſrael, tamen nec aduerſi metu belli percitus vindicandæ caſtitatis ſequeſtrauit dolorem. Ruebat in prælium, vel ſanguine ſuo parans commiſſi flagitij diluere notam. Et quid mirum ſi populo Dei decorum illud atque honeſtum curæ fuit, quando etiã leproſis (ſicut in libris Regnorum legimus) honeſtatis non defuit conſideratio? Fames erat magna in Samaria, quia obſederat eam Syrorum exercitus. Rex B militares excubias ſupra murum ſolicitus reuiſebat, interpellauit eum mulier dicens: Perſuaſit mihi hęc mulier vt afferrem filium meum, & attuli, & coximus, & comedimus eum, & promiſit vt & ipſa poſt ea filium ſuum afferret, & carnes illius ſimul manducaremus. Nunc autem filium ſuum abſcondit, & non vult eum afferre. Motus rex quòd non ſolũ humanis, ſed etiam parricidalibus cadaueribus mulieres paſtę viderentur, & tam atrocis calamitatis exẽplo percitus, Heliſæo prophetæ mandauit necem, C cuius in poteſtate fore crederet, vt obſidionem ſolueret, propulſaret famem, vel quia non permiſerat regi vt percuteret Syros quos cæcitate perfuderat. Sedebat Heliſæus cum ſenioribus in Bethel, & priuſ quã introiret ad eum regis nuncius, ait ad ſeniores viros: Si vidiſtis, quoniam filius homicidæ illius miſit auferre caput meum? Et introiuit nuncius, & mãdatum regis pertulit, denũcians præſens capitis periculum. Cui reſpõdit propheta: Hac hora dici craſtina, menſura ſimilaginis ſiclo, & duæ mẽſuræ hordei ſiclo in porta Samariæ. Et cum miſſus à rege nũ- D cius non credidiſſet, dicens: Si pluerit Dominus de cœlo abũdantiam frumenti, ne ſic quidem id poſſe effici. Dixit ad eum Heliſæus: Quia non credidiſti, oculis videbis tuis, & non manducabis. Et factus eſt ſubitò in caſtris Syriæ velut quadrigarum ſonus, & vox † multitudinis, & vox magnæ virtutis, atque ingens belli tumultus: & arbitrati ſunt Syrij, quod rex Iſrael in ſocietatem aduocaſſet prælij regem Ægypti, & regem Amorręorum: & fugerunt diluculo, relinquentes tabernacula ſua, quoniam verebantur ne improuiſo aduẽtu nouorum opprimerentur E hoſtiũ, & coniunctis regum viribus non poſſent reſiſtere. Id incognitum Samariæ erat, * quoniã victi metu, & fame tabidi, nec prætendere audebant. Erãt autẽ leproſi quatuor ad portam ciuitatis, quibus vita erat ſuppliciũ, & mori lucrum, & dixerunt ad ſe inuicem: Ecce nos hic ſedemus, & morimur. Si ingredimur vrbem, moriemur fame: ſi manemus hîc, nullum ſubſidium viuendi ſuppetit nobis. Eamus in caſtra Syriæ, aut compendium mortis erit, aut ſalutis remediũ. Perrexerunt itaque, & intrauerunt caſtra: & ecce omnia nuda hoſtium. Ingreſſi taberna- F cula, primum repertis alimentis † fugauerunt famẽ, deinde auri & argẽti quantum potuerũt diripuerũt. Et cùm ſoli poſſent prædæ incubare, elegerunt tamen regi nunciare fugiſſe Syrios: quia id honeſtum arbitrabantur, quàm repreſſo indicio fouere fraudis rapinam. Quo indicio egreſſus eſt populus, & diripuit caſtra Syriæ, & commeatus hoſtium: abundantiam fecit annonæ, vilitatem reddidit, vt ſecundum propheticum dictum menſura ſimilaginis ſiclo, &

4. Reg. 6.

Ibidem 7.

† Multa equitum.

* Quin iam.

† Leuarunt.

duæ menſuræ hordei pari precio conſtarent. In hac lætitia plebis nũcius ille in quo requieſcebat rex, cõſtitutus in porta, inter exeuntium feſtinationem & remeantium exultationẽ, conculcatus à plebe mortuus eſt.

Laus honeſtatis, magnanimitate Heſter, & fide Ionathæ cõmendatur & Achimelech. CAP. XV.

QVid Heſter regina, nónne vt populũ ſuum periculo erueret (quod erat decorum atque hone- B ſtum) morti ſe obtulit, nec immitis regis trepidauit furorem? Ipſe quoque rex Perſarum ferox atque tumido corde, tamen decorum iudicauit indici inſidiarum quæ ſibi paratæ forent, gratiam repræſentare, populúmque liberum à ſeruitute eripere, eruere neci, nec parcere neci eius qui tam indecora ſuaſiſſet. Denique quem ſecundum à ſe, ac præcipuum inter omnes amicos haberet, cruci tradidit, quod dehoneſtatum ſe eius fraudulentis cõſiliis animad- C uertiſſet. Ea enim amicitia probabilis, quę honeſtatem tuetur, præferenda ſinè opibus, honoribus, poteſtatibus: honeſtati verò præferri nõ ſolet, ſed honeſtatem ſequi. Qualis fuit Ionathæ, qui pro pietate nec offenſam patris, nec ſalutis periculum refugiebat. Qualis fuit Achimelech, qui pro hoſpitalis gratiæ officiis necem potius ſibi, quam proditionẽ fugientis amici, ſubeundam arbitrabatur.

Heſter. 2. & ſequent.

1. Reg. 21.

De moderamine amicitiæ conſeruandæ, clauditur volumen. CAP. XVI.

D NIhil igitur præferendum honeſtati: quæ tamen ne amicitiæ ſtudio prætereatur, etiam hoc ſcriptura admonet: Sunt enim pleræque philoſophorũ quæſtiones, vtrum amici cauſa quiſquã contra patriam ſentire nécne debeat, vt amico obediat: vtrũ oporteat vt fidem deſerat, dum indulget atque intendit amici commoditatibus. Et ſcriptura quidem ait: Claua & gladius & ſagitta ferrata, ſic homo eſt teſtimoniũ dãs falſum aduerſus amicũ ſuũ. Sed cõſidera quid aſtruat. Non teſtimonium reprehendit E dictum in amicum, ſed falſum teſtimonium. Quid enim ſi Dei cauſa, quid ſi patriæ cogatur aliquis dicere teſtimonium? Nunquid præponderare debet amicitia religioni, prępõderare charitati ciuium? In his tamen ipſis rebus requirẽda eſt veritas teſtimonij, ne amicus appetatur amici perfidia, cuius fide abſolui debebat. Amicus itaque neque noxio gratificari debet, neque innocẽti inſidiari: Sanè ſi neceſſe ſit dicere teſtimonium, ſi quid in amico vitij cognouerit, corripere occultè: ſi nõ audierit, corripere palam. Sunt enim bonæ correptiones, & plerũ- F que meliores, quàm tacita amicitia. Et ſi lædi ſe putat amicus, tu tamen corripe. Et ſi amaritudo correptionis animum eius vulneret, tu tamen corripere ne verearis. Tolerabiliora ſunt enim amici vulnera, quàm adulantium oſcula. Errantem igitur amicum corripe, innocentem amicum ne deſeras. Cõſtans enim debet eſſe amicitia, perſeuerare in affectu, nõ puerili modo amicos mutare vaga quadã debemus ſẽtẽtia. Aperi pectus tuũ amico, vt fidelis ſit tibi, & capias ex eo vitę tuæ iocũditatẽ. Fidelis enim

Prou. 25.

Prou. 27.

amicus medicamentum eſt vitæ & immortalitatis gratia. Defer amico, & ęquali nec te pudeat vt pręuenias amicum officio. Amicitia enim neſcit ſuper- Eccleſ.22. biam. Ideo Sapiens dicit: Amicum ſalutare non erubeſcas. Nec deſeras amicũ in neceſsitate, nec derelinquas eum, neque deſtituas, quoniam amicitia Coloſ.6. vitę adiumentum eſt. Ideo in ea onera noſtra portemus, ſicut Apoſtolus docuit. Dicit enim his quos eadem complexa eſt charitas. Etenim ſi amici ſecũdæ res amicos adiuuant, cur non & in aduerſis amici rebus amicorum adiumẽtum ſuppetat? Iuuemus conſilio, conferamus ſtudia, compatiamur affectu. Si neceſſe eſt, toleremus propter amicum etiã aſpera. Plerunque inimicitiæ ſubeundæ ſunt propter amici innocentiam, ſæpe obtrectationes, ſi reſtiteris vel reſponderis cùm amicus arguitur & accuſatur: nec te pœniteant eiuſmodi offenſiones. Iuſti enim vox eſt: Et ſi mala mihi euenerint propter amicum, ſuſtineo: In aduerſis enim amicus probatur. Nam in proſperis amici omnes videntur. Sed vt in aduerſis amici patientia & tolerantia neceſſaria, ſic in proſperis authoritas cõgrua eſt, vt inſolẽtiam extollentis ſe amici reprimat & redarguat.

Iob.19. Quàm pulchrè in aduerſis poſitus Iob dicit: Miſeremini mei amici mei, miſeremini. Non quaſi abiecta vox iſta eſt, ſed quaſi cenſoria. Nam cùm iniuſtè argueretur ab amicis, reſpondit: Miſeremini mei amici, hoc eſt, miſericordiam debetis facere. Opprimitis autem vos & impugnatis hominem, cuius ærũnis cõpati pro amicitia vos oportebat. Seruate igitur filij initam cum fratribus amicitiã, qua nihil eſt in rebus humanis pulchrius. Solatium quippe vitæ huius eſt, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas ſecretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus cõpatiatur, in per- Daniel.3. ſecutionibus adhortetur. Quàm boni amici Hebræi pueri quos à ſui amore nec fornacis ardentis flamma diuiſit? De quo loco, vt ſuperius diximus, bene 2.Reg.1. ait ſanctus Dauid; Saul & Ionathas ſpecioſi & chariſſimi, inſeparabiles in vita ſua, & in morte non ſunt ſeparati. Hic eſt amicitiæ fructus, non vt fides propter amicitiam deſeratur. Non poteſt enim homini amicus eſſe, qui Deo fuerit infidus. Pietatis cuſtos amicitia eſt, & ęqualitatis magiſtra, vt ſuperior inferiori ſe exhibeat ęqualẽ, inferior ſuperiori. Inter diſpares enim mores nõ poteſt eſſe amicitia: & ideo conuenire ſibi vtriuſque debet gratia. Nec authoritas deſit inferiori, ſi res popoſcerit, nec humilitas ſuperiori. Audiat quaſi parem, quaſi æqualem, & ille quaſi amicus moneat, obiurget non iactantiæ ſtudio, ſed affectu charitatis. Neque monitio aſpera ſit, neque obiurgatio contumelioſa. Sicut enim adulationis fugitãs amicitia debet eſſe, ita etiam aliena inſolentiæ. Quid eſt enim amicus, niſi conſors amoris, ad quem animũ tuum adiungas atque applices, & ita miſceas, vt vnum velis fieri ex duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas, nihil ipſe commodi tui cauſa inhoneſtũ petas? Non enim vectigalis amicitia eſt, ſed plena decoris, plena gratię. Virtus eſt enim amicitia, nõ quęſtus: quia non pecunia quæritur, ſed gratia, nec lici-

G tatione preciorum, ſed concertatione beneuolentiæ. Denique meliores amicitiæ ſunt inopum plerũque quàm diuitum: & frequenter diuites ſine amicis ſunt, quibus abundant pauperes. Non eſt enim vera amicitia, vbi eſt fallax adulatio. Diuitibus itaque plerique aſſentatoriè gratificantur, erga pauperẽ nemo aſſentator eſt. Verum eſt, quicquid defertur pauperi: huius amicitia inuidia vacat. Quid amicitia precioſius, quæ angelis communis & hominibus eſt? Vnde & Dominus Ieſus dicit: Facite Luc.16. vobis amicos de iniquo mammona, qui recipiant H vos in æterna tabernacula ſua. Ipſe nos Deus amicos ex ſeruulis facit, ſicut ipſe ait: Iam vos amici Ioan.15. mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Dedit formam amicitię quam ſequamur, vt faciamus amici voluntatem, vt aperiamus ſecreta noſtra amico quæcunque in pectore habemus, & nos illius arcana non ignoremus. Oſtendamus illi nos pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuũ. Ideo, inquit, vos dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Nihil ergo occultat amicus ſi I verus eſt, effundit animum ſuum, ſicut effundebat myſteria patris Dominus Ieſus. Ergo qui facit mãdatum Dei, eius amicus eſt, & hoc honoratur nomine. Qui eſt vnanimis, ipſe amicus eſt: quod vnitas animorum in amicis ſit, neque quiſquam deteſtabilior, quàm qui amicitiam læſerit. Vnde in proditore Dominus hoc grauiſsimum inuenit quo eius condemnaret perfidiam, quod gratiæ vicem nõ repræſentauerit, & conuiuiis amicitiæ venenum malitiæ miſcuerit. Itaque ſic ait: Tu verò homo vna- Pſalm.54. nimis, dux meus & notus meus, qui ſemper mecũ K dulces capiebas cibos: hoc eſt, non poteſt ſuſtineri iſtud, quia vnanimis appetiſti eum, qui tibi donauerat gratiam. Nam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique: & ab eo qui me oderat, abſconderem me. Inimicus vitari poteſt, amicus non poteſt ſi inſidiari velit. Illum cauemus cui non cõmittimus conſilia noſtra: hunc cauere non poſſumus, cui commiſimus. Itaque ad aceruandam peccati inuidiam non dixit: Tu verò ſeruus meus, apoſtolus meus, ſed vnanimis meus: hoc eſt, non meus, ſed etiam tuus proditor es, qui vnanimum prodidi- L ſti. Dominus ipſe cùm à tribus regibus offẽſus eſſet, qui ſancto Iob honorem non detuliſſent, ignoſcere his per amicum maluit, vt amicitiæ ſuffragium remiſsio fieret peccatorum. Itaque rogauit Iob, & Dominus ignouit. Profuit illis amicitia, quibus obfuit inſolentia.

HÆc apud vos depoſui filij, quæ cuſtodiatis in animis veſtris: quæ vtrũ aliquid profectus habeant, vos probabitis. Interim copiam multam exemplorum afferunt. Nam prope omnia maiorum M exempla, plurima quoque dicta his tribus incluſa libris tenentur, vt etſi ſermo nihil deferat gratiæ, ſeries tamẽ vetuſtatis quodam compendio expreſſa, plurimum inſtructionis conferat.

OFFICIORVM FINIS.

DIVI

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, AD MARCELLINAM SOROREM SVAM, DE VIRGINIBVS.

LIBER PRIMVS.

SI iuxta cœleſtis ſententiam veritatis, ver-
Matth.12. bi totius, quodcunque ocioſum fueri-
mus locuti, habemus pręſtare rationem:
vel ſi vnuſquiſque ſeruus credita ſibi ta-
lenta gratiæ ſpiritualis (quæ nummula-
riis diuidenda forent) vt creſcentibus multiplicarẽ-
Matth.25. tur vſuris, intra terram ſuam vel quaſi timidus fœne-
rator, vel quaſi auarus poſſeſſor abſcõderit, non me-
Luca 19. diocrem Domino reuertente offenſam incidet: iure
nobis verendum eſt, quibus licet ingenium tenue,
neceſſitas tamen maxima, eloquia Dei credita po-
puli fœnerare mentibus, ne vocis quoque noſtræ
poſcat vſuram, præſertim cùm ſtudium à nobis Do-
minus non profectum requirat. Vnde ſcribendi ali-
quid ſententia fuit. Maiore ſiquidem pudoris peri-
culo auditur vox noſtra quàm legitur. Liber enim
non erubeſcit. Equidem ingenio diffiſus, ſed diuinæ
miſericordiæ prouocatus exemplis, ſermonem me-
ditari audeo. Nam volente Deo etiam aſina locuta
Num.22. eſt. Quod ſi mihi ſub iſtius ſeculi oneribus conſtitu-
to aſſiſtat angelus, ego quoque mutadiu ora laxabo.
Poteſt enim ſoluere impedimenta imperitiæ, qui in
illa aſina ſoluit naturæ. In arca veteris teſtamẽti vir-
Ibidem 27. ga floruit ſacerdotis: facilè Deo eſt, vt in ſancta Ec-
cleſia de noſtris quoque nodis flos germinet. Cur
Exod.3. autem deſperãdum quòd Dominus loquatur in ho-
minibus, qui eſt locutus in ſentibus, nec rubum eſt
dedignatus? Atque vtinam meas quoque illuminet
ſpinas. Erunt fortaſſe qui etiam in noſtris ſentibus a-
liquem mirentur lucere fulgorem, erunt quos ſpina
noſtra non vrat, erunt quibus de rubo audita vox
noſtra ſoluat de pedibus calciamentum, vt impedi-
mentis corporalibus exuatur mentis inceſſus. Sed
hæc ſanctorum merita virorum. Vtinam me ſub illa
Luca 13. infructuoſa adhuc ficu iacentem ex aliqua Ieſus par-
te reſpiceret, ferret quoque poſt triennium fructus
& noſtra ficus. Sed vnde tantùm peccatoribus ſpei?
Vtinam ſaltem ille Euangelicus dominicæ cultor
vineæ ficum noſtram fortaſſe iam iuſſus excidere,
dimittat illam & hoc anno, vſque dũ fodiat, & mit-
tat cophinum ſtercoris: nam fortè de terra ſuſcitet
Pſal.112. inopem, & de ſtercore erigat pauperem. Beati qui
ſub vite & olea equos ſuos alligãt, laborem curſuum
ſuorum paci & lætitiæ conſecrantes, ne ficus adhuc,
id eſt, illecebroſa delitiarum obumbret prurigo mũ-
di, humilis ad altitudinem, fragilis ad laborem, mol-
lis ad vſum, ſterilis ad fructum. Ac fortaſſe miretur
aliquis, cur ſcribere audeo qui loqui nequeo. Atta-
men ſi repetamus quæ legimus in Euangelicis ſcri-
Luca 1. pturis, & ſacerdotalibus factis, ac nobis ſanctus Za-
charias propheta documento ſit: inueniet eſſe quod
vox non explicet, ſtilus ſignet. Quòd ſi nomẽ Ioan-
nis reddidit patri vocem, ego quoque deſperare nõ
debeo, quin vocem licet mutus accipiam, ſi loquar
Chriſtum, cuius quidem generationem iuxta pro-
Eſaia 53. pheticum dictum quis enarrabit? Et ideo quaſi ſer-

A uus Domini familiam prædicabo. Immaculatus e-
nim Dominus, immaculatam ſibi familiam etiam in
hoc pleno colluuionum fragilitatis humanæ corpo-
re conſecrauit. Et bene procedit, vt quoniam hodie
natalis eſt virginis, de virginibus ſit loquendum, &
ex prædicatione liber ſumat exordium. Natalis eſt
virginis, integritatem ſequamur. Natalis eſt marty-
ris, hoſtias immolemus. Natalis eſt ſanctæ Agnes,
mirentur viri, non deſperent paruuli, ſtupeant nu-
ptæ, imitentur innuptæ. Sed quid dignum ea loqui
poſſumus, cuius ne nomen quidem eſt vacuum luce
B laudis? Fuit deuotio ſupra ætatem, virtus ſupra na-
turam, vt mihi videatur non hominis habuiſſe no-
mẽ, ſed oraculum martyris, quæ indicauit quid eſſet
futura. Habeo tamen vnde mihi ſubſidium compa-
retur. Nomen virginis titulus eſt puduris. Appella-
bo martyrem. Prædicaui ſatis, prolixa laudatio eſt
quæ non quęritur, ſed tenetur. Faceſſant igitur inge-
nia, eloquentia cõticeſcat. Vox vna præconium eſt.
Hanc ſenes, hanc iuuenes, hanc pueri canant. Nemo
eſt laudabilior, quã qui ab omnibus laudari poteſt.
C Quot homines, tot præcones qui martyrem prædi-
cant dum loquuntur. Hæc duodecim annorũ mar-
tyrium feciſſe traditur. Quo deteſtabilior crudelitas
quæ nec minuſculæ pepercit ætati. Imò magna vis
fidei, quæ etiam ab illa teſtimonium inuenit ætate.
Fuitne in illo corpuſculo vulneri locus? Et quæ non
habuit quo ferrum reciperet, habuit quo ferrum
vinceret. At iſtius ætatis puellæ toruos etiam vultus
parentum ferre non poſſunt, & acu diſtricta ſolent
puncta flere quaſi vulnera. Hæc inter cruentas car-
nificum impauida manus, hęc ſtridentium grauibus
D immobilis tractibus catenarum, nunc furentis mu-
croni militis totum offerre corpus, mori adhuc neſ-
cia, ſed parata vel ſi ad aras inuita raperetur, tendere
Chriſto inter ignes manus, atque in ipſis ſacrilegis
focis trophæum Domini ſignare victoris: nunc fer-
ratis colla manúſque ambas inſerere nexibus. Sed
nullus tam tenuia membra poterat nexus include-
re. Nouum martyrij genus. Nondum idonea pœnę,
& iam matura victoriæ, certare difficilis, facilis co-
ronari: magiſterium virtutis impleuit, quæ præiu-
E dicium vehebat ætatis. Non ſic ad thalamum nu-
pta properaret, vt ad ſupplicij locum, læta ſucceſſu,
gradu feſtina virgo proceſſit, non intorto crine ca-
put compta, ſed Chriſto: non floſculis redimita, 1.Tim.2.
ſed moribus. Flere omnes, ipſa ſine fletu. Mirari ple-
rique quod tam facilè vitæ ſuæ prodiga, quam non-
dum hauſerat, iam quaſi perfuncta donaret. Stupe-
re vniuerſi, quod iam diuinitatis teſtis exiſteret, quæ
adhuc arbitra ſui per ætatem eſſe non poſſet. Effecit
denique vt ei de Deo crederetur, cui de homine ad-
F huc non crederetur: quia quod vltra naturam eſt,
de authore naturæ eſt. Quanto terrore egit carni-
fex vt timeretur, quantis blanditiis vt ſuaderet, quã-
torum vota vt ſibi ad nuptias proueniret. At illa: Et

hæc ſponſi iniuria eſt, inquit, expectare placituram. Qui me ſibi prior elegit, accipiet: quid percuſſor moraris? Pereat corpus, quod amari poteſt oculis quibus nolo. Stetit, orauit, ceruicem inflexit. Cerneres trepidare carnificem, quaſi ipſe addictus fuiſſet, tremere percuſſoris dextram, pallere ora alieno timentis periculo, cùm puella noo timeret ſuo. Habetis igitur in vna hoſtia duplex martyrium, pudoris & religionis. Et virgo permanſit, & martyrium obtinuit. Inuitat ounc integritatis amor, & tu ſorpr ſancta vel mutis tacita moribus, vt aliquid de virginitate dicamus, ne veluti tranſitu quodam præſtricta [H] videatur, quæ principalis eſt virtus. Non enim ideo laudabilis virginitas, quia in martyribus reperitur, ſed quia ipſa martyres faciat. Quis autem humano cam poſſit ingenio comprehendere, quã nec natura ſuis incluſit legibus? Aut quis naturali voce cõplecti, quod ſupra vſum naruræ ſit? E cœlo arceſſiuit, quod imitaretur in terris. Nec immeritò viuendi ſibi vſum quæſiuit è cœlo, quæ ſponſum ſibi inuenit in cœlo. Hæc nubes aërã angelos ſideráque tranſgrediens, verbum Dei in ipſo ſinu patris inuenit, & toto hauſit pectore. Nam quis tantum cùm inuenerit re- [I] linquat boni? [Cantic. 1.] Vnguentum enim exinanitum eſt nomen tuum. Propterea adoleſcentulæ dilexerũt te & attraxerunt te. Poſtremò non meum eſt illud, quo- [Matth. 22.] niam quæ non nubunt neque nubentur, erunt ſicut angeli Dei in cœlo. Nemo ergo miretur ſi angelis comparẽtur, quæ angelorum Domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxiſſe de cœlo, quam non facilè inuenimus in terris? Niſi poſtquam Deus in hæc terreni corporis membra deſcendit: tunc in [Ioan. 1.] vtero virgo concepit, & verbum caro factum eſt: vt quod caro factum eſt, caro fieret Dei. Dicet aliquis: [K] Sed etiã Helias nullis corporei coitus fuiſſe permix- [4. Reg. 2.] tus cupiditatibus inuenitur: Ideo ergo curru raptus [Exod. 15.] ad cœlum, ideo cũ Domino apparet in gloria, ideo dominici venturus eſt præcurſor aduentus. Et Maria ſumens tympanum pudore virgineo choros duxit. Sed conſiderate cuius illa ſpeciem tunc gerebat. Nónne Eccleſiæ, quæ religioſos populi cœtus qui carmina diuina concinerent, immaculato virgo ſpiritu copulauit? Nam etiam templo Hieroſolymis fuiſſe legimus virgines deputatas. Sed quid Apoſto- [1. Cor. 10.] lus dicit: Hæc autem in figura contingebant illis, vt [L] eſſent indicia futurorum. Figura enim in paucis eſt, vita in pluribus. At verò poſteaquam Dominus in corpus boc veniens, contuberniũ diuinitatis & corporis ſine vlla concretæ coofuſionis labe ſociauit, tunc toto orbe diffuſus corporibus humanis vitæ cœleſtis vſus inoleuit. Hoc illud eſt quod miniſtrãtes in terris angeli decantarũt futurum genus, quod miniſteriũ Domino immaculati corporis obſequiis [Lucæ 2.] exhiberet. Hæc eſt cœleſtis illa militia, quam laudãtium exercitus angelorũ promittebar in terris. Ha- [M] bemus ergo authoritatem vetuſtatis à ſeculo, plenitudinem profeſſionis à Chriſto. Certè non eſt hoc mihi commune cum gentibus, non populare cum Barbaris, non cum cęteris animantibus vſitatũ, cum quibus & ſi vnum eundémque vitalem aëris buius carpimus ſpiritum, vulgarem terreni corporis participamus ſtatum, generandi quoque nõ diſcrepamus vſu: hoc ſolo tamen naturæ parilis coouitia declina-

[G] mus, quòd virginitas affectatur à gentibus: ſed conſecrata violatur, incurſatur à Barbaris, neſcitur à reliquis. Quis mihi prætendit Veſtæ virgines & Palladis ſacerdotes? Qualis iſta eſt noo morum podicitia ſed annorum, quæ noo perpetuitate, ſed ætate præſcribitur? Petulantior eſt talis integritas, cuius corruptela ſeniori ſeruatur ætati. Ipſi docent virgines ſuas nõ debere perſeuerare nec poſſe, qui virginitati finem dederunt. Qualis autem eſt illa religio, vbi pudicæ adoleſcentes iubẽtur eſſe, impudicæ anus? Sed nec illa pudica eſt quæ lege tenetur, & illa impudica [H] quæ lege dimittirur. O myſteria, ò mores, vbi neceſſitas imponitur caſtitati, authoritas libidini datur. Itaque nec caſta eſt, quæ metu cogitur, oec honeſta quę mercede conducitur, nec pudor ille, qui intemperantium oculorum quotidiano expoſitus conuitio flagitioſis aſpectibus verberatur. Conferuntur immunitates, offeruntur precia, quaſi non hoc maximum petulautiæ ſit indicium, caſtitatem vendere. Quod precio promittitur, precio addicitur, & precio remuneratur. Neſcit redimere caſtitatem quæ vẽdere ſolet. Quid de ſacris Phrygiis loquar, in qui- [I] bus impudicitia diſciplina eſt, atque vtinam ſexus fragilioris? Quid de Orgiis Liberi, vbi religionis myſterium eſt incentiuum libidinis? Qualis igitur poteſt ibi vita eſſe ſacerdotum, vbi colitur ſtuprum Deorum? Non habent igitur ſacram virginem. Videamus ne fortè aliquam vel philoſophiæ præcepta formauerint, quæ magiſterium ſibi omnium ſolent vendicare virtutum. Pythagoræa quædam vna ex virginibus celebratur fabulis: quæ cum à tyranno cogeretur ſecretum prodere, ne quid in ſe ad extorquendam confeſſionem vel tormentis liceret, mor- [K] ſu linguam abſcidiſſe fertur, atque in tyranni faciem deſpuiſſe: vt qui interrogandi finem non faciebat, non haberet quam interrogaret. Eadem tamen forti animo, ſed tumenti vtero, exemplum taciturnitatis, & proluuinm caſtitatis, victa eſt cupiditatibus, quæ tormentis vinci nequiuit. Igitur quæ mentis potuit tegere ſecretum, corporis non texit opprobrium. Vicit naturam, ſed non tenuit diſciplinam. Quàm vellet in voce munimentum ſui pudoris exiſtere? eò fortaſſe erudierat illam pœnitentia, vt culpam negaret. Non igitur in- [L] uicta vndique. Nam & tyrannus licet non potuerit inuenire quod interrogabat, tamen quod non interrogabat inuenit. Quanto noſtræ virgines fortiores, quæ vincunt etiam quas non vident poteſtates: quibus non tantum de carne & ſanguine, ſed etiam de ipſo mundi principe ſeculíque rectore victoria eſt. Ætate vtique Agnes minor, ſed virtute maior, triumpho oumeroſior, conſtantia confidentior, non ſibi linguam propter merum abſtulit, ſed propter trophæum reſeruauit. Nihil enim habuit quod prodi timeret, cuius oon [M] erat criminoſa ſed religioſa confeſſio. Itaque illa ſecretum tãtummodo celauit, hæc probauit Deum: quem quia ætas oondum poterat confiteri, natura confeſſa eſt. In laudationibus ſolet patria prædicari & parentes, vt in commemoratione authoris dignitas ſucceſſionis exaggeretur. Ego licet laudationem non ſuſceperim virginitatis, ſed expreſſionẽ, ad rem tamẽ pertinere arbitror, vt quæ ſit ei patria, quis au-

thor

thor appareat. Ac prius vbi ſit patria definiamus. Si A
enim ibi eſt patria, vbi genitale domicilium: in cœ-
lo profecto eſt patria caſtitatis. Itaque hic aduena,
ibi incola eſt: Quid autem eſt caſtitas virginalis, niſi
expers contagionis integritas? Atque eius autho-
rem quem poſſumus exiſtimare niſi immaculatum
Dei filium, cuius caro non vidit corruptionem, diui-
nitas non eſt experta contagionem? Videte igitur
quanta virginitatis merita ſint. Chriſtus ante virgi-
nem, Chriſtus ex virgine, à patre quidem natus ante
ſecula, ſed ex virgine natus ob ſecula. Illud naturæ
ſuæ, hoc noſtræ vtilitatis eſt. Illud erat ſemper, hoc B
voluit. Spectate aliud virginitatis meritum. Chri-
ſtus virginis ſponſus, & ſi dici poteſt, Chriſtus virgi-
neæ caſtitatis. Virginitas enim Chriſti, oō virginita-
tis eſt Chriſtus. Virgo eſt ergo quę nupſit, virgo quę
nos ſuo vtero portauit, virgo quæ genuit, virgo quæ
proprio lacte nutriuit. De qua legimus, quanta fecit
virgo Hieruſalem, Non deficient de petra vbera,
neque nix à Libaño, aut declinauit aqua valida ven-
to quæ portatur. Qualis eſt hæc virgo quæ trinitatis
fontibus irrigatur, cui de petra fluunt aquæ, non de-
ficiunt vbera, mella funduntur? Petra autem eſt iux- C
1.Cor.10. ta Apoſtolum Chriſtus. Ergo à Chriſto non defi-
ciunt vbera, claritas à Deo, flumen à ſpiritu. Hæc eſt
trinitas quæ Eccleſiam ſuam irrigat, pater, Chriſtus,
& ſpiritus. Sed iam à matre deſcendamus ad filias.
Ibidem 7. De virginibus, inquit Apoſtolus, præceptum Do-
mini non habeo, conſilium autem do. Si doctor gē-
tium non habuit, habere quis potuit? Et præceptum
quidem non habuit, ſed habuit exemplū. Non enim
imperari poteſt virginitas, ſed optari. Nam quæ ſu-
pra nos ſunt, in voto magisquàm in magiſterio ſunt. D
Sed volo vos, inquit, ſine ſolicitudine eſſe. Nam qui
ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quo-
modo placeat Deo. Et virgo cogitat quæ Domini
ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Nam quæ nupta
eſt, cogitat quæ mundi ſunt, quomodo placeat viro.
Rom.14. Non ego quidem diſſuadeo matrimonium, ſed vir-
1.Cor.7. ginitatis attexo beneficium. Qui infirmus eſt, inquit,
olera manducet. Aliud exigo, aliud admitor. Alliga-
tus es vxori? noli quærere ſolutionem. Solutus es ab
Ibidem. vxore? ne quæſieris vxorem. Hoc præceptum eſt
copulatis. De virginibus autem quid ait? Et qui ma- E
trimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui
non iungit, melius facit. Illa non peccat, ſi nubat:
* peccat. hæc ſi non* nubat, æterna eſt. Ibi remedium infirmi-
tatis, hic gloria caſtitatis. Illa non reprehenditur, iſta
laudatur. Conferamus ſi placet bona mulierum cum
vltimis virginum. Iactet licet fœcundo ſe mulier
nobilis partu, quo plures generauerit, plus laborat.
Numerat ſolatia filiorū, ſed numeret pariter & mo-
leſtias. Nubit, & plorat. Qualia ſunt vota quæ flētur?
Concipit & graueſcit. Prius vtique impedimentum
fœcunditas incipit afferre, quàm fructum. Parturit F
& ægrotat. Quàm dulce pignus quod à periculo in-
cipit, & in periculis deſinit, prius dolori futurum
quàm voluptati. Periculis emitur, nec pro arbitrio
poſſidetur. Quid recenſeam nutriendi moleſtias, in-
ſtituendi & copulandi? Felicium ſuot iſtæ miſeriæ:
Habet mater hæredes, ſed auget dolores. Nam de
aduerſis non oportet dicere, ne ſanctiſſimorum pa-
rentum animi contremiſcant. Vide mi ſoror quàm

A grane ſit pati quod non oportet audiri. Et hæc in
præſenti ſeculo. Venient autem dies, quando dicāt:
Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt. Filiæ Luca 23.
enim huius ſeculi generantur & generant, filia au-
tem regni abſtinet à voluptate viri & à voluptate
carnis, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quid ego fa-
mulatus graues & addicta viris ſeruitia replicem
fœminarum, quas ante iuſſit Deus ſeruire, quàm ſer-
uos? Quæ eò proſequor, vt indulgentius obſequan-
tur. Quibus hoc ſi probæ ſunt, merces eſt charitatis: 1.Cor.7.
ſi improbæ, pœna delicti. Hinc illa naſcuntur in-
B centiua vitiorum, vt quæſitis coloribus ora depin-
gant, dum viris diſplicere formidant, & de adulte-
rio vultus meditentur adulterium caſtitatis. Quanta
hæc amētia, effigiem mutare naturæ, picturam quæ-
rere, & dum verentur maritale iudicium, prodere
ſuum? Prior enim de ſe pronunciat, quæ cupit mu-
tare quod nata eſt. Ita dum alij ſtudet placere, prius
ſibi ipſa diſplicet. Quem iudicem mulier veriorem
requirimus deformitatis tuę, quàm te ipſam quæ vi-
deri times? Si pulchra es, quid abſconderis: Si de-
formis, cur te formoſam eſſe mentiris, nec tuæ con-
C ſcientiæ, nec alieni gratiam erroris habitura? Ille e-
nim alteram diligit, tu alteri vis placere: & iraſceris
ſi amet aliam, qui adulterare in te docetur? Malè ma-
giſtra es iniuriæ tuæ. Lenocinari refugit etiam quæ
paſſa lenonem eſt? Ac licet, vilis mulier, non alteri
tamen ſed ſibi peccat, tolerabilioráque propè mo-
dum in adultero crimina ſunt. Ibi enim pudicitia,
hic natura adulteratur. Iam quanto precio opus eſt,
ne etiam pulchra diſpliceat. Hinc precioſa collo de-
pendent monilia, inde per humum veſtis trahitur
D aurata. Emitur igitur hæc ſpecies an habetur? Quid
quod etiam odorum variæ adlubentur illecebræ,
gemmis onerantur aures, oculis color alter infundi-
tur? Quid ibi remanet ſuum, vbi tam multa mutan-
tur? Senſus ſuos amittit mulier, & viuere poſſe ſe
credit: Vos verò beatæ virgines quæ talia tormenta
potius quàm ornamenta neſcitis, quibus pudor ſan-
ctus verecunda ſuffuſus ora, & bona caſtitas eſt de-
cori: non humanis addictæ oculis, alieno errore me-
rita veſtra penſatis. Habetis ſanè & vos veſtræ mili-
tiam pulchritudinis, cui virtutis militat forma non
E corporis, quam nulla extinguet ætas, nulla eripere
mors poteſt, nulla ægritudo corrumpere: ſolus for-
mæ arbiter petitur Deus, quæ etiam in corpore mi-
nus pulchro diligit animas pulchriores. Non vteri
onus notum, non dolor partus, & tamen numero-
ſior ſoboles piæ mentis, quæ omnes pro liberis ha-
bet: fœcunda ſucceſſoribus, ſterilis orbitatibus,
neſcit funera, nouit hæredes. Sic ſancta Eccle-
ſia immaculata coitu, fœcunda partu, virgo eſt ca-
ſtitate, mater eſt prole. Parturit itaque nos virgo,
non viro plena, ſed ſpiritu. Parit nos virgo, non cum
F dolore membrorum, ſed cum gaudiis angelorum.
Nutrit nos virgo, non corporis lacte ſed Apoſtoli,
quo infirmam adhuc creſcentis populi lactauit æta-
tem. Quæ igitur nupta plures liberos habet quàm
ſancta Eccleſia, quæ virgo eſt ſacramentis, mater
eſt populis, cuius fœcunditatem etiam ſcriptura te-
ſtatur dicens: Quoniam plures filij deſertæ magis Eſaias 54.
quàm eius quæ habet virum? Noſtra virum non ha-
bet, ſed habet ſponſū, eo quod ſiue Eccleſia in popu-

lis,ſiue anima in ſingulis, Dei verbo, ſine vllo flexu G
pudoris, quaſi ſponſo innubit æterno, effœta iniu-
riæ,fœta rationis: Audiſtis parentes quibus erudire
virturibus,quibus inſtituere diſciplinis filias debea-
tis,vt habere poſſitis quarum meritis veſtra delicta
redimantur. Virgo Dei donum eſt, munus paren-
tum,ſacerdotium caſtitatis. Virgo matris hoſtia eſt,
cuius quotidiano ſacrificio vis diuina placatur. Vir-
go indiuiduum pignus parētum, quæ non dote ſol-
licitet,non emigratione deſtituat, non offendat in-
iuria. Sed nepotes aliquis habere deſiderat, & aui
nomen acquirere. Primùm ſuos tradit, dum quærit H
alienos. Deinde certis defraudari incipit, dum ſpe-
rat incertos: confert opes proprias, & adhuc poſci-
tur, niſi dotem ſoluat exigitur. Si diu viuat, onero-
ſus eſt. Emere iſtud eſt generum, non acquirere, qui
parentibus filiæ vendat aſpectus. Ideo ne tot menſi-
bus geſtatur vtero,vt in alienam tranſeat poteſtatē?
Ideo commendandæ virginis cura ſuſcipitur, vt ci-
tius parentibus auferatur. Dicet aliquis: Ergo diſ-
ſuades nuptias? Ego verò ſuadeo, & eos damno
qui diſſuadere conſuerunt, vt pote qui Saræ ac I
Rebeccæ & Rachel cæterarúmque veterum coniu-
gia fœminarum pro documentis ſingularium virtu-
tum recenſere ſoleam. Qui enim copulam damnat,
damnat & filios, & ductā per ſucceſsionum ſeriem,
generis ſocietatem damnat humani. Nam quemad-
modum duratura in ſeculum ætas ſuccedere poſſet
ætati,niſi gratia nuptiarum procreandę ſtudium ſo-
Geneſ.22. bolis incitaret? Aut quomodo prædicari poteſt
Gen.28.& 32. quod immaculatus Iſaac ad altaria Dei victima pa-
ternæ pietatis acceſsit, quod Iſraël humano ſitus in
corpore Deum vidit, & religioſum populo dedit
nomen,quorum originem damnat? Vnum ſanè li- K
cet ſacrilegi homines habent, quod in his etiam à
ſapientiſſimis probetur: qui coniugia damnando
profitentur, ipſi non debuiſſent naſci. Non vtique
diſſuadeo nuptias, ſi fructus ſacræ virginitatis enu-
mero. Paucarum quippe hoc munus eſt,illud om-
nium. Nec poteſt eſſe virginitas, niſi habeat vnde
naſcatur. Bona cum bonis cōparo,quo facilius quid
præſtet eluceat. Neque meam ſententiam affero,ſed
eam repeto, quā edidit ſpiritus ſanctus per prophe-
tam. Melior eſt,inquit,ſterilitas cum virtute. Primū
enim quod nupturæ præ cæteris concupiſcunt, vt L
ſponſi decore ſe iactent, eo neceſſe eſt impares ſacris
ſe fateantur eſſe virginibus, quibus ſolis contingit
Pſal 44. dicere: Speciosſus forma præ filiis hominum, diffu-
ſa eſt gratia in labiis tuis. Quis eſt iſte ſponſus? Non
vilibus addictus obſequiis, non caducis ſuperbus di-
uitiis, ſed cuius ſedes in ſeculum ſeculi, filiæ regum
in honore eius. Aſtitit regina à dextris eius in veſti-
tu deaurato, varietate circumamicta virtutum. Audi
igitur filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſ-
cere populum tuum & domum patris tui, quoniam
concupiuit rex ſpeciem tuam, quia ipſe eſt Deus M
tuus. Et aduerte quantum tibi ſpiritus ſanctus ſcri-
pturæ diuinæ teſtificatione detulerit. Regnum, au-
rum, pulchritudinem. Regnum, vel quia ſponſa es
regis æterni, vel quia inuictum animum gerens, ab
illecebris voluptatum non captiua haberis,ſed qua-
ſi regina dominaris. Aurum, quia ſicut illa materies
examinata igne precioſior eſt, ita corporis ſpecies

virginalis ſpiritu conſecrata diuino, formæ ſuæ ac-
quirit augmentum. Pulchritudinem verò quis po-
teſt maiorem æſtimare decore eius quæ amatur à
rege, probatur à iudice, dicatur Domino, conſecra-
tur Deo, ſemper ſponſa, ſemper innupta, vt nec a-
mor finem habeat, nec damnum pudor? Hæc profe-
ctò vera pulchritudo eſt, cui nihil deeſt, quæ ſola
meretur audire à domino: Tota es formoſa proxi- *Cantic.4.*
ma mea, & reprehenſio non eſt in te. Veni huc à Li-
bano, veni huc à libano tranſibis & pertranſibis à
principio fidei à capite Sanir & Hermon, à latibulis
leonum, à montibus pardorum. Quibus indiciis o-
ſtenditur perfecta & irreprehenſibilis virginalis ani-
mæ pulchritudo, altaribus conſecrata diuinis, inter
occurſus & latibula ſpiritualium beſtiarum non in-
flexa mortalibus, ſed intenta myſteriis Dei meruiſſe
dilectum, cuius vbera plena lætitiæ. Vinum enim lę- *Pſal.103.*
tificat cor hominis. Et odor, inquit, veſtimentorum *Cantic. 4.*
tuorum ſuper omnia aromata. Et infra: Et odor, in-
quit, veſtimentorum tuorum ſicut odor Libani. Vi-
de quē nobis tribuas virgo proceſſum. Primus enim
odor tuus ſuper omnia aromata quæ in ſaluatoris
miſſa ſunt ſepulturam: & mortuos corporis motus,
membrorúmque redolet obiſſe delitias. Secundus
odor tuus ſicut odor Libani dominici corporis, in-
tegritatē virgineæ florem caſtitatis exhalat. Fauum
itaque mellis tua opera componāt. Digna enim vir-
ginitas quę apibus comparetur, ſic laborioſa, ſic pu-
dica, ſic continens. Rore paſcitur apes, neſcit cōcu-
bitus, mella cōponit. Ros quoque virginis eſt ſermo
diuinus: quia ſicut Ros Dei verba deſcendunt. Pu-
dor virginis eſt intemerata natura. Partus virginis
fœtus labiorum, expers amaritudinis, fertilis ſuaui-
tatis: in cōmune labor, cōmunis eſt fructus. Quàm
te velim filia imitatricem eſſe huius apiculæ, cui ci-
bus flos eſt, ore ſoboles legitur, ore cōponitur. Hāc
imitare tu filia, verba tua nullum doli velamen ob-
tendant, nullum habeant fraudis inuolucrum: vt &
puritatem habeant, & plena grauitatis ſint. Merito-
rum quoque tuorum tibi æterna poſteritas tuo ore
pariatur. Nec ſoli tibi, ſed etiam pluribus congreges.
Quis ſcit enim quando à te anima tua repoſcatur?
Nec receptacula horreorum frumentis coaceruata
dimittens, nec vitæ tuæ vſui profutura, nec meritis,
rapiaris eo quo theſaurum ferre non poſſis. Diues
igitur eſto, ſed pauperi, vt naturæ participes tuæ,
participes ſint etiam facultatum. Florem quoque ti-
bi demonſtro carpendum, illum vtique qui dixit: *Cantic.2.*
Ego flos campi, & lilium conuallium, tanquam li-
lium in medio ſpinarum: quod eſt euidentis indicij,
ſpiritalium nequitiarum ſentibus virtutes obſideri,
vnde nemo fructum referat, niſi qui cautus acce-
dat. Sume igitur alas virgo, ſed ſpiritus, vt ſuper- *Pſal.112.*
uoles vitia, ſi contingere cupis Chriſtum. In altis
habitat, & humilia reſpicit. Et ſpecies eius ſicut ce-
drus Libani, quæ comam nubibus, radicem in ter-
ris inſerit. Principium enim eius in cœlo, poſte-
riora eius in terris, fructus cœlo proximos edide-
runt. Scrutare diligentius tam bonum florem, nec
vbique eum in pectoris tui conualle reperies: humi-
libus enim frequenter inhalatur. Amat generari in *Danie.13.*
hortis, in quibus eum Suſanna dum deambularet
inuenit, mori prius quàm violari parata. Qui ſint au-

tem

tem horti, ipſe demonſtrat dicens: Hortus conclu- A
Cantic. 4. ſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus ſons ſigna-
tus: eo quod in hortis huiuſmodi impreſſam ſigna-
culis imaginem Dei, ſynceri ſontis vnda reſplēdeat,
ne volutabris ſpiritualium beſtiarum, ſparſo cœno
fluenta turbentur. Hinc ille murali ſeptus ſpiritu pu-
dor clauditur, ne pateat ad rapinā. Itaque ſicut hor-
tus furibus inacceſſus vitem redolet, fragrat oleam,
roſam renidet, vt in vite religio, in olea pax, in roſa
Geneſ. 27. pudor ſacratæ virginitatis inoleſcat. Hic eſt odor
quem Iacob patriarcha fragrauit, quādo meruit au-
dire: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni. Nam B
licet plenus omnibus ferè fructibus patriarchæ ſan-
cti fuerit ager: ille tamen fruges maiore virtutis la-
bore generauit, hic flores. Accingere itaque virgo,
& ſi vis huiuſcemodi tibi vt hortus aſpiret, prophe-
ticis eum claude pręceptis. Pone cuſtodiam ori tuo, *Pſalm. 140.*
& oſtium circunſtantiæ labiis tuis: vt etiam tu poſſis
dicere: Tanquam malus in lignis nemoris, ita fra-
ternus meus in medio filiorum. In vmbra eius con-
cupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis.
Inueni quem dilexit anima mea, tenui eum, & non
relinquam eum. Deſcendat fraternus meus in hor- C
tum ſuum & manducet fructum pomorum ſuorum.
Veni fraterne mi, exeamus in agrum, pone me vt ſi- *Cantic. 5.*
gillum in cor tuum, & velut ſignaculum ſuper bra-
chium tuum. Fraternus meus candidus & rubeus.
Decet enim vt plenè noueris virgo quem diligis,
atque omne in eo & ingenitæ diuinitatis & aſſum-
ptæ myſterium incorporationis agnoſcas. Candi-
dus meritò, quia patris ſplendor: rubeus, quia par-
tus eſt virginis: color in eo fulget & rutilat vtriuſ-
que naturæ. Memento tamen antiquiora in eo di- D
uinitatis inſignia, quàm corporis ſacramenta: quia
non cœpit à virgine, ſed qui erat venit in virginem.
Ille diſcretus à militibus, ille lancea vulneratus, vt
Ioan. 19. nos ſacri vulneris cruore ſanaret, reſpondebit tibi
profectò, eſt enim mitis & humilis corde, blandus
aſpectu. Exurge aquilo, & veni auſter, aſpira hortum
Cantic. 4. meum, & fluant aromata mea. Ex omnibus enim
partibus mundi odor ſanctæ religionis adoleuit, di-
lectæ quo virginis membra fragrarunt. Formoſa es
proxima mea, vt bona opinio, pulchra vt Hieruſa-
lem. Non caduci itaque corporis pulchritudo vel E
morbo peritura vel ſenio, ſed nullis obnoxia caſibus
opinio bonorum nunquam moritura meritorum
virginibus eſt decori. Et quoniam non humanis iam
ſed cœleſtibus, quorum vita viuis in terris, digna es
comparari: accipe à Domino præcepta quæ ſerues.
Pone me vt ſigillum, inquit, in cor tuum, & velut ſi-
gnaculum ſuper brachiū tuum: quo ſignatiora pru-
dentiæ tuæ factorúmque documenta promantur, in
quibus figura Dei Chriſtus eluceat, qui paternæ am-
bitum exæquans naturæ, totumquicquid à patre di-
uinitatis aſſumpſit, expreſſit. Vnde etiam apoſtolus F
Eph. 1. & 4. in ſpiritu nos dicit eſſe ſignatos: quoniam patris
imaginem habemus in filio, ſigillum filij habemus
in ſpiritu. Hac trinitate ſignati caueamus diligētius,
ne quod accepimus pignus in cordibus noſtris, aut
morum leuitas, aut vllius adulterij fraus reſignet.
Sed faceſſat hic ſacris virginibus metus, quibus tan-
ta præſidia tribuit primū Eccleſia, quæ teneræ pro-
lis ſolicita ſucceſſu, ipſa quaſi murus abundantibus

A in modum turrium increſcit vberibus, donec ſoluto
obſidionis hoſtilis incurſu, pacem validæ iuuentutis
maternæ præſidio virtutis açquirat. Vnde & pro-
pheta ait: Fiat pax in virtute tua, & abundātia in tur- *Pſal. 121.*
ribus tuis. Tum ipſe pacis Dominus poſtquam vali-
dioribus brachiis commiſſa ſibi vineta complexus,
palmites ſuos gemmare conſpexerit, vultu præſule
naſcentibus fructibus auras temperat, ſicut ipſe te-
ſtatur dicens: Vinea mea eſt in conſpectu meo. Mil- *Cantic. 7.*
le Salomoni & ducēti qui ſeruant fructum eius. Su-
pra ait, Sexaginta potentes in circuitu propaginis
B eius ſtrictis armatos telis, & eruditos præliantibus di-
ſciplinis, hic mille ducentos. Creuit numerus vbi
creuit & fructus: quia quo ſanctior quiſque, eò mu-
nitior. Sic Heliſæus propheta exercitus angelorum *4. Reg. 6.*
præſidio ſibi adeſſe monſtrauit. Sic Ieſus Naue du- *Ioſ. 5.*
cem militiæ cœleſtis agnouit. Poſſunt igitur fru-
ctum in nobis cuſtodire, qui poſſunt etiam militare
pro nobis. Vobis autem virgines ſanctæ ſpeciale
præſidium eſt, quæ intemerato pudore ſacrūm Do-
mini ſeruatis cubile. Neque mirum ſi pro vobis
angeli militant, quæ angelorum moribus militatis.
C Meretur eorum præſidium caſtitas virginalis, quo-
rum vitam meretur. Et quid pluribus exequar lau-
dem caſtitatis? Caſtitas enim angelos fecit. Qui
eam ſeruauit angelus eſt, qui perdidit diabolus.
Hinc religio etiam nomen accepit. Virgo eſt quæ
Deo nubit. Meretrix quæ Deos fecit. Nam de re-
ſurrectione quid dicam, cuius præmia iam tenetis?
In reſurrectione autem neque nubent, neque nu- *Matth. 22.*
bentur, ſed erunt ſicut angeli, inquit, in cœlo. Quod
nobis promittitur, vobis præſto eſt, votorúmque
D noſtrorum vſus apud vos eſt. De hoc mundo eſtis,
& non eſtis in hoc mundo. Seculum vos habere
meruit, tenere non potuit. Quàm præclarum au-
tem angelos propter intemperantiam ſuam in ſecu-
lum cecidiſſe de cœlo, virgines propter caſtimo-
niam in cœlum tranſiſſe de ſeculo? Beatæ virgines,
quas non illecebra ſolicitat corporum, non collu-
uio præcipitat voluptarum. Cibus parſimoniæ, po-
tus abſtinentiæ, docet vitia neſcire, qui docet cauſas
neſcire vitiorum. Cauſa peccandi etiam iuſtos ſæpe *Exod. 32.*
decepit. Hinc populus Dei poſtquam ſedit bibere, *Geneſ. 19.*
E Deum negauit. Hinc Loth concubitus filiarum *Ibidem. 9.*
ignorauit & pertulit. Hinc inuerſis veſtigiis filij Noë
patri quondam pudenda texerunt, quæ procax vi-
dit, modeſtus erubuit, pius texit, offenſurus ſi & ipſe
vidiſſet. Quanta vis eſt vini, vt quem diluuia non
nudauerunt, vina nudarent? Quid illud? Quantæ
felicitatis eſt quod nulla vos habendi cupiditas in-
flammat? Pauper quod habes poſcit, quod non ha-
bes non requirit: fructus laboris tui theſaurus eſt
inopi: & duo æra ſi ſola ſint, cenſus eſt largientis.
Audi ergo ſoror quantis careas. Nam caue quid de-
F beas. Nec meum ęſt docere, nec tuum diſcere. Per-
fectæ enim virtutis vſus magiſterium non deſiderat,
ſed informat. Cernis vt pomparum ferculis ſimilis
incedat, quę ſe componit vt placeat, omnium in ſe
vultus & ora conuertēs, eo ipſo quo ſtudet placere,
deformior. Prius enim populo diſplicet, quā placeat
viro. At in vobis reiecta decoris cura plus placet,
& hoc ipſum quod vos non ornatis, ornatus eſt.
Certè laceræ vulneribus aures, & depreſſæ onera

miſeræ ceruicis, non ſunt alleuamenta pœnarum, ſed diſcrimina metallorum. Hinc collum catena conſtringit, inde pedem compes includit. Nihil refert, auro corpus oneretur an ferro. Si ceruix premitur, ſi grauatur inceſſus, nil precium iuuat: niſi quod vos mulieres ne peteat vobis pœna, trepidatis. Quid intereſt, vtrum aliena ſententia, an veſtra vos damnet? Hinc vos etiam miſerabiliores quàm qui publico iure damnantur: quod illi optant exui, vos ligari. Quàm verò miſerabilis illa cõditio, quòd tanquam mancipij forma venalis nuptura licitatur: & qui precio vicerit, emat. Tolerabilius tamẽ mancipia veneunt, quæ ſæpe ſibi Dominos legunt. Virgo ſi eligat, crimen eſt: ſi non eligat, contumelia. Quæ quamuis pulchra ſit & decora, & timet videri, & cupit. Cupit, vt ſe charius vendat: timet, ne hoc ipſum dedeceat quod videtur. Quanta autem votorum ludibria, & ad procorum euentus ſuſpecti metus, ne pauper illudat, ne diues faſtidiat, ne pulcher irrideat, ne nobilis ſpernat. Dicet aliquis: Tu nobis quotidie virginum canis laudes: quid faciam qui eadem quotidie cantito, & proficio nihil? Sed non mea culpa. Denique de Placentino ſacrandæ virgines veniunt, de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, vt hic velentur: magnam rem videtis: hic tracto, & alibi perſuadeo. Si ita eſt, alibi tractemus vt vobis perſuadeamus. Quid? quod etiam qui me non audiunt ſequuntur: qui audiunt, non ſequuntur? Nam pleraſque virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire à matribus, & quod eſt grauius viduis, cũ quibus hic mihi ſermo eſt. Nempe ſi hominem amarent filiæ veſtræ, per legem poſſent eligere quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deum non licet? Contuemini quàm dulcis pudicitiæ fructus ſit, qui Barbaricis quoque inoleuit effectibus. Ex vltimis infra vltráque Mauritaniæ partibus deductæ virgines hic ſacrari geſtiunt: & cùm ſint omnes familię in vinculis, pudicitia tamen neſcit eſſe captiua. Profitetur regnum æternitatis, quæ mœret iniuriam ſeruitutis. Nam quid de Bononienſibus virginibus loquar, fœcundo pudoris agmine, quæ mundanis ſe delicijs abdicantes ſacrarium virginitatis incolunt ſine contubernali ſexu, contubernali pudore prouectæ ad vicenarium numerum, & centenarium fructum, relictóque parentum hoſpitio tendunt in tabernaculis Chriſti indefeſſæ milites caſtitatis? Nunc canticis ſpiritualibus perſonant, nunc victum operibus exercent. Liberalitatis quoque ſubſidium manu quærunt. Quod ſi inueſtigandæ virginitatis inoleuerit odor, (nanque præ cæteris ſpeculandi venatum pudoris explorát,) totis curarum veſtigijs prædam latentem vſque ad ipſa cubilia perſequuntur: aut ſi liberior alicuius volatus affulſerit, totis omnes videas aſſurgere alis, concrepare pennis, emicare plauſu, vt caſto pudicitiæ choro cingant volantem, donec albẽti delectata comitatu, in plagas pudoris & indaginem caſtitatis, domus patriæque oblita ſuccedat. Bonum itaque ſi virgini ſtudia parentum quaſi flabra pudoris aſpirẽt. Sed illud glorioſius, ſi teneræ ignis ætatis, etiam

G ſine veteribus nutrimentis ſponte ſe rapiat in fomitem caſtitatis. Dotem negabunt parentes? ſed habes diuitem ſponſum, cuius contenta theſauro, patriæ ſucceſſionis emolumenta non quæras. Quanto dotalibus præſtat compendiis caſta paupertas: & tamen quam audiſtis aliquando propter ſtudium integritatis legitimæ factam ſucceſſionis * extorrem? * Exortem.
Contradicunt parentes, ſed volunt vinci, reſiſtunt primo, qui * credere timent. Indignantur frequenter, vt diſcas vincere: abdicationem minantur, vt tentent, ſi potes damna ſeculi non timere. Quæſitis * al. cedere.
H blandiuntur illecebris, vt videant ſi variarum mollire te non queat blanditia voluptatum. Exerceris virgo dum cogeris. Et hæc tibi prima certamina anxia parentum vota proponunt. Vince prius puella pietatem. Si vincis domum, vincis & ſeculum. Sed eſto, maneant vos damna patrimonij. Nónne caducarum & fragilium diſpendium facultatum, futura cœli regna compenſant? Quanquam ſi verbis cœ- Lucæ 19.
leſtibus credimus, nemo eſt qui reliquerit domum aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat ſepties tantum in
I hoc tempore, in ſeculo autem venturo vitam æternam poſſidebit. Crede fidem tuam Deo, quæ homini pecuniam credis: fœnerare Chriſto. Bonus depoſitæ ſpei cuſtos, multiplicatis fidei tuæ talentum ſoluit vſuris. Non fallit veritas, non circunſcribit iuſtitia, non decipit virtus. Quòd ſi non creditis oraculo, vel exemplis credite. Memoriæ noſtræ puella dudum nobilis in ſeculo, nunc nobilior Deo, cum vrgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad ſacroſanctum altare confugit. Quò enim melius virgo recurreret, quàm vbi ſacrarium virginitatis of-
K fertur? Ne is quidem finis audaciæ. Stabat ad aram Dei pudoris hoſtia, victima caſtitatis, nunc capiti dexteram ſacerdotis imponens, precem poſcens, nunc iuſtæ impatiens moræ, ac ſummum altari ſubiecta verticem. Num melius, inquit, mater tu me quam altare velabis, quod ſanctificat ipſa velamina? Plus talis decet flammeus, in quo caput omnium Chriſtus quotidie conſecratur. Quid agitis vos propinqui? quid exquirendis adhuc nuptijs ſollicitatis animum? Iam dudum prouiſas habeo. Sponſum offertis? meliorem reperi. Quaſlibet exaggerate diui-
L tias, iactare nobilitatem, potentiam prædicate. Habeo cum cui nemo ſe comparet, diuitem mundo, potentem imperio, nobilem cœlo. Si talem habetis non refuto optionem: ſi non reperitis, non prouidetis mihi, ſed inuidetis. Silentibus cæteris vnus abruptius, Quid ſi, inquit, pater tuus viueret, innuptam te manere pateretur? Tum illa maiori religione, moderatiore pietate: & ideo fortaſſe defecit, ne quis impedimentum poſſet afferre. Quod ille reſponſum de patre, de ſe oraculum, maturo ſui probauit exitio. Ita cæteri eadem quiſque metuentes, fauere cœ-
M perunt qui impedire quærebant: nec diſpendium debitarum attulit virginitas facultatum, ſed etiam emolumentum integritatis accepit. Habetis puellæ deuotionis præmium, parentes cauete offenſionis exemplum.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE VIRGINIBVS LIBER SECVNDVS.

SVPERIORE libro quantum virgini-
tatis munus ſit, euoluimus (non enim
potuimus explicare) vt per ſe cœleſtis
gratia muneris inuitet legentem. Secū-
do libro virginem inſtitui decet, & tan-
quam competentium pręceptorum magiſteriis eru-
diri. Sed quoniam nos infirmi ad monēdum ſumus,
& impares ad docendum, (debet enim is, qui docet
ſupra eum qui docetur excellere:) ne vel ſuſceptum
deſeruiſſe munus, vel nobis arrogaſſe amplius vide-
remur, exemplis potius quàm præceptis putauimus
imbuēdam, licet amplius proficiatur exemplo: quo-
niam nec difficile quod iam factum eſt exiſtimatur,
& vtile quod probatum, & religioſum quod hære-
ditario quodam paternæ virtutis vſu, in nos eſt ſuc-
ceſſione transfuſum. Quòd ſi quis nos præſumptio-
nis arguit, arguat potius ſedulitatis: quia rogantibus
virginibus ne hoc quidem putaui negandum. Ma-
lui enim me in periculum deduci pudoris, quàm nō
obſequi voluntati earū, quarum ſtudiis etiam Deus
noſter placido ſe indulget aſſenſu. Sed neque præ-
ſumptio notari poteſt, quoniam cùm haberent vn-
de diſcerent, affectum potius quàm magiſterium
quæſiuerunt meum. Et excuſari ſedulitas non po-
teſt, quoniam cùm haberent authoritatem martyris
ad obſeruantiam diſciplinæ, non ſuperfluum iudi-
caui, ſi noſtri ſermonis blanditiam deriuarent ad
profeſſionis illecebram. Ille docere facilis, qui ſeue-
ro vitia coërcet affectu: nos qui docere non poſſu-
mus, blandiamur. Et quoniam pleræque abſentes
noſtri deſiderabant ſermonis vſum, volumen hoc
condidi, quo profectæ ad ſe vocis meę munus tenē-
tes, deeſſe non crederent quem tenerent. Sed pro-
poſita perſequamur. Sit igitur vobis tanquam in i-
magine deſcripta virginitas vitáque beatæ Mariæ,
& quæ velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis &
forma virtutis. Hinc ſumatis licet exempla viuendi,
vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa pro-
bitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere
debeatis oſtendunt. Primus diſcendi ardor, nobili-
tas eſt magiſtri. Quid nobilius Dei matre? quid ſplē-
didius ea, quam ſplendor elegit? quid caſtius ea quæ
corpus ſine corporis cōtagione generauit? Nam de
cæteris eius virtutibus quid loquar? Virgo erat non
ſolùm corpore, ſed etiam mente, quę nullo doli am-
1.Tim.6. bitu ſyncerum adulteraret affectum. Corde humi-
lis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior,
legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in
prece pauperis ſpem reponens: intenta operi, vere-
cunda ſermone, arbitrum mentis ſolita non homi-
nem, ſed Deum quærere: nullum lædere, bene velle
omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non
inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare
virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quā-
do diſſenſit propinquis? quando faſtidiuit humilē?
quando deriſit debilem? quando vitauit inopem?

A eos ſolos ſolita cœtus virorum inuiſere, quos miſe-
ricordia non erubeſceret, neque præteriret verecū-
dia. Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax,
nihil in actu inuerecundum: non geſtus fractior, nō
inceſſus ſolutior, non vox petulantior: vt ipſa cor-
poris ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura pro-
bitatis. Bona quippe domus in ipſo veſtibulo debet
agnoſci, ac primo prætendat ingreſſu, nihil intus la-
tere tenebrarum: vt mens noſtra nullis repagulis
corporalibus impedita, tanquam lucernæ lux intus
poſita foris luceat. Quid ego exequar ciborum par-
B ſimoniam, officiorum redundantiam: alterum vltra
naturam ſuperfuiſſe, alterum penè ipſi naturæ de-
fuiſſe? Illic nulla intermiſſa tempora, hîc congemi-
natos ieiunio dies? Et ſi quando reficiendi ſucceſſiſ-
ſet voluntas, cibus plerumque obuius, qui mortem
arceret, nō delicias miniſtraret. Dormire non prius
cupiditas quàm neceſſitas fuit. Et tamen cùm qui-
eſceret corpus, vigilaret animus: qui frequenter in
ſomnis aut lecta repetit, aut ſomno interrupta con-
tinuat, aut diſpoſita gerit, aut gerenda prænunciat.
Prodire domo neſcia, niſi cùm ad eccleſiam conue-
C niret, & hoc ipſum cum parentibus aut propinquis.
Domeſtico operoſa ſecreto, forenſi ſtipata comita-
tu, nullo meliore tamen ſui cuſtode quàm ſeipſa:
quæ inceſſu affectúque venerabilis, non tam veſti-
gium pedis tolleret, quàm gradum virtutis attolle-
ret: & tamen alios habeat virgo membrorum cu-
ſtodes ſuorum, morum autem ſuorum ſe habeat ipſa
cuſtodem. Plures erunt de quibus diſcat, ſi ipſa ſe
doceat, quę virtutes magiſtras habet, quia quicquid
egerit, diſciplina eſt. Sic Maria intendebat omnibus
quaſi à pluribus moneretur: ſic implebat omnia vir-
D tutis officia, vt non tam diſceret quàm doceret. Ta-
lem hanc Euangeliſta monſtrauit, talem angelus re-
perit, talē Spiritus ſanctus elegit. Quid enim in ſin-
gulis morer, vt eam parentes dilexerint, extranei
prædicauerint, quæ digna fuit ex qua Dei filius na-
ſceretur? Hæc ad ipſos ingreſſus angeli inuenta do-
mi in penetralibus ſine comite, ne quis intentionē
abrumperet, ne quis obſtreperet: neque enim co-
mites fœminas deſiderabat, quę bonas comites co-
gitationes habebat. Quin etiam tum ſibi minus ſo-
la videbatur, cùm ſola eſſet. Nam quemadmodum
ſola, cui tot libri adeſſent, tot Archangeli, tot Pro-
E phetæ? Denique & Gabriel eam vbi reuiſere ſole- Luca 1.
bat inuenit, & angelum Maria, quaſi viri ſpecie mo-
ta, trepidauit, quaſi non incognitum audito no-
mine recognouit. Ita peregrinata eſt in viro,
quæ non eſt peregrinata in angelo, vt agnoſcas au-
res religioſas, oculos verecundos. Denique ſa- Ibidem.
lutata obmutuit, & appellata reſpondit: ſed quæ
primo titubauerat aſpectu, poſtea promiſit obſe-
quium. Quàm verò religioſa in propinquas fuerit,
ſcriptura diuina ſignificat: nam & humilior facta eſt
vbi ſe à Deo cognouit electam, & ſtatim ad cogna-

tam ſuam in montana proceſſit, non vtique vt exẽ-
Ibidem. plo crederet, quæ iam crediderat oraculo: Beata e-
nim, inquit, quæ credidiſti. Et tribus cum ea menſi-
bus manſit. Tanti enim interuallo temporis non fi-
des quęritur, ſed pietas exhibetur. Et hoc poſteaquã
in vtero parentis exiliens puer matrem Domini ſa-
lutauit, prius compos deuotionis quàm naturæ. In-
de tot ſequentibus ſignis, cùm ſterilis pareret, virgo
conciperet, loqueretur mutus, adoraret magus, ex-
pectaret Simeon, ſydera nunciarent: Maria mobilis
ad introitum, immobilis ad miraculum: conſerua-
Ibidem 2. bat, inquit, hæc omnia in corde ſuo. Quãuis mater
H Domini, diſcere tamen præcepta Domini deſidera-
bat. & quæ Deum genuerat, Deum tamen ſcire cu-
piebat. Quid quòd annis quoque omnibus ibat in
Hieruſalem ſolemni die Paſchę, & ibat cum Ioſeph?
Vbique in virgine comes ſingularum virtutum eſt
pudor. Hic indiuiduus debet eſſe virginitati, ſine
quo non poteſt eſſe virginitas. Nec ad templum igi
tur Maria ſine pudoris ſui cuſtode proceſſit. Hæc eſt
imago virginitatis: talis enim fuit Maria, vt eius v-
nius vita omnium diſciplina ſit. Si igitur autor nõ
I diſplicet, opus probemus: vt quæcunque ſibi eius
exoptat præmium, imitetur exemplum. Quantæ in
vna virgine ſpecies virtutum emicant. Secretũ ve-
recundiæ, vexillum fidei, deuotionis obſequium,
virgo intra domum, comes ad miniſterium, mater
ad templum. O quantis illa virginibus occurret,
quãtas complexa ad Dominum trahet dicens. Hæc
thorum filij mei, hæc thalamos nuptiales immacu-
lato ſeruauit pudore. Quemadmodum eas ipſe Do-
minus commendabit patri, nimirum illud & repe-
Ioan. 17. tens ſuum: Pater ſancte, iſtæ ſunt quas ſeruaui tibi,
K in quibus filius hominis caput reclinans quieuit, pe-
to vt vbi ego ſum, & ipſæ ſint mecum. Sed non ſo-
lùm ſibi debent prodeſſe, quæ non ſolæ vixerunt ſi-
Ibidem. bi, hæc parentes redimat, hæc fratres. Pater iuſte,
mundus me non cognouit, iſtæ autem me cogno-
uerunt, & mundum cognoſcere noluerunt. Quæ
Exod. 15. pompa illa, quæ gratia, quanta angelorum lætitia
plaudentium, quod habitare mereatur virgo in cœ-
lo, quæ cœleſtem vitam vixit in ſeculo? Tunc etiam
Maria tympanum ſumens choros virginales exci-
tabit cantantes Domino, quòd per mare ſeculi ſine
L ſecularibus fluctibus tranſierunt. Tunc vnaquæque
exultabit dicẽs: Introibo ad altare Dei mei, ad Deũ
Pſalm. 42. *Pſalm. 49.* qui lætificat iuuentutem meam. Immolo Deo ſacri-
ficium laudis & reddo altiſſimo vota mea. Neque
enim dubitauerim vobis patere altaria, quarum mẽ-
tes altaria Dei confidenter dixerim, in quibus quo-
tidie pro redemptione corporis Chriſtus immola-
tur. Nam ſi corpus virginis Dei templum eſt, ani-
mus quid eſt, qui tanquam membrorum cineribus
excitatis, ſacerdotis æterni redopertus manu va-
porem diuini ignis exhalat? Beatæ virgines, quæ
M tam immortali ſpiritalis gratia, vt horti floribus,
vt templa religione, vt altaria ſacerdote. Ergo
ſancta Maria diſciplinam vitæ informet, Thecla
doceat immolari, quæ copulam fugiens nuptia-
lem, & ſponſi furore damnata, naturam etiam
beſtiarum virginitatis veneratione mutauit. Nam-
que parata ad feras, cùm aſpectus quoque declina-
ret virorum, ac vitalia ipſa ſæuo offerret leoni, fecit

G vt qui impudicos detulerant oculos, pudicos refer-
rent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam, cubi-
tare humi, muro teſtificantem ſono, quòd ſacrum
virginis corpus violare non poſſet. Ergo adorabat
prædam ſuam beſtia, & propriæ oblita naturę, natu-
ram induerat quàm homines amiſerant. Videres
quadam naturę transfuſione homines feritatem in-
dutos ſæuitiam imperare beſtiæ, beſtiam exoſculã-
tem pedes virginis docere quid homines facere de-
berent. Tantum habet virginitas admirationis, vt
eam etiam leones mirentur. Non impaſtos cibus
H flexit, non citatos impetus rapuit, non ſtimulatos
ira exaſperauit, non vſus decepit aſſuetos, non feros
natura poſſedit. Docuerunt religionem, dum ado-
rant martyrem: docuerunt etiam caſtitatem, dum
virgini nihil aliud niſi plantas exoſculantur, demer-
ſis in terram oculis, tanquam verecundantibus ne
mas aliquis vel beſtia virginem nudam videret. Di-
cet aliquis: Cur exemplum attuliſti Mariæ, quaſi re-
periri queat, quæ matrẽ Domini poſſit imitari? Cur
etiam Theclæ, quam gentium doctor inſtituit? Da
huiuſcemodi doctorem, ſi *diſciplinam requiris hu- ** diſcipulam*
I iuſmodi. Recens vobis exemplum profero, vt intel-
ligatis Apoſtolum non vnius eſſe doctorem, ſed o-
mnium. Antiochiæ nuper virgo quædam fuit fugi-
tans publici vſus aſpectum, ſed quò magis virorum
euitabat oculos, eo amplius incendebat. Pulchritu-
do enim audita nec viſa plus deſideratur, duobus
ſtimulis cupiditatum, amoris cognitionis: dum &
nihil occurrit quod minus placeat, & plus putatur
eſſe quod placeat, quod non iudex oculus explorat,
ſed animus amator exoptat. Itaque ſancta virgo ne
diutius alerentur poriendæ ſpe cupiditatis, integri-
K tatem pudoris profeſſa, ſic reſtinxit improborum
faces, vt non iam amaretur, ſed producetetur. Ecce
perſecutio. Puella fugere neſcia, certè pauida ne in-
cideret in inſidiatores pudoris, animum ad virtutẽ
parauit: tam religioſa, vt mortem non timeret: tam
pudica, vt expectaret. Venit coronæ dies, maxima
omnium expectatio, producitur puella, duplex pro-
feſſa certamen, & caſtitatis, & religionis. Sed vbi vi-
derunt conſtantiam profeſſionis, metum pudoris,
paratam ad cruciatus, erubeſcẽtem ad aſpectus, ex-
L cogitare cœperunt, quemadmodum ſpecie caſtita-
tis religionem tollerẽt, vt cùm id abſtuliſſent quòd
erat amplius, etiam id eriperent quod reliquerant.
Aut ſacrificare virginem, aut lupanari proſtitui iu-
bent. Quomodo deos ſuos colunt, qui ſic vindicãt?
aut quemadmodum ipſi viuunt, qui ita iudicant?
Hic puella, non quod de religione ambigeret, ſed
de pudore trepidaret, ipſa ſecum: Quid agimus? ho-
die aut martyr, aut virgo: altera nobis inuidetur co-
rona. Sed nec virginis nomen agnoſcitur, vbi virgi-
nitatis author negatur. Nam quemadmodum virgo
ſi meretricem colas? quemadmodum virgo, ſi adul-
M teros diligas? quemadmodum virgo, ſi amorem pe-
tas? Tolerabilius eſt enim mentem virginem quàm
carnem habere. Vtrumque bonum, ſi liceat: ſi non
liceat, ſaltem non homini caſtæ, ſed Deo ſimus. Et
Raab meretrix fuit, ſed poſtquàm Deo credidit, ſa- *Ioſue 2. & 6*
lutem inuenit. Et Iudith ſe, vt adultero placeret, or- *Iudith 6.*
nauit: quæ tamen quia hoc religione non amore fa-
ciebat, nemo eam adulteram iudicauit. Bene ſuc-
ceſſit

ceſſit exemplum. Nam ſi illa quæ ſe commiſit religioni, & pudorem ſeruauit & patriam: fortaſſis & nos ſeruando religionem, ſeruabimus etiam caſtitatem. Quòd ſi Iudith pudicitiam religioni præferre voluiſſet perdita patria etiam pudicitiam perdidiſſet. Itaque talibus informata exemplis, ſimul animo

Matth. 10. tenens verba Domini quibus ait: Quicunque perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam, fleuit, tacuit, ne eam vel loquentem adulter audiret, nec pudoris elegit iniuriam, ſed Chriſti recuſauit. Exiſtimate vtrum adulterare potuerit corpus, quæ nec vocem adulterauit? Iamdudum verecundatur oratio mea, & quaſi audire geſtorum ſeriem criminoſam atque explanare formidat. Claudite aurem virgines Dei, ducitur puella Dei ad lupanar: ſed aperite aurem virgines Dei, virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt. Vbicunque Dei virgo eſt, Dei tẽplum eſt: nec lupanaria infamant caſtitatem, ſed caſtitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concurſus ad fornicem. Diſcite martyrum miracula ſanctæ virgines, dediſcite locorum vocabula. Clauditur intus columba, ſtrepunt accipitres foris, certant ſinguli qui prædam primus inuadat. At illa manibus ad cœlum leuatis, quaſi ad domum veniſſet orationis, non ad libidinis diuerſorium: Chri-

Dan. 14. ſte, inquit, qui domuiſti Danieli virgini feros leones, potes etiam domare hominum feras mentes. Chaldæis rorauit ignis: Iudęis ſe vnda ſuſpendit miſericordia tua, non natura ſua. Suſanna ad ſuppliciũ

Dan. 13. genu fixit, & de adulteris triumphauit. Aruit dextera quæ templi tui dona violabat, nunc templum ipſum attrectatur tuum, ne patiaris inceſtum ſacrilegij, qui non paſſus es furtum. Benedicatur & nunc nomen tuum, vt quæ ad adulterium veni, virgo diſcedam. Vix compleuerat precem, & ecce vir militis ſpecie terribilis irrupit. Quemadmodum cum virgo vt vidit, tremuit, cui populus tremens ceſſit? Sed nõ illa immemor lectionis: Et Daniel, inquit, ſuppliciũ Suſannæ, ſpectaturus aduenerat: & quam populus damnauit, vnus abſoluit. Poteſt & in hoc lupi habitu ouis latere. Habet & Chriſtus milites ſuos, qui etiam legiones habet. Aut fortaſſe percuſſor intrauit, ne vereare anima, talis ſolet martyres facere. O virgo, fides tua te ſaluam fecit. Cui miles: Ne quęſo paueas ſoror. Frater huc veni ſaluare animam, nõ perdere. Serua me, vt ipſa ſeueris. Quaſi adulter ingreſſus, ſi vis martyr egrediar. Veſtimenta mutemus, cõueniunt mihi tua, & mea tibi, ſed vtraque Chriſto. Tua veſtis me verum militem facit, mea te virginẽ: Bene tu veſtieris, ego melius exuar, vt me perſecutor agnoſcat. Sume habitum qui abſcondat fœminam, trade qui conſecrer martyrem. Induere chlamydem quæ occultet membra virginis, ſeruet pudorem. Sume pileum qui tegat crines, abſcondat ora. Solent erubeſcere qui lupanar intrauerint. Sanè cùm egreſſa fueris, ne reſpicias retrò, memor vxoris

Geneſ. 19. Loth, quæ naturam ſuam, quia impudicos licet caſtis oculis reſpexit, amiſit. Nec vereare ne quid pereat ſacrificio. Ego pro te hoſtiam Deo reddo, tu pro me militem Chriſto, habens bonam militiam caſtitatis, quæ ſtipendiis militat ſempiternis, loricã iuſtitiæ, quæ ſpiritali munimine corpus includat: ſcutum fidei, quo vulnus repellas, galeã ſalutis. Ibi

A enim eſt præſidium noſtræ ſalutis, vbi Chriſtus eſt: *Epheſ. 5.* quoniam mulieris caput vir, virginis Chriſtus. Et inter hæc verba chlamydem exuit, ſuſpectus tamen adhuc habitus & perſecutoris & adulteri. Virgo ceruicem, chlamydem cœpit miles offerre. Quæ pompa illa, quæ gratia, cùm in lupanari de martyrio certarent? Addantur perſonæ, miles & virgo, hoc eſt, diſſimiles inter ſe oatura, ſed Dei miſeratione conſimiles, vt compleatur oraculum, Tunc lupi, & agni *Eſaiæ 65.* ſimul paſcentur. Ecce agna & lupus non ſolùm paſcuntur ſimul, ſed etiam immolantur. Quid plura?

B Mutato habitu euolat puella de laqueo, iam nõ ſuis alis, vtpote quę ſpiritalibus ferebatur: & (quod nulla vnquã viderũt ſecula) egreditur de lupanari virgo, ſed Chriſti. At illi qui videbãt oculis & nõ videbãt, ſeu raptores ad agnã, lupi fremẽre ad prędam. Vnus qui erat immodeſtior, introiuit. Sed vbi hauſit oculis rei textũ: Quid hoc, inquit, eſt? puella ingreſſa eſt, vir videtur. Ecce nõ fabuloſum illud, cerua pro virgine, ſed quod verum eſt, miles ex virgine. At etiam audieram & oon crediderant, quòd aquas Chriſtus *Ioan. 2.* in vina conuertit, iam mutare cœpit & ſexus. Rece-

C damus hinc dum adhuc qui fuimus ſumus. Nũquid & ipſe mutatus ſum, qui aliud cerno quàm credo? Ad lupanar veni, cerno vadimonium: & tamen mutatus egrediar, pudicus exibo, qui adulter intraui. Indicio rei, quia debebatur tanto corona victori, damnatus eſt pro virgine qui pro virgine comprehenſus eſt. Ita de lupanari non ſolùm virgo, ſed etiã martyres exierunt. Fertur puella ad locum ſupplicij cucurriſſe, certaſſe ambo de nece, cùm ille diceret: Ego ſum iuſſus occidi, te abſoluit ſententia, quando me tenuit. At illa clamare cœpit: Non ego

D te mortis vadem elegi, ſed prædem pudoris optaui. Si pudor quæritur, manet nexus: ſi ſanguis expoſcitur, fideiuſſorẽ non deſidero, habeo vnde diſſoluã. In me lata eſt iſta ſententia, quæ pro me lata eſt. Certè ſi pecunię te fideiuſſorem dediſſem, & abſente me iudex tuum cenſum fœnetatori adiudicaſſet, eadem me ſententia conuenires, meo patrimonio ſoluerem tuos nexus: ſi recuſarem, quis me indignã morte cenſeret? Quanto maior eſt capitis huius vſura? Moriar innocens, ne moriar nocens. Nihil hic

E mediũ eſt, hodie aut rea ero tui ſanguinis, aut martyr mei. Si citò redij, quis me audet excludere? Si moram feci, quis audet abſoluere? Plus legibus debeo tea noo ſolùm fugæ meæ, ſed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra morti, quæ non ſufficiebant iniurię. Eſt in virgine vulneri locus, qui non erat cõtumeliæ. Ego opprobrium declinaui, non martyriũ tibi ceſſi. Veſtem non profeſſionem mutaui. Quòd ſi mihi præripis mortem, non redemiſti me, ſed circumueniſti. Caue ne quæſo contendas, caue ne cõtradicere audeas. Noli eripere beneficium quod de-

F diſti. Dum mihi hanc ſententiam negas, illam reſtituis ſuperiorem: ſententia enim ſententia ſuperiore mutatur. Si poſterior me non tenet, ſuperior tenet. Poſſumus vterque ſatisfacere ſententiæ, ſi me prius patiaris occidi. In te non habent aliam quam exerceant pœnam, in virgine obooxius pudor eſt. Itaque glorioſior eris, ſi videaris de adultera martyrem feciſſe, quàm de martyre adulterã reddidiſſe. Quid expectatis? Duo contenderunt, & ambo vicerunt:

nec diuiſa eſt corona,ſed addita.Ita ſancti martyres G
inuicem ſibi beneficia conferentes,altera principiũ
martyrio dedit,alter dedit effectum . At etiam Phi-
loſophorum gymnaſia Damonem & Pythiam Py-
thagorços in cœlum ferunt,quorum vnus cùm eſſet
morti adiudicatus, commendandorum ſuorum tẽ-
pus popoſcit . Tyrannus autem aſtutiſſimus , quod
reperiri non poſſe exiſtimaret, petiuit vt ſponſorem
daret qui pro ſe feriretur, ſi ipſe faceret morã. Quid
de duobus præclarius , neſcio: vtrumque præclarũ.
Alter mortis vadem inuenit,alter ſe obtulit. Itaque
cùm reus moram ſupplicio faceret , fideiuſſor vultu H
ſereno mortem non recuſauit . Cùm duceretur,a-
micus reuerſus eſt, ceruicem ſubſtituit, colla ſubie-
cit.Tunc admiratus tyrannus chariorem Philoſo-
phis amicitiam quàm vitam fuiſſe , petiuit vt ipſe ab
his quos damnauerat,in amicitiam reciperetur.Tã-
ta virtutis eſt gratia , vt & tyrannum inclinaret.Di-
gna laude,ſed minora noſtris : nam illic ambo viri,
hîc vna virgo,quæ primò etiam ſexum vinceret.Illi
amici,iſti incogniti : illi tyranno vni ſe obtulerunt,
iſti tyrãnis pluribus,hoc etiam crudelioribus, quod
ille pepercit , iſti occiderunt . Inter illos in vno ob- I
noxia neceſſitas , in his amborum voluntas libera.
Hoc quoque iſti prudentiores , quod illis ſtudij ſui
finis amicitiæ gratia,iſtis corona martyrij : illi enim
certauerunt hominibus,iſti Deo . Et quoniam rei i-
ſtius fecimus mentionem par eſt contexere quid de
diis ſuis ſenſerit,quo magis infirmos iudicetis, quos
irridẽt ſui. Namque is cùm veniſſet in templum Io-
uis,amictum aureum quo operiebatur ſimulachrũ
eius,detrahi iuſſit,imponi laneum,dicens,aurũ hye-
me frigidum , æſtate onerosum eſſe. Sic Deum irri-
ſit ſuum,vt nec onus ferre poſſe, nec frigus putaret: K
item cùm Æſculapij barbam vidiſſet auream , tol-
li imperauit , incongruum eſſe appellans vt filius
barbam haberet , cùm Apollo pater eius adhuc nõ
haberet . Item ſimulachris tenentibus aureas pate-
ras ademit,allegans accipere ſe debere quòd dij da-
rent : Quoniam hæc ſunt vota,inquit, hominum,vt
à diis quæ bona ſunt adipiſcamur . Nihil autem au-
ro melius : quòd tamen ſi malum eſt , habere deos
non debere.Si malum non eſt,habere magis homi-
nes debere qui vti ſcirent . Ita ludibrio habiti ſunt, L
vt neque Iupiter veſtem ſuam defendere potuerit,
nec barbam Æſculapius, nec Apollo pubeſcere ad-
huc cœperit , neque omnes qui dicuntur dij retra-
here potuerint pateras quas tenebant,non tam fur-
ti reatum timentes quàm ſenſum non habentes.
Quis igitur eos colat,qui nec defendere ſe quaſi dij,
nec abſcondere quaſi homines poſſunt? At in tẽplo
3.Reg.12. & 13. Dei , nónne cùm Hieroboã rex ſceleratiſſimus do-
na quæ pater eius poſuerat auferret , ac ſuper ſanctũ
altare libaret idolis, dextera eius quã tetendit aruit,
nec ſua ei quæ inuocabat idola profuerunt. Deinde
conuerſus ad Dominum rogauit veniam,ſtatímque M
manus eius quę aruerat ſacrilegio,ſanata eſt religio-
ne.Tam maturum in vno & miſericordiæ diuinæ &
indignationis exemplum extitit,vt ſacrificanti ſubi-
tò dextera adimeretur,pœnitẽti venia daretur.Hęc
ego vobis ſanctę virgines nondum triennalis ſacer-
dos munuſcula paraui,licet vſu indoctus,ſed veſtris
edoctus moribus . Quantus etenim adoleſcere vſus
potuit,in tã parua initiatæ religionis ætate? Si quos
hic flores cernitis,de veſtræ vitæ collectos legite ſi-
nu.Non ſunt hæc præcepta virginibus,ſed de virgi-
nibus exempla . Veſtræ virtutis effigiem noſtra de-
pinxit oratio , veſtræ grauitatis imaginem quaſi in
ſpeculo quodam ſermonis iſtius cernitis refulgere.
Vus ſi quam noſtro gratiam inhalaſtis ingenio , ve-
ſtrũ eſt quicquid iſte redolet liber . Et quoniã quot
homines,tot ſententiæ,ſi quid defecatum eſt in ſer-
mone noſtro, omnes legant:ſi quid decoctum,ma-
turiores probent:ſi quid modeſtum, pectoribus in-
hæreat,genas pingat : ſi quid florulentum, ætas flo-
rulenta non improbet . Debuimus ſponſæ citare a-
morem.Scriptum eſt enim: Diliges Dominum Deũ Deut.6.
tuum . Debuimus in nuptiis calamiſtris quibuſdam
crines ſaltem orationis ornare . Scriptum eſt enim:
Plaude manu , & percute pede . Debuimus perpe- Ezech.2.
tuos ſpargere thalamos roſis : Etiã & in his cõiugiis
temporalibus nubenti prius plauditur,quàm impe-
ratur:ne antè dura offendant imperia , quàm blan-
ditiis amor fotus inoleſcat.Equorum vis plauſæ ſo-
nitum diſcit amare ceruicis , ne recuſet iugum. De-
nique prius aſſueſcitur verbo laſciuiæ,quàm verbe-
re diſciplinæ.Aſt vbi colla ſubdiderit iugo,& habe-
na conſtringit , & ſtimulus vrget , & compares tra-
hunt , & iugalis inuitat . Sic etiam virgo noſtra de-
buit prius amore pio ludere , aurea thori regni cœ-
leſtis fulcra mirari,in ipſo veſtibulo nuptiarũ,& po-
ſtes frõdium ſertis cernere coronatos, & chori ſtre-
pentis interius haurire delitias , ne ſe prius domini-
co iugo timefacta ſubduceret , quàm vocata incli-
naret . Veni igitur huc à Libano ſponſa, veni huc à
Libano, tranſibis & pertranſibis . Sæpius enim no-
bis iſte verſiculus recantandus eſt , vt vel dominicis
vocata verbis, ſequatur, ſi qua non credit humanis.
Hoc nos magiſterium non inuenimus, ſed accepi-
mus,ſic inſtituit myſtici carminis doctrina cœleſtis. Cantic.1.
Oſculetur me ab oſculo oris ſui , quia bona vbera
tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſu-
per omnia aromata. Vnguẽtum exinanitum eſt no-
men tuum . Totus iſte deliciarum locus ludũ ſonat,
plauſum excitat,amorem prouocat. Ideò,inquit,a-
doleſcentulæ dilexerunt te,& attraxerunt te. Retrò
in odorem vnguentorum tuorum curramus. Indu-
xit me rex in tabernaculum ſuum. Ab oſculis cœpit
vt ad tabernaculum perueniret . Atque illa tam pa-
tiens duri laboris,exercitatæque virtutis, vt aperiat
manu clauſtra , in agrum exeat , in caſtellis maneat,
in principio tamen retrò odorem currit vnguenti,
mox cùm in tabernaculum venerit , vnguentũ mu-
tatur à caſtellis. Denique quò euadat videte. Si mu-
rus inquit eſt , ædificemus ſuper eum turres argen-
teas. Quæ ludebat oſculis, iam turres erigit,vt pre-
cioſis ſanctorum turrita faſtigiis,non ſolùm hoſtiles
fruſtretur incurſus, verùm etiam bonorum propu-
gnacula ſtruat tuta meritorum.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE VIRGINIBVS

LIBER TERTIVS.

QVONIAM quæ habuimus digeſſimus
ſuperioribus libris duobus, tempus eſt
ſoror ſancta, ea quæ mecum conferre
ſoles, beatæ memoriæ Liberij præcepta
reuoluere, vt quò vir ſanctior, eò ſermo
accedat gratior. Namque is, cùm in Saluatoris na-
tali ad Apoſtolum Petrum, virginitatis profeſſionē,
veſtis quoque mutatione ſignares (quo enim melius
die, quàm quæ virgo poſteritatem acquiſiuit) atque
aſtantibus etiam puellis Dei compluribus quæ cer-
tarent inuicem de tua ſocietate: bonas, inquit, filia
nuptias deſideraſti. Vides quantus ad natalem ſpōſi
tui populus conuenerit, & nemo impaſtus recedit?
Ioan. 2. Hic eſt qui rogatus ad nuptias aquam in vina con-
uertit: in te quoque ſyncerum ſacramentum confe-
ret virginitatis, quæ prius eras obnoxia vilibus na-
Matth. 15. turæ materialis elementis. Hic eſt qui quinque pani-
bus & duobus piſcibus quatuor milia populi in de-
ſerto pauit. Sed plures pauiſſet, ſi iam tūc qui paſce-
rentur, fuiſſent. Denique ad tuas nuptias plures vo-
cauit. Sed iam non panis ex hordeo, ſed corpus mi-
niſtratur è cœlo. Hodie quidem ſecundum hominē
homo natus ex virgine, ſed ante omnia generatus
ex patre, qui matrem corpore, virtute referat patrē.
Vnigenitus in terris, vnigenitus in cœlo. Deus ex
Deo, partus ex virgine. Iuſtitia de patre, virtus de po
tente, lumen ex lumine. Non impar generanti, non
poteſtate diſcretus, non verbi extenſione aut prola-
tione cōfuſus, aut cum patre mixtus. Sed vt à patre
generationis iure diſtinctus ſit, ipſe eſt fraternus
tuus, ſine quo nec cœleſtia, nec marina, nec terrena
Ioan. 1. conſiſtunt. Verbum patris bonū, quod erat in prin-
cipio. Habes eius æternitatem. Et erat, inquit, apud
patrem. Habes indiſcretam à patre inſeparabilémq;
virtutē. Et Deus erat verbum. Habes ingenitā eius
diuinitatem. De compēdio enim tibi fides eſt hau-
Luc. 18. rienda. Hūc filia dilige, quia bonus eſt. Nemo enim
bonus niſi ſolus Deus. Si enim non dubitatur quia
Deus filius, Deus autem bonus: vtiq; nō dubitatur
Pſalm. 109. quia bonus filius Deus. Hunc inquam dilige. Ipſe eſt
Pſalm. 44. quē pater genuit ante luciferum vt æternū, ex vtero
Matth. 17. generauit vt filiū, ex corde eructauit vt verbū. Ipſe
eſt in quo complacuit pater: ipſe eſt patris brachiū,
Coloſ. 2. quia creator eſt omnium. Patris ſapientia, quia ex
Dei ore proceſſit. Patris virtus, quia diuinitatis in
1. Cor. 1. eo corporaliter habitat plenitudo. Quem pater ita
diligit vt in ſinu portet, ad dexteram locet, vt ſapiē-
tiam dicat, virtutem nouerit. Si igitur virtus Dei
Chriſtus, nunquid aliquando ſine virtute Deus?
Nunquid aliquando ſine filio pater? Si ſemper vti-
que pater, vtique ſemper & filius. Perfecti ergo pa-
tris perfectus eſt filius: nam qui virtuti derogat, ei
derogat cuius eſt virtus: inæqualitatem non recipit
perfecta diuinitas. Dilige igitur quem pater diligit,
Ioan. 5. honorifica quem honorificat pater. Qui enim non
honorificat filium, non honorificat patrem: & qui

A negat filium, nec patrem habet. Hæc quantum ad
fidem. Sed interdum etiam cùm fides tuta eſt, iuuē-
tus ſuſpecta eſt. Modico itaq; vino vtere, ne infirmi- 1. Tim. 5.
tatē corporis augeas, non vt voluptatē excites. In-
cendūt enim pariter duo, vinū & adoleſcentia. In-
frænant etiam teneram ætatem ieiunia, & parſimo-
nia cibi retinaculis quibuſdam indomitas cohibeat
cupiditates. Ratio reuocet, mitiget ſpes, reſtringat
metus. Nam qui moderari neſcit cupiditatibus, ſic-
ut equus raptatur indomitus, voluitur, obteritur, la-
niatur, affligitur. Quod aliquando iuueni ob amo-
B rem Dianæ contigiſſe proditur. Sed poëticis men-
daciis coloratur fabula, vt Neptunus prælati riualis
dolore incitatur, equis dicatur furorem immiſiſſe,
quo eius magna potentia prædicetur, quod iuuenē
non in virtute vicit, ſed fraude decepit. Vnde etiam
ſacrificium quotannis inſtaurant Dianæ, vt equus
ad eius immoletur aras. Quam virginem dicūt, quæ
(id quod etiam meretrices erubeſcere ſolent) amare
potuit non amantem. Sed habeant per me licet fa-
bulæ ſuam authoritatem, quaſi non, licet ſceleſtum
vtrumque, minus tamen ſit iuuenem amore adulte-
C ræ ſic flagraſſe vt periret, quàm duos (vt ipſi dicunt)
deos de adulterio certaſſe: Iouē autem dolore ſcot-
tantis filiæ in medicum vindicaſſe adulteri, quod e-
ius curaſſet vulnera, qui Dianam in ſyluis adulteraſ-
ſet, venatricem ſanè optimam non ferarum, ſed libi-
dinum, ſed ferarum etiam vt nuda, venetur. Dent i-
gitur Neptuno dominatum furoris, vt adſtruāt cri-
men inceſti amoris. Dent Dianæ regnum in ſyluis
quas incolebat, vt confirment adulterium quod ge-
rebat. Dent Æſculapio quod mortuum reformaue-
rit, dummodò profiteantur quòd fulminatus ipſe
D non euaſerit. Dent etiam Ioui fulmina quæ non ha-
buit, vt teſtificentur quæ habuit opprobria. Sed à
fabulis ad propoſita reuertamur. Eſcis quoque om-
nibus quæ gignant membris calorem, parcè vten-
dum puto. Carnes enim etiam aquilas volantes de-
ponunt: in vobis quoque ales interior illa de qua le-
gimus, Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua: ſub- Pſalm. 102.
lime tenens, virgineo præpes volatu ſuperfluæ car-
nis neſciat appetentiam. Conuiuiorum deuitandæ
celebritates, fugiendæ ſalutationes. Ipſas viſitatio-
nes in iunioribus eſſe pauciores volo, ſi fortè defe-
rendum ſit parentibus aut æqualibus. Teritur enim
E officiis pudor, audacia emicat, riſus ſubrepit, mode-
ſtia ſoluitur: dum affectatur vrbanitas interroganti
non reſpondere, infantia: reſpondere, fabula eſt.
Deeſſe igitur ſermonem virgini, quàm ſupereſſe 1. Cor. 14.
malo: nam ſi mulieres etiam de rebus diuinis in ec-
cleſia iubentur tacere, domi viros ſuos interrogare,
de virginibus quid cautum putamus, in quibus pu-
dor ornat ætatem, taciturnitas commendat pudo-
rem? An verò mediocre pudoris exēplum eſt, quòd
Rebecca cùm veniret ad nuptias, & ſponſum vidiſ-
ſet, velamen accepit, ne prius videretur, quàm iun- Gen. 24.

ſiue lectum iuxta literam intelligas, tautam, vber-
tatem oſtendit profundi oportere lachrymarum,
vt lauetur lectus, ſtratum rigetur fletibus obſecran-
tis, Fletus enim præſentium, merces eſt futurorum.
Luca 6. Quoniam beati qui fletis, ipſi enim ridebitis. Siue
pro corpote accipiamus propheticum dictum, deli-
cta corporis pœnitentiæ lachrymis abluamus. Fecit
Cantic. 3. enim ſibi lectum Salomon ex lignis Libani, colum-
næ eius argenteæ erant, acclinatorium eius aureum,
dorſum eius gemmarũ ſtratum. Quis eſt iſte lectus,
niſi ooſtri corporis ſpecies? Nanque in gemmis aër
ſpecie fulgoris oſtenditur, in auro ignis, aqua in ar-
gento, terra per lignum: ex quibus corpus humanũ
quatuot conſtat elemenris, in quo noſtra recubat
anima, ſi non aſpero montium, non humi arido ex-
pers quietis exiſtat, ſed ſublimis à vitiis ligno fulta
Pſalm. 40. requieſcar. Vnde & Dauid dicit: Dominus opem fe-
rat illi ſuper lectum doloris eius. Nam lectus doloris
eſſe qui poteſt, cùm dolete non poſſit qui nõ habet
ſenſum? Corpus autẽ doloris, ſicut corpus eſt mor-
Roman. 7. tis. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore
mortis huius? Et quoniam verſiculum induximus,
in quo dominiei corporis fecimus mentionem: ne
quem fortè perturbet legentem, quòd Dominus
Ioan. 11. corpus ſuſcepit doloris, recordetur quia Lazari mor
Ioan. 19. tem doluit & fleuit, & in paſſione eſt vulneratus, at-
que ex vulnere ſanguis & aqua exiuit, ſpiritúmque
exhalauit. Aqua ad lauacrum, ſanguis ad potum,
ſpiritus ad reſurrectionem. Vnus enim eſt Chriſtus
nobis ſpes, fides, charitas. Spes in reſurrectione, fi-
des in lauacro, charitas in ſacramẽto. Tamẽ vt cor-
pus ſuſcepit doloris, ira etiam ſtratum in infirmitate
verſauit, quia coouertit in commodum carnis hu-
manæ. Nam paſſione infirmitas eſt ſoluta, mors re-
ſurrectione: & tamen mœrere pro ſeculo gaudere
Roman. 12. debetis in Domino, triſtes ad pœnitentiam, alacres
ad gratiam: licet & flere cum flentibus, & gaudere
cum gaudentibus, oportere gentium doctor ſaluta-
ri præceptiooe præſcripſerit. Verùm qui penitus e-
nodare cicatricẽ omnẽ deſiderat quæſtionis, ad eũ-
Coloſ. 3. dẽ confugiat Apoſtolũ. Omne enim, ioquit, quod-
cunque facitis in verbo aut in facto, omnia in no-
mine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes
Deo patri per ipſum. Omnia ergo dicta noſtra fa-
ctáque referamus ad Chriſtum, qui vitam fecit ex
morte, lucem creauit ex tenebris. Namque vt cor-
pus ægrotum nunc calidioribus fouetur, nunc frigi-
dioribus temperatur, remediorúmque mutatio ſi
iuxta præceptum fiat medici, ſalutaris eſt: ſi con-
tra mandatum vſurpetur, lãguoris augmentum eſt:
ita medico noſtro quicquid penditur Chriſto, reme
dium eſt: quicquid vſurpatur, incommodum. De-
ber igitur bonæ conſcientiæ mentis eſſe lætitia, nõ
inconditis comeſſationibus, oon nuptialibus exci-
tata ſymphoniis. Ibi enim intuta verecundia, ille-
cebra ſuſpecta eſt, vbi comes deliciarum eſt extre-
ma ſaltatio. Ab hac virgines Dei procul eſſe deſide-
ro. Nemo enim, vt dixitquidam ſecularium doctor,
ſaltat ſobrius, niſi qui inſanit. Quod ſi iuxta ſapien-
tiam ſecularem, ſaltarionis, aut temulentia author
eſt, aut demẽtia: quid diuinarum ſcripturarum cau-
Marc. 6. tum putamus exemplis, cùm Ioannes prænuncius
Chriſti ſaltatricis optione iugulatus exemplo ſit,

A plus oocuiſſe ſaltationis illecebram, quàm ſacrilegi
furotis amẽtiam? Et quoniam talis viri non ſtrictim
prætereũda eſt recordatio, intereſt, vt quis, & à qui-
bus, & quam ob cauſam, quomodo, & quo tempo-
re ſit occiſus, aduertere debeamus. Ab adulteris iu-
ſtus occiditur, & à reis in iudicem capitalis ſceleris
pœna conuertitur. Deinde præmiũ ſaltatricis, mors
eſt Prophetæ. Poſtremò, quod etiam omnes Barba-
ri horrere conſuerunt, inter epulas atque conuiuia
conſummandæ crudelitatis profertur edictum. Et
à conuiuio ad carcerem, do carcere ad conuiuium
B feralis flagitij circumfertur obſequium. Quanta in
vno facinore ſunt crimina? Extruitur regifico luxu
ferale conuiuium, & explorato quando maior ſoli-
to turba conuenerit, reginæ filia intimis mandata
ſecretis, io conſpectum virorum ſaltatura produci-
tut. Quid enim potuit filia de adultera matre diſce-
re, niſi damnumpodoris? An quicquam eſt tam pro-
num ad libidines, quàm inconditis motibus ea quæ
vel natura abſcondit, vel diſciplina velauit, mem-
brorũ operta oudare, ludere oculis, totare ceruicẽ
comam ſpargere? Meritò inde in iniuriam diuinira-
C tis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ poteſt
eſſe vbi ſaltatur, ſtrepitur, concrepatur? Tunc rex,
inquit, delectatus dixit puellæ, vt peteret de rege
quod vellet. Deinde iurauit, quòd vel dimidium
regni ſi petiſſet, concederet. Vide quemadmodum
ſeculares ipſi de ſecularibus ſuis iudicent poteſta-
tibus, vt pro ſaltatione etiam regna donentut. Puel-
la autem admonita à matre ſua, popoſcit afferri ſibi
in diſco caput Ioannis. Quod dicit, Rex contriſta-
tus eſt: non pœnitentia regis, ſed confeſſio iniquita-
tis eſt, quam diuinæ habet conſuetudo ſententiæ, vt
D qui geſſerunt impia, ipſi propria cõfeſſione ſe dam-
nent. Sed propter diſcumbenres, inquir: Quid in-
dignius quàm vt homicidium fieri iuberet, oe diſ-
cumbentibus diſpliceret? Et propter ius, inquit, iu-
randum: O religionem oouam: tolerabilius peieraſ-
ſet. Vnde non immeritò Domious in Euangelio iu- Matth. 5.
bet non eſſe iurandum, ne ſit cauſa periurij, ne ſit
oeceſſitas delioquendi. Itaque ne iuſiurandum vio-
laretur, percutitur innoeens. Quid prius horreſcam
neſcio. Tolerabiliota periuria quàm ſacramenta
E ſunt tyrannorum. Quis non cùm è conuiuio ad car-
cerem curſari videret, putaret Prophetam iuſſum
eſſe dimitti? Quis, ioquam, cùm audiſſet natalem
eſſe Herodis, ſolenne conuiuium, puellæ optionem
eligẽdi quod vellet datam, miſſum ad Ioannem ob
ſolutionẽ non arbitraretur? Quid crudelitati cũ de-
litiis? quid cum funeribus voluptati? Rapitur ad pœ
nã Propheta conuiuiali tẽpore, cõuiuiali præcepto,
quo oon cuperet vel abſolui: perimitur gladio, ca-
put eius affertur in diſco. Hoc crudelitati ferculum
debebatur, quo inſatiata epulis feritas veſceretur.
F Intuere rex acerbiſſime tuo ſpectacula digna cõui-
uio. Porrige dexterã, ne quid ſæuitię tuę deſit, vt in-
ter digitos tuos riui defluant ſacri cruoris. Et quo-
niã non exaturari epulis fames, non reſtingui pocu-
lis potuit inauditæ ſæuitię ſitis, bibe ſanguinẽ ſcatu-
riẽtibus adhuc venis excẽti capitis profluentẽ. Cer-
ne oculos in ipſa morte ſceleris tui teſtes, auerſantes
coonſpectum deliciarum. Claudũtur lumina, non tã
mortis oeceſſitate, quàm horrore luxuriæ. Os aureũ

illud exangue, cuius ſententiam ferre non poteras,
conticeſcit, & adhuc timetur. Lingua tamen, quæ
ſolet etiam poſt mortem officium ſeruare viuentis,
palpitante licet motu damnabat inceſtum. Porta-
batur hoc caput ad Herodiadem, lætatur, exultat,
quaſi crimen euaſerit, quia iudicem trucidauit. Quid
dicitis vos ſanctæ fœminæ? Videtis quid docere,
quid etiã dedocere filias debeatis? Saltet, ſed adul-
teræ filia. Quæ verò pudica eſt, quæ caſta eſt, filias
ſuas religionem doceat, non ſaltationẽ. Vos autem
graues & prudentes viri, diſcite deteſtabiliũ homi-
num epulas euitare. Talia ſunt conuiuia, qualia iudi-
cia perfidorũ. Iam ad finẽ orationis vela pãdenti be-
ne ſuggeris ſoror ſancta, quid ſuper eorum meritis
exiſtimandum ſit, qui ſe pręcipitauêre ex alto, vel in
fluuiũ demerſerunt, ne perſecutorũ inciderent ma-
nus, cùm ſcriptura diuina vim ſibi Chriſtianũ prohi-
beat inferre. Et quidẽ de virginibus in neceſſitate
cuſtodiæ cõſtitutis enodem habemus aſſertionem,
cùm martyrij extet exẽplum. Sancta Pelagia apud
Antiochiam quondam fuit, annorum ferè quinde-
cim, ſoror virginum, & ipſa virgo. Hæc primo domi
claſſico perſecutionis incluſa, cùm ſe à prædonibus
fidei vel pudoris circumſederi videret, abſente ma-
tre, & ſororibus, vacua præſidio, ſed Deo plenior:
quid agimus, inquit, niſi proſpicias captiua virgini-
tas? Et votum eſt, & metus eſt mori, quia mors non
excipitur, ſed adſciſcitur. Moriamur ſcilicet, vel ſi
nolunt licere, moriamur. Deus remedio non offen-
ditur, & facinus fides abluat. Certè ſi vim ipſam no
minis cogitemus, quæ vis voluntaria: illa magis eſt
vis mori velle, nec poſſe. Nec difficultatẽ veremur.
Quis enim eſt qui vult mori, & non poſſit, cùm ſint
ad mortem tam procliues viæ? Iam enim ſacrilegas
aras præcipitata ſubuertam, & accenſos focos cruo-
re reſtinguam. Non timeo ne dextera deficiens non
peragat ictum, nec pectus ſe dolore ſubducat. Nul-
lum peccatum carni relinquam, non verebor ne de-
ſit gladius. Poſſumus mori noſtris armis, poſſumus
mori ſine carnificis beneficio. Matris in gremio fer-
tur ornaſſe caput, nuptialem induiſſe veſtem, vt non
ad mortem ire diceres, ſed ad ſponſum. Aſt vbi de-
teſtãdi perſecutores ereptam ſibi viderunt prædam
pudoris, matrem & ſorores cœperunt quærere. Ve-
rùm illæ ſpirituali volatu iam campum caſtitatis te-
nebant, cùm ſubitò hinc perſecutoribus imminẽti-
bus, inde torrente fluuio excluſæ à fuga, incluſæ ad
coronam, quid veremur? inquiunt. Ecce aqua, quis
nos baptizari prohibet? Et hoc baptiſma eſt, quo
peccata donantur, regna quæruntur. Et hoc baptiſ-
ma eſt, poſt quod nemo delinquit. Excipiat nos a-
qua quæ regenerare conſueuit. Excipiat nos aqua
quæ virgines facit. Excipiat nos aqua quæ cœlum
aperit, infirmos tegit, mortem abſcondit, martyres
reddit. Te rerum conditor precamur Deus, ne exa-
nimata ſpiritu corpora vel vnda diſpergat, ne mors
ſeparet funera, quarum vitam nõ ſeparauit affectus,
ſed ſit vna conſtantia, vna mors, vna etiam ſepultu-
ra. Hæc effatæ, & ſuſpenſæ paululum, incincto ſinu
quo pudorẽ tegerent, nec greſſum impedirent, con-
ſertis manibus tanquam choros ducerent, in mediũ
progrediuntur alueum, vbi vnda torrentior, vbi
profundum abruptius, illò veſtigia dirigentes. Nul-

G la pedem retulit, nulla ſuſpendit inceſſum, nulla tẽ-
tauit vbi greſſum figeret, anxiæ cum terra occurre-
ret, offenſæ vado, lætæ profundo. Videres piam ma-
trem ſtringentem nodo manus, gaudere de pigno-
re, timere de caſu, ne ſibi filias vel fluctus auferret.
Has tibi, inquit, hoſtias Chriſte immolo, præſules
caſtitatis, duces itineris, comites paſſionis. Sed quis
iure miretur tantam viuentibus fuiſſe conſtantiam,
cùm etiam defunctę immobilem ſtationem corpo-
rum vindicauerint? Non cadauera vnda nudauit, nõ
rapidi curſus flumine volutarunt. Quin etiam ſancta
H mater licet ſenſu carens pietatis, tamen adhuc ſer-
uabat amplexum: & religioſum quẽ ſtrinxerat no-
dum, nec morte laxabat: vt quæ religioni debitum
ſoluerat, pietate hærede mereretur. Nam quas ad
martyrium iunxerat, vſque ad tumulum vindica-
bat. Sed quid alienigenis apud te ſoror vtor exem-
plis, quam hæreditariæ caſtitatis inſpirata ſucceſſio,
parentis infuſione martyris erudiuit? Vnde enim di-
diciſti, quæ non habuiſti vnde diſceres, conſtituta
in agro, nulla ſocia virgine, nullo informata docto-
re? Non ergo diſcipulam (quod fieri ſine magiſtro
I non poteſt,) ſed hæredem virtutis egiſti. Qui enim
fieri poſſet, vt ſancta Soteris tibi non eſſet mentis
author, cui author eſt generis, quæ perſecutionis æ-
tate ſeruilibus quoque cõtumeliis ad faſtigium paſ-
ſionis euecta, etiam vultum ipſum qui inter crucia-
tus totius corporis liber eſſe conſueuit iniuriæ, &
ſpectare potius tormenta quàm perpeti, carnifici
dedit: tam fortis & patiens, vt cùm teneras pœnæ
offerret genas, prius carnifex cædendo deficeret,
quàm martyr iniuriæ cederet. Non vultum inflexit,
non ora conuertit, non gemitum, non lachrymam
K dedit. Denique cùm cætera pœnarum genera viciſ-
ſet, gladium quem quærebat inuenit. Nobile a-
pud veteres Salomonis illud fertur fuiſſe iudicium, 3. Reg. 3.
cum à duabus litigantibus mulieribus interpellatus
eſſet: quarum altera conuerſa per ſomnum cùm in-
fantem oppreſſiſſet ſuum, poſtulabat alienum. Alte-
ra veri amoris conſcia, & culpæ neſcia, filium iure
propriũ vindicabat. Vtraq; igitur perſeueranter ni-
tente, cognitoris hæſit intentio. Non enim poterat
Salomon arbiter eſſe interioris arcani, cùm peten-
tis vtriuſque mens eſſet occultior. Euentu conuen-
L tus ambiguo machæram promi iuſſit, mandatóque
miniſtris quo ſimularent triſte miniſterium, diuidi
iuſſit infantem, vt ſingulæ mulieres ſingulas partes
adipiſcerentur. Quo audito, illa quæ petebat alie-
num, nõ ſolùm acquieuit, ſed etiam diuiſionem par-
uuli depopoſcit, nullo affectu * conuenta materno. * commota
Illa quæ ſuum ſciebat infantem, non vinci metuens
ſed orbari, nec iam ſolatio proprio, ſed pignori ſuo
conſulens, orare occepit, vt incolumis magis puer
traderetur alienæ, quàm ſectus in partes matri pro-
priæ redderetur. Vnde Salomon qui non maieſtate
M diuina, ſed argumẽtis vt homo interiorem interro-
gabat affectum, illi potius iudicauit paruulum eſſe
reddendum, quàm veram matrem dolor proprius
prodidiſſet. Illam verò quam morituri paruuli mi-
ſericordia non mouebat, exortem pronunciauit eſ-
ſe naturæ, quam exortem vidit eſſe pietatis. Veritas
ergo non latuit, ſed tamen per ſimulationẽ alterius
fluctuauit. Diúque etiam bona mater euentu hæſit
ambiguo

1.Cor.10. ambiguo, dum iudicij periclitatur incerto. Hæc li- A
cet in figura ſuperioribus ſint facta temporibus, ſcri-
pta ſunt tamen ad correptionem noſtram, vt intel-
ligamus prodi omnia poſſe quæ facta ſunt, & omnia
compoſita reuelari. Duæ igitur iſtæ, quoniam pro-
poſitum eſt nobis hoc loco non tractare de mulie-
ribus: Duæ, inquã, iſtę, fides eſt atque tentatio. Ten-
tatio, inquã, communis ab initio author erroris, quę
poſtquã poſteritatem ſuam carnalis vitio conuerſa-
tionis, & ſomno mentis amiſit, poſteritatis fructus
auferre conatur alienæ. Itaque dum tentatio litigat,
fides fluctuat, donec machæra Chriſti latẽtes diſtin B
Matth.10. guat affectus. Quę eſt hęc machæra Chriſti? Illa de
qua ſcriptũ eſt: Gladium veni mittere in terrã. Eſt e-
Lucæ 3. nim gladius de quo ſcriptum eſt: Et tuam ipſius ani-
mam pertranſibit gladius. Quis autem ſit hic gla-
Hebr.4. dius, quæ machæra, cognoſce. Verbum, inquit, acu-
tum & validum, & penetrabilius omni gladio acu-
tiſſimo, penetrans vſque ad diuiſionem animæ &
ſpiritus, artuúmque, & medullarum. Bonus gladius
verbum Dei, bonus gladius, vtpote ſcrutator cor-
dis, & renis, qui mendacium à veritate diſcernat, at-
que eos quorum animam pertranſierit, non interfi- C
ciat, ſed reſeruet. Hæc igitur de regnorum dicta ſint
libro aſſumpta de cauſa, de hiſtoria receoſita, de cõ-
ſcientia vſurpata, & fide prompta. Nunc decurſæ ex
libro Iudicum inſpiciamus ſeriem lectionis. Non
Iudic.11. enim ocioſis parricidium fuit auribus audiendum.
Itaque repetamus hiſtoriam. Iepthe iudex Iudęorũ
fuit. Is euentu belli conflictatus ambiguo, prælio-
rúmque veritus incerta, votum vouit huiuſmodi, ſi
aduerſarios depuliſſet, vt quicquid ei primum intra
domus ſuæ limen occurriſſet, hoſtiam immolaret
Deo ſuorum præſuli triumphorũ. Itaque bello po- D
titus, fuſiſque hoſtibus domum rediit: cui in ipſo ve-
ſtibulo filia memor pietatis, ignara oblationis oc-
currit. Sed recordatus illicò pater, & propriæ ſpon-
ſionis admonitus, ingemuit ſoluendi muneris ſpon-
ſiones. Heu me, inquit, filia, perdidiſti me. Ego enim
aperui os meum de te ad Dominũ. Tum illa: O pa-
ter, ſi in me aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mi-
hi ita vt exiuit de ore tuo. Duorum tamen tantum
menſium inducias poſtulauit, donec in montẽ aſcẽ-
deret, & ſuper virginitatẽ ſuam fleret. Deinde duo- E
bus poſt exactis menſibus remeauit ad patrem. Vo-
tum ille compleuit. His enim verbis vtendum eſt,
quando ſcriptura diuina effectum rei non prodidit,
ſed refugit parricidij mentionem. Quid igitur hoc
probamus? Minimè verò gentium. Sed tamen etſi
parricidium non probo, aduerto præuaricandæ me-
Geneſ.22. tum, & formidinẽ ſponſionis. Denique ad Abrahã
dictum eſt, Nunc ſcio quia amas Dominum Deum
tuum, quia nõ peperciſti vnico filio tuo. Habes igi-
tur indicium quo docetur præuaricandum temerè
non eſſe promiſſum. Verum Deo parricidium non F
probari, in eadẽ aſſeritur lectione, cùm pro filio ouis
ſubiicitur, vt ipſa potius quàm filius feriretur. Ha-
buit igitur Iephte quod ſequeretur exemplum, quia
Dominus ſanguine non delectaretur humano. In v-
no enim oraculo ad Abraham prõpto docuit filio-
rum ſalutem religionis obſequio poſthabendã, of-
ferri à parentibus Deo debere filios, non debere iu-
gulari. Certè cùm hæc filia tam ſolicita fuerit de pa-

A tris voto, cur pater non dubitauerit de filiæ parrici-
dio: & cùm illa paternum caueret mendacium, iſte
filiæ non cauerit interitum? Dicet aliquis: Qua ra-
tione illic Deus nõ permiſerit parricidium fieri, hic
ſit paſſus impleri? Nunquid acceptor perſonarum
Deus? Non, ſed meritorũ atque virtutũ. Certè dũ
conſilium eſſet ambiguum, ſignare debuit oraculũ,
quid ad præſens facto, & in reliquum conueniret
exemplo. Vbi verò iam pręceſſiſſet exemplũ, neceſ-
ſarium non iudicauit oraculũ, cùm facti forma ve-
teris quid fieri oporteret oſtenderit. Aut fortaſſe
B quia non vna forma meritorum, ideò non vna for-
ma factorũ. Pater doluit, fleuit filia, vterque de Dei
miſeratione dubitauit. Non doluit Abraham, nec
conſuluit parentis affectum. Vbi audiuit diuinitatis
oraculum, non diſtulit ſacrificiũ, ſed maturauit ob-
ſequium. Non dubitauit Iſaac, cùm imparibus ſe-
queretur patrem paſſibus. Nõ fleuit cùm ligaretur,
non dilationem popoſcit, cùm offerretur. Et ideò
miſericordia largior, vbi fides promptior. Et ideo
non fleuit factum patris, quia riſus eſt matris. Pro
qua deuotionis exultatione ouis pro illo iuſſa eſt im
C molari, quia ſe ipſe non diſtulerat immolãdum, nec
de Dei miſeratione ambiguus, nec de ſui deuotione
ſolicitus. Nemo igitur inuentus eſt, qui tam cruen-
tum patris reuocaret affectum, quia omnis promiſ-
ſio muneris conueniebat officio. Sacrificium itaque
ſanguinis immolatur, & nemo eſt qui reſiſtat. Sacri-
ficium caſtitatis offertur, & qui prohibeat non in-
uenitur. Pater parricidium promiſit, & ſoluitur. Pa-
ter integritatẽ filiæ vouit, & tam piæ oblationis nõ
inuidetur affectus. Illic filia dolens ſanguinem ſuum
obtulit pro patria ſponſione. Hic tam pium promiſ-
D ſum nec hæreditatio munere, nec propria ſoluitur
voluntate. Quo in negocio etiam nos vocamur in
culpam. Quam tandem? Quia nuptias prohibui-
mus illicitas? Vocent ergo in eandem culpam etiam
Ioannem Baptiſtam. Et cum aliud nihil fortè ha-
beamus quod probetur in nobis, hoc ſolùm con-
demnetur in nobis quod probatum eſt in Prophe-
ta. An erubeſcendum protulimus authorem? Quã
vero cauſam aliam habuit ille martyrii, repetite ani-
mo. Cauſa illius paſſionis certè hæc fuit. Non licet, Matth.14.
E inquit, tibi eam vxorem habere. Si hoc de vxore
hominis, quanto magis de virgine Deo conſecrata?
Si hoc dictum eſt regi, quanto magis dicendum eſt
priuatis? Gratias itaque diuinitati quod hic nullus
Herodes, atque vtinam nulla Herodias. Non licuit
ergo pro virginitate ſermonem dicere? Et cur ſcri-
ptum eſt: Iudicate pupillo, & iuſtificate viduam? Et
cur ſcriptum eſt: Patris orphanorũ, & iudicis vidua- Pſalm.81.
rum? Ergo caſtimoniæ & integritati deditas deſere- Pſalm.67.
mus, aut etiam condemnabimus? At certè ipſis gen-
tilibus inter aras, & focos venerabilis ſolet eſſe vir-
F ginitas: & in quibus nulla meritorũ eſt pietas, nulla
mentis integritas, in iis tamen carnis virginitas præ-
dicatur. A prophanis igitur ceremoniis virgines ne-
mo prohibebit, ab eccleſia Dei virginitas arcebitur?
Illic coguntur quod non docentur, hic interdicitur
quod non licet nõ doceri. Illic præmiis reuocãtur à
nuptiis, hîc ad nuptias coarctabuntur iniuriis? Illic
violentia fit vt capiantur, hîc fiet violentia ne profi-
teantur? Et poteſt eſſe patientia ſacerdotum, vt non

vel morte oblata,ſi ita neceſſe eſt,integriratis ſacri-
ficiũ vindicetur. Cõſiderate quia virgines prę Apo-
ſtolis reſurrectionẽ Domini videre meruerũt. Certè
hoc docuit hodierna quæ decurſa eſt lectio. Nam
Ioan. 19. cùm in nouo monumenro (ſicut Ioannes dixit) cor-
pus poſitum eſſet Domini Ieſu, in ſuo autem monu-
mento (ſicut eſt ſecundum librum Euangelij Mat-
thæi) poſuiſſet Ioſeph Domini corpus, obſeruabãt
Matth. 27. virgines. Bene & Matthæus monumẽtum dixir no-
uum, ne ex monumẽto veteri reſurtexiſſe alius cre-
deretur. Bene etiam ſecundum ſpiritum iuſti in mo-
numentum poſitum eſt, quia Christus à mortuis in
nouo iuſti reſurgit affectu. Bene etiam ſecundum li-
teram alienum monumentum fuit, quia ſuum mo-
numentum Dominus non quęſiuit. Habeant tumu-
lum qui ſub lege ſunt mortis. Victor mortis ſuum
tumulum non habebat. Non enim ille ſepulchrum
mortis deſiderabar, qui de morte trophæa refere-
bat. Vidit ergo Maria reſurrectionẽ Domini, & pri-
ma vidit, & eredidir. Vidit & Maria Magdalena,
quãuis adhuc iſta nutarer. Hoc loco non mediocrẽ
aduertire quæſtionẽ, ne ſubdubitare de reſurrectio-
ne Domini virgines debeatis. Videre quod meritũ.
Non ſola carnis virginem facit, ſed etiam mentis in-
Ioan. 20. regritas. Denique Maria Magdalena Dominũ pro-
hibetur tangere, quia nutabat de reſurrectionis fi-
de. Illa igitur rangit Chriſtum, quæ fide tangit. Ma-
gdalena autem ſtabat ad monumẽtum foris plorãs.
Quæ foris eſt, plorar: nam quæ intus eſt, plorare non
nouit. Plorat autem quia corpus non videt Chriſti,
& periſſe putat, quia ipſa non cernit. Ergo Maria fo-
ris, ſed non Petrus, non Ioannes foris. Denique illi
currentes intrauerunt, & ideò non plorauerunt, &
gratulantes receſſerunt. Illa quæ non introiuit, fle-
uit, non credidir, fraude ſublatum putauit, nec cùm
angelos cerneret, credendum arbitrabatur. Et ideò
Ibidem. dicunt ei angeli: Mulier quid ploras? quem quæris?
Hoc angeli dicunt, & Dominus poſtea iiſdem ver-
bis repetiuit, vt ſciatis quia angelorum verba man-
data ſunt Domini. Denique eadem (vt dixi) etiam
Dominus verba repetiuit, dicens: Mulier quid plo-
ras? Quem quæris? Quæ non credit, mulier eſt: nam
qui credit, in virum perfectũ reſurgit, in menſurã
Ephes. 4. ætatis plenitudinis Chriſti. Mulier, inquit, nõ de ſe-
xu, ſed de cunctatione conuitium eſt. Et bene mu-
lier quæ nutabat, quia virgo iam crediderat. Quid
ploras? hoc eſt, tu tibi es cauſa plorandi, tu tibi es
author flendi, quæ es Chriſti incredula. Ploras
quia non vides Chriſtum, crede, & videbis. Adeſt
Chriſtus, nec vnquam iis à quibus quæritur deeſt.
Quid ploras? hoc eſt, non lacbrymis opus eſt, ſed
fide prompta, & Deo digna. Noli cogitare morta-
lia, & non plorabis: noli cogitare peritura, & flen-
di cauſam habere non poteris. Cur inde ploras, vn-
de alij gratulantur? Quem quæris? hoc eſt. Non vi-
des quia adeſt Chriſtus? non vides quia Chriſtus
eſt Dei virtus, quia Chriſtus eſt Dei ſapientia, quia
Chriſtus eſt ſanctitas, quia Chriſtus eſt caſtitas,
1. Cor. 1. quia Chriſtus integritas, quia Chriſtus natus eſt ex
virgine, quia Chriſtus ex patre, & apud patrem, &
in patre ſemper, natus non factus, nec degener, ſed
ſemper verus Deus ex Deo vero? Tulerunr, inquit,
Ioan. 20. Dominum de monumento, & neſcio vbi poſue-
G runt eum. Erras mulier quæ putas ab aliis Chriſtum
de monumento eſſe ſublatũ, & non poteſtate pro-
pria reſuſcitatum. Sed nemo tulit Dei virtutem, ne-
mo tulit Dei ſapientiam, nemo tulit venerabilem *1. Cor. 1.*
caſtitatem. Non tollitur Chriſtus de monumento
iuſti, nec de ſuæ virginis ſecreto, & piæ mentis ar-
cano: & ſi qui volunt tollere, auferre non poſſunt.
Tunc ait illi Dominus: Maria, reſpice ad me. Quan-
do non credit, mulier eſt: quando conuerti incipit,
Maria vocatur, hoc eſt, nomen eius accipit quæ
parturit Chriſtum. Eſt enim anima quæ ſpirituali-
H ter parit Chriſtum. Reſpice, inquit, ad me. Qui
Chriſtum reſpicit, emendatur: errat autem quæ
Chriſtum non videt. Er ideò illa conuerſa reſpexit,
& dixit: Rabbi, quod interpretatur magiſter. Quæ
reſpexit, conuertitur: quæ conuertitur, plenius in-
tuetur: quæ videt, proficit. Et ideò magiſtrum ap-
pellat, quem mortuum eſſe credebat. Alloquitur
quem putabat amiſſum. Noli, inquit, me tangere:
hoc eſt, Etſi correptionis tentamenta ſunt, non tã-
gir tamen Chriſtum nutantis affectus. Noli, inquit,
me tangere, hoc eſt, noli tangere Dei virtutem, Dei
I ſapientiã, reuerendam integritatem, honorabilem
caſtitatem. Sed vade ad fratres meos. Quid eſt aliud
dicere, niſi, iam noli foris flere? Vade ad electos, &
ad obſeruantiſſimos ſacerdotes, & dic illis: Aſcẽdo
ad patrem meũ, & patrem veſtrum, Deum meũ, & *Ioan. 20.*
Deum veſtrũ. Quid eſt aliud dicere, niſi ne mulier
hinc moueas qoæſtionẽ: certè à perfectioribus quę-
re, dicent tibi, quę diſtinctio ſit inter patrem meũ, &
patrẽ veſtrum. Nam qui iuxta diuinã generationẽ
pater mihi eſt, is iuxta adoptionem pater veſter eſt.
Patrem meum dicendo, à creaturis ſe Dei filius ſe-
K parauit. Patrem veſtrum dicendo, adoptionis ſpiri-
talis gratiam deſignauit. Ita & Deum meum dicen-
do, myſterium ſuæ incarnationis oſtendit, vt quem
patrem naturaliter habet, Deum appellet propter
ſuſcepti corporis ſacramentum. Deum quoque ve-
ſtrum cùm dicit, profectum in nobis ſuæ operatio-
nis oſtẽdit. Er verè Deus noſter factus eſt nobis, ex
quo paſſus eſt Chriſtus, quando vt alia omittã, pro
integritate ſeruãda mori virgines ſunt paratæ. Nihil
de cauſa, nihil de perſona loquor. Vbi enim Domi-
ni gratia, ibi debet eſſe pax Domini. Nec quemquã
L publicis arguo, ſed meipſum defenſatum venio. Ac-
cuſati enim ſumus: & niſi fallor, accuſatores noſtri
plerique de vobis ſunt. Horum ego affectus redar-
guere malo, quàm perſonas prodere. Criminis autẽ
inuidia hæc eſt, quia ſuadeo caſtitatem. Qui hoc nõ
libẽter accipit, ipſe ſe prodit. Virginitatẽ, inquit, do
ces, & perſuades plurimis. Vtinam conuincerer, v-
tinam tanti criminis probaretur effectus. Non vere-
rer inuidiam, ſi efficaciã recognoſcerem. Atque v-
tinam me exemplis potius argueretis, quàm ſermo-
nibus cæderetis. Sed vereor ne præuaricatores mi-
M hi appoſuiſſe videar, qui me alienis commendent
laudibus. Initiatas, inquit, ſacris myſteriis, & conſe-
cratas integritati puellas nubere prohibes. Vtinam
potuiſſem reuocare nupturas: vtinam poſſem flam-
meum nuptiale pio integritatis velamine mutare.
An indignum videtur, vt ſacratæ virgines à ſacro-
ſanctis altaribus non abducãtur ad nuptias? Et qui-
bus licet ſpõſum eligere, non licet Deũ præferre? In
me

me ergo facti conditio mutatur, vt pro opprobrio A
mihi cedat quod ſemper ſpectauit ad gratiam ſacer-
dotum, iacere ſemina integritatis, & virginitatis ſtu-
dia prouocare. Quęro enim vtrum quaſi improbum
hoc, an quaſi nouum, an quaſi inutile reprehenda-
tur? Si quaſi improbũ, improba ergo vota ſunt om-
nium, improba vita eſt Angelorum, quam gratia re-
ſurrectionis imitatur. Qui enim non nubunt, neque
nubentur, erunt ſicut Angeli in cœlo: qui hoc vti-
que reprehendit, reſurrectionis vota condemnat.
Matth. 22. Itaque improbum videri non poteſt, quod homini-
Luc. 20. bus pro præmio conſtitutũ eſt. Nec poteſt eius rei B
ſpecies diſplicere, cuius veritas & in fructu eſt, & in
voto. Sed eſto, nõ ſit improbũ, nunquid nouum eſt?
Nos enim noua omnia quæ Chriſtus non docuit,
iure damnamus, quia fidelibus via Chriſtus eſt. Si i-
gitur Chriſtus nõ docuit quod docemus, etiam nos
id deteſtabile iudicamus. Diſcutiamus ergo vtrum
Chriſtus integritatem docuerit, an repudiãdam pu-
Matth. 19. tauerit? Et ſunt, inquit, ſpadones, qui ſeipſos caſtra-
uerunt propter regnum cœlorum. Eſt ergo præcla-
ra militia quæ regno cœlorũ militat. Itaque iam tũc
Dominus docuit, eſſe debere intemerata ſtudia ca- C
ſtitatis. Vnde & Apoſtoli eã cęteris pręeminere cer-
nentes, ſi ita eſt cauſa, aiunt, viri cum vxore, non ex-
pedit nubere. Quo dicto & grauiora iudicarunt o-
nera vinculi coniugalis, & veræ integritatis gratiam
prætulerunt. Sed Dominus qui ſciret prædican-
dam omnibus integritatem, imitandam paucis: nõ
omnes, inquit, capiunt verbum iſtud, ſed quibus
datũ eſt, hoc eſt, nõ eſt communis plurimis, & vul-
garis integritas, nec pro infirmitate permittitur, ſed
pro virtute conceditur. Denique cùm dixiſſet: Et
ſunt ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter re- D
gnum cœlorum: vt oſtenderet hoc non mediocris
eſſe virtutis, Qui poteſt, inquit, capere, capiat. Et
ideò poſt hoc verbum offeruntur pueri ad benedi-
cendum, qui corruptelæ expertes, integritatis mu-
Ibidem. nus immaculata ætate ſeruarent. Talium enim eſt
regnum cœlorum, qui in puerilem caſtimoniã tan-
quam in naturam infantium corruptelæ ignorantia
remeauerint. Eſt ergo etiam cœleſti voce probata
virginitas, dominiciſque expetẽda præceptis. Quo
loco magiſterium diuinę vocis imitemur. Nam cùm E
in ſuperioribus coniugium memorauerit non eſſe
ſoluendum niſi ex cauſa fornicationis, in poſteriori-
bus integritatis gratiam donũmque contexuit: vt
doceret non damnandas eſſe nuptias, ſed proban-
das, nuptiis tamen ipſis integritatis ſtudia præferẽ-
da. Quis enim tam auerſus à vero qui nuptias dam-
net? Sed quis tam alienus à ratione, qui coniugij o-
1. Cor. 7. nera non ſentiat? Etenim mulier innupta & virgo,
cogitat quæ ſunt Domini, vt ſit ſancta corpore &
ſpiritu. Nam quæ nupta eſt, cogitat quæ ſunt mun-
di, quomodo placeat viro. Et præter has moleſtias F
quamuis nubendo non peccet, contritionem tamẽ
habebit carnis huiuſmodi. Grauis enim partus la-
bor eſt, grauis creandorum, & erudiendorum libe-
rorum moleſtia. Quibus antè pręſcripſit, ne quis hu-
iuſmodi auerteretur iniuriis. Multæ enim in partus
doloribus conſtitutæ, coniugio ſe renunciare di-
cunt. Multi etiam matrimonij onera non ferentes,
alieno ab vxore auertuntur affectu. Et ideò Apo-

A ſtolus antè præmiſit: Iunctus es vxori? noli quærere *Ibidem.*
ſolutionem. Et bene ait: Iunctus es. Quodam enim
vir & vxor nexu inter ſe amatorio copulantur, &
quibuſdam inuicem ſibi habenis amoris adſtricti
ſunt. Bona igitur vincula nuptiarum, ſed tamen vin-
cula: & ſi vincula, tamen vincula charitatis. Bonum
coniugium, ſed tamen à iugo tractum, & iugo mun-
di, vt viro potius cupiat placere, quàm Deo. Bona
etiam vulnera charitatis, & oſculis præferenda. Vti- *Prouer. 27.*
liora enim vulnera amici, quàm voluntaria oſcula
inimici. Deniq. Petrus vulneratur, Iudas oſculatur.
B Illum oſcula condemnant, hunc vulnera emẽdant.
Illius oſculis proditionis * vulnera funduntur, iſtius ** venena*
lachrymis culpa lauatur. Itaque vt oſtenderet ſer-
mõ propheticus bona vulnera charitatis, eccleſia di
cit in Canticis Canticorum: Quia vulnerata chari-
tate ego ſum. Nemo ergo vel qui coniugium elegit,
reprehendat integritatem: vel qui integritatem ſe-
quitur, condemnet coniugium. Namque huius ſen-
tentiæ aduerſarios interpretes damnauit iamdudũ
eccleſia, eos ſcilicet qui audeãt ſoluere copulã con-
iugalem. Audite enim quid dicat ſacroſancta eccle-
C ſia: Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſca- *Cant. 7.*
mus in caſtellis, diluculo ſurgamus in vineas, videa-
mus ſi floruit vitis. Multos ager fructus habet, ſed il-
le melior eſt qui & fructibus redundat, & floribus.
Eſt ergo eccleſię ager diuerſisfœcundus copus. Hic
cernas germina virginitatis flore vernantia, illic tã-
quam in campis ſyluæ viduitatem grauitate pollen-
tem, alibi tanquam vberi fruge coniugij eccleſiæ ſe-
getem replentem mundi horrea, ac veluti maritatæ
vineæ fœtibus torcularia Ieſu Domini redundãtia,
in quibus fidelis cõiugij fructus exuberat. Nec im-
D probum igitur nec nouum integritatis eſt ſtudium.
Videamus ne fortè inutile iudicetur. Nonnullos e-
nim dixiſſe audiui quod periit mundus, defecit ge-
nus hominum, coniugia labefactata ſunt. Quæro
quis tandem quæſiuit vxorem, qui non inuenerit?
Quando fuerint bella pro virgine? Quis vnquam
pro virgine ſit peremptus? De coniugiis autem iſta
naſcuntur, vt perimatur adulter vxoris, raptor præ-
liis appetatur. Iſta reipublicæ ſemper damno fue-
runt. Pro virgine ſacra nemo damnatus eſt, quia ca-
E ſtitatem non pœna cohibet, ſed religio auget, fidẽſ-
que conſeruat. Si quis igitur putat conſecratione
virginum minui genus humanum, conſideret quia
vbi paucæ virgines, ibi etiam pauciores homines:
vbi virginitatis ſtudia crebriora, ibi numerum quo-
que hominum eſſe maiorem. Diſcite quantas Ale-
xandrina, totiúſque Orientis & Africana eccleſia
quotannis ſacrare conſueuerint. Pauciores hic ho-
mines prodeunt, quàm illic virgines conſecrantur.
Ex ipſius igitur orbis terrarum vſu non inutilis vir-
ginitas exiſtimatur, præſertim cùm per virginem ſa-
F lus venerit orbem fœcundatura Romanum. Quòd
ſi quis hoc prohibet, prohibeat igitur pudicas vxo-
res degere, quia frequentius poſſunt parere incon-
tinentes. Nulla peregrinanti marito fidem ſeruet, ne
damnum faciat prolis futuræ, & partus frequentio-
ris amittat ætatem. Sed difficilior fit via adoleſcen-
tibus ad nuptias impetrandas. Quid ſi fortè com-
modior? Quæro enim cum his aliquem habere
tractatum, qui arcendæ virginitatis ſententiam

gerunt: itaque qui ſunt iſti, diſcutere debemus, G
vtrum qui vxores habent, an qui non habent. Si qui
habent, timere non debent, vxores eorum iam vir-
gines eſſe non poſſunt. Si qui non habent, non ſibi
iniuriam faciãt, quòd eius tantùm nuptias ſperaue-
rint, quæ nuptura non eſſet. An fortaſſe patres pro
filiarum coniunctione ſoliciti, moleſtè ferunt virgi-
nes conſecrari? Nec hi quod vereantur habẽt, ſi ſe-
quãtur conſilium. Inter paucas ſuæ citiùs eligentur.
Aiunt etiã plerique maturioris ætatis virgines eſſe
velandas. Neque ego abnuo, ſacerdotalis eſſe cau-
tionis debere, vt non temerè puella veletur. Spectet H
planè, ſpectet ætatẽ ſacerdos, ſed fidei vel pudoris.
Spectet & maturitatem verecundiæ, examinet gra-
uitatis caniciem, morum ſenectam, pudicitię annos,
animos caſtitatis. Tamẽ deinde ſi matris tuta cuſto-
dia, comitum ſobria ſedulitas, ſi hæc præſto ſunt, nõ
deeſt virgini longæua canicies: ſi hæc deſunt, diffe-
ratur puella moribus quàm annis: non ergo ætas re-
iicitur florentior, ſed animus examinatur. At certè
Theclam non ſenectus ſed virtus probauit. Et hinc
quid plura contexam, cùm omnis ętas habilis Deo,
perfecta ſit Chriſto? Denique non virtutem ætatis I
appendicem dicimus, ſed virtutis ætatem. Nec mi-
rere in adoleſcentulis profeſſionem, cùm legeris in
paruulis paſſionem. Scriptum eſt enim: Ex ore in-
Pſalm. 8. fantium & lactentium perfeciſti laudem. An dubi-
tamus, ſi eum vſque ad continentiam ſequatur ado-
leſcentia, quem vſque ad mortem confitetur infan-
tia? Et quaſi incredibile putamus, ſi puellæ nubiles
Chriſtum ſequantur ad regnum, quem etiam pueri
Matth. 14. ſequebantur in deſertum? Sicut legimus, quia ſatu-
rata ſunt de quinque panibus quatuor milia homi-
num, exceptis, inquit, pueris & mulieribus: nolite K
ergo à Chriſto arcere infantes, quia & ipſi pro Chri-
ſti nomine ſubiêre martyrium: talium eſt enim re-
Ibidem 19. gnum cœlorum. Vocat eos Dominus, & tu prohi-
bes? De ipſis enim Dominus ait: Sinite eos venire
ad me. Nolite adoleſcentulas arcere, de quibus ſcri-
Can. 1. ptum eſt: Propterea adoleſcentulę dilexerunt te ni-
mis, & introduxerunt te in domum matris ſuæ. No-
Luca 1. lite poſtremò à Chriſti charitate etiam paruulos ſe-
parare, quem etiam intra matris vterum adhuc po-
ſiti exultatione prophetica fatebantur. In ipſis ad- L
huc eccleſiæ principiis turbę requirebant eum. Qua
ratione? Quia manus, inquit, imponẽs curabat eos.
Nec tempus ad ſanandum, nec locus quęritur. Om-
nibus enim locis omnibúſque temporibus non eſt
prætermittenda medicina. Intra domum Maria ab
Angelo benedicitur: intra domum Dauid vngitur
in Prophetam. Vbique Ieſus curat, vbique ſanat, in
itinere, in domo, in deſerto. In itinere curatur quæ
fimbriam tetigit. In domo principis ſynagogæ filia
reſuſcitatur. In deſerto turba ſanatur. Denique ſic
Luc. 8. habes. Cùm ſol autem occidiſſet, omnes qui habe-
bant infirmos variis languoribus, ducebãt illos ad M
Ibidem 4. eum. At ille ſingulis manus imponens curabat eos.
Sanabat ergo & in deſerto, & occidente iam ſole, &
ſanabat imponens manus, vt & Deum ſe, & homi-
nem demonſtraret. Non immeritò igitur facta iam
die turbæ requirebant eum. Vide ordinem. Sole oc-
cidente ægri deferuntur ad Chriſtum, facta autem
die turbæ requirebant eum. Quando enim niſi per

diem quæritur Chriſtus? Nam qui in luce ambulat,
non recedit à Chriſto. Itaque nox habebat adhuc
ægrotantium gemitus, dies iam fidem plebis, iam
lætitiam ſanatorum: vt quod ſcriptum eſt, comple-
retur: Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matu- Pſalm. 29.
tinum lætitia. Quæ enim turbæ maior gratia, quàm
vt etiam in deſertum locum Chriſtum ſequatur? In
quo ille docet, à perfecto abeſſe debere iactantiam.
Non enim ſanandorum copiam, ſed operum ia-
ctantiam declinabat. Et nos igitur ſi ſalui eſſe deſi-
deramus, vel ſi iam meremur ſanitatem, procul à
luxuria, procul à laſciuia, tanquam in arido vitæ i-
ſtius, & ieiuno ſolo quadam ſiti corporis fugitan-
tem deliciarum Chriſtum ſequamur. Sequamur
per diem. Adeſt eccleſiæ dies, quem Abraham vi- Ioan. 8.
dit, & gauiſus eſt. Sequamur ergo per diem Chri-
ſtum: non enim in noctibus reperitur: In cubili, in- Cant. 3.
quit, meo, in noctibus quæſiui quem dilexit anima
mea: quæſiui eum, & non inueni eum: vocaui eum,
& non obaudiuit me. Non in foro, non in plateis
Chriſtus reperitur. Denique nec illa cũ in foro, & in
plateis potuit reperire, quæ dixit: Exurgam, ibo, &
circũibo in ciuitate, in foro, & in plateis, & quæram
quem dilexit anima mea. Quæſiui eum, & non in-
ueni eum. Vocaui eum, & non obaudiuit me. Ne-
quaquam igitur ibi quæramus Chriſtum, vbi inue-
nire non poſſumus. Non eſt Chriſtus circumfora-
neus. Chriſtus enim eſt pax, in foro lites. Chriſtus
iuſtitia eſt, in foro iniquitas. Chriſtus operator eſt,
in foro inane ocium. Chriſtus charitas eſt, in foro
obtrectatio. Chriſtus fides eſt, in foro fraus atque
perfidia. Chriſtus in eccleſia eſt, in foro idola. Et
vt illa vidua quam in alio perſtrinximus libro, co-
gnoſcat non obtrectandi me locutum illa ſtudio,
ſed monendi, méque non aſperum, ſed ſolicitum:
gratiam reconciliationis accipiat. In eccleſia vidua
iuſtificatur, in foro circumuenitur. Fugiamus ergo
forum, fugiamus plateas. Prudentiam autem no- Prou. 7.
tam aſſume tibi, & cuſtodias te à muliere aliena. Per
feneſtram enim de domo ſua in plateis proſpicit.
Fugiamus plateas. Non enim iniuria tantummo-
dò eſt non inueniſſe quem quæras, ſed etiam ple-
rumque vbi non oportet quæſiſſe vulnus eſt, quæ-
ſiſſe in domibus virorum qui ſibi falſò doctorum
nomen aſſumunt, quæſiſſe procacius quàm vere-
cundius. Ergo caueamus exemplo eccleſiæ illius, Cant. 5.
ne qui nos cuſtodes inueniant qui circumeunt ciui-
tatem. Inuenerunt, inquit, me cuſtodes qui circum-
eunt ciuitatem: percuſſerunt & vulnerauerunt me,
& tulerunt pallium meum à me cuſtodes murorum.
Non in ſe filiæ, non, inquam, in ſe filiæ, ſed in nobis
vulneratur eccleſia. Caueamus igitur ne lapſus no-
ſter, vulnus eccleſiæ fiat: ne quis à nobis pallium au-
ferat, hoc eſt, amictum prudentiæ, inſigne patien-
tiæ, quo mollioris ambitio veſtis exuitur. Qui enim
mollioribus veſtibus induuntur, in domibus regum Matth. 11.
ſunt. Nobis autem pallium dedit Chriſtus, quo
Apoſtolos ſuos, & corpus ſuum ipſe veſtiuit. Quod
denique iubet te dare ſi quis à te tunicam petat, vt Ibidem 5.
dimittas ei & pallium, id eſt, inſigne philoſophiæ
tuæ tradas, & quaſi amictu prudentiæ tuæ eum qui
ante nudus fuerat, circumueſtias. Ibi igitur filiæ
Chriſtum quæramus, vbi quærit eccleſia, in monti-
bus

bus boni odoris, qui excelſorum ſublimitate facto- A rum, ſuauem vitæ odorem pro meritotum verticibus exhalant. Fugit enim platæas, fugit conuentus, & ſtrepitus fori, iuxta quod ſcriptum eſt: *Cantic. 2.* Fuge fraternus meus, & ſimilis efficere ceruo aut hinnulo cerui in montes aromatum. Serpentinis enim inuiſis colubris, effugitans canum, atque humi reptantibus infeſtus ſerpentibus, neſcit habitare niſi in ſublimitate virtutum, neſcit commorari niſi in talibus Eccleſiæ filiabus quæ poſſunt dicere: *2. Cor. 2.* Chriſti enim bonus odor ſumus Deo: ſed quibuſdam odor mortis in mortem, in iis qui pereunt: quibuſdam odor B vitæ in vitam, in iis vtique qui odorem reſurrectionis dominicæ viuida fide ſperãt. Iſti ſunt aromatum montes, qui Domini corpus Ieſu acceperunt, & in *Ioan 19.* linteis cum aromatibus ligauerunt. Quicũque enim crediderunt quia Ieſus mortuus eſt, & ſepultus eſt, & reſurrexit: hi excelſum veræ cacumen fidei virtutum faſtigiis extulerũt. Vbi ergo Chriſtus quæritur? In pectore prudẽtis ſcilicet ſacerdotis. Et quoniam de deſerto tractatus hic ſumitur: vbi quærendus ſit, etiam ipſe mõſtrat, dicens: *Cantic. 2.* Ego flos campi, & lilium conuallium, tanquam lilium in medio ſpinarum. Ec- C ce alius locus, in quo ſolet Dominus diuerſari, imò non in vno loco, ſed in pluribus. Ego, inquit, flos cãpi: quia patentem ſimplicitatem puræ mentis frequentat. Et lilium conuallium. Flos enim humilitatis eſt Chriſtus, non luxuriæ, non voluptatum atque laſciuiæ, ſed flos ſimplicitatis, flos humilitatis, tanquam lilium in medio ſpinarum. Nónne inter aſperitates laborum, contritionéſque animorum boni flos odoris aſſurgit, quia contrito corde Deus placatur? Hoc eſt deſertum filiæ, quod ducit ad regnũ. D *Eſaia 35.* Hoc eſt etiam deſertum quod floret vt lilium, iuxta quod ſcriptum eſt: Lætare ſterilis, & exulta deſertũ, & floreat vt lilium. *Math. 7* In hoc deſerto filiæ, arbor illa bona fructifera, quæ bonos fructus facit, incipit brachia factorum ſuorum diffundere, verticem diuinitatis attollere. Iuxta quam noſtræ ligna * ſyluæ *(* ſilua.)* fruteſcant: quia ſicut arbor mali inter ligna ſyluæ, ita frater meus inter medium filiorum, vt vidẽs hoc *Cantic. 2.* Eccleſia lætetur, & gaudeat dicens: In vmbra eius concupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis. Videns, inquam, hoc Eccleſia, & fidei noſtræ E iam læta ſucceſſu dicat: Inducite me in domo vini, & ordinate in me charitatem. Charitas non poteſt eſſe ſine fide. Tres enim ſunt velut vades Eccleſiæ, ſpes, fides, charitas. Cùm ſpes præceſſerit, fides fundata fuerit: ordinatur charitas, Eccleſia copulatur. Didiciſti ergo vbi Chriſtum requiras, diſce etiam qoemadmodum poſſis mereri, vt ille te quæτat. Excita ſpiritum ſanctum, dicens: Exurge aquilo, & veni auſter, aſpira hortum meum, & profluant aromata mea. Deſcendat fraternus meus in hortum ſuum, & manducet fructum pomiferarum ſuarum. Hortus F verbi, animæ vernantis affectus eſt, & in pomiferis virtutis eſt fructus. Venit ergo: & ſiue manduces ſiue bibas, ſi Chriſtum inuocas, adeſt, dicens: Venite manducate panes meos, & bibite vinum meum: ſiue *Prouer. 9.* etiam dormias, pulſat ad ianuam. Venit, inquam, frequentet, & per proſpectum mittit manum ſuam, ſed non ſemper nec ad omnes, ſed ad eam animam quæ *Cantic. 5.* poteſt dicere: Nocte exui me tunicam meam. Ete-

A nim in hac ſeculi nocte prius tibi corporalis vitæ amictus eſt exuendus. Exuit enim ſe carne Dominus, vt pro te de dominationibus & poteſtatibus mundi iſtius triumpharet. Quomodo induam illam? Vide anima Deo deuota quid dicat. Sic ſe actus corporis & terrenos exuit mores, vt neſciat quomodo, etiam ſi velit rurſus poſſit induere. Quomodo induam illã? Hoc eſt, qua verecundia? quo pudore? qua poſtremò memoria? Conſuetudo enim boni, vſum prauitatis veteris amiſit. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Didiciſti in Euangelio, quod pedes B lauare, fidei myſterium, humilitatis inſigne ſit, iuxta quod ſcriptum eſt: Si ego laui pedes veſtros Dominus & magiſter, quantomagis vos debetis alter alterius pedes lauare? *Ioan. 13.* Sed hoc ad humilitatem pertinet. Quantùm vero ad myſterium, pedes debet lauare ſuos qui vult partem habere cum Chriſto. Si enim non lauero, inquit, tibi pedes, non habebis partem mecum. Cum hoc Petro dicitur, quid de nobis cenſetur? Qui lauit igitur pedes, non neceſſe habet iterum lauare: & ideo caueat ne inquinet eos. Et bene ſancta Eccleſia dicit: Laui pedes meos. Non dicit, C quomodo iterum lauabo eos? ſed quomodo iterum inquinabo eos? quaſi oblita maculæ veteris, oblita contagij. Admunet igitur in miniſterio corporali, quemadmodum ſpirituale debeamus actuum noſtrorum diluere veſtigium. Itaque pedes cùm ſemel laueris æterni fontis irriguo, & myſterij muo daueris ſacramento, caue iterum corporeæ cupiditatis illouiem, ne lutulenti actus ſordibus inquinentur. Iſti ſunt pedes quos Dauid lauit in ſpiritu, qui te docet quemadmodum eos inquinare non poſſis, dicens: D Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. *Pſalm. 121.* Vtique hic non corporis, ſed animi intellige pedes. Quomodo enim terrenus homo in cœlo haberet corporis pedes? Hieruſalem enim, ſicut Paulus te docuit, in cœlo eſt. Et idem te docuit quemadmodum in cœlo ſtare poſſis, cum dicit: Noſtra autem *Philipp. 3.* conuerſatio in cœlis eſt. Conuerſario morum, conuerſatio factorum, conuerſatio fidei. Quiſquis ſic vixit, poteſt dicere: Frater meus miſit manum ſuã per proſpectum, & venter meus turbatus eſt ad illum: ſurrexi aperire fratri meo. Bonum eſt vt ad aduen- E tum Domini interiora turbentur. Si ad angeli ad- *Luca 1.* uentum Maria turbata eſt, quantomagis ad Chriſti nos turbamur aduentum? Influentibus quippe diuinis, corporeus peregrinatur affectus, & vſus ille exterioris hominis exoleſcit. Et tu turbare, & tu feſtina. Feſtinantes illi agnum manducare præcipiun- *Exod. 12.* tur. Sorge, aperi, ad ianuam Chriſtus eſt, veſtibula domus tuæ pulſat: ſi aperueris, introibit, & introibit cum patre. Nec ſolùm cùm ingreſſus fuerit, mercedem relinquit, ſed etiam prius quàm ingrediatur, mercedem præmittit. Adhuc anima turbatur, ad- F huc parietes domus ſuæ palpat, adhuc oſtium quærit vbi Chriſtus eſt, adhuc ſoluit vinculum carnis, & corporis clauſtrum, adhuc Chriſtus foris pulſat. Manus, inquit, meæ ſtillauerunt myrrham, & digiti mei *Cantic. 5.* pleni in manibus clauſuræ. Quam myrrham ſtillant animæ manus, niſi illam quam obtulit iuſtus ille Nicodemus magiſter in Iſraël, ille qui meruit lauacri primus audire myſterium, qui attulit mixturã myr- *Ioan. 19.* rhæ, & aloes quaſi libras centum, & miſit in corpus

Ieſu? Perfectum vtique odorem fidei attulit. Huuc
Pſalm.15. odorem fragrat anima quæ Chriſto aperire incipit:
vt accipiat primum odorem dominicæ ſepolturæ,&
credat quia caro eius non vidit corruptionem, nec
odore aliqno mortis emarcuit, ſed æterni illius flo-
ris,& ſemper virentis odore condita ſurrexit. Quo-
modo enim poterat vel in carne marceſcere, cuius
nomen vnguentum exinanitum eſt? Exinaniuit ſe,
vt ſpiraret tibi. Semper vnguentum hoc erat,ſed e-
rat apud patrem, erat in patre: olebat tantum ange-
lis & archangelis,tanquam intra vas cœli. Aperuit
Eſaia 49. os pater dicens: Ecce poſui te in teſtamentum ge
neris mei, in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque
Rom. 5. ad extremum terræ. Deſcendit filius, repleta ſunt o-
Pſal. 44. mnia nouo odore verbi. Eructauit cor patris verbũ
bonũ, fragrauit filius, Spiritus ſanctus exhalauit,at-
que pet omnium corda diffudit. Diffuſa eſt enim
charitas Dei in cordibus noſtris per Spititum ſan-
ctum. Ipſe Dei filius in corpore tanquam in vaſe o-
dorem ptimo cohibebat ſuum,operiens tempus: ſi-
Eſaia 50. cut ait: Dominus dat mihi linguam erudirionis, vt
ſciam quando oporteat me dicere ſermonem. Venit
hora, aperiit os, exiuit vnguentum, quando virtus
exihat de eo. Hoc vnguentum exinanitum eſt ſupra
Iudæos,& collectum eſt à gentibus. Exinanitum in
Iudæa: & redoluit in omnibus terris. Hoc vnguen-
to vncta eſt Maria,& virgo concepit, virgo peperit
bonum odorem Dei filium. Hoc vnguentum effu-
ſum eſt ſuper aquas,& ſanctificauit aquas. Hoc vn-
guento vncti ſunt tres pueri,&humorem iis flamma
rorauit. Hoc Daniel vnctus eſt,& leonum ora mol-
liuit, feritatémque permulſit. Fluit hoc vnguẽtum
quotidie,& nunquam deficit. Accipe vas tuum vir-
go,& accede,vt poſſis hoc vnguento repleri. Acci-
pe voguentum æſtimatum trecentis denariis, ſed
gratis datum,non venditum, vt omnes haberent.
Ioan.12. Gratis virgo vngere, noli contriſtari ſicut Iudas,
quia hoc vnguentum effunditur, ſed conſepeli te in
Chriſtum. Claude ſanè vas tuum,ne vnguentum ef-
fluat. Claude integritatis claue, loquendi verecun-
dia,abſtinentia gloriandi. Hoc quæ hahet vnguen-
tum,Chriſtum recipit. Et ideo quæ habebat,ait: A-
Cantic.5. perui,inquit,fratri meo: frater meus tranſiuit. Quo-
modo tranſiuit? id eſt,meotis interna penetrauit,ſi-
Luca 2. cut dictum eſt Mariæ: Et tuam ipſius animam per-
Heb.4. tranſibit gladius. Viuum enim verbum Dei ſicut
gladius acutus penetrans corporalium repagula co-
gitationum,cordis interna rimatur. Et tu igitur ani-
ma vna de populo,vna de plebe: neque enim Chri-
ſtus ſtupet aliqua ſecularium diſcrimina dignitatum,
nec auratam veſtem, aut monile precioſum, aut no-
bilia coruſcantium gemmarum ſerta miratur, quo-
rum diſpendiis ſæpe lis mouetur in Eccleſia,pax fu-
gatur. Certè tu vna de virginibus, quæ corporis tui
gratiam ſplendore mentis illuminas. (Propior enim
es quæ Eccleſiæ compareris.) Tu inquam, in cubi-
culo tuo, & nocturno tempore conſtituta, ſemper
meditare Chriſtum,& eius aduentum omnibus ſpe-
rato momentis. Si tardare tibi videtur,exurge. Tar-
dare videtur cùm diu dormis, tardare videtur cum
ab oratione vacas, tardare videtur cùm vocem non
excitas pſalmis. Primitias vigiliarum tuarum Chri-
ſto dicato, primitias actuum tuorum Chriſto im-
G mola. Audiſti in ſuperioribus quia vocauit te di-
cens: Veni à Libano ſponſa, veni à Libano, tranſ- *Cantic.4.*
ibis & pertranſibis à principio fidei. Tranſibis in ſe-
culum certatura, pertranſibis ad Chriſtum trium-
phatura de ſeculo. Audiſti quia te à leonum & par-
dorum,id eſt, à ſpiritualium nequitiarum incurſio-
nibus ſeparauit. Audiſti quia placet ei tuarum pul-
chritudo virtútum. Audiſti quia veſtimentorum
tuorum aromata, hoc eſt, bonum odorem integri-
tatis omnibus odoribus prætulit. Audiſti quia hor-
tus es clauſus,ſuauium pomiferarum refertus fructi-
H bus. Pete igitur vt aſpiret tibi Spiritus ſanctus,ſpiret
ſupra cubile tuum,atque odorem piæ mentis,&gra-
tiæ ſpiritalis accumulet: Reſpondebit tibi: Ego *Cantic.5.*
dormiui, & cor meum vigilat. Audis vocem pul-
ſantis ad ianuam,& dicentis: Aperi mihi ſoror mea,
ſurge proxima mea, columba mea, perfecta mea,
charitate proxima, ſimplicitate columba, virtute
perfecta, quia caput meum plenum eſt rore. Sicut
enim ros cœli nocturnas amouet ſiccitates, ita ros
domini noſtri Ieſu Chriſti nocturnis, & ſecularibus
tenebris æternæ vitæ ſtillauit humorem. Hoc eſt
I caput quod æſtu mundi neſciuit areſcere. Vnde ait:
Quia ſi in humido hoc faciunt, in arido quid faciẽt? *Luca 23.*
Hoc igitur caput rorat aliis, ſibi abundat. Et bene
abundat caput Chriſti, quia caput tuum Chriſtus
eſt,qui plenus eſt ſemper,nec liberalitatibus exhau-
ritur ſuis,aut diuturna deficit largitate. In hoc caput
ferrum non aſcendit, quod eſt inſtrumentum belli,
inſigne diſcordiæ. Nunc expecta, & vide, ros ille
qualis ſit, ſcilicet non vulgaris humoris. Cincinni
autem ſunt in eo guttatum noctis. Noli proxima
mea accipere cincinnos corporalium capillorum.
K Non illa ornamenta, ſed crimina ſunt. Lenocinia
formæ,non præcepra virtutis. Alios cincinnos Na-
zaræus habet, in quibus ferrum non aſcendit,quos *Iudic.16.*
nemo præcidit,qui non calamiſtris compoſiti,& ar-
te digeſti, ſed multiplici criſpantes virtutum niten-
tium gratia refulſerunt. Diſce in hiſtoria quales Na-
zaræus cincinnos habeat, quos quandiu Samſon
habuit intactos, nunquam vinci potuit. Cincinoos
perdidit,& meritum virtutis amiſit. Audita igitur
virtute verbi, quam exueras tunicam nocte,ne quę-
ſieris quemadmodum induas eam. Offertur enim,&
L frequẽter offertur per nequitiam ſpiritalem. Quem-
admodum, inquam, induas eam, obliuiſcaris,& neſ-
cias: & quaſi iam Dominus aſſiſtat, exors corpora-
lium vinculotum turbata conſurgas, internam ora-
tionibus præpares mentem dum ſurgis, vt ex humi-
libus ad ſuperna contendas,& ſtudeas fores tui cor-
dis aperire: dum manus tuas tendis ad Chriſtum,fi-
delem tua geſta ſpirabunt odorem. Admoue igitur
manus naribus tuis, & odorem actuum tuorum in-
defeſſa ac peruigili alacritate mentis explora. Mul-
cebit te odor dextræ tuæ, & fragrantiam reſurre-
M ctionis tua membra redolebunt,myrrham digiti tui
ſudabunt, hoc eſt, fidei veræ gratiam ſpiritualia ge-
ſta fragrabunt. Capis ergo virgo ex interiore tuo
corpore voluptatem, & ipſa tibi dulcis,ipſa tibi ſua-
uis es, ipſa tibi (quod peccantibos ſæpe contingit,
non incipis diſplicere. Plus enim tibi placebit nuda
ſimplicitas corporeæ fraudis exuta tegminibus.
Talem te Chriſtus deſiderauit, talem te Chriſtus
elegit.

elegit. Aperto itaque ingreditur oſtio. Neque enim
A poteſt fallere, qui ſe ingreſſurum eſſe promiſit. Cô-
plectere igitur quem quæſiſti, accede ad ipſum, & il-
luminaberis: tene illum, roga ne citò abeat, obſecra
ne recedat. Verbum enim Dei currit, faſtidio non
capitur, negligentia non tenetur. Obeat anima tua
in verbo eius, & cœleſtis ſermonis inſiſte veſtigio,
Cantic. 5. citò enim tranſit. Denique quid ait illa? Quæſiui
eum, & non inueni illum: vocaui eum, & non obau-
diuit me. Ne putes diſplicere te, quæ vocaſti, quę ro-
gaſti, quæ aperuiſti, quod tam citò abiit. Sinit nos
B ſæpe tentari. Deniqne turbis rogantibus ne recede-
Luce 4. ret, quid ait in Euangelio? Et aliis ciuitatibus opor-
tet me Euangelizare verbum Dei, quia ideo miſſus
ſum. Sed etiam ſi tibi ille abiiſſe videtur, tu turſus
explora: noli iam Deo deuota illos metuendos cir-
cumforaneos intelligibiles timere cuſtodes, noli ti-
mere eos qui circumeunt ciuitatem, noli vulnera
formidare, quæ ſequentibus Chriſtum nocere non
poſſunt. Etiam ſi corpus tuũ, hoc eſt, vitam corpo-
ris tui auferant, vicinus eſt Chriſtus: quem cùm in-
ueneris, vbi cum eodem commorari debes agnoſce,
C ne fortè ante diſcedat. Citò enim deſerit negligen-
tes. Quis igitur te niſi ſancta Ecclesia debet docere
quemadmodum Chriſtum teneas? Imò iam docuit,
ſi quæ legis intelligas. Quàm modicum, inquit: fuit
cùm tranſij ab ipſis, donec inueni quem dilexit ani-
ma mea, tenui eum, & non relinquam eum. Quibus
igitur Chriſtus tenetur? Non iniuriæ nexibus, non
teſtium nôdis, ſed vinculis charitatis, mentis habe-
nis ſtringitur, & animæ tenetur affectu. Si vis & tu
tenere Chriſtum, quære iugiter, nec pœnam me-
tuas. Inter enim ſupplicia frequenter corporis, inter
D ipſas perſecutorum manus Chriſtus melius inueni-
tur. Quàm modicum, inquit, fuit, cùm tranſiui ab
ipſis. Exiguo enim ſpacio breuique momento cùm
perſecutorum manus euaſeris, nec ſuccubueris po-
teſtatibus mundi, tibi Cbriſtus occurrit, nec te diu
Cantic. 8. tẽtari patitur. Quæ ſic Chriſtum requirit, quæ Chri-
ſtum inuenit, poteſt dicere: Tenui eum, nec relin-
quam eum, donec introducam eum in domum ma-
tris meæ, & in cubiculum eius quæ me concepit.
Quæ eſt domus matris tuæ, & cubiculum eius, niſi
E internum tuæ ſecretúmque naturæ? Hanc domum
ſerua, huius domus mundato penetralia, vt cùm im-
maculata domus fuerit, nec vllius adulterinæ con-
ſcientiæ ſordibus inquinata, ſpiritualis domus in ſa-
cerdotium ſanctum lapide angulari coaugmentata
conſorgat, & Spiritus ſanctus habitet in ea. Quæ ſic
Chriſtum requirit, quæ ſic Chriſtum obſecrat, non
relinquitur ab eo, imò etiam frequenter reuiſitur.
Math. 28 Eſt enim nobiſcum vſque ad conſummationem
mundi. Ergo Chriſtus repertus eſt, & tenetur, & re-
pertus eſt ille qui per feneſtram tuam manum miſit.
F Quæ eſt feneſtra noſtra, niſi per quam opera Chriſti
videmus, oculus ſcilicet animi, & mentis obtutus? Et
ideo virgo per feneſtram tuam Chriſtus introeat,
Chriſtus manum ſuam mittat per feneſtram, tibi ve-
niat verbi nõ corporis amor. Si igitur per feneſtram
tuam manum mittit Dei verbum, vide quemadmo-
dum feneſtras tuas præpares, vide quemadmodum
ab omni puluere delictorum detergere debeas. Ni-
hil tetrum habeat, nihil adulterinum feneſtra virgi-

A nis. Procul ſtibium, & cæteras affectati nugas deco-
ris, procul adulterini amoris illecebras. Similis au-
rium cauſa eſt, quibus non ſuſpendenda onera, non
figenda vulnera, ſed vnus ornatus eſt, audire quod
proſit. Ianuam quoque tuam diſce temporibus ob-
ſerare nocturnis, non facilè quiſquam patentem re-
periat. Sponſus ipſe vult clauſam eſſe cùm pulſat. Ia-
nua noſtra os noſtrum eſt. Chriſto propemodum
ſoli debet aperiri, nec aperiatur niſi ante pulſauerit
Dei verbum. Denique ideo ſcriptum eſt: Hortus Cantic. 4.
concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons
B ſignatus. Nec facilè aperiat os ſuum, ne vulgari deſi-
gnet alloquio. Neque de ipſis diuinis decet niſi ver-
bo Dei interpellata reſpondeas. Quid tibi cum cęte- 1. Cor. 14.
ris? Soli Chriſto loquere, ſoli fabulare Chriſto. Si
enim mulieres in Eccleſia taceant, quanto magis nõ
decet patere virginis ianuam, non decet viduæ pa-
tere fores? Citò inſidiator pudoris obrepit, citò ver-
bum excidit qnod reuocare deſideres. Si Euæ clauſa
fuiſſet ianua: nec Adam deceptus fuiſſet, nec reſpõ-
diſſet interrogata ſerpenti. Introiuit mors per fene- Hier. 9.
ſtram, hoc eſt, per Euæ oſtium. Ingreditur mors per
C oſtium tuum, ſi falſum loquaris, ſi turpiter, ſi proca-
citer, poſtremò ſi vbi non oportet loquaris. Clauſæ
ſint igitur labiorum fores tuorũ, & obſeratum ma-
neat vocis veſtibulum, tunc fortaſſe reſerãdum cùm
audieris Dei vocem, cùm audieris Dei verbum.
Tunc tibi myrrha ſudabit, tunc tibi baptiſmatis aſ-
pirabit gratia, vt ab elementis mundi commoriare
cum Chriſto, & cum Chriſto reſurgas. Quid adhuc, Coloſ. 2.
inquit, velut viuentes de hoc mundo decernitis? Ne
tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis quæ
ſunt ad corruptionem ipſo vſu. Corruptela enim ab-
D eſſe debet à caſtis. Itaque carnis & mundi ſæpelite
curam: quia cum Chriſto reſurrexiſtis, quæ ſurſum
ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt. Cùm Chriſtum quæ- Coloſ. 3.
ritis, patrem Deum videtis. Chriſtus enim in dexte-
ra Dei ſedet. Sed ea quæ Chriſtum requirit, non de-
bet eſſe vulgaris, non debet eſſe in foro, non in pla-
tæis voce querula, greſſu lubrica, facilis auditu, vilis
aſpectu. Terrenum tibi apoſtolus cõſortium negat,
& vltra naturæ propemodum terminos alis ad cœ-
lum docet ſpiritualibus euolandum. Quæ ſurſum
E ſunt, inquit, ſapite, non quæ ſuper terram. Sed quia Ibidem
hoc impoſſibile erat in hoc corporis velut clauſtro
recluſis, & quia defunctis corporibus anima fertur
ad ſuperiora reuolare, alligata dum viuimus, qua-
dam noſtræ lege naturæ, ideo addidit: Mortui enim
eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Ibidem.
Deo. Si abſcondita eſt cum Chriſto in Deo, non
appareat mundo. Chriſtus enim mortuus eſt mun- Roman. 6.
do, viuit Deo. Vide nunc quemadmodum deſidera-
ri amet Chriſtus, confabulationes non amet. Ape-
ruit virgo illa ſuas fores Dei verbo: ſed tranſiuit, in-
F quit, & exiuit anima mea in verbo eius. Exiuit à
mundo, exiuit à ſeculo, remanſit in Chriſto. Quæſi- Cantic. 5.
ui, inquit, eum, & non inueni eum. Amat enim Chri-
ſtus diu requiri. Inuenerunt illam cuſtodes muro-
rum. Fortaſſe ſunt, & alij cuſtodes, quos magis in-
telligere debeamus. Eſt enim ciuitas quæ portas
murorum clauſas non habet, de qua dictum eſt: Et
portę eius non claudentur per diem. Nox enim non Apoc. 21.
erit amplius in ea, afferent gloriam & honorem gen-

tes in illam. Illa eſt ergo ciuitas Hieruſalem quæ in cœlo eſt, intra quam iam quaſi perfecta & immaculata ſeruaris. Non enim intrat in eam omne commune. Communis caſtitas nõn eſt, communis pudicitia non eſt, quæ in libto vitæ ſcribitur. Si igitut inuenimus ciuitarem, ingrediamur in eam, videamus lumeo eius, videamus muros, videamus tribus, videamus fundamenta muralia, videamus etiam cuſtodes murorum. Sed quomodo ingrediamur in eã? In hac ciuitate vita eſt, & vna eſt via quæ ducit ad vitam. *Ioan.14.* Via ergo Chriſtus eſt. Ergo Chriſtum ſequamur. Sed ipſa in cœlo eſt ciuitas. H Quomodo igitur aſcendamus ad cœlum, docet te Euangeliſta qui dicit: Et eduxit me ſpiritus in montem magnum & altum, *Apocal.21.* & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cœlo. Aſcendamus ergo ſpiritu, quia caro aſcendere ad eam non poteſt. Aſceodamus nos interim ad cœlum, vt ad nos poſtea de cœlo illa deſcendat, in qua lumen eſt ſimile lapidis precioſiſſimi, vr lapidis iaſpidis & cryſtalli. Habet murum magnum & altum. Didiciſti lumen, didiciſti murum: diſce portas, diſce cuſtodes. Habet, inquit, portas duodecim, & in portis angelos duodecim, I in quibus duodecim tribuum filiorum Iſraël ſuperſcripta ſunt nomina. In portis patriarcharum oomioa continentur, in muro Apoſtolorum. Fundamenta eoim ciuitatis apoſtoli, & lapis angularis eſt Chriſtus, in quo omois ſtructura conſurgit. Deus extra, Deus intus, Deus vbique eſt. Habet enim, inquit, ciuitas maieſtatem Dei. Ergo & vos ſanctæ virgines, & quicumque iuſti eſtis, & immaculatam animę geritis caſtitatem, ciues ſanctorum eſtis, & domeſtici *Ephes.2.* Dei. Sed tunc nobilitatem iſtam patrię poſſidebitis, K ſi Chriſtum intra ciuitatis huius ſepta quæritis, ingreſſi per fidem, actúſque precioſos patriarcharum, clarificati lumine, fundati ſuper Apoſtolos, verſantes inter angelos. Quomodo igitur iſti cuſtodes angeli ſunt, qui caſtæ animæ pallium tollunt? Aliud pallium virginum eſt, aliud adoleſcentiæ circumforanæ. Illa quæ in foro Chriſtum requirit, pallium etiam quod habebat amiſit. Prudentia enim non in foro & in platæis, ſed in Eccleſia poſſidetur. Et fortaſſe, vt cum ipſis quoque veniamus in gratiam, atque omnĩum miſericordem Deum eſſe doceamus, L quia & illi Chriſtum aliquando reperiunt, ſi tamen iugiter quærant: pallium hoc amictus corporis eſt. *Pſalm.62.* Ergo qui quæſiuit in cubili Chriſtum, ſi tamen ſic *Pſal. 113.* quæſiuit, ſicut ille qui dixit: Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum. Si quæſiuit iuxta quod ſcriptum eſt: In noctibus extollite manus veſtras in ſancta. Si quæſiuit in ciuitate, in foro, & in platæis, in ciuitate Dei noſtri. In foro fortaſſe in quo iudex ille diuini *Luca 14.* iuris ſedet. In platæis vnde collecti ſunt, qui ad cœnam dominicam conuenerunt. Poteſt cuſtodientibus ciuitatem Dei angelis dum diu quærit occurrere. M Quinetiam ex cœleſti cuſtodum natura cœleſtem intelligere poſſumus ciuitatem, cœleſte forum iuſtitiæ ſempirernæ, non viles platæas, ſed fortaſſe in quibus ſuperfluere fons ille conſueuir, de quo ſcri- *Prouerb.5.* ptum eſt: Superfluant tibi aquæ de tuo fonte, & in platæis tuis diffundantur tuæ aquæ. Qui ſic ergo Chriſtum requirit, ad angelos peruenit. Sed ſi bonis ad angelos meritis peruenitur: cur qui peruenerit

G vulneratur? Eſt & gladius bonus, cuius gladij bonum vulnus. Vulnerat Dei verbum, ſed oon vlcerat. Eſt vulnus boni amoris, ſunt vulnera charitatis. Ideoque dixit: Vulnerata charitate ego ſum. Quæ perfecta eſt, vulneratæ charitatis eſt. Bona ſunr igi- *Ibidem 27.* tur verbi vulnera, bona ſunt amantis vulnera. Vtiliora enim vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici. Vulneratæ charitatis Rebecca eſt, quæ derelictis parentibus migrauit ad ſponſum, vulneratæ charitatis Rachel, quæ zelauit ſororem, amauit maritum. Sotori enim quod abundaret filiis, ipſa adhuc H ſterilis inuidebat, quia typuni gerebat Eccleſiæ, cui *Galat.4.* dicitur: Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe, & *Cantic.5.* clama quæ non parturis. Inuenerunt ergo cuſtodes, & vulnerauerunt eam, & tulerunt ei pallium, hoc eſt actus corporales: inuolucrum ſuſtulerunt, vt nuda mentis ſimplicitas quæreret Chriſtum: quia nemo poteſt amictu veſtitus philoſophię, in habitu ſcilicet ſapientiæ ſecularis Chriſtum videre. Et bene tollitur *Coloſ.2.* ei amictus philoſophiæ, ne quis eam per philoſophiam deprædetur. Bene tollirur ei pallium quæ ad Chriſtum propioquat, vt Deum viſura mundo cor- I de gradiatur. Beati enim mundo corde, quia ipſi *Matth.5.* Deum videbunt. Denique vbi mundauit cor, verbum repetit, Deum vidit. Quære ergo illum virgo. Imò quæramus omnes: anima enim ſexum non habet. Sed ideo fortaſſe fœmineum nomen accepit, quod eam violentior æſtus corporis angit. Ipſa autem impetus carnis amore ſui molli quadam, & blãda ratione demulcet. Ergo orationibus, & obſecratiooibus Deum inuitare debemus, vt quaſi boous auſter afflare dignetur, verbíque nobis auram cœleſtis aſpiret, quæ fructiferas arbores non turbare ven- K to graui, ſed leni ſpiramine flatúque molli conſueuit agitare. Vnde ſcriptum eſt: Poſuit me currus Aminadab: eo quod anima noſtra coniungitur corpoti, vt velut quidam equorum frementium currus rectorem ſui quærat aurigam. Aminadab enim pater Naaſõ fuit, ſicut in Numeris legimus, qui erar princeps populi Iudæ. Cuius figura refertur ad Chriſtũ, qui verus populi princeps animam iuſti velut currum agitator aſceodens, verbi habenis gubernat, nc violentorum equorum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim eius velut quatuor equi, quatuor affe- L ctiones, ira, cupiditas, voluptas, timor. Quibus furẽtibus cùm cœperit agi, nequaquam ſeipſa cognoſcit. Corruptibile enim corpus animam grauat, & *Sap.9.* tanquam irrationabilium animalium curſus inuitam rapit, voluentibus curis velut quodam impetu proruentem, donec memoratæ corporis paſſiunes verbi virtute miteſcant. Hæc verbi taoquam boni agiratoris eſt prouidentia, ne illi animæ quæ in ſe non eſt morti obnoxia, corpus mortale coniunctum agitationem ſui faciat eſſe difficilem. Primò igirur hos veloces motus corporis domitet, & nexu ra- M tionis infrænet: dein caueat ne diſpari motu ſe velut equi implicent, vt bonum aut improbus decolo- ret, aut tardus impediat, aut turbidus inquietet. Fre- *Ezech.2.* mit enim equus maliciæ, ſeſéque iactando currum lædir, grauat iugalem. Hunc bonus auriga demulcet & in cãpum veritatis mittit, fraudis declinat anfractus. Tutus ad ſuperiora curſus eſt, periculoſus ad inferiora deſcenſus. Inde quaſi emeriti qui bene porta-

portauerint iugum verbi, vſque ad Domini præſepe ducuntur, in quo non ſœnum eſt eſca, ſed panis qui *ibidem* deſcendit è cœlo. Huius currus rotæ ſunt, de quibus dixit propheta: Et ſpiritus vitæ erat in rotis, eo quod currus animæ teres, & rotundus ſine vlla offenſione voluatur. Sed ne longius labamur, inuitatur Dei verbum in hortum nucis, in quo fructus propheticæ lectionis, & ſacerdotalis eſt gratiæ, quæ amara in tentationibus, dura in laboribus, in virtutibus interioribus fructuoſa eſt. Vnde etiam virga *Num.17.* Aaron nucea floruit, non iam natura ſua, ſed virtute ſecreta. Deſcendat ergo in hortum ſuum, vt vindemiet fidem, capiat odores, pabulum cœleſte repe- *Cantic.5.* tiat, ſuauitatem noſtri mellis epuletur, dicens: Vindemiaui myrrham meam cum aromatibus meis, manducaui panem meum cum melle meo. Quod diuerſarum virtutum concretum floribus, illarum apum, quæ ſapientiam prædicant, conſono opere congregarum, ſancta Eccleſia in fauis condit, vt cibus Chriſti ſit. Omnia igitur habemus in Chriſto, omnis anima accedat ad eum, ſiue corporalibus ægra peccatis, ſiue clauis quibuſdam ſecularis cupiditatis infixa, ſiue imperfecta adhuc quidem, ſed intenta tamen meditatione proficiens, ſiue multis aliquia ſit iam perfecta virtutibus, omnis in Domini poteſtate eſt, & omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnus curare deſideras, medicus eſt. Si febribus æſtuas, fons eſt. Si grauaris iniquitate, iuſtitia eſt. Si auxilio indiges, virtus eſt. Si mortem times, vita eſt. Si cœlum deſideras, via eſt. Si tenebras fugis, lux eſt. *Pſalm.33.* Si cibum quæris, alimentum eſt. Guſtate igitur & vi- *Marc.5.* dete, quoniam ſuauis eſt Dominus: beatus vir qui ſperat in eo. Sperauit in eo illa quæ fluxu ſanguinis laborabat, & continuò ſanata eſt: ſed quia fidelis acceſſit: & tu cum fide filia vel fimbriam eius attinge. Iam ſecularium fluxus voluptatum modo torrentis exundans, verbi ſalutaris calore ſiccabitur, ſi cum fide accedas tamen, ſi pari deuotione diuini ſermonis extremam ſaltem fimbriam comprehendas, ſi tremens procidas ante Domini pedes. Vbi ſunt pedes verbi, niſi vbi eſt corpus Chriſti? O theſauris omnibus opulentior fides. O virtutibus corporis omnibus fides fortior. O medicis omnibus ſalutarior. Simul vt acceſſit mulier, virtutem ſenſit, medicinam impetrauit: vt ſi oculum lumini admoueas, illuminatur antequam ſentias, & operatio lucis præuenit apparatum. Paſſio inueterata, paſſio immedicabilis, quæ & artis omnem vicerat excogitationem, & pecuniarum ſubminiſtrationem, ſolo fimbriæ curatur attactu. Illius igitur fœminæ tibi virgo, & in adeundo ſeruanda verecundia, & in fide imitanda deuotio eſt. Quanta verò illa gratia, quod ea quæ videri erubeſcebat, vitium tamen non erubuit confiteri? Noli ergo lapſus occultare tuos, fatere quod ille iã nouit, noli erubeſcere quod non erubuerunt prophetæ. *Hier.17.* Audi Hieremiam dicentem: Sana me domine & ſanabor. Sic & illa dixit cum tangeret fimbriam: Sana me Domine, & ſanabor: ſalua me Domine, & ſaluabor, quia gloria mea tu es. Sola enim ſana eſt, quam tu ſanaueris. Siquis tamen tibi dicat, (quia ſic plerunque tentantur fideles,) Vbi eſt verbum Domini? veniat. Dictum eſt enim de Domino: Deſcen- *Math.27.* dat nunc de cruce, & credimus ei: confidit in Deo,

A liberet nunc eum ſi vult. Si quis ergo tibi inſultando hoc dixerit, & te in fabulas voluerit euocare, noli reſpondere ei. Noluit enim talibus reſpondere Chriſtus. Solum Chriſtum interroga. Illis enim ſi dixeris, non credent: ſi interrogaueris, non reſpondebunt tibi. Dic ſoli verbo: Non laboraui ſequens *Hier.17.* poſt te, & diem hominis non concupiui. Hoc dixit illa mulier, & ſtetit ſanguis. Quanuis fatigata, quanuis ægra quæ diu quæſierat Chriſtum, dixit tamen: Non laboraui ſequens poſt te. Neque enim laborat quæ Chriſtum ſequitur, cùm laborantes ad ſe vt re- B quieſcant euocet. Ergo ipſum ſequamur. Quandiu ipſum ſequimur, non laboramus: quia non eſt labor in Iacob. Et in Eſaia: Qui expectant Dominum *Eſaia 40.* current, & non laborabunt. Deinde cùm quæreret Chriſtus, quis tetigiſſet eum, nónne tibi videtur illa dixiſſe, quid interrogas? Domine tu ſcis, quæ prodeunt per labia mea, ante faciem tuam ſunt. Et ideo non confundor peccata propria confiteri. Confun- *Hier.17.* dantur qui perſequuntur me, & non confundar ego. Non confuſus eſt Petrus dicere: Exi à me Domine, *Luca 5.* quia peccator ſum ego. Vir enim ſapiens & grauis, C in quo eſſet Eccleſiæ firmamentum, & magiſterium diſciplinæ, nihil vtilius ſibi eſſe proſpexit, quàm ne ſecundantis operis extolleretur euentu. Et ideo: Exi inquit, à me Domine. Non rogat vt deſeratur, ſed ne infletur. Paulus quoque carnis ſtimulo gloriatur, quod ſibi ne extolleretur, prouiſum eſt. Illecebroſa *2.Cor.12.* iactantia eſt, quam etiam Paulus veretur. Lubrica, quæ etiam in Paulo cauetur. Sed non iſte facili mobilis caſu, qui reuelationibus timebat extolli. Et ideo quaſi fortis athleta lætatur, quòd vulnere cor- D poris emere didicerat animæ ſanitatem. Ergo & tu ſi munera diuina ſuperfluere in te, & redundare cognoueris, tuam metire virtutem, gratiam Deo redde, contemplationémque corporis, velut nauis ſaburram ſuſcipe, ne te in tantis mundi fluctibus iactãtiæ alicuius aura circumferat. Apes illa ſapiens cum aëris motus ſuſpectos habet, lapillis ſæpe ſublatis per inania ſe librat nubila, ne leue alarum remigium præcipitent flabra ventorum. Paulus & Barnabas putauerunt ſe grauari, cùm cernerent ſe adorari. Et *Actuum 14.* tu caue virgo illius apiculæ modo ne alarum tuarum E volatum aura mundi huius extollat. Habet enim anima volatus ſuos. Et ideo dictum eſt: Qui ſunt iſti *Eſaia 60.* qui ſicut nubes volant, & ſicut columbæ cum pullis ſuis? Habet ergo anima ſpirituales volatus, quę breui momento totum percurrit orbem. Liberæ enim ſunt cogitationes prudentium. Quantò ad altiora, & diuiniora ſe ſubrigunt, tantò magis ſine vllo terrenæ molis impedimento feruntur. Itaque adhærẽs Deo, & imaginis in ſe referens cœleſtis effigiem, vbi curſus ſuos ab equorum perturbatione placidauerit, in illum æthereum purúmque locum plauſu ſpi- F ritualium euecta pennarum deſpicit omnia, quæ in hoc mundo ſunt, & æternis intenta virtutibus ſupra mundum labitur. Supra mundum enim iuſtitia eſt, ſupra mundum charitas, ſupra mundum caſtitas, ſupra mundum bonitas, ſupra mundum eſt ſapientia: & ſi in hoc mundo ſit, ſupra mundum tamen eſt. Supra mundum erat iuſtitia, cùm omnia regna mundi & vniuerſam eius gloriam dia- *Matth.4* bolus offerret. Supra mundum fuit, quæ de

mundo nihil attigit. Denique ait: Venit huius mun-
Ioan. 14. di princeps, & in me inuenit nihil. Diſcite ergo in
1. Cor. 6. hoc mundo ſupra mundum eſſe: & ſi corpus geritis,
volitet in vobis ales interior. Supra mundum eſt ille
qui tollit Deum in corpore ſuo. Sed Deum imitari
non poſſumus, imitemur Apoſtolos quos mundus
Ioan. 15. odio habuit, quia non erant de hoc mũdo. Hos imi-
tare, hos ſequere. Sed arduum putas humana virtute
ſupra mundum aſcẽdere. Bene aſſeris: Nam & Apo-
ſtoli non quaſi conſortes, ſed quaſi diſcipuli ſequen-
Ibidem. 17. do Dominũ ſupra mundũ eſſe meruerunt. Et tu eſto
Chriſti diſcipula, Chriſti æmula: & pro te rogat, qui
pro illis rogauit. Non enim pro Apoſtolis tantùm,
inquit, rogo, ſed & pro iis qui credent per ſermonẽ
eorum in me, vt omnes vnum ſint. Vnum igitur nos
eſſe vult Dominus, vt ſupra mundum ſimus omnes,
vt vna ſit caſtitas, vna voluntas, vna bonitas, vna
gratia. His enim alitur, & augetur animæ volatus.
Ergo non pigreſcamus deſerere terrena. Ea eſt enim
natura pennarum, vt agitando ſe virtutem capiat: eo
iuuatur volatus, quo anima delectatur. Quæ ſi ſem-
per Deum ſequatur, atque in domo Domini habita-
re deſideret, & eius delectatione paſcatur, ac mira-
culis virtutem alatur cœleſtium: foris relinquet in-
uidiam, quæ extra chorum eſt angelorum, foris cu-
piditates corporis, quæ templum Dei maculare non
debent. Et ideo quoniam templum Dei ſumus, ma-
teriales à nobis ſolicitudines abdicemus. Ac ne for-
tè philoſophica alicui aut poëtica vſurpaſſe videa-
mur, vt currus, equos, alas animæ diceremus,
quæ illi magis aſſumpſere de noſtris: domeſticis nos
vſos ſubſidiis, propheticæ ſeries lectionis oſtendit,
Ezech. 1. quæ in hunc modum à ſancto Ezechiele ſcripta eſt:
Et facta eſt illic ſuper me manus Domini, & vidi, &
ecce ſpiritus vrgens veniebat ab aquilone, & nubes
magna erat in eo, & ignis refulgens, & lumen in eo,
& in medio ſicut lumen electri in medio ignis, & lu-
men in eo, & in medio ſicut ſimilitudo quatuor ani-
malium. Vides igitur animalia iam quatuor eſſe de-
ſcripta. Cuiuſmodi ſint animalia iſta, debemus ad-
uertere. Similitudo, inquit, vultus eorum facies ho-
minis, & facies leonis à dextris illorum quatuor, &
facies vituli à ſiniſtris ipſorum quatuor, & facies a-
quilæ deſuper ipſorum quatuor, & alæ eorum ex-
tenſæ. Hic quoque animam deſcribi accepimus,
cuius quatuor animalia, quatuor affectiones ſunt,
ſed non ita vt illæ quas ſuprà deſcripſimus. Adhuc
enim illæ erudiuntur animæ, proceſſúmque acci-
piunt, hæc iam perfecta deſcribitur. Denique illæ
inuitantur ad cœlum, hæc in cœlo eſt cum Dei ver-
bo. Habet autem quatuor affectiones, id eſt ſimili-
tudini hominis, leonis, vituli, & aquilæ comparan-
das. Quas formas librorum Euangelicorum pro-
prietate accepimus figuratas. Et ideo hic quoque in
homine rationabilis, in leone impetibilis, in vitulo
concupiſcibilis, in aquila viſibilis, per figuras anima-
lium ſpecies affectionis expreſſa eſt. Nam in omni
ſapiente viro prudentes Græciæ eſſe memorauerũt,
λογιστικὸν, θυμικὸν, ἐπιθυμητικὸν, διορατικόν. Latini verò
prudentiam, fortitudinem, temperantiam, atque iu-
ſtitiam. Prudentia enim rationis humanæ eſt.
Fortitudo vim quandam ferocientis virtutis habet,
mortíſque contemptum. Temperantia ſacratæ vin-
G culo charitatis, myſteriorúmque contemplatione
cœleſtium negligit corporis voluptates. Iuſtitia in
alto quodam ſuggeſtu locata videt explorátque o-
mnia: quæ aliis potius nata quàm ſibi, non tam ſuas
vtilitates quàm publica emolumenta rimatur. Meri-
tóque anima operata iuſtitiam, formam aquilæ acci-
pit, quod terrena defugiens, totáque cœleſti ſubli-
mis & intenta myſterio, reſurrectionis gloriam pre-
cio æquitatis adipiſcitur. Propter quod ad eam di-
ctum eſt: Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua.
Eſt ergo & iuxta Dauid, alis ſpiritualibus anima ful-
H ta, quam euſque volucrem nobis voluit declarare, Pſal. 123.
vt alibi quoque diceret: Anima noſtra ſicut paſſer
erepta eſt de laqueo venantium. Et alibi: in Domi-
no confido: quomodo dicitis animæ meæ, tranſmi- Pſal. 10.
gra in montes ſicut paſſer? Habet igitur alas anima
ſuas, quibus ſe poſſit libera leuare de terris. Alarum
autem remigium non materialis compago penna-
rum, ſed continuus ordo bonorum factorum eſt:
qualis ille dominicus, cui benedicitur: In vmbra a- Pſal. 56.
larum tuarum ſperabo. Non ſolum enim manus
Domini affixæ cruci in modum volantis extentæ,
I ſed etiam facta cœleſtia, velut vmbra refrigerante
ſalutis æternæ, mundi feruentis incendia tempera-
runt. Ergo quia volandi nobis data eſt copia, exci-
tet in ſe vnuſquiſque gratiam Dei, ac poſteriora o-
bliuiſcens, priora appetens, ad deſtinata contendat.
Procul à militiæ honoribus, procul ab æſtibus mũ-
di: ne quod fabulæ ferunt, æſtu ſolis cera reſoluta
Icareos volatus penna relabente deſtituat. Nam li-
cet grauitas dictorum abſit, poëtico tamen ſale de-
clarare voluerunt, prudentium maturitati rutos vo-
latus eſſe per * ſeculum, iuuenilem verò leuitatem * cœlum.
K obnoxiam cupiditatibus mundi, refluentibus pen-
nis, & per obliuia veritatis meritorum compage re-
ſoluta, maiore pernicie in terram relabi. Haud fa-
cilis volatus omnibus, difficilis etiam diſcordanti-
bus in terris animalibus vitæ curſus humanæ eſt. At
ſi ſibi actus noſtri ordo conueniat, videbit & in no-
bis propheta rotam illam vnam ſuper terram con-
iunctam animalibus quatuor. Videbit ergo rurſus
Ezechiel. Videt enim adhuc & viget, & vigebit.
Videbit, inquam, totam in medio rotæ ſuper terram
ſine offenſione labentem. Rota enim ſuper terram,
L vita eſt corporis ad animæ aptata virtutem, & ad
Euangelicum cohærenti curſu formata præceptum.
Rota autem in medio rotæ, veluti vita intra vitam:
quod ſanctorum ſibi vita non diſſonet, ſed qualis
fuerit ſuperioris ætatis, talis ſit & ſequentis: vel
quod in hac vita corporis, vitæ voluatur vſus æ-
ternæ. Cùm iſta congruerint, tunc diuina vox re-
ſultet, tunc ſuper ſimilitudinem throni, ſimilitudo
ſicut ſpecies hominis apparebit. Hic homo, ver- Ioan. 1.
bum eſt: quia verbum caro factum eſt. Hic ho-
mo noſtrorum eſt agitator animalium, noſtro-
M rum rector eſt morum, qui pro noſtrorum ratio-
ne meritorum, aut currum plerunque aut mon-
tem aſcendit aut nauem, ſed nauem in qua aut
Apoſtoli nauigant, aut piſcatur Petrus. Nec e- Luca 5.
nim vilis eſt nauis quæ ducitur in altum, hoc eſt,
ab incredulis ſeparatur. Cur enim nauis eligitur in
qua Chriſtus ſedeat, turba doceatur, niſi quia nauis
Eccleſia eſt quæ pleno dominicæ crucis velo ſancti Ibidem.
flatu

flatu ſpiritus in hoc bene nauigat mundo? In hac A naui piſcatur Petrus,& nunc retibus,nunc hamo piſcari iubetur.Grande myſterium.Spiritalis enim videtur eſſe piſcatio, qua doctrinæ hamum mittere iubetur in ſeculum,vt primum illum martyrem Stephanum de mari verrat, qui cenſum Chriſti in interioribus contineret. Martyr enim Chriſti,theſaurus eccleſiæ. Martyr igitur ille qui de mari cœlum primus aſcendit,captus à Petro,miniſter altaris, nō reti,ſed hamo leuatus,vt riuo ſui ſanguinis eleuaretur. Cuius in ore theſaurus erat, cùm Chriſtum in con- B feſſione loqueretur. Qui enim theſaurus in nobis eſt, niſi Dei verbum? Ergo & de retibus & hamo piſcatur perfectior, vt reti concludat, hamo aduret. Sed reti turba concluditur, hamo ſingularis eligitur. O ſi mihi liceret illum hamum vorare, qui aduteret os meum, & leui daret ſalutem vulnere. Intrate igitur filiæ in apoſtolorum retia, quæ non hominis authoritate, ſed Dei voce laxantur. [Matth.13.] Rete enim ſapientiæ ſpiritalis atque doctrinæ regnū cœlorum eſt, quia ſcriptum eſt: Simile eſt re- [Luc.5.] gnum cœlorum reti miſſo in mare. Audiſtis hodie C dicentem Dominum Ieſum Simoni: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Antè non ducebat in altum Petrus,quando piſcabatur in ſtagno. Et ſi mare erat, altum non erat. Altum mare ſcriptura neſcit. Quid ergo ſit altum, accipe. Aqua alta,concilium in corde viri. Altum cor viri eſt,vbi nihil vadoſum eſt. Duc ergo in altum diſputationis tuæ fideíque remigiū: duc in cor viri. Per parabolam hîc [Matth.4.] vocat ad eccleſiam Petrum, quem ſecundum Matthæum ſimplici vocauit ſermone, dicens: Venite, & faciam vos piſcatores hominum. Eſt & aliud myſte- D rium. Duc in altum: quia antè in arena erat quando [Ioan.4.] in ſynagoga erat, alta non erat aqua Iudeæ. Deniq; Samaritana & puteum altum putabat,dicens: Et puteus altus eſt, vnde mihi aquam viuam habes dare? Non ergo ducere in altum poterat, quādo cum Iudæis credebat, qui etiam de puteo aquam haurire non poterant. Ideo dicitur Petro: Duc in altum,hoc eſt, duc ad Chriſtum. Altus enim Chriſtus, de quo [Luca 1.] dicitur ad Ioannem à patre: Et tu puer propheta al- [Roma.11.] tiſſimi vocaberis. Duc ergo ad Chriſtum. Et bene altum, in quo eſt altitudo diuitiarum, ſapientiæ & E ſcientiæ Dei. Duc in altum,quia altos ſuper altū cuſtodiet,& exaltabit. Ibi ergo altæ aquæ vbi Chriſtus [Pſal.76.] eſt,hoc eſt,fides,altæ aquæ,quæ timent Deum,quales illæ: Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, [Matth.15.] & timuerunt. Apud Iudęos aqua alta nō erat in corde viri. Ideóque Dominus ait: Populus hic labiis me [Ibidem 12.] honorat,cor autem eorum longè eſt à me. In corde amat eſſe Chriſtus. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit & filius [Luc.5.] hominis in corde terræ tribus diebus & tribus no- F ctibus. Deniq; vt ſcias quia de fide dicit, Duc in altum: ait Petrus: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, ſed in verbo tuo laxabo retia. Noctem habebat Petrus antequam Chriſtum videret. Nondum ei venerat dies,quia veram non videbat lucem. Synagoga nox eſt,dies eccleſia eſt. Vnde [Rom.13.] & Paulus dicit: Nox pręceſſit,dies autem appropinquauit. Bona lux quæ perfidiæ excuſſit caliginem, fidei diem fecit. Dies factus eſt Petrus, dies, Paulus.

A Ideóque hodie natali eorum Spiritus ſanctus increpuit,dicens: Dies diei eructat verbum: hoc eſt,ex in- [Pſal.18.] timo theſauro cordis fidem prædicant Chriſti. Et bonus vterque dies, qui nobis verum lumen euomuit. Hæc in euangelio legimus: Et fortaſſe in cœlo hodie de nobis Chriſti & Petri iſte ſit ſermo. Quotidie piſcatur Petrus, quotidie ei dicit Dominus: Duc [Luc.5.] in altum. Videor mihi audire dicentem Petrū: Præceptor, per totam noctem laborātes nihil cepimus. Nox fuit cùm pauciores ad vigilias conuenerunt. B Laborat in nobis Petrus, quando noſtra laborat deuotio. Laborat & Paulus. Denique audiſtis dicētem hodie: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Noli- [2.Cor.11.] te facere vt pro vobis laborent Apoſtoli. Ergo dicunt ei: Per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Nullus certè de ditioribus ieiunauit. Quibus hodie bene reſpondit Petrus: In timore hoc incola- [1.Petr.1.] tus veſtri tempus conuerſamini, ſcientes quod non corruptibilibus argento vel auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & im- C maculati Chriſti Ieſu. Non ergo aurum & argentum vos liberauit, ſed probatio fidei multo precioſior auro quod perit. Bonus ſeruus precium ſtudet reparare Domino, quod pro ſe ſolutum eſt. Noli aurum parare filia,noli argentum, Non diuitiis iſtis te Chriſtus redemit. Paratum habeto precium: non ſemper exigeris,ſed ſemper debes. Sanguinem ſoluit,ſanguinem debes. Ille pro te ſoluit,tu pro te redde. Eramus oppignerati malo creditori, peccatis. Contraximus chirographum culpæ, pœnam ſanguinis debebamus. Venit Dominus Ieſus, ſuum D pro nobis ſanguinem obtulit. Sed non potes ſanguinem reddere. Bonus quidem ſeruus debet precium ſuum reparare Domino ſuo. Sed ſi non poteſt preciū reddere: vel hoc faciet, ne precio videatur indignus. Ergo & tu dignum te gere tali precio, ne veniat Chriſtus qui te mundauit, qui te redemit: & ſi te in peccato inuenerit, dicat tibi: Quæ vtilitas in ſanguine meo? Quid profeci tibi, dum deſcendē- [Pſal.29.] do in corruptionem? Sed ne mireris quomodo deſcenderit in corruptionem: cuius caro (vt alibi ſcri- [Act.2.] ptum eſt) non vidit corruptionem. Deſcendit qui- E dem in locum corruptionis,qui penetrauit inferna, ſed corruptionem incorruptus excluſit. Verùm (vt iam ad ſuperiora redeamus) rogate, vt & mihi dicatur: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Quis enim eſt qui ſine Deo piſcetur hanc plebem, pręſertim cùm tantæ tempeſtates & procellæ mundi huius obſiſtant? Sed quando vult Dominus, iubet laxare retia, & capitur multitudo piſcium. Nec ſolùm vna, ſed etiam altera nauis impletur, quia plures eccleſiæ immaculata plebe complentur. Et bene F accidit, quia nos laboraturos Dominus ſciebat, & auxilium de ſociis miniſtrauit. Adeſt piſcator eccleſiæ Bononienſis aptus ad hoc piſcandi genus. Da Domine piſces, quia dediſti adiutores. Nec tamen noſtris, ſed apoſtolicis vtimur retibus. In illos ſinus & quoſdam apoſtolicarum diſputationum receſſus veſtrum (ô filiæ) cogatur agmen. Viuificet vos Petrus filiæ, qui & pro vidua interuenit, quantò magis pro virgine? Qui diuti' viduas flere nō paſſus, motus earum lachrymis ſuſcitauit altricē. Viuificet

1.Corin.7. vos Paulus, qui vos præcepit honorari, qui ait: Bonum eſt ſi ſic maneant ſicut & ego. Matth.19. Honore prouocat, magiſterio docet, inuitat exẽplo. Viuificet ille, qui relictis ſuis omnibus ſecutus eſt Dominum: ſecutus eſt Petrus, ſecutus eſt Ioanoes. Vide quid piſcator etiam iſte profecerit: dum in mari lucrũ ſuum quærit, vitam inuenit omnium. Lembum deſeruit, Deum repperit. Scalmum requirit, verbum inuenit. Lina laxauit, fidem vinxit. Plicauit retia, homines eleuauit. Mare ſpreuit, cœlum acquiſiuit. Hic ergo piſcator, dum ipſe turbato agitatur ſalo, mobili mẽtes ſtatiooe nutantes fundauit in petra. Adſtruamus igitur piſcatoris artem frequẽtius, vt plenius de virtute credamus. Fuerit miniſter ignobilis, vt ſit euangeliſta nobilior. Paupertate egenus, vt virtute locupletior. Vilis ad bonorem videtur, ſed pretioſus ad fidem. Quantò minus creditur piſcatori, tantò amplius creditur, quia non ſua, ſed diuina ſunt quæ locutus eſt. Obſequitur plebeia cõditio, expectationẽ aufert ſapientiæ ſecularis, opinionem auget ſapientiæ ſpiritualis. Qui legem non didicit, & quæ legis G ſunt, ſapit, ipſe ſibi lex eſt. Qui legem non didicit, & vltra legem loquitur, ab eo accipit à quo ipſa lex venit. Quæ tam repentina dignitas? Piſcatores duo in moote Domini, vni latori legis, executori alteri cõferuntur. Videte qualis iſte piſcator ſit. Moyſes quidẽ terrena omnia & mundanæ ſapiẽtiæ altirudinem ſupergreſſus, vſque ad cœlum, & ſidera prudentia mentis aſcendit. Piſcatoris iſtius mens non nubibus caligatur, non temporibus includitur, non myſteriis naturæ cœleſtis excluditur: ſed omnem corporalem materiam ſupergreſſa, verbum apud Deum vidit, & H quod verbum ipſum Deus eſſet, aſpexit. Nec obtutu carnis in Petro infirmata trepidauit, ſed Dei filium etiam in homine deprehendit vt aſſumptio corporis ad ius diuinitatis aſſumentis adſcita, in nomẽ trãſiret auctoris. Et Moyſes quidem cùm dicit: Et dixit Deus, & fecit Deus: patrem filiúmque ſignauit. Sed ille nõ ignorabat: ego adhuc ignorabã. Deniq; poſt legem populus errauit, poſt euangelium credidit. Magna in diuerſis virtutibus Dei gratia. In illo, quia mundum deſcripſit: in iſto, quia mũdum ignorauit.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS AD VIRGINES
EXHORTATIO.

QVI ad conuiuium magoum inuitantur, apophoreta ſecum referre conſueuerũt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuiũ, vbi ſancti martyris celebrata tranſlatio eſt, apophoreta vobis plena ſanctitatis & gratiæ reſeruaui. Apophoreta autem ſolent habere triũphos principum, & hæc apophoreta triumphalia ſunt. Chriſti enim noſtri principis triumphi ſunt martyrum palmæ. Nec verò huc dirigebam iter, ſed quia petitus à vobis ſum, debui mecum deferre quæ aliis parabãtur, ne minor ad vos venirem: vt quod in me minus eſt, quàm præſumebatur, in martyre plus inueniretur. Martyri nomen Agricola eſt, cui Vitalis ſeruus fuit antè, nunc conſors & collega martyrij. Præceſſit ſeruus vt prouideret locũ: ſecutus eſt Dominus, ſecurus quòd fide ſeruuli iam inueniret paratum. Non aliena laudamus. Paſſio enim ſerui, Domini diſciplina eſt. Hic inſtituit, ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quomodo enim minui poteſt quod Chriſtus dònauit? Egregiè & ille qui homini ſeruiuit, ſeruiendo didicit, quomodo Chriſto placeret. Hic ramen geminam laudem acquiſiuit: in illo magiſterij, in ſe martyrij. Certauerunt tamen inrer ſe inuicem beneficiis, poſtquam æquales eſſe meruerunt. Hic illum ad martyrium præmiſit, * iſte illum
* ille iſtum.
accerſiuit. Nullom ergo ad commendatiooem hominis cooditio affert impedimentum, nec dignitas proſapiæ meritum, ſed fides affert. Siue ſeruus ſiue liber, omnes in Chriſto vnum ſumus: & vnuſquiſq; quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino. Nec ſeruitus derogat, nec libertas adiuuat. Vide I ad eam rem quàm nihil in conditione momenti ſit. Seruus, inquit, vocatus es? nõ ſit tibi curæ. Qui enim 1.Cor.7. vocatus eſt in Domino ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Vide, inquã, vim Apoſtoli. Plus putatur dediſſe ei qui ſeruus, quàm ei qui liber vocatus eſt. Ex ſeruo enim libertus Chriſti ſit, ex libero ſeruus. Sed nulli plus dedit, verum vtriq; æqualem menſurã diuiſit. Apud Chriſtum enim ſeruitus & libertas æqua lance penduntur, nec vllo diſcerniculo bonæ ſeruitutis & libertatis merita diuiduntur, quia nulla maior eſt di- K gnitas quàm ſeruire Chriſto. Denique Paulus ſeruus Chriſti Ieſu. Hæc enim ſeruitus glorioſa eſt, in Rom.1. qua gloriatur & Apoſtolus. An non ſumma gloria eſt, quando tali precio æſtimari ſumus, vt ſanguine Domini redimeremur? Sed pergamus ad cætera. Cúmq; ſanctus Vitalis cogeretur à perſequẽtibus vt Chriſtũ negaret, & ille amplius profiteretur Dominũ Ieſum Chriſtũ, omnia tormẽtorũ genera in eum exercentes, vt non eſſet in corpore eius ſine vulnere locus, orationem fudit ad Dominũ, dicens: Domine L Ieſu Chriſte ſaluator meus, & Deus meus, iube ſuſcipi ſpiritũ meum: quia iam deſidero vt accipiã coronã, quã angelus tuus ſanctus mihi oſtendit. Et completa oratione emiſit ſpiritũ. Sanctus verò Agricola mirior habebatur moribus, vt ab ipſis etiã inimicis diligeretur. Ideóque differebãt eius paſſionem. Sed hæc perſecutorum honorificentia, omni erat immanitate acerbior, quia inuidebat martyrium. Denique vbi non acquieuit ſanctus Agricola, crucifixus eſt, vt aduertamus illas blanditias eorum non

ſedulita-

ſedulitatis fuiſſe,ſed fraudis.Supplicio ſerui, Domi- A
num terrere voluerunt. Verrit hoc Chriſtus in gra-
tiam,vt martyrio ſerui, Dominus inuitaretur. Vtri-
que nomen aptum martyrio, vt deſignati ad mar-
tyrium ipſis vocabulis viderentur. Ille Vitalis
dictus eſt, quaſi qui contemptu iſtius vitæ, ve-
ram illam vitam æternam ſibi haberet acquire-
re: Iſte Agricola, qui bonos fructus ſpiritalis
gratiæ ſeminaret,& ſacri ſanguinis effuſione, meri-
torum ſuorum omnium virtutumque rigaret plan-
taria. Sepulti autem erant,Agricola & Vitalis,in Iu- B
dæorum ſolo, inter ipſorum ſepulchra. Iudæi am-
bierunt cum ſeruulis ſepulturæ habere conſortium,
quorum Dominum negauerunt. Sic & aliquando
Num.23. Balaam dixit: Moriatur anima mea pro animis iu-
ſtorum: & tamen non communicauit eorum operi-
bus cùm viueret, quorum in animis cupiebat mori.
Et iſti quos viuentes perſecuti ſunt,mortuos hono-
rabant. Illic igitur martyris exuuias requirebamus,
tanquam inter ſpinas roſam legentes: circunfunde-
bamur Iudæis,cùm ſacræ reliquiæ eueherẽtur.Ade-
rat populus eccleſiæ cum plauſu & lætitia.Dicebant C
Iudæi:Flores viſi ſunt in terra, cùm viderent marty-
res. Dicebant Chriſtiani: tempus inciſionis adeſt.
Iam qui metit,mercedem accepit. Alij ſeminauerũt,
Ioan.4. & nos metimus martyrum fructus. Iterum audien-
Can.2. tes Iudæi voces plaudentis eccleſiæ, dicebant inter
Pſal.18. ſe:Vox turturis audita eſt in terra noſtra.Vnde bene
lectum eſt, Dies diei eructat verbum, & nox nocti
indicat ſciẽtiam. Dies diei,Chriſtianus Chriſtiano.
Nox nocti, Iudæus Iudæo. Iudicabant ergo Iudæi
quod haberent ſcientiam martyrum, ſed non ſciẽ-
tiam verbi: id eſt, non ſecundum illam ſolius boni, D
Rom.10. & ſolius veri ſcientiam. Ignorantes enim Dei iuſti-
tiam, & volentes ſe iuſtificare, iuſtitiam Dei non re-
ceperunt. Detuli ergo vobis munera, quæ meis legi
manibus,id eſt, crucis trophæa, cuius gratiã in ope-
ribus agnoſcitis. Certè & ipſi dæmones confitẽtur.
Condant alij aurum atque argentum, ac de latenti-
bus eruant venis. Legant precioſa monilium ſerta.
Temporalis ille theſaurus eſt, & ſæpe habentibus
pernicioſus.Nos legimus martyris clauos,&multos
quidem, & plura fuerunt vulnera quàm membra.
Clamare martyrem diceres ad populũ Iudæorum, E
cùm clauos eius colligeremus. Mitte manus tuas in
Eſa.20. latus meum,& noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Col-
legimus ſanguinem triumphalem,& crucis lignum.
Hæc ſanctæ viduæ negare non potuimus poſtolâti.
Munera itaque ſalutis accipite, quæ nunc ſub ſacris
altaribus reconduntur.Ea igitur vidua ſancta eſt Iu-
liana,quæ hoc Domino templum parauit atque ob-
tulit, quod hodie dedicamus, digna tali oblatione,
quæ in ſobole ſua templa iam Domino pudicitiæ
atque integritatis ſacrauit. Dum Iulianam volui di- F
cere,Iudæam dixi.Non errauit lingua,ſed definiuit.
Pſalm.75. Iudæa enim eſt anima quæ Chriſtum fatetur.Deni-
que notus in Iudæa Deus, Id eſt, vbi agnoſcebatur
Deus,non vbi negabatur. Eſt ergo in ſpiritu Iudæa,
vbi maior portio intellectus & ſyncerior: quia ſalus
Ioan. 4. ex Iudęis eſt. Linguæ igitur error teſtimonium ſan-
ctitatis inuenit. Honoremus ergo hãc viduam, quia
1.Timo.5. ſcriptum eſt: Viduas honora, quæ vere viduæ ſunt.
Licet verborum noſtrorum honorem non ambiat,

A quæ apoſtoli mandatum adęquauerit,habens in bo-
nis operibus teſtimonium,quæ bene filios educaue-
rit,melius inſtituerit. Quis hanc non vt deſtitutam
& miſerabilem deplorauit,quando amiſit maritum?
At iſta miniſtrum ſacris ereptum altaribus amplius
ingemuit,quàm ſibi coniugem aut patrem filiis. Nã
etſi præſidio eſſet mariti viduata & ſolatio, tamen
apud piam mentem cauſa eccleſiæ præponderabat.
Succinxit itaque mentis viſcera, & circumfuſam ſe
videns numero filiarum trium,& vnius filij, quo ſo-
B lent terreri cæteræ, hoc fortior facta,tali filios allo-
quio conuenit. Filij amiſiſtis patrem, matrem ha-
betis. Melior quidem fuiſſet illa commutatio,ſi pa-
ter viueret, mater deeſſet. Tamen infirma licet &
deſolata oſtendo vobis, ſi vultis ſequi, quo arbitre-
mini patrem vobis non deceſſiſſe. Habetis enim
meliorem de cœlo parentem. Ille eſt qui & hos ſuf-
fulſit patres. Quid enim aliud iam ſupereſt ſpei? Pa-
ter vobis fuit diues gratia, non pecunia, opulentus
miniſterio,non patrimonio:cuius hęreditas fides eſt
locuples Deo,ſed egena ſeculo.Satis vos diuites re-
C liquit, ſi propoſitum eius ſequamini. Sola eſt fides
vtrique indiſcreta ſexui, cenſus virorum, dos virgi-
num. Et tu quidem fili aliquantò propior patri, a-
gnoſce quæ matri debeas, quod domui vocabulum
reddas. Ætas te excuſat,ſed hæreditas vocat.Iocun-
dentur fili pater & mater in te. Noli matrem con-
temnere quaſi imprudentem. Regis admonitio, in-
quit,quem erudiuit mater ſua.Quid ſeruabis fili? Di-
ctiones Dei. Primogenite tibi dico fili. Quid filij
mei vẽtris? Quid natus mearum orationum? Ne de-
deris mulieri tuam honeſtatem. Audis quid Sapiens
D dicat, quid ſcriptura aſſerat. Conſidera quis te vt
naſcereris iuuerit, filius es votorũ magis quàm do-
lorum meorum. Conſidera cui te muneri pater tali
nomine deſignauerit qui vocauit Laurentium. Ibi
vota depoſuimus, inde nomen aſſumpſimus. Vota
effectus ſecurus eſt, redde martyri quod debes mar-
tyri. Ille te nobis impetrauit, tu reſtitue quod de te
huiuſmodi nominis appellatione promiſimus.Quid
autem eſt fili aliud quod eligẽdum putes,niſi Deum
patrum tuorum? ipſe enim pauperes & diuites facit,
humiles & excelſos facit. Suſcitat à terra pauperem, Pſalm.112.
E & de ſtercore inopem, & ſedere eum facit cum po-
tentatibus in tribunali honoris & hæreditatis. Dat
votum optanti,& benedicet annos iuſti. Quid hoc
fili pręcellentius, aut quid eſt vita hominis in hac
terra, niſi leuis curſor? En tranſiuimus & nihil vidi-
mus. Atque vtinam hunc curſorem imitaremur: vt
nihil videremus,& nulla portaremus onera. Sed quod
eſt grauius, curſus vacuus, & onera inania. Inania
quidẽ ſed nõ leuia,neq; delicti vacua:quia graue fœ-
nus peccati eſt:vnde clamat ſanctus Iob: Nõne ten- Iob 7.
F tatio eſt vita hominis in terra? aut ſicut mercenarij
quotidiani vita eius, & ſicut ſeruus timens Dominũ
ſuum, qui vmbram inuenerit, & ſicut mercenarius
expectãs mercedẽ ſuam,ſic ego expectaui in vacuũ.
Noctes autem dolorum datæ ſunt mihi. Si dormie-
ro, dico, quando dies? cùm ſurrexero,iterum quãdo
veſper? Plenus ſolùm dolorum à veſpere vſq; mane.
Vita autẽ mea leuior quàm fauilla. Perit autem in
vana ſpe. Nihil igitur eſt homo, niſi tu Domine in-
tendas in eum,& viſitationẽ eius facias vſque mane,

& in requiem eum inducas. Arbor ſi excidatur, te-
pullular, & floret ab aquæ odore. Homo cùm ceci-
derit, nihil eſt, ingruunt ſuper eum dolores. Hanc
igitur tentationẽ tantarum neceſſitatum, ſi vultis fi-
lij vitare, integritas corporis expetenda vobis eſt:
quam ego pro conſilio ſuadeo non pro imperio prę-
cipio. Sola eſt enim virginitas quæ ſuaderi poteſt,
imperari non poteſt. Res magis voti, quàm præ-
cepti. Quod enim gratiæ eſt, non iubetur, ſed de-
ſideratur, electioniſque magis eſt, quàm ſeruitutis.
1.Cor.7. Vnde & Apuſtolus dicit: De virginibus autem prę-
ceptum Domini non habeo., conſilium autem do
tanquam miſericordiam conſecutus à Domino. Le- H
Eſa.56. gerat enim dixiſſe Dominum ſpadonibus: Quicum-
que cuſtodierint præcepta mea, & elegerint quæ e-
go volo, & amplectentur teſtamentum meum: da-
bo illis in domo mea, & in muro meo locum nomi-
natum, meliorem filiorum & filiarum, nomen æter-
num dabo illis, & non deficiens. Meliorem, inquit,
locũ vobis dabo, ſpadonibus dicit:ils videlicet, qui
ſe reſecta genitali parte abſciderint. Ipſi ſunt ergo
qui habent in cœlo præmia cęteris præſtãtiora. Hoc
in euangelio ſuo prædicat Dei filius. Dicentibus I
enim Apoſtolis, quia ſi ita eſt cauſa viri, vt non liceat
illi vxorem dimittere, niſi ex ſola cauſa fornicatio-
nis, non expedit nubere, reſpondit Dominus: Non
Matth.19. omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum
eſt. Hoc eſt, non capit hoc conditionis humanæ
infirmitas, vt omnibus pateat: ſed illis ſolis facile
eſt ad capiendum, quibus diuina refulſit gratia, vt
caſtrare ſe poſſint, quo regnum cœlorum adipiſcan-
tur. Audiſtis filiæ quantum ſit præmium integrita-
tis. Regnum acquirit, & regnum cœleſte, vitam K
angelorum exhibet. Hoc vobis ſuadeo, quo nihil
pulchrius, vt inter homines angeli ſitis, qui nulla ſibi
ligantur nuptiali copula. Quoniam quæ non nu-
bunt, & qui vxores non ducunt, ſicut angeli in ter-
Ibidem 22. ris ſunt, vt tribulationem carnis non ſentiant, ſerui-
1.Cor.7. tutem ignorent, à mundanæ cogitationis ableuen-
tur contagio, diuinis rebus mentem intendant: vt
tanquam exuti corporis infirmitąte, non quæ ho-
minis ſunt, ſed quæ Dei ſunt, cogitent. Conſidera-
te filiæ ſi velitis nubere, quãtum vobis deſit, quibus L
pater deeſt. Deeſt opima dos: quod ipſum tamen
ſi abundaret, timeretis magno precio ſeruitutem.
Nunc verò quis non deſpiciat deſtitutas patre? Quò
confugietis? Vnde auxilium poſtulabitis aduerſus
virorum iniurias? Quanta in ipſis coniugiis incom-
moda ſunt? Quàm graues plerumque contumeliæ?
Quanta vincula? Primum ipſum coniugium vincu-
lum eſt, quo alligatur viro nupta, & ei in ſubiectio-
nem aſtringitur. Bonum quidem charitatis vincu-
lum eſt, ſed tamen vinculum: de quo cùm velit ſe
exuęre nupta, non poſſit: nec liberum ſui habere ar- M
bitrium. Denique apoſtolus dicit: Mulier ſui corpo-
ris poteſtatem non habet, ſed vir. Et quid mirum dẽ
Ibidem. muliere, quandoquidem & vir ſui corporis poteſta-
tem non habet, ſed mulier? Si qui fortior eſt, pote-
ſtatem non habet, quanto minus infirmior? Non
ergo abſoluit mulierem communis ſeruitus, ſed gra-
uius adſtringit. Videte itaque quid ſcriptura dicat,
quid Apoſtolus ſuadeat. Quis vobis poteſt melius
conſilium dare, quàm ille vas dominicæ electionis?

G Quid igitur dicat, percipite auribus: Volo autẽ om-
nes homines eſſe ſicut meipſum. Et iterum dicit de Ibidem.
non nuptis & viduis: Bonum eſt illis, ſi ſic maneant,
ſicut & ego. Volo vos imitatrices eſſe tanti apoſtoli,
vt vitam eius ſequamini, qui coniugij vinculum re-
fugit, vt vinctus eſſet Chriſti Ieſu. Non potuiſſet ad
tantam apoſtolatus ſui peruenire gratiam, ſi fuiſſet
alligatus coniugij contubernio. Quod ſi ille qui &
doctrina præſtantiſſimus erat, & tantum Chriſti do-
num habebat, iudicauit tantum momenti eſſe ſi ab-
ſtineret ab vſu copulæ coniugalis, & ideo ſic manſit,
ne plurimum ſuo muneri decerperetur: quod neque
H orationi vacare ſemper liceret, neque ſemper diui-
nis intendere mandatis, quem coniugij cura reuo-
caret, vt placere vxori eſſet neceſſe: quid vtique vos
eligere oportet, quibus ſola virginitas poteſt liber-
tatem dare? Quoniam quæ nupſerit, ad ſeruitutem
pecunia ſua venditur. Meliori conditione mancipia
quàm coniugia comparantur. In illis meritum emi-
tur ſeruitutis, in iſtis preciũ ad ſeruitutem additur.
Nupta venalis auro grauatur, auro æſtimatur. Ex-
perta ſum filiæ labores copulæ, coniugij indignita-
I tes. Et ſub bono coniuge, nec tamen ſub bono ma-
rito libera fui: ſeruiebam viro, & laborabam placere.
Miſeratus eſt Dominus, & fecit miniſtrum, conti-
nuóque & mihi & vobis, raptus eſt. Et fortaſſe miſe-
rante Domino, ne diceretur maritus. Videtis filiæ
longęuam matrem doloribus, & adhuc immaturam
viduitatis ſtipendiis. Videtis amiſſum omne præſi-
dium & ornamentum. Nec auxilium viri habeo, nec
virginitatis gratiã. Et de me leuis cura. Vos mœreo:
vos cõſidero. Remãſerunt mihi onera coniugij, ab-
K iere adiumenta. Quanto mallem in hos numquam
veniſſe vſus. Poteſtis tamen excuſare patrẽ, ablcuare
matrem. Si quid in nobis amiſſum eſt, in vobis re-
præſentetur. Hoc ſolo nos coniugij non pœnitebit,
ſi vobis labor noſter profecerit. Proximum putabo
matrem eſſe virginum, ac ſi virginitatem tenerem.
Conſiderate filiæ quam ſibi veniens in has terras
Dominus Ieſus matrem elegerit, ſalutem mũdo da-
turus. Per virginem venit, & mulieris lapſus partu
virginis ſoluit. Veſtra quoque integritas meos ſoluat
L errores. Quid boni ſit virginitas, conſiderate: deſti-
tutam me eſſe certum eſt, præſidio egere. Sed ſi vo-
lueritis ſic manere, nullius opem requiram, abunda-
bit mihi ad omnem opitulationem veſtræ integri-
tatis corona. Quis non dicet beatam, quam nunc
miſeram putant? Quis non honorabit tot virginum
matrem? Quis non venerabitur aulam pudoris? Mul-
tas fœminas ſcriptura diuina in lucem euexit, palmã
tamen publicæ ſalutis ſolis virginibus dedit. In ve-
teri teſtamento terrą ac mari clauſum Hebræorum
populum virgo per maria pedes duxit. In euange-
M lio authorem mundi & redemptorem virgo gene-
rauit. Virgo eſt eccleſia, quam ſtuduit Apoſto- 2.Cor.11.
lus virginem caſtam aſſignare Chriſto. Virgo eſt fi-
lia Sion. Virgo eſt ciuitas illa Hieruſalem quæ in
cœlo eſt, in quam nihil commune intrat atque im-
mundum. Virgo eſt & illa quam vocat Ieſus, cui &
dixit: Ades huc à Libano ſponſa, ades huc à Liba-
no, tranſibis & pertranſibis. A principio fidei non
ſolum tranſit virgo, ſed etiam pertrãſit, quæ feſtinat
ad ſponſum. Tranſit ſeculum, pertrãſit ad Chriſtum:
vel

vel quia ea quæ Chriſto ſe dicauerit, tranſeundo A ad cœleſtia, terrena pertranſeat. Nam & ipſe ſponſus ſic venit ad ſponſam ſuam, vt ſaliat ſuper montes, tranſiliat ſuper colles. Addit adhuc ad laudem *Cantic.4.* virginiratis: Hortus clauſus ſoror mea ſponſa, hortus clauſus, fons ſignatus: quod meliores afferat fructus clauſtro pudoris ſepta virginitas, in qua intemerata permaneant caſtitatis ſignacula. Hunc hortum animæ veſtræ, hunc fontem ſeruate puri liquoris, vt cum in vobis nemo perturbet, nemo reſignet, quem genitalis in vobis origo ſignauit. B Nemo auferat animæ veſtræ vineam, & vilia olera ſerat. Vinea enim quidam fructus virginalis eſt: Coniugia velut olerum plãraria ſunt, in quibus frequens zelus eſt: & ideo ſicut olera herbarum, citò cadunt atque marceſcunt, niſi finem imponat ſenectus, aut ad perfectum vehat continentia. Noo veniat ergo in vobis Achab, qui concupiſcat vineam veſtram delere & extinguere. Nec veniat in vobis Iezabel, vanum illud & ſeculare profluuium: hoc enim ſignificatur vocabulo, vana & vacua re- *3.Reg.21.* dundantia. Sed veniat Nabuthe, qui venit à pa- C tre, ſicut indicat nominis ipſius interpretatio, qui vineam ſanguine defendat ſuo, & pro ea mortem offerat. Hic eſt qui lapidatus pro nobis eſt, pro nobis mortuus, pro nobis falſis appetitus teſtimoniis. *2.Cor.8.* Qui pauper huc venit, cùm diues eſſet, vt vos eius inopia ditaremini. Hic eſt vitis, qui redundantibus gratiæ ſuę fructibus repleuit vniuerſum orbem terrarum. Hic in veſtris pectoribus alta maneat defixus radice, vt & fructus veſter exuberet, & liquore gratiæ ſpiritualis corporei vaporis incendia temperentur. Hic eſt qui venit in nube leui, ſicut D *Eſa.19.* dixit propheta: Ecce Dominus ſedet ſuper nubem leuem, & veniet in Ægyptum. Significans quod in Ægyptum, id eſt, in afflictionem iſtam mundi huius veniret per virginem. Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat: leuem, quia virgo erat, nullis oneribus grauata coniugij. Ipſa eſt virga germinans florem, quia pura & ad Dominum libero corde directa virginitas, quæ nullis in hoc ſeculo curarum anfractibus reflectatur. Ideo illam Dominus de cruce diſcipulo ſuo dilectiſſimo ſibi tradidit ſancto Ioanni, qui dixit patri & matri ſuæ, non no- E ui vos. Denique vocatus à Chriſto reliquit patrem verbum ſecutus. Huic traditur virgo, qui ſuos neſciat: huic traditur virgo, qui de pectore Chriſti hauriat ſapientiam: huic traditur virgo, qui fratres ſuos non cognouit, & filios ſuos non ſciuit. Ideoque benedicit eum lex: Date Leui veros eius, date Leui ſortes eius. Vnde & matrem Domini ipſe ſuſcepit. *Ioan.19.* Scriptum enim habemus, quia ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua. Quid eſt in ſua, cùm reliquerit *Matth.19.* patrem, & Chriſtum ſecutus ſit? Aut quomodo in F ſua, cum ipſi apoſtoli dixerint: Ecce reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? Quæ ſua habebat Ioannes, qui mundana & ſecularia non habebat, quia de mũdo non erat? Quæ ergo habebat ſua, niſi ea quæ à Chriſto acceperat? Bonus verbi ſapientięque poſſeſſor, bonus receptor gratiæ. Audite quæ apoſtoli à *Ioan.20.* Chriſto acceperint: Accipite, inquit ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt: & quorum detinueritis, detenta. Neque enim mater Domini Ieſu niſi ad poſſeſſorem gratiæ demigraret, vbi Chriſtus habebat habitaculum. Date ergo & vos filij mei vero illi Leui veros eius. Eſtote nubes, ſed leues. Eritis profectò ſi ableuet virginitas onera conditionis, & tenebras huius limoſæ carnis illuminet. Ideo dicit illa: Nigra ſum, & decora, fi- *Can.1.* liæ Hieruſalem. Nigra per carnem, decora per virginitatem. Nubes itaque ſunt, & graues nubes, quę nupſerint. Namque à nubibus verbum nubentium tractum arbitror. Denique operiuntur & nubes, cùm acceperint nupturæ velamina. Et verè graues nubes, quę ſuſtinent ſarcinam matrimonij. Nam etiam grauari aluo feruntur, cùm ſemina conceptionis acceperint. Date ergo Leui veros eius. Quid tam verum quàm intemerata virginitas, quæ ſignaculum pudoris & clauſtrum integritatis genitale cuſtodit? At verò cùm vſu coniugij iuuencula defloratur, amittit quod ſuum eſt, quando ei miſcetur alienum. Illud ergo verum quod naſcimur, non in quod mutamur: quòd à creatore accepimus, non quod de contubernio aſſumpſimus. Date ergo vero illi Leui, illi ſacerdotum principi, vero Aaron, vero Melchiſedech veros eius, quales ipſe condidit, non quales ſeculi huius vſus efficit: vt opus ſuum in vobis & illud genitale ſignaculum inuiolatum atque integrum recognoſcat. Date illi & exhibete illum *Geneſ.3.* Adam qui fuit ante peccatum, illam Euam quæ fuit antequam lubricum ſerpentis hauriret venenum, priuſquam eius ſupplantarentur inſidiis, quãdo non habebant quo confunderentur. Nam vtique nũc, licet bona ſint coniugia, tamen habent quod inter ſe ipſi coniuges erubeſcant. Tales ergo eſtote filij, *Gen.4.* quales Adam & Eua in paradiſo fuerunt. De quibus ſcriptum eſt, quòd poſtea quàm de paradiſo eſt eiectus Adam, cognouit Euam vxorem ſuam, & illa concepit, & peperit filium, cui nomen Abel. Melior itaque ſecundus, quàm prior fructus: quia iſte immaculatus, ille maculoſus. Iſte adhærens Deo, & totus à Domino, ille mundana & terrena poſſeſſio. Denique in iſto mundi redemptio annunciatur, ab illo mundi ruina. In hoc Chriſti ſacrificium, in illo diaboli parricidium. Nihil ergo vobis ſit filij cum poſſeſſione ſeculi, nec terrenæ vobis & Iudaicæ poſſeſſionis vllos vindicãdos eſſe ſortitus arbitremini. Legimus quidem quia Moyſes, id eſt lex, terras bello & cæde quæſitas, ſorte diſtribuẽdas Hebræorum populo cenſuerit, quarum poſſeſſionem ſibi Salphæ *Num.27.* filiæ poſtularunt, ſed quia Salphę filiæ. Tamen idem Moyſes Leuitis non diuiſit terram, quorum nõ erat terrenus, ſed ſuperior incolatus. Sed iis ſine labore terreno ſacri ſtipendia miniſterij deputauit. Salphæ autem filiæ quid ſunt quæ terram petunt, niſi (vt interpretatio docet) oris obumbratio? quæ vtique in illis eſt, quibus non eſt verbum in ore ipſorũ, nec in ſermone eorum veritas: ſicut in populo Iudæorum, qui nolunt Chriſtum Deum Dei filium confiteri. Tales igitur terrã requirunt, & huiuſmodi poſtulant poſſeſſionem, in qua tota vitæ ſuæ ætate deſudent, & pro fructibus ſpinas curarum & ſolicitudinum metant. Fugite ergo filiæ vmbram oris, quæ in lumẽ æternum creditis, quod illuminat omnem hominem, quæ non tanquam in vmbra Chri- *Eſa.9.* ſtũ, ſed in lumine confitemini. Populus qui ſedebat

in vmbra mortis, lux orta eſt illis. Fuimus ergo in G
vmbra, ſed nũc iam nõ ſumus, qui Chriſtũ fatemur.
Atq; vtinã licuiſſet & mihi dicere, qui Chriſto pro-
fitemur. Et tamẽ profiteamur, ego viduitatẽ, vos vir
ginitatẽ. Fiat in vobis ore ad ſalutẽ confeſſio. Date
ergo Leui illi ſalutari noſtro ſortes ei᷑. Sors eius Le-
uitica eſt, ſors eius virginitas eſt, ſors eius viduitas
eſt: quoniã non ſolum virgo, ſed etiã mulier innu-
1.Corin. 7. pta cogitat quæ ſunt Domini. Vnde & Apoſtolus
Epheſ.1. dixit: In quo & ſorte conſtituti ſumus. Sicut enim
in veteri teſtamẽto terra ſorte diuiſa eſt, ita in euan-
gelio ſorte quadam Domino deputamur. Vnde &
Ioan.19. ſcriptum eſt de euangeliſtis: diuiſerunt ſibi veſtimẽ- H
ta mea, & ſupra veſtimentum meum miſerunt ſor-
tem. Et apoſtoli, cùm eligendus eſſet duodecimus
apoſtolus in locum Iudæ, ſorte munus apoſtolatus
deferendum arbitrati ſunt. Itaque oratione facta,
vt de duobus Dominus quem vellet eligeret: ſors
Acto.1. cecidit ſuper Mathiã. Illa igitur vetus terrena ſorti-
tio, hæc ſpiritualis. In illa cenſus ſeculi materialis, in
hac perſonalis officij. Ibi poſſeſſio curarum, hîc di-
uiſio gratiarum. Illic poſſidemus arua plena laboris
Pſal.138. atque mœſtitiæ, hîc poſſidemur à Chriſto. Vnde & I
ſanctus Domini dicit: Poſſediſti renes meos. Hic fi-
lij poſſideat renes veſtros, vt in illis ſeminaria mane-
ant caſtitatis, incentiua virtutum. Ideoque dicate
vos Chriſto, confitemini ei, vt dicatis: Portio mea
Pſal.118. Dominus. Non poteſt hoc nupta dicere, ſed innu-
pta. Nupta enim quærit viro ſuo, innupta autem
Chriſto placere. Illa mũdi, hæc Chriſti poſſeſſio eſt.
Chriſti poſſeſſio Leuita eſt, qui nihil ſibi de terris
vendicat. Qui quærit vxorem, non poteſt dicere:
Acto.3. Portio mea Dominus. Denique Chriſti miniſter K
quid ait? Argentum & aurum non habeo, ſed quod
habeo, do tibi: In nomine IeſuChriſti Nazareni ſur-
ge, & ambula. Hoc enim acceperat, quoniam aurum
non deſiderauerat. Denique miſſus erat ſine virga,
ſine ſacculo, ſine pecunia. Et ideo gloriabatur, quia
non habebat quod non acceperat. Non enim eru-
beſcebat in paupertate, quem pauper redemerat.
Pſalm.33. Ideoque dixit: Surge & ambula: quia legerat: Iſte
pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: Sit er-
go vobis portio Dominus, Dominus qui ſterilem L
& parientem facit. Vtranque facit, ſed altera in tri-
Eſa.54. ſtitia parit, altera in ſterilitate lætatur: Cui dicitur:
Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama
quæ non parturis. Haber filios ſine partus dolore.
Ibidem 66. Vnde & dicitur de eccleſia: Quis audiuit ſic parturi-
uit terra vno die, & gens nata eſt ſimul? Vno autem
die terra non parturit, ſed parit gratia. Venit paſchæ
dies, in toto orbe baptiſmi ſacramenta celebrantur,
velantur ſacræ virgines. Vno ergo die ſine aliquo
dolore multos filios & filias ſolet eccleſia parturire.
Ideoque pulchrè dicitur: Et gens nata eſt ſimul, de M
populo cõſecrato. Videtis myſteria, videtis gratiam
Chriſti, gratiam Spiritus ſancti, quæ velut quadam
ſorte defertur: quoniam non ex operibus, ſed ex fi-
Galat.3. de vnuſquiſque iuſtificatur à Domino. Sicut enim
ſortis euentus non in noſtra eſt poteſtate, ſed quem
caſus attulerit: ſic gratia Domini non quaſi ex mer-
cedis merito, ſed quaſi ex voluntate defertur. Vnde
& Apoſtolus ait de diuiſionibus gratiarum, quę di-
1.Cor.12. uerſo modo Dei ſeruulis deferuntur. Hæc autem

G omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens
ſingulis prout vult. Prout vult, inquit, nõ prout debe
tur. Deniq;, & Dominus ait illis, vberiorẽ mercedẽ
pro opere poſtulantibus, & conquerentibus quòd
parem accepiſſent cum iis qui poſterius aduenerãt:
Si ego bonus, oculus tuus quare nequam eſt? Date Matth.20.
ergo filij ſortes veſtras ei qui vltra meritum laboris
remunerationem ſuis donare conſueuit. Date veri-
tatem ipſius viro ſancto, id eſt, integritatem. Ipſius
enim eſt integritas, qui immaculatus aduenit. Veri-
tas itaque virginitas, corruptela mẽdacium eſt. Sta-
te ergo in corde veſtro, ſicut bona vinea in propagi-
H ne ſua. Multæ enim tentationes ſunt, ideóque ait
ſcriptura: Tentauerunt eum in tentatione, & male- Pſalm.105.
dixerunt ei ſuper aquam contradictionis Cades.
Tẽtatur virginitas à pleriſque petitoribus. Et cùm
voluerit virgo perſeuerare, exiſtunt qui contradi-
cant. Contradicit petitor, & refutatus maledicit.
In opprobrio eſſe videtur innupta vel virgo, vel vi-
dua. Cades enim innupta eſt, quæ eſt ſancta cor-
pore & ſpiritu, & Domino ſe dicauit, quæ reliquit
parentes, & non facit voluntatem eorum qui ſolent
I dicere: Debes nobis filia nepotes. Cades eſt quæ
filios neſcit. Quod ſi illa diuitiis ſeculi præfert op-
probrium Chriſti, quod neceſſe eſt ſubeat, qui quę-
rit Chriſto placere: quanto magis vos, quos pater
prouocat ad integritatem, mater hortatur id ſequi
quod conuenit? Bonum eſt ergo virginitas. Deni-
que qui iudicauit, inquit, in corde ſuo ſeruare virgi- 1.Cor.7.
nem ſuam, benefacit. Igitur, & qui matrimonio iun-
git virginem ſuam, benefacit: & qui non iungit,
melius facit. Ille bene facit propter laqueum, hic
K melius facit propter vtilitatem. Illud pro remedio,
iſtud pro præmio. Beatior autem erit quæ ſic man-
ſerit ſecundum meum conſilium. Puto enim quòd
& ego ſpiritum Dei habeam. Sequimini ergo filiæ
conſilium Apoſtoli, donum Spiritus ſancti. Sumite
ergo & vos ſicut ſumpſit Maria ſoror Moyſi & Aarõ
tympanum in manibus veſtris & exite dicẽtes: Cã- Exod.15.
temus Domino, glorioſè enim honorificatus eſt:
equum & aſcenſorem proiecit in mare. Mortificate
mẽbra veſtra, vt tympani modo nulla in iis laſciuia
L carnis exæſtuet, omniſq; flagrãtiæ corporalis ſenſus
intereat. Neſciat in iis niſi in mortuis corporis vo-
luptatibus ſolus ſpiritus reſultare. Si enim mortui
fueritis peccato, viuetis Deo. Viuetis autem ſi non Rom.6.
regnet in corpore veſtro mortuo vlla concupiſcen-
tia. Verſate manibus veſtris crucem domini Ieſu, &
in veſtris eam operibus ableuantes, calcate mundi
huius profundum, & pertranſite, vt ille ſicut equus
adhinniens in libidinem, nullum locum inueniat in
vobis, & quicumque voluerit perſequens compre-
hendere vos, demergatur. Dextera læuáque circa Exod.15.
M vos aquæ murus ſit, vt vapor omnis corporis tem-
peretur, donec ad illos intelligibiles duodecim fon-
tes, & ſeptuaginta arbores palmarum, ad illam ma-
gni requiem ſabbati diuina vos dignatio perducat,
& in monte hæreditatis ſuæ plantare dignetur, vbi
ſancta Maria choros ducit. Induite ergo filiæ Do-
minum Ieſum Chriſtum, quærite veram ſapiẽtiam, Roma.13.
de qua dicit ſanctus Iob: Sapientia autem vnde in-
uenta, aut qui locus diſciplinæ? Abyſſus dixit: Non Iob 28.
eſt in me. Mare dixit: Non eſt mecum. Bene abyſſus
dixit,

dixit, nõ eſt in me,quia reſurrexit. Non enim habet A
quem tenere non potuit. Denique habes in euange-
lio,quia angeli dixerunt mulieribus ad ſepulchrum
Matth.18. venientibus:Ieſum qui crucifixus eſt, quæritis : non
eſt hic, ſed ſurrexit. Quid eſt, non eſt hic? id eſt,non
eſt in ſepulchro, nõ eſt in inferis , ſed in cœleſtibus
eſt. Mare quoque,hoc eſt,ſeculum dicit, mũdus hic
dicit,non eſt mecum: quia ſupra mundum eſt,quem
vitæ humanæ lapſus atque illecebra nõ immutauit:
quia peccatũ nõ fecit, nec eſt dolus inuentus in ore
1.Petr.2. eius. Abyſſus ergo dixit: Non eſt in me. Mare dixit:
non eſt mecum. Sed cœlum non dixit, quia non eſt B
apud ſe,quem receperat reſurgentem. Paradiſus nõ
dixit:non eſt in me,quẽ regnare in ſe abſoluto quo-
que latrone cognouerat, ſicut ipſe Dominus dixit:
Luca 23. Hodie mecum eris in paradiſo. Attrahite filiæ ſa-
pientiam in interiora veſtri cordis prõptuaria, quo-
niam ea eſt omni auro argentóque precioſior, quam
mors neſcit,quia non mortui laudant nominum,ſed
Pſal.113. viuẽtes. Et vos igitur vt viuatis, laudate Dominum,
& laudate eum diebus ac noctibus. Laudabitis autẽ,
ſi ab eo nulla vos auertat cupiditas matrimonij , &
cura mũdi:quoniam quæ coniugium ſortiuntur, ſo- C
licitantur mundi huius negociis. Conſiderate filiæ
quid votis debeatis parẽtum. Aperuimus ad Deum
os noſtrum,votum eſt voluntas parentum. Nos ora-
uimus,vos ſoluite. Quanta vis ſit in votis parentum,
Iudicum 11. Iepte Galaditæ filia vos debet docere, quæ ne fru-
ſtraretur oblationem patriam , etiam mortem ſuam
obtulit. Nam cùm ille ſolicitus de belli periculo vo-
uiſſet,ſi proſperior pugnę euentus foret,id quod re-
gredienti domũ ſuam primo ſibi occurreret, Deo ſe
immolaturum: vbi victoria potitus eſt, occurrit filia
læta præ cæteris gaudio victoriæ & pietatis officio. D
Ingemuit pater, non affectus immemor,ſed memor
voti. Quæſiuit cauſam filia, reſpondit ille quid Do-
mino promiſiſſet. Tũ illa hortata eſt, vt promiſſum
Deo munus impleret. Itaque incautam patris obla-
tionem ſanguine ſuo ſoluit. Hæc vobis filiæ ſunt cõ-
munia. Tu autem fili quem mihi verus Helcana, id
eſt, Dei dedit poſſeſſio, poſtulatus meꝰ, petitus meus
(inde enim etiam Samuel nomen accepit). Tu,in-
quam, impetratus meus, & votiuus meus, qui quo-
modo in vterum meum veneris , neſcio (iam enim
deſperaueram ſobolem ſexus virilis) quem mihi vo- E
ta mea,non aliqua ſolennis cœtus ſecreta formarũt.
Tu,inquam fili,agnoſce à quo donatus ſis mihi. Ille
tua ora pſalmauit , ille tua mẽbra diſtinxit , ille mea
orata ſuſcepit,cuius templo,cuius obſequio te ante-
quam naſcereris ſacraui. Non parentibus,nõ tibi,ſed
Deo natus es: cuius antequam de vulua matris exi-
res,eſſe cœpiſti. Et omnes quidem illius ſumus , ſed
tamen tu ſpecialiter promiſſus Domino,tu redderis,
Pſal.75. quia ſcriptum eſt : Vouete & reddite Domino Deo
veſtro. Ego miſera,ego indigna, & tamen quaſi An- F
na promiſi , vt omnibus vitæ diebus ac noctibus à
conſpectu Domini non recedas. Ego promiſi,tu e-
xequere. Dominus ſibi hoſtiæ ſuæ munus implebit.
Hæc & alia pia mater, quæ poſtquam congruentem
filiorum vidit affectum , ablactatum ſuum vberibus
gratiæ ſpiritualis in templum Domini deducens,
1.Reg.2. conuerſa ad preces : Confirmatum eſt , inquit, cor
meum in Domino , exaltatum eſt cornu meum in
Domino. Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos
meos,lætor in ſalutari tuo: quoniam non eſt ſanctus
alius quomodo Dominus,& non eſt iuſtus quomo-
do Deus noſter, & non eſt ſanctus præter te. Iſta igi-
tur ad filios mater dicit , quæ ſimul & viduitatis in
ſe, & integritatis in liberis titulos in domũ ſuam in-
tulit quaſi quoſdam fœmineos principatus. Egre-
gia ſanè fœmina,quæ ſibi nihil reliquit: totum quod
habuit , Deo obtulit: cuius vita inſtitutio diſciplinæ
eſt,& quædam formula caſtitatis , bono propoſito,
& meliore magiſterio. Exemplum enim viduitatis,
& virginitatis magiſteriũ eſt. Procedit in eccleſiam
filiarum virginum ſepta comitatu, domeſticum de-
cus inuehẽs: & inuenit in eccleſia quod ſuum dicat,
filium ſacrarum lectionum oracula perſonãtem : vt
videantur ſibi ſorores domi diſcere , cùm frater au-
ditur. Mater quoque ad imitationẽ cœleſtis exem-
pli gaudet ſe proficere de filio,& omnia legentis ver-
ba pio mandat affectu , & ſedulo corde conſeruat.
Sed quamuis nil maternis defuerit hortationibus,
ego quoque vos filiæ vel paucis alloquar. Quærite Matth.6.
Dominum Ieſum , qui nos monet vt quæramus re-
gnum Dei, & ecce omnia, inquit, ſuppetent vobis.
Sed malo ego vos ante meritum deferre , & ſic exi-
gere mercedem , bona merces, ſed diuinior diſpen-
ſator mercedis & auctor muneris. In regno mer-
ces,in Chriſto remunerandi poteſtas. Quærite illam
in ſcripturis diuinis,ibi Chriſtus inuenitur : & dicite Cantic.3.
ſicut illa dicebat : Annuncia mihi quem dilexit ani-
ma mea. Sed ſynagoga quærebat quem amiſerat,
vos quærite quem non amittatis. Sed cur ſynagoga
dicis,quem dilexi,& non dicis , quem diligo ? ideo
non tenes , quia dilexiſſe te dicis. Cur non potius
adhuc diligis,vt poſſis tenere? Verùm illam omitta-
mus. Tu virgo cum cœperis quærere,adeſt. Neque
enim fieri poteſt vt deſit quærentibus ſe,quia palam
factus eſt non quærentibus, & inuentus eſt non in-
terrogantibus. Dum tractas & cogitas præſto eſt.
Diſce interrogare cùm venerit , vbi paſcat,vbi ma-
neat,ſicut illa dicebat : Vbi paſcis,vbi manes in me-
ridiano ? Vbi enim Chriſtus manet, niſi vbi iuſtitiæ
meridies fulget ? Ideoque ſacratæ ſcripturæ doce-
tur teſtimonio,qui dicit : In ſole poſuit tabernaculũ Pſal.18.
ſuum. Vnde & alibi idem dicit Propheta, In lumine Pſal.35.
tuo videbimus lumen. Lumen filius eſt : lumen & Heb.1.
pater qui videtur in filio : quoniam filius ſplendor
gloriæ patris, & imago ſubſtantiæ eius eſt. Sed etiam
in tuo lumine virgo Chriſtum require , in bonis co-
gitationibus, in bonis operibus, quæ luceant coram
patre tuo qui in cœlis eſt. Quære in noctibus, quære Matth.5.
in cubili tuo , quoniam & nocte venit & pulſat ia-
nuam tuam. Vult enim te omnibus inuigilare mo-
mentis, vult ianuam tuæ mentis patentem inuenire.
Eſt & illa ianua quam vult patere vt aperiatur, vt re-
ſonet os tuum laudem Domini, gratiam ſponſi, cru-
cis confeſſionem, cùm ſymbolum recenſes, pſalmos
in cubiculo tuo concinis. Ergo cùm venerit, vigi-
lantem te inueniat, vt parata ſis. Dormiat caro tua, Luc.12.
vigilet fides , dormiant illecebræ corporis , vigilet
cordis prudentia , membra tua redoleant crucem
Chriſti, & ſepulturæ odorem: vt nihil iis ſomnus ca-
loris infundat, nullos excitet motus. Ipſa eſt anima
quæ ſe Chriſto aperit , quam nulli vapores carnis

exagitant. Cùm hæc inuenerit ſponſus, tranſibit: G
anima tua illum ſequatur, diſcedat à cubili ſuo,
exeat in verbo eius, ſicut ſcriptum eſt. Exiuit anima
mea in verbo tuo, id eſt, peregrinetur à corpore, vt
Deo adſit: quoniam cùm eſt in corpore, peregrina-
2. Cor. 5. tur à Chriſto. Vnde & Apoſtolus ait: Audemus
ergo & contendimus magis peregrinari de corpo-
re, & adeſſe ad Dominum. Et ideo contendimus
ſiue abſentes, ſiue pręſentes placere illi. Omnes enim
nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt re-
portet vnus quiſq; propria corporis ſicut geſſit, ſiue
bonū ſiue malū. Quā citò cauſam probauit, qua cor- H
pus reſurgit. Oportet enim carnē reſurgere, quæ re-
munerationem ſuorum eſt adeptura geſtorum, vt
quæ in corpore geſſimus, in corpore recipiamus.
Vult igitur ſe Dominus ſæpius quæri: diſcedit, cur-
rit vt reſuſcitet gratiam, quam vult à te, etiam in te
reſuſcitari: ſicut habemus ad Timotheum ſcriptum:
2. Tim. 1. Propter quā cauſam admoneo te vt reſuſcites gra-
tiam Dei quæ eſt in te per impoſitionem manuum
mearum. Quæ autem reſuſcitauerit gratiam, fit vul-
nerata charitatis, ſicut illa dixit: quia vulnerata cha-
ritatis ego ſum. Si ſuſcitaueritis & reſuſcitaueritis I
charitatem, quid iſtud ſit, poterimus intelligere (ſi
repetamus) quia ſagitta eſt Dominus Ieſus, cui dicit
Eſaia 49. pater: Poſui te ſicut ſagittam electam. Et quia ip-
ſe eſt charitas, ſunt vtique iacula charitatis, quibus
vulnerat ſeſe quærentes. Denique & alligati vincu-
lis ipſum ſequuntur, quia quos vulnerat, ligat. Er-
go ſunt etiam vincula charitatis, quibus ligatus eſt
ad Philem. Paulus, qui ait: Paulus vinctus Ieſu Chriſti. Vulnera
autem charitatis eſſe, docet Iob quo nemo amplius
Chriſtum dilexit qui diligebat etiam in ipſis ſui cor-
Iob 6. poris cruciatibus. Vnde dicebat: Sagittæ autem K
Domini in meo corpore ſunt, quarum furor ebibit
ſanguinem meum: cùm cœpero loqui compun-
gunt me. Sunt ergo charitatis vulnera, & bona vul-
Prouer. 27. nera. Denique meliora vulnera amici, quàm vo-
Hierem. 37. luntaria oſcula inimici. Hieremias quoque æſtua-
bat, & ignem charitatis quo inflammabatur ad offi-
cium prophetandi, ferre non poterat. Denique de-
mergebatur in lacum, quia Iudęis futura excidia an-
Acto. 6. nunciabat, & tacere non poterat. Lapidabatur Ste-
phanus, & illa pro Chriſto vulnera quaſi vulnera
charitatis pio excipiebat affectu. Vapulabant apo- L
ſtoli, & congratulabantur. Quàm bonus eſt Domi-
nus, pro quo dulces & iniuriæ ſunt, & grata mors.
Eccleſ. 9. Et bene grata, quę acquirit immortalitatem. In om-
ni, inquit, tēpore ſint veſtimenta tua candida. Quid
cādidius virginitate? quid nitidius intacti veſtimen-
to pudoris? Bona quidem caſtitas coniugalis, & ca-
ſtitas viduitatis. Munda omnis caſtitas, ſed fortè
non omnis candida, aut non candida in omni tem-
pore. Non candida, quando non habet quis ſui cor-
poris poteſtatem, quando ad tempus ſequeſtratur
oratio. De virginitate ergo pulchrè dicitur: In om- M
ni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum in
capite tuo, vt faces tuæ ſemper poſſint lucere, nec
extinguantur cùm cœperit ſponſus ille cœleſtis ve-
nire. Quam autem vnctionem in capite tuo Eccle-
ſiaſtes dixerit, de Prouerbiis colligimus: quia oculi
hominis in capite eius, id eſt, ſapientiæ tuæ ſenſus.
Ideo fortè & euangelica mulier illa laudatur, quæ
pedes Domini capellis ſuis terſit, quod fide ſe humi-
liauerit, ne per carnis elata ſapientiam videretur, Luc. 7.
quam legi ſubditam verus occultorū interpres Pau-
lus negauit, eo quòd Chriſto ſubiiceretur. Et pul-
chrè hoc poſſumus intelligere etiam corporaliter:
quoniam in propheticis ſcriptis reprehenduntur fi-
liæ Sion, quod alta ceruice procederent, nutibus o-
culorum, & itinere pedum trahentes ſimul tunicas,
& ludentes pedibus. Et ideo gloriam veſtis earum,
& ornatus earū, crines & cincinnos, Dominus abla-
turum eſſe ſe dicit. Rectè iſta mulier ſparſit capil-
los ſuos, vt nodos crinium euangelica ſolueret di-
ſciplina. Vnde & apoſtoli dixerunt: Non in plicatu 1. Petri. 3.
capillorum, ſicut Petrus docuit: neque in tortis cri-
nibus, aut auro, & margaritis, vel veſte precioſa, vt 1. Tim. 2.
Paulus aſſeruit: ſed magis interioris hominis orna-
menta fœminis requirenda: quoniam ille abſcondi-
tus cordis homo, qui eſt pauper ſeculo, ipſe eſt locu-
ples Deo. Audiſtis filiæ quia pauperes vos vocatis.
Quis autem eſt homo diues, cùm multis egeat, niſi
ille cui non eſt graue peccatum in conſcientia? Bo-
na eſt enim, inquit, ſubſtantia, cui non eſt peccatum Eccleſ. 13.
in conſciētia. Audiſtis, inquam, in quo poſſitis apud
Deum eſſe locupletes, vt ſit in vobis, inquit, incor-
ruptibilis & modeſtus ſpiritus. Bonæ enim diuitiæ
ſunt innocentiæ atque ſimplicitatis, quibus pecca-
tum non imputatur, quia nulla in iis doli fraudiſque
verſutia eſt. Omnis enim ſimplex obtrectare nō no-
uit, neſcit inuidere, ſuo cōtentus eſt, aliena non quę-
rit. Et ſi egeat, ſibi diues videtur, ſi ſuppetat quod
alimento eſt ſatis. Denique pulchrè apoſtolus Pau- 2. Cor. 8.
lus: Et profunda, inquit, paupertas eorum abun-
dauit in diuitiis ſimplicitatis eorum. Et qua eccleſia
congruis erat ornatibus compta, & de Chriſto lumē
recipiens refulgebat. Poteſt etiam ſic locus ille acci-
pi, eo quòd ſynagoga ad eccleſiam dicat: Vbi paſcis, Cantic. 1.
vbi manes in meridiano: ne fortè fiam circumami-
cta ſuper greges ſodalium tuorum. Mercenaria
eſſe deſiderat, quæ ſibi vēdicabat ante dominatum.
Quàm damnoſa perfidia eſt. Sed quia incredula,
immitis, ſacrilega, ideo eam à gregibus eccleſiæ ſuæ
ſeparat Chriſtus, dicens: Niſi ſcias te ô decora in
mulieribus, hoc eſt, prius te quæ ſis ipſa cognoſce,
& tunc pete vt meis gregibus appropinques. Et be-
ne in mulieribus decora dicitur ſynagoga, non in
virginibus, quia Euam mulierem ſequebatur, per
quam lapſus aduenit. Eccleſia autem decora in
virginibus eſt, quia virgo ſine ruga eſt. Scire ergo
debet ſiue vir ſiue mulier, quia ad imaginem Dei eſt
& ſimilitudinem. In quo enim ad imaginem Dei ſu-
mus, niſi in animæ ſubſtantia & mentis vigore? Hęc Pſalm. 55.
noſtra omnis portio. Denique Dauid inquit: In
Deo ſperabo, non timebo quid faciat mihi caro. Nō
ergo caro ſumus, ſed ſpiritus. De Iudæis autem di- Geneſ. 6.
ctum eſt: Non permanebit in iis ſpiritus meus, quia
carnes ſunt. Non aurum ſumus, non pecunia, non
diuitiarum copiæ. Illa enim noſtra. Et ideo tibi di-
cit Moyſes: Attende tibi, hoc eſt, animæ tuæ, ne pe-
reas, ne carnalis fias. Attende tibi, hoc eſt, imagini
quam à Chriſto accepiſti, ſimilitudini ad quam fa-
ctus es. Ipſam ſerua imaginem, quam Chriſtus in
te operibus ſuis pinxit: ſicut ipſe ait ad Hieruſalem,
id eſt, ad animam pacificam: Ecce ego Hieruſalem Eccleſ. 12.
pinxi

pinxi mutos tuos. Attende ergo tu præcipuè fili: at- A
Ecclef.12. tende tibi vt læteris in iuuentute tua: cui dicit ſcri-
ptura: Lætare adoleſcẽs in iuuẽtute tua. Non vnius
tibi dicit tempus ætatis. Eſt quaſi quidam flos vi-
tæ, bonorumque ætas operum, de qua ſcriptum eſt:
Pſal.102. Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua. Et oblectet,
inquit, te cor tuum in diebus adoleſcentiæ tuæ, &
ambula in via cordis tui ſine macula, & in aſpectu o-
culorum tuorum, & non in audacia oculorum tuo-
rum. In aſpectu vtique ſpirituali, non audacia ſecu-
lari. Et ſcito quòd ſuper hæc omnia adducet te Deus
in iudicium, & repellet iram à corde tuo, & amoue- B
Ecclef.18. bit nequitiam à carne tua. Attende tibi virgo & tu,
vt inſiſtas orationi, & vultus tuus aſſidua obſecratio-
ne palleſcat. Sed ante orationem præpara animam
tuam, vt non videaris tentare Deum, cùm depreca-
ris: vt id quod oras, mores tui loquantur, fides adiu-
uet, opera commendent. Attende tibi, quod dico
tibi: cuicumque virgini loquor. Nam tibi piæ non
deeſt inſtitutionis magiſtra. Attende, inquam, virgo
ſacræ præſertim profeſſionis, & ab hominis irreue-
rentis oculis caue. Et ſi ad tempus prætererit quaſi
viator, tamen os ſuum aperit, & ab omni aqua pro- C
xima bibet, vt te inebriet. Nullus ſit tuus ſine matre
progreſſus, quæ ſit anxia tui cuſtos pudoris. Ipſa
quoque ad eccleſiam progreſſio rarior ſit adoleſcẽ-
tulis. Conſidera quanta fuerit Maria, & tamen nuſ-
quam alibi, niſi in cubiculo reperitur cùm quæritur.
Illa te doceat quid ſequaris. Angelum in ſpecie viri
vidit, & pauebat corde, peregrinabatur aſpectu: vn-
Luca 1. de dicit ad eam angelus: Ne timeas Maria. Decet
ſolitudo verecundiam, & gymnaſiom pudoris, ſe-
Ecclef.21. cretum eſt. Quid enim tibi vel ad proximam facilè
accedere? Pes fatui facilis in domum proximi: qui D
autem ſapiens eſt, verecundatur. Inde naſcuntur fa-
bulæ, de quibus pulchrè admoneris vt caueas, cùm
Ibidem 22. dicit tibi vir ſapiens: Quis dabit diſciplinæ meæ cu-
ſtodiam, & ſupra labia mea ſignaculum certum, ne
cadam ab illis, & lingua mea perdat me? Si virilis ſe-
xus iubetur tacere coram ſenioribus, quàm indeco-
rũ eſt virgines loqui, & varios ſerere ſermones? Eſto
vt imperes tibi ſilentium, numquid potes aliis im-
perare ne audias? Poteſt quis aliquando frænos ori
ſuo imponere, & verbis ſtateram, auribus non po-
teſt. Loqui enim in nobis eſt, audire ex aliena pen- E
det poteſtate. Sæpe enim audimus quod nolumus.
Quid deinde aliud nos ſcriptura admoneat conſi-
Matth.5. deremus. Non iurãdum, inquit facilè, quia plerum-
que multi caſus accidunt, vt non poſſimus implere
quod iurauerimus. Qui autem non iurat, vtique
non peierat: qui autem iurat, aliquando neceſſe
Pſal.115. eſt incidat periurium, quia omnis homo mendax.
Noli ergo iurare, ne incipias peierare. Nec ipſam
quidem liberiorem lætitiã in virginibus decet eſſe.
Quæ ſi non habent quod fleant, lapſus fleant peccã- F
tium. Etenim quæ aliorum lapſus fleuerit, ſuos ca-
uebit. Fleant poſtremò vel illa contemplatione, vt
hîc flentes, illic accipiant conſolationem: ne ſicut
diues ille qui hîc luxuriatus eſt, illic pœnas graues
ſubire Domini declaratur oraculo, & tu audias: Re-
Luc.16. cepiſti bona in vita tua. Quãto beatior Lazarus qui
hîc fleuit, & illic exultat: hîc eſuriuit, & illic epulatur.
Si vis ergo & tu bonam lætitiam ſequi, demonſtrat

A tibi Eccleſiaſtes liber quam ſequi debeas, qui ait:
Veni, mãduca in lætitia panem tuum: quoniam iam *Ecclef.9.*
placuerunt Deo facta tua. Quid autem idem Eccle-
ſiaſtes monuerit nos omnes de immoderatione ri-
dendi, cõſideremus. Sicut vox, inquit, ſpinarum ſub *Ibidem 7.*
olla, ita riſus ſtultorum. Nempe ſpinæ cùm ardent,
ſonant, & citò exuruntur, vt nullus caloris ſit effe-
ctus. Vnde & de Iudæis dictum eſt: Exarſerunt ſicut
ignis in ſpinis. Exuſti ſunt enim ſuo riſu, & confla- *Pſal.117.*
grarunt in Domini paſſione, quando in animæ ſuæ
iocabantur incendium, dicentes: Sperauit in Domi- *Pſal.21.*
B no, eripiat eum, ſaluum faciat eum, quoniam vult
eum. Et deridẽtes percutiebant calamo caput eius, *Ioan.19.*
& ſpinis eum coronabant, atque acetum ei vt bibe-
ret, offerebant. Ille riſus ſynagogam incendit in æ-
ternum. Sic ergo eſt riſus ſtultorum, qui ſine gratia
ſonat, & ollam ſui corporis vrit. Meritò negabat Sa- *Geneſ.18.*
ra quia riſerat, ne videretur ridendo de effectu pro-
miſſorum dubitaſſe cœleſtium: & tamen ille riſus
plenus grauitatis fuerat & pudoris, quẽ nemo alius
teſtis niſi Deus ſolus, cognoſceret, quem occulta nõ
fallunt. Quàm pulchrum & illud: Noli feſtinare in *Ecclef.7.*
C ſpiritu tuo iraſci, quia ira in ſinu ſtultorum requie-
ſcit, hoc eſt, etſi cauſa ſit quę moueat indignationẽ,
non ſit feſtina vindicta, ne immoderatus calor indi-
gnationis exæſtuet. Non poteſt igitur auferre quod
naturalis eſt motus, ſed moram inferit, vt medicina
conſilij temperet iracundiam. Sic enim Dauid antè *Pſal.4.*
iam dixerat: Iraſcimini, & nolite peccare. Non quo
imperaret iracundiam, ſed quòd id quod naturæ eſ-
ſet, auferre non poſſet, & quaſi bonus medicus re-
medium daret, vt ipſa iracundia non noceret. Deni-
que etiam ſi quis prolapſus eſſet corde, quoniam ira
D neſcit tenere moderamen, ſuadet vt compungatur
in cubilibus ſuis, & ſuum vnuſquiſque condemnet
errorem. Sic enim ſcriptum eſt: Quæ dicitis in cor-
dibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini.
Voluit itaque omnes homines ſuorum delictorum
eſſe cenſores, vt & qui publico teſtimonio non te-
netur, ſeipſum iudicem qui in occulto lapſus eſt eru-
beſcat, & aculeo quodam coerceat amaritudinis &
pudoris. Quid de parſimonia loquar, cùm ſapiens *Ecclef.23.*
dicat: Aufer a me ventris concupiſcentias, & cõcu-
bitus cupiditas ne apprehendat me? Nec infirmita-
E tem ex ieiunio, & abſtinentiam reformides. Infir-
mitas enim grauis ſobriam facit animam. Quo-
modo etiam docent Salomonis prouerbia, bo-
næ opinioni ſtudendum, dicendo: Potius eſt nomen
bonum quàm diuitiæ multæ. Quid eſt enim patri- *Prouer. 22.*
moniũ, niſi bona illa gubernatio, vnde ſanctus Iob
dicit: Benedictio morituri ſuper me veniebat, & os *Iob 29.*
viduæ me benedicebat. Oculus eram cæcorum, &
pes claudorum: Inualidorum pater. Si vidi nudum
prætereuntem, & non veſtiui: ſi me non benedixe-
F runt egentes, & de velleribus ouium mearum hu-
meros eorum non calefeci, ſi abſcondi aliquando
peccatum meum, quod vel imprudens non ex vo-
luntate commiſerim, ſi aliquando permiſi vacuo ſi-
nu exire inopem ianuam meam? His enim nomen
bonum paratur. Præ cæteris tamen in virgine præ-
cellit ſtudium ſobrietatis. Sobrietatem dico non vi-
ni abſtinentiam, ſed corporalis laſciuiæ, qua grauius
quàm vino inebriamur. Dat enim calicem ruinæ &

iræ poculum. Vnde & dicit Dominus ad Hieruſa- G
Eſa.51. lem: Audi humiliata & ebria non à vino. Ecce acce-
pi de manu tua calicem ruinæ, & poculum iræ. Si
hunc calicem exinaniuerit ſynagoga, non bibant
Pſalm.143. filiæ eccleſiæ. De Iudeis enim dictum eſt: Filiæ eorũ
compoſitæ, circumornatæ quomodo ſimilitudo tē-
1.Cor.3. pli. Vos autem templum Dei eſtis, filiæ eius qui non
2.Cor.11. transfiguratur in angelum lucis, ſed verum lumen de
vero eſt lumine. Ideo in vobis non ſimilitudo, ſed
veritas ſit. Multæ autem cùm ſtudium caſtitatis pro-
fiteãtur, affectant adminicula pulchritudinis, vt cō-
ptiores prodeant, nitidiore vultu quàm ſacras Do- H
mini decet, quibus apoſtolico ſermone reſpondeo:
Coloſ 2. Quæ mortuæ eſtis cum Chriſto ab elementis huius
mundi, quid adhuc velut viuentes de hoc mundo
decernitis? Ne tetigeritis, inquit, ne attaminaueri-
tis, ne guſtaueritis quæ ſunt omnia ad corruptelam.
At non ſancta Soteris, vt domeſticum piæ parentis
proferamus exemplum. Habemus enim nos ſacer-
dotes noſtram nobilitatem præfecturis & conſula-
ribus præferendam. Habemus, inquam, fidei digni-
tates quæ perire non norunt. At non, vt dixi, Sote-
ris vultus ſui curam gerebat: quæ cùm eſſet decora I
facie valde, & nobilis virgo maiorum proſapia, con-
ſulatus & præfecturas parentum ſacra poſthabuit fi-
de, & immolare iuſſa non acquieuit. Quam perſecu-
tor immanis palmis cædi præcepit, vt tenera virgo
dolori cederet, aut pudori. At illa vbi audiuit hanc
vocem, vultum aperuit, ſoli inuelata atque intacta
martyrio, & volens iniuriæ occurrit, vultũ offerens,
vt ibi martyrij fieret ſacrificium, vbi ſolet eſſe tenta-
mentum pudoris. Gaudebat enim diſpendio pulcri-
tudinis periculum integritatis auferri. Sed illi po-
tuerunt quidem vultum eius vulnerum vibicibus K
exarare, faciem tamen virtutis eius & gratiam deco-
ris interni nequaquam exarare potuerunt. Hetruſcũ
iuuenem veteres fabulæ ferunt, cùm propter admi-
randam oris proprij pulchritudinem in amorem ac-
cenderet fœminas, ſtigmatibus inaraſſe vultum ſuũ,
ne qua eum adamare poſſet. Videro vtrum caſtus
fuerit illius animus, affectus tamen non innocens,
propter quem in ſe ipſe animaduerteret. Ille tamen
ſola excepit vulnera ne noceret: hæc triumphales
retulit martyrij cicatrices, vt imaginem Dei quam
acceperat, reſeruaret. Seruate & vos hãc imaginem L
filiæ, ſeruate ſcripturæ præcepta diuinæ, vt omne os
Prouer. 93. iniqui obſtruatur. Scriptum eſt enim: Beatus quem
tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.
Bonus Dominus erudit & docet, & plerumque ar-
guit. Sed etiam quem arguit, beatum facit. Beatus
enim homo quem arguit Dominus. Et ideo incre-
pationes eius non refugias, quia charitatis & gratiæ
ſunt. Ipſe enim percutit, & quaſi bon⁹ medicus ma-
nibus ſuis ſanat. Septies de neceſſitatibus te libe-
rat, in ſeptimo autem non te contingit malum. In
fame eripiet te à morte, in pugna autem de manu M
ferri te exuet, à flagello linguæ te abſcondit. Si e-
nim tu nulli putaueris derogandum, alienæ linguæ
flagella non metues. Mirè autem ſermones maledi-
corum expreſſit dicendo, linguæ flagellum, cuius ſo-
1.Petr.3. nus latè reſultet. A quo nos ſeparare cupiens Petrus
apoſtolus monet: vt non reddamus malum pro ma-
lo, & maledictũ pro maledicto: ſed magis cùm ma-

G ledicitur nobis, benedictionis referamus gratiam:
Et ideo dicit: Cohibe linguam tuam à malo, tanquã *Pſalm.33.*
linguæ flagello, nec timeas verborum ſonum, ſi mũ-
da eſt conſcientia tua. Bonum eſt quidem nullum
(ſi fieri poteſt) locum obtrectationi dare: ſed quia
plerique non vitiis ſed virtutibus derogant, repre-
hendant quod laudis eſt, non inueniant quod erro-
ris eſt. Sed, quod peius eſt, non ſolum ab aliena lin-
gua, ſed etiam à noſtra flagellamur. Et hæc ſunt gra-
uiora verbera, cum ex multiloquio peccatum incur-
rimus. Et ideo cuſtodi virgo vias tuas, vt non delin-
H quas in lingua tua. Et bona loqui plerumque crimē
eſt virginis. Sed quid miraris de virgine, cùm mulier
in ſilentio iubeatur diſcere? Bonus eſt pudor, quem *1.Timot.2.*
commendant ſilentia. Suſanna periclitabatur & ta- *Danie.13.*
cebat, vt melius tacito pudore loqueretur. Denique
inuenit verecundia defenſorem, qui defenderet ca-
ſtitatem. De qua bene dicitur, quòd eam à flagello
linguæ Dominus abſcondit. Quid de fœminis *Geneſ.39.*
dicimus? Ioſeph tacuit accuſatus, vt melius
cum innocentia quàm lingua defenderet. Tacuit
Daniel omnibus ſapientior, & ora clauſit leo- *Danie.14.*
I num. Vnde pulchrè ſanctus Dauid dicit: Poſui, in- *Pſalm.38.*
quit, ori meo cuſtodiam, dum conſiſteret aduerſum
me peccator. Quid enim vis loqui? Vereris ne te ta-
cente obiecta credantur? Sed audi bonum magiſtrũ
dicentem ſanctum Iob: Ecce rideo opprobrium, &
non loquor: clamabo, & nuſquam iudicium: id eſt,
criminator aliquis opprobria iacit? habes quod in-
tra te rideas, ſi crimen conſciētiæ non recognoſcis.
Quid enim referas verba verbis: Nondum eſt iudi-
cium: & ſi clames, non appropinquat. Debētur tibi
in hoc ſeculo multa certamina. Vicerat ſanctus Iob
K damni dolorem: vicerat, imò excluſerat luctus acer-
bitatem in amiſſionibus filiorum, vicerat vulnerum
aſperitates, vibices corporis, adhibērur mulieris tē-
tamenta, & ipſa non ſenſit. Adhuc amicorum incre-
pationes ad certamen ei vltimum reſeruantur. Lu-
ctatus fuerat cum affectu patrio, luctatus cum dolo-
re corporis & ęgritudine: oportebat eum ſubire etiã
ſermonum tentationes. Ergo quando vides viduam
diſpendiis aliquibus laborare, aut filiorum incom-
moditate vel morte, iuſtũ iniuriis affici: noli ex iſtius
ſeculi incommodis merita eius penſare, aut mirari
L quod derelictus à Domino ſit. Hic quidem lucta-
mur, ſed alibi coronamur. Non de me tantùm, ſed
de omnibus hominibus communiter ſum locutus.
Nam vnde mihi tantùm meriti, cui indulgentia pro
corona eſt? Hic lucta, illic brauium: hic militia, illic
ſtipendium eſt. Ergo dum in hoc mũdo ſum, adhuc
luctor, adhuc decerto, adhuc impellor vt decidam.
Sed potens eſt Dominus, qui impulſum ſuſcipiat,
labentem ſtatuat, nutantem erigat. Quid ergo mira-
ris aliquem laborare? Donec vita eſt iſta, certamen
non deerit. Non exit corona, nullus probatur, niſi *Matth.10.*
M qui perſeuerauerit vſque in finē, vt poſtea poſſit qui *& 24.*
legitimè certauerit coronari. Quis fortior Paulo? *Act.9.*
quis beatior? Ille tamen vas electionis dominicæ, nō
antè ſibi coronam vindicauit quàm certamen om-
ne conſummaretur. Ideóque ait? Certamen bonum *2.Tim.4.*
certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: quod
reliquum, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: quam
non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus diligentibus
aduen-

aduentum Domini dicit eſſe reddendam. Pulchrè dixit, aduentum Chriſti diligentibus. Nemo enim feſtinat ad iudicium, niſi de innocentia ſecurus, aut qui de labore præſumit, cui aut gratia Domini, aut pia pro Chriſto certamina ſuffragantur. Quam vtiq; habebit prærogatiuam & ea vidua quæ bene filios educauerit, & in liberis gratulabitur, & maximè quę omnes quos ſuſcepit, Domino dedit. Vnde & illa (*Luc. 21.*) euangelica vidua diuitibus antefertur. Non ſolùm enim quia totum quod habuit, ad victum pauperũ miſit, ſed etiam quòd duo æra detulit, domĩnica vo- (*Ibidem 10.*) ce laudatur, id eſt, plenam fidem. Denique ad hominis ſanitatem & ille Samaritanus duo æra ſtabulario dedit, quibus vlcera curaret illius à latronibus vulnerati. Ergo quia & ſecundum vetus teſtamentum Mariæ ſororis Aaron virginitatem, & ſecũdum nouum ſanctæ Mariæ matris Domini integritatem ſtudio ſuæ prolis imitata eſt, remunerationem fidei di-

A uino iudicio cõſequetur, quę nihil ſibi ad ſeculi ſubſidium reſeruauit, ſed totum Dòmino ſobolis piæ munus impendit. Te nunc Domine, precor, vt ſupra hanc domum tuam, ſupra hæc altaria, quæ hodie dedicantur, ſupra hos lapides ſpirituales quibus ſenſibile tibi in ſingulis templum ſacratur, quotidianus pręſul intendas, orationéſque ſeruorum tuorũ, quę in hoc loco funduntur, diuina tua ſuſcipias miſericordia. Fiat tibi in odorem ſanctificationis omne ſacrificium quod in hoc templo fide integra, pia ſedulitate defertur. Et cùm ad illã reſpicis hoſtiam
B ſalutarem per quam peccatum mundi huius aboletur, reſpicias etiam ad has piæ hoſtias caſtitatis, & diuturno eas tuearis auxilio, vt fiant tibi in odorem ſuauitatis hoſtiæ acceptabiles, Chriſto Domino placentes, & integrum ſpiritum eorum animam & corpus ſine querelæ loco vſque in diem Domini Ieſu Chriſti filij tui ſeruare digneris, Amen.

FINIS.

Capita inſtitutionis Virginis.

De commendatione Euſebij, quòd Ambroſiam filiam ſuam Deo deuouerit, ac de laude huiuſcemodi oblationis, virtute quoque taciturnitatis, et loco orandi. Cap. I.

De commendatione ordinis in oratione ſeruandi, et quòd à diuinis laudibus inchoandum ſit, & quomodo virgo tria in ſe ſeruare debeat. Cap. II.

Quòd ſexus muliebris non ſit culpandus propter erroris cauſam quam Eua inuexit. Et quomodo omnium animantium gratia foris, hominis autem intus exiſtat. Cap. III.

Quomodo per mulierem eccleſiæ gratia figuratur. Quódque mulier lapſus ſui in peccatum excuſationem habeat quam vir habet. Cap. IIII.

Quomodo mulierem audire vir iubeatur. Quomodo etiam Maria non ſolum virginitatis incentiuum attulit, ſed & Deum intulerit. Et de confutatione hæreticorum, qui ſanctiſſimam Mariam perſeueraſſe virginem negauerunt. Cap. V.

Quomodo non derogauerit virginitati Mariæ quòd coniunx Ioſeph nominata fuerit. Cap. VI.

Quòd Maria pudorem numquam mutauerit, quæ nec animum mutauerat. Cap. VII.

Quòd Maria ſit porta illa clauſa quam Ezechiel deſcripſit, in qua ſedit Chriſtus, & exiuit. Cap. VIII.

Quemadmodum virgo Maria ſit virga et hortus clauſus, ac paradiſus, & fons ſignatus, atque porta clauſa. Cap. IX.

Quòd Chriſtus qui corona eſt virginum, ſit vnus ſicut et pater vnus eſt, & ſpiritus vnus: & quomodo in perſonis diuinis ſit æqualitas. Cap. X.

Quòd nulli alij laborare aut ſeruire debeamus, niſi ſoli Chriſto, qui primus eſt. Et quomodo aliquando ſecundus et nouiſſimus dicatur. Cap. XI.

Quomodo Chriſtus dicatur iuuenis ſecundus & finis omni populo eius. Quomodo etiam virgo Maria dicatur aula regalis. Cap. XII.

Quomodo Mariana virginitas dicatur leuis nubes, ſuper quam Dominus ſedit, quæ aliis virginibus pluuiam ſpiritualem irrorat, & vnguentum integritatis. Cap. XIII.

Quomodo greſſus Mariæ ſpecioſi dicantur in calciamentis. Et quòd moduli fœmorum ſuorum ſimiles ſint torquibus, & vmbilicus crater tornatilis, & venter ſicut aceruus tritici minuti inter lilia. C. XIIII.

Quomodo ſacræ virgines dicantur lilia Chriſti, & de anno dominicæ benignitatis. Cap. XV.

Quomodo filiæ Hieruſalem egredi iubeantur ad videndum regem Salomonem, &c. Et de ſtola piæ operationis quam induere debent virgines. Cap. XVI.

Quomodo in virginibus videatur angelorũ vita in terris, quam in paradiſo amiſeramus: & de deuota deprecatione quam Ambroſius fecit ſuper virginem velandam. Cap. XVII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS INSTITVTIO VIRGINIS, AD EVSEBIVM.

De commendatione Euſebij quod Ambroſiam filiam ſuam Deo deuouerit, ac de laude huiuſcemodi oblationis, virtute quoque taciturnitatis, & loco orandi.

Capvt I.

COmmendas mihi pignus tuum, quod æquè eſt meum, Ambroſiam Domini ſacram: & pio eius affectu tibi aſſeris præſtantiorem reliqua ſobole ſolicitudinem. Et verè ita eſt apud mentem fidelem. Cæteros enim inſtituis, vt emittas domo atque alienis copules, iſtam tecum ſemper habebis. In cæteris quoque paternæ vteris pietatis neceſſitudine, in hac vltra patrem procedis, votóque & ſtudio progrederis, vt placeat Deo. Quæ cùm ſit præſtantior cauſa votorum, ſola tamen ſoluat quicquid pro ſe & pro omnibus filiis debes. Hoc eſt ſacrificium quod Abel obtulit ex primitiuis ouium ſuarum fœtibus. Quod & Apoſtolus præ cæteris laudat: ad Corinthios, dicens:
1.Cor.7. Quoniam qui ſtauit in corde ſuo firmus, & iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Vnde pulchrè Dauid cum deſcripſiſſet eccleſiæ gratiam, cuius omnis gloria intus eſt non foris (in bonis enim cogitationibus, atque immaculato caſtitatis affectu, & ſyncerę propoſito conſcientiæ ſumma eſt laus) ſubtexuit, dicens:
Pſal.44. Afferentur regi virgines poſt eam. Et conuerſus ad Dominum patrem: Proximæ, inquit, eius afferentur tibi: afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis. Quæ eſt proxima, niſi quæ Chriſto propinquat,
Cant.2. cui dicit Deus verbum: Exurge, veni proxima mea, formoſa mea, columba mea, quia ecce hyems præterijt? Antequam verbum Dei reciperet, hyems erat, inhonora, ſine fructu: vbi verbum Dei recepit, & mundus ei eſt crucifixus,
Galat.6. æſtas eſt facta. Denique feruore ſancti ſpiritus vaporata, flos eſſe cœpit, & ſpirare odorem fidei, fragrantiam caſtitatis, ſuauitatem gratiæ.
Cant.4. Vnde & alibi addidit: Oculi tui columbæ extra taciturnitatem tuam: eo quòd tota ſpiritalis & ſimplex ſicut columba (in cuius ſpecie viſus eſt
Ioan.1. à Ioanne deſcendere Spiritus ſanctus) ſpiritalia videat, & nouerit ea quæ viderit tacere myſteria. Non enim mediocris virtus tacere.
Eccleſ.3. Eſt enim & tempus tacendi, ſicut tempus loquẽdi: ſicut & ſcriptum eſt:
Eſa.50. Dominus dat mihi linguam eruditionis, quando oporteat dicere ſermonem. Virginitatis itaque dos quædam eſt verecundia, quæ commendatur ſilentio. Ideo eccleſiæ gloria intus eſt, nõ vtique in multiloquio, ſed in ſenſibus vel in penetralibus ſacramentorum, ſicut ipſa dicit ad ſponſum:
Cant.8. Quis dabit te fratrem mihi lactentem vbera matris meæ, & inueniens te foris oſculabor te? Et quidem non ſpernens me, aſſumam te, & ducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me. Et ſuprà ait: Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Cant.2.
Foris oſculatur eccleſia Chriſtum, & ab eo in cubiculum introducitur. Oſculatus eſt eam foris, quando tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit tanquam gigas ad currendam viam. Pſal.18.
Tãquam gigas foris eſt, quia non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: formã ſerui accepit. Philipp.2.
Foris ergo factus eſt, qui erat intus. Vide illum intus, quando legis quòd in ſinu eſt patris. Cognoſce illum foris, quando nos quærit vt redimat. Ioan.1.
Foris ſibi factus eſt, vt mihi intus eſſet, & fieret medicus noſter. Ibi ergo ſimus, vbi Chriſtus medicus eſt, radicatus & fixus in cordibus noſtris. Et ideo ſicut ipſe præcepit: Cùm oras, intra Matth.6.
in cubiculum tuum, & effunde ſuper te animã tuam. Cubiculum tuum interiorum ſecretum eſt, cubiculum tuum conſcientia tua eſt. Denique Eccleſiaſtes tibi dicit: Et quidem in conſcientia tua regi ne male dixeris, & in penetralibus cubiculorum ne maledicto deuoueris diuitem. Ibi ergo ora, & ora in occulto: vt audiat te qui in occulto audit, & ora ſine ira & diſceptatione, abdicato occulta dedecoris. Iuſtus enim non proditionem criminis metuit, ſed contagionem.

De commendatione ordinis in oratione ſeruandi, & quod à diuinis laudibus inchoandum ſit. Et quomodo virgo tria in ſe ſeruare debeat.

Capvt II.

QVàm bona oratio cum miſericordia. Bona oratio quæ ordinem ſeruat, vt primo à diuinis inchoemus laudibus. Si enim cùm apud hominẽ agimus, beneuolum volumus iudicem facere: quantò magis cùm Dominum noſtrum precamur? Primò ergo immolemus Deo ſacrificium laudis, vt & apoſtolus dicit: Obſecro ergo primò omnium fieri ora- 1.Timot.2.
tiones, obſecrationes, poſtulationes, gratiarũ actiones. Doceat te Dauidicus pſalmus octauus, qui cœpit à Dei laudibus: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Hactenus oratio. Inde ſequitur obſecratio, vt deſtruatur inimicus. Poſtulatio, vt lunam & ſtellas videat: Matth.18.
lunam eccleſiam, ſtellas filios eccleſiæ cœleſtis gratiæ luce fulgentes: & quod petit, prophetico ſpiritu viſurum ſe eſſe promittit. Gratiarũ actio quòd tuetur Dominus hominem, & hunc limum corporis noſtri diuina viſitatione confirmat, vel quod homini animantium genera vniuerſa ſubiecit. Similiter & dominica oratio omnia comprehẽdit, quam vulgare non opus eſt. Tu autem qui legis, quemadmodum diſtinguere debeas recognoſcis: præcipuè tamen (vt dixi) commendanda eſt oratio, ſicut præmiſi, placiditate animi & tranquillitate, vt vnuſquiſque ſibi conſtet & congruat, & fiat illud quod ſcriptum eſt: Si duobus ex vobis cõuenerit ſuper terrã, Matth.18.
de omni

de omni re quamcunque petierint, fiet à patre meo A
qui in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congre-
gati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.
Qui ſunt iſti duo, niſi anima & corpus? Vnde & Pau-
1. Cor. 9. lus caſtigabat carnẽ ſuã, & ſeruituti redigebat, vt eſ-
ſet animæ tanquã imperatrici ſuę caro ſubdita, &
mẽtis imperiis obtẽperaret, ne eſſet in vno homine
diſſidiũ, ac bellũ intra ſe gereret, & legi mẽtis repu-
gnaret lex corporis. Duo igitur iſta diuerſa ratione
quadã & pace iungebat, ſecũdũ quod ipſe aſſeruit di
Ephes. 2. cens: Quia Chriſtus eſt pax noſtra, qui fecit vtraque
vnum, & medium parietem ſepis, ſoluit inimicitias B
in carne ſua: ne id ageret quod nollet, atque id face-
ret quod odiſſet. Iſti ergo ſũt duo, anima & caro. Vn
Pſal. 55. de & Dauid ait: Non timebo quid faciat, mihi caro:
quam aduerſariam animæ ſuę noſſet. Quæ tamen
duo (vt euidentius exprimamus) nõ ſolum duo ſunt,
ſed etiã duo homines, vnus interior, alter exterior.
Iſti duo ſi ſibi propoſiti in æqualitatem concurrant,
vt cogitationes factis, & cogitationibus facta con-
ueniant, vitæ noſtræ rota ſine vlla offenſione volue-
Pſalm. 76. tur, vt quemadmodum ſcriptum eſt: Fiat vox toni-
trui in rota. Iſti igitur duo vnum ſunt: nec ſolum C
vnum, ſed vnus homo. Vnde & Apoſtolus ait: Vt
Ephes. 2. duos conderet in vno homine, faciens pacem, & re-
conciliaret vtroſque in vno corpore Deo, per cru-
cem interficiens inimicitias in ſemetipſo, vt in v-
triſque acceſſum habeamus in vno ſpiritu ad pa-
trem. Sunt etiam duo homines, vetus & nouus. Ve-
tus ille peccato obnoxius & obſoletus, ac veſtimen-
ti veteris ſimilitudine attritus & ſciſſus, quem in ba-
Roman. 6. ptiſmate affigimus cruci. Vnde Apoſtolus ait: Quia
vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt cruci, vt de-
ſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus pec- D
cato. Vetus ergo affigitur, vt moriatur peccato, vt
nouus reſurgat, qui renouatur per gratiam. Dixi-
mus de duobus. Fortaſſe dicat aliquis: Quid de tri-
Matth. 18. bus dicis, quoniã ſic habet ſcriptura: Vbi enim ſunt
duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum
1. Theſ. 5. in medio eorum? Hinc quoque ratio manifeſta eſt,
quia idem Apoſtolus dicit: Ipſe autem Deus pacis
ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus veſter
& anima & corpus ſine querela in die Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Vbi ergo tres iſti integri, i-
bi Chriſtus eſt in medio eorum: qui hos tres intus E
gubernat & regit, ac fideli pace componit. Hæc igi-
tur tria, integra præ cæteris in ſe virgo cuſtodiat, vt
nullam det ſacræ virginitatis querelam, & ſit inoffẽ
ſa, ſine ruga, ſine macula. De qua licet frequentibus
libris dixerimus, tamen memorati pignoris cauſa,
hunc ad te librum condendum arbitrati ſumus.

*Quòd ſexus muliebris non ſit culpandus propter erroris cau-
ſam quam Eua inuexit. Et quomodo omniũ animantium
gratia foris, hominis autem intus exiſtat.* CAP. II. F

BOna virginitas, quæ ſexum vtrumque non ſo-
lum abſoluit à crimine, verumetiam prouoca-
uit ad gratiam. Accuſamus autem plerumque fœmi
neum ſexum quod erroris cauſam inuexerit, & non
conſideramus quanto iuſtius in nos obiurgatio re-
torqueatur. Nam vt repetamus à principio, & rerũ
exordia interrogemus, quantum ei delatum ſit, inue
ſtigabimus, & quam in miſera conditionis humanę
fragilitate, fœmina inuenerit gratiam. Nam cùm o-
mnia opera ſua laudauerit Deus, cœlum, terram, ma
ria, noctẽ & diem, quòd iſta proficerent ad vſum la-
boris, illa ad fructum quietis, laudauerit feras be-
ſtias: vbi ad hominem ventum eſt, ſolus nõ videtur
eſſe laudatus, propter quem omnia generata ſunt.
Quæ igitur cauſa eſt, niſi fortè ea, quia alia in ſpecie
ſunt, homo in occulto? Nihil in beſtiis plus reperias,
quàm quod videtur. in homine nihil eſt inferius,
quam quod videtur: qui cùm ex animo conſtet &
corpore, hoc vtique in eo ſeruit quod videtur. illud
autem in eo regit hominem quod non videtur. Me-
rito ergo alia in exordio laudantur, iſtius laudatio
non promitur, ſed reſeruatur: quia aliorum gratia
foris, huius intus eſt. Aliorum in natiuitate, huius
in corde. Quid enim tã altũ & tam profundũ quàm
mens hominis, quæ quaſi inuolucro quodam cor-
poris tegitur & occultatur: vt eam haud facilè quiſ-
quam introſpicere & ſpeculari queat? Ideo ergo ho-
mo non antè laudatur quia non in forenſi pelle: ſed
in interiore homine antè probandus, ſic prædican-
dus eſt, quem præclarè definiuit apoſtolus Petrus,
dicens: Abſcõditum eſſe cordis hominem in incor- 1. Petri. 3.
ruptione quieti & modeſti ſpiritus: qui eſt ante Deũ
locuples. Meritò ergo differtur, vt ſequatur fœnora-
ta eius laudatio, cuius dilatio non diſpendium, ſed
incrementum eſt. Nemo ergo ſe deſpiciat quaſi vi-
lem, nec contuitu corporis ſeſe æſtimet. Nam & ſi
dixerit ſanctus Iob: Nudus exiui de ventre matris Iob. 1.
meę, nudus & hinc abibo: habuit tamen quo non
ſolum inter homines, ſed etiam apud Deũ diues in
ueniretur. Quid autem locupletius, quàm quod ad
imaginem Dei eſt ac ſimilitudinem? Ad imaginem
autem interior eſt homo, non iſte exterior: ille qui
ſenſu æſtimatur, non oculis comprehenditur. Ille
ergo nobis expectandus eſt, qui ſerius inueſtigatur.
Ideo Deus non putauit hominis fabricam eſſe lau-
dandam, quia maior eius virtute eſt portio. Præcla-
ra quidẽ ſpecies, & pręſtantior cæteris animantibus,
ſed irrationabilia ſpecie corporis ęſtimentur: ea au-
tem quæ rationis plena ſunt, communem laudẽ ſe-
queſtrent. Homo igitur mihi non tam vultu quàm
affectu admirandus emineat atque excellat: vt in his
laudetur, in quibus etiam Deus prophetico iudicio
laudatur, de quo ſcriptum eſt: Terribilis in conſiliis Pſalm. 65.
ſuper filios hominum: cuius opera coram Deo lu-
ceant, qui bona iugibus operibus facta contexat.
Et ideo laudatio eius non in exordio, ſed in fine eſt.
Nemo enim niſi legitimè certauerit, coronabitur. 2. Tim. 2.
Ideoque Sapiens tibi dicit: Ante mortem non lau- Eccleſ. 11.
des hominem quenquam. Qua ratione hoc dixerit,
ſuperioribus docuit, dicens: Quia in fine hominis
nudantur opera eius. Spectemus tertium, in quo ma
nifeſtauit Deus ſententiam ſuam. Cùm enim feciſſet
hominem, & potuiſſet in paradiſo operari & cuſto-
dire, dixit: Non eſt bonum ſolum eſſe hominem.
Faciamus, inquit, ei adiutorium ſecundum ſe. Sine
muliere igitur homo non habet laudem, in muliere
prædicatur. Nã cùm dicit: Nõ eſt bonũ ſolũ eſſe ho- Geneſ. 1.
minem, confirmat vtique bonum eſſe humanum ge
nus, ſi virili ſexui fœmineus ſexus accedat. Simul
illud conſiderandum, quia ille de terra factus & li-
mo eſt, iſta de viro. Et caro quidem limus, ſed illo

adhuc informis, iſte informatus. Iam illud præclarũ Apoſtolicum arceſſamus exemplũ quod habemus ſcriptum: *Epheſ.5.* Quia relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in eccleſia.

Quomodo per mulierem eccleſiæ gratia figuratur. Quódque mulier lapſus ſui in peccatum excuſationem habeat quam vir habet. CAP. IIII.

ADuertimus itaque per mulierem cœleſte illud impletum eſſe myſterium, eccleſiæ in ea gratiam figuratam, propter quam Chriſtus deſcendit, & æternum illud opus humanæ redemptionis abſoluit. Vnde & Adam vocauit nomen mulieris ſuæ vitam. Nam & in populis per mulierem ſucceſsionis humanæ ſeries & propago diffunditur, & per eccleſiam vita conquiritur æterna. Sanè negare non poſſumus quod errauerit mulier. Quid miraris tamen ſi infirmior lapſus eſt ſexus, cùm ſit lapſus etiam fortior? Mulier excuſationem habet in peccato, vir nõ habet. Illa (vt ſcriptura aſſerit à ſapientiſsimo omnium ſerpente decepta eſt, tu à muliere, id eſt, illam ſuperior creatura decepit, te inferior. Te enim mulier decepit, illam malus licet tamen angelus. Si tu inferiori non potuiſti reſiſtere, quomodo illa potuit ſuperiori? Culpa tua illam abſoluit. Si de merito culpę dubitas, interrogemus ſententiam qua illi dictũ *Geneſ.3.* eſt: In triſtitia paries filios, & ad virum tuum conuerſio tua, & ipſe tibi dominabitur. Viro autẽ dicitur: Terra es, & in terram ibis. Et verè iuxta hanc ſententiam, quandoquidem ſi Adã quod à Domino Deo audierat, ſeruare non potuit, quomodo potuit ſeruate mulier quod audiuit à viro? Si illum Dei vox non confirmauit, quomodo iſtam vox firmaret humana? Denique Adam conuentus quòd contra diuina quæ coram audierat præcepta guſtaſſet, nihil habuit quod diceret: niſi quod ſibi mulier dediſſet, & manducaſſet: mulier autem ait: Serpens traduxit me, & manducaui. Quanto maior mulieris abſolutio? Ille arguitur, hęc interrogatur. Adde illud, quod & prior culpam fatetur. Etenim quæ ſe dicit eſſe ſeductam, teſtatur errorem. Erroris igitur medicina confeſsio eſt. In iudicio ipſo quanto clementior mulier viro? Ille mulierem ſuam accuſauit, iſta ſerpentem: hoc eſt, nec accuſata crimen retorſit, ſed ipſum accuſatorem ſuum maluit (ſi poſſet) abſoluere, quàm ligare. Habes igitur & culpę abſolutionem in cõfeſſione, & ſententię in executione. In triſtitia, inquit, paries filios. Condemnationis ſuæ põdus agnoſcit, munus pœnalis conditionis exequitur. Pro te mulier doloribus ſuis militat, & remunerationẽ ex pœna inuenit, vt per filios per quos affligitur, liberetur. Facta eſt itaq; gratia ex iniuria, ſalus ex infirmitate. *1.Tim.2.* Scriptum eſt enim: Quia ſalua erit per filiorum generationem. Cum ſalute itaque parit, quos in triſtitia parturiuit: & ad laudem educat, quos peperit cum dolore. Sed dicis ò vir, quia mulier tẽtatio fuerit viri. Verum eſt etiam: ſi eſt decora, ecce alia tentatio. Tamen Abrahæ deſcendenti in Ægyptum, vxoris pulchritudo non nocuit, imò magis profuit: honoratus eſt enim per vxorẽ nõ ludibrio habitus

G in vxore. Cur autem tu vultus decorem in coniuge magis quàm morum requiras? Placeat vxor honeſtate magis quàm pulchritudine. Illa eligatur, quæ Saram moribus referat. Nõ eſt vitium mulieris, eſſe quod naſcitur: ſed vitium viri eſt quærere in vxore quo ſæpe tentetur: in quo ſi infirmior fuerit mulier, ipſa labatur: ſi fortior, vir periclitetur. Non poſſumus reprehendere diuini artificis opus: ſed quẽ delectat corporis pulchritudo, multo magis illa delectet venuſtas, quæ ad imaginem Dei eſt intus nõ foris comptior. Si ergo vxor tentatiu eſt, eſto cautior:
H quære remedium aduerſus tentationis periculum. *Matth.26.* Vigilate, inquit, & orate, ne intretis in tentationem. Dominus hoc dixit, vir audiuit, mulier impleuit. Quotidie mulieres ieiunant, & non indicta præſtãt ieiunia, peccatum agnoſcunt, accerſunt remedium. Semel de interdicto mulier manducauit, & quotidie ieiunium ſoluit. Qui ſecutus es errantem, ſequere corrigentem. Ambo manducaſtis, cur ſola ieiunat? hoc eſt, ambo deliquiſtis, cur ſola remedium quærit errori?

I *Quomodo mulierem audire vir iubeatur, Quomodo etiam Maria non ſolùm virginitatis incentiuum attulit, ſed & Deum intulerit. Et de cõfutatione hæreticorum qui ſanctiſsimam Mariam perſeueraſſe virginem negauerunt.* CAP. V.

VEni Eua iã ſobria, veni Eua, & ſi in te aliquãdo intemperans, ſed iam in prole ieiuna, Veni Eua iam talis, vt non de paradiſo excludaris, ſed rapiaris ad cœlum. Veni Eua iam Sara, quæ parias filios nõ in triſtitia, ſed in exultatione: non in mœrore, ſed ri-
K ſu. Iſaac tibi multiplex naſcetur. Veni iterum Eua iam Sara, de qua dicatur viro: Audi Sarã vxorem tuam. *Gen.21.* Sis tu licet viro ſubdita, quia eſſe te decebat: citò tamen ſoluiſti ſententiam, vt vir te audire iubeatur. Si typum Chriſti illa patiendo à viro meretur audiri, quantum proficit ſexus, qui Chriſtum (ſalua tamen virginitate) generauit? Veni ergo Eua, iam Maria, quæ nobis non ſolùm virginitatis incentiuum attulit, ſed etiam Deum intulit. Vnde lætus & exultans tanto munere dicit Eſaias: *Eſaia.7.* Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, &
L vocabitur nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus. Vnde hoc munus? Nõ de terra vtique, ſed de cœlo vas ſibi hoc per quod deſcenderet Chriſtus elegit & ſacrauit templum pudoris. Per vnam deſcendit, ſed multas vocauit. Vnde & ſpecialis Maria Domini hoc nomen inuenit, quod ſignificat, Deus ex genere meo. *Exod.15.* Dictæ ſunt & antè Mariæ multæ: nam & Maria ſoror Aaron dicta fuit, ſed illa Maria amaritudo maris vocabatur. Venit ergo Dominus in amaritudinem fragilitatis humanæ, vt conditionis amaritudo dulceſceret ver-
M bi cœleſtis ſuauitate, & gratia temperata. *Ibidem.* Hoc ſignificauit fons Mara per lignum dulcoratus, eo quòd populus nationum amarus antè peccatis, vel caro noſtra temperamento paſsionis dominicæ in vſus alteros mutaretur. Egregia igitur Maria, quæ ſignũ ſacræ virginitatis extulit, & intemeratæ integritatis piũ Chriſto vexillũ leuauit. Et tamẽ cùm omnes ad cultum virginitatis, ſanctæ Mariæ aduocẽtur exemplo,

plo, fuerunt qui eam negatent virginem perſeueraſ- A ſe. Hoc tantum ſacrilegium ſilere iam dudum maluimus, ſed quia cauſa vocauit in medium, ita vt eius prolapſionis etiam Epiſcopus argueretur; indemnatum non putauimus relinquendum: & maximè quia & mulierem eam legimus, ſicut in Chana Galilæ ipſe Dominus dicenti ſibi: Vinũ nõ habent filij; (*Ioan.2.*) reſpõdit: Quid mihi & tibi eſt mulier? Et alibi legim' (*Matth.1.*) quod dixerit Matthæus de Ioſeph & Maria: Innenta eſt antequàm conuenirent, in vtero habens de Spiritu ſancto. Et infrà: Non cognouit eam donec peperit. (*Ibidem 12.*) Et iterũ de Ioſeph: Noluit eam traducere. Et B fratres domini videntur ſignificare quod de Maria ſuſcepti ſint: Et Apoſtolus ait: Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factũ ex muliere, factum ſub lege. (*Galat.4.*) Quæ ſingula notãda nobis ſunt, vt qui illa legit, ſermonis huiuſmodi vinculo non alligetur. Reſpõdeamus itaque ſuo ordine. De mulieris nomine quid mouemur? Ad ſexum retulit: non enim corruptelæ ſed ſexus vocabulũ eſt. Vulgi vſus nõ præiudicat veritati. Denique virginitas primum hoc nomen accepit. Nã cùm ſumpſiſſet Deus vnam de coſtis Adæ, & ſuppleuiſſet carnem in locũ C ipſius. Ædificauit, inquit, eam in mulierem. Vtique adhuc virum non cognouerat, & iam mulier vocabatur. Rationem quoque nominis huius ſcriptura non tacuit, dicens: Quia dixit Adam: Os de oſſibus (*Geneſ.2.*) meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur mulier, quoniam de viro ſuo ſumpta eſt. Quia ſumpta eſt, inquit, de viro ſuo, non quia virum experta. Itaque quandiu in paradiſo fuit, mulier vocata eſt, & cognita viro non erat. Vbi autem eiecta eſt de paradiſo, (*Ibidem 4.*) tunc legitur, quia Adam cognouit Euam mulierem ſuam, & tunc concepit & peperit filium. Primus i- D gitur ſolutus eſt nodus. Secunda quæſtio, quia ſcriptum eſt: Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens. (*Matth.1.*) Conſuetudo autem diuinæ ſcripturæ eſt, vt cauſam quæ ſuſcepta eſt adſtruat, incidentem differat. Quo ſoluitur etiam tertia quæſtio, qua dictũ (*Ibidem.*) eſt: Non cognouit eam donec peperit filium. Quid ergo? Poſtea cognouit? Minimè. Denique ſcriptum eſt: Ego ſum Deus, & donec ſeneſcatis ego ſum. Nũquid igitur poſtquam ſenuerunt, quia dictum erat, Deus eſſe deſiuit? Item in propheta Dauid legimus: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, E (*Pſalm.109.*) donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedũ tuorũ. Nunquid ſubiectis populis nationum, qui antè videbantur inimici, cùm ſalutis authorem negarent, ſimulachris ſeruirent: ad dextram patris filius ſedere deſiuit, aut in perpetuum non ſedebit? Quid autẽ præiudicat Mariæ, ſi cœleſtis conſilij myſterium Ioſeph non intellexit, & putauit virginem non eſſe quam prægnãtem videret? Reſurrectionem eius angeli ignorauerunt, quod ſignificãt verſiculi: Tollite (*Ibidem.23.*) portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ. F Interrogant quaſi ignorent, & alij reſpondẽt: Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio, ipſe eſt rex gloriæ. Et repetiuit propheta eoſdẽ verſiculos, & nihilominus illi quaſi ignorantes, iterum interrogauerũt. Sic enim ſcriptum eſt: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ? Quis eſt iſte rex gloriæ? Quomodo ergo homo potuit diuinum ſcire ſecretum, quod angeli neſciebant? Et in Eſaiæ libro habes: (*Eſaia 63.*) Quis eſt iſte qui aduenit ex Edom, rubor veſtimentorum ex Boſor? Et vtique minus erat hominem reſurrexiſſe, quàm virginem parturire. Etenim iã Heliæ precibus, Heliſæi orationibus, mortui reſurrexerant, (*3.Reg.17.* *4.Reg.4.*) nunquam autem antè, nunquam poſtea virgo generauit. Hoc autem opinatus eſt quòd traduceret eam quaſi reã, antequam ab angelo moneretur: poſtea autem quaſi fidelis nec dubius, virginitatis eius ſeruauit oraculum.

Quomodo non derogauerit virginitati Mariæ quod coniunx Ioſeph nominata fuerit. CAP. VII.

NEc illud moueat quod ait: Quia Ioſeph accepit coniugem ſuam, & profectus eſt in Ægyptum. (*Matth.1.*) Deſpõſata enim viro coniugis nomẽ accepit. Cùm enim initiatur coniugium, tũc coniugij nomen adſciſcitur. Nõ enim defloratio virginitatis facit cõiugiũ ſed pactio cõiugalis. Denique cũ iungitur puella, coniugium eſt, nõ cùm virili admixtione cognoſcitur. Quod autem fuit deſponſata connubio, licèt alibi plenius dixerimus, libare ſatis eſt cauſam cœleſtis myſterij: vt ab his qui Mariam grauem vtero cernerent: non adulterium virginitatis, ſed deſponſatæ partus legitimus crederetur. Maluit enim dominus aliquos de ſua generatione, quàm de matris pudore dubitare. Fratres autem gentis & generis, populi quoq; cõſortio nũcupari docet dominus ipſe qui dicit: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. (*Pſalm.21.*) Paulus quoque ait: Optabam ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis. (*Roman.9.*) Potuerunt autem & fratres eſſe ex Ioſeph, non ex Maria. Quod quidem ſi quis diligentius proſequatur, inueniet. Nos ea perſequenda non putauimus, quoniam fraternum nomen liquet pluribus eſſe cõmune. An verò dominus Ieſus eam ſibi matrem eligeret, quæ virili ſemine aulam poſſet inceſtare cœleſtem: quaſi eam cui impoſſibile eſſet virginalis pudoris ſeruare cuſtodiam? Cuius exemplo cęteræ ad integritatis ſtudium prouocantur, ipſa ab huiuſmodi quod per ſe cæteris propoſitũ foret, munere deuiaret? Et quæ eſſet, cui maius quàm matri dominus meritum reponeret, præmium reſeruaret? nulli enim vberiora quàm virginitati deputauit munera, ſicut ſcriptura nos docet. Sic enim per Eſaiam dominus locutus eſt: Ne dicat ſpado, quia ego ſum lignum aridum. (*Eſaia.56.*) Hæc dicit dominus ſpadonibus: Quicunque cuſtodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego volo, & amplectentur teſtamẽtum meum: dabo illis in domo mea, & in muro meo locum nominatum meliorem filiorum & filiarum, nomen æternum dabo illis, & non deficient. Aliis promittit vt non deficiant: matrem ſuam deficere patiebatur? Sed non deficit Maria, non deficit virginitatis magiſtra, nec fieri poterat, vt quæ Deũ portauerat, portãdum hominem arbitraretur. Nec Ioſeph vir iuſtus in hanc prorupiſſet amentiam, vt matri domini corporeo concubitu miſceretur. Sed tamen Maria ſuis non alienis moribus defenſatur. Non defecit, vt dixi. Ipſe teſtis eſt filius Dei, (*Ioan.19.*) qui cùm eſſet in cruce, diſcipulũ matri cõmendabat

vt filium diſcipulo eã tradebat vt matrem. Docuit G
hoc Ioannes, qui myſtica magis ſcripſit. Alij enim
euangeliſtæ ſcripſerunt, quod in paſsione Domini
terra contremuit, ſol refugit, perſecutoribus venia
poſtulata eſt. Iſte dilectus Domini qui è pectore eius
hauſerat ſecreta ſapientiæ, & piæ voluntatis arcana,
ab aliis dicta prætериit, hoc diligentius proſecutus
eſt, vt maternæ virginitatis perſeuerantiam ſuo iu-
dicio cóprobaret, quaſi filius de matris pudore ſoli-
citus, ne quis eam tanto conuitio temeratæ integri-
tatis aſpergeret. Dignum quippe erat, vt qui latroni
veniam donabat, matrem dubio pudoris abſolue- H
ret. Dicit ergo ad matrem: Mulier, ecce filius tuus.
Dicit ad diſcipulũ: Ecce mater tua. Ipſe eſt diſcipu-
lus, cui mater commendabatur. Quomodo marito
vxorem tolleret, ſi fuerat Maria mixta coniugio, aut
vſum thori coniugalis cognouerat?

Quòd Maria pudorem nunquam mutauerit, quæ nec animũ mutauerat. CAP. VII.

CLaudite ora impij, aperite aures pij, audite quid
Chriſtus loquatur. Teſtatur de cruce Dominus I
Ieſus, & pauliſper publicam differt ſalutem, ne ma-
trem in honorem relinquat. Subſcribitut Ioannes
in teſtamẽto Chriſti. Legatur matri pudoris defen-
ſio, teſtimonium integritatis. Legatur & diſcipulo
Ibidem. matris cuſtodia, pietatis gratia commendatur. Et ex
illo ſuſcepit eam diſcipulus in ſuam. Non vtique
Chriſtus faciebat diuortium, non Maria relinque-
bat virum. Sed cum quo virgo habitare debebat,
quàm cum eo quem filij hæredem, integritatis ſci-
ret eſſe cuſtodem? Stabat ante crucem mater, &
fugientibus viris, ſtabat intrepida. Videte vtrum K
pudorem mutare potuerit mater Ieſu, quæ animum
non mutauit. Spectabat piis oculis filij vulnera, per
quem ſciebat omnibus futuram redemptionem.
Stabat non degeneri mater ſpectaculo, quæ non
metueret peremptorem. Pendebat in cruce filius,
mater ſe perſecutoribus offerebat. Si hoc ſolùm
eſſet vt ante filium proſterneretur, laudandus pieta-
tis affectus, quod ſuperſtes filio eſſe nolebat: ſin ve-
rò vt cum filio moreretur, cum eodem geſtiebat re-
ſurgere, non ignara fuit myſterij quod genuiſſet re-
ſurrecturum: ſimul quia publico vſui impẽdi mortẽ L
filij nouerat, præſtolabatut ſi fortè etiam ſua morte
publico muneri aliquid adderetur. Sed Chriſti paſ-
ſio adiutore non eguit, ſicut ipſe Dominus longe
Eſaia 63. antè prædixit: Et reſpexi, & non erat adiutor: &
attendi, & nemo ſuſcipiebat, & liberabo eos bra-
chio meo. Quomodo ergo extorqueri potuit inte-
gritas Mariæ, quæ fugientibus apoſtolis ſupplicia
non timebat? Sed ipſa ſe offerebat periculis, cuius
tanta gratia, vt non ſolùm in ſe virginitatis gratiam
reſeruaret, ſed etiam his quos viſeret, integrita-
Luc. 1. tis inſigne conferret. Viſitauit Ioannem Baptiſtam, M
& in vtero matris priuſquam naſceretur, exultauit.
Ad vocem Mariæ exultauit infantulus, obſecutus
antequam genitus. Nec immeritò manſit integer
corpore, quem in tribus menſibus oleo quodam
ſuæ præſentię & integritatis vnguento Domini ma-
ter exercuit. Eadémque poſtea Ioanni euangeliſtæ
eſt tradita coniugium neſcienti. Vnde non miror

G præ cæteris locutum myſteria diuina, cui prę̆ſto erat
aula cœleſtium ſacramentorum. Nunc mihi dicant
qui hanc quæſtionem ſerunt: Quid eſt quod ait Do-
minus per prophetam. Nunc reuocabo captiuitatẽ
Iacob, & miſerebor adhuc domus Iſrael? Et infra: *Ezech. 39.*
Congregabo, inquit, eos de gentibus, & congrega-
bo illos de regionibus nationum, & ſanctificabor in
his in conſpectu gentium, & ſcient quòd ego ſum
Dominus Deus ipſorum, dum apparebo illis inter
nationes, & non auertam amplius faciem meam ab
eis, pro eo quòd effudi iram meam in domũ Iſrael,
H dicit Dominus. Et infrà dicit propheta, vidiſſe ſe in
mõte alto nimis ædificationem ciuitatis, cuius por-
tę plurimæ ſignificantur, vna tamen clauſa deſcri-
bitur, de qua ſic ait: Et conuerti me ſecundum viã *Ibid. 44.*
portæ ſanctorum exterioris, quæ reſpicit ad orien-
tem, & hæc erat clauſa. Et ait ad me Dominus: Por-
ta hæc clauſa erit, & non aperietur, & nemo tranſi-
bit per eam: quoniam Dominus Deus Iſrael tranſi-
bit per eam. Eritque clauſa, quoniam dux hic ſe-
debit in ea, vt manducet panẽ in cõſpectu Domini.
Secundum viam portæ intrabit, & ſecundum viam
I eius exibit: Quæ eſt hæc porta, niſi Maria: ideo clau-
ſa quia virgo? Porta igitur Maria per quam Chriſtus
intrauit in hunc mundum, quando virginali fuſus
eſt partu, & genitalia virginitatis clauſtra non ſol-
uit. Manſit intemeratum ſeptum pudoris, & inuio-
lata integritatis durauere ſignacula, cùm exiret ex
virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non
poſſet.

Quòd Maria ſit porta illa clauſa quam Ezechiel deſcripſit, in qua ſedit Chriſtus & exiuit. CAP. VIII.

K
HÆc, inquit, porta clauſa erit, & non aperietur.
Bona porta Maria, quæ clauſa erat, & non ape-
riebatur. Tranſiuit per eam Chriſtus, ſed non ape-
ruit. Et vt doceamur, quia portam habet omnis
homo per quam Chriſtus ingreditur. Tollite, in-
quit, portas principis veſtri, & eleuamini portæ æ- *Pſal. 23.*
ternales, & introibit rex gloriæ. Quanto magis er-
go porta erat in Maria, in qua ſedit Chriſtus corpo-
raliter, & exiuit? Eſt enim & porta ventris, vnde ait
Iob ſanctus: Intenebreſcant, inquit, ſtellæ noctis *Iob. 3.*
L illius, quia non cõcluſit portas ventris matris meæ.
Eſt ergo & porta vẽtris, ſed nõ omnis clauſa ſemper,
verùm vna ſola potuit manere clauſa, per quam ſine
diſpendio clauſtrorum genitalium, virginis partus
exiuit. Ideo ait propheta: Porta hæc clauſa erit, & *Ezech. 44.*
nõ aperietur, & nemo tranſibit per eam, hoc eſt, ne-
mo hominum: quoniam Dominus, inquit, Deus Iſ-
rael tranſibit per eam. Eritque clauſa, id eſt, & poſt
tranſitum Domini erit clauſa: & non apperietur à
quoquam. Nec aperta eſt, quoniam habuit ſemper
ianuam ſuam Chriſtus, qui dixit: Ego ſum ianua, *Ioan. 10.*
M quam nemo ab ea potuit auellere. Hæc porta ad o-
rientem aſpiciebat, quoniam verum lumen effudit,
quæ generauit orientem, pepeꝛitque, ſolem iuſtitię.
Audiant ergo inprudentes, clauſa, inquit, hæc por-
ta eſt, quæ ſolũ recepit Deũ Iſrael. Si igitur de eo di-
ctũ eſt ad eccleſiam: Quoniam cõfortauit ſeras por-
tarum tuarum, ſuam portam confortare nõ potuit? *Pſalm. 147.*
Sed confortauit profectò, & ſeruauit intactam.

Denique

Denique non eſt aperta: audiant igitur prophetam dicentem: Non aperietur, eritque clauſa; hoc eſt, non aperietur, ab eo cui deſponſabitur. Non licebit enim vt aperiatur pet quem Dominus tranſibit. Et poſt eum, inquit, erit clauſa: hoc eſt, non aperiet eam Ioſeph: *Matth.1.* quoniam dicitur ei: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod enim ex ea naſcetur, de Spiritu ſancto eſt. Porta ergo clauſa virginitas eſt, & hortus clauſus virginitas, & fons ſignatus virginitas.

Quemadmodum virgo Maria ſit virga & hortus clauſus, ac paradiſus & fons ſignatus, atque porta clauſa.
CAP. IX.

AVdi virgo diligentius apertis auribus, & clauſo pudore: aperi manus, vt te pauper agnoſcat: claude oſtium, ne temerator irrepat: aperi mentem, ſerua ſignaculũ. Virga quoque à radice virginitas eſt. *Eſaia.11.* Sic enim ſcriptum eſt: Exiet virga à radice Ieſſe, & flos à tadice aſcendet. Non cauata eſt hæc virga, ſed ſolida. Nemo ergo adurat virgam tuam, vt florem ſuum cuſtodiat. Virga es ô virgo, uon curueris, non inflectaris in terram, vt in te flos paternæ radicis aſcendat. Hortus clauſus es virgo, ſerua fructus tuos: nou aſcendant in te ſpinæ, ſed vuæ tuæ floreãt. Hortus clauſus es filia, nemo offerat ſepem tui pudoris, *Eccleſ.10.* quia ſcriptum eſt: Et deſtruentem ſepem mordebit ſerpens. Sed illã ſolùm offerat de qua ſcriptum eſt: Quid inciſa eſt ſepis? Nemo parietem tuũ deſtruat: ne ſis in conculcarionem. Paradiſus es virgo, Euam caue. Fons ſignatus es virgo, nemo aquam tuã polluat, nemo conturbet, vt imaginem tuam in fonte tuo ſemper attendas. Porta clauſa eſt virgo, nemo aperiat ianuam tuam, quam ſemel clauſit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo *Apoc.3.* claudit: & claudit & nemo aperit. Aperuit tibi ſcripturas, nemo eas claudat: clauſit pudorẽ tuum, nemo aperiat eum.

Quòd Chriſtus qui corona eſt virginum, ſit vnus ſicut & pater vnus eſt, & ſpiritus vnus: & quomodo in perſonis diuinis ſit æqualitas. CAP. X.

Ibidem. VEnio, inquit, citò, tene quod habes: nemo accipiat coronam tuam. Quæ eſt corona tua niſi illa de qua dictum eſt: Et eris corona decoris in manu *Eſaia 62.* Domini? Quis hoc dicit, niſi ille de quo dixit Ec*Eccleſ.4.*cleſiaſtes: Eſt vnus, & non eſt ſecundus? Quis eſt iſte: *Matth.23.* niſi ille de quo dictum eſt: Magiſter veſter vnus eſt *Iob 9.* Chriſtus? Vnus eſt, quia vnigenitus Dei filius: vnus, quia ſolus, vt ſcriptum eſt: Qui expandit cœlum ſolus, & ambulat ſicut in terra ſuper mare. Hic ergo non eſt ſecundus, quia primus eſt. Non eſt ſecundus, quia vnus eſt. Vnus Deus pater ex quo *1.Corin.8.* omnia, & nos in illo: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, pet quem omnia & nos per ipſum. Vnus Deus pater, & vnus Dei filius, & vnus Spiritus ſanctus, ſicut ſcriptum eſt: Hæc autem omnia operatur vnus *Ibidem. 12.* atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Vnus, inquit, vnus, quia vnus Deus. Nullus ſecundus, quia quod vult facit, nõ quod imperatur. Vnus ergo pater Deus, & vnus Dei filius. Vnus & vnus,

A quia non duo dij: Vnus filius, quia cum patte vnum eſt, ſicut ipſe dixit: Ego & pater vnum ſumus. *Ioan.10.* Et vnus ſpiritus, quia vnitas triniratis eſt, non ordine diſtincta, non tempore. Sed dicunt lectum: Ite bapti*Matth.28.*zate genres in nomine patris & filij, & Spiritus ſancti. Et obiiciunt, quia primo, patrem nominauit, ſecundo, filiũ, tertio, Spiritum ſanctum. Nunquid ergo, quia dicit euangelium: In principio erat verbũ, *Ioan.1.* & verbum erat apud Deum: inferiorem ſignificauit patrem quia primo verbum Dei in principio ſemper eſſe ac fuiſſe memorauit? Aut cùm dixit Apo-B ſtolus: In regno Chriſti & Dei, ordinem fecit? *Epheſ.5.* Aut cùm dicit ipſe Dominus Ieſus: Spiritus Domini ſu*Luc.4.*per me, eò quòd vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me, prædicare captiuis remiſſionem, eminentiorem filio Dei ſpiritum eſſe teſtatus eſt? Aduertis virgo quemadmodum iſta ſoluantur. Aperi ad hæc aures tuas, os tuum claude. Aperi aures, vt fidem audias: claude os: vt teneas verecũdiam. Deinde illud legunt, quia dixit: In nomine patris & filiij, & Spiritus ſancti: & non intelligunt quid ante præmiſerit. In nomine, inquit, Tres perſonas quidem ſignifica-C uit, ſed vnũ trinitatis nomen aſſeruit. Vnus itaque Deus, vnũ nomen, vna diuinitas, vna maieſtas. Nullus ergo ſecundus, quia principiũ omnium trinitas eſt, & trinitatis primatus ſuper omnia eſt. Ergo vnus, & non eſt ſecundus. Vnus eſt, qui ſecundum non habet, quia vnicus ſolus ſine peccato, ſolus ſiue ad*Eccleſ.4.*iutorio, qui ait. Reſpexi, & non erat adiutor. *Eſaia.63.*

Quòd nulli alij laborare aut ſeruire debeamus niſi ſoli Chriſto qui primus eſt. Et quomodo aliquando ſecũdus & nouiſſimus dicatur. CAP XI.

D NOn eſt finis labori eius, quia pro omnibus ad*1.Ioan 2.*uocatus noſter eſt apud patrem, & infirmitates *Eſaia 53.* noſtras ſuſcepit, & pro nobis dolet & infirmatur, ſicut ait: Æger eram, & non viſitaſtis me: *Matth.25.* cuius oculus non ſatiatur diuitiis, quia ipſe eſt altitudo diui*Rom.11.*tiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, in quo ſunt theſauri myſteriorum cœleſtium. *Coloſ.2.* Cur ergo ſeculo potius laboramus, & fraudamus animam noſtram tãtæ bonitatis diſpendio, qui nulli alij niſi huic ſeruire Domino deberemus? Hic ergo non eſt ſecun-E dus. Ego certè hoc teſtimonium defero. Lego quia primus eſt, lego quia non eſt ſecundus: illi qui ſecũdum aiunt, doceant lectione. Sed dicit aliquis, quia ſcriptum eſt: Primus homo de terra terrenus, *1.Cor.15.* ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Verùm, ante videamus de quo dicat: Secundus, inquit, homo: quaſi hominem ſecundum dixit. Et ego dico quia primus eſt ſecũdum diuinitatem, antequam nullus: ſecundus autem ſecundum carnem, quia poſt Adam. Ego plus dico, non ſolùm ſecundum lego hominẽ, ſed etiam nouiſſimum. Denique ſic habes: Factus F eſt primus homo Adam in animam viuentem, *Ibidem.* nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem. Vide clementiam Chriſti, ipſe eſt primus & nouiſſimus. Qui primus erat, propter nos ſe nouiſſimum fecit. Primus, quia per ipſum omnia: nouiſſimus, quia per ipſum reſurrectio. Deſcendit enim & proiecit ſe vt caderet, infra omnes ſe faciens, vt oẽs iacẽtes leuaret. Vnde & ait Eccleſiaſtes: Quia ſi ceciderit vnus,

Eccleſ.4. eriget ſocium ſuum, & væ illi qui vnicus ceciderit,
&non eſt ſecundus vt eum erigat. Et quidem ſi dor-
miant duo, eſt calor illis, & vnus quomodo calefiet?
Hoc eſt, qui Christum habet ſecum, & ſi cecide-
rit, reſurget: & ſi mortuus fuerit, reuiuiſcet: quia
adeſt ille qui venit ignem in terram mittere. Deni-
4.Reg.4. que & Heliſæus cùm puerum reſuſcitaret, inſuffla-
uit illi, vt infunderet vitæ calorem. Habeto ergo te-
cum hunc ignem in pectore tuo, qui te reſuſcitet,
ne frigus tibi perpetuæ mortis irrepat. Hic ergo iu-
uenis ſe proiecit, qui venit per Mariam, & infunde-
Luca 24. bat vitæ calorem pectoribus audientium. Vnde di-
cunt illi in euangelio: Nónne cor noſtrum ardens
erat in nobis, cùm aperiret nobis ſcripturas?

Quomodo Chriſtus dicatur iuuenis ſecundus, & finis omni populo eius. Quomodo etiam virgo Maria dicatur aula regalis. CAP. XII.

Eccleſ.5. HIc eſt iuuenis ſecundus, vt dicit Eccleſiaſtes: Vi-
di vniuerſos qui viuunt, qui ambulant ſub ſole
cum iuuene ſecundo, quis reſurget pro eo? Quis
enim pro Chriſto reſurget, cùm ille pro omnibus re-
ſurrexerit, &in illo omnes reſurrexerint, cùm ſpẽ re
ſurrectionis acceperint? De Chriſto autem dictum
liquet, quando aduertis cõgruere iſtum locum cùm
Gene.49. benedictione vel prophetia Iacob, qui ait de Iuda:
Ioan.2. Quis ſuſcitabit eum? Non vtique alter, quia ipſe ſe
ſuſcitauit, ſicut ipſe ait: Soluite templum hoc, & in
triduo reſuſcitabo illud. Hoc autem dicebat de tẽ-
plõ corporis ſui. Illud quoque verè Chriſto conue-
nit ſoli quod addidit: Non eſt finis omni populo
eius: quia populus Chriſti innumerabilis finem non
habet, cui fides reſurrectionis æternæ, perpetuæ
vitæ acquirit ætatem. Secundum carnem itaque
& iuuenem dictum, & cadere vel reſurgẽre, dubiũ
non eſt. Denique & illud attexuit, quia optimus
puer pauper & ſapiens: pauper enim factus eſt, cùm
2.Cor.8. diues eſſet. Ipſe ergo rex Iſrael tranſiuit hanc por-
tam, ipſe dux ſedit in ea, quando verbum caro fa-
Ioan.1. ctum eſt, & habitauit in nobis, quaſi rex ſedens in
aula regali vteri virginalis, vel in olla feruenti, ſicut
Pſalm.59. ſcriptum eſt: Moab aula ſpei, vel olla ſpei meæ. V-
trunque enim diuerſis in codicibus inuenitur. Aula
regalis eſt virgo, quę non eſt viro ſubdita, ſed Deo
ſoli. Eſt &olla vterus Marię, quæ ſpiritu feruenti qui
ſuperuenit in eam, repleuit orbem terrarum, cùm
peperit ſaluatorem. Qui manducauit in porta ſedẽs,
Ioan.4. vtique cibum illum de quo dixit: Meus cibus eſt, vt
faciam voluntatem patris mei, qui in cœlo eſt.

Quomodo Mariana virginitas dicatur leuis nubes, ſuper quam Dominus ſedit, quæ alijs virginibus pluuiam ſpiritalem irrorat & vnguentum integritatis.
CAP. XIII.

O Diuitias Marianę virginitatis: quaſi olla ferbuit,
& quaſi nubes pluit in terras gratia Chriſti. Scri
Eſaia 19. ptum eſt enim de ea: Ecce Dominus venit, ſedens
ſuper nubem leuem. Verè leuem, quę coniugij one-
ra neſciuit. Verè leuem, quæ leuauit hunc mundũ
de graui fœnore peccatorum. Leuis erat quæ re-
Luc.1. miſſionem peccatorum vtero geſtabat. Denique

G eleuauit Ioannem in vtero conſtitutum, qui ad vo-
cem eius exiliuit, & infans exultauit in gaudio, prius
ſenſu deuotionis, quàm ſpiritus infuſione vitalis a-
nimatus. Excipite igitur, excipite ſacræ virgines
nubis huius pluuiam ſpiritalem, temperamentum
flagrantiæ corporalis, vt corporis omnes reſtringua
tis ardores, atque interna mentis veſtræ humeſcãt.
Huius imbrem nubis ſacratę patres noſtri annũcia- Sapien.1.
uerunt nobis ſalutem mundi futurum. Hunc im- Pſalm.71.
brem ſignificabant eſſe venturum ſtillicidia ſtillan- Iu.6.
tia ſuper terram, quæ Hieroboal popoſcit & meruit.
H Bonam nubem ſequimini, quæ fontem intra ſe ge-
nuit, quo rigauit orbem terrarum. Excipite ergo
voluntariam pluuiam, pluuiam benedictionis, quã
hæreditari ſuæ Dominus effudit. Excipite aquam, & Pſalm.67.
non effluat vobis: quia nũbes eſt, diluat vos & ſa-
cro humore perfundat: quia olla eſt, ſpiritu vapore
æterno. Excipite itaq; ex hac Moabitide olla gratię
cœleſtis vnguentũ, nec vereamini, ne deficiat quod
exinanitum eſt, & plus redundat, quandoquidem
in omnem terram odor eius exiuit, ſicut ſcriptum
eſt: Vnguentum exinanitum nomen tuum, propter Cantic.1.
I ea adoleſcentulæ dilexerunt te. Deſcendat iſtud
vnguẽtum in animę præcordia, viſcerúmque ſecre-
ta, quo non delitiarum odores ſancta Maria, ſed di-
uinæ gratiæ ſpiramenta redolebat. Hæc pluuia Euę
reſtinxit appetentiam, hoc vnguentum fœtorem
hæreditarij erroris abſterſit, hoc vnguentum Maria Ioan 12.
ſoror Lazari in pedes Chriſti effudit, & tota domus Luca.7.
pio repleta odore fragrauit. Nec vlla ſe pauperem
putet, nulla ſe arbitretur inopem, nulla metuat ne
precioſum hoc vnguentum emere non poſſit, aut
fontem iſtum putet eſſe venalem. Qui ſititis, inquit,
K ite ad aquam, & quicunque non habetis argentum, Eſaia 55.
ite & emite & bibite ſine argento. Et ſuprà ait: Gra-
tis venundati eſtis, & ſine argẽto redimemini. Ideo 2.Cor.8.
pauper factus eſt Dominus cùm diues eſſet, vt eum
omnes emãt, & egenos pręcipuè ſua paupertate lo-
cupletet. Parate igitur vaſa Domini vt excipiatis
hunc fontem aquæ viuæ, fontem virginitatis, inte-
gritatis vnguentum, odorem fidei, & ſuauis miſeri-
cordiæ gratia florulentum: induamini agni eius in- 1.Pet.2.
nocentiam, qui cùm malediceretur, non remaledi-
xit: cùm percuteretur, non repercuſſit.
L

Quomodo greſſus Mariæ ſpecioſi dicantur in calciamentis. Et quòd moduli fœmorum ſuorum ſimiles ſint torquibus. Et vmbilicus crater tornatilis. Et venter ſicut aceruus tritici minuti inter lilia. CAP. XIIII.

HAnc imitamini filiæ, cui pulchrè conuenit illud
quod de eccleſia prophetatum eſt: Specioſi fa-
cti ſunt greſſus tui in calciamentis filia Aminadab:
eo quòd ſpecioſè eccleſia euangelij prædicatione
proceſsit. Specioſè procedit anima, quæ corpore
M velut calciamẽto vtitur, vt quò velit ſuum poſsit ſi- Cantic.7.
ne impedimento vllo circunferre veſtigium. In hoc
calciamento ſpecioſè proceſsit Maria, quæ ſine vlla
commixtione corporeę cõſuetudinis authorem ſa-
lutis virgo generauit. Vnde egregiè Ioannes ait: Nõ
ſum dignus ſoluere corrigiam calciamenti eius, id Ioan.1.
eſt: Non ſum dignus incarnationis myſterium cõ-
prehendere anguſtiis mentis humanæ, atque inopis
vilitate

Esaia 55. vilitate ſermonis abſoluere. Vnde & Eſaias dixit: A Generationem eius quis enarrabit? Speciosi ergo greſſus vel Mariæ vel eccleſiæ, quoniam ſpecioſi pe- *Ibidem.52.* des euangelizantium. Quàm pulchra etiam illa quę in figura eccleſiæ de Maria prophetata ſunt, ſi tamē non membra corporis, ſed myſteria generationis eius intendas. Dicitur enim ad eam: Moduli fœmorum tuorum ſimiles torquibus, opera manuum ar- *Cantic.7.* tificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiēs mixto. Venter tuus ſicut aceruus tritici minuti inter lilia, eo quòd cōtinens ſibi ſit in omnibus Chri- B ſti ortus ex virgine. Sicut victores ſolent ſecularium præliorum, ſtrenuorum virorum donatis torquibus honorare ceruices: ita iugum noſtrum leuauit, vt fidelium colla virtutis inſignibus coronaret. Verè autem aluus ille Mariæ crater tornatilis, in quo erat ſapientia, quæ miſcuit in cratere vinum ſuum, indeficientem cognitionis piæ gratiam, diuinitatis ſuæ plenitudine ſubminiſtrans. In quo virginis vtero, ſimul aceruus tritici & lilij floris gratia germinabat, quoniam & granum tritici generabat, & liliū. Gra- C *Ioan.12.* num tritici, ſecundum quod ſcriptum eſt: Amen, amen dico vobis, niſi granum tritici cadens in terrā mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Sed quia de vno grano tritici aceruus eſt factus, completum eſt *Pſalm.64.* iſtud propheticum: Et conuales abundabunt frumento: quia granum illud mortuum plurimum fructum attulit. Hoc itaque granum, omnes homines perpetua cœleſtium munerum eſca ſaturauit. Conſummatum eſt illud prophetici oris eloquium, *Ibid.80.* dicente eodem Dauid: Cibauit eos ex adipe frumēti, & de petra melle ſaturauit eos. In hoc grano eſſe D etiam lilium, diuina teſtātur oracula, quia ſcriptum *Cantic.2.* eſt: Ego ſum flos campi & lilium conualium: ſicut lilium in medio ſpinarum, Chriſtus erat lilium in medio ſpinarum, quando erat in medio Iudæorū.

Quomodo ſacræ virgines dicantur lilia Chriſti, & de anno Dominicæ benignitatis. CAP. XV.

AVdi virgo quid dicat. Lilium, inquit, conualiū, id eſt, humilium animarum & mitium. Eſto ergo mitis, humilis, atque manſueta: vt in te ſicut li- E *Ibid.5.* lium germinet Chriſtus, de quo & alibi habes: Labia eius lilia ſtillantia myrrham plenam: id eſt, qui Chriſti paſsionem loquuntur, & ſuo ore concelebrant, ac mortificationem eius in ſuo circunferunt corpore. Chriſti lilia ſunt ſpecialiter ſacræ virgines, quarum eſt ſplendida & immaculata virginitas. Vnde plerique accipiunt quod eccleſia videatur dice- *Ibidem.* re: Ego ſum flos campi, & lilium conualium: quæ in hac conualle iſtius mundi gratiam boni odoris exhalat ſedula confeſsione pietatis. Denique & alibi dicit: Frater meus deſcēdat in hortum ſuum, in phia- F las aromatis, paſcere in hortis, & colligere lilia. Ego fratri meo, & frater meus mihi qui paſcit inter lilia. Ex illo ergo vtero Mariæ diffuſus eſt in hunc mundum aceruus tritici minuti inter lilia, quando natus *Pſalm.64.* eſt Chriſtus, cui dicit propheta Dauid: Benedices coronam anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate. Pingueſcēt fines deſerti, exultatione colles accingentur, induti ſunt arietes ouium, & conuales abundāt frumento etenim clamabunt, & A hymnum dicent. Quis eſt annus Dominicæ bonitatis, niſi ille de quo ſcriptura dicit: Tempore acce- *Eſaia 48.* pto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te: quando populorum fide eccleſiam fœcundauit, iuſtitia induit ſacerdotes? Vnde & Apoſtolus dicit: Ecce nūc *2.Cor.6.* tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quando venit Dominus prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Sicut in Euangelio ſuo *Luc.4.* ipſe mememorauit, dicens: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, &c. Tunc ergo Domi- B nus operibus ſuis, & gloria & honore ſui tempus coronauit aduentus. Totus enim ille annus conuerſationis eius in hoc mūdo, diuerſarū habuit certamina paſsionum. Vicit Herodem paruulus, de quo in paſsione infantium triumphauit. Eſuriuit, ſitiuit, pro nobis vapulauit, pro nobis contumeliarum indigna tolerauit, crucem aſcendit, mortuus eſt pro nobis.

C *Quomodo filiæ Hieruſalem egredi iubeantur ad vidēdum regem Salomonem, &c. Et de ſtola piæ operationis quam induere debent virgines.* CAP. XVI.

VIdes quanta certamina paſſus eſt, ſed tamen nō auarus exactor pręmij, cui abundauit vna cœleſtis corona virtutis. Vnde egredimini filiæ Hieruſalem, ſicut vos hortatur ſcriptura diuina in Canticis *Cantic.3.* canticorum: Egredimini & videte regem Salomonem in corona, qua coronauit eum mater eius in die ſponſalium eius & iocunditatis cordis eius. quia fecit ſibi, inquit, charitatem à filiabus Hieruſalem: D hoc eſt, egredimini ex his anguſtiis & ſolicitudinibus corporalibus, egredimini ex hac delectatione carnali, peregrinamini de corpore, vt adeſſe domino poſſitis, quoniam qui in carne ſunt, Domino ſuo placere non poſſunt. Dicatur ergo vobis quia non *Rom.8.* eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Eritis autem in ſpiritu, ſi potueritis comprehēdere Salomonis veri illius pacifici charitatem, quam fecit ſibiipſe, & ideo coronā accepit à matre, beata matre Hieruſalem. Beatus & Mariæ vterus, qui tantum Dominum coronauit, quando formauit. Coronauit eum quando genera- E uit, quia & ſi eum ſine aliqua ſui operatione forma- *Luc.1.* uerit, quia Spiritus ſanctus ſuperuenit in virginem (vnde & ipſe ait: Inoperatum meum viderunt oculi *Pſalm.138.* tui) tamen hoc ipſo quod ad omnium ſalutem eum cōcepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pie- *Ephe.1.4.5.* tatis impoſuit, vt per fidem credentium fieret omnis viri caput Chriſtus. Inoperata ergo eſt caro Chriſti, quam vt Maria virgo conciperet, inuſitato quodam nouóque incarnationis myſterio, ſine vlla virilis ſeminis admixtione diuinæ gratia diſpoſitionis quod erat carnis aſſumpſit ex virgine, atque in F illa nouiſsimi Adam immaculati hominis membra formauit. Hominem audis, ſed ſupra hominē intellige, quia ſcriptum eſt: Non coques agnum in lacte matris ſuæ. Et alibi legis: Et homo eſt, & quis agno- *Exod.34.* *Coloſ.2.* ſcet eum? Ergo non debes agnum illum, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat, conditionis humanæ viribus æſtimare, & maieſtatem incōprehēſibilis poteſtatis, degeneris cognitionis infirmitate concludere. Non enim illum perfectæ fidei cibum Iacob coxit in lacte, quo Iſaac pater ita eſt *Geneſ.27.*

G delectatus, vt ei prærogatiuam omnem benedictionis prophetica ſobrietate conferret. Et ideo Apoſtolus ſcripſit ſuccum lactis tenuis cibum eſſe doctrinæ, dicens: Quia omnis qui alitur lacte, expers eſt verborum iuſtitiæ: paruulus enim eſt, perfectorum autem eſt ſolida eſca.

Prou.31. Et tu ergo filia, ſume ſtolā illā mulieris piæ operationis ſtudio cōtextā, quæ manus ſuas aperit pauperi, & lucerna eius non extinguitur in tota nocte, atque indue te, & huiuſmodi

Gen.27. epulas affer ad patrem, vt dicat: Quid eſt quod tā citò veniſti filia? laudet in tenera adhuc ætate prudentiam, piæ quoque deuotionis affectū, & dicat

H tibi: Accede ad me filia: odoratúſque odorem veſtimentorum tuorum benedicat te, dicens: Ecce odor filiæ meæ, ſicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. &, Det tibi Dominus à rore cœli deſuper, & ab vbertate terræ abundantiam. Atque his adiungat: Qui maledixerit tibi, maledictus erit: & qui benedixit tibi, benedictus erit. Hac ſtola indutus Iacob hominem vidit, & ab eo quaſi à Domino Deo benedictionem popoſcit, & appel-

Ibid.49. I lauit locum, Viſio Dei. Hac ſtola indutus, vidit illam ſtolam Chriſti, de qua ait: Lauauit in vino ſtolam ſuam. Et benedixit Ioſeph, dicens: Filius ampliatus meus Ioſeph, filius ampliatus zelatus meus, filius meus adoleſcentior ad me reuertere: ſignificans Dominicę reſurrectionis inſigne. Et addidit: Benedictio patris tui & matris tuæ præualuit ſuper benedictiones montium manentium, & deſideria collium æternorum, id eſt, ſuper regem gratiæ. Hāc ſume ſtolam vt induas Chriſtum, atque in eius

Coloſ.3. K agnitione renoueris. Indue ergo ſicut electa Dei viſcera miſericordię, benignitatem, humilitatem, patientiam, modeſtiam, charitatem, quæ eſt vnitatis

Roman.13. vinculum: vt nemini quicquam debeas, niſi inuicē ſororem tuam diligas, nec gratię eius inuideas, ſed quo probatiorē videris imiteris: vt ſit in te pax Chriſti & gratia, & verbum Dei habitet in corde tuo, at-

**contagiones.* que huius mundi fugias *cogitationes. Semel mundo mortua, ne quæſo tetigeris, ne attaminaueris quæ ſunt iſtius ſeculi, ſed ſemper in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus abducas te ab huius ſeculi conuerſatione: nō homini, ſed Deo cantans. Et ſi-

L cut ſancta faciebat Maria, conferas in corde tuo. Quaſi bona quoque agnicula rumines in ore tuo

Pſalm.118. præcepta diuina, vt dicas & tu: Exercebor in mirabilibus tuis: nec dormitet aut ſtillet anima tua præ tædio. Stillicidia enim eiiciunt hominem tempore hyemali: anima autem perfecta non ſtillat, in qua nulla grauioris eſt rima peccati, ſed manet in domo ſua, & inoffenſæ habitationis nouitate lætatur & fruitur. Ac ſi aliquid fortè nutauerit, dicas: Con-

Ibidem. firma me in verbis tuis.

M *Quomodo in virginibus videatur angelorum vita in terris, quam in paradiſo amiſeramus. Et de deuota deprecatione quam Ambroſius fecit ſuper virginem velandam.*

CAP. XVII.

NVnc ad te decurſis omnibus pater glorię vota conuerto, cuius pietati inceſſabiles gratias agimus, quòd in virginibus ſacris angelorum vitam videmus in terris, quam in paradiſo quondā amiſeramus. Quid enim vel ad inuitanda virginū ſtudia, cōfirmandāque virtutē, vel ad cōcelebrādā virginitatis gloriā plus conferre potuiſti, quàm vt Deus ex virgine naſceretur? Amplius nobis profuit culpa, quam nocuit: in quo redemptio quidem noſtra diuinū munus inuenit. Sed ipſe quoque vnigenitus filius tuus venturus in terras ſuſcipere quod amiſſum eſt, puriorē carnis ſuæ generationē reperire nō potuit, quā vt habitatione cœleſtis aulā virginis dedicaret, in qua eſſet & immaculatæ caſtitatis ſacrariū, & Dei templū. Quid autē illud attexam, quod diuino tuo munere cum ſanctis Moyſe & Aaron virgo pedes per fluctus duxit Hebræorū exercitū? Relin-

quo vetera, priuata non quęro, ſatis eſt iſta nobilitas *Exod.15.*
familiæ virginali. Te quęſo vt tuearis hanc famulā tuam, quæ tibi ſeruire, tibi animam ſuam, tibi integritatis ſuæ ſtudiū dicare præſumpſit. Quam ſacerdotali munere offero, affectu patrio commendo, vt propitius & præſul conferas ei gratiam, quo cœleſtium thalamorum immorantem adytis ſponſum excutiat, mereatur videre, introducatur in cubiculū Dei ſui regis, mereatur audire dicentem ſibi: A-

des huc à Libano ſponſa, ades huc à Libano, tranſi- *Cantic.4.*
bis & pertranſibis à principio fidei, vt tranſeat ſeculum, ad illa æterna pertranſeat. Intende igitur pater in tuum munus, cui ſanctificando nullius conſiliū requiſiſti: ſed ipſe ſine vllo petitore atque arbitro tātam contuliſti gratiam, quantam ante oracula diuina credere nemo potuiſſet, vt in ſuo vtero Deum virgo portaret. Cuius prærogatiua muneris prouocata crebreſcunt ſtudia virginitatis, & ſacrę integritatis exempla. Quibus hæc quoque famula tua ad huiuſcemodi virtutis gratiā laceſſita, tuis aſſiſtit altaribus, non rutilanti cæſarie flauum deferens crinem, flammeo nuptiali dicatum: ſed illum crinem quo euāgelica illa mulier ſancta Maria pedes Chriſti ſedula pietate deterſit, & domum totam effuſo im-

pleuit vnguento, ſacro offerens velamine conſecrā- *Luca 7.*
dum. Adeſt puella quam non nuptiarum feſta, non *Ioan.12.*
præmia, non onerati pondus vteri, votiuo nupturis dolore ſolicitēt: ſed quæ immaculatos ſibi fidei partus & pietatis expoſcat, vt in vtero accipiat de Spiritu Sancto, & ſpiritum ſalutis Deo fœta parturiat. Sed vt iſta procedere poſſit meritorum gratia, tu Deus pater omnipotens ſuffragia commendationis adiunge. Nō enim ſolitaria dos pudoris eſt. Succingat ſacræ virginis crinem modeſtia, ſobrietas, continentia, virtutū vt accincta comitatu, purpureo dominici ſanguinis redimita velamine, mortificationē

Domini Ieſu in ſua carne circūferat. Hæc ſunt enim *2.Cor.4.*
meliora velamina, quæ ſunt indumenta virtutum, quibus culpa obtegitur, innocentia reuelatur. His igitur famulam tuam indue veſtimentis, quæ in omni tempore munda ſint. Mundum enim manet, quicquid nulla interueniens culpa fuſcauerit, vt ei iure

dicatur: Quoniam placuerūt Deo facta tua. In om- *Eccleſ.9.*
ni tempore ſint veſtimenta ſua candida, & oleum in *Math.25.*
capite non deſit, quo faces ſuas myſticas poſsit accendere: vt cùm venerit ſponſus, inter illas ſapientes virgines cœleſti thalamo digna numeretur, quæ deuotionis ac fidei ſuę grauitatiſque lumine munus ſacræ profeſsionis illuminet. Tuere igitur ancillam tuā pater charitatis & gloriæ, vt quaſi in horto clau-

ſo & fon-

ſo & fonte ſignato teneat clauſtra pudicitiæ, ſignacula veritatis. Agrũ ſuũ colere nouerit, quem colebat ſanctus Iacob, & ſexageſimos & cẽteſimos quoque fructus capeſſet in huius virturibus & fortitudinibus agri. *Cantic.3.* Suſcites in ea gratiã, & reſuſcites charitatẽ. Inueniat quem dilexit, teneat eum, nec dimittat eum donec bona illa vulnera charitatis excipiat, quæ oſculis pręferuntur. Semper parata, noctibus & diebus toto ſpiritu mentis inuigilet, ne vnquã verbum eam inueniat dormientem. Et quoniã vult ſe dilectus tuus ſæpius quæri, vt exploret affectũ recurrentem, ſequatur, excitet fides, & anima eius in B verbo tuo peregrinetur corpore, vt aſſit Deo: vigilet cor eius, caro dormiat, ne malè incipiat vigilare peccatis. Tu Domine adiſige alios ſacræ virginitatis ornatus. Adiunge ſedulos pios cultus: vt nouerit poſsidere vas ſuum, nouerit humiliari, dilectionem teneat, veritatis murum, pudoris ſeptum: non pineæ velamen eius, non vincant cupreſsi: pudicitiã eius non turtures, ſimplicitatem eius non vincant colũbę. Sit in corde ſimplicitas, in verbis mod⁹, erga omnes pudor, pietas erga propinquos, circa egenos & inopes miſericordia, quod bonum eſt teneat, ab om C ni ſpecie abſtineat mala: veniat ſuper eam benedi- *Cantic.8.* ctio morituri, & os viduę benedicat eam. Pone vt ſignaculum verbum tuum in corde eius, in brachio eius, vt in omnibus ſenſibus & operibus eius Chri- A ſtus eluceat. Chriſtũ intendat, Chriſtum loquatur. Aqua multa non poſsit eius excludere charitatem, *ibidem.* nec perſecutio, nec gladius, nec periculum: *Rom.8.* ſed cõfirmata in omni verbo & opere bono, gloriam tuam induat, & in tua gratia conuerſetur in hoc mundo. Sanctifices eam in veritate, in virtute confirmes, in charitate connectas, atque ad illam cœleſtẽ gloriã pudicitiæ & integritatis coronam illibatã immaculatámque diuino tuo fauore perducas: vt illic agni *Apoc.14.* tui ſequatur veſtigia, in meridiano paſcat, in meridiano maneat, nec in greges ſodaliũ incidat, ſed a- B gnis tuis admixta ſine offenſione verſetur comes virginum, pediſſequa Mariarum. Egredere itaque tu Domine Ieſu in die ſponſalium tuorum, ſuſcipe iã dudum deuotam tibi ſpiritu, nunc etiam profeſsione, imple agnitione voluntatis tuæ, aſſume ab initio in ſalutem in ſanctificatione ſpiritus & fide veritatis, vt dicat famula tua: Tenuiſti manum dexterã *Pſalm.72.* meã, & in voluntate tua deduxiſti me, & in gloria aſſumpſiſti me. Aperi manum tuam, & imple animã *Ibid.144.* eius benedictione: vt ſaluam facias ſperantem in te: & fiat vas in honorem ſanctificatum, vtile Domi- C no, ad omne opus bonum probatum: per illam æ- *Roman.9.* ternalem crucem, per illam venerabilem gloriam trinitatis. Cui eſt honor, gloria, perpetuitas, patri Deo & filio & ſpiritu ſancto, à ſeculis nunc & ſemper, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Capita libri Ad virginem Deuotam.

Qua ratione virgo deuota nullum tractatum habere debeat cum ſecularibus hominibus, nec aliquid apud illos quærere. Cap.I.

De repulſione excuſationis quam virgo prætendere poſſet, aliiſque pulchris admonitionibus, vt ſecularium hominum conuerſationem deuitet. Cap.II.

Quemadmodum virgo intrare debeat in cubiculũ, & clauſo oſtio patrem orare, vt det ei mentem bonam & intellectum, vt ſciat quos ſequi, & quos vitare debeat, cum pulchra inſtructione de cauendis & agendis. Cap.III.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS LIBER AD VIRGINEM DEVOTAM.

Qua ratione virgo deuota nullum tractatum habere debeat cum ſecularibus hominibus, nec aliquid apud illos quærere.

CAP. I.

Pſalm.44. AVdi filia & vide & inclina aurem tuã, & obliuiſcere populũ tuũ, & domũ patris tui: quoniã cõcupiuit rex ſpeciẽ tuã: quoniã ipſe eſt dominus Deus tuus, & adorabũt eũ. Ipſius te deuouiſti eſſe ſponſam, deuota Deo diceris. Quid tibi cum hominibus ſecularibus, aut quem tractatum habes cum illis? Quid vis ſcire cum D ipſis perditionem quam ipſi ſequuntur? Si caſtitatem quæris, hanc illi non habent. Si fidem quæris, quis eſt fidelis in illis, quem tu comitaberis? Si autem Chriſtum quæris, non manet in illis. Neſcio quid quæras, quales amicitias vel quales fabulas habeas cum illis. Deuouiſti animam tuam ad deſtruãda omnia quæ ſunt huius ſeculi. Quomodo autem *2.Pet.2.* quæris ſeculum cui renunciaſti? Reuerti vis ad vomitum tuum ſicut canis, aut velut ſus lota iterum in volutationem, ſicut ſcriptũ eſt, dicente Apoſtolo: *Galat.2.* Si quæ deſtruxi iterum reædifico, præuarica.o-

rem legis me conſtituo. Iterum ipſe repetit, dicẽs: *1.Ioan.2.* Quicquid in ſeculo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, quod non eſt de Deo, ſed de hoc mundo eſt. Item alibi dicit: Si quis vo- *Iacob.4.* luerit amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtituetur. Quid dicis deuota Deo? Quid vis hominibus placere? Quid deſideras, vel quid quæris? Si Deum quæris, tecum eſt. Si autem hominem quæris, non hoc deuouiſti. Quid ſunt homines? *1.Ioan.2.* Homines huius ſeculi. Et ſeculum tranſit, & concupiſcentia eius. Qui autem fecerit quę ſcripta ſunt, H manet in æternum. Quid deſideras, neſcio. Si aurum, argentum, ſi vitam, ſi veſtem ſplẽdidã, hoc tibi non placuit cum Deo: hoc Deus non admiratur, *Pſalm.50.* ſed cor contritum & humiliatum. Quid quæris homines ſeculi, quos ſanctus apoſtolus iudicat Paulus, *Philip.3.* dicens: Quorum Deus venter eſt, & gloria in pudendis ipſorum, qui terrena ſapiunt: noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt? Si ergo conuerſationem in *Coloſ.3.* cœlis habemus, quæ ſurſũ ſunt, quærere debemus, vbi Chriſtus eſt, non quæ ſunt ſuper terram. Rogo ſoror, qui ſunt iſti homines huius ſeculi? Fratres I *Pſalm.58.* tuos ſpiritales homines nõ ſequeris, & ſequeris car- *Matth.7.* nales: qui ſi non ſaturantur, murmurabunt. Miſiſti margaritas tuas ante porcos, qui conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi elidant te. Non audiſti: *Philip.3.* Vitate canes, vitate malos operarios. Qui ſunt iſti? Homines huius ſeculi, qui non ſequuntur veſtigia Chriſti. Rogo te quid tibi demonſtrant? Dic mihi, caſtitatem quam non habent? Quid? fidem quam nõ inueniunt? Doctrinam quam non ſequuntur, niſi diabolicam ſapientiam huius ſeculi? Ieiuniũ quod K odiunt? Abſtinentiam quam iudicant? Humilitatem quam opprimunt? Sobrietatẽ quam negligunt? Synceram mentem quam non habent, niſi duplicem? Verecundiam quam proiiciunt à ſe? Neſcio autem quid vis ſtudere cum ipſis.

De repulſione excuſationis, quam virgo prætendere poſſet, aliiſque pulchris admonitionibus, vt ſecularium hominũ conuerſationem deuitet. CAP. II.

SEd quid dicis? Ego autem conuerto eos ad me. Si autem ad te conuerſi fuerint, nõ tibi expedit. L Quid quærit lupus cum agno? vel quid quærit canis niſi panem? Quare autem rugit leo niſi pro præda? Tu te ipſam caſtam cuſtodi, ſi potes: quid vis docere, quod tu ipſa non facis? Sicut dicit Apoſtolus: No- *1.Ioan.4.* lite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Si autem ab ipſis doctrinam accipias, docebunt te quod faciunt, vel quod ſequũtur, concupiſcentiam, fornicationem, libidinem, auaritiam, fraudem, immundiciam, impudicitiam, luxuriam ebrietatem, improbitatem, turpiloquium, ſtultitiã, maleficia, homicidia, iram, rixam, & omnem mali- M ciam. Quid dicis miſera, vel quid excuſas? Deuouiſti animam tuam, vt ab ipſis hominibus recederes, nũc autem quid quæris? Rogo non confunderis, quando de te illi ſibi fabulas faciunt, dicentes: Ecce deuota Deo, quæ nos ſequitur. Dereliquit enim viam ſuam, & per terminos agri ſui errauit, viam habitationis ſuæ non inuenit. Venite, præoccupemus eã, & ducemus in viam noſtram. Cecidiſti miſera in

G via lata & ſpacioſa, quæ ducit ad mortem. Videtur *Matth.7.* tibi eſſe bona, quæ mala eſt: ſequeris eos amans, & neſcis quoniam recta in foueam cadis, memor non es arctam & anguſtam eſſe viam quæ ducit ad vitã? Laborioſa tibi videtur eſſe quæ bona eſt. Oblita es *Act.14.* dictum fuiſſe. Quia per multas tribulationes nos oportet in regnum cœlorum introire? Nunc autem voluntati tuæ vis ſtudere: Non legiſti Salomonem dicentem, Bonis bona creata ſunt ab initio: ſimiliter *Eccleſ.33* impiis & peccatoribus bona & mala. Item ipſo dicẽte: Initium vitæ hominis ſpiritaliter arguetur. Spi- *1.Corin.2.* H ritalis omnia iudicat, ipſe autem à nemine iudicatur. Vbi es Deo deuota? Spiritalis quidem de aliis iudicans tu ipſa iudicaris. Quid quæris cum illis? Quæ pars fideli cum infidele? Vel quæ pars ſancti *2.Cor.6.* hominis ad canem? Virgo potes eſſe corpore, ſed non mente corrupta. Oculi autem tui obcæcati ſunt nimio ardore libidinis, in quibus trabes ſubiacet. Aures tuæ plenæ ſunt omni ſpurcicia virili. Pedes verò tui veloces ſunt, & nõ ſunt pigri ad ianuam foris. Vbi ſanctitas, vbi verecundia, vbi ſobrietas, I vbi grauitas, vbi caſtitas, vbi modeſtia, vbi fides, vbi continentia, vbi pura mens? Vbi ſunt illa omnia pro quibus fidem tuam oppoſueras quam perdidiſti? Melius enim fuerat te non vouiſſe & facere, quàm vouere, & non facere. Non potes duobus *Matth.6.* dominis ſeruire, aut Deo, aut mammonæ, ſicut *Pſalm.17.* ſcriptum eſt: Cum peruerſo, ſubuerteris. Non po- *Matth.9.* *Eccleſ.27.* teſt committi pannum vetus cum nouo. Tollit enim fortitudinem eius & peior ſciſſura fit. Volatilia ad ſibi ſimilia conueniunt, & veritas ad eos qui operantur eam reuertetur. Abſit vt tu mihi ſoror K eſſe dicaris, quæ cum talibus conuerſaris. Aut fa- *Matth.7.* cite arborem bonam, & fructus eius bonos: aut facite arborem malam, & fructus eius malos, Vnaquæque arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Quicunque autem qualis fueris, cum tali ſe iungit. Colum- *Gene.8.* ba dimiſſa de manu hominis, ſtatim reuerſa eſt ad eum in arcam. Nam coruus dimiſſus, carnem ſecutus eſt: quem tu quoque vis ſequi, vt non reuertaris ad ianuam Chriſti. Eſt tibi conuerſatio cum beſtiis agri, & cum volatilibus cœli, ſicut & coruus nõ memoraris Dominum qui te de diluuio liberauit, non L quęris cubile tuum vmbroſum & bonum, vbi requiem temporalem habuiſti. Non tibi ante oculos eſt tempeſtas, atque oblita es charitatem Chriſti, & tenes charitatem hominum huius ſeculi, qui non habent charitatem in ſe niſi diabolicam. Illi autem aliam carnem ſequuntur, & non deſinunt quoadusque moriũtur. Recede miſera de illis hominibus, ne carnes tuas electas comedant, & talos tuos euertant, & relinquaris nuda & ſpoliata ſicut in cucumerario. Modo autem quid facies, quia nuda es & ſpoliata? Ibis ad vicinos tuos quos antè oderas, petens M ab ipſis operimentum pudoris? Illi autem dare nolunt dicentes: Vbi eſt veſtimentum tuum ſplendidum, quod antè portare ſolebas? Quid dicis, & quid reſpondes eis, quam frigus obligauit? Gratulantur autem in malis tuis quæ tibi venerunt. Tunc te plãges dicendo: Heu mihi miſeræ, cui talia venerunt. Quid mihi profuit illa captiuitas quæ me captauit miſeram & infelicẽ? Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es: *Pſalm.138.* ſi deſcende-

ſi deſcendero ad infernum, ades. Si ſumpſero pēnas A
meas ante lucem, & habitauero in extremo maris,
etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me
Oſea 2. dextera tua. Tunc dices: vadam & reuertar ad virū
meum primarium, quia melius mihi erat tunc ma-
gis quàm modo, qui mihi dabat veſtimenta mea, &
oleum meum in tempore ſuo. Modo autem quid fa-
cio? Tunc reuerteris in domū tuam cum fletu, vnde
Pſalm.68. exieras gaudens. Sedebis in angulo domus tuæ lu-
gens, & contriſtata plorans die ac nocte, quærens
qui ſimul tecum contriſtetur, & non erit: & conſo-
lentes te, & non inuenies. Et dabunt tibi eleemoſy- B
nam quos ante oderas, & mouebunt capita ſua ſu-
per te dicentes: Ecce quæ erat deuota Deo, modo
facta eſt vt ſtercora terræ, & ſicut ciuitas quæ expu-
gnatur. Vbi eſt caſtitas illius? Vbi ſunt omnia illa
quæ eam ſequebantur? Dereliquerunt enim illam
quia caſtitas erat dux eorum, perdidit caſtitatem,
& fugerunt omnia illa. Modo autem quid facies mi-
ſera? Vbi ſunt illi quos inſequebaris? Redimant te ſi
Matth.16. poſſunt. Quam potes dare commutationem pro
anima tua quam fraudaſti per inobedientiam tuam,
vt non audires fratres tuos, vel ſorores quæ tibi de- C
monſtrabant, ne te iungeres cum hominibus ſecu-
laribus? Nunc autem quid faciemus tibi, vel quid
dicemus, quos audire noluiſti? niſi vt nosipſos plā-
gamus ſuper te dicētes: Parce domine, parce. Qui
forte fletum noſtrum, & gemitum exaudire digne-
tur, vt det tibi animum cōuertendi ad ipſum denuo,
vt rememores peccata tua dicendo: Quantis pani-
bus mercenarij patris mei abundant, ego autem fa-
Luc.15. me pereo? Surgam itaque, & vadam ad patrē meū,
& dicam illi: Pater peccaui in cœlum, & coram te,
iam non ſum digna vocari filia tua, ſuſcipe me ſicut D
vnam ex ancillis tuis, vt viuam. Quid ſi fortè pro te
occiderit vitulum illum ſaginatum? Zelans enim te,
2 Cor.11. zelo: deſponſaui enim te vni viro virginem caſtam
exhibere Chriſto. Timeo enim ne ſicut ſerpens E-
uam ſeduxit aſtutia ſua, ſic tui ſenſus corrumpātur,
& excidant à charitate quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Quemadmodum virgo intrare debeat in cubiculum, & clauſo oſtio patrem orare vt det ei mentem bonam, & intellectum, vt ſciat quos ſequi, & quos vitare debeat, cum pulchra inſtructione de cauendis & agendis. CAP. III. E

VIde ergo & caue de iſtis hominibus, vt mihi ſo-
ror, & domina nomineris. Intra in cubiculum,
clauſo oſtio ora patrem tuum vt det tibi mētem bo-
Matth.6. nam & intellectum, vt ſcias quos debeas ſequi, &
quos vitare: quia multi ſunt qui fingunt ſe eſſe quod
non ſunt, ſed mentiuntur: & neſcis quoniam de a-
nima tua agitur, ne ducant te captiuam ſicut bouem
qui ad occiſionem ducitur, aut velut canem, vt alli-
getur. Ne feſtines ſicut auis in laqueum. Audi me,
remoue pedē tuū de illis, ſede ſedula in domo tua, o-
perare manibus tuis quod bonō eſt, vt habeas vnde
cōmunicare poſsis neceſsitatē ſuſtinētibus. Ora ſine
intermiſsione, ne facilis videaris in plateis. Certa *1.Theſ.5.*
bonū certamē, curre velocius vt cōprehēdas in quo *1.Timo.6.*
cōprehēſa es à Chriſto. Audiant te homines, & lætē-
tur de bono animo, & de mente qua viuis. Da elee- *Luc.11.*
B moſynā, & ecce omnia mūda erūt tibi. Nō te pigeat
viſitare infirmos. Ex his enim in dilectione firmabe-
ris. Non iurabis omnino, neque per verum, neque *Iacobi 5.*
per mendacium, ſed ſit ſermo tuus: eſt eſt, non non. *Pſalm 4.*
Quod autem amplius eſt, à malo eſt. Iraſcere, & no- *Pſalm.140*
li peccare. Ad excuſandas excuſationes in peccatis,
cum hominibus operantibus iniquitatem. Humi- *1.Pet.5.*
lia te filia antè dominum, quoniam Deus ſuperbis
reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Accede ad
dominum vt illuminet te, & non erubeſces in con-
ſpectu illius. Recede de voluptate ſeculi, & indue te
C conſtantia virtutis. Depone veſtimēta huius ſeculi,
& indue te tunica perpetuitatis: Derelinque cibos
iſtius ſeculi, & accipe tibi ſancta ſanctorum. Memo-
rare Sidrach, Miſach, Abdenago, & Daniel recuſaſſe *Danie.1.*
carnes, & vinum gentilium, & accepiſſe ſibi olera &
legumina. Memento Machabæam propter carnes
porcinas paſſam fuiſſe, & filios ipſius aſſatos vel fri- *2.Mac.7.*
xos in oleo. Ambula filia in habitu ſancto cum ve- *Ephe.4.*
recundia, & ſobrietate, & grauitate, depone menda-
cium, loquere veritatem cum proximo tuo. Ora fi-
lia ſine intermiſsione, ieiuna frequenter, & da elee- *Tobiæ 4.*
D moſynam, quoniam eleemoſyna à morte liberat, &
non patitur ire in tenebras. Munus bonum eſt elee-
moſyna, quæ purgat omnem ſordem & ſqualorem.
Beata eris, ſi hæc omnia cùm legeris, facias. Zelare
quod bonum eſt, vt quod malum eſt obliuiſcaris.
Benedicat te pater, & filius, & Spiritus ſanctus, be-
nedictione qua patres noſtros benedicere dignatus
eſt Abraham, Iſaac & Iacob. Ora pro me filia, quia
& ego ſolicitus ſum de te, ſicut ſcriptum eſt: Orate
pro inuicem. Item frater fratrem adiuuans exaltabi- *Iacobi 5.*
tur. Exaltet te dominus in ſanctitatem & dilectionē, *Prouer.18.*
ſicut ſcriptum eſt: Qui diligit fratrem ſuum legem *Rom.13.*
impleuit. Impleat Dominus omnes petitiones tuas. *Pſalm.19.*
Præſtet hoc tibi Deus pater per Ieſum Chriſtum
filium ſuum Dominum, & Deum, regem, iudicē,
ſaluatorem, redemptorémque noſtrum, qui eſt be-
nedictus cum Spiritu ſancto per omnia ſecula ſecu-
lorum. Amen.

FINIS.

Capita libri Ad virginem lapſam.

Quòd pro corruptione Deo dicatæ virginis omnes boni conlugere debeant. Cap.I.
Increpatio eiuſdem corruptæ, quòd corruptorem admiſerit. Cap.II.
Quòd læſa corruptæ conſcientia, neque cœlum, neque terram tutè contueri audeat. Cap.III.
Qualem excuſationem corruptæ afferre ſoleant. Cap.IIII.

Quæ ſolita ſint obſeruari in velatione ſacræ virginis. Cap. V.
Quibus ſe defendere debeat refugiis, virgo de ſtupro ſolicitata. Cap. VI.
Quam diligentiam ſuperior facere teneatur circa virgines conſecratas. Cap. VII.
Remedium adhibendum corruptæ virgini. Cap. VIII.
Corruptoris obiurgatio. Cap. IX.
Ad virginem lapſam exhortatio. Cap. X.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS LIBER AD VIRGINEM LAPSAM.

Quòd pro corruptione Deo dicatæ virginis omnes boni conlugere debent. Cap. I.

Rom.12. AVdite me nunc qui prope eſtis, & qui longe, qui timetis Deum, & eccleſiæ eius gaudio congaudetis, & triſtitiæ cõlugetis, ſicut ſcriptum eſt: Gaudete cũ gaudentibus, & flete cum flentibus. Vos inquam appello qui charitatem Chriſti veriſſimam tenetis, & ſuper iniquitate non gaudetis, ſed potius ingemiſcitis. Aduertite verba oris mei, & an ex iuſto dolore procedant iudicate, & detecti ſceleris qualitatem mecum pariter perhorrete. Virgo nobilis, dicata Chriſto, ſapiens, erudita, ruit in foueam turpitudinis, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. (Pſalm.7.) Se perdidit, & eccleſiam maculauit. Hinc omnis anima Chriſtiana graue vulnus excepit, quia ſanctum datũ eſt canibus, & margaritæ miſſæ ſunt ante porcos. (Matth.7.) A rabidis enim hominibus nomen ſcelerarum eſt ſanctitatis, & ab immundis, & luteis precioſum conculcatum eſt propoſitum caſtitatis. Hinc æſtus animo meo, hinc inſanus dolor, quia vnum malum bona plurima ſecum trahit, & vna nubecula peccatricis penè totam lucẽ obſcurauit eccleſiæ. Aſſumã ergo vocem propheticam, & flebiliter dicam: Audite me omnes populi, & videte dolorem meum: (Thre.1.) virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. Verè hæc eſt captiuitas, vbi animæ à peccato captiuæ ducuntur ad mortem, & à diabolica dominatione poſſidentur.

Increpatio eiuſdem corruptæ, quòd corruptorem admiſerit. Cap. II.

AD te ergo nunc ſermo ſit, quæ caput horum, & cauſa malorum es, quæ multipliciter miſera cum gloria virginitatis nomen etiam perdidiſti. Nefas eſt enim Suſannam vocari non caſtam, non licet nominari quod non es. Vnde incipiam? quod primum, quod vltimum dicam? Bona commemorem quæ perdidiſti, an mala defleam quæ inueniſti? Eras virgo in paradiſo Dei, vtique inter flores eccleſiæ. Eras ſponſa Chriſti, eras templum Dei, eras habitaculum Spiritus ſancti. Et cum dico totiens, eras, neceſſe eſt vt totiens ingemiſcas, quia non es quod fuiſti. Incedebas in eccleſia tanquam columba illa

G de qua ſcriptum eſt: Pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri. Pſalm.67. Splendebas vt argentum, fulgebas vt aurum, quando cum ſyncera conſcientia procedebas. Eras tanquam ſtella in manu Domini, nullum ventum, nullius belli nebulas pertimeſcebas. Quæ iſta ſubitanea conuerſio? Quæ iſta repentina mutatio? De Dei virgine facta es corruptio Satanæ, de ſponſa Chriſti, ſcortum execrabile, de templo Dei, fanum munditiæ, de habitaculo Spiritus ſancti, tugurium diaboli. Quæ incedebas cum fiducia vt co-
H lumba, nunc lates in tenebris ſicut ſtellio. Quæ fulgebas vt aurum propter virginitatis honorem, nũc vilior facta es luto platearum, vt etiam indignorum pedibus conculceris. Quæ fueras ſtella radians in manu Domini, veluti de alto ruens cœlo, lumen tuum extinctum eſt, & conuerſa es in carbonem.

Quòd læſa corruptæ conſcientia, neque cœlum, neque terram tute contueri audeat. Cap. III.

I VÆ tibi miſera, & iterũ væ quæ tanta bona propter parui temporis luxuriam perdidiſti. Quã tibi ſpem apud Chriſtum Dominum reliquiſti, cuius membra tollens feciſti membra meretricis? Quis (1.Corin.6.) te Spiritus ſanctus viſitabit, cùm eum repudiaſti, qui ſe quoque à cogitationibus ſordidis longe faciat? Sed veniamus ad humana, vt illa diuina noſcantur. Aſpice quis ſanctorum, aut quæ ſanctarum tibi approximare non horreat, aperi oculos tuos ſi potes, erige frontem, ſi audes aliquem ſanctorum
K fiducialiter intueri? Nónne tuam faciem conſcientiæ commiſſum tanquam plumbum inclinat & premit? Nónne tenebræ ante oculos tuos, & dura caligo verſatur? Nónne timor & tremor animam tuã, & membra caſſant? Si ergo homines in carne conſtitutos, & alicuius forſitam delicti obnoxios non potes intueri, tam graui confuſione ſepulta: quid facies coram caſtis Apoſtolis? Quid facies coram Helia, Daniele, & tantorum exercitu prophetarum? Quid facies coram Ioanne? Quid facies coram Maria, Tecla, & Agne, & immaculato thoro
L puritatis? Quid denique corã angelis ſanctis? Nónne ſplendore & claritate immaculatorum quaſi fulminibus percuſſa combureris?

Qualem

Qualem excuſationem corruptæ afferre ſoleant.

CAP. IIII.

SEd dictura es forſitan: Non potui ſuſtinere, quia carnem fragilem circumferebam. Reſpondebit tibi beata Tecla cum ſuis innumerabilibus ſociis: Et nos eadem carne amictæ fuimus, nõ tamen plenum propoſitum caſtitatis noſtræ aut fragilitas carnis potuit inutilare, aut ſæuitia tyrannorum per varia tormenta potuit deiicere. Reuera non poteſt caro corrumpi, niſi mens fuerit antè corrupta. Remanebit ergo in crimine anima quæ carnem præcedit in voluptate. Sed dicis: Nolui hoc malum, ſed violẽtiam paſſa ſum. Reſpondebit tibi fortiſſima illa Suſanna cuius tu nomen fallaciter baiulas: Ego etenim inter duos presbyteros poſita, inter duos vtique iudices populi, inter ſyluas paradiſi ſola cõſtituta vinci non potui, quia nec volui. Tu ab vno ineptiſſimo adoleſcente, & in media ciuitate, quomodo vim potuiſti perferre, niſi quia vltrò voluiſti violari? Quis denique tuas voces audiuit? Quis oblectationes ſenſit? Vt autem hæc omittam, certè poſt illatã violentiam prodere ſcelus ſi non aliis vel parentibus, vel tuis ſororibus debuiſti. Eſſet enim excuſatio infelicitatis, eſſet conſcientiæ plena purgatio, ſi hoſtem pudicitiæ tuæ deduxiſſes in publicum. Sed erubuiſti forſitan, ne te violatam multi cognoſcerent. Et quid timuiſti vbi non erat timor, niſi vt tacendo crimen * cum adulterio ſæpius ſociares? Eſto autem, pudor prohibuit confiteri. Quid de ſecunda commixtione dicis? Quid de tertia? Quid de frequenti commercio fœditatis? Ceſſet, ceſſet iam violentiæ figmentum, ceſſet ruboris augmentum, vbi totiẽs membra illa dicata Chriſto, ſceleſto mœcho ſuis viſceribus polluenda præbuiſti. Horret, horret animus, mens tabeſcit, cùm ad adytum ſceleris peruenitur. Nam & medicus quanuis fortis ſit animo, tamen cum altius ſecat vulnus, puto ex parte aliqua ſuſtinebit horrorem. Heu perdita, iam ne intelligis omnes vias excuſationis omnimodis clauſas? Iam ne ſentis quãtum tibi mali, & in carne, & in anima nefaria libido contulerit? Non iſtam confuſionem de te tuus expectauerat pater, qui te ſibi ſingularem gloriam cõputabat. Non hunc luctum, & has lachrymas ex te ſibi naſci tua te ediderat mater, quæ partus ſui gemitum per tuam virginitatem conſolabatur. Non fratres tui, non ſorores hoc ex te dedecus expectabant, quos omnes quaſi vno gladio tui ſceleris grauiter ſauciaſti. Si fuiſſes communi ſorte defuncta, fleſſent te modicum propter deſiderium parentes, ſed exultaſſent granditer quia immaculatam præmiſerant virginem, hoſtiam viuam, Domino propitiatricem ſuorum videlicet delictorum. At nunc plangunt mortuam, & non mortuam, lugent viuam, & non viuam. Mortuam vtique gloria virginitatis, viuam dedecore turpitudinis. F Ingratus eſt pater ſuis viſceribus ex quibus ſata es, maledicit ſuo vtero mater ex quo in hanc lucem infeliciter proceſſiſti. Nec tamen modum ſuo dolori reperiunt, niſi hoc ſolum planè videntur habere ſolatium, quia te nec pater compulit, nec mater coëgit, vt virginitatem profitereris, quam vltrò & propria voluntate profeſſa es. Nam ſcio cùm multas difficultates tibi tuus genitor A proponeret, cùm arduum eſſe iter ſeruandæ virginitatis ingereret, te non ſolùm pertinaciter perſtitiſſe, ſed etiam reuelationes tibi datas dixiſti terribiles. Inquantum ſibi ergo ſperabant mercedem ex eo quod non tuo propoſito reſtiterunt, in tantum tibi intellige miſera pondus iudicij creſcere, quia non ſeruaſti quod vltro promiſiſti. Quibus te ſpinis ſerpens ille nequiſſimus obligauit? Quibus te venenis infecit ille qui Euam decepit, vt tanta te cæcitate percuteret, tantam animæ tuæ faceret obliuionem?

Dan.13.

** Cum adultero ſæpius ſociareris.*

B *Quæ ſolita ſint obſeruari in velatione ſacræ virginis.*

CAP. V.

NOn es memorata dici ſanctæ dominicæ reſurrectionis, in quo diuino altari te obtuliſti velandam? In tanto itaque ſolenni conuentu Eccleſiæ Dei, inter lumina illa ſplendida, inter candidatos regni cœleſtis quaſi regina regi nuptura proceſſeras. Non es memorata qualis allocutio facta eſt illa die ad te: Aſpice filia & intuere, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum, quia ipſe eſt Dominus Deus tuus? Reminiſcere ergo quantus ad ſponſi tui, & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem quam ſub tantis teſtibus pollicita es, ſemper cogitare cui virginitatem ſpoponderis. Facilius te oportuit ſanguinem cum ſpiritu fundere, quàm perdere caſtitatem tuam. His tunc in illo die conſecrationis tuæ dictis, & multis ſupra caſtitatem tuam præconiis, ſacro velamine tecta es, vbi omnis populus dotem tuã ſubſcribens, non atramento, ſed ſpiritu, pariter clamauit, amen. Vincor lachrymis cùm hæc recordor, compungor ſtimulis cùm hæc exempla conſidero. Nam ſi inter decem teſtes confectis ſponſaliis, nuptiis conſummatis, quæuis viro fœmina coniuncta mortali, non ſine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore ſi inter innumerabiles teſtes Eccleſiæ, coram angelis, exercitibus cœli, facta copula ſpiritalis per adulterium ſoluitur? Neſcio an poſſit ei digna mors an pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius eſt ergo nubere quàm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Cæterùm quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamen accepit, iam nupſit, iam immortali iũcta eſt viro. Et iam ſi voluerit nubere, communi lege coniugij adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita eſt, quid de illa dicendum eſt quæ occulta & furtiua turpitudine cõſtupratur, & fingit ſe eſſe quod non eſt? Habitu virgo, facto non virgo. Bis adultera, & in actu, & in aſpectu.

Pſal.44.

1.Cor.7.

Quibus ſe defendere debeat refugiis virgo de ſtupro ſollicitata.

CAP. VI.

SEd ad te iterum redeo, quæ obliuionem tantorũ paſſa bonorum, receptaculum tãtorum malorum facta es. Quomodo tibi in actu illo ignominioſo nõ veniebat in mentem habitus virginitatis, proceſſus in Eccleſiã inter virgineos choros? Quomodo oculos tuos non perſtringebat lux vigiliarũ? Aures tuas

non penetrabat hymnorum ſpiritalium cantus? Mentem tuam non ventilabat lectionum cœleſtium virtus? hinc vel maximè clamante Apoſtolo: *1.Cor.6.* Fugite fornicationem, quia omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Et cùm dicit, In corpus ſuum, tamen in Chriſtum eum peccare demonſtrat. Nam ſubiungit: Non eſtis veſtri. Empti enim eſtis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. *Epheſ.5.* Et iterum dicit: Fornicatio autem & omnis immundicia nec nominetur inter vos, ſicut decet ſanctos. Et ſepoſita omni adulatione ſententiam figit Apoſtolus: Hoc, inquit, ſcitote intelligentes, quia omnis fornicator, aut immundus, aut auarus non erit hæres in regno Dei. Hæc tanta & tam terribilia non tibi veniebant in mentem, cùm ad illud opus nefarium tua membra peterentur? Sed mortifera te obliuio tanquam in gurgitem altiſſimum demergebat, & quaſi captiuam execrabilis libido ducebat. Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum in quo in Eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ, & nobiles certatim currebant, tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant? Nónne vel illa præcepta quæ oculis tuis ipſe ſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? *1.Cor.7.* Diuiſa eſt mulier & virgo: quæ non eſt nupta, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo ſit ſancta corpore & ſpiritu. Tu autem in contrarium vertens dictum, ita cogitans, ita agens, vt nec corpore eſſes ſancta nec ſpiritu: corpore quidem fornicando, ſpiritu autem virginitatem mentiendo, Proh nefas, ſolet fama ſubſequi factum: tua autem ad malum fama præuenit. Nam cùm ante triennium rumor quidam & ſuſurratio de te fuiſſet, tu ſinceritatem prætendebas, vindictam de maledicis in Eccleſia poſtulabas publicè. Quos æſtus ego ſuſtinui? Quos pater tuus pro tua ſuſtinuit opinione labores, requirentes ſingulos, ſingulos adſtringentes vt ad authorem infamię veniremus. Graue enim erat nobis, & intolerabile de Dei virgine, vel turpe aliquid dici vel credi. Nec hoc verita es, nec ante oculos habuiſti, ne venires inimicis tuis in gaudium, & eos haberes infenſos qui pro tua opinione laborabant. Multum audax, multum temeraria, vt te conſcientia tua non terreret, ſimulata virginitate, putares te etiam Deum poſſe decipere. *Matth.10.* Sed ille qui dixit: Nihil occultum quod non reueletur. Et vos, inquit, feciſtis in occulto, ego autem in manifeſto vos faciam. Ille qui non mentitur, furtiuũ ſcelus deduxit in publicum, & in conſpectu ſolis huius tenebrarum veſtratum opera denudauit. O quicquid prætendit ſermo, crudeliora occurrunt, & cupiens moderari non inuenit modum. Oblita es propoſitum, oblita parentes, oblita es Eccleſiam, oblita gloriam dignitatis tuę, oblita honorem virginitatis, etiam oblita promiſſionem regni, oblita iudicium terribile, amplexa es corruptionem, protuliſti fructum confuſionis, finem verò mortem ſæuiſſimam, & interitum ſempiternum.

Quam diligentiam ſuperior facere teneatur circa virgines conſecratas.

CAP. VII.

G ET certè non habes quod de noſtra negligentia conquераris. Quodcũque enim ad officium paſtoris pertinet, & tibi & omnibus non negatum eſt. Dilectio ſpiritalis adhibita, commonitio ſancta non deſiit. Oblita domum patris tui, vt ſcriptum eſt, *Pſalm.44.* ad monaſterium virginale tranſiſti. Non dico tuta eſſe debueras inter tot poſita ſi voluiſſes, ſed etiam tutelam aliis præſtare potuiſſes. Sed fruſtra hæc, & alia prouiſa ſunt. Hymnum virginitatis expoſui, quo & gloriam propoſiti, & obſeruantiam pariter decantantes, Seminaui ſecus viam, ſeminaui in ſpinis, ſeminaui in petroſa. *Luca 8.* H Aut enim ex corde tuo verba mea volucres, id eſt, dæmones rapuerunt, aut malis tuis cogitationibus ſuffocata ſunt, aut aruerunt nimio æſtu libidinis. Heu me quia vbi putaui ædificare aurum, argentum, lapides precioſos, inuẽtus ſum ligna, fœnum, ſtipulam, arſuras materias laboraſſe. *1.Cor.3.* Dicam & ego ſecundum prophetam: Heu me quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe. Equidem ſi tibi ſoli damnum feciſſes, erat quidem triſtitia, ſed forſitan tolerabilis. Nunc verò quantas animas tuo ſcelere ſauciaſti, quantas animas propter te I de propoſito ſuo pœnitere feciſti? Quanta labia etiam fidelium inquinata ſunt, viam Domini blaſphemando? Aperuit in nos gentilitas os ſuum: aduerſus ſanctam Eccleſiam ſynagoga Iudæorum per tuum dedecus exultauit. *Matth.18.* Quod ſi is qui vnum ſcandalizauerit, mola circumligatus iactari debet in mare, quid de te pronuncias, per cuius ſcelus omnis anima ſauciata eſt, & nomen Domini in gentibus blaſphematum eſt? Nónne quotiens dicitur: O virgines: totiens tibi cumulus iniquitatis augetur? Iaces ecce vulnerata, Iaces ecce proſtrata.

K

Remedium adhibendum corruptæ virgini.

CAP. VIII.

CVpio prodeſſe, ſed ſubuenire non poſſum, quia totum caput in dolore, & totum cor in mœſtitia eſt, à pedibus vſque ad caput, ſicut ait Eſaias: Non eſt malagma imponere. *Eſaia 1.* Infirmitas tua omne humanæ medicinæ excluſit auxilium. Et licet tam boni quàm mali iuſta indignatione permoti, te omni depopulatione dignam, L omni tormentorum genere diſcrutiatam iudicent morte mulctandam, aut ignibus exurendam. Ego tamen qui ſcio grauiora facinoroſis ſeruari tormenta, & ſine fine impias animas cruciatus manere non temporales vtique, ſed æternos: aliis te volo cruciatibus affici, profuturis vtique, non animam perdituris. Ego ſecundum diuinam ſententiam dabo conſilium. Solum enim & vnicum tentandum eſt remedium, illud quod diuina vox per Ezechielem miſeris porrigit. Nolo, inquit, mortem peccatoris, ſed tantum vt conuerta- M tur & viuat. *Ezech.33.* Et iterum: Poſt hæc, inquit, dixi: Conuertere ad me, nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? Quare non aſcendit ſanitas filiæ populi mei? Hæc vtique dicta pœnitentiam ſapiunt, hæ ſententiæ Dei vocant ad pœnitentiam peccatores. *Hier.8.* Pœnitudo enim neceſſaria eſt, ſicut vulneratis ſunt neceſſaria medicamina. Sed quãta putas, & qualis neceſſaria pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat? Vide ergo ſi ſimplex

hoc

hoc peccatum adulterij eſt, an duplex ſit pet illam
necem quæ facta dicitur in occulto: & ſecundum
conſcientiæ molem exhibenda eſt pœnitentiæ ma-
gnitudo. Pœnitentia ergo non verbis agenda eſt, ſed
& actu. Hæc autem ſic agitur: Si tibi ante oculos po-
nas de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ no-
Matth. 8. men tuum deletum ſit, & ſi te iam credas prope ipſas
poſitam tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorũ,
& ſtridor dentium ſine fine. Cùm hæc certa fide ſi-
cut eſt animo conceperis, quia neceſſe eſt præuari-
catricem animam tartareis pœnis, & gehennæ igni-
bus tradi, nec aliud remedium conſtitutum eſſe poſt
baptiſmum quàm pœnitentiæ ſolatium, quantamuis
afflictionem, quãtumuis laborem, & indecorem ſu-
bire, eſto contenta: dummodo ab æternalibus pœ-
nis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mente
retractans, proprij facti tu ipſa iudex eſto crudelior.
In primis omnis cura vitæ huius interimẽda tibi eſt,
& quaſi mortuam te exiſtimans, ſicut es, quomodo
poſſis reuiuiſcere cogita. Deinde lugubris tibi acci-
pienda eſt veſtis, & mens ac membra ſingula digna
caſtigatione punienda. Amputentur crines, qui per
vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt.
Defluant oculi lachrymas, qui maſculum ſimplici-
ter non aſpexerunt. Palleſcat facies, quæ quondam
viruit impudicè. Denique totum corpus in curiama-
ceretur, cinere aſperſum, & opertum cilicio perhor-
Pſal. 118. reſcat: quia malè ſibi de pulchritudine placuit. Cor
verò ſit liqueſcens ſicut cera, ieiuniis, inquietans ſei-
pſum, & cogitationibus ventilãs, quare ſit ab inimi-
co ſubuerſum. Senſus etiam crucietur, quia in mem-
Zach. 1. bra corporis cum haberet dominationem, malo ceſ-
ſit imperio. Talis vita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit
perſeuerans audebit ſperare, & ſi non gloriam, certè
pœnæ vacuationem. Dicit enim Deus: Conuertimi-
Ioel. 2. ni ad me, & conuertar ad vos. Conuertimini ex toto
corde veſtro, in ieiunio, & fletu, in planctu: dirum-
pite corda veſtra, & non veſtimẽtum, quoniam pius
& miſericors ſum. Sic conuerſus magnus ille Dauid
2. Reg. 12. iuſtificatus eſt. Sic Niniue peccatrix illa ciuitas incũ-
Iona 3. bentem ſibi euaſit interitum. Peccator ergo ſibi ipſi
non pepercit, à Deo illi parcitur. Et ſi futuras pœnas
gehennæ præcipuas, in hoc paruo vitæ ſpacio com-
penſauerit, ſeipſum ab æterno iudicio liberat. Gran-
di plagæ, alta & prolixa opus eſt medicina. Grande
ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem.
Nam non eſt dubium leuius eſſe crimen vbi pecca-
tum ſuum vltrò homo confitetur & pœnitet. At vbi
celans mala ſua inuitus detegitur, & nolens publica-
tur, illud grauius ſcelus eſt, quod tibi vtique proue-
niſſe negare non poteris. Et ideo fortius eſt dolen-
dum, quia peccatum eſt fortius. Si mente cernerent
homines peccatores quale iudicium imminet mun-
do, ſenſus humanus non diſpergeretur vanitate ſe-
culari, ſi non infidelitate grauaretur. Quantumuis &
qualemuis cruciatum longior vita duceret, opta-
rent: dummodo illas pœnas æterni ignis non in-
currerent. Sed tu quæ iam ingreſſa es agonem pœ-
nitentiæ, inſiſte miſera fortiter, inhære tãquam nau-
fragus tabulæ, ſperans per ipſam te de profundo cri-
minum liberari. Inhære pœnitentiæ vſque ad extre-
mum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe
veniam dari, quia decipit te qui hoc tibi polliceri
A voluerit. Quæ enim propriè in Dominum pecca-
ſti, ab illo ſolo te conuenit in die iudicij expectare
remedium.

Corruptoris obiurgatio. CAP. IX.

DE te autem fili ſerpentis, miniſter diaboli, vio-
lator templi Dei, qui vno ſcelere duo crimina
perpetraſti, adulterium vtique & ſacrilegium. Sacri-
legium planè, vbi vas Chriſto oblatum, Domino
dedicatum, dementi temeritate polluiſti. Balthaſar
B ille rex Perſarum, qui in vaſis Domini quæ de tem- Dan. 5.
plo Hieroſolymis fuerant à patre eius ablata, bibere
cum ſuis amicis, & concubinis vſurpauit, ipſa nocte
angeli manu percuſſus, crudeli morte punitus eſt.
Quid de te arbitraris perdite pariter, & perditor, qui
vas rationabile conſecratum Chriſto, ſanctificatum
Spiritui ſancto impiè temeraſti, polluiſti ſacrilegè, &
tui propoſiti immemor, & iudicij diuini contem-
ptor? Melius enim fuerat omnino te non eſſe na- Matth. 26.
tum, quàm ſic natum, vt te ſibi gehenna proprium
filium vendicaret. Et licet ipſa conſcientia ſceleris te
C agat per diuerſa præcipitem: (Fugit enim impius Prouerb. 28.
nemine perſequente ſe,) licet te diræ imagines pec-
cati dormientem quoque perterreant, non ſolum
vigilantem: tamen ne quid à paſtore etiam oui
morbidę vel morituræ medicaminis denegatum ſit,
do conſilium: Petas vltro carcerem pœnitentiæ,
obſtringas catenis viſcera, animam tuam gemitibus
ieiuniiſque diſcrucies, ſanctorum petas auxilium,
iaceas ſub pedibus electorum, vt non per cor impœ- Rom. 2.
nitens theſaurizes tibi iram in die iuſti iudicij Dei,
D qui reddet ſingulis ſecundum opera ſua. Nec te in
eorum numero conſtituas, quos luget Paulus: Qui 2. Cor. 12.
ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſu-
per immunditia & fornicatione & libidine quæ
geſſerunt. Nec tibi de multitudine peccantium
ſimilium blandiaris & dicas: Non ſolus hoc ego
egi, multos habeo ſocios: ſed recogita, quia mul-
titudo ſociorum impunitatem non facit crimi-
num. Nam Sodoma & Gomorrha in totis quin- Geneſ. 19.
que ciuitatibus innumerabiles vtique habitabant
populi, & omnes pariter qui libidinoſè corpora
E ſua tractauerunt, igneis imbribus conflagrari ſunt:
ſolus autem Loth de illo ineuitabili incendio eua-
ſit, quia ab illa turpitudine ſe alienum præſtite-
rat. Exclude ergo vel nunc infelix de corde tuo
blandimenta ſerpentis, & luctu, & fletu conti-
nuo, dum in corpore tuo immundo anima illa
tenebroſa verſatur, remedium tibi in die neceſſi-
tatis acquire, ſemper ante oculos tuos habens
Apoſtoli ſententiam: Quia omnes nos oportet 2. Cor. 5.
manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſ-
quiſque propria corporis ſui ſecundum quæ geſſit,
F ſiue bonum ſiue malum.

Ad virginem lapſam exhortatio. *

* *Nonnulla exemplaria ex hoc vltimo capite libellum faciebant.*

CAP. X.

QVis conſoletur te virgo filia Sion, quia magna
facta eſt ſicut mare contritio tua. Effunde ſicut
aquam cor tuum ante faciẽ Domini: Extolle ad eũ

manus pro remedio animæ tuæ, & peccatorum tuo-
Threm. 2. rum. Accipe igitur lamentum. Et primum quidem
nullo die quinquageſimus Pſalmus intermittatur,
quia in negocio tali cantatus eſt. Et vſque verſicu-
lum illum: Cor contritum & humiliatum Deus non
ſpernit, cum lachrymis gemitúque percurrens: inſu-
per etiam hanc lamentationem non ſine compun-
Hier. 9. ctione cordis in conſpectu Dei iudicis funde: Quis
dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem la-
chrymarum, vt defleam vulnera animæ meæ? Con-
uerſi ſunt dies feſti mei in luctum & cantica in lamē-
tationem, receſſit ſonus hymnorum, & lætitia pſal-
morum, & ſucceſſit ſtridor dentium & fletus oculo-
Pſal. 38. rum. Obmutui & humiliata ſum, & ſilui à bonis, &
dolor meus reuocatus eſt. Concaluit cor meum in-
tra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Ti-
mor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt
me tenebræ. Abyſſus circumdedit me, poſtremò
Geneſ. 19. merſit caput meum in fiſſuras montium. Heu me,
quia facta ſum ſicut Sodoma & combuſta ſum ſicut
Gomorrha, quis miſerebitur cineres meos? Durius
offendi quàm Sodoma, quia illa legem neſciens de-
liquerat, ego autem accepta gratia peccaui in Domi-
num. Si homo peccet in hominem: erit qui interue-
1. Reg. 2. niat: Ego quæ peccaui in Dominum, quem propi-
Pſalm. 7. ciatorem inueniam? Concepi dolorem, & peperi
iniquitatem. Lacum aperui & effodi eum, & incidi
in foueam quam feci: Ideo cõuerſus eſt dolor meus
in capite meo, & in vertice meo iniquitas mea deſ-
cendit. Immunditia mea ante pedes meos, non fui
memor nouiſſimorum meorum, & cecidi mirabili-
ter, nec eſt qui conſoletur me. O quàm acerbus fru-
ctus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio. Quo-
modo facta ſum in deſolationem? Subitò defeci, pe-
rij propter iniquitatem meam, velut è ſomno exur-
gens: ideo in ciuitate Domini vilificata eſt imago
Pſalm. 101. mea. Deletum eſt de libro vitæ nomen meum, facta
Pſalm. 141. ſum ſicut noctua in domicilio, ſicut paſſer vnicus in
Pſalm. 30. ædificio, non eſt qui conſoletur me. Conſidero à
dextris, & video, & non eſt qui agnoſcat me. Periit
fuga à me, & non eſt qui requirat animam meam.
Facta ſum ſicut vas perditum, quoniam audiui vitu-
perationem omnium circa me habitantium. Vę diei
illi in quo me infelix vterus genuit, & lux iſta crude-
lis excepit. Oportuerat me potius non fuiſſe natam,
quàm ſic in gentibus fabula fierem. Propter me
confuſio & improperium factum eſt omnibus fa-
mulis Domini, & eum digne colentibus. Lugete me
montes & colles, lugete me fontes & flumina, quia
fletus filia ego ſum. Lugete me beſtiæ ſiluarum, re-
ptilia terræ, & volucres cœli, & omnis anima quæ
vita frueris. Nam vos beatæ feræ & volucres, quibus
nullus metus de inferis, neque poſt mortem redden-
da eſt ratio: nos manet pœna crudelis tartari, qui ha-
bẽtes ſenſum delinquimus, & ideo non eſt pax pec-
catoribus. Meum eſt peccatum, mea iniquitas. Non

G ſunt ſimilia offenſa hominũ, quia horribilis hæc im-
pietas eſt, carne pollicita ſeruare virginem, & caſti-
tatem profeſſa publicè, mentita ſum Domino: ideo
non eſt mihi fiducia inuocandi Dominum altiſſimũ,
quia obſtructum eſt os delinquentium. Nam meum *Pſalm. 62.*
malum propheta cecinit: Quod qui elongant ſe à *Pſal. 72.*
Deo, peribunt, diſperdit omnem fornicantem à ſe.
Et iterum: Adhæſit anima mea faucibus meis, & in *Pſal. 21.*
puluerem mortis deducta ſum. Veruntamen clama-
bo ad Dominum, cum adhuc tempus eſt, dum datur
ſpacium, quia in morte non eſt memoria, & in in-
H ferno non eſt confeſſio. Domine ne in ira tua arguas *Pſal. 37.*
me, neque in furore tuo corripias me. Quoniam ſa-
gittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & non eſt ſanitas in carne
mea à vultu iræ tuę. Non eſt pax oſſibus meis à facie
iræ tuæ. Quoniam iniquitates meæ ſuperpoſuerunt
caput meũ, ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.
Computruerunt & deteriorauerunt cicatrices meæ,
à facie inſipientiæ meæ. Miſeriis afflicta ſum vſque
in finem, rugio à gemitu cordis mei. Cor meum cõ-
turbatum eſt intra me, dereliquit me virtus mea, &
lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.
I Deus repuliſti me, & deſtruxiſti me, oſtendiſti mihi
dura, potaſti me vino compunctionis, expulſa ſum
ab oculis tuis, iam nõ adiiciam vt reſpiciam ad tem-
plum ſanctum tuũ, & facta ſum in exterminio. Quæ
vtilitas in ſanguine meo, dum deſcẽdo in corruptio-
nem? Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici
ſuſcitabunt? Tuus ſermo eſt, tua promiſſio eſt: Nolo *Ezech. 33.*
mortem peccatoris, ſed conuerſionem, vt poſſit vi-
uere. Ad te Deus meus conuerſio, quia ſolus potes
reuocare omnia, & ab inferis animas reuocas. Tu *Pſal. 118.*
ſoluis compeditos, tu Deus eliſos erigis, cæcos illu- *Pſal. 2.*
K minas, mortuos ſuſcitas. Erraui ſicut ouis perdita,
require famulam tuam, ne lupus crudelis glutiat me. *Pſal. 38.*
Multi dicunt animæ meæ, non eſt ſalus in Deo eius.
Sed tuum conſilium tecum eſt. Quot ſunt dies fa- *Pſal. 118.*
mulæ tuæ? quando facies mecum iudicium? Defe-
cit in ſalutari tuo anima mea, defecerunt in lachry-
mis oculi mei, effuſa eſt in terra gloria mea. Quando
reſpiciens reſtitues animam meam? Propter iniqui-
tatem corripuiſti me, & tabeſcere feciſti ſicut ara-
neam animam meam. Memento Domine quod pul- *Pſal. 24.*
uis ſum, vide humilitatem meam, & laborem meũ,
L & remitte omnia peccata mea. Remitte mihi vt re- *Pſal. 38.*
frigerer priuſquam abeam, & amplius non ero, nec
in inferno erit confeſſio. Potens es Domine dirum- *Iob. 9.*
pere vincula mea quibus ligata ſum atque cõſtricta,
qui Raab ſordidam non aſpernatus es. Iram tuã Do-
mine aufer à me, quia peccaui tibi crudeliter, donec
iuſtifices cauſam meã, & educas me in lumine Deus
virtutum. Da pœnitentiæ effectum, cõfeſſionis per-
ſeuerantiam, ne me induret deceptor animæ. Hoc
mihi donum, hãc mihi gratiam de tuo fonte præſta-
ri cupio Deus, vt in æternum tibi cõfitear. Qui viuis
& regnas in trinitate in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE VIDVIS.

LIBER VNVS.

A BEne accidit fratres, vt quoniam tribus
libris ſuperioribus de virginum laudi-
bus diſſeruimus, viduarum tractatus in-
cideret. Neque enim inhonoras debui-
mus prætcrire, & à virginum præconio ſeparare,
quas Apoſtolica ſententia cum virginibus copula-
uit. Iuxta qood ſcriptum eſt: Et mulier inupta, &
1.Cor.7. virgo cogitat quæ ſunt Domini, vt ſit ſancta corpo-
re & ſpiritu. Quodammodo enim magiſterium vir-
ginitatis, viduarum valeſcit exemplis. Quę cum viro
caſtum cubile cuſtodiunt, documento virginibus
B ſunt integritatem Deo eſſe ſeruandam. Et prope-
modum non inferioris virtutis eſt eo abſtinere con-
iugio quod aliquando delectauerit, quàm coniugij
oblectamenta neſcire. In vtroque fortes, vt eas &
coniugij non pœniteat cui fidem ſeruent, & coniu-
galia oblectamenta nnn alligent, ne videantur infir-
mæ, quæ ſibi adeſſe non poſſunt. In hac ipſa tamen
virtute præmia ſunt repoſita libertatis. Mulier enim
vincta eſt quanto tempore vir eius viuit, quod ſi
dormiuerit vir eius, libera eſt, cui vult nubat: tantum
C in Domino. Beatior autem erit ſi ſic permanſerit, ſe-
cundum meum conſilium dico. Puto enim quod &
ego ſpiritum Dei habeam. Euidenter igitur expreſſit
1.Cor.7. Apoſtolus qoid interſit, cum aliam vinctam eſſe di-
xerit, aliam beatiorem eſſe memorauerit. Idque non
tam ex ſuo iudicio, quàm diuini ſpiritus docuit infu-
ſione depromptum, vt cœleſtis iſta nõ humana ſen-
tentia videretur. Quid verò illud quod temporibus
3.Reg.17. iis quibus fames omne genus vrgebat humanum,
Helias ad viduam deſtinatus eſt? Et vide quemad-
Luca 1. modum propria ſingulis gratia reſeruetur. Angelus
D ad virginem, propheta ad viduam. Adde quod Ga-
briel ille, hic Helias, vt ex angelorum & propheta-
rum numero præſtantiſſimi principes videantur ele-
cti. Sed non ſimplex viduitaris laus eſt, niſi virtus e-
tiam viduitatis accedat. Nam vtique multæ viduæ
antè, ſed vna omnibus antefertur: in qua non tam
cæteræ teuocantur ab ſtudio, quàm virtutis prouo-
cantur exemplo. Solicitas igitur aures præſagio fa-
cit, quamuis ſimplicitas intellectus ipſa moralis ſit,
quæ ad virtutis exemplum viduas cohortetur: quia
nõ profeſſione, ſed meritò videtur vnaquæque præ-
E ſtare, & hoſpitalitatis apud Deum gratiam non peri-
re, qui potum aquæ frigidæ, ſicut in Euangelio ipſe
Matth.10. memorauit, pręmio æternitatis remuneret ampliſſi-
mo, & farinæ breuis oleique menſuram indeficienti
affluentium copiarum vbertate compenſet. Nam ſi
quis de gentilibus dixit, communia omnia amico-
rum eſſe debere, quantomagis debent eſſe commu-
nia cognatorum? Cognatí enim ſumus, qui in v-
nam ſeriem corporis copulamur. Sed tamen non
præſcripto quodam hoſpitalitatis fine concludi-
F mur. Cur enim proprium id qund in ſeculo eſt
putes, cùm commune ſir ſeculum? Aut cur priuatos
terræ deputes fructus, cùm terra communis ſit? Re-

A ſpicite, inquit, volatilia cœli, quoniam nnn ſerunt, Matth.6.
neque metunt. Etenim quibus nihil eſt proprium,
nihil deeſt. Et ſententiæ ſuæ Deus arbiter nnuit
ſeruare promiſſum. Denique aoes non congre-
gant, & redundant, quia pater cœleſtis paſcit illas.
Nos autem generalis monimenta ſententiæ ad vſus
proprios deriuantes: Omne, inquit, lignum quod Geneſ.1.
habet in ſe fructus ſeminis ſatiui, erit vobis in eſcam
& omnibus beſtiis, & omnibus auibus, & omnibus
ſerpentibus ſuper terram: congerando egemus, &
congregando euacuamur. Nou poſſumus enim
B ſperare promiſſum, qui non ſeruamus oraculum. Sa-
lubre eſt igitur præceptum quoque hoſpitalitatis
aduertere, vt hoſpitibus deferamus: quia nos quo-
que ſumus hoſpites mundi. Quàm verò ſancta vi-
dua, quæ cùm fame vrgeretur extrema, veneratio-
nem Deo debitam reſeruabat. Nec ſolùm ſibi vſur-
pabat alimenta, ſed cum filio diuidebat, ne caro pi-
gnori ſuperuiueret. Magnum pietatis officium,
ſed religionis vberius. Nam ſicut neminem filio o-
portuit anteferri, ita propheta Dei, & filio præferri
C debuit & ſaluti. Cui non exiguum victum, ſed vitæ
ſuæ omne ſubſidium exiſtimanda eſt detuliſſe, quæ
nihil reliquit ſibi, tam hoſpitalis vt totum daret, tam
fidelis vt citò crederet. Ergo vidua non abſtinentia
corporis tantum definitur, ſed virtute deſignatur.
Cui præcepta non do ego, ſed Apoſtolus tribuit.
Honorificentiam non ſolus impartior, ſed gentium
doctor prius detulit dicens: Viduas honora quæ
veræ viduæ ſunt. Si qua autem vidua filios aut 1.Tim.5.
nepotes habet, diſcat primum ſuam domum rege-
re, & mutuam vicem reddere parentibus. Vnde
D aduertitur vtrumque pietatis affectum viduæ ineſſe
debere, vt filios diligat, parentibus deferat. Ita dum
obſequium parentibus rependit: magiſterium exer-
cet in filios, ſuóque ipſa remuneratur officio, cùm id
quod aliis defert, ſibi proficit. Hoc enim acceptum
eſt coram Deo. Et ideo ſi cogitas vidua quæ
Dei ſunt, debes id ſequi quod Deo placere didi-
ciſti. Et ſupra quidem ſanctus Apoſtolus ad con-
tinentiæ ſtudium viduas cohortatus, dixit eas co-
gitare quæ ſunt Domini. Alibi autem vbi eli- 1.Tim.5.
gitur vidua quæ probata eſt, non ſolùm cogita-
E re præcipitur, ſed etiam ſperare de Domino. Ibidem
Quæ enim verè vidua eſt, inquit, & deſolata,
ſperat in Dominum, & inſtat obſecrationibus &
orationibus die ac nocte. Nec immeritò has ir-
reprehenſibiles oſtendit eſſe debere, quibus vt
opus virtutis indicitur, ita etiam honorificen-
tia larga defertur, vt etiam ab epiſcopis ho-
norentur. Qualis autem eligi debeat, ipſo do-
ctoris ſermone deſcribitur. Non minus, inquit,
ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor.
F Non quo ſenectus ſola viduam faciat, ſed quo
viduitatis merita, ſtipendia ſenectutis ſint. Nam
vtique illa præclarior quæ calorem adoleſcentiæ,

& iunioris feruefcẽtem edomat ætatis ardorem, nec
mariti gratiam, nec vberiora liberorum oblectamẽ-
ta deſiderans: quam quæ effœta iam corpore, frigi-
da ſenectute, natura æui, nec calere voluptatibus po-
teſt, nec ſperare de partu. Neque verò ſi qua in ſecũ-
das nuptias inciderit, (quas vtique Apoſtolica prę-
cepta noo damnant,) quaſi fructu pudoris amiſſo, ſi
rurſus ſuluta fuerit viro, ab affectu viduitatis arce-
tur. Habebit illa quidem vel ſeræ meritum caſtitatis,
ſed probatior erit quæ alterius non fuerit experta
coniugium. In illa enim eminet ſtudium caſtitatis,
huic aut ſenectus, aut pudor modum videtur feciſſe
1.Tim.5. nubendi. Nec ſola tamen caſtitas corporis viduæ
fortitudo eſt, ſed magna & vberrima diſciplina vir-
tutis, quæ in operibus bonis teſtimonium habeat, ſi
filios educauerit, ſi hoſpirio receperit, ſi ſanctorum
pedes lauerit, ſi tribulationem patientibus ſubmini-
ſtrauerit, ſi poſtremò omne opus bonum fuerit ſub-
ſecuta. Vides quàm multas virtutum comprehende-
rit diſciplinas: Primò pietatis officium: ſecũdo ho-
ſpitalitatis ſtudium, & humilitatis obſequium: tertiò
miſericordiæ miniſterium, liberalitatiſque ſubſidiũ:
ad ſummam omnis executionem boni operis flagi-
tauit. Et ideo adoleſcentiores deuitandas putat, eo
quod non valeant tantæ opera implere virtutis. Et-
enim vicina eſt lapſibus adoleſcentia, quia variarum
æſtus cupiditatum, feruorem calentis inflammat æ-
tatis. Boníque doctoris eſt materiam arcere peccati:
prima enim inſtitutionis eſt diſciplina culpam auer-
tere, ſecunda virtutem infundere. Tamen cùm ſci-
Luc. 2. uerit Apoſtolus Annam illam ab adoleſcentia octo-
genariam viduam dominicorum operum extitiſſe
prænunciam, non puto quod iuniores reuocandas
putarit à viduitatis affectu, maximè cũ dixerit: Me-
1.Cor.7. lius eſt nubere quàm vri. Nam vtique pro remedio
nuptias ſuaſit, vt peritura ſanetur: non pro electione
præſcripſit, caſta & continens quid ſequatur. Aliud
eſt enim ſubuenire labenti, aliud ſuadere virtuti. Et
quid de humanis iudiciis loquar, cum diuinis iudi-
ciis in nullo grauius Iudæi Dominum læſiſſe prodá-
tur, quàm quod viduæ gratiam minorúmque iura
violarent? Hæc propheticis cauſa vocibus concla-
matur, quæ meritum Iudæis refectionis inoeherit.
Hæc ſola cauſa delicti inuidiam mitigatura memo-
Eſaiæ 1. ratur, ſi honoretur vidua in honoribus, æqui iuſtitia
iudicij deſeratur. Sic enim habes: Iudicate pupillo,
& iuſtificate viduam, & venite diſputemus dicit Do-
Pſalm.145. minus. Et alibi: Pupillum & viduam ſuſcipiet. Et a-
Pſalm.131. libi: Viduam eius benedicens benedicam. In quo
Eccleſiæ quoque figura prætexitur. Videtis igitur
ſanctæ viduæ nequaquam lubrico munus ſtudio de-
3. Reg. 17. ferendum, quod diuinæ benedictionis ſubſidiis ho-
noratur. Quid verò illud, vt ad ſuperiora redeamus,
quòd cum in omni terra eſſet fames maxima, viduæ
tamen Deo cura non defuit, atque ad alendam eam
propheta directus eſt? In quo cum me admoneat
Dominus, quod in veritate dicturus ſit, ad myſteriũ
videtur ſolicitare aures. Quid enim verius Chriſti, &
Eccleſiæ poteſt eſſe myſterio? Non igitur ocioſe in-
ter multas viduas vna præfertur. Quæ enim talis, ad
quam tantus propheta, qui ad cœlum raptus eſt, di-
rigatur, eo præſertim tempore quo clauſum eſt cœ-
lum annis tribus, & menſibus ſex, cum facta eſſet fa-

G mes magna in omni terra? Vbique ergo fames erat,
& adhuc tamen hæc vidua non egebat. Qui ſunt hi
tres anni? Fortè illi quibus Dominus venit in terras,
& fructum in ficulnea inuenire non potuit: iuxta Luca 13.
quod ſcriptum eſt: Ecce anni tres ſunt, ex quo veni
quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio.
Hæc eſt profectò vidua illa, de qua dictum eſt: Lęta-
re ſterilis quæ non parturis, erumpe & exclama quæ
non parturis: quoniam multi filij deſertæ magis quã
cius quæ habet virum. Et bene vidua, cui benedici- Eſaia 54.
tur: Ignominiæ & viduitatis tuæ non eris memor,
H quia ego Dominus qui facio te. Et fortaſſe ideo vi-
dua quæ amiſit quidem virum ſecundum corporis
paſſionem, ſed in die iudicij filium hominis quem a-
miſiſſe viſa eſt receptura. Tempus enim breue, in-
quit, dereliqui te, vt glorioſius ſcilicet fidem relicta
ſeruares. Habent itaque omnes quod imitentur ex-
emplum, virgines, nuptæ & viduæ. Et fortaſſe ideo
Eccleſia, virgo, nupta, vidua, quia vnum corpus in
Chriſto ſunt. Hæc igitur illa vidua eſt, propter quam Rom.12.]
verbi cœleſtis ſiccitas cùm eſſet in terris, prophetæ
ſunt deſtinati. Erat enim vidua quæ ſterilis erat, ſed
I partum ſuo tempori reſeruabat. Vnde nec illius no-
bis videtur perſona mediocris, qui aridam terram
verbi rigauit rore cœleſti, clauſúmque cœlum non
humana vtique poteſtate reſerauit. Quis enim eſt
qui cœlum poteſt aperire niſi Chriſtus, cui quotidie
de peccatoribus cibus Eccleſiæ cumulo congrega-
tur? Neque enim humanæ facultatis eſt dicere: Hy-
dria farinæ non deficiet, & vas olei non deficiet vſ- 3.Reg.17.
que in diem quo dabit Dominus pluuiam ſuper ter-
ram. Nam licet mos ſit ita præfari prophetis, tamen
hic vera Dei vox eſt. Ideo permiſſum eſt: Quia hæc
K dicit Dominus. Domini enim eſt perpetuitatem ſa-
cramentorum ſpondere cœleſtium, & non defutu-
ram ſpiritalis exultationis gratiam polliceri. Largiri
munimenta vitæ, fidei ſignacula, dona virtutum.
Quid eſt autem: Vſque in illum diem quo dabit Pſalm.71.
Dominus pluuiam ſuper terram, niſi quia deſcendet
ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſu-
per terram? In quo veteris myſterium reſeratur hi-
ſtoriæ, quo ſanctus Gedeon myſtici certaminis prę- Iudic.6.
liator futurę capiens inſigne victoriæ, ſpiritale ſacra-
L mentum vigore mentis agnouit, pluuiam illam ver-
bi rorem eſſe diuini, quæ primo pluit in vellus, cum
terra omnis perpetuis ſiccitatibus æſtuaret. Secun-
do verò indicio vniuerſam terram fuſo imbre ma-
defecit, cum ſiccitas eſſet in vellere. Aduertit enim
vir præſagus futuræ Eccleſiæ creſcẽtis inſigne. Nam
primo intra Iudæam diuini cœpit ros ſermonis hu-
meſcere. (Notus enim in Iudæa Deus,) cum arida fi- Pſalm.75.
dei totius orbis vniuerſa torrerent. Sed vbi Ioſeph
greges Deum negare cœperunt, & auſu nefario im-
manium delictorũ contrahere diuinitatis offenſam,
M tunc per omnes terras fuſo imbris rore cœleſtis, po-
pulus Iudæorum æſtu perfidiæ ſuæ cœpit areſcere,
cùm Eccleſiam ſanctam ex omnibus terrarum par-
tibus congregatam, propheticæ nubes, & ſalutaris
imber Apoſtolicus irrigarent. Hæc eſt illa pluuia nõ
terrarum humido, non nebuloſo concreta mõtium,
ſed cœleſtium ſcripturarum ſalubri per totum or-
bem imbre diffuſa. Oſtenditur exemplo igitur,
nõ omnium eſſe diuinæ mereri miracula poteſtatis,
ſed

ſed eorum quibus religioſæ deuotionis ſtudia ſuf-
fragentur. Et diuini eos fructu operis abdicari, qui
reuerentiæ cœleſtis ſunt exortes. Oſtenditur etiam
in myſterio, quod ad inſtaurandam eccleſiam Dei
filius humani corporis ſacramenta ſuſceperit, abdi-
cato populo Iudæorum, quibus conſiliarius & Pro-
pheta, beneficiorúmque adempta ſunt miracula di-
uinorum, eò quòd ciuico quodam inuidiæ næuo in
Dei filium credere noluerunt. Docuit igitur ſcri-
ptura quanta collatio gratię, quantum etiam ſit mu-
nus diuinæ benedictionis in viduis. Quibus quoniã
honorificentia à Deo tanta confertur, facilè eſt ad-
uertere qualis debeat vita competere. Docet enim
Anna quales deceat eſſe viduas, quæ immaturo ma-
riti obitu deſtituta, maturæ tamen à Deo remune-
rationem laudis inuenit, non minus religionis offi-
Lucæ 2. cio, quàm ſtudio caſtitatis intenta. Vidua, inquit, o-
ctoginta & quatuor annorum, vidua quæ non diſ-
cedebat de templo, vidua quæ ieiuniis & obſecra-
1.Tim.5. tionibus die ac nocte ſeruiret. Vides qualis vidua
prædicetur, vnius viri vxor, ætatis quoque probata
iam proceſſu, viuida religioni, & effœta iam corpo-
re, cui diuerſorium in templo, colloquium in prece,
vita in ieiunio, quæ dierum noctiúmque tempori-
bus indefeſſæ deuotionis obſequio cùm corporis
agnoſceret ſenectutem, pietatis tamen neſciret æta-
tem. Sic inſtituitur à iuuentute vidua, ſic prædica-
tur in ſenectute veterana: quæ viduitatem non oc-
caſione temporis, non imbecillitate corporis, ſed
virtutis magnanimitate ſeruauerit. Etenim cùm di-
cit ſeptem annis eam cum viro fuiſſe à virginitate
ſua, ab adoleſcentiæ vtique ſtudiis inchoata prædi-
cat ſubſidia ſenectutis. Docemur itaque triplicem
caſtitatis eſſe virtutem: vnam coniugalem, aliam vi-
duitatis, tertiam virginitatis. Non enim aliam ſic
prædicamos, vt excludamus alias: ſuis quibuſque
profeſſionibus iſta conducunt. In hoc eccleſię opu-
lens diſciplina, quòd quos præferat, habet: quos re-
iiciat, non habet: atque vtinam habere nunquã poſ-
ſit. Ita igitur virginitatem prædicamus, vt viduas nõ
reiiciamus: ita viduas honoramus, vt ſuus honor cõ-
iugio reſeruetur. Non noſtra hoc præcepta, ſed di-
uina teſtimonia docent. Reminiſcamur itaque quẽ-
admodum Maria, quemadmodum Anna, quemad-
modum Suſanna laudentur. Et quoniam non lau-
des earum tantummodò prædicandæ ſunt, ſed di-
ſciplinæ etiam ſunt ſequendę reminiſcamur vbi Su-
ſanna, vbi Anna, vbi Maria ſint repertæ, & aduerta-
mus quemadmodum ſingulæ aptis laudibus prædi-
centur, & vbinam commorantur. Nupta in paradi-
ſo, vidua in templo, virgo in ſecreto: ſed in illis tar-
dior fructus, in virgine maturior. Illas ſenectus pro-
bat, virginitas laus ætatis eſt, nec adiumenta quærit
annorũ, quę omnium eſt fructus ætatum. Adoleſcẽ-
tiam decet, iuuentutem ornat, amplificat ſenectutẽ,
omníque æuo habet iuſtitiæ ſuæ canos, maturitatẽ
grauitatis, velamen pudoris, qui deuotionem non
impediat, religionem augeat. Aduertimus enim ex
ſequentibus, quia quotannis in die ſolenni Paſchæ,
ſancta Maria cum Ioſeph Hieruſalẽ petebat: vbiq;
impigra deuotio, vbiq; aſſidu' virgini comes pudo-
ris adiungitur. Nec inflatur Domini mater quaſi ſe-
cura de meritis, ſed quò meritũ maius agnouit, eò

A votum vberius exoluit, officium copioſius detulit,
munus religioſius vexit, myſticum tempus imple-
uit. Quantò igitur vos magis conuenit intentas eſſe
ſtudio caſtitatis, ne locum ſiniſtræ relinquatis opi-
nioni, quæ pudicitiæ teſtimonium in ſolis habetis
motibus? Virgo enim licet in ea quoque maior ſit
morum prærogatiua quàm corporis, calumniam ta-
men integritate carnis abiurat. Vidua quæ proban-
dæ ſubſidium virginitatis amiſerit, non in voce ob-
ſtetricis, ſed in ſuis moribus habet caſtitatis examẽ.
Docuit igitur ſcriptura, quàm attentus viduæ eſſe
B debeat & religioſus affectus. Docuit etiam libro eo-
dem, ſed alio loco, quàm miſericordẽ in pauperes,
& liberalem eſſe conueniat, nec paupertatis debere
contemplatione reuocari: quia liberalitas non cu-
mulo patrimonij, ſed largitatis definitur affectu.
Denique dominica voce illa vidua omnibus ante-
fertur, de qua dictum eſt: Vidua hæc plus omnibus Luc. 21.
miſit. In qua moraliter Dominus inſtituit vniuer-
ſos, ne quis à collatione miniſterij paupertatis pu-
dore reuocetur: nec ſibi diuites blandiantur, quòd
C plus videantur conferre, quàm pauperes. Vberior
eſt enim nummus è paruo, quàm theſaurus è maxi-
mo: quia non quantum detur, ſed quantum reſideat
expenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui nihil ſibi
relinquit. Quid tu diues egeni comparatione te ia-
ctas, & cùm tota oneréris auro, precioſam per hu-
mum trahens veſtem, quaſi inferior tuis & parua,
diuitiis honorati deſideras, quia inopem collatione
viciſti? Et flumina ſuperfluunt cùm redundant. Gra-
tior tamẽ hauſtus è riuulo eſt. Spumant & muſta dũ
feruent, nec damnum putat agricola quod defluxe-
rit. Gementibus areis dum cæditur meſſis, frumen-
D ta defolliunt: ſed deficientibus meſſibus non deficit
hydria de farina, & plena olei teſta deſudat. Exina-
niuit tamen dolia diuitum ſiccitas, cùm viduæ pao-
xillulum olearium redundaret. Non ergo quid ſa-
ſtidio expuas, ſed quantum deuotione conferas, æ-
ſtimandum eſt. Denique nulla plus tribuit, quàm il-
la quæ de filiorum alimentis pauit Prophetam. Et
ideò quia nulla plus contulit, nulla plus meruit. Hęc
moraliter: nec myſticè tamen deſpexeris hanc mu-
lierem in gazophylacium duo æra mittentem. Ma-
E gna planè fœmina, quæ diuino iudicio meruit om-
nibus anteferri, ne fortè illa ſit quæ de fide ſua ad
ſubſidium hominum duo teſtamenta contulerit. Et
ideò nulla plus fecit. Nec quiſquam hominũ quan-
titatem potuit collationis eius æquare, quæ fidem
cum miſericordia copulauit. Et tu igitur quæcũque
vitam ſtudio viduitatis exerces, ne dubites ad gazo-
phylacium duo æra deferre, vel fidei plena vel gra-
tiæ. Fœlix illa, quæ de theſauro ſuo integram regis
imaginem profert. Theſaurus tuus ſapientia, theſau-
rus tuus caſtitas atque iuſtitia eſt, theſaurus tuus in-
F tellectus bonus: qualis ille theſaurus fuit, de quo
Magorum viri, aurum, thus & myrrham cùm ado- Matth. 2.
rarent Dominum, protulerunt, auro regis potẽtiã
declarantes, Deum thure venerantes, myrrha reſur-
rectionem corporis cõfitentes. Habes & tu theſau-
rum hunc, ſi in te requiras. Habemus etenim the-
ſaurum in vaſis fictilibus. Habes aurum quod con- 2.Cor.4.
feras. Non enim renitentis metalli precium de te
Deus exigit, ſed illud aurum quod iudicij die ne-

queat ignis exurere. Nec dooa precioſa depoſcit, ſed odorem fidei, quem altaria tui cordis exhalent, & religioſæ mẽtis ſpiret affectus. Ex hoc igitur theſaoro, non ſolùm Magotum tria munera, ſed etiam duo viduæ ęra promũtur, in quibus integra cœleſtis imago regis effulgeat, ſplendor gloriæ eius, & imago ſubſtantiæ. Bona & illa planè laborioſæ ſtipendia caſtitatis, quæ de ſuo opere, quotidianóque pẽſo conſerat vidua, nocturnis pariter ac diurnis iugi exercens labore penſa tẽporibus, & pudicitiæ quęſtuoſæ peruigil, opere mercedem congregans, vt intemeratum defuncti coniugis cubile cuſtodiat, alere dulces liberos poſſit, & miniſtrare pauperibus. Hæc eſt præferenda diuitibus, hæc eſt quæ Chriſti iudicium non timebit. Hanc æmulamini filiæ. Bonum eſt enim æmulari in booo ſemper. Æmulamini meliora chariſmata. Spectat vos Dominus ſemper, ſpectat, inquam Ieſus, cùm ad gazophylacium acceditis, & de bonorum operum mercedibus ſtipẽ portatis egentibus conferendam. Quantum eſt igitur vt æra tua conferas, & Chriſti corpus acquiras? Noli ergo vacua prodire in conſpectu Domini Dei tui, vacua miſericordiæ, vacua fidei, vacua caſtitatis. Non enim inanes Dominus, ſed virtutibus opimas ſpectare Ieſus & laudare conſueuit. Videat te adoleſcentula laborantem, videat miniſtrantem. Hæc eſt enim merces quam Deo debes, vt de aliarum quoque profectibus mercedem Deo tuo conferas. Nulla merces Deo melior quàm ea quæ habet pietatis munera. An verò mediocris tibi vidua illa videtur Noëmi, quæ viduitatem ſuam meſſis manipulis ſuſtentabat alienæ, quam æuo grauem alebat nurus? Nam hoc quoque & ad ſubſidium, & ad gratiam viduatũ proficit, vt ita inſtituant nurus ſuas, quò poſſint in his maturæ habere ſubſidium ſenectutis, & quaſi ſtipendium magiſterij, mercedem quoque ſuę capere diſciplinæ. Etenim quæ bene inſtituerit, beoc erudierit nurum ſuam Ruth, ei deeſſe oon poterit, quæ viduitatem ſoctus paternæ domui pręferat. Et ſi vir quoque eius mortuus fuerit, non relinquat tamen, alat inopem, ſoletur mœrentem, nec dimiſſa diſcedat. Neſcit enim egere optima diſciplina. Sic illa Noëmi duobus deſtituta filiis & marito, quę fructus fœcunditatis amiſerat, pietatis emolumenta non perdidit: nam & ſolatium mœroris, & ſubſidium paupertatis inuenit. Videtis igitur ſanctæ fœminæ quàm fœcunda ſit vidua prole virtutum, meritorúmque ſuorum ſobole, quæ perire non poſſit. Bona igitur vidua egere non nouit: & ſi feſſæ fuerit ætatis, & ſupremæ paupertatis, eruditionis tamen ſuæ ſolet habere mercedẽ. Et ſi proximi defuerint, inuenit tamen extraneos qui matrem colaut, reuereantur parentem, paruiſque alimentorum ſumptibus mercedem cupiant ſuæ cõmendationis acquirere. Plus enim viduæ rependuot merita, quàm cibus quærit, ſumptus impendit. Sed triſtes videtur ducere dies & lachrymis tempus exigere. Hoc beatior quòd perpetua ſibi gaudia exiguis fletibus emit, paruiſque momentis tempora acquirit æterna. Quibus benedicitur: Beatæ triſtes, ipſæ enim ridebitis. Quis igitur falſas præſentium imagines gaudiotum futuræ ſecuritatis præferat voluptati? Ao deſpicabilis nobis author videtur ille dominici corporis, author electus, qui cinerem ſicut panem mãducabat, & potum cum fletu miſcebat, vt veſpertinis lachrymis, matutinæ ſibi lætitiam redemptionis acquireret? Vndę igitur plurimum gaudere meruit, niſi quia plurimum fleuit, & tãquam lachrymarum precio ſuarum futuræ ſibi gloriæ gratiam comparauit? Haber igitur vidua bonam cõmmẽdationis ſuæ materiam, vt dum virum luget, fleat ſeculum, & in promptu ſint lachrymæ redemptrices, dum pendũtur mortuis, viuentibus profuturæ. Paratus eſt mœſtitudine animi fletus oculorum, miſericordiã conciliat, laborem minuit, dolorem ableuat, ſeruat pudorem, nec iam miſera ſibi videtur quæ conſolationem in lachrymis haber, in quibus ſunt charitatis ſtipendia, pietatis officia. Sed nec fortitudo bonæ viduæ deeſſe conſueuit. Hæc enim vera eſt fortitudo quæ naturæ vſum, ſexus infirmitatẽ, mentis deuotione tranſgreditur, qualis in illa fuit cui nomen Iudith, quę viros obſidione fractos, perculſos metu, tabidos fame, ſola potuit à colluuiooe reuocare, ab hoſte defendere. Etenim, vt legimus, cùm Holofernes ſucceſſu multorũ terribilis præliorum intra muros innumera virorum milia coëgiſſet, armatis pauentibus, & de extrema iam ſorte tractantibus, extra murum proceſſit, & illo præſtantior exercitu quem liberauit, & eò fortior quem fugauit. Sed diſcas maturæ viduitatis affectũ, ſeriem ipſam proſequere ſcripturarum. A diebus enim viri ſui quibus ille defunctus eſt, veſtem iocũditatis depoſuit, mœroris aſſumpſit, per omnes dies intenta ieiunio, ſabbato tantùm & dominica, ſactatarúmque temporibus feriarum non refectioni indulgens, ſed religioni deſerens. Hoc eſt enim, ſiue manducetis, ſiue bibitis, in nomioe Domini Ieſu Chriſti agenda eſſe omnia, vt etiam ipſa refectio corporalis ſacro religionis cultui deferatur. Diuturnis igitur mœroribus, & quotidianis roborata ieiuniis ſancta Iudith, quæ ſeculi oblectameota non quærerer, periculi oegligens, mortiſque contemptu fortior, vt commentitium strueret dolum, veſtem illam iocuoditatis, quam viuẽte viro veſtiri ſolebat, ſe induit, quaſi placitura viro ſi patriam liberaret. Sed virum alium videbat, cui placere quęrebat: illũ vtique de quo dictum eſt: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt. Et bene coniugales pugnatura reſumpſit ornatus, quia monimenta coniugij arma ſunt caſtitatis. Neque enim vidua aliis aut placere poſſet, aut vincere. Quid cętera proſequamur, quòd inter tot millia hoſtium caſta permanſit? Quid eius ſapientiam prædicemus, quod huiuſmodi commenta eſt conſilium, vt dum potentem elicit intemperantia, à ſe inferiores arceret, occaſionem pararet victoriæ, abſtinentiæ meritum, pudicitiæ gratiam reſeruaret? Nec cibo enim, vt legimus, maculata, nec adultero, nõ minus ſeruatæ caſtitatis ex hoſtibus reuexit trophæũ, quàm patrię liberatæ. Quid ſobrietatem loquamur? Temperantia enim virtus eſt fœminarum. Inebriatis vino viris & ſomno ſepultis, abſtulit vidua gladium, exeruit manum, bellatoris abſcidit caput, per medias hoſtium acies intemerata proceſſit. Aduertatis igitur quãtum nocere mulieribus poſſit ebrietas, quando viros vina ſic ſoluuot, vt viocantur à fœminis. Eſto igitur vidua tẽperans, caſta primùm à vino,

[Margin notes: 1. Cor. 12. — Ruth 1. — Luca 6. — Pſal. 101. — Iudith 8. — 1. Cor. 10. — Iudith 10. — Ioan. 1. Section letters: G, H, I, K, L, M]

à vino, vt caſta poſſis eſſe ab adultero. Nequaquam te ille tentabit, ſi vina non tentent. Nam ſi Iudith bibiſſet, dormiſſet cum adultero. Sed quia nõ bibit, haud difficile ebrios exercitus vnius ſobrietas, & vincere potuit, & eludere. Nec dexteræ tantùm hoc opus, ſed maiora trophæa ſapientiæ. Nam manu ſolum Holofernem viciſſet, conſilio autem omnium hoſtium vicit exercitum. Suſpenſo enim Holofernis capite, quod virorum conſilio non potuit excogitari, ſuorum erexit animos, hoſtium fregit, ſuos pudore excitãs, hoſtes quoque terrore percellens, eò quòd cæſi ſunt & fatigati. Ita vnius viduæ temperantia atque ſobrietas non ſolùm naturam ſuam vicit, ſed quod eſt amplius, fecit viros etiã fortiores. Nec his tamen eleuata ſucceſſibus, cui vtique gaudere & exultare licebat iure victoriæ, viduitatis reliquit officium, ſed contemptis omnibus qui eius nuptias ambiebant, veſtem iocunditatis depoſuit, viduitatis reſumpſit, nec triũphorum ſuorum amauit ornatus, illos exiſtimans eſſe meliores quibus vitia corporis, quàm quibus hoſtium arma vincuntur. Ac ne vna vidua tantùm hoc opus imitabile aliis videatur impleſſe, plures alias vel parilis, vel proximæ fuiſſe virtutis nequaquam dubitãdum videtur. Bona enim ſeges plurimas ſpicas fructu refertas ferre cõſueuit. Nec dubites illam veterum ſegetem temporum in complurium fœminarum moribus fœcundaſſe. Sed quia prolixum eſt complecti omnes, cognoſcite aliquas, & præcipuè Deborã, cuius nobis prodidit ſcriptura virtutem. Hæc enim docuit non ſolùm viri auxilio viduas non egere, verùm etiam viris poſſe eſſe ſubſidio: quæ nec ſexus infirmi-

Iudic. 4. tate reuocata munia virorum obeunda ſuſcepit, & ſuſcepta cumulauit. Denique cùm Iudæi Iudicum regerentur arbitrio, qui virili nõ poterant vel æquitate regi, vel virtute defendi, bellis hinc inde ardentibus, Deboram ſibi cuius regerentur iudicio, cooptarunt. Itaque multa millia virorum vna vidua & in pace rexit, & ab hoſte defendit. Multi iudices in Iſraël, ſed nulla antè iudex fœmina. Multi iudices poſt Ieſum, ſed nullus Propheta. Et ideò lectũ iſtius puto eſſe iudicium, & geſta eius arbitror eſſe deſcripta, ne mulieres à virtutis officio muliebris ſexus infirmitate reuocẽtur. Vidua populos regit, vidua ducit exercitus, vidua duces eligit, vidua bella diſponit, mandat triumphos. Nõ ergo natura rea eſt culpæ, nec infirmitati obnoxia: ſtrenuos enim non ſexus, ſed virtus facit. Et in pace quidem nulla querimonia, nullus error mulieris inuenitur, cùm pleriq; non mediocrium peccatorum authores populo ſuo iudices extitiſſent. Vbi verò Chananæa gens ferox prælio, & affluentium copiarum opima ſucceſſu, hoſtiles in populum Iudæorum animos extulerunt, vidua præ cæteris bellicos inſtruit apparatus. Et vt diſcas nõ publicis copiis domeſticas neceſſitates fuiſſe ſubnixas, ſed domeſticis diſciplinis munus publicum gubernatum, domo propria filium ducem producit exercitus, vt agnoſcatis quod poſſit inſtituere vidua bellatorem. Quem quaſi mater erudiit, quaſi iudex propoſuit, quaſi fortis inſtituit, quaſi prophetes victoriæ certa tranſmiſit. Denique in mulieris manu ſummam fuiſſe victoriæ docet Barach filius

Ibidem. dicens: Niſi tu veneris mecum, non ibo, quia non

A noui diem in qua dirigit Dominus angelum ſuum mecum. Quanta ergo fœminæ iſtius virtus, cui dux dicit exercitus: Niſi tu veneris, non ibo? Quanta, inquam, viduæ fortitudo, quæ à periculis filium nec materno reuocat affectu, imò ad victoriam filiũ ſtudio matris hortatur dicens, quod in manu mulieris ſit ſumma victoriæ. Debora ergo prælij probauit euẽtum. Barach iuſſus produxit exercitum. Hialech cœpit triumphum. Huic enim prophetia Deboræ militauit. Quæ myſticè nobis ortum ſurrecturæ ex gentibus eccleſiæ reuelauit, cui triumphus de Siſara

B ſpiritali, hoc eſt, de aduerſariis poteſtatibus quæreretur. Nobis igitur Prophetarum oracula dimicarunt, nobis illa Prophetarum iudicia & arma vicerunt. Et ideò non populus Iudæorum, ſed etiã Hialech victoriam de hoſte quæſiuit. Infœlix ergo populus, qui hoſtem quem fugauit, perſequi fidei virtute non potuit. Itaque illorum delicto ſalus gentibus, illorum deſidia nobis ſeruata victoria eſt. Hialech ergo proſtrauit Siſaram, quem tamen coruſco duce, (hoc enim ſignificat interpretatio Barach) manus veterum fugauerat Iudæorum. Frequẽter enim,

C vt legimus, orationibus & meritis Prophetarũ cœleſtia patribus affuere ſubſidia, ſed his iam tunc de nequitiis ſpiritualibus victoria paratur, quibus dicitur in Euangelio: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Ergo principium victoriæ à maioribus, finis in eccleſia. Eccleſia autem non armis ſecularibus vincit aduerſarias poteſtates, ſed armis ſpiritualibus, quæ ſunt fortia Deo ad deſtruendas munitiones, & altitudinem nequitiæ ſpiritualis. Et ideò Siſaræ ſitis lactis poculo reſtinguitur, quia oratione ſuperatur. *Matth. 25.* *1. Cor. 10.*

D Quod enim nobis ſalutare ad eſcam, hoc aduerſariæ poteſtati lethale ad infirmitatem. Arma eccleſiæ, fides: arma eccleſiæ, oratio eſt, quæ aduerſarium vincit. Ergo ſecundum hiſtoriam, ad prouocandos animos fœminarum, fœmina iudicauit, fœmina diſpoſuit, fœmina prophetauit, fœmina triumphauit, & præliaribus intermixta copiis, imperio viros docuit militare fœmineo. Secundum myſterium veræ fidei, militia eccleſiæ victoria eſt. Non ergo habetis quod per naturam vos excuſetis fœminæ. Non ha-

E betis viduę, quod ad infirmitatem ſexus, ad amiſſionem ſubſidij maritalis mobilitatem veſtram referre poſſitis. Satis vnicuique præſidij eſt, ſi virtus animi non deſit. Et ipſe in viduis frequens proceſſus ætatis munimen pudoris eſt, & ipſe amiſſi coniugis dolor, vſus operis, domus cura, ſolicitudo liberorum noxiam pudori ſolet arcere laſciuiam. Atque ipſe lugubris habitus, pompa funebris, fletus aſſiduus, & mœſtæ fronti inarantibus rugis impreſſa triſtitia, petulãtium premit oculos, reſtringit libidines, procaces auertit aſpectus, bonus cuſtos pudoris, pieta-

F tis dolor: non obrepit culpa, ſi cura non deſit. Didiciſtis igitur viduæ ſubſidio vos non egere naturæ, & poſſe ſalubritatem tenere conſilij, nec domeſtico indigere præſidio, quæ etiam publicæ poteſtis apicem potentiæ vindicare. Sed fortaſſe dicit aliqua, ei tolerabiliorem viduitatem cui profluant res ſecundæ, aduerſis verò viduas citò frangi, facilè ſuccumbere. De quo etſi ipſo doceamur vſu, læta viduis lubrica magis eſſe quàm ſeria, tamen ſcriptura-

rũ inſtruimur exemplis, infirmitatibus quoque vi- G
duarũ non deeſſe ſolere ſubſidia, faciliúſque quàm
cæteris diuina atq; humana ſuppetere, ſi bene filios
Luca 4. inſtituant, generos legant. Denique cùm ſocrus Si-
monis magnis febribus detineretur, Petrus & An-
dreas rogauerunt Dominum pro ea. Et ſtans ſuper
illam, imperauit febri, & remiſit illam: & continuò
ſurgens miniſtrabat illis. Magnis (inquit) tenebatur
febribus, & rogauerunt illum pro ea. Et tu habes
proximos, qui Deo pro te ſupplicent. Habes Apo-
ſtolos proximos, habes martyres proximos, ſi ipſa
martyribus deuotionis ſocietate, miſericordiæque quo- H
que muneribus appropinques. Proximus eſt enim
qui miſericordiam facit. Fac & tu miſericordiam, &
eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſſitudo, ſed
virtutis cognatio facit proximos: quia non in carne
ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatẽ
Petri, affinitatem Andreæ, vt pro te rogent, & rece-
dant cupiditates tuæ verbo Dei pulſæ. Surgas illicò
Philip.3. quæ in terris iacebas, vt Chriſto miniſtres. Noſtra
enim conuerſatio in cœlis eſt, vnde & Saluatorem
expectamus Dominum Ieſum. Nemo enim iacens
Matth.25. Chriſto miniſtrat: miniſtra pauperi, & miniſtraſti I
Chriſto. Quod enim vni horũ feciſtis, mihi, inquit,
feciſtis. Habetis ergo viduæ auxilium, ſi tales vobis
generos poſteritatis veſtræ patronos, tales proxi-
mos eligatis. Ergo rogauerunt pro vidua Petrus &
Andreas. Vtinam exiſtat aliquis qui tam citò poſſit
rogare pro nobis, vel certè iſte qui pro ſocru rogat
Petrus, & Andreas frater eius. Tunc enim pro affi-
nitate poterant, nunc iam poſſunt pro nobis & pro
omnibus impetrare. Videtis enim quod magno pec
cato obnoxia, minus idonea ſit quę pro ſe precetur,
certè quę pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad medi- K
cum alios precatores. Ægri enim, niſi ad eos aliorũ
precibus medicus fuerit inuitatus, pro ſe rogare nõ
poſſunt. Infirma eſt caro, mens ægra eſt, & peccato-
rum vinculis impedita. Ad medici illius ſedem de-
bile non poteſt explicare veſtigium. Obſecrãdi ſunt
angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt,
martyres obſecrãdi, quorum videmur nobis quod-
dam corporis pignore patrocinium vindicare. Poſ-
ſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſangui-
ne etiam ſi qua habuerunt peccata, lauerunt. Iſti e- L
nim ſunt Dei martyres, noſtri pręſules, ſpeculatores
vitæ, actuúmque noſtrorum. Non erubeſcamus eos
interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſi
infirmitatem corporis etiam cùm vincerent cogno-
uerunt. Inuenit ergo Petri ſocrus qui pro ſe roga-
rent. Et tu vidua inuenis qui pro te ſupplicẽt, ſi qua-
ſi verè vidua & deſolata in Deum ſperes, inſtes ob-
ſecrationibus, inſiſtas orationibus, afficias corpus
tuum quaſi quotidie moriens, vt moriendo reuiui-
1.Tim.5. ſcas. Fugias delicias, vt etiam ægra ſaneris: nam vi-
dua quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Sublata
eſt tibi cauſa nubendi, habes qui pro te intercedãt: M
ne dixeris, deſtituta ſum: Querela nupturæ eſt. Ne
dixeris: ſola ego ſum. Caſtitas ſolitudinem quærit,
pudica ſecretum, impudica conuentum. Sed nego-
cium habes & interceſſorem, aduerſarium vereris
apud iudicem, pro te Dominus interuenit dicens:
Eſaia 1. Iudicate pupillo, & iuſtificate viduam. Sed patrimo-
nium vis tueri, maius pudoris eſt patrimoniũ, quod

melius regit vidua quàm nupta. Seruus peccauit, i-
gnoſce. Melius eſt enim alterius culpam feras, quàm
tuam prodas. Sed vis nubere, licet, non habet crimẽ
ſimplex voluntas, cauſam non quæro, cur fingitur?
Si honeſtum putas, fatere: ſi incongruum, ſile, ne ac-
cuſes Deum, ne accuſes propinquos quod præſidia
tibi deſint. Vtinam non deſit voluntas, ne te conſu-
lere liberis dicas, quibus matrẽ eripis. Eſt etiã quod
facultati licet, ætati non licet. Cur maternæ paran-
tur nuptiæ inter nuptias filiarum, & plerumque poſt
nuptias? Cur adulta filia diſcit prius ſponſum matris
quàm ſuum erubeſcere? Suaſimus fateor vt veſtem
mutares, non vt flammeum ſumeres: vt à ſepulchro
recederes, non vt thalamum præparares. Quid ſibi
vult noua nupta poſt generos? Quàm indecorum eſt
iuniores habere liberos quàm nepotes. Sed ad pro-
poſitum reuertamur, ne qui noſtrorũ dolemus vul-
nera peccatorum, medicum relinquamus: & dum
alienis medemur vlceribus, vlcera noſtra cumule-
mus. Rogatur ergo hic medicus. Ne timeas, quia
magnus eſt Dominus, & fortaſſe ad ægrã nõ digna-
tur venire. Venit enim ad nos ſæpè de cœlo, nec ſo-
lum diuites, ſed etiã pauperes ſolet & ſeruulos pau-
peres viſitare. Venit & nunc rogatus ad Petri ſo- *Luca 4.*
crum, & ſtans ſuper illam, imperauit febri, & remiſit
illam: & continuò ſurgens miniſtrabat illi. Sicut di-
gnus memoria, ita dignus deſiderio, dignus etiam
charitate dominicæ in ſingulos dignationis affe-
ctus, & facta miranda: viſitare viduas non dedigna-
tur, & tugurij vilis penetralia anguſta ſuccedere.
Quaſi Deus imperat, quaſi homo viſitat. Gratias
Euangelio, per quod etiam nos qui oculis noſtris
venientem in hunc mundum non vidimus Chriſtũ,
videmur ei dum facta eius legimus intereſſe: vt ſicut
illi quibus appropinquabat, fidem mutuabantur ex
eo, ita etiam nobis dum geſtis eius credimus, appro-
pinquet. Vides qualia habeat genera ſanitatum? im-
perat febri, imperat ſpiritibus immundis, alibi ipſe
imponit manus. Non ſolùm igitur verbo, ſed etiam
tactu ægros curare conſueuit. Et tu igitur quę variis
mundi æſtuas cupiditatibus, vel forma viri alicuius
capta vel pecunia, roga Chriſtũ, adhibe medicum,
porrige ei dexteram tuam, tangat interiora tua Dei
manus, verbique cœleſtis gratia interiorum venas
ſcrutetur animorũ. Pulſet Dei dextera ſecreta cor-
dis. Alij oculos luto illiniuit, vt videre poſſet: crea-
tórque omnium docet nos noſtrę memores debere
eſſe naturæ, & corporis cernere vilitatem. Nemo
enim magis poteſt videre diuina, niſi qui humilita-
tis ſuæ conſcius, neſcit extolli. Alius ſacerdoti ſe of-
ferre præcipitur, vt carere in perpetuum lepræ poſ-
ſit exuuiis. Solus enim mentis & animi poteſt ſer-
uare mundiriam, qui ei ſacerdoti ſe nouit offerre,
quem pro peccatis noſtris accepimus aduocatum:
Illum vtique cui dicitur: Tu es ſacerdos in æternum *Pſalm. 109.*
ſecũdum ordinem Melchiſedech. Nec vereare mo-
ram aliquam ſanitatis, neſcit indumentum qui ſana-
tur à Chriſto. Opus eſt vt remedium adhibeas quod
acceperis. Simul enim vt præceptum dederit, cæcus
videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, ſurdus
audit, febriens miniſtrat, lunaticus liberatur. Et tu i-
gitur quæcunque indecorè alicuius rei cupiditate
langueſcis, obſecra Dominum, fidem defer, nec vl-
lam

lam timeas moram, vbi adeſt oratio, adeſt verbum: fugatur cupiditas, libido diſcedit. Ne confeſſionis verearis offenſam, imò magis præſume prærogatiuam. *Lucæ 4.* Incontinenti enim quæ morbo antea corporis laborabas, Chriſto incipies miniſtrare. Poteſt etiam hoc loco videri Petri ſocrus affectio voluntatis, ex qua ſibi velut ſemẽ futuræ poſteritatis aſſumpſerat, quod vnicuique voluntas ſua poſteritatis eſt author. Ex voluntate enim ſapientia naſcitur, quam *Sap. 8.* ſapiens in matrimonium adſciſcit ſibi, dicens: Propoſui ergo hanc adducere ego mihi in coniugium. Ergo voluntas illa quæ primò variarum cupiditatũ æſtibus madefacta languebat, poſtea per Apoſtolatus officium in miniſterium Chriſti iam robuſta ſurrexit. Simul qualis eſſe debeat quæ Chriſto miniſtrat, oſtenditur. Oportet eam primò carere variarũ illecebris voluptatum, vitare internum corporis animique languorem, vt corpus & ſanguinem Chriſti miniſtret. Neque enim poteſt quiſquam peccatis ſuis æger minimeque ſanus, immortalium ſanitatũ remedia miniſtrare. Vide quid agas ſacerdos, ne febrienti manu corpus Chriſti attingas: prius curare, vt miniſtrare poſſis. Si mundos eos qui antè fuerant leproſi, Chriſtus iubet occurrere ſacerdotibus, quãtomagis mundum ipſum conuenit eſſe ſacerdotem? Nõ habet igitur quod moleſtè ferat illa vidua quod ſibi non pepercerim, quando nec mihi parco. Surrexit itaque Petri, inquit, ſocrus, & miniſtrabat illis. Et bene ſurrexit. Sacramenti enim typum Apoſtolica iam gratia miniſtrabat. Proprium eſt autem ſurgere Chriſti miniſtros. Iuxta quod ſcriptũ eſt: Surge qui dormis, & exurge à mortuis. *Ephes. 5.* Didicimus igitur nec ſumptibus egere viduas, quæ donare conſueuerint: nec ſubſidio, quibus ſæpè in periculis maximis defenſæ ſunt virorũ copiæ. Maritalia iis quoque officia vel à generis, vel à proximis facilè ſolere reparari: eſſe etiam in eas diuinam miſericordiam promptiorem: & ideò cùm ſuppetere non videatur cauſa, nubendi ſtudium abeſſe debere. Quod tamen pro conſilio dicimus, nõ pro præcepto imperamus, prouocantes potius viduam, quàm ligantes: neque enim prohibemus ſecundas nuptias, ſed non ſuademus. Alia eſt enim infirmitatis contemplatio, alia gratia caſtitatis. Plus dico, non prohibemus ſecundas nuptias, ſed non probamus ſæpè repetitas: neq; enim quicquid licet, & decet. Omnia mihi licẽt, dicit Apoſtolus, ſed non omnia ſunt vtilia. *1. Cor. 6.* Et vinum bibere licet, ſed plurimum nõ decet. Licet ergo nubere, ſed pulchrius eſt abſtinere: ſunt enim vincula nuptiarum. Vultis ſcire quæ vincula? Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autẽ mortuus fuerit, ſoluta eſt à lege viri. *1. Cor. 7.* Probatum eſt igitur vinculum eſſe coniugium, quo mulier ligatur & ſuluitur. Bona mutui amoris gratia, ſed maior eſt ſeruitus: neque enim mulier ſui corporis poteſtatem habet, ſed vir. Et ne fortè tibi non coniugij videatur iſta ſeruitus eſſe, ſed ſexus: ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Quanta igitur coniugij neceſſitas, quæ ſubiicit alteri etiam fortiorem. Mutuis enim neceſſitatibus ab vtroque ſeruitur. Nec temperãti licet iugo ſubducere caput, cùm alterius intemperantiæ ſeruiendum ſit. Precio, inquit, empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum. *Ibidem.* Videtis

A quàm euidens ſit coniugalis definitio ſeruitutis. Nõ ego hoc dico, ſed Apoſtolus: nec ille, ſed Chriſtus qui loquebatur in eo: & hanc vtique ſeruitutem de bonis coniugibus definiuit. Namque ſuprà ſic habes: Sanctificatus eſt vir infidelis per vxorem fidelẽ. *Ibidem.* Et ſanctificatã eſt mulier infidelis, per maritum fidelem. Et infrà: Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: nõ eſt ſeruituti deditus frater aut ſoror in talibus. Si igitur bonum coniugium ſeruitus eſt, malum coniugiũ quid eſt, quando nequeunt ſe inuicem ſanctificare, ſed perdere? Sed vt ad gratiam virtutis viduas adB hortamur, ita enim ad eccleſiæ diſciplinã fœminas prouocamus, quæ eccleſia conſtat ex omnibus. Et licet Chriſti grex conſtet ex omnibus, grex tamen in aliis pabulo veſcitur, in aliis adhuc lacte nutritur, quibus lupi illi qui latent in veſtimento ouium, ſunt cauendi, abſtinentiæ ſpeciem prætendentes, prouocantes autem intemperantiæ fœditatem. Etenim quia ſciunt valida onera caſtitatis, cùm ipſi ea attingere digitulis non queãt, ab aliis ſupra modum exigunt, cùm ipſi ſeruare nec modum poſſint, ſed iniuſto ſub faſce ſuccumbant. Menſura enim oneris pro C menſura debet eſſe geſtantis, alioquin impoſiti oneris fit ruina, vbi vectoris infirmitas eſt: nam & infantium fauces ſtrangulat eſca robuſtior. Et ideò ſicut multitudo vectorum non paucorum viribus æſtimatur, nec tamen fortioribus de aliorum infirmitate præſcribitur, ſed vnicuique quantum oneris ſubire cupiat, relaxatur, manente mercedis cumulo in virtutis augmento: ita etiam fœminis non laqueus iniiciendus, non ſupra vires abſtinentiæ grauioris vectura ſubeunda eſt: ſed relinquendum vt vnaquęque ſe pendat, non authoritate aliqua coacta pręcepD ti, ſed incremento gratię prouocata: & ideò diuerſis virtutibus merces diuerſa propoſita eſt. Nec aliud reprehenditur, vt aliud prædicetur: ſed omnia prædicantur, vt quæ meliora ſunt, præferantur. Honorabile itaque coniugium, ſed honorabilior integritas: *Hebr. 13.* nam & qui matrimonio iungit virginem ſuã, benefacit: & qui non iungit, melius facit. *1. Cor. 7.* Quod igitur bonum eſt, non vitãdum eſt: & quod eſt melius, eligendum eſt: itaque non imponitur, ſed præponitur. Et ideò bene Apoſtolus dixit: De virginibus *Ibidem.* autem præceptum Domini non habeo, conſilium E autem do. Etenim præceptum in ſubditos fertur, conſilium amicis datur. Vbi præceptum eſt, ibi lex eſt: vbi conſilium, ibi gratia eſt. Præceptum vt ad naturam reuocet, cõſilium vt ad gratiam prouocet. Et ideò lex Iudęis lata eſt, gratia autem electioribus reſeruata eſt, lex vt à naturæ finibus culpæ ſtudio demeantes, ad naturæ obſeruantiam pœnæ terrore reuocaret: gratia autem vt electos tum ſtudio bonorum, tum propoſitis etiam præmiis prouocaret. Et vt intelligas diſtantiam præcepti atque conſilij, F illum recorderis cui in Euangelio ante pręſcribitur, *Matth. 19.* ne homicidium faciat, ne adulterium admittat, ne falſum teſtimonium dicat. Præceptum etenim ibi eſt, vbi eſt pœna peccati. At verò cùm ſe præcepta legis memoraſſet impleſſe, conſilium ei datur vt vẽdat omnia, & ſequatur Dominum. Hæc enim non præcepto imperantur, ſed pro conſilio deferuntur. Duplex namque forma mandati eſt, vna præceptiua, altera voluntaria. Vnde & Dominus in alia dicit:

Non occides, vbi præcepit. In alia: Si vis perfectus
Luc. 17. eſſe, vende omnia tua. Ergo hic liber eſt à precepto,
cuius defertur arbitrio. Itaque qui præceptum im-
pleuerint, poſſunt dicere: Serui inutiles ſumus, quod
debuimus facere fecimus. Hoc virgo non dicit. Nõ
dicit ille, qui bona ſua vendidit, ſed quaſi repoſita
Matth. 19. expectat præmia, ſicut ſanctus Apoſtolus ait: Ecce
nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Quid er-
go nobis erit? Non enim quaſi inutilis ſeruus, quod
debuit facere, feciſſe ſe dixit, ſed quaſi vtilis domi-
no, qui commiſſa ſibi talenta quæſitis multiplicauit
vſuris: mercedem fidei atque virtutis, bene ſibi con-
ſcius meritorúmque ſecurus expectat. Et ideò ei cũ
cæteris dicitur: Vos qui ſequuti eſtis me in regene-
ratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſta-
tis ſuæ, ſedebitis & ipſi ſuper duodecim ſedes, iudi-
cantes tribus Iſraël. At verò illi qui talenta ſeruaue-
rit, & ſi præmia, minora tamen præmia pollicetur,
Ibidem. 25. dicens: Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te
conſtituam. Fides igitur ex debito, miſericordia in
præmio. Qui bene credidit, vt ei credatur emeruit.
Qui bene contulit, quoniã ſuum non quęſiuit, quod
cœleſte eſt impetrauit: ideò ergo præceptum nõ da-
tur, conſilium datur. Præceptum enim caſtitatis eſt,
conſilium integritatis: ſed non omnes capiunt ver-
bum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim ſpado-
nes qui de matris vtero ſic nati ſunt, in quibus natu-
ræ neceſſitas virtus non eſt caſtitatis. Et ſunt ſpado-
Ibidem 16. nes, qui ſeipſos caſtrauerunt, voluntate vtique, non
neceſſitate: & ſunt ſpadones qui facti ſunt ab homi-
nibus. Et ideò magna in iis continentię gratia, quia
voluntas facit, non infirmitas continentem. Nam
decet integrum diuini operis ſeruare munus, nec il-
lis fortè parum ſit, lubrico corporis non teneri. Nã
etſi erepta eſt ſubeundi iſtius palma certaminis, ere-
pta etiam materia periculi, & quamuis non queunt
coronari, non queunt tamen vinci. Habent alia ge-
nera virtutum, quibus commendare ſe debeant, ſi
fides firma ſit, profluа miſericordia, aliena auaritia,
frequens gratia. Sed in iſtis nulla culpa, quia facti i-
gnorantia. Non eadem cauſa eorum, qui in ſeipſos
ferro vtuntur, quos non imprudenter deflevimus.
Sunt enim qui virtutis lucu ponant ferro culpam
compeſcere. De quibus etſi noſtram nolumus pro-
ferre ſententiam, quamuis ſint ſtatuta maiorum, cõ-
ſiderent tamen, ne quis id ad profeſſionem infirmi-
tatis trahat, non ad firmitatis gloriam. Ergo nemo
militet, ne aliquando vincatur, nec pedis vtatur ob-
ſequio, qui gradiendi periculum reformidat, nec o-
culi intendat officio, qui concupiſcentiæ timet la-
pſum. Sed quid prodeſt carnem abſcindere, cùm e-
Ibidem 5. tiam ipſa culpa ſit in aſpectu? Nam & qui viderit
mulierem ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt
eam in corde ſuo. Et quæ ſimiliter virum in concu-
piſcentia viderit, adulteratur: caſtos ergo non infir-
mos eſſe nos conuenit. Pudicos oculos habere, non
debiles. Nemo igitur, vt plerique arbitrantur, ſe de-
bet abſcindere, ſed magis vincere: victores enim re-
Galat. 5. cipit eccleſia, non victos. Et quid argumentis opus?
Præſto ſit Apoſtolici forma præſcripti. Sic enim ha-
bes: Vtinam & abſcindantur qui volunt vos circũ-
cidi. Cur enim coronæ occaſio, & virtutis vſus eri-
pitur homini qui ad laudem natus eſt, ad victoriam

G præparatus eſt, qui ipſe potius virtute animi caſtra-
re ſe poſſit? Sunt enim ſpadones qui ſeipſos caſtra-
uerũt propter regnum cœlorum. Sed hoc non om-
nibus imperatur, ſed ab omnibus flagitatur. Etenim
qui mandata dat decretorum, ſemper tenere debet
menſuram: & qui penſa diſtribuit, æquitatem debet
examinis reſeruare. Statera enim fallax abominatio Prouerb. 11.
eſt apud Deum. Eſt ergo minus pondus & maius:
ſed vtrumque non recipit eccleſia. Põdus enim ma-
ius & minimum, & menſuræ duplices, immunda in
conſpectu Domini: vtraque ſunt penſa quæ diuidit
H ſapiẽtia. Et ita diuidit virtutem, vt vires æſtimet ſin-
gulorum. Et ideò dicit: Qui poteſt capere capiat.
Scit enim creator omnium, affectus eſſe varios ſin-
gulorum. Et ideò præmiis virtutem prouocauit, nõ
infirmitatem vinculis alligauit. Scit & ille gentium Roman. 7.
doctor bonus motuum auriga noſtrorum, & quidam
interiorum rector affectuum, qui de ſeipſo didice-
rat, legi mentis legem corporis repugnare, eandem
tamen Chriſti gratiæ cedere. Scit, inquam, varios
curſus mentium repugnare. Et ideo neque in tantũ
adhortationem integritatis intẽdit, vt aboleret gra-
I tiam nuptiarum, neque ita coniugium prætulit, vt
ſtudia integritatis extingueret. Sed à continentiæ
perſuaſione incipiens, ad incõtinentiæ remedia de-
ſcendit. Et cùm brauium supernę vocationis fortio-
ribus demonſtraſſet, deficere tamen in via neminẽ
paſſus eſt, ita plaudens prioribus, vt non deſpiceret
& ſequentes. Didicerat enim & ipſe, quia Dominus
Ieſus aliis panem hordeaceum ne in via deficerent,
aliis corpus ſuum vt ad regnum cõtenderent, mini-
ſtrauit. Nec Dominus ipſe pręceptum impoſuit, ſed
voluntatem inuitauit. Nec Apoſtolus præceptũ ſta-
K tuit, ſed conſilium dedit. Sed non hoc humanũ con-
ſilium, humanarum virium habere menſuram. Diui-
næ munus miſericordiæ confitetur in ſe eſſe colla-
tum, vt fideliter ſciret prima præferre, ſecunda diſ-
ponere. Et ideò exiſtimo, inquit, non ſtatuo. Et exi- 1. Cor. 7.
ſtimo bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem.
Non ergo copula nuptialis quaſi culpa vitanda, ſed
quaſi neceſſitatis ſarcina declinanda: lex enim ad- Geneſ 3.
ſtrinxit vxorem, vt in laboribus & in triſtitia filios
generet, & conuerſio eius ad virum ſit, quod ei ipſe
dominetur. Ergo laboribus & doloribus in genera-
L tione filiorum addicitur nupta, non vidua, & domi-
natui viri ſola ſubditur copulata, non virgo. Omniũ
autem horum virgo libera eſt, quæ verbo Dei ſuum
ſpopondit affectum, quæ ſponſum benedictionis cũ
faſcibus expectat, bonæ luminе voluntatis accenſo:
& ideò prouocatur cõſiliis, non vinculis alligatur.
Sed nec vidua præceptum accipit, ſed conſilium;
conſilium autem non ſemel datum, ſed ſæpè repeti-
tum. Et primò dixit: Bonum eſt enim mulierem nõ 1. Cor. 7.
tangere. Et iterùm: Volo ſic omnes homines eſſe, ſi-
cut & meipſum. Et tertiò: Bonum eſt illis, ſi ſic ma-
M neãt ſicut & ego. Et quartò: Bonum eſt propter in-
ſtantem neceſſitatẽ: & hoc placere Domino, & hoc
honeſtum eſſe. Poſtremò beatiorem eſſe in viduita-
te perſeuerantem, non tantùm ſuo conſilio, ſed etiã
Dei ſpiritu definiuit. Quænam igitur talis conſiliarij
benignitatem recuſet, qui & voluntati habenas in-
dulgeat, & id ſuadeat aliis quod in ſe expertus vtile
iudicauit, non facilè comprehendi, nec faſtidioſius
æquari?

A æquari? Quæ igitur refugiat ſancta fieri corpore & ſpiritu, cùm ſupra laborem ſit præmium, ſupra vſum gratia, ſupra opus merces? Atque hoc ita dico, non vt laqueum cæteris iniiciam, ſed vt commiſſi mihi ruris operarius agrum hunc eccleſiæ fertilem cernam, nunc integritatis flore vernantem, nunc viduitatis grauitate pollentem, nunc etiam coniugij fructibus redundantem. Nam etſi diuerſi, vnius tamen agri fructus ſunt, nec tanta hortorum lilia, quantæ ariſtæ ſegetum, meſſium ſpicę, compluriúmque ſpatia camporum recipiẽdis aptantur ſeminibus, quàm redditis nouales fructibus feriantur. B Bona ergo viduitas, quæ toties Apoſtolico iudicio prædicatur. Hæc enim magiſtra fidei, magiſtra eſt caſtitatis. Vnde & illi qui deorum ſuorum adulteria & probra venerantur, cœlibatus & viduitatis ſtatuére pœnas, vt æmuli criminum mulctarent ſtudia virtutum. Specie quidem qua fœcunditatem quærerent, ſed ſtudio quo propoſitum caſtitatis abolerent. Nam cõfectis & miles ſtipendiis arma deponit, & relicto officio quod gerebat, ad propria veteranus rura dimittitur, vt & ipſe exercitæ laboribus vitæ requiem C conſequatur, & alios ſpes futuræ quietis ſubeundis faciat operibus promptiores. Agricola quoque maturior torquendam aliis ſtiuam * committit, & iuuenili grauatus opere prouidentiam curę ſenilis explorat. Vitem facilius tondere quàm premere, vt iuueneſcentẽ luxuriam reprimat, & adoleſcentum laſciuiam falce ſuccidat, parcorum quãdam partuum caſtitatem docens etiam in vitibus expetendam. Similis huic vidua velut emeritis veterana ſtipendiis caſtitatis, & ſi coniugij arma deponat, domus tamen totius pacem gubernat: & ſi vehendis oneribus ocioſa, maritandis tamen iunioribus prouida. D Vbi cultus vtilior, vbi fructus vberior ſit, quorum copiam aptior ſenili grauitate diſponit. Itaque ſi maturioribus potius quàm iunioribus committitur ager, cur putes vtiliorem nuptam eſſe quàm viduã? Quòd ſi perſecutores fidei, perſecutores fuerunt etiam viduitatis, vtique fidem perſequentibus, viduitas non pro ſupplicio fugienda eſt, ſed tenenda pro præmio. Sed fortaſſe aliquibus propter ſuſcipiẽdos liberos coniugia iteranda videantur. Quòd E ſi filiorum ſtudium cauſa nubendi eſt, vtique vbi eſt fructus filiorum, cauſa non ſuppetit: quamquam cuius conſilij ſit, iterum experiri velle, fruſtrà tẽtatam fœcunditatem, aut ſubire quam pertulerit orbitatẽ? Hæc enim iterandi cauſa eſt filios non habentibus. Ergo illa quæ liberos ſuſcepit & perdidit, (cùm ipſa enim maior contẽtio quæ ſpem generandi habet.) Illa, inquam, nónne ſibi videtur inter ipſa repetitarum fœdera nuptiarum amiſſorum prætexere funera filiorum? Nónne iterùm paſſura quod repetit, & ad ipſos votorum tumulos exceptarum orbitatum imagines lamentorum ſtrepitus perhorreſcit? Vel cùm accenſis funalibus nox ducitur, nónne pompę funebris exequias magis putat quàm thalamũ præparari? Cur igitur filia dolores magis quos times repetis, quàm filios quos iam non ſperas, requiris? Si grauis eſt dolor, ſubterfugienda cauſa eius eſt, non petenda. Nam tibi quid conſilij tribuam, quæ liberos habes? Quæ tibi cauſa nubendi, niſi fortè leuitatis error, & intemperantiæ vſus, & ſaucij cogit pectoris conſcientia? Sed conſilium ſobriis non ebriis datur. Et ideò apud liberam conſcientiam mihi ſermo eſt, cui vtrumque integrum eſt. Habeat ſaucia remedium, honeſta cõſilium. Tu, inquam, filia quid moliris? Cur hæredes quæris extraneos, cùm habeas tuos? Non filios deſideras quos habes, ſed ſeruitutẽ quã nõ habes. Hæc eſt enim vera ſeruitus, in qua infractior amor, quam non defloratæ pignus virginitatis, & plena ſancti pudoris, & gratiæ ætas prima commendat. Vbi offenſa grauior; ſuſpectior inſolẽtia, cõcordia infrequẽtior, quã nõ tẽporibus inolitus amor, nõ vigẽs annis forma cõciliat. Moleſta pietas, vt amare liberos metuas, aſpicere liberos erubeſcas, atque inde oriatur cauſa diſcordiæ, vnde ſolet mutuus amor mulcere affectus parentum. Generare liberos vis, non fratres futuros tuorum, ſed aduerſarios filiorum. Quid eſt ergo generare alios liberos, niſi ſpoliare quos habes liberos: quibus pariter auferuntur, & pietatis officia, & compendia facultatum? Lex diuina cœleſti inter ſe coniuges authoritate conſtrinxit, & difficilè manet mutuus amor. Tulit enim coſtam de viro, & formauit fœminam, vt ſibi eos inuicem copularet, dicens: Et erunt duo in carne vna. Non hoc de ſecundis ſed primis nuptiis dixit. Neque enim Eua ſecundum accepit virum, neque ſancta eccleſia ſecundum agnouit virum. Sacramẽtum enim illud magnum eſt in Chriſto & in Eccleſia. Et ideò cuſtodiendum eſt. Sed neque Iſaac aliam præter Rebeccam ſciuit vxorem. Neque Abraham * aliam, niſi cùm Saram ſepeliuit vxorem. Nam in ſancta Rachel magis figura myſterij fuit, quàm ordo coniugij. Et tamen in ea quoque habemus quod ad primi coniugij gratiam referre poſſimus. Si quam primò ſponſam habuit, plus amauit, nec fraus excluſit affectum, nec ſponſæ amorem coniugij interuentus aboleuit. Itaque ſanctus Patriarcha nos docuit, quantum deferre primis nuptiis debeamus, cùm tantùm primis ſponſalibus ipſe detulerit. Cauete igitur filiæ, ne & gratiam nuptiarum tenere nequeatis, & moleſtias augeatis.

Marginal notes: * torquenda aliis aſtiua. — Geneſ. 2. — Epheſ. 5. — * al. Abrahã patrem cũ alia, niſi, &c.

FINIS.

Capita libri de Dignitate ſacerdotali.

De cauſis authorem mouentibus vt conſacerdotes atque conſeruos ſuos de vita perfecta commonere, ac laborem propoſiti operis ſuſcipere curauerit. Cap. I.

De aggreſſu deſiderati laboris, et cohortatione auditorum, ſacerdotaliſque prærogatiua, & dignitatis præmonſtratione. Cap. II.

Quòd idcirco commendationem ſacerdotalis dignitatis author præmiſerit, vt oſtenderet nihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri, ſic tamen, ſi nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini. Quódque ſicut nihil epiſcopo excellentius eſt, ita nihil miſerabilius ſit, ſi epiſcopus de ſancta vita periclitetur, & ſi ſacerdos in crimine teneatur. Quod præterea quanto præ cæteris gradus epiſcopalis altior eſt, tanto ſi per negligentiam delabatur, ruina grauior ſit. Cap. III.

De ſpeciali depictione formulæ ab epiſcopis & ſacerdotibus iuxta apoſtolicam regulam obſeruandæ, cum pulchra ac ſuccincta eiuſdem regulæ expoſitione. Cap. IIII.

De deteſtatione epiſcoporum ſacerdotalem honorem diffamantium, qui Giezi & Simonis ſectantes ſententiam, gradum ſacerdotalem & epiſcopalem dignitatem pecuniis comparare non verentur. Cap. V.

De oſtenſiua repetitione malorum, ad quæ deificus ordo voluitur, probrorúmque ad quæ prolapſi ſunt ſacerdotes, cum acri eorumdem reprehenſione. Cap. VI.

De clauſione huius libelli per breuem epilogum eorum quæ in ipſo demonſtrata ſunt, & notationem ſacerdotum quos author nouit ſibi infideliter detracturos, inuocationémque ſancti Spiritus vt adiuuet cunctos ſacerdotes ad faciendum ea quæ ipſo inſpirante in hoc opuſculo elocutus eſt. Cap. VII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS DE DIGNITATE SACERDOTALI, LIBER VNVS.

De cauſis authorem mouentibus vt conſacerdotes atque conſeruos ſuos de vita perfecta commonere, ac laborem propoſiti operis ſuſcipere curauerit.

CAPVT I.

SI quis, fratres, oraculi reminiſcatur Domini quo frugi famulum de ſeruata ſibi pecunia, quam ad prærogandum ſuſce-
Luca 19. perat, increpauit dicēs: Tu dediſſes pecuniam meam, & ego veniēs cum vſuris exegiſſem eam: non iam ocioſus auditor collarā ſibi diuini muneris gratiam ſuis tātùm vſibus reſeruabit, ſed cunctis eam cōmunicabilem faciens, copioſius prærogando, ſecurius poſſidebit: vt ſibi per hæc & plurimis ædificationis exhibeat fructum: & velut decora arbor pomis referta non infructuoſè probatur occupare terramdum viuit, cùm & per ſeipſam ſuis pomis ornatur, & omnis qui ex ea fructū perceperit, ſaginatur, beato nos etiam Apoſtolo ad
Philip. 2. hæc eadem inuitante: Nolite quærere quæ veſtra
1. Cor. 10. ſunt, ſed quæ aliorum. Et alibi: Nō quæro quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiāt. Idcircò nos quibus in verbis diuinis credita eſt diſpēſatio, & qui gregem Chriſti alendum nutriendúmque ſuſcepi-
G mus, non ſine ingentis periculi noxa nos credimus euaſuros, ſi non ſecundum hunc modum viuamus, aut etiam ſi minimè prædicemus. Et licet ad hæc prædicanda nos retardet vitæ huius improbitas, inuitat nos tamen præcepti neceſſitas. Et væ iam mihi eſt ſi minimè prædicauero, & ſi ſuſceptum theſaurū in terra defoſſum, id eſt, in meo corde diu occuluero, & lucernam diuini verbi compreſſam ſub modio retentauero, & non ſuper candelabrum propoſitam, cunctorum oculis manifeſtauero, & clauſtra humanæ imperitiæ per claues illas regni cœlorum quas in beato Petro Apoſtolo cuncti ſuſcepimus ſacerdotes, minimè reſerauero, vt audire per hæc merear pro linguæ meæ modulo: Euge ſerue bone & Matth. 25.
H fidelis quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te cōſtituam, intra in gaudium domini tui. Vnde verens iis increpationibus & ſuppliciis ſubdi, timore pœnæ perculſus, amore fraterno inuitatus, non iam ad ſubditum loquor vulgus, quos iugiter monere conſueui, ſed ad ipſos iam prædicatores vulgi mea verba conuerto: & meis conſeruis velut obediens ſeruus, id eſt, epiſcopus ſacerdotibus, antiſtes pontificibus, audacter prædicare ſalutis communia non retardabo. Nec prærogatiuam mihimet ſcientiæ,

ſi hæc

ſi hæc meis cõſacerdotibus chariratis intuitu præ- A rogem, vendicabo, aut vitæ perfectæ me eſſe fatcor, cùm de vita perfecta alios moneo, ſed potius cùm hæc ad illos loqui audeo ſimul cum illis quæ loquor audiam.

De aggreſſu deſiderati laboris, & cohortatione auditorum, ſacerdotaliſque prærogatiuæ & dignitatis præmouſtratione. CAP. II.

AGgrediar iam diuina ope ſuffultus, facultate qua valeo, & cotum precibus adiutus, ad B quos noſter reſpicir ſermo, deſideratum carpam, iter, & in gremio quaſi conſacerdotum poſitus, ipſos alloquor ſacerdotes. Audite me beatiſſimi patres, & ſi dignum ducitis, ſanctiſſimi fratres. Audite me ſtirps Leuitica, germen ſacerdotale, propago ſanctificata, duces & rectores gregis Chriſti. Audite me rogantem vos pariter & timentem, & commodis & commonitionibus ſolito conſulentem, & honorem epiſcopatus demonſtrare volentem, & cũ honoris vobis prærogatiua monſtremus, merita etiam congrua requiramus, nec falli poſſimus in ope- C re, qui cognoſcimus veritatem. Dignum eſt enim vt dignitas ſacerdotalis prius noſcatur à nobis, & ſic deinde ſeruetur à nobis, vt Pſalmographi ſententia quéat repelli à oobis: *Pſalm. 48.* Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Honor igitur, fratres, & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit comparationi adæquari. Si regum fulgori cõpares, & principum diademati, longè erit inferius quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cùm videas regum colla & principum ſummitti genibus ſa- D cerdotum & exoſculatis eorum dexteris, orationibus cotum credent ſe communiri. Quid iam de plebeia dixerim multitudine cui noo ſolùm præferri à Domino meruit, ſed vt eã quoque iure tueatur patrio, præceptis imperatum eſt euangelicis? Sic certè à Domino ad beatum Petrum dicitur: Petre amas me? *Ioan. 21.* Et ille, Tu ſcis Domine quia amo te. Et cùm tertiò fuiſſet interrogatus, & trina reſponſiooe fuiſſet ſubſecutus, repetitum eſt à Domino tertiò, Paſce oues meas. Quas oues, & quem gregem non ſolùm E tunc beatus ſuſcepit Petrus, ſed & nobiſcum eas ſuſcepit, & cum illo eas nos ſuſcepimus omnes. Vnde regendæ ſacerdotibus cùm traduntur, meritò rectoribus ſuis ſubdi dicuntur, quia euangelico coruſcãte mandato *Luca 6.* videmus nihilominus eſſe præfixum. Noo eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum, ſed ſufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo ſicut dominus eius.

Quòd idcirco cõmendationem ſacerdotalis dignitatis author præmiſerit, vt oſtenderet nihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri, ſic tamen, ſi nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini. Quódque ſicut nihil epiſcopo excellentius eſt, ita nihil miſerabilius ſit ſi epiſcopus de ſancta vita periclitetur, & ſi ſacerdos in crimine teneatur. Quòd præterea quanto præ cæteris gradus epiſcopalis altior eſt, tanto ſi per negligentiam delabatur, ruina grauior ſit.

CAP. III.

HÆc verò cuncta, fratres, ideò nos præmiſiſſe debetis cognoſcere, vt oſtẽderemus oihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri, vt cùm dignitatem epiſcoparus epiſcoporum oculis demonſtramus, & dignè noſcamus quid ſumus, & quod ſumus profeſſione, actione potius quàm nomine demõſtremus, vt nomen cõgruat actioni, actio reſpõdeat nomini, oe ſit nomen inane & crimẽ immane. Ne ſit honor ſublimis, & vita deformis. Ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio. Ne ſit religioſus amictus, & irreligioſus B prouectus. Ne ſit gradus excelſus, & deformis exceſſus. Ne habeatur in eccleſia cathedra ſublimior, & conſciẽtia ſacerdotis reperiatur humilior. Ne locutionem ſimulemus columbinam, & mentem habeamus caninam. Ne profeſſionem monſtremus ouinam, & ferocitatem habeamus lupinam. Ne dignè nobis per Prophetam reſpõdeatur à Domino: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ lõgè eſt à me. *Eſaia 29.* Ergo fratres ſicut ſenatorem chlamys ornat, ſicut agricultura ruſticum, ſicut barbarum arma, ſicut nautam nauigationis peritia, & ſingulos C quoſque opifices operis ſui qualitas ipſos demonſtrat authores, ſic epiſcopum non aliud niſi epiſcopalis opera deſignat: vt ex bono opere magis quàm profeſſione noſcatur, plus meritis eſſe epiſcopus quàm quòd nomine vocitetur: quia ſicut oihil eſſe diximus epiſcopo excellentius, ſic nihil eſt miſerabilius ſi de ſancta vita epiſcopus periclitetur, ſi ſacerdos in crimine teneatur. Et vt leuius eſt de plano corruere, ſic grauius eſt qui de ſublimi ceciderit dignitate: quia ruina quę de alto eſt, grauiori caſu colliditur. Honor quidem epiſcopalis coram homini- D bus præclarus eſt, ſed ſi ruinam ſuſtineat, dolor magnus eſt. Nam quanto præ cæteris gradus epiſcopalis altior eſt, tanto ſi per negligentiam delabatur, ruina grauior eſt. Magna ſublimitas magnam debet habere cautelam. Honor grandis grandiori debet ſolicitudine circumuallari. Cui plus creditur, ab eo plus exigitur, ſicut ſcriptum eſt: Quia optimis permixta ſunt peſſima. Et alibi: Potentes potentiora *Sap. 6.* tormenta patiuntur. Et ſcienti legem & non facienti eam, peccatum eſt grande. Et ſeruus ſciens voluntatem domini ſui ſi oon fecerit eam, vapulabit mul- E tũ. Aliud eſt enim quod ab epiſcopo requirit Deus, *Luc. 12.* & aliud qood à presbytero, & aliud quod à diacono, & aliud quod à clerico, & aliud quod à laico, vel à ſingulis quibuſque hominibus. Et licet omnium hominum opera Deus in ſuo examinet iudicio, plus tamẽ ab eo exigitur cui plus committitur. Ampliores enim pœnas luit cui numeroſior regendorum populorum fuerit cura commiſſa.

F *De ſpeciali depictione formulæ ab epiſcopis & ſacerdotibus iuxta Apoſtolicam regulam obſeruandæ, cum pulchra ac ſuccincta eiuſdem regulæ expoſitione.*

CAP. IIII.

ET vt ſpecialiter ipſius epiſcopatus modum & formulam omnibus ſacerdotibus depingamus, apoſtolica eſt oobis regula reuoluenda, quæ de iis per ſingula epiſcopales actus depingit. Sic ad cũctos epiſcopos beatus ait Apoſtolus: Fidelis ſermo. Ac ſi

diceret: De quo ſum loquuturus, veraciter loquor, G
1.Tim.1. ne quis exiſtimet me fuiſſe mentitum. Subiunxit: Si
quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.
Hoc eſt, Si epiſcopus eſſe deſideras, magnum eſt
quod eſſe cupis, ſed ſi & opus bonum ſimul ample-
ctaris. Nam ſi aliter eſſe cupis, epiſcopus eſſe non
potes: quia ſequitur: oportet enim epiſcopum irre-
prehenſibilem eſſe. Irreprehenſibilem ait: nam ſi e-
Ibidem. 3. piſcopus reprehenditur, deformiter ſubditur culpę.
Et profectò culpa ad reatum trahit, reatus ad pœnã,
pœna perducit vſq; ad mortem. Ecce ad quid vol-
Ibidem. uitur dignitas epiſcopalis. Et poſt paululum ait: V- H
nius vxoris virum. Si ad ſuperficiem tantùm literæ
reſpiciamus, prohibet bigamum epiſcopum ordina-
ri. Si verò ad altiorem ſenſum conſcendimus, inhi-
bet epiſcopum duas vſurpare eccleſias. Et ſi adhuc
introrſus profundiora perſcruteris, monet ne poſt
catholicum dogma ſenſum inueniatur epiſcopus
habere hæreticum, ſed Chriſtianam tantùm ortho-
1.Tim.3. doxam & catholicam ſibi aſſociet fidem, vt vnius
tantũmodò vxoris & catholicæ eccleſiæ vir epiſco-
pus vocitetur. Sequitur deinde, & ait: Sobrium, hoc
eſt, non vino tantùm, ſed & vitiis parcum, vt nec vi- I
no amplius indulgeat quàm oporteat, & mente ſem
1.Cor.3. per ſobrius inueniatur. Et adiunxit ſequentia dicẽs:
Prudentem. Prudentiam quippe non mundialem,
de qua dicitur quòd ſtultitia ſit apud Deum: ſed pru-
dentiam ſpiritalem, id eſt, quæ & opere circumſpe-
cta ſit, & verbo perita, vt ſit aſtutus ſicut ſerpens, &
ſimplex ſicut columba. Et denuò infert: Ornatum.
Quòd ſi iuxta ſenſum literæ tantùm reſpiciamus, nõ
aliud ſacerdotes quàm amictum quærimus clario-
rem. Verbi gratia, Caſtorinas quærimus & ſericas
veſtes. Et ille ſe inter epiſcopos credit eſſe altiorem, K
qui veſtẽ induerit clariorẽ. Sed ſanctus Apoſtolus
taliter ſe intelligi non vult, quia non carne epiſco-
pum, ſed mente docet eſſe ornatum, vt ille ſacerdos
placeat Deo, qui animam habuerit compoſitã Deo.
Et poſt hęc addidit: Hoſpitalem. Vt humanitatis in-
tuitu hoſpitio recipiat non habentes hoſpitium, &
egenum ſine tecto inducat in domum ſuam, nec ſo-
lus deuoret dona Chriſti quæ largita eſt bonitas
2.Cor.9. Chriſti. Et vt hilarem datorem diligat Chriſtus, ſine
murmure contribuat pauperibus Chriſti. Sequitur L
deinde & ait: Docibilem, id eſt, ſic polleat epiſco-
pus ſapientia, vt non ſolùm creditum ſibi populum
ſufficienter doceat, verum etiam & cunctarũ queat
hæreſium contradictiones à catholica repellere ec-
cleſia, ne ſua imperitia imperitos minimè doceat, &
huiuſmodi caſu præuctus eueniat illi quod ſcriptũ
eſt: Cæcus cæco ducatum præbens ambo in foueã
Matth. 15. cadunt. Qui verò talem ſe vt diximus eſſe ignorat,
ſacerdotium minimè appetat, nec locum alterius v-
ſurpare præſumat, præſertim illius qui fulgore ſuæ
ſapientiæ populorum poteſt corda luſtrare. Subiũ-
xit & ait: Non vinolentũ, hoc eſt, non multo vino M
deditum, vt ſio credatur & videatur epiſcopus: vtrũ
biberit an non, ignoretur: ne poſt largã potionẽ vi-
ni, mulierum *delectetur illecebra, nec per vinum,
ſicut ait Apoſtolus, omnis nutriatur luxuries. Demũ
1.Tim.3. ſubſequitur dicens: Non percuſſorem, ſed mode-
ſtum. Id eſt, manus improbas ad cædẽ non habeat,
& ſuſpicionibus prauis minimè percutiat conſciẽ-
tias aliorum, ne dum petulans inuenitur ad cædem,
athleta magis quàm epiſcopus iudicetur. Sed magis
è diuerſo ab aliis illatas patienter ferat iniurias, vt
mentis modeſtiam cunctis hominibus tranquillam
demonſtret, & firmam patientiã cunctis oſtendat.
Iterum addidit dicens: Non litigioſum, id eſt, non Ibidem.
linguam ad conuitium relaxet epiſcopus, ne per eã-
dem linguam per quam laudes refert Deo, & diui-
na libat ſacrificia, litium venena proferat, quia non
decet de ore epiſcopi benedictionem ſimul & ma-
ledictionem egredi, ne per eãdem linguam per quã
Deus laudatur, homo maledicatur: quia non poteſt
de vno fonte dulcem & amarã producere aquam.
Deinceps ſubſecutus eſt dicens: Non cupidum, id Ibidem.
eſt, non turpis lucri cupidum, ne lucri cupiditate e-
piſcopus teneatur obnoxius, & nutriat auaritiam,
quæ eſt radix omnium malorum. Qui ſtipendiis tã- 1.Tim.6.
tùm contẽtus eccleſiæ ſuæ, penitus non ambiat quę
intelligit eſſe ſuperflua, ſed de ipſa potius pauperta-
te eccleſiæ ſuæ libenter impertiat pauperibus Chri-
ſti, ſicut ſcriptum eſt: Hilarem datorem diligit Deus.
Et alio loco: Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius
manet in æternum. Et connexuit ſubſequentia di-
cens: Domui ſuæ bene præeſſe, filios habentẽ ſub-
ditos, cum omni caſtitate. Domui ſuæ bene præeſſe 2.Cor.9.
poteſt, qui corporis ſui ſeruauerit caſtitatem. Do-
mui, inquit, hoc eſt corpori ſuo imperioſo iure do-
minetur, ne ſubdatur ipſe corpori ſuo, & in deſide- 1.Tim.3.
rio luxuriæ deditus, in præcipitium demergatur, ſed
potius filios ſuos ſuo caſtitatis exemplo ad pudici-
tiæ regulam doceat. Nam ſi quis domui ſuæ præeſſe
neſciat, quomodo eccleſiæ Dei diligentiam adhi-
bebit? Hoc eſt enim de quo ſuperius diximus: Qui
cordis ſui domum excolere non valet, quomodo Ibidem.
plurimorum adhibebit diligentiam? Et qui peccati
trabem de ſuo non poteſt eruere oculo, quomodo
ex alterius oculo poterit amputare feſtucam? Item
ſequitur, & ait: Non neophytum, hoc eſt, qui nuper
ad fidem ex gentilitate aduenit, aut certè ex militia
ſeculari ad clericatus eſt officium ſociatus. Hi ergo
non tam paſſim ſacerdotalem arripiant gradum, ne
elati in ſuperbiam, in iudiciũ incidant, & in laqueũ
diaboli: quia quod longo tempore minimè diſcunt,
in paruo tempore ſeruare non poſſunt. Et conclu-
dens regulam & epiſcopalem formam, ad extremũ
intulit dicens: Oportet autem & illum teſtimonium Ibidem.
bonum habere ab iis qui foris ſunt: id eſt, hæreticis
& ſchiſmaticis, qui extra ſanctam eccleſiam catho-
licam conuenticula ſibi prophana præficiunt, quos
tamen teſtes Apoſtolus, & teſtimonium dicit debe-
re bonum habere de immaculata vita, & ſancta epi-
copi conuerſatione, ne fortè accipiant inimici locũ
epiſcopo obtrectandi, & infamare incipiant catho-
licum dogma.

*De deteſtatione epiſcoporum ſacerdotalem honorem diffamã-
tium, qui Giezi & Simonis ſectantes ſententiam, gradum
ſacerdotalem & epiſcopalem dignitatem pecuniis compa-
rare non verentur.*

CAP. V.

HIs ita prælibatis, vt reor, in hoc opere velut à
grãdi fœnore nos perſẽſim* liberatos, cũ nõ no
ſtra cõtra epiſcopos, ſed ſancti apoſtoli oppoſuimus
teſtimo-

A teſtimoniá,ne velut vulgaribus ſabulis noſtrum irriderent opus. Cùm verò authoritas nobis per ſingula ſancti arriſerit Apoſtoli Pauli,ipſum potius Apoſtolorum ſi auſinr quàm nos repreheodanr. Er licet iam coarctet oos libelli huius prolixiras , & tempus nos vrgeat vt ad finem huius operis veoiamus: ſolicitudo ramen fraterni nos retardat amoris , illorum præcipuè ſacerdotum qui mentis tepote hebetati, ſacerdotalem diffamant honorem, & qui nouã prodigaliter regulam * ac tempeſtatem peperiſſe deflẽtur, & Giezi ſectantes & Simonis ſententiam, ſancti

hac tempeſtate

B epiſcopatus gratiam pecuniis eoëmerũt, nequaquã timentes, eùm honorem ſacerdotalem pecuniis emerẽt, à beato Petro Apoſtolo ſe cum Simone fuiſſe damnatos, ſicut air: Pecuoia tua tecum ſir in perditionem , quia dooum ſaocti Spiritus te credidiſti pecuniis comparare. Et lepram cùm Giezi à ſancto ſuſcepiſſe ſe credant Heliſæo , qui gradum ſacerdotalem æſtimant pecuniis comparare. Quibus cùm iſta dixerimus , ſufficere debuit ſuam comparando lepram poſſidere . Nã ſicut validioribus morbis capite vitiato, reliquum neceſſe eſt corpus inundatione ſuperioris morbi lethaliter irrigari, ita & ij qui

Actuum 8.

4. Reg. 5.

C caput videntut eſſe ecclesiæ, morbo peſtifero frarernũ vitiant corpus, vt nihil ex totius corporis compage inſauciatum poſſit euadere quod negligentium ſacerdotum vitioſitatis mortale infecetit virus , ita vt videas in eeclesia paſſim quos oon merita ſed pecunię ad epiſcopatus ordinem prouexerunt: nugacem populum & indoctum, qui talem ſibi aſciuerunt ſacerdotem: quos ſi percũctari fidelirer velis, quis eos præfecerit ſacerdotes , reſpondent mox & dicunt: Ab Archiepiſcopo ſum nuper epiſcopus ordinatus,

D centúmque ei ſolidos dedi vt epiſcopalem gratiam conſequi meruiſſem: quos ſi minimè dediſſem, hodie epiſcopus ooo eſſem . Vode melius eſt mihi aurum de ſacello inuehere, quàm tantum ſacerdotium perdere . Autum dedi , & epiſcopatum comparaui: quos tamen ſolidos , ſi viuo , recepturum me illicò non diffido. Ordino presbyteros , conſecro diaconos, & accipio aurum . Nam & de aliis nihilominus ordinibus pecuniæ quæſtum profligare confido. Ecce & aurum quod dedi, in meo ſacello reeepi , &

E epiſcopatũ gratis accepi . Nempe hoc eſt quod doleo, quia Archiepiſcopus carnaliter epiſcopũ fecit. Nam propter pecunias ſpiritaliter leptoſum ordioauit. Pecunia, inquit, tua tecum ſit in perditionem, quia donum ſancti Spititus gratiæ precio comparaſti, & commercium miſerabile in animatum exitiũ petegiſti. Er neſcij homines & indocti in ordinationibus eorum clamant & dicunt: Dignus es, & iuſtus es, & conſcientia miſera. Indignus es, & iniuſtus es, dicit: Pronunciat enim epiſeopus huiuſmodi ad populum dicens: Pax vobis. Oculis quidem carnalibus videtur quaſi epiſcopus magnus, & diuinis obtuti-

F bus inſpicitur leproſus magnus . Per pecuniam acquiſiuit indebitum ordinem , & Deum perdidit in interiore homine. Caro ſuſcepit dignitatem, & anima perdidir hooeſtatem . Caro ancilla, domina facta eſt animę: & anima quæ deerat domina, facta eſt famula carni. Caro domioatur populis, & anima ſeruit dæmoni. Carni ſacerdotium comparauit, & animæ detrimẽtum parauit. Et quid prodeſt huiuſmo-

Matth. 16.

A di homini ſi totum mundum locretur, & animæ ſuæ derrimentum patiatur ? Aur quam dabit homo cõmutationem pro anima ſua? Quod dedit cùm ordioaretur epiſcopus, autum fuit : & quod perdidit, anima fuit. Cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit: & quod dedit lepra fuit. Hæc ſunt mercimonia iniquorum, in perniciem corum . Interrogo tamen fratrem & coëpiſcopum noſtrum, quia & ego epiſcopus ſum, & cum epiſcopo loquor. Die ergo mihi pauliſper. Frater epiſcope, cùm dares pecuniam, quid accepiſti ? Gratiam epiſcopalem accepi.

B Ergo interrogo te, Hęc gratia cur tali vocabulo nũcupatur? Reſpõdet: Cur inquis? Vt reor, pro eo quod gratis datur, idcò gratia vocitatur. Ergo ſi gratia gratis datut, & auro non ęſtimatur, à te cur gratia pecuniis comparatur? Reſpondet: Non, inquit, mihi daretur, ſi pecuniis nõ emeretur, nec epiſcopus fuiſſem ordinatus, ſi pecunias non dediſſem . Ergo vt apparet ex reſponſionibus tuis, gratiam cùm ordioareris non ſuſcepiſti , quia gratuitò eam noo meruiſti. Et ideò frater ſi gratiam non accepiſti , qoomodo epiſcopus effici potuiſti? Nam & ad diſcipulos ſuos Do-

C minus dicit: Gratis accepiſtis, graris date. Cur ergo gratuitam æſtimaſti te precio poſſidere gratiam? Nam vt video , autum dans perdidiſti , & gratiam ſanctam non acquiſiſti. Adhuc tamen ſemel adiiciens fratrem perquiro epiſcopum , ne quid de approbamentis veridicis oos prætermiſiſſe videamur. Quis dat frater epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſpoodes ſine dubio, Deus: ſed tamen per hominem dat Deus, homo imponit manus , Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit ſupplicẽ dexterã, & Deus benedicit porẽti dexrera. Epiſcopus initiat

Ibidem 10.

D ordinẽ & Deus tribuit dignitatẽ. O iuſtitia, ô æquitas. Si homini pecunia datur qui nihil in ordine amplius operatur , niſi ſolum ſeruitium quod ei creditur , cur Deo totum oegatur qui ipſum ordinem tibi largitur? Iuſtúmne tibi videtur vt ſeruus honorerur, & Dominus iniuriam pariatur, & iniuſtè accipiat ſacerdos pecuniam, & Deus patiatur ab homine iniuriam ? Sed quia pro conceſſo ordine Deus à te nihil expectar, cur à te ſacerdos impudẽter pecuniam expectat? Deus homini concedere voluit gra-

E tis, & epiſcopus rapax peeuoiam ab homioe expetit gratis? Deus homini vt certè benignus gratis donauit , & ſacerdos malignus eum ſine eauſa prædauit? Quid enim habes quod non accepiſti ? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi noo acceperis?

1. Cor. 4.

De oſtẽſiua repetitione malorum ad quæ deificus ordo voluitur, probrorúmque ad quæ prolapſi ſunt ſacerdotes, cum acri eorumdem reprehenſione,

CAPVT VI.

F ECce ad quæ mala voluitur deificus ordo. Ecce ad quæ probra ſunt prolapſi ſacerdotes, qui audire meruerunt à iudice mundi : Vos eſtis lux huius mundi. Ecce quibus ſubiiciunrur gentes , quibus à Domino dictum eſt : Vos eſtis ſal terræ. Ergo ſi lux eſt Eccleſiæ epiſcopus à Domino ordinatus, ita vt imperitiæ renebras prędicatioois ſuæ eloquio rutilãte , conſcientiarũ latebras illumioet, eur ipſe palpabilibus teoebris tenetur obſtrictus ? Et

Matth. 5.

non ſolùm quia ipſe dum malè agit, dignè perit:inſuper & alios ſecum indignè perdit. Si enim meruiſti ſalis poſſidere ſaporem, vt inſipientinm poſſis atua condire, cur infatuatus tali vitio, immũdis te porcorum conculcandum pedibus præbuiſti, ita vt nec alios nec teipſum poſſis condire? Oculotum etiam in corpore officium, id eſt in eccleſia, voluntarius appetiſti, vt reliquum per te corpus ducatum lucis haberet: & nunc quadam lippitudine & caligine vitiorum obtenebratus, nec teipſum lnci idoneũ præbes, & aliis adimis lumen. De quibus oculis in Euã-
Ibidem 6. gelio dicitur: Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: id eſt, ſi epiſcopus qui lumen promeruit præeſſe in corpore, ſimplicitate eſt ſancta & innocentia decoratus, omnis eccleſia ſplẽdore luminis radiatur. Si autem oculus tuus nequã eſt, totum corpus tuum tenebroſum eſt: id eſt, ſi epiſcopus qui videbatur corpori ſubdito lucem præbere, obnubiletur nequitiæ cæcitate, quid cętera facient membra, quibus lux adempta eſt oculorum? Id eſt, quid ſecularis factura eſt multitudo, cùm voluptatibus illicitis & actionibus vetitis, ad ſimilem facinotum voraginem epiſcopus multitudinem populi prouocauerit, vt nulli iam iámque illicitum eſſe videatur quod ab epiſcopo quaſi licitum perpetratur. Sed ipſum magis credunt homines eſſe laudabile quicquid epiſcopus habuerit delectabile. Nec quiſquam quod agere pontifex non dubitat, ſe indubitanter agere dicat: Epiſcopus enim à cunctis indubitanter vocaris, præſertim cum ipſo nomine cenſeris, ſi tamen actio concordet nomini, & nomẽ ſe ſociet actioni. Nam quid aliud interpretatur epi-
G ſcopus, niſi ſuperinſpector? maximè cum ſolio in eccleſia editiore reſideat, & ita cunctos reſpiciat, vt & cunctorum oculi in ipſum reſpiciant. Ergo quia ita eſt, cur te velut tetrum ſpeculum vniuerſorum oculis demonſtras, ita vt non poſſint obſcuritate tua ſe comptius exornare.

De clauſione huius libelli per breuem epilogum eorum quæ in ipſo demonſtrata ſunt, & notationem ſacerdotum quos author nouit ſibi infideliter detracturos. Innocationémque ſancti Spiritus, vt adiuuet cunctos ſacerdotes ad faciendum ea quæ ipſo inſpirante in hoc opuſculo elocutus eſt.

CAP. VII.

H. SVfficiat bucuſque nunc noſtris conſacerdotibus, paululum dilataſſe ſermonem, in quo eorum excellentiam ſimul & caſum demonſtrauimus, ne fidentes in ſublimitate honotum, minimè requirerẽt perfectionem morum, & in ſolo ſe crederent ſacerdotis nomine pluſquàmopere gloriari. Et quãquam ſciam pto hoc libello plurimos mihi ſacerdotes qui hæc quæ loquimur agere nolunt, infideliter eſſe detracturos, credo tamen plurimos qui hæc agunt, vel agere obnituntur, fideliter pro nobis oraturos. Sed ſicut leccrationibus obtrectatorũ minimè prægrauamur, ſic demùm probatorum & ſanctorum virorum orationibus adiuuamur. Age iam nunc ſancti-
I ficus ſpiritus, qui nos in boc opere diuinis inſpirationibus adiuuiſti, cũctos ſacerdotes adiuua, & pręſta vt faciant quæ in hoc opuſculo ipſe eloqui inſpiraſti, vt eis vnà mecũ tribuas ſeculorum regna, quæ ſanctis in regna ſeculorum dare promiſiſti. Amen.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, PRECATIO PRIMA
PRÆPARANS AD MISSAM.

SVMME ſacerdos & verè pontifex Ieſu Chriſte, qui te obtuliſti Deo patri in ara crucis hoſtiam puram & immaculatam pro nobis miſeris peccatoribus, & qui dediſti nobis carnem tuam ad manducandum, & ſanguinem tuum ad bibẽdum, & poſuiſti myſterium in virtute Spiritus ſancti, dicens: Hæc quotienſcunque feceritis, in mei memoriam facietis: Rogo per tuum ſanguinem precioſum, magnum ſalutis noſtræ precium: Rogo per hanc mirã & ineffabilem charitatem qua nos miſetos & indignos ſic amare dignatus es, vt lauares nos à peccatis
L noſtris in ſanguine tuo: Doce me ſeruum tuum indignum, quem inter cætera dona tua ad officium ſacerdotale vocare dignatus es, nullis meis meritis, ſed ſola dignatione miſericordiæ tuæ: Doce me quæſo per ſpiritum tuum rantum myſterium tractare ea reuerentia & honore, eáque deuorione & timore quibus oportet & decet. Fac me Domine Ie-
K ſu Chriſte per gratiam tuam ſemper illnd de tanto myſterio credere & intelligere, ſentire & firmiter retinere, dicere & cogitare, quid ribi placet, & expedit animæ meæ. Intret ſpiritus tuus bonus in cot meũ, qui ſonet ibi ſine ſono, & ſine ſtrepitu verborũ, loquatut omnẽ veritatem tantorũ myſteriorũ. Profunda ſunt nimis, & ſacro tecta velamine. Propter magnã elementiam tuã concede mihi hodie & ſemper Miſſarum ſolennia puro corde & pura mẽte celebrare. Libera cor meũ ab immundis & nefandis, vanis & obnoxiis cogitationibus. Muni me beatorum Angelorum pia & fida tutela, atque fortiſſima
L cuſtodia, vt hoſtes omnium bonorum confuſi diſcedant per virtutem tanti myſterij, & per manũ ſancti angeli tui. Repelle à me Domine Ieſu Chriſte & à cunctis ſeruis tuis duriſſimum ſpiritum ſuperbiæ, cenodoxiæ, inuidiæ, iracundiæ, fornicationis & immunditiæ, dubietatis, & blaſphemiæ. Confundantur qui nos perſequuntur, pereant illi qui cuncta

perdete

perdere feſtinant. Rex virtutum, caſtitatis & integri-
tatis amator Deus cœleſti rore benedictionis tuæ
extingoe in corpore meo totum fomitem ardentem
libidinis, vt maneat in me tenor totius caſtitatis ani-
mæ & corporis. Mortifica in me carnis ſtimulos, &
omnes libidinis commotiones, & da mihi veram &
perpetuam caſtitatem cum cæteris donis tuis, quæ
tibi placent in veritate, vt ſacrificium laudis caſto
corpote & mundo corde valeam tibi offerre. Quan-
ta enim Domine Ieſu Chriſte cordis contritiooe, & B
lachrymarum fonte, quaota reuerentia & tremore,
quanta corporis caſtitate, & animi puritate iſtud di-
uinum & cœleſte ſacrificium eſt celebrandum, vbi
caro tua in vetitate ſumitur, vbi ſanguis tuus in veri-
tate bibitur, vbi ſumma imis iunguntur, vbi adeſt
præſentia ſanctorum angelorum, vbi tu es ſacerdos
& ſacrificium mirabiliter & ineffabiliter cōſtitutus.
Quis dignè hoc celebrare poterit, niſi tu Deus om-
nipotens offerentem feceris dignum? Scio, & verè
ſcio, & ipſum pietati tuæ confiteor, quia non ſum di-
gnus accedere ad myſterium tantum propter nimia C
peccata mea, & infinitas negligentias meas. Sed ſcio
veraciter & credo ex toto corde, & ore confiteor,
quia potes me facere dignum, qui ſolus potes mun-
dum facere de immundo cōceptum ſemine, de pec-
Ioh.6. catoribus facere iuſtos & ſanctos. Per hanc omni-
potentiam tuam te rogo, vt concedas mihi pecca-
tori hoc cœleſte ſacrificiom celebrare cum timore
& tremore, cum cordis puritate, & lachrymarum
fonte, cum lætitia ſpiritali, & cœleſti gaudio. Senriat
mens mea dulcedinem beatiſſimæ præſentiæ tuæ, &
excubias ſanctorum angelorum tuorum in circuitu D
meo. Ego enim Domine memor venerandæ paſſio-
nis tuæ accedo ad altare tuum, licet peccator, vt of-
feram tibi ſacrificium quod tu inſtituiſti, & offerri
præcepiſti in commemorationem tui pro ſalute no-
ſtra. Suſcipe ergo iſtud quęſo ſumme Deus, dulciſſi-
me Ieſu Chriſte pro Eccleſia tua ſancta, & pro cun-
cto populo tuo quem acquiſiſti ſanguine tuo pre-
cioſo. Et quoniam me peccatorē inter te & eundem
populum mediū eſſe voluiſti, licet in me boni ope-
ris teſtimonium non agnoſcas, officium diſpēſatio-
nis creditę non recuſes, nec per me indignum famu- E
lum tuum eorum ſalutis pereat precium, pro quibus
victima factus ſalutaris dignatus es eſſe redemptio.
Profero ergo Domine (ſi dignaris propitius intue-
ri) tribulationes plebium, pericula populorum, ca-
ptiuorum gemitum, miſeriam orphanorum, neceſſi-
tates peregrinorum, inopiam debilium, deſperatio-
nes languentium, defectus ſenum, ſuſpiria iuuenum,
Sapien.11. vota virginum, lamenta viduarum. Tu enim miſere-
ris omnium Domine, & nihil odiſti omnium quæ
feciſti. Memorare quæ ſit noſtra ſubſtantia, qoia tu
pater noſter es, ne iraſcaris ſatis, neque multitudinē F
viſcerum tuorum ſuper nos contineas. Non enim in
iuſtificationibus noſtris proſternimus preces no-
ſtras ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis
multis. Aufer à nobis Domine iniquitates noſtras,
& ignem ſancti Spiritus in nobis clementer accen-
de. Aufer cor lapideum de carne noſtra, & da nobis
cor carneum quod te timeat, diligat & honorificet,
te delectetur, te ſequatur, & te perfruatur. Oramus

A Domine clemētiam tuam, vt ſereno vultu familiam
tuam ſacri tui nominis officia præſtolantem aſpice-
re digneris. Et vt nullius ſit irritum votum, nullius
vacua poſtulatio, tu nobis preces ſuggere, quas ipſe
audire propitius & exaudire delecteris. Rogamus e-
tiam te ſancte pater pro ſpiritibus fidelium defun-
ctorum, vt ſit illis ſalus æterna, ac perpetua ſanitas,
gaudium & refrigerium ſempiternum, hoc magnum
pietatis ſacramentum. Domine Deus meus ſit illis
B hodie magnum & plenum gaudium de te pane viuo
& vero, qui de cœlo deſcendiſti, & das vitam mūdo,
de carne ſancta & benedicta, agni videlicet immacu-
lati, qui tollis peccatum mundi. Et potari de fonte
pietatis tuæ, qui per lanceam militis de latere ema-
nauit crucifixi Domini noſtri, vt conſolati exultent
in laude & gloria tua ſancta. Peto Domine clemen-
tiam tuam, vt deſcendat ſuper hunc panē & calicem
iſtum plenitudo diuinitatis tuæ. Deſcendat etiam
Domine illa ſancti Spiritus tui inuiſibilis forma, &
incomprehenſibilis maieſtas, ſicut quondam in pa-
C trum hoſtias deſcendebat, qui & oblationes noſtras
corpus & ſanguinem tuum efficiat, & me indignum
ſacerdotem tuum doceat tantum tractare myſteriū,
ita vt placidè ac benignè ſacrificium ſuſcipias de
manibus meis ad ſalutem omniom tam viuorū quā
defunctorum. Rogo te Domine per ipſum ſacroſan-
ctum myſterium corporis & ſanguinis tui quo quo-
tidie in Eccleſia tua paſcimur & potamur, abluimur
& ſanctificamur, atque vnius tuę ſummæque diuini-
tatis participes efficimur, quatenus des mihi virtu-
tes tuas ſanctas, quibus repletus bona conſciētia ad
D altare tuum accedam, ita vt hęc cæleſtia ſacramenta
efficiantur mihi ſalus & vita. Tu enim dixiſti ore tuo
ſancto & benedicto: Panis quem ego dedero, caro Ioan. 6.
mea eſt pro mundi vita. Et qui mādueat me, vita vi-
uet propter me, ipſe manet io me, & ego in eo. Ego
ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi, Si quis man-
ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Panis dul-
ciſſime ſana palatum cordis mei, vt ſentiam ſuauita-
tem amoris tui. Sana ab omni languore, vt nullam
præter te amem pulchritudioem. Panis candidiſſi-
me habens in te omne delectamentum, & omnis ſa-
E poris ſuauitatem, qui nos ſemper reficis, comedat te
cor meum, & dulcedine ſaporis tui repleantur viſce-
ra animæ meæ. Mādueat te angelus pleno ore, man-
ducet te peregrinus homo pro modulo ſuo, ne defi-
cere poſſit in via, tali recreatus viatico. Panis ſancte,
panis viue, panis pulcher, panis munde, qui deſcen-
diſti de cœlo, & das vitam mundo, veni in cor meū,
& munda me ab omni inquinamento carnis & ſpi-
ritus. Intra in animam meam, ſana & ſanctifica me
intus & exterius. Eſto tutamē & perpetua ſalus cor-
poris & animæ meæ. Repelle à me inſidiantes mihi.
F Hoſtes recedant procul à præſentia tua, vt foris &
intus per te munitus recto tramite perueniam ad tuū
regnum, vbi non myſteriis ſicut in hoc tempore a-
gitur, ſed facie ad faciem te videbimus, cum tradi-
deris regnum Deo patri, & erit Deus omnia in om- 1.Cor.15.
nibus. Tunc me de te ſatiabis ſatietate menſtrua, vt
nec eſuriam nec ſitiam in æternum. Qui cum eodem
Deo patre & Spiritu ſancto viuis & regnas per om-
nia ſecula ſeculorum. Amen.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, PRECATIO ſecunda præparans ad miſſam.

SVmma & incomprehēſibilis natura virtus viráquebeata, lux inacceſſibilis, vera, ſingularis, & vna ſapientia, veritas incōmutabilis, ſancta, incomparabilis, & æterna dilectio, temporalium rerum ſine tēpore conditor, viſibilium & inuiſibilium iouiſibilis æternúſque patrator, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, vnus & verus in trinitate Deus. Pater non habens à quo ſis, habens tamen ſapientiam, id eſt filium, cui maior vel anterior non ſis. Filius habens patrem à quo ſis, non tamen habens cui minor vel poſterior ſis. Spiritus ſanctus habens patrem & filium, à quibus ſis, non tamen habens quibus vel inæqualis vel impar ſis, quia totum in hac tua diuinitate, cui tempus nūquam accidit, æternum ac coæternū, æquale ac coęquale eſt, in qua alius pater, alius filius, alius Spiritus ſanctus ſed pater in filio & Spiritu ſancto, filius in patre & Spiritu ſancto, Spiritus ſanctus in patre & filio: quia ſicut tua Deus noſter natura perſonas recipit, ſic partes nequaquā admittit, cui nec ſupra nec ſubtus, ante vel retro conuenit, quia corporum lineamenta non recipit. Vnde & tota in locis ſine loco habetur, nec tamen tota comprehenditur. Tota nāque vbique habetur, quia perfectior pars in ea nulla reperitur. Tota autem non comprehēditur, quia videlicet cùm in creaturis vnicuique pręſens efficitur, etiam vltra creaturas totus inuenitur. Quamobrem cùm cœlum & terram implet, totus eſt, cùm hominem vnum implet, totus eſt, nec variatur per ſingula quæ in ſingulis tota eſt: nec de loco ad locum tranſit cùm vnum deſerens, alterū petit, quæ ſemetipſam ſine loco & tempore mouet. Hinc meritò colendus, hinc adorandus es, hinc incommutabilis, hinc incircumſcriptus agnoſceris, hinc mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus ſecundum diuinitatis *1.Tim.2.* eſſentiam, totus cum hominibus in terris, totus erat cum patre in cœlis, cùm diceret: Nemo aſcendit in *Ioan. 3.* cœlum, niſi qui de cœlo deſcēdit filius hominis, qui in cœlo eſt. Qui videlicet cùm forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſe- *Philipp.2.* metipſum exinaniuit, formam ſerui accipiēs in ſimilitudine hominum, factus obediens vſque ad mortē, mortem autem crucis. Per hunc te beata trinitas humanitatis habitum, per huius ſuſceptionis humilitatem deprecor, per huius ſacratiſſimam obediētiam, per huius beatiſſimam mortem exoro in primis vt te Deum meum diligam, te ſitiam, te toto corde perquiram, deinde vt proximum iuxta vires atque menſuram in hac ipſa tua dilectione charū ſemper atque dilectum attendam. Sed hanc dilectionem nulli Domine præſtabis, niſi cui vitia prius odiſſe donaueris. Obſecro ergo pia & vera miſericordia, ſolida atque vnica ſpes mea, vt ſuperbiæ regnum auferas ab anima mea. Horrendum Domine pauendúmque tam maximum malum, quod angelos de cœlo proiecit, quod homines de paradiſo minauit quódque initiū omnis peccati eſt, & ad ipſum pertinet quicquid vitij & iniquitatis eſt, cuius primæ ſoboles, ſeptem nimirum principalia vitia, ex hac virulenta radice perfe-

G runtur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, atque luxuria: ſed & numeroſa propaginis turba ex ſingulis generatur. Inanis ergo gloria cùm plenè mentem cœperit, mox ſeptiformem in illa nequitiam gignit, inobedientiam, iactantiam, hypocriſim, contentionem, pertinaciam, diſcordiam, ac nouitatis præſumptionē. Sed ſi huic vera humilitas opponatur, omnis eius nequitia vacuatur. Te ergo deprecor humilitatis magiſter, vt hanc cordi meo inſeras, inſertámque cuſtodias, quæ dum cunctis inferiorem ſe attendit, ſubiectionem
H protinus gignit, iactantiā extinguit, hypocriſim excludit, contentionem refugit, pertinaciam emollit, diſcordiam præcauet, nouitatum præſumptionem abhorret. Hoc beatæ humilitatis medicamine morbum elationis ſanādum præuideras, cùm per hominem aſſumptum author noſtræ ſalutis, tuis ad te veniētibus diceres. Diſcite à me quia mitis ſum, & hu- *Matth. 11.* milis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. *Ibidem 8.* Et rurſum: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum cœlorum. De inuidia quoque odium, ſuſurratio, detractio, e-
I xultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis eius propagatur. O mala progenies, quę ſi animo intromiſſa dominari cœperit, omnem ſanctitatis ſobolem extinguit. Qui itaque inuidet vel odit, nōn alium prius quàm ſeipſum occidit. Qui ſuſurrat, & detrahit, prius ſuas quàm aliorum radices euellit. Qui exultat in aduerſis proximi, & affligitur in proſperis eius, alieno proximum ſe petit gladio. Hoc ſecundum ſuperbiæ virgultum tunc primo fuit exortum, cum ille de quo ſcriptum eſt: Inuidia diaboli *Sapien.2.* mors introiuit in orbem terrarum. Cain perſuaſit vt *Geneſ. 4.*
K liuoris odio fraternum funderet ſanguinem. Sed nimirum idem Cain inuidus prius ſuam animā quàm alterius carnem peremit. Scriptum quippe eſt: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quia om- *1.Ioan.3.* nis homicida non habet vitam æternam in ſe manētem. Hinc Domine apparet cuius primum homicida eſt qui alterum odit, in quo vita non eſt. Quod contrà Moyſes omnium mitiſſimus admonet, dicēs: Ne oderis proximum tuum in corde tuo. Et quia ille qui inuidet & odit, conſequenter ſuſurrat & de-
L trahit, hoc malum ſcriptura ſancta præcauēdum denunciat. Non eris, inquit, ſuſurro in populis, & noli- *Leuit.19.* te detrahere alterutrum fratres. Qui enim detrahit *Iacob.4* fratri, detrahit legi. Qui enim ſuſurrat & detrahit, cōſequens eſt vt in aduerſis proximi exultet, in proſperis autem animi triſtitiam contrahat. Sed occurrit beatus Apoſtolus, & dicit: Gaudete cum gaudē- *Rom. 12.* tibus, flete cum flentibus. Et ecce alius pro terrenis rebus, terreniſque honoribus, alius pro virtutū ſucceſſibus cuilibet inuidet, quemlibet odit: contra quemlibet ſuſurrat, de quolibet detrahit, de cuiuſli-
M bet aduerſis exultat, de proſperis animum mœſtificat. Sed vt in cunctis hoc multiplex malum ſuperetur, occurrat Domine quæſo illud multiforme bonū quod potenti virtute reſiſtens non det inuidię locū, charitas ſcilicet, quę fundamentum eſt omnium virtutum & bonorum: quæ non inuidet, ſed cōgaudet: non odit, ſed diligit: non ſuſurrat, ſed obiurgat: non detrahit, ſed arguit: non de aduerſis proximi gaudet, ſed mœret: non de proſperis afflictionem, ſed con-

conſolationem recipit. Meritò autem tale nomen accepit, quòd illa carius inueniri non poteſt: quam qui habet, te vtique habet. Deus, inquit, charitas eſt: *1. Ioan. 4.* & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Cui vt præfatum inuidiæ ſuperet malum, cordis ſimul & oris iungenda cuſtodia eſt: cordis ſcilicet, ne inuideat, ne in aduerſis proximi exultet, ne in proſperis mœſtitiam contrahat. Oris verò, ne ſuſur- *Prouerb. 18.* ret, ne detrahat: ſcriptum quippe eſt: Omni cuſtodia ſerua os tuum. Cor, quia ex ipſo vita procedit. Et rurſum ſcriptũ eſt: Mors & vita in manibus linguæ. Citius malum quod intus latet, extinguitur, ſi à prauo eloquio foris lingua frænetur. *Pſalm. 140.* Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtãtiæ labiis meis, vt non declines cor meum in verba malitiæ. Libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa. Ita antem inuidiam ſequitur, qua inter cætera vitia nihil aſperius, nihil inuenitur amarius: quæ dum vltra modum efferbuerit, atrocitet mẽtem exulcerat, ſenſum hebetat, linguam immutat, oculos obumbrat, totúmque corpus perturbat. Hinc protinus rixæ, contumeliæ, clamor, indignatio, tumot mentis, & *Eccleſ. 7.* *Iacob. 1.* blaſphemiæ ſuſcitantut. De qua nimirum ſcriptura ſancta teſtatur dicens: Ira in ſinu ſtulti requieſcit. Et, Ira viri iuſtitiam Dei non operatur. Sed obiice Domine cõtra tam amariſſimum iracundiæ malum ſuauiſſimum patiẽtiæ bonum, in quo ſpecialiter animarum noſtrarũ ſalus collocatur, cùm nobis per Euan- *Luc. 21.* gelium dicitur: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Quæ nimirũ dum arcem & principatum in mente ſuſceperit, omnes mox perturbationes cõpeſcit. Rixas & contumelias in exhortationem conuertit, confuſum clamorẽ ſub ordinato ſilentio premit, indignationem tumorémque mentis manſuetudine vincit, blaſphemias gratiarum actione repellit. Quod ſi forrè in immenſum ira ſuccẽſa ad horam patiẽtia ſuccubuerit, nullum ne Domine remedium erit? Erit cerrè. Nam cùm huius mali damnationem *Matth. 5.* denunciat dicens: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo, Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennę ignis: protinus recuperationem ſubiungit, cùm dicit: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus *Marc. 11.* tuum. Et illud: Cum ſtatis ad orandum, remittite ſi quid habetis aduerſus alterum in cordibus veſtris. Hanc mihi Domine Deus ſecundam tribue victoriam, ſi furore cæcatus amiſero primam, cùm nõ tuo zelo, ſed meo vitio cuiuſlibet animum offendo. Triſtitia quoque iram perſequitur: quæ dum cordis arcana penetrat, protinus in eius cubiculo malitiam, rancorem, puſillanimitatem, deſperationem, torporem circa præcepta, vagationem mentis erga illicita generat. Quæ inter cętera vitia quàm ſit deteſtanda, *2. Cor. 7.* beatus Paulus indicat, Seculi, inquiẽs, triſtitia mortem operatur. Sed Domine Deus meus oppone cõtra ſeculi triſtitiam futuræ beatitudinis lętitiam, quę ex mœrore contractam malitiam vincat beneuolẽtia, tædio procurarũ rancorem pellat ſinceritate, puſillanimitatem fortitudine roboret, deſperationem ſpei fiducia erigat, torporem circa præcepta exerci-

A tio ſpiritali repellat, vagationem mentis erga illicita, inconcuſſa ſtabilitate refrænet. Quòd ſi ad momentum ſubtracta lætitia, ſpiritali malum triſtitiæ pręualuerit, agã quæſo quod monet beatus Iacobus: Tri- *Iacob. 5.* ſtatur quis in vobis? oret æquo animo, & pſallat. Auaritia ſequitur triſtitiam, quæ in vtroque teſtamẽto pari notatur execratione. In veteri namque dicitur: *Eccleſ. 10.* Auaro nihil eſt ſceleſtius. In nono autem? Et auari- *Epheſ. 5.* tia quæ eſt idolorum ſeruitus. Ex qua profectò ſeptẽ nequitiæ procreantur, ſcilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & contra miſe- B ricordiam obduratio. Et ecce Domine Deus quilibet amator mundi, & non tui, propter metalla precioſa, ardentes fulgẽtéſque lapides, ſeruos & ſeruas, prędia & fundos ad morrem proximum tradit, fraudem incurrit, fallaciam obducit, periurium cõmittit: & alius inquietus & violẽtus eſt propter villam, alius propter gallinam, alius obduratur contra miſericordiam, ne tribuat aurum, alius ne porrigat potũ. Sed peto mihi Deus amator caſtus & verus, vt cui præter te nulla poſſeſſio debetur in terra, nihil quod tu non es, concupiſcam in terra, ſemper illius ſentẽ- C tiæ meminerim, qua dicitur: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Atque illius: *Iob. 1.* Nihil intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre *1. Tim. 6.* quid poſſumus. Quæ nimimm dum piè cõſideratur, mundi contemptũ afferre videtur, qui auaritiæ contrarius eſt. Poſt hæc reſtat ventris ingluuies, quæ à neceſſitate quidem incipit, ſed modum neceſſitatis excedens, ad voluptatem pertranſit: dúmque à licitis ad illicita peruenerit, mox ineptam lætitiã, ſcurrilitatem, immunditiam, multiloquium, ſenſúſque he- D betudinem circa intelligẽtiam parturit, cuius mortiferum virus tunc vtcũque vacuatur, cùm non qualitas, ſed libido in eſcis pręcauetur. Prima enim mulier non exquiſitarum dapum, ſed ſola pomi delecta- *Geneſ. 3.* tione mortem mundo induxit: & antiquus hoſtis regem noſtrum non de carne, ſed de pane tentauit: *Matth. 4.* & Sodoma idcirco igne & ſulphure periit, quia inter *Geneſ. 19.* cætera mala panem in ſaturitate comedit. Quapropter clementiam tuam Deus imploro, vt ſicut æger ad medicinam, ſic ad ſumendas dapes accedam, nequaquam in eis voluptatem appetens, ſed neceſſita- E ti ſubueniens. Aufer à me propter magnam miſericordiam tuam omne ciborum noxium deſiderium, congruámque ſeruo tuo eſcarũ propitius tribue abſtinentiam, vt intra neceſſarium modum proprium temperem appetitum, remotáque à me omni prorſus crapula & ebrietate, ſciam in virtute tua abundare, ſciam & penuriam pati, nouerim quoque in quibus mihi ſufficiens eſſe poſsim. Ita Domine, ita pater bone noxiis gaſtrimargiæ ſuccis areſactis inepta lætitia vel ſcurrilitas non pullulabit, quæ illos maximè ad inſaniam perducit, in quibus crapula & ebrie- F tate dominium ſumit. Sedit enim populus mandu- *Exod. 32.* care & bibere, & ſurrexit ludere. Contra quos illa ſententia venit qua dicitur: Væ vobis diuitibus qui *Luca 6.* habetis conſolationem veſtram. Et væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis. Quod contrà ij qui carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis eius, audiunt, Mundus gaudebit, vos ve- *Ioan. 16.* rò cõtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Et

Matth.5. rurſum: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Immunditia quoque, quæ iuxta Apoſtolum quibuſdam regni cœleſtis aditum claudit, vigilantem nunquam, dormientem verò tardius ſua colluuione fœdabit. Multiloquium inedia preſſum ſilebit. Hebetudo ſenſus circa intelligentiam ſpiritalis acuminis ingenio cedet, quod ſancta parſimonia in mente propagabit. Venter enim contractus bumanos in altum eleuat ſenſus. Luxuria gaſtrimargiā ſequitur, quæ dum licentiæ metas excedit, mox de ſe cæcitatem mentis, inconſiderationem, inconſtātiam, præcipitationem, amorem ſui, odium Dei, affectū præſentis ſeculi, borrorem autem vel deſperationem gignit futuri. Sed peto Domine vt qui ab ipſo pubertatis tempore à complexu carnalis copulæ alienum me eſſe voluiſti, delectationis eius ſenſu non tangar. Quid enim prodeſt Domine Deus virginē eſſe corpore, ſi contingat mente eſſe corruptum? Qui enim

Ibidem viderit mulierem ad concupiſcēdum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Huic profectò needum caſtitatem profeſſo iuxta Apoſtolū: Melius eſt nu-

1.Cor.7. bere quàm vri. Sed obſecro Domine vt cui non licet nubere, ne cõtingar aduri. Ecce dum pro me ſolicitus talia poſtulo, meminiſſe charitatis debeo, vt & pro aliis exorē. Te igitur amatorem Eccleſiæ tuæ deprecor Deus pro ſacerdotibus eius, vt verbis ſimul & meritis vitæ populum ſibi creditum ad cœleſtem patriam inuitent. Pro regibus, ducibus, & iis qui in ſublimitate poſiti ſunt, vt patres orphanorum & iudices viduarum ſemetipſos exhibeant, miſeriis inopum, & gemitibus pauperum doleant, nil niſi quod iuſtum eſt, in iudicio quærant, ſicque adminiſtrent præſentia, ne amittant bona futura. Pro virginibus, continentibus, ac mundo renunciantibus, vt præſentia deſpiciant, futura requirant, ne ſe negociis ſecularibus implicent, vt tibi militantes placeāt, cui ſe probauerunt. Pro coniugatis, vt ſicſibi inuicē carnis debitum ſoluant, ne à deſiderio patriæ cœleſtis exorbitent. Sed quid ago Domine? quaſi oblitus peccatorum meorum pro aliis orare præſumo? O quàm in multis offendi atque offendo, ſed non ſubrepit deſperatio, cùm publicanum in templo inſtifi-

Luca 18. catum attendo, cùm latronem in cruce confitētem,

Ibidem 18. & de cruce ad paradiſum tranſeuntem aſpicio, cùm

Ibidem 7. Mariam poſt multas criminum culpas fonte pietatis

Ibidem 22. ablutam, cùm Petrum poſt negationem apoſtolatus gratiā recuperaſſe intucor. Sed ergo ineffabilis pietas, vt cui de tantis exemplis præſumere donaſti: gemitus publicani, confeſſionem latronis, lachrymas meretricis, fletúſque negantis Apoſtoli concedas.

O Domine ſi flagello temporali ſcelera mea vindicanda prouideris, lachrymoſus imploro vt dum cõtra hæc iratus deſæuis, ſemper in ira miſericordię re-

Hebr.12. corderis. Quē enim diligis, corripis, flagellas autem omnem filiũ quem recipis, quibus nimirum verbis etſi virga percuſſionis minatur, paternus tamen pietatis affectus monſtratur. Da ergo inter flagella tolerantiam, ne murmurationis notas vt malus ſeruus incurram, ſed magis quaſi bonus filius gratiarum actiones rependam. Illud etiam magnopere peto, vt diem oblitus, diem extremi iudicij, damnationem æterni ſupplicij, beatitudinémque regni futuri ſemper meminerim: quod nemo indeſinēter poteſt, ni-

G ſi qui ad vitam prærordinatus eſt æternā. Indeſinenter Domine recolēda eſt dies illa in qua lux cum tenebris pugnat, miſericordia cum credulitate deſudat, in qua aduerſarius noſter mala quæ fecimus, locuti ſumus vel cogitauimus, violētiſſimus accuſator retexet, iuſtitiam tuam ad hæc punienda depoſcet. Vbi quid ſum Domine, niſi tu qui iuſtè iudicas, etiā miſericorditer defendas? Recordare quia aduocatus meus es ipſe qui iudicas. Quòd ſi etiam in illo adhuc ſeculo aliquid in me vindicandum reſeruas, peto ne me poteſtati dæmonum tradas, dum ſcelus meum

H purgatoria pœna detergis. Nunquid Domine obliuioni tradenda eſt dies illa, de qua dixit Propheta: Dies inquit, iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies tubarum & clangoris, in qua cœlis & terris ardentibus exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, in quem meſſores collecta zizania alligabunt Matth.13.

in faſciculos ad comburēdum. In quo à ſiniſtris poſiti audiēt impij: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. In Ibidem 25.

I quo iam obſeratis vitæ ianuis, extinctis lampadibus, ſtultæ virgines à thalamo excluſæ plorabunt, dānationémque ingementes clamabūt, Domine Domine aperi nobis, & tunc dices illis, Neſcio vos. In quo etiam qui miraculis corruſcauerūt, ſimiliter lamentabuntur repulſi, & dicent: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus: & in nomine tuo Ibidem 7.

dæmonia eiecimus? & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc cõfiteberis etiam iſtis quia nūquam nouiſti eos, ſubiiciens: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Quis hic Domine Deus

K terribilis in conſiliis, mirabilis in maieſtatibus, faciénſque prodigia: quis inquam hîc non paueat, & à fundo cordis non tremiſcat, cùm etiam illos damnari audiat quos in hac vita contigit miraculis corruſcare? Ad quæ nimirum valet illa ſententia qua dicitur: Neſcit homo vtrum amore an odio dignus ſit, Eccleſ.9.

ſed omnia reſeruantur in futurum incerta: in quo & ſi iuſtus vix ſaluabitur, peccator & impius vbi parebunt? Etiam Domine Deus indeſinenter meditandum æternæ damnationis ſupplicium, in quo quic-

L quid pœnarū excogitari poteſt, quicquid etiam non poteſt, ſemper adeſt: cuius vermis immortalis, ignis inextinguibilis, fœtor intolerabilis eſt, cuius terra tenebroſa, & mortis caligine coopetta, terra miſerię & tenebrarum eſt, cuius torrentes in picem conuertuntur, & humus in ſulphur, ardebítque in ſempiternum, cuius lacus ſanguine ignéque permixtus eſt: & quoſcūque ſuſcipit, demergit ſimul & exurit. O quā horrenda, ô quàm ſtupenda ſunt iſta, ſed maior eſt Domine cruciatus, amiſſio tuæ claritatis. Sufficit enim ad plenam miſeriam, tua non perfrui beatitudi-

M ne, in qua iuſti receptis corporibus, ſanctorúmque angelorum celſitudini coæquati, in æternam lucem aſpicientes ſicut ſol refulgebunt. Nec immerito ſole & luna non indigebunt, quia te perenne lumen habebunt. Non eſurient, neque ſitient, non laborabūt neque deficient, non mœrebunt neque lugebunt, quiaquicquid ſatietatis, quicquid quietis, quicquid gaudij eſt, tua viſitatio præſtabit, quæ in omnibus omnia erit. Nec tempus iam illis accedet, quia totos æterni-

æternitas poſſidebit, nec timebunt vltra iam mori, A qui meruerunt beata immortalitate veſtiri. Quid autem de hac beatitudine miſer ego amplius dicere valeo? quia de illa quicquid dixero, illa ſententia reprimor, quam per prophetam & Apoſtolum dictam intelligo: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Erunt certè in illa beata vita hęc bona quæ præmiſi, ineffabili, & nobis adhuc incomprehenſibili modo. Huius deſiderio Domine Deus formator & reformator meus, huius amore peragam quicquid in hac vita præcipis vt agam: nec ſit vltra B timor in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Et vt efficax hæc mea ſit deprecatio, beatæ Mariæ virginis ſuffragia peto, quam tanti meriti eſſe feciſti, vt prima inter mulieres nouum munus offerret, & nulla præter ipſam tam nouum acciperet, nouum ſcilicet munus prima offerret, vt puerpera virgo perſeueraret. Nulla præter ipſam tam nouũ acciperet, vt Deum virgo pareret, & poſt partũ vir- C go maneret. Apoſtolorum interceſſionem imploro, qui beatiſſimam mediatoris paupertatem eiúſque paſſiones veſtigio inſequentes, ad tantum celſitudinis culmen peruenerunt, vt quæcunque ligarent ſuper terram, eſſent ligata & in cœlis: & quæ ſoluerent ſuper terram, eſſent ſoluta & in cœlis: atque in extremis ſederent ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Martyrum preces depoſco, qui pro veritate non dubitarunt ſanguinem fundere, nec dilexerunt animas ſuas, vſque ad mortem, vt mortis ſuperarent authorem. Confeſſorum orationes expoſtulo, qui bella tentantis inimici dum piè viuerent in catholica pace, vel etiam hæreticorum conflictationem diuturno certamine pertulerunt, atque (vt verum dicam) longioris occultique martyrij palmas acceperunt. Talium Domine Deus preces, nunquam ſpernis, ſi vt pro me exorent, ipſe inſpiraueris, qui æternitate perenni viuis & regnas cuncta per ſecula, & in omnibus ſeculis. Amen.

Eſaia 64.
1. Cor. 2.
Matth. 16. & 18.
Ibidem 19.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, ORATIONES, AVT SI MAVIS, ΜΕΛΕΤΑΙ, MEDITATIONES ALIquot piiſſimæ, ex archiuis depromptæ Cartuſiæ Pariſienſis.

Orditur ab exomologeſi laudis diuinæ

SVMMA trinitas, vna virtus, indiſcreta D maieſtas, Deus noſter omnipotẽs, Confiteor ego vltimus ſeruorum tuorum, & exiguum membrum Eccleſiæ tuæ, confiteor, gratias ago, & honorifico te debito ſacrificio laudis, pro ſcire & poſſe quod mihi tantillo donare dignatus es. Et quia exteriora mihi munera deſunt, quæ poſſint offerri: ea quæ in me ſunt, vota laudationis ex dono miſericordiæ tuæ, ecce libens atque ouans offero tibi de fide non ficta, & conſcientia pura. Credo ergo te corde, rex cœli, & terræ Domine, & ore confiteor te Patrem, & Filium, & Spiritũ ſanctum in perſonis trinum, & in ſubſtantia vnũ, verum E Deum omnipotentem, vnius ſimplicis, incorporeæ, inuiſibilis, incircumſcriptæ naturæ, nihil in te maius aut inferius habentem, ſed per omnem modum ſine deformitate perfectum, ſine quantitate magnum, ſine qualitate bonum, ſine tempore ſempiternum, ſine morte vitam, ſine infirmitate fortem, ſine mẽdacio veritatem, ſine loco vbique totum, ſine ſitu vbique præſentem, ſine extenſione omnia implentem, ſine contractione vbique occurrentem, ſine motu omnia tranſcendentem, ſine ſtatu intra omnia ma- F nentem, ſine indigentia omnia creantem, ſine labore omnia regẽtem, ſine tui initio omnibus initia dãtem, ſine tui immutatione omnia mutabilia facientem. In magnitudine infinitum, in virtute omnipotentem, in bonitate ſummum, in ſapientia inæſtimabilem, in conſiliis terribilem, in iudiciis iuſtum, & in cogitationibus ſecretiſsimum, in verbis veracem, in operibus ſanctum, in miſericordiis copioſum, erga delinquentes patientiſsimũ, erga pœnitentes pium, ſemper eundem ipſum, æternum ac ſempiternum, immortalem, atque immutabilem. Quem nec ſpatia dilatãt, nec breuitas locorum anguſtat, nec receptacula coartant, nec voluntas variat, nec neceſsitudo corrumpit, nec mœſta perturbant, nec læta demulcent. Cui nec obliuio quicquam tollit, nec memoria reddit, nec præterita tranſeunt, nec futura ſuccedũt. Cui nec origo initium, nec tempora incrementum, nec caſus finem dabit: ſed ante ſecula, & in ſeculis, & per ſecula in æternum viuis. Et eſt tibi perennis laus, & æterna gloria, ſumma poteſtas, ac ſingularis honor, perpetuum regnũ, & ſine fine imperium per infinita & indefeſſa & immortalia ſecula. Amen.

Secunda oratio eiuſdem ad patrem, & gratiarum actio de humana, per redemptoris aduentum, piè procurata reſtauratione.

HVcuſque omnipotens Deus Trinitas, cordis mei inſpector & ſcrutator, confeſſus ſum omnipotentiam maieſtatis tuæ, & maieſtatem omnipotentiæ tuæ: nunc autem qualiter humano generi in fine ſeculorũ ſubuenire dignatus es, ſicut corde creditur ad iuſtitiam, ita ore coram te confiteor ad ſalutem. Tu quidem pater Deus ſolus nunquam legeris miſſus: de filio autem tuo ita Apoſtolus ſcribit:

Ab ymno diuinæ maieſtatis, ad as[?]ẽ ſationem carnis deſcendit à verbo aſſumpta.

Roman.10.b Cùm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium H
ſuum. Cùm dicit, miſit: ſatis oſtendit quòd in hunc
mundum miſſus aduenit, cùm de Maria ſemper vir-
gine natus, verus & perfectus homo in carne appa-
ruit. Sed quid eſt quod de illo præcipuus Euangeli-
ſtarum ait, In mundo erat, & mundus per ipſum fa-
Ioan.1. ctus eſt: Illuc verò miſſus eſt per humanitatem, vbi
ſemper fuit per diuinitatem. Quam videlicet miſſio-
nem opus eſſe totius Trinitatis, corde credo, & ore
Roman.8.f confiteor. Quomodo nos amaſti pater ſancte, quan-
tum nos dilexiſti pie conditor, qui etiam proprio fi-
lio tuo non pepercisti, ſed pro nobis omnibus tradi- H
Philip.2.b diſti eum? Subditus ille tibi vſque ad mortem, mor-
Coloſ.2.c tem autem crucis, tollẽs ſcilicet chirographum pec-
Pſalm.87.a catorum noſtrorum, & affigens illud cruci, crucifi-
Ioan.10.c xit peccatum, & occidit mortẽ, vnus ille inter mor-
tuos liber, poteſtatem habens ponendi animam ſuã,
& iterum ſumendi eam, pro nobis tibi victor & vi-
ctima factus: & ideo victor, quia victima: pro nobis
tibi ſacerdos, & ſacrificium: & ideo ſacerdos, quia
ſacrificium. Meritò mihi ſpes valida in illo eſt: quia
ſanabis omnes lãguores meos per eum, qui ſedet ad
dexteram tuam, & interpellat pro nobis. Languores I
Rom.8.g quippe mei, Domine, magni ſunt & multi. Habet e-
nim multa in me princeps huius mundi, ſcio & fa-
teor. Sed rogo te, libera me per ſedentem ad dexte-
ram tuam, redemptorem noſtrũ, in quo nihil ſuum
Ioan.14.d potuit inuenire. Per ipſum me iuſtifica, qui peccatũ
Eſaiæ 53.c non fecit, nec inuentus dolus in ore eius. Per ipſum
caput noſtrum, in quo nulla eſt macula, libera mem-
brum eius, licet exiguum & infirmum. Libera me,
quæſo, à peccatis, culpis, vitiis, & negligentiis meis.
Reple me tuis ſanctis virtutibus, & fac me bonis
pollere moribus. Fac me in ſanctis operibus propter K
nomen tuum perſeuerare vſque in finem ſecundum
voluntatem tuam. Deſperare vtique potuiſſem pro-
pter nimia peccata, & infinitas negligẽtias meas, niſi
Ioan 1.b verbum tuum, Deus, fieret homo, & habitaret in
Rom.5.b nobis. Sed deſperare iam non audeo: quia cùm ini-
mici eſſemus, recõciliati ſumus per mortem filij tui:
quanto magis nunc ſalui facti ab ira per ipſum? Om-
nis namque mihi ſpes, & totius fiduciæ fortitudo eſt
in precioſo ſanguine eius, qui effuſus eſt propter nos
& noſtram ſalutem. In ipſo reſpiro, & in ipſo confi-
ſus ad te peruenire deſidero, non habens meam iu- L
ſtitiam, ſed eam quæ eſt ex filio tuo Domino noſtro
Ieſu Chriſto. Vnde clementiſſime & benigniſſime
amator hominum, Deus, qui per Ieſum Chriſtum fi-
lium tuum Dominum noſtrum cùm non eſſemus,
potenter feciſti nos: & cùm perditi fuiſſemus culpa
noſtra, mirabiliter recuperaſti nos, gratias ago pieta-
ti tuæ, & multas tibi refero gratias ex totis præcor-
diis meis, qui propter tuam inenarrabilem dilectio-
nem, qua nos miſeros & indignos mirabili bonitate
amare dignatus es, miſiſti eũdem vnigenitum tuum
de ſinu tuo ad publicum noſtrum commodum ſal- G
uare nos peccatores, tunc filios perditionis. Gratias
tibi ago pro ſancta incarnatione & natiuitate eius, &
pro glorioſa genitrice eius, de qua ipſe carnem aſſu-
mere dignatus eſt propter nos & noſtram ſalutem:
vt ſicut verus Deus eſt ex te Deo, ita verus homo ex
homine eſſet. Gratias tibi ago pro paſſione & cruce
eius, pro morte & reſurrectione eius, & pro aſcen-

H ſione eius in cœlum, & ſede eius maieſtatis ad dex-
teram tuam. Ipſe enim die quadrageſimo poſt reſur-
rectionem ſuam videntibus diſcipulis aſcendens ſu-
per omnes cœlos, ſedẽnſque ad dexteram tuam,
Spiritumſanctum ſecundum promiſſionem tuam in
filios adoptionis effudit. Gratias tibi ago pro illa
ſanctiſſima effuſione precioſi ſanguinis eius, quo ſu-
mus redẽpti: ſimul pro ſacroſancto & viuifico my-
ſterio corporis & ſanguinis eius, quo quotidie in Ec-
cleſia tua paſcimur & potamur, abluimur & ſanctifi-
camur, & vnius ſummæque diuinitatis participes ef-
H ficimur. Gratias tibi ago pro hac tua mira & inenar-
rabili charitate, qua nos indignos ſic amaſti, & ſalua-
ſti per vnicum dilectum filium tuum. Sic enim dile-
xiſti mundum, vt vnigenitum tuum dares: vt omnis
qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æ- *Ioan.3.b*
ternam. Hęc eſt autem vita æterna, vt cognoſcamus
te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chri-
ſtum per fidem rectam, & digna fidei opera. O im- *Ioan.17.a*
menſa pietas: ô immenſa & ineffabilis charitas: vt
liberares ſeruum, tradidiſti filium. Deus factus eſt *Rom.8.f*
homo, vt perditus homo de poteſtate dæmonum
I erueretur. Quoniam benignus amator hominum fi-
lius tuus Deus noſter, cuius piis viſceribus non ſatis
viſum eſt vt ſe inclinaret factus homo de vera virgi-
ne, niſi etiam ſubiret crucis ſupplicium, effuſo ſan-
guine propter nos, & noſtram ſalutem. Venit pius
Deus, venit pro pietate & bonitate ſua, venit quæ- *Luca 19.b*
rere & ſaluum facere quod perierat. Quæſiuit ouem *Luc.15.a.b*
perditam, quæſiuit, & inuenit, & humeris ſuis repor-
tauit ad caulas gregis pius Dominus, & verè multũ
mitis paſtor. O charitas: ô pietas: Quis audiuit ta-
lia? Quis ſuper tanta miſericordiæ viſcera non ob-
K ſtupeſcat? Quis non miretur? quis non colleretur?
Propter nimiam charitatem tuam qua dilexiſti nos,
miſiſti filium tuum in ſimilitudinem carnis peccati, *Roman.8.a*
vt de peccato damnaret peccatum, vt nos efficere-
mur iuſtitia tua in ipſo. Ipſe enim verus eſt agnus, a-
gnus immaculatus, qui immolatus abſtulit peccata *2.Cor.5.d*
mundi: qui mortem noſtram moriendo deſtruxit,
& vitam reſurgendo reparauit. Sed quid tibi retri-
buere poſſumus Deus noſter, pro tantis beneficiis
miſericordiæ tuæ? Quas laudes quáſve gratiarum a-
ctiones? Etiam ſi illa beatorum angelorum ſcientia
L & potentia foret nobis, nil tamen dignum tantæ
pietati & bonitati tuæ recompenſare valeremus. Si
certè omnia membra corporis noſtri verterentur in
linguas, ad rependendas tibi debitas laudes, nequa-
quam ſufficeret exiguitas noſtra. Supereminet enim
omni ſcientiæ ineffabilis charitas quam oſtendiſti
nobis indignis pro ſola bonitate & pietate tua. Filius
namque tuus rex noſter, non angelos, ſed ſemen A- *Hebr.2.d*
brahæ apprehendit, aſſimilatus nobis per omnia
abſque peccato. Humanam namque non angelicam
ſuſcipiens naturam, & eam ſtola reſurrectionis &
G immortalitatis glorificans vexit ſuper omnes cœlos
& ſuper choros angelorum, ſuper Cherubim & Se-
raphim collocans ad dexteram tuam. Hanc autem
laudant angeli, & adorant dominationes, & omnes
virtutes cœlorum tremunt ſuper ſe Deum homi-
nem. Hæc nempe eſt mihi ſpes tota, omníſque fidu-
cia. Eſt enim in ipſo Chriſto Domino vniuſcuiuſque
noſtrum & portio, & ſanguis, & caro. Vbi ergo por-

tio

tin mea regnat, regnare me credo. Vbi ſanguis
meus dominatur, dominari me eredo. Vbi caro
mea glorificatur, glorioſum me eſſe cognoſco.
Quantumuis peccator ſim, de hac communione
gratiæ non diffido: & ſi peccata mea prohibent,
ſubſtantia requirit: & ſi delicta propria me exelu-
dunt, naturæ communio non repellit. Non enim
tam immitis eſt Dominus, vt obliuiſcatur homi-
nis, & non meminerit ipſius, quem ipſe ge-
ſtat: vt quem mei cauſa ſuſcepit, non me eius
cauſſa requirat. Mitis certè & valde benignus eſt
Dominus Deus noſter, & diligit carnem ſuam, mem-
bra ſua, viſcera ſua. In ipſo Deo & Domino noſtro
Ieſu Chriſto dulciſſimo atque clemētiſſimo, in quo
iam reſurreximus, iam ad cœlum conſcendimus,
iam in cœleſtibus cnnſidemus, caro noſtra nos di-
ligit. Habemus autem prærogatiuam ſanguinis no-
ſtri: in ipſo ſumus, membra eius, caro eius. Ipſe
denique eſt caput noſtrum, ex quo tntum corpus eſt
Epheſ.1.d & compactum, ſicut ſcriptum eſt: Os ex oſſibus meis,
4.d & 5.e & caro de carne mea: Et etunt duo in carne vna.
1.Cor.6 d Et nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed
Epheſ.5.f fouet & diligit eam. Myſterium hoc magnum eſt,
ego autem dico in Chriſto & in eccleſia, ait Apoſto-
lus. ¶ Gratias igitur ago labiis & corde, & omni
qua valeo virtute, infinitæ miſericordiæ tuę Domi-
ne Deus noſter pro omnibus miſerationibus tuis,
quibus mirabiliter nobis perditis ſubuenire digna-
Rom.4.d tus es per eundem filium tnum ſaluatorem & recu-
peratorem noſtrum, qui mortuus eſt propter pec-
cata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem no-
Rom.8.g ſtram: & nunc viuens ſine fine, ſedet ad dexteram
tuam, & interpellat pro nobis, & ſimul tecum mi-
ſeretur, quia Deus eſt ex te patre coæternus tibi &
conſubſtantialis per omnia, vnde poteſt nos in æ-
Matth.28.d ternum ſaluare. Sed ſecundum hoc quòd homo
Philip.2.b eſt, ex qua parte minor te eſt, data eſt ei à te omnis
poteſtas in cœlo & in terra, vt in nomine Ieſu omne
genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infer-
norum: & omnis lingua confiteatur, quia Domi-
nus Ieſus Chriſtus in gloria tua eſt ô Deus pater om-
nipotens. Ipſe quidem iudex conſtitutus eſt viuo-
Acto.10.g tum & mortuotum. Tu verò non iudicas quem-
Ioan.5.d quam, ſed omne iudicium dediſti filin, in cuius pe-
Coloſ.2.a ctore reconditi ſunt omnes theſauri ſcientiæ & ſa-
pientiæ. Ipſe eſt autem teſtis & iodex: iudex & te-
ſtis, quem nulla conſcientia peccatrix effugere po-
teſt. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius. Ip-
Hierem.29.f ſe ſanè qui iniuſtè iudicarus eſt, iudicabit orbem
terræ in æquitate, & populos in iuſtitia. Benedico
Hebr.4.d ergo nomen tuum ſanctum, & glorifico ex toto cor-
de meo, & gratias ago omnipotens & miſericors
Domine, pro illa mirabili & inenarrabili coniun-
ctione diuinitatis & humanitatis in vnitate perſo-
næ: vt non alter Deus, alter homo eſſet: ſed vnus
Ioan.1. idem Deus, & homo: homo & Deus. Sed licet
mirabili dignatione verbum caro factum ſit: neutra
tamen ex duabus naturis in aliam mutata eſt ſubſtā-
tiam. Trinitatis myſterio quarta non eſt addita per-
ſona. Vnita quidem eſt, non confuſa verbi Dei
hominiſque ſubſtantia: vt in Deum, quod ſuſce-
ptum eſt ex nobis perueniret, & illud quod nūquam
non fuerat, idem quod fuerat, permaneret. O mira-

A bile myſterium, ô inenarrabile commercium, ô mi-
ra ſempérque miranda diuinæ propitiationis be-
nignitas. Serui digni non fuimus: & ecce filij Dei
facti ſumus hæredes quidem Dei, cnhæredes au-
tem Chriſti. Et quid nos ad hæc? Sed rogo te, cle-
mentiſſime pater Deus pèr hanc inæſtimabilem pie-
tatem & charitatē tuam, vt dignos nos facias mul-
tis & magnis promiſſionibus eiuſdem filij tui Do-
mini noſtri. Manda virtuti tuæ, & confirma hoc Pſal.67.f
quod operatus es in nobis. Perfice quod cœpiſti,
B vt ad plenam pietatis tuæ grariam mereamur per-
uenire. Fac nos per Spiritum ſanctum intelligere 1.Timot.3.d
& mereri, ac debito honore venerari magnum hoc
pietatis tuæ myſterium, quod manifeſtum eſt in car-
ne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis:
prædicatum eſt gentibus, creditum eſt mundo, aſ-
ſumptum eſt in gloria. O quantum tibi ſumus
debitores, Domine Deus noſter, tanto redem-
pti precio, tanto ſaluati dono, & tam glorioſo adiu-
ti beneficio! Quantum à nobis miſeris es timendus,
amandus, honorandus, & glorificandus, qui
C nos ſic amaſti, ſic ſaluaſti, ſic ſanctificaſti, ſic
ſublimaſti! Tibi nempe debemus omne quod poſ-
ſumus, omne quod ſapimus, omne quod viui-
mus. Sed quis habet quicquam, non tuum? Tu
Domine Deus nnſter à quo bona cuncta procedūt,
propter te & prnpter nomen tuum da nobis de bo-
nis tuis, vt de tuis donis ac datis ſeruiamus tibi, &
in veritate placeamus atque debitas quotidie lau-
des & gratiarum actiones rependamus tibi pro tan-
tis beneficiis miſericordiæ tuæ. Non enim aliunde
poſſumus ſeruire tibi neque placere, niſi de tuo mu-
D nere. Omne enim datum optimum, & omne donum Iaco.1.f
perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre lumi-
num, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſi-
tudinis obumbratio. Domine Deus noſter, Deus
pie, Deus bone, Deus omnipotens, Deus ineffa-
bilis & incircunſcriptæ naturæ, inſtitutor omninm
rerum, & Domini noſtri Ieſu Chriſti pater, qui eun-
dem dilectum filium tuum miſiſti de ſinu tun ad pu-
blicum noſtrum ſuſcipere vitam nnſtram, vt nobis
donaret ſuam, eſſètque perfectus Deus ex patre, &
perfectus homo ex homine matre. Deus totus, ho-
E mo totus, vnus idémque Chriſtus æternus & tem-
poralis, immortalis & moriturus: Creator & crea-
tus, fortis & infirmus, nutritor & nutritus: paſtor
& ouis: temporaliter mortuus: tecum viuens in æ-
ternum, ſuis dilectoribus vitæ municipatum dedit:
& nnbis dixit: Quodcumque petieritis patrem in Ioan.14.b
nomine meo, dabit vobis per ipſum ſacerdotem
& verum pontificem & bonum paſtorem, qui ſe tibi
obtulit ſacrificium, ponens animam ſuam pro gre-
ge ſuo. Te rogo per ipſum, qui ſedet ad dexteram
F tuam, & interpellat pro nobis, redemptorem &
aduocatum noſtrum: pietati tuæ & bonitati tuæ
ſupplico clementiſſime & benigniſsime amator
hominnm Deus, vt des mihi cum eodem filio tuo
Domino noſtro & cum Sancto ſpiritu, te in omni-
bus benedicere & glorificare, tibique gratias age-
re cum multa cordis contritione, & lachrymarum
fnnte, & mentis iubilatinne: quia quorum eſt vna
ſubſtantia, vnum eſt & datum. Sed quoniam cor- Sapien.9.d
pus quod corrumpitur, aggrauat animam; excita,

quæſo, torporem meum tuis ſtimulis, & fac me ſtrenuè perſeuerare in præceptis tuis & laudibus die ac nocte. Tribue vt concaleat cor meum intra me, & *Pſal.38.a* in meditatione mea exardeſcat ignis. Et quia ipſe *Ioan.6.e* vnicus tuus dixit, Nemo venit ad me, niſi pater qui *Ibidem g* miſit me, traxerit eum: & nemo venit ad patrem, niſi per me: obſecro & ſuppliciter rogo, trahe me ſemper ad ipſum, & ipſe me tandem perducat ad te, illuc vbi ille eſt in dextera tua ſedens, vbi eſt ſempiterna vita, & ſempiternè beata, vbi amor perfectus, & nullus timor: vbi eſt dies æternus, & vnus omnium ſpiritus: vbi eſt ſumma & certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, tranquilla iucunditas, iucunda *Gradatio ab abſtractis ad concreta.* fœlicitas, fœlix æternitas, æterna beatitudo, beata tui ſine fine viſio, & laudatio: vbi tu cum illo, & ille tecum, cum communione Sancti ſpiritus æternaliter & ſempiternaliter viuit & regnat Deus, Amen.

Alia eiuſdem oratio.

Spes mea Chriſte Deus, hominum tu dulcis amator,
Lux, via, vita, ſalus, pax, & decus omne tuorum:
Omnia pro quorum voluiſti ferre ſalute,
Carnem, vincla, crucem, vulnus, mortémque, ſepulchrum.
Poſt tres inde dies (deuicta morte) reſurgens,
Diſcipulis viſus nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cælorum regna petiſti
Viuus in æternum nunc & per ſecula regnans.

Tu es Deus meus, viuus & verus pater meus, ſanctus, Dominus meus, pius, rex meus, magnus. paſtor meus, bonus. magiſter meus, vnus. adiutor meus, opportunus. dilectus meus, pulcherrimus. panis meus, viuus. ſacerdos meus, in æternum. dux meus, ad patriam. lux mea, vera. dulcedo mea, ſancta. via mea, recta. ſapientia mea, præclara. ſimplicitas mea, pura. concordia mea, pacifica. cuſtodia mea, tuta. portio mea, bona. ſalus mea, ſempiterna, miſericordia mea, magna. patientia mea, robuſtiſſima. victima mea, immaculata. redemptio mea, ſancta. ſpes mea, futura. charitas mea, perfecta. reſurrectio mea, ſana. vita mea, æterna. exultatio & viſio mea, beatiſſima ſine fine manſura. Te deprecor, ſupplico, & rogo, vt perficias in me cœptum opus miſericordiæ tuæ: Ego enim vltimus ſeruorum tuorum, non immemor beneficiorum tuorum & miſerationis tuæ, quæ mihi peccatori collata eſt, gratias tibi ago, qui me indignum pro tua ſola clementia per aquam ſacri baptiſmatis, & renouationem ſancti ſpiritus ab originalibus peccatis expediſti, & inter adoptionis filios aggregaſti, qui mihi rectam fidem donaſti, eamque in corde meo ſemper augere & confirmare dignatus es per illuminationem gratiæ tuæ, & per documenta matris eccleſiæ. Obſecro Domine & ſuppliciter rogo, adauge in me fidem veram & ſanctam, fidem catholicam & orthodoxam, fidem prudentiſſimam & inuictiſſimam, bonis omnibus cunctiſque virtutibus adornatam, quæ per dulcedinem operetur in me quod tibi placet, quæ nequeat vinci inter verba adulationis, in tempore perſecutionis, vel in die neceſſitatis. Cunctarum fons & origo, largitor & conſeruator virtutum Deus, auge, quæſo, in me fidem rectam, ſpem inconcuſſam, charitatem perfectam, humilitatem profundam, patientiam inuictiſſimam, corporis & animæ caſtitatem perpetuam. Da mihi Domine prudentiam, iuſtitiam fortitudinem, & temperãtiam, diſcretionem in omnibus & ſenſum peruigilem, vt poſſim inter bona & mala, inter dexteram & ſiniſtram prudenter diſcernere. Fac me ergo diuitem ſanctarum virtutũ tuarum, ex quibus tibi ſeruiam, per quas tibi in veritate placeam. Amator enim factus ſum pulchritudinis earum per gratiam tuam. Da mihi eas propter honorem & gloriam nominis tui, coniunge eas fidei meæ, vt ſint ei indiuiduæ comites per omne tẽpus vitæ meæ. Vnde rogo fac me per gratiam tuam ſemper & in fide ſtabilem, & in opere efficacem, vt fidem tuam quam lingua mea loquitur, etiam bonis moribus vita fateatur. ¶ Gratias tibi ago Domine, qui me vas vacuum, inutilem & idiotam repleſti ſcientia & intelligentia, & dediſti mihi tantam tui nominis cognitionem. Obſecro Domine & ſuppliciter rogo, da mihi ſemper humilem ſcientiam, quæ ædificet: & da mitiſſimam & ſapientem eloquentiam, quæ neſciat inflari, & de tuis donis ſuper fratres extolli. *Petitio Ambroſio nihil indigna.* Pone, quæſo, in ore meo verbum conſolationis & ædificationis ac exhortationis per Spiritum ſanctum tuum: vt bonos ad meliora valeam exhortari, & eos qui peruerſè gradiuntur, ad tuæ rectitudinis lineam reuocare verbo & exemplo. Sint verba quæ dederis ſeruo tuo, tanquam acutiſſima iacula, & ardentes ſagittæ, quæ penetrent & incendant mentes audientium ad timorem & amorem tuum. ¶ Gratias tibi ago Domine, qui me etiam à vano huius ſeculi conſortio ſeparaſti, & ad ſanctum ſeruitium tuum perduxiſti, nullis meis meritis, ſed ſola dignatione miſericordiæ tuæ. Benedico te Domine Deus noſter, qui das mihi indigno, ſeruorum tuorum ſocietate & charitate perfrui: das mihi quietem & ſalutem corporis & animæ, ſimúlq; ad te opportunam vacationẽ. Libera me à vaniſſimis huius ſeculi implicationibus ad profectũ animę meæ, propter honorem & gloriam nominis tui. Et quia ſcriptum eſt, Nemo militans Deo, implicat ſe *2.Tim.2.a* negociis ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit, libera, rogo, penitus à cũctis negociis terrenis, & ab omnibus ſecularium cauſſarum tumultibus animas ſeruientiũ tibi, vt tibi ſolo Domino vacent nocte ac die. Da fructuoſum & ſpirituale otiũ abrenunciantibus mundo, vt ipſo cordis palato guſtent & ſapiãt quàm ſuauis es Domine, & dulcis: ſicut diuina ſcriptura admonet, dicens: Vacate & videte, quoniam *Pſal.33.b* ego ſum Deus, & alibi; Sapientia diſcitur in tempo- *Pſal.45.b* re otij: & qui minoratur actu, ipſe percipiet eã. Sed & ſanctiſsima verba pio ore tuo probata plenius *Eccleſ.38.c* nos informant, & à mundanis curis nos prohibent dicentia: Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ, Et rurſum: Nemo mittens manum ad aratrum, & *Matth.6.c* reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei Et alibi euidẽ- *Luc 9 g* ti nos exemplo terrere dignatus eſt, dicens: Mementote vxoris Loth. ¶ Gratias tibi ago, Domine mi- *Luc.17.g* ſericordiſsime qui me miſerum multum negligentem peccatorem à cunabulis meis & pueritia per vniuerſa penè vitia currentem, benignè & patienter adhuc ad pœnitentiam expectas, nolẽs me perdere cum vitiis & peccatis, culpis & negligentiis meis.

Si enim

Si enim mihi Domine ſecundum peccata mea fa- A
cere voluiſſes, olim me viuum terra abſorbere de-
Ezech.18.g buiſſet. Sed rogo pie, ne tua in me tanta expe-
& 33.c ctatio ſit vacua, ne ſit (quod abſit) infructuoſa. Tu,
qui mortem non vis peccatoris, da mihi de præteri-
tis meis malis indulgentiam, de præſentibus conce-
de mihi emendationem, de futuris verò largire iu-
giter cuſtodiam atque cautelam. Da locum & ſpa-
2.Corin.6.a tiom ad dignos pœnitentiæ fructus. Aperi oculos
cordis mei per Sanctũ ſpiritum tuũ, vt videã & plã-
gam omnia peccata mea, donec tempus eſt accepta- B
bile, & ſuperſunt dies ſalutis. Miſerere mei, & ne
perdas me cum peccatis meis, neque reſerues mala
mea punienda in illis infernalibus ſupplicijs, in illa
futura vita, in illo tremendo examine. Propter ma-
gnam clementiam tuam, ſolue peccatorum meo-
rum vincula priúſquam ex hac vita egrediar. Da
Pſalm.50. mihi cor contritum & humiliatum, da gratiam la-
chrymarum, da lumen in corde, da vires in corpo-
re, vt quæ agenda ſunt, videam, & ad ea implenda
quæ videro, fortiter conualeſcam cunctis diebus vi-
tæ meæ. Miſerere mei Deus, miſerere mei. Non per- C
mittas perire animam meam peccatricem, pro qua
etiam naſci de virgine, & mori in cruce dignatus es.
Non iubeas, quæſo, ſeparari eam ab hoc mortali
corpore priuſquam me facias plenè & perfectè pœ-
nitere, plangere omnia peccata mea quæcumque
egi poſt baptiſmum ab ipſis cunabulis meis, ſiue ſci-
enter & neſcienter, ſiue ſuperbè & negligenter: ita
vt in die exitus mei, emendatis dilectis omnibus, &
bene correctis moribus, ſecurus & gaudens videam
dulciſſimam & pulcherrimam faciem tuam cum læ-
titia & exultatione, propter nimiam miſericordiam D
tuam & bonitatem. ¶ Gratias tibi ago iterum atque
iterum omnipotens & miſericors Chriſte, qui im-
meritã exiguitatẽ meã propter te & propter nomen
tuũ ſanctũ de multis meis anguſtijs, tribulationib⁹,
calamitatibus, miſerijs & infirmitatibus, de multis
foueis, laqueis, & peccatis: de multis inſidijs viſibiliũ
& inuiſibiliũ inimicorum: de multis malis & grauiſ-
ſimis periculis hacteous liberare dignatus es, diri-
gens mirabiliter & miſericorditer vitam meam in-
ter aduerſa & proſpera, ita vt nec aduerſa me deijce-
rent, nec proſpera me extollerent. Poſuiſti enim fræ- E
Alluſio ad. c num in maxillis meis, & non me dereliquiſti peni-
Ezech.26.a tus in manu arbitrij mei, habẽs curam de me pater-
na pietate, & non permittens amplius tentari ſupra
id quod poſſum ſuſtinere. Vbi fuit locus peccandi,
non fuit voluntas: & quando fuit voluntas, non fuit
locus. Sit itaque tibi laus, ſit benedictio, ſit gratia-
1.Cor.10.c rum actio, Domine Deus meus pro vniuerſis donis
ac datis tuis: pro omnibus beneficijs quæ animæ
meæ & corpori meo largitis, & ſemper largitus es ab
ipſis cunabulis pro pietate & bonitate tua, nec vllis F
meis meritis. Sed rogo te, Dõmine, rogo, ne ſi-
nas me ingratum eſſe tantis beneficijs, & indignum
tantis donis, & multis miſerationibus tuis. Non mi-
hi, non diabolo, non mundo, non alicui rerum, non
cuilibet homini liceat dona tua in me peruertere:
quia totum fragile eſt, quicquid tibi nititur obuia-
re. Pone, quæſo, magis magiſque frænum tuum in
Cant.1.a maxillis meis, & trahe me poſt te tanquam manſue-
tum animal in nullo tuis iuſſionibus recalcitrãtem,

A ſed plano moderatóque inceſſu te Dominum meum
portantem, & voluntati tuæ in omnibus obtem-
perantem. Excita Domine torporem meum tuis
ſtimulis, & fac me toto corde, tota virtute quære-
re faciem tuam cunctis diebus vitæ meæ. Attrahe
me ad te, virtus ſalutis noſtræ Deus, fræno poten-
tis dexteræ tuæ, & non ſinas me propria voluntate,
vel libero arbitrio vagari. Imaginem tuam in me
non ſinas obſcurari, quæ ſi te defendente protega-
tur, ſemper egregia, nobilis, atque perſpicua eſt.
B ¶ Miſerere mei miſerrimi & indigni ſerui tui: quia
non ſum ſicut innumeri & multiplices ſerui tui,
qui tibi ab ipſis cunabulis deuotiſſimè ſeruierunt:
non ſum ſicut illi, qui poſt publica flagitia pœni-
tendo, tibi meruerunt eſſe deuoti: non ſum ſicut
nonnullæ Chriſtianæ fœminæ viris ſuis iunctæ, quæ
tibi ſeruiunt in actibus miſericordiæ, cum ſumma
deuotione. Non ſum ſicut multi illorum, qui in ocu-
lis hominum tanquam iniqui & peruerſi eſſe viden-
tur, ſed multò aliter habentur in conſpectu tuo. Tu 2.Para.6.e
enim ſolos noſti corda filiorum hominum. Si quid
C tamen Domine boni facio vel feci tua gratia largiẽ-
te, quo fine hoc faciam, quáve diſtrictione à te pẽ- Pſal.65.a
ſetur, ignoro. Vnde Deus terribilis ſuper filios ho-
minum, tuam ſanctam & immẽſam ſupplex & mul- 2.Pet.3.b
tum tremens deprecor clementiam, vt tu, qui ne- 1.Timot.a
minem vis perire, ſed omnes ſaluos facere, non me Eccleſ.13.e
derelinquas in manu conſilij mei, neque in iudicio
arbitrij mei, neque in poteſtate aut tentatione dæ-
monis, neque in errante iudicio, aut noxio conſi-
lio hominum: ſed pro pietate & bonitate tua, iuxta
tuam benigniſſimam, quę in ſui diſpoſitione falli nõ
D poteſt, prouidentiam, diſpone hic & vbique, nunc
& ſemper dies vitæ meæ in beneplacito tuo, & diri-
ge per Spiritum ſanctum tuum, cor, linguam, actus
meos ſecundum voluntatem tuam in tua miſericor-
dia: vt te rectore, te duce, illa ſemper ſtudeam co-
gitare, loqui, & agere, quæ & tibi placeant per gra-
tiam tuam in veritate, & me tandem ad vitam per-
ducant æternam, te miſerante & donante, qui es
largitor omnium bonorum, qui es benedictus cum
patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

E

Alia eiuſdem oratio.

IEſu Domine, Ieſu pie, qui mori dignatus es pro- Apoc.3.d
pter peccata noſtra, & reſurrexiſti propter iuſtifi-
cationem noſtram, reſuſcita me de ſepulchro vitio-
rum & peccatorum omnium, & da mihi quotidie
partem in reſurrectione tua prima, vt in reſurrectio-
ne ſecunda merear percipere portionem. Dulciſsi-
F me, benigniſsime, amantiſsime, chariſsime, pre-
cioſsime, deſideratiſsime, amabiliſsime, pulcher-
rime, aſcendiſti in cœlum cum triumpho gloriæ, &
ſedes ad dexteram patris, rex potentiſsime. Trahe Coloſ.3.a
me ſurſum poſt te: in odore vnguentorum tuorum Cantic.1.a
curram, & non deficiam te trahente, te ducente.
Trahe os ſitientis animæ in ſuperna fluentia inter-
næ ſatietatis, imò trahe ad te fontem viuum, vt in-
de pro captu meo bibam, inde ſemper viuam, Deus Pſal.41.a
meus, vita mea. Tu enim dixiſti ore tuo ſancto & Ioan.7.f

benedicto: Si quis ſitit, veniat ad me,& bibat. Fons G
Pſal.35.b vitæ,da ſitiẽti animæ ſemper bibere ex te, vt ſecun-
dum ſanctam & veridicam promiſſionem tuam, de
ventre meo fluant aquæ viuæ. Fons vitæ,reple men-
tem meam torrente voluptatis tuæ, & inebria cor
meum ſobria ebrietate amoris tui,vt obliuiſcar quæ
vana ſunt & terrena, & te ſolum iugiter habeam in
Pſal.76.a memoria mea,ſicut ſcriptum eſt: Memor fui Dei, &
delectatus ſum:da ſpiritum ſanctum tuum, quem ſi-
gnificabant aquæ illæ, quas te ſitientibus daturum
promiſeras,da,quæſo,toto deſiderio & omni ſtudio
tendere, quò te aſcendiſſe poſt reſurrectionem die
quadrageſimo credimus: vt in præſenti quidem mi- H
ſeria,ſolo tenear corpore, tecum autem ſim cogita-
tione ſemper & auiditate: vt ibi ſit cor meum,vbi tu
es,theſaurus meus deſiderabilis, multúmque ama-
bilis. In hoc magno ſeculi huius diluuio,vbi circun-
flantibus procellis non inuenitur fida ſtatio,& locus
eminentior,vbi pes columbæ aliquatenus valeat re-
Geneſ.8. quieſcere. Nuſquã tuta pax, nuſquã ſecura requies:
Sapien.9.d vbiq; hoſtes: foris pugnę,intus timores: & quia alte-
2.Cor.7.b ra pars ſumus cœli,altera terræ, corpus quod corrũ-
pitur,aggrauat animã. Idcirco anim⁹ meus,ſocius & I
amicus meus, fatigatus veniens de via, languet, &
diſciſſus atque laceratus ab ipſis quas tranſierat va-
nitatibus, eſurit & ſitit valde, & non habeo quod
Luc 11.a ponam ante illum. Pauper ſum & mendicus: tu di-
ues omnium bonorum,& dapum ſupernæ ſatietatis
opulentiſſime largitor, da laſſo cibum, collige di-
Apoc.3.d ſperſum, redintegra diſſipatum. En ſtat ad oſtium,
& pulſat. Obſecro per viſcera miſericordiæ, quibus
viſitaſti nos oriens ex alto,aperi pulſanti miſero ma-
nus pietatis tuæ, iube propitiabili dignatione vt in- K
grediatur ad te,& requieſcat in te, & reficiatur de te
cœleſti viuóque pane, quo ſatiatus, reſumptis viri-
bus, ad ſuperna contendat, & de hac valle lachry-
marũ penna ſancti deſiderij raptus, ad cœleſtia gau-
dia volitet. Aſſumat Domine,aſſumat rogo,ſpiritus
Eſa.40.g. meus pennas vt Aquilæ,volet & non deficiat, volet
& perueniat vſque ad decorem domus tuæ, & lo-
cum habitationis gloriæ tuæ, vt ibi ſuper menſam
refectionis ciuium ſupernorum, paſcatur de occul-
tis tuis in loco paſcuæ, iuxta fluenta pleniſſima. Re- L
Pſal.25.b quieſcat, Deus, in te cor meũ,mare magnum, & tu-
Pſalm.22.a mens fluctibus. Tu,qui imperaſti ventis & mari, &
Matth.8.c facta eſt tranquillitas magna, veni & gradere ſuper
fluctus cordis mei, vt tranquilla & ſerena fiant om-
nia mea: quatenus vnum bonum meum amplectar
te, & dulce lumen oculorum meorum contempler
te ſine tumultuantium cogitationum cęca caligine.
Pſalm.16.c Confugiat, Domine, mens mea ſub vmbra alarum
tuarum ab æſtibus cogitationum huius ſeculi, vt in
tui refrigerij temperamento abſconſa, lætabunda
cantet & dicat: In pace in idipſum dormiam & re- M
Pſal.4.b quieſcam. Dormiat obſecro Deus meus, dormiat
memoria mea ab omnibus quæ ſub cœlo ſunt, vigi-
lans in te,ſicut ſcriptum eſt: Ego dormio, & cor meũ
Cantic.5.a vigilat. Sit tuta, ſit ſemper ſecura ſub pennis prote-
ctionis tuæ anima mea, Deus meus,maneat in te,fo-
ueatur ſemper à te. Contempletur in mẽtis exceſſu,
& cantet laudes tuas in iubilatione, & hæc dulcia
dona tua ſint inter hos turbines conſolatio mea in-
terim donec veniam ad te veram pacem meam, vbi
non eſt arcus, ſcutum, gladius, & bellum, ſed eſt ſum-
ma & certa ſecuritas, ſecura tranquilitas, tranquilla
iucunditas, iucunda felicitas, felix æternitas, æter-
na beatitudo, beata tui viſio, & laudatio in ſecula
ſeculorum. Amen.

Alia oratio ſancti Ambroſij.

CHriſte Domine, virtus & ſapientia patris, qui
ponis nubem aſcenſum tuum, qui ambulas ſu-
per pennas ventorum, qui facis angelos tuos ſpi-
ritus, & miniſtros tuos ignem vrentem, obſecro &
humiliter rogo, da præperes pennas fidei,da celeres
alas virtutum,quibus euectus æterna & cœleſtia va-
leam cõtemplari. Adhæreat, quæſo, anima mea poſt
te, & ſuſcipiat me dextera tua. Suſtollat me ſuper al-
titudinẽ terræ, & cibet me illa cœleſti hæreditate,
cui ſuſpirat peregrinatio mea die ac nocte. Et quia
moribunda membra vigorem animæ hebetant:

Diſiice terrenæ nebulas & pondera mentis,
Siſte vagam mentem per deuia multa ruentem,
Et da cœleſtem mentem conſcendere ſedem:

vt ſuperno lumine irradiata, terram deſpiciat, cœ-
lum aſpiciat,peccata oderit,iuſtitiam diligat. Quid
enim pulchrius, quidve dulcius, quàm inter tene-
bras huius vitæ, multáſque amaritudines, diuinæ
dulcedini ſuſpirare, illicque teneri mente, vbi vera
gaudia haberi certiſſimum eſt? Dulciſſime, aman-
tiſſime, chariſsime, precioſsime, deſideratiſsime,
amabiliſsime,pulcherrime,quãdo te videbo? quan- Pſal.41.a
do apparebo ante faciem tuam? quando ſatiabor
de pulchritudine tua? quando educes me de carce- Pſal.29.c Pſalm.41.a
re hoc tenebroſo,vt confitear nomini tuo,ita vt de-
inceps non compungar? quando tranſibo in illam
admirabilem & pulcherrimam domum tuam, vbi
perſonat vox lætitiæ & exultationis in tabernaculis
iuſtorum? Beati, qui habitant in domo tua, Do-
mine: in ſecula ſeculorum laudabunt te. Beati, & Pſalm.83.a
verè beati, quos elegiſti & aſſumpſiſti in illam hæ- Pſalm.64.a
reditatem cœleſtem. Ecce, Domine, ſancti tui flo- Eſa.35.a
rebunt ante te ſicut lilium: replentur enim ab vber- Pſalm.35.b
tate domus tuæ,& torrẽte voluptatis tuæ potas eos:
quoniam tu es fons vitæ, & in lumine tuo vident
lumen, adeò vt ipſi lumen illuminatũ per te Deum
lumen illuminans, ſicut Sol refulgeant in conſpectu
tuo. Quàm mira, quàm pulchra, quàm acceptabi- Sapien.3.b
lia ſunt domus tuæ habitacula, Domine virtutum! Pſalm.83.a
Concupiſcit intrare in ea hęc peccatrix anima mea. Pſal.25.b
Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum ha-
bitationis gloriæ tuæ. Vnàm petij à Domino, hanc 26.b
requiram, vt inhabitem in domo Domini omni-
bus diebus vitæ meæ. Quemadmodum deſiderat 41.a
ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea
ad te, Deus. Quando veniam? Quando apparebo? 26.d
Quando videbo Deum meũ, quem ſitit anima mea?
Quando videbo eum in terra viuentium? In iſta au-
tem terra mortuorum, mortalibus oculis videri nõ
poteſt. Quid faciam miſer, grauatus compede mor-
talitatis meæ? Quid faciã? Dũ ſumus in corpore, pe-
regrinamur à Domino. Non habemus hic manentẽ
ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Noſter autem 2.Cor.5.b
cõmunicipat⁹ in cœlis eſt. Heu mihi, quia incolatus Hebr.13.c
meus

Pſal.119.a meus prolongatus eſt : habitaui cum habitantibus A
Cedar, multum incola fuit anima mea. Quis dabit
mihi pennas ſicut colũbæ, & volabo, & requieſcam?
54.b Nihil mihi tam dulce, quàm cum Domino meo
72.d. eſſe. Mihi autem adhærere Deo, bonum eſt. Da
mihi, Domine, donec his fragilibus aſſiſto mẽbris,
1.Cor.6.d tibi adhærere, ſicut ſcriptum eſt: Qui adhæret Do-
mino, vnus ſpiritus eſt. Præbe mihi, rogo, contem-
plationis pennas, quibus indutus, ad te volitem ſur-
ſum. Et quia omne ſiniſtrum deorſum iacet, tene
mentem meam, ne ad ima tenebroſæ vallis corruat: B
ne interueniente vmbra terræ, à te vero ſole iu-
ſtitiæ ſeparetur, & obducta nebulæ tenebris, prohi-
beatur alta reſpicere. Idcirco ſurſum tendo ad pa-
cis, gaudij & lucis delectabilẽ ſtatum atque ſerenũ.
Tene cor meum manu tua: quia ſine te ad altiora nõ
rapitur. Illuc feſtino, vbi pax ſumma regnat, & iugis
tranquillitas rutilat. Tene & rege ſpiritum meum, &
aſſume illum ſecundum voluntatem tuam: vt te du-
ce, aſcendat in illam regionem vbertatis, vbi paſcis
Iſraël æterno pabulo veritatis, vt ibi vel rapida co-
gitatione attingat te ſummam ſapiẽtiam ſupra om- C
nia manentem, cuncta ſcientem, & omnia guber-
nantem. Sed volitanti animæ ad te, multa ſunt quæ
obſtrepunt. Iuſſu tuo, Domine, conticeſcant mihi
omnia, ipſa ſileat anima, pertrãſeat omnia quæ crea-
ta ſunt, tranſcendat & ſe, præueniat ad te, atque in te
ſolo creatore omnino oculos fidei figat: Tibi inhiet,
tibi intendat, te meditetur, te contempletur, te ſibi
ante oculos ponat, te ſub corde reuoluat ſummum
bonum & verum gaudium ſine fine mãſurum. Mul-
tę denique ſunt contemplationes, quibus anima de-
uota tibi, mirabiliter paſcitur: ſed in nulla earum ita D
requieſcit & delectatur anima mea, ſicut quando te
Pſal.30.c ſolum cogitat & contemplatur. Quàm magna mul-
titudo dulcedinis tuæ, Domine, quàm mirabiliter
inſpiras cordibus amatorum tuorum! Quàm mira
ſuauitas amoris tui, quo fruuntur illi, qui nihil præ-
ter te diligunt, & nihil ſuptà cogitare concupiſcunt!
Fœlices illi, quibus tu ſolus ſpes es, omne opus, &
E cap.3.de oratio. Beatus qui ſedet ſolitarius, & tacet, ſtans
Threno. ſuper cuſtodiam ſuam iugiter die ac nocte, vt adhuc
in hoc fragili corpuſculo poſitus, prælibare valeat
Eſaie 21.b aliquatenus iuſtitiam tuam. Rogo per illa ſalutife- E
ra vulnera, quæ paſſus es in cruce pro ſalute no-
ſtra, ex quibus manauit ille precioſus ſanguis, quo
ſumus redempti, vulnera hãc peccatricem animam
meam, pro qua etiam mori dignatus es, vulnera eam
igneo & potẽtiſſimo telo tuæ miræ charitatis, viuus
Heb.4.c enim es ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni
Eſa.49.a gladio ancipiti. Tu gladius accutiſſimus, & ſagitta
electa, qui durum ſcutum humani cordis penetrare
tua potentia vales: confige cor meum iaculo tui
amoris: vt dicat tibi anima mea, Charitate tua vul- F
nerata ſum, ita vt ex ipſo vulnere amoris tui vberri-
Pſal.41.a mè fluant lachrymę meæ die ac nocte. Percute Do-
mine percute, obſecro, hanc duriſſimam mentem
meam præualida cuſpide amoris tui, & altius ad in-
tima penetra potenti virtute: & ſic da capiti meo
aquam immenſam, & oculis meis infunde ve-
rum lachrymarum fontem iugiter manãtem ex ni-
mio affectu & deſiderio viſionis pulchritudinis tuæ:
vt lugeam die ac nocte, nullam in præſenti recipiens

A conſolationem, donec te in cœleſti thalamo merear
videre dilectum & pulcherrimum ſponſum meum,
Deum & Dominum meum: vt tibi videns glorio-
ſam & admirabilem & pulcherrimam faciem tuam
omni dulcedine plenam, cum his quos elegiſti, ma-
ieſtatem tuam ſupplex adorem, & illo tandem cœ-
leſti & ineffabili repletus iubilo æternæ exultationis,
exclamem cum diligentibus te, dicens: Ecce, quod *Eadem pro-*
cõcupiui, iam teneo: quod ſpetaui, iam video: quod *ſus in vita*
deſideraui, iam habeo: illi iam in cœlis iunctus ſum, *beata Agne.*
B quem in terris poſitus tota virtute dilexi, tota chari-
tate amplexus ſum, cui toto amore inhæſi, ipſum
laudo, ipſum benedico, atq; adoro, ipſi gratias ago,
Qui viuit & regnat.

Item alia eiuſdem oratio.

IEſu noſtra redemptio, amor, & deſiderium, Deus
de Deo, adeſto mihi ſeruo tuo, te inuoco, ad te cla-
mo clamore magno in toto corde meo. Te inuoco
in anima mea, in animã meã: intra in eã, & capta eã
C ſine macula & ruga. Mundiſsimo namque Domino
munda debetur habitatio. Sanctifica ergo vas tuum
quod feciſti, malitia euacua, imple gratia, & plenum
conſerua: ita vt digniſsimũ efficiar habitationis tuæ
templum. Dulciſsime, benigniſsime, amantiſsi-
me, chariſsime, precioſiſsime, deſiderantiſsime,
amabiliſsime, pulcherrime: tu melle dulcior, lacte
& niue candidior, nectare ſuauior, gemmis & au-
ro precioſior, cunctiſque terrarum diuitiis & hono-
ribus tu mihi charior. Quid dico, Deus meus, vni-
ca ſpes mea, prægrandis miſericordia mea? Quid
D dico dulcedo mea non fallax, dulcedo mea ſecura
& fœlix, quid dico, dũ talia dico? Dico quod valeo,
ſed non dico quod debeo: vtinam poſſem talia, qua-
lia illi hymnidici angelorum chori! O quàm liben-
ter in tuis laudibus me totum effunderem! O quàm
deuotè illa cantica cœleſtis melodiæ ad laudem &
gloriam nominis tui, in medio eccleſiæ infatiga-
biliter perorarem! Sed quia talia non poſſum, num-
quid tacebo? Væ tacentibus de te, qui ora muto-
rum reſoluis, & linguas infantum facis diſertas:
væ tacentibus de te, quoniam ipſi loquaces muti
E ſunt, cùm tuas non dicunt laudes. Quis dignè te lau-
dare poteſt, virtus & ſapientia patris? Et quia nul-
la inuenio verba, quibus ſufficienter te valeam ex-
plicare cunctipotens & omniſcium verbum: dicam
interim quod valeo, donec iubeas me venire, vbi
poſsim dicere quod decet te, & me oportet. Et
ideo ſuppliciter rogo, ne reſpicias tãtum ad id quod
modo dico, quantum ad id quod dicere cupio. Cu-
pio enim deſiderio magno de te loqui quod opor-
tet & decet: quia te decet laus, te decet hymnus; ti-
F bique debetur omnis honor. Scis igitur occulto-
rum cognitor Deus, quia non ſolum terra & om-
nibus quæ in ea ſunt, ſed ipſo cœlo, & omnibus quæ
in eo ſunt, tu mihi charior, tu acceptior, tu ama-
bilior es. Diligo enim te ſupra cœlum & terram, &
cætera omnia quæ in eis ſunt. Imò præ amore tui
nominis iſta quę tranſitoria ſunt, proculdubiò amã-
da non ſunt. Amo te Deus meus, amo, & magis ma-
giſq; amare cupio: da mihi vt amem te ſemper quan-
tum volo, quantum debeo: vt tu ſis ſolus tota

intentio mea,& omnis meditatio mea. Te mediter
ſine ceſſatione, te ſentiam per ſoporem in nocte, te
alloquatur ſpiritus meus, tecum confabuletur mens
mea. Lumine ſanctę viſionis tuæ illuſtretur cor meũ,
vt te rectore, te duce ambulẽ de virtute in virtutem,
tandẽq; videã te Deũ deorũ in Sion, nunc quidẽ per
Pſalm. 83. b ſpeculũ in ænigmate, tunc facie ad faciẽ: vt cogno-
ſcam ſicut & cognitus ſum. Beati muodo corde,
1. Cor. 13 d quoniam ipſi Deum videbunt. Beati qui habitant
Matth. 5. a in domo tua, Domine: in ſecula ſeculotum lauda-
Pſalm. 93. a bunt te. Rogo itaque te Domine per omnes miſera-
tiones tuas, quibus de morte æterna liberati ſumus,
mollifica cor meum durum & lapideum, ſaxeum &
ferreum, tua ſacratiſſima vnctione & potenti, & fac
me per ignem compunctionis coram te omni hora
hoſtiam viuam fieri. Fac me in tuo cõſpectu cor cõ-
tritum & humiliatum ſemper habere. Fac me deſy-
derio tui huic mundo funditus extingui, & tranſeũ-
tium rerum obliuiſci, præ magnitudine timoris &
amoris Dei, vſque adeo vt de temporalibus nec lu-
geam, nec gaudeam, oec metuam aliquid temporale
nec diligam, nec blandis corrumpar, nec aduerſis
concutiar. Et quia tui plena dilectio, valida eſt vt
mors: abſorbeat, quæſo, mẽtem meam ab omnibus
quę ſub cœlo ſunt, ignita & melliflua vis amoris tui,
vt tibi inhæream, ſoláque tuæ ſuauitatis memoria
paſcar. Deſcendat, Domine, precor, deſcendat in
cor meum odor tuus ſuauiſſimus, ingrediatur amor
tuus mellifluus, vt veniat mihi tui ſaporis mira &
inenarrabilis fragrãtia, quæ ſempiternas in me ſuſci-
tet concupiſcentias, & ex corde meo producat ve-
nas aquæ ſalientis in vitam æternam. Immeoſus es
Domine, & ſine menſura debes amari & laudari ab
his quos tuo precioſo ſanguine redemiſti, amator
hominũ benigniſſime, clementiſſime Domine, & æ-
quiſſime iudex, cui omne iudicium dedit pater, ſa-
pientiſſimæ æquitatis tuæ iudicio diſcernis hoc re-
ctum & iuſtum eſſe, vt filij huius ſeculi, noctis ſcili-
cet & tenebrarum, præſtantiori deſyderio, virtute
atque ſtudio diligant & quærant perituras diuitias,
& fugitiuos honores quàm nos ſerui tui diligamus
te, Deus noſter, per quem facti & redempti ſumus?
Si eoim homo hominem tanta diligit dilectiooe, vt
alter alterum vix patiatur abeſſe: ſi ſponſa ſponſo tã-
to mentis conglutinatur ardore, vt præ magnitudi-
ne amoris, nulla frui valeat requie, chari ſui abſen-
tiam non ſine magno mœrore ſuſtinens: qua dile-
ctione, quo ſtudio, quo feruore, anima quam deſpõ-
ſaſti tibi in iuſtitia & fide, miſericordia & miſeratio-
nibus, debet diligere te Deum verum, & pulcherri-
mum ſponſum ſuum, qui nos ſic amaſti & ſaluaſti,
qui pro nobis tanta & talia feciſti? Quamquam hæc
infirma habeant ſuas delectationes, ſuóſque amo-
res, non tamen tali modo delectant, ſicut tu Deus
noſter. In te enim delectatur iuſtus, quia amor tuus
Quod diſcernatur Dei amor ab amore ſeculi. ſuauis eſt & quietus. Nam pectora quæ replet, dul-
cedine & ſuauitate replet, & tranquillitate. Econtrà
amor ſeculi & carnis, anxius eſt & perturbatus. Ani-
mas certè quas ingreditur, quietas eſſe non patitur,
ſemper enim ſuſpicionibus vaniſque timoribus ſo-
licitat eas. Tu itaque es delectatio iuſtorum & me-
rito: quia eſt apud te valida & imperturbabilis vita.
Qui intrat in te, intrat in gaudium Domini ſui, & nõ

G timebit amplius, ſed habebit ſe optimè in optimo
loco, dicens: Hæc requies mea in ſeculũ ſeculi: hic *Pſalm. 131. c*
habitabo, quoniam elegi eam. Dulcis Chriſte, bone
Ieſu, reple, quæſo, ſemper cor meum tui inextingui-
bili dilectione, tui continua recordarione: adeò, vt
ſicut flamma vrens, totus ardeam in tui amoris dul-
cedine, quem & aquæ multæ in me non poſſint ex-
tinguere. Fac me, dulciſſime Domine, amore & deſi-
derio tui, deponere pondus omnium carnalium de-
ſyderiotum, & terrenarum concupiſcentiarum gra-
uiſſimam ſarcinam, quæ impugnant & impediunt
miſeras animas: vt poſt te expeditus in odore vn-
H guentorum tuorum currens, vſque ad tuæ pulchri-
tudinis viſionem efficaciter ſatiandus, quantocyus
(te quoque duce) merear peruenire. Duo enim a- *Amores duo.*
mores: alter bonus, alter malus: alter dulcis, alter a-
marus, non ſe ſimul in vno capiunt pectore. Et ideo,
ſi quis præter te diligit aliquid aliud, non eſt chari-
tas tua in eo, Deus amor dulcedinis & dulcedo amo-
ris. Amor non crucians, ſed delectans. Amor ſince-
rè, & caſtè permanens in ſeculum ſeculi. Amor qui
ſemper ardes, & nũquam extingueris. Dulcis Chri-
I ſte, bone Ieſu, Charitas mea, Deus meus, accende me
totum igne tuo, amore tuo, ſuauitate tua, dilectione
tua, iucunditate & exultatione tua, voluptate & cõ-
cupiſcentia tua, quæ ſancta & bona eſt, caſta & mun-
da, traoquilla & ſecura: videlicet, vt totus dulcedi-
ne amoris tui plenus, totus flãma charitatis tuæ ac-
cẽſos, diligam te Deum meum ex toto corde meo,
totíſq; medullis præcordiorum meorum, habens te
in corde & in ore meo, & præ oculis meis ſemper &
vbiq;, ita vt nullus in me adulterinis amoribus pa-
K teat locus. Audi Deus meus, audi lumen oculotum
meorum quæ peto: & da, vt quæ petã, audias. Pie &
exorabilis Domine, ne efficiaris mihi inexorabilis
propter peccata mea: ſed propter bonitatem tuã ſu-
ſcipe preces ſerui tui, & da mihi effectum petitionis
& deſiderij mei, interueniente, orante, & impetrãte
glorioſa genitrice tua Domina mea, cum omnibus
ſanctis, Amen.

Item alia oratio beati Ambroſij.

L *SPes mea Chriſte Deus, hominum tu dulcis amator,*
Lux, via, vita, ſalus, pax, & decus omne tuorum:
Omnia pro quorum voluiſti ferre ſalute,
Carnem, vincla, crucem, vulnus, mortémque, ſepulchrum.
Poſt tres inde dies (deuicta morte) reſurgens,
Diſcipulis viſus nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cœlorum regna petiſti
Viuus in æternum nunc & per ſecula regnans.
Te deprecor, ſupplico, & rogo, vt per te ambulẽ,
ad te perueniam, in te requieſcam, qui es via, veritas
M & vita, ſine qua oemo venit ad patrem. Te enim de-
ſidero dulciſſimum & pulcherrimum Dominum.
O ſplendor paternæ gloriæ, qui ſedes ſuper Cheru-
bim, & intueris abyſſos, lumen veridicum, lumen il-
luminans, lumen indeficiens, in qnem deſiderãt an-
geli proſpicere, ecce cor meum coram te eſt. Diſcu-
te tenebras eius, vt amoris tui claritate plenius per-
fundatur. Da mihi te, Deus meus, redde te mihi. En
amo te: & ſi parum eſt, amem validiùs. Non poſſum
metiri, vt ſciam quãtum deſit mihi amoris tui ad id
quod

quod ſatis eſt, vt currat tota vita mea in amplexus A tuos: nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc enim ſcio, quia malè mihi eſt præter te, non ſolum extra me, ſed etiam in meipſo. Sed & omnis copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt. Bonum namque quod neque in melius, neque in deterius commutari poteſt, tu ſolus es, cui nõ eſt aliud viuere, & aliud beatè viuere: quia tua beatitudo tu es. Creatura verò tua, cui eſt aliud viuere, & aliud beatè viuere: omne quod viuit, & quod beatè viuit, non debet niſi gratiæ tuæ: & ideo nos egemus te, non tu nobis: quia ſi omnino non eſſemus, nihil B omnino tibi deeſſet ad bonum, quod tu es. Tibi itaque Domino Deo noſtro ſemper adhærere neceſſe habemus, vt per continuum auxilium gratiæ tuæ, ſanctè, piè, & rectè viuere valeamus. Pondere nãque fragilitatis noſtræ deorſum trahimur, dono autem tuo accendimur, & ſurſum ferimur: & inardeſcimus & imus: aſcendimus per aſcenſiones in corde, & cãtamus cãticum graduum. Igne tuo, igne bono inardeſcimus. ¶ Quo iam ſurſum imus? Ad pacem Hieruſalem, quoniam lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi: in domum Domini ibimus. Illic collocauit C nos volũtas bona, vt nihil velimus aliud, quàm permanere illic in æternum. Sed quia dũ ſumus in corpore, peregrinamur à te Domine, non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus: noſter autem municipatus in cœlis eſt. Ideo duce gratia tua ingredior in cubile cordis mei, & canto tibi amatoria, rex meus & Deus meus gemẽs inenarrabiles gemitus, in loco peregrinationis meæ, vbi cantabiles mihi factæ ſunt iuſtificationes tuæ, & recordans Hieruſalem, extendo me in eam ſurſum corde, Hieruſalem patriam meam, Hieruſalem matrem D meam, téque ſuper eam regnatorem, illuſtratorem, patrem, tutorem, patronum, rectorem, caſtas & fortes delicias, & ſolidũ gaudium, & omnia bona ineffabilia ſimul omnia: quia vnum ſummum & verum bonum: & non auertar, donec in eius pacem matris chariſſimæ, vbi ſunt primitiæ ſpiritus mei, colligas totum quod ſum à diſperſione & deformitate hac: & conformes atque confirmes in æternum Deus meus, miſericordia mea. ¶ Hæc domus tua, Deus, non terrena eſt, neque vlla mole cœleſti corporea, ſed particeps æternitatis tuæ: quia ſine labe manet E in æternum. Statuit ea in æternum, & in ſeculum ſeculi: præceptum poſuit, & non præteribit. Non tamen tibi, Deus, coæterna, quia non ſine initio, facta eſt enim. Prior enim omnium creaturarũ eſt ſapientia, patri Deo planè coæterna & coæqualis, per quã creata ſunt omnia, & per quam in principio factum eſt cœlum & terra. Sed profectò ſapientia ſpiritalis, natura ſcilicet, quæ contemplatione luminis, lumen eſt, dicitur & ipſa quamuis creata, ſapiẽtia. Sed quãtum diſtat inter lumen illuminans, & lumen quod F illuminatur, tantum differt inter te ſummam ſapiẽtiam, quæ creas, & iſtam quæ creata eſt: ſicut inter iuſtitiam iuſtificantem, quæ Deus noſter es: & iuſtitiam, quæ iuſtificatione facta eſt. Nam & nos ſumus dicti iuſtitia Dei patris in te filio eius, Domino noſtro, teſte Apoſtolo. Ergo quia prior omnium creata eſt quædam ſapientia, mens rationalis & intellectualis caſtæ ciuitatis tuæ, matris noſtræ, quæ ſurſum eſt & libera eſt, & æterna in cœlis. Quibus cœlis, niſi qui te laudant, cœli cœlorum? Quia hoc eſt cœlum cœli Domino. Et ſi non inuenimus tempus ante illam, quæ creaturam temporis antecedit, quia prior omnium creata eſt, ante illam tamẽ tu es Deus æternus creator omnium, à quo facta ſuſcepit exordium, quamuis non temporis (quia nondum erat tempus) ipſius tamen conditionis ſuæ. Vnde ita eſt abs te Deo noſtro, vt aliud ſit planè quàm tu: licet nec ante illam, nec in illa inueniamus tempus: eſt enim idonea faciem tuam ſemper videre, nec vſpiã flectitur ab ea. Quò fit, vt nulla mutatione varietur. Ineſt tamen ei ipſa mutabilitas: quia tenebreſcere & frigeſcere poſſet, niſi amore grandi cohærens tibi, ſemper tanquam meridies luceret & ferueret ex te. Denique tam caſto amore cohæret tibi Deo vero, & verè æterno, vt quamuis non ſit tibi coæterna, in nullas tamen temporis varietates & viciſſitudines à te reſoluatur & defluat: ſed in tui ſolius veriſſima contemplatione requieſcat: quoniam tu Deus diligenti te quantum præcipis, oſtendis, & ſufficit ei. Vnde non inclinata à te, nec à ſe, ſemper in eodem ſtatu manet, te indeſinenter videndo, te indeficienter amando verum lumen, & caſtum amorem.

2. Cor. 5. b (beside: pore, peregrinamur à te Domine)

Pſalm. 184. b (beside: culi: præceptum poſuit)

Sapientia increata patri coæterna.

Sapiẽtia creata natura.

Iuſtitia duplex.

¶ O beata iſta ſublimis creatura & creaturarum maxima, beata inhærendo ſemper beatitudini ſuę. Fœlix hæc & nimium fœlix, te ſempiterno inhabitatore, & illuſtratore ſuo. Nec inuenio quid libentius appellãdo, exiſtimem cœlum cœli Domino quàm domum tuam contemplantem dilectionem tuam, ſine vllo defectu egrediendi in aliud, mentẽ putam, concordiſſimè vnam ſtabilimento pacis beatorum ſpirituum ciuium ciuitatis tuæ in cœleſtibus ſuper iſta cœleſtia. Vnde intelligat anima, cuius peregrinatio lõginqua facta eſt, ſi iam ſitit tibi, ſi iam factæ ſunt ei lachrymæ eius panes die ac nocte: ſi iã petit à te vnã, & hãc requirit, vt inhabitet in domo tua per omnes *Pſalm. 41. a* dies vitæ ſuæ. Et quæ eius vita, niſi tu? Et qui dies *Pſal. 26 b* ſui, niſi æternitas tua? Sicut anni tui, qui non deficiunt. *Pſal. 101. d* Hinc ergo intelligat anima quæ poteſt, quã longè ſuper omnia tempora æternus ſis, quãdo domus tua quæ peregrinata non eſt, quãuis tibi nõ ſit coæterna, indeſinenter tamen & indeficienter cohærẽdo tibi, nullam patitur temporum varietatem, téque perſeuerantiſſima caſtitate hauriens, mutabilitatem ſuam nuſquam & numquam exerit, & te ſibi ſemper pręſentem, ad quem toto affectu ſe tenet, nõ habens futurum quod expectet, nec pręteritum traiiciens, quod meminerit, per nullas vices variatur, & in nulla tempora extenditur. O domus Dei lumino- *Pſal. 25. b* ſa & ſpecioſa, dilexi decorem tuum, & locum habitationis gloriæ Domini mei fabricatoris & poſſeſſoris tui. Tibi ſuſpiret peregrinatio mea die ac nocte: tibi inhiet cor meum, tibi intendat mẽs mea, ad ſocietatẽ tuæ beatitudinis peruenire deſyderet anima mea. Dico ei qui fecit te, vt poſſideat me in te: quia ipſe fecit & me. Imò tu dic, tu roga eum, vt dignum me faciat participatione glorię tuę. Sanctam enim ſocietatem tuam & mirabilẽ pulchritudinem tuam non per meritum requiro: ſed per ſanguinem Domini mei, quo redemptus ſum, adipiſci non deſpero. Tantùm adiuuet me miſericordia tua, ſubueniant paruitati meę ſanctiſſimę & puriſsimæ oratio-

nes tuæ,quę inefficaces eſſe apud Deũ nullaten' poſ-
118.y ſunt. Erraui, fateor, ſicut ouis perdita, & incolatus
119.a meus prolongatus eſt, atque procul proiectus ſum à
facie Dei mei,io hanc exilij cæcitatem, vbi expulſus
à paradiſi gaudiis, deploro quotidie mecum ſuper
miſerias captiuitatis meæ lugubre carmen, ingẽteſ-
36.a que lamentationes,dum recordor tui,mater Hieru-
121.a ſalem, dum ſtãt pedes mei in atriis tuis, ſancta & de-
Luc. 15.a cora Sion. Necdum interiora tua conſpicere in pro-
parulo valeo,ſed in humeris paſtoris mei,& ſtructo-
ris tui, ſpero me reportari tibi, vt, tripudiem tecum
in illo inenarrabili gaudio,quo lætantur illi, qui te-
Ephes.2.c cum ſunt coram ipſo Deo& ſalutari noſtro, qui diſ-
ſoluens inimicitias in carne ſua, pacificauit omnia
Coloſ 1.c quæ in cœlis ſunt & in terra,in ſanguine ſuo. Ipſe eſt
Ephes.2.c pax noſtra, qui facit vtraque vnum, qui duos ex di-
uerſo venientes parietes coniungens in ſe, tuæ bea-
Marci 12.c titudinis permanentem fœlicitatem pari modo &
Matth. 22.a eadem menſura te nobis daturum promiſit, dicens:
Erunt æquales angelis Dei in cœlis.

Item alia oratio.

O Domus Dei æterna poſt Chriſti dilectionem,tu
eſto lętitia mea & conſolatio. Dulcis memoria
tui beati nominis,ſit releuatio mœroris, tædiorúm-
que meorum. Tædet enim me valde vitæ huius, &
Vita huius decidua epitheta. iſtius ærumnoſæ peregrinationis. Vita hæc,vita mi-
ſera,vita caduca,vita incerta,vita laborioſa, vita im-
munda,vita Domina malorum,regina ſuperborum,
plena miſeriis & erroribus : quæ non eſt dicenda vi-
ta,ſed mors,in qua momentis ſingulis morimur per
varios mutabilitatis caſus, diuerſis generibus mor-
tium. Numquid ergo quod viuimus in hoc mundo,
dicere vitam poſſumus,quam humores corrumpũt,
dolores extenuant, ardores exſiccant, aëris incle-
mentia morbis reddit obnoxiam, eſcæ inflant, ieiu-
nia macerant, ioci diſſoluunt, triſtitiæ conſumunt,
ſolicitudo coartat,ſecuritas hebetat,diuitiæ iactant,
paupertas deiicit, iuuentus extollit, ſenectus incur-
uat, infirmitas frangit, mœror deprimit,& his om-
nibus malis mors furibunda ſuccedit? Simúlque cũ-
ctis gaudiis iſtius miſeræ vitæ ita finem imponit, vt
cùm eſſe deſierint,nec fuiſſe putentur. Mors iſta vi-
talis,& vita mortalis: licet his & aliis reſperſa ſit ama-
ritudinibus,proh dolor,quàm multos ſuis capit ille-
cebris,& quot ſuis falſis promiſſionibus decipit? Et
cùm ita per ſe ſit falſa & amara, vt etiam ſuos ama-
tores latere non valeat, tamen infinitam ſtultorum
multitudinẽ aureo calice,quẽ in manu tenet, potat
& inebriat. Fœlices illi,& ipſi rari, qui familiaritatẽ
eius reſpuũt,perfunctoria gaudia ſpernunt, ſocieta-
tẽ abiiciunt : ne cũ pereunte deceptrice quandoque
perire cogãtur. O tu vita,quam præparauit Deus his
qui diligũt illum, vita vitalis, vita beata, vita ſecura,
M vita trãquilla,vita pulchra, vita munda, vita ſancta,
vita caſta,vita ignara mortis,vita neſcia triſtitiæ, vi-
ta ſine labe,ſine corruptione,ſine dolore,ſine anxie-
tate,ſine perturbatione, ſine varietate & mutatio-
ne, vita totius elegantiæ & dignitatis pleniſsima,
vbi non eſt aduerſarius impugnãs, vbi nulla peccati
illecebra,vbi eſt amor perfectus, & nullus timor,vbi
eſt dies æternus,& vnus omnium ſpiritus,vbi Deus

G facie ad faciem cernitur,& hoc vitæ cibo mens ſine
defectu ſatiatur. Libet mihi tuæ intendere claritati,
delectant me bona tua auido corde, quantum plus
valeo,mecum conſiderare: tuo enim amore lãgueo,
tuo vehementer deſiderio flagro, tuáque dulci me-
moria admodum delector. Libet itaque libet in te
oculos cordis attollere,ſtatum mentis erigere,affe-
ctum animæ conformare. Libet ſanè de te loqui,de
te audire,de te ſcribere,de te cõferre, & de tua bea-
titudine & gloria quotidie legere,& lecta ſæpius ſub
corde reuoluere,vt vel ſic poſſim ab huius mortalis
H & perituræ vitæ ardoribus, periculis, & ſudoribus,
ſub tuæ vitalis auræ refrigerium tranſire, & tranſiẽs,
in ſinu tuo feſſum caput dormiturus vel paulułũ de-
clinare. Huius rei gratia, ſanctarum ſcripturarum a-
mœna prata ingredior, veriſsimas ſentẽtiarum her-
bas exarando carpo,legendo condo,frequentando
rumino,atque congregando tandem in alta memo-
riæ ſede repono: vt tali modo tua dulcedine degu-
ſtata,minus miſerrimæ iſtius vitæ amaritudines ſen-
tiam. O tu vita fœliciſſima, ô regnum verè beatum, *Vita illius beata epitheta.*
carens morte,vacans fine,cui nulla tempora ſucce-
I dunt per æuum,vbi continuus ſine nocte dies neſcit
habere tempus,vbi victor miles illis hymnidicis an-
gelorum choris ſociatus,cantat Deo ſine ceſſatione
Cãticum de Canticis Sion. Nobile perpetua caput
amplectente corona. ¶ Vtinam cõceſſa mihi pecca-
torũ venia,mox hac ſarcina carnis depoſita, vtinã,
vtinã in tua gaudia,verã requiẽ habiturus, intrare,
& in tuæ ciuitatis præclara atq; ſpecioſa mœnia,co-
ronam vitæ de manu Domini ſuſcepturus ingrede-
rer,vt illis ſanctiſſimis choris intereſſem,vt cum bea
tiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſterem, vt
K præſentem Chriſti vultum cernerem, vt illud ſum-
mum, ineffabile,& incircunſcriptum lumen aſpice-
rem : ſicque nullo metu mortis affici, ſed de incor-
ruptione perpetuæ glorię lætari potuiſſem ſine fine.
Fœlix ſancta anima, quę terreno reſoluta eſt corpo-
re. Habet enim ſemper præſentem,cernitque inde-
ſinenter pulcherrimum Dominum ſuum, cui ſerui-
uit, quem dilexit, ad quem tandem læta & glorioſa
peruenit. Hãc ergo beatitudinis gloriam nulla dies
minuet,nullus improbus prædo poterit auferre. Vi-
derunt eam filiæ Sion,& beatiſſimam prędicauerũt: *Can.6.c*
L reginæ & concubinæ laudauerunt eam, dicentes:
Quæ eſt iſta, quæ de deſerto aſcẽdit deliciis affluẽs,
innixa ſuper dilectum ſuum? Quæ eſt iſta, quæ pro-
greditur ſicut aurora conſurgens, pulchra vt Luna,
electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?
Quàm læta exit, feſtina currit, cùm dilectum ſuum
ſibi dicentem attonitis auribus audit : Surge amica
mea, ſponſa mea,& veni. Iam enim hyems tranſiit,
imber abiit & receſſit,flores apparuerunt,tẽpus pu-
tationis aduenit. Vox turturis audita eſt in terra no
ſtra. Ficus protulit groſſos ſuos. Florẽtes vineæ de-
derunt odorẽ ſuum. Surge propera amica mea,for-
moſa mea, columba mea, immaculata mea, ſponſa
mea, veni,& ponam in te thronum meum: quia cõ-
cupiui ſpeciem tuam. Veni vt læteris in conſpectu
meo cum angelis meis, quorum ſocietas tibi à me
repromiſſa eſt. Veni,& poſt multa pericula & labo-
res intra in gaudium Domini tui,quod nemo tollet *Apoſtrophe ad cælites cũ imploratione.*
à te. Fœlices ſancti Dei omnes,qui iam pertranſiſtis
huius

huius mortalitatis pelagus, & peruenire metuiſtis ad portum perpetuę quietis, ſecuritatis,& pacis: ſecuri & tranquilli,ſempérque feſtiui atque gaudêtes eſtis. Obſecro per matrem charitatem, ſecuri eſtis de vobis,ſoliciti eſtote de nobis. Securi eſtis de veſtra immarceſſibili gloria, ſoliciti eſtote de noſtra miſeria. Per ipſum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam ſatiamini, de cuius immortalitate immortales facti eſtis, de cuius beatiſſima viſione ſemper gaudetis, eſtote iugiter memores noſtri. Subuenite nobis miſeris, qui adhuc in ſalo huius vitæ circunflantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in magnam ſurrexiſtis altitudinem, adiuuate nos vile pauimentum longè inferius iacens. Date manum, & erigite iacentes, ſuper pedes: vt conualeſcentes de infirmitate, fortes efficiamur in bello. Intercedite atque orate conſtanter & indeſinenter pro nobis miſeris, multúmque negligentibus peccatoribus, vt veſtro ſancto conſortio coniungamur in cœlis,vbi eſt Deus omnia in omnibus. Amen.

D. Ambroſij oratio, quæ compendio verborum ſingulos quoſque dominicæ diſpenſationis articulos adſtringit & complectitur.

DOmine Ieſu Chriſte fili Dei viui,creator & reſuſcitator humani generis, gratias tibi referimus exiles licet & indignas, vtinam deuotas & tibi gratas, quia pro nobis miſerrimis de cœlo deſcendiſti, & ex beatiſſima virgine Maria carnem aſſumpſiſti, de ipſa naſci voluiſti, pannis fuiſti inuolutus,in pręſepio reclinatus,vberibus lactatus, die octauo carne circumciſus, Magis manifeſtatus, ab eiſdem adoratus,in templum ſiſti iuſſus,& Deo patri præſentatus, in Ægyptum relegatus, illinc ad patriam reuerſus, parentibus ſubditus, à Ioanne baptizatus, ieiunio quaterdeno extenuatus,ter à dæmone tentatus, itineribus fatigatus,vigiliis, fame,ſiti maceratus,prædicando delaſſatus,compatiendo lachrymatus, & à Iudæis reprobatus,ſæpius ab eiſdem iniuriis & contumeliis appetitus. Inſtante demum paſſione tua voluiſti contriſtari & mœſtus eſſe, vt verus homo pauere & tædere,poſitis genibus orando ter in faciẽ procidere, factus in agonia guttas emittere ſanguinis præ ſudore. A Iuda denique fuiſti traditus,& ab ipſo fraudulenter oſculatus, ab impiis Iudæis cum impetu comprehenſus, vinculis quaſi latro ligatus, ſolus profectò derelictus diſcipulis metu fugientibus. Ad pontificem Annam abductus,ibidem alapa percuſſus,miſſus ab ipſo ad Caipham vinctus,& ibidem multipliciter deriſus,in conſilio Iudęorum ſtatutus, per falſos teſtes accuſatus, morte turpiſſima condemnatus, ſputis faciẽ cõtaminatus,opprobriis laceſſitus,contumeliis affectus, colaphis cæſus, palmis iterum percuſſus, multis modis blaſphematus, vinctus Pilato traditus, falſò accuſatus, & ad mortem inſtanter poſtulatus, ad Herodem à Pilato miſſus, ibi nihilominus criminatus, ab Herode & eius exercitu ſpretus, indutus alba veſte ad Pilatum remiſſus, nudus ad columnam iuſſu Pilati ligatus, ad exundantem & copioſam ſanguinis effuſionem flagellis diriſſimè cæſus, ab eodem morti adiudicatus,

A ad crucifigendum militibus traditus. Ab his iterum exutus & purpurea veſte indutus,corona ſpinea coronatus,arundine pro ſceptro inſignitus,genu flexo ſalutatus,irriſoriè rex Iudæorum nominatus, tertiò alapis cæſus,iterum facie conſputus, arundine capite percuſſus,veſte purpurea exutus,ligno crucis oneratus,ad paſſionis locum adductus,ibi myrrhato vino cũ felle potatus, veſtibus propriis tertiò exutus, in cruce demũ extenſus,clauis manus & pedes confixus, & ſic inter latrones crucifixus & cum ſceleratis deputatus, à prætereuntibus quoque & adſtantibus

B pendẽs à cruce ignominioſè blaſphematus, clamans,Deus meus, Deus meus: vt quid dereliquiſti me? Tandem ſitiens aceto potatus& inclinato capite mortuus, à milite lancea perforatus, vnde exiuit ſanguis & aqua. Sub crepuſculum de cruce depoſitus,in monumento à Ioſeph ſepultus. Reſurgẽs tertia die tuis apparuiſti,quadrageſimo die cœlos aſcẽdiſti. Sedens ad dexteram patris,promiſſum παράκλητον diſcipulis miſiſti. Demum ad iudicium venturus ſingulis pro cuiuſq; meritis bonum malúmve es redditurus. Tu Domine Ieſu Chriſte per has ſan-

C ctiſſimas pœnas tuas, per mortem tuam precioſiſſimam, per ſanguinem tuum precij inæſtimabilis pro nobis effuſum, & per alia omnia de te hic prædicta, pérque tuam ineffabilem miſericordiam,per preces & merita beatiſsimæ ſemper virginis Mariæ & omnium ſanctorum tuorum, ſordidum & ſqualentem vitiis me peccatorem. N. omnes parentes meos,fratres,ſorores,amicos & inimicos,pauperes,tentatos, debiles & deſolatos,vinctos & infirmos, omnes inſuper pro quibus orare teneor,omnem denique populum Chriſtianum à tribulationibus & anguſtiis

D eripe,à diaboli laqueis, à peccatorum vinculis. Ab omni malo animæ & corporis nos libera, & ab his nos tuere ſemper, ſalua ac protege. Cogitationes noſtras omnéſque actiones ſic diſpone ſemper,vt in conſpectu tuo ſint acceptabiles. Gratia tua ac ſancta pace atque omni virtute nos reple:& in his vſque ad mortem nos perſeuerare concede,finem vitę noſtræ bonum ac laudabilem nobis indulge, nóſque prænominatos viuos poſt mortem, ac de eis iam mortuos & omnes fideles defunctos ab omnibus pœnis redime, & ad cœleſtis regni gloriam ſempiternam

E nos omnes fac peruenire,qui cum Deo patre & ſpiritu ſancto viuis ac regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

B. Ambroſij Exomologeſis, confeſſionem generalem dicunt.

SVſcipe confeſſionem meã vnica ſpes ſalutis meæ Domine Deus meus. Gula nãque,ebrietate, fornicatione & libidine, triſtitia,ira,acedia,ſomnolentia ac negligentia,cupiditate, inuidia, malitia,odio, murmuratione & detractione, periurio, falſitate &

F mendacio, ſuperbia,vana gloria,auaritia, & cæteris eiuſmodi vitiis pro dolor perditus ſum, cogitatione,loquutione,actione omnibúſque ſenſibus extinctus. Sed tu Domine qui iuſtificas impiũ & mortuos reſuſcitas,reſuſcita& iuſtifica me per Ieſũ Chriſtũ filiũ tuum Dominum noſtrũ, qui pro nobis ac totius mundi ſalute factus eſt opprobrium hominũ & abiectio plebis. Qui tecum & cum ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus,per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

DIVI AMBROSII HYMNI

SPARSIM HINCINDE COLLECTI.

Hymnus ad nocturnum officium concinnendus.

1. AEterne rerum conditor,
Noctem diémque qui regis,
Et temporum das tempora,
Vt alleues faſtidium.
2. Præco diei iam ſonat,
Noctis profundæ peruigil:
Nocturna lux viantibus
A nocte noctem ſegregans.
3. Hoc excitatus Lucifer
Soluit polum caligine.
Hoc omnis errorum chorus (.)
Viam nocendi deſerit.
4. Hoc nauta vires colligit,
Pontíque miteſcunt freta.
Hoc ipſa petra eccleſiæ
Canente,culpam diluit.
5. Surgamus ergo ſtrenuè, (.)
Gallus iacentes excitat,
Et ſomnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.
6. Gallo canente ſpes redit,
Ægris ſalus refunditur, (.)
Mucro latronis conditur,
Lapſis fides reuertitur.
7. Ieſu labentes reſpice,
Et nos videndo corrige:
Si reſpicis,lapſus cadunt,
Fletúque culpa ſoluitur.
8. Tu lux refulge ſenſibus,
Mentiſque ſomnum diſcute:
Te noſtra vox primum ſonet, (.)
Et vota ſoluamus tibi,Amen.
9. Deo patri ſit gloria,
Eiúſque ſoli filio,
Cum ſpiritu paracleto,
Et nunc & in perpetuum.

Hymnus ſub finem laudum dicendus.

1. SPlendor paternæ gloriæ
De luce lucem proferens,
Lux lucis,& fons luminis,
Dies diem illuminans,
2. Verúſque ſol illabere.
Micans nitore perpeti: (.)
Iubárque Sancti ſpiritus
Infunde noſtris ſenſibus.
3. Votis vocemus & patrem,
Patrem perennis gloriæ:
Pater potentis gratiæ
Culpam releget lubricam.
4. Confirmet actus ſtrenuos,
Dentem retundat inuidi,
Caſus ſecundet aſperos,
Donet gerendi gratiam.

G 5. Mentem gubernet & regat
Caſto,fideli corpore:
Fides calore ferueat,
Fraudis venena neſciat.
6. Chriſtúſque nobis ſit cibus,
Potúſque noſter ſit fides:
Læti bibamus ſobriam
Ebrietatem ſpiritus.
7. Lætus dies hic tranſeat:
Pudor ſit vt diluculum:
H Fides velut meridies:
Crepuſculum mens neſciat.
8. Aurora curſus prouehit,
Aurora totus prodeat:
In patre totus filius,
Et totus in verbo pater.
9. Deo patri ſit gloria.

Ad primam diei horam.

1. IAm lucis orto ſidere
Deum precemur ſupplices,
I Vt in diurnis actibus
Nos ſeruet à nocentibus.
2. Linguam refrenans temperet,
Ne litis horror inſonet:
Viſum fouendo contegat,
Ne vanitates hauriat.
3. Sint pura cordis intima,
Abſiſtat & vecordia
Carnis terat ſuperbiam
Potus cibíque parcitas.
4. Vt cùm dies abſceſſerit,
K Noctémque ſors reduxerit:
Mundi per abſtinentiam,
Ipſi canamus gloriam.
5. Deo patri ſit gloria,
Eiúſque ſoli filio,
Cum ſpiritu paracleto,
Et nunc & in perpetuum. Amen.

Ad tertiam diei horam.

1. NVnc ſancte nobis ſpiritus
Vnum patri cum filio,
Dignare promptus ingeri
L Noſtro refuſus pectori.
2. Os,lingua,mens,ſenſus,vigor
Confeſſionem perſonent:
Flammeſcat igne charitas,
Accendat ardor proximos.
3. Præſta pater piiſſime,
Patríque compar vnice,
Cum ſpiritu paracleto,
Et nunc & in perpetuum. Amen.

Ad ſextam diei horam.

1. REctor potens verax Deus
Qui temperas rerum vices,

ſplendore

Splendore mane inſtruis,
Et ignibus meridem.
2. Extingue flammas litium,
Aufer calorem noxium,
Confer ſalutem corporum,
Verámque pacem cordium.
3. Præſta pater,&c.

Ad nonam diei horam.

1. RErum Deus tenax vigor,
Immotus in te permanens,
Lucis diurnæ tempora
Succeſſibus determinans.
2. Largire clarum veſpere,
Quo vita nuſquam decidat: (.)
Sed præmium mortis ſacræ
Perennis inſtet gloria.
3. Præſta pater,&c.

Hymnus ad veſperas dicendus,

1. DEus creator omnium,
Poliſque rector veſtiens
Diem decoro lumine,
Noctem ſoporis gratia. (.)
2. Artus ſolutos vt quies
Reddat laboris vſui,
Mentéſque feſſas alleuet,
Luctúſque ſoluat anxios.
3. Grates peracto iam die,
Et noctis ex ortu preces, (.)
Voti reos vt adiuues,
Hymnum canentes ſoluimus.
4. Te cordis ima concinant,
Te vox canora concrepet,
Te diligat caſtus amor,
Te mens adoret ſobria. (.)
5. Vt cùm profunda clauſerit
Diem caligo noctium:
Fides tenebras neſciat,
Et nox fide reluceat.
6. Dormire mentem ne ſinas,
Dormire culpa nouerit:
Caſtos fides refrigeret, (.)
Somni vaporem temperet.
7. Exuta ſenſu lubrico
Te cordis alta ſomnient:
Ne hoſtis inuidi dolo
Pauor quietos ſuſcitet.
8. Chriſtum rogemus,& patrem
Chriſti,patriſque ſpiritum:
Vnum potens per omnia
Foue precantes Trinitas.Amen.

Hymnus B. Ambroſij per aduentum domini dicendus ad veſperas.

1. COnditor alme ſiderum,
Æterna lux credentium,
Chriſte redemptor omnium,
Exaudi preces ſupplicum.
2. Qui condolens interitu
A Mortis perire ſeculum,
Saluaſti mundum languidum,
Donans reis remedium.
3. Vergente mundi veſpere,
Vti ſponſus de thalamo,
Egreſſus honeſtiſſima
Virginis matris clauſula.
4. Cuius forti potentiæ
Genu curuantur omnia,
Cœleſtia,terreſtria
Fatentur nutu ſubdita.
B 5. Occaſum ſol cuſtodiens,
Luna pallorem retinens,
Candor in aſtris relucens
Certos obſeruat limites.
6. Te deprecamur hagie
Venture iudex ſeculi,
Conſerua nos in tempore
Hoſtis à telo perfidi.
7. Laus,honor,virtus,gloria,
Deo patri cum filio,
Sancto ſimul paracleto
C In ſempiterna ſecula.Amen.

Hymnus die dominici natalis concinendus.

1. VEni redemptor gentium,
Oſtende partum virginis:
Miretur omne ſeculum,
Talis decet partus Deum.
2. Non ex virili ſemine,
Sed myſtico ſpiramine
Verbum Dei factum eſt caro,
D Fructúſque ventris floruit.
3. Aluus tumeſcit virginis,
Clauſtra pudoris permanent:
Vexilla virtutum micant:
Verſatur in templo Deus.
4. Procedens è thalamo ſuo,
Pudoris aula regia
Geminæ gigas ſubſtantiæ,
Alacris vt currat viam.
5. Egreſſus eius à patre,
Regreſſus eius ad patrem:
E Excurſus vſque ad inferos,
Recurſus ad ſedem Dei.
6. Æqualis æterno patri
Carnis tropæo accingere:
Infirma noſtri corporis
Virtute firma perpeti.
7. Præſepe iam fulget tuum,
Lumenque nox ſpirat nouum,
Quod nulla nox interpollet,
Fidéque iugi luceat.
F 8. Gloria tibi Domine,
Qui natus es de virgine,
Cum patre & ſancto ſpiritu,
In ſempiterna ſecula.Amen.

Hymnus quadrageſimali ieiunio conſecratus.

1. AVdi benigne conditor
Noſtras preces cum fletibus,

In hoc ſacro ieiunio
Fuſas quadragenario.
2. Scrutator alme cordium
Infirma tu ſcis virium:
Ad te reuerſis exhibe
Remiſſionis gratiam.
3. Multùm quidem peccauimus,
Sed parce confitentibus:
Ad laudem tui nominis
Confer medelam languidis. (.)
4. Sic corpus extra conteri
Dona per abſtinentiam:
Ieiunet vt mens ſobria
A labe prorſus criminum.
5. Præſta beata trinitas,
Concede ſimplex vnitas,
Vt fructuoſa ſint tuis
Ieiuniorum munera. Amen.

Hymnus dominica in paſſione concinendus, cui de authore à multis cõtrouertitur. Sunt qui tribuant Theodulpho Aurelianenſi epiſcopo. Alij Sedulio aſcribunt, rurſus alij Fortunato vel Proſpero. In tanta rei caligine ſequutus iudicium Dionyſij noſtri, viri in eiuſmodi eccleſiaſticis literis longè eruditiſſimi, refero in noſtrum hunc Ambroſium, palinodiam cantaturus ſi quis rectiora docuerit.

1. VExilla regis prodeunt,
Fulget crucis myſterium,
Quo carne carnis conditor
Suſpenſus eſt patibulo.
2. Confixa clauis viſcera,
Tendens manus, veſtigia,
Redemptionis gratia
Hic immolata eſt hoſtia.
3. Quo vulneratus inſuper
Mucrone diræ lanceæ, (.)
Vt nos lauaret crimine,
Manauit vnda ſanguine.
4. Impleta ſunt quæ concinit
Dauid fideli carmine,
Dicens, In nationibus
Regnauit à ligno Deus.
5. Arbor decora & fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno ſtipite (.)
Tam ſancta membra tangere.
6. Beata cuius brachiis
Secli pependit precium,
Statera facta eſt corporis,
Prædámque tulit tartaris.

Quidam à ſexto mox verſu ſubnectunt & interſerunt duos hoſce quaternarios nihil indignos cæteris.

7. Aroma fundis cortice,
Vincis ſaporem nectaris,
Iucunda fructu fertili,
Plaudis triumpho nobili.
8. Salue ara, ſalue victima,
De paſſionis hoſtia,
Qua vita mortem pertulit,

G Et morte vitam reddidit.
9. O crux aue ſpes vnica,
Hoc paſſionis tempore
Auge piis iuſtitiam,
Reiſque dona veniam.
10. Te ſumma Deus trinitas
Collaudat omnis ſpiritus:
Quos per crucis myſterium
Saluas, rege per ſecula. Amen.

Hymnus tempore paſchali dicendus.

H 1. CHorus nouæ Hieruſalem
Noua melli dulcedine
Promat, colens cum ſobriis
Paſchale feſtum gaudiis.
2. Quo chriſtus inuictus leo
Dracone ſurgens obruto,
Dum voce viua perſonat,
A morte functos excitat.
3. Quam deuorarat improbus
I Prædam refudit tartarus,
Captiuitate libera
Ieſum ſequuntur agmina.
4. Triumphat ille ſplendidè,
Et dignus amplitudine,
Soli poliſque patriam
Vnam facit rempublicam.
5. Ipſum canendo ſupplices
Regem precemur milites,
Vt in ſuo clariſſimo
Nos ordinet palatio.
K 6. Per ſecla metæ neſcia
Patri ſupremo gloria,
Honórque ſit cum filio
Spiritui paracleto.

Hymnus alter prædictæ celebritati conſentaneus.

1. HIc eſt dies verus Dei
Sancto ſerenus lumine,
L Quo diluit ſanguis ſacer
Probroſa mundi crimina.
2. Fidem refundens perditis,
Cæcóſque viſu illuminans.
Quem non graui ſoluit metu,
Latronis abſolutio?
3. Qui Præmium mutans cruce,
Ieſum breui quærit fide,
Iuſtóſque præuio gradu
Præuenit in regnum Dei.
4. Opus ſtupent & angeli
M Pœnam videntes corporis,
Chriſtóque adhærentem reum
Vitam beatam carpere.
5. Myſterium mirabile,
Vt abluat mundi luem,
Peccata tollat omnium
Carnis vitia mundans caro.
6. Quid hoc poteſt ſublimius,
Vt culpa quærat gratiam?
Metúmque ſoluat charitas,

Reddátque

Reddátque mors vitam nouam?
7. Hamum ſibi mors deuoret,
Suiſque ſe nodis liget?
Moriatur vita omnium, (.)
Reſorgat vita omnium?
8. Cùm mors per omnes tranſeat,
Omnes reſurgant mortui?
Conſumpta mors ictu ſuo,
Periſſe ſe ſolam gemat. (.)
9. Gloria tibi Domine,
Qui ſurrexiſti à mortuis,
Cum patre & ſancto ſpiritu,
In ſempiterna ſecula. Amen.

A 7. Sit nobis cum cœleſtibus
Commune manens gaudium:
Illis, quòd ſe præſentauit:
Nobis, quòd ſe non abſtulit.
8. Nunc prouocatis actibus
Chriſtum expectare nos decet,
Vitáque tali viuere,
Quæ poſsit cœlos ſcandere.
9. Gloria tibi Domine,
Qui ſcandis ſupra ſydera
B Cum patre & ſancto ſpiritu
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus in celebritate dominicæ aſcenſionis decantandus.

1 Optatus votis omnium
Sacratus illuxit dies,
Quo Chriſtus, mundi ſpes Deus
Conſcendit cœlos arduos.
2. Aſcendens in altum Dominus
Propriam ſedem remeans,
Gauiſa ſunt cœli regna, (.)
Reditu vnigeniti.
3. Magni triumphum prælij,
Mundi perempto principe,
Patris præſentans vultibus
Victricis carnis gloriam.
4 Eſt eleuatus nubibus,
Et ſpem fecit credentibus, (.)
Aperiens paradiſum
Quem protoplaſtus clauſerat.
5. O grande cunctis gaudium,
Quòd partus noſtræ virginis
Poſt ſputa, flagra, poſt crucem,
Paternæ ſedi iungitur.
6. Agamus ergo gratias
Noſtræ ſalutis indici, (.)
Noſtrum quòd corpus vexerit,
Sublimem ad cœli regiam.

Hymnus ad horam completorij recitandus.

1. Chriſte qui lux es & dies,
Noctis tenebras detegis,
Luciſque lumen crederis,
Lumen beatum prædicans.
C 2. Precamur ſancte Domine,
Defende nos in hac nocte:
Sit nobis in te requies,
Quietam noctem tribue.
3. Ne grauis ſomnus irruat,
Nec hoſtis nos ſurripiat:
Nec caro illi conſentiens,
Nos tibi reos ſtatuat.
4. Oculi ſomnum capiant,
Cor ad te ſemper vigilet:
Dextera tua protegat
D Famulos qui te diligunt.
5. Defenſor noſter aſpice,
Inſidiantes reprime:
Guberna tuos famulos,
Quos ſanguine mercatus es:
6. Memento noſtri Domine
In graui iſto corpore:
Qui es defenſor animæ,
Adeſto nobis domine.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS ORATIO FVNEBRIS
DE OBITV VALENTINIANI IMPERATORIS.

ETſi incrementum doloris ſit, id quod doleas ſcribere: quoniam tamen plerunque in eius quē amiſſum dolemus, commemoratione requieſcimus, eo quod in ſcribendo, dum in eum mentem dirigimus, intentionémque defigimus, videtur nobis in ſermone reuiuiſcere: ſignare aliquid de Valentiniani iunioris vltimis cordi fuit, ne aut obliteraſſe ſilentio bene meriti de nobis pignoris memoriam videremur, atque inhonoratam reliquiſſe, aut refugiſſe incentiuum dolendi, cùm doluiſſe plerunque ſolatium ſit dolētis: ſimul vt cùm de ipſo aut ad ipſum loquor, tanquam de præſenti ſermo ſit. Quid igi-
E tur primum defleam? Quid primum amara conqueſtione deplorem? Conuerſi ſunt dies nobis votorum noſtrorum in lachrymas. Siquidem Valentinianus nobis, ſed non talis qualis ſpetabatur, aduenit. Et iſte quidem vel morte ſua voluit implere promiſſum, ſed nobis acerbiſſima eſt facta eius, quæ exoptabatur, præſentia. Vtinam adhuc nobis abeſſet, vt ſibi viueret. Sed ille nō paſſus eùm audiret alpes Italiæ hoſte infeſtari Barbaro, maluit periclitari ſe ſi Gallias derelinqueret, quàm noſtro deeſſe periculo. Magnum diſcrimen agnoſcimus imperatoris, quod Romano ſubuenire voluit imperio! Hæc cauſa mortis, quæ plena laudis. Soluam⁹ bono

principi ſtipēdiarias lachrymas, quia ille nobis ſoluit etiam mortis ſuæ ſtipendium. Nec tamen flendi admonitio neceſſaria. Flent omnes, flent & ignoti, flent & timētes, flent & inuiti, flēt & Barbari, flent & qui videbantur inimici. Quantos iſte de Galliis vſque huc totius tractu itineris populorum egit gemitus? Omnes enim non tanquam imperatorem ſibi, ſed tanquam parētem publicum obiſſe domeſtico fletu doloris illachrymant, ſuáque omnes funera dolent. Amiſimus enim imperatorem in quo duo pariter acerbant dolorem, annorum immaturitas, & conſiliorum ſenectus. In his ergo fleo, ſicut

H dixit propheta: *Thren.1.* Oculi mei caligauerunt à fletu, quia elongauit à me qui conſolabatur me. Oculi mei nō ſolum corporis, ſed etiam mentis hebetati ſunt, & quadam cæcitate omnis ſenſus obductus eſt, quoniam ereptus eſt mihi qui cōuertit animam meam, & ad ſpem maximam de ſumma rerum deſperatione reuocauit. Audite omnes populi & videte dolorem meum. Virgines meæ & iuuenes mei abierūt in captiuitatem: ſed cognito quod de Valentiniani eſſent partibus, liberi reuerterunt. Militauit hoſtis

I Barbarus imperatori adoleſcenti, & ſuæ oblitus victoriæ, memor fuit imperialis reuerentiæ. Laxauit ſponte quos ceperat, excuſans quod ignoraſſet Italos. Nos adhuc murum alpibus addere parabamus. Valentiniani gratia non expectauit Alpium vallum, fluēta amnium, aggeres niuium, ſed Alpes & fluuios ſupergreſſa, muru nos ſui imperij protexit. Vnde prophetici Threni mihi vtendum exordio videtur. *Ibidem.* Quomodo mœret Italia, quæ abundabat gaudiis? Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ illius in maxillis eius. Non eſt qui eam conſoletur ab omnibus

K qui diligunt eam. Omnes qui amant illam, deſpexerunt eam. Omnis populus eius ingemiſcens. Et quia de Hieruſalem, id eſt eccleſia, plorauit in nocte, quoniam qui eam ſplendidiorē fide ſua & deuotione faciebat, occubuit: meritò ergo plorans plorauit, & adhuc lachrymæ eius in maxillis eius. Vbertatem quidem fletuum ſolet vultus humeſcentis declarare infuſio, cum lachrymis genę rorant. Sed quia ſcriptum eſt: *Cantic.5.* Genę eius ſicut phialæ aromatis gignentes vnguētaria, labia eius ſicut lilia diſtillantia myrrham plenam: myſticè eccleſiæ gratia deflentis ac-

L cipitur, quæ in obitu Valentiniani bonum doloris ſui effudit vnguentum, & vitam eius prædicando concelebrat. Cui mors obeſſe non potuit, eo quod odor prædicationis vniuerſorum ore celebrabilis, fœtorem omnem mortis obleuit. Flet igitur eccleſia pignus ſuum, & lachrymæ eius in maxillis eius. Quid ſit maxilla, audi: Qui te percuſſerit in maxillā, *Luc.6.* prębe ei & alteram: eo quod in dolore ſit patiens vt pœniteat verberātem. Percuſſa eras eccleſia in maxilla tua cùm amitteres Gratianum, præbuiſti & alteram quando tibi Valentinianus ereptus eſt. Meri-

M tò tibi nō in vna maxilla, ſed in vtraque ſunt lachrymæ, quia piè germanum vtrūque deploras. Ploras igitur eccleſia, & fletum genæ tuę velut fluentibus quibuſdam ſtillicidiis pietatis exundant. Quæ ſunt iſtæ genæ eccleſiæ, de quibus & alibi ait ſcriptura: Vt corium malorum granatorum genæ tuæ? iſtæ ſunt genæ, in quibus ſolet nitere verecūdia, pulchri- *Cantic.6.* tudo fulgere, in quibus aut flos iuuentę aut perfectę

G ætatis inſigne eſt. In obitu igitur fidelium imperatorum quidam fidei pudor, quædam eccleſiæ verecundia eſt, & in tam immatura morte piorum principum omnis eccleſię mœſtior pulchritudo eſt. Plorat eccleſia in ſapientibus ſuis, qui velut caput eccleſię ſunt. Oculi enim ſapiētis in capite eius. *Eccleſ.2.* Plorat in oculis, hoc eſt, in ſuis fidelibus, quia ſcriptum eſt: *Cantic.4.* Oculi tui ſicut colūbæ, extra taciturnitatem tuā: eo quod & videāt ſpiritualiter, & nouerint ea quæ viderint tacere myſteria. Plorat in ſacerdotibus ſuis, qui ſūt ſicut genę eccleſię, in quibus eſt barba Aarō, hoc *Pſalm.132.*

H eſt barba ſacerdotalis, in quē de capite deſcēdit vnguentum. Iſti ſunt in quibus eſt pulchritudo eccleſiæ, in quibus flos eius gratior, in quibus ætas perfectior, qui velut cortices malorum punicorum decorem floris pręferant abſtinentia corporali, intus autem commiſſam ſibi plebem diuerſæ ætatis & ſexus foueant ſapientia ſpirituali, obiecti quidem ſeculo ad iniurias, ſed interna myſteria diuidentes. Plorat in virginibus ſuis, quæ ſunt ſicut lilia myrrha plena, candorem integritatis, & mortificatæ corporalis illecebræ gloriam præferentes. In his ergo flet,

I ſicut ſcriptum eſt: Viæ Sion lugent, ſacerdotes eius ingemiſcunt, virgines eius abductæ, & ipſa indigna- *Thren.1.* tur intra ſe. Et intra ſe quidē indignatur, ad Valentinianum autem dicit. Aſſumam te & inducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ cōcepit me. *Cantic.8.* Potum tibi dabo à vino operoſi vnguenti, hoc eſt multi operis, multi odoris vnguenti, à fluxu malorum granatorum meorum: vt bibat vinum quod lætificat cor hominis, & defluat in eum malorum granatorum fluxus, in quibus multus & diuerſus eſt fructus. Sermo enim multorum ſenſuum, &

K de diuerſis ſcripturis abundans, ſermo angelorum, ſermo apoſtolorum ac prophetarum, quos vno velut corio eccleſia ſancta complectitur, malorum fluxus eſt granatorum. Videns hæc Valentinianus integræ plena gratiæ reſpondet: *Thren.3.* Miſericordiæ Domini quod non defecimus, quia non ſunt conſummatæ miſerationes eius. Renouabit illa ſicut lux matutina. Multi ſunt gemitus mei, & cor meum defecit. Sors mea Dominus, dixit. Ideo ſuſcitabo eum. Bonus eſt Dominus ſuſtinentibus eū, animæ quæ quęrit eum: bonum eſt ſperare in ſalutare Domini: Bo-

L nū eſt viro cùm portauerit iugum graue in iuuētute ſua: ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tulit iugum graue. Et ille quidem ſe ſuarum virtutum remuneratione ſolatur, eo quod in iuuētute ſua labores abſorbuit, pericula multorum tolerauit. Iugum maluit graue emendationis propoſiti, quàm molle illud ac plenum deliciarum inuidia mentis ceruice portare. Bene beatus planè qui vel in ſenectute correxit errorem, beatus qui vel ſub ictu mortis animū conuertit à vitiis. Beati enim quorū tecta ſunt pec- *Pſalm 13.* cata, quia ſcriptū eſt: Deſine à malo & fac bonum, *Pſalm.33.*

M & inhabita in ſecula ſeculorum. Quicunque ergo deſierit à peccatis, & fuerit ad meliora in quacunque conuerſus ætate, habet ſuperiorum indulgentiam peccatorum, quę fuerit vel patienti confeſſus affectu, vel corrigenti auerſatus ingenio. Sed huic cum plurimis veniæ ſocietas emerendæ. Plurimi enim ſunt qui ſe à peccatis iuuentutis in ſenectute reuocare potuerūt. Rarus autē qui in iuuentute graue iugum

iugum ſeria ſobrietate portauerit. Hoc eſt illud iugũ
Matth. 11. de quo Dominus in euangelio ait: Venite ad me o-
mnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos refi-
ciam: tollite iugum meum ſuper vos. Si quis ergo
antequam graui oneretur peccatorum ſarcina tule-
rit iugum in iuuentute, ſingulariter ſedebit, non cũ
plurimis conſetendus, ſed cum illo poteſt dicere:
Pſalm. 4. Quoniam tu ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Sed
fortè dicas, quomodo iugũ graue dicit Hieremias,
cùm in euangelio Dominus dixerit: iugum meum
ſuaue, & onus meum leue eſt? Ac primum diſce quia
B Græcus iugum tantummodo poſuit, non addidit
graue. Tamen & illud aduerte, quia etſi ita eſſet in
Threnis, in euangelio iugum ſuaue dixerit, & onus
leue, non iugum leue. Poteſt enim graue iugum ver
bi eſſe, ſed ſuaue. Graue adoleſcenti, graue iuueni,
cuius ętas eſt flotulentior, vt nolit iugo verbi ſubii-
ciendam animi præbere ceruicem. Poteſt & graue
verbi iugum videri præ pondere diſciplinę, auſteri-
tate correctionis, pondere abſtinentiæ, reſtrictio-
néque laſciuiæ, ſuaue tamen eſſe fructu gratię, ſpe
remunerationis æternæ, purioris conſcientiæ ſuaui-
C tate. Tamen iugum verbi ſuaue dixit, onus obediẽ-
tiæ leue: quoniam ei qui iugum verbi patienti cer-
uice ſuſceperit, diſciplinæ onus graue eſſe nõ pote-
rit. Qui ergo tulerit à iuuentute iugum, ſingulariter
ſedebit & ſilebit reuelatã ſibi gaudens diuinæ remu-
nerationis æterna myſteria. Aut certè ſilebit, nõ o-
pus habens excuſatione peccati, quod matura con-
feſsione præuenit, & propera correctione depoſuit.
Eccleſ. 25. Non enim dicetur huic: Quę in iuuentute non con-
gregaſti, quomodo inuenies in ſenectute? Poteſt
autem & ſic intelligi: Quoniam qui citò portauerit
D iugum verbi, hoc eſt, à iuuentute non ſe miſcebit
cum iuuenibus, ſedebit ſeorſum & ſilebit, donec
plena ſe perfectione virtutis erudiat, & magnam in-
duat animo patientiam, dabitque percutienti ma-
xillam ſuam, etiam cædis contentus iniuria, vt mã-
datis obſequatur cœleſtibus. Magnum eſt enim vel
abſtinere à vitiis iuuentutis, vel ea in ipſo iuuentu-
tis veſtibulo derelinquere, atque ad ſaniora cõuertis:
lubricæ enim & perplexæ viæ ſunt iuuentutis. Deni-
Prouer. 3. que Salomõ ait: Tria mihi impoſsibilia ſũt intellige-
re, & quartũ quod nõ cognoſco. Veſtigia aquilę vo
E lantis, & vias ſerpentis in petra, & ſemitas nauis na-
uigantis, & vias viri in iuuentute. Dauid autem ait:
Pſalm. 24. Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne me-
mineris. Iuuenis enim non ſolùm fragilitate lubri-
cæ ætatis prolabitur, verumetiam ignorantia cæle-
leſtium mandatorum plerumque delinquit. Citò
autem meretur veniam qui prætendit ignorãtiam.
Ibidem. Propheta itaque dicit: Delicta iuuentutis meæ &
ignorantias meas ne memineris. Non dicit, deli-
cta ſenectutis meæ & ſcientiæ meæ ne memineris,
ſed quaſi propheta qui citò correxerit & emanda-
uerit vitia iuuentutis, ætatem ignorantiámque prę-
tendit. Valentinianus quoque in delicto prophe-
tæ ſimul ait: Delicta adoleſcentiæ & ignorantiæ
meæ ne memineris. Non ſolum dixit ſed etiam ante
correxit errorẽ, quàm diſceret eſſe lapſum alicuius
erroris. Itaque dicit: Correctionẽ iuuentutis meæ
ne memineris. Error in pluribus eſt, in paucis cor-
rectio. Et quid iam de aliis dicam, qui etiã ludo iu-

A uentutis putauerit abſtinendum, reſecandam ætatis
licentiam, ſeueritatis publicæ duritiam molliendã;
lenitatem ſenectutis in alienis annis deferendam ei
qui in periculum conuicti criminis vocaretur? Fere-
batur primò ludis Circẽſibus delectari: ſic iſtud ab-
ſterſit, vt ne ſolennibus quidem principum natali-
bus, vel imperialis honoris gratia circenſes putaret
eſſe celebrandos. Aiebant aliqui ferarum eum ve-
nationibus occupari, atque ab actibus publicis intẽ-
tionem eius abduci. Omnes feras vno momẽto iuſ-
ſit interfici. Audire in cõſiſtorio negocia, & Danie-
B lis ſpiritu, in quibus dubitarent ſenes, vel perſonæ
alicuius contuitu ducerentur, congruam verò ado-
leſcentem videres ſenilem ferre ſententiam. Iacta-
bant inuidi, qui præmaturè prandium peteret: cœ-
pit ita frequentare ieiunium, & plerumque ipſe im-
pranſus conuiuium ſolẽne ſuis comitibus exhiberet;
quo & religioni ſacræ ſatisfaceret, & principis hu-
manitati. Scenicæ cuiuſdam forma ac decore de-
perire Romæ adoleſcentes nobiles nunciabatur: Iuſ-
ſit eam ad comitatum venire. Miſſus precio depra-
uatus ſine mandati effectu rediit. Alterum miſit, ne
C voluiſſe emendare vitia adoleſcentum & nõ potuiſ-
ſe videretur. Datus eſt obtrectandi aliquibus locus;
deductam tamen numquam aut ſpectauit aut vidit.
Poſtea redire præcepit, vt & omnes agnoſcerent ir-
ritum eius non eſſe mandatum, & adoleſcentes do-
ceret ab amore mulieris temperare, quàm ipſe qui
potuit habere in poteſtate, deſpexerat. Et hæc fecit
cùm adhuc nõ haberet vxorẽ, & tamẽ exhiberet ſui
tanquam vinctus coniugio caſtitatem. Quis tã Do-
minus ſerui quàm ille ſui corporis fuit? Quis tã alio-
rũ arbiter, quàm ille ſuæ cenſor ætatis. Quid de pie-
D tate eius loquar? qui cùm homines nobili ortos ge-
nere, & locupleti proſapia, quæ citò mouere inui-
diam ſolet regiæ cupiditatis, accuſator vrgeret, prę-
fectus inſiſteret, reſpondit, nihil cruentum ſanctis
prę ſertim diebus ſtatueretur. Et cùm poſt aliquot
dies accuſatoris legeretur libellus, calumniã pronũ-
ciatutus, accuſatũ liberè donec pręfectus cognoſce
ret, obſeruare iuſſit. Neque antè aut poſtea quiſquã
tanti criminis ſub adoleſcente imperatore formi-
dauit inuidiam. Riſit adoleſcens quod robuſti me-
E tuunt imperatores. Miſerat propter recuperanda
templorum iura, ſacerdotiorum prophana priui-
legia, cultus ſacrorum ſuorum Romã legatos, &
quod eſt grauius, ſenatus nomine nitebantur. Et
cùm vniuerſi qui in conſiſtorio aderant Chriſtianĩ
pariter atque gentiles dicerent eſſe reddenda, ſo-
lus velut Daniel excitato in ſe Dei ſpiritu arguebat
perfidiæ Chriſtianos, gentilibus obuiabat, di-
cens: Quod pius frater eripuit, quomodo à me
putatis eſſe reddendum, cùm in eo & religio læda-
tur & frater, à quo ſe nollet pietate ſuperari? Et
cùm paterno conueniretur exemplo, quod ſub pa-
tre ſuo ea nullus abſtulerat: reſpondit: Patrem meũ
laudatis quia non abſtulit, nec ego abſtuli. Nun-
quid pater meus reddidit, vt me debere reddere
poſtuletis? Poſtremò & ſi pater reddidiſſet, frater
abſtulerat. Imitatorem in ea parte fratris eſſe me
mallem. Aut nunquid meus pater Auguſtus fuit,
& frater non fuit? Par vtrique debetur reuerentia,
& par vtriuſque eſt circa rẽpublicam gratia. Vtru-

quę imitabor, vt & non reddam, quod & pater red-
dere nõ potuit, quia nullus abſtulerat: & ſeruẽ quod
à fratre eſt cõſtitutũ. Poſtulet parens Roma alia quę-
cunque deſiderat. Debeo affectum parenti, ſed ma-
gis obſequium debeo ſalutis authori. Quid de amo-
re prouincialium loquar, vel quo eos ipſe com-
plectebatur, vel qui ab iis conſultori ſuo repende-
batur, quibus nihil vmquam indici paſſus eſt? Præ-
terita, inquit, nõ queunt ſoluere, noua poterunt ſu-
ſtinere? Hoc laudant prouinciæ Iulianum: & ille
quidem in robuſta ætate, iſte in proceſſu adoleſcẽ-
tiæ. Ille plurima reperit, & exhauſit omnia: iſte ni-
hil inuenit, & omnibus abundauit. Audiuit in tranſ-
alpinis partibus poſitus ad Italiæ fines Barbaros ap-
propinquaſſe: ſolicitus ne alieno hoſte ſuum regnũ
attentaretur, venire properabat cupiens dimittere
Gallicana otia, & pericula noſtra ſuſcipere. Hæc
mihi cum aliis communia, illa priuata quod ſæpe
me appellabat abſentẽ, & à me initiatũ ſe ſacris my-
ſteriis præferebat. Quin etiam cùm rumor quidam
ad Viennenſem pertuliſſet vrbem quod inuitandi
eius ad Italiam gratia eò pergerem, quàm gaude-
bat, quàm gratulabatur me ſibi optato affore, mo-
ra ei aduentus mei prolixior videbatur: atque vti-
nam aduentum ipſius nullus præueniſſet nuncius.
Iam promiſeram me profecturum, reſpondens vel
honoratis petentibus, vel præfecto vt tranquillita-
ti Italiæ conſuleretur, me ſicut ſuperfluo ingerere
non poſſem propter verecundiam, ita neceſsitati-
bus non defuturum. Confirmatum hoc erat. Ecce
poſtridie literæ de inſtruendis manſionibus, inue-
ctio ornamentorum regalium, aliáque eiuſmodi
quæ ingreſſurum iter imperatorem ſignificarent.
Quibus rebus ab ipſis quibus fuerat poſtulata, inter
miſſa legatio eſt. Reus mihi videbar ſperatæ meæ
præſentiæ, nec impletæ. ſed vtinam viuenti tibi hũc
deberem reatum. Excuſarem quod nulla tua audiſ-
ſem pericula, nullas tuas accepiſſem literas, quod
nõ potuiſſem propriis animalibus occurrere, etiam
ſi iter ingreſſus eſſem. Itaque ſecurus veniæ, dum
dies ſubduco * aduentum tuum intelligo. Ecce te- * Aduentus tui iter lego.
ſcriptum accipio, vt ſine mora pergendum puta-
rem, eo quod vadem fidei tuę haberem caput, co-
mitem tuum velles. Nũ reſtiti? Num moratus ſum?
Additur eo vt properarẽ ocyus, nec arbitrarer cau-
ſam itineris mei Synodum Gallorum eſſe epiſcopo-
rũ, propter quorum frequentes diſſẽſiones crebrò
me excuſaueram, ſed vt ipſe baptizaretur in ipſo
egreſſu. Geſtarum iam rerum indicia potui cogno-
ſcere, ſed properandi ſtudio nihil aduertere pote-
ram. Iam ſuperabam Alpiũ iuga, & ecce nuncius a-
marus mihi & omnibus de tanti morte imperatoris.
Reflexi, iter fletibus meis laui. Quibus ego votis o-
mnium proficiſcebar? Quo gemitu omnium reuer-
tebar? Non enim imperatorem ſibi, ſed ſalutem e-
reptam putabant. Quanto ipſe angebar dolore? Pri-
mum quod tãtus princeps, quod dulce pignus meũ,
quod ita mei cupidiſsimus occidiſſet. Quos ego æ-
ſtus eius illo viduo fuiſſe comperi, quo literis quas
ad me miſerat ſuperuixit. Veſperi profectus eſt ſilẽ-
tiarius, tertio die mane quærebat iam ne remeaſſet,
iam ne venirem? Ita ſibi ſalutem quandam ventu-
ram arbitrabatur. O iuuenis optime, vtinam te vi-
G uentẽ inuenire potuiſſem, vtinam te dilatio aliqua
meo te reſeruaſſet aduẽtui. Nihil de aliqua mei virtu
te polliceor, nihil de ingenio atque prudentia: ſed
quanta ego cura inter te & comitem tuum, quanta
ſedulitate cõcordiam & gratiam refudiſſem. Quàm
meipſum pro tua obtuliſſem fide, quã in meipſum
eos recepiſſem, quibus ille ſe timere dicebat. Cer-
tè ſi comes non eſſet inflexus, tecum remanſiſſem.
Præſumebam de te quod ipſe me audires: ſi pro
te non eſſe auditum videres, multa habueram quæ
tenerem. Nunc nihil habeo prętet lachrymas & fle-
H tus. Quotidie mihi maior ad dolorem es, creſcis ad
gemitum. Omnes quanti me feceris proteſtantur.
Omnes abſentiam meam cauſam tuæ mortis appel-
lãt. Sed nõ ſum Helias, nõ ſũ propheta, quo potue-
rim futura cognoſcere, ſed ſum vox clamantis in
gemitu, quo poſsim deflere præterita. Quid enim
habeo quod melius faciam, quàm vt tibi lachrymas
pro tanto tuo in me affectu rependam? Ego te ſuſce-
pi paruulum, cùm legatus ad hoſtem tuum perge-
rem. Ego Iuſtinæ maternis traditum manibus am-
plexus ſum. Ego tuus iterum legatus reperiui Gal-
I lias, & mihi dulce illud officium fuit pro ſalute tua
primò, deinde pro pace atque pietate qua fraternas
reliquias poſtulabas, nondum pro te ſecurus, & iã
pro fraternę ſepulturæ honore ſolicitus. Sed reuer-
tamur ad Threnos, & ipſa doloris ingrediamur vi- Thren.2.
ſcera. Quid teſtabor, inquit, tibi, aut quid aſſimi-
labo tibi filia Hieruſalem? quis ſaluam faciet te? &
quis conſolabitur te virgo filia Sion? Quia magna
facta eſt ſuper te contritio tua, quis ſanabit te? Quis
autem me conſolabitur, à quo alij petunt conſola-
tionis officium? Impleuit me amaritudine, inebria-
K uit me felle. Ventrẽ meum doleo, vt prophetico v- Hier.4.
tar eloquio, quoniam quem in euangelio eram ge-
neraturus, amiſi. Sed ille non amiſit gratiam quã
popoſcit, qui mihi in ſermone quo vtebar ad ple-
bem hodie reſurrexit. Nam cùm in tractatum inci-
diſſem propoſitæ lectionis, quod populus pauper
benediceret Deum: quærere cœpi quis eſſet hic
populus, & diſtinguere quod eſſet populus alter di-
ues, alter pauper: diues Iudæorum, pauper eccleſiæ.
Diues ille eloquiis ſibi creditis, iſte pauper aliena e-
loquia mutuatus. Meritò pauper, quia congregatus
L à paupere eſt, illo videlicet qui pauper factus eſt cũ
diues eſſet, vt nos eius inopia ditaremur? Exinani- 1. Corin. 8.
uit enim ſe, vt omnes repleret. Sed quomodo pau
per, qui habebat æternitatis diuitias, & plenitudi-
nem diuinitatis? Denique in carne erat, & dicebat:
Amodo videbitis filium hominis ſedentem ad dex- Matth. 26.
teram virtutis. Et alibi ad Petrum dicit: Tibi dabo
claues regni cœlorum. Hic ergo pauper qui regnũ Matth. 16.
cœleſte donabat? Sed audi quomodo pauper. Tol- Matth. 11.
lite, inquit, iugum meum ſuper vos, quia mitis ſum,
& humilis corde. Ideo & populus eius pauper eſt,
M nõ indigẽtia, quẽ diuite illo populo video ditiorẽ.
Nõ ſolùm enim oracula prophetarum, ſed etiam a-
poſtolorũ, meruit diuino fuſa ſpiritu habere præce-
pta. Non ergo inopia pauper, ſed ſpiritu, cui dictum
eſt: Beati pauperes ſpiritu, ipſorũ eſt enim regnum Matth. 5.
cœlorum. Verè beati pauperes, qui acceperũt quod
diuites non habebant. Ex hoc numero eſt ille pro-
pheticus pauper, de quo ſcriptum eſt: Iſte pauper Pſalm. 33.
clamauit,

clamauit, & Dominus exaudit eum. Ex hoc populo A
ille qui ait: Argentum & aurũ non habeo, ſed quod
Act. 3. habeo, hoc do tibi: In nomine Ieſu Nazareni ſurge
Pſalm. 108. & ambula. Ille ergo pauper author populi pauperis
dicit: Deus laudem meam ne tacueris, quia os pecca
toris & os doloſi ſuper me apertum eſt. Locuti ſunt
ſuper me lingua doloſa, & ſermonibus odij circuo-
derunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo vt
me diligerent, detrahebant mihi, ego autem ora-
bam. Bonum ſcutum oratio, quo omnia aduerſarij
ignita ſpicula repelluntur. Orabat ergo Dominus
Ieſus, & eius imitator Valentinianus orabat. Sed for B
tè dicatur, quid ei profuit ſua oratio? Ecce in primo
vitæ occidit curſu, de celeritate mortis nõ de gene-
re loquor. Non enim accuſationis voce vtor, ſed
doloris. Sed etiã Dominus orabat, & crucifixus eſt.
Hoc enim orabat, vt peccatum mundi tolleret. Au-
diamus ergo quid oret Chriſti diſcipulus. Vtiqoe
Matth. 26. quod magiſter docuit. Docuit autem vt vigilemus
& oremus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne
incidamus in peccatum. Hæc eſt enim tẽtatio Chri-
ſtiani, ſi in ſuæ animæ periculum prolabarur: mortẽ
autem timere non eſt perfectionis. Rogare autem C
quis debeat & pro inimicis ſuis, orare etiam pro per-
Luca 23. ſequentibus, ſicut Dominus orabat, dicens: Pater,
dimitte illis, nõ enim ſciunt quid faciunt. Vide cle-
mentiam magnam, illi ſuum perſequebantur autho
rem, ipſe aduerſarijs etiam grauia peccata dooabat,
quin etiam ignorantię velamine excuſabat admiſ-
Ibidem. ſum, diceos: Quia neſciunt quid faciunt. Nam ſi
ſcirent, Dominum nõ perſequerentur ſuũ, in cuius
poteſtate ac iure ſalutem eſſe ſuam arbitrareotur. Et
quia oon ſola Chriſti perſecotores eius eraot morte
contenti, addebant maledicta atque conuicia, vt D
Pſal. 108. ait ipſe: Maledicent ipſi & tu benedices. Docuit
nos quòd timere maledicta perſeqoentium minimè
debeamus, cùm habeamus benedictionis authorẽ.
Nec mouere nos conuicia debeaot, vbi præſul eſt
qui poſſit auferre maledicta. Quid illud quod mori
nõ timuit? Imò pro omnibus ſe obtulit, dicẽs quod
fruſtra innoxij in inuidiam vocarentur, quod fru-
ſtra propter ſe alij periclitareotur. Sibíque potius
mortem optabat, ne ipſe aliis cauſa mortis eſſet.
Hoc eſt illud euangelicum Domini in ipſa ſui captio
Ioan. 18. ne dicentis: Si me quæritis, ſinite bos abire. Oc- E
cidit itaque pro omnibus quos diligebat. Pro quo
amici ſui parum putabant ſi omnes perirent. Ad-
uertimus quem circa amicos ſuos habuerit animũ.
Conſideremus quem erga germanas ſuas habuerit
affectum. In ipſis requieſcebat, in ipſis ſe conſola-
batur, in ipſis relaxabat animum, & feſſa curis cor-
da mulcebat. Rogabat eas vt ſi qoo poeritiæ ſuæ
lapſu, ſi ſermone aliquo offenſæ à fratre videren- F
tur, ignoſcerent, veniam ſibi à Domino depreca-
rentur. Manus, caput ſororibus oſculabatur; im-
memor imperij, memor germanitatis: & quo ma-
gis aliis poteſtatis iure præſtaret, hoc ſe magis ho-
milem ſororibus exhibebat. Rogabat vt non me-
miniſſent iniuriæ, meminiſſent gratiæ: vt quod
acciderat de earum poſſeſſiooe, audiret negocium.
Tantus enim erat, vt etiam in cauſa ſororum æquus
fore arbiter à prouincialibus exiſtimaretur, quod et-
ſi circa ſanctas neceſſitudines ſuas charitate propẽ-

A deret, tamen pietatem ſuam iuſtitia temperaret.
Audiuit negocium non de iure, ſed poſſeſsione prę-
dij. Hinc pietas pro ſororibos, inde miſericordia
pro orphani cauſa certabat, vt pro eo apud ipſas io-
tetueniret ſorores. Remiſit ad iudicem publicè ne-
gocium, ne aut ius, aut pietatem læderet. Priuatim
tamen, quantum ex propoſito nobilium puellarum
aduertimus, pium ſaoctis ſororibus impreſſit affe-
ctum, vt concedendi prædij voluntatem haberent,
iudicium darent. Verè dignæ tanto fratre germa-
oæ, quæ quod mater ſibi reliquerat mallent de ſuo
B potius iure laxare, quàm fratrem io ſua cauſa vere-
cundiam ſuſtinere. Hæc eſt vobis ſanctæ animæ hę-
reditas precioſior fraternæ laudis & glorię, his vos
pius frater nobiliores & ditiores reddidit, qui caput
veſtrum non gemmis * onerabat, ſed oſculis. Ma- ** Ornabat.*
nus veſtras nõ tam regalibus ambiebat ioſignibus,
quàm imperatorio ore lambebat. In veſtræ fructu
præſentię omne ponebat ſolatium, vt nec ipſam ni-
miè deſideraret vxorem. Ideo ouptias differebat;
quia pius eum veſtræ gratiæ paſcebat affectus. Hæc
vobis deſiderio amplius quam dolori ſint, vt fra-
C terna gloria plus reficiat mentem, quàm dolor tor-
queat: paſcunt frequenter & lachrymę & mentem
alleuant: fletus refrigeraot pectus, & mœſtum ſo-
lantur affectum. Durum quidem fuous videtis, ſed
ſtabat & ſancta Maria iuxta crucem filij, & ſpecta- *Ioan. 19.*
bat virgo ſui vnigeniti paſsionem. Stantem illam
lego, flentem non lego. Vnde dixit ei filius, Mu-
lier, ecce filius tuus. Et diſcipulo dixit, Ecce mater
tua: hæreditatem illis charitatis ſuæ & gratiæ dere-
linquens. Io qoo vobis pia pignora, quoniam fra-
trem veſtrum ſeruare propter mea peccata oõ me-
D rui, affectum paternum exhibere deſidero. Illum
intueor in vobis, illum teoeo, illum puto eſſe mihi
præſentem, imò vtrumque germanum, quos velut
oculos mihi effoſſos doleo. Felicius epiſcopos per-
ſequantur imperatores quã diligant. Quanto mihi
beatius Maximus minabatur? In illius odio laus erat,
in horum amore ſupplicij feralis hæreditas Vtinam
filij pro vobis licuiſſet hunc ſpiritum fundere: com-
pendium doloris inueneram, & glorioſius mihi
fuerat pro tantis obire pignoribus. Sed ad veſtram
ſanctę filię conſolationem reuertar, quamuis rerum
E geſtarũ acerbitas vim omnem cõſolatioois abſor-
beat. Quæ ſi breuis ſit, nihil afferet quo mœſtum
affectum demulceat: ſin prolixior, longiorem affe-
rat admooitionẽ doloris. Quo enim prolixior fue-
ris, hoc magis in conſolando afficies eum quem cõ-
ſolari velis, & diutius mœrorem eius tenebis. Non
igitur velut penicillo quodam ſermonis mei veſtras
abſtergam lachrymas. Neque enim id facere vel-
F lem, etiam ſi poſſem. Eſt enim piis affectibus quæ-
dam etiam flendi voluptas, & plerumque grauis la-
chrymis euaporat dolor. Sed id poſtulo, ne vel in-
fixum pectori veſtro fratrem duris gemitibus rele-
uetis, vel auertatis planctibus, vel requieſcẽtem ex-
citetis. Ille vobis maneat in corde, ille viuat in pecto
re, ille amplexibus piis hæreat vt ſolebat. Ille frater-
na oſcula premat, ille ſemper in oculis ſit, ſemper in
oſculis, ſemper in alloquiis, ſemper in mentibus: ille
iam talis, vt ei nihil timeatis ſicut antè. Obliui-
ſcamini eius ærumnam, teneatis gratiam. Ille vo-

bis auxiliaturus ſperetur, ille noctibus prȩſul aſſiſtat,
illum à vobis iam nec ſomnus excludat. Propter
ipſum delectet quies, vt vobis gratior teuertatur. In
vobis eſt filiæ vt fratrem vobis iam nemo poſsit au-
ferte. Sed corpus eius tenere deſideratis, tumulum
circunfuſè tenetis. Ille tumulus fratris vobis habita-
tio ſit. Ille ſit aula palatij, in quo chara membra re-
quieſcunt. Quod ſi me ad illum reuocatis dolorem,
quod citò exceſſit è vita: nec ego abnuo immatura
obiſſe ætate, quem noſtræ vitæ temporibus fulcire
cuperemus, vt de noſtris annis viueret, qui fungi nō
potuit ſuis. Sed quæro vtrum aliquis ſit poſt mortē
ſenſus, an nullus? Si eſt, viuit: imò quia eſt, vita iam
fruitur æterna. Quomudo enim non habet ſenſum,
cuius anima viuit & viget, & remeabit ad corpus, &
faciet illud cùm refuſa fuerit, reuiuiſcere? Clamat A-
1.Theſſ.4. poſtolus: Nollumus vos ignorare fratres de dor-
mientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri
qui ſpem non habent. Nam ſi credimus quod Ieſus
mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus illos qui dor-
mierūt per Ieſum, adducet cum eo. Manet ergo eo-
rum vita, quos manet reſurrectio. Quod ſi gentes
qui ſpem reſurrectionis non habent, hoc vno ſe cō-
ſolantur quo dicant quòd nullus poſt mortem ſen-
ſus ſit defunctorum, ac per hoc nullus remanear ſen
ſus doloris: quanto magis nos conſolationem reci-
pere debemus, quia mors meruenda nō ſit, eo quod
finis ſit peccatorum: vita autem deſperanda non ſit,
Iob.14. quæ reſurrectione reparatur? Iob quoque docet nec
mortem timendam, & potius optandam piis, di-
cens: Vtinam in inferno me cuſtodires, & abſcon-
deres me donec mitigetur ira tua, & cōſtituas mihi
tempus in quo memor ſis mei. Si enim mortuus fue
rit homo, viuet. Conſummans dies vitæ meæ ſuſti-
nebo donec iterum fiam. Tunc vocabis, & ego ti-
bi obediam. Opera autem manuum tuarum ne de-
ſpicias. Eſto tamen dolendum ſit quod primæua ob
ierit ætate. Gratulandum autem quod virtutum ſti-
pendiis veteranus deceſſerit. Tanta enim fuit emē-
datio vitȩ eius in illo omnibus lubrico adoleſcentiȩ
rempore, tanta laus morum eius, vt omnem me-
moriam doloris obducat. Quod enim obiit fragili-
tatis eſt: quod talis fuit, admirationis. Quàm bea-
ta fuiſſet reſpublica ſi eum diutius ſeruare potuiſſet.
Sed quia vita ſanctorum non hic in terris eſt, ſed in
Philip.1. cœlo (Iuſtis enim viuere Chriſtus, & mori lucrum,
quia & diſſolui & cum Chriſto eſſe, multo melius)
dolendum eſt quod nobis citò raptus ſit, conſolan-
2.Reg.12. dum quòd ad meliora tranſierit. Denique Dauid
moriturum filium flebat, mortuum non dolebat: fle
bat ne ſibi eriperetur: ſed flere deſiuit ereptum, quē
2.Reg.13. ſciebat eſſe cum Chriſto: Et vt ſcias verū eſſe quod
aſſero, inceſtum Ammon filium fleuit occiſum, par-
ricidam Abſalon doluit interemptum, dicens: Fi-
2.Reg.18. lius meus Abſalon, filius meus Abſalon. Innocen-
tem filium non putauit eſſe lugendum, quia illos ſi-
bi periſſe pro ſcelere, hunc pro innocentia credidit
eſſe victurum. Nihil ergo habetis quod grauiſſimè
doleatis in fratre: homo natus eſt, humanæ fuit ob-
noxius fragilitati. Nemo ſe redimit à morte, nō di-
ues, non ipſi reges, imò ipſi grauioribus ſubiacent.
Iob.15. Iob dixit: Numerari anni dati ſunt potenti, timor
autem eius in auribus eius: quando videtur habere

G pacem, tunc veniet ei euerſio. Vobis quoque ipſis
tam acerba incidiſſe patienter ferre debetis, quæ vi-
detis vobis communia eſſe cum ſanctis. Etiam Da-
uid amiſſis filiis deſtiturus eſt. Optaſſet illos tales
obire, qualis vobis frater ereptus eſt. Ille crimina do
luit, non exitum filiorum. Sed eſto fuerit ingemi-
ſcendum: Quouſque loctus tempora protrahuntur,
duorum menſium curricula in fraterni funeris quo- *Iudic.11.*
tidiano clauſiſtis amplexu? Sola in ſcripturis Iepte
filia fletus ſui tempora poſtulauit, cognito quod pa-
ter eius profecturus ad prælium vouerat quia is re-
H rū potitus offerret Domino quod ſibi primum oc-
curreret. Poſt victoriam reuertenti occurrerat filia
ignara pietatis, ignara promiſſi. Vidit eam, & inge-
muit pater, dicens: Heu me filia, impediſti me, in ſti
mulum doloris facta es mihi. Ego verò aperui os
meū de te ad Dominū, & nō potero auertere. Illa di
xit ad eū: Pater, ſi in me aperuiſti os tuū, fac mihi ita
vt exiit de ore tuo. Et iterum dixit: Sine menſibus
duobus, & vadens flebo in muntibus ſuper virgini-
tatem meam ego & compares amicæ meæ. Itaque
duobus exactis regreſſa menſibus, ſacrificij munus
I impleuit. Quæ decreto populi Iſrael quaternis in an
no diebus ab eiuſdem plebis fœminis deploratur.
Ad deflendū igitur ſuȩ virginitatis florem duos ſat
eſſe menſes Iepte filia iudicauit, & adhuc non vene-
rat reſurrectio, & hoc ſpatio temporis ſatis putauit
à paucis ſe eſſe defletam. Vobiſcū omnes populi de-
fleuerunt, omnes ingemuerunt prouinciæ, & adhuc
parua putatis veſtri hæc eſſe ſupplicia? Si fratrem ve
ſtrum redimere poſſetis exitio, nollet tamen ille ve-
ſtra affectione reſuſcitari: qui ſe meliùs viuere credi-
dit in vobis, qui optauit potiùs ſeipſum mori, quā
K veſtram videre iniuriam, qui pro vobis ſe libenter
fuit paratus offerre, qui ipſo veſtri doloris die, dici-
tur hanc ſolam emiſſe vocem: Væ miſeris ſororibus
meis. Itaque magis veſtram deſtitutionem, quam
ſuam mortem dolebat. Sed audio vos dolere quòd
non acceperit ſacramenta baptiſmatis. Dicite mihi,
quid aliud in nobis eſt niſi voluntas, niſi petitio? At
qui etiam dudum hoc votum habuit, vt antequam
in Italiam veniſſet, initiaretur, & proximè bapti-
zari ſe à me velle ſignificauit. Et ideo præ cæteris
cauſis me accerſendum putauit. Non habet ergo
L gratiam quam deſiderauit? Non habet quam popo-
ſcit? Et quia popoſcit, accepit? Et vbi illud eſt: Iu- *Sapien.4.*
ſtus quacunque morte prȩuentus fuerit, anima eius
in refrigerio erit? Solue igitur, pater ſancte, munus
ſeruo tuo quod Moyſes dum in ſpiritu vidit, acce-
pit: Quod Dauid, quia ex reuelatione cognouit,
emeruit. Solue, inquam, ſeruo tuo Valentiniano
munus quod concupiuit, munus quod popoſcit
ſanus, robuſtus, incolumis. Si affectus ægritudine
diſtuliſſet, tamen non penitus à tua miſericordia
eſſet alienus, qui celeritate temporis eſſet, non vo-
M luntate, fraudatus. Solue ergo, ſeruo tuo munus tuæ
gratiæ, quàm ille nunquam negauit: qui ante diem
mortis templorum priuilegia negauit inſurgenti-
bus quos reuereri poſſet. Aſtabat virorum caterua
gentilium, ſupplicabat ſenatus. Non metuebat ho-
minibus diſplicere, vt tibi ſoli placeret in Chriſto.
Qui habuit ſpiritum tuum, quomodo non accepit
gratiam tuam? Aut quia ſolemniter non ſunt cele-
brata

brata myſteria,hoc mouet?Ergo nec martytes,ſi ca
thecumeni fuerint, coronentur. Non enim coto-
nentur ſi non initiantur.Quòd ſi ſuo abluuntur ſan-
guine,& hunc ſua pietas abluit & volũtas. Ne quæ-
ſo,eum,Domine,à fratre ſeiũgas, ne iugum hoc pię
germanitaris patiaris abrumpi. Hic ruus iam,& tuo
iudicio vindicatus, periclitatur amplius Gratianus,
ſi ſeparetur à fratre,ſi non mereatur eſſe cum eo,per
quem meruit vindicari. Quas ille nunc manus ad
te pater erigit, quas pro fratre preces fundit?quo ei
inhæret amplexu? quemadmodum ſibi eum non pa
titur auelli? Adeſt etiam pater qui militiam ſub Iu-
liano & tribunatus honores fidei amore contem-
pſit. Dona patri filium, fratri germanum, quorum
vtrumque imitatus eſt,alterum fide,alterum deuo-
tione pariter atque pietate in templorum priuile-
giis denegãdis.Quod parri defuerat,adiunxit:quod
frater conſtituit, cuſtodiuit. Et huic adhuc inter-
ceſſionem aſciſco, cui remunerarionem præſumo?
Date manibus ſancta myſteria. Pio requiẽ eius po-
ſcamus affectu. Date ſacramenta cœleſtia myſteria.
Animã piam noſtris oblationibus proſequamur.Ex
tollite populi mecum manus in ſancta, vt eo ſaltem
munere vicẽ eius meritis rependamus.Nec ego flo-
ribus tumulum eius aſpergam,ſed ſpiritũ eius Chri-
ſti odore perfundam.Spargant alij plenis lilia cala-
this,nobis lilium eſt Chriſtus. Hoc reliquias eius ſa
crabo, hoc eius gratiã cõmendabo.Nunquam ego
piorum fratrum ſeparabo nomina,merita diſcernã.
Scio quòd dominũ cõmemoratio iſta conciliet,co-
Geneſ.7. pula iſta delectet. Nec putet aliquis meritis eorũ o-
4.Reg.23. bitus celeritate detractum.Raptus eſt Enoch,ne ma
2.Eſdr.1. litia mutaret cor eius.Et Ioſias decimooctauo anno
regni ſui ita Domini paſcha celebrauit,vt omnes re
tro principes deuotione ſuperatet, nec diutius fidei
ſuæ meritis ſuperuixit, imò quia plebi Iudææ graue
imminebat exitium,rex iuſtus antè ſublatus eſt.Me
tuo ne & ru nobis aliqua noſtri offẽſione ſis raptus,
vt octauo regni tui annó imminentis mali acerbita-
rem quaſi iuſtus euaderes.Sed iam chara mihi com-
plectar viſcera,& debito quondam ſepulchro prius
tamen ſingula membra perſpiciam. Valentinianus
meus,iuuenis meus candidus & ruber, habens in ſe
imaginem Chriſti.Talibus enim proſequitur eccle-
Cantic.5. ſia in Canticis Chriſtum. Nec iniuriã putes, chara-
cteꝛe domini inſcribuntur & ſeruuli, & nomine im-
peratoris ſignãtur milites.Denique & ipſe dominus
dixit: Nolite tangere Chriſtos meos. Er: Vos eſtis *Pſalm.104.*
Matth.5. lux mundi.Et Iacob dixit:Iuda, te laudabũt fratres
Gene.49. tui.Ad filium loquebatur,& dominũ reuelabat. Et
Ibidem. de Ioſeph dixit:Filius meus ampliatus, filius meus
ampliatus Ioſeph,&Chriſtum ſignificabat.Licet er
go& mihi charactere domini ſignare ſeruulũ:Iuue-
nis meus candidus & ruber erectus è decem mili-
bus electus eſt filius meus, cùm poſtmortẽ patris,
Cantic.5. paruulus aſciſceretur imperio.Caput eius aurum ce
phas, oculi eius ſicut columbæ ſuper abundantiam
aquarum.Ibi enim ſedimus & fleuimus,dixerũt qui
Hier.4. inde venerunt:Venter eius pyxis eburnea,qui reci-
Cantic.5. peret oracula ſcripturarum,, vt poſſet dicere: Ven-
trẽm meum doleo, ſicut dixit propheta.Dicit enim
hæc qui imitator eſt Chriſti. Genæ eius phialæ aro-
matis, quibus Chriſtus influebat vnguentum. La-

A bia eius lilia diſtilantia myrrha plena. Manus eius
tornatæ aureæ, plenæ tarſis, eo quod in verbis eius
iuſtitia refulgeret, in factis & operibus reniteret
gratia, in quo & plenum virtutis & authoritatis re-
galis eſſet alloquium,nec inflexa aliquo mortis ter-
rore conſtantia,& factorum precioſa emendata cor
rectio. Omnis enim bonus operarius,manus Chri
ſti eſt,fauces eius dulcedines, & totum deſiderium.
Quàm dulcia enim omnia iudicia eius vniuerſorum
faucibus adhæſerunt? Quanta gratia ſermones ipſi⁹
B ſinguli recenſentur? Quemadmodum fili deſidera-
ris a populis? mihi certè inpreſſiſti quæ pectore te-
neo,verba illa poſtrema, quibus me vadẽ tuũ fieri
poſtulabas.Reliquiſti ipſe de me teſtimonium iudi-
cij glorioſi. Ego tibi fidẽ meã exhibere non potui
quam parabam. Dixi tamen abſens,&dicentem me
fidem pro te Chriſtus audiuir.Tenetur in cœlo ſpõ-
ſio mea,etſi nõ tenetur in terris. Obligatus ſũ Deo,
etſi non potui hominibus obligari.Locutus ſum de
corpore tuo.Nunc alloquar animam ruam dignam *Cantic.6.*
C propheticis ornamentis. Iiſdem igitur vtar exor-
diis.Quænã eſt hæc proſpiciens ſicut diluculum,ſpe
cioſa ſicut luna,electa ſicut ſol?Videor mihi te vide-
re fulgentem, videor audire dicẽtem: Diluculũ mi- *Roman.13.*
hi eſt pater.Nox terrena præceſſit,dies cœleſtis ap-
propinquauit.Proſpicis nos igitur ſancta anima, de
loco ſuperiore tanquam inferiora reſpiciens. Exiſti
de tenebris iſtius ſeculi,& vt luna reſplendes, vt ſol
refulges. Bene vt luna, quia & antè in vmbra licet
iſtius corporis refulgebas,& terrarum tenebras illu-
minabas,& nunc lumen à ſole iuſtitiæ mutuata cla-
D rũ diẽ ducis. Videre igitur videor te tanquam de
corpore recedentem, & repulſa noctis caligine ſur-
genten diluculo ſicut ſolem,appropinquantẽ Deo,
& rapido volatu ſicut aquilam quæ terrena ſunt re-
linquentem.Conuertere Sunamitis,conuertere:cõ- *Cantic.7.*
uertere, & videbimus in te.Conuertere ad nos pa-
cifica,vt gloriam tuam ſororibus tuis monſtres, &
incipient ſe tuæ quietis &gratiæ ſecuritate ſolati.Se
mel tantum ad nos conuertere, vt te videamus. Et
rurſus cõuertere atque ad Hieruſalem illam ciuita-
tem ſanctorum tota intentione feſtina.Aut certè ad
E animam piam Chriſtus hoc dicit,iubet illam pauli-
ſper cõuerti, vt nobis gloria ei⁹ appareat,vt requies
futura cum ſanctis. Et poſtea præcipit eam ad illud
ſupernum ſanctorum feſtinare conſortium.Quid vi
debitis, inquit,in Sunamite,de qua venit ſicut cho- *Ibidem.*
ri caſtrorum?Hoc in ea quę multum & aduerſus plu
rimos in corpore præliata eſt? Etenim pugnauit ad-
uerſus extraneos hoſtes,pugnauit aduerſus lubricas
ſeculi mutationes, pugnauit aduerſus corporis fra-
gilitates,aduerſus multiplices paſſiones. Audiuit à
Domino: Conuertere Sunamitis. Conuerſa eſt ad
F pacem ſemel in ſeculo,conuerſa eſt iterata commu-
nione ad gratiam Chriſti.Et ideo pulchra cõuerſio
eius in ſeculo, pulcherrimus inceſſus eius,&volatus
in cœlum. Vnde meretur audire: Specioſi facti ſunt
greſſus tui in calceamentis filia Aminadab, hoc eſt *Ibidem.*
filia principis,Specioſa es enim in proceſſu, habita-
ſti in corpore,tanquam calceamento eo vſa,non vt
in volucro,vt quia ſuperior & eminentior eo vt vel-
les tuum circunferres ſine vlla offenſione veſtigiũ.
Vel certè ſicut calceamẽtũ illud exoluere,ſicut Moy-

Exod.3. ſes fecit,cui dictum eſt: Solue calceamentum pedũ
tuorum. Dicit igitur tibi nunc Pater Aminadab ille
populi princeps: Audi filia & vide,quoniam concu-
piuit rex ſpeciem tuã. Specioſi ergo facti ſunt greſ-
Pſalm.44. ſus tui in calceamentis filia Aminadab. Moduli fœ-
Cantic.7. morum tuorum ſimiles torquibus; hoc eſt, conſo-
nãs ſibi in omnibus factis tuis gratia atque mode-
ratio magnorum æquauit inſignia triumphorum.
Denique moderatione tua &tranquillitate pacifica
nec Gallia hoſtem ſenſit, & Italia hoſtem repulit,
qui eius finibus imminebat. Torques autem inſi-
gnia eſſe victoriæ dubitari non poteſt, cùm ij qui in
bello fortiter feceriot, torquibus honorentut. Vm-
bilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto.
Venter tuus aceruus tritici muniti inter lilia. Ceruix
tua ſicut turris eburnea. Oculi tui ſtagna in Eſebon:
Bonus vmbilicus animæ virtutum omnium capax,
Prou.9. ſicut crater ab ipſo fidei authore tornatus. Sapien-
tia enim in cratere miſcuit vinum ſuum,dicens: Ve-
nite,edite panes meos, & bibite vinum quod mi-
ſcui vobis. Vmbilicus ergo iſte tornatus omni deco
re virtutum noo deficit mixto. Venter quoque eius
non ſolum iuſtitiæ velut frumentario cibo repleba-
tur, ſed etiam gratiæ ſuauitate quæ florebat li-
lium. Ceruix quoque eius cãdida& pura, iugo Chri-
ſti ſponte ſubiecta, cogitationes rationabiles, fidei
odor,circuncisionis attẽtio,ornatus capitis glorio-
ſus,quod non regalia diademata, ſed Domini ſan-
guinis inſignia coronarent. Meritò tãquam rex pec
cati victor & cœleſti corooa tedimitus aſcendit.
Cantic.7. Cuius animæ dicit Deus verbum. Quàm pulchra &
ſuauis facta eſt charitas in deliciis tuis? Pulchra per
vittutis decorem: ſuauis, per gratiam. Procera ſicut
palma, quæ vincentis eſt præmium. Tuæ aſcendẽti
animæ Gratianus frater occurrit, & complexus eã,
dicit: Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius: vel
quod ſibi eam cupiat inhærere, vel quod pietate fra
terna quaſi aduocatus aſſiſtat, dicens conuerſionem
eius etiam ſuæ gratię præferendam. Veni,inquit, fra
ter meus, exeamus in agrũ, requieſcamus in caſtel-
lis, diluculo ſurgamus in vineas. Hoc eſt, veniſti
eò,vbi diuerſarum virtutum fructus pro ſingulorũ
meritis deferuntur, vbi abundant meritorum præ-
mia. Exeamus ergo in agrum in quo nõ vacuus la-
bor, ſed fœcundus prouentus eſt gratiarum, quod
in terris ſeminaſti, hîc mete, quod ibi ſparſiſti, hîc
collige. Aut certè veni in illum agrum qui eſt o-
dot Iacob, hoc eſt veni in gremium Iacob, vt ſicut
Luc.16. Lazarus pauper in Abrahæ ſinu, ita etiam tu in Ia-
cob patriarchę trãquillitate requieſcas. Sinus enim
patriarcharum receſſus quidam eſt quietis æternæ.
Meritò ergo Iacob eſt fructuoſus, ſicut Iſaac patriar
cha teſtatus eſt dicens: Ecce odor filij mei tanquam
Gen.27. odot agri pleni quem benedixit Dominus. Requie-
ſcamus,inquit, in caſtellis: oſtẽdens illic eſſe requiẽ
tutiorem, quæ ſepto cœleſtis refugij munita atque
vallata nõ exagitetur ſecularium incurſibus beſtia-
rũ. In foribus, inquit, noſtris omnes fœtus arborũ,
Cantic.7. noua & vetera frater meus ſeruaui tibi. Quis dabit
Ibidem. te frater fratrem mihi, lactentem vbera matris meę?
Inueniens te foris, oſculabor te, aſſumam te& indu-
cam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius
quæ concepit me. Potum dabo tibi à vino operoſi

G vnguenti, à fluxu malorum granatorum meorum.
Læua eius ſub caput meum, & dextera eius comple-
ctetur me. Promittit fratri auguſtæ memoriæ Gratia
nus præſto ſibi fructus diuerſarum eſſe virtutum.
Fuit enim & ipſe fidelis in Domino, pius atque man
ſuetus puro corde. Fuit etiã caſtus corpore, qui præ-
ter coniugium oeſcierit fœminæ alterius conſuetu-
dinem. Ideo in foribus ſedis ſuę habet fructus para-
tos, nec longè petcodos, offert quæ ſeruauerit fra-
tri noua & vetera, hoc eſt, & teſtamenti veteris &
euangelij ſacramenta, & dicit: Quis dabit te frater
H fratrem mihi, lactentem vbera matris meæ? hoc eſt,
non quicunque te, ſed Chriſtus illuminabit gratia
ſpirituali. Ille te baptizauit, quia humana tibi officia
defuerũt. Plus adeptus es qui minora te amiſiſſe cre
debas. Quæ ſunt vbera eccleſiæ, niſi ſacramenta ba-
ptiſmatis? Et bene ait lactentem, quaſi qui baptiza-
tus lactis niuei ſuccum requirat. Inueniẽs, inquit, te
foris, oſculabor te, hoc eſt, extra corpus te reperiẽs,
oſculo myſticæ pacis amplectar. Nemo te ſpernet,
nullus excludet, in penetralia te arcana eccleſię ma-
I tris inducã, &in omnia ſecreta myſterij, vt bibas po-
culum gratię ſpiritualis. Amplexatus igitur fratrem
ducere cœpit ad propriam manſionem: & quia pio
officio ad vlteriora proceſſerat, cum fratre cœpit
aſcendere, petens vt ſibi & fratri maior illic charitas
augeatur, eo quod vitia humana defecerant, inui-
dia atque iactantia, quæ in pleriſque ſolent fraternæ
pietatis iura vacuare. Vidẽtes eos vel angeli vel aliæ
animæ quærunt ab iis, quæ veluti comitatu ſuo fra-
tres hos & officio deducebant, dicentes: Quæ eſt
hæc quæ aſcendit candida innitens ſupet fratrem
K ſuum? Nec nos quidem dubitabamus de meritis Cantic.8.
Valentiani, ſed iam credamus vel teſtimoniis ange-
lotum quod deterſa labe peccati ablutus aſcendit,
quem ſua fides lauit, & petitio conſecrauit: creda-
mus quia aſcendit à deſerto, hoc eſt ex hoc arido &
inculto loco ad illas florulentas delectationes, vbi
cum fratre coniunctus æternę vitæ fruitur volupta-
te. Beati ambo, ſi quid meæ orationes valebunt.
Nulla dies vos ſilentio præteribit. Nulla inhonora-
tos vos mea tranſibit oratio. Nulla nox non dona-
tos aliqua precum mearum cõtextione trãſcurret.
L Omnibus vos oblationibus frequentabo. Quis pro
hibebit innoxios nominare? Quis verabit com-
mendationis proſecutionem complecti? Si obli- Pſalm.136.
tus fuero te ſancta Hieruſalem, hoc eſt, ſancta ani-
ma, pia & pacifica germanitas, obliuiſcatur me
dextera mea, adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi
non meminero tui, ſi noo meminero Hieruſalem in
principio meæ lætitiæ. Ipſe me citius quã vos obli-
uiſcar. Et ſi vnquã ſermo tacebit, loquetur affectus.
Et ſi vox deficiet, non deficiet gratia, quæ meis eſt
infixa præcordiis. Quomodo ceciderunt potentes?
M Quomodo vterque ſuper illa Babylonis ceciderunt
flumina? Quomodo rapidiora vtriuſque vitæ fuẽru
curticula, quàm ipſius Rhodani ſunt fluẽta? O mihi
Gratiane & Valẽtiniane ſpecioſi & chariſsimi, quàm
anguſto vitam fine clauſiſtis, quàm proxima vobis
mortis fuẽre confinia, quàm ſepulchra vicina. Gra-
tiane inquam & Valentiniane in veſtris nominibos
adhærere iuuat atque delectat, in veſtri commemo-
ratione requieſcere. Omnibus Gratiane & Valenti-
niane

tiniane ſpecioſi & chariſsimi, inſeparabiles in vita, & in morte non eſtis ſeparati. Nō vos diſcreuit tumulus, quos non diſcernebat affectus. Non cauſa mortis ſepatauit, quos pietas non iungebat. Non virtutum diſtantia diſpares fecit, ſuper columbas ſimpliciores, ſuper aquilas leuiores, ſuper agnos clemētiores, ſuper vitulos innocentiores. Gratiani ſagitta nō eſt reuerſa retro, & Valentiani iuſtitia nō fuit vacua, nec inanis authoritas. Quomodo ſine pugna ceciderunt potentes? Doleo in te fili Gratiane, ſuauis mihi valde. Plurima dediſti tuæ pietatis inſignia. Tu me inter tua pericula requirebas, tu in tuis extremis me appellabas, meum de te plus dolebas dolorem, quàm tuam mortem. Doleo etiam in te filij Valentiniane, ſpecioſus mihi valde. Ceciderat, amor tuus in me, ſicut amot pignoris. Tu per me putabas eripi te periculis, tu me nō ſolum vt patentem diligebas,

A ſed vt redemptorem tui & liberatorem ſperabas. Tu dicebas, putas ne videbo patrem meum? Specioſa de me voluntas tua, ſed nō efficax præſumptio. Heu mihi vanæ ſpes in homine; ſed tu in ſacerdote. Heu mihi quod voluntatem tuā non ante cognoui. Heu mihi quod nō clanculo ante miſiſti. Heu mihi qualia amiſi pignora. Quomodo ceciderunt potentes, & perierūt arma concupiſcentia Deum? Et quia nemo habet quod alij plus deferat, quàm quod ſibi optat: non me ab illis poſt mortem ſepares, quos in hac vita chariſsimos ſenſi. Domine peto, vt vbi ego
B fuero, ſint & illi mecum: vt illic eorum perpetua cōpula fruar, quia hîc vti eorum diuturniore coniunctione non potui. Te quæſo ſumme Deus, vt chariſſimos iuuenes matura reſurrectione ſuſcites & reſuſcites, vt immaturum hunc vitę iſtius curſum matura reſurrectione compenſes.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS ORATIO FVNEBRIS DE EXCESSV FRATRIS SVI SATYRI.

DEduximus fratres dilectiſsimi hoſtiam meam, hoſtiam incontaminatam, hoſtiam Deo placentem, Dominum & fratrem meum Satyrum: memineram quippe eum eſſe mortalem, nec fefellit opinio, ſed ſuperabūdauit gratia. Itaque nihil habeo quod querar, ſed habeo in quo Deo gratias agam, quia ſemper optaui, vt ſi quæ perturbationes vel eccleſiam vel me manerent, in me potius ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, cum omnia motibus ſint ſuſpecta barbaricis communem mœrorem: priuato dolore tranſegi, & in me conuerſum eſt quicquid timebamus omnes: atque vtinam hic conſummatum ſit, vt dolor meus publici doloris redemptio ſit. Nihil quidem habui fratres chariſsimi in rebus humanis tanto fratre precioſius, nihil amabilius, nihil charius. Sed præſtant priuatis publica. Ipſius quoque ſi quis ſentētiam ſciſcitaretur, mallet occidi pro aliis, quàm ſibi viuere. Propterea enim pro omnibus ſecundum carnem Chriſtus eſt mortuus, vt non nobis ſolis viuere diſceremus. Accedit illud, quod ingratus diuinitati eſſe non poſſum. Lætandum eſt enim magis quod talem fratrem habuerim, quàm dolendum quod fratrem amiſerim. Illud enim munus, hoc debitum eſt: itaque perfunctus ſum quandiu licuit commiſſo mihi fœnore, qui depoſuit pignus recepit. Nihil intereſt vtrum abiures depoſitum, an doleas reſtitutū. In vtroque enim fidei ambiguum, vitæ periculum eſt. An ſi pecuniam neges; culpa eſt: ſi hoſtiam neges, impietas non eſt: cum pecuniæ fœnerator illudi poſsit, naturæ author, & neceſsitudinis creditor fraudari non queat? Itaque quanto vberior fœnoris ſumma, tanto gratior vſura

C ſortis. Vnde ingrati de fratris morte eſſe non poſſumus, quia quod naturæ cōmunis fuit reddidit, quod gratiæ ſingularis eſt meruit. Quis enim communem conditionem recuſet? Quis doleat ſibi proprium pignus ereptum, cum ad ſolatium noſtri filium ſuum vnicum pro nobis pater tradiderit ad mortē? Quis exceptum ſe putet eſſe debere à conditione moriēdi, qui non ſit exceptus à conditione naſcendi? Magnum pietatis myſterium, vt mors corporis nec in Chriſto eſſet excepta: ac licet naturæ Dominus, carnis tamen quam ſuſceperat legem non recuſaret. Et
D mihi neceſſe eſt mori, illi neceſſe nō fuit. An qui de ſeruo dicit: Si eū volo ſic manere donec venio, quid Ioan. 21.
ad te? non potuit ipſe ſic manere ſi vellet? Sed perpetuitate vitæ huius ſibi precium, mihi ſacrificium perdidiſſet. Quod igitur maius eſt ſolatium noſtri, quàm quod ſecundum carnem & Chriſtus eſt mortuus? Aut cur ego vehementius fleam fratrem, cùm ſciam illam mori non potuiſſe pietatem? Cur ſolus præ cęteris fleam, quem fletis omnes? Priuatum dolorem cōmuni dolore digeſſi, præſertim cùm meæ lachrymæ nihil proſint, veſtræ autem lachrymæ fi-
E dem aſtruant, conſolationem afferāt. Fletis diuites, & flendo probatis nihil opitulari repoſitas diuitias ad ſalutem, cùm pecuniæ precio mors differri non queat, & pari vſu diuitē inopēmque dies ſupremus eripiat: fletis ſenes, quod in hoc liberorum ſortem pauetis: & ideo quia vitam corporis producere nō poteſtis, inſtituite liberos non ad vſum corporis, ſed ad virtutis officium. Fletis & iuuenes, quod naturæ finis non ſit maturitas ſenectutis. Fleuerunt & pauperes, & quod multo eſt precioſius, multóque vberius, lachrymis ſuis eius delicta lauerunt. Illę ſunt lachrymæ redēptrices, illi gemitus qui dolorē mortis

abſcondunt. Ille dolor qui perpetuæ vbertate læti- G
*obdu'cat. tiæ veteris ſensũ doloris * obducat. Itaque licet pri-
uatum funus, tamen fletus eſt publicus, & ideo non
poteſt fletus eſſe diuturnus, qui vniuerſorũ eſt affe-
ctibos conſecratus. Nam quid te mi frater amantiſ-
ſime fleam, qui mihi ſic ereptus es, vt eſſes omnium?
Non enim perdidi vſum tui, ſed commutaui, antè
corpore inſeparabilis, nunc indiuiduus affectu, ma-
nes enim mecum, ac ſemper manebis. Et quidem
cùm viueres nobiſcum, nunquam te patria eripuit
mihi, nec ipſe mihi vmquam patriam prætuliſti, &
nunc alteram pręſtitiſti. Cœpi enim hic iam nõ eſſe H
peregrinus, vbi melior mei portio eſt. Nunquam e-
nim totus in me fui, ſed in altero noſtri pars maior
amborum: vterque autẽ eramus in Chriſto, in quo
& ſumma vniuerſitatis, & portio ſingulorum eſt.
Hic mihi tumulus genitali ſolo gratior, in quo non
naturæ, ſed gratiæ meæ fructus eſt. In iſto corpore
enim quod nunc exanime iacet, præſtantior vitæ
meę fun: lo, quia in hoc quoque quod gero corpo-
re, vberior tui portio. Atque vtinam vt memoriæ,
vt gratiæ, ita etiã vitę tuę hoc quicquid eſt quod ſpi- I
ramus, ſpirare poſſemus, dimidiũmqoe meorum
decideret temporum, quod ad tuorum proficeret
vsũ. Par enim erat vt quibus indiuiſum ſemper fuit
patrimoniũ facultatum, non eſſet vitæ diuiſum tẽ-
pus: vel certè qui indiſtincta ſemper babuimus vi-
uendi conſortia, non haberemus diſtincta morien-
di conturbernia. Nunc verò frater, quò progrediar,
quò ve coouertar? Bos bouem requirit, ſéque non
totum putat, & frequenti mugitu pium teſtatur af-
fectum: ſi fortè defecerit cum quo ducere collo a- K
ratra conſueuit: ego te frater nõ requiram? Aut poſ-
ſim vmquã obliuiſci tui, cũ quo vitæ huius ſemper
aratra ſuſtinui? Labore inferior fui ſed amore cõiun
ctior: non tam mea virtute habilis, quàm tua patiẽ-
tia tolerabilis: qui pio ſemper ſolicitus affectu latus
meum tuo latere ſepiebas, charitate vt frater, cura
vt pater, ſolicitudine vt ſenior, reuerentia vt iunior.
Ita in vnius neceſſitudinis gradu complurium mihi
neceſſitudinum officia impendebas, vt in te non v-
num, ſed plures amiſſos requiram, in quo vno igno-
rata adulatio, eſt expreſſa pietas. Neque enim babe-
bas quod ſimulatione adderes, qui totũ pietate cõ- L
preheoderas, vt nec incrementa reciperes, nec vicẽ
expectares. Sed qoò immemor officij, memor gra-
tiæ, immodico dolore progredior? Reuocat Apo-
ſtolus, & tanquam frænos mœroris ioducit dicens,
1. Theſ. 4. ſicut nuper audiſtis: Nolumus vos ignorare fratres
de dormientibus, vt non triſtes ſitis, ſicut & cæteri
qui ſpem nõ habent. Date veniã fratres chariſsimi.
1. Cor. 4. Neque enim omnes poſſumus dicere: Imitatores
mei eſtote, ſicut & ego Chriſti: ſed ad imitandum ſi
authorẽ quæritis, habetis quem poſſitis imitari. Nõ
omnes ad docendum idonei, vtinam omnes ad di- M
ſcendum habiles. Non grauem lachrymis contraxi-
mus culpam. Non omnis infidelitatis aut infirmita-
tis eſt fletus. Alius eſt naturæ dolor, alia eſt triſtitia
diffidentiæ, & plurimum refert deſiderare quod ha-
boeris, & lugere quod amiſeris. Non ſolus dolor la-
chrymas habet, habet & lætia lachrymas. Et pietas
fletum excitat, & oratio ſtratum rigat, & precatio
iuxta propheticum dictum lectulum lauat. Fecerũt

G & fletum magnum ſui, cùm patriarchæ ſepelirẽtur.
Lachrymę ergo pietatis indices, non illices ſunt do-
loris. Lachrymatus ſum ergo, fateor etiam ego, ſed
lachrymatus eſt Dominus. Ille alienum, ego fratrẽ.
Ille in vno lachrymatus eſt omnes, ego in omnibus
lachrymabor te frater. Ille noſtro nõ ſuo lachryma-
tus eſt affectu. Neque enim diuinitas lachrymas ha-
bet, ſed lachrymatus eo quo triſtis fuit: lachryma-
tus eſt eo quo crucifixus eſt, quo mortuus, quo ſe-
pult' eſt. Lachrymatus eſt eo de quo hodie nobis in
ſinuauit Propheta, dicens, Mater Sion dicet homo, Pſalm. 86.
H & homo factus eſt in ea, & ipſe fũdauit eã altiſsimus.
Eo lachrymatus eſt quo matrẽ Sion dixit, genitus
in Iudæa, ſuſceptus ex virgine. Matrem autem ſecũ-
dum diuinitatem habere non potuit, qui author eſt
matris. Ille factus eſt non diuina generatione, ſed
humana, quia homo factus eſt, De' natus eſt: ſicut & Eſaia. 9.
alibi habes: Puer natus eſt nobis, filius datus eſt no-
bis. In puero enim nomẽ ętatis, in filio plenitudo di-
uinitatis eſt: factus ex matre, natus ex patre, idẽ ta-
men & natus & datus, non diuerſum, ſed vnum pu-
I tes. Vnus enim dei filius, & natus ex patre, & ortus
ex virgine diſtanti ordine, ſed in vnum concurren- Pſalm. 86.
te nomine, ſicut & præſens lectio docet, quia & ho-
mo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſsimus,
homo vtique corpore, altiſsimus poteſtate. Et ſi
Deus & bomo diuerſitate naturæ, idem tamen non
alter in vtroque. Aliud ergn ſpeciale naturæ ſuæ, a-
liud commune nobiſcum, ſed in vtroque vnus, & in
vtroque perfectus. Non igitur mirandum eſt quia &
Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus. Fecit er-
K go Ieſum eum vtique qui ex corpore nomen acce-
pit, fecit eũ de quo etiam Patriarcha ſcribit Dauid, Ibidem.
quia mater Sion dicet homo, & bomo factus eſt in
ea. Quaſi homo ergo factus diſsimilis, vtiq; nõ diui-
nitate, ſed corpore: nec diſcretus à patre, ſed exce-
ptus io munere: manens in conſortio poteſtatis, ſe-
gregatus in myſterio paſsionis. Plura loci huius tra-
ctatus expoſcit, quibus poſsimus oſtendere autbo-
ritatem patris, proprietatem filij, trinitatis totius v-
nitatem. ſed conſolandi bodie non tractandi partes
recepi: quanquam abducere à mœrore animum in-
tentione tractandi, conſolationis vſus ſit. Sed tem-
L perandus mihi mœror, quàm alienãdus affectus eſt,
vt mulceantur magis deſideria quàm ſopiantur. Nõ
libet enim abire à fratre longius & occupatione ſub-
duci, cùm velut comitandi eius gratia hic ſermo ſu-
ſceptus ſit, vt diutius ſenſu proſequar proficiſcentẽ,
& quem oculis teneo, mente complectar. In illo e-
nim totam oculorum aciem figere libet, cũ illo to-
tis animorum officiis immorari, illum toto blandi-
tiarum ambire obſequio dum ſtupet animus. Nec
amiſſum credo, quem adhuc cerno præſentem: nec
mortuũ puto, cuius adhuc officia nõ requiro, qui-
M bus ego vitæ meę vſum & ſpirandi omne munus ad-
dixeram. Quid enim referam tantæ gratiæ, tanto la-
bori? Ego te frater hęredem feceram, tu me hæredẽ
reliquiſti. Ego te ſuperſtitem optabam, tu me ſuper-
ſtitem dimiſiſti. Ego pro muneribus tuis vt compẽ-
ſarem beneficia, vota referebam, nunc & vota per-
didi, ſed tamen tua beneficia non amiſi. Quid agam
mei ſucceſſor hæredis? Quid agam meæ vitæ ſuper-
ſtes? Quid agam exors huius quod cupio luminis?

Quas

Quas grates, quæ munera referã tibi? Nihil à me prę ter lachrymas habes. Aut fortaſſe ſecurus meriti tui, quas ſolas ſuperſtites habeo lachrymas, non requiris. Nam etiam cùm adhuc viueres, flere prohibebas, mœrorémque magis noſtrum quàm tuã mortẽ tibi eſſe teſtabaris dolori. Prohibent vlterius prodire lacbrymæ, fletúſque reuocant. Prohibet etiã tui gratia, ne dũ oostra deflemus, de tuis meritis deſperare videamur. At certè vt nobis etiam mœroris iſtius minuas acerbitatem, non habeo quod timeã qui timebam tibi, non habeo quod mihi iam mundus eripiat. Et ſi ſancta ſuperſit ſoror Marcelliana, integritate venerabilis, æqualis moribus, nõ impar officiis: tibi tamen ambo plus timebamus, in te vitæ huius iucunditatem repoſitam putabamus. Propter te viuere delectabat, propter te oon pigebat mori. Te enim ambo ſuperſtitem precabamur, tibi nos ſuperuiuere non iuuabat. Quando nõ cohorruit animus cùm metus huiuſmodi titillaret? Quomodo cõſternata mens erat ægritudinis tuæ nuncio? Vę miſeræ opinioni, putabamus redditum, quem videmus dilatum. Tuis enim votis apud ſanctum martyrem Laurentium impetratum eſſe nũc cognoſcimus commeatum, atque vtinam non ſolum cõmeatum, ſed etiam prolixum vitę tempus rogaſſes. Potuiſti annos plurimos impetrare viuendi, qui potuiſti cõmeatum impetrare veniendi. Et quidẽ tibi omnipotens æterne Deus gratias ago, quod vel hæc nobis ſuprema ſolatia non negaſti, quod amantiſſimi fratris ex Siculis Africaniſue regionibꝰ exoptatum nobis reditũ cõtuliſti. Ita enim maturè poſtquã venit, ereptus eſt, quaſi propter boc ſolum videretur eſſe dilatus, vt ad fratres rediret. Habeo planè pignus meum quod nulla mihi peregrinatio iam poſſit auellere. Habeo quas complectar reliquias. Habeo tumulum quem corpore tegam. Habeo ſepulcbrum ſuper quod iaceam, & commendabiliorẽ Deo futurum eſſe me credam, quod ſupra ſancti corporis oſſa requieſcam. Vtinam ſic potuiſſem aduerſus mortem quoque tuam meum corpus obiicere. Si gladiis petitus eſſes, me pro te potius ſuffigẽdum dediſſem. Si exeuntem potuiſſem reuocare, animam meam potius obtuliſſem. Nihil mihi profuit vltimos hauſiſſe anbelitus, nihil flatus meos inſpiraſſe morienti. Putabam enim quod aut tuã mortem ipſe ſuſciperem, aut meam vitam in te ipſe trãſfunderem. O infelicia illa, ſed tamẽ dulcia ſuprema oſculorũ pignora. O amplexus miſeri, inter quos exanimũ corpus obriguit, halitus ſupremus euanuit. Stringebam quidem brachia, ſed iam perdideram quem tenebam, & extremum ſpiritum ore relegebam, vt conſortium mortis haurirem. Sed neſcio quomodo vitalis ille mihi halitus factus eſt, & maiorem gratiam in ipſa morte redolebat. Atque vtinam ſi tuam nequiuit meo ſpiritu vitam producere, vel vltimi anbelitus tui vigor tranſfundi potuiſſet in meam mentem, & illam tui animi puritatem atque innocentiam noſter ſpiraſſet affectus. Hanc mihi hæreditatem frater chariſſime reliquiſſes, quæ non lachrymabili dolore percuteret aſpectum, ſed memorabili gratia commendaret hæredem. Quid igigitur nunc agam, cum omnes vitæ iſtius ſuauitates, cuncta ſolatia, cuncta denique ornamenta amiſe-

A rim? Tu enim mihi vnus eras domi ſolatio, foris decori, tu inquam in conſiliis arbiter, curæ particeps, deprecator ſolicitudinis, depulſor mœroris: tu meorum aſſertor actuum, cogitationúmque defenſor: tu poſtremò vnus in quo domeſtica ſolicitudo reſideret, publica cura requieſceret. Teſtor ſanctam animam tuam, me in publicis eccleſiæ id ſæpe veritum eſſe, ne diſplicerem tibi. Denique vbi redidiſti, obiurgaſti morã: ita domi foriſque eruditor quidã & arbiter ſacerdotis, vt domeſtica cogitare non ſineres, B publica curare cenſeres. Vt vereor, ne videar arroganter dicere: Hæc enim laudis tuæ portio eſt, quia ſine offenſione vlla & gubernaſti fratris domum, & commendaſti ſacerdotium. Sentio equidem quod repetendis officiis tuis, recẽſendiſque virtutibus afficiatur animus, ſed tamẽ in ipſa mei affectione requieſco, atque hæ mihi recordationes etſi dolorẽ renouant, tamen voluptatem afferunt. An ego poſſum aut non cogitare de te, aut vnquam ſine lachrymis cogitare? Et potero vnquam C aut tanti non meminiſſe fratris, aut ſine lachrymabili quadam meminiſſe gratia? Quid enim mihi vnquam iucundum quod non eſſet ex te profectum? Quid inquam mihi ſine te, aut tibi vmquam ſine me voluptati fuit? Quis non vſus nobis, & prope viſus ipſe ſomnúſque communis? Quæ diſcreta vnquam voluntas, quod non commune veſtigium? ferè vt cum gradum tollerem, vel tu meum, vel ego tuum corpus videremur attollere. Quod ſi quando ſine altero prodeundum fuit, intectum latus putares, affectum vultu cerneres, mœſtum animum iudicares, D non aſſueta gratia, non vigor ſolitus prænitebat, ſuſpecta omnibus ſolitudo merum alicuius ęgritudinis afferebat. Ita nouum videbatur omnibus nos diuidi. Ego certè fraternæ abſentiæ impatiens, vel non immemor, quaſi præſentem reflexa ſæpius ceruice quærebam, & coram alloqui atque aſpicere videbar mihi. Sed tanquam ſuſpenſum collo iugum, vbi ſperatis excideram, trahere me putabam, difficilis progredi, verecundus videri, & redire deproperans, quod ſine te procedere non liberet. At verò vbi ambobus prodeundum fuit, non plura in itine- E re veſtigia quàm verba, nec inceſſus quàm ſermo crebrior, nec ambulandi cura, ſed colloquẽdi gratia. Vterque enim noſtrum ex alterius ore pendebat, non intento aſpectu legere iter, ſed mutuò ſolicitos excipere ſermones, haurire oculorum gratiã, ſpirare fraternæ imaginis voluptatem. Quas virtutes tuas tacitus mecum ipſe mirabar, quàm plaudebam mihi quod tali me Dominus fratre donauerat, tam pudico, tam efficaci, tam innocenti, tã ſimplici, vt cùm tuam innocentiam cogitarem, efficaciam deſperarem: cùm efficaciam cernerem, inno- F centiam non putarem: ſed vtrunque mira quadam virtute iũgebas. Denique ea quæ ambo nequiueramus concludere, ſolus impleſti. Plaudebat ſibi, vt audio, Proſper quod ſacerdotij mei occaſione redditurum ſe quæ abſtulerat nõ putabat. ſed vehemẽtiorem tuam vnius efficaciã expertus eſt quàm duorum. Itaque ſoluit omnia, nec moderationi ingratus tuæ, nec illudẽs pudori, ſed & modeſtiæ gratus, nec inſolens efficaciæ. Sed cui frater illa quæſiſti? Nos enim idẽ volebamus laborũ tuorũ eſſe præmium,

quod documẽtum erat. Peregiſti omnia, & vbi per-
fúctus omnibus reuertiſti, tu ſolus nobis qui omni-
bus es præferẽdus eriperis, quaſi ideo mortẽ diſtu-
leris, vt conſummares pietatis officium, palmam ef-
ficaciæ reportares. Quàm nec ipſi nos frater chariſ-
ſime ſeculi huius delectabant honores, quod nos à
nobis inuicem diuidebant, quos ideo adepti ſumus,
non quia fuit eorum expetẽda perceptio, ſed ne vi-
lis diſſimulatio videretur. Aut fortaſſe ideo ſunt tri-
buti, vt quia immaturo tui obitu noſtrę futurus erat
voluptatis occaſus, ſine nobis iã viuere diceremus.
Equidem præſagę mentis agnoſco formidinem, dũ
repeto ſępe quę ſcripſerim. Reuocabam te frater, ne
ipſe Africam peteres, ac potius aliquem deſtinares:
timebam te committere viæ, fluctibus credere, &
ſolito metus maior inceſſerat animam. Sęd & pe-
regrinationem explicuiſti, & rem ordinaſti, & vete
ri & ſentinoſo, vt audio, nauigio iterum te fluctibus
credidiſti. Nanque dum celeritatem aucuparis, cau-
telã prætermiſiſti, auidus noſtrę gratiæ, diſſimulans
periculi tui. O fallax lætitia, o incerta humanarũ re-
rum curricula. Ex Africa redditũ, ex mari reſtitutũ,
ex naufragio ſeruatum putabamus iã nobis nõ poſſe
eripi, ſed grauiora naufragia in terris poſiti ſuſtine-
mus. Nã quẽ non potuerũt naufragia ad mortẽ de-
ducere ſtrenuis natatibus euitata, eius mors cœpit
nobis eſſe naufragio. Quid enim supereſt ſuauitatis,
quibus tã prædulce decus, tã charũ in his mundi te-
nebris lumẽ extinctũ eſt, in quo non noſtræ ſolũ fa-
miliæ ſed totius patrię dec⁹ occidit? Habeo ſanè vo
bis fratres dilectiſſimi, plebs ſancta, maximã gratiã,
quòd nõ aliũ dolorem meũ quàm veſtrum putatis,
quod vobis accidiſſe hãc noſtri creditis ſolitudinẽ,
quod fletum totius ciuitatis, ętatum omnium, ordi-
num omnium, vota noua quadam pietate defertis.
Non enim miſericordię priuatæ dolor, ſed quoddã
publicæ officiũ & munus eſt gratiæ. Aut ſi qua vos
mei tangit miſericordia quod talem fratrem amiſe-
rim, habeo fructum vberem, habeo veſtri pignus
affectus. Mallem fratrem viuere, ſed tamen publicũ
officium in ſecundis rebus iucundius eſt, in aduer-
ſis gratius. Neque verò mihi mediocre meritum
tanti videtur officij. Neque enim ocioſe vel in a-
Act. 9. ctibus Apoſtolorum Thabitam mortuam flẽtes vi-
duæ deſcribuntur, vel in Euangelio mota lachry-
Luca 7. mis viduæ proſequens turba funus adoleſcentis in-
ducitur, cui reſurrectio debebatur: illam tamẽ Tha
bitam viduæ, hunc tota ciuitas fleuit. Non ergo du-
bium eſt veſtris lachrymis Apoſtolorum patrociniũ
comparari, non inquam dubium eſt Chriſtum mi-
ſericordia motum cùm vos flentes videret. Et ſi
nunc non tetigit loculum, ſuſcepit tamen commẽ-
datum ſpiritum. Et ſi non appellauit corporis voce
defunctum, diuinę tamen poteſtatis authoritate à
cruciatibus mortis, & nequitiæ ſpiritalis incurſio-
nibus eius animam liberauit. Et ſi non reſedit in lo-
culo qui erat mortuus, tamen requieuit in Chriſto.
Et ſi non locutus eſt nobis, tamen ea quæ ſupra nos
ſunt cernit, & quæ potiora ſunt nobis iam ſe videre
lætatur. Per ea enim quæ in Euangelio legimus,
quæ futura ſunt intelligimus, & præſentium ſpecies
futurorum eſt. Non opus fuit ei reſurrectio tem-
poralis, cui æterna debetur. Quid enim in hanc mi-

G ſeram & ærumnoſam recideret labem, atque in hãc
flebilem vitam rediret, quem raptum magis eſſe
ex tam imminentibus malis, vrgentibúſque pericu-
lis gaudere debemus? Nam ſi pacato ſeculo belliſ-
que ceſſantibus raptum Enoch nemo defleuit, ſed Gen. 5.
magis propheta laudauit, ſicut de illo ſcriptura di-
xit: Raptus eſt ne malitia mutaret cor eius: quanto
magis nunc iure dicendum eſt, cùm ad ſeculi lubri-
cum vitæ accedat ambiguum: Raptus eſt, ne ma-
nus incideret Barbarorum. Raptus eſt ne totius or- Sapien. 4.
bis excidia, mundi finem, propinquorum funera,
H ciuium mortes, ne poſtremò ſanctarum virginum
atque viduarum, quod omni morte acerbius eſt, col
luuionem videret. Ego verò te frater cum vitæ tuæ
flore, tum mortis commoditate beatum arbitror.
Non enim nobis ereptus es, ſed periculis: non vitã
amiſiſti, ſed ingruẽtium acerbitatum formidine ca-
ruiſti. Nam qua eras ſanctæ mentis miſericordia in
tuos, ſi nunc vrgeri Italiã tam propinquo hoſte co-
gnoſceres, quantum ingemiſceres, quam dolores in
Alpium vallo ſummam noſtræ ſalutis conſiſtere, li-
I gnorúmque concædibus conſtrui murum pudoris:
qua afflictione mœreres tam tenui diſcrimine tuos
ab hoſte diſtineri, ab hoſte impuro atque crudeli,
qui nec pudicitiæ parceret nec ſaluti? Quo nam in-
quã hæc modo ſcires quæ nos perpeti, & fortaſſe
(quod grauius eſt) ſpectare cogemur, rapi virgines,
& auulſos à complexu parentum paruos liberos ſu-
pra tela iactari, inceſtari ſacrata Deo corpora, & ſe-
nilem viduæ maturioris vterum in vſus deſuetos o-
nerum redire nõ pignorum? Quonam inquam mo-
K do iſta tolerares qui etiã vltimo ſpiritu, tui iam for-
taſſis oblitus, & adhuc noſtri non immemor, de ca-
uenda incurſione Barbarorum nos ſæpius admone-
bas, commemorans nõ fruſtrà te dixiſſe fugiendũ,
fortaſſe ideo quod nos deſtitui tua morte cernebas:
quod non infirmitate animi, ſed pietate faciebas, &
ſi infirmus pro nobis, tamen firmus tibi. Qui cùm à
viro nobili reuocareris Symmacho tuo parente,
quod ardere bello Italia diceretur, quòd in periculũ
tenderes, quod in hoſtem incurreres, reſpondi-
ſti hãc ipſam tibi cauſam eſſe veniẽdi ne noſtro de-
eſſes periculo, vt conſortem te fraterni diſcriminis
L exhiberes. Felix igitur tam oportuno obitu quia nõ
es in hunc ſeruatus dolorẽ: certè felicior quàm ſan-
cta ſoror, quæ tuo ſolatio deſtituta, de ſuo pudore
ſolicita, duobus nuper beata germanis, nũc ex duo-
bus fratribus ærumnoſa, neque alterum ſequi po-
teſt, neque alterum derelinquere, cui tumulus ho-
ſpitium tuus, & corporis tui ſepulchrum eſt domus,
atque vtinam vel hoc tutum diuerſorium, cibus in
fletibus, potus in lachrymis. Cibum etenim de-
diſti nobis panem lachrymarum & potum dediſti
nobis in lachrymis in menſuram, aut fortaſſe vltra
M menſuram. Nam quid de me loquor, cui neque
mori licet, ne ſororem relinquam, neque viuere
libet, ne à te reuellar? Quid enim mihi ſine te po-
teſt eſſe iucundũ, in quo omnis ſemper fuit noſtra
iucunditas? Aut quid diutius in hac vita degere
iuuat, atque in terris morari, in quibus tam diu iu-
cundè viximus quandiu ſimul viximus? Et ſi eſſet
quod hic delectare nos poſſet, ſine te delectare non
poſſet. Et ſi quando voluiſſemus impenſè vitã pro-
ducere

ducere,iam tamen ſine te eſſe nollemus. Hæc into-
lerabilia.Quid enim tolerabile ſine te tanto vitæ co-
mite, tanto laborum meorum officiorumque con-
ſorte? Cuius ego caſum,qoo eſſet tolerabilior, nec
præmeditari potui: ita pauebat animus de illo tale
aliquid cogitare,non quo conditionem ignorarem,
ſed quidam votorum vſus ſenſum communis fragi-
litatis obduxerat,vt de illo niſi ſecunda omnia cogi-
tare neſcirem. Denique proximè cum graui quodã
atque vtinam ſupremo vrgeret occaſu, hoc ſolum
dolebam quod non ipſe aſſideres lectulo, ac votiuũ
mihi cum ſancta ſorore partitus officium, morientis
oculos digitis tuis clauderes. Quid optauerã? Quid
rependo? Quæ vota deficiunt? Quæ miniſteria ſuc-
cedunt? Aliud præparabam, aliud exhibere com-
pellor, non iam ipſe miniſterium funeris, ſed mini-
ſter. O dura oculorum lumina,quæ potuiſtis fratrẽ
videre morientem.O immites & aſperæ manus,quę
clauſiſtis oculos in quibus plus videbam. O durior
ceruix, quæ tam lugubre onus conſolabili licet ob-
ſequio geſtare potuiſti. Hæc tu frater mihi iuſtius
exhiberes. Hæc ego à te expectabam, hæc ego offi-
cia deſiderabam.Nunc verò ipſe meæ vitæ ſuperſtes
quod ſine te ſolatium capiam, qui ſolus mœrentem
ſolari ſolebas,excitare lætitiam, mœſtitiam propul-
ſare? Qualem te nunc ego frater aſpicio, iam nulla
mihi verba referentem, iam nulla offerentem oſcu-
la? quanquam ita mutuus ſemper vtrique noſtrum
inſederit amor,vt interiore potius foueretur affectu,
quàm forenſi blãditia diuulgaretur. Neque aliorum
quærebamus teſtimonium, qui tantam noſtri gra-
tiam tenebamus. Ita virilis ſe vtrique noſtrum ger-
manitatis ſuccus infuderat,vt non blanditiis proba-
remus amorem, ſed conſcientia teſte pietatis inter-
no amore contenti,fucum blanditiarum non requi-
rere videremur,quos & ipſa in amorem mutuũ ima-
go formaret. Neſcio qua enim expreſſione mentis,
qua corporis ſimilitudine alter in altero videbamur.
Quis te aſpexit,qui non me viſum putaret? Quotiès
aliquos ſalutaui, qui quoniam te prius conſalutaue-
rant, ſe à me iam dicerent ſalutatos? Quanti tibi di-
xerunt aliquid qui ſe mihi dixiſſe memorarent? Quæ
mihi hinc gaudia, quanta frequenter oborta lætitia,
quod eos errare in nobis cernerem? Quàm gratus
error,quàm iucunda prolapſio,quàm religioſa falla-
cia,quàm ſuauis calumnia. Neque enim de tuis erat
aliquid aut factis aut ſermonibus quod timerem,qui
mihi tua lætabar adſcribi. Tamen ſi vehementius
contenderẽt quod ſe mihi aliquid intimaſſe memo-
rarent, reſpondebam ridens & gaudens: Videte ne
fratri dixeritis: Nam cùm omnia nobis eſſent noſtra
communia,indiuiduus ſpiritus,indiuiduus affectus,
ſolum tamen commune non erat ſecretum amico-
rum, non quo conferendi periculum vereremur,
ſed tenendi ſeruaremus fidem. Sanè ſi conſilio pen-
denda res eſſet, erat ſemper commune conſilium,
non ſemper commune ſecretum. Nam & ſi amici ita
alteri noſtrum dicerent, vt dicta ſua ad alterutrum
peruenirent,tamen ſcio plerunque complacitum ita
fidem ſecreti eſſe ſeruatam, vt nec fratri committe-
retur. Erat enim fidele indicium, & extraneo non
eſſe proditum, quod non eſſet cum fratre collatum.
His igitur tantis ac talibus bonis in exceſſum quan-

A dam fateor mentis elatus, ſuperſtitem me timere
deſiderarem, quod illum vita crederem digniorem,
& ideo excepi plagam quam ferre non poſſum. To-
lerabiliora enim tãti doloris præmeditata quàm in-
explorata vulnera. Quis iam mœſtũ ſolabitur? Quis
afflictum leuabit? Cum quo participabo curas?
Quas me ab iſtius mundi vindicabit vſu? Tu enim
actor negociorum, cenſor ſeruulorum, arbiter fra-
trum,non litis ſed pietatis arbiter. Nam ſi quando
aliquid cum ſancta ſorore mihi conferendum fuit,
B vtra melior videretur ſententia,te iudicem ſumeba-
mus,qui nullius læderes os, atque vtrique ſatisface-
re geſtiens & amandi affectum tenebas, & cenſendi
modum,vt & vtrumque gratũ dimitteres, & vtriuſ-
que tibi gratiam vindicares. Aut ſi ipſe aliquid diſ-
ceptandum deferres,quàm grata contentio tua,quã
ſine felle ipſa indignatio, quàm ſeruulis ipſis coërci-
tio non amara,cum te fratribus magis deferre,quàm
ex affectu diceres vindicare. Nobis enim profeſſio
repreſſit ſtudia coërcendi,imò tu frater ab omni nos
C abducebas coërcitionis affectu,vindicare pollicens,
& lenire deſiderans. Non mediocris igitur pruden-
tiæ teſtimonium,quæ ita à ſapientibus definitur,bo-
norum primum eſſe Deum ſcire, & verum illud at-
que diuinum pia mente venerari,illam amabilem &
concupiſcendam æternæ pulchritudinem veritatis
tota mentis charitate diligere. Secundum autem,in
proximos à diuino illo fonte atque cœleſti naturæ
deriuare pietatem: quod etiam mundi ſapientes no-
ſtris hauſere de legibus. Neque enim deriuare iſta in
hominum diſciplinas, niſi de cœleſti illo diuinæ le-
gis fonte potuiſſent. Quid igitur obſeruantiam eius
erga Dei cultum prædicem? qui priuſquam perfe-
D ctioribus eſſet initiatus myſteriis, in naufragio con-
ſtitutus, cùm ea qua veheretur nauis ſcopuloſo illiſa
vado,& vrgentibus hinc atque inde fluctibus ſolue-
retur,non mortem metuens, ſed ne vacuus myſterij
exiret è vita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his
diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit, non
vt curioſos oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ
conſequeretur auxilium? Etenim ligari fecit in ora-
rio,& orarium inuoluit in collo, atque ita ſe deiecit
in mare,non requirens de nauis compage reſolutam
tabulam cui ſupernatans iuuaretur, quoniam fidei
ſolius arma quæſierat. Itaque his ſe tectum atque
E munitum ſatis credens,alia auxilia non deſiderauit.
Simul fortitudinem eius ſpectare licet, qui fatiſcen-
te remigio non quaſi naufragus tabulam ſumpſerit;
ſed quaſi fortis ex ſeipſo adminiculum ſuæ virtutis
aſſumpſerit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio.
Denique primus ſeruatus ex vndis, & in portum
terrenæ ſtationis euectus,præſulem ſuum cui ſe cre-
diderat recognouit, ſtatimque vbi etiam cæteros
ſeruulos ſuos vel ipſe liberauit, vel liberatos com-
perit, negligens facultatum, nec amiſſa deſide-
rans,Dei Eccleſiam requiſiuit, vt ageret gratias
F liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pro-
nuncians nullum referendæ gratiæ maius eſſe of-
ficium. Quod ſi homini non referre, ſimile ho-
micidio iudicatum eſt: quantum crimen eſt non re-
ferre Deo? Eſt ergo prudentis agnoſcere ſeipſum,&
quemadmodum à ſapientibus definitum eſt, ſecun-
dum naturam viuere. Quid enim eſt tam ſecun-

dum naturam, quàm referre authori gratiam? Aſpice
Pſal.18. cœlum hoc, nonne authori refert gratiam cum videtur? Cœli enim enarrant gloriam Dei, & opera
manuum eius annunciat firmamentum. Mare ipſum
cùm ſedatum atque tranquillum eſt, diuinæ ſerenitatis teſtatur indicium: cum mouetur, indignatio
ſuperna terrori eſt. Nonne omnes Dei gratiam iure
miramur, cùm aduertimus quod inſenſibilis natura
quadam ſenſibili ratione ſuos fluctus coërceat, & fines ſuos vnda cognoſcat? Nam de terris quid loquar, quæ diuino obedientes præcepto, omnibus
ſponte animantibus pabulum ſubminiſtrant, atque
id quod acceperint agri, velut creſcentibus vſuris
multiplicatum cumulatúmque reſtituunt? Ergo ille
qui natura duce diuini rationem operis igneo mentis vigore perceperat, ſciuit primo omnium ſeruatori ſuo gratiam eſſe referendam. Sed quia referre poterat, habere poterat. Eſt enim huiuſcemodi gratiæ
vis, vt & cùm refertur habeatur, & habendo referatur. Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam
qui tantum myſterij cœleſtis inuoluti in orario præſidium fuiſſet expertus, quantum arbitrabatur ſi ore
ſumeret, & toto pectoris hauriret arcano: quàm maius putabat fuſum in viſcera, quod tantũ ſibi rectum
orario profuiſſet? Sed non ita auidus fuit, vt eſſet incautus. Scimus enim pleroſque auiditate ſtudij prætermittere cautionem. Aduocauit ad ſe epiſcopum,
nec vllam veram putauit niſi veræ fidei gratiam, percontatúſque ex eo eſt vtrúmnam cum epiſcopis catholicis, hoc eſt cum Romana Eccleſia conueniret:
& fortè & ad id locorum in ſchiſmate regionis illius
Eccleſia erat. Lucifer enim ſe à noſtra tunc temporis communione diuiſerat, & quanquam pro fide exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet hæredes, non putauit
tamen fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga
Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenerent, cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus Eccleſia
ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, à quibus euacuatur eius paſſio, corpúſque diſtrahitur. Itaque quamuis gratiæ fœnus teneret, & metueret tanti nominis debitor nauigare, tamen eò tranſire maluit, vbi tuto poſſet exoluere. Iudicabat enim diuinę
ſolutionem gratiæ in affectu ac fide eſſe, quam quidem ſtatim vbi primum copia liberior Eccleſiæ fuit,
implere non diſtulit. Dei gratiam & accepit deſideratam, & ſeruauit acceptam. Nihil igitur ea prudentia ſapientius, quæ diuina & humana ſecernit. Nam
quid ſpectatam in ſtipendiis forenſibus eius facundiam loquar, quæ incredibili admiratione in auditorio emicuit? Sed malo illa laudare, quæ perceptis
myſteriis Dei duxit humanis eſſe potiora. Fortitudinem quoque eius ſi quis plenius ſpectare volet,
conſideret quotiens poſt naufragium inuicto quodam contẽptu vitæ huius maria transfretauerit, diffuſáſque regiones obeundo peragrarit: poſtremò
quòd hoc ipſo tempore periculum nõ refugerit, ſed
ad periculum venerit patiens iniuriæ, negligens frigoris, atque vtinam ſolicitus cautionis: ſed hoc ipſo
beatus, quod dũ licuit vigore vti corporis, inoffenſo
ad exequenda quæ vellet functus iuuentutis officio,
vitam vixit, debilitatem ignorauit. Qua verò proſe-
G cutione ſimplicitatem eius ediſſeram? Ea eſt enim
quædam morum temperantia, mentiſque ſobrietas.
Date quæſo veniam, & permittite dolori meo, vt de
eo mihi paulo vberius liceat loqui, cum quo iam nõ
conceditur colloqui. Certè & vobis proficit vt aduertatis non fragilitate quadam vos hoc officium,
ſed iudicio detuliſſe, nec miſericordia mortis impulſos, ſed virtutum honorificentia prouocatos. Anima enim benedicta omnis ſimplex. Tantæ autem
ſimplicitatis erat, vt conuerſus in puerum, ſimplicitatem illius ætatis innoxiæ, perfectæ virtutis effigie,
H & quodam innocentium morum ſpeculo reluceret.
Intrauit igitur in regnum cœlorum, quoniam credidit Dei verbo, quoniam ſicut puer artem repulit adulandi, iniuriæ dolorem clemẽter abſorbuit, quam
clementius vindicauit, querelæ quàm dolo promptior, ſatisfactioni facilis, difficilis ambitioni, ſanctus
pudori, vt frequenter in eo ſuperfluam magis verecundiam prædicares, quàm neceſſariam quæreres.
Sed numquam ſoperflua fundamenta virtutis. Pudor enim non reuocat, ſed commendat officiũ. Itaque velut quadam virginali verecundia ſuffuſus ora,
I cum vultu affectum proderet, ſi fortè aliquam ſubitò veniens offendiſſet parentem, velut depreſſus &
quaſi demerſus in terram, licet in ipſo nequaquam
diſſimilis cœtu virorũ, rarus attollere os, eleuare oculos, referre ſermonem, quod pudico quodam mẽtis pudore faciebat, cum quo caſtimonia quoque
corporis congruebat. Etenim intemerata ſacri baptiſmatis dona ſeruauit, mũdus corpore, purior corde, non minus adulterini ſermonis opprobrium quã
corporis perhorreſcens, non minorem ratus pudicitiæ reuerentiam deferendam integritate verborum,
K quàm corporis caſtitate. Denique in tantum caſtimoniam dilexit, vt nec vxorem expeteret, licet in
eo non ſolum caſtitatis appetentia fuerit, ſed etiam
pietatis gratia. Miro autem modo & coniugium diſſimulabat, & iactantiam declinabat: tantáque erat
diſſimulatio, vt nobis quoque vrgentibus differre
magis conſortium quàm refugere videretur. Hoc vnum itaque fuit, quod nec fratribus crederet, non aliqua cunctationis hæſitantia, ſed virtutis verecundia. Quis igitur nõ miretur virum inter fratres duos,
L alteram virginem, alterum ſacerdotem, ætate medium, magnanimitate non imparem, ita inter duo
maxima munera præſtitiſſe, vt alterius minoris caſtitatem, alterius ſanctitatem referret, non profeſſionis vinculo, ſed virtutis officio? Ergo ſi libido atque iracundia, reliquorum vitiorum educatrices ſunt, iure caſtitatem atque clementiam dixerim quaſdam virtutum parentes: quanquam pietas quoque vt omnium principatus bonorum, ita
etiam ſeminarium virtutum eſt cæterarum. Nam
de parſimonia quid loquar, & quadam habendi
M caſtitate? Is enim non quærit aliena qui ſua ſeruat,
nec inflatur in modico qui contentus eſt proprio.
Nihil ergo aliud niſi proprium recuperare voluit,
magis ne fraudaretur, quàm vt ditaretur. Nam
eos qui aliena quærunt, rectè accipitres pecuniæ
nominabat. Quod ſi radix malorum omnium auaritia eſt, vtique vitia exuit qui pecuniam non requirit. *1.Tim.6.* Numquam accuratioribus epulis aut congeſtis ferculis delectatus eſt, niſi cùm amicos ad epulas
rogaret,

rogaret, quantum naturæ ſatis eſſet, non quantum
voluptati ſupereſſet requirens. Et certè erat nõ pau-
Matth. 5. per opibus, ſed tamen pauper ſpiritu, quoniam ipſo-
rum eſt regnum cœlorum. De ...bus beatitudine ne-
quaquam vtique dubitare debemus, qui neque vt
opulens exultauit in diuitiis, neque vt pauper exi-
guumquod habuit iudicauit. Supereſt vt ad conclu-
ſionem cardinalium virtutum, etiam iuſtitiæ partes
in eo debeamus aduertere. Nam etſi cognatæ ſint
inter ſe concretæque virtutes, tamen ſingularũ quę-
dam forma expreſſior deſideratur, maximéque iu-
ſtitiæ. Ea enim ſibi parcior foris tota eſt, & quicquid
habet quadam inclementia ſui, dum rapitur amore
communi, transfundit in proximos. Sed huius mul-
tiplex ſpecies. Alia erga propinquos, alia erga vni-
uerſos, alia erga Dei cultum vel adiumentum inopũ.
Itaque qualis in vniuerſos fuerit, prouincialiumqui-
bus præfuit, ſtudia docent, qui parẽtem magis fuiſſe
proprium quàm iudicem loquebantur, gratum piæ
neceſſitudinis arbitrum conſtantem æqui iuris diſ-
ceptatorem. Inter fratres autem qualis fuerit, licet
omne hominum genus beneuolentia complecteretur,
tur, indiuiſum patrimonium docet, nec diſtributa
aut delibata, ſed reſeruata hæreditas. Etenim pieta-
tem ſibi cauſam eſſe negauit teſtãdi. Nam hoc quo-
que vltimo ſermone ſignauit, cùm quos dilexerat
commendaret, ſibi nec vxoris arbitrium fuiſſe du-
cendæ, ne à fratribus diuelleretur: nec teſtamenti
faciendi volũtatem, ne noſtrum in aliquo arbitrium
læderetur. Denique & oratus & obſecratus à nobis,
nihil tamen condendum putauit, non oblitus pau-
Geneſ. 27. perum, ſed tantum obſecrans eſſe tribuendum, quã-
tum nobis iuſtum videretur. Quo vno ſatis & diuini
timoris expreſſit indicium, & humanæ edidit reli-
gionis exemplum. Nam quod pauperibus contulit,
Deo detulit: quoniam qui largitur pauperi, fœnera-
tur Deo: & poſtulando quod iuſtum eſt, non exi-
guum ſed totum reliquit. Hæc enim eſt ſumma iu-
ſtitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus.
Pſal. 111. Qui enim diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius
manet in ęternum. Ergo diſpenſatores nos nõ hęre-
des reliquit. Nam hæreditas ſucceſſori quæritur, di-
ſpenſatio pauperibus obligatur. Vnde non immeri-
tò quantus fuerit, hodie quoque per vocem lectoris
Pſalm. 23. paruuli Spiritus ſanctus expreſſit: Innocens mani-
bus, & mundo corde, qui non accepit in vanum ani-
mam ſuam, nec fecit proximo ſuo dolum, hæc eſt
generatio requirentium Deum. Hic ergo & in mon-
tem Domini aſcendet, & in tabernaculo habitabit
Dei, quia ingreſſus ſine macula operatus eſt iuſtitiã,
locutus eſt veritatem, non decepit proximum, nec
pecuniam fœneratus eſt ſuam, qui ſemper voluit re-
cuperare hæreditatiam. Agnoſco oraculum: quod
enim nulla ordinauit diſpoſitio, ſpiritus reuelauit.
Quid verò illud recenſeam, quod ſupra ipſam iuſti-
tiam pietate progreſſus, cùm quædam incubatori
communium fructuum mei contemplatione mune-
ris putaſſet eſſe tribuenda, largitatis me iactabat au-
thorem, portionis ſuę lucrum ad commune conſor-
tium conferebat? Hæc & alia quæ mihi tunc erant
voluptati maximæ, nunc recordatione doloris exa-
ſperauit. Manent tamen, erúntque ſemper, nec tan-
quam vmbra prætererũt, neque virtutis gratia cum

A corpore occidit, nec idem naturæ meritorúmque fi-
nis, licet ipſius naturæ vſus, non in ęternum occidat,
ſed temporali quadam vacatione requieſcat. Tali-
bus igitur perfunctum virtutibus, ereptum pericu-
lis, deſiderio magis quàm amiſſione flebo. Suadet e-
nim ipſa opportunitas mortis vt proſequẽdum ma-
gis gratia quàm dolendum putemus. Scriptum eſt
enim: in communi dolore proprium vacare debere.
Neque enim prophetico ſermone, vni illi mulieri
quæ figuratur, ſed ſingulis dicitur, cum Eccleſiæ di-
B ctum videtur. Dicitur ergo & ad me, & dicit ſcriptu-
ra cœleſtis: Hoccine doces, ſic inſtituis Dei plebem?
An neſcis quia exemplum tuum, periculum cætero-
rum eſt? Niſi fortè exauditum non eſſe te quereris.
Primum iſtud arrogantis eſt impudentiæ, mereri ſo-
lum velle, quod multis etiam ſanctis negatum no-
ueris, cum ſcias quia non eſt perſonarum acceptor
Deus. Nam & miſericors Deus, tamen ſi ſemper
exaudiret omnes, non iam ex voluntate libera, ſed
ex quadam velut neceſſitate facere videretur. Dein-
C de cùm omnes rogent, ſi exaudiret omnes, nemo
moreretur. Pro quantis ergo quotidie rogas? Nun-
quid conſtitutio Dei contemplatione ſoluenda eſt
tui? Cur ergo non impetratum aliquando doles,
quod nõ ſemper impetrabile eſſe cognoſcis? Stulta
inquit, ſuper omnes mulieres: nonne vides luctum 4. Eſdr. 10.
noſtrum, & quæ nobis contigerunt, quoniam Sion
mater noſtra omnium in triſtitia contriſtatur, & hu-
militate humiliata eſt? Lugete validiſſime & nunc,
quoniam omnes lugemus: & triſtes eſtote, quoniam
omnes contriſtati ſumus. Tu enim contriſtaris in
fratre. Interroga terram, & dicet tibi, quoniam hæc
eſt quæ debebat lugere tantorum ſuperſtites germi-
D num, & ex ipſa, inquit, initio omnes nati, & alij ve-
nient, & ecce penè omnes in perditionem ambulãt,
& in exterminium fit multitudo eorum. Et quis er-
go debet lugere magis, niſi quæ tam magnam mul-
titudinem perdidit, quàm tu qui pro vno doles? Ab-
ſorbeat igitur noſtrum dolorem communis dolor,
& acerbitatem proprij mœroris excludat. Nõ enim
dolere debemus eos, quos cernimus liberatos: ne-
que enim ocioſe tam ſanctas hoc tempore animas
corporeis vinculis reminiſcimur abſolutas. Nam-
que velut diuino iudicio tam graues viduas ita vno
tempore defunctas videmus, vt profectionis qui-
E dam videatur exceſſus, non mortis occaſus, ne
veterana emeritis ſtipendiis pudicitia in dubium
diu ſeruari pudoris incideret. Quos gemitus mi-
hi, quos dolores tam acerba excitat recordatio?
Etſi mœroribus non vacabam, tamen in ipſo dolo-
re priuato, in ipſo tantorum amiſſo flore meritorum
communis quædam naturæ me conditio ſolabatur,
defixúſque in vno dolor acerbitatem publici fune-
ris, domeſticæ ſpecie pietatis obduxerat. Repete er-
go ſacra ſcriptura ſolatia tua. Iuuat enim tuis præce-
ptis, tuis ſententiis immorari. Quàm facilius eſt cœ- Luca 6.
F lum & terram præterire, quàm de lege vnum api-
cem cadere? Sed iam audiamus quæ ſcripta ſunt.
Nunc, inquit, retine apud temetipſum dolorem
tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt caſus. Si e-
nim iuſtificaueris terminum Dei, & filium tuum re-
cipies in tempore, & in mulieribus collaudaberis. Si
hoc ad mulierem, quanto magis ad ſacerdotem? Si

de filio, non vtique abſurdum etiam de frartum a-
miſſione talia memorari: quanqoam ſi mihi fuiſſet
filius, numquam eum amplius dilexiſſem. Nam ſicut
in obitu liberorũ effuſi labores, ſuſcepti fruſtra do-
lores mœrorem videntur augere, ita etiam in fratri-
bus conſuetudinis vſus atque collegij, acerbitatem
doloris accendunt. Sed ecce dicentem ſcripturam
audio: Noli facere hunc ſermonem, ſed conſenti
Eſdr.10. perſuaderi. Qui enim fles caſus Sion, & conſolare
propter dolorem Hieruſalem. Vides ergo quia ſan-
cta noſtra contaminata ſunt, & nomen quod nomi-
natum eſt ſuper nos, penè prophanatum eſt, & iuue-
nes noſtri contumeliam paſſi ſunt, & ſacerdotes no-
ſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitæ noſtri in captiuitate fue-
runt, & mulieres noſtræ contaminatæ ſunt, & virgi-
nes noſtræ vim paſſæ ſunt, & iuſti noſtri rapti ſunt, &
paruuli noſtri proditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruie-
runt, & fortes noſtri inualidi facti ſunt. Et quod om-
nium maius, ſignaculum Sion, quoniam reſignata eſt
de gloria ſua nunc, & tradita eſt in manibus eorum,
qui nos oderunt. Tu ergo excute tuam multam tri-
ſtitiam, & depone abs te multitudinem dolorum, vt
tibi repropitietur fortis, & requiem faciat tibi altiſſi-
mus requietione dolorum. Ceſſabunt igitur lachri-
mæ: parendum eſt enim remediis ſalutaribus, quia
debet aliquid inter fidos & perfidos intereſſe. Fleant
ergo qui ſpem reſurrectionis habere non poſſunt,
quam non ſententia Dei eripit, ſed fidei inclemẽtia.
Interſit inter Chriſti ſeruulos, idolorúmque culto-
res, vt illi fleant ſuos quos in perpetuum exiſtimant
interiſſe, illi nullas habeant lachrymarum ferias, nul-
lam triſtitiæ requiem conſequantur, qui nullam pu-
tant requiem mortuorum: nobis verò quibus mors
non naturæ, ſed vitæ iſtius finis eſt, quoniam in me-
lius ipſa natura reparatur: fletus omnes caſus mortis
abſtergat. Certè ſi illi ſibi aliqua ſolatia repererunt,
qui finem ſenſus, defectúmque naturæ mortem ar-
bitrati ſunt. quanto magis nos, quibus meliora poſt
mortem præmia bonorum factorum cõſcientia pol-
licetur? Habent gentiles ſolatia ſua, quia requiem
malorum omnium mortem exiſtimant. Et vt vitæ
fructu carent, ita etiam caruiſſe ſe putant omni ſenſu
& dolore pœnarum, quas in hac vita graues & aſſi-
duas ſuſtinemus. Nos verò vt erectiores præmio, ita
etiam patientiores ſolatio eſſe debemus. Non enim
amitti, ſed præmitti videntur, quos non abſumptu-
ra mors, ſed æternitas receptura eſt. Ceſſabunt ergo
lachrymæ: aut ſi ceſſare non poterunt, in commu-
nibus lamentis flebo te frater, & ſub dolore publico
domeſticos gemitus tegam. Nam ceſſare qui pote-
runt, cum ad omnem ſonum nominis tui lachrymæ
ſurrepant, vel cùm vſus ipſe recordationem excitat,
vel cùm affectus imaginem repræſentat, vel cùm re-
cordatio dolorem renouat? Quando enim dees qui
tantis officiis repræſentaris? Ades inquam, & ſemper
oſtenderis, & toto te animo ac mente complector,
aſpicio, alloquor, oſculor, comprehendo vel in ipſa
quiete nocturna, vel in luce clara cum reuiſere & ſo-
lari dignaris mœrentem. Denique ipſæ iam noctes,
quæ quaſi moleſtiores viuente te videbantur, quod
mutui conſpectus copiam denegarẽt, ipſe iam ſom-
nus colloquiorum noſtrorũ dudum interruptor in-
amabilis, dulcis eſſe iam cœpit, quia te mihi reddi-
G dit. Non igitur miſeri, ſed beati, quorum nec pręſen-
tia deficit, nec cura minuitur, & augetur gratia. Et-
enim ſomni ſimilis imago mortis. Quod ſi in quiete
nocturna vinculis adhuc corporeis inhærentes, &
quaſi inter carceraria religatæ clauſtra membrorum
poſſunt tamen animæ altiora & diſcreta perſpicere,
quanto magis ſpectant hæc cum iam puro æthereó-
que ſenſu nulla corporeæ labis impedimenta patiũ-
tur? Meritóque mihi conquerẽti vergente quodam
iam in occaſum die, quòd non reuiſeres quieſcentẽ,
totus omni tempore indiuiduus affuiſti, ita vt illo
H perfuſus ſopore membrorũ, cùm ego vigilarem tibi,
tu viueres mihi, dicerem: Quid eſt mors frater? Nam
certè nullis à me ſeparare momentis. Ita enim vbi-
que præſto eras, vt quam in iſtius vitæ vſu habere
copiam nequibamus, nunc nobis ſemper & vbique
præſto ſit. Nam tunc vtique omnia præſto eſſe non
poterant: nec enim complexiones noſtræ conſpe-
ctúſque & oſculorum corporalium ſuauitates locis
omnibus & omnibus temporibus ſuperebant. Ani-
morum imagines ſemper nobiſcum erant, etiam
quando non eramus vna, quę nunc quidem occide-
I runt, aſſiduéque aduolant, quo maiore deſiderio, eo
maiore copia. Teneo igitur te frater, nec mihi te aut
mors aut tempus auellet. Ipſe dulces lachrymę ſunt,
ipſi fletus iucundi, quibus reſtinguitur ardor animi,
& quaſi relaxatus euaporat affectus. Neque enim ſi-
ne te eſſe poſſum, aut tui nõ meminiſſe vnquam, aut
meminiſſe ſine lachrymis. O amari dies, qui interru-
ptam copulam proditis. O flebiles noctes, quæ tam
bonum conſortem quietis & indiuiduum mihi co-
mitem perdidiſtis. Quas ederetis cruces niſi ſe offun-
deret imago præſentis, niſi viſiones animi repręſen-
K tarent, quem ſpecies corporis denegaret? Iam iam
frater animo meo chariſſime, quanquam immaturo
deceſſeris obitu, beatus tamẽ qui iſta nõ ſuſtines, nec
amiſſum fratrem mœrere compelleris, quem abſen-
tem diu ferre non poteras, ſed recurſu celeri reuiſe-
bas. Quod ſi tunc ſolitudinis meæ tædia repellere,
mœſtitiam fraternæ mentis ableuare properabas,
quanto nunc crebrius afflictum animum debes re-
uiſere, & ex te conceptum, per te lenire mœrorem?
At mihi tamen dat aliquas officij vſus inducias, &
L obſequij ſacerdotalis intentio abducit animum. De
ſancta verò ſorore quid fiet, quæ licet diuino metu
pietatem temperet, ruſus tamen ipſum pietatis do-
lorem ſtudio religionis accendit: ſtrata humi, & to-
tum gremio ſui complexa tumulum, laborioſo feſſa
inceſſu, triſtis affectu, dies noctéſque mœrorem
integrat. Nam licet fletum plerumque ſermone
ſuſpendat, in oratione renouat. Et quamuis ſcri-
pturarum memoria conſolationes ferentibus præ-
currat, flendi tamen deſiderium precandi aſſidui-
tate compenſat, lachrymarum vbertatem tunc præ-
M cipuè quando nemo interrumpere poſſit, inſtau-
rans. Ita quod miſerearis habes, quod reprehen-
das non habes. Flere enim in oratione virtutis eſt:
& quanquam iſtud familiare virginibus, quibus
mollior ſexus, tenerior affectus contuitu commu-
nis fragilitatis, in lachrymas etiam ſine domeſtici
ſenſu doloris exuberat, tamen cùm maior cauſa
mœrendi eſt, finis mœroris excluditur. Deeſt igi-
tur conſolandi via, quia ſuppetit excuſandi gratia.

Neque

Neque enim poſſis prohibere quod doceas, præſer-
tim cùm religionis adſtruat lachrymas,non doloris,
& communis ſeriem deplorationis in metu pudoris
obtexar. Conſolare ergo qui potes adire ani mum
penetrare mentem. Cernat te eſſe præſentem, ſen-
tiat non eſſe defunctum, vt cuius ſecura de merito,
eius defuncta ſolatio,diſcat pro eo non grauiter do-
lere,qui ſe admonuerit non dolendum.Sed quid e-
go demoror frater, quid expectem vt noſtra tecum
commoriatur, & quaſi conſepeliatur oratio? Licet
ipſa ſpecies & exanimis corporis forma ſoletur,ocu-
lóſque manens gratia & permanens figura demul-
ceat, nihil inquam moror, procedamus ad tumu-
lum,ſed prius vltimum coram populo vale dico,pa-
cem prædico, oſculum ſoluo: præcede ad illam cõ-
munem omnibus & debitam, ſed iam mihi præ cæ-
terisdeſiderabilem domum.Para hoſpiti conſortiũ,
& quemadmodum hic omnia nobis fuere commu-
nia,ita illic quoque ius diuiduũ neſciamus.Ne quæ-
ſo cupientem tui diu deſeras,properantem expecta,
A feſtinantem adiuua,&ſi diutius morari tibi videbor,
acceſi. Neque enim vnquam prolixius abfuimus à
nobis,tu tamen ſolebas reuiſere. Nunc quoniam tu
redire iam non potes, nos ad te ibimus: æquum eſt
vt officium rependamus,ſubeamus vicem. Nunquã
nobis fuit vitæ conditio diſcretior, ſemper aut ſani-
tas aut ægritudo communis, vt cùm alrer ægreſce-
ret, alter in morbum incurreret: cùm alter reualeſ-
ceret,vterque conſurgeret. Quomodo ius noſtrum
amiſimus? Et nunc conſortiũ ægritudinis fuit,quo-
B modo mortis conſortium non fuit? Tibi nunc om-
nipotens Deus innoxiam commendo animam, tibi
hoſtiam meam offero,cape propitius ac ſerenus fra-
ternum munus,ſacrificium ſacerdotis, hæc mei iam
liba præmitto. In hoc ad te pignore venio,non pe-
cuniæ,ſed vitę pignore,ne me diutius reſidere facias
tanti fœnoris debitorem.Non mediocris eſt frater-
ni amoris vſura, nec vilis naturæ ſors quam cumula-
uit incrementumvirtutis.Poſſum ferre,ſi citò cogat
C exoluere.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, DE FIDE RESVRRECTIONIS ORATIO.

SVPERIORE libro aliquid indulſimus
deſiderio,ne tãquam ſeruenti plagæ au-
ſteriora adhibita medicamenta exaſpe-
rarent magis quàm lenirent dolorem:ſi-
mul quia fratrem ſæpius allocuti ſumus,& oculis te-
nebamus,abſurdum non fuit relaxare pauliſper affe-
ctum naturæ, qui lachrymis magis paſcitur, fletibus
delinitur, ſtupore defigitur. Mollis enim & tenera
ſpecies eſt forma pietatis,nihil inſolens amat,nil im-
mite,nil durum, ferendo autem probatur patientia
magis quàm reſiſtendo.Ergo quia dudum dies mor-
tis inter lachrymabiles aſpectus debuit animum in-
clinare fraternum qui totum tenebat, nũc quoniam
die ſeptimo ad ſepulchrum redimus, qui dies ſym-
bolum futuræ quietis eſt,à fratre paululum ad com-
munem humani generis cohortationem iuuat deri-
uare mentem,intentionémque transfundere, ita vt
neque totis ſenſibus defigamur in fratre,ne obrepat
affectus: neque tantæ exules pietatis & gratiæ, eum
quem diligimus deſeramus, & verè ipſi nobis tanti
doloris augeamus iniuriam, ſi hodie nobis & in ſer-
mone moriatur.Vnde propoſuimus fratres chariſſi-
mi,ſolari nos communi vſu,nec dutum putarequic-
quid vniuerſos manet, & ideo mortem non eſſe lu-
gendam.Primum,quia communis ſit,& cunctis de-
bita. Deinde,quia nos ſeculi huius abſoluit ærum-
nis.Poſtremò,quia ſomni ſpecie vbi ab iſtius mundi
labore requietum ſit, vigor nobis viuacior refunda-
tur. Quem dolorem non ſoletur reſurrectionis gra-
tia? quem non excludat mœrorem, ſi credas nihil
perire morte, imò ipſius celeritate fieri mortis plus
perire ne poſſit? Erit ergo fratres chariſſimi, vt in
D adhortatione communi etiam fratri noſtro penda-
mus affectum,nec ab eò longius deuiaſſe videamur,
ſi per reſurrectionis ſpem, & futuræ gloriæ ſuauita-
tem etiam in ſermone nobis hodie reuiuiſcat. Or-
diamur igitur ab eo, vt lugendum nobis noſtrotum
obitum non eſſe doceamus. Quid enim abſurdius,
quàm vt id quod ſcias omnibus eſſe præſcriptum,
quaſi ſpeciale deplores? Hoc eſt animum ſupra con-
ditionem extollere,legem nõ recipete communem,
naturæ conſortium recuſare,mente carnis inflari, &
carnis ipſius neſcire menſuram.Quid abſurdius quã
E neſcire qui ſis,affectare quod non ſis? Aut quid im-
prudentius, quod futurum ſcias, id cùm acciderit,
ferre non poſſe? Natura ipſa nos reuocat, & huiuſ-
cemodi mœroribus quadam ſui collatione ſubdu-
cit.Quis eſt enim tam grauis luctus,aut tam acerbus
dolor,in quo non interdum relaxetur animus? Ha-
bet hoc natura, vt quamuis homines in triſtibus re-
bus ſint, tamen, ſi modo homines ſunt,à mœrore
mentem pauliſper abducant. Fuiſſe etiam quidam
feruntur populi, qui ortus hominum lugerent,obi-
túſque celebrarent.Nec imprudenter.Eos enim qui
F in hoc vitæ ſalum veniſſent,mœrendos putabãt:eos
verò qui ex iſtius mundi procellis & fluctibus emer-
ſiſſent,non iniuſto gaudio proſequendos arbitrabã-
tur.Nos quoque ipſi natales dies defunctorum obli-
uiſcimur,& cum quo obierint diem celebri ſolenni-
tate renouamus. Non eſt grauis ſubeundus mœror
ſecundum naturam, ne aut excellentiorem aliquam
naturæ exceptationem nobis arrogare videamur,
aut communem recuſare. Etenim mors æqualis eſt
omnibus,indiſcreta pauperibus, iuexcepta diuitib'

Rom. 5. Et ideo licet per vnius peccatum, in omnes tamen pertrãſiuit: vt quem generis non refugimus authorem, non refugiamus & mortis: & ſit nobis ſicut per vnum mors, ita per vnum etiam reſurrectio, nec recuſemus ærumnam, vt perueniamus ad gratiam. *Luca 19.* Venit enim, vt legimus, Chriſtus ſaluũ facere quod perierat, & vt non ſolum viuorum, ſed etiam mortuorum dominetur. Lapſus ſum in Adam, de paradiſo eiectus in Adam, mortuus in Adam: quem reuocaret niſi me in Adam inuenerit, vt in illo culpæ obnoxium, morti debitum, ita in Chriſto iuſtificatum? Si ergo debitum mortis eſt, ſolutio debet eſſe tolerabilis. Sed hic locus poſterioribus partibus reſeruandus. Nunc propoſitum eſt aſſerere mortem grauiori non debere eſſe mœrori, quòd eum natura ipſa reſpuat. Denique Lyciorum feruntur eſſe præcepta, quæ viros iubeant muliebrem veſtẽ induere, ſi mœrori indulgeant, eò quòd mollem & effœminatum iudicauerint in viro luctum. Deforme eſt enim eos qui pro fide, pro religione, pro patria, pro æquitate iudicij, atque intentione virtutis obuium morti debent pectus offerre, mœrere in alio grauius, quod in ſe ſi cauſa exegerit, expetendum eſt. Nam quemadmodum potes in te non refugere, quod impatiẽtius aliis doleas accidiſſe? Depone mœrorem ſi potes, include ſi non potes. Aut abſorbendus omnis, aut premendus eſt dolor. Cur enim mœſtitiam tuam non ratio potius quàm dies leniat? Nam quod obliteratura eſt temporis ſeries, melius prudentia mitigabit. Quin etiam hoc ipſum irreligioſum puto, erga ipſorum memoriam quos dolemus amiſſos, vt obliuiſci eorum malimus, quàm conſolatione mulceri: aut cum horrore reminiſci quàm meminiſſe cum gratia: recordationem timere, quorum imago debeat eſſe voluptati, diffidere potius quàm ſperare de meritis defunctorum, & pœnæ addictos, quàm immortalitati debitos quos dilexeris æſtimare. Sed dicis: Quos diligebamus, amiſimus. Nonne hæc nobis cum ipſo mundo elemẽtis quæ communia ſunt, quia ad tempus credita in perpetuum tenere non poſſumus? Gemit terra ſub aratris, imbribus cæditur, tempeſtate concutitur, ſtringitur frigore, ſole torretur, vt fructus annuos fœta parturiat: & cùm ſe vario flore veſtierit, exuitur proprio & ſpoliatur ornatu. Quantos hæc raptores habet, nec fructum ſuũ queritur amiſſum, quem ideo generauit vt amitteret, nec in poſterum negat, quem ſibi meminit auferendum. Cœlum ipſum non ſemper ſtellarum micantium globis fulget, & quaſi quibuſdam inſignitur coronis. Non ſemper ortu lucis albeſcit, radiis ſolis irrutilat, ſed aſſiduis vicibus ille quidam mundi vultus gratiſſimus humenti noxium caligat horrore. Quid gratius luce? Quid ſole iucundius, qui quotidie occidit? Deceſſiſſe tamen hæc nobis non moleſtè ferimus, quia redire præſumimus. Doceris in his quam in tuis debeas exhibere patientiam. Si ſuperiora tibi occidunt, nec dolori ſunt: cur ſi occiderint humana, doleantur? Sit tamen patiens dolor, ſit in triſtibus modus qui exigitur in ſecundis. An ſi immoderatè gaudere non conuenit, lugere conuenit? Non enim mediocre malum eſt immoderatio doloris, aut metus mortis. Quantos ad laqueum impulit, armauit ad gladium, vt in eo ipſo amentiam

G ſuam proderent, mortem non ferentes, & mortem appetentes, & quod pro malo fugerent, pro remedio adſciſcerent: qui quoniam conſentaneum naturæ ſuæ ferre ac perpeti nequeunt, contrarium voti incidunt, vt ab his in perpetuum ſeparentur quos ſequi deſiderauerunt. Sed hæc rara, quoniam natura ipſa reuocat, etſi præcipitet amentia. Illud verò frequens in mulieribus, vt clamores publicos ferant, quaſi metuant ne earum ignoretur ærumna, vt illuuiem veſtis affectent, quaſi in ea ſit ſenſus dolendi, vt impexum ſordibus immadident caput, vt poſtremò H (quod pleriſque in locis vulgo fieri ſolet) diſciſſo amictu: diloricata veſte ſecreti pudoris nuda proſtituant, quaſi ipſum lenocinentur pudorem, quia pudoris ſui præmia perdiderunt. Sic procaces oculi prouocantur vt concupiſcant, vt amare incipiant membra nudata, quæ ſi non aſpicerent, non amarẽt. Atque vtinam ſordidata illa tegumenta corporis nõ ſpeciem, ſed mentem obnuberent. Latet plerumque ſub triſti amictu mentis laſciuia, & deformis horror veſtis obtexitur, vt ſecreta petulantium tegantur animorum. Satis piè virum luget, quæ ſeruat pudo- I rem, non deſerit fidem. Hæc bene defunctis officia impenduntur, vt viuant in mentibus, in affectibus perſeuerent. Non amiſit virum quæ exhibet caſtitatem: non eſt viduata coniugio, quæ non mutauit nomen mariti. Nec tu perdidiſti hæredem quæ adiuuas cohęredem, ſed pro ſucceſſore corruptibilium mutaſti conſortem immortalium. Habes qui tibi repræſentet hæredem, ſolue pauperi quod debetur hæredi, vt non ſolùm maternæ aut paternæ ſenectutis, ſed etiam vitæ propriæ ſit ſuperſtes. Plus ſucceſſori tuo relinques, ſi portio eius non ad luxum præ- K ſentium proficiat, ſed ad precium futurorum. Sed deſideramus amiſſos. Duo ſunt enim quæ maximè angunt, aut deſiderium eorum quos amiſerimus, ſicut meo exemplo metior: aut quod eos vitæ ſuauitate priuatos, ereptos laboris ſui fructibus arbitramur. Tenera enim amoris eſt titilatio, quæ ex improuiſo affectum excitat, vt ſedandi magis quàm excludendi doloris facultas relinquatur: ſimul quia pium videtur deſiderare quod admiſeris, & ſpecie virtutis adoleſcit infirmitas. Sed cur tu L putes patientiorem illam eſſe debere quæ dilectum ad peregrina dimiſerit, & militiæ gratia, vel ſuſceptæ adminiſtrationis officio, vel negociandi vſu transfretaſſe compererit, quàm te qui non fortuito arbitrio derelinqueris, aut ſtudio pecuniæ, ſed lege naturæ? Sed recuperandi tibi intercluſa ſpes quaſi cuidam certa redeundi. Et plerumque dubia plus fatigant, vbi periculi metus integer: grauiúſque eſt timere ne acciderit, quàm tolerare quod iam noueris accidiſſe. Aliud enim ſummam formidinis coaceruat, aliud finem M expectat doloris. An Dominis ius eſt quo decreuerint transferre mancipia, Deo non eſt? Sed non ſuppetit expectare remeantem, ſuppetit tamen præcedentem ſequi. Et certè breuis vitæ vſus nec illi multum videtur eripuiſſe qui ante præceſſit, nec te differre diutius qui remanſeris. Quòd ſi deſiderium tuum mitigare non poſsis, nonne tamen videtur indignum pro deſiderij tui ſtudio rerum ordinem velle conuerti? Amantium ardẽtiora

vtique

vtique deſideria ſunt, & tamen neceſſitatis contuitu tempetantur. Etſi dolent deſeri, lugere tamen nõ ſolent. Deſtituti amare impatiẽtius erubeſcunt. Ita patientia deſiderij plus probatur. Quid autem de his loquar qui defunctos putant vitæ ſuauitate priuari? Nulla poteſt eſſe iucunditas inter has vitæ noſtræ amaritudines aut dolores, quæ vel ex corporis ipſius infirmitate, vel extrinſecus accidentium incommoditate generãtur. Anxij enim ſemper, & ad ipſa * lætitiæ vota ſuſpenſi quodam fluctuamus incerto, ſperantes dubia pro certis, incommoda pro ſecundis, caduca pro ſolidis, nihil habentes poteſtatis in arbitrio, firmitatis in voto. At ſi aliquid cõtra voluntatem acciderit, perditos nos putamus: plúſque aduerſorum dolore frangimur, quàm ſecundorum fructu potimur. Quibus igitur carent bonis qui maioribus eripiuntur incommodis? Valetudo credo bona, plus adiuuat quàm affligit mala: aut opulentia plus delectat, quàm egeſtas afficit: aut filiorũ magis amabilis gratia, quàm lugubris amiſſio: aut adoleſcentia iucundior, quàm ſenectus triſtior. Quã plerumque ſuorum tædet votorum, & optati pœnitet, vt doleat impetratum quod non impetrare metuebat: Exilia verò, & cęterarum pœnarum acerbitates quæ poteſt compenſare patria, quæ voluptates, quæ etiam cùm ſunt debilitantur tamen, aut nõ vtendi affectu, aut amittendi metu? Eſto tamen, maneat inoffenſus, immunis à doloribus, perpes in voluptatibus vitæ curſus humanæ: quid tamen commodi conſequi poteſt anima in iſtiuſmodi corporis incluſa compaginibus, & quibuſdam membrorum anguſtiis coarctata? Si caro noſtra carcerem fugit, ſi deteſtatur omne quicquid euagandi facultatem negat, quæ vtique paruis vltra ſe audiendi videndíque excurrere videtur ſenſibus, quáto magis anima noſtra corporeum iſtud euadere geſtit ergaſtulum, quę motu aëreo libera, neſcimus quò vadat, aut vnde veniat? Scimus tamen quòd corpori ſuperuiuat, & ea iam depoſitis proprij ſenſus repagulis expedita libero cernat obtutu, quæ ante ſita in corpore non videbat. Quod exemplo dormientium poſſumus æſtimare, quorum animi velut ſepulto quiete corpore, ad altiora ſe ſubrigunt, & renunciant corpori rerum abſentium vel etiam cœleſtium viſiones. Ergo ſi mors carnis & ſeculi nos abſoluit ærumnis, vtique malum non eſt, quæ libertatem reſtituit, & excludit dolorem. Hinc igitur nobis adoriendus diſputandi locus, mortem malum non eſſe, quia ærumnarum omnium malorúmque perfugium eſt, & fida ſtatio ſecuritatis, ac portus quietis *. Nunquid in hac vita non experimur aduerſa? Quas non procellas tempeſtatéſque perpetimur? Quibus non exagitamur incommodis? Cuius parcitur meritis? Sanctus Patriarcha Iſraël profugus patria, fratre, parentibus, domum mutauit exilio, ſtuprum filiæ, generi necem fleuit, famem pertulit, ſepulturam defunctus amiſit: transferri enim oſſa ſua, ne vel mortuus requieſceret, obſecrauit. Sanctus Ioſeph odia fratrum, inſidias inuidorum, ſeruulorum obſequia, mercatorum imperia, dominæ petulantiam, mariti inſcitiam, carceris quoque eſt expertus ærumnam. Sanctus Dauid filios amiſit duos, vnum inceſtum, alterum parricidam. Hos habuiſſe pudoris eſt, doloris eſt perdi-

*Lætiorum

*Nam quid

Geneſ. 18.

Geneſ. 37.

A diſſe. Amiſit & tertium quem amabat paruulum, hunc viuentem adhuc fleuit, mortuum non deſiderauit. Sic enim legimus quòd ægrotante puero deprecabatur Dauid Dominum pro eo, & ieiunauit, & in cilicio iacuit, & adſtantibus maioribus natu vt excitarent eum de terra, nec ſurgẽdum ſibi, nec cœnandum putauit. Vbi verò defunctum puerum cõperit, ſurrexit de terra, lauit illicò, vnctus eſt, veſtimenta mutauit, adorauit Dominum; cibum ſumpſit. Cùm hæc miranda ſuis pueris viderentur, reſpondit eis, rectè ſe infante viuente ieiunaſſe, plo- B raſſe, quia iure arbitrabatur Dominum poſſe miſereri, nec dubitandum quod vitam poſſet ſeruare victis, qui poſſet viuificare defunctos: iam verò obita morte quid ieiunaret, qui iam non poſſet reducere mortuum, exanimémque reuocare? Ego, inquit, ibo ad eum, ipſe autem non reuertetur ad me. O maximum ſolatium deſiderantis. O verum ſapientis iudicium. O miram patientiam ſeruientis, vt nemo ſibi aduerſi aliquid accidiſſe indignè ferat, & contra meritum ſuum ſe queratur afflictum. Quis enim tu es qui de tuo merito ante pronuncies? Cur præueni- C re deſideras cognitorem? Cur eripis ſententiam iudicaturo? Nec ſanctis iſtud permiſſum eſt, nec à ſanctis impunè vnquam eſt vſurpatum. Dauid ſe propterea flagellatum ſuo carmine confitetur: Ecce ipſi peccatores & abundãtes in ſeculo, obtinuerunt diuitias. Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & vindex meus in matutinum. Petrus quoque quamuis plenus fide deuotionis, tamen quia nondũ conſcius noſtræ infirmitatis præſumptiuè dixerat Domino, Animam meam pro te ponam, tentatio- D nem præſumptionis antequàm tertiò gallus cantaret incurrit: licet ipſa tentatio documentum fuerit ad ſalutem, vt diſcamus non contemnere carnis infirmitatem, ne contemnendo tentemur. Si Petrus tentatus eſt, quis præſumat, quis adſtruat ſe nõ poſſe tentari? Atque haud dubiè pro nobis tentatus eſt Petrus, vt in fortiore non eſſet tentamenti periculum, ſed in illo diſceremus quemadmodum in perſecutionibus reſiſtentes, etſi vitæ ſtudio tẽtaremur, tentationis tamẽ aculeum patientiæ lachrymis vin- E ceremus. Idem tamen Dauid, ne quem fortaſſis ſcripturarum tenacem moueat factorum diuerſitas, idẽ inquam, Dauid parricidam mortuum fleuit, qui nõ fleuerat innocentem. Denique cùm ploraret & lugeret, dixit: Filius meus Abſalon, filius meus Abſalon, quis dabit mihi mortem pro te? Non * ſolùm ergo fletur Abſalon, fletur parricida: fletur Ammõ, non ſolùm fletur inceſtus, ſed etiam vindicatur, alter contemptu regni, alter fratris exilio, fletur ſceleratus, non fletur dilectus. Quæ cauſa, quæ ratio? Non mediocris igitur in prudentibus deliberatio, F ſapientibus confirmatio. Magna enim prudentiæ in tanta factorum diuerſitate conſtantia. Vna eſt fides, & illos mortuos fleuit, & flendum infantem mortuum non putauit. Illos enim ſibi periſſe credebat, hunc reſurrecturum ſperabat. Sed de reſurrectione poſterius, nunc ad propoſita reuertamur. Præmiſimus enim etiam ſanctos viros grauia in hoc mundo & multa perpeſſos, ſine ſuffragatione meritorum, cum ærumna laborum. Vnde regreſſus ad ſe Dauid

2. Reg. 12.

Pſalm. 72.

Ioan. 13.

2. Reg. 18.

*ſolus

Pſalm.102. in poſterioribus dicit: Memento Domine quia pul- G
Pſal.143. uis ſumus: homo tanquam fœnum dies eius. Et alibi: Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra prætereunt. Quid enim nobis miſerius, qui tanquam ſpoliati & nudi proiicimur in hanc vitam, corpore fragili, corde lubrico, imbecillo animo, anxij ad ſolicitudinem, deſidioſi ad laborem, proni ad voluptates? Non naſci igitur longè optimum, ſecũdum ſancti Salomonis ſententiam. Ipſum enim, etiam ij qui ſibi viſi ſunt im philoſophia excellere, ſecuti ſunt. Nam ipſe illis anterior, noſtris poſterior,
Eccleſ.4. ita in Eccleſiaſte locutus eſt: Et laudaui ego omnes H
defunctos qui iam mortui ſunt, magis quàm viuentes quicunque viuunt vſque adhuc: & optimus ſuper hos duos, qui nondum natus eſt, & qui non vidit hoc opus malum, quod factũ eſt ſub ſole. Et vidi ego vniuerſum laborem eorum, & omnem virtutẽ operis huius, quia æmulatio viro ab altero. Et quidẽ hoc vanitas: & præſumptio ſpiritus. Et quis hoc dixit, niſi ille qui ſapientiam popoſcit & impetrauit, vt ſciret diſpoſitiones orbis terrarum, & virtutem elementorum, anni curſus, & ſtellarum diſpoſitiones, non ignoraret naturas animalium, & iras colligeret I
beſtiarum, vim ventorum, & cogitationes hominũ deprehenderet? Quem igitur non latuerunt cœleſtia, quemadmodum laterent mortalia? Qui cogitationem mulieris inueſtigauit, infantem vindicantis alienum: qui naturas animalium, quas non acceperat, diuina tamen gratia aſpirante cognouit: hic de ſuæ conditione naturæ quam in ſe expertus eſt, errare aut mentiri potuit? Sed nõ ſolus hoc ſenſit, etſi ſolus expreſſit. Legerat ſanctum dixiſſe Iob: Pereat
Iob.3. dies illa qua natus ſum: & cognouerat naſci, malorũ omnium eſſe principium: & ideò diem qua natus K
eſt, perire optauit, vt tolleretur origo incommodorum: & optauit perire diem generationis ſuæ, vt diẽ reſurrectionis acciperet. Audierat etiam Salomon
Pſalm.38. dixiſſe patrem ſuum: Notum fac mihi Domine finẽ meum, & numerum dierum meorum qui eſt, vt ſciã quid deſit mihi. Nouerat enim Dauid non poſſe id quod perfectum eſt, hic comprehendi, & ideò ad ea
1.Cor.10. quæ ſunt futura properabat. Nunc enim ex parte ſcimus, & ex parte cognoſcimus: tunc autem id quod perfectum eſt, poterit comprehendi, cùm reuelata facie nobis ſpeculandæ maieſtatis æterni- L
tatíſque diuinæ cœperit relucere nõ vmbra, ſed veritas. Nemo tamen feſtinaret ad finẽ, niſi vitæ iſtius
Pſalm.38. fugeret incõmoditatem. Et ideò etiam Dauid quare ad finem feſtinet, expoſuit dicens: Ecce veteres poſuiſti dies meos, & habitudo mea tanquam nihil ante te: verumtamen vniuerſa vanitas omnis homo viuẽs. Quid igitur moramur fugere vanitatem? Aut quid nos delectat in hoc ſeculo vanè conturbari, theſaurum pecuniarum cõdere, & ignorare cui cõgregemus heredi? Petamus amoueri à nobis plagas, M
eripi nos, & inſipienti ſeculo carere, de peregrinatione diuturna ad illam redire patriam & naturalem domum. In hac enim terra aduenæ ſumus atque peregrini: remigrandum eò vnde deſcendimus, ambiendum & obſecrandum non perfunctorie, ſed obnixè, vt à dolis & ab iniquitate loquacium liberemur. Et ille qui remedium nouerat prolõgatum, ta-
Pſal.119. men ſuum ingemit incolatum, & cum peccatoribus

G & iniquis ſe habitare deplorat. Quid ego faciam qui & peccatũ habeo, & ignoro remedium? Hieremias quoque quòd generatus ſit & ipſe deplorat his verbis dicens: Heu me mater, vt quid me peperiſti virũ *Hierem.15.*
cauſam dicentem iudicij? In omni terra non profui, neque profuit mihi quiſquam, virtus mea defecit. Si igitur ſancti viri vitam fugiunt, quorum vita etſi nobis vtilis, ſibi tamen inutilis æſtimatur: quid nos facere oporter, qui nec aliis prodeſſe poſſumus, & nobis vitam hanc quaſi fœnebrem pecuniam vſurario quodam cumulo graueſcẽtem onerari in dies
H peccatorum ære ſentimus? Quotidie morior, Apoſtolus dicit, melius vtique quàm illi qui meditatio- *1.Cor.15.*
nem mortis philoſophiam eſſe dixerunt. Illi enim ſtudium prædicarunt, hic vſum mortis exercuit. Et illi quidem propter ſe, Paulus autem ipſe perfectus moriebatur, nõ propter ſuam, ſed propter noſtram infirmitatem. Quid autem eſt mortis meditatio, niſi quædam corporis & animæ ſegregatio? Quia mors ipſa non aliud quàm corporis atque animæ receſſio definitur. Sed hoc ſecundum communem opinionem: ſecundũ Scripturas autem triplicem eſſe mor-
I tẽ accipimus. Vna eſt cùm morimur peccato, Deo viuimus. Beata igitur mors quæ culpæ refuga, Domino dedita, à mortali nos ſeparat, immortali nos conſecrat. Alia mors eſt vitæ exceſſus, qua mortuus eſt partiarcha Abraham, patriarcha Dauid, & ſepulti ſunt cum patribus ſuis, cum anima nexu corporis liberatur. Tertia mors eſt de qua dictum eſt: Dimit- *Matth.8.*
te mortuos ſepelire mortuos ſuos. Ea morte nõ ſo- *Ezech.18.*
lùm caro, ſed etiã anima moritur. Anima enim quæ peccat, ipſa morietur. Moritur enim Domino non naturæ infirmitate, ſed culpæ. Sed hæc mors non
K perfũctio huius eſt vitæ, ſed lapſus erroris. Vna ergo eſt mors ſpiritalis, alia naturalis, tertia pœnalis. Sed non quæ naturalis, eadem pœnalis: non enim pro pœna, ſed pro remedio dedit mortem. Denique A- *Geneſ.3.*
dæ peccanti præſcriptum eſt aliud pro pœna, aliud pro remedio. Pro pœna dicitur: Quoniam audiſti vocem vxoris tuæ, & manducaſti de ligno de quo præceperam tibi ab hoc ſolo ne manducares, maledicta terra in operibus tuis, manducabis fructum eius omnibus diebus vitæ tuæ: ſpinas & tribulos germinabit tibi, & edes pabulum agri tui. Cum ſudore
L vultus tui manducabis panem tuum, donec reuertaris in terram de qua aſſumptus es. Habes pœnarũ ferias, quia aduerſus ſpinas ſeculi huius, & ſolicitudines mundi, voluptatéſque diuitiarum quæ verbũ excludunt, pœnam includunt, mors pro remedio data eſt, quaſi finis malorum. Non enim dixit, Quoniam audiſti vocem mulieris, reuerteris in terram. Hæc enim eſſet pœnalis ſententia, quemadmodum
eſt illa: Maledicta terra, ſpinas & tribulos germina- *Ibidem*
bit tibi, ſed dixit: Manducabis panem tuum in ſudo-
M re, donec reuertaris in terram. Vides mortem magis metam eſſe noſtrarum pœnarum, qua curſus huius vitæ inciditur. Ergo mors non ſolùm malum non eſt, ſed etiam bonum eſt. Denique pro bono quæritur, ſicut ſcriptum eſt: Quærent homines mortem, *Apocal.9.*
& non inuenient eam. Quærent enim illi qui dicturi ſunt montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. Quæret etiam anima illa quæ peccat. Quæ- *Luca 23.* *Ibidem 16.*
rit diues ille poſitus in inferno, qui vult digito La-

zari

zari refrigerari linguã ſuam. Videmus itaqoe quòd
& mors hæc lucrum eſt, & vita pœna eſt. Vnde &
[*Philipp. 1.*] Paulus ait: Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori
lucrum. Quid eſt Chriſtus, niſi mors corporis, ſpiritus
vitæ? & ideò commoriamur cum eo, vt viuamus
cum eo. Sit quidam quotidianus vſus in nobis, affe-
ctúſque moriendi, vt per illam quam diximus ſegre-
gationem à corporeis cupiditatibus anima noſtra ſe
diſcat extrahere, & tanquam in ſublimi locata quo
terrenæ adire libidines, & eam ſibi glutinare non
poſſint, ſuſcipiat mortis imaginem, ne pœnam mor-
tis incurrat. Repugnat enim lex carnis legi mentis,
& eam legi ertoris addicit, ſicut Apoſtolus reuela-
[*Rom. 7.*] uit, dicens: Video enim legem carnis meæ repugnã-
tem legi mentis meæ, & captiuãtem me in lege pec-
cati. Omnes impugnamur, omnes ſentimus, ſed nõ
omnes liberamur: & ideò infœlix ego homo, niſi re-
medium quæram. Sed quod remedium? Quis me li-
berabit de corpore mortis? Gratia Dei per Ieſum
Chriſtum Dominum noſtrum. Habemus medicũ,
ſequamur remedium. Remedium noſtrum, Chriſti
gratia: & corpus mortis, corpus eſt noſtrum. Ergo
peregrinemur à corpore, ne peregrinemur à Chri-
ſto: etſi in corpore ſumus, tamen quæ ſunt corporis
non ſequamur, nec deſeramus iura naturæ, ſed do-
[*Philipp. 1.*] na gratiæ præoptemus. Diſſolui enim, & cum Chri-
ſto eſſe, multo melius: permanere autẽ in carne ma-
gis neceſſarium propter vos: ſed non omnibus ne-
ceſſarium: Domine Ieſu, non mihi, qui nulli vtilis
ſum. Nam mihi lucrum eſt mori, ne plura peccem.
Lucrum mihi eſt mori, qui ipſo libro quo alios con-
ſolor, quaſi vehementiori monitore ad deſiderium
amiſſi fratris impellor, quoniam me eius non ſinit
obliuiſci: nunc magis amo, & vehementius deſide-
ro: deſidero cùm loquor, deſidero cùm relego: & i-
deò hoc potius ſcribendum arbitror, ne quando ab
eius recordatione diuellar. Quod non contra ſeri-
pturas facio, ſed cum ſcripturis ſentio, vt patientius
doleam, impatientius deſiderem. Præſtitiſti mihi fra
ter ne mortem timerem, atque vtinã moriatur ani-
[*Num. 23.*] ma mea in anima tua. Hoc enim ſibi Balaam pro ma
ximo bono optat donatus ſpiritu prophetãdi. Mo-
riatur, inquit, anima mea in animis iuſtorum, & fiat
ſemen meum ſicut ſemen inſtorum. Et verò hoc ſe-
cundum prophetiam optat. Qui enim viderat ortũ
Chriſti, vidit eius triumphalem mortem, vidit in eo
perennem hominum reſurrectionem, & ideò mori
non timet reſurrecturus. Non moriatur ergo anima
mea in peccato, nec peccatum in ſe recipiat: ſed mo
riatur in anima iuſti, vt eius recipiat æquitatem. De-
nique qui moritur in Chriſto, fit eius gratiæ parti-
ceps in lauacro. Non ergo formidabilis mors, nec a-
mara egentibus, nec gratioſa diuitibus, nec iniuſta
ſenioribus, nec ignaua fortibus, nec perpetua fideli-
bus, nec improuiſa ſapientibus. Quàm multi enim
vitam ſolo mortis ſtimulo conſecrarunt, quantos
viuere puduit, mori profuit? Morte vnius plerũque
accepimus maximos populos liberatos. Morte Im-
peratoris fugatos exercitus hoſtiũ, quos viuus vin-
cere nequiuiſſet. Morte martyrum religio defenſa,
cumulata fides, eccleſia roborata eſt, vicerunt mor-
tui, victi perſecutores ſunt. Itaque quorum vitã ne-
ſcimus, hotum mortem celebramus. Vnde & Dauid

A prophetícè gloriatus in ſuæ mentis exceſſu, Precio-
ſa, inquit, in conſpectu Domini mors ſanctorum e- [*Pſal. 115.*]
ius: mortem maluit præferre quàm vitam. Ipſa mors
martyrum, præmium vitæ eſt. Morte etiam inimico-
rum odia ſoluuntur. Quid plura? Vnius morte mun-
dus redemptus eſt. Potuit enim Chriſtus non mori
ſi voluiſſet. Sed neque refugiendam mortem quaſi
ignauam putauit, neque melius nos quàm moriẽdo
ſeruaſſet. Itaque mors eius vita eſt omnium, morte
eius ſignamur, mortem eius orantes annũciamus,
mortem eius offerentes prædicamus, mors eius vi-
B ctoria eius, mors eius ſacramentum eſt, mors eius
annua ſolennitas mundi eſt. Quid præterea de eius
morte dicamus, cum diuino probemus exemplo,
quia immortalitatem mors ſola quæſiuit, atque ipſa
ſe mors redemit? Non igitur mœrenda mors, quæ
cauſa ſalutis eſt publicæ, non fugienda mors, quam
Dei filius non dedignatus eſt, non refugit, non re-
ſoluendus eſt ordo naturæ. Quod enim commune
eſt omnibus, exceptum ſingulis eſſe non poteſt. Et
mors quidem in natura non fuit, ſed conuerſa in na-
turam eſt, non enim à principio Deus mortem in-
C ſtituit, ſed pro remedio dedit. Et conſideremus ne
videatur eſſe contrarium. Nam ſi bonum eſt mors, [*Sap. 1. & 2.*]
cur ſcriptum eſt, quia Deus mortem non fecit, ſed
malitia hominum mors introiuit in orbem terrarũ.
Reuera enim mors diuino operi neceſſaria non fuit,
cùm in paradiſo poſitis bonorum omniũ iugis ſuc-
ceſſus afflueret, ſed præuaricatione damnata in la-
bore diurno gemitúque intolerando vita hominũ
cœpit eſſe miſerabilis, debuit dari finis malorum, vt
mors reſtitueret quod vita amiſerat. Immortalitas
enim oneri potius quàm vſui eſt, niſi aſpiret gratia.
D Et ſi bene diſcutias, nõ naturæ mors iſta eſt, ſed ma-
litiæ: manet enim natura, malitia moritur. Reſurgit
quod fuit, atque vtinam vt peccãdi liberum, ita va-
cuum culpæ prioris. Sed hoc ipſum indicio eſt mor-
tem non eſſe naturæ, quia idem erimus qui fuimus.
Itaque aut peccatorum noſtrorum ſupplicia pende-
mus, aut bene geſtorum gratiam conſequemur. Re-
ſurget enim natura eadem, iam ſtipendiis mortis
honoratior. Denique mortui qui in Chriſto ſunt, [*1. Theſſ. 4.*]
reſurgent primi: deinde & nos qui viuimus, inquit,
E ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chri-
ſto in aëra, & ità ſemper cum Domino erimus. Illi
primi, viuentes autem ſecundi. Illi cum Ieſu, viuen-
tes per Ieſum. Illis dulcior vita poſt requiem viuen-
tibus, etſi grata compendia, tamen ignorata reme-
dia. Nihil eſt igitur quod in morte timeamus, nihil
quod debeamus dolere, ſi aut naturæ repetenti vita
quæ accepta eſt repẽdatur, aut petenti impendatur
officio, in quo religionis cultus, aut virtutis vſus eſt:
neque enim quiſquam ſibi vt ſic maneret optauit.
Ioanni promiſſum æſtimatũ eſt, ſed non eſt creditũ.
F Verba tenemus, ſentẽtiam deriuamus. Ipſo in libro
negat ſibi quod non moreretur eſſe promiſſum, ne
quem vana ſpes exemplo inceſſeret. Quòd ſi id vel-
le, ſpes inſolens eſt: quantò inſolentius eſt, quod nõ
præter modum acciderit, vltra modum dolere? Gẽ-
tiles plerumque ſe conſolantur viri, vel de commo-
ditate ærumnæ, vel de iure naturæ, vel de immorta-
litate animæ: quibus vtinam ſermo conſtaret, ac nõ
miſeram animam in varia portentorum ludibria

formaſque transfunderent. Quid igitur nos facere G
oportet, quorum ſtipendium reſurrectio eſt, cuius
gratiam quoniam negare plerique non poſſunt, fidẽ
abnuunt? Et ideo non vno argumento aliquo ſed
pluribus modis vt poſſumus adſtruamus. Equidem
omnia aut vſu, aut ratione, aut exemplo, aut eo quia
decorum ſit ea eſſe, ideò eſſe creduntur, & ad finem
ſingula ſuffragantur. Vſus, quia mouemur. Ratio,
quia quod mouet, virtutis alterius conuenit ęſtima-
ri. Exemplum, quia generauit ager fruges, & ideò
generaturum eſſe præſumimus. Decorum, quia vbi
fructum non putamus, decere tamen credimus vt H
virtutis opera minimè deſeramus. Singula igitur ſin
gulis adſtruuntur. Tribus tamen euidentius colligi-
tur reſurrectionis fides, quibus omnia comprehen-
duntur: ratione vniuerſitatis, exemplo, teſtimonio
rei geſtæ, quia plurimi ſurrexerunt. Ratio euidens
eſt, quia cùm omnis vitæ noſtræ vſus in corporis a-
nimæque conſortio ſit, reſurrectio autem aut boni
actus præmium habeat, aut pœnam improbi, neceſ-
ſe ſit corpus reſurgere cuius actus expenditur. Quo-
modo enim in iudicium vocabitur anima ſine cor-
pore, cum de ſuo & corporis contubernio ratio prę- I
ſtanda ſit? Reſurrectio omnibus erit, ſed ideò diffi-
cile creditur, quia non noſtrum meritum, ſed Dei
munus eſt. Prima igitur reſurrectionis fides vſus eſt
mũdi, rerúmque ſtatus omnium, generationum ſe-
ries, ſucceſſionum vices, obitus ortúſque ſignorum,
diei & noctis occaſus, eorúmque quotidie tanquam
rediuiua ſucceſſio. Temperamenti quoque genita-
lis huius aliter ratio ſubeſſe non poſſet, niſi humo-
ris ipſius quo omnia terrena generantur, quantum
diurni ſolis æſtus extorreret, tantùm rore nocturno
diſpoſitio diuina repararet. Nam quid de fructibus K
loquar? Nónne tibi vidẽtur occidere cùm decidũt,
reſurgere cùm reuireſcunt? Quod ſatum eſt reſurgit,
reſurgit quod mortuum eſt, & in eadem genera, in
eaſdem ſpecies reformatur. Hos terra primùm red-
didit fructus, in his primùm natura noſtræ ſpeciem
reſurrectionis imitata eſt. Quid dubitas de corpore
corpus reſurgere? Granum ſeritur, granum reſurgit:
pomum decidit, pomum reſurgit. Sed flore granum
1.Cor.15. induitur, folliculóque veſtitur. Et hoc mortale o-
portet induere immortalitatem, & hoc corruptibi-
le induere incorruptionem. Flos reſurrectionis im- L
mortalitas eſt: flos reſurrectionis incorruptio eſt.
Quid enim vberius quiete perpetua? quid locuple-
tius ſecuritate diuturna? Hic eſt multiplex fructus,
cuius prouentus pullulat fœcundior hominum na-
turam poſt mortem. Sed miraris quemadmodum
putrefacta ſolidentur, diſperſa coëant, abſumpta re-
parentur: non miraris quemadmodum ſemina va-
pore & compreſſu terræ ſoluta virideſcant? Nam v-
tique etiam ipſa terreno cohalitu putrefacta ſoluũ-
tur, & cùm occata ſoli genitalis ſuccus animauerit, M
quodam calore vitali, ſpiritum quendam herbæ vi-
ridantis exhalant. Deinde paulatim teneram ſpicæ
adoleſcẽtis ætatem culmo erigit, & vaginis quibuſ-
dam natura tanquam ſedula mater includit, ne pu-
beſcentem glacies adurat aſpera, atque a nimio ſo-
lis defendat ardore. Frugem quoque ipſam adhuc
quaſi primis erumpentem cunabulis, mox adultam,
ne pluuia decutiat, ne aura diſpergat, ne auium mi-
norum morſus interimat, vallo ariſtarum ſepire cõ-
ſueuit. Quid igitur miraris ſi homines quos accepe-
rit terra reſtituat, cùm ſeminum corpora quæ cum
vi ſuſceperit, viuificet, erigat, veſtiat, muniat atque
defendat? Deſine ergo dubitare quod depoſitũ ge-
neris humani terræ fides reddat, quæ commendata
ſibi ſemina vſurario quodam fœnore multiplicata
reſtituat. Nam quid de generibus arborum loquar,
quæ poſito ſurgunt de ſemine, fructúſque reſolutos
rediuiua fœcunditate reſuſcitant, & formæ veteri
atque imagini ſuæ reddunt, multáſque ætates quæ-
dam arborum corpora reparata tranſmittũt, vt ipſa
durando vincant ſecula? Putreſcere videmus aci-
num, vitem reſurgere: ſurculus inſeritur, arbor re-
naſcitur. An de reparãdis arboribus diuina eſt pro-
uidentia, de hominibus nulla cura? Et qui ea quæ ad
vſus hominum dedit, perire non paſſus eſt, homi-
nem perire patietur, quem ad imaginem ſui fecit?
Sed incredibile tibi videtur vt mortui reuiuiſcant.
Inſipiens tu, ipſe quod ſeminas, nónne prius mo- Ibidem.
ritur, vt viuificetur? Sere quemlibet fructum aren-
tem, reſuſcitatur. Sed habet ſuccum: & noſtrũ cor-
pus habet ſanguinem ſuum, habet humorem ſuum,
hic noſtri ſuccus eſt corporis. Vnde illud quoque
exploſum arbitror, quod arẽtem ſurculum quidam
reuiuiſcere negãt, idque ad præiudicium carnis de-
riuare nituntur. Non enim caro arida, cum caro
omnis è limo ſit, limus in humore, humor è ter-
ris. Denique multa gignentia quamuis iugi ſere-
nitate, humo arida arenoſaque naſcuntur, quoniam
ipſa ſibi terra ad humorem ſufficit. Num igitur in
hominibus terra degenerat, quæ omnia regenerare
conſueuit? Vnde claret non eſſe dubitandum quod
ſecundum naturam magis quàm contra naturam
eſt interire. Sequitur illud quod gentiles plerum-
que perturbat, quomodo fieri poſſit vt quos ma-
re abſorbuerit, feræ dilacerauerint, beſtiæ deuo-
rauerint, terra reſtituat? Quò ita demum veniatur
neceſſe eſt, vt non de fide reſurrectionis, ſed de par-
te dubitetur. Eſto enim vt laceratorum corpora nõ
reſurgant, reſurgunt cæteri: nec reſurrectio deſtrui-
tur ſi conditio excipitur. Miror tamen cur vel de his
dubitandum putent, quaſi non omnia quæ ex terris
ſunt, in terram redeant, & in terram reſoluãtur. Ma-
re quoque ipſum quæcunque corpora humana de-
merſerit, vicinis expuit vnda plerumque littoribus.
Quod ni ita eſſet, difficilè credo Deo foret diſperſa
connectere, diſſipata ſociare, cui mundus obtempe-
rat, muta obſequuntur elementa, ſeruit natura, quaſi
non maioris miraculi ſit limum animare quàm iun-
gere? Auis in regione Arabiæ, cui nomen eſt Phœ-
nix, rediuiuo ſuæ carnis humore reparabilis, cùm
mortua fuerit reuiuiſcit. Solos nõ credimus homi-
nes reſuſcitari? Atqui hoc relatione crebra, & ſcri-
pturarum authoritate cognouimus, memoratam a-
uem quingentorum annorum ſpatia vitali vſui ha-
bere præſcripta, eámque cùm ſibi finem vitæ adeſſe
præſaga quadam naturæ ſuæ æſtimatione cognoue-
rit, thecam ſibi de thure & myrrha & cæteris odori-
bus adornare, completóque opere pariter ac tẽpo-
re intrare illam, atque emori, ex cuius humore oriri
vermem, paulatímque eum in auis eiuſdem figurã
concreſcere, vſúmque formari, ſubnixam quoque
remigio

remigio pennarum renouatæ vitæ officia munere pietatis ordiri. Nam thecam illam vel tumulũ corporis, vel incunabulum reſurgentis, in qua deficiẽs occidit, & occidens reſurrexit, ex Æthiopia in Lycaoniam vehit, atque ita reſurrectione auis huius locorum incolæ cõpletum quingentorum annorũ tempus intelligunt. Ergo iſti aui quingẽteſimus reſurrectionis annus eſt, nobis milleſimus. Illi in hoc ſeculo, nobis in conſummatione mundi. Plerique etiam opinantur quòd auis hæc rogum ſibi ipſa ſuccendat, & rurſus de fauillis ſuis & cineribus reuiuiſcat. Sed fortaſſe natura diſcretior, fidei quoque diſcretionẽ videatur afferre. In originem principiúmque hominis procreandi mens noſtra redeat. Viri eſtis, fœminæ eſtis: quæ humana ſunt, non ignoratis: & ſi qui ignoratis, ex nihilo putatis eſſe quod naſcimur, quàm ex paruo quãti exurgimus? Etſi non exprimimus, intelligimus tamen quid velimus, vel potius quid nolimus dicere. Vnde hoc caput, & vultus iſte mirabilis, cuius artificem non videmus, opus videmus, in varia officia vſúſque formatur? Vnde forma erectior, ſtatus excelſior faciendi vis, ſentiẽdi viuacitas, gradiendi facultas? Ignota certè nobis ſunt naturæ organa, ſed nota miniſteria. Et tu ſemen fuiſti, & tuum corpus ſemen eſt reſurrecturi. Audi Paulum, & diſce quia ſemẽ es: *Ibidem.* Seminatur in corruptione, ſurgit in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate, ſurgit in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurgit in virtute: ſeminatur corpus animale, ſurgit corpus ſpiritale. Et tu ergo ſeminaris vt cætera, quid miraris ſi reſurgis vt cætera? Sed illa credis quia vides, iſta nõ credis quia non vides. Beatiores qui non viderunt, & crediderunt. *Ioan. 20.* Tamen antequàm tempus veniat, nec illa creduntur, non enim omne tempus accommodum ad reſuſcitãda ſemina. Alio triticum ſeminatur, alio naſcitur: alio vitis inſeritur, alio gemmãtia ſarmenta pubeſcunt, luxuriat pampinus, vua formatur, alio plantatur olea, alio velut aluo grauis & onuſta prole baccarum fructus ſui vbertate curueſcit. Ante verò quàm ſuũ cuique tempus adueniat, fœtura reſtrictior eſt: nec generationis ætatẽ habet in poteſtate generandi ipſa quæ generat. Nunc informem ſitu, nunc fœtuum nudam, nunc virentem floribus, nunc carentem ipſam omnium cernas parentem: quæ vtique vellet omnibus ſe veſtire tẽporibus, nec vnquam aurea ſegetum, aut viridãtia pratorum indumenta deponere, ipſa ſui egens, & prouentuum ſuorum quæ in alios transfuderit, indotata compendiis. Ergo & noſtram reſurrectionẽ etſi non credis fide, non credis exemplo, vſu es crediturus. Et aliis quidem fructibus, vt viti, oleæ, pomiſq; diuerſis, anni ætas extrema habilis maturandis: nobis quoque mundi cõſummatio tanquam extremus anni finis accommodam reſurgendi præſcribit ætatem. Et bene in conſummatione mundi reſurrectio mortuorum eſt, ne poſt reſurrectionem in hoc malũ nobis eſſet ſeculum recidendum. Ideò enim Chriſtus eſt paſſus, vt nos ex hoc malo ſeculo liberaret, ne iterùm nos huius ſeculi tentamenta ſubruerent, & obeſſet renaſci, ſi renaſceremur ad culpam. Et rationem igitur reſurrectionis, & tẽpus tenemus. Rationem, quia in omnibus ſibi fœtibus æquè natura reſpondet: nec in ſola hominum ſucceſſione degenerat tempus, quia omnia in anni fine generantur. Mundi tempora, annus vnus eſt. Et quid mirum ſi annus vnus eſt, quando dies vna eſt? Vna enim die Dominus operarios conduxit ad vineam, dicens: Quid hic ſtatis tota die otioſi? *Matth. 20.* Cauſæ originum ſemina ſunt. Semen eſſe corpus humanum, gentium doctor aſſeruit. Eſt ergo ſubſtantia reſurgendi, quãdo eſt ſeries ſeminandi. Quòd ſi ſubſtantia aut cauſa non eſſet, arduum quiſquam putaret Deo vnde vellet, vel quomodo vellet homines regenerare, qui mundum ex nulla materia, nulla ſubſtantia eſſe iuſſit, & factus eſt? Cœlum aſpice, terram intuere. Vnde ſtellarum ignes? Vnde orbis ſolis radius, & globus lunæ? Vnde montium vertices, dura ſaxorum, nemoroſa ſyluarum? Vnde vel diffuſus aër, vel infuſæ vel ſuperfuſæ aquæ? Sed ſi hæc omnia Deus fecit ex nihilo, Ipſe enim dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt: *Pſalm. 148.* cur miremur renaſci poſſe quod fuerit, cùm videamus natum eſſe quod non fuit? Illud mirum, quòd cùm reſurrectionem non credant, tamen ne genus pereat hominum, clementi quadã benignitate proſpiciunt, & ideò trãſire ac demigrare in corpora dicunt animas, ne mundus intereat. Sed quid ſit difficilius, ipſi aſſerant, tranſire animas, an redire: ſua repetere, an noua quærere. Sed illi dubitent qui non didicerunt, nos verò qui legimus legem, Prophetas, Apoſtolos, Euangelium dubitare fas non eſt. Quis enim dubitet cùm legit, Et in tempore illo ſaluabitur omnis plebs tua quæ ſcripta eſt in libro, & multi dormientium in terræ foſſis vna apertione exurgent, hi in vitam æternam, & hi in opprobrium & in confuſionem perpetuam: & intelligentes ſplendebunt vt ſplendor firmamenti, & ex iuſtis multi ſicut ſtellæ in ſecula? *Dan. 12.* Bene itaque dormientium dixit quietem, vt intelligas mortem non eſſe perpetuam, quæ ſomni vice initur ad tempus, & ad tempus excluditur. Meliorémque profectum vitæ eius oſtendit quæ futura poſt mortem eſt, quàm eius quæ ante mortem mœrore ac dolore tranſigitur. Siquidem illa ſtellis comparatur, hæc ærumnæ addicitur. Nam quid illa contexam quæ alio loco ſcripta ſunt, Suſcitabis me, & confitebor tibi? Quid etiam illud quòd Iob ſanctus vitę iſtius expertus iniurias, & aduerſa omnia patientia virtutis exuperãs, compenſationem ſibi malorum præſentium de reſurrectione promiſit, dicens: Suſcitabis corpus meũ hoc, quòd multa mala paſſum eſt? Eſaias quoque reſurrectionem populis annuncians, dominici ſe nuncium dixit eſſe reſponſi. Sic enim habes, Os enim Domini locutum eſt, Et dicent die illa. *Eſaia 26.* Quid igitur os Domini locutum ſit populos eſſe dicturos, in poſterioribus declaratur, vbi ſcriptum eſt: Propter timorem tuum in vtero accepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis tuæ quem effudiſti ſuper terram: cadent qui inhabitant terram, reſurgent qui in monumentis ſunt. Ros enim qui abs te eſt, ſanitas eſt illis, terra verò impiorum peribit. Ambulate populus meus, & intra in receſſus tuos. Abſconde te aliquãtulum donec tranſeat ira Dei. Quam bene receſſus eſſe ſignauit tumulos mortuorum, quibus pauxillulum abſcondimur, vt in iudicium Dei quod pro noſtris ſceleribus ius debitæ indignationis aſſumet, tolerabilius tranſire poſſimus. Viuit igitur qui abſcon-

ditur, & quieſcit quaſi è medio ſe ſubtrahens & re-
cedens,ne eum arctioribus laqueis mundi huius in-
uoluat ærumna,quibus repoſitam reſurrectionis eſ-
ſe lætitiam, ſanitatémque corporum ſolutorum di-
uino rore reparabilem,cœleſtia oracula propheticis
vocibus pollicentur. Et bene ros ſignificatur, quò
genitalia omnia terrarum ſemina ſuſcitantur. Quid
igitur mirum ſi fatiſcentis quoque corporis noſtri
cineres ac fauillæ pinguedine cœleſtis roris exube-
rant, & accepto humore vitali in compagem ſuam
membrorum noſtrorum habitus reformantur? Di-
cit etiam ſanctus Ezechiel Propheta, & plena ex-
poſitione deſcribit quemadmodum arctibus vigor
oſſibus refundatur, ſenſus redeat, motus accedat,
neruiſque redeuntibus corporis compago rigeſcat
humani: quemadmodũ nimis arida renatis oſſa vi-
ſceribus veſtiantur,venarúmque hiatus & ſanguinis
riuulos extentæ cutis velamen obducat. In ipſis,dũ
legimus, propheticis ſermonibus, humanorum vi-
detur ſeges corporum rediuiua conſurgere, atque
ipſa ſpatia diffuſa camporum nouis videas pullulare
ſeminibus. Quòd ſi veteres ſapientes ſatis Hydræ
dentibus in regione Thebana inhorruiſſe armatorũ
ſegetem crediderũt,cùm vtique alterius naturæ ſe-
mina certum ſit in naturam verti alteram nequiuiſ-
ſe,nec partum ſuis diſcordem fudiſſe ſeminibus, vt
ex ſerpente homines naſcerentur, vt caro ex denti-
bus gigneretur: quantò magis vtique credendũ eſt,
quæcunque ſunt ſeminata, in ſuam naturam reſur-
gere,nec à ſatione ſua ſegetes diſcrepare, nec duris
mollia,nec mollibus dura viuiſcere: nec in ſanguinẽ
venena cõuerti,ſed carnem de carne, os de oſſibus,
ſanguinem de ſanguine,humorem de humore repa-
rari? Poteſtis ergo gentiles reformationẽ negare na
turæ,qui mutationem poteſtis aſſerere? Poteſtis nõ
credere oraculis,non euãgeliis, non Prophetis,qui
fabulis inanibus creditis? Sed iam ipſum audiamus
Prophetam. Sic enim ait: Et facta eſt ſuper me ma-
Ezech.37. nus Domini, & eduxit me in ſpiritu Dominus, &
poſuit me in medio campo, & hic erat plenus oſſi-
bus humanis, & circumduxit me per gyrum eorũ,
& ecce multa valdè in facie campi, arida nimis. Et
ait ad me, Fili hominis, ſi viuẽt oſſa iſta? Et dixi: Do-
mine tu ſcis. Et ait ad me, Sta, & dices illis, Oſſa ari-
da audire verbum Domini. Hæc dicit Dominus oſ-
ſibus iſtis: Ecce ego induco in vos ſpiritum vitæ, &
dabo in vos neruos, & adducam ſuper vos viſcera,
& extẽdam ſuper vos cutem, & dabo ſpiritum meũ
in vos,& viuetis,& ſcietis quòd ego ſum Dominus.
Et prophetaui ſicut mandauit mihi. Et factum eſt
cùm prophetarem hęc omnia,& ecce factus eſt ter-
ræmotus magnus. Vide nunc quẽadmodum & au-
ditum in oſſibus & motum prius oſtẽdat eſſe,quàm
vitæ ſpiritus refundatur. Nam & ſupra oſſa arida iu-
bentur audire,quaſi ſenſum habeant audiẽdi,& hic
acceſſiſſe eorum vnumquodque ad ſuam compagi-
nem prophetico ſermone ſignatur; Sic enim habes,
Et accedebãt oſſa vnumquodque ad ſuam compa-
ginem. Et vidi, & ecce ſuper illa nerui & viſcera na-
ſcebantur, & aſcendebat ſuper ea cutis deſuper,&
ſpiritus in his non erat. Magna Domini gratia quod
futuræ reſurrectionis Propheta teſtis adhibetur,vt
nos quoque ea illius oculis videremus. Neque enim

G omnes teſtes adhiberi poterant, ſed in vno omnes
teſtes ſumus,quia nec in virum ſanctum cadit men-
dacium, nec in tantum error Prophetam. Nec mi-
nus veriſimile debet videri quia iubente Deo oſſa
in ſuam compaginem reformantur, cùm vtique in-
numera habeamus exempla quibus natura rerũ cœ-
leſtibus eſt obſecuta præceptis,vt terra pabulum gi-
gnere iuberetur & gigneret, vt ad virgæ tactum ſi-
tientibus populis petra vomeret aquam, atque æſtu
torridis miſeratione diuina vndarent fluenta dura
ſaxorum. Virga in ſerpentem verſa quid aliud indi- *Exod.4.*
H cauit, niſi volente Deo ex inſenſibilibus ſenſibilia
poſſe generari? An verò incredibilius putas quòd
oſſa cùm iubentur accedũt, quàm quòd retrorſum
fluenta vertuntur,maria fugiunt? Sic enim Prophe-
ta teſtatur: Mare vidit & fugit, Iordanis conuerſus *Pſal.109.*
eſt retrorſum. Nec ſuper hoc ambigi poteſt quod
duorum populorum alterius ſalute, alterius obitu
comprobatum eſt aquarum curſus ſtetiſſe fręnatos,
eoſdémque aliis circumfuſos,aliis ad mortem refu-
ſos,vt alios mergerent,alios reſeruarẽt. Quid in ipſo
euangelio? nónne ibi probauit Dominus quòd ver-
I bo vnda miteſcat,fugentur cœli nubila, cedant fla-
bra ventorum,placidíſque littoribus muta Deo fa-
mulentur elementa? Sed perſequamur cætera, vt
quemadmodum ſpiritu vitæ animentur defuncti,
ſurgant iacentes,ſepulchra reſerentur, poſſimus ad-
uertere. Et ait ad me: Prophetiza fili hominis,& dic
ſpiritui, Hæc dicit Dominus: A quatuor ventis cœ-
li veni ſpiritus,& inſuffla in mortuos iſtos & viuant.
Et prophetaui ſicut mãdauit mihi, & intrauit in eos
ſpiritus vitæ,& vixerunt,& ſteterũt in pedibus ſuis,
congregatio nimis multa. Et locutus eſt Dominus
K ad me,dicens: Fili hominis, oſſa hæc omnis domus
Iſraël eſt. Ipſi enim dicunt, Arida facta ſunt oſſa no-
ſtra, periit ſpes noſtra, interiuimus. Propterea pro-
phetiza & dic, Hæc dicit Dominus: Ecce ego ape-
riam vobis monumenta veſtra, & educam vos de
monumentis veſtris in terram Iſraël,& ſcietis quòd
ego ſum Dominus, cùm aperiam ſepulchra veſtra,
& educam de ſepulchris populum meum, & dabo
ſpiritum meum in vobis,& viuetis, & ponã vos ſu-
per terram veſtram, & ſcietis quòd ego Dominus
locutus ſum,& faciam, dicit Dominus. Aduertimus
L quemadmodum vitalis ſpiritus in artus reſumatur,
cognouimus quemadmodum dehiſcentibus tumu-
lis mortui ſuſcitentur. An verò mirandum eſt iuſſu
Domini mortuorum ſepulchra reſerari, cùm tota
ſuis terminis vno tonitruo terra quatiatur,mare ſuis
exundet finibus,itémque ſuarum curſus refrænetur
vndarum? Denique ille qui crediderit quia in mo- *1.Cor.15.*
mento oculi, in nouiſſima tuba mortui reſurgent,
cum primis rapietur in nubibus obuiam Chriſto in
aëra: qui non crediderit, relinquetur: & perfidiæ ſuę
ſubdet ſe ipſe ſententiæ. Oſtendit tibi Dominus e-
M tiam in euangelio,vt iam ad exẽpla veniamus, quẽ-
admodũ reſurgas. Non enim vnũ Lazarum,ſed fidẽ
omniũ ſuſcitauit. Quòd tu ſi credas cùm legis, mẽs
quoque tua quæ mortua fuerat, in illo Lazaro reui-
uiſcit. Quid enim ſibi vult quòd Dominus ad mo- *Ioan.11.*
numentũ acceſſit,magna voce clamauit, Lazare exi
foràs: niſi vt futurę reſurrectionis ſpecimẽ pręſtaret,
exemplum ederet? Cur voce clamauit, quaſi ſpiritu
non

A non ſoleat operari, quaſi tacitus non ſoleat impera-
re?Sed vt illud oſtenderet quod ſcriptum eſt: Quo-
1.Cor.15. niam in momento oculi,in nouiſſima tuba, & mor-
tui reſurgent incorrupti. Tubarum enim crepitus,
vocis metitur elatio. Et clamauit, Lazare exi foras.
Cur etiam nomen additur, niſi fortè ne alius reſu-
ſcitatus pro alio videretur, aut fortuita magis reſur-
rectio quàm imperata? Audiuit ergo defunctus, &
exiuit foràs de monumento, ligatus pedes & manus
inſtitis, & facies eius otario colligata erat. Compre-
hende ſi potes quemadmodum clauſis oculis iter
B carpat, vinctis pedibus gradum dirigat, inſeparabili
greſſu, ſeparabilique progreſſu. Manebant vincula,
nec tenebant: tegebantur oculi, ſed videbant. Vi-
debat denique qui reſurgebat, qui ambulabat, qui
deſerebat ſepulchrum. Virtute enim diuinæ præce-
ptionis operante, natura ſuum non requirebat offi-
cium, & tanquam in exceſſu poſita, non iam ſuo or-
dini, ſed diuino nutui ſeruiebat. Rumpebãtur prius
mortis quàm ſepulturæ vincula, agebatur prius
quàm parabatur inceſſus. Si miraris hæc, diſce qui
imperauerit, tum mirari deſines. Ieſus Chriſtus Dei
C virtus, vita, lux, reſurrectio mortuorum, virtus ere-
xit iacentem, vita greſſum extulit, lux fugauit tene-
bras, reparauit obtutum, reſurrectio viuendi gratiã
reformauit. Fortaſſe moueat quòd Iudæi lapidem
tollunt, Iudæi inſtitas ſoluunt, ne fortè & tu ſolici-
tus ſis qui lapidem de monumento tuo tollãt: quaſi
verò qui ſpiritum refundere poterat, lapidem mo-
uere non poterat, aut vincula rumpere, qui vinctum
fecerat ambulare, aut deoperire faciem qui opertis
oculis lumen infuderat, aut findere petram qui po-
terat reformare naturam. Sed vt vel oculis ſuis cre-
D derent, qui credere mente nolebant, remouent la-
pidem, vident cadauer, fœtorem ſentiunt, inſtitas
rumpunt. Non poſſunt negare defunctum quem
aſpiciunt reſurgentem, vident ſigna mortis, & vitæ
munera. Quid ſi dum conantur, labore ipſo emen-
dantur? Quid ſi dum audiunt, vel auribus ſuis cre-
dunt? Quid ſi dum intuentur, vel oculis ſuis corri-
guntur? Quid ſi dum rumpunt vincula, mentes ſuas
ſoluunt? Quid ſi dum Lazarus exuitur, populus libe-
ratur? dum Lazarum abire permittunt, ipſi ad Do-
E minum reuertuntur? Denique multi qui venerant
ad Mariam, videntes quæ facta ſunt crediderunt.
Nec hoc ſolum exemplum edidit Dominus noſter
Ieſus Chriſtus, ſed alios quoque reſuſcitauit, vt nos
vel exemplis vberioribus crederemus. Reſuſcitauit
adoleſcentem fletu viduæ matris inflexus, quando
Luca 6. acceſſit & tetigit loculum, dicens: Adoleſcens, tibi
dico ſurge: & reſedit qui erat mortuus, & cœpit lo-
qui. Statim vt audiuit, ſtatim reſedit, ſtatim locutus
eſt. Alia enim virtutis gratia, alius ordo naturæ. Nã
Matth.9. quid de Archiſynagogæ filia loquar, in cuius obitu
F flebant turbæ, tibicines perſonabant? Etenim ad fi-
nem mortis pompa funeris exhibetur. Quàm citò
ad vocem Domini conuertitur ſpiritus, rediuiuum
corpus erigitur, cibus ſumitur, vt vitæ teſtimonium
4.Reg.13. crederetur? Et quid miremur ad vocem Dei refun-
di animam, redire oſſibus viſcera, cùm memineri-
mus prophetici tactu corporis mortuum ſuſcita-
3.Reg.17. tum? Helias orauit, & defunctum ſuſcitauit infan-
Acto.9. tem: Petrus in nomine Chriſti Thabitam ſurgere at-

A q; ambulare præcepit: & redditã ſibi pauperes gra-
tulati crediderunt pro alimentis, & nos adhuc pro
ſalute non credimus? Illi reſurrectionem alienam
ſuis lachrymis redemerunt, nos noſtram nec Chri-
ſti redimimus paſſione, qui cùm emitteret ſpiritum,
vt oſtenderet pro noſtra reſurrectione ſe mortuum,
ſeriem ipſam reſurrectionis exercuit. Simul enim
vt clamans iterùm voce magna emiſit ſpiritum, ter- Matth.27.
ra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta a-
perta ſunt, & multa corpora ſanctorum dormien-
tium reſurrexerunt, & exeuntes de monumento
B poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam ciui-
tatem, & multis apparuerunt. Si hæc lecta ſunt cùm
emitteret ſpiritum, cur incredibilia putamus cùm
redire cœperit ad iudicium, præſertim cùm hæc re-
ſurrectio documentum illius reſurrectionis, & futu-
ræ veritatis ſit exemplum? Minus autem exemplum
eſt quàm veritas. Quis igitur in Domini paſſione
monumenta aperuit, manum reſurgentibus dedit,
viam qua ciuitatem ſanctam peterent demõſtrauit?
Si nemo fuit, fuit itaque vis diuina quæ operaretur
in corporibus mortuorum. Hominis tu quæris au-
C xilium, vbi opus Dei cernis? Non egẽt humanis di-
uina myſteria. Cœlum Deus fieri iuſſit, & factũ eſt.
Terram creari ſtatuit, & creata eſt. Quis humeris ſa-
xa cohuexit? quis congeſſit impenſas? quis laboran-
ti Deo ſuam operam miniſtrauit? In momento hæc
facta ſunt. Vis ſcire quàm breui? Dixit, & facta ſunt.
Si dicto elementa conſurgunt, cur dicto mortui nõ
reſurgant? Qui licet mortui ſint, tamen aliquando
vixerunt, habuerunt ſpiritum ſentiendi, habuerunt
vires agendi: plurimúmque refert, capax animi non Ibidem 4.
fuiſſe, & exanimum remanſiſſe. Diabolus dixit: Dic
D lapidi huic vt fiat panis. Confitetur iubente Deo
conuerti poſſe naturam: tu nõ credis iubente Deo
reformari poſſe naturam? De ſolis curſu cœlíque
ratione Philoſophi diſputant, & ſunt qui putant his
eſſe credendum, cùm quid loquantur ignorent.
Neque enim cœlum aſcenderunt, axem dimenſi,
mundum oculis perſcrutati ſunt, quia nullus eorum
cum Deo in principio fuit, nullus eorum de Deo
dixit, Cùm pararet cœlum, cum ipſo eram, & e- Prouerb.8.
ram cum eo componens, ego eram cui aggaude-
E bat. Si ergo illis creditur, non creditur Deo qui ait:
Quemadmodum cœlum nouum, & terra noua quæ Eſaiæ 66.
ego facio manere coram me, ſic ſtabit nomen ve-
ſtrum & ſemen veſtrum, & erit menſis ex menſe,
& ſabbatum ex ſabbato, & veniet omnis caro in
conſpectu meo, vt adorent in Hieruſalem dixit Do-
minus Deus, & exibunt, & videbunt membra ho-
minum qui præuaricati ſunt in me. Nam vermis
eorum non morietur, & ignis eorum non extin-
guetur, & erunt in aſpectum vniuerſæ carnis. Si ter-
ra renouatur & cœlum, cur dubitemus hominem
F poſſe renouari, propter quem terra facta & cœ-
lum eſt? Si præuaricator ſeruatur ad pœnam, cur
iuſtus non perpetuatur ad gloriam? Si vermis
non moritur peccatorum, quemadmodum in-
teribit caro iuſtorum? Hæc eſt enim reſurre-
ctio, ſicut verbi ipſius ſono exprimitur, vt quod
cecidit, hoc reſurgat: quod mortuum fuerit,
reuiuiſcat. Et hæc eſt ſeries & cauſa iuſtitiæ, vt
quoniam corporis animíque, communis eſt

actus, quæ animus cogitauit, corpus efficit vtrum- G
queinindicium veniat, vtrum que aut pœnæ dedatur, aut gloriæ reſeruetur. Nam propemodum abſurdum videtur, vt cùm animi legem lex carnis impugnet, & mens plerumque quod odit hoc faciat,
quando inhabitans in homine peccatum carnis operatur: animus ſubdatur iniuriæ, alienæ reus culpę:
caro quiete potiatur author ærumnæ: & ſolus atteratur qui non ſolus errauit: aut ſolus gloriam referat, qui non ſolus glorię militauit. Plena, ni fallor, &
iuſta ratio. Sed ego rationem à Chriſto non exigo.
Geneſ. 15. Si ratione conuincor, fidem abnuo. Credidit Abra- H
Roman. 4. ham Deo, & nos credamus: vt qui ſumus generis, etiam fidei ſimus hæredes. Credidit & Dauid, pro-
Pſalm. 115. pter quod locutus eſt: & nos credamus, vt poſſimus
loqui, ſcientes quoniam qui ſuſcitauit Dominũ Ieſum Chriſtum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit. Hoc enim
promiſit qui nunquam mentitur Deus. Hoc promi-
Ioan. 6. ſit veritas in Euangelio ſuo dicens, Hæc eſt autẽ voluntas eius qui miſit me, vt omne quod dedit mihi,
non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo
die. Nec ſatis putauit ſemel dixiſſe, ſed etiam repe-
tiit, expreſſione firmauit. Sic enim ſequitur, Hæc eſt I
enim volũtas patris mei qui miſit me, vt omnis qui
videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternã,
& reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Quis hoc dicit? Vtique is qui mortuus plurima defunctorum
corpora ſuſcitauit. Si Deo non credimus, nec exẽplo credimus. Non credimus quod promiſit, quãdo
etiam quod nõ promiſit effecit? Ipſe autem quã cauſam moriendi habuiſſet, niſi habuiſſet cauſam reſurgendi? Etenim quoniam Dei mori non poterat ſapientia, reſurgere autem non poterat quod mortuũ
non erat: aſſumitur caro quæ mori poſſet, vt dum K
moritur quod ſolet: quod mortuum fuerat hoc re-
1. Cor. 15. ſurgeret. Neque enim poterat eſſe niſi per hominẽ
reſurrectio: quoniam ſicut per hominem mors, ita
per hominem reſurrectio mortuorum. Ergo reſurrexit homo, quoniã homo mortuus, & reſuſcitatus
homo, ſed reſuſcitans Deus: tunc ſecundum carnẽ
2. Cor. 5. homo, nunc per omnia Deus. Nunc enim ſecũdum
carnẽ iam non nouimus Chriſtũ, ſed carnẽ per gratiam tenemus, vt ipſum primitias quieſcentiũ, ipſum
primogenitum ex mortuis nouerimus. Primitię vti-
que eiuſdem ſunt generis atque naturæ, cuius & re- L
liqui fructus, quorũ pro lætiore prouentu primitiua
Deo munera deferuntur, ſacrum munus pro omnibus, & quaſi reparatæ quædã liba naturæ. Primitiæ
ergo quieſcentiũ Chriſtus. Sed vtrũ ſuorum quieſcentium, qui quaſi mortis exortes dulci quodã ſo-
1. Cor. 15. pore tenẽtur, an omnium mortuorum? Sed ſicut in
Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Itaque ſicut primitię mortis in Adam,
ita etiam primitiæ reſurrectionis in Chriſto omnes
reſurgunt. Sed nemo deſperet, neque iuſtus doleat
commune conſortium reſurgendi, cùm præcipuum
fructum virtutis expectet. Omnes quidem reſurgẽt,
ſed vnuſquiſque, vt ait Apoſtolus, in ſuo ordine.
Communis eſt diuinę fructus clementiæ, ſed diſtinctus ordo meritorum. Dies omnibus lucet, ſol omnes populos fouet, pluuia poſſeſſiones omnium vbe
riore imbre fœcundat. Omnes naſcimur, omnes reſurgemus, ſed in vtroque vel viuendi, vel reuiuiſcẽ-

G di gratia diſpar diuerſáque conditio. In momento
enim, in ictu oculi, in nouiſſima tuba & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Quinetiã
in ipſa morte quieſcunt alij, viuunt alij. Bona quies,
ſed vita melior. Denique Paulus ad vitam excitat
quieſcentem, dicens: Surge qui dormis, & exurge à Epheſ. 5.
mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Ergo hic excitatur vt viuat, vt ſimilis Pauli ſit, vt poſſit dicere,
Quia nos qui viuimus, non præueniemus eos qui
dormierunt. Non enim communem hunc viuendi
loquitur vſum, ſpirandique commercium, ſed me-
H ritum reſurgendi. Nam cùm dixiſſet: Et mortui qui
in Chriſto ſunt, reſurgent primi: ſubiecit deinde, Et
nos qui viuimus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiã Chriſto in aëra. Vtique mortuus eſt Paulus, & paſſione venerabili vitã corporis cũ immortali gloria commutauit. Num fefellit ergo qui ſe vi- 1. Theſ. 4.
uentem ſcripſit in nubibus obuiam Chriſto eſſe ra- Geneſ. 5.
piendum? Hoc enim de Enoch legimus aut Helia, 4. Reg. 2.
ſed & tu rapieris in ſpiritu. Ecce currus Heliæ: ecce
ignes etſi non videntur, parantur vt iuſtus aſcendat,
innocens transferatur, & tua vita mori neſcit. Deni-
I que Apoſtoli mori neſcierunt: Vnde dictum eſt,
Amen, amen dico vobis, multi ex his adſtantibus Matth. 16.
non guſtabũt mortem donec videant filium hominis venientem in regno ſuo. Viuit enim qui non habet quod moriatur in eo, qui non habet ex Ægypto
calciamentum aliquod vt vinculum, ſed exuit illud
priuſquàm corporis huius deponat officium. Non
ſolus itaque Enoch viuit, quia nõ ſolus eſt: rapietur
& Paulus obuiam Chriſto. Viuunt etiam Patriarchæ, neque enim aliter Deus Abraham, Deus Iſaac,
& Deus Iacob, niſi mortui viuerent, diceretur. Deus
K enim mortuorum non eſt, ſed viuentium. Viuemus
& nos, ſi geſta moréſque maiorum voluerimus imi- Luca 20.
tari. Miramur Patriarcharum præmia, imitemur obſequia, prædicemus gratiam. Non eſcis inducti, ſeculi laqueos incidamus, arripiamus opportunitatẽ
temporis, præſcriptum legis, clementiam vocationis, deſiderium paſſionis. Exierunt de terra ſua Patriarchę, & nos exeamus, propoſito de corporis poteſtate nos exeamus, illi exilio: ſed exilium non putarunt quòd deuotio obiret, non neceſſitas imperaret. Illi terram ſolo mutarunt, nos cœlo terram mu-
L temus: illi habitatione, nos ſpiritu: illis illuminatum
ſtellis cœlum oſtenderit, ſapiẽtia noſtri cordis oculos illuminet. Sic typus veritati, & veritas concurrit
typo. Abraham paratus hoſpitibus, fidelis Deo, impiger miniſterio, promptus officio, trinitatem in typo vidit, hoſpitalitatem religione cumulauit, tres ſuſcipiens, vnum adorans, & perſonarum diſtinctio- Geneſ. 18.
ne ſeruata, vnum tamen Dominum nominabat, tribus honorificentiam muneris deferens, & vnam ſignificans poteſtatem. Loquebatur enim in eo non
doctrina, ſed gratia: & melius credebat ille quod nõ
M didicerat, quàm nos qui diſcimus. Nemo enim typũ falſauerat veritatis, & ideò tres vidit, ſed vnitatẽ
veneratur. Tres menſuras ſimilaginis promit, vnum
immolat vitulum, ſatis credens vnum eſſe ſacrificiũ,
trium munus: vna hoſtia, trium gratia. Nam in quatuor regibus quis nõ intelligat quòd materialis elementa naturæ præfigurato Dominicæ paſſionis indicio, & omnia ſibi mundana ſubiecerit, fidelis in
bello,

bello, abſtinens in triumpho, qui donis non homi- A
num diteſcere, ſed Dei maller. Generale ſe poſſe fi-
lium ſenex credidit, immolare poſſe ſe filium pater
iudicauit: nec patrius trepidauit affectus, cum ſenis
dexteram pietas adiuuaret. Sciebat enim acceptio-
Geneſ. 22. rem Deo filium immolatum eſſe quàm ſanum. Ergo
adducit ad ſacrificium filium dilectiſſimum, & quẽ
ſerò ſuſceperat, citò obtulit: nec paterni nominis
appellatione reuocatur, cùm ille patrem vocaret,
hic filium. Chara quidem nominum pignora, ſed a-
mabiliora præcepta. Itaque licet compaterẽtur cor-
da, vota durabant. Diſtrinxit ſuper filium gladium
paterna manu, & patrio percuſſit affectu. Ne periret B
pœna trepidauit, ne ictus erraret, dextera deficeret,
ſenſit pietatis affectum, ſed non omiſit deuotionis
negotium, & properabat obſequium etiam cùm au-
diret oraculum. Vnde nos quoque Deum omnibus
quos diligimus præferamus, patri, matri, fratribus,
vt poſſit nos ſeruare dilectos, ſicut in Abraham vbe-
riorem remuneratorem quàm miniſtrum videmus.
Obtulit quidem filium pater, ſed Deus non ſangui-
ne ſed pietate placatur. Ouem pro homine demon-
ſtrauit in ligno, vt & filium patri redderet, nec peri- C
ret hoſtia ſacerdoti. Itaque nec Abraham parrici-
dio cruentatus, nec Deus ſacrificio defraudatus eſt.
Vidit Propheta, nec affectauit iactãtiam, nec tenuit
pertinaciam, ouem pro homine mutauit: quo magis
oſtenditur quàm religioſè obtulerit, quem tam li-
benter receperit. Et tu ſi Deo munus tuum offeras,
non amittes. Sed auari ſumus, Deus vnicum filium
morti pro nobis obtulit, nos noſtros negamus. Vi-
dit hoc Abraham, & agnouit myſterium, ſalutẽ no-
bis in ligno futuram: nec latuit in vno eodémque
ſacrificio aliud eſſe quod videretur offerri, aliud D
quod poſſet occidi. Imitemur ergo Abrahæ deuo-
tionem, imitemur Iſaac bonitatem, imitemur caſti-
moniam. Bonus planè & pudicus vir, deuotus Deo,
caſtus vxori, qui iniuriam non reddidit, excludenti-
bus ceſſit, pœnitentes eoſdem recepit, nec proter-
uus contumaciæ, nec durus gratiæ, litium fugitans
cùm recederet, facilis veniæ, cùm reciperet, profu-
ſior bonitate cùm ignoſceret, petebat ſocietatis cõ-
ſortium, adiunxit conuiuium voluptatis. Imitemur
etiam in Iacob typum Chriſti, ſit eius in nobis ali- E
qua ſimilitudo factorum, erimus conſortes ſi fueri-
mus imitatores. Matri obediuit, fratri ceſſit, ſocero
ſeruiuit, mercedem de lucris non de gregis diuiſio-
ne quæſiuit. Non auara diuiſio, vbi lucratiua por-
Geneſ. 28. tio. Nec illa ocioſa ſignificatio, ſcala de cœlo, quod
per crucem Chriſti Angelorum atque hominum
futura conſortia viderentur: cui obſtupefactum eſ-
ſet femur, vt in femore ſuo agnoſceret generationis
hæredem, & obſtupefactio femoris, paſſionem pro-
pheraret hęredis. Videmus igitur cœlum patere vir-
tuti, nec hoc eſſe paucorum. Multi enim veniẽt ab F
Matth. 8. Oriente, & ab Occidente, & Aquilone, & Auſtro, &
recumbent in regno Dei, delectationem perpetuæ
quietis ſepultis animorũ motibus exprimentes. Se-
quamur Abraham moribus, vt nos eripiat in gre-
mium ſuum, & tanquam Lazarum ſuæ humilitatis
hæredem propriis circumfuſum virtutibus pio fo-
ueat amplexu. Non enim nos in gremio corporali,
ſed in quodam bonorũ factorum amictu ſancti Pa-

A triarchæ probata Deo ſucceſſio fouet. Nolite, in-
quit, ſeduci, Deus non irridetur. Aduertimus quàm *Galat. 6.*
graue ſit ſacrilegium reſurrectionem non credere.
Si enim non reſurgemus, ergo Chriſtus gratis mor- *1. Cor. 15.*
tuus eſt, ergo Chriſtus non reſurrexit. Si enim no-
bis non reſurrexit, vtique non reſurrexit, qui ſibi cur
reſurgeret, rationem non habebat. Reſurrexit in eo
mundus, reſurrexit in eo cœlũ, reſurrexit in eo ter-
ra. Erit enim cœlum nouum, & terra noua. Sibi au- *Apoc. 21.*
tẽ non erat neceſſaria reſurrectio, quem mortis vin-
cula non tenebant. Nam etſi ſecundum hominem
B mortuus, in ipſis tamen erat liber infernis. Vis ſcire
quàm liber? Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio *Pſalm. 87.*
inter mortuos liber. Et bene liber, qui ſe poterat ſu-
ſcitare, iuxta quod ſcriptum eſt: Soluite hoc tẽplũ,
& in triduo reſuſcitabo illud. Et bene liber, qui alios
deſcendebat redempturus. Factus eſt autem ſicut *Ioan. 2.*
homo, nõ ſpecie vtique, ſed veritate formatus, quia *Philip. 2.*
& homo eſt, & quis cognoſcet eum? Etenim ſimili-
tudine hominum factus, & ſpecie inuẽtus vt homo,
humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad
mortem, vt per illã ſcilicet obedientiam eius gloriã
C videremus, gloriam quaſi vnigeniti ſecundum ſan- *Ioan. 1.*
ctum Ioannem. Ita enim ſcripturæ figura ſeruatur,
vt & vnigeniti gloria, & perfecti hominis natura ſer-
uetur in Chriſto. Itaque adiutore non eguit. Neque
enim eguit cùm faceret mundũ, vt egeret cùm redi-
meret: non legatus, non nuncius, ſed ipſe Dominus
ſaluũ fecit eũ. Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe Dominus *Pſal. 32.*
ſaluũ fecit eum: vbique ipſe, quia per ipſum omnia.
Quis autẽ adiuuaret eum in quo creata ſunt omnia,
& omnia in ipſo conſtant. Quis adiuuaret eum qui *1. Cor. 15.*
omnia in momento facit, & in nouiſſima tuba mor-
D tuos ſuſcitat? Non quia prima aut ſecunda nõ poſſit
aut tertia, ſed ordo ſeruatur, nõ quò difficultas ſerò
vincenda, ſed legitimus numerus explicandus ſit.
Tẽpus autẽ arbitror de tubarum ſpecie dicere, quo-
niã ſermo propinquat ad finẽ, vt noſtri quoque cõ-
ſummandi eloquij tuba ſignũ ſit. Septẽ tubas legi-
mus in Apocalypſi Ioannis, quas ſeptẽ ſumpſére an-
geli, vbi habes quoniã ſeptimus angelus tuba ceci-
nit, & facta eſt vox magna de cœlo, dicens: Factum
eſt regnũ huius mundi Dei & Chriſti eius, & regna-
bit in ſecula ſeculorũ. Tuba quidem & pro voce ac-
E cipitur, quia habes: Quoniam ecce oſtium apertum *Apoc. 4.*
in cœlo, & vox prima quã audiui, ſicut tubæ loquẽ-
tis mecum, & dicentis: Aſcende huc, & oſtendã tibi
quæ oportet fieri. Legimus etiã: Canite initio mẽſis
tuba. Sed etiã alibi: Laudate eum in ſono tubæ. Er- *Pſalm. 150.*
go quid ſibi vult tubarum ſignificatio, omni virtute
debemus aduertere, ne quaſi fabulam auiliter acci-
pientes periclitemur, ſi indigna dogmate ſpiritali,
nec conuenientia ſcripturarum eminentiæ ſentia-
mus. Nam cùm legimus bellum nobis eſſe non ad- *Epheſ. 6.*
F uerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritalia
nequitiæ quæ ſunt in cœleſtibus: non carnalia vti-
que arma, ſed fortia Deo æſtimare debemus. Non
enim ſatis eſt tubam videre, nec ſonum eius audire,
niſi proprietatem ſonitus intelligas. Etenim ſi in-
certam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum?
Vnde oportet vocis tubæ nos ſcire virtutem, ne
videamur barbari cùm tubas huiuſmodi aut au-
dimus, aut loquimur. Et ideò cùm loquimur,

oremus vt eas nobis Spiritus ſanctus interpretetur. G
Requiramus igitur in ſcripturis veteribus quid de
tubarum genere legerimus, ſciẽtes eas ſolennitates
qoæ Iudæis lege præſcriptæ ſunt, ſuperiorũ eſſe vm-
bram eelebritatum, cœleſtiúmque feſtorum. Hic e-
nim vmbra, illic veritas. Per vmbram ad veritatem
peruenire nitamur. Cuius figura etiam alibi expreſ-
ſa eſt. Habes enim quia locutus eſt Dominus ad
Leuit. 23. Moyſen: Loquere filiis Iſraël, dicens: Menſe ſepti-
mo, vna menſis erit vobis requies in memoriale tu-
barum vocata, ſancta erit vobis. Omne opus ſeruile
non facietis, accendetis holocauſtum Domino. In H
Num. 10. Numeris autem locutus eſt Dominus ad Moyſen,
dicens: Fac tibi duas tubas ductiles, argenteas facies
eas, & erunt tibi ad euocandam ſynagogam, & pro-
mouenda caſtra, & tuba canes in illis, & colligetur
omnis turba ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Si
autem in vna tuba cecineris, ad te venient omnes
principes & duces Iſraël: & tuba canetis ſignifica-
tionem primam, & promouebunt caſtra, & conſti-
tuentur ad Orientem. Et tuba canetis ſignificatio-
nem ſecundam, & promouebunt caſtra, & conſti-
tuentur ad Liba. Et tuba canetis ſignificationẽ ter- I
tiam, & promouebunt caſtra, quæ conſtituentur ad
Boream. Et tuba canetis ſignificationem quartam,
& promouebunt caſtra quę conſtituentur ad Aqui-
lonem. Significationem tuba canent in promotu
eorum, & congregabitis ſynagogam. Tuba canite,
& non ſignificatione, & filij Aaron ſacerdotes tubis
canẽt, & erit vobis legitimum ſempiternum in pro-
genies veſtras. Si autem exieritis in bellum in terrã
veſtram, aduerſarios qui reſiſtunt vobis, ſignabitis
tubis, & reminiſcemini coram Deo, & liberationem
habebitis à mortuis veſtris. Et in diebus lætitiæ ve- K
ſtræ, & in diebus feſtis veſtris, & in neomenĳs ve-
ſtris concinite tubis, & in holocauſtis & ſacrificĳs
ſalutaribus veſtris, & erit vobis in commemoratio-
ne veſtra coram Domino, ait Dominus. Quid igitur
dies feſtos in potu & in epulis æſtimabimus? Sed
Rom. 7. nemo nos in mãducando diiudicet: nouimus enim
quia lex ſpiritalis eſt. Nemo ergo nos iudicet in eſ-
cis aliquibus, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut
neomeniis, aut ſabbato, quę ſunt vmbra futurorum,
corpus autem Chriſti. Corpus itaque Chriſti requi-
ramus, quod nobis quaſi nouiſſima tuba vox de cœ L
Ioan. 12. lo paterna monſtrauit, tunc cùm dicebant Iudæi
quia tonitruum factum eſt illi. Corpus Chriſti quod
1. Theſ. 4. iterum tuba nobis nouiſſima reuelabit, quoniã ipſe
Matth. 24. Dominus in iuſſu archangeli, & in tuba Domini de-
Luca 17. ſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt re-
ſurgent. Vbi enim corpus, illic aquilæ, vbi Chriſti
corpus, ibi veritas. Septima igitur tuba hebdoma-
dis requiem videtur ſignificare, quæ non ſolùm in
diebus & annis & periodis æſtimatur (vnde & iubi-
leus ſacratus eſt numerus) ſed etiam annum ſeptua-
geſimum comprehendit, quando in Hieruſalẽm te- M
greſſus eſt populus, qui ſeptuaginta annis in capti-
uitate durauit: in cẽteſimis quoque etiam & in mil-
leſimis ſacri obſeruatio minimè prætcritur. Neque
3. Reg. 19. enim otioſè dixit: Reliqui mihi ſeptem milia viro-
rum qui non flexerunt genua Baal. Ergo vmbra fu-
turæ quietis in diebus, menſibus, annis, mundi ip-
Leuit. 23. ſius tempore figuratur: & ideò per Moyſen manda-
tur filiis Iſraël, vt ſeptimo menſe vna menſis ſingu-
lis fiat requies in memoriale tubarũ, nec ſeruile ali-
quod opus, ſed Deo ſacrificiũ offeratur, eò quòd in
ipſo fine hebdomadis quaſi mũdi ſabbato ſpiritalia
à nobis nõ carnalia opera flagitẽtur. Quod enim car
nale, ſeruile: quia animo caro ſeruit, libetum inno-
eentia facit, culpa vernaculum. Oportuit igitur per
ſpeculum & in ænigmate fieri ſpiritalia. Nunc enim 1. Cor. 13.
per ſpeculum videmus, tunc facie ad faciem. Nunc
ſecundum carnem militamus, tunc ſpiritu videbi-
mus diuina myſteria. Et ideò veræ legis character
in noſtris moribus exprimatur, qui in Dei ambula-
mus imagine, quoniam iam legis vmbra tranſiuit,
vmbra Iudæis carnalibus, imago nobis, veritas re-
ſurrecturis. Tria enim hæc ſecundum legem eſſe co-
gnouimus, vmbram, imaginem, veritatem. Vmbrã
in lege, imaginem in Euangelio, veritatem in iudi-
cio. Sed Chriſti omnia, & in Chriſto omnia, quem
nunc ſecundum veritatem videre non poſſumus,
ſed videmus quaſi in quadam imagine, futurorum
vmbram in lege perſpeximus. Ergo Chriſtus non
vmbra, ſed imago Dei, non vacua imago, ſed veri-
tas. Et ideò per Moyſen lex: quia vmbra per homi-
nem, figura per legem, per Ieſum veritas. Neque e-
nim veritas aliunde, niſi per veritatem procederet.
Siquis ergo hanc imaginem Dei videre deſiderat,
debet diligere Deum, vt diligatur à Deo, & ſit iam
non ſeruus, ſed amicus, qui mandata Dei fecerit, vt
poſſit introire in nubem, vbi eſt Deus. Ipſe faciet ſi-
bi rationabiles tubas duas ductiles argento proba-
to, hoc eſt precioſo verbo compoſitas & ornatas,
quibus non raucum increpans terribili ſonitu mur-
mur interſtrepat, ſed ſublimes gratiæ Deo continua
iubilatione fundantur. Talium enim tubarum ſoni-
tu mortui ſuſcitantur, non crepitu vtique * aëris, ſed * al. æris
verbo veritatis animati. Et fortaſſe duæ iſtæ tubæ
ſunt, per quas diuino ſpiritu Paulus increpuit, di-
cens: Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, 1. Cor. 14.
pſallam & mente. Altera enim ſine altera nequaquã
videtur vocationem habere perfectam. Nec tamen
omnium eſt vtraque canere tuba, nec eſt omnium
vniuerſam colligere ſynagogam, ſed ſolis ſacerdo-
tibus & miniſtris Dei canentibus iſta prærogatiua
defertur, vt quicunque audierit, & ſecutus eò fue-
rit vbi eſt Dei gloria, & ad tabernaculum teſtimo-
nij præmatura intentione conuenerit, opera poſſit
ſpectare diuina, & legitimum illud æternúmque
domicilium in ſuæ poſteritatis ſeriem promereri.
Tunc enim bellum conficitur, hoſtis fugatur, quan-
do ſpiritus gratia concinit, & mentis induſtria. Sunt
& illæ ſalutares tubæ, ſi corde credas, & ore confi-
tearis. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem Rom. 10.
confeſſio fit ad ſalutem. Hac igitur gemina tuba ad
illam ſanctam terram, reſurrectionis ſcilicet gra-
tiam peruenitur: & ideò ſemper tibi concinat, vt
ſemper audias Dei voces: ſemper te Angelorum
Prophetarúmque oracula excitent atque commo-
ueant, vt ad ſuperiora feſtines in locum taber-
naculi admirabilis vſque ad domum Dei, in vo-
ce exultationis & confeſſionis ſonitus epulantis.
Non enim ſoli hoſtes harum tubarum ſonitu vin-
cuntur, ſed & delectationes, & dies feſti, & neo-
meniæ ſine his eſſe non poſſunt. Nemo enim po-
teſt

teſt niſi diuini hauriat promiſſa ſermonis,& eſultā-
tibus eredat oraculis,exultare dies feſtos lętitia,aut
neomenias agere, quibus ſe corporali gratia & ſe-
culari occupatione vacuatum , Chriſti repleri luce
deſiderat . Sacrificia quoque ipſa Deo probata eſſe
non poſſunt,niſi confeſſio vocis aſpiret , quæ ſacer-
dotali oblatione ad obſecrandam Dei gratiam po-
pulos excitare cōſueuit . Itaque ſimus prædicatores
Domini,& laudemus eum in voce tubæ, nō exigua
de virtute eius & vilia ſentientes, ſed ea quæ poſſint
aurem mentis implere,& intimæ conſcientiæ pene-
trare ſecretum,& ea quę corpori conueniāt, diuini-
tati non putemus aptanda. Nec diuinæ magnitudi-
nem poteſtatis humanis viribus metiamur, vt quæ-
ramus quomodo quis reſurgat , aut quali corpore
veniat,aut quemadmodum ſoluta coëant , lapſa re-
parentur. Hæc enim arbitrio Dei ſimul vt ſtatuūtur,
implentur,nec ſenſibilis tubarum expectatur audi-
tus,ſed inuiſibilis potentia magnificentiæ cœleſtis
operatur. Deo enim velle pro facto eſt,nec reſurre-
ctionis requirēdus niſus,ſed fructus nobis eſt expe-
tēdus. Quæ procliuè celebrabitur, ſi exinaniti vitiis
plenitudinem ſpiritalis myſterij conſequamur, gra-
tiámque renouatam caro ſumat à ſpiritu, & fulgorē
lucis æternę anima mereatur à Chriſto. Sed non ſo-
lùm ſingulorum, verùm etiam vniuerſitatis iſta my-
ſteria ſunt. Aduerte enim iuxta typum legis ordinē
gratiæ. Cum tuba prima cecinerit , Orientales con-
gregat quaſi præcipuos & electos. Cū ſecunda,ſup-
pares meritis, qui ſecundū Libanum ſiti derelique-
rint ludibria nationum. Cum tertia, eos qui tanquā
in mari exagitari iſtius flatu mundi, ſeculi huius flu-
ctibus vacillarint. Cum quarta, illos qui dura men-
tiū nequaquā ſatis potuerint eloquij ſpititalis mol-
lire præcepto,& ideò ſecundum Boreā vocati ſunt.
Boreas enim ſecundum Salomonem durus eſt ven-
tus. Itaque licet in momento reſuſcitentur omnes,
omnes tamen meritorum ordine ſuſcitātur. Et ideò
primi reſurgent qui maturo deuotionis occurſu, &
quodam antelucano fidei exortu prodeuntis ſolis
æterni radios receperunt . Quod vel de Patriarchis
iuxta veteris ſeriem teſtamēti,vel de Apoſtolis iux-
ta Euangelium iure memorauerim. Secundi autem
qui ritum gentium relinquentes,ab errore ſacrilego
tranſierunt in eccleſiæ diſciplinam . Et ideò illi pri-
mi ex patribus,iſti ſecundi ex gētibus . Ab illis enim
lux fidei cœpit,in iſtis vſque ad mundi occaſum ſu-
ſcepta durauit. Tertij ſuſcitantur & qui ab Auſtro &
qui ab Aquilone ſunt . His quatuor terra diſtingui-
tur,his quatuor annus includitur,his quatuor eccle
ſia cōgregatur. Omnes enim qui ſacroſanctæ eccle-
Luca 13. ſię copulati, diuini nominis appellatione cenſentur,
prærogatiuam reſurrectionis & delectationis æter-
næ gratiam conſequentur: Quoniam venient ab O-
Pſal. 18. riente & Occidēte,& ab Aquilone & Auſtro, & re-
cumbent in regno Dei. Non enim exigua mundum
ſuum Chriſtus luce complectitur,quandoquidem à
ſummo cœlo egreſſio eius , & occurſus eius vſque
ad ſummum eius , nec eſt qui ſe abſcondat à calore
eius. Omnes enim benignus illuſtrat,nec reſutare le
uem ſed emēdare vult, nec excludere durum eccle-
ſia,ſed mollire deſiderat. Et ideò eos in Cāticis Cā-
ticorum eccleſia,in Euangelio Chriſtus inuitat di-

A cens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati *Matth. 11.*
eſtis , & ego reficiam vos : tollite iugum meū ſuper
vos,& diſcite quia mitis ſum,& humilis corde . Ec-
cleſiæ quoque vocem inuitāris agnoſce. Dicit enim
Exurge Aquilo & veni Auſter, perfla hortum meū, *Cant. 4.*
& defluant vnguenta mea . Deſcendat frater meus
in hortum ſuum, & edat fructum pomiſeratum ſua-
tum. Sciens enim iam tunc etiam hortum tibi ſore
opera fructuoſa, Chriſto tuo fructum de talibus pol
licebare,quę primò te in cubiculum dixiſti regis in-
troductam,diligens vbera ſuper vinum,cùm diligē-
B rem amares , lactantem quæreres,pericula pro reli-
gione cōtemneres: deinde à Libano ſponſa rogaris
vt venias iudicio Domini adhuc tota formoſa, tota
irreprehenſibilis. Sic enim ſcriptum eſt: Tota es for-
moſa proxima mea,& reprehenſio non eſt in te : a-
des huc à Libano . Poſtea ipſa iam nullos aquæ la-
pſus,iam nullos impetus deſcēdentes à Libano per-
timeſcens, Aquilonem & Auſtrum aduocas,perfla-
ri cupiēs hortum tuum,vt in aliis vnguenta defluāt,
in aliis multiplices fœcunditatis tuæ fructus offeras
Chriſto. Et ideò beatus qui cuſtodit verba prophe-
C tiæ huius , quæ nobis reſurrectionem euidentio-
ribus teſtimoniis reuelauit dicens: Et vidi mortuos *Apoc. 20.*
magnos & puſillos ſtātes ante ſedem, & libros ape-
ruerunt,& alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & iu-
dicati ſunt mortui de ſcriptis in libris ſecundum fa-
cta ſua,& dedit mare mortuos qui in ipſo erant , &
inferi dederūt mortuos qui penes ſe erant. Ne ergo
dubites quemadmodum reſurgāt quos inferi reuo-
munt,mare reddit . Accipe etiam quando promit- *Ibidem 21.*
tatur gratia futura iuſtorum. Et audiui,inquit, vocē
magnam de cœlo dicentem: Ecce tabernaculū Dei
D cum hominibus,& habitabit cum illis,& ipſi popu-
lus eius erūt,& ipſe Deus cum illis erit illorū Deus,
& delebit omnem lachrymam de oculis eorum, &
mors non erit amplius,neque luctus,neque clamor,
neque dolor vltra erit. Cōpara nunc ſi placeat , atq;
contende vitā hanc cum illa vita. Elige ſi potes per-
petuā corporis vitā , in labore ærumnáque miſera-
bili tātarum commutationum, votorúmque tædio,
faſtidio voluptatum. Nónne ſi Deus iſta perpetuare
velit, illa diligeres ? Nā ſi per ſe ipſa vita fugiēda eſt,
E vt ſit moleſtiarū fuga, requies ærumnarum , quāto
magis ea requies eſt expetenda , cui futuræ reſurre-
ctionis voluptas perpetua ſuccedet,vbi nulla crimi-
num ſeries , nulla illecebra delictorum? Quis in do-
lore tam patiens,qui non mortē oret? Quis in infir-
mitate tam conſtans , vt non optet mori ſe potius
quàm debilem viuere ? Quis in mœrore tam fortis,
vt non deſideret eo ſe vel moriendo defungi? Quòd
ſi ipſi nobis dum viuimus diſplicemus , cùm viuen-
di finem præſtitum eſſe nouerimus,quanto amplius
vitæ nos tæderet iſtius , ſi ſine fine futuros nobis la-
F bores huius corporis cerneremus ? Quis eſt igitur *1. Cor. 15.*
qui ſe velit mortis exortē? aut quid grauius immor-
talitate miſerabili ? Si in hac vita, inquit, in Chriſto
tantū ſperātes ſumus, miſerabiliores ſumus omnib*
hominibus : non quò in Chriſto ſperare ſit miſerū ,
ſed quia Chriſtus ſperantibus in ſe, vitā alterā præ-
parauerit . Hæc enim peccato obnoxia eſt, illa præ-
mio reſeruat.a. Ipſos curſus breues noſtrarum ætatū
quantum videmus nobis afferre faſtidium ? Puer a-

doleſcentiam deſiderat, adoleſcens annos ſibi ma- G
ioris metitur ætatis, iuuenis beneficio æui florentis
ingratus, ſenilem honorificentiam concupiſcit: ita
omnibus ex natura venit velle mutari, contra ſectas
Philoſophorum, qui vel animam ſolam durare di-
cant poſt corporis mortem, vel μεταψύχωσιν credãt,
quia eius nos quod ſumus pœnitet. Denique etiam
ipſa poſtremum vota faſtidio ſunt, & quæ meteri o-
ptauimus, cùm metuerimus abdicamus. Vnde non
immeritò etiam ſancti viri prolongatum incolatum
ſuum ſæpè doluerunt. Doluit Dauid, doluit Hiere-
mias, doluit Helias. Si ſapientibus creditur, & hi in H
quibus diuinus ſpiritus loquebatur, ad meliora pro-
perabant. Si reliquorum iudicia ſciſcitamur, vt om-
nes in vnam conueniant ſententiam, quanti mortẽ
mœrori, quanti mortem formidini prætulerunt, iu-
dicantes videlicet grauiorem metum mœroris eſſe
quàm mortem? adeò ſuis malis mors non timetur,
ſed vitæ miſeriis antefertur, cùm expetitur morien-
tis exitus, & euitatur formido viuentis. Sed eſto,
huic vitæ reſurrectio præferatur: quid? Philoſophi i-
pſi genus poſt mortem aliquod repererunt, quo nos
vti magis quàm reſurgere delectabit. Et illi quidem I
qui dicunt animas immortales eſſe, non ſatis mul-
cere me poſſunt cùm pro parte me redimunt. Nam
quæ poteſt eſſe gratia vbi non totus euaſi? Quæ vi-
ta, ſi in me opus Dei occidat? Quæ iuſtitia, ſi naturæ
finis mors ſit, erranti & iuſto vitæ communis? Quæ
veritas, vt quia ipſa ſe moueat & ſemper moueatur
anima, immortalis eſſe credatur, quod nobis in cor-
pore commune cum beſtiis, ante corpus quid gera-
tur incertum, nec ex contrariis colligatur veritas,
ſed deſtruatur? An verò illorum ſentẽtia placet, qui
noſtras animas, vbi ex hoc corpore emigrauerint, in K
corpora ferarum variarúmque animantium trãſire
commemorant? At certè hæc Circeis medicamen-
torum illecebris compoſita eſſe ludibria pœnarum
ipſi Philoſophi diſſerere ſolẽt, nec tam illos qui per-
peſſi iſta ſimulentur, quàm ſenſus eorum qui iſta cõ-
finxerint, velut Circeos populos ferunt in varia be-
ſtiarum monſtra conuerſos. Quid enim tam ſimile
prodigij, quàm homines credere in habitum ferarũ
poſſe mutari? Quãtò maioris eſt prodigij, guberna-
tricem hominis animam, aduerſam humano generi
beſtiarum ſuſcipere naturam, capacémque rationis, L
ad irrationabile animal poſſe tranſire, quàm corpo-
ris effigies eſſe mutatas? Vos ipſi hæc deſtruitis qui
docetis. Nam magicis incantata carminibus portẽ-
to huius cõuerſionis genera tradidiſtis. Ludunt hęc
Poëtæ, reprehendunt Philoſophi, & quæ putant fi-
cta de viuentibus, hæc arbitrantur vera de mortuis.
Illi autem qui iſta finxerunt, non ſuam probare fa-
bulam, ſed Philoſophorum errores irridere volue-
runt, qui putant quòd illa anima quæ miti humiliq;
propoſito iracundiam vincere, patientiam aſſume- M
re, cruore abſtinere conſueuerat, eadem frequenti
motu leonis incenſa, iræ impatiens, effrena rabie, ſi-
tire ſanguinem, cædémque poſſit expetere. Et illa
quæ populorum fremitus varios regali quodam cõ-
ſilio temperabat, & rationabili voce mulcebat, eadẽ
ſe inter deuia atque deſerta ritu luporũ patiatur vlu-
lare. Aut quæ iniuſto ſub onere gemẽs duros aratri
labores queſtu miſerabili mugiebat, eadem poſtea
G in figuram hominis cõmutata, leui cornu quærat in
fronte. Vel illa quã prępetes prius pénę vſque ad al-
ta cœli per ſublime aeris alarum remigiis euchebãt,
eadẽ poſtea volatus iã nõ ſuos requirat, & ſe humani
doleat corporis grauitate pigreſcere. Hinc fortaſſe
& illũ Icarũ perdidiſtis, quod perſuaſionibus veſtris
inductus adoleſcens, prius auẽ ſe fuiſſe fortaſſe cre-
diderat. Hinc etiã ſenes pleriq; decepti ſunt, vt gra-
ui immorẽtur dolori, cygneis malè creduli fabulis,
dum putant modulis ſe mulcẽdo flebilibus, alben-
tem molli pluma mutare canitiẽ. Hæc quàm incre-
H dibilia, quam deformia? quantò illud eſt cõuenien-
tius, vt credas ſecũdum naturam, credas ſecundum
vſum fructuum cæterorum, credas ſecũdum geſto-
rum exempla, oracula Prophetarũ Chriſti cœleſte
promiſſum. Quid verò præſtantius, quàm vt opus
Dei iudices non perire, & ſecũdum imaginem & ſi-
militudinem Dei factos transferri non poſſe in effi-
gies beſtiarum, cùm vtique ad ſimilitudiem Dei nõ
corporis ſit imago, ſed ſpiritus? Nam quemadmodũ
homo cui ſubiecta ſunt animantiũ genera cætero-
rũ, in ſubiectum ſibi animal meliore ſui parte demi-
I gret? Non patitur hoc natura: & ſi pateretur natura,
non pateretur gratia. Sed videro quid vos de vobis
gentes opinionis habeatis. Neque enim mirũ debet
videri, quod creditis vos in beſtias poſſe mutari, qui
beſtias adoratis. Ego tamẽ malim de veſtro merito
melius iudicetis, vt non inter cœtus ferarũ, ſed inter
angelorũ conſortia vos credatis futuros, & animos
ex hoc iam vitæ anfractu & terreni corporis collu-
uione diſcedere, & ad illa cõcilia ſuperna cõtende-
re. Et ſic ſanctorũ ſit peruenire, laudẽ dicere Deo,
quã citharizantes illos dicere prophetica lectione
K cõperimus, quia magna & mirabilia opera tua Do-
mine Deus omnipotens, iuſtæ & veræ viæ tuæ rex
gentiũ, quis non timebit & magnificabit nomẽ tuũ,
qui ſolus ſanctus es, quia omnes gẽtes venient & a-
dorabunt ante te. Videre quoq; tuas Ieſu nuptias, in
quibus de terrenis ad cœleſtia cõcinentibus omniũ
gaudiis ſpõſa deducitur. Ad te enim omnis caro ve- Pſal. 64.
niet, iã non ſeculo obnoxia, ſed ſpiritui copulata, vi-
dere thalamos ornatos byſſino, roſis, liliis & coro-
nis. Sic enim cuius alterius ornantur nuptiæ, cõfeſ-
ſorũ liuore, martyrũ ſanguine, liliis virginũ, coronis
L etiã ſacerdotum? Hoc ſibi prę cæteris Dauid ſanctus
optauit, vt hæc ſpectaret & cerneret. Denique ait: Pſalm. 26.
Vnã petiui à Domino, hanc requirã, vt inhabitem in
domo Domini omnes dies vitæ meę, & videã volu-
ptatẽ Domini. Iuuat hoc credere, ſperare delectat.
Certè nõ credidiſſe pœna eſt, ſperaſſe gratia. Quòd
ſi in hoc erro, quia angelis me poſt mortem ſociari
malo quàm beſtiis, libenter in hoc erro, neque vn-
quã hac me opinione dũ viuo fraudari patiar. Quid
enim mihi ſupereſt ſolatij, quàm quòd me citius ad
M te frater ſpero vẽturum, nec digreſſus tui inter nos
longa diuortia fore, tuis interceſſionibus mihi hoc
poſſe conferri, vt citius deſiderantem tui aduoces?
Quis enim eſt qui non ſibi debeat iſtud optare præ 1. Cor. 15.
cæteris, vt corruptibile hoc induat incorruptelam,
& mortale hoc induat immortalitatem? vt qui nunc
morti corporis fragilitate ſuccumbimus, ſupra na-
turam ſiti, mortem iam timere nequeamus.

FINIS.

DIVI

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, ORATIO DE EXITV, VITA, AC VIRTVTIBVS THEODOSII

Imperatoris, habita in celebritate quadrageſimi diei obitus ſui, Honorio principe filio eius aſsiſtente.

HOc nobis motus terrarum graues, hoc iuges pluuiæ minabātur, & vltra ſolitum caligo tenebroſior denuntiabat, quod clementiſſimus Imperator Theodoſius receſſurus eſſet è terris. Ipſa igitur exceſſum eius elementa mœrebant. Cœlum tenebris obductum, aër perpeti horrens caligine. Terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum illuuionibus. Quid ni mundus ipſe defleret eum principem continuo eſſe rapiendum, per B quem dura mundi iſtius temperari ſolerēt, cùm criminum pœnas indulgentia præueniret? Et ille quidem abijt ſibi in regnum quod nō depoſuit, ſed mutauit, in tabernacula Chriſti iure pietatis aſcitus, in illam Hieruſalem ſupernam, vbi nunc poſitus dicit:

Pſal. 47. Sicut audiuimus, ita & videmus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri, quàm Deus fundauit in æternum. Sed plurimos tanquam paterno deſtitutos præſidio dereliquit, ac potiſſimū filios. Sed non ſunt deſtituti quos pietatis ſuæ reliquit heredes. Nō ſunt deſtituti quibus Chriſti acquiſiuit gratiam, C & exercitus fidem, cui documento fuit Deum fauere pietati, vltorémque eſſe perfidiæ. Eius ergo principis & proximè conclamauimus obitum, & nunc quadrageſimum celebramus aſſiſtente ſacris altaribus Honorio principe: quia ſicut ſanctus Ioſeph patri ſuo Iacob quadraginta diebus humationis officia

Geneſ. 50. detulit, ita & hic Theodoſio patri iuſta perſoluit. Et quia alij tertium diem & trigeſimum, alij ſeptimum & quadrageſimum obſeruare cōſueuerunt, quid doceat

Ibidem lectio, conſideremus. Defuncto, inquit, Iacob D præcepit Ioſeph pueris ſepultoribus, vt ſepelirent eū. Et ſepelierūt ſepultores Iſrael, & repleti ſunt ei quadraginta dies, ſic enim dinumerantur dies ſepulturæ. Et luxit eum Ægyptus ſeptuaginta diebus. Hæc ergo ſequenda ſolennitas, quam præſcribit lectio. Sed

Deut. 34. etiam in Deuteronomio ſcriptum eſt: Quia planxerunt filij Iſraël Moyſen diebus triginta, & conſummati ſunt dies luctus. Vtraque ergo obſeruatio habet authoritatem, qua neceſſarium pietatis impletur officium. Bonus itaque Ioſeph, qui formam pio muneri dedit, quem amabat pater, cui dixit: Adiuuet te E

Geneſ. 49. Deus meus, & benedicat te benedictione terræ habētis omnia propter benedictionem mammillarum & vuluæ, benedictionis matris tuæ, & propter benedictionem patris tui. Pij patris ſoboles bona. Celebrat ergo & iſte quadrageſimam patris Iacob ſupplantatoris illius, & nos celebramus Theodoſij quadrageſimam, qui imitatus Iacob ſupplantauit perfidiam tyrannorum, qui abſcondit ſimulachra gentium. Omnes enim cultus idolorū fides eius abſcon- A dit. Omnes enim cerimonias obliterauit, qui etiam iis qui in ſe peccauerāt, doluit quàm dederat periiſſe indulgentiam, & veniam denegaram. Sed non negabunt filij quod donauit pater, non negabunt, etiam ſi quidam interturbare conatus ſit. Neque enim potuerunt negare quod in commune donauit, qui ſoluit quod ſingulis dedit. Nihil glorioſius exitus tāti principis habuit, qui omnia iam filiis tradidiſſet, regnum, poteſtatem, nomen Auguſti. Nihil, inquam, ſpecioſius ei in morte ſeruatum eſt, quàm quod immane quantis promiſſa annonarum exigēdarum relaxatio dum moratur, facta eſt ſucceſſio eius indulgentiarum hereditas, vt ille qui voluit impedire, ſibi odium fecerit, Theodoſio tamen tātæ cumulus gratiæ non ademptus ſit. Nec immerito. Si enim priuatorum vltimæ voluntates & deficientium teſtamēta habent perpetem firmitatem: quomodo poteſt tāti principis eſſe irritum teſtamentum? Glorioſius quoque in eo Theodoſius, qui non communi iure teſtatus eſt. De filiis enim nihil habebat nouū quod conderet, quibus totum dederat, niſi vt eos præſenti cōmendaret parenti. De ſubditis ſibi & commiſſis teſtari debuit, vt legata dimitteret, fidei cōmiſſa ſignaret. Præcepit dare legem indulgētiæ, quam ſcriptam reliquit. Quid dignius, quàm vt teſtamentum imperatoris lex ſit? Ergo tantus imperator receſſit à nobis, ſed non totus receſſit. Reliquit enim nobis liberos ſuos, in quibus eum debemus agnoſcere, & in quibus eum & cernimus & tenemus. Nec moueat ætas: fides militum, imperatoris perfecta ætas eſt. Eſt enim perfecta ætas, vbi perfecta eſt virtus. Reciproca hæc, quia & fides imperatoris, militum virtus eſt. Recognoſcitis nempe quos vobis Theodoſij fides triomphos acquiſiuerit: cum locorum anguſtiis & impedimentis calonum agmen paulo ſerius in aciem deſcenderet, & inequitare hoſtis mora belli videretur, deſiliuit equo princeps, & ante aciem ſolus progrediens, ait: Vbi eſt Theodoſij Deus? Iam hoc Chriſto proximus loquebatur. Quis enim poſſet hoc dicere, niſi qui Chriſto ſe adhærere cognoſceret? Quo dicto excitauit omnes, & exemplo omnes armauit, & iam certè ſenior ætate, ſed validus fide. Theodoſij ergo fides fuit veſtra victoria: veſtra fides filiorum eius fortitudo ſit. Fides ergo auget ætatem. Denique nec Abraham vt in ſenectute generaret filium, conſiderauit ætatem, nec Sara vt pareret. Nec mirum ſi auget ætatem fides, cùm repræſentet futura. Quid enim eſt fides, niſi rerum earum quæ ſperā- Hebr. 11. tur ſubſtantia? Sic nos ſcripturæ docēt. Ergo ſi ſubſtantia eorum quæ ſperantur, fides eſt: quāto magis eorum quæ videntur? Bona fides, de qua ſcriptū eſt: Abac. 2. Iuſtus autem ex fide viuit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non Heb. 10

nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu A
Domino noſtro. Hoc mandatum legis etiã in Euan-
gelio Dominus Ieſus docet eſſe ſeruandum, cùm di-
Ioan. 21. cit ad Petrum: Simon Ioannis diligis me? Et ille re-
ſpondit: Tu ſcis domine quia diligo te. Et iterum
dixit: Simon Ioannis diligis me? Et iterum reſpon-
dit, Etiam Domine: tu ſcis, quia diligo te. Et tertio
interrogatus ait: Omnia tu ſcis, tu ſcis quia amo
te. Confirmauit itaque charitatẽ trina reſponſio, vel
aboleuit trinæ negationis errorem. Et hic trinam re-
ſponſionem ſi quærimus, inuenimus, Dilexi, quoniã B
Pſalm. 114. audiet Dominus vocem orationis meę. Dilexi, quo-
niam inclinauit aurem ſuam mihi, vt in diebus meis
inuocarem eum. Dilexi, quia tribulationem & dolo-
rem inueni, & pro nomine Dei mei pericula inferni
non refugi, ſed expectaui vt comprehẽdere & inue-
nire me poſſent. Et pulchrè ait, Dilexi: quia iã cur-
ſum vitæ huius impleuerat. Vnde & Apoſtolus in
2. Tim. 4. paſſione iam poſitus ait: Certamen bonum certaui,
curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Quod reliquum
eſt, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Magnus Domi- C
nus, qui nobis dedit certamina, quibus mereaturqui
vicerit coronari. Dilexi, inquit, confidens, quoniam
audiet Dominus vocem orationis meæ. Dilexi, &
ideo inclinauit aurem ſuam mihi, vt iacentem erige-
ret, mortuum ſuſcitaret. Nõ enim Deus inclinat au-
rem ſuam vt audiat corporaliter, ſed vt condeſcẽdat
nobis quo nos audire dignetur, & infirmitates no-
ſtræ releuare ſubſtantiæ. Inclinat ſe nobis, vt noſtra
ad eum aſcendat oratio. Voce non indiget, qui mi-
ſericordiam defert. Neque enim voce indiguit, qui
Moyſen tacentem audiuit, & non loquẽtem, ſed in-
terpellantem gemitibus ineffabilibus ad ſe clamare
dicebat. Nouit Deus & ſanguinem audire, cui nulla D
vox ſubeſt, lingua non ſuppetit, ſed accepit vocem
ſacræ titulo paſſionis. Clamauit in martyrio, clama-
uit in parricidio quod pertulit pro ſacrificio. Dilexi,
inquit, & ideo diligens feci voluntatem Domini, &
inuocaui eum non in paucis, ſed in omnibus diebus
vitæ meæ. Non certis diebus inuocare, non omni-
bus, faſtidientis eſt, non ſperantis, & pro vſu affluen-
tium commodorum mercedem gratiarum referre,
1. Theſ. 5. non pro deuotionis affectu. Et ideo Paulus in omni-
bus, inquit, gratias agite. Quando enim non habes
quod Deo debeas, aut quando ſine Dei munere es,
2. Cor. 4. cui quotidie viuendi vſus à Domino eſt? Quid enim E
habes quod non accepiſti? Ergo quia ſemper acci-
pis, ſemper inuoca. Et quia quod habes, à Domino
eſt, debitorem te ſemper eſſe cognoſce. Malo tamen
vt quaſi diligens quàm coactus debitum tuum ſol-
Pſal. 114. uas. Audi dicentem: Circumdederunt me dolores
mortis. Ego tamen & in mortis dolore Dominũ di-
lexi. Pericula inferni inuenerunt me, non timentem
vtique, ſed amantem, ſed ſperantem, quod nullæ me
anguſtiæ, nulla perſecutio, nulla pericula, nullus gla-
Roman. 8. dius ſeparat à Chriſto. Denique volens inuenit tri-
bulationem & dolorem, ſciens quia tribulatio patiẽ- F
tiam operatur, patientia probationem, probatio ſpẽ.
Ibidem. 5. Etenim quaſi bonus athleta quæſiuit certamina, vt
coronam inueniret: quam tamen non ſuis viribus,
ſed Domini auxilio nouit ſibi eſſe donatam. Non e-
nim potuiſſet vincere, niſi eum qui certãtes adiuuat
inuocaſſet. Miſer homo congreditur vt vincat, &

A ipſe in periculum ruit, niſi Domini nomen affuerit, ſi
cùm veretur orauerit, dicens: O Domine libera ani- Pſal. 114.
mam meam. Hinc illud Apoſtolicum: Video legem Roman. 7.
carnis meæ repugnantem legi mentis meæ, & capti-
uantem me in lege peccati, quod eſt in mẽbris meis.
Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum Do-
minum noſtrum. Ille vincit, qui gratiam Dei ſperat,
non qui de ſua virtute præſumit. Cur ergo non præ-
ſumas gratiam, cùm habeas præſulẽ certaminis mi-
B ſericordiam? Miſericors enim & iuſtus Dominus, & Pſal. 114.
Deus noſter miſeretur. Bis miſericordiam poſuit, ſe-
mel iuſtitiam. In medio iuſtitia eſt, gemino ſepto in-
cluſa miſericordiæ. Superabundant enim peccata,
ſuperabundet ergo miſericordia. Apud Dominum
omnium virtutum abundantia eſt, quia Dominus
virtutum eſt. Neque tamen iuſtitia ſine miſericor-
dia eſt, neque ſine miſeratione iuſtitia: quia ſcriptum
eſt: Noli eſſe nimium iuſtus. Quod ſupra menſuram Eccleſ. 7.
eſt, etſi bonum eſt, tamen tu non ſuſtines. Mẽſuram
ſerua, vt ſecundum menſuram recipias. Non impe-
C dit tamen iuſtitia miſericordiam, quia miſericordia
ipſa iuſtitia eſt. Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia e- Pſalm. 111.
ius manet in æternum. Nouit enim iuſtus debere ſe
infirmis atque inopibus ſubuenire. Vnde Dominus
veniens ad baptiſmum, vt nobis infirmantibus pec-
cata donaret, ait ad Ioannem: Sine modo. Sic enim Matth. 3.
decet nos implere omnem iuſtitiam. Liquet igitur
iuſtitiam eſſe miſericordiam, & miſericordiam eſſe
iuſtitiam. Etenim ſi Dei nos miſericordia non ſuſtẽ-
taret, quomodo in ipſo exordio paruuli viueremus,
cùm effuſi vtero de calidis in frigida, de humidis in
arida piſcium more iactemur, quos naufragos in hãc
D vitam quidam naturæ fluctus expuerit? Ratio deeſt
ſed gratia diuina non deficit. Ipſe ergo cuſtodit par-
uulos, aut certe eos qui ſe paruulos humili confiten-
tur affectu. Bona igitur humilitas, quæ liberat peri-
clitantes, iacẽtes erigit. Nouit eam ille qui dixit: Ec- 2. Reg. 24.
ce ſum ego, peccaui, & ego paſtor male feci, & iſti in
hoc grege quid fecerunt? Fiat manus tua in me. Be-
ne hoc dicit qui regnum ſuum Deo ſubiecit, & pœ-
nitentiam geſſit, & peccatum ſuum cõfeſſus veniam
poſtulauit, ipſe per humilitatem peruenit ad ſalutẽ.
Humiliauit ſe Chriſtus, vt omnes eleuaret. Ipſe ad
Chriſti peruenit requiem, qui humilitatem Chriſti
E fuerat ſecutus. Et ideo quia humilem ſe præbuit
Theodoſius Imperator, & vbi peccatum obrepſit,
veniam poſtulauit: conuerſa eſt anima eius in requiẽ
ſuam, ſicut habet ſcriptura quæ dicit: Conuertere Pſal. 114.
anima mea in requiem tuam, quia Dominus bene-
fecit mihi. Pulchrè dicit animæ conuertere, quaſi
diuturno cuiuſque operis ſudore exercitæ, vt à labo-
re conuertatur ad requiem. Conuertitur equus ad
ſtabulum, vbi curſum impleuerit: nauis ad portum,
vbi ad ſtationem fidam à fluctuum mole ſubduci-
tur. Sed quid eſt quod ait: Ad requiem meam, niſi
F ſecundum illud intelligas quod ait Dominus Ieſus:
Venite benedicti patris mei, hæreditate poſſidete Matth. 15.
paratum vobis regnum à conſtitutione mundi? Tã-
quam enim poſſeſſionem hæreditariam, de qua re-
cipimus quæ promiſſa ſunt nobis. Fidelis Deus quæ
ſemel ſeruis ſuis præparat, non ſubtrahit. Si fides no-
ſtra maneat, manet & ſponſio. Vide ô homo circa te

gratiam Chriſti adhuc in terris quas teris, & in cœlo
poſſides. Ibi ergo ſit cor tuum, vbi eſt poſſeſſio tua.
Hæc eſt requies quæ iuſtis debetur, negatur indi-
Pſal. 94. gnis. Vnde ait Dominus: Sicut iuraui in ira mea, ſi
2. Tim. 4. introibũt in requiem meam. Qui enim non cogno-
uerunt vias Domini, non ingrediuntur in requiem
Domini. Qui autem bonũ certamen certauit, & cur-
ſum cõſummauit, ipſi dicitur: Conuertere in requiẽ
tuam. Bona requies præterire quæ mundi ſunt, & in
illis quæ ſupra mundum ſunt, cœleſtium conſortiis
requieſcere ſecretorum. Hęc eſt requies ad quã pro-
Pſal. 54. perauit, dicẽs: Quis dabit mihi pennas ſicut colum-
bæ, & volabo & requieſcam? Hanc ſanctus requiem
ſuam nouit, ad hanc requiem conuertendum animæ
ſuæ dicit. Erat ergo anima in requie ſua, ad quam di-
cit eſſe redeundum. Hæc eſt requies ſabbati magni,
vt vnuſquiſque ſanctorum ſupra mundi ſenſibilia ſit
in illo intelligibili ſecreto totus intentus atque ad-
hærẽs Deo. Hæc eſt requies illa ſabbati quo requie-
uit Deus ab omnibus operibus mundi iſtius. Feria-
tus his ſeculi curis Theodoſius ſe ereptum gaudet,
& eleuat animam ſuam, atque ad illam perpetuã di-
rigit requiem, pulchrè ſibi conſultum aſſerens, quod
eripuerit animam eius Deus de morte, quam mortẽ
frequenter in hoc ſeculi iſtius lubrico ſuſtinebat, in-
quietus fluctibus peccatorum: eripuerit etiam ocu-
los eius à lachrymis. Fugit enim dolor, & triſtitia, &
Apoc. 21. gemitus. Et alibi habemus: Deleuit omnem lachry-
mam ab oculis eorum, & mors non erit amplius, ne-
que luctus, neque clamor, neque dolor. Si ergo
mors non erit, lapſum ſentire non poterit in illa re-
quie conſtitutus, ſed placebit Deo in regione viuo-
rum. Non enim vt hic homo inuolutus eſt mortis
corpore obnoxio lapſibus atque delictis, ita & illic.
Idcóque regio illa viuorum eſt, vbi anima eſt, quæ
ad imaginem & ſimilitudinem Dei facta eſt, nõ caro
figurata de limo: ideo in terram reuertitur, anima ad
Pſal. 114. requiem feſtinat ſupernam, cui dicitur: Conuertere
anima mea in requiem tuam, in quam feſtinauit in-
trare Theodoſius, atque ingredi ciuitatem Hieruſa-
lem, de qua dictum eſt: Et reges terræ ferent gloriã
ſuam in illã. Illa eſt vera gloria quæ ibi ſumitur, illud
regnum beatiſſimum quod ibi poſſidetur, ad quod
2. Cor. 5. feſtinabat Apoſtolus, dicens: Audemus ergo, & cõ-
ſentimus magis peregrinari de corpore, & adeſſe ad
Dominũ, & ideo cõnitimur ſiue abſentes ſiue præ-
ſentes placere illi. Abſolutus igitur dubio certamine
fruitur nũc auguſtæ memoriæ Theodoſius luce per-
petua, tranquillitate diuturna, & pro iis quæ in hoc
geſſit corpore, munerationis diuinæ fructibus gratu-
latur. Ergo quia dilexit auguſtæ memoriæ Theodo-
ſius Dominum Deum ſuum, meruit ſanctorum con-
ſortia. Et ergo vt quidem ſermonem meum per ora-
tionem concludam, dilexi virum miſericordem, hu-
milem imperio, corde puro & pectore manſueto
præditum, qualem Dominus amare conſueuit, di-
Eſaia 66. cens: Suprà quem requieſcam, niſi ſupra humilem
& manſuetum? Dilexi virum, qui magis arguentem
quàm adulantem probaret. Strauit omne quo vte-
batur inſigne regiũ, defleuit in Eccleſia publicè pec-
catum ſuum, quod ei aliorum fraude obrepſerat.
Gemitu & lachrymis orauit veniam. Quod priuati
erubeſcunt, non erubuit imperator publicè agere

G pœnitentiam, neque vllus poſtea dies fuit, quo non
illum doleret errorem. Quid quod præclaram ade-
ptus victoriam, tamen quia hoſtes in acie ſtrati ſunt,
abſtinuit à conſortio ſacramẽtorum, donec Domini
circa ſe gratia filiorum exprimeretur aduẽtu? Dilexi
virum, qui me in ſupernis ſuis vltimo ſpiritu requi-
rebat. Dilexi virum, qui cũ iam corpore ſolueretur,
magis de ſtatu Eccleſiarum quàm de ſuis periculis
angebatur. Dilexi ergo fateor, & ideo dolorem meũ
intimo viſcere dolui, & prolixiore ſermonis proſe-
cutione ſolãdum putaui. Dilexi, & præſumo de Do-
H mino, quod ſuſcipiat vocem orationis meę, qua pro-
ſequor animam piam. Circumdederunt me dolores *Pſal. 114.*
mortis, pericula inferni inuenerunt me. Multorum
enim pericula ſunt, ſed remedia paucorum. In omni-
bus ſacerdos periclitatur, in omnibus reis angitur.
Quod enim alij patiuntur, ipſe ſuſtinet: & iterum li-
beratur cùm alij qui tenentur periculis, liberantur.
Conteror corde, quia ereptus eſt vir quam vix poſ-
ſumus inuenire. Sed tamen tu ſolus Domine inuo-
candus es, tu rogandus, vt eum in filiis repræſentes.
Tu Domine cuſtodiẽs etiam paruulos in hac humi-
I litate, ſaluos facito ſperantes in te. Da requiem per-
fecto ſeruo tuo Theodoſio, requiem quam prępara-
ſti ſanctis tuis. Illò conuertatur anima eius, vnde de-
ſcendit, vbi mortis aculeum ſentire non poſſit, vbi
cognoſcat mortem hanc nõ hominis finem eſſe, ſed
culpæ. Quod enim mortuus eſt, peccato mortuus *Rom. 6.*
eſt, vt iam peccato locus eſſe nõ poſſit. Reſurget au-
tem, vt perfectior renouato munere vita reparetur.
Dilexi, & ideo proſequor eum vſque ad regionem
viuorum, nec deſeram, donec fletu, precibus inducã
virum quò ſua merita vocant, in montem Domini
K ſanctum, vbi perẽnis vita, vbi corruptelæ nulla con-
tagio, nullus gemitus, nullus dolor, nulla conſortia
mortuorum, vera regio viuentium, vbi mortale hoc
induat immortalitatem, & corruptibile hoc induat *1. Cor. 15.*
incorruptionem. Magna requies, quæ votũ impleat
diligentis, pulcherrima promiſſio. Ideo centeſimus
quartuſdecimus pſalmus inſcribitur. Denique ſupra
in quartodecimo pſalmo perfectionem hominis ac-
cepimus, ſed illic formatus perfectus licet vir, ſed ad
huc peccato obnoxius, quia viuit in ſeculo. Hic ve-
ra perfectio eſt, vbi iam culpa ceſſauit, gratia perpe-
L tuę quietis affulſit. Ideo centeſimus quartuſdecimus
pſalmus, quia remuneratio charitatis eſt, vnde Do-
mini paſcha quartadecima luna formam celebrita-
tis accepit: quoniam qui paſcha celebrat, debet eſſe
perfectus, debet amare Dominum Ieſum, qui dili-
gens populum perfecta charitate, ſeſe obtulit paſſio-
ni. Et ſic diligamus nos quoque, vt ſi neceſſe fuerit
pro Domini nomine mortem nõ fugiamus, nullum
exiſtimemus dolorem, nihil metuamus. Perfecta e-
nim charitas timorem expellit foras. Grãde numeri *1. Ioan. 4.*
myſterium, quando pater filium vnicum pro nobis
M omnibus tradidit, cùm pleno luminis ſui orbe luna
fulgeret. Ita eſt enim Eccleſia, quæ piè paſcha cele-
brat Domini noſtri Ieſu Chriſti ſicut luna perfecta
in æternum manet. Quiſquis bene hic Domini paſ-
cha celebrat, in lumine perpetuo erit. Quis ſplendi-
dius celebrauit, quàm qui ſacrilegos remouit erro-
res, clauſit templa, ſimulachra deſtruxit? In hoc Io-
ſias rex ſuperioribus antelatus eſt. Manet ergo in lu-
mine

mine Theodoſius, & ſanctorum cœtibus gloriatur. A
Illic nunc complectitur Gratianum iam ſua vulnera
non mœrentem, quia inuenit vltorem. Qui licet in-
digna morte præuentus ac præreptus ſit, requiē ani-
mæ ſuę poſſidet. Ille bonus vterque & pietatis inter-
pres largius miſericordiæ ſuæ conſortio delectatur.
Pſal. 18. De quibus bene dicitur: Dies diei eructat verbum.
Contra autē Maximus & Eugenius in inferno quaſi
nox nocti iodicat ſcientiam, docentes exemplo mi-
ſerabili quàm durum ſit arma ſuis principibus irro- B
Pſal. 36. gare. De quibus pulchrè dicitur: Vidi impium ſuper
exaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani, & trāſ-
iui, & ecce non erat. Tranſiuit enim pius de caligine
ſeculari ad lumen æternum, & non erat impius qui
eſſe deſiuit iniquus. Nunc ſe Auguſtæ memoriæ
Theodoſius regnare cognoſcit, quando in regno
Domini Ieſu Chriſti, & conſiderat templum eius.
Nunc ſibi rex eſt, quando recipit etiam filium Gra-
tianum, & pulchra iam dulciſſima ſibi pignora quæ
hic amiſerat, quando eius flaccilla adhæreret fidelis C
anima Deo, quādo patrem ſibi redditum gratulatur,
quando Conſtātino adhæreret. Cui licet baptiſma-
tis gratia in vltimis conſtituto omnia peccata dimi-
ſerit, tamen quod primus Imperatorum credidit, &
poſt ſe hæreditatē fidei principibus dereliquit, ma-
gni meriti locum reperit, cuius temporibus comple-
Zach. 14. tum eſt illud propheticum: In illo die erit quod ſu-
per frenum equi eſt, ſanctum Domino omnipotēti.
Quod illa ſanctæ memoriæ Helena mater eius infu-
ſo tibi Sancto ſpiritu reuelauit. Beatus Conſtātinus
tali parente, quæ imperanti filio diuini muneris quę-
ſiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus aſſiſte- D
ret, & periculum non timeret. Magna fœmina, quæ
multo amplius inuenit quod imperatori conferret,
quàm quod ab imperatore acciperet. Anxia mater
pro filio cui regnum orbis Romani ceſſerat, feſtina-
uit Hieroſolymam, & ſcrutata eſt locum dominicæ
paſſionis. Stabulariam hanc primo fuiſſe aſſerunt, ſic
cognitam Conſtantio ſeniori, qui poſtea regnum a-
deptus eſt. Bona ſtabularia, quæ tam diligenter præ-
ſepe Domini requiſiuit. Bona ſtabularia, quæ ſtabu-
larium non igoorauit illum qui vulnera curauit à la-
tronibus vulnerati. Bona ſtabularia, quæ maluit exi- E
Philip 3. ſtimari ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret. Ideo illum
Pſal. 112. Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnum, ſecundum
quod ſcriptum eſt: Quia ſuſcitat de terra inopem, &
de ſtercore erigit pauperem. Venit ergo Helena, cœ-
pit reuiſere loca ſancta, infudit ei ſpiritus vt lignum
crucis requireret, acceſsit ad Golgotham, & ait: Ec-
ce locus pugnæ, vbi eſt victoria? Quæro vel vexillū
ſalutis, & non inuenio. Ego, inquit, in regnis, & crux
Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti
triumphus? Ille adhuc latet, & latet palma vitæ æter-
næ? Quomodo me redemptam arbitror, ſi redēptio F
ipſa nō cernitur? Video quid egeris diabole, vt gla-
dius quo peremptus es, obſtrueretur. Sed Iſaac ob-
Geneſ. 28. ſtructos ab alienigenis puteos eruderauit, nec latere
aquam paſſus eſt. Tollatur igitur ruina vt vita appa-
reat. Promatur gladius, quo veri Golię caput eſt am-
1. Reg. 17. putatum. Aperiatur humus, vt ſalus fulgeat. Quid
egiſti diabole, vt abſconderes lignum, niſi vt iterum
vincereris? Vicit te Maria, quæ genuit triumphatorē
quæ ſine imminutione virginitatis edidit eum qui

A crucifixus vinceret te, & mortuus ſubiugaret. Vin-
ceris & hodie, vt mulier tuas inſidias deprehendat.
Illa quaſi ſancta Dominū geſtauit, ego crucem eius
inueſtigabo. Illa generatum docuit, ego reſuſcitatū.
Illa fecit vt Deus inter homines videretur, ego ad
remedium peccatorum diuinum de ruinis eleuabo
vexillum. Aperit itaque humum, decutit puluerem,
tria patibula confuſa reperit, quæ ruina contexerat,
inimicus abſconderat. Sed non potuit obliterari
B Chriſti triumphus. Incerto hæret vt mulier, ſed cer-
tam indaginem Sāctusſpiritus inſpirat, eo quòd duo
latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit er-
go medium lignum, ſed poterat fieri vt patibula in-
ter ſe ruina confunderet, caſus mutaret, & inuerte-
ret. Redit ad Euangelij lectionē, inuenit quia in me-
dio patibulo prælatus titulus erat, Ieſus Nazarenus
rex Iudæorū. Hinc collecta eſt ſeries veritatis, titulo Ioan. 19.
crux patuit ſalutaris. Hoc eſt quod petētibus Iudęis
Pilatus reſpondit: Quod ſcripſi, ſcripſi, id eſt, non ea Ibidem
C ſcripſi quæ vobis placerent, ſed quæ ætas futura co-
gnoſceret, non vobis ſcripſi, ſed poſteritati prope-
modum dicēs: Habeat Helena quæ legat vnde cru-
cem Domini recognoſcat. Inuenit ergo titulum, re-
gem adorauit, non lignum vtique, quia hic Gentilis
eſt error, & vanitas impiorum. Sed adorauit illū qui
pependit in ligno, ſcriptus in titulo. Illum qui ſicut
ſcarabæus clamauit, vt perſecutoribus ſuis peccata
donaret. Auida mulier feſtinabat tāgere remedium
immortalitatis, metuebat calcare ſacramētum ſalu-
tis. Lęto corde, & trepidanti veſtigio quid faceret
neſciebat. Pertendit tamen ad cubile, veritatis lignū
D refulſit, & gratia micuit, vt quia iam fœminam viſi-
tauerat Chriſtus in Maria, ſpiritus in Helena viſita-
ret: docuit etiam quod mulier ignorabat, & deduxit
in viam quam mortalis ſcire non poterat. Quæſiuit
clauos, quibus crucifixus eſt Dominus, & inuenit.
De vno clauo frænos fieri præcepit, de altero diade-
ma intexuit vnum ad decorem, alterum ad deuotio-
nem vertit. Viſitata eſt Maria vt Euam liberaret, vi-
ſitata eſt Helena vt imperatores redimerentur. Miſit
itaque filio ſuo Conſtantino diadema gemmis inſi-
gnitum, quas precioſior ferro innexas crucis redem-
E ptionis diuinæ gemma cōnecteret. Miſit & frænum,
vtroque vſus eſt Conſtantinus, & fidem trāſmiſit ad
poſteros reges. Principium itaque credētium impe-
ratorum, ſanctum eſt quod ſuper frænum: ex illo fi-
des vt perſecutio ceſſaret, deuotio ſuccederet. Sa-
pienter Helena egit, quę crucem in capite regum le-
uauit & locauit, vt crux Chriſti in regibus adoretur.
Non inſolentia iſta, ſed pietas eſt, cùm defertur ſa-
cræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani im-
peratoris, qui totum regit orbem, ac veſtit principū
frontem, vt ſint prædicatores qui perſecutores eſſe
F conſuerunt. Rectè in capite clauus, vt vbi ſenſus eſt,
ibi præſidium. In vertice corona, in manibus habe-
na, corona de cruce, vt fides luceat, habena quoque
de cruce, vt poteſtas regat, ſitque iuſta moderatio,
non iniuſta præceptio. Habeāt hoc etiam principes
Chriſti ſibi liberalitate cōceſſum, vt ad imitationem
Domini dicatur de imperatore Romano: Poſuiſti in
capite eius coronam de lapide precioſo. Ex illo gra- Pſalm. 20.
tulatur Eccleſia, erubeſcit Iudæus, non ſolum eru-
beſcit, ſed etiā torquetur, quod ipſe ſibi author con-

fuſionis eſt. Dum inſultat Chriſto, confeſſus eſt cum regem, dum regem Iudæorũ appellauit, ſacrilegium ſuum qui non credidit, cõfitetur. Ecce, inquiunt: Et crucifiximus Ieſum, vt Chriſtiani & poſt mortem reſurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus quem reges adorant. Quem non adoramus, ipſi adorant. Ecce & clauus in honore eſt: & quem ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt, atque inuiſibili quadam poteſtate dæmones torquet. Putabamus nos viciſſe, ſed victos fatemur. Iterum Chriſtus reſurrexit, & reſurrexiſſe eum principes agnouerunt. Iterum viuit, qui non videtur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis vehementior aduerſus eũ cui regna famulantur, cui ſeruit poteſtas, illum contempſimus, quomodo regibus reſiſtemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant, & Fotiniani diuinitatem eius negant? Clauum crucis eius diademati ſuo præferunt imperatores, & Arriani poteſtati eius imminuunt? Sed quæro, quare ſanctum ſuper frænum, niſi vt imperatorum inſolẽtiam refrenaret, comprimeret licentiam tyrãnorum, qui quaſi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impune committere? Quæ Neronum, quæ Caligularum cæterorúmque probra comperimus, quibus non fuit ſanctum ſuper frǫnum. Quid ergo aliud egit Helenæ operario, vt fræna dirigeret, niſi vt omnibus imperatoribus ſancto dicere ſpiritu videretur:
Pſal. 31. Nolite fieri ſicut equus & mulus, ſed in fræno & chamo maxillas eorum conſtringeret, qui ſe non agnoſcerent reges, vt regerent ſibi ſubditos? Prona enim poteſtas in vitium ferebatur, & more pecudũ vaga ſeſe libidine polluebant. Ignorabant Deum, reſtrinxit eos crux Domini, & reuocauit à lapſu impietatis. Leuauit oculos eorum, vt Chriſtum in cœlo quærerent. Exuerunt ſe chamo perfidiæ, ſuſceperũt
Matth. 11. fræna deuotionis & fidei, ſecuti dicentem: Tollite iugum meum ſuper vos. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt. Inde reliqui principes Chriſtiani, præter vnum Iulianũ, qui ſalutis ſuæ authorem reliquit, dum philoſophiæ ſe dedidit errori,
Eſaia 60. inde Gratianus & Theodoſius. Non ergo mentita eſt prophetia, dicens: Ambulabunt reges in lumine tuo. Ambulabunt plane ac maxime Gratianus & Theodoſius præ cæteris principes nõ iam armis militum, ſed meritis ſuis tecti, non purpureum habitũ, ſed amictum induti gloriæ. Qui cùm hic delectarentur abſolutione multorum, quanto magis illic peperciſſe ſe pluribus recenſendo pietatis ſuę recordatione mulcentur, qui nunc luce fruuntur candida, longe meliora illic, quàm hic poſſidebant, habitacu-
Baruc. 3. la conſecuti, dicẽtes: O Iſrael, quàm magna eſt domus Domini, & quàm ingẽs locus poſſeſſionis eius: magnus, & non habens finem. Et perfuncti maximis laboribus inter ſe conferunt: Bonum eſt viro cùm

G portauerit iugum graue à iuuentute, ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia portauit iugum graue. Qui enim iugũ graue portauit à iuuentute requieſcit: poſt ea remotus à turba præcipuum locum quietis ſuæ poſſidet, dicens: Quoniam tu ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me. Portauit iugum graue à iuuẽtute ſua Lazarus pauper, ideo ſingulariter in ſinu Abrahæ requieſcit diuinæ teſtimonio lectionis. Portauit iugũ graue Theodoſius à iuuentute, quando inſidiabãtur eius ſaluti qui patrem eius triumphatorem occiderant. Portauit iugum graue, quando ſubiit pietatis *Thren. 3.* *Pſalm. 4.* *Luca 16.*
H exilium, quando infuſis Romano imperio barbaris ſuſcepit imperium. Portauit iugum graue, vt tyrannos Romano imperio demoueret. Sed quia hic in labore, ibi in requie. Sed iam veniamus ad Auguſti corporis tranſmiſſionem. Fles Honori germen Auguſtum, & lachrymis pium teſtificaris affectũ quod inhonorum adhuc honore mundi patris corpus per ſpacia multa tranſmittis. Sed & patriarcha Iacob propter populum liberãdum quem terra fames graui vrgebat periculo, relicta domo ſenex ad peregrina contẽdit, atque ibi defunctus, ad ſepulchrum pa- *Geneſ. 46.*
I trium per aliquot dies filio proſequẽte deductus eſt. Nec derogatum eſt aliquid meritis eius, ſed magis acceſſit ad laudem, quod pro ſuis carens dedita domus ſorte, quodam ſupremi funeris peregrinatus eſt exilio. Fles etiam imperator Auguſte, quod non vſque Conſtantinopolim reuerendas reliquias ipſe proſequeris. Eadem tibi cauſa nobiſcum eſt, omnes iuſto dolore proſequimur: omnes (ſi fieri poſſet) deductores tecum eſſe cuperemus. Sed Ioſeph ad finitimam acceſsit prouinciam. Hic multa interiacent regionum diuortia, hic maria transfretẽda ſunt. Nec
K hoc quidem tibi laborioſum, niſi te teneret reſpublica, quam boni imperatores & parentibus & filiis prætulerũt. Denique ideo te imperatorem pater fecit, Dominus confirmauit, vt non ſolũ militares patri, ſed omnibus imperares. Nec vereare ne inhonorę videantur quocunque acceſſerint reliquiæ triumphales. Non hoc ſentit Italia, quæ claros ſpectauit triumphos, quæ à tyrannis iterum liberata concelebrat ſuæ libertatis authorem. Non hoc Conſtãtinopolis, quæ ſecundo ad victoriam principem miſit,
L quem cùm vellet tenere, nõ potuit. Expectabat quidem in reditu eius triumphales ſolennitates, & titulos victoriarum. Expectabat totius orbis imperatorem ſtipatũ exercitu Gallicano, & totius orbis ſubnixum viribus. Sed nunc illuc Theodoſius potentior, nunc glorioſior redit, quem angelorum caterna deducit, quem ſanctorum turba proſequitur. Beata planè quæ paradiſi incolam ſuſcipis, & habi-
M tatorem ſupernæ illius ciuitatis auguſto ſepulti corporis tenebis hoſpitio.

FINIS.

Sermonum Diui Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi, iuxta ordinem temporum quibus congruunt, Index.

De grano ſinapis. *Sermo* I.
Item de grano ſinapis. II.
De pſalmo vigeſimo primo. (.) III.
De camelo. IIII.
Quòd ſimile ſit regnum Dei fermento. V.
De margarita. VI.
De eo quod ſcriptum eſt: Reddite quæ ſunt Dei Deo, *& de militantibus.* VII.
De ſabbato quo Dominus *manum aridam curauit.* VIII.
De vnitate charitatis. IX.
De eo quod ſcriptum eſt: Quis maior eſt in regno cœlorum. X.
De mirabilibus. (.) XI.
De natali Domini. XII.
Item de natali Domini. XIII.
Item de natali Domini. (.) XIIII.
Item de natali Domini. XV.
Item de natali Domini. (.) XVI.
Increpatio de Kalendis Ianuariis. XVII.
De ſancta Epiphania. XVIII.
Item de ſancta Epiphania. XIX.
Item de eodem. (.) XX.
Item de die ſancto Epiphaniæ. (.) XXI.
Poſt Epiphaniam. XXII.
De quadrageſima. XXIII.
Item de quadrageſima. XXIIII.
Item de quadrageſima. XXV.
Item de quadrageſima. XXVI.
De ieiuniis. XXVII.
Exhortatio ad plebem, & de eo quod ſcriptum eſt in euangelio: Sicut fulgur coruſcans de cœlo, ita erit aduentus filij hominis, & de duobus in lecto vno. XXVIII.
Item de eodem. XXIX.
De eleemoſina. XXX.
Item de eleemoſina. XXXI.
De hoſpitalitate in euangelio. XXXII.
In tempore ieiunij non luxuriandum eſſe. (.) XXXIII.
De quadrageſima. XXXIIII.
De ieiunio Domini in deſerto, & quomodo non in ſolo pane viuit homo. XXXV.
Item de quadrageſima. XXXVI.
Item de eodem. XXXVII.
Item de ieiuniis & quadrageſima. XXXVIII.
De ieiuniis & eleemoſinis. (.) XXXIX.
De ieiuniis Niniuitarum. XL.
De gratia baptiſmi. XLI.
De hoſtibus carnalibus non metuendis, & poſt cibum gratias Deo referri debere. XLII.
Item de eodem. XLIII.
De ſancto Latrone. XLIIII.
Item de eodem. XLV.

De pœnitentia Petri apoſtoli. XLVI.
De fide Petri apoſtoli. XLVII.
De ſepultura Domini. XLVIII.
De accuſato Domino apud Pilatum et de Suſanna. XLIX.
Item de eodem. L.
De Iuda Scarioth. (.) LI.
De die ſancto Paſchæ. (.) LII.
De innouatione fidelium. LIII.
Item de eodem. LIIII.
De cruce Chriſti. (.) LV.
Item de cruce Chriſti. LVI.
De ſepulchro Domini noſtri Ieſu Chriſti. LVII.
De Maria Magdalene. (.) LVIII.
De auaritia et Anania. LIX.
De feſto Pentecoſtes, & de pſalmo centeſimonono. LX.
Item de Pentecoſte. LXI.
Item de Pentecoſte. (.) LXII.
De natali ſancti Ioannis Baptiſtæ. LXIII.
Item de eodem. LXIIII.
Item de Ioanne Baptiſta. (.) LXV.
De natali ſanctorum apoſtolorum Petri et Pauli. LXVI.
Item de eodem. LXVII.
Item de eodem. LXVIII.
De natali ſancti Euſebij, Verſellenſis epiſcopi. LXIX.
Item de depoſitione ſancti Euſebij. (.) LXX.
De natali ſancti Laurentij Leuitæ & martyris. LXXI.
De natali ſancti Cypriani. LXXII.
Item de ſancto Cypriano. LXXIII.
De natali martyrum. LXXIIII.
In natali ſanctorum Canti, Cantiani, & Cantianillæ. LXXV.
De natali ſanctorum martyrum. LXXVI.
De natali ſanctorum Octauij, Aduentitij, & Solutoris Tauricorum. XXVII.
De eo quod propheta ait ad filios Iſrael, Caupones veſtri miſcent aquam vino. LXXVIII.
De eo quod dicit Dominus in euangelio, Vulpes foueas habent. LXXIX.
Increpatio ad plebem, & de eo quod ait Dominus, Qui habet, dabitur ei: & cantauimus vobis, et non ſaltaſtis. Sermo. LXXX.
De eo quod ſcriptum eſt in euangelio, Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit. LXXXI.
De defectione lunæ. LXXXII.
Increpatio ad populum de abſentia ſua. LXXXIII.
Poſt increpationem conſolatio ad populum. LXXXIIII.
De Barbaris non timendis. (.) LXXXV.
Item de eodem. LXXXVI.
De ſancto propheta Heliſæo. LXXXVII.
De bellico tumultu. (.) LXXXVIII.
De dedicatione baſilicæ. LXXXIX.
De paſſione beatæ Agnetis. XC.
De inuentione ſanctorum Geruaſij et Prothaſij. (.) XCI.
De baptiſmo ſancti Auguſtini. XCII.
In natali ſanctorum martyrum Nazarij & Celſi. XCIII.

DIVI

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS SERMONES.

De grano ſinapis. *Sermo I.*

LIBENTER nos prædicare, & gratanter opus Dei facere manifeſtum eſt. Sed cùm videmus plures è fratribus pigriùs ad eccleſiam conuenire, & dominicis præcipue diebus minimè cœleſtibus intereſſe myſteriis, prędicamus inuiti: nō quo nos pigeat loqui, ſed quia negligētiores prædicatio noſtra grauet potius, non emendet. Ideo inuiti loquimur, & tacere non poſſumus. Prædicatio enim noſtra in plebe aut regnum operatur, aut pœnam: regnum credulis, perfidis pœnam. Quiſquis enim frater dominicis non interest ſacramentis, neceſſariò apud Deum caſtrorum deſertor eſt diuinorum. Nam quomodo ſe excuſare poteſt qui ſacramentorum die prandium ſibi domi præparans, prandium cœleſte contemnit, & ventris curam faciens, animæ ſuæ negligit medicinam? Dicit Dominus in ſancto euangelio, ſicut le- *Luc.13.* ctio decurſa teſtatur: Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimile illud exiſtimabo? Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & facta eſt arbor, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. Mouet fortaſſe ſenſus veſtros cur regnum Dei tam præclarum atque tam magnificum grano ſinapis exiguo comparetur, & ſpei noſtræ tam grande ſolatium, rei viliſſimæ ſimile eſſe dicatur, præſertim cùm alibi idem Dominus diſci- *Matth.17.* pulis ſuis dicat: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, tollere & iactare in mare & fiet. Igitur ſi fides mira eſt, quæ poteſt ab ipſis ſedibus montium fundamenta transferre, neceſſariò ergo & granum ſinapis magnum eſt, ad cuius ſimilitudinē fidem habere compellimur. Magnum autem dixerim non ſpecie, ſed virtute, & fidei qualitate, non oleri comparandum, ſed vigore acrimoniæ coæquandum. Nam ſi diligenter intendamus, innenimus rectè à Domino hanc ſimilitudinem cōparatam. Sicut enim granum ſinapis prima fronte ſpecie ſui eſt paruum, vile, deſpectum, non ſaporem pręſtans, non odorem circunferens, non indicans ſuauitatem: at vbi teri cœperit, ſtatim odorem ſuum acrimonia exhibet, cibum flammei ſaporis exhalat, & tanto feruoris calore ſuccenditur, vt mirum ſit in tam friuolis granis tātum ignem fuiſſe concluſum: cuius etiam ſeminis cibum homines hyemis præcipue tempore magna pro ſuauitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, viſcerum interna calefaciant: ſæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam, vt ſi quid inualidum, ſi quid egrotum fuerit, ſinapis igne curetur: Ita ergo & fides Chriſtiana prima fronte videtur eſſe parua, vilis & tenuis, non potentiam ſuam oſtendens, non ſuperbiam præferens, non gratiam ſubminiſtrans. At vbi diuerſis tentationibus teri cœperit, ſtatim vigorem ſuum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicæ credulitatis aſpirat: & tanto diuini ignis ardore iactatur, vt & ipſa ferueat, & participantem ſibi A ardere compellat: ſicut in ſancto euangelio Amaon & Cleophas dixerūt, dum cum ipſis poſt paſſionem Dominus loqueretur: Nónne cor noſtrum erat ar- *Luca 14.* dens in nobis in via, dum aperiret nobis Dominus Ieſus ſcripturas? Ergo granum ſinapis membrorum viſcera calefacit, fidei autem vigor cordium peccata comburit. Et illud quidem aſperum algorem frigoris remouet, hæc autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis iniquos humores decoquit corporum, fides autem libidinum fluenta conſumit. Et per illud medicina capiti procuratur, per fidem autem ſpirituale caput noſtrum, quod eſt Chriſtus B Dominus, ſæpius refouetur. Sed & fidei iuxta comparationem ſinapis ſancto odore perfruitur, ſicut ait beatus Apoſtolus: Quoniam Chriſti bonus odor *2.Cor.2.* ſumus Deo. Igitur ſanctum martyrem Laurentium grano ſinapis poſſumus comparare, qui diuerſis attritus paſſionibus, per totum orbem gratiam meruit ſui fragrare martyrij, qui antea conſtitutus in corpore erat humilis, ignotus & vilis, poſteaquam vexatus, laceratus, exuſtus eſt, vniuerſis per totum mundum eccleſiis odorem ſuæ nobilitatis infudit. Rectè igitur huic comparatio copulatur. Siquidem C granum ſinapis cùm teritur, accenditur: Laurentius cùm patitur, inflammatur: Illud feruorem attritionis ſuæ euomuit, hic ignem plurima vexatione ſuſpirat. Sinapis, inquam, in vaſculo calido vapore decoquitur. Laurentius in craticula flammarum igne torretur. Ardebat itaque extrinſecus beatus martyr tyranni ſæuientis incendiis, ſed maior illum intrinſecus Chriſti amoris flamma torrebat. Et quãuis rex improbus ligna ſubijceret, incendia maiora ſupponeret, tamen ſanctus Laurentius has flammas fidei calore non ſentit, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidum eſt illi omne quod patitur. Nec enim D poterat viſceribus ignitum tormēta ſentire, qui ſenſibus paradiſi refrigeria poſſidebat. Iacet licet ante pedes tyranni exuſta caro, corpus exanime, nihil tamen detrimenti patitur in terris, cuius animus demoratur in cœlis. Extenditur ergo ſuper flammarum ignitos globos, & ſæpius verſatur in latera, ſed quantò plus pœnarum patitur, tantò amplius Chriſtum Dominum pertimeſcit: nouo admirationis genere alius illum torquet, & alij ſæuiētis tormenta proficiunt, deuotiorem Laurentium ſaluatori ſupE plicia attrociora fecerunt.

Item de grano ſinapis. *Sermo II.*

SVperiore dominica parabolam Domini diſſerentes in qua ait: Cui ſimile eſt regum cœlorum, & *Luca 13.* cui ſimile illud exiſtimabo? Simile eſt grano ſinapis, & cætera. multa perſtrinximus quibus probaremus regnū Dei grano ſinapis non immeritò comparari, & diſtantiam in ſola eſſe exiſtimatione verborum, non in collatione virtutum. Siquidem fides Chriſtiana, quæ regnum eſt, eundem vigorem obtinet quem ſinapis natura depromit. Nam ſicut cùm

ſinapis ſuccum ſumimus, vultu contriſtamur, fronte contrahimur, ad lachrymas promouemur, & ipſam ſalubritatem corporis noſtri cum quodam fletu auſteritatis accipimus. Illinc enim nos amaritudo exaſperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei ſaporis accendit, & toto perturbati corpore tunc magis ſani efficimur, cùm amplius deploramus. Ita ergo & cùm fidei Chriſtianæ mandata percipimus, contriſtamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas promouemur, & ipſam noſtram ſalutem cum quodam fletu ac mœrore conſequimur. Inde enim ieiunia nos exaſperant, illinc peccatorum conſcientia macerat, hinc patrimonij iactura conturbat, & toto contriſtati habitu magis ſalutem conſequimur, ſi amplius defleamus, ſecũdum (*Matth. 16.*) quod ait Dominus: Vos plorabitis & plangetis, ſeculum autem gaudebit. Sicut autem cùm ſinapi caput fortè curandũ eſt, iubemur abraſos capillos demere, impedimenta cutis vniuerſa deponere vt nudo corpori perfectiùs medicina proueniat ita & cũ anima per fidem curanda eſt, præcipimur ſubſtantiã à nobis ſeculi auferre, impedimenta auri argentiq; deponere, vt nudæ & ſoli animæ congruẽtius ſpiritualis medicina proueniat. Quiſquis enĩ rebus mũdi & diuitiis ſeculi obuolutus eſt, huic fidei medicina non proderit. Ergo quod ſuccus ſinapis in corpore, hoc fides Chriſtiana operatur in anima. Sed quoniam in eadem dominica ſentẽtia ſcriptũ eſt, Quod (*Luc. 13.*) acceptum homo miſit in ortũ ſuum, & creuit, & facta eſt arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius: diligentius requiramus quis iſte ſit cui hæc cuncta conueniant. Diximus ſuperius, ſanctis martyribus, quia diuerſis attriti ſunt paſſionibus, naturam ſinapis poſſe cõgruere. Sed quoniam dicit ſcriptura: Et (*Ibidem.*) excreuit, & facta eſt arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius: arbitror hoc ipſi Chriſto Domino rectius comparari, qui naſcendo in hominem humiliatus vt granũ eſt, aſcendẽdo ad cœlum exaltatus vt arbor eſt. Granum planè Chriſtus eſt dum patitur, arbor eſt cùm reſurgit. Granũ, inquam, eſt cùm famem eſuriens ſuſtinet. Arbor eſt cùm quinque panibus ſaturat quinque milia virorum. Ibi ſterilitatem humanæ conditione paritur, hic ſatietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixerim dominum cùm cæditur, contemnitur, increpatur: arborem autem, cùm cæcos illuminat, mortuos reſuſcitat, peccata cõdonat. Quod autem granum ſit, (*Ioan. 12.*) ipſe dicens in euangelio ait: Niſi granum tritici cadens in terrã mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Huius igitur grani, hoc eſt Domini ſaluatoris velut ſinapis acrimoniam atque amaritudinem Iudæi minimè ſuſtinentes, contempſerunt ſuccum cœleſtis diſciplinæ accipere, dicentes illuminato illi cæco: (*Ibidem 9.*) Tu ſis diſcipulus eius, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. Ipſi quoque Moyſi mandata penitus ignorantes, qui præcepit illis ſpecialiter hanc amaritudinem comedendam: cùm paſchæ illis celebrandæ ſacramenta diſponeret, ait: (*Exod. 12.*) Manducabitis illud cum amaritudine: paſcha enim Domini eſt. Non enim (ſicut illi putant) iuſſit herbarum vilium acerrimos ſuccos cum aſſis agni carnibus manducari, ſed mandatorum Chriſti vtiliter amaros ſermones præcepit cũ ipſo ſacramẽto paſſionis dominicæ deuorari. Nón-G ne enim amari videntur ſermones Domini, cùm dicit: (*Matth. 19.*) Si vis perfectus eſſe, relinque omnia tua, & veni, ſequere me? (*Matth. 10.*) & cum dicit non habendas duas tunicas, neque peram, neque calceamenta? Amaritudo iſta ſermonum, medicina eſt animarũ. Quod autem ait euangelium, (*Luca 13.*) Quod acceptum homo miſit in hortum ſuum: quem eſſe hominem hunc putamus qui acceptum granum velut ſinapis granum in ſuo orto ſeminauit? Ego illum eſſe arbitror, de quo e- (*Ibidem 23.*) uangeliſta refert: Ecce autem Ioſph qui erat decurio ab Arimathia, acceſſit ad Pilatum, petens vt depoſitum corpus Domini ſepeliret: quod acceptum H tradidit ſepulturæ, quæ in horto fuerat præparata atque ideo ait ſcriptura: Quod acceptum homo mi- (*Ibidem 13.*) ſit in hortũ ſuum. Ergo Ioſeph hortus floſculorum erat diuerſis odoribus plenus: ſed necdum in eo tale germen inſeuerat. Fragrabat quidem ſpecialis animæ eius hortus varia ſuauitate virtutum, ſed necdum Chriſtum cum aromatibus in cordis ſui ſecreto poſuerat. Ita dum ſaluatorem in hortuli ſui monumento ſepelit, magis illum in animæ ſuæ intimis collocauit. Ramos autem huius arboris ſi requiris: I inuenies, quia ramus eſt Petrus, ramus eſt Paulus, rami ſunt omnes apoſtoli vel martyres, ad quos ſi quis ſe fortiter tenere voluerit, fluctibus ſeculi minimè ſubmergetur, quin potius ſub vmbra illorũ latitans, gehennæ non patietur ardorem, ſecurus à diabolicæ tempeſtatis procella.

De pſalmo vigeſimoprimo. *Sermo* XXI.

PSalmi, qui lectus eſt, ſeriem decurſuri, diligenter K prius debemus intendere quid in ſuperſcriptione contineat, vt cognita eius origine, intelligẽtiam ipſius faciliùs conſequamur, & manifeſtato capite poſſint rectiùs mẽbra diſtribui. Scribitur enim ita: In fine pro ſuſceptione matutina, pſalmus ipſi Dauid. Niſi fallor, ſuſceptio matutina ſolis ortum ſemper antecedit, & prius quàm orbem radiorum clarus ſplendor illuminet, matutinum noctium tenebris terminum ponit, ac reſoluta ſenſim caliginum cæcitate, rebus cunctis facies quædam ac lumen L infunditur. Et cùm veluti ſub vna materia tenebrarum mundus in confuſione iacuerit, interueniente matutino diuerſa ſpecierum varietate diſtinguitur, hoc eſt, cùm omnia cęca fuerint, oculi omniũ reparantur: nox enim quodammodo aufert oculos mũdo, aurora reſtituit, atque ita antè matutina ſuſceptione perfruimur, vt glorioſius poſtmodũ ſolis ſplẽdorem patiamur. Sed quoniã ſicut dicit Apoſtolus: Lex ſpiritualis eſt, & ſpiritualia ſpiritualibus cõparanda ſunt, ſolẽ hic iuſtitiæ arbitror deſignari, hoc (*Rom. 7.*) eſt Chriſtum Dominum, qui nobis ignorantiæ te- M nebris, & peccatorum cæcitate ſubmerſis, cœleſtis doctrinæ ſuæ lumẽ infudit, & quos nõ habebamus, oculos cordis inſeruit, & velut radios quoſdã apoſtolos ſuos miſit, qui nos de nocte teterrima delinquentes liberarent, & paulatim reſolutis in nobis tenebris peccatorum, matutina ſuſceptione conueſtirent, vt perfecti faciliùs poſſimus tolerare ſolis ardorem, hoc eſt, primum nos præceptis facilioribus erudirẽt, quò capaciores efficerent cœleſtium ſecretorũ. Huius itaq; ſolis iuſtitię matutino, peccatorum

caligo

caligo tota perimitur: ſicut ipſe Propheta ait ex per-
Pſal.100. ſona Domini: In matutinis interficiebam omnes
peccatores terræ, hoc eſt, orienre in nobis ſole iuſti-
tiæ, qui habitaculum Domini ſumus, omnis cogita-
tio iniqua ſubuertitur. Cuius ſolis etiam beatus Sa-
lomon meminit ex perſona reputantium ſibi ac di-
Sapien.5. centium peccatorum: Sol nou ortus eſt nobis, & iu-
ſtitiæ lumen non luxit nobis. Hanc quoque matuti-
nam ſuſceptionem in euãgelio ſancto poſſumus ad-
ſcribere Mariæ Magdalenæ, quæ maturè ac diluculo
ad monumentum vigilans, ſaluatoris reſurrectionẽ
Domini prima ſuſcepit: & clareſcente mundi ſole,
ſolis iuſtitiæ ortum præ omnibus ſola cognouit, ac
ſuſceptione quidem matutina gauiſa eſt diem red-
ditum, ſed magis gauiſa Chriſtum à mortuis ſuſci-
tatum: arque in ipſa completa eſt prophetia: Ad
Pſal.29. veſperum demorabitur fletus, & ad matutinũ læti-
tia. Totus autem hic pſalmus digeſtus eſt ex perſona
Domini ſaluatoris: quippe cùm plura de eo in nouo
Pſal.21. ſint poſita teſtamento. Dicit itaque: Deus, Deus
meus reſpice in me, & reliqua. Quare aſſumpti ho-
minis agit cauſam, & interrogare quodammodo vi-
detur, dicens: Deus omnium, qui es Deus meus,
cur me dereliquiſti? nihil enim conſcius ſum. Se-
Eſa.53. cundum prophetam enim neſciebat peccatum, nec
1.Petr.2. erat dolus in ore eius. Hæc autem dicit, vt manife-
ſtaret propter nos ſe eſſe derelictum, quorum pec-
cata portabat, ac videntes diſceremus pro ipſo ſan-
cto & iuſto mori, cùm pro peccatoribus ille more-
retur. Denique hac voce in paſſione vſus eſt, ſicut in
Pſal.21. euãgelio legimus: Ely ely lammazabathani: hoc eſt:
Deus Deus meus, quare me dereliquiſti? Hac, in-
quam, voce vſus eſt, vt quod prophetia annuncia-
uerat, rei exitus approbaret. Et quoniam ſequentia
penè manifeſtata ſunt, illum inſpiciamus verſicu-
Ibidem. lum, in quo ait: Ego autem ſum vermis, & non
homo. Cur totius Dominus creaturæ vermiculo ſe
voluerit comparari. Poſſumus hoc quidem humi-
litati primitus aſſignare, quæ ſanctorum virtus eſt
maxima, ſicut ſanctus Moyſes ante Deum animal ſe
irrationabile profitetur: Dauid pulicem ſe ſæpe cõ-
memorat. Sed magis illud accipiendum puto, quo-
niã vermis nulla extrinſecus admixtione alieni cor-
poris, ſed de ſola & pura terra procreatur, ideo illum
comparatum Domino quoniã & ipſe ſaluaror de ſo-
Exod.16. la & pura Maria generatur. Legimus etiam in libris
Moyſi de mãna vermiculos procreatos. Digna pla-
nè & iuſta comparatio. Siquidem de manna vermi-
culus gignitur, & dominus Chriſtus de virgine pro-
creatur. Quin potius ipſam Mariam manna dixerim:
quia eſt ſubtilis & ſplẽdida, ſuauis & virgo, quæ velut
cœlitus veniens cunctis eccleſiarum populis cibum
dulciorem melle defluxit: quem qui edere aut man-
ducare neglexerit, vitam in ſemetipſo habere non
Ioan.6. poterit, ſicut ipſe Dominus ait: Niſi quis manduca-
uerit meam carnem, & biberit meum ſanguinem,
non habebit vitam in ſemetipſo, ſed potius ipſe ci-
bus in iudicium conuertetur, ſicut Apoſtolus dicit:
1.Cor.11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi man-
ducat. Quod filiis Iſrael ſubriliter prophetatum eſt
in veteri teſtamento. Manna enim illis contra di-
uina præcepta tractantibus, vermes effecti ſunt, id
eſt, contumaciæ vltores, & iudices. Quæ ſimilitu-

A do Chriſtum indicat Dominum, quem qui ſuauem
cibum & dulcẽ potum haurire neglexerit, iudicem
patietur, ſicut ipſe ait: Neque enim ipſe patet iudi- *Ioan.5.*
cat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio. Nam
quod idem ſit vermis & iudex, alibi propheta teſta-
tur de peccatotibus, dicens: Vermis eurum nõ mo- *Eſaiæ 66.*
rietur, & ignis eorum non extinguetur vſque in ho-
diernum diem. Quod autem ait: Diuiſerunt ſibi ve- *Pſal.21.*
ſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerũt
ſortem: hoc factum in euangelio reperimus, quod
B milites quatuor qui crucifixerũt ſaluatorem, in qua-
tuor partes eius ſibi diuiſerunt veſtimenta. Veſtimẽ-
tum verò eius quod aſſutum non erat, ſed erat de
ſuperiore contextum, forte perceperunt. Quæ igitur
iſta veſtimenta ſint, videamus, qui milites, quódve *Ioan.19.*
etiam veſtimentum. Veſtimenta eſſe puto prophe-
tias, vel ſcripturarum cœleſtium lectiones, quibus
Chriſti Domini annunciatum eſt ſacramentum:
quas propbetias vnum canentes, & vnum per om-
nia nunciantes, aduerſarij ſaluatoris, hoc eſt, peruer-
ſi hæretici, qui quotidie in illum tanquam milites
C manus impias ingerunt, hoc eſt pro ſua diuidũt ſibi
voluntate, & vnius corporis veſtimenta per varia
membra diſtribuunt, atque ſpoliantes Dominum,
ſua falſa dogmata veſtierunt. Veſtimentum autem
eius quod non erat conſutum, ſapientiam eius cœ-
leſtem poſſumus approbare, quia erat de ſuperiori
contextum. Noſtra enim ſapientia, hoc eſt, humana
conſuitur. Aſſuitur enim cùm liberos damus ad ſtu-
dia grammaticis, tradimus philoſophis, erudimus
eos, vt ſapientia in illis quæ nõ erat, acquiratur. Do-
mini autem ſapientia non aſſuta eſt, non quæſita.
D Non enim didicit à magiſtro, ſicut ipſi Iudæi dicũt: *Ibidem 7.*
Quomodo hic litteras nouit, cùm non didicerit? Et
ipſe dicat: Mea autem doctrina non eſt de hoc mun-
do, ſed eius qui me miſit, hoc eſt quod ait de ſupe-
riori contextum, quo veſtitu vel quibus omnibus
veſtimentis eccleſia catholica ſemper amicta eſt, ſi-
cut Propheta ait: Aſtitit regina à dextris tuis in ve- *Pſalm.4.*
ſtitu deaurato.

De camelo. *Sermo IIII.*

DIcit in euangelio Dominus Ieſus Chriſtus: Amẽ *Matth.19.*
dico vobis, facilius eſt tranſire camelum per
E foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum
cœlorum. Quæ ſententia vereor, ne fortè vobis
conueniat, qui diuitias ſeculi huius aut habetis, aut
quæritis. Sicut enim cameli, animal quod eſt tor-
tuoſum atq; deforme, peruerſitas ipſa corporis per
anguſtiſſimam acus cauernam præterire non pati-
tur: ita & diuites oneratos auaritia, & cupiditate
fœdatos, ipſa vitæ deformitas per arctam viam re-
gni minimè introire permittit. Ait enim idem Do-
minus: Arcta & anguſta via eſt quæ ducit ad vitam. *Matth.7.*
F Igitur in camelo difficultatem quæſtus præſtat habi
tudo membrorũ. In diuite autẽ impedimẽtum ma-
gnitudo efficit peccarorũ. Gibbus enim quidam eſt
animæ, turpe quid vel cogitare vel facere, ac mentis
quædã tortuoſa deformiras, immundis rebus ſem-
per intẽdere, & ab eccleſiæ ſancto limine curis ſecu-
laribus auocari. Vnde mihi videtur hãc deformita-
tẽ corporis propheta ſpiritualiter elocutus, fœdita-
tẽ morũ potius indicaſſe, cũ dicit: Nõ glorietur gib-
beroſus ſicut rectus. Quaſi ſi diceret: Non glorietur

peccator vitiorum ſuorum prauitate diſtortus, ſicut glorianatur iuſtus conſcientiæ bonæ ſimplicitate directus. Quamuis enim, ó peccator, proceritate corporis gaudeas, quamuis ſcapularum tuarum æqualitate læteris, anima tamen tua morum prauitate deformis eſt. Rectè ergo camelo comparatus eſt diues. Siquidem illum à tranſitu acus corporis craſſitudo reuocat: hũc ab ingreſſu eccleſiæ patrimonij ſolicitudo detentat. Et ſicut illum paruum foramen non capit oneratum mole membrorum: ita & hunc introitus ſanctus non ſuſcipit grauatum cumulo delictorum. Vterque habet propriam ſarcinam ſuam, ille oneratus eſt carnibus, iſte peccatis: & ſicut ille inhabilis eſt anguſtiſſimæ acus cauernæ, ita & hic inconueniens eſt beatiſſimo Dei regno: niſi quod camelum corpore compoſitum natura, hunc autem prauum voluntas efficit. Hæc autem dico fratres de iis qui feſtiuiſſimam diẽ ſanctæ Epiphaniæ ne in eccleſia procurarent, patrimoniorum ſuorum compedibus ſunt detenti, & terreno quodam obligati ſunt vinculo, vt venire eis ad domum Domini non liceret. Non quòd eos quippiam detinet, ſed quòd ita propriis ſint actibus implicati, vt iam arbitrium viuẽdi ſuæ poteſtatis amiſerint: & dum ſolicitudinem patrimoniis exhibent, animarum medicinam penitus non requirunt. Quid mihi ô diues difficultatem temporis obiicis? Quid neceſsitatem ingeris repentinam? Si cor habes, intellige quia omni neceſſitate maior neceſſitas eſt ſalutis: & vtilior eſt cauſa, prius curare vitam, tũc peculij damna ſarcire, ne dum augmentum patrimonij quærimus, ſentiamus animæ detrimentum. Sed fortè iudicem metuis, quem in ſecretario reliquiſti. Mihi crede quod magis Deum iudicem metuere debebis, qui de ipſo tuo iudice iudicabit. Illum ergo metuis qui mox accipiet ſucceſſorem: Dominum non metuis, cui nemo aliquando ſuccedit? Cõſidera itaque iudicij imminentẽ diem, & inextinguibiles gehẽnæ flammas, ſtridorem horrendum dentium, tenebrarum vltimum cruciatum. Et ſi poteſt, relicta eccleſia ſecularibus ſolicitudinibus implicare. Vereor enim ne dum mundi diuitias quęritis, inueniatis potius diuitias peccatorum: & repertis theſauris ſeculi, cœleſtes theſauros amittatis.

Quòd ſimile ſit regnum Dei fermento.
Sermo V.

ET ipſi ſcitis fratres quòd ex quo die vobiſcum eſſe cœpi, non ceſſaui omnibus vos dominicis admonere mandatis, & partim hortando, partim increpando præcepta vobis ingerere, ita vt pleriſque pius pater fuerim: nonnullis autem durus magiſter extiterim. Patrem enim me ſibi gratulatus eſt quiſquis ſermonem meum libẽter amplexus eſt: durum autem magiſtrum ſenſit, qui conſcientiam ſuã prædicatione mea percuſſam eſſe condoluit. Sed nihil mea intereſt, dummodo ſiue pietate, ſiue cenſura Chriſtus annuncietur in vobis: quamuis & ipſa cenſura ſit pietas, quæ ideo circa negligentiores filios adhibetur, vt timore diſcant quod amore neglexerant. Non quòd omnes filios non æqualiter diligat pater, ſed quòd indulgẽtia patris ſit, pro diuerſitate

G morum exhibere pietatis affectum, vt blandum filium exhortatione prouocet, contumacem verò auſteritate conueniat, de vtriuſque tamen correctione *Hebr.12.* ſecurus, quoniam hunc amore verberat, illum ſeueritate caſtigat, ſicut ait beatus Apoſtolus: Omnis quidem diſciplina in præſenti non videtur eſſe gaudij, ſed mœroris: poſtea verò fructum pacificum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Igitur quoniam tot tractatibus meis profeciſſe vos credo, libet quędam vobis diuinarum diſſerere literarum, vt intelligam *Luc.13.* quòd id quod dixerim, fidei viuacitate capiatis. Ait
H Dominus in ſancto euangelio: Cui ſimile exiſtimabo regnum Dei? Simile eſt fermento quod acceptũ mulier abſcondit in farina, donec fermentatum eſt totum. Fermenti vim atque virtutem omnibus notam eſſe nõ dubium eſt. Nam cùm ſit magnitudine paruum, ſpecie ſimplex, natura commune, tantam fortitudinem intrinſecus gerit, vt cùm reconditum fuerit in farina, ſuccus hoc totam maſſam faciat eſſe quòd ipſe eſt, & ita ſemper vniuerſum cumulum aſperſionis ſuę vigore diffundit, vt omnem ipſam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac ſic res ip-
I ſa fortitudine ſua molem ſibi proprij vigoris acquirit. Hoc autem faciũt mulieres vt viris ſuis ſalubriorem panem, & cibum vtilem diligenter exhibeant. *Rom.7.* Sed quoniam lex ſpiritualis eſt, & euangelium ſpiritualiter parabolarũ ratione ſubſiſtit, videamus quid ſit fermentum, quæ mulier, quid farina. Legimus in ſancto euangelio, dicente Domino Chriſto de ſeipſo: Niſi granum tritici cadens in terram mortuum *Ioan.12.* fuerit, ipſum ſolũ manet: ſi autẽ mortuũ fuerit, multum fructum affert. Ergo ſi triticum Dominus, & Dominus eſt fermentum, quia fermentum non niſi
K de tritico fieri ſolet: rectè ergo fermento Dominus comparatur, qui cùm eſſet ſpecie homo, humilitate paruus, imbecillitate deiectus, tanta intrinſecus ſapientiæ virtute pollebat, vt doctrinam ipſius mundus ipſe vix caperet, qui cùm ſe cœpit per totum orbem diuinitatis vigore diffundere, ſtatim omne hominum genus in ſubſtãtiam ſuam ſui poteſtate protraxit, vt & iugum ſpiritus ſui ſancti infunderet omnibus, hoc eſt Chriſtianos cunctos faceret eſſe quod Chriſtus eſt. Nam quòd homo Dominus Ieſus vnus & ſolus eſſet in mundo, tanquam fermẽtum in maſ-
L ſa reconditũ, vniuerſos homines præſtitit eſſe quod ipſe eſt. Quiſquis igitur illi fermento Chriſti adhæſerit, efficitur & ipſe fermẽtum, tam ſibi vtilis, quàm idoneus vniuerſis, & de ſua certus ſalute, & de aliorũ acquiſitione ſecurus. Sicut igitur fermẽtum cùm in cumulũ conſpergendũ eſt farinarũ, cõfringitur, cõminuitur, diſſipatur, & ipſum omne diſſoluitur, vt diſperſam illam farinæ multitudinẽ in vnũ vigorem conſtringat, atque in ſolidum corpus redigat, quod in pulueris modum ipſa deminutione languebat, faciátque coniunctione ſui vtilem maſſam, quod pro-
M pria diſſolutione videbatur inutile: ſic ergo & Dominus Ieſus Chriſtus cùm eſſet totius mundi fermentum, diuerſis paſſionibus confractus, laceratus, & diſſolutus eſt, & ſuccus eius pro ſalute noſtra, qui eſt pretioſus ſanguis, effuſus eſt, vt admixtione ſui omne genus humanum ſolidaret, quod per diuerſa antra reſolutum iacebat. Sic enim velut fermentum quoddam nos qui farina ex gentibus videbamur eſſe,

ſe, adhæſimus. Nos, inquam, qui per totum orbem diſperſi & diminuti penitus iacebamus, vigore paſſionis Chriſti in ipſius corpus redacti ſumus, ſicut beatus Apoſtolus ait: Quoniam ſumus corpus Chri- *Ephes. 5.* ſti, & membra. Nos igitur qui ex nationibus in pulueris modum è terræ facie iactabamur, aſperſione ſanguinis Domini in maſſam ſoliditatis eius aggregamur. Mulier autem quæ dicitur abſcondere in farina fermentum, quæ eſt niſi ſancta eccleſia, quæ quotidie doctrinam Chriſti in cordibus noſtris conatur abſcondere? Ipſa inquam, eſt mulier quæ in alio loco etiam molere dicitur, ſicut ait Domi- B *Matth. 24.* nus: Erunt duæ molentes, vna aſſumetur, & vna relinquetur. Molit enim ſancta eccleſia per legem, per apoſtolos, per prophetas, cùm cathecumenos facit, & aſperitatem gentilitatis diſſipat atq; comminuit, vt emolitos eos in farinæ modum aptos faciat fermento dominici ſanguinis adhærere. Fermentũ enim dixerim totam Domini paſſionem. Fermentum enim ſalutis noſtræ eſt ſymbolum ſine quo fermento vel ſymbolo nemo poteſt vitæ æternæ ſubſtantiam promereri. Et quia duas euangelium deſcribit molentes, atque vnam eccleſiam C diximus ſalubriter molere, alteram quam niſi ſynagogam accipere debemus? Molit enim & ipſa per *Rom. 10.* Moyſen & prophetas, ſed inutiliter molit ſicut dicit Apoſtolus de Iudæis: Æmulationẽ Dei habent, ſed nõ ſecundũ ſciẽtiam. Inutiliter, inquam, molit ſynagoga, quia maſſam ſuam Chriſti doctrina non temperat. Atque ideo euitãdum præcepit ſinagogæ *Matth. 16.* Dominus eſſe fermẽtum, dicens: Cauete vos a fermento Phariſæorum. Temperatum eſt enim ſanguinibus & crudelitatibus Iudæorum dicentiũ de Domino: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. D *Ibidem 27.* Vnde ait euangelium: Erunt duæ molentes, vna aſ- *Ibidem 24.* ſumetur, & vna relinquetur. Aſſumetur enim in requiem æternam ſancta eccleſia, quæ Domino cibum ſanctitatis emoluit. Relinquetur ad molas cruenta ſinagoga gyrum ſemper paſſura ſuæ perfidiæ.

De margarita. *Sermo VI.*

SAtis ad correctionem veſtram arbitror poſſe ſufficere fratres dilecti, quòd anteriore dominica profecturus, nulla vobis ſacrarum literarum ſpiri- E tualia dona largitus ſum, ſed tantum vos increpans & arguens pro peccato, ſine aliqua prædicationis conſolatione dimiſerim. Volui enim vos hoc ipſum intelligere quàm grauiter peccaueritis, quòd diuina eloquia audire minimè meruiſtis. Hæc enim ſacerdotum vehemens & copioſa vindicta eſt, indignis quibuſque literarum cœleſtium ſacramenta nõ cre- *Matth. 7.* dere, nec (ſicut ait Dominus) dare ſanctum canibus, neque margaritas proiicere porcorum pedibus inculcandas. Perdit enim cœleſtis margaritæ gratiam F quiſquis eam fœdiſſimo peccatori circundare conatur. Gemma enim, ſicut ipſi ſcitis, niſi auro non conuenit, margarita niſi precioſis monilibus non aptatur. Eſtote ergo aurum optimum, eſtote monile precioſum, vt poſſit in vobis margarita ſpiritualis *Ibidem 13.* includi. Margarita enim Chriſtus eſt Dominus, quã negociator ille diues in euangelio vẽditis omnibus rebus ſuis emere feſtinauit, & maluit omnes quas A habebat ſeculi gemmas amittere, tantùm vt vnam Chriſti emeret margaritam. Vnde & ego fratres pro magnitudine quod admiſeratis delicti, nolui vobis pandere euangelicæ refectionis eloquia, ſed magis ingerere animoſæ indignationis iniuriam, & prius vos verberibus ſpiritualibus emendare, ac ſic margaritæ ditare muneribus. Malui, inquam, peccatum veſtrum inculando acriter increpare, quàm leniter diſſimulando nutrire. Quiſquis enim fratrem nõ arguit peccantem, quodammodo hortatur vt peccet. Nolo autem puteris quod nõ de amore faciam vos B ſæpius verberando. Filius enim qui caſtigatione dignus eſt, plus amatur, ſicut ait ſcriptura ſancta: Quẽ *Prouer. 3.* *Heb. 12.* enim diligit Dominus, corripit: caſtigat autem omnem filium quem recipit. Dicite mihi ſi non dolendum fuerit hoc peccatum, ſic vos ſalutis immemores tunc fuiſſe, vt beatiſſimis apoſtolis Petro & Paulo honorificentiam minimè reddideritis, cùm ipſos eſſe ſciatis doctores gentium, authores martyrum, principes ſacerdotum, nec volueritis eorũ natalem nobiſcum feſtiuiſſimum celebrare, atque illi cœleſti intereſſe conuiuio, in quo pro martyrum tanta C lætitia ſubſtantiam vitæ ipſe nobis Dominus miniſtrauit? Vultis autem ſcire quantis bonis fraudati fueritis? Interrogate fratres qui tunc mecum pariter affuerunt, quam refecti à dominica mẽſa diſceſſerint, vel quales ſecum domum ſpirituales diuitias reportauerint. Vnum ſcio, quòd ſi quis illa die honoratus aut diues ob natalem filij ſui ad decimum vſque miliarium ad prãdium rogauiſſet, propter accuratas epulas, & inæquales menſuras, abſque dubio vos ituros fuiſſe. Igitur fratres quotienſcũq; martyrũ memoriã celebramus, prætermiſſis omnibꝰ ſeculi D actibus ſine aliqua dubitatione cõcurrere debemus, reddere illis honorificẽtiam qui nobis ſalutem profuſione ſui ſanguinis pepererunt, qui tã ſacrata hoſtia pro noſtra propitiatione Domino ſunt oblati, præſertim cùm dicat ad ſanctos ſuos omnipotens Deus: Qui vos honorat, me honorat: & qui vos ſper- *Luc. 10.* nit, me ſpernit. Quiſquis ergo honorat martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Dominum.

De eo quod ſcriptum eſt: Reddite quæ Dei ſunt, Deo: & de E *militantibus.* *Sermo VII.*

NOnnulli fratres qui aut militiæ cingulo detinentur, aut in actu ſunt publico conſtituti, cum *Hic eſt etiam inter ſermones D. Augustini de verbis Domini ſer. 19.* peccant grauiter, hac ſolent à peccati ſui pœna ſe voce excuſare, quod militant: & ne bene aliquando faciant, occupatos ſe malis actibus conqueruntur, perinde quaſi militia hominum non volũtas in culpa ſit: ita quod ipſi gerunt, officiis ſuis adſcribunt. Non enim militare delictum eſt, ſed propter prædã F militare peccatum eſt. Nec rempublicã gerere crimino ſum eſt, ſed ideo agere rempublicam, vt rem familiarem potius augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quæritur, præda graſſetur. Illud autem quale eſt, quod cùm ob errorem aliquem à ſenioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit, cur res alienas peruaſerit, cædem cur turbulentus admiſerit, ſtatim

reſpondeat : Quid habebam facere homo ſecularis G
aut miles ? numquid monachum ſum profeſſus aut clericum? Quaſi omnis qui clericus non eſt aut monachus, poſſit ei licere quod oon licet. Cunctis igitur officiis ſacris litteris præſcribitur norma viuendi, omnis ad bene agendum prouocatur ſexus, ætas & dignitas. Igitur nemo ſe publicis excuſet actibus, oemo de oecupatione militiæ cõqueratur. Apud omnem Chriſtianum prima honeſtatis debet eſſe militia. Nam vt id quod dicimus, authoritate euangelica comprobemus, videamus lectionem quæ paulo ante decurſa eſt. Ait enim euaogelium:

Luca 3. Venerunt autem & publicani ad Ioannem, vt ba- H
ptizarẽtur ab eo, & dixerunt ad eum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit: Nihil amplius exigatis quã quod conſtitutum eſt vobis. Honeſta planè publicanorum interrogatio, ac ſancti prophetæ iuſta reſponſio. Illi enim ſolicitè interrogant, ne aut ignorantes plus exigendo peecatum incidant, aut ceſſantes poblicani decipiant functionẽ. Hic autem moderatè præcipit, vt & iniquitas locum non habeat, & conſtitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit: Nihil exigatis, ſed nihil ampli' exigatis. Vnde I
intelligimus quod apud Deũ nõ tã exactio quã exactio iniqua dãnetur. Dicit eñ ipſe Dominos: Reddi-

Matth. 22. te quæ Dei ſunt, Deo: & quæ Cæſaris, Cæſari. Igitur quod Cæſar præcipit, ferendum eſt: quod imperator indicit, tolerandum eſt. Sed fit intolerabile dum illud prẹda exactionis accumulat. Hoc aotem quale eſt quod iidem ipſi qui huiuſmodi neceſſitates procurant, peccatis ſuis peccata coogeminant, hoc eſt, fraudes ac rapinas ſuas commodum vocant, cùm ipſa prẹda inferatur incõmodum? Illud autem addũt K
ſceleribus ſuis, vt quos indefenſos viderint, ipſos potius perſequantur: & putant ſe neceſſitates decepiſſe publicas, niſi domos deceperint orphanorum: ita quorum pater ante biduum forſitan fuerit amicus, collega vel frater, iotetueniente morte eiuſdem, liberi habeantur tanquam igooti, viles & miſeri. Vidua autem ſiqua fuerit, aut ſic iniuriis exagitatur vt nubat, aut ſi voluerit in caſtitatis permanere propoſito, dando munera ſua facultates vix permanent. Cùm his ergo fraudibus repleuerint L
ſaculos ſuos, videbis illos lætos & accuratos ad eccleſiam properare, & Deo gratias agere quaſi ab ipſo illis hæc pecuoia cooferatur, illud quoque peccantes, quod rapinarum ſuarum Deum volunt eſſe participem. Dicit autem ſanctum euangelium: Interrogauerunt illum & milites, Quid faciemus &

Luc. 3. nos? Ait illis Ioannes: Neminem concutiatis, neque calumniã faciatis: ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris. Hic iam cognoſcere ſe debet omnis homo qui militat. Nooenim tantum de iis militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia detinẽtur, ſed M
quiſquis militiæ ſuæ cingulo vtitur, dignitatis ſuæ miles adſcribitur. Atque ideo hæc ſententia poteſt dici, verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctiſque rectoribus, & euicumque qui ſtipeodia publicè ſibi decreta conſequitur. Si amplius quærit, tanquam calumniator & concuſſor Ioannis ſententia condemnatur. Vſque adeo autem hoc inoleuit malum, vt iam quaſi ex conſuetudioe vendantur leges, corrumpantur iura, ſententia ipſa venalis ſit, & nulla iam cauſa poſſit eſſe ſine cauſa. Hæc autem diuina ſenteotia, quæ ad milites loquitur, poteſt etiã ad clericos retorqueri, quia etiam ſi non militare videamur ſeculo, tamen Domioo & Deo militamus, ſicut ait Apoſtolus: Nemo militans Deo, obligat ſe 2. Tim. 2.
negociis ſecularibus. Videmur inquam noo militare remiſſis ac fluentibus tunicis, ſed habemus militiæ noſtræ cingulum, quo caſtimoniæ interiora cõſtringuntur: de quo cingulo Dominus ait ad apoſtolos ſuos: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ Luc. 12.
ardentes in manibus veſtris. Milites igitur Chriſti ſomus, & ſtipẽdium ab ipſo donatiuúmque percipimus, ſicut dicit beatus Apoſtolos: Qui dedit nobis 2. Cor. 1.
pignus ſpiritus, hoc eſt, qui Spiritus ſancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergo Chriſtianorum hoc donatiuo contentus fortè oon fuerit, & quærit amplius, incipit hoc ipſo carere quod meruit. Quod ſpecialiter contingit hæreticis Arrianis: Dum enim neſcio quid amplius quærunt, inuenientes erroris ſpiritum, gratiam Sancti ſpiritos perdiderunt. Nam & catholicus clericus hac ſentẽtia retinetur. Si enim non contentus ſtipendiis fuerit quæ de altario Domino iubente conſequitur, ſed exercet mercimonium, intercesſiooes vendit, viduarum munera libeoter amplectitur, bic negociator magis poteſt videri quàm clericus. Nec dicere poſſumus, nemo nos inuaſores arguit violentiæ, nullus accuſat, quaſi non interdum maiorem prædam à viduis blandimenta eliciant, quàm tormenta: nec intereſt apod Deum vtrum vi an circumuentione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.

De ſabbato quo Dominus manum aridam curauit.
Sermo VII.

DIligenter vos aodiſſe credo fratres, euãgelicam lectionem quæ nuper lecta eſt, vbi Dominus Ieſus Chriſtus ingreſſus ſabbato ſynagogam, ho- Luca 6.
minis ibi habentis manum aridam ſpirituali medicina curauit, nooappoſitis herbarum ſuccis, non pigmentorum medicaminibus colligatis, ſed verbo iubens, & in ira præcipiens refudit corpori ſanitatẽ. Ira inquam, ſicut ait euangeliſta, reſtituit vigorem dexteræ. Vnde intelligimus qualis dominicæ benignitatis ſit ſanitas, cuius indignationis talis eſt medicina: aut quemadmodum placatus prodeſt, qui ita miſeretur iratus. Verbo igitur iubet vt arenti dexteræ venarum ſuccos infunderet. Non mirum eſt ſi is arentem reparauit dexteram, qui totum corpus de arenti puluere procreauit, & id verbi imperio reſtituit, quod io principio factura operationis inſtituit: velut authorem ſuum plaſma cognoſcens obſequitur ei portiuncula, cui totum ſe deberet in maſſa. Sed videamos quæ ſit in ſynagoga manus arida, quæ nihil corpori prodeſt, quando operibus ſiccauit, quando etiam primùm arida eſſe cœperit, requiramus. Non enim vnius bominis tantùm per ſaluatorem cauſa geritur, nec vnius hominis imbecillitas procuratur, ſed totius generis bumani ſanatur infirmitas. Nulli aurem dubium eſt dexteram vel totius corporis præclariorem portionem boc officij gerere, vt diurna alimenta ſuo corpori ſubminiſtret, & pro-

& prouidentia quadam ad fruendam vitam mem- A
bra cætera paſcat ac nutriat. Hanc igitur dexteram
in Iudaico populo ſcribas eſſe dixerim, vel docto-
res, qui velut præclarior portio in phariſæorum cor-
pore à Domino conſtituti, neglexerunt & in cę-
tera membra ſua prophetarum oracula velut eſcam
vitæ æternæ porrigere, atque ideo doctrina eorum
tanquam manus aruit imbecillis, quia fontem per-
ennis ſapientiæ non quæſiuit. Propterea denique
factum eſt vt quaſi contracta dextera clauem ſcien-
Ibidem 11. tiæ tenere non poſſet, ſicut ait Dominus: Væ vo-
bis ſcribæ & phariſæi qui abſconditis clauem ſcien- B
tiæ, & reliqua. Hæc autem clauis Chriſtus eſt Do-
Ibidem 16. minus, quo ad crudelitatem fidei pectorum arcana
reſerantur. Iſta clauis, ſicut ait Dominus Petro: Tibi
dabo clauem regni cœlorum. ergo aruit dextera ſy-
nagogæ manus, relinquens Chriſtum, quæ prius e-
rat in principibus Iudęorum, & deteriorauit. Quiſ-
quis enim Chriſti fōtem deſerit, & debilitatur pro-
tinus, & areſcit. Sed inuenio ipſam manum quondā
cæteris membris fuiſſe meliorē. Sanctus enim Moy-
ſes dux Iudaici populi, velut clarior corporis ſui dex
tera fuit cùm legem portigēdam meruit à diuinita- C
te percipere. Dextera, inquam, erat ſanctus Moyſes,
qui filios Iſrael velut manu prouida cœleſti manna
2. Tim. 3. nutriit. Hæc planè eſt dextera quæ Iamnem & Mā-
brem magos niuei ſplendoris nitore conuicit. Ita
enim ſcriptum habes. Atq; ideo magorum diſtin-
ctæ ſunt tenebtæ, quia Moyſi meritis lucens dextera
coruſcabat. Sed videamus, manus iſta quando pri-
mùm arida cœperit eſſe vel mortua. Ego illam pri-
Galat. 3. mùm in Adam aruiſſe cōfirmo, cùm contra vetitum
Domini interdictæ arboris poma decerpſit, ac
tunc ſuccum immortalitatis amiſit. Et ſiccata quo- D
dammodo eſt, quando hominem ad imaginem Dei
factum peccato ſuo ſolui facit in puluerem. Atque
vtinam ſola manus in peccato teneretur obnoxia:
quod eſt grauius, omne corpus morte damnatū eſt,
cùm dextera prima peccauerit. Nec mireris ſi mem-
brum dexteræ in Adam non manſit integrum: vigor
enim in illa æternitatis exaruit. Nā ſicut Moyſi dex-
tera cuſtodientis mandata Domini niueo fulgore
reſplenduit, ita & Adæ dextera pręuaricantis præce-
Luc. 6. pta mortifero pallore cōtracta eſt. Hanc igitur Adæ
manum ſaluator curat in ſynagoga, hoc eſt totius E
generis humani imbecillitatem ſanare feſtinat. Di-
cit etiam illi: Extende manum tuam, qui eam idolis
immolando contraxit. Dicit illi: Extende manum
tuam, qui per eam res orphanorum viduarúmque
geſtit inuadere. Sed & tu qui putas te manum habe-
re, & ſanam, caue ne auaritia contrahatur. Quin po-
tius extende eam pro miſericordia frequenter ad
pauperem, pro hoſpitalitate ſæpius ad peregrinum.
Extende eam pro peccatis ſemper ad Dominum. E-
Eccleſ. 4. ſto miſericors, eſto largus. Obſerua quod ait pro- F
pheta: Ne ſit manus tua ad accipiēdum porrecta, ad
erogandum contracta. Sic enim manus tua ſana eſſe
poterit: bonis verò operibus extendatur.

De vnitate charitatis. *Sermo* IX.

LEgimus in libro qui apoſtolorum actibus ad-
ſcribitur, tantam ſub memoratis viris deuotio-
nem plebis fuiſſe, ita populi Chriſtiani floruiſſe pri-
A mitias, vt poſt acceptam fidem nemo domum pro-
priam ſibi defenderet, & nemo ſuum aliquid vin-
dicaret, ſed iure fraternitatis eſſent illis cuncta com-
munia, ſcilicet vt qui eodem cōſortio religionis te-
nebantur, eodem conſortio fruerentur & vita, hoc
eſt vt quibus erat vna fides, eſſet & vna ſubſtantia, &
quibus erat communis Chriſtus, communis eſſet &
ſumptus. Nephas etenim putabāt religioſi viri eum *Act. 2 & 3.*
ſibi participem non aſciſcere in ſubſtantia, qui par-
ticeps eſſet in gratia: atque ideo in charitate frater-
nitatis omnes communiter vtebantur, niſi quod
B maior eſt fraternitas Chriſti quàm ſanguinis. San-
guinis enim fraternitas ſimilitudinem tantummo-
do corporis refert, Chriſti autem fraternitas vnani- *Ibidem 4.*
mitatem cordis animæque demonſtrat, ſicut ſcriptū
eſt: Erat autem credentium cor vnum, atque anima
vna. Verè ergo ille frater eſt, qui non tam corpore
quàm vnanimitate germanus eſt. Verus inquam,
frater eſt cuius idem ſpiritus & volūtas in fratre eſt.
Melior igitur eſt (ſicut dixi) fraternitate ſanguinis
Chriſti fraternitas: nam illa interdū ſibi inimica eſt,
Chriſti autem fraternitas ſine intermiſſione pacifi-
C ca eſt. Illa inter ſe communia cum æmulatione diui-
dit, hæc etiam propria cum gratulatione commu-
nicat. Illa in conſortio deſpicit ſæpe germanum,
hæc aſſumit frequenter alienum. Tanta ergo, ſicut
dixi, illo in tempore Chriſtianę plebis deuotio fuit,
vt nemo domum ſuam diceret, nemo proprium ali-
quid vindicaret, ſicut ait ſanctus Lucas, dicens: Nec *Ibidem.*
quiſquam, eorumquę poſſidebat, ſuum eſſe dicebat,
ſed erant illis omnia communia. Neque enim quiſ-
quā, inquit, erat egēs inter ipſos. Beata igitur plebs,
quæ dum plures diuites habet in Chriſto, nullum in
D ſeculo habuit indigentem: & quæ dum æternas co-
gitat diuitias, à fratribus temporalem repulit pau-
pertatem. Vendebant enim, ſicut ait ſcriptura, prę-
dia & domos ſuas & precia venditorum ante pedes
apoſtolorum ponebant, vt erogarent prout cuique
opus eſſet. Videte ſanctorum virorum fidem, quem-
admodum propter Chriſtum toto ſpoliabantur pa-
trimonio, & nihil ſibi reliqui faciebant. Non enim
verebantur ne eſurirent ipſi, dum timebant ne a-
lius eſuriret. Hæc igitur ſub apoſtolis fuit in plebe
deuotio: modo quid ſimile reperimus? Et certè
E idē Chriſtus in nobis. Idē quidē Chriſtus in nobis,
ſed non idem animus eſt in nobis. Eadem in plebe
fides, ſed non in plebe eſt ipſa largitio. Ita alter de
alterius inopia non cogitat, vt illud ſit quod dicit
Apoſtolus: Alius quidem eſurit, alius ebrius eſt. *1. Cor. 11.*
Nam plerique Chriſtiani non ſolum propria non
diſtribuunt, ſed etiam diripiunt aliena. Non ſo-
lum inquam, colligentes pecunias ſuas, ad pedes
apoſtolorum non deferunt, ſed etiam confugien-
tes fratres ſuos protrahunt à pedibus ſacerdotum.
F Nunc eſt illud tempus quod deſcribit beatus Apo- *Matth. 24.*
ſtolus dicens: In nouiſſimis diebus abundabit ini-
quitas multorū, & refrigeſcet charitas. Modò enim
abundat auaritiæ iniquitas, quæ antè largitatis bo-
nitate ceſſabat: & refrigeſcit fraternitatis charitas,
quæ prius Chriſti amore feruebat. Tunc enim ſub
apoſtolis fraternitatis dilectio fuit, vt tunc in con-
uentu ſuo non aduenerit indigentia: tanta autem
modo Chriſtianitatis diſſimulatio eſt, vt in cœtu

G noſtro vix inuenias locupletem. Locupletem autem vix inoeniri dico oon tam facultatibus, ſed operibus. Ait enim Apoſtolus: Diuites ſiot in operibus
1.Tim.6. bonis. Locupletem autem illum in eccleſia intelligi voluit, qui diues eſt in Chriſto. Nam & ibi quod ait ſub apoſtolis neminem indigenrem fuiſſe, oſtendit vtique tanta eos gratia fidei fuiſſe præditos, vt omnes cœleſtium diuitiarum abundaueriot largitate. Raro igitur hoc tempore inuenimus in Chriſtiano populo locupletem. Etſi plerique in domibus auro ſint diuites, tamen in eccleſia iuſtitia ſunt
H mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo quod præualeot, operantur, oec hoc eſt gratum quod offerunt, nec illud eſt ſatiabile quod reſeruant.
Geneſ.2. Dixit Dominus ad Cain cùm offerret munera. Si autem rectè offeras, rectè autem ooo diuidas, peccaſti, quieſce. Sic & tu Chriſtiane non rectè diuidis qui de tanto auro tuo maiorem partem mammonæ reſeruas, quàm Domino largiaris.
Ibidem. Sic namque Ananias in actibus apoſtolorum dum putat ſe rectè offerre & non rectè diuidit, pecuniam quam obtulit, perdidit: & quã domi reſeruauit, amiſit. Pecuniam, inquam, pariter perdidit & ſalutem.
I Dum enim ex eo quod promiſerat, partem ſubtrahit, ſacrilegij ſimul condemnatur & fraudis. Sacrilegij, quod Deũ in pollicitatione fefellerit. Fraudis, quod de integris muneribus portionem quandam putauerit ſubtrahendam. Ait enim apoſtolus Petrus,
Acto.5. Noo es mentitus hominibus, ſed Deo. Si ergo, fratres, Ananias condemnatur cùm non totum dederit quod de ſuo ipſe promiſerat, quid cenſemus de eo qui non vult reddere quod alius repromiſit? Videte ergo & vos fratres quid promiſetitis Deo cùm primùm gratiam fidei percepiſtis.
K Ecce abundant in ciuitate noſtra hoſpites ſiue peregrini, facite quod polliciti eſtis, ne dicatur & vobis quod Ananiæ dictum eſt, Noo meotiti eſtis hominibus, ſed Deo.

De eo quod ſcriptum eſt, Quis maior eſt in regno cœlorum.
Sermo x.

SI diligenter audiſtis euangelicam lectionem, intelligere poteſtis quæ miniſtris ac ſacerdotibus
L
Matth.18. Dei reuerentia debeatur, vel qua ipſos clericos in uicem humilitatis ſedulitate oporteat præuenire. Ait enim Dominus porcootantibus diſcipulis, Quis eorum in regno cœlorum maior eſſet futurus, ſtatuto coram omnibus puerulo, Quicumque humiliauerit ſe ſicut puer iſte, hic maior erit in regno cœlorum. Vnde intelligimus quòd humilitate peruenitur ad regnum, ſimplicitate penetratur ad cœlum. Quiſquis ergo cupit diuioitatis tenere faſtigia, humilitatis ima ſectetur. Qnicũq; vult fratrẽ præuenire regnando, prius præueniat obſequẽdo, ſicut ait
M
Rom.12. apoſtolus Honore inuicẽ præueniẽtes. Vincat eũ officiis, vt poſſit vincere ſanctitate. Si enim te noo læſit frater, obſequiũ meretur vt diligas. Quod ſi forſitan læſit, magis obſequium meretur vt vincas. Hæc enim noſtra Chriſtianitatis ſumma eſt, vt amantibus viciſſitudinem, lædeotibus patientiam rependamus. Qui ergo fuerit patiẽtior ad iniuriam, potentior conſtituetur in regno. Non enim ad imperium cœlorum peruenitur ſuperbia, diuitiis, præfectura: ſed humilitate, pauperie, lenitate. Arcta enim & anguſta via eſt quæ ducit ad regnum. Matth.7.
Quiſquis ergo honoribus inflatus fuerit, & auri theſauris dilatatus, tanquam onuſtum & impeditum animal per anguſtum regni iter tranſire oon poterit. Simul etiam vt ſe exiſtimat perueniſſe, ſarcinã eius exigua porta nõ capieos, repercuſſo limine retrorſum redire cogit. Tam enim anguſta eſt diuiti porta cœleſtis, quàm eſt camelo acus foramen exiguum. Vnde Ibidem 19.
ait Dominus. Facilius eſt camelum per foramẽ acus trãſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Sicut enim cameli animal tortuoſum atque deforme exigua acus cauerna præterire noo patitur, ita & diuitem auatum atque mendacem arcta cœli iaoua minimè intrare permittit. Nam ideo nudi in ſeculo naſcimur, oodi etiam accedimus ad lauacrum, vt nudi quoque & expediti ad cœli ianuam properemus. Quàm autem incoogruum & abſurdum eſt vt quem nudum mater genuit, nudum ſuſcipit eccleſia, diues intrare velit in cœlum? Propterea adoleſcenti illi diuiti in euangelio à ſaluatore dicitur, qui ſibi iuſtus videbatur & ſanctus, & omnia legis mandata compleſſe: Si vis perfectus eſſe vende omnia tua, & da pauperibus. Vſque adeo enim nuda virtus Ibidem.
apta cœlo eſt, vt quamuis iuſtus, quamuis ſanctus, aurum vel diuitias poſſidens, noo poſſit eſſe perfectus. Talem enim voluit adoleſcentem illum Dominus ad paradiſum redire, qualis Adam fuerat de paradiſi ſublimitate deiectus. Nudus enim Adam incola paradiſi fuit. Deniqoe poſt peccatum nuditatem ſuã videns, folio pudenda contexit. Prius enim quàm peccaret, hoοeſtatis erat colore veſtitus, atq; ideo ouditatem inhooeſtam nõ natura inſtituit, ſed delicti reatus inuenit. Nam & ſancti angeli in ſplendidiſſimo habitu conſtituti, non quòd tunicis operiuntur & palliis, ſed cùm ſit in illis natiuitatis ſuæ nuda ſubſtantia, veſtiri videtur eſſe quod ſancti ſunt. Sic igitur & Adam cuſtodiens honeſtatis angelicæ dignitatem, erat quidem nudus mundanis veſtibus, ſed immortalitatis erat ſplẽdore veſtitus. Nihil prauũ reſpiciebãt eius oculi, non cor eius turpe aliquid cogitabat, erat apud honeſtas mentes nuditas ipſa veſtita. Sicut enim apud oequã homines turpis cogitatio à cõcupiſcentia veſtibus nõ arcetur, ita apud ſanctos viros honeſta ſimplicitas ad cõcupiſcẽdum nuditate oõ trahitur: ſed ſicut vitioſis ad corruptelã nuda ſunt omnia, ita religioſis ad caſtimoniã operta ſunt vniuerſa. Quod autẽ ait euangelica lectio: Qui Matth.18.
ſcãdalizauerit vnũ de puſillis iſtis qui io me credũt, expedit ei vt ſuſpẽdatur mola aſinaria io collo eius, & mergatur in profundũ maris. Puſillos hic nõ ætate pueros, ſed malitia paruulos dicit, ſicut Apoſtolus 1.Cor.14.
ait: Malitia paruuli eſtote, vt ſenſibus perfecti ſitis. Qui ſunt iſti niſi clerici idoοei, & monachi religioſi vel laici? Quiſqois igitur irreuerens aut cootumelioſus extiterit, hac velut pœna plectetur, vt informi ſaxo religato illi ad collum, præcipitetur in mare. Sed videamus cur ſcandalizantibus Chriſtianis iſta pœna data ſit, aut quid ſibi velit ipſa ſententia. Puto enim illa aliquod myſterium contineri. Quaſi verò nõ ſufficeret in mare homini demergẽdo ſaxũ qualecumque

Iccunqne non magnun aut enorme, ſed molæ aſinariæ lapis ei religetur ad collum, vt cum perituro homine pereat res vſui neceſſaria. Sed puto hoc magis eſſe quod in ſcripturis aſini figura populus gentilium nuncupatur, qui clauſis oculis circa ignorantiæ molam erroris ſui gyro pertrahitur, & in illa curſus directione veſtigiis ſępe redeuntibus inuitus vſui laborat alieno. Nónne enim tibi videtur molam aſinariam voluere gentilis populus quandiu imperitiæ ſuæ labore verſatur? Naturæ quidem vinculis alligatus vt verbum Dei molat, Deum cœli quærat, ſed opertæ mentis cæcitate ſuffuſus, vt vultus animi erigere ad Deum, cordis oculos leuare non poſſit ad cœlum. Sed quoniam molam aſinariam ſaxum eſſe conſtat, videamus ſi & paganorum talis eſt mola. Talis planè eſt. Saxi enim mola eſt paganorum Iupiter Herculéſque lapideus, circa quos cæcis oculis frequenti errore circumeunt. Cæcos inquam dixerim eorum oculos qui putant ſe videre quod non vident. Aſpicientes enim ſaxum, Deum ſe videre confingunt. Attamen qui molam voluit, conſummandi aliquando finem operis habet, excundi ſpem gerit laboris. Cui verò mola aſinaria ad collum ſuſpenditur, portat lapidem qui portare iugum Domini recuſauit. Aſinus ergo ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad ſaxum, qui adorat eum quem non videt nec agnoſcit. Deus enim non in manufactis habitat, nec in metallo aut ſaxo cognoſcitur. Hic ergo gētilis populus cùm perſecutionem Chriſtiano intulerit, hac pœna plectitur, vt cum ſua ſacrilega mola iudicandi ſeculi fluctibus demergatur.

De mirabilibus. *Sermo* XI.

QVantorum mirabilium operator ſit Dominus Ieſus Chriſtus intelligere poſſumus ex hac euāgelica lectione, qua deſcribitur tanta per eum beneficia in populum fuiſſe collata vt prouocatæ hominum turbæ ad audiendum illum magis irruerent quàm rogarent, & medicinam ſalutis non ſperarent per humilitatis gratiam, ſed per importunitatis iniuriam, ita vt irruentes (ſicut ait euangelium) turbas à Domino Ieſu non deſertum ſepararet, non ſynagoga repelleret, non reuerentia diuinitatis perarceret. Hec eſt enim conſuetudo infirmantium, vt dum ſpetant ſuis ægritudinibus medicinam, ab importuna petitione non loco prohibeantur, nō tempore: ſed quantò plus medetur ille qui ſanat, tantò
Luca 5. amplius ille importunus eſt qui laborat. Ergo cùm Dominus illis ab irruentibus turbis ſemotus in terra eſſe non poſſet, aſpiciens in mari duas nauiculas, vnam nauem Petri omni feſtinatione conſcendit, vt importunitatis iniuriam vel aquarum natura depelleret, quia eam doctoris reuerentia minimè coercebat, atque exinde cœpit de nauicula Petri ad homines doctrinæ ſuæ verba profundere. Videte miſericordiam ſaluatoris, ſeparatur quidem ab hominibus corpore, doctrinæ tamen iis vtilitate coniungitur. Vbique miſeretur, vbique prodeſt. In terra poſitus per tactum langores corporum ſanat, in mari conſtitutus, per doctrinam vulnera curat animarum. Sed videamus quæ ſit iſta nauicula Simonis

A Petri, quam adducendam de duabus magis oportunam Dominus iudicauit, quæ & totum ſaluatorem præſtet ab iniuria, & credulitatis hominibus largiatur eloquia. Inuenimus enim iam Dominum nauigaſſe in alia naui, & grauibus iniuriis laceſſitum. Nauigauit enim cum Moyſe in Mari rubro, quando populum Iſrael per vndarum fluenta tranſuexit. *Exod.* 14.
Sed grauibus eſt affectus iniuriis, ſicut ipſe ait in euangelio ad Iudæos, Si crederetis Moyſi, & mihi crederetis. Iniuria autem ſaluatoris eſt incredulitas *Ioan.* 5.
B ſynagogæ. Ergo Petri nauem eligit, Moyſi deſerit, hoc eſt, ſpernit ſynagogam perfidam, fidelem aſſumit eccleſiam. Duæ enim quaſi nauiculæ à Deo deſtinatæ ſunt, quæ in hoc, tanquam in mari, mundo ſalutem hominibus piſcarentur, ſicut ait Dominus apoſtolis: Venite faciam vos piſcatores hominum. *Matth.* 4.
Ex his ergo duabus nauiculis vna relinquitur ad terram inanis & vacua, altera producitur in altum onuſta vel plena. Vacua enim ſynagoga relinquitur in littore, quia Chriſtum cum prophetarum amiſit oraculis. Onuſta autem eccleſia in altum
C aſſumitur, quia Dominum cum apoſtolorum doctrina ſuſcipit. Sinagoga inquam remanet ad terras quaſi terrenis inhærens operationibus: eccleſia autem in altitudinem reuocatur, tanquam cœlorum profunda ſacramenta diſcuriens, in illam ſcilicet altitudinem de qua Apoſtolus air: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. *Rom.* 11.
Propterea dicitur Petro: Duc in altum, hoc eſt in profundum diſputationum generationis diuinæ. *Luc.* 5.
Quid enim tam profundum quàm quod ait Petrus ad Dominum: Tu es Chriſtus filius Dei viui? *Matth.* 16.
D Quid tam terrenum quàm quod de Domino dixerunt Iudęi: Nónne hic eſt filius Ioſeph fabri? *Luca* 4.
Ille altiore conſilio natiuitatem Chriſti diuinitus approbauit, hi mente viperea generationem cœleſtem carnaliter exiſtimāt. Vnde ait ſaluator Petro: Quia non caro & ſanguis tibi hoc reuelauit, ſed pater meus qui in cœlis eſt. *Matth.* 16.
Phariſæis autem dicit: Quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis nequam? *Ibidem* 12.
Hanc igitur ſolam eccleſiæ nauem aſcendit Dominus, in qua Petrus magiſter eſt conſtitutus, dicente Domino: Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. *Ibidem* 16.
Quæ nauis in altum ſeculi
E iſtius ita natat, vt pereunte mundo, omnes quos ſuſcipit, ſeruet illæſos. Cuius figuram iam in veteri videmus teſtamento. *Gen.* 7.
Sicut enim Noë arca naufragante mundo cunctos quos ſuſceperat, incolumes reſeruauit, ita & Petri eccleſia cōflagrante ſeculo omnes quos amplectitur, repræſentabit illæſos. Et ſicut tūc tranſacto diluuio ad arcam Noë columba ſignum pacis detulit, ita & tranſacto iudicio ad eccleſiam Petri Chriſtus gaudium pacis refert, quia ipſe columba vel pax eſt, ſicut promiſit dicens: Iterum au- *Geneſ.* 8.
F tem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. *Ioan.* 16.
Sed quoniam hanc eandem nauiculam Petri de qua nunc Dominus cœleſtis doctrinæ ſuæ ſacramenta depromit, legimus in Matthæo dormiente in eadem Domino ventis inſurgentibus perturbatam, ita vt cuncti apoſtoli mortis periculum formidarent: videamus quæ cauſa eſt quòd vna eadémque nauicula hic in tranquillitate doctrinā populis tribuit, ibi in tempeſtate diſcipulis metum mortis inducit, præſertim cùm ibi etiam cum cæteris apoſtolis Simon Petrus *Matth.* 8.

eſſet. Hæc autem eſt cauſa periculi. Erat ibi Simon G Petrus, ſed erat pariter & proditor Iudas. Quamuis illius fides fundaret nauiculam, huius tamen eam perfidia conturbabat. Tranquillitas eſt vbi ſolus Petrus nauigat, tempeſtas vbi Iudas adiungitur. Licet eſſet Petrus firmus ſuis meritis, perturbatur tamen criminibus proditoris. Metuentibus igitur diſcipulis, anxiante Petro dormiebat Dominus. Durum fortè videatur quod anxiãte Petro dormiebat: dormiebat Petro, nauigabat Iudæ. Vnius igitur delicto cunctorum merita quatiuntur. Obdormit Chriſtus, ventorum ſpiramina concitantur. Quiſquis enim H peccatum admittit, ſtatim & dormire ſibi facit Dominum, & procellam ſibi ſpirituum ſuſcitat immũdorum. Neceſſe eſt autem diabolica inſurgat tempeſtas, cùm dominica ſerenitas conquieſcit. Igitur ſi vnius Iudæ peccato cuncti periclitantur apoſtoli, hoc exemplo caueamus perfidum, caueamus proditorem ne per vnum plures fluctuemus. Quinetiam huiuſmodi abiiciamus de noſtra nauicula, vt non obdormiat, ſed vigilet in nobis Dominus, atque eo vigilante nulla nos ſpiritualis nequitiæ procella cõcutiat. Vbi enim fides integra eſt, ibi ſaluator docet, I vigilat, & exultat: ibi requies, ibi trãquillitas, ibi cũctorum eſt medicina. Vbi autem fidei eſt admixta perfidia, ibi Chriſtus torpet, dormit, & peior eſt ibi metus, ibi tempeſtas, ibi omnium eſt diſcrimẽ. Pro actibus enim noſtris Dominus nobis obdormit aut vigilat.

De Natali Domini. *Sermo* XII.

Ioan. 3. VErum eſt quod ait ſanctus Ioannes Baptiſta de Domino ſaluatore dicens: Illum oportet cre- K ſcere, me autem minui. Siquidem hoc primũ etiam ipſis temporibus approbetur. Ecce enim natiuitate Chriſti dies creſcit, & Ioannis natiuitate decreſcit. Illo oriente lux proficit, hoc naſcente minuitur. Ipſa enim quodammodo tempora famulantia partibus ſuis, cùm detrimẽtum faciunt, ſeruus gignitur: cùm autem Dominus naſcitur, conſequitur augmentum. Profectò planè facit dies cùm mundi ſaluator oritur. defectum patitur, cùm vltimus propheta generatur. Scriptum eſt enim: *Luc. 16.* Lex & prophetæ vſque ad Ioannem. Atque ideo neceſſe erat vt obſcuraretur L legis obſeruatio, vbi euocatio, vbi euangelij gratia refulgebat: & ceſſaret prophetia veteris teſtamenti, cùm noui teſtamenti gratia ſuccedebat. Ergo in natiuitate Domini proficit dies. Non mirum ſi proficit dies, quam ſplẽdidiſſima lux veritatis illuminat. *Ioan. 1.* Ait enim euangeliſta de Chriſto Domino: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Cur non illuminaret mundum? Atque ideo dies quæ lucem humano generi pepetit, prius ipſa eiuſdem lucis fulgore reſplenduit, & concluſa iam ſpatia ſua noctium tenebras dominicæ lucis nitore diſcuſſit. Occupaue- M rat enim totam diem noctium longitudo, niſi in ipſa dierum breuitate Chriſti refulſiſſet aduentus. Qui ſicut ortu ſuo humani generis peccatorum tenebras diſcuſſit, ita & die natiuitatis ſuæ caliginum tenebras amputauit, & vno eodémque ortu lucem pariter intulit & hominibus & diebus. Vnde non eſt mirum ſi creſcit dies, quæ gemino fulgoris ſplendore veſtitur. Sed videamus adhuc quomodo Dominus ſaluator creſcat, Ioannes Baptiſta decreſcat. Diximus in ſuperioribus, quòd Ioannes quidem figuram legis prophetarúmque geſtauerit: neceſſe erat ergo vt deficeret lex euangelio coruſcante, & minueretur Iudaicus populus populo Chriſtiano ſurgente. Quis enim dubitat de natiuitate Domini ſynagogæ eſſe conuenticula vacuata, plebes multiplicatas eccleſiæ, & mirum in modum quotidie Chriſtum per Chriſtianos ſuos creſcere, Ioannem minui per Iudæos? Hos diei dominici ſplendore fulgere, illos obſcuritate noctium laborare. Nox enim ſuper Iudæos quodammodo maior incubuit, ex quo dixerunt de nece ſaluatoris: Sanguis huius ſuper nos, *Matth. 27.* & ſuper filios noſtros. Maioribus planè ſunt noctium tenebris obſcurati, ex quo conati ſunt diem veritatis occidere. Hoc autem quod dicimus, vt verius approbare poſſimus, vtriuſque natiuitatem breuiter exponamus. *Luc. 2.* *Matth. 7.* Ecce enim cũ naſcitur Chriſtus, exultant angeli, paſtores peruigilant, magi adueniunt, ſtella præcedit, & cuncta quæ ſunt in cœlis terríſque pulcherrima, ipſi Domino deferuntur. Deferuntur enim illi, gloria per angelos, claritas per ſtellam, religio per magos, ſimplicitas per paſtores. Et quòd apud ipſum ſolum futura eſſent hæc omnia, naſcenti illi vniuerſa famulantur. *Luca 1.* Cùm autem Ioannes concipitur, Zacharias obmuteſcit, ſolennis conceditur ſacerdos. Helizabet mater abſconditur, ſignificans poſt ortum ſuum legis ſilentium, amiſſionem ſacerdotij, latebras ſynagogæ. Dubium autem non eſt quòd Ioannes natus Phariſæis iuſtitiam legis abſtulerit, quod conceptus patri abſtulit vocis obſequiũ. Creſcit igitur Dominus ſemper, Ioannes Baptiſta minuitur. Non ideo minuitur, quòd meritis aliquid derogetur, ſed quoniam ſaluatoris quotidie accumulatur gloria, illius minor fieri videtur. *Ioan. 5.* Lucerna denique vocatur Ioannes, dicente Domino: Ille erat lucerna ardens. Lucernæ igitur obſcuratur lumen cum radius ſolis effulget, & defectionem quandam lampadæ ſuæ patitur, cum clarioris lucis ſplendore ſuperatur. Quis enim ſapiens lucernam requirat in ſole? Non quidem extinguitur, ſed neceſſaria non habetur, hoc eſt, quis ad Ioannis pœnitentiæ baptiſmum veniat, cùm poſſit ſaluatoris baptiſmo ſaluari? Non quidem illud reprehenditur, ſed hoc magis vtile & neceſſarium iudicatur, quia in eo remiſſio peccatorum tribuitur.

Item de Natali Domini. *Sermo* XIII.

QVa gratia vel quibus laudibus hunc diem Natalis Domini prædicemus, prorſus ignoro. In tanta enim feſtiuitate ad magnificandum Deũ humana loquela non ſufficit. *Luca 2.* Nam ſi tunc cùm naſcebatur Chriſtus, angelorum voce laudatus eſt, nunc humana laudandus eſt voce cùm regnat. Supergreditur enim illius temporis feſtiuitatem noſtra ſolennitas. Siquidem tunc ſtupuerunt illi tantum naſcentem Dominum, nos illum ſuſcipimus naſcentem, reſurgentem pariter & regnãtem. Tantò igitur * facũdior laudatio eſſe debet humani temporis, quãtò ſunt maiora miracula. Sed quoniam dignam prædicationem exhibere non poteſt humana fragilitas, ** facundior.*

ad

ad angelorũ nos pręconia cõferam⁹. Et quia meritò
eos ęquiparare nõ poſſum⁹, deuotione comitemur,
Ibidem. hoc eſt, in ea feſtiuitate eadem qua illi lætitia, nos
ſeoteotia perſultemus dicentes: Gloria in excelſis
Deo, & in terra pax hominibns bonæ voluntatis.
Digna planè & iuſta ſentẽtia quæ in natiuitate Chri
ſti & Deo hooorem repręſentat in cœlis, & homi-
nibus pacem præſentat in terris. Aote ſaluatoris
enim ortum nec cœleſtia reuerentiam deferebant,
nec terrena requiem poſsidebant. Sed videte quid
dicat ipſa ſententia: Pax in homioibus bonæ volun-
tatis. Non in quibuſcunque hominibus, ſed bonæ
voluntatis hominibus, vt iotelligas pacem Chriſti
non debiti eſſe, ſed meriti. Nõ enim eam meriti an-
geli in ea nocte qua paſtores naſcentem Dominum
ſuper gregem ſuum vigilias obſeruantes primi præ
omnibus didicerunt. Ipſi enim primi ortum ſalua-
toris ante omnes homines intimãtibus angelis co-
gnouerunt. Vnde mirũ eſt quòd priùs redẽptionem
ſeculi potuerint ſcire, quàm principes. Nõ enim an-
geli anounciauerunt regibus, nõ iudicibus, ſed ho-
minibus ruſticanis. Non ergo iam mirandum eſt ſi
Chriſti gratiá antè ſcire meruerit innocentia quàm
poteſtas, & priùs cognoſcere veritatem ſimplex ru-
ſticatio, quàm ſuperba dominatio. Quod enim co-
gnouerũt paſtores, principes cognoſcere nequiue-
runt. Vnde & beatus apoſtolus ait: Quá nemo prin-
1.Cor.2. cipum ſeculi huius cognouit, & reliqua. Ergo in na-
tiuitate Domini, angeli pariter cum paſtoribus ſunt
lætati, excelſam verò diccotes gloriam. Nam vici-
nis quodammodo & iunctis choris Dei gloriã præ-
dicaueruot. Vnde & credo eoſdẽ angelos in eiuſdẽ
Domini eadẽ feſtiuitate ſimili nobiſcũ lætitiæ vici-
nitate gaudere. Nã qui ſolẽt propter Chriſti ortũ al-
loqui paſtores, noo poſſunt propter eiuſdem Chri-
ſti gaudium non inquirere ſacerdotes? Siquidem &
Luc.2. quod tunc ad illos ſuper gregem ſuum vigilias ob-
ſeruaotes nocte intempeſta locuti ſunt, huius tem-
poris myſterium deſignabant. Nam illo facto hoc
vtique monſtrabatur, gregem populum, noctem ſe-
culum, ſacerdotes eſſe paſtores, qui iugi ſuper ple-
bem ſolicitudine vigilantes propter Chriſtũ ab an-
gelis minimè deſeruntur. Hodierna igitur die ſecũ-
dum carnem natus eſt Dominus, ita ſecretò, ita ſilẽ-
tio, vt ortum eius ſeculum penitus ignoraret. Igno-
rauit enim ſeculum, quia & extra conſcientiam pa-
tris natus, & extra ordinem naturæ conceptus. Nã
Ioſeph conceptum ſuſcepit filium, quem non ge-
nuit: Maria partum edidit, quem ſexus conſuetudi-
ne non creauit. Sic igitur natus eſt Dominus, vt or-
tum eius nemo futurum ſuſpicaretur, nemo crede-
ret, nemo ſentiret. Quemadmodum crederent hoc
futurũ, quod poſteaquã factum eſt, factum eſſe vix
credunt? Nam quòd ita latenter & ſecretò ſaluator
deſcenſurus eſſet in virginem, iam antè Dauid pro-
pheta teſtatus eſt, dicens: Deſcendet ſicut pluuia in
Pſalm.71. vellus. Quid enim tam ſilenter & ſine ſtrepitu fit,
quàm cùm imber io lanæ vellus infunditur? Nul-
lius aures ſono verberat, nullius corpus humore re-
percuſsionis aſpergit: ſed ſine inquietudine homi-
num totum imbrem per multiplices effuſum partes
toto corpore in ſe trahit, vnius meatus ſciſſurã ne-
ſciens, ſolida mollitie plures præbens meatus: &
quod clauſum videtur per dẽſitatem, eſt patulũ per
tenuitatem. Rectè ergo Maria velleri comparatur,
quæ ita concepit Dominum, vt toto eum hauriret
corpore, nec eius diſciſſuram corporis pateretur:
ſed eſſet mollis ad obſequium, ſolida ad ſanctimo-
niam. Rectè inquam Maria velleri comparatur, de
cuius fructu ſalutaria populis veſtimenta texuntur.
Vellus planè Maria eſt, ſiquidem de molli ſinu eius
agnus egreſſus eſt, qui & ipſe matris lanicium, hoc
eſt, carnem geſtans, molli vellere cunctorum operit
vulnera populorum. Omne enim peccati vulnus
Chriſti lana ſuffunditur, Chriſti fouetur ſanguine,
& vt ſanitatem recipiat, Chriſti indumento veſti-
tur.

Item de Natali Domini. *Sermo* XIIII.

LÆtitia quanta ſit, quantúſque concurſus cùm
imperatoris mũdi iſtius natalis celebrãdus eſt,
bene noſtis: quemadmodum duces & principes, o-
mnes etiam militãtes accuratè ſericis veſtibus ac-
cincti, operoſis cingulis auro fulgente precioſis am-
biunt ſolito nitidius in conſpectu regis incedere.
Credunt enim maius eſſe imperatoris gaudiũ, ſi vi-
derit maiorem ſuæ apparitionis ornatum, tantoque
illum lætum futurum, quantò ipſi fuerint in eius fe-
ſtiuitate deuoti: vt quia Imperator tanquam homo
corda non conſpicit, affectũ eorum circa ſe probet
vel habitum contuendo: ita fit vt ſplendidiùs ſe ac-
curet quiſquis regẽ fideliùs diligit. Deinde quia in
die Natalis ſui ſciunt eum largum futurum, ac do-
naturum plurima vel miniſtris ſuis, vel iis qui in do-
mo eius abiecti putantur & viles, tãta prius theſau-
ros eius replere diuitiarum varietate feſtinant, vt in-
quantum prorogare voluerit, iotantum prorogatio
copioſa non deſit, & antè voluntas donandi defi-
ciat, quàm ſubſtantia largiendi. Hæc autem ideo ſo-
licitè faciuot, quia maiorem ſibi remuneratiooem
pro hac ſolicitudine ſperãt futuram. Si ergo fratres
ſeculi iſtius homines propter pręſentis honoris glo
riam terreni regis ſui natalis diem tanta apparatio-
ne ſuſcipiunt, qua nos accuratione æterni regis oo-
ſtri Ieſu Chriſti natalem ſuſcipere debemus? qui pro
deuotione noſtra non nobis temporalem largitur
gloriam, ſed æternam, nec terreni honoris admini-
ſtrationem dabit quæ ſucceſſore finitur, ſed cœle-
ſtis imperij dignitatem, quæ non habet ſucceſſorẽ.
Qualis autem noſtra remuneratio ſit futura, dicit *Eſaia 64.*
propheta: Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, *1.Corin.2.*
nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Domi-
nus diligentibus ſe. Quibus indumẽtis nos exorna-
ri oportet? Quod autem diximus nos, hoc eſt ani-
mas noſtras, quia rex noſter Chriſtus non tam nito-
rem veſtium quam animarum requirit affectum,
nec inſpicit ornamenta corporum, ſed conſiderat
corda meritorum, nec fragilis cinguli præcingentis
lumbos operoſitatẽ miratur, ſed fortis caſtimoniæ
reſtringentis libidinem ad pudicitiam plus miratur.
Ambiamus ergo inueniri ante ipſum probati fide,
compti miſericordia, moribus accurati: & qui fide-
liùs Chriſtum diligit, nitidiùs ſe mandatorum eius
obſeruatione cõponat, vt verè nos in ſe credere vi-
deat, cùm ita in eius ſolennitate fulgemus, & magis

lætus,ſi quò nos perſpexerit puriores.Atq; ideo an- G
te complures dies caſtificemus corda noſtra, mun-
demus conſcientiam, purificemus ſpititum,ac niti-
di & ſine macula immaculati Domini ſuſcipiamus
aduentum,vt cuius natiuitas per immaculatam vir-
ginem cõſtitit,cius natalis per immaculatos ſeruu-
los procuretur. Quiſquis enim in illa die ſordidus
fuerit ac pollutus, natalẽ Chriſti ortúmque nõ cu-
rat,interſit licet dominicæ feſtiuitati corpore,men-
te tamen longiùs à ſaluatore ſeparatur, nec ſocieta-
tem habere poterunt immundus & ſanctus, aua-
rus & miſericors,corruptus & virgo, niſi quod ma- H
gis ingerendo ſe indignus offenſionem contrahit,
cùm minimè ſe cognoſcit. Dũ enim vult officioſus
eſſe, iniurioſus exiſtit:ſicut ille in euangelio, qui in
cœtu ſanctorum inuitatus ad nuptias venire auſus
Matth.22. eſt veſtem non habens nuptialem:&cum alius nite-
ret iuſtitia, alius luceret fide,alius caſtitate fulgeret:
ille ſolus conſcientiæ fœditate pollutus,cũctis ſplẽ-
dentibus deformi horrore ſordebat. Et quãtò plus
ſimul diſcumbẽtium beatorum candebat ſanctitas,
tantò magis peccatorum illius apparebat improbi- I
tas,qui potuerat minus diſplicuiſſe forſitan,ſi in cõ-
ſortium iuſtorum minimè ſe dediſſet.Propterea er-
go ſublatus manibus & pedibus in tenebras exterio
res expellitur non ſolum quòd peccator erat, ſed
quia cùm peccator eſſet, ſanctitatis ſibi meritum
vindicabat. Igitur fratres ſuſcepturi natalem Do-
mini, ab omni nos delictorum fæce purgemus, re-
pleamus theſauros eius diuerſorum munerum do-
nis, vt in die ſancta ſit vnde peregrini accipiant,
reficiantur viduæ, pauperes veſtiantur. Nam qua-
le erit ſi in vna eadẽque domo inter ſeruulos vnius K
Domini alter exultet in holocericis,alter conſumat
in pannis: alius æſtuet cibo, alius tamem frigúſque
ſuſtineat: ille eructet heſternam indigeſtionis cra-
pulam, hic heſternam ieiunij mediam non reſol-
uat? Aut quis erit noſtræ orationis effectus, ſi pe-
timus vt liberemur ab inimico, qui non ſumus li-
berales in fratres? Simus imitatores Domini noſtri.
Si enim ille pauperes in cœleſti gratia voluit nobis
eſſe conſortes, cur nobis non ſint in ſubſtantia
terrena conſortes? Nec extranei ſint alimoniis
qui fratres ſunt ſacramentis, niſi quòd rectiùs L
apud Dominum per ipſos agimus cauſam no-
ſtram, vt noſtris eos alamus ſumptibus, qui illi
gratias agant. Quiſquis autem pauper Dominum
benedicit, illi proficit, quo faciente Dominus be-
Roman.2. nedicit: & ſicut ſcriptum eſt de illo, Væ illi homini
Luca 10. per quem nomen Domini blaſphematur:ita & de
iſto ſcriptum eſt:Pax huic homini,per quem nomẽ
Matth.10. Domini benedicitur ſaluatoris. Quale autem eſt
meritum largientis,vt ſolus quis operetur in domo,
& per multos eccleſia Dominum deprecetur? Et
quod ille fortaſſis petere de diuinitate non audeat, M
plurimorum interpellantium orationibus, etiam
quod non ſperabat accipiat. Quod adiutorium no-
ſtrum commemorans beatus Apoſtolus ait:Vt per
Rom.15. multos gratiarũ actio referatur pro nobis. Et ite-
rum: Vt fiat oblatio noſtra accepta & ſanctificata in
ſpiritu ſancto.

Item de Natali Domini. *Sermo* XV.

SAtis abundéque dixiſſe me credo ſuperiore do-
minica quemadmodum compti vel nitidi nata-
lem Domini ſuſcipere debeamus, & ſuperuenien-
tem feſtiuitatem eius ambitione retinere. Retine-
re inquam, vt ſi dies ſolennitatis tranſeat,apud nos
ſanctificationis eius beatitudo permaneat. Hæc
enim gratia natalis eſt Domini ſaluatoris, vt in fu-
turum ad prædeſtinatos tranſeat, in præteritum re-
maneat ad deuotos. Oportet ergo eſſe nos ſancti-
tate puros, mundos pudicitia, nitidos honeſtate,
vt quo diem feſtum aduenire propinquiùs cerni-
mus, hoc accuratiùs incedamus. Si enim mulier-
culæ ſolent aliquas ſuſcepturæ maculas veſtium
ſuarum aqua diluere, cur non magis nos accepturi
Natalem Domini maculas animarum noſtrarum
fletibus abluamus? Et illę quidem ſi adeo infectæ
& obſcuræ ſordibus fuerint, vt maculas ſola aqua
non purget, adducunt mollitiem olei, ſaponis etiã
acrimoniam: nos quoque ſi tam graue peccarum
fuerit, vt minimè ſolis fletibus abluatur, addamus
miſericordiæ oleum acrimoniámque ieiunij. Nul-
lum enim tam graue delictum eſt quod non pur-
getur abſtinentia, eleemoſynis extingatur. Ait e- Eccl.3.
nim ſanctus propheta: Sicut aqua extinguit ignem,
ita eleemoſyna extinguit peccatum. Magna er-
go eſt eleemoſyna quæ ardentium criminum glo-
bos beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat, & quodam
irriguo largitatis obruit incendia delictorum, vt
quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus pro-
uocatus cogatur liberare eleemoſynis, quem di-
ſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis
quodammodo, dum compellitur pro actibus no-
ſtris mutare ſententiam, & in vno eodẽmque ho-
mine nunc ſeueritate iudicis permoueri, nunc pa-
tris pietate blãdiri. Pater enim nobis Deus eſt cùm
bene agimus: iudex noſter eſt cùm peccamus. Cõ-
pellitur ergo operibus noſtris Dominus vt nobis
ſuam miſericordiam largiatur: atque ideo ipſe in e-
uangelio ſancto dicit, A diebus Ioannis Baptiſtæ re- Matth.11.
gnum cœlorum cogitur. Regnum cœlorum non
niſi Chriſtus eſt Dominus, qui regnat in cœlis. Co-
gi autem verbum tunc ſolet dici, cùm res aliqua ra-
rior aſſidua operatione denſatur. Ex quo ergo Ioã-
nes Baptiſta ſaluatoris annunciauit aduentum, ex
eo regnum cœlorum quod prius fluidum & remiſ-
ſum apud Iudæos iacebat, credentium populorum
cœpit aſsiduitate denſari, & omnis illa regni raritas
prædicationum frequẽtatione ſolidari. Tã enim ra-
rum fuit apud Iudæos regnũ, vt tranſiret ad gentes,
tam fluidum vt emanaret ad populos. Nunc autem
tanta credentium cogitur dẽſitare, vt fixum & ſoli- Luca 1.
dum maneat ſine fine, ſicut ſcriptura dicit: Et regni
eius nõ erit finis. Cogimus ergo regnum cœlorum,
& vim quodammodo facimus, ſicut ait euangelica
lectio: Et vim facientes diripiunt illud. Vim, inquã,
facimus Domino non compellendo, ſed flendo: nõ Matth.11.
prouocando iniuriis, ſed lachrymis exorando: non
blaſphemando per ſuperbiam, ſed per humilitatem
mœrendo. O beata violentia, quæ non indignatio-
ne percutitur, ſed miſericordia condonatur. Bea-
ta inquam violentia quæ vim patienti bonitatem
elicit,

A elicit, & vtilitatem tribuir ioferenti. Mala res admittitur, & de iniuria nemo cauſatur: vis admittitur, & religiu propagatur. Quiſquis enim violen-
Ioan.14. tior Chriſto fuerit, religioſior habebitur à Chriſto. Aggredimur ergo in itinere Dominum, ſiquidem ipſe eſt via, & more latronũ ſuis eum ſpoliare nitimur, cupimus illi auferre regnum, rheſauros, & vitam: ſed ille tam diues & largus eſt, vr non abnuat, non reſiſtat, & cùm omnia dederit, nihilumiuus omnia ipſe poſsideat. Aggredimur, inquam, il-
B lum non ferro, non fuſte, non ſaxo, ſed manſuetudiue, bonis operibus, caſtitate. Hæc ſunt arma ſidei noſtræ, quibus in congreſsione certamus. Vt autem his armis vri in vi inferenda poſsimus, antè corporibus noſtris vim quodammodo faciamus, expugnemus membrorum vitia, vr virtutum præmia cunſequamut. Prius enim ipſi regnare debemus in nobis, vr regnum poſsimus diripere ſalua-
Matth.11. toris. Ait ergo euangelium: Et vim facientes diripiunt illud. Raptores igitur ſumus: raprores autem
C non niſi diripiunt aliena. Agnoſco veram eſſe ſententiam. Chriſtum enim eccleſia rapuit ſynagogæ, & alienæ gentis regnum vim faciendo poſſedit. Nam ſaluator miſſus ſub lege, natus in lege, nutritus iuxta legem, dum à Iudæis negligitur, à gentibus occupatur: & dum à ſacerdotibus perditur: à peccatoribus inuenitur, ſicut ipſe ait: Publi-
Ibidem.21. cani & peccatores præcedent vos in regno cælorum. Raprores igitur ſumus: mirandum non eſt,
Gene.49. quippe qui a tali authore deſcendimus. Scriptum eſt enim de patriareha noſtro Beniamin: Lupus ra-
D pax. Rapit enim quod ſuum non eſt: ita & nos ve-
Matth.25. lut filij rapacis lupi alienarum paſtorem ouium noſtra inrentione præripimus, ſicur ipſe dicit: Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſrael. Rapitur itaque Chriſtus cùm a Iudæis dimittitur, & ab aliis prędicatur. Rapitur Chriſtus cùm occiditur à Iudæis, & ſepelitur a nobis. Rapitur Chriſtus à vigilantibus diſcipulis, à dormientibus perditur Phariſæis: ſicut mentiendu ipſi confeſsi ſunt, dum cu-
Ibidem 28. ſtodias ponerent ſepulturæ, poſt reſurrectionem Domini dicentes: Quia diſcipuli eius nocte vene-
E runt, & furati ſunt eum nobis dormientibus. Vnde ſpiritualiter intelligimus quia Chriſtum omnes dormientes perdunt, vigilantes inueniunt: Atque ideo
Ephe[ſ].5. Apoſtolus dicit: Surge qui durmis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Vides ergo mortuũ eſſe qui ita dormit, vt non cuſtodiat ſaluatorem. Et ideo illi phariſæi velut mortui non potuerunt ſeruare viuentem. Propterea fratres non dormiamus, ſed vigilemus circa ipſum Dominum noſtrum ſaluatorem, & appoſitis iugiter cuſtodiis nemo illum auferat de ſepultura pectoris noſtri, nec dicamus
F aliquando: Venerunt, & dormientibus nobis furati ſunt eum. Habemus enim inimicos, qui Chriſtum de cordibus noſtris ſi obdormierimus, auferre nitantur. Vnde peruigili cura ſeruemus eum in ſepulchro animarum noſtrarum: ibi perquieſcat, ibi dormiat, ibi cùm voluerit & reſurgat.

Item de Natali Domini *Sermo.* XVI.

A BEne quodammodo ſanctam hanc diem natalis Domini ſolem nouum vulgus appellat, & tanta ſui authoritate id confirmat, & Iudæi etiam atque gentiles in hac voce conſentiant. Quod libẽter amplectendum nobis eſt, quia oriente ſaluatore non ſolum humani generis ſalus, ſed etiam ſolis ipſius claritas innouatur, ſicut ait Apoſtolus: Vt *Ibidem 1.*
per ipſum reſtauret omnia ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terra ſunt. Si enim obſcuratur ſol cùm Chriſtus patitur, neceſſe eſt illum ſplendidiùs ſolito lu-
B cere cum naſcitur. Et ſi Iudæis mortem operantibus offundit tenebras, cur non Mariæ parturienti vitam exhibeat claritatem? Aut quare non credamus quod naſcente Chriſto ſol ad obſequium lucidior aduenerit, cùm Magos ad indicium clarior *Matth.2.*
ſtella præceſſerit? Et ſi ſtella per diem alieni temporis officium miniſtrauit, cur non credamus quod ſol quoque nocturnis horis aliquantulum aduentu maturiore decerpſerit? Ex eo denique factum puto vt nox decreſceret, dum ſol feſtinus ob domi-
C nicæ natiuitatis obſequium antè mũdo lucem protulit, quàm nox curſum ſui temporis conſummaret. Quin potiùs ipſam noctem fuiſſe non dico, nec aliquid obſcuritatis habuiſſe, in qua paſtores peruigilant, exultant angeli, aſtra deſeruiunt. Nec *Luca 2.*
mirari debemus quod in natiuitate Chriſti noua omnia facta ſunt, cùm nouum huc ipſum fuerit quod virgo peperit. Si autem præter ſolitum natiuitas extitit, & præter ſolitum obſequia ſunt delata. Ergo oriente Domino paſtores peruigilant, exultant angeli, ſol obſequitur, ſtella famulatur. Et
D quidem angeli vel paſtores gaudia ſua voce vel ſermonibus proſequuntur: elementa autem iſta gaudia ſua, quia voce non poterant, officio proteſtantur. Sol igitur præter conſuetudinem in hac feſtiuitate matutinus illuxit. Nec mirum. Si enim *Ieſua 19.*
ad Ieſu Naue orationem defixus ſtetit in die, cur non ad Ieſu Chriſti natiuitatem feſtinus promoueret in noctem? Solem igitur nouum hanc diem vulgus appellat: & cùm dicit nouum, vtique & veterem eſſe demunſtrat. Veterem autem dixerim huius mũdi ſolem qui defectionem patitur, qui pa-
E rietibus excluditur, qui nubibus obſcuratur. Veterem dixerim ſolem, qui vanitati ſubiacet qui corruptionem metuit, qui iudicium pertimeſcit. Scriptum eſt enim: Sol conuertetur in tenebras, & *Ioel.2.*
luna in ſanguinem. Veterem, inquam, dixerim, qui ſceleribus intereſt hominum, adulteria non refugit, homicidium non declinat. Et cũ omne genus hominum ſolit eſſe medium cùm aliquod crimen admittitur, hic ſolus in cunctis facinoribus ſtat. Ergo quia hunc veterem eſſe manifeſtum eſt, nouum quẽ niſi Chriſtum Dominum reperimus? de quo ſcriptũ
F eſt: Orietur vobis ſol iuſtitiæ: de quo etiam ex per- *Malach.4.*
ſona peccatorum dicit propheta: Sol non eſt ortus *Sapien.5.*
nobis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis. Hic enim ſol, cùm diabuli tenebris vniuerſus mundus eſſet oppreſſus, & caligo referta criminibus ſeculorum poſſideret, dignatus eſt vltimo tempore, hoc eſt incumbente iam nocte ortum ſuę natiuitatis infundere. Primo quidem ante lucem, hoc eſt antequã illuminaret iuſtitiæ ſol, velut matutinum quoddam prophetarum miſit oraculum, ſicut ſcriptum *Hierem.7.*

eſt. Mittebam prophetas meos ante lucem. Poſtea G
verò ipſe cum ſuis radiis, hoc eſt cum apoſtolorum
ſuorũ fulgore ſplenduit, ac tãta mũdũ veritatis luce
diſcuſſit, vt diaboli tenebra oullos offenderet. Hic
eſt igitur ſol nouus qui clauſtra penetrat, inferna re-
ſerat, corda rimatur. Hic nouꝰ eſt ſol, qui ſpiritu ſuo
viuificat mortua, corrupta reparat, ſuſcitat iã defũ-
cta, vel qui calore ſuo purgat ſordida, exurit fluida,
decoqoit vitioſa. Ipſe inquam eſt qui in cũctis acti-
bus noſtris perſpicit omnia opera noſtra, & oon tã
condemnat crimina, quàm emendat. Hic planè
eſt ſol iuſtus & ſapiens, qui non ſine diſcretione ſi- H
cut iſtius ſol mundi bonis ac malis ſimiliter circun-
fertur, ſed quodam iudicio veritatis, ſancto lucet,
occidit peccatori. Hoc autẽ inter vtrũque intereſt
ſolem: quòd ille iudicium metuit, hic iudicium cõ-
minatur: qnòd ille cortuptionis miniſter eſt, hic ę-
ternitatis eſt Dominus: quòd ille creatura eſt, hic
creator. Tamen iſtum mundi ſolem, priuſquam o-
ritur, adhuc aote lucem propter neceſſarios vſus
hominum ſolet lucerna præcedere. Habet autem
& Chriſtus ſol lucernam ſuam quæ eius ortum prę- I
Pſalm.131. ceſſit, ſicut dicit Propheta: Paraui lucernam Chri-
ſto meo. Quæ autem iſta lucerna ſit, oſtendit Do-
Ioan.5. minus dicens de Ioanne Baptiſta: Ille erat lucerna
ardens. Ipſe autem Ioannes, vt præcedens lucernæ
lumen exiguum, ait: Ecce venit poſt me, cuius oon
Ibidem 1. ſum dignus ſoloere corrigiam calceamentorũ eius:
ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni. Simul
etiam intelligens lumen ſuum ſolis radiis offuſcan-
dum, ante prædicit: Illum oportet creſcere, me au-
tẽ minui. Sicut eoim lucernæ claritas deſtruitur ſo-
Ioan.3. lis aduentu, ita & Ioannis pœnitentiæ baptiſmum K
ſuperueniente Chriſti gratia vacuatum eſt. Videa-
mus igitur, hic ſol ooſter nouus quo fonte naſcatur:
ſicut eſt verum, Deo oritur authore. Diuinitatis er-
go eſt filius. Diuinitatis, inquam, incorruptæ, inte-
græ, illibatæ, intelligo planè myſterium. Ideo enim
ſecunda natiuitas per immaculatam Mariam, quia
prior per diuinitatem conſtiterat illibata, vt cui
prior natiuitas glorioſa extitit, eius ſecunda contu-
melioſa non fieret, hoc eſt, vt quemadmodum vir-
go diuinitas ediderat, ita eũ & virgo Maria genera-
ret. Habere etiam apud homines patrem ſcribitur, L
ſicut legimus in euangelio dicentibus Phariſæis:
Nónne hic eſt filius Ioſeph fabri, & mater eius Ma-
Matth.13. ria eſt? In hoc quoq; aduerte myſteriũ. Faber pater di
citur Chriſti. Et planè pater faber Deus, qui totius
mundi opera fabricatus eſt. Et planè faber, ſed qui
in diluuio Noe arcam fabticare diſpoſuit. Faber
inquam eſt qui ordinauit Moyſi tabernaculum, ar-
cam teſtamenti inſtituit, templum Salomonis ere-
xit. Fabrum dixerim, qui mentes rigidas expolit,
cogitatiooes ſuperbas recidit, humilia facta ſubli-
mat. Hic autem faber circa arbores curuo vtitur M
ferramento: ſicut in euangelio legimus, dicente
Ioanne: Iam ſecuris ad radices arborum poſita eſt.
Omnis arbor oon faciens fructum excidetur, & in
ignem mittetur. Hoc enim agit totum, vt vtiles cœ-
Ibidem 7. leſtis fabricæ arbores in futuro cõponat, infructuo-
Ibidem 3. ſas verò euulſas radicitus flammarum conſumat in-
cendio.

Increpatio de kalendis Ianuariis. *Sermo XVII.*

Eſt mihi aduerſus pleroſque de veſtris, fra-
tres, querela non modica, de his loquor qui
nobiſcum natalem Domini celebrantes, gentilium
ſe feriis dederunt, & poſt illud cœleſte conui-
uium ſuperſtitioſis ſibi prandiũ parauerunt, vt qui
antè lætificati fuerant ſanctitate, inebriarentur
poſtea vanitate, ignorantes quòd qui vult regna-
re cum Chriſto, non poſſit gaudere cum ſeculo:
& qui vult inuenire iuſtitiam, debeat declinare
luxuriam. Alia enim ratio eſt vitæ æternæ, alia
deſperatio laſciuiæ temporalis. Ad illam virtu-
te aſcenditur, ad iſtam perditiooe deſcenditur.
Atque ideo qui vult eſſe diuinorum particeps, non
debet eſſe ſocius idolorum. Idoli enim portio
eſt inebriare vino mentem, ventrem cibo diſten-
dere, ſaltationibus membra torquere, & ita pra-
uis actibus occupari, vt cogaris ignorare quod
Deus eſt. Vnde ſanctus Apoſtolus hæc præuidens
dicit: Quæ portio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ *2.Cor.6.*
ſocietas luci cum tenebris, aut quæ pars fideli cũ
infideli, qui autem conſenſus templo Dei cum i-
dolis? Ergo ſi nos ſumus templum Dei, cur in
templo Dei colitur feſtiuitas idolorum? Cur vbi
Chriſtus habitat, qui eſt abſtinentia, temperantia,
caſtitas, inducitur comeſſatio, ebrietas, atque la-
ſciuia? Dicit ſaluator, Nemo poteſt duobus do-
mis ſeruire, hoc eſt, Deo, & mammonæ. Quo- *Matth.6.*
modo igitur poteſtis religioſe epiphaniam Domi-
ni procurare, qui iam kalendas, quantum in vo-
bis eſt, deuotiſsimè celebraſtis? Ianus enim ho-
mo fuit, vnius conditor ciuitatis, quæ Ianiculum
nuncupatur, in cuius honorem à gentibus kalen-
dæ ſuot Ianuariæ nuncupatæ. Vnde qui kalendas
Ianuarias colit, peccat: quoniam homini mortuo
defert diuinitatis obſequium. Inde eſt quod ait *Galat.4.*
Apoſtolus, Dies obſeruatis, & menſes, & tem-
pora, & annos: timeo ne ſine cauſa laborauerim in
vobis. Obſeruauit enim diem & mẽſem, qui his die-
bus aut oon ieiunauit, aut ad eccleſiam non proceſ-
ſit. Obſeruauit diem qui heſterna die non proceſ-
ſit ad eccleſiam, proceſſit ad campum. Ergo fra-
tres omni ſtudio gentilium feſtiuitatem & ferias do
clinemus, vt quando illi epulantur & læti ſunt,
tunc nos ſimus ſobrij atque ieiuni, quo intelligant
lætitiam ſuam, noſtra abſtinentia condemnari. Non
ſolum autem gentilium, ſed & Iudæorum conſor-
tia vitare debemus, quorum etiam confabulatio
eſt magna pollutio. Hi etenim arte inſinuant ſe
hominibus, domos penetrant, ingrediuntur præ-
toria, aures iudicum & publica inquietant, & ideo
magis prævalent, quò magis ſunt impudentes.
Hoc autem non recens in ipſis, ſed inueteratum &
originarium malum eſt. Nam olim iam & domi-
num ſaluatorem intra prætorium perſecuti ſunt, &
præſidis eum iudicio condemnarunt. In prætorio
ergo à Iudæis innocentia opprimitur, ſecretum pro
ditur, religio condemnatur. Cùm enim Chriſtus
occiditur, omnis in eo veritas & iuſtitia condemna-
tur, quoniam ipſe eſt innocentia, religio ſanctita-
tis, atque myſterium.

De ſanƈta Epiphania. *Sermo XVIII.*

EVangelica ſcriptura refert, ſicut lectum nuper audiuimus. Dominum ad Iordanem baptiſmi *Matth. 3.* cauſa veniſſe, & in eodem flumine myſteriis ſe cœleſtibus conſecrari voluiſſe. Quod mirari nô debemus, cur hoc baptiſmatis ipſius Dominus & magi- *Ibidem 5.* ſter fecerit, quia ipſe ait: Qui fecerit ſic & docuerit, maximus vocabitur in regno cœlorum. Facere igitur prius voluit quod faciendum omnibus imperabat, vt bonus magiſter doctrinam ſuam non tã verbis inſinuaret, quàm actibus exerceret, & ad finem nos geſtu pariter confimaret & ſenſu. Hoc autẽ totum hodierna die geſtum eſſe manifeſtũ eſt. Quod ita verum eſſe ipſa poſſumus colligere ratione. Ratio enim exigit, vt poſt diem natalis dominici, licet interpoſitis annis, eodem autem tempore hæc feſtiuitas ſequeretur, quam & ipſam feſtiuitatem natalem appellandam puto. Tunc enim natus hominibus, hodie renatus eſt ſacramentis: tunc per virginẽ editus, hodie per myſterium generatus. Ita enim diſpoſuit Dominus non longè inter ſe hominum vota diſtare, vt in vno tempore quem genitum gratulabantur in terra, ſanctificatum lætarentur in cœlis: vt qui partum virginis angelis annunciantibus poſsidebant, Dei filium cælis teſtantibus retinerẽt, certique eſſent homines quia ipſe eſſet filius Dei, quem virgo pepererat, diuinitas agnoſcebat. Noui enim partus noua merẽtur obſequia. Ibi cùm ſecũdum hominem naſcitur, mater eum Maria ſinu cir- *Ibidem 3. & 17.* cunfouet. Hic cùm ſecundum myſterium gignitur, Pater eum Deus voce complectitur. Ait enim: Hic eſt enim filius meus, in quo bene complacui, ipſum audite. Mater ergo partui molli blanditur gremio, pater filio pio teſtimonio famulatur. Mater inquã, eum adorandum Magis ingerit, pater colendum gentibus manifeſtat. Sinu igitur retinetur à matre cùm naſcitur, ſed pater ei ſinus ſui fotum iugiter ſubminiſtrat. Legimus enim eum ſine intermiſsione in patris gremio quieſcentem, dicente euan- *Ioan. 1.* geliſta: Deum nemo vidit vnquam niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris. Libenter ergo in ſinu ſanctorum quieſcit Dominus. Vnde & Ioannis euangeliſtæ ſinum, vt in eo accumberet, libenter elegit. Sinus ergo in quo Chriſtus requieſcit, nõ corporis gremio præparatur, non veſtimentorum ambitione componitur, ſed cœleſtium virtutum operatione colligitur. Nam Chriſti ſinus erat in Ioanne euangeliſta fides, in Deo patre diuinitas, in Maria matre virginitas. Ibi ſinus Chriſti eſt vbi habitaculum eſt virtutum. Ibi reclinat caput ſuum, vbi domicilium cœleſtium inuenit præceptorum. *Matth. 8.* Nam ideo peccatoribus & infidelibus dicit: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non haber vbi caput reclinet. Igitur Dominus Ieſus hodie venit ad baptiſmum, & corpus ſuum ſanctum voluit aqua dilui. Dicet fortaſſe aliquis, Qui ſanctus eſt, quare voluit baptizari? Audi ergo. Ideo baptizatur Chriſtus, non vt ſanctificetur ab aquis, ſed vt ipſe aquas ſanctificet, & purificatione ſui purificet fluenta illa quæ tãgit. Cõſecratio enim Chriſti, conſecratio maior eſt elementi. Cùm enim ſaluator abluitur, iam tunc in noſtrum baptiſmum A tota aqua mundatur, & purificatur fons, vt ſecuturis poſt modum populis lauacri gratia miniſtretur. Præcedit ergo Chriſtus per baptiſmum, vt Chriſtiani poſt eum confidenter populi ſubſequantur. Intelligo ergo myſterium. Ita enim & columna ignis præceſſit per mare rubrum, vt intrepidum iter Iſrael *Exod. 13.* filij ſubſequerentur, & ipſa prius per aquas greſſa eſt, vt venientibus poſt ſe viandi ſemitam præpararet. Quod factum, ſicut Apoſtolus dicit, myſteriũ baptiſmi fuit. Baptiſmum planè quodammodo B fuit, vbi homines nubes operiebat, vnda portabat. Sed hæc omnia operatus eſt Chriſtus Dominus idem & qui modo, qui ſicut tunc per mare filios Iſrael in ignis columna præceſſit, ita nunc per baptiſmum Chriſtianos populos in corporis ſui columna præcedit. Ipſa, inquam, eſt columna quæ tũc ſequẽtium oculis præſtitit, modo lucem credentium cordibus ſubminiſtrat. Tunc in fluentis vndarum ſolidauit ſemitam, modo in lauacro ſidei veſtigia corroborat: per quam fidem, ſicut filij Iſrael, qui intre- C pidus ambulauerit, perſecutorem Ægyptium non timebit,

Item de ſanƈta Epiphania. *Sermo XIX.*

EXultandum eſt nobis fratres chariſsimi, quòd votis noſtris vota ſuccedunt, quòd gaudiis gaudia cumulantur. Ecce enim adhuc natalis dominici ſolennitate corda noſtra perſultant, & iam feſtiuitate ſanctæ Epiphaniæ gloriamur. Gratias igitur agere debemus Domino, qui nos frequenter viſitat D vt ſæpe lætificet, & iam copioſiùs requirit vt numeroſiùs benedicat. Quamuis igitur gentilis (licet vanè) numeroſa ſolennitate lætetur propter diuerſitatem dominorũ ſuorum, tamen plures nobis feſtiuitates pręſtat vnius diei viſitatio, quàm illis multorum dæmoniorum ſuperſtitioſa præſumptio. Nam ſicut eos veritate religionis vincimus, ita votorum numero ſuperamus. Epiphaniæ ergo hodie procuramus gaudia. Quęrat aliquis quid interpretetur hoc verbũ, ſcilicet quia Epiphania Græcè, Latinè dicitur apparitio. Ergo quia tunc primùm apparuit E ſaluator in mundo, ipſa dies eodem vocabulo Epiphania nũcupata eſt. Quomodo autem apparuerit, requiramus, non quòd in mundo antè non fuerit, cùm mundus per ipſum factus ſit: ſed quod tunc primum ſignis atque miraculis credentium cordibus Deus Chriſtus illuxerit, & in tenebroſas cõſciẽtias hominum fidei ſplendor aduenerit. Cùm igitur Deus vbique ſit, & vniuerſa poſſideat, tanquã nõ viſus antea apparuiſſe dicitur. Apparuit autẽ nõ tã oculis hominũ, quã ſaluti. Nã etſi prius nat' ex virgine oculis carnalib' videbatur, tamẽ nõ apparebat, F quoniã virtutẽ ei' adhuc fidei acies ignorabat. Vnde Iudæis per prophetã dicitur: Vidẽtes videbitis, & *Eſaiæ 6.* nõ videbitis, hoc eſt ſaluatorẽ quem cernerẽt oculis corporalibus, ſpirituali lumine nõ viderẽt. Poſtea enim quã diuinitatẽ ſuã mirabilibus declarauit, humanis mentibus tanquã nouus & inopinatus apparens, oculos quoſdã cordis infudit, vt cognoſceret ſenſus quem non cognouit aſpectus. Vnde fit, vt nos Chriſtum Dominum per fidem, quem nunquã vidimus, contemplemur: Iudæi quẽ perſpexe-

runt oculis,palpauerunt manibus, hodiéque nõ vi-
deant. Requiramus igitur quod ſignum operatus ſit
vt diuinitatem ſuam populis declararet. Diciturhoc
primum feciſſe miraculum,vt aquam mutaret in vi-
Ioan.2. num. Magnum planè ſignum, & ad Dei creden-
dum ſufficiens maieſtatem. Quis enim noo mire-
tur in aliud quàm erant elementa eſſe tranſlata? Ne-
mo enim poteſt mutare naturam,niſi qui Dominus
eſt naturæ. Credendum eſt iam ex hoc mortalem
hominem in immortalitatem poſſe conuerti,quan-
do vilis ſubſtantia in precioſam eſt conuerſa ſubſtã-
tiam. Nolo enim auditor nomina tantùm perſpi-
cias vini & aquæ: ſed ſi vis potentiam comprobare,
virtutem rerum aſpice. Facto enim hoc altius ne-
ſcio quid demonſtratur. Nam cùm Dominus aquã
vertit in vinum, non tantùm hoc operatur ne di-
ſcumbentibus deſit ebrietas, ſed vt credentibus a-
bundet æternitas. Siquidem propterea in mundum
venerit Chriſtus, non vt conuiuarum cellaria pro-
curaret, ſed vt ſaluti hominum prouideret: nec vt
hydrias ſubſtantia boni odoris impleret, ſed vt ani-
mas gratia Sancti ſpiritus irrigaret. Ergo cùm ex illa
vili aqua vini optimi ſapotem voluit guſtare conui-
uas, magis voluit ex hac vili carne reſurrectionis
cœleſtis ſapientiam guſtare credentes. Nam hoc ſi-
gnum totum vtique reſurrectionis myſterium con-
tinet. Aqua enim vilis, pallens, & frigida in vinum
verſa, ſcilicet precioſum rubrum, vel ignitum, hoc
ſignificat, hominis ſubſtantiam conditione vilem,
imbecillitate pallentem, morte frigentem in reſur-
rectionis gloriam cõmutandam, quæ eſt æternitate
precioſa, gratia colorata, ſpiritui immortalitatis i-
gnita. Hoc igitur dignum eſt credere Dominum o-
perari voluiſſe, vt per hoc terrenum ſignum, futurũ
iam tunc à ſapientibus cœleſte myſteriũ videretur.
Nam ſi mirabile eſt vtique quę defecerãt conuiuiis
vina ſuppleſſe, quanto eſt mirabilius vitam quæ eſt
exhauſta, hominibus reparaſſe? Et ſi glorioſum eſt
aquam in vinum mutare, quantò eſt glorioſius pec-
cata in iuſtitiam commutare, & mores potius tem-
perare quàm pocula? Audeo dicere illas hydrias nõ
ſolùm illi conuiuio, ſed vniuerſo mundo precioſam
illam miniſtrare ſubſtantiam, niſi quod nobis me-
liùs adminiſtrant. Conſtat enim ex ipſis vaſculis il-
los hauſiſſe ebrietatem, nos haurire iuſtitiam. Illos
percepiſſe vini poculum, nos calicem ſalutis accipe-
re: & ſi dici fas eſt, apud illos pertrãſiſſe quod bibe-
tant, apud nos verò permanere quod ſumpſimus.

Item de eodem. *Sermo* XX.

MEminit ſanctitas veſtra fratres ſuperioris prę-
dicationis noſtrę, qua deſcripſimus beatos
Apoſtolos vno viſo miraculo, hoc eſt, aqua in vinũ
à ſaluatore cõuerſa, in eum protinus crediſſe. Ita
Ioan.2. enim ait euangeliſta de Domino: Et manifeſtauit
gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius.
Quod factum non ideo tantùm ſcriptum eſt, vt il-
lorum ſub quibus factum eſt fidei gloria mõſtrare-
tur, ſed & propter nos, qui eodem deuotionis exẽ-
plo credulitatis gloria prouocamur. Chriſtus enim
quod operatus, eſt non illis tantũ operatus eſt quos
habebat tunc præſentes, ſed & nobis poſtea ſecu-
G turis: vt licet maiores noſtri tempore nos præce-
derent, tamen ſignorum gratia non præirent. Quæ
enim illis exhibita eſt præſentia rerum in mirabili-
bus virtus, eadem virtus nobis literarum theſauro
conſeruata: vt nobis præſtaret pagina, quod illis ge-
rebat hiſtoria: immo in nobis geritur quicquid no-
bis ingeritur, quicquid nobis inſinuatur, vt ſcriptu-
rarum ſpeculo dictaretur: & potentiam Domini
quam illi carnalibus oculis cernerent, nos ſpiritua-
li lumine videremus Et crediderunt in eum, & Ibidem.
manifeſtauit gloriam ſuam diſcipulis ſuis. Quàm
H bene potentiam Domini ſubſequitur deuotio ſer-
uulorum: & quod magiſter docet opere, diſcipuli
in corde deſcribunt. Ecce cui manifeſtatur virtus
operantis, & fides prædicatur manifeſta creden-
tium. Prædicanda planè Apoſtolorum fides, quæ
viſo vno ſigno credidit in omnipotentiam ſaluato-
ris: & Apoſtoli dum mirantur aquam in vinum ver-
ſam, ipſi ex omni fæce peccatorum ſimiliter ſunt cõ-
uerſi, & inſtar facti miraculi ex vili ſuperſtitione gẽ-
tilium in precioſam deuotionem credentium ſunt
trãſlati. Et vt aqua in vinum verſa, ſapore, rubore,
I calore conditur: ita ſcientiæ, quod erat in his inſul-
ſum, accepit ſaporem: quod pallens, gratiæ ſumpſit
colorem: quod frigidum, incaluit immortalita-
tis ardore. Magnificanda igitur Apoſtolorum fides,
quæ ideo euangelico ſermone deſcripta eſt, vt & il-
lis eſſet ad laudem, & nobis proficeret ad exẽplum.
Sed quod peius eſt, his illis laus ſua permanet, nos
exempla non permouent. Nam quantò poſteriores
ſumus tempore, tantò & inferiores merito. Illi e-
nim viſo vno ſigno ſtatim domino crediderunt, nos
acceptis adhuc tot beneficiorum mirabilibus dubi-
K tamus. Dubitamus inquam, quia præſentia diligi-
mus, dum futura non credimus: diuitias amamus
in ſeculo, dum eas accipere cunctamur à Chriſto. I-
racundia immoderatè extollimur dum retributio- Matth.7.
nis iudicium non timemus. Cæterùm qui nouit
ſcriptum eſſe: Quo iudicio iudicaueritis, eodem
iudicabitur de vobis: abſque dubio lenis modera-
tus & mitis eſt, & plus bonitate cogit, quàm ſeueri-
tate compellit, amicus indulgẽtiæ familiaris eſt ve-
nię: vt dum eam frequenter impartit, à Domino
ſemper accipiat. Siquidem prudentis ſit rectoris ita
L terrenos honores agere, vt honorificentiam cæle-
ſtis dignitatis acquirat. Et ſi interdum vigorem di-
cendi in nobis corporis obtundat infirmitas, tamẽ
ſtudio deuotionis veſtræ fortiores efficimur. Nam
quo vos ſtudioſiùs auditis, eo nos libentiùs prædi-
camus, & virtus nobis loquẽdi additur cùm vos in-
telligendi accommodatis auditum. Quis non co-
netur illic verbi cœleſtis ſemen iacere, vbi illud pu-
ri cordis fœcunda terra ſuſcipit? Quis inquam, non
illic verbum ſaluatoris collocare velit, vbi illud non
ſecularium ſolicitudo præfocet, ſed diſciplinarum
M ſpiritualium virtus enutriat? Ergo fratres quia in
ſancta Epiphania exultauimus vidẽtes miracula ſal-
uatoris, debemus facere quod illius temporis diſci-
puli tunc fecerunt. Quod autẽ dixi vidiſſe nos mo-
dò quod olim geſtum eſt, videmus planè, videmúſ-
que quotidie. Ea enim ſunt Chriſti miracula, vt non
iniquitate prætereant, ſed gratia conualeſcant: non
obliuione ſepeliantur, ſed virtutibus innouentur.

A Apud potentiam enim Dei nihil eſt abolitum, nihil præteritum, ſed pro ſui magnitudine omnia illi in præſenti ſunt, totum illi tempus eſt hodie. Vnde & *Pſalm.89.* ſanctus propheta dicit: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies vna. Quod ſi omne ſeculi tempus vna dies eſt domino, eadem quæ mirabilia ſaluator patribus operatus eſt, operatus & nobis eſt. Vidim° igitur & nos ſicut maiores noſtri mirabilia Domini, cum pari ea cum illis ſtupore ſuſpeximus. Guſtauimus & nos ſicut illi de ipſis hydriis. Siquidem illi de his poculum vini biberunt, nos ſalutis calicem B ſũpſerimus. Debemus ergo facere viſo ſigno Domini, quod noſtri fecere priores. Si enim eadem in nobis diuinitatis refulſit gratia, eadẽ & fidei apud nos debet eſſe deuotio. Dicit enim euangeliſta de Do- *Ioan.2.* mino hoc miraculo perpetrato: Et manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt diſcipuli in eum. Credere ergo debemus, ſicut tunc Apoſtoli crediderunt. Dicit autem & alius: & nos Chriſtiani ſumus, credimus in Dominum ſaluatorem. Sed credere opus C eſt opere, non ſermone, non lingua, ſed corde, ne *Eſaia 29.* & nobis dicatur: Plebs hæc labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

Item de die ſancto Epiphaniæ. *Sermo XXI.*

PLerique in hac ſancta Epiphaniæ die hactenus à Domino mirabilia facta eſſe commemorant, vt rogatus ad nuptias aquæ ſubſtantiã in vini ſpeciẽ commutaret, ac liquorem fontium in meliorem vſum ſui benedictione transferret, miniſtros hauſiſſe *Ioan.2.* aquã de puteis, vinum in hydriis inueniſſe: atque D vtiliore diſpendio perdidiſſe quod impleuerant, reperiſſe quod deerat: túncque primum hoc mirabili ſigno diuinitatis ſue declaraſſe virtutem. Nonnulli autem in hac ſancta die ab Ioanne baptizatum eũ in Iordane teſtantur, atque in lauacri eius gratia interfuiſſe loquendo Deum patrem, ſanctum quoque ſpiritum deſcendiſſe. Nec mirum ſi in Domini lauacro myſterium non defuit trinitatis, cum noſtrum lauacrum trinitatis compleat ſacramentum. Neque enim poterat Dominus non primum circa E ſe exhibere, quod erat poſtea humano generi præcepturus, cum omnia non ſui cauſſa, ſed noſtræ gratia ſalutis efficeret. Aut nunquid propter ſe baptizari voluit, cùm peccatum non haberet, ſicut dicit *Eſaia 53. 1.Pet.2.* propheta: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius? Sed propter nos vtique, qui multorum criminum peccatis obnoxij opus habeamus, vt in Chriſti baptiſmo purgaremur: atque ideo venit Dominus ad lauacrum, non vt purificetur ipſe aquis, ſed vt nobis aquarum fluenta purificet. Ex quo enim ille in aquis ſe merſit, ex eo omnium credentium peccata deleuit. Neceſſe eſt an- F tẽ vt omnium peccata deleuerit, qui omnium pec- *Ioan.1.* cata ſuſcepit, ſicut ait euangeliſta, Hic eſt agnus Dei, hic eſt qui tollit peccatum mundi. Mirum ergo in modum vnus mergitur, & ſalus omnium tẽparatur. Adeſt ergo Deus pater cum baptizatur Dominus, adeſt Spiritus ſanctus. Videte ſaluatoris beneuolentiam, qua ſolus ſe in paſſione contumeliis ſubdidit, in lauacro ſolus gratiam non quæſiuit, vult participes eſſe gloriæ. Adeſt ergo, ſicut dixi, pa-

A ter, adeſt & Spiritus ſanctus: & quia Deus videri nõ poteſt, ſpiritus in columba, pater deſcendit in voce: quódque ſolùm ad aſtruendam fidem hominibus neceſſarium erat, exhibet ſaluatorẽ. Fides enim noſtra niſi auditu non conſtat & viſu: ideo ſe ſpiritus in columba oculis ſubdit, pater in voce ſe auribus ſubminiſtrat. Nam niſi propter noſtram credulitatẽ iſta fieri oportuiſſet, potuit pater & ſpiritus tanquã inuiſibilis Deus ad verbum filium inuiſibili prolatione deſcendere. Igitur propter noſtram fidem B aperto cœlo ſpiritus ad Chriſtum, pater ad filium, vox deſcendit ad verbum. Verbum enim Chriſtus eſt, de quo ſcribitur: In principio erat verbum. Be- *Ibidem.* ne inquam pater vox, & filius verbum dicitur, quia verbum non niſi de voce procedit. Cõueniunt itaque ſibi vox & verbum, & ſaluti hominum prouident ſocietate myſterij. Qua autem ratione Spiritus ſanctus ad Chriſtum in ſpecie columbæ deſcẽderit, videamus vtrũ ſit aliqua ſimilitudo colũbę vel Domini, ſicut eſt vocis & verbi. Et planè non parua. C Columbam enim etiam ipſum Dominum dixerim, quia eſt alacer, mitis & ſimplex. Columba eſt, quia ſanctos ſuos eſſe præcipit vt columbas, di- *Matth.10.* cens: Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Quod autem Columba Chriſtus ſit, propheta dicit ex perſona ipſius, deſcribens poſt paſsionem reditum eius ad *Pſalm.54.* cœlum: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Cùm ergo Chriſtus Dominus initiaret eccleſiæ ſacramenta, cœlo ſuperuenit columba. Intelligo myſterium, agnoſco etiam ſacra- *Gene.8.* mẽtum. Colũba enim ipſa eſt quæ nunc ad eccleſiã D Chriſti in baptiſmo venit, quæ quondam ad arcam Noe in diluuio properauit, tunc illi ſecuritatem annuncians oliuæ ramo, modò huic ęternitatem conferens diuinitatis indicio. Tunc ſignũ pacis ore afferens, modò ipſa pacem Chriſtum ſui ſubſtantia ſuperfundens. In Iordane igitur baptizatus eſt Dominus. Multa mirabilia in hoc flumine ſępius facta eſſe *Pſalm.113.* ſcriptura commemorat, inter cætera dicens: Et Iordanis conuerſus eſt retrorſum. Puto autem eſſe mirabilius quòd Domino Ieſu Chriſto ibi poſito factũ eſt. Ante enim retrorſum aquæ conuerſæ fuerant, E modo retrorſum peccata conuerſa ſunt. Et ſicut tũc impetus fluminis alueum ſui curſus perdidit: ita & nunc impetus peccatorum dominium ſui erroris amiſit. Quod quidem in propheta Helia iam illo *4.Reg.2.* in tempore factum puto. Sicut enim Helias in Iordane diuiſionem fecit vndarum: ita & ſpiritus Domini in eodem Iordane ſeparationem operatus eſt peccatorum. Ille ſtare fluenta pręcepit, hic crimina. Et ſicut ſub Helia fluctus primordia fontium de quibus exierant petiuerunt: ita & ſub Chriſto Domino homines ad originis ſuæ infantiam, de qua fuerant F exorti, ſunt reuerſi.

Poſt Epiphaniam. *Sermo XXII.*

AD omnes vos fratres prædicationem meam in die ſancta Epiphaniæ perueniſſe credo, & ad vos præcipuè catechumenos: in qua deſcripſimus tunc, nonnullis aſſerentibus, aquam in vinum fuiſſe conuerſam: pleriſque autem teſtantibus, illa die in Iordane Dominum baptizatum. Quod licet

diuerſis alterutrum factum eſſe credatur: ego tamē vtrumque factum eſſe confirmo, & aliud ſignum de alio contineri. Vtrumque enim factum eſt. Nam cū baptizatus eſt Dominus, & myſterium lauacri inſtituit, & humanum genus velut vilem aquam in æternam ſubſtantiam diuinitatis ſapore cōuertit. Similiter & cum hydrias plenas liquore fontium vertit in vinum, vtrumque operatus eſt, & ſpeciem magis neceſſariā nuptiis præſtitit, & demōſtrauit corpora hominum per lauacrum Spiritus ſancti replēda eſſe ſubſtantia. Quod alibi ipſe Dominus manifeſtiùs declarauit dicēs, in vtres nouos vinū nouū eſſe condendum. Matth. 9. In nouitate enim vtrium lauacri puritas, Spiritus ſancti gratia ſignificatur in vino. Igitur catechumenos diligentius oportuit hoc audiſſe, quibus magis eſt neceſſarium, vt ſenſus veſter, qui ignorantia trinitatis vt aqua nunc friget, agnitione myſterij incaleſcat vt vinum, & animarum veſtratum liquor vilis & tenuis in precioſam & fortē gratiam transfundatur, vt vini vice ſapiamus quod bonum eſt, redoleamus quod ſuaue eſt, & poſsimus dicere illud Apoſtoli: Quoniam Chriſti bonus odor ſumus deo. 2. Corin. 2. Catechumenus enim priuſquam baptizetur, ſicut aqua iacet, riget & pallet. Fidelis autem ſicut vinum fortis & ruber eſt. Catechumenus inquam, ſicut aqua nullius ſaporis, nullius odoris, nullius eſt precij, nec ſufficiēs ad vſum, nec delectabilis ad reficiendum, nec tolerabilis ad ſeruandum. Nā ſicut aqua cum ſeruatur diutius, in deteriùs verſa intra ſemet putreſcit & fœtet, ita & catechumenus cū diutius catechumenus permanet, in deteriùs conuerſus intra ſemet vileſcit & deperit. Ait enim Dominus, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum. Ioan. 3. Qui autem non intrat regnum, neceſſariò remanet in inferno. Rectè autem vino comparatur fidelis. Sicut enim ex cunctarum creaturarum ſubſtantia omnis res vetuſtate deperit, ſolum vinum proficit vetuſtate: ita ex omni genere hominum cunctis antiquitate pereuntibus, ſolus Chriſtianus proficit vetuſtate. Et ſicut vinum in dies ſingulos aſperitatem ſuā decoquens, ſaporis dulcedinem, ſuauitatem odoris acquirit, ita & Chriſtianus ſucceſſu temporis delictorum ſuorum aſperitatem decoquens, ſapientiam ſibi diuinitatis beneuolentia trinitatis aſſumit. Ergo in hac ſancta die baptizatus eſt Dominus. Videte quàm bene ordinauerit, vt & in natali ſuo natus ſit, & in Epiphania ſit renatus, vt nec à lōgè à ſe ſalutis humanæ vota diſtarent, & æternas ſaluatori iugiter gratias ageremus: tunc & vota noſtra celebrata ſunt, quo Chriſto eccleſia copulata eſt, ſicut ait Ioannes, qui habet ſponſam ſpōſus eſt. Ibidem. Propter has ergo nuptias ſaltare nos conuenit. 2. Reg. 6. Siquidē & Dauid rex pariter & propheta, cùm multa cecinerit, & ante arcam ſaltaſſe dicatur. Elatus enim gaudio in ſaltationē prorupit. Præuidebat enim in ſpiritu per Mariam, de germine ſuo eccleſiam Chriſti thalamo ſociādam, de quo ait: Et ipſe tanquam ſponſus procedēs de thalamo ſuo. Pſalm. 18. Atque ideo præ cæteris prophetarum authoribus plus cantauit, quia lætior cūctis per hæc gaudia ſuos poſteros coniūgebat, & ad propria vota omnes gētes ſolito dulciùs inuitabat: nos quoque docuit quid ipſis facere deberemus in G nuptiis, cum ille ante nuptias tota exultatione lætatus ſit.

De quadrageſima Sermo XLII.

SAnctæ quadrageſimæ rationem, cuius hodie initium celebramus, frequenter edidimus, & cur tot dierum numero ieiunemus, ſæpe docuimus. Diximus enim quòd Dominus Ieſus Chriſtus hunc eūdem numerum ieiunij conſecrauit, & continuatis diebus noctibúſque non capiens cibum, vnum H ieiunij corpus effecerit, hoc eſt, licet diei ordo noctis interrumperetur aduentu, non tamen interruptus eſt ordo ieiunij. Vnde erant apud eum plura tēporum curricula, ſed abſtinentiæ dies vna, oſtendens nobis ita nos hūc numerum integrum ieiunare debere, vt quia totam quadrageſimam complecti nō poſſumus ſolido & vno ieiunio, vel quotidianis eandē ſine intermiſsione ieiuniis celebremus, vt ſi quiſquam vnam diem abſtinendo prætermiſerit, totam quadrageſimam violarit, & propter modici temporis cibum magni fructum laboris amiſerit. I Sed dicet aliquis. Quadrageſimę aliquotiens accepimus rationem, & eam conſecratam a Domino frequenter audiuimus: ſed cur eadem quadrageſima quadraginta & duos dies habeat, audire geſtimus. Legimus in veteri teſtamento cum ſanctus Moyſes filios Iſrael de iugo Ægyptiæ captiuitatis erueret, vt in terram eos repromiſſionis induceret, quadraginta & duorum dierum cum ad memoratam terram manſionibus perueniſſe, tantóque illum temporū numero potitum eſſe promiſſis, quantò & nos promiſſis nobis à ſaluatore perfrui gratulamur. Deuter. 8. Eodem, K inquam, numero Moyſes per manſiones peruenit ad requiem, quò & nos per ieiunia properamus ad cœlum. Ieiunia enim noſtra manſiones quædam ſunt, per quæ iter ſpiritualiter facientes, animæ virtutibus ambulamus, & diurno profectu repromiſſæ nobis terræ viciniores efficimur, ita vt citiùs perueniat qui deuotiùs ieiunarit. Pedes enim quidam animæ pernices ſunt, fides atque ieiunium, qui citò de humilibus ad altiora conſcendunt, citò de terrenis ad cœleſtia gradiuntur. De his pedibus dicit Apoſtolus: Quàm ſpecioſi pedes euange- Rom. 10. L lizantium bona. Hos pedes lauari præcepit Dominus, ſicut Apoſtolus ait de vidua, Si ſanctorum pedes lauit. 1. Tim. 5. Digni enim honore euangelizantium pacem pedes ſunt, qui ſpirituales ad nitidi doctrinā ſuper hominum corda gradiuntur. Quadraginta etiam & duorum dierum numero Iſrael populus peruenit ad fluenta Iordanis. Eodémque dierū circulo Chriſtianus populus peruenit ad fluēta baptiſmatis. Et ſicut ait propheta, Iordanis conuerſos eſt retrorſum, Pſalm. 113. illic introeunte Iſraelita in aquam fluminis, vnda ſuperfugit, hîc deſcendente in fontem M chriſtiano criminum peccata diffugiunt. Et mirum in modum illic retrorſum conuerſus fluuius in originem ſuam reuertitur, hic in poſterum reuocatus homo in originis ſuæ infantiam reparatur. Ibi fontē ſuum de quo egreſſa fuerat vnda perquirit, hic hominem ſuum à quo exierat innocētia recognoſcit. Ibi exinanitur alueus fluctibus, hîc euacuātur corda criminibus. Ibi, vt ſeruos Dei illic aqua cœnoſa nō madidet,

madidet, hîc famulos Dei conſcientia tetra non
polluat. Iordanis enim quidam eſt fons lauacri, per
quem qui trãſiuerit, relictis ſordibus, paradiſum re-
promiſsionis ingreditur. In hoc ergo quadragena-
rio & duali numero Iſrael populus relinquẽs Ægy-
ptum rubri maris fluenta tranſcendit: & nos quo-
que in ipſo numero relinquentes mũdi Ægyptum,
gehennæ ardentis ſtagna tranſimus. Illos in flucti-
bus vnda ſuſtentat, nos ignis flamma non vrit. Illis
ſolidatur aqua, nobis refrigeſcit incendium. Et cõ-
tra naturæ vſum per æſtum ſiccatur mare, per fon-
tem baptiſmi gehenna miteſcit. In hoc inquam, my
ſtico numero filij Iſrael peruenientes ad myrrham,
cum præ amaritudine aquam haurire non poſſent,
(habebat enim fons aquam, ſed dulcedinem non
habebat: erat delectabilis ad viſionem, ſed ſynce-
rus non erat ad ſaporem) iniecto in eam per Moy-
ſem ligno, dulcedinem ſuauiter potarunt: auſterita-
tem quam noxia vnda geſtabat, ligni abſtulit ſa-
cramentum. Quod quidem in figura factum puto.
Leui.24. Aquam enim amaram myrrhæ, legẽ eſſe arbitror ve
teris teſtamenti, quæ lex prius quàm cruce tempe-
raretur Domini, erat immitis. Iubebat enim ocu-
lum pro oculo, dentem pro dente dari, & velut au-
ſteris nullum miſericordiæ refrigeriũ porrigebat.
At verò vbi ligno euangelicæ paſsionis eſt tempe-
rata, ſtatim amaritudinem ſuam ſuauitate commu-
tãs, dulcẽ ſe cunctis præſtitit ad potandũ, ſicut ait
propheta: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua
Pſalm.118. ſuper mel & fauum ori meo. Dulcia enim ſunt elo-
quia quæ iubent, Si quis te percuſſerit in maxillam,
Matth.5. præbe ei & alteram. Si quis tibi aufert tunicam, re-
Ibidem. linque illi & pallium. Hæc eſt ergo illa amaritudo
quæ dulcedine commutata eſt, id eſt, auſteritas legis
euangelij gratia tẽperata eſt. Amara enim eſt legis
litera ſine crucis myſterio, de qua ait Apoſtolus: Li-
2.Corin.3. tera occidit. At vbi paſsionis illi ſacramenta iungũ-
tur, omnis eius ſpiritualiter amaritudo conditur. Et
Ibidem. de ea dicit Apoſtolus, Spiritus autem viuificat.

Item de quadrageſima. *Sermo* XXIIII.

RETinent adhuc ſenſus veſtri, fratres, nos hoc
ſuperiore dominica prędicaſſe quod huius qua
drageſimæ noſtræ figuram illę quadraginta & duæ
manſiones habuerint, per quas populus Iſrael exiẽs
de Ægypto, diuturno profectu terram repromiſſio-
nis intrauit, & quaſi quibuſdam ſalutis gradibus
poſt iugum ſeruitutis aſcendit ad regnum. Figura
inquam fuit in illis mãſionibus ieiuniorum noſtro-
rum, non ſolùm in quantitate numeri, ſed etiam in
obſeruatione virtutum. Non enim tantùm filij Iſ-
rael in itinere deſerti corporeis greſſibus ambula-
runt, quantum in via Domini religioſis actibus
profecerunt. In via planè ambulauerunt Domini,
quæ illos potauit in fluctibus, & pauit è cœlo. E-
ſurientibus enim in eremo manna non defuit, peri-
clitantibus in mari terra non fugit. Ibi mare in ſe-
mitam ſternitur, hîc cœlum ad pabulum reſeratur.
Propter gratiam famulorum Dei Iordanis fluenta
ſua retinet, aquam ſuam myrrha commutat. Illic
retrorſum conuerſa, quæ ſequebatur vnda præce-
dit: hîc in melius temperata quæ amarum ſtillabat

A vena dulceſcit. Et mirum in modum fluuius cur-
ſum perdidit, fons ſaporem. Sed quoniam dixi-
mus filios Iſrael venientes ad myrrham, aquæ a-
maritudine laboraſſe, eámque non niſi ligni inie-
ctione potare potuiſſe, typum quoque in illa fuiſſe
veteris teſtamenti, videamus quo exinde profici-
ſcens populus ipſe peruenerit. Peruenit in locum
qui dicitur Elim, in quo erant duodecim fontes pu- Exod.15.
riſſimi, & ſeptuaginta virentium multitudo palma-
rum. Videte myſterium Dei quemadmodum poſt
B amaritudinem legis, fluenta euangelicæ pietatis
exuberent. Ibi fons vnus auſterus eſt ad bibendum,
hîc plures, omnes dulces ſunt ad potandum. Ibi
poſt fatigationem nulla refectio, hîc poſt laborem
refrigerium atque victoria. Sitientibus enim fon-
tes miniſtrantur, palmæ vincentibus offeruntur.
Palmæ inquam, offeruntur vincentibus, quia poſt
legis duritiam ad euangelij gratiam perueniſſe, vi-
ciſſe eſt. Præmium enim quoddam victoris eſt os
viuo fonte diluere, dexteram triumphali palma mu
C nire. Per fontem enim lingua cõfeſſoris purificatur,
per palmam dextera martyris honoratur. Illa quia
Chriſti exaltauit gloriam, hæc quia aram ſacrilegij
recuſauit. Præmium enim quoddam eſt palma mar-
tyrij, quæ confitenti linguæ dulcẽ fructum tribuit,
& victrici dexteræ glorioſum præſtat ornatum. Eſt
planè palma martyribus ſuauis ad cibum, vm-
broſa ad requiem, honorabilis ad triumphum, ſem-
per virens, ſemper veſtita ſoliis, ſemper parata victo
riæ. Atque ideo non marceſsit palma, quia mar-
tyrum victoria non marceſcit. Ipſæ denique pal-
D mæ ſedenti ſuper aſinam & venienti ad templum
Domino à populis offeruntur. Cùm enim diſcipu-
li veſtimenta ſua ſternerent, & iter Chriſto ſuis ami-
ctibus communirent, non habuit maius præmium
niſi palmas quod ei deuotio plebis offerret, ſignifi- Matth.21.
cans ſtratis in itinere veſtibus impollutam viam eſſe
in mundo, oblatis palmis ipſum mundi eſſe victo-
rem. Ipſe, inquam, victor eſt, de quo ait ſcriptura, Vi- Apoca.5.
cit leo de tribu Iudæ. Ipſe planè victor, qui deſtruxit
diabolicam mortem, vitam illuminauit æternam.
Palmæ igitur aduenienti eriguntur Chriſto. Scriptũ
E eſt, Iuſtus ſicut palma florebit. Rectè ergo adueniẽ- Pſalm.91.
ti iuſto eriguntur vexilla iuſtitiæ, & authori ſuorum
obſequuntur tituli triumphorum. Prius autẽ quàm
tollantur palmæ iter Domini vſque ad templum di-
ſcipulorum veſtibus operitur, & vt impolluta ſit ſe-
mita ſaluatoris, apoſtolorum amictibus communi-
tur. Quod quidem in myſterium factum puto. Via
enim Chriſti quæ ducit ad templum, fides eius eſt
atque doctrina. Hanc igitur viam diſcipuli, vt nos
ſine offenſione gradiamur, amictus proprij corpo-
ris exuentes ſuo ſtrauere martyrio, vt inter diuerſa-
F rum gentium turbas iuſtitię ſemitam membrorum
ſuorum veſtimenta ſubſternant, & cœnoſam myr-
rhaginem * mundi operiant, & impollutam viam * Voraginem.
ſaluatoris oſtendãt. Ad duodecim ergo fontes poſt Pſalm.67.
myrrham venit populus Iſrael. Legimus in prophe-
ta: Benedicit Domino de fontibus Iſrael. Dominus
Chriſtus eſt, qui non niſi per Apoſtolorum ora di-
citur diſcipulorúmque doctrinam. Apoſtoli dicen-
di ſunt fõtes, quia velut omnes puriſsimi gratia prę-
dicationis exuberant, & poſt amaritudinem legis,

venarum ſuarum larga ſapientia ſacramenta poculi dulcedinem ſtillant. Nec mirum ſi potus dulcis eſt fontium, in quorum ſinu cibus dulcior eſt palmarum. Apoſtoli ergo ſunt fontes, qui totius terræ faciem doctrinæ ſuæ flumine rigauerunt, & fatigatis gentium populis potum diuini myſterij propinarūt. Septuaginta autem palmas iuxta fontes apoſtolicos generatas, ſeptuaginta illos diſcipulos dixerim, qui ſecūdo ab apoſtolis gradu propter ſalutem hominum à Domino diriguntur: quos Lucas euangeliſta deſcribens, binos & binos aſſerit deſtinatos.
Lucæ 10. Qui verè velut palmæ poſt curas hominum cū exultatione redeuntes gloriantur apud Dominum ſibi
Ibidem. & dæmonia eſſe ſubiecta. Rectè igitur comparantur palmis, qui palmarum præmio, diaboli extitere victores.

Item de quadrageſima. *Sermo XXV.*

INtellexiſſe vos credo fratres, cur hic noſtra ieiunia illis manſionibus comparauerim, in quibus populus Iſrael tanquam in procinctu quodam poſitus Pharaonem regem quotidiano labore ſuperauit, & ab inimicis ſuis quaſi quibuſdam caſtris māſionum ſeſe ſtatione defenderit, ita vt quicunque ex illo comitantium numero diurnæ ſtationis ſpatia non confecit, aut Pharao illum occupauit, aut ſolitudo peruaſit. Sic ergo & nos propoſitum nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore conficere, & quibuſdam quaſi caſtris nos ieiuniorum deuotione munire. Caſtra enim nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos à diabolica oppugnatione defendunt. Denique ſtationes vocantur, quod ſtantes & commorantes in eis inimicos inſidiantes repellamus. Caſtra igitur planè ſunt ieiunia Chriſtianis, à quibus ſi quis aberrauerit, à ſpirituali Pharaone inuaditur, aut peccatorum ſolitudine deuoratur. Peccatorum autem ſolitudinem patitur, qui deſeritur ſocietate ſanctorum. Murus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium inexpugnabilis diabolo, in tranſgreſſibilis inimico. Quis enim vnquam Chriſtianorum ieiunauit, & captus eſt? Quis ſobrius māſit & victus eſt? Temulentum aggreditur diabolus, luxurioſum oppugnat inimicus. Vbi autem ieiuniū viderit, fugit, metuit, pertimeſcit, terretur pallore eius, debilitatur inedia, infirmitate proſternitur. Proſternitur, inquam, infirmitate, quia Chriſtiana infirmitas, fortitudo eſt. Vnde ait Apoſtolus:
2. Corin. 12. Cùm infirmor, tunc fortior ſum. Sed requirit aliquis, quemadmodum fortis infirmitas? Tunc eſt fortis infirmitas, quando caro tabeſcit ieiuniis, anima puritate pingueſcit. Quantum enim illi ciborum ſuccus ſubtrahitur, tantum huic iuſtitiæ virtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem eſt ad ſæcularia, ſed fortis eſt ad diuina opera. Tunc enim magis de Deo cogitat, tunc iudicium metuit, tunc vincit inimicū. Ait enim ſaluator de diabolo: Hoc
Matth. 17. genus non eiicitur niſi in ieiunio & orationibus. Dicit vtique à diabolo energumenum non niſi ieiuniis poſſe purgari. Videte ergo quæ ieiunij virtus ſit, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quòd tantam præſtet alteri medicinam: quemadmodum proprium ſanctificet hominem, quòd ita purificet

G alienum. Mira enim res eſt, alter ieiunat, & alteri prodeſt ieiunantis vtilitas. Ergo fratres abſtinentiæ arma minimè deponamus, & quadraginta dictum ieiunia ſine intermiſsione curemus. Hic eſt enim perfectus numerus ad vincendum. Dominus enim diabolum poſtea quàm quadraginta dies ieiunauit, euicit: non quod non & ante ieiunia eum vincere potuiſſet: ſed vt oſtenderet nobis tunc nos diaboli poſſe eſſe victores, cùm per quadraginta dies victores ieiunando deſideriorum carnaliū fuiſſemus. Eum autem qui hunc numerum conſecratum gulæ
H intemperantia violaſſet, tanquam imbecillē & inermem facilè eum ab inimico poſſe ſuperari. Quomodo enim poteſt in altero diaboli improbitatem vincere, qui gulę intemperantiā in ſeipſo nō vincit? Prius ergo homo tui victor eſto, vt poſsis eſſe victor alterius. Sunt enim intra te proprij tibi hoſtes, qui quotidie te oppugnant. Ecce enim auaritia te diuitiarum ambitione circumuenit, luxuria epularū ſuauitate captiuat, hæreſis ſcientiæ peruerſitate peruertit. Vince ergo inimicos proprios, vt vincere poſſis alienos. Non enim fratres leue peccatum eſt, fi-
I delibus indictam quadrageſimam à Domino ieiunare, & ieiunia conſecrata ventris voracitate diſſoluere. Scriptum eſt, Qui dicit ſe in Chriſto manere, 1. Ioan. 2.
debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Si vis ergo Chriſtianus eſſe, debes quod Chriſtus, facere. Ille qui peccatum non habebat, quadrageſimam ieiunauit, tu non vis quadrageſimam ieiunare qui peccas? Ille inquam peccatum non habebat, ſed pro noſtris ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud cōſcientiam tuam Chriſtianus es, cum Chriſto pro te eſuriente tu prandes? Cum ſaluatore pro te ieiunante
K tu reficeris? Nō igitur, ſicut dixi, leue peccatum eſt, indictum violare ieiunium. Nam vt hoc exemplis breuiter approbemus, legimus in libris Regnorum, cum Saul rex Iſrael bellum contra Allophylos gereret, vniuerſo cum exercitui indixiſſe ieiunium, & 1. Reg. 14.
abſtinentibus cunctis, cum contra aduerſarios pugnare cœpiſſe. Bonus planè rex, qui hoſtes ſuos nō tam armis, quàm deuotione vincebat, & plus dimicabat religione quàm telis. Cùm ergo Saul abſtinētiam diei ſuis omnibus indixiſſet, & Ionathas eius filius præcepti neſcius, inter medias hoſtium acies
L victor incedens fauum mellis intincta ſceptri ſummitate guſtaſſet, tanta indignatio repente cōmota eſt, vt & deterretur victoria, & diuinitas læderetur. Denique nec bello finis imponitur, nec regi reſpōſum propheticum datur. Vnde intelligimus quòd Saul hoſtes non tam virtute militum, quàm militū abſtinentia ſuperabat. Denique vnius culpa cunctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit enim virtus in exercitu, vbi deficit in obſeruatione ieiunium. Quod vt peccatū Saul ex ipſa diuinitatis offenſione cognouit, ſtatim
M Ionathæ dixit non eſſe parcendum, ſed peccatū ad miſſum effuſione eius ſanguinis expiandum. Videte quanta apud Saul regem fuerit religionis obſeruantia, qui offenſum Deum optauit etiā parricidio mitigare. Et quanta ſit reſolui culpa ieiunij, quæ non niſi ſanguinis effuſione punitur. Et ſi ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quia reſoluerit, morti addicitur: qui ſciens indictū à Chriſto reſoluit ieiu-

uit ieiunium, quid meretur? Ergo fratres ſtatutum nobis cuſtodiamus obſeruatione ieiunij, vt hoſtes noſtros ſpirituales carnaleſque vincamus. Habemus enim, ſicut noſtis, carnales hoſtes. Ieiunemus igitur vt eos & exercitus noſter & Saul ſuperet & obtineat. Nec in abſtinentia poſiti declinemus ad
Prou.5. fauum. Fauus enim quidam mundi eſt voluptas ſeu vitia, quæ ſicut ſcriptum eſt, ad tempus quidem impinguant fauces, nouiſſima amariora ſunt felle.

Item de Quadrageſima Sermo XXVI.

NOn vſque adeo contriſtari debemus, fratres, quod in his quadrageſimæ diebus tentatio nobis tribulationis aduenit, quoniam & ſaluatorem noſtrum propter ipſam quadrageſimam videmus eſſe tentatum. Minus ergo dolere debemus ſeruuli, quia Domini habemus exemplum. Vbi enim eſt ſimilis cum Chriſto deuotio, ſimilis eſt & cum Chriſto tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi imponit conditio ieiunandi. Credimus autem, ſicut ſaluator noſter diabolum cùm tentaretur obtinuit, ita & nos hoſtes noſtros cùm tribulamur poſſe deuincere. Ieiunia enim Chriſti tentari poſſunt, non poſſunt ſuperari. Anguſtias quidem in obſeruatione habent, ſed proſperitatem tribuunt & ſalutem. Videamus igitur inter cæteras tentationes qua Do-
Matth.4. minum diabolus arte laceſſat. Cùm enim ſuper pinnam ſtaret templi ſaluator, ait diabolus: Si filius Dei es, mitte te deorſum, & reliqua. Verè diabolicæ fraudis aſtutia conſuetudinis ſuæ nititur argumento. Semper enim religioſos de ſuperioribus deiicere ad inferiora conatur, & de ſanctis ac venerandis actibus deducere ad terrena & cœnoſa feſtinat, vt qui ſtat puritate mẽtis in ſummitate templi, proiiciat ſe in profundum inferum contagione peccati. Nam cum Dominum de pinna templi deiicere nititur, vtique de perfecto religionis cultu eum remouere conatur. Pinna enim loci ſancti, perfectio cœleſtis eſt ſacramenti. Rectè autem Dominus ſuper pinnam templi ſtare dicitur, quia de ipſo ſcri-
Pſalm.103. ptum eſt: Qui ambulabat ſuper pennas ventorum. Super pennas enim ventorum quodammodo ambulabat Dominus, cùm ſuper morum noſtrorum alacri conuerſatione volatu incedit. Pẽnæ enim nobis ſunt boni mores, qui nos alleuatos à terræ humilibus in cœli altiora tollunt, & volatu quodam mentis de tartari tenebris educunt, & ad paradiſi amœna perducunt. Quorum morum pennas habere
Pſalm.54. propheta deſiderans ait: Quis dabit mihi pẽnas columbæ, & volabo & requieſcam? Super hanc ergo pinnam templi ſaluator ſtare dicitur, hoc eſt, quaſi in quodam templo fidei noſtræ conſiſtere. Vnde ait
1.Corin.3. Apoſtolus: Vos eſtis templum Dei, & ſpiritus Dei habitat in vobis. In hoc igitur templo ſtans Dominus nec recedens increpat diabolum, dicens: Scri-
Deut.6. ptum eſt. Non tentabis Dominum Deum tuũ, hoc
Matth.4. eſt, non tentabis eum quem putas tanquã hominẽ ad inferiora pellendum, ſed magis tãquam Deum & hominem ipſum noueris adorandum. In his ergo ieiuniorum diebus tentamur ad ſimilitudinem ſaluatoris. Similiter enim & nos hoſtes noſtri de pinna templi, hoc eſt, de obſeruatione quadrageſimæ tur-

A bate conantur. Dum enim terrores ingerunt, dum inſidias parãt, cupiunt nos de arce religionis abducere. Dicitur autem ei à Domino: Non tẽtabis ſanctos viros & famulos Dei. Non enim tanquam humiles conculcandos putatis, ſentietis tãquam ſtrenuos honorandos. Sunt enim ſicut dixi, plerique fratres, quos hoſtes noſtri de perfectione religionis abducunt: qui dum præſens malum metuunt, purãt Deum noſtræ ſaluris immemorem, neſcientes quòd Deus nullius eſt immemor, ſed immemorem illum noſtri tunc nos facimus, cùm peccamus. Cùm enim
B mala operamur, auertit faciem: cùm nephanda loquimur, aurem obſtruit: & ideo bonitatem ſuam à nobis Deus non tam ipſe retrahit, quàm noſtra illũ delicta reiiciunt. Ait enim idem Dominus per prophetam ad eos qui erant in tribulationibus conſtituti, Nunquid non valet manus Dei eruere vos? & Eſaia 50. reliqua. Vides ergo quoniam inter Deum & hominem peccata ſeparant. Tolle igitur peccata de medio, & Deum tibi proximum tu feciſti. Quomodo Luca 12. enim poteſt, fratres, obliuiſci noſtri Deus, qui etiam capillos capitis noſtri in euangelio apud ſe dicit eſſe
C numeratos? Si enim capillorum noſtrorum meminit, multo magis noſtrarum animarum meminit. Per numerũ enim curam circa nos ſolicitudinémque cognoſcimus. Nemo enim numerat niſi quod vult diligentiùs cuſtodire, nemo numerat niſi qui veretur ne fraudem abſque numero patiatur. Paſtor vt ſaluum gregem habeat, eum frequenter annumerat. Denique Dominus qui eſt bonus pa- Luca 15. ſtor cum vna ouicula de centum ouibus aberraſſet, recurrẽs ad numerũ propriis eam ad gregẽ humeris reportauit. Vſque adeo ergo habetur ſub tutelã qui habetur in numero, vt errans propriis apporte-
D tur humeris, ne quid de numero minuatur. Nolite ergo putare fratres quod vel minimi cuiuſquam obliuiſcatur. Deus enim omnium meminit, omnium recordatur, tantùm, vt nõ noſtris interuenientibus peccatis ei inferatur obliuio.

De ieiuniis. Sermo XXVII.

TEſtimoniũ perhibet ſanctus Apoſtolus de prophetis dicẽs, Tẽpore, inquit, acceptabili exau- 2.Corin.6. diui te & in die ſalutis adiuui. Et ſubſequitur ipſe,
E Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Vnde & ego teſtificor vobis hos eſſe dies redemptionis, hoc eſſe tempus cœleſtis quodammodo medicinæ, in quo omnium vitiorum noſtrorum labem & vniuerſa vulnera peccatorum ſanare poterimus, ſi medicum animarum noſtrarum fideliter exoremus vt præcepta eius tanquam ſuſcepti idonei minimè diſpernamus. Tunc enim languidus ægritudinis ſuæ inuenit medicinam, ſi omni ſolicitudine medici mãdata ſeruauerit: quòd ſi aliud faciat cum aliud iubetur, increſcente morbo non medi-
F cus, ſed præuaricator in culpa eſt. Medicus autem eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ait, Ego occidam, & viuificabo: percutiam, & ſanabo. Occidit Deut.32. enim quodammodo antequam viuificet Dominus. Occidit enim primum in nobis homicidia, adulteria, ſcelera, furta, per baptiſmum, & ſic nos tanquã, nouos homines æternitatis immortalitate vi-

uificat. Morimur ergo peccatis, videlicet per laua-
crũ: regeneramur autẽ vitæ per ſpiritũ, ſicut ait ſan-
Coloſ.3. ctus apoſtolus, Quoniã mortui eſtis delictis veſtris,
Rom.6. & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Cõſepul-
ti enim eſtis cum illo per baptiſmum in mortẽ. Oc-
cidimur enim quodãmodo cũ deſinimus eſſe quod
fuimus. Nouo enim pietatis genere in vno eodémq;
homine mors operatur & vita. Moritur enim con-
cupiſcentia peccatorum, viuificatur ordo virtutum.
In vno nanque eodẽ homine impius & adulter oc-
ciditur, vt miſericors renaſcatur & caſtus. Interimi-
tur idololatria, vt religio propagetur. Fornicator &
ebrioſus extinguitur, vt continens & ſobrius pro-
creetur. Sic ergo mortificat Dominus, vt viuificare
faciat: ſic occidit, vt proſit: ſic verberat, vt emendet.
Hæc eſt igitur circa homines ſuos eius tota ſeueri-
tas, vt in his peccata puniantur, anima conſeruetur:
auferantur deteſtanda vitia, virtutes optimę nutriã-
tur. Vſque adeo autem hac pia occaſione Domini
cernimus pleroſque conuerſos in tantum ad melius
profeciſſe, ſic de peſſimis optimos factos, vt cùm
videas eos, credas renatos homines, cùm non vi-
deas mutatas eſſe perſonas. In tãtum enim in nobis
id quod prius eramus interimitur, aufertur, extin-
guitur, vt id quod poſtea ſumus, denuò natũ eſſe cre
damus: vnde natiuitas hæc ſecunda, prioris vitæ fi-
nem iam fuiſſe ſignificat. Quod autem ait, Ego per-
Deut.32. cutiã, & ſanabo: Percutit planè præceptis ſuis pec-
catores vt ſanet, mandatis verberat vt emẽdet, ieiu-
nia præcipit, indicit continentiam, iudicium com-
minatur, & triſtem gehennæ metum excutiens ad-
hibet medicinam, vt dũ futura pertimeſcimus, præ-
Act.9. ſentia corrigamus. Sic namque Paulum apoſtolum
percutiẽdo ſanum reddidit. Cùm enim eſſet perſe-
cutor, impius & blaſphemus, & quidem ad deua-
ſtandas eccleſias Damaſcum properaret, ſubito ful-
goris cœleſtis eum terrore percuſſit, vt euangelici
ſplendoris eum luce perfunderet: & carnalium lu-
minum orbem mutauit, vt ſpiritualium oculorũ il-
luminaret aſpectum. Corporis eum debilitate per-
terruit, vt fidei deuotione ſaluaret. Surgens ergo à
terra Paulus, exterioribus quidem oculis non vide-
bat homines, nõ aerẽ, ſed mẽtis luminibus Chriſtũ
videbat de cœlo. Denique in tãtũ profuit Domini
iſta percuſsio, vt de Iudæo Chriſtianus, de blaſphe-
mo apoſtolus, de Saulo Paulus exiſteret, & couſque
mutauit veterem cum moribus hominem, vt etiam
mutaret & nomen. Habentes igitur huiuſmodi me-
dicum qui percutiendo ſanat, mortificando viuifi-
cat, ſubdamur ei cum omni patientia ad curandum,
vt quicquid vlceribus fœtidum eſſe perſpexerit, in-
cidat, amputet, excecet, vt refectis omnibus diaboli
vulneribus, hoc ſolũ in nobis faciat remanere quod
Dei eſt. Iſtud autem præceptum eius eſt primum, vt
his quadraginta diebus ieiuniis, orationibus, vigi-
liis opera commodemus. Ieiuniis enim laſciuia cor-
poris caſtigatur, orationibus deuota ſaginatur ani-
ma: vigiliis diaboli inſidiæ depelluntur. Deinde
cùm iſtis mandatorum obſeruationibus fuerit hoc
tempus impletum, tunc purgata & fatigata tot ob-
ſeruationibus anima, ad baptiſmum veniens ſpi-
ritus Sancti inundatione reficitur, & quicquid in
ea diuerſarum ægritudinum ardor exiccauerat, cœ-
G leſtis gratiæ rore perſunditur. Vnde ponens vete-
ris hominis corruptelam, nouæ indolem iuuentu-
tis acquirat. Et mirum in modum in vno eodém-
que homine delictis ſãctitas, iniquitati iuſtitia, ſene-
ctuti ſuccedit infantia: nouóque natiuitatis genere
alter eſt qui renaſcitur, cum ipſe ſit qui peccauit. Sic
nãque Helias quadraginta dierum ac noctium cur- 3.Reg.9.
riculo continuato ieiunio, totius mundi longam ac
nimiam ſiccitatem meruit imbrium rore reſtingue-
re, & ardentem terrarum ſitim cœleſtis pluuiæ lar-
gitate perſundere. Quod quidem in figuram noſtri
H factum eſſe cognoſcimus, vt nos quoque horũ qua-
draginta circulo dierum ieiunantes ſpiritualem ba-
ptiſmatis pluuiam tribubus noſtris iandiu aridam
terram cœleſtis deſuper imber infundat, & longam
gentilium ſiccitatem lauacri inundatio ſalutaris ir-
roret. Siccitatem enim & ardorem animæ ſuæ pati-
tur quiſquis baptiſmi gratia non rigatur. Horum
ergo dierum noctiúmque ieiunio Moyſes ſanctus
meruit cum Deo loqui, ſtare & conſiſtere, & de ma-
nu eius legis præcepta ſuſcipere. Quamuis enim il-
lum ab obtutibus Dei conditio humana ſubtrahe-
I ret, ieiuniorum tamen gratia proximum illum diui-
nitatis conſortio faciebat. Hęc enim in nobis vir-
tutum portio Dei eſt, vt ieiunemus frequenter, quo-
niam ſemper Deus ipſe ieiunat. In quocunque igi-
tur plus operũ ſuorum ineſſe perſpexerit, ipſi magis
familiaris, intimus & amicus eſt, ſicut ſcriptura di- Exod.33.
cit: Et Moyſes loquebatur cum Deo facie ad faciẽ,
ſicut quis loquitur cum amico ſuo. Vnde & Domi-
nus Ieſus Chriſtus reſurrectionis gloriã præceptu-
rus, virtutes ſua quadraginta dierum noctiúmque
ieiunio dedicauit, vt oſtenderet non panem eſſe vi-
K tam hominum. His itaque dierum quadraginta ie-
iuniis reconciliatur Deus, aperiuntur cœli, inferna
reſerantur. Igitur & nos fratres dilectiſsimi, ieiune-
mus cõtinuè & deuotè hoc ſpatio temporis, vt pro-
pitietur nobis Dominus, pateant nobis cœli, infer-
na contra nos non valeant.

Exortatio ad plebem, & de eo quod ſcriptum eſt in euangelio, Sicut fulgur corruſcans de cœlo, ita erit aduentus filij hominis, & de duobus in lecto vno. Sermo XXVIII.

L PAucorum admodum dierum occupatione de-
tentus cœtui veſtro videor defuiſſe, & alterius
eccleſiæ neceſſitatibus euocatus, minimè vobis ſtu-
dium ſolitum dependiſſe. Sed quamuis vobis non
affuerim corpore, tamen à vobis amore non defui:
& peregrinatus ſum licet conuerſatione membro-
rum, tamen veſtri ſpiritus non ſui peregrinus, niſi
quod maiore intra me deſiderio vos tenebam, vt
quos aſpectus mihi ſubtraheret, dilectio præſenta-
ret: vel quos obtutibus non videbam, corde cõple-
cterer. Erã enim ſolicitus in dies ſingulos quemad-
M modũ feſtinãter quotidie ad eccleſiam veniretis: &
quanquam eſſem de veſtra deuotione ſecurus, tre-
pidabã tamen, quia hoc ipſum quod in vobis noue-
ram, nõ videbam. Hic enim affectus paternæ pieta-
tis eſt, vt de abſentibus liberis non tã certa ſpe gau-
deat, q̃ ſolicita cogitatiõe deſperet, & ſimul ac eos vi-
dere deſierit, amare plus nouerit: ac per hoc intelli-
gim⁹, quòd amor inter præſẽtes gratus ſit, inter ab-
ſentes

ſentes moleſtus. Eram ergo de vobis anxius, mœſtus A
& trepidus, ne quis me abſente, per neglig ẽtiam caderet, ne qnis diaboli inſidiis laberetur. Memineram
enim luporũ tabiem abſentibus, plus præualere paſtoribus. Sed Domino gratias, quòd & vos illæſos
cuſtodiuit, & paruitatem meam reuocauit incolumem. Igitur quoniam poſt tempus ſpiritualibus epulis reficere nos debemus, videamus quid Euangelica lectio proſequatur. Ait enim Dominus, ſicut nu-
Luca 17. per audiuimus, de aduentus ſui tempore: Sicut fulgur corruſcans de cœlo, ita erit aduentus filij hominis. Et addidit in conſequentibus: In illa nocte erũt B
duo in lecto vno, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in piſtrino, vna aſſumetur, & vna
relinquetur. Mouet fortaſſe vos fratres, cur Domi-
Eadem verba habet Maximus epiſcopus ſuis in ſermonibus. ous aduentum ſuum indicans, noctis ſe tempore oſtenderit aduenturum. Vtique eius aduẽtum magna
cum claritate dici, magno cum nitore & timore ſuſcipi debere à cunctis, frequenter audiuimus ſacris literis prædicatum: priuſquã Dominus Chriſtus adueniat, antichriſtum regnaturum, qui ita tenebras
humano generi ſuę prauitatis infundet, vt lucem veritatis oemo penè reſpiciat, & caligine propria ope- C
riens mentes hominum, cæcitatem quandam ſpiritualibus oculis exhibebit. Nec mirum ſi diabolus emittat iniquitatis tenebras, cùm ipſe nox ſit omniũ
peccatorum. Ad huius igitnr terrę caliginem depellandam velut fulgur quoddam Chriſtus adueniet.
Et ſicut lucente die nox ſubuertitur, ita corruſcante
ſaluatore antichriſtus effugatur, nec vlterius poterit
diſſeminare iniquitatis ſuę tenebras, cùm lumen ve-
Ibidem. ritatis effulſerit. Quod ait autem: Illa nocte erunt
duo in lecto vno, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: hic iam reſurrectionis meritum demonſtratur, D
quod pro qualitate viuendi ſit gratia reſurgeodi: ac
tanta in ſingulis quibuſque reſurrectionis eſſe diſtãtia, vt duobus etiam pariter dormientibus, & io vna
ſede quieſcentibus, æqualis nõ poſſit eſſe aſſumptio.
Quamuis enim eodem conſortij lectulo teneantur,
pro meritis tamen alter eorum tapietur ad cœlum,
alter relinquetur in terris. Lectus enim quidam noſter communis eſt terræ huius ampliſſimum ſolum,
in quo corpora noſtra depoſita tutiſſima ſede requieſcunt. In hoc autem lectulo ille molliùs dormit, E
quiſquis duriùs in vita ſe geſſerit. Poſſumus enim
ipſa membra noſtra lectulos noſtros proprios onncupare, in quibus animæ noſtræ veluti in quodam
ſtrato ſuauiſſime demorantur. Quod quidem ſanctũ
Pſalm. 40. prophetam ſenſiſſe arbitror, cùm dicit: Vniuerſum
ſtrarum eius verſaſti in infirmitate eius. Beatus enim
eſt ille cuius ſtratum Dominus in ipſius infirmitate
conuertit, vt qui fuerit paulò antè adulter, iracũdus
& petulans, & cunctorum ſcelerum infirmitatibus
Marc. 2. plenus, fiat caſtus, humilis & modeſtus. De quo ſtrato ſpiritualiter ad paralyticum dictum eſt à Domi- F
no: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Non enim tam in eo admirationis aliquid erat vt confracti
lectuli ligneam cratem portaret paralyticus, quam
vt reſoluti corporis membra & debilitate confracti,
velut animæ ſuæ neceſſarium lectulum paralyticus
ipſe geſtaret, & coram poſitis Iudæis propriis abiret
pedibus, qui manibus allatus fuerat alienis. In hoc
planè, ſicut dixi, completa eſt prophetica illa ſen-

A tentia. Verſaſti ſtratum eius in infirmitate eius. Vt
verſa vice portaret lectum, in quo fuerat paulò antè
portatus, vt anima illius quæ prius vaſculo corporis
ferebatur, poſtea corpus ſuum ipſa vtilius circumferret. Poteſt etiam accipi quod ait: Erunt duo in
lecto vno, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: *Luca 17.*
Chriſtianorum plebs, & populus Iudæorum, qui velut vno lectulo, hoc eſt, vna mandatorum lege tenentur, & velut ſimili reſurrectionis ſpe gloriantur:
Tunc igitur Chriſtianorum beatus populus aſſumetur in gloriam: Iudæorum autem execrabilis conuẽ-
B tus relinquetur in terra.

Item de eodem. *Sermo* xxtx.

SVperiore dominica capitulum Euangelicum diſ- *Idem habet*
ſerentes, partem quandam ex illo perſtrinximus, *Maximus epi*
ſupereſt vt ſequentia decurramus. Deſcripſimus e- *ſcopus Medio-*
nim quid eſſet quod ait Dominus. In illa nocte erũt *lanen.*
duo in lecto vno, & reliqua. Nunc ergo videamus *Ibidem.*
quod reliquum eſt. Dicit enim eadem diuina ſentẽtia: Erunt duæ molentes in piſtrino, vna aſſumetur,
C & vna relinquetur. Primum igitur conſiderandũm
eſt quomodo conſtet molẽtis officium: deinde quæ
ſint duæ quæ molere dicuntur: tertiò quod piſtrinũ
ſit, quive molitionis effectus. Nulli dubium eſt,
quod molere aliter noo conſtat niſi duobus lapidibus apparatis & conuenientibus ſibi, vt alteri ex iis
magnitudo alterius imponatur, & illum quidem lapidem qui prior ſolo ſternitur, eſſe pigrum & tardũ,
& penè, vt ita dixerim, ocioſum, ac niſi ſuperioris
participatiooe lapidis ornaretur, forſitan oeceſſarius
oon videretur. Ita dum ille operatur, etiam iſte vtilis
D inuenitur. Ille autem, id eſt, ſuperior lapis, tanta velocitate operis circumfertur, vt fallens oculos in ipſa
celeritate ſtare credatur, & putetur immobilis eſſe
dum currat, qui quaotò violeotiùs actus fuerit, tantò opus perfectius cooſummatur. Ita ergo prior lapis ſtat, iacet, & penè nihil prodeſt: ille verò alter
quæ inferuotur, cuncta ſuſcipit quę veniunt, vniuerſa complectitur, & per cauernaculas quaſdam vterque quod operatur, acquirit. Qui molit autem, hoc
habere videtur officij, vt peruigili cura graoorum a-
E ſperitate confracta, ex intimis eorum occultiſque
viſceribus ſimilagioem medullámque producat, &
ſordium leuitate diſcuſſa, in apertum proferat omne
quod purum eſt, ex quo mundiſſimum panem conficiens gratiã Domini conſequatur. Hos igitur duos
molates lapides, duo eſſe arbitror teſtamẽta, hoc eſt
legem Moyſi, & Euangelium Domini, quæ ita ſunt
diſpoſita vel parata, vt ſibi teſtamentum vtrumque
conueniat, ſicut ait ſaluator: Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Et ad vicem molarum aliud prius *Matth. 5.*
ſolo poſitum, aliud inſuper collocatum. Hoc eſt le-
F gem primum hominibus conſtitutã, deinde ad perfectum Euangelium. Quæ lex velut inferioris molæ
ſaxum ita erat tarda, pigra, & penitus ocioſa, vt quicquid operando acceperat, id omne perdiderit, dicẽte de Iudæis propheta: Omnes declinauerunt, ſimul *Pſal. 13.*
inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt
vſque ad vnum. Ergo niſi Euangelium ſuperpoſitum
fuiſſet, adhuc lex veluti tarda & grauis iaceret in terra
Iudaica, & vnius prouinciæ cooperiretur anguſtiis.

Niſi Euangelium, inquam, datum eſſet, lex neceſſa-
ria omnino non eſſet. Hoc autem lex operabatur ſi-
ne Euangelio, quod vno ſaxo fieri poteſt, cõſtringere
poterat, non prodeſſe, ſicut ait beatus Apoſtolus:
Rom. 4. Lex autem iram operatur, gratiam vero non præ-
ſtat. Stante ergo lege Euangelium datum eſt, quod
veteri ſuperpoſitum teſtamento vtrumque conde-
corat, ac tãta velocitate operis circumfertur, vt vo-
lubilitate ſui ſeculum omne circumeat, hoc eſt, in-
ferna viſitet, cœleſtia penetret, terrena colluſtret.
Euãgelij laus Quod Euangelium tanquam ſuperior cunctos cre-
dentes ſuſcipit, omnes aduenientes accipit, & veluti
per quaſdam cauernulas præceptorum ad interiora
tranſmittit, vt ibi hincinde duorum teſtamentorum
ſalutaribus mandatis gentilitatis aſperitate molita
Ezech. 1. perducat omne quod purum eſt. Quam ſimilitudinẽ
teſtamentorum Ezechielem prophetã arbitror per-
ſtrinxiſſe cum dicit rotam in medio rotæ eſſe cõne-
xam. Harum igitur molarum operatione, id eſt, noui
ac veteris, teſtamenti, hoc agit ſancta Eccleſia cura
peruigili, vt peccatorum aſperitate diſcuſſa, ex oc-
cultis cogitationibus medullã mundi cordis eliciat,
& cœleſtibus mandatis mundata ex intimis ſpiritua-
lia alimenta producat. De quibus alimentis Paulus
Apoſtolus ait: Lac vobis potum dedi, non eſcam.
1. Cor. 3. *Hebr. 5.* Et iterum: Perfectorum autem eſt ſolida eſca, qui
propter habitum ſenſus exercitatos habent, & reli-
qua: ac ſpiritum noſtrum omni humanitate purifi-
cans, velut ſimilaginem Deo offerre contendit, ſicut
Pſal. 50. Dauid ſanctus ait: Sacrificium Deo ſpiritus contri-
bulatus. Tãta autem velocitate circumfertur Euan-
gelium, vt non niſi ſapientes curſum eius intelligãt,
2. Theſ. 3. quem beatus Paulus intelligens ait: Vt ſermo Dei
currat & clarificetur in nobis: Inſipientium autem
oculis videtur Euangelium ſtare cum non vident.
Stare, inquam, illud putant, cùm mandata eius ne-
gligunt, cùm non credunt euentura eſſe quæ ſcripta
ſunt. Molit autem & ſynagoga, ſed inutiliter molit,
quippe quæ vno ſaxo, hoc eſt, ſolo veteri teſtamẽto
nititur laborare, atque ideo non tam molit illa quàm
diſſipat & confringit. Propterea enim opus eius diſ-
plicet, & ad Iudæos dicitur per prophetam: Et ſi of-
feratis ſimilaginem, vanum eſt.

De Eleemoſyna. *Sermo* XXX.

Eccleſ. 3. Dicit ſcriptura diuina, Sicut aqua extinguit ignẽ,
ita Eleemoſyna extinguit peccatũ. Magna pla-
nè & cunctis ambienda ſententia, quæ hominibus
iam mortuis & peccatorum ſuorum incendio areſa-
ctis rediuiuum quoddam beneficium pollicetur, vt
interueniente Eleemoſyna, ſicut aqua intermortuis,
ſuccus refrigerium areſcentibus infundatur, hoc eſt,
vt miſeri homines qui in mortem peccatis aruerant,
ad vitam Eleemoſynis reuiuiſcant, ſitque illis miſe-
ricordia fons ſalutis, quibus auaritia fuerat mortis
incendium, vt flammas quas ſibi peccando incẽde-
rant, largiendo reſtringant, atque vtiliore commer-
cio qui pecuniam quondam dederat vt adulterium
perpetraret, nunc pecuniã eroget vt adulter eſſe iam
deſinat, & emat ſibi quodammodo innocẽtiam, qui
ſibi emerat aliquando peccatum. Dicit enim Domi-
Lucæ 11. nus ad diſcipulos ſuos: Date eleemoſynam, & ecce
G omnia munda ſunt vobis. Quamuis ergo pollutus,
quamuis multis criminibus circũſeptus, ſi eleemo-
ſynas feceris, innocens eſſe cœpiſti. Abſtergit enim
eleemoſyna quod auaritia polluebat, & maculam
quam res alienas diripiendo contraxeras, tuas ero-
gando purificas. Vide ergo quę ſit miſericordiæ gra-
tia, quæ vna & ſola virtus cunctorum eſt redemptio
peccatorum. Videamus namque interpretationem
ipſius diuinæ ſententiæ, vt intelligamus cui rei elee-
moſyna comparetur. Ait enim: Sicut aqua extin- *Eccleſ. 3.*
guit ignem, ita eleemoſyna extinguit delictũ. Aqua
H ergo miſericordiæ comparatur, ſed aquam inuenio
de fonte procedere, neceſſe mihi eſt miſericordiæ
fontem quærere. Inuenio planè fontem miſericor-
diæ, fons de quo dicit propheta: Quoniam apud te *Pſal. 35.*
eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumẽ. Ipſe
inquam, eſt fons qui in Euãgelio à Samaritana mu-
liere, ſicut lectum nuper audiuimus, aquam poſtulat,
ſed peccata condonat: aquam putei reprobat, ſed
fontem vitæ perẽnis indulget. Ait enim: Omnis qui *Ioan. 4.*
biberit ex hac aqua, ſitiet iterum, qui autem biberit
ex aqua quam ego dabo illi, non ſitiet in æternum.
I Aquam ergo ſaluator à muliere poſtulat, & ſitire ſe
ſimulat, vt ſitientibus æternam gratiã largiatur. Ne-
que enim poterat fons ſitire, neque in quo eſt aqua
viua, poterat vndam terrenæ fæcis haurire. Sitiebat
ergo Chriſtus? Sitiebat planè, non potum hominũ,
ſed ſalutem ſitiebat, non aquam mundi, ſed redem-
ptionem generis humani. Mirum igitur in modum
fons ſuper puteum ſedens miſericordiæ ibidẽ fluen-
ta producit, & mulierem ſexto iam non viro ſed a-
dultero fornicantem viui meatus vnda purificat, no-
uóque admirationis genere mulier quæ ad puteum
K Samariæ meretrix aduenerat, à Chriſti fonte caſta
regreditur, & quæ aquam petere venerat, pudicitiã
reportauit. Statim etiam indicãte Domino ſua pec-
cata recognoſcens, confitetur Chriſtum, annunciat
ſaluatorem, & relinquens aquæ vaſculum, ad ciuita-
tem nõ fert hydriam, ſed refert gratiam. Vacua qui-
dem videtur reuerti onere, ſed plena reuertitur ſan-
ctitate. Plena, inquam, redit, quia quæ peccatrix ad-
uenerat, reuertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vaſ-
culum amiſerat, Chriſti plenitudinem reportabat,
in nullo ciuitati ſuæ inſerens detrimentum. Etenim
L ſi aquam ciuibus non intulit, tamen fontem ſalutis
inuexit. Sanctificata ergo per fidem Chriſti mulier
domum rediit. De hac igitur dixiſſe prophetam pu-
to. Eiuſmodi eſt iniqua via mulieris meretricis, quæ
cùm ſe abluerit, nihil ſe dicit feciſſe prauum. De hac *Prouer. 30.*
planè dictum eſt, quæ poſtea quàm eſt fonte abluta
ſaluatoris, delictorum vitia non meminit, virtutem
prædicationis aſſumit, & viua aqua abſtergens ma-
culas ſuas, ad euangelizandum non conſcientia pec-
cati retrahitur, ſed fidei calore compellitur. Nihil
enim ſe dicit feciſſe prauitatis, dum ſit nuncia veri-
M tatis: & obliuione abnegat impudicitiam, dum de-
uotione prædicat caſtitatẽ. Hæc enim virtus Chri-
ſti eſt Domini, vt quamuis peccator qui eius vnda ſe
lauerit, denuo in virginem reparatus non memine-
rit ante quod fecerit, & rediuiua natiuitate infantiæ
innocentiam præferat, iuuentutis ſcelera non agno-
ſcat, ſitque virgo fide Chriſti, qui fuerat adulter cor-
ruptione peccati.

Item

Itẽm de eleemoſyna, & de muliere Samaritana.
Sermo XXXI.

RErinet veſtra dilectio ante dies aliquot cũ ſer-
monem ad vos de eleemoſynis faceremus pri-
mitus, nos originem miſericordiarum quærere vo-
luiſſe, & reperto earum fonte virtutum oſtendiſſe,
quod mulieris Samaritanę ſordes melius Chriſti vn-
da diluerit, quàm Samariæ aqua purgarit, & quòd
mundius miſericordia deterſerit peccata quàm pu-
teus. Mundius planè miſericordia quàm puteus de-
tergit maculas, quia putei aqua tantum corporis cu-
tem abluit, miſericordiæ autem bonitas animæ in-
terna purificat. Hoc etiam demonſtraſſe quod huic
Euangelicæ mulieri illa prophetica meretrix cõue-
niret, quæ poſtea quàm viua aqua ſe lauit, obliuione
poſſeſſa prauitatis, nitore puritatis exultat. Neque
enim de meretrice huius mundi talem ſententiam
propheta diceret, cuius pollutio nõ ſolum aqua non
diluitur, ſed etiam polluit ipſa quod tangit, dicente
1.Cor. 5. Apoſtolo: Qui autem ſe iungit meretrici, vnũ cor-
pus eſt. Quod ſi vnum corpus tactu ſuo efficit, & in-
cohærentem ſibi ignominiæ ſuæ membra transfun-
dit, quomodo poteſt purificari ipſa, cũ polluat? Quæ
ergo ſit iſta meretrix, quæ iſta Samaritana mulier,
cuius adulterij ſordes fons Chriſti deterſerit, ſolici-
tiùs requiramus. Ego hanc mulierem Eccleſiam eſſe
puto de gentibus congregatam, quę & tranſactis an-
nis quinque milibus, cùm in ſexto milleſimo anno
idolorum fornicationibus ſubiaceret, omnem igno-
miniam ſuam adueniente Chriſti fonte purgauit, &
maculas quas adulterinis ſacrilegiis contraxerat, fi-
de ſaluatoris abſterſit, ac relinquens ſicut inanẽ hy-
driam priorem patrium curſum vniuerſo orbi Do-
mini annunciauit aduentum. Hæc, inquam, illa eſt
meretrix quæ poſteaquam lota eſt, nihil ſe dicit fe-
ciſſe prauum. Poſteaquam enim Eccleſia baptiſmi
nitore purgata eſt, diabolicæ impietatis non memi-
nit, religione veritatis exultat, factaque de meretri-
ce virgo, non recordatur priorum, ſed gloriatur in
Eccleſ. 3. integritate. Ait ergo propheta. Sicut aqua extinguit
ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Sæpe
quidem videmus hoc fieri, vt aqua effuſa flãmarum
reſtinguat incendia: ſed econtrario interdum vide-
mus quòd immenſi ignium globi aquarum fluenta
conſumant, & veluti ab aquis accepta eſca vehemẽ-
tiùs rediuiuis ardoribus conualeſcant, ita vt videa-
tur aqua non extinxiſſe incendia, ſed auxiſſe. Quæ-
nam eſt illa aqua quæ conſumit flammas, nec ipſa
conſumitur à peccatoribus, ſed gehennæ conſumit
incendia? Quæ dum per baptiſmum infunditur, &
Ioan. 4. ipſa in hominibus & tartari reſtinguit ardorem. Vi-
uit planè in hominibus, ſicut ait Dominus: Aqua
autem quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalien-
tis, & reliqua. Mirum ergo in modum aqua Chriſtus
vna eadémque operatione & viuificat & extinguit.
Viuificat enim animas, delicta reſtinguit, has lauacri
ſui refrigerio reparat, illas gurgitis ſui vnda cõſumit.
Et quod ad maiorem baptiſmatis pertinet gratiam,
apud ſuperos myſterium celebratur, & apud inferos
gehenna reſtinguitur: hìc fluunt aquæ, & illic tepeſ-
cit incendium: hic in fonte homo mergitur, & illic
de tartaro liberatur. Sed nec mirum ſi in baptiſmi
A ſacramento aperiatur Infernum, cùm tunc quoque
reſeretur & cœlum. Aperiuntur enim hæc elementa,
vt ad lauacrũm Chriſti conueniat libertas & gratia.
Libertas enim reſurrecturis tribuitur, gratia regna-
turis. Illi eruuntur de pœna, hi aſſumuntur in gloria.
Illi qui erant ſerui peccati, liberi fiunt iuſtitię. Hi qui
anguſtiis ſeculi tenebantur, paradiſi amœna perci-
piunt. In baptiſmo ergo Chriſti aperiuntur cœli, a-
periuntur & tartara. Inde vt Spiritus ſanctus adue-
niat, illuc vt miſericordia ſaluatoris accedat: deſera-
B tur de cœlo vita, mors à tartaro deſtruatur. Ita igitur
eleemoſyna extinguit peccata, ſicut aqua baptiſmi
gehennæ extinguit incendium. Ergo eleemoſyna
quodammodo animarum aliud eſt lauacrum, vt ſi
quis fortè poſt baptiſmum humana fragilitate deli-
querit, ſuperſit ei vt iterum eleemoſynis emunde-
tur, ſicut ait Dominus: Date eleemoſynam, & ecce Luc. 11.
omnia munda ſunt vobis. Niſi, quod ſalua fide dixe-
rim, indulgentior eſt eleemoſyna quam lauacrum.
Lauacrum enim ſemel datur, & ſemel veniam polli-
C cetur. Eleemoſynam autem quotiens feceris, totiẽs
veniam promereris. Hi ergo duo miſericordiarum
fontes ſunt, qui & vitam tribuunt & peccata condo-
nant. Qui vtrumque cuſtodierit, regni cœleſtis ho-
nore ditabitur. Qui autem maculato fonte viuo, ad
miſericordiæ ſe fluenta contulerit, & ipſe miſericor-
diam conſequetur.

De hoſpitalitate in Euangelio. *Sermo* XXXII.

ADuertit ſanctitas veſtra, fratres, Euangelicam
lectionem, quemadmodum Dominus diſci-
pulis ſuis inter cæteras exequendas virtutes etiam
D hoſpitalitatis iura præſcripſerit. Ait enim: In quam- Matth. 10.
cumque ciuitatem introieritis, interrogate quis in
ea dignus eſt, & ibi manete, donec exeatis, & reli-
qua. Sancta planè & diuina ſententia, quæ & diſci-
pulis eligendi optionem primitus detulit, & facilita-
tem penitus amputauit. Prouidit enim modum ſta-
tuendo, ne vir ſanctus aut citus eſſet in iudicando,
aut leuis in hoſpite commutando: ſicut enim nobis
permiſit arbitrium, ita & voluit nos tenere conſtan-
tiam. Quàm enim reprehenſibile eſt vt vir qui Euan-
gelium annunciat, & docet errandum non eſſe, ipſe
per diuerſos incipiat oberrare, & domum cui pacem
E dixerat, deſerere: hoſpitem cui benedictionem in-
tulerat, contriſtare? Magna enim hoſpitalitatis eſt
gratia, nec facilè violanda, omnibus aperta eſt, om-
nibus parata eſt, & ſanctos libenter ſuſcipit, & pec-
catores tolerat patienter. Sed repetamus ſanctam
ipſam diuinámque ſententiam. Si enim in litera pla-
cet, & in myſterio forſitan plus placebit. Ait igitur,
vt cùm intramus in ciuitatem, interrogemus quis in
ea vel hoſpes dignus, vel idonea domus ſit, & ibi
maneamus donec dies profectionis adueniat. Quæ
ſententia altiorem nobis tribuit intellectum. Non
F enim mihi videtur de huius ſeculi hoſpite vel domo
iuſſiſſe, nec tam diligenter inquirere, ſed de illo ma-
gis qui nos vſque ad diem exitus noſtri poſſit inof-
fenſos, ſoſpites, illæſóſque ſeruare. Nam huius ſe-
culi hoſpitem citò lædimus, citò offendimus, in-
terdum ei & poſt triduum diſplicemus. Fidelis
igitur domus, & hoſpes dignus inquiri iuſſus eſt.

Quæ domus fidelior Eccleſia? quis hoſpes dignior
ſaluatore? Iſte peregrinos vt filios ſuſcipit, illa ſuſce-
ptos refouet vt infantes. Iſte hoſpitibus, ſicut ex-
perti ſumus, pedes lauare geſtit, illa menſam parare
feſtinat. Quos enim ſaluator viua aqua refrigerat,
hos reficit cœleſtibus cibis Eccleſia. Hunc igitur
hoſpitem Euãgeliſta inquiri iuſſit, & vſque ad diem
exitus noſtri cum hoc habitare præcepit, ne aliqua
leuitate medio tempore aliorſum fortitan emigre-
mus, hoc eſt, qui ſemel in Chriſtum credidimus, non
iterum velut tranſgreſſores ad idola recurramus.
Scriptum eſt enim: Nemo poteſt duobus Dominis
ſeruire. Dum enim vni placere geſtit, alterum ſentit
Matth. 6. iratum. Chriſtum igitur hoſpitem deſerere non de-
bemus, quemadmodum & Petrus apoſtolus cũ ſuis
ſimilibus, deſerentibus aliis Dominum non reliquit.
Sed dicamus quòd ille ad ſaluatorem dixit: Domi-
Ioan. 6. ne, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ tu habes,
& nos credimus. Ecce executor cœleſtium præce-
ptorum, qui quoniam Chriſti non mutauit hoſpi-
tium, meruit cum Chriſto regni cœleſtis habere
conſortium.

In tempore ieiunij non luxuriandum eſſe.

Sermo XXXIII.

Diximus ſuperiore dominica hoc eſſe fidei no-
ſtræ opus primum, vt horum quadraginta die-
rum curriculo deuotiſſimè ieiunemus, & iſtam eſſe
cauſam ſalutis noſtræ, ſi hoc tempore abſtinentiæ o-
peram commodemus. Atque ideo fratres dilectiſſi-
mi inſpicere debemus quæ ſit huius forma ieiunij,
vt reſpiciamus quanta ſit eius vtilitas. Eſt enim in-
terdum inutile & inane ieiunium, quod licet vẽtrem
& omnia viſcera ſucco ſaturitatis exhaurit non ta-
men acceptum eſt Deo, quia mentem & intimos
ſenſus minimè vinculo iniquitatis euacuat. Quid e-
nim prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriare venati-
bus? abſtinere cibis, errare peccatis? caſtigare cor-
pus inedia, mentem exercere nequitia? vinum forte
non bibere, & ebrium cogitatione malignitatis in-
cedere? niſi quod facilior cauſa eſt ſaturi ſiue temu-
lenti, quàm iniqui pariter & ieiuni. Ille enim pecca-
re aliquando deſinet qui ebrius aliquando obdor-
mit, hic autem errare non ceſſat qui exercitatus ma-
lis ieiuniis ſemper inuigilat. Vnde inutile & inane eſt
tale ieiunium quod inedia membra debilitat, & ani-
mam à perditione non liberat. De quo ieiunio dicit
ſanctus propheta ex perſona Domini: Vt quid mihi
Eſaia 58. ieiunaſtis? non tale ieiunium elegi, dicit Dominus.
An putatis illũ ieiunare, fratres, qui primo diluculo
non ad Eccleſiam vigilat, non beatorum martyrum
loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruu-
los, diſponit retia, canes producit, ſaltus ſyluáſque
perluſtrat? Seruulos, inquam, ſecum pertrahit, for-
taſſe magis ad Eccleſiam feſtinantes: & voluptati-
bus ſuis peccata accumulat aliena, neſciens reum ſe
futurum tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſer-
uorum. Tota igitur die venatibus immoratur, nunc
clamorem immoderatum effert, nunc ſilentium la-
tẽter indicit, lætus ſi aliquid ceperit, iratus ſi idquod
non habebat, amiſerit: & tanto ſtudio gerit, quaſi
ideo indictum ieiunium fuerit, vt venetur: In his er-
G go luxuriis, fratres, dicite quis cultus ſit Dei, quæ
mentis poſſit eſſe deuotio: qui propterea ieiunat,
non vt Deo atque orationibus vacet, ſed vt tota die
ocioſus & liber proprias exerceat voluptates? Quã-
uis igitur qui eiuſmodi es frater, veſpere ad domum
redeas, quamuis declinante iam ſole manduces, po-
tes videri tardius te refeciſſe, non tamen Domino
ieiunaſſe: non enim potes videri voluptatem tuam
exercens, feciſſe Domini voluntatem. Hæc enim
voluntas eſt Domini, vt ieiunemus à cibis pariter &
à peccatis. Abſtinentiam indicamus corpori, vt à vi-
H tiis magis animam abſtinere poſſimus. Frænum e-
nim quoddam eſt luxuriantis animæ corpus exhau-
ſtum. Quiſquis enim ieiunat & peccat, lucrum eſca-
rum feciſſe videtur, non ſalutis, & parcendo copiis,
repleſſe cellarium, non mẽtem ſaginaſſe virtutibus.
Nonnulli autem diuinorum immemores præcepto-
rum ita circa ſeruos ſuos & ſubditos ſibi poteſtatem
dominationis exercent, vt in his diebus non dubi-
tent flagris eos cædere, pœnis afficere, compedibus
præpedire. Et ſi fortè cùm ad reficiendum venitur,
tardius miniſter affuerit, ſtatim eum verberibus la-
I niare, & prius ſe ſatiare ſeruuli ſanguine, quàm con-
uiuij voluptate. Horum tale ieiunium eſt, quod ideo
ieiunatum eſt, non vt diuinitatis miſericordiam pro-
uocaret, ſed vt clamorem familiæ ingemiſcentis ef-
funderet. Quiſquis autem cupit de Deo miſericor-
diam promereri, ipſe debet prior eſſe miſericors.
Scriptum eſt enim: Qua menſura menſi fueritis, ea- Luca 6.
dem menſura remetietur vobis. Et quod magis do-
lendum eſt, Chriſtianus Dominus Chriſtiano in his
diebus ſeruo nõ parcit, minime reſpiciens quod etſi
ſeruus eſt cõditione, gratia tamen frater eſt. Etenim
K ſimiliter Chriſtum induit, iiſdem participat ſacra-
mentis, eodem quo & tu vtitur Deo patre, cur te nõ
vtatur vt fratre? Sunt enim plerique qui de venati-
bus redeuntes, magis canum quàm ſeruorum curam
gerunt, & faciũt eos iuxta ſe vel recumbere vel dor-
mire, quotidianum illis cibum ſui præſentia mini-
ſtrantes: qui vtrum ſerui eius fame moriantur igno-
rant, & quod eſt grauius, niſi diligenter his præpara-
tum fuerit, pro cane ſeruus afficitur. Vides enim in
nonnullorum domibus nitidos & craſſos canes diſ-
L currere, homines autem pallentes & titubantes in-
cidere. Iſti ergo miſerebuntur aliquãdo pauperibus,
qui minimè ſuis famulis & domibus miſerentur? Sci-
re igitur debemus, fratres, hoc acceptũ Deo eſſe ie-
iunium, non ſolum vt abſtinẽtia caſtigemus corpo-
ra, ſed etiam humilitate animas induamus. Simus ad
ſeruulos mites, blandi ad extraneos, miſericordes ad
pauperes. Surgentes primo diluculo ad Eccleſiam
feſtinemus, referamus Deo gratias, peccatis veniam
poſtulemus, rogãtes præteritis delictis indulgentiã,
cautelam futuris. Tota die ſit nobis vel oratio vel le-
M ctio. Qui literas neſcit, ſanctum virum perquirens e-
ius confabulatione paſcatur, nulli actus ſeculi actus
diuinitatis impediant, non ludus tabulæ mentem
auocet, non voluptas canum ſenſus abducat, non
negotij compendium animam auiditate peruer-
tat. Quicquid enim aliud præter mandatum Dei
feceris, quamuis abſtineas, non ieiunas. Hoc eſt
enim ſalutare ieiunium, vt ſicut abſtinetur cor-
pus ab epulis, ita & anima refrænetur à vitiis.

Illud

Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunij tacēdom non eſt, vt qui abſtinemus & minimè prandemus, hoc tempore prandia noſtra pauperibus prærogemus. Hæc enim eſt vera iuſtitia, ſi te eſuriente de cibo tuo alius ſatietur, & tu prædictis tui ieiuniis Domioom roges, & ille pro te ſatiatus exoret. Vtrūque tibi proficiens, & tua fames & ſaturitas mēdicorum. Cęterùm qui ſic abſtinet, vt nihil pauperibus de ſuis epulis largiatur, videtur quæſtum ſibi ſuum feciſſe ieiunium, & negociationem parcēdo. Ad hoc enim abſtinuit, non vt placeret Deo, ſed ne amplius erogaret. Aque ideo bona eleemoſyna cū ieiunio, quaſi nō quoddam negociationis geous, vt tam parce viuat, vt abſtinentia ſua monachos clericóſque præcedat. Niſi hoc intereſt, quod illi hoc quæſtus cauſſa faciunt, nos ſalutis: illi pecuniæ compendio animas macerāt, nos propter animarum lucrum noſtra corpota caſtigamus.

De Quadrageſima. *Sermo* XXXIIII.

NOnnulli Chriſtianorum, fratres, exiſtimātes ſe diuinitatis præcepta religioſius obſeruare prętermiſſa deuotione quadrageſimæ, cuius hodie curamus exordium, Quinquageſimam ſe facere mentiuntur, cùm id neque diuinis literis iubeatur, neque traditum ſit authoritate maiorum. Sola igitur hoc faciunt animi præſumptione: & dum putant ſe deuotiùs agere, ſuperſtitioſiùs coouerſantur. Dicit ſe obſeruare Quinquageſimam qui fortè quadrageſimā implere vix poſſit. Bonū eſt quidē cunctis tēporibus ieiunare, ſed meliùs quadrageſimā ieiunare cū Chriſto. Hāc enim quadrageſimam nobis Dominus ſuo ieiunio conſecrauit. Quo dixi ieiunio, non ieiuniis. Vnum enim ieiunium Domini fuit, quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omnino non ſumpſit. Quiſquis ergo Chriſtianus cooſecratam ieiunādo noo impleuerit quadrageſimam, præuaricationis & cōtumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuinitus pro ſalute ſua datam prandendo ipſe reſcindit. Reſcindis enim legem, qui exemplum ieiunij dominici non cuſtodis. Qualis autem Chriſtianus es, cùm Domino ieiunante tu prandes? Qualis Chriſtianus es, cùm Chriſto eſuriente tu reficeris? Ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicite enim mihi, interrogo vos qui in quadrageſima prandetis, ſi non in conſcieotiis veſtris rei eſtis, quod abſtinente toto populo vos ſoli contra præceptum Domini deuotatis: ſi non vobis rubor eſt cum exitis in publicum, ne quis vobis ieiunus occurrat: aut ſi noo cogiratis cum ad Eccleſiam proceditis, quemadmodum pacem epiſcopo porrigatis, oe fortè ipſo ſpiritu oſculi veſtri vos reprobet? Quod ſi hæc non cogitatis forſitan, vehementer erratis. Scire enim debetis, cùm in quadrageſimæ diebus ieiuno pranſus occurrit, nō bene de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideo dico, quia audio complures, quod grauius eſt, fideles, alternis in quadrageſima hebdomadis abſtinere, & conſecratum illum dierum numerum gula intemperanti violare, hoc eſt prandere ſeptem dierum curriculo, & ſeptem dierum ſpatio ieiunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos ſeptem dies fraudem ſibi

A faciant ieiunando, cum illis ieiunium tale non proſit? Quamuis enim abſtineat quis certis diebus, quāuis ciborum dulciora alimenta non ſumat, oon tamen illi accepto fertur quadrageſimæ ieiunium, quod non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, ſenes & aniculæ quadrageſimam faciunt, iuuenes & iuuenculæ oon faciunt. Omni igitur ſolicitudine tempus ſacratiſſimum celebremus, non prætereat nos dies abſque ieiunio, non nos tranſeat vna hebB domada abſque vigiliis. Ille enim facit quadrageſimam, qui ieiunando & vigilando aſcendit ad paſcha. Nam ſicut reliquo anno ieiunare præmium eſt, ita in quadrageſima non ieiunare peccatum eſt: Illa enim voluntaria ſunt ieiunia, iſta neceſſaria: illa de arbitrio veniunt, iſta de lege: ad illa inuitamur, ad iſta compellimur. Sed videamus iſte quadraginta dierum ſacratiſſimus numerus vnde habere cœpit exordium. *Geneſ.7.* Legimus primum in veteri teſtamento Noë temporibus, cùm omne genus humanum ſcelerata iniquitas occupaſſet, tot dierum C numero patefactis cataractis cœli aquarum pluuias defluxiſſe, & myſterio quodam quadrageſimæ inundatione orbi terrarum facta, non tam diluuium quàm baptiſmum cootigiſſe. Baptiſmum planè fuit, per quod in peccatoribus iniquitas ſublata eſt, Noë iuſtitia conſeruata. Ita ergo & modo nobis Dominus illius temporis quadrageſimam dedit, vt conſtituto dierum oumero, patefactis cœlis pluuia nos miſericordiæ cœleſtis irroret, & inundatione facta per baptiſmum lauacri ſalutaris nos imber illuminet, & ſicut tunc factum eſt, aquaD rum fluctibus extinguatur in nobis delictorum iniquitas, virtutum iuſtitia conſeruetur. Ipſa enim quæ ſub Noë, & modo vertitur ratio. Baptiſmum enim peccatori diluuium eſt, conſecratio eſt fideli. Per lauacrum enim Domini ſaluatur iuſtitia, nécatur iniuſtitia. *Act.9.* Quod in vno eodémque factum videmus Apoſtolo Paulo, qui priuſquam præceptis ſpiritualibus lauaretur, erat blaſphemus, perſecutor, & Saulus. At vbi pluuia ſuper eum lauacri cœleſtis influxit, necatur blaſphemus, necatur perſecutor, necatur & Saulus, viuificatur ApoſtoE lus, viuificatur iuſtus, viuificatur & Paulus. Vſque adeo autem perdidit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen. *Coloſſ.3.* Quiſquis ergo in hac deuotione quadrageſimæ dominica mandata ſeruauerit, necabitur in eo diabolica impietas, Apoſtolica autem reſeruabirur gratia, & ſuccedeos quodammodo ſibi moritur ea parte qua peccator eſt, viuificatur ex illa parte qua iuſtus eſt. Videamus etiam ſi alibi in ſcripturis hunc myſticum quadrageſimæ numerum poſſimos inueuire. *Exod.16.* Legimus quòd ſanctus Moyſes in eremo quadraF ginta annorum curriculo filios Iſraël cœleſti manna nutrierit. Bonus ergo numetus, qui ſemper cœlum aperit. Bonus inquam numerus, per quem iuſtitia Noë ſaluatur, & Iſraël filij ſaginantur. Vode & nos obſeruemus hunc numetum vt aperiantur nobis cœli, quatenus & pluuia nos gratiæ ſpiritualis irroret, & ſpiritualium ſacramentorum manna reficiat. Inſtar enim patrum noſtrorum hac obſeruatione quadrageſimæ & iuſtificamut & paſcimur. Iuſtificamut lauacro, paſcimur ſacra mentis,

Sed dicet aliquis, filios Iſraël in eremo quādo man-
na ſaturati ſunt, minimè ieiunaſſe. Ego autem dico
illos non niſi abſtinentiæ tunc vacaſſe : atqoe ideo
cœleſtis alimoniæ gratiam meruiſſe. Primùm, quia
deſertum omne ieiunium eſt, quia anxietas ſolicitu-
dinis concupiſcentiam repellit eſcarum : deinde, in
eremo vnde accuratæ epulæ? vnde vina pretioſa? vn-
de quadraginta annorum tēpore qualiſcunque ſub-
ſtantia? Intelligimus ergo ieiunaſſe filios Iſraël, quia
cognoſcimus illis eſcarum copiam defuiſſe, & tunc
ſumpſiſſe cibum, quando largienti Domino placuiſ-
ſet. Satis autem diu ieiunat qui cum Chriſti volunta-
te ſe reficit. Vſque adeò verò abſtinentia filiorum Iſ-
raël in eremo placuit ſaluatori, vt quorundam etiam
inter ipſos intemperantia notaretur : ita vt quiſquis
auidior duplum mānę cibum ſibi collegerat, hic hac
iniuria feriretur, vt non tam cibum ſibi inueniretur
ſeruaſſe, quàm vermes, ſcilicet, vt quia ſupra mode-
ratam refectionem concupierat, velut ſtimulis qui-
buſdam conſcientiæ in morem vermium vrgeretur.
Igitur & nos fratres obſeruātes quadrageſimæ quo-
tidiana & moderata ieiunia, & tanquam in eremo
conſtituti, nihil deliciarum ſecularium cogitemus,
nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſolici-
tet. Simus ſobrij, ſimus caſti: habentes quidem coo-
uerſatioocm in vrbibus, poſſideamus mente deſer-
tum. Si ita abſtinentes egerimus, erit vt cœleſtis
mannæ reficiamur alimonia, & nullis vermium ſti-
mulis compungamur.

De ieiunio Domini in deſerto, & quomodo non in ſolo pane viuit homo. SERMO XXXV.

MEminiſſe debet veſtra dilectio, hoc me anterio-
re dominica prædicaſſe, & dediſſe rationem cur
Dominus quadrageſimam ieiunauerit, vel cur ipſa
ieiunia in deſerto tranſegerit. Diximus enim hæc o-
mnia obſeruaſſe eum noo iuſtificationis ſuæ cauſa,
qui erat virgo per omnia, ſed noſtræ ſalutis gratia: vt
quorum generatio per intemperantiam peccauerat,
per abſtinētiam ſanaretur. Videamus igitur quid illo
in tempore vel in ipſa ſolitudine geſtum ſit. Dicit e-
nim Euangeliſta affuiſſe ibi diabolum, & ſaluatorem
eios verſutia fuiſſe tentatum. Ait namque ſacra le-
ctio, eſuriſſe Dominum, & dixiſſe illi diabolum : Si
Matth. 4. filius Dei es, dic lapidi huic vt fiat panis. Videte ar-
tem Domini qua aduerſarium fraude circumuenit.
Poſt multa ieiunia eſurire ſe ſimulat, vt diabolum
quem ieiunando iam vicerat, iterum eſuriendo ſoli-
citet. Spem enim illi congrediendi ex infirmitate fa-
mis quodammodo tribuit, vt dum veluti contra im-
becillem congreditur, glorioſius ſuperetur. Hæc e-
nim eſt vera victoria, vt quia Adam immortalē glo-
rioſum & epulantem ſubuerterat, nunc ab homine
mortali humili atque eſuriente vincatur. Cernens e-
nim eſurientem diabolus Dominum, hominem pu-
tat, dubitat ſaluatorem, & ideo ait : Si filius Dei es,
Ibidem. dic lapidi huic vt fiat panis. O miſera Satanæ & ex-
trema congreſſio : diabolus in deſerto tentationis
ſolida arma oon inuenit, deeſt illi de paradiſo amœ-
nitas arborum, deeſt illi conſiliatrix Eua, deeſt illi
pomorum ſpecioſa deceptio, & quia non inuenit ci-
bum quem offerret eſurienti, poſtulat in cibum ſaxa
G mutari. Vndique excluſus, vndique defraudatus, ad
pauimenta ſe confert. Satis enim manifeſtè oſtendit
vaſtitatem ſibi eremi reſtitiſſe, cùm putat propter
inopiam rerum etiam elementa poſſe conuerti. Po-
ſtulat igitur in panem lapides commutari. Verſutus
& callidus ſcit quid petat, nouit factum eſſe quod
dicit. Meminit enim in veteri teſtamēto ſitientibus Exod. 17.
aquam de lapide profluxiſſe, vult etiam hic eſurienti Num. 20.
cibum de lapide miniſtrare. Retinet enim duritiam
petræ io liquorem fontium reſolutam. Cupit etiam
hic aſperitatem ſaxi in panis dulcedinem transfor-
H mari. Suſpicatur enim ipſum eſſe Chriſtum, qui hæc
operari ſolear de natura ſaxorum, ſicut ait Apoſto- 1. Cor. 10.
lus Paulus, Bibebant de ſpirituali conſequēti petra.
Petra autem erat Chriſtus. Suſpicabatur inquam
ipſum eſſe Chriſtum cum poſtulabat vt de lapide
panem faceret, ſed putabat tantummodo ſolum ho-
minem cùm eſurientem videbat. Saluator autem
verſutiam eius mira reſponſione condemnat. Nec
facit quod dicit diabolus, ne videatur pro arbitrio
aduerſarij virtutis ſuæ gloriam declarare. Nec tamē
reſpondit nón poſſe fieri, qui negare non poterat
I quod ſæpe iam fecerat. Igitur nec acquieſcit peten-
ti, nec denegat exploranti, ac per hoc & potentiam
virtutis ſuæ ſuo reſeruat arbitrio, & verſutiam ad-
uerſarij diuino confutat eloquio. Reſpoodit ergo Matth. 4
illi : Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni ver-
bo Dei : In quo ſunt vitæ alimēta cœleſtis. Verbum Ioan. 1.
autem Dei Chriſtus eſt Dominus, ſicut Euangeliſta
dicit: In principio erat verbum, & verbum erat apud
Deum. Quiſquis ergo verbo Chriſti paſcitur, terre-
num pabulum non requirit. Nec enim poteſt ſeculi
panem cupere, qui pane reficitur ſaluatoris. Habet
K enim Dominus ſuum panem, imò panis ipſe ſalua-
tor eſt, ſicut docuit dicens : Ego ſum panis qui de
cœlo deſcēdi. De quo pane dicit propheta: Et panis Ioan. 6.
cor hominis cōfirmat. Quo ergo mihi panem quem Pſal. 103.
offert diabolus, cum habeam panem quem Chriſtus
impartit? Quo mihi cibum per quem protoplaſtum
deiectum memini, Eſau primitiuis fraudatum vidi,
Iudam Scariorh proditionis ſcelere denotatum? A- Geneſ. 3.
dam enim per eſcā paradiſum perdidit, Eſau per len- Geneſ. 25.
tem honorem primatus amiſit, Iudas per buccellam
apoſtolatus ſublime depoſuit: ex quo enim buccellā
L ſumpſit, nō iam Apoſtolus cœpit eſſe, ſed proditor.
Sic enim ſcriptum habes, dicente Domioo: Cui in- Ioan. 13.
tinctum panem dedero, ipſe me tradet. Et continuò
poſt buccellam introiuit io illum Satanas: Non bo-
nus cibus poſt quem oegatur Dominus, poſt quem
ingreditur inimicus. Non bonus cibus poſt quem
Chriſtus reſpuitur, deuoratur Antichriſtus. Nō bo-
nus cibus qui benedictione caret, maledictione cō-
pletur. Illa ergo eſca nobis neceſſaria eſt quæ vitam
præſtat, quæ animam paſcit, poſtquā ſequitur Chri-
ſtus, inimicus excluditur. Illam eſcam accipere de-
M bemus quàm ſaluator nō diabolus ſubſequatur, quę
perceptione ſui cōfeſſorem faciat, non proditorem.
Quàm bene autem ieiuniorum tempore verbum
Dei dixit, eò quòd reficit, vt oſtenderet ieiunia no-
ſtra non debere ſeculi actibus occupari, ſed ſacris li-
teris exerceri. Negligit enim famem corporis qui
pabula lectionis intendit, nec ventris curam ha-
bere poterit, qui alimentum verbi cœleſtis acquirit.

Ipſa

Ipſa eſt enim refectio quæ ſaginat animam, quæ impinguat viſcera, cùm de diuinis ſcripturis cibum eloquij perennis accipimus. Ipſa eſt eſca quæ vitam æternam tribuit, & inſidias à nobis diabolicæ tentationis excludit. Quòd autem ſacrarum litterarum lectio vita ſit, *Ioan. 6.* Dominus teſtatur dicens: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita eſt.

Item de quadrageſima. *Sermo* XXXVI.

ANte dies deuotionem ſanctæ Quadrageſimæ prædicantes, ſacrarum literarum exẽpla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non eſſe ab hominibus conſtitutũ, ſed diuinitus conſecratum, nec terrena cogitatione inuentum, ſed cœleſti maieſtate præceptum. Atque ideò qui conſtitutum numerum vna die manducãdo pręterit, non vt vnius diei violator accuſatur, ſed vt totius Quadrageſimæ tranſgreſſor arguitur. Vnde bonum eſt homini vt dictũ numerum ſine labore ieiunet, & totius Quadrageſimę conſequatur pariter ſanctitatem. Hæc autem non tam ſacerdotum præcepta quàm Dei ſunt. Atque ideò qui ſpernit, non ſacerdotem ſpernit, ſed Chriſtum qui in ſuo loquitur ſacerdote. Videamus igitur quo tẽpore hanc obſeruantiã nobis indixerit Dominus, ſi non veluti per iſtam deuotionẽ cũcta elementa voluerit habere profectũ. Ecce enim indicta Quadrageſima, conſtricta hyemali gelu terra reſoluitur, & aquarũ flueta meatus ſuos glacie liquefacta recipiunt, ſic quoque corporũ noſtrorũ hoc eodem tẽpore contracta ſceleribus peccata ſoluuntur, & vitę noſtræ purior curſus liquefacto rigore Diaboli meatum ſuum priſtinum recognoſcit. Terra, inquã, indicta Quadrageſima aſperitatẽ deponit hyemis, ego indicta Quadraſima aſperitatem reiicio delictorum. Illa terra aratris ſcinditur, vt mũdanis ſit congrua frugibus: mea terra ieiuniis exaratur, vt cœleſtibus ſit apta ſeminibus. Sicut enim reditum vbetiorem capit qui frequentius vexando exercet campum, ita maiorem gratiam percipit qui exercet corporis ſui campum ſæpius ieiunando. Ecce enim abſtinentiæ tempore herba ſegetum reuiuiſcit in meſſem, ſurculus arboris conatur in fruticem, palmes vineæ pubeſcit in gẽmam, & omnia de inferioribus ad altiora ſe ſubrigunt: ita hoc eodémque tempore hominum ſpes intermortua reuiuiſcit in poſterum, fides perdita reparatur in gloriam, temporalis vita proficit in æternum, & omne genus humanum ad cœleſtia ſe ſubrigens, ab inferis ad altiora conſurgit. Modò ſerrum geſtans agricola ſarmenta deputat vinearum. Ita & nunc Euangelium tractans epiſcopus ſordes amputat populorum, & iſto quadragenario curriculo vniuerſæ hoc agunt creaturæ, quatenus depoſitis ſuperfluis ornatæ vel comptæ in Paſcha procedant. Modò omnia ſunt in partu, vt tunc reperiantur in fructu. Tunc enim cõtra naturæ ſpeciem ſpina profert roſam, calamus fragrat lilium, ſuauitatem arida virgulta depromunt, & ita cuncta floribus adornãtur, vt feſtiuitatem diei magni creatura ipſa nitore ſui celebrare credatur. Igitur & nos hoc eodem ieiuniorum tempore producamus de ſpinis noſtris roſas, hoc eſt de peccatis iuſtitiam, de ſeueritate miſericordiam, de auaritia largitatem. Iſtæ enim ſpinæ ſunt corporis noſtri, quæ præfocant animã, de quibus ait ſcriptura: Spinas & tribulos tibi germinabit terra. *Geneſ. 3.* Germinat enim mihi terra mea ſpinas, ſi me corporalis libidinis titillatione compungit. Generat mihi tribulos, cùm me diuitiarũ ſecularium cupiditate diſcruciat. Spina enim Chriſtiano, auaritiæ ſuæ radix eſt. Spina viro bono honoris ambitio eſt. Videntur enim ſpecie apud ſuos grata eſſe, ſed lædunt. His ergo niſi vigilando & ieiunando carere non poſſumus, quin potius per abſtinentiam ipſæ ſpinæ vertentur in roſam. Producit enim ieiunando libido caſtimoniam, ſuperbia humilitatem, ſobrietas parcitatem. Hi enim ſunt flores vitæ noſtræ, qui ſuaue Chriſto redolent, qui odorem bonum Deo ſpirant. Vnde ait Apoſtolus: Quoniam Chriſti bonus odor ſumus Deo. *2. Cor. 2.* Hanc ergo Quadrageſimam largitus eſt nobis Dominus, vt huius temporis ſpatio in morem totius creaturæ nunc cõcipiamus virtutum germina, vt in die Paſchæ fructum iuſtitiæ proferamus. Hoc autem quadragenario numero ſe ipſe Dominus Chriſtus exercuit, non vt profectum ipſe caperet, ſed vt profectum ſalutis nobis oſtenderet. Nec enim erat in illo ſpina peccati, quæ verteretur in florem. Ipſe enim erat flos natus non de ſpina, ſed de virga, ſicut ait Propheta: Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. *Eſaia 11.* Virga enim erat Maria, nitida, ſubtilis & virgo, quæ Chriſtum velut florem integritate ſui corporis germinauit. Continuatis ergo quadraginta diebus hæc ieiunia non eſuriens Dominus procurauit: ſed dicit illũ Euangeliſta eſuriſſe poſtea. *Matth. 4.* Quomodo ergo poteſt fieri, vt qui tot dierum numero famem ſitímque nõ ſenſerit, poſtea eſurierit? Eſuriebat planè, nec negare poſſumus quòd eſurierit. Eſuriit enim non cibum hominum, ſed ſalutem: nec eſcarum ſecularium epulas concupiuit, ſed animarum deſiderauit cœleſtium ſanctitatem. Cibus enim Chriſti eſt redẽptio populorum, cibus Chriſti eſt paternæ voluntatis effectus, ſicut ipſe ait: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris qui me miſit. *Ioan. 4.* Vnde & nos eſuriamus cibum non qui terrenis epulis apparatur: ſed qui diuinarum ſcripturarum lectione colligitur. Ille enim corpus ad tempus nutrit, hic autem animam reficit in æternum.

Item de Quadrageſima. *Sermo* XXXVII.

SI bene retinet, fratres, veſtra dilectio, hac ſuperiore dominica prædicauimus quòd ſanctã Quadrageſimam abſtinendo ipſe Dominus conſecrauerit, & tot dierum noctiúmque curriculo cibum omnino non capiens, vnum ac ſolidum ieiunij corpus effecerit, quod in totum non obſeruare, ſacrilegum eſt: ex parte violare, peccatum eſt. Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, vt rem vtilem nõ ſolùm doceret verbis, ſed etiam exemplis inſtrueret, vt iiſdem veſtigiis quibus ad fidem currimus, ad abſtinentiã graderemur. Sed videamus quæ cauſa ſteterit vt ieiunia Saluator indiceret, & ipſe ſibi primùm vt bonus humani generis medicus ieiunaret. Bonus enim medicus poculum quod ægro daturus eſt, prior guſtat, vt peritiam artis ſuæ ante in ſe ipſe demonſtret,

& experimentum æger accipiens ſecurus ſit de poculo, ſecurior de ſalute. Deinde quo loci hoc ipſum *Matth. 4.* tempus ieiunij procurarit. Dicit enim Euangeliſta abſtinuiſſe Dominum quadraginta diebus & noctibus in deſerto. Arbitror itaque cauſam hanc eſſe ieiunij, vt quia primus Adam in paradiſo conſtitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiſerat, eandem immortalitatem ſecundus Adam Chriſtus per abſtinentiam repararet. Et quia contra mandatum Dei guſtans de interdicta arbore peccatum mortis inciderat, nunc ſecundum mandatum Domini ieiunans, vitæ iuſtitiam mereretur. Hoc enim agit Saluator, vt iiſdem veſtigiis quibus admiſſa fuerint delicta, purgentur, hoc eſt vt quia homo manducando deliquerat, corrigat abſtinendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc eãdem ieiunando deſpiciat. Adam enim Euam non niſi intemperantia prouocante cognouit. Quandiu autem manſit in illis intemerata parcitas, manſit & impolluta virginitas: & quandiu ieiunauerunt ab interdictis epulis, tandiu & à pudendis ieiunauêre peccatis. Fames enim amica virginitatis eſt, inimica laſciuiæ. Saturitas verò caſtitatem prodigit, nutrit illecebram. Igitur, ſicut dixi, hoc agit Dominus, vt iis præiudiciis quibus homo obnoxius peccato fuerat, liberetur. Propterea namque per omnia ſecundum ſimilitudinem Adæ naſci voluit, vt ſecundum ſimilitudinem omnia hominis peccata diſſolueret. Adã enim de terra virgine natus eſt, & Chriſtus de Maria virgine procreatus. Illius maternum ſolum necdum ſciſſum fuerat, iſtius maternum ſecretum nunquam cõcupiſcentia violatum. Adam Dei manibus plaſmatur è limo, Chriſtus Dei ſpiritu formatur in vtero. Vterque ergo oritur cum patre, vterque virgine vtitur matre, vterque, ſicut Euangeliſta dicit, *Luca 3.* filius Dei eſt, ſed Adam creatura eſt, filius Chriſtus verò ſubſtantia. Hoc ergo agit Dominus ſicut Adã ſecuodus, vt quod prior homo manducando perdiderat, hoc alter ieiunando recipiat, ac legem in paradiſo abſtinentiæ datam in deſerto coſtodit. Sciebat enim præceptum Dei non vnius loci legem eſſe, ſed mundi. Non enim intereſt, diuinitatis mandatum vtrum domi an in agro cuſtodias, cùm vbique ſit qui præcepit. In deſerto itaque Saluator implet mandatum Dei, vt ibi Adam ſaluaret errantem, vbi fuerat de paradiſi poſſeſſione proiectus. Adam enim expulſus de paradiſo, inculti mũdi deſerta ſuſtinuit. In deſerto ergo primùm homini ſalus refunditur, vbi non ſunt epulæ, vbi deſunt deliciæ, vbi (quod eſt omnium malorum cauſa) deeſt & mulier. Potuerat enim Adam inter illas paradiſi inconcuſſus ſtare delicias, ſi Eua ibidem cum diabolicis illecebris noo fuiſſet. Conueniens ergo eſt deſertum ſaluti, vbi non eſt Eua quę perſuadet, non eſt mulier quæ blanditur. Videte rem miram, in paradiſo cùm Adam diabolus dimicat, vbique inſidiatur homini, vbique congreditur: ſed vbi mulierem inuenit, vincit: vbi mulierem non inuenit, victus abſcedit. Formam igitur dedit nobis Deus in hoc facto, vt ieiuniorum tempore tanquam deſertum habitantes abſtineamus epulis, voluptate, muliere, nec coniungatur nobis Eua, ne nos à caſta obſeruatione illecebroſa perſuaſione ſubuertat. In deſerto enim quo-

G dammodo videtur habitare qui Quadrageſimæ tẽpore ieiunus & caſtus eſt. Deſertum planè quoddã ipſum corpus eſt Chriſtiani cùm non repletur cibis, non poculis irrigatur, ſed arctis inediæ ſqualore negligitur. Deſertum, inquam, eſt corpus noſtrũ cùm abſtinentia marceſcit caro, ſiti pallor obducitur, & contemptu rerum totius hominis ſpecies inculta ſordeſcit. Tunc Chriſtus Dominus habitat deſertũ pectoris noſtri, cùm noſtrã terram fame ſqualidam ac ſiti aridam eſſe reperit, ſecundũ quod ait Propheta Dauid: Sicut in terra deſerta, & inuia, & inaquo- *Pſalm. 62.* H ſa, ſic in ſancto apparui tibi. Aliter enim ſicut in ſancto ei apparere nõ poſſumus, niſi terra corporis noſtri fuerit deſerta mundanis deliciis, inuia diabolicis concupiſcentiis, & inaquoſa libidinoſis illecebris. Tunc habitans Saluator hoc deſertum corporis noſtri, omnes ibi diaboli factiones exuperat, & ſecretum ac ſecurum à cogitationibus ſeculi eſſe ſuum facit habitaculum, vt deinceps nos intra noſmetipſos veluti in ſolitudine cõſtituti, non niſi cœlum reſpiciamus & terram, hoc eſt non cogitemus alium niſi cœleſtis regni Dominum, & terrenæ re- I ſurrectionis authorem.

Item de Ieiuniis, & Quadrageſima.
Sermo XXXVIII.

PRopitia diuinitate ecce iam penè tranſegimus Quadrageſimæ indicta ieiunia, & pręcepta Chriſti Domini abſtineotiæ deuotione compleuimus. Supereſt nũc vt quemadmodum famuli eius Moyſes & Helias hunc ſacratiſſimum numerum obſeruando, gratiam meruerunt, ita & nos hoc ipſum tẽ- K pus cuſtodiendo mereamur, ſitque ſimilis remuneratio in perceptione præmij, quorum ſimilis labor eſt in obſeruatione ieiunij. Helias enim cùm eſſet *3. Reg. 18. & 19.* clauſum humanis iniquitatibus cœlũ, & nulla mundanis rebus deſuper pluuiarum ſtillaret vbertas, atque omnia longè ſiccitatis ſqualore languereot, & eſſet fames magna vniuerſo generi humano (quoniã enim cœlum pluuiam non dabat, nec terra pabulũ germinabat) tunc Helias ſanctus reſerauit ieiuniis ſuis cœlum, terram orationibus fœcũdauit. Illius enim ſiccitatem conuertit in pluuiam, huius ſterili- L tatem reſoluit in partum. Tanta enim eius precibus orbem terrarum imbrium largitas irrigauit, vt arida reuiuiſcerent, mortua reſurgerent, languentia ſanarentur. Et ita rebus cunctis fontiumquidam meatus infuſus eſt, vt porificatione facta per pluuiam, omnia creaturarum vitia lauarentur, atque inundationis illius beneficio totius mundi ſpecies innouata conſurgeret. Igitur & nos eadem quæ Helias obſeruantes ieiunia, adhibitis precibus clauſum cœlum noſtris competẽtibus reſeremus, quatenus illos la- M oacri ſalutaris imber illuminet. Clauſum enim illis eſt cœlum, quandiu nondum de cœlo Spiritus ſanctus adueniens eorum corda viuificat, ſiccitatem quodammodo patiuotur, quia oondum gratia baptiſmatis irrigantur. Laborant etiam fame magna, quoniam velut eſurientes cœleſtia ſacramenta deſiderant. Reſeremus ergo illis cœlum, vt adueniente deſuper ſpirituali pluuia, eorum terra lauacri irriguo ſatietur, & delictorum ſterilitate depoſita incipiant fructus

fructus germinare virtutũ. Etenim cœleſtis imber vitia peccatorũ diluit, iuſtitiæ incremẽta producit, diſcutit aridum concupiſcentiæ puluerem, lætificat vtilem caſtimoniæ puritatem, obruit auaritiæ ſordidam fæcem, nutrit æternam miſericordiæ largitatẽ. Sicut enim ſuperueniente Heliȩ pluuia omne pabulum terra produxit, ita & ſuperueniente Chriſti lauacro omnem iuſtitiam anima germinauit. Et ſicut illic pluuiarum fontes irrigauerunt orbem, vt viuificarentur herbarum mortificata iam ſemina, ita & fons baptiſmatis irrigat genus hominum, vt animarum mortificata corda viuificet. Hoc ergo obſeruantium iſta ieiunia eſt meritum, vt orationibus eorum aut innouetur mundus, aut fratres denuo renaſcantur. Reſerandum igitur competentibus noſtris eſt cœlum, quoniam adhuc clauſũ eſt apud illos. Clauſum eſt enim cœlum, quoniam myſterium nondum peruident trinitatis. Clauſo enim ſibi cœlo, ſuper cœlũ quid agitur ignorant, nec ſcire poſſunt quæ ſit filij patriſque ſubſtantia, niſi prius mundi elementa tranſcenderint. Tunc enim poterit quis trinitatis aſpicere diuina myſteria, cùm cœlos ſua virtute habuerit apertos, ſicut beatus Stephanus martyr reſerauit ſibi martyrio ſuo cœlos, & ſtantem vidit ad patris dexteram ſaluatorem, ſecundum quod ipſe ait: Ecce video cœlos apertos, & ſtã- *Actuum 7.* tem Ieſum ad dexterã Dei. Ergo cui clauſi ſunt cœli, agendum eſt, vt aperiantur illi, quatenus ſuper cœlos Chriſtum poſſit aſpicere. Nam quandiu clauſi ſunt homini, Chriſtum non poteſt videre regnantẽ. Quemadmodum autem clauſi cœli aperiendi ſint, inquirere nos oportet. Puto autem aliter eos aperiri non poſſe niſi claues Petri Apoſtoli ſumpſerimus, quas Domino largiente ſuſcepit, ſicut ipſe dixit: Ti- *Matth. 16.* bi dabo claues regni cœlorum. Imò rogemus Petrum vt ipſe nobis tãquam bonus ianitor regiæ cœleſtis aperiat. Quæ autem iſta clauis ſit, diligentius requiramus. Clauem Petri fidem eſſe dixerim Petri, per quam cœlos aperuit, penetrauit inferna ſecurus, maria calcauit intrepidus. Tanta enim Apoſtolicæ fidei virtus eſt, vt cuncta illi elementa pateant, hoc eſt non illi angelicæ claudantur ianuæ, non portæ præualeant tartari, non aquarum fluenta ſubſidant. Iſta autem ipſa clauis quam fidem dicimus, videamus quemadmodum conſtet, quemadmodum ſolida ſit. Arbitror illam duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apoſtolorũ ſymbolo fides ſancta concepta eſt, qui velut periti artifices in vnum conuenientes, clauem ſuo conſilio conflauerunt. Clauem enim quandam ipſum ſymbolum dixerim, per quod reſerantur Diaboli tenebræ, vt lux Chriſti adueniat: aperiuntur conſcientiȩ clauſa peccata, vt iuſtitiæ fulgeant opera manifeſta. Igitur hæc clauis oſtendenda eſt fratribus noſtris, vt & ipſi tanquam diſcipuli Petri inferna ſibi reſerare, et cœlos aperire conſueſcant.

De Ieiuniis & Eleemoſynis. *Sermo* XXXIX.

NOn dubito, fratres, contriſtari vos quotienſcũque abſentem me à vobis neceſſitas facit. Dum enim quem diligitis non videtis, tanquam boni filij pietatis ſtimulis laboratis. Sed ego quamuis corpore vos interdum deſeram, tamen vos ſpiritu non relinquo. Quocunque enim iero, dilectio veſtra me ſequitur: vbicunque fuero, ibi mecum veſtra fraternitas commoratur. Quiſquis enim in Chriſti mandatis permanet, neceſſe eſt vt Chriſti adhæreat ſacerdoti: & licet longè poſitus videatur, fit tamen proximus dum illum vnius fidei gratia repræſentat. Ille ſe ſanè ſeparatum a ſacerdotibus putet, qui actibus malis ſeparatus à Chriſto eſt. Atque ideò, fratres, vos qui mandatum Saluatoris facitis, quamuis abſentes a me fueritis corpore, dilectione tamẽ mihi minimè defuiſtis. Ita quos ſeparabat longitudo terrarum, Chriſti gratia connectebat. Sunt autem nonnulli inter vos, fratres, quorum licet vultus in eccleſia videamus, cor tamen in agris eſſe cognoſcimus: & præſentiam quidem eorum conſideramus in plebe, ſed conuerſationem eorum inuenimus in rure. De terra enim ſemper cogitant, de terra tractant, quæ terrena ſunt ſapiunt. His conuenit diuina illa ſententia: Quia terra es, & in terrã ibis. Qui ideò *Gen. 3.* aliquando ad eccleſiam veniunt, non quia ex fide Chriſtiani ſunt, ſed ne Chriſtiani ab hominibus nõ putẽtur. Quibus cum ieiunium indicitur, de intemperie ſe temporis ſemper excuſant. Dicunt enim æſtiuis menſibus, dies longa eſt, torrentior ſol eſt, ſitim ferre non poſſumus, poculis nos refrigerare debemus. Hyemis verò tempore, graue frigus eſt, rigores ſunt peſſimi, algorem tolerarẽ nequimus, eſcis calefieri nos oportet. Ita homines quorum animus ſemper eſt in prandio, prandendi ſibi cauſas inquirũt: & dum ſe à ieiuniis excuſant, tempora creatoris accuſant. Dic mihi, ô delicate Chriſtiane, qui æſtum ſolis ieiunando ferre non potes, nunquid æſtus quem ſuſtentaturus es, torrentior eſt gehenna? Nunquid hyems cui retrudendus es, horridior eſt tenebris? In exteriores enim tenebras abijcientur *Matth. 8.* peccatores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium, ſicut ait Dominus: Stridor, inquam, dentium inſtar hyberni temporis erit in illis tenebris. Ergo ſicut penetrante algore hyemis, toto homines corpore cõtremiſcunt, ita & interueniente conſcientia frigida delictorum, graui peccatores dẽtium ſtridore quatientur. Ita miſer peccator dum hic hyberni rigorẽ metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit. Dum hic æſtum ſolis euitat, ibi gehennæ ſuſtinebit ardorem. His autem ipſis hominibus cùm dixeris vt aliquid pauperibus largiantur, ſtatim tibi obijciunt, neceſſitates infinitæ ſunt, tributa ſunt grauia, fiſcalia explicare non poſſumus. Et tanta tibi ingerunt, vt quaſi reum te ſtatuant, cur hoc ipſum illos volueris commouere. Non intelligentes quòd omnibus neceſſitatibus, ſaluris ſit neceſſitas præferenda, & quòd tributum reddere, alij prodeſt: eleemoſynam facere, ipſi proficiat qui largitur. Tributi enim redditio illi præſtat beneficium qui accipit, eleemoſynæ autem operatio ſibi confert meritum qui miniſtrat. Tributi, inquam, redditio detrimentum infert ſoluenti, eleemoſynæ erogatio lucrum tribuit eroganti. Ditior enim fit vir miſericors poſteaquàm minus habere incipit pauperibus largiendo. Beata igitur eſt eleemoſyna, quæ & accipientem reficit, & lætificat erogantem. Hilarem enim datorem diligit Deus. *2. Cor. 9.* Atque ideo melius eſt illi prius dare. Lætus ergo &

hilaris eſt qui pauperibus ſubminiſtrat. Rectè G
planè lætus eſt, quia per numulos paucos, æternos
theſauros ſibi cœleſtes acquirit. Et contra ſemper
triſtis eſt & mœſtus qui tributa diſſoluit. Nec im-
meritò triſtis eſt, qui ad ſolutionem non dilectione
adducitur, ſed terrore conſtringitur. Chriſti enim
debitor lætus, Cæſaris triſtis eſt, quia hunc ad ſol-
uendum amor cogit, illum pœna cõpellit. Hic præ-
miis prouocatur, ille ſuppliciis coarctatur. Dicit ſan
1. Tim. 6. ctus Apoſtolus: Diuitibus huius ſeculi præcipe non
ſublime ſapere, & neque in incerto diuitiarum ſpe-
rare. Vides ergo ô diues quia ſunt tuæ incertæ diui- H
tię: quid ergo aurũ cõgregas in quo nulla certa fidu-
cia eſt? Auri tui auaritia ceſſet, & terra eſt: ſolidi tui
cupiditas auferatur, & ſordes ſunt. Aurum enim &
argentum vilis eſt & abiecta materies: vbi aurum in-
creuit humana concupiſcentia, tunc & his ſpecie-
bus acceſcuit ambitio. Aurum enim & argentum nõ
precioſum natura inſtituit, ſed hominum voluntas
effecit.

De Ieiuniis Niniuitarum. *Sermo* XL.

I
Iona 3. LEgimus in prophetis cum Niniuæ ciuitati ſub-
uerſio diuinitus immineret, & iuxta ſententiam
Dei, deſtruendi illam tempus ingrueret, conſiſtẽtes
in ea aliud non habuiſſe præſidium, niſi vt abiectis
crapuloſis epulis, ieiunia continnata ſuſciperent, &
diuitiarum ambitione ſepoſita, humilitate ſe pau-
pertatis inducerẽt, ſcilicet vt exinde remedium per-
ciperent, vnde his perditio contingebat, hoc eſt, vt
iram diuinitatis quam luxuriando prouocauerant,
abſtinendo lenirent: & offenſam quam in eos ſuper-
bia contraxerat, humilitas mitigaret. Dicitur enim K
in illa tribulatione ipſe rex depoſita imperiali pur-
pura, regali ambitione ſubmota, membra ſua cilicio
præcinxiſſe, atque in ſacco & cinere ſe diebus ac no
ctibus volutaſſe. Sapiens ergo rex, qui ſciret quem-
admodũ aduerſa ſibi ſuperare deberet: hoſtes enim
virtute ſuperabat, Deum autem humilitate vince-
bat. Sapiens planè rex, qui intelligeret quibus ar-
mis vteretur pro temporis qualitate. Cùm enim in-
ſidiantur illi homines, apprehendit arma bellica:
cùm iraſcitur ei Deus, corripit arma iuſtitiæ. Sapiẽs
inquam rex, qui pro ſalute ciuium peccatorem ſe L
magis confiteror eſſe quàm regẽ. Obliuiſcitur enim
ſe regem eſſe, vbi Deum regem omnium pertime-
ſcit: nec potentiæ ſuæ meminit, vbi potentiam diui-
nitatis agnoſcit. Obliuiſcitur ergo ſe regem eſſe dũ
proiicit purpuram, dum diadema deponit, cilicio
autem veſtitur & ſacco, ieiuniis perſeuerat, oratio-
nibus immoratur. Mira res, dum ſe regem hominũ
eſſe non meminit, rex incipit eſſe iuſtitiæ. Religio-
ſus igitur princeps non perdidit imperium, ſed mu-
tauit. Principatum enim ante militaris diſciplinę re-
nuit, nunc cœleſtium diſciplinarum obtinet princi- M
patum. Non, inquam, perdidit imperium, quia ſiue
ferro, ſiue iuſtitia pro ciuium ſalute primus inuigi-
lat. Primus planè inuigilat, quia vt tota ciuitas ieiu-
naret, famem ſibi rex primus indixit, & ſolus omniũ
cauſa prior cœpit eſurire quam miles. Neceſſe enim
erat vt qui potentior cunctis fuerat, deuotior fieret
vniuerſis. Exemplo igitur ſuo præparat religionis

G exercitum, non armis ſed ſola deuotione munitum:
iubet omnem ſexum, omnem ętatem à diurnis epu-
lis abſtinere. Additur religioſo exercitui numerus,
cùm in tali deuotione etiam infantia militare com-
pellitur. Pietas enim eſſe creditur in tali cauſa, par-
uulis quoque cibi ſubſtantiam denegarę. Non enim
ſufficiebat ad placandum Deum peccantium ſatiſ-
factio, niſi ſeniorum quoque peccata, paruulorum
innocentia deploraret, & fletibus alienis delicta ſua
iuuẽtus ablueret. Iſta autem, fratres, omnia in com-
monitionem noſtri facta eſſe nemo eſt qui neſciat,
H vt quotienſcunque tribolationibus perurgemur, ad
hæc præſidia concurramus, vt puta aduerſarius im-
minet, inimicus in promptu eſt: ieiunemus, & vin-
camus. Solent quidam homines quotienſcunque
neceſſitatem arduam nimis patiuntur, ad proximas
gẽtes auxilij cauſa deſtinare legatos. Nos, quod eſt
melius, legationem ad Deum per ieiunia deſtine-
mus, ab ipſo imploremus auxilia, ad ipſum nos cor-
de & orationibus conferamus. Auxilium enim illi
non aliunde rogando petierunt, ſed de ſuis ieiunã-
do viſceribus exegerunt. Cur enim petat ab altero
I qui intra ſe poteſt inuenire quod quærit? Quanto e-
nim Deo viciniores fuerimus, tanto aduerſarij no-
ſtri à nobis longius repellentur. Oportet igitur pro-
ximos nos fieri Deo, quoniam dicit Propheta: Ecce *Pſalm. 72.*
qui elongant ſe à te, peribunt. Quod ſi à Deo qui lõ-
gè ſunt, peribunt: vtique qui ſunt proximi, ſaluabũ-
tur. Aliter ergo proximi Deo eſſe non poſſumus, ni-
ſi ad eum ieiuniis, orationibus & eleemoſynis pro-
pinquemus: Deus enim ipſe miſericors, ieiunus &
ſanctos eſt. Atque ideò qui vult proximus Deo eſ-
ſe, debet imitari hoc eſſe quod eſt Deus. Tota igitur
K in tribulatione Niniuitarum ciuitas ieiunauit. Bene
dixi, tota: nõ ſolùm enim ſenes, iuuenes & infantes,
ſed etiam pecudes legimus ieiunaſſe. Mira res, ieiu-
nant pro ciuitatis peccato, quæ peccati conditio nõ
conſtringit. Vnde & nos, fratres, temporum angu-
ſtias ſuſtinentes, omnes pariter ieiunare debemus,
& miſericordiam Dei cunctorum abſtinentia de-
plorare. Nam quale ſit, hoc Chriſtianum pro ſalute
ſua non facere, quod pecudes pro hominum ſalute
fecerunt? niſi quod ſtolidior pecude eſt qui indicto
pro ſe à ſacerdote ieiunio non ieiunat. Nonne enim
L pecus eſt qui non intelligit quid illi immineat, quid
incumbat? Et pecus quidem videns declinat foueã,
cauet præcipitia, tu autem non vis ieiunando peri-
culum declinare quod cernis? Deſperationis enim
genus eſt, tunc te mãducare cùm abſtinere debeas:
tunc gaudere cũ debeas deplorare. De hac deſpera-
tione Apoſtolus dicit, qood à nobis auertat Deus:
Manducemus & bibamus: cras enim moriemur. Ie- *1. Cor. 15.*
iunemus ergo, fratres, ſine intermiſſione, vt hoſtes
noſtros orationibus & abſtinentia ſuperare poſſi-
mus per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

De gratia Baptiſmi. *Sermo* XLI.

QVia conſtat, ſicut ante dies aliquot proſecuti ſu-
mus, Ieſum Chriſtũ nõ ſui cauſa baptizatũ eſſe,
ſed noſtri: debemus fratres dilectiſſimi, vobis cate-
chumenis loquor, gratiam baptiſmatis eius omni
feſtinatione ſuſcipere, & de fonte Iordanis quem il-
le be-

le benedixit, benedictionem conſecrationis hauri-
re, vt in eum gurgitẽ in quem ſe illius ſanctitas mer-
ſit, noſtra peccata mergãtur, ſcilicet vt eadem aqua
qoæ Dominum circumdedit, & ſeruulos circumpur
get, quatenus ex venerabili Chriſti lauacro nobis
vnda ſancta proficiat, & iiſdem veſtigiis atque my-
ſteriis quibus benedictionem à Saluatore eſt mu-
ruata, nos fœtu beatiore purificet, gratiámque quã
à Chriſto ſuſcepit, in Chriſtianos refundat. Ergo
fratres, tingi debemus eodem fonte quo Chriſtus,
vt poſſimus eſſe quod Chriſtus. Nam, quod ſalua fi-
de dixerim, licet baptiſmum vtrumque ſit Domini,
tamen gratius puto hoc bapriſmum eſſe quo nos
abluimur, quàm illud quo Saluator baptizatur. Hoc
enim celebratur per Chriſtum, illud celebratum eſt
per Ioannem. In illo ſe magiſter excuſat, in iſto nos
Saluator inuitat. In illo iuſtitia ſemiplena, in iſto tri-
nitas eſt perſecta. Ad illud ſanctus venit, ſanctus e-
greſſus: ad iſtud peccator venit, & ſanctus abſcedit.
In illo benedictio confertur myſteriis, in iſto my-
ſteriis delicta donantur. Baptizari ergo, fratres, de-
bemus eodem gurgite quo Saluator: ſed vt eodem
fonte mergamur, non nobis orientalis petenda eſt
regio, non fluuius terræ Iudaicæ. Vbi enim nunc
Chriſtus, ibi quoque Iordanis eſt. Eadem conſecra-
tio quæ Orientis flumina benedixit, Occidentis flu-
enta ſanctificat. Vndę erſi nomen fortè fluuio aliud
ſir de ſeculo, ineſt tamen illi myſterium de Iordane.
Denique iiſdem ſacramentis res agitur quibus &
tunc geſta eſt, niſi quòd gratia pleniore. Tunc enim
trinitatem carnalibus oculis vidimus, modò eandẽ
trinitatem fidei oculis contemplamur. Tunc Chri-
ſtum vix humanus vultus aſpexit, nunc eundem
mens humana complectitur. Tunc Spiritus ſanctus
velut columbæ ſpecie hominem circumfudit, mo-
dò ſe in interiora hominis ipſa virtute diuinitatis
infundit. Tunc pater à Domino propter filium lon-
go auditu vocis aduenit, modò autem deſcendit ad
nos pariter ipſe cum filio. Plenior ærgo gratia eſt v-
bi Deus nõ aſſumpta ſpecie deſcendit ad homines,
ſed propria ſubſtantia deſcẽdere dignatur ad filios.
Ibi enim tanquam incredulis fidem vult ſignis cor-
poralibus perſuadere, hic tanquam fidelibus gratiã
ſpirituali virtute conferre. Plenioris ergo gratiæ eſt
Deum videre ſicut eſt Deus, quàm videre eum ſic
vt requiras eum. Hic eſt perfecta trinitas, ibi adhuc
ſcrutanda diuinitas. Plenior igitur eſt gratia Deum
propria virtute cognoſcere, quàm in aſſumpta ſpe-
cie ſuſpicari. Faciamus ergo ipſi pro nobis quod
Deum videmus feciſſe pro nobis, faciamus circa
nos quod fieri circa ſe Ioannes optauit. Quãto ma-
gis peccatores nos humiles & ignari gratiam hanc
debemns ambire. Videte miſericordiam Saluaro-
ris, hoc nobis ſponte defertur, quod Propheta po-
ſtulans non meretur accipere. Quid autem cauſæ ſit
quòd Ioannes petierit Chriſti baptiſmum, & non
Matth. 3. acceperit, debemus aduertere. Ait enim illi Domi-
nus poſtulanti: Sine modò, ſic enim decet nos im-
plere omnem iuſtitiam. Scimus enim quòd Ioãnes
Baptiſta typum legis gerebat: iuſtum ergo erat vt
ipſe baptizaret Dominum, ſcilicet vt quemadmo-
dum ſecundum carnem de Iudæis Saluator eſt ge-
nitus, ita & ſecundum ſpiritum de lege Euangelium

A naſceretur, vt vnde ſucceſſionem ducebat originis,
exinde & traditionẽ conſecrationis acciperet. Hoc Ibidem
eſt igitur quod ait: Sic enim decet nos implere om-
nem iuſtitiam. Iuſtum enim erat vt mandata legis Matth. 5.
quæ ipſe condiderat, ipſe compleret, ſicut alibi di-
cit: Non veni legem ſoluere, ſed adimplere.

De hoſtibus carnalibus non metuendis, & poſt cibum gratias Deo referri debere.

Sermo XLII.

B FRequenter admonui vos fratres, vt dum licet,
dum temporis in ſpatio eſt, ſaluti veſtræ omni-
bus modis conſuleretis, & in hac vita breui vitam
vobis prouideretis æternam. Sapiens enim quiſque
intelligit quòd hæc vita homini nõ ad quietem da-
ta ſit, ſed ad laborem, hoc eſt, vt hic laboret, & in
poſterum requieſcat. Hic autem requies nulla eſt.
Tantis enim malis hæc vita repleta eſt, vt compara-
tione eius mors remedio putetur eſſe, non pœna.
C Nam ideo breuem illam Deus fecit, vt moleſtiæ eius
quia proſperitate non poterant, temporis exiguita-
te finirentur. Denique ſanctus Iob dicit: Piraterium Iob. 7.
eſt vita hominis ſuper terram, hoc eſt, ſiue quòd ho-
mines in hac vita omnia experiantur mala. Pirate-
rium enim Latinè experimentum dici poteſt. Seu
certè piraterium, quod in hac vita circa homines dia-
bolus tanquam pirata deſæuiat. Piraterium enim
habitaculum piratarum eſt. Tandiu ergo in pirate-
rio ſumus, quandiu in hac carne poſiti prædonum
ſpiritualium tentationibus ſubiacemus, quamuis in
D hac ipſa vita etiam carnales nobis, qui ſunt barbari,
piratæ non deſunt, minus tamen eos timeo, qui & ſi
auferunt patrimonia, non poſſunt auferre iuſtitiam:
ſi aurum tollunt, Chriſtum tollere certè nõ poſſunt:
ſi diripiunt argentum, non poſſunt diripere ſaluato-
rem. Quis igitor non feſtinet habere ſibi Chriſtum
quem non poſſit ab eo nec prædo diripere, nec ho-
ſtis auferre, nec captiuitas ſeparare? Qui enim habet
Chriſtum, hominem non veretur inimicum. Quid
enim facturus ſapienti? Pecora eius abducet? hoc e-
tiam morbi lues facere conſueuit. Armenta diri-
E piet? iſtud damnum abactores tolerando iam di-
dicit. Ipſum fortaſſis non illi admouet tædia,
ſed remouet: hoc enim illi intulit, quod maio-
re cum moleſtia febris afferret, præſertim cùm dicat
Dominus: Nolite timere eos qui occidunt corpus, Matth. 10.
animam autem non poſſunt occidẽre. Illi igitur ſpi-
rituales plus metuendi piratæ ſunt, qui non ſolùm
corpora hominum, ſed & animas ſpoliare conſue-
uerunt: qui non tam aurum mundi, quàm aurum fi-
dei auferre nituntur: qui non tam ſeculi ſubſtãtiam,
quàm Chriſti ſapientiam deprædantur. Nam ipſi
F nobis ſpirituales hoſtes hos carnales immittunt, vt
probemur in tribulatione poſiti, quàm ſimus confi-
dẽtes in Deo, quã de ſolo ipſo remediũ poſtulemus.
Sunt enim quidam qui in tribulatione poſiti dicant
malis artibus hoſtes vincere, iiſdem eos artibus de-
bere ſuperari, deſperantes de Deo, à dæmonibus vi-
ctoriam flagitantes. Miſeri homines, neſciunt quid
faciant, quid loquantur. Dum enim rebus ſuis me-
tuunt, obliti ſunt religionis ac fidei. Qui res quidem
ſuas fortè non perdent, ſed quod eſt amplius, ſuas

Iob.2. animas perdiderunt. Dicit ſanctus Iob: Si bona ex-
G cipimus de manu Domini, quare non mala tolera-
bimus? Hoc eſt, ſi bonis ſuperuenientibus iucunda-
mur, quare non & aduerſis accidentibus conforte-
mur? Aduerſa tolerare, ſapienti virtutis exercitium,
inſipienti prçuaricarionis eſt occaſio. Dixi ergo frç-
quenter vt in hac vita breui, vitam vobis prouidea-
tis æternam: quod doleo cur hoc facere contemna-
tis. Cùm enim ieiunandum dicimus, præter paucos
nemo ieiunat. Cùm eleemoſynas faciendum, maior
auaritia vos cõſtringit. Orare autem, & gratias Deo
agere quid ſit, pleroſque de vobis etiam arbitror i-
H gnorare, qui ſurgentes primo diluculo non niſi de
prandio cogitent: cùm pranderint ſomno ſe tradãt,
nunquam diuinitati gratias referentes, quæ illis &
prandium ad refectionem, & ſomnum dederit ad
quietem. Vrique tu Chriſtiane ſi es vtilis, meminiſſe
debes cuius panẽ comedis, & ei laudẽ dicere. Dic
mihi, nũ ſi aliquid de tuo cuicunq; largiris, expectas
vt tibi gratias agat, vt benedicat domum de qua ei
humanitas ſit tributa? Qui ſi fortè gratias non agit,
quemadmodum à te denotatur ingratus? Ita ergo &
à nobis expectat qui nos paſcit Deus, vt pro præſti-
I tis ab eo eſcis illi gratias referamus, & ſaturati donis
ipſius laudes ei dicamus. Hæc enim beneficiorum
eſt retributio diuinorum, vt cùm refecti fuerimus,
bene nos confiteamur acceptos. Cæterùm ſi acci-
pientes diuina munera, taciti & immemores fueri-
mus: tãquam ingrati & indigni eorum ſubminiſtra-
tione fraudabimur: vt Deum quem beneficiis non
cognouimus, malis ingruentibus requiramus, & ad-
uerſis ſtimulemur ad rogandum, qui proſperis gra-
tias non egimus ad fruendum: ſicut nunc contingit
vt qui in pace pigri fuimus ad laudes referẽdas, mo-
K dò in tribulatione trepidi exiſtamus ad pericula de-
ploranda.

Item de eodem. *Sermo* XLIII.

SAtis abundéque dixiſſe me credo ſuperiore do-
minica ad correptionem eorum qui diuinis mu-
neribus perfruentes gratias non referunt creatori,
& vtentes beneficiis cœleſtibus tanquam ingrati &
indigni beneficiorum non remunerãtur authorem.
L Ingrati, inquam, qui Deum nec quaſi ſerui metuunt
Dominum, nec quaſi filij honorificant vt parẽtem.
Malach.1. Dicit per Prophetam Deus: Si Dominus ſum, vbi
timor meus? ſi pater, vbi amor meus? Hoc eſt, ſi ſer-
uus es, redde Domino timoris obſequium: ſi filius,
exhibe patri pietatis affectum. Tu autem cùm gra-
tias non agis, Deum nec diligis, nec vereris. Vnde
aut contumax ſeruus, aut ſuperbus es filius. Qui eſt
igitur vtilis Chriſtianus, ſemper debet patri ac do-
mino ſuo laudes dicere, & in eius gloriam omnia
1.Cor.10. procurare, ſicut ait beatus Apoſtolus dicens. Siue
M manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, om-
nia in gloriã Dei. Videte quale viri Chriſtiani Apo-
ſtolus voluit eſſe conuiuium, vt magis fides Chriſti,
quàm prandij ſagina comedatur, & plus reficiat ho-
minem dominici nominis frequẽs inuocatio, quàm
epularum multiplex & copioſa collatio, meliúſque
paſcat eſurientem religio quàm ſagina. Omnia, in-
quit, in gloriam Dei. Omnes ergo actus noſtros

G Chriſto vult ſocio vel teſte compleri, hac ſcilicet
ratione, vt bona ipſo authore faciamus, mala pro-
pter ipſius contubernium declinemus. Erubeſcit e-
nim mala facere qui ſcit Chriſtum ſe habere parti-
cipem. Chriſtus autem in bonis adiutor eſt, in malis
noſter eſt cõſeruator. Ergo cùm diluculo ſurgimus,
debemus priuſquàm procedamus è cubiculo gra-
tias agere Saluatori, & ante omnes actus ſeculi, a-
ctus habere pietatis, qui nos quieſcentes & dormiẽ-
tes in lectulis cuſtodiuit. Quis enim niſi Deus dor-
mientem cuſtodit hominem? qui ita reſolutus in ſo-
H mnum, & oblitus ſui vigoris humani, à ſe alienus ef-
ficitur, vt neſciat quid ipſe ſit, vbinam demoretur,
adeſſe ſibi certè ipſe non poſſit. Neceſſarius igitur
Deus adeſt dormientibus, quia dormientes ſibi ad-
eſſe non poſſunt: & à nocturnis inſidiis genus homi-
num ipſe cuſtodit, quia id temporis ad cuſtodien-
dum alter nemo peruigilat. Debeo ergo illi gratiam
qui vt ego ſecurus dormiam, ille peruigilat. Ipſe e-
nim nos Deus ituros cubitũ quodam gremio quie-
tis ſuſcipit, & theſauro pacis recondito ſeruat, & ca-
liginum quadam tuitione in lucem defendit, vt ma-
I litia inimicorum hominum repellatur tenebris, quç
non poteſt benignitate depelli, & pacem feſſis præ-
ſtet obſcuritas, quam non præſtabat humanitas. Dũ
enim neſcit homo vbi ſuum aduerſarium perſequa-
tur, pacem quam volens præſtare noluit, præſtat in-
uitus. Debemus ergo ſurgentes gratias Chriſto age-
re, & omne diei opus in ſigno facere Saluatoris.
Nonne cùm adhuc gentilis eſſes, ſolebas ſigna per-
quirere: quæ ſigna quibus rebus eſſent proſpera,
magna inquiſitione colligere? Iam nunc nolo erres
in numero, ſcito quia in vno ſigno Chriſti omnium
K rerum eſt tuta proſperitas. Qui in hoc ſigno ſemina-
re cœperit, vitæ fructum conſequetur æternæ. Qui
in hoc ſigno iter facere aggreditur, ad cœlum vſque
perueniet. In hoc igitur nomine omnes actus noſtri
dirigendi ſunt, & ad ipſum totius vitæ noſtræ com-
motio referenda, quia ſicut ait Apoſtolus: In ipſo Act.17.
viuimus, & mouemur, & ſumus. Sed & cùm veſpe-
ra diem claudit, ipſi debemus per pſalterium laudẽ
dicere, & gloriam eius modulata ſuauitate concine-
re, quo operum noſtrorum conſummato certami-
ne, veluti victores requiem mereamur, & laboris
L quædam palma ſit ſoporis obliuio. Hoc autem vt
faciamus fratres, non ſolùm docemur ratione, ſed
etiam admonemur exemplis. Nõne enim videmus
minutiſſimas aues, cùm illuceſcentem diem aurora
producit, in quibuſdam nidorum cubiculis varia
dulcedine perſonare, & id ſtudioſè agere priuſquã
procedant, vt creatorem ſuum, quia loquela non
poſſunt, ſuauitate demulceant: & quemadmodum
vnaquæque earum quoniam confeſſione nequit,
modulis prodat obſequium, ita vt videatur ſibi de-
M uotius gratias agere, quæ dulcius perſonauit: hoc e-
tiam peracto diei curſu ſimiliter facere? Quid ergo
ſibi vult iſta certis temporibus diſpoſita cantilena,
& iugis intentio, niſi gratiarum quædam ſit immo-
derata cõfeſſio? Paſtori enim ſuo auis innoxia, quia
ſermone non poteſt, ſuauitate blanditur. Habent e-
nim & aues paſtorem ſuum, ſicut ait Dominus: Re-
ſpicite volatilia cœli, quoniam nõ nent, neque me-
tunt, & pater veſter qui eſt in cœlis, paſcit illa. At
quibus

quibus tandem cibis paſcuntur aues? viliſſimis ſcilicet & terrenis. Aues ergo propter viles eſcas gratias agunt, tu precioſiſſimis epulis paſceris, & ingratus es? Quis igitur non erubeſcat ſenſum hominis habens, ſine pſalmorum celebritate diem claudere, cùm ipſæ aues ad graſificandum pſalterij ſuauitate perſultent, & eius gloriam non verſuum dulcedine perſonare, cuius laudem volucres modulata cantilena pronunciant? Imitare ergo, frater, minutiſſimas aues manè & veſpere creatori gratias referendo. Et ſi es deuotior, imitare luſciniam, cui quoniam ad dicendas laudes dies ſola non ſufficit, nocturna ſpatia peruigili cantilena decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem vincens operi tuo adde nocturna curricula, & inſomnem ſuſcepti laboris induſtriam pſalterij ſerie conſolare. Et quia de his auibus mentionem feci quæ noctibus vigilant, nolo te imitatorem eſſe noctuæ, quæ licet per noctem vigilet, per diem tamen pigra vel cæca eſt, quæ grandibus oculis tenebrarum caligines diligit, ſplendorem ſolis horreſcit. Mirum enim in modum illuminatur obſcuritate, luce cæcatur. Iſtud animal hæreticorum figura eſt atque gentilium, qui tenebras amplectuntur diaboli, lucem Saluatoris horreſcunt, & grandibus diſputationum oculis cernunt vana, non reſpiciunt ſempiterna. *Pſalm. 113.* De his ait Dominus: Oculos habent & non videbunt: in tenebris ambulant. Sunt enim acuti ad ſuperſtitioſa, hebetes ad diuina, qui dum ſe putant ſubtilibus euolare ſermonibus, tanquam noctuæ veri luminis ſplendore turbantur.

De ſancto latrone. Sermo XLIIII.

QVoniam heſterno die de latrone fecimus mentionem, videamus quis ipſe latro ſit qui in cruce Domino conſtituto non ſolùm peccatorum ſuorum veniam conſequitur, ſed etiam paradiſi amœnitate donatur, vt qui propter ſcelera damnatus fuerat ad pœnam, propter fidem transferretur ad gloriam, fueritque illi crux quam pertulit, non tàm ſupplicij damnatio, quàm ſaluris occaſio. In cruce enim poſitus Chriſtum Dominum noſtrum credidit crucifixum. Et ideò qui conſortio paſſionis vtitur, conſortio paradiſi condonatur. Beatus enim latro dum ſupplicium patitur, regnum cœleſte conſequitur. Ecce reus dicitur, ſicut cui damnari ad tempus expediuit. Non enim perueniret ad gloriam, ſi non contraditus eſſet ad pœnam. Videamus, inquam, cur tantorum criminum reus tam citò à Saluatore paradiſum promeretur, cùm alij multorum temporum lachrymis frequentibúſque ieiuniis vix delictorum ſuorum veniam conſequantur. Magna, fratres, & multiplex cauſa eſt. Primùm quòd iſte latro deuotione fidei tam repente mutatus eſt, vt præſentem pœnam deſpiceret, ac de futura veniam precaretur, & magis crederet vtile ſibi eſſe de æterno iudicio petere, quàm de temporali ſupplicio poſtulare. Reminiſcens enim ſcelerum ſuorum, & pœnitudinem gerens, plus incipit dolere quod ſperat, quàm ſentire quod patitur: potuit enim niſi de futuris amplius cogitaſſet, qui in Chriſtum ſemel crediderat, de præſenti magis ſupplicio deprecari. De-

A inde illud ad gratiam eius maioris eſt meriti, quòd Chriſtum in cruce poſitum credidit: & paſſio quæ aliis ſcandalum fecit, illi ad fidem profecit. Crucis enim paſſio multis ſcandalum fuit, ſicut dixit Apoſtolus: Nos autem prædicamus Chriſtum crucifi- *1.Cor.1.* xum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autẽ ſtultitiam. Rectè ergo meretur paradiſum, qui crucem Chriſti non putauit eſſe ſcandalum, ſed virtutem. Dicit enim idem Apoſtolus, Ipſis vocatis Iudæis *Ibidem.* Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiã. Rectè pla- *Matth. 26.*
B nè & Dominus huic donat paradiſum, quia quẽ Iu- *Luca 22.* das Scarioth in hortulo paradiſi diſtraxerat, hic in crucis patibulo confitetur. Mira res, cõfitetur latro quem diſcipulus abnegauit. Mira inquam, res, latro honorificat patientem, quem Iudas prodidit oſculantem. Ab hoc pacis blandimenta venduntur, ab illo crucis vulnera prædicantur. Ait enim: Memen- *Ibidem 23.* to mei Domine, cùm veneris in regno tuo. Hæc eſt fidei plena deuotio, vt cùm de vulneribus Domini profluens ſanguis cernitur, tunc de poteſtate eius
C venia poſtuletur: cùm videtur eius humilitas, tunc magis rimeatur eius diuinitas: cùm morti addictus putatur, tunc regis illi honorificentia deferatur. Iſte enim fidelis latro non credidit moriturũ quem annunciat regnaturum: non putat ſubdendum inferis, quem dominaturum confitetur in cœlo: non arbitratur eum apud tartarum detineri, à quo ſe etiam poſtular liberari. Cernat licet eius luantia vulnera, ſpectet ipſius ſanguinem profluentem, Deum tamẽ credit quem reum neſcit, iuſtum fatetur quem non meminit peccatorem. Ait enim illi alteri exprobrãti latroni: Noſquidem rectè digna factis recipimus, *Ibidem.*
D hic autẽ nihil mali geſſit. Intellexit enim quod pro alienis peccatis has plagas ſuſciperet, pro alienis ſceleribus hæc vulnera ſuſtineret: & ſciuit quòd illa in corpore Chriſti vulnera, nõ eſſent Chriſti vulnera, ſed latronis: atque ideò plus amare cœpit poſtquã in corpore eius ſua vulnera recognouit. Ait enim Propheta: Quoniam ipſe infirmitates noſtras por- *Eſaia 53.* tat, & pro nobis dolet. Nos autem exiſtimabamus eum eſſe in dolore, liuore eius nos ſanati ſumus. Plus ergo in cruce poſitus, liuorem eius cernens latro diligit Deum. Mira res, plus in cruce latro Chri-
E ſtum diligit, quàm Iudas dilexit in cœna. Ille per cibum ſupplantat magiſtrum, hic credidit Dominum per dolorem, ſicut ait Propheta: Qui edebar panes *Pſalm. 40.* meos, adampliauit aduerſum me ſupplantationem. Cognouit igitur hic latro omnem Dei paſſionẽ ex ipſius fieri voluntate, & in poteſtate eius eſſe, vel morti animam tradere, vel ad vitam iterùm remeare, ſicut ipſe ait: Poteſtatem habeo ponendi animã *Ioan. 10.* meam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam. Vſque adeò autem illum liberum ab inferni legibus
F iudicauit, vt etiam ſe ab his poſceret liberari.

Item de eodem ſancto latrone. Sermo XLV.

MEminit, fratres, veſtra dilectio me dediſſe rationem, cur tantorũ criminum inueteratus latro, & ſcelerum ſuorum confeſſione damnatus, paradiſum in ipſo ſupplicij patibulo potuerit promereri, & tãta fuerit celeritate ſaluatus, vt peccata eius gratia

præuenerit antequàm pœna, & prius in malis ſuis G
gloriari cœperit, quàm puniri. Non enim patitur
ſupplicium, dum paradiſum promeretur. Petro di-
Ioan. 13. citur à Chriſto: Non potes me modò ſequi, ſequê-
Lucæ 23. ris poſtea. Et huic dicitur: Hodie mecũ eris in para-
diſo. Tanquam diſcipulus ille differtur, & hic tan-
quam ſocius inuitatur. Ille adhuc reſeruatur ad præ-
mium, etiam ad conſortium iſte deligitur. Non po-
tes, inquit, me modò ſequi. Impoſſibile eſt Petro ſe-
qui Dominũ, etiã facilè latroni eſt eſſe cũ Domino.
Hodie mecum eris in paradiſo. Non in aliud differ-
tur tempus, nõ in diem alteram reſeruatur. Ipſa ho- H
ra qua paradiſus Deum ſuſcepit, ſuſcepit & latronẽ:
vnus paſſus eſt pro ſalute cunctorum, & duobus pa-
riter immortalitatis ianua reſeratur. Sed hanc tantã
gloriam latroni fides præſtitit. Fides enim eſt quæ
peccata cooperit, quæ vincit crimina, quæ facit de
latronibus innocentes: quamuis enim delinquentiũ
grandis culpa ſit, fidei tamen maior eſt gratia. Plus
enim credidiſſe Chriſto, quàm ſeculo deliquiſſe, &
plenioris eſt meriti veniam ſperaſſe de Domino,
quàm culpam contraxiſſe de mundo. Sicut enim
perfidia criminoſum fecit, ita fides perfecit innocẽ- I
tem. Deniqueludas poſteaquàm fidem perdidit, in-
nocentiam Apoſtolatus amiſit: omnium enim cri-
minum reus factus eſt, poſteaquàm virtutum om-
nium Dominum denegauit. Sicut ergo ſufficit iſti
ad ſcelera deſeruiſſe Chriſtum, ita illi ſufficit ad in-
nocentiam Domino credidiſſe. Facit igitur & fides
innocentes latrones, & perfidia Apoſtolos crimi-
noſos. Magna igitur & perfecta fides in illo latrone
fuit. Magna planè eſt & admirabilis fides quę Chri-
ſtum crucifixum glorificari magis credidit, quàm
puniri. In hoc enim totius forma ſalutis eſt. Salua- K
torem tunc maieſtatis Dominum recognoſcit, cùm
videtur humilitatis patiẽtia cruciari. Vnde ait Apo-
1. Cor. 2. ſtolus: Si cognouiſſent, nunquam Dominum maie-
ſtatis crucifixiſſent. Hæc, inquam, perfecta fides eſt,
Chriſtum in cruce Deum non reum credere. Vnde
ille latro iuſtificatus eſt, quia Saluatore in patibulo
conſtituto Iudęis inſultantibus, & vel criminoſa di-
centibus: Libera teipſum ſi potes: ille certus de di-
Matth. 27. uinitate eius, & ſecurus de volũtate ſe magis poſtu-
lat liberari. Magna, inquam, fides in illo latrone fuit,
& ſanctis Apoſtolis comparanda, niſi quòd & fortè L
præceſſerit: præceſſit etenim deuotione, qui pręceſ-
ſit & præmio. Prior enim latro ad paradiſum quàm
Apoſtoli peruenerunt. Denique Petrus Dominum
ſequitur, & iſte comitatur. Dominus autem ſecun-
dum fidem & meritum tribuit, & remunerationis
obſequium. Omnes enim, ſicut legimus, in paſſione
Saluatoris diſcipuli trepidarunt, omnes eum penè
cùm traderetur reliquerunt, factũ eſt ſicut ſcriptum
Zach. 13. eſt: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gre-
Matth. 26. gis. Denique fidem Petrus nec admonitus potuit M
cuſtodire: totiens lapſus eſt, quotiens ne laberetur
admonitus. Et niſi modum quendam tertiò dene-
gandi ei Dominus ſtatuiſſet, forſitan ſępius interro-
gatus, ſæpius abnegaſſet. Tantam enim trepidatio-
nem diſcipulis intulit paſſio Saluatoris, vt quod A-
poſtolo Chriſtus antè prædixerat, ancilla deſtrue-
ret, & magis præualeret oſtiaria ad perfidiam, quàm
Apoſtolus ad cautelam. Non bona oſtiaria, quæ
G Petrum ideò in domum ſacerdotis includit, vt à fi-
de Saluatoris excludat. Malè Adam induxit Eua,
malè Petrum introduxit ancilla. Illa excluſit à para-
diſo, hæc excluſit à Chriſto. Illa perſuaſione ſua vi-
rum decepit, hæc interrogatione ſua Apoſtolum
circumſcripſit. Illa ad pręuaricandom Adam impu-
lit, hæc Petrum compulit ad negandum. Et idem
ſexus in vtraque oſtiariæ officium gerens, aut exclu-
dit à vita, aut includit ad mortem.

De pœnitentia Petri Apoſtoli. *Sermo* XLVI.

H DIximus, fratres, quòd ad ſimilitudinem Euæ Pe-
trum oſtiaria mulier quoque deceperit, & ſicut
Adam fœmina circumſcripſit, ita & Apoſtolũ fœ-
mina circumuenerit. Vſitatus enim ad decipien-
dum ſexus eſt, fraudis ſuæ vaſculum in oſtiaria dia-
bolus recognouit. Fideles verò non niſi per mulie-
rem oppugnare conſueuit. Ibi Adam per Euam ſu-
perat, hic Petrum vincit per oſtiariam. Fuit enim,
ſicut legimus in paradiſo delitiarum diabolus: nec
defuit, ſicut intelligimus, in prætorio Iudæorũ. Ibi
I imminebat Satanas ſerpens, hîc Iudas coluber per-
urgebat. Eſt ergo eadem ſimilitudo deceptionis in
Petro quæ in Adam fuit, quoniam eadem eſt & ſi-
militudo mandati. Accepit enim à Domino vterq;
mandatum, Adam ne tangeret, Apoſtolus ne ne-
garet. Ille ne lignum ſcientiæ præſumeret, hic ne
crucem ſapientiæ præteriret. Sed tranſgrediens v-
terque præceptum pari modo delinquunt. Guſtat
ille quod non licet, loquitur iſte quod non decet, &
tamen facilior negatio Petri, quàm Adæ præuarica-
tio. Citius enim Apoſtolo quàm Protoplaſto ſub-
K uenitur. Hunc etenim Deus ad veſperum requirit
errantem, illum Dominus pullorum cantu dene-
gantem. Adam reus facti nudus erubuit, Petrus cõ-
ſcius * dicti correctus ingemuit. Ille tãquam depre- ** delicti*
henſus feſtinat ad latebras, hic tanquam emendatus
prorumpit ad lachrymas. Velut latenti enim & ce-
lanti à diuinitate Adæ dicitur, Adam vbi es? Non *Geneſ. 3.*
quòd Adam conſpectum Domini latere potuerit,
ſed quòd peccatrici conſcientiæ nullus locus tutus,
vel certus ſit dum metuit deprehẽdi. Reſpexit Do-
minus, & apertis oculis eius emendauit errorem.
L Rectè oculis emendat, quia ſcriptum eſt: Oculi Do- *Pſalm. 33.*
mini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Er-
go Petrus prorupit ad lachrymas, nihil voce preca-
tus. Inuenio enim quòd fleuerit, non inuenio quod
dixerit. Lachrymas eius lego, ſatisfactionem non
lego. Rectè planè Petrus fleuit & tacuit, quia quod
defleri ſolet, non ſolet excuſari: & quod defendi nõ
poteſt, ablui poteſt. Lauat enim lachryma delictum
quod voce pudor eſt confiteri. Lachrymæ ergo
verecundiæ conſulunt pariter & ſaluti, nec erube-
M ſcunt in petendo, & impetrant in rogando. Lachry-
mæ, inquam, tacitæ quodammodo preces ſunt: ve-
niam non poſtulant, & merentur: cauſam non di-
cunt, & miſericordiam conſequuntur: niſi quòd vti-
liores lachrymarum preces ſunt quàm ſermonum,
quia ſermo in precando fortè fallit, lachryma om-
nino non fallit. Sermo enim interdum non to-
tum profert negotium, lachryma ſemper totum
prodit affectum. Et ideò Petrus iam non vtitur
ſermone

ſermone quo fefellerat, quo peccauerat, quo fidem amiſerat, ne per id ei non credatur ad confitendum quo vſus fuerat ad negandũ, ac per hoc mauult cauſam ſuam flere quàm dicere, & quod voce negauerat, lachrymis confiteri. Inuenio autem & aliud cur tacuerit Petrus, ne tã citò veniæ poſtulatio per impudentiam plus offenderet quàm impetraret. Solet enim citius mereri indulgentiam qui verecundius deprecatur. In omni igitur culpa ante flendum eſt, ſic precandum. Scimus iam hoc exemplo quemadmodum noſtra peccata curemus. Ecce nihil nobis Apoſtolus nocuit quod negauit, & plurimũ profuit quòd emendauit. Denique imitemur eum dicentẽ alibi: Cùm enim tertiò interrogaretur à Domino, Ioan. 21. Simon amas me? Reſpondit tertiò, Domine tu ſcis quia diligo te. Ait Dominus, Paſce oues meas. Et hoc tertiò, quod quidẽ dictum ad compenſationem prioris profecit erroris. Qui enim Dominum tertiò negauerat, tertiò cõfitetur: & quotiens culpam delinquendo contraxerat, totiens gratiam diligendo conquirit. Videte ergo quãtum fletus profuerit Petro: antequàm fleret, lapſus eſt: poſteaquàm fleuit, erectus eſt: & qui ante lachrymas præuaricator extitit, poſt lachrymas paſtor aſſumptus eſt: & alios regendos accepit, qui priùs ſeipſe non rexit.

De fide Petri Apoſtoli. *Sermo* XLVII.

ASTruximus ſuperiore Dominica ſanctum Petrũ in Saluatoris paſſione ſine erroribus profeciſſe, & poſteaquàm negauit Dominum Deum, fuiſſe meliorem. Fidelior enim factus eſt poſtquàm fidem ſe perdidiſſe defleuit, atque ideò maiorẽ gratiam reperit quàm amiſit. Tanquam bonus enim paſtor tuendum gregem accepit, vt qui ſibi antè infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipſe interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædifica- Matth.16. bo eccleſiam meam. Petra enim dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagem molémque contineat. Petra ergo pro deuotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Do- 1.Cor.10. minus nuncupatur, ſicut ait Apoſtolus: Bibebant autem de ſpirituali conſequenti eos petra: petra autẽ erat Chriſtu[illegible]ectè conſortiũ meretur nominis, qui conſortiu[illegible]eretur & operis. In eadem enim domo Petrus fundamentum poſuit. Petrus plantat, Dominus incrementum dat, Dominus irriguum ſubminiſtrat. Petrus enim tentationibus ſuis proficit, fletibus ſuis gaudet, periculis ſuis creſcit. Sic namque in mari dum ſuper vndas temerarius viator ingreditur, nutat inceſſu, ſed conualeſcit affectu: periclitatur corpore, ſed deuotione non labitur: mergitur pedibus, ſed Chriſti dextera ſuſtentatur: ſuſtentat fides quem vnda mergebat: & quem fluctuum procella turbabat, Saluatoris dilectio cõfirmabat. Ambulauit enim in mari Petrus magis dilectione quàm pedibus. Nõ enim videbat vbi pedũ veſtigiũ poneret, videbat autẽ vbi figeret veſtigiũ charitatis. In naui enim poſitus conſiderat Dominum, & amore eius ductus deſcendit in mare. non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia: & dũ Chriſtum reſpicit, non reſpicit elementum. Credit fide etiam inter vndas ſolidum inuenire veſtigium, iactetur licet fluctibus mare, ventis pelagus conturbetur, non tamen turbatur Petri ſemita, quæ ducit ad Dominum. Ambulat igitur ſuper aquas Petrus, & ſub pedibus eius mollis vnda non cedit. Le- Ioan. 21. gimus in veteri Teſtamento, filios Iſrael per mare Exod. 14. rubrum ſiccis itineribus ambulaſſe, & ad ſecuritatem gradientium, ne laberetur vnda, in ſoliditatem quandam eam fuiſſe mutatam. Quanto hoc melius vbi ambulante Petro nec mutatur vnda, nec labitur, nec ſolidatur aqua, nec refugit? Melius inquam, eſt, vbi eadem vnda quæ fluctuat & ſuſtentat: vbi idem gurges qui mergitur, & famulatur. Illic vt portaretur per mare populus Iſrael, meatum ſuum natura perdiderat: hic portatur in aquis Petrus, & curſum ſuum fluenta non perdunt. Temerarius ergo viator Apoſtolus noui itineris viam carpit, modò curuati gurgitis molem aſcendit, modo ſubſidentis ſinus vndam deſcendit, & inter marinos fluctus aſcenſus illi itineris deſcenſúſque non deeſt: ſed vbi turbatus ventis, exagitatus procellis incipit timere quod credidit, ſtatim ei gurges ſubtrahitur, vnda ſubducitur, mox defatiſcente fide fatiſcit ſemita: tunc exclamans Dominum Ieſum, ſaluum ſe fieri deprecatur: quem apprehenſum manu Saluator liberat, & obiurgat, dicens: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Hoc eſt, cur tam paruæ fidei es, vt qui cre- Matth.14. dendo mare ambulare cœperas, non id perſeuerando tranſires? Scriptum eſt enim: Qui perſeuerauerit Matth.10. vſque in finem, hic ſaluus erit. Sed dum cunctaris & & 24. dubitas, iter quod ingreſſus fueras, perdidiſti. Cur, inquam, tam modicæ fidei es, vt non ea fide qua venire cœperas, peruenires? Intellige ergo quia in mari credulitas te portabat, perfidia ſummergebat. Igitur, fratres, ſanctus Petrus dum fluctuat, dum mergitur, dum periclitatur, ſic peruenit ad Dominum, oſtendens nobis quod non niſi per pericula properatur ad Chriſtum. Multi enim diabolici fluctus ſunt in hoc mundo, tentationum multa naufragia, à quibus ita liberari poſſumus, ſi clamantibus manum ſuam Saluator extenderit. Nos ergo clamare ad Dominum non ceſſemus, ille auxilium ſolitum non negabit.

De ſepultura Domini. *Sermo* XLVIII.

HEſterna die ſatis accepiſſe vos credo, fratres dilecti, tractatibus domini & fratris noſtri præſentis epiſcopi, qui tanta facundia res diuinas diſſeruit, vt prædicatio eius plena fuerit ſacerdotij gratia, oratoris eloquentia, inſtitutione doctoris. Nec mirum ſi is qui in pontificio primatus honorem obtinet, obtineat etiam in prædicando primatus eloquium, & virtutes Dei quas ſancti pectoris arcano depromit, fœcũdi ſermonis oratione commendet, atque ideò paruitatem meam ſcio auribus veſtris minus ſolito placituram. Quis enim contentus ſit potare de riuulo, cùm poſſit haurire de fonte? Terra enim aquarum tenuem rorem omnino non ſuſcipit, poſteaquàm eam largus pluuiarum

imber infuderit. Sic igitur veſtra dilectio inundata G
ſancti ſacerdotis eloquiu, ſermonis mei patietur vi-
le faſtidium. Quamuis enim doctus vir, quamuis di-
ſertus orator, elinguis videbitur ſi cœperit loqui
præſente meliore, ſed tamen habet ſolatium ſuum
iſta confuſio. Nihil enim ruboris eſt comparatione
ſummi ſacerdotis diſplicere minimum ſacerdotem,
præſertim cùm iuuare me poſſit beatorum inſigne
cōſortium. Si enim Dauid vnius ſocietate ſancti al-
terū ſanctum fieri poſſe promat, dicēs: Cum ſancto
Pſal. 17. ſanctus eris: cur ego me, quāuis imperitum, quam-
uis peccatorem, non putem fieri poſſe prædicatorē H
virtutum Domini tantorum conſortio magiſtrorū?
Igitur quoniam beatiſſimus frater noſter ſanctorū
Apoſtolorū laudes magno eſt proſecotus eloquio,
debemus & nos ipſius ſepulturam Domini prædi-
care: vt quia vnius corporis membra videmus ſimi-
libus obſequiis procurata, ſimilibusquoque integrū
corpus prædicationibus exornetur. Videamus ergo
de Domini corpore poſteaquàm de cruce deponi-
Lucæ 23. tur, quid geratur. Accepit illud Ioſeph ab Arima-
Ioan. 19. thia vir iuſtus, ſicut ait Euangeliſta, & in nouo ſuo
ſepeliuit monumento, in quo nondum quiſquā po- I
ſitus erat. Beatū ergo corpus Domini Chriſti, quod
cùm naſcitur, vtero virginis gignitur: cùm recedit
iuſti tumulo commendatur. Beatum planè corpus,
quod virginitas peperit, & iuſtitia cuſtodiuit. Cu-
ſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptū, ſicut ſer-
uauit illud Mariæ vterus illibatū. Hic enim viri pol-
lutione non tangitur, ibi mortis corruptione non
læditur. Vbique beato corpori defertur ſanctitas, v-
bique virginitas: purus illud venter concipit, nouus
tumulus includit. Dominica ergo & virgo vulua, &
virgo eſt ſepultura. Quin potius ipſam ſepulturam K
vuluam dixerim, eſt enim ſimilitudo non parua. Si-
cut enim Dominus de matris vulua viuus exiuit, &
de Ioſeph viuus ſepultura ſurrexit: & ſicut tunc de
vtero ad prædicandum natus eſt, ita & nunc ad eu-
angelizandum renatus eſt de ſepulchro, niſi quod
glorioſior iſta eſt quàm illa natiuitas. Illa enim cor-
pus mortale genuit, hæc edidit immortale. Poſt il-
lam natiuitatem ad inferos deſcenditur, poſt hanc
remeatur ad cœlos. Religioſior planè iſta eſt quàm
illa natiuitas. Illa enim totius mundi Dominum no-
uem menſibus in vtero clauſum tenuit, hæc autem L
triduo tantùm tumuli gremio cuſtodiuit. Illa cun-
ctorum ſpem tardius protulit, hęc omnium ſalutem
citius ſuſcitauit.

De accuſato Domino apud Pilatum, & de Suſanna.
Sermo XLIX.

Mirum forſitan videatur vobis, fratres, cur Do-
minus apud præſidem Pilatum à principibus
Sacerdotum accuſetur, & taceat, nec nequitiam eo- M
rum ſua reſponſione conuincat, cùm vtique ingeſtā
accuſationem nonniſi refellere ſoleat ſubſecuta de-
fenſio. Mirū, inquam, ſit fratres, quòd arguatur Sal-
uator, & taceat. Taciturnitas enim interdum pro
conſenſu habetur. Videtur enim confirmare quod
obiicitur, cùm non vult reſpondere quod quæritur.
Accuſationem ergo ſuam Dominus tacendo cōfir-
mat? Non planè accuſationem ſuam tacendo con-
firmat, ſed deſpicit nō refellendo. Bene enim tacet,
qui defenſione non indiget. Ambiat defendi qui
metuit ſuperari: feſtinet loqui qui timet vinci. Chri-
ſtus autem cùm condemnatur, & ſuperat: cùm iudi-
catur, & vincit: ſicut ait Propheta: Vt iuſtificeris in Pſalm. 50.
ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris. Quid ergo
opus erat ei loqui ante iudicium, cui ipſum iudiciū
erat plena victoria? Vincit enim cùm iudicatur Chri
ſtus, qui ſic innocens approbatur. Vnde ait Pilatus:
Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti. Melior eſt Matth. 27.
igitur cauſa quæ non defenditur & probatur: ple-
nior iuſtitia eſt quæ non verbis adſtruitur, ſed veri-
tate fulcitur. Taceat lingua neceſſe eſt, vbi ipſa æ-
quitas ſibi adeſt. Taceat lingua in bono negotio,
quia & malas cauſas obtinere conſueuit. Nolo ſic
defendi iuſtitiā, ſicut ſolet iniquitas excuſari. Quod
vincit Chriſtus, non orationis eſt, ſed virtutis. Scit
enim Saluator, qui eſt ſapientia, quomodo tacendo
vinceret, quomodo non reſpondendo ſuperaret, at-
que ideò cauſam ſuam mauult comprobare quàm
dicere. Quæ enim res illum compelleret ad loquen-
dum, cùm ſilentium ſatis ſufficeret ad vincendum?
Sed fortaſſe metus eum cogeret, ne ſalutem perde-
ret, niſi quòd ipſa erat tota cauſa victoriæ. Suam e-
nim ſalutē perdidit, vt ſalutē omnium lucraretur. In
ſe vinci maluit, vt victor eſſet in cunctis. Sed quid
de Chriſto loquar? Suſanna mulier inimicos ſuos Dan. 13.
tacuit, & vicit. Non enim apud Danielem iudicem
verborum ſe ratione defendit, non patrocinij ſer-
mone tutata eſt, ſed in ſancta fœmina tacente lin-
gua pro ea caſtitas loquebatur. Caſtitas enim Su-
ſannæ affuit in iudicio, quæ eam defendit & in pa-
radiſo. Ibi enim pudori eius conſuluit, hic ſaluti: ibi
ne macularetur pudicitia, hic ne innocētia damna-
retur. Caſtitas ergo Suſannæ & presbyteros, & im-
pudicos conuicit in paradiſo, & in iudicio falſos ac-
cuſatores obtinuit. Biſque victrix reos facit teſtimo
nij, quos reos fecerat adulterij, atque tandem iudi-
cem meretur caſtitas Danielem puerum iuniorem
needum pubeſcentis ætatis. Multum igitur de Deo
pudicitia conſequitur, cùm iudicem virginem pro-
meretur. Secura enim eſt de victoria caſtitas, cui eſt
iudicatura virginitas. Pudicitiæ autem cauſam niſi
vir pudicus audire non debuit, talem enim arbitrū
meretur caſtimonia, apud quem non periclitetur
verecundia. Cognito igitur Daniel Suſannæ nego-
tio, cùm eam falſis accuſationibus vellet plebs im- Ibidem.
perita damnare, ait idem: Mundus ego ſum à ſan-
guine huius. Quo dicto peccantis populi reuoca-
uit errorem. Hac ergo voce circa Suſannam Daniel
vtitur, qua circa Dominum vſus eſt & Pilatus. Ait
enim Pilatus: Mundus ego ſum à ſanguine huius iu- Matth. 27.
ſti. Eadem igitur ſententia ſoluitur pudicitia, qua eſt
abſoluta iuſtitia: ſed Daniel melius quàm Pilatus.
Ille enim pudicum ſanguinem non condemnat, ſed
liberat: hic autem iuſtum ſanguinem & confitetur,
& tradit. Quid enim profuit teſtimonium perhi-
buiſſe innocentiæ, & velut reum addixiſſe nequi-
tiæ, niſi quòd grauius peccatum eſt, vnum eundēm-
que & pronunciare iuſtum, & tradere criminoſum?
Ipſe enim iniquitatis ſuæ teſtis eſt, qui ore abſoluit,
& corde condemnat. Lauerit licet manus ſuas Pila-
tus, tamē ſua facta nō diluit. Et quāuis abſtergere ſe
putauerit

putanerit iuſti ſanguinem de ſuis membris, eo tamē ſanguine mēs eius tenetur infecta. Ipſe enim occidit Chriſtum qui eum tradidit occidendum. Iudex enim conſtans & bonus, ne ſanguinem innocētis addiceret, nec inuidiæ cedere debuit, nec timori. Daniel ergo melius quàm Pilatus. Ille peccantis populi reuocauit errorem, hic autem furentis ſynagogæ ſacrilegium confirmauit.

Item de eodem. Sermo I.

ANte aliquot dies proſecuti ſumus ſanctæ Suſannæ iudicium ſimile admodum fuiſſe iudicio Saluatoris, & iiſdem criminationibus laboraſſe memoratę caſtitatem fœminę, quibus Chriſti laborauit integritas. Similiter enim perſecutores in Suſanna paſſa eſt pudicitia, ſicut & in Chriſto paſſa eſt iuſtitia. Illa enim dum in adulterio conuincit preſbyteros, ipſa tanquam adultera retinetur: hic dum in ſacrilegio arguit Phariſæos, ipſe tanquam ſacrilegus accuſatur. Quod quidem ſacrilegium in Phariſæis maius adulterium vocari poteſt. Grauius eſt enim religionis adulterū eſſe quàm corporis: & plus eſt integritatem diuinitatis lædere, quàm integritatem hominis violare. Condemnatur ergo Suſanna, cōdemnatur & Dominus. Illa, quia caſtitatem corporis tuebatur, hic quia religionis caſtimoniam defendebat. Similis igitur erat in vtroq; cauſa iudicij, niſi quòd meliore vſa eſt iudice Suſanna quàm Dominus. Hunc enim præſes iudicat, hanc Propheta. Hunc audit vir qui Phariſæorum ſeditionibus terrebatur, hanc audit puer qui ſancto Spiritu replebatur. Iſte quod ſentit, conſtanter pronunciat, non defendit. Suſannæ enim iudex quam abſoluit, & liberat: Domini cognitor quem abſoluit, damnat & tradit. Simile ergo fuit penè per omnia Suſannæ Dominíque iudicium. Siquidem nec accuſatio in iis fuerit ipſa diſſimilis. Suſannam enim ſeniores deſerunt, Dominum Iudas accuſat. Illam doctores ſui, hunc diſcipulus proprius criminatur. Suſannam, inquam, pſeudopresbyteri arguunt, prodit pſeudoepiſcopus Saluatorem. Epiſcopus enim & Iudas fuit, ſicut ait Propheta de eodem dicens: Fiant dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter. (Pſalm.108.) Sed nec locus, fratres, in vtraque cauſa videtur eſſe diſſimilis. Suſanna enim in paradiſo ab accuſatoribus circumuenitur, Dominus in horțuli paradiſo à traditoribus circumdatur. Illa ibi inſidiatores patitur, iſte hic ſuſtinet proditorem. Videamus autem exitum vtriuſque iudicij. Suſannæ accuſatores tanquam falſi teſtes prophetica ſententia feriuntur, & eiuſdem criminis puniuntur rei, cuius damnare innocentis ſanguinem geſtiebant. Domini autem traditorem non inuenio à iudice eſſe damnatum. Non enim damnat eum Pilatus, non damnat populus, ſed quod eſt grauius, ſeipſe condemnat, & ceſſante iuſtitia iudicatur. Quem enim alter iudicat, poteſt vtcunque eſſe excuſabilis: reus autē ſine excuſatione eſt qui conſciētiæ ſuæ iudicio condemnatur. Quem alter iudicat, poteſt quandoque à ſuo iudice ſperare indulgentiā: qui ſeipſe iudicat, à quo indulgentiam poſtulabit? Referens enim Iudas Dominici ſanguinis precium, ait Iudæis, Peccaui, quòd tradiderim ſanguinem in- (Matth.27.)

A nocentem. Magnum igitur dominicæ innocentiæ teſtimonium eſt, dum accuſator eius & confitetur de ſcelere, & reus eſt de mercede. Dum enim miſer refudit venditionis precium, putat ſe facinoris ſui ſoluere poſſe contractum. Sed nec iſte abſoluitur. Dum enim author venditionis ſuæ reus eſt, conſtat iſtos ſceleratum cum ſacrilego iniiſſe contractum. Sua ergo ſententia Iudas proditor condemnatur. Mirum fortè ſit vobis quòd non eum populus iudicauerit, non præſes addixerit. Hoc ſacrilegij ſolet B eſſe iudicium, vt impietatem ſuam ipſe dum recordatur, & puniat: ſcelus ſuum dum recognoſcit, & vindicet. Omnium enim ſupergreditur ſententias, qui à ſua conſcientia ſua ſententia condemnatur. Hoc, inquam, ſacrilegi ſolet eſſe iudicium, vt conſcius facti ipſe ſe damnet, ſicut ait Apoſtolus Paulus de hæretico dicens: Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciēs quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit proprio iudicio condemnatus. (Ad Tit.3.) Ipſe enim ſe damnat hæreticus, cùm de eccleſia ipſe ſe proiicit, & de cœtu C ſanctorum nullo compellente procedit. Ipſe enim oſtendit quid mereatur à cunctis, qui ſuo iudicio ſeparatur a cunctis: ipſe, inquam, ſe damnat hæreticus, quia cùm omnes criminoſi, epiſcopi ſententia proiiciantur de conſortio Chriſtiano, hæreticus cūcta præueniens ſententia ſuæ voluntatis abiicitur. Tali ergo hæreticus quali & Iudas pœna damnatur, vt idem ſui & reus ſit ſceleris, & iudex ſit vltionis. Tali, inquam, hæreticus quali & Iudas pœna damnatur, nec immeritò, quia Dominum quem ille vēdidit, iſte blaſphemat: quem ille perſecutoribus tra- D didit quotidie iſte perſequitur. Perſequitur enim hæreticus Dominum, cùm diuinitatem ei derogat, & aſſerit creaturam.

De Iuda Scarioth. Sermo II.

REtinet dilectio veſtra, nos hoc proxima Dominica prædicaſſe, quod Iudas Scarioth propria ſententia condemnatus, ad Phariſæos Dominici mercedem ſanguinis reportarit, & actus pœnitētia refuderit venditionis precium, ſed conſcientiæ ſuæ E non reſoluerit ſcelus. Denique poſt redditum precium laqueo ſe ſuſpendit, vt qui ſe mulctauerat pecunia, mulctaret & vita. Intelligens enim quantum ſcelus admiſerit, nō ſuffecit ei ſacrilegij carere mercede, niſi careret & ſalute. Dignum enim ſe morte iudicauit, quòd Chriſtum vitam omnium tradidiſſet. Seueriſſimus igitur iudex ſui Iudas vel in vleiſcendo confitetur, quem negauerat in tradendo. Reſtituit ergo pecuniam Phariſæis, ſed nec Phariſæi eam libenter accipiunt. Dicunt enim illicitum F ſibi eſſe in ſuis eam habere theſauris. Videte igitur quanta vis Dominicæ ſit pecuniæ, quam inde Iudas reiicit, hinc Phariſæi in loculos non recludunt. (Matth.27.) Iuſti enim ſanguinis precium pertimeſcit iniquitas poſſidere: conſilium tamen ineunt Phariſæi, vt ex ea ager figuli comparetur, in quo peregrinorum corpora collocentur. Quod quidem prouidentia factum puto, vt precium Saluatoris non peccatoribus ſumptum præbeat, ſed peregrinis requiem ſubminiſtret: non ſacrilegis

ſit ad luxum,ſed defunctis ſit ad ſepulchrum,vt iam G exinde Chriſtus & viuos ſanguinis ſui paſſione redimat,& mortuos precioſa paſſione ſuſcipiat. Precio ergo dominici ſanguinis ager figuli comparatur. Legimus in ſcripturis quòd totius generis humani ſalus redempta ſit ſanguine Saluatoris, ſicut 1.Pet.1. ait Apoſtolus Petrus: Non enim redempti eſtis cortuptibilibus auro vel argenro, ſed precioſo ſanguine agni inconraminati & immaculati Ieſu Chriſti. Igitur ſi precium vitæ noſtræ ſanguis eſt Domini, vide ergo quia illo non tam redempta ſit agri terrena fragilitas, quàm totius mundi incolumitas ſempiterna. H Ioan.3. Ait enim Euãgeliſta, Non enim venit Chriſtus vt iudicet mundum,ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Vide,inquam,ne pecunia illa non tam comparata ſit agri parua portio, quàm totius mundi copioſa poſſeſſio, ſicut ait Dauid Propheta: Pſalm. 2. Poſtula à me,& dabo tibi gentes hæreditatem ruam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Ager ergo iſte mũdus hic totus eſt, in quo nos diſperſi & diſſeminati Domino fructum boni operis germinamus. Sed fortaſſe perquiras à me,ſi ager mundus eſt, quiſnam ſit figulus qui mundi poſſit habere dominatũ? I Niſi fallor,ipſe eſt figulus qui vaſcula corporis noſtri fecit Geneſ.2. è limo,de quo dicit ſcriptura: Et fecit Deus hominẽ de limo terræ. Ipſe eſt figulus qui carnium noſtrarũ cœnoſum lutum vapore ſui ſpiritus animauit,& materiem fluidam atque rerrenam ignito calore decoxit. Ipſe,inquam, eſt figulus qui nos per manus ſuas formauit ad vitam, per Chriſtum ſuum reformauit ad gloriam,ſicut ait Apoſtolus, Ad eandem imagi2.Cor.3. nem reformamur de gloria in gloriam, ſcilicet vt qui à priore factura propriis vitiis corruimus, in ſecunda natiuitate figuli huius miſericordia repare- K mur, hoc eſt, qui per Adæ tranſgreſſionem morte concidimus,per Saluaroris gratiam denuò reſurgamus. Ipſe planè eſt figulus,de quo dicit beatus Apoſtolus: Nunquid dicit figmẽtum ei qui ſe finxit, cur Roman.9. Eſaia 45. me feciſti ſic? Et iterùm: Nunquid non habet poreſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Ex eodem enim luto corporis noſtri Deus pro meritis ſingulorum alios reſeruat ad pœnam, alios ad gloriã. Iſtius itaque figuli ager Chriſti ſanguine em- L ptus eſt peregrinis. Peregrinis,inquam,qui erant ſine domo,ſine patria,& toto orbe exules iactabãtur, requies Chriſti ſanguine prouidetur, vt quibus non eſt in mundo poſſeſſio, iis in Chriſto ſit ſepultura. Iſtos autem peregrinos quos eſſe dicimus niſi deuotiſſimos Chriſtianos,qui renunciantes ſeculo,& nihil poſſidentes in mundo, in Chriſti ſanguine requieſcunt? Chriſtianus enim qui mundum non poſſidet,hic totum poſsidet Saluarorem. Ideò autẽ peregrinis Chriſti ſepultura promittitur,vt qui ſe à carnalibus vitiis tanquam peregrinum, & alienum cuſtodierit, is Chriſti requiem mereatur. Sepultura M enim Chriſti quid eſt aliud,niſi requies Chriſtiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo ſumus,& tanquã hoſpites in hac luce verſamur, ſicut ait Apoſtolus 2.Cor.5. dicens: Etenim dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino. Peregrini,inquam, ſumus, & nobis Saluatoris ſanguinis precio empta eſt ſepultura. Coloſ.2. Conſepulti enim ſumus,ſicut ait Apoſtolus,cum illo per baptiſmum in mortem. Baptiſmum igitur Chriſti nobis eſt ſepulrura, in quo peccatis morimur,criminibus ſepelimur,& vereris hominis conſcientia reſolura, in alterã natiuitatem rediuiua infantia reparamur. Baptiſmum, inquam, Saluatoris, nobis eſt ſepultura, quia & ibi perdimus ante quod viximus,& ibi denuò accipimus vt viuamus. Magna igitur ſepulturæ huius eſt gratia, in qua nobis & vtilis mors infertur, & vita vtilior condonatur. Magna,inquam,huius gratia ſepulturæ, quæ & purificat peccatorem,& viuificat morientem.

De die ſancto Paſchæ. *Sermo LII.*

NOn immeritò, fratres, hodierna die pſalmus hic legitur,in quo Propheta exultandum præcipit & lætandum. Omnes enim creaturas ad huius diei feſtiuiratem Dauid ſanctus inuitat. Nam in hac die per reſurrectionem Chriſti aperitur tartarus: per Neophytos eccleſiæ innouatur rerra, cœlum per Spiritum ſanctum reſeratur. Apertus enim tartarus reddit mortuos,innouata terra germinat reſurgen- I tes,cœlum reſeratum ſuſcipit aſcendẽtes. Denique aſcendit larro in paradiſum, ſanctorum corpora ingrediuntur in ſanctam ciuitatem, ad viuos mortui reuertuntur, & profectu quodam in reſurrectione Chriſti ad altiora cuncta elementa ſe tollunt. Tartarus quos habet reddit ad ſuperos,terra quos ſepelit mittit ad cœlum,cœlum quos ſuſcipit repræſentat ad Dominum. Et vna eadẽmque operatione Saluatoris paſsio eleuat de imis,ſuſcitat de terrenis, collocat in excelſis. Reſurrectio enim Chriſti defunctis eſt vita, peccatoribus venia, ſanctis eſt glo- K ria. Omnem ergo crearuram ad feſtiuitatem reſurrectionis Chriſti Dauid ſanctus inuitat. Pſalm.117. Ait enim exulrandum in hac die quam fecit Dominus & lætandum. Sed dicit aliquis, Si in die gratulandum eſt, iis vtique gratulandũ eſt quos dies ipſa complectitur. Cœlum aurem & Tartarus exrra huius mundi diem ſunt conſtiruta. Quomodo igitur poſſunt ea elemenra ad feſtiuitatẽ huius diei vocari, quæ huius diei ambitu non tenentur? Sed hic dies quem fecit Dominus,penetrat omnia,vniuerſa continet, cœlũ & rerram tartarũmque cõplectitur. Lux enim Chri- L ſtus non parietibus obſtruitur, non elementis diuiditur,non tenebris obſcuratur. Lux,inquam, Chriſti dies eſt ſine nocte,dies ſine fine,vbique ſplendet, vbique radiat,vbique non deficit. Quod autem iſte dies Chriſtus ſit, Apoſtolus dicit: Roman.13. Nox præceſsit, dies autem appropinquabit. Præceſsit,inquit,nox, non ſequitur: vt intelligas ſuperueniente Chriſti lumine,& Diaboli tenebras effugari, & peccatorum obſcura non ſubſequi, & iugi ſplendore præteritas caligines depelli,ſurrepenria delicta prohiberi. Nã quia hic dies Chriſtus,cœlum,terram,tartarũmque M colluſtret,ſcriptura teſtatur. Quòd enim ſuper terrã Eſaia 9. Pſal.88. fulgeat,dicit Ioannes: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venienrem in hunc mundum. Quòd in inferno luceat,ait Propheta: Qui ſedebant in regione vmbræ mortis,lux orta eſt illis. Quòd in cœlis iſte petmaneat, refert Dauid dicens: Ponam Ioan.1. in ſeculum ſeculi ſemen eius,& ſedem eius ſicut dies cœli. Quis autem eſt dies cœli niſi Chriſtus Do-

minus

minus : de quo dicitur per Prophetam. Dies diei A *Psal. 18.* eructat verbum? Ipſe eſt enim dies filius, cui pater dies diuinitatis ſuæ eructat arcanum. Ipſe inquam eſt dies qui ait per Salomonem: Ego feci vt oriretur *Eccleſ. 24.* in cœlo lumen indeficiẽs. Sicut ergo diem cœli nox omnino non ſequitur, ita & Chriſti iuſtitiam peccatorum tenebræ non ſequuntur. Semper enim dies cœli ſplendet, lucet, & fulget, neque aliqua poteſt obſcuritate concludi : ita & lumen Chriſti ſemper micat, radiat, corruſcat, nec aliqua poteſt delictorũ *Ioan. 1.* caligine comprehendi. Vnde ait Euangeliſta Ioan- B nes: Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. In reſurrectione ergo Chriſti elementa omnia gloriantur. Nam & ſolem ipſum arbitror eſſe in hac die ſolito clariorem. Neceſſe eſt enim vt ſol in eius reſurrectione gaudeat, in cuius paſſione condoluit: & cuius mortem lugubri quadã caligine proſecutus eſt, eiuſdem vitam nitidioris lucis ſplendore ſuſcipiat: & tanquam bonus miniſter, ſicut tunc obſcuratus eſt ad exeqnias ſepulturę, modo corruſcet in reſurrectionis obſequium. In paſſio- C ne enim Chriſti caliginum ſe nocte circumdedit, & Iudæorũ facinus mundo teſte congemuit. Indicium enim quoddam doloris in ſole eſt, tanto ſceleri officium luminis denegaſſe, & vltione quadam Iudæorum oculis tenebras infudiſſe : vt quorum mentem cæcitas inuaſerat, eorum oculos cæcitas occuparet, nec luceret eis mundi lumen, à quibus fuerat lumen ſalutis extinctum. Damnatio igitur quædam ingeritur phariſæis, vt tenebras in die iudicij peccatoribus repromiſſas iam apud ſuperos patiantur. Apud ſuperos ergo crucifixo immorãtur tenebræ. Quid mirum ſi apud ſuperos ſunt tenebræ, cùm lux deſcẽdit ad inferos? Igitur fratres omnes in hac die ſancta ex D ultare debemus, nullus ſe à communi lætitia peccatorum conſcientia ſubtrahat, nullus à publicis votis delictorum ſarcina reuocetur: etenim peccator, in hac die indulgentia non debet deſperare, eſt enim pręrogatiua non parua. Si enim latro paradiſum meruit, cur non mereatur veniam Chriſtianus? Et ſi illi Dominus cùm crucifigitur miſeretur, multo magis huic miſerebitur cùm reſurgit. Et ſi paſſionis humilitas tantum præſtitit confitenti, reſurrectionis gloria quantum tribuet deprecanti? Largior enim ad præſtandum ſolet eſſe, ſicut ipſi ſcitis, læta victoria, quàm addicta captiuitas.

De innouatione fidelium. Sermo LIII.

MAgnum fratres & mirabile donum conceſſit nobis Deus hunc Paſchæ ſalutarem diem, in quo reſurgens Dominus reſurrectionem præſtitit vniuerſis, & de imis ad altiora conſcendens, nos quoque ad ſuperiora de inferioribus in ſuo corpore ſub- *1. Cor. 12.* leuauit. Sumus enim ſecundum Apoſtolum omnes Chriſtiani corpus Chriſti & membra. Reſurgente igitur Chriſto omnia neceſſariò cum eo ſua viſcera ſurrexerunt. Dum enim ille ab Inferis tranſit ad ſuperos, nos de morte tranſire fecit ad vitam. Paſcha enim Hebraicè, tranſitus dicitur vel profectus, ſcilicet quia per hoc myſterium de peioribus ad meliora tranſitur. Bonus tranſitus eſt tranſire de peccatis ad iuſtitiam, de vitiis ad virtutes, ad infantiam è ſene- A ctute. Infantiam autem dixerim non ætatis, ſed ſimplicitatis : habent enim & merita ætates ſuas. In occiduis enim prius conſtituti eramus ſenio peccatorum, reſurgente Chriſto renouati ſumus innocentia paruulorum. Habet & Chriſtiana ſimplicitas infantiam ſuam. Sicut enim infans neſcit iraſci, fraudare non nouit, referire non audet, ita & Chriſtianitatis infantia lædentibus non iraſcitur, ſpoliantibus non reſiſtit, cædẽtibus non repugnat. Denique, ſicut iuſſit Dominus, etiam orat pro inimicis, auferenti tuni- B cam relinquit & pallium, verberanti maxillam, præbet & alteram : niſi quod in hoc melior eſt Chriſti *Matth. 5.* infantia quàm naturæ. Illa enim peccare neſcit, iſta contemnit: illa per infirmitatem innoxia eſt, iſta eſt innocens per virtutem. Atque ideo laudi magis ſcribendum eſt non tam malefacere non poſſe quàm nolle. Ergo, ſicut diximus, ætates quædam ſunt meritorum : nam & ſenectus morum inuenitur in pueris, & innocẽtia infantium reperitur in ſenibus. Denique quod in iunioribus ſenectus quædam ſit honeſtatis, dicit propheta : Senectus enim venerabilis C eſt non diuturna, nec numero annorum computata: cani ſunt enim ſenſus hominis. *Sapien. 4.* Ad Apoſtolos autem iam ſeniores & maiores natu dicit Dominus. Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut puer iſte, non in- *Matth. 18.* troibitis in regnum cœlorum. Reuocat igitur eos ad originis ſuæ fontem, & retrorſum ad infantiam redire compellit, ſcilicet vt qui corpore fragili ſenuerant, innocentiæ moribus renaſcantur, ſicut ait ſal- *Ioan. 3.* uator: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei. Dicitur ergo Apo- *Matth. 18.* ſtolis : Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut puer iſte : non dicit, ſicut pueri iſti, ſed ſicut puer iſte: vnũ D elegit, vnum proponit. Videamus igitur quis ille tãtus ſit qui diſcipulis proponitur imitandus. Non hũc arbitror eſſe de plebe, non de publico, non de multitudine cæterorum, præcipuè qui per Apoſtolos vniuerſo mundo tribuit ſanctitatis exemplum. Non inquam hunc de publico eſſe arbitror, ſed de cœlo: ipſe eſt enim de cœlo puer, de quo dicit Eſaias pro- *Eſaia 9.* pheta : Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Ipſe planè puer eſt, qui ſicut innocens cùm maledi- *1. Pet. 2.* ceretur non remaledixit, cùm percuteretur non repercuſſit, quin potius in ipſa paſſione pro ſuis orauit *Luca 23.* inimicis dicens : Pater dimitte eis, neſciunt enim E quid faciunt. Ita ſimplicitatem quam infantibus natura tribuit, Dominus miſericordiæ bonitate cumulabat. Iſte ergo puer eſt, qui imitandus paruulus proponitur & ſequendus. Nam ipſe dicit: Tolle crucem *Matth. 16.* tuam, & ſequere me.

Item de innouatione fidelium. Sermo LIIII.

REtinet ſanctitas veſtra fratres me hoc nuperrimè prædicaſſe, quòd homo in iuniorẽ ætatem per iuſtitiam reformetur, & quãuis feſſus ſenio, rur- F ſus in puerum innocentiæ moribus renaſcatur, ita vt interueniente myſterio ex vetulis iterum videamus infantes. Innouatio enim quædam eſt, deſinere quod eras, aſſumere quod antè non fueras. Innouatio inquã eſt, vnde & Neophyti nuncupantur, quòd nouitate quadam maculas vetuſtatis abiecerint, gratiam ſimplicitatis aſſumpſerint, dicente Apoſtolo.

Coloſſ. 3. Deponentes veterem hominem cum actibus eius, induite nouum qui ſecundū Deum creatus eſt. Vnde & Dauid ſanctus ait: Psal. 102. Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua. Intelligens per gratiam baptiſmi occidua vitæ noſtræ poſſe reuiuiſcere, & iuuentute quadam renouari poſſe id quod in nobis fuerat delictorum vetuſtate collapſum. Vt autem intelligas quia de gratia baptiſmatis Propheta loquitur, innouationem ipſam aquilæ comparauit, quæ auis aſſidua cōmutatione habitus ſui lōgam ducere fertur ætatem, & vetuſtis iam fatiſcentibus plumis noua pennarum ſucceſſione iuueneſcere, ita vt depoſitis antiquitatis exuuiis, rediuiua indumētorum natiuitate ſe veſtiat. Vnde intelligimus quòd ſenectutem aquilæ nō ſentiunt membra, ſed plumæ. De nouo ergo ſe veſtit, & pullulantibus pennis vetuſta mater iterum renouatur in pullum. Pullis enim tunc cōparanda eſt, quando radiantibus plumis neceſſe eſt illi rurſum meditari rudem volatum, & alarum olim exercitata remigia, tanquam nouella volucris intra oidum pigra compeſcere: quamuis illi ſit volandi notitia de conſuetudine, deeſt tamen illi de pennarum raritate fiducia. De baptiſmatis igitur gratia hoc ſpiritus pſalmographus prophetauit. Nam vtique Neophyti noſtri nuper baptizati, tanquam aquilæ depoſitis vetuſtatis exuuiis, noua ſanctitatis indumenta ſumpſerunt, & fatiſcentibus antiquis maculis ſicut plumis leuibus, rediuiua gratia immortalitatis ornātur, ita vt in his ſenectutis occidua peccata ſenuerint, vita non ſenuerit. Tanquam aquila in pullum, ſic illi in infantiam reuocati. Eſt eis ſeculi de conuerſatione notitia, ſed adeſt illis iuſtitiæ de reparatione ſecuritas. Quid igitur ſanctus Dauid dicat, adhuc diligentius videamus. Non enim ait, Renouabitur ſicut aquilarum, ſed ſicut aquilæ iuuentus tua. Vnius ergo aquilæ renouandam in nobis aſſerit iuuētutem, quā vnam & ſolam aquilam rectè Chriſtum Dominum dixerim, cuius iuuentus renouata eſt tunc, cùm à mortuis reſurrexit. Depoſitis enim corruptelæ corporalis exuuiis, rediuiua carnis aſſumptione refloruit, ſicut ipſe ait per Prophetam: Psal. 27. Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi. Refloruit, inquit, caro mea. Videte quo verbo vſus eſt: non ait, floruit, ſed refloruit. Non enim refloreſcit niſi quod antè floruerit. Floruit autem caro Domini, cùm primum de Mariæ virginis illibata vulua proceſſit, ſicut ait Eſaias dicens: Esaia 11. Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Refloruit autem cùm ſucciſo per Iudæos corporis flore, rediuiua de ſepulchro reſurrectionis gloria germinauit, & in floris modum odorem pariter & nitorem, cunctis hominibus immortalitatis afflauit odorem, bonorum operum ſuauitatem, circumferens nitorem, incorruptelam perpetuæ diuinitatis oſtendens.

De cruce Chriſti. *Sermo* LV.

SEculi ferunt fabulæ Vlyſſem illum qui decennio in marinis iactatus erroribus ad patriam peruenire non poterat, cùm in locum quendam curſus illum nauigij detuliſſet, in quo Sirenarum dulci cantus crudelis varietate reſonabat, & aduenientes ſic blanda modulatione mulcebat, vt non tam ſpectaculum G voluptatis caperent, quàm naufragium ſalutis incurrerent. Talis enim erat illis oblectatio cantilenæ, vt quiſquis audiſſet vocis ſonitum, quaſi quadam captus illecebra non iam tēderet ad eum quem volebat portum, ſed pergeret ad exitium quod nolebat. Igitur cùm Vlyſſes incidiſſet hoc dulce naufragium, & ſuauitatis illius vellet declinare periculum, dicitur inſerta cera auribus ſociorum ſeipſum ad arborem nauigij religaſſe, quo & illi carerent perniicioſa auditus illecebra, & ſe de periculo nauigij curſus auferret. Si ergo de Vlyſſe illo refert fabula quod H eum arboris religatio de periculo liberarit, quanto magis prædicandum eſt quod verè factum eſt, hoc eſt quod hodie omne genus hominum de mortis periculo crucis arbor eripuit? Ex quo enim Chriſtus Dominus religatus in cruce eſt, ex eo nos mundi illecebroſa diſcrimina velut clauſa aure trāſimus. Nec pernicioſo enim ſeculi detinemur auditu, nec curſum melioris vitæ deflectimus in ſcopulos voluptatis. Crucis enim arbor non ſolum religatum ſibi hominem patriæ repræſentat, ſed etiam ſocios circa ſe poſitos virtutis ſuæ vmbra cuſtodit. Quod autem I crux ad patriam poſt multos errores redire nos faciat, Dominus declarat dicens latroni in cruce poſito: Hodie mecum eris in paradiſo. Luc. 23. Qui vtique latro diu oberrans ac naufragus aliter ad patriam paradiſi, de qua primus homo exierat, redire non poterat, niſi fuiſſet arbori religatus. Arbor enim quædam in naui, eſt crux in Eccleſia, quæ inter totius ſeculi blāda & pernicioſa naufragia incolumis ſola ſeruatur. In hac ergo naui quiſquis aut arbori crucis ſe religauerit, aut aures ſuas ſcripturis diuinis clauſerit, dulcem procellam luxuriæ non timebit. Sirenarū enim quæ- K dam ſuauis figula eſt mollis concupiſcētia voluptatum, quæ noxiis blandimentis conſtantiam captæ mentis effœminat. Ergo Dominus Chriſtus pependit in cruce, vt omne genus hominū de mundi naufragio liberaret. Sed vt omittamus Vlyſſis fabulam, quæ ficta non facta eſt, videamus ſi quod in ſcripturis diuinis exēplum ſimile poſſumus inuenire, quod Dominus per ſemetipſum poſtea completurus, per prophetas ſuos antè promiſerit. Legimus in veteri Num. 21. teſtamento cum Moyſes ſanctus filios Iſraël de captiuitate Ægypti produxiſſet, atque idem populus L in deſerto graui à ſerpentibus incurſione laboraret, nec aliqua illis armorum defenſio poſſet obſiſtere, tunc ſanctum Moyſen diuino repletum ſpiritu, ſerpentem æreum affixum ligno inter medias morientium erexiſſe turbas, & mandaſſe populo vt de illo ſigno ſpem gererent ſanitatis, atque hac re tantam medicinam contra morſum aſpidum proueniſſe, vt quiſquis vulneratus in illam ſerpētis crucem aut reſpiceret, aut ſperaret, ſtatim remedium ſalutis acciperet. Cuius facti etiam Dominus in Euangelio meminit dicens: Ioan. 3. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in M deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Vnde ſi affixus ſerpens ligno filiis Iſrael contulit ſanitatem, quanto magis ſalutem præſtat populis Dominus in patibulo crucifixus? Et ſi figura tantum profuit, quantum prodeſſe credimus veritatem? Serpens igitur primus crucifigitur. Rectè planè, vt quia primus apud Deum peccauerat diabolus, primus crucis ſententia feriretur. In ligno enim crucifigitur, rationabiliter

nabiliter factum, vt quia homo in paradiſo per arbo-
rem concupiſcentiæ deceptus fuerat, nunc idem per
ligni arborem ſaluaretur, atque eadem materia quæ
cauſa mortis fuerat, eſſet remedium ſanitatis. Dein-
de poſt ſerpentem in ſaluatore homo ipſe crucifigi-
tur, ſcilicet vt poſt authorem puniatur & facinus.
Per primam crucem vindicatum eſt in ſerpentem,
per ſecundam in venena ſerpentis: hoc eſt, primum
author ipſe punitur, deinde eius malignitas cõdem-
natur. Virus enim quod perſuaſiune ſua in hominẽ
transſuderat, nunc reiicitur, nũc curatur. Nam cùm
homo paſſioni addicitur, non morti traditur, ſed
mortis in eo facinus emendatur. Hoc enim egit Do-
minus per hominem quem ſuſcepit, vt dum inno-
cens patitur, præuaricationis illius diabolicæ in eo
inobedientia corrigatur, & deinceps liber à culpa
fieret, ac liber eſſet a morte. Habentes igitur Domi-
num Ieſum, qui nos paſſione ſua liberauit, in ipſum
aſpiciamus ſemper, & de ipſius ſigno ſperemus no-
ſtris vulneribus medicinam, hoc eſt, Si fortè nobis
venenum auaritię ſe diffundit, ipſum conſideremus,
& ſanat. Si ſcorpionis nos libido compungit, ipſum
rogemus, & curat. Si ſertenarum cogitationum nos
morſus lacerant, eundem precemur, & viuimus. Hi
enim ſunt ſpirituales ſerpentes animarum noſtra-
rum, propter quos conculcandos Dominus cru-
cifixus eſt, de quibus ipſe ait: Super ſerpentes
Luca 10. & Scorpiones ambulabitis, & nihil vobis noce-
bunt.

Item de cruce Chriſti. *Sermo* LVI.

DIximus heſterna die quòd crux Domini ſalutẽ
generi contulerit humano, & verum eſt. Paſſio
enim illius noſtra redemptio eſt, mors eius vita no-
ſtra eſt. Ideo autem mala hęc cuncta ſuſtinuit, vt nos
bona omnia ſentiremus. Ideo crudelitatem in ſe e-
xerceri maluit, vt nobis miſericordiam largiretur.
Bonus ideo in nos eſſe ita voluit, vt antè in ſe eſſet
immitis. Auferens enim per crucem humani gene-
ris iniurias, omnes eas in ſua paſſione conſumpſit, vt
vlterius non eſſet homini quod noceret. Grande er-
go crucis eſt ſacramentum: & ſi intelligamus, per
hoc ſignum etiam mundus ipſe ſaluatur. Nam cùm
à nautis ſcinditur mare, prius ab ipſis arbor erigitur,
velum diſtenditur, vt cruce Domini facta, aquarum
fluenta rumpantur, & hoc dominico ſecuri ſigno
portum ſalutis petunt, periculum mortis euadunt.
Figura enim ſacramenti quædam eſt velum ſuſpen-
ſum in arbore, quaſi Chriſtus ſit exaltatus in cruce,
atque ideo confidentia de myſterio venientes homi-
nes ventorum procellas negligunt, peregrinatio-
nis vota ſuſcipiunt. Sicut autem Eccleſia ſine cru-
ce ſtare non poteſt, ita & ſine arbore nauis infirma
eſt. Statim enim diabolus inquietat, & illam ven-
tus allidit: at vbi ſignum crucis erigitur, ſtatim &
diaboli iniquitas repellitur, & ventorum procella
ſopitur. Sed & bonus agricola cùm parat terræ
ſolum vertere, & vitæ alimenta perquirere, non
niſi per ſignum crucis id facere conatur. Dum e-
nim aratro dentale ſubiicit, affigit aures, ſtiuam in-
ſerit, figuram crucis imitatur. Compactio enim

A ipſa ſimilitudo quædam eſt dominicæ paſſionis.
Cœlum quoque ipſum huius ſigni figura diſpoſi-
tum eſt. Nam cùm quatuor partibus, hoc eſt o-
riente & Occidente, ac Meridiano & Septentrione
diſtinguitur, quatuor quaſi crucis angulis contine-
tur. Ipſius etiam inceſſus hominis cum manus le-
uauerit, crucem pingit, atque ideo eleuatis mani-
bus orare præcipimur, vt ipſo quoque membro-
rum geſtu paſſionem Domini fateamur. Tunc e-
nim citius noſtra exauditur oratio, cùm Chriſtum
B quem mens loquitur, etiam corpus imitatur. Huc
etiam exemplo, Moyſes ſanctus cum contra Ama-
lech bellum gereret, non armis, non ferro, ſed e-
leuatis cum ad Deum manibus ſuperauit: ſic enim Exod. 17.
habes ſcriptum: Cùm eleuaſſet manus ſuas Moyſes,
vincebat Iſraël: cùm autem depoſuiſſet manus ſuas,
conualeſcebat Amalech. Hoc igitur dominico ſi-
gno ſcinditur mare, terra colitur, cœlum regitur,
homines conſeruantur. Hoc inquam dominico
ſigno etiam reſerantur inferna. Nam ex quo ho-
C mo Dominus Ieſus qui ipſam crucem geſtabat, ſe-
pultus in terra eſt, veluti dirupta ab eo exarata ter-
ra omnes quos retinebat mortuos germinauit. Sed
videamus de hoc ipſo Domini corpore poſteaquam
de cruce deponitur quid geratur. Accepit illud Io-
ſeph ab Arimathia vir iuſtus, ſicut ait Euangeliſta,
& in nouo ſuo ſepeliuit monumento, in quo non- Luca 23.
dum quiſquam poſitus erat. Beatum ergo corpus
Domini Chriſti, quod cùm naſcitur, vtero virgi-
nis gignitur: cùm recedit, iuſti tumulo commen-
datur. Beatum planè corpus, quod virginitas pe-
perit, & iuſtitia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud Io-
ſeph tumulus incorruptum, ſicut ſeruauit illud Ma-
D riæ virginis vterus illibatum. Hic enim viri pollu-
tione non tangitur, ibi mortis corruptione non læ-
ditur. Vbique beato corpori defertur ſanctitas, v-
bique virginitas: Nouus illud venter concipit, no-
uus tumulus includit. Dominica ergo & virgo vul-
ua, & virgo eſt ſepultura. Quin potius ipſam ſe-
pulturam vuluam dixerim, eſt enim ſimilitudo non
parua. Sicut enim Dominus de matris vulua viuus
exiuit, ita de Ioſeph ſepultura viuus ſurrexit: & ſi-
cut tunc de vtero ad prædicandum natus eſt, ita &
nunc ad Euangelizandum renatus eſt de ſepulchro,
niſi quòd glorioſior iſta eſt quàm illa natiuitas. Illa
E enim corpus mortale genuit, hæc edidit immorta-
le. Poſt illam natiuitatem ad inferos deſcenditur,
poſt hanc remeatur ad cœlos. Religioſior planè eſt
iſta quàm illa natiuitas. Illa enim totius mundi Do-
minum nouem menſibus in vtero clauſum tenuit,
hæc autem triduo tantum tumuli gremio cuſtodi-
uit. Illa cunctorum ſpem tardius protulit, hæc om-
nium ſalutem citius ſuſcitauit.

De ſepulchro Domini noſtri Ieſu Chriſti.

F *Sermo* LVII.

FOrtaſſe quis dicat de prioris dominicæ prædica-
tione, in qua prædicauimus non minorem eſſe
gloriam quòd tumulus Ioſeph ſuſcitauerit Domi-
num, quàm quòd cum ſanctæ Mariæ vterus pro-

crearit: quæ cõparatio ventris & tumuli, cùm illa ex G
intimis viſceribus edidit filium, hic autem ſolum-
modo locum præſtiterit ſepulturæ? At ego dico
non minorem Ioſeph affectum fuiſſe quam Mariæ.
Siquidem illa vtero Dominum, hic corde conce-
perit. Illa Saluatori membrorum ſuorum ſecretum
præſtitit, hic ſecretum ſui corporis non negauit.
Illa Dominum pannis inuoluit cùm natus eſt, hic
linteis cùm receſſit. Illa perunxit beatum corpus
oleo, hic aromatibus honorauit. Conueniunt er-
go ſibi obſequia, conuenit & affectus. Vnde ne-
ceſſe eſt & meritum conuenire: niſi quod angelus H
Mariam ad obſequium admonuit, Ioſeph autem ſo-
la iuſtitia perſuaſit. Ioſeph in ſuo ſepulchro poſuit
Pſal. 5. & 13. Dominum. Legimus in Propheta: Sepulchrum
patens eſt guttur eorum. Si ergo ſepulchrum pa-
tens eſt guttur hominum, vide ne fortè ſecundum
hanc ſimilitudinem Dominum Ioſeph non tam in
ſepultura terrena poſuerit, quàm in monumento
ſui pectoris collocarit, & cuſtodiendum illum ſuſce-
perit non tam memoria fragili elementorum, quàm
memoria ſancta virtutum. Hæc enim virtutum fi-
delis eſt memoria, quæ intra ſe continens Chriſtum, I
lædi eum hæreticorum corruptione non patitur.
Luc. 22. De qua memoria in ſacris dicit Dominus: Quo-
tiescunque hoc facietis, in memoriam mei facie-
tis, donec veniam. Quotienſcunque enim Chri-
ſtum loquimur, totiens eum ſacri oris memoria
commendamus. Sepulchrum ergo patens eſt gut-
tur eorum. Rectè planè dicit Propheta. Sepul-
chrum enim Chriſti patens eſt Euangeliſtarum bea-
tum guttur, per quod illud æterno literarum theſau-
ro condiderunt. Patens autem ſepulchrum ideo
dicitur, quia qui vult ad Chriſti peruenire myſte- K
rium, non ingreditur ad illud niſi per Euangelicæ
ſcripturæ ſecretum. In literarum enim ſacratum
quaſi quodam nouo vaſculo commendandus eſt
Dominus. Quiſquis igitur illum videre deſiderat,
ibi & paſſionis eius ſacramentum inuenit, & reſur-
rectionis gloriam recognoſcit. Patens ergo guttur
2. Cor. 6. ſanctorum eſt. Vnde Apoſtolus ad Corinthios ait:
Os noſtrum patet ad vos ò Corinthij: inuitans eos
vt per prædicationis ſuæ ſemper apertam ianuam
ingrediantur Chriſti ſecreta myſteria. In hac igitur L
Matth. 8. pectoris memoria collocatur Dominus à Ioſeph, vt
in iuſtitiæ ſede requieſcat, & habeat filius hominis
vbi caput recliner. Videamus igitur quare Salua-
tor in aliena ſepultura ponatur, ac ſuam non habeat
ſepulturam. Ideo in aliena ſepultura ponitur, quia
pro aliorum moriebatur ſalute. Mors enim iſta non
illi illata eſt, ſed nobis delata. Mors iſta non illi ac-
cidit, ſed nobis proficit. Vt quid ergo ei propria ſe-
pultura, qui in ſe mortem propriam non habebat?
Vt quid illi tumulus in terris, cuius ſedes manebat
in cœlis? Vt quid illi ſepultura, qui tridui tantum M
temporis ſpatio non tam in ſepulchro mortuus ia-
cuit, quàm velut in lectulo dormiens conquieuit?
Ipſa enim temporis breuitas declarat ſomnum po-
tius fuiſſe quàm mortem. Sepulchrum autem, mor-
tis eſt habitaculum neceſſarium. Neceſſarium ergo
non erat mortis habitaculum Chriſto, qui vita eſt:
nec opus habebat ſemper viuens domicilio defun-
ctorum. Rectè autem hanc vitam nos in noſtro ſe-
pulchro condidimus, vt cum ipſo viuificante mor-
tem noſtram à mortuis ſurgeremus. Vnde & illa
Maria Magdalene quæ Dominum inter cæteros de-
functos in ſepulchro quærebat, arguitur, & dicitur
illi: Quid quæris viuentem cum mortuis? Hoc eſt, Ioan. 20.
Quid quæris apud inferos, quem rediiſſe iam con-
ſtat ad ſuperos? Quem illa adhuc non intelligens,
nec cognoſcens, reſpondit illi: Domine, ſi tu tuliſti Ibidem.
eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum, & ego illum tol-
lam. Æſtimabat enim illum, ſicut dicit ſcriptura,
hortulanum eſſe. Sancta ergo & ſimplex fœmina
Chriſtum requirebat à Chriſto, ac deuotione men-
tis prophetat & neſcit. Ait enim Domino de ſe-
metipſo: Si tu tuliſti eum, dicito mihi. Rectè in-
terrogat, ſi tu tuliſti eum: ipſe enim tulit corpus
ſuum, qui ſuſcitauit: ipſe tulit corpus, qui illud ia-
cens & dormiens ſua aſpiratione collegit: ipſe tulit
corpus, qui diuinitatis illud virtute geſtans portat
ad cœlos. Atque ideo mulier ſapienter interrogat
& requirit: Si tu tuliſti eum, dicito mihi, vbi poſui-
ſti eum? Hoc eſt, ſi illud auferens de ſepulchro ad
paradiſum tranſtuliſti. Audierat enim illum dicen-
tem latroni: Hodie mecum eris in paradiſo. Aut Luca 23.
certè de infernis in patris dextera collocaſti, ſicut
ait Apoſtolus: Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chri- Coloſ. 3.
ſtus eſt ad dexteram Dei. Beatus ergo qui ita quærit
Chriſtum Dominum, vt credat eum & in paradiſo
conſtitutum, & in cœleſtibus collocatum. Nam qui
eum aut in infernis requirit, aut tumulis, dicitur ei: Ioan. 20.
Quid quæris viuentem cum mortuis?

De Maria Magdalene. *Sermo* LVIII.

HÆret adhuc ſenſibus veſtris fratres, hoc nos
ante dies pauciſſimos prædicaſſe, quòd Maria
Magdalene non leuiter fuerit obiurgata, cur poſt
reſurrectionem Dominum quæreret in ſepulchro,
quòd non reminiſcens verborum eius, quibus ſe ab
inferis tertia die rediturum eſſe dixerat, putaret eum
inferni legibus detineri. Arguitur enim non leui-
ter cur non memoraretur reſurrectionis promiſ-
ſum, ac mortis ſcrutaretur indicium. Fides enim
humilis & ignara quærit quod neſcit, obliuiſcitur
quod docetur. Feſtina quidem eſt ad obſequium,
ſed non perfecta eſt ad credendum: anxia enim eſt
de dominicæ carnis iniuria, ſed incerta eſt de reſur-
rectionis gloria: plorat quidem amore Chriſti, ſed
mœret deſperatione corporis non reperti: periiſſe
putat quem iam regnare conſtabat: ſcrutatur enim
in tumulo quem vocare potius deberet è cœlo: in-
crepatur igitur ſancta Maria tanquam pigrior ad
credendum, & cùm, ſera licet, Dominum co-
gnouiſſet, dicitur ei à Saluatore. Noli me tange- Ibidem
re, quia nondum aſcendi ad patrem. Noli me tan-
gere, increpationis verbum eſt, hoc eſt, noli me tan-
gere manibus, quoniam reſurrectionem meam mẽ-
tis obliuione non retines. Non potes me corporis
tenere complexibus, quoniam fidei perfectione non
tangis. Prohibetur tactu, quæ amiſit auditum. Noli
me, inquit, tangere, quia nondum aſcendi ad pa-
trem. Videamus quomodo nondum ad patrem aſ- Ibidem 14.
cenderit

ceendetit Chriſtus, cùm ipſe dicat, quia pater in me, A
& ego in patre. Quomodo ergo non aſeendit ad
patrem, à quo per indiſeretam diuinitatis ſubſtan-
tiam numquam eſt ſeparatus? Deus enim vnus in
vno manet, ſemper patrem filiúmque ſimul eſſe ſi-
gnificat. Aut nunquid illuc aſeendere ſe dicit filius,
vbi antè habitat quàm aſcendat? Dixit enim idem
Ioan. 3. Dominus: Nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſ-
cendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Si er-
go eùm deſeendit Saluator, in cœlo eſt, multo ma-
gis etiam priuſquam aſcendat, in cœlo eſt. Sed vide B
ne fortè ad obiurgationem Mariç, vox iſta pertineat
cui paulo antè inter ſepulchra quærenti Dominum
Ibidem 20. dicitur: Quid quæris? viuentem cum mortuis?
Nunc addatur, noli me tangere, quia nondum aſ-
cendi ad patrem: hoc eſt, quid me eootingere cu-
pis, quę me dum inter tumulos quæris, adhue ad pa-
trem aſcendiſſe non credis: quæ dum me inter in-
ferna ſerutaris, ad cœleſtia rediiſſe diffidis: dum in-
ter mortuos quæris, viuere eum Deo parte meo non
ſperas. Nonduin, inquit, aſcendi ad patrem: hoc C
eſt, tibi nondum aſcendi ad patrem, quia apud fi-
dem tuam adhue detioeor in ſepulchro. Quantum
in te eſt enim, adhuc humilibus immoror, adhue in-
hæreo terrenis, quia nondum me fides tua eleuauit
ad cœluin. Quid ergo me feſtinas contingere vt Dei
filium, quem redeuntem ad patrem mentis deuotio-
ne non ſequeris. Quiſquis igitur vult cōtingere Du-
minum Saluatorem, prius illum debet fide ſua ad
dexteram diuinitatis imponere, & credulitate cor-
dis collocare in cœleſtibus potius quàm inter de-
functos inquirere. Illi autem aſcendit Dominus in
patrem, qui eum ſemper eſſe eredit in patre. Aſcen-
Ibidem 14. dit beatis Apoſtolis ad patrem, quibus ait: Qui me D
videt, videt & patrem. Aſcendit Ioanni Euangeliſtæ
qui apud patrem eum quæſiuit & reperit, atque ideo
Ioan. 1. ait: Et verbum erat apud Deum, & Deus erat ver-
bum. Aſcendit etiam beato Paulo, qui non con-
tentus ſulum ſe ſcire quod nouerat, nos quoque do-
Coloſ. 3. euit quemadmodum Saluatorem in cœleſtibus quę
reremus, dicēs: Quæ ſurſum ſunt quærite: vbi Chri-
ſtus eſt in dextera Dei ſedens. Et vt nos ab hac hu-
mili vel terrena inquiſitione Mariæ penitus ſubmo-
Ibidem. ueret, addidit dicens: Quæ ſurſum ſunt, ſapite, non
quæ ſupet terram. Ergo iam non ſuper terram, nec
in terra, nec ſecundum carnem debemus quærere E
Saluatorem, ſi volumus eum inuenire atque con-
tingere, ſed ſecundum diuinæ maieſtatis gloriam, vt
2. Cor. 5. dicamus eum Apoſtulo Paulo: Nunc autem ſecun-
duin carnein non nouimus Chriſtum. Igitur & Ste-
phanus bearus fide ſua non ſuper terram quæſiuit
Chriſtum, ſed ſtantem illum ad Dei dexteram, reco-
gnouit: ibi illum reperit, vbi mētis deuotione quæ-
ſiuit. Non ſolum autem Stephanus in cœlo videt
Chriſtum, ſed eum & martyrio ſuo tangit. Tangit
enim Doininum, eùm pro inimicis ſuis nrans velut
Actor. 5. fide ſua tenens illum dicit: Domine, ne ſtatuas illis F
hoc peccatum. Intelligite ergo quanta deuotionis
eſt gloria. Maria iuxta Dominum conſtituta eum
tangere non meretur, Stephanus in terris poſitus
Chriſtum tangit in cœlo. Illa intet angelos præſen-
tem non videt Saluatorem, Stephanus inter Iudæos
Dominum eernit abſentem.

De auaritia & Anania. Sermo LIX.

RETinet dilectio veſtra fratres ante dies cùm ple-
bis eius quę ſub beatiſſimis Apoſtolis fuit, vna-
nimitatem largitarémque prædicaremus, vſque ad
Ananiæ nos auaritiam perueniſſe, qui illo tempore
in totius generis puriſſimi vita tanquam ouis mor-
bida ſolus inuentus eſt. Tanta enim infectus erat a-
uaritiæ peſtilentia, vt ſanctus eum Petrus non tam
emendare voluetit quàm damnare. Legerat enim:
B Eiice de concilio peſtilentem, & exibit cum eo om- *Prouerb 22.*
nis contentio. Solus ergo in cœtu ſancto peſtilens
fuit, qui cunctis contemptu pecuniæ, lucrum vitæ
requirentibus, ipſe tantum lucrum magis pecuniæ
mercatus eſt quàm ſalutis, & dum precij ſperat com-
pendium, animæ reperit detrimentum. Ab Apoſto-
lis igitur Ananias auarus inuentus eſt, iam noſtra
excuſatur humilitas. Minus enim mirandum eſt a-
bundare ſub nobis hoc vitium, eùm ſub Apuſtolis
cœperit pullulare: & ſi illorum authoritas hæc in A-
C nania emendare non potuit, nobis quid imputabi-
tur ſi eadem in pleriſque fratribus corrigere non va-
lemus? In Anania enim Petrus auaritiam ſi potuiſſet
corrigere, non puniſſet: ſed dum illum punit, alios
corrigit. Voluit enim vt pœna ad vnum, metus au-
tem ad plurimos perueniret. Exemplum ergo auaris
omnibus in Anania propoſitum eſt, vt qui eiuſdem
criminis reus fuerit, eiuſdem ſupplicij in iudicij die
ſententia feriatur. Grande igitur malum eſt auaritia,
imò malorum omnium eſt origo, ſicut ait Apoſto- *1. Tim. 6.*
lus: Radix autem omnium malorum eſt cupiditas:
quam quidam appetentes errauerunt à fide. Vides
ergo quia qui pecuniam appetit, fidem perdit: qui
D aurum redigit, gratiam prodigit. Auaritia enim cæ-
citas eſt, errorem religionis inducit. Cæca ioquam
eſt auaritia, ſed diuerſis fraudum oculata ingeniis,
non videt quæ diuinitatis ſunt, ſed cogitat quæ cu-
piditatis ſunt. Semper enim quamuis diues ſit, cogi-
tat vnde vel ex malo adquirere: totam vitam nego-
cium putat, compendiorum etiam omnia ſuppri-
mens, inanis præſtationis ſuæ fœnus imponit. Eru-
beſcit vſuræ nomen, & lucrum noo erubeſcit vſuræ.
Semper ergo auarus alieno vtitur, alieno ſe paſcit
damno, & illi præda egeſtas alterius eſt, illi lætitia
fletus alienus, ſicut nuper factum vidimus. Quod a-
E miſſa deplorant, ſuper quæ inuaſa pleriquegratulan-
tut. Ecce ſenex pater captum defiet filium, & tu iam
ſuper eum velut ſeruulum glotiaris. Innocens ruſti-
cus perditum ingemiſcit iuuencum, & tu eo rus tuū
excolere diſponis, & fructus te putas poſſe capere
gemitibus alienis. Ecce religioſa vidua tota ſupelle-
ctile diſpoliatam duinuin ſuam dolet, & tu eadem
ſupellectile domum tuam ornatam eſſe lætaris. Dic
mihi ô Chriſtiane, non compungeris, non conſtrin-
geris cùm vides in hoſpitio tuo lachrymas alienas?
Dicit ſcriptura ſancta ad filios Iſraël: A beſtia captū
F ne tetigeritis: pollutum enim & contaminatum eſt *Exod. 22.*
quicquid fera eruenta contigerit. Et per hoc dete-
riot beſtia eſt, quiſquis ſumit quod beſtia ſuperauit.
Dic igitur mihi tu Chriſtiane, cur prædam relictam
à prædonibus præſumpſiſti? Cur laceratum & con-
taminatum, ſicut ipſe putas, tuis ædibus importaſti?
Cur quod hoſtilis ſuperauit beſtia, tu ſæuiot beſtia

deuotaſti ? Aiunt pleriquc lupos leonum ſubſequi ſolere veſtigia, & non lógè ab eorum venatibus aberrare, ſcilicet vt rabiem ſuam rapina ſatient aliena: & quod leonom ſaturitati remanet, id luporum rapacitate conſumatur. Sic & iſti auaritiæ lupi prædonum veſtigia ſubſecuti ſunt, vt quod illorum rapacitati ſuperauit, horum cederet feritati. Sed forſitan emiſſe te dicis, & ideo auaritiæ crimen euadis. Non ita ſolet conſtare emptio atque venditio. Bonum eſt emere, ſed in pace, quod propria voluntate véditur, non in deprędatione. Reſpice contractus originem, venditionis authorem, precij quantitatem, & intelligis prædæ magis, non venditionis emprorem. Vnde enim barbaro auri gemmarúmque monilia? Vnde pellito ſerica veſtimenta ? Vnde rogo Romana mancipia ſumis ? Scimus ea comprouincialium noſtrorum eſſe vel ciuium. Facit ergo vt Chriſtianus & ciuis, qui ideo emit vt reddat.

De feſto Pentecoſtes, & de pſalmo centeſimonono.

Sermo LX.

NOſſe credo vos fratres quæ ſit ratio quòd venerabilem hanc Pentecoſtes diem non minore lætitia celebremus, quàm ſanctum Paſcha curauimus, & quod eadem deuotione huius ſolennitatis obſeruantiam decurrimus, ſicut illius obſequia feſtiuitatis impleuimos. Tūc enim, ſicut modo fecimus, ieiunauimus ſabbato, vigilias celebrauimus, orationibus pernoctanter inſtitimus : vnde neceſſe eſt ſimilis obſeruantia ſimilem lætitiam ſubſequatur. Eſt lætitia planè conſimilis: tunc enim ab inferis reſurgentem ſuſcepimus Saluatorem, modo autem Spiritum ſanctum expectamus è cœlis: tunc anxij vel ſoliciti Chriſti prędicabamus aduentum, modo trepidi vel ieiuni Paracleti deſideramus aduentum. In omnibus enim Deus ſaluti prouidit humanæ. Tunc enim nobis ad reſurgédum tartara Saluator aperuit, modo nobis ad regnandum Paracletus cœleſtia reſerauit. Et quibuſdam quaſi profectuum gradibus tunc de morte ad vitam didicimus remeare, modo autem de terris ad cœlos meditamur aſcédere. Hæc autem omnia operatur in nobis Chriſtus Dominus, qui priuſquam rediret ad cœlos, promiſit diſcipulis
Ioan. 14. ſuis dicens : Cùm autem aſcendero, rogabo patrem meum, & mittet vobis alium Paracletum qui vobiſcum ſit in æternum, ſpiritum veritatis. Vnde credédum eſt ad patrem perueniſſe Chriſtum, cùm videmus ad Apoſtolos deſcendiſſe Paracletum. Credendum inquam eſt, ſicut ait de Saluatore Dauid, in Dei dextera cōſidere, quia cernimus Spiritum ſanctum, ſicut promiſit Dominus, in diſcipulis exultare. Ait
Pſalm. 109. ergo Propheticus Pſalmorum: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. Secundum conſuetudinem noſtram illi cōſeſſus offertur, qui aliquo opere perfecto victor adueniens honoris gratia promeretur vt ſedeat. Ita ergo & homo Ieſus Chriſtus paſſione ſua diabolū ſuperans, reſurrectione ſua inferna reſerans, tanquam perfecto opere ad cœlos victor adueniens audit à Deo patre, Sede ad dexterá meá. Nec mirum ſi vnius ſedis offertur filio cōſeſſus à patre, qui vnius eſt ſubſtātiæ & naturæ cum patre. Cur

G autem ad dexterá filius eſſe dicatur, moueat aliquem fortaſſe. Licet enim dignitatis gradus nó ſit vbi plenitudo diuinitatis eſt, tamé ideo ad dexteram ſedet filius, non quo præferatur patri, ſed ne inferior eſſe credatur. Et ideo ad dexteram filius, quia ſecundum Euangeliſtam ad dexteram oues, ad ſiniſtram verò conſtituentur hœdi. Neceſſe eſt ergo partem ouium Matth. 25.
primus agnus obtineat, & ſecuturo immaculato gregi locum dux immaculatus anticipet, ſicut ait Ioannes in Apocalypſi dicens : Hi ſunt qui ſequuntur a- Apoc. 17.
gnum quocunque vadit, qui ſe cum mulieribus non
H coinquinauerunt. Refert ego Propheta Dauid: Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meá: Pſalm. 109.
hoc eſt, Dominus pater Domino Deo Chriſto filio throni ſui offert ſublimé conſeſſum, & honoris gratia ad dexteram ſuam illum æterna ſede conſtituit. Legimus in Actibus Apoſtolorum, dicente beato Stephano cū lapidaretur à Iudæis : Ecce video cœ- Act. 7.
los apertos, & ſtantem Dominum Ieſum ad dexterá Dei. Videamus ergo quæ ſit ratio quod idem Dominus à Dauid ſedens prophetatur, ſtans verò à Stephano prædicatur. Primo omnium Deus qui incor-
I poralis eſt & inuiſibilis, eſt enim ſpiritus, ſicut ait Dominus : Deus autem ſpiritus eſt, ſedere aut ſtare Ioan. 4.
quomodo poteſt : deinde autem quali ſubſellio ſedeat Deus, qui infinitus eſt & immenſus, & intra ſe ipſe magis creaturam cunctam contineat. Hæc autem propterea à ſanctis viris dicta arbitror eſſe de Domino, non quo ſint contraria ſibi, ſed vt modo eius omnipotentia, modo miſericordia deſcribatur. Nam vtique pro poteſtate regis ſedere dicitur, pro bonitate interceſſoris ſtare ſuggeritur. Ait enim beatus Apoſtolus: Quia aduocatum habemus apud 1. Ioan. 2.
K patrem Ieſum Chriſtū. Iudex ergo eſt Chriſtus cùm reſidet, aduocatus eſt cùm aſſurgit. Iudex planè Iudæis, aduocatus Chriſtianis. Hic enim ſtans apud patrem, Chriſtianorum licet peccātium cauſas exorat, ibi reſidet cum patre Phariſæorum perſequentium peccata condemnans. Illis indignans vehemēter vlciſcitur, his interueniens leniter miſeretur. Hic ſtat vt ſuſcipiat Stephani martyris ſpiritum, ibi reſidet, vt condemnet Iudæ proditoris admiſſum.

L *Item de Pentecoſte.* *Sermo* LXI.

SCire debet ſanctitas veſtra fratres hanc ſanctam Pentecoſtes diem qua ratione curemus, vel cur iſtorum quinquaginta dierum numero ſit nobis iugis & continuata feſtiuitas, ita vt hoc omni tempore neque ad obſeruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccidamus, ſed ſicut dominica ſolemus facere, erecti & feriati reſurrectionem Domini celebramus. Dominica enim nobis ideo venerabilis eſt atque ſolennis, quia in ea
M Saluator velut ſol oriens diſcuſſis infernorum tenebris luce reſurrectionis emicuit, ac propterea ipſa dies ab hominibus ſeculi dies ſolis vocatur, quòd ortus eam ſol iuſtitiæ Chriſtus illuminet. Inſtar ergo dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes iſti dies velut dominici deputantur. Reſurrectio enim dominica eſt. Nam in dominica reſurgens Saluator reuerſus ad homines eſt,

eſt,& poſt reſurrectionem tota quinquageſima cum **A** hominibus commoratus eſt. Æqualis ergo eorum neceſſarium vt eſſet feſtiuitas, quorum æqualis eſſet & ſic quantitas. Sic enim diſpoſuit Dominus, vt ſicut eius paſſione in quadrageſimæ ieiuniis contriſtaremur, ita eius reſurrectione in quinquageſimæ feriis lætaremur. Non igitur ieiunamus in quinquageſima, quia in his diebus nobiſcum Dominus commoratur. Non inquam ieiunamus præſente Domino, quia ipſe ait: *Luc.5.* Numquid poſſunt filij ſponſi ieiunare quandiu cum illis eſt ſponſus? Cur enim abſtineat corpus à cibo, cùm anima præſentia Do- **B** mini ſaginatur? Non poteſt enim eſſe ieiunus qui reficitur gratia Saluatoris. Societas enim Chriſti quodammodo eſca eſt Chriſtiani. Reficimur ergo in quinquageſima nobiſcum Domino conuerſante. Cùm autem poſt hos dies aſcẽdit ad cœlum, iterum ieiunamus, ſicut ait idem Saluator, dicens: *Ibidem.* Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabũt in illis diebus. Cùm enim Chriſtus aſcendit ad cœlum, noſtris auſertur obtutibus, ſamem patimur non corporis, ſed amoris, & non tam cibi ieiunio quàm deſiderio laboramus. Deſideria enim **C** quædam noſtri ſuſtinent oculi, dum non perſpiciũt quem requirunt, ſicut ait Propheta: *Pſal.68.* Defecerunt oculi mei dum ſpero in Deo meo. Defecerunt enim Prophetæ oculi, quia nondum videbat quem ſperabat ſe eſſe viſurum. Sic nanque apoſtolorum defecerunt oculis cùm euntem ad cœlum Dominum nequeunt intueri, ſecundum quod ait Lucas dicẽs: *Act.1.* Et videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Stabant enim beati apoſtoli toto ſuſpenſi corpore, & aſcendentem ad cœlum Dominum, quia inceſſu pedum non poterãt, oculis ſeque- **D** bantur: & licet ad deducendum Saluatorem viſio humana deficeret, fidei tamen deuotio non deficit. Vſque ad nubem enim Chriſtum deducunt, vſq; ad cœlos autem cum Chriſto fidei deuotione comitãtur. Vnde ait Apoſtolus ſciens fidem noſtram in cœlis eſſe cum Domino: *Philipp.3.* Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Nubes ergo ab oculis apoſtolorum ſuſcepit Saluatorem. Videamus ergo quæ iſta nubes ſit, quàm ſplendida, quàm prẹclara, quæ lucem mundi Chriſtum ſuſcipere meretur. Neque enim poterat obſcura eſſe ac tetra vel tenebroſa, quia ſcriptũ eſt: **E** *Ioan.1.* Et tenebræ eam non comprehenderunt. Tenebræ enim lucem geſtare non poterãt. Illa enim eſt nubes quæ aſcendẽtem ſuſcipit Chriſtum, quæ & teſtimonium Chriſto etiam in monte perhibuit, de qua ait euangeliſta: *Matth.17.* Vox in nube audita eſt dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Non igitur nubes ſuſcepit Chriſtum, ſed Deus pater recepit filium, & occurſu quodam pietatis aſcẽdentem illum gremio molliore complectitur, Nam ideo pater dicitur ſuſcipere filium nubis vmbraculo, vt oſtendatur reſri- **F** gerio quodam fouere eius vulnera paſſionis. Poſt crucem enim, poſt iniurias, poſt inferos non eſt maius Chriſto refrigerium, niſi quod virtute diuinitatis obumbraretur, ſicut in natiuitate eius ad Mariam dicitur: *Lucæ 1.* Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Altiſſimus ergo pater, qui naſcente Chriſto obumbrauit in virtute Mariæ, aſcendentem eum ſuſcepit in nube. Semper enim Deus quos poſt iniurias perducit **A** ad requiem, protegit eos nubis vmbraculo, ſicut filios Iſrael liberatos de Ægypto nubis colũna protexit, *Exod.13.* & vt poſt multum laborem eos in terram repromiſſionis induceret, refrigerij fouit vmbraculo, ſicut ait Propheta: *Pſalm.144.* Expandit nubem ad protegendum eos. Expandit enim nubem ne ſiccitate eremi fatigarentur, etiã ſolis ardore. Lætemur ergo in hac ſancta die, ſicut in Paſcha lætati ſumus. Eſt enim in vtraque die ſimilis eadémque ſolennitas. In Paſcha enim omnes gentes baptizari ſolent. In Pentecoſte autem apoſtoli baptizati ſunt, ſicut ait Dominus di- **B** ſcipulis ſuis aſcenſurus ad cœlum: *Act.1.* Ioannes baptizauit aqua, vos autem Spiritu ſancto baptizabimini, quem accepturi eſtis non poſt multos hos dies. Et ideo dicit Lucas: *Ibidem 2.* Cùm autem complerentur dies Pẽtecoſtes, factus eſt ſubito ſonus de cœlo tãquam aduenientis ſpiritus validi, ſeditque ſuper ſingulos eorum.

Item de Pentecoſte. *Sermo* LXII.

NOn incommodè ante dies complures, ſicut retinetis fratres, prẹdicatio noſtra proceſſit, in **C** qua deſcripſimus quòd caro Domini rediuiua velut in nitore floris de tumulo germinauerit, quem tumulum ſitũ in hortulo euangeliſta reſtatus eſt, vnde non incongruè proſecuti ſumus. Conueniens enim erat vt flos precioſior in hortulo gigneretur, & bonæ frugis commendatum ſolo ſemẽ, intra ſepta domeſtica & amœna virentia ſalutem omnium pullularet. Chriſti enim reſurrectio cunctorum eſt redẽptio populorũ. Ergo in hortulo Saluator rediuiuum corpus aſſumit, & inter florentes arbores & candentia lilia carne iam mortua refloreſcit, & ita germi- **D** nat de ſepulchro, vt germinantia & nitentia cuncta reperiat. Sic enim poſt hyemalis rigoris frigidã quodammodo ſepulturam pullulare elementa omnia feſtinarunt, vt reſurgente Domino & ipſa conſurgerent. Nam vtique ex reſurrectione Chriſti aër ſalubrior eſt, ſol candidior, terra fœcundior, ex eo ſurculus in fruticem, herba creſcit in ſegetem, vinea pubeſcit in palmitẽ. Si igitur cùm refloreſcit Chriſti caro, omnia floribus veſtiuntur, neceſſe eſt vt cùm idem fructum affert, etiã vniuerſa fructificent, ſicut ait idem Dominus: *Ioan.12.* Niſi granum tritici cadẽs **E** in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet, cùm autem mortuum fuerit, multũ fructum affert. Refloruit igitur Dominus cũ reſurrexit è tumulo: fructificat, cum aſcendit ad cœlum. Flos eſt, cùm de inferioribus terræ gignitur, fructus eſt cùm altiſſima ſede reconditur. Granum eſt, ſicut ipſe ait cùm ſolus crucem patitur: fructus eſt, cùm plurima apoſtolorum credulitate circundatur. His enim poſt reſurrectionem quadraginta diebus cum diſcipulis conuerſatus, tota illos ſapientia maturitatis edo- **F** cuit, & ad bonam frugem eos omni diſciplinarum fœcunditate conuertit. Deinde aſcendit ad cœlum, ad patrem ſcilicet, fructum carnis præferens, in diſcipulis iuſtitiæ ſemina derelinquens. Aſcendit ergo ad patrem Dominus. Meminit ſanctitas veſtra quòd *Pſalm.102* aquilæ illi de pſalterio, cuius innouatam iuuẽtutem legimus, cõparauerim Saluatorẽ. Eſt enim ſimilitudo nõ parua. Sicut enim aquila humilia deſerit, alta petit, cœlorum vicina conſcendit: ita & Saluator

humilia inferoi deſeruit, paradiſi altiora petüt, cœ-
lorum faſtigia penctrauit. Et ſicut aquila relictis ter-
reois ſordibus in ſublime volans purioris aeris ſalu-
britate perfruitur, ita & Dominus terrenorum fæ-
cem deſerens peccatorum, in ſanctis ſuis volitans,
purioris vitæ ſimplicitate lætatur. Pet omnia igitur
aquilę comparatio conuenit Saluatori. Sed quid fa-
cimus quod aquila prædam facit frequenter in alie-
num? Nec in hoc tamen diſſimilis eſt Saluator. Præ-
dam enim quodammodo ſuſtulit, cùm hominem
quem ſuſcepit, inferni raptum faucibus portauit ad
cœlum, & alienę dominatioois, id eſt, diabolicæ po-
teſtatis ſeruum de captiuitate erutũ duxit ad altiora
Pſal.67. captiuum, ſicut ſcriptum eſt in Propheta: Aſcendẽs
in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona
hominibus. Quæ ſententia vtique ſic intelligitur, eo
quòd captiuitatem hominis, quem ſibi diabolus ca-
ptiuauerat, illi eruendo, ſibi Dominus captiuarit, &
ipſam (ſicut ait) captiuitatem captam ad cœlorum
alta ſuſtulerit. Vtraque igitur captiuitas vno voca-
bulo nuncupatur, ſed non æqualis vtraque eſt. Dia-
boli enim captiuitas ſeruituti ſubijcit: Chriſti autem
ibidem. captiuitas reſtituit libertati. Aſcendit, inquit, in al-
tum, captiuam duxit captiuitatem. Quàm bene
triumphum Domini Propheta deſcribit. Sole-
bat (ſicut dicunt) regum triumphantium currus,
captiuorum pompa præcedere. Ecce Dominum
euntem ad cœlos non præcedit, ſed comitatur glo-
rioſa captiuitas: oon ante vehiculum ducitur, ſed ip-
ſa euehit Saluatorem. Quodam enim myſterio dum
filius Dei filium hominis ſuſtulit ad cœlum, ipſa ca-
ptiuitas portatur, & portat. Quod autem ait, Dedit
dona hominibus: hoc victoris inſigne eſt. Poſt triũ-
phum enim victor ſemper dona largitur, & proprio
regno reſidens ſeruulorum gaudia muneratur. Sic
Chriſtus Dominus victor diabolicum poſt trium-
phum reſidens ad dexteram patris, hodierna die di-
ſcipulis dona largitus eſt, non auri talenta, non ar-
Acto.2. genti metalla, ſed Spiritus ſancti cœleſtia munera,
vt inter cætera apoſtoli etiam linguis varijs loque-
rentur, hoc eſt, vt Hebreæ nationis homo Chriſti
gloriam Romanæ facundiæ eloquentia pertona-
ret, & redemptionem generis humani peregrinę au-
res, quia Iudæa prædicante lingua non caperẽt, pro-
pria loquela cognoſcerent. Omnis lingua in prædi-
catione Chriſti reſoluitur, vt maieſtatem eius omnis
Pſalm.83. loquela fateatur, ſicut ait ſanctus Dauid: Non ſuot
loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur
voces eorum. Ne miremini autem quod ad dexte-
ram patris reſidere dixi filium. Ad dexteram enim
reſidet, non quia maior patre, ſed ne minor patre
eſſe credatur, ſicut hæretici blaſphemare conſueue-
runt. Sicut enim diuinitas honorificentiæ gradum
neſcit, ita ſcriptura ſancta nouit obuiare blaſphe-
miis.

De natali ſancti Ioannis Baptiſtæ. Sermo LXIII.

IN ſancti ac beatiſſimi Ioannis Baptiſtæ laudibus,
cuius natalẽ hodie celebramus, quid potiſſimum
prædicem neſcio, vtrum quòd mirabiliter oatus ſit,
an quòd mirabilius ſit occiſus? Natus enim eſt in
prophetia, in veritate peremptus eſt: naſcendo an-
G nunciauit Saluatoris aduentum, moriendo cõdem-
nauit Herodis inceſtum. Vir enim ſanctus & iuſtus,
& qui præter communem hominum natiuitatem
ex repromiſſione generatus fuerat, hoc de Deo me-
ruit oe communi cum cæteris de ſeculo morte di-
ſcederet, ſed corpus quod Domino donante ſuſce-
perat, Dominum cõfitendo deponeret. Ergo Ioan-
nes per omnia voluntatem Domini fecit, quia pro-
pter opus Domini & natus eſt & defunctus. Nam vt
natiuitatis eius ſeriem breuiter repetamus, cũ eſſent
pater eius Zacharias & mater eius Helizabeth æta-
H tis ſenectute defeſſi, & nulla filiorum prole gaude-
reot, procreandi etiã illis liberos tempus florentiſſi-
mũ præteriiſſet, ita vt de ſuſcipienda iam ſobole ipſa
etiam eos vota deficerent, ſubita per angelũ repro-
miſſione donãtur, & naſci Ioannem Gabriel ſanctus Luc.1.
annunciat dicens: Ne timeas Zacharia, ecce exaudi-
ta eſt deprecario tua, & vxor tua Helizabetb conci-
piet & pariet filium. Exaudita eſt, inquit, oratio tua:
vnde intelligimus quòd Ioannem Zachariæ iuſtitia
magis orando genuerit, quàm Helizabeth ſenectus
procurando ſuſceperit. Hinc, inquam intelligimus
I quod Ioannem obſecratio creauerit, non voluptas.
Cùm enim materni vteri viſcera ætatis ſenectute
frigeſcerent, & feſſi corporis membra fœcunditatis
gratiam perdidiſſent, contra impoſſibilitatem cor-
poris, contra ſterilitatem viſcerum, Zachariæ pre-
cibus Helizabeth vterus intumeſcit & concipit
Ioannem, non natura, ſed gratia. Vnde neceſſe e-
rat ſanctum naſci filium, qui non tam complexibus
quàm orationibus gigneretur. Minus autem mirari
debemus quod tantam Ioannes gratiam in naſcen-
do meruerit: debuit enim pręcurſor & præuius Chri-
K ſti aliquid ſimile habere natiuitati Domini Saluato-
ris. Siquidem Dominus de virgine gignitur, Ioan-
nes de ſterili procreatur. Ille de adoleſcẽtula, iſte de
iam feſſa generatur. Habet ergo & huius natiuitas a-
liquid gloriæ atque miraculi. Quamuis enim vilior
partus mulieris videatur eſſe quàm virginis, tamen
ſicut Mariam ſuſpicimus quod virgo peperit, ita in
Helizabeth miramur quod anicula procreauerit.
Quod quidem factum, myſterium aliquod arbitror
cootinere, vt Ioannes qui veteris teſtamenti figu-
ram gerebat, ſenis muliercula frigido ſanguine na-
L ſceretur. Dominus autem qui regni cœleſtis euan-
gelium prædicaret, feruentis iuuenculæ flore pro-
grederetur. Maria enim conſcia virginitatis mira-
tur fœtum viſceribus inuolutum. Helizabeth autem
conſcia ſenectutis erubeſcit partum vtero prægra-
uato. Dicit enim euangeliſta: Occultabat ſe menſi- Ibidem.
bus quinque. Illud autem quàm mirandum, quòd
idem Gabriel archangelus vtriuſque natiuitatis offi-
cium repræſentat, Zachariam ſolatur incredulum,
confidentem Mariam cohortatur. Ille cur dubita-
uerit, vocem perdidit: hæc quia ſtatim credidit, ver-
M bum ſalutare concepit. Hoc etiam in laudibus Ioã-
nis minimè tacendum videtur, quod nondum natus
etiam prophetat: & adhuc in materni vteri finibus
conſtitutus, aduentum Chriſti, quia voce non po-
terat, gaudiis confitetur. Dicit enim Helizabeth
ad ſanctam Mariam, Simul vt facta eſt vox ſalutario- Ibidem.
nis tuæ, exultauit in gaudio infans in vtero meo. E-
xultat enim Ioãnes antequã naſcatur, & priuſquam
mundi

mundi oculis habitum recognoſcat, iam ſpiritu mũdi Dominum recognoſcit. In quo arbitror propheticam conuenire ſententiam, quæ dicit: *Hierem. 1.* Priuſquam te formarem in vtero, noui te: & priuſquam exires de vulua, ſanctificaui te. Vnde mirari non debemus quod ab Herode miſſus in carcerem, clauſus Chriſtum ſemper ſuis diſcipulis intimaret, cùm etiã clauſus in vtero eundem Dominum geſtibus prædicarit.

Item de natali ſancti Ioannis Baptiſtæ. Sermo LXIIII.

SAncti Ioannis Baptiſtæ natalem hodie proſecuturus tacere vellem, & laborẽ atque imperitiam meam ſilentio coercere: ſed enim ipſa vis nominis minimè me ſilere permittit. Nam nuncupatio vocabuli ipſius, pectoris noſtri vrget ſecreta, ſilentij noſtri reſoluit arcana, & quod diſſimulatione reticetur, admiratione compellitur. *Luc. 1.* Si enim pater Zacharias cùm eum nominauit, vocem recepit: quanto magis nos cùm laudemus illum, eloquium promeremur: & ſi illius os cum in ſeculo naſceretur aperuit, quanto magis cùm pro Chriſto patitur, ora noſtra fœcundat. C Cum enim Zacharias pater eius propter incredulitatem natiuitatis illius ab angelo Gabriele ſilentij eſſet taciturnitate mulctatus, etiam diu mutus verborum diſpendio mentis ſecreta velaret, ſubito nato Ioanne filio, cùm apud proximos eſſet contentio quo nomine vocaretur, offerũtur patri tabulæ, vt vocabulum eius pro ſui arbitrio ipſe deſcriberet, & quod ſermone non poterat, literis loqueretur: tunc mirum in modum acceptis pugillaribus vt ſtylum figeret, linguam reſoluit, ac literas ſermone præuenit, & Ioannem non teſtatus eſt, D ſed locutus. Videte igitur ſancti Baptiſtæ meritum, vocem patri reddidit, ſacerdoti eloquentiam reparauit. Videte inquam meritum: os quod angelus al- *Malach. 3.* ligauerat, Ioannes abſoluit: quod Gabriel obſtruxerat, paruulus reſerauit, quanquam & ipſe ſit angelus, ſicut ſcriptum eſt de eo: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. Reſpicite igitur Ioannem, quanta vis ſit eius vocabuli, cuius nũcupatio reddidit muto vocem, patri pietatem, populo ſacerdotem. Prius enim erat tacens lingua, ſterilis filio, priuatus officio: at vbi Ioãnes naſcitur, fit repente pater propheta vel E pontifex, loquela vſum recipit, prolem affectio ſuſcipit, ſacerdotem functio recognoſcit. Cum ergo tanta vis ſit eius vocabuli, dicturi de eo, & ſi tacere volumus, ſilere non poſſumus. Ipſe enim Ioannes vox clamantis dicitur. Quis igitur qui vocem laudet *Ioan. 1.* & taceat? clamorem admiretur & mutus ſit? Ait enim ipſe de ſe: Ego ſum vox clamantis in deſerto. Videte quid dixerit: Non enim ait tantum: Ego ſum vox, ſed & clamantis vox, ſcilicet vt ad fidem conſequendam, vox aures penetret, clamor corda concu- F tiat, vox regnum prædicet, clamor iudicium comminetur. Magnus igitur Ioannes, cuius magnitudini *Luca 7.* etiam ſaluator teſtimonium perhibet, dicens: Inter natos mulierum maior non eſt Ioãne Baptiſta. Præcellit cunctis, eminet vniuerſis, antecedit prophetas, ſupergreditur patriarchas, & quiſquis de muliere, inferior eſt Ioanne. Sed debemus diligenter inquirere cur ita Dominus dixerit, hoc eſt, inter natos A mulierum, & nõ potius dixerit: Inter filios virorum non eſt maior Ioanne, cùm vtique mulieres natos ſine viris habere non poſſint. Hoc autem dixit quia numeroſior eſt proles mulierum quàm virorum. Eſt enim mulieris filius, qui viri filius non eſt. Denique ſancta Maria genuit filium, qui patrem hominem *Galat. 4.* non haberet. Dominus enim eſt mulieris filius, & viri filius non eſt, ſicut dicit Apoſtolus: Natum de muliere, factũ ſub lege. Vt qui matrem in terris habet, patrem haberet in cœlis. Ergo in laudem Ioãnis fœcundioris ſexus generatio ponitur, vt nullius ab eo B natiuitas ſepararetur. Dicit fortè aliquis, ſi inter natos mulierum maior eſt Ioannes, numquid etiã maior eſt Saluatore? Abſit. Ioannes enim natus mulieris, Chriſtus autem virginis natus eſt. Ille corruptibilis vteri ſinibus effuſus eſt, iſte impollutæ vuluæ flore progenitus. Ideo autem cùm Ioannis natiuitate Domini generatio deputatur, ne Dominus extra veritatem videretur eſſe conditionis humanæ.

De ſancto Ioanne baptiſta. Sermo LXV.

C DIximus ſuperiore dominica cùm ſilentij noſtri veniam peteremus, quòd pro ſalute communi ſacerdotibus etiam tacentibus doctrina euangelica non taceat, & quòd ſilentium eorũ ſuppleret diuina *Matth. 3.* ſententia. Semper enim diuina ſcriptura loquitur & *Ioan. 1.* clamat, ſicut ſcriptum eſt de Ioanne: Ego ſum vox *Matth. 3.* clamantis in deſerto. Non enim tantum in illo tempore clamauit Ioannes, quo phariſæis anuncians Dominum Saluatorem, dixit: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Domini Dei noſtri: ſed & hodie clamat in nobis, & vocis ſuæ tonitruo deſerta no- D ſtrorum concutit peccatorum. Ac licet ſancta martyrij morte dormierit, vox tamen eius viuit: dicit enim & nobis hodie: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Semper enim ſcriptura diuina cla- *Gen. 4.* mat & loquitur. Vnde & ad Cain dicit Deus: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Nulla vtique ſanguini vox eſt, ſed clamare dicitur ſanguis qui innocẽs effuſus eſt, nõ tam verè quàm cauſa, & interpellare Dominũ nõ proſecutione eloquij, ſed indignatione cõmiſſi, ac reatum ſuum non tam verborum accuſare ſermonibus, quàm conſcientię ipſius cri- E minatione conſtringere. Quamuis enim malum factum ſi in verba producatur, excuſationem fortaſſe recipit, niſi cõſcientia reuocetur, nõ poteſt excuſari. *Matth. 9.* Cõſcientia enim reatũ ſuum ſemper tacita ſine contradictione cõuincit & iudicat. Hodiéque ergo Ioãnes clamat & dicit: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Parare ergo iubemur viam Domini, ſcilicet non aggerem itineris, ſed fidei puritatẽ. Dominus enim non terrenam ſemitam carpit, ſed per ſecreta mentis incedit. Si quid igitur in hac via fue- F rit moribus aſperũ, crudelitate durum, cõuerſatione pollutum, iubemur mundare, exæquare, componere, vt ſuperueniens Dominus non offendat in nobis, ſed magis reperiat viam caſtitate puram, procliuem fide, eleemoſynis eminentẽ. Quòd autẽ talı itinere *Pſal. 67.* incedere ſoleat Dominus, Propheta deſcribit dicẽs: Iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen eſt ei. Sed videamus, ipſe Ioãnes qui parare viã Domino iubet, quã ipſe viã parauerit Saluatori.

Per omnia planè adueniente Christo tramitem viæ
ſuæ compoſuit & direxit. Nam fuit vtique ieiu-
nus, humilis, parcus & virgo. Omnes enim has vir-
Matth.3. tutes eius euangeliſta deſcribens ait: Ipſe autē Ioan-
nes veſtitum habebat de pillis camelorum, & zona
pellicea circa lumbos eius. Eſca autem eius erant lo-
custæ, & mel ſylueſtre. Quæ igirur maior cauſa hu-
militatis in propheta, quam contemptis mollibus
veſtimentis, pilorum aſperitate veſtiri? Quæ deuo-
tior fides, quàm præcinctum zona paratum eſſe ſem-
per ad omne ſeruitutis obſequium? Quæ præclarior
abſtinentia, quàm ſpretis vitæ huius deliciis, ſtridu-
lis veſci locuſtis ac melle ſylueſtri? Quæ omnia hæc
quoniam prophetæ vſui erant, arbitror in his ipſis
prophetiam fuiſſe. Nam vtique cùm prænuncius
Chriſti veſtimentum habebat camelorum aſperita-
te contextum, quid aliud ſignificat, niſi quod ipſe
Chriſtus adueniens vſurus eſſet indumento humani
corporis, quod erat peccatorū aſperitate denſatum,
& quod velut immundiſſimæ beſtiæ, hoc eſt gentilis
populi circundatus exuuiis deformitatem eius ipſe
geſtaret? Zona verò pellicea quid aliud demonſtrat,
niſi hanc fragilem carnem noſtram, quæ ante aduē-
tum Chriſti dominabatur ad vitia, poſt aduentum
eius reſtrictam eſſe ad virtutem: vt quæ antè luxu-
riando dilatabatur in pinguedinem, nunc abſtinen-
do attenuaretur in pellem? Exitum verò eius quàm
beatum legimus, ſcilicet quod pſaltria regis filia
poſt illam mimicam voluptatem caput eius petie-
rit. Quid mirum ſi pſaltria occidit prophetam, quia
luxuria ſemper eſt inimica iuſtitiæ: & quod iniqui-
tas ſine ceſſatione perſequitur veritatem? In quo fa-
cto grande myſterium continetur. Nam vtique ipſa
pſaltria ſynagogæ eſt comparāda, quæ Chriſtū dum
luxuriatur, occidit. Quod autem iſta pſaltria ſyna-
Matth.11. goga ſit, dicit Dominus ad Iudæos: Cantauimus
vobis, & non ſaltaſtis. Cur autem à Ioannis corpo-
re caput ablatum ſit, manifeſta res eſt. Ioannes (ſicut
ſcripturis adſtruitur) typum legis gerebat. De Do-
1.Cor.11. mino autem legimus, quia viri caput Chriſtus eſt.
Ergo cùm à Ioannis corpore caput eius aufertur,
Chriſtus quodammodo à Iudæis legis cultoribus
ſeparatur. Remanſit enim illis ſine ſaluatore lex ex-
animis & truncata. Nam ex eo vtique Iudæi diuina
non ſapiunt, ex quo ſine capite eſſe cœperunt. Iter
igitur facit Domino qui inter cæteras continentiæ
virtutes matrimonij limitem non excedit, nec con-
iugij præſcriptum terminum adulterina permixtio-
ne commaculat. Sunt enim nonnulli qui cum legi-
bus vxores duxerint, contra diuinitatis legem ſibi
ſociant concubinas, non intelligentes quid contra-
hendo matrimonia propriis vinculis conſtrinxerūt.
Qui enim legibus ducit vxorem, profitetur ſe cōtra
legem non eſſe facturum. Reum ergo ipſe ſe ſtatuit,
qui adhibēdo ſibi adulteram ius pollicitationis ex-
cedit. Sed dicit aliquis, vxorem non habeo, ideo mi-
hi ancillam ſociaui. Audi quid dicat ſcriptura ad A-
Geneſ.21. Galat.4. braham: Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæ-
res erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancil-
læ filius hæres non eſt, ergo nec filius eſt. Cur autem
quæritur tale coniugium de quo ſuſceptus filius nec
ſucceſſionis poſſit hæres eſſe nec ſanguinis? Nec e-
nim habere poteſt hæreditatis conſortium, qui non

G habet originis priuilegium. Cur inquam quæritur
tale contubernium, de quo nati, non filij ſint matri-
monij, ſed teſtes ſint adulterij? Cur huiuſmodi ſuſci-
piuntur adulteri, qui patri pudori ſint, non honori?
Dicit ſcriptura: Adulterorum filij in conſummatio- Sapien.3.
ne erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur.
Mulier igitur tua ſi talibus moribus prædita eſt, vt
mereatur conſortium, mereatur & nomen vxoris,
præſta concubinæ tuæ libertatem & nomen vxoris,
ne tu adulter ſis potiùs quàm maritus. Sed & ille iter
facit Domino Chriſtianus qui profeſſionis ſuæ ex-
H hibet ei fidele ſeruitium, & caſtitatem quam promi-
ſit, cuſtodit tam mente quàm corpore. Sunt enim
plerique qui ſingularem vitam proponentes, ſinguli
eſſe non poſſunt: ſed quærunt ſibi cōtubernia, atque
vtinam fratrum. Inueniſti Chriſtianum monachū,
cui cum fratre non conuenit, & libentiùs ei conue-
nit cum ſorore, qui non ſequitur ſeniorem vtilia cō-
monentem, & ſequitur adoleſcentulam incongrua
cachinnantem: eius & ſi ſyncere corpus ſit, anima
non poteſt eſſe ſyncera. Sed & ille clericus iter Do-
mino facit, qui ſecundum euangelium viuit, & per
I omnia obtemperat ſacerdoti. Aliqui enim cùm ſint
minus ſubditi, moleſtè ferunt, cùm à ſenioribus ar-
guuntur. Dicunt, grauiter iraſcitur epiſcopus, patiē-
tior eſſe deberet. Audi ergo optime clerice, ſacerdo-
tis exigis patientiam, & tui non exigis diſciplinam?
Neſcis quia mihi ſalutis cauſa arguere aliquādo per-
miſſum eſt, tibi nunquam peccare conceſſum eſt?
Dicit enim. Apoſtolus: Increpa oportunè, impor- 2.Tim.4.
tunè arguè. Eſto ergo in omnibus ſubditus ſacerdo-
ti, ſi vis eum eſſe manſuetum.

K

De natali ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli.
Sermo LXVI.

CVm omnes beati apoſtoli parem gratiam apud
Dominum ſanctitatis obtineant, neſcio quo ta-
men pacto Petrus & Paulus videntur præ cæteris
peculiari quadam in ſaluatorem fidei virtute præ-
cellere. Quod quidē ex ipſius Domini iudicio poſ-
ſumus approbare. Nam Petro ſicut bono diſpenſa-
tori clauem regni cœleſtis dedit: Paulo tanquam
idoneo doctori magiſterium eccleſiaſticæ inſtitu-
L tionis iniunxit, ſcilicet vt quos iſte erudierit ad ſalu-
tem, ille ſuſcipiat ad quietem: & quorum corda Pau-
lus patefecerit doctrina verborum, eorum anima-
bus Petrus aperiat regna cœlorū. Clauē enim quo-
dammodo à Chriſto ſcientiæ & Paulus accepit. Cla-
uis enim dicenda eſt qua ad fidem peccatorum cor-
da reſerantur: mentium ſecreta panduntur, & quic-
quid intrinſecus clauſum tenetur, in palam rationali
manifeſtatione producitur. Clauis inquā eſt quæ &
conſcientiam ad cōfeſſionem peccati aperit, & gra-
tiam ad æternitatem myſterij ſalutaris includit. Am-
M bo igitur claues à Domino perceperūt, ſcientiæ iſte,
ille potentiæ: diuitias immortalitatis ille diſpenſat,
ſcientiæ theſauros iſte largitur. Sunt enim ſcientiæ
theſauri, ſicut ſcriptum eſt: In quo ſunt omnes the- Coloſ.2.
ſauri ſapientiæ & ſciētiæ abſcōditi. Ergo beatus Pe-
trus & Paulus eminent inter vniuerſos apoſtolos, &
peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum
inter ipſos quis cui præponatur, incertum eſt: puto
enim

enim illos æquales eſſe meritis qui ęquales ſunt paſſione, & ſimili eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad martytij gloriam perueniſſe. Non enim ſine cauſa factum putamus quod vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauere ſententiam. Vna die paſſi ſunt, vt ad Chriſtum pariter peruenirent. Vno in loco, ne alteri Roma deeſſet. Sub vno perſecutore, vt æqualis crodelitas vtrumque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute. Et in quo tandem loco martytium pertulerunt? In vrbe Roma, quæ principatum & caput obtinet nationum, ſcilicet vt vbi caput ſuperſtitionis erat, illic caput quieſceret ſanctitatis: & vbi gentilium principes habitabant, illic eccleſiarum principes morarentur. Cuius autem meriti ſint beatiſſimi Petrus & Paulus, hinc poſſumus intelligere, quod cùm Dominus Orientis regionem propria illuſtrauerit paſſione, Occidentis plagam, ne quid minus eſſet, vice ſui, apoſtolorum ſanguine illuminare dignatus eſt. Et licet illius paſſio nobis ſufficiat ad ſalutem, tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati Apoſtoli ſanguinem profuderunt. Sed videamus cauſã quare iſta perpeſſi ſunt, ſcilicet quod inter cætera mirabilia etiam magum illum Simeonem orationibus ſuis de aëris vacuo præcipiti ruina proſtrauerunt. *Act.8.* Cùm enim idem Simon ſe Chriſtum diceret, & tanquam filium ad patrem aſſereret volando ſe poſſe conſcendere, atque elatus ſubitò magicis artibus volare cœpiſſet, tunc Petrus fixis genibus precatus eſt Dominum, & precatione ſancta vicit magicam leuitatem. Prior enim aſcendit in cœlum ad Dominum oratio quàm volatus, & antè peruenit iuſta petitio quàm iniqua præſumptio. Antè Petrus in terris poſitus obtinuit quod petebat, quã Simon perueniret in cœleſtibus quò tendebat. Tũc igitur Petrus velut victum illum de ſublimi aëre depoſuit, & quodam præcipitio in ſaxum illidens eius crura confregit. Et hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulo ante volare tentauerat, ſubitò ambulare non poſſet: & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret. Sed ne fortè hoc mirũ videatur, quod magus iſte præſente apoſtolo per aërem aliquandiu volitauerit: hoc patientia Petri fecit. Permiſit enim illum ſublimius aſcẽdere, vt altius caderet. Voluit enim in excelſum leuari à conſpectu omnium, vt ruentem illum de excelſo oculi omnium peruiderẽt. Hæc igitur eſt iniquitatis elatio, vt in altum ſe ferat, in ſublime ſe erigat. Sed ſancta oratio omnem humiliat ſuperbiam, vniuerſam deiicit vanitatem.

Item de natali ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli.
Sermo LXVII.

NAtalem beatiſſimorum apoſtolorum Petri & Pauli hodie celebrantes, diuerſis epulis nos reficere debemus, & tantam feſtiuitatem magna cũ lætitia celebrare. Quis enim talium virorum ſolemnitatẽ non magna cum lętitia debet celebrare? Quis enim talium virorum ſolemnitate non magnos ſibi exhibeat apparatus, vt quo plus expenderit, plus ſo apoſtolos confirmet amare? Veruntamen non opus eſt proprio ſumptu ad refectionẽ noſtram: nam natali ſuo ſanctus Petrus ipſe nos reficit. Eſt enim omnibus copiis refertũ vas ei, quod illi de cœlo eſurienti delatum eſt. Igitur qui eſurit ſicut Petrus, reficitur ipſe cum Petro. Vt quid ergo præparemus nobis proprium prandium, cùm apoſtolico ferculo ſaginemur? Cur nobis inquiramus terrenas epulas, cũ cœleſtes copias habeamus? Dicit enim ſanctus Lucas in Actibus Apoſtolorum, *Act.10.* poſt orationem eſurienti Petro circa horam ſextam aperto cœlo, vas quoddam ſplẽdidum velut linteum fuiſſe delatum; in quo erant quadrupedia & repentia terræ, & volatilia cœli, & dixiſſe Dominum ad eum: Petre ſurge, immola & mãduca. Ecce Petrus qui dicit alibi: *Act.3.* Aurum & argentum non eſt mihi: nunc conuiuij eius vaſculũ ſplendidius eſt argẽto. Et qui propter Chriſtum argenti ſpeciem refutaſſet, per Chriſtum argẽti nitore ditatur. Pranſuro igitur Petro, deſunt cocorum apparatus, deſunt obſequia famulorum: ſed, quod eſt melius, miniſteria diuina non deſunt: & [a] vtili commutatione ſancto viro quod deeſt in terris, abundat in cœlis. *[a] vtiliorii cõmutatione* Vt reficiatur enim Petrus, nõ cellarium ſolicitè reſeratur, ſed cœlum ipſum protinus aperitur. *3.Reg.17.* Legimus in ſcripturis ſanctum Heliam in deſerto coruis miniſtrantibus paſtum: quanto melius Petrus, cui non paruam eſcam terra auis porrigit, ſed integrum cõuiuium multitudo angelica ſubminiſtrat? Poſt orationem ergo eſuriit Petrus. Mirãdum cur ſanctum virum poſt orationem fames ſequatur, cùm ſoleat fames oratione depelli, eſuriens anima non niſi obſecrationibus ſaginari? Sed puto Petrum poſt orationem non cibum eſuriſſe hominum, ſed ſalutem: nec inedia vexatum eſſe corporis; ſed inopia credentium laboraſſe. Cùm enim Iudaicus populus perfidus & ingratus illo prędicãte Chriſto non crederet, famem quodammodo Petrus ſui officij ſuſtinebat. Famem enim patitur qui minimè fructum ſui laboris aſſequitur. In cœnaculum igitur ad orationem feſtinus aſcendit. Bene ait, In cœnaculum ad orationem aſcendiſſe Petrum, quia omnis ſanctus quando orat, relinquens humilia vel terrena in altum mentis extollitur, & in ſublime ſuſpenſus rapitur, & cogitatione ſancta cœlo vicinus efficitur. Atq; ibi eſuriẽti illi, hoc eſt cogitãti in cordis ſui ſublimiori loco pro ſalute Iudaici populi, offertur vas diuerſorũ generũ animalibus plenũ, velut diuinitate dicẽte illi: Tu in Iudæos ſolos eſuris, ecce famẽ fidei tuæ cunctarũ gentium diuerſitate reficio. Nãm vtiq; diuerſa animalia collecta in vno vaſculo, diuerſarum gentium cõgregatio collecta in vna eccleſia demõſtratur, quæ eccleſia in illius vaſculo ſplendido dum non habet maculam neque rugam, lintei nitore reſplendet. *Ephes.5.* In qua primum animal Deo ex gentibus Centurio Cornelius eſt immolatus. De hoc ergo vaſculo ſuo hodie nos reficit Petrus. Cùm enim videmus gẽtilium turbas ad fidem Chriſtianitatis accurrere, ſimul cum apoſtolis gratulamur. Non enim mortui ſunt quorum curamus natalem hodie, ſed renati viuũt pane, quia participes effecti ſunt Chriſti, qui vita eſt omniũ. Quamuis enim corpora paſſione cæſa ſint, interruptus tamen nõ eſt ordo viuẽtiũ. Igitur enim & Deo gratias agunt, & laudes ſaluatori referũt, niſi quòd reſoluta mẽbrorum ſarcina magis adhærẽt Chriſto, ſicut ait Paulus: Diſſolui, & *Philip.1.*

cum Chriſto eſſe, quanto melius? Non ergo dicenda eſt mors qua interueniente caremus perſecutoribus, & Chriſto connectimur. Non eſt planè dicenda mors, quæ Chriſto mortuum ſocians lucrum efficit morietis, ſicut ait beatus Apoſtolus: Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. *Ibidem.* Illa autem vera eſt mors, quæ etiam viuentem hominem peccatorum morte conſtringit: qui quamuis vioere videatur, ſceleribus tamen ſuis morti iam videtur addictus, ſicut ait Apoſtolus de illa delicioſa vidua: *1.Tim.5.* Hæc autem viuens, mortua eſt.

Item de eodem. *Sermo* LXVIII.

NOtum omnibus vobis eſt fratres, & vniuerſo mundo noriſſimum, quod beatiſſimotum Petri & Pauli natalis eſt hodie, oec aliquam partem orbis latere poteſt tanta deuotio. Siquidem de iis dicat *Pſalm.18.* Dauid propheta: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In omnem terram mirabilium Petri virtus diffuſa eſt, & in fines orbis tetræ epiſtolarum Pauli verba penetrarunt. Quis enim nō audiuit quod primum Petrus ſedenti ad portam ſpecioſam claudo, & ex matris ſuæ olim ventre iam debili pedum reſtituerit firmitatem, vt quod natura minus cootulerat, apoſtolica gratia repararet? Cùm enim idem claudus ſtipem rugans, aliquid pecuniæ ſe ab apoſtolis crederet accepturū, *Acto.3.* ait illi Petrus: Argentū & aurū oon habeo, ſed quod habeo, huc do tibi. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Beata planè largitas, quę petenti argentū quidē non cōtulit, ſed cōtulit ſanitatem. Beata largitas, quæ de theſauris ſuis aurum non protulit, ſed protulit medicinam. Beatus & ille claudus, qui dum ſtipem quærit pecuniæ, diuitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab apoſtolis donatum meruit, quod nullis theſauris à medicis redimere potuiſſet. Primum ergo ſignū mirabilium ſuorum Petrus fecit, claudo pedum reſtituendo veſtigia. Diximus frequenter ipſum Petrum à Domino nuncupatum, ſicut ait: *Matth.16.* Tu es Petrus & ſuper hāc petrā ædificabo eccleſiam meam. Si ergo Pettus petra eſt ſuper quam ędificatur eccleſia, rectè prius pedes ſanat: vt ſicut in eccleſia fidei fundamentum cōtinet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Rectè inquam primum in Chriſtiano pedes curat, vt iam non intrepidus nec imbecillis poſſit ſuper petram eccleſiæ, ſed robuſtus & fortis incedere. Vbi autem verba Pauli apoſtoli oon leguntur? Quis locus ea non literis inſcribit, corde retinet, cōuerſatione cuſtodit, quia Paulus à Domino vas electionis eſt nominatus? Bonum vas in quo precioſa mandatorum Chriſti præcepta conduntur. Bonum vas de cuius plenitudine ſubſtātia vitæ populis ſemper erogatur, & plenum eſt. Optima apoſtolorum nomina, petra, & vaſculum, neceſſaria domui ſaluatoris. Domus enim fortitudinis petra conſtruitur, vtilitate vaſis ornatur. Petra ad firmitatem ne labātur ſuſtentat populos, vas ad cuſtodiam oe tententur operit Chriſtianos. Exitus verò eotum de hoc ſeculo quàm beatus fuetit, nemo eſt qui neſciat. Nā prima hæc in illis beatitudo eſt, quòd ambo vna die paſſi eſſe noſcuntur, ſcilicet vt quos vna fides ſerui-

G tio deuinxerat, vna dies martyrio coronaret. Deinde ipſa paſſio licet diuerſa io ſingulis fuerit, tamen quāta referta eſt gratiæ ſanctitate? Nam Petrus crucis, ſicut ſaluator, exitum tulit, & à dominicæ deuotionis ſimilitudine nec morte diſcretus eſt, ſcilicet vt quem imitabatur fide, imitaretur & paſſione. De Pauli verò ceruice, cùm eam perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitut fluxiſſe lactis magis vnda quàm ſanguinis, & mirum in modum ſanctum apoſtolum baptiſmi gratia in ipſa cæde extitiſſe ſplendidum potius quàm cruentum. Quæ quidē res in ſancto Pau-
H lo ſtupenda ooo eſt. Quid enim mirum ſi abundat lacte nutritor eccleſiæ, ſicut ipſe ad Corinthios ait: Lac vobis potum dedi, non eſcam. *1.Cor.3.* Hæc eſt planè repromiſſionis illa terra quam patribus ooſtris Deus *Exod.3.* promiſit dicendo: Dabo vobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus eſt quæ manantibus aquis cœnum inuoluit, lutúmque permiſcet, ſed de illa terra Pauli, & ſimilium Pauli, quæ iugiter putum ſuauéque diſtillat. Quæ enim Pauli epiſtola non melle dulciot eſt, lacte candidior? Quæ epiſtolæ tanquam vbera eccleſiarum populos cou-
I triunt ad ſalutem. De ceruice ergo Apoſtoli pro ſanguine lac manauit. Legimus in ipſo quoniam caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Igitur iam Paulus poſſidet regnum, quoniam caret & ſanguine, qui impedire dicitur regnatutum. Adhuc ergo Paulus in terris poſitus etiam in regni cœleſtis ſub- *1.Cor.1.* ſtantiam transformatur.

De natali ſancti Euſebij Vercellenſis epiſcopi.
Sermo LXIX.

K AD ſancti martyris Euſebij laudem aliquid addere velle, decerpere eſt. Tam ineffabilium enim doctrinarum magiſter extitit, vt merita eius facilius operibus cognoſci poſſint, quàm ſermonibus explicari. Tantum autem de eo conſcieotia retinet, quantum oratio & narratio non præualet. Igitur geſta illius non verbis adornanda ſunt, ſed perſtringenda ſententiis, pręſertim qui ſcimus eam rem comere nos non debere ſermonibus, quā videmus iam comptam eſſe virtutibus, cùm dicat Apoſtolus, *1.Corin.4* Regnum Dei non in ſermone eſt, ſed in virtute. Er-
L go ad merita ei⁹ aliquid addere velle, decerpere eſt, me præcipuè, qui & ignarus rerum geſtarum ſim, & literarū imperitus ſacrarum, & rudis ſacerdotalium functionum. Potuiſſent autem prædicare ſancti hęc præceſſores mei vſu facilius, expetimento probatius, doctrina præclarius, dominum & patrem ſpecialiter beatum Exuperaotium loquor, qui fuit eius miniſter in ſacerdotio, comes in martyrio, particeps in labore. In cuius vultibus ſanctum quoque Euſebium videre nos eredimus, & quaſi in quodam ſpeculo bonitatis illius imaginem contuemur. Facile
M enim cognoſcimos qualis magiſter fuerit, cuius talem videmus eſſe diſcipulum. Sed quoniam confeſſionis illius ſimilis hunc gloria comitatur, mauult reticere laudes paternas, ne proprias pariter iactare videatur. Quid ergo de martyris Euſebij gloria pręducem, cuius tota plebs iſta ſit gloria? Et cùm dicat ſcriptura, Gloria patris eſt filius ſapiens: quantæ hu- *Prouer.10.* ius ſunt gloriæ, qui tantorum filiorum ſapientia & deuo-

deuotione lætatur? In Chriſto enim Ieſu per euangelium ipſe vos genuit. Quicquid ergo in hac ſancta plebe poteſt eſſe virtutum & gratiæ, io ſancti Euſebij magiſterio reperitur. Ex hoc autem quaſi quodã virtutum fonte lucidiſſimo riuulorum hæc puritas emanauit. Nam quia caſtitatis vigore pollebat, propoſitum virginitatis inſtituit. Quia abſtinentiæ gloriabatur anguſtiis, monachorum introduxit forte ſeruitium. Quia blandimentis erat præditus lenitatis, cunctorum ciuium in Deum prouocauit affectũ. Quia pontificij adminiſtratione fulgebat, plures è diſcipulis ſacerdotij ſui elegit hęredes. Quamuis igitur nonnulli liberis ſuis relinquant auri argentíque theſauros, nemo tamen ſancto Euſebio ditiores reliquit. Siquidem omnes extiterunt aut ſacerdotes, aut martyres. Nam vt cętera taceam, illud quàm admirabile eſt, quod in hac ſancta eccleſia eoſdem monachos inſtituit, quos clericos, atque iiſdem penetralibus ſacerdotalia officia contineri, quibus & ſingularis caſtimonia conſeruatur, vt eſſet in ipſis viris contemptus rerum, & accuratio leuitarum: vt ſi videris mooaſterij lectulos, inſtar orientalis propoſiti iudices: ſi deuotiones cleri perſpexeris, angelici ordinis obſeruatione gaudeas. Illud autem tacendum omnino non arbitror, quòd cùm Arriaoorum deteſtanda perfidia totam cum vniuerſo mundo Italiam perturbaſſet, atque eiuſdem peſtilentiæ ſacerdotes ſimplicitatem ſancti Dioniſij martyris captiuaſſent, ita vt ſubſcriptionis eius vinculum tetinerẽt, qua illũ è manibus eorũ ſapiẽtia liberauit? Sicut enim ait ſanctus Paulus, Factus ſum Iudęis tãquã Iudæus, vt Iudæos lucrifacerẽ: ita Euſebius hæreticis hæreticum ſe eſſe mentitus eſt, vt de hæreſi filium liberaret. *1. Cor. 9.* Dixit enim ſe eorum conſentire perfidiæ, hoc ſibi placere quod illis, ſed quod ſibi filium Dionyſium in ſubſcribendo præponerent, grauiter ſe moueri. Vos enim, inquit, qui dicitis filium Dei patri deo æqualem eſſe non poſſe, cur mihi filium prætuliſtis? Qua illi ratione permoti, ſtatim ſancti Dionyſij chirographum deleuerũt, priorem locum ſubſcribendi beato Euſebio deferentes. Quos ille increpans & irridens ait, Neque ego me veſtris ſceleribus polluo, oeque filium meum vobiſcum participare permitto. Vnde cùm dicat euangelium in hac generatione prudẽtiores filios tenebrarum eſſe quàm lucis, ecce hic ipſis teoebris prudentior filius lucis inuentus eſt. *Lucæ 16.* Tonc illi grauiter indignantes ita nequitiam ſuam fuiſſe deluſam, nouis eum per Cõſtantium principem paſſionibus vexauerunt. Nam poſt multas iniurias Orientis plagæ illum in exilium relegarunt, in quo tãta paſſus eſt, vt martyrij inuictã gloriã reportaret. Dicitur enim inter cætera paſſionum genera hoc pœnale paſſionis ſupplicium pertuliſſe, vt dum interrogaretur ab Arrianis, & ſe eorũ communicare perfidiæ denegaſſet, ſcalarum procliui tractu ſupinis pedibus ad imum vſque pertraheretur, & iterum reuocatus ad ſummum, interrogatus denuo eùm eadem reſpondiſſet, eadem pateretur, ac ſic frequentem interrogationem frequenter huiuſmodi ſupplicium fuerit ſubſecutũ. In qua paſſione ſancti Euſebij martyris licet fuerit quaſſatum caput, eliſum corpus, membra confracta, animus tamen fidei manſit inuictus. Nam quanto plus

A illum Arriana perfidia corporaliter lacerabat, tanto magis eum catholica integritas ſpiritualiter refouebat. Quem quidem ſcalarum aſcenſum atque deſcenſum poſſumus dicere quem Iacob ſomniãs prophetarit: *Geneſ. 28.* & ſicut ille vidit etiam iſtas ſcalas ab imo ad cœleſtia vſque pertingere, ſic quidem per has & Euſebius aſcendit ad cœlum, & Arriani ad inferos deſcenderunt. Vode fratres ſanctum Euſebium Ma- *2. Mach. 7.*
B chabæorum martyrum choro aooumerandum puto. Siquidem illi ſingulis membtis martyrium pertulerunt, hic autem totius corporis paſſione Dominum ſit confeſſus, nec diſparem eorum eſſe gratiam quos etiam dies vna in martyrio copulauit.

Item de depoſitione ſancti Euſebij.
Sermo LXX.

DEpoſitionem ſancti Euſebij hodie celebtamus. Quid eſt depoſitio? Non illa vtique quæ ſepe-
C liendis in terra membrorum reliquiis clericorum manibus procuratur, ſed illa qua homo vinculis carnalibus abſolutus, liber iturus ad cœlum terrenum corpus exponit. Ipſa planè eſt depoſitio, in qua cõcupiſcere abiicimus, ceſſamus delinquere, peccare deſinimus & totum quicquid ſaluti eſt graue, quaſi abiecta ſarcioa oneris, exponimus. Nam ideo hæc dies pro celebritate maxima procuratur, quia verè eſt ſumma feſtiuitas, mortuum eſſe vitiis, ſoli vigere iuſtitiæ. Vnde & depoſitionis ipſa dies natalis dicitur, quòd delictorũ carcere liberati, libertati naſci-
D mur ſaluatoris. Sed videamos, ſanctus Euſebius cum qua gloria ad haoc diem depoſitionis aduenerit. Dicitur enim ante aliquantum temporis exitus ſui manifeſta reuelatione vidiſſe ſe kalendis Auguſti de monte ad montem volare, & prophetia quadam hoc interpretatus eſt hac die exiturum ſe eſſe de corpore. Io quo facto neſcio quid primum ſit admirandum, vtrum quod meruit exitus ſui finem noſſe, an quod ſcire potuerit quæ illum poſt exitum gratia permaneret. Dicit ſanctus Dauid: Notum fac mihi *Pſal. 38.* Domine finem meum, & numerum dierum meo-
E rum, & reliqua. Ecce quod Propheta optauerat, martyr accepit: notitiam quam ille exorat, iſte conſequitur, niſi quod ſalua fide dixerim, amplius promereatur. Ille enim finem poſtulat noſſe, iſte etiam vltra finem quid futurum eſſet agnoſcit. Ille vſque ad exitum quid deſit ignorat, iſte poſt exitum quid ſuperſit edixit. Volare ergo ſe in hac die vidit Martyr Euſebius, ſicut ſcimus. Volare non poteſt niſi quod purum, leue atque ſubtile eſt, cuius nec ſinceritas intemperãtia retardatur, nec alacritas, nec ve-
F locitas mole grauatur. Grauari autem volatum dico non tam mole membrorum quàm delictorum. Vnde puto etiam in ipſis auibus ideò velocius columbam penè præ omnibus volitare, quòd alacritatem & innocentiam comitetur. Denique ſanctus Dauid cum puritate mentis volare concupiſceret, non alterius animantis niſi columbæ optauit alas, *Pſal. 54.* dicens: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Intelligebat enim quòd altiora facilius penetrantur ſimplicitate mentis quàm leuitate pẽnarum. Volauit ergo hac die ſanctus Euſebius. Feſtinemus iam eius innocentiam de volatu,

& puritatẽ eius de ipſa elatione iudicemus: tãquam columba enim in domo Dei degens aſſumpſit ſpirituales pennas, & requieuit in monte. Et licet ipſe de monte ad montem volare ſe dixerit, tamen in ipſa tranſlatione maiorem requiem fuiſſe ſignifico. Quid enim aliud eſt de monte ad montem volare, niſi de ſaluatoris graria ad patris gloriam properare? Ipſi enim ſunt montes, ſicut dicit propheta: Môs de mõte ſine manibus cõcidentium, hoc eſt filius de patre abſque vllius creationis acceſſu.

Danie. 2.

De natali ſancti Laurentij leuitæ & martyris.
Sermo LXXI.

Inuenitur etiã inter Auguſtinianos de Sanctis 30.

BEatiſſimi Laurentij martyris, cuius natalem hodie celebramus, paſſionem noſſe vos credo, & quanta in perſecutione pertulerit, dilectionem veſtram ſcire poſſe non dubito. Tanta enim martyrio eius gloria extitit, vt paſſione ſua mundum illuminauerit vniuerſum. Illuminauit mũdum planè Laurentius eo lumine quo ipſe ſuccenſus eſt, & flammis quas ipſe pertulit, omnium Chriſtianorum corda calefecit. Quis enim hoc exemplo nolit pro Chriſto ardere cum Laurentio, vt poſſit à Chriſto cum Laurentio coronari? Quis nolit ad horam ſuſtinere Laurentij ignem, vt æternum gehennæ non patiatur incendium? Beati igitur Laurẽtij prouocamur exemplo ad martyrium, accendimur ad fidem, incaleſcimus ad deuotionem. Et ſi nobis perſecutoris flãma deeſt, fidei tamen flamma non deeſt. Non ardemus quidem corpore pro Chriſto, ſed ardemus affectu. Non ſubiicit mihi perſecutor ignem, ſed ſuggerit mihi ignem deſiderium ſaluatoris. Eſſe autem ſaluatoris ignem legimus in euangelio, dicente eodem

Luca. 12.

Domino: Neſcitis quia ignem veni mittere ſuper terram, & quid volo niſi vt accendatur? Quo igne

Luca 24.

ſuccenſi Amaus & Cleophas dixerunt: Nónne cor noſtrum ardẽs arat in nobis in via cùm aperiret nobis Ieſus ſcripturas? Hoc igitur etiam ſanctus Laurentius igne ſuccenſus, flammarum non ſenſit incẽdium: & dum Chriſti ardet deſiderio, perſecutoris

** pœnam non ſenſit.*

pœna non ardet. * Inquantum enim in illo fidei ardor feruet, in tantum ſupplicij flãma frigeſcit. Corporali enim beatus Laurentius dum laborat incendio, hinc amore Chriſti ſuccenditur, inde perſecutoris flamma torquetur, ſed diuinus ſaluatoris ardor materialem tyranni reſtinguit ardorem. Quamuis enim in fauillam membra ſoluantur, fidei tamẽ fortitudo non ſoluitur. Corporis detrimentum ſuſtinet, ſed luctum ſaluris adquirit. Non enim, fratres, beatus Laurentius cita vel ſimplici paſſione perimitur. Nam qui gladio percutitur, ſemel moritur: hic autem longua & multiplici pœna cruciatur, vt mors differatur, & non deſit ad ſupplicium, & deſit ad finem. Dicitur enim ab illo ſęuiſsimo perſecutore hęc illi conſtituta pœna, vt ardẽtinm expoſita mole carbonum inſuper eum ferrea crate diſtẽtum lenta flãma conſumeret, vt non tam inflammando citò interimeret hominem quandiu exurendo torqueret. Ita cùm vnum latus exuſtum perſecutor cerneret, aliud latus ignibus obiiceret exurendum. Legimus

Dan. 3.

Ananiam, Azariam & Miſael beatiſsimos pueros à rege in camino ignis incluſos, in pœnarum ſuarum

G deambulaſſe flammis, & igneos globos pedibus cõculcaſſe. Vnde & beatus Laurentius non minori eſt gloria præferẽdus. Siquidem illi in pœnarum ſuarũ flammis ambulant, hic in ipſo ſupplicij ſui igne diſcumbit. Illi veſtigiis pedum conculcant incendia, hic laterum ſuorum deuotione reſtringuit. Illi inquam ſtantes in pœnis eleuatis manibus orabãt Dominum, hic autem proſtratus in ſua pœna toto corpore Deum deprecatur. Iterum ergo beatus Laurẽtius exuſtis lateribus in dorſum ſupinus vertitur, & renes eius ignibus exuruntur, vt impleretur pſalmi prophetia, quæ dicit ex perſona Laurẽtij: Proba me *Pſal. 138.*

H Domine, & tenta me, vre renes meos, & cor meum. Duplici ſe vtique poſtulat igne comburi. Nam ſi de vno & ſolo mundi igne loqueretur, ſufficeret renes tantum exurendos incẽdiis obtuliſſe, cor autem niſi Chriſti flamma non vrit, ſicut, Amaus & Cleophas dixerunt: Nónne cor noſtrum erat ardens in via, cũ *Luc. 24.*
aperiret nobis Dominus ſcripturas? Atque ideo ad comprobandam deuotionem ſuam geminum ſibi ignem poſtulat, vt luctamine habito oſtendat in ſe plus poſſe amorem Chriſti, quàm pœnam tyranni.

I Honoremus * igitur fratres beatum Laurẽtium, qui ** al. Oremus.*
dum fide ſua perſecutoris flammas vicit, oſtẽdit nobis per ignem fidei gehennæ incendia ſuperare, & amore Chriſti diem iudicij non timere. † Nos verò, *† Sic finiebat hic ſermo in Cluniacenſi codice.*
fratres dilectiſſimi, ſi ad cõſortium ſanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus. Debẽt enim in nobis aliquid de ſuis virtutibus recognoſcere, vt pro nobis dignentur Dominum ſupplicare. Si enim tormẽta, quę ſancti martyres pertulerunt, ſufferre non poſſumus, vel contra

K malas concupiſcentias, ipſis intercedẽtibus pugnemus. Et quia non deſunt quotidiana peccata, non deſunt etiam quotidiana remedia. Nemo ſe credat aliquam fœlicitatẽ aut aliquod verum gaudium in hoc ſeculo poſſidere. Beatitudinẽ hic præparare poteſt, poſsidere non poteſt. Duo ſibi tempora ordine ſuo ſuccedent, tẽpus flendi & tẽpus ridendi. Nemo ſe circunueniat, fratres, non eſt in hoc mundo tempus ridendi. Scimus fratres quia omnis homo gaudere deſiderat: ſed totum ibi quærat gaudium vbi

L oportet inquiri. Verſ etiam in hoc mundo gaudiũ nec fuit, nec eſt, nec eſſe poterit. Sic enim ipſe Dominus in Euangeliu ſuos diſcipulos admonet, dicens: In mundo preſſurã habebitis. Et iterũ m: Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra conuertetur in gaudium. Ac ſic in hac vita cum labore & dolore, quod bonum eſt, auxiliante Domino faciamus, vt in futuro ſeculo bonorũ fructus cum gaudio & exultatione percipere poſſimus. Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

M

De natali ſancti Cypriani. Sermo LXXII.

SAncti Cypriani feſtiuitatem, ſicut omnibus notum eſt, hodie celebramus, & natali, ſicut dicunt, imminente vindemia, natalem eius martyrij procuramus. Conueniunt igitur vota noſtra & mundi. Mundus vindemiarum vbertate lætatur, nos ſanctorum paſſione gaudemus. Quæ quidẽ paſſio vindemiis comparanda eſt. Sicut enim vuarum expreſſione

A ſione vinum funditur, ita & ſanctorum martyrio vini vice ſanguis effunditur, niſi quod vua temporales fructus præſtat, paſſio ſempiternos. Rectè ergo martyrium vindemiis comparatur. Habet enim & ebrietatem ſuam, habet & calicem ſuum, de quo dicit propheta Dauid: Et calix tuus inebrians quàm præclarus eſt. Et ipſe Dominus in paſſionis ſuæ exitu conſtitutus ait: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Et iterum Propheta: Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Rectè inquam calix martyrio comparatur, quia ſicut calix lætificat cùm bibitur, ac omnis humor noxius vini calore decoquitur, ita & martyrij poculum cùm hauritur, omnes peccatoris fæces paſſionis gloria temperantur. Vinum ergo quoddam ſalutare martyrij eſt, quod cordi lætitiam præſtat, calore fidei animæ puritatē. Vinum planè eſt ſpirituale de illa vua quæ pro ſalute omnium pependit in ligno expreſſum. Sicut enim botrus redditurus vinum prius in vinea quadam naturæ arte ſuſpenditur: ita & Christus redditurus vinum ſpirituale martyrij in crucem quadam prouidentia diuinitatis aptatur. Ipſe planè botrus eſt quē duo exploratores illi, hoc eſt Ieſus Naue & Caleb filius Iephone in phalanga ad filios Iſrael propriis humeris detulerunt. Quod quidem factum iam tūc præfigurabat aduentum Domini ſaluatoris. Nam botrus in phalanga ſuſpenſus, in cruce Chriſtus appenſus oſtenditur. Duo autem in phalanga portantes vuam, duo populi demonſtrantur, Chriſtianus vtique & Iudæus. Et ſicut mos eſt portantium, vnus præcedens, alter ſubſequens: ita prior Iudæorum deſignatur populus, Chriſtianorum ſecundus. Et ſicut antecedens quod portat non videt, & retrorſum idē ſemper habens quadam dorſi auerſione contemnit: qui autem ſequitur, ſemper id oculis perſpicit, ſemper cuſtodit obtutibus, ſemper corporis vicinitate potitur: ita ergo Iudæus, & Chriſtianus populus. Iudæus enim prior eſt, Chriſtum in lege portat, & retrorſum eum ponens quadam dorſi auerſione contemnit: vnde ait Propheta: Obſcurētur eorum oculi ne videant, & dorſum ipſorū ſemper incurua. Chriſtianus verò ſequens populus Chriſtum ſemper oculis aſpicit, ſemper cuſtodit obtutibus, & quadam graduum ſuorum vicinitate complectitur. Et quanto cum ille populus prauo itinere poſt ſe relinquit, tanto eum iſte directo curſu feſtinat attingere.

Pſal.22. *Matth.26.* *Pſal.115.* *Num.13.* *Pſal.68.*

Item de ſancto Cypriano. *Sermo* LXXIII.

Hic ſermo aſcribitur Maximo epiſcopo Mediolanenſi.

ANte dies, cùm beatiſſimi martyris Cypriani celebraremus natalem, ſuauiſſimè in eius feſtiuitate iucundati ſumus: quia enim hoc vindemiarum tempore paſſus eſt, tanquam & nos de vindemia dulces & varios fructus ex eius paſſione collegimus. Impinguauit enim nos, & refecit muſto martyrij ſui. Eſt enim muſtum quod reficit & inebriat Chriſtianum, ſed ebrietas illa magis ſobrium facit. Qui enim inebriatur cœleſti gratia, exobriatur ſarcina peccatorum. Hoc namque muſto repleti ſancti apoſtoli, ſicut ait ſcriptura, alienis linguis Dei magnalia loquebantur. In quo facto pariter ebrij eſſe videbantur, & ſobrij. Ebrij enim putabantur, quod in iis loquela præter naturam altera perſonabat. Sobrij erant, quod iuxta conſuetudinem mentis Deum deuotione laudabant. Quodquidem non elatione aliqua aut impudentia contigit, vt viri ſancti peregrino ſermone loquerentur, ſed prouidentia diuinitatis factum eſt, vt quia ad magnificandum Deum vna loquela non ſufficit, per plures linguas mentis
B deuotio ſolueretur. Iucundati enim ſumus, quia de vinea Domini ſabaoth, ſicut dicit propheta, domus Iſrael eſt, quæ domus nos ſumus. Secundum fidem enim Iſraelitæ nos ſumus. Vnde dicit Apoſtolus: Quia ſi ex fide ſunt ij, filij ſunt Abrahæ. Quoniam igitur nos ſumus Iſrael, vinea Domini ſumus, videamus diligenter ne ex palmite operis noſtri non naſcatur dulcedinis vua, ſed fellis: ne dicatur nobis quod Iudæis dictum eſt per Prophetam: Suſtinui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas: & non iuſtitiam, ſed clamorem. Quàm dura conditio, vt poſſeſſio
C quæ Domino ſuo ſuauitatis fructus afferre debuit, ſpinarum illum aſperitate compunxerit. Hoc eſt, cùm Iudęi ſaluatorem debuerint tota fidei deuotione ſuſcipere, ſpinarum eum coronauerunt paſsione. Quæ corona quidem, quantum in Iudæis eſt, erat iniuriarum contumelia: quantum in Domino, erat corona virtutum. Compungunt ergo Iudæi Dominum dum coronant, compungunt dum crucifigunt. Vnde ait ſcriptura ſancta: Videbunt in quem compunxerunt. Igitur fratres videte ne & nobis dicatur: Suſtinui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas.
D Hoc eſt, ne ſpinas quas Domino Iudæi cruentis impoſuerunt manibus, nos iniquis ſenſibus apponamus, & compungamus eum non aſperitate ſentium, ſed operum prauitate. Sunt enim ſpinæ cordis, quæ verbum Dei etiam vulnerare conſueuerunt, de quibus meminit in euangelio ſaluator, dicens ſeminantis ſemen cecidiſſe inter ſpinas, & creuiſſe eas, ac ſuffocaſſe quod ſatum eſt. Quæ autem ſpinæ ſint, ipſe proſequitur dicens vtique ſolicitudines eſſe mundanas, quæ cùm creſcunt in corde hominis, mandata in eo ſaluatoris ſuffocant. Quis enim vnquam
E ſolicitus de mundo, potuit bene ſolicitus eſſe de Chriſto? Quis dum lucris Domus ſuæ prouidet, vtilitatibus eccleſiæ potuit prouidere? Vnde ait Apoſtolus: Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt Domini, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori. Ergo fratres videte ne vinea veſtra non vuas, ſed ſpinas faciat, ne vindemia veſtra non vinum afferat, ſed acetum. Quiſquis enim vindemiam legit, & pauperibus non largitur: ille acetum colligit, non
F vinum. Quiſquis meſſes recondit, & indigentibus non miniſtrat, iſte non alimoniæ fructus repoſuit, ſed tribulos auaritiæ congregauit. Nam propterea ait ſcriptura de terra veſtra: Spinas & tribulos germinabit tibi.

Act.2. *Eſa.5.* *Galat.3.* *Eſa.5.* *Ioan.19.* *Matth.13.* *1.Cor.7.* *Geneſ.3.*

De natali martyrum. *Sermo* LXXIIII.

DIgnum & congruum eſt, fratres, vt poſt lætitiam Paſchæ quam in eccleſia celebrauimus, gaudia noſtra cum ſanctis martyribus conferamus, & iis annunciemus dominicæ reſurrectionis gloriā,

qui cõſortes ſunt dominicæ paſſionis. Qui enim ſocij ſunt contumeliæ, debent & participes eſſe letitiæ. Ita enim dicit beatus Apoſtolus: Sicut ſocij paſſionum eſtis, & reſurrectionis eritis: ſi tolerabimus, inquit, & conregnabimus. *2.Cor.1. 2.Tim.2.* Qui ergo tolerauerunt mala propter Chriſtum, debent & gloriam habere cum Chriſto. Annunciemus inquam ſanctis martyribus dominicæ Paſchæ gratiam, vt dum ſepulturæ illius prædicamus reſerata clauſtra, & horum ſepulchra reſerentur. Dum corpus illius mortuum dicimus tepentibus venis ſubitò viguiſſe, horum quoque membra iam frigida immortalitatis calore foueantur. Eadem enim ratio martyrem ſuſcitat, quæ & Dominum ſuſcitauit. Nam ſicut viam paſſionis eius experti ſunt, ita experientur & vitæ. Scriptum eſt enim in pſalmo: Notas mihi feciſti vias vitæ. *Pſalm.15.* Hoc vtique in reſurrectione ex perſona dicitur Saluatoris, qui dum poſt mortem ab inferis redit ad ſuperos, incipiat notam habere viam vitæ quæ antè habebatur ignota. Ignota enim erat ante Chriſtum via vitæ, quæ nullius adhuc reſurgentis fuerat temerata veſtigio. At vbi Dominus reſurrexit, nota facta ſolo attrita eſt plurimorum. De quibus ſanctus euangeliſta ait: *Matth.27.* Multorum corpora ſanctorum ſurrexerunt cum eo, & introierunt in ſanctam ciuitatem. Vnde cùm Dominus in reſurrectione ſua dixerit: Notas mihi feciſti vias vitæ, poſſumus & nos iam dicere Domino: Notas feciſti nobis vias vitæ. Ipſe enim nobis notas fecit vias vitæ, qui nobis ſemitam manifeſtauit ad vitam. Notas enim mihi fecit vias vitæ, cùm me docuit fidem, miſericordiã, iuſtitiam, caſtitatem. *Pſal.15.* His enim peruenitur itineribus ad ſalutem: & licet nos in reſolutione corporis mortis vmbra circundet, tamen greſſus ſuos vita non deſerit, ſed inter ipſas medias inferni leges incunctanter Chriſti virtutibus ambulamus. Vnde ait ſanctus Propheta: *Pſal.22.* Nam & ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Quod manifeſtius Dominus ait de fideli, dicens: Qui autem credit in me, non morietur. *Ioan.11.* Et licet moriatur, viuet. Ergo fratres cum ſanctis martyribus Paſchæ domini gloriam conferamus. Conferamus inquam: & licet melius nouerint omnia, tamen nos illis prædicemus quemadmodum de ſepulchri gremio reſurrexit ad ſuperos. Illi nobis reuelent quo pacto de inferni profundo remeauerit ad ſepulchrũ. Notum, inquam, nobis faciant quemadmodum in exanime iam corpus & frigidum ſeſe calor inſinuauerit, ſpiritus ingeſſerit, ſanguis infuderit, & gelatas humore venas priſtini vigoris pulſus agitauerit. Notum, inquam, nobis faciant quemadmodum organum corporis diſſipatum in priorem ſtatum neruorum rurſus coaptauerit reſoluta compago, & harmoniam viſcerum iam ſilentem in veterem concentum ſpiritus viuificans animauerit. Sacerdotes ergo prædicent quæ ſaluator poſt reſurrectionem mirabilia geſſit ad ſuperos, martyres reuelent quanta in ipſa morte refrigeria operatus ſit in defunctos.

In natali ſanctorum Canti, Cantiani, & Cantianillæ.

Sermo LXXV.

HOdie beatiſſimorum Canti, Cantiani, & Cantianillæ natalis eſt. Quàm bene & iucundè tres G martyres vno penè vocabulo nũcupantur. Nec mirũ ſi ſimiles ſunt nomine, qui ſunt ſimiles paſſione, ſi vna eſt illis apud homines appellatio, quibus apud Deum eſt vna vocatio. Vniter enim vocari ſunt à Domino, non interpoſito tempore aliter & aliter paſſi, ſed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis parentiua quadam à Chriſto affectione conceſſum eſt, vt congruerent meritis qui vocabulis concordabant: & qui erant conſanguinitate fratres, fierẽt etiam ſanctitate germani: & quorum membra vnius corporis ſubſtantia vegetabat, eorum anima eiuſdem fidei confeſſio coronaret. H Refert autem de beatis ſupradictis hiſtoria, quòd tempore paſſionis cùm eos perſecutor inquireret, aſcenſo vehiculo iunctis mulabus eos ſecedere voluiſſe: & cùm non longè ab vrbis mœnibus iter agerent, vnum animal de ſubiunctis ſubitò corruiſſe, atque ita illos à perſecutoribus comprehenſos tentos ad pœnam. Quod factum quàm glorioſum ſit, & à diuinitate diſpoſitum, debemus aduertere. Semper enim Deus quos elegit, hos victores ſubuectione ſublimi in aulam regni cœleſtis inducit: I Nam ſicut Helias curru applicito quaſi aſcendit ad cœlum: ita & iſti vehiculo admoto ad martyrium peruenerunt: *4.Reg.8.* & quadriga ſicut illum euexit ad requiem, ita hos portauit ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habenda eſt, quia illa vnum geſtauit prophetam, hæc tres martyres ſuſtentauit. Sed dicit aliquis: Glorioſius eſt geſtari quadriga ignea, quàm terrena. Nec hoc planè defuit ſanctis viris. Nam ſicut Heliam ignea quadriga portabat, ita & martyres fides ignea K iam ferebat. Ferebat inquam illos Chriſtus, qui lumen eſt, qui ignis eſt, de quo ſcriptum eſt: Dominus noſter ignis cõſumens eſt. *Deut.4. Hebr.12.* Ergo cùm beatos de quibus loquimur, perſecutor vrgeret, vehiculum conſcenderunt. Qua cauſa? vt fugerent? Abſit. Non vt fugerent, ſed vt ad martyrium citius peruenirent: non vt latitarent, ſed vt Chriſtianos ſe cũctis tranſeuntibus manifeſtius approbarent. Cæterùm occultius inter plures in ciuitate latere potuerãt, tutius per diuerſa ſinguli fugæ præſidium commendare. L At verò vbi quis congregatione habita ſtratis vehiculis apparatu diſpoſito per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicẽda eſt, ſed profectus eſt. Sancti enim viri hoc facto velut in triumphali curru poſiti conreſtabantur dicentes. Ecce perſecutor, ecce proficiſcimur, ecce præcedimus, quid reſides? quid moraris? Subſequere noſtra veſtigia. Nolumus enim videri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

De natali ſanctorum martyrum.

M Sermo LXXVI.

SI quantum me neceſſe eſt dicere, & vos oportet audire, tantum proſequi corporis mei poſſet infirmitas: profectò omnes excuſati eſſemus: ſed ego inſinuando præceptum, vos exequendo mãdatum. Sed quoniam imbecillitate percellimur, quo minus quãtum oporter dicere valeamus, excuſet nos mentis deuotio, quos non excuſat prædicationis oratio. Hoc eſt, etſi à laudibus Domini lingua ceſſamus, mirabilia

mirabilia tamen eius fidei operibus approbemus, ſi non loquimur verbis eius gloriam, factis exequamur eius gloriam, quoniam dictis facta priora ſunt. *Matth.5.* Nam Dominus in euangelio ita dicit: Qui ſecerit ſic, & docuerit ſic, magnus vocabitur in regno cœlorum. Audis ergo quoniam præcedit factum, ſubſequitur doctrina. Siquidem benefacere, prima doctrina eſt. Ceſſantibus enim verbis hoc ipſum docet hominem opus optimum, dum videtur: quod etſi voce aures nō excitet, virtute corda tamen cōpungat. Quis enim bonum factum videns non gaudeat, miretur, imitetur, ac veluti tacito magiſtro vtēs eius exemplo doceatur? Dictis igitur facta præcedunt. Imò ſine factis dicta nihil proſunt. Nam ideo & Dominus fieri voluit, ſic doceri, ne ſine bono opere, verborum inutilis eſſet & ſuperſtitioſa iactatio. Melius ergo docemur facto quàm voce. Denique ſancti martyres etſi voce tacēt, factorum virtute nos edocent: etſi lingua ſilent, martyrij paſſione perſuadent. Vnde quamuis diſertus orator facundia ſua me doceat, id tamen quod vtile eſt mihi, melius diſco exēplo ſanctorum, quàm aſſertione verborum. Citius mihi perſuadent oculi quod cernunt, quàm auris poteſt inſinuare quod præterit. Auditui enim citò irrepit obliuio. Oculorum autem hiſtoria ſemper inſpicitur. Quis enim non omnibus horis momentíſque conſpiciat quemadmodum tunc beati martyres propter nomen Chriſti diuerſis ſubiacuere ſuppliciis, & de ipſis pœnis quodammodo triumphabant? Quanto enim plura patiebantur, tanto ſe victorioſiſſimos credebant. Victoria enim eſt martyris, iudicium perſequentis, ſicut ſcriptum eſt: Et vin- *Pſal.50.* cas cùm iudicaris. Cùm iudicatur enim martyr, & condemnatur, tunc vincit atq; proſternit. Tali enim iudicio non eſt addictus ad mortem, ſed abſolutus ad requiem. Ac per hoc, maniſeſtiſſima ratione viciſſe eſt, non periſſe. Conſtat igitur ſanctos martyres plus paſſione docere quàm voce, quanquam ipſamet paſſio ſine voce nō ſit. Legimus enim animas *Apoc.6.* eorum de ſub ara Dei clamare vel dicere: Quouſque ſanctus & verus non vindicas ſanguinem noſtrum? *Geneſ.4.* Nam & Deus dicit de ſanguine Abel ad Cain: Vox ſanguinis fratris tui clamat. Clamare igitur dicitur ſanguis qui innocens effuſus eſt, non tam voce, quā cauſa. Sic & ſanctorum martyrum animæ clamant, dum fidem atque innocentiam ſuam ſenſibus noſtris ipſa paſſione commendant.

De natali ſanctorum Octauij, Aduentitij, & Solutoris Tauricorum. Sermo LXXVII.

CVm omniū ſanctorū martyrum, fratres, deuotiſſimè natalem celebrare debemus, tum præcipue eorum ſolennitas tota nobis veneratione curanda eſt, qui in noſtris domiciliis proprium ſanguinem profuderunt. Nam licet vniuerſi ſancti vbique ſint, & omnibus proſint, ſpecialiter illi tamen pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cùm patitur, non ſibi tantū patitur, ſed & ciuibus. Sibi enim patitur ad præmium, ciuibus ad exemplum. Sibi patitur ad requiem, ciuibus ad ſalutem. Exemplo enim eorum didicimus Chriſto credere, didicimus contumeliis vitam æter-

A nam quærere, mortem didicimus non timere. Videte ergo quid martyribus debeamus, in quo alter tortus eſt, vt alius ſaluaretur. Alter carnificem pertulit, vt Chriſtum alter agnoſceret. Alter morti addictus eſt, vt alius vita potiretur æterna: & ad poſtremum ſanctus occiſus eſt, vt peccator euaderet. Beati igitur martyres nec ſibi vixerunt, nec ſibi ſunt mortui. Exemplum enim nobis reliquerunt bene viuen-
B do cōuerſationis, tolerando fortiter paſſionis. Nam ideo Dominus per totum mundum diuerſis in locis pati martyres voluit, vt tanquam idonei teſtes nos præſenti quodam fidei exemplo ſuæ confeſſionis vrgerent, vt humana fragilitas quæ prædicationi dominicæ aditu longiore vix credit, vel præſenti oculorum teſtimonio martyrio crederet beatorum. Cūcti igitur martyres deuotiſſimè percolendi ſunt, ſed ſpecialiter ij venerandi ſunt à nobis, quorum reliquias poſſidemus. Illi enim nos orationibus adiuuant, iſti etiam adiuuant paſſione. Cum his autem
C nobis familiaritas eſt. Semper enim nobiſcum ſunt, nobiſcum morantur, hoc eſt, & in corpore nos viuentes cuſtodiunt, & de corpore recedentes excipiunt. Hic ne peccatorum nos labes abſumat, ibi ne inferni horror inuadat. Nam ideo hoc à maioribus prouiſum eſt, vt ſanctorum oſſibus noſtra corpora ſociemus, vt dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat: dū illis Chriſtus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum ſanctis ergo martyribus quieſcentes euadimus inferi tenebras eorū propriis meritis, attamen conſocij ſanctitate. Ait enim *Matth.16.*
D Dominus Petro: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt ei. Si ergo apoſtolo & martyri Petro inferni porta non præualet: quiſquis ſociatur martyri, tartaro non tenetur. Martyres enim inferni porta non poſſidet, quoniam eos paradiſi regna ſuſcipiūt. Nam videmus eos vtique iam regnare. Cernimus enim ab iis frequenter obſeſſos immundiſſimis dæmonibus homines liberari, ita vt cœleſti medicina & captiua anima de diaboli laqueis eruatur, & ipſe diabolus vinculis igneis alligatus producatur de ſua
E captiuitate captiuus, vt qui prædam paulo ante ceperat, ipſe ſubdatur in prædam. Hæc & alia potiora mirabilia per ſanctos fieri omnibus notum eſt. Et ideo fratres veneremur eos in ſeculo, quos defenſores habere poſſumus in futuro. Et ſicut eis oſſibus parentum noſtrorū iungimur: ita & eis fidei imitatione iungamur. In nullo enim ab ipſis ſeparari poterimus, ſi ſociemur illis tam religione quàm corpore.

F *De eo quod propheta ait ad filios Iſrael, Caupones veſtri miſcent aquam vino.* *Eſa.1.*
Sermo LXXVIII.

NOn incommodè ante dies paucos proſecuti ſumus functionem hanc ſacerdotalem vicē quādam negocij retinere, & quæſtum eſſe non modicum hoc clericatus officium. Eſt quæſtus planè non modicus, vbi lucrum non pecuniarum, ſed adquiritur animarum: eſt magna negociatio, vbi redemptio hominis conſtat non annunciatione precij, ſed annunciatione præcepti. Præceptum enim Chriſti ta-

lentum quoddam eſt precioſum, quo ſalus compa-
ratur, quo vita redimitur: & magna eſt redemptio,
cùm & precium datur, & pecunia non videtur. Ta-
lentum ergo magnum præceptum eſt Saluatoris,
quod commodati vice apud idoneos proficere po-
teſt, apud negligentes non poteſt deperire. Aliis e-
nim cum mulriplici graria reſtituitur, ab aliis cum
pœnatum vſura depoſcitur. Chriſtus enim talẽtum
quod commeodat, neceſſe eſt vt requirat, & ſoluen-
ti gratiam referat, non ſoluentem ſubdat iniuriis.
Subdit planè iniuriis more mundi, vt debitor qui
redhibitione ſubſtantiæ ſatisfacere non poteſt, ſatiſ-
faciat vel corporis vltiooe. Hoc ergo talentum H
fratres nos prædicatione noſtra veſtris pectoribus
commeodamus, vt luctum aliquod ſalutis veſtræ
Domino deſignemus. Rationem daturi ſumus qua-
liter aut prædicatio noſtra proficiat, aut obedientia
veſtra fructificet. Non enim ſine cauſa euangelium
aonunciat, apoſtolus clamat, ſacerdotes loquuntur:
in cuiuſcũque aures vox ſancta peruenerit, aut bea-
tus erit deuorione, aut reus de conteſtatione. Lo-
quimur enim beatitudinem credeotibus, conteſta-
mur iudicium criminoſis. Mercimonium igitur eſt I
adminiſtratio ſacerdotum. Vnde & propheta dicit
Eſa. 1. ad filios Iſrael: Caupones veſtri miſcent aquam vi-
no. Non enim de iis Cauponibus Eſaias ſanctus lo-
quitur qui publicis miniſteriis ſeruientes, meram vi-
ni ſpeciem fraudulenta aquæ colluuiooe permiſcẽt
(nec enim hoc ad beatum virum more iudicis ſecu-
li pertinere poterat, cum corrupris tabernarum va-
ſculis minus ebrioſo potu populus vteretur) ſed de
illis vtique caupooibus loquitur qui præſunt eccle-
ſiis, non tabernis: qui ſitientibus populis non con- K
cupiſcentię calicem porrigunt, ſed virtutis: nõ ebre-
tatis miniſtrant poculum, ſed poculum Saloatoris.
Iſtos ergo caupones propheta arguit & obiurgat, &
queritur eos vino aquæ ſpeciem permiſcere. Hoc
increpat in eis: cùm functionum diuinarum eſſent
præſules, ſectatores rerum facti ſunt humanarum,
ſicut ipſe ait prophera: Sectamini vnuſquiſq; domũ
ſuam. Quiſquis enim ſacerdos relicto pontificatus
officio, mũdi oblectationibus delectatur, hic aquã
vino permiſcet, hoc eſt, rebus ſanctis & feruidis in- L
ſerit res viles & frigidas. Sed & ſic poſſumus acci-
pere, quòd iidem Iudæorum ſacerdotes aquam vi-
no miſcuerint, cùm Dominum Saluatorem non ſi-
cut oeum ſuſciperent, ſed ſicut hominem iudicarẽt,
& ſynceræ ac meræ eius diuinitati turbidum quid-
dam ac ſordidum inferre voluerint, dicentes ad
Ioan. 10. eum: Quia cùm ſis homo, facis teipſum Deum. Et
Ioan. 8. iterum: Nos ex proſtitutione non ſumus nati. Dum
enim ſe ab adulterio proſtitutionis excuſant, illum
in diuinitate natiuitatis ſuæ adulterare nitũtur. Sed
adhuc diligentius videamus quid ſit quod ait: Per- M
miſcent aquam vino. Legimus vinum in eccleſia
ſpecialiter abundare, ſicut in euangelio dictum eſt:
vinum nouum in vtres nouos eſſe condẽdum. Hoc
eſt, in nouos homines neophytos Spirit⁹ ſancti gra-
Luca 5. tiam conferẽdam. Si igitur precioſa & ſpiritualis vi-
ni gratia abundat in eccleſia, aqua vilis & fœtida nõ
niſi in ſynagoga eſt referẽda. Fœtida enim ſynago-
gæ aqua eſt, quæ baptiſmate ſuo peccata non diluit,
ſed adquirit: quæ hominem non purificat proprio

G lauacro, ſed polluit. Denique ſicut in vtribus eccle-
ſia honoratur, ita & cum aquæ vtre ſynagoga proii- Gen. 21.
citur. Nam illa Agar quæ typũ ſynagogæ geſtabat, Galat. 4.
de qua ad Abraham dicitur: Eiice ancillam, & filiũ
eius: vtique cùm eiiceretur, non cum vini ſed cum
vtre aquæ de tabernaculis effugatur. Certè do-
mus Abrahæ erat diues, locuples, abundans: atta-
men non vinum, non oleum, non panem acce-
pit, quæ ſunt vitæ alimenta firmiſſima. Et re-
ctè vitæ ſynagoga alimenta noo accepit, quia vi-
tam quæ eſt Chriſtus, ignorat: aqua ſola æger pro-
trahitur: languidus ſuſtentatur. Conueniens enim
H erat vt quæ viuentis non merebatur alimooiam vel
ſolatium morientis acciperet. Arguuntur enim ſa-
cerdotes Iudæorum cur eccleſiaſtico vino precioſo
aquam ſynagogæ abiectam iam & reprobatam vo-
luerint permiſcere. Aqua enim in eccleſia miſceri
noo ſolet, ſed mutari, ſicut Dominus inuitatus ad Ioan. 2.
nuptias hydrias plenas aqua oon vino miſcuit, ſed
mutauit in vinum. Ne quid enim in ſancto conui-
uio vilitatis Iudaicæ reſideret, maluit naturam ver-
tere, quàm adulterare ſubſtantiam.

I

De eo quòd Dominus dicit in euangelio, Vulpes foueas habent. *Sermo* LXXIX.

SI diligenter animaduertit euangelicum capitu-
lum quod lectum eſt, veſtra dilectio: ſenſus ve-
ſtros id ipſum capitulum potuit penetrare, cur Do-
mious (ſicut ſcriptura refert) cum ab altero interpel- Matth. 8.
latus fuerit, vt eum quocumque iiſſet, cauſa religio-
ſi ſeruitij ſequeretur: alteri magis dixerit, Sequere Luc. 9.
K me: & illo ſpreto atque deſpecto, alium potius ta-
centem nec opinantémque delegerit. Et cùm vtiq;
acceptius voluntarium obſequium eſſe ſoleat quàm
coactum, & ſeruitium plus placeat non quod im-
perio exigitur, ſed quod ſponte defertur: cur er-
gò iſte reſpuitur, cur velut indignus etiam recuſa-
tur? Ait enim ad eum dominus: Vulpes foueas ha- Matth 8.
bent, & volucres cœli nidos: filius hominis non ha-
bet vbi caput reclinet. Primum itaque hoc cõſide-
rare debemus, qnod nõ eſt acceptor Dominus per-
L ſonarum. Eſt enim æquus iudex & iuſtus: ſed pro
qualitate horum rependat dilectionis affectum, &
eum eligat noo qui verbis promptus, deuotione pi-
ger, ſed qui fuerit lingua tacitus, mente deuotus,
de quo dicit propheta: Tacitum te faciens, ſapiens Prouer. 17.
videberis. De illo autem qui petulãter loquitur, re-
fert ſcriptura: Non omnis qui dicit mihi Domine Matth. 7.
Domine. intrabit in regnum cœlorum: ſed qui fe-
cerit voluntatem meam. Hinc ergo diſcimus quòd
ad Dominum non tam ore quàm corde clamandũ
eſt. Igitur Saluator noſter, qui cogitationes homi-
M num ſenſúſque prouideat, audiẽs quidem vocis ob-
ſeqoium, mentis autem verſutiam recognoſcens,
tali illum animali comparat, quod aliud voce indi-
cet, aliud moribus operetur. vulpes latratu canis re-
ſonat, dolo rapinam fraudis exercet. Tacentem er-
go nec opinantem aſſumit. Tacebat quidẽ lingua,
ſed ſpiritu loquebatur. Intelligimus enim quã de-
uotus fuerit, qui ſicut ipſe aſſeruit, patrem reliquit
mortuum, vt vitę Dominũ reperiret. Ait enim: Per- Luca 9.
mitte mihi prius ire, & ſepelire patrem meum. Mor-
tuum

tuum ergo illum reliquerat, quem vt reuertens ſepe liret exorat. Noo eum dolor retinuerat, noo mors retardauerat, quia feſtinabat ad vitam. Necdũ morientis clauſerat oculos, necdum rigentia membra condiderat: ſtatim vt comperit adueniſſe Dominũ, oblitus paternę pietatis, affectum maiorem pietate credidit plus Chriſtum diligere, quàm parentem. Legerat enim fortaſſe propheticam lectionem quæ
Pſal.44. dicit: Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. Propterea oblitus eſt patrẽ, dum memor eſt in Saluatorem. Audierat enim euangelium Domi-
Matth.10. ni: Qui plus dilexerit patrem aut matrem, noo eſt
Tob.2. me digous. Ita cùm Tobias iuſtificetur cùm ſepulturæ cauſa prandium dereliquerit, hic probatur cùm cauſa Chriſti, patris reliquerit ſepulturam. Ille enim non veretur ne interueniente opere terreni prandij epulas pretermitteret, hic metuit ne interueniente mora refectiooem panis cœleſtis amittat. Vode cùm Cbriſti contemplatione ſepulturam omnibus debeamus, hic amore Chriſti patris deſeruit ſepulturã. Diſcutiamus itaque primo illius interpellatiooem, reſpooſionémque Domini Saluatoris. Ait enim ille, Sequar te quocũque ieris. Prõ-
Luc.9. pta quidem, ſed ſuperba reſponſio. Iturus enim ad paſsiooem erat Dominus, deſcenſurus ad inferos, aſcenſurus ad cœlum: nunquid in omnibus illũ poteſt fragilitas humana comitari? Stulta magis eſt iſta preſumptio, quàm religioſa confeſsio. Siquidẽ & Petro apoſtolo dicitur à Domino, eum exiſtimaret ſe ſequi per omnia Saluatorem, Quò vado, non
Ioan.13. potes me modo ſequi. Et cum pertinaciter inſiſteret, ac ſe ab eo nec morte dieeret ſeparandum, tanquam iactantiæ coodemnatus audit quod eſſet Dominum tertiò negaturus. Ita qui promittebat à cõfeſsione Chriſti nec morte diuelli, ab eius ſocietate interrogatione ancillulæ ſeparatur: & niſi modum quendam ſtatuens, tertiò eum dixiſſet Dominum negaturum, forſitan ſępius interrogatus, frequẽtius denegaſſet. Quid ergo reſpõdetur illi petulãti? Vul-
Luc.9. pes foueas habeot, & volucres cœli nidos, & filius hominis non habet vbi caput reclinet. Videte cui rei ſubtiliter comparetur. Eſt enim hoc genus animalis fallax, & inſidiis ſemper intẽtum, rapina fraudes exercẽs, quod nihil tutum, nihil ocioſum, nihil patitur eſſe ſecurum, quod inter ipſa quoque hominum domicilia prędam requirat. Quam comparatiooem oon ſolum propter illum ſcriptam puto, ſed
Ad Tit.1. propter pleroſque etiam Chriſtianos, qui ore quidem Dominum confitentur, moribus autem vulpiũ fallacia diuerſantur. Omnis enim Chriſtianus qui ſua vult peccata celare, hic ſpiritualiter vulpes eſt. Sicut vulpes propter fraudes ſuas latibulis demoratur: ita & peccator tacens propter conſcientiam ſuã peccatorum foueis deliteſcit. Et ſicut illa nõ audet inter medias hominum turbas morum ſuorum oſtendere fallaciam, ita & hic erubeſcit in media eccleſia conuerſatioois ſuæ nequitiam confiteri. Vulpem plane dixerim omnem Chriſtianũ qui ſuo inſidiatur vicino, qui quotidie nititur fines alienos arrodere, fruct⁹ inuadere, animalia deuorare, & quod eſt familiare huic tempori, ooo iam vulpium more pullos, ſed luporum more rapere porcos: qui dum ſuo labore poſsit ſe iuuare, ferarum rabie prædam

A captat alienam. Hæreticos etiam omnes arbitror vulpibus comparandos, qui cùm in domo Domini habitare non poſsint, conoenticula ſibi quædã velut foueas præparant tenebroſas, in quibus pertinaciter latentes inſidiantur eccleſiæ, vt ſi qua innocẽs anima forte praeceſſerit, velut pullum gallinæ matris abſorbeant. Inſidiantur inquam vulpes eccleſiæ, hoc eſt, hæretici euangelicæ illi galinæ de qua ait Dominus: Quotiens volui cõgregare filios tuos ſicut gallina colligit pullos ſuos ſub alas ſuas: ſed Matt.23.
B ipſa ſicut Sampſon ardentes faces vulpibus religauit. Iudic.15.

Increpatio ad plebem, & de eo quod ait Dominus: Qui habet, dabitur ei: & cantauimus vobis, & non ſaltaſtis.
Sermo LXXX.

FRequenter ſtudueram apud me ipſum fratres ſubtrahere vobis dominicæ prædicationis eloquia, ac non elargiri ſępius ſermonum cœleſtium
C ſacramenta. Siquidem nihil profit offerre pabula recuſanti, & potum porrigere minimè ſitienti: cùm id quod offeras, non tam libenter hauriat, quàm faſtidioſè velut turbulentum reddat: atque ita fit vt & poculi ſynceritas vitietur, & cauſas delicti faſtidioſus peccator inueniat. Sic ergo & charitati veſtræ ingerere dominici poculi prædicationem fortè ſuperfluum eſt, cùm id anima veſtra clauſis viſceribus, nõ tã ſitienter hauriat quã diſsimulanter infundat. Fundit enim ioandatum Domini, qui illud aure ſua percipit, corde non continet. In
D ſuperficie enim quadam corporis illud geſtans, ac minimè ad interiora tranſmittens quod audiuit, dum obliuiſcitur, ſeriem prędicationis effundit, & ita domum vacuus repedat, qui de eccleſia onuſtus exierat. Dicite enim mihi, quis de vobis cùm ad hoſpitium redierit, dicit, hodie audiuimus epiſcopum de eleemoſynis diſputantem, rem vtilem prædicauit, debemus pauperibus miſereri? Proſecutus etiam eſt de idolorum execranda cultura, requiramus ne ignorantibus nobis in poſſeſsióne noſtra ſit idolum. Admonuit etiam Matth.13.
E feſtinare debere catechumenum ad gratiam fidei, offeramus familiolę noſtræ fidem vt quiſquis eſt fidelis accipiat, ne fortè ratio ſalutis eorũ quæratur à nobis, quia vita eorum noſtro pendet arbitrio. Nemo de Dei rebus cogitat, nemo de die iudicij loquitur quaſi aut per omnia victuri, aut per omnia morituri. Mihi credite, ita viuimus in hoc ſeculo, vt corpore moriamur: ita morimur, vt rationi reddendæ viuamus. Moritur interim homo, ſed actuum cauſa non moritur: viuente autẽ cauſa oeceſſe eſt, vt cauſæ ſuæ perſona non deſit, ſicut ait Propheta: Ecce
F homo, & opera eius. Volueră ergo ſubtrahere vobis dominicæ prędicationis eloquia, non quòd iratus hoc facerem, ſed vt euangelicam ſententiam cuſtodirẽ. Ait enim Dominus: Qui habet, dabitur ei: & qui oon habet, id quod habet auferetur ab eo. Habenti ergo dari iuſsit, & non habenti non ſolum nõ dari, ſed & id quod habet, auferri. Quæ ſententia ſuperflua vobis forſitan videtur: ego autem dico rectè ac ſapienter Dominũ præcepiſſe. Habẽti ergo iubetur dari. Meretur planè accipere qui ita labo-

rauit vt propria ſolicitudine animæ ſuę diuitias ſpi- G
rituales adquireret:vt puta quis continentiæ forti
propoſito cœpit caſtimoniæ cuſtodire virtuté:me-
retur audire quæ caſtitatis remuneratio ſit futura,vt
ad virtutis obſeruantiá audiẽs tenumerationis glo-
riáfaciliuspoſsit pugná quá cœpit atterere.Alius ad
miſericotdiam promptus debet aodire quia ipſi mi-
ſerebitur Deus: & qui hanc terrenam ſub ſtantiá cœ-
leſtibus diuitiis repenſauit, neceſſe eſt vt oſcultans
viciſsitudinem cœleſtiũ præmiorum promptior ac
libẽtior opus Domini proſequatur,& ad milericor-
diæ quod babet bonum, largitatis addat augmen- H
tum : ideo ait Dominus, Qui habet, dabitur ei:hoc
eſt, qui diues fuerit bonis operibus,hic magis euan-
gelica prædicatione ditetur. Cæterùm ſi fornicato-
ri prædices,& dicas quod virgo debeat permanere,
& auaro quòd omnia ſua diſtrahere debeat atque
donare, ſtultitia illi eſt. Hanc autem prædicatio-
1.Corin.2. nem ridiculam putat, ſicut ait Apoſtolus: Animalis
autem homo non percipit quæ ſunt ſpiritus : ſtulti-
tia enim eſt illi. Tale enim eſt iis prædicare quod
perfectum eſt, quale ſi mendicum pannis obrutum I
holocerica velis induere,& eſuriẽtem ruſticum pla-
cento delectare:oeceſſe eſt vt ab vtroque recuſetur
oblatio. Illi enim diſplicet holoſerica, qui neceſſa-
ria magis frigori veſtimenta deſiderat: huic placen-
tum amárum,dũ eſcam magis ſaturitatis exquirit.
Iſtis ergo perſonis auferenda potius ſunt quæ ſua
Matth.13. ſunt, ſicut ait euangelium: Etiam id quod habet au-
feretur ab eo : boc eſt,cogendus eſt fornicator pan-
nos ſuæ corruptionis abiicere, compellendus aua-
rus eſt panem ſuæ cupiditatis exponere. Vereor au-
tẽ fratres ne hæc euangelica lectio pleriſque de vo- K
Luca 7. bis congruat, quæ ait: Cantauimus vobis, & nõ ſal-
taſtis lamentauimus, & nõ ploraſtis. Annunciamus
ergo vobis regni cœleſtis gaudium,& minimè cor-
da veſtra motu quodam alacritatis exultant. Prædi-
camus triſte iudicium,& ſenſus veſtri ad pœnitentiá
in lachrymas non prorumpunt. Infidelitatis enim,
genus eſt, in diuinis rebos nec gaudere proſperis
nec flere cõtrariis. Saltationem ergo à nobis requi-
rit Dominus,non vtique ſinuoſi volubilitatem cor-
poris,ſed extollentis ſe fidei ſanctitaté. Sicut enim
qui corporaliter ſaltat,nũc in aere ſuſpenditur, nũc L
ad altiora iactatur,nunc alternis ſaltibus loca diuer-
ſa colluſtrat,ita & qui ſpiritualiter ſaltar interueniẽ-
te fide, modo in aeris ſublimitatem erigitur, modo
ad ſyderum altiora tollitur, modo diuerſis cogita-
tionum ſaltibus paradiſum cælúmque colluſtrat.
Et ſicut qui corporaliter ſaltat, volubilitate mem-
brorum ſe exercens gyrum ſibi ſaltationis adquirit,
ita & qui ſpiritualiter ſaltat fidei alacritate ſemper
mouens,gyrum ſibi totius orbis aſſumit. Solent au-
tem homines ſicut mos eſt,in ſuis votis,hoc eſt,nu-
ptiis,præcipuè ſaltare vel canere:vnde & nos habe- M
mus votiuas nuptias, in quibus ſaltare vel canere
debeamus. Vota enim ooſtra celebantur quando
Chriſto eccleſia copulatur,ſicut ait Ioãnes: Qui ha-
Ioan.3. bet ſponſam, ſponſus eſt. Propter has ergo nuptias
ſaltare nos conuenit. Siquidem Dauid rex pariter&
propheta dũ mulra cecinerit,ante arcam teſtamen-
2.Reg.6. ti etiá ſaltaſſe dicitur. Elatus enim gaudio, in ſalta-
tionem prorupit. Præuidebat enim in ſpiritu Ma-
riam de germine ſuo Chriſti thalamo ſociandam. Pſalm.18.
Vnde ait: Et ipſe tan quam ſponſus procedens de
thalamo ſuo. Ideo ipſe præ cæteris prophetiarũ au-
thoribus plus cantauit, quia lætior cunctis per hæc
gaudia ſuos poſteros coniugabat, & ad propria vo-
ta ſolito dulcius inuitás,docuit nos quid in ipſis nu-
ptũs facere deberemus,cùm ille aote nuptias tanta
exultatione ſaltauerit ante arcã. Ergo ſaltauit pro-
pheta Dauid ante arcam. Arcam autẽ quid niſi ſan-
ctam Mariam dixerimus? Siquidem arca intrinſecus
portabat teſtamenti tabulas,Maria autem ipſius te-
ſtamenti geſtabat hęredem. Illa intra ſemet legem,
hæc euãgelium retinebat. Illa Dei vocem habebar,
hæc verbum:veruntamen arca intus foriſque auri
nitore radiabat, ſed & ſancta Maria intus foriſque
virginitatis ſplẽdore fulgebat. Illa terreno ornaba-
tur auro,iſte cœleſti.

De eo quod ſcriptum eſt in euangelio: Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit. Sermo LXXXI.

I DVplex eſt tentationum ſpecies:aut enim tri-
bulatio cor vexat humanum, & ſicut aurum
in camino per patientiam probatur vnuſquiſque &
agnoſcitur, aut interdum etiam ipſa vitæ proſperi-
tas ad tentationem cedit hominibus. Similis nan-
que eiuſdem ignauię eſt,in aduerſis humilem ac mi-
ſerabilem fieri, & in proſperis inſolenter efferri.
Exemplum planè quod non debemus animo deii-
ci in aduerſis, habemus magnificum Iob indignari Iob.2.
in triſtibus penitus neſcientem, qui omnem diabo-
li violentiam velut torrentis cuiuſdam aduerſus ſe
K turbinem venientem immobili corde& inconcuſſa
mentis viuacitate ſuſcipiens, tanto clarior ex tenta-
tionibus factus eſt, quanto difficiliora & periculo-
ſiora ei ſunt ab inimico intentata certamina. Exem-
pla verò eorum qui per ſecũdos vitæ ſucceſſus pro-
ſperitatéſqoe tentantur, multa quidem habemus &
alia, non minus tamen eius qui nunc de euange-
lio recitatus eſt, diuitis qui alias quidem recondi- Luca 12.
tas premebat diuitias, alias vana ſpe inaniter præſu-
mebat, dum benignitas Dei auiditatis eius intem-
perantiam non ſtatim ab initio, nec continuò, vt
L publicare cœperit, punit. Quinimo & reconditas
diuitias nouis nihilominus & aduentitiis cumulat,
ſi fortè eum aliquando nimietate ipſa ſatiatum, ad
ſenſum & intelligentiam humanitatis adduceret,a-
nimámque per abundantiæ nimietatem ſuaderet a-
liquid de indigẽtibus cogitare. Sed videamus quid
de eo dicit ſermo diuinus. Hominis, inquit, cuiuſdá Ibidem.
diuitis fructus vberes ager attulit, & cogitabat in-
tra ſemetipſum, dicens: Quid faciam? Deſtruam
horrea mea, & maiota ædificabo. Dicis fortaſſe, cur
ager hominis nihil boni operaturi, vberes attulit
M fructus? Vt magis magíſque Dei patientia noſcere-
tur, dum ad huiuſmodi homines beneficia ſuæ be-
nignitatis extendit, Pluit enim ſuper iuſtos & iniu- Matth.5.
ſtos, & ſolem ſuum oriri iubet ſoper bonos & ma-
los. Verùm talis iſta benignitas Dei ſicut per ni-
miam patientiam facultatem conuerſionis &emen-
dationis indulget, ita maiota & grauiora ſupplicia
coaceruat,vt conuertat ingratos. Largitus ergo eſt
Deus imbres vberes agri hominis auari,ſolem præ-
ſtitit

ſtitit ad nutriendas ſegetes, multiplicandáſque fru-
ges, vt aceruos diuitis augeret in omnib' moderata
temperies. Igitur quæ à Deo præbentur etiam in-
gratis, iſta ſunt, terræ fœcunditas, aeris temperies,
fructuum lętitia, & boum ſubſidia, & omnia quibus
anni prouentus fœcundis ſucceſsibus adimpletur.
Quæ verò ab homine procedunt, qualia quæſo
ſint videamus. Anguſtus animus, & parum putâs o-
mne quod naſcitur, cuiuis abundantiæ deeſſe ſem-
per aliquid computans, tū deinde inhumanū pro-
poſitum impertiendi cuiquam cauſam nullam ido- B
neam putat. Vide beneficus diuinis diues quàm in-
gratus exiſtit. Communis hominum naturę nō me-
minit, æquum non putat ſaltē ex ſuperfluis aliquid
egentibus impertiri, ſcriptum non legit, nec recor-
datur præceptum eſſe vt fides & miſericordia nō de-
Eſaie 58. ferant ſe: &, Confringe eſurienti panem tuū. Et quę-
cunque vel à propheticis vel à cęteris doctoribus
quotidie prędicantur, diues nec audit, nec videt,
nec intelligit. Si horrea quidem diruit, & maiora
reędificata fructibus largioribus replet, auaritia ta- C
men diuitis cor, & propoſitum non repletur: ſemper
enim ſtudet cumulare noua veteribus, & augmen-
tis pręſentibus ſuperare pręterita: & dum cumulis
ſemper creſcentibus ſolidos cupit vincere numeros
conditorum, ad iſtos inextricabiles cogitationum
exitus deuolutus eſt, vt nec veteribus cederet, nec
ſufficeret nouellis. Propterea ergo caſſę quidē co-
gitationes eius, ſolicitudo verò inutilis & inanis.
Quid, inquit, faciam? Quis non talem miſereatur?
Quis non infœlicitatem eius doleat? Anguſtatur ex
abundantia, conſtringitur & coarctatur ex opulen- D
tia. Infœlix in pręſentibus bonis, infelicior in futu-
ris: & vt video, ager ei non tam reditus largiores
quàm gemitus attulit grauiores. Terra ei nō fructuū
copiam, ſed curarum moleſtiam germinauit: ita vt
curis ac mœroribus ſtimulatus, egentibus & eſuriē-
tibus ſimiles perferat cruciatus. Denique & egeni
vox iſta eſt: Quid faciam? vnde cibus, vnde veſtitus?
Eadem conqueritur & diues, Quid faciam, vbi re-
condā? Iiſdem cruciatibus pro ſolicitudine faculta-
tum quibus pauper pro egēſtate torquetur. Vides
diuitem, nec opimis copiis poſſe lętari, ſed mentem E
eius abſumit ac ſoluit affluentia, dum nullo intelle-
ctu humanitatis admonitus ſentire non poteſt id ſi-
bi abundare quod aliis deeſt. Non enim apoſtolicis
cōmonitionibus accommodat aurem ſuam, vt di-
1.Cor.8. ſcat ab eo abundantię ſuę rationem, cùm dicit: Vt
veſtra abundantia fiat, id eſt, proficiat ad aliorum
inopiam. Et quidem mihi videtur talis hęc paſsio a-
nimæ ſimilis eſſe iis qui tantum gulæ indulgent, vt
dirumpi magis nimio cibo eligant, quàm alicui in-
dulgere reliquias. Sed recordare ô homo, quis eſt
qui largitus eſt tibi teipſum: qui ſis, in memoriam F
reuoca. Seruus es Dei, & diſpenſatio tibi commiſſa
eſt dominicę facultatis. Recordare ergo quis eſt qui
tibi iniunxit officium diſpenſandi familiam ſuam.
Quid eſt quod multis prælatus es? non eſt vtique ſi-
ne cauſa quod tibi à bono & iuſto Deo officiū tri-
buitur largiendi, aliis neceſsitas imponitur indigen-
di. Diſpenſatorem igitur conſeruorum tuorum te
ex dominicis facultatibus eſſe cognoſce. Nec exiſti
mes quòd omnia ventri & deliciis tuis terra produ-

A cat. Quæ in manibus habes, commiſſa tibi magis
quàm conceſſa cognoſce. Paruo tempore aliquan-
tulum ſuper iis lętaris, & abuti eis voluptuoſius de-
lectaris: cùm verò hæc pariter cùm vita noſtra de-
fluxerint, rationem diſpenſationis noſtræ vocamur
Domino reddituri. Hic mihi te pauliſper indulge ô
qui es qui diuitiarum diſpenſationem in hoc mūdo
ſortitus es, & te in illo terribili Dei iudicis tribunali
aſtātem paululum quid vacans, ſi tamen vacare po-
tes à diuitiarū ſolicitudinibus, intuere. Cùm interro
B gari cœperis: Commiſſas tibi opes cū quibus egen-
tibus diuiſiſti, quibus neceſsitatem patientibus ſub-
uenisti, quos de carceribus, de vinculis, de gladio
profuſa pecunia liberaſti, quibus pupillis pater, cui
viduæ vir caſtis prouiſionibus extitiſti, pecunia
mea, fructus mei quid apud te operis, quid vtilitatis
habuere? Tu ad hæc ſine dubio reſpondebis: Omnia
ſimul compoſita ac recondita clauſtris validiſsimis
& ſignaculis tutiſsimis communiui, nulli quicquam
tribui, quinimo & ad cuſtodienda ea vigilias meas
C addidi, curas impendi, ſolicitudines tribui. Sed ſtul-
to conſiliario vſus es temetipſo, deliberās enim aiti
Quid faciam? Conſequens vtique erat te de talibus
liberum ante dicere: Aperiam horrea mea, & reple-
bo eſurientes animas pauperū, patefaciam quæ re-
condita ſunt, & inuitabo indigentes, ac releuabo af-
flictos, & imitabor beatum Ioſeph, & humanitatis
voce proclamabo: Si quis indiget panibus, veniat *Gene.41.*
ad me, & gratiam quam Dominus indulgentiori li-
beralitate mihi largitus eſt, communem cum omni-
bus faciam. Velut ex communibus ergo fontibus
D hauriat vnuſquiſque quod ſufficit. Sed tu nihil tale
non ſolum proloqueris, verum nec cogitas quidē,
quinimo hominibus quidē diuina inuides benefi-
cia, tuā verò ipſius animā malignis conſiliis affligis,
& cogitas abūdātiam Dei humanā facere penuriā.
Aderant qui animā reperterent, qui pignus huius vi-
tæ reuocarent, & ille adhuc ad animā de opulentia
loquebatur, hac nocte auferendæ à ſe animæ dice- *Luc.12.*
bat: Anima, habes bona multa in annos multos,
māduca, bibe, & epulare. Sed vide diſpenſationem
iuſti iudicij Dei: indulget ei prodere ac proferre o-
E mnia cōſilia ſua, publicare ſententiam ſuā, vt & ipſe
dignā tali mente ac voto condēnationis ſententiā
ferat. Quod vtique propterea ſcriptū eſt, non tantū
vt quid ille paſſus ſit noſceremus, ſed quomodo nos
effugere debeamus ne ſimiliter cōdēnemur. Quòd
ſi difficile tibi putas ô homo magnificentiā diuinæ
largitionis imitari, imitare terram: ſi leuare ſurſum
oculos non potes, ſaltem ea quæ deorſum ſunt, &
in pedibus tuis, intuere. Affer tu fructum ſicut
terra, noli eſſe deterior inſenſibili elemento. Illa
enim fructus quos affert, non ſuis vſibus vindicat,
F ſed tuis miniſtrat obſequiis. Tu verò fructus illius
ſolus inuadis, & tibi ſoli concludis. Quod ſi tantum
auiditatis te morbus adſtringit, vt tua velis facere
omnia, accipe & ad hoc ſalutare remedium. Benefi-
cium largientis præbenti magis permanet quàm ſu-
ſcipienti. Nam miſericordia quidem ad indigētem
peruenit, gratia autem multiplicatæ mercedis per-
manet tribuenti. Eſurienti dediſti panem, ille qui-
dē paſtus eſt & refectus, ſed ad te redit quod dediſti
cum fructibus & vſuris. Quod ſi difficile putas con-

ſidera frumentum quod ſeminatur in terra, ſi non G
ad ſeminantis potius quàm ad ſuſcipientis lucra ce-
ditita etiam dum cibus tribuitur indigẽtibus, cum
multo fœnore diuinæ gratiæ reſtituetur in poſterũ.
Sit ergo tibi finis agriculturæ huius, initiũ cœleſtiũ
Oſea 10. ſationum. Seminate enim, inquit, vobis ad iuſtitiã.
Quid ergo afflictaris, quid temetipsũ excrucias lu-
to & lateribus concludens humanæ vitæ ſubſidia?
Scriptum non legis: Melius eſt nomen bonum ſu-
Prouer. 22. per diuitias multas? Si ergo & tu gloriam ex diui-
tiis quæris: cognoſce quia melius eſt mille filiorum
quos per miſericordiam filios adquiſieris, patrẽ vo- H
cari, quàm mille aureorum dominum dici. Facul-
tates namque relinquentur hîc etiã ſi nolumus, bo-
norum verò operum conſcientia nobiſcum pariter
pergit ad Deum. Et conſidera quanta tibi tum erit
gloria, cùm te omnis ille populus qui ex promptua-
riis tuis paſtus eſt & refectus, pro tribunali magni
illius & iuſtiſſimi iudicis caterua conſtipante circũ-
dabit, paſtorem te ſuum, ac tutorem pium, & miſeri-
cordẽ patrem omni gratiarũ voce teſtabitur. Quod
ſi magiſtratus in theatris mimis & athletis & gladia- I
toribus, aliiſque huiuſmodi generibus hominũ totũ
pene patrimonium ſuum largitur ac prodigit, vt v-
nius horæ fauorẽ vulgi nimirum adquirat, nihil ſibi
vlterius profuturum: tu dubitas & cunctaris muni-
ficus eſſe in huiuſmodi largitionibus, in quibus iu-
dex reſidet Deus, fauentium & acclamantium vul-
gus eſt angeli: Vbi omnes qui à ſeculo fuerũt ſancti,
laudatores & prædicatores tui ſunt: Vbi laus & fa-
uor non ſimul cum die ceſſat, ſed cũ ſeculis perma-
net: Vbi corona tibi non auri, ſed iuſtitiæ dabitur:
Vbi non honores vnius vrbis, ſed cœlorum regna K
merebeeris? Et hęc omnia conquiruntur per miſeri-
cordias pauperum, per diſpẽſationes indigentiũ, in
quibus cibi corruptibilis precio incorruptibilẽ re-
gni cælorũ gloriam æternamque mercaris. Veni er-
go, ſi videtur, ſi horum quæ dicimus, apud te fides
vera eſt, & diuitias noſtras conſultè & vtiliter diſpo-
namus, præparemus noua & præclariſsima munera,
edamus primam candidam in veſtitu & indumẽtis
nudorum, ſecundam verò non minus nobilem, feſ-
ſas & pereũtes fame animas reparemus, tertiã nihil-
ominus editionẽ famoſiſsimam præparemus, cir- L
cumeamus vrbem, & requiramus eos qui ne ad mi-
ſericordiam quidem poſcendã per debilitatem ve-
nire potuerunt, præſtemus ſumptũ, quæcũque ſunt
neceſſaria largiamur: nec te pigeat viſitare ægrum,
requirere clinicum. Memento quoniam & nos cùm
decumberemus in grabato noſtro, cũ eſſemus de-
biles, & non poſſemus ipſi per nos ire ad Dominũ,
Deus ipſe venit ad nos. Miſit enim filium ſuum in ſi-
Rom. 8. militudine carnis peccati, qui nobis attulit cibũ ſei-
Ioan. 6. pſum. Ipſe enim panis vitæ, qui de cœlo deſcendit,
& vitam dat huic mũdo. Et quo ore quæſo, qua im- M
pudentia panem de cœlo accipientes nos, panẽ de
terra nõ damus fratribus? Quod ſi adhuc nobis ſuf-
ficit copia patrimonij, edamus etiam illã nouiſſimã,
ſed nõ minus fauorabilẽ editionẽ. Eamus ad carce-
res, requiramus vinctos, humanis miſeriis & angori-
bus condoleamus. In his enim omnibus tibi occur-
rit Chriſtus, qui cùm ſit incomprehenſibilis ſecun-
dum deitatis naturã, inuenietur tamen abs te per o-

G pera miſericordiæ. Ipſe enim dixit: Quia eſuriui, & Matth. 25.
dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & potaſtis me: nudus
fui, & operuiſtis me. Vides qualia munera præparat
ſermo diuinus. Ibi hiſtriones accipiunt, & gladia-
tores, & perit omne quod perditis datur, hic in iſtis
eſurientibus ac ſitientibus & nudis, ęgris ac vinctis,
Chriſtus ſe ſuſcipere profitetur. Quid ergo agis ô di-
ues? quid cogitas? quid deliberas? Chriſto eſuriente
tu horrea tua claudis? Imò non claudis, ſed minora
deſtruis, & maiora reædificas? Chriſto indigẽte ve-
ſtitu, tuæ veſtes tineis cõſumuntur? Chriſto egente,
H tu aurum quæris, aurum deſideras, aurum recondis,
omnia aurum vides, aurum tibi vigilanti cogitatio
eſt, & ſomnia dormienti? Sicut enim ij qui per inſa-
niam mente tranſlati ſunt, non iam res ipſas, ſed paſ-
ſionis ſuæ phantaſias vident: ita etiam mẽs auari ſe-
mel vinculis cupiditatis adſtricta, ſemper aurũ, ſem-
per argentum videt, ſemper reditus computat. Gra-
tius aurum intuetur quàm ſolem videt. Ipſa eius o-
ratio & ſupplicatio ad Dominũ aurũ quærit, & vel-
let atque optaret vt omnia ei in aurum conuerterẽ-
I tur. Denique, quod poteſt, frumentum aurum con-
uertere conatur, vinum in aurum mutat, lana ei au-
rũ efficitur, omnes fructus eius, omne negociũ, om-
ne quod mouetur, in aurum vertitur. Interdum etiã
vſuræ arte nequiſſima ex ipſo auro aurum naſcitur.
Sed quid agis? Nec ſatietas vnquam, nec finis aderit
cupiditati. Nã interdum pueris gulæ nimium dedi-
tis indulgemus deſideratos cibos auidius ſumere, vt
nimietate ipſa ſatiati horreſcant, & auertãt ſe de re-
liquo ab huiuſcemodi cupiditate. Auaritia tamẽ ni-
hil tale patitur, ſed quanto plus inuenerit, tãto am-
K plius quærit. Sed quid dicit ſcriptura diuina? Diuitię Pſalm. 61.
ſi affluant, nolite cor apponere. Tu verò fluentes di
uitias obſtruis & concludis, vt intra locos tuos ſta-
gnãtes etiam irruptiones operentur. Inde denique
eſt quod etiam horrea tua rumpunt & deiiciunt, pa-
ternis non contentæ clauſtris, & auitos terminos
excedentes. Sed quid dicis? Maiora, inquit, reædifi- Luc. 12.
cabo. Ad hoc ſatis incertum eſt, quis tibi reædificã-
di tẽpus indulget? Velocius enim tu deiiceris, quàm
illa erigantur. Verum ille diues habebat & malignæ
cogitationis finem dignum, & terminum compe-
L tentem. Vos autem fratres ſi mihi auſcultatis, reſe-
rate aditus promptuariorum veſtrorum, & largior
diuitiis veſtris atque fluctior exitus procuretur quã
dudum fuerat quæſitus ingreſſus, tanquam affluen-
tiſsimus fluuius ad ſegetes rigandas multis deriua-
tionibus trahitur per omnem terram miſericordiæ
affluentia. An neſcitis, quia puteorum aqua ſi fre-
quentius hauriatur, & ſalubrior efficitur, & abun-
dantior: quòd ſi ocioſa remanſerit & immobilis,
inutilior & corruptior fit: ſi moueatur & operetur,
communem omnibus & vtilem proferet fructum?
M Mete ergo vberes pecuniæ tuæ fructus, orationes
dico pauperum, interceſsionẽmque ſanctorum,
qui pro te, officiorum tuorum memores, apud iu-
ſtum iudicem Deum dignis operum tuorum al-
legationibus poſtulent. Caueamus exemplum di-
uitis iſtius, quid dum præſentes diuitias conclu-
dit, & de futuris ſolicitudinem gerit, diuitiis pariter
abreptus & vita, protrahitur ad tribunal horrificum,
in quo accuſatrix quidẽ huius aſſiſtit ipſa illa, quæ &
totius

torius vitæ eius comes extitit auaritia, defenſor ve-
ro & interceſſor nuſquam vllus apparet. Circũſpe-
ctat nanque ſanctorum multitudinẽ diuinis tribu-
nalibus aſsiſtentem, & intẽtis ac ſolicitis oculis cir-
cũluſtrat ſi quem fortè videat charum ſibi ac fami-
liarem in hac vita obſequio ſuo factum, nec vſquam
Luc.7. tamen vllum inuenit. Nullus eſt qui dicat: Domi-
ne, dignus eſt cui ignoſcas, dilexit enim gentẽ no-
ſtram, & eccleſiam ipſe ædificauit. Nullæ viduæ
quæ procedentes & flentes rogent Petrum, oſten-
dentes veſtimenta ſua quæ eis largitus eſt diues.
Nullus ergo miſerebitur ei qui non eſt miſertus.
Matth.5. Scriptum eſt enim: Beati miſericordes, quoniam
Luca 6. ipſi miſericordiam conſequentur. Et iterum. Date,
Ibidem. & dabitur vobis. Et qua menſura menſi fueritis, ea-
dem remetietur vobis. Sed ne hæc fortaſsis aduer-
ſus eum temerè & immeritò coaceruare videamur,
ſermones ipſius percontemur, & videamus cum ei
fructus ager vberes attuliſſet, quid ſentit. Facit ſaltẽ
hoc quod vtique etiam auaro facere competebat?
Orat Deum & deprecatur vt fructus ad maturitatẽ
ſine læſione perueniant, ne grando verberet, ne tur-
bo vaſtet, ne procella ſubuertat. Solent enim & hæc
frugibus ſæpe iam maturis incidere. Nihil horũ, ſed
deſtruere parat horrea, maiora ædificare. Et ipſe qui
dem in corde ſuo loquitur, ſed qui videt in occulto,
intra ſe loquẽtem audit in cœlis, propterea ei & in-
Luca 12. de reſponſa redduntur. Quę autem ſunt quæ lo-
quitur? Anima, inquit, habes multa bona, mãduca,
bibe, & epulare. Nonne, ſi dici ita poteſt, muti ani-
malis vox iſta eſt? Si enim porcinam animã habuiſ-
ſet, quid ei aliud quàm manducandi & bibendi bo-
na nunciare debuerat? Nunc autem ita totus ani-
malis homo eſt, & totus carneus, vt animam ſuam
carnalibus & corruptibilibus eſcis exiſtimet eſſe pa
ſcendam, & ea quæ in ſeceſſum egeruntur, animæ
præparat ad vtẽdum. Cuius vtique natura talis eſt,
vt virtutibus alatur, vt verbo Dei ſaginetur, vt intel-
lectibus piis & religioſis diſciplinis, atque exercitiis
excollatur. Sed quid tale habes bonum? Hæc bona
Philipp.3. ad animam defer. Verum tibi quoniam Deus vẽter
eſt, & totus ſeruus es carnis, audi dignã appellatio-
nem qua te non hominum quiſquam, ſed ipſe Do-
Luca 12. minus appellat. Ait enim: Stulte, hac nocte aufere-
tur abs te anima tua, & quę præparaſti, cuius erunt?
Ipſis illis æternis cruciatibus maior eſt ſtultitiæ no-
ta. Qui enim paulo poſt erat rapiendus à vita, quæ
cogitat? Deſtruam, inquit, horrea mea. Cui ego re-
ſpondeo, & rectè quidem facis: nam verè deſtruere
debes horrea iniquitatis, & ea quæ malè ædificaue-
ras, manibus tuis ipſe ſubuertere: deſtruere prom-
ptuaria, ex quibus nullus miſericordiãm conſecu-
tus eſt: deiicere ac ſubuertere mammonæ obſcura
& tetra domicilia. Deſtruam, inquit, horrea mea, &
maiora ædificabo. Quod ſi & iſta repleueris, quid
quæſo facturus es? Et iterum ſine dubio deſtrues, &
iterum reædificabis. Et quis finis ſtulti huius laboris
& vani, & inſtanter ædificare, & inſtantius deſtrue-
re? Si vis ergo oſtẽdam tibi horrea iam parata, eſu-
ſurientium pauperum ventres, in ipſis tuos conclu-
de theſauros. Tales enim tibi theſauri ſeruabun-
Matth.6. tur in cœlis, in quibus neque tinea comedit, neque
fures effodiunt & furantur. Sed dicis, Cùm ſecunda

A horrea repleuero, tũc dabo pauperibus. Longos ti-
bi promittis annos, & ſatis lata vitæ ſpatia pollice-
ris. Talis iſta promiſsio non futurã continet huma-
nitatẽ, ſed pręſentis miſericordię dilationem. Quid
enim nunc miſericordiam fieri vetat? Frumenti co-
pia eſt, tempus anni proſperum, eſurientes præſto
ſunt flẽtes, nudi circũſtant gementes, vincti de car-
ceribus, & ægri de lectulis miſerabiliter & flebili la-
mentatione circunſtrepunt, tu miſericordiam quid
in craſtinum differs, cum hodie crudelis & immiſe-
B ricors fias? Audi ſaltem ſapientiſsimi conſilium Sa-
lomonis. Ne dicas, inquit, abi nunc, & redi craſtino, Prouer.3.
& dabo tibi. Non enim ſcis quid pariat ſuperuentu-
ra dies. Sed ne huiuſmodi mandata ſuſcipias, aures
tibi obſtruit auaritia. Non te oportebat gratias age- Ibidem 27.
re Deo, exultare & lętari quod non ipſe mendicans
alienas circuis fores, ſed alij ante tuas ianuas ſedent
à te miſericordiam poſtulantes? Tu verò difficilis es
ad præbendum, contriſtaris ac declinas ne quis ti-
bi paulo moleſtior cogente neceſsitate paupertatis
C exiſtat, quaſi non potuiſſet fieri vt eſſes vnus ex iis
qui ante ianuam tuam fame perditi iacent: & tu qui-
dem ſatis dignè, nam voto, mẽte, ac propoſito pau-
per es, & totius boni egenus. Cùm enim non ha-
beas charitatem, cùm tibi deſit humanitas, deſit fi-
des, deſit ſpes in Deo, cùm tibi deſit miſericordia,
quid te egeſtuoſius, quidve mendicius? Pars tua cũ
tineis & muribus horreorum tuorum roſoribus erit.
Qui vtique ſi talia non videres, ſi non corrumpi ea
cerneres & conſumi, quis tibi ſuadere poſſet aliquid
inde largiri? Sed ais: Quid iniuſtum eſt ſi cum alie-
D na non inuadam, propria diligentius ſeruo? O impu-
dens dictum, propria dicis? quę? ex quibus recondi-
tis in hunc mundum detuliſti? Quando in hanc in-
greſſus es lucem, quando de ventre matris exiſti,
quibus quæſo facultatibus, quibúſque ſubſidiis ſti-
patus ingreſſus es? Aduentum tuum in hunc mun- 1.Tim.6.
dum diſce ab Apoſtolo Paulo dicente: Nihil enim
intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre quidẽ
quid poſſumus: habentes autem victum & veſtitũ,
his contenti ſimus. Terra communiter omnibus
hominibus data eſt, proprium nemo dicat quod è
E communi plus quàm ſufficeret ſumptum, & violen-
ter obtentum eſt. Veruntamen nudus ex vẽtre ma- Iob.1.
tris exiſti, nudus nihilominus & reuerteris in ter-
ram. Et ſi quidem terrę elementum putas fortuito
ſubſtitiſſe, impius es qui ignoras conditorem Deũ:
ſi vero agnoſcis beneficium largitoris, gratus eſto
creatori, & require apud temetipſum rationem cur
plus tibi quàm cæteris præſtitit. Nunquid iniquus
eſt Deus, vt nobis nõ æqualiter diſtribuat vitæ ſub-
ſidia, vt tu quidem eſſes affluens & abũdans, aliis ve-
ro deeſſet, & egerent? An idcirco magis quia & tibi
F voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, &
alium per virtutem patientiæ coronare: tu verò ſu-
ſceptis Dei muneribus etſi in ſinum tuum redactis
nihil te putas agere iniquum, ſi tam multorum vitæ
ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus, tã
auidus, tam auarus, quàm qui multorum alimenta,
ſuũ non vſum, ſed abundantiã & delicias facit? Ne-
que enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm
cùm poſsis & abundes, indigentibus denegare. E-
ſurientium panis eſt quem tu detines: nudorum

indumentum eſt quod tu recludis: miſerorum re-
dẽptio eſt & abſolutio, pecunia quam tu in terram
defodis. Tot te ergo ſcias inuadere bona, quot poſ-
ſis præſtare qnod velis. Bona quidem ais ſunt ver-
ba, ſed melius eſt aurum. Nihil mirum. Nã & ſi quis
cum impudicis de pudicitia loquatur, & ſcorta vi-
tuperet & exprobtet, ij animi quibus libido domi-
natur & ex ipſa cõmonitione ad impudicitiã multo
acrius accẽduntur. Sed tibi iterum ante faciem ad-
ducam ipſas futuri iudicij Dei formas, vt intelligas
quales tibi gemitus recondas. O quàm multi pretij
vbi in die iudicij ſermo ille videbitur de quo ſupe-
Matth. 25. rius diximus, qui ait: Venite benedicti patris mei,
percipite regnũ quod vobis præparauit pater meus
à cõſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi
manducare. Qualis tibi rurſum horror, qualiſque
ſudor, quales tenebræ ſuperuenient audienti con-
Ibidem. demnationis illius ſententiam, qua dicitur: Diſcedi-
te à me maledicti: Eſuriui enim, & non dediſtis mi-
hi manducare. Neque enim in his verbis qui alia in-
uaſit arguitur, ſed his qui non communiter vſus eſt
iis quæ habuit, condemnatur. Nos quidem qnod v-
tile credidimus, commonuimns. Si quis autem o-
bedire vult diuinis præceptis, nõ ignorat quæ ſit re-
promiſsioonm merces. Qui verò obedire non vult
& negligit, manifeſta eſt ignis ęterni commioatio,
cuios opto vos expertes effici & alienos, & effugere
pœnas impiis repromiſſas, facientes illud quod ſcri-
ptum eſt, vt redẽptio animæ veſtræ ſint diuitiæ ve-
ſtræ, & ad præparata pergatis regna cœleſtia, per cũ
qui vos vocauit, Chriſtum Ieſum, cui eſt gloria &
imperium in ſecula ſeculorum Ameo.

De defectione lunæ. *Sermo* LXXXII.

ET ipſi videtis fratres quòd mea nõ ceſſat humili-
tas omni circa vos ſolicitudine laborare, & ad
frugem bonã vos tota feſtinatione conuertere: ſed
quanto plus laboro vobiſcum, tanto amplius con-
fundor in vobis. Cum enim video tot cõmonitio-
nibus meis nullom vos habere profectum, labor
meus iam non gratulationi eſt, ſed rubori. Dicit
1. Cor. 9. beatus Apoſtolus: Quis plantat vineam, & de fructu
eius oon edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis
non percipit? Ecce ego paſco gregem Chriſti, &
gregis fructum extorquere non valeo: paſco gregẽ
Domini, & nulla ex eo religioſitatis alimenta perci-
pio. Nulla enim me fidei eius dulcedo lætificat, ſed
quicquid ex eo profluit, aſperũ & amarum eſt. Tunc
enim paſtor Chriſtiani gregis lacte reficitur, quãdo
booorum operum eius candore lætatur. Quis enim
fratres in vobis non grauiter ferat? Non tamen de
omnibus dico. Sunt enim inter vos quos ad religio
nis cultum debeatis habere exemplo. Quis inquam
non moleſtè ferat ſic vos eſſe veſtræ ſalutis imme-
mores, vt etiam cœlo teſte peccetis? Nam cùm an-
te dies pleroſque de veſtræ auaritiæ cupiditate pul-
ſauerim, ipſa die circa veſperum tanta vociferatio
populi extitit, vt irreligioſitas eius penetraret ad
cœlum. Quod cùm requirerem qui ſibi clamor hic
velit, dixerunt mihi quod laboranti lunæ veſtra vo-
ciferatio ſubueniret, & defectum eius ſuis clamo-
ribus adiuuaret. Riſi equidem, & miratus ſum va-
G nitatem, quod quaſi deuoti chriſtiani Deo fereba-
tis auxilium. Clamabatis enim, ne tacentibus vobis
perderet elementum, tãquam infirmus enim & im-
becillis, niſi veſtris adiuuaretur vocibus, non poſſet
luminaria defendere quæ creauit. Bene igitur faci-
tis, qui diuinitati exhibetis ſolatium, vt vobis iunã-
tibus poſsit cœlum regere. Sed ſi vultis hoc plenius
facere, cunctis & totis noctibus peruigilare debetis.
Nam quotiens putatis vobis dormiẽtibus luna vim
paſſa eſt, & tamen de cœlo non corruit? Aut nun-
quid ſemper circa veſperum defectum patitur, non
H aliquando & circa lucem laborat? Sed apud vos
veſpertinis tantum horis laborare conſueuit, quan-
do copioſa cœna venter diſtenditur, quando ma-
ioribus poculis caput mouetur. Tunc igitur apud
vos laborat luna, quando laborat & vinum. Tunc in
quam apud vos turbatur carminibus globus lunæ,
quando calicibus turbãtur & oculi. Quomodo igi-
tur ebrius videre potes circa lunam quid agatur in
cœlo, qui circa te non vides quid agatur in terra?
Hoc eſt planè quod ait ſanctus Salomõ dicẽs: Stul- Eccleſ. 27.
I tus ſicut luna mutatur. Mutaris enim ſicut luna, dũ
ſtultus & inſipiens ad motum eius, qui Chriſtianus
fueras, incipis eſſe ſacrilegus. Sacrilegiũ enim crea-
tori committitur, dũ imbecillitas adſcribitur crea-
turæ. Mutaris ergo ſicut luna, vt qui paulo antè fi-
dei deuotione fulgebas, poſtea perfidiæ infirmitate
deficias. Mutaris ſicut luna, dum cerebrum tuum
ita exinanitor ſapientia, ſicut lunæ obſcuritas: te ve-
rò teterrimæ tenebrę mentis inuadunt: atque vtinã
ó ſtulte ſicut luna muteris. Illa enim citò ad pleni-
tudinem ſuam redit, tu ad ſapientiam nec ſerò con-
K uerteris. Illa velociter colligit quod amiſerat lumẽ,
tu nec tardè fidem recipis quã negaſti. Grauior er-
go tua quàm lunæ mutatio eſt. Luna defectum lu-
minis patitur, tu ſalutis. Quàm bene igitur ſcriptum
eſt de ſapiente: Et permanebit cum ſole. Permanet Pſalm. 17.
enim ſapiens cum ſole, cùm conſtantia fidei perma-
net cum Saluatore. Sed dicit aliquis: Luna igitur
non laborat? Laborat planè, negare non poſſumus,
ſed laborat cum cæteris creaturis, ſicut ait Apoſto-
lus dicens: Quia omnis creatura ingemiſcit & par- Rom 8.
turit vſque adhuc. Et infra. Quoniam & ipſa creatu-
L ra liberabitur à ſeruitute corruptionis, & reliqua.
Liberabitur inquit à ſeruitute. Vides ergo quoniam
luna nõ laborat carminibus, ſed laborat obſequiis:
nõ laborat periculis, ſed laborat officiis: nõ laborat
vt pereat, ſed laborat vt ſeruiat. Vanitati enim crea- Ibidem.
tura ſubiecta eſt non ſponte, & reliqua. Ergo luna à
ſtatu ſuo non ſponte mutatur, tu de ſenſu tuo ſpon-
te mutaris. Illa in deminutionem ſui cõditione de-
ducitur, tu in detrimentum tui voluntate pertra-
heris. Nolo igitur frater ita ſis ſicut luna cùm defi-
cit, ſed eſto ſicut quando eſt plena atque perfecta.
M Scriptum eſt enim de iuſto: Sicut luna perfecta in ę- Pſalm. 88.
ternum, & teſtis in cœlo fidelis.

Increpatio ad populum de abſentia ſua.
Sermo LXXXII.

DEberem fratres poſt hos complures dies ali-
quid vberius prædicare, & reuertens à tanto
examine ſacerdotum, dulci vos ſermone reficere.
Bene

Bene dixi examine ſacerdotum, quia ſicut apes de diuinarum ſcripturarum floſculis ſuauia mella conficiunt,& quicquid ad medicinam pertinet animarum, oris ſui arte compoount. Rectè comparantur apibus ſacerdotes,quia ſicut apes caſtitatem corporis præferunt,cibum vitæ cœleſtis exhibent, aculeū legis exercent. Puri enim ad ſanctificationem,ſuaues ad refectionē,ſeueri ſunt ad vltionē. Apibus planè ſunt cōparandi, qui velut aluear io quodā gratiā matris eccleſiæ cōtinent,in qua diuerſorū meritorū cellulas dulciſſimis prædicationibus componētes, de vno ſaluatoris examine chriſtianorum examina multa producunt. Cum ſemper fratres non ceſſauerim vos paterna pietate corripere, miror nihil vos tot meis cōmonitionibus profeciſſe,& doleo quòd frequens prędicatio mea non vos profectu aliquo ſalutis corrigat, ſed quadam conteſtationis pœna conſtringat. Prædicatio enim ſacerdotis in plebe ſaluādis eſt correctio, conteſtatio iudicandis. Conteſtamur enim illis ante iudiciū quod illos maneat in ipſo iudicio,vt tunc omni excuſatione ſubmota, & rei ſint de peccatis, & obnoxij contemptu. Vnde & ego interdum parcens vobis tacere vellem, ſed malo vos contumaciç cauſas reddere,quàm me negligeotiæ ſuſtinere iudicium. Comperi enim fratres quod per abſentiam meā ita rari quique ad eccleſiā veniatis,ita pauci admodum procedatis,quaſi me proficiſcente mecum pariter veneritis, & quaſi cum neceſſitatibus ego pertrahor, vos mecum traxerit ipſa neceſſitas. Pariter ergo à domo Dei abſentes ſumus: ſed hoc intereſt, quod me abſentem neceſſitas efficit, vos voluntas. Neſcitis quia etſi ego ab eccleſia deſum,chriſtus ab eccleſia ſua,qui eſt vbique, non deeſt? Venis frater ad eccleſiam,non inuenis ibi epiſcopum: ſed ſi fideliter venis, inuenies ibi epiſcoporum epiſcopum Saluatorem. Nā Chriſtianus qui tunc tantum procedit ad eccleſiā,quando epiſcopus præſens eſt, non tam Dei cauſa videtur proceſſiſſe, quàm hominis, nec impleſſe Chriſtiani timentis officium, ſed amici deferentis obſequium. Quid autem ego vos arguo,cùm poſſitis me vno ſermone conuincere? Conuincor enim cùm in hac parte clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim poſſum corrigere filios, cùm fratres emendare noo poſsim? Aut qua fiducia ſuccenſeam laicis,cum à conſortibus pudoris verecundia conticeſcam? Ego autem fratres nō de omnibus loquor. Sunt certè quidem deuoti,ſunt& alij negligētes: ego neminem nomino, conſcientia ſua vnumquemque conueniat.

Poſt increpationem conſolatio ad populum.

Sermo LXXXIIII.

AMarior fortaſſe fuerit increpatio mea ſuperiore dominica, quòd pleroſque de vobis acrius magiſterij ſeueritate conueneerimus, & ſim proſecutus quæ aliquot non blandimenta deferrēt, ſed triſtitiam irrogarent. Verum nihil mea intereſt: ego enim gaudeo, ſciens diſcipuli triſtitiam magiſtri eſſe lætitiam. Tunc enim auditor proficit, quando auſteriora annunciat prædicator, ei ſalus gignitur quando triſtitia emendationis ingeritur. Dicit
A enim beatus apoſtolus, Nam quæ ſecundum Deum 2.Cor.7.
eſt triſtitia, ſalutem ſtabilē operatur. Rectè ergo lætor, quia ſalutem operor cùm objurgo: mœreat licet filius mei aſperitate ſermonis, me tamen delectat, qui proficere illum intelligo per mœrorē. Ait Hebr.12.
ſanctus apoſtolus, Quis eſt enim filius quem nō verberat pater? Non enim oſculatur ſemper pater filiū, ſed & aliquando caſtigat. Ergo quando caſtigatur qui diligitur, tunc circa eū pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas quę dulciores ſunt, cùm amarè inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſti-
B gatio, quā blāda remiſsio. Vnde ait propheta: Dulciora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula i- Prouer.27.
nimici. Igitur fratres quia poſt increpationis meę vtilia verba credo vos benignitate ſenſuum profeciſſe, de ſacris literis aliqua cōferamus. Sicut enim fōs qui non ſolito humore diſtillat, exagitatur ſurculis, & ita largior inuenitur, ac primum ex eo turbida aqua producitur, vt vnda purior ſubſequatur: ſic ergo & ſanctitas veſtra aſperata quidem fuerat auſteritate ſermonis, ſed deuotior facta eſt dulcedine pietatis. Turbulentum enim quiddam veſtri animi forſitam retinebant, ſed iā ex veſtris moribus pru-
C fluit omoe quod purum eſt. Videamus ergo quid ſit quod ait ad diſcipulos ſuos Dominus, Vos autē
quē me dicitis? Non igitur taoquam ignarus inter- Matth.16.
rogat Dominus quid de eo populi diſcipulique ſentirent, ſed tanquam ſciens vniuerſorum mentes, fidem manifeſtare voluit ſingulorum, vt quod corde credebant, ore narrarēt. Alij enim Heliam eſſe credebant Dominum, alij Hieremiam, alij Ioannē baptiſtam, Petrus ſolus Chriſtum Dei filiū confitetur. Gradus quidē ſunt fidei & qui deuotius credit, religioſius confitetur. Pro hac deuotione dicitur Pe-
D tro: Beatus es tu Simon Bariona, quooiam caro & Ibidem.
ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis, Et ego dico tibi: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam. Cùm vocaretur ergo Simon, per hanc deuotionem vocatus eſt
Petrus, Legimus dicente Apoſtolo de ipſo Domi- 1.Cor.10.
no: Bibebant de ſpiritali petra, Petra autem erat Chriſtus. Rectè igitur quia petra Chriſtus, Simon nūcupatus eſt Petrus, vt qui cum Domino fidei ſocietatem habebat, cum Domino haberet & nominis dominici vnitatem, vt ſicut à Chriſto Chriſtia-
E nus dicitur, ita & à petra Chriſto Petrus apoſtolus vocaretur. Sed nec populorum opinionē poſſumus reprobare, qui vnum de prophetis Dominū exiſtimabant. Nam ideo nonoulli velut Heliam ſaluatorem forſitam putauerūt, quia ad cœlos Helias ſicut ſaluator aſcendit, ſed non ſicut Helias Chriſtus eſt.
Ille enim ad cœlos rapitur, iſte regreditur. Ille tan- 4.Reg.2.
quam infirmus ignea quadriga ſubuehitur, hic tanquam Deus propria virtute portatur. Ille ſicut homo ducitur, hic ſicut ſaluator aſcendit. Ille ducentes ſequitur angelos, comitantes ſibi angelos iſte
F præcedit. Denique iidem angeli remeantes in terrā à Domino ſaluatore dixerūt ad apoſtolos: Viri Ga-
lilæi quid ſtatis aſpicientes in celum? Hic Ieſus qui Actuum.1.
receptus eſt à vobis, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.

De Barbaris non timendis. *Sermo* LXXXV.

DIximus anteriore dominica Niniuitas in tri-
bulatione poſitos diuinitatis miſericordiam
per abſtinentiam meruiſſe, & ciuitatem ſuam de pe-
riculo ieiuniis liberaſſe, tantæque eos fuiſſe ſapiē-
tiæ, vt non alienis ſe præſidiis defenderent, ſed pro-
pria deuotione ſaluarent. Nam non ſtatim deſpera-
uerūt de ſalute ſua, quia audierūt à propheta cū ci-
uitatis ſe mœnibus ſubuertēdos: ſed quanto proxi-
mum annūciabatur excidiū, tanto magis religioſis
actibus armabantur, nec reliquerunt euertendā ci-
uitatē ſuā, ſed in ea potius permanſerunt, ſapientes
ſcilicet, vt quæ ciuium vexabatur peccatis, ciuium
orationibus ſaluaretur: & cui perditionem mala cō-
uerſatio intulerat, ei ſalutem deuotio religioſa con-
ferret. Iuſtum enim erat vt quos fuerat paſſa pecca-
tores, eoſdē haberet proprios defenſores. Ciuitati
enim nō niſi propter ciuium peccata infertur exci-
dium. Deſine ergo peccare, & ciuitas non peribit.
Quid fugis patriam? Si vis ſaluus eſſe, tua potius pec-
cata ſubterfuge. Si tu peccare deſieris, victus eſt ini-
Gene. 18. micus. Dicit ad Abraham ſcriptura diuina per decē
iuſtos patriā poſſe ſaluari. Igitur ſi iuſti ſunt qui ſal-
uā faciant patriā, vtique iniuſti ſunt qui relinquūt.
Et ſi illi propter pręſentiam ſuam cōſequuntur gra-
tiam: neceſſe eſt vt ij propter deſolationem mereā-
tur offenſam. Iniuſtus planè & impius eſt filius qui
periclitantem deſerit matrem. Mater enim quodā-
modo dulcis eſt patria, quæ te genuit, quæ nutri-
uit, quæ vt fugere poſsis diuitem te fecit. Nā ſi non
tibi ſuppeteret ſumptus copioſa ſubſtantia, fugæ
præſidium non haberes: atque ideo auaritia ductus,
dum metuis diuitias tuas perdere, impius in matrē
eſſe non dubitas. Vnde intelligimus plus te pecunię
tuæ conſulere quàm ſaluti, dic mihi ô bone ciuis,
cur fugere diſponis, cur patriam derelinquis? Capti-
uitatem fortaſſe metuis. Da veniam, non intelligis,
neſcis quòd hęc eſt prima captiuitas patriam non
videre, & quòd grauius eſt omni malo hoſtili, pere-
grinationis exilium. Solet qui aliquid ſceleris ad-
miſerit, huiuſmodi pœna damnari, vt pellatur pa-
tria, regionibus incognitis relegetur. Hoc igitur
malum propria tibi prouides voluntate, quod ſolet
ſupplicij cauſa damnatus excipere. Sed ponamus te
forti eſſe animo, & æquanimiter tollerare poſſe pe-
regrinationis iniuriā. Dic mihi, qua inter extraneos
libertate victurus, nonne cum loqui cœperis, obii-
cietur tibi, Vnde iſte exul, vnde iſte fugitiuus adue-
nit? Num & noſtram ciuitatem opprimere nititur,
ſicut patriam ſuam preſſit? Ita autem aporiaberis, ita
conturbaberis, vt libertati tuæ metuens verearis
ne ingenuitatis tuæ ibi non inuenias aſſertorē. Mi-
hi crede, in aliena patria tanta auditurus es, quan-
ta in tua patria aliis ſæpe dixiſti. Illud autem nolo
dicere quod quamuis diuerſis in patria tua copiis
perfruaris, ſtatim vt exieris de domo tua, mendi-
cus & pauper es. Dicit ergo Deus ad Abraham per
decem iuſtos ciuitatem poſſe ſaluari. Malè igitur de
te ſentis popule Chriſtiane, ſi in tanto cœtu noſtro
ad ſaluandam ciuitatem decem iuſtos eſſe non cre-
dis. Dum enim deſeris patriam, profiteris non in ea
eſſe dignos quorū meritis liberetur. At ego vereor
ne omnibus in ea iuſtis relictis, tu ſolus qui deſeris,
inueniaris iniuſtus. Sed nolo de decem iuſtorū nu-
G mero te perturbes: legimus etiam quòd de Sodo-
mitarum excidio meritis ſuis Loth ſolus liberauerit
ciuitatem, quod magis valuerit ad ſaluandum vnius
gratia, quàm ad euertendum peccata multorum.
Exeunti enim illi de Sodomis hoſpitij cauſa Segor
parua conceditur. Quod ſi iuſto hoſpitij donatur
ciuitas, quanto magis iuſto patria conceditur?

Item de eodem. *Sermo* LXXXVI.

SÆpe dixiſſe me memini quòd hoſtium tumultus
H bellicoſos timere minimè debeamus, nec quam-
libet copioſam hoſtium multitudinem formidare,
quoniam ſicut ait Dominus, maior eſt qui in nobis
eſt, quā qui in hoc mundo, hoc eſt, potentior eſt ad
protegendos famulos ſuos Chriſtus, quàm diabo-
lus ad inſtigandos inimicos. Quamuis enim idē dia-
bolus colligat ſibi turbas, & crudeli eas armet inſa-
nia, tamen facile deſtruūtur, quia melioribus popu-
lū ſuum ſaluator circundat auxiliis. Ait enim pro-
pheta: Immittet angelū Dominus in circuitu timē- Psal. 33.
tium eum, & eripiet eos. Quod ſi angelus Domini
I timentes eum de periculis eripit, non poteſt time-
re Barbarum qui timuerit Saluatorem, nec poteſt
metuere hoſtis impetum qui Chriſti præcepta ſer-
uauerit. Præcepta enim Chriſti, arma ſunt Chriſtia-
nis, & diuinus timor terrorem à nobis expellit ho-
ſtilem. Arma autem hæc noſtra ſunt quibus nos ſal-
uator inſtruxit, oratio, miſericordia, atque ieiuniū.
Ieiunium enim melius quàm murus tuetur, miſeri-
cordia facilius liberat quàm rapina, oratio longius
vulnerat quàm ſagitta. Sagitta enim non niſi pro-
ximè conſpectum percutit aduerſarium. Oratio au-
K tem etiam longius pōſitum vulnerat inimicum. Sic
namque Heliſęus propheta cùm eum vellet rex Sy-
riæ captiuare, ac ſuæ ſubdere ditioni, multiſque
eum armatorum cinxiſſet agminibus, non eſt ter-
ritus, non turbatus, ſed annuncianti puero ait: No- 4. Reg. 6.
li timere, plures enim nobiſcum ſunt quàm cum il-
lis. O fides ſancti prophetæ, non timet aduerſarios
quos proſpicit, quoniam ſcit angelos ſecum eſſe
quos credit. Non metuit terrenas inſidias, quia cœ-
leſtia adeſſe ſibi nouit auxilia. Plures, inquit, nobiſ-
cum ſunt, quàm cum illis. Mira res, plures è cœ-
L lo defenſores meretur ſanctitas, quàm in terris op-
pugnatores adduxit improbitas. Plures nobiſcum
ſunt, quàm cum illis. Videte beatitudinis meritum,
propheta nunciat etiam de multitudine, cùm puer
adhuc incertus ſit de ſalute. Spirituales oculi car-
nalibus quanto plus cernunt? Hic perſpicit arma-
torum numerum, & ille non cernit defenſionis in-
dicium. Quanta eſt diuina miſericordia? defertur
hominibus beneficium, nec videtur auxilium: pe-
riclitantem conſequuntur, & neſciunt. Hæc eſt e-
nim pietas ſaluatoris, vt interueniat ſaluti, ac non
M ſe prodat aſpectu: ſentiatur beneficiis, & non cer-
natur obtutibus. Vnde errat qui putat cùm pro-
ſperè aliquid geſſerit, propria ſe fortitudine ſuperaſ-
ſe. Scire enim debet quòd aduerſarij meritis magis
quàm virtute vincuntur, & non tam virtute quàm
ſanctitate ſuperantur, ſicut ſanctus Hęliſeus hoſtes
ſuos nō armis ſuperabat, ſed oratione vincebat. Nā
cùm idem miniſtro ſuo ad depellendum eius timo-
rem

A rē plures adeſſe diceret defenſores, nec metus ab illo poſſet auferri, tunc orauit ad Dominū dicēs: *Ibidem.* Domine aperi oculos eius vt videat: & aperti ſunt oculi eius, & vidit, & ecce mons totus plenus equitatu, & reliqua. Oratio ergo prophetæ aperuit oculos pueri: non mirū ſi oratio aperuit oculos, vt videret exercitus. Nō mirū, inquā, ſi nouos inſerit oculos, qui noua promeretur auxilia. Aut cur nō aciei producat obtutum, qui acies inſtruxerat angelorū? Cur inquam nō oratione ſua hebetudinem pupillarum detergeret, qui meritis ſuis caliginē nubiū penetrauit? Neceſſario ergo ſanctus Heliſæus hoc facto miniſtro B formidoloſo præſtitit ſecuritatē, cui iam refuderat claritatem, & remouerat viſionis cæcitatem, geminóque eum remunerans beneficio, abſoluit eius metum, abſoluit obtutum, minus timere cœpit poſtquam plus videre promeruit. Nam & pacem pariter promeruit, & viſum. In mentibus ergo cernuntur armati, apparet eos verè deſcendiſſe de cælo, quorum aduentus primùm in montibus reperitur. Ipſa enim locorum proximitas hoc demonſtrat, quod deſcēdētes de cœlo non niſi iuga collium ſibi vicina calcauerint. Tunc igitur orauit Heliſæus, & omnē ho- C ſtilem exercitum cæcitate percuſsit. Non mirum ſi aduerſariis cęcitatem intulit, qui famulo largitus eſt claritatem, & ſi hoſtibus aufert viſum, qui miniſtro præſtat aſpectū. Vbi ſunt qui dicūt plus quàm preces ſanctorum hominum arma poſſe? Ecce vna oratio Heliſæi totum exercitum vulnerauit, & vnius prophetæ meritis omnis eſt hoſtiū numerus captiuatus. Quæ cateruæ regum, quæ turba militum talē victoriam perpetrarunt, vt ita hoſtes proſternerent, vnde illis nullus occumberet? Hæc eſt vera, hæc incruenta victoria, vbi ſic aduerſarius vincitur, vt de vincentibus nemo lædatur.

De ſancto propheta Heliſæo. *Sermo* LXXXVII.

MIrum forſitā videatur quòd ante dies aliquot ſancti Heliſæi gratiam deſcribentes diximus in defenſionem ipſius de cœlis auxilia deſcendiſſe, & armatos equites ſiue quadrigas ei diuinitus affuiſſe, aſtitiſſe etiam circa ipſum quadrigam igneam. Magna quidem res, ſed in viro ſancto miranda non eſt. Quid enim mirum ſi is auxilia meretur è cęlo, cuius *Philipp. 3.* animus ſemper in cœlo eſt? ſicut ait Apoſtolus: No- E ſtra autem cōuerſatio in cœlis eſt. Ergo ſi noſtra cōuerſatio in cœlis eſt, & cœleſtium conuerſatio poteſt eſſe nobiſcum: hoc eſt, vt qui vita viuimus, angelorum rectè conſortium mereamur. Eſt ergo ſanctè viuentibus quædam inter ſe cognatio, coniunctio atque ſocietas: nec intereſt vtrum in cœlis maneant, an in terris: angelici ſint habitus, vel humani, dummodo in iis ſit eadem vita vel ſanctitas. Conuerſatio enim connectit quos ſeparat elementum, & diuerſis licet corporibus diuidantur, iiſdem tamē actibus coniunguntur. Atque ideo fit vt ſancti ſibi F quodam conſortio cohærentes à ſe inuicem nō diſcedant, & modo angeli ad terras veniāt, modo homines ad cœleſtia transferantur, ac profectu meliore quibus vita communis eſt, incipiunt illis viuendi etiam elementa eſſe communia. Sed dicit aliquis: Frequenter audiuimus angelos ad homines deſcēdiſſe, audire etiam cupimus quando homines ad cœleſtia tranſmigrarint. Manifeſta res eſt, & in prōptu poſita. Helias magiſter Heliſæi nonne angelis *4. Reg. 2.* ducentibus raptus ad cœlum eſt, & quadriga ignea impoſitus quaſi in quodam triumpho victor aſcendit? Victor enim extiterat non gentium Barbararum, ſed ſecularium voluptatum. Siquidem grauiores inimici ſunt praui mores quam hoſtes infeſti, vt facilius intelligamus hoc tempore maligniratem hoſtium vinci poſſe quàm morum. Ergo Heliam angeli ad cœlum perferunt, Heliſæū angeli qui magiſtrum portauerant, diſcipulum tuebantur, & notitia quadam obſequia quæ patri exhibuerant, etiā filio deferebant. Ipſe enim Heliæ ſpiritualis eſt filius, ipſe eius hæres eſt ſanctitatis. Rectè autē Heliſæus Heliæ ſpiritualis filius dicitur, qui aſcendēs ad cœlum, ſpiritum duplicem ei ſuæ gratiæ dereliquit. Cùm enim data eſſet facultas Heliſæo vt peteret quid vellet prius quàm ab eo reciperetur Helias, poſtuit vt duplex ſpiritus Helię fieret in ipſo. Tunc dixit Helias, durè petiſti, ſed fiet tibi. *Ibidem.* O hæreditas precioſa, in qua plus hęredi relinquitur quàm habetur, plus conſequitur qui accipit, quam poſsideret qui largitur. Precioſa plane hæreditas, quæ dum à patre transfertur ad filium, meritorum quodam fœnore duplicatur. Igitur Helias cùm ſimplicē ſanctitatis ipſe haberet ſpiritum, Heliſæo duplicem dereliquit. Mirum ergo in modū plus Helias gratiæ dimiſit in terris, quam ſecum portauit ad cœlos: & licet ipſe ad altiora totus tranfertur corpore, apud filium tamen maiore manet ſanctitate. De Heliſæi autem meritis quid dicamus, cuius hæc prima laus eſt quòd patrem voluit gratia ſuperare, dum dari ſibi amplius poſtular, quàm ſcit apud eum D eſſe, qui poſsidet? Auarus quidem eſt in petēdo, ſed idoneus in promerēdo: Dum enim à patre plus exigit quàm habebat, facit eum meritis ſuis plus præſtare, quàm poterat. Nam cùm idem Heliſæus poſt *Ibidem.* aſcenſum ſui magiſtri veniſſet Hiericho, & rogaretur à ciuibus vt in eadem conſiſteret ciuitate, dixerunt: Commoratio oppidi bona eſt, ſed aquę malæ & ſteriles ſunt. Tunc pręcepit ſibi dari vas fictile, & recondito in eo ſale veniēs ad exitus aquarum proiecit in aquas, dicens: Hæc dicit Dominus, ſanaui aquas iſtas, non erit ex eis moriens neque ſterilis: & E ſanatæ ſunt aquæ vſque in hunc diem. Videte ergo Heliſei quanta ſint merita, cuius prima in ciuitate hoſpitalitas, filiorum eſt magna fœcunditas. Dum enim ſterilitatem auertit aquarum, ſucceſsionem largitur heredum. Non enim hoc facto vnum Heliſęus ſanauit hominem, aut vnius domus pręſtitit medicinam, ſed totius ciuitatis populum reparauit. Si enim tardius hoc feciſſet, interueniente ſterilitate ſeneſcentibus cunctis ciuitas ſine habitatore remāſerat. Igitur Heliſæus dum curauit aquam, curauit & plebem: & dum fontem benedixit vndarum, fontē F quendam induſſit animarum. Nam ſicut ſanctificatione eius de occultis terræ venis aqua ſana prodiuit, ita de occultis vuluę viſceribus ſoboles ſana proceſsit. Non enim ſola tantum fluenta benedixit Heliſęus quę fontiū iā gremio tenebātur, ſed & illa quę humido terræ ſolo adhuc indiſcreta paulatim erant in poſterum defluxura. Vnde ait ſcriptura, ad exitus

4. Reg. 2. aquarum benedixiſſe Heliſæum, vt ſtillantem aquã G prius ſanctificatio ſuſciperet, quàm ſinus fontis includeret. Igitur quoniam dicit Apoſtolus Paulus, 1. Cor. 10. Hæc in figura contingebant illis: videamus ego ipſa figura quam habebat veritatem, hoc eſt, requiramus quę ſit iſta ciuitas quæ ſterilitate laborabat, vel quid ſibi velit vas fictile, quid etiam vt aſperſi ſales afferant ſuauitatem. Legimus in eodem Apoſtolo Galat. 4. dictũ eſſe de eccleſia: Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama quæ non partoris. Ergo eccleſia eſt illa ſterilis ciuitas quę ante aduentum Chriſti aquarum vitio, hoc eſt ſacrilegio gentilium popu- H lorum ſterilitatem ſuſtinens, Deo filios procreare non potuit: at vbi venit Chriſtus, velut vas fictile aſſumens corpus humanum, ſanauit aquarum vitia, hoc eſt, reſecauit ſacrilegia populorum: & ſtatim Eſaia 54. Galat. 4. eccleſia quæ erat ſterilis, cœpit eſſe fœcunda. Vnde & Apoſtolus dicit: Lætare ſterilis quæ nõ paris, erũpe & clama quæ non parturis, quia multi filij deſertæ magis quam eius quæ habet virum. Plures enim filios ex ea eccleſia quæ erat ſterilis procreauit, quã ſynagoga, quæ erat fœcunda, ſuſceperit. Aſperſi autem ſales qui ſunt qui attulerunt medicinam, facile cognoſcemus. Dicit Dominus ad apoſtolos ſuos: Matth. 5. Vos eſtis ſal terræ. Ergo ſi apoſtoli ſalibus comparati ſunt, rectè figura completur. Sicut tunc effuſi de vaſculo ſales condierunt aquas, ita & nunc miſſi à ſaluatore apoſtoli populos condiunt vniuerſos, vt ablata ſterilitate vitiorum, prolem incipiant germinare virtutum.

De bellico tumultu. *Sermo* LXXXVIII.

MOuet fortaſſe vos fratres, quòd tumultus bellorum & incurſiones prœliorũ fieri audiuimus aſsiduè: & cur noſtris temporibus fiant dilectionem veſtram fortaſſe plus moueat. Sed hæc cauſa eſt, quia quanto magis proximi ſumus mundi excidio, tanto magis regno ſumus proximi ſaluatoris. Ipſe Luc. 21. enim Dominus ait: In nouiſsimis diebus exurget gens aduerſus gentem, & regnum aduerſus regnũ: cùm autem videritis bella, & terræ motus, & fames, ſcitote quoniam in proximo eſt regnum Dei. Ergo vicinitas iſta bellorum vicinum magis nobis Chriſtum eſſe demonſtrat. Atque ideo venientem aduerſarium timere non debeo, quia per hęc ſigna venire potius intelligo ſaluatorem. Quamuis enim iſte metum incutiat tẽporalem, ille tamen deſerit ſempiternum. Potens eſt idem Dominus vt & hoſtilem à nobis repellat pauorem, & ſuam nobis præſentiam largiatur. Per hos igitur bellorum tumultus, mundi quoddam ſignificatur excidium. Futurum enim iudicium Dei hæc inquietudo præcedit. Eſt autem quoddam commonitionis indicium Dei, videre quod metuis, vt poſsis intelligere plus ſopereſſe quod metuas. Dum enim cauti ſumus ad M ea quæ cernimus, cautiores ad illa efficimur quæ ſperamus. Vir autem ſapiens his actibus terrenis inſtruitur quemadmodum futuri ſeculi debeat declinare iudicium. Dum enim perſpicit in hac communi perturbatione priores viros tuitiones mœnibus præparare, ipſe admonetur quẽadmodũ in futura euerſione mundi defenſionem Chriſtianis præparet animabus. Cernimus armati ciuitatis portas, debemus etiam prius in nobis portas armare iuſtitiæ. Sunt enim portæ iuſtitię, de quibus ſanctus propheta dicit: Aperite mihi portas iuſtitiæ & reliqua. Tũc Pſalm. 117. autem ciuitatis porta munita eſſe poterit, ſi prius in nobis portæ iuſtitiæ muniantur. Cæterùm nihil prodeſt muros munire propugnaculis, & Deum prouocare peccatis. Illa enim conſtituitur ferro, ſaxis & ſudibus: hęc armetur miſericordia, innocẽria, caſtitate. Illa telorum multitudine cuſtoditur, hæc orationum frequentia defendatur. Et ad plenam tuitionem vrbium portas principum ſolent ſigna præcedere. Animarum autem noſtrarum portas ſignum ſaluatoris anticipet. Ergo, fratres, propter futurum mundi iudicium armis nos cœleſtibus muniamus, accingamur lorica fidei, ſalutis galea protegamur, verbo Dei velut ſpirituali gladio defendamur: qui enim his armis inſtructus fuerit, nec præſentem perturbationem metuit, nec futurũ iudicium pertimeſcit. Siquidem ſanctus Dauid hac deuotione protectus, Goliã illum fortiſsimum armatum & inermis occiderit, & virum bellicoſum 1. Reg. 17. I ſub munitionibus vndique circunſeptum ſola fidei virtute proſtrauerit. Cùm enim ſanctus Dauid non operiretur galea, non præcingeretur clypeo, non lãcea vteretur, occidit illum non telo ferreo, ſed gladio ſpirituali. Quamuis enim inermis oculis hominum videretur, ſatis tamẽ erat gratia diuinitatis armatus. Verum ipſe ſpiritualis gladius, non fuit gladius. Non enim gladio Golias, ſed lapide proſtratus occubuit. Legimus in ſcripturis lapidis vocabulo Chriſtum figuraliter deſignari, ſicut ait Propheta: Lapidem quem reprobauerunt ędificantes, hic Pſalm. 117. K factus eſt in caput anguli. Igitur cum lapide Golias percutitur, Chriſti virtute proſternitur. Et in qua tandem corporis parte percutitur? In frõte ſcilicet. Gentilis enim & ſacrilegus homo ibi percutitur à Chriſto, vbi deerat Chriſtus: & ibi interitur ei mortis exitium, vbi ſignum ſalutis non inuenitur. Quãuis enim eſſet Golias vndique armorum protectione munitus, frons tamen eius patebat ad mortem: quia ſignaculum ſaluatoris non geſtabat. Atq; ideo ibi perimitur, vbi nudus à Dei gratia reperitur. Hęc autem in figura facta eſſe nemo eſt qui neſciat. L Nam & Dauid armorum indumentis ſeſe antè pręcinxerat: ſed cùm eſſet in iis grauis & impeditus, ita vt ambulare vix poſſet, eadẽ ſine cunctatione proiecit, ſignificans arma illa huius mundi vana & luxurioſa eſſe opera, quibus qui ſe permiſcere voluerit, tanquam grauis & gradiẽdi ad cœlum curſum liberum non habebit. Simul & illud nos docuit, quòd non in armis tantum ſperãda victoria eſt, ſed in nomine ſaluatoris oranda.

De dedicatione Baſilicæ. *Sermo* LXXXIX.

LEgimus in ſancto euangelio, cùm Centurionis cuiuſdam ſeruus, qui erat illi precioſior, Luc. 7. graui paralyſis ęgritudine laboraret, & per ſeniores Iudęorum ille Centurio rogaret Saluatorẽ vt eius doloribus mederetur (erat enim, vt ait ſcriptura, moriturus) inter cętera ad maiorem commendationis gratiam ſeniores dixiſſe Domino: quia dignus eſt vt Ibidem. hoc illi

hoc illi prę́ſtes: diligit enim gentem noſtram, & ſy- A
nagogam ipſe ædificauit nobis. Si ergo commen-
datur Domino, qui ædificauit ſynagogam, quantò
eſt commendatior qui ædificauit eccleſiam? Et ſi is
meretur gratiam qui impieratis receptaculum præ-
ſtitit, quãtò maiorem meretur gratiam qui religio-
ni domicilium præparauit? Et ſi ille cœleſti miſeri-
cordia viſitatur qui conſtruxit locum vbi Chriſtus
ſemper negatur, quantò magis viſitandus eſt qui fa-
bricari fecit tabernaculum vbi Chriſtus quotidie
prædicatur? In Cẽturione enim Dominns nõ quid
operis fecit, ſed qua mente operatus ſit, comptoba- B
uit. Nam qui tempore quo nõdum Chriſtiani erãt,
ſolicitè ſynagogam fecit: ſi fuiſſent vtique Chriſtia-
ni, intelligitur quòd multo ſolicitius feciſſet eccle-
ſiam: ſed tamen licet ſynagogam ędificet, Chriſtum
prædicat. In ipſo enim opere commoñet phariſæos
debere illos ſuſcipere Saluatorem: & demonſtrat
propterea ſe tabernaculũ amplius edidiſſe, vt multi-
pliciter Domini gloriam loquerentur. Si enim cre-
dit in Chriſtum, conditor ſynagogæ, multò magis
credere debet habitator ipſius ſynagogæ. Centurio
ergo ſi iuſtificatus eſt propter opus fragile vel terre- C
num, iuſtificandus planè eſt vir clariſsimus & proui-
dentiſsimus comes noſter propter opus tam perpe-
tuum vel cœleſte: qui comes ſicut eſt Centurio-
ne dignitate potior, ita & fide debet eſſe deuotior.
Sapiens vir & religioſus comes, qui qnantum in
bello Imperatori militat, tantum & in pace militat
Saluatori: & quantum feſtinat de hoſtium manibus
captiuos eruere, tanto magis feſtinat à diaboli ſe ſa-
crilegio liberare. Ibi inimicos terreni regis interfi-
cit, hic aduerſarios Domini cœleſtis inſequitur. Ibi
Barbaros vincit, hic dæmones. Sapiẽs inquam, qui
ſicut comes Imperatoris eſt, ita & comes Chriſti D
eſſe deſiderat. Nam bene vtique & religioſè agendo
dignitatem ſuam cupit eſſe perpetuam, ſecundum
Hier. 26. quod ſcriptum eſt in propheta: Et vos ô boni reges
bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & audite
vocem Domini Dei veſtri, & pœnitebit Dominũ
mali quod locutus eſt aduerſus vos. Ergo cùm Cẽ-
turio rogaret Dominum vt de morte erueret ægro-
tantem, & vellet Dominus ad domum Centurio-
nis pergere, in qua ſeruulus decumbebat, ait Cen-
Luc. 7. turio: Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectũ
meum. Excuſat igitur Centurio, & ne ſub tectũ eius E
ingrediatur Dominus, indignum ſe dicit. Ecce di-
gnus eſt comes noſter, ſub cuius tectum hodie Sal-
uator ingreditur. Videamus, ipſa Centurionis excu-
ſatio quam habeat gratiam. Ait enim hodie: Non
ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed dic tan-
tum verbo, & ſanabitur. O fides Chriſtiana, quæ cũ
humilitate totũ impetrare conſueſti. Ecce religio-
ſus Centurio ad accipiendam ſalutem dignior fit dũ
ſe profitetur indignum: & dum ædes ſuas iniurioſas
putat, magis eas honorificas fecit & gratas. Magnæ
enim & perfectæ fidei vir, qui intelligeret Chriſtum F
cœlorum eſſe, dnm verebatur ne hoſpitij ſui eum
anguſta non acciperent. Ergo contradicente Cen-
turione non pergit ad domum Dominus. Non per-
git Dominus, ſed pergit Domini medicina: non vi-
ſitat ęgrum Saluator, ſed viſitat ſanitas Saluatoris.
De fratribus verò noſtris ſanctis viris Vitaliano &

A Maiano quid dicam? ſcio illos gloriam ab homini-
bus non quærere, niſi à ſolo Deo, ſed tamen laudẽ
eorum etſi ego taceam, ipſa opera loquuntur. Ad
ipſorum enim laudẽ pertinet quicquid in aliis pau-
lo antè laudauimus. Nam hoc tabernaculũ etſi plu-
rimi conſtruxerunt, his tamen ſumptu operati ſunt
vno aſſenſu. Et quo tandem ſumptu, cùm ſint in ſe-
culo mediocres & tenues? Illo ſcilicet de quo ait A- *1. Cor. 9.*
poſtolus: Abundantia fidei, & diuitus ſimplicitatis.
Eſt enim ſanctis viris ſemper diues ipſa paupertas.
Vnde credo hos beatos hanc eccleſiam non minus
B orationibus quàm impendiis fabricaſſe. Sic enim
oportebat vt opus Chriſti precibus magis creſceret,
quàm cæmentis. Totam enim ſubſtantiam in huius
facturam operis expenderunt, & ipſis certè nihil de-
eſt. Ipſa planè eſt, ſicut diximus, diues locupléſque
paupertas, quæ expẽdit omnia. Sed hæc à Deo be-
nedicta eſt, ſicut illa vidua de qua dicit Dominus in
euãgelio: Mulier hæc vidua pauper plus quã oẽs mi- *Luc. 21.*
ſit: nã omnes hi ex abũdãti ſibi miſerunt in munera
Dei. Hęc autẽ totum victum ſuũ quẽ habuit miſit.

De paſsione beatæ Agnetis virginis. *Sermo LXXXX.*

C SEruus Chriſti Ambroſius virginibus ſacris. Diẽ
feſtum ſacratiſsimæ virginis celebremus. Hinc
Pſalmi reſonent, inde concrepent lectiones. Hinc
populorum turbæ lætentur, inde ſuſtententur pau-
peres Chriſti. Omnes ergo gratulemur in Domino,
& ad ædificationem virginum, qualiter paſſa ſit A-
gnes beatiſsima ad memoriam reuocemus. Tertio-
decimo ætatis ſuæ anno mortem perdidit, & vitam
inuenit: quia ſolum vitæ dilexit authorem. Infantia
quidem computabatur in annis: ſed erat ſenectus
mentis immenſa. Corpore quidem iuuencula, ſed
animo cana. Pulchra facie, ſed pulchrior fide, & ele-
D gãtior caſtitate. Dum à ſcholis reuertitur, a pręfecti
vrbis filio adamatur. Cuius parentes dũ requiſiſſet,
& inueniſſet, cœpit offerre plurima, & plura promit-
tere. Denique detulerat ſecum precioſiſsima orna-
menta, quæ à beata Agnete veluti quædã ſtercora
ſunt recuſata. Vnde factũ eſt vt iuuenis maiori per-
urgeretur amoris ſtimulo: & putans eam meliora
velle accipere ornamenta, omnium lapidũ precio-
ſorum ſecum detulit gloriam: & per ſeipſum, & per
amicos, & notos, & affines, cœpit aures virginis ap-
pellare, diuitias, domos, poſſeſsiones, familias, at-
E que omnes huius mũdi diuitias repromittere, ſi cõ-
ſenſum ſuum eius coniugio non negaret. Ad hæc
beata Agnes tale fertur iuueni dediſſe reſponſum:
Diſcede à me fomes peccati, nutrimentum facino-
ris, pabulum mortis: diſcede à me, quia iam alio a-
matore præuenta ſum, qui mihi ſatis meliora te ob-
tulit ornamenta, & annulo fidei ſuæ ſubarauit me,
lõgè te nobilior & genere & dignitate. Ornauit me
inæſtimabili dextrocherio. Dextram meam & col-
lum meum cinxit lapidibus precioſis. Tradidit auri-
bus meis inæſtimabiles margaritas, & circundedit
F me vernantibus atque corruſcantibus gemmis. Po-
ſuit ſignum in facie mea, vt nullum præter ipſum a-
matorem admittam. Induit me cyclade auro texta,
& immenſis monilibus ornauit me. Oſtendit mihi
theſauros incomparabiles, quos mihi ſe daturũ ſi ei
perſeuerauero, repromiſit. Non ergo potero ad cõ-
tumeliam prioris amatoris vel aſpicere alium, & illũ

derelinquere cum quo ſum charitate deuincta. Cu-
ius generoſitas celſior, poſſibilitas fortior, aſpectus
pulchrior, amor ſuauior, & omni gratia elegãtior.
A quo mihi iam thalamus collocatus eſt, cuius mi-
hi organa modulatis vocibus cantant. Iam mel &
lac ex ore eius ſuſcepi. Iam amplexibus eius caſtis a-
ſtricta ſum, iam corpus eius corpoti meo ſociatum
eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater
virgo eſt, cuius parer fœminam neſcit. Cui angeli
ſeruiuot, cuius pulchritudinẽ ſol & luna mirãtur, cu-
ius odore reuiuiſcunt mortui, cuius tactu fouentur
infirmi, cuius opes nunquam deficiuot, cuiúſque
diuitię non decreſcunt. Ipſi ſoli ſeruo fidem, ipſi me
tota deuotione committo. Quem cùm amauero,
caſta ſum: cùm tetigero, munda ſum: cùm accepero,
virgo ſum. Nec deerunt nuptiis filij, vbi partus ſine
dolore ſuccedir, & fœcunditas quotidiana cumula-
tur. Audiens hæc inſanus iuuenis, amore carpitur
cæco, & inter anguſtias animi anhelo cruciabatur
ſpiritu. Inter hæc lecto proſternitur, & per alta ſu-
ſpiria amor medicis aperitur. Fiunt nota patri quæ
fuerunr inuenta à medicis, & eadem paterna voce
quę fuerant iam dicta à filio, ad petitionem virginis
reuoluuntur. Abnegat Agnes bearisſima, & ſe nul-
lo pacto prioris aſſerit ſponſi fœdera violare: Cúm-
que pater diceret in faſcibus præfecturæ ſe agere, &
idcirco non ſibi quemuis illuſtriſsimum virum etiã
poſſe præferri, cœpit tamen vehemẽtiſsimè inqui-
rere quis eſſet ſponſus de cuius ſe Agnes poteſtate
iactaret. Tunc extitit quidam ex paraſitis eius, qui
dicerer hanc Chriſtianam eſſe ab infantia, & magi-
cis artibus ita occupatam, vt dicat chriſtum ſuum
ſponſum. Audiens hæc præfectus lætus efficitur, &
miſſa apparitione cum ingenti ſtrepitu ſuis eam tri-
bunalibus pręcipit ſiſti. Et primo quidem blandis
cã ſermonibus ſecretius prouocat, deinde terrori-
bus pulſat. Sed virgo Chriſti nec blandimentis ſe-
ducitur, nec terrore concutitur, ſed eodem vultu,
eodem animo perſeuerat, & terrentẽ ſimiliter ſicut
blandientem animo deridebat. Vidẽs itaque Sym-
phronius pręfectus rantam in puella conſtantiam,
parentes eius alloquitur. Et quia erant nobiles, &
vim eis inferre non poterat, titulum eis Chriſtiani-
tatis oppoſuit. Sequẽti nanque die Agnem ſibi prę-
ſentari iubet. Et iterum iterúmque repetens, repli-
care cœpit de iuuenis amore ſermonem. Cúmque
omnis ſermo eius caſſo labore deficeret, ſiſti eam
iterum ſuis tribunalibus iuſsit. Cui & dixit: Super-
ſtitio Chriſtianorum, de quorum te magicis arti-
bus iactas, niſi à te fuerit ſegregata, non poteris in-
ſanias abiicere pectoris, neque æquiſsimis conſiliis
præbere conſenſum. Vnde te ad venerandam deã
Veſtam properare neceſſe eſt, vt ſi perſeuerãtia vir-
ginitatis placet, eius die noctúque ſacrificiis reuerẽ-
dis inſiſtas. Ad hęc beata Agnes dixit: Si filium tuũ,
quamuis iniquo amore vexatum, tamẽ viuentẽ ho-
minem recuſaui: hominẽ vtique qui eſt rationis ca-
pax, qui & audire & videre, & palpare, & ambulare
poteſt, & flore lucis huius cum bonis frui: ſi ergo
hunc cauſa amoris Chriſti nulla poſſum ratione re-
ſpicere, quomodo poſſum idola muta & ſurda, & ſi-
ne ſenſu, & ſine anima, colere, & ad iniuriam ſummi
Dei ceruicem meam vanis lapidibus inclinare? Au-

G diens hæc præfectus Symphronius dixit: Cuplo cõ-
ſultum infantiæ tuæ, & adhuc te deos blaſpheman-
tem idcirco differo, quia annos tuos infra ſenſum
aſpicio. Noli ergo temetipſam ira deſpicere, vt mo-
tus deorũ incurras. Beata Agnes dixit: Noli infan-
tiã corporalẽ ita in me deſpicere, vt putes me te vel-
le habere propitium. Fides enim nõ in annis, ſed in
ſenſibus inuenitur. Et Deus omnipotens mẽtes ma-
gis comprobat quàm ætates. Deos autẽ tuos, quo-
rum motus me incurrere nõ vis, ipſos iraſci permit-
te, ipſi loquantur, ipſi hoc mihi præcipiant, ipſi iu-
H beant ſe coli, ipſi iubeant ſe adorari. Verum quoniã
ad hoc video re tendere quod impetrare non pote-
ris, quicquid tibi videtur, exerce. Symphronius prę
fectus dixit: Vnum tibi è duobus elige, aut cum vir-
ginibus deæ Veſtæ ſacrifica, aut cum meretricibus
ſcortaberis in contubernio lupanari. Et longè erũt
à te Chriſtiani, qui te ita magicis artibus imbuerũt,
vt hanc calamitatem intrepido animo te poſſe per-
ferre confidas. Vnde vt dixi, aut ſacrifica deæ Veſtæ
ad laudem generis tui, aut ad ignominiam natalium
tuorum, eris publicæ abiectionis ſcortum. Tũc bea-
I ta Agnes cum ingenti cõſtantia dixir: Si ſcires quis
eſt Deus meus, non iſta ex ore tuo proferres. Vnde
ego quia noui virtutem Domini mei Ieſu Chriſti,
ſecura contemno minas tuas, credens quòd neque
ſacrificem idolis tuis, neque polluar ſordibus alie-
nis. Mecum enim habeo cuſtodem corporis mei
angelum Domini. Nam vnigenitus Dei filius quem
ignoras, murus eſt mihi impenetrabilis, & cuſtos
mihi eſt nunquam dormiens, & defenſor mihi eſt
nunquam deficiens. Dij autem tui aut ærei ſunt, ex
quibus cucumæ melius fiunt ad vſus hominum: aut
K lapidei, ex quibus ſternuntur plateæ. Diuinitas
ergo non in lapidibus vanis habitat, ſed in cœlis.
Non in ære aut aliquo metallo, ſed in regno ſuper-
no conſiſtit. Tu autem & ſimiles tui niſi ab iſtorũ
cultu receſſeritis, ſimul vos pœnæ concludent.
Sicut enim illi igne cõflati ſunt vt fũderẽtur, ſic co-
lentes eos perpetuo incendio conflabuntur: non vt
fundantur, ſed vt confundantur in æternum, & per-
eant. Ad hæc inſanus iudex iuſſit eam expoliari, &
nudam ad lupanar duci, ſub voce pręconis dicentis
Agnem ſacrilegam virginem, diis blaſphemiam in-
L ferentem, ſcortum lupanaribus datam. Statim autẽ
vt expoliata eſt, crine reſoluto tantam denſitatẽ ca-
pillis eius diuina gratia conceſſit, vt melius videre-
tur fimbriis eorũ, quàm veſtibus tecta. Ingreſſa au-
tẽ turpitudinis locum, angelum Domini ita præpa-
ratum inuenit, vt circundaret eam immẽſo lumine,
ita vt nullus poſſet eam præ ſplẽdore reſpicere. Ful-
gebat enim tota cellula illa quaſi radiãs ſol in virtu-
te ſua: & quanto quis curioſior oculis eſſe voluiſſet,
tanto ſibi viſus aciẽ obtundebat. Cũque ſe in oratio
nẽ Domino proſtrauiſſet, apparuit ante oculos eius
M ſtola candidiſsima, & apprehendens eam induit ſe,
& dixit: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui
me in numero ancillarũ tuarũ cõputans, veſtẽ hãc
mihi largiri pręcepiſti. Ita namque ad menſurã cor-
puſculi eius aptum erat indumentum, & ita nimio
cãdore conſpicuũ, vt nullus dubitaret hoc angeli-
cis manibus præparatum. Interea lupanar efficitur
locus orationis, in quo omnis qui fuiſſet ingreſſus,

adoraret & veneraretur, dans honorem immenſo lumini, & mundior egrederetur foras, quàm fuerat intus ingreſſus. Cúmque hæc agerentur, præfecti filius qui author erat huius ſceleris, venit ad locũ cum ſodalibus ſuis iuuenculis inſultaturus puellæ, cũ quibus libidinis ſuæ ſe poſſe credebat ludibrium exercere. Et ingreſſos ante ſe furentes pueros & turpiter ſæuientes, cum omni veneratione & ingenti admiratione egreſſos cœpit impotentes arguere, atque vanos & molles ac miſeros iudicare. Et irridens locum in quo virgo orabat, audacter ingreſſus eſt. Et vidẽs tantum lumen circa eam, non dedit honorem Deo, ſed irruẽs in ipſum lumen, priuſquam vel manu eam contingeret, cecidit in faciem ſuam, & præfocatus à diabolo expirauit. Videntes autem ſocij eius quod moras intus faceret, putabant obſcœnis eum operibus occupari. Et ingreſſus eſt vnus ex iuuenibus qui ei familiarior erat, vt congratularetur inſultationi eius, & mortuum eum inueniẽs, exclamauit voce magna, dicens: Piiſsimi Romani ſuccurrite, magicis artibus iſta meretrix præfecti filium interfecit. Fit repente concurſus populorum ad theatrum, & varia furentis populi acclamatio. Alij dicebant magam, alij innocentem, alij ſacrilegam conclamabant. Præfectus autem audiens filium ſuum interiſſe, cum ingẽti tumultu venit ad theatrum. Et ingreſſus locum in quo corpus filij eius iacebat exanime, cum ingẽti clamore dicebat: Crudeliſsima omnium fœminarum, ad filium meũ voluiſti apodixen tuæ artis magicæ demonſtrare? Et cum talia atque alia huiuſcemodi verba repeteret, & cauſas mortis eius ab ea vehementer inquireret, ait ad eum beatiſsima Agnes: Ille cuius voluntatem volebat perficere, ipſe in eum poteſtatem accepit. Quare autem omnes qui ad me ingreſſi ſunt, ſani ſunt? Quia vniuerſi dederunt honorem Deo, qui miſit angelum ſuum, & induit me hoc indumento miſericordiæ, & cuſtodiuit corpus meum, quod ab ipſis cunabulis Chriſto cõſecratum eſt, & oblatum. Videntes ergo ſplendorem angelicum adorabant omnes, & abſcedebant illæſi. Hic autem impudens ſtatim vt ingreſſus eſt, ſæuire cœpit & fremere. Cúmque manum ſuam ad me cõtingendum aptaret, dedit eum angelus Domini in reprobam quam cõſpicis mortem. Dicit ei præfectus: In hoc apparebit quia non magicis artibus iſta geſſiſti, ſi deprecata fueris ipſum angelum vt reſtituat mihi filium meum ſanũ. Cui beata Agnes dixit: Licet fides veſtra hoc impetrare nõ mereatur à Domino, tamen quia tempus eſt vt virtus Domini mei Ieſu Chriſti manifeſtetur, egredimini omnes, vt ſolitã ei orationem offeram. Cúmque vniuerſi fuiſſent egreſſi, proſternẽs ſe in faciem planam, rogare cœpit Dominum vt iuuenem ſuſcitaret. Orante autem illa apparuit angelus Domini, qui eleuauit eam flentem, & confortans animum eius, iuuenem ſuſcitauit. Qui egreſſus foras cœpit voce publica clamare & dicere: Vnus Deus in cœlo, & in terra, & in mari, qui eſt Deus Chriſtianorum. Nam omnia tẽpla vana ſunt. Dij qui coluntur, omnes vani ſunt, & penitus nec ſibi poſſunt nec aliis aliquod auxilium exhibere. Ad hanc vocem omnes aruſpices, & templorum pontifices conturbabantur, & fit per eos vehementior quàm fuerat ſeditio populorum, atque omnes vna

A voce clamabãt: Tolle magam, tolle maleficam, quæ & mentes mutat, & animos alienat. Præfectus autem videns tanta mirabilia, obſtupuit. Sed veritus proſcriptionem ſi contra templorum pontifices ageret, & Agnem contra ſuam ſententiam defenſaret, vicarium ad ſeditionem populi iudicem dereliquit: ipſe autem triſtis abſceſſit, quòd eam non potuit poſt reſurrectionem filij ſui liberare. Tunc vicarius Aſpaſius nomine, iuſſit in conſpectu omnium ignem copioſum accendi, & in medium eam præce-

B pit iactari flammarum. Quod cùm fuiſſet impletum, ſtatim in duas partes diuiſæ ſunt flammæ, & hinc atque illinc ſeditioſos populos exurebãt, ipſam autem penitus in nullo contingebat incendium. Eo magis non hoc virtutibus diuinis, ſed maleficiis reputãtes, dabant fremitus inter ſe populi, & infinitos clamores ad cœlos. Tunc beata Agnes expandens manus ſuas in medio ignis, his verbis orationem fudit ad Dominum. Omnipotens, adorande, colende, tremende pater Domini noſtri Ieſu Chriſti benedico

C te, quia per filium tuum vnigenitũ euaſi manus hominum impiorum, & ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſiui. Ecce & nunc rore cœleſti perfuſus per Spiritum ſanctum focus iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ardor incendij huius ad eos à quibus in me miniſtratur, effunditur. Benedico te pater prędicãde, qui etiam inter flammas intrepidam me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi video: quod ſperaui, iam teneo: quod concupiui, complector. Te confiteor labiis & corde, te totis viſceribus concupiſco. Ecce ad te venio viuum & verum Deũ, qui cum Domino noſtro Ieſu Chriſto filio tuo, & cũ Spiritu ſancto viuis & regnas in cuncta ſecula ſecu-

D lorum, amen. Cúmque cõpleſſet orationem, ita omnis ignis extinctus eſt, vt nec tepor quidem incendij remaneret. Tunc Aſpaſius vrbis Romæ vicarius, populi ſeditionem non ferens, in guttur eius gladium mergi pręcepit. Atque hoc exitu, roſeo ſui ſanguinis rubore perfuſam Chriſtus ſibi ſponſam & martyrem conſecrauit. Parentes vero eius nullam penitus triſtitiam habentes, cum omni gaudio abſtulerũt corpus eius, & poſuerunt illud in prædiolo ſuo, non longè ab vrbe, in via quæ dicitur Numentana. Vbi cùm omnis turba Chriſtianorum concurreret, inſidias à Paganis perpeſſi ſunt: & videntes populum infideliũ

E ſuper ſe venientem armatum, omnes fugerunt. Aliquanti tamen lapidum ictibus læſi euaſerunt. Emerentiana autem, quæ fuerat collactanea eius, virgo ſanctiſſima, licet catechumena, conſtanter intrepida ſtabat immobilis, & his verbis exprobrabat eis: Superflui, miſeri, caduci, atque atrociſſimi, Deum omnipotentem colẽtem occidiſtis, & percuſſione lapidum homines innocentes iugulaſtis. Hæc & his ſimilia dum turbis furentibus diceret, lapidata eſt ab eis, & orans iuxta ſepulchrum Agnes beatiſſimæ emiſit ſpiritum. Non dubium eſt quòd in ſuo ſangui-

F ne ſit baptizata, quæ pro defenſione iuſtitiæ dum confiteretur Dominum, mortem conſtanter excepit. Eadem denique hora fit terræ motus vehementiſſimus, & cùm nimia eſſet cœli ſerenitas, tãtæ coruſcationes, tantáque fulgura & tonitrua extiterunt, vt pars maxima inſani populi expiraret. Vnde factum eſt vt nullus penitus ex eo aduenientibus

ad ſepulchra ſanctorum aliquas moleſtias excitaret: venientes autem parentes beatæ Agnes cum ſacerdotibus nocte, abſtulerunt corpus ſanctæ Emerentianæ virginis, & ſepelierunt illud in confinio agelli beatiſſimæ virginis Agnes. Igitur dum parẽtes beatæ Agnes aſſiduis pernoctationibus vigilarẽt ad tumulum eius, vident in medio noctis ſilentio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ, cum ingenti lumine præteribant. Inter quas vident beatiſſimam Agnem ſimili veſte fulgentem, & ad dexteram eius agnum niue candidiorem. Hæc itaque dum viderent parentes eius, & qui ſimul erãt, H ſtuporem mentis incurrunt. Sed beata Agnes rogat ſanctas virgines parumper gradum figere. Et ſtans parentibus ſuis dixit: Videte ne me quaſi mortuam lugeatis, ſed congaudete mihi & congratulamini, quia cum his omnibus lucidas ſedes accepi. Et illi ſum iuncta in cœlis, quem in terris poſita tota animi intentione dilexi. Et his dictis pertranſiit. Hæc viſio publicè ab omnibus qui viderant quotidie vulgabatur. Vnde factum eſt vt poſt aliquantos annos ad Conſtantiam Conſtantini filiam hoc factum ab his qui viderant, narraretur. Erat enim ipſa Conſtantia I regina virgo prudentiſſima, ſed ita obſeſſa vulneribus, vt à capite vſque ad pedes nulla membrorum pars libera remanſiſſet. Accepto autem conſilio, ſpe recuperandę ſalutis venit ad tumulum martyris nocte, & licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina ſomni ſuauitate corripitur. Et vidit per viſum beatiſſimam Agnem talia ſibi monita præferentem: Conſtanter age Conſtantia, & crede Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei eſſe Saluatorem tuum, per quem modo conſequeris omnium vulnerum quę in K corpore tuo pateris ſanitatem. Ad hanc vocem Cõſtantia euigilat ſana, & ſic ſana, vt nec ſignum in eius membris alicuius vulneris remaneret. Reuerſa igitur ad palatium ſaniſſima, facit gaudium & patri ſuo Auguſto, & fratribus ſuis imperatoribus. Coronatur ciuitas tota: fit lætitia militantibus atque priuatis, & vniuerſis audientibus hæc. Infidelitas gentium confundebatur, & fides dominica lætabatur. Interea patrem & fratres Auguſtos rogat vt baſilica beatæ Agnes conſtrueretur, & ſibi illic mauſoleum collocari L præcepit. Currit hæc opinio ad omnes, & quotquot credentes ad eius tumulum aduenissent, ſanabantur quacunque fuiſſent infirmitate detenti. Quod facere Chriſtum nullus dubitat vſque in hodiernum diẽ. Perſeuerauit autem Conſtantia Auguſti filia in virginitate, per quam multæ virgines & mediocres, & nobiles, & illuſtres, ſacra velamina ſuſceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, vſque in hodiernũ diem multæ virgines Romanæ Agnem beatiſsimam quaſi in corpore manentem attendunt, & eius exemplo agentes viriliter, integræ perſeuerant, credentes ſine dubio quòd perſeuerantes perpetuæ M victoriæ palmam acquirãt. Hæc ego Ambroſius ſeruus Chriſti dum in voluminibus diuinis inueniſſem ſcripta, non ſum paſſus infructuoſo ſilentio tegi. Ad honorẽ igitur tantæ martyris, ſicut geſta eius agnoui, cõſcripſi, & ad ædificationem veſtram, ô virgines Chriſti, textum paſsionis eius credidi deſtinandum, obſecrans charitatem Spiritus ſancti, vt labor noſter G in veſtra imitatione fructum in conſpectu Domini valeat inuenire. Amen.

De inuentione corporum ſanctorum Geruaſii & Prothaſii.
Sermo XCI.

HEſterno tractaui verſiculum, Dies diei eructat verbum prout noſtri tulit captus ingenij: hodie mihi non ſolum ſuperiore tempore, ſed præſenti quoque prophetaſſe videtur ſcriptura diuina. Nam cùm diebus ac noctibus continuatam videam ſan- *Pſal. 18.* H ctitatis veſtræ celebritatem, iſtos eſſe dies prophetici carminis, oracula declarare heſternum atque hodiernum, de quibus opportuniſsimè dicitur: Dies diei eructat verbum, & iſtas noctes de quibus aptiſſimè diſputatur, quia nox nocti indicat ſcientiam. Quid enim aliud hoc biduo niſi verbum Dei intimo eructaſtis affectu, & ſcientiam vos habere fidei probauiſtis? Cui tamen celebritati veſtræ, qui ſolent, inuident. Et quia celebritatem veſtram inuidis animis ferre non poſſunt, cauſam celebritatis oderे, atque amentiæ in tantum prodeunt, vt negent marty- I rum merita, quorum opera etiam dęmones confitẽtur. Sed hoc non mirum. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, vt tolerabilior ſit diaboli confeſſio. Dicebat enim diabolus: Ieſu fili Dei viui, quid *Matth. 8.* veniſti ante tempus torquere nos? Et cum hæc audirent Iudæi, ipſi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audiſtis clamantes dæmones & confitentes martyribus quòd pœnas ferre non poſsint, & dicentes: Quid veniſtis vt ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt. Non ſunt iſti martyres, nec torquere diabolum poſſunt, nec aliquem li- K berare, cùm tormenta dæmonum ipſorum voce probentur, & beneficia martyrum remediis cæcorum, & abſolutorum indiciis declarentur. Negant cęcum illuminatum, ſed ille nõ negat ſe ſanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus eſſe deſiui, & probat facto. Iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. Notus homo eſt, publicis cùm valeret mãcipatus obſequiis, Seuerus nomine, lanius miniſterio. Depoſuerat officiũ poſtquam inciderat impedimentum. Vocat ad teſtimonium homines quorum ante ſuſtentabatur obſequiis. Eos in- L dices ſuæ viſitationis accerſit, quos habebat teſtes, & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt contigit fimbriam de veſte martyrum, qua ſacræ reliquiæ veſtiuntur, redditum ſibi lumen ſit. Nonne ſimile illud eſt, atque illud quod in Euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus authoris: nec intereſt vtrum opus ſit, an munus, cùm & muneretur in opere, & operetur in munere. Quod enim aliis faciendum donauerit, hoc in aliorum opere nomen eius *Ioan. 9.* operatur. Legimus ergo in Euangelio, Iudæos cùm viderent in illo cæco ſanitatis remedium, re- M quiſiſſe parentum teſtimonium, Interrogabant, Quomodo videt filius veſter? cùm ille diceret, Cæcus cùm eſſem, modo video. Hoc & iſte dicit: Cæcus fui, & modo video. Interrogate alios ſi mihi non creditis, interrogate extraneos, ne aſtipulari mihi parentes putetis. Deteſtabilior iſtorum quàm Iudæorum pertinacia. Illi cùm dubitarent, vel parentes interrogabant. Iſti occultè interrogant, palam

palàm negant, iam non operi increduli, ſed authori. Sed quæro qui non credant, vtrum à martyribus poſſint aliqui viſitari, hoc eſt, Chriſto non credere: Ipſe enim dixit: Et maiura his facietis: an ab iſtis martyribus, quorum merita iamdudum vigent, corpora dudum reperta ſunt. Quæro hic, vtrum mihi, an ſanctis martyribus inuideaot? Si mihi, nunquid à me aliquæ virtutes fiunt? Nũquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident quod meum oon eſt? Si martyribus (reſtat enim vt ſi mihi non inuident, martyribus inuidere videantur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres quàm ipſi credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent, niſi fidẽ in his fuiſſe eam quam iſti non habent, iudicarent. Fidem illam maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipſi negare non poſſunt, ſed Arriani negant. Audiuimus hodie dicentes eos quibus manus imponebatur, neminem poſſe eſſe ſaluũ qui Patrem & Filium & Spiritum ſanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentem virtutem non crederet. Coofitetur hoc diabolus, ſed Arriani nolunt fateri. Dicit enim diabolus, ſic torqueatur quemadmodum ipſe à martyribus torquebatur qui Spiritus ſancti deitatem negarit. Non accipio à diabolo teſtimonium, ſed cõfeſſionem. Inuitus dixit diabolus, ſed exactus & tortus. Quod nequitia ſupprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciunt Arriani. Quanta perpeſsi ſunt, & quemadmodum Pharao, malis ſuis indurantur. Dicebat diabolus, vt ſcriptum legimus, Scio te quis ſis. Tu es filius Dei viui. Dicebant Iudæi: Neſcimus quis ſit. Dicebant hodie, & ſuperiore die vel nocte dæmones: Scimus quia martyres eſtis. Et Arriani dicunt: Neſcimus: nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Veniſtis perdere nos? Arriani dicunt, Non ſuot dæmonum vera tormẽta, ſed ficta & compoſita ludibria. Audiui multa componi, hoc nemo vnquam fingere potuit vt dæmonia cum ſe eſſe ſimularet. Quid illud quod ita exagitari eos videmus quibus manus imponitur? vbi hic locus fraudi eſt? vbi ſuſpicio ſimulandi? Sed non ego ad ſuffragium martyrum vſurpo vocem dæmoniorum. Beneficiis ſacra paſsio ſuis comprobetur. Habet iudices, ſed purgatos: habet teſtes, ſed abſolutos. Melior vox eſt quam ſanitas loquitur eorum qui debiles aduenerunt. Melior vox eſt quam ſanguis emittit. Habet enim ſanguis vocem canorã, quæ de terris ad cœlum peruenit. Legiſtis dicente Domino: Sanguis fratris tui clamat ad me. Et hic ſanguis clamat coloris indicio: Sanguis clamat operationis præconio: Sanguis clamat paſsionis triumpho. Satisfactum eſt petitioni veſtræ, vt condendas heſterno in hodiernum diem differremus reliquias.

Ioan. 14.

Luc. 4.

Ioan. 9.

Geneſ. 4.

De bapetiſmi ſancti Auguſtini. Sermo XCII.

QVod his diebus contigit, fratres humaniſsimi, vidiſtis, quibus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſummam poteſtatem & clementiam intelligere potuimus, memoriæque mandare debemus, quod in nulla re magis Chriſtianis gratulari poſſumus quàm quod hoc tempore, & ætate noſtra mirandum oculis noſtris vidimus. Diuinæ clementiæ innumeras

A gratias agere debemus, quòd Auguſtinus Afer Carthaginenſis, philoſophus acutiſsimus, contempto gentilium culto, ad veram Chriſtianam religionem diuino nutu tandem peruenit. Hoc reſurrectioois tempus duplici lætitia celebrandum eſt, Chriſti ſcilicet victoria potito ac deleto inferorum imperio, & Auguſtini conuerſione, quæ Chriſtianis plurimũ confert. Quis expugnauit animum? quis ſuperauit? Non argumenta, non vis aliqua verborum, ſed Dei dumtaxat virtus & clementia. Nonne rhetor hic habebatur præſtantiſsimus? Nonne eius doctrina
B accinctus Mediulanum venit, vbi à cunctis ciuibus honorificè ſuſceptus eſt? Ad quid tanta liberalium diſciplinarum eruditio, tantum philoſophiç acumẽ? Ad quid illud acre ingenium, ilia dialectica, cæteræque artes ſine præceptore adeptæ? Ad hoc vt diuina potentia magis eluceat mortalibus. Quo Ariſtotelica inſtitutio, in diſputando ſimulationes, difficultates tendebãt, verſutiæ, contentiones & aſtutiæ, quibus maxime erat inſtructus, argumentáque contra ſacrarum literarum ſcripturas cùm vna eſſemus adducta, in quibus diuinum quãdoque implorabamus
C auxilium? Quo tanta in dicendo hominis gratia, tãta in dicendo copia atque facundia, vt non temerè eius dicta diſſului potuiſſent? Ad hoc vt fides Chriſti ſtabiliretur. Sæpius me eum tentaſſe intelligitis, quo inter diſſentiunes noſtras virtus diuina operaretur. Optabam mirum in modum hominem tantæ doctrinæ illuminari, à quo ſumma gloria & ſplẽdor, vt in merito Chriſtianæ fidei oriri poſſet. Verum etiam Auguſtinus tanta interdum pertinacia, & diſputationis ſuæ acrimonia ac vehementia nos vrgebat, vt inter ſupplicationes noſtras quod Deus ab e-
D ius captionibus nos auerteret, rogare coacti ſimus. Matris eius Monicæ precibus & lachrymis penè continuis, noſtriſque orationibus aliquantiſper adhærere cœpit, & prædicationibus noſtris aliquando intereſſe cupiebat, in quibus fidei noſtræ ſinceritatẽ omnibus diſciplinis, & omnium artium argumentis antecedere oſtendebamus. Diuino tandem auxilio, Chriſti veram religionem amplexus eſt, vnde humanum genus, & Chriſti fideles meritò iubilare poſſunt. Veruotamen Simpliciano noſtro probatæ
E ſanctitatis viro non minores gratiæ agendæ ſunt, à quo Auguſtinus de religione beata, fœlicíque vita inſtructus eſt. A quo idem multa de Chriſti fide tum exempla, tum miracula accepit, quibus ſi qua hæreſis rubigo eſſet, penitus animũ abſterſit, quibus a ſe omnibus dubitationis timor procul propulſatus eſt. Quãtis fratres chariſsimi lachrymis errorẽ cõfeſſus eſt ſuũ? quãto luctu cõuerſionis diuturnitatẽ cõqueſtus eſt? quibus verbis & quo dolore ſerã pœnitentiã dãnauit? dimidiã enim fermè vitæ ſuæ partem ioter gentilium mores ac vanas diſciplinas, mũdanóſque
F errores conſumpſit. Iubilate de tãta victoria, in qua Auguſtinus tanquam dux cum commilitonibus ſuis Adeodato, & Alypio ſocio captiui noſtri ſunt. Hæc quidem captiuitas Auguſtinum beatum faciet, regnum Dei parabit. Triumphare tamen viſus eſt Auguſtinus illa præſertim hora in qua nouum hominem ſacro baptiſmate induimus, in quo vna nobiſcum diuino quodam inſtinctu hymnum cantauimus de Chriſti fide. Et vt vberius inſtrueretur,

& à cæteris gentilium opinionibus & erroribus re-
moueretur, totum cognitioni animum intendit.
Nouũ in Chriſti fide militem habemus, acerrimum
contra gentiles hoſtem, contra hæreticos inuictiſſi-
mum imperatorem. Nouum Chriſtianum nouis ve-
ſtimentis cuculla nigra induimus, cingulo excurio
nos ipſi præcinximus, quod Simplicianus noſter in-
genti lætitia donauit. Agamus gratias Domino Ieſu
Chriſto ingentes, qui religioni noſtræ talem ac tan-
tum principem inſtituit. Gaudeamus omnes in Do-
mino, qui omnia virtute ſua continet, & incompre-
henſibili maieſtate vniuerſa complectitur. Gaudeãt
angeli Auguſtini tam celebri conuerſione. Gaudeãt
cœlum & vniuerſa terra, benedicant omnes Domi-
num, quia ad conferendum hominibus ſubſidium
creauit & illuminauit Auguſtinum, à quo tanquam
religionis exordio Chriſtiani auxilium caperent, &
ſuffragium. A quo denique religionis conſtitutio-
nes oriri poterunt. Hanc Auguſtini conuerſionem
in futurum homines diuinis proſequentur honori-
bus. Amen.

In natali ſanctorum martyrum Nazarij & Celſi.
Sermo XCIII.

ETiam ſi martyribus regionis extraneæ pia vo-
torum debita redderemus, proprus conſulere
vtilitatibus & commodis probaremur. Noſtros e-
nim eos fides faceret, & remotis quamlibet finibus
ſperata nobis patrocinia conrogarent. Studiorum
ſiquidem ſunt huiuſmodi ſuffragia non locorum.
Proinde apud domeſticos Dei tantum intereceſſio-
nis promerueris, quantum venerationis impẽderis.
Oportet itaque vt alienos potius nobis deuotio re-
ligioſa cõciliet, quàm fortè proprios à nobis negli-
gentia irreligioſi teporis alienet. Agnoſcamus cha-
riſſimi circa Eccleſiam noſtram vberiorem diuino-
rum munerum largitatem. Exultant felices ſingula-
rum vrbium populi, ſi vnius ſaltim martyris reliquiis
muniantur. Ecce nos populos martyrũ poſſidemus.
Gaudeat terra noſtra nutrix cœleſtium militum, &
tantorum parẽs fœcunda virtutum. Rectè itaque &
ex debito a filiis parentis Eccleſiæ horum beatorum
martyrum celebrantur inſignia. Qui inluminantes
virtute fidei ſuæ innumerabiles populos ſoli quidem
inlatam ſibi ſenſere mortem, ſed non ſolùm mortis
ſuæ beneficia poſſederunt. Immenſa enim Dei no-
ſtri pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad ſalu-
tem, proponens arduam virtutum palmam, raro ap-
petitore precioſam, in paucorũ triumphis, plurimo-
rum commodis proſpicit. Illorum ſiquidem merita
noſtra vult eſſe ſuffragia. Simúlque dũ nobis fidem
veram duro martyrij agone commendat, afflictionẽ
præcedentium, inſtructionem efficit poſterorum.
Quãta eſt circa nos Dei noſtri ſolicitudo? Illos exa-
minat, vt nos erudiat. Illos conterit, vt nos adquirat:
eorúmque cruciatus noſtros vult eſſe profectus. Me-
rito ergo eos colimus, qui periculis ſuis pugnant, &
noſtris vtilitatibus militant, qui per lucis vitæque
contemptum edocent nos quãtum Deo noſtro de-
beamus affectum. Nouerimus itaque quia non ſine
magno diſcrimine de religionis veritate dubitamus,
quam tantorum ſanguine confirmatam videmus.

G Magni periculi res eſt, ſi poſt prophetarum oracula,
poſt Apoſtolorum teſtimonia, poſt martyrũ vulne-
ra, veterem fidẽ quaſi nouellam diſcutere prȩſumas,
& poſt tam manifeſtos duces in errore permaneas,
& poſt morientium ſudores, ocioſa diſputatione cõ-
tendas. Cõgratulamur ergo dilectiſſimi fratres ma-
gnæ fidei veſtræ, per quam dum exules proflua cha-
ritate ſuſcipitis, etiam incolas paradiſi & cœli ciues
habere meruiſtis. Beatum itaque Nazarium marty-
rem Chriſti ſancta Mediolanenſis Eccleſia licet totũ
corpore ſecum retineat, & mundo tamen totum in
H benedictione tranſmiſit. Hæc eſt enim ſanctorum
martyrum gloria, quorum & ſi per vniuerſum mun-
dum ſeminetur in cineribus portio, manet tamen in-
tegra in virtutibus plenitudo. Veneramur ergo in
tanto Chriſti milite fidem noſtram: mater namque
martyrij fides catholica eſt, in qua iſte illuſtris athle-
ta ſanguine fuſo mortem pro ipſa calcauit: mater, in-
quam, martyrij fides eſt. Veneremur ergo in ſancto-
rum martyrum gloria fidem noſtram. Quomodo fi-
dem noſtram? Ab iſtis enim dum mortis tolerantia
indubitanter excipitur, ſpes immortalitatis euidẽter
I aſſeritur. Nunquam enim hanc vitam tam conſtãter
expenderent, niſi eſſe alteram incompatabiliter bea-
tiorem perfecta definitione ſentirent. In ſanctis ita-
que præconibus veritatis reſurrectionis auctoritas
eſt. Prompti enim pereunt in melius reparandi, qui-
bus per anguſtias tribulationum aperitur exitus ad
amplitudinem gaudiorum. Vnde & beatus Nazarius
cuius hodie glorioſam de mundi hoſte victoriam v-
niuerſalis Eccleſia feſta exultatione concelebrat. Cũ
tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus o-
riundus exiſteret, ſacrilegi adhuc puer genitoris mi-
K litiam ſimul & doctrinã deteſtari ex improuiſo cœ-
pit: atque ab innocente matre, quæ iam Chriſtianæ
fidei titulis inſignita, Chriſto ſedulè inſiſtebat, ſa-
croſanctæ regenerationis fluenta fidelis iam ſpiritu
ac fide inſtituta præueniens demonſtrari ſibi flagita-
bat. Nondum ſiquidem baptiſmum conſecutus, ſed
inter religionis principia conſummatus: & nondum
manifeſtatis ſibi legibus, Deo plenus, repẽte poſſeſ-
ſio atque habitaculum Dei factus eſt: atque ita per-
uenturæ vſque ad cœlos turris prius meruit eleuare
faſtigium, quàm diſponeret fundamentum. Nõdum
L ſacramentorum conſcius, & in ſacrificium iam præ-
electus. Quid ad hæc nos infelices reſpondere pote-
rimus? Qui poſt nitorem baptiſmi, poſt conlatũ no-
bis ſacra regeneratione candorem, poſt adquiſitam
indumẽti nuptialis angelicam dignitatem in pecca-
torum cœnum relapſi, & in antiqua criminum volu-
tabra reuoluti, niueum veſtimẽtum tetris iniquitatũ
ac libidinum contagiis ſordidamus? Et holoſericam,
in qua ſigillũ diuinæ imaginis acceperamus impreſ-
ſum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus. Et
poſt ſingularem Dei noſtri indulgentiam innouata
M fœdamus, integra reſcindimus, expiata violamus,
repetentes opera non iam vndis purganda, ſed flam-
mis. Quid illud, quámque inſigne diuinæ gratiæ mu-
nus, quod accepto iam ſalutari lauacro, poſt innu-
mera virtutum ſigna poſt peragratas circumquaque
ob Chriſti prædicationem innumeras regiones,
cùm pro Dei ſummi confeſſione diuerſa per ſuppli-
cia aduerſus eum totus penè orbis bacchаretur,
&

& nunc atrociſſimis artaretur pœnis cruciandus, A nunc in longinquis finibus tranſueheretur exulandus, ita robuſtiſſimo Chriſti athleta pectore tormenta omnia deuincebat, vt ſtrenuum de proſtrato reportaret hoſte tropæum, interque cruenta Cæſaris iuſſa vaſti maris gurgitibus deiectus, ambulare ei diuina ſuper aquas conceſſum eſt prouidentia, & rerum obſtupeſcente natura, per inſueti itineris nouas vias pendulum inferēs greſſum tumentia maris dorſa calcauit. Videres æquoreas ſanctis ſubſterni meritis vndas, ſupraque angelicis confortatum alloquiis B in Chriſti Ieſu laudibus exultare. Ecce prophanus hoſtis nunquam beato martyri tantum prodeſſet obſequio, quantum profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine, cum Celſo puerulo, quem ipſe in holocauſtum Deo polluto adſumpſerat ex ſeculo, crudeli imperio damnatione abſoluitur, gladio conſecratur. Felix hic tali exitu quo omne delictum ita ab eo exiit, vt etiam redire non poſſit: quo ſic debita ſua ſoluit, ne vltra creditorem timeret: quo in ſe hoſtium peccata fide clauſit, fide damnauit: per quem innocentiam deuotione quæſiuit, C perſeuerantia inuenit, morte ſeruauit. Quæ cùm ita ſint chariſſimi, licet hic tantus Chriſti teſtis precioſus confeſſione, precioſior ſanguine, crudeli vulnere precioſior, & tincta veſte candidior, licet hic Mediolanenſium peculiaris putetur priuilegio ſepulchri, ſed omnium eſt communione ſuffragij. Neque enim iſtius vrbis charitas profuſa & fides auara, tantum huic martyri derogauerit dum ſibi arrogat, vt ſolum erga mœnia ſua, patrocinij illius beneficia affutura eſſe crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti vbique martyrem, vbique te exaudit ille qui honoratur in martyre. Mode- D rante itaque eo qui penſat vota tua, & diſpenſat munera ſua, intantum vicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, inquantum fuerit fides deuota ſuſcepti. Oratio enim quæ caſtitatis, iuſtitiæ, eleemoſynatum operibus adiuuatur, excedit mundum, penetrat paradiſum, euolat vſque ad ipſum ſummæ maieſtatis angelo cōferente conſpectum. Sicut quodam loco vox teſtatur angelica: Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conſpectu claritatis Dei. Beata anima, chariſſimi, cuius votum, cuius compunctionis incenſum, cuius ſupplicationis holocauſtum, nulla infidelitate fumidum, nullo car- E nalis illecebrę fœtore pollutum, nulla ſæuitia cruentum, nulla odij ſimultate maculatum, ſed fide igneũ, conſcientia nitidum, ſinceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vſque ad Dei vultum per cœleſtium nunciorum defertur obſequia. Quę cum ita ſint, honoremus beatos martyres principes fidei, interceſſores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quod ſi dicas mihi, quid honoras in carne iam reſoluta atque conſumpta, de qua nulla iam Deo cura eſt? Et vbi eſt illud, chariſſimi, quod ipſa veritas loquitur per prophetam? Precioſa, inquit, in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et iterum, Mihi autem valde honorificandi ſunt amici tui Deus. Honorare debemus ſeruos Dei, quantomagis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, cuſtodit omnia oſſa eorum, & vnum ex his non conteretur. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices. Honoro viuentis memoriam perennitate virtutis. Honoro per confeſſionem Domini ſacratos cineres. Honoro in cineribus ſemina æternitatis. Honoro corpus quod mihi Dominum meum oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles quod reuerentur & dæmones? quod & adflixerunt in ſupplicio, ſed glorificant in ſepulchro. Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum Chriſto regnabit in cœlo.

Vnde ſupra.

Audiſtis chariſſimi fratres ex lectione ſancti Euāgelij, quod Dominus beatum Philippum Apoſtolum ad ſequendum ſe vocauerit. Ille autem ſtatim Nathanahelem reperit: vt ſecum ad Dominum veniret, hortatus eſt: quod factum hodiernæ feſtiuitati aptiſſimè conuenit, quia ſicut Apoſtolus Philippus Nathanahelem vocauit, ita beatus martyr Nazarius Celſum puerum perduxit ad Dominum. Nam & illi aptiſſime conſonat. Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Solent enim pueri ſine dolo & inſidiis eſſe. Vnde alio loco Dominus dicit, niſi efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum cœlorum. Oportet igitur nos imitari quod hodierna feſtiuitate colimus, vt quicumque gratia Dei ad Chriſtum vocatus fuerit, alios ſecum pertrahat & inuitet, atque dilectionem proximis ſuis exhibeat ſine dolo, id eſt ſine fraude. Dolus enim eſt, ſiquis proximo loquitur in ore, & iram ſeruat in corde. Quod quicunque fecerit, verus Iſraëlita eſſe non poterit, quia Dominum cernere non merebitur. Nam ſcriptum eſt, Beati pacifici, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Interroget vnuſquiſque conſcientiam ſuam: & ſi à proximo ſuo verbum læſionis aut aliam quamlibet ſuſcepit calumniam, pro Dei amore dimittat, & cum ſancto Nathanahele dignus ſit videre cœlum apertum, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis. Quod ipſe præſtare dignetur.

FINIS.

Index Epiſtolarum Diui Ambroſij Mediolanenſis epiſcopi.

EPISTOLÆ LIBRI PRIMI.

Ambroſius Iuſto, exponens quid ſignificet illud didrachmum, cuius dimidium Hebræus præcipitur offerre pro redemptione animæ ſuæ. Epiſtola I.

Ambroſius Simpliciano, explanans quid ſibi velit quod Moyſes poſt oblatum ſacrificium, et immolatas Domino ſalutares hoſtias, dimidiam partem ſanguinis in crateras miſerit, dimidiam autem ad altare fuderit. Epiſt. II.

Ambroſius Simpliciano, cauſam reddens cur Moyſes propheta maximus inueniatur, magis Aaron fratris conſilium quàm ſuum probaſſe. Cur etiam tam difficile támque rarum ſit pœnitentiam peccati gerere in hac vita homini. Epiſt. III.

Ambroſius Irenæo, declarans quomodo intelligendum ſit quod in Exodo legitur: Abominanda apud Aegyptios immolemus Deo? Qualibus præterea ductoribus, et qua via ad Eccleſiam Chriſti perueniatur. Qui illam ingrediantur, & quid eis in ipſa ſit agendum. Epiſt. IIII.

Ambroſius Felici Comenſi epiſcopo, aſſerens ſe et lectione ſermonis illius, et ſpe futuri aduentus refocillatum, ſimúlque vt venire non negligat adhortans. Epiſt. V.

Ambroſius Irenæo, Pythagoricum mandatum commemorans, quo ille diſcipulos ſuos communem atque vſitatam populo viam ingredi prohibuit, & vt idem à ſacerdotibus obſeruetur, multiplici ratione perſuadens. Epiſt. VI.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM, LIBER PRIMVS.

Diui Ambroſii ad Iuſtum, exponentis quid ſignificet illud didrachmum cuius dimidium Hebræus præcipitur offerre pro redemptione animæ ſuæ.
Epiſtola I.

AMbroſius Iuſto: Pulchrè admones frater vt epiſtolares fabulas, & ſermonem abſentium ad interpretationem conferamus oraculi cœleſtis, interrogãs me quid ſignificet illud didrachmum cuius dimidiũ Hebræus præcipitur offerre pro redemptione animæ ſuæ. Quid enim tam cõſociabile, quam de diuinis rebus ſermonem cõtexere. Eſt autem dimidium didrachmi, drachma. Redemptio autem animæ fides. Fides ergo drachma, quam
Luca 15. illa mulier in Euangelio, vt legimus, amiſſam diligẽter requirit, lucernam accendens, & mundans domum ſuam, & ſi inuenerit, conuocat amicas & vicinas, petens congratulari eas ſecum, quod inuenerit drachmam quam perdiderat. Magnum enim damnum animæ ſi quis fidem amiſerit, vel gratiã, quam fidei precio acquiſiuit ſibi. Et tu ergo accẽde lucernam tuam.
Matth. 6. Lucerna tua oculus tuus eſt, ille interior oculus ſcilicet mentis. Iſtam lucernam accende, quę accipit oleum ſpiritale, & lucet in tota domo ſua. Quęre drachmam, redẽptionem animæ tuæ: quam qui amiſerit, turbatur: qui inuenerit, exultat. Eſt & redemptio animæ miſericordia. Redemptio enim animæ hominis, diuitiæ eius ſunt, quibus vtique fit
G miſericordia, quæ ſumptu pauperes iuuat. Fides igitur gratia, gratia miſericordia, miſericordia redẽptio eſt animæ, quæ drachma, hoc eſt integro precio ſummę plenioris expenditur. Sic enim ſcriptum eſt, dicente Domino ad Moyſen: Quod ſi acceperis *Exod. 30.* computationem filiorum Iſraël in viſitatione ipſorum, & dabunt ſinguli redemptionem animæ ſuæ Domino, & non erit in his ruina in viſitatione eorũ. Et hoc eſt quod dabunt quotquot perambulant viſitationem, didrachmi dimidiam partem, quod eſt ſecundum didrachmum ſanctum. Viginti oboli didrachmum.
H Dimidia autem pars didrachmi illatio Domino. Omnis qui intrauerit viſitare à viginti annis & ſupra, dabunt illationem Domino. Qui diues eſt, non adiiciet: & qui pauper eſt, non minorabitur à dimidia parte didrachmi, cùm cœperint dare oblationem Domino, & exorare pro animabus ſuis. Et accipies pecuniam illationis à filiis Iſraël, & dabis illam in opus tabernaculi teſtimonij, & erit filiis Iſraël legitimum memoriale in conſpectu Domini, & orare pro animabus veſtris. Ita ergo deerat vel diues qui plus offerret, vel pauper qui minus haberet, ſi in pecunia dimidiũ didrachmũ iſtud non in virtute eſſet.
I Vnde aduertendũ quod nõ materialis iſta, ſed intelligibilis drachma ſit, quæ ex æquo ab omnibus cõferẽda exiſtimabatur. Deniq; etiã de illa cœleſti eſca (Eſca autẽ & delectatio alimẽti cœleſtis ſapiẽtia eſt, qua veſcebãtur in paradiſo locati, qui erat indeficiẽs animæ cibus, quem vocauit manna diuinus ſermo) ita legimus diſtributionem factam per ſingulas animas,

animas,vt æqualis fieret diuiſio. Et collegerunt ſe- A
Ibidem 16. cundum diſpoſirionem Moyſi, is qui plurimum,&
qui minimum,& menſuram fecerunt Gomor,& nõ
abundauit, & ſuperfuit ei qui multum: & ei qui mi-
nus, non defuit. Vnuſquiſque enim pro numeto a-
nimarum qui apod ſe erat in tabernaculis, college-
runt per ſingula capita Gomor,id eſt,menſuram vi-
ni,ſicut habet interpretatio. Eſt autem menſura ſa-
Eccleſ. 7. pientiæ:quæ ſi ſupra menſuram ſit, nocet, quia ſcri-
ptum eſt: Noli eſſe multum ſapiens. Et Paulus do-
*1.Cor.*12. cuit ſecundum menſutam dari diuiſionem gratiarũ,
cùm dicit:Quia vnicuique datur manifeſtatio ſpiri- B
tus ad vtilitatem,alij ſermo ſapientiæ,alij ſermo ſci-
eotiæ ſecundum eũdem ſpiritum, alteri fides in eo-
dem ſpiritu,alij gratia ſanitatũ in vno ſpiritu, & di-
uidi eam gratiã ſecundum voluntatẽ ſpiritus.Quod
diuidit,æquitatis eſt:quod autem ſecundum volun-
tatem ſuam diuidit,poteſtatis. Vel quia id velit vni-
cuique conferre quod profututum nouerit. Go-
mor ergo menſura eſt,& menſura vini, quod lætifi-
cat cor hominis. Quid autem niſi ſapientiæ potus,
iucunditas cordis eſt? Hoc eſt illud vinum quod
miſcuit in cratere ſapientia, & offert bibendum,vt C
ſumamus nobis ſobrietatem & prudentiam, quod
ea æqualitate transfuodi oportet ſeoſibus & cogi-
tationibus noſtris, & omnibus motibus, qui in-
tra hanc noſtram ſunt domum, vt ſciamus poſſe a-
bondare omnibus,deficere nulli. Plenius aurem de
ſangoioe Chriſti intelligitur, cuius ad gratiam nihil
minuitur, nihil adaugetur. Et ſi parum ſumas, & ſi
plurimum haurias,eadẽ perfecta eſt omnibus men-
ſura redemptionis. Paſcha quoque Domini,hoc eſt,
agnum ità patres epulari iubentur,vt ſecundum nu-
merum animarum epulentur ſuarum,neque plures, D
neque pauciores, neque aliis plus dari, aliis minus,
ſed ſecundum animas ſingulorum: ne aut fortiores
amplius ſumant,aut iofirmiores minus. Gratia enim
æqualis ſingulis diuiditur,redemptio diuiditur,do-
num diuiditur. Neque plures oportet eſſe, ne quis
vacuus ſpei & redemptionis recedat. Plures ſunt
quando aliqui extra numerum ſunt,ſancti numerati
*Matth.*10. ſunt omnes,& capilli eorum. Cognouit enim Do-
*2.Tim.*2. minus qui ſunt ipſius. Neque pauciores, oe magni-
tudine gratiæ ſit ad recipiendum infirmior. Et ideò E
omnes æqualitatem deuotionis & fidei deferre prę-
cepit ad Paſcha Domini,id eſt ad tranſitum. Paſcha
autem eſt quando anima irrationabilẽ deponit paſ-
ſiooem,ſumit autem bonam compaſſionem, vt cõ-
patiatur Chriſto, & tranſitum eius in ſe ſuſcipiat,vt
inhabitet in ea,& deambulet,& fiat eius Deus. Gra-
tia itaque æqualis per omnes, virtus autem diuerſa
in ſingulis. Vnuſquiſque ergo portionem compe-
tentem ſuis viribus ſumat, ne aut fortior indigeat,
aut oneretur infirmior. Habes boc in Eoangelio,
*Matth.*20. quia merces æqualis omnibus ſoluitur in vinea la- F
borantibus,ſed pauci ad brauium, pauci ad coronã
perueniunt,pauci dicunt: Repoſita eſt mihi corona
*2.Tim.*4. iuſtitiæ. Alia eſt enim merces liberalitatis & gratiæ,
aliud virtutis ſtipendium, laboris remuneratio. Er-
go didrachmum redemptio eſt, imò dimidium di-
drachmi. Redimit autem nos à morte,redimit à ſer-
uitute, ne ſubiecti ſimus mnodo, cui renunciamus.
*Matth.*17. Vnde Dominus in Euangelio dicit ad Petrum, vt

A vadat ad mare,& mittat hamum, in ore piſcis inuẽ-
tum ſtaterem ſumat, & det pro Domino & pro ſe,
exigentibus didrachma. Hoc eſt igitur didrachma
quod exigebatur ſecundum legem, ſed non debe-
bat illud filius regis,ſed alienus. Quid enim ſe Chri-
ſtus redimeret ab hoc mundo, qui venerat vt tolle-
ret peccatum mundi? Quid ſe à peccato redimeret,
qui deſcenderat vt omnibus peccatum dimitteret?
Quid ſe redimeret à ſeruitute,qui ſe exinaniuerat,vt
vniuerſis libertatem daret? Quid ſe redimeret à mor
te,qui carnem ſuſceperat,vt morte ſua omnibus re-
B ſurrectionem acquireret? Non vtique opus habuit
redemptione redemptor vniuerſorum,ſed ſicut cir-
cumciſionem accepit vt legem impleret, & ad ba-
priſmum venit vt impleret iuſtitiam, ita etiam di-
drachma exigentibus ſolutionem nõ recuſauit, ſta-
tim ſtaterem pro didrachma iuſſit pro ſe & Petro
dari. Maluit enim ſupra legẽ ſoluere, quàm id quod
erat legis negare. Oſtendit autem contra legem Iu-
dæos facere, qui ab vno didracbmum exigerent,
cùm dimidiũ didrachmi exigendum Moyſes præ-
ſcripſerit. Et ideò & pro ſe & pro Petro tanquã ſin-
C gulas drachmas in ſtatere ſolui mandauit. Bonus
autem cenſus Chriſti,qui ſtatere ſoluitur,quia ſtate-
ra iuſtitia eſt, iuſtitia autem ſupra legem. Deniqoe
finis legis Chriſtus eſt ad iuſtitiam omni credenti. *Roman.* 10.
Hic ſtater in ore piſcis inuenitur, illius piſcis quem
capiunt piſcatores hominum, illius piſcis qui pon-
derat ſermones ſuos, vt igne examinatos proferat.
Hunc ſtaterem neſcierunt Iudæi, quem proditori
dederunt. Lex autem dimidium didrachmi pro re-
demptione animæ exigit, quam drachmã Deo de-
D putat, quia totum didrachmum vindicare non po-
terat. Vix enim in Iudæo vel portio deuotionis po-
terat inueſtigari. Qui autem verus eſt liber, verus
Hebræus,totus eſt Dei:totum quod habet,liberta-
tis eſt. Nihil habet illius qui libertatem recuſat, di-
cens: Dilexi Dominum meum,& vxorem,& infan- *Exod.* 21.
tes:non abibo liber. Quod non ſolùm ad Dominũ
ſed etiam ad eius refertur infirmitatem qui ſe ſubie-
cerit mundo, quod diligat mundum, vel mentem
ſuam, id eſt, non huius authorem voluntatis. Nec
ſolùm ad vxorem, ſed etiam ad delectatiooem re-
E fertur,quæ domeſticam non illam æternam curam
ſuſcipit. Huic ergo ad limen & oſtium ſuum domi-
nus ſuus aurem pertundit, vt meminerit ſermonis
ſui quo ſeruitutem elegit. Et ideò tu Chriſtiane iſtũ
ne imiteris, quia tibi ſcriptum eſt, non vt didrach-
mi dimidium (ſi tamen vis perfectus eſſe) Deo offe- *Matth.*19.
ras,ſed vt omnia tua vendas,& des pauperibus. Nec
vt portionem ſeruitutis mundo reſerues,ſed vt totũ
te abneges,& Domini crucem tollas,& ſequaris eũ.
Cognouimus itaq; ideò dimidiũ didrachmi lege po
ſtulari, quia dimidiũ generi huius mũdi ſeruabatur,
F id eſt, conuerſationi ſeculari, & vſui domeſtico &
poſteritati reſeruabatur, quibus neceſſe erat & ſor-
tem ex ſorte,id eſt,tranſmiſſionis deputari. Vnde &
Dominus tentantibus ſe Phariſæis ſubdola inter-
rogatiooe vtrum ſoaderet cenſum dari Cæſari, re-
ſpondit: Quid me tentatis hypocritæ? oſtendite mi- *Ibidem* 22.
hi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium,
in qoo erat imago Cæſaris. Ait illis: Reddite quæ
ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo: oſten-

dens illos ita eſſe imperfectos, qui ſibi perfecti vide- G
rentur, vt prius Cæſari quàm Deo ſoluerent. Qui-
bus enim prior eſſet cura mundi, ab iis prius ſoluen-
dum foret quod erat mundi. Vnde & ait: Reddite,
id eſt, vos reddite quæ ſunt Cęſaris, apud quos figu-
Dan.1. ra & imago inuenitur Cęſaris. Illi ergo Hebręi pue-
ri Ananias, Azarias, Miſaël, ille Daniel ſapientior,
qui non adorauerunt imaginem regis, qui non re-
ceperuot eam, qui nihil de illa menſa regis accipie-
bant, non tenebantur ad ſolutionem tributi. Nihil
enim eorum quæ ſub rege terreno erant poſſide-
bant. Ergo eorum imitatores non ſoluuut tributū, H
quibus portio Deus eſt. Ideò Dominus ait: Reddi-
te, id eſt, vos reddite qui protuliſtis imaginem Cæ-
ſaris, apud quos inuenitur: ego autem nihil debeo
Cæſari, quia nihil huius mundi habeo. Venit enim
huius mundi princeps, & in me inueuit nihil. Nihil
Ioan.14. debuit Petrus, nihil Apoſtoli mei, quia oon ſunt de
hoc mundo: & ſi in hoc mundo ſunt, ego miſi eos
io hunc muodum. Sed iam non ſuot de hoc mūdo,
quia mecum ſunt ſupra mundum. Ergo quod diui-
næ legis eſt, ſolui iubetur, non quod Cæſaris. Et ta-
men & ipſum perfectus, id eſt, prædicator euangelij I
iam non debebat, qui plus prædicabat. Nou debe-
bat filius Dei, non debebat & Petrus in adoptionē
à patre adſcitus per gratiam: ſed ne ſcandalizentur,
Matth.17. inquit, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcē
qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius inue-
nies ibi ſtaterem, illum ſumens da iis pro me & te.
O magna myſteria, dat dimidium didrachmi quod
lex iubebat, & nō negat quod legis eſt, quaſi factus
Galat.4. ex muliere, ſub lege factus: ſecundum incarnationē
locutus ſum. Ex muliere ſecundum ſexum: mulier
ſexus eſt, virgo ſpecies: ſexus generis, virgo integri- K
tatis: in quo ergo venit ſub lege, in eo factus eſt ex
muliere, id eſt, in corpore. Et ideò didrachma ſolui
iubet pro ſe & Petro, quia vterque ſub lege genera-
ti. Iubet ergo ſecundum legem ſolui, vt eos qui ſub
Ibidem lege erant, redimeret. Et tamen ſtaterem dari iubet,
quo vectes imponerent ori ſuo, ne ex multiloquio
peccatum admitterent. Et iubet dari in ore piſcis
repertum, vt agnoſcerent verbum. Qui enim quod
legis eſt, exigebant: cur quod legis eſt, oeſciebant?
Verbū enim Dei ignorare non debebant: quia ſcri-
Deut.30. ptum eſt, Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde L
tuo. Totum igitur didrachmum Deo ſoluit, qui ſe-
culo nihil reſeruauit. Deo enim iuſtitia ſoluitur, quę
eſt mentis ſobrietas. Deo ſoluitur ſermonis cuſto-
dia, quæ eſt ſermonis ſobrietas. Corde enim credi-
Roman.10. tur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.
Poteſt autem & drachma pro veteri Teſtamento
accipi, didrachmum pro vtriuſque teſtameoti pre-
cio, quia ſecundum legem vnuſquiſque per legem
redimebatur. Qui autem ſecundum euangelium re-
dimitur, ſoluit drachmam ſecundum legem: ſangui- M
ne redimitur Chriſti ſecundum gratiam, geminam
habens redemptionem, & deuotionis & ſanguinis.
Nec eoim fides ſola ad perfectionem ſatis eſt, niſi
etiam baptiſmatis adipiſcatur gratiam, & ſanguinē
Chriſti redemptus accipiat. Bona ergo drachma
quæ Deo ſoluitur. Non eſt drachma denarius, ſed
diuerſum eſt. Denique in denario imago Cæſaris
eſt, in drachma imago Dei. Quia vnius eſt Dei, ad

G imitationem ipſius, ab vno incipit, & in infinitum
diffunditur. Et iterùm de infinito numero in vnum
quaſi in finē omnia reuertuntur: quia Deus & prin-
cipium & finis omnium eſt. Vnde nec numerū mo-
nada, ſed elementum numeri quibus ea cura eſt ap-
pellauerunt. Et hoc propterea diximus, quia ſcriptū
eſt: Ego ſum α & ω, primus & nouiſſimus. Et, Audi Apoc.1.
Iſraël: Dominus Deus tuus Deus vnus eſt. Et tu er- Deut.6.
go ad ſimilitudinem Domini vnus eſto atque idem.
Non hodie ſobrius, cras ebrioſus: hodie pacificus,
craſtina die litigioſus: hodie frugi, craſtina die in-
H continens. Mutatur enim vnoſquiſque motum va-
rietate, & fit alter, in quo non agnoſcitur quod fuit:
& incipit eſſe quod noo fuit, ſui degener. Graue eſt
enim mutari in peius, ſed eſto ſicut imago in drach-
ma, immutabilis, eundem habitum ſeruans. Quoti-
die videns drachmam, attende imaginem: hoc eſt,
videns legem, attende in lege imaginem Dei Chri-
ſtum. Quia ipſe imago Dei inuiſibilis & incorrupti-
bilis, luceat tibi velut in ſpeculo legis. Coofitere eū
in lege, vt eum in Euangelio recognoſcas. Si co-
gnouiſti io mandatis, recognoſcis in operibus. Va-
I le, & ſi non infructuoſè didrachmum iſtud commiſ-
ſum mihi arbitraris, iterùm ſi quid habes, commit-
tere ne dubitaueris.

Sancti Ambroſij ad Simplicianum, explicantis quid ſibi velit quod Moyſes poſt oblatum ſacrificium, & immolatas Domino ſalutares hoſtias, dimidiam partem ſanguinis in crateras miſerit, dimidiam autem ad altare fuderit.

Epiſtola 11.

AMbroſius Simpliciano. Motum te cùm lege-
K res, ſignificaſti mihi, quid ſibi velit, quod Moy
ſes poſt oblatum ſacrificium, & immolatas Domi- Exod.24.
no ſalutares hoſtias, dimidiam partem ſanguinis in
crateras miſerit, dimidiam autem ad altare effude-
rit. Sed quid eſt quod ipſe dubites, & à nobis requi-
ras, cùm fidei & acquirēdæ cognitionis diuinæ gra-
tia totū orbem peragraueris, & quotidianæ lectioni
nocturnis ac diurnis vicibus omne vitæ huius tem-
pus deputaueris, acri pręſertim ingenio etiam intel-
ligibilia complectens? Vtpote qui etiam philoſo-
phiæ libros quàm à vero ſint deuij demonſtrare ſo-
L leas, & pleroſque tam inanes eſſe, vt prius ſcribeotū
in ſuis ſcriptis ſermo qoàm vita eorum defecerit.
Tamen quia collatio ſermonis, vt pecuniæ, magno
eſt vſui, atque ea maximus in commune emolu-
meotum oegotiationis profectus paratur: quod
mirabilis ſit iſta ſanguinis diuiſio, reticere non
queo. Pars eoim eius moralem ſapientiæ diſciplinā
videtur ſignificare, pars myſticam. Illa quæ in cra-
teras mittitur, moralis eſt: hæc quæ ad altare effun-
ditur, myſtica: eo quòd diuino munere & aſpiratio-
M ne quadam humanis infundatur mentibus, vt con-
oenientia & fidei plena de Deo ſentiant. Denique
qoi locuti ſunt de eius maieſtate, & de cœleſtibus,
vel Apoſtoli, vel ſancti Prophetæ, non niſi ex reue-
latione demonſtrata ſibi loqui auſi ſunt. Vnde Pau-
lus & raptum ſe in paradiſum, & audiſſe ſe verba quę
non licet homini loqui, in epiſtola ſua teſtificatus 2.Cor.12.
eſt. Stephanus quoq; vidit cœlos apertos, & Ieſum Actuum 7.
ad dexteram Dei ſtantem. Et Eſaias Propheta vidit Eſaia 6.
ſedentem.

Deut. 34. ſedentem. Nam de Moyſe quid loquar, de quo dicit A
ſcriptura, quòd non ſurrexit amplius Propheta in
Iſrael ſicut Moyſes, qui vidit Dominum facie ad fa-
ciem in omnibus ſignis & prodigiis quę fecit in ter-
ra Ægypti? Myſtica ergo Deo libantur, qui ſplendo-
re diuinæ ſapientiæ, cuius pater & genitor eſt, inflã-
mat animæ vigorem, ac mentem illuminat. Sapiẽtia
Ioan. 13. autem Dei Chriſtus, in cuius pectore recumbebat
Ioannes, vt de principali illo ſecretóque ſapientiæ
hauſiſſe diuina proderetur myſteria. Denique ipſe
conſcius muneris hoc ſcripſit, qui ſibi quod accepe-
rat vindicare, & ſuo aſſignare ingenio reformida-
bat. Sed & ipſe Dominus dicebat Apoſtolis os ſuũ
Ioan. 20. aperiens: Accipite Spiritum ſanctum, quo declara-
uit ſe eſſe qui Moyſi dixerat: Ego aperiam os tuum,
Exod. 4. & inſtruam te quid debeas loqui. Ergo hæc ſapien-
tia diuina inenarrabilis, impermixta atque incorru-
pta ſanctorum animis ſui infundit gratiam, & co-
gnitionem reuelat, vt ſpeculentur eius gloriam. Illa
autem moralis ſapientiæ diſciplina eſt, quæ mittitur
in crateras, & ex illis percipitur atque hauritur. Cra-
teres igitur ſenſuum receptacula. Crateres oculi
ſunt duo, aures ſunt, nares ſunt, os quoque & aliæ
partes conuenientes muneri. Oculi enim viſum re-
cipiunt & miniſtrant, auditum aures, odorem nares,
ora guſtatum, &c. In iſtos crateręs verbum illud in
quo eſt principatus ſacerdotij vel prophetię, effũdit
ſanguinis ſui partes, vt viuificet atque animet irra-
tionabiles portiones, & faciat rationabiles. Deni-
que vbi legis diuinæ præcepta numerauit atque an-
nunciauit populo, theoriam poſtea intelligibilis il-
lius aræ teſtimonij, vel candelabri, vel thymiama-
tis locuturus immolauit hoſtias & libauit, ſanguinis
partem infundens altaribus ſacris, partem autem in- D
fudit crateribus. Fit ergo diuiſio myſticæ illius, hoc
eſt, diuinæ moraliſque ſapientiæ: λόγος enim diuiſor
eſt animarum atque virtutum: λόγος autem verbum
Hebr. 4. Dei validum & acutum, quod pertranſit & pene-
trat vſque ad diuiſionem animæ, virtutes quoque
diſtinguit & diuidit, cuius miniſter Moyſes diuiſio-
ne ſanguinis virtutum genera diſtinxit. Et quia ni-
hil præ cæteris in lege, niſi Chriſti aduentus annun-
ciatur, atque eius præfiguratur paſſio, vide ne iſta ſit
hoſtia ſalutaris, quam verbum Deus in ſemetipſo E
obtulit, atque in ſuo immolauit corpore. Quod pri-
mo moralem in Euangelio, ſed etiam in lege docuit
diſciplinam, & in ſua patientia atque in ipſo actu &
opere monſtrauit, tanquam in crateras ita in mores
noſtros ſenſúſque transfundens, velut ſubſtantiam
quandam & vitalia ipſa ſapientiæ, quibus mentes
hominum viuificauit ad virtutis ſeminarium, & in-
ſtituta pietatis: deinde accedens ad altare effudit
hoſtiæ ſuæ ſanguinem. Itaque ſiue ita hæc accipias,
pius (vt arbitror) ſenſus eſt: ſiue ſecundum Salomo-
nem velis, concurrit æquè, vt quia ſanguinem miſit F
in crateras Moyſes Propheta, cognoſcas ipſum eſſe
Prouerb. 9. ſanguinem de quo ſcriptum eſt: Quia ſapientia mi-
ſcuit in cratere vinum ſuum, dicens vt relinquerent
inſipientiam, & quærerent ſapientiam. Hauritur er-
go de cratere ſapientia, hauritur diſciplina, hauritur
intellectus, hauritur correctio, hauritur vitæ emen-
datio, hauritur morum & conſiliorum temperatio,
pietatis gratia, virtutis incrementum, fons vberta-
A tis. Quod vero ad altare effundit ſanguinem, intelli-
gere licet ablutionem mundi, remiſſionem omniũ
peccatorum. Etenim ſanguinẽ illum ad altare quaſi Hebr. 9.
hoſtiam effundit ad multorum exhaurienda pecca-
ta. Agnus enim hoſtia eſt, ſed agnus non irrationa-
bilis naturæ, ſed diuinæ potẽtiæ, de quo dictum eſt:
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Ioan. 1.
Non ſolùm enim mundauit ſanguine delicta vniuer
ſorum, ſed etiam diuina poteſtate donauit. An non
tibi videtur effudiſſe ſanguinem ſuum, de cuius la-
tere ſupra ipsũ paſſionis altare aqua cucurrit & ſan-
B guis? Vale, & nos parentis affectu dilige, vt facis.

*Diui Ambroſij ad Simplicianum, cauſam reddẽtis cur Moy-
ſes Propheta maximus inueniatur, magis Aaron fra-
tris conſilium quàm ſuum probaſſe, cur etiam tam diffi-
cile támque rarum ſit pœnitentiam peccati gerere in hac
vita homini.* *Epiſtola 111.*

AMbroſius Simpliciano: Quantus ſit vnuſquiſ-
que in ſuo munere, exemplo debet eſſe lectio,
C quæ iure te mouit, quod Moyſes ille quo nemo pręſ- Deut. 34.
ſentius Deum vidit, neque ſurrexit amplius in Iſraël
Propheta qui Deum facię ad faciem ſicut Moyſes Exod. 34.
videret, ille qui quadraginta diebus cum Deo iugi-
ter & noctibus fuit cùm legem acciperet in monte:
ille, inquam, cui Deus dabat quos loqueretur ſer-
mones, inuenitur magis Aaron fratris conſilium
quàm ſuum probaſſe. Fuit ergo quiſquam hominũ
Moyſe prudentior & inſtructior? Atque ipſum Aa-
ron poſtea cum Maria circa Æthiopiſſæ perſonam
legimus erraſſe: ſed hoc ipſum diligenter diſcute, v-
bi Moyſes ſcientia præponderet, vbi Aaron cõſilio.
D Moyſes magnus Propheta, qui de Chriſto dixit: Si- Deut. 18.
cut me, ipſum audietis. Et de quo ipſe Dominus ait: Luca 16.
Si Moyſen & Prophetas non audiunt, nec ſi quis ex
mortuis ad illos abierit, credent. Ergo in cauſa pro-
phetiæ præfertur Moyſes ſicut Propheta. Vbi autẽ
cauſa & munus, & officium ſacerdotij eſt, præfertur
Aaron ſicut ſacerdos. Tractemus ergo ipſum locũ. Leuit 10.
Immolatus erat hircus pro peccato, & oblatus in
holocauſtum. Quæſiuit eum poſtea Moyſes, & com
buſtus erat. Et iratus eſt Moyſes ad filios Aaron E-
E leazar & Ithamar, qui ſuperfuerant, dicens: Quare
non manducaſtis quod oblatum eſt pro peccato in
loco ſancto? Quoniam quidem ſancta ſanctorũ ſunt
hæc vobis manducare, vt auferatis peccatum ſyna-
gogæ, & intus manducandum eſſe, ſicut mihi præ-
ceptum eſt, ait. Cùm ergo iratum eum vidiſſet Aa-
ron, placidè reſpondit ei: Si hodie obtulerint pro
peccato ſuo holocauſta ſua contra Dominum, & ac-
ciderint mihi talia, manducabo quod pro peccato
obtulerunt hodie, nunquid placebit Domino? Et
audiuit Moyſes, & placuit illi. Quid iſta ſignificent,
F conſideremus. Nihil peccare, ſolius eſt Dei: emẽda-
re ſapiẽtis eſt, & corrigere erratum, & pœnitentiam
gerere peccati. Id tamen eſt difficile in hac vita ho-
minum. Quid enim tam rarum, quàm vt inuenias
virum qui ſeipſum coarguat, & factum condem-
net ſuum? Rara itaque confeſſio de peccato, rara
pœnitentia, rara in hominibus verbi eius aſſertio.
Repugnat enim natura, repugnat verecundia. Na-
tura, quia omnes ſub peccato: & qui carnem gerit,

culpæ obnoxius eſt. Ergo repugnat natura carnis,
& illecebra ſeculi innocentiæ integritatique. Repu-
gnat etiam verecundia, quia erubeſcit vnuſquiſque
propriam culpam fateri, dum præſentia magis quam
futura cogitat. Studebat autem Moyſes peccati va-
cuam reperire animam, vt exuuias erroris depone-
ret, & nuda culpæ ſine vllo ſui pudore diſcederet.
Sed non inuenit, quia citò impetus irrationabilis
præuenit, & flamma quædam celerrimi motus ani-
mam depaſcitur, atque exurit eius innocentiã. Præ-
ponderant enim futuris præſentia, & violenta mo-
deratis, & plura paucioribus, & iucunda feriis, & aſ-
peris mollia, & triſtibus læta, & illecebroſa rigidio-
ribus, & præpropera tardioribus. Velox enim eſt i-
Pſalm.13. niquitas, quæ ad nocendum occaſiones ſuggerit,
quia veloces pedes eius ad effundendum ſanguinẽ.
Lenta autem virtus omnis & diuturna cunctatrix
ante iudicat, & adorienda incipit. Ita mẽs boni, ſpe-
culatrix conſiliorum ſuorum eſt, priúſque examinat
quid decorum atque honeſtum, iniquitas verò ope-
re cogitationem anteuertit. Pigra igitur & verecun-
da eſt pœnitentia, quia premitur & reuocatur præ-
ſentium pudore. Solis enim intendit futuris, quorũ
ſpes ſera, tardior fructus, & ideò petitio ipſa tardior.
Inter hæc ſpei & virtutis molimina præcurrit impu-
dentia; & ſpecie præſentium pœnitentia excluditur,
& tãquam exuritur affectus eius, & huiuſmodi abo-
letur in vitiis. Quærit eam lex, & non inuenit. Am-
buſta eſt enim feruore & fumo iniquitatis, & indi-
gnatio quædam legis mouetur. Dicit Moyſes deuo-
randam fuiſſe pœnitentiam in ſanctis ſanctorum, ſa-
cerdotes quaſi ſegniores increpat. Reſpondit Aarõ,
prouidum debere eſſe iudicium ſacerdotale, nec fa-
cilè malè ſanæ conſcientiæ committendum id mu-
neris, ne fiat error deterior priore. Vaſe enim fœtido
vel oleum vel vinum facilè corrumpitur ac deterio-
ratur. Quomodo autem poterat vbi ignis alienus e-
rat, peccatum exuri, & hoc ſub conſpectu Domini,
cui & occulta ſunt cognita? Nunquid poteſt place-
re Domino ſiquis cùm adhuc verſetur in iniquitati-
bus, & iniuſtitiam corde incluſam teneat, dicat ſe a-
gere pœnitentiam? Simile eſt ac ſi quis æger ſe ſanũ
ſimulet, magis ægrotabit: quia nihil ei prodeſſe po-
teſt ſimulatio ſanitatis, cum verbo adumbretur, nõ
vllo fulciatur ſubſidio virtutis. Ignis itaque alienus
eſt libido. Ignis alienus eſt omne iniuſtę incendium
cupiditatis. Ignis eſt alienus omnis ardor auaritiæ.
Hoc igni nemo mundatur, ſed exuritur. Nam vbi i-
ſte ignis alienus eſt, ſiquis in cõſpectu ſe offerat Do-
Leuit.10. mini, ignis eum cœleſtis abſumit, Abiud & Nadab
quos exuſſit ignis cœleſtis pariter cum iis quæ pro
peccato ſacris fuerãt oblata altaribus. Qui ergo vult
mũdare peccatum ſuum, ignem à ſe remoueat alie-
num. Illi ſoli igitur ſe offerat qui culpam non homi-
Matth.3. nem exurit. Qui ſit iſte ignis, audi dicentem: Quia
Matth. 9. Ieſus baptizat in Spiritu ſancto & igni. Hic eſt ignis
qui ſiccauit hæmorrouſæ per duodecim annos ſan-
Luca 19. guinem profluentem. Hic eſt qui peccatum Zachæi
abſtulit dicentis, quod dimidium bonorum ſuorum

G daret pauperibus, & ſi cui quicquam abſtulit, red-
deret quadruplum. Hic eſt ignis qui abſterſit culpã
latronis. Ignis enim conſumens eſt qui dixit ei: Ho- *Ibidem 13.*
die mecum eris in paradiſo. Illos itaque ſanauit, in
quibus ſimplicem & puram reperit confeſſionem,
nihil malignum, nihil fraudulẽtum. Denique Iudas
ad remedium peruenire non potuit, cùm diceret:
Peccaui quòd tradiderim ſanguinem iuſtum: qui a- *Matth. 27.*
lienum ignem voluebat in pectore ſuo, qui eum in-
flãmauit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit,
quia non intimo mentis conuerſus ingemuit, & ſe-
H dulò geſſit pœnitentiam. Tantæ enim pietatis eſt
Dominus Ieſus, vt & ipſi donaret veniam, ſi Chriſti
expectaſſet miſericordiam. Hanc ergo culpam ſa-
cerdotes non auferunt, neque peccatum eius qui in
dolo ſe offert, & adhuc in ſtudio delinquendi eſt.
Non enim poſſunt epulari in eo quod plenum frau-
dis, & ſerpentis interius cicatricis eſt. Cibus enim
ſacerdotis eſt in peccatorum remiſſione. Vnde ait
princeps ſacerdotum: Meus cibus eſt vt faciam vo- *Ioan. 4.*
luntatem patris mei qui in cœlo eſt. Quæ eſt vo-
luntas Dei, niſi ea, cùm conuerſus ingemueris, tunc
I ſaluus eris? In illo ergo ſub dolo cibus nullus eſt. De-
nique nec ipſe epulandi ſuauitatem capere poteſt in
quo non ſyncera & pura conſcientia eſt. Amaritu-
do enim fraudis epulandi ſuauitatem obducit: nec
permittit mala conſcientia vt reficiat & paſcat ob-
noxium animum pœnitentia. Ideò ergo talis affe-
ctus, talis petitio, talis pœnitentia non eſt vſui aut
voluptati ſacerdotibus. Meritoque hircus ille qui
pro peccato oblatus eſt in holocauſtum, quia non
fuit ſyncera hoſtia, exuſtus eſt, quia in eius ſacrificio
ignis alienus repertus eſt. Non eſt itaque complaci-
K tum & acceptum ſacrificium Deo. Non eſt enim ac-
ceptum niſi quod fuerit in diuitiis ſinceritatis & ve-
ritatis probatum. Ideò & alibi legis duos hircos, v- *Leuit.10.*
num in quo ſors Domini, alterum tranſmiſſionis.
Illum in quo ſors Domini, offerri atque immolari
pro peccato: illum verò in quo ſors tranſmiſſionis,
dimitti in deſertum, vt accipiat populi iniquitates,
vel alicuius peccatoris. Sicut enim duo ſunt in agro, *Matth.24.*
& vnus eorũ aſſumitur, alius derelinquitur: ita ſunt
duo hirci, vnus qui ad ſacrificiũ eſt vtilis, alius qui in
deſertum dimittitur. Hic nulli vſui neque edendus,
L neque epulandus à ſacerdotum filiis. Sicut enim ex
iis quæ alimentorum ſunt, quod bonum eſt editur,
quod inutile aut malum, proiicitur: ita & bona ope-
ra epulatoria dicimus, quæ ſunt eſui. Non placebit
ergo Domino ſi manducet ſacerdos ſacrificium in
quo fraus ſit oblationis, non ſedulæ cõfeſſionis ſin-
ceritas. Et ideò hircus iſte in deſertum dimittendus
eſt, vbi errauerunt patres noſtri, errauerunt in eo, &
non potuerunt ad reſurrectionis terram peruenire,
ſed interiit à terra memoria eorum. Denique quæ
M ſunt epulatoria opera, audi. Et erunt ſabbata terræ
nobis eſcæ. Epulatoria enim & refectoria requies in
Deo, quæ facit animi tranquillitatem. Vnde & nos
etiam in ſermone requieſcamus. Vale, & nos, vt di-
ligis, dilige: quia nos te diligimus.

Diui

Diui Ambroſÿ ad Irenæum, declarantis quomodo intelligẽdum ſit quod in Exodo legitur, Abominanda apud Aegyptios immolemus Deo. Qualibus præterea ductoribus, & qua via ad eccleſiam Chriſti perueniatur. Qui illam ingrediantur, & quid eis in ipſa ſit agendum.

Epiſtola IIII.

AMbroſius Irenæo. Moueri te ſignificaſti mihi *Exod. 8.* eò quòd legeris, Abominãda apud Ægyptios immolemus Deo. Sed habuiſti quo iſtud ſolueres, *Geneſ. 46.* quia in Geneſi ſeriptum eſt quod Ægyptij paſtorẽ pecorum abominabãtur. Non vtique propter homioem, ſed propter pecora. Illi enim aratro terram inuertebant. Abraliam autem & Iacob, & poſtea Moyſes, Dauid, paſtores fuerunt, regalemquandam in hoc munere diſciplinam induentes. Oderant ergo Ægyptij immolata ſacrificia, id eſt, perfecta ſtudia virtutum, & plena diſciplinæ. Quod ergo vitioſi oderunt, hoc apud bonos ſyncerum ac pium eſt. Opus virtutis deteſtatur luxurioſus helluo, refugit Ægyptius: ita corpus quod illecebras diligit, auerſatur animæ virtutes, abominatur imperium, refugit virtutum diſciplinas, & omnia opera quæ huiuſmodi ſunt. Quæ ergo Ægyptius refugit, Ægyptius ille & non homo, hęc tu amplectere, qui habes humanitatis ſcientiam. Illa autem declina quæ illi ſequuntur atque eligunt, quoniam duo ſibi iſta coogruere non poſſuot prudentia & inſipientia. Itaque ſicut iis quę in quodam cenſu imprudentiæ atque intemperantiæ ſunt, abdicat ſe prudentia, abdicat cootioentia, ita eorum omnis exors inſipiens eſt atque incontinens, quæ in bonis atque io hæreditate ſapientis viri ſunt & continentis. Denique ſanctæ illæ tali con- *Geneſ. 29.* iugio Lia & Rachel, vna laborioſa, altera aſpiratio fortis, refugientes non generis neceſſitudinem, ſed morum diſcrepantiam, cùm viri exerciti Iacob ſermone edoctæ eſſent quod vellet diſcedere, vt Labã & filiorum eius inuidiam declinaret atque ignauiã, reſponderunt: Nunquid eſt nobis portio aut hæreditas in domo patris ooſtri, & non ſicut alienæ exiſtimamur ei? Vendidit enim nos, & deuorauit precium noſtrum. Ecce primum, quia igoauus & inui- *Ibidem 31.* dus laborioſam & diſciplinę tenacem alienat à ſe ac defugit, ſeſeque cupit ſeparare: quoniam eas oneri eſſe cernit ſibi, & putat ſe lucrum feciſſe quod alienauit eas, & hoc eſſe ſuum precium iudicat, cúmque fructum voluptatis ſuæ. Nunc audiamus quomodo quæ habet virtus, non habeat ignauia. Aiunt enim omnes diuitiæ & gloria, quam tulit Deus patri noſtro, nobis erit, & filiis noſtris. Meritò Deo arbitro dicunt eſſe ſublata, quia ipſe eſt author bonorum, cuius gratia ignaui exuuntur, quia decorem hęreditatis diuinæ capere improbi atq; infirmi oon queũt, ſuccedit autem iotentus, & ſpiritum in ſe fortis habens. Quis autem fortis niſi ſolus Deus, qui omnia coërcet & tegit? His ergo debetur hæreditas Dei. *Eſaia 1.* Vnde & Eſaias dicit: Eſt hæreditas credentibus in Domino. Et pulchrè ait: Eſt hæreditas: ipſa enim ſola hæreditas eſt, alia non eſt. Neque enim cæcus theſaurus hæreditas eſt, oeque caduca omnia hære- *Pſalm. 18.* ditatis habent commodum. Sola eſt illa hæreditas, in quibus eſt portio Deus. Vode ſanctus Domini dicit: Portio mea Dominus. Et alibi: Hæres factus

A ſum teſtimoniotum tuotum. Videas quæ poſſideat iuſtus, mandata Dei, oracula eius, præcepta eius. In his diues eſt, his paſcitur, in his delectatur, quaſi in omnibus diuitiis. Hæc ergo poſſidentes Lia & Rachel, opes patrias non requirebant: in quibus erat pecunia adultera, irratiooabilis ſpecies, & ſpiritualis expers vigoris. Denique quaſi diuites & liberæ, non cum diuitem ſed egentem arbitrabantur. Omnis enim bonarum & liberalium conſors diſciplinarum neminem inſipientium diuitem putat, ſed inopem atque egenum, abiectum quoque, etſi rega-

B libus diuitiis affluat, & ſuperbus aoro ſuam iactet potentiam. Fugienda eſt igitur talium ſocietas, etſi aliqua generis copulẽtur neceſſitudine. Noxiæ ſunt enim conuerſationes cum inſipiẽtibus, & inficiunt ſobriam mentem ac decolorant: quia ſicut adhærẽs ſancto ſanctus eris, ita cum peruerſo peruerſus eris. Frequenter enim accidit, vt quis cõtra propoſitum ſuum intemperantem audiens, cùm velit ipſe continentiæ diſciplinam tenere, ſucco inſipientiæ coloretur, meritóque contrariæ ſibi ſunt & repugnantes diſciplina atque inſolentia. Vnde cùm vir exercita-

C tus earum ſententiam quęreret, vocẽ emittunt probatæ iam diuturno exercitio virtutis. Nunquid eſt nobis portio aut hæreditas in domo patris noſtri? Id eſt, conſulis nos vtrum velimus ab eo recedere? Quaſi verò nõ cognoueris quod nullam habeamus cupiditatem eius ſocietatis, neque nos dulcis pluribus ſecularium diuitiarum cupiditas teneat, aut lætitia luxuriæ. Hæc ſunt quæ nos miſeria aliena nobis duximus. Hæc ſunt quæ plena inopiæ at- *Geneſ. 31.* que egeſtatis arbitramur. Adiiciont etiam cauſam ſucceſſionis, quia veram gloriam, & boni theſauri

D copias amiſit Laban, in quibus maximus vigor datus eſt mentis, & booa moneta imaginis Dei & ſimilitudinis, quia ſpiritualem monetam amiſit, quia ſplendida magis ſeculi elegit, quàm vera & vtilia vitæ ſuæ: quorum decor expertem diuinorum bonorum præterit: quoniam ille quæ putat pulchra, io iis ſe fallit ipſum & decipit. Vnde audi eius verba & iudicia. Secutus ſanctum Iacob, & filias ſuas, ne fortè apud eas ſuorum vitiorum reperiret aliquid, & reuocaodi ad ſe haberet authoritatem, coarguens iu-

E ſtum, cùm ratione eſſet redargutus, & nihil reſpondere ac referre poſſet, quo eum deberet tenere: Si annunciaſſes, inquit, mihi, emiſiſſem te. In quo prodidit quid iuſtus fugerit, ne eum proſequeretur, ne deduceret, ne tali comitatu ſtipatus procederet. Primùm quòd multorum dominorũ mancipio ſe ſubiicere non debuit, vt ab eo tanquam ſeruulus dimitteretur. Deinde quia vir exercitio iotentus, & quærens veram viam ad virtutẽ perſequi, non hominẽ deductorem, ſed oracula quæſiuit cœleſtia: Quę me inquit, hinc pręceperũt abire, & nũc comitãtur viã-

F tem. Sed quomodo me dimiſiſſes? An cum lætitia tua, quæ plena eſt mœſtitudinis, cum tympanis ſcilicet atque organis immoderata modulantibus, & ſonis tibiarum ſuauibus inſuauia reſultantibus ſonis diſſonis, crepitibus diſcrepantibus, vocibus mutis, cymbalis animam ferientibus. His me delectari poſſe credidiſti? his reuocari? Hæc ſunt quæ ego fugi, nec vereor verborum tuotum inuidiam. Fugi, ne me talia ſequerentur, ne quid de tuis accipiens abi-

rem. Non enim talibus deductoribus ad eccleſiam G
Chriſti peruenitur, ad quem tendebat Iacob, vt eò
deduceret populorum copias, inueheret nationum
diuitias, poſteritatem infunderet, fugiens vmbram
inanium rerum, præferēs inſenſibilibus ſimulachris
virtutum ſpirantem decorem, plauſibilibus præpo-
nens ſeria. Vides enim quemadmodū conuiuia gē-
tiles adornent, feſta annuncient, ſed ea piis menti-
bus infeſtiora ſunt: quia iis plerique decipiuntur,
dulcibus capiuntur epulis, capiuntur ſaltantiū cho-
ris, dum ieiunia noſtra fugiunt, dum ea ſibi aſpera
putant, dum corpori noxia & moleſta arbitrantur. H
An opinatus es quia aurum tuum deſiderarem? Sed
non habes aurum igne examinatum, quo iuſti pro-
bantur. An quia argentum cuperem? Sed non ha-
bes argentum, qui non habes ſplendorem alloquij
cœleſtis. Sed fortaſſe ſperaui quod adiiceres mihi
ad obſequium ſeruulos tuos. Ego verò liberos quę-
ro, fugio ſeruos peccati. Sed fortè comites itineris,
& doces viarum neceſſarij fuerunt. Vtinam ſequi
poſſent, ego illis monſtrarem Domini vias. Sed qui
Deum neſcitis, vias eius quomodo nouiſtis? Vias
eius ingrediuntur electi à Domino. Non quicunque I
intrant eas, ſed tamen nemo excluditur. Sequatur
qui paratus eſt, ingrediatur viam quæ ducit ad Me-
ſopotamiam, vt qui eam petit, per aquas tranſeat, a-
quas Tygris atque Euphratæ, fortitudinis atque iu-
ſtitiæ, per lachrymas pœnitentiæ, baptiſmum gra-
tiæ. In ea eſt virtus exercitus Dei. Omnes enim qui
ſunt in eccleſia, Deo militant. In ea eſt grex ille inſi-
gnis diuerſarum virtutum, quem Iacob ſibi elegit.
Omnis enim ſine ſigno anima, indocta & ineru-
dita eſt, diſciplinarum neſcia: quæ autem inſignita,
eadem dioes operum, & gratiarum opima. Ad eam K
qui venit, iratum fratrem reconciliet prius. Ad eam
qui venit, Sichimam precioſam illam & actuoſam
inhabitet virtutum officinam, vbi lęſę caſtitatis gra-
uis vltio. Ad eam qui venit, luctetur cum Deo, vt ad
imitationem eius ſe exerceat, ad humilitatem Chri-
Lucæ 9. ſti, & paſſiones eius congrediatur. Tollat crucem
ſuam, & Chriſtum ſequatur. Denique bonus con-
greſſor non æmulatur, non inflatur, imò etiam be-
nedicit congredientem ſibi tali munere. Sequamur
ergo ſanctum Iacob, & vias eius, vt perueniamus ad
eas paſſiones, ad eas congreſſiones, perueniamus ad L
mutum, perueniamus ad patientiam matrem fide-
delium, & ad patrem Iſaac, id eſt, iucunditatis capa-
cem, lætitiæ redundantem. Vbi iam patientia, ibi lę-
titia: quia poſt tribulationes patientia, patientia au-
tem probationem operatur, in qua eſt ſpes, de qua
non confundimur, quoniam qui non fuerit confu-
ſus crucem Chriſti, nec Chriſtus confundetur in eo.
Vale fili, & non erubeſcas patrem interrogare, qui
non erubeſcis in paſſionibus Chriſti gloriari.

*Diui Ambroſij ad Fœlicem Comenſem epiſcopum, ſe & le-
ctione ſermonis illius, & ſpe futuri aduentus refocillatū
aſſerentis, ſimulque vt venire non negligat adhortantis.
Epiſtola V.*

AMbroſius Fœlici Comenſi Epiſcopo: Etſi ha-
bitu corporis minus valebam, tamen vbi ſer-
monem vnanimis mihi pectoris tui legi, nō medio-
G crem ſumpſi ad conualeſcēdum gratiam, quaſi quo-
dam tui alloquij pulegio refotus, ſimul quia celebrē
vtrique noſtrûm annūciaſti diem affore, quo ſuſce-
piſti gubernacula ſummi ſacerdotij, de quo ante mo
mentum cum fratre noſtro Baſſiano loquebar. Or-
tus enim ſermo de Baſilicæ, quam condidit Apo-
ſtolorum nomine, dedicatione, dedit huic ſermoni
viam: ſiquidē ſignificabat quòd ſedulò tuę quęreret
ſanctitatis præſentiam. Tum ego noſtris fabulis in-
texui diem natalis tui, qui foret in exordio ipſo ka-
lendarum Nouembrium, eúmque (ſi non falleret)
H appropinquaſſe, & craſtina celebrandum die, vnde
poſthac non excuſaturum promiſi ego de te, quo-
niam & tibi id de me licet. Promiſi illi, exegi mihi.
Præſumptum enim habeo quod affuturus ſis, quia
debes adeſſe. Non ergo te magis meum promiſſum
tenebit, quàm tuum inſtitutum, qui id in animum
induxeris, vt quod oportet facias. Aduertis itaque
quia non tam promiſi audax, quàm tui cōſcius fra-
tri ſpopondi. Veni igitur, ne duos ſacerdotes redar-
guas, te qui non affueris, & me qui tam facilè pro-
miſerim. Natalem autem tuum proſequemur no-
I ſtris orationibus, & tu noſtri in tuis votis non obli-
uiſcaris. Te noſter ſpiritus comitabitur, tu quoque
cùm ingredieris ſecundum tabernaculum quod di-
citur ſancta ſanctorum, facito noſtro more, vt nos
quoque tecum inducas cum ſpiritu. Adolens aureū
illud thymiamaterion, nos ne intermiſeris. Ipſum
eſt enim quod in ſecundo tabernaculo eſt, de quo
plena ſapientiæ oratio tua ſicut incenſum dirigitur
ad cœleſtia. Ibi arca teſtamenti vndique auro tecta,
id eſt, doctrina Chriſti, doctrina ſapientiæ Dei. Ibi
dolium aureum habens manna, receptaculum ſcili-
K cet ſpiritalis alimoniæ, & diuinę promptuarium co-
gnitionis. Ibi virga Aaron inſigne ſacerdotalis gra-
tiæ aruerat ante, ſed in Chriſto refloruit. Ibi Che-
rubim ſuper tabulas teſtamenti, lectionis cognitio
ſacræ. Ibi propiciatorium, ſupra quod in excelſis
Deus verbum eſt, imago inuiſibilis Dei, quod tibi *Geneſ. 25.*
dicit: Loquar tecum deſuper propiciatorium de
medio duorum Cherubim. Sic enim loquitur no-
biſcum, vt nos eius ſermonem intelligamus, vel quia
non mundana, ſed intelligibilia loquitur, ſicut ait:
Aperiam in parabolis os meum. Vbi enim Chriſtus, *Pſalm. 77.*
L ibi omnia, ibi doctrina eius, ibi peccatorum remiſ-
ſio, ibi gratia, ibi ſeparatio mortuorum ac viuen-
tium. Et Aaron quidem ſemel ſtetit in medio co- *Num. 16.*
rum obiiciens ſe ne mors tranſiret ad viuentium
agmina à funeribus mortuorum. Hic autem quaſi
verbum ſemper ſtat in ſingulis, quem nos non vi-
demus intra nos, ſeparans rationabiles virtutes à
cadaueribus paſſionum lethalium, & peſtilentium
cogitationum. Hic ſtat quaſi qui in hunc mundum
venerit, vt aculeum mortis hebetaret, deuoratorīū
M eius obſtrueret, viuentibus æternitatem gratiæ da-
ret, defunctis reſurrectionem concederet. Huic tu
militas bonam militiam, huius depoſitum cuſtodis,
huius pecuniam fœneras, ſecundum quod ſcriptū
eſt: Fœnerabis gentibus. Bonum fœnus ſpiritalis *Deut. 15.*
gratiæ, quòd veniens Dominus cum vſuris exiget,
& cùm te bene diſpenſaſſe inuenerit, dabit tibi plu-
ra pro paucioribus, eritque mihi fructus dulciſſi-
mus, quod meum in te iudicium comprobabitur,
ordinatio

A ordinatio non reprehendetur, quam accepiſti per impoſitionem manuum mearum, & benedictionē in nomine Domini Ieſu. Fac ergo bonum opus, vt in illo die mercedem inuenias, & ego in te, & tu in me requieſcamus. *Luca 10.* Multa meſſis Chriſti, ſed pauci operarij, & difficilè reperiuntur qui adiuuent. Verùm hoc vetus, ſed potens eſt Dominus qui mittat operarios in meſſem ſuam. Certè in illo ordine Comenſium iam plerique cœperūt credere magiſterio tuo, & doctrina tua verbum Dei receperunt, ſed qui dedit credentes, & adiutores dabit, quo & tibi excuſandi auferatur neceſſitas, quod ſerius nos inuiſeris: B & mihi crebrior tuæ præſentiæ refundatur gratia. Vale, & nos dilige, vt facis.

Diui Ambroſij ad Irenæum, pythagoricum mandatum commemorantis; quo ille diſcipulos ſuos communem atque vſitatam populo viam ingredi prohibuit: & vt idem à ſacerdotibus obſeruetur, multiplici ratione perſuadentis.

Epiſtola VI.

AMbroſius Irenæo: Pythagoricum mandatum in abiquorum ſcriptis prædicari inuenimus, C quo ille diſcipulos ſuos cōmunem atque vſitatam populo prohibuerit ingredi viam. Sed hoc vnde aſſumpſerit, non eſt incognitum. Nam cùm ex populo Iudæorum (vt plerique arbitrantur) genus duxerit, ex eius diſciplina deriuauit etiam magiſterij præcepta, meritóque magnus apud Philoſophos habitus, æqualem (vt aiunt) vix reperit. Legerat itaque in *Exod. 3.* Exodo Moyſi diuino præceptum eſſe oraculo: Solue calciamentum pedum tuorum. Id etiam præceptum Ieſu Naue, videlicet vt detritæ & popularis viæ deponerent puluerem, qui viam Domini ambu- D lare deſiderarent. Legerat præceptum eidem Moyſi, vt montem cum ſacerdotibus aſcenderet, populus autem deorſum ſtaret. Separauit igitur ſacerdotes à populo, & poſtea ipſum Moyſen introire intra nubem præcepit. Vides diuiſiones? Nihil in ſacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum ſtudio atque vſu, & moribus inconditæ multitudinis? Sobriam à turbis grauitatem, ſeriā vitam, ſingulare pondus dignitas ſibi vindicat ſacerdotalis. Quomodo enim poteſt obſeruari à populo qui nihil habet ſecretum à populo, diſpar à multitu- E dine? Quid enim in te miretur ſi ſua in te recognoſcat, ſi nihil in te aſpiciat qnod vltra ſe inneniat, ſi quæ in ſe erubeſcit, in te quem reuerendum arbitratur offendat? Superegrediamur igitur plebeias opiniones, & ſtrata quædam gregalis conuerſationis, ac detritæ viæ orbitas declinemus, ac vulgaris ſemitæ ſolum, quam currit ille cuius vita leuior curſore, de quo dicitur: Tranſiuit, & non vidit. Sed quæramus nobis viam inacceſſam ſermonibus inſolentium, inuiam operibus imperitorum, quam nullus maculoſus deterat, maculoſus ſcilicet ignauię ſuæ ſordibus, F & fumo iniquitatis oblitus, tenebríſque & parietinis quibuſdam animæ ruinoſus, qui nullam virtutis ſuauitatem guſtauerit, aut certè limis eamſpectandā magis quàm directo affectu, & aperto ſinu mētis ſuſcipiendam arbitratus ſit: & quod plerique amant,

A qui ſibi faceti atque vrbani videntur, pulchritudinē ſapientiæ in dedecus verſutiæ transfigurantes, verā non intuens gratiam, tanquam in nocte poſitus nō credit in die viuentibus: quia de numero Themanorum & Sabæorum eſt deficientium & auertentiū ſe à veritate, de quibus dicit Iob: Videte vias Themā- *Iob 6.* norum, & ſemitas Sabęorum, quia confuſionem incident qui in ciuitatibus & diuitiis ſpem habent. Ita & vos inſurrexiſtis in me ſine miſericordia, vnde viſo vulnere meo timete: has igitur deuias ſemitas declinantium, & illum deficientiū puluerem, qui pro- B pter ſuam appetentiam ceciderunt ſæpè in deſerto, derelinquamus. Conuertamur antē, & ſequamur ſapientiæ viam quam non calcauerunt filij glorificantium ſe & iactantium, quam interitus ignorat, mors neſcit, quia Deus direxit eam. Abyſſus dixit, Nō eſt *Ibidem 28.* in me: mare dixit, non eſt mecum. Sed ſi quæris viā ſapientiæ & diſciplinæ, colere Deū, atque ei ſubditū eſſe, ſapientia eſt: abſtinere autē à peccatis, diſciplina eſt. Quid igitur nobis cum iſtius ſeculi via, in qua eſt tentatio imò ipſa vita hominis tētatio eſt, & exilior quàm ſermo fabularū, habitare in luteis domi- C bus, dies & noctes in lucris ponere, & de lucris ſemper cogitare, & ſicut mercenarius diurnam mercedē quærere, atque (vt cicadas aiunt) aura quadam paſci cupiditatum? Verè ſicut cicadas, quia de die in diem viuunt, quæſtúque rumpuntur ſuo. Quid enim aliud ſunt homines nullius pōderis, nullius diſciplinę, niſi vt videantur ſicut cicadæ, ad mortem nati diurnam, ſtrepentes magis quàm loquentes? Qui ſub ardore feruentium cupiditatum ſe mulceant cantu ſibi noxio, ſtatímqne occidant, nullum fructum ferentes, nihil habentes gratiæ. Horum igitur viæ noxiæ, tor- D tuoſæqne ſerpentium, qui venenato lapſu corporis ſeſe trahunt, atque in ſpiram nequitiæ ſeſe colligūt, & erigere non queunt ad cœleſtia. Ingrediamur au- *Pſal. 99.* tem portas Domini, portas iuſtitiæ, quas iuſtus qui fuerit ingreſſus, confitetur Domino. Sed hæc paucorum ingreſſio: vnde Dominus ait, Quia anguſta *Matth. 7.* porta, & arcta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Lata autem porta & ſpatioſa via quam multi gradiuntur, ad mortem dirigit, & viatores ſuos eò ducit. Sit ergo via noſtra anguſtior, E virtus exuberātior, trames preſſior, fides ſublimior, callis arctior, vigor mentis exundans, ſemitæ rectæ, quia inflexibilia ſunt virtutnm veſtigia. Vnde Salomon: O qui dereliquerunt ſemitas rectas, ſit greſſus ad ſuperiora, quia melius eſt aſcendere quàm deſcēdere. Denique, ſicut lectum eſt hodie: Væ iis qui deſcendunt in Ægyptū. Non vtique tranſire in Ægy- *Eſaia 31.* ptum, criminoſum eſt, ſed tranſire in mores Ægyptiorum, tranſire in eorum perfidiam, eſcæ cupiditatem, luxurię deformitatem, qui eò tranſit, deſcendit: qui deſcendit, cadit. Declinemus itaque Ægy- F ptium hominem, & non Deum. Vitiis enim ſuis etiā ipſe rex Ægyptiorum in poteſtatem eſt datus, cuius comparatione Moyſes Deus exiſtimatus eſt, imperans regnis, ſubiiciens ſibi poteſtates. Vnde ei dictū *Exod. 7.* legimus: Faciam te in Deum regi Pharaoni. Vale, & nos, vt facis, quaſi filius dilige.

FINIS.

Capita Epiſtolarum Libri ſecundi.

Ambroſius Simpliciano, eleganter de vera libertate, ac etiam ſeruitute diſputans, fortiſſimiſque argumentis, ſolum ſapientem vera libertate gaudere, & omnem inſipientem ſeruum eſſe comprobans, atque ad illam amplectendam plurimùm cohortans. Epiſtola VII.

Ambroſius Fauſtino, eundem propter obitum germanæ acerbo dolore mœrentem, conſolans. Epiſt. VIII.

Ambroſius Bellicio, graui ægritudine priuſquàm in Dominum Ieſum crederet iactato, poſtea verò reualeſcente, illum ex diuinæ viſitationis pietate in fide Chriſti confortans, & ad aliorum Sacramentorum perceptionem exhortans. Epiſt. IX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM
LIBER SECVNDVS.

Diui Ambroſij ad Simplicianum, eleganter de vera libertate ac etiam ſeruitute diſputantis, fortiſſimiſque argumentis ſolum ſapientem vera libertate gaudere, & omnem inſipientem ſeruum eſſe comprobantis, atque ad illam amplectendam plurimùm cohortantis.

Epiſtola VII.

AMBROSIVS Simpliciano. Proximè cùm veteris amoris vſu familiaris inter nos ſermo crederetur, delectari te inſinuaſti mihi cùm aliquid de Pauli H Apoſtoli ſcriptis corā populo ad diſputandum aſſumerem, quod eius profundū in conſiliis vix comprehendatur, ſublime in ſententiis audientem erigat, diſputantem accendat, tum quia in pleriſque ita ſe ipſe ſuis exponat ſermonibus, vt is qui tractat, nihil inueniat, quod adiciat ſuum, ac ſi velit aliquid dicere, Grāmatici magis quàm diſputatoris fungatur munere. In eo tamen, tum quoniā & veteris affectum amicitiæ, & quod plus eſt, paternę gratię amorem recognoſco: (nam vetuſtas habet aliquid cum pluribus conſociabile, patrius amor nō I habet:) tum quia nō ieiunè me feciſſe iam quod poſtulas arbitratus es, parebo voluntati tuæ: admonitus præſertim & prouocatus exemplo meo, quod mihi non difficillimum, quia non magnum aliquem ſed meipſum imitabor, cùm in meos non magnos aliquos vſus reuertor. Et de conſiliis quidem, cùm beatæ vitæ imago atque effigies noſtro ſermone exprimeretur, putamus eam factam complexionem, vt pluribus fortaſſe aliis, tibi certè amanti noſtri non improbemur, licet difficilius ſit tuo iudicio quàm plurium non diſplicere. Sed iudicij pondus affectu ableuas, eóque mihi blandior. Hæc autem epiſtola quoniam te abſentem offendit, de ſententus Pauli eſt Apoſtoli, qui nos à ſeruitute in liber- 1.Cor.7.

G tatem vocat, dicens: Precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum, oſtendens libertatem noſtram * in Chriſti eſſe ſapientia. [* Al. in cognitione eſſe ſapientia.] Quæ ſententia magno à Philoſophis fluctuata atque iactata eſt diſputationis molimine, dicentibus quia omnis ſapiens liber, omnis autem inſipiens ſeruiat. Sed multò hoc prius Dauid filius dixit, qui ait: Stultus ſicut luna mutatur. Eccleſ. 23. Sapiens enim non metu frangitur, non poteſtate mutatur, non attollitur proſperis, non triſtibus mergitur. Vbi enim ſapientia, ibi virtus animi, ibi conſtantia & fortitudo. Sapiens ergo idem eſt animo, non minuitur, non augetur rerum mutationibus: nec vt paruulus fluctuat, vt circumferatur omni vento doctrinæ, ſed manet perfectus in Chriſto, fundatus charitate, radicatus fide. Sapiens ergo defectus rerum ignorat, & varium animum neſcit, ſed fulgebit ſicut ſol iuſtitiæ, qui in Matth.13. regno patris ſui fulget. Vnde tamen hoc plenius hauſerit philoſophia, de qua patrum diſciplina & prudentia conſideremus. Nónne primus Noë cùm aduertiſſet quia inſipienter filius ſuus Cham riſerat nudatum patrem, maledixit ei, dicens: Male- Geneſ.9. dictus Cham, ſeruus domeſticus erit fratribus ſuis, & præpoſuit ei fratres eius dominos, qui ſapienter patris ſenectutem honorandam putarunt. Nónne etiam fons ille, diſciplinarum omnium Iacob vbertatem diſputationis huius omnium pectoribus infudit, qui ſapientiæ merito prælatus eſt fratri ſeniori? Denique pater pius qui inter duos filios affectu certaret paterno, ſed diſceptaret iudicio (affectus enim neceſſitudine fertur, meritis autem iudicia formantur) cùm diuideret alteri gratiam, alteri miſericordiam: ſapienti gratiam, inſipienti miſericordiam, quia ad virtutem ſe propriis viribus erigere non poterat, nec ſpontaneum greſſum attollere, benedixit eum, vt ſeruiret fratri ſuo, & eſſet ipſius ſeruus: oſtendens ita de-

teriorem

teriorem eſſe ſeruitute inſipientiam, vt remedio ei A
ſeruitus ſit, quia ſtultus regere ſe non poteſt: & niſi
moderatorem habeat, præcipitatur propriis volun-
tatibus. Diligens ergo patet, & conſulens ſeruum
eum fratris ſui fecit, vt eius regeretur conſilio. Ideò
inconſultis populis ſapientes quique adhibentur
rectores, qui plebeiam inſipientiam vigore proprio
regant, vt potentiæ ſpecie dominentur, quo vel in-
uitos authoritate poteſtatis ſubiiciant ad obedien-
dum prudentioribus, & obſequendum legibus. Im-
poſuit igitur inſipienti velut indomito iugum, & cui B
in gladio ſuo viuendum dixerat, libertatem ne-
gauit, ne temeritate laberetur: præfecit ei fratrem,
cuius authoritate & moderatione ſubiectus pro-
ficeret ad conuerſionem. Et quia ſeruitus habet
diſcretionem (eſt enim neceſſitatis infirmior, vo-
luntatis fortior, quia pulchrius eſt bonum, quod
non ex neceſſitate fit, ſed ex voluntate) ideò ei
primo iugum impoſuit neceſſitatis, poſtea bene-
dictionem ei voluntariæ ſubiectionis impartiuit.
Non igitur natura ſeruum facit, ſed inſipientia: nec C
Geneſ. 25. manumiſſio liberum, ſed diſciplina. Denique Eſau
Geneſ. 37. liber natus eſt, & ſeruus factus eſt. Ioſeph venditus
in ſeruitutem eſt, & electus eſt ad poteſtatem, vt ſuis
emptoribus imperaret. Non dedignabatur tamen
obſequium ſedulitatis, ſed tenebat virtutis faſtigiũ,
conſeruabat libertatem innocentiæ integritatis au-
Pſal. 104. thoritatem. Vnde pulchrè Pſalmiſta ait: In ſeruum
venundatus eſt Ioſeph, humiliauerunt in compedi-
bus pedes eius. In ſeruum, inquit, venundatus eſt,
non ſeruus factus. Humiliauerunt pedes eius, non
Ibidem. animam eius. Quomodo enim humiliata eſt anima,
de qua dicit: Ferrum pertranſiuit anima eius? Nam D
cùm aliorum animas peccatum tranſeat (ferrũ enim
peccatum eſt, quod eſt penetrabile) Ioſeph ſancti a-
nima ita nõ patuit peccato, vt magis peccatum ipſa
penetraret. Denique nec herilis illecebræ flexus eſt
delinimento, nec immeritò flammas non ſenſit libi-
dinis, quia maiorem diuinæ flagrabat ardorem gra-
tiæ. Vnde & hoc pulchrè de eo dictum eſt: Quia e-
Ibidem. loquium Domini vſſit eum, quo reſtrinxit ignitas
diaboli ſagittas. Quomodo hic ſeruus, qui erudiuit
principes populi in illa frumentaria diſpenſatione,
vt futuræ inopiæ conſulerent, & declinando proui- E
derent? Aut quomodo ſeruus, qui totam terram ac-
quiſiuit, & vniuerſum populum Ægyptiorum in ſer-
uitutem redegit? Non vt cõditionem ſeruitij igno-
bilis irrogaret, ſed vt tributum conſtitueret, præter
poſſeſſionem tamen ſacerdotalem, quam à tributis
immunem reſeruauit, vt apud Ægyptios quoque
inuiolabilis haberetur religio ſacerdotalis. Non fe-
cit igitur eum ſeruum vẽditio: nam vtique negotia-
toribus erat venditus. Verùm ſi preciũ ſpectes, mul-
tos inuenies qui emerunt ſibi puellas formæ elegã- F
tioris, quarum amore capti turpi ſeruitio ſeſe dede-
3. Eſdr. 4. runt. Videbatur Apeme concubina Darij regis ſe-
dens ad dexteram eius, auferens de capite eius dia-
dema, & ſuo imponẽs vertici, palmis faciem eius ſi-
niſtra manu verberans, quam rex aperto ore intue-
batur, gaudens ſi quando arrideret ei mulier: quòd
ſi ea indignaretur, miſerum ſe atque afflictum puta-
bat, vt poteſtate ſubmiſſa blanditias obtexeret, &
conciliari ſibi eam deprecaretur. Sed quid iſta ma-
gno allegamus ambitu? Non videmus plerunque in
poteſtatem piraticam, vel immaniũ Barbarorum re-
dactos parentes à filiis redimi? Nũquid leges pecu-
niæ potiores quàm leges naturæ? Nunquid in ſerui-
tute accreſcit pietas? Plerique emptores leonũ ſunt,
& tamen non dominãtur leonibus, ſed ita ſubiiciũ-
tur verſa vice, vt ſi exaſperatos eos excutere ceruí-
ce toros viderint, fugiant & deliteſcant. Nihil ergo
præiudicat pecunia, quæ plerumque ſibi dominos
emit: nihil tabulæ auctionales, quibus emptor fre-
quenter adiudicatur atque addicitur. Contractus
non mutat genus, nec ſapientiæ libertatem adimit.
Denique famulo ſapienti multi (vt ſcriptum eſt) ſer-
uiunt liberi, & eſt ſeruus intelligens qui regat do-
minos ſtultos. Quem ergo magis liberum cenſes?
Sola eſt ſapientia libera, quę diuitibus pauperes prę-
ficit, & quę ſeruos propriis fœnerare dominis facit,
fœnerare non pecuniam, ſed intellectum, fœnerare
talentum illius Dominici æternique theſauri, qui
nunquam corrumpitur, cuius & vſura precioſa eſt,
fœnerare illud intelligibile eloquiorum argentum
cœleſtium, de quo lex dicit: Fœnerabis gentibus, tu Deut. 15.
autem non mutuaberis. Quod Hebræus fœnerauit
gentibus, ipſe autem non accepit à populis doctri-
nam, ſed tradidit, cui aperuit Dominus theſaurum
ſuum, vt gentes pluuia ſermonis ſui faceret hume-
ſcere, & fieret princeps gentium, ipſe autem ſupra ſe
principem nullum haberet. Liber eſt ergo qui ſa-
piens eſt, precio emptus oraculorum cœleſtium, il-
lo auro, illo argento emptus ſermonis diuini, pre-
ciòque emptus ſanguinis, (non enim nimium eſt
emptorem agnoſcere) precio emptus gratiæ, qui
audiuit & intellexit dicentem: Qui ſititis, ite ad a- Eſaiæ 55.
quam: & quicunque non habetis argẽtum, ite, emi-
te, & bibite, & mãducate. Liber eſt ille, qui progre-
diẽs in bellum, ſi viderit mulierem bonam aſpectu,
& deprædatus opes inimicorum ſuorum, repertam
illic cõcupierit eam, demptis ſuperfluis, & indumẽ-
to captiuitatis detracto, in vxorem eam ſibi copula-
uerit, iam non ſeruam, ſed liberam: intelligit enim
famulatui prudentiam & diſciplinam non ſubiace-
re. Ideóque lex dicit: Non venundabitur pecunia.
Omne enim precioſum non eſt dignum. Et Iob di-
cit: Attrahe ſapientiam in interiora. Non illi com- Iob 28.
parabitur Æthiopiæ topazion, quod auro habetur
argentóque precioſius. Sed non ille ſolùm liber qui
Dominum licitatorem non pertulit, aut tollentem
digitum non vidit, ſed ille magis liber, qui intra ſe
liber eſt, qui legibus naturæ liber eſt, legem ſciens
naturæ pręſcriptã eſſe moribus, non conditionibus,
& menſuram officiorum conſentaneã non hominis
arbitrio, ſed naturæ diſciplinis. Vtrum igitur iſte li-
ber tibi tantummodò, an quidam cenſor videtur, &
præfectus moribus? Vnde verò ait ſcriptura, quia
pauperes diuitum præpoſiti erunt, & priuati vtique
adminiſtrantium. An tibi liber videtur qui pecunia
ſuffragium ſibi emit? Qui plauſum populi magis
quàm iudicium requirit prudentium? Ille ergo liber
eſt qui popularibus auris mouetur? Ille qui reformi-
dat ſibilum vulgi? Sed nõ iſta libertas, quam manu-
miſſus accipit, & palma lictoris donatus acquirit.
Non enim munificentiam, ſed virtutem libertatem
eſſe arbitror, quæ non ſuffragiis defertur alienis,

ſed magnanimitate propria vindicatur ac poſſide-
tur. Sapiens enim ſemper liber, ſemper honoratus,
1. Tim. 1. ſemper is qui præſit legibus. Denique iuſto non eſt
poſita lex, ſed iniuſto. Iuſtus enim ipſe ſibi lex eſt,
non habens neceſſe longius ſibi arceſſere formam
Roman. 2. virtutis, quam corde incluſam gerat, ſcriptum ha-
bens opus legis in tabulis cordis ſui, cui dictum ſit:
Prouerb. 5. Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum
ſontibus. Quid enim nobis tam proximum quàm
Dei verbum? Hoc eſt verbum in corde noſtro, & in
ore noſtro, quod nun videmus & tenemus. Sapiens
ergo liber, quoniam qui ea facit quæ vult, liber eſt.
Sed non omnis bona voluntas, ſed ſapientis eſt om-
nia quę bona ſunt velle. Odit enim malũ, quia quod
bonum eſt elegit. Ergo ſi quod bonum eſt elegit, ar-
biter electionis, & eligens operationis liber eſt, quia
quod vult facit. Liber ergo ſapiens. Sapiens omnia
quæ facit, bene facit. Qui autem bene facir omnia,
rectè facit omnia. Qui verò rectè facit omnia, vtiq;
inoffenſè & irreprehenſibiliter, & ſine damno, &
commotione ſui facit omnia. Cui igitur hoc ſubeſt,
vt inoffenſè faciat, faciat irreprehenſibiliter, faciat
ſine commotione ſui, ſine damno: nihil inſipienter
facit, ſed ſapienter omnia. Qui autem ſapienter fa-
cit, nihil habet quod metuat. Metus enim in pecca-
to eſt. Vbi autem nulla formido, ibi libertas: vbi li-
bertas, ibi poteſtas faciendi quod vult. Solus ergo
ſapiens liber eſt. Etenim qui neque cogi poteſt, ne-
que prohiberi, is nequaquam ſeruus. Sapientis autẽ
eſt neque cogi, neque prohiberi. Non eſt igitur ſer-
uus ſapiens. Prohibetur enim qui non fungitur iis
quæ deſiderat. Quæ autem deſiderat ſapiens, niſi ea
quæ virtutis & diſciplinæ ſunt, ſine quibus eſſe non
poteſt? In ipſo enim ſunt, nec diuellũtur ab eo: quod
ſi diuelluntur, iã non ſapiens, qui ſit ſine virtutis vſu
ac diſciplina, quibus ipſe ſe fraudet ſi non ſit volun-
tarius virtutis interpres. Quòd ſi cogitur, manifeſtũ
eſt quod inuitus faciat. In omnibus autem factis aut
à virtute correctiones ſunt, aut à malitia prolapſio-
nes, aut media ac indifferentia. Virtutis nõ coactus,
ſed voluntarius executor eſt ſapiens, quoniam om-
nia quæ placent agit: malitiam fugitans, nec ſomniũ
eius admittit. Indifferentibus ita non mouetur, vt
nullis momentis ſicut vulgus hominum huc atque
illuc inclinetur, ſed tanquam in ſtatera mens eius æ-
qua lance pendeat, vt neque ad voluptaria propen-
dat, neque omnino ad ea quæ ſunt auerſanda, vel
leuiter ſtudium inclinet ſuum, ſed immobilis ma-
neat affectu. Vnde liquet quia nihil inuitus facit ſa-
piens, neque cogitur: quia ſi ſeruus eſſet, cogeretur.
Liber igitur eſt ſapiens. Apoſtolus quoque ſic defi-
1. Cor. 9. nit, dicens: Non ſum ergo liber, non ſum Apoſto-
lus. Sed adeò liber, vt cùm ſubintraſſent quidam tẽ-
tare libertatem eius, nec ad boram ipſe (vt ipſe ait)
cederet ſubiectioni, vt veritas Euangelij prædica-
retur. Qui ergo non ceſſit, volens prædicauit. Vbi
voluntas, ibi merces voluntatis. Vbi neceſſitas, ibi
obſequium neceſſitatis. Melior ergo voluntas quàm
neceſſitas. Velle ergo ſapientis eſt, parere & ſeruire
Ibidem insipientis. Hæc etiam Apoſtoli definitio dicentis:
Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi au-
tem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Sapienti
igitur merces defertur, ſapiens autem ex volunta-

G te facit. Liber itaque ſecundum Apoſtolum ſapiens.
Vnde & ipſe clamat: Vos enim in libertatem vocati Galat. 5.
eſtis, tantum ne libertatem in occaſionem carnis
detis. Sequeſtrata lege, Chriſtianum ne inuitus vi-
deatur legi ſuccumbere, vocat in Euãgelium, quod
voluntas & prædicat, & operatur. Iudæus ſub lege,
Chriſtianus per Euangelium. In lege ſeruitus, in Eu-
angelio libertas, vbi cognitio ſapientiæ. Omnis er-
go qui Chriſtum recipit, ſapiens: qui autem ſapiens,
liber. Omnis igitur Chriſtianus & liber, & ſapiens.
Docuit me tamen Apoſtolus quod vltra ipſam li-
H bertatem ſit, vt & ſeruire libertas ſit. Cùm liber, in- 1. Cor. 9.
quit, eſſem, omnium me ſeruum feci, vt plures lucri-
facerem. Quid eſt vltra libertatem niſi habere ſpiri-
tum gratiæ, habere charitatem? Libertas enim libe-
rum facit hominibus, charitas amicum Deo. Vnde
ait Chriſtus: Vos autem dixi amicos. Bona chari- Ioan. 15.
tas, de qua dicitur: Per charitatem ſpiritus ſeruite Gal. 5.
inuicem. Seruiuit & Chriſtus, vt omnes liberos fa- Pſalm. 80.
ceret. Manus eius in cophino ſeruierunt, qui non ra- Philip. 2.
pinam arbitratus eſſe ſe æqualem Deo, formã ſerui 1. Cor. 9.
accepit, & omnia omnibus factus eſt, vt omnibus Ibidem.
I ſalutem afferret. Cuius imitator Paulus, & quaſi ſub
lege erat, & quaſi ſine lege viuebat pro eorum vtili-
tate quos cupiebat lucrari, & infirmis volens fiebat
infirmus, vt eos cõfirmaret, & currebat vt compre-
henderet, & corpus ſuum caſtigabat, vt poteſtates
aëreas in Chriſto triumpharet. Eſt ergo ſapienti &
ſeruire libertas. Vnde colligitur quia ſtulto & im-
perare ſeruitus eſt: & quod peius eſt, cum paucıori-
bus præſit, pluribus dominis & grauioribus ſeruit.
Seruit enim propriis paſſionibus, ſeruit cupiditati-
bus ſuis, quarum dominatum nec nocte poteſt fu-
K gere, nec die, quia intra ſe dominos habet, intra ſe
ſeruitium patitur intolerabile. Gemina enim ſer-
uitus eſt, altera corporis, animarum altera. Domini
autem corporis quidem homines, animarum autẽ
malitiæ & paſſiones, à quibus ſola animi libertas ſa-
pientem vindicat, vt ſeruitio ei liceat exire. Quæra-
mus igitur illum verè ſapientem, verè liberum, qui
quamuis ſub plurium hominum dominatu degat,
liberè dicit: Quis eſt qui mecum iudicio conten- Hier. 2.
dat? Tu ſolus manum tuam à me abſtine, à cuius cõ-
ſpectu non potero me abſcondere, & timor tuus
L non me percellat. Quem ſecutus Dauid rex ait: Ti-
bi ſoli peccaui. Regali enim ſubnixus faſtigio, qua- Pſalm. 50.
ſi legum dominus legibus reus non erat, ſoli Deo
obnoxius tenebatur, qui Dominus eſt poteſtatum. 1. Cor. 4.
Alium audi liberum: Mihi autem pro minimo eſt,
vt à vobis diiudicer, aut ab humano die, ſed neque
meipſum diiudico. Nihil enim mihi ſum conſcius,
qui autem diiudicat me, Dominus eſt. Vera libertas Ibidem 2.
hominis ſpiritualis, quia diiudicat omnia, ipſe autẽ
à nemine diiudicatur, nec à quaeunque creatura
M participe, ſed ſoli Deo ſe ſubditum nouit, qui ſolus
ſine peccato eſt, de quo dicis Iob: Viuit Dominus,
qui ſic me iudicat. Solus enim ille poteſt iudicare
iuſtum, cuius in conſpectu cœlum non eſt mundũ,
nec ſtellatum pura & clara lumina. Quis eſt qui So-
phoclea in medium ferat carmina dicentia: Iupi-
ter mihi præeſt, nullus autem hominum? Quanto
antiquior Iob, quanto vetuſtior Dauid? Agnoſcant
ergo de noſtris ſe habere quæcunque præſtan-
tiora

tiora locuti ſuot. Quis igitur ſapiens, niſi qui ad ipſa
peruenit diuinitatis ſecreta, & manifeſtata ſibi co-
gnouit occulta ſapientiæ? Solus igitur ſapiens, qui
duce Deo vſus eſt ad cognoſcenda veritatis cubilia,
& mortalis homo immortalis Dei hæres, & ſucceſ-
ſor eſt factus per gratiam, & quidam iucunditatis
Pſal. 44. particeps, ſicut ſcriptũ eſt: Propterea vnxit te Deus
Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Si quis
igitur propius ipſa introſpiciat rerum oegotia, co-
gnoſcet quãta ſapienti adiumenta, & quanta in ipſis
inſipienti refragia ſint, quid huic adiumento liber-
tas, illi impedimento ſeruitus ſit. Inſurgit enim ſa-
B piens quaſi victor debellatis à ſe ac triumphatis li-
bidinis, timoris, ignauiæ, mœſtitudinis, cæteriſque
vitiis, donec ea de poſſeſſione ſuæ mentis eliminet,
& omnibus terminis finibúſque ſuis propulſet atq;
arceat, quoniam dux cautior oouit excurſus cauere
latrocinantium, & quædam furta belli, quæ iniquiſ-
ſimi animæ noſtræ aduerſarij ignitis ſæpè perten-
tant ſpiculis. Sunt enim nobis quædam & in pace
prælia, & in bello pax. Vnde & ille ait: Foris pugnæ,
1. Cor. 7. intus timores. Sed in his omnibus ſuperamus pro-
Roman. 8. C pter eum qui dilexit nos. Dicit quia neque angu-
ſtiis, neq; perſecutionibus, neq; fame, neque pericu-
lo mortis terretur. Qui verò hæc timet, qui mortem
reformidat, quomodo non ſeruus? Seruit profectò,
& miſeram quidem ſeruitutem. Nihil enim ſic ani-
mam ad omnem ſeruitutem deiicit quomodo for-
mido mortis. Quomodo enim ſe erigat abiectus &
vilis ſenſus atque ignobilis, demerſus in omnem in-
firmitatis voraginem vitæ huius cupiditate? Vide
quàm ſeruus: abſcondam me, inquit, & ero gemens
Geneſ. 4. & tremens ſuper terram, & erit, omnis qui inuenerit
D me, occidet me. Itaque quaſi ſeruus ſignum acce-
pit, nec ſic tamen necem potuit euadere. Seruit igi-
tur peccator formidini, ſeruit etiam cupiditati, ſer-
uit auaritiæ, ſeruit libidini, ſeruit malitiæ, ſeruit ira-
cundiæ: & videtur huiuſmodi ſibi liber? Sed magis
ſeruit, quàm ſi ſub tyrannis poſitus. Illi autem liberi
ſunt, qui legibus viuunt. Lex autem vera ſermo re-
ctus, lex vera oon inſculpta tabulis, nec ære inciſa,
ſed impreſſa mentibus, atque infixa ſenſibus, quan-
Roma. 2. do ſapiens non ſub lege, ſed ipſe ſibi lex eſt opus le-
E gis in corde ſuo continẽs, oaturali ſibi ſtylo & qua-
dam inſcriptiooe formatum. Tantúmne igitur cæ-
citatis eſt, vt non videamus manifeſtas rerum ex-
preſſiones, & virtutum imagines? Et quàm indignũ,
vt populi integri obediant humanis legibus, quò
ſint libertatis participes: ſapientes autem veram le-
gem naturæ expreſſam ad imaginem Dei, verám-
que rationem ſigniferam libertatis negligant, & de-
relinquant, cùm in ea tanta libertas ſit, vt paruuli
ſeruire vitiis neſciamus, alieni ab ira, exortes aoari-
tiæ, ignari libidinis. Quàm miſerum igitur, vt qui
F naſcimur in libertate, moriamur in ſeruitute. Sed
hoc fit leuitate animi, atque infirmitate morum,
quia curas inanes voluimus, & operamur ſuperua-
cua. Sapieotis autem cor actúmque & opos radica-
tum eſſe decet atque immobile. Hoc docuit Moy-
Exod. 17. ſes quando manus ei grauiores fiebant, ita vt vix ſu-
ſtioeret eas Ieſus Naue. Ideóque vincebat populus
quando non perfunctoria gerebantur opera, ſed
plena ponderis atque virtutis, non nutantis animi,

A nec titubantis affectu, ſed fundatæ mentis ſtabilita-
te. Ergo ſapiens extendit manus ſuas; ſtultus autem
contrahit, ſicut ſcriptum eſt: Quia ſtultus comple-
xus eſt manus ſuas, & vorauit viſcera ſua, carnalia Eccleſ. 4.
magis cogitans quàm ſpiritualia. At non filia Iudæ,
quæ expandens manus clamauit ad Dominum: Tu
ſcis quia falſum teſtimonium aduerſum me dicunt. Dan. 13.
Melius eſt arbitrata non peccare, & incidere in ca-
lumnias accuſantium, quàm peccatum ſubire ſub
impunitatis velamine. Ea ergo contemptu mortis
ſeruauit innocentiam. Sed nec filia Iephte, quæ vo- Iudic. 11.
B tum patris de immolatione ſua proprio atque hor-
tatorio firmauit aſſenſu. Non enim ego de contem-
ptu mortis libros Philoſophorũ depromo, aut Gy-
mnoſophiſtas Indorum, quorum præ cæteris Cala-
ni laudatur reſpooſum Alexandro, cùm eum iube-
ret ſequi. Qua me, inquit, laude dignum Græciam
petere poſcis, ſi poſſum cogi facere quod nolo? Et
verè plenus authoritatis ſermo, ſed magis mens li-
bertatis. Denique & epiſtolã ſcripſit Calanus Ale-
xandro: Amici perſuadent tibi manus & oeceſſitatẽ
inferre Indorum Philoſopho, nec in ſomniis viden-
C tes noſtra opera. Corpora enim transferes de loco
ad locum, animas oon coges facere quod nolunt,
non magis quàm ſaxa & ligna vocem emittere. Ma-
ximus igois viuentibus corporibus dolorem inurit,
& gignit corruptionem, ſuper hunc nos ſumus: vi-
uentes enim exurimur. Noo eſt tex neque princeps
qui extorqueat nobis facere quod ooo propoſui-
mus. Nec ſimiles ſumus Græciæ Philoſophorum,
qui verba pro rebus meditati ſunt ad opinionis ce-
lebritatem. Nobis res ſociæ verbis, & verba rebus:
res celeres, & ſermones breues, in virtute nobis li-
D bertas beata eſt. Præclara verba, ſed verba: præclara
conſtantia, ſed viri: pręclara epiſtola, ſed philoſophi.
Apud nos autẽ & puellæ de mortis appetentia ſub-
limes vſque ad cœlum erexêre virtutũ gradus. Quid
Theclam, quid Agnen, quid Pelagiam loquar, quæ
tanquam nobilia vitulamina pullulantes, ad mor-
tem quaſi ad immortalitatem feſtinauerunt? Inter
leones virgo exultauit, & prodeuntes beſtias expe-
ctauit intrepida. Et vt noſtra cum Indorũ Gymno-
ſophiſtis conferamus: quod ille verbis gloriatus eſt,
E ſanctus Laurentius factis probauit, vt viuus exure-
retur, & flammis ſuperſtes diceret: Verſa, manduca.
Haud deneger Abrahamidarum & Macchabæorũ
concertatus puerorum, quorum alij ſuper flammas
canebant, alij cùm exurerentur noo rogabant vt
parceretur, ſed inuehebantur, vt amplius perſecu-
tor inflammaretur. Liber igitur ſapiens. Quid autẽ
ſublimius ſancta Pelagia, quæ vallata à perſecutori-
bus priuſquàm tamen in eorum conſpectum veni-
ret, aiebat: Volens morior, nemo me continget ma-
oo, nemo oculo proteruo violabit virgioem. Me-
F cum feram pudorem, mecum incolumem verecun-
diam. Nullum prædones lucrum ſuæ capient inſo-
lentiæ. Pelagia Chriſtum ſequetur, libertatem ne-
mo auferet, nemo captiuam videbit liberam fidem,
inſignémque pudicitiam, & proſapiam prudentiæ.
Quod ſeruum eſt, hic manebit nullos in vſus debi-
tum. Magna igitur piæ virginitatis libertas, quæ
ſepta agminibus perſecutorum, inter maxima pe-
ricula integritatis & vitæ nequaquam inclinata eſt.

At non ille cui dominatut ira, ſubiicitur enim iugo
peccati. Homo enim iracundus peccatum effodit.
Qui autem peecatum facit, ſeruus eſt peccati: at non
Ioan. 8. ille liber qui ſeruit auàritiæ, non poteſt enim poſſi-
dere vas ſuum. Non ille liber qui ſeruiens deſideriis
1. Theſ. 4. & voluptatibus vago fluitat errore. Non ille liber
qui curuatur ambitu: ſeruit enim alieno imperio: ſed
ille liber qui poteſt diecre: Omnia mihi lieent, ſed
1. Cor. 6. ego ſub nullius redigar poteſtate. Eſca ventri, & vẽ-
Ibidem. ter eſcis. Ille liber qui ait: Quid enim libertas noſtra
Prouer. 26. iudicatur ab infideli conſcientia? Libertas igitur ſa-
pienti non inſipienti conuenit: quoniam qui deli-
gat lapidem in fundibulo, ſimilis eſt ei qui dat im-
prudenti claritatem, ſeipſum vulnerat, atque ſibi
potius dum intorquet iaculum, affert periculum.
Certè ſicut tormento acerbatur, & geminatur ma-
lum ſaxi ruina, ſic inſipientis in libertate ruina,
vehementior eſt. Recidenda igirur inſipienti po-
teſtas, non adiicienda libertas eſt: ſeruitus enim
ei conuenit. Ideóque addidit: Spinæ naſcuntur
Ibidem. in manu ebrioſi, ſeruitus autem in manu impru-
dentis: quia ſicut ille ſuis vulnetatur poculis, ita
inſipiens ſuis factis. Ille bibendo ſe peccato in-
ſerit, iſte operando ſe culpæ adiudicat, & factis
Rom. 7. ſuis trahitur in ſeruitutem. Videbat ſe Paulus in
captiuitatem trahi à lege peccati, & ideò vt libera-
retur, confugit ad libertatis gratiam. Non ſunt igi-
Pſalm. 31. tur liberi inſipientes, quibus dicitur: Nolite fieri ſi-
cut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. In
fræno & chamo maxillas eorum conſtringe qui nõ
appropinquãt tibi. Multa flagella peccatorum, quia
multis flagellis opus eſt vt eorum imprudentia co-
ërceatur. Diſciplina boc exigit, non inclemẽtia: de-
Prouer. 13. nique qui parcit baculo ſuo, odit filiũ ſuũ: ſimul quia
vnuſquiſque grauius ſuis peccatis flagellatur. Gra-
uia enim delictorum pondera, grauia eriminũ ver-
bera, ſicut onus grauantur graue, & infligant animæ
cicatrices, & putreſcere faciunt mentis vleera. De-
ponamus igitur tam grauem ſeruitutis ſarcinam, re-
nunciemus luxuriæ ac deliciis, quæ nos quibuſdam
adſtringunt nexibus cupiditatum, & vinculis ligãt:
nihil enim proſunt delitiæ ſtulto. Er quicunque à
pueritia dederit ſe deliciis, manebit in ſeruitute, vt
viuens mortuus ſit. Recidatur ergo luxuries, delicię
reſecẽtur. Et ſi quis fuit luxurioſus, valedicat ſupe-
rioribus. Reciſa enim vinea fructum affert, ſemipu-
tata frondeſcit, neglecta luxuriat. Ideóque ſcriptũ
eſt: Tanquam agricultura homo imprudens, & tan-
quam vinea homo egens ſenſu: ſi reliqueris eum, de-
ſertus erit. Colamus ergo corpus boc noſtrũ, caſti-
1. Cor. 9. gemus illud, redigamus ad ſeruitutẽ, non illud de-
ſpiciamus. Sunt enim membra noſtra arma iuſtitiæ,
ſunt & arma peccati. Si eleuentur, arma iuſtitię ſunt,
vt peccatum in his non dominetur, ſi mortuum fue
rit peccato, non regnabit in eo culpa, & erũt mem-
bra noſtra à peecato libera. Non obediamus igitur
Rom. 6. cupiditatibus eius, neque exhibeamus membra no-
Matth. 5. ſtra arma iniquitatis peccato. Si videris mulierem
ad concupiſcendum eam, membra tua arma pecca-
ti ſunt. Si locutus es ad ſolicitãdam eam, lingua tua
& os tuum membra peccati ſunt. Si abſtuliſti ter-
minos à patribus poſitos, membra tua arma peccati
ſunt. Si feſtinaſti velocioribus pedibus ad effundẽ-
G dum innoeentium ſanguinem, membra tua arma i-
niquitatis ſunt. Contra ſi vidiſti egenum, & induxi-
ſti in domum ruam, membra tua arma iuſtitiæ ſunt.
Si eripuiſti iniuriam accipientem, vel eum qui du-
cebatur ad mortem, ſi ſcidiſti chirograpbum debi-
toris, membra tua arma iuſtitiæ ſunt. Si confeſſus es
Chriſtum (arma enim intellectus labia ſapientiæ) la-
bia tua membra iuſtitiæ ſunt. Qui poteſt dicere: O-
culus eram cæcorum, pes claudorum, pater infir- Iob. 29.
motum, membra eius membra iuſtitiæ ſunt. Ergo Roman. 6.
liberati à peceato, quaſi precio empti ſanguinis
H Chriſti non ſubiiciamur ſeruituti hominum vel paſ-
ſionum. Non erubeſcamus peccatum noſtrum fa-
teri. Vide quàm liber qui poterat dicere: Nõ reueri-
tus ſum multitudinem populi, vt non annunciarem
in conſpectu omnium peccatum meum. Qui enim
confitetur Domino, exuitur à ſeruitute. Iuſtus enim
accuſator eſt ſui in principio ſermonis. Non ſolùm
liber, ſed etiam iuſtus: ſed iuſtitia in libertate eſt, & Prouer. 18.
libertas in confeſſione. Simul enim ac cõfeſſus quis
fuerit, abſoluitur. Denique, Dixi pronunciabo ad- Pſal. 31.
uerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remi-
I ſiſti impietatem cordis mei. Mota ergo abſolutio-
nis in confitendo eſt, confeſſionem ſequitur pecca-
torum remiſſio. Sapiens eſt igitur qui cõfitetur. Li-
ber cui peccatum dimiſſum eſt, nulla iam trahens
æra peccati. Vale, & nos dilige, vt facis, quia & ego
te diligo.

Diui Ambroſij ad Fauſtinum, eundem propter obitum germanæ acerbo dolore mœrentem conſolantis.

Epiſtola VIII.

K Ambroſius Fauſtino. Acerbo te doliturũ dolo-
re obitum germanæ tuæ non ignorabam, non
tamẽ vt à nobis te ablegares, ſed vt nobis redderes.
Nã etſi minus iucunda ſolatia mœrentibus, tamen
nonnunquã neceſſaria ſunt. Tu autem abiſti in ſe-
creta mõtium, & inter ferarũ diuerſaris ſpelæa, om-
ni humanæ conuerſationis vſu abdicatus, & quod
grauius eſt, judicio tuo. Tãtúmne de te commeruit
germana tua, vt propter quam excellere apud te de-
buit conditio humana, quæ tam egregiam fœminã
tulit, propter eam apud te minoris prærogatiuæ ſit?
L Illa certè vita excedens hoc ſe muleebat ſolatio,
quòd te ſibi ſuperſtitem derelinqueret, parentẽ ne-
potibus, præſulem paruulis, auxiliatorem deſtitutis.
Tu ira te & nepotibus & nobis abnegas, vt conſo-
lationis illius fructum non ſentiamus. Illa te chara
pignora vocant non ad dolendum, ſed ad conſolã-
dum, vt cùm te vident, matrem ſibi non credant
obiiſſe. In te eam recognoſcant, in te eius præſentiã
teneant, in te vitam eius ſibi manere arbitrẽtur. Sed
doles quòd dudum florentiſſima repentè occiderit.
Verũ hoc nobis cõmune nõ ſolũ cũ hominibus, ſed
M etiam cum ciuitatibus terriſque ipſis eſt. Nempe de
Bononienſi veniẽs vrbe à tergo Claternam, ipſam
Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinquebas, in
dextera erat Brixillum, à frõte occurrebat Placen-
tia, veterẽ nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonãs, ad
leuã Apœnini inculta miſeratus, & florẽtiſſimorum
quondã populorũ caſtella cõſiderabas, atq; affectu
relegebas dolẽti. Tot igitur ſemirutarũ vrbiũ cada-
uera,

uera,terrarúmq; ſub eodẽ cõſpectu expoſita funera A nõ te admonẽt vnius,ſanctæ licet &admirabilis,fœminæ deceſſionem conſolabiliorem habendã, præſertim cum illa in perpetuum proſtrata ac diruta ſint, hæc autem ad tempus quidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat? itaque non tam deplorandã quàm proſequendam orationibus reor. Nec mœſtificandam lachrymis tuis, ſed magis oblationibus animam eius Domino commendãdam arbitror. Verum forte aſſeras ſecurum te de meritis eius ac fide, nequire tamen ferre deſiderium, quod eam iam non videas ſecundum carnem, idque tibi ſummo dolori B ſit. Nec illud te mouet Apoſtolicum quod ait: Quia *2.Cor.5.* neminem nouimus ex hoc ſecundum carnem: & ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus. Caro enim noſtra perpetua eſſe ac diuturna non poteſt, neceſſe eſt occidat vt reſurgat, neceſſe eſt reſoluatur vt requieſcat, vt fiat quidã finis peccati. Et ideo multos cognouimus ſecũdum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Ipſum Dominum Ieſum cognouimus (inquit Apoſtolus) ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Iam enim carnis depoſuerat exuuias, iam ſpecie hominis non C videbatur, iam pro omnibus mortuus erat, & omnes in illo mortui, ſed vt per ipſum renouati, & viuificati ſpiritu iam non ſibi, ſed Chriſto viuerent. Vnde & alibi ait idem Apoſtulus: Viuo autem iam non *Gala 2.* ego, viuit autem in me Chriſtus. Meritóque qui ante cognouerat ſecundum carnem Chriſtum, iam operationes eius inuiſibiliter agnoſcẽs, iam non carnem eius ſed potentiam ſcrutans, qui ante perſecutor diſcipulos hominis, & pediſequos carnis infeſtis odiis vrgebat, poſtea doctor gentium factus veneratores maieſtatis eius ad prædicationem Euãgelij in- D ſtruere atque informare cœperat. Et ideo addidit: Si quis in Chriſto noua creatura, id eſt, qui perfectus in *2.Cor.5.* Chriſto noua creatura eſt, quoniam qui caro eſt, imperfectus eſt. Denique ipſe Dominus ait: Non permanebit ſpiritus meus in iſtis hominibus, quoniam carnes ſunt. Carnalis itaque non eſt in Chriſto, ſed ſi quis in Chriſto eſt, noua creatura eſt, non naturæ *Geneſ.7.* nouitate formatus, ſed gratiæ. Vetera itaque quæ ſe- *2.Cor.5.* cundum carnem erant, tranſierunt, facta ſunt noua omnia. Quæ illa? niſi quæ ſcriba doctus in regno E cœlorum nouit, ſimilis illius patris familias qui pro- *Matth.13.* fert de theſauro ſuo noua, & vetera: neque vetera ſine nouis, neque noua ſine veteribus. Ideo & Eccleſia dicit: Quia noua & vetera ſeruaui tibi. Sed tran- *Cantic.7.* ſierunt vetera, id eſt, legis myſteria abſcondita: in *Gala.5.* Chriſto facta ſunt omnia noua. Hæc eſt noua creatura, de qua Apoſtolus ad Galaras ait: In Chriſto enim Ieſu neque circũciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura. Per quam iam renouata caro floret, & fructum inuenit gratiæ, quæ ante inueterati flagitij ſpinas habebat. Quid ergo eſt quod F mœreamus, ſi iam ad animam dicitur: Renouabitur *Pſalm.102.* ſicut aquilæ iuuentus tua? Quid eſt quod ingemiſcamus pro mortuis, cum iam reconciliatio mundi apud Deum patrem facta ſit per Dominum Ieſum? Quoniam ergo Chriſti beneficia tenemus, cũ apud *2.Cor.5.* omnes, tum apud te pro Chriſto legatione fungi-A mur, vt noueris irreuocabilia eius eſſe dona, vt credas quod ſemper credidiſti, nec nimio mœrore tuã in dubium adducas ſententiam, quia ideo peccatum factus eſt Dominus Ieſus, vt tolleret peccatum mũdi, & eſſemus in illo omnes iuſtitia Dei, iam non culpæ obnoxij, ſed iuſtitiæ remuneratione ſecuri. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Bellicium, graui ægritudine prinſquam in Dominum Ieſum crederet iactatum, poſtea autem reualeſcere incipientem, illum ex diuinæ viſitationis pietate in fi- B *de Chriſti confortantis, & ad aliorum ſacramentorũ perceptionem exhortantis.*

Epiſtola IX.

AMbroſius Bellicio: Iactatum te graui ægritudine ſignificaſti mihi crediſſe in Dominum Ieſum, & iam cœpiſſe reualeſcere. Ad ſalutem igitor ea infirmitas fuit, plus aculei quàm periculi ferens, quia diu promiſſum remordebas. Hoc eſt quod ait: Percutiam, & ſanabo. Percuſſit infirmitate, ſanauit *Deut.32.* C fide. Vidit enim interiorem affectum tuum non vacuum piæ cupiditatis, ſed executi dilationibus. Et ideo admonere maluit, ita vt ſalutem non læderet, deuotionem excitaret. Quomodo enim ſaluti noceret qui ſolet dicere, vt legimus in Euãgelio: Ego ve- *Matth.8.* niam, & curabo eum? Ergo & cum à tuis inuitaretur vt inuiſeret domum tuam, ſine dubio dixit: Ego veniam, & curabo eum. Et ſi non audiſti eum, ille tamen quaſi Deus inſenſibiliter locutus eſt. Etſi non vidiſti eum, ille tamen quod te incorporaliter inuiſerit, dubitari non poteſt. Sed vidiſti eum, qui credi- D diſti ei: vidiſti eum, qui recepiſti cum hoſpitio tuæ mentis: vidiſti eum ſpiritu, vidiſti eum oculis interioribus. Tene ergo hoſpitem nouum diu expectatum, ſed ſero ſuſceptum, in quo & viuimus, & ſumus & mouemur. Guſtaſti igitur fidei prima exordia, nõ fiat verbum occultum in corde tuo. Hęc omnis gra- *Act.17.* tia eſt, hoc omne munus. Nemo enim penetralia domus de ingreſſu æſtimat. Siquidem omnis fructus in interioribus eſt. Neque enim ſapienris eſt à feneſtra reſpicere in domum, & ſtultitia hominis audire per E oſtium. Alia ſunt ſacramentorum perfectorum myſteria, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus eum, vt dixit ſcriptura. Alia ſunt illa quæ de gloria futura annunciarunt Prophetæ, quibus reuelatum eſt, & Euangelizarunt *1.Cor.2.* ſancti, ſpiritu Dei miſſo de cœlo, in quæ concupiſcunt & angeli videre, vt ait Apoſtolus Petrus. Alia *1.Petr.1.* ſunt illa in quibus eſt mundi redemptio, peccatorum remiſſio, gratiarum diuiſio, ſacramentorum participatio: quæ cum acceperis, tunc mirabere tantùm donatum eſſe homini, vt illud manna quod mi- F ramur fluxiſſe de cœlo Iudæis, nec tantæ operationis iudices ad ſalutem fuiſſe. Illud enim quicumque acceperunt, in deſerto mortui ſunt, præter Ieſum Naue, & Caleph. Hoc ſacramentum quicumque guſtauerit, non morietur in æternum. Sanet te Do- *Num.32.* minus Ieſus. Vale.

FINIS.

riebatur, quãdo ad eius verbum hydria farinæ & vas A
olei non deficiebat per triennium : ſed abundabat,
nec minuebatur vſu, ſed replebatur? Quis illum pau-
perem dixerit, ad cuius voluntatẽ deſcẽdebat ignis,
quem in via flumina ooo concludebant, ſed io ſuum
footem recurrebant, vt ſicco propbeta tranſiret pe-
3. Reg. 21. de? Duos finitimos vetus hiſtoria deſcribit, regem
Achab, & pauperem Nabutham: quem botum pau-
periorem, quem ditiorem credimus? Alter regali ful-
cro diuitiarum præditus, inexplebilis inſatiabiliſque
opibus ſuis, exiguam pauperis vineam deſiderauit.
Alter deſpiciens animo, βασιλικὰς τὰς πολυχρύσους τύχας
imperialéſque gazas, ſuo erat contentus palmite.
Nonne videtur hic magis diues, hic magis rex, qui
ſibi abundabat, ſuas regebat cupiditates, vt nihil a-
lienum concupiſceret: ille autem egentiſſimus, cui
aurum ſuom vile, alienus palmes precioſiſsimus exi-
ſtimabatur? Sed qua ratione egentiſſimus, cognoſ-
ce: Quia diuitiæ iniuſtæ congregatæ euomuntur, ra-
dix autem iuſtorum manet, & vt palma floret. An
non egentior paupere is qui tanquam vmbra præ-
terijt? Hodie impius exaltatur, cras ooo erit, oec in-
uenietur aliquis locus eius. Quid eſt itaque diuitem C
eſſe, niſi abuodare? Quis autem abundat qui ſit ani-
mo contractior? Qui autem animo contractior, v-
tique anguſtior. Quę igitur io anguſtiis abundantia?
Noo ergo diues qui non abũdat. Vode pulchre Da-
Pſalm. 33. uid: Diuites, inquit, eguerunt & eſurieruot: Quoniã
cum haberent ſcripturarum theſauros cœleſtium, e-
guerunt qui non intellexerunt, & eſurierũt qui oul-
lum ſpiritualis gratiæ guſtarunt cibum. Nihil igitur
affectu ſapientis ditius, nihil inſipientis egentius. Nã
cum regnum Dei pauperum ſit, quid eſſe locupletius
Rom. 11. Pſalm. 118. poteſt? Et ideo præclare Apoſtolus: O altitudo, in- D
quit, diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Præclare
etiam Dauid, qui in via teſtimoniorum cœleſtium
Deut. 33. quaſi in omnibus diuitiis delectabatur. Expreſſe
Moyſes, qui ait: Neptalim ſatietas accipientiũ. Ne-
ptalim, abundantia ſignificatur latina interpretatio-
ne, vel dilatatio. Ibi ergo abũdantia, vbi ſatietas. Vbi
autem fames cupiditatum, vbi inexplebilis appeten-
tia, ibi vtique paupertas. Sed quia vix vlla rei pecu-
niariæ vel mundi huius cupiditas ſatietatem habet,
1. Petr. 3. ideo addidit: Et replebitur benedictione. Secundũ E
hæc Petrus Apoſtolus definiuit non in auro & ar-
gento, & indumentis fœminarum eſſe ornamẽtum,
ſed in occulto cordis homine atque abſcondito: vn-
de nulla ſe exuat cultum pietatis, ornatum gratiæ,
vitæ æternæ hæreditatem. Vale, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

Pſalm. 44. *Diui Ambroſij ad Irenæum, verſiculum illum: Speciosſus forma, &c. Græco ſermone annotatum voluentis, pluribúſque rationibus & exemplis nos prouocãtis, vt illi ſummo bono quod eſt Dominus Ieſus, quo nihil eſt ſpecioſius, animo intendamus, illud quæramus, illud intueamur, illud teneamus, in illo verſemur, illi adhæreamus, & in eo paſcamur.* F

Epiſtola XI.

AMbroſius Irenæo. Inter legẽdum cum paululum
Pſal. 44. requieuiſſem animo, quia lucubratione deſtite-
ram, verſiculum illum cœpi mecũ voluere, quo vſi

peri in vigiliis vſi fueramus, ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς
υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων
αὐτόν. Et verè nihil ſpecioſius illo ſummo bono, cu-
ius etiam prædicatio ſpecioſa eſt nimis, & maximè
perſeuerantis ſermonis proceſſus, & quædam apo-
ſtolicæ prædicationis veſtigia. Sed illa qui poſſunt?
Quibus donauit Deus non ſolùm vt Chriſtum ao-
nunciarent, ſed etiam pro illo paterentur. Nos quã-
tum poſſumus intendamus, illo animum, & in illo ſi-
mus, illud animo teneamus, quod eſt pulchrum, de-
corum, bonum, vt fiat illuminatiooe eius & fulgore
B ſpecioſa anima ooſtra, & mẽs dilucida. Nam ſi oculi
noſtri cum aliqua obducuntur caligioe, paſcuntur
agrorum viriditate, & ſpecie nemoris vel collis her-
boſi omnem inæqualitatem ægreſcentis obtutus
repelluot, & quadam ſalubri ſpecie pupillæ ipſæ at-
que orbes colorari videntur: quanto magis hic mẽ-
tis oculus cum illud ſummum intuetur bonum, & in
eo verſatur, atque eo paſcitur, ſplendeſcit atque eni-
tet, vt fiat illud quod ſcriptum eſt: Tanquam adipe
& pinguedine repleatur anima mea. Denique qui
ſcienter agnoſcit animas gregis ſui, curam adhibet Pſal. 62.
C herbis cãpeſtribus, vt ſint ei paſcua plurima. Herbis
enim ſuauiotibus & agni pinguiores fiunt, & ſuccus
lactis ſalubrior, quibus paſcuis vſi ſunt diuites illi qui
manducauerunt & adorauetuot. Sunt enim bona fi-
dei paſcua, in quibus collocatur ſanctus Dei. Eſt er-
go & fœnum quo aluntur greges ouium, qui emittũt
vellera ſapientiæ, & dant amictum prudẽtiæ. Et for-
taſſe hoc eſt fœnum mootaoum, in quod verba deſ-
cendunt prophetæ ſicut nix ſuper fœnum, & quod
diligẽter colligit ſapiens, vt ſint ei oues ad veſtitum
ſpiritalis vtique velaminis. Habet ergo cibum ſuum
D & amictum anima quæ illi ſummo bono adhæret,
quod eſt diuinum, quod Apoſtolus Petrus ſuadet
quærendum, vt per eius cognitionis acquiſitionem 2. Pet. 1.
diuinæ ſimus conſortes naturæ. Huius cognitionem
aperit ſanctis ſuis Deus bonus, & donat hoc de the-
ſauro ſuo bono, ſicut teſtificatur lex ſacra dicens:
Quia iurauit Dominus patribus tuis dare tibi & ape- Deut. 28.
rire theſaurum ſuum bonum, de quo theſauro cœle-
ſti dat pluuiam terræ ſuæ, benedicit omnia opera
manuum tuarum. Hęc eſt pluuia eloquiũ legis quod
E irrorat animam illam fœcundam & fertilem bono-
rum operum, vt habeat humorem gratiæ. Huius bo-
ni cognitionem quęrebat Dauid, ſicut ipſe ſignificat
dicens: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt
inhabitem in domo Domini omnes dies vitæ meæ, Pſal. 26.
& videam delectationes Domini, & conſiderẽ tem-
plum eius. Denique hoc eſſe ſummum bonum ſub-
texuit ſtatim in eodem pſalmo: Credo videre bona
Domini in terra viuentium. Hic enim quęritur, illic Ibidem
facie ad faciem plene videtur. Hoc bonum in domo
Dei eſt, in illo ſecreto eius ac receſſu. Vnde iterũ ait:
F Replebimur in bonis domus tuæ. Alibi quoque hãc Pſalm. 64.
ſummam eſſe benedictionis expreſſit, dicens: Bene-
dicat te Dominus ex Sioo, & videas quæ booa ſunt Pſal. 127
Hieruſalem. Ideo beatus qui illic habitat in ingreſſu
fidei, hoſpitióque mẽtis, deuotionis habitaculo, cõ-
uerſatione virtutis. In illo igitur ſimus, atque in eo
maneamus, de quo & Eſaias dicit: Quã ſpecioſi pe- Eſaia 52.
des Euangelizantium pacem, Euangelizantium bo- Rom. 10.
na. Qui ſunt qui euangelizãt, niſi Petrus, niſi Paulus, Pſal. 32.

niſi omnes Apoſtoli? Quid Euangelizant nobis, niſi
Dominum Ieſum? Hic eſt pax noſtra, hic eſt bonum
illud ſummum quia ipſe bonus ex bono: Ex arbore
enim bona bonus fructus legitur. Denique & ſpiritus
eius boous qui ex ipſo accipir, & deducit Dei ſeruulos
io viam rectam. Quis autem habens ſpiritum
Matth. 20. Dei in ſe, oeget bonum, cum ipſe dicat: An oculns
tous nequam eſt, quia ego bonus ſum? Hoc bonom
veniat in animam noſtram, in noſtrę mentis viſcera,
quod propitius Deus dat petentibus ſe. Hic eſt theſaurus
noſter, hic eſt vita noſtra, hic eſt ſapientia noſtra,
iuſtitia noſtra, paſtor noſter, & paſtor bonus, hic
eſt via noſtra. Vides quanta bona in vno booo. Hæc
Pſal. 4. bona nobis prædicant Euangeliſtæ. Hæc bona requirens
Dauid, ait: Quis oſteodit oobis bona? Et oſteodit
ipſum eſſe, bona, ſubiiciens: Signatum eſt in
nobis lumen vultus tui. Quis autem lumē vultus patris,
niſi ſplendor gloriæ, & imago iouiſibilis Dei, in
quo & videtur & clarificatur pater, ſicut ipſe clarificat
filium ſuum? Ipſe eſt ergo Dominus Ieſus ſummum
bonum quod nobis annunciatum à propbetis
prædicatum ab angelis, promiſſum à patre, Euangelizatum
eſt ab Apoſtolis. Qui oobis tanquam maturitas
aduenit. Nec ſolum tanquā maturitas, ſed tanquam
maturitas in montibus adeſt, vt nihil acetbū,
nihil immaturum in ooſtris conſiliis ſit, nihil immite,
nihil aſpetum in operibus ac moribus, qui primus
Eſaia 52. Euaogelizans bona affuit. Vode & ait: Ipſe qui loquebar,
adſum: id eſt, qui loquebat in Prophetis, ad
ſum in corpore quod ſuſcepi ex virgine, adſum interior
imago Dei, character ſubſtātiæ, & adſum vt homo,
ſed quis cognoſcit me? Hominem enim viderunt,
ſed operibus ſupra hominem crediderunt. An
ooo vt bomo cum Lazarū fleret, & rurſus ſupra hominem
cum eum reſuſcitaret? An nō vt homo cum
vapularet, rurſus ſupra hominem cum totius mundi
peccatum tolleret? Ad illum igitur properemus, in
quo ſummum eſt bonum, quoniam ipſe eſt bonitas,
ipſe patientia Iſraël, qui ad pœnirentiam te vocat, ne
Matth. 3. venias in iudicium, ſed accipias remiſſiooem peccatorum.
Agite, inquit, pœnirentiam. Ipſe eſt de quo
Amos 5. clamat Amos propheta: Exquirite bonum. Ipſe eſt
ſummum bonum, qui nullius indiget, & abundat omnibus.
Facile abundat io quo plenitudo diuinita-
Coloſſ. 2. tis habitat corporaliter. Facile abundat de cuius plenitudine
omnes accepimus, & in illo repleti ſumus,
Ioan. 1. vt dicit Euaogeliſta. Hoc igitur verum & ſummum
bonum ſi illo concupiſcibili ſuo & delectabili anima
guſtauerit, & duabus his hauſerit affectionibns, excludens
dolorem & formidinem, iocredibiliter exæſtuat.
Oſculata enim verbum Dei modum non capit,
Pſal. 118. nec expletur, dicēs: Suauis es Domine, & in iucunditate
tua doce me iuſtificationes tuas. Oſculata
Dei verbum, cōcupiſcit ſuper omnem decorem, diligit
ſuper omnem lætitiam, delectatur ſuper omnia
aromata, cupit frequenter videre, ſæpe intēdere, cupit
Cant. 1. attrahi, vt ſequi poſſit. Voguentum, inquit, exinanitum
eſt nomen tuum: propterea te diligunt adoleſcentulæ,
propterea certamus, ſed comprehendere
te non poſſumus. Attrahe nos, vt poſſimus currere,
vt odore vnguentorum tuorū accipiamus virtutem
ſequendi. Feſtinat etiam interna myſteria videre,
ipſam requiem verbi, ipſam boni illius ſummi

G habitarionem, & lucem eius, & claritatem. In illo ſinu
ac receſſu primo feſtinat audire ſermones eius: &
cum audierit, ſuper omnem ſuauitatem accipit. Doceat
te propheta, qui guſtauit, & ait: Quàm dulcia *Pſalm. 18.*
faucibus meis verba tua, ſuper mel & fauū ori meo.
Quid enim alind deſideret anima quæ ſemel ſuauitatem
verbi guſtauerit, qoę ſemel claritatem eius viderit?
Moyſes in monte poſitus quadraginta diebus *Exod. 34.*
legem accipiens, cibū corporis ooo requrebat. Helias
ad illam feſtinans requiem rogabat vt acciperetur *3. Reg. 19.*
anima ſua à ſe. Petrus aſpiciens & ipſe in monte
H dominicæ reſurrectionis gloriam, nolebat deſcēdere,
dicens: Domine, booum eſt nos hîc eſſe. Quanta *Matth. 17.*
igitur illa diuinę ſubſtantiæ gloria, quanta verbi bona,
in quæ concupiſcūt & angeli proſpicere? Anima
igitur quæ illud videt, corpus boc non requirit, minimámque
ſibi familiaritatem cum eo eſſe debere
intelligit, renunciat ſeculo, abducit ſe à vioculis carnis,
exuit omnibus voluptatum iſtarū nexibus. De- *Act. 7.*
nique Stephanus Ieſum videbat, & lapidari non formidabat:
imò cum lapidaretur, non pro ſe, ſed pro *2. Cor. 12.*
illis à quibus perimebatur rogabat. Paulus quoque
I raptus vſque ad tertium cœlum, cum corpore eſſet
an ſine corpore, neſciebat. Raptus inquam in paradiſum,
vſum proprij iam non ſenriebat corporis, &
audiens verba Dei, quomodo ad corporis infirmitates
deſcenderet erubeſcebat. Itaque ſciens quid vidiſſet
in paradiſo vel quid audiſſet, clamat, dicens:
Quid adhuc velut viuentes de boc muodo decernitis?
Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis
quæ ſunt omnia ad corruptelam ipſo vſu. Volebat enim
nos in figura eſſe iſtius mundi, non in poſſeſſione
atque vſu, vt ita vtamur hoc muodo tāquam non
K vtamur, tanquam prætereuntes, noo tanquam reſidentes,
ambulantes tanquam in imagine ſeculi, non
in cupiditate vt velociſſima diſpoſitione ipſam imaginem
huius mundi tranſeamus. Denique ipſe fide
ambulans non ſpecie peregrinabatur à corpore, ſed
aderat Domino: & cum eſſet in terris: oon in terrenis,
ſed in cœleſtibus cōoerſabatur. Ergo anima noſtra
quæ Deo vult appropinquare, eleuet ſe à corpore,
ſemper illi ſummo adhæreat, illi bono quod eſt
diuinum, quod eſt ſemper, & quod erat ab initio, &
quod erat apud Deum, hoc eſt Dei verbum. Ipſum
L eſt illud diuinum in quo viuimus, & ſumus, & mo- *Act. 17.*
uemur. Ipſum eſt quod erat in principio, ipſum eſt
quod eſt. Dei enim filius Ieſus Chriſtus in oobis, inquit,
eſt: in quo nō fuit, eſt & non, ſed eſt in illo, fuit. *2. Cor. 1.*
Ipſe dixit Moyſi vt diceret: Qui eſt, miſit me. Cum *Exod. 3.*
boc igitur anima noſtra ſit, & ſit (ſi fieri poteſt) ſemper,
vt noſtrū poſſit quis dicere: Anima mea in manibus
tuis ſemper. Erit autem, ſi non in carne ſit, ſed *Pſal. 118.*
in ſpiritu. Erit, ſi ſe terrenis non miſceat. Cum enim
ad carnalia reflectitur, tunc ei illecebra obrepit corporis,
tūc ira & indignatione exæſtuat, tunc mœſti-
M tia afficitur, tunc ſupinatur per arrogantiam, tūc dolore
affligitur. Hæ ſunt ægritudines animæ graues,
quibus plerumque ad mortem cogitur, dum oculi
eius cæcantur, vt non videant veræ lumen gloriæ, &
diuitias æternæ hæreditatis. Quod ſi eos ad Deum
ſemper intendat, accipiet à Chriſto fulgorem ſapientiæ,
vt illuminatum in agnitione Dei habeat obtutum,
vt videat illam ſpem noſtræ vocationis, aſpiciat

illud

illud quod eſt bonum, & placitum, & perfectum.
Quod enim bonum, complacitum patri: quod cō-
Matth. 5. placitum, perfectum: ſicut habes in Euangelio, vbi
Luca 6. dicit Dominus: Diligite inimicos veſtros, vt imite-
mini patrem qui pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, quod
eſt vtique bonitatis. Et poſtea concludit dicens: E-
ſtote perfecti ſicut pater veſter qui in cœlis eſt, per-
fectus eſt. Charitas enim perfecta eſt, denique pleni-
Rom. 13. tudo legis eſt. Quid autem tam bonum quàm cha-
ritas, quæ malum non cogitat? Et ideo terras fugito,
in quibus inuidia eſt, vbi ambitio, ibi contentio. Bo-
ni ergo illius capacem ſe anima tua præbeat, vt ſupra
nubes volet, ſicut aquila renouetur, ſicut aquila pen-
nas emittat, vt renouatis alarum remigiis alta petere
non reformidet, hanc habitationem relinquat. Ter-
renum enim habitaculum grauat animā. Exuat ve-
tera, abiiciat erroris deſideria, abluat oculos ſuos, vt
videat illum fontem veræ ſapientiæ, illum fontem
vitæ æternæ, qui affluit atque exūdat omnibus, nul-
Rom. 11. lius indigens. Quis enim dedit illi, cum ex ipſo, & per
ipſum, & in ipſo omnia ſint? Vitæ igitur fons eſt ſum-
mum illud bonum, ex quo viuendi ſubſtantia mini-
ſtratur omnibus. Ipſum autem in ſe habet vitam ma-
nentem, à nullo quaſi inops accipit. Largitur bona
aliis, non aliunde aſſumit ſibi. Neque enim noſtri in-
diget. Vnde & ait ex perſona hominis: Quoniam
Pſalmo. 15. bonorum meorū non indiges. Quid ergo pulchrius
quàm ei appropinquare ei adhærere? Quæ maior
voluptas eſt, quàm quod is qui viderit, & de fonte a-
quæ viuæ gratis guſtauerit? Quid poteſt aliud deſi-
derare? quæ regna? quas poteſtates? quam pecuniā?
cum aduertat quàm miſeræ etiam hic regum condi-
tiones ſint, quàm mutabiles imperij ſtatus, quàm e-
xigua vitæ huius ſpatia, quanta in ipſo imperio ſerui-
tia, cum ad aliorum non ad ſuum viuant arbitrium?
Quis autem peculiatus ad vitam æternam trāſit, niſi
virtutum fultus peculio, quod receptum omnibus,
ſolis diuitibus impoſſibile pronūciatur? Non ergo
his vti beatum eſt, ſed illud videre quo iſta deſpicias
& vana veris refellas, atque inania & caſſa iudices, il-
lam nudæ veritatis pulchritudinem diligas, quæ has
ſeculi fucoſiſſimas vanitates redarguat. Erige igitur
oculos anima tuos, illos de quibus tibi verbum Dei
Cant. 4. dicit: Corde nos cœpiſti ſoror mea ſpōſa, corde nos
cepiſti vno ab oculis tuis. Aſcende in palmam, vince
ſeculum, vt teneas verbi altitudinem. Imaginem iſtā
mūdi foris relinque, foris malitiam, introduc autem
bonitatem mentis, quæ habet gratiam in ligno vitę,
ſi lauerit ſtolam ſuam, & ingrediatur in ciuitatē, quæ
vera eſt patria ſanctorum, in qua eſt Dei tabernacu-
lum, circa quod ſcribæ Domini prætendunt, vbi nō
dies, aut ſol, aut luna lumen miniſtrant, ſed ipſe Do-
minus lumen eſt totam illam ciuitatem illuminans.
Ioan. 8. Eſt enim lux mundi. Non vtique lux viſibilis, ſed a-
nimarum quæ in hoc mundo ſunt, intelligibilis cla-
ritudo, quibus ſe ſplendenti lumine rationabilis in-
fundit prudentiæ, & vt prædicatur in Euangelio, in-
corporeæ virtutis inflammans vapore ſecreta men-
tium, animorúmque penetralia. Si quis igitur incola
eſſe cœperit illius ciuitatis ſupernæ, incola videlicet
conuerſatione ac moribus, non diſcedat ab ea, non
exeat, non reflectat veſtigium, nō corporis dico, ſed
mentis veſtigium. Non reuertatur retro. Retro lu-
A xuria, retro impuritas eſt. Denique aſcendens ad
montem Loth, retro reliquit Sodomitana flagitia. Geneſ. 19.
Quæ autem reſpexit retro, non potuit ad ſuperiora
euadere. Non ergo pedes tui retro, ſed mores reuer-
tantur. Non fiant manus tuæ remiſſæ, & deuotionis
tuæ ac fidei genua diſſoluta. Non fiat voluntatis tuæ
recidiua infirmitas, non vllus intercurſus criminum.
Si ingreſſus es, mane: perueniſti? conſiſte, ſaluans
ſalua animam tuam. Aſcendēs directum attolle gra-
dum, nullus inde tuto redit. Hinc via, inde ruina eſt.
Hinc aſcenſus, inde præcipitium. Aſcendendi qui-
B dem labor, ſed deſcendendi periculum. Sed potens
eſt Dominus, qui te fundatum illic cuſtodiat, ſeptum
propheticis muris, & apoſtolicis turribus. Ideo tibi
dicit Dominus: Intrate, calcate, quia aſſiſtit vinde-
mia. Intus, non foris ſimus. Et in Euāgelio Dei filius
dicit: Qui eſt in tecto, non deſcendat vaſa ſua tolle- Matth. 24.
re. Non vtique de hoc tecto dicit ſed dicit de illo.
Extendit cœlum ſicut cameram. Intus ergo eſto in- Pſalm. 103.
tra Hieruſalem, intra animam tuam pacificā, mitem
atque tranquillam. Non exeas de ea, neque deſcen-
das vas tuum iſtud aut honoribus aut diuitiis aut ar-
C rogantia attollere. Intus eſto, vt per te alienigenæ
non tranſeant, peccata animam tuam non tranſcāt,
vanæ operationes & cogitationes inanes, non tran-
ſibunt autem ſi ſuſcitaueris bellum pro deuotionis
& fidei certamine, pro veritatis ſtudio aduerſus paſ-
ſionum illecebras, & ſumpſeris arma Dei aduerſum
ſpirituales nequitias, & aſtutiam diaboli, qui perten-
tat ſenſus noſtros fraude ac dolo, quem manſuetus
bellator facile poterit, qui non ſerat iurgia, ſed ſicut
decet ſeruum Domini, cum modeſtia fidem doceat,
& eos qui aduerſantur, redarguat. De hoc dicit ſcri-
D ptura: Qui manſuetus eſt, bellator exurgat, & infir-
mus dicat: Omnia poſſum in eo qui me confortat. Philip. 4.
Hac fide fretus etiam qui infirmus eſt præualebit, &
erit ſancta anima eius, & ſtillabunt ei montes pro-
phetici vel Apoſtolici dulcedinem, & colles fluent Iocl. 3.
lac, qualis ille collis qui lactis potum Corinthiis da-
bat, & fluent ei aquæ de ſuis vaſis, & de puteorum
ſuorum fontibus, vel de ventre eius aquæ viuę, ſpiri-
tuales videlicet, quas fidelibus ſuis Spiritus ſanctus Ioan. 7.
miniſtrat, qui etiam animam tuam dignetur rigare,
E vt abundet in te fons aquæ ſalientis in vitam æter-
nam. Vale, & nos vt filius dilige, quia nos te vt pa-
rentes diligimus.

*Diui Ambroſij ad Irenæum, proſequentis illud verbum Ag-
gæi prophetæ: Si tempus vobis eſt vt habitetis in domibus
cælatis? multa ex hoc nos ſermone commonentis vt in ſu-
perioribus domibus, & non in valleſtribus & ſubterra-
neis habitemus, taléſque domos noſmetipſos Domino ædifi-
cemus.*

Epiſtola XII.

F AMbroſius Irenæo. Vbi ſuperiorem abſolui e-
piſtolam, & perferendam tibi tradidi, venit in
mentem illud quod Dominus in manu Aggæi pro-
phetæ locutus eſt, dicēs: Si tempus vobis eſt vt ha-
bitetis in domibus cælatis? Quid ergo iſtud eſt, niſi
in ſuperioribus habitandum, non in valleſtribus &
ſubterraneis habitaculis? Qui enim infra terram ha- Aggæi. 1.
bitant, non poſſunt ædificare templum Dei, & di-

cunt : Non venit tempus vt ædificetur domus Do-
mini : ſimul quia luxurioſorũ eſt hypogea quærere,
captantium frigus æſtiuum, eo quod reſoluti deliciis
æſtus aliter ferre ac tolerare nequeant, & ideo requi-
rant vmbroſa penetralia : vel quod deſidioſi ignaua
ſub terris agant ocia : deinde quod tenebroſa illos
& opaca delectent magis, quibus operiri flagitia ſua
Eccleſ.23. credant, ſecundum illud : Tenebræ circundant me
& parietes, quem vereor? Sed fruſtra hoc ſperant,
cum profunda abyſſi & abſcondita Deus cernat, &
3.Reg.17. omnia deprehendat antequam fiant. An non Helias
in hypogeis, non Heliſæus habitabant? Denique al-
ter mortuum viduæ filium tulit ad ſuperiora, in qui-
bus conſueuerat ſedere, & ibi eum reſuſcitauit. Al-
teri quoque Sunamitis illa magna mulier (vt ſcriptu-
4.Reg. 4. ra teſtificatur) in ſuperioribus hoſpitium parauit, &
ibi concipiendæ ſobolis, quia non habebat, meruit
prærogatiuam, eiuſdémque reſuſcitati pignoris vi-
Act.10. dit miracula. Quid de Petro dicam, qui ad horam
2.Reg.18. ſextam aſcendens in ſuperiora, baptizandarum gen-
tium cognouit myſteria? At vero parricida Abſalon
in valle ſibi regis titulum ſtatuit, & in foſſam proie-
ctus eſt, cum eſſet peremptus. Ergo ſancti aſcendont
ad Dominum, flagitioſi ad vitia deſcendunt. Sancti
3.Reg.20. in montibus, criminoſi in vallibus. Deus enim mon-
tium eſt, & non Deus vallium. Qui ergo illic, id eſt
in domibus habitant valleſtribus, in quibus non ha-
bitat Deus, domum Dei in ſe habere non poterant.
Hanc enim Dominus quærebat ab illis domum, vt
ſemetipſos ædificarent, atque intra ſe Dei templum
viuis fidei lapidibus attollerent. Neque enim terre-
norum parietum conſtructiones, & ſylueſtrium li-
gna culminum deſiderabat, quæ cum fuiſſent, ma-
nus diruerat hoſtilis, ſed illud templum quærebat
quod in hominum conderetur mentibus, quibus
2.Cor.6. dicendum foret: Vos eſtis templum Dei, in quo ha-
bitaret Dominus Ieſus, & vnde ad redemptionem
vniuerſorum procederet, vt in vtero virginis ſacra
Ioan.2. reperiretur aula, in qua rex habitaret cœleſtium, &
corpus humanum Dei templum fieret, quod etiam
cum ſolutum eſſet, in triduo reſuſcitaretur. Sed hãc
domum non luxurioſi ædificant, qui cælatas inhabi-
tant domos, & cælato argento delectantur. Sordet
enim illis purum argentum, ita & iſtis ſordet ſimpli-
cis habitationis locus. Sinuant ſpatia domorum, &
adiiciendo adiiciunt, coniungentes domum ad do-
mum, & villam ad villam, effodiunt terram, vt ele-
mentum quoque eorum cedat habitaculis, & quaſi
terræ filij intra eius recondantur vterum, & abſcon-
Hiere.22. dantur aluo. Iſti plane ſunt de quibus dicit Hiere-
mias : Væ qui ædificant domum ſuam non cum iu-
ſtitia. Qui enim cum iuſtitia ædificat, non in terrenis
ædificat, ſed in cœleſtibus. Ædificaſti, inquit, domũ,
metire ſuperiora eius, perflatilia diſtincta feneſtris,
& contignata cedro, & illita minio. Metitur autem
Cantic.4. ſuperiora, qui contemplatus iudicium Dei, iudicat
iudicium humilis, & iudicium pauperis. Qui autem
in auaritiam intendit, & in ſanguinem innocentis,
non ædificat ſuperiora cum iudicio : nec menſuram
tenet, quia non habet Chriſtum : nec aſpirare ſibi
diuinæ flatus explorat gratię, nec pleni luminis ſplẽ-
dorem requirit : nec illita minio habet cœnacula:
cui non poteſt dici. Sicut reſticula coccinea labia

G tua. Non ſepelietur, inquit, huiuſmodi. Qui enim
viuum ſe ſub terram infodit, & tanquam in ſepul-
chro ſepeliuit, eripuit ſibi mortuo requiem ſepultu- Ibidem.
ræ. Depoſitus itaque in valle corporalium delecta-
tionum, non inuenit ſepulchrum de quo poſſit re-
ſurgere. Huiuſmodi ergo vir nec templum Deo ædi-
ficat, quia non nouit tempus correctionis ſuæ. Quo-
modo enim poſſunt tales homines templum ædifi- 1.Tim.5.
care, qui quaſi feræ ac beſtiæ in ſpelæa ferarum &
beſtiarum latibula ſeſe receptant, atque in foueas ſe
ſerpentium more demergunt, & conſuetudine frau-
H dulentæ vulpis infodiunt? Sed nec ſepulchrum ſibi
condit qui ante tempus moritur. Viuens enim mor-
tuus eſt, nec audit vocem Aggæi, id eſt epulantis, vt
interpretatio declarat : quoniam non ingreditur ta-
bernaculum Dei in voce exultationis & confeſſio-
nis ſonus epulantis. Quomodo enim vocem eius Pſalm.41.
audit, qui opera eius non videt? Nam ſi videret, au-
diret verbum quod in eius manu factum eſt, dele-
ctatus eius actibus quibus pulſauit & apertum eſt ei,
& deſcendit in eius animam, vt epuletur in eo ſince-
ritatis & veritatis cibus. Ergo quia non audiuit, fit
I iterum in manu Aggæi verbum, & dicit : Surgite de
cælatis & depreſſis malitia domibus, & aſcendite in Aggæi 1.
montem ſcripturarum cœleſtium, & cædite lignum
ſapientiæ, lignum vitæ, lignum cognitionis, & diri-
gite vias veſtras, ordinate actus veſtros vt habeant
ordinem ſuum debitum, qui neceſſarius & vtilis eſt
ad ædificandum Domini domum. Nam ſi non fe-
ceritis : nec cœlum dabit rorem ſuum, id eſt, ſermo
cœleſtis, qui ſicut ros deſcendit ſuper fœnum, non
temperabit feruidus corporalium motus paſſionũ:
K nec ignita reſtinguet diuerſarum ſpicula cupiditatũ,
nec terra eius, id eſt, anima fructus dabit, eo quod a-
reſcat, niſi repleatur irriguo verbi Dei, & perfunda-
tur à rore cœleſti, ſpiritualis vbertate gratiæ. Et quia
ſciebat deſides eſſe habitantes in hypogæis, & volu-
ptatum gurguſtiis. Excitabo, inquit, illis ſpiritum
Zorobabel de tribu Iudæ, & Ioſedec ſacerdotem
magnum, vt incitentur ad ædificationem diuinæ
domus. Niſi enim Dominus ædificauerit ſibi do- Pſalm.126.
mum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Ipſe eſt Zorobabel iugis redundantia, vtpote fons
L vitæ, & verbum Dei, per quod omnia, & ex quo om-
nia, & omnia in ipſo. Hæc dicit redundantia: Si quis Roman.11.
ſitit, veniat ad me, & bibat. Hic eſt profluuium in- Ioan.7.
deficientis meatus. Profluuium quoque nocturnum
legimus quod eſt Zabulon, id eſt, propheticum, ſed
etiam & ipſum huius fluenti infuſione reſplenduit,
per quod euanuit illud profluuium vanitatis in Ie-
zabel, quæ inimica veritati, & aduerſaria prophe-
tarum eloquiis, ita dilacerata eſt canum morſibus, 4.Reg.9.
vt nullum eius ſupereſſet veſtigium, ſed toto corpo-
re ſuo cum omnibus poſteritatis ſuæ inſignibus ex-
M tingueretur. Ipſe igitur Zorobabel ex tribu Iudæ,
ipſe Ieſus magnus ſacerdos, & tribu deſignatus &
nomine, duo ſignificari videntur, & vnus exprimi-
tur. Qui idem quaſi potens natus ex potente,
quaſi redemptor ortus ex virgine, in vtriuſque i-
dem naturæ diuerſitate diuiduæ, vnius filij Dei ve-
ritatem gigas ſalutaris impleuit. Excitaturus ita-
que à mortuis Zorobabel ſanctum ait : Adhuc ego Aggæi 2.
mouebo ſemel cœlum & terram. Et maria & de-
ſertum

Exod.14. ſertum mouetat ante bæc, cum de Ægypto libera-
ret populum ſuum, quando in cœlo columna erat
Ibid. 16. & ignis,terra inter fluctus, murus in mari, via in aqua,
17. in deſerto meſſis quotidiana frugum cœleſtiū mul-
Matth.27. tiplicabatur, petra ſoluebatur in fontes aquarum.
Sed mouit & poſtea in paſſione Domini Ieſu,quan-
do cœlū tenebris obductum,ſol refugit, petræ ſciſ-
ſæ,tumuli aperti,mortui reſuſcitati, draco victus in
fluctibus ſuis vidit piſcatores hominum non ſolum
nauigantes in mari,ſed etiā ambulantes ſine pericu-
lo. Deſertum quoque motum,quando infructuoſus
nationum populus in meſſem cœpit deuotionis &
fidei flaueſcere, & euſque deſerti & gentium com-
motio facta eſt, vt apoſtolorum quos direxit ad gē-
tes vocandas,tanta eſſet & tam vehemens prædica-
Pſalm.18. tio, vt in omnem terram exiret ſonus eorum, & in
Eſaia 54. fines orbis terræ verba eorum. Tanta inquam com-
motio deſerti, vt plures filij fierent deſertæ, quàm
Rom.11. eius quæ habebat virum. Et floreret deſertum vt li-
Aggæi.2. lium, introirent electa gentium ad reſiduos populi,
quo reliquiæ ſaluæ fierent per electionem gratiæ. Et
replebo,inquit,domum hanc argento meo & auro:
eloquiis cœleſtibus, quæ ſicut argentum igne exa-
minatū: & veri claritate luminis,ſicut auro ſpirituali
in ſanctorum occultis mentibus reſulgente. Has di-
uitias confert eccleſiæ ſuæ,quibus intelligibiles the-
ſauri replentur, & gloria augetur domus ſuper prio-
Philip.4. rem gloriam quā populus habuit electus. Pax enim

A & tranquillitas animæ ſuper omnem domus gloriā
eſt,quia pax ſuperat omnem ſenſum. Hęc eſt pax ſu-
per pacem, quæ dabitur poſt tertiā commotionem
cœli,maris, terræ, deſerti, quando deſtruet omnes
poteſtates & principatus. Cœlum enim & terra trā- Matth.24.
ſibunt, & omnis iſtius mundi figura,& vnuſquiſque 1.Cor.7.
in romphæa inſurget ad fratrem ſuum, id eſt, verbo
penetrante medullas animæ,vt deſtruatur quicquid
eſt contrarium, currus ex Ephrem,& equus ex Hie-
ruſalem, vt Zacharias dixit. Et ſic erit pax per om- Zacha.9.
B nia,vt nullis obſiſtentibus corporis paſſionibus, aut
incredulæ mentis impedimentis, fiat in omnibus
Chriſtus,ſubdita patri exhibēs corda vniuerſorum.
Vnde & ad ipsū ſolū myſtice dicitur: Sumā te Zo- Aggæi.
robabel, & ponam te ſicut ſignaculū, quia te elegi.
Etenim cum fuerit anima noſtra pacifica, vt dica-
tur ei, Conuertere cōuertere Sunamitis,quod paci- Cantic.6.
ficam ſignificat, & vt tuo nomine vtar, εἰρηνικὴ, tunc
accipiet in ſe ſicut ſignaculū Chriſtū, id eſt imaginē
Dei,vt ſit ad imagnē: quoniā qualis cœleſtis,tales & 1.Cor.15.
cœleſtes. Et oportet nos portare imaginē cœleſtis,
C id eſt pacē. Atq; vt ſciamus verū eſſe,habes in Can-
ticis,in vltimo,iam perfectæ animæ dici,quod & ti-
bi dicat Dominus Ieſus: Pone me vt ſignaculum in Cant.8.
brachium tuum, vt luceat pax in corde tuo,& in o-
peribus tuis Chriſtus, & formetur in te ſapientia, &
iuſtitia, & redemptio. Vale fili, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

Capita Epiſtolarum Libri quarti.

Ambroſius Ireneo, hanc quæſtionem: Vtrum ſit aliqua apud Deum differentia charitatis eorum qui à pueritia & eorum qui iuuentutis aut poſterioris ætatis proceſſu crediderint, diſſoluens. Epiſt. XIII.

Ambroſius Irenæo, errorem remouens, ne quis eum de quo in ſuperiori epiſtola dictum eſt, quòd duas habebat vxores, duas aſciuiſſe ſibi animas intelligat. Epiſtola XIIII.

Ambroſius Irenæo, cauſam reddens cur lex prohibuerit mulieres vti veſte virili, atque viros indui ſtola muliebri. Epiſt. XV.

Ambroſius Irenæo, epiſtolam ad Epheſios ſummaria ac breui explanatione perſtringens. Epiſt. XVI.

Ambroſius clericos quoſdam qui propter leuem aliquam offenſionem ab officio deſiſtunt, redarguit, & ad conſtantiam exhortatur. Epiſt. XVII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM
LIBER QVARTVS.

Diui Ambroſij ad Irenæum, hanc queſtionem, Vtrum ſit aliqua apud Deum differentia charitatis eorum qui à pueritia, & eorum qui iuuentutis aut poſterioris ætatis proceſſu crediderunt, diſſoluentis.

Epiſtola XIII.

AMBROSIVS Irenęo. Differētia cha-
ritatis vtrum ſit aliqua apud Deū, eo-
rum qui à pueritia crediderint, & eorū
qui iuuentutis aut poſterioris ætatis
proceſſu, prudenter requirendum pu-
taſti. Nam hoc quoque ſcriptura diuina non præ-
termiſit,neque intactum reliquit. Siquidem Domi-
nus deus noſter ad Iohel prophetam nō ocioſe ait:
Ioel 1. Lamentare ad me ſuper ſponſam præcinctam ſaccū

D in virum eius virginalem, dolens ſynagogam quæ
antea virginitate ſua deſponſata Dei verbo foret,
vel animam certe quæ de bonis meritis decidiſſet,
ita offendiculum incidiſſe peccatorum flagitiis, vt
odia contraheret, & inquinamento impietatis, ac
perfidiæ obſoleta ſordibus, miſerabili eſſet deſpe-
ctui, longe mutata ab illius ſponſæ gratia, quæ an-
te meruerat audire: Sponſabo te mihi in fide,& iu-
ſtitia, & miſericordia. Nec immerito lamentabilis Oſeæ.2.
pronunciatur,quæ tantotum munerū amiſerat pre-
cium, & virtutum dotalium tam graue ſubierat di-
ſpendium,vt ei virginalis ſpōſus eriperetur. Noſtris
enim meritis verbum Dei nobis aut viuit,aut mori-
tur. Nam ſi bona ſtudia atq; opera noſtra ſint, viuit,

atque operatur in nobis Dei verbum : ſi tenebroſæ
cogitationes operationéſque noſtræ ſint , occidit
nobis ſol iuſtitiæ . Et ideo lamentandum ptæcipit
pro ea anima . Nam ſicut illis gratulandum & epu-
landum eſt, cum quibus ſponſus eſt, ita illi animę lu-
gendum cui ſponſus fuerit ereptus , ſicut de apoſto-
Matth. 9. lis ſcriptum eſt in Euangelio : Quoniam cum au-
fetetur ab eis ſponſus, tunc ieiunabũt in illis diebus.
Ergo & hæc anima habebat ante lætitiam & exul-
tationem, cum haberet παρθενικὸν λόγον. Et ideo non
ieiunabat , quia dies erant epularum & refectionis,
cum adeſſet ſponſus inuehens quibus aderat, vber-
tatis affluentiam cœleſtis alimenti , copia vini riga-
tus, quo corda hominum lætificantur. ſed poſtea-
quàm ſpoosum factis amiſit ſuis , iubetur in cilicio
agere pœnitentiam peccatorum ſuorum , & deflere
ſemetipſam , quia mortuus eſt ei crucifixus pro ea
Chriſtus, qui eſt παρθενικὸς λόγος. Si à prima ætate cõ-
uenit, nec alterius anima hæc videtur experta copu-
lam, ſed à principio virginalem fidei ſuæ florẽ Chri-
ſto dicauit , atque ipſi primis fœderata pietatis my-
ſteriis ſacros iuuencula cultus recepit , ipſa eſt Iſrae-
litica anima veteris ptoſapiæ ex genere patriarcha-
rum : quæ ſi inoffenſum fidei ſeruaſſet curriculum,
magni meriti foret ſpooſa verbi virginalis, tanquam
illa quæ apprehendit iuſtitiam , & obuiauit illi quaſi
mater , & quaſi mulier à virginitate ſuſcepit illam.
Altera quoque eſt acquiſita ex gentibus , & vtraqoe
ſponſa vnius verbi , quod eſt magnum myſterium.
Idque tibi demonſtratur in libto regnorum. Siqui-
1. Reg. 25. dem Dauid duas vxores habuit , Achinaam Iezra-
helitem , & Abigeam acquiſitam ſibi poſtea. Illam
rigidiorem, iſtam miſericordiæ plenã & gratiæ, hoſ-
pitalẽ ac liberalem animam , quæ reuelata facie pa-
trem vidit ſpeculata eius gloriam , quæ ſuſcepit di-
uinum illum paternæ gratiæ rorem , vt habet nomi-
nis interpretatio . Quid autem ros patris , niſi Dei
verbum , quod humore fidei atque iuſtitiæ infudit
corda vniuerſorum ? Pulchrè igitur huic animæ ve-
1. Reg. 25. rus dicit Dauid, quod illi Abigeæ dictum eſt, Bene-
dictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie huc
obuiam mihi, & benedicti mores tui. Et iterum di-
Ibidem. cit ei, Aſcende in pace in domum tuam, vide, audiui
vocem tuam, & reueritus ſum faciem tuam. Deni-
que in Canticis etiam hæc verba ſunt ſponſi ad ſpõ-
Can. 2. ſam, Oſtende mihi faciem tuam, & inſinua mihi vo-
cem tuam. Et tunc quidem dimiſſa eſt, quoniam al-
terum habebat virum, qui dicebatur Hebraicè Na-
1. Reg. 25. bal, Latinè inſipiẽs, durus, inhoſpitalis, inhumanus,
ingratus , qui officia neſciret referre: ſed poſtea quã
defunctus eſt vit eius , ſolutam à lege viri accepit eã
ſibi in vxorem propheta Dauid. Per cuius copulam
Eccleſię credituræ ex gentibus ſignificantur myſte-
ria, quæ amiſſo viro cui ante iuncta fuerat , tranſiuit
ad Chriſtum , cenſu pio diues humilitatis & fidei,
miſericordiæ quoque dotata patrimonio. Sed hoc
loco non iſta deploratur, ſed illa Achinaam quæ fuit
male fortis in fratrem . Et ideo ille frater factus eſt
in commotionem. Vnde ex perſona eorum dictum
Pſalm. 43. eſt, Poſuiſti nos in parabolam in gentibus, commo-
tionem capitis io populis. Quam nutantẽ inueniens
diabolus , ſicut leo diruit , & iucunditatem eius ab-
ſtulit. Vineam eius & ficum euertit, ſub quibus ſole-

G bat ante requieſcere , & areſcere fecit fructus eius.
Quos aridos miſeratus atq; albentes ſiccitate nimia Iohel 1.
dicit ad prophetam Deus , Lamentare ad me ſuper
ſponſam pręcinctam cilicio, & ſuper virum eius vir-
ginalem, id eſt , ſuper animæ huiuſmodi vel ſynago-
gæ virum mortuum . Cui loco alio expoſtulans di-
cit , Eo quod oblita propoſiti ſui, oblita charitatis, Prouer. 2.
immemor gratiæ, de via diſciplinę, ſuperiotem vxo-
rem affectum amiſerit . Meritóque ſuis eam ſermo-
nibus redarguit , memorans & retexens eiuſdem
blanditias, & pietatis vocabula. Non ſicut domeſti-
H cum me vocabas , & patrem & initiatorem virgini-
tatis tuæ. Ergo huic animæ cui per intemperantiam
eius mortuum eſt Dei verbum, & ille παρθενικὸς λόγος
occidit, luctũ indicit , interceſſorem adhibet, vt vo-
cetur ad pœnitentiam, quo poſſit mereri miſericor-
diam . Illi autem quæ bona intellectu , & decota
aſpectu valde , ſicut Abigea acquiſita ſibi erat in 1. Reg. 25.
prælio , deuictis aduerſariis, & mortuo viro qui val-
latus nequitiis ſpiritualibus repugnabat ac reſiſte-
bat ne ſibi ſpecioſa vxor adimeretur , quaſi victor &
diligens ſponſus iucunditatem confert & gratiam,
I emundans eam ab omnibus pulchritudinis eius im-
pedimentis , & exuens veſtimentis captiuitatis : vt
depoſitis omnibus capitis ſui capillis, id eſt, pecca-
torum criniculis , qui quaſi ſuperflui noſtro in cor-
pore videotur, quoniam ſi vir comam nutriar, igno-
minia eſt illi : in vnitate fidei , in virum perfectum, 1. Cor. 11.
in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti ſtudeat oc- Epheſ. 4.
currere , vt omnem deponat animi perturbatio-
nem , & charitate fundata augeatur in Domino Ie-
ſu, & vniuerſo acquirat incrementa corpori. Hæc eſt
anima illa quam lex demõſtrat tibi in ſpecie mulie-
K ris bonæ, qoam ſi videris in prædam, & concupieris
accipere in vxorẽ tibi: induces , inquit, eam in Do- Deut. 21.
mum tuam , vt tota ei committas ioteriora domus
tuæ, omnium tuotum viſcerum poſſeſſionem, offe-
ras eius ſuperflua , tondeas lapſus , & nouacula non
ſatis acuta, ne faciat dolum , tuarum exuuias paſſio-
num, atq; inanes ſenſus recidas. Ideo ait, Rades eius
caput, quo nulla obſtacula patiantur oculi ſapientis,
qui ſunt in capite eius. Et ſedebit , inquit , triginta
diebus in domo tua: peccata propriæ deplorans na-
tiuitatis, & commenta nequiſſimi patris diaboli, qui
L vult congregare quæ oon generauit: vt huius myſti-
ci numeri potificatiooe mundata , coniugij claues
adipiſcatur. Et pulchrè ait , Poſtea intrabis ad eam,
vt totus ingrediaris in animam tuam, atque intra ip-
ſam te colligas , & in ea habites: apud eam commo-
rare, in ipſa tibi ſit omnis conuerſatio , vt ſis non in
carne, ſed in ſpiritu, & proponas adiungere eam tibi
ad conſortium vitæ , ſciens quoniam communica-
bit tecum de bonis, & perfunctus eius gratia, dicas,
Puer autem erã ingenioſus , & ſortitus ſum animam Sapen. 8.
bonam. Et illa tibi reſpoodeat , Aſſumam te, & in- Cantic. 8.
M ducam te in domum matris meę, & in ſecretum eius
quæ me concepit. Bona mater animarum Hieruſa-
lem illa quæ in cœlo eſt. Erit ergo vxor tua, & inue-
niens te oſculabitur te . Et ſi poſtea diſplicuerit ti-
bi quod caſtiget corpus ſuum , & ſeruituti redigat,
non patieris eam ſeruire, id eſt, voluptatibus corpo-
ris, nec ſubiicies eã carni , ſed liberã permanere pa-
tieris: nec alienabis eã, hoc eſt eũ vendere: nec con-
temnes

temnes eam, ſed permittes ſeruire eam Deo ſuo in A
caſtitate fidei,&bonorum operum ſobrietate. Vale,
& nos dilige,quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Irenæum, errorem remouentis ne quis eum de quo in ſuperiori epiſtola dictum eſt quod duas babebat vxores, duas adſciuiſſe ſibi animas intelligat.

Epiſtola XIIII.

AMbroſius Irenæo. Superiore epiſtola ſcripſimus liberandam ab aduerſariis animam noſtram, & cum ea indiſſociabilis vitæ ſubeundum
Deut. 21. conſortium. Et quia ſermo iſte nobis de Deuteronomio exemplum aſſumpſit aſſertionis ſuæ, quo loci ſubiectum eſt de viro qui duas vxores babebat, vnam odibilem, alterani amabilem: non perfunctorie motus videris, ne forte duas animas iſtum ſibi aſciuiſſe aliquis intelligat: quod fieri nequaquam poteſt. Verum ipſe nõ ignoras quod interdum ſcriptura cum allegoriam dicit: alia ad ſpeciem ſyna- C
gogæ, alia ad Eccleſiam refert: alia ad animam, alia ad verbi myſterium: alia ad diuerſas ſpecies & qualitates animarum: quæ diſcernit qui diiudicat ſpiritu. Vnde ſequenti capitulo legis non duas animas, ſed diuerſas qualitates vnius animæ comprehenſas arbitror. Eſt enim amabilis animæ ſpecies, quæ cõcupiſcit voluptaria, quæ laborem fugit, cõpunctiones declinat, iudicium Dei negligit. Ideo amabilis, quia dulcis & ſuanis ad tempus videtur, quæ mẽtem non afficiat, ſed oblectet. At illa altera triſtior, quæ zelo Dei conficiatur, ſicut vxor ſeuera ſcortari D
Ibidem. comparem ſuum nolit, non patiatur, non ſinat, nihil indulgeat corpori, nihil voluptati & delectationi relaxet, abdicet occulta dedecoris, dura laborum ſequatur, grauia periculorum. Si igitur pepererint ei ambæ, non poterit, inquit, primitiuum filium amabilis in hæreditatis inſtitutione præponere primitiuo filio odibilis, cum ſciat odibilis filium primitiuum eſſe. In quo non tam prælationem ſimpliciter ſignificari puto quaſi inter primitiuos duos, quàm expreſſionem ſolum odibilis filium primitiui
Exod. 13. 34. habere prærogatiuam. Primitiuus enim ptimoge- E
Luc. 2. nitus eſt, ſancti antem primogeniti ſunt, quia omnis maſculus adaperiens vuluam ſanctus Domino vocabitur. Non tamẽ omnis primogenitus ſanctus. Non enim ſanctus Eſau, qui vtique primogenitus, ſancti autem primogeniti ſunt. Denique habes in
Num. 3. Numeris, Ecce tuli Leuitas de medio filiorum Iſrael pro omni primogenito qui aperit vuluam, à filiis Iſrael. Mihi enim in quo die percuſſi omne primitiuum Ægypti, ſanctificaui omne primogenitum Iſrael. Ergo Leuitas pro primogenitis accepit, quaſi F
ſanctos enim primogenitos eſſe cognoſcimus ex e-
Heb. 12. piſtola ad Hebræos ſcripta, in qua habemus: Sed appropinquaſtis Sion monti, & ciuitati Hieruſalem, & decem milibus angelorum, & Eccleſiæ primitiuorum. Ergo ſicut primogeniti Eccleſiæ ſancti, ſic & Leuitæ, quoniam ipſi quoque primogeniti. Non enim naſcẽdi ordine ſancti, ſed ſanctificationis mu-
Geneſ. 29. nere. Leui enim tertius filius fuit Liç, non primus vtique. Qui autem ſanctificatus, ipſe aperit vuluam.
Pſalm. 57. Quam vuluam? Audi dicentem, Errauerunt peccatores ab vtero. Quia intellexiſti primogenitum qui

A aperit vuluam, intellige vterum bonæ matris, à quo non errant ſancti, ſed peccatores. Leuitæ autem auferuntur de medio Iſrael, quia nihil habent cõmune cum populo, cuius primogenita ſecularia deſtruunt. Primogenita enim ſeculi alterius matris ſunt, à Galat. 1.
cuius vtero ſegregatus Paulus, eſt cum ad gratiam vocaretur Dei. Et ideo de medio populi ſegregatus, verbum recepit, quod eſt medium in corde noſtro.
B Vnde & illud dictum eſt. Medius autem veſtrũ ſtat, Ioan. 1.
quem vos non videtis. Non ocioſus itaque nobis à lege in legem excurſus fuit, vt primogenitum non eſſe amabilis illius, id eſt, remiſſioris & voluptariæ filium diceremus, quamuis præpoſiti capituli verba Deut. 21.
hæc exprimant, dicente ſcriptura, Nõ poterit filium amabilis primitiuum præponere, cum ſciat filium odibilis primitiuum eſſe. Ille eſt vere primitiuus, qui ſanctæ matris ſanctus eſt partus, ſicut illa vera mater, à cuius vtero non errant veri filij, ſed peccatores. Ergo ille non veræ matris filius, non primitiuus
C vetus, ſed quaſi primitiuus iuuatur ſumptu ne egeat, nõ vt diues ſit honoratur. Hic autem dupla ex omnibus accipit, vt abundet: ſicut etiam in Geneſi ha- Geneſ. 45
bes patriarchas à fratre ſuo Ioſeph geminæ ſingulos ſtolæ donatos munere cum remitterentur ad patrem, vt ſignificarent fratrem repertum Ioſeph, quẽ defunctum eſſe crediderat pater. Primogenitus itaque hæreditatis accepit prærogatiuam, dicenre ſcriptura: Hic eſt initium filiorum eius, & huic deben- Deut. 21.
tur primogenitalia. A primogenito igitur Dei filio primogeniti ſancti: & ab illo initio (quia ipſe eſt ini- Apoc. 1.
D tium & finis) initium ſanctus nuncupatur, initium filius, cui debetur primitiarum prærogatiua, ſecundum illud ad Abraham dictum, Eiice ancillam, & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum Geneſ. 21.
filio meo Iſaac. Quod magis ad hæreditatem virtutum quàm pecuniæ ſpectare diuino oraculo docetur, dicente Deo, Omnia quæcumque tibi dixerit Sara, audi vocem eius, quoniam in Iſaac vocabitur Ibidem.
tibi ſemen. Quæ erat alia in Iſaac, niſi ſanctitatis hęreditas, quæ nobilitaret patrem? Er filium quidem ancillæ ſuper nationes præfecit, quaſi ſimpla confe-
E rens patrimonij: filio autem Saræ dupla dedit, cui non ſolum temporalia, ſed etiam ſuperna & perpetua collata ſunt. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Irenæum, cauſſam reddentis cur lex prohibuerit mulieres vti veſte virili, atque viros indui ſtola muliebri. *Epiſtola* XV.

F AMbroſius Irenæo. Pertuliſti ad me quaſi filius quæſiuiſſe aliquos de te quid ſibi velit quod tam ſeuere lex immundos eos dixerit qui alieni ſexus vterentur veſtibus, vel viros ſcilicet vel mulieres. Sic enim ſcriptum eſt: Non erit res viri ſuper Deut. 22.
mulierem, neque induetur vir ſtolam muliebrem, quia immundus eſt Domino omnis qui fecerit hoc. Et ſi vere diſcutias, incongruum eſt quod ipſa abhorret natura. Cur enim homo non vis videri eſſe quod natus es? Cur alienam tibi aſſumis ſpeciem? Cur mentiris fœminam, vel tu fœmina virũ? Suis vnumquemque ſexum induit natura indumẽtis. Denique diuerſus vſus, diuerſus color, motus,

ineſſus,diuerſæ vires, diuerſa vox eſt in viro & fœmina. Sed etiam in reliqui generis animantibus alia ſpecies leonis, alia leænæ, alia vis, alius ſonus: alia tauri, alia vitulæ. In ceruis quoque quantum diſtat ſexus,tantum diſcrepat ſpecies,vt eos etiam eminus poſſis diſcernere. In auibus vero etiam propria ad veſtitum eſt inter eos & homines comparatio. In illis enim ſexum naturalia ipſa indumenta diſcernũt. Paui mares ſpecioſi, fœminæ non item peonarum vario pinguntur decore. Faſianis quoque diuerſus color, qui diſtinguat ſexus diſcretionem. Quid in pullis? quàm canora vox galli? nocturniſque vicibus ſolenne munus ad excitandum & canendum? Numquid illa mutant ſpeciem ſuam? Cur nos mutare deſideramus? Et quidem Græco more influxit vt fœminæ virilibus quaſi ſuccinctioribus tunicis vtantur. Eſto tamen vt illæ imitari videantur melioris ſexus naturá. Quid viri qui inferioris ſexus mentiri ſpeciem volunt? Mendacium & in verbo turpe eſt,nedum in habitu. Denique in templis vbi mendacium fidei, ibi mendacium naturæ. Illic aſſumere viros muliebrem veſtem,geſtúmque fœmineum,ſacrum putatur. *Ibidem.* Vnde lex dicit, quia immondus erit Domino omnis vir qui ſtolam muliebrem induerit. Arbitror autem quod non tam de veſte, quàm de motibus dixerit vel de vſibus noſtris atque actibus, quod alius virum, alius fœminam deceat actus. *1.Cor.14.* Vnde & Apoſtolus ait, quaſi interpres legis: Mulieres noſtræ in Eccleſia taceant. Non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogẽt. *1.Timo.2.* Et ad Timotheum: Mulier in ſilentio diſcat eum omni ſubiectione. Docere autem mulieri non permitto,neque dominari in virum. Quàm deforme autem virũ facere opera muliebria. Ergo & pariãt, ergo parturiant qui criſpant comam ſicut fœminæ. *Ibidem.* Et tamen illæ velantur, iſti belligerantur. Verum habeant excuſationem qui patrios vſus ſequuntur, ſed tamen Barbaros, vt Perſæ,vt Gothi, vt Armenij. Maior quidem eſt natura quàm patria. Quid de aliis dicemus,qui hoc ad luxuriam deriuandum putant,vt calamiſtratos & torquatos habeant in miniſterio,ipſi promiſſa barba,illos remiſſa coma? Merito illic ſeruatur caſtimonia, vbi non tenetur ſexus *1.Cor.11.* diſtinctio. In quo euidẽtia naturæ magiſteria ſunt, dicente Apoſtolo, Decet mulierem non velatam orare Deum? Nec ipſa natura docet vos: Quod vir quidem ſi comam habeat, ignominia eſt illi: mulier vero ſi capillos habeat, gloria eſt illi, quoniam quidem capilli pro velamine ei ſunt. Hæc ſunt quæ referas requirentibus. Vale,& nos vt filius dilige, quia nos te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſij ad Irenæum,epiſtolam ad Epheſios ſummaria ac breui explanatione perſtringentis. Epiſtola XVI.

AMbroſius Irenæo. Popoſciſti vt ſummam epiſtolæ quæ ad Epheſios ſcripta eſt, inculcaremus tibi, quæ obſcurior videretur, niſi eius diſtinctiones colligas, quibus perſuadendum putauit apoſtolus de Dei regno nobis non deſperandum.

G Propoſuit itaque primum, quod bonis maximum ſolet eſſe ad ſtudia virtutis incitamentum, præmiorum ſpem, & promiſſorum cœleſtium hæreditatem, quæ in paſſione Chriſti & reſurrectione appropinquauerint. Deinde ſubiecit non ſolum in paradiſum reditum nobis reformatũ eſſe per Chriſtum, ſed etiam cœleſtis ſolij honorem per conſortium Chriſti corporis carni huic eſſe impartitum, vt de aſcendendi poſſibilitate iam nõ dubites, qui cõſortia tua in carne Chriſti regno cœleſti adhærere recognoſcas, per ſanguinem eius H reconciliationem factam omnium quæ vel in terra vel in cœlo ſunt. Qui ideo deſcendit, vt captiuitatem noſtram auerteret: ideo aſcendit, vt impleret omnia per apoſtolos, prophetas, ſacerdotes, confirmationem vniuerſorum, & congregationem gentium. Finem autem ſpei eſſe noſtræ charitatem ipſius, vt augeamur in ipſo per omnia, quia ipſe eſt caput vniuerſorum, ad quem omnes ſecundum menſuram operationis in vnum corpus ædificatione charitatis aſſurgimus. Nõ ergo deſperãdum quod capiti ſuo membra adhæreant, præſertim cum in adoptionem I filiorũ Dei ab initio ſimus prædeſtinati per Ieſum Chriſtum in ipſo: quam prædeſtinationem probauit, aſſerens illud quod ab initio prænũciatum eſt. Quia *Gen.2.* relinquet homo patrem & matrem,& adhærebit vxori ſuæ, *Ephe.5.* & erunt ambo in carne vna, ſacramentum eſſe Chriſti & eccleſiæ. Si ergo Adæ & Euæ copula ſacramentum magnum eſt in Chriſto & in eccleſia, certum eſt quòd ſicut Eua os de oſſibus viri fuit, & caro de carne eius, & nos membra ſimus corporis Chriſti, os de oſſibus Chriſti, & caro de carne eius. Nulla autem epiſtola tantum benedictionis K increpuit in plebem Dei quantum iſta, in qua nõ ſolum benedictos nos à Deo, ſed in omni benedictione benedictos & ſpirituali & in cœleſtibus ſignificauit diuinæ locuples gratiæ teſtis, & prædeſtinatos nos in adoptionem filiorum, in filio quoq; Dei nos cumulatos gratia, abundaſſe ea ad cognoſcendum myſterium æternæ voluntatis, tum præterea in plenitudine temporum, cum pacificarentur omnia in Chriſto, & quæ in terra ſunt, & quæ in cœlo, ſorte nos in ipſo conſtitutos, vt quæ legis ſunt implerentur in nobis, & quæ gratiæ: cum etiam ſecundum L legem electi videremur in iuuentutis ætate, quæ eſt vita immaculata,nihil habentes laſciuiæ puerilis, & ſenilis infirmitatis. Docti quoque prælium non ſolum aduerſus carnem & ſanguinem, ſed etiã aduerſus *Ephe.6.* omnem militiam ſpiritualis nequitiæ, quæ eſt in cœleſtibus, viuidis gerere virtutibus. Itaque ſicut illis ſortito obtigit capta ex hoſte terrarum poſſeſſio, nobis cecidit ſors gratiæ, vt ſimus poſſeſſio Dei, qui renes poſſidet noſtros, id eſt, ſeminarium caſtitatis & temperantiæ. Quæris hanc ſortem agnoſcere? *Actuum 1.* recordare illam quę cecidit ſuper Matthiam, M vt in duodecimum apoſtolorum numerum ſubrogaretur. *Pſal.67.* Sed etiam propheta Dauid ait, Si dormiatis inter medias ſortes. eò quòd is qui medius inter veteris ſortem & noui teſtamenti eſt recumbens in vtroque, ad regni cœleſtis tranquillitatem adſciſcitur. Haec ſortem filiæ Salphe petebant hæreditatis paternæ, *Num.27.* & earum petitio diuino iudicio probata eſt. Sed illæ petebant in vmbra. Salpe enim vmbra

A vmbra oris ſignificatur. In vmbra ergo ſermonis petebant, loquebantur quod non reuelabatur. Paternæ itaque hæreditatis petitio Salphe filiabus in vmbra ſermonis erat, nobis autem eſt in euangelij ſplendore, & reuelatione gratiæ. Simus itaque nos poſſeſſio Dei, & ille nobis portio, in quo ſunt diuitiæ gloriæ & hæreditatis eius. Quis enim diues niſi ſolus Deus, qui omnia creauit? Sed multo magis diues miſericordia, qui omnes redemit, & nos ſecundum carnis naturam iræ filios & morti obnoxios mutauit quaſi author naturæ, vt ſimus filij pacis & *Ephes.2.* charitatis. Quis enim naturã mutare poteſt niſi qui creauit naturam? Itaque ſuſcitauit mortuos, & viuificatos in Chriſto ſedere fecit in cœleſtibus in ipſo Domino Ieſu. Non quo quiſquam hominum *Psalm.109.* prærogatiuam ſedendi meruerit in illa ſede Dei, de qua pater ſoli filio dixit, Sede à dextris meis: ſed quia in illa carne Chriſti per conſortium eiuſdem naturæ caro omnis humani generis honorata eſt. Nam ſicut ille in noſtra carne ſubditus legitur per vnitatẽ carnis, & obedientiam corporis, in quo fuit obediẽs *Philip.2.* vſque ad mortem, ſic & nos in illius carne conſidemus in cœleſtibus. Non ergo ſedemus, ſed in Chriſto ſedemus, qui ſolus ſedet ad dexteram Dei filius hominis, ſicut ipſe dixit, A modo videbitis filium *Matth.26.* hominis ſedentem ad dexteram Dei. In eo enim abundauit gratia eius & bonitas ſuper nos in Chriſto Ieſu, vt operibus mortuos, per fidem redemptos, ſaluatos gratia tantæ donaret liberalitatis munere, in quo velut reſuſcitata etiã ipſa natura nouæ ſenſit creaturæ gratiam, vt in bonis operibus ambule*Ephes.2.* mus creati in Chriſto, qui ante obnoxiæ hæreditatis vitio degenerauimus. Etenim ſublatis inimicitiis quæ erant in carne ante, pax facta eſt vniuerſitatis in cœlo, vt eſſent homines ſicut angeli in terra, vt eſſent gentes vnum atque Iſraelitæ, vt in homine vno & nouus homo & vetus ſublato pariete maceriæ, qui vtrumque diſſidioſo obice diuidebat, inter ſe, conuenirent. Nam cum huius natura carnis iras, diſcordias ac diſſenſiones excitauiſſet, lex nos damnatorum nexuiſſet vinculis, Chriſtus Ieſus inſolentiam atque intemperantiam carnis mortificatione compreſſit, legem mandatorum in decretis euacuauit, in quibus oſtendit non ſecundum literam interpretanda legis ſpiritualis dogmata, cum & ſabbati ignaua ocia & corporalis ſuperflua deſtrueret circuncíſionis, atque omnibus acceſſum ad patrem in vno reſeraret ſpiritu. Quomodo enim poteſt diſcordia eſſe, vbi vna vocatio, vnum corpus, & vnus ſpiritus eſt? Quid enim aliud deſcendens operatus eſt Dominus Ieſus, niſi vt de captiuitate nos in libertatem vindicaret, & illam captiuitatem vinctam perfidiam vinculis ſibi captiuam faceret alligatam ſapientiæ compedibus, mittente vnoquoque prudente pedes ſuos in compedes eius, ſicut ſcriptum eſt: Et cum deſcendiſſet, aſcenderet, vt impleret omnia, & nos omnes de plenitudine eius acci*Ephes.4.* peremus? Ideoque primum repletos ſpiritu ſuo poſuit in eccleſia apoſtolos, prophetas alios, alios euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, vt eorum adhortationibus conſummaretur profectus credentium, & miniſterij fidelis opus creſceret, ædificaretur vnuſquiſque ædificatione virtutum in

A menſuram ætatis interioris, quæ menſura perfectior vitæ immaculatæ, id eſt, perfecti viri, accipiens de plenitudine Chriſti recipit gratiæ plenitudinem. Quis autem vir perfectus eſt niſi ille qui abſolutus infantia pueriliſ ingenij, atque adoleſcentię incerto ac lubrico, & immoderato iuuentutis calore, in viri perfecti firmitatem ſucceſſerit, atque ad illam morum maturitatem aduleuerit, non faci-
B le deuij diſputatoris alloquio flectatur, & quaſi quadam doctrinæ irrationabilis turbidiore in ſcopulos iactetur procella, ad erroris remedia ſe conferens, & qui veritatem non ſolum in ſermone, ſed etiam in operibus ſequatur ſuis, & ædificationem charitatis in ſe ſuſcipiat, vt in vnitate fidei & agnitionis occurrat, & quaſi membrum non deſit capiti ſuo, id eſt, Chriſto, qui eſt caput omnium, ex quo totum corpus fidelium & ſapientium per harmoniam rationabilem verbi: hoc eſt enim συναρμολογούμενον ἁρμονίᾳ τοῦ λόγου συνδεδεμένον id eſt, har-
C monia verbi compaginatum & compactum atque connexum: per omnem iuncturam miniſtrationis, in mẽſuram vniuſcuiuſque partis augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate, vt aſſurgat vnum templum Dei in omnibus, & vnum domicilij cœleſtis habitaculum in ſpiritu vniuerſorum. In quo non ſolum ſanctorum hominum, ſed omnium credentium, omnium etiam ſuperiorum rationabilium virtutum ac poteſtatum, connexionem fidei ſpiritúſque accipiendam arbitror, vt per harmoniam quandam virtutum ac miniſteriorum
D corpus vnum ex omnibus rationabilis naturæ ſpiritualibus adhæreat capiti ſuo Chriſto, ita ædificationis compage connexa, vt ne tactu quidem iuncturа ſingulorũ adhęrẽtiũ diſcrepare videatur. Hoc eſt enim quod dixit Græcus ἀφὴν τῆς χορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ quod nõ difficile erit tanto architecto ſecundum menſuram vniuſcuiuſque meritorum, ac fidei conuenientem ſibi connectere, cum ædificatio charitatis ruinam offenſionis excludat atque obſtruat. Non eſt ergo dubitandum cœleſtium poteſtatum adhæſura ad hoc templum ædificãdum
E conſortia, incongruum quippe intelligi quod ita aſſurgat humanæ charitatis ædificatio in templum Dei, vt fiat in nobis habitatio Dei in ſpiritu, non ſic autem in cœleſtibus poteſtatibus. Cuius rei gratia, vt maturius in nobis ædificatio huiuſmodi procederet, hortatur nos Apoſtolus aperire oculos cordis, eleuare ad ſuperiora, agnitionem Dei impenſe quærere, veritatem diſcutere, abſcondere in corde mandata Dei, deponere erroris deſideria, dedecoris occulta, renouari per gratiam ſacramentorum, tem-
F perare iracundiam, commotionem ante occaſum ſolis relaxare, cauere ne ſuperiora tua occupet aduerſarius, ſpiritus ille habens poteſtatem, qui ſe im- *Ioan.13.* merſit in cor Iudæ, & cõminuit animæ eius ianuas, ne poſſet reſiſtere, furem excludere, mendacem auertere, exurgere à mortuis, ſobrietatem aſſumere, vxorem viro vt eccleſiam Chriſto debere eſſe ſubditam, virum pro vxore animam ſuam offerre, ſicut ſe pro eccleſia tradidit Chriſtus. Poſtremo quaſi bonũ bellatorem ſumere arma Dei ac prætẽdere ſemper, non ſolum aduerſus carnem & ſanguinem, ſed etiã aduerſum ſpirituales nequitias, ne à ſuis emolliri,

ab extrancis capi poſſit. Hæc breuiter comptchenſa vt potui perſtrinxi. Vale fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad clericos quoſdam qui propter leuam aliquam offenſionem ab officio deſiſtunt, redarguentis, & ad conſtantiam exhortantis, Epiſtola XVII.

AMbroſius clericis. Plerumque humanis obrepit mentibus, vt aliqua leui perſtricti offenſione, ſi non illis cedant pro ſtudio voluntaria, officio deſiſtant. Quod in alio genere hominum tolcrabile: in iis vero qui rei diuinæ intendunt, plenum doloris. Sunt enim aliqui in clericorum munere, quibus inimicus obreperc ſtudet, ſi aliàs eas non potuerit circunuenire, vt læſis huiuſmodi ſerat cogitationes: Quid mihi prodes in elcro manere, ſubire iniurias, labores perpeti, quaſi non poſſit ager meus me paſcere, aut ſi ager deſit, quaſi aliter exercere ſumptum nequeam? Itaque huiuſmodi cogitationibus etiam boni mores ab officio retrahuntur: quaſi vero hoc ſolum ſit in clerico, vt ſumptum expediat ſuum, & non vt diuinum ſibi poſt mortem potius ſubſidium locet: quanquam ille poſt mortem abundet, qui tutus hic potuerit decernere aduerſum tot inimicorum inſidias. Vnde Eccleſiaſtes ait: Optimi duo ſuper vnũ, quibus eſt merces bona in labore ipſorum: quia ſi ceciderit vnus, alter erigit ſocium ſuum. Vbi ſunt duo optimi ſuper vnum niſi vbi Chriſtus eſt, & is quem Chriſtus tuetur? Quia ſi ceciderit qui cum Domino eſt Ieſu, erigit eum Ieſus. Sed qua ratione dixit: In labore ipſorum? Ergo & Chriſtus laborat? Vtique laborat, qui ait: Laboraui clamans. Laborat, ſed in nobis, Denique ad puteum fatigatus ſedebat. Sed quomodo laboret, docuit nos Apoſtolus minore exemplo dicẽs: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Docuit & ipſe Dominus ſua voce: Æger eram, & non viſitaſtis me, nudus eram, & non operuiſtis me. Laborat vt me iacentem erigat. Vnde in Heliſæo figura Domini præceſſit, qui proiecit ſe vt mortuum erigeret, in quo ſymbolum eſt quod nobis Chriſtus, commortuus ſit, vt nobis reſurgeret. Proiecit itaque ſe vſque ad noſtram Chriſtus fragilitatẽ, vt nos erigeret. Proiecit ſe, non cecidit, ſed erexit conſortem. Ipſe enim conſortes nos ſibi fecit, vt ſcriptum eſt: Quia vnctus eſt oleo iuſtitiæ pręcõſortibus ſuis. Vnde pulchre ait Eccleſiaſtes: Quoniam qui ceciderit, alter erigit ſocium ſuum, nõ ipſe erigitur. Chriſtus enim non alterius auxilio atque ope erectus eſt, ſed ipſe ſe reſuſcitauit. Denique ſoluite, inquit, hoc templum, & in triduo illud reſuſcitabo. Hoc autẽ dixit de tẽplo corporis ſui. Nec immerito erectus non eſt ab alio qui nõ cecidit. Nã & ille qui à ſecũdo erigitur, cecidit: & qui cecidit, indiget auxilio vt erigatur. Quod & ſubiecta docẽt, dicẽte ſcriptura: væ illi vni cum ceciderit, & non eſt ſecundus qui eum erigat, quia & ſi dormiant duo, eſt calor illis. Commortui enim ſumus Chriſto, & ideo cõuiuimus. Chriſtus nobis commortuus eſt, vt nos calefaceret, qui ait: Ignem veni mittere in terram.

Eccleſ.4.
Pſal.68.
Ioan.4.
2.Cor.11.
Matth.25.
4.Reg.4.
Pſalm.44.
Eccleſ.4.
Ioan.2.
2.Tim.2.

G Mortuus eram, ſed quia in baptiſmate commortuus Chriſto ſum, accepi lumen vitæ à Chriſto. Et qui in Chriſto moritur, per Chriſtum calefactus vitæ & reſurrectionis vaporem accipit. Frigidus erat puer, calefecit eum Heliſæus ſpiritu ſuo, dedit ei vitæ calorem. Condormiuit ei, vt eum calor quietis eius qui in ſymbolo conſepultus ei fuerat, excitaret. Frigidus itaque eſt qui non moritur in Chriſto. Calefieri non poteſt cui ignis ardens non appropinquat. Inualeſcere non poteſt alteri qui ſecum non habet Chriſtum. Et vt cognoſcas ſecundum myſterium H dictum, non ſecundum numerum, quia optimi duo quàm vnus, ſubiecit myſticum. Et ſpartum triplex non corrumpitur. Tria enim quæ non ſunt compoſita, non rumpuntur. Trinitas itaque incompoſitæ naturæ rumpi non poteſt, quia Deus vnum & ſimplex & incompoſitum eſt quicquid eſt. Quod autẽ eſt, permanet: non ſubiicitur. Bonum eſt itaque adhærere alteri, & inſerere collum in torques eius, & ſubiicere humerum, & portare illum, nec tædiare ad vincula, quia de domo alligatorũ exiuit qui regnet, puer ille qui ſuper regẽ ſeniorem & ſtultũ eſt. Ideo- I que qui eum ſequuntur, alligati vinculis ſunt. Denique Paulus vinctus Ieſu Chriſti. Vnde & ipſe Ieſus captiuam duxit captiuitatem. Non ſatis viſum eſt ei ſoluere captiuitatem, quam diabolus impoſuerat, ne iterum liberos vacanteſque inuaderet, ſed perfecta abſolutio exiſtimata eſt ſub Chriſto degere, & iniicere pedes in compedes ſapientiæ ipſius, captiuum eſſe vt ſis liber ab aduerſario. Recte puer, quoniam puer natus eſt nobis, & vere optimus puer, cui dictũ eſt à patre Deo: Magnum tibi eſt vocari puerum meum. Sapiens quoque, vt euangelium docet: Quia K proficiebat ætate & ſapientia. Conuenienter etiam pauper, quia cum diues eſſet, pauper factus eſt, vt nos ſua inopia ditaret. Et ideo non faſtidit in regno ſuo pauperẽ, ſed exaudit eum, & liberat ex omnibus anguſtiis & moleſtiis. Sub hoc ergo viuamus, vt rex ille ſenior & ſtultus nullam habeat poteſtatem ſupra nos. Qui dum vult regnare quaſi voluntatis ſuæ Dominus, nec ſub vinculis eſſe Domini Ieſu, inueteratus in peccatis, ſtultitiæ incidit deformitatem. Quid enim ſtultius quàm relictis cœleſtibus ad terrena intendiſſe, & poſthabitis perpetuis elegiſſe L ea quæ caduca ſunt & fragilia? Nemo ergo dicat: Non eſt nobis portio in Iacob, neque hæreditas in Iſrael. Nemo dicat, Non ſum in clero, quia ſcriptum eſt: Date Leui cleros eius. Et iterum Dauid ait: Quia is qui inter cleros duos medius requieſcit, ipſe ad ſuperna alis euolat ſpiritualibus. Non dicas de Deo tuo, Grauis mihi eſt: nec de loco tuo, Inutilis mihi eſt, quia ſcriptum eſt: Locum tuum noli relinquere. Vult enim auferre eum aduerſarius, vult te abducere, quia inuidet ſpei tuæ, inuidet muneri. Sed tu quicumque in clero es Domini, portio eius & poſſeſſio, M noli recedere de Domini poſſeſſione, vt dicas Domino: Poſſediſti renes meos, ſuſcepiſti me ex vtero matris meæ. Et ille tibi quaſi bono ſeruo dicat: Trãſi, recumbe. Valete filij, & ſeruite Domino, quia bonus Dominus.

Lucæ.12.
4.Reg.4.
Eccleſ.4.
Epheſ.3.
Epheſ.4.
Eſaia 9.
Eſa.49.
Luc.2.
2.Cor.8.
Pſal.67.
Pſalm.138.

FINIS.

Capita

Capita Epiſtolarum Libri quinti.

Ambroſius Horontiano, eum docens ex Michæa propheta, quomodo anima vetus & infirma à recto itinere deuians lapſa ſit: quóve proceſſu conuertatur, gradúmque reparet ac reformet, et vt in propoſito ſuo perſeueret admonens. Epiſtola XVIII.

Ambroſius Horontiano, differens quemadmodum animam euangelicam quæ eſt eccleſiæ filia, Dominus Ieſus primo ſuſceperit, erudierit, atque conſummauerit. Epiſt. XIX.

Ambroſius Horontiano, quæ ſit diuina hæreditas definiens, et cur tanti æſtimetur, vt propter eam plerique morti ſe offerant. Epiſt. XX.

Ambroſius Horontiano, quæſtionem de natura & ſubſtantia animæ ſubtili reſponſione diſſoluens. Epiſtola XXI.

Ambroſius Horontiano, ſuperioris quæſtionis reſponſionem latius explanans atque complens. Epiſtola XXII.

Ambroſius Horontiano, dubitationem tollens de quo ſpiritu dictum ſit, quia poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Epiſt. XXIII.

Ambroſius Marcello, narrans ſe cauſam veternoſi iurgij inter illum et fratrem ac ſororem componendi tanquam arbitrum ſuſcepiſſe, rationémque huiuſcemodi compoſitionis exponens. Epiſt. XXIIII.

Gratianus Auguſtus beato Ambroſio, vt ad ſe docendum venire feſtinet poſtulans, et vt ſcripturis atque argumentis Spiritum ſanctum Deum eſſe conuincat, rogans. Epiſt. XXV.

Ambroſius Gratiano Auguſto, Epiſtolam ipſius plurimum commendans, ſuæque voluntati ſe ſatisfacturum pollicens. Epiſt. XXVI.

Ambroſius Valentiniano imperatori, legationis ſuæ expoſitionem inſinuans. Epiſt. XXVII.

Ambroſius Theodoſio imperatori, ſeipſum excuſans, & vt ille facinoris ſui pœnitentiam agat, rationibus atque exemplis ſuadens, rogans, hortans, & admonens. Epiſt. XXVIII.

Ambroſius Theodoſio imperatori vindicari iubenti in epiſcopum & Chriſtianos qui ſynagogam incenderunt, vehementer eum ob hoc arguens, atque vt aliam epiſtolam dictari iubeat, et quod prius iuſſum fuerat emendet, exhortans. Epiſt. XXIX.

Ambroſius Valentiniano, eundem rogans atque conueniens ne ad petitionem Gentilium aras eorum imperatorio decreto inſtaurari iubeat, oſtendénſque ex tali decreto, primum Deo, deinde patri & fratri iniurias irrogari. Epiſt. XXX.

Symmachi vrbis præfecti perſuadentis ritus veteres circa cultum deorum eſſe ſeruandos, ad imperatores relatio.

Ambroſius Valentiniano imperatori, relationi Symmachi reſpondens, aptiſſimíſque confutationibus eam refellens. Epiſt. XXXI.

Ambroſius Valentiniano imperatori, recuſans certare cum Auxentio Arriano in conſiſtorio imperatore iudicaturo, ex eo quod in cauſa fidei epiſcopi de laicis in eccleſia, & non laici de epiſcopis in conſiſtorio debeant iudicare. Epiſt. XXXII.

Sancti Ambroſij in Auxentium de baſilicis tradendis inuehentis, ſuóſque ad conſtantiam atque tolerantiam exhortantis, oratio.

Ambroſius Marcellinæ ſorori ſuæ, referens illi quid in cauſa de baſilicis tradendis actum ſit, & in quo ſtatu res ipſa nunc conſiſtat. Epiſt. XXXIII.

Ambroſius Theodoſio imperatori, deceſſum Valentiniani Auguſti vehementer ſe dolere, aptiſſimúmque pro ſepultura eius locum præparatum eſſe inſinuans. Epiſt. XXXIIII.

Ambroſius Euſebio epiſcopo, apparitori præfecturæ offenſam quam contraxerat eſſe remiſſam, Fauſtinumque paruulum tuſſi laborantem ad ſororem veniſſe referens. Epiſt. XXXV.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

Diui Ambroſij ad Horontianum, eum docentis ex Michea
propheta quomodo anima vetus & infirma à recto itine-
re deuians lapſa ſit: quóue proceſſu conuertatur, gradúm-
que reparet ac reformet, & vt in propoſito ſuo perſeueret
admonentis. *Epiſt.* XVIII.

AMBROSIVS Horontiano. Prophetæ
quidem cõgregationem gentium, at-
que eccleſiæ annunciarunt ædificatio-
nem futuram, ſed tamen quia in eccle-
ſia nõ ſolum fortium animarum iugis
profectus, verumetiam infirmorum lapſus, & rurſus
conuerſio eſt, ideo poſſumus ex propheticis libris
colligere quemadmodum, aut præclara illa, & for-
tis anima ſine vlla gradiatur offẽſione, aut infirmior
labatur, aut lapſa reparet, ac reformet gradum. Ita-
que ſicut in Canticis canticorum beatæ illius animę
continuos proceſſus legimus, ita in Michea, de quo
nobis propheta ſermo exortus eſt, conſideremus la-
pſæ conuerſionem. Non enim ocioſe te mouit: Et
Michea.5. tu Bethleem domus Ephrata, quod dictum eſt ab
hoc propheta. Quomodo enim poteſt Domus fu-
roris eſſe, vbi Chriſtus natus eſt? Hoc enim expri-
mũt locorum vocabula, ſed illuſtrant operationum
myſteria. Ac primum conſideremus quid interpre-
tationis in latino habeat Micheas. Significat autem,
quis à Deo: vel, vt alibi inuenimus, quis iſte, Morathi
filius, id eſt hæredis. Quis autem hęres niſi filius Dei,
Matth.11. qui ait: Omnia mihi tradita ſunt à patre? Et cum ip-
ſe eſſet hæres, nos eſſe voluit cohæredes. Merito,
quis iſte, non è populo vnus, ſed electus ad gratiam
Dei, in quo loquitur Spiritus ſanctus, qui propheta-
re cœpit in diebus Ioathan & Achaz, & Ezechię re-
gum. Quo ordine ſignificatur viſionis profectus.
A malis enim regibus ad boni regis peruenit tem-
pora. Et ideo quoniam anima afflicta ſub malis ante
laborabat regibus, quem proceſſum conuerſionis
ſuæ habeat, conſiderandum videtur. Deſtructa erat
quaſi infirmior, & omnis munitio eius facta erat via
tranſeuntium, & incurſus paſſionum, luxuriæ deli-
ciis reſoluta ac contrita erat, ac relegata à facie Do-
Eſa.5. mini. Turris eius ſqualida erat, quæ poſita eſt (vt in
Eſaiæ cantico legimus) in medio florentis vineæ.
Squalet etenim, quando vitis areſcit, & ouis ſua er-
rat. Regrediente autẽ vitis viriditate, vel oue, ſplen-
det. Nihil enim ſqualidius iniquitate, nihil ſplendi-
dius iuſtitia. Ad hanc turrim reuocatur ouis, quan-
do anima reuocatur à lapſu, & in illa oue Chriſti re-
gnum redit, quod eſt initium, quia ipſe eſt initium &
finis, vel initium ſalutis, ſed tamen corripitur prius,
eò quòd tam grauiter errauerit, & dicitur ei: Vt quid
cognouiſti mala, numquid rex non erat tibi? Hoc
eſt, habebas regem qui te regeret & tueretur, deuia-
re à iuſtitiæ tramite nõ debuiſti, relinquere vias Do-
mini qui tibi rationabiles ſenſus impartiuit. Vbi e-
rant cogitationes tuæ, vbi conſilia, quibus præuide-
re iniuſtitiam, propulſare iniquitates inſito tibi vi-
G gore potuiſti? Cur comprehenderunt te dolores
parturientis, vt parturires iniquitates, & pareres in-
iuſtitias? Nullus enim maior eſt dolor, quàm is qui
peccati mucrone vulnerat conſcientiam, neque vl-
lum grauius eſt onus quàm peccatorum ſarcina, &
pondus flagitiorum. Deprimit animam, curuat vſ-
que ad terram ne ſe erigere poſſit. Grauia filii grauia
nimis delictorum pondera. Denique illa in Euan- Luc.13.
gelio mulier quæ curuata erat, ſpeciem prætendens
animæ laborantis, à Chriſto potuit ſolo erigi. Huic
H ergo animæ dicitur: Viriliter age, & appropinqua fi-
lia Sion vt parturias. Dolores enim parturientis tri- Rom 5.
bulationem operantur, tribulatio patientiam, pa-
tientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem nõ
confundit in æternum. Simul egeritur atque exclu-
ditur omne quod aduerſum eſt bonis moribus, ne
reſidentia eius fructeſcant ſemina, atque in nouos
iterum germinẽt partus. Nec ocioſe dantur ei cor-
nua & vngulæ, vt conterat omnes manipulos areæ,
ſicut vitulus Libani. Niſi enim manipuli cõtriti fue-
I rint, paleæ ventilatæ, fructus apparere interiores &
abſolui nequeunt. Comminuit igitur atque excu-
tit prius anima proficiens paſſionum ſuperflua, vt
fructus ſuos demonſtrare poſſit in ipſa ſegete. Quã-
ta aduerſa ſunt quæ partus impediant bonos, hæc
prius extirpanda ſunt, ne his fructifera internecen-
tur animæ ſata. Tunc etiam illuc proſpicit prouidus
animæ conſultor, vt concludat eam in voluptatibus
ſuis, atque intercludat eius cupiditates, ne in iis de-
lectetur. Vtiles enim ſunt correptiones parentis, qui
K non parcit, vt obedientẽ præceptis ſalutaribus præ-
ſtet animã filij ſui. Virga enim viſitat, ſicut legimus:
Viſitabo in virga iniquitates eorum. Itaque qui vir- Pſal.88.
ga maxillam percutit Iſraeliticæ animæ, erudit eam
ad diſciplinã patientiæ dominica correptione. Ne-
mo enim deſperare debet quicumque corripitur at-
que arguitur. Qui enim diligit filium, corripit. Ne- Hebr.12.
mo de remedio diffidat. Ecce tibi vbi domus furo- Eccleſ.30.
rem videntis erat, ibi domus panis eſt: vbi crudeli-
tas, ibi pietas: vbi pœna innocentium, ibi vniuerſo- Mich.5.
L rum redemptio, ſicut ſcriptum eſt: Et tu Betheleem
domus Ephrata non es minima inter principes Iu-
dæ. Ex te enim exibit princeps in Iſrael. Bethleem
domus panis eſt, Ephrata domus furorem videntis.
Hoc habet interpretatio iſtorũ nominum. In Beth-
leem natus eſt de Maria Chriſtus, eadem autem
Bethleem quæ Ephrata. In domo igitur furoris ge-
neratus eſt Chriſtus, & ideo iam non domus furoris,
ſed domus panis, quia panem recepit eum qui de-
ſcendit de cœlo. Domus autem panis furorem vi-
M dentis Ephrata, quia illic Herodes dum Chriſtum
requirit, perimi ſtatuit infãtulos, vnde vox in Rama Hierem.31.
audita eſt Rachael plorantis filios ſuos. Sed iam ne- Matth.2.
mo timeat, quia requies illa quam quærebat Dauid, Pſalm.131.
audita eſt in Ephrata, inuenta eſt in campis ſyluæ.
Tunc adhuc ſylua erat nationum congregatio, ſed
poſteaquam in Chriſtũ credidit, fructuoſa facta eſt,
quia

quia benedicti veotris fructum recepit. Mortua eſt
Gen.35. ergo Rachel parturiẽs, quia iã tũc quaſi patriarchæ
vxor furorem Herodis videbat, qoi nec minuſculæ
ætati pepercit. Simul quia in Ephrata & peperit Bẽ-
iamin ſpecie ſuperiorem, myſterio poſteriorẽ, Pau-
lum ſcilicet, qui antequam generaretur, non mini-
mos dolores matri præſtitit, cuius filios perſeque-
2.Tim.2. batur. Et illic mortua & ſepulta eſt, vt nos commor-
tui & cõſepolti cum Chriſto in eccleſia reſurgamus.
Inde enim alia interpretatione, vel fœcundata, vel
repleta fructibus, Ephrata ſignificatur. Hic tamen,
id eſt, in libro prophetico inuenimus ὀλιγοςὸς ἆ id
eſt, in paucioribus es. In Matthæo autem: Et tu
Matth.2. Bethleem domus Iudæ non es in paucioribus. Ibi
domus Iudę, hic domus Ephrata, in quo verborum
diſcrepantia, non ſenſuom eſt. Nam & Iudæ interior
vidit furorem, & exterior pertulit. Et in paucioribus
eſt, quia pauci ſunt qui intrant in domum panis per
anguſtam viam. Et oon eſt in paucioribus, id eſt, de
proficientibus, quæ Chriſtum non agnouit. Nec
minima eſt, quæ eſt domus beoedictionis, & diuinæ
gratiæ receptaculum, & in eo minima cui is qui ali-
quid confert Chriſto, videtur deferre. Et qui appe-
tit eccleſiam, Chriſtum appetit. Io quouis minimo
enim Chriſtus aut lęditur aut honoratur, ſecundum
Matth.25. quod ipſe ait: Quod enim vni horum minimorum
feciſtis, mihi feciſtis. Ipſam autem Bethleem eſſe
Geneſ.35. quę eſt Ephrata, docet lectio Geneſis, vbi ait Mortua
eſt autem Rachel, & ſepulta eſt in via Ephrata, ipſa
eſt Bethleem. In via ſepulta eſt ſancta Rachel, quæ
Pſal.125. typus fuit eccleſiæ, vt tranſeuntes dicant: Benedi-
& 126. ctio Domini ſuper vos, & venientes veniãt in exul-
tatione. Omnis itaque anima quæ recipit paoem il-
lum deſcendentem è cœlo, domus panis eſt, hoc eſt
panis Chriſti, quæ habitantis in ſe panis cœleſtis fir-
mamento alitur, & corde cõfirmatur. Vnde & Pau-
1.Cor.10. lus ait: Omnes enim vnus panis ſumus. Omnis ani-
ma fidelis Bethleem eſt, ſicut Hieruſalem dicitur,
quæ pacem & tranquillitatem habet ſuperioris Hie-
ruſalem quæ in cœlo eſt. Verus panis eſt qui fractus
& comminutus ſatiauit vniuerſos. Quinta autem
traditio hoc habet: Domus panis. Beth domus eſt,
Leem panis dicitur. De aliorum traditionibus pro-
pter perfidiam Iudaicam, ne ipſi ſe redarguerẽt, vel
ab ipſis præteritum putamos, vel ſublatum ab aliis.
De Iudæ quoque tribu eſſe Bethleem docet lectio
Iudic.19. in Iudicum libro, qoia vir ille Leuita accepit ſibi cõ-
cubinam de Bethleem Iudæ, & irata eſt ei concubi-
na eius, & rediit in domum patris ſui io Bethleem
Iudæ. Egreſſus itaqoe Chriſtus à diebus ſeculi (tunc
enim nobis incipit ſeculum, quando dies ſalutis) &
egreſſus ad currendam viam, dedit Iſrael vſque ad
tempus parientis, cui aduenit Chriſtus, aduenit fœ-
cunditas, aduenit partus, ſicut euenit eccleſiæ, quæ
peperit plures quàm quæ filios habebat, & peperit
ſeptem, id eſt legitimos, tranquillos, pacificos. Inci-
cipit ergo concipere anima, & formari in ea Chri-
ſtus, quæ receperit aduentum eius, & paſcitur in di-
uitiis eius vt oihil ei deſit, vt vidẽtes etiam eam aliæ
animæ reuertantur ad viam ſalutis, & erit ei pax, ſed
non poteſt probari niſi tentationibus. Tuoc enim
pax eius exiſtimabitur & tranquillitas, cum exclu-
ſerit vanas cogitationes vel compreſſerit, cum mo-

A tus omnes edomuerit paſſionum inſurgẽtium, cum
increbuerint anguſtiæ, perſecutio, fames, perico-
lum, gladius. Tuoc erit, inquit, pax, quia in his om-
nibus ſuperamus propter eum qui nos dilexit, quo-
niam confidimus in eo, quia neq; mors, oeque quid-
uis tentationum nos ab eius diuellat charitate & ſe- Rom.8.
paret. Tunc ergo dabit tentationes eius vt iuſti pro-
bentur. Et Dominus quidem dat tentationes ea vo-
luntate, vt oeminem decipi velit. Sed quia plerique
vincuntur infirmi tẽtatiooibus, qui fortes ſunt pro-
bantur. Tunc illis erit ros à Domino, tunc requies,
B tunc erit anima iuſti ſicut catulus leonis in ouilibus.
Quod euangelico exemplo ad Chriſtum referre nõ
dubitauerim, quia ipſe dixit: Tunc iuſti fulgebunt
ſicut ſol in regno patris ſui. Comprimentur enim Matth.13.
quadrigę eius, irrationabiles ſcilicet: impetus & mo-
tus iſtius corporis: ſedabitur illud: Foris pugnæ, io- 2.Cor.7.
tus timores: ſed vbique, id eſt iotus & foris tran-
quillitas erit, & oon erit qui reſpondeat & reſiſtat
bonæ voluntati, quia obedientia carnis ſublato pa-
riete maceriæ, cum fuerint vtraque vnum, omnes
abolebit diſcordias. Siqua autem anima infirma, ſi-
C cut ille ſecundum carnem Iſrael, titubauerit, & ab
illa Chriſti charitate perſecutionibus turbata ſe ali-
quãtulum ſeparauerit, corripitur atq; arguitur quaſi
infida, quaſi ingrata, quaſi incredula, quæ liberata à
vanitatibus ſeculi in eas reſpiciendo reciderit, à qua
nõ munera, non taurorũ ſacrificia, ſed tãtũmodo vt
bonũ cognoſceret, iuſtitiã faceret, poſtulatũ eſt. Re- Mich.6.
nunciatum eſt, inquit, tibi homo quid ſit booum,
aut quid Dominus exquirit à te, niſi vt facias iudi-
cium & iuſtitiam, & diligas miſericordiam, & para-
tus ſis ire cum Domioo tuo. Sed quia non ſeruauit Ibidem 7.
D hæc illa infirmior anima, ideo Dominus ait: Heo me
quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe,
& ſicut racemum in vindemia. Audiens ergo hæc
propheta in quo loquebatur Deus, ait ad illam ani-
mam: Heu me anima quòd non eſt plenus timoris à
terra. Vel ſi ipſe Dominus dicit, miſeratus futuras
pro peccatis vltiones, atque pro noſtris erroribus
ingemiſcens. Audiens hæc anima, quia ſeminum
ſuorum fructus non colliget, nullum meſſe amiſſa
firmamentum inueniet ſui, premet oliuam, & vn-
ctionem lætitiæ non habebit, neque bibet vinum
E iucunditatis. Cognoſcens etiam in operibus carnis
omnia plena ſanguinis, plena circũſcriptionis, frau-
dum, fallaciæ, ficta officia pietatis, compoſitas ſimu-
lationes, & ioimicos ſibi omnes qui in domo ſuot,
ideoque proximi ſibi corporis motus cauendos, qui
ſunt graues animæ noſtræ aduerſarij, conuertitur, &
de Deo ſperare incipit, & intelligens vere inimicam
ſibi carnem exiſtere, ait ad eam: Noli ſupergaudere
mihi inimica mea, quia cecidi, ſed reſurgam, quia ſi
ſedero in tenebris, Dominus illuminabit me. Con-
F ſiderans etiam inſultare ſibi aliquam poteſtatẽ quæ
reſiſtebat ſibi ne meliorem ſequeretur viam, & ine-
quitare quod tradita eſſet in interitum carnis, vt di-
uerſis attereretur malis, quę vel à domino propter
peccatorum ſolutionem decernerentur, vel ab ini-
quo propter inuidiam conuerſionis, vt ad ſe reuo-
caret afflictam, dicit: Adhuc iram Domini ſuſtine-
bo, qui vel lapſam caſtigat, vel tibi poteſtatem af-
fligeodi dedit, quia peccaui, ſuſtioebo tamen do-

nec iuſtificet cauſſam meam. Niſi enim confeſſa fuero,& exoluero precia iniquitatum mearum, oon *Michea.7.* potero iuſtificari. Cum autem fuero iuſtificata, ſoluens doplicia peccata, educet iudicium meum deponens indignationem, quia ſatisfactum ſenteotiæ eſt. Educet me ad lumen, vt videam iuſtitiam eius, & aſpiciam delectationem eius. Videbit boc lumen reconciliationis meæ inimica mea, id eſt, diaboli nequitia, & operietur confuſione, quæ nũc dicit: Vbi eſt Deus tuus? Videbit in me miſericordiam eius, videbit pietatem eius. Et ideo non audiamus eum quandoque in aduerſis aliquibus ſeculi, cum aut dolor corporis eſt, aut filiorum amiſſio, vel ceterarum neceſſitudinum, non audiamus, inquam, *Ibidem.* dicentem: Vbi eſt Deus tuus? Tunc eius tentationes caoendæ ſunt, cum grauis vrget dolor, tunc animam ægram auertere ſtudet. Ergo anima quæ illum non audierit inſidiantem ſibi, videns poſtea mirabilia Dei, videns ſe in cœlo, diabolum autem ſicut colubrum teptanrem in terreſtribus, gratulabitur di- *Michea.7.* cens: Quis Deus ſicut tu, auferens peccata, & tráſferens impietates? Qui non fuiſti memor indigoationis tuæ, ſed ſicut in mari merſiſti iniquitates noſtras ſicut Ægyprium plumbum, & rediſti ad miſericordiam voluntarius, quam gemino cõtuliſti munere, dimittens peccata, atque abſcondens, ſecun- *Pſal.31.* dum quod ſcriptum eſt: Beati quotum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Alia enim ſanguine filij tui abluis, alia donas nobis, vt bonis operibus & confeſſionibus noſtros errores regamus. Quod ergo ait: Auferens peccata, ad remiſſionem pertinet, quia penitus ea tollit, ita vt non ſint, quorum memor non erit. Quod vero ait: Transferens iniquitates, eò quòd confitentibus nobis lapſus noſtros, & obumbrantibus eos bonæ operationis fructu, referantur in authorem culpæ, & peccati incentorem. Quid enim aliud agit qui culpam fatetur, niſi vt aduerſantis nequitię ſpiritualis dolo ſe & malitia tranſductum probet? Io eo itaque gratias agit anima iſta, quia & aufert Dominus peccata, & transfert iniquitatates, & demergit in profundum maris. Quod poteſt & ad baptiſmum referri, quo Ægyptius mergitur, Hebræus reſurgit, & quo altitudine ſapientiæ & bonorum operum abundantia tegantur peccata ſuperiora, per diuitias miſericordiæ Dei noſtri, qui memor promiſſionis ſuæ quam dederat Abrahæ, hæredem eius animam non eſt paſſus perire. Et illa quidem anima hoc reuocatur modo. Tu autem fili qui à primo flore pueritiæ es hæres eccleſiæ quæ te ſuſcepit & tenet, perſeuerato in propoſito, memor gratiæ Dei & muneris quod per impoſitionem ſuſcepiſti manuum mearũ, vt & in hoc gradu ſicut in miniſterio ſacro fidem tuam demonſtres atque induſtriam, & expectes remunerationem Domini Ieſu. Vale, & nos vt filius dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Horontianum, diſſerentis quemadmodum animam euangelicam, quæ eſt eccleſiæ filia, Dominus Ieſus primo ſuſceperit, erudierit, atque conſummauerit. Epiſt. XIX.

AMbroſius Horontiano: Superiore epiſtola de ea anima ſermonem contulimus, quæ itineris G ſui deuios aliquos habuerit anfractus, vt vetus Iſrael ſecundum carnem fluctuans, quia & ipſe liberabitur per Domini noſtri Ieſu Chriſti gratiã, cum iotrauerit plenitudo gentium, *Rom.11.* licet iſta leuiore errore conuerſione ſeſe reformauerit. Hac vero epiſtola de eccleſiæ filia nobis ſermo ſit, quam Domious Ieſus quemadmodũ primo ſuſceperit, erudierit, conſummauerit in ſuo euangelio, conſideremus. Suſcepit itaque eam primo tuendam in confuſione poſitam, (exul enim paradiſi vbi niſi in confuſione degeret anima vniuſcuiuſque hominis?) deduxitque eam in Bethleem. Iam profectus ſuſceptæ animæ ſigni- H ficatur, quòd aſcendit ad domum panis, io qua famem fidei & ſterilitatem neſciat. De noſtrarum animarum genere & ordine loquor, quibus oos viuimus & mouemur, non de aliqua ſpecialiter. Non enim de proprietate & ſpecie alicuius, ſed de genere, vt dixi, animarum diſputandum putamus. Deſcendit in Ægyptum Chriſtus, patrocinium & ductum noſtræ animæ ferens, iode rediit in Iudæam. Fuit in deſerto, fuit in Capharnaum, fuit iuxta fines Zabulõ circa maritima, trãſiuit per ſata, fuit io Bethphage, I fuit in Ephren, io Bethania, inde tranſiuit in paradiſum, vbi ſe capiẽdum dedit, paſſus eſt in Golgotha. Omnes iſti proceſſus animæ noſtræ ſunt, per quos exercitata gratiam piæ inſtitutionis inuenit. Nam poſteaquam excluſa de paradiſo conditio humana in Adam & Eua in caſtellum relegata eſt, vagari cœpit huc atque illuc, errabunda circunferens veſtigia ſine vllo delectu. Tempore complacito ſibi exinaniuit ſe Dominus Ieſus, vt exulem in ſe ſuſciperet, & veteri reformaret gratiæ. Itaque inuentam K recurſo anfractu erroris reuocauit ad paradiſum, vt euãgelij docet lectio. Per ſata eam duxit, vt ieiunam paſceret, primum in deſerto, deinde io Capharnaũ agri non vrbis incolatu, deinde iuxta fines Zabulõ, circa nocturna profluuia, id eſt, prophetatum obſcuriota ęnigmata, vt diſceret prætendere ad fines gentium, quo omnes conuenirent, nec timeret fluctus vitæ huius & procellas, quia habet Chriſtus naues Tarſis, intelligibiles ſcilicet, quæ percurrant mare, & ad templi conſtructionem pias merces deue- L hant. In huiuſmodi nauibus nauigat Chriſtus, & in puppe tãquam bonus gubernator tranquillo quieſcit mari. Commotio excitatur, & iocrepat veotos, vt ſuis tranquillitatem refundat. Tranſiens quoque ad gentes hanc animam liberat, quæ legis vinculis teoebatur, ne tranſiret ad nationum conſortia. Venit in Bethaniam in locũ obeditionis, ideo ibi mortuus ſuſcitatur. Cum enim caro ſubdita fuerit animæ, tunc iam non quaſi mortua iacet in ſepulchro ſuo conditio humana, ſed reſuſcitatur per gratiam Chriſti. Ibi etiam ſe pro Dei nomine paſſioni diſcit M offerre. De loco obeditionis, vt Ioannes docet, in *Ioan.11.* Ephren ducitur, id eſt, ad boaorum fructuum fœcunditatem: inde in Bethaniam reducitur, id eſt, obedientiam. Semel enim quę piæ ſubiectionis fructum guſtauerit, ſeruare eam, & in ea probari ſæpius nequaquam recuſat. Vnde iam probata Hieroſolymam venit, digna quæ ſit tẽplum Dei, in qua Chriſtus habitaret. Denique ſedens ſuper pullum aſinæ Dominus Ieſus cum gratulatione & gaudio innocentis ſuſcipitur ætatis. Poſtea in paradiſo verba vitæ æternæ

tæ æternæ docentur. Vnde etiam Dominus ſe permiſit capi, Luca.23. ſicut Ioannes ſcribit cuangeliſta, ſignificans animam noſtram vel potius conditionem bumanam ſolutis erroris vinculis eo vnde eiecta erat in Adam, per Chriſtum regreſſam. Vnde & latroni illi confitenti dicitur: Amen, amen dico tibi, bodie mecum etis in paradiſo. Ille dixerat: Memento mei cum veneris in regnum tuum. Chriſtus nõ de regno reſpõdit, ſed ad cauſſã: Hodie mecũ etis in paradiſo, id eſt, reformandũ eſt ante quod amiſſũ eſt, poſtea conferendũ id quod augendũ eſt, vt per paradiſum ad regnũ perueniatur, non per regnũ ad paradiſum. B Seruatur diſcipulis quod plus conferatur pro laboribus, ideoque incolatum promiſit, regnum diſtulit. Itaque is qui ſub ictu mortis conuertitur, & confitetur Dominum Ieſum, mereatur incolatum paradiſi. Qui vero multo ante ſe exercuit, & Chriſto militauit, acquiſiuit populorum animas, pro Chriſto ſe obtulit, habeat paratum ſtipendiis ſuis Dei regnum, cuius ſe remuneratione donatum gaudeat. Matth.16. Ideoque Petro dicitur: Tibi dabo claues regni cœlorum. Ex latrocinio cõuerſus requiem habet, in apoſtolatum probatus accepit poteſtatem. C Hæc eſt anima euangelica, hæc eſt de gentibus, bæc filia eccleſiæ, longe meliore curſu quàm illa ex Iudæa proiecta, ad Dominum Ieſum & ad ſuperiora ſe bonis conſiliis & operibus attollẽs, quam ſuſcepit in Golgotha Chriſtus, vbi Adæ ſepulchrum, vt illum mortuum in ſua cruce reſuſcitaret.. Vbi ergo in Adam 1.Cor.15. mors omnium, ibi in Chriſto omnium reſurrectio. Vale fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Horontianum, quæ ſit diuina hæreditas definientis, & cur tanto æſtimetur, vt propter eam plerique morti ſe offerant. D *Epiſtola* XX.

AMbroſius Horontiano. Non ocioſe quærendum putaſti quæ ſit rei diuinæ hæreditas, & cur tanto æſtimetur, vt propter eam plerique etiam mortem ſuam offerant. Verum ſi conſideres quia & vſu humano hæreditatis pecuniariæ gratia facit vt venerabiliota fiãt iura pieratis, quia hoc quoq; plus defertur parentibus, ne læſa pietas patris vlciſcatur ſe exhæredatione vel abdicatione contumacis pigooris, mirari profecto deſines quæ ſit tanta diuioꝫ E hæreditatis appeteotia. Eſt autem hæreditas propoſita Chriſtianis omnibus. Sic enim dicit Eſaias: Eſt hæreditas credentibus in Dominum. Quæ ſperatur ex repromiſſione, non ex lege. Quod veteris teſtamenti Geneſ. 21. exemplo probatur, dicente Sara: Expelle ancillam, & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Filius Saræ Iſaac, filius ancillæ Iſmael. hi ante legem ſunt. Ergo antiquior repromiſſio quàm lex. Nos ſecundum Iſaac filij per repromiſſionem, Iudæi ſecundum carnem filij an- F cillæ. Nobis mater libera, quæ non parturiebat, & poſtea ex repromiſſione effudit peperítque maſculum: illis mater Agar, generans in ſeruiturem. Liber eſt cui gratia promittitur, ſeruus cui iugum legis imponitur. Prius ergo nobis repromiſſio quàm illis lex, & ſecundum naturam antiquior libertas quàm ſeruitus. Libertas igitur ex repromiſſione, ex lege ſeruitus. Sed licet repromiſſio ipſa ante legem ſit, vt

A diximus, ex repromiſſione autem libertas, in libertate charitas, ſecundum legem tamen eſt charitas, quæ maior libertate eſt. Non ergo ſerui. Et quomodo ſcriptum eſt: Laudate ſerui Dominum? Pſal.134. Quomodo ipſe Apoſtolus ait: Sed vt ſerui Chriſti Epheſ.6. facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate? Verum eſt & ſeruitus libera, quæ eſt vo- 1.Cor.7. luntaria, de qua Apoſtolus ait: Qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Hæc eſt ſeruitus ex animo, non ex neceſſitate. Itaque nos ſerui quidem ſumus creatoris noſtri, ſed libertatem babemus, quam per B gratiam Cbriſti accepimus generati ex repromiſſione ſecundum fidem. Vnde quaſi ex libera geniti, libertatis ſacrificium deferamus ſignati in fronte, ſicut liberos decet, vt non confundamur, ſed gloriemur ſignati ſpiritu, non carne. Quibus recte di- Galat.5. citur: Srate, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. Non dixit, nolite ſeruire, ſed nolite iugo ſeruitutis contineri. Eſt enim grauius iugum ſeruitutis quàm ſeruitus. Denique Iſaac filio ſuo Eſau petenti benedictionem ait: Ecce ab vbertate terræ erit tibi benedictio, & à rore cœli à ſummo, & ſuper C gladium tuum viues, & ſeruies fratri tuo. Erit autem, cum depoſueris & ſolueris iugum illius à collo tuo. Quomodo iſtud conuenit, vt ſeruiat cum ſoluerit iugum fratris à collo ſuo, niſi diſtantiam eſſe intelligamus ſeruitutis? Quæ igitur ſit differentia, ipſa nobis exponat lectio. Bonus Iſaac, & bon⁹ nobis, qui ſecundum ipſum in libertatem naſcimur: & boous pater vtrique filio. Denique quòd vtrumque diligeret, circa alterum affectu probauit, circa alterum benedictione. Seniori enim filio dixerat, vt cibum deferret ſibi, & acciperet benedictionem: ſed D dum ille moram facit, & cibum agreſtem & forenſem requirit, frarer iunior domeſticum detulit ex ouium grege. Bonus cibus omniũ Chriſtus eſt, bonus cibus eſt fides, ſuauis cibus miſericordia, iucundus cibus gratia. Hos cibos epulatur populus eccleſiæ. Bonus cibus ſpiritus Dei, bonus cibus peccatorum remiſſio. At vero ille prædurus cibus rigor legis, terrórque pœnarum. Agreſtis cibus obſeruantia literæ potius quàm gratia indulgentiæ. De- Ibidem. nique ille populus ſub maledicto, nos in benedictione. Velox cibus fides. Prope eſt enim verbum E in ore tuo, & in corde tuo: tardior cibus legis. De- Rom.10. nique dum lex expectatur, populus errauit. Contulit igitur benedictionem parer impigro & fideli filio: ſed quia bonus pater erat, ſeruauit & ſenioti filio benedictionem, vt eum ſeruum faceret fratris ſui, non quo familiam ſuam degeneri vellet ſeruituti addicere, ſed quia is qui regere ſe non poteſt & gubernare, ſeruire debet, & ſubditus eſſe prudentiori, vt eius regatur conſilio, ne ſua ſtultitia præcipitetur, & labatur temeritate. Pro benedictione F igitur huiuſmodi confertur ſeruitus. Denique inter bona annumeratur, inter collatam terrę vbertatem, & rorem cœli à ſummo. Sed quia dixerat, Super gladium tuum viues: ne ei fortitudinis aut poteſtatis noceret præſumptio, addidit: Seruies fratri tuo, vt carnis fructus vberes, & diuinæ rorem adipiſcaris gratiæ, & eum ſequaris qui te ſuo gubernaculo regat. Sed tunc erit iſtud, Cum depoſueris iugum eius à collo tuo, vt voluntariæ ſeruitutis mercedem ha-

beas, non iniuriam ſubeas, neceſſitatis. Inhonora
huiuſcemodi ſeruitus, quæ neceſſitate cogitur. Ho-
norata autem quæ pietate defertur. Vnde apoſtolus:
1.Cor.9. Si volens hoc ago, mercedem habeo, ſi inuitus di-
ſpenſatio mihi credita eſt. Melius vtique mercedis
præmium quàm diſpenſationis obſequium eſt. Nos
igitur non contineamur ſeruitutis iugo, ſed charita-
Galat.5. te ſpiritus ſeruiamus, quia dicit apoſtolus: Per cha-
Eccleſ.1. ritatem ſpiritus ſeruite inuicẽ. Timor legis eſt, cha-
Rom.13. ritas euangelij. Deniq; initium ſapientiæ timor Do-
Galat.5. mini. Plenitudo autem legis charitas. Tamen & ipſa
lex dicit, Et in hoc verbo omne mandatum inſtau-
ratur, & in iſto vno, inquit, ſermone impletur: Dili-
ges proximum tuum. Hoc eſt igitur quod propoſui-
mus: quia etſi ex lege ſeruitus, tamen ſecundum legẽ
libertas. Charitas enim libertatis, timor ſeruitutis
eſt. Eſt igitur & charitas legis, & ſeruitus charitatis,
ſed lex charitatis prænuncia eſt, charitas euangelij
piæ ſeruitutis arbitra eſt. Non ſuperflua itaque lex,
quæ tanquam pædagogus proſequitur infirmiores.
Infirmitatem dico morum, non corporum. Infan-
tes enim ſunt qui fari verbum Dei neſciunt, qui eius
opera nõ recipiunt. Nam ſi ætas ſenectutis vita im-
maculata, vtique ætas adoleſcentiæ eſt vita maculo-
Gala.3. ſa. Lex ergo pędagogus fuit, id eſt, nomos, donec fi-
des veniret. Et quaſi infirmi, inquit, cuſtodiebamur
à lege, concluſi in eam fidem quæ reuelanda foret.
Poſtquam autem fides aduenit, non dicit euange-
lium, ſed fidem. Ea eſt enim ſola fides, quæ eſt in e-
Rom.1. uangelio. Nam licet iuſtitia Dei in eo reuelatur, quæ
eſt ex fide in fidem, tamen ſic illa legis eſt fides, ſi ei
accedat fidei plenitudo. Merito ergo fides iſta quaſi
ſola dicitur, quia illa ſine hac fides nõ eſt, ſed in hac
confirmatur. Denique vbi hæc fides venit, plenitu-
do aduenit, aduenit filiorum adoptio, ceſſauit infir-
mitas, abüt infantia, in virum perfectũ aſſurgimus,
Chriſtum induimus. Quomodo igitur infirmus &
paruulus eſſe poteſt, in quo Chriſtus eſt Dei virtus?
1.Cor.1. Ergo ad perfectionem venimus, perfectionis præ-
Ioan.5. cepta accepimus. Audiſti hodie lectũ: Non poſſum
ego à me facere quicquam, ſicut audio, & iudico.
Ibidem. Audiſti lectum: Ego non accuſo vos, ego non iudi-
co. Ego accuſo, Moyſes vos accuſat, in quem ſpera-
tis. Audiſti lectum: Si ego teſtimonium perhibue-
ro de meipſo, teſtimoniũ meum non eſt verũ. Didici
Ibidem. qualis iudex, qualis teſtis eſſe debeã. Non enĩ quaſi
infirm⁹ dicit: nõ poſſũ ego à me facere quicquã, ſed
infirmus ille qui ſic intelligit. Nihil quidẽ ſine patre
facit filius, quia cõmunis operatio, & vnitas poteſta-
tis eſt. Sed hoc loco quaſi iudex loquitur, vt cogno-
ſcamus homines in iudicando quòd nõ ex volũtate
noſtra & poteſtate, ſed ex æquitate debeamus for-
mare ſententiam. Cõſtitue aliquem reũ coargutum
conuictum criminis, non adſtruentem defenſionis
genera, ſed deprecantem, ac voluentem ſe ad genua
iudicis, reſpondet ei iudex: Non poſſum à me face-
re quicquam. Iuſtitia in iudicando, non potentia
eſt in iudicando. Ego non iudico, ſed facta tua de te
iudicant. Ipſa te accuſant, & ipſa te condemnant.
Leges te adiudicant, quas iudex non conuerto, ſed
cuſtodio. Nihil ex me ego profero, ſed ex te forma
iudicij in te procedit. Secundum quod audio, iudi-
co, non ſecundũ quod volo, & ideo iudicium meum

G verum eſt, quia non voluntati indulgeo, ſed æquita-
ti. Conſideremus itaque quæ ſit iudicandi religio.
Dominus cœli atque terrarum iudex omnium di-
cit: Non poſſum à me facere quicquam, ſicut audio, Ioan.5.
& iudico. Et homo dicit Domino ſuo: Neſcis quo- Ioan.19.
niam poteſtatem habeo dimittere te, & poteſtatem
habeo crucifigere te? Quare Dominus non poteſt?
Quia iudicium, inquit, meum verum eſt. Non enim Ioan.5.
quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui
miſit me, id eſt, non voluntatem hominis quem vi-
detis: non arbitrium hominis, quem vos hominem
tantummodo iudicatis: nõ voluntatem carnis, quia
H ſpiritus promptus, caro autem infirma: ſed volunta-
tem diuinam, quæ author legis, arbitráque iudicij Matth.26.
eſt. Similiter & teſtis verus eſt, qui non ſibi, ſed alij
fert teſtimonium. Scriptum eſt enim: Laudet te pro
ximus tuus, & non os tuum. Pulchre autem dicitur Prouer.27.
Iudæis myſtice: Ego vos non iudico, id eſt, ego vni- Ioan.8.
uerſorum redemptio, ego peccatorum remiſſio vos
non iudico, quia me non recepiſtis. Non iudico, qui
libenter indulgeo. Ego non iudico, qui ſanguine
meo redimo peccatores. Ego non iudico, qui deleo
I iniquitates, & memor non ero. Ego non iudico, qui
malo vitam quàm mortem peccatoris. Ego non iu-
dico, quia non dãno, ſed iuſtifico confitentes: Moy-
ſes vos accuſat, ille vos arguit, in quem ſperatis: ille
accuſat vos, quia iudicandi non habet poteſtatem,
quæ eius debetur authori. Ille ergo in quem ſpera-
tis, accuſat: iſte in quem ſperare noluiſtis, abſoluit.
Magna, Iudæi, imprudentia. Merito accuſantur in
criminibus ſuis, quia accuſatorem elegerunt, & bo-
num iudicem refutarunt. Ideoque deeſt illis abſo-
K lutio, pœna non deeſt. Rectè ergo fili à lege cœpiſti,
in euangelio confirmatus es, à fide in fidem, ſicut Abac.12.
ſcriptum eſt: Iuſtus enim ex fide viuit. Vale, & nos Rom.1.
dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Horontianum, quæſtionem de natura & ſubſtantia animæ, ſubtili reſponſione diſſoluentis.
Epiſt. XXI.

L AMbroſius Horontiano. Quæſiſti à me vtrum
anima cœleſtis eſſe videatur ſubſtantiæ. Non
enim aut ſanguinem, aut ignem, aut neruorum har-
moniam animam putas, vt vulgus philoſophorum
interpretatur, aut vt illa patricia quædam eorũ pro-
ſapia Platonis diſputat, quod ipſum ſe mouet, & nõ
mouetur ab alio, ipſa tibi anima videtur: vel certe
vt Ariſtoteles acri ingenio quintum quoddam ele-
menti genus induxit, probaſti, id eſt, entelechian, ex
quo componeres & velut fingeres animæ ſubſtan-
tiam. De quo tibi Eſdræ librum legendum ſuadeo,
M qui & illas philoſophorum nugas deſpexerit, & ab-
ditiore prudentia, quam collegerat ex reuelatione,
perſtrinxerit èas ſubſtantiæ eſſe ſuperioris. Apoſto-
lus quoque etſi non expreſſit, tamen intelligen-
dum nobis reliquit quaſi bonus magiſter, & ſpiri-
tualis agricola, occultis doctrinæ ſeminibus excitãs
diſcipulorum ingenia, quòd animæ noſtræ potioris
creaturæ ſint, & cuiuſdam præſtantiſſimæ naturæ.
Cum enim dicit, quia vanitati creatura ſubiecta eſt,
non ſponte, ſed propter eum, qui ſubiecit in ſpe, Rom.8.
quoniam

quoniã & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute cor-
ruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: oſten-
dit non mediocrem animarum eſſe gratiam, qua-
rum vigore & virtute in adoptionem filiorum Dei
aſſurgit humanum genus, habens in ſe quod ad ſi-
militudinem & imaginem Dei tributum eſt ſibi.
Animę enim neque tactu aliquo comprehendũtur,
neque viſu corporeo videntur, & ideo præferunt
illius incorporeæ & inuiſibilis naturæ ſimilitudinẽ,
& ſupergrediuntur ſubſtantia ſua corpoream & ſen-
2.Cor.4. ſibilem qualitatem. Quæ enim videntur, tempora-
lia ſunt, temporalia ſignificant, temporalibus ag-
glutinantur. Illa autem quæ non videntur, æter-
no illi & ſummo adhærent bono, atque in ipſo vi-
uũt, & ſunt & mouentur, nec ab eo, ſi boni conſu-
lunt, ſe patiuntur ſeparari ac diuidi. Vnaquęque
ergo anima videns ſe corporeo iſto clauſam gurgu-
ſtio, quæ tamen terrenæ huius habitationis cõſor-
tio non degenerauerit, ingemiſcit grauata corpo-
Sapien.9. ris huius coniunctione: quia corruptibile corpus
grauat animam, & inclinat terrenum habitaculum
mentem multarum cogitationum: ſimúlque co-
gnoſcens quia per fidem ambulat, non per ſpe-
ciem, peregrinari vult de corpore, & adeſſe ad Do-
2.Cor.5. minum. Aduertimus igitur quomodo vanitati
creatura ſubiecta ſit, non ex voluntate ſua, ſed ex
diuino arbitrio, quo diſpoſitum eſt animas corpo-
ribus coniungi oportere propter ſpem earum, vt
dum ſperant bona, dignas ſe præſtent cœleſti re-
muneratione. Omnes enim nos oportet adeſſe ad
Ibidem. tribunal Chriſti. Ideo vnius cuiuſque anima præ-
uideat rependenda ſibi merita conuerſationis ſuæ.
Et pulchre ait: Propria corporis, id eſt, quod ſu-
Ibidem. ſcepit regendum, vt ſi bene rexit, præmium refe-
rat, propter quod in ſpe ſubiecta eſt, ſi male, ſup-
plicium, quia non ſperauit in Deum, nec ad illam
adoptionem filiorum, & ad veræ libertatem affe-
ctauit glorię. Docuit igitur Apoſtolus quòd hu-
Rom.8. mani generis creatura ſubiecta vanitati ſit. Quid
enim tam ſubiectum vanitati quàm homo & quàm
anima eius? De conſortibus eius dicit: Cum ſu-
2.Cor.5. mus in corpore iſto, ingemiſcimus grauari. Sed
Pſalm.143. & Dauid dicit: Homo vanitati ſimilis factus eſt.
Pſalm.38. Et, vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Vita ita-
que hominis in hoc ſeculo vanitas eſt. Huic vani-
tati ſubiecta eſt anima. Itaque ſanctus eum facit
quæ ſunt corporis, non ſponte facit; non volens,
ſed propter eum qui ſubiecit in ſpe, facit, vt ei pa-
reat. Ab hoc igitur exemplo animę progrediamur
ad creaturas reliquas. Propone tibi ſolem, lunam,
& ſtellas que cœli lumina etſi preclaro fulgent nito-
re creaturæ ſunt tamen, & ad quotidianum mini-
ſterium vel ſurgunt vel occidunt, ſeruientes diſpo-
ſitioni creatoris æterni; miniſtrantes ſplendorem
quo veſtiuntur, atque die noctéque emicant. Quo-
tiens ſol iſte obtexitur nubibus, quotiens obiectum
afferunt terræ, cùm è regione eius luminis ſui ra-
dius fuerit repercuſſus: oriuntur ipſi: ſed vt ait ſcri-
ptura, Luna nouit occaſus ſuos. Nouit quando plę-
no orbe ſuo luceat, quando exinanito. Stellę quo-
que nebulis obductæ vaneſcunt, quæ ſuſtinent mi-
niſterium huius mundani vſus, non ſponte vtique,
ſed in ſpe, quia ſperant etiam huius laboris gratiam

A ab eo qui ſubiecit eas. Ideoque propter eum ſuſti-
nent, id eſt, propter eius voluntatem. Nec mirum
ſi patienter ſuſtinent, cum ſciant Dominum ſuum,
& creatorem omnium ſiue quæ in cœlo, ſiue quæ in
terra ſunt; ſuſcepiſſe noſtri corporis fragilitatem,
noſtræ conditionis ſeruitutem. Cur ergo illa ſerui-
tutem corruptionis ſuę non patienter ſuſtineant, cũ
Dominus omnium pro toto mũdo ſe humiliauerit
vſque ad mortem, ſerui formam ſuſceperit, pecca- Philipp.2.
tum mundi, maledictum etiam pro nobis factus ſit? 2.Corin.5.
B Illius ergo imitantes bonitatem cœleſtes creaturæ,
licet ingemiſcant quod mundi huius vanitati ſub-
ctæ ſint, conſolantur ſe tamen quod liberabuntur
à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ, cùm
filiorum Dei adoptio venerit, quæ eſt vniuerſorum Roma.11.
redemptio. Cum enim intrauerit plenitudo gen-
tium, tunc omnis Iſrael ſaluus erit. Cui enim non
ignoſcit populo, qui ignoſcit etiam illi perſecutori
ſuo qui dixit, Crucifige, crucifige: Sanguis eius ſu- Matth.27.
per nos & ſuper filios noſtros? Sed quia vanitati
C etiam cœleſtis ſubiecta creatura eſt, licet iſtud in
ſpe, etiam horum perfidiam & temulentiam vani-
tate huius mundi lapſam pertinere ad veniam pa-
tietur veritatis pietas, & redẽptio vniuerſitatis. Er-
go vt concludamus, & ille tantus ac talis ſol, & il-
la luna quam noctis tenebræ non operiunt, & illæ
ſtellæ quæ ſunt ornamenta cœli, ſeruitutem cor-
ruptionis nunc ſuſtinent, quia corruptibile omne
corpus. Siquidem & cœli peribunt, & cœlum & Matth.24.
terra pręteribit. Poſtea autem & ſol & luna & cæte-
ra ſtellarũ lumina requieſcent in gloria filiorũ Dei, 1.Cor.15.
D quãdo erit Deus omnia in omnibus: qui & in te &
in nobis ſit per ſuam plenitudinẽ & miſericordiam.
An ipſos quoque angelos qui in iſtius mundi labo-
ribus diuerſa ſuſtinent miniſteria, ſicut in Apoca-
lypſi legimus Ioannis, non ingemiſcere credimus
cum adhibentur pœnarum & excidiorum miniſtri?
Qui habentes vitam beatam malent vtique eam in
illo ſuperiore tranquillitatis ſuæ ſtatu currere, quàm
noſtrorum peccatorum pœnis vltricibus interpo-
lari. Etenim qui gaudent vnius peccatoris redem- Luc.15.
ptione, vtique tantorum peccatorum ærumnis in-
E gemiſcunt. Si igitur etiam cœleſtes creaturæ & po-
teſtates ſeruitutem corruptionis ſuſtinẽt, ſed in ſpe,
vt pro nobis poſtea & nobiſcum lętentur, etiã nos
paſsiones huius temporis futuræ ſpe & expectatio-
ne conſolemur gloriæ. Vale fili, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

*Diui Ambroſii ad Horontianum, ſuperioris quæſtionis re-
ſponſionem latius explanantis atque complentis.*

EPISTOLA XXII.

F Ambroſius Horontiano: Superior epiſtola tuæ
inquiſitioni reſpondit. Hæc meæ reſponſio-
nis portio eſt, quæ non ſoluat, ſed impleat ſuperio-
rem. Nã dũ vlteriora receſſo, mouit me fateor quia Rom.8.
addidit: Scim⁹ enim quòd omnis creatura cõgemi-
ſcit: cum in priori capitulo ſine adiectione dixerit,
quia creatura vanitati ſubiecta eſt. Nõ enim omnẽ
creaturã, ſed creaturã ſubiectã dixit. Et iterum ait:
Quoniã & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corru Ibidem.

ptionis. Tertio autem addidit quòd omnis creatura congemiſcat. Quid ſibi igitur vult iſta adiectio? Niſi forte quia non omnis creatura ſubiecta vanitati eſt: & qoia non omois vanitati ſubiecta eſt, nõ omnis à ſeruitute corruptionis liberabitur. Quid enim liberetur à ſeruitute quæ vanitatis & corruptionis eius expers atque immunis ſit? Omnis autẽ coogemiſcat, non in ſuo, ſed in noſtro labore, & cõparturiat illum fortaſſe ſpiritum ſalutis, ſpiritum iucũditatis, expectans adoptiouem filiorum Dei, vt cõmuuem de redemptione bumani generis cõſequatur lætitiam & exultationem. Aut propter charitatem igitur ſuam omnis ingemiſcit noſtrum laborẽ, aut propter membrum ſui corporis, cuius caput Chriſtus eſt. *Ephe.5. Coloſ.1.* Sed ſiue ita vt diximus, ſiue ſimpliciter ſubiectam creaturam omnem dixerit congemiſcere & comparturire, vt voles intellige. Nonc illud cooſideremus quod adiecit: Non ſolum autem illa, ſed etiam nos primitias ſpiritus habentes ipſi intra nos ingemiſcimus, adoptionem filiorũ expectãtes, redemptiouem corporis noſtri. *Rom.8.* Quid ſit adoptio filiorũ, ſuperior pagina docet. Et ideo exponendi ſeuſus gratia ad ſuperiorem recurrendum eſt paginam. *Vbi ſupra.* Qui ſpiritu, inquit, facta carnis mortificat, viuet. Nec mirum ſi viuat, cum filius Dei fiat, qui habet ſpiritum Dei. Adeo filius Dei, vt noo accipiat ſpiritum ſeruirutis, ſed ſpiritum adoptionis filiorũ, eouſque vt teſtimoniũ ſpiritui noſtro Spiritus ſanctus reddat quòd ſumus filij Dei. Teſtimonium autem boc eſt Spiritus ſancti, quòd ipſe eſt qui clamat in cordibus noſtris, Abba pater: ſicut ad Galatas ſcriptum eſt. *Galat.4.* Sed & illud grande teſtimonium quòd filij ſumus Dei, quia ſumus hæredes Dei, cohæredes aotem Chriſti. *Rom.8.* Cohæres autem eſt eius qui conglotificatur ei. Conglorificatur vero ille qui patiendo pro ipſo, compatitur ei. Et vt nos bortetur ad paſsionem, adiungit: quia omnia quæ patimur, miuora ſunt & indigna quorum pro laboribus tanta rependatur futurorum merces bonorum, quę reuelabitur in nobis, cum ad Dei imaginem reformati gloriam eius facie ad faciem aſpicere meruerimus. *Rom.8.* Et vt magnitudinẽ reuelationis futuræ extolleret, addidit, quod & creatuta hanc reuelationem expectet filiorum Dei, quæ nunc vanitati ſubiecta eſt, nõ ſp[illegible]te, ſed in ſpe, quia ſperat de Chriſto gratiã miniſterij ſui: vel quia & ipſa liberabitur à ſeruitute corruptionis, vt aſſumatur in libertatem gloriæ filiorũ Dei, vt ſit vna libertas creaturæ, & filiotum Dei, cũ reuelata fuerit eorum gloria. *Ibidem.* Verum nunc dum reuelatio procraſtinatur, congemiſcit omnis creatura expectãs adoptionis & redemptionis noſtrę gloriam, parturiens iam illum ſpiritum ſalutis, & volẽs liberari à vanitatis ſeruitio. Cui cõiunxit Apoſtolus etiam ſanctorum gemitum, qui habẽt primitias ſpiritus: nam & ipſi ingemiſcunt. *Rom.8.* Quamuis enim de ſuo merito ſecuri ſint, tamen quia futura eſt adhuc redemptio totius corporis eccleſiæ, compatiuntur. Cum enim adhuc membra patiuntur corporis ſui, quomodo alia membra licet ſuperiora nõ compatiuntur membris vnius corporis laborantibus? Vnde puto dixiſſe Apoſtolum, quia tunc & ipſe filius ſubiectus erit, qui ei ſubiecit omnia. *1.Cor.15.* Qui enim adhuc laborant, nondum ſubiecti ſuut, in quibus *Matt.25.*

G fortaſſe adhuc ſitit Chriſtus, adhuc eſurit, in quibus nudus eſt, eò quòd non impleant verbum Dei, oon induant Chriſtum, qui eſt indumentum credentium, amictus fidelium. Sed & illi in quibus æger eſt, adhuc medicina indigent, & ideo nondum ſubditi. Subiectio enim iſta virtutis eſt, non infirmitatis. Denique in fortibus & facientibus mandatum Dei, ſubiectus eſt Dei filius. Nunc autem magis in iis laborat qui non ſubueniunt laborantibus, quã in illis qui ſibi poſtulant ſubueniri. Hæc eſt pia interpretatio & vera ſubiectionis Domini Ieſu, qui

H ideo ſe ſubiiciet, vt ſit Deus omnia in omnibus. *1.Cor.15.* Sẽſum Apoſtolicum percurrimus, nunc conſideremus qui ſunt primitias ſpiritus habentes. *Rom.8.* Et ideo legem interrogemus quid ſit quod primitiarum vel initij nomine declarauerit. Initia, inquit, areæ & lacus tui non fraudabis. Et infra: Initia primitiarum tuarum inferes in domum Domini Dei tui. *Exod.34.* Alię ſunt primitiæ, aliæ decimæ. Primitiæ maioris gratiæ, ſanctificationis obſeruantiſsimæ. Ideo placuit Abel, quia non eſt ſuum munus moratus, *Gen.4.*

I qui de primitiuis ouium obtulit. Licet aliqui diſtantiam velint eſſe inter primitias & primogenita, id eſt, quæ primo naſcuntur, eò quod collectis ſeminibus quaſi ex omnibus initia offerantur areæ: tamen de meſſe quod primum tollitur, id offertur Domino. ſed de hoc aliàs. Sanctificari autem videtur primitiarum munere tota areæ meſsis, ſed ipſæ ſanctiores primitiæ ſunt. ſimiliter ſancti primitiæ ſunt Domini, præcipuè apoſtoli. *1.Cor.12.* Primum enim Deus poſuit in eccleſia apoſtolos, qui & pleraque propbetarunt, & euangelizarunt Dominum

K Ieſum, quia primi receperunt eum. Recepit eum Symeon propbeta, Zacharias propbeta, Ioannes filius eius, Nathanael, in quo dolus non erat, & ideo ſub ficu requieſcebat. Ioſeph qui dicebatur iuſtus, qui ſepeliuit eum. *Luca.2. Ibidem 1. Ioan.1. Luc. 23.* Iſti ſuot primitiæ fidei noſtræ, ſed tamẽ eadem cæterorum natura ſeminum, quę primitiarum, licet in aliquibus minor gratia. Potens eſt enim Deus ex lapidibus filios Abrahæ excitare. *Matth.3.* En tibi exemplum de ipſo Domino Ieſu reſurrectione mortuorum primogenitus ex mortuis dicitur. Eundem ipſe Apoſtolus primitias ſi-

L gnificauit, diceos: In Chriſto omnes viuificantur, vnuſquiſque autẽ in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus, *Coloſ.1. 1.Corin.15.* deinde ij qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius crediderũt. Eadẽ in illo corporis veritas quæ in nobis, ſed tamen & primogenitus ex mortuis dicitur, quia primus reſurrexit: & primitiæ, quia ſanctior omnibus fructus, qui etiam cęteros cõſortij ſui fructus ſanctificauit. Ipſe etiam initium eorum qui ad imaginem, quaſi imago inuiſibilis Dei, in quo ſecundum diuinitatem nihil corporeum, nihil temporale, quia ſplendor eſt gloriæ paternę, & imago *Hebr.1.*

M ſubſtantiæ eius. Produximus ſermonem epiſtolarem, dum volumus quid ſint primitiæ ſignificare. Primitiæ ergo noſtri apoſtoli electi ex omnibus pręſentis temporis fructibus, quibus dictum eſt: Et maiora his facietis. *Ioan.14.* Fudit enim ſe in eos gratia Dei. Iſti, inquam, ingemiſcebant expectaotes redemptionẽ totius corporis, & adhuc ingemiſcunt, quia multorum eſt labor qui adhuc fluctuant. Et ſi aliquis ad ſuperiora ſe littoris ſubſiſtat, & adhuc medio

corpore

corpore cedatur fluctibus, ingemiſcit & compar- A
turit, donec totus euadat. Ingemiſcit vtique qui ad-
2.Cor.11. huc nobis dicit: Quis infirmatur & ego nõ infirmor?
Rom.8. Non ergo nos moueat quod ita ſcriptum eſt: Qui
primitias ſpiritus habentes, ipſi intra nos ingemi-
ſcimus adoptionem filiorum expectantes redem-
ptionem corporis noſtri. Senſus enim apertus eſt,
eo quod primitias ſpiritus habentes ingemiſcunt,
adoptionem filiorum expectantes. Quæ adoptio fi-
liorum, redemptio totius corporis eſt, quando facie
ad faciem quaſi Dei filius per adoptionem videbit B
illud diuinum & æternum bonum. Eſt enim ado-
ptio filiorum in eccleſia Domini, quando clamat
ſpiritus: Abba pater: ſicut habes ad Galatas. Sed il-
Galat.4. la erit perfecta, quãdo reſurgent omnes in incorru-
ptione, honore, gloria, qui merẽtur Dei faciem vi-
dere. Tũc enim vere redemptã ſe humana iudicabit
conditio. Vnde Apoſtolus gloriatur, dicens: Quia
Rom.8. ſpe ſalui facti ſumus. Saluat enim ſpes, ſicut & fides,
Luc.18. de qua dicitur: Fides tua te ſaluum fecit. Ergo crea-
tura quę non ſponte, ſed in ſpe vanitati ſubiecta eſt, C
Philipp.1. ſpe ſaluatur, ſicut & Paulus cùm ſciret lucrum ſibi
eſſe mori, vt cùm Chriſto eſſet ſolutus corpore, per-
manebat in carne propter eos quos Chriſto acqui-
reret. Spes autem quid eſt niſi futurorum expecta-
Rom 8. tio? Vnde ait: Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes.
2.Cor.4. Non enim quæ videntur, ſed quæ non videntur æ-
terna ſunt. Nam quod videt quis, quid ſperat? Vi-
demur enim tenere ea quæ videmus. Quomodo
ergo quæ tenemus ſperamus? Nihil igitur eorum
quæ ſperantur videtur. Oculus enim non vidit, nec
1.Cor.2. auris audiuit quæ pręparauit Deus diligentibus eũ. D
Rom.8. Ergo ſi ſperari non poteſt quod videtur, non bene
habent aliqui, nam quod videt quis, quid & ſperat?
Niſi & forte ſic intelligas, nã quod videt quis, quid
& ſperat, vel quid expectat? Quia illud verum eſt,
quia id ſperamus quod non videmus: & ideo quã-
uis abeſſe videatur à nobis, expectamus illud per
Pſalm.39. patientiam. Expectans enim expectaui Dominum,
& reſpexit me. Ideo ergo expectamus patienter,
quia bonus eſt Dominus ſuſtinentibus eum. Et vi-
detur conuenire, quia reddidit patientiam: Expe-
ctamus quæ ſperamus, & non videmus. Multũ enim E
facit qui ſperat & ea expectat quæ non videntur, &
propterea quod intendat mentem ad illud, omne
Rom.8. quod eſt ſuſtinet. Pulchrè autem dicitur: Spes autẽ
quæ videtur, non eſt ſpes, de poteſtatibus iſtius ſe-
culi, de dignitatibus, de diuitiis. Vides neſcio quẽ
faſcibus præminentem & curribus, nihil habet ſpei
in curribus qui videntur. Nec in ipſo cœli elemen-
to ſpes eſt, ſed in Domino cœli. Nec Chaldæus in
ſtellis ſpẽ habet quas obſeruat, nec diues in poſſeſ-
ſionibus, auarus in vſuris, ſed ille ſpem habet qui
in eum ſpem ſuam ponit quem non videt, id eſt, in F
Domino Ieſu, qui medius noſtrum ſtat, & non vi-
detur. Denique quæ oculus non vidit, nec auris
1.Cor.2. audiuit quæ pręparauit Dominus diligentibus
eum.

Diui Ambroſii ad Horontianum, dubitationem tollentis, de quo ſpiritu dictum ſit, quia poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Epiſtola XXIII.

A AMbroſius Horontiano: Concatenantur ſibi
epiſtolę noſtrę, vt tãquam inter præſentes vi-
deamur ſermonem cedere. Ita ego ex tua interro-
gatione, túque ex mea explanatione epiſtolis ſcri-
bendis materiam damus. Moueri enim te indicaſti,
de quo ſpiritu dictum ſit: Quia poſtulat pro nobis
gemitibus inenarrabilibus. Superiora igitur repetà- *Rom.8.*
mus, vt lectio manifeſtet quod quęrimus. Similiter,
inquit, & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtræ ora-
tionis. Nonne tibi videtur ſpiritus ſanctus qui ad-
B iutor nobis eſt, ſicut ille cui dicitur: Adiutor meus *Pſalm.26.*
es tu, ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus
ſalutaris meus? Quis enim alius ſpiritus qui poſsit
docere Paulum quid oraret? Docet autem ſpiritus
Chriſti, ſicut & Chriſtus orare diſcipulos ſuos. Quis
autem poſt Chriſtum doceret niſi ſpiritus eius, quẽ
ipſe miſit vt doceret, & dirigeret noſtras oratio-
nes? Oramus enim ſpiritu, oramus & mente. Vt be- *1.Cor.14.*
ne mens poſsit orare, præcedit ſpiritus, & dedu-
cit eam in viam rectam, ne obrepant carnalia, no
C minora, ne etiam maiora viribus. Vnicuique enim
datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Deni-
que ſcriptum eſt: Petite magna & parua adiicien- *Ibidem.12.*
tur vobis. Petite cœleſtia, & terrena adiicientur.
Ergo vult nos maiora petere, non in terrenis mora-
ri. Ille autem ſcit quid tribuat, diuidens ſingulis
prout vult. Dicit enim interdum, ſciens menſuram
quam nos ignoramus. Non poteſtis hæc modo ac-
cipere. Peto mihi paſsionem martyrij: ſpiritus prõ-
ptus eſt, ſed videns infirmum carnis meæ, ne dum
maiora cupio, minora amittam, dicit: Non potes
D hæc accipere, Quales occaſiones habui, & de ipſo
prope fine reuocatus ſum. Nouit enim bonus me-
dicus quæ eſca cui apta ſit infirmitati, & cui tem-
pori ad profectum valetudinis. Interdum opportu-
nitas eſcæ ſanitatem reddit, quòd ſi importunè ali-
quis accipiat, aut non conueniẽter, implicatur pe-
riculo. Ergo quia nos neſcimus quid oremus, &
quomodo oporteat, poſtulat pro nobis Spiritus ſan- *Rom.8.*
ctus, eſt enim aduocati noſtri Ieſu, & poſtulat ge-
mitibus ineffabilibus. Dolet enim pro nobis &
Chriſtus. Et Deus pater dicit: Ventrem meum do-
E leo. Et frequenter indignantem eum legimus & *Hierem.4.*
dolentem. Gemit autem vt auferat peccata noſtra,
doceat nos agere pœnitentiam. Eſt enim pius ge-
mitus, & plenus authoritatis, de quo dicit Prophe-
ta: Et gemitus meus non eſt abſconditus à te. Nõ *Pſalm.37.*
enim latebat vt Adam, ſed dicebat: Ecce ego pa-
ſtor, & grex iſte quid deliquit? Ego peccaui, in me *1.Para.21.*
vindica. Ex hoc igitur gemitus Spiritus Dei, & il-
le prophetæ gemitus, bene ineffabilis, quia cœle-
ſtis. Ea enim quæ in cœlo audiuit Paulus, ineffabi- *2.Corin.12.*
lia audiuit, vt fari ea homines non debeant: ſed quæ
F occulta hominibus, Deo nota ſunt. Nouit enim o-
mnia qui ſcrutator eſt cordis, ſed illa ſcrutatur quæ
mundauit ſpiritus. Nouit ergo Deus quid poſtulet
ſpiritus, & quæ Spiritus ſapientia ſit, quia interpel- *Rom.7.*
lat pro ſanctis, ſicut habes: quia & ſpiritus interpel-
lat pro nobis. Pro quibus enim Chriſtus paſſus eſt,
& quos ſanguine mũdauit ſuo, pro iis interpellat &
ſpiritus. Vale & nos vt filius dilige, quia nos te di-
ligimus.

Diui Ambroſii ad Marcellum narrantis ſe cauſam veternoſi iurgii inter illum & fratrem ac ſororem componendi tanquam arbitrum ſuſcepiſſe, rationemque huiuſcemodi compoſitionis exponentis. *Epiſtola* XXIIII.

AMbroſius Marcello: Apud me decurſus eſt tui textus negocij, quod non intuliſti, ſed recepiſti, quia erat & pietatis neceſsitas, & probandæ in pauperes liberalitatis voluntas. Cognoui autem ſecundum ſacræ formam præceptionis, in qua me induit & beatiſsimi Apoſtoli authotitas, & tuę doctrinæ ac vitæ forma & diſciplina. Nam cùm ipſe arguerem quod adhuc inter vos maneret veternoſum iurgium, cognoſcendi mihi neceſsitatem partes impoſuerunt. Etubui recuſare, fateor, cùm præſertim rogati vtriuſque partis inuicẽ ſe laceſſerent dicentes, vt meo ſub examine liqueret cui parti maiora iuris vel iuſtitiæ ſuffragia forẽt. Quid plura? Cùm iam concluſi eſſent dies, & paucarum horarum ſupereſſet ſpatium, quibus tamen alia audiret præfectus negocia, petierunt cauſæ patroni prorogari paucorum dierum tempora, vt ego reſiderem cognitor. Tantus ardor erar Chriſtianis viris ne præfectus de epiſcopi iudicaret negocio. Aiebãt prætereca neſcio quæ geſta indecora, & pro ſuo quiſque ſtudio iactabat, que epiſcopo potius iudice quàm pręfecto examinari oporteret. His confuſus, ſimul admonitus apoſtolicæ præceptionis quæ arguit, dicens: Nónne de iis qui intus ſunt, vos iudicatis? Et iterum: Secularia igitur iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos cõſtituite ad iudicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam qui poſsit iudicare inrer fratrem ſuum: ſed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. Recepi cognitionem, ita tamen, vt compoſitionis eſſem arbiter. Videbam enim quod ſi pro tuis iudicarem partibus, poſſet ille non acquieſcere: ſi pro illo ferretur ſententia, obeditet tua & ſanctæ ſororis defenſio. Erat ergo iniqua decernendi conditio. Poſſet etiam illis videri ſuſpecta neceſsitudinis ſacerdotalis gratia. Quãdo enim victus quemuis alium quàm ſe æquiorem putat? Et quod verum eſt, erãt vetuſti iurgij intolerabilia vtrique parti diſpẽdia ſi finis eius aut fructu careret, aut liberalitatis ſolatio. Cũ igitur anceps iudiciũ, ius conttouerſum, multiplices ab vtraque parte actiones cernetem, inuidię plenas ſupplicationes, reſcriptorum quoque obreptiones obtexetent, aduerterem etiam graui conditione illum ſi viciſſet, acturum de duplis fructibus, & de ſumptibus annoſæ litis, tuo autem officio non conuenire, vt expenſas iurgij poſceres, nec competere vt quicquam de fructibus poſſeſſor ageres quos percipiſſes, malui iurgium compoſitione ſedare, quàm pronunciatione acerbare. Alia enim habebant excitari iurgia. Tum, quod eſt grauiſsimum, & ſi iurgia ſublata forent, erant tamen odia manſura, quę apud bonos mores diſpendij ſont, inter hos æſtus poſitus, cùm me perſona ſacerdotis, fœminei ſexus, viduę grauitas, amici quoque contemplatio, trino quodam non perfunctorio conueniret nomine, illud ſequendum putaui, vt neminẽ vinci vellẽ, & oẽs vincere: nec fefelit

1.Corin.5.
Ibidem.6.

G ſentẽtia. Viciſtis enim omnes germanitati, viciſtis naturæ, viciſtis ſctipturæ dicenti: Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed putas te grauatum iactura iuris, damno pecuniæ. Meliora vtique ſacerdotibus dãna quàm lucra ſeculi ſunt. Beatius eſt enim dare, quàm accipere. Sed forte dicas, fraudem non debui pati, iniuriam non debui perpeti, damnum ſubire. Quid ergo? Inferre velles? Sed & ſi tu non inferres, ille ſe paſſum diceret. Itaque vide quid dicat Apoſtol⁹: Quare non magis fraudem patimini? vt prope vi-
H deatur qui nõ patirur feciſſe. Tolerare enim debet qui fortior eſt. Verum quid ego ita tecum ago, quaſi boc meum & nõ tuum ſit? Tu enim obtuliſti quaſi arbiter litis vt ſoror in diem vitæ ſuæ poſsideret partem prędij, poſt obitum eius fratri cedetet omnis poſſeſsio. Neque quiſquam eum vel tuo vel eccleſiæ conueniret nomine, ſed ſibi haberet, ſi tam mallet, vt nihil diſpenſaret eccleſiæ. Hoc cùm ego prædicarem, & præferrem tantam animo tuo infuſam liberalitatis gratiam, reſpondit germanus tuus
I placere ſibi oblationẽ ſi metus deteriorandæ poſſeſsionis decederet. Quemadmodnm enim fœmina, & quod eſt amplius, vidua, poſſeſsionem regeret tribntariam? Quid ſibi profuturum quod ſibi iura poſſeſsionis cederes, ſi maiora ex incultu agri ſubeunda ſibi damna arbitraretur? Mouebat hoc vtriuſque partis togatos. Itaque omnium conſpirante aſſenſu placuit vt Lætus agrum ſuſciperet, & certum numerum frumenti, vini, olei, ſorori quotãnis penſitaret. Etgo ſanctæ germanæ tuæ non ius, ſed ſolicitudo deceſsit, non fructus, ſed culturæ labor,
K non reditus, ſed incerti euentus quædam (vt dicitur vulgo) alea. Si tempeſtates ventorum graues pronenrum impedierint, ſorori tamen tuæ ſua vbertas manebit. Si nimia ſiccirate aruerint locorũ gignentia, ſorori tamen tuæ ſtata non minuetur fœcunditas. Sibi adſcribit Lætus conditionem oblationis ſuæ. ſi neceſsitates temporum & extraotdinariæ incubuerint exactiones, germana tua beneficio tuo & diſpendio Lęti immunis erit. Lętus autem ſe proprietate locorũ ſolabitur. Viciſtis ergo omnes. Lætus, quia ius loci adeptus eſt quod non tenebat ſo-
L ror, qui annuis potietur fructibus, iam ſine lite, ſine iurgio, nemo tamen plenius, nemo glorioſius quàm tu viciſti, qui dũ erga ſororẽ confirmari vis liberalitatem tuam, in vtrunque eã fraternæ conſortẽ neceſsitudinis contuliſti: Nãm & fratri cõceſsiſti proprietatem, & ſorori vſus fructum. Nihil autẽ adimitur eccleſiæ, quod pietati acquiritur. Charitas enim non damnnm, ſed lucrum Chriſti eſt. Denique charitas, fructus Spiritus ſancti eſt. Apoſtolico igitur charactere cognitio decurſa eſt. Dolebamus ante quòd litẽ haberes. Profuit iurgiũ vt formã indue-
M res apoſtolicæ vitę & pręceptionis. Illud ſacetdotio non congruebat, bæc tranſactio & apoſtolicã decet normam. Nec vereare ne immunis ſit atque exors eccleſia liberalitatis tuæ. Habet & illa fructus tuos, & quidẽ vberiotes, habet fructus doctrinæ tuę, habet tuæ vitæ ſtipendium, habet fœcunditatem, quam tuis inſtitutis rigaſti. His diues reditibus non quærit temporalia, quia æterna poſsidet. Addidiſti autẽ ei nõ ſolum apoſtolicos, ſed etiam euãgelicos fructus.

Acto.26.
1.Cor.6.
Galat.5.

Luc.16. fructus. Dominus enim dixit: Facite vobis amicos
de iniquo mammona. Feciſti & tu amicos, & quod
mirabile eſt, ex diſsidẽtibus. Feciſti in ius germanita
tis redire fratres, feciſti eos hac charitate, hac gratia
ſecuros quod ſuſcipiantut in æterna tabernacula.
Chriſto igitur anthore, & duobus arbitris ſacerdoti
bus, te qui formam prior dediſti, me qui ſententiã
prompſi, facta pax non claudicabit, quando tanta
fidei conuenerunt ſuffragia, vt perfidia non poſsit
eſſe ſine pœna. Arabit Lętus ſorori, cui antea alie-
nos inuidebat lab ores: meſſem lętus ſorori colliget,
in qua ante ferre nõ poterat alienas donationes: de-
feret fructus ad ſororis horrea, & hoc Lætus faciet,
recepta iam etiam nominis ſui proprietate. Tu in-
terea conformatus in apoſtolum Chriſti aſſumens
propheticã authoritatem dices a d Dominum, Poſ-
Pſalm.138. ſediſti renes meos. Hæc melius Chriſtum poſſeſsio
decet, vt virtutes ſacerdotis poſsideat ſui, hos fru-
ctus capiat, quæ ſunt integritatis & continentiæ, &
quod eſt amplius, charitatis & tranquillitatis. Vale,
& nos dilige, quia nos te diligimus.

Gratiani Auguſti ad beatum Ambroſium, vt ad ſe docendũ venire feſtinet poſtulantis, & vt ſcripturis atque argumẽtis Spiritum ſanctum Deum eſſe conuincat rogantis.

Epiſtola. XXV.

AMbroſio religioſo ſacerdoti omnipotẽtis Dei
Gratianus Auguſtus: Cupio valde vt quẽ re-
cordor abſentem, & cum quo mente ſum, cum eo-
dem corpore ſim præſenti. Feſtina igitur ad me re-
ligioſe ſacerdos, vt doceas doctrinam vere creden-
tem, non quo contentioni ſtudeam, aut velim ma-
gis Deum verbis quàm mẽte complecti, ſed vt ma-
gis aperto pectori reuelatio diuinitatis inſideat. Do
cebit enim me ille quem non nego, quẽ fateor Deũ
ac Dominum eſſe meum, non ei obiiciens quam in
me video creaturam, qui Chriſto nihil me addere
poſſe confiteor. Veruntamen vt etiam patri me cõ-
mendem filium prædicando, non ego in Deum
verebor inuidiam, non me talem laudatorem puta-
bo, qui diuinitatem verbis augeam. Ego infirmus &
fragilis, quantum poſſum pręd ico non quantum
eſt ipſa diuinitas. Rogo te vt mihi de ipſo tractatu
quem dederas, augendo illic de Spiritu ſancto fide-
lem diſputationem, ſcripturis atque argnmentis
Deum eſſe conuincas. Diuinitas te ſeruet per mul-
tos annos & cultor Dei æterni quem colimus Ie-
ſum Chtiſtum.

Diui Ambroſij ad Gratianum Auguſtum, epiſtolam ipſius plurimum cõmendantis, ſuæque voluntati ſe ſatisfacturum pollicentis. *Epiſtola* XXVI.

BEatiſsimo Auguſto Gratiano, & Chriſtianiſsi-
mo principi Ambroſius epiſcopus. Non mihi
affectus defuit Chriſtianiſsime principnm. Nihil e-
nim habeo quod hoc verius & glorioſius dicam.
Nõ, inquã mihi affect' defuit, ſed affectũ verecũdia
retardauit qno minus clemẽtię tuę occurrerẽ. Re-
uertẽti tamẽ ſi nõ occurri veſtigio, occurri animo,
ocurri voto, in quo maiora ſunt officia ſacerdotis.
Occurri dico. Quando enim abfui, quem toto ſe-
quebar affectu, cui ſenſu ac mentibus inhærebam?
Et certe maior animorum præſentia eſt, tuum quo-

A tidianum iter legebam, nocte ac die in tuis caſtris
cura & cenſu locatus, orationum excubias præten-
debam, & ſi inualidus merito, ſed affectu ſedulus.
Et hæc quidem cùm pro tua ſalute deferebamus,
pto nobis faciebamus. Nihil hic adulationis eſt, quã
tu non requiris, ego alienam noſtro duco officio:
ſed plurimum gratiæ quam dediſti. Scit ipſe noſtri
arbiter quem fateris, & in quem piè credis, refici
viſcera mea tua fide, tua ſalute, tua gloria, mẽque
non ſolum officio publico debitas pendere preces,
B ſed etiam amore priuato. Reddidiſti enim mihi
quietem eccleſiæ, perfidorum ora, atque (quod vti-
nam) & corda clauſiſti, & hoc non minore fidei,
quàm poteſtatis authoritate feciſti. Nam quid de li-
teris recentibus loquar? Scripſiſti tua totam epiſto-
lam manu, vt ipſi apices fidem tuam pietatẽmque
loquerentur. Sic Abraham ſua manu quondam vi- Gene.28.
tulum occidit, vt hoſpitibus epulantibus miniſtra-
ret, nec in miniſterio religioſo aliorum adiumenta
quæſiuit. Sed ille priuatus aut Domino & angelis,
C aut Domino in angelis deferebat, tu Imperator di-
gnatione regali honoras infimum ſacerdotem. Sed
Domino defertur cùm ſeruulus honoratur. Ipſe e- Matt.25.
nim dixit: Quod vni horum minimorum feciſtis,
mihi feciſtis. At ego humilitatem tantũmodo præ-
dico in imperatore ſublimem, ac non amplius fidẽ,
quam vere conſcia meriti tui mente dixiſti, quam
docet te ille quem non negas? Quis enim alius do-
cere te potuit, vt ei non obiicias quam in te vides
creaturam? Nihil moralius, nihil expreſſius dici
potuit. Creaturam enim Chriſtum dicere, pro
D obiectu contumeliæ eſt, non pro confeſsione reue-
rentiæ. Deinde quid tam inſolens, quàm id eum
exiſtimare qnod nos ſumus? Docuiſti igitur me, à
quo te diſcere velle profiteris: nihil tale adhuc legi,
nihil tale audiui, quàm pium autem illud, quàm ad-
mirabile, quòd in Deo non vereris inuidiam, de pa-
tre remunerationem pro filij amore præſumis, &
laudando filium, non ei te poſſe aliquid addere cõ-
fiteris, ſed velle vt etiam patri te filij prædicatione
commendes. Quod vtique ſolus te docuit ille qui
dixit: Qui me diligit, diligetur à patre meo. Addi- Ioan.14.
E diſti ad hæc, quia tu infirmus & fragilis non te talẽ
laudatorem putabis, vt diuinitatem verbis augeas,
ſed quantum poſsis prædices, non quantum eſt ipſa
diuinitas. Hæc infirmitas in Chriſto fortior eſt, ſicut
Apoſtolus dixit: Cùm infirmor, tunc potens ſum, 2.Cor. 12.
hæc humilitas excludit fragilitatem. Veniã planè,
& feſtinabo vt iubes, vt hæc præſens audiam, vt hęc
præſens legam, cùm ex tuo ore procednnt. Miſi au-
tem duos libellos, quorum iam quia tuæ clementiæ
ſunt probati, periculũ non verebor. De ſpiritu verò
interim veniam ſcriptioni peto, quoniam quem iu-
F dicem mei ſim ſermonis habiturus agnoui. Interim
tamen ſententia & fides tua de Domino & Saluato-
re deprompta de Dei filio redundat ad aſſertionem
vberrimam, per quam ſancti quoque Spiritus diui-
nitas ſempiterna credatur, vt non ei obiicias quam
in te vides creaturam, nec Deum patrem Domini
noſtri Ieſu Chriſti ſpiritui ſuo exiſtimes inuidere.
Quod enim creaturæ caret cõmunione diuinũ eſt.
Si Dominus fauerit, huic etiam clemẽtiæ tuæ ſatis-
faciã voluntati, vt cuius accepiſti gratiam, eũ plane

in Dei gloria præminentem ſuo nomine exiſtimes
honorandum. Beatiſsimum te & florentiſsimum
Deus omnipotens pater Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti tueri ætate prolixia, & regnum tuum in ſumma
gloria & pace perpetua confirmare dignetur, Do-
mine imperator Auguſte, diuino electe iudicio,
principum glorioſiſsime.

Diui Ambroſii ad valentinianum imperatorem, legationis ſuæ expoſitionem inſinuantis, *Epiſtola* XXVII.

AMbroſius Valẽtiniano imperatori. Etſi ſupe-
rioris legationis meæ fides ita approbara ſit
tibi, vt ratio eius à me non quæreretur. Satis enim
claruit eo ipſo quòd aliquot dies retentus ſum intra
Gallias, me violentiam à Maximo nõ recepiſſe, ne-
que iis aſtipulatum quæ ad voluntatem eius magis
quàm ad pacem propenderent. Denique non com-
miſiſſes ſecundam legationẽ, niſi primã probaſſes.
Sed quia regredienti mihi decernendi ſecũ impo-
ſuit neceſsitatem, ideo hac epiſtola expoſitionem
legationis meæ inſinuandam putaui, ne cuiuſquam
ſermo viri prius vana intexeret, quàm reditus meus
integra & ſinceræ veritatis expreſſa ſignaculo ma-
nifeſtaret. Cum peruenissem Treuiros, proſtridie
proceſsi ad palatium. Egreſſus eſt ad me vir Galli-
canus, præpoſitus cubiculi, eunuchus regius. Po-
poſci adeũdi copiam, quæſiuit num reſcriptum ha-
berem clementiæ tuæ. Reſpondi habere, Retulit
non poſſe me, niſi in conſiſtorio videri. Dixi non
eſſe hunc morem ſacerdotalem, certe eſſe aliqua de
quibus ſerio deberem cum ſuo principe confabula-
ri. Quid plura? Conſuluit eum, ſed eadem referenda
credidit, vt liqueret etiam priora ex illius arbitrio
deprompta. Dixi tamen alienum id quidem à no-
ſtro munere, ſed me recepto officio non defuturũ,
gratam mihi eſſe humilitatem in tuo præſertim, &
quod verum eſt, fraternæ pietatis negocio. Vbi ſe-
dit in conſiſtorio, ingreſſus ſum, aſſurrexit vt oſcu-
lum daret. Ego inter cõſiſtorianos ſteti, hortari cœ-
perunt alij vt aſcenderem, vocare ille, Reſpõdi ego:
Quid oſcularis eum quem non agnoueris? Si enim
me agnouiſſes, non hoc loco videres. Commotus
es, inquit, epiſcope? Non, inquam, iniuria, ſed
verecundia,, quòd alieno conſiſto loco. Et prima,
inquit, legatione ingreſſus es conſiſtorium. Nec il-
lud, inquam, mei erroris fuit. vocantis non ingre-
dientis vitium eſt. Cur, inquit ingreſſus es? Quia in-
quã, tunc vt inferiori pacem petebam, nũc vt æqua-
li. Cuius, inquit, beneficio æquali? Reſpondi, omni-
potentis Dei, qui Valentiniano regnũ quod dede-
rat reſeruauit. Ad poſtremũ erupit, dicens: Quoniã
me luſiſti, & ille Bauto qui ſibi regnum ſub ſpecie
pueri vindicare voluit: qui etiã Barbaros mihi im-
miſit, quaſi ego non habeam quos poſsim adduce-
re, cùm mihi tot milia Barbarorum militent, & an-
nonas à me accipiant. Quod ſi ego tũc quando ve-
niſti non eſſem retentus, quis mihi obſtitiſſet & vir-
tuti meæ? Ad hæc ego leniter: Nõ opus eſt, inquam,
vt commouearis, cùm cauſa nulla ſit commotionis,
ſed patienter audias quæ referantur iſtis. Propterea
& ego veni, quia prima legatione dum mihi credis,
per me deceptum te eſſe aſſerebas: Glorioſum mihi

G eſt hoc pro ſalute pupilli imperatoris. Quos enim
epiſcopi magis quàm pupillos debemus tueri? Scri-
ptum eſt enim: Iudicate pupillo, & iuſtificate *Eſaia 1.*
viduam, & eruite iniuriam accipientem. Et alibi:
Iudices viduarum, & patres orphanorum. Tamen *Pſalm. 67.*
non exprobrabo beneficium meum Valentiniano,
vt verum eloquar. Vbi ego tuis legionibus obſtiti
quo minus influeres in Italiam? Quibus rupibus?
qua acie? quibus numeris? An verò corpore meo
clauſi tibi Alpes? Vtinam hoc meum eſſet, obie-
ctionem non timerem, non vererer criminationes
H tuas. Quibus promiſsis luſi te vt paci acquieſceres?
Nónne intra Gallias iuxta vrbem Mogontiacum
comes Victor occurrit mihi quem direxiſti vt pa-
cem rogaret? In quo ergo te fefellit Valentianus,
qui prius pacem à te rogatus eſt quàm poſtularet?
In quo fefellit Bauto qui deuotionem Imperatori
exhibuit ſuo? An quia principem ſuum non prodi-
dit? In quo ego te circunſcripſi? Qui vbi primum
veni, cùm diceres quòd Valentinianus ad te quaſi
filius ad patrem venire deberet, reſpõderim nõ eſſe
I æquum vt aſpero hyemis tempore puer cum matre
vidua penetraret Alpes. Sine matre autem tanto i-
tineri dubiis rebus committeretur. De pace nobis
legationem commiſſam, non de aduentu eius pro-
miſsionem: ſpondere nos id non potuiſſe? certum
eſt, quod mandatum non erat, me certe nihil ſpo-
pondiſſe, adeo vt diceres, Expectemus quid Vi-
ctor reſponſi referat. Illum autem liquet me reten-
to perueniſſe Mediolanum, negatúmque ei quod
poſtulabat. De pace tantum conſpirare ſtudia, non
de aduentu imperatoris, quem moueri non opor-
K teret. Præſens etiam vbi Victor rediit. Quomodo
ergo reuocaui Valentinianum? Legati iterum miſ-
ſi ad Gallias, qui eius aduentum negarent, apud Va-
lentiam Gallorum me repererunt: milites vtriuſque
partis qui cuſtodirẽt iuga montium, offendi reuer-
tens. * Quos ego tuos reuocaui exercitus? quas de **Reuertentes.*
Italia reflexi aquilas? quos immiſit Barbaros Bauto
comes? Et quid mirum ſi hoc Bauto feciſſet, Tranſ-
rhenanus genere, cum tu miniteris imperio Roma-
no Barbarorum auxilia, & turmas tranſlimitanas,
quibus commeatus prouincialiũ tributa ſoluebant?
L Vide autem quid interſit inter tuas minitationes, &
Valentiniani Auguſti pueri mãſuetudinem. Tu fla-
gitabas quod Barbarorum ſtipatus agminibus Ita-
liæ te infunderes. Valentianus Hunnos atque Ala-
nos appropinquantes Galliæ per Alemaniæ terras
reflexit. Quid habet inuidiæ ſi Bauto Barbaros cũ
Barbaris fecit decernere? Quoniam dũ tu militem
Romanum occupas, dum is aduerſum ſe vtrinque
prætendit, in medio Romani imperij ſinu Iuthun-
gi populabantur Rhetias. Et ideo aduerſus Iuthun-
gum Hunnus accitus eſt. Idem tamen quia de fini-
M timo proterebat Alemaniam, & iam vicinia mali
vrgebat Gallias, coactus eſt triumphos ſuos deſere-
re, ne tu timeres. Confer vtriuſque factum. Tu fe-
ciſti incurſari Rhetias, Valentinianus ſuo tibi auro
pacem redemit. Aſpice illum quoque, qui tibi ad
dexteram aſsiſtit, quem Valentinianus cùm poſſet
ſuum dolorem vlciſci, honoratum ad te redire fe-
cit. Tenebat eum in ſuis terris, atque in ipſo nuncio
necis fraternæ frænauit impetus: nec tibi vicem etſi
non parilis

non parilis dignitatis, eiuſdem tamen neceſsitudi-
nis retulit. Confer ergo te iudice vtriuſque factum.
Ille tibi fratrem tuũ viuentẽ remiſit, tu illi vel mor-
tuũ redde. Quid illi reliquias germani abnegas, qui
tibi aduerſum ſe auxilia non negauit? Sed vereris ne
exuuiarum reditu renouetur militibus dolor? Hoc
enim allegas: Quem viuẽtem deſeruerunt, eum de-
fendent peremptum? Quid eum mortuum times,
quem occidiſti cùm poſſes reſeruare? Hoſtẽ, inquis,
meum peremi. Non ille tuus hoſtis, ſed tu illius. Ille
iã non ſentit defenſionẽ. Tuam cauſam conſidera.
Si quis aduerſum te hodie imperium in his partibus
vſurpandũ putet, quæro te, vtrũ te hoſtem illius di-
cas, an illum tibi? Niſi fallor, vſurpator bellũ infert,
Imperator ius ſuum tuetur. Ergo quem non debue-
ris occidere, eius reliquias negas? Habeat Valenti-
nianus imperator vel fratris exuuias, pacis tuæ ob-
ſides. Et quomodo allegabas quòd eum non man-
daueris occidi, quem prohibes ſepeliri? Poterit igi-
tur credi quod ei non inuideris vitam, cui etiam ſe-
pulturã inuides? Sed ad me reuertar. Audio te queri
quòd ſe ad Theodoſium imperatorem potius con-
tulerint qui ſunt cum Valentiniano imperatore.
Quid igitur futurũ ſperabas, cùm tu refugientes eos
ad pœnã poſceres, captos necares. Theodoſius au-
tẽ muneribus ditaret, donaret honoribus? Quos, in-
quit, occidi? Reſpondi ei, Balionem. At quem virũ?
qualem bellatorem? Hæccine fuit iuſta cauſa exitij,
quòd imperatori ſuo fidẽ ſeruauit? Nõ ego, inquit,
eum iuſsi occidi. Reſpondi: Hoc audiuimus quòd
occidi iuſſus ſit. Sed, inquit, ſi ipſe ſibi vim nõ intu-
liſſet, iuſſerã eum deduci Cabillonum, & ibi viuum
exuri. Reſpondi, Ergo propterea & illud creditũ eſt
quòd eum occideris. Quis autem ſibi parcendum
putaret, cùm occiſus ſit bellator ſtrenuus, miles fi-
delis, comes vtilis? Ita tum diſceſsi, vt ſe tractatu-
rum diceret. Poſtea cùm videret me abſtinere ab
epiſcopis qui communicabant ei, vel qui aliquos
deuios licet à fide ad necẽ petebant, commotus eis
iuſsit me ſine mora regredi. Ego verò libenter, etſi
me plerique inſidias euaſurum nõ crederẽt, ingreſ-
ſus ſum iter, hoc ſolo dolore percitus, quòd Hygi-
nũ epiſcopum ſenem in exilium duci comperi, cui
nihil iam niſi extremus ſupereſſet ſpiritus. Cum de
eo conuenirem comites eius, ne ſine veſte, ſine plu-
matio paterentur extrudi ſenem, extruſus ipſe ſum.
Hæc eſt expoſitio legationis meæ. Vale Imperator,
& eſto tutior aduerſus hominem pacis inuolucro
bellum tegentem. Vale.

*Diui Ambroſii ad Theodoſium imperatorem, ſeipſum excu-
ſantis, & vt ille facinoris ſui pœnitentiam agat, rationi-
bus, atque exemplis ſuadentis, rogantis, hortantis, & ad-
monentis,* *Epiſtola* XXVIII.

AVguſtiſsimo imperatori Theodoſio Ambro-
ſi°: Et veteris amicitiæ dulcis mihi recordatio
eſt, & beneficiorum quæ crebris meis interceſsio-
nibus ſumma gratia in alios cõtuliſti, gratiæ memi-
ni. Vnde colligi poteſt quòd non ingrato aliquo af-
fectu aduentum tuum ſemper mihi ante hac exo-
ptatiſsimũ declinare potuerim. Sed qua cauſa hoc
fecerim, breuiter expediam. Soli mihi in tuo comi-
A tatu ius naturæ ereptum videbam audiendi, vt & lo-
quendi priuarer munere. Motus enim frequẽter es
quòd ad me perueniſſent aliqua quæ in conſiſtorio
tuo ſtatuta forent. Ego ergo expers communis v-
ſus ſum, cùm dicat Dominus Ieſus nihil eſſe occul- *Luc. 8.*
tũ quod non manifeſtetur. Verecundia igitur qua
potui, ſatisfeci imperiali arbitrio, & proſpexi ne aut
ipſe cauſam commotionis habeas, cùm id egerim,
ne quid ad me de imperialibus deferatur ſtatu-
tis: aut ego cùm fuero præſens, aut non audiam
per metum omnium, & quaſi conniuentis famam
B ſubibo: aut ita audiam vt mihi aures pateant, vox
intercludatur, vt audita non poſsim eloqui, ne eos
qui in ſuſpicionem proditionis venerint, lædam
in periculo. Quid igitur facerem? Non audi-
rem? Sed aures non poſſem cera veterum fabula-
rum claudere. Proderem? Sed quod in tuis iuſsis
timerem, in meis verbis deberem cauere, ne quid
cruentum committeretur. Tacerem? Sed quod
miſerrimum fortè omnium, alligaretur cõſcientia,
vox eriperetur, Et vbi illud: Sed ſi ſacerdos non di- *Ezech. 3.*
xerit erranti: is qui errauerit, in ſua culpa morietur,
& ſacerdos reus erit pœnæ, quia non admonuit er-
C rantem. Accipe illud Imperator Auguſte, quòd
habeas fidei ſtudium, nõ poſſum negare: quòd Dei
timorem, non diffiteor. Sed habes naturæ impetũ,
quem ſi quis lenire velit, cito vertes ad miſericor-
diam: ſi quis ſtimulet, in maius exſuſcitas, vt eum
reuocare vix poſsis. Vtinam ſi nemo mitigat, nullus
accendat: libenter eum committo tibi: ipſe te reuo-
cas, & pietatis ſtudio vincis impetum naturæ. Hũc
ego impetum malui cogitationibus tuis ſecreto cõ-
mittere, quã meis factis publicè fortaſsis mouere.
Itaque malui officio meo aliquid deeſſe quàm hu-
D militati, & requiri in me ab aliis ſacerdotis autho-
ritatem, quàm à te deſiderari in me amantiſsimè
honorificẽtiam, vt repreſſo impetu integra eſſet cõ-
ſilij eligendi facultas. Prætendi ægritudinem cor-
poris reuera grauem, & niſi à viris mitioribus vix
leuandam: vel emori tamen maluiſſem quàm aduẽ-
tum tuum biduo aut triduo non expectarem. Sed
quid facerem, non erat. Factum eſt in vrbe Theſſa-
lonicenſium quod nulla memoria habet, quod re-
uocare non potui ne fieret. Imò quod ante atrociſ-
ſimum fore dixi, cùm totiens rogarem: & quod ipſe
E ſero reuocando graue factum putaſti, hoc factum
extenuare non poteram. Quãdo primum auditum
eſt propter aduentum Gallorum epiſcoporum ſy-
nodus conuenerat, nemo non ingemuit, nullus me-
diocriter accepit, non erat facti tui abſolutio in
Ambroſij communione. In me etiam amplius cõ-
miſsi exaggeraretur inuidia, ſi nemo diceret Dei
noſtri reconciliationem fore neceſſariam. An pu-
det te Imperator hoc facere quod rex propheta au-
thor Chriſti ſecundum carnem proſapiæ fecit Da-
uid? Illi dictum eſt, quia diues qui haberet plurimos *2. Reg. 12.*
F greges, vnam pauperis ouem propter aduẽtum ho-
ſpitis eripuit & occidit: & cognito quod in hoc ipſe
argueretur, quia ipſe feciſſet, ait: Peccaui Domino.
Noli ergo impatienter ferre Imperator, ſi dicatur
tibi: Tu feciſti iſtud quod Dauid regi dictum eſt à
propheta. Si enim hoc ſedulo audieris, & dixeris:
Peccaui Domino. Si dixeris regale illud propheti-

Pſalm.94. cum: Venite adoremus, & procidamus ante eum, G
& ploremus ante Dominum noſtrum qui fecit nos:
dicetur & tibi, Quoniam pœnitet te, dimittit tibi
Dominus peccatum tuum, & non morieris. Iterum
cùm plebem numerari iuſsiſſet Dauid, percuſſus eſt
2.Reg.24. corde & dixit ad Dominum: Peccaui vehementer
quod fecerim hoc verbum, & nunc Domine auffer
iniquitatem ſerui tui quod deliqui vehemeoter. Et
miſſus eſt iterum ad eum Nathan propheta, qui ei
trium optionem cõditioaum offerret, & quam vel-
let eligeret, famem tribus annis in terra, aut tribus
menſibus fugeret à facie inimicorum ſuorum, aut H
triduo mortem in terra. Et reſpoodit Dauid: Angu-
ſtię ſunt tria hæc vehementer, veruntamen incidã
in manum Domini, quoniam multæ miſericordiæ
eius nimis, & in manus hominis non incidam.
Culpa autem erat, quoniam voluit ſcire numerum
totius plebis quę ſecum erat: quod ſcire Deo ſoli
debuit reſeruare. Et cùm, inquit, mors fieret io
plebe, ipſo primo die ad horam prandij cùm vidiſ-
ſet Dauid percutiẽtem angelum in plebem, ait Da-
uid: Ego peccaui, & ego paſtor malignũ feci, & hic
grex quid fecit? Fiat manus tua in me, & in domum I
patris mei. Itaque pœnituit Dominũ, & iuſsit ange-
lo vt parceret plebi, ſacrificium autem offerret Da-
uid. Erant enim tunc ſacrificia pro delictis, hæc nũc
ſunt ſacrificia pœnitentiæ. Itaque ea humilitate ac-
ceptior Deo factus eſt. Nõ enim mirandum pec-
care hominem, ſed illud reptehenſibile, ſi nõ ſe co-
Iob.31. gnoſcat erraſſe, non humiliet Deo. Iob ſanctus & i-
pſe potens in ſeculo, ait: Peccatum meum non ab-
ſcoodi, ſed coram plebe omni annunciaui. Ipſi im-
1.Reg.18. mani regi Saul dixit Ionathas filius ſuus: Noli pec-
care io ſeruum tuũ Dauid, & vt quid peccas in ſan- K
guinẽ innocentem, occidere Dauid ſine cauſa? Quia
etſi rex erat, peccabat tamen ſi occideret innocen-
tem. Denique etiam Dauid cùm iam regno potire-
tur, & audiſſet Abner innocentem occiſum à Ioab
duce militiæ ſuę, ait: Innocens ſum ego & regnum
2.Reg.3. meum amodo & vſque in æternum à ſanguine Ab-
ner filij Ner, & ieiunauit in dolore. Hęc ideo ſcripſi,
nõ vt te confundam, ſed vt regum exempla prouo-
cent, vt tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolles
autem humiliando Deo animam tuam. Homo es, &
tibi venit tentatio, vince eam. Peccatum oon tolli- L
tur niſi lachrymis & pœnitẽtia. Nec angelus poteſt,
nec archangelus: Dominus ipſe, qui ſolus poteſt di-
Matt.28. cere: Ego vobiſcum ſum: ſi peccauerimus, niſi pœ-
nitentiam deferentibns non relaxat. Suadeo, rogo,
hortor, admoneo, quia dolori eſt mihi, vt tu qui pie-
tatis inauditæ exemplum eras, qui apicem clemen-
tiæ tenebas, qui ſingulos nocentes non patiebaris
periclitari, tot petiiſſe non doleas innocentes. Etſi
in præliis fœliciſsime egeris, & ſi in aliis quoque lau
dabilis, tamen apex tuorum operum pietas ſemper
fuit. Id tibi inuidit diabolus qnod habebas pręſtan- M
tiſsimum. Vince eum dum habes adhuc vnde poſ-
ſis vincere. Noli peccato tuo aliud peccatum adde-
re, vt vſurpes quod vſurpaſſe multis officit. Ego
certe in omnibus aliis licet debitor pietati tuæ, cui
ingratus eſſe non poſſum, quam pietatẽ multis im-
peratoribus præferebam, vni adæquabam. Ego, in-
quam, cauſam in te contumaciæ nullam habeo, ſed
habeo timoris, offerre non audeo ſacrificium ſi vo-
lueris aſsiſtere. An quod in vniu s innocẽtis ſangui-
ne non licet, in multorum licet? Non puto. Poſtre-
mo ſcribo manu mea quod ſolus legas. Ita me Do-
minus ab omnibus tribulationibus liberet, quia nõ
ab homine, neque per hominem, ſed aperte mihi
interdictum aduerti. Cùm enim eſſem ſolicitus,
ipſa nocte qua proficiſci parabam, veniſſe quidem
viſus es ad eccleſiam, ſed mihi ſacrificium offerre
non licuit. Alia prętereo, vt potui cauere. Sed per-
tuli amore tuo, vt arbitror. Dominus faciat vt om-
nia cum tranquillitate cedant. Multifariè Deus no-
ſter admonet, ſignis cœleſtibus, prophetarũ præ-
ceptis, viſionibus etiam peccatorem vult nos intel-
ligere, quo rogemus eum vt perturbationes auffe-
rat, pacem vobis imperantibus ſeruet, fides eccleſię
& tranquillitas perſeueret, cui prodeſt Chriſtianos
& pios eſſe Imperatores. Certe vis probari Deo: o-
mnis rei tempus, vt ſcriptum eſt: Tempus, inquit, Pſalm 118.
faciendi Domine. Et tempus beneplaciti Deus. Pſalm.68.
Tunc offeres, cùm ſacrificandi acceperis facultatẽ
quando hoſtia tua accepta ſit Deo. Nónne me de-
I lectaret habere gratiam Imperatoris, vt ſecundum
volũtatem tuam agerem, ſi cauſa pateretur? Et ſim-
plex oratio ſacrificium eſt, hęc veniam refert, illa
offenſionẽ: quia hæc habet humilitatẽ, illa cõtem-
ptum. Dei enim vox eſt quod malit vt fiat manda-
tum eius, quàm deferatur ſacrificium. Clamat iſtud
Deus, ad populum Moyſes annunciat, ad populos Oſea.6.
Paulus prædicat. Id facito quod intelligis in tem- Matt.9.&
pore plus placere: Miſericordiam, inquit, malo quã 12.
ſacrificiũ. Quare non illi magis ſint Chriſtiani qui Prouer.18.
peccatũ cõdemnant ſuum, quàm qui defẽdere pu-
K tant? Iuſtus enim in exordio ſermonis accuſator eſt
ſui. Qui ſe accuſat cùm peccauerit, iuſtus eſt, non
ille qui ſe laudauerit. Vtinam Imperator etiam ante
mihi potius credidiſſem, quàm conſuetudini tuæ:
dum puto quòd cito ignoſcis, cito reuocas, vt ſæpe
feciſti & tu præuentus es, & ego non declinaui quod
cauere non debueram. Sed gratias Domino, qui
vult ſeruulos ſuos caſtigare, ne perdat. Iſtud mihi
commune eſt cum prophetis, & tibi erit commune
cum ſanctis. An ego Gratiani patrem non oculis
meis præferam? Debent veniam ſancta alia pigno-
L ra tua. Dulce mihi nomẽ ante tuli, quibus amorem
communiter detuli. Amo, diligo, orationibus pro-
ſequor. Si credis ſequere. Si, inquam, credis, agno-
ſce quod dico. Si non credis, ignoſce quod facio in
quo Deum pręfero. Beatiſsimus & florentiſsimus
cum ſanctis pignoribus fruaris trãquillitate perpe-
tua imperator Auguſte.

*Diui Ambroſii ad Theodoſium imperatorem vindicari iu-
bentem in epiſcopum & Chriſtianos qui ſynagogam incẽ-
derunt, vehementer eum ob hoc arguentis, atque vt aliam
M epiſtolam dictari iubeat, & quod prius iuſſum fuerat emẽ-
det, exhortantis.* Epiſtola XXIX.

CLementiſsimo principi ac beatiſsimo impera-
tori Theodoſio Auguſto Ambroſius epiſco-
pus. Exercitus ſemper iugibus fere curis ſum Impe-
rator beatiſsime, ſed nunquã tanto in æſtu fui, quã-
to nũc, cum video cauendũ ne quid ſit quod adſcri-
batur

batur mihi etiam de ſacrilegij periculo. Itaque peto
vt patienter ſermonem meum audias. Nam ſi indi-
gnus ſum qui à te audiar, indignus ſum qui pro te
offeram, cui tua vota, cui tuas cōmittas preces. Ipſe
ergo non audies eum quem pro te audiri velis? Non
audies pro ſe agentem, quem pro aliis audiſti? Nec
vereris iudicium tuum, ne cùm indignum putaris
quem audias, indignum feceris qui pro te audiatur.
Sed neque imperiale eſt libertatem dicēdi negare,
neque ſacerdotale quod ſentiat non dicere. Nihil
enim in vobis Imperatoribus tam populare & tam
amabile eſt, quàm libertatem etiam in iis diligere
qui obſequio militiæ vobis ſubditi ſunt. Siquidem
hoc intereſt inter bonos & malos principes, quod
boni libertatem amant, ſeruitutem improbi. Nihil
etiam in ſacerdote tam periculum apud Deum, tam
turpe apud homines, quàm quod ſentiat non libere
denunciare. Siquidem ſcriptum eſt: Et loquebar
Pſalm.118. de teſtimoniis tuis in conſpectu regum & non con-
Ezech.3. fundebar. Et alibi: Filij hominis, ſpeculatorē te po-
ſui domui Iſrael, in eo, inquit, vt ſi auertatur iuſtus à
iuſtitiis ſuis, & fecerit delictum quia non diſtinxiſti
ei, hoc eſt, non dixiſti quid ſit cauendum, non re-
tinebitur memoria iuſtitiæ eius, & ſanguinem eius
de manu tua exquirā. Tu autem ſi diſtinxeris iuſto
vt non peccet, & ipſe non peccauerit, iuſtus vita vi-
uet, quia dixiſti ei: & tu animam tuam liberabis. Ma-
lo igitur Imperatot bonorum mihi eſſe tecū, quàm
malotum conſortium, & ideo clementiæ tuę diſpli-
cere debet ſacerdotis ſilentium, libertas placere.
Nam ſilentij mei periculo inuolueris, libertatis bo-
no iuuaris. Non ergo importunus indebitis me in-
terſero, alienis ingero, ſed debitis obtempero, mā-
datis Dei noſtri obedio. Quod facio primum tui
amore, tui gratia, tuæ ſtudio conſeruandæ ſalutis.
Si id mihi vel non creditur, vel interdicitur, dico
ſanè diuinæ offenſę metu. Nam ſi meum periculum
te exueret, patienter me pro te offerrem, ſed nō li-
benter. Malo enim te ſine meo acceptum Deo eſſe
& glorioſum periculo. Sin autem ſilentij mei diſſi-
mulationiſque culpa & me ingrauat nec te liberat,
malo importuniorem me quàm inutiliorē aut tur-
piorem iudices. Siquidem ſcriptum eſt, dicēte ſan-
cto apoſtolo Paulo, cuius non potes doctrinam re-
2.Tim.4. fellere: Inſta opportune, importune argue, obſecra,
increpa in omni patientia & doctrina. Habemus
ergo & nos cui diſplicere plus periculi ſit, præſer-
tim cùm etiam Imperatoribus non diſpliceat ſuo
quemque fungi munere, & patienter audiatis vnum
quemque pro ſuo ſuggerentem officio, imò corri-
piatis ſi non vtatur militiæ ſuæ ordine. Quod ergo
in iis libenter accipitis qui vobis militant, num hoc
in ſacerdotibus poteſt moleſtum videri, cùm id lo-
quamur non quod volumus, ſed quod iubemur?
Scis enim lectum: Cùm ſtabitis ante reges & præ-
Matt.10. ſides, nolite cogitare quid loquamini: dabitur enim
vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos e-
ſtis qui loquimini ſed Spiritus patris veſtri qui lo-
quitur in vobis. Et tamen ſi in cauſis reipublicę lo-
quar, quamuis etiam illic iuſtitia ſeruanda ſit, nō tā-
to adſtringar metu ſi non audiar. In cauſa verò Dei
quem audies, ſi ſacerdotem non audies, cuius ma-
iore peccatur periculo? Quis tibi verū audebit di-

A cere ſi ſacerdos non audeat? Noui te pium, clemē-
tem, mitem atque tranquillum, fidem ac timorem
Domini cordi habentem: ſed plerunque aliqua nos
fallunt. Habent aliqui zelum Dei, ſed non ſecundū Rom.10.
ſciētiam. Ne igitur hoc etiam fidelibus animis ob-
repat, cauendum arbitror. Noui pietatem tuā er-
ga Deum, lenitatem in homines, obligatus ſum be-
neficiis tuarum indulgentiarū. Et ideo plus metuo,
amplius ſolicitor, ne etiam ipſe tuo me poſtea iudi-
cio cōdemnes, quod mea aut diſſimulatione aut a-
dulatione prolapſionē non euitaueris. Si in me pec-
B cari viderem, non deberem tacere. Scriptum eſt e-
nim: Si frater tuus in te peccauerit, corripe illū pri- Matt.18.
mo, deinde increpa duobus & tribus teſtibus, ſi te
non audierit: dic eccleſiæ. Cauſam ergo Dei tace-
bo? Quid igitur ſit quod metuam, conſideremus.
Relatum eſt à comite Orientis militarium partiū
incenſam eſſe ſynagogam, idque authore factum e-
piſcopo. Iuſſiſti vindicari in cæteros, ſynagogam ab
ipſo ædificari epiſcopo. Non adſtruo expectandam
fuiſſe aſſertionē epiſcopi. Sacerdotes enim turbarū
moderatores ſunt, ſtudioſi pacis, niſi cū & ipſi mo-
C uentur iniuria Dei, aut eccleſiæ contumelia. Sit ali-
quis iſte epiſcopus feruentior in exuſtione ſynago-
gæ, timidior in iudicio. Non vereris Imperatot ne
acquieſcat ſententiæ tuæ, ne pręuaricetur nō times?
Non etiam vereris quod futurum eſt ne verbis reſi-
ſtat comiti tuo? Neceſſe erit igitur vt aut præuarica-
torem aut martyrem faciat. Vtrūque alienum tem-
poribus tuis, vtrunque perſecutionis inſtar, ſi aut
præuaricari cogatur, aut ſubire martyrium. Vides
quo inclinet cauſę exitus, ſi fortem epiſcopum pu-
tas, caueto martyrium fortioris, ſi inconſtantem,
declina lapſum fragilioris. Plus enim adſtringitur
D qui labi infirmum coegerit. Hac propoſita condi-
tione puto dicturum epiſcopū quod ipſe ignes ſpar-
ſerit, turbas compulerit, populos concluſerit, ne a-
mittat occaſionem martyrij, & pro inualidis ſubii-
ciat validiorem. O beatum mendacium, quo ac-
quiritur ſibi aliorū abſolutio ſui gratia. Hoc eſt Im-
perator quod popoſci & ego, vt in me magis vindi-
cares, & hoc ſi crimen putares mihi aſcriberes.
Quid mandas in abſentes iudicium? Habes præſen-
tem, habes confitentem reum. Proclamo quod ego
ſynagogam incenderim, certe quod ego illis man-
E dauerim, ne eſſet locus in quo Chriſtus negaretur.
Si obiiciatur mihi, cur hic non incenderim? Diui-
no iam cremari cœpit iudicio, meum ceſſabit opus.
Et ſi verum quæritur, ideo ſegnior fui, quia nō puta-
bam hoc vindicandum. Quid facerem, quod nullo
vltore ſine præmio foret? Tangunt hæc verecundiā,
ſed reuocant gratiam, ne fiat opus quo Dei ſummi
contrahatur offenſio. Eſto tamen, nemo epiſcopo-
rum ad hoc munus cōueniat. Rogaui enim clemē-
tiam tuam: & licet ipſe hoc reuocatum adhuc non
legerim, reuocatum tamen conſtituamus. Quid ſi
F alij timidiores dum mortem reformidant, offerant
vt de ſuis facultatibus reparetur ſynagoga, aut co-
mes vbi hoc compererit primo conſtitutum, ipſe
de Chriſtianorum cenſu exædificari iubeat? Habe-
bis Imperator comitē præuaricatorem, & huic ve-
xilla cōmittes victricia, huic labarum, hoc eſt Chri-
ſti ſacratum nomine, qui ſynagogam inſtauret, quæ

Chriſtum neſciat?Iube labarum ſynagogæ inferri,
videamus ſi non reſiſtunt, Erit igitur locus Iudæo-
rum perfidię, factus de exuuiis eccleſiæ: & patri-
monium quod fauore Chriſti acquiſitum eſt Chri-
ſtianis, hoc tráſferetur ad donaria perfidorum? Le-
gimus templa idolis antiquitus condita de manu-
biis Cimbrorum, de ſpoliis reliquorum hoſtium.
Hunc titulum Iudęi in fronte ſynagogæ ſuæ ſcri-
bent, Templum impietatis factũ de manubiis Chri-
ſtianorum. Sed diſciplinæ te ratio Imperator mo-
uet. Quid igitur eſt amplius, diſciplinæ ſpecies, an
cauſa religionis? Cedat oportet cenſura deuotio-
ni. Non audiſti Imperator, quia cùm iuſsiſſet Iu-
lianus reparari templum Hieroſolymis, quod diui-
no, qui faciebant repagulum, igne flagrarunt? Non
caues ne etiam nunc faciat? Adeo à te non fuit iu-
bendum, vt Iulianus hoc iuſſerit. Quid tamen mo-
uet? Vtrum quia quodcunque edificium publicũ
exuſtum eſt, an quia ſynagogæ locus? Si ædificio
incenſo moueris viliſsimo (quid enim in tam igno-
bili caſtro eſſe potuit?) non recordaris Imperator
quantorum Romæ domus præfectorum incenſæ
ſunt & nemo vindicauit? Imò ſi quis Imperatorum
voluit factum ſeuerius reprehẽdere, eius magis qui
tanto eſt perculſus diſpendio, cauſam grauet. Quid
igitur dignius vt Calinici caſtri in parte aliqua ædi-
ficiorum incendium, an vrbis Romæ vindicandum
exiſtimaretur ſi oporteret? Tamen Conſtantinopo-
li dudum domus epiſcopi incenſa eſt, & filius cle-
mentiæ tuæ intercesſit apud patrem, vt & ſuam, hoc
eſt filij imperatoris iniuriam, & domus ſacerdotalis
incendium non vindicares. Non conſideras Impe-
rator ne & hoc cum vindicari iuſſeris, ipſe iterum
interueniat ne vindicetur? Sed bene illud acqui-
ſitum à patre filio. Dignum erat enim vt ſuam iniu-
riam prius ipſe donaret. Bene illud cum gratię di-
ſtinctione diuiſum eſt, vt & filius pro ſua, & pater
pro filij iniuria rogaretur. Hic nihil eſt quod filio
reſerues, & vide ne quid Deo deroges. Non eſt ergo
cauſa tantæ commotioni idonea, vt propter ædi-
ficij exuſtionem in populum tam ſeuere vindicetur.
Multo autem minus quia ſynagoga incenſa eſt, per-
fidiæ locus, impietatis domus, amentię receptacu-
lum, quod Deus damnauit ipſe. Sic enim legimus
per os Hieremiæ dicente Domino Deo noſtro. Et
Hierem. 7. faciam domui vbi inuocatum eſt nomen meum ſu-
per ipſam, in qua confiditis vos & loco quem dedi
vobis & patribus veſtris, ſicut feci Sylo: & proii-
ciam vos à facie mea, ſicut proieci fratres veſtros o-
mne ſemen Ephrem. Et tu noli orare pro populo i-
ſto, & noli poſtulare illis miſericordiam, & neque
acceſſeris ad me pro illis, quia non exaudiã te. An
non vides quid iſti faciũt in ciuitatibus Iudæ? Deus
ſe pro illis prohibet rogari, quos tu vindicandos
putas. At certè ſi iure gentiũ agerem, dicerem quã-
tas eccleſię baſilicas Iudæi tempore imperij Iuliani
incenderint, duas Damaſci, quarum vna vix repa-
rata eſt, ſed eccleſiæ non ſynagogę impendiis. Alte-
ra baſilica informibus horret ruinis. Incenſæ ſunt
baſilicæ Gazis, Aſcalone, Beryto, & illis fere locis
omnibus, & vindictam nemo quæſiuit. Incenſa eſt
& baſilica Alexandriæ à gentibus & Iudæis, quę ſola
præſtabat cæteris. Eccleſia non vindicata eſt, vin-
G dicabitur ſynagoga? Vindicabitur etiam Valenti-
nianorum phanum incenſum? Quid eſt enim niſi
phanum, in quo eſt conuentus gentilium? Licet
gentiles duodecim deos appellent, iſti triginta &
duos ęonas colant, quos appellant deos. Nam & de
ipſis comperi relatum & præceptum vt in mona-
chos vindicaretur, qui prohibentibus iter Valenti-
nianis quo pſalmos canentes ex conſuetudine vſú-
que veteri pergebant ad celebritatem Machabæo-
rum martyrum, moti inſolentia incenderunt pha-
num eorum in quodam rurali vico tumultuarię cõ-
H ditum. Quot ſe offerre habẽt tali optioni, cùm me-
minerint tempore Iuliani illum quia aram deiecit,
& turbauit ſacrificium, damnatum à iudice feciſſe
martyrium? Itaque nunquam alias ille iudex qui
audiuit eum, niſi perſecutor habitus eſt, nemo illũ
congreſſu, nemo illum vnquam oſculo dignum
putauit. Qui niſi iam eſſet defunctus, timerem Im-
peratot ne in eum tu vindicares, quanquam vindi-
ctam cœleſtem non euaſerit ſuo ſuperſtes hæredi.
Sed refertur cognitionem mandatam iudicij, ſcri-
ptúmque eo quòd non referre debuerit, ſed vindi-
I care. Requirenda quoque ſublata donaria, vt omit-
tam alia. Incenſæ ſunt à Iudæis eccleſiarum baſili-
cæ, & nihil redditum eſt, nihil repetitũ, nihil quæ-
ſitum. Quid autem habere potuit ſynagoga in ca-
ſtro vltimo, cùm totum quicquid illic eſt, nõ mul-
tum ſit, nihil precioſum, nihil copioſum? Quid
deinde de incendio potuit rapi Iudęis inſidiãtibus?
Artes iſtę ſunt Iudæorum volentium calumniari, vt
dum iſta quæruntur, mandetur extra ordinem mi-
litaris cenſura iudicij, mittatur miles fortaſſe dictu-
rus quod hic aliquando ante tuum Imperator dixit
K aduentum, Quomodo poterit nos Chriſtus iuua-
re, qui pro Iudæis aduerſus Chriſtum militamus?
Qui mittuntur ad vindictam Iudæorum, ſuos per-
diderunt exercitus, noſtros volunt perdere. In
quas præterea non proſiliant calumnias, qui etiam
Chriſto falſis teſtimoniis calumniati ſunt? In quas
non proſiliant calumnias homines & circa diuina
mendaces? Quos non authores ſeditionis fuiſſe di-
cant? Quos non appetant, etiam quos nõ recogno-
ſcant, vt catenatorũ ordines innumeros ſpectẽt de
Chriſtiano populo vt captiua videant colla plebis
L fidelis, vt condẽnẽtur in tenebras Dei ſeruuli, vt fe-
riantur ſecuribus, dentur ignibus, tradantur metal-
lis, ne pœna cito tranſeat? Hunc dabis triumphum
Iudæis de eccleſia Dei? Hoc trophæum de Chriſti
populo? Hęc gaudia Imperator perfidis? Hanc ce-
lebritatẽ ſynagogæ? Hoc luctus eccleſiæ? Refert Iu-
dęorum populus hanc ſolennitatem in dies feſtos
ſuos, & inter illos profecto numerabit, quibus aut
de Amorrhęis, aut de Chananæis triũphauit, aut de
Pharaone rege Aegypti, aut de Nabuchodonoſor
regis Babyloniæ manu liberari potuit. Addet hanc
M celebritatem ſignificans ſe de Chriſti populo trium
phũ egiſſe. Et cùm ipſi Romanis legibus teneri ſe
negent, ita vt crimina leges putẽt, nũc velut Roma-
nis legibus ſe vindicandos putẽt? Vbi erant iſtæ le-
ges cùm incẽderẽt ipſi ſacraratum baſilicarum cul-
mina? Si Iulianus non eſt vltus eccleſiam, quia præ-
uaricator erat, tu Imperatot vlciſceris ſynagogæ
iniuriã quia Chriſtianus es? Et quid tecum poſthac
Chriſtus

Chriſtus loquetur? Non recordaris quid Dauid ſan- A
2.Reg.7. cto per Natham prophetam mandauerit? Ego te de
fratribus tuis minorem elegi, & de priuato Impera-
torem feci: ego de fructu ſeminis tui in ſede impe-
riali locaui. Ego tibi ſubieci natiooes barbaras: ego
tibi pacem dedi, ego tibi inimicum tuum in pote-
ſtatem tuam captiuum deduxi. Frumentum non
habebas ad exercitus alimoniam, ipſorum hoſtium
manu patefeci tibi portas, aperui horrea, dederunt
tibi hoſtes tui commeatus ſuos quos ſibi parauerāt.
Ego perturbaui hoſtis tui cōſilia, vt ſe ipſe nudaret.
Ego ipſum vſurpatorem imperij ita vinxi, ac men- B
tem eius ligaui, vt cùm haberet adhuc fugiendi co-
piam, tameo cū omnibus ſuis tāquam metuens oe
quis tibi periret, ipſe ſe clauderet. Ego comitem
eius atque exercitum ex altera parte oaturæ, quos
ante diſperſeram ne ad belli ſocietatem coirent, ad
ſupplementum tibi victoriæ congregaui. Ego exer-
citum tuum ex multis indomitis cooueniam natio-
nibus quaſi vnius gentis fidem & tranquillitatem &
coocordiā ſeruare præcepi. Ego cùm periculum
ſummum eſſet ne Alpes infida barbarorum peoe-
trarent conſilia, intra ipſum Alpium vallnm victo- C
riam tibi contuli, vt ſine damno vinceres. Ego te
triumphare feci de inimico tuo, & tu de plebe mea
das meis inimicis triumphum? Nónoe propterea
Maximus deſtitutus eſt, quia ante ipſos expeditio-
nis dies cùm audiſſet Romæ ſynagogam incenſam,
edictum Romam miſerat quaſi vindex diſciplinæ
publicæ? Vode populus Chriſtianus ait: Nihil bo-
ni huic imminet. Rex iſte Iodæus factus eſt, defen-
1.Cor. 15. ſorem iſtum diſciplinæ audiuimus. Quem mox
Chriſtus probauit, qui pro peccatoribus mortuus
eſt. Si de ſermone hoc dictum eſt, quid de vltione
dicetur? Ille igitur ſtatim à Francis, & à Saxooum D
gente, in Sicilia, Siciæ, Petauione, vbique denique
terrarum victus eſt. Quid pio commune cum perfi-
do? Abolenda cū impio ſunt etiam impietatis exē-
pla. Quod illi nocuit, & quo victus offendit, hoc
non ſequi debet, ſed damnare qui vicit. Itaque illa
tibi noo quaſi ingrato recenſui, ſed quaſi iure col-
lata enumeraui, vt his admonitus cui plus collatum
eſt plus diligas. Denique hoc reſpondenti Simoni
Luca 7. dixit Dominus Ieſus: Recte iudicaſti. Statímque
coonerſus ad mulierem quæ pedes eius vnguento
vnxit typum eccleſiæ gerens, ait Simoni: Propter E
quod dico tibi: Remiſſa ſunt peccata eius multa,
quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimit-
titur, minus diligit. Hæc eſt mulier quæ in domum
Phariſęi intrauit, & eiecit iudæum, Chriſtum autem
acquiſiuit. Eccleſia enim ſynagogam excluſit: cur
iterum tētatur vt apud Chriſti famulum, hoc eſt de
pectore fidei, de domo Chriſti ſynagoga excludat
eccleſiam? Hæc ego Imperator amore & ſtudio tui
in hunc ſermonem contuli. Debeo enim beneficiis
tuis quibus me petente liberaſti plurimos de exiliis,
de carceribus, de vltimæ necis pœnis, vt male de- F
beam pro ſalute tua etiam offeoſiooem tui animi
non timere. (Nemo maiore fiducia vtitur, quàm
qui ex affectu diligit. Nemo certe debet lædere qui
ſibi conſulit ne tot amorum cooceptam cuiuſcun-
que ſacerdotij gratiam vno momento amittam. Et
tamen non damnum gratiæ deprecor, ſed ſalutis

A periculum. Quanquam quantum eſt imperator, vt
quærendum aut vindicandum ooo putes, quod in
huoc diem nemo quæſiuit, nemo voquam vindica-
uit? Graue eſt fidem tuā pro Iudęis periclitari. Ge-
deon cùm occidiſſet ſacratum vitulum, dixerunt
Geotiles: Dij ipſi iniuriam ſuam vindiceot. Quis
habet ſyoagogam vindicare? Chriſtus quē occide- Iudic.7.
runt, quem negauerunt? An Deus pater vindicabit
eos qui oec patrem recipiunt, qui filiū noo recepe-
runt? Quis habet Valentinianorum hæreſim vindi-
care? quam pietas tua quomodo viodicat, cùm eos
B excludi iuſſerit, nec conueniendi vſurpare copiam?
Si Ioſiam tibi obiiciam regē Deo probatum, hoc in 4.Reg.22.
iſtis damnabis quod in illo probatū eſt. Certe ſi mi-
hi parum fidei defertur, iube adeſſe quos putaueris
epiſcopos, tractetur Imperator qui ſalua fide agi de-
beat. Si de cauſis pecuniariis comites tuos conſulis,
quanto magis in cauſa religionis ſacerdotes Domi-
ni æquum eſt conſulas? Conſideret clementia tua
quantos inſidiatores habeat eccleſia, quantos ex-
ploratores: leuem rimam ſi offenderint, figent acu-
leum. Secundum homines loquor. Cæterum plus
C hominibus Deus timetur, qui etiam imperatoribus
iure præfertur. Si amico ſuo aliquis, ſi parenti aut
propinquo deferēdum exiſtimat, rectè ego & defe-
rendum Deo, & eum pręferendum omoibus iudi-
caui. Conſule tibi Imperator, aut patere me conſu-
lere mihi. Quid reſpondebo poſtea ſi compertum
fuerit data hinc authoritate aliquos Chriſtianorum
aut gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necatos? Quo-
modo hoc purgabo factum? Quomodo excuſabo
apud epiſcopos? Qui nunc quia per triginta & in-
numeros aonos presbyterij quidam gradu fuocti,
vel myniſtri eccleſiæ retrahuntur à munere ſacro &
D curiæ deputantur grauiter gemunt. Nam cùm ij qui
vobis militant, certo militiæ tempore ſeruentur,
quanto magis etiam eos conſiderare debetis qui
Deo militant? Quomodo, ioquam, hoc excuſabo
apud epiſcopos qui querūtur de clericis, & impreſ-
ſione graui vaſtari ſcribunt eccleſias? Hoc tamen in
notitiam clementiæ tuæ peruenire volui, de hoc vt
placet, arbitrio tuo cōſulere, & temperare dignabe-
ris. Illud autē quod me angit, & iure angit, exclude
atque eiice: Ipſe facis quicquid fieri iuſsiſti: Aut ſi
ille facturus non eſt, malo te magis eſſe clementem,
E quàm illum nō feciſſe quod iuſſus eſt. Habes in qui-
bus Domini adhuc debes circa imperiū Romanum
inuitare clementiam. Habes quibus amplius quàm
tibi ſperes. Illorū gratia, illorū ſalus te in hoc ſermo
ne conueniat meo: oe cauſam tuam alieno commit-
tas iudicio. Integra adhuc tibi ſunt omnia. Io hoc
me ego Deo noſtro pro te obligo, nec vereatis ſa-
cramentum. Nunquid Deo diſplicere poterit quod
pro eius emēdatur honorificentia? Nihil mutaueris
certe in illa epiſtola, ſiue miſſa, ſiue oondū miſſa eſt,
dictari iube aliā, quę plena fidei, plena pietatis ſit. Ti
F bi integrū ſit emēdare, mihi nō eſt integrū diſsimu-
lare. Antiochenis tuam donaſti iniuriam, inimici
tui filias reuocaſti, nutriendas apud affinem dediſti
matri hoſtis tui, miſiſti de ærario tuo ſumptus. Hæc
tanta pietas, tanta erga Deum fides hoc facto obfu-
ſcabitur? Tu igitur qui armatis pepercisti hoſtibus,
& ſeruaſti inimicos tuos, ne quęſo tanto ſtudio pu-

tes vindicandum in Chriſtianos. Nunc Imperator
rogo vt non aſpernanter acceperis me & pro te &
pro me timentem. Sancti enim vox eſt. Vt quid fa-
ctus ſum videre contritionem populi mei, vt offen-
ſam incurram Dei? Ego certe quod honorificentius
fieri potuit, feci, vt me magis audires in regia, ne ſi
neceſſe eſſet, audires in eccleſia.

*Diui Ambroſii ad Valentinianum, eundem rogantis atque
conuenientis ne ad petitionem Gentilium aras eorum im-
peratorio decreto inſtaurari iubeat, oſtendentiſque ex tali
decreto, primum Deo, deinde patri & fratri iniurias ir-
rogari.* *Epiſtola* XXX.

AMbroſius epiſcopus beatiſsimo principi &
Chriſtianiſsimo Imperatori Valētiniano. Cū
omnes homines qui ſub ditione Romana ſunt, vo-
bis militent Imperatoribus terrarum atque princi-
pibus, tum ipſi vos omnipotenti Deo & ſacræ fi-
dei militatis. Aliter enim ſalus tuta eſſe non pote-
rit niſi vnuſquiſque Deum verum, hoc eſt Deum
Chriſtianorum, à quo cuncta reguntur, veraciter
colat. Ipſe enim ſolus verus eſt Deus, qui intima
Pſalm.95. mente veneretur, Dij enim gentium dæmonia, ſi-
cut ſcriptura dicit. Huic igitur Deo vero quiſquis
militat, & qui intimo colendum recipit affectu,
non diſsimulationem, non conniuentiam, ſed fi-
dei ſtudium & deuotionis impendit. Poſtremo ſi
non iſta, conſenſum ſaltem aliquem non debet co-
lēdis idolis & prophanis cæremoniarū cultibus ex-
hibere. Nemo enim Deū fallit, cui omnia etiā cordis
occulta manifeſta ſunt. Ergo cùm à te Imperator
chriſtianiſsime fides Deo vero ſit exhibēda, cū ipſi
fidei ſtudium cautio atque deuotio, miror quomo-
do aliquibus in ſpem venerit quòd debeas aras diis
gentium tuo inſtaurare præcepto, ad vſus quoque
ſacrificiorum prophanorum præbere ſumptum.
Quod enim iamdudum vel fiſco vel arcæ eſt vindi-
catum, de tuo magis conferre videbere, quàm de
ſuo reddere. Et de diſpendiis queruntur qui nun-
quam noſtro ſanguini pepercerunt, qui ipſa eccle-
ſiarum ædificia ſubruerunt. Petunt etiam vt illis
priuilegia deferas, qui loquendi & docendi noſtris
communem vſum Iuliani lege proxima denegarūt:
& priuilegia illa quibus ſæpe decepti ſunt etiam
Chriſtiani. Nonnullos enim illis priuilegiis partim
per imprudentiam, partim propter publicarum
neceſsitatum moleſtias declinandas irretire volue-
runt, & quia non omnes fortes inueniuntur, etiam
ſub principibus Chriſtianis plerique ſunt lapſi. Sed
hæc ſi iam ſublata non eſſent auferenda tuo impe-
rio comprobarem. At cùm per totum ferè orbem
à pluribus retro principibus inhibita interdictáque
ſint, Romę autem à fratre clementiæ tuæ auguſtę
memoriæ Gratiano fidei veræ ratione ſublata ſint,
& datis antiquata reſcriptis: ne quæſo vel fideliter
ſtatuta conuellas, vel fraterna præcepta reſcindas.
De negotiis ciuilibus ſi quid ſtatuitur, nemo putat
eſſe temerandū, & pręceptum de religione calca-
tur? Nullus obrepat iuniori ętati tuæ: ſiue ille gen-
tilis eſt qui iſta depoſcit, non debet mentem tuam
vinculis ſuæ ſuperſtitionis innectere, ſed proprio
ſtudio docere & admonere te debet quemadmodū

G veræ fidei ſtudere debeas, quando ille tanto motu
veri vana defendit. Deferendum meritis clarorum
virorum & ego ſuadeo, ſed Deum certum eſt omni-
bus præferendum. Si de re militari eſt cōſulendum;
debet exercitati in præliis viri expectari ſententia,
conſilium comprobari. Quando de religione tra-
ctatus eſt, Deū cogita. Nullius iniuria eſt, cui Deus
omnipotens antefertur. Habet ille ſententiā ſuam.
Inuitum non cogitis colere quod nolit, hoc idē vo-
bis liceat Imperator, & vnuſquiſque patienter ferat
ſi non extorqueatur Imperatori quod moleſtè fer-
H ret ſi ei extorquere cuperet Imperator. Ipſis genti-
libus diſplicere cōſueuit præuaricantis affectus. Li-
berè enim debet defendere vnuſquiſque fidele mē-
tis ſuæ & ſeruare propoſitum. Quod ſi aliqui nomi-
ne Chriſtiani tale aliquid decernendum putāt, mē-
tem tuam vocabula nuda non capiant, nomina caſ-
ſa non fallāt. Quiſquis hoc ſuadet, ſacrificat, & quiſ-
quis hoc ſtatuit. Tolerabilius tamen eſt vnius ſacri-
ficium, quàm lapſus omniū. Totus hic Chriſtiano-
rum periclitatur ſenatus. Si hodie gētilis aliquis im-
perator, quod abſit, aram ſtatueret ſimulacris, & eò
I conuenire cogeret Chriſtianos, vt ſacrificantibus
intereſſent, vt oppleret anhelitus & ora fidelium ci-
nis ex ara, fauilla de ſacrilegio, fumus ex buſto, & in
ea curia ſententiam diceret vbi iurati ad aram ſimu-
lacri in ſententiam cogerentur: (propterea enim in-
terpretantur aram locatam, vt eius ſacramento, vt
ipſi putant, vnuſquiſque conuentus conſuleret in
medium, cùm curia maiore iam Chriſtianorum nu-
mero ſit referta) perſecutionem eſſe crederet Chri-
ſtianus qui cogeretur tali optione ad ſenatum ve-
nire, quod fit plerunque: nam etiam iniuriis con-
K uenire coguntur. Te ergo Imperatore Chriſtiani
in aram iurare cogentur? Quid eſt iurare, niſi eius
quem teſtare fidei tuæ præſulem, diuinam potentiā
confiteri? Te imperatore hoc petitur & poſtulatur,
vt arā iubeas eleuari, ſumptum ſacrificiis prophanis
dari. Sed hoc nō poteſt ſine ſacrilegio decerni. Vn-
de rogo te ne id decernas, ſtatuas, vel in eiuſmodi
decreta ſubſcribas. Conuenio fidem tuam Chriſti
ſacerdos. Omnes conueniremus epiſcopi, niſi incre
dibile hoc & repentinū ad aures perueniſſet homi-
num, quod tale aliquid eſſet vel in conſiſtorio ſug-
L geſtum tuo, vel à ſenatu petitum: ſed abſit vt hoc
ſenatus petiſſe dicatur. Pauci gentiles communi v-
tuntur nomine. Nam & ante biennium ferme cùm
hoc petere tentarent, miſit ad me ſanctus Damaſus
Romanæ eccleſiæ ſacerdos, iudicio Dei electus, li-
bellum quem Chriſtiani ſenatores dederūt, & qui-
dem innumeri, poſtulantes nihil ſe tale mandaſſe,
non congruere gentilium iſtiuſmodi petitionibus,
non præbere conſenſum, quæſti etiam publicè pri-
uatímque ſe non conuenturos ad curiam ſi tale ali-
quid decerneretur. Dignum eſt tēporibus veſtris,
M hoc eſt Chriſtianis temporibus, vt dignitas Chri-
ſtianis ſenatoribus abrogetur, quo gentilibus ſena-
toribus prophanæ deferatur volūtatis effectus? Hūc
libellū ego fratri clemētiæ veſtrę direxi. Vnde con-
ſtitit nō ſenatum aliquid de ſuperſtitionis impenſis
mandaſſe legatis. Sed fortaſſe dicatur: Cur dudum
non interfuerint ſenatui, cùm iſta peterentur? Satis
loquuntur quid velint qui non interfuerunt, ſa-
tis locuti

tis locuti ſunt, qui apud Imperarorem locuti ſunt.
Et miramur tamen ſi priuatis reſiſteodi Romæ eri-
piunt libertatem qui oolũt eſſe liberum tibi oon iu-
bere quod uon probas, non ſeruare quod non ſen-
tis. Et ideo memor legationis proximè mandatæ
mihi, conuenio iterum fidem tuam, coouenio men-
tem tuam, ne vel reſpondendum ſecundum huiuſ-
modi peritiooem gentilium cenſeas, vel in eiuſmodi
reſponſa ſacrilegium ſubſcriptioois adiungas. Certè
refer ad parenrem pietatis tuæ principem Theodo-
ſium, quem ſuper omnibus fere maioribus cauſis
conſulere conſueſti. Nihil maius eſt religione, ni-
hil ſublimius fide. Si ciuilis cauſa eſſet diuerſæ parti
reſponſio ſeruaretur, cauſa religionis eſt, epiſcopus
conueoio. Detur mihi exemplum miſſæ relationis,
vt & ego plenius reſpondeam, & ſic de omoibus cõ-
ſultus clementiæ tuæ parens reſpoodere dignetur.
Certe ſi aliud ſtatuitur, epiſcopi hoc æquo animo
pati & diſſimulare non poſſumus, licebit tibi ad Ec-
cleſiam cõuenire, ſed illic non inuenies ſacerdotem,
aut inuenies reſiſtentem. Quid reſpoodebis ſacer-
doti dicenti tibi: Munera tua noo quærir Eccle-
ſia, quia templa gentilium muneribus adornaſti? Ara
Chriſti dona tua reſpuit, quoniam aram ſimulachris
feciſti. Vox enim tua, manus tua: & ſubſcriptio tua,
opus eſt tuum. Obſequium tuum Dominus Ieſus re-
cuſat & reſpuit, quoniam idolis obſecutus es. Dixit
Matth. 6. enim tibi: Non poteſtis duobus Dominis ſeruire.
Priuilegia tua ſacratæ Deo virgines noo habent, &
vindicant virgines Veſtæ? Cur ſacerdotes Dei re-
quiris, quibus petitiones prophanas gentilium præ-
tuliſti? Alieni erroris ſocietatem ſuſcipere non poſ-
ſumus. Quid reſpondebis his verbis, puerum eſſe te
lapſum? Omnis ætas perfecta Chriſto eſt. Omnis
Deo plena pueritia fidei comprobatur. Paruuli etiã
Chriſtum intrepido aduerſus perſecutores ore coo-
feſſi ſunt. Quid reſpondebis germano tuo? Nonne
tibi dicet: Victum me eſſe non credidi, quia te Im-
peratorem reliqui. Mori non dolui, quia te hæredẽ
habebam. Imperio me decedere non ingemui, quia
imperia mea, præſertim de religione diuina, omni-
bus ſeculis manſura credebam. Hos ego titulos piæ
virtutis erexeram, has de ſeculo manubias, hæc ſpo-
lia de diabolo, has ego de aduerſario omnium exu-
uias offerebam, in quibus æterna victoria eſt. Quid
mihi plus potuit meus hoſtis auferre? Abrogaſti de-
creta mea: quod adhuc ille qui contra me leuauit
arma, non fecit. Nunc grauius telum corpore reci-
pio, quòd à fratre mea ſtatuta damnantur. Meliore
parte mei apud te periclitor. Illa enim mors corpo-
ris, iſta virtutis eſt. Nunc mihi abrogatur imperium,
& quod eſt grauius, abrogatur à tuis, abrogatur à
meis, & id abrogatur quod in me etiam mei aduer-
ſarij prædicarunt. Si volens acquieuiſti, damnaſti fi-
dem meam, ſi inuitus ceſſiſti, prodidiſti tuam. Ergo,
quod grauius eſt, & in te periclitor. Quid reſponde-
bis etiam patri? qui te maiore dolore conueniet, di-
cens: De me fili peſſime iudicaſti, qui putaſti quod
ego gentilibus conniuentiam præſtitiſſem. Nemo
ad me detulit aram eſſe in illa Romana curia, oun-
quam tantum oefas credidi, quod in communi illo
Chriſtianorum gentiliúmque concilio ſacrificarent
gentiles, hoc eſt, inſultarent gentiles præſentibus
A Chriſtianis, & inuiti Chriſtiani intereſſe ſacrificiis
cogerentur. Multa & diuerſa crimina me imperato-
re commiſſa ſunt, vltus ſum quæcunque ſunt depre-
henſa, ſi quis tunc latuit, debet ergo dicere me pro-
baſſe quod ad me oemo detulerat? De me peſſime
iudicaſti, ſi mihi ſuperſtitio aliena, noo fides mea ſer-
uauit imperium. Vnde cùm aduertas Imperator,
Deo primum, deinde patri & fratri iniurias irrogari
ſi quid tale decernas, peto vt id facias quod ſaluti
tuæ apud Deum intelligis profuturum.

B *Symmachi vrbis præfecti perſuadentis ritus veteres circa cultum Deorum eſſe ſeruandos, ad imperatores relatio.*

VBi primum ſenatus ampliſſimus, ſempérque
veſter, ſubiecta legibus vitia cognouit, & à
priocipibus piis vidit purgari famam temporũ pro-
ximorum, booi ſeculi authoritatẽ ſecutus, euomuit
diu preſſum dolorem, atque iterum me querelarum
ſuarum iuſſit eſſe legatum. Cui ideo diui principis
denegata eſt ab improbis audiẽtia, quia oon erat iu-
C ſtitia defutura, Domini Imperatores Valentiniane,
Theodoſi, & Arcadi inclyti victores, ac triumpha-
tores ſemper Auguſti. Gemino igitur functus offi-
cio, & vt præfectus veſter geſta publica proſequor,
& vt legatus ciuium mandata commendo. Nulla eſt
hic diſſenſio voluntatum, quia iam credere homines
deſierunt, aliquorum miniſtri regũ coguntur ſe ſtu-
dio præſtare ſi diſcrepeor. Amari, coli, diligi, maius
imperio eſt. Quis ferat obfuiſſe reipublicæ priuata
certamina? Merito illos ſenatus inſeqoitur, qui po-
tentiam ſuam famæ principis prætulerunt. Noſter
D autem labor pro clementia veſtra ducit excubias.
Cui enim magis cõmodat, quòd inſtituta maiorum,
quòd patriæ iura & fata defendimus, quàm tempo-
rum gloriæ? Quæ tum maior eſt, cùm vobis contra
morem parentum intelligitis nil licere. Repetimus
igitur religionum ſtatum qui reipublicę diu profuit.
Certè numerentur principes vtriuſque ſectæ, vtriuſ-
que ſentẽtiæ, proximus eorum ceremonias patrum
coluit, recentior non remouit. Si exemplum non fa-
cit religio veterum, faciat diſſimulatio proximorũ.
E Quis ita familiaris eſt barbaris, vt aram victoriæ nõ
requirat? Cauti in poſterum ſumus, & talium rerum
oſtenta vitamus. Reddatur tamen ſaltem nomini
honor, qui numini denegatus eſt. Multa victorię de-
bet æternitas veſtra, & adhuc plura debebit. Auer-
ſentur hanc poteſtatem quibus nihil profuit, vos a-
micum triumphis patrocinium oolite deſerere. Cũ-
ctis potentia iſta votiua eſt, nemo colendam neget
quam profitetur optandam. Quod ſi huius ominis
non eſt etiam iuſta vitatio, ornamentis ſaltem curiæ
decuit abſtineri. Præſtate oro vos, vt ea quæ pueri
F ſuſcepimus, ſenes poſteris relinquamus. Cõſuetudi-
nis amor magnus eſt. Merito diui Conſtantij factum
diu non ſtetit. Omnia vobis exempla vitanda ſuot,
quæ mox remota didiciſtis. Æternitatem curamus
famæ & nominis veſtri, ne quid futura ætas inueniat
corrigendum. Vbi io leges veſtras & verba iurabi-
mus, qua religione mens falſa terrebitur, ne in teſti-
moniis mentiatur? Omnia quidem Deo pleoa ſunt,
nec vllus perfidis tutus eſt locus: ſed plurimũ valet

ad metum delinquendi etiam præſentia religionis G
vrgeri. Illa ara concordiam tenet omnium, illa ara
fidem conuenit ſingulorum, neque aliud magis au-
thoritatem facit ſententiis noſtris, quàm quod om-
nia quaſi iuratus ordo decernit. Patebit ergo ſedes
prophana periuriis,&hoc inclyti principes mei pro-
babile iudicabunt, qui ſacramento publico tuti ſunt?
Sed diuus Conſtantius idem feciſſe dicitur, cætera
potius illius principis æmulemur, qui nihil tale eſſet
aggreſſus,ſiquis ante ſe alius non deuiaſſet. Corrigit
enim ſequentem lapſus prioris, & de reprehenſione
antecedentis exempli naſcitur emendatio. Fas fuit H
vt parens ille clemẽtiæ veſtræ in re adhuc noua non
caueret inuidiam. Num poteſt etiam nobis eadem
defenſio conuenire ſi imitemur quod meminimus
improbatum? Accipiat æternitas veſtra alia eiuſdem
principis facta,quæ in vſum dignius trahat. Nil ille
decerpſit ſacrarum virginum priuilegüs,repleuit no
bilibus ſacerdotia, Romanis ceremoniis non nega-
uit impenſas, & per omnes vias æternæ vrbis lætum
ſecutus ſenatum, vidit placido ore delubra, legit in-
ſcripta faſtigüs Deûm nomina,percontatus eſt tem-
plorum origines,miratus eſt conditores. Cúmque I
alias religiones ipſe ſequeretur, has ſeruauit imperio.
Suus enim cuique mos,ſuus cuique ritus eſt. Varios
cuſtodes vrbibus & cultus mens diuina diſtribuit.
Vt animæ naſcentibus,ita populis fatales genij diui-
duntur. Accedit vtilitas,quæ maxime homini Deos
aſſerit. Nam cùm ratio omnis in operto ſit,vnde re-
ctius quàm de memoria atque documẽtis rerum ſe-
cundarum cognitio venit numinum? Iam ſi longa æ-
tas authoritatem religionibus faciat,ſeruanda eſt tot
ſeculis fides,& ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſe-
cuti ſunt fœliciter ſuos. Romam nunc putemus aſſi- K
ſtere,atque his vobiſcum agere ſermonibus? Optimi
principes patres patriæ reueremini annos meos, in
quos me pius ritus adduxit, vt vtar ceremoniis aui-
tis. Neque enim me pœnitet viuere meo more, quia
libera ſum. Hic cultus in leges meas orbem redegit:
hæc ſacra Annibalem à mœnibus, à capitolio Seno-
nas repulerũt. Ad hoc ergõ ſeruata ſum,vt longæua
reprehendar? Videam quod inſtituendum putatur?
Sera tamen & contumelioſa eſt emendatio ſenectu-
tis. Ergo düs patriis,diis indigetibus pacẽ rogamus. L
Æquum eſt,quicquid omnes colunt, vnum putari.
Eadem ſpectamus aſtra,commune cœlum eſt, idem
nos mũdus inuoluit. Quid intereſt qua quiſque pru-
dentia verum requirat? Vno itinere non poteſt per-
ueniri ad tam grande ſecretum: ſed hæc ocioſorum
diſputatio eſt. Nunc preces nõ certamina offerimus.
Quanto commodo ſacri ærarij veſtri Veſtalium vir-
ginum prærogatiua detracta eſt? Sub largiſſimis im-
peratoribus denegatur quod parciſſimi præſtiterũt?
Honor ſolus eſt in illo velut ſtipendio caſtitatis. Vt
vittæ earum capiti decus faciunt, ita inſigne ducitur
ſacrificij, vacare muneribus. Nudum quodammodo M
nomen immunitatis requirunt, quoniam paupertate
ac diſpendio tutæ ſunt. Itaque amplius laudi earum
tribuunt, qui aliquid rei detrahunt. Siquidem ſaluti
publicæ dicata virginitas creſcit merito, cùm caret
præmio. Abſint ab ærarij veſtri puritate iſta compẽ-
dia, fiſcus bonorum principum non ſacerdotum dã-
nis, ſed hoſtium ſpoliis augeatur. Vllúmne lucrum
compẽſat inuidia? Et quia auaritia in mores veſtros
non cadit, hoc miſeriores ſunt, quibus ſubſidia vete-
ra decerpta ſunt. Etenim ſub imperatoribus qui alie-
no abſtinent, qui reſiſtunt cupiditati, ad ſolam de-
trahitur amittentis iniuriam, quod deſiderium non
mouet auferentis. Agros etiam virginibus & mini-
ſtris deficientium voluntate legatos fiſcus retentat.
Oro vos iuſtitiæ ſacerdotes, vt vrbis veſtræ ſacris
reddatur priuata ſucceſſio. Dictent teſtamenta ſecu-
ri, & ſciant ſub principibus non auaris ſtabile eſſe
quod ſcripſerint. Delectet vos iſta fœlicitas generis
humani, cœpit cauſæ huius exẽplum ſolicitare mo-
rientes. Ergo Romanæ religiones ſub Romana iura
non pertinent? Quod nomen accipiet ablatio facul-
tatum, quas nulla lex, nullus caſus fecit caducas? Ca-
piunt legata liberti, ſeruis teſtamentorum iuſta com
moda non negantur, tantum nobiles virgines, & fa-
talium ſacrorum miniſtri excluduntur prædiis hęre-
ditate quæſitis. Quid iuuat ſaluti publicæ caſtũ cor-
pus dicare, & imperij æternitatem cœleſtibus fulci-
re præſidiis, armis veſtris, aquilis veſtris amicas ap-
plicare virtutes, pro omnibus efficacia vota ſuſcipe-
re, & ius cum omnibus non habere? Itaque melior
eſt ſeruitus quæ hominibus impenditur. Rempubli-
cam lædimus, cui nunquam expedit vt ingrata ſit.
Nemo me putet ſolam cauſam religionum tueri: ex
huiuſmodi facinoribus orta ſunt cuncta Romani
generis incommoda. Honorauerat lex parentũ Ve-
ſtales virgines, ac miniſtros Deorum, victu modico,
iuſtíſque priuilegiis. Stetit muneris huius integritas
vſque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem vi-
lium baiulorum ſacræ caſtitatis alimenta verterunt.
Secuta eſt hoc factũ fames publica, & ſpem prouin-
ciarum omnium meſſis ægra decepit. Non ſunt hæc
vitia terrarum, nihil imputamus aſtris. Nec rubigo
ſegetibus obfuit, nec auena fruges necauit, ſacrile-
gio annus exaruit. Neceſſe enim fuit perire omni-
bus quod religionibus negabatur. Certe ſi eſt huius
mali aliquod exemplum, imputemus tãtam famem
vicibus annorum. Grauis hanc ſterilitatem aura cõ-
ſtrinxit, ſyluestribus arbuſtis vita producitur, &
rurſus ad Dodonæas arbores plebis ruſticæ inopia
conuolauit. Quid tale prouinciæ pertulerunt cùm
religionum miniſtros honor publicus paſceret?
Quando in vſum hominum concuſſa quercus, quã-
do vulſæ ſunt herbarum radices, quando alternos
regionum defectus deſeruit fœcunditas mutua,
cum populo & virginibus ſacris communis eſſet
annona? Commendabat enim terrarum prouen-
tus victus antiſtitum, & remedium magis, quàm
largitas erat. An dubium eſt ſemper pro copia
omnium datum, quod nunc inopia omnium vin-
dicauit? Dicet aliquis ſumptum publicum dene-
gatum alienæ religionis impendiis. Abſit à bonis
principibus iſta ſententia, vt quod olim de com-
muni quibuſdam tributum eſt, in iure fiſci eſſe vi-
deatur. Nam cùm reſpublica de ſingulis conſtet,
quod ab ea proficiſcitur, fit rurſus proprium ſingu-
lorum. Omnia regitis, ſed ſuum cuique ſeruatis, plúſ-
que apud vos iuſtitia quàm licentia valet. Conſulite
certe munificentiam veſtram, an hæc publica velit
exiſtimari quæ in alios tranſtuliſtis? Semel honori
vrbis delata cõpendia deſinunt eſſe tribuentium: &
quod

quod à principio beneficium fuit, vſu atque ætate fit A debitum. Inanem igitur metum diuino animo veſtro tentat incutere ſi quis aſſerit conſcientiam vos habere præbentium, niſi detrahentium ſubieritis inuidiam. Faueant clemẽtiæ veſtræ ſectarum omnium arcaoa præſidia: & hæc maxime quæ maiores veſtros aliquãdo iuuerunt, vos defendaot, à nobis colantur. Eum religionum ſtatum petimus, qui diuo parenti culminis veſtri ſeruauit imperium, qui Fortunato principi legitimos ſuffecit hæredes. Spectat ſenior ille diuus, ex arce ſyderea lachrymas ſacerdo- B tum, & ſe culpatum putat more vinlaro, quem libẽter ipſe ſeruabat. Præſtate etiam diuo fratri veſtro alieni conſilij correctionem, tegite factum quod ſenatui diſplicuiſſe neſciuit. Siquidem conſtat ideo excluſam legationem, ne ad eum iudicium publicum perueniret. Pro æſtimatiooe eſt temporum ſuperiorum, vt noo dubitetis abolere quod probandum eſt principis non fuiſſe.

Diui Ambroſij ad Valentinianum Imperatorem, relationi Symmachi reſpondentis, aptiſſimiſque cõfutationibus eam refellentis. C

Epiſtola XXXI.

AMbroſius Epiſcopus beatiſſimo principi, & clementiſſimo Imperatori Valentiniano Auguſto. Cùm vir clariſſimus præfectus vrbis Symmachus ad clementiam tuam retuliſſet, vt ara quæ de vrbis Romæ curia ſublata fuerat, redderetut loco, & tu Imperator, licet adhuc in minoris æui tyrocinio florentibus nouus annis, fidei tamen virtute veteranus obſecrata gentilium oon probares, eodem quo D comperi puncto libellum obtuli, quo licet comprehenderim quæ ſuggeſtioni neceſſaria viderentur, popoſci tamen exemplum mihi relationis dari. Itaque non fidei tuę ambiguus, ſed prouidus cautionis, & pij certus examinis hoc ſermone relationis aſſertioni reſpõdeo, hoc vnum petens, vt non verborum elegaotiam, ſed vim retum expectandam putes. Aurea enim (ſicut ſcriptura diuina docet) eſt lingua ſapientium literatotum, quæ phaleratis dotata ſermonibus, & quodam ſplendentis eloquij velur coloris precioſi corruſco reſultans, capit animotum oculos ſpecie formoſi, viſũque perſtringit. Sed aurum ſi di- E ligẽtius mano tractes, foris precium, iotus metallum eſt. Volue quæſo, atque excute ſectam gentilium, precioſa & grandia ſonant, veri effœta defendunt. Deum loquuntut, ſimulachtum adorant. Tria igitur in relatione ſua vir clariſſimus præfectus vrbis propoſuit quæ valida putauit. Quòd Roma veteres, vt ait, ſuos cultus requirat. Et quod ſacerdotibus ſuis virginibúſque Veſtalibus emolumenta tribuenda ſint. Et quod emolumeotis ſacerdotum negatis fames ſecuta publica ſit, in prima propoſitiooe, flebili F Roma queſtu ſermonis illachrymat, veteres, vt ait, cultus ceremoniarum requirens. Hæc ſacra, inquit, Annibalem à mœnibus, à capitolio Senonas repulerunt. Itaque dum ſacrorum potentia prædicatur, infirmitas proditur. Ergo Annibal diu ſacris inſultauit Romanis, & diis contra ſe dimicantibus vſque ad muros vrbis vincẽdo peruenit. Cur ſe obſideri paſſi ſunt, pro quibus Deorum ſuorum arma pugnabant? Nam de Senonibus quid loquar, quos capitolij ſecreta penetrantes Romanæ reliquiæ noo tuliſſent, niſi eos pauido anſer ſtrepitu prodidiſſet? En quales templa Romana præſules habent. Vbi tunc erat Iupiter? An in anſere loquebatur? Verum quid negem ſacrorum ritus militaſſe Romanis? Sed etiam Annibal eoſdem Deos colebat. Vtrum volunt igitut eligant. Si in Romanis vicerunt ſacra, io Carthaginenſibus ergo ſuperata ſunt: ſi in Carthagioenſibus triũphata, nec Romanis vtique profuerunt. Faceſſat igitur inuidioſa illa populi Romani querela. Non hæc Roma mandauit. Aliis illa eos iotetpellat vocibus. Quid me caſſo quotidie gregis innoxij ſanguine cruentatis? Non in fibris pecudũ, ſed in viribus bellatorum trophæa victoriæ ſunt. Aliis ego diſciplinis orbem ſubegi. Militabat Camillus qui ſublata capitolio ſigna, cæſis Tarpeiæ rupis triumphatoribus reportauit, ſtrauit virtus quos religio non remouit. Quid de Attilio loquar, qui militiam etiam mortis impendit? Africanus non ioter capitolij aras, ſed inter Annibalis acies triumphum inuenit. Quid mihi veterum exẽpla profertis? Odi ritus Neronũ. Quid dicam bimeſtres Imperatores, & terminos regũ cum exordiis copulatos? Aut forte illud eſt nooum, Barbaros ſuis exceſſiſſe finibus? Nunquid etiã illi Chriſtiani fuerũt, quorum miſerabili oouóque exemplo alter captiuus Imperator, ſub altero captiuus orbis feſelliſſe quæ victoriam promittebant, ſuas ceremonias prodiderunt? Nunquid & tunc non erat ara Victoriæ? Pœnitet lapſus, & vetuſta canicies pudendi ſanguinis traxit ruborem. Non erubeſco cum toto orbe longæua conuerti, verum certe eſt quia nulla ætas ad perdiſcendũ ſera eſt. Erubeſcat ſenectus quę emendare ſe non poteſt. Non annorum canicies eſt laudanda, ſed morum, nullus pudor eſt ad meliora tranſire. Hoc ſolum habebam cõmune cum barbaris, quia Deum antea neſciebam. Sacrificiũ veſtrum ritus eſt beſtiarum cruore reſpergi. Quid io mortuis pecudibus quæritis Dei voces? Venite & diſcite in terris cœleſtem militiam. Hic viuimus, & illic militamus. Cœli myſteriũ doceat me Deus ipſe qui condidit, nõ homo qui ſeipſum ignorauit. Cui magis de Deo quàm Deo credam? Quomodo poſſum vobis credere qui fatemini vos ignorare quod colitis? Vno inquit, itinere non poteſt perueniri ad tam grãde ſecretũ. Quod vos igooratis, id nos Dei voce cognouimus. Et qood vos ſuſpicionibus quæritis, oos ex ipſa ſapientia Dei & veritate compertum habemus. Non congruunt igitur veſtra nobiſcum. Vos pacem diis veſtris ab Imperatoribus obſecratis, nos ipſis imperatoribus à Chriſto pacem rogamus. Vos manuum veſtrarũ adoratis opera, nos iniuriã ducimus, omne quod fieri poteſt, Deũ putari. Nõ vult ſe Deus in lapidibus coli. Denique etiã ipſi philoſophi veſtri iſta riſerunt. Quod ſi vos ideo Chriſtũ Deũ negatis, quia illum mortuũ eſſe non creditis: (neſcitis enim quod mors illa carnis fuerit, nõ diuinitatis, quę fecit vt credentium iam nemo moriatur) quid vobis imprudẽtius, qui cõtumelioſè colitis, & honorificè derogatis? Veſtrum enim Deũ lignum putatis. O contumelioſa reuerentia, Chriſtum mori potuiſſe non creditis? O honorifica peruicacia. Sed vetera, inquit,

reddenda ſunt altaria ſimulachris,ornamenta delu-
bris. Repoſcantur hæc à conſorte ſuperſtitionis,
Chriſtianus imperator aram ſolius Chriſti didicit
honorare. Quid manus pias & ora fidelia miniſteriũ
ſuis cogunt ſacrilegiis exhibere? Vox Imperatoris
noſtri Chriſtum reſultet,& illum ſolum quem ſentit
Prouerb. 12. loquatur,quia cor regis in manu Dei. Nonquid Im-
perator gentilis aram Chriſto leuauit? Dum ea quæ
fuerunt repoſcunt, exemplo ſui admonent quâtum
Chriſtiani imperatores religioni quam ſequuntur
debeant deferre reuerentiæ,quando gentiles ſuper-
ſtitionibus ſuis omnia detulerunt. Dum cœpimus,
etiam ſequamur. Nos ſanguine gloriamur,illos diſ-
pendium mouet. Nos hæc victoriæ loco ducimus,
illi iniuriam putant. Nunquam nobis amplius con-
tulerunt, quàm cũ verberari Chriſtianos atque pro-
ſcribi ac necari iuberent. Præmiũ fecit religio,quod
perfidia putabat eſſe ſupplicium. Videte magnani-
mos: per iniurias, per inopiam, per ſupplicium nos
credimus, illi ceremonias ſuas ſine quæſtu manere
poſſe non credunt. Habeant,inquit,Veſtales virgi-
nes immunitatem ſuam. Dicant hoc qui neſciunt
credere quod poſſet eſſe gratuita virginitas, prouo-
cent lucris qui diffidunt virtutibus.Quot tamen illis
virgines præmia promiſſa fecerunt? Vix ſeptem Ve-
ſtales capiuntur puellæ.En totus numerus quem in-
fulæ vittati capitis, purpuratarum veſtium murices,
pompa lecticæ miniſtrorum circumfuſa comitatu,
priuilegia maxima, lucra ingentia, præſcripta deni-
que pudicitię tempora coëgerunt. Attollant mentis
& corporis oculos, videant plebem pudoris, popu-
lum integritatis,concilium virginitatis. Non vittæ
capiti decus,ſed ignobile velamen,vſui nobile caſti-
tatis non exquiſita ſed abdicata lenocinia pulchri-
tudinis: non illa purpurarum inſignia, non luxus
deliciarum,ſed vſus ieiuniorum: non priuilegia,non
lucra: omnia poſtremo talia, vt reuocari ſtudia pu-
tes,dum exercentur officia.Sed dum exercetur offi-
cium, ſtudium prouocatur, ſuis caſtitas cumulatur
diſpendiis. Non eſt virginitas quæ precio emitur,
non virtutis ſtudio poſſidetur. Non eſt integritas
quæcunque tanquam in auctione nũmario ad tem-
pus ſolicitatur compendio. Prima caſtitatis victoria
eſt facultatum cupiditates vincere, quia lucri ſtu-
dium tentamentum pudoris eſt. Ponamus tamen
ſubſidia largitatum conferenda virginibus, quæ
Chriſtianis munera redundabunt,quod tantas opes
ſufficiet ærarium? Aut ſi arbitrantur ſolis Veſtalibus
conferendum,non pudet vt qui totum ſibi ſub im-
peratoribus gentilibus vindicarunt, iidem ſub prin-
cipibus Chriſtianis non putent nobis ſortem debe-
re eſſe communem? Sacerdotibus quoque ſuis &
miniſtris queruntur alimenta publica non præberi.
Quantus hinc verborum tumultus increpuit? At
contra nobis etiam priuatæ ſucceſſionis emolumẽta
recentibus legibus denegantur, & nemo conqueri-
tur. Non enim putamus iniuriam,quia diſpendium
non dolemus.Si priuilegium quærat ſacerdos, vt o-
nus curiale declinet, patria atque auita & omnium
facultatum poſſeſſione cedendum eſt. Quomodo
hanc gentiles ſi haberent ingrauarent querelá,quod
ſacerdos ferias miniſterij ſui emat totius patrimonij
ſui damno, & priuatus vniuerſæ commoditatis diſ-

G pendio vſum publici mereatur obſequij,prætendẽs
communis ſalutis excubias, domeſticæ inopiæ ſe
mercede ſolatur,quia miniſterium non vẽdidit, ſed
gratiam comparauit.Conferte cauſas. Vos excuſare
vultis decurionem,cum Eccleſiæ excuſare nõ liceat
ſacerdotem.Scribuntur teſtamenta templorum mi-
niſtris, nullus excipitur prophanus, nullus vltimæ
conditionis,nullus prodigus verecundiæ: ſoli ex o-
mnibus clerico commune ius clauditur, à quo ſolo
pro omnibus votum commune ſuſcipitur, officium
commune defertur: nulla legata vel grauium vidua-
H rum,nulla donatio.Et vbi in moribus culpa non de-
prehenditur, tamen officio mulcta præſcribitur.
Quod ſacerdotibus phani legauerit Chriſtiana vi-
dua,valet: quod miniſtris Dei,non valet.Quod ego
non vt querar,ſed vt ſciant quid non querar, cõpre-
hendi. Malo enim vos pecunia minores eſſe, quàm
gratia.Sed referũt ea quæ vel donata vel relicta ſunt
Eccleſiæ,non eſſe temerata.Dicant & ipſi quis tem-
plis dona detraxerit, quod factum eſt Chriſtianis.
Quæ ſi facta eſſent gentilibus,redderetur potius quã
inferretur iniuria. Nunccine demum iuſtitia pratẽ-
I ditur, æquitas poſtulatur? Vbi tunc erat iſta ſenten-
tia, cùm direptis Chriſtianorom omnium facultati-
bus,ipſos vitales anhelitus ſpiritus inuiderẽt,& nul-
lis vſquam negata defunctis inhiberent ſupremę cõ-
mercia ſepulturæ? Quos gentiles præcipitarunt,ma-
ria reddiderunt. Fidei iſta victoria eſt: quod & ipſi
iam facta maiorum carpunt ſuorum: ſed quæ melio-
ratio,vt eorum munera petant, quorum geſta con-
demnant? Nemo tamen donaria delubris, & legata
aruſpicibus denegauit: ſola ſublata ſunt prædia,quia
non religioſe vtebantur iis quæ religionis iure de-
K. fenderent. Qui noſtro vtuntur exemplo,cur non v-
tebantur officio? Nihil Eccleſia ſibi niſi fidem poſſi-
det. Hos reditus præbet,hos fructus. Poſſeſſio Ec-
cleſiæ ſumptus eſt egenorum. Numerent quos rede-
merint templa captiuos, quæ contulerint alimenta
pauperibus, quibus exulibus viuendi ſubſidia mini-
ſtrauerint. Prædia igitur intercepta, non iura ſunt.
Eo quod factum,quod triſte piare nefas: fames, vt
aiunt,publica vindicauit,quia vſui omnium profice-
re cœpit quod proficiebat commodis ſacerdotum.
L Propterea ergo detractis, vt aiunt, arbuſta exuta
corticibus ſucco miſerabili deficientium ora lam-
bebant. Propterea Chaoniam frugem glande mu-
tantes rurſus in pecudum paſtus, & ad infœlicis vi-
ctus alimenta reuocari, concuſſa quercu famem in
ſyluis miſeram ſolabantur. Noua videlicet prodigia
terrarum quæ nunquam ante acciderant, cùm ſu-
perſtitio gentilis toto orbe ferueret. Reuera quando
antè vacuis auenis ſeges fallax auari vota luſit agri-
colæ, & ſpem ruſticæ plebis quæſita ſulcis frugis
herba deſtituit. Et vnde Græcis oracula habitæ ſuæ
M quercus, niſi quia remedium ſylueſtris alimoniæ
cœleſtis religionis donum putarunt? Talia enim
ſuorum munera credunt Deorum. Quis Dodo-
næas arbores niſi gentium populus adorauit, cùm
pabulum triſte ſacri nemoris honore donaret? Non
eſt veriſimile quod indignantes eorum dij id pro
pœna intulerunt, quod ſolebant placati confer-
re pro munere. Quæ autem æquitas, vt paucis
ſacerdotibus dolentes victum negatum, ipſi omni-
bus

bus denegarent,cũ inclemẽtior eſſet vindicta quàm
culpa? Non eſt igitur idonea quæ tantam ægritudi-
nem mundi fallentis cauſa conſtrinxerit,vt virenti-
bus ſegetibus ſubita ſpes anni adulta moreretur. Et
certe ante plurimos annos templorum iura toto or-
be ſublata ſunt.Modo ne demum diis gentilium ve-
nit in mentem ſuas iniurias vltum ire? Propterea,
nec aſſueto curſu Nilus intumuit, vt vrbicorum ſa-
cerdotum diſpendia vindicaret, qui non vindicauit
ſuorum? Eſto tamen ſi ſuperiore anno deorum ſuo-
rum iniurias vindicatas putant, cur præſenti anno
contemptui fuere? Iam enim nec herbarum vulſis
radicibus ruſticana plebs paſcitur,nec baccæ ſylue-
ſtris explorat ſolatia, nec cibum de ſentibus rapit,
ſed operum læta fœlicium dum meſſes ſuas & ipſa
miratur, expleuit voti ſatietate ieiunium, vſurarios
nobis reddidit terra prouentus. Quis ergo tam no-
uus humanis vſibus,vt vices ſtupeat annorum?& ta-
men etiam ſuperiore anno pleraſque nouimus pro-
uincias redundaſſe frugibus. De Gallis quid loquar
ſolito ditioribus? Frumentum Pannoniæ quod non
ſeuerant vendiderunt,&fœcunda Rhetia fertilitatis
ſuæ nouit inuidiam. Nam quæ ſolebat tutior eſſe ie-
iunio,fœcunditate hoſtem in ſe excitauit.Liguriam
Venetiáſque autumni frumenta pauerunt.Ergo nec
ille ſacrilegio annus exaruit, & iſte fidei fructibus
annus effloruit. Negent etiam quod largo fœtu vi-
neæ redundauerint. Itaque & meſſem fœneratam
recepimus, & liberalioris vindemiæ beneficia poſſi-
demus. Poſtremus ſupereſt & maximus locus, vtrũ
ea quæ vobis profuerint imperatores reſtituere ſub-
ſidia debeatis. Ait enim,vos defendant,à nobis co-
lantur. Hoc eſt fideliſſimi principes quod ferre non
poſſumus, quia exprobrant nobis veſtro ſe nomine
diis ſuis ſupplicare,& vobis non mandantibus ſacri-
legium immane committunt, diſſimulationem pro
conſenſu interpretantes, Sibi habeant præſidia ſua,
ſuos ſi poſſunt,illa defendant. Nam ſi iis à quibus
coluntur,auxilio eſſe nõ poſſunt,quomodo poſſunt
vos defendere, à quibus non coluntur? Sed maio-
rum, inquit, ſeruandus eſt ritus. Qui quòd omnia
poſtea in melius profecerunt? Mundus ipſe qui vel
primum coactis elementorum per inane ſeminibus
tenero orbe concreuerat,vel confuſo adhuc indige-
ſti operis caligabat horrore, nónne poſtea diſtincto
cœli,maris,terrarúmque diſcrimine, rerum formas
quibus ſpecioſus videtur,accepit? Exutæ humenti-
bus tenebris nouum terræ ſtupuere ſolem. Dies in
exordio non refulget, ſed in proceſſu temporis in-
cremento luminis micat,& caloris exæſtuat. Luna
ipſa quæ propheticis oraculis ſpecies Eccleſiæ figu-
ratur, cùm primum reſurgens in menſtruas repara-
tur ætates, tenebris noctis abſconditur, paulatím-
que cornua ſua complens, vel è regione ſolis abſol-
uens, clari ſplendore fulgoris irrutilat. Exerceri in
fructus terræ ante neſciebant,poſt vbi imperare ar-
uis ſolicitus cœpit agricola, & informe ſolum veſti-
re vinetis,ſylueſtres animos domeſticis mollitæ cul-
tibus exuerunt. Anni ipſius ætas prima,quæ nos vſu
parili colorauit, nutu gignentium: ſed in proceſſu
lapſuris floribus vernat, poſtremis adoleſcit fructi-
bus. Nos quoque æui rudes ſenſus habemus infan-
tiæ, ſed mutari in annos ingenij erudimenta depo-

A nimus. Dicant igitur in ſuis omnia manere debuiſſe
principiis,mundum tenebris obductum,quia ſplen-
dore ſolis illuxerit,diſplicere. Et quanto gratius eſt
animi tenebras depuliſſe quàm corporis, fideíque
iubar emicuiſſe quàm ſolis? Ergo & mundi ſicut o-
mnium rerum, primæua viam mutarunt,vt venera-
bilis canæ fidei ſequeretur ſenectus. Quos hoc mo-
uet,reprehendant meſſem, quia ſera fœcunditas eſt:
reprehendant vindemiam, quia in occaſu anni eſt:
reprehendant oliuam, quia poſtremus eſt fructus.
Ergo & meſsis noſtra fides animarum eſt, Eccleſiæ
B gratia,meritorum vindemia eſt, quæ ab ortu mundi
virebat in ſanctis, ſed poſtrema ætate ſe diffudit in
populos,vt aduerterent omnes non rudibus animis
irrepſiſſe fidem Chriſti. Nulla enim ſine aduerſario
corona victoriç: ſed exploſa ea opinione quæ ante
conualuit,id quod erat verum,iure prælatum. Si ri-
tus veteres delectabant, cur in alienos ritus eadem
Roma ſucceſsit? Omitto abſconditam precio hu-
mum,& paſtorales caſas auro degeneri renitentes.
Quid (vt de ipſo reſpondeam quod queruntur) ca-
ptarum ſimulachra vrbium,victóſque Deos, & pe-
C regrinos ritus ſacrorum, alienæ ſuperſtitionis æmuli
receperunt? Vnde igitur exemplum quod currus
ſuos ſimulato Almonis in flumine lauat Cybele?
Vnde Phrygij vates, & ſemper inuiſa Romanis non
æquæ Carthaginis numina? Quam cœleſtem Aphri,
Mitram Perſæ,plerique Venerem colunt,pro diuer-
ſitate nominis,non pro numinis varietate.Sic deam
eſſe & Victoriam crediderunt, quæ vtique munus
eſt,non poteſtas: donatur,non dominatur, legionũ
gratia,non religionum potentia. Magna igitur dea,
quam militum multitudo ſibi vindicat, vel prælio-
D rum donat euentus. Huius aram ſtrui in vrbis Ro-
mæ curia petunt, hoc eſt, quò plures conueniunt
Chriſtiani.Omnibus in templis aræ,ara etiam in tẽ-
plo victoriarum,quando numero delectantur,ſacri-
ficia ſua vbique concelebrant.Quid eſt niſi inſultare
fidei, vnius aræ ſacrificium vindicare? Ferendúmne
iſtud, vt gentilis ſacrificet, & Chriſtianus interſit?
Hauriant omnes, inquit, hauriant vel inuiti fumum
oculis,ſymphoniam auribus,cinerem faucibus,thus
naribus, & auerſantium licet ora excitata focis no-
E ſtris fauilla reſpergat. Non illis ſatis ſunt lauacra,nõ
porticus,non plateæ occupatæ ſimulachris. Etiámne
in communi illo concilio non erit communis
conditio? Obſtringetur pia ſenatus portio obte-
ſtantium vocibus, adiurantium ſacramentis? Si re-
furet, videbitur mendacium prodere: ſi acquieſcat,
ſacrilegium confiteri. Vbi, inquit, in leges veſtras
& verba iurabimus? Ergo menſuram quæ legibus
tenetur incluſa, ceremoniis gentium ſuffragium
colligit, fidem ſtringit iam non ſolum præſentium,
ſed abſentium etiam? Et quod eſt amplius, impera-
F tores, fides veſtra pulſatur. Vos enim cogitis ſi iu-
betis. Conſtantius Auguſtæ memoriæ nondum
ſacris initiatus myſteriis contaminari ſe putauit ſi
aram illam videret. Iuſsit auferri, non iuſsit re-
poni. Illud authoritatem facti habet, hoc præcepti
non habet. Nemo ſibi de abſentia blandiatur, præ-
ſentior eſt qui ſe animis inſerit quàm qui oculis
proteſtatur. Plus enim eſt mente connecti, quàm
corpore copulari. Vos ſenatus cogendi cõſilij præſu-

les habet,vobis coit,vobis conſcientiam ſuam,non
diis gentium prçſtat,vos liberis ſuis non tamen fidei
ſuæ præfert. Hæc eſt charitas expetenda, hæc eſt
charitas maior imperio, ſi fides tuta ſit, quæ ſeruat
imperium. Sed fortaſſe aliquem mooeat ita fideliſſi-
mum principem deſtitutum: prouide quaſi merito-
rum preciom caducis æſtimetor præſentium. Quis
enim ſapiẽs noo in orbe quodam atque circuitu lo-
cata humanarum rerum nouit negocia,quia oõ coſ-
dem ſemper ſucceſſus habent, ſed variant ſtatus, &
mutaot vices? Quem beatiorem Cneo Pompeio
Romana rempla miſerunr? At is cùm tribus trium-
phis terrarum cinxiſſet orbem,pulſus acie,bello pro
fugus, & ſui terminis exul imperij, Canopei manu
ſpadonis occubuit. Qoem nobiliorem Cyro Perſa-
rum totius Oricotis terræ regem dederunt? Is quo-
que cùm principes potentiſſimos aduerſantes vicif-
ſet, victos teſeruaſſet, muliebribus armis fuſus inte-
riit. Et ille rex qui ſuperatos etiam confeſſus honore
dooauerat,execto capite,& intra vtrem plenũ cruo-
ris ſatiari iuſſus incluſo, fœmineis imperiis ludibrio
fuit. Adeo in iſtius vitæ curriculo non paria paribus,
ſed longè diuerſa referuntur. Quem etiam magis ſa-
crificiis deditum quàm Carthaginenſium ducem
Hamilcarem reperimus? qui cùm toto prælij tem-
pore inter acies poſitus dimicantes ſacrificium face-
ret,vbi partem ſuorum victã eſſe cognouit, in ipſos
qoos adolebat ſe prçcipitauit ignes,vt eos vel cruo-
re ſuo reſtingueret, quos ſibi nihil profuiſſe cogno-
nerat. Nam de Iuliano* quid loquar? qui cùm reſ- *Iul.
ponſis aruſpicũ male credulus eſſet,ademit ſibi ſub-
ſidia reuertendi. Ergo in communi caſu non eſt cõ-
munis offenſa. Neminẽ etenim promiſſa noſtra lu-
ſerunt. Reſpondi laceſſentibus tanquam non laceſſi-
tus. Refellendæ erenim relationis,non exponendæ
ſuperſtitionis mihi ſtudium fuit. Te tamen Impera-
tor ipſa eorum relatio faciat cautiorem. Nam cùm
de ſuperioribus principibus texuiſſet, quia prior eo-
rum numerus ceremonias patrum coluit, recenrior
non remouit,addidiſſet etiam, ſi exemplum religio
veterum non facit,faciat diſſimulatio proximorum:
euidenter docuit quod & fidei tuæ debeas,vt genti-
litij ritus non ſeqoatis exemplum: & pietari, vt fra-
tris ſtatuta noo violes. Si enim pro ſuis dumtaxat
partibus eorum diſſimulationem principum prædi-
carunt, qui cùm eſſent Chriſtiani, decreta tamen
gentilium minimè remouerunt,quanto magis amo-
ri debent deferre fraterno, vt qui diſſimulare debe-
tes,etiamſi quid forſitan non probares, ne fraternis
derogares ſtatutis,& nunc teneas quod & fidei tuæ,
& germanitatis neceſſitudini iudicas conuenire.

Diui Ambroſij ad Valentinianum Imperatorem, *recuſantis certare cum Auxentio Arriano in conſiſtorio imperatore iudicaturo, ex eo quòd in cauſa fidei Epiſcopi de laicis in Eccleſia, & non laici de Epiſcopis in conſiſtorio debeant iudicare.*

Epiſtola XXXII.

CLementiſſimo Imperatori & beatiſſimo Augu-
ſto Valẽtiniano Ambroſius epiſcopus. Dalma-
tius me tribunus & notarius mandato, vt allegauit,
G clementiæ conuenit tuæ,poſtulans vt & ipſe iudices
eligerem,ſicut elegiſſet Auxentius. Nec tamen ex-
preſſit eorum nomina qui fuerant poſtulati, ſed id
addidit quod in conſiſtorio eſſet futura certatio ar-
bitro pietatis iudicio tuæ. Cui rei reſpondeo,vt ar-
bitror,competenter. Nec quiſquam contumacem
iudicare me debet,cùm hoc aſſeram quod Auguſtæ
memoriæ pater tuus non ſolum ſermooe reſpondit,
ſed etiam legibus ſuis ſanxit,in cauſa fidei vel Eccle-
ſiaſtici alicuius ordinis eum iodicare debere,qui nec
munere impar ſit,nec iure diſſimilis. Hæc enim ver-
H ba reſcripti ſunt: hoc eſt,ſacerdotes de ſacerdotibus
voluit iudicare. Quinetiam ſi aliàs quoque arguere-
tur epiſcopus, & morum eſſet examinanda cauſa, e-
tiam hanc voluit ad epiſcopale iudicium pertinere.
Quis igitur contumaciter reſpondit clementiæ tuæ?
Ille qui te patri ſimilem eſſe deſiderat, an qui vult
eſſe diſsimilem? Niſi fortè vilis quibuſdam tãti Im-
peratoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides con-
feſsionis conſtantia comprobata eſt, & ſapiẽtia me-
lioratæ reipublicæ profectibus prædicatur. Quando
audiſti clementiſsime Imperator in cauſa fidei lai-
I cos de epiſcopo iudicaſſe? Ita ergo quadam adula-
tione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſimus imme-
mores,& quod Deus donauit mihi,hoc ipſe aliis pu-
tem eſſe credendum? Si docendus eſt epiſcopus à
laico quid ſequatur,laicus ergo diſputet, & epiſco-
pus audiat, epiſcopus diſcat à laico. At certe ſi vel
ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora
retractemus, quis eſt qui abnuat in cauſa fidei, in
cauſa inquam, fidei epiſcopos ſolere de imperatori-
bus Chriſtianis,non imperatores de epiſcopis iudi-
care? Eris Deo fauente etiam ſenectutis maturitate
K prouectior, & tunc de hoc cenſebis qualis ille epiſ-
copus ſit qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Pater
tuus Deo fauente vir maturioris æui dicebat, Non
eſt meum iudicare inter epiſcopos. Tua nunc dicit
clementia, Ego debeo iudicare? Et ille baptizatus
in Chriſto inhabilem ſe ponderi tanti putabat eſſe
iudicij: clementia tua, cui adhuc emerenda baptiſ-
matis ſacramenta ſeruantur, arrogat de fide iudi-
cium,cùm fidei ipſius ſacramenta non nouerit?
Quales aotem elegerit iudices, poſſumus exiſtima-
tioni relinquere, quando eorum nomina timet pro-
L dere. Veniaot plane ſi qui ſunt ad Eccleſiam, au-
diaot cum populo, non vt quiſquam iodex reſideat,
ſed vnuſquiſque de ſuo affectu habeat examen, eli-
gat quem ſequatur. Agitur de iſtius Eccleſiæ ſacer-
dote: ſi audierit illum populus, & putauerit melius
diſputare,ſequatur fidem eius: non inuidebo. Omit-
to quia iam ipſe populus iudicauit: taceo quia eum
quem habet, de patre tuæ clementiæ poſtulauit: ta-
ceo quia pater pietatis tuæ quietem futuram ſpopõ-
dit ſi electus ſuſciperet ſacerdotium. Hanc fidem ſe-
cutus ſom promiſſorum. Qood ſi de aliquorum
M peregrinorum aſſentatione ſe iactat, ibi ſit epiſco-
pus,vnde ſunt ij qui eum epiſcopatus putant nomi-
ne eſſe donandum. Nam ego nec epiſcopum noui,
nec vnde ſit ſcio. Vbi illod conſtituimus Imperator,
quod iam ipſe tuum iudicium declaraſti, imò etiam
dediſti leges, ne cui eſſet liberum aliud iudicare?
Quod cùm præſcripſiſti aliis,præſcripſiſti & tibi. Le-
ges enim Imperator fert,quas primus ipſe cuſtodiat.
Viſne

Víſne igitur experiar, vt incipiant ij qui iudices eliguntur, aut aduerſus tuam venire ſententiam, aut certè excuſare quòd Imperatoris tam ſeuero, & tam diſtricto imperio non potuerint obuiare? Sed hoc contumacis non modeſti eſt ſacerdotis. Ecce Imperator legẽ tuam iam ex parte reſcindis, ſed vtinã non ex parte, ſed in vniuerſum. Legem enim tuam nollem eſſe ſupra Dei legem. Dei lex nos docuit quid ſequamur, humanę leges hoc docere non poſſunt. Extorquere ſolent timidis commutationem, fidem inſpirare non poſſunt. Quis erit igitur ille qui cùm legat per tot prouincias vno mométo eſſe mãdatum, vt quicunque obuiauerit Imperatori, feriatur gladio: quicunque Dei templum non tradiderit, protinus occidatur. Quis, inquam, eſt qui poſſit vel vnus, vel inter paucos dicere Imperatori: Lex tua mihi non probatur? Non permittitur hoc dicere ſacerdotibus, permittitur laicis? Et iudicabit de fide, qui aut gratiam ſperat, aut metuit offenſam? Deinde ipſe committam vt eligam iudices laicos, qui cùm tenuerint fidei veritatem, aut proſcribantur, aut necẽtur, quod lex de fide lata decernit? Ego igitur aut præuaricationi offeram homines, aut pœnæ? Non tanti eſt Ambroſius, vt propter ſe deiiciat ſacerdotium. Non tanti eſt vnius vita, quanti eſt dignitas omnium ſacerdotum, quorum de cõſilio iſta dictaui, intimantibus ne fortè etiam gentilis eſſet aliquis aut Iudæus qui ab Auxentio eſſet electus, quibus traderemus de Chriſto triumphum, ſi de Chriſto iudiciũ committeremus. Quid illos aliud niſi Chriſti iniuriam audire delectat? Quid illis aliud poteſt placere, niſi (quod abſit) vt Chriſti diuinitas denegetur? Cum iis planè bene conuenit Arriano, qui creaturam Chriſtum dicit, quod etiam Gentiles ac Iudæi promptiſſimè confitentur. Hoc ſcriptum eſt in Ariminenſi ſynodo: meritóque concilium illud exhorreo, ſequens tractatum concilij Niceni, à quo me nec mors, nec gladius poterit ſeparare. Quam fidem etiam parens clementiæ tuæ Theodoſius beatiſſimus Imperator & ſequitur, & probauit. Hanc fidem Galliæ tenent, hanc Hiſpaniæ, & cum pia diuini ſpiritus confeſſione cuſtodiunt. Si tractandũ eſt, tractare in eccleſia didici: quod maiores fecerunt mei. Si conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio, ſicut factũ eſt ſub Conſtantino auguſtæ memoriæ principe, qui nullas leges ante præmiſit, ſed liberum dedit iudicium ſacerdotibus. Factũ eſt etiam ſub Conſtantio auguſtæ memoriæ Imperatore, paternæ dignitatis hærede. Sed quod bene cœpit, aliter conſummatum eſt. Nam epiſcopi ſinceram primò ſcripſerant fidem: ſed dum volũt quidam de fide intra palatium iudicare, id egerunt, vt circũſcriptionibus illa epiſcoporũ iudicia mutarẽtur. Qui tamẽ inflexã ſtatim reuocauêre ſententiã. Et certè maior numerus Arimini Niceni concilij fidem probauit, Arriana decreta damnauit. Si ad ſynodum prouocat Auxentius, vt de fide diſputet: licet non ſit neceſſe propter vnum tot epiſcopos fatigari, qui etiam ſi angelus de cœlo eſſet, paci eccleſiarum non deberet præferri: cùm audiero ſynodũ congregari, & ipſe non deero. Tolle igitur legem, ſi vis eſſe certamen. Veniſſem Imperator ad conſiſtorium clementiæ tuæ vt hæc coram ſuggererem, ſi me vel epiſcopi vel populus permiſiſſent, dicentes de fide in eccleſia coram populo debere tractari. Atque vtinam Imperator non denunciaſſes vt quò vellem pergerem. Quotidie prodibã, nemo me aſſeruabat. Debuiſti me quò voluetas deſtinare, quẽ ipſe omnibus offerebam. Nunc mihi à ſacerdotibus dicitur, Non multum intereſt vtrum volens relinquas, an tradas altare Chriſti. Cùm enim reliqueris, trades. Atque vtinam liquidò mihi pateret quòd Arrianis eccleſia minimè traderetur: ſpontè me offerrem tuæ pietatis arbitrio. Sed ſi ego ſolus interſtrepo, cur etiam de aliis omnibus inuadendis eccleſiis eſt præceptum? Vtinam confirmetur vt eccleſiis nullus moleſtus ſit, opto vt de me, qualis videtur, ſententia proferatur. Dignanter igitur Imperator accipe quod ad conſiſtorium venire non potui. Ego in conſiſtorio niſi pro te ſtare non didici, & intra palatium certare non poſſum, qui palatij ſecreta nec quæro, nec noui. Ego Ambroſius epiſcopus hunc libellum obtuli clementiſſimo Imperatori, & beatiſſimo Auguſto Valentiniano.

Roman. 8.

DIVI AMBROSII IN AVXENTIVM, DE BASILICIS TRADENDIS

inuehentis, ſuóſque ad conſtantiam atque tolerantiam exhortantis,

ORATIO.

VIDEO vos præter ſolitum ſubitò eſſe turbatos, atque aſſeruantes mei. Miror quid hoc ſit, niſi fortè quia per tribunos me vidiſtis aut audiſtis imperiali mandato eſſe conuentum, vt quò vellem abirem hinc, & ſi qui vellent, ſequendi poteſtatem haberent. Metuiſtis ergo ne eccleſiam deſererem, & dum ſaluti meę timeo, vos relinquerem? Sed quid & ipſe mandauerim, potuiſtis aduertere, deſerendæ eccleſiæ mihi voluntatem ſubeſſe non poſſe, quia plus Dominum mundi quàm ſeculi huius Imperatorem timerem. Sanè ſi me vis aliqua abduceret ab eccleſia, carnem meam exturbari poſſe non mentem. Paratum me eſſe vt ſi ille faceret quod ſolet eſſe regiæ poteſtatis, ego ſubirem quod ſacerdotis eſſe conſueuit. Quid ergo turbamini? Volens nũquam ius deſeram, coactus repugnare nõ noui. Dolere potero, potero flere, potero gemere: aduerſus arma, milites, Gotthos quoque, lachrymæ meæ arma ſunt. Talia enim munimenta ſunt ſacerdotis. Aliter nec debeo nec poſſum reſiſtere. Fugere autem & relinquere eccleſiam non ſoleo, ne quis grauioris pœnæ metu factum interpretetur. Scitis & vos ipſi quòd imperatoribus ſoleam deferre, nõ cedere ſuppliciis me libenter offerre, nec metuere quæ parantur. Vtinam eſſem ſecurus quod eccleſia hæreticis minimè traderetur: ad palatium Imperatoris irem libenter, ſi hoc congrueret ſacerdotis officio, vt in palatio magis certarem quàm in eccleſia. Sed in cõſiſtorio non reus ſolet Chriſtus eſſe, ſed index. Cauſam fidei in eccleſia agendam quis abnuat? Si quis confidit huc veniat: inclinatum iam vel Imperatoris iudiciũ, quod lata lege patefecit, quo impugnat

fidem: vel ſperata ambientium quorundam ſtudia G non requirat. Non committo vt quiſquam vendat iniuriam Chriſti. Circumfuſi milites, armorum crepitus, quibus vallata eſt eccleſia, fidem non terrent meam, ſed mentem exagitant, ne dum me tenetis, pernicioſum aliquid veſtræ oboriatur ſaluti. Ego enim iã didici non timere, ſed vobis timere plus cœpi. Sinite quæſo veſtrum ſacerdotem congredi, habemus aduerſarium qui laceſſit. Aduerſarius enim noſter diabolus ſicut leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, vt Apoſtolus dixit. *1. Petr. 5.* Accepit ſine dubio, accepit (non fallimur, ſed admonemur) tentan- H di huiuſmodi poteſtatem, ne fortè corporis mei vulneribus poſſim à fidei intentione reuocari. Legitis & vos quia multis aliis tentauit ſanctum Iob diabolus: ad poſtremum poteſtatem huiuſmodi petiit, & accepit, vt tentaret corpus eius, quod perfudit vlceribus. *Iob 1. & 2.* Cùm eſſet propoſitum vt eccleſiæ vaſa iã traderemus, hoc reſpõſi reddidi, Me, ſi de meis aliquid poſceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei iuris eſſet, libenter offerre: templo Dei nihil poſſe decerpere, nec tradere illud quod cuſtodiendum non tradendum acceperim. I Deinde conſulere me etiam Imperatoris ſaluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocẽ liberi ſacerdotis, ſi vult ſibi eſſe conſultum, recedat à Chriſti iniuria. Hæc plena humilitatis ſunt, & (vt arbitror) plena affectus eius quẽ Imperatori debet ſacerdos. *Ephes. 6.* Sed quia lucta nobis eſt non ſolùm aduerſus carnem & ſanguinẽ, ſed etiam (quod grauius eſt) aduerſus ſpiritualia nequitię, quę ſunt in cœleſtibus, tentator ille diabolus per miniſtros ſuos certamen auget, vulneribus corporis mei experiendum arbitratur. Scio, fratres, vulnera hæc K quæ pro Chriſto excipimus, non eſſe vulnera quibus vita amittitur, ſed propagatur. Sinite quæſo eſſe certamen, ſpectatores vos eſſe decet. Conſiderate quia ſi quem habet ciuitas vel athletam, vel alterius nobilis artis peritum, optat offerre certamini. Cur in maioribus rebus repudiatis, quod vel in minoribus velle conſueſtis? Non metuit arma, non barbaros, qui mortem non timet, qui nulla carnis voluptate retinetur. Certè ſi Dominus huic nos certamini deputauit, fruſtrà peruigiles tot noctibus & diebus cuſtodias exhibetis. Implebitur Chriſti vo- L luntas. Omnipotens enim noſter eſt Dominus Ieſus: hæc eſt fides noſtra. Et ideò quod fieri mandat, implebitur: nec conuenit vos diuinæ obuiare ſententiæ. Audiſtis quod hodie lectum ſit, Pullum ſibi aſinæ Saluator per Apoſtolos iuſſit adduci, mandauitque vt ſi quis reſiſteret, diceretur: Dominus operam eius deſiderat. *Lucæ 19.* Quid ſi & nunc pullum iſtum aſinæ, hoc eſt animalis quod grauem ſarcinam portare conſueuit, ſicut eſt humana conditio, cui dicitur: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati e- M ſtis, & ego vos reficiam, tollite iugum meum, quia leue eſt. *Matth. 11.* Quid ſi, inquam, pullum iſtum ad ſe modo iuſſit adduci miſſis Apoſtolis, illis qui iam exuti corpore incomprehenſibilem oculis noſtris Angelorũ ſpeciem gerũt? Nónne ſi ab aliquo reſiſtatur, dicẽt: Dominus operam eius deſiderat? Si reſiſtat vel vitæ huius cupiditas, ſi reſiſtat caro & ſanguis, ſi reſiſtat conuerſatio corporalis, quia aliquibus forſitan gra-

ti videmur: ſed qui nos hic diligit, multò amplius diliget ſi ſinat fieri hoſtiam Chriſti: quia diſſolui, & cũ Chriſto eſſe, multo melius: etſi manere in carne, magis neceſſariũ propter vos. *Philip. 1.* Nihil eſt ergo quod vereamini fratres dilectiſſimi, ſcio enim quia quicquid paſſus fuero, pro Chriſto patiar. Et legi quòd eos timere non debeam qui poſſunt carnem occidere. Et audiui dicentem: Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam. *Matth. 10.* Ergo ſi vult Dominus, certũ eſt quòd nullus obſiſtat. Quòd ſi adhuc noſtra differt certamina, quid veremini? Seruum Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed Domini prouidentia ſepire conſueuit. Turbati eſtis quia apertas reperiſtis geminas fores, quas captus oculis quidam dum hoſpitium proprium repetit, patefeciſſe memoratur. In quo cognoſcite quòd nihil ſuffragetur humana cuſtodia. Ecce vnus qui videndi munus amiſit, ſoluit veſtra vniuerſa munimina, & cuſtodias luſit. Dominus autem ſuæ miſericordię cuſtodiam non amiſit. Nónne ante biduum vt meminiſtis etiam illud repertum eſt, quod à parte læua baſilicæ ingreſſus quidam peruius fuit, quem putabatis clauſum eſſe atque munitum? Sepſerũt nempe armati baſilicam, explorabant hos atque illos aditus: cæcitate perfuſi ſunt, vt quod apertum erat, videre non poſſent: itaque per plurimas noctes quod apertum fuerit, non ignoratis. Deſinite ergo ſolicitari, quia hoc erit quod Chriſtus iubet, & hoc eſſe expedit. Denique exempla vobis legis proferam. Heliſæus quærebatur à rege Syrię, miſſus erat exercitus qui eum caperet, circumuallatus erat vndique, cœpit timere eius ſeruulus, quia ſeruulus erat, hoc eſt, non erat liberæ mentis, & liberę poteſtatis. *4. Reg. 6.* Petiuit aperiri eius oculos ſanctus Propheta, & ait: Reſpice, & vide quanto plures ſint pro nobis quàm contra nos. Et reſpexit, & vidit Angelorum millia. Aduertitis igitur quod ſeruulos Chriſti ij magis cuſtodiant qui non videntur, quàm qui videntur. Sed & illi ſi cuſtodiunt, veſtris cuſtodiunt orationibus aduocati. Legiſtis nẽpe eos ipſos qui Heliſæum quęrebant, ingreſſos eſſe Samariam ad eum ipſum quem capere geſtiebant, cui non ſolùm non potuerunt nocere, ſed ipſius aduerſus quem venerant, interceſſione ſeruati ſunt. Petrus quoque Apoſtolus vtriuſque rei vobis edit exemplum. Nam vbi eum Herodes quæſiuit & cœpit, recepit in carcerem. *Act. 12.* Non enim receſſerat Dei ſeruulus, ſed ſteterat timoris ignarus. Orabat pro eo eccleſia, ſed Apoſtolus in carcere quieſcebat, quod eſt indiciũ non timẽtis. Miſſus eſt Angelus qui dormientem excitaret, per quem Petrus productus è carcere, mortem ad tẽpus euaſit. Idem Petrus poſtea victo Simone cùm pręcepta Dei populo ſeminaret, doceret caſtimoniam, excitauit animos gentilium: quibus eum quærentibus Chriſtianæ animæ deprecatæ ſunt vt pauliſper cederet. Et quamuis eſſet cupidus paſſionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus eſt. Rogabatur enim vt ſe ad inſtituendum & confirmandum populum ſe reſeruaret. Quid multa? Nocte muro egredi cœpit, & videns ſibi in porta Chriſtum occurrere, vrbẽmque ingredi, ait: Domine, quò venis? Reſpondit Chriſtus: Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad ſuam crucem diuinum pertinere reſponſum. Chriſtus enim non poterat

A poterat iterùm crucifigi, qui carnem paſſione ſuſce-
Rom. 6. ptæ mortis exuerat. Quod enim mortuus eſt, mor-
tuus eſt ſemel: quod autem viuit, viuit Deo. Intelle-
xit ergo Petrus quòd iterùm Chriſtus crucifigẽdus
eſſet in ſeruulo. Itaque ſponte remeauit, interrogã-
tibus Chriſtianis reſpõſum reddidit, ſtatímque cor-
reptus, per crucem ſuam honorificauit Dominũ Ie-
ſum. Videtis igitur quòd in ſeruolis ſuis pati velit
Chriſtus. Quid ſi & huic ſeruulo dicit: Illum volo ſic
manere, tu autem me ſequere: & de hac arbore gu-
Ioan. 21. ſtare vult fructum? Nam ſi illius cibus erat, vt face-
B ret voluntatem patris, idem cibus illius eſt vt noſtris
paſſionibus epuletur. Nónne (vt de ipſo Domino
ſumamus exemplum) quando voluit, paſſus eſt: &
Ioan. 14. cùm quæreretur, inuentus eſt? Quando autem hora
non venerat paſſionis, per medium quærentium
tranſibat, & videntes eum tenere non poterãt. Quo
vtique euidenter oſtendit, quia quando Dominus
vult, vnuſquiſque inuenitur & capitur. Quando au-
tem differt, etiam ſi quærentium manibus occurrat
& oculis, non tenetur. Ego ipſe non quotidie vel vi-
ſitandi gratia prodibam, vel pergebam ad marty-
C res? Non regiam palatij prætexebam eundo atque
redeũdo? Et tamen nemo me tenuit, cùm exturbã-
di me haberent, vt prodiderũt poſtea, voluntatem,
dicentes: Exi de ciuitate, & vade quò vis. Expecta-
bam fateor magnum aliquid, aut gladium pro Chri
ſti nomine, aut incendium. At illi delicias mihi pro
paſſionibus obtulerunt, ſed athleta Chriſti non de-
licias ſed paſſiones ſuas exigit. Nemo ergo vos tur-
bet quòd aut carrum præparauerant, aut dura, vt vi-
debatur ſibi, Auxentij ipſius qui ſe dicit epiſcopum,
D ore iactata. Plerique narrabant percuſſores præmiſ-
ſos, pœnam mortis eſſe decretam: nec illa timeo, &
iſta non deſero. Quò enim abibo, vbi non omnia
plena gemitus ſint atque lachrymarum, quando per
eccleſias iubentur eiici catholici ſacerdotes, reſiſtẽ-
tes gladio feriri, curiales proſcribi omnes, niſi man-
datum impleuerint? Et hæc epiſcopi manu ſcripta,
& ore dictata, qui ſe vt probaret doctiſſimum, vetus
non omiſit exemplum. Legimus enim in Propheta,
quòd viderit falcem volantem. Hanc imitatus Au-
xentius gladium volantẽ per omnes vrbes direxit.
2. Cor. 11. Et Satanas trãsfigurat ſe in angelum lucis, & in ma-
E lum imitatur eius potentiam. Tu Domine Ieſu vno
momento mundum redemiſti. Auxentius vnò mo-
mẽto tot populos, quod in ipſo eſt, trucidabit, alios
gladio, alios ſacrilegio. Meam baſilicam petit cruẽ-
to ore, ſanguinolentis manibus. Cui bene præſens
reſpondit lectio: Peccatori autem dixit Deus: Qua-
Pſalm. 49. re tu enarras iuſtitias meas? id eſt, non conuenit pa-
ci & furori, non conuenit Chriſto & Belial. Memi-
niſtis etiam quod lectum eſt hodie, Nabuthe ſanctũ
3. Reg. 21. virum poſſeſſorẽ vineæ ſuæ interpellatum petitio-
F ne regia vt vineam ſuam daret, vbi rex ſucciſis viti-
bus olus vile ſereret, cúmque reſpondiſſe, Abſit vt
ego patrum meorum tradam hæreditatem. Regem
contriſtatum eſſe quòd ſibi eſſet alienum ius rela-
tione iuſta negatum, ſed muliebri conſilio deceptũ.
Nabuthe vites ſuas vel proprio cruore defendit. Si
ille vineam non tradidit ſuam, nos trademus eccle-
ſiam Chriſti? Quid igitur à me reſponſum eſt con-
tumaciter? Dici enim conuentus: Abſit à me vt tra-

A dam Chriſti hæreditatem. Si ille patrum hæredita-
tem non tradidit, ego tradam Chriſti hæreditatem?
Sed & hoc addidi, Abſit vt tradam hęreditatem pa-
trum, hoc eſt, hæreditatem Dionyſij qui in exilio in
cauſa fidei defunctus eſt, hæreditatem Euſtorgij cõ-
feſſoris, hæreditatem Myroclis, atque omnium re-
trò fidelium epiſcoporum. Reſpondi ego quod ſa-
cerdotis eſt, quod imperatoris eſt, faciat imperator.
Prius eſt vt animam mihi quàm fidem auferat. Ac
cui tradam, præſens lectio euangelij docere nos de-
bet, quid petatur, à quibus petatur. Audiſtis nempe
B legi quod cùm Chriſtus ſuper pullum aſinę ſederet,
clamabant pueruli, & moleſtè ferebant Iudæi. De-
nique interpellauerunt Dominum Ieſum dicentes
vt faceret eos tacere, reſpondit: Si hi tacebunt, lapi-
des clamabunt. Deinde ingreſſus templum eiecit
nummularios, & cathedras, & columbas vẽdentes Luca 19.
in templo Dei. Lectio nẽpe iſta nulla noſtra diſpo-
ſitione recitata eſt, ſed caſu, quæ præſentibus bene
aptatur tẽporibus. Semper ergo Chriſti laudes ver-
bera perfidorum ſunt. Et nunc cùm laudatur Chri-
ſtus, dicunt hæretici quia ſeditio commouetur, di-
C cunt hæretici quia his mors paratur: & verè mortẽ
habent in laudibus Chriſti. Quomodo enim laudes
eius ferre poſſunt, cuius infirmitatem prædicant? I-
taque & hodie cum laudatur Chriſtus, Arrianorum
amentia verberatur. Geraſeni præſentiã Chriſti fer-
re non poterant, iſti peiores Geraſenis nec laudatio-
nem Chriſti ſuſtinere poſſunt: Vident pueros Chri-
ſti gloriam concinentes, quia ſcriptum eſt: Ex ore Pſalm. 8.
infantium & lactentium perfeciſti laudem. Irrident Luca 19.
iſtam ętatulam fidei plenam, cùm dicunt: Ecce quid
clamant? Sed reſpondit iis Chriſtus: Si hi tacuerint,
D lapides clamabunt, hoc eſt, fortiores clamabũt, cla-
mabunt & iuuenes, clamabunt & maturiores, cla-
mabunt & ſenes, iſti lapides ad illũ iam ſolidati, la-
pidem de quo ſcriptum eſt: Lapidem quem repro-
bauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Pſalm. 117.
His igitur laudationibus inuitatus templum ſuum
Chriſtus ingreditur, & flagellum pręhendit, & eiicit
de templo nummularios. Non patitur enim in ſuo
templo pecuniæ eſſe vernaculos, non patitur in ſuo
templo eſſe eos qui vendant cathedras. Quid ſunt
E cathedrę, niſi honores? Quid ſunt columbę niſi ſim-
plices mentes vel animæ fidem candidam & puram
ſequentes? Ego ergo inducam in templũ quẽ Chri-
ſtus excludit? Iubetur enim exire qui dignitates vẽ-
dit & honores. Iubetur enim exire qui vendere vult
ſimplices mẽtes fidelium. Ergo Auxentius eiicitur,
Mercurinus excluditur. Vnũ portentum eſt, & duo
nomina. Etenim ne cognoſceretur quis eſſet, mu-
tauit ſibi vocabulum: vt quia hic fuerat Auxentius
epiſcopus Arrianus, ad decipiendam plebem, quam
ille tenuerat, ſe vocaret Mercurinum. Mutauit er-
F go vocabulum, ſed perfidiam non mutauit. Exuit
lupum, & induit lupum. Nihil prodeſt quod muta-
uit nomẽ, quid ſit agnoſcitur. Alius in Scythiæ par-
tibus dicebatur, alius hic vocatur: nomina pro re-
gionibus habet. Habet ergo iam duo nomina: & ſi
hinc aliò perrexit, habebit & tertium. Quomodo
enim patietur vt maneat ei vocabulum ad tanti ſce-
leris indiciũ? Minora fecit in Scythia, & ita erubuit
vt mutaret vocabulum: ſceleratiora hic auſus eſt, &

volet, quocunque perrexerit, nomine ſuo prodi tã- G
torum populorum ſanguinem? Manu ſua ſcribet, &
poterit cõſiſtere animo? Paucos excludebat Domi-
Ioan. 2. nus Ieſus de tẽplo ſuo, Auxẽtius nullũ reliquit. De
tẽplo ſuo Ieſus flagello eiicit, Auxẽtius gladio. Ieſus
flagello, Mercutinus ſecuri. Pius Dominus flagello
exturbat ſacrilegos, nequam perſequitur pios ferro.
De quo bene dixiſtis hodie: Leges ſuas ſecum ferat.
Feret etiam ſi nolit, feret conſcientiam ſuam. Et ſi
non fert chartulam, feret ſanguine inſcriptam ani-
mam ſuam, etſi atramento inſcriptam epiſtolam nõ
Hiere. 17. feret. Scripra eſt Iuda culpa tua graphio ferreo & H
vngue adamantino, & ſcripta in pectore tuo, hoc eſt
ibi ſcripta vnde proceſſit. Is mihi etiam audet men-
tionem facere retractandi, plenus ſanguinis, plenus
cruoris? Qui quos non potuerit ſermone decipere,
eos gladio putat eſſe feriendos, cruentas leges ore
dictans, manu ſcribens, & putans quòd lex fidẽ poſ-
ſit hominibus imperare. Nõ audiuit, & id quod ho-
Gala 2. die dictum eſt: Quoniam non iuſtificatur homo ex
Ibidem. operibus legis? Aut, Per legem legi mortuus ſum, vt
Deo viuam? id eſt, per legem ſpiritualem interpreta-
tione legis eſt mortuus corporali. Et nos per legem I
Domini noſtri Ieſu Chriſti moriamur huic legi, quę
ſancit decreta perfidiæ. Non lex eccleſiam congre-
gauit, ſed fides Chriſti. Lex enim non eſt ex fide, iu-
Rom. 1. ſtus autem ex fide viuit. Iuſtum ergo fides non lex
Ibidem. facit, quia non eſt per legem iuſtitia, ſed per fidem
Chriſti. Qui autem fidem repudiat, & legis iura pręſcribit, ipſe ſe teſtatur iniuſtum, quia iuſtus ex fide
viuit. Hanc ergo legem quiſquam ſequatur qua fir-
matur Ariminenſe concilium, in qua creatura di-
ctus eſt Chriſtus? Sed aiunt: Miſit Deus filium ſuum
Gala. 4. factum ex muliere, factum ſub lege. Ergo factum le- K
gunt, hoc eſt creatum. Nónne hoc ipſum conſide-
rant quod propoſuerunt, quia factus dicitur Chri-
ſtus, ſed ex muliere, hoc eſt, ſecundum partum vir-
ginis factus eſt, qui ſecundum diuinam generationẽ
Ibidem 3. ex patre natus eſt? Legerunt & hodie quia Chriſtus
nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis
maledictum. Nunquid maledictum Chriſtus ſecũ-
dum diuinitatem eſt? Sed quare maledictum dica-
Ibidem tur, Apoſtolus te docet, dicens, quia ſcriptum eſt:
Deut. 21. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Hoc eſt, qui
in carne ſua noſtram carnem, in ſuo corpore noſtras L
infirmitates & noſtra maledicta ſuſcepit, vt crucifi-
geret. Non enim ille maledictus, ſed in te maledi-
2. Cor. 5. ctus. Denique habet alibi: Qui peccatum non co-
gnouit, ſed pro nobis peccatum factus eſt: quia no-
ſtra peccata ſuſcepit, vt ſacramento ſuæ paſſionis a-
boleret. Hæc ego fratres, coram ipſo apud vos ple-
nius diſputarem, ſed certus non ignaros vos eſſe fi-
dei, veſtrum refugit examen, & gentiles quoſdam
quatuor aut quinque fermè homines eligit cogni-
tores ſibi, ſi tamen aliquos eligit, quos vellem adeſ- M
ſe in cœtu omnium, non vt de Chriſto iudicent, ſed
vt maieſtatem audiant Chriſti. Tamen illi iam de
Auxentio pronunciauerunt, cui tractanti quotidie
non crediderunt. Quæ maior eius condemnatio,
quàm quod ſine aduerſario apud iudices ſuos vi-
ctus eſt? Ergo & ipſorum ſententiam contra Auxẽ-
tium iam tenemus: & quod gentes elegit, iure dam-
nandus eſt, quia Apoſtoli præcepta dimiſit, cùm A-

G poſtolus dicat: Audet aliquis veſtrûm aduerſus al- *1. Cor. 6.*
terum habens negocium, iudicari apud iniquos, &
non apud ſanctos? Aut neſcitis quoniam ſancti de
hoc mundo iudicabunt? Et infrà ait: Sic non eſt in-
ter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter
fratres, ſed frater cum fratre iudicio contendit, &
hoc apud infideles? Vides quia quod ille obtulit,
contra authoritatem Apoſtoli ſit? Vos eligite vtrum
Auxentium, an Paulum ſequi debeamus magiſtrũ.
Sed quid dicam de Apoſtolo, cùm ipſe Dominus
clamet per Prophetam: Audite me populus meus *Eſaia 51.*
H qui ſcitis iudicium, quorum in corde lex mea eſt.
Deus dicit, Audite me populus meus, qui ſcitis iu-
dicium: Auxentius dicit, Neſcitis iudicium. Videtis
quia iam Deum contemnit in vobis, qui ſententiam
cœleſtis refutat oraculi. Audite me, inquit, populus
meus, dicit Dominus. Non dicit audite gentes, non
dicit audite Iudæi. Iam enim [non] populus Dei qui
fuerat, populus erroris eſt factus. Et qui populus e-
rat, populus Dei eſſe cœpit, quia in Chriſtum credi-
dit. Iſte ergo populus iudicat, cuius in corde lex di- *2. Cor. 3.*
uina eſt, non humana, lex non atramento ſcripta, ſed
I ſpiritu Dei viui non in charta exarata, ſed in corde
ſignata: lex gratię, non cruoris. Quis igitur vobis in-
iuriam facit, qui recuſat veſtram, an qui eligit audi-
entiam? Concluſus vndique ad verſutiam patrum
ſuorum confugit, de imperatore vult inuidiam cõ-
mouere, dicens iudicare debere adoleſcentem ca-
thecumenum ſacræ lectionis ignarum, & in conſi-
ſtorio iudicare. Quaſi verò ſuperiore anno quando
ad palatium ſum petitus, cum præſentibus primati-
bus ante conſiſtorium tractaretur, cùm imperator
baſilicam vellet eripere, ego tunc aulæ contempla-
K tione regalis infractus ſim, conſtantiam non tenue-
rim ſacerdotis, aut imminuto iure diſceſſerim. Nón-
ne meminerunt quod vbi me cognouit populus pa-
latium petiſſe, ita irruit, vt vim eius ferre non poſ-
ſent, quando comiti militari cum expeditis ad fu-
gandam multitudinem egreſſo obtulerunt omnes
ſe neci pro fide Chriſti? Non tunc rogatus ſum vt
populum multo ſermone mulcerem? Spondetem
fidem quòd baſilicam eccleſiæ nullus inuaderet? Et
cùm pro beneficio meum ſit officium poſtulatum,
tamen quòd populus ad palatium veniſſet, mihi in-
L uidia commota eſt. In hanc igitur inuidiam me re-
dire deſiderant: reuocaui populum, & tamen inui-
diam non euaſi: quam quidem inuidiam ego tem-
perandam arbitror, non timendam. Quid enim ti-
meamus pro Chriſti nomine? niſi fortè illud moue-
re me debet quod aiunt, Ergo non debet imperator
vnam baſilicam accipere ad quam procedat: & plus
vult Ambroſius poſſe quàm imperator, vt impera-
tori prodeundi facultatem neget? Quod cùm dicũt,
apprehendere ſermones noſtros geſtiunt, ſicut Iu-
M dæi qui Chriſtum verſuto ſermone tentabant, dicẽ-
tes: Magiſter, licet tributum dare Cæſari, aut non?
Sempérne de Cæſare ſeruulis Dei inuidia commo- *Matth. 22.*
uetur? Et hoc ad calumniam ſibi acceſſit impietas,
vt imperiale nomen obtendat? Et iſti poſſunt dice-
re quòd eorum non habeant ſacrilegium, quorum
imitantur magiſterium? Et tamen videte quanto pe-
iores Arriani ſunt quàm Iudæi. Illi quærebant vtrũ
ſoluendum putarent Cæſari ius tributi, iſti impera-
tori

tori volunt dare ius eccleſiæ. Sed vt perfidi ſuum ſequuntur authorem, ita & nos quæ nos Dominus & author noſter docuit, reſpondeamus. Conſiderans (Matth. 22.) enim Ieſus dolum Iudæorum dixit ad cos: Quid me tentatis? oſtēdite mihi denarium. Et cùm dediſſent, dixit: Cuius imaginem habet & inſcriptionē? Reſpōdentes dixerunt: Cæſaris. Et ait illis Ieſus: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Ergo & ego dico illis qui mihi obiiciunt: Oſtendite mihi denarium. Ieſus Cęſaris denarium vidit, & ait: Reddite Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & quæ Dei ſunt, Deo. Nunquid de eccleſiæ baſilicis occupādis poſſunt denarium offerre Cæſari? Sed in eccleſia vnam imaginem noui, hoc eſt, imaginem Dei inuiſibilis, (Geneſ. 1.) de qua dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginē & ſimilitudinem noſtram. Illam imaginem de qua ſcriptum eſt: Quia Chriſtus ſplendor gloriæ, & imago ſubſtantiæ eius. In iſta imagine patrem cerno, ſi- (Hebr. 1.) cut dixit ipſe Dominus Ieſus: Qui me videt, videt & (Ioan. 14.) patrem. Non enim hæc imago à patre eſt ſeparata, (Ibidem 10.) quæ vnitatem me docuit trinitatis, dicens: Ego & (Ibidem 16.) pater vnum ſumus. Et infrà: Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt. Et de Spiritu ſancto, dicēs: quia ſpiritus Chriſti ſit, & de Chriſto accepit, ſicut ſcri- (Ibidem.) ptum eſt: Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis. Quid igitur non humiliter reſponſum à nobis eſt? Si tributum petit, non negamus. Agri eccleſiæ ſoluunt tributum. Si agros deſiderat imperator, poteſtatem habet vindicandorum, nemo noſtrûm interuenit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris inuidiam, tollant eos ſi libitum eſt. Imperatori non dono, ſed non nego. Aurum quærunt, poſſum dicere: Argentum & aurum non quæro. Sed inuidiam faciunt, quia aurum erogatur, nec ego hanc inuidiam perhorreſco. Habeo ærarios. Ærarij mei pauperes Chriſti ſunt. Hunc noui congregare theſaurum. Vtinam hoc mihi ſemper crimen adſcribant, quia aurū pauperibus erogatur. Quòd ſi obiiciunt quòd defenſionem ab iis requiram, non nego, ſed etiam ambio: habeo defenſionē, ſed in orationibus pauperum. Cæci illi, & claudi, debiles & ſenes, robuſtis bellatoribus fortiores ſunt. Denique munera pauperum Deum obligant, quia (Prouer. 19.) ſcriptū eſt: Qui largitur pauperi, Deo fœnerat. Præſidia bellatorum diuinam ſæpè gratiam non merētur. Hymnorum quoque meorum carminibus deceptum populū ferunt. Planè nec hoc abnuo. Grāde carmen iſtud eſt, quo nihil potentius. Quid enim potentius quàm confeſſio trinitatis, quæ quotidie totius populi ore celebratur? Certatim omnes ſtudent fidē fateri, Patrem, & Filiū, & Spiritum ſanctū norunt verſibus prædicare. Facti ſunt igitur omnes magiſtri, qui vix poterant eſſe diſcipuli. Quid igitur obaudientius poteſt eſſe, quàm vt Chriſti ſequa- (Philip. 2.) mur exemplum, qui ſpecie inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem? Denique omnes per obediētiam liberauit. Si- (Roman. 5.) cut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt plurimi, ita & per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi. Si ergo ille obediens, accipiant obedientiæ magiſterium, cui nos inhæremus, dicētes iis qui nobis de Imperatore inuidiam faciunt: Soluimus quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Tributum Cæſaris eſt, nō negatur. Eccleſia Dei eſt, Cęſari vtique non debet addici, quia ius Cæſaris eſſe non poteſt Dei templum. Quod cum honorificentia Imperatoris nemo dictū poteſt negare. Quid enim honorificentius quàm vt Imperator eccleſię filius eſſe dicatur? Quod cùm dicitur, ſine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra eccleſiam, non ſupra eccleſiam eſt. Bonus enim Imperator quærit auxiliū eccleſiæ, non refutat. Hæc vt humiliter dicimus, ita conſtanter exponimus. Sed incendia aliqui, gladiū, deportationem minantur. Didicimus Chriſti ſeruuli non timere: non timentibus nunquam eſt grauis terror. Denique ſcriptum eſt: Sagittæ infantium fa- (Pſalmo. 63.) ctæ ſunt plagæ eorum. Satis igitur propoſitis reſpōſum videtur. Nunc illos interrogo quod Saluator interrogauit: Baptiſmum Ioannis de cœlo eſt, an ex hominibus? Et non potuerunt reſpondere ei Iudæi. (Luca 20.) Si baptiſmum Ioannis non ſoluerunt Iudæi, Auxētius ſoluit baptiſmum Chriſti? Non enim iſtud ex hominibus eſt baptiſmum, ſed de cœlo, quod detulit nobis conſilij magni Angelus, vt iuſtificemur Deo. Cur igitur rebaptizandos Auxentius fideles populos putat baptizatos in nomine Trinitatis, cū Apoſtolus dicat: Vna fides, vnū baptiſma? Et ſe ho- (Epheſ. 4.) minum dicit aduerſarium eſſe, non Chriſti, cùm cōſilium Dei ſpernat, & condemnet baptiſmum, & quod Chriſtus nobis ad redimenda noſtra peccata donauit.

Diui Ambroſij ad Marcellinam ſororem ſuam, referentis illi quid in cauſa de baſilicis tradendis actum ſit, & in quo ſtatu res ipſa nunc conſiſtat.

Epiſtola XXXIII.

QVoniam omnibus epiſtolis ferè ſolicitè quæris de eccleſia, accipe quid agatur. Poſtridie quàm accepi literas tuas quibus ſignificaueras quòd te exagitarent ſomnia tua, moles inquietudinum grauiū cœpit moueri. Nec iam portiana, hoc eſt, extramurana baſilica petebatur, ſed baſilica noua, hoc eſt intramurana, quæ maior eſt. Conuenerunt me primò principes virtutum, viri comites conſiſtoriani, vt & baſilicam traderem, & procurarem ne quid populus turbarum moueret. Reſpondi quod erat ordinis templum Dei tradi à ſacerdote nō poſſe. Acclamatum eſt ſequenti die in eccleſia, etiam præfectus cò venit, cœpit ſuadere vt baſilica portiana cederemus. Populus reclamauit. Ita nunc diſceſſum eſt, vt intimaturū ſe Imperatori diceret. Sequēti die, erat autē dominica, poſt lectiones atque tractatum dimiſſis catechumenis ſymbolum aliquibus competentibus in baptiſteriis tradebam baſilicæ. Illic nūciatum eſt mihi comperto quod ad portianam baſilicam de palatio decanos miſiſſent, & vela ſuſpēderent, populi partem eò pergere. Ego tamen manſi in munere, miſſam facere cœpi. Dum offero, raptū cognoui à populo Caſtulum quendam quem preſbyterum dicerent Arriani. Hūc autem in platea offenderant tranſeuntes. Amariſſimè flere, & orare in ipſa oblatione Deum cœpi, vt ſubueniret, nec huius ſanguis in cauſa eccleſię fieret, certè vt meus ſanguis

pro ſalute non ſolùm populi,ſed etiam pro ipſis im-
piis effunderetur.Quid multa? Miſſis presbyteris &
diaconibus eripui iniuræ virum. Condemnationes
illicò grauiſſimæ decernũtur,primò in corpus om-
ne mercatorum.Itaque ſanctus diebus hebdomadis
vltimæ,quibus ſolebant debitorum laxari vincula,
ſtridunt catenæ, imponuntur collo innocentium,
exiguntur ducenta pondo auri intra totum triduũ.
Reſpondent aliqui ſe tantum aut duplũ ſi peteren-
tur daturos,dummodò ſeruarent fidem. Erant ple-
ni carceres negotiatoribus. Palatina omnia officia,
hoc eſt,memoriales, agentes in rebus, apparitores
diuerſorum comitum temperare à proceſſu iuben-
tur ſpecie qua ſeditioni intereſſe prohibebãtur, ho-
noratis multa minabantur grauiſſima niſi baſilicam
traderent.Feruebat perſecutio,acſi aperuiſſent por-
tam prorupturi in omne facinus videbantur. Con-
uenior ipſe à comitibus & tribunis, vt baſilicæ fie-
ret matura traditio,dicentibus Imperatorẽ iure ſuo
vti,eò quòd in poteſtate eius eſſent omnia. Reſpõ-
di,ſi à me peteret quod meum eſſet, id eſt fundum
meum, argentum meum, ius huiuſmodi meum me
non refragaturum, quãquam omnia quæ mea ſunt,
eſſent pauperum. Verùm ea quæ diuina, imperato-
riæ poteſtati non eſſe ſubiecta. Si patrimonium pe-
titur,inuadite:ſi corpus,occurram.Vultis in vincu-
la rapere?vultis in mortem?voluptati eſt mihi. Non
ego me vallabo circumfuſione populorum, nec al-
taria tenebo vitam obſecrans,ſed pro altaribus gra-
tius immolabur.Horrebam quippe animo cùm ar-
matos ad baſilicã eccleſiæ occupandam miſſos co-
gnoſcerem,ne dum baſilicam vindicãt, aliqua ſtra-
ges fieret quæ in perniciẽ totius vergeret ciuitatis.
Orabã ne tantæ vrbis vel totius Italiæ buſto ſuper-
uiuerem. Deteſtabar inuidiam fundendi cruoris,of-
ferebam iugulum meum. Aderant Gothi tribuni,
adoriebar eos dicens: Propterea vos poſſeſſio Ro-
mana ſuſcepit, vt perturbationis publicæ vos præ-
beatis miniſtros? Quò tranſibitis ſi hæc deleta fue-
rint? Exigebatur à me vt compeſcerem populum.
Referebam in meo iure eſſe vt non excitarem, in
Dei manu vt mitigaret. Poſtremò ſi me incentorem
putarent,iam in me vindicari oportere, vel abduci
me in quas vellent terrarum ſolitudines. His dictis
illi abierunt,ego in baſilica veteri totum exegi diẽ,
inde domum cubitum me recepi,vt ſi quis abduce-
re vellet, inueniret paratum. Ante lucem vbi pedẽ
limine extuli,circumfuſo milite occupatur baſilica.
Idque à militibus Imperatori mandatum dicitur,vt
ſi prodire vellet, haberet copiam, ſe tamen præſto
futuros,ſi viderent eum cum Catholicis conuenire.
Alioquin ſe ad eum cœtum quem Ambroſius co-
geret,tranſituros. Prodire de Arrianis nullus aude-
bat,quia nec quiſquam de ciuibus erat, pauci de fa-
milia regia,nonnulli etiam Gotthi. Quibus vt olim
plauſtro ſedes erat, ita nunc plauſtrum eccleſia eſt.
Quocunque fœmina iſta proceſſerit, ſecũ ſuos om-
nes cœtus vehit. Circumfuſam baſilicam eſſe gemi-
tu populi intellexi,ſed dum leguntur lectiones,inti-
matur mihi plenam populi eſſe baſilicam etiam no-
uam,maiorem videri plebem quàm omnes cùm eſ-
ſent liberi,lectorẽ efflagitari. Quid plura? Milites ipſi
qui videbãtur occupaſſe baſilicã,cognito quòd præ-

G cepiſſem vt abſtinerentur à communionis conſor-
tio,ad conuentum hunc noſtrum venire cœperunt.
Quibus viſis turbantur mulierum animi, prorſpit ſe
vna. Ipſi tamen milites ſe ad orationem veniſſe,non
ad prælium loquebantur. Clamauit aliqua populus,
quàm moderatè, quàm conſtanter, quàm fideliter
poſcebat vt ad illam pergeremus baſilicam. In illa
quoque baſilica fertur quòd populus præſentiã fla-
gitabat meam. Tunc ego hunc adorſus ſermonem
ſum: Audiſtis filij librũ legi Iob, qui ſolemni & mu-
nere eſt decorſus, & tempore. Sciuit & vſu hunc li-
H brum etiam diabolus intimandum,quo virtus om-
nis ſuæ tentationis aperitur & proditur. Et ideò ſe
hodie motu maiore concuſſit. Sed gratias Deo no-
ſtro, qui nos ita firmauit fide atque patientia. Vnũ
Iob miraturus aſcenderam, omnes Iob quos mira-
rer inueni. In ſingulis vobis Iob reuixit, in ſingulis
ſancti illius patientia & virtus refulſit. Quid enim
præſentius dici potuit à Chriſtianis viris, quàm id
quod hodie in vobis Spiritus ſanctus eſt locutus?
Rogamus Auguſte,non pugnamus: non timemus,
ſed rogamus. Hoc Chriſtianos decet,vt & tranquil-
I litas pacis optetur & fidei, veritatiſque conſtantia,
nec mortis reuocetur periculo. Eſt enim præſul Do-
minus, qui ſaluos faciet ſperantes in ſe. Sed venia- *Pſalm. 16.*
mus ad propoſitas lectiones. Videtis diabolo tentã-
di licentiam dari,vt boni probentur. Inuidet inimi-
cus bonis profectibus, tentat diuerſis modis. Ten-
tauit ſanctum Iob in patrimonio, tentauit in filiis,
tentauit in dolore corporis. Fortior in ſuo corpore
tentatur, infirmior in alieno. Et mihi meas diuitias
quas in vobis habeo,volebat auferre,& hoc trãquil-
litatis veſtræ patrimonium diſſipare cupiebat. Vos
K quoq; ipſos mihi bonos filios geſtiebat eripere, pro
quibus ego quotidie inſtauro ſacrificium. Vos rui-
nis quibuſdã publicæ perturbationis conabatur in-
uoluere. Duo igitur iam genera tentationis excepi.
Et fortaſſe quia infirmiorẽ me Dominus Deus no-
uit, adhuc in corpus meum non dedit poteſtatem.
Et ſi ipſe cupiã,& ſi offeram,adhuc me fortaſſe huic
certamini imparem iudicat,& diuerſis exercet labo
ribus. Nec Iob ab iſto cœpit certamine, ſed in hoc
conſummauit. Tentatus eſt autem Iob nunciis coa-
ceruatis malorum,tentatus eſt etiam per mulierem,
L quæ ait: Dic aliquod verbum in Deum, & morere. *Iob 2.*
Videtis quanta ſubitò moueãtur, Gotthi,arma,gẽ-
tiles,mulcta mercatorum,pœna ſanctorum. Aduer-
titis quid iubeatur cùm mãdatur: Trade baſilicam,
hoc eſt, dic aliquod verbum in Deum, & morere.
Nec ſolùm dic aduerſum Deum, ſed etiam fac ad-
uerſus Deũ. Mandatur, Trade altaria Dei. Vrgemur
igitur præceptis regalibus,ſed confirmamur ſcriptu-
ræ ſermonibus,quæ reſpondit: Tanquam vna ex in- *Ibidem.*
ſipientibus locuta eſt. Non mediocris igitur iſta tẽ-
ratio:namque aſperiores tẽtationes has eſſe cogno-
M uimus,quæ fiunt per mulieres. Denique per Euam
etiam Adam ſupplantatus eſt:eóque factum eſt vt à
mandatis cœleſtibus deuiaret. Quo errore cognito,
præuaricatricis cõſcientiæ reus latere cupiebat, ſed
latere nõ poterat,& ideò ait ei Deus: Adam, vbi es? *Geneſ. 3.*
Hoc eſt,quis eras ante?vbi nunc eſſe cœpiſti? vbi te
conſtitueram?quò ipſe trãſgreſſus es? Agnoſcis eſſe
te nudũ,quia bona indumenta fidei perdidiſti. Folia
ſunt

ſunt iſta quibus nunc velare te quæris. Repudiaſti A
fructũ, ſub foliis legis latere cupis, ſed proderis. Re-
cedere à Domino Deo tuo propter vnam mulierẽ
deſideraſti, propterea fugis quem videre quærebas.
Cum vna muliere te abſcondere maluiſti, relinque-
re ſpeculum mundi, incolarũ paradiſi, gratiam Chri-
3. Reg. 19. ſti. Quid dicam quòd etiam Heliam Iezabel cruen-
Matth. 24. ta perſecuta eſt? quòd Ioãnem Baptiſtam Herodias
fecit occidi? Singulæ tamen ſingulos. Mihi quò mi-
nora longè merita, eò tentamenta grauiora. Virtus
infirmior, ſed plus periculi. Succedunt ſibi mulierũ
vices, alternantur odia, commenta variantur, ſenio- B
res conueniuntur, prætexitur regis iniuria. Quæ ra-
tio igitur eſt aduerſus hunc vermiculum moliri gra-
uiores tentationes, niſi quia non me, ſed eccleſiam
perſequuntur? Mandatur denique: Trade baſilicam.
Reſpondeo: Nec mihi fas eſt tradere, nec tibi acci-
pere Imperator expedit. Domum priuati nullo po-
tes iure temerare, domum Dei exiſtimas auferen-
dam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe
vniuerſa. Reſpondeo: Noli te grauare Imperator, vt
putes te in ea quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius
habere. Noli te extollere, ſed ſi vis diutius impera- C
re, eſto Deo ſubditus: ſcriptum eſt, Quæ Dei Deo,
Ibidem 22. quæ Cæſaris Cæſari. Ad Imperatorem palatia per-
tinent, ad ſacerdotem eccleſiæ. Publicorum tibi
mœnium ius commiſſum eſt, oon ſacrorum. Iterùm
dicitur mandaſſe, Debeo & ego vnam baſilicam
habere. Reſpõdi: Non tibi licet illam habere. Quid
tibi cum adultera? Adultera eſt enim quæ noo eſt
legitimo Chriſti coniugio copulata. Dum hæc tra-
cto, ſuggeſtum eſt mihi cortinas regias eſſe colle-
ctas: refertam autem populo baſilicam præſentiam
mei poſcere: ſtatímque eo conuerti ſermonem meũ D
dicens: Quàm alta & profunda oracula ſunt Spiritus
ſancti. Matutinis horis lectũ eſt, vt meminiſtis fra-
tres, quod ſummo animi dolore reſpõdemus: Deus,
Pſal. 78. venerunt gẽtes in hæreditatem tuam. Et reuera ve-
nerunt geotes, & plus etiã quàm gentes venerunt.
Venerunt enim Gotthi, & diuerſarum nationum vi-
ri, veneruot cum armis, & circunfuſi occupauerunt
baſilicã. Hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus,
ſed noſtra imprudentia aliud opinabatur. Venerunt
gentes, ſed verè in bæreditatem tuam venerũt. Qui E
enim gentes venerunt, facti ſunt Chriſtiani. Qui
ad innadendam hæreditatem venerunt, facti ſunt
cohæredes Dei. Defenſores habeo quos hoſtes pu-
tabam: ſocios teneo, quos aduerſarios exiſtimabã.
Cõpletũ eſt illud quod de nomino Ieſu Dauid pro-
Ibidem 75. pheta cecinit: Quia factus eſt in pace locus eius, &
confregit cornua arcuum, ſcutum, & gladium, &
bellum. Cuius enim hoc munus, cuius opus, niſi
tuum Domine Ieſu? Videbas ad templum tuum ar-
matos venire, hinc gemere populum, & frequentem
adeſſe, ne baſilica Dei traderetur: inde vim militib⁹, F
imperatori: mortem ante oculos mihi: ne quid in-
ter hæc furori liceret, inſeruiſti te nomine medium,
Epheſ. 2. & feciſti vtraque vnum. Compeſcuiſti armatos di-
cens profecto: Si ad arma concurritur, ſi in templo
Pſalm. 29. meo lis commouetur, quæ vtilitas in ſanguine meo?
Gratias itaque tibi Chriſte: non legatus, neque nũ-
cius ſed tu Domine ſaluum feciſti populum tuum,
conſcidiſti ſaccum meum, & præcinxiſti me lætitiã.

A Hæc ego dicebam ratus imperatoris animum ſtu-
dio militum, obſecratione comitum, precatu popu-
li poſſe miteſcere. Interea nunciatur mihi miſſum
notarium qui maodata deferret. Conceſsi paulu-
lum, mandatúmque intimat. Quid tibi viſum eſt, in-
quit, vt contra placitum faceres? Reſpondi: Quid
placitum ſit igooro, quidve temerè factum dicatur,
incertum babeo. Ait: Cur presbiteros ad baſilicam
deſtinaſti? Si tyrannus es, ſcire volo, vt ſciam quẽ-
admodum me aduerſum te præparem. Retuli di-
cens me nihil in præiudicium feciſſe eccleſiæ: eo tẽ-
B pore quo audieram occupatam eſſe à militibus ba-
ſilicam, gemitum tantummodò liberiorem habuiſ-
ſe: multiſque adhortantibus vt eò pergerem, dixiſſe,
Tradere baſilicam non poſſum, ſed pugnare nõ de-
beo. Poſtea verò quàm cognouerim cortinas regias
inde eſſe ſublatas, cùm me populus eò ire depoſce-
ret, direxiſſe presbyteros, me tamen noluiſſe ire, ſed
dixiſſe, Credo in Chriſto quod ipſe nobiſcũ faciet
Imperator. Si hęc tyrannis videtur, babeo arma, ſed
in Chriſti nomine, habeo offerẽdi mei corporis po-
teſtatem. Quid moraretur ferire ſi tyrannũ putaret?
C Veteri iure a ſacerdotibus donata imperia, nõ vſur-
pata? Et vulgò dici quòd Imperatores ſacerdotium
magis optauerint, quam imperiũ ſacerdotes. Chri- Ioan. 6.
ſtus fugit, ne rex fieret. Habemus tyrannidem no-
ſtram. Tyrannis ſacerdotis, infirmitas eſt. Cùm in- 2. Cor. 12.
firmor, inquit, tunc potens ſum. Cauere tamen ne
ipſe ſibi tyrãnum faceret, cui Deus aduerſarium nõ
excitauit. Non hoc maximum dicere, quod tyran-
nus ego ſim Valentiniani, qui ſe meæ legationis ob-
iectu queritur ad Italiam non potuiſſe tranſire. Ad-
didi quia nunquam ſacerdotes tyranni fuerunt, ſed
D tyrannos ſæpè ſunt paſſi. Exactus eſt totus ille dies
in mœrore noſtro, ſciſſæ tamen ab illudẽtibus pue-
ris cortinæ regiæ. Ego domũ redire non potui, quia
circumfuſi erant milites, qui baſilicam cuſtodiebãt.
Cum fratribus pſalmos in eccleſiæ baſilica minore
diximus. Sequẽti die lectus eſt de more liber Ionæ,
quo completo hunc ſermonem adorſus ſum. Liber
lectus eſt fratres, quo prophetatur quòd peccatores
in pœnitentiam reuertantur. Acceptũ eſt ita vt ſpe-
raretur in præſenti futurum. Addidi quòd vir iuſtus
E etiã offenſam contrahere voluiſſet, ne vel ſpectaret,
vel denũciaret excidiũ ciuitati. Et quod lugubre eſ-
ſet illud dictum. Cõtriſtatus quoque ſit quod aruiſ-
ſet cucurbita. Deum quoque dixiſſe ad Prophetam:
Si triſtis es pro cucurbita? Reſpondiſſe Ionã: triſtis. Iona 4.
Dixiſſe Dominum, ſi illud doleret quòd exuſta eſſet
cucurbita, quantò magis ſibi curæ eſſe oportere tã-
tæ plebis ſalutem? Et ideò excidium quod paratum
toti vrbi fuerat remouiſſe. Nec mora, nũciatur Im-
peratorem iuſſiſſe vt recederent milites de baſilica,
negociatoribus quoque quòd exacti de condem-
F natione fuerant redderetur. Quæ tunc plebis totius
lætitia fuit? qui totius populi plauſus? quæ gratia?
Erat autem dies quo ſeſe Dominus pro nobis tradi-
dit, quo in eccleſia pœnitentia relaxatur. Certatim
hoc nunciare milites, irruentes in altaria oſculis ſi-
gnificare pacis inſigne. Tunc agnoui quòd Deus
vermẽ antelucanũ percuſſerat, vt tota ciuitas ſerua-
retur. Hæc geſta ſunt, atque vtinam iam finita, ſed
grauiores motus futuros plena commotionis im-

rialia verba indicant. Ego tyrannus appellot, & plus G
etiam quàm tyrannus. Nam cùm Imperatorem co-
mites obſecrarent vti prodiret ad eccleſiam, idque
petitu militum facere ſe dicerent, reſpondit: Si vo-
bis iuſſerit Ambroſius, vinctum me tradetis. Quid
poſt hanc vocem ſuperſit, conſidera. Quam vocem
omnes cohorruerunt, ſed haber à quibus exaſpere-
tur. Denique etiam ſpeciali expreſſione Calligonus
præpoſitus cubiculi mandare mihi auſus eſt: Me vi-
uo tu contemnis Valentinianum? Caput tibi tollo.
Reſpondi: Deus permittat tibi vt impleas quod mi-
naris. Ego enim patiar quod epiſcopi, tu facies H
quod ſpadones. At vtinam Dominus auertat eos
ab eccleſia, & in me omnia ſua tela conuertant, meo
ſanguine ſitim ſuam expleant.

Diui Ambroſij ad Theodoſium Imperatorem, deceſſum Valentiniani Augusti vehementer ſe dolere, aptiſſimúmque pro ſepultura eius locum præparatum eſſe inſinuantis.

Epiſtola XXXIIII.

AMbroſius Theodoſio Imperatori. Silentium
meum rupit ſermo clementię tuæ. Nihil enim I
in tam triſtibus rebus melius facere in animum in-
duxeram, quàm ſi fieri poſſet meipſum abdere. Sed
quia in ſeceſſu aliquo deliteſcere, & ſacerdotio exi-
re non poterá, vel ſilentio intra me latebam. Doleo
enim fateor dolore acerbo, non ſolùm quòd imma-
tura ætate Valentinianus Auguſtus deceſſerit, ſed e-
tiam quòd informatus fide, ac tuis inſtitutis tantam
deuotionem erga Deum noſtrum induerat, atque
tanto in me incubuerat affectu, vt quem ante perſe-
quebatur, nunc diligeret: quem ante vt aduerſarium
repellebat, nunc vt parentem putaret. Quod ego K
non pro recordatione iniurię veteris exprompſi, ſed
pro teſtimonio conuerſionis. Illud enim alienum,
hoc ſuum, quod à te infuſum ſibi ita tenuit, vt ma-
tris perſuaſionem excluderet. Ille ſe à me nutritum
præferebat, ille vt ſedulum patrem deſiderabat. Ille
ſimulato à quibuſdam aduentus mei nuncio, impa-
tienter præſtolabarur. Quin etiam illis ipſis publici
doloris diebus cùm ſanctos & ſummos ſacerdotes
Domini intra Gallias haberet, vt à me tamen ſacra-
mentis baptiſmatis initiaretur, ſcribendum arbitra-
tus eſt. Quod etiam ſi non rationabiliter, amabiliter L
tamen erga me ſuum ſtudium teſtificatus eſt. Hunc
ergo non intimo anhelem ſpiritu, ſecretiſque men-
tis atque animi viſceribus amplectar? Hunc mihi
mortuum putem? imò mihi magis viuum. Quas ego
Domino deferebam gratias, quod ita in me con-
uerſus eſſet, quod inemendatus, quaſi ſenioris cu-
iuſdam ætatis mores induiſſet: quas clementiæ tuæ
quòd eum non ſolùm regno reddidiſſes, ſed etiam
quod eſt amplius, inſtituiſſes fidei & pietatis tuæ di-
ſciplinis: Hunc ergo non doleam æui integrum, an- M
tequàm ſacramentorum quæ deſiderauit adipiſce-
retur gratiam, repentina obiſſe morte? Refrigeraſti
animum quod etiam ipſe dignatus es ferre teſtimo-
nium dolori. Te Imperator arbitrum teneo affectus
mei, te meæ mentis interpretem: ſed flendi tempo-
ra aliàs non deerunt. Nunc de ſepultura eius, quo-
niam ſcripſit clementia tua ita hîc procurandum.
Sed exors receſſit baptiſmatis: quid cognouerim,
non repreſſi. Eſt hîc porphyreticũ labtum pulcher-
rimum, & in vſus huiuſmodi aptiſſimum. Nam &
Maximianus Diocletiani ſocius ita humatus eſt.
Sunt tabulę potphyreticę precioſiſſimæ, quibus ve-
ſtiebatur operculum quo regales exuuiæ claudan-
tur. Hoc fuerat præparatum, ſed expectabatur re-
ſcriptum clementiæ tuæ, cuius perceptione recrea-
tæ ſunt ſanctæ filiæ tuæ, filij tui Valentiniani ſoro-
res, quæ ſe grauibus afficiunt modis, & amplius exa-
gitabantur quòd diu nihil ſcriberetur ſibi. Vnde iis
non parum acceſſit ſolatij, ſed dum inhumatæ ſunt
reliquiæ, nequaquam ſibi parcunt. Videntur enim
ſibi germani ſui quotidiauum funus tenere. Et reue-
ra cùm ſine fletu magno ac ſine dolore graui nun-
quam ſint, tamen quotieſcunque eò accedunt, ex-
angues reuertuntur. Et ipſis igitur conſuletur, &
chariſſimis exuuiis, ſi acceleretur ſepultura, ne æſti-
uo penitus ſoluanrur calore. Vix enim ſuperiorem
æſtatem tranſegimus. Mandatum tuum ſeruo, &
commendo Domino. Diligat te Dominus, quia tu
Domini ſeruos diligis.

Diui Ambroſij ad Euſebium epiſcopum, Apparitori præfecturæ offenſam quam contraxerat eſſe remiſſam, Fauſtinúmque paruulum tuſſi laborantem, ad ſororem veniſſe referentis.

Epiſtola XXXV.

AMbroſius Euſebio epiſcopo. Apparitor præ-
fecturæ qui propter operas portuenſes offen-
ſam contraxerat, iam in portu nauigat, opportunè
autem aduenit. Nam ſimul vt accepi lireras tuas, vi-
di præfectum, rogaui pro eo, ignouit illicò, iuſſi re-
trahi epiſtolam quam de facultatibus eius publicã-
dis dictauerat. Quòd ſi tardius veniſſet, nemo ma-
gis probaſſet inexplicabile illud opus eſſe portus
reformandi, quàm iſte qui illic naufragium fecerat,
niſi te habuiſſet gubernatorem, vt aliter non poſſet
inde niſi nudus exire. Fauſtinus paruulus tuſſi labo-
rat, ad ſanctam ſororem curatũ venit, & venit ſpon-
tè. Expertus enim eſt melius ſibi ventrem curari.
Denique & me medicum putat, expectat prandiũ.
Itaque hîc bis ad diem curatur, & cœperat pulchrè
valere, ſed dum eum nimio amore abſtinere geſtiũt,
tuſſire de ventre plus cœpit, & laborabit adhuc, niſi
ad medicamenta ſua reuertatur. Vale, & nos dilige,
quia nos te diligimus.

FINIS.

Capita

Capita Epiſtolarum Libri ſexti.

Ambroſius Sabino epiſcopo, eos qui indignum duxerint, quòd Paulinus venditis facultatibus, & ſeculo relicto, ſecretum quoddam elegerit, confutans & comprobans, quod non ignominioſum ac turpe, ſed glorioſum ſit, opprobrioſum, vilem & nudum fieri pro Chriſto. Quid etiam denudatio ipſius Dauid figurauerit, exponens. Epiſtola XXXVI.

Ambroſius Chromatio, ex illo quod in libro Numerorum à Balaam dictum eſſe legitur: Quia non mentitur Deus, nec eſt augurator in Iſrael: diſcutiens vnde habuerit iſte qui augur erat, vt oraculum Dei loqueretur, & futura manifeſtaret. Epiſt. XXXVII.

Ambroſius Horontiano, rationem huic quæſtioni reddens, cur prius omnia vel volatilia, vel terreſtria, vel quæ in aquis ſunt, producta fuerint, quàm homo propter quem cuncta illa creata ſunt, formaretur. Epiſtola XXXVIII.

Ambroſius Horontiano, de diuiſione Prophetica quæ operatorem atque opera diſtinxit, ratione quoque ſex dierum quibus factus eſt mundus, & myſterio ſeptimi atque octaui numeri ſubtiliter differens. Epiſt. XXXIX.

Ambroſius Sabino, libellos illi mittens, atque rogans vt ſcrutanter diſcutiat, et quæ corrigenda decreuerit, arbitrij ſui iudicio corrigat. Epiſt. XL.

Ambroſius Sabino, ex eo quod illi complacuit vſus epiſtolarum, ſpondens ſe frequentius eum ſcriptis ſuis, præſertim cùm ſolus ſit, velle alloqui, ſolitudinémque plurimùm commendans atque ſuadens. Epiſtol. XLI.

Ambroſius Sabino, de paradiſo quid alij ſenſerint referens, & quæ ſua de myſtico paradiſo ſit ſententia, pulchra expoſitione declarans. Epiſt. XLII.

Ambroſius Siſynnio, pietatem illius commendans quòd filio ignouerit, qui eo inconſulto vxorem acceperat. Epiſt. XLIII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM
LIBER SEXTVS.

Diui Ambroſij ad Sabinum epiſcopum, eos qui indignum duxerint quòd Paulinus venditis facultatibus, & ſeculo relicto, ſecretum quoddam elegerit, confutantis & comprobantis quòd non ignominioſum aut turpe, ſed glorioſum ſit, opprobrioſum, vilem & nudum fieri pro Chriſto. Quid etiã denudatio ipſius Dauid figurauerit, exponentis.
Epiſtola XXXVI.

AMBROSIVS Sabino epiſcopo. Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis quàm etiam coniugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidẽ comperi, vt ea in pauperes conferat quæ redegit in pecuniam, & ipſe pauper ex diuite factus, tanquam deoneratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoque valedicat, quò impenſius Deo ſeruiat. Elegiſſe ſecretum affirmatur Nolanæ vrbis, vbi tumultum fugitans, æuum exigat. Matrona quoque virtuti & ſtudio eius proximè accedit, neque à propoſito viri diſcrepat. Denique tranſcriptis in aliorũ iura ſuis prædiis, virum ſequitur, & exiguo illic coniugis contenta ceſpite ſolabitur ſe religionis & cha-

A ritatis diuitiis. Soboles eis nulla, & ideò meritorum
poſteritas deſiderata. Hæc vbi audierint proceres
viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa proſapia, illa
indole, tanta præditum eloquentia migraſſe à ſenatu,
interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem, ferri
hoc non poſſe? Et cùm ipſi capita & ſupercilia ſua
radant, ſi quando Iſidis ſuſcipiũt ſacra, ſi fortè chriſtianus
vir attentior ſacroſanctæ religioni veſtem
mutauerit, indignum facinus appellant. Equidẽ doleo
tantam eſſe in mendacio obſeruantiam, in veritate
negligentiam vt confundantur plerique atten-
B tiores ad ſacroſanctam religionem videri, non conſiderantes
vocem dicentis: Qui me confuſus fuerit *Lucæ 9.*
coram hominibus, confundar & ego eum corã patre
meo qui eſt in cœlis. Sed non confuſus eſt Moy- *Exod. 2.*
ſes, qui cùm eſſet adſcitus in domum regiam, the- *Hebr. 11.*
ſauris Ægypti opprobrium Chriſti præferendũ pu- *2. Reg. 6.*
tauit. Non confuſus eſt Dauid, qui ante arcam teſtimonij
coram omni populo ſaltauit. Non confuſus
eſt Eſaias, qui nudus & diſcalciatus ibat per populos *Eſaiæ 20.*
oracula clamans cœleſtia. Quid vtique tam deforme
viſibili ſpectaculo quàm hiſtrionicos ſinuare
geſtus, & fœmineo vſu mollire membra? Deliciarũ

comes & luxuriæ ludibriũ eſt laſciua ſaltatio. Quid G
Pſalm. 46. illud quod ipſe cecinit, dicens: Omnes gentes plau-
dite manibus? Nempe ſi corporalia conſideremus,
tanquam muliebribus intermixtum choreis puta-
mus eum concrepare manibus, & turpi ſono plau-
Ezech. 21. dere. Nam & de Ezechiele dictum eſt: Plaude ma-
nu, & percute pede. Sed hæc quæ corporeo aſpectu
fiunt turpia, ſacroſanctæ religionis contemplatione
reuerenda ſunt, vt qui iſta reprehendunt, ipſi in la-
queos reprehenſionis animas ſuas induant. Deniq;
reprehendit Michol ſaltãtem Dauid, & ait ad eum:
2. Reg. 6. Quid honorificatus eſt hodie rex Iſraël, quia denu- H
datus eſt hodie ante oculos puellarum ſuarum? Et
reſpondit ei Dauid: Coram Domino ludam qui ele-
git me pro patre tuo, & pro vniuerſa domo eius, vt
conſtitueret me regem ſuper populum ſuum Iſraël.
Et ludam coram Domino, & denudabor adhuc ſic,
& ero nugax ante oculos tuos, & cum puellis qui-
bus dixiſti me denudatum, honorificabor. Nõ eru-
buit igitur Dauid fœmineas opiniones, nec oppro-
bria apud mulieres ſubire pro religionis obſequio
verecũdatus eſt. Ludebat enim Domino puer ſuus,
& ideò amplius placuit: quia ita ſe humiliauit Deo, I
vt regale poſthaberet faſtigium, & vltimum exhibe-
ret Deo quaſi ſeruulus miniſterium. Denique illa
quæ ſaltationem huiuſmodi reprehendit, ſterilitatis
damnata non dedit ſubolem regiam, ne ſuperbos
crearet: & quod verum eſt, nullam eſt adepta poſte-
ritatis ſuæ meritorúmque ſucceſſionem. Quòd ſi
quis adhuc dubitat, accipiat euangelicum teſtimo-
nium. Dixit enim Dei filius: Cantauimus vobis, &
Matth. 11. non ſaltaſtis. Derelicti ſunt itaque Iudæi qui nõ ſal-
tauerunt, qui neſcierũt manibus ſuis plaudere. Aſci- K
tæ ſunt gentes quæ ſpiritualem Deo plauſum dede-
Eccleſ. 4. runt. Stultus enim complexus eſt manus ſuas, & de-
uorauit viſcera ſua, id eſt, corporalibus ſe implicauit
negotiis, & deuorauit viſcera ſua ſicut mors præua-
Matth. 5. lens, & ideò non inueniet vitam æternam. Sapiens
autem attollens opera ſua, vt lucerent coram patre
ſuo qui in cœlis eſt, nõ aſſumpſit, ſed eleuauit viſce-
ra ſua vſque ad reſurrectionis gratiam. Hæc glorioſa
ſapientis ſaltatio, quam ſaltauit Dauid, & ideò vſque
ad ſedem Chriſti ſublimitate ſpiritualis ſaltationis
aſcendit, vt videret atque audiret dicentem Domi- L
Pſal. 109. num Domino ſuo: Sede à dextris meis. Ergo ſi non
abſurdè cecidiſſe nobis hanc de ſaltatione interpre-
tationem iudicas, non ſuperſedeas adhuc lectionis
laborem, vt etiam de Eſaia mecum recenſeas, quod
Eſaia 20. bene tibi cognitũ eſt, illum non ludibrioſè, ſed glo-
rioſiſſimè denudatum eſſe in conſpectu populorum
occurſantium, vtpote qui oracula Domini ore pro-
prio reſultabat. Sed fortè aliquis dicat: Non igitur
erat turpe vt vir nudus omnino iret per populos, cũ
ei & virilis ſexus & muliebris occurreret? Non ipſa
ſpecies offendebat oculos omnium, & maximè mu-
lierum? Nónne ipſi nos inſpicere nudos plerumque M
reueremur? Denique idcircò indumentis operiũtur
genitalia hominum, ne deformi viſu obtutũ aciém-
que perſtringant oculorum intuentium. Acquieſco
& ego, ſed conſidera quę figura ſit facti huius, quíd-
ve prætendat ſpecies huiuſmodi. Eò quòd ita nudi
ambulabunt pueri Iudæorum, & virgines in capti-
uitatem deducti, ſicut puer, inquit, meus Eſaias va-

G dit nudus & excalciatus. Potuit quidem hoc & ſer-
mone exprimere, ſed exemplo acerbare maluit, vt
ſpecies ipſa plus incuteret horroris, & quod in Pro-
phetæ corpore auerſabantur, in ſe pertimeſcerent.
In quo igitur horror grauior turpitudinis, in corpo-
re Prophetæ, an in perfidorum peccato quod tantã
meritis ſuis ęrumnam incidit captiuitatis? Quid ſi in
prophetico corpore nihil opprobrij? Ille enim cor-
poralibus non intendebat, ſed ſpiritualibus. Namq;
in exceſſu mentis non dicit: Audiam quid loquar,
ſed quid loquatur in me Deus. Neque attendit vtrũ *Pſal. 84.*
H nudus, an veſtitus ſit. Denique Adam ante peccatũ *Geneſ. 3.*
nudus erat, ſed nudum ſe neſciebat, quia erat indu-
tus virtutibus. Poſteaquàm verò peccatum commi-
ſit, nudum ſe eſſe vidit & texit. Noë nudatus erat, *Ibidem 9.*
ſed non erubeſcebat, quia erat plenus iucunditatis,
& ſpiritualis lætitiæ. Denique qui eum riſit vt nudũ,
ipſe manſit perpetuæ obnoxius opprobrio turpitu-
dinis. At verò Ioſeph ne turpiter nudaretur, veſtem *Ibidem 39.*
reliquit, & nudus aufugit. Quis igitur turpis, illa quę
veſtem alienam tenuit, an is qui ſuam exuit? Sed vt
plenius liqueat quia non ſe, neque ea quæ iuxta pe-
I des ſunt: Prophetæ aſpiciunt, ſed cœleſtia. Lapida-
batur Stephanus, & videbat cœlos apertos, & Ie- *Act. 7.*
ſum ad dexteram Dei ſtantem. Et ideò lapidũ ictus
non ſentiebat corpori, non conſiderabat vulnera,
ſed oculis erat Chriſto affixus, illi adhærebat. Ergo
& Eſaias nudum ſe non conſpicabatur, ſed diuinæ *Eſaia 20.*
vocis organum ſe præbebat, vt promeret quod in
eo loquebatur Deus. Sed eſto vt ſe videret, poterat
non facere quod iubebatur? Poterat turpe arbitrari
quod imperabat Deus? Sara quia riſit, incredulitatis
coarguta eſt, Abraham laudatus, quia in verbo Dei *Geneſ. 18.*
K non hæſitauit. Et donatus remuneratione maxima, *Ibidem 15.*
quia iubente Deo piè poſſe fieri credidit etiam par- *& 22.*
ricidium. Hic igitur quid verecundiæ eſſet Prophe-
tæ vbi aliud gerebatur, & aliud figurabatur? Iudæi
propter flagitia ſua deſtituti à Domino Deo, cœpe-
rant vinci ab aduerſariis ſuis, conferre ſe volebant
ad Ægyptios, vt ſibi eſſent præſidio aduerſum Aſſy-
rios, qui redire magis ad fidem, ſi bonos conſule-
rent, debuiſſent. Iratus Dominus ſignificat vanam
illos ſpem gerere, qui offenſam Domini putarunt
maiore peccato leuandam, cùm illi ipſi vincendi fo-
L rent, in quorum auxiliis populus Iudæorum confi-
deret. Hoc ſecundum hiſtoriam. Figura autem illa,
quia in Ægyptiis confidit qui luxuriis deditus eſt,
mancipatus laſciuię. Nemo autem ſe luxui commit-
tit, niſi qui recedit à præceptis Dei veri. Vbi autem
cœperit quis luxuriari, incipit deuiare à fide vera.
Ita duo committit maxima crimina, opprobria car-
nis, & mentis ſacrilegia. Ergo qui non ſequitur Do-
minum Deum ſuum, ingurgitat ſe luxuriæ ac libidi-
ni, peſtiferis corporis paſſionibus. Qui autem ſe in-
gurgitauerit atque immerſerit huiuſmodi voluta-
M bris, perfidiæ laqueos incurrit. Sedit enim populus *Exod. 32.*
manducare & bibere, & fieri ſibi deos alienos po-
poſcit. Vnde docet Dominus, quoniam qui duobus
iſtis flagitiorum generibus dederit animam ſuam,
exuitur indumento non veſtis laneæ, ſed viuidæ vir-
tutis, cuius amictus non temporalis, ſed æternus eſt.
Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui

Diui Ambroſij ad Chromatium, ex illo quod in libro Numerorum à Balaam dictum eſſe legitur, Quia non mentitur Deus, nec eſt augurator in Iſrael: diſcutientis vnde habuerit iſte qui augur erat, vt oraculum Dei loqueretur, & futura manifeſtaret. *Epiſtola* XXXVII.

AMbroſius Chromatio. Nunquidnam mentitur Deus? Sed non meotitut, quia impoſſibile [Hebr. 6.] eſt mentiri Deum. Impoſſibile quoque iſtud, numquidnam infirmitatis eſt? Noo vtique. Nam quomodo omnia poteſt, ſi aliquid efficere non poteſt? Quid ergo ei impoſſibile? non quod virtuti arduum, ſed quod oaturæ eius eootrarium. Impoſſibile, inquit, eſt ei mentiri. Impoſſibile iſtud non infirmitatis eſt, ſed virtutis & maieſtatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus leuitatis errorem. Ideóque ſit Deus verax, omnis autem homo men- [Rom. 3.] dax. Veritas itaque ſemper in eo eſt, fidelis manet, mutare ſe & negare non poteſt. Si enim verum ſe negat, mentitur: mentiri autem non virtutis ſed infirmitatis eſt. Nec mutate ſe poteſt, quia natura eius non recipit infirmitatem. Hoc igitur impoſſibile eius, plenitudinis eſt, quæ minuere ſe & augere non poteſt, non infirmitatis, quæ in eo quod ſe auget, imbecilla eſt. Ex quo colligirur impoſſibile Dei potentiſſimum eſſe. Quid enim potentius quàm neſci- [1. Cor. 1.] re quicquid infirmitatis eſt? Eſt tamen & aliud infirmum Dei, quod fortius eſt bominibus: & ſtultum Dei, quod ſapientius eſt hominibus: ſed boc crucis, illud diuinitatis. Si ergo quod infirmum eius, potẽtia eſt: quod potentiæ, quomodo infirmum eſt? Sit [ad Tit. 1.] igitur nobis poſitum, quia non mentitur Deus: ſed [Num. 23.] nec augurator augurij in Iſraël, ſecundum legẽ Dei. Quomodo ergo Balaam prohibitũ ſe oraculo Dei dicit, vt vadat ad maledicendũ populo Iſraël, & iuit, & occurrit ei Angelus Domini, qui eum prohiberet pergete, ita vt obſiſteret aſinæ eius quæ vehebat eum, & nihilominus & ipſe dixit ei vt iret, ſed hoc diceret quod ſibi infunderetur? Si auguratot nõ eſt in Iſraël, vode iſti oraculum Dei quòd futura manifeſtauit, qui augur erat? Si oraculũ Dei loquebatur, vnde meritum diuinæ aſpirationis aſſumpſerat? Sed non mireris infuſum auguri à Domino quod loqueretur, quando infuſum legis Euãgelio etiam principi ſynagogæ vni ex perſequẽtibus Chriſtum: Quia [Ioan. 11.] oportet vnum hominem mori pro populo. In quo non prophetiæ meritum, ſed aſſertio veritatis eſt, vt aduerſariorum teſtimonio manifeſtaretur, quo perfidia noo credentium, vocibus ſuorum augurum redargueretur. Ideò Balaam ille Chaldæus accitur ad fidem, vt Chaldæorum ſuperſtitio cõticeſceret. Nõ igitur confitentis meritum, ſed vocantis oraculum eſt reuelaote Dei gratia. Quid igitur cõtraxit offcoſionis, niſi quia aliud loquebatur, aliud machinabatur? Deus enim vas mundum requirit, noo immunditia inquinatum & ſotdibus. Tentabatur igitur Balaam, noo probabatur: erat enim plenus fallaciæ ac doli. Denique cùm primò conſuluiſſet, vtrum ad illum vanitatis populum deberet pergere, & prohibitus eſſet, excuſauit. Poſtea miſſis legatis honoratioribus, promiſſis vberioribus, muneribus cumulatioribus illectus, qui renunciare debuerat, iterùm conſulendum putauit, quaſi Deus precio aut mune-

A ribus inflecteretur. Reſponſum eſt quaſi auaro, oon quaſi ei qui verum quæreret, vt illuderetur potius quàm informaretur. Cœpit ire, occurrit ei Angelus in anguſto, demonſtrauit ſe aſinæ, non demonſtrauit auguri. Illi ſe reuelauit, iſtum obtriuit: tamen vt aliquando & ipſe cognoſceret, aperuit oculos eius: vidit, & adhuc tamen non credidit euideoti oraculo: & qui vel oculis credere debuiſſet, inuolura & ambigua reſpondit. Tunc indignatus Dominus, per Angelum dixit: Vade, & quæcunque tibi inſpirauero, hæc dices, id eſt, non quę vis, ſed quæ cogeris loqui. Quaſi organũ inane ſonum meis præbebis ſermonibus. Ego ſum qui loquar, noo tu: qui ea quæ audieris reſultabis, & quæ non intelliges. Nihil proficies euodo qui ſine mercede remeabis pecuniæ, & ſine ptofectu gratię. Denique ea prima vox eius eſt: Quid maledicam cui non maledicit Deus? Vt oſtẽderer noo in ſua voluntate eſſe benedictionem He- [Num. 23.] bræi populi, ſed in Dei gratia. A ſummis, inquit, mõtibus coospiciam eum, quoniam non oculis cõprehendere poſſum hunc populum qui habitabit ſolus fines ſuos, non locorum poſſeſſione diſterminans, ſed virtutis incolatu, & morum ſingulariũ proprietate, in æterna diffundens ſecula. Quis enim annumerabitur ei de nationibus aliis, qui finitimorũ populorum excedit conſortia iuſtitię ſublimitate? quis conſtitutionem generationis eius colliget? Corpora quidem eorum humanis ſeminibus cõcreata & figurata aduertimus, ſed de ſuperioribus & mirabilibus ſeminariis animæ eorum pullulauerunt. Moriatur anima mea in animis eorum, moriatur hãc corporalem vitam, vt in animis iuſtorum illius æternæ vitæ adipiſcatur gratiam. Io quo iam tunc ſacramẽti huius cœleſtis & ſacti baptiſmatis reuelata eſt magnificentia, per cuius operationem moriuntur homines culpæ veteri, & iniquorum operibus, & nouitate vitæ in conſortia iuſtorũ transfigurati, in eorum mores reſurgant. Et quid mirũ de hominibus, cùm moriantur peccato, vt Deo viuant? Hęc audiẽs Balaeh, indignatus eſt dicens: Ad maledicendũ te adduxi, & tu benedicis? Reſpondit ille: Calumniam [Roman. 6.] patior de eo quod neſcio. Ego enim nihil meum loquor, ſed quaſi cymbalum tinniens ſonum reddo. Iterùm aliò atque aliò transductus, cùm vellet maledieere, benedicebat: Non eſt labor in Iacob, neque dolor, Deus illum protegit. Et infrà iubet parari aras ſeptem & ſacrificia. Vtique debuit diſcedere, ſed per infirmitatem mentis, & mutabilitatem ſententiæ putabat quod auertere poſſet Dei voluotatẽ. Ipſe autem per exceſſum mentis aliud cupiebat, & aliud loquebatur. Quàm ſpecioſa, inquit, habitacula tua, ô Hebræorum militia: tabernacula tua ſicut nemora obumbrantia, ſicur paradiſus ſupra fluuiũ, & ſicut cedrus ſecus aquas. Exibit homo ex Iacob, & obtinebit multas gentes, & attolletur regnum eius in altum, in terris quoque extendet principatum ſuum in Ægyptum. Qui benedicent eum, benedi- [Num. 24.] centur: & qui maledixerint ei, maledicti erunt. Quem igitur niſi Chriſti populum ſignificat, & benedicit Deus? In cuius medullas verbum Dei deſceodit vſque ad diuiſionem animæ, artuum quoque & medullarum: in quo habuiſſet Balaam gratiam Domini, ſi id ex ſententia & affectus ſui pro-

G poſito feciſſet. Sed quia reuincitur mala mens conſiliis ſuis, & occulta animi produntur exitu, ideò ſequentibus inſidiis animus eius aperitur. Vnde & digoam mercedem ſuæ inuenit maleuolentiæ. Nam cùm aduerteret quòd non poſſet in exceſſu mentis poſitus maledicere, dat conſilium regi dicens: Illa ſint oraculorum quæ Deus præcepit, accipe conſilium aduerſus oracula Dei. Populus iſte iuſtus eſt, habet protectionem Dei, quia non diuinationibus & auguriis ſeſe dedit, ſed ſoli æterno Deo: ideò cæteris fide præſtat. Interdum tamen & fideles mētes corporis labūtur illecebra, & formę lenocinio. H Sunt tibi mulieres plurimæ, & pleræque non indecores pulchritudine. Virilis autem ſexus nullo magis lubricus quàm muliebri decore citò capitur, & maximè ſi ardor mentium alloquiis inflammetur frequētibus, & quaſi facibus inardeſcat, ſi ſpem potiendi hauriat, affectum deferat. Iaciāt igitur mulieres tuæ vocibus ſuis hamos, nec difficiles primos congreſſus ſuos præbeāt, ſed & viſu faciles, & dictu affabiles circumerrent, & toto ſe circumfuodant exercitui, atque hos arte tractent viros, vt concubitu non indulgeant, I niſi amoris mutui fidem conſortio ſacrilegij comprobauerint. Sic enim poterunt cœleſti protectione deſtitui, ſi ipſi à Domino Deo ſuo ſacrilegiis deuiauerint. Non igitur iuſtus Balaam vtpote conſiliarius fornicationis & ſacrilegij, ſicut euidēter etiam in Apocalypſi ſcriptum eſt Ioannis Euangeliſtæ, dicente Domino Ieſu ad Angelum eccleſiæ Pergami: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere ſcandalum coram filiis Iſraël, manducare immolata, & fornicari. Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. Quo apparet iode Manichæorum ſacrilegia manaſſe, K qui miſcent atque adiungunt ſacrilegium turpitudini. Ergo nec Deus iniuſtus, nec mutabilis eius ſententia. Deprehendit enim mentem eius, & occulta cordis, & ideò tentauit eum quaſi diuinum, non elegit quaſi Propheram. Et vtique vel tantorum oraculorum gratia, & reuelationum ſublimitate cōuerti debuit, ſed animus nequitiæ plenus verba prompſit, non fidem detulit, cunſiliis infirmare cupiens quod annunciabat futurum. Et quia oracula fraudare nō poterat, conſilia fraudulenta ſubminiſtrabat, quibus leues populi Iudæorum tentati quidem ſunt, ſed nō L expugnati. Vnius enim viri ſacerdotis iuſtitia, ſolutum eſt omne facinoroſi hominis cōſilium: multóque mirabilius per vnum hominem potuiſſe liberari exercitum patrum, quam potuiſſe decipi. Hoc munuſculum ſanctæ menti tuæ tranſmiſi, quia vis me aliquid de veterum ſcriptorum interpretationibus paginare. Ego autē aſſumpſi epiſtolas familiari ſermone attexere redolentes aliquid de patrū moribus, quarum guſtum ſi probaueris, poſt hęc huiuſmodi mittere non verecundabor. M Malo enim ſenilibus verbis de ſupernis rebus hallucinari tecum, quod Græcè dicunt ἀδολεσχίαις μεγαλαίοις περὶ τῶν ἀδολεσχιάδης, vt eniteote Rebecca, futuræ eccleſiæ animo videns myſteria: malo, inquam, hallucinari tecum verbis ſenilibus ne videar artem deſiſſe, quā concitationibus deflare aliquid iam nec ſtudiis noſtris aptum nec viribus. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Hebr. 4.

Apoc. 2.

G *Diui Ambroſij ad Horontianum, rationem huic quæſtioni reddentis, cur prius omnia vel volatilia, vel terreſtria, vel quæ in aquis ſunt, producta fuerint, quàm homo, propter quem cuncta illa creata ſunt, formaretur.*

Epiſtola XXXVIII.

Ambroſius Horontiano. Moueri te inſinuaſti mihi lecto hexaëmero quod ipſe ſcripſi: quia cùm tantùm diuinæ ſcripturæ ſerie vel ſtylo ſermonis mei collatum aduerteres homini, quantum nulli in hac terra animantium, prius omnia vel volati- H lia, vel terreſtria, vel quæ in aquis ſunt, produxerit terra vel aqua, quàm homo propter quem illa creata ſunt generaretur: eiúſque rei rationem de me requirere, quam & Moyſes ſiluerit, & ego non auſim attingere. Et fortè ille oraculi interptes diuini conſilio conticuerit, ne cœleſtis diſpoſitionis arbitrum ſe & conſiliarium pręſtare videretur. Aliud eſt enim loqui quod infundebatur à Dei ſpiritu, aliud volūtatem Dei interpretari. Nos autem non quaſi interpretes Dei, ſed quaſi ex vſu humano rationis ſeminaria colligētes, exiſtimamus poſſe nos ex eo quod I humano vſui in cæteris rebus ipſe Dominus infuderit, opinari quoniam decuit hominem poſtremum creari. Etenim qui conuiuium adornat, vt ille Euangelicus diues (oportet enim diuina diuinis conferamus, quo melius colligere poſſimus) vtique omnia prius præparat, tauros & ſaginata occidit, & tunc amicos ad cœnam inuitat. Prius ergo quæ leuiora ſunt parantur, & tunc rogatur honoratior. Vnde & Dominus homini ante animaliū cæterorum præparauit epulas, tunc ipſum quaſi amicum ad ſuū vocauit conuiuium. Et verè amicum quaſi claritatis di- K uinæ participem, & hæredem gloriæ. Denique ipſe dicit: Amice, quomodo huc veniſti ad nuptias? Pręcedētia ergo miniſteria ſunt, amicúſque poſtremus rogatur. Accipe aliud. Quid eſt mundus, niſi quidā agon plenus certaminum? Vnde & in Apocalypſi Dominus ait. Vincenti dabo coronam vitę. Et Paulus ait: Certamen bonum certaui. Et alibi: Nemo niſi qui legitimè certauerit, coronatur. Huius agonis inſtaurator vtique omnipotens Deus eſt. Qui igitur agonem ſuſcipit in hoc ſeculo, nónne omnia præparat quæ agoni ſunt neceſſaria, & tunc athletas L vocat paratis præmiorū inſulis certaturos ad coronam, ne moram patiatur qui vicerit, ſed præmio donatus recedat? Præmia ergo hominis, terrarum fructus ſunt, & cœli lumina. Illa ad vitæ præſentis vſum, hæc ad ſpem vitæ æternæ. Quaſi athleta igitur poſtremus ingreditur in agonem, erigit ad cœlum oculos, videt quia & cœleſtis creatura vanitati ſubiecta eſt non ſponte, ſed propter eum qui ſubiecit in ſpe. Videt quia omnis creatura congemiſcit expectans redemptionem. Videt quia omnis manet la- M bor, erigit oculos, videt coronas luminum, lunæ & ſtellarum globos conſiderat. Quoniam iuſti qui vicerint, erunt ſicut ſtellæ in cœlo. Et caſtigat corpus ſuū, ne ſibi aduerſetur in certamine, vngit oleo miſericordiæ, exercet diurna virtutis palæſtra, puluere ſe oblinit ſtadij, currit non quaſi in incertum, ictus dirigit, lacertos excutit, ſed non in vacuum, percutit aduerſarium quem non videt, quia illum ſolum attendit, cui cedunt omnes etiam qui non viden-

tur,

Matth. 22.

Ibidem.

Apoc. 2.

2. Tim. 4.

Ibidem 2.

Roman. 8.

1. Cor. 9.

Ibidem

tur, in cuius nomine poteſtates aëreæ diuerbe- A
rantur. Ille ergo ictum librat, & Chriſtus percutit.
Ille calcem leuat, & Chriſtus in vulnus dirigit. De-
nique etſi non videbat Paulus quos cæderet, non
quaſi aëra tamen cædebat, quia in Chriſti prædica-
tione omnes ſpirituales neqoitias quæ ſibi aduerſa-
bantur conuulnerabat. Non immerito ergo poſtre-
mus homo ingreſſus eſt ſtadium, cui parabatur co-
rona, vt eum præcederet cœlum, quaſi ſui pręmium.
Ephes. 6. Sed non ſolũ aduerſus nequitiæ ſpiritualia quæ ſunt
in cœleſtibus, ſed etiam aduerſus carnem & ſangui- B
nem lucta nobis, lucta aduerſus ſatietatẽ, lucta cum
ipſis frugibus terræ, lucta cum vino quo etiam iuſtus
inebriatus eſt, quo etiam integer Iudæorum exerci-
tus ſupplantatus eſt: lucta cum feris beſtiis, lucta cũ
volatilibus cœli, quibus caro ſaginata non redigitur
in ſeruitutem: lucta cum periculis itinerum, pericu-
1. Cor. 11. lis fluminum, vt ait Paulus: lucta cum virgultis ar-
borum, quibus cædebantur Apoſtoli. Vides quanta
certamina. Terra ergo exercitium eſt hominis, cœ-
lum corona. Aut quaſi amicum igitur pręcedere de-
buerunt miniſteria, aut quaſi athletã corona & præ- C
mia. Specta aliud. In omnibus rebus præſtantiora
ſunt principia & finis. Si domum conſideres, potio-
ra omnibus fundamenta & culmina, ſi agrum, ſatio
& meſſis, plantatio & vindemia. Quàm iucunda inſi-
tiua arborum, quã fructus votiui. Ita ergo & cœlum
primò eſt conditum, nouiſſimus homo quaſi quædã
cœleſtis in terris creatura. Nam etſi corpore cum
beſtiis confertur, animo tamen cœleſtibus annume-
1. Cor. 15. ratur. Sicut enim portauimus imaginem terreni, ita
portemus & imaginem cœleſtis. Quomodo nõ cœ-
leſtis, qui ad imaginem & ſimilitudinem factus eſt
Dei? Rectè ergo in conſtitutione mundi primum D
cœlum, & nouiſſimum cœlum, in quo quod vltra
cœlum eſt, Deus cœli eſt. Denique de eo magis ac-
cipitur: Cœlum mihi thronus. Non enim Deus ſu-
pra elementum ſedet, ſed in corde hominis. Vnde &
Ioan. 14. Dominus ait: Veniemus ad eum, & manſionem a-
pud eum faciemus. Principium ergo operis munda-
ni cœlum, finis homo. Cœlum de mundo, homo ſu-
pra mundum. Illud enim mundi portio, iſte paradiſi
incola, Chriſti poſſeſſio. Cœlum incorruptibile pu-
tatur, & præterit: homo corruptibilis habetur, & in-
corruptionẽ induit. Illius figura perit, iſte quaſi im-
mortalis reſurgit. Vtrumque tamen manus Domini E
fecerunt ſecundum ſcripturæ authoritatem. Sicut
Pſalm. 101. enim de cœlis legimus: Et opera manuum tuarum
Pſalm. 118. ſunt cœli: ita & homo dicit: Manus tuæ fecerunt
me, & plaſmauerunt me. Similiter quoque enarrant
Dei gloriam: & vt cœlum ſtellarum fulget ſplendo-
ribus, ita & homines meritorum luminibus micant,
Matth. 5. quorum opera coram patre ſuo lucent, qui eſt in cœ-
lis. Firmamentum cœli ſupernum illud, hoc quoque
Matth. 16. non diſſimile firmamentum, de quo dictum eſt: Su-
per hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Illud
firmamentum elementorum, hoc virtutum. Iã illud F
præſtantius ſuxerunt oleum de firma petra. Petra e-
nim caro Chriſti, quæ cœlum & totum mundum re-
demit. Quid illa attexam, & quaſi toto ſtadio te vr-
geam, quòd hominem Deus diuinæ fecit cõſortem
2. Petr. 1. naturæ, ſicut in epiſtola Petri legimus? Vnde non
immerito quidam ait: Cuius & genus ſumus. Dedit

A enim nobis de cognatione ſua, rationabilis ſcilicet
naturæ, vt quæ ramus illud diuinum quod non lõge
eſt ab vnoquoque noſtrum in quo & viuimus & ſu-
mus & mouemur. Cùm itaque contuliſſet homini *Act. 17.*
quod eſt gratiarum maximum, quaſi chariſſimo &
domeſtico animanti conceſſit ea quę in hoc mundo
ſunt omnia, vt nullius indigeret quod eſſet neceſſa-
rium vel ad vitam, vel ad bonam vitam. Quorum a-
lia miniſtraret abundantia copiarum terreſtrium ad
voluntatis perfunctionem, alia cognitio ſecretorum
B cœleſtium, quæ mentem inflãmaret hominis amore
& deſiderio diſciplinarum, per quas ad ſublime illud
diuinorum penetralium poſſimus peruenire. Vtrũ-
que igitur præſtantiſſimum, vt & ſubiectas haberet
omnes mundi opes, omnia volatilia, terreſtria, etiam
piſces, & vſum maris, tanquam rex elementorum, ac
ſine labore, ſine indigentia, ad imitationem & ſimi-
litudinem venerandi authoris abundaret omnibus,
atque in ſumma degeret copia, & vias ſibi aperiret,
gradúſque admoueret, per quos ad cœli aſcẽdat re-
C giam. Cuius difficilis itineris viatorem non facile re-
peries, illum virum qui ita ſit animi inductione for-
matus ac voluntate, vt minima ſibi cum ſuo corpo-
re ſit familiaritas, neque in vllum ingrediatur vitio-
rum contubernium, nullis aſſentantium pumicetur
ſermonibus, neque in rotis ſecundorum temporum
poſitus humiles faſtidiat, mœſta fugiat, ſanctorum
laudes excutiat atque eleuet. Neque gloriæ ardore
aut pecuniæ præſumptæ ſpei omnem exurat cupidi-
tatem. Cuius animum non inflectat mœſtitia, non
frangat iniuria, nulla ſolicitet ſuſpicio, libido nõ ex-
agitet, non expugnent paſſiones corporis, non ine-
quitet vanitatum appetẽtia, voluptatum gratia. Iam
D ſi adiungas ei virtutes, caſtimoniam, ſobrietatem, ac
temperantiam, facile refrænare potens ſit immode-
ratos impetus leuium paſſionum, menſurámque im-
ponat delectationibus ſuis & cupiditatibus. Æqui-
tate ambigua diſtinguat, tranquillitate mentis dubia
componat. Et velut compoſitis omnibus corporis
& mentis iurgiis, quaſi bonus arbiter inoffenſam te-
neat exterioris hominis atque interioris concordiã,
placidans eos in ſemetipſo, ac ſi cauſa exigat, nullus
eum malos cõſiliarius reuocet metus à paſſionis co-
rona. Is plane non ſolum quaſi amicus, ſed etiã quaſi
filius aſſumetur à patre, vt diuitias gloriæ & hæredi-
E tatis eius adipiſcatur. Merito ergo poſtremus quaſi
finis naturæ formatus ad iuſtitiam inter cætera ani-
mantia iuſti arbiter. Et ſi licet exemplum arceſſere,
ſicut inter homines finis legis Chriſtus ad iuſtitiam *Rom. 10.*
omni credenti, & nos tanquam iumenta cõtempla-
tione Domini: ſic enim propheta ait κτηνώδης ἐγενήθην
παρὰ σοί, id eſt, iumentum exiſtimatus ſum apud te: *Pſalm. 72.*
& quæ tamen comparatio, cùm ille pereuntes rede-
merit, nos immolemus: ille ſeruos ad libertatem vo-
cauerit, nos liberis irrogemus captiuitatẽ? Sed quis
ſimilis Deo proceſſit? Tamen poſtremus creatura-
F rum omnium homo, ſpecie gratus, mente ſublimis,
vt omni eſſet creaturæ miraculo. In quo ad ſimilitu-
dinem æterni Dei νοῦς eſſet inuiſibilis, humana ſpe-
cie amictus. Hinc eſt νοῦς animæ vigor, principatum
animæ & corporis ſibi quaſi rector vindicans. Quem
etiam ſi non vident animalia cętera, tamen reformi-
dant, ſicut nos Deum, quem quia non videmus, ti-

memus, & eo plus metuimus, quia non videmus. G
Geneſ. 1. Namque vt ad imaginem eius & ſimilitudinem, ſi-
cut ſcriptum eſt, prçſumamus dicere, cùm ille ſe fun-
dat maieſtatis ſuæ plenitudine, & videat omnia, cœ-
lom, aërem, terram, mare, complectens vniuerſa, &
penetrans per ſiogula, vt eum nihil prætereat, & ni-
hil ſit quod oon cooſiſtat io eo, atque ex ipſo pen-
Hier. 23. deat, & ipſius plenum ſit, ſicut ipſe ait: Cœlum &
terram ego compleo, dicit Domious: ita νοῦς homi-
nis videt omnia, & non videtur, habeos ſui inuiſibi-
lem ſubſtantiam, diſciplinis & conſiliis ac ſeoſibus
comprehendit lateotia, penetrat occulta matis, at- H
que omnia diffuſa terrarum latibula vtriuſqoe ſcru-
tator naturæ, ad ſimilitudinem Dei ſummi, quem
imitatur & ſequitur, cuius imago pro exiguis portio-
nibus in ſingulis figuratur. Eleuans quoque ſe in aë-
rem, & eius nubiloſa prætergrediens, ad cœli alta ſe
dirigit, ſtudio cognitionis, & ardore ſapieotiæ, vbi
paulìſper ſtupefactus admiratione ſtellarum cœle-
ſtium, & luminum delectatus claritate, proſpiciens
deſuper mundana iſta, conferens quoque ſe ad heſ-
perum atque arcturum & cæteros illos ἀπλανεῖς
πλανήτας, & videns quòd inoffenſus ille ſit error, I
quem ſine errore, quo magis omnia obeant, intexe-
re atque oberrare videaotur, maiore ſe cupiditate
attollit ad ipſum gremium patris, in quo eſt vnige-
nitus Dei filius enarrans ſecreta Dei, & facie ad fa-
ciem poſtea reuelanda. Hunc tamen quibus digna-
tur, ex parte demonſtrat, atqoe in ænigmate, ſimúl-
que de ſpiritu & vultu ſuo ſplendorem luminis mo-
Hiere. 27. re torreotis effundit, vt eo illuminatus dicat: Et erat
ignis flammigerãs in oſſibus meis, & diſſolutus ſum
Pſal. 16. vndique, & ferre non poſſum. Et Dauid ait: De vul-
tu tuo iudicium meum prodeat. Hoc igitur mentis K
vigore, vt reuertar vnde digreſſus ſum, quo & exter-
na ſubigit, & ſeparata & diſtantia videt, & validiora
viribus animalia ſubiicit, taotam cæteris veneratio-
nem ſui infundit, vt certatim quaſi regi obediãt, vo-
ci eius obſecundent. Et cum ſint irrationabilia, ra-
tionem agnoſcant, & diſciplinam eam imprimant,
quam natura ooo tribuit. Denique vidẽtes feræ eius
manſuetudinem, eius imperio maoſueſcunt. Sæpe
ſuſpenderunt morſus ſuos reuocante ſono vocis hu-
manæ. Videmus innoxio caoum dente lepores ſine L
vulnere capi. Leones quoque ipſos, ſi vox hominis
reſultauerit, prædam dimittere. Pardos atqoe vrſos
incitari ac reuocari vocibus: equos plauſu hominum
fremere, ſilentio mollire curſum. Denique ſæpe ſine
verbere prætereunt verberatos. Ita vehementius il-
los incitat linguæ flagellum. Quid vero de muoeri-
bus loquar? Nutrit aries vellera, vt placeat homini,
atque in fluuio merſatur, vt nitorem augeat. Oues
quoque meliora pabula legunt, vt ſuauiore ſucco la-
ctis fœta diſtendaot vbera, ſubeunt partus dolores,
vt homini ſua munera ferant. Tauri depreſſo ſulcis
per totum diem aratro gemunt. Cameli præter ſub- M
eundi oneris obſequia tondendos ſe exhibent vt a-
rietes, quo velut regi diuerſa animalia tributũ ſuum
conferant, pendántque vectigal annuum. Equus
tanto ſe iactans equite, glomerat greſſus ſuperbos,
atque ad Domini adſcenſum dorſus ſinuatus herili
terga ſubſternit ſedili. Sed ne forte adhuc moueat
quòd nouiſſimus homo factus ſit, idem equus nos

G doceat non ad cootemptionem refereodum eſſe,
ſed honorem. Portat poſteriorem ſuum, nec deſpi-
cit, ſed reformidat, & per diuerſa eum ſuo circum-
fert labore. Voo momento homo longinqua obit,
circumerrat diſtantia, tum equis ſingularibus, tum
quadrigis triumphalibus. Et quooiam triomphales
memoraui qoadrigas, neceſſe eſt attexam iis currus
Heliæ, quibus per aëra vectus eſt. Currus Elephan-
torum, quibus homo victor aſſiſtens, cùm ſit po- 4. Reg. 2.
ſtremus, priores regit. Sic quoque gubernator nauis
in poppi ſedet, & totam nauem gubernat. Vnde pu-
H to illud non ocioſum eſſe in Euangelio quod Domi-
nus Ieſus in puppi dormiebat, deniqoe excitatus Matth. 8.
imperauit vento & mari, & ſedauit tempeſtatem, o-
ſtendens ideo ſe nouiſſimum veniſſe, quia guberna-
tor veniret. Vnde Apoſtolus ait: Factus eſt primus
homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus A- 1. Cor. 15.
dam in ſpiritum viuificantem. Sed oon prius quod
ſpirituale eſt, ſed quod animale, deinde qood ſpiri-
tuale. Et addidit: Primus homo de terra terrenus,
ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Recte ergo nouiſ-
ſimus quaſi totius ſumma operis, quaſi cauſſa mundi
I propter quem facta omnia, quaſi omnium habitator
elementorum inter feras viuit, cum piſcibus natat,
ſuper aues volat, conuerſatur cum aogelis, terram in
habitat, & cœlo militat, ſulcat mare, aëre paſcitur,
cultor ſoli, viator profundi, piſcator in fluctibus, in
aëre auceps, in cœlo hæres, Chriſti cohæres. Hæc
ſecundum induſtriam. Accipe etiam quod ſupraho- Exod. 12.
minis ſubſtantiam. Moyſes in imo ambulauit mari, Dan. 14.
in ſummo Apoſtoli. Abacuch ſine pennis volauit. 3. Reg. 17.
Helias in terris vicit, & in cœlo triumphauit. Vale & 4. Reg. 2.
fili, & nos dilige, quia oos te diligimus.

K

Diui Ambroſij ad Horontianum, de diuiſione prophetica quæ operatorem atque opera diſtinxit. Ratione quoque ſex dierum quibus factus eſt mundus, & myſterio ſeptimi atque octaui numeri ſubtiliter diſſerentis.

Epiſtola XXXIX.

AMbroſius Horontiano. Diuiſionem egregiè
aduertiſti propheticam, vel potius diuinam.
L Noo enim ſua Moyſes, ſed infuſa & reuelata ſibi
ſcripſit, ea præcipuè quæ ſunt de cõſtitutione mun-
di, quæ diuiſio operatorem atque opera diſtinxit.
Nam cum aliod impaſſibile eſſet, aliud paſsionis re-
ceptabile: quod erat impaſsibile, ad Deum opera-
torem retulit, quod autem paſsibile, ſine anima, ſine
motu proprio, motum & animam & figuram à crea-
tore accipiens ſuo, deputauit huic mundo. Quem
factum non oportuit ſine gubernatore & quodam
patre indefenſum relinqui. Et ideo inuiſibilem Deũ
viſibilis huius muodi rectorem eſſe, & quaſi tuto-
rem, apertiſsimè deſcribit. Quod ergo inuiſibile,
M ſempiternum: quod autem videtur, temporale. Sex
itaque diebus factum muodum exprimit, non quod
Deus tempore indiguerit ad conſtitutiooem eius,
cui intra momentum ſuppetit facere quæ velit, (di-
xit enim, & facta ſunt) ſed quia ea quæ fiunt, ordi- Pſalm. 148.
nem quærunt. Ordo autem tempus & numerum
plerumque exigit. Illud quoque præcipuè, quoniam
nobis ad operandum formam daturus, numerum
dierum

dierum ſeruauit & tempora. Nos enim tempore in- A
digemus vt aliquid maturius agamus, ne præcipite-
mus conſilia atque opera noſtra, ne ordinem præter-
Geneſ. 1. mittamus. Cùm enim Dominum legimus, vt ſcri-
ptura oſtendit, cum ſapientia & quodam conſilio &
diſpoſitione feciſſe & ordine, vt primo cœlum face-
ret quod eſt pulcherrimum, oportet vt eo primum
oculos erigamus, illo nobis contendendum eſſe ar-
Geneſ. 2. bitremur, illam ſedem terrenis omnibus præferen-
dam putemus. Sex itaque diebus mundum creauit,
ſeptimo die requieuit ab operibus ſuis. Bonus ſepti- B
mus numerus, quem nõ Pythagorico & cæterorum
philoſophorum more tractamus, ſed ſecundum for-
mam & diuiſiones gratiæ ſpiritualis. Septem enim
Eſaia 61. virtutes principales Sancti ſpiritus propheta Eſaias
complexus eſt. Hæc hebdomas ſicut ipſa patris &
filij & Spiritus ſancti venerabilis trinitas, ſine tem-
pore, ſine ordine, author numeri, non ſub numeri le-
ge deuincta. Itaque ſicut ad æternæ trinitatis gra-
tiam cœlum, terram, maria formata, ſicut Sol, Luna,
& ſtellæ: ita etiam ad illum ſeptenarium virtutum C
ſpiritualium circuitum atque orbem operationis di-
uinæ vigore præſtantem, ſeptenarium quoddam mi-
niſterium planetarum creatum aduertimus, quo hic
mundus illuminatur. Quarum concurrere fertur mi-
litia ad earum numerum quas inenarrabiles ferunt
ſtellas, & vt Græci dicunt ἀπλανεῖς. Septentrio quo-
que inde Latinè nomen accedit quòd ſeptem in eo
fulgor ſtellarum irradiet, in quem maxime guberna-
tores quaſi ducem feruntur intendere. Deſcendit
hæc de cœlo in terras prærogatiua. Nam vt tranſeã
ſeptiformem capitis noſtri gratiam in oculis duobus
auribus & naribus binis, ore quoque per quod ma-
gnam ſuauitatem percipimus: quantum iſtud mira- D
culi quod ſeptimo menſe in pleriſque origo legiti-
ma formatur, & qui fuerit editus, vitalis generatio-
nis curricula ſortitur: octauo autem menſe interdi-
cta naturali lege pariendi cernimus tempora, ac ſi
forte letalis neceſſitas partus clauſtra laxauerit, peri-
culum pariter generantis properetur & pignoris.
Sed tamen ille ſeptimanus, etſi bene naſcatur, ad la-
bores naſcitur: qui autem octaua die regenerationis
ſortitur myſteria, conſecratur per gratiam, & ad hæ-
reditatem regni cœleſtis vocatur. Magna in virturi-
bus Spiritus ſancti hebdomadis gratia, eadem tamẽ
hebdomadem ſonat, ogdoen cõſecrat, in illa ſonus, E
in iſta fructus eſt: ideóque octauo die ſoluta paradi-
ſo reddidit ſpiritus gratia, quos extorres ſua fecerat
culpa. Nouit ogdoen iſtam, quam octauam Latinè
Eccleſ. 11. dicimus, vetus teſtamentum, ſiquidem ait Eccleſia-
ſtes: Da partem illis ſeptem, & illis quidem octo.
Hebdomas veteris teſtamenti eſt, octaua noui, quã-
Pſalm. 117. do Chriſtus reſurrexit, & dies omnibus nouæ ſalutis
illuxit. Ille dies, de quo ait Propheta: Hic dies quem
fecit Dominus, exultemus & lætemur in eo, quo die
ſe fulgor plenæ atque perfectæ circumciſionis hu- F
manis pectoribus infudit. Propterea & vetus teſta-
mentum dedit partem octauæ in circumciſionis ſo-
lennitate. Sed illa adhuc in vmbra latebat. Venit ſol
iuſtitiæ, & conſummatione paſſionis propriæ reuela-
uit ſui luminis radios, quos retexit omnibus, & vitæ
claritatem aperuit æternæ. Iſti ergo ſunt ſeptem &
Oſea 3. octo, de quibus & Oſee dicit quòd eo numero con-

A duxerit ſibi, & acquiſierit fidei plenitudinem. Sic e-
nim habes: Et abij, & conduxi mihi quindecim ar-
genteis, & coro hordei, & ſemicoro hordei, & neuel
vini. Conducendam autem ei meretricem Domi-
nus præceperat. In ſuperioribus itaque manifeſtum
eſt quòd conduxit eam, qui etiam mercedis quanti-
tatem expreſſit. Quindecim autem argentei ex ſe-
ptem, & octo conſtant, hebdomadam itaque & o-
ctauam ſignificant. Duorum igitur teſtamentorum,
id eſt, plenæ fidei precio prophetia conſummationẽ
B accepit fidei, Eccleſia plenitudinem. Primo enim te-
ſtamento Iſraël acquiſitus eſt populus, ſecundo na-
tionum & gentium. Fide ergo plena conducitur me-
retrix, vel ex gentibus copulam ſui quærens, vel ex
adultero Iudæorum populo, qui Dominum ſuum &
authorem virginalis fidei dereliquerat, conuentus
ſuos totius orbis ſpatio diffundens. Quod autem di-
xit, in coro & in ſemicoro hordei: in coro menſuræ
plenitudo eſt, in ſemicoro ſemiplena menſura. Ple-
nitudo in Euangelio, ſemiperfectio in lege: ſicut le-
C gimus dicente Domino: Non veni legem ſoluere, Matth. 5.
ſed implere. Et alibi habemus dicente Domino per
Michæam prophetam: Quia tunc pax erit in terra Michea 5.
Iſraël, cum venerit Aſſyrius in terram eius, & inſur-
rexerint in eum ſeptem paſtores, & octo morſus ho-
minum. Tunc enim plena pax eſt fideli populo ab o-
mnibus tentationibus & vanitatibus abſoluto, cùm
mundi huius vanitatem excluſerint de cordibus no-
ſtris pax & gratia. Pax veteris, gratia noui teſtamen-
ti. Septem paſtores, præcepta legis ſunt, quibus grex
adhuc quaſi irrationabilis in virga Moyſi per deſer-
tum ductus & gubernatus eſt. Octo morſus homi-
num, mandata Euangelij, & dominici oris alloquia.
D Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit
ad ſalutem. Boni morſus, per quos vitæ æternæ mu-
nus guſtauimus, peccatorum remiſſionem in Chri- Rom. 10.
ſti corpore deuorantes. In veteri teſtamento amarus
morſus eſt mortis, propterea dictum eſt: Deuorauit
mors præualens. In nouo teſtamento ſuauis morſus
eſt vitæ, quæ mortem abſorbuit. Propterea Apoſto- 1. Cor. 15.
lus ait: Deuorata eſt mors in victoria ſua. Vbi eſt
mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus? Atque
vt apoſtolicis vtamur teſtimoniis, vbi hominem fe- Heb. 4.
cit Deus, requieuit ab omnibus operibus ſuis in die
ſeptima. Sed quia populus Iudæorum per contuma-
E ciam contempſit mandata Dei ſui, ait Dominus: Si
introibunt in requiem meam. Et ideo aliam Deus
præfiniuit diem, de qua dicit: Hodie ſi vocem meam
audieritis. Duos enim dies comprehendit ſcriptura
generales, Heri, & hodie. De quibus dicit: Imitami- Ibidem 13.
ni fidem Ieſu Chriſti, heri & hodie, ipſe eſt in ſecula.
In ſuperiore die promiſſio eſt, in cõſequenti ſolutio.
Sed quia heſterna die neque Moyſes neque Ieſus
Naue populum induxit in requiem, hodierna die
Chriſtus induxit, cui dixit pater: Ego hodie genui
te. Per ſuam enim reſurrectionem Ieſus populo re- Pſalm. 2.
F quiem comparauit. Requies enim in cœlo, non in
terra eſt. Requies noſtra, Dominus eſt Ieſus, qui ait:
Hodie mecum eris in paradiſo. Quid igitur opus eſt, Luca 23.
vt explorem ortus ſignorum atque obitus, quorum
ad exortum duris inarata vomeribus findantur no-
ualia, vel ad occaſum læta meſſis recumbat? Vna mi-
hi ſtella abundat pro omnibus, ſtella ſplendida &

matutina, cuius ad exortum ſeminata eſt non frugũ, ſed martyrum ſeges, quando Rachel plorauit filios *Hierem. 31.* ſuos, vt lachrymis ablutos ſuis pro Chriſto offerret *Matth. 2.* infantulos: cuius ſtellæ obitus non cremiorum inſenſibilium, ſed ſpirantium defunctorum triumphales manipulos de tumulis reſuſcitauit. Celebretur itaque hebdomas, eò quod per ſeptem ætatum curſus vita hominum vſque ad ſenectutem tranſcurritur, ſicut Hippocrates medicinæ magiſter ſcriptis explicuit ſuis. Prima ætas infantia eſt, ſecunda pueritia, tertia adoleſcentia, quarta iuuentus, quinta virilis ætas, ſexta æui maturitas, ſeptima ſenectus. Eſt ergo infans, puer, adoleſcens, iuuenis, vir, veteranus, ſenex. Solon autem decem fecit ætatum ordines per annos ſeptenos, ita vt prima ætas infantiæ vſque ad emiſſionem ſit dentium, quibus conficiat cibum, ſermonémque diſtinguat, vt poſſit effabilis videri. Pueritia quoque vſque ad annos pubertatis procedit, & genitalia tentamenta. Adoleſcentia vſque ad barbæ lanuginem. Iuuenta vſque ad perfectæ virtutis proceſſum. Quinta ætas virilis eſt, apta copulis coniugalibus per totam hebdomadam. Sexta quoque hebdomas virili deputatur ætati, & ad prudentiæ proceſſum habili, & ad agendum ſtrenuè. Septima quoque hebdomas & octaua æui maturum, & ſenſum vigentem, & ſermonem non inſuauis alloquij gratia præditum produnt. Nona hebdomas reliquias adhuc habet aliquas virium, lingua ac ſapientia mollior. Decima vero hebdomas menſuram implet, ad quam is qui peruenire potuerit, non immaturo temporum curſu pulſabit mortis ſera veſtibula. Ergo Hippocrates & Solon vel ſeptem ætates vel hebdomadas ætatum norunt, in illis ſe hebdomas præferat. Octaua autem vnam & perpetuam ætatem inuehit, qua excreſcimus in virum perfectum in agnitione Dei fidei plenitudine, in qua legitimæ ætatis menſura impletur. Eſt etiam in viſceribus noſtris hebdomadis explorata gratia. Ferunt enim ſeptem quoque eſſe in nobis interiora viſcera, ſtomachum, cor, pulmonem, lien, hepar, renes duos. Septem quoque exteriora, caput, poſteriora, ventrem, binas manus, & binos pedes. Præſtantiſſima hæc, ſed obnoxia dolori. Quis autem dubitet maius eſſe octauæ munus quæ totum renouauit hominem, vt iam nihil poſſit dolere? Itaque ſeptima mundi ætas concluſa eſt, octaua illuxit gratia, quæ fecit hominem iam non huius mundi eſſe, ſed ſupra mundum. Iam enim non vitam noſtram, ſed Chriſtum viuimus. Nobis enim viuere Chriſtus & mori lucrum. *Philip. 1.* Itaque iam non in carne, ſed in fide viuimus Chriſti. Vnde colligimus, quia concluſus eſt mundi dies. Denique nouiſſima hora venit Dominus Ieſus, & pro nobis mortuus eſt, & omnes in illo mortui ſumus, vt viuamus Deo. Non ergo nos qui eramus viuimus, ſed viuit Chriſtus in nobis. Abiit ergo hebdomas, venit octaua. Abiit heri, venit hodie, illud hodie quod promiſſum eſt, quo admoniti ſumus vocem Dei audiendam & ſequendam. Abiit ergo ille dies teſtamenti veteris, venit dies nouus, quo teſtamentum conſummatum eſt nouum, de quo dicit: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & confirmabo *Hiere. 31. Heb. 8.* domui Iſraël, & domui Iudæ teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum quod feci patri- A bus illorum in die qua apprehendi manus ipſorum educere illos de terra Ægypti. Et qua ratione mutatum ſit teſtamentum, adijcit: Quoniam ipſi non manſerunt, inquit, in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Abierunt ſacerdotes legis, legis tribunalia. Accedamus ad ſacerdotem nouum, ad ſedem gratiæ, viſitatorem animarum noſtrarum, ſacerdotem non ſecundum legem mandati carnalis *Hebr. 7.* creatum, ſed ſecundum virtutem infatigabilem electum. Non enim ipſe ſibi honorem præripuit, ſed electus à patre eſt, ſicut ipſe pater ait: Tu es ſacer- B dos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. *Pſalm. 109.* Nouus ergo ſacerdos videmus quid obtulerit? Alij ſacerdotes pro ſe offerebant, & pro populo ſuo, hic quia non habuit peccatum, vt pro ſe offerret, pro vniuerſo mundo ſe obtulit, & per ſanguinem ſuum intrauit in ſancta ſanctorum. *Hebr. 9.* Hic eſt ergo ſacerdos nouus, & noua hoſtia, non ex lege, ſed ſupra legem: aduocatus mundi, lux ſeculi: qui dixit: Ecce venio, *Apoc. 22.* & venit. Ad quem accedamus in abundantia fidei, adorantes, & obſecrãtes, & ſpectantes in eum, quem non videmus oculis, ſed affectu tenemus, cui eſt o- C mnis honor ſemper & gloria. Vale fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Sabinum libellos illi mittentis, atque rogantis vt ſcrutanter diſcutiat, & quæ corrigenda decreuerit, arbitrij ſui iudicio corrigat.

Epiſtola XL.

AMbroſius Sabino. Remiſiſti mihi libellos, quos tuo iudicio probatiores habebo. Ideo miſi a- D lios non indicij fauore delectatus, ſed promiſſa à te, & petita à me veritate illectus. Malo enim tuo corrigatur iudicio ſi quid mouet, priuſquam foras prodeat, vnde iam reuocandi nulla facultas ſit, quàm laudari à te quod ab alijs reprehendatur. Itaque arbitrum te eorum quæ poſtulas rogaui. Neque enim legi à te mea quæ nonnunquam tribuo in vulgus, ſed in tuæ calculum venire ſententiæ deſideraui. Non erit longi ſubſellij iſta iudicatio & mora, vt dictum eſt antiquitus. Facile eſt tibi de noſtris iudi- E care. Ego certe huc inuitatu tuo prodeundum putaui, tuum eſt liquido decernere, & ſcrutanter diſcutere quæ corrigas, ne tibi vitio vertant ea quæ nobis potuerunt obrepere. Neſcio quo enim modo præter imprudẽtiæ caliginem quæ me circumfundit, vnumquemque fallunt ſua ſcripta, & aurem * prætereunt, atque vt filij etiam deformes delectant, ſic etiam ſcriptorem indecores ſermones ſui palpant. ** authorem.* Incautius plerumque aliquid promitur, aliquid accipitur maleuolentius, aliquid exit ambiguum, tum quia alieno examinanda iudicio, non pro noſtra de- F bemus magis quàm pro aliena opinione trutinare, & diſcutere omnes ſcrupulos maleuolentiæ. Aſſume igitur beneuolo animo aurem verſutiæ, & pertracta omnia, ſermones ventila, ſi in iis non forenſes blanditiæ, & ſuaſoria verba, ſed fidei ſinceritas eſt, & confeſſionis ſobrietas. Notam appone ad verbum dubij ponderis, & fallacis ſtateræ, ne quid pro ſe eſſe aduerſarius interpretetur. Eſto vt reuincatur ſi congredi cœperit. Male ſe habet li-

ber

ber qui ſine aſſertore non defenditur. Ipſe igitur A pro ſe loquatur, qui procedit ſine interprete. Habetur hic tamen, non egredietur à nobis, niſi à te acceperit autboritatem. Itaque eum eum fide tua prodire iuſſeris, committetur ſibi. Tamen quo- 1. Cor. 4. niam non in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute: verbum ſi offenderit, virtutem profeſſionis interrogato. Profeſſio autem fidei ſententia eſt, quam aduerſum Sabellianos & Arrianos ita à maioribus traditam tenemus, vt patrem Deum, & filium eius vnigenitum, & Spiritum ſanctum venere- B Matth. 28. mur, hanc trinitatem vnius eſſe ſubſtantiæ, maieſtatis, diuinitatis. In hnc nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti baptizare nos, quemadmodum ſcriptum eſt: Filium itaque coæternum patris ſuſcepiſſe carnem, natum de Spiritu ſancto & virgine Maria æqualem patri ſecundum diuinitatem in Dei Coloſ. 2. forma, id eſt, in omni plenitudine diuinitatis, quæ Philip. 2. in illo habitat, vt dixit Apoſtolus, corporaliter, qui in perſona hominis formam ſerui accepit, & ſe humiliauit vſque ad mortem. Ergo & aduerſus Photi- C num hæc nobis ſententia eſt: aduerſus Apollinarem autem legitima circumſpectio, vt confiteamur ſicut in Dei forma nihil ei defuit diuinæ naturæ & plenitudinis, ſic in illa forma hominis nihil ei defuiſſe Ioan 7. quo imperfectus homo iudicaretur, qui ideo venit, vt totum hominem ſaluum faceret. Neque enim decebat vt qui perfectum opus in aliis conſummauerat, hoc imperfectum in ſe eſſe pateretur. Si enim aliquid ei defuit, non totum redemit. Si non totum redemit, fefellit igitur qui dixit ideo ſe veniſſe, vt totum hominem ſaluum faceret. Sed quia impoſſibile eſt mentiri Deo, non fefellit ergo: quia ita venit, vt totum redimeret, & ſaluum faceret, totum v- D tique ſuſcepit quod erat humanæ perfectionis. Noſtra ſententia huiuſmodi eſt, vt meminiſti. Si verba alicubi mouent, non præiudicant fidei. Etenim ſermonem dubium mens non dubia obumbrat, & defendit à lapſu. Hæc tecum præluſimus, quæ in libros noſtrarum Epiſtolarum referam ſi placet, atque in numerum reponam, vt tuo commendentur nomine, & tuis ad nos, & noſtris ad vos literis augeatur mutuus amor per Dominum, vt ita legas quo iudices, & quod mouerit, ſcribas ad me. Amor enim vetus conſtantia probatur. Placet iam quod ſenibus vſu facilius eſt, quotidiano & familiari ſermone Epi- E ſtolas texere, & ſi quid de ſcripturis diuinis obuium inciderit, attexere. Vale frater, & dilige amantem tui, quia plurimum te diligo.

Diui Ambroſij ad Sabinum, ex eo quòd illi complacuit vſus Epiſtolarum, ſpondentis ſe frequentius eum ſcriptis ſuis, præſertim cum ſolus ſit, velle alloqui, ſolitudinémque plurimum commendantis atque ſuadentis.

Epiſtola XLI.

F]

AMbroſius Sabino. Quoniã tibi quoque complacuit noſtrarum vſus Epiſtolarum, in quibus quidem inter abſentes præſentium ſermo eſt, pergam frequentius te in meis ſcriptis & eum ſolus ſum alloqui. Nunquam enim minus ſolus ſum, quàm cum ſolus eſſe videor, nec minus ocioſus quàm cum A ocioſus. Certe pro arbitrio arceſſo quos volo, atque adiungo mihi quos magis diligo, aut quos aptiores arbitror, nemo interpellat, nemo interpolat. Tunc ergo te magis teneo, & de ſcripturis confero, & prolixiorem ſimul ſermonem cedimus. Sola erat Maria, & loquebatur cum Angelo. Sola erat quando ſuper- Luca 1. uenit in eam Spiritus ſanctus, & virtus altiſſimi obumbrauit eam. Sola erat, & operata eſt mundi ſalutem, & concepit redemptionem vniuerſorum. Solus erat Petrus, & totum per orbem conſecrandatum B gentium cognouit myſteria. Solus erat Adam, Act. 10. & non eſt præuaricatus, quia mens eius adhærebat Geneſ. 2. & 3. Deo. Poſtquam vero ei mulier adiuncta eſt, non potuit inhærere mandatis cœleſtibus, & ideo ſe abſcõdebat quando Deus deambulabat in paradiſo. Et nunc deambulat in paradiſo Deus quando diuinas ſcripturas lego. Paradiſus eſt Geneſis liber, in quo virtutes pullulant patriarcharum. Paradiſus Deuteronomium, in quo germinant legis præcepta. Paradiſus Euangelium, in quo arbor vitæ bonos fructus facit, & æternæ ſpei mandata diffundit per vniuer- C ſos populos. Audiens itaque, Diligite inimicos: Audiens, Dimitte omnia tua & ſequere me: Audiens, Matth. 5. Qui te percutit in maxilla, præbe ei alteram: & hæc Matth. 19. Lucæ 6. non faciens, & vix diligens eum qui me diligat, non dimittens quæ habeo, iniuriam acceptam vleiſci volens, & ſublatum mihi extorquere, cùm ſcriptura dicat etiam aliud, id eſt, plus quam petitum aut ereptum eſt, concedendum: video me contra mandata Dei facere. Et aperiens oculos conſcientiæ deambulare mihi Deum præſentem recognoſco, cupio me abdere, cupio velare, ſed nudus ſum Deo, apud Heb. 4. quem nuda & intecta ſunt omnia. Erubeſcens ita- D que tegere pudenda facinora deſidero, quaſi membra mei corporis: ſed quia Deus omnia videt, foliis obumbratus, latebris tectus appareo. Puto me abſcondi, quia corpore amictus ſum. Ipſa eſt tunica pellicea cum qua Adam de paradiſo eiectus eſt, nec Geneſ. 3. a frigore tutus, nec tectus ab opprobrio, ſed & iniuriæ & culpæ patens. Liquet igitur ex his quia ſoli cum ſumus, tunc nos offerimus Deo, tunc mentem ei noſtram aperimus, tunc amictum fraudis exuimus. Solus erat Adam quando in paradiſo conſtitu- Geneſ. 1. & 3. tus eſt, ſolus erat & quando ad imaginem Dei factus eſt, ſed non erat ſolus quando de paradiſo eiectus E eſt. Solus erat Dominus Ieſus quando mundum redemit. Non enim legatus neque nuncius, ſed ipſe Dominus ſolus ſaluum fecit populum ſuum: etſi nunquam ſolus eſt ille, in quo pater eſt ſemper. Vnde & nos ſoli ſimus, vt Dominus nobiſcum ſit. Vale & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Sabinum, de paradiſo quid alij ſenſerint referentis, & quæ ſua de myſtico paradiſo ſit ſententia, pulchra expoſitione declarantis.

Epiſtola XLII.

AMbroſius Sabino. Lecto hexaemero vtrum paradiſum ſubtexuerim, requirendum putaſti, & quàm de eo haberem ſententiam ſignificandum, idque velle te ſtudioſè cognoſcere. Ego autem iam dudum de eo ſcripſi, nondum veteranus ſacerdos.

Sententias autem de eo diuerſas eſſe plurimorum G comperi. Nam Ioſephus, vtpote hiſtoriographus, locum dicit refertum arboribus virgultiſque pluri-mis, irrigari etiam flumine qui diuidatur in quatuor fluuios. Collecta etenim in vnum congregatione aquarum, non ſe penitus exinauit terra, & fraudauit irriguis ſuis, ſed hodiéque in fontes prorumpit, & deducit meatus fluminum, quibus pignora ſua quaſi pia mater plenis lactat vberibus. Alij alias. Omnes tamen congruunt in paradiſo & lignum vitæ radicatum, & lignum ſcientiæ quæ diſcernat bonum & malum, cætera quoque ligna plena vigoris, plena vi- H uificationis, ſpirantia, & rationabilia. Ex quibus colligitur paradiſum ipſum non terrenum videri poſſe, non in ſolo aliquo, ſed in noſtro principali, quod animatur & viuificatur animæ virtutibus, & infuſione ſpiritus Dei. Denique Salomon in ſpiritu paradiſum in homine eſſe euidéter declarauit. Et quia myſteria exprimit vel animæ & verbi, vel Chriſti & Eccleſiæ, ideo ait de virgine anima, vel Eccleſia quam volebat virginem caſtam aſſignare Chriſto, Paradi- *Cantic. 4.* ſus concluſus ſoror mea ſponſa, paradiſus concluſus fons ſignatus. Paradiſus Græcè, Latinè ortus dici- I *Dan. 13.* tur. Denique Suſanna in paradiſo erat, & ſic legitur *Geneſ. 2.* Latinè. Et Adam in paradiſo erat, & ſic legimus. Ergo non te moueat quòd alij codices Latini ortum habent, alij paradiſum. Ibi ergo eſt caſta vxor, vbi virgo. Licet virgo excepta habeat clauſtra & ſignacula ſua, ſed vtraque in paradiſo, vt aduerſum æſtus corporis & carnis flagrantiam refrigeretur virtutum vmbraculis. Ergo paradiſus in principali noſtro eſt, ſyluefcens plurimarum opinionum plantariis, in quo principaliter lignum vitæ conſtituit Deus, id eſt, pietatis radicem. Ea eſt enim vitæ noſtræ ſubſtā- K tia, ſi Domino & Deo noſtro debitos cultus deferamus. Conſtituit etiam ſcientiæ boni & mali ſeminarium. Homo enim ſolus in cæteris animantibus terrenis habet ſcientiam boni & mali. Alia quoque illic plantaria diuerſa, quorum fructus virtutes ſunt. Sed quia ſcientia capax hominis affectus cognitus eſt Deo quòd citius ad aſtutiam inclinaretur, quàm ad ſummum prudentiæ. (Neque enim iudicem qui fines certos in anima noſtra conſtituit, operis ſui qualitas latere poterat) eliminare voluit aſtutiam de pa- L radiſo, quaſi prouidus author noſtræ ſalutis, & vitæ *Geneſ. 2.* ſtudium, & diſciplinam pietatis infundere. Ideoque præcepit homini ab omni ligno quod eſt in paradiſo, guſtandum, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali non eſſe guſtandum: ſed quia creatura omnis paſſioni obnoxia, ideo delectatio ſicut ſerpentino illapſu humanis irrepſit affectibus. Itaque non immeritò ſanctus Moyſes delectationem ſerpentis figurauit ſimilitudini. Prona eſt enim in ventrem ſicut ſerpens, non pedibus incedens, aut vllis eleuata cruribus, ſed ſinuoſo flexu totius velut corporis ſui lubrica. Ei terra cibus eſt ſicut ſerpenti, quoniam eſcam M neſcit cœleſtem. Corporalibus enim paſcitur, atque in varias mutatur ſpecies cupiditatum, & tortuoſis angulatur anfractibus. Venenum in dentibus habet, quibus vnuſquiſque ſe euiſcerat luxurioſus, heluo internecat, abliguritor perimit. Quantos rupetunt vina, diſſoluit ebrietas, diſtendit cruditas? Nunc intelligo qua cauſſa Dominus Deus in- *Ibidem.*

ſufflauit in faciem hominis. Ibi enim ſenſus omnis, ibi ſedes atque illecebra delectationis, in oculis, auribus, naribus, atque in ore, vt ſenſus noſtros aduerſus delectationem fortiores faceret. Hæc ergo nobis, ſicut ſerpens aſtutiam, infudit. Non enim delectatio, ſed labor & diuturna meditatio cum Dei gratia dat perfectam prudentiam. Tamen quia ſerpentis fraudibus inuoluta eſt humani generis hæreditas, in eo aſtutiam ſerpentis ſequamur, vt caput noſtrum non proiiciamus in pericula, ſed præ cæteris integrum cuſtodiamus. Caput autem noſtrum *1. Cor. 11.* Chriſtus eſt. Hoc maneat incolume, vt ſerpentis ve- *Epheſ. 1. & 4.* nena nobis non poſſuit nocere. Bona eſt enim ſapientia cum hæreditate, id eſt, cum fide, quoniam eſt hæreditas credentibus in Dominum. Quod ſi primus ille homo qui cum Deo loquebatur in paradiſo poſitus, labi tam facile potuit, ex terra creatus virgine, quæ ad verbum Dei formata & creata recenti fuerat exortu, nondum ea parricidali cædiúmque concreta ſanguine, flagitiis & dedecore polluta, nondum carne noſtra damnata maledicto obnoxiæ hæreditatis: quanto facilius poſtea lubrica ad peccandum via maius aduexit humano generi præcipitium, cùm deterior tolerabiliori per vices generationis ſucceſſerit? Etenim ſi magnetis lapis tantam naturæ vim habet, vt ferrum ad ſe trahat, & transfundat ſe in illius ſpeciem, ita vt pleriſque experiri volentibus cum plures annulos ferreos ad eum lapidem admouerint, omnes pari teneat modo: deinde ſi ei annulo cui adhæſerit lapis, alium admoueas annulum, & rurſus per ordinem ſingulis ſubſtituas, licet in omnes penetret per ordinem ex illo lapide vis naturæ, tamen priores nexu vehementiore conſtringit, poſteriores remiſſiore: quanto magis humani generis conditio atque natura ex puriore ſtatu in deteriorem lapſa eſt, quando nequiorem attigit? Nam ſi per eas ſpecies minuitur natura quæ non ſunt culpæ capaces, quanto magis per animos atque artus labe pollutos ſcelerum virtus eius hebetatur? Vnde quia excreuerat malitia, abolita innocentia fuerat, non erat qui faceret bonitatem, non erat vſ- *Pſal. 13.* que ad vnum: venit Dominus, qui reformaret naturæ gratiam, imò augeret, vt vbi ſuperabundauit *Rom. 5.* peccatum, ſuperabundaret gratia. Ergo liquet & quia author hominis Deus, & quòd Deus vnus, non multi dij, ſed vnus qui mundum operatus eſt, & vnum non multos mundos, vt dicunt philoſophi. Primum igitur mundum creauit, deinde habitatorem mundi, cui totus mundus patria foret. Nam ſi hodie quocunque acceſſerit ſapiens, vbique ciuis eſt, vbique ſua omnia intelligit, nuſquam ſe peregrinum, nuſquam hoſpitem iudicat, quanto magis ille primus homo totius erat mundi incola, & vt Græci dicunt, κοσμοπολίτης, opus Dei recens, confabulator aſſiduus, ciuis ſanctorum, complantatus virtutibus, præpoſitus omnibus terrenis animantibus, marinis, volatilibus, totum mundum ſuam poſſeſſionem putabat, quem Dominus tuebatur vt opus ſuum, neque vt bonus parens atque author deſerebat? Denique eouſque creatum fouit, vt abdicatum redimeret, eliminatum reciperet, mortuum paſſione filij ſui vnigeniti reſuſcitaret. Eſt ergo hominis author Deus, & diligit opus ſuum operatur bonus,

nec

nec derelinquit bonus pater, quē etiam ſicut diues
paterfamilias cenſu propriæ hæreditatis redemit.
Caueamus ergo ne hominem iſtum, id eſt, νοῦν, mu-
lier illa, id eſt, paſſio ſenſuum noſtrorum, delectatio-
ne & ipſa decepta atque illuſa effœminet, & circun-
ſcriptum in leges ſuas & ſententiam trahat. Fugia-
mus delectationem ſicut ſerpentem: multas artes
habet, & maximè in hominem. Nam alia animantia
cibi auiditate capiuntur, homo quanto plures ſen-
ſus oculorum auriúmque habet, tanto maiora peri-
cula. Vale, & nos dilige, vt facis, quia nos te diligi-
mus.

Diui Ambroſij ad Siſynnium, pietatem illius commendantis, quòd filio ignouerit qui eo inconſulto vxorem acceperat.

Epiſtola XLIII.

AMbroſius Siſynnio. Quod filio noſtro remiſi-
ſti meo rogatu, quia te inconſulto vxorē acce-
perat, pietati magis tribuo quā noſtro amori. Plus
eſt enim pietatem ipſam de te impetrauiſſe, quàm
cuiuſquam petitionem. Certe ſacerdos tunc magis
impetrat, cum virtus præualet. Sacerdotis enim pe-
titio, doctrina pietatis eſt. Impetrauit igitur natura,
impetrauit filius, eo plenius, quia poſtulati contem-
plario temporalis ſolet eſſe, virtutis autem diutur-
nus habitus, & iugis animarum inductio. Pulchrè
itaque geſtum, vt te patrem recognoſceres: ſimul
quia iuſta indignatio fuit. Malo enim culpam fateri,
vt plus laudetur paterna indulgentia: ſed & ipſa pa-
terna offenſio fuit, quoniam venturam in locum fi-
liæ tuæ debuiſti eligere iudicio, cui fieres pater. Nā-
que aut natura filios ſuſcipimus, aut electione. In
natura caſus eſt, in electione iudicium: magíſque in
adoptatis offendimus quā in genitalibus filiis: quia
genitales filios eſſe degeneres, ad naturam refertur:
aſcitos vel adoptione vel copula dedecores eſſe,
non niſi errori adſcribitur. Fuit ergo quod ſuccen-
ſeres filio, ſed fuit etiam quod remitteres, quia ſibi
vxorem elegit. Adquiſiſti filiam ſine electionis pe-
riculo. Si bonam duxit, tibi acquiſiuit gratiam: ſi er-
rauit, recipiendo meliores facies, refutando dete-
riores. Maturiore quidem conſilio puella filio à pa-
tre traditur, ſed maiore obſequij propoſito à filio ad
patrem ducitur, & à viro lecta ingreditur ſoceri do-
mum, dum metuit & filius diſplicere iudicium ſuſi,
& nurus miniſterium. Illum paternæ electionis præ-
rogatiua attollit atque erigit, iſtam offenſionis hu-
miliat metus, inclinat verecundia. Non habebit fi-
lius quod in vxorē referat quaſi exors culpæ ſi quid

A fortaſſe offenſum ſit, quod habet vſus: imò amplius
elaborabit vt in vtroque ſuum poſſit probari & in
vxore iudicium, & in ſe obſequium. Feciſti igitur
quod boni parentes, vt cito ignoſceres, ſed obſecra-
tus. Nā antequā rogareris, non erat ignoſcere, ſed
factum probare. Deinde diutius differre veniam, &
tibi acerbum, & illis inutile. Neque enim paterna *Gen. 22.*
viſcera diutius tolerare poſſent. Summę deuotionis
B propoſito Abraham filium ſuum ſecundum oracu-
lum Dei offerebat in holocauſtum, & quaſi exors
naturæ exerebat gladium, ne mora ſacrificium de-
coloraret. tamen vbi abſtinere à filio iuſſus eſt, gla-
dium libenter recōdit: & qui immolare vnigenitum
fidei intentione properabat, maiore pietatis ſtudio
feſtinauit ouē ſubrogare ſacrificio. Ioſeph quoque *Geneſ. 44.*
vt fratrem iuniorem teneret, ſimulabat iracundiam
fratribus, & compoſitam à ſe furti fraudem indigna-
tus eſt: tamen cum aduolueretur ad genua eius vnus
ex fratribus Iudas, flerent alij, fraterno victus & cō-
C paſſus affectu, diutius tenere non potuit ſimulatio-
nem ſeueritatis, remotíſque arbitris aperuit fratri-
bus quod germani ſui eſſent, & ipſe eſſet Ioſeph quē
vendidiſſent: nec ſe memorem ſuæ eſſe iniuriæ, &
non fraternæ venditionis acerbitatem fraternè ex-
cuſare, atque id quod poſſet arguere, ad altiores
cauſſas referre, eò quòd ita oportuiſſet fieri procu-
rante Deo, vt tranſiret in Ægyptum qui gentem
ſuam frugis externæ egentem paſceret, vt ſterilitatis
tempore alendis patri & filiis ſubſidio foret. Quid *2. Reg. 14.*
autem de ſancto Dauid loquar, qui degenerem fi-
D lium, & fraterno oblitum ſanguine, ad vnius mulie-
ris petitionem paternis viſceribus mentem emolli-
tus domo recepit? Ipſe ille euangelicus pater adole- *Luc. 15.*
ſcentiorem filium qui prodegerat omnem ſubſtan-
tiam à patre acceptam viuēdo luxurioſe, regredien-
tem tamē vnius ſermonis inflexus humilitate, quod
in patrem peccaſſe ſe fatebatur, occurſu pio fouit,
ſupra collum eius cecidit, primam illi ſtolam, annu-
lum & calceamenta deferri iuſſit, atque honoratum
oſculo, donatum munere, admirabili ſuſcepit con-
uiuio. Horum te imitatorem præbuiſti pietate pa-
E tria, qua proxime ad Deum accedimus: & ideo ego
prompte filiam noſtram adhortatus ſum vt etiam
hyemali tempore viæ laborem exciperet, commo-
dius hybernatura non ſolum in hoſpitio, ſed etiam
in affectu paterno, cum iam ſucceſſerit indignationi
gratia: quando quidem vt pleniè re ad ſimilitudi-
nem atque imitationem ſanctorum referres, eos ac-
cuſauiſti qui compoſitis mendaciis animum tuum
aduerſum filios excitandum arbitrati ſunt. Vale, &
nos dilige, quia nos te diligimus.
F

FINIS.

Capita Epiſtolarum Libri ſeptimi.

Ambroſius Conſtantio, in ſuſcepto eccleſiæ gubernamine illum confortans, ac diligenti commonitione inſtituens qualem ſe debeat coram plebe Domini exhibere loquendo, docendo, admonendo, hortando, perſuadendo, obſecrando, vt vitiis et terrenis cupiditatibus renuncient, virtutes ſectentur, bonorúmque operum diuitias quærant, et Domino *in ſobrietate & gratia et tota mentis ſedulitate ſeruiant. Demum eidem aliam quandam eccleſiam commendans.* Epiſt. XLIIII.

Ambroſius Sabino, *cauſam reddens cur poſt ſcripturam prius directam codicem apertius ſcriptum tranſmiſerit. Cur etiam propriam manum ſtylo ſuo affixerit, ad epiſtolarem inde ludum eum inuitans, & vſum illius exponens.* Epiſt. XLV.

Ambroſius Euſebio, *iucunditatem illius in filiis & filiorum benedictionem recenſens.* Epiſt. XLVI.

Ambroſius Irenæo, *confutans errorem cuiuſdam maledici Apollinariſtæ, qui non poteſt audire quod Dominus noſter* Ieſus Chriſtus *pro nobis ſeruitutem ſuſceperit.* Epiſt. XLVII.

Ambroſius Irenæo, *proſequens illud quod in* Hieremia *ſcriptum eſt:* Clamauit perdix, cõgregauit *quæ non peperit: naturam iſtius auis deſcribendo, & eam diabolo ac membris ſuis adaptando.* Epiſt. XLVIII.

Ambroſius Syricio, *narrans illum* Priſco *aduenienti literas dediſſe, & ſe eidem reuertenti alias reddidiſſe. Et quia vtrumque eorum officio remuneratus ſit, etiam eius officij precium incrementa debere adipiſci gratiæ.* Epiſt. XLIX.

Ambroſius Attico, *ſcribens literas ſuas* Priſcum *ſibi, & ſe illi alias reddidiſſe,* Priſcum *dilectioni ſuæ amplius commendans.* Epiſt. L.

Ambroſius Felici, *ſignificans tuberum ſibi miſſorum partem amicis direxiſſe. Et illum quod ſe tamdiu nequaquam reuiſerit, arguens.* Epiſt. LI.

Ambroſius Romulo, *quæſtioni illius, cur videlicet* Deus *dixerit:* Ponam cælum æreum, & terram ferreã, *ſatisfaciens.* Epiſt. LII.

Ambroſius Titiano, *illi congaudens quod à* Rufino *liberatus ſit, quem ſibi grauiorem iudicem in negocio cum nepte ſua arbitrabatur.* Epiſt. LIII.

Ambroſius Syricio, *gratum ſibi aſſerens cùm & ab ipſo literas accipiat, et ille aliquos de conſeruitio ſuo dirigat, eóſque ſe diligere conteſtans, qui non patiuntur ſe à ſuo munere diutius abeſſe, et ad ſequẽdum* Dominum Ieſum *ſuadens.* Epiſt. LIIII.

Ambroſius Fœgadio & Delphino *epiſcopis, inſinuans* Polybium *vt vtrique eorum ſcriberet popoſciſſe, ac poſt datam epiſtolam vtriuſque nomine conſcriptam, alterã exegiſſe, & ei ſe illam dediſſe.* Epiſt. LV.

Ambroſius Romulo, *de eo quod* Aaron *populo poſcenti ſibi* Deos *fieri aurum detraxerit, & quod eo auro figuratum ſit vituli caput, et quod* Moyſes *tam durè indignatus ſit vt iuberet quemque inſurgere in necem proximi ſui, quid ipſe ſentiat exprimens.* Epiſt. LVI.

Ambroſius Seuero *epiſcopo, ſcribens compresbyterum ſuum* Iacobum Campaniæ *ſibi ad requieſcendum littora, vbi orationi vacet, & Deo ſeruiat, elegiſſe, ſe vero in medio omnium moleſtiarum freto verſari conquerens.* Epiſt. LVII.

Ambroſius Studio, *pia illi perſuaſione reſpondens quid in cauſa cuiuſdam criminoſi potius agere debeat.* Epiſt. LVIII.

Ambroſius ſacerdotibus quibuſdam & omni clero plebis Theſſalonicenſium, *de obitu, vita, virtutibus, et conuerſatione ſancti viri* Acholij. Epiſt. LIX.

Ambroſius Anyſio *ſancti* Acholij *ſucceſſori, de ſucceſſione eius congaudens, vitámque ſancti* Acholij *commendans, et illius adoleſcentiam, iuuentutem atque ſenectutem benedicens.* Epiſt. LX.

Ambroſius Candidiano, *ſplendorem ſermonis & fulgorem affectus eius commendans, illíque benedictionem optans.* Epiſt. LXI

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS.

*Diui Ambroſij ad Cõſtantium, in ſuſcepto eccleſiæ guberna-
mine illum confortantis, ac diligenti commonitione inſti-
tuentis qualem ſe debeat coram plebe Domini exhibere lo-
quendo, docendo, admonendo, hortando, perſuadendo, ob-
ſecrãdo, vt vitiis & terrenis cupiditatibus renũcient, vir-
tutes ſectentur, bonorúmque operum diuitias quærant, &
Domino in ſobrietate, & gratia, & tota mentis ſedulitate
ſeruiant: demum eidem aliam quandam eccleſiam com-
mendantis. Epiſtola XLIIII.*

AMBROSIVS Conſtantio. Suſcepiſti
B munus ſacerdotij, & in puppe eccle-
ſiæ ſedens nauim aduerſus fluctus gu-
bernas. Tene clauum fidei, vt te gra-
ues huius ſeculi turbare non poſſint
procellæ. Mare quidem magnum & ſpatioſum, ſed
Pſal. 23. noli vereri, quia ipſe ſuper maria fundauit eam, &
ſuper flumina præparauit eam. Itaque non immeri-
to inter tot mundi freta eccleſia Domini tanquam
ſupra apoſtolicam ædificata petram immobilis ma-
net, & inconcuſſo aduerſum impetus ſæuientis ſali
perſeuerat fundamine. Alluitur vndis, nõ quatitur, C
& licet frequenter elementa mundi huius magno
in iſta reſultent fragore, habet tamen quo laboran-
tes excipiat, tutiſſimum portum ſaluris. Sed tamen
& ſi in mari fluctuat, currit in fluminib⁹, & vide ne in
Pſalm. 92. illis fluminibus magis, de quibus dictum eſt, Eleua-
uerunt flumina vocem ſuam. Sũt enim flumina quæ
Ioan. 7. de ventre eius fluunt, qui potum à Chriſto accepe-
rit, & de ſpiritu Dei ſumpſerit. Hæc ergo flumina cũ
redundant ſpirituali gratia, eleuant vocem ſuam.
Eſt & fluuius qui decurrit in ſanctos ſuos ſicut tor-
rens. Eſt & fluminis impetus, qui lætificat animam
Pſalm. 45. pacificam atque trãquillam. Ex huius fluminis ple- D
nitudine quicumque acceperit, ſicut Ioannes euan-
geliſta, ſicut Petrus, Paulus, eleuat vocem ſuam, &
ſicut apoſtoli euangelicæ prædicationis vocem vſq;
in totos fines orbis terrarum canoro diffuderũt præ-
conio, ita & iſte incipit euangelizare Dominum Ie-
ſum. Accipe ergo à Chriſto, vt & tuus ſonus exeat.
Mare eſt ſcriptura diuina, habẽs in ſe ſenſus profun-
dos, altitudinem propheticorum ænigmatum, in
quod mare plurima introierunt flumina. Sunt ergo
& fluuij dulces atque perſpicui, ſunt & fontes niuei
qui ſaliant in vitam æternam, ſunt & ſermones boni E
ſicut faui mellis, & gratæ ſententiæ quæ animos au-
dientium ſpirituali quodam potu irrigent, & præce-
prorum moralium ſuauitate mulceant. Diuerſa igi-
tur ſcripturarum diuinarum fluenta. Habes quod
primum bibas, habes quod ſecundum, habes quod
poſtremum. Collige aquam Chriſti, illam quæ lau-
dat Dominum. Collige aquam de pluribus locis
quam effundunt nubes propheticæ. Quicumque
colligit de montibus aquam, atque ad ſe trahit, vel
haurit è fontibus, & ipſe rigat ſicut nubes. Imple er-
go gremium mentis tuæ, vt terra tua humeſcat, &
domeſticis irrigetur fontibus. Ergo qui multa legit

A & intelligit, impletur: qui fuerit impletus, alios rigat.
Ideoque ſcriptura dicit: Si impletæ fuerint nubes, Eccleſ. 11.
pluuiam in terram effundẽt. Sint ergo ſermones tui
proflui, ſint puri & dilucidi, vt morali diſputatione
ſuauitatem infundas populorum auribus, & gratia
verborum tuorum plebem demulceas, vt volẽs quò
ducis ſequatur. Quòd ſi aliqua vel in populo vel in
aliquibus cõtumacia vel culpa eſt, ſint ſermones tui
huiuſmodi vt audientem ſtimulent, compungant
male conſcium. Sermones enim ſapientum tanquã
ſtimuli. Stimulauit & Dominus Ieſus Saulum, cum
B eſſet perſecutor. Quàm ſalutaris fuerit ſtimulus, cõ- Act. 9.
ſidera, qui ex perſecutore apoſtolum fecit dicendo:
Durum tibi eſt vt aduerſus ſtimulum calces. Sunt
etiam ſermones ſicut lac, quos infudit Paulus Co-
rinthiis. Qui enim fortiorem cibum epulari nõ que-
unt, ſucco lactis ingenij ſui exercent infantiam. Elo-
quia tua plena intellectus ſint. Vnde & Salomon ait:
Arma intellectus labia ſapientis. Et alibi: Labia tua
alligata ſint ſenſu, id eſt, fulgeat ſermonum tuorum
manifeſtatio, intellectus coruſcet, & alloquium tuũ
C atque tractatus aliena non indigeat aſſertione, ſed
ſermo tuus velut armis ſuis ſeſe ipſe tueatur, nec vllũ
verbum tuum in vanum exeat, & ſine ſenſu prodeat.
Eſt enim alligatura quæ conſtringere ſolet animo-
rum vulnera: quam ſi quis reiicit, deſperatã ſui pro-
dit ſalutem. Et ideo circa eos qui graui vlcere vexã-
tur, vtere oleo ſermonis quo foueas mentis duritiã.
Appone malagma, adiunge alligaturã ſalutaris præ-
cepti, vt vagos & fluctuantes circa fidem, vel erga
diſciplinæ obſeruantiam, nequaquam ſoluto animo
& remiſſo vigore patiaris perire. Admone igitur ple-
bem Domini atque obſecra vt abundet in operibus
D bonis, renunciet flagitiis, non accendat flammarum
incendia. Non dicam in ſabbato, ſed in omni tem-
pore, ne cõburat corpus ſuum, fornicatio & immũ-
ditia non ſit in Dei ſeruulis, quia immaculato ſerui-
mus Dei filio. Nouerit vnuſquiſque ſe, & vas poſſi- 1. Theſ. 4.
deat ſuum, vt ſubacto quodã ſui corporis ſolo, fru-
ctus expectet debitos. Nec ſpinas & tribulos ei terra Gen. 3.
ſua germinet, ſed dicat & ipſe, terra dedit fructus Pſal. 84.
ſuos: atq; in hac dumoſa quondam paſſionum fra-
gilitate, inſitiua virtutũ effloreãt. Edoce etiam atq;
inſtitue vt faciãt quod bonũ eſt, & vnuſquiſque non
E intermittat opus probabile, ſiue à plurib⁹ videatur,
ſiue ſine arbitro ſit. Abundat enim ſibi locuples te-
ſtis conſciẽtia. Fugiat etiam mala opprobria, etiam
ſi ſe credat non poſſe conuinci. Nam etſi clauſus pa-
rietibus ſit, & opertus tenebris, ſine teſte, ſine con-
ſcio, habet tamẽ facti arbitrum quem nihil fallat, ad
quem facta clamãt omnia. Deniq; clamauit & vox
ſanguinis. Sibi ipſum vnuſquiſq; animũ ſuũ ſeuerum
iudicem ſui, vltorẽ ſceleris, & vindicẽ criminis ha-
bet. Deniq; timens & tremens oberrabat Cain par- Geneſ. 4.
ricidalis facinoris luens pœnas, vt ei remedio ſua
mors fuerit, quẽ vagum exulem formidare per om-
nia momẽta terrore mortis per mortẽ exuit. Nemo

igitur vel ſolus vel cum altero aliquid turpe aut im-
probum faxit. Et ſi quis ſolus eſt, ſeipſum præ cæte-
ris erubeſcat, quem maxime debet vereri. Nec cō-
cupiſcat plurima, quia & pauca ei plurima ſunt. Pau-
pertas & opes, inopiæ & ſatietatis vocabula ſunt.
Nec diues eſt qui indiget aliquo, nec pauper qui
non indiget. Nec quiſquam viduam ſpernat, circū-
Michea.3. ſcribat pupillum, fraudet proximum ſuum. Vę enim
illi qui congregatam dolo habet ſubſtantiam, & in
ſanguine ædificat ciuitatem, id eſt animam ſuam.
Hæc eſt enim quæ ædificatur ſicut ciuitas. Hanc ci-
uitatem non ædificat auaritia, ſed deſtruit: non ædi-
ficat libido, ſed exorit atque incendit. Vis bene ædi-
Prouer. 15. ficare ciuitatem? Melius eſt exiguum cum Dei ti-
more, quàm theſauri magni ſine timore. Diuitiæ
hominis ad redemptionem animæ debent profice-
re, non ad deſtructionem. Et theſaurus redemptio
eſt, ſi quis eo bene vtatur: & iterum laqueus eſt, ſi
quis vti neſciat. Quid enim homini pecunia ſua, niſi
quoddam viaticum eſt? Multa oneri, moderata vſui.
Viatores ſumus vitæ huius. Multi ambulant, ſed o-
pus eſt vt quis bene tranſeat. Cum illo enim Domi-
Eſaia 43. nus Ieſus, qui bene tranſit. Idenque legis: Si tranſeas
per aquam, tecum ſum, flumina te non concludent:
nec ignis exuret veſtimenta tua, ſi tranſeas. Qui
autem ignem alligat in corpore ſuo, ignem libidi-
nis, ignem immodicæ cupiditatis, non tranſit, ſed
exurit inuolucrum iſtud animæ ſuæ. Præclarior eſt
Prouer. 22. bona exiſtimatio quàm pecunia, & ſuper omnes
argenti aceruos bona eſt gratia. Fides ipſa abun-
dat ſibi, ſatis ſupérque cenſu ſuo diues. Sapienti
quoque nihil alienum niſi quod virtuti incongruū.
Quocumque acceſſerit, ſua omnia, totus mundus
poſſeſſio eſt, quoniam toto eo quaſi ſuo vtitur. Quid
igitur circumſcribitur frater? quid fraudatur mer-
cenarius? Non magna, inquit, lucra de mercede
meretricis, id eſt, lubricæ iſtius fragilitatis. Mere-
trix iſta non ſpecialis, ſed publica eſt. Non vna mu-
lier, ſed vaga omnis cupiditas meretrix eſt. Om-
nis perfidia, omnis fallacia meretrix, non illa ſola
quæ corpus proſtituit ſuum, ſed omnis anima quæ
ſpem ſuam vendit, quæ deformes quæſtus & dege-
nerem ſtipem quærit. Et nos mercenarij ſumus, qui
ad mercedem laboramus, & huius operis noſtri
mercedem ſperamus à Domino noſtro & Deo. Si
quis cognoſcere vult quàm mercenarij ſumus, audi
Luc.15. dicentem: Quantis panibus mercenarij patris mei
abundant: ego autem hic fame pereo. Et infra: Fac
me, inquit, ſicut vnum mercenariorum tuorum.
Omnes mercenarij, omnes operarij. Qui tamen fru-
ctum expectat laboris, conſideret quòd is qui alium
mercede fraudauerit debita, & ipſe fraudabitur ſua.
Fœneratum iſtud offendit, & poſtea cumulatiore
menſura exoluet. Ergo qui non vult amittere quod
eſt perpetuum, non eripiat alij quod temporale eſt.
Nemo etiam in dolo loquatur ad proximum ſuum.
Laqueus eſt in labiis noſtris, & ſæpe vnuſquiſque
ſermonibus ſuis non explicatur, ſed inuoluitur.
Fouea alta eſt os maleuoli, grande innocentiæ præ-
cipitium, ſed maius maleuolentiæ. Innocens dum
credit facile, cito labitur, ſed tamen iſte lapſus re-
ſurgit: maledicus autem ſuis artibus præcipitatur,
vnde numquam exiliat atque euadat. Pōderet ergo

G vnuſquiſque ſermones ſuos non cum fraude & do-
lo. Statera fallax improbabilis apud Deum: non *Prouer. 11.*
illam ſtateram dico quæ mercedem appendit alie-
nam, & in vilibus quidem rebus raro conſtat falla-
cia, ſed ſtatera verborum ipſa apud Deum eſt exe-
crabilis, quæ prætendit pondus grauitatis ſobriæ,
& ſubnectit verſutias fraudulentiæ. Hoc maxime
condemnat Deus, ſi decipiat aliquis proximum
ſuum promiſſorum benignitate, & ſubdola iniqui-
tate defœneratum opprimat, nihil ſibi profuturus
æſtutiæ ſuæ artibus. Quid enim prodeſt homini ſi *Matth.16.*
H totius mundi capiat opes, animam autem ſuam vi-
tæ æternæ defraudet ſtipendio? Alia piis mentibus
conſideranda ſtatera, qua ſingulorum facta truti-
nantur, in qua plerumque ad iudicium peccata pro-
pendunt, aut bene geſta peccatis præponderant.
Væ mihi ſi præcedant flagitia, & ad mortis præiu-
dicium letali vergant pondere, tolerabilius ſi ſub-
ſequantur. Omnia tamen manifeſta Domino & *Heb. 4.*
ante iudicium: nec bona poſſunt latere: nec ea quæ
plena ſunt offenſionis, abſcondi. Quàm beatus qui
radicem vitiorum reſecare potuerit auaritiam. Is
I profecto ſtateram hanc non reformidabit. Auaritia *1.Tim.6.*
enim plerumque ſenſus hebetat humanos, & per-
uertit opiniones, vt quæſtum pietatem putent, &
pecuniam quaſi mercedem prudentiæ. Merces au-
tem magna pietatis eſt: & quæſtus ſobrietatis, ha-
bere quod vſui eſt ſatis. Quid enim in hoc mundo
proſunt diuitiarum ſuperflua, cum in iis & nulla
adiumenta naſcendi ſint, nec impedimēta morien-
di? Nam & ſine integmento in hoc mundo naſci-
mur, & ſine viatico diſcedimus, ſine hæreditate
ſepelimur. Pendet per ſingulos noſtrorum ſtatera
K meritorum: atque exiguis vel boni operis, vel de-
generis flagitij momentis huc atque illuc ſæpe in-
clinatur: ſi mala vergant, heu me: ſi bona, præſto
eſt venia. Nemo enim à peccato immunis: ſed vbi
propendunt bona, eleuantur peccata, obumbran-
tur, teguntur. Ergo die iudicij aut noſtra opitula-
buntur nobis opera, aut ipſa nos in profundum
tanquam molari depreſſos lapide mergent. Grauis
eſt enim vtpote talento plumbeo ſuffulta iniquitas,
intolerabilis auaritia, atque omnis ſuperbia, tetra
fraudulentia. Et ideo hortare plebem Domini ſpe-
L rare magis in Domino, abundare in diuitiis ſimpli-
citatis, in quibus ambulet ſine laqueo, ſine impe-
dimento. Bona etiam puri ſermonis ſynceritas, &
locuples apud Deum, etiam ſi inter laqueos am-
bulet. Tamen quia alij neſcit inſidias aut vincula
innectere, non alligatur. Illud quoque præcipuum,
ſi perſuadeas vt nouerint humiliari, ſciant verum
humilitatis colorem, naturam nouerint. Multi ha-
bent humilitatis ſpeciem, ſed virtutem non habent:
multi eam foris prætendunt, & intus impugnant.
Ad fucum præferunt, ad veritatem abiurant, ad
M gratiam negant. Eſt enim qui nequiter humiliat ſe, *Eccleſ.19.*
& interiora eius plena ſunt doli. Et eſt qui ſe nimium
ſubmittit ab humilitate multa. Non eſt ergo hu-
militas niſi ſine fuco, ſine fraude. Ipſa eſt vera quæ
habet piam mentis ſynceritatem. Magna virtus *Rom.5.*
eius. Denique per inobedientiam vnius hominis
mors introiuit, & per obedientiam vnius Domini
Ieſu Chriſti facta eſt vniuerſorum redemptio. Sciuit *Geneſ.37.39.*
humiliari

Pſalm. 104. humiliari ſanctus Ioſeph, qui cum eſſet à fratribus A
in ſeruitutem venditus, vel à negociatoribus coem-
ptus, humiliatus in compedibus, vt ſcriptura dicit,
virtutem humilitatis didicit, infirmitatem repudia-
uit. Itaque emptus in Ægypti partibus à ſeruo re-
gio coquorum præpoſito, non proſapiæ nobilis cō-
ſcientia, quaſi germen Abrahamidarum, dedignatus
obſequia vernacula, faſtidiuit degenerem condi-
tionem, ſed magis gnauum ſe & fidelem berili im- B
perio præbuit, alto intendens conſilio nihil intereſ-
ſe in quo ſtatu quis probabilem ſe præſtaret, ſed illū
eſſe finem bonorum, vt in quocumque ſtatu pro-
barentur: illúdque præcipuum, ſi magis mores cō-
mendarent ſtatum, quàm ſtatus mores. Etenim
quo ſtatus inferior, eo virtus eminentior. Talem
itaque ſe exhibebat, tam ſedulum, vt ei Dominus
ſuus totam domum ſuam crederet, ipſi omnia com-
Geneſ. 39. mitteret. Vnde & vxor eius oculos iniecit in eum
capta formæ venuſtate. Nihil enim ad oos ſi petu-
lantibus oculis aut ætas expetitur, aut pulchritudo. C
Ars deſit, nullum eſt crimen decoris: illecebta faceſ-
ſat, inoffeoſa eſt ſpecies, & formæ gratia. Itaque per-
cita atque animi furens interpellat iuuenem, & co-
gente libidine victa paſſionum ſtimulis crimen fa-
tetur. Verum ille abiurat flagitiom, dicens occ mo-
tibus Hebræorum coouenire nec legibus vt alie-
num violent thotum, quibus cura eſt tuendi pudo-
ris, vt integri nuptiarum integris ſocieotur virgini-
bus, nec vlli conueniant fœminæ quæ legitimi vſus
thori neſciat: religionémque ſibi eſſe ne ebrius
turpis intemperantiæ, ingratus herilis indulgentiæ, D
cui obſequium deberet, ei grauem inferret contu-
meliam. Numquid erubeſcebat illum vilem Domi-
num tamen dicere, & ſe ſeruom fateri? Quinetiam
cum ambiret mulier, obſecraret etiam metu prodi-
tionis, vel amoris ſui lachrymas funderet ad extor-
quendi neceſſitatem, nec miſericordia flexus ad fla-
gitij conſenſum, nec coactus metu, & ptecibus re-
ſtitit, nec minis ceſſit, præponens præmiis pericu-
loſam honeſtatem, quàm turpem remunerationem
caſto pudori. Iterum qooque mulier maioribus
adorſa tentamentis, cum inflexibilem aduerteret, e- E
tiam ſecūdò immobilem paſſione, effera impuden-
tia vires miniſtrante, iuuenem aggreditur, veſte ap-
prehenſa ad cubile trahens, complexum offerens,
& pene ceperat, niſi exuiſſet Ioſeph veſtem qua te-
nebatur, ne exueret amictum humilitatis, indu-
mentum pudoris. Sciuit igitur humiliari, qui hu-
miliatus eſt vſque ad carcerem: & cum ſuſtineret ca-
lumniam, maluit crimē falſum ſubire, quàm verum
referre. Sciuit inquam humiliari, qui bumiliabatur
Philip. 2. pro virtute. Humiliabatur in typo eius qui ſe erat F
humiliaturus vſque ad mortem, mortē autem cru-
cis: quiventurus erat vt vitam hanc de ſomno re-
ſuſcitaret, & ſomnū eſſe bunc viuendi vſum doce-
ret, in quo diuerſæ commutationum vices tāquam
ebriæ, & nihil ſolidum, nihil firmum, tāquam dor-
mientis ſomniom videotes non videmus, & audien-
tes noo audimus, & manducantes non ſatiamur,
gratulaotes non gratulamur, currentes non perue-
nimus. Vanæ ſpes hominum in hoc ſeculo, qui ea
quæ noo ſunt, tanquam quę ſint ſequenda arbitren-
tur. Itaque inanes & vacuæ rerum ſpecies tanquam

A in ſomno venetunt, abierūt, aſtitetunt, euanuetunt.
Circunfuſæ & diſperſæ ſont, teneri videntur, & non
tenentur. Denique vbi quis audiuit dicentem, Sur- Epheſ. 5.
ge qui dormis, & de ſeculi iſtius ſomno exurrexit:
falſa hæc intellexit omnia: euigilauit, & fugit ſom-
nium, fugit poteſtas, abūt cura patrimonij, formæ
venuſtas, honorū ſtudium. Hæc enim ſomoia ſunt,
quibus non mouentur qui vigilant corde, ſed dor-
B mientes exagitātur. Vadatur hunc ſermonē meum
ſanctus vir Ioſepb, non eſſe perpetua nec diuturna
quæ ſunt huius ſeculi, qui ab initio nobilis genere,
cenſu diues, ſubito ignobilis ſeruulus, & (quod ip-
ſam ſeruitij vilitatem acerbat) degeneris Domini
ære emptum mancipium. Minus enim vile putatur
ſeruire libero: geminatur autem ſeruitus, vbi ſerui-
tur vernaculis. Seruus igitur ex genere præclaro,
pauper ex parte diuite, de amore ad odium, de gra-
tia ad ſuppliciū, rurſus de carcere ad aulam, de reatu
ad iudicium traductus, neque aduerſis fractus eſt,
C neque eleuatus ſecuodis. Aſtipulatur etiam momē-
tarias eſſe vices rerum etiam ſancti Dauid freqoen-
ter variatus ſtatus, qui deſpectus patri, precioſus
Deo, triumpho nobilis, inuidia vilis, accitus ad mi-
niſterium regium, electus ad affinitatem, poſtremo
faciem & ora mutatus, exul regni, fugitans parrici-
dij, nunc ſua offendicula deplorabat, & turſus aliena
remouebat, cōciliato bærede nobilior quàm deco-
lorato. Expertus igitur omnia, pulchrè dixit: Boon
mihi quòd humiliatus ſum. Quanquā hoc & ad eum Pſalm. 118.
poſſit referri, qui cum eſſet in Dei forma, facilis in- Philip. 2.
D clinare cœlos, deſcendit tamen, & formam ſerui ac- Eſaia 53.
cipiens noſtras portauit infirmitates: qui præuidēs
ſanctos ſuos, non quaſi rapinam ſibi proprium ho-
norem aſſumere, ſed ſubiicere ſe æqualibus, & alios
ſibi anteferre, dixit: Bonum mihi eſt quod bumilia-
tus ſum. Bonum mihi eſt quod me ſobiecit, vt ſub-
iecta mihi ſint omnia, & ſit oeus omnia in omnibus. 1. Cor. 15.
Hanc infunde humilitatem ſingulotum animis, &
te ipſum formam præbe omnibus, dicens: Imitato- 1. Cor. 11.
res mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Diſcāt bonorum
operum diuitias quærere, & motum eſſe locupletes.
E Pulchritudo diuitiarum nō in ſacculis diuitum, ſed
in alimeotis pauperum eſt. Io illis infirmis & egenis
melius opes lucent. Diſcant itaque pecunioſi non
ſua ſed ea quæ ſunt Chriſti quærere, vt illos & Cbri-
ſtus requirat, vt illis ſua largiatur. Impeodit pto illis
ſanguinem ſuum, effudit illis ſpiritum ſuum, offert
illis regnum ſuum. Quid amplius dabit qui ſeipſum
obtulit? Aut quid eſt quod non ſit daturus pater,
qui pro nobis vnicum filiom tradidit morti? Admo-
ne igitur illos ſeruire Domino in ſobrietate & gra-
F tia, & tota mentis ſedulitate erigere oculos ad cœ-
leſtia, nihil ponere in lucro niſi quod vitæ æternæ
ſit. Nam iſte omnis buius quæſtus ſeculi, anima-
rum diſpendium eſt. Deoique omnium detrimen- Philip. 3.
tum paſſus eſt qui volebat Chriſtum lucrari: quod
etſi mirabiliter dixerit, minus tamē expreſſit quàm
acceperat. Hic enim de alienis locutus eſt, Chri-
ſtus autem dixit: Qui vult poſt me venire, abne- Luc. 9.
get ſeipſum ſibi, vt ipſe ſuum detrimentum ſit, quo
fiat lucrum Chriſti. Caduca hæc omnia, cum
damno, ſine lucro: illud ſolum eſt lucrum, vbi
fructus perpetuus, vbi æternæ merces quietis.

Commendo tibi filii eccleſiam quæ eſt ad forū Cornelij, quo eam de proximo interuiſas frequentius, donec ei ordinetur epiſcopus. Occupatus diebus ingruentibus quadrageſimæ, tam longè nō poſſum excurrere. Habes illic Illyrios de mala doctrina Arrianorum, caue eorum zizania, non appropinquent fidelibus, non ſerpant adulterina ſemina: aduertant quid propter ſuam perfidiā acciderit ſibi, quieſcant, aut veram fidem ſequantur. Difficile quidem imbuti animi infidelitatis venenis abolere poſſunt impietatis ſuæ glutinū, ſi tamen in iis virus infauſtum inoleuerit: nec facile iis credendum putes. Nerui enim ſunt, & quidam artus ſapientiæ, nō temere credere, maxime in cauſſa fidei: quæ raro perfecta eſt in hominibus. Tamen ſi quis eſt qui licet ſuſpectæ ſit infirmitatis, & annunciantis affectus, purgare habitam de ſe opinionem velit, permitte, vt ſatisfeciſſe ſe putet: indulge aliquantulum. Cuius enim excluditur ſatisfactio, auertitur animus. Nam etiam medendi periti cum vident notas ægritudines, vt ipſi appellant, medicinam quidem non adhibent, ſed tamen medicinæ tempus expectant, nec deſerunt inualidū, ſed lenioribus verbis, aut quibus poſſunt, palpant delimentis, ne aut intermiſſa ægritudo deſperatione animi graueſcat, aut crudior medicinam reſpuat, eò quòd ad maturitatē peruenire nequeat ſi indigeſtæ inſolens rerum huiuſmodi medicus adhibeat manus. Siquidem & pomum cum immaturum exagitatur, citò deperit. Et quia de agro exemplum ſumpſimus, præcipe illis inuiolata cōfinij ſeruare iura, paternos cuſtodire terminos quos lex tuetur. Supra fraternam charitatem frequenter eſt vicini gratia. Ille enim ſæpe longe, hic in proximo eſt, vitæ omnis teſtis, conuerſationis arbiter. Delectet eum per finitima ſpatia laxare liberum pecus, & in herba viridi proiectum ſecura captare ocia. Seruos quoque Dominus iure ſeruitij ſubditos habeat pro moderamine coercitionis quaſi animæ conſortes. Paterfamiliàs enim dicitur, vt quaſi filios regat, quoniam & ipſe Dei ſeruus eſt, & patrem appellat Dominum cœli, moderatorem poteſtatum omnium. Vale, & nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.

G ſed ipſi nobis conſcij ſine vllo arbitro, nō ſolum auribus, ſed etiam oculis ea ponderemus quæ ſcribimus. Velocior eſt enim lingua quàm manus, dicente ſcriptura: Lingua mea calamus ſcribæ velociter *Pſalm.44.* ſcribentis. Sed fortè dicas quia velocitatem ad ſcribentem retulit. Non te fallit tamen id ſignificari, quòd ſcribæ velociter ſcribentis celeritas ſola poſſit linguæ propbetiæ excipere ſermones. Apoſtolus quoq; Paulus ſua ſcribebat manu, ſicut ipſe ait. Mea *Coloſ.4.* manu ſcripſi vobis, ille propter honorificētiam, nos propter verecundiam. Tamen dum adhuc babes de H libris iudicium, interludamus epiſtolis: quarū eiuſmodi vſus eſt, vt diſiuncti locorum interuallis, affectu adhæreamus: in quibus inter abſcentes imago refulget præſentiæ, & collocutio ſcripta ſeparatos copulat: in quibus etiam cum amico miſcemus animum, & mentem ei noſtram infundimus. Iam ſi, vt hortaris, aliquid & de veteribus ſcriptis redoleat in epiſtolis, non ſolum animi conglutinari videtur per veræ doctrinæ profectum, ſed etiam plenioris colloquij ſpecies & forma exprimi, vt inter quærendi & reſpondendi mutuas vices aſſumpta concertatio I in vnum conducere, & coram videatur amicos locare, qui tali ſe laceſſunt & complectuntur munere. Quid autem maiorum noſtrorum exempla proferam, qui epiſtolis ſuis fidem infuderunt populorum mentibus, atque ad integros & confertos ſcripſerūt populos, & præſentes ſe eſſe, cum abſcentes ſcriberent, ſignificarunt, dicente ſancto Apoſtolo quia ab- *1.Cor.5.* ſens erat corpore, ſed præſens ſpiritu, nō ſolum cum ſcriberet, ſed etiam cum iudicaret? Denique abſens per epiſtolam condemnabat, & idem abſoluebat per epiſtolam. Epiſtola enim Pauli quędam effigies erat K eius præſentiæ, & forma operis. Non enim vt aliorum epiſtolæ graues, inquit & fortes, præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis, talis & Apoſtoli: ſed talis huius epiſtola, vt talis eſſet forma præcepti, qualis eſſet operationis ſubſtātia: quia quales ſumus, inquit, verbo per epiſtolas abſcentes, tales & præſentes ſumus in opere. Imaginem præſentiæ ſuæ in epiſtolis expreſſit, fructum teſtimonij in opere ſignificauit. Vale, & nos dilige, vt facis.

Diui Ambroſij ad Sabinum, cauſam reddentis cur poſt ſcripturam prius directam, codicem apertius ſcriptum tranſmiſerit: cur etiam propriam manum ſtylo ſuo affixerit, ad epiſtolarem inde ludum cum inuitantis, & vſum illius exponentis. L *Epiſtola* XLV.

AMbroſius Sabino. Trāſmiſi petitum codicem ſcriptū apertius atq; enodatius quàm ea ſcriptura eſt quam dudum direxi, vt legendi facilitate nullum iudicio tuo afferatur impedimentum. Nam exemplaris liber non ad ſpeciem, ſed ad neceſſitatē ſcriptus eſt. Non enim dictamus omnia & maximè noctibus, quibus nolumus aliis graues eſſe ac moleſti: tum quia ea quæ dictantur, impetu quodam proruunt, & profluo curſu feruntur. Nobis autem quibus cura eſt ſenilem ſermonem familiari vſu ad vnguem diſtinguere, & lento quodam figere gradu, aprius videtur propriam manum noſtro affigere ſtylo, vt non tam deflare aliquid videamur, quàm abſcondere, neque alterum ſcribentem erubeſcamus:

Diui Ambroſij ad Euſebium, iucunditatem illius in filiis, & filiorum benedictionem recenſentis. *Epiſtola* XLVI.

AMbroſius Euſebio. Fauſtinus vterq; tibi redditus eſt, nobis vtrumque Ambroſium pignus reſedit. Ipſe habes quod primum in patre, & quod iucundiſſimum eſt in filio minore, quia & virtutis apicem tenes, & bumilitatis exhibes gratiam: nos quod medium inter patrem & iuniorem filium. Tecum ſumma totius domus, & perpetuati vocabuli iugis ſucceſſio. Apud nos parca mediocritas, quæ & M de ſummo pēdeat, & in poſteriore ſubſiſtat. Tecum igitur requies vtriuſque noſtrum, quæ cum inuicem nobis refunditur, omnem animi abſtergit ſolicitudinem. Tecum is qui & motibus & operibus ſuis & ſobole tali inuenit gratiam apud Dominum noſtrū. Tecum is qui inter mūdi huius procellas ſpiritalem nutriuit columbam, quæ ei fructus afferat pacis, vncta oliua integritatis. Tecum is qui ædificauit aram Deo,

Geneſ.9. Deo, quem benedixit Deus, & filios eius dicens:
Creſcite,& multiplicamini. Cum quo teſtamentum
pacis ſtatuit ſuæ, vt ſit ei & filiis eius in progeniem
æternam. Habes igitur hęredem diuinę benedictio-
nis, conſortem gratiæ, participem iuſtitiæ. Sed vide
quæſo, ne iſte noſter Noe agricola, bonus plantator
feracis vineæ, cum fuerit amoris & gratiæ tuæ ine-
briatus poculo, tanquam crapulatus à vino, diutius
quieti indulgeat: ac forte indormierit, excitet eum
Sem noſtri deſiderium. Eſt & ibi Iaphet iunior ex
fratribus, qui pietatis reuerentia patrem induat, quē
B pater & dormiens videat, nec vnquam de pectore
dimittat ſuo, quin ſemper oculis & cōplexu teneat,
atque euigilans intelligat quæ ei fecerit filius ſuus
iunior, qui latitudo Latinè dicitur, eò quòd in labiis
eius diffuſa gratia, & ſit in moribus, propter quod
benedixit eum Dominus, quia ipſe tanquam bonus
retrorſum rediens patrem texit pio charitatis vela-
mine, & detulit pietati honorem, de quo & pater ait:
Ibidem. Lætificet Deus Iaphet in domibus Sem. Vnde & in
enumeratione generationum præfertur ſeniori fra-
tri, in benedictione ſubſtituitur. Præfertur pro-
C pter honorem nominis, ſubſtituitur propter præ-
rogatiuam ſenioris ætatis, & honorificentiam na-
turæ debitam. Sem autem dicitur Latinè nomen.
Et bene hic noſter Ambroſius bonum nomen, in
cuius domibus lætetur Iaphet, quia potius eſt no-
Prouer. 22. men bonum ſuper multas diuitiarum copias. Sit er-
go & iſte benedictus, & gratia eius ſuper aurum &
argentum, ſit in portione eius ſemen Abrahæ, ſint
benedictiones, in poſteritate, & omni familia iuſti
viri. Sed maledictus nemo, benedicti omnes. Bene-
dictus enim Saræ fructus. Salutant te Ambroſij, ſa-
D lutat Parthenius dulciſſimus, ſalutat Valentinianus
paratus ad humilitatem, quod Hebraicè Canaan di-
citur, quaſi puer fratris ſui, cui & nomine ſuo ceſſit.
Et ideo tanquam Nemroth gemini gigas nominis,
venator egregius ſuper terram, de quo dictum eſt,
Geneſ.10. Tanquam Nemroth gigas venator ante nominum.
Namque ingenio ſubruſticus, viribus validus, quos
ingenio æquare non poteſt, viribus ſuperat, vt Co-
macinas rupes geſtare ſecum, & faciem tauro pro-
pior vultu videatur exprimere, poſt habitum ſe in-
dignatus, & paterno exutum vocabulo metropoli-
E tanum virum Bononienſi ſubditum, quia infantiæ
neſcit blanditias, & de nutricis gremio ſe illæſus ex-
cuſſit. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Irenæum, confutantis errorem cuiuſdam maledici Apollinariſtæ, qui non poteſt audire quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit. *Epiſtola* XLVII.

AMbroſius Irenæo. Quem ſcripſiſti maledici
F ſermonis ſeminatorem, leuiſſimus eſt, qui iam
veneni ſui mercedem recepit. Siquidem reſponſum
eſt ei publice: & quod priuatim ſeuerat, palam meſ-
ſuit. Ego autem vanum ante & inuiſorem tantum
habebam. At vbi iſte ſermo ad aures peruenit meas,
ſtatim reſpondi quòd eum virus infecerit Apollina-
re, qui non poteſt audire quòd Dominus noſter Ie-
ſus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit in iſtius corpo-
Philip.2. ris ſuſceptione, cū apoſtolus clamet quod formam
A ſerui acceperit. Hoc munimentum, hæc ſepes eſt fi-
dei noſtræ, qui hanc deſtruit, deſtruetur ipſe, ſicut Eccleſ.10.
ſcriptum eſt, Quia deſtruētem ſepem mordebit ſer-
pens. Equidem primo leniter mandaui ei, qua ratio-
ne bonam rem malo animo facis? Ego enim bene-
ficio annumero ſi quis mea legens ſcripta dicat mi-
hi quod videatur moueri. Primum quia & in iis quæ
ſcio, falli poſſum. Multa autem prætereunt, multa
quibuſdam aliter ſonant. Pulchrū eſt, ſi fieri poteſt,
cauere omnia. Deinde quia non debeo moleſtè fer-
re ſi cum de apoſtolicis & ipſis euangelicis domini-
B ciſque verbis plerique multas quæſtiones ſerant, e-
tiam in meis ſcriptis reperiant de quo diſputandum
putent. Plerique enim ſtudio indulgent ſuo, vt iſte
qui propterea orbem circuiuit vt quæreret quem
reprehenderet, non quem ſibi imitandum arbitra-
retur. Hic igitur vt arroderet aliquid de meis ſcri-
ptis, cauſſam ſibi amplam reperit, quoniam eo loci Matth. 11.
vbi dixit Dominus Ieſus: Confiteor tibi Domine
pater cœli & terræ: diximus ideo dictum vt nos in-
telligamus patrem filij eſſe, & Dominum creaturæ.
Quanquam in pſalmo euidenter Dominum dixe- Pſal.108.
C rit patrem filius. Viderunt me, & mouerunt capita
ſua: adiuua me Domine Deus meus. Etenim ſecun-
dum formam ſerui locutus Dominū vocauit quem
patrem nouerat, æqualis in Dei forma ſeruum ſecū-
dum carnis ſubſtantiam ſe prędicans. Seruitus enim
carnis, dominatus autem diuinitatis eſt. Aduertis
igitur primum pro tua admirabili prudentia ea quæ
in euangelio dicuntur, ad euangelij tempus referri,
quo Dominus Ieſus inter homines humana ſpecie
conuerſabatur. Nunc ergo ſecūdum hominem iam 1.Cor. 5.
non nouimus Chriſtum, ſit ita viſus & cognitus ve-
D teribus, iam tranſierunt vetera, & omnia noua facta
ſunt. Omnia tamen ex Deo, qui nos ſibi per Chri-
ſtum reconciliauit. Eramus enim mortui, & ideo v-
nus pro omnibus mortuus, & vnus pro omnibus ſer
uus factus eſt. Quid dicam, ſeruus factus eſt? Pecca-
tum, opprobrium, maledictū factus eſt. Dixit enim Ibidem.
apoſtolus, Quia pro nobis peccatum factus eſt, quia
maledictum factus eſt Dominus Ieſus. Dixit quia
cum ſibi ſubiecerit omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit.
Dixit & Petrus, In nomine Ieſu Nazareni ſurge, & Act. 3.
ambula. Dixit quia glorificauit puerū ſuum Ieſum,
E & nemo calumniatur de tempore. In Apocalypſi
autem & agnus dictus eſt à Ioāne, dictus eſt in pſal- Apoc. 5.
mo vermis, & non homo. Hæc omnia factus eſt, vt Pſal. 21.
noſtræ obtunderet mortis aculeum, noſtram ſerui-
tutem tolleret, maledicta peccata, opprobria dele-
ret. Hæc & alia quæ conſulenti cuidam, & multo
plura à te ſcripſiſti relata, cum ſcriptura diuina ha-
beat, quemadmodum quiſquam dubitabit dicere
quæ pie ſcripta ſunt, quoniam ad gloriam Chriſti
ſpectār non ad imminutionem. Nam cum de dono Geneſ.16.
F eius, hoc eſt manna dictum ſit, quia & qui minus
collegit, non deminuit: & qui plurimum, non am-
pliauit: vnde potuit ipſe vel minui vel augeri? Quid
enim in eo imminutum eſt quod noſtram ſeruitu-
tem, noſtras infirmitates ſuſcepit? Erat humiliatus,
erat in ſerui forma, ſed idē in gloria Dei patris. Erat
vermis in cruce, ſed idem dimittebat peccata etiam
perſecutotum ſuorum. Erat opprobrium, ſed idem
maieſtas Domini, ſicut ſcriptum eſt: Et videbitur Eſa.40.

maieſtas Domini, & videbit omnis caro ſalutare Dei. *Eſa. 53.* Quid amiſit cui nihil minus eſt? Non habebat quidem ſpeciem neque decorem, ſed habebat plenitudioem diuinitatis. Infirmus exiſtimabatur, ſed non deſtiterat eſſe Dei virtus: videbatur vt homo, ſed fulgebat in terris maieſtas diuina & patris gloria. Vnde pulchrè Apoſtolus eiuſdem verbi repetitione vſus eſt, dicens de Domino Ieſu: *Philip. 2.* Quia cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Quid eſt in Dei forma, niſi in plenitudine diuinitatis, in illa perfectionis diuinæ expreſſione? Ergo cum eſſet in plenitudine diuinitatis, exinaniuit ſe, & accepit plenitudinē naturæ & perfectionis humanæ: ſicut Deo nihil deerat, ita nec hominis conſummationi, vt eſſet perfectus in vtraque forma. *Pſal. 44.* Vnde & Dauid dicit: Specioſus forma præ filiis hominum. Concluditur Apollinariſta, nec quò ſe vertat babet, ſuis clauditur retibus. Ipſe enim dixerat, Formam ſerui accepit, non ſeruus lectus eſt. Iterum ergo interrogo, quid eſt in forma Dei? In natura Dei. Sunt enim, ait Apoſtolus, qui non ſunt natura dij. *Galat. 4.* Quæro quid ſit formam ſerui accipiēs? Sine dubio perfectionē naturæ & conditionis (vt dixi) bumanæ, vt eſſet in hominum ſimilitudine. Et pulchrè non carnis, ſed hominum dixit ſimilitudinem, quia in carne eadem. Sed quia ſine peccato erat ſolus, omnis autem homo in peccato, in ſpecie hominis videbatur. Vnde & propbeta ait: Et homo eſt, & quis cognoſcit eum? Homo ſecundum carnem, ſed vltra hominem ſecundum diuinam operationem. *Matth. 8.* Denique cum leproſum tangeret, homo videbatur, ſed vltra bominem cum emundaret. *Ioan. 11.* Et cum Lazarum fleret mortuum, quaſi homo flebat: ſed ſupra bominem erat cum mortuum iuberet vinctis pedibus exire. Homo videbatur cum penderet in cruce, ſed ſupra hominem cum reſeratis tumulis mortuos reſuſcitaret. Nec ſibi blandiatur virus Apollinare, *Philip. 2.* quia ita legitur, Et ſpecie inuentus vt homo. Non enim negatus eſt homo Ieſus, *Timo. 2.* cum alibi ipſe Paulus de eo dicat, Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſed confirmatus eſt. Id enim eſt vſus & moris ſcripturæ ſic ſignificare. Sic & in euangelio legimus: *Ioan. 1.* Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre. Sicut ergo quaſi vnigenitus dicitur, & non abnuitur vnigeoitus Dei filius, ita vt homo dicitur, & perfectio fuiſſe in eo hominis non negatur. Cum eſſet igitur in forma ſerui humiliatus vſq; ad mortem, erat tamen in Dei gloria. Quid ei igitur obfuit ſeruitus? Seruus autem factus legitur, quia legitur factus ex virgine, & creatus in carne. Omnis enim creatura ſeruit, dicente propheta, *Pſalm. 118.* Quia vniuerſa ſeruiunt tibi. *Pſal. 88.* Vnde & Deus pater ait, Inueni Dauid ſeruum meum, oleo ſancto vnxi eum. Ipſe vocabit me, pater meus es tu, Deus ſalutis meæ: & ego primogenitum ponam eum. Et in alio pſalmo: *Pſal. 85.* Cuſtodi animā meam, quoniam ſanctus ſum, ſaluū fac ſeruū tuum. Et infra in eodē pſalmo: Da poteſtatem puero tuo, & ſaluum fac filium ancillę tuæ. Cōgeſſi enim patris & filij voces, vt ei non argumenta humana, ſed diuina reſponderent oracula. *Pſalm. 30.* Alibi, inquit, In manus tuas commendo ſpiritum meum.

G Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos, ſuper omnes inimicos meos factus ſum opprobriū. Et in eodem pſalmo: Illuſtra faciem tuā ſuper ſeruum tuum. Per Eſaiam quoque dicit ipſe filius Dei, *Eſa. 49.* Ex vtero matris vocauit Dominus nomen meum, & poſuit os meum vt gladium acutum, & ſub tegmēto manus ſuæ protexit me. Poſuit me ſicut ſagittam electam, & pharetra ſua texit me, & dixit mihi, Seruus meus es Iſrael, Dicitur enim Dei filius & Iſrael, ſicut alibi, Iacob puer meus, Iſrael dilectus meus. Solus enim verè Deum patrem non ſolum vidit, ſed etiam enarrauit. Et ſequitur, In te glorificabor. H Et ego dixi, in vacuum laboraui, & in nihilum dedi vires meas, ideo iudicium meum ante Dominum, & dolor meus ante Deū meum. Et nunc ſic dicit Dominus: Qui finxit me ſeruum ex vtero ſibi ad congregandum Iacob & Iſrael. Quis congregauit Dei populū niſi Chriſtus? Quis glorificatus eſt ante Dominum? Quis eſt Dei virtus? Cui dixit pater, Magnum tibi eſt vocari te puerum meum? Et cui dicit, Ecce poſui te in teſtamentum generis mei, in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ? I De quo etiam per os Ezeciel locutus eſt dicens: *Ezech. 34.* Suſcitabo ſuper eos paſtorem vnum, & reget eos ſeruus meus Dauid, & erit eorum paſtor, & ego Dominus ero illis in Deum, & Dauid in medio eorum princeps. Dauid vtique rex iam defunctus erat, & ideo verus Dauid, verus humilis, verus manſuetus, verus manu fortis Dei filius hoc annunciatur nomine: qui etiam in Zachariæ prophetæ libro ſignificatur, *Zacha. 3.* dicēte Deo patre: Ecce ego mittam ſeruum meum, oriens nomen eſt ei. Numquid quia babebat K veſtimenta ſordida, ideo fulgorem diuinitatis ſuæ ſol iuſtitiæ nō habebat? Et quid plura? An infirmius putamus ſeruitium eſſe quàm peccatum, quàm maledictum, quàm opprobriū, quàm infirmitates, quas pro nobis ſuſcepit, vt à nobis auerterentur? Factus eſt enim hæc omnia, vt vniuerſa vacuaret. Sed hæc ideo non recipiunt, quod ſeruus, opprobrium, peccatum, maledictum factus ſit, quia verbum & carnem vnius aſſerunt eſſe ſubſtantiæ, & dicunt, ergo qui nos redemit, ſeruus dictus eſt, & peccatum de- L buit dici. Nec aduerterunt quòd hæc Chriſti gloria ſit, quia ſeruitutem ſuſcepit in corpore ſuo, vt libertatem omnibus redderet: peccata noſtra portauit, vt mundi peccatum tolleret. Seruus, peccatum, maledictum factus eſt, vt tu peccati ſeruus eſſe deſiſteres, te diuinæ ſententiæ maledicto abſolueret. Ille ergo maledictum ſuſcepit tuum. *Deut. 21.* Maledictus enim omnis qui pendet in ligno. Ille maledictum in cruce factus eſt, vt tu benedictus eſſes in Dei regno. Ille dehoneſtatus & depreciatus eſt, nec aliquid exiſtimatus. *Eſaia 49.* Ille dicebat, In vacuum laboraui, per quem M meruit Paulus dicere: *Philip. 2.* Non in vacuum laboraui, vt boni operis fructum, & euangelicæ prædicationis gloriam ſuis conferret ſeruulis, per quam vniuerſi ſarcina laboris abſoluerentur. *Hierem. 17.* His igitur auditis derelictus eſt in dimidio dierum ſuorum perdix, qui clamauit vt congregaret quæ nō peperit, & oppreſſus eſt voce Domini Ieſu. Denique adornat fugam. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui

Diui Ambroſij ad Irenæum proſequentis illud quod in Hieremia ſcriptum eſt, Clamauit perdix, congregauit quæ non peperit: naturam iſtius auis deſcribendo, & eam diabolo ac membris ſuis adoptando. *Epiſtola* XLVIII.

Ibidem. AMbroſius Irenæo. Clamaoit perdix, congregauit quæ non peperit. Licet enim mihi de ſuperioris fine epiſtolæ ſequentis mutuari exordium. Celeberrima quæſtio, & ideo vt poſſimus eam abſoluere, quid de natura auis iſtius habebat hiſtoria, conſideremus. Nam & hoc conſiderare non mediocris prudentiæ eſt, ſiquidem & Salomon cognouit naturas animalium, & locutus eſt de pecotibus, & volatilibus, & de reptilibus, & de piſcibus. Dicitur itaque auis iſta plena eſſe doli, fraudis, fallaciæ, quæ decipiendi venatoris vias calleat, atque artes nouerit, vt eum à pullis auertat ſuis, omniáqoe tentameota verſutiæ non prætermittere, quo poſſit venantem abducere à nido & cubilibus ſuis. Certè ſi inſiſtere aduerterit, tamdiu illudit, quamdiu ſoboli fugiendi ſignum tribuat & poteſtatem. Quam vbi euaſiſſe ſenſerit, tunc ſe & ipſa ſubtrahit, & lubrica arte deceptum inſidiantem relinquit. Fertur etiam promiſcuæ eſſe permixtionis, vt in fœminas cum ſummo certamine mares irruant, & vaga caleſcaot libidine. Vode impurum & maleuolum & fraudulentum animal aduerſario & circunſcriptori generis humani, fallaciſſimóque, & impuritatis authori conferendum putatur. Clamauit ergo perdix, qui à perdendo nomen accepit, Sathanas ille, qui Latinè contrarius dicitur. Clamauit in Eua primum, clamauit in Cain, clamauit in Pharaooe, Dathan, Abiron, Chore. Clamauit in Iudæis, quando petierunt ſibi fieri Deos cũ Moyſes legẽ acciperet. Clamauit iterum, quando de ſaluatore dixerũt: Crucifigatur, Matth. 27. Crucifigatur, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios ooſtros. Clamauit quando ſibi regẽ fieri poſtulauerunt, vt recederent à Domino Deo rege. Clamauit Geneſ. 1. in omni vano & perfido. His vocibus congregauit ſibi populos quos non creauerat. Deus enim hominem ad imaginem ſuam fecit, & diabolus ſibi hominem vocis ſuæ fraude ſociauerat. Congregauit ſibi nationum populos faciens dioitias oõ cum iudicio. Vode io prouerbio eſt de diuite auaro: Quia perdix iſte coogregat diuitias non cum iudicio. At vero meus Ieſus quaſi iudex bonus cum iudicio omnia agit, qui veoit, ſicut ſcriptum eſt, dicens: Ego loquor iuſtitiam, & iudicium ſalutis. Ea igitur gratia deprędatus eſt perdicem illum diabolum, abſtulit ei male congregatas diuitias multitudinis, reuocauit ab errore animas gẽtium, mentéſque nationum deuiantium. Et quia diaboli voce decepros ſciebat, & ipſe vt vincula nexúſque veteris erroris ſolueret, clamauit primum in Abel, cuius clamauit vox ſanguinis. Geneſ. 4. Clamauit in Moyſe, cui dixit: Quid clamas ad me? Exod. 14. Clamauit in Ieſu Naue. Clamauit in Dauid, qui ait: Pſal. 117. Clamaui ad te, ſalua me. Clamauit in omnibus prophetis. Eſa. 40. Vnde & ad Eſaiam dicit: Clama, & ille ait: Quid clamabo? Prouer. 9. Clamauit in Salomone conuocans cum altiſſima prædicatiooe ad ſapieotiam: Venite, edite de męis panibus, & bibite vinum quod miſcui vobis. Clamauit etiã in corpore ſuo, ſicut ſcarabæus in ligno. Clamauit vt inſidiatorem falleret & cir-
A cumueniret, dicens: Deus Deus meus quare me dereliquiſti? Matth. 27. Clamauit vt deſpoliaret reſpondẽs latroni: Luca 23. Amen, amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Itaque vbi clamauit Ieſus, continuo perdix ille à congregatis in dimidio dierum ſuorum derelictus eſt. Vnde & quidam naturę perdicis etiam iſtud aptandum putarunt, eò quòd aliena diripiet oua, & foueat ſuo corpore, atque hac ſua fraude partos alienos ſtudeat acquirere. Sed (quod aiunt, cornicis oculum, habent enim & volatilia ſuas artes) vbi iſtud aduerterit cuius aut ſingula oua direpta, aut cubile
B fuerit inuaſũ, ſolicitata ſoboles errore ſimilitudinis, ſpeciei ſimulatione decepta, & ſi infirmior viribus, induit ſe atque armat verſutia, & cum labor omnis impenſus nutrimentorum educantem exhauſerit, atque adoleſcere pulli cœperint, tuoc vocem emittit, & quadam pietatis tuba prolem aduocat. Quæ naturali quodam auditu excitata agnoſcit parẽtem, & ſimulantem deſerit. Ita cum vult congregare quę non peperit, amittit quos outriendos putauit. Non ſuperfluo igitur & Ieſus clamauit, vt quia totius mũdi populus voce perdicis, blaoditiis, arte, ſpecie de-
C ceptus ab authore proprio deuiauerat lubricas artes ſecutus, veri parẽtis voce reuocatus fallacem relinqueret, atque in dimidio dierum eius fraudulentum desereret, id eſt, ante huius finem ſeculi, cui nos eripuit Dominus Ieſus, & ad vitam æternam vocauit. 1. Cor. 1. Itaque nunc mortui mundo, viuimus Deo. Cum igitur perdix iſte penitus à falſis filiis derelictus fuerit, tunc erit ſtultus ille quem elegit Deus, & ſapientem confudit, ſaluus: 1. Cor. 3. quoniam quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus. Ideo ſi quis videtur ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Vale fili, & oos
D dilige vt facis quoniam nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Syricium, narrantis illum Priſco aduenienti literas dediſſe, & ſe eidem reuertẽti alias reddidiſſe. Et quia vtrumque eorum officio remuneratus ſit, etiam eius officij precium incrementa debere adipiſci gratiæ.
Epiſtola XLIX.

AMbroſius Syricio. Priſco amico & æquæuo meo dediſti aduenienti literas. Ego quoque reuertenti reddidi, quas & pro officio, & pro amore
E debui. Vtrumque igitur noſtrum ſuo officio remuneratus eſt, quo & mihi tuas, & meas tibi reſtituit. Ideo eius officij precium iocremeota debet adipiſci gratiæ. Vale, & oos frater dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Atticum, ſcribentis literas ſuas Priſcum ſibi & ſe illi alias reddidiſſe, Priſcum dilectioni ſuæ amplius commendantis. *Epiſt.* L.

AMbroſius Attico. Priſco meo dediſti lite-
F ras, Priſcus meus mihi reddidit, & ego Priſco. Tu Priſcum vt ſoles dilige, & plus etiam quàm ſoles, quod eo ſuadeo, quia & ipſe Priſcum meum facio plurimi. Eſt enim erga eum priſcus hic noſter amor, qui à pueritia iam inde nobis cum ætate accreuit ſimul, ſed eum multo poſt vidi tempore, vt vere mihi non ſolum oomine, ſed etiam tanti interuallo temporis priſcus aduenerit. Vale, & amantes tui dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Felicem, ſignificantis tuberum ſibi miſſorum partem amicis direxiſſe, & illum quòd ſe tamdiu nequaquam reuiſerit arguentis.

Epiſtola LI.

AMbroſius Felici. Miſiſti mihi tubera, & quidem miræ magnitudinis, vt ſtupori forent ea tam grandia. Nolui in ſinu, vt aiunt, abſcondere, ſed aliis quoque demonſtrare malui. Itaque partem direxi amicis, partem mihi reſeruaui. Suaue munus, non tamen ita præpotẽs vt comprimeret querelam meam iure excitatam, quòd nos tamdiu amantes tui nequaquam reuiſas. Et caue poſthac ne maiora inuebas tubera. Nam huius nominis diuerſa ratio. Vt enim grata in munere, ita in corpore atque in affectu moleſta ſunt. De te impetra quo minus te abeſſe doleam. Nam cauſſa commotionis meæ deſideriũ eſt tui. Effice ſi potes, vt minus gratus ſis. Rem expoſui, cauſſam probaui. Intorquenda eſt amentata illa non manipularis ſententia, metuiſti certe, ſed vide quàm moueat, vt delectet iocari, poſtea tamen ne excuſaueris. Etenim quamuis tua hæc vectigalis mihi ſit excuſatio, malè de te iudicat, nec de me melius, ſi aut tuã abſcentiã muneribus compẽſandam, aut me muneribus redimendum putes. Vale, & nos amantes tui dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Romulum, quæſtioni illius, cur videlicet Deus dixerit: Ponam cœlum æreum, & terram ferream, ſatisfacientis.

Epiſtola LII.

AMbroſius Romulo. Cum ſis in agro, miror qua ratione de me quærendum putaueris cur
Leuit. 16. Deut. 28. dixerit Deus. Ponam cœlum æreum, & terram ferream. Nam ſpecies ipſa agri & præſens fertilitas docere nos poteſt quanta clementia ſit aeris, & cœli indulgentia, quando dignatur Deus vbertatem dare: quãdo autem ſterilitas quemadmodum clauſa omnia, ſpiſſus aer, vt in rigorem æris ſolidatus putetur.
Luc. 4. Vnde alibi habes quia in diebus Heliæ clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex. Significatur igitur clauſum cœlum ęreum eſſe, vſum ſui terris negare. Terra quoque ferrea eſt: cum prouentus abnuit, & iacta ſibi ſemina tanquam hoſtili duritia genitali excludit aluo, quæ gremio ſolet blandæ matris fouere. Quando enim ferrum fructificat? Quando æs imbres relaxat? His igitur miſerandã famem minatur impiis, vt qui pietatem filiorum communi omnium Domino & patri exhibere neſciunt, careãt nutrimento paternæ indulgentiæ, ſit illis cœlum æreum concreto aere, & ſolidato in metalli rigorem, ſit illis terra ferrea partus ſuos neſciens, & quod plerumque inopia habet, diſcordias ferens. Rapto enim vtuntur qui victu indigent, vt alienis diſpendiis famem ſuam ableuent. Iam ſi & offenſa inhabitantium huiuſmodi ſit, vt diuina commotione iis inferantur prælia, verè terra eſt ferrea, telorum ſegetibus inhorrens, & ſuis nuda fructibus, fœcunda ad pœnam, ſterilis ad alimoniam. Vbi autem abundan-
Exod. 16. tia, Ecce ego pluo vobis panes, dicit Dominus. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

G *Diui Ambroſij ad Titianum, illi congaudentis quòd à Rufino liberatus ſit, quem ſibi grauiorem iudicem in negocio cum nepte ſua arbitrabatur.* *Epiſtola* LIII.

AMbroſius Titiano. Venit tibi innocens victoria, vt ſine voti amaritudine potiaris victoriæ ſecuritate. Rufinus enim ex magiſtro officiorum factus eſt in conſulatu præfectus præfectorio, ac per hoc plus poſſe cœpit, ſed tibi iam nihil obeſſe. Eſt enim aliarum præfectus partium. Quàm gaudeo vel illi vt amico, quia honore auctus inuidia leuatus eſt: vel tibi vt filio, quia liberatus es ab eo quem tibi
H grauiorem iudicem arbitrabare, vt ſi de negocio definiueris cum tua nepte, pietatis tuæ ſit, nõ formidinis. Ideoque promptior eſto deciſioni, cuius & ſpes potior & fructus eſt. Spes, quia pater neptis tuæ, qui de illius ſententia ſibi plurimum blandiebatur, iam quod de eo ſperet non habet. Ille enim alia curat, præterita negligit, vel cum illo quod tunc gerebat, depoſuit officio: iſte negocij ſui meritum, non ſententiæ patronum conſiderat. Et fructus iucundior eſt, vt tibi teferatur deciſionis gratia, qui potueris
I iam ſpernere, & non ſpreueris, pietatem ſpectans neceſſitudinis, non ſtimulum offenſionis. Vale, & nos dilige vt filius, quia nos te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſij ad Syricium, gratum ſibi aſſerentis cum & ab ipſo literas accipiat, & ille aliquos de conſeruitio ſuo dirigat, eóſque ſe diligere conteſtantis qui non patiuntur ſe à ſuo munere diutius abeſſe, & ad ſequendum Dominum Ieſum ſuadentis.

K *Epiſtola* LIIII.

AMbroſius Syricio. Gratum eſt mihi cùm literas accipio tuas. At cum de cõſeruitio noſtro aliquos dirigis, vt fratrem noſtrum, & compresbyterum Syrum, tuis es proſecutus literis, geminatur lætitia. Sed vtinã fructus fuiſſet iſte diuturnior. Nã ſtatim vt venit, recurrendum putauit: quod quidem ad deſiderium meum plurimum minuit, ad ſui gratiam multum addidit. Nam ego diligo eos vel preſ-
L byteros vel diaconos qui cum aliquo proceſſerint, nequaquam ſe patiuntur à ſuo diutius abeſſe munere. Dicit enim propheta: Non laboraui ſequens poſt te. Quis autem poteſt laborare ſequens Ieſum, cum ipſe dicat: Venite ad me omnes qui laboratis, & o- Matth. 11.
nerati eſtis, & ego vos reficiam? Sequamur ergo Ieſum ſemper, nec deſinamus. Quòd ſi ſemper ſequamur, numquam deficimus. Dat enim vires ſequentibus ſe. Itaq; quo propior virtuti fueris, eo fortior eris. Plerumque cum ſequimur, dicitur nobis ab aduerſariis: Vbi eſt verbum Domini? veniat. Sed nos Hierem. 17.
M non fatigemur ſequendo, non auertamur ſubdolæ interrogationis impedimento. Dicebatur hoc prophetæ cum mitteretur in carcerem, cum demergeretur in voraginem luti: Vbi eſt verbum Domini? veniat. Sed ille multo magis ſecutus eſt, & ideo ad brauium peruenit, ideo accepit coronam, quia non laborauit qui ſequebatur Ieſum. Nõ eſt enim labor in Iacob, nec dolor videbitur in Iſrael. Vale, & nos dilige, quia & nos amantem noſtri vt parentem diligimus.

Diui

Diui Ambroſij ad Fœgadium & Delphinum epiſcopos, inſinuantis Polybium vt vtrique eorum ſcriberet popoſciſſe, ac poſt datam epiſtolam vtriuſque nomine conſcriptam alteram exegiſſe, & ei ſe illam dediſſe.

Epiſt. LV.

AMbroſius Fœgadio & Delphino epiſcopis. Polybius filius noſter cũ de Africanis regreſſus partibus, in quibus proconſularem iuriſdictionẽ egregiè repræſentauit, aliquantulos nobiſcum exegiſſet dies, ſumma gratia ſe meis viſceribus infudit. Deinde cum abire hinc & demeare vellet, popoſcit B vt vtrique veſtrum ſcriberem. Promiſi futurum. Itaque dictaui epiſtolam, & vtriuſque conſcriptam nomine dedi. Poſtulauit alteram. Dixi ad vtrumque veſtrũ datam more vſuque noſtro, eò quòd ſancta mens veſtra non epiſtolarum numero, ſed coniunctione nominum delectaretur. Nec perpeti poſſet vt fieret vocabulorum ſeparatio, quorum affectus conueniret. Ideoque præſcriptum noſtro muneri vt vteremur charitatis compendio. Quid plura? Exegit alteram, dedi, vt neque illi negarem quod poſceret, nec mihi immutarem, quod in vſum venerat. Ita & C ille habet quod vtrique reddat: quia id ſolum prætendit, ne cum alteri reddidiſſet, alteri vacuus foret. Et ego vobis indiuiſæ gratiæ munus ſine vllo depẽdam offenſionis periculo, & diuiſionis ſcrupulo: cũ præſertim etiam hæc forma ſcriptionis apoſtolicæ ſit, vt & vnus ad plures, vt Paulus ad Galatas: & duo ad vnum poſſint ſcribere, ſicut ſcriptum eſt, Paulus vinctus Ieſu Chriſti, & Timotheus frater, Philemoni. Salutem vobis dico, diligite nos, & orate pro nobis, quia ego vos diligo.

Diui Ambroſij ad Romulum, de eo quòd Aaron populo poſcenti ſibi Deos fieri, aurum detraxerit, & quòd eo auro figuratum ſit vituli caput, & quòd Moyſes tam dure indignatus ſit, vt iuberet quemque inſurgere in necem proximi ſui quid ipſe ſentiat exprimentis.

Epiſtola LVI.

AMbroſius Romulo. Epiſtolarum genus propterea repertum, vt quidã nobis cum abſentibus ſermo ſit in dubium non venit. Sed fit hoc vſu exemplóque pulchrius, ſi inter parentem ac filios E crebra & iucunda alloquia cedantur, vt verè inter diſiunctos corpore quædam imago referatur præſentiæ. His enim adoleſcit officiis amor, ſicut tuis ad me, aut meis ad te augetur literis. Sed hoc multo locupletius proximis tuæ dilectionis experiri cœpi affatibus, quibus me conſulendum putaſti quid ſibi vellet quòd Aaron aurũ detraxerit populo poſcenti ſibi fieri Deos, & quòd ex auro figuratum ſit vituli caput, vel quòd Moyſes tam dure indignatus ſit, vt iuberet proximũ quemque inſurgere gladiis in ne- F cem proximi ſui. Magnum eſt enim nullum pati abſentibus damnum irrepere non ſolum ſuauitatis, ſed etiam collationis & liberalis ſcientię. Quid igitur de eo ſentiam quoniam expoſcis, conferendi magis quàm exponendi ſtudio loquar. Cum Moyſes in monte Syna legem acciperet, populus erat cum Aaron ſacerdote. Et quamuis frequenter ad culpam lubricus, tamen quamdiu lex dabatur, ſacrilegio er- A raſſe non proditur. Verum vbi diuinum conticuit oraculum: peccatum irrepſit, vt peterent ſibi fieri Deos. Coactus Aaron petit annulos eorum, & inaures mulierum, quæ tradita in ignem miſit, & conflatum eſt vituli caput. Neque excuſare tantum ſacerdotem poſſumus, neque condemnare audemus. Nõ imprudens tamen qui annulos Iudæis & inaures abſtulit. Etenim qui ſacrilegium moliebantur, nec fidei ſignaculum habere poterant, nec ornamenta aurium. Deniq; & patriarcha Iacob abſcondit inaures cum ſimulachris gentium, quando in Sichimis *Geneſ. 35.* B abſcondit, vt nullus audiret ſuperſtitiones gẽtilium. Pulchrè autem dixit: Deponite annulos & inaures aureas, quæ ſunt inaures mulierum veſtrarum. Non quo virorum inaures relinqueret, ſed quod viros nõ habere manifeſtaret. Congruè quoque inaures auferuntur mulieribus, ne iterum Eua vocem ſerpentis audiret. Et ideo quia ſacrilegium audierant, conflatis earum inauribus conflata eſt imago ſacrilegij. Qui enim male audit, cõflare ſacrilegium ſolet. Cur *3. Reg. 12.* autem caput vituli exierit, ſequentia docent: quia ſignificabatur futurum quod Hieroboam poſteriore C tempore hoc genus ſacrilegij induceret, vt populus Hebręorum adoraret vitulos aureos, ſiue quòd omnis perfidia ſimilis immanitatis atque inſipientiæ beſtialis ſit. Cuius rei indignitate percitus fregit tabulas Moyſes, & comminuit vituli caput, atque in puluerem redegit, vt omnia impietatis aboleret veſtigia. Fractæ ſunt enim primæ tabulæ, vt repararẽtur ſecundæ, quibus per euangelij prædicationem perfidia comminuta euanuit. Sic Moyſes typum illum diſſipauit Ægyptium, & altitudinem extollentem ſe compreſſit æternæ legis authoritate. Vnde & *Pſal. 28.* D Dauid ait: Et confringet Dominus cedros Libani, & comminuet eas tanquam vitulum Libani. Itaque abſorbuit populus omnem perfidiam ac ſuperbiam, ne eum abſorberet impietas & arrogãtia. Melius eſt enim vt vnuſquiſque præualeat carni & vitiis eius, ne dicatur de eo quia deuorauit eum mors præualens, ſed dicatur magis: Deuorata eſt mors in victo- *1. Cor. 15.* ria ſua. Vbi eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors aculeus tuus? Et de Domino Dictum: De torrente in via bibet. Quia acetum accepit, vt abſorberet vni- *Pſalm. 109.* uerſorum tentationes. Quod autem occidi fecit à E proximis proximos, filios à parentibus, à fratribus fratres, præceptum euidens quia præferenda eſt religio neceſſitudini, pietas propinquitati. Ea eſt enim vera pietas quæ præponit diuina humanis, perpetua temporalibus. Vnde & ipſe Moyſes ad filios Leui *Exod. 32.* dixit: Qui paratus eſt à Domino, veniat ad me. Et dixit illis: Hęc dicit Dominus Deus Iſrael: imponite vnuſquiſque gladium ſuum in femore ſuo, & pertranſite, vt contemplatione atque amore reuerentiæ diuinæ perimeretur omnis affectus neceſſitudinis. Et occiſa quidem ſcribuntur tria milia hominũ. F Nec numeri inuidia mouemur, quia melius eſt paucorũ ſupplicio vniuerſos exui, quàm in omnes vindicari. Neque vero aliquid durum videtur pro vindicta iniurię cœleſtis. Denique ſanctiora cœteris ad hoc munus eliguntur miniſteria Leuitarũ, quorum portio Deus. Neſciunt enim ſuis parcere, qui nihil ſuum norunt: quoniam ſanctis omnia Deus eſt. Eſt etiam ille Leuita verus vltor & vindex, qui carnem

Exod. 32.

te accuſabant?nemo te lapidauit? E illa reſpondit:
Nemo. Dicit ei Ieſus: Nec ego te damnabo, vade,
& ammodo vide ne pecces. Non damnat quaſi re-
demptio, corrigit quaſi vita, quaſi fons abluit. Et
quia quando ſe inclinat Ieſus, ideo inclinat vt iacē-
tes eleuet, ideo ait remiſsio peccatorum: Nec ego te
damnabo. Habes quod ſequaris. Poteſt enim fieri
vt ille criminoſus poſsit habere ſpem correctionis,
ſi ſine baptiſmo eſt: vt poſsit accipere remiſsionem:
ſi baptizatus, vt pœnitētiā gerat, & corpus ſuū pro
Chriſto offerat. Quantæ ſunt ad ſalutem viæ. Et
ideo maiores maluerunt iodulgentiores eſſe circa
iudices, vt dum gladius eorum timeretur, & repri-
meretur ſcelerum furor, non incitaretur. Quod ſi
negaretur communio, videretur criminoſorū vin-
dicata pœna. Maluerunt igitur priores noſtri vt id
in voluntate magis abſtineutis, quàm in neceſsitate
ſit legis. Vale, & nos dilige, quia nos quoque te di-
ligimus.

Diui Ambroſij ad ſacerdotes quoſdam & omnem clerum plebis Theſſalonicenſium, de obitu, vita, virtutibus, & conuerſatione ſancti viri Acholij.

EPISTOLA LIX.

AMbroſius Anatolio, Numerio, Seuero, Philip-
po, Macedonio, Ammiano, Theodoſio, Eu-
tropio, Claro, Euſebio, & Timotheo dominis ſa-
cerdotibus, & omni clero plebis Theſſalonicenſiū
dilectis ſalutē. Dum ſemper affixum tenere animo
deſidero virū ſanctum, atque omnes actus eius qua-
ſi in ſpecula poſitus exploro, hauſi nimia indagine
ſolicitudinis amaritudinē nuncij celerioris, & quod
adhuc mallem neſcire, cognoui in cœleſtibus iam
requieſcere virum ſanctum Acholium, quem in ter-
ris requirebamus. Quæritis quis hoc annunciauerit
cùm veſtræ ſanctitatis nondum veniſſent literę? Nō
teneo authorem nuncij, & vſu quidem venit vt non
libenter teneamus nuncium mœſtitudinis, ſed ta-
men clauſo mari, occupatis terrarum Barbarica in-
feſtatione regionibus, cùm deeſſet qui aduenire
potuerit, non defuit qui nunciaret, vt mihi videa-
tur ipſe ſanctus annunciaſſe ſe nobis, eo quòd iam
perpetuo laboris ſui potiretur ſtipendio, & ſolutis
vinculis corporis inter angelorum miniſteria Chri-
ſto adhæreret, cupiens amantis ſui errorem abſol-
uere, ne illi longæuitatē vitæ huius deprecaremur,
cui vitæ æternę iam præmia deferebantur. Abiit er-
go, non obiit, & emigrauit à nobis veteranus Chri-
Pſalm. 54. ſti Ieſu cœlo, terræque iſtius ſolum mutans, & plau-
dens alis atque remigiis ſpiritualibus dicit: Ecce e-
longaui fugiens. Cupiebat enim apoſtolico ſpiritu
iam dudum terras relinquere, ſed tenebatur votis v-
Philip. 1. niuerſorum, ſicut de Apoſtolo legimus, quia remo-
rari eum diutius in carne erat eccleſię neceſſarium.
Viuebat enim non ſibi, ſed omnibus, & populis erat
vitæ æternæ miniſter, vt prius eius fructum etiam in
aliis quàm in ſe adipiſceretur. Eſt igitur iā ſuperiorū
incola, poſſeſſor ciuitatis æternæ illius Hieruſalem
quæ in cœlo eſt. Videt illic vrbis eius menſuram
immenſam, purum aurum, lapidem precioſum, lu-
men ſine ſole perpetuum, & hæc omnia iam dudum
quidem ſibi comperta, ſed nunc facie ad faciem
A manifeſta videns, dicit: Sicut audiuimus, ita & vi- Pſalm. 47.
demus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei
noſtri. Ibi ergo poſitus appellat populum Dei, di-
cens: O Iſrael quàm magna eſt Domus Dei, & quā
ingens locus poſſeſsionis eius, magnus & nō habēs Baruc 3.
finem. Sed quid hoc eſt? Dum merita viri conſide-
ro, & quaſi diſcedentem ſpiritu ſequor, & ſancto-
rum choris deducentibus intermiſceor, non meri-
to vllo, ſed affectu penè ſum oblitus mei. Itáne er-
go raptus eſt nobis murus fidei, gratię, & ſanctitatis,
B quem totiens ingruētibus Gotthorum catervis ne-
quaquam tamen potuerunt Barbarica penetrare te-
la, expugnare multarum gētium bellicus furor? De-
nique in cæteris populatores locis, illic pacem ro-
gabant: mirantibúſque quid ſibi ſine milite vllo ob-
ſiſteret, à prudentioribus intimabatur Heliſæi in-
tus imitatorem degerere, ętate ſupparem, nō impa-
rem ſpiritu: cauerent ne exemplo Syrinci agminis
ſibi quoque cæcitas offunderetur. Et tamen circa
diſcipulos ſuos diuerſa dona Chriſti ſunt. Hæliſeus
C quidem in Samariam captiuas acies induxit Syro- 4. Reg. 6.
rum. Sanctus autem Acholius precibus ſuis fecit vt
de partibus Macedoniæ victores fugaret. Nónne &
hoc intelligimus virtutis ſuperioris fuiſſe, vt vbi mi-
les nullus aderat, illic pellerentur ſine milite? Nón-
ne & hoc cæcitatis eſt vt fugerent, quos nullus vr-
gebat, ſed vrgebat & præliabatur ſanctus Acholius,
non gladiis, ſed orationibus: non telis, ſed meritis?
An incognitum nobis eſt dimicare ſanctos etiā cùm
ferientur? Nónne ocioſus erat Heliſæus? Ocioſus
ſcilicet corpore, ſed vibrabat ſpiritu, & orationi- 4. Reg. 6. & 7.
D bus præliabatur, quando in caſtris Syriæ vox equi-
tum & vox virtutis magnæ audiebatur, adeo vt pu-
tarent Syri aliorum regum aduerſus ſe venire exer-
citus, qui populo Iſrael adiumento forent, vnde
perculſi magno fugerunt pauore ita vt leproſi qua-
tuor qui mortis egreſsi fuerant deſiderio, caſtra ho-
ſtium deprædarentur. Nónne in Macedonia ſimi-
lia Dominus per orationes ſancti Acholij fecit mi-
racula, aut prope maiora? Non enim inani metu
nec ſuperflua ſuſpicione, ſed ſæuiente lue, & arden-
ti peſtilentia perturbati Gotthi ac territi ſunt. De-
E nique tunc fugerunt vt euaderent, regreſsi poſtea
pacem rogarunt vt viuerent. Vidimus itaque in
tāti viri meritis ſuperiora ſecula, & opera propheta-
rum quæ legebamus aſpeximus. Quaſi Heliſæus
inter arma, inter acies, dum vixit verſatus eſt, me-
ritis ſuis componens prælia. Denique vbi ſecuritas
cohabitantibus reddita eſt, quod ipſo fuit durius
bello, ſanctum exhalauit ſpiritum, & quaſi Helias
vſque ad cœlum eleuatus eſt, non curru quidem
igneo, nec equis igneis, niſi forte illa non vidimus,
nec in commotione aeris, ſed in voluntate & placi-
F ditate Dei noſtri, & ſanctorum angelorum læti-
tia, qui ad ſe tantum virum tranſiſſe gratulaban-
tur. Certe dubitare illa nequaquam poſſumus,
quandoquidem reliqua congruerunt. Siquidem
eodem momento quo ille adhuc eleuabatur, ve-
lut quodam melotidis ſuæ demiſſo amictu ſan-
ctum Anyſium diſcipulum ſuū induit, & ſui veſti-
uit infulis ſacerdotij, cuius meritum & gratiam
non nunc primum audiui, nec in veſtris epiſto-
lis didici, ſed in veſtris literis recognoui. Nam

quaſi prę́ſcius ſucceſſurũ ſibi, etſi promiſsis tegebat, G tamen indiciis deſignabat, adiutum ſe eius cura, labore, officio memorans, vt iam declarare conſortem videretur, qui nõ quaſi nouus ad ſummũ ſacerdotium veniret, ſed quaſi vetus ſacerdotij executor accederet. Cui pulchrè conuenit dictum illud euãgelicum: Euge bone ſerue & fidelis, quoniam ſuper pauca fidelis fuiſti, ſuper multa te conſtituam. *Matth.25.* Hæc mihi de ſancto Acholio vobiſcum communia. Illud tamẽ ſpeciale, quo deuinctus ſum beatæ memoriæ viro quia tribuit mihi vt eum non ignorarem. Nam cùm eo veniente ad Italiam ęgritudine confectus H teneret, vt nõ poſſem occurrere, ipſe ad me venit, & viſitauit. Quo ſtudio, quo affectu ipſe in me, & ego in eum irruimus? Quo gemitu mala iſtius ſeculi, & ea quæ hîc acciderent, deplorauimus, ita vt lachrymarum profluuio veſtem infunderemus, dũ ſalutatione exoptariſsima, mutuo deſiderio & expetito diu fruimur, adhęremus amplexu. Itaque quod voti mei erat, illius beneficij fuit quia potui illum videre. Nam etſi maior portio, & plenior cognitio ſit in ſpiritu videre quos diligimus, tamen I etiam in figura corporis videre deſideramus. Sic aliquando reges terræ quærebant faciem Salomonis videre, & audire eius ſapientiam. Diceſsit igitur à nobis, & nos in hoc reliquit ſalo: ſed quod illi vtile, id multis ipſo Barbarico furore eſt grauius: quia illum iſte depellebat, hunc nobis quis poterit repræſentare? Sed repræſentat Dominns, & ſeipſum in diſcipulo repræſentat. Repræſentãt iudicia veſtra, quibus dictũ eſt: Date Leui manifeſtos eius, & veritatem ſuam. Viro ſancto dediſtis manifeſtum eius, vt pote eius inſtitutione fundatum, dediſtis i- K mitatorem viri eius qui dixit patri ſuo, & matri ſuę, non vidi te: & fratres ſuos nõ ſciuit, & filios non recognouit, & cuſtodiuit verbum Domini, & teſtamentum eius obſeruauit. Narrabunt populi iuſtitiã eius. Talis viri vita, talis hæreditas eſt, talis conuerſatio, talis ſucceſsio. Ille ſe monaſteriis puer dedidit, & intra Achaiã anguſto clauſus tugurio, gratia tamen multarum terrarum peragrauit diuortia, ad ſummum ſacerdotium à Macedonicis obſecratus populis, electus à ſacerdotibus, vt vbi ante fides per ſacerdotem claudebatur, ibi poſtea per ſa- L cerdotem muralia fundamenta fidei confirmarentur. Non aliter etiam eius diſcipulus imitatione, qui & ipſe dixit patri ſuo & matri ſuæ, non vidi te. Non vidit enim ſtudio, non vidit affectu, & fratres ſuos non ſciuit, quia Deum ſcire deſiderauit. Et hic recognouit verbum Domini, & cuſtodiuit teſtamentum eius, & imponit honotem in ara eius ſemper. Benedic Domine fidem eius, ſanctitatem, ſedulitatem. Benedictio tua veniat ſuper caput eius, & ſuper verticem ipſius. Sit honorificus inter fratres ſuos, ſit in eo tauri ſpecies, vt ventilet corda inimicorũ, M & ſanctorum mentes demulceat, & iudicium ſacerdotum tuorum in eo ſicut lilium floreat. Valete fratres, & diligite me, quia ego vos diligo.

Diui Ambroſii ad Anyſium ſancti Acholij ſucceſſorem de ſucceſsione eius congaudentis, vitámque ſancti Acholij commendantis, & illius adoleſcentiam, iuuentutẽ, atque ſenectutem benedicentis. *Epiſtola LX.*

AMbroſius epiſcopus Anyſio fratri. Iamdudũ te teneo, & ſi nũc primum lego, meritiſque compertum habeo quem oculis non videram. Doleo quidem illud accidiſſe, ſed hoc ſucceſsiſſe gaudeo: quia licet ſuperſtite me non optauerim illud contingere, ſperaui tamen poſt illius ſancti viri exitum hoc ſolum poſſe merito ſuccedere. Tenemus ergo te ſanctę memoriæ Acholij dudum diſcipulum, nũc ſucceſſorem hæredémque eius vel honoris vel gratiæ. Magnum meritum frater gaudeo tibi ne vno quidem momẽto de ſucceſſore tãti du- H bitatum viri: & magnum onus frater tanti nominis pondus ſubiſſe, tantæ librę, tantique examinis. Quæritur in te Acholius, & ſicut erat in affectu tuo, ita in officiis deſideratur illius virtutis, illius diſciplinæ effigies, illius fortitudo animi in tam ſenili corpore. Vidi fateor virum, nam & hoc meritis illius debeo quòd illum viderim. Vidi ita illũ eſſe in corpore, vt extra corpus putarẽ. Vidi imaginem illius qui ſe ſiue in corpore ſiue extra corpus neſciens, raptum ad paradiſum viderat. *2.Cor.12.* Ita enim percurrebat I omnia ex curſu frequenti, Conſtantinopolim, Achaiam, Epirum, Italiam, vt iuniores eum non poſſent conſequi. Cedebant fortiores corpore, quia eũ ſine impedimento eſſe corporis nouerant, vt eo tãtum pro velamine vteretur, non pro officio certe ad ſeruitium, non ad ſubſidium. Ita enim affecerat corpus ſuum, vt in eo mundum crucifigeret, & mũdo ſemetipſum. *Galat.6.* Benedictus Dominus, & benedicta adoleſcentia eius quam exegit in tabernaculis Dei Iacob, poſitus in monaſteriis, in quibus cùm quæreretur à parentibus vel proximis, dicebat: Qui ſunt K fratres mei, aut quæ mater mea? *Matt.12.* Non noui patrem vel matrem, vel fratres meos, ſed eos qui audiunt verbum Dei, & faciunt. Benedictus etiam proceſſus iuuentutis ipſius, in qua ad ſummum electus eſt ſacerdotium, maturo iam probatus virtutum ſtipendio. Venit enim tanquam Dauid ad pacem populi reformandam. Venit tãquam illa nauis aurum ſecum intelligibile vehens, & ligna cedrina, & lapides precioſos, vt illas columbæ pennas deargentatas, quibus medias inter ſortes ſumno pacis & tranquillitatis ſopore dormiuit. *Cantic.5.* Eſt enim ſanctorũ etiã L ſomnus operarius, ſecundum quod ſcriptum eſt: Ego dormio, & cor meum vigilat. Et ſecundum quod Iacob ſanctus diuina dormiens videbat myſteria, *Gene.28.* quæ vigilans non viderat, de cœlo ad terras aerem peruium ſanctis, reſpicientem Dominum, & pollicentem terræ eius poſſeſsionem. Itaque breui ſomno dotmiens impetrauit quod magno labore poſtea acquiſiuit. Hęreditas eius eſt enim ſomnus ſanctorum, feriatus ab omnibus corporis voluptatibus, ab omni animi perturbatione, tranquillitatẽ menti inuehens, placiditatem animæ, tanquam M ſoluta nexu corporis ſe ableuet, & Chriſto adhæreat. Hic eſt ſomnus vita ſanctorũ, quã viuebat ſanctus Acholius, cuius benedicta etiã ſenectus ipſa eſt. Verè ſenectus illa venerabilis, quæ nõ canis, ſed meritis albeſcit. Ea eſt enim reuerẽda canicies, quæ eſt canicies animæ in canis cogitationibus & operibus effulgens. Quę eſt enim verè ætas ſenectutis, niſi vita immaculata, quæ non diebus aut menſibus, ſed *Sapien.4.* ſeculis

ſeculis propagatur, cuius ſine fine eſt diuturnitas, ſi- A ne debilitate longeuitas? Quo enim diuturnior, eo fortior (eò quòd diutius eam vitam vixerit) in virum perfectum excreſcit. Huius igitur ſucceſſorẽ te Dominus non ſolum honore, ſed etiam moribus probet, & ſumma fundare dignetur gratia vt ad te quoque populi concurrant, de quibus dicas: Qui ſunt iſti qui ſicut nebulæ volant, & ſicut columbæ cum pullis ſuis? Veniant quoque ſicut naues Tarſis, quæ accipiãt frumentum quod Salomõ verus impartiuit viginti menſuras tritici. Accipiant oleum & ſapientiam Salomonis, & ſit pax inter te, & po- B pulum, & teſtamentum pacis cuſtodias. Vale frater, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Eſaia 60.

2.Parali.9.

Diui Ambroſii ad Candidianum, ſplendorem ſermonis, & fulgorem affectus eius commendantis, illique benedictionem optantis. *Epiſtola* LXI.

AMbroſius Candidiano fratri. Summus quidẽ ſplẽdor in ſermone eſt tuo, ſed magis in affectu elucet mihi. Nã in epiſtolis mentis tuæ aſpicio fulgorẽ dilectiſsime frater ac beatiſsime. Dominus te benedicat, & det tibi ſui gratiam. Nam & ipſe in epiſtolis tuis vota magis quã mea merita recognoſco. Quæ enim merita mea tantis tuis ęquentur ſermonibus? Dilige nos frater, quia nos te diligimus.

FINIS.

Capita Epiſtolarum Libri octaui.

Ambroſius Irenæo, quæſtionem, cur Dominus Deus manna pluerit populo patrum, & nunc non pluat, diſſoluens. *Epiſtol.* LXII.

Ambroſius Iuſto, diſſerens quod veteres quos plerique ſecundum artem ſcripſiſſe negant, ſecundum gratiam quæ ſuper omnem artem eſt, ſcripſerint: de quorum tamen ſcriptis ij qui de arte ſcripſerunt, artẽ inuenerunt. *Epiſt.* LXIII.

Ambroſius Syagrio Veronenſis eccleſiæ epiſcopo, literis illius reſpondens, eúmque vehementer arguens de iudicio attentato in cauſa cuiuſdam virginis per turpes quaſdam perſonas accuſatæ, & cur cauſam iſtam ad ſe reuocauerit, & qualem in ea ſententiam pronunciauerit exponens. *Epiſtola* LXIIII.

Ambroſius Syagrio, pro caſtitatis contumelia dolentem querelam faciens, atque ex ſcripturis ſanctis oſtẽdens quantum maiores noſtri reuerentiæ detulerint caſtimoniæ, quãtúmve vltionis ſtudium aduerſum temeratores pudicitiæ fuerit. *Epiſt.* LXV.

Ambroſius Paterno eũdem quia filio neptem ex filia copulare voluit, redarguens, & vt ab ea diſcedat intentione, commonens. *Epiſt.* LXVI.

Ambroſius Quinegio, illum de conſultatione ſua commendans. *Epiſt.* LXVII.

Ambroſius Antonio, amorem eius in ſe, & ſui animum in illum commemorans. *Epiſt.* LXVIII.

Ambroſius Alipio, literas illius ſibi eſſe redditas, & ſe ſuis reſpondiſſe literis ſignificans. *Epiſtol.* LXIX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS.

Diui Ambroſii ad Irenæum, quæſtionem, cur Dominus Deus manna pluerit populo patrum, & nunc non pluat, diſſoluentis. *Epiſtola* LXII.

Exod.16.

Ibidem.

AMbroſius Irenæo. Quæris à me cur Dominus Deus manna pluerit populo patrum, & nunc non pluat. Si cognoſcis, pluit, & quotidie pluit de cœlo manna ſeruientibus ſibi. Et corporeum quidem illud manna hodie pleriſque in locis inuenitur, ſed nũc nõ eſt tanti res miraculi: quia venit quod perfectum eſt. D Perfectum autem panis de cœlo, corpus ex virgine, de quo ſatis euangelium te docet. Quanto pręſtantiora hæc ſuperioribus? Illud enim manna, hoc eſt, panem illum qui manducauerunt, mortui ſunt: C hunc autem panem qui mãducauerit, viuet in æternũ. Sed eſt ſpirituale mãna, hoc eſt pluuia ſpiritualis ſapientiæ, quę ingenioſis & quærentibus de cœlo infunditur & irrorat mẽtes piorum, & obdulcat fauces eorum. Qui igitur intellexerit infuſionẽ diuinę ſapientiæ, delectatur, nec alium cibũ requirit, nec in ſolo pane viuit, ſed in omni verbo Dei. Qui curioſior fuerit quærit quid ſit iſtud quòd melle dulcius ſit. Reſpõdet illi miniſter Dei: Hic eſt panis quẽ dedit tibi Deus mãducare. Qui ſit iſte panis, audi. Sermo, inquit, quem ordinauit Deus. Hæc ergo ordinatio Dei, hæc alimonia alit animam ſapientis, & illuminat atque obdulcat, reſplendens veritatis coruſco, & mulcẽs tãquam fauo quodam diuerſarũ virtutum ſuauitate, & ſermone ſapientiæ. Faui

Ioan.6.

Matth.4.

Prouer.16. enim mellis ſermones ſunt boni, ſicut ſcriptum eſt G in Prouerbijs. Cur autẽ minutũ ſit, cauſam accipe: quia & granum ſinapis minutum eſt, quod compa-
Luca 13. ratur regno cœlorum, & fides quæ ſicut granum
Ibidem 17. eſt ſinapis, poteſt montes tollere, & iactare in mare.
Luca 13. Et fermento ſimile eſt regnum cœlorum quod abſcondit mulier in farinæ menſuris tribus donec fer-
Exod.32. mentetur totum. Et Moyſes caput vituli aurei cõminuit ſicut puluerem, & miſit in aquam, & dedit populo bibere. Incraſſatum enim erat cor eorũ per fidię immanitate, vt emolliretur, & fidei ſumeret ſubtilitatem. Denique illa mulier quæ bene emo- H luerit aſſumetur, ea autem quæ male emoluerit de-
Matth.24. relinquetur. Emole ergo & tu fidem tuã, vt ſis ſicut illa anima quæ Chriſti in ſe charitatem excitat, quã mirantur aſcendentem virtutes cœlorum quod ſine offenſione aſcendat, & ex hoc mundo aſcendat cũ lætitia & iucunditate, ſicut vitis propago, & ſicut fumus ad ſuprema ſubrigat fragrans odorem reſurrectionis piæ, & ſuauitatem fidei, ſicut habes ſcriptũ:
Cantic.3. Quę eſt hæc quæ aſcendit à deſerto ſicut vitis propago, fumo incenſa, odorificata myrrha & thure ab I omnibus pulueribus vnguenti? Pulchre ſubtilitatem eius expreſsit pulueris comparatione, & vn-
Exod.30. guenti cõmemoratione, quia in Exodo ſubtile legimus, & ex multis compoſitum thymiama illud eſſe incẽſum propheticum, quod eſt ſanctorum oratio,
Pſalm.140. vt dirigatur in cõſpectu Domini, ſicut & Dauid dicit: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Denique, Græcus κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου dixit. Et in Apocalypſi Ioan-
Apocal.8. nis legimus, quia ſtetit angelus ante altare habens thuribulum aureum, & data ſunt ei thymiamata K multa de orationibus ſanctorum omnium. Et aſcendit, inquit, fumus thymiamatum orationum ſanctorum de manu angeli in conſpectu Dei. Et vmbilicus animæ ac venter ſubtilis eſt illius quæ aſcendit ad Chriſtum. Ideoque laudatur voce ſponſi dicentis: Vmbilicus tuus crater tornatilis, nõ de-
Cantic.7. ficiens muſto, venter tuus aceruus tritici munitus inter lilia. Eſt enim in omni doctrina tornatus, & potius ſpiritualis non deficiens plenitudine, & cœleſtium ſecretorum cognitione. Venter quoque animæ myſticus ſicut vmbilicus, quo ventre non ſo- L lum fortem cibum ſumit, quo corda firmantur, ſed etiam ſuauem ac florulentum quo delectantur. Et
Exod.32. fortaſſe hoc docuit Moyſes multis orationibus & pijs illud mitigandum ſacrilegium. In libro quoque
3.Reg.19. Regnorum cùm ſe Dominus ſancto reuelaret Heliæ, vox auræ tenuis præceſſerit, & ſtatim ſe ei Dominus reuelauit, vt cognoſcamus ea quæ corporea ſunt, craſſa eſſe & pinguia: & quæ ſpiritalia, mollia & ſubtilia, vt non poſsint comprehendi oculis. Denique & ſpiritus ſapientię ſubtilis & mobilis legitur in libro Sapientiæ: quia eſt in illa Spiritus intelli- M
Sapien.7. gentiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, & mobilis, qui ſermones ſuos molat prius ne quid offendat vel in ſenſu, vel in alloquio. Denique illi Babyloni
Exod.26. cùm deſtruetur, dicitur: Et vox molæ non audietur in te amplius. Hoc igitur manna ſubtile erat, & ad diem colligebatur, in diem alterum nõ ſeruabatur, eo quòd inuenta ſapientię in tempore ſint gratiora, nec tam miranda quæ ſpatio temporis reperiuntur, quàm illa quæ præſentis funduntur ingenij viuacitate: ſiue quia futura reuelantur myſteria, eo quòd ſeruatum manna vſque ad ſolis exortum, eſui iam eſſe non poſſet, id eſt vſque ad Chriſti aduentum habere gratiam. Oriente autem iuſtitię ſole, & ſplẽdidioribus Chriſti corporis & ſanguinis ſacramentis refulgentibus ceſſarent inferiora, & perfecta illa ſumenda populo forent. Vale, & nos dilige, quia nos quoque te diligimus.

Diui Ambroſii ad Iuſtum, differentis quòd veteres quos plerique ſecundum artem ſcripſiſſe negant, ſecundum gratiã quæ ſuper omnem artem eſt, ſcripſerint: de quorum tamen ſcriptis ij qui de arte ſcripſerunt, artem inuenerunt.

Epiſtola LXIII.

AMbroſius Iuſto. Negant plerique noſtros ſecundum artem ſcripſiſſe. Nec nos obnitimur: non enim ſecundum artem ſcripſerunt, ſed ſecundum gratiam, quæ ſuper omnem artem eſt. Scripſerunt enim quæ ſpiritus iis loqui dabat. Sed tamen ij qui de arte ſcripſerunt, de eorum ſcriptis artem I inuenerunt, & condiderunt cõmenta artis, & magiſteria. Denique in arte requiruntur præcipue, vt ſit ἄρτον ὕλη ἄρτου ἀποτέλεσμα. Cùm igitur legamus ſanctum Iſaac patri dicere: Ecce ignis & ligna, vbi hoſtia? quid horum deeſt? Nam qui quærit, du- *Gene.22.*
bitat: qui reſpondet quærenti, pronunciat, & dubitationem abſoluit. Ecce ignis, id eſt ἄρτον. & ligna, id eſt ὕλη, quæ latinè materia dicitur. Tertium quid quid ſupereſt niſi ἀποτέλεσμα. quod filius quæſiuit, pater retulit dicenti, vbi hoſtia? Deus, inquit, prouidebit ſacrificium fili. Differamus pau- K liſper myſterium. Oſtendit Deus pendentem Arietem cornibus. Aries autem eſt verbum plenum tranquillitatis, & moderationis, atque patientiæ, quo oſtenditur bonum ſacrificium iuſtitię etiam ſapientiam, & prudenter emerendi ac propiciandi rationem cognoſcere. Vnde & propheta ait: Sacrificate ſacrificium iuſtitię. Itaque iuſtitiæ, ita vt ſapiẽ- *Pſalm.4.*
tiæ ſacrificium eſt. Ecce ergo mens calida & feruẽs vt ignis quæ operatur. Ecce & intelligibilia, id eſt materia, vbi eſt tertium intelligere. Ecce color, vbi eſt videre. Ecce ſenſibilia, vbi eſt ſentire. Materia L enim non ab omnibus videtur, ideóque Deus dat munus intelligendi, & ſentiendi, & videndi. Verbũ ergo Dei ἀποτέλεσμα eſt, id eſt definitio & conſummatio diſputationis, quod infunditur prudentioribus, & dubia confirmat. Pulchrè autem etiam ij qui in aduentum Chriſti non crediderunt, ſeipſos reuincunt, vt confiteantur quod negandum putant. Dicunt enim arietem verbum Dei, & non crediderunt paſsionis myſterium, cùm in illo myſterio verbum Dei ſit, in quo impletum eſt ſacrificium. Ergo primũ accendamus in nobis ignem mẽtis, vt M operetur in nobis. Quęramus ſubiicientes materiã quid ſit quod nutriat animam, tanquam in tenebris requiramus eam. Neque enim vel patres ſciebant quid eſſet manna. Inuenerunt, inquit, manna dicentes ipſum eſſe ſermonem & verbum Dei, vnde omnes diſciplinæ fonte iugi ac perpetuo fluunt ac deriuantur. Hæc eſt eſca cœleſtis. Significatur autẽ ex perſona dicẽtis: Ecce ego pluã vobis panes de cœlo. ἄρτον, ergo, eo quòd operatur Deus, *Exod.16.*
qui

qui irrigat mentes rore ſapientiæ. ὕλην, quia videntes A
animæ & guſtantes delectantur, & requirunt vnde
ſit illud ſplendidius luce, dulcius melle. Reſponde-
Ibidem. tur eis ſcripturę ſetie, Hic eſt panis quem dedit vo-
bis manducare Dnminus, & hnc eſt verbum Dei
quod diſpoſuit Deus vel ordinauit, quo paſcitur a-
nima prudentium & delectatur. Eſt cãdidum & ſua-
ue, veritatis ſplendore illuminans, & virtutum ſua-
uitate demulcens audiẽtium animas. In ſe enim di-
dicerat propheta qui eſſet conſummandę rei αἴτιον.
Nam cum mitteretur ad populum Dei liberãdum, B
ad tegem Agypti, ait: Quis ſum ego vt vadam, & e-
Ibidem 3. ducam populum à regis poteſtate? Reſpondit Do-
minus: Ego ero tecum. Interrogabat Moyſes: Quid
dicam illis ſi requirant, quis eſt dominus qui miſit
te? & quod nomen eſt illi? Dixit Dominus: Ego ſum
qui ſum. nices: qui eſt, miſit me. Hoc verum nomen
Dei, eſſe ſemper. Vnde & Apoſtolus de Chriſto, Dei
2.Cor.1. enim filius Ieſus Chriſtus, qui in nobis eſt, qui per
nos prædicatus eſt, per me & Syluanum & Timo-
theum. non fuit in illo, inquit, eſt & nõ, ſed eſt in illo C
Exod.4. fuit. Reſpoodit Moyſes: ſi non crediderint mihi,
neque obedierint voci meæ, dicentes, quia nõ ap-
Ibidem. paruit tibi Deus, quid dicam illis? Dedit illi ſigna
facere, vt crederetut quia à Domino miſſus eſt. Ter
riò ait Moyſes: Nõ ſum dignus, & gracili voce ſum,
& tardinri lingua, quomodo me audiet Pharao?
Reſponſum eſt ei: Vade, & ego aperiam os tuum,
& inſtruam te quid debeas loqui. Ioterrogationes
ergo illæ in medio & reſponſiooes habeot ſapięn-
Matt.7. tiæ ſemina & theorian. Gratum tamen ἀποτέλεσμα
eſt, quia ait: Ego ero tecum. Et quamuis dederit D
ei ſigna facere: tamen dubitanti iterum (vt ſcias quia
ſigna non credentibus, promiſſum autem creden-
tibus) reſpondit ad infirmitatem vel meriti, vel vo-
ti. Ego aperiam os tuum, & inſtruam te quid debeas
loqui. Perfectum ergo ἀποτέλεσμα ſeruatum eſt.
Habes hoc & in euãgelio, Petite, & dabitur vobis:
quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.
Pete ἀπὸ τοῦ αἰτίου, id eſt, ab authore quære. Habes
ὕλην, intelligibilia quibus quæras, pulſa & aperit ti-
bi Deus verbum. Quę petit, mens eſt, quæ operatur
ſicut ignis intelligibilia, in quibus mentis ardor o- E
peratur ſicut ignis in lignis. aperit verbũ tibi Deus,
quod eſt ἀποτέλεσμα. Habemus & alibi in euangelio
dicente Domino: Cum autem tradent vos, nolite
Matt.10. cngitare quomodo aut quid loquamini, dabitur
enim vobis in illa hota quid loquamini. Noo enim
vos eritis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui
loquitur in vobis. Habes hoc & in Geneſi, dicente
Iſaac: Quid eſt quod tam cito inueniſti fili? Qui di-
xit: Quod tradidit Dominus Deus tuus in manus
meas. ἀποτέλεσμα Dominus eſt. qui per Dominum
Gene.27. quærit inuenit. Labam denique qui per Dominum F
Ibidem.31. non quæſiuit, quia quærebat idola, non inuenit.
Pulchrè autem quod dicunt, horos ſeruauit. Primus
eſt horos. Vade affer mihi de venatione tua vt mã-
Ibidem 27. ducem. Excitat atque adolet velut igni quodã ad-
hortationis ſuæ mentem eius, vt operetur & quæ-
rat. Secundus horos, Quid eſt qund tam cito inue-
niſti? Hic in interrogatiooe eſt. Tertius horos in re-
ſponſione. Quod tradidit Dominus Deus in manus
meas, ἀποτέλεσμα. Deus eſt, qui concludit & cõſum-
A mat omnia: de quo dubitandum non eſt. Eſt & ille
hnros de ſpontaneis: Si non ſeminaueritis, nõ me-
tetis. Nam etſi cultura ptouocet ſemina, tamen na-
tura ſpontaneo quodam vt ſurgant in iis operatur
ingenio. Vnde Apoſtolus: Ego plantaui, inquit, A- 1.Cor.3.
pollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque
neque qui plantat eſt quicquam, neque qui rigar,
ſed qui dat incremẽtum Deus. Dat tibi Deus in ſpi-
ritu, & in corde tuo ſeminat Dominus. Age ergo vt
inſpiret, & ſeminet vt metas: ſi non ſeminaueris, nõ
B metes. quaſi admooeris vt ſemines. non ſeminaſti,
non metes: ſententia eſt. Principio finis conuenit.
principium ſemen eſt, finis meſsis. Diſce, inquit,
ex me: natura adiuuat diſcentem, Deus autem au-
thor naturæ eſt. Dei quoque, vt benedicemus, quia
hoc naturę eſt, perdiſcere. Duri enim corde non di-
ſcunt. Incrementa per oaturam quæ diuini habet
gratiam muneris, conſummationem & perfectio-
nem Deus dat, id eſt illa pręſtantiſsima & diuina tri-
nitatis natura & ſubſtantia. Vale, & nos dilige, vt
C facis, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Syagrium Veronenſis eccleſiæ epiſcopum, literis illius reſpondentis, eúmque vehementer arguentis, de iudicio attentato in cauſa cuiuſdã virginis per turpes quaſdam perſonas accuſatæ, & cur cauſam iſtam ad ſe reuocauerit, & qualem in ea ſententiã pronuntiauerit exponentis.

Epiſtola LXIIII.

D AMbroſius Syagrio Veronenſis eccleſię epiſco-
po. Proſpiciendum eſſe ne de noſtro obloquã
tur iudicio chariſsimi noſtri Veronẽſes, proptiis te-
xuiſti literis. Non arbitror fore, certe non ſolent.
Aut ſi obloquantur, de quo obloqui ſoleant, haud
dubiè liquet, cùm exaſperati huc veniant, pacifici
ad te reuertantur, præſertim cùm hoc iudicium
noſtrum cum fratribus & conſacerdotibus noſtris
participatum proceſſerit. Tu autem ſine alicuius
fratris conſilio hoc iudicium tibi ſolus iudicandum
putaris in quo tamen ante iudicium præiudicium
feceris, vt puellam Zenonis ſanctæ memoriæ iu-
E dicio probatã, eiúſque ſanctificatã benedictione,
poſt tot annos ſine authore criminationis, ſine ac-
cuſatore, ſine ptofeſſore delationis, in periculum
reatus deducendam arbitrarere. Cui inuidia eſſet à
vanis, ab hæreticis, vt ipſi volunt, à turpibus perſo-
nis conflata per ſcelus, per auaritiam, per intempe-
rantiã, quærentibus proprij libertatem flagitij, ab
iis poſtremo qui domo eius eiecti atque eliminati
forent, quòd diſcolora opera ſubtexerent quã pri-
ma fronte ſuæ profeſsionis prætenderãt. Huiuſmo-
di accuſatores, huiuſmodi teſtes in tuo cõſtituebas
F iudicio, qui neque accuſare audebant, neque dela-
tionis ſe nexu obligare, atque ita inſpectioni adiu-
dicandã cõſtituebas virginẽ, quam nullus argueret,
nullus deferret. Vbi hęc cognitionis ſolẽnitas? Vbi
talis iudicãdi formula? Si leges publicas interroge- Deut.17.
mus, accuſatorẽ exigũt: ſi eccleſiæ, duob', inquit, & Mat.18.
tribus teſtibus ſtat omne verbum: ſed illis teſtibus
qui ante heſternum & nudiuſtertius nõ fuerint ini-
mici, ne irati nocere cupiant, ne læſi vlciſci ſeſe ve-
lint. Inoffenſus igitur affectus teſtium quæritur, ita

tamen vt accuſatot prius in medium procedat. Ipſi illi presbyteri Iudęorum manus ſuas prius ſupra caput impoſuerunt Suſannæ, & accuſationem profeſſi ſunt, & pariter addiderunt teſtimonij authoritatem quam imprudenter populus ſub errore poſitus acceperat. Sed diuino iudicio per prophetã retexit & redarguit omnipotens Deus, vt liqueret omnibus eos velle inuidiam præſeminare aduerſum innocentis periculum, qui deficerentur accuſationis argumento, & firmamẽto probationis, coniicientes videlicet quòd ſi præoccupatis vulgi auribus inuidia mentem inceſſeret, præiudicium examinandæ veritatis inferret. Etenim cũ audita præueniunt, aurem obſtruunt, animum occupant, ne probatio deſideretur, vt rumor pro conuicto teneatur crimine. Nos igitur accuſatorem exegimus, & authorẽ totius ſcenæ Maximum peturgendum arbitrati ſumus. Verum ille accuſationem quam ſtudio informauerat, verbo detulerat, deſeruit profeſsione, & tamẽ affectu vrgebat, arte exequebatur, ſed refugiebat nomine, quod diffideret probationi. Denique ſparſis rumoribus, ſed etiam epiſtolis compoſitis & deſtinatis quæſiuit acerbare inuidiam delationis, ſed nequaquam opprimi potuit integritas & circũueniri. Nam ſi habuiſſet probationes, nunquam inſpectionem tua ſententia flagitauiſſet. Quid igitur ſibi velit, & quò ſpectet quod obſtetricem adhibendam credideris, non poſſum aduertere. Itane ergo liberum erit accuſare omnibus, & cùm probatione deſtiterint, patebit vt genitalium ſecretorum petant inſpectionem, & addicentur ſemper ſacræ virgines ad huiuſmodi ludibria, quæ & viſu & auditu horrori & pudori ſunt? Denique non minima etiam in tuis literis tentatę expreſsionis verecũdia eſt. Quæ ergo ſine damno pudoris in alienis auribus reſonari non queunt, ea poſſunt in virgine ſine eius tentari verecundia? Inueniſti tibi vile mancipium, procacem vernulam, cur non abutaris pudibundo miniſterio, & exponas eius modeſtiam, cũ præſertim nihil ſanctius in virgine ſit quàm verecundia? Non enim ſacra virgo vt corpore tantummodo integra ſit quæritur, & non vt in omnibus eius inoffenſius maneat pudor. Virgo Domini ſuis eſt nixa fulcris ad ſui probationem, nec alienis dotibus eget vt ſe virginem probet, nec abditorum occultorúmque inſpectio, ſed obuia omnibus modeſtia adſtipulatur integritati. Non placet Deo quã non ſuorum grauitas morum probat. Non probatur Domino quæ vnius obſtetricis indiget teſtimonio, quod plerumque quæritur precio. Ea ergo tibi locuples videtur ad fidem, quæ & redimi & falli poteſt, vt excuſet ream, & crimen tegat, aut neſciat, & non poſsit flagitium deprehendere? Neque vero illud iuſtum arbitror quod tuis comprehendiſti literis, quia niſi inſpecta fuerit, integritas periclitetur, & incerto ſui fluctuet. Ergo omnes quæ inſpectæ non ſunt, periculum ſubierunt pudoris? Ergo & quæ nupturę ſunt, prius inſpiciantur vt nubant probatiores? Ergo, & quæ velandę ſunt, prius ſubiiciẽdę ſunt huiuſmodi attrectationi? Nõ enim viſitantur, ſed attrectantur, & rectius ſecundum tuã ſententiam inſpicitur non probata quàm conſecrata. Quid quod etiam ipſi archiatri dicũt non ſatis li-

Daniel 13.

G quido comprehendi inſpectionis fidem, & ipſis medicinæ vetuſtis doctoribus id ſententiæ fuiſſe? Nos quoq; vſu hoc cognouimus, ſæpe inter obſtetrices obortã varietatẽ, & quæſtionẽ excitatã, vt plus dubitatum ſit de ea quę inſpiciendam ſe prębuerit, quàm de ea quæ non fuerit inſpecta. Siquidem & proximo id comperimus exemplo. Nam quædam cõditionis ſeruilis Altini inſpecta & tefutata, poſtea Mediolani, non meo quidem iuſſu, ſed Nicenti ex tribuni & notarij Domini vel patroni ſui voluntate viſitata eſt à peritiſsima & locupleti fœmina

H huiuſmodi artis: & cũ ſimul iſta ſuppeterent, vt neq; paupertas obſtetricis ſuſpectam faceret fidem, neque indocilitas imperitiam, tamen adhuc manet quæſtio. Quid profuit igitur eam inſpici, cùm damnatio maneat? Nam vt quiſque voluerit, aut imperitam medicam aut redemptam aſſeret, ita ſine effectu vllo iniuria inſpectionis eſt. Quid deinde fiet? Quotienſcunque emerſerit qui non credat, totiens virgo attrectabitur? Nam ſi vnquam ſe viſitandam obnuerit, ſecundum aſſertionem tuam de

I crimine confitebitur. Et facilius eſt vt refutet quod nunquam fecerit, quàm quod fecerit. Variabũntur igitur obſtetrices, ne ſuſpectæ aliqua repetatur gratiæ. Erit itaque inter plures, quanquam paucorum etiam in magnis vrbibus hic vſus medendi ſit. Erit inquam, vel maleuola, vel imperita, quam pudoris clauſtra pręte reant, & per imperitiam integro notã affigat pudori. Vides in quod periculum inducas virginalem profeſsionem dum obſtetricẽ adhibendã putas, vt iam nõ ſolũ verecũdiæ ſuę diſpendio, ſed etiam obſtetricis incerto periclitetur.

K Nunc conſideremus quod obſtetricis officium ſit. Legimus etiam in veteri teſtamento obſtetrices, ſed non inſpectrices. Denique ad parturientes ingrediebantur, non ad virgines, vt partus ſuſciperent, non vt pudorem examinarent. Vnde & obſtetrices dictæ, eò quòd obſiſtant dolori: vel certè pignori, ne laxatis vteri genitalibus clauſtris in terram defluat. Secundo & tertio loco in ſcripturis inuenimus obſtetrices adhibitas, ſed vtique partui, nuſquã inſpectioni. Primo vbi Rachel parturit, deinde vbi Thamar parit, tertio vbi necandos mares

Geneſ. 35.
Ibidem. 38.
Exod. 1.

L Pharao mandat Hebræorum obſtetricibus: quando reſponderunt illæ, non eo more Hebręas fœminas parere quo pariunt Aegyptiæ, ſed Hebræas prius parere quàm introeant obſtetrices ad eas. Qui locus vt ſuperiori vtilis ad Hebræorum ſalutem, ita reliquo confragoſus ad obſtetricum fidem, quæ didicerunt mentiri pro ſalute, & fallere pro excuſatione. Quid igitur ſuſpecta & dubia captamus, cùm maiora ſint alia examinandæ veritatis documenta & teſtimonia, in quibus expreſsiora inſignia vel temerati pudoris ſint? Quid enim eſt quod magis pu-

M blicum ſit, quàm offenſa pudoris, & defloratio virginitatis? Nil profecto quod magis ſe probet quàm caſtitatis diſpendium. Tumeſcit aluus, & incedentem fœtus ſui onera grauant, vt pręte rmittamus alia quibus ſe vel tacita prodit cõſcientia. Ac forte ſterilitatis obtentu abſcondi in aliquibus poſsit flagitium. Hic verò cùm editus partus & expoſitus vel necatus (dum inuidiæ magis quàm probationi conſulitur) diſsipatus ſit per aures vniuerſorum,

ſtrangulata

ſtrangulata eſt libertas calũniarum: ſi peperit nempe, Veronæ fuit, viſebatur frequenter à virginibus & mulieribus. In honore enim ſemper erat: Viſebatur & à ſacerdotibus propter pudicitiæ reuerentiam, & grauitatis ſpeculum. Quomodo ergo potuit occulere crimẽ quod ſe vel ſpecie ſui proderet? Quomodo texit vterum? quomodo non refugit aſpectum mulierum, oculos ſalutantium? quomodo parturiens vocem repreſsit? Sed hoc nõ patitur dolor. Denique ſcriptura bos maximos dicit dolores qui ſunt parturientis. Sic enim inquit: Dies Domini ſubito venit, & improuiſus adeſt, vt dolor partus qui intercludit omnia effugia deliteſcendi. Hæc eſt verior documentorum fides quam erubeſcunt & mulieres. Denique Heliſabeth occultabat ſe mẽſibus quinque, eo quòd ſterilis conceperat in ſenectute. *Luc. 1.* His ſignis & ipſa Mariæ virginitas apud ignaros myſterij, probri ſuſpectabatur. *Matth. 1.* Vnde & Ioſeph cui deſponſata erat virgo, ſuſpectum habebat vitiũ, dum adhuc neſciret dominicę incarnationis ſacramentum. Quid ergo? negamus inſpiciendas virgines interim. Quod nuſquam legerim, non adſtruo, nec verum arbitror. Sed quia pleraque ad ſpeciem facimus, non ad veritatem, & erroris gratia complura frequenter prętendimus: ſunt enim qui neſciant rectè facere niſi metu pœnæ: relinquamus hoc illis quas nõ verecũdia reuocat à lapſu, ſed ſolus iniuriæ deterret metus, apud quas nulla cura pudoris, & caſtitatis gratia, ſed pœnæ timor eſt. Relinquamus vernaculis quibus formido eſt deprehẽdi magis quàm peccaſſe. Abſit à virgine ſacra vt obſtetricem nouerit: partus putatur, & remedium doloris ducitur, non examen pudoris. Relinquamus etiam illis ſi quę grauibus appetitæ calumniis, oppreſſę teſtimoniis, ſtrangulatæ argumẽtis, ad id cõfugiant, vt ſe offerant inſpectioni, quo vel corporis probetur cuſtodia, ſi tamen deprehendi poteſt: in quibus nutat pudoris gratia, & diſciplina integritatis. Malè tamen ſe habet cauſa vbi potior eſt carnis quàm mentis prærogatiua. Malo morum ſignaculo, quàm corporis cauſtro virginitatem exprimi.

Iam illud pręclarum, quod ſcripſiſti inſinuatum tibi à quibuſdam quod nequaquam tibi communicarent ſi eam ſine viſitatione ſuſcipiendam crederes. Ergo iudicandi accepiſti formulam. Quales illi qui volunt præſcribere ſacerdotibus quid ſequi debeamus? Liberauimus itaque te à cognitionis grauiſſimæ neceſsitate ne neceſſe haberes formulam mãdatam exequi. Quid nobis futurum eſt qui eorum ſtudiis non obtemperauimus? ſed tamen ſcio illic pleroſque eſſe qui timeant Dominum. Nam & hic vidimus dudum, & illic eſſe comperimus qui compoſitam hanc querantur calumniam, quos aiunt eò offenſos fuiſſe Maximo, quòd iſta virgo non circumeat domos, nec eorum matronas ſalutet atque ambiat. Quid igitur fier? quo tanto eã exuemus crimine? Quomodo perſuadebimus vt cultus aſſumat nouos, ſuos exuat? Graue flagitium virginem intra ſecreta domus degere, claudi penetralibus ſuis. Sic certe lectio docet Mariam domi repertam cùm ad eam Gabriel archangelus veniſſet. *Luc. 1.* Suſanna fugiens turbarum inducitur. *Daniel. 13.* Denique cùm ſe lauaret, paradiſum claudi iubebat. Quid autem præſertim in virgine, cuius præcipuum opus verecundia, quæ ſecreta eſt, tutius ſecreto, ad omnes actus expediti⁹? Munia enim pudoris induit, non concurſationis. Sed de aliis videro, tuæ nũc mihi reſpondendũ epiſtolę eſt. Te miror frater, qui tãtopere defendas Maximum non fuiſſe accuſatorem, ſed parentis dolore doluiſſe inuidiã ſparſi rumoris, cùm ille ſe inimicũ & aduerſarium litigatorem propoſito iam iurgio negare non potuerit aduerſus ſacram virginem iudicia attentauiſſe, muróque interiecto diſcretas ædes vxoris ſuæ ac virginis, diuiſam germanitatis inter ſorores ſocietatem, aliáque proh dolor, & quòd virgo in agro affinitatis ſuæ refugiſſet conſortium. Quomodo ergo non accuſator, qui affectum accuſatoris iamdudum exercuit? qui ſermone ſuo accuſationem detulit? aures tuas impleuit clamore? & teſtes auditionis deduxit? cognitiooem popoſcit? Quamlibet argumẽtatus negare non poruiſti quod ad Indiciam ſcripſeris, quoniam Maximus ſeu impulſu aliorum, ſeu dolore proprio, crimen graue detulerit. Sola hæc æpiſtola ſatis eſt ad excuſationis teſtimonium. Neque enim te ego tuis ad me datis literis vrgendum putaui, ſed iis lectis quas ad virginẽ dederas, aduerti diuerſum eſſe quod ad me ſcripſeras: & tamen cum epiſtolæ tuæ ſibi non cõuenirent, conſulendum te non arguendum putaui. Quid igitur ſibi vult illa argumẽtatio, quia illud derulerit quod ad me ſcripſeras, delatam videlicet eam in turpi crimine, ita vt editum & obrutum partum dici aſſerat? Quaſi verò iſtud ad Indiciam non ad me ſcripſeris. Illa vbi audiuit lireris ruis Maximũ ſubduci accuſationis, literas tuas protulit, quibus eum criminis delatorem probauit: ad me datas non legerat, nec quid haberent ſciebat. Ego autem exhorrui à primo calumniam, quia aduertebam non crimen intendi, ſed iniuriam virginis deſiderari, cuius inſpectio & viſitario poſtulabatur, non aliquod flagitium deferebatur. Quis enim iſtud à principio fraude compoſitum nequaquam ſibi congruere & conuenire non arbitraretur? Cucurriſſe mulieres viles ad monaſterium, iactaſſe partum virginis, & necem pignoris, de monaſterio rumorem per populos ſparſum, cúmque affluxiſſe in aures noui affinis Maximi, ab ipſo interpellatum epiſcopum, dimiſſas eas quæ dixiſſe ferebantur, atque in fugam coactas, vt apud nos patuit eos qui audiſſe ſe dicerent, ad eccleſiam vocatos prodiſſe, Renatũ & Leõtium duos illos iniquitatis viros quos appoſuit Iezabel, redarguit Daoiel, ſubornauit Iudæorum populus, vt authorem vitæ ſuæ falſo appeterent teſtimonio. Qui tamen cùm ſimul compoſuiſſent flagitium, ſimul ingreſsi eſſent viam, & ne quid prætercam, adiuncti Maximo comitantibus (vt dixit Leontius) iis qui illum rumorẽ ſparſerant, tamen vbi in meo aſtirerunt iudicio, cùm primo de origine cauſæ quærerem, diuerſa & diſtantia prompſere, nõ locorum ſeparati, ſed mendaciorum diuortio. Cùm igitur ſibiipſi non conuenirent, Mercuriam & Leam viliſsimæ conditionis & deteſtabilioris nequitiæ perſonas amandauiſſent, aufugiſſet Theudule non ignara obiiciendi ſibi facinoris, quod ante lectum Reoati ſola cubitauiſſet, ancilla preſto eſſet alia quæ ſtupro eiuſdem Renati ſe diceret coinquinatam: die

ipſo qui dictus erat cognitioni, ſubtraxerunt ſe epi-
ſcoporum conuentui, licet etiã pridie ſubito ſe pro-
fecturos idem Renatus clamauerit. Vnde ego iudi-
cio prę́ſcripſi diem, & tamen nullo accuſante, nullis
teſtimoniis perurgentibus inſinuaui ſanctæ ſorori
quod peteres coram ipſa inſpici & viſitari memora-
tam virginẽ. At illa ſanctè inſpectionẽ quidẽ recu-
ſauit, ſed teſtimonium non declinauit, dicens nihil
ſe in Indicia cõprehendiſſe niſi quod eſſet virginalis
pudoris & ſanctitatis. Habitaſſe eã Romæ in domo
noſtra nobis abſentibus, nulli eã ſe virorũ familiari-
tati dediſſe, optare cùm ea ſibi à Domino Ieſu par-
tem reſeruari in regno Dei. Paternam quoque filiã
noſtram interrogaui, quod ab ea nunquam ſoleat
diſcedere, cuius charitas vitæ huius teſtimonium
eſt. Itaque etſi quod iniurata diceret, fidei ſacramẽ-
to conferendum foret, ſub obteſtatione tamẽ pro-
feſſa eſt alienã criminis quo apperebatur, nec quic-
quam in ea ſcire ſe bonę vacuum conuerſationis.
Nutricem quoque liberæ conditionis interrogaui-
mus, cui & ſtatus haud quaquam degeneri ſeruitio
obnoxius libertatem vera fatendi daret, & fides at-
que ætas ad veritatem aſtipularetur, & officium nu-
tricis ad cognitionẽ ſecreti. Ea quoque nihil ſe in-
decorum vidiſſe, nihil ſibi quaſi parẽti commiſſum
à virgine aliqua dignum reprehenſione. His moti
Indiciam inoffenſi virginem muneris pronunciaui-
mus. Maximũ autem & Renatum & Leontium ita
inuoluit ſententia, vt Maximo ſi errorem emenda-
ret, ſpes reditus reſeruaretur, Renatus autẽ & Leon-
tius excommunicati manerent, niſi forte probata
ſui pœnitentia, & huius facti diuturna deploratio-
ne, dignos ſe præberent miſericordia. Vale frater, &
nos dilige, quia nos te diligimus.

*Diui Ambroſii ad Syagrium, pro caſtitatis contumelia dolẽ-
tem querelam facientis, atque ex ſcripturis ſanctis oſten-
dentis, quantum maiores noſtri reuerentiæ detulerint caſti-
moniæ, quantúmue vltionis ſtudium aduerſum temerato-
res pudicitiæ fuerit.* *Epiſtola* LXV.

AMbroſius Syagrio. Quæ ſint in noſtro iudicio
decurſa, comperta retines, & ideo nunc quaſi
animæ portionem conuenio meæ, habens apud te
pro caſtitatis contumelia familiarem & dolentem
querelam. Itáne oportuit inhonoratã atque inau-
dirã virginitatis cauſam adiudicari, vt nõ poſſit ab-
ſolui? Hoc eſt niſi ſua iniuria, niſi ab honeſto pu-
dore traducatur ad indecorẽ ſui corporis oblatio-
nem, grande videlicet relatura ſui teſtimonium, vt
exponatur ludibrio, & procacitatis notetur. Hanc
igitur prærogatiuam detuliſti integritati, huiuſmo-
di honorificentiam, qua ſe laceſſi aut inuitari gau-
deant quę hoc munus recipiendum putant, vt amit-
tant libertatem communis aſſertionis, nec ſe iure
tueantur vel ſanctæ legis vel publico, vt non accu-
ſatorem exigat, non accerſitorem vrgeat, ſed im-
pudentiam ſolam induat, ac ſeſe proiciat ad iniu-
riam? Non ita maiores noſtri deſpicabilem habe-
bant caſtimoniam, cui tantum deferebant reue-
rentiæ, vt bellum aduerſum temeratores pudicitiæ
ſuſcipiendum putarent. Denique tantum fuit vl-
tionis ſtudium, vt omnes tribules de Beniamin tri-

G bu extinguerentur, niſi ſexcentes qui bello reliqui
ſorent, natura editioris loci defendiſſet. Sic enim
lectionis diuinæ ſerie expreſſum tenetur, cuius te-
norem recenſere congruit. Leuites vir animo ma- *Iudic 19.*
ior quàm opibus, habitabat in partibus montis E-
phren. Ei quippe tribui ſortito obtigerat locus in
poſſeſſionem terræ datus pro funiculo hæreditatis.
Is ſibi accepit iugalem de Iudæ Bethleem. Et vt ſe
habent prima copularum exordia, ardebat iuuẽcu-
la immodica animi cupiditate: ſimul quia ſimili-
bus eius nõ fungebatur, exardeſcebat magis, atque
H immane exæſtuabat. Vnde quia nihil referebatur
ex parte adoleſcẽtulæ, vel leuitate amoris, vel vi do-
loris, quod haudquaquam mercede pari ſecum de-
cerneret, cum eadem expoſtulabat, hinc frequens
iurgium, quo mulier offenſa claues remiſit, domum
reuertit. At ille amore victus, qui quod ſperaret nõ
habebat aliud, cum quartum iam mẽſem fluere cer-
neret, eo contendit, fretus quod conſilio parentum
emolliretur animus adoleſcentulę. Occurrit pro fo-
ribus ſocer, generum introduxit, filiam reconcilia-
uit, & vt lætiores dimitteret, triduo tenuit, quaſi
I repararet nuptias, ac volenti abire, quartum quo-
que diem comperendinauit, prætenta humanitatis
ſpecie moras innectendo. Pari modo cùm etiam
quintum diem vellet adiungere ſuperioribus, &
iam nouæ deeſſent cauſæ morandi, paterno tamen
affectu retinendæ filiæ deſiderium nõ deforet, pro-
miſſam profectionis copiam diſtulit in meridiem,
vt viam cibo curati adorirentur. Poſt epulas quo-
que volẽs dilationem attexere, eo quòd iam veſper
appropinquaret, generi precibus, ægre licet, tamẽ
acquieuit. Ille iter ſuum perrexit lætus animi, quod
K dilectam ſibi recuperauiſſet, qui voo comitati ſer-
uulo cùm iam declinaret dies, feſtino viam celera-
bant gradu. Mulier vehebatur iumento, viro nullus
ſenſus laboris, qui fructu deſiderij ſimul & vario
mulieris ac vernaculi ſermone viam leuaret. Deni-
que vbi Hieroſolymã appropinquarũt, quæ triginta
ſtadiis aberat, quam Iebuſæi tenebãt, ſuggeſſit puer
deflectendum in ciuitatem, quia ſub noctem ſu-
ſpecta eſſent etiam illa quæ tutiora ſunt, cauendá-
que tenebratum ambigua, maxime quia locorum
incolæ non eſſent de filiis Iſrael. Et ideo præuerten-
L dum ne quid aduerſa ſtudia gerentes inſidiarum in-
ferrent vt obſcuro noctis dolum quærentibus ad
perpetrandum facinus ſatis opportuno. Sed Domi
no eius haud quaquam placuit ſententia, vt inter a-
lienigenas hoſpicio ſuccederent, cùm Gaba & Ra-
ma non longe abeſſent ciuitates Beniamin. Itaque
præualens ſeniorẽ ſententia poſthabuit ſeruuli ſuggeſtionẽ,
quaſi ex conditione conſilium æſtimaretur, & non
conſilio quamuis infima conditio ableuaretur. Et
iam ſol in occaſu erat, denique vix occurrit, cùm
iam vrgeretur veſpere, in ciuitatem ſuccedere. Ga-
M baonitæ incolebant locum inhauſpitales, immites,
intolerabiles, omnia tamen tolerabiliora quàm ſi
aliquem hoſpitio recepiſſent. Denique commo-
dius huic viro Læuitæ ceſſerat ſi in Gabaa hoſpitiũ
non reperiſſet. Verum ne quid deeſſet offenſio-
nis, primo ingreſſu diuerſorium non reperit: &
cùm in publico ſitus alienam miſericordiã implora
ret, offendit aduenientem ex agro ſenem, quem
verſper

A vespѐr ex opere agreſti compulit nocti decedere. Et cùm eſſet ei conſpicuus, rogatus quo iret, & vnde aduentaret, reſpondit, de Bethleem Iudæ reuertor, contendo ad montem Ephrem, & mulier eſt mecū, ſed ecce huc diuerti, & nemo eſt qui hoſpitio recipiat, & requieſcendi vſum miniſtret. Noo quo cibi aut potus ſibi, aut pecori pabulorum eſſet indigentia, ſed tecti hoſpitio prohiberentur: præſto eſſe illa nudum tecti hoſpitium deſiderari. Ad ea ſenior benigne ſatis & placide, Pax, inquit, tibi, & ſuccede hoſpes pariter & ciuis. Nam & mihi origo de montis Ephrem partibus, & hic hoſpitalis habitatio, ſed B tempore diurutno incolatus ſedes fundauit. Itaque receptos domicilio, miniſterio ſui & ſubſidiis hoſpitalibus iuxta fouit. Hortabatur ad lętitiam ſenior, & frequeotioribus prouocabat poculis, vt vino adoletet curarum obliuio, cùm ſubito circunſiſtunt eos Gabaonitæ iuuenes ad omnem proiecti libidinem, nihil penſum ac moderatum habentes, quos forma mulieris illexerat, & in omnem amentiam præcipitabat. Capti enim eius decore, & per ſenectutem hoſpitis, atqoe infirmitatē ſubſidij accepta ſpe potiendi poſcunt mulierem, & pulſant ianuam. Itaque C egreſſus ſenior rogabat eos ne hoſpitales menſas turpi flagitio fœdarent, & reuetendum ius etiam indomitis Barbararum gentium nationibus violandum arbitrarentur: contribulem illum ſibi, Iſraelitem virum legitimi thori ſubnixum copula nō ſine indignatione cœleſtis arbitri tanta affici contumelia. Quod vbi parum procedere aduertit, eſſe ſibi filiam virginem adiecit, illam ſe offerre maiore parentis dolore, ſed minore gratiæ hoſpitalis diſpendio, publicum flagitium priuato dedecore tolerabilius habere. At illi exagitati æſtu furoris, & D inflammati incentiuo libidinis, eò amplius ardebant formam iuuenculæ, quo magis negabatur. Et iuſtitiæ exortes ridebant verba æquitatis, filiam ſenis, quia minore inuidia ſceleris offerebatur, deſpectui habentes. Itaque cùm piæ nihil proficerent preces, & ſeniles fruſtra hoſpes manus tenderet, deſperato præſidio rapitur mulier, & per totam noctem iniuriæ impletur. At vbi lux fioēm intemperātię dedit, ianuam hoſpitalem repetit, non quo viri conſpectum expoſceret, quem magis declinandum putaret contumeliæ pudore miſerabilis, ſed vt affectū viro referret, quæ caſtitatem amiſerat, & con- E tumelię ſuæ funus lamentabili ſpecie ante ianuam hoſpitalem exponeret. Egreſſus itaque Leuita cùm iacentem inueniſſet, arbitratus quod, verecundia vultum nequaquam attollere auderet, conſolari cœpit, quia non voluntate, ſed inuita tantæ iniuriæ ſuccubuiſſet, hortari aſſurgere, & ſecum repetere domum. Sed vbi nullum reſponſum referebatur, quaſi quieſcentem maiore voce è ſomno excitare. Verum vbi mortis ſupremæ patuit fides, impoſitas iumento reliquias domum pertulit, & diuiſos artus mulieris in partes duodecim miſit per ſingulas tri- F bus Iſrael. Quo commotus vniuerſus populus conuenit in Maſphat, atque ibi querela per Leuitam cognita, omnes in bellum exarſere ſtatuentes neminem virorum fas eſſe in tabernaculum ſuccedere prius quàm de tanti ſceleris authoribus vltio capeſſeretur: animíſque ruebant in prælium. Sed conſiliū

prudentiorum præuertit ſententiam, non temerè confligendum bello cum ciuibus, ſed prius verbis experiendum de flagitio, & decernendum conditionibus pro delictis. Neque iuſtum videri vt paucorum ſceleris precium ad omnes perueniret, & priuata adoleſcentium peccata ſtatum ſalutis publicæ labefactatent. Itaque miſerunt viros qui denūciarent Gabaonitis vt tanti reos flagitij offerrent. Sin autem, cognoſcerent non minoris eſſe criminis tātum facinus defendiſſe, quàm exercuiſſe. Verùm illis ſuperba referentibus, conſilia pacis bello mutata: neque primo aut ſecundo conflictu, cùm plurimi à paucis afflictarentur, cedendom Iſraelitæ adoerſis præliis exiſtimauerunt. Quadraginta enim milia virorum bellātium, aduerſum vigintiquinque milia Beniamin tribus & ſeptingentos Gabaonitas expertos belli iuuenes decertabant. Et cùm ſiniſtra ſorte duo ſibi iam cecidiſſent prælia, animi tamen promptus haudquaquam depoſuit Iſrael vincendi fiduciam, & vlciſcendi pręſumptam ſpem. Sed quia cauſa numeróque præſtantiores, inferiores pugnæ euentu pedem retulerant, diuinam offenſam rati, ieiunio & fletu maximo reconciliationem gratiæ cœleſtis affectauere. Itaque orata Domini pace acriores in bellum reuertuntur, vt pote quibus oraculum animos dederat, ſpem accumulauerat. Et ſimulato à fronte quod cederetur, ac diſpoſitis per noctem inſidiis à tergo vrbis, io qua locata erat manus hoſtium, dum hi cedunt, & illi inſectantur, inuadendi vrbem vacuam facta copia & mox admoto ſtatímque adulto incendio, flammarum fragor atque æſtus furens captæ vrbis ſpeciem manifeſtarūt. Quo & ſuis fracti animi, & erecti hoſtium. Nam & Beniamin viri clauſos ſe & circunuētos rati prius quàm à tergo inuaderentur, diſpergere ſeſe, atque in deſertum fugere cœperunt, & contra Iſrael gemino agmine vrgere eos, ac palantes perſequi. Cęſa itaq; vigintiquinq; milia, id eſt omnes fere de viris Beniamin, præter ſexcentos, qui arrepto ſcrupeæ rupis munimento, partim loci ingenio & ſubſidio naturæ, partim deſperatione victoribus terrori fuere. Nam ſecuodę res cautionis admonent, in aduerſis vltio pro victoria habetur. Nec fœminarū numerus tanti diſcriminis exors fuit, ſed omnis tribus Bēiamin muliebris ſexus cum pueris & puellis omníque ætate gladio aut igne extinctus, ſacramentūq; additum ne quis tribus illius viro filiam ſuam in vxorem daret, quo reparandi nominis omnis aboleretur ſucceſsio. Belli finis ſimul atque iræ factus, & furor in pœnitentiam vertit: armíſque poſitis in vnum conoenientes viri Iſrael fleuerunt fletum magnum, & celebrarunt ieiunium, dolentes vnam tribum periſſe ex fratribus, atque extinctam populi ſui validam manum: iure quidem pro delicti precio bellatum aduerſum propugnatores flagitiorum, ſed miſerè in ſua populum conuerſum viſcera, & bello *Iudic. 21.* ciuili vtrumque afflictum. Lachrymarum effuſio mouit paſsionem animi, & affectum perculit, ſæuitiæ ratio ſucceſsit. Miſsíque legati ad ſexcentos illos Beniamin viros, qui per quatuor mēſes edito ſe pręruptarū tuebātur rupium, aut deſerti indigentia, quæ multitudini obſidentium periculoſa foret, deplorauerūt communem illam eſſe ęrumnam, quod

illi contribules, iſti cognatos & ſocios amiſiſſent, G ſed tamen non penitus interceptam reparandæ tribus ſucceſsionem: conſulere ſe in medium quomodo & ſacramenti fides ſibi conſtet, & tribus vna nequaquam à corpore auulſa intercidat. Altari itaque poſito reconciliationis, & pacis oblatum ſacrificium. Et quia Iabis Galaad populus erat pœnæ & maledicto obnoxius. Obſtrinxerat enim ſe omnis Iſrael magno ſacramento, vt ſi quis non aſcendiſſet cum eo ad puniendum flagitium, morte moreretur: duodecim milia bellatorũ directa, vt & viri omnes & mulieres ferro extinguerentur, ſolas virilis thori H exortes reſeruarent adoleſcentulas. Interfectis itaque omnibus Iabis Galaad, ſolæ virgines quadringentæ exitio cæterorum ſuperfuerunt. Quas accipiens Iſrael ſtatuit viros Beniamin belli metum deponere, & in coniugium ſibi ſumere integras æui ac pudoris puellas: quibus & cauſa eſſet apud viros integra, quòd nemo ſuorum aduerſum eos bellum ſuſceperat, & charitatis gratia, quia propter eos ſupremo ſupplicio ereptæ forent. Hoc igitur modo quadringentis iuuenibus quæſita copularum conſortia ſunt. Sed quia ducenti numero ſupererant, I quibus iugales deerant, iis quoque ſine fraude ſacramento tum conſultum accepimus. Dies feſtus in Sylo quotannis celebratur. Ibi exultare ſolitæ virgines, & choreas ducere in honorem religionis, aliç præire matribus, & totum iter agmine viantum repleri. Dixit vnus ex ſenioribus: Si ducenti illi tribus Beniamin viri intra vineas ſiti excubias tenderent, donec ſe omnis fœminæa turba effunderet, & ſurgentes ex vineis vnuſquiſque quam occurſus dederat, vxorem ſibi vendicaret, fraudi id nequaquam K futurum: populum etenim fauere reparandæ tribus ſucceſsioni, propter ſacramentum inpartire nõ poſſe filiarum ſuarum ſocietatem: neque tamen contra ſacramentum videri ſi prohibendum non putaret, quia ſacramento neque cogendi neque prohibendi neceſsitas impoſita videretur, illos ſibi ſine metu conſulere oportere. Sane ſi puellarum parẽtes vindictam efflagitarent, partim prece, partim etiam retorquendo in ipſos inuitæ culpam cuſtodiæ, ſeſe reuocaturos: quia cùm ſcirent Bẽiamin viros exortes eſſe iugalium, cum filiabus proceſſerint: dignam ſane tribum iam nõ pœna, ſed miſericordia: ſatis du- L rè ſæuitum in eos, & debellatam corporis ſui partem: immoderatius exarſiſſe plebem, vt ſucceſsionẽ domeſticam extingueret, atque ex ſuis necaret: placere Deo non perire populo tribum, neque pro vna muliere tam acerbe conſuli. Probauerunt cõſilium Iſraelitæ, executi ſunt viri Beniamin, & diſpoſiti in vineis loco opoſtuno & tempore, plenas fœminei agminis vias occupauerunt. Præbuit illis feſtũ nuptiarum religionis ſolennitas. Auulſæ de complexu patrum filiæ tanquam in manum ab ipſis parẽtibus tradebantur, & velut pactã è gremio matris non ab- M duci, ſed prodire arbitrareris. Ita tribus Bẽiamin pene intercepta atq; extincta breui floruit, documentum exhibens quod magno exitio ſit inſolentibus vindicta pudicitiæ, læſæ caſtitatis vltio. Nec hoc ſolo loco, ſed pleriſque ſcriptura hoc docet. Nam & in Geneſi legimus exercitum quæſtionibus regem Aegypti Pharaonem quod Saram attentauiſſet, & tamen alienam eſſe vxorem neſciebat. Eſt igitur

Gene 12.

Domino caſtitatis tuendæ voluntas, quanto magis eſt defenſandæ integritatis? Vnde nulla debet virginibus ſacris irrogari iniuria. Quæ enim non nubunt, & qui vxores non ducunt, habentur ſicut angeli in cœlo. Et ideo cœleſti gratiæ non inferamus corporalem contumeliam, quoniã potens eſt Deus quem nec præuaricatio prætereat, & moueat accepti ſibi muneris & conſecratæ virginitatis acerba & grauis contumelia. Vale frater, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Marc. 12.

Diui Ambroſii ad Paternum, eundem quia filio neptem ex filia copulare voluit redarguentis, & vt ab ea diſcedat intentione, commonentis. *Epiſtola* LXVI.

AMbroſius Paterno. Paterni quidem vnanimis mei ſalutationem legi, ſed cõſultationẽ haudquaquam paternam, vt velis filio neptem copulare ex filia, ſed nec auo te nec patre dignam. Itaque quid conſulueris, conſidera. Omne enim quod agere volumus, prius nomen facti eius interrogemus, & tunc vtrum laude an vituperatione dignum ſit, exiſtimabimus. Verbi gratia, miſceri mulieri quibuſdam voluptas eſt, medicorum etiam pueri corporibus vtile ferunt. Sed cõſiderandum vtrum cõiugi, an extraneæ, deinde nuptę an innuptæ. Si quis deſponſata ſibi & tradita vtatur, coniugium vocat. Qui alienæ expugnat pudorem, adulterium facit, cuius vel ſolo nomine reprimitur plerunque tentãdi audacia. Hoſtem ferire victoria eſt, reum ęquitas, innocentem homicidium. Quod ſi quis percipiat animo, reuocat manum. Ergo etiam tu quid conſulas, quæſo tecum retractes. Coniugium vis inter filius noſtros componere. Quæro vtrum pares copulandi an impares ſint. Sed, niſi falor, compares appellari ſolent. Boues qui iungit ad aratrum, equos ad currum, pares eligit, & vt ætas conueniat & forma: nec natura diſcrepet, nec decoloret diuerſitas. Tu copulare paras filium tuum, & neptem ex filia, hoc eſt vt accipiat ſororis ſuæ filiam, diuerſa licet matre quàm ſocrus editus. Interroga nominum religionem: nempe auunculus iſte illius, illa huius neptis vocatur. Nec ipſe te reuocat ſonus nominum, cùm hic auum reſonet, illa hoc nomen ad auunculum quod ad auum referat. Quanta deinde etiam reliquorum confuſio vocabulorum. Idem auus & ſocer vocabere, ea quoque tibi neptis & nurus diuerſo nomine nuncupabitur. Mutuabuntur etiam fratres diuerſa vocabula, vt illa ſocrus fratri ſit, iſte gener ſorori. Nubat auunculo ſuo neptis, & immaculatorum pignorum charitas illecebroſo amore mutetur? Super hoc igitur meam à ſancto viro epiſcopo veſtro expectari ſententiam non opinor neque arbitror. Nam ſi ita eſſet, & ipſe ſcribendum putaſſet. Non ſcribendo autem ſignificauit quod nequaquam hinc dubitandum arbitretur. Quid enim eſt quod dubitari queat, cùm lex diuina etiam patrueles fratres probibeat cõuenire in coniugalem copulam qui ſibi quarto ſociãtur gradu? Hic autem gradus tertius eſt, qui etiam ciuili iure à conſortio coniugij exceptus videtur. Sed prius ſacræ legis ſcita interrogemus. Pretendis

dis enim io tuis literis quod permiſſum hoc diuino iure connubium huiuſmodi pignoribus exiſtimetur, eo quòd nõ ſit prohibitum. Ego autem & prohibitũ aſſero: quia cũ leuiora interdicta ſint de patruelibus fratribus, multo magis hoc quod arctioris eſt plenum neceſsitudinis, interdictum arbitror. Qui enim leuiora adſtringit, grauiora non ſoluit, ſed aligat. Quod ſi ideo permiſſum putas, quia ſpecialiter non eſt prohibitum, nec illud prohibitum ſermone legis reperies, ne pater filiam ſuam accipiat vxorem. Nunquid ideo licet, quia non eſt prohibitum? Minime. interdictũ eſt enim naturæ iure, interdictum eſt lege quæ eſt io cordibus ſingulorũ. Interdictũ eſt inuiolabili præſcriptione pietatis, titulo neceſsitudinis. Quanta huiuſmodi inuenies nõ eſſe interdicta lege per Moyſeo edita, & tamen interdicta ſunt quadam voce naturæ. Multáque ſunt

1. Corin. 6. quæ licet facere ſed nõ expedit. Omnia enim licẽt, ſed non expediunt: omnia licent, ſed non ędificant. Si ergo etiam ab iis nos reuocat Apoſtolus quæ non ædificant, quomodo faciendum putamus quod & non licet legis oraculo, & noo ædificat diſcrepante pietatis otdine? Et tamen illa ipſa vetera quæ fuerant duriora, temperata ſunt per euangelium Domini Ieſo. Tranſierunt vetera, ecce facta ſunt noua.

2. Cor. 5. Quid tam ſolẽne quàm oſculum inter auunculum & oeptem, quod iſte quaſi filię debet, hæc quaſi parenti? Hoc igitur inoffenſæ pietatis oſculum ſuſpectum facies de talibus cogitando noptiis, & religioſiſsimum ſacramentum charis pignoribus eripies. Sed ſi diuina te prętereunt, ſaltem imperatorom præcepta, à quibus ampliſsimum accepiſti honorẽ, haudquaquam pręterire te debuerunt. Nam Theodoſius imperator etiam patrueles fratres & conſobrinos vetuit inter ſe coniugij cõuenire nomine, & ſeueriſsimam pœnam ſtatuit ſi quis temerare auſus eſſet fratrum pia pignora, & tamen illi inuicem ſibi æquales ſunt: tãtummodo quia propinquitatis neceſsitudine, & fraternæ ſocietatis ligantur vinculo, pietati eos voloit debere quod nati ſunt. Sed diſcis alicui relaxatum: Verùm, hoc legi non præiudicat. Quod enim in commune ſtatuitur ei tantũ proficit, cui relaxatum videtur. Longe diuerſa iniuria. Illud tamen licet in veteri teſtamento legimus vt aliquis vxorem ſuam ſororem diceret, iſtud inauditum, vt quiſquam neptẽ ſuam in vxorem accipiat, & coniogem dicat. Iam illud pulcherrimum quod negaſti neptem tuam auũculo ſuo tuo filio propinquo ſemine conuenire, quia non agnationis ei legitimo iure, ſed cognationis copuletur neceſſitudine. Quaſi verò & vterini fratres, id eſt diuerſo patre, ſed eadem matre geniti poſsint diuerſo ſexu inter ſe

A coniugio conuenire, cùm & ipſi agnationis ius habere non queant, ſed cognationis tantum ſibi titulo connexi ſiot. Vnde oportet ab ea diſcedas intentione, quæ etiam ſi liceret, tamen tuam familiam non propagaret. Debet enim tibi filius noſter nepotes, debet etiam neptis chariſsima pronepotes. Vale cum tuis omoibus.

Diui Ambroſij ad Quinegium, illum de conſultatione ſua cõmendantis. *Epiſtola LXVII.*

AMbroſius Quinegio. Quàm ingenuo te commendaſti pudore, quia de eo conſuleres quod

B non probares, ſed morem geteres parenti, vt pietatem non læderes, ſecurus quod non aliud a me poſſet referri, niſi quod ſanctas deceret neceſsitudines. Ego verò libenter tua in me õnera ſuſcepi, & auo neptẽ, vt opinor, refudi. Quã neſcio planè qua opinione nurũ ſibi fieri deſiderabat, vt auũ ſocero mutaret. Plura non opus eſt, ne hoc quoque accedat ad verecundiam. Vale filij, & nos dilige, quia nos quoque te diligimus.

Diui Ambroſii ad Antonium, amorem eius in ſe, & ſui animum in illum commemorantis. *Epiſtola LXVIII.*

C AMbroſius Antonio. Nuoquam es tacitus mihi, nec vnquam tuo me tranſmiſſum ſilentio quorar, qui ſciam quòd tuo non deſim pectori. Nã cùm id pendas quod pluris eſt, qui potes id negare quod ſæpe etiam in multos defluit, non tam amoris vſu, quàm officij viciſsitudine? Ego verò etiam ex meo animo tuam vicem æſtimo, vt nunquam me tibi, & te mihi abſentem putem, quoniam ſemper animis hæremus, nunquam tuas literas mihi deeſſe opiner, aut meas tibi cùm te qootidie coram alloquar, in te oculos, ſtudia, atq; omnia officia mea dirigam. His

D tecum delectat congredi. Nam literæ tuæ (vt aperte cum indiuiduo pectoris mei loquar) verecũdari me faciunt. Vnde peto vt ſuperſedeas gratiarum relatu. Mihi enim mei in vos officij ſumma merces eſt, ſi me debito erga vos muneri non defuiſſe arbitrarer. Vale, & nos dilige, quia ego quoque te diligo.

Diui Ambroſii ad Alypiũ, literas illius ſibi eſſe redditas, & ſe ſuis reſpondiſſe literis ſignificantis. *Epiſt. LXIX.*

AMbroſius Alypio. Antiochus vir cõſularis reddidit mihi eximietatis tuæ literas, nec ſuperſe-

E di reſpondendi munere. Nam per meos homines dedi literas, & ni fallor, alia oborta copia geminaui epiſtolam. Sed quia non tam remetienda amicitiæ munia, quàm cootumeliam non cumulandam arbitror, oportuit ipſo præſertim regrediente qui me tanto literarum tuarum affecit nomine, referri aliquod officium ſermonis mei, vt ego vtique veſtrũ & ille tibi abſolueretur qui debebat referre quod acceperat. Vale, & diligentes te dilige.

FINIS.

Capita Epiſtolarum Libri Noni.

Ambroſius Vigilio, inſtituens eum quomodo plebem docere debeat, ac inter cætera vt coniugia ex alienigenis refugiant. Samſoniſque exemplo comprobans quàm pernicioſum ſit alienigenæ mulieris copulam adſciuiſſe. *Epiſt. LXX.*

Ambroſius Irenæo, occaſione eius quod in Apoſtolo ſcriptum eſt: Lex enim iram operatur, &c. quæſtionem cur lata ſit lex, abſoluens. *Epiſt. LXXI.*

Ambroſius Irenæo, cauſam reddens cur pleraque in lege præcepta ſint, quæ per euangelium vacuata videntur, vt eſt circunciſio corporalis, & obſeruatio ſabbati, aliáque plura huiuſmodi, Cur etiam lex pædagogus dicatur. *Epiſt. LXXII.*

Ambroſius Clementiano, vim Apoſtolicæ diſputationis in ſuperiori epiſtola notatæ aperiens, ſimúlque oſtendens Iudæum non eſſe ſecundum adoptionem hæredem. *Epiſt. LXXIII.*

Ambroſius Horontiano, ex eo quod ab Apoſtolo cõmemoratũ eſt, Abraham credidit Deo, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiã, &c. colligẽs quod ij magis Abrahæ filii qui ex fide hæredes ſunt, ipſam quoque fidem plurimũ cõmendãs. Epiſt. LXXIIII.

Ambroſius Bellicio, exponens quid ſibi velit illud quod dominus Ieſus videns à generatione cæcum, expuit, & fecit lutum, & superunxit oculos cæci, &c. Epiſt. LXXV.

Ambroſius Studio, quæſtionem ab eo propoſitam quam in quadam epiſtola ſuperius ad eundem ſcripta abſoluit, latius ac plenius pertractans & abſoluens. Epiſt. LXXVI.

Ambroſius Conſtantio, cauſam reddens cur circuncisio veteris teſtamenti authoritate quaſi vtilis imperetur, & noui teſtamenti magiſterio quaſi inutilis repudietur, aduerſantiúmque obiectiones arguta reſponſione diſſoluens. Epiſt. LXXVII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM
LIBER NONVS.

Diui Ambroſii ad Vigilium, inſtituentis eum quomodo ple- G
bẽ docere debeat, ac inter cætera, vt coniugia ex alienigenis
refugiãt, Sampſoniſque exemplo comprobãtis quàm perni-
cioſũ ſit alienigenæ mulieris copulã adſciuiſſe. Epi. LXX.

AMbroſius Vigilio. Popoſciſti à me inſti-
tutionis tuæ inſignia, quoniam nouus
accitus es ad ſacerdotium. Et quoniam
teipſum ædificaſti, vt oportuit, qui di-
gnus habitus es tanto munere: quomodo & alios ę-
difices, ſignificandum videtur. Primum omnium
cognoſce eccleſiam tibi Domini commiſſam, ideo-
H que vitandum ſemper ne quid obrepat offenſionis,
& fiat velut commune corpus eius gẽtilium admix-
tione. Vnde ſcriptura tibi dicit: Ne accipias vxorẽ
de filiabus Chananæorum, ſed vade in Meſopota-
miam in domum Bathuelis id eſt domum ſapientię,
& eius tibi acquire copulam. Meſopotamia autem
regio eſt in partibus orientis, quæ duobus maximis
per ea locorum Euphrate & Tigri fluminibus circũ-
uenitur, quibus origo eſt in Armenię locis. Influunt
autem diuerſo meatu in mare rubrum, & ideo Me-
ſopomiæ nomine ſignatur figura eccleſiæ, quæ ma-
I ximis fluentorum prudentiæ irriguis atque iuſtitiæ
fœcundat mentes fidelium, quibus ſacri baptiſma-
Gene.28. tis, cuius typus præceſſit in rubro mari, infundit
gratiam, culpámque abluit. Doce ergo plebem vt
non ex alienigenis, ſed ex domibus Chriſtianis cõ-
iugij quęratur copula. Nemo fraudet mercenarium
mercede debita, quia & nos mercenarij ſumus Dei
noſtri, & ab eo mercedẽ laboris noſtri expectamus.
& tu quidem ô quicunque es negociator, mercena-
rio tuo mercedem pecuniariam negas, id eſt vilem,
caducam: tibi autem negabitur merces promiſſorũ
Deut.24. K cœleſtium. Non fraudabis ergo, vt lex dicit, merce-
Pſalm.14. narium mercede ſua. Non dabis pecuniam tuam
ad vſuram, quoniam ſcriptum eſt, quòd is qui pecu-
niam ſuam non dedit ad vſuram, habitabit in taber-
naculo Dei. Nam ille eſt ſupplantator, qui vſurarũ
captat emolumẽta. Itaque vir Chriſtianus ſi habet,
det pecuniam quaſi non recepturus, aut certe ſor-
tem quam dedit recepturus. Habet in ea non me-
diocrem vſuram gratiæ. Alioquin decipere iſtud
eſt, non ſubuenire. Quid enim durius, quàm vt des
L pecuniam tuam non habenti, & ipſe duplum exigas?
Thob.4. Qui ſimplum non habuit vnde ſolueret, quemad-
modum duplũ ſoluet? Exemplo nobis ſit Thobias,
qui nunquam requiſiuit pecuniam quam dederat,
niſi extremo vitæ ſuæ tempore, magis ne fraudaret
G hæredem, quàm vt depoſitam pecuniam cogeret
ac recuperaret. Populi ſæpe conciderunt fœnore, &
ea publici exitij cauſa extitit. Vnde nobis ſacerdo-
tibus id pręcipuè curæ ſit, vt ea vitia reſecemus, quę
in plurimos videntur ſerpere. Hoſpitem doce volũ-
tarium magis quàm ex neceſſitate eſſe oportere, ne
in hoſpitio deferendo inhoſpitalem affectũ animi
ſui prodat, & in ipſa hoſpitis ſuſceptione per iniuriã
violetur gratia, ſed magis excolatur officiorum v-
ſu, & aliquo humanitatis miniſterio. Non enim à te
munera exiguntur ditia, ſed officia volũtaria, plena
H pacis, & conuenientis concordiæ. Meliora ſunt e- Prouer.15.
nim olera cum amicitia & gratia, quàm ſi exquiſi-
tis dapibus adornetur conuiuium, ſi deſit affectus Iudic.20.
gratiæ. Legimus peremptos graui populos excidio
propter violata iura hoſpitij Leuitis de Ephrẽ. Pro-
pter libidinẽ quoque commiſſa bella atrocia. Sed
prope nihil grauius quàm copulari alienigenæ, vbi
& libidinis & diſcordiæ incentiua, & ſacrilegij fla-
gitia conflantur. Nam cum ipſum coniugium vela-
mine ſacerdotali & benedictione ſanctificari opor-
teat, quomodo poteſt coniugium dici, vbi non eſt
I fidei cõcordia? Cum oratio communis eſſe debeat,
quomodo inter diſpares deuotione poteſt eſſe con-
iugij communis charitas? Sępe plerique capti amo-
re fœminarum fidem ſuam prodiderunt, vt patrum
populus in Beelphegor. Vnde Phinees arrepto gla-
dio interfecit Hebræum & Madianitem fœminam,
& mitigauit indignationem diuinam, ne totus po- Num.25.
pulus extingueretur. Quid de pluribus exemplis
loquar? Ex multis vnum proferam, vt eius comme-
moratione liqueat, quàm pernicioſum ſit alienige-
nę mulieris adſciuiſſe copulã. Quis fortior, & ab in- Iudic.16.
K cunabulis ſuis munitior Dei ſpiritu quã Nazaræus
Sampſon? Et ipſe proditus eſt, & ipſe per mulierem
non potuit ſuam tenere gratiam. Cuius generatio-
nis & vitæ totius ſeriem hiſtorico digeſtam ſtylo e-
narrabimus ſecundum ſacri libri continentiam, quę
in hunc eſt mundum, non verborum ſerie, ſed ſen-
ſu. Multos per annos Hebræorum populum ſubdi-
tum Palæſtini ac ſubiectum habebant, quoniam fi-
dei prærogatiuam amiſerat, qua victoriam patres
adepti fuere. Nõ penitus tamẽ interciderat inſigne
electionis apud authorẽ ſuũ, & funiculus hæredita-
L tis. Sed quia rerũ ſecũdarũ inſolẽtia ſępe extollebã-
tur, dabat eos plerunque in poteſtatem hoſtium, vt
more ingenij humani remedium malorum de cœ-
lo ſibi quærerẽt. Tũc enim Deo ſubditi ſumus, cùm
aduerſa-

aduerſariis aliquibus vrgemur. Secundæ res men- A
tem extollunt. Quod cùm alias vſu probatū ſit, ma-
ximè in ea rerum cōuerſione qua rurſus ad Hebręos
à Palæſtinis verſa vice res mutatæ. Nāque cùm diu-
turna iniuria longæ ſubiectionis ita eſſent depreſſa
Hebtæorum pectora, vt nullus virili ingenio ad li-
Ibidem 13. bertatem animos tollere auderet, ortus eſt illis Sā-
pſon diuino oraculo prædeſtinatus, magnus vir, nec
in plutibus numerandus, ſed in paucis præſtantiſſi-
mus, & quòd ſine vlla cootrouerſia ſit, viribus cor-
poris omnium facile primus, eúque ingenti admira- B
Ibidem 14. tiooe nobis ſpectandus à principio, non illa quæ tē-
perantiæ & ſobrietatis iam inde à pueritia vini ab-
ſtinens præclara inſignia dedit, nec illa quæ intonſo
capire Nazaræus ſacra diu ſeruauit cuſtodia: ſed ab
adoleſceotia, quæ in aliis ætas mollior, in hoc egre-
gia, atque ſupra humanum modum perfectę virtutis
ſtupenda facinora effecit, quibus diuini oraculi mox
aperuit fidem, quòd non perfunctoriè tanta eum an-
teiſſet gratia, vt deſceoderet aogelus per quem ortus
eius prætet ſpem parentibus anounciaretur, futuri C
regimeo & præſidium ſuis. Nam grauibus iam diu
Palæſtinorum imperiis afflictabantur. Pater illi erat
de tribu Dan timens Deum, haud ignobili genitus
loco, præſtans cæteris: mater vtero ſterilis, ſed ani-
mi virtutibus haud infœcunda: quæ propriæ hoſpi-
tio mentis recipere meruit viſionem angeli, manda-
tum tenuit, oraculum impleuit. Nec tamen paſſa ſi-
ne viro ſcire vel diuinitatis ſecretum, inſinuauit ma-
rito viſum ſibi hominem Dei præclara ſpecie futurę
ſobolis ferentem oracula: qua pollicitatione ſeſe fi-
dentem cum cōiuge fidem promiſſorum cœleſtium
participare. Quod vbi comperit, piè Deum precatus
Ibidem 13. orauit, vt ſibi quoque viſionis eius gratia tribuere- D
tur, dicens: In me Domine angelus veniat tuus.
Vnde ego arbitror, non zelo mulieris quæ eſſet ſpe-
ctabilis pulchritudinis, aliquid eum ſuſpectum ha-
buiſſe, vt quidam exiſtimauit, ſed magis diuinæ zelo
gratiæ prouocatum, conſpectus ſacri voluiſſe parti-
cipari munere. Neque enim vitiis animi praue affe-
ctus taotam apud Deum inueniſſet gratiam, vt an-
gelus in eius domū reuerteretur, qui monitis iis quæ
vſus oraculi poſtulauiſſet, ſubito flammæ vehemen-
tis eleuatus ſpecie, ſeſe recepit. Id formidoloſum vi-
ro mulier ſalubrius interpretata, in gaudium vertit,
atqoe ademit ſolicitudinem, eo quod proſperorum E
indicium ooo aduerſantium ſit viſere Deum. Tali-
bus è cœlo commendatus inſignibus, vbi primum
adoleuit, coniugio mentem intendit, ſiue quòd va-
gam ac familiarem adoleſcentulis abhorreret ani-
mo lubricæ libidinis conſuetudinem, ſiue quia iam
cauſa quærebator quemadmodum à ceruicibus ple-
bis ſuæ aoerteret Palæſtinorum potentiam durâque
imperia. Pergens itaque in Thanata (vrbi hoc no-
men eſt in illis poſitæ locis, quæ tunc Palæſtinorum
incolis frequentabatur) virginem aſpexit grata ſpe-
cie, & vultu decoro, & pareotes proprios quorum F
comitatu fultus gradiebatur, orauit vt eam in cooiu-
gium ſibi poſcerent. Verum illi igoorantes quod eò
intentio vergeret, vt Palæſtinis aut negantibus infe-
ſtior foret, aut acquieſcentibus affectus inferendæ
in ſubditos iniuriæ demeretur, cùm ex coniunctio-
ne æqualitas, par & gratia conſortij iure accreſceret,

A aut ſi quid offenſum eſſet, longius vltionis ſtudia *Ibidem* 14.
procederent, quaſi alienigenam declinandam arbi-
trabantur. Sed vbi flectere aoimum pignoris legiti-
morum obiectu fruſtra experti, in arbitrium eius
volentes conceſſere. Recepta itaque petitione,
Sampſon cùm ſibi promiſſam reuiſeret diuertit, &
pauliſper de aggere deflexit, continuóque occurrit
ei leo ferus de ſylua, agreſti libertate ſæuiot. Comes
nullus, telum in manibus haudquaquam ſuppedita-
bat: cedere pudor, & conſcia virtus fiduciam dare,
B irruentem in ſe brachiis amplexus necat, & lacer-
totum nodo exaoimatum, præter aggerem ſupra
ſylueſtria germina proiecit ac dereliquit. Locus erat
lætus pabuli herboſo gramine, vinetis conſitus. Ita-
que apud dilectiſſimam ſibi ſponſam exuuias feræ
credidit ſine mooiento futuras, cùm talium rerum
tempora non terribilibus ſpoliis, ſed mitibus gau-
diis & feſta fronde fiant venuſtiora. Denique poſt
eadem regrediens via fauum in vtero leonis offen-
dit, atque abſtulit, donum parentibus ac puellæ fu-
C turum. Talia enim ſponſam munera decent: ac de-
guſtato melle fauum prædictis edendum dedit, cau-
ſam repreſſit. Sed forte quadam die nuptialis feſti
celebrabatur conuiuium, læta in epulis iuuentus
mutuis ſe ad ludum inuitabat ſermonibus, cùm alius
alium ſalſiore dicacitate perſtringeret, ſicut ſe huiuſ-
modi vſus habet, certamen lætitiæ accendebatur.
Ibi tum quęſtionem huiuſmodi propoſuit Sampſon
iuuenibus coepulantibus: De manducante exiuit
eſca, & de forti proceſſit dulce. Abſoluentibus pol-
licens præmium quaſi mercedem ſapieotiæ triginta
ſindones, & totidem ſtolas ſecundum oumerum vi-
rorum comeſſantium, aut mulctam igoorantibus.
D Qui cùm enodare implexa, & diſtinguere ambigua
nequirent, mulierem eius partim minis exagitando,
partim fatigando precibus, eo impulere, vt à viro
poſceret quæſtionis eius abſolutionem, inſigne fu-
turam coniugalis gratiæ in mercedem amoris. At-
que ea ſeu animi territa, ſeu muliebri ingenio infle-
xa, veluti pio quæſtu maritalis odij dolorem præte-
xere cœpit quod ſecretum viri conſors totius vitæ
& conſocia noo comperiſſet, ſimiliſque cæteris ha-
bita foret, cui arcanum viri proprij non crederetur.
Odiſti me, inquit, & non amaſti, quam celaſti vſque *Iudic.* 14.
adhuc. His atque cæteris talibus inuictus certe a-
E oimus, muliebribus emollitus blanditiis, aperuit di-
lectæ propoſitam quæſtionem, & illa ciuibus. A
quibus vix tandem ſeptimo die qui præſcriptus ab-
ſoluendæ parabolæ fuerat, ante occaſum ſolis com-
perta ſoluta ſunt, atque in hunc modum relata.
Quid fortius leone? quid dulcius melle? Et ille re-
ſpondit: Nec muliere aliquid perfidioſius. Nam
ſi oon domuiſſetis vitulam meam, nunquam intel-
ligeretis parabolam meam. Et ſtatim deſcendit in
Aſcalonam, & triginta viros peremit, quorum e-
xuuias auferens, eos qui propoſitam quæſtionem
F ſoluerant, promiſſo munere dooauit. Abſtinuit
autem coniugio puellæ cuius perfidiam deprehen-
derat, atque in patriam domum ſeſe recepit. Tur-
batâque animi iuuencula quæ indignationem læſi,
ferociam fortiſſimi fraudi ſibi futuram iuſta for-
midine perhorreſceret, in alterius viri conceſſit
noptias, quem tamen paranymphum ſibi Sampſon

quaſi fidum ſolidum ſodalem, cùm duceret eam vxoreio, aſciuerat, nec ſic tamen præteoto licet coniugio offenſionis periculum auertit. Namque vbi tes prodita, volentíque ad coniugem redire, interclusa copia, quod pater eam alij viro nupſiſſe diceret, ſotorem ſane eius ſi vellet, ducere liceret: ſtimulo iniuriæ exulceratus, publicam excogitauit vltionem capeſſere domeſticæ contumeliæ indignatione: correptíſque vulpibus adulta æſtate, cùm iam

Iudic.15. matura eſſeot in agris frumenta, binas ſibi inuicem cauda ad caudam ligauit, atque in medium earum ardentem inſeruit facem, nodóque adſtrinxit inexſolubili, & vltor iniuriæ ſuper manipulos meſſis dimiſit frumentariæ, quam ſecuerant incolæ Palæſtinorum. At illæ igitur exterritæ quacunque præcipites eoouoluebantur, ſpargebant incedium, & exurebat ſpicas eorum. Quo diſpeodio commoti, quod omnes ſibi locorum fructus interierât, factum principibus ſuis intimauerunt. Et illi miſerunt viros in Thannatam qui mulierem quæ variato fidem coniugio mutauerat, ac totam eius domum parentéſque igni iouoluerēt, quòd ea cauſa ſuæ vaſtitatis & iniuriæ foret, nec oportuiſſe lædi virum pronunciantes qui poſſet malo ſe publico vlciſci. Nec ramē Sampſon populis Palæſtinorum delicti gratiam fecit, atque eo vindictę fine contentus fuit, ſed concidit eos ſtrage maxima, plurimíqoe eorum ferro interiere. Ipſe autem conceſſit in Erhan ad torrentem in deſerto. Petra illic erat munirio tribus Iudæ. Palæſtini verò qui eum non auderent laceſſere, nec munitionis prærupta arduáque ſuperare, tribum Iudæ denunciato adorſi vrſere prælio: quod ſubditos ſibi & tributarios, perditum iri nequaquam iuſtum & æquum atque ex vſu videretur publico, pro alieno præſertim facinore: conſulentes in medium, tradi ſibi deſignatorem tanti flagitij poſtulauerunt, atque ita illis quod ab eo commiſſum eſſet, futurum ſine noxa.

Qua præſcripta ſibi cōditione viri de tribu Iudæ tria milia ex ſuis congregantes aſcenderunt ad eum, & præfato quod eſſeot ſubditij Palęſtioorum, quibus ſibi neceſſitas obediendi non ex arbitrio, ſed ex periculi formidine maneret, facti ſui inuidiam retorquebant in eos qui ius cogeodi habebant. Tom ille, Et quæ, inquit, iuſtitiæ forma eſt genus Abtahamidarum, vt circumſcriptę primo coniugis, deinde abductæ pernicioſa mihi vindicta ſit, & ſine periculo domeſticam iniuriam non licuerit vlciſci? Tantúmne inclinatis animos ad turpe vernularum obſequiū vt executores vos alieoæ præbeatis inſolentiæ, atque in voſmetipſos vertatis manus? Si percuodum eſt quia dolorem habui liberum, iuuat perire manibus Palæſtinorum. Tentata domus, ſolicitata vxor. Si non licuit mihi viuere ſine eorum fraude, ſaltem liceat mori ſine ſcelere veſtro. Retuli ego acceptam iniuriam, non intuli. Vos exiſtimate an digna viciſſitudo fuerit. Illi de damno fructuum quæruntur, ego de coniugis amiſſione. Conferte manipulos meſſis, & ſociam thori. Dolorem meum ipſi probarunt, cuius iniurias vindicauerunt. Videte quo vos miniſterio dignos putant. A vobis eum morte affici volunt, quem ipſi vltione dignum de iis qui me læſerant iudicauerunt, & qui vindictæ præbuere miniſterium. Sed ſi adeo ſubdita ſuperbis corda geritis, tradite

G me hoſtium manibus, vos nolite occidere. Non mortem abnuo, ſed veſtrum fugio contagium. Verum ſi formidine ceditis inſolentibus, alligate vinculis manus: inermes licet, iouenient ſibi arma nodis ſolutæ. Certè conditioni impoſitæ ſatis futurum arbitrati ſunt, ſi viuentem in poteſtatem daretis. Quibus illi auditis, quamuis tria milia virorum aſcenderant, ſacramentum dederunt quod à ſe vitæ eius vis nulla irrogaretur, tantummodo patiens vinculorum eſſet, vt deditionem eius patrarent, quo vacui fierent eius cuius arguebantur facinoris. Acce-

H pta itaque fide ſpelæo egreſſus deſeruit petræ munitionem ac duobus innexus funibus, vbi appropinquate accitos ad ſuſcipiendum Palæſtinorum validos videt, infremuit ſpiritu, & vniuerſa dirupit vincula, atque atripiens maxillam aſini iacentem percuſſit mille viros, fugauit alios grandi virtutis ſpectaculo, cùm inermo & vni cederēt armatorum agmina. Et qui comminus auſi fuerant congredi, facili negocio nullo labore obtruncati: aliis fuga exitium dēpſit. Vode hodiéque Agon loco nomen eſt, quod ibi Sampſon glorioſum certamen virtute egregia

I conſummauerit. Sed vtinam quàm fortis in hoſtem tam moderatus io victoria fuiſſet. Verum quod facile vſu venit, inſolens rerum ſecundarum animus, qui debuit euētum pugnæ diuino fauori & præſidio deferre, ſibi arrogauit, dicens: In maxilla aſini deleui mille viros. Nec aram ſtatuit Deo, nec hoſtiam immolauit, ſed negligens ſacrificij, aſſumptor glorię, vt triumphum ſuum perpetuo cōſecraret nomine, vocauit locum maxillæ interfectiooem. Et mox ſiti grauiter cœpit inardeſcere, & potus deerat, nec iam ferre ac tolerare poterat. Vode intelligens quod nihil *Ibidem.*

K tam facile eſſet humanæ opis qood ſine diuino adiumeoto non difficile foret, exclamauit atque obſecrauit ne ſibi Deus omnipotens in offenſam verteret, quod imprudeoter iocauto ſermone ſibi aliquid aſſignauiſſet. Quinetiam illam victoriam Deo deputabat, dicens: Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem magnam hanc, & nunc ſubueni, quia ecce morior ſiti, & in poteſtatem eorum de quibus tantum donaſti triumphum, ſitis neceſſitate adiudicor. Quomodo Dei miſericordia, cùm proiecisſet ille maxillam, aperuir ſciſſuram eius, & fons erupit ex ea, & bibit *Ibidem.*

L Sampſon, & reſumpſit ſpiritum, & vocauit locum inuocatiooem fontis, eo quòd victoriæ iactantiam inuocationis precibus emendauiſſet: ita diuerſa iudicia maturè edita, quod & arrogantia cito offenſam incurreret, & humilitas ſine vlla offenſione ſeſe recōciliaret. Verum vbi decurſa ſeriè bellum Palæſtinorum compoſuit, & ſuorum declinans ignauiā, & hoſtilem deſpiciens manum, Gazam ſeſe contulit (ea ciuitas erat in locis Palæſtinorum) & habitabat illic in diuerſorio. Quod cognitum Gazæi haudquaquā diſſimulatione prætererunt, ſed feſtinantes circumdederunt diuerſorium eius, & obſederunt vniuerſos aditus domus, ne fugam in noctem componeret.

Itaque Sampſon cognito quid pararetur, compoſitas inſidias noctis medio præuerteos, columnas domus manibus amplexus, materiem totam & culminis molem ceruice valida ſuſtentans, in verticem montis altiſſimi tranſportauit, qui imminebat vrbi Hebron, quæ populis Hebræis incolebatur. *Iudic.16.*

Cùm

Cùm libero & vago motu tranſgrederetur, non ſo-
lum regionis paternę terminos, ſed etiam morum li-
mites, & maiorum obſeruatione præſcriptos, eam ſi-
bi futuræ mox cladis peſtem inuenit. Namque pa-
rum fida expertus alienigenæ vxoris prima coonu-
bia, qui debuiſſet cauere vel poſtea, rurſus Dalilæ
mulieris fornicariæ copulam non declinauit: & cum
eam diligeret impenſè, tentandi ſe cauſam dolis ho-
ſtilibus præſtitit. Aſcendeores enim Palæſtini ad eã,
polliciti ſunt pecuniam viritim daturos mille & ceo-
tum denarios, ſi proderet eis in qoo ille fiduciã vir-
tutis ſuæ conſtitutam haberet, quo cognito circum-
oeniri & capi poſſet. At illa quæ ſemel ſe pécuniæ
proſtituerat, aſtutè ſatis & callidè inter epulas ad il-
lecebras amoris quaſi admirans fortitudinis eius e-
minentiam, quærere cœpit quo taodem genere tao-
tum præſtaret reliquorum virtutibus, ſimul & quaſi
pauida atque ſolicita orare, vt dilectæ ſuæ commit-
teret qui oexus adſtrictum alienæ poteſtati ſubſter-
neret. Ille autem adhuc ſobrius & fortis animi ad-
uerſus delinimenta meretricia dolum dolo retulit,
dicens: quia ſi vitibus vireotibus adhuc & non ari-
dis alligaretur, infirmitate corporis adæquaret alio-
rum ſimilitudinem. Quo Palæſtini per Dalilam ſibi
comperto, cum vitę ſoporanti circumdediſſent vin-
cula, quaſi de improuiſo excitum, haud degenerem
offendere notæ & ſolitæ fortitudinis, cùm ſolitus
nexibus virtus libera multis licet reſiſteret ac repu-
gnaret. Sed vbi id parũ proceſſit, rurſus Dalila quaſi
deriſa & cooquerens repetere artes ſuas, & fidem a-
moris poſcere noo prætermittebat. Cui Sampſoo
validus adhuc conſilij, dolum ridens, ſignificauit li-
gatum ſe ſeptem funibus qui adhuc ſine vſu forent,
venturum ſe in poteſtatem hoſtium, ſed & hoc fru-
ſtra fuit. Tertio quoque tanquam de myſterio de-
prompſit, iam lapſuro propior, ſi diſſoluti eſſent cri-
nes ſeptem capitis ſui, & quaſi in cubitum intexti,
diſcederet ab eo virtus ſua. Et hoc quoque luſit inſi-
diarum fabricatores. Ad poſtremum cùm illuſum
ſibi totiens procax mulier deplorauiſſet, indigoam
ſe habitam dolens cui committeretur arcanum, di-
lectíque id qood pro remedio quæreret, ad prodi-
tionem ſuſpectari videret, lachrymis fidem coëgit:
ſimul quia debebatur inuictæ ad id tempus fortitu-
dinis viro, vt incideret ærumnam, ſaucius animi ſe-
cretum aperit, prætendere io ſe virturem Dei, & eſſe
Domino ſanctificatum, ſecundum eius præceptum
comam paſcere, quæ ſi attonderetur, deſineret Na-
zaræus eſſe, & propriæ virtotis vſum amitteret. Pa-
læſtini per mulierem comperta infirmitate viri, ſce-
leris meroedem afferunt, vt precio obnoxia dolum
patraret. At illa meretriciis delinimẽtis feſſum amo-
ris in ſoporem compulit, & tõſore adhibito ſeptem
crines capitis eius admota nouacula abſcidit. Con-
tinuóque interdicti præuaricatione vires minutæ.
Denique ex ſomno experrectus: faciam, inquit, ſicut
ſoleo, & excutiam me ſuper aduerſarios: ſed oec ani-
mi ſui alacritatem oec virtutem agoouit, oec vigor
erat, nec gratia manebat. Itaque reputans ſecum
quàm improuidè ſe mulieri aduerſariorum crediditſ-
ſet, vt caluatus tentare vlterius aliquid damnatus io-
firmitatis nequiret, cæcatus oculos vinculis manus
A præbuit, & compedibus innexus carcerem intrauit
inuitus ſibi incognitum tempeſtatibus. Et iam pro-
ceſſu temporis creſcere ei coma cœperat. Itaque cũ
eſſet celebre conuiuium, Palæſtinorum conuentui
producitur de carcere Sampſon, ac ſtatuitur io po-
puli conſpectu. Erant tria milia ferme hominum vi-
rilis ac muliebris ſexus, & grauibus in eum inſulta-
bant conuitiis, circumagebant ludibriis, quod du-
rius & vltra ipſam captiuitatis ſpeciem viro ingeni-
tæ virtutis conſcio tolerabatur. Nam viuere & oiori
naturæ functio: ludibrio eſſe, probro ducitur. Cu-
B piens igitur tantam contumeliam vel vltiooe ſolari,
vel morte in reliquum præuertere, ſimulato quòd
infirmitate corporis & nodis compedum ſuſtentare
ſeſe nequiret, popoſcit à puero qui dirigebat vias e-
ius, vt admoueret eum ad columnas proximas, qui-
bus domus omois ſuffulciebatur. Et admotus, vtra-
que manu fulcra totius comprehendit ædificij, at-
que intentis ad feſta ſacrificij Palæſtinis, quod Da-
goni Deo ſuo deferebãt, per quem ſibi aduerſarium
ſuum datum in poteſtatem arbitrabantur, muliebris
perfidiæ dolos beneficiis annumerantes cœleſtibus
C exclamauit ad Domioum, dicens: Domine adhuc
ſemel memor pueri tui eſto, vt pro duobus oculis
meis viodictam tribuas de nationibus, ne dent glo-
riam ſuis diis, quod ipſis iuuantibus me in poteſtate
acceperint, nec vitam meam pluris facio. Moriatur
anima mea cum Palæſtiois, vt agnoſcaot ſibi infir-
mitatem meam nõ minus quàm virtutem exitialem
fuiſſe. Concuſſit itaque columnas magna vi, ac diſ-
ſoluit & comminuit eas, quas ſecuta ruina ſuperioris
culminis, & ipſum inuoluit, & voiuerſos qui deſuper
aſpectabant præcipitauit. Ibi magna vis marium fœ-
D minarúmque promiſcuè exanimata, & triumphus
quęſitus perempto ſupra omnes ſuperiores victorias
haudquaquam degenere & decolore exitu. Nam
etſi inuiolabilis ad id locorum & deinceps, atque in-
comparabilis in hac vita expertis belli fuerit viris,
tameo in morte ſeipſum vicit, & inſuperabilem geſ-
ſit animum, vt contemneret & quaſi nihilo haberet
vitæ finem omnibus formidoloſum. Virtutis igitur
fuit quod victoriarum numero diem clauſit, nec ca-
ptiuum exitum ſed triumphalem inuenit. Circum-
E ſcriptum autem fuiſſe à muliere, naturæ potius quã
perſonæ adſcribendum: quia humana coodítio ma-
ior, quàm culpa inferior. Premitur enim & cedit il-
lecebris flagitiorum. Itaque cùm ſcriptura ei teſtifi-
cetur quòd plures io morte quam in lumine vitæ
iſtius poſitus occiderit, videtur ad aduerſariorum
magis exitium captus, quàm quo ipſe deiectior fie-
ret, aut minor eſſet. Noo eſt enim ſe expertus infe-
riorem, cuius ſepultura præſtantior quam potentia
fuit. Deniqoe noo telis, ſed cadaueribus hoſtiũ preſ-
ſus humatus eſt, proprio tectus triumpho, clarum
F inſigne relinqoens poſteris, eo quòd populum ſuum
quem captiuum inuenerat, viginti anois io libertate
iudicio ſuo rexit, & ſepultus io patrio ſolo libertatis
hæredem dimiſit. Hoc ergo exemplo liquet alieni-
genarum conſortia refugieoda, ne pro charitate cõ-
iugij proditionis inſidiæ ſuccedant. Vale, & oos dili-
ge, quia oos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Irenæum, occaſione eius quod in Apoſtolo ſcriptum eſt: Lex enim iram operatur, &c. quæſtionem cur lata ſit lex, abſoluentis.

Epiſtola LXXI.

AMbroſius Irenæo. Decurſa lectione Apoſtoli, non perfunctoriè motus es, quia audiſti hodie *Rom. 2.* lectum: Lex enim iram operatur. Vbi autem non eſt lex, nec præuaricatio. Vnde & conſulendum arbitratus es cur lata ſit lex ſi nihil ptoderat, imò oberat, quæ operaretur iracundiam, & pręuaricationem introduceret. Equidem ſecundum interrogationem tuam certum eſt non fuiſſe legem neceſſariam quæ per Moyſen data eſt. Nam ſi naturalem legem, quam Deus creator infudit ſingulorum pectoribus, homines ſeruare potuiſſent, non fuerat opus ea lege quæ in tabulis ſcripta lapideis implicauit atque innodauit magis humani generis infirmitatem, quàm ela-*Ibidem.* queauit atque abſoluit. Eſſe autem legem naturalem in cordibus noſtris etiam Apoſtolus docet, qui ſcribit: Quia plerunque & gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, & cùm legem non legerint, opus tamen legis ſcriptum habent in cordibus ſuis. Ea igitur lex non ſcribitur, ſed innaſcitur, nec aliqua percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingeniis hauritur. Quam debuimus vel futuri iudicij metu ſeruare, cuius teſtis conſcientia noſtra tacitis cogitationibus apud Deum ipſa ſe prodit, quibus vel redarguitur improbitas, vel defenditur innocentia. Itaque cùm ſemper pateat Domino, tum maxime in die iudicij manifeſtabitur, quando occulta cordis in examen venient quę putabantur latere. Quorum tamen proditio, occultorum ſcilicet, nequaquam noceret ſi lex naturalis ineſſet pectoribus humanis. Eſt enim ſancta, ſine verſutia, ſine fraude conſors iuſtitiæ, expers iniquitatis. Denique interrogemus infantiam, videamus ſi in ea crimen reperitur, ſi auaritia, ambitio, dolus, ſæuitia, inſolentia. Nihil ſuum nouit, nullos honores ſibi arrogat, præferre ſe alteri ignorat, fraudem neſcit, vindicare ſeſe nec vult nec poteſt. Inſolentia quid ſit, puro ac ſimplici nequit animo comprehendere. Soluit hanc legem Adam, qui vóluit ſi-*Geneſ. 3.* bi arrogare quod non acceperat, vt eſſet ſicut creator & cõditor ſuus, & diuinum honorem affectaret. Itaque per inobediẽtiam offenſam traxit, & culpam incidit ex inſolentia. Qui ſi non rupiſſet imperium, & obediens fuiſſet mandatis cœleſtibus, prærogatiuam naturæ atque ingenitæ ſibi innocentiæ hæredibus propriis reſeruaſſet. Ergo quia per inobedientiam prærogatiua naturalis legis corrupta atque interdicta eſt, ideo ſcriptum legis exiſtimatum eſt neceſſarium, vt vel partem haberet, qui vniuerſum amiſerat. Et cui perierat quod naſcendo aſſumpſerat, diſcendo ſaltem cognoſceret & cuſtodiret. Simul quia cauſa deiectionis eius ſuperbia fuit: ſuperbia autem orta eſt ex prærogatiua innocentiæ: debuit ea lex ferri quæ ſubditum Deo & ſubiectum redderet. Nam ſine lege peccatum neſciebatur, & minor *Roma. 7.* erat culpa, vbi erat culpæ ignorantia. Vnde & Dominus ait: Si non veniſſem, & locutus fuiſſem iis, *Ioan. 15.* peccatum non haberent. Nũc autem excuſationem G non habent de peccato. Lata eſt ergo lex, Primum vt excuſationem tolleret, ne quis diceret, peccatum neſciui, quia præſcriptum non erat quid cauerem. Deinde vt omnes ſubditos faceret Deo agnitione peccati. Omnes autem ſubditos fecit, quia non ſolum Iudæis data eſt, ſed etiam gentes vocauit. Proſelyti enim ex gentibus ſociabantur. Neque verò exceptus videri poteſt qui vocatus defuit. Lex enim quos vocauit, & alligauit. Vniuerſorum itaque culpa operata eſt ſubiectionem, ſubiectio humilitatem, humilitas obedientiam generauit. Itaque quia ſu-H perbia culpam contraxerat, econtrario culpa obedientiãm generauit. Vnde lex ſcripta quæ videbatur ſuperflua, facta eſt neceſſaria, vt peccatum peccato ſolueret. Sed ne rurſus aliquis deterreatur, & dicat incrementum peccati factum eſſe per legem, & legem non ſolum non profuiſſe, ſed etiam obfuiſſe arbitretur, habet quo ſolari ſuam poſſit ſolicitudinem, quia & ſi per legem ſuperabundauit peccatum, *Roman. 3.* ſuperabundauit & gratia. Quid ſit hoc, intelligamus. Superabundauit peccatum per legem, quia per legem agnitio peccati, & cœpit mihi obeſſe ſcire id I quod per infirmitatem vitare non poſſem. Ad cauendum enim prodeſt præſcire: ſed ſi cauere non queam, obfuit noſſe. Verſa ergo lex in contrarium, tamen ipſo peccati incremento facta eſt mihi vtilis, quia humiliatus ſum. Vnde & dixit Dauid: Bonum *Pſalm. 118.* mihi quòd humiliatus ſum. Humiliando autem me, ſolui vinculum erroris ſuperioris, quo Adam & Eua exuerant omnem propriæ ſeriem ſucceſſionis. Vnde & Dominus quaſi obediens venit, vt inobedientiæ & præuaricationis humanæ laqueus ſolueretur. Itaque ſicut per inobedientiam peccatum intrauit, K ita per obedientiam peccatum ſolutum eſt. Vnde & *Rom. 5.* Apoſtolus ait: Quia ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt plurimi, ita & per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituentur multi. Habes igitur vnum, quia lex & ſuperflua fuit, & facta eſt non ſuperflua. Superflua in eo, quia non fuiſſet neceſſaria ſi illam legem naturalem ſeruare potuiſſemus. Sed quia non ſeruauimus, iſta lex per Moyſen neceſſaria facta eſt, vt doceret me obedientiam, & laqueum illum ſolueret præuaricationis A-L dæ, qui laqueus totam adſtrinxit hæreditatem. Creuit quidem culpa per legem, ſed & culpæ author ſuperbia, ſoluta eſt: idque mihi profuit. Superbia enim culpam inuenit, culpa autem gratiam fecit. Accipe aliud. Non fuit neceſſaria lex per Moyſen. Denique ſubintrauit, quod vtique non ordinarium, ſed velut fortuitum ſignificare videtur introitum, eo quòd in locum naturalis legis intrauerit. Itaque ſi illa ſuum ſeruaſſet locum, hæc lex ſcripta nequaquam eſſet ingreſſa. Sed quia illam legem excluſerat præuaricatio, ac propemodum aboleuerat, pectoribus humanis regnabat ſuperbia, inobedien-M tiáque ſeſe diffuderat: ideo ſucceſſit iſta, vt nos ſcripto conueniret, & omne os obſtrueret, vt totum mundum faceret Deo ſubditum. Subditus autem *Ibidem. 5.* mundus eo per legem factus eſt, quia ex præſcripto legis omnes conueniuntur, & ex operibus legis nemo iuſtificatur, id eſt, quia per legem peccatum cognoſcitur, ſed culpa non relaxatur: videbatur lex nocuiſſe, quæ omnes fecerat peccatores: ſed veniens

Domi-

Dominus Ieſus peccatum omnibus,quod nemo poterat cuitate,donauit, & chirographum ooſtrum ſui *Coloſ. 2.* ſanguinis effuſione deleuit. Hoc eſt quod ait: Super- *Roman. 5.* abundauit peccarum per legem:ſuperabundauit autem gratia per Ieſum: quia poſtquam totus mundus ſubditus factus eſt, totius mundi peccatum abſtulit: ſicut teſtificatus eſt Ioannes, dicens: Ecce agnus *Ioan. 1.* Dei,ecce qui tollit peccarum mundi. Et ideo nemo glorietur in operibus,quia nemo factis ſuis iuſtificatur,ſed qui iuſtus eſt, donatum habet, quia poſt lauacrum iuſtificatus eſt. Fides ergo eſt quæ liberat per ſanguinem Chriſti,quia beatus ille cui peccatum remittitur,& venia donatur. Vale fili,& nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Irenæum, cauſam reddentis cur pleraque in lege præcepta ſint quæ per Euangelium vacuata videntur, vt eſt circūciſio corporalis, & obſeruatio ſabbati, aliáque plura huiuſmodi: cur etiam lex pædagogus dicatur.

Epiſtola LXXII.

Galat. 3. AMbroſius Irenæo. Audiſti fili hodie lectum in Apoſtolo: quia lex pædagogus noſter fuit in Chriſto,vt ex fide iuſtificemor. Quo voo abſolutas arbitror quæſtiones quæ pleroſque mouere conſuerunt. Sunt enim qui dicunr: Cum legē Deus Moyſi dederit, quid cauſæ eſt vt pleraque io lege ſint quæ per Euangelium iam vacuata videantur? Et quomodo vnus vtriuſque conditor teſtamenti, cum quod licebat in lege, per Euangelium cœperit oon licere: vt eſt circumciſio corpotalis,quę licet etiam tunc ſigno data ſit, vt circumciſioois ſpiritualis veritas teneretur,tamē qua ratione vel in ipſo ſigno fuit? Cur D iſta diuerſitas exiſtimatur, vt tunc circumcidi pietas crederetur,nonc impietas iudicetur? Deinde ſabbati diem feriatum eſſe debere obſeruabatur ex lege, ita vt ſi quis onus aliquod lignorum portaſſet, mortis fieret reus: nonc autem diem ipſum & oneribus ſubeundis & negociis obeundis ſine pœna aduertimus deputari. Et pleraque præcepta ſuot legis,quæ præſenti tempore ceſſare videantur. Quid ergo cauſæ ſit conſideremus. Nō eoim ocioſe dixit Apoſto- *Ibidem.* lus quia lex pædagogus ooſter fuit in Chriſto. Pædagogos cuius eſt, maturioris, an adoleſcentis,aut pueri,hoc eſt,ætatis infirmæ? Pædagogus ergo,ſicut E etiam interpretatio latina habet, doctor eſt pueri: qui vtique imperfectæ ætati noo poteſt perfecta adhibere præcepta,quæ ſuſtinere non queat. Denique per prophetam Deus legis ait: Daho vobis præce- *Ezech. 20.* pta non bona,hoc eſt non perfecta. Quod enim bonum,vtique perfectum. Idem autem Deus Euange- *Matth. 25.* lio perfectiora ſeruauit. Siquidem ait: Non veni legem ſoluere,ſed implere. Quæ igitur iſtius cauſa diſtantiæ,niſi humana varietas? Sciebat duræ ceruicis populum Iudæorum, lapſum, humilem, perfidiæ F promptiorem, qui aure audiret & non audiret,oculis videret & non videret, lubrico quodam infantiæ leuem,& immemorem præceptorum,& ideo legem tanquam pædagogum mobili plebis ingenio & mēri adhibuit infirmæ,ipſáque legis præcepta moderatus,aliud legi voluit, aliud intelligi: vt inſipiens ſaltem quod legeret cuſtodiret, & à præſcripto literæ

A non recederet,ſapiens intelligeret diuinæ mētis ſententiam,quam litera non reſonaret: imptudens ſeruaret legis imperium,prudens myſterium. Ideo lex ſeueritatem gladij habet tanquam pædagogus baculum,vt imperfectæ plebis infirmitatem pœoę ſaltem denunciatione deterreat. Euangelium autem indulgentiā habet,quo peccata dooantur. Iure ergo ait Paulus: quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. *2.Cor. 3.* Litera igitur occidit exiguam corporis portiooem: ſpiritus intelligeos, circumciſionem totius B animæ corporiſque cuſtodit,vt ſuperfluis amputatis (quid enim tam ſuperfluum,quàm auaritiæ vitia, libidiniſque peccata, quæ natura non habuit, culpa quæſiuit?) caſtimonia reoeatur,frugalitas diligatur. Signum igitur circumciſio corporalis,veritas autem circumciſio ſpiritualis eſt. Illa membrum amputat, iſta peccatum. Nihil imperfectum in homine natura generauit, nec taoquam ſuperfluum iubebatur auferri: ſed vt aduerterēt qui partem ſui corporis amputabant,multo magis amputanda peccata,tecidēdos eos qui delicta ſuadeot, etiam ſi quadam vnita- C te corporis connectereotur,ſicut habes ſcriptum: Si dextera maous tua ſcandalizat te, abſciode eam, & *Matth. 5.* proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat voum membrorum tuorum,quàm totum corpus tuum eat in gehenoam. Ergo ſicut pueris, ita Iudæis mandata ſont non plena præcepta,ſed ex parte:& velut vnam membri ſui partem mundam ſeruare præcepti ſunt, qui totum corpus ſuum muodum ſeruare oon poterant. Sabbati quoque ferias voo die in hebdomada celebrare iuſſi ſuot,vt nulli oneri ſubdereotur, qui à muodanis operibus abſoluti vtinam ſic abiſſent, vt in illud perpetuum futororum ſabbatum ſeculorum D nulla ſecum grauium veherent onera delictorum. Sed quia lubricum populum Deus oouerat, partem infirmioribus diei vnius obſeruatione præſcripſit, plenitudinem fortioribus reſeruauit: ſynagoga diem obſeruat, Eccleſia immortalitatem. In lege igitur portio, in Euangelio perfectio eſt. Populus Iudæorum ligna portare prohibetur, hoc eſt illa quæ conſumuntur incendio. Vmbram tenet qui ſolem refugit. Tibi ſol iuſtitiæ,vmbram impedimeoto eſſe non paſſus,apertum gratię ſuæ lumen infundens ait: Vade, & amodo vide ne pecces. *Ioan. 8.* Tibi æterni illius ſolis *1.Cor. 3.* imitator ait: Si quis autem ſuperædificauerit ſuper E fundamentum aurum,argentum,lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini manifeſtabit,quoniam in igne reuelabitur. Et vniuſcuiuſque opus quale ſit,ignis probabit. Et ideo illud ſuperædificemus ſupra Chriſtum. Chriſtus enim noſtrum eſt fundamentum quod oon exuratur,ſed melioretur. Aurum melioratur,igitur melioratur argentom. Audiſti aurum & argentum, putas hoc materiale, congregare deſideras, ſed ludis operam. Hoc aurum & argeotum onus habet, fructum non habet. Onus F quærentis eſt, ſumptus hæredis. Hoc aurum ſicut lignum exuritur, non perpetuatur. Hoc argentum in die illo detrimentum vitæ tuæ, non lucruoi affert. Aliud aurum, aliud argentum à te quæritur,hoc eſt ſenſus bonus,verbum optimum, de quibus dicit Deus,quia dat vaſa aurea & argeotea. Hæc *Pſalm. 11.* ſunt munera Dei, eloquia Domini, eloquia caſta,

argentum igne examinatum,probatum terræ, pur-
gatum ſeptuplo. Gratia ſenſus tui,nitot caſti ſermo-
nis exigitut : ſplendor fidei , non tinnitus argenti.
Hoc manet,illud perit:hoc mercedem habet,& mi-
grat nobiſcum : illud detrimentum habet,quod hic
relinquitur.Si quis diuitum putat quod illud argen-
tum repoſitum & reconditum ei ſuffragari poſſit ad
vitam, onus inane portat , quod iudicij ignis abſu-
mat. Hic relinquite ligna veſtra diuites,vt onus ve-
ſtrum futuro incendio incrementum non addat. Si
erogaueris,minuetur onus : & quod remanſerit, o-
nus non erit. Noli auare recondere , ne fias nudo
quidem nomine Chriſtianus,opere Iudęus,cùm ad-
uerteris onera tua tibi eſſe ſupplicio. Dictum eſt e-
1.Cor. 3. nim tibi noo per vmbram , ſed in ſole , Cuius opus
manſerit, mercedem accipiet : ſi cuius arſerit,detri-
mentum patietur.Et ideo tanquam perfectus erudi-
tus in lege,confirmatus in Euangelio,vtriuſque fidẽ
Eſaia 23. ſuſcipe teſtamenti . Beatus enim qui ſeminat ſuper
omnem aquam, vbi bos & aſinus calcat, ſicut hodie
lectum eſt: hoc eſt qui ſeminat ſuper populos,qui ſe-
Deut. 25. quuntur teſtamenri vtriuſque doctrinam. Bos eſt il-
1.Cor. 9. le aratorios , legis iugum portans , de quo lex dicit:
Luca 16. Boui trituranti os non alligabis : qui habet ſcriptu-
rarum cornua diuinatum. Pullum autem aſinæ Do-
minus in Euangelio in figura populi gentilis aſcen-
dit. Puto autem (quoniam diues eſt verbum Dei)
quod etiam illud intelligere debeamus , quia bos
habet cornua plena terroris,taurus ferociam habet,
aſinus manſuetudinem: quod bene ad præſentia de-
riuatur, quia beatus qui & ſeueritatem & manſuetu-
dinem tenet, vt altero diſciplina ſeruetur, altero in-
nocentia non opprimatur. Nimia enim ſeueritas ex-
torquet plerunque terrore mendacium. Deus diligi
maluit quàm timeri. Dominus ergo charitatem exi-
git, ſeruus timorem , cum perpetuus in homine ter-
ror eſſe non poſſit,quia ſcriptum,ſicut hodie lectum
eſt : Ecce in timore veſtro ipſi timebunt quos time-
batis. Vale fili,& nos dilige,quia nos te diligimus.

*Diui Ambroſij ad Clementianum , vim apoſtolicæ diſputa-
tionis in ſuperiori Epiſtola notatæ aperientis , ſimúlque o-
ſtendentis Iudæum non eſſe ſecundum adoptionem hære-
dem.*

Epiſtola LXXIII.

AMbroſius Clementiano. Etſi ſciam quòd nihil
difficilius ſit quàm de Apoſtoli lectione diſſe-
rere,cum ipſe Origenes longe minor ſit in nouo quã
in veteri teſtamento : tamen quoniam ſuperiore E-
piſtola viſus tibi ſum cur pædagogus lex diceretur,
non abſurde explicauiſſe: hodierno quoque ſermo-
ne vim ipſam apoſtolicæ diſputationis meditabor
aperire. Superiora enim lectionis eius hoc habent.
Eo quod ex operibus legis nemo iuſtificetur, ſed ex
Galat. 3. fide : quoniam qui ex operibus legis ſunt, ſub male-
dicto ſunt : Chriſtus autem redemit nos de maledi-
cto legis, factus pro nobis maledictum. Non ex lege
igitur hæreditas data eſt , ſed ex repromiſſione . Et-
enim Abrahæ dictę ſunt repromiſſiones & ſemini e-
ius quod eſt Chriſtus. Lex itaque præuaricationum
gratia poſita eſt, donec veniret ſemen cui repromiſ-
ſum eſt, & ideo concluſa ſunt omnia ſub peccato, vt

A repromiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credenti-
bus. Poſtquam venit autem fides, iam non ſub lege,
hoc eſt ſub pædagogo ſumus, quia ſumus filij Dei,&
omnes ſumus in Chriſto Ieſu. Si autẽ omnes ſumus
in Chriſto Ieſu.ergo Abrahæ ſemen ſumus ſecundũ
promiſſionẽ hæredes. Hæc eſt Apoſtolicæ cõcluſio
ſentẽtiæ. Sed occurrit adhuc ei quod poterat etiam
Iudæus dicere. Et ego hæres ſum,quoniam ſub lege
ſum. Lex autem,vetus dicitur teſtamentum. Vbi au-
tem teſtamẽtum,ibi hæreditas. Et licet ad Hebræos
ipſę dixerit quia teſtamẽtum non valet niſi mors in- *Hebr. 9.*
B tercedat teſtatoris,id eſt,quoniam teſtamẽtum non
valet quandiu viuit teſtator,ſed eius morte firmatur:
tamen quia in Hieremia Dominus locutus eſt de Iu-
dæis,& ait : Facta eſt hæreditas mihi ſicut leo,hære- *Hiere. 10.*
des eos negare noluit. Sed ſunt hæredes ſine re,ſunt
& cum re. Et dicuntur hæredes teſtatore viuẽte, qui
ſcripti ſunt, ſed ſine re. Sunt etiam hæredes paruuli,
qui nihil differunt à ſeruulo, quoniam ſub curatori-
bus ſunt & actoribus. Ita,inquit,& nos eramus Iudęi
ſub elementis mũdi huius ſeruientes. Poſtquam ve- *Galat. 4.*
rò venit plenitudo temporis,& Chriſtus aduenit, iã
C non ſumus ſerui,ſed liberi,ſi credamus in Chriſtum.
Ergo dedit illis ſpeciem hæreditatis , poſſeſſionem
negauit. Habent nomen hæredis,vſum non habent:
quia ſicut paruuli hæredes nomen nudum hæredita-
tis non authoritatem vſurpant,iubendi ius & vtendi
non habent,quia plenitudinem ſuæ ætatis expectãt,
vt à curatoribus liberentur. Sicut ergo paruuli,ita &
Iudæi ſub pædagogo ſunt. Lex pædagogus eſt. Pæ-
dagogus ad magiſtrum ducit : magiſter noſter ſolus
eſt Chriſtus. Nolite dicere vobis Dominum & ma-
giſtrum , quia Dominus & magiſter veſter vnus eſt *Matth. 23.*
D Chriſtus. Pædagogus timetur, magiſter viam ſalutis
oſtendit. Timor ergo ad libertatem perducit,liber-
tas ad fidem, fides ad charitatem , charitas acquirit
adoptionem,adoptio hæreditatem. Ergo vbi fides,
ibi libertas : ſeruus enim ſub metu,liber ex fide. Ille
ſub litera,iſte ſub gratia : ille in ſeruitute,iſte in ſpiri-
tu. Vbi autem ſpiritus Domini,ibi libertas. Si igitur
vbi fides,ibi libertas : vbi libertas,ibi gratia:vbi gra- *1.Cor. 3.*
tia,ibi hæreditas : Iudæus autem litera non ſpiritu in
ſeruitute eſt,qui non habet fidem,non habet ſpiritus
E libertatem. Vbi autem nulla libertas,nulla gratia: v-
bi nulla gratia,nulla adoptio: vbi nulla adoptio,nul-
la ſucceſſio. Tanquam clauſis ergo tabulis cernit hę-
reditatem,non poſſidet,authoritatem non habet le-
ctionis. Nam quomodo dicit,Pater noſter,qui verũ
Dei filium negat, per quem adoptiuus acquiritur?
Quomodo teſtamentum nuncupat,qui mortem te-
ſtatoris negat? Quâdo libertatem vſurpat qui negat
ſanguinem quo redemptus eſt ? Hic enim eſt noſtræ
precium libertatis,ſicut Petrus dicit , Sanguine pre-
cioſo redempti eſtis , non agni vtique , ſed eius qui *1.Petr. 1.*
F manſuetudine & humilitate tãquam agnus aduenit,
& totum mundum vna ſui corporis hoſtia liberauit,
ſicut ipſe ait : Sicut agnus ductus ſum ad immolãdũ.
Vnde & Ioannes ait: Ecce agnus Dei,ecce qui tollit *Ioan. 1.*
peccatũ mũdi. Ergo Iudæus hæres in litera, nõ ſpiri-
tu,tanquã paruulus eſt ſub curatoribus & actoribus. *Galat. 4.*
Chriſtianus autẽ qui plenitudinem tẽporis agnouit,
qua Chriſtus aduenit factus ex muliere,factus ſub le-
ge: vt omnes qui ſub lege erãt redimeret,Chriſtian⁹,
inquam,

Epheſ. 4. inquam, per vnitatem fidei & agnitionem filij Dei
in virum perfectum, in menſuram ætatis exurgit,
plenitudinis Chriſti. Vale fili, & nos dilige, quia nos
te diligimus.

Diui Ambroſij ad Horontianum, ex eo quòd ab Apoſtolo commemoratum eſt, Abraham credidit Deo, & reputatū eſt ei ad iuſtitiam, &c. colligentis quòd ij magis Abrahæ filij qui ex fide hæredes ſunt, ipſam quoque fidem plurimū commendantis.

Epiſtola LXXIIII.

Geneſ. 15. AMbroſius Horontiano. Si Abraham credidit
Deo, & reputatū eſt ei ad iuſtitiam: quod autē
reputatur ad iuſtitiam, ex incredulitate ad fidē eſt:
vtique ex fide iuſtificamur, non ex operibus legis.
Galat. 4. Abrahæ autem ipſi duo filij Iſmaël & Iſaac, vnus de
ancilla, alter de libera. Et reſponſum huiuſmodi, vt
expelleret ancillam, & filium ancillæ: non enim hæ-
redem fore ancillæ filium. Et ideò non ancillæ nos
filios eſſe, ſed liberæ, qua libertate nos Chriſtus li-
C berauit. Vnde colligitur quòd ij magis Abrahę filii,
qui ex fide. Præſtant enim fidei quàm generationis
hæredes. Lex pædagogus eſt, fides libera. Abiicia-
Ibidem 3. mus ergo opera ſeruitutis, teneamus gratiam liber-
tatis. Deſeramus vmbram, ſolem ſecuti, ritus Iudai-
cos deſeramus. Circūciſio membri vnius nihil pro-
Ibidem 5. deſt. Denique ait Apoſtolus: Ecce ego Paulus dico
vobis, quoniam ſi circumcidamini Chriſtus vobis
nihil proderit. Non quia non poſſit, ſed quia indi-
Exod. 4. gnos beneficiis ſuis iudicet, qui vias eius deſerant.
Et quidem ante Sephora circumcidit filiū ſuum, &
D periculum depulit quod imminebat. Sed tunc pro-
fuit cùm Chriſtus adhuc perfecta differret, cùm par
uulus eſſet populus credentiū. Venit non paruulus,
ſed perfectus in omnibus Dominus Ieſus. Circūci-
1. Cor. 13. ſus eſt primò ſecundū legē, ne legē ſolueret: poſtea
per crucem, vt legem impleret. Ceſſauit ergo quod
ex parte eſt, quia venit quod perfectum eſt. Crux e-
nim in Chriſto nō vnum membrum, ſed totius cir-
cūcidit ſuperfluas voluptates. Fortaſſe adhuc quæ-
ritur qua ratione circumcidi ex parte voluerit, qui
venerat perfectam circumciſionem demonſtratu-
E rus. De quo non puto eſſe diutius deliberandum.
Nam ſi peccatum factus eſt, vt noſtra peccata mun-
daret: ſi maledictū pro nobis factus eſt, vt legis ma-
ledicta vacuaret: ea ratione & circumciſus pro no-
bis eſt, vt circumciſionem legis auferret, daturus ſa-
lutem crucis. Spiritu igitur ex fide ſpem iuſtitiæ ex-
Gal. 5. pectandam nobis aſſerit Apoſtolus, & in libertatem
vocatos, libertatem noſtram in occaſionem carnis
non debere conferre. Siquidem neque circumciſio
aliquid valet, neq; præputiū, ſed fides quæ per cha-
Deut. 6. ritatē operatur. Et ideò ſcriptū eſt: Diliges Domi-
F nū Deum tuū. Qui autē diligit, vtique credit: & cre-
dendo vnuſquiſque diligere incipit. Denique Abra-
ham credidit, & ſic diligere cœpit, & credidit non
ex parte, ſed per omnia. Aliter enim habere plenam
1. Cor. 13. non poterat charitatem, quia ſcriptum eſt: Charitas
credit omnia. Si non credit omnia, nō videtur cha-
ritas eſſe perfecta. Ergo perfecta charitas omnem
fidem habet. Non tamen facilè dixerim, quòd con-
tinuò omnis fides perfectam charitatē habeat, quia

A Apoſtolus dixit: Si habeam omnem fidem ita vt *Ibidem*
montes transferam, charitatem autem non habeā,
nihil mihi prodeſt. Etenim cùm tria ſint maximè in
viro chriſtiano, ſpes, fides, charitas: maior his chari-
tas. Sed arbitror propoſiti gratia hoc dixiſſe Apo-
ſtolum. Neque enim videtur mihi qui habeat omnē
fidem, ita vt montes transferat, charitatem non ha-
bere: quomodo & illud, Si habeat aliquis omnia
myſteria, & omnem ſcientiam, quomodo non ha-
beat charitatem, cùm dicat Ioannes, quia omnis
B qui credit quia Ieſus Chriſtus eſt, de Deo natus eſt. *1. Ioan. 4.*
Et ſuprà ipſe dixerit: Quoniam qui de Deo natus *Ibidem 3.*
eſt, nō peccat? Vnde colligitur, Si is qui credit quia
Ieſus Chriſtus eſt, de Deo natus eſt: & qui de Deo
natus eſt, non peccat: vtique is qui credit, quia Ieſus
Chriſtus eſt, non peccat. Si quis autem peccat, non
credit. Qui autem non credit, non diligit. Qui autē
non diligit, peccato obnoxius eſt. Ergo non diligit
qui peccat. Charitas enim multitudinē operit pec-
catorum. Quod ſi charitas peccandi excludit affe- *1. Petr. 4.*
C ctum, quandoquidem etiam timorem excludit fo-
ràs, plena eſt vtique perfectæ fidei charitas. Deni-
que Apoſtoli qui futuri erant amici, dixerunt: Ad- *Luc. 17.*
auge nobis fidem: petentes à bono medico vt infir-
mantem in ſe fidem ſanaret. Infirmabatur adhuc fi- *Matth. 14.*
des in iis, cùm audiret etiam Petrus: Minimæ fidei,
quare dubitaſti? Ergo fides velut præuia charitatis
occupat animam, & pręparat ſemitas venturæ dile-
ctioni. Sic omnis fides eſt, vbi perfectio charitatis.
Ideo puto dici quia charitas credit omnia, hoc eſt
facit fidem omnia credere, & habere huiuſmodi a-
nimam omnem fidem. Ac per hoc vbi perfecta cha-
D ritas, ibi omnis fides: ſicut vbi perfecta charitas, ſpes
omnis. Denique ſicut omnia credit, ita ſcriptū eſt, *1. Cor. 13.*
quia ſperat omnia. Ideo maior, quia ſpem fidémque
complectitur. Hanc charitatem habens nihil timet, *1. Ioan. 4.*
quia charitas timorem excludit foràs, & ideo able- *1. Cor. 13.*
gato & exuto timore omnia ſuffert, omnia ſuſtinet.
Qui ergo per charitatem omnia ſuſtinet, non poteſt
timere martyrium. Et ideo quaſi victor alibi in fine
ait: Mihi enim mundus crucifixus eſt, & ego mun- *Gala. 6.*
do. Vale fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

E *Diui Ambroſij ad Bellicium, exponentis quid ſibi velit illud quod Dominus Ieſus videns à generatione cæcum, expuit, & fecit lutum, & ſuperunxit oculos cæci, &c.*

Epiſtola LXXV.

AMbroſius Bellicio. Audiſti frater, lectionem
Euangelij, in qua decurſum eſt quòd præter-
iens Dominus Ieſus vidit à generatione cæcum. *Ioan. 9.*
Ergo nec nos quidem præterire debemus quē præ-
tereundum Dominus non putauit, præſertim cùm
F à generatione cæcus fuerit, quod non ocioſē eſt po-
ſitum. Eſt enim cæcitas quæ plerumque vt ægritu-
dinis aciem obducit oculorum, eadémque tempo-
ris ſpatio mitigatur. Eſt cæcitas quæ humorum in-
fuſione generatur. Ea quoque vitio plerumque ſub-
lato, medicinæ arte depellitur: vt cognoſcas, quia
quod iſte ſanatur qui à generatione ſua cæcus eſt,
non artis eſt, ſed poteſtatis. Donauit enim Domi-
nus ſanitatem, non medicinam exercuit. Eos enim
ſanauit Dominus Ieſus quos nemo curaret. Quàm

ſtolidi autem Iudæi qui interrogant: Hic peccauit,
an parentes eius? debilitates corporum teferentes
Ioan. 9. ad merita delictorum. Et ideò Dominus ait: Neque
hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſta-
rentur opera Dei in illo. Quod enim naturæ defuit,
creatori competit reformare, qui author naturę eſt.
Vnde addidit: Cùm in boc mũdo ſum, lux ſum hu-
ius mundi. Hoc eſt, omnes poſſunt videre quia cæci
Pſalm. 33. ſunt, ſi me lumen requirant. Accedite & vos, & illu-
minamini, vt videre poſſitis. Deinde quid ſibi vult
quòd is qui vitam refundebat imperio, ſalutem prę-
Ioan. 11. cepto dabat, dicens mortuo: Exi foràs, & egreſſus
Marc. 2. eſt Lazarus de ſepulchro, dicens paralytico: Surge,
tolle grabatum tuum, & ſurrexit paralyticus, & cœ-
pit grabatum ipſe portare, in quo ſolutus membris
omnibus portabatur? Quid inquam, ſibi vult, quod
expuit & fecit lutum, & ſuperunxit oculos cæci, &
dixit ei: Vade & laua in Siloa, quod interpretatur
Ioan. 9. miſſus & abit, & lauit, & videre cœpit? Quæ iſta ra-
tio eſt? Magna ni fallor. Plus enim videt quem Ieſus
tangit. Simul & diuinitatem & ſanctificationẽ eius
aduerte. Quaſi lux tetigit, & lumen infudit. Quaſi
ſacerdos per figuram baptiſmatis myſteria gratiæ
ſpiritualis impleuit. Expuit, vt aduerteres quia inte-
riora Chriſti lumen ſunt. Et verè videt qui Cbriſti
mundatur internis. Lauat ſaliua eius, lauat ſermo e-
Ibidem 15. ius, ſicut habes: Iam vos mundi eſtis propter ſermo-
nem quem locutus ſum vobis. Quod autem lutũ
fecit, & ſuperunxit oculos cæci, quid aliud ſignifi-
cat, niſi vt intelligeres quia ipſe hominem luto illi-
to reddidit ſanitati, qui de luto hominem figurauit,
& quòd bæc caro luti noſtri per baptiſmatis ſacra-
menta æternæ vitæ lumen accipiat? Accede & tu ad
Siloam, hoc eſt ad eum qui miſſus eſt à patre, ſicut
Ioan. 7. habes: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me
miſit. Diluat te Cbriſtus, vt videas. Veni ad baptiſ-
mum, tempus ipſum adeſt: veni feſtinus, vt & tu di-
Rom. 13. cas: Abij & laui, & videre cœpi. Vt & tu dicas,
Ioan. 13. cæcus eram, & videre cœpi. Vt & tu dicas, ſicut
iſte refuſo lumine ait: Nox præceſſit, dies appropin-
quauit. Nox erat cæcitas, nox erat cùm Iudas acce-
pit buccellam à Ieſu, & tunc introiuit in eum Sata-
nas, Iudę nox erat, in quo diabolus erat. Ioanni dies
erat, qui in Cbriſti pectore recumbebat, Petro quo-
que dies erat, cùm lumen Chriſti videret in monte.
Nox erat aliis, ſed Petro dies erat. At verò ipſi Pe-
tro nox erat quando Chriſtum negabat. Denique
gallus cantauit, & flere cœpit, vt emendaret errorẽ.
Iam enim dies appropinquabat. Interrogabant Iu-
dæi cęcum, Quomodo vidiſti? Grandis amentia. In-
terrogabant quod videbant, interrogabant cauſam
cùm factum viderent. Et maledixerunt ei dicentes:
Tu ſis diſcipulus eius. Maledictio eorum benedictio
eſt, quia benedictio eorum maledictio eſt. Tu ſis, in-
quiunt, diſcipulus eius. Tunc proſunt quando no-
cere ſe credunt. Vale fili, & nos dilige, vt facis, quia
nos te diligimus.

Diui Ambroſij ad Studium, quæſtionem ab eo propoſitam quam in quadam epiſtola ſuperius ad eundem ſcripta abſoluit, latius ac plenius pertractantis & abſoluentis.

Epiſtola LXXVI.

AMbroſius Studio. Etſi ſuperiore epiſtola hãc
quam propoſuiſti quęſtiunculam abſoluerim,
G tamen aliquid plenius requirenti tibi vt filio afferre
atque exculpere non ſuperſederim. Ac ſemper qui-
dem decantata quæſtio, & celebris abſolutio fuit
mulieris eius quæ in libro Euangelij quod ſecundũ
Ioannem ſcribitur, adulterij rea oblata Chriſto eſt.
Id enim Iudæorum commenta eſt tergiuerſatio, vt
ſi contra legem abſolueretur, contra legem prolata
Domini Ieſu ſententia teneretur. Si autem damna-
ta eſſet ex lege, vacare Chriſti videretur gratia. Sed
vehemẽtior facta eſt poſteaquàm epiſcopi reos cri-
minũ grauiſſimorum in publicis iudiciis accuſare,
H alij & vrgere vſque ad gladium ſupremamq; mortẽ,
alij accuſationes huiuſmodi & cruentos ſacerdo-
tum triumphos probare cœperũt. Quid enim aliud
iſti dicunt quàm dicebant Iudæi reos criminum le-
gibus eſſe publicis puniendos, & ideò accuſari eos
etiam à ſacerdotibus in publicis iudiciis oportuiſſe,
quos aſſerunt ſecundum leges oportuiſſe puniri?
Eadem cauſa eſt, ſed numerus minor, hoc eſt, non
diſpar iudicij quæſtio, ſed penè diſpar inuidia. Vnã
Chriſtus puniri ex lege non paſſus eſt, iſti minorem
numerum aſſerunt eſſe punitum. At quo loco boc
I iudicat Chriſtus? Nam plerumque ſecundum quali-
tates locorum in quibus docebat famulos ſuos, diſ-
putationes ſuas formare dignatus eſt, vt in porticu Ibidem 10.
Salomonis, boc eſt ſapientis, deambulans loqueba- Ibidem 7.
tur: Ego & pater vnum ſumus: vt in templo Dei di-
cebat: Mea doctrina nõ eſt mea, ſed eius qui me mi-
ſit. Hoc quoque iudicium in templo poſitus exer-
cet, ſicut ſcriptum eſt in poſterioribus. Sic enim ha- Ibidem 8.
bes: Hæc verba locutus eſt Ieſus in gazopbylacio,
docens in templo, & nemo apprehendit eum. Quid
eſt gazophylacium? Collatio fidelium, ſumptus pau
K perum, requies egenorum, iuxta quod ſedens Chri- Luc. 12.
ſtus, vt habes ſecundum Lucam, duo æra mulieris
viduæ diuitum muneribus cenſuit præferenda, di-
uino videlicet teſtimonio præferens opimæ præ-
miis largitatis ſedulę liberalitatis affectum. Qui tale
habebat iudicium, videamus quid ipſe iuxta gazo-
phylacium poſitus conferebat. Non enim ocioſè Ibidem 10.
viduam prætulit duo æra mittentem. Precioſa iſta
paupertas eſt, fidei opulenta myſterio. Iſta ſunt duo
æra quæ Samaritanus ille euangelicus ad eius curã-
da vulnera qui incidit in latrones, ſtabulario dereli-
L quit. Ergo & iſta ſpecie vidua in typo eccleſiæ hoc
gazopbylacio ſacro conferendum putauit, in quo
pauperum ſanarentur vulnera, peregrinorum ieiu- Pſal. 11.
nia ſedarentur. Vnde & nunc quid Cbriſtus confe-
rat, ſpiritualiter te oportet expendere. Diuidebat e-
nim populis argentum igne examinatum eloquio-
rum cœleſtium, & imaginis regiæ pecuniam popu-
lorum annumerabat affectibus. Nemo plus miſit,
quàm qui totum donauit, ſatiabat eſurientes, reple-
bat inopes, illuminabat cæcos, redimebat captiuos,
paralyticos erigebat, mortuos reſuſcitabat, & quod
M eſt amplius, conferebat abſolutiones reorum, pec-
cata donabat. Hæc ſunt duo æra quæ miſit eccleſia
poſteaquàm accepit à Chriſto. Quid enim ſunt duo
æra niſi precium noui & veteris Teſtamenti? Preciũ
ſcripturæ, fides noſtra eſt. Nam quod legitur, pro
intelligentis ęſtimatur arbitrio. Remiſſio igitur pec-
catorum vtriuſque precium teſtamenti eſt, quæ per
agnum in typo annunciata eſt, in veritate completa

per Chriſtum. Ideò habes neque ſeptem dierũ pur-
gationem ſine trium dierum eſſe purgatione. Septẽ
dierum purgatio ſecundum legem, quæ in ſpecie
præſentis ſabbati, ſpirituale ſabbatum annunciauit:
trium dierum purgatio ſecundum gratiam, quæ eu-
angelij teſtificatione ſignatur, quia tertio die Do-
minus reſurrexit. Vbi pœna præſcribitur, debet eſſe
pœnitentia peccatorum: vbi remiſſio donatur gra-
tia eſt. Præcedit pœnitentia, ſequitur gratia. Neque
pœnitentia ergo ſine gratia, neque gratia ſine pœ-
nitentia. Debet enim pœnitentia prius damnare
peccatum, vt gratia poſſit abolere. Ideò typum le-
gis accipiẽs Ioannes baptizauit in pœnitentia, Chri
ſtus ad gratiam. Septimus ergo dies legis myſteriũ
ſignat. Octauus reſurrectionis, ſicut habes in Eccle-
Eccleſ. 11. ſiaſte: Da partem illis ſeptem, & illis octo. Nam &
Oſeæ 3. in Propheta Oſee legiſti dictum ad eum, Conduc
tibi fornicariam quindecim denariis: eò quòd ge-
mino ære veteris & noui Teſtamenti, hoc eſt inte-
gro fidei precio, mulier illa vago quodam & mere-
tricio gentium conuenarum comitatu fulta condu-
citur. Et conduxit, inquit, eam gomor hordei, & ſe-
migomor. Per hordeum ſignificat quia imperfectos
vocaret ad fidem, vt perfectos redderet. Per gomor
intelligitur plena menſura, per ſemigomor ſemiple-
na menſura. Plena menſura in euangelio eſt, ſemi-
plena in lege, cuius plenitudo nouum eſt Teſtamen-
Matth. 5. tum. Siquidem ipſe Dominus ait: Non veni legem
ſoluere, ſed implere. Nec ocioſè quindecim ana-
bathmorum Pſalmos Dauidicos legimus, & quin-
decim gradibus aſcendiſſe ſolem, cùm Ezechias iu-
ſtus rex vitæ huius acciperet commeatum. Signifi-
cabatur enim eſſe venturus ſol iuſtitiæ, qui gradus
quindecim veteris & noui Teſtamenti illuminatu-
rus eſſet præſentiæ ſuæ lumine, quibus noſtra fides
ad vitam aſcendit æternam. Vnde & hoc quod ho-
Galat. 1. die in Apoſtolo lectum eſt, myſticum reor, eò quòd
quindecim diebus apud Petrum manſerit. Videtur
enim mihi quòd Apoſtolis ſanctis ſcripturæ diuinæ
interpretationem ſermone ſecum vario conferen-
tibus pleni luminis refulſerit claritudo, ignorantiæ
vmbra deceſſerit. Sed iam veniamus ad mulieris hu-
ius adulteræ abſolutionem. Oblata erat à Scribis &
Ioan. 8. Phariſæis Domino Ieſu adulterij rea, & hac oblata
fraude, vt ſi eam abſolueret, legem ſoluere videre-
tur: ſin verò damnaret, propoſitum ſui mutaret ad-
uentus, quia peccata omnium remiſſurus aduenit.
Ibidem 7. Denique ſuprà ait: Ego non iudico quenquam. Of-
ferentes ergo eam, dixerunt: Hanc mulierem inue-
nimus publicè mœchantem. Scriptum eſt enim in
Leuit. 20. lege Moyſi omnem mœchã lapidari. Tu verò quid
dicis de ea? Quæ cùm dicerent: Ieſus inclinato capi-
te digito ſcribebat in terra. Et cùm expectarent vt
audirent eum, erigens caput dixit: Qui ſine peccato
eſt, prior lapidet eam. Quid tam diuinum quàm iſta
ſententia, vt is peccata puniat qui exors ipſe pecca-
ti ſit? Quomodo enim feras aleni vltorem, & pro-
prij criminis defenſorem? Nónne ſe magis ipſe cõ-
demnat, qui in alio damnat quod ipſe committit?
Matth. 7. Hoc autem dixit: Et ſcribebat in terra. Quid? Vti-
que dicens: Feſtucam quæ in oculo eſt fratris tui vi-
des, trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non vides.

A Libido enim velut feſtuca eſt, citò accenditur, pro-
perè conſumitur. Sacrilegium perfidiæ, quo Iudæi
negabant propriæ ſalutis authorem, ſceleris magni-
tudinem perſonabat. Scribebat autem in terra digi-
to quo legem ſcripſerat. Peccatores in terra ſcribũ-
tur, iuſti in cœlo, ſicut habes dictum ad diſcipulos:
Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. *Lucæ 10.*
Secundò autem ſcripſit, vt gemino teſtamento Iu-
dæos ſcias eſſe damnatos. Audientes autem hoc
verbum, exierunt foràs vnus poſt vnum, incipien-
tes à ſenioribus, & ſedebant cogitantes de ſe. Et re-
B manſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans. Bene
ait quòd exierunt foràs qui nolebant eſſe cũ Chri-
ſto. Foris litera eſt, intus myſteria. Sequebantur e-
nim diuinarum lectionum quædam velut arborum
folia, non fructum, qui viuebant in vmbra legis, &
ſolem iuſtitiæ videre non poterant. Denique deſcẽ-
dentibus illis remanſit ſolus Ieſus, & mulier in me-
dio ſtans. Donaturus peccatum, ſolus remanet Ie-
ſus, ſicut ipſe ait: Ecce venit hora, & iam venit, vt *Ioan 16.*
diſpergamini vnuſquiſque in ſua, & me ſolum relin-
quatis. Non enim legatus, neque nuncius, ſed ipſe
C Dominus ſaluum fecit populum ſuum. Solus rema-
net, quia non poteſt hoc cuiquam hominum cum
Chriſto eſſe commune vt peccata condonet. So-
lius hoc munus eſt Chriſti, qui tulit peccatum mun-
di. Meruit & mulier abſolui, quæ recedentibus Iu-
dæis remanſit ſola cum Chriſto. Eleuans autem ca-
put Ieſus, dixit mulieri: Vbi ſunt qui te accuſabant?
Nemo te lapidauit? Et illa reſpondit: Nemo Domi-
ne. Et ait ad illam Ieſus: Nec ego te damnabo, vade,
& amodò vide ne pecces. Vide lector diuina my-
ſteria, & clementiam Chriſti. Cùm accuſatur mu-
D lier, caput Chriſtus inclinat, eleuat autem vbi defe-
cit accuſator. Ita nullum damnari vult, abſolui om-
nes. Breuiter autem omnes hæreticorum interimit
quæſtiones dicendo, Nemo te lapidauit: qui dicunt
Chriſtum diem neſcire iudicij, vel qui ait; Sedere *Matth. 20.*
autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt
meum dare vobis: ecce & hic ait: Nemo te lapida-
uit? Quomodo vtique interrogat quod videbat?
Sed interrogat nobis, vt noſceremus non eſſe lapi-
datam. Eſt etiam humani affectus hæc conſuetudo,
E vt interrogemus ſæpiſſimè quod videmus. Et ideo
mulier reſpondit: Nemo Domine. Hoc eſt dicere:
Quis poteſt lapidare quam ipſe non damnas? Quis
poteſt alium ſub tali ſententiæ conditione punire?
Cui reſpondit Dominus: Nec ego te damnabo. Ad-
uerte quomodo propriam ſententiam temperauit,
vt Iudæi de abſolutione mulieris calumniari nihil
poſſent, ſed in ſe magis calumniam retorquerent ſi
queri vellent. Dimittitur enim mulier, non abſolui-
tur, quia deerat accuſator, non quia innocens ap-
probatur. Quid ergo quererentur qui priores à per-
F ſecutione criminis, & ab executione ſupplicij deſti-
terunt? Addidit autem deuiæ: Vade, & amodo vide
ne pecces. Emendauit ream, non crimen abſoluit.
Etenim ſeueriore ſententia culpa damnatur ſi vnuſ-
quiſque crimen ſuum oderit, & in ſe incipiat con-
demnare delictum. Etenim cum reus occiditur, per-
ſona magis quàm culpa punitur. Vbi vero culpa de-
ponitur, abſolutio perſonę eſt, pœna peccati. Quid

eſt ergo: Vade, & amodo vide ne pecees? Hoc eſt, Ex quo te Chriſtus redemit, corrigat gratia quam pœna non emendaret, ſed plecteret. Vale fili, & nos dilige vt filius, quia nos te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſij ad Conſtantium, cauſam reddentis cur Circumciſio veteris Teſtamenti authoritate quaſi vtilis imperetur, & noui Teſtamenti magiſterio quaſi inutilis repudietur, aduerſantiúmque obiectiones arguta reſponſione diſſoluentis.

Epiſtola LXXVII.

AMbroſius Conſtantio. Non mediocris pleroſque mouet quæſtio, qua cauſa Circumciſio & veteris Teſtamenti authoritate quaſi vtilis imperetur, & noui Teſtamenti magiſterio quaſi inutilis repudietur, cùm præſertim Abraham primus oraculum Circumciſionis celebrandæ acceperit, qui diē Domini Ieſu vidit & gauiſus eſt. Quod vtique in euidenti eſt, quia non corporalibus, ſed ſpiritualibus legis diuinæ intenderit: & ideò veram Dominici corporis paſſionem in agni conſpexerit immolatione. Quid ergo dicemus ſecutum patrem Abraham, vt id primus inſtitueret quod eius non ſequeretur hæreditas? Aut qua ratione circumciduntur infantulorum corpora, & in ipſo ortu ſubiiciuntur periculis, & hoc imperari oraculo, vt diſcrimen ſalutis fiat de myſterio religionis? Quid hoc ſignificat? Latet enim cauſa veri, & oportuit aut aperto aliquid myſterio ſignificari, aut ono periculoſo myſteriorum indicio mandari. Cur verò ſignum teſtamenti diuini in ea datur parte membrorum quæ viſu inhoneſtior exiſtimatur? Aut qua gratia ipſe operator corporis noſtri in ipſo noſtræ generationis exordio circumcidi opus voluit ſuum & vulnerari, & cruentari, & abſcindi partem quam velut neceſſariā (quia omnia diſpoſuit ordinatè) cum cæteris membris faciendam putauit? Aut enim præter naturam eſt hæc portio corporis noſtri, & non oportuit habere omnes homines quod eſſet præter naturam: aut ſecundum naturam eſt, & non decuit amputari quod ſecundum naturæ perfectionem creatum foret, cùm præſertim alieni à portione Domini Dei noſtri id præcipoè irridere ſoliti ſint. Deinde cùm propoſitum ſit Deo, vt frequenter ipſe teſtificatus eſt, plures ad ſacræ obſeruantiā proocare religionis, quāto magis inuitarentur ſi oon aliqui Circumciſionis ipſius aut periculo, aut opprobrio reuocarentur? Ergo vt ad prima redeamus, & propoſitum proſequamur ordinem, de ipſa Circumciſionis qualitate dicendum videtur. Cuius gemina debet eſſe defenſio, quia duplex eſt accuſatio. Vna quæ irrogatur à gentilibus, altera quæ ab iis qui de populo Dei ſunt exiſtimatur. Vehementior autē gentiliū, qoi viros Circumciſione ſignatos etiam opprobrio & illuſione dignos arbitrantur. Sed etiam ipſorum ſapientiſſimi quique ita Circumciſiooem approbant, vt electos ſuos erga cognoſcenda & celebranda myſteria circumcidendos putent. Denique Ægyptij, qui & geometriæ & colligēdis ſyderum curſibus operā intendunt ſuam, impium iudicant ſacerdotem qui

G nequaquam habeat Circumciſionis inſigne. Nam neque magici carminis ſapientiam, nec geometriā, nec aſtronomiam iudicant viam ſuam obtinere ſine Circumciſionis ſignaculo. Et ideò vt impetrandi vim operationi adhibeant ſuæ, purgationem quandam vatum ſuorum Circumciſionis arcano celebrandam exiſtimant. Reperimus autem in hiſtoria veterum non ſolos Ægyptios, ſed etiam Æthiopum & Arabum & Phœnicum aliquos Circumciſione exga ſuos vſos. Et hanc putant ſe adhuc probandæ viam ſeruare rationis, eò quòd ſui corporis primi-
H tiis, & ſanguinis initiati inſidias dæmonum quas illi generi oſtro moliuntur, exiguæ partis arbitrentur conſecrationibus deſtruendas: vt qui totius hominis ſaluti nituntur nocere, infirmari operationem ſuam putent Circumciſionis ſacræ vel lege vel ſpecie. Arbitror enim quòd in præteritum ipſe dæmonum princeps, ceſſare ſuas artes erga noxiæ operationis effectum exiſtimauerit, ſi ei nocere conaretur quem ſignaculo Circumciſionis ſacræ initiatum aduerteret, aut ei qui videretur in hoc ſaltem munere legi diuinæ obtemperare. Iam qui ſingulorum
I membrorum officia diligenter expendit, non ocioſam cauſam in hac membri huius portiuncula exiſtimare poterit, qua ratione non ſolùm circumcidatur puer, verumetiam octauo circumcidatur die: quando incipit mater pignoris nati in ſanguine eſſe puro, quę ante octauumdiem fertur in ſanguine immundo ſedere. Hæc aduerſum eos dicta ſint, qui nulla nobis vnitate fidei ſociantur, & ideò tanquā aduerſum diſſidentes difficilior diſputandi locus. Reſponſum autem ſibi huiuſmodi habeant qui credunt in Dominum Ieſum, quod nudare noluimus,
K cùm aduerſum opiniones gentilium diſputaremus. Nam ſi redempti ſumus nō corruptibilibus argento & auro, ſed precioſo ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, (quo vtique vendente, niſi eo qui noſtrum iam peccatricis ſucceſſionis ære quæſitum ſeruitiū poſſidebat:) ſine dubio ipſe flagitabat precium, vt ſeruitio exueret quos tenebat obſtrictos. Precium autem noſtræ liberationis, erat ſanguis Domini Ieſu, quod neceſſario ſoluendum erat ei cui peccatis noſtris venditi eramus. Donec igitur hoc precium pro omnibus ſolueretur hominibus, 1. Petr. 1.
L quod Dominici ſanguinis effuſione pro omnium fuit ſoluendum abſolutione, opus fuit ſingulorum ſanguine, qui lege & conſuetudinis ritu, ſacræ præcepta ſequerentur religionis. Sed quia precium pro omnibus ſolutum eſt, poſteaquàm paſſus eſt Chriſtus Dominus, iam non opus eſt vt viritim ſanguis ſingulorum Circumciſione fundatur, cùm in ſanguine Chriſti Circumciſio vniuerſorum celebrata ſit, & in illius cruce omnes ſimul crucifixi ſimus cum eo, & conſepulti io eius ſepulchro, complan-
M tati ſimilitudini mortis eius, vt vltra non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Quòd ſi quis, vt Marcion & Manichæus, reprehendendum Dei putat eſſe iudicium, quia vel oraculum de Circumciſione celebranda edendum putauit eſſe, vel legem qua ſanguinis effuſio mandatur, neceſſe eſt vt is etiam Dominum Ieſum reprehendendum arbitretur, qui non exiguum, ſed Roman. 6.

multum

multum ſanguinem pro huius mundi effudit redē-
ptione, & hodiéque nos fundere iubet ſanguinem
noſtrum pro tanto religionis certamine, dicens:
Matth. 16. Qui vult me ſequi, tollat crucem ſuam, & ſequatur
me. Si autem nequaquam iuſta eſt accuſatio cū ali-
quis totum ſe pro pietate offerat, & multi ſanguinis
ſe mundet effuſione, quomodo legem poſſumus re-
prehendere exigui ſtillam exigentē ſanguinis, cùm
prædicemus Dominum Ieſum multi effuſionem
ſanguinis, & totius corporis mortem imperantem?
Nec ipſum Circumciſionis ſignaculum & ſpecies
feriabatur, quo populus Dei velut quodam ſigillo
ſignatus corporis diſcernebatur à cæteris nationi-
bus. Nunc autem Chriſti donatus nomine ſignum
corporis nequaquam requirit, qui prærogatiuam
diuinæ meruit nuncupationis. Quid autem abſur-
dum ſi propter pietatem aliquid doloris vel laboris
inferri videbatur, quò plus deuotio per hæc certa-
mina probaretur? Pulchrum etiam vt ab ipſis vitæ
incunabulis inſigne religionis adoleſceret, & pude-
ret vnumquemque ætatis prouectioris vel labori,
vel dolori cedere, quorum vtrumque tenera infan-
tia viciſſet. Sed iam leui Circumciſionis dolore nō
opus eſt Chriſtiano populo, qui mortem Domini
circumferens, per momenta ſingula fronti propriæ
mentis contemptum inſcribit, vtpote qui ſciat ſine
cruce Domini ſalutem ſe habere non poſſe. Quis e-
nim acu vtatur ad præliandum, cùm telis inſtructus
ſit validioribus? Iam illud quiuis facilè refellendum
aduertit, quia propoſitum eſt pleroſque potuiſſe ad
ſacræ religionis prouocari obſequium, niſi eſſent
doloris timore vel laboris contuitu reuocati. Et po-
tuit hoc terrere maiorem, quod infantuli plerique
ſuſtinebant ſine periculo? Eſto tamen aliquos infan-
tulos Iudæorum, cùm dolorem circumciſi corporis
plagæque feruentis ſuſtinere non potuerint, defun-
ctos fuiſſe: ſed hoc nec cæteros deterrebat proue-
ctiori ætate robuſtos, & laudabiliorem faciebat eū
qui præceptis obediſſet cœleſtibus. Quòd ſi hoc in
exiguo dolore arbitrantur confeſſionis fuiſſe ob-
ſtaculum, quid de martyrio dicunt? Nam ſi repre-
hendunt Circumciſionis dolorem, reprehendant &
martyrum mortem, per quos cumulata non minu-
ta religio eſt. In tantum autem abeſt nocuiſſe fidei
Circumciſionis dolorem, vt probabiliorem fidem
faciat dolor. Maior enim fidei gratia, ſi quis pro re-
ligione contemnat dolorem. Et hic magis habet
præmium, quàm ille qui ideò dolorem voluit Cir-
cumciſione ſubire, vt gloriaretur in lege, & laudem
ex hominibus magis quàm ex Deo quęreret. Opor-
tuit igitur Circumciſionem ex parte fieri ante eios
aduentum, qui totum circumcideret hominem. Ex
parte enim debuit aſſueſcere humana conditio,
quemadmodum in id quod perfectum eſt credere-
tur. Si autem oportuit circūcidi, in qua magis par-
te membrorum oportuit Circumciſionem fieri,
quàm in ea quæ quibuſdam videretur inhoneſtior,
vt iis quæ putarentur ignobiliora eſſe membra cor-
poris noſtri, honeſtatem abundantiorem circum-
darent, & quæ inhoneſta ſunt noſtra, honeſtatem a-
bundantiorem haberent? Vbi enim magis vir ſan-
guinis ſui admoneri debuit, quàm in ea parte quæ
miniſterium errori exhibet? Nunc tempus eſt vt &

A illis reſpondeamus qui dicunt: Si ea pars corporis
noſtri ſecundum naturam eſt, nequaquam eam am-
putari oportuiſſe: ſi non eſt ſecundum naturam, nō
debuiſſe ſimul naſci. Qui quoniam tam arguti ſunt,
& ipſi mihi reſpondeant vtrum ſecundum naturam
ſucceſſio humana ſit quæ generationibus adoleſcit,
an contra naturam. Si enim ſecundum naturam,
numquam igitur intermittenda eſt. Et quomodo
integritas virorum, virginitas puellarum, abſtinen-
tia viduarum, continentia coniugum prædicatur?
B Nullum ergo ſtudium quærendæ ſucceſſionis feria-
ri debuit. Sed ipſe author naturæ non vtique gene-
rationi obſecutus eſt, qui de ſe cùm eſſet in corpore
conſtitutus, prębuit magiſterium, & hortatus eſt di-
ſcipulos ad integritatem dicens: Sunt ſpadones qui Ibidem 19.
ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum: qui po-
teſt capere, capiat. Cùm ſit autem homo compoſi-
tus ex corpore & anima: (ſatis eſt enim interim hoc
dicere, & ſilere de ſpiritu) non eſt in vtroque idem
ſecundum naturam: ſed quod eſt ſecundum corpo-
C ris naturam, id contra naturam eſt animæ. Et quod
ſecundum naturam eſt animæ, id contra naturam
eſt corporis: vt ſi dicam, quod ſecundum naturam
eſt viſibili, id contra naturam eſt ei quod non vide-
tur. Et quod ſecundū naturam eſt ei quod non vide-
tur, id contra naturam eſt viſibili. Nihil ergo incon-
gruum in hominibus Dei ſi fiant aliqua contra na-
turam corporis, quæ ſint ſecundum animæ naturā.
Qui autem dicunt quoniam plures credidiſſent ſi
Circumciſio non fuiſſet, ij ſibi reſponſum hoc ha-
beant, quoniam plures crederent ſi martyria non
eſſent: ſed præſtantior eſt fortitudo paucorū, quàm
D remiſſio plurimorum. Sicut autem plurima baptiſ-
matum genera præmiſſa ſunt, quia ſecuturum erat
verum illud vnum in ſpiritu & aqua ſacramentum
baptiſmatis, quo totus redimitur homo: ita pluri-
morum Circumciſio præmittenda fuit, quia ſe-
cutura erat Circumciſio Dominicę paſſionis, quam Ioan. 1.
pertulit Ieſus quaſi agnus Dei vt tolleret peccatum
mundi. Hæc ideò ſcripſimus, vt oſtenderemus quia
& debuit præmitti Circumciſio quæ foris eſt, & ea
iam poſt aduentum Domini iure videatur excluſa.
Nunc autem Circumciſio eſt neceſſaria quæ in oc-
E culto eſt, ſicut Iudæus præſtantior qui in occulto
in ſpiritu non litera: quoniam cùm ſint in vno ho-
mine duo homines de quibus dictum eſt: Et ſi qui 2. Cor. 4.
foris eſt homo noſter, corrumpitur ſecundum deſi-
deria erroris, ſed qui intus eſt, renouatur de die in
diem. Et alibi: Condelector enim legi Dei ſecundū Rom. 7.
interiorem hominem. Interior eſt homo noſter qui
eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, exte-
rior qui figuratus è limo. Sic denique & in Geneſi
duas tibi creaturas hominis oſtendit, ſecundò crea-
F tum hominem ſignificās. Sicut ergo duo homines,
ita & gemina conuerſatio eſt, vna interioris homi-
nis, altera exterioris. Et quidem plerique actus in-
terioris hominis perueniunt ad exteriorem homi-
nem, quemadmodum caſtimonia interioris homi-
nis tranſit etiam ad caſtitatem corporis. Qui enim
adulterium cordis ignora, idem vtique neſcit cor-
poris adulterium. Non tamen etiam illud eſt conſe-
quens, vt qui non adulterauit corpore, non adulte-
rauerit etiam corde, ſecundum illud: Quoniam qui Matth. 5.

viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iã adul-
terauit eam in corde ſuo. Nam etſi adhuc non ſit a-
dulter corpore, tamen iam affectu adulrer eſt. Ergo
eſt interioris hominis Circumciſio. Nam qui circũ-
ciditur, totius carnis illecebras tanquam præputiũ
exuit, vt ſit in ſpiritu, non in carne & ſpiritu mortifi-
cet corporis ſui actus. Et hæc eſt quæ in occulro eſt
Circumciſio, ſicut Abraham ante in præputio erat,
poſtea factus eſt in Circumciſione. Sic interior ho-
mo noſter quando eſt in carne, tanquam in præpu-
tio eſt: quando autẽ iam non eſt in carne, ſed in ſpi-
ritu, incipit eſſe in Circumciſione, non in præputio.
Sicut autem qui circumciditur, non totam carnem
Eſaia 40. exuit, ſed ſolùm præputium, vbi corruptela frequẽ-
tior: ita qui in occulto circumciditur, carnem illam
exuit: de qua ſcriptum eſt: Omnis caro fœnum, &
omnis glotia eius vt flos fœni, aruit fœnũ, & flos
eius decidit. Verbum autem domini manet in æter-
Luca 3. num. Et remanet caro, quę videbit ſalutare dei, ſicut
ſcriptũ eſt: Et videbit omnis caro ſalutare dei. Quæ
ſit iſta caro, mũda aures, vt intelligas. Talis ergo de-
bet eſſe in occulto circuncifio, vt nullam habeat cõ-
Geneſ. 49. parationem cum ea quæ foris eſt circunciſione. Et
ideo qui in occulto Iudæus eſt, ipſe præſtat, qui eſt à
Iuda, cuius manus ſupra ceruicem inimicorum eius,
qui recubans requieuit vt leo, & vt catulus leonis,
quem laudant fratres eius. Ab hoc Iuda non deficit
princeps, quia ſermo eius principes facit, qui non
ſubiiciantur illecebris ſecularibus, & captiuentur
voluptatibus iſtius mundi. Et quia ipſe Iudas in hãc
generationem venit, ideò plurimi qui poſtea gene-
rati ſunt, proficiunt vt virtutũ principaru gaudeant.
Habemus itaque Circumciſionem in occulto, &
1. Cor. 2. occulto Iudæum, qui eſt ſpiritualis. Spiritualis au-
tem, vt pote princeps, diiudicat omnia, ipſe autem
à nemine diiudicatur. Debuit ergo legis mandato
præſcripta Circumciſio quæ ex parte erat, ceſſare,
poſteaquàm venit qui Circumciſionem faceret to-
tius hominis, & impleret Circumciſionem legis.
Matth. 5. Quis autem eſt iſte niſi qui dixit: Non veni legem
ſoluere, ſed implere? Quamquam ſi diligenter intẽ-
das, & illa ſit ratio qua iam ceſſare debuerit præpu-
tij Circumciſio, quia plenitudo gentium venit. Non
Rom. 11. enim gentibus Circumciſio mandata eſt, ſed ſemi-
Geneſ. 17. ni Abraham. Sic enim habes in primo oraculo: Et
dixit Deus ad Abraham: Tu autem teſtamentum
meum obſeruabis, tu & ſemen tuum poſt te in pro-
genies eorum. Et hoc eſt teſtamentum meum quod
obſeruabis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te
in progenies eorum: Circumcidetur veſtrum omne
maſculinum, & circumcidetis carnem præputij ve-
G ſtri, & erit in ſigno teſtamenti inter me & vos. In-
fans octo dierum circumcidetur vobis, omne ma-
ſculinum in progenies veſtras. Vernaculus domus
tuæ & pecunia emptus ab omni filio alterius qui nõ
eſt ex ſemine tuo, Circumciſione circũcidetur, &
erit teſtamentum meum in carne veſtra in teſtamẽ-
tum æternum. Et incircumciſus maſculus qui non
circumciderit carnem præputij ſui octaua die, ex-
terminabitur anima illa de generatione illa, quia te-
ſtamentum meum tranſgreſſus eſt. Hebræus quidẽ
negatur habere de octaua die, ſicut Aquila ſignifi-
H cat. Sed non in Aquila omnis authoritas, qui quaſi
Iudæus in litera pręteriit nec poſuit octauum diem.
Interim & octauũ diem & in ſigno datã Circũciſio-
nem audiſti. Signũ autem rei maioris iudiciũ eſt,
indiciũ veritatis futurę, & datum teſtamentũ Abra-
hæ & ſemini eius, cui dictum eſt: In Iſaac erit ſemen
tuum. Ergo circumcidi licuit Iudæum vel domi eius *Hebr. 11.*
narum, vel pecunia eius emptum. Non poſſumus
deriuare hoc ad alienigenam, aut proſelytum, niſi
fuerint in domo Abrahæ nati, aut pecunia eius em-
pti, vel ſeminis eius. Denique nihil dixit de proſely-
I tis, de quibus quando voluit dicere, nominauit eos,
ſicut habes: Et locutus eſt Dominus ad Moyſen di-
cens: Loquere ad Aaron, & ad filios eius, & ad om-
nes filios Iſraël, & dices ad eos: Homo homo à filiis
Iſraël, & à proſelytis qui ſunt appoſiti vobis, quicũ-
que fecerit holocauſtum. Vbi ergo comprehendit
eos, ibi lex eos tenet. Vbi oraculo non ſignificãtur,
quomodo aſtringi videtur? Sic habes denique: Dic
filiis Aaron, quando de ſacerdotibus dicit. Habes
quando & de Leuitis dicit. Ergo omnifariam claret *Roma. 7.*
etiam ſecundum literam legis, quamquam lex ſpiri-
K tualis ſit, & ſecundum ipſam tamen literam ad Cir-
cumciſionem teneri non potuiſſe nationum popu-
los, ſed ipſam Circumciſionẽ in ſigno fuiſſe donec
plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſal-
uus fieret, circumciſus corde, non exigua membri *Rom. 11.*
vnius parte. Ergo ſatis & excuſata à nobis, & exclu-
ſa eſt Iudæorum manens hodiéque Circumciſio.
Quod autem reprehenſioni eam dicunt fuiſſe vel
eſſe gentilibus, primùm non habent reprehendere
ipſi vel irridere quod alij conſortes faciunt ſui. Eſto
tamen fuerit quod irriderent. Quid hoc nos moue- *1. Cor. 1.*
L re debet, cùm ipſa crux Domini Iudæis ſcandalum,
Græcis ſtultitia, nobis autem virtus Dei ſit atque ſa-
pientia? Et ipſe Dominus dixerit, Qui me confuſus
fuerit coram hominibus, confundar & ego eum co- *Luca 9.*
ram patre meo qui eſt in cœlis. Docens nos iis quæ
ridentur ab hominibus, non commouendos, ſi qua
pro religionis obſequio deferuntur.

FINIS.

Capita

Capita Epiſtolarum Libri decimi.

Ambroſius Theophilo, dolenter conquerens de ſtatu cauſa diſcordiarum inter Euagrium & Flauianum, & quid eum in hac re agere velit, exponens. Epiſt. LXXVIII.

Ambroſius Theophilo & Anyſio, excuſans ſe de iudicio ferendo inter Bonoſum epiſcopum & accuſatores eius, illiſque cauſam iſtam committens. Eoſdem prꜷterea approbans merito abhorruiſſe blaſphemiam quorundam qui inuiolatam virginem Mariam plures peperiſſe filios mentiuntur. Epiſt. LXXIX.

Syricius papa Mediolanenſi eccleſiꜷ, narrans quid actum ſit contra hꜷreticos qui ſub velamento pij nominis ſerpētino ſermone catholicam veritatem corrumpere, ac fideles Chriſtianos ſauciare moliti ſunt, admonénſque vt ab illis ſe cuſtodiant. Epiſt. LXXX.

Ambroſius, Baſſianus et cꜷteri Syricio papꜷ, paſtoralem illius ſolicitudinem circa ouile Chriſti cuſtodiendum, & lupos arcendos commendantes, virginitatémque contra iſtorum dementiam coniugio prꜷferentes: Immaculatam prꜷterea Chriſti genitricem Mariam, ratione, teſtimoniis, figuris, & exemplis aſtruentes in partu virginem permanſiſſe: Prꜷconia denique viduitatis attexentes, ac tandem Iouinianum & reliquos hꜷreticos eſſe damnatos inſinuantes. Epiſt. LXXXI.

Ambroſius Vercellenſi eccleſiꜷ, & eis qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, dolenter conquerens quod ipſa ſola adhuc ſacerdotem non habeat, illóſque admonens vt parentum exempla ſequantur ad poſtulandum ſacerdotem. Eorum prꜷterea errorem qui nullum dicunt eſſe abſtinentiꜷ meritum, vel virginitatis fructum, rationibus, ſcripturis et exemplis confutans, voluptatem quoque condemnans, & ieiunium, abſtinentiam, temperantiam ac virginitatem excellenter commendans: Vercellenſes deinceps ad conſtantiam & alias virtutes exhortans. Quódque maxime in Epiſcopi petitione abeſſe debeat malignitas. Ac tandem qualis in epiſcopum eligendus, qualéſve & ipſi eſſe debeant, exponens. Epiſt. LXXXII.

Ambroſius epiſcopis per Aemiliam conſtitutis, eos de celebritate paſchali inſtruens. Epiſt. LXXXIII.

Ambroſius ſacrꜷ virgini Demetriadi, magnis prꜷconiis veram humilitatem exaltans, aduerſantémque illi ſuperbiam digna vituperatione confundens. Ac per hoc ipſam ad elationem cauendam, & prꜷſidio ſyncerꜷ humilitatis armandam perſuadens. Epiſt. LXXXIIII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM
LIBER DECIMVS.

Diui Ambroſij ad Theophilum, dolenter conquerentis de ſtatu cauſꜷ diſcordiarum inter Euagrium & Flauianum, & quid eum in hac re agere velit exponentis.

Epiſtola LXXVIII.

AMBROSIVS Theophilo. Non habet quod vrgeat Euagrius, & habet quod metuat Flauianus, ideóque refugit examen. Dent fratres veniam dolori iuſto, quia propter ipſos vniuerſus orbis cōcutitur. Et illi tamen noſtro non compatiuntur dolori, perſtringi ſaltem ſe æquanimiter ferant ab iis quos vident ſua per tantorum curricula temporum vexari intentione. Inter hos etenim duos nihil quod ad Chriſti pacem pertineat, eligentes, grauis toto orbe ſtabat diſcordia. Cui bonæ pacis naufragio ſancta ſynodus Capuenſis tandem obtulerat portum trāquillitatis, vt omnibus per totum orientem daretur communio catholicam confitentibus fidem, & duobus iſtis tuæ ſanctitatis examē impartiretur, fratribus & conſacerdotibus noſtris Ægy-

A ptiis pariter confidentibus: quia hoc verū iudicium futurum arbitrati ſumus, quod neutri parti ſociata communione aliquo fauore protenderet. Cum ex his igitur æquiſſimæ ſynodi cōſtitutis ſperaremus iā remedium datum finémque oblatū diſcordiæ, ſcribit ſanctitas tua iterum fratrem noſtrum Flauianum ad precum auxilia, & imperialium reſcriptorum ſuffragia remeauiſſe. Fruſtra ergo tantorum ſacerdotum fuſus labor, iterū ad huius ſeculi iudicia reuertendum, iterum ad reſcripta, iterum vexabuntur ſa-
B cerdotes ſenes, transfretabunt maria, iterum inualidi corpore patriam peregrino mutabunt ſolo, iterum ſacroſancta altaria deſerentur, vt in longinqua proficiſcamur, iterum pauperum turbæ epiſcoporū, quibus ante onéroſa paupertas non erat, externæ opis egentes compellentur inopiam gerere, aut certè victum inopū itineris vſurpare. Interea ſolus exlex Flauianus (vt illi videtur) non venit quando omnes conuenimus. Fœnerator & debitor inuicem ſibi occurrunt, iſti ſibi non poſſunt occurrere, ſolus

exors Flauianus(vt ipſe vult) ſacerdotalis conſortij,
qui nec imperialibus decretis nec ſacerdotum con-
uentui præſentiam faciat ſui. Nec tamen etiam hoc
mori dolore,fratri Euagrio dooamus ſpeciem bonę
cauſſæ,qui eò defenſabilior ſibi videtur, quod cum
refugit Flauianus, aut quòd habere ſe alterum arbi-
tretur æqualem,vterque alienæ magis ordinationis
vitiis quam ſuis fretus. Quos tamen nos in melio-
rem vocamus viam, vt malimus eos ſuis potius bo-
nis quàm alieno virio defendi. Qua de re quoniam
propriis texuiſti literis poſſe typũ reperiri aliquem
quo poſſit auferri fratrum diſcordia, cum ſancta ſy-
nodus cognitionis ius vnanimitati tuæ cæteriſque
ex Ægypto conſacerdotibus noſtris commiſetit,
iterum oportet fratrem noſtrum Flauianum conue-
nias, vt ſi in eo perſeuerauerit quo veniendum non
putet, ſaluis concilij Niceni, ſed etiam ſynodi Ca-
puenſis ſtatutis, illibata pace vniuerſorum ita coo-
ſulas, vt non videamur deſtruere quod ædificatum
eſt. Si enim quæ ædificaui deſtruo,præuaricatorem
me ipſe conſtituo: ac ſi quæ deſtruxi, iterum ædifi-
cem. Seruetur ergo impartitæ pacis gratia inter vni-
uerſos,&nihilominus declinatio partis alterius fru-
ſtrandi effectum habere non poſſit. Sane referendũ
arbitramur ad ſanctum fratrem noſtrum Romanæ
ſacerdotem eccleſiæ, quoniam præſumimus ea te
iudicaturum quæ etiam illi diſplicere nequeant. Ita
enim vtile erit conſultum ſententiæ, ita pacis &
quietis ſecuritas,ſi id veſtro ſtatuatur conſilio quod
communioni noſtræ diſſenſionem non afferat, vt
nos quoque accepta noſtrorum ſerie ſtatutorum,cũ
id geſtũ eſſe cognouerimus quod eccleſia Romana
haud dubiè comprobauerit, læti fructum huiuſmo-
di examinis adipiſcamur.

Diui Ambroſij ad Theophilum & Anyſium, excuſantis ſe de iudicio ferendo inter Bonoſum epiſcopum & accuſatores eius, illiſque cauſſam committentis: eoſdem præterea approbantis meritò abhorruiſſe blaſphemiam quorundam qui inuiolatam virginem Mariam plures peperiſſe filios mentiuntur. *Epiſtola* LXXIX.

AMbroſius Theophilo & Anyſio. Accepi lite-
ras veſtras quibus vel pro veritate,vel pro mo-
deſtia noſtram ſententiam ſciſcitari voluiſtis. Sed
cum huiuſmodi fuerit concilij Capuenſis iudicium,
vt finitimi Bonoſo atque eius accuſatoribus iudi-
ces tribuerentur, & præcipue Macedunes qui cum
epiſcopo Theſſalonicenſi de eius factis vel cogno-
ſcerent, aduertimus quod nobis iudicandi furma
competere non poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie
ſynodus, rectè de iis quæ comprehendit veſtrorum
ſcriptorum ſeries,decerneremus. Veſtrum eſt igitur
qui hoc recepiſtis iudicium, ſententiã ferte de om-
nibus,nec refugiendi, vel elabendi, vel accuſatori-
bus vel accuſato copiam dare. Vicem enim ſynodi
recepiſtis, quos ad examinãdũ ſynodus elegit. De-
nique cum Bonoſus epiſcopus poſt iudicium ve-
ſtrum miſiſſet ad fratrem noſtrum Ambroſium qui
eius ſententiam conſuleret, interdictam ſibi eccle-
ſiam irrumpere atque ingredi, reſpõſum eſt ei quod
nihil temerãdum foret, ſed omnia modeſte patien-
ter ordine gerenda. Neque contra ſententiam ve-
G ſtram tentandum aliquid, vt quod videretur vobis
iuſtitiæ conuenire,ſtatueretis,quibus hanc ſynodus
dederat authoritatem. Ideo primum eſt vt ij iudicẽt
quibus iudicandi facultas eſt data. Vos enim totius
(vt ſcripſimus) ſynodi vice decernitis. Nos quaſi
ex ſynodi authoritate iudicare non conuenit. Sane
non poſſumus negare de Mariæ filiis iure reprehen-
ſum, meritóque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe,
quòd ex eodem vtero virginali ex quo ſecundum
carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit.
Neque enim elegiſſet Domious Ieſus naſci per vir-
H ginem,ſi eam indicaſſet tam incontinentem fore,vt
illud genitale Dominici corporis, illam aulam regis
æterni concubitus humani ſemine coinquinaret.
Qui enim hoc aſtruit, nihil aliud niſi perfidiam Iu-
dæorum aſtruit, qui dicunt eum non potuiſſe naſci
ex virgine. Nam ſi hanc accipiant à ſacerdotibus
authoritatem, & videatur Maria partus fudiſſe plu-
rimos,maiore ſtudio veritatem fidei expugnare cõ-
tendent. Et vbi eſt illud quod ſcriptum eſt, dicente
Domino ad matrem de Ioanne euangeliſta: Mulier *Ioan. 19.*
ecce filius tuus,&rurſus ad Ioannem de Maria: Ecce
I mater tua? Quid ſibi iſtud vult quod cum in cruce
Dominus poſitus peccatum mundi tolleret,pronũ-
ciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud
dicitur niſi vt claudat ſua ora perfidia, obmuteſcat,
ne matrem Domini aliquo audeat temerare conui-
cio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pu-
doris aſſertor quod deſponſata fuerit viro tantum-
modo Ioſeph, nulla tamen coniugalis coitus con-
ſuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam
ſuſcepturam ex Ioſeph filios, à viri conſortio ſepa-
rare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt,addidit teſtimo-
K nium euangeliſta dicens, quod ſuſcepit eam diſci-
pulus in ſuam. Nũquid ergo diuortium fecit? num- *Ibidem.*
quid à viro abduxit atque abſtulit? Ergo qui hoc le-
git in euangelio, quomodo quaſi naufragus titu-
bat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filij eſt de
matris integritate, hæc Mariæ locuples integri pu-
doris hæreditas, hic totius finis conſummationis.
Denique hoc dixit,& emiſit ſpiritum,conſummans
omne myſterium bono fine pietatis. Legimus e-
tiam & omnia percurrimus vel de eo quod fratri
noſtro,& coepiſcopo Baſſo in conſortium regendæ
L eccleſiæ datus eſt Senecio, vel de cæteris, vnde ve-
ſtræ normam expectamus ſententiæ.

Syricij papæ ad Mediolanenſem eccleſiam, narrantis quid actum ſit contra hæreticos qui ſub velamento pij nominis ſerpentino ſermone catholicam veritatem corrumpere, ac fideles Chriſtianos ſauciare moliti ſunt, admonentiſque, vt ab illis ſe cuſtodiat.

Epiſtola LXXX.

M
SYricius Mediolanenſi eccleſiæ. Optarem ſemper
fratres chariſſimi dilectionis & pacis veſtræ ſyn-
ceritatis gaudia nunciari, ita vt viciſſim diſcurrenti-
bus literis ſoſpitatis indicio iuuaremur veſtro, quia
non paritur nos quietos ab incurſione ſua vacare
hoſtis antiquus ab initio mendax, inimicus veri-
tatis, æmulus hominis, quem vt deciperet, ſe an-
te decepit. Pudicitiæ aduerſarius, luxuriæ magiſter,
crudeli-

crudelitatibus paſcitur, abſtinentia puniendus odit A
ieiunia, miniſtris ſuis prædicantibus dum dicit eſſe
ſuperflua, ſpem non habens de futuris, Apoſtoli ſen-
1.Cor.15. tentia repercuſſus dicentis, Manducemus & biba-
mus, cras enim moriemur. O infœlix audacia, ô de-
ſperatæ mentis aſtutia. Tam incognitus ſermo hæ-
reticorum intra eccleſias cācri more ſerpebat, vt oc-
cupans pectus, totum hominē præcipitaret in mor-
tem. Et niſi Dominus Sabaoth laqueum quem pa- B
rauerat dirupiſſet, ſcena tanti mali & hypocriſis pu-
blicata multorum ſimplicium corda traxerat in rui-
nam: quia facile ad deteriorem partem mens huma-
na traducitur, malens per ſpatioſa volare, quàm ar-
ctæ viæ iter per laborem tranſire. Qua de re neceſſa-
rium ſatis fuit mihi quæ hîc geſta ſunt, ad veſtram
conſcientiam cognoſcenda mandare, ne ignoran-
tia ſacerdotis quiſpiam peſſimorum eccleſiam irrū-
pentium ſub religioſo nomine cōtagio violaret: ſic-
Matth.7. ut ſcriptum eſt domino dicente, Multi venient ad
vos in veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi ra- C
paces, à fructibus eorum cognoſcetis eos. Ij videli-
cet qui quaſi vtilitate Chriſti noſſe ſe iactent, vt ſub
vehemento pij nominis gradientes domum oratio-
nis ingreſſi, ſermonem ſerpentinæ diſputationis ef-
Pſal.10. fundant, vt ſagittent in obſcuro rectos corde, atque
veritatem catholicam vertendo ad ſuæ doctrinę ra-
biem diabolico more traducant, atque ouium ſim-
plicitatem defraudent. Et quidem multarum hære-
ſium malignitatem ab apoſtolis nunc vſque didici-
mus, & experti abrogauimus: ſed numquam tales
canes eccleſiæ myſterium latratibus fatigauerunt, D
quales nunc ſubito hoſtes fidei erumpentes doctri-
na perfidiæ polluta, cuius ſint diſcipuli, verborum
fructibus prodiderunt. Nam cum alij hæretici ſin-
gula ſibi genera quæſtionum male intelligēdo pro-
poſuerint cōuellere atque concerpere de diuinis in-
Matth.22. ſtitutionibus: iſti non habentes veſtem nuptialem,
ſaucientes catholicos, noui & veteris teſtamenti (vt
dixi) continentiam peruertentes, illecebroſo atque
ficto ſermone aliquot Chriſtianos cœperunt iam
vaſtare, atque ſuæ dementiæ ſociare, intra ſe conti-
nentes nequitiæ ſuæ virus. Verū illecti blaſphemias E
ſuas conſcriptione temeraria publice prodiderunt,
& deſperatæ mentis furore conciti paſſim in furo-
rem gentilium publice à fidelibus Chriſtianis viris
genere optimis, religione pręclaris, ad meam humi-
litatem ſubito ſcriptura honorifica videntur eſſe de-
lati, vt ſacerdotali iudicio detecta diuinæ legi con-
traria ſpirituali ſententia deleātur. Nos ſane nuptias
non aſpernantes accipimus quibus velamine inter-
ſumus, ſed virginum nuptias Deo deuotas maiore
honorificentia veneramur. Facto igitur presbytero F
conſtitit doctrinæ noſtræ, id eſt, Chriſtianæ legi eſſe
cōtraria. Vnde apoſtoli ſecuti præceptū, quia aliter
quàm quod accepimus annūciabant, omnium no-
ſtrum tam presbyterorum & diaconorum quàm to-
tius etiam cleri vna ſuſcitata fuit ſententia, vt Ioui-
nianus, Auxētius, Genialis, Germinator, Felix, Prō-
tinus, Martianus, Ianuarius & Ingenioſus, qui autho-
res nouæ hæreſis & blaſphemiæ inuenti ſunt, diuina
ſententia & noſtro iudicio in perpetuum damnati
extra eccleſiam remanerent. Quod cuſtodituram
ſanctitatem veſtram non ambigens, hæc ſcripta di-

A rexi per fratres & presbyteros meos Creſcentem,
Leopardum, & Alexandrum, qui religioſi officium
fidei poſſint ſpiritu adimplere feruentes.

Diui Ambroſij Baſſiani, & cæterorum ad Syricium papam, paſtoralem illius ſolicitudinem circa ouile Chriſti cuſtodiendum, & lupos arcendos commendantium, virginitatémque contra iſtorum dementiam coniugio præferentiū: Immaculatam præterea Chriſti genitricem Mariam, ratione, teſtimonijs, figuris & exemplis aſtruentium in partu virginem permanſiſſe: Præconia denique viduitatis attexentium, ac tandem Iouinianum & reliquos hæreticos eſſe damnatos inſinuantium. B

Epiſtola LXXXI.

DOmino dilectiſſimo fratri Syricio Papæ Am-
broſius Epiſcopus, Baſſianus Epiſcopus, & cę-
teri. Recognouimus literis ſanctitatis tuæ boni pa-
ſtoris excubias, qui fideliter cōmiſſam tibi ianuam
C ſerues, & pia ſolicitudine Chriſti ouile cuſtodias, di-
gnus quem oues Domini audiant & ſequantur: &
ideo quia noſti ouiculas Chriſti, lupos facile depre-
hēdes, & occurres quaſi prouidus paſtor, ne iſti mor
ſibus perfidię ſuæ feralique vlulatu dominicum oui-
le diſpergant. Laudamus hoc Domine frater, no-
bis dilectiſſime, & toto concelebramus affectu. Nec
miramur ſi luporum rabie grex Domini perhorruit,
in quibus Chriſti vocem non recognouit. Agreſtis
enim vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nul-
lum caſtitatis ordinem ſeruare, promiſcue omnia
D velle confundere, diuerſorum gradus abrogare me-
ritorum, & paupertatem quandam cœleſtium re-
munerationum inducere, quaſi Chriſtiana ſit palma
quam tribuit. (Hinc enim plurimi abundant tituli
præmiorum) ſimul ſe iſti condemnare cōiugio. Sed
quæ poteſt laus eſſe coniugij, ſi nulla virginitatis eſt
gloria? Neque vero nos negamus ſanctificatum à
Chriſto eſſe coniugium, diuina voce dicente: Erunt *Geneſ.2.*
ambo in carne vna, & in vno ſpiritu. Sed prius eſt
quod nati ſumus, quàm quod effecti, multóque prę-
ſtantius diuini operis myſterium, quàm humanæ
E fragilitatis remedium. Iure laudatur bona vxor, ſed
melius pia virgo præfertur, dicente Apoſtolo, Qui *1.Cor.7.*
iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit,
melius facit. Hæc enim cogitat quæ Dei ſunt, illa
quæ mundi. Illa coniugalibus vinculis colligata eſt,
hæc libera vinculorum: illa ſub lege, iſta ſub gratia.
Bonum coniugium, per quod eſt inuenta poſteritas
ſucceſſionis humanæ: ſed melior virginitas, per quā
regni cœleſtis hæreditas acquiſita, & cœleſtium me-
ritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem cura ſuc-
F ceſſit, per virginem ſalus euenit. Denique ſpeciale
donum virginitatis Chriſtus elegit, & integritatis
munus exhibuit, atque ipſe repræſentauit quod ele-
git in matre. Quanta dementia funeſtorum latra-
tuum, vt iidem dicerent Chriſtum ex virgine non
potuiſſe generari. Quidam ferunt ex muliere, ſed ex
his humanorum pignorum patribus virgines per-
manere. Aliis ergo præſtat Chriſtus quod ſibi (vt
dicunt) præſtare non potuit? Ille vero qui carnem
ſuam ſuſcepit, etſi homo factus eſt, vt hominem re-
dimeret, atque à morte reuocaret, inuitatus tamen
quaſi Deus munere venit in terras, vt quēadmodum

Eſa. 49. dixerat: Ecce facio omnia noua: partu etiam imma- G
Apoc. 21. culatæ virginis naſceretur, & ſicut ſcriptum eſt, vt
crederetur nobiſcũ De'. Sed de via peruerſitatis pro
duntur dicere: Virgo cõcepit, ſed nõ virgo genera-
uit. Quæ potuit ergo virgo concipere, potuit virgo
generare: cũ ſẽper cõceptus præcedat, partus ſequa-
tur. Sed ſi doctrinis nõ creditur ſacerdotũ, credatur
oraculis Chriſti, credatur monitis angelorũ dicen-
Luc. 1. tium, Quia non eſt impoſſibile Deo omne verbum.
Credatur ſymbolo Apoſtolorum quod eccleſia Ro-
mana iteratum ſemper cuſtodit & ſeruat. Audiuit
Luc. 1. Maria vocem angeli, & quæ ante dixerat, Quomodo
fiet iſtud? non de fide generationis interrogans, re- H
ſpondit poſtea? Ecce ancilla Domini, contingat mi-
hi ſecundum verbum tuum. Hæc eſt virgo quæ in
vtero concepit, virgo quæ peperit filium. Sic enim
Eſa. 7. ſcriptum eſt, Ecce virgo in vtero accipiet & pariet
filium. Non enim concepturam tantummodo vir-
Ezech. 44. ginem, ſed & parituram virginem dixit. Quæ autem
eſt illa porta ſanctorum, illa exterior ad orientem,
quæ manet clauſa, & nemo, inquit, pertranſibit per
eam niſi ſolus Deus Iſrael? Nonne eſt hæc porta Ma-
ria, per quam in hunc mundum redemptor intrauit? I
Matth. 3. Hæc porta iuſtitiæ, ſicut ipſe dixit, Sine nos implere
omnem iuſtitiã. Hæc porta eſt beata Maria: de qua
ſcriptum eſt, quia Dominus pertranſibit per eam, &
erit clauſa poſt partum, quia virgo concepit & ge-
nuit. Quid autem incredibile ſi contra vſum origi-
Pſalm. 113. nis naturalis peperit Maria & virgo permanet, quã-
do contra vſum naturæ mare vidit & fugit, atque in
Num. 20. fontem ſuum Iordanis fluenta remearunt? Non er-
4. Reg. 6. go excedit fidem quod virgo peperit, quando legi-
Ioan. 21. mus quòd petra vomuit aquas, & in mõtis ſpeciem K
Eſa. 19. maris vnda ſolidata eſt. Nõ ergo excedit fidẽ quòd
homo exiuit de virgine, quãdo petra profluxit, ſca-
turiuit ferrum ſuper aquas, ambulauit homo ſuper
aquas. Ergo ſi hominem vnda portauit, non potuit
hominem virgo generare: atque hominem de quo
legimus: Et mittet illis Dominus hominem qui ſal-
uos faciet eos, & notus erit Dominus Ægyptiis? In
veteri itaque teſtamento virgo Hæbræorum per
mare duxit exercitum: in nouo teſtamento virgo
Luc. 2. generis aula cœleſtis electa eſt ad ſalutẽ. Quid autem L
etiam viduitatis attexamus præconia, cũ in euãge-
lio poſt virginis celeberrimum partum Anna vidua
ſubrogetur, quæ vixerat cum viro ſuo annis ſeptẽ à
virginitate ſua, & hæc vidua annorũ octogintaqua-
tuor, quæ nõ diſcedebat de tẽplo, ieiuniis & obſecra-
tionibus ſeruiens die ac nocte? Et merito habilis vi-
duitas. Denique ſi Adam ſic exegiſſet ieiunium, nõ
Iona 1. fuiſſet nudus effectus. Niniuem amor ieiunij libera-
Matth. 17. uit. Et ipſe dominus ait: Nõ eiicietur niſi per oratio-
nem & ieiuniũ. Sed quid plura apud magiſtrũ atque
doctorem? cum iam dignum præmiũ retulerunt illi M
perfidiæ ſuæ, qui ideóque huc venerunt, ne ſuper eſ-
ſet locus in quo non dominarentur, qui vere ſe Ma-
nichæos probauerunt, non credentes quia ex virgi-
ne vtique veniſſet. Quænã hæc eſt ſuppar nouorum
Iudæorum amẽtia? Si veniſſe non creditur, nec car-
nem creditur ſuſcepiſſe. Ergo in phantaſmate viſus
eſt, in phantaſmate crucifixus eſt. Sed nobis in veri-
tate crucifixus eſt, in veritate redẽptor noſter. Ma-
nichæus eſt qui abnegat veritatem, qui carnẽ Chri-

G ſti negat, & ideo non eſt illis remiſſio peccatorum.
Sed eſt impietas Manichæorum, quam & clemen-
tiſſimus execratus eſt Imperator, & omnes qui illos
viderunt, quaſi quædam contagia refugerunt, ſicut
teſtes ſunt fratres & compresbyteri mei Creſcens,
Leopardus, Alexander, ſancto feruentes ſpiritu, qui
eos omnium execratione damnatos, Mediolanenſi
ex vrbe quaſi profugos repulerunt. Ita Iouianum,
Auxentium, Germinatorem, Felicem, Protinum,
Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingenioſum,
quos ſanctitas tua damnauit, ſcias apud nos quoque
ſecundum iudicium tuum eſſe damnatos. Incolu-
H mem te & florentiſſimum Deus noſter tueatur om-
nipotens, Domine dilectiſſime frater. Item ſubſcri-
ptio. Ego Euentius epiſcopus ſaluto ſanctitatem
tuam in Domino, & huic epiſtolæ ſubſcripſi: Maxi-
mus epiſcopus, Felix epiſcopus, Baſſianus epiſco-
pus, Theodulus epiſcopus, ex iuſſu Domini epiſco-
pi Geminiani, ipſo præſente Aper presbyter ſubſcri-
pſi. Euſtaſius epiſcopus, Conſtantius epiſcopus, Eu-
ſtaſius epiſcopus, & omnes ordines ſubſcripſerunt.

I *Diui Ambroſii ad Vercellenſem eccleſiam, & eos qui inuo-
cant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, dolenter conque-
rentis quòd ipſa ſola adhuc ſacerdotem nõ habeat, illoſque
admonentis vt parentum exempla ſequãtur ad poſtulan-
dum ſacerdotem. Eorúmque præterea errorem qui nullum
dicunt eſſe abſtinẽtiæ meritum, vel virginitatis fructum,
rationibus, ſcripturis & exemplis confutantis, volupta-
tem quoque condemnantis, & ieiunium, abſtinentiam,
temperantiam ac virginitatem excellenter commendan-
tis: Vercellenſes deinceps ad conſtantiam & alias virtutes
K exhortantis: quódque maxime in epiſcopi petitione abeſſe
debeat malignitas: ac tandem qualis in epiſcopum eligen-
dus, qualéſue & ipſi eſſe debeant, exponentis.*

Epiſtola LXXXII.

AMbroſius ſeruus Chriſti vocatus epiſcopus,
Vercellenſi eccleſiæ, & iis qui inuocant nomẽ
Domini noſtri Ieſu Chriſti: Gratia vobis à Deo pa-
tre & vnigenito filio eius adimpleatur in ſpiritu ſan-
cto. Confligor dolore, quia eccleſia Domini quæ
L eſt in vobis, ſacerdotem adhuc non habet, ac ſola
nunc ex omnibus Liguriæ atque Æmiliæ Venetia-
rúmque vel cæteris finitimis Italiæ partibus huiuſ-
modi eget officio quod ex ea aliæ ſibi eccleſiæ pete-
re ſolebant, & (quod verecundius eſt) mihi adſcri-
bitur veſtra intentio, quæ affert impedimẽtum. Nã
cum ſint in vobis diſſenſiones, quomodo poſſumus
aliquid aut nos decernere, aut vos eligere, aut quiſ-
quam acquieſcere, vt inter diſſidẽtes ſuſcipiat hoc
munus, quod inter conuenientes vix ſuſtineatur?
Hæc eſt illa confeſſoris inſtitutio, hæc iuſtorum ſo-
M boles patrum, qui ſanctum Euſebium quem num-
quam ante cognouerant, poſthabitis ciuibus ſimul
vt viderunt, & probauerunt: tantúmque inter-
fuit vt probaretur, quantum vt videretur? Merito
vir tantus euaſit quem omnis elegit eccleſia, merito
creditum quod diuino eſſet electus iudicio, quem
omnes poſtulauiſſent. Conuenit igitur vt ſequa-
mini exemplum parentum, præſertim cum à ſancto
confeſſore inſtitutos meliores patribus eſſe opor-
teat, quãdo vos melior doctor inſtituit atque erudi-
uit,

uit, modeſtiæque veſtræ & coocordiæ inſigne ede- A
re, vt congtuatis aſſenſu ad poſtulandum ſacerdo-
tem. Eteoim ſi iuxta dominicam ſententiam, quod
Matth.18. duobus conueoerit ſuper terram, de omni re quam-
cũque petierint, fiet, inquit, à patre meo, qui in cœ-
lis eſt: vbi enim ſunt duo vel tres congregati in no-
mioe meo, ibi ego ſum in medio eorum: quãto ma-
gis vbi plena eſt in oomine Domini congregatio?
B Vbi voiuerſorum poſtulatio congruit, dubitare vos
nequaquam oportet ibi Dominum Ieſum & voloo-
tatis authorem, & petitionis arbitrum fore, & ordi-
nationis præſulem, vel largitoreo gratiæ. Facite
ergo vos dignos videri quorum in medio Chriſtus
ſit. Vbi enim pax, ibi Chriſtus: quia pax Chriſtus.
Vbi iuſtitia, ibi Chriſtus: quia Chriſtus eſt iuſtitia. Sit
io medio veſtrûm, vt videatis eum, oe dicatut & vo-
Ioan.1. bis: Medius autem veſtrûm ſtat, quem vos noo vi-
detis. Non illum videruot Iudæi, in quem noo cre-
diderunt: nos illum deuotione conſpicimus, fide
C cernimus. Stet igitur in medio veſtrûm, vt aperian-
Pſalm.18. tur vobis cœli qui enarrant gloriam Dei, vt volun-
tatem eius faciatis, & operemini opus eius. Qui vi-
det Ieſum, cœli ei aperiuntur, ſicut aperti ſunt Ste-
Acto.7. phano dicenti: Ecce video cœlos apertos, & Ieſum
ſtaotem ad dexteram Dei. Stabat Ieſus quaſi aduo-
catus: ſtabat quaſi ſolicitus, vt Stephanũ athletam
ſuum certantem iuuaret: ſtabat quaſi paratus vt co-
ronaret ſuum martyrem. Stet igitur & vobis, vt eum
non timeatis ſedentem. Sedens eoim iudicat, ſicut
Daniel.7. Daniel dicit: Throni poſiti ſunt, & libri aperti ſunt:
D & antiquus dierum ſedit. In octogeſimo autem pri-
Pſal.81. mo Pſalmo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in congrega-
tiooe deorum, in medio autem Deos diiudicat. Stet
vobis. Sedens igitur iudicat, ſtans iudicat, & iudicat
imperfectis, inter Deos autem diiudicat. Stet vobis
vt defenſor, vt boous paſtor, ne vos lupi incurſent
graues. Quo non ocioſe noſtra admonitio deflectit.
Audio enim homines qui dicunt nullum eſſe abſti-
nentiæ meritum, oullum frugalitatis, nullam virgi-
nitatis gratiam, pari omnes ęſtimari precio, delira-
re eos qui ieiuniis caſtigent carnem ſuam, vt meoti
E ſubditã faciant. Quod nũquam feciſſet, numquam
ſcripſiſſet ad inſtruendum alios Paulus Apoſtolus, ſi
deliramentũ putaſſet. Gloriatur itaque dicens: Sed
1.Cor.9. caſtigo corpus meũ, & ſeruituti redigo, ne aliis præ-
dicans ipſe reprobus inueniar. Ergo qui noo caſti-
gant corpus ſuum, & volunt prædicare aliis, ipſi re-
probi habentur. An quicquam tam reprobũ, quàm
quod ad luxuriam, ad corruptelam, ad laſciuiã pro-
uocat, quàm incitamentum libidinis, incontinen-
tiæ fomes, incendium cupiditatis? Quæ iſtos Epicu-
F reos noua ſchola miſit, non philoſophorum, vt ipſi
aiunt, ſed imperitorum, qui voluptatem prædicent,
delicias ſuadeant, caſtimoniam nullius eſſe dicant
vtilitatis? Fuerunt nobiſcum, ſed non fuerũt ex no-
bis. Neque enim pudet dicere quod dicit Euangeli-
1.Ioan.2. ſta Ioannes. Sed hic poſiti primo ieiunabant, intra
mooaſterium continebaotur: oullus erat luxurię lo-
cus, interdicta ludibrioſæ diſputationis licẽtia. Hoc
delicati oon potueruot ferre. Abierunt, deinde vo-
lẽtes redire non ſunt recepti. Pleraque enim audie-
ram quæ deberent cauere. Monueram, nihil profe-
ceram. Effetueſcentes itaque diſſeminare talia cœ-

A peruot, quibus incẽtores eſſeot vitiorum omnium.
Miſerabiles, perdiderunt vtique quod ieiunauerũt.
Perdiderunt quod ſe aliquo continuerũt tempore.
Nunc itaque diabolico ſtudio iouident aliorum o-
peribus bonis, quorum ipſi fructu exciderunt. Quæ
virgo audiat nullum præmium eſſe integritatis, &
non ingemiſcat. (Abſit enim vt facile credat) certe
vt non ſtudia deponat, & intentionem ſuæ mentis
B inflectat? Quæ vidua quum eooceperit nullum eſſe
fructum viduitatis, malit ſeruare fidem coniugij, &
in triſtibus degere, quàm lætioribus ſe credere? Quę
coniugij diſtricta vinculũ? ſi audiat quod nullus ho-
nos caſtitatis ſit, non poſſit incurioſa tentari cor-
poris aut mentis facilitate? Et ideo eccleſia quoti-
die in lectionibus ſacris, in ſacerdotum tractatibus
laudem pudicitiæ, gloriã integritatis perſonat. Fru-
ſtra ergo dicit Apoſtolus, Scripſi vobis in epiſtola, 1.Cor.5.
ne commiſecamini fornicariis. Et ne forte dicant,
Non de omnibus mundi nos dicimus fornicariis,
C ſed dicimus quòd qui fuerit in Chriſto baptizatus,
haberi iam noo debeat fornicarius, ſed qualiſcum-
que vita eius accepta ſit Deo: ideo addidit Apoſto-
lus: Non vtique fornicariis huius mundi. Et infra: Si
quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut i-
dolis ſeruiẽs, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax,
cum eiuſmodi nec cibũ quidem ſumere. Quo enim
mihi de iis qui foris ſunt iudicare? Et ad Epheſios:
Fornicatio & omnis immunditia & auaritia oec no- Ephes.5.
minetur in vobis, ſicut decet ſanctos. Et infra: Hoc
enim ſcitote quòd omnis impudicus, aut immun-
D dus, aut auarus, quod eſt idololatra, non habet hęre-
ditatem in regno Chriſti & Dei. De baptizatis vti-
que dictum liquet. Ipſi enim accipiunt hæreditatẽ,
qui baptizantur in morte Chriſti, & conſepeliuntur Rom.8.
cum Chriſto, vt cum ipſo reſurgant. Ideo hæredes
Dei, cohęredes Chriſti. Sunt hæredes Dei, quia
tranſcribitur in eos Dei gratia: cohæredes Chriſti,
quia renouantur in vitam ipſius. Hæredes quoque Ibidem.
Chriſti, quia datur illis per mortem ipſius tanquam
teſtatoris hæreditas. Iſti igitur magis ſibi debent at-
tendere qui habent quod poſſint amittere, quàm
E qui non habent. Iſti maiore agere cuſtodia, iſti ca-
uere vitiorum illecebras, erroris incitamenta, quæ
maxime cibo potúque oriuntur. Denique ſedit po- Exod. 32.
pulus manducare & bibere, & ſurrexit ludere. Ipſe
quoque Epicurus, quem iſti ſibi magis ſequeodum
quàm Apoſtolos putant, aſſertor voluptatis, etſi ne-
get inuectricem mali eſſe voluptatem, non negat ta-
men ex ea fieri quædam ex quibus generentur ma-
la. Denique nec luxurioſorum vitam reprehenſibilẽ
videri, quæ repletur delectatiooibus, niſi vel dolo-
F ris vel mortis quatiatur metu. Atque hic quàm alie-
nus à vero ſit, etiam hinc deprehẽditur, quòd volu-
ptatem in homine Deo authore creatã aſſerit prin-
cipaliter: ſicut Philuminaris eius ſectator in Epito-
mis ſuis diſputat, & huius allegat hiſtoricos eſſe au-
thores ſentẽtiæ. Sed hoc diuina ſcriptura redarguit,
quæ ſerpentis inſidiis atque illecebris infuſam Adæ Gen.3.
atque Euæ voluptatem docet. Siquidem ipſe ſerpẽs
voluptas ſit, & ideo variæ ac lubricæ, & velut vene-
no quodam corruptelarum infectæ paſſiones volu-
ptatis ſint. Appetentia igitur voluptatis conſtat ac-
ceptũ Adã excidiſſe mandato Dei, & fructu gratiæ.

Quomodo igitur volnptas ad paradiſum reuocare G
nos poteſt, quæ ſola nos paradiſo exuit? Vnde & no-
minus Ieſus volens nos aduerſus diaboli tentamen-
ta fortiores reddere, certaturus ieiunauit, vt ſcire-
mus quia aliter illecebras mali non poſſemus vince-
re. Denique ipſe diabolus primum tentamentorum
Matth. 4. ſuorum ſpiculum de voluptate intorſit dicens, Si fi-
lius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Vnde ait
Dominus: Non in pane ſolo viuit homo, ſed in om-
ni verbo Dei, & noluit facere, cum poſſet, vt magis
lectionis ſtudio quàm voluptatis intendere nos ſa-
lutari præcepto doceret. Et quia iſti ieiunãdum ne-
gant, qua cauſſa Chriſtus ieiunauerit aſtruant, niſi vt H
nobis exemplo eſſet eius ieiunium. Denique in po-
ſterioribus docuit non facile malum poſſe niſi no-
Ibidem 17. ſtro vinci ieiunio, dicẽs, Hoc genus non eiicitur ni-
ſi in oratione & ieiunio. Quid etiam ſibi vult ſcri-
ptura quæ docet ieiunaſſe Petrum, & ieiunanti atq;
Act. 10. oranti de baptizandis gentibus reuelatum myſte-
rium, niſi vt oſtenderet etiam ipſos ſanctos cum ie-
iunant, tũc fieri præſtãtiores? Denique Moyſes cum
Exod. 34. ieiunaret, legem accepit. Et ideo Petrus cum ieiu-
Dan. 14. naret, edoctus eſt noui teſtamenti gratiam. Daniel I
quoque ieiunij merito ora clauſit leonum, futuro-
rúmque temporum vidit negocia. Aut quæ nobis
ſalus eſſe poteſt niſi ieiunio eluerimus peccata no-
Tobiæ 4. & 12. ſtra: cum ſcriptura dicat: Ieiunium & eleemoſyna à
peccato liberat? Qui ſunt ergo hi præceptores noui
qui meritum excludant ieiunij? Nonne gentilium
vox iſta eſt dicentium: Manducemns & bibamus?
1. Cor. 15. Quos bene irridet Apoſtolus dicens: Si ſecundum
hominem pugnaui Epheſi ad beſtias, quid mihi
prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Manducemus & K
bibamus: cras enim moriemur. Hoc eſt: Quid mihi
profuit vſque ad mortem contentio, niſi vt hominẽ
redimerem meum? Qui fruſtra redimitur ſi nulla eſt
ſpes reſurrectionis. Ac per hoc ſpe omni redẽptio-
nis amiſſa manducemus & bibamus: ne amittamus
fructum præſentium, qui futurorum nullum tene-
mus. Illotum ergo eſt cibis & potibus indulgere, qui
nihil poſt mortem ſuam ſperant. Denique Epicurei
dicunt aſſertores voluptatis, quia mors nihil ad nos.
Quo demõſtrant corpore ſe tantum non mente vi- L
uere: nec animæ fungi, ſed carnis ſolius munere, qui
ſucceſſione animæ corporiſque diſſolui munus ſuæ
vitæ omne exiſtiment, perire merita virtutum, atq;
animæ omnem vigorem, totos ſe deficere cum cor-
poris ſenſu, nihil reliquiarum ſupereſſe animæ, cum
ipſum corpus non ſtatim reſoluatur. Prius ergo diſ-
ſoluitur anima quàm corpus: cum ſecundum ſuam
opinionem vel carnem & oſſa conſiderare debeant,
quæ poſt mortem ſuperſunt, ſecundum veram autẽ
aſſertionem negare non debeant reſurrectionis gra-
Ibidem. tiam. Merito ergo hos redarguens Apoſtolus mo- M
net nos ne talibus labamur opinionibus, dicẽs, No-
lite ſeduci, corrumpũt mores bonos colloquia ma-
la. Sobrij eſtote iuſte, & nolite peccare. Ignorãtiam
enim Dei quidem habent. Bonum ergo ſobrietas,
quia peccatnm ebrietas eſt. Quid quod ille Epicu-
rus defenſor voluptatis, cuius ideo frequentem fa-
cimus mentionem, vt hos aut gentilium diſcipulos,
& Epicuream probemus ſectam ſequi, aut illum ip-
ſum quem ipſi philoſophi à ſuo excludunt conſor-

tio tanquam patronum luxuriæ, tolerabiliorem his
eſſe doceamus? Clamat ergo ille (vt Demarchus aſ-
ſerit) quia non potationes, neque comeſſationes,
nec filiorum ſoboles, nec fœminarum copulæ, nec
piſcium copia, aliorúmque huiuſmodi, quę ſplendi-
do vſui parantur conuiuij, ſuauem vitam faciant, ſed
ſobria diſputatio. Deniq; addidit quòd copiis con-
uiuij moderatè vtantur, qui non immoderatè eas
quærunt. Succo ſolo & pane vel aqua qui libenter
vtitur, deſpuit deliciarum epulas, quia multæ ex his
generantur moleſtiæ. Etiam alibi dicunt: Non im-
moderatæ epulæ, non potationes, voluptatis ſuaui-
tatem generant, ſed continẽs vita. Cum igitur illos
abdicauerit philoſophia, hos non excludit eccleſia?
Siquidem & illi, quod malam cauſſam habeñs, ſe aſ-
ſertionibus ſuis impugnant frequenter. Nam etſi
principalis eorum ſententia ſit quòd nullam ſuaui-
tatem voluptatis putent niſi quę cibo potúque per-
cipiatur: tamen intelligentes in tam reprehenſibili
definitione verſari ſe ſine ſummo dedecore nõ poſ-
ſe, ac deſeri ab omnibus, fuco quodã probabilium
diſputationum ea colorare voluerunt, adeo vt dice-
ret quidam ex iis: Dum ſtudemus delectationi per
epulas & cantans, amiſimus eam quæ per verbi,
quo ſolo ſalui eſſe poſſumus, infunditur perceptio-
nem. Nonne iſti diſpares, diſcolores in hac multi-
formi diſputatione nobis videntur, quos adeo ſcri-
ptura condemnat, vt non prætericrit eos quos Apo-
ſtolus redarguebat, dicente Luca in actibus apoſto-
lorum, qui cum librum hiſtorico ſtylo ſcripſit: Qui-
dam autem Epicurei & Stoici philoſophi diſputa-
bant cum eo, & quidam dicebant, Quid vult hic ſe-
miniuerbius? Alij autem, Nouorum dæmoniorum *Act. 17.*
videtur pronunciator eſſe. Ex hoc tamen numero
non immunis gratiæ abiit Apoſtolus. Siquidẽ etiam
Dionyſius Ariopagites cum Damari vxore ſua a-
liiſque multis credidit. Itaque illi doctiſſimorum &
eloquentium cœtus ſimplici diſputatione victos ſe
eſſe credentium exemplo manifeſtarunt. Quid igi-
tur ſibi iſti volunt qui tentant eos peruertere quos
acquiſiuit Apoſtolus, quos redemit Chriſtus ſan-
guine ſuo? Quid eſt quod aſſerunt baptizatos inten-
dere nõ debere virtutum diſciplinis, nihil illis obeſ-
ſe comeſſationes, nihil voluptatum affluentiam, in-
ſipientes eſſe eos qui iis careant: virgines oportere
nubere, filios facere, ſimiliter & viduas iterare quod
ſemel male virili admixtione expertæ ſint, etiam ſi
ſe continere poſſint, errare eas quæ nolũt iterare co-
pulã? Quid ergo? Placet vt hominẽ exuentes, indua-
mus pecudẽ: & expoliantes Chriſtũ, veſtiamur aut
ſuperueſtiamur amict' diaboli? Sed quũ ipſi docto-
res gentiũ ne honeſtatem quidẽ cum voluptate co-
pulandam putauerint, eò quòd pecudem videren-
tur cum homine induere: nos vt beluinos vſus hu-
mano infundamus pectori, & rationabili menti in-
ſcribamus irrationabiles ritus ferarum? Quanquam
multa genera ſint animantium quę amiſſo pari con-
cubitui indulgere neſciant, & tanquam ſolitariæ vi-
tæ æuum exigant: plurima quoque herbis veſcantur
ſimplicibus, nec alio niſi fõte puro ſitim reſtingue-
re nouerint: canéſque videamus frequenter interdi-
cto cibo temperare ſolitas, vt ieiunia fame ora ſu-
ſpendant ſi imperetur abſtinentia. Ab hoc igitur re-
uocantur

uocantur homines, quod didicerunt per hominem
etiam mutæ non præuaricari beſtiæ? Quid autem
pulchrius abſtinentia, quæ facit etiam iuuentutis
annos ſeneſcere, vt fiat morum ſenectus? Namque
vt redundantia ciborum ac temulentia etiam ma-
turior ætas caleſcit', ita mitigatur iuuentutis feroci-
tas epularum parſimonia, irriguóque fontis: & ex-
terior ignis aqoę infuſione extinguitur: non mirum
ſi etiam interiora æſtus corporis fluiali potu refri-
gerantur. Cibo enim flamma alitur ac deficit. Siqui-
dem fœnnm, ſtipulam, lignum, oleum, aliáq; hniuſ-
modi alimenta ignis ſunt, quibus paſcitur: ea ſi de- B
trahas, vel non ſuggeras, etiam ignis ſopitur. Simili-
ter ergo vapor corporis cibo alitur aut minuitur: ci-
bo excitatur, cibo ſoluitur. Luxutia igitur mater li-
bidinis eſt. Quid quòd naturæ conueniens tempe-
rantia eſt, atque illi diuinæ legi quæ in ipſo rerum
ortu omnes fontes potui, fructus arborum eſui de-
dit? Vinum poſt diluuium iuſtus ad tentationem ſui
reperit. Vtamur ergo temperantiæ naturali cibo,
vtinámque poſſimus. Sed quia non omnes fortes,
2. Tim. 5. ideo Apoſtolus ait: Vino modico vtere propter fre-
quentes tuas infirmitates. Non ergo propter volu- C
ptatem bibẽdum eſt, ſed propter infirmitatem. Pro
remedio igitur parcius, pro deliciis redondantius.
3. Reg. 19. Denique Helias quem Dominus ad virtntis erudie-
bat profectionem, ad caput ſuum collyridam & vas
aquæ reperit, & ideo in virtute eſcæ illius quadra-
ginta diebus ieiunauit. Patres noſtri quũ mare tran-
Daniel. 1. ſirent pedib usaquam non vinum bibebant. Daniel
& Hebræi pueri patrio cibo, & aquæ potu, ille furo-
rem leonum repreſſit, iſti ardentem ignem inno-
xio videre tactu circa membra ſua paſci: Et quid de
Iudith. 12. viris loquar? Iudith luxurioſo Holopherni haud qua D
quam inflexit cõuiuio, ſolo titulo ſobrietatis deſpe-
rarum lacertis virilibus reportauit triumphum, pa-
triam obſidione exuit, ducem militiæ ſuis manibus
occidit. Exemplum euidens quod & illum terribi-
lem populis bellatorem virum luxuria ſua emolliuit,
& hanc fœminam temperantia cibi fortiorem viris
fecit. Non hic in ſexu ſuo victa eſt oatura, ſed in ci-
bo ſuo victa eſt, & regem ſuperbum ſuis inelinauit
Luc. 2. ieiuniis. Anna octogiota quatuor annos in viduita-
Matth. 3. te ſua ieiuniis & obſecrationibus in templo die ac
4. Reg. 4. nocte ſeruiens, Chriſtum agnouit. Quem Ioannes E
1. Eſdra 8. abſtineotię magiſter quidam nouus terrarum ange-
2. Cor. 11. lus annunciauit. O ſtultum Heliſæum qui ſylueſtri-
bus ramis & amaris paſcebat prophetas, Immemo-
rem ſcripturarum Eſdram qui memoria ſcripturas
reddidit, Inſipiẽtem Paulum, qui gloriatur ieiuniis,
ſi nihil proſunt ieiunia. Sed quomodo non proſunt,
quibus vitia purgantur? Quæ ſi deferas cum humili-
Eſaia 58. tate, cum miſericordia, vt Eſaias ſpiritu diuino locu-
tus eſt, oſſa tua pingueſcẽt, & eris ſicut ortus ebrius.
Pingueſcit igitur anima tua, virtutéſque eius ſpiri- F
tuali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicãtur vber-
tate mẽtis tuæ, vt ſit in te ſobria ebrietas, ſicut illud
Pſalm. 22. eſt poculum de quo ait propheta, Et poculum tuum
inebrians quàm præclarum eſt. Sed ooo illa ſolum
laudabilis quæ parca eſt ciborum temperantia, ſed
Eccleſ. 18. etiam illa quæ concupiſcentiæ. Denique ſcriprum
eſt, Poſt concupiſcentias tuas ne eas, & à voluptate
tua vetare. Si dederis animæ tuæ concupiſcentiam,

A gaudio eris inimicis tuis. Et infra, Vinum & mulie-
res apoſtatare faciunt etiam ſapientes. Vnde Paulus *Eccleſ. 19.*
etiam in ipſis coniugiis temperantiam docet. Eſt
enim velut quidam adulter incontinens in matri-
monio, qui legem apoſtolicam præuaricatur. Quid *Coloſ. 2.*
autem loquar quanta ſit virginitatis gloria, qoæ me-
ruit à Chriſto eligi vt eſſet etiam corporale Dei tem-
plũ, io qua corporaliter (vt legimus) habitauit ple-
nitudo diuinitatis? Virgo genuit mũdi ſalutem, vir-
go peperit vitam vniuerſorum. Sola ergo non debet
eſſe virginitas, quę omnibus in Chriſto profuit? Vir-
B go portauit quem mundus iſte capere aut ſuſtinere
non poteſt. Qui cum ex Mariæ naſceretur vtero, ge-
nitale tamen ſeptum pudoris, & intemerata virgini-
tatis cooſeruauit ſignacula. Itaque in virgine Chri-
ſtus reperit quod ſuũ eſſe vellet, quod ſibi omnium
Dominus aſſumeret. Per virum autem & mulierem
caro eiecta de paradiſo, per virginem iũcta eſt Deo.
Quid de altera Moyſi Maria loquar, qoæ fœminei *Exod. 13.*
dux agminis pede tranſmiſit pelagi freta? Quo mu-
nere autem venerabilis Thecla etiam leonibus fuit,
vt ad pedes prædæ ſuæ ſtratæ impaſtæ beſtię ſacrum
C deferrẽt ieiunium, nec procaci oculo virginem nec
vngue violarẽt aſpero, quoniam & ipſo aſpectu vir-
ginitatis violatur ſanctitas? Denique qua reuerentia
virginitatis locutus eſt ſanctus Apoſtolus, De virgi- *1. Cor. 7.*
nibus præceptum Domini non habeo, conſiliũ autẽ
do tanquam miſericordiam conſecutus à Domino?
Præceptum non habet, conſilium habet. Non enim
præcipitur quod ſupra legẽ eſt, ſed magis dato ſua-
detur conſilio. Nec authoritas præſumitur, ſed de-
monſtratur gratia: nec à qoocumque demõſtratur,
ſed ab eo qui miſericordiam Dei meruit. Horum er-
D go meliora quàm apoſtolorum conſilia? Apoſtolus
dicit, Conſilium do, iſti diſſuadendum putãt, ne qua *1. Cor. 7.*
ſtudeat virginitati. Cuius quandam laudem breui
verſiculo propheta expreſſerit, vel potius Chriſtus
in propheta, debemus cognoſcere. Ortus, inquit, *Cantic. 4.*
clauſus ſoror mea, ortus clauſus, fõs ſignatus. Chri-
ſtus hoc dicit ad eccleſiam, quã vult eſſe virginem
ſine macula, ſine ruga. Bonus ortus virginitas, quæ
plurimos boni ferat fructus odoris. Ortus clauſus,
quia vndique vallata eſt muro caſtitatis. Fõs ſigna-
tus, eò quòd virginitatis ſit fons & origo pudicitiæ,
E quæ inuiolata cuſtodiat integritatis ſignacula, in
quo fonte imago Dei luceat: quia cum mundi tia
corporis congruit etiam puritas ſimplicitatis. Non
poteſt dubitare quiſquam quòd eccleſia virgo ſit,
quã etiam in Corinthiis deſpondit Apoſtolus Pau-
lus virginem caſtam aſſignare Chriſto. In ſuperiore
igitur epiſtola dat conſilium, & exiſtimat bonũ eſſe
munus virginitatis, vt nullis inſtantis ſeculi turbetur
neceſſitatibus, nulla illuuie coinquinetur, nullis exa-
gitetur procellis. In poſteriore ſponſor eſt Chriſto
F quòd virginitatem eccleſiæ in illius plebis conſi-
gnare poſſit integritate. Reſponde mihi nunc Paule *1. Cor. 7.*
qua ratione propter inſtantem neceſſitatem des cõ-
ſilium: quoniam qui ſine vxore eſt, ſolicitus, inquit,
eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Et ad-
didit: Et mulier innupta & virgo cogitat quæ ſunt
Domini, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Habet igitur
murum ſuum aduerſus mũdi huius turbines, & ideo
ſepto diuinæ munita protectionis nullis ſeculi fla-

bris inquietatur. Bonum ergo conſilium, quia in
conſilio vtilitas eſt, & in præcepto laqueus. Con-
ſilium inuitat voluntarios, præceptum aſtringit in-
uitos. Siqua ergo ſecuta fuerit conſilium, & eam nõ
pœnituerit, acquiſiuit vtilitatem. Si quam vero pœ-
nituerit, non babet quòd accuſet Apoſtolum. Ipſa
enim de infirmitate ſua iudicare debuit, & ideo ſibi
voluntatis ſuæ rea eſt, cuius grauiore quã ferre poſ-
ſet laqoeo ſe ac nodo ligauit. Itaq; tãquã bonus me-
dicus qui & fortiorib' ſtabilitatẽ virtutis cõſeruare
cupiat, & infirmis ſalubritatem dare, aliis dat cõſiliũ,
aliis demonſtrat remedium. Qui infirmus eſt, olera
1.Cor.7. manducet, accipiat vxorem: qui validior eſt, fortio-
rem virtutis cibum expectet. Meritóque adiunxit:
Rom.14. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habens ne-
ceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ volunta-
tis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem
ſuam, beoe facit: & qui non iungit, melius facit. Mu-
lier vincta eſt legi quãto tẽpore vir eius viuit. Quod
ſi dormierit vir eius, libera eſt: cui vult nubat, tan-
tum in Domino. Beatiot autem erit ſi ſic permanſe-
rit, ſecundum meum conſilium. Puto enim quod &
ego ſpititum Dei habeo. Hoc eſt conſilium Dei ha-
bere, explorare diligenter omnia, & quæ meliora
ſunt ſuadere, & quæ tutiora demonſtrare. Prouidus
doctor multas oſtẽdit vias, vt qua vult vnuſquiſque
quam ſibi accommodam arbitratur incedat, dum-
modo occurrat quo poſſit incaptus prætendere.
Bona virgioitatis via, ſed ſublimis & ardua validio-
res requirit. Bona etiam viduitatis, nou tam diffici-
lis vt ſuperior, ſed cõfragoſa & aſpeta cautiores exi-
git. Bona etiam matrimonij, plana & directa lon-
giore circuitu ad caſtra ſanctorum peruenit: ea plu-
rimos recipit. Sunr ergo virginiratis præmia, ſunt
merita viduitatis, eſt etiam coniugali pudicitiæ lo-
cus. Gradus ſingulatum ſunt & incrementa virtutũ.
Stare igitur in corde veſtro, ne quis vos ſubruat, oe
quis poſſit ſubuertere. Docuit nos Apoſtolus quid
ſit ſtare, hoc eſt quod Moyſi dictum eſt: Locus enim
Exod.3. in quo ſtas, terra ſancta eſt. Nemo enim ſtat niſi qui
fide ſtat, niſi qui fixus ſtat ſui cordis ſenrentia. Alibi
Deut.5. quoque legimus, Tu autem hìc ſta mecum. Vtrum-
que ad Moyſen à Domino dictum eſt, Vbi tu ſtas,
terra ſancta eſt: & bic ſta mecum: hoc eſt, mecũ ſtas,
ſi ſtes in eccleſia. Ipſe enim locus eſt ſanctus, ipſa ter-
ra fœcuoda ſanctitatis, & opima virtutum meſſibus.
Sta ergo in eccleſia, ſta vbi tibi apparui, ibi ego te-
cum ſum. Vbi eſt eccleſia, ibi firmiſſima ſtatio tuæ
mentis eſt: ibi fundamentum animi tui, vbi tibi de
rubo apparui. Tu rubus, ego ignis in rubo, ego in
carne propterea ignis, vt tibi luceam, vt tuas ſpinas
& tua pecoata conſumam, & meam tibi demõſtrem
gratiam. Stantes ergo in corde veſtro lupos fugate
ab eccleſia quærentes prædam tollere. Noo ſit io
vobis deſidia, non ſit prauũ os, lingua amarior. No-
Pſalm.25. lite in cõcilio vanitatis ſedere. Scriptũ eſt enim: Nõ
ſedi in concilio vanitatis. Nolite audire detrahen-
tes proximis, ne dum auditis alios, prouocemini vt
& ipſi derogetis proximis, & dicatur vnicuique ve-
ſtrũm, Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas.
Pſal.49. Sedentes detrahunt, ſtantes autem Dominum be-
Pſal.133. nedicũt, quibus dicitur: Ecce nunc benedicite Do-
minũ omnes ſerui Domini, qui ſtatis in domo Do-
G mini. Qui ſedet (vt de corporeo vſu loquar) quaſi
ocio, & reſoluitur corpore, atque intẽtionem men-
tis relaxat. Stat autem ſpeculator prouidus, & ex-
plorator impiger, peruigil cuſtos, qui prætendit in
caſtris. Bellator quoque ſtrenuus ante expectatum
ſtat in agmine, qui vult aduerſarij conſilia præueni-
re. Qui ſtat, videat ne cadat. Qui ſtat obtrectare ne- 1.Cor.10.
ſcit. Ocioſorum etenim fabulæ ſunt, quibus obtre-
ctatio ſeritur, malignitas proditur. Vnde ait pro- Pſal.25.
pheta: Odio babui congregationem malignorum,
& cum impiis nõ ſedebo. Et in trigeſimoſexto pſal-
H mo, quem præceptis referſit moralibus, in principio
ſtatim poſuit: Noli æmulari inter malignantes, neq;
æmulatus fueris facientes iniquitatem. Malignitas
plus nocet quàm malitia, quia malignitas nec purã
ſimplicitatem habet, nec apertam malitiam, ſed ab-
ſconditam maleuolẽtiam. Difficilius autem cauen-
tur occulta, quàm quæ ſunt cognita. Vnde & Salua-
tor noſter à ſpiritibus malignis cauẽdum admonet,
quod nos blandarum ſpecie voluptatum capiant,
cæterarúmque rerum ſimulatione, cum ambitionẽ,
hooorem, auaritiam, diuitias, ad ſuperbiam poten-
I tiæ lenocinia prętendunt. Itaque cum in omni actu,
tum maximè in epiſcopi petitione abeſſe debet ma-
lignitas, in quo vita formatur omnium, vt placido
& pacifico iudicio præferatur vir omnibus, qui eli-
gatur ex omnib', & qui medeatur omnibus. Etenim
manſuetus homo, cordis medicus eſt. Huius ſe me-
dicum etiam Dominus in euangelio locutus eſt di-
cens: Non opus eſt ſanis medicus, ſed iis qui male Matth.9.
habent. Bonus medicus, qui infirmitates noſtras ac-
cepit, ſanauit ægritudines: & tamẽ iſte (ſicut eſt ſcri-
ptum) non ſe booorificauit fieri ſummum ſacerdo-
K tem, ſed qui locutus eſt ad eum, pater dixit, Filius
meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit, Heb.5.
Tu es ſacerdos in æternum ſecũdum ordinem Mel-
chiſedech. Qui quoniam typus fututus erat ſacer-
dotum omnium, ideo carnem ſuſcepit, vt in diebus
carnis ſuæ pteces & ſupplicationes Deo patri cum
magna voce & lachrymis offerret, & ex iis quæ paſ-
ſus eſt, quamuis eſſet filius Dei, diſcere videretut o-
bedientiam, quam nos doceret, vt nobis fieret au-
thor ſalutis. Denique conſummatis paſſionibus tan-
quam conſummatus ipſe ſanitatem dedit omnibus,
L peccatum tulit omnium. Ideo & Aaron ſacerdotem Exod.7.
ipſe elegit, vt non humana cupiditas in eligendo ſa-
cerdote præponderaret, ſed gratia Dei, non voluo-
taria oblatio, nec propria aſſumptio, ſed cœleſtis vo-
catio: vt is offerat munera pro peccatis, qui poſſit
affici pro peccantibus: quia & ipſe, inquit, geſtat in-
firmitatem. Non ſibi quis honorem debet ſumere,
ſed vocari à Deo: ſicut & Aaron, ita & Chriſtus non
ex ſe ſibi accepit ſacerdotium. Denique cum ab Aa-
ron per genus ducta ſucceſſio, generis magis tene-
ret hæredes, quàm iuſtitiæ conſortes, propterea ad
M typum illius Melchiſedech quem in veteri teſtamẽ-
to legimus, verus Melchiſedech, verus rex pacis ve- Hebr.7.
nit, verus iuſtitiæ rex venit. Hoc enim habet nomi-
nis interpretatio, ſine patre, ſine matre, ſine genera-
tionis enumeratione, neque initium dierum, neque
finem vitæ babens, quod & ad filium Dei refertur,
qui matrem in illa diuina generatione neſciuit, pa-
trem in hoc virginis Mariæ partu ignorauit, ex patre
ſolo

ſolo natus ante ſecula, ex virgine ſola ortus in hoc
ſeculo. Initium dierum habere vtique non potuit,
qui erat in principio. Quomodo vitæ finem habe-
ret, qui vitæ author omnibus eſt? Ipſe principium
& finis omnium. Sed refertur ad exemplum, vt tan-
quam ſine patre & ſine matre ſacerdos eſſe debeat,
in quo non generis nobilitas, ſed morum eligatur
gratia & virtutum prærogatiua. Sit in eo fides, &
morum maturitas, non alterum ſine altero, ſed vtrũ-
que in vno cum bonis operibus conueniat & factis.
Heb.6. Vnde nos apoſtolus Paulus eorum vult eſſe imita-
tores, qui per fidem, inquit, & patientiam poſſident B
repromiſſiones Abrahæ, qui per patientiam pro-
miſſæ ſibi benedictionis meruit accipere & poſſide-
Pſal.89. re gratiam. Imitatores nos ſancti Aarõ Dauid pro-
Num.16. pheta debere eſſe admonet, qui cum inter ſanctos
Domini ad imitandũ nobis conſtituit dicens, Moy-
ſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuel inter
inuocãtes nomẽ eius. Dignus plane vir qui ſequen-
dus proponatur omnibus. Nam cum dira mors pro-
pter contumaces in plebem ſerperet, medium ſe in-
ter viuentes morientéſque obiecit, vt mortem ſiſte-
Num.16. ret, ne plures perirent. Vere vir mentis & animi ſa- C
cerdotalis, qui ſe pro Domini grege quaſi paſtor bo-
nus pio obiiceret affectu. Itaque infregit aculeum
mortis, impetum tenuit, tranſitum negauit. Pietas
meritum adiuuit, quia pro ipſis ſe obtulit qui reſi-
ſtebant. Diſcant igitur diſſidentes timere Domini
commotionem, ſacerdotes placare. Quid? Dathan
& Abiron & Chore nonne propter diſſenſionem
hiatus terræ abſorbuit? Nam cum inſtigaſſent
Chore & Dathan & Abiron ducentos quinquagin-
ta viros aduerſus Moyſen & Aaron, vt ſepararent ſe
ab iis, inſurrexerunt illi dicẽtes, Satis ſit vobis quod D
tota ſynagoga ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Domi-
2.Tim.2. nus. Vnde iratus Dominus locutus eſt ad omnem
Ibidem. ſynagogam, Conſiderauit & nouit Dominus qui
ſunt eius, & ſanctos adduxit ad ſe: & quos non ele-
git, non adduxit ad ſe. Et iuſſit Dominus, vt elige-
rent ſibi arulas, & incenſum ponerent Chore & om-
nes qui cum eo inſurrexerant aduerſum Moyſen &
Aarõ ſacerdotes Domini, vt qui electus eſſet à Do-
mino, ipſe ſanctus confirmaretur inter Leuitas Do-
mini. Et dixit Moyſes ad Chore, Audite me filij Le-
ui, Numquid hoc puſillum eſt vobis quod ſeparauit E
vos Deus à ſynagogis Iſrael? Et infra, Quæritis ſa-
cerdotio fungi? Sic tu & omnis ſynagoga tua con-
gregare ad Deum? Et Aaron quis eſt, quia murmu-
ratis de eo? Cõſideratis igitur quæ offenſionis cauſ-
ſæ extiterint, quòd ſacerdotio fungi indigni vellẽt,
& propterea diſſiderent, quod immurmurarent im-
probantes in ſacerdotis ſui electione iudicium Dei.
propterea totum populum metus ingens corripuit,
pœnæ terror inuoluit vniuerſos. Obſecrantibus ta-
men omnibus ne paucorum inſolentia omnes pe- F
rirent, deſignantur ſceleris rei, & à totius popu-
li corpore ducenti quinquaginta cum authoribus
ſuis ſeparantur, immugiens terra in medio plebis
ſcinditur, aperitur in profundum ſinus, abripiuntur
noxij, & ita ab omnibus mundi huius ablegantur
elementis, vt nec aerem hauſtu, nec cœlum viſu,
nec mare tactu, nec terram contaminarent ſepul-
chro. Ceſſauit pœna, non ceſſauit malitia, ex hoc

A ipſo immurmuratio exorta populi, quod per ſacer-
dotes periſſet populus. Qua indignatione Dominus
perdidiſſet omnes, niſi Moyſi & Aaron primù preci-
bus inflexus, poſt etiam obiecti ſacerdotis ſui Aa-
ron maluiſſet ingratos maiore veniæ pudore dona-
re iis quorum abnuebant gratiam. Ipſa prophe-
tiſſa Maria, quæ cum fratribus pede tranſierat fre-
ta maris, quia Æthiopiſſæ myſterium adhuc ne- Num.12.
ſciens immurmurauerat aduerſus fratrem Moyſen,
lepræ maculis inhorruit, vt vix tanto abſoluta eſſet
contagio, niſi Moyſen rogaſſet. Quamuis ad ty-
pum ſynagogæ illa refertur admurmuratio, quæ
Æthiopiſſæ, id eſt eccleſiæ ex gentibus ſacramen-
tum ignorans quotidiano immurmurat conuicio, &
inuidet ei plebi cuius fide etiam ipſa exuetur à perfi-
diæ ſuæ lepra, ſecundum quod legimus quia cæci- Rom.11.
tas ex parte Iſrael contigit donec plenitudo gen-
tium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Et vt
aduertamus, quia in ſacerdotibus diuina magis quã
humana operatur gratia, vna ex multis quam Moy- Num.17.
ſes per tribus acceperat & reconderat, virga Aaron
floruit, atque ita diuini iudicij munus ſpectandum
C in ſacerdote populus aduertit, ac deſtitit parem
ſibi humano iudicio vindicare gratiam, qui ante pa-
rem ſibi prærogatiuam competere arbitrabatur.
Virga autem illa quid aliud oſtẽdit, niſi quod num-
quam ſacerdotalis marceſcat gratia, & in ſumma
humilitate habeat in ſuo munere commiſſæ ſibi flo-
rem poteſtatis, vel quia id quoque ad myſterium re-
feratur? Nec ocioſè propè exitum vitæ Aaron ſa-
cerdotis hoc factum putamus. Declarari videtur
populus ſenior, ſacerdotalis longæuæ infidelitatis
vetuſtate carioſus, quòd vltimis temporibus imita-
D tione eccleſiæ reformatus in ſtudia fidei & deuotio-
nis, emortuum iam tot ſeculis rediuiua gratia flo-
rem emittat. Quid autem illud ſignificat quod poſt
defunctum Aaron non vniuerſo populo, ſed ſoli
Moyſi qui eſt in ſacerdotibus Domini, imperauit
Deus vt exuuiis Aaron ſacerdotis filium eius indue-
ret Eleazarum, niſi vt cognoſceremus quod ſacer- Num.19.
dos conſecrare ſacerdotem debeat, & ipſe cum in-
duere veſtimẽtis, hoc eſt virtutibus ſacerdotalibus,
ac tunc ſi nihil ei deeſſe indumentorum aduerterit
ſacerdotalium, & aptè quadrare omnia, ſacris eum
E adhibeat altaribus? Supplicaturus enim pro popu-
lo, eligi à Domino, probari debet à ſacerdotibus, ne
quid ſit quod in ipſo grauiter offendat, cuius offi-
cium eſt pro aliorum offenſa interuenire. Neque e-
nim mediocris virtus ſacerdotalis eſt, cui cauẽdum
non ſolùm ne grauioribus flagitiis ſit affinis, ſed ne
minimis quidem: vt ſit prõptus ad miſericordiam,
promiſſum non remordeat, lapſum reuocet, com-
patiatur dolori, manſuetudinem teneat, pietatem
diligat, iram repellat vel decoquat, ſit quidem lituus
F plebis excitandæ ad deuotionem, mitificandæ ad
tranquillitatem. Vetus dictum eſt, aſſueſce vnus
eſſe: vt vita tua quandam picturam exprimat, ean-
dem ſeruans ſemper imaginem quã acceperit. Quo-
modo poteſt vnus eſſe, qui nunc iracundia inflam-
matur, nunc indignatione graui exæſtuat, nunc
vultu excandeſcit, nunc pallore immutatur, per
momenta varius & diſcolor? Sed eſto ſit naturæ ira-
ſci, aut plerumque cauſſæ, hominis eſt tamẽ tempe-

rare iracundiam, non leonino raptati furore: non norit aſſueſcere clamori, non ſerere nec acerbare familiare iurgium, Scriptum eſt enim: Vir iracundus *Prouer. 15.* effodit peccatum. Non eſt vnus duplici corde, non eſt vnus qui ſe cohibere neſcit in iracundia: de quo pulchre Dauid ait: Iraſcimini, & nolite peccare. *Pſal. 4.* Non irã imperat, ſed indulget naturæ, quam homo præuenire non poteſt, mitigare poteſt. Ergo etſi iraſcimur, affectus noſter motum recipiat ſecundum naturam. Quis enim ferat ſi ipſe ſe gubernare nequeat, qui alios gubernandos receperit? Ideoque *1. Tim. 3.* Apoſtolus fotmam dedit, quia & epiſcopum eſſe *Titum. 1.* oportet irreprehenſibilem. Et alibi ait: Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, nõ turpis lucri cupidum. Nam quomodo conueniunt ſibi diſpenſantis miſericordia, & cupientis auaritia? Hæc poſui quæ ca*1. Tim. 3.*uenda acceperim. Virtutum autem magiſter Apoſtolus eſt, qui cum patientia redarguendos doceat contradicentes, qui vnius vxoris virum præcipiat eſſe: non quo exortem excludat coniugij, nam hoc ſupra legem præcepti eſt: ſed vt coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis ſuæ gratiam. Neque iterum vt filios in ſacerdotio creare Apoſtolica inuitetur authoritate. Habentem enim dixit filios, non facientem, neque coniugium iterare. Quod ideo non prætermiſi, quia plerique ita argumẽtaotur, vnius vxoris virum dici poſt baptiſmum habitæ, eò quòd baptiſmo vitium ſit ablutum, quo afferebatur impedimentum. Et vitia quidem atque peccata diluuntur omnia, vt ſi quis contaminauerit ſuum corpus cum plurimis quas nulla coniugij lege ſociauerit, remittantur ei omnia: ſed coniugia non reſoluuntur ſi quis iterauerit. Culpa enim lauacro noo lex ſoluitur. Nulla enim culpa coniugij, ſed lex eſt. Quod legis eſt igitur, non remittitur quaſi culpa, ſed renetur quaſi lex. Ideo Apoſtolus legem poſuit dicens: Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Ergo quia ſine crimine eſt vnius vxoris vir, tenetur ad legem ſacerdotij ſuſcipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, ſed prærogatiua exuitur ſacerdotis. Diximus quid legis eſt, dicamus etiam quid rationis. Sed prius cognoſcamus *Titum. 1.* non ſolùm hoc Apoſtolum de epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiam patres io concilio Niceni rractatus addidiſſe, neque clericum quemquam debere eſſe qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. Quomodo enim poteſt conſolari viduam, honorare, cohortari ad cuſtodiendam viduitatem, ſeruandam marito fidem, quam ipſe priori coniugio non reſeruauerit? Aut quid intereſſet inter populum & ſacerdotem ſi iiſdem aſtringerentur legibus? Debet præponderare vita ſacerdotis, ſicut pręponderat gratia. Nam qui alios præceptis ſuis ligat, debet ipſe legitima præcepta in ſe cuſtodire. Quàm reſiſtebam oe ordinarer: poſtremo cum cogerer, ſaltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præſcriptio, præualuit impreſſio. Tamen ordinationem meam occidentales epiſcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari ne extollatur ſuperbia. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis eſt. Si non deeſt humilitas compe-

G tens ſacerdotio: vbi cauſſa non hæret, vitium non imputatur. Quod ſi in aliis eccleſiis tanta ſuppetit ordinandi ſacerdotis conſiderario, quanta cura expeditur in Vercellenſi eccleſia, vbi duo pariter exigi videntur ab epiſcopo, monaſterij continentia, & diſciplina eccleſiæ? Hæc enim primus in occidentis partibus diuerſa inter ſe Euſebios ſanctæ memoriæ coniunxit, vt & in ciuitate poſitus inſtituta monachorum teneret, & eccleſiam regeret ieiunij ſobrietate. Multùm enim adiumenti accedit ad ſacerdotis gratiam, ſi ad ſtudium abſtinentiæ, & normam H integritatis iuuentutem aſtringat, & verſantes intra vrbem abdicet vſu vrbis & conuerſatiooe. Hinc illi proceſſerunt viri, Helias, Heliſæus, Ioannes, Elizabeth, qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis induri, inopes atque egentes, anguſtiis & doloribus *Hebr. 11.* afflicti, in ſolitudinibus errabant, inter alta & condeoſa montium, inuia rupium, ſpeluncarum horrida, foueatum vadoſa, quorum cõuerſatione dignus orbis terrarum non erat. Hinc illi Daniel, Ananias, Azarias, Miſael, qui in aula regia paſcebantur, ieiu- I nio alebantur tanquam in deſertis cibo aſpero, potúque obuio. Meritóque regij ſeruuli regi pręualuerunt, & captiuitatem decuſſo iugo contempſerunt, poteſtates ſubegerunt, elementa vicerunt, naturam ignis extinxerunt, euitauerunt flammas, obtuderũt aciem gladij, ſtrinxerunt leonum ora: & vbi infirmiores fieri exiſtimabantur, ibi fortiores reperiebãtur: non refugiebant ludibria humana, qui cœleſtia ſperabant præmia: non horrebant tenebras carceris, quibus æterni luminis gratia refulgebat. Hos ſecutus Euſebius ſanctus exiuit de terra ſua, & de K cognatione ſua, & domeſtico ocio peregrinarionem prætulit. Pro fide quoque exilij dura præoptauit atque elegit, coniuncto ſibi ſanctæ memoriæ Dionyſio, qui poſthabuit imperatoris amicitiã exilio voluntario. Itaque memorabiles viri circundati armis, vallati exercitu cum raperentur de eccleſia, maiore triumphabant de imperio, quia contumelia terreſtri mercabãtur mentis fortitudinem, regni potentiam: quibus militaris armorum ſtrepitus extorquere non potuit fidem: ſubegerũt beſtialis animi feritatem, quæ nocere ſanctis nequiuit. Ita L enim regis, ira leonis vt in prouerbiis habes. Con- *Prouer. 19.* feſſus eſt victum ſe eſſe, qui rogabat vt mutarẽt ſententiam. Sed illi validiorem calamum ſuum ferreis gladiis arbitrabantur. Denique vulnerata eſt perfidia vt occideret, non eſt vulnerata ſaoctorum fides, non deſiderarunt patriom ſepulcrum quibus reſeruabatur cœleſte domicilium. Errauerũt toto orbe, *2. Cor. 6.* vt nihil habentes, & poſſidentes omnia. Quocũque miſſi eſſent locus deliciarum putabatur. Neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Denique locupletabant alios ipſi ino- M pes ad ſumptum, opimi ad gratiam: tentabantur, ſed noo mortificabantur, in ieiuniis, in laboribus, in cuſtodiis, in vigiliis. Euaſerunt de infirmitate fortes, non expectabant deliciarum illecebras quos ſaginabat fames, non adurebat eos torrida æſtas, quos refrigerabat æternæ ſpes gratiæ. Non frangebant glacialis plagæ frigida, quibus feruenti ſpiritu vernabat deuotio. Non verebantur vincula hominum, quos Ieſus ſoluerat. Non deſiderabant

redimi

redimi à morte, qui præſumebant à Chriſto reſuſci-
tari. Denique ſanctus Diooyſius exegit votis vt in
exilio vitam poneret, ne regreſſus confuſa inſtitu-
tis & vſu infidelium ſtudia plebis aut cleri inueniret.
Meruítque banc gratiam vt pacem Domini tran-
quillo affectu ſecum referret. Itaque vt Euſebius
ſanctus prior leuauit vexillũ confeſſionis, ita beatus
Dionyſius in exilij locis propiore martyribus ti-
tulo vitam exhaluit. Hæc igitur patientia in ſancto
Euſebio monaſterij coaluit vſu, & durioris obſer-
uationis conſuetudine hauſit laborum tolerantiam.
Namque hæc duo in attentiore Chriſtianorum de-
uotione præſtantiora eſſe quis ambigat, clericorum
officia, & monachorum inſtituta? Iſta ad comita-
tem & moralitatem diſciplina, illa ad abſtinentiam
aſſuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam
theatro, illa in ſecreto. Spectatur iſta, illa abſcoo-
1. Cor. 4. ditur. Ideo bonus atheleta ait: Spectaculum facti
ſumus huic mundo. Dignus ſane qui ſpectaretur
ab angelis cum luctaretur: vt ad Chriſti brauium
perueniret, cum certaret vt in terris vitam ange-
lorum inſtitueret, in cœlo nequitiam angelorum
refelleret. Colluctabatur enim nequitiis ſpirituali-
bus. Meritò mundus eum ſpectabat, vt mundus imi-
taretur. Hæc ergo vita in ſtadio, illa in ſpelunca.
Hæc aduerſum confuſionem ſeculi, illa aduerſus
carnis appetentiam. Hæc ſubiiciens, illa refugiens
corporis voluptates. Hæc gratior: illa tutior. Hęc
ſe ipſam regens, illa ſemetipſam coercens. Vtraque
tamen ſe abnegans, vt fiat Chriſti, quia perfectis
Matth. 16. dictũ eſt: Qui vult poſt me venire, abneget ſeipſum
ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Se-
quitur ergo Chriſtum qui poteſt dicere: Viuo au-
Galat. 2. tem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Nega-
bat ſe Paulus, cum ſciens, quia vincula & tribula-
tiones eum manerent, in Hieruſalem voluntarius ſe
Actuũ 20. offerret periculis dicens: Nec facio animam cario-
rem mihi, dummodo conſummem curſum meum,
& miniſterium verbi quod accepi à Domino Ieſu.
Deniq; circunſtantibus plurimis plorantibus & ob-
ſecrantibus, non reflexit animum: ita fides prom-
pta dura ſui cenſor eſt. Hæc ergo dimicat, illa ſe re-
mouet. Hæc illecebras vincit, illa refugit. Huic mũ-
dus triumphatur, illi exultat. Huic mundus crucifi-
gitur, vel ipſa mundo, illi ignoratur. Huic plura ten-
tamenta, & ideo maior victoria: illi infrequentior
3. Reg. 17. lapſus, facilior cuſtodia. Denique ipſe Helias, vt
& 19. confirmaretur verbum oris eius, miſſus eſt à Domi-
no, vt ſe ad torrentem abſconderet Charith. Mina-
batur Achab, minabatur Iezabel, timuit Helias, &
exurrexit, & iterũ in virtute eſcæ intelligibilis qua-
draginta diebus ambulauit, & quadraginta noctibus
vſque ad montem Oreb, & introiuit in ſpeloncam,
& requieuit ibi, & ſic poſteà miſſus eſt vt vngeret re-
ges. Duratus igitur ad patiẽtiam eſt ſolitudinum in-
colatu, & tanquã paſtus ad virtutis adipalem agre-
ſti alimento proceſſit fortior. Ioannes quoque in
deſerto adoleuit, & Dominum baptizauit, & con-
Luc. 3. ſtantiam illic prius exercuit, vt poſteà regem incre-
paret. Et quia de ſancti Hæliæ habitatione deſerti,
nomina locorum non ocioſa quaſi feriati præteri-
uimus, quid ſignificet repetendum videtur. Miſſus
eſt Helias ad torrentem Charith, ibi eum corui ale-

A bant, mane panem afferebant, ad veſperam carnes.
Non immeritò mane panis afferebatur, qui confir-
mat cor hominis. Quo enim cibo niſi myſtico ale-
retur propheta? Ad veſperam caro miniſtrabatur.
Intellige quæ legis, quia Charith intellectus eſt. O-
reb omne cor quaſi cor dicitur. Berſabe quoque
puteus ſeptimi, aut iuramenti Latina interpretatio
eſt. Primum Helias in Berſabe eſt, conceſſit ad ſan-
ctæ legis myſteria, diuiníque iuris ſacramenta. Poſt-
ea ad torrentem mittitur, ad illum fluminis impe-
tum qui lætificat ciuitatem Dei. Vtrumque aduer-
tis vnius authoris teſtamẽtum: vetus ſcriptura qua-
B ſi puteus profunda atque obſcurior: vnde cum la-
bore haurias, non plenam, quia adhuc qui imple-
ret eam, non venerat. Denique poſtea ait: Non ve- Matth. 5.
ni legem ſoluere, ſed implere. Ideo ad fluuium tran-
ſire ſanctus à Chriſto iubetur, quoniam qui de nouo
teſtamento biberit, non ſolum flumen eſt, ſed flu- Ioan. 7.
mina de ventre eius fluent aquæ viuæ, flumina in-
tellectus, flumina cognitionis, flumina ſpiritualia,
quæ tamen perfidiæ aruerunt tempore ne ſacrilegi
biberent, potarent perfidi. Ibi prophetam Domini
C agnoſcebant corui, quem non agnoſcebant Iudæi.
Paſcebãt corui, quẽ genus regale illud & nobile per-
ſequebatur. Quæ eſt Iezabel quæ perſequebatur, niſi
ſynagoga vanè fluens, vanè abundans ſcripturis,
quas neq; cuſtodit, neq; intelligit? Qui corui paſce-
bant, niſi quorum pulli eum inuocant, qui iumentis Pſal. 146.
dat eſcam, vt legimus, pullis coruorum inuocan-
tibus eum? Sciebant illi corui quem paſcerent, qui
iuxta intellectũ erant, & ad illum cognitionis ſacræ
fluuium eſcam vehebant. Paſcit prophetam, qui in-
D telligit, qui cuſtodit quę ſcripta ſunt. Dat ei ſuccũ fi-
des noſtra, dat ei alimẽtum noſter profectus, men-
tis ille noſtræ ſenſu paſcitur, in noſtro ſermo eius in-
tellectu epulatur. Damus ei panem qui in lumine
Euangelij poſiti conferimus ei noſtri firmamenta
cordis. His alitur, his viget, his ieiuna diu replet
ora, quibus Iudæorum perfidia nullum fidei cibum
ſubminiſtrat. Ieiunus eſt illis omnis ſermo propheti
cus, cuius adipem interiorem non vident, exeſus
& tenuis qui impinguare eorum fauces non poteſt.
E Fortaſſe ideo deferebant ad veſperam carnes, quaſi
fortiores cibos, quos infirmi ingenio Corinthij 1. Cor. 3.
non poterant ſumere, & ideo lacte potabantur A-
poſtolico. Eſca ergo fortior ad veſperam mundi
huius deferebatur, mane panis. Et ideo quia Do-
minus banc miniſtrari mandauit alimoniam, bene
illud propheticum dici ei hoc loco conuenit, Exitu
matutino & veſpere delectabis. Et infra: Paraſti Pſal. 64.
cibum illorum, quia ita eſt præparatio eius. Sed
ſatis de magiſtro dictum puto, nunc diſcipulorum
vitam proſequamur: quia in illam ſe laodem indue-
F runt, hymnis dies ac noctes perſonant. Hæc nempe
angelorum militia eſt, ſemper eſſe in Dei laudibus,
orationibus conciliare crebris, atque exorare Do-
minum ſtudẽt, lectione vel operibus cõtinuis men-
tem occupant, ſeparati à cœtu mulierum, ſibiipſi in-
uicem vitam præbent, cuſtodiam. Qualis hæc vita,
in qua nihil ſit quod timeas, & quod imiteris pluri-
mum adeſt: ieiunij labor compenſatur mentis placi-
ditate, leuatur vſu, ſuſtentatur ocio, aut fallitur ne-
gocio, non oneratur mundi ſolicitudine, non occu-

patut alienis moleſtiis, non vrgetur vrbanis diſcur-
ſibus. Huic vel ſeruando vel edocendo muneri ad-
uertitis qualis adhibendus magiſter ſit, quem re-
perire poſſimus ſi veſtra humanitas aſpiret, ſi vos
donetis inuicem vobis, ſi quis ab altero ſe læſum
non putat. Non enim hæc ſola eſt forma iuſtitiæ,
vt non lædas eum qui te non læſerit, ſed etiam il-
la, vt etiam ei remittas qui te læſerit. Lædimur
plerumque fraude alterius, dolo proximi. Num-
quid hoc virtutis putamus, vt dolum vlciſcamur
dolo, fraudem referamus fraudibus? Etenim ſi
H iuſtitia virtus eſt, crimine debet vacare, nec im-
probitatem improbitate refellere. Quæ enim vir-
tus, hoc à te fieri, quod in altero ipſe punias? Con-
tagio iſta improbitatis, non vltio eſt. Nihil autem
intereſt cui malefacias, vtrum iuſto, an iniuſto, cum
te malefacere non oporteat. Neque diſtat quomo-
do malignus ſis, vtrum vindicandi ſtudio, an vo-
to nocendi, cum malignitas in vtroque genere non
careat reprehenſione. Nam malignum eſſe, ab
iniuſto nihil diſtat: Ideóque dictum eſt: Noli ma-
Pſal. 36. lignus eſſe inter malignantes, neque æmulatus fue-
I *Pſalm. 25.* ris facientes iniquitatem. Et ſupra idem: Odio
habui congregationem malignantium. Omnes vti-
que complexus eſt, nullum excepit: malignitatem
tenuit, non cauſſam interrogauit. Quæ autem me-
lior forma quàm iuſtitiæ diuinæ? Dicit enim Dei
Matth. 5. filius: Diligite inimicos veſtros. Et iterum dicit:
Orate pro calumniantibus & perſequentibus vos.
Eouſque perfectis ſtudium adimit vltionis, vt læ-
dentium charitatem imperet. Et quoniam in ve-
teri ſcriptura dixit: Mihi vindictam, & ego retri-
K buam. Et in euangelio ait orandum pro iis qui læſe-
rint, ne in eos vindicet qui vindicandum promiſit.
vult enim ex tua dimittere voluntate, in quo ex ſua
Deut. 32. conuenitur promiſſione. Quod ſi vindictam requi-
Hebr. 10. ris, habes quia iniuſtus amplius ſuis punitur opinio-
Matth. 5. nibus quàm iudiciariis ſeueritatibus. Et quoniam
nemo poteſt eſſe ſine aliquibus aduerſis, id agamus,
ne nobis noſtro iudicio aduerſa accidant. Nemo
enim grauius alieno condemnari poteſt iudicio,
quàm inſipiens ſuo, qui ſibi eſt auctor malorum.
Vnde moleſta & plena contẽtionis declinemus ne-
L gotia, quæ neque fructum habent, & impedimen-
tum afferunt. Quanquam id agere debemus, ne nos
arbitrii noſtri pœniteat, aut facti. Prudentis eſt
enim proſpicere ne frequenter eum pœniteat ſui.
Numquam autem pœnitere, ſolius eſt Dei. Quis
verò iuſtitiæ fructus, niſi mentis tranquillitas? Aut
quid eſt iuſtè viuere, niſi cum tranquillitate viuere?
Qualis forma fuerit Domini, talis totius domus eſt
ſtatus. Quod ſi domi quæruntur iſta, quantò ma-
Coloſ. 3. gis in eccleſia, vbi & diues & pauper, ſeruus & liber,
Græcus & Scytha, honoratus & plebeius omnes in
M Chriſto vnum ſumus? Nemo præſumat, quia diues
eſt, plus ſibi deferendum. Ille eſt diues in eccleſia,
qui pauperi, non ſibi, diues eſt. In eccleſia quidem
fidelis diues eſt. Fideli enim totus mundus diuitia-
rum eſt. Quid mirum ſi mundum fidelis poſſidet,
qui Chriſti hæreditatem poſſidet, quæ precioſior eſt
mundo. Sanguine precioſo redempti eſtis: omni-
Leuiti. 19. & 20. bus vtique non ſolis pecunioſis dictum eſt. Sed vul-
tis diuites eſſe? Sequimini dicentem: Sancti in omni

G conuerſatione eſtote. Non diuitibus dicit, ſed om-
nibus, quia ſine diſcrimine perſonarum iudicat, vt
bonus teſtis eius Apoſtolus dicit: Et ideo non in re-
miſſione, non in faſtidio, non in exaltatione cordis, *1. Petri. 1.*
ſed in timore, inquit, hoc incolatus veſtri tempus
conuerſamini. Tempus accepiſtis hac in terra, non
perpetuitatẽ, quaſi tẽpore vtamini, qui ſciatis vos
migraturos. Nolite in diuitiis confidere, quia om-
nia illa hic relinquũtur. Sola vos comitabitur fides.
Erit ſane etiam iuſtitia comes, ſi fides præuia ſit.
Quid vos palpant diuitiæ? Non auro vel argento,
H non poſſeſſionibus, non ſericis veſtibus de vana ve-
ſtra conuerſatione redempti eſtis, ſed precioſo ſan-
guine Chriſti Ieſo. Ille ergo diues eſt qui fuerit hæ- *1. Petri. 1.*
res Dei, Chriſti cohæres. Noli pauperem contem-
nere, ille te diuitem facit. Noli egentem faſtidire.
Iſte pauper clamauit ad Dominũ, & Dominus exau-
diuit eum. Noli inopem refutare, & Chriſtus pau- *Pſal. 33.* *2. Cor. 8.*
per factus eſt, cùm eſſet diues, ſed propter te pauper
factus eſt, vt te inopia ſua diuitẽ faceret. Noli quaſi
diues te attollere: Sine pecunia miſit apoſtolos ſuos. *Matth. 10.*
I Denique primus eorum dixit: Argentum & au- *Act. 3.*
rum non habeo. Gloriatur in paupertate, quaſi re-
fugiat contaminationem. Argentum, inquit, & au-
rum non habeo, Aurum & argentum neſcit ordine,
qui neſcit vſu. Argentum & aurum non habeo, ſed
fidem habeo. Satis diues ſum in nomine Ieſu, quod
ſuper omne nomẽ eſt. Argentũ non habeo, ſed nec
requiro. Aurũ non habeo, ſed nec deſidero, ſed ha-
beo quod vos diuites nõ habetis. Habeo quod plu-
ris eſſe etiam vos arbitremini. Dono pauperibus, vt *Heb. 12.*
in nomine Ieſu dicam: Conualeſcite manus remiſ-
K ſæ, & genua diſſoluta. Sed vultis diuites eſſe? eſtote
pauperes. Tunc eritis per omnia diuites, ſi fueritis
pauperes ſpiritu. Non cenſus diuitem, ſed animus
facit. Sunt qui ſe humiliant in multis diuitiis & re-
ctè ac prudenter. Satis enim diues omnibus naturæ
lex eſt, cui citò inuenias quod abundet. Cupiditati-
bus autem omnis diuitiarum abũdantia, inopia eſt.
Denique nemo pauper naſcitur, ſed fit. Non ergo
naturę paupertas, ſed opinionis eſt: ideoque citò in-
uenitur diues naturæ, difficilè cupiditatis. Etenim
quò plus vnuſquiſque acquiſierit, plus ſitit, & quaſi
L quadam inardeſcit ebrietate cupiditatum ſuarum.
Quid quaſi neceſſarium quæritis cumulum diuitia-
rũ? Nihil tam neceſſarium, quàm cognoſcere quid
nõ ſit neceſſarium. Quid in carnem retorquetis ex-
cuſationem? Non corporis venter inſatiabilem, ſed
mẽtis auaritia facit. Numquid caro ſpem futuri abſ-
tulit? Numquid caro ſpiritualis gratiæ ſuauitatem
ademit? Numquid caro fidem impediuit? Numquid
caro aliquid furioſis Dominis vanis opinionibus
adiudicauit? Plus amat caro moderatam frugalita-
tem, qua exuitur onere, induitur ſalubritate, qua ſo-
M licitudinem deponit, aſſumit tranquillitatem. Sed
nec ipſæ diuitiæ vituperabiles. Denique redemptio *Prouer. 13.*
animæ viri, diuitiæ eius: quoniã qui pauperi donat,
redimit animam ſuam. Eſt ergo & his materialibus
diuitiis virtuti locus. Quaſi gubernatores eſtis in
magno mari. Si bene quis gubernat ſuum nauigiũ,
citò tranſit fretum, vt perueniat ad portum. Qui au-
tem neſcit regere ſuum cenſum, onere ſuo mergi-
tur. Ideo ſcriptum eſt: Poſſeſſio diuitum, ciuitas fir- *Prouer. 10.*
miſſima.

miſsima. Quæ eſt iſta niſi Hieruſalem quæ in cœ-
lo eſt, in qua regnum Dei? Bona hæc poſſeſſio,
quæ fructus perpetuos facit. Bona poſſeſſio, quæ
non hic relinquitur, ſed illic poſſidetur. In hac
poſſeſſione qui fuerit dicit: Portio mea dominus.
Non dicit, portio mea ab illis vſque ad illos porre-
cta & diffuſa terminos. Non dicit, portio mea inter
illos vicinos, niſi fortè inter apoſtolos, inter prophe
Pſalm.118. tas, inter ſanctos dei. hæc eſt enim iuſti portio. Non
dicit, portio mea in pratis, non in ſyluis, non in cam
pis, niſi fortè in campis ſyluæ, in quibus inuenitur
eccleſia, de qua ſcriptum eſt: Inuenimus eam in
Pſalm.131. campis ſyluæ. Non dicit, portio mea greges equo-
Pſalm.32. rum. Mendax enim equus ad ſalutem. Non dicit,
Eſaia.1. portio mea armenta boum, aſini, oues, niſi fortè
inter illa enumerat armēta quæ agnoſcunt poſſeſſo-
rem ſuum, & in illa aſina vult conſortium habere
quæ non refugit præſepe Chriſti. Et illa ouis ſibi
portio eſt, quæ ad immolandum ducta eſt, & ille
Eſaia 53. agnus coram tondente ſe ſine voce qui non aperuit
os ſuum, cuius in humilitate iudiciū exaltatum eſt.
Bene ait, Coram tondente, qui ſuperflua non pro-
pria in illa depoſuit cruce, qui corpus exuit, non di-
uinitatem amiſit. Non quicūque ergo dicit, Portio
mea Dominus: Nō auarus dicit, quia venit auaritia,
& dicit: Mea portio es, ego te ſubditum habui, mi-
hi ſeruiſti, mihi te in illo auro vendidiſti, mihi te in
illa poſſeſſione adiudicaſti. Non dicit luxurioſus
portio mea Chriſtus: quia venit luxuria, & dicit:
Mea portio es, ego te in illo mihi mancipaui con-
uiuio, illis cepi epularum retibus, ego te addictum
teneo gulæ tuæ chirographo. An ignoras quia ca-
rius tibi fuit menſæ tuæ quàm vitæ precium? Tuo
te iudicio reuinco, nega ſi potes, ſed negare nō po-
tes. Denique nihil ad vitam reſeruaſti, totū ad mē-
ſam expendiſti. Non poteſt dicere adulter, portio
mea Dominus: quia venit libido: & dicit: Ego ſum
tibi portio, mihi te in illius adoleſcentulæ addixiſti
amore, in illius nocte meretricis in meas leges, in
mea iura migraſti. Non dicit proditor, portio mea
Chriſtus: quia ſtatim irruit in eum nequitia mali, &
Ioan.13. dicit: Fallit te Domine Ieſu, meus eſt iſte. Habemus
exēplum quia cum Iudas panē à Chriſto accepiſſet,
immiſit ſe in cor eius diabolus quaſi poſſeſsionem
ſuam vindicans, quaſi portionis ſuę ius retinēs, qua-
ſi dicens: Non eſt tuus iſte, ſed meus, meus certè mi-
niſter, tuus proditor, meus planè iſte eſt: deniq; te-
cum recumbit, & mihi ſeruit: tecū epulatur, & me-
cum paſcitur. A te panem accepit, à me pecuniam.
Tecū bibit, & mihi tuum ſanguinem vendit. Quàm
vera diceret, probauit. Denique Chriſtus receſſit ab
eo, ipſe quoq; Iudas reliquit Ieſū ſequutus diabolū.
Quā multos dominos habet qui vnū refugerit. Sed
nos nō refugiamus. Quis refugiat eū quē ſequūtur
alligati vinculis, ſed vinculis volūtariis quę ſoluunt
nō alligāt, quibus vincti vinculis gloriantur dicētes:
Ad Philem. Paulus vinctus Ieſu Chriſti, & Timotheus? Glorio-
ſiùs ab hoc ſtringimur, quàm ab aliis abſoluimur &
relaxamur. Quis igitur fugiat pacem? quis fugiat ſa-
lutem? quis fugiat miſericordiam? quis fugiat redē-
ptionem? Videtis filij quales euaſerint qui hęc ſecu-
ti ſunt, quomodo operentur defuncti. Quarum
virtutum laudem miramur, earum ſtudeamus adi-

A piſci induſtriam: & quas prædicamus in aliis, eas in
nobis taciti recognoſcamus. Nihil molliculum, ni-
hil infractum ad laudem peruenit. Regnum cœlo-
rum cogitur, & cogentes diripiunt illud. Feſtinā-
tes patres agnum manducabant. Feſtina eſt fides, Matt.11.
alacris deuotio, ſpes impigra, contradictiones ani-
mi non amat, ſed traductionem ab infructuoſo o-
cio ad fructum laborum. Quid in craſtinum dif-
fers? Potes & hodiernum diem lucrari. Cauen-
dum eſt enim ne & illum non teneas, & hunc amit-
B tas. Non exiguum detrimentum eſt vel horæ v-
nius, & vna hora totius vitæ portio eſt. Sunt iu-
uenes qui citò volunt ad ſenectutem peruenire, ne
ſubiaceant diutiùs ſeniorum arbitrio. Sunt etiam
ſenes qui velint ſi poſsint ad iuuentutem redire.
Quorum ſtudium neutrum probo, quia iuuenes fa-
ſtidioſi præſentium quaſi ingrati mutationem viuē-
di requirunt, ſenes dilationem, cum poſsit & iu-
uenta ſeneſcere moribus, & ſenectus virere operi-
bus. Neque enim emēdationem morum magis æ-
C tas affert quàm diſciplina. Quantò ergo magis
nos oportet ſpem attollere ad regnum De, vitæ v-
bi nouitas, vbi gratiæ erit non ætatis commutatio.
Non ocio, non ſomno merces paratur. Nullum
opus dormientis eſt, nullus fructus ocij imò ma-
gis diſpendium.Ocioſus Eſau amiſit primatus
benedictionem, quia maluit cibum accipere quam
quærere. Laborioſus Iacob apud vtrunque parentē Gene.52.
inuenit gratiam. Et tamen cùm ſuperior eſſet Iacob
virtute & gratia, ceſsit fratris indignationi, qui ſibi
prælatum fratrem iuniorem dolebat. Ideo ſcriptum
D eſt: Date locum iræ, ne alterius indignatio te quo- Rom.12.
que in peccatum trahat, dum vis reſiſtere, dum vis
vindicari. Potes & ab illo & à te remouere culpam,
ſi cedendum putes. Imitare patriarcham, qui de
conſilio matris longinqua petiit. Et cuius matris?
Rebeccæ vtique, hoc eſt patientiæ. Cuius enim niſi
patientiæ hoc conſilium eſſe poterat? Amabat ma-
ter contra affectum pij amoris dimitti filium. Ma-
luit enim ſibi eum exulare quàm Deo. Et ideo quia
bona mater, vtrique detulit, iuniori filio benedi-
ctionem quam conſeruare poterat. Non enim filiū
E filio, ſed impigrum ocioſo prætulit, fidelem infi-
do. Sed etiam filio ipſi ſeniori non parum contulit
amando minorem filium, ne parricidium faceret.
Itaque quoniam ob pietatem non propter impro-
bitatem exulabat à parentibus, loquebatur cum
Deo, augebatur cenſu, liberis, gratia. Neque his ta-
men elatus eſt cum fratri occurreret, ſed humiliatus
adorauit non vtique illum immitem, illum fu-
ribundum, illum degenerem, ſed eum quem in
fratre conſiderabat, ideoque adorauit ſepties, nu-
mero ſcilicet remiſsionis, quia non hominem ado-
F rabat, ſed eum, quem in carne hominis eſſe ventu-
rum præuidebat ſpiritu, vt tolleret peccata mundi.
Quod tibi ex Petri reſponſione aperitur myſteriū,
dicente eo: Si peccauerit in me frater meus, quoties
remittā ei? Vſque ſepties? Vides quoniam peccatorū
remiſsio, typus erat illius magni ſabbati, illius quie- Matt.18.
tis perpetuæ gratiæ, & ideo contemplatione dona-
tur. Sed quid ſibi vult quod & vxores, & filios, &
omnes diſpoſuit ſuos, & præcepit vt & ipſi ado-
rarent ſuper terram? Non vtique vt elementum

quod plerunque tepletur ſanguine,in quo officina
eſt ſcelerum, aut vaſtis plerun que horret cautibſu,
aut præruptis rupibus, aut ſterili & ieiunio ſolo, ſed
vt carnem præſidio nobis futuram. Et fortaſſe hoc
illud eſt myſterium quod edocuit Dominus dicens:
Ibidem. Non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. Et vos
igitur donate iniurias veſtras,vt ſitis filij Iacob. No-
lite exaſperari ſicut Eſau. Imitamini ſanctum Dauid,
qui tanquam bonus magiſter reliquit nobis quod
Pſalm.108. imitaremur, dicens: Pro eo vt diligerent me, detra-
hebant mihi, ego autem orabam:& cum maledi-
cetur, orabat. Bonum ſcutum oratio, qua contu-
melia excluditur, maledictum repellitur,& in ipſos
qui maledixerunt, frequenter retorquetur, vt ſuo
telo vulnerentur. Maledicens,inquit, & tu benedi-
Ibidem. ces. Ambienda hominum maledictio, quæ acqui-
Hebr.13. rit dominicam benedictionem. Quod supereſt cha-
riſsimi,conſiderate quia Ieſus extra portam paſſus
eſt, & vos egredimini de hac terrena ciuitate, quia
ciuitas veſtra ſuperior eſt Hieruſalem: ibi conuerſa-
Philip.3. mini, vt dicatis: Noſtra autem conuerſatio in cœ-
lis eſt. Ideo Ieſus exiuit de ciuitate, vt vos exeun-
tes de hoc mundo ſupra mundũ ſitis. Moyſes ſolus
qui Deum videbat, extra caſtra habebat taberna-
culum quando loquebatur cum Deo: & hoſtiarum
quæ pro peccato fiebant, ſanguis quidem altaribus
inferebatur,corpora autem extra caſtra combure-
bantur,quia nemo intra mundi huius vitia poſitus
peccatum deponit, nec ſanguis eius acceptus eſt
Deo,niſi de corporis huius exeat inquinamento.
Hoſpitalitatem diligite, per quam ſanctus Abra-
ham inuenit gratiam. Hoſpitio ſuſcipere filium Sa-
ra meruit effœta iam ſenectute. Loth quoque So-
domitani excidij euaſit ignem,& tu potes ſuſcipere
**hoſpitium* angelos, ſi aduenientibus * officium tuum offeras.
Quid de Raab dicam quæ hoc munere inuenit ſalu-
tem? Compatimini iis qui alligati tenẽtur vinculis,
tanquã ſimul alligati. Conſolamini in luctu poſitos.
Eccleſ.7. meliùs eſt enim ire in domum luctus, quàm in do-
mum gaudij. Illinc officij meritum boni, hinc vitiũ
lapſus refertur. Poſtremò illinc mercedem ſperas,
hic recepiſti. Sentite laborantibus tanquam ſimul
laborantes. Mulier viro deferat,non ſeruiat: regen-
dam ſe præbeat,non coercendam. Indigna eſt con-
iugio, quæ digna eſt iurgio. Vir quoque vxorẽ tan-
quàm gubernator dirigat,tanquam conſortem vitę
honoret, participet vt cohęredi gratiæ. Matres a-
blactate filios,diligite eos, & orate pro iis vt longę-
ui ſuper terram ſint: non in terra, ſed ſuper terram.
Nihil enim longæuum in hac terra,& quod eſt diu,
breue eſt, & magis lubricum. Monete eos vt magis
crucem Domini tollant,quàm hanc vitam diligant.
Maria mater Domini ante crucem filij ſtabat. Nul-
lus me hoc docuit,niſi ſanctus Ioannes euangeliſta.
Mundum alij concuſſum in paſsione Domini con-
ſcripſerunt, cœlum tenebris obductum, refugiſſe
ſolem,in paradiſum Latronem, ſed poſt piam con-
feſsionem, receptum Ioannes docuit, quod alij nõ
docuerunt,quemadmodum in cruce poſitus matrẽ
appellauerit. Pluris putatur quòd victor ſuppliciorũ
pietatis officia matri exhibebat,quàm quòd regnũ
cœleſte donabat vitæ æternæ. Nã ſi religioſum eſt
quod Latroni donatur venia,multò vberioris pie-
G tatis eſt quòd à filio mater tanto affectu honoratur.
Ecce,inquit, filius tuus: Ecce mater tua. Teſtabatur *Ioan.19.*
de Cruce Chriſtus, & inter matrem atque diſcipu-
lum diuidebat pietatis officia. Condebat Dominus
non ſolùm publicum,ſed etiam domeſticum teſta-
mentum: & hoc eius teſtamentum ſignabat Ioan-
nes,dignus tanto teſtatore teſtis. Bonum teſtamen-
tum non pecuniæ,ſed vitæ æternæ, quod non atra-
mento ſcriptũ eſt, ſed ſpiritu Dei viui,qui ait: Lin-
gua mea calamus ſcribę velociter ſcribẽtis. Sed Ma- *Pſalm.44.*
ria nec minor quàm matrem Chriſti decebat, fu-
H gientibus apoſtolis ante crucem ſtabat, & piis ſpe-
ctabat oculis filij vulnera: quia expectabat non pi-
gnoris mortem,ſed mundi ſalutẽ. Aut fortaſſe quia
cognouerat per filij mortem mundi redẽptionem,
aula regalis etiã ſua morte putabat ſe aliquid publi-
co addituram muneri. Sed Ieſus nõ egebat adiuto-
re ad redemptionem omnium qui omnes ſine adiu-
tore ſeruauit. Vnde & dicit: Factus ſum ſicut homo
ſine adiutorio,inter mortuos liber. Suſcepit quidẽ *Pſalm.87.*
affectum parentis,ſed non quæſiuit alterius auxiliũ.
I Hãc imitamini matres ſanctæ,quæ in vnico filio di-
lectiſsimo tantum maternę virtutis exemplum edi-
dit. Neque enim vos dulciores liberos habetis, ne-
que illud virgo quærebat ſolatium,quòd alium poſ-
ſet generare filiũ. Domini ſeruis imperate quaſi cõ-
ditione ſubditis, ſed ita vt naturæ eiuſdẽ cuius vos
eſtis, conſortes eſſe eos memineritis. Serui quoque
Dominis ſeruite cum voluntate. Etenim vnuſquiſ-
que quod natus eſt, patienter debet ſuſcipere. Nec
ſolum bonis ſed etiam aſperioribus obedite Domi-
nis. Nam quæ eſt veſtræ ſeruitutis gratia ſi bonis
K ſeruiatis ſedulò? Sed ſi etiam aſperos promereami-
ni. Nam liberi quoque nullam habent mercedem
ſi peccantes puniãtur à iudicibus,ſed illa merces eſt
ſi etiam non peccantes. Et vos ergo contemplatio-
ne Domini Ieſu etiam ſi difficilibus ſeruiatis domi-
nis cum patientia,mercedem habebitis. Siquidem
ipſe Dominus iuſtus ab iniuſtis paſſus eſt,& patien-
tia mirabili peccata noſtra ſuę affixit cruci,vt qui il-
lum imitatus fuerit,peccata ſua ſanguine ſuo diluat.
Ad ſummam, conuertimini omnes ad Dominum
Ieſum. Sit in vobis vitæ huius delectatio in bona
L conſcientia, patientia mortis cum ſpe immortalita-
tis, confirmatio reſurrectionis cum Chriſti gratia,
veritas cum ſimplicitate,fides cum cõfidentia, ab-
ſtinentia cum ſanctitate, induſtria cum ſobrietate,
conuerſatio cum modeſtia, eruditio ſine vanita-
te, ſobrietas doctrinæ fidelis ſine hæreſis temu-
lentia.

Diui Ambroſij ad epiſcopos per Aemiliam conſtitutos, eos de celebritate paſchali inſtruentis.

M

EPISTOLA LXXXIII.

DOminis fratribus dilectiſsimis epiſcopis per
Æmiliam conſtitutis Ambroſius epiſcopus.
Nno mediocris eſſe ſapientiæ diem celebrita-
tis definire paſchalis, & ſcriptura diuina nos in-
ſtruit, & traditio maiorum: qui conuenientes ad
ſynodum Nicęnam, inter illa fidei vt vera ita ad-
miranda decreta, etiam ſuper celebritate memo-
ratæ

rata, congregatis peritiſsimis calculandi, decem &
nouem annorum collegere rationem, & quaſi quē-
dam conſtituere circulum ex quo exemplum in an-
nos reliquos gigneretur. Hunc circulum Enoeade-
catcrida nuncupauerunt, ſequentes illud, quòd nō
debeamus vana quadam opinione ſuper celebrita-
te huiuſmodi fluctuare, ſed vera ratiooe comperta
ita omnium concurrat affectio, vt vna nocte vbiq;
ſacrificium pro reſurrectione Domini deferatur.
Domini fratres dilectiſsimi eò vſque à vero nos de-
uiare non conuenit, nec vago ingenio diſcrepare, vt
quædam neceſsitas celebritatis huius omnibus ſit
impoſita Chriſtianis: quando quidem ipſe Domi-
nus cum elegit diem quo paſcha celebraret, qui cū
obſeruantiæ veræ ratiooe concurrit. Scriptum eſt
Luc.22. enim: Venit autem dies in qua neceſſe erat paſcha
immolari, & miſit Petrum & Ioannē dicens: Eun-
tes ite parate nobis paſcha, vt manducemus. At illi
dixerunt: Vbi vis paremus? Et dixit ad illos: Ecce
introeuntibus vobis in ciuitatem occurret homo
amphoram aquæ portans: ſequimini eum in domū
in quam intrat, & dicetis patrifamilias: Dicit tibi
magiſter, Vbi eſt diuerſorium vbi paſcha cum diſci-
pulis manducem? Ipſe vobis oſtendet in ſuperiori-
bus locum magoum. Ibi parate. Aduertimus igitur
quod nō ad terrena deſcendere, ſed in ſuperioribus
locum magoum ſtratū quærere debeamus, vt Do-
mini paſcha celebremus. Abluere etiam ſenſus no-
ſtros quadam ſpirituali aqua fontis æterni, & deuo-
tæ celebritatis tenere menſuram, nec opinione vul-
gari dies quoſdam explorare lunares, cū Apoſtolus
Galat. 4. dicat: Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & an-
nos: timeo ne ſine cauſſa laborauerim in vobis. Nā
incipit eſſe contrarium. Sed aliud eſt obſeruare gē-
tilitio more, vt qua luna quid adoriendum ſit iudi-
ces, vt puta quintam eſſe fugiēdam, nihilque ea in-
choandum. Varios quoque curſus lunæ obeundis
negociis cōmendare, vel cauere quoſdā dies, quē-
admodum plerique paſtores dies vel Ægyptiacos
declinare conſuerunt. Aliud eſt enim obſeruantiam
religioſæ mentis intēdere in eum diem de quo ſcri-
ptum eſt: Hic eſt dies quem fecit Dominus. Nam
Pſalm. 117. *Exod. 12.* etſi ſcriptum ſit quòd paſcha Domini quartodeci-
mo die menſis primi celebrari debeat, & verè quar-
tamdecimam lunam ad celebrandum dominicę fe-
riem paſsionis inquirere debeamus: tamen ex hoc
poſſumus intelligere quòd ad huiuſmodi ſolēnita-
tem vel eccleſiæ perfectio, vel claræ fidei plenitudo
quæratur, ſicut dixit propheta cum loqueretur dc
Pſalm. 88. filio Dei: Quia ſedes eius ſicut ſol in conſpectu meo,
& ſicut luna perfecta in ęternum manebit. Inde eſt
quod ipſe Dominus cùm opera in terris mirāda fe-
ciſſet, quaſi iam fundata humanarum mētium fide,
Ioan. 17. tempus paſsionis eſſe memorauit dicens: Pater, ve-
nit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clari-
ficet te. Hanc enim celebrandæ paſsionis claritudi-
Luca 13. nem quęſitam alibi docet dicens. Ite, dicite illi vul-
pi: Ecce eiicio dæmonia hodie, & cras ſanitates per-
ficio, & ſequeoti conſummor die. His vtique con-
ſummatur Ieſus qui incipiunt eſſe perfecti, vt pleni-
tudinē diuinitatis & redēptionis eius fide ſua cre-
dant. Ergo & diem & horam exquirimus, vt ſcri-

A ptura nos inſtruit. Propheta etiam Dauid dicit: Tē- *Pſal. 118.*
pus faciendi Domine, petēs accipere ſenſum ad co-
gnoſcenda Domini teſtimonia. Eccleſiaſtes ait: O- *Eccleſ. 3.*
mi rei tempus. Hieremias clamat: Turtur & hiron- *Hier. 8.*
do, agri paſſeres agnouerunt tempora introitus ſui.
Quid autem euidentius quàm de paſsione Domini
dictum videri, Agnouit bos poſſeſſorem ſuum & a- *Eſaia 1.*
ſinus præſepe Domini ſui? Agnoſcamus ergo hoc
præſepe Domini, in quo alimur, paſcimur & refici-
mur. Hoc igitur tēpus præcipue ſcire debemus, quo
B per vniuerſum orbem conſona ſacrę noctis funda-
tur oratio, quia & tempore commendantur preces,
ſicut ſcriptum eſt. Tempore accepto exaudiui te, & *Eſaia. 49.*
in die ſalutis adiuui te. Hoc eſt tempus de quo Apo-
ſtolus dixit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce *2. Corin. 6.*
nunc dies ſalutis. Vnde neceſſe fuit, quia etiam poſt
Ægyptiorū ſupputationes, & Alexandrinæ eccle-
ſiæ definitionem, Epiſcopi quoque Romanæ eccle-
ſiæ per literas plerique meam adhuc expectant ſen-
teotiam, quid exiſtimem ſcribere de die paſchæ.
C Nam licet futuri diei paſchæ inciderit quæſtio, ta-
mē etiā in reliquum quid teoendum videatur ape-
rimus, ſiqua quæſtio talis incurrerit. Duo autē ſunt
obſeruanda in ſoleonitate paſchæ, quartadecima
luna, & primus menſis, qui dicitur nouorum. Ita-
que ne à veteri teſtamento videamur diſcedere, i-
pſum de paſchæ celebrandæ die capitulum recen-
ſeamus. Monet Moyſes populum dicens cuſtodien- *Exod. 12.*
dum menſem nouorum, cum primum eſſe menſem
prædicans. Ait enim: Hic menſis vobis principium
menſium, primus in menſibus anni, & facies paſcha
D Domino Deo tuo quartadecima die menſis primi. *Ioan. 1.*
Lex nempe per Moyſen data eſt, gratia autē & veri-
tas per Ieſum chriſtū facta eſt. Ipſe ergo qui legē lo-
cutus eſt, poſtea veniens per virginem nouiſsimis
temporibus plenitudinem legis conſummauit, quia
venit non legem ſoluere ſed implere, & celebrauit *Matt. 5.*
paſcha hebdomadæ in qua fuit quartadecima luna,
quinta feria. Denique ipſa die (ſicut ſuperiora do-
cent) paſcha cum diſcipulis manducauit. Sequenti
autē die, hoc eſt ſexta feria, crucifixus eſt, luna quin
ta decima. Sabbato quoque magno illo ſextadeci-
E ma fuit. Ac per hoc ſeptimadecima luna reſurrexit à
mortuis. Vnde hæc lex paſchæ nobis ſeruanda eſt,
vt non quartamdecimam obſeruemus in die reſur-
rectionis, ſed in die magis paſsionis, aut certè aliis
proximis ſuperioribus diebus. Quia reſurrectionis
celebritas die dominica celebratur, dominica au-
tem ieiunare non poſſumus, quia Manichæos etiā
ob iſtius diei ieiunia iure damnamus. Hoc eſt e-
nim in reſurrectionem Chriſti non credere, ſi legē
quis ieiunij die reſurrectionis indicat, cum lex di-
cat paſcha edendum cum amaritudine, hoc eſt cū
F dolore, quod tanto ſacrilegio hominum author
ſalutis ſit interemptus. Die autem dominica exul-
tandum propheta docet dicens: Hic eſt dies quem *Pſal. 117.*
fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Ergo
non ſolùm paſsionis diem, ſed etiam reſurrectionis
obſeruari oportet à nobis, vt habeamus & amari-
tudinis & lætitiæ diē. illa ieiunem*, iſta reficiamur,
Vnde ſi inciderit, ſicut futurū eſt proximè, quartade
cima luna menſis primi die dominica, quia neque

dominica ieiunare debemus, neque tertiadecima
luna die ſabati incidente ieiunium ſoluere, quod
maximè die paſsionis eſt exhibendũ, in altera heb-
domada celebritas paſchę eſt differenda. Siquidem
ſequitur quintadecima luna qua paſſus eſt Chriſtus,
& erit ſecunda feria: tertia quoque feria erit ſexta-
decima luna, qua Domini caro in ſepulchro quie-
uit, cum quarta etiam feria ſeptimadecima luna fu-
tura ſit, qua dominus reſurrexit. Cum igitur triduũ
illud ſacrum in hebdomadam proximè concurrat
vltimam, intra quod tridnum & paſſus eſt, & quie-
uit, & reſurrexit, de quo triduo ait: Soluite hoc tẽ-
plũ, & in triduo reſuſcitabo illud: quid nobis poteſt
Ioan. 8. moleſtiam dubitationis afferre? Nam ſi ea res ſcru-
pulum mouet, quia quartadecima luna nõ celebra-
mus ipſum diem vel paſsionis, vel reſurrectionis,
ipſe Dominus nõ quartadecima luna paſſus eſt, ſed
quintadecima, & ſeptimadecima reſurrexit. Quod
ſi mouet quia quartamdecimam lunam trãſeuntes,
quę die dominica incidit hoc eſt quartodecimo ka-
lendas Maij, ſequenti dominica inſtaurandam cele-
britatem ſuademus, authoritas extat huiuſmodi.
Nam temporibus paulo ſuperioribus cũ incidiſſet
quartadecima luna mẽſis primi in dominicã diem,
ſequenti altera dominica celebrata ſolẽnitas eſt. O-
ctogeſimo autem anno & nonageſimo tertio, ex
die imperij Diocletiani, cum quartadecima luna eſ-
ſet nono kalendas Aprilis, nos celebrauimus paſcha
pridie kalendas aprilis. Alexãdrini quoque & Ægy-
ptij, vt ipſi ſcripſerunt, cum incidiſſet quartadeci-
ma luna & vigeſimo & octauo die Pharmutij men-
ſis celebrauerunt paſcha quinta die Pharmutij mẽ-
ſis, quæ eſt pridie kalendas Aprilis, ac ſic conuenere
nobiſcum. Rurſus nonageſimo & tertio anno à die
imperij Diocletiani, cum incidiſſet quartadecima
luna in quartumdecimum diem Pharmutij menſis,
quæ eſt quinto Idus Aprilis, quæ erat dominica
die, celebratum eſt paſcha dominica Pharmutij vi-
geſimo & primo die, qui fuit ſecundum nos quin-
todecimo kalendas Maij. Vnde cum & ratio ſit &
exemplum, nihil ſuper hoc mouere nos debet. Nũc
Exod. 12. illud eſt, quod enodandum videtur, quia plerique
putãt ſecundo menſe nos celebraturos paſcha, cum
ſcriptum ſit: Cuſtodi primum menſem nouorum:
quod non poteſt incidere vt præter menſem nouo-
rum paſcha celebrent, niſi qui quartamdecimam i-
ta obſeruant ſecundum literam, vt non alio niſi ipſo
celebrent die. Denique in futurum Iudæi duodeci-
mo, non primo menſe celebraturi ſunt paſcha, hoc
eſt tertio kalendas Aprilis ſecundum nos: ſecundũ
Ægyptios autem vigeſimo quarto die Phamenoth
menſis, qui eſt nõ primus menſis, ſed duodecimus,
& incipit ſexto kalendas Aprilis, & finitur ſeptimo
kalendas Maij. Ergo ſecundũ Ægyptios primo mẽ-
ſe celebraturi ſumus dominicam paſchæ, hoc eſt ſe-
ptimo kalendas Maij, qui eſt dies trigeſimus Phar-
mutij menſis. Nec abſurdum arbitror vt inde ob-
ſeruandi menſis trahamus exemplum, vbi primum
paſcha celebratũ eſt. Vnde & maiores noſtri in tra-
ctatu cõcilij Nicęni eum diem endecateride, ſi quis
diligenter intendat, ſtatuendum putarunt, & ipſum
menſem nouorum rectè cuſtodierunt, quia in Æ-

G gypto hoc primo menſe noua ſecantur frumenta.
Hic autem menſis & primus eſt ſecũdum Ægyptio-
rum prouentus, & primus ſecundum legem, & octa-
uus eſt ſecundum conſuetudinem noſtram. Indi-
ctio enim Septembri menſe incipit. Octauo igi-
tur menſe kalendæ Aprilis ſunt. Incipit autem men-
ſis non ſecundum vulgarem vſum, ſed ſecundnm
conſuetudinem peritorum ab æquinoctio, qui dies
eſt duodecimo kalendas Aprilis, & finitur vndeci-
mo kalendas Maij. Inde maximè intra hos triginta
& vnum dies ſæpe celebrati paſchæ dies. Sed cùm
H ante biennium celebrauerimus paſchæ dominicã
vndecimo kalendas Maij, hoc eſt trigeſimo die mẽ-
ſis, ſecundum noſtram ſcilicet calculationem, mo-
ueri nõ debemus ſi & proximè trigeſimo die Phar-
mutij mẽſis celebraturi ſumus paſchæ dominicam.
Verum ſi quis menſem ſecundum inde exiſtimat,
quia poſt triduum completi menſis qui completi
videtur vndecimo kalendas Maij, paſchæ dominica
erit: illud conſideret, quia quartadecima luna quæ
quæritur, quartodecimo kalendas Maij erit, hoc eſt
I intra pręſcriptum menſis numerum. Lex autem diẽ
paſsionis exigit intra primum nouorum debere ce-
lebrari. Satisfactum eſt igitur ſecundum plenitu-
dinem lunæ, cui ad complendum menſem ſuper-
ſunt tres alij dies. Non ergo in alterum menſem
recidit, quando intra eundem menſem qui primus
eſt, paſcha celebrabitur. Ad literam autem nos te-
neri non oportere (licet conſuetudo celebrandi
paſcha ipſa nos inſtruat) tamen & Apoſtolus do-
cet, qui ait: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1. Cor. 4.
ſtus. Sed & propoſita lectio docet literam nõ con- Exod. 12.
K ſequendam. Sic enim habes, Et facies paſcha Do-
mino Deo tuo quartodecimo die mẽſis primi. Diẽ
pro luna dicit. Vnde peritiſsimi quoque ſecundum
legem lunari curſu computant menſem, & ideo cũ
à pluribus nonis lunæ curſus incipiat, hoc eſt, dies
primus, vides nonas Maij adhuc ad menſem primũ
nouorum computari poſſe. Ergo & iuxta legis ſen-
tentiam primus hic menſis eſt. Denique μήνη lunam
vocant Græci, vnde μῆνας Græci dicunt menſes, &
naturalis vſus nationum exterarum lunam pro die-
bus appellat. Alium autem diem paſsionis, alium
L reſurrectionis celebrandum, veteris quoque teſta-
menti ſeries oſtendit. Sic enim habes: Agnus ſine
macula mundus conſummatus anniculus maſculus Ibidem.
erit vobis, ab ouibus & hœdis ſumetis, & erit vo-
bis in obſeruatione vſque in quartamdecimam
menſis huius, & occidetis illum tota multitudo ſy-
nagogæ filiorum Iſrael ad veſperum, & ſument de
ſanguine eius, & ponent ſuper duos poſtes, & ſu-
per limen oſtij domus, in quibus manducabunt
eum inter ſemetipſos: manducabunt carnem hanc
noctu igni aſſam. Et infra: Et edetis illum cum ſo-
M licitudine paſchæ. Paſcha eſt enim Domini, & per-
tranſibo in terram Ægyptiorũ in nocte illa, & per-
cutiam omne primitiuũ in Ægypto ab homine vſ-
que ad pecus, & in omni terra Ægypti faciam vin-
dictam ego Dominus. Et erit vobis ſanguis in ſigno
in domibus, in quibus eritis ibi, & videbo ſanguinẽ,
& protegam vos, & nõ erit in vobis plaga extermi-
nij, & cõterã terrã ægypti, & erit dies hic vobis me-
mora-

morabilis & ſolemnis, & diem feſtum agetis cum Dumino in progenies veſtras, legitimum ſempiternum, diem feſtum agetis illum. Aduertimus & paſſionis diem deſcriptum in ieiuniu, quia ad veſperũ occidendus eſt agnus, licet vltimum tempus pro veſpete poſſimus accipere, ſecundum Ioannem qui [1.Ioan. 2.] ait: Poeri, nouiſſima hora eſt. Sed & iuxta myſteriũ veſpete diei conſtat occiſum, quando tenebræ ſtatim factæ ſunt: & ieiunium deferendum eo die verum eſt, quia ita edetis illum cum ſolicitudine. Ieiunantibus enim ſolicitudo adhæret. Reſurrectionis autẽ die exultatio refectionis eſt atque lætitiæ, quo die videtur exiſſe populus ex Ægypto, primitiuis Ægyptiorũ necatis, quod poſteriora euidentius docent, quibus ait ſcriptura: Quia poſtquàm fecerunt [Exod. 12.] Iudæi paſcha, ſicut præcepit Moyſes, factum eſt circa mediam noctem, & Dominus percuſſit omnem primitiuum in terra Ægypti à primitiuo Pharaonis. Et vocauit Pharao Moyſen & Aaton nocte, & dixit illis: Surge & exite de populo meo, & vos & filij Iſraël ite & ſeruite Domino Deo veſtro. Et vrgebant Ægyptij populum feſtinantes quàm celerrimè expellete. Denique ſic profecti ſunt Iſaëlitæ, vt non occurreret ſibi azyma fermentare. Eiecerunt enim eos Ægyptij, & non potuerunt ſuſtinere, apparatum ſibi fecerãt in viam. Reſeratum eſt igitut diem reſurrectionis obſeruandum poſt dies paſſionis. Qui dies reſurrectionis non quartadecima luna debet eſſe, ſed poſtea, vt vetus loquitur teſtamentum, quia dies reſurrectionis is, cùm egrediens populus de Ægypto in mari & in nube baptizatus, vt Apoſtolus [1.Cor.11.] dicit, mortem vicit, panem ſpiritualem accipiens, & porum de petra hauriens ſpiritualem. Nec paſſionem Domini die Dominica poſſe celebrari, etiam ſi quartadecima luna in Dominicam inciderit, adiungendam hebdomadem alteram, ſicut & ſeptuageſimo ſexto anno die imperij Diocletiani factum eſt. Nam tunc vigeſimo octauo die Pharmutij menſis, qui eſt ſeptimo kalendas Maij, Dominicam Paſchæ celebrauimus ſine vlla dubitatione maiorum. Simul etiam lunæ curſus & ratio ſuffragatur, quoniã vigeſima prima luna proximum Paſcha celebrandum eſt. Nam vſque ad vigeſimam primam lunam conſueuit extendi. Ergo cùm tot veritatis indicia concurrant, iuxta maiorum exempla feſtum publicæ ſalutis læti exultantéſque celebremus, poſtes noſtros vbi eſt oſtium verbi quod ſibi Apoſtolus optat aperiri, fide paſſionis Dominicæ colorantes. De [Pſal. 140.] hoc oſtio dicit etiam Dauid: Pone Domine cuſtodiam oti meo, & oſtium circuitus labijs meis, vt nihil aliud niſi ſanguinẽ Chriſti loquamur, quo mortem vicimus, quo redempti ſumus. Fragret in nobis odor Chriſti. Ipſum audiamus, in illum & mentis & corporis oculos dirigamus, opera eius mirantes, beneficia prædicantes, ſuper limen oſtij noſtri ſacræ redemptionis confeſſio reſplendeat. Sumamus feruenti ſpiritu ſacramentum in azymis ſynceritatis & veritatis, pia doctrina gloriam Patris, [1.Cor.5.] & Filij, & Spiritus maieſtatem indiuiduam concinentes.

Diui Ambroſij ad ſacram virginem Demetriadem, magnis præconiis veram humilitatem exaltantis, aduerſantémque illi ſuperbiam digna vituperatione confundentis, ac per hoc ipſam ad elationem cauendam, & præſidio ſynceræ humilitatis armandam, perſuadentis.

Epiſtola LXXXIIII.

AMbroſius epiſcopus ſacræ virgini Demetriadi. Cùm ſplendidiſſimæ ſanctimoniæ tuæ ſublime propoſitũ ſuper humilitatis fundamenta conſiſtere pie & ſapienter intelligis, in hoc vſque, o ſacra vitgo Demettias, dignationem tuæ dignitatis inclinas, vt prouectiones tuas etiam meo ſtylo exigas adiuuari. Quod ego, ad tenuitatem ſacultatis meæ reſpiciens, omnibus modis tecularem, neque tam maruro & erudito animo cohortatiuoculas meas adhibere præſumerem, niſi fiduciam efficiendi id quud iubetur, à iubente conciperem, & tuis meritis atque orationibus confiderem eſſe præ- [Pſalm. 104.] ſtandum vt oriatur in deſerto aqua, & fient in ſicca terta flumina. Vnde collaborandum tibi mecum [Ibidem 18.] [Sapien. 10.] eſt, vt qui ſapientiam præſtat paruulis, & linguas mutorum facit diſertas, iubeat de cordis mei ariditate profluere quod ſitis tua dignè poſſit haurire. Quæ ergo materia ſtylo dabitur, & vnde loquendi tecum cauſa ſumetur? Si laudes tuas ſcribere aggrediar, & maiorum ſeriem quæ per te multum illuſtratur, euoluam, oneroſum me fortè & impudentem videri poſſe arbitror, qui vel humanæ tibi glotiæ tentationem adulando ingeram, vel tuis ac tuorum prædicationibus ingenium meum par eſſe præſumam. Si verò de commendando virginitatis bono diſſeram, ſuperflua erit eius nunc propoſiti inſinuatio, quod tu à primo ætatis tuæ flore ſine humanis cohortationibus elegiſti, & de quo inter ipſa ptincipia multi qui tunc in eccleſia præeminebant, meritò non ſiluerunt. Valdè enim mirabile erat, & inter præcipua diuinæ gratiæ exempla numerandum, quòd virgo Anicia ſuper omnes faſtigium trahens heatæ nobilitatis eucecta, de cuius fœcunditate auis atque atauis reſponſura poſteritas, & familiæ votis expectabatur & patriæ, conuerſo repente animo, deſiderio cœleſtium nuptiarum declinaſti mortale coniugium. Et vt omnem proſapiam tuam etiam huius virtutis titulo conſecrares, primam ſtirpis tuæ perpetuam & virginem filio virginis ſpopondiſti. Illam ergo ætatem tuam, & illa principia rationabiliter doctiſſimi viri ſuis adhortationibus incitarunt. Et licet plantationi ſuæ ſummus agricola valida ad profectum tuum incremeota præberet, cooperatores tamen gratiæ Dei opportunæ piam adhibuêre culturam, vt germen tenerum fortitudinis robur acciperet, & dignos generoſitate ſua fructus propoſiti tui arbor afferret. Noſtris autem paginis quid erit loci, & poſt ornatiſſima ſcripta excellentium magiſtrorum quid vtilitatis in eo quem indicere dignata es ſermone reperies, niſi fortè quia & illorum in doctrinis, & tuis ſtudiis ad ſublimiores gradus virtutum conſuetudo proficit, cauendam te elatioois admoneam, & humilitatis tibi ſynceritatem fida ſuggeſtione commendem, vt in omnibus actionibus in quibus tibi es bene conſcia, nunquam audeas eſſe ſecura? De hoc igitur con-

gruєotiſſimo tibi & ſalubertimo bono quod Do- G minus donauerit, differamus, vt inſpectioni noſtræ non tantùm viſibilia eius, ſed etiam occulta referêtur. Eſt enim multiplex virtutis iſtius qualitas, & licet in exterioribus quoque pulchra ſit, in intimis tamen ſuis multò eſt ſpecioſior, multóque luculentior, vbi nihil obſcutum, nihil turbidum, nihil eſt inquietum: quia pax multa diligentibus legem Dei, & non eſt illis ſcandalum. Acceſſuri autem ad beatæ humilitatis intuitum, omnem illam obiectionê quæ ignauos & inconſtantes animos deprimit, repellamus. Nec generale nomê ita nos à iudicio diſ- H cretionis excludat, vt omnes quoquomodo humiles putemus eſſe laudabiles. Imitatur quidem plerumque neceſſitas voluntatem, & ab imagine modeſtiæ parum differt forma ſegnitiæ: ſed aliud eſt quod grauat, aliud quod exercet, nec in eundem finem venit labor indeclinabilis miſeriæ, & expetitæ fortitudo patientiæ. Vnum eſt paupertatis vocabulum, ſed non vna mens pauperum: quia non idem eſt gaudere bene expenſis diuitiis, quod aut gemere de non acquiſitis, aut dolere de perditis. Timoris etiam de quo Deus metuitur, nulla eſt in appella- I tione diſtinctio. Sed aliud eſt timere quia peccaueris, aliud timere ne pecces. Et ibi eſt formido de ſupplicio, hic ſolicitudo de præmio. Ob hoc enim de illo ſeruuli metu dicitur quia perfecta charitas furâs mittit timorem. De hoc vero liberali: Timor Domini ſanctus manens in ſeculum ſeculi. Remota itaque illa ſpecie humilitatis, quæ tota ſine fructu eſt, voluntarios tantùm pendamus affectus. Qui etiam ſi in gradibus meritorum inueniuntur impares, non ſunt tamê ab ipſa virtute diſcordes. Prima ergo humilitatis ratio in communis vitæ verſatur officiis, K quibus & diuina clementia conciliatur, & ſocietas humana connectitur. Multum enim ad roborandum dilectionem valet, cùm ſecundum doctrinam Apoſtolicam inuicem ſe homines honore præueniunt, & alter alterum ſuperiorem exiſtimantes, amant ſeruire ſubiecti, & neſciunt tumere prælati: cû & pauper diuitem non ſibi dubitat anteferre, & diues pauperem ſibi gaudeat æquare, cùm & ſublimes non ſuperbiunt de claritate proſapiæ, & pauperes non extolluntur de communione naturæ. Cùm denique non plus tribuitur magnis opibus, quàm bo- L nis moribus, nec maior ducitur pl[illegible]crata iniquorû potentia, quàm rectorum inhonora iuſtitia. Ab hoc æquo & modeſto iure concordiç, in quo nullum eſt de gradu ſuperiore certamen, nec fœlicitas ut inflat propria, aut vrit aliena. Pulchrè & mirabiliter à pleriſque proficitur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ & ſe extra omnem conſtituit dignitatem, & mauult apta eſſe iniuriis accipiendis, quàm idonea repellendis: vt impleatur quod ait Dominus: Qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam M tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicunque te angariauerit mille paſſus, vade cum illo & alia duo. Illud quod Apoſtolus docet dicens: Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Tales enim multum ad imitationem ipſius Domini noſtri & Saluatoris accedunt, qui cùm diues eſſet, pauper factus eſt: & cùm malediceretur, non maledicebat, & percutienti ſe non commi-

Pſalm. 118.
1. Ioan. 4.
Pſalm. 18.
Roman. 12.
Matth. 5.
1. Cor. 6.
2. Cor. 8.
1. Petr. 2.

nabatur. Et quouiam dixerat, Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui vos oderunt: vt huiuſmodi beneuolentiam confirmaret exemplo, ipſe pro iis à quibus crucifigebatur, orabat. Qui ergo fideliter & ſcienter intelligunt quo opere ſaluati, & quo precio ſint redempti, nolunt de mundi huius ſapientibus, nolunt eſſe de fortibus, quoniam ſicut ait Apoſtolus: Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus: & quæ non ſunt, vt ea quę ſunt, deſtrueret: vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius, id eſt, vt nemo ſe placere Deo per mundi ſapientiâ putet, quæ tota carnalis eſt, & à vera ſapientia cum omni ſua vanitate deſtruitur. Dominus enim nouit cogitationes ſapientium, quoniam vanæ ſunt. Cùm itaque diſcipuli veritatis humanam gloriam fugiût, & à temporalium amore deciſcût, vt quæ Dei ſunt ſapiant, non quæ hominum: proficiunt ſenſibus, nô deficiunt, neque vigorem cordis amittunt, ſed excellentiſſimæ intelligentiæ lumen accipiunt, viuentes quidem in hoc mundo, ſed omnes mundi ſtrepitus relinquentes, vt redimant tempus, quia dies mali ſunt. Quo autem precio quies huius temporis aptus comparatur, quàm vt ipſi mundo omnes diuitiæ, omnes dignitates, & vniuerſarum cupiditatû materiæ refundantur, & ſancto beatóque commercio ematur chriſtiana libertas, fiántque filij Dei de paupertate diuites, de patientia fortes, de humilitate ſublimes? Non enim, vt dilectores huius ſeculi putant parui cordis aut ſegnis eſt animi terrenas opes ſpernere, honores occiduos faſtidire, nec ibi gloriam quærere, vbi laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Vnde ſi verè intelligatur, contemptus iſte rerum præſentium ad quæ rendat, & qualia concupiſcat, nihil huiuſmodi mentibus rectius, nihil inuenietur electius, quæ ſacratiſſimis deſideriis vniuerſa tranſcendunt, neque ad vllam creaturam quamuis potentem atque mirabilem, ſed ad ipſum omnium viſibilium & inuiſibilium ambiunt creatorem, cui appropinquare clareſcere eſt, quem timere gaudere eſt, cui ſeruire regnare eſt. Sed hæc virtus quæ temporalis copiæ & patientiæ negligens ad vitam æternam anguſta & ardua mittitur, non debet voluntarios pauperes in conſortium chriſtianæ humilitatis admittere, eos autem à ſocietate boni huius excludere qui ampla prædia, magnifica patrimonia, & multas in hoc ſeculo poſſident facultates, cùm in populo Dei multi ſemper qui diuitiis bene vterentur extiterint, nec vllo modo vel dici, vel cogitari liceat quod Abraham & Iſaac & Iacob, quorum ſe eſſe Deum Dominus proteſtatus eſt, ideo vera humilitate caruerint, quia pauperes non fuerunt. Aut quod vir ſacratiſſimus Melchiſedech, Domini & Saluatoris noſtri præferens formam, non fuerit perfectè humilis, quia & ſacerdotio eminebat & regno. Vel quod beato Iob, de quo Deus pronunciat dicens: Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, & timens Deum, & recedens à malo? ideò virtus iſta defuerit, quia erant (ſicut ſcriptum eſt) in poſſeſſione eius ſeptem milia ouium, & tria milia camelorum,

Matth. 5.
1. Cor. 1.
Pſalm. 93.
Pſalm. 9.
Iob. 1.

melotum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ aſinæ, ae familia multa nimis. Erátque vir ille magnus inter omnes orien⁻ales. Quaſi tunc iſtius gratiæ particeps factus eſt, quando omnibus facultatibus perditis, vniuerſa quoque familia filiiſque priuatus, & percuſſus vulnere peſſimo à planta pedis vſque ad verticem capiris, teſta ſaniem radebat, ſedens in ſtercore, ad imaginem elationis poſtmodum reuocatus eſt, quando corporis incolumitate renouata, ſeprem rurſus filiorum triúmqne filiarum factus eſt pater, & duplo in vniuerſam ſubſtantiam eſt ditatus augmento. Abſit autem ab animis fidelium tam irreligioſa perſuaſio, vt cuiquã ſanctorum quibus Deus & diuitias eſt largitus & honores, ad capiendum veræ humilitatis meritum credatur vel opulentia obfuiſſe vel dignitas, cum eis ad huius virtutis prouectum vtraque profuerint. Quamuis enim
Iob 7. tota vita hominis tentatio ſit ſuper terram, & tam abundantia quàm inopia materia ſoleant eſſe peccati, cùm vel diues extollitur ad ſuperbiam, vel pauper proſilit ad querelam, extiterunt tamen in omni tempore, & in noſtra quoque ætate non deſunt ſicut & boni pauperes, ita & boni diuites. Nec fruſtra bea-
1. Tim. 6. tus Apoſtolus Paulus Timotheum admonet dicẽs: Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſuperbè ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Quod vtique fieri in vniuerſa Eccleſia quæ per totũ mundum eſt diffuſa, non dubium eſt, & pauperes Chriſti non eorum rãtùm facultatibus ſuſtineri, qui vt expeditiores Dominum ſequerẽtur, ſimul ſe omnibus ſuis opibus exuerunt, ſed eidem operi etiam illorum ſubſtantias deſeruire, qui poſſeſſionibus ſuis non aliter quàm rebus pauperum præſint, vt Eccleſiaſticæ vtilitati ſub quadam procuratione famulentur, elabnrantes ſinguli pro ſuarum virium portione vt ad victum atque veſtitum familiæ Dei neceſſaria conferantur, & ſimul proſpicientes vt in domibus ipſorum ſub iuſto ſanctóque moderamine omnes & benignitas foueat, & diſciplina contineat, dicente
1. Tim. 5. Apoſtolo: Si quis autem ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Cum itaque Eccleſia Dei, quæ eſt corpus Chriſti, ita ſit multimoda varietate cõtexta, vt in vnum decorem etiam quæ non ſunt paria, cõcurrant, & de omni genere hominum, & de omni gradu officiorum, de omni menſura operum, dę omni qualitate virtutum fiat totius ædificationis inſeparabilis connexio, & indifferens pulchritudo, nec deſit ſoliditati quod non defuerit portioni, tantáque ibi ſit pax, tantáque concordia, vt non poſſit eſſe niſi omnium quod eſt etiam ſingulorum, indubitanter apparet copulatricem quandam eſſe virtutem, qua ſibi confœderatur & concinit multiplex ſanctorum vnitas & ſpecioſa diuerſitas. Hæc autem virtus vera humilitas eſt, quę inter quoſlibet meritorum gradus nunquam ſui poteſt eſſe diſſimilis. Nam & in officiorum viciſſitudine, & in manſuetudinis lenitate, & in voluntariæ paupertatis electione, inuenitur multa diſtãtia, & alter altero in propoſiti ſui deuotione aut maior aut minor eſt. In vera autem humilitate nihil diuiſum, nihilque non ſolidum eſt, & ideo omnes participes ſuos vnum facit, quia inæqualitatem ipſa non recipit. Huius igitur boni proprietas in confeſſione eſt gratiæ Dei, quæ tota repellitur niſi tota ſuſcipitur. Sicut enim alienus eſt à numero fidelium & à ſorte ſanctorum, qui in aliquo à catholica veritate diſſentit: ita extra gratiam efficitur qui aliquid de eius plenitudine diffitetur, quaſi homo auxilio Dei in quadam actionum ſuarum parte egeat, in quadam autem parte non egeat, ſitque vllum tempus, vllúmve momentum quo pernicioſum illi eſſe non poſſit, ſi ab eo Spiritus ſanctus defuerit. Qui vtique ſecundum verę deitatis eſſentiam vbique totus eſt, & omnia comprehendit, ſed ab illis modo quodam intelligitur recedere, quos deſtiterit gubernare. Ceſſatio quippe auxilij eius pro abſentia accipitur, quam ſibi inſaniſſimè vtilem putat, qui in iis quæ rectè geſſerit ſe magis quàm Deum gaudet operatum. Plenè ergo & veraciter confitenda eſt gratia Dei, de cuius hoc primum munere eſt, vt auxilium ipſius ſentiatur.
Propter quod dicit Apoſtolus: Nos autem non ſpiritum mũdi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, 1. Cor. 2.
vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis. Vnde ſi quis eſt qui aliqua ſe habere, exiſtimat bona quorum nõ Deus largitor ſit, ſed ipſe ſibi author exiſtat, manifeſtum eſt hunc non Dei ſpiritum habere ſed mũdi, & de illa ſecularis ſapientiæ tumere doctrina, de qua dicit Dominus: Perdam ſapientiam ſapiẽtium, 1. Cor. 1.
& prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi conquiſitor huius ſeculi? nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi, ſecundum quam (ſicut ait Apoſtolus) quidam cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut Rom. 1.
gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt cor inſipiens eorum: dicẽtes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Vidéſne qualis ſuperbis retributio debeatur, & quali mercede repleantur, qui ſi quo modo ad cognitionem veritatis acceſſerint, ſuæ hoc ſapientiæ tribuũt, & de naturali ingenio gloriantur, tanquam Deum non Dei munere, ſed proprij intellectus facultate cognouerint? Omnia quidem elementa mundi, & vniuerſæ creaturarum naturę, hoc ipſa ſui exigunt ſpecie, vt inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpician- Ibidem.
tur: & in pulchritudine cœli & terræ quædam ſunt paginæ ad omnium oculos ſemper patentes, & authorem ſuum nunquam tacentes, quarum proteſtatio doctrinam imitatur magiſtrorum, & eloquia ſcripturarum. Sed quid illud eſt quo corporeorum ſenſuum exteriora pulſantur in agro cordis cui impenditur iſta cultura, nec radicem poteſt figere, nec germen emittere, niſi ille ſummus & verus agricola potentiam ſui operis adhibuerit, & ad vitalem profectum ea quæ ſunt plantata perduxerit? Siue enim contemplatio creaturarum, ſiue ſacrorum ſeries voluminum, ſiue ſcientia differentium ſincero & aſſiduo teſtimonio prędicet veritatem, neque qui plan- 1. Cor. 3.
tat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Inter omnes igitur lapſus hominum, inter omnia commiſſa peccãtium, nulla eſt grauior quàm ſuperborum ruina, maximè cum ipſa elatio in Dei tendit iniuriam. Nam aliter inflantur qui cupiditatę

extollentiæ ſingularis omnibus appetunt anteferri, G
aliter vero intumeſcunt qui Dei auxilium refutãtes,
quæ fieri ſine ipſius opere non poſſunt, ex ſua perfici
virtute contendunt, & ſpem ſuam à Domino aufe-
runt, atque ad ſe transferunt, vt adimpleatur in eis
Hiere. 17. quod ſcriptum eſt: Maledictus homo qui ſpem ha-
bet in homine, & firmat carnem brachij ſui, & à Do-
mino diſcedit cor eius. Hæc ſuperbia à diabolo ſum
pſit exordium, qui quoniam ſua (quam à creatore
acceperat) potentia & dignitate ſibi placuit, ſéque
authoris ſui glorię comparauit, cum iis angelis quos
in conſenſum impietatis ſuæ traxerat, à cœleſti ſu- H
blimitate deiectus eſt. Et ideo primis hominibus
nocere potuit, quia illis male credulis per mendacia
venenata perſuaſit vt meliores ſe futuros putarent ſi
in libertatem ſui arbitrij proſilirent, quàm ſi in legis
datę cuſtodia permanerent. Siue itaque in lapſu dia-
boli, ſiue in præuaricatione hominis, initium pecca-
Eccleſ. 10. ti ſuperbia eſt: quæ congruenter & auaritia nomi-
natur, quia vtraque appellatio eum ſignificat appeti-
tum qui & ſuam menſuram cõcupiſcat excedere, &
non dignetur diues eſſe niſi propriis, tãquam habeat
hoc ſimile Deo, vt bonorum ſuorum ipſe ſibi fons, I
ipſe ſibi ſit copia. Hæc autem elatio de peruerſo vſu
donorum Dei naſcitur. Nam ſi conditor naturarum
nulla pulchra, nulla ſublimia naturis rationabilibus
contuliſſet, vnde ſe extollerẽt non haberent. Nemo
enim de iis quæ nõ accepit ſuperbit, nec inflari quiſ-
quam de eo poteſt quod à participatione eius alie-
num eſt. Nunquam gloriatur de ſobrietate temulẽ-
tus, neque de beneuolentia inuidus, aut de lenitate
ſæuus, vel de caſtitate extollitur impudicus. Ipſa ſe à
virtutibus vitia ſecernunt, & cum in peccatis agitur,
non inſita per naturam, ſed ex mala voluntate con- K
cepta & propria diliguntur, quia ſicut ſcriptum eſt:
Ioan. 8. Mendax de proprio loquitur. Cum autem in bonis
& rectis actibus laudabilis vita ducitur, Dei eſt quod
geritur, Dei eſt quod amatur. Omne enim datum o-
Iacob. 1. ptimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt,
deſcendens à patre luminum. Vnde quia inter vitia
aut nulla eſt aut rara iactantia, & facile ſpernitur qui
de opprobrio gloriatur: malum ſuperbiæ maximè
virtutibus eſt cauẽdum, quia nullis opportunius in-
ſidiatur quàm quibus laus iuſta debetur. Cùm ergo
per ineffabilem miſericordiam Dei captiuis libertas, L
perditis ſalus, mortuis vita reparatur, cùm in ſacra-
mento crucis & reſurrectionis Chriſti ad nouitatem
redit vetuſtas, & ad innocentiam regeneratur impie-
tas, antiquus hoſtis malignus fremit, & acriùs inar-
deſcit: & cum innumeris nocẽdi artibus humanum
genus nitatur euertere, ſerens diſcordias, incitans
iras, acuens cupiditates, ſuadens turpia, falſa com-
mentans, & errorum laqueos per opinionum com-
menta multiplicans, plus vritur de virtute ſtantium,
quàm lætatur de fragilitate labentium. Multi enim
Gala. 5. ſeruientes Deo, & in lege eius die ac nocte meditan- M
tes, crucifixerunt carnem ſuam cum deſideriis &
concupiſcentiis, omniúmque illecebrarum incenti-
ua domuerunt: non damnis victi, non perſecutioni-
bus fracti, non proſperitatibus deprauati, mundum
iſtum nec dilexere obſequentem, nec timuere ter-
rentem. Tantam itaque firmitatem, & tam ſublime
propoſitum qua impugnatione diabolus poſſet a-

G doriri, niſi vt quibus non potuerat perſuadere vitio-
rum amorem, immitteret laudis cupiditatem, & in-
de nouiſſima inſtrueretur tentatio, vnde nocuit pri-
ma deceptio? Non itaque deſidioſis & tepidis, ne-
que inertibus & incultis, ſed magis quibuſdam ani-
mis ſedulis & bonorum actuum probitate lucul&etis,
per gloriam irrepſit humanam: & quos impulſione
non mouit, elatione deiecit. Quanto enim clariores
erant meritis, tantò eos aptiores ſuis inuenit inſidiis.
In paradiſo namque Eccleſiæ conſtitutos, & virtu-
tum deliciis abundantes ad confidentiam liberi in-
H citauit arbitrij, vt profectus ſuos in ſe conſtituerent,
& ad arborem propriæ voluntatis manum præſum-
ptionis extenderent. Reſtiterunt quidem huic im-
pietati recta innumerabilia corda ſanctorum, & non
ſolum docti quique pontifices, verumetiam vniuer-
ſales Eccleſiæ plebes Apoſtolicæ ſedis exemplo in-
ſaniam noui dogmatis horruerunt: ſed inuenerunt
quoſdam viperina conſilia quibus doctrinæ ſuæ vi-
rus infunderent, & quorum linguam per dolos falſæ
rationis armarent. Hinc illa erat naturæ humanæ
fraudulenta laudatio, & illæſæ per omnes homines
I originalis defenſio dignitatis. Hinc Adæ peccatum
exemplo poſteris aſſerebant nocuiſſe, non tranſitu:
& quàm illi poſſibile fuerat non violare mandatum,
tam liberum eſſe vnicuique declinare delictũ. Hinc
euacuatio baptiſmatis paruulorũ, qui ſola adoptione
donati, nullo autem reatu dicerentur abſolui. Hinc
poſtremò diuinæ gratiæ ſimulata & inſincera con-
feſſio, quæ ſecũdum merita daretur, non ex qua me-
rita naſcerentur: quam partem ſuperbæ prædicatio-
nis quidam ſibi cùm cætera abnuerent, ſeruauerunt.
Sed hoc eos aut nimis imperitè aut valde nequiter
K feciſſe non dubium eſt, vt omnium hominum gene-
talem ruinam meritorum priuilegio ſubleuarent, &
cùm inter noſtros originalis peccati vulnera faterẽ-
tur, inter ſuos tamen hoc tenere oſtenderent, quod
primorum hominum prǫuaricatio ſolis imitatoribus
obfuiſſet. Naturalem autem facultatem nihil ſui in
alieno amiſiſſe peccato, cui poſſibile eſſet & liberum
per voluntariam deuotionem promereri gratiæ lar-
gitatem. Verùm iſtam damnati dogmatis portionẽ
catholicæ mentes facilè intelligunt, & meritò dete-
ſtantur: dicente enim Domino Ieſu: Non eſt opus *Matth. 9.*
L ſanis medicus, ſed malè habẽtibus. Non enim venit
vocare iuſtus, ſed peccatores: conuincuntur iſti in *Ibidem.*
ſuperbia etiam ſine voce clamare: Sani ſumus, opus
medico non habemus. Quæ nobis expectanda ſunt
præſidia de ope gratię, quibus ſuppetunt vires de in-
columitate naturæ? Non autem fruſtra Ioãnes pro- *Ioan. 1.*
teſtatur, & dicit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
peccatum mundi. Nec fruſtra ſcriptum eſt: Nemo
mundus à ſorde, nec infans cuius vnius diei vita eſt *Iob. 16.*
ſuper terram. &, Quis poterit facere mũdum de im-
mundo conceptum ſemine? nónne tu qui ſolus es?
M Propter quod ſicut nunc in Eccleſia manet conſti- *Ibidem 14.*
tutio Saluatoris dicentis: Niſi quis renatus fuerit ex *Ioan. 3.*
aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœ-
lorum: ita ſacratiſſimè erat in lege præcautũ vt na-
tus puer niſi die circumcideretur octauo, extermi-
naretur anima eius de populo ſuo, nullum in hære-
ditate Iſraël habitura conſortiũ. Quæ omnia & mul-
tò plura documenta non tanta cura ſacris paginis
Spiritus

Spiritus ſanctus inſeruiſſet, ſi talis eſſet natura in fi- A
liis Adam, qualis in ipſo eſt principaliter inſtituta.
Sed quia filius Dei venit vt ſolueret opera diaboli,
Luc.19. & vt quæreret ac ſaluaret quod perierat: manifeſtũ
eſt omnes in Adam damnationi obnoxios eſſe na-
ſcendo, niſi in Chriſto liberati fuerint renaſcendo.
Vnde vigilanter nobis conſiderandum eſt, in ipſo
regenerationis munere quid geratur. Quãuis enim
ad vnum concurrant omnes eiuſdem myſterij por-
tiones, aliud tamen eſt quod viſibiliter agitur, aliud
quod inuiſibiliter celebratur. Nec idem eſt in ſacra-
mento forma quod virtus, cum forma cum huma- B
ni miniſterij adhibeatur obſequio, virtus autem per
diuini operis præſtetur effectum. Ad cuius vtique
potentiam referendum eſt quod dum homo exte-
rior abluitur, mutatur interior, & fit noua crea-
tura de veteri, vaſa iræ in vaſa miſericordiæ transfe-
runtur, & in corpus Chriſti conuertitur caro pec-
cati. De impiis iuſti, de captiuis liberi, de filiis ho-
Ioan.1. minum fiunt filij Dei: qui nõ ex ſanguinibus, neque
ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, ſed ex
Deo nati ſunt. Quod quia indubitanter accipimus
Rom.8. veriſsimum eſt quod Apoſtolus docet, dicens: Qui- C
cunque enim ſpiritu Dei aguntur, ij filij ſunt Dei.
Vnde videant cuius ſe haberi filios velint qui defi-
nierint omnes homines voluntate propria regi,
cùm idem Apoſtolus proteſtetur & dicat: Qui ſpiri-
tum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Refutata
Ibidem. igitur ſuperborum impia vanitate, quibus in pecca-
tum etiam illa quæ in eis videntur laudanda ver-
tuntur: nos illam humilitatem cui virtus & gloria
Dei eſt eligamus, ſcientes prophetam Dauid ceci-
niſſe de ſanctis: Domine in lumine vultus tui am-
Pſalm.88. bulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, &
in tua iuſtitia exaltabuntur, quoniam gloria virtu- D
tis eorum tu es. Qui & alibi piiſsimè confitetur Do-
minum in ſanctis ſuis eſſe laudandum dicens: Mira-
Pſalm.67. bilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit
virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Huic etiam
Hieremias cõcordat, & dicit: Hæc dicit Dominus:
Hier.9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glo-
rietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur di-
ues in diuitiis ſuis: ſed in hoc glorietur qui glo-
riatur, intelligere & ſcire quia ego ſum Dominus. I-
Prouer.2. pſe verò intellectus & ſcientia vnde habeantur, pã-
dunt Prouerbia Salomonis, & dicunt: Quoniã Do- E
minus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia & intel
lectus. Vnde in Eccleſiaſtæ libro ipſius legim' quòd
& corda & opera iuſtorum in manu Dei ſint, & tã-
tum in ſtudiis ſuis proficiant, quãtum eos ille pro-
uexerit. Quantumcũque, inquit, laborauerit homo
vt quærat, non inueniet. Et quodcunque dilexerit
ſapiens vt ſciat, non poteſt inuenire, quia vniuer-
ſum hoc vidit cor meum, quia iuſti & ſapientes &
operationes eorum in manu Dei. Tale eſt quod A-
1.Cor.12. poſtolus prædicat, dicens: Omne verbum bonum,
& omne opus ſanctum, donum eſt Spiritusſancti, F
ſine quo nihil rectè agatur. Ideo, inquit, notum vo-
bis facio quod nemo in ſpiritu Dei loquens dicit a-
nathema Ieſu. Et nemo poteſt dicere Dominus Ie-
ſus, niſi in Spiritu ſancto. Diuiſiones verò ſunt gra-
tiarum, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſtra-
tionũ ſunt, idem autẽ Dominus: & diuiſiones ope-

A rationum ſunt, idẽ verò Deus qui operatur omnia
in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio
ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem per ſpiritum da-
tur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecũ-
dum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiri-
tu, alteri operatio virtutũ, alij prophetia, alij diſcre-
tio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpreta-
tio ſermonum, hęc autem omnia operatur vnus at-
que idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Sunt
& alia innumerabilia teſtimonia quæ ex paginis &
noui & veteris teſtamenti quadam conclamatione
B confirment hanc eſſe veræ humilitatis excellẽtiſsi-
mam dignitatem, vt omnia quæ hominem faciunt
Chriſtianum, ad diuinæ gratiæ donum referantur.
Sed tantam multitudinem ſententiarum in vnum
congerere immodicum fuit. præſertim cùm mihi
ſermo eſſet ad ſanctimoniã tuã, cui ex formula eorũ
quæ cõmemorauimus, omnia ſe aut recordanti of-
ferent, aut legẽti, licet quędã etiam breuiſsima tan-
tæ ſint plenitudinis, tantæque virtutis, vt nullo ad-
uerſantis ingenio poſsint in ſenſum aliũ detorqueri.
Nam quæ contradictio admitti poteſt in eo quod
C ipſa veritas diſcipulis ſuis per euangelium Ioannis
dixiſſe narratur? Sicut palmes, inquit, nõ poteſt fa-
cere fructum niſi mãſerit in vite, ſic nec vos niſi in
me mãſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites. Qui ma- Ioan.15.
net in me, & ego in eo, hic fert fructum, quia ſine
me nihil poteſtis facere. Nónne cõuincitur palmes
elatus, quod omni fertilitate vacuatur ſi vitis vber-
tate non alitur? Quis enim ſine auxilio gratię fructũ
poteſt afferre iuſtitię? Aut quis audet dicere ſe à Chri
ſto non diuidi, qui Chriſtum in ſe diffitetur operari?
An fortè verendum eſt ne liberũ tollere videamur
arbitrium, cùm omnia per quæ propiciatur Deus,
D ad ipſum dicimus eſſe referenda? Quod nequa-
quam eſſe conſequens veritatis oſtenditur. Ope-
rante enim ſpiritu Dei iouatur arbitrium, non au-
fertur, & hoc agit gratia, vt voluntas peccato cor-
rupta, vanitatibus ebria, ſeductionibus circunſe-
pta, difficultatibus impedita, non remaneat in lan-
guoribus ſuis, ſed per opem miſerantis medici cura-
ta reualeſcat, & gaudeat ſe non interrogantem edo-
ctam, & non quærẽtem eſſe quæſitam: quia imple-
tur quotidie quod Eſaias propheta prædixit: Qui-
bus non eſt annunciatum de eo, videbunt: & qui nõ Eſaia 52.
E audierunt, intelligent. Quomodo autem hoc fiat,
Ioannes apoſtolus docet dicens: Scimus quia ex
Deo ſumus, & mundus totus in maligno poſitus
eſt. Et ſcimus quoniam filius Dei venit, & dedit no- 1.Ioan.5.
bis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deũ, & ſimus
in vero filio eius. Quod vtique nunc eadem poten-
tia Dominus indeſinenter operatur, qui ait: Ecce e-
go vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad cõſum- Matt.28.
mationem ſeculi. Vt ergo miſericordiam Dei quęra
mus, Dei miſericordia eſt qui ait: Miſerebor cui mi- Rom.9.
ſertus ero, & miſericordiã præſtabo cui miſericor- Exod.33.
F diã præſtitero. Vnde mirè per Hieremiã idẽ Domi-
nus manifeſtat quòd Dei gratiam nemo præueniat
merito ſuo, ſed propter dilectionem qua Deus dili-
git, etiam auerſos ad miſericordiam trahi. Dilectio-
ne, inquit, æterna dilexi te, propterea traxi te ad Hier.31.
miſerationem, quia ędificabo te, & ædificaberis vir-
go Iſrael. Cui ſententiæ Ioannes quoque Apoſto-

1.Ioan.4. lus cŏgruit dicens: Nŏ quaſi nos dilexerimus Deũ,
ſed quoniam ipſe dilexit nos. Et infra, Nos ergo di-
ligamus, quoniam Deus prior dilexit nos. Paulus
quoque apoſtolus in eadem eſt ſententia, dicens in
2.Tim.1. epiſtola ad Timotheum ſecunda: Collabora euan-
gelio ſecundum virtutem Dei, qui nos liberauit, &
vocauit vocatione ſancta, nŏ ſecundum opera no-
ſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam quę
Ad Titũ 1. data eſt nobis ante tempora æterna. Ad Titum etiã
ſcribẽs docet nullo bono hominis merito Dei gra-
tiã præueniri. Eramus, inquit, & nos inſipientes a-
liquando, increduli, errãtes, ſeruientes deſideriis &
voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes,
odibiles, odientes inuicem. Cùm autem benigni-
tas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri: non ex
operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum
ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum
regenerationis Spiritus ſancti, quem effudit abun-
dè in nos per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum,
vt iuſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundum
ſpem vitæ æternæ. Omnis igitur illuminatarum
mentium pius motus alienari quidem non poteſt à
propria hominis voluntate: ſiquidem nihil rectè fa-
ciet, niſi quod volens egerit: ſed vt ad id quod æ-
quum & vtile eſt animi tendat intentio, de illius æ-
ternæ & incommutabilis voluntatis inſpiratione
concipitur. Et ſicut arte medici fit in oculis cali-
gantibus, vt poſsint videre quod non vident, nec
tamen non ipſorum eſt viſio quam medicina con-
tulerit: ita in cordibus tardis & hebetibus per Spi-
ritum ſanctum acies obducta tergitur, & de vero
lumine tenebroſæ iam & deficientes lucernæ lumẽ
accipiunt, nec tamen niſi ipſarum erit, quicquid
Lucæ.12. fulgoris acceperint. Vnde dicit Dominus: Ignẽ ve-
ni mittere in terram, & quid volo niſi ardeat? Et idẽ
Ibidem. iubet, lucernæ noſtrę ſint ſemper ardentes, vt ſcili-
cet ſuperno igne accenſus animus non tepeſcat, ſed
ſtudeat ſemper ardere: ac ſi vigorem eius aliqua tur-
barit aduerſitas, vnde cœpit inflãmari, inde poſcat
igniri. Proinde quia manifeſtiſsimè & prophetica &
euangelica & apoſtolica doctrina nec ſuperbos nos
vult eſſe, nec deſides: cooperatores nos eſſe opor-
tet gratiæ Dei, vt illam excitãtem, iuuantem, locu-
pletantem, & quotidie prouehentem vigilanter &
ſobriè ſubſequamur, nunquam ceſſantes ab actio-
ne gratiarum: quia inter ſecũda vitæ iſtius & aduer-
ſa, quibus gemina ſemper tentatione pulſamur, ſi
proficimus, inde alimur: ſi ſtamus, inde ſubſiſtimus:
ſi recidimus, inde reparamur. Dicit enim ſpiritus
per prophetam Dauid: A Domino greſſus hominis
Pſalm.36. dirigentur, & viam eius volet. Cùm ceciderit, non
collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam.
Non itaque fruſtra præcipitur vt boni ſimus, cùm
Pſalm.35. dicitur: Declina à malo, & fac bonum. Sed nec
Hierem.32. fruſtra per Hieremiam dicit Dominus: Timorem
meum dabo in cor eorum, & viſitabo eos, vt bonos
eos faciam. Nec ſuperflua erat præceptio Pauli apo-
Rom.12. ſtoli ad Romanos dicẽtis: Noli vinci à malo, ſed vin
2.Corin.13. ce in bono malum. Cùm Corinthiis dicat: Oramus
autem ad Deum vt nihil mali faciatis. In omnibus
enim monitis Dei atque mandatis vna eadémque
ratio eſt & diuinæ gratiæ, & humanæ obedientiæ.
Nec ob aliud vnquam datur præceptum, niſi vt quę

G ratur præcipientis auxilium. Voces enim docentiũ,
& literæ paginarum quæ ad eruditionem audientiũ
vel legentium Deo ſeruiunt, non carent eius virtu-
te cui ſeruiunt, & quando id quod iubetur, ab o-
bediente perficitur, tunc effectus diuini operis de-
claratur. Vigilant autem tentatoris inſidiæ, vt vbi
profiεit deuotio, ſubrepat elatio, & vt homo de bo-
no opere in ſe potius quàm in Domino glorietur.
Sed ſolicitudo nos Apoſtoli contra hoc periculum
monet dicentis: Cum timore & tremore veſtram
ſalutem operamini. Deus eſt enim qui operatur in Philipp.2.
H vobis & velle & operari pro bona volũtate. Quan-
tò ergo excellentius in mandatis Dei quique profi-
ciunt, tantò maiores habent cauſas formidinis &
tremoris, ne de ipſis probitatis augmentis mẽs ſibi
bene conſcia & laudis auida, in ſuperbię rapiatur
exceſſus, & fiat immunda vanitate, dum ſibi vide-
tur clara virtute. Sed contra hoc periculum quid
beatus Petrus in prima epiſtola prædicet, audiamus:
Si quis, inquit, loquitur, tanquam ſermones Dei: 1.Petr.4.
ſi quis miniſtrat, tanquam ex virtute quam admini-
ſtrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per
I Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecu-
la. Item idem in epiſtola ſecunda: Gratia, inquit, vo- 2.Petr.1.
bis adimpleatur in recognitionem Domini noſtri
Ieſu Chriſti, qui nunc omnia nobis diuina virtute
ſua quæ ad vitam & pietatẽ pertinent, donauit per
agnitionem ſuam, qui vocauit nos propria gloriæ
virtute, per quam maxima nobis & precioſa pro-
miſſa donauit, vt per hæc efficiamini diuinę cõſor-
tes naturæ, fugientes eius quæ in mundo eſt concu-
piſcentiæ corruptionem. Si ergo omnia quæ ad vi-
tam & pietatem pertinent, Deus nobis diuina ſua
K virtute donauit, nihil magis fugiẽdum eſt quàm ap-
petitus huius concupiſcentiæ, quæ virtutem negat
diuini operis, amore propriæ dignitatis. Et cùm alię
cupiditates ea tãtum bona quibus aduerſantur im-
minuant, hæc dum omnia ad ſe trahit, ſimul vni-
uerſa corrumpit. Cùm itaque totius ſuperbię gene-
rale nomen odioſum ſit, ſiue illa de honore ſuo,
ſeu de nobilitate, vel de immodicis opibus intume-
ſcat, hæc pars ipſius omnibus tentationibus nocen-
tior inuenitur, quæ videtur iis quas perditas cupit,
amica eſſe virtutibus. Sed quia ſublimiora quæque
L grauius corruunt, gaudet princeps ſuperbiæ eos
quos potuerit ſua impulſione proſternere, ad celſio-
ra cecidiſſe. Huic autem malo firmiſsimũ bonũ hu-
militatis occurrit. Quam ideo diximus veram, quia
omnium virtutũ inexpugnabilis fortitudo, & quæ
dam ſuorũ eſt vita membrorũ. Diſcernimus enim
illam ab iis officiis quæ poteſt etiam cum mundi ſa-
pientibus habere communia, & in eo proprietatem
ipſios definimus, quod per omnia Deo ſubditur.
Nec poteſt quicquam de meritis ſuis perdere, quo
M rum cauſas atque prouectus non in ſe, ſed in ſuo au-
thore conſtituit. Dignum quippe eſt vt imago Dei
Deo ſplendeat, & inde pulchra, inde ſit compta,
dicens: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui
Domine. Alioquin adultera eſt, & à diuino aliena Pſalm.4.
coniugio, ſi alterius cuiuſquam decorem in ſpecu-
lo ſui cordis oſtentat, aut vllis aliis monilibus ac-
quieſcit ornari, niſi illis quæ de theſauris ſponſi per
Sancti ſpiritus pignus accepit. Si autem quælibet
anima

anima Chriſtiana huius debet continentiæ ſolidi-A tate muniri, quia omnes nuptiale ſacramentum in quocunque vocationis ſuæ ordine ſuſceperũt, quãto magis perſonæ tuæ dignitas præſidio huius virtutis armanda eſt, cui de opulentiſsimis gratiæ Dei donis tam multiplex ſe ingerit materia gloriandi? Quamuis enim communis tibi ſit cum multarum virginum puritate virginitas, non tamen facilè reperitur quæ poſsit tibi magnificẽtia domus & ſplẽdore antiquiſsimæ familiæ comparari. De quibus vt non ſuperbias, nec tibi hoc ipſum quod eis Chriſtum præpoſueris, adſcribas: ipſa eſt vera hu-B militas, vera charitas, vera virginitas. Ab omni quippe contaminatione mens libera eſt, quæ ſiue in ſe, ſiue in proximo nihil diligit, niſi quod ex Deo eſſe nouit. Nam amare aliquid quod non ex opere & ſpiritu Dei ſit, non eſt caſta dilectio, & ſufficit tentatori ſublimes, & claras animas hac illuſione violaſſe, vt quas ad illicita non impulit, placendi ſibi ad elationem deiecerit. De hac charitate ſine dubio Apoſtolus loquebatur, & iſtius proprietatem ſubtiliſsimis diſcretionibus eliquabat dicens:

1. Cor. 13. Si linquis hominum loquar & angelorum, charita-C tem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonãs, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnẽ ſcientiam, & habuero omnem fidem, ita vt montes transferam charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. In quarum definitionum formula multo laboraremus obſcurio, niſi ſequentia demonſtrarent quæ eſſet ſpecies iſtius charitatis, cui ſoli tot operum labores, tot virtutum merita non perirent. Eſto enim vt D multiplex loquendi peritia, quæ non ſolum ad omnem humanæ facundiæ artem, ſed etiam ad angelici eloquij peruenerit facultatem, ſi charitate careat, inutilis æris ſono, & tinnitui ſit comparabilis cymbalorum. Eſto vt habens prophetiam, ſcientiam, habens fidem dæmonibus imperantem nihil ſit, quia charitate ſit vacuus, vt etiam ille ab hac eſſe poſsit alienus, qui in alimoniã pauperũ ſuas diſtribuerit facultates, vel qui corpus ſuũ igne torrẽdum pro Chriſti confeſsione tradiderit, incredibile videretur, niſi beatus Paulus hoc diceret, qui ta-E men cùm eiuſdem charitatis membra deſcriberet, docerétque qualis eſſet hæc virtus ſine qua nullæ

Ibidem. poſsint prodeſſe virtutes: Charitas, inquit, patiens eſt, benigna eſt, charitas nõ æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, & reliqua. Inflatio ergo, & ambitio, & propriorum bonorũ ſuperba defenſio poſſunt deſtruere eleemoſynas, poſſunt euacuare martyria: ſi & magnas opes amore quis humanæ laudis effũdat, & ſæua ſupplicia non ea fortitudine quam Deus tribuit, ſed ea quam de ſe præſumpſit excipiat. Hoc eſt F enim propria fiducia inflari, , hoc vanam gloriam quibuſlibet ambire diſpẽdiis, hoc poſtremò eſt nolle habere quæ Dei ſunt, & ibi ſuum conſtituere meritum, vbi diuinum ceſſarit auxilium: hæc ſuperbia omni peccato nocentior, omni genere eſt elationis inſanior. A quibuſlibet enim lapſibus delictorũ fa-

A cile ſurgitur, quando opem à reparatore ſuo poſcit eliſus. Huic autẽ ruinæ nihil ſubuenit, quia aut difficile peccatum ſuum ſuperbus agnuſcit, aut etiam ſi intellexerit, non currit ad medicum, ſed de ſe ſibi remedium pollicetur, nec vnquam ibi proficit cura, vbi morbus eſt ipſa medicina. Hunc autẽ corruptiſsimum peſtilentiæ iſtius flatum ſpiritus veræ humilitatis & veræ charitatis excludit. In nullo enim hæ virtutes ab inuicem diuidũtur, & ambarum tam indiſcreta connexio eſt, vt qui in vna earũ cõſtruitur, ſimul vtraque potiatur. Sicut enim pars chari-

B tatis eſt humilitas, ita pars humilitatis eſt charitas. Et ſi illa recolamus quæ ſine bono charitatis infructuoſa eſſe Apoſtolus definiuit, inueniemus eadem ſimilem habere charitatem ſi eis humilitas vera defuerit. Quẽ enim fructum habebit aut cũ inflatione ſciẽtia, aut cũ humana gloria fides, aut cũ iactantia largitas, aut cum elatione martyrium? Vnde quia in diſtrictione ſuperbiæ & humilitas tendit & charitas, de vtraque habeatur dictũ quicquid de vna eſt diſputatum. Supereſt nunc ſacratiſsima Dei virgo, vt ſobrio caſtóque iudicio ſancti cordis tui arcam

C diſcutias, & aculeo totius elationis obtrito inueſtiges in te atque dinumeres quæ & qualia tibi ſponſus tuus dona contulerit, quę à me non oportuit recenſeri, ne aut plura contexerem, aut pauciora percurrerem. Verecundiæ enim tuæ oneroſa foret etiã vera laudatio, & ipſe contra diſputationem meã facerem, ſi cui ab humana gloria cõtinentiam ſuaſiſſem, ad eandem te tuis præconiis incitarem. Ipſa ergo aulam tuæ mentis ingredere, & in ſecretario puriſsimæ conſcientiæ tuæ qualia tibi repoſita ſint ornamenta circunſpice, & quicquid ibi ſplendidum, quidquid pulchrum precioſũmque repereris, diuini

D operis & muneris eſſe ne dubites, ita vt in omnibus bonis opulentiæ tuæ & gratiam donatoris, & ius proprietatis agnoſcas. Accepiſti enim quę habes, & quicquid tibi diligentia tui laboris accreuit, per ipſum tibi eſt auctum, per quem fuerat inchoatum. Itaque vtendum tibi eſt iis quę largitus eſt Deus, & ab eodem ſemper eſt petendum vt donis eius fideliter & ſcienter vtaris. Quid enim nobis boni poteſt eſſe ſine ipſo, quandoquidem etiã vt rectè oremus, ex ipſo eſt, dicente Apoſtolo: Nam quid oremus

ſicut oportet, neſcimus ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro Rom. 8.

E nobis gemitibus inenarrabilibus. Quis autẽ ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus quoniam ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis. Et ne dubium eſſet de quo ſpiritu loqueretur, iam ſuprà dixerat: Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem ſed accepiſtis ſpiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater. Itaque ipſe ſpiritus te Ibidem. ſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quoniam ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen cõpatimur, vt conglorificemur. Implet igitur Spiritus ſanctus

F organum ſuum, & tanquam fila chordarum tangit digitus Dei corda ſanctorum. Qui ideo cùm die Pẽtecoſtes in Apoſtolos plebémque credentium, ſicut à Domino fuerat promiſſus, influeret, in ſpecie linguarum apparuit ignearum, & loquelis omnium nationum eos ſuper quos inſederat, fecit affari, vt dubium non eſſet per ipſius inſpirationem vtilem

affectum, rationabilem ſermonem animis fidelium G
miniſtrari: ſicut ipſe Dominus diſcipulis ſuis in-
ſinuauit, & dixit: Cùm autem tradent vos, noli- Matt.10.
te cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabi-
tur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non
enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris qui
loquitur in vobis. Quod non in ſolo magnarum
tribulationum tempore credamus fieri, ſed etiam
in pace præſtari. Audiamus Apoſtolum definien-
tem quod ipſæ quoque cogitationes noſtræ niſi à
Deo nobis inſitæ fuerint, rectæ eſſe non poſsint.
Fiduciam, inquit, talem habemus per Chriſtum H
2.Cor.3. ad Deum, non quòd ſufficientes ſimus cogitare
aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia
noſtra ex Deo eſt. Vnde cum ſanctorum animis
ex Deo ſit vt illis meditatio, iuſta petitio, efficax
actio ex Deo ſit, in fide firmitas, in tribulatione pa-
tientia, in perſecutione victoria, magna eſt in ve-
ra humilitate fœlicitas, cui Deus dilectio, Deus
ſapientia, Deus conſilium, Deus fortitudo eſt.
Nec dubiè iſta ſubiectio iam ex magna parte in il-
lius futuræ beatitudinis eſt conſtituta conſortio,
1.Cor.15. vbi Deus erit omnia in omnibus. Quod ideo in I
hac vita ad plenum non poteſt obtineri, quia non-
dum mortale noſtrum induit immortalitatem, nec
corruptio tranſiit in incorruptionem, caro adhuc
Galat.5. contra ſpiritum, & contra carnem ſpiritus concu-
piſcit. Nec inuenitur in vllo hominum tanta con-
cordia, vt legi, mentis lex quæ membris eſt inſi-
ta, non repugnet. Propter quod ex omnium ſan-
ctorum perſona accipitur quod Ioannes Apoſto-
1.Ioan.1. lus ait: Si dixerimus quoniam peccatum non ha-
bemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis
non eſt. Cùm tamen idem ipſe dicat: Qui na- K
1.Ioan.3. tus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam
ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt pecca
re, quoniam ex Deo natus eſt. Vtrunque ergo
verum eſt: quia & nemo ſine peccato eſt, in eo
quod nemo eſt ſine lege peccati: & qui natus ex
Deo, peccatum non facit, quia per legem men-
tis, id eſt per charitatem quæ Dei ſemen eſt, pec-
1.Pet.4. catum non facit. Chatitas enim operit multitu-
dinem peccaturum: & ſine qua nullum prodeſt
Sapien.9. bonum, per quam deletur omne peccatum. Dum L
igitur corpus quod corrumpitur aggrauat ani-
mam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum
multa cogitantem: non quidem obtinetur vt iam
anima in omnibus Deus ſit, quia nullus eſt ſine
tentationis ſtimulo, & ſine mutabilitatis incerto.
Iacob.1. Sed quia omne datum optimum, & omne do-
num perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre
luminum, ſine dubio inde habetur virtutum o-
mnium portio, vnde habebitur plenitudo: & tan-
to quiſque eſt beatior, neóque coniunctior, quan-
to plus in eo fuerit gratię diuinæ quàm actionis hu- M
Pſalm.33. manæ. Benedic itaque Domino in omni tempore,
& laus eius in tuo ore ſit ſemper. Anima autem tua
nõ acquieſcat niſi in Domino laudari. Superbi qui-
dem refragabuntur, ſed manſueti hæc audient, &
lætabuntur.

G *De inuentione corporum ſanctorum Geruaſii & prothaſii, diui Ambroſii epiſcopi ad ſororem ſuam.*

EPISTOLA LXXXV.

DOminæ ſorori vitæ atque oculis præferendæ,
frater. Quia nihil ſanctitatem tuam ſoleo co-
rum præterire quę hic te gerantur abſente, ſcias e-
tiam ſanctos martyres à nobis repertos. Nam cùm
baſilicam dedicaſſem, multi tanquam vno ore in-
terpellare cœperant, dicentes: Sic in Romana ba-
ſilica dedices. Reſpondi, faciam, ſi martyrum re-
H liquias inuenero. Statimque ſubiit veluti cuiuſdam
ardor præſagij. Quid multa? Dominus gratiam de-
dit, formidantibus etiam clericis iuſsi eruderari ter-
ram eo loci qui eſt ante cancellos ſanctorum Felicis
atque Naboris. Inueni ſigna conuenientia, adhibi-
tis etiam quibus per nos manus imponenda foret,
ſic ſancti martyres eminere cœperũt, vt adhuc no-
bis ſilentibus arriperetur vrna, & ſterneretur prona
ad locum ſancti ſepulchri. Inuenimus miræ magni-
tudinis viros duos, vt priſca ętas ferebat. Oſſa o-
mnia integra, ſanguinis plurimum. Ingens concur-
I ſus populi per totum illud biduum. Quid multa?
Condiuimus integra, ad ordinem tranſtulimus, ve-
ſpere iam incumbente ad baſilicam Fauſtæ, ibi vigi-
liæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tran-
ſtulimus ea in baſilicam quam appellant Ambroſia-
nã. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt, Talis mihi
ad populum fuit ſermo. Cùm tam effuſam, támque
inauditam conſiderarem conuentus veſtri celebri-
tatem, & diuinæ gratiæ munera quę in ſanctis mar-
tyribus refulſerunt, imparem me, fateor, huic mu-
K neri iudicabam, nec fieri poſſe vt ſermone abſolue-
rẽ, quod vix poſsim' animo intẽdere oculis cõpre-
hẽdere. Sed vbi ſanctarũ legi cœpit ſeries ſcriptura-
rũ, largit' eſt Spiritus ſãctus, qui locut' eſt in prophe-
tis, quo dignũ aliquid tãto cœtu & expectatione ve-
ſtra martyrúmq; ſanctorũ meritis proferamus. Cœ- Pſalm.18.
li enarrant, inquit, gloriam dei. Cùm legitur hic pſal
mus, occurrit quod non tam elementa materialia
quàm cœleſtia merita dignũ Deo præconium de-
ferre videantur. Hodierna tamen fortuita lectione
patuit qui cœli enarrãt gloriã dei. Aſpicite ad dex-
L teram meam, aſpicite ad ſiniſtram reliquias ſacro-
ſanctas, videtis cœleſtis conuerſationis viros ſpe-
ctantes animi ſublimis trophæa. Iſta ſunt cœli qui
enarrant gloriam dei. Hæc opera manuum eius quę
annunciat firmamentum Non enim eos ſecularis
illecebra, ſed diuini operis gratia ad firmamentum
ſacratiſſimæ paſſionis euexit. Multóque ante mo-
rum virtutúmque documentis annunciauit in his
martyrium, quod aduerſus lubricum ſeculi huius
ſtabiles permanſerunt. Cœlum erat Paulus, qui ait: Philip.3.
Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Cœli erãt Iacobus
M & Ioannes, denique filij tonitrui nuncupantur, & i- Marc.3.
deo quaſi cœlum Ioannes verbum apud Deũ vi-
dit. Ipſe dominus Ieſus perpetui luminis erat cœlũ,
cùm enarraret Dei gloriam, ſed eã quam nemo an
te conſpexerat. Et ideo dixit: Deum nemo vidit vn- Ioan.1.
quam niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, e-
narrauit. Opera quoque manuum dei ſi quæris, au-
di Iob dicentem: Spiritus diuinus qui fecit. Et ideo Iob.26.
aduerſus diaboli tentamenta firmatus, inoffenſæ
veſti-

veſtigium conſtantiæ reſeruauit. Sed veniamus ad A reliqua. Dies, inquit, diei eructat verbum. Ecce veri dies, quus nulla caligo noctis interpolat. Ecce veri dies pleni luminis & fulgoris æterni, qui non perfunctorio ſermone verbum Dei, ſed intimo corde eructarunt in confeſſione conſtantes, in martyrio

Pſalm.112. perſeuerantes. Alius Pſalmus lectus dicit: Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra? Reſpexit ſanè humilia Dominus, qui latentes ſub ignobili ceſpite reliquias ſanctorum ſuæ eccleſiæ reuelauit, quorum anima in

Ibidem. cœlo, corpus in terra. Suſcitans à terra inopem & de B ſtercore erigens pauperem: quos videtis vt eos cum principibus populi ſui collocarit. Principes populi quos alios niſi ſanctos martyres æſtimare debemus, quorum iam in numerum, diu antè ignorati Prothaſius Geruaſiúſque proferuntur, qui ſterilem martyribus eccleſiam Mediolanenſem, iam plurimorũ matrem filiorum, lætari paſſiunis propriæ fecerint & titulis, & exemplis? Nec hoc abhorreat à vera fi-

Pſalm. 18. de: Dies diei eructat verbum, anima animæ, vita vitæ, reſurrectio reſurrectioni. Et nox nocti indi- C cat ſcientiam, hoc eſt caro carni, quorum paſſio veram fidei ſcientiam omnibus indicauit. Bonæ no-

1. Cor. 15. ctes, noctes lucidæ quæ habent ſtellas. Sicut enim ſtella à ſtella differt in claritate, ita & reſurrectio mortuorum. Non immeritò autem plerique hanc martyrum reſurrectionem appellant. Videro tamen vtrum ſibi an nobis certi martyres reſurrexerunt. Cognouiſtis, imò vidiſtis ipſi multos à dæmoniis purgatos. Plurimos etiam vbi veſtem ſanctorum manibus contigerunt, iis quibus laborabant debilitatibus abſolutos. Reparata vetuſti corporis mira- D cula, quo ſe per aduentum Domini Ieſu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quãta indumenta ſuper reliquias ſacratiſſimas vt tactu ipſo medicabilia repoſcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit ſaluus erit. Gratias tibi Domine Ieſu quod hoc tempore tales nobis ſanctorum martyrum ſpiritus excitaſti, quo eccleſia tua præſidia maiora deſiderat. Cognoſcant omnes quales ego propugnatores requiram, qui propugnare poſſint, impugnare E non ſoleant. Hos ego acquiſiui tibi plebs ſancta, qui proſint omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defenſores, tales milites babeo. Quorum quò maiora, eò tutiora patrocinia ſunt. Horum etiam illis ip-

ſis qui mihi inuident, opto præſidia. Veniant ergo & A videant ſtipatores meos, talibus me armis ambiri non nego. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem *Pſal. 19.* in nomine Domini Dei noſtri magnificabimur. *4. Reg. 6.* Heliſæum ſcripturæ diuinæ ſeries refert, cùm ab exercitu Syrorum eſſet obſeſſus, dixiſſe timenti ſeruulo, ne timeret, quia plures, inquit, pro nobis ſunt, quàm contra nos. Et vt hoc probaret, petiſſe vt oculi Giezi aperirentur, quibus innumeros adeſſe vidit Prophetæ exercitus angelorum. Nos etſi eos videre non poſſumus, ſentimus tamen. Erant clauſi B iſti oculi quandiu obruta ſanctorum corpora delitescebant. Aperuit oculos noſtros Dominus, videmus auxilia quibus ſumus ſæpè defenſi, non videbamus hæc, ſed habebamus tamen. Itaque trepidantibus nobis quaſi dixerit Dominus: Aſpicite quantos vobis martyres dederim: ita reſeratis oculis gloriam Domini ſpeculamur: quæ eſt martyrum paſſione præterita, & operatione præſens. Euaſimus fratres, non mediocrem pudoris ſarcinam, patronos habebamus, & neſciebamus. Inuenimus vnum hoc quo videamur præſtare ma- C ioribus. Sanctorum martyrum cognitionem quam illi amiſerunt, nos adepti ſumus. Eruuntur nobiles reliquiæ ſepulchro ignobili, oſtenduntur cœlo trophæa. Sanguine tumulus madet, apparent cruores triumphales, notæ inuiolatæ, reliquiæ loco ſuo & ordinatæ repertæ, auulſum humeris caput. Nunc ſenes repetunt audiſſe ſe aliquando horum martyrum nomina, titulúmque legiſſe: perdiderat ciuitas ſuos martyres, quæ rapuit alienos. Etſi hoc Dei munus eſt, tamen gratiam quam temporibus ſacerdotij mei Dominus Ieſus tribuit, negare non D poſſum: quia ipſe martyr eſſe nequeo, hos vobis martyres acquiſiui. Succedant victimæ triumphales in locum vbi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prędeſtinaueram mihi. Dignum eſt enim vt ibi requieſcat ſacerdos, vbi offerre conſueuit. Sed cedo ſacris victimis dexteram portionem, locus iſte martyribus debebatur. Condamus ergo reliquias ſacroſanctas, & dignis ædibus inuehamus, totúmque diem fida deuotione celebremus. Acclamauit po- E pulus vt in Dominicum differretur diem martyrũ depoſitio, ſed tandem obtentum, vt ſequenti fieret *Hunc habes in ordine Sermonum 92.* die. Sequenti die talis mihi ad populum iterùm ſermo fuit.

FINIS.

AMBROSIVS THEODOSIO IMPERATORI.

Epiſtola LXXXVI.

Laudat Theodoſium, quòd pro habita victoria iuſſerit Deo gratias agere.

ARBITRATVS es beatiſſime Imperator,
quantum ex auguſtis literis tuis compe-
ri me longè abeſſe ab vrbe Mediolanco-
ſium:ſed noo ego ita imprudens aut vir-
tutis aut meritorum tuorum, vt noo
præſumetem cœleſte auxilium pietati tuæ affore, H
quo Romanum imperium à barbari latronis im-
manitate, & ab vſurpatoris indigni ſolio vindica-
res. Feſtinaui reuerti poſteaquàm illum quem iure
declinandum putaueramMediolano abiiſſe cogno-
ueram. Non enim ego Mediolanenſium eccleſiam
dereliqueram, Domini mihi iudicio commiſſam,
ſed eius vitabam præſentiam qui ſe ſacrilegio miſ-
cuiſſet. Reuerti itaque circiter kalendas Auguſtas ex
illo reſedi:ac me clementiæ tuæ auguſti apices repe-
rêre gratias Domino Deo noſtro, qui fidei tuæ pie-
tatíque reſpondit, & formam veteris reſtituit ſao- I
ctitatis, vt videremus noſtro tempore quod in ſcri-
pturarum lectione miramur, tantam io præliis diui-
ni auxilij fuiſſe præſentiam, vt nulli vertices montiū
aduerſus tui curſum retardarent, non hoſtilia arma
impedimentum aliquod afferrent: pro his gratias
me cenſes agere oportere Domioo Deo noſtro. Fa-
ciam libenter conſcius meriti tuj. Certum eſt placi-
tam Deo eſſe hoſtiam quæ veſtro offertur nomine:
& hoc quantæ deuotionis & fidei eſt. Alij Impera-
tores in exordio victoriæ arcus triumphales parari
iubent, aut alia inſignia triumphorum, clementia K
tua hoſtiam Domino parat, oblationem & gratiarū
actiooem per ſacerdotes Domino celebrari deſide-
rat. Et ſi ego indignos atque impar tanto mooeri, &
tantorum votorū celebritati, tantùm quid fecerim
ſcribo, epiſtolam pietatis tuæ mecum ad altare de-
tuli, ipſam altari impoſui, ipſam geſtaui manu cùm
offerrem ſacrificiū, vt fides tua in mea voce loque-
retur, & apices auguſti ſacerdotalis oblationis mu-
nere fungerentur. Verè Dominus propicius eſt im-
perio Romano, quaodoquidem talem principem
& parentem principum legit, cuius virtus & pote- L
ſtas in tanto imperij triumphalis cooſtituta culmi-
ne, tanta ſit humilitate ſubnixa, vt virtute Impera-
tores, humilitate ſacerdotes vicerit. Quid exoptem?
quid vel deſiderē? omnia habes ex tuis; itaque ſum-
mam votorum capeſſam, pius es Imperator: clemē-
tiam habes maximam, opto tamen tibi etiam atque
etiam incrementa pietatis, qua nihil Dominus prę-
ſtantius dedit, vt per tuam clementiam eccleſia Do-
mini ſicut innocentium pace & tranquillitate gra-
tuletur, ita etiā reorum abſolutione lętetur. Ignoſce M
maximè his qui etiam in te peccauerunt. Explicit.

Item eiuſdem ad eundem.

Epiſtola LXXXVII.

Ambroſius Theodoſio Imperatori.

Orat Theodoſium pro clementia & pietate.

QVamuis proximè ſcripſerim auguſtæ clemētiæ
tuæ, ſecundò tameo ſatis fuit velut pari vice ſer-
G monis officium reddidiſſe, cùm beneficiis clemen-
tiæ tuæ frequentibus oppigneratus ſim, vt nullis of-
ficiis poſſim compenſare quæ debeo beatiſſime at-
que auguſtiſſime Imperator. Itaque vt prima occa-
ſio non prætermittenda fuit, quæ per cubicularium
clementiæ tuæ gratias agerem, & alloqui mihi offi-
cium repræſentarem, maximè oe deſidiæ fuiſſe pu-
taretur, potius quàm neceſſitatis, quòd tempore nō
ſcripſerim ſuperiore, ita requirenda mihi cauſa fuit,
qua pietati tuæ defferrem debitum ſalutationis ob-
ſequium, meritóque ad perferendam epiſtolā meā
filium meum Fœlicem diaconum miſi, ſimul vt mi-
hi vicem officij repræſentaret, memoratum quoque
pro his qui ad matrem pietatis tuæ eccleſiam perē-
tes miſericordiā confugère, quorum lachrymas ſu-
ſtinere ooo potui, qui aduentū clementiæ tuæ meis
obſecrationibus præueoiret. Grande eſt quod peti-
mus, ſed ab eo, cui Dominus inaudita & admiranda
conceſſit, ab eo, cuius clementiam nouimus, & ob-
ſidem pieratem tenemus, plus expectare nos confi-
temur, imò vt te virtute viciſti ita etiam tua te debes
pietate vincere. Victoria enim tua antiquo more ve
tuſtis miraculis, qualis ſancto Moyſi, & ſancto Ieſu
Naue, atque Dauidi, non humana æſtimatione, ſed
cœleſtis gratiæ effuſiooe cenſetur, huic pietatem æ-
qualem poſcimus, cuius merito tanta victoria ipſi
quæſita eſt. Explicit.

Epiſtola beati Ambroſij epiſcopi, ad Eugenium Auguſtum.

Epiſtola LXXXVIII.

Reprehendit Eugeniū Imperatorem, quòd pralsa quadam templis donauerit.

CLementiſſimo Imperatori Eugenio, Ambro-
ſius epiſcopus. Seceſſionis mihi cauſa timor
Domini, ad quem omnes ſenſus meos quantū queo
dirigere conſueui, nec vnquam ab eo mentem de-
flectere, nec pluris facere cuiuſuis hominis quàm
Chriſti gratiam. Nemini enim facio iniuriam, ſi om-
nibus Domioum præfero, & confidens in ipſo oon
vereor vobis Imperat. dicere, quæ pro meo captu
ſentio. Itaque quod apud alios Imperatores non ta-
cui, nec apud te clementiſſime Imp. tacebo, atque
vt ordinem rerum cuſtodiam ſtrictim recēſebo quæ
ad hoc ſpectant negotiū. Retulerat vir ampliſſimus
Simachus, cùm eſſet præfectus vrbi, ad Valentinia-
num auguſtæ memoriæ iuniorem, vt templis quæ
ſublata fuerant reddi iuberet, functus eſt ille parti-
bus ſuis pro ſtudio & cultu ſuo. Vtique & ego epi-
ſcopus partes meas debui recognoſcere, dedi libel-
los Imp. duos, quibus ſignificarem ſumptus ſacrifi-
ciorum chriſtianum virum non poſſe reddere: non
fuiſſe me auctorem cùm tollerētur, auctorem tamē
fieri quominus decernerētur: deinde quia dare ipſe
ſimulachris eos videretur ooo reddere, quod enim
ipſe non abſtulerat, oon quaſi ipſe reddebat, ſed ar-
bitratu proprio largiebatur ad ſuperſtitionis impē-
ſas: poſtremò ſi feciſſet, aut noo veniret ad eccleſiā,
aut ſi veniret, futurum vt aut ſacerdotem non inue-
niret, aut inueniret ſibi in eccleſia reſiſtentem, nec
ad excuſationē obtendi poſſe, quòd eſſet cathecu-
menus, cùm etiam cathecumenis nō liceat ſumptus
idolis ſubminiſtrare, lecti ſunt libelli mei in cōſiſto-
rio. Aderat ampliſſimus honore magiſterij milita-
rio

rio Bauto Comes,& Rumoricus,& ipſe eiuſdem dignitatis gentilium nationum cultui inſeruiẽs in primis pueritiæ ſuæ annis, Valentinianum tũc tempus audiuit ſuggeſtionẽ meam,nec fecit aliud,niſi quòd fidei noſtræ ratio poſcebat,acquieuẽte etiam comites ſui.Poſtea etiam clementiſs.Imp.Theodoſio coram intimaui,atque in os dicere non dubitaui. Qui intimata ſenatus legatione huiuſmodi, licet non totus ſenatus popoſcerit, inſinuationi meæ detulit. Et ſic aliquibus ad ipſum nõ acceſſi diebus,nec moleſtè tulit, quia non pro meis commodis faciebam. Sed quid & ipſi & animæ meæ proderat in conſpectu regis loqui non confundebar. Iterùm Valentiniano auguſtæ memoriæ principi legatio à ſenatu miſſa,intra Gallias nihil extorquere potuit: & certè aberam,nec aliquid tunc ad eũ ſcripſeram. Sed vbi clementia tua imperij ſuſcepit gubernacula, cõpertum eſt poſtea donata illa præcellentibus in republ. ſcilicet gentilis obſeruantiæ viris,& fortaſſe dicatur Imperator Auguſte,quia ipſe non templis reddideris, ſed bene meritis de te donaueris. Verùm noſti pro Dei timore agendũ eſſe conſtanter,quod etiã pro libertate libenter fit,non ſolùm à ſacerdoribus, ſed etiã ab his qui vobis militant,aut in numero habentur prouincialium. Te imperante petiére legati, vt templis redderes,non feciſti. Iterùm alteri poſtulauerunt,renisſus es,& poſtea ipſis qui petiére donãdum putaſti:& ſi imperatoria poteſtas magna ſit,tamen conſidera Imp. quantus ſit Dominus,corda omnium videt, conſcientiam interiorem interrogat, nouit omnia antequàm fiant,nouit interna pectoris tui: ipſi falli vos non patimini,& Dominũ vultis celare? Non cecidit in animum tuum quicquam, ſi illi agebant tam perſeueranter? nónne tuum fuit Imp. pro Dei ſummi & veri & viui veneratione perſeuerantius obſiſtere, & negare quod erat iniuria ſacræ legis? quis inuidet: quoniam quæ voluiſti aliis donauiſti? Non ſumus ſcrutatores veſtræ liberalitatis nec aliorum commodorũ inuidi, ſed ſumus interpretes fidei: quomodo offeres dona tua Chriſto pauci æſtimabunt quid feceris, omnes quid volueris. Quicquid illi fecerint,tuum erit, quicquid non fecerint, tuum: & ſi es Imperator, Deo magis ſubditus eſſe debes. Quomodo Chriſti ſacerdotes munera tua diſpenſabunt? Fuit huiuſmodi quæſtio temporibus ſuperioribus, & tamen fidei patrum ipſa ceſſit perſecutio,& gentilitas detulit. Nam cùm ageretur agon quinquẽnalis in ciuitate Tyro, & ad ſpectandũ veniſſet Antiochiæ rex ſceleſtiſs. Iaſon ordinauit ſpectatores Antiocheos qui ab Hieroſolymis ferrent dragmas argenti trecentas, & ille quidem miſit ad ſacrificium Herculis, patres non gentilibus dedére pecunias: ſed viris fidelibus miſſis expoſtulauẽre nõ erogari ad ſacrificium,quia non congruebat. Sed in alios ſumptus dari & pronunciatum eſt: licet ille ad ſacrificiũ Herculis miſſum dixerit argentum ſuſcipi quidẽ debere quod erat miſſum: ſed quia illi qui detulerãt reſiſtebãt pro ſtudio & cultu ſuo vt nõ ſacrificio proficeretur,ſed aliis neceſſitatib⁹,traditę ſunt pecuniæ ad conſtructionẽ nauiũ: & ſic coacti miſére,ſed ad alios ſumptus reip. deniq; & obtinuẽre,vt quæ potuerant tacere,ſed lædebant fidem qui ſciebant quò deferrentur. Ideò miſére viros timentes

A Dominum, qui agerent vt non tẽplo, ſed ad impẽſas nauiũ quæ miſſa fuerant deputarentur, ipſis credidẽre pecunias, qui cauſam agerent ſanctæ legis. Index rerum effectus fuit, qui abſoluit conſcientiã, ſi poſiti in aliena poteſtate ſic præcauebant quod te oportuerit facere Imp. dubitari non poteſt. Te vtique quẽ nemo cogebat, nemo habebat in poteſtate,debuiſti à ſacerdote conſulere. Ego certè tunc quando teſtiti,etſi ſolus reſtiti,tamen non ſolus volui,nec ſolus id ſuaſi. Igitur maximis vocibus & apud Dominum,& apud omnes homines teneor, a-
B liud mihi non licere intellexi, aliud non oportere, quare non potui tibi ſic cedere, modeſtè certè depreſſi diu texique dolorem,nulli quicquam intimãdum putaui: diſſimulare nec mihi non licet, tacere liberum non fuit. Ideò etiam in primordiis imperij tui ſcribenti non reſcripſi, quia præuidebam futurũ denique repoſcenti literas cùm ipſe non reſcriberẽ, dixi hæc cauſa eſt, quod extorquendum mei arbitror, tamen vbi cauſæ merſit officiom mei, pro his qui ſollicitudiem ſui gerebant, & ſcripſi, & rogaui, vt oſtenderem in cauſis Dei timorem mihi iuſtum
C ineſſe, nec pluris adulationem quàm animam meã facere. In his verò in quibus vos rogari decet, etiam & me exhibere ſedulitatem poteſtati debitam, ſicut & ſcriptum eſt, Cui honorem honorem, cui tributũ tributum: nam cùm priuato detulerim corde intimo, quomodo ei non deferrem Imperatori: ſed qui vobis deferri vultis, patimini vt deferamus ei, quem imperij veſtri vultis auctorem probari.

Epiſtola beati Ambroſij epiſcopi ad Sororem ſuam.

D *Epiſtola* LXXXIX.

Frater, Sorori.

SOllicitam ſanctitatem tuam eſſe adhuc ſcribere dignata es mihi, eò quòd ſollicitum me eſſe ſcripſerim, vnde miror quòd literas nõ acceperis meas, quibus refuſam mihi ſcripſerim ſecuritatem, nam cùm relatum eſſet ſynagogam Iudæorum incenſam eſſe à Chriſtianis auctore epiſcopo, & Valẽtinianorum conuenticulum, iuſſum erat me Aquileiæ poſito, vt ſynagoga ab epiſcopo reędificaretur, vindica-
E retur in monachos, qui incendiſſent ædificium Valentinianorum. Tunc ego cùm ſæpius agendo parũ proficerem, & epiſtolam dedi Imperatori, quam ſimul miſi, & vbi proceſſit ad eccleſiam, hunc ſermonem habui. In libro prophetico ſcriptum eſt: Sume tibi baculum nucinũ, & qua voce hoc dixerit Deus Prophetæ, debemus conſiderare. Nõ ocioſẽ etenim ſcriptum eſt, quãdoquidem & in Pentateuco legerimus, quòd virga nucina Aaron ſacerdotis cùm diu repoſita fuiſſet, floruit: nam videtur ſignificare quòd directa eſſe debeat prophetica, vel ſacerdotalis au-
F ctoritas, vt non tam delectabilia quàm vtilia perſuadeat: idcóque nucinũ baculum ſumere iubetur Propheta, quia memoratæ pomum arboris amarum in cortice durum, in teſta intus eſt fructuoſum, vt ad eius ſimilitudinem Propheta quoque amara & dura prætendat, & denunciare triſtia non reformidet. Similiter & ſacerdos quia præceptio eius etſi ad tẽpus aliquibus amara videatur, & tãquam virga Aaron repoſita diu in auribus diſſimulantium, tamen

aliquando cùm æſtimarut aruiſſe floreſcit. Vnde &
Apoſtolus ait, Quid vultis in virga veniá ad vos, an
in charitate ſpiritúque mãſuetudinis?ptius virgá di-
xit, & tanquã virga nueina percuſſit errãtes, vt poſt-
ea conſolaretut eos ſpititu manſuetudinis. Itaque
quem virga ſacramẽtis abdicauit cœleſtibus, eundẽ
manſuetudo reſtituit, diſcipulóq; talia præcepta de-
dit, dicens: Argue, obſecra, increpa, duo duta, vnum
mite. Sed ideò dura, vt etiam ipſa moliret, quia ſicut
ægris tedundanti felle corporibus ciborum, aut po-
tus amatitudo duleeſcit, & contta epularum ſuaui-
tas amaritudini eſt. Hæc de prophetica lectione li-
bata ſint. Euangelij quoque lectio quid habeat cõ-
ſideremus. Rogauit quidam Phariſçus Dominũ Ie-
ſum, vt manducaret cũ illo, & ingreſſus domũ Pha-
riſæi diſcubuit: & ecce mulier quæ erat in ciuitate
peccatrix, vt cognouit quod recubuit in domo Pha
riſæi, attulit alabaſtrum vnguenti, & ſtans retrò ſe-
cus pedes eius, lachrymis rigabat pedes eius, & ca-
pillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius,
& vngebat vnguento. Videns autem Phariſæus qui
vocauerat eum, ait intra ſe dicens: Hic ſi eſſet
Propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſſet mulier
quæ tangit eum, quia peccatrix eſt. Et reſpon-
dens Ieſus dixit ad illum: Simon habeo aliquid ti-
bi dicere: At ille ait, Magiſter dic: cui dixit Domi-
nus. Duo debitores erant cuidam fœnetatori, vnus
debebat denarios ducentos, alius quinquaginta, nõ
habentibus illis vnde tedderent, donauit vtriſque.
Quis ergo eũ plus diligit. Reſpondens Simon dixit:
Æſtimo quia is cui plus donauit. At ille dixit, Rectè
iudicaſti: Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni:
Vides hãc mulierem? Intraui in domum tuam, aquá
pedibus meis non dediſti, hæc autem lachrymis ri-
gauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculũ mihi
non dediſti, hęc autem ex quo intrauit, non ceſſauit
oſculari pedes meos: oleo non vnxiſti caput meum,
hæc autem vnguẽto vnxit, propter quod dico tibi,
remiſſa ſunt peccata eius multa, quia dilexit multũ:
cui autem minus diligit, minus dimittitur. Et ait illi
Ieſus, Remiſſa ſunt tibi peccata. Et cœpẽre qui ſi-
mul recumbebant dicere intra ſe. Quis eſt hic qui
etiam peccata dimittit? Dixit autẽ ad mulierẽ fides
tua te ſaluam fecit, vade in pace. Quàm ſimplex in
verbis, quàm profunda in conſiliis Euangelij lectio.
Itaq; quia magni conſiliarij ſermo eſt altitudine cõ-
ſideremus. Dominus noſter Ieſus Chriſtus iudica-
uit magis homines beneficiis alligari poſſe, & pro
veritate ſunt recta faciẽdi quàm metu plúſque cha-
ritate proficere, quàm fotmidine ad correctionem.
Itaque promiſit gratiam veniens per virginis partũ,
vt in baptiſmo peccata donaret, quò ſibi faceret gra
tiores. Deinde ſi competẽtia gratiarũ in nos officia
expẽderemus, ipſius gratiæ remunerationem futurã
omnium in hac muliere declarauit: nam ſi tantũmo
dò prima debita nobis remiſiſſet, videretur cautior,
quàm indulgẽtior, correctioniſque prouidentia quá
remunerationis magnificentia: anguſtia animi ſola
aſtutia eſt, vt illiceat: Deo autem euenit vt quos in-
uitauit per gratiam, eos de gratiæ ipſius incremẽtis
prouehat. Ideóque nobis & ante donat per baptiſ-
mum, & bene ſeruientibus vberiora largitur. Ita igi-
tur Chriſti beneficia & incentiua virtutis & præmia

G ſunt. Sed nemo vocabulum fœneratoris horreſcat,
fuimus ante ſub fœneratore duro, qui niſi morte
debitoris expleri ac ſatiari nequiret, venit Dominus
Ieſus, vidit obligatos ære funereo. Nemo fœnus ſuũ
patrimonio innocẽtiæ ſuę poterat exoluere, de mo-
do vnde me libertatem habere nõ poteram: nouum
fœnus abſolutionis meæ detulit, vt creditorem mu-
tarem, quia fœnus vnde ſoluerem non habebã. De-
bitores autem nos nõ natura ſed culpa fecerat: pec-
catis enim noſtris grauia æra contraximus, vt eſſe-
mus obnoxij qui eramus liberi. Debitor enim eſt,
H qui aliquid accepit, de fœneratoris pecunia: peccatũ
autem à diabolo eſt, tanquã in eius patrimonio has
habet ipſius opes: ſicut enim Chriſti diuitię virtutes
ſunt, ita diaboli opes crimina ſunt. Redegerat huma
num genus in perpetuã captiuitatem, obnoxiæ hæ-
reditatis graui fœnore, quod operatus auctor ad po
ſteros de fœnerata ſucceſſione tranſmiſerat. Venit
Dominus Ieſus mortẽ ſuam pro morte omniũ ob-
tulit, ſanguinẽ ſuum pro ſanguine fudit vniuerſorũ:
mutauimus ergo creditorem, non euaſimus, imo e-
uaſimus: manet enim debitum, fœnus intercidit, di-
I cente Domino Ieſu his qui in vinculis ſunt, exite: &
his qui in carcere, procedite, dimiſſa ſunt peccata
veſtra. Omnibus igitur dimiſit, nec quiſquã eſt cui
non relaxarit: ſic enim ſcriptũ eſt, Qui donauit om-
nia delicta delẽs quod aduerſum nos erat chirogra-
phum decreti, cur nos aliorum tenemus chirogra-
pha, & volumus exigere aliena qui noſtrorũ vtimur
indulgentia? qui donauit omnibus ab omnibus exi-
git, vt quod vnuſquiſque ſibi dimiſſum meminit, alij
ipſe dimittat: vide ne grauiorẽ cauſam incipias ha-
bere fœnerator quàm debitor: ſicut ille in Euange-
K lio, cui dominus ſuus donauit omne debitum, & ille
poſtea à conſeruo ſuo cœpit exigere quod ipſi non
ſoluerat, vnde iratus dominus eius, de ipſo ſummis
exegit iniuriis quod ei ante donauerat. Caueamus
ergo ne nobis hoc accidat, vt non remittendo quæ
nobis debẽtur, incipiamus & illa ſoluere quæ nobis
rẹmiſſa ſunt. Ita enim ſcriptum eſt dicente Domino
Ieſu, Sic & vobis faciet pater meus qui in cœlis eſt,
ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo in cordibus
veſtris. Dimittamus ergo pauca quibus donata ſunt
plura, & intelligamus hoc nos acceptiores Deo fo-
L re, quò etiam plura damus, quia hoc gratiores Deo
ſumus, quò nobis plura dimiſſa ſunt. Denique inter-
rogatus Phariſæus, Quis, inquit, eum plus diligit:
Reſpondit, Æſtimo quia is cui plus donauit: Cui
Dominus dixit, Rectè iudicaſti. Laudatur Phariſæi
iudicium, ſed arguitur affectus, de aliis bene iudicat:
ſed quod de aliis opinatur, ipſe nõ credit. Audis lau-
dantẽ Iudæũ eccleſiæ diſciplinã, eámque veram eſſe
gratiam prædicantem, honorantem ſacerdotes ec-
cleſiæ. Hortaris vt credat, & quod in nobis laudat
ipſe non ſequitur. Non ergo plena eius laudatio eſt,
M quia audiuit à Domino, Rectè iudicaſti. Nã & Cain
rectè obtulit, ſed non rectè diuiſit. Ideóque dixit il-
li Dominus, Si rectè offeras, non rectè autem diui-
das, peccaſti. Quieſce ergo, & hic rectè obtulit quia
iudicauit Chriſtũ à Chriſtianis amplius diligendũ,
quia multa nobis peccata donauit: ſed non rectè di-
uiſit, qui putauit quod poſſet ignorare, qui homini-
bus peccata dimitteret. Ideóque ait Simoni, Vides
hanc

hãc mulierẽ? intraui in domũ tuã, aquã pedib⁹ meis A
non dediſti, hęc autẽ lachrymis rigauit pedes meos,
omnes vnum corpus Chriſti ſumus: alij fortaſſe o-
culi, vt Prophetæ, dentes, vt Apoſtoli qui euangeli-
cæ prædicationis cibum noſtris infudere pectori-
bus. Meritóque ſcriptum eſt: Hilares oculi eius à vi-
no, & dentes candidiores lacte. Sunt & manus eius
quæ vidẽtur bonorum executores operum, ſunt &
venter eius qui vires alimoniæ pauperibus largiun-
tur: ſunt ergo & pedes eius aliqui, atque vtinam me-
rear eius eſſe calcaneum: aquam ergo mittit in pe- B
des Chriſti, quaſi etiam vltimis quibuſque peccata
dimittit, & dum plebeios liberat, Chriſti tamen la-
uat veſtigium. Mittit & ille aquam in pedes Chriſti,
qui à peccatorum colluione mundat conſcientiam
ſuam: ambulat enim Chriſtus in pectoribus ſingulo-
rum. Caue igitur ne pollutam habeas cõſcientiam,
& pedes Chriſti incipias inquinare. Caue ne ſpinam
in te improbitatis offendat, qua eius deambulantis
in te calcaneũ ſaucietur. Ideò aquam pedibus Chri-
ſti nõ dedit Phariſæus, quia mundum à colluuione C
perfidiæ animũ non habebat: vnde enim ſuam mũ-
daret conſcientiam, qui aquã non ſuſceperat Chri-
ſti? Eccleſia autem & aquam habet, & lachrymas ha-
bet: aquam baptiſmatis, lachrymas pœnitentiæ: nã-
que fides quæ ſuperiora peccata deplorat, noua ca-
uere conſueuit. Ergo Simon Phariſæus qui aquam
non habebat, quomodo enim haberet lachrymas
qui pœnitentiam non gerebat, quonia nõ credebat
in Chriſtum non habebat lachrymas, nam ſi habuiſ-
ſet, lauiſſet oculos ſuos, vt Chriſtum videret quem
adhuc cùm ſimul accumberet, non videbat: nam ſi
vidiſſet, non vtique de eius poteſtate dubitaſſet. Nõ D
habebat capillos Phariſæus, qui Nazaręum ſcire nõ
poterat, habebat eccleſia quæ Nazaręum quęrebat.
Capilli velut in ſuperfluis corporis æſtimantur: idẽ
tamen ſi vngantur bonum reddunt odorem, & or-
namenta ſunt capitis, ſi non vnguntur oleo, ingra-
uãt: ita ſunt & diuitiæ, oneri ſunt, ſi his vti neſcias, ſi
non aſpergas his Chriſti odorem: ſi verò alas pau-
peres, laues eorum vulnera, illuuiémque detegas,
terſiſti vtique pedes Chriſti. Oſculum mihi non de-
diſti, hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſcu-
lari pedes meos. Oſculum vtique inſigne eſt chari- E
tatis: vnde ergo Iudæo oſculum qui pacem non re-
cognouit, qui pacem non accepit à Chriſto dicen-
te: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo
vobis. Non habet ſynagoga oſculum, habet eccle-
ſia quæ expectauit, quæ dilexit, quæ dixit, Oſcule-
tur me ab oſculo oris ſui. Diuturnæ enim cupidita-
tis ardorem quem aduentus Dominici expectatio-
ne adoleuerat, oſculo eius volebat ſtillanter extin-
guere, hoc explere ſitim ſuam munere. Ideóque ſan
ctus ait: Os meum aperui, & annũciaui laudem tuã: F
ergo laudat Dominum Ieſum. Oſculatur eum qui
laudat, credit vtique. Denique ipſe ait Dauid: Cre-
didi propter quod locutus ſum. Et ſuprà: Repleatur
os meum laude tua, & cãtem gloriam tuam. De ſpi-
ritualis quoque gratiæ effuſione, eadem ſcriptura te
docet, quòd oſculetur Chriſtum, qui accipit Spiri-
tum: dicente ſancto, Os meum aperui, & attraxi ſpi-
ritum. Oſculatur ergo ſpiritum qui confitetur: Cor-
de enim creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſa-
lutem. Oſculatur autem pedes Chriſti, qui euange-
lium legens, Domini geſta cognoſcit, & pio mira-
tur affectu. Itaque religioſo oſculo velut quædam
deambulantis Domini lambit veſtigia. Oſculemus
Chriſtum communionis oſculo: qui legit, intelligat
vnde hoc Iudæo oſculum. Qui enim non credidit
in aduentum eius, nec in paſſionem eius credidit.
Quomodo enim credit paſſum, quem veniſſe non
credidit? Non ergo oſculum habebat Phariſæus, ni-
ſi fortè Iudæ proditoris, ſed nec Iudas habebat. I-
deóque cum Iudæis promiſſum oſculum tanquam
ſignum prodirionis vellet oſtendere, dicit ei Domi-
nus, Iuda oſculo filium hominis tradis, hoc eſt, oſcu
lum offers qui non habes oſculi charitatem, oſculũ
offers qui neſcis oſculi ſacramentum, oſculum non
labiorum quæritur, ſed cordis & mentis: ſed dicis
oſculatus eſt Dominum, oſculatus es labiis: hoc ha-
bet oſculum populus Iudæorum: ideóque dictũ eſt,
Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ lon
gè eſt à me. Ergo non habet oſculum qui fidem, qui
charitatem non habet: oſculo enim vis amoris im-
primitur, vbi non eſt amor, non eſt fides, non eſt di-
lectio quæ poteſt eſſe ſuauitas oſculorum. Eccleſia
autem non ceſſat oſculari pedes Chriſti, & ideò nõ
vnum, ſed multa oſcula in Canticis Canticorũ exi-
git, quæ velut ſancta Maria ad omnes eius eſt intẽta
ſermones, omnia eius verba excipit cùm legitur eu-
angelium, vel prophetia, & omnia eius dicta cõſer-
uat in corde ſuo: ſola ergo eccleſia habet oſcula
quaſi ſponſa, oſculum enim pignus eſt nuptiarum,
& prærogatiua coniugij, vnde Iudæo oſcula qui nõ
credit in ſponſam? vnde Iudæo oſcula qui adhuc nõ
nouit ſponſum veniſſe, nec ſolùm oſcula nõ habet,
ſed nec oleum habet quo vngat pedes Chriſti: nam
ſi haberet oleũ ceruicem ſuam ante molliret. Deni-
que Moyſes dicit: Populus hic dura ceruice eſt. Et
Dominus ait, Quia Leuita & ſacerdos prætereũte,
nec quiſquam eorũ oleum aut vinum illius à latro-
nibus percuſſi vulneribus infudit. Non enim habe-
bant quod infunderent, nam ſi habuiſſent oleum,
ſuis quoque vulneribus infodiſſent. Sed clamat E-
ſaias, Non eſt malagma imponere, neque oleũ, neq;
alligaturam. Eccleſia autem habet oleum quo eorũ
vulnera fouet, ne duritia vulneris altè ſerpat. Habet
oleum quod accepit abſconſum. Hoc oleo Aſer pe-
dem ſuum lauit, ſicut ſcriptum eſt: Benedictus filius
Aſer, & erit acceptus fratribus ſuis, & intinguet in
oleo pedem ſuum. Hoc oleo ergo eccleſia vngit fi-
liorum ceruices ſuorum, vt ſuſcipiant regnum Chri-
ſti. Hoc oleo vnxit martyres, vt ſecularem ab his
puluerem detergeret. Hoc oleo confeſſores vnxit,
ne labore cederent, nec ſuccumberent fatigati, ne
æſtu mundi iſtius vincerentur. Ideò vnxit eos, vt his
ſpirituale oleum refrigeraret. Synagoga hoc oleum
non habet, quæ oliuam non habet, quæ non intelle-
xit illam columbam quæ ramum oleæ detulit poſt
diluuium. Illa enim columba poſtea deſcendit, cùm
Chriſtus baptizaretur, & manſit ſuper eum, ſicut in
euangelio teſtatur Ioannes dicens: Quia vidi ſpiritũ
deſcendentem de cœlo quaſi columbam, & manſit
ſuper eum. Quomodo ergo vidit columbam, qui nõ
vidit eum ſuper quẽ ſpiritus quaſi columba deſcẽ-
dit. Eccleſia igitur & lauat pedes Chriſti, & capillis

ſuis tergit, & oleo vngit, & perfundit vnguēto, quia G
non ſolùm ſaucios curat, & laſſus fouet: verumetiã
ſuaui gratiæ odore reſpergit, nec diuitibus tantùm
& potentioribus, ſed etiam plebeię familiæ viris eã-
dem transfundit gratiam, æqua omnes lãce exami-
nat, omnes eodem ſinu ſuſcipit, eodem gremio fo-
uet. Semel mortuus eſt Chriſtus, ſemel ſepultus eſt,
& quotidie vult in pedes ſuos mitti vnguentum. In
quos ergo pedes mittimus? Pedes Chriſti illi ſunt,
de quibus dicit: Quod vni eorum minimorum feci-
ſtis, mihi feciſtis: hos pedes illa mulier euãgelica re-
frigerat, hos lachrymis ſuis rigat, cùm infimis pec- H
catum remittitur, culpa lauatur, donatur indulgētia.
Hos pedes oſculatur qui etiã infirmos plebis ſacræ
diligit: hos pedes vnguēto vngit, qui etiam tenuio-
ribus manſuetudinis ſuæ impertit gratiam. In his ſe
martytes, in his Apoſtoli, in his ipſe Dominus Ieſus
honorari iudicat, vides quàm moralis Dominus ſit,
vt exemplo ſui ad pietatem te prouocet. Motalis eſt
etiam cùm arguit: denique accuſans Iudęos, ait: Po-
pulus meus quid feci tibi, aut quid cõtriſtaui te, aut
quid moleſtus fui tibi, reſponde mihi, quia eduxi te
de terra Ægypti, & de domo ſeruitutis liberaui te. I
Et addidit, Et miſi ante faciē tuam Moyſen, & Aa-
ron, & Mariam: in mente habeto quid cogitauerit
de te Balac, hoc eſt, ille magicæ artis opem quærēs:
ſed tamen eum tibi non permiſi nocere. Depríme-
baris vtique in peregrinis exulans terris, grauibus
vrgebaris fraudibus. Miſi ante faciē tuam Moyſen,
& Aaron, & Mariam, & primùm ille qui ſpoliauerat
exulem, ſpoliatus eſt ipſe: tu qui amiſeras tua, ac-
quiſiſti aliena: liberatus ab hoſtibus circumuallan-
tibus, atque inter aquas medias tutus ſtragem vidi-
ſti inimicorum tuorũ, cum eadem vnda quæ te cir- K
cumfuſa prouexerat, hoſtē refuſa demergeret. Nón-
ne cùm tibi venienti per deſertũ alimenta deeſſent,
altricem tibi pluuiã, & commeatus quocunque per-
geres circũfluos monſtraui? Non te debellatis ini-
micis omnibus, in regionem botronis induxi? Non
regem ipſum Sehon Amorrhæorum, hoc eſt, ſuper-
bum exaſperantium ducem, viuentem tibi obtuli,
quem ſuffixum in ligno, ac ſublatum in crucem ma-
ledicto vetere damnaſti? Quid dicam cæſa quinque
regum agmina, quæ debitas tibi terras cupiebãt ne-
gaſſe, & nunc pro his omnibus quid aliud à te quæ- L
ritur homo, niſi vt facias iudiciũ, & iuſtitiam, & dili-
gas miſericordiam, & paratus ſis ire cum Domino
Deo tuo? Ad ipſum regem Dauidem illum pium at-
que manſuetum, qualis per Nathan Prophetam ex-
poſtulatio? Ego, inquit, te minorem elegi, ex fratri-
bus tuis, ego te manſuetudinis ſpiritu repleui, ego te
per Samuelem in quo ego eram & nomen meũ vn-
xi in regem. Ego & ſublato illo tuarũ partium rege
ſuperiore, quem malus ſpiritus exagitabat, vt perſe-
queretur ſacerdotes Domini, de exule feci triũpha- M
torem: ego de ſemine tuo in throno tuo non prius
hæredem quàm conſortem locaui. Ego tibi feci e-
tiam alienigenas ſubditos, vt tibi ſeruiant qui tibi
impugnabant, & tu ſeruientes mihi in poteſtatē de-
ducis inimicorum meorum, & tu auferes quod erat
ſeruuli mei, in quo & tibi peccatum inuritur, & ha-
bebunt de quo aduerſarij mei glorientur. Ergo Im-
perator vt iam non ſolùm de te, ſed ad te etiã verba

conuertam, quoniam aduertis quàm grauiter Do-
minus conuenire ſoleat, quo glorioſior factus es, eo
amplius authori tuo deferēdum noueris. Scriptum
eſt enim: Cùm te induxerit Dominus in terrã alie-
nam, & manducaueris fructus alienos, nõ dicas vir-
tus mea & iuſtitia mea hoc mihi dedit, ſed Domi-
nus donauit, ſed Chriſtus miſericordia ſua contulit,
& ideó corpus eius, hoc eſt eccleſiã diligendo, aquã
de pedibus eius: oſculare pedes vt non ſolùm abſol-
uas eos qui in peccatis deprehenſi ſunt: verùm etiã
pace tua dones concordiæ & quieti relaxes. Mitte
vnguentũ in pedes eius, vt tota domus in qua Chri-
ſtus recumbit, tuo repleatur vnguēto: omnes recũ-
bentes eo gaudeãt tuis odoribus, hic eſt qui hono-
rat vltimos, quorum abſolutione gaudeant angeli
ſicut ſuper vno peccatore pœnitētiam habente, læ-
tentur Apoſtoli, delectentur Prophetæ: non enim
poſſunt dicere oculi manui, operã tuam non deſide-
ramus: aut caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.
Ergo quia omnes neceſſarij ſunt, tuere omne cor-
pus Domini Ieſu, vt ipſe quoque regnum tuum cœ-
leſti ſua dignatione cuſtodiat. Vbi deſcendi, ait, mi-
hi de nobis propoſuiſti: Reſpõdi, Hoc tractaui quod
ad vtilitatem tuam pertineret. Tunc ait: Reuera de
ſynagoga reparanda ab epiſcopo durius ſtatueram,
ſed emendatum eſt. Monachi multa ſcelera faciunt,
tunc Timaſius magiſter equitum & peditum, cœpit
aduerſum monachos eſſe vehementior. Reſpondi
ei, Ego cum Imperatore ago vt oportet, quia noui
quòd habeat Domini timorem: tecum autem mihi
aliter agendum, qui tam dura loqueris. Deinde cùm
aliquandiu ſtarem dico Imperatori, Fac me ſecurũ
pro te offerre, abſolue animũ meum cùm aſſideret,
non tamen apertè polliceretur, atq; ego ſtarē, dixit
ſe emendatutum: ſtare cœpi vt omnē cognitionem
tolleret, ne occaſione cognitionis Comes aliqua
Chriſtianos attereret iniuria, promiſit futurum. Aio
illi, ago fide tua: & repetiui, Ago fide tua. Age, in-
quit. Ita acceſſi ad altare, non aliter acceſſurus, niſi
plenè promiſiſſet mihi, & verè tanta oblationis fuit
gratia, vt ſentirem etiam ipſe eam Deo noſtro com-
mendatiorē fuiſſe, & diuinã præſentiã non defuiſſe.
Omnia itaque geſta ſunt ex ſententia. Explicit.

BEatiſsimo Imp. & clementiſſimo principi Theo-
doſio, Ambroſius & cæteri epiſcopi Italiæ, ſecũ-
dum animũ tuum Deo omnipotenti pura & ſincera
fide deditũ ſciebamus: ſed recentibus cumulaſti be-
neficiis, quòd Catholicos eccleſiis reddidiſti, Imp.
Auguſte, atq; vtinã Catholicos ipſos reuerentię ve-
teri reddidiſſes, vt nihil nouarent contra præſcripta
maiorum, neque temerè vel ſeruanda reſcinderent,
vel reſcindenda ſeruarent. Itaque dolentius fortè
quàm inconſultius ingemiſcimus Imp. facilius ex-
pelli potuiſſe hæreticos, quàm inter Catholicos cõ-
uenire. Quanta enim confuſio nuper facta ſit, expli-
cari non poteſt. Scripſeramus dudum, vt quoniam
Antiochena ciuitas duos habet epiſcopos, Pauli-
num atque Melecium, quos fidei concinere puta-
remus, aut inter ipſos pax & cõcordia ſaluo ordine
eccleſiaſtico conueniret, aut certè ſi quis eorũ altero
ſuperſtite deceſſiſſet, nulla ſubrogatio in defuncti lo
cũ ſuperſtite altero gigneretur. At nũc Melecio de-
functo, Paulino ſuperſtite quē in communione no-
ſtra

A ſtra manſiſſe conſortia, quæ à maioribus inoffenſe ducta teſtantur, contra fas atq; eccleſiaſticũ ordinẽ in locum Melecij, non tã ſubrogatus, quàm ſuppoſitus aſſeritur. Atque hoc factũ allegatur cõſentione & conſilio Nectarij, cuius ordinatio, quẽ ordinem habuerit non videmus: namque in concilio nuper cùm Maximus epiſcopos Alexãdrinæ eccleſiæ, communione manere ſecum, lectis Petri ſanctæ memoriæ viri litteris prodidiſſet, eiuſque inter priuatas ædes quia Arriani Eccleſiæ baſilicas adhuc tenebãt, ſecretum eſſe mãdato tribus Epiſcopis ordinantibus dilucida teſtificatione docuiſſet. Nihil habuimos beatiſſime principum in quo de epiſcopatu eius dubitare poſſemus cum vim ſibi repugnãti à pleriſque
B etiam de popolo & Clero reſtatus eſſet illatam, tamẽ ne abſentibus partibus præſumptè aliquid definiſſe videremus, clemẽtiam tuam datis literis putauimos ioſtruendam vt ei conſuleretur ex vſu publicæ pacis & cõcordię, quia re veta aduertebamus Gregorium nequaquam ſecundum traditionem patrum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſibi ſacerdotium vindicare. Nos igitur in Synodo ea quæ totius orbis Epiſcopis videbatur eſſe præſcripta, nihil tamen ſtatuendum eſſe cẽſuimos. Adeo ipſo tempore qoi generale concilium declinauete, Conſtãtinopolique geſſiſſe dicuntur, nam cum cognouiſſent ad hęc par-
C tium veniſſe Maximum, vt cauſam in ſynodo ageret ſuam, quod etiam ſi indictum concilium nonfuiſſet, iure & more maiorum, ſicut & ſanctæ memoriæ Athanaſius & dudum Petrus Alexandrinæ Eccleſiæ Romanæ Italiæ, & totius occidentis confugiſſe iudicium videretur: eum eum ſicut diximus experiri velle aduerſum eos qui epiſcopatum eius abnuerãt, comperiſſent. Poſtulari vtique etiam noſtram ſuper eo ſententiam debuere: nec prærogatiuam vindicamus examinis. Sed conſortium tamen debuit eſſe communis arbitrij, poſtremo prius conſtare oportuit, vtrum huic abrogandum quàm alij conferendũ ſacerdotium videretur. Ab his præſertim à quibus ſe Maximus, vel deſtitutum, vel appetitum iniuria querebatur. Itaque eum Maximum Epiſcopum receperant in communionis noſtrę cõſortia quoniam eum à catholicis epiſcopis conſtitit ordinatum, nec ab epiſcopatus Conſtanrinopolitani putauimus petitione temouendum, cuius allegationem præſentibus partibus æſtimauimus eſſe pendendam. Nectarium autem cum nuper noſtra mediocritas Conſtãtinopoli cognouerit ordinatum, cohęrere communionem noſtram cum orientalibus partibus non videmus, præſertim cum ab iiſdem Nectarius dicitur ilico, ſine cõmunionis cõſortio deſtitutus à quibus fuerat ordinatus. Nec mediocris igitur hic ſcrupulus eſt, nec quædam nos angit de domeſtico ſtudio & ambitione contentio, ſed communio ſoluta & diſſociata pertubat, nec videmus eam poſſe aliter conuenire, niſi aot his reddatur Conſtantinopoli qui prior eſt ordinatus, aut certe ſuper duorum ordinatione ſit in vrbe Roma noſtrum orientaliúmque conciliũ, neque enim indignum videtur, Auguſte, vt Romanæ Eccleſiæ antiſtitis finitimorúmque & Italorum Epiſcoporum non debeant ſubire tractatum, qui vnius accoli Epiſcopi ita expectandum putauere eſſe iudicium, vt de occidentalibus partibus Conſtantinopolim euocandum putarẽt, ſi quid vni hoc reſeruatum eſt, quanto magis pluribus reſeruandum eſt. Nos autem & à beatiſſimo principe fratre tuæ pietatis admoniti vt tuæ clementię ſcriberemus imperio, poſtulamus vt vbi vna communio eſt, commune velis eſſe iudicium concordantémque conſenſum. Explicit.

FINIS.

LECTORI S.

IN exemplari S. Germani ad pratum Scholaſticorum, poſt tres libros de officiis, hæ duæ Epiſtolæ ſequebantur. Priorem eſſe Ambroſij perſuadebat materia ad illud tempus accommodata de Antonio, Hilarione, Machario, Geruaſio, Prothaſio, de Mediolanenſi ciuitate in qua ſcriptam fuiſſe conſtat. Illud tantum vt dubitaremus fecit, quòd vocet Germanicos & Anglicos & Italicos. Poſterior minus habet Ambroſij: ſed tamen appreſſimus vtramque, quia vtraque antiquam eſſe & vtilem iudicauimus.

Epiſtola prima.

VIr quidam religioſus atque in monachico habitu conſtitutus tunc, noſtro tempore, nunc antiqui hoſtis eſt inaudita tentatione pulſatus, ita vt idem malignus ſpiritus veſtimentorum eius particulas & extra illum etiam incompoſitas, immũda colluuione crebrius fœdaret. Quæ intantum erat borrenda, fœtida & noxia, vt pars veſtium quam tetigiſſet,* nullius deinceps eſſet vſui apta, quanquam fuiſſet abluta. De qua cùm interrogatus fuiſſem, cur omnipotẽs Deus talem verſuto ſerpenti poteſtatem in eum dediſſet, vt cordis eius immunditiam foris oſtenderet, quod nunquam in exteriori habitu feciſſet, niſi interiorem omnino corrupiſſet, ſcilicet aut infidelitate & blaſphemia, aot certè inani & vana gloria, reſpondi: Sanies quippe intus in corde foras per veſtimenta manauit. Quem quia longè poſitus erat, egoquidem non vidi, ſed tamen, vt arbitror, hęc in illo verè præuidi. Quod ſi ita non eſt, nunquid tamen factum putatur ſine cauſa & proptereà geſtum, vt in eo munditiam cordis fœdi-
D tas illa ſeruaret, nec hanc callidus hoſtis inani gloria fœdaret: ſicuti Paulus ne de reuelationis magnitudine tumeret, ſtimulũ carnis accepit. Si itaque horum quodlibet, aut certè ſi non fuerit, nunquid tamen quod ad extremum poſiturus ſum verum non erit? Verum eſt omnino. Verum eſt quod dico, non eſſe colluuionem illam extrinſecus animæ noxiam, ſi ipſa ſeruare ſtuduerit intus cordis munditiam. Interea ſicut tu ipſe iudicare curaſti, audio quoſdam apud vos dicere: Non poſſe aliquem in patria ſuæ natiuitatis perfectum eſſe, illud in argumẽtum aſſumentes, quod Dominus dixit: Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. Quos primùm oportet ra- Luca 4.
E tione veritatis refelli, & ſic demum qualiter intelligenda ſit prolata ſententia demonſtrati. Audiant igitur patienter qui hæc dicunt, quia dum ſeoſum ſacræ ſcripturæ prudenter non conſiderant, penè omnes ſanctos contemnant. Si enim ita eſt, vt aſſerunt, ergo qootquot ex Romanis conuerſi, apud Romanos degunt: quotquot ex Græcis, apud Græcos: quotquot ex Italis, apud Italos: quotquot

* Fortè, nulli, aut, nullius rei.

ex Hiberis, apud Hiberos: quotquot ex Germanicis, G apud Germanicos: quotquot ex Aquitanicis, apud Aquitanicos: quotquot ex Anglis, apud Anglos religioſè viuũt, imperfecti erũt. Ecce Paulus & Antonius ex Thebæis, apud Thebæos perfecti ſunt. Ecce Hilariõ ex Palæſtinis, apud Palæſtinos perfectus eſt. Ecce Macharius ex Ægyptiis, apud Ægyptios perfectus eſt. Ecce Oxyryncus ciuitas ex propriis ciuibus tota perfecta eſt. Ecce, vt ad proximos & vicinos noſtros veniamus, Prothaſius & Geruaſius in propria hac Mediolanenſi ciuitate, propriáque domo manentes, ac per decem annos monachorum vitam exercentes, ita perfecti fuerunt, vt martyres fierent. An fortè ſola ooſtra prouincia extra hanc regulam erit excepta, vt oon de propriis, ſed tantum de * extremis habeat monachos. H Satagendum igitur magis eſt, vt vbi quis fuerit, iuxta regulam perfectorum viuat, & non parentum, non propinquorum, noo affinium illecebris à via perfectionis declinet. Sic certè iuxta Saluatoris ſentẽtiam patri, matrique, fratribus, ſororibúſque, vxoribus, filiis, domibus, agris, & cunctis quæ poſſidet renuntiare valebit. Hoc autem dico non quo ſeceſſores qui de regoo ad regnũ, de publico ad eremum tranſeunt, ſumma laude noo ducam: ſed quo etiam illos qui magis † effectibus patriam fugiunt, quàm greſſibus, fœlices atque perfectos oſtendam. Obſecro itaque illos qui hæc apud vos fieri poſſe denegant, vt vigilanti ſtudio conſiderent, cur non dixerit I Dominus: Nemo Propheta perfectus eſt in patria ſua, ſed: Nemo acceptus eſt in patria ſua. Sed ibi quid aliud intelligendum eſt, niſi quia nõ acceptum dixit, nequaquam receptum. Quod de antiquis Prophetis & ſeipſo dictum intelligi voluit, qui apud incredulos Iudæos non fuerũt accepti, ſed magis ſpreti, Stephano ad eos dicente: Quem Prophetarum noo ſuot perſequuti?

Fortè, externis.

Matth. 19.

† Fortè, affectibus.

Luc. 4.

Act. 7.

ALTERA.

PRædicator omnipotentis Domini Paulus Apoſtolus dicit: Seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius ſententia in ea re ſeruaoda eſt, cùm culpa ſenioris exemplo ſuo non † tradat ad interitum corda iuniorum. Vbi autem ſenior iuuenibus exemplum ad interitum præbe, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt, quia ſcriptum eſt: Laqueus iuuenum omnes vos, & rurſum Propheta dicit: Et peccator centum anoorum maledictus. Tanta autem ocquitia ad aures meas de tua ſenectute peruenit, vt eam niſi adhuc humanius penſaremus, fixa iam maledictiooe feriremus. Dictum quippe eſt, quòd dominicorum die prius quàm Miſſarum ſolẽnia celebrares, ad exarandam Meſſem Latonis præſentium perrexiſti: & H poſt exaratiooem eius Miſſarum ſolẽnia celebrares. Poſt Miſſarum ſolẽnia etiam terminos poſſeſſiooum illius eradicare minimè timuiſti. Dubij autem de tãta hac peruerſitate fueramus, ſed filius noſter Quiriacus abbas à oobis requiſitus dum eſſet Caralis, ita ſe cognouiſſe perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur aliquãdo reſipiſce ſenex, atque tantam leuitatem morum & operum peruerſitatem compeſce: qui quantò morti vicinior efficeris, tanto fieri ſolicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat iaculanda: ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute nouimus, interim tacemus. Eos verò quorum conſiliis hæc egiſti, in duo- I bus menſibus excommunicatos decernimus: ita vt ſi quid eis infra duorum menſium ſpatium humanitus euenerit, benedictione viatici ooo priuentur. Deinceps autem ab eorum conſiliis cautus exiſte, téque ſolicitus cuſtodi: ne ſi eis io malo diſcipulus fueris, quibus magiſter in booo eſſe debuiſti, nec ſimplicitati tuæ, nec ſenectuti tuæ vlterius parcamus.

Tit. 5.

† fortè, trahat

Eſaiæ 42.

Ibidem 65.

FINIS.

PHILOSOPHORVM ALIQVOT EPISTOLÆ, *DIVO*

Ambroſio interprete, Gilberti Cognati Nozereni opera in ſtudioſorum vſum iam olim cum aliis Laconicis multorum Epiſtolis, collectæ.

Thales Pherecydi.

AVdio te primùm Ionum, de Diuinis re- K bus, apud Græcos palam diſſerere parare. Verùm iuſtiore fortaſſe ſententia, inter amicos ea quæ ſcripſeris, leges, quàm paſſim quibuſcumque permittes, nullo illis emolumento futura. Equidem ſi tibi gratum cognouero, volo conſcius eorum quæ ſcribis, eſſe. Ac ſiquidem iubes, ad te maturè proficiſcar. Neque enim adeò amentes ac ſtolidi ſumus, ego & Solon Athenienſis, vt cùm naoigio Cretam petierimus viſendi gratia, Ægyptúmque itidem penetrauerimos, L vt iſtic Sacerdotibus & Aſtronomis congrederemur, ad te non pari ſtudio nauigaturi ſimus. Veniet enim & Solon ipſe, ſi annuas. Neque tu loci illius amore detentus, rarò in Ioniam tranſis, neque peregrinorum hominum deſiderio tangeris. Verùm vni tantum, vt ſpero, ſcribendi negocio incumbis. At nos, qui nihil ſcribimus, Græciam, Aſiámque peragramus. Vale.

Thales Soloni.

Athenis ſi excedas, Mileti, vt equidem reor, commodiſſimè habitare poteris. Eſt enim veſtra colonia patieriſque graue nihil. Quòd ſi & apud Mileſios exectaris tyrannidem, æquè enim vbique tyrannos infeſtos habes, at eum amicis nobiſcum viuere erit iucuodiſſimum. Scripſit ad te Bias, vt Prienam proficiſcaris: eam tu vrbem ſi libentius inhabitaueris, & ipſi eò ad te aduolabimus.

Piſiſtratus Soloni.

Neque ſolus Græcorum tyrannidem arripui, neque mihi rem alienam vſurpaui, quippe genus à Cecrope duco. Id enim mihi meo iure vendico, quod Athenienſes olim cùm in iureiurando firmaſſent Codro, illiúſque genti præbituros, poſtmodum abſtulerant. Cæterùm in Deos, vel in homines nihil aliàs pecco. Leges, quas ipſe Athenienſibus dediſti, ſeruari, atque ſecundum eas viuere iubeo: & qoidem melius ſeruantur, quàm poſſent, ſi mul-

multitudinis imperio res ageretur. Permitto enim nemini iniuriam fieri: ac tyrānus ego præter dignitatem & honorem nihil à plebe differo, ſolis eis ſtipendiis contentus, quæ iis quoque, qui ante me regnarunt, debebantur. Denique Athenienſium ſinguli decimas frugum ſuarum ſeparant, non in vſus noſtros conſumendas, verùm ſacrificiis publicis cōmodiſque communibus: & ſi quando bellum contra nos ingruerit, in ſumptus deputandas. Tibi equidem nihil ſuccenſeo, quòd mentem meam conſiliūque detexeris: quippe qui id potius rei publicæ ſtudio ciuitatis, quàm mei odio detexeris: ac præterea quòd ignorares, cuiuſmodi ego rex futurus eſſem. Id enim ſi didiciſſes, æquo animo & conatus meos fortè toleraſſes, & te fugæ haudquaquam commiſiſſes. Domum igitur bona fide redi, mihi & iniurato credens, nihil eſſe periculi à Piſiſtrato Soloni. Noſti enim neminem, etiam ex inimicorum numero, mali quippiam à me perpeſſum. Denique ſi placuerit noſtra amicitia frui, inter primos eris: nihil enim in te fraudis, perfidiæve conſpicio. Quòd ſi alioqui habitare Athenis nolueris, pro arbitrio tuo id facies: tantùm ne noſtri cauſa, patria excederis. Vale.

Solon Periandro.

Scribis tibi plurimos inſidiari: at tu, ſiquidem omnes è medio tuleris, ne ſic quidem proficies. Inſidiabitur enim tibi quiſpiam ex his, quos minimè ſuſpectos habes, partim ſibi quidem metuens, partim te reprehendens, quòd omnia formides, nihilque non metuas: partim item ciuitati gratificari cupiēs. Eſſet ergo optimum, abſtinere tyrannide, vt cauſas omnis metus euaderes. Quod ſi tyrannidi omnino inſiſtendum cenſes, compares tibi, neceſſe eſt, externas vires & peregrina auxilia, vrbanis viribus maiora, vt iam tibi nullus infeſtus ſit, & tu neminem extorrem agas. Vale.

Solon Epimenidi.

Neque leges meæ profectò Athenienſibus profuturæ multum erant: neque tu eis antiquatis, ciuitati fuiſti emolumento. Deus enim, ac latores legum non ſoli iuuare ciuitates poſſunt, ſed qui multitudinem aguut, in quamcunque ſententiam volunt. His enim, ſi rectè rem adminiſtrent, Deus ac leges vtiles ſunt: ſin autem malè, nihil proſunt. Neque ſanè meæ leges ac iura, quæ ſcripſi, quicquam profuerunt: ſed qui illas tranſgreſſi ſunt, magna reipublicæ inuexēre detrimenta, qui Piſiſtrato, ne tyrannidem inuaderet, non obſtiterunt. Neque verò futura prædicēti mihi fides habebatur. Ille fideliot exiſtimabatur Athenienſibus blandiēs, quàm ego vera proloquēs. Poſitis igitur armis pro curia, his quidem qui Piſiſtratum geſtire tyrannidem non animaduertunt, ſapientiorem: eis verò qui libertatem reipublicæ aſſerere metuerent, fortiorem me eſſe dixi, at illi Solonis interpretabantur inſaniam. Tandem ita patriam cōteſtatus, exceſſi: ô Patria, hic quidem Solon ille tibi opem ferre, & facto & dicto, promptus & paratus eſt, cæterùm hiſce & inſanire videor. Itaque te deſerta, proficiſcor, ſolus ex omnibus Piſiſtrati inimicus: iſti verò & fauere & obſequi parati ſunt. Noſti enim hominem amice, quāto ille aſtu, quo ingenio, qua arte tyrannidem inuaſerit. Nam cœpit blandè plebem illicere, deinde ſibi etiam vulnera inflixit:

A ac progreſſus in publicum, eáque ſe ab hoſtibus accepiſſe vociferans, orabat quadringentos robuſtiſſimos iuuenes ſibi cuſtodes darent. At illi, me quidem reluctante & reclamante, acquieuerunt. Erāt autem hi armati validis fuſtibus, his itaque ſtipatus, ſtatum reipublicæ euertit. Dúmque illi ſpe inani paupetes ſuos, ne mercede ſeruirent liberare ſtudent, omnes vnà ſub iugum miſſi ſunt, vnique ſeruiunt Piſiſtrato.

Solon Piſiſtrato.

Credo equidem, nihil me abs te paſſurum mali:
B Nam ante tyrannidem tibi amicus eram, ne nunc quidem magis infenſus, quàm alius quiuis Athenienſium, qui tyrannidem non ament. Siue autem vnius imperio regi, ſiue publicè rem adminiſtrari illis vtilius ſit, ex ſua quiſque ſententia ſtatuat. Certè tyrannorum te omnium eſſe præſtantiſſimum fateor. Athenas autem redire, mihi vtile non eſſe cognoſco, ne quis me iuſtè reprehendat, qui Athenienſibus dudum rempublicam ex æquo adminiſtrandam tradideram, præſénſque oblatam mihi tyrannidem ſpontè declinaueram, modo rediens factum tuum
C ſubita pœnitentia probare videar.

Solon Crœſo.

Amplector mirificè tuam in nos beneuolentiam: & per Deos immortales, niſi apud me iampridem ſtatuiſſem ibi ſedem habere, vbi reſpublica ſit libera, mallem apud te, in tuo regno vitam, quàm Athenis agere, violenter tyrannidem exercente Piſiſtrato. Verum ibi ſuauius ex inſtituto noſtro viuimus, vbi ſunt omnibus æqua & communia iura. Veniam tamen ad te, vt tuo vel hoſpitio tantiſper fruar.

Chilo Periandro.

D Iubes, vti militia vacem, extorriſque agam: quaſi tu in tuto futurus ſis. Atqui ego monarchæ nec ſua tuta eſſe puto: fœlicémque eum tyrannum cenſeo, cui in ſua domo abſque ſanguine contigerit mori.

Pittacus Crœſo.

Iubes me in Lydiam venire, ſpectatum opes tuas: Ego etſi illas nunimè aſpexi, nihil ambigo, Alyattis filium, regum omnium eſſe opulentiſſimum, auróque refertiſſimum. Neque vero amplius quicquam
E habituri ſumus, ſi Sardeis ad te acceſſerimus. Auro enim ipſi non indigemus, contenti modico vitæ ſtipendio, quantum ſatis ſit mihi, & amicis. Veniam tamen, vt tibi perhumano & hoſpitali viro familiaris efficiar. Vale.

Cleobulus Soloni.

Amici quidem tibi ſunt permulti, ſinguliſque domus eſt: verum ego Soloni commodiſſimam fore ad inhabitandum, Lindum cenſeo, ciuitatem liberam. Eſtque inſula maritima, vbi ſi morari volueris, nihil à Piſiſtrato mali formidabis, atque ad te amici vndique confluent. Vale.

F

Periander Sapientibus.

Gratias immortales ago Pythio Apollini, quod in vnum coactos Epiſtolæ meæ repererunt, ipſæque Corinthum, vt confido, perducent. Expecto itaque vos. Certè ipſi videbitis, quàm ciuiliter vos excipiā. Sicut igitur anno præterito Sardeis, in Lydiam veniſtis: ita nunc oro, ne pigeat ad me quoque proficiſci, Corinthi tyrannum, videbunt enim vos non

ſine gratulatione Corinthij, Periandri domum adeuntes.

Periander Procleo.

Nobisquidem non ex ſententia fuit vxoris ſcelus: tu autem ſponte filio ingrato ſi quid egeris, peccas. Aut igitur immanitatem in filium compeſce, aut ego illi opem ferã: nam & ipſe ſatis diu pœnas dedit.

Thraſybulus Periandro.

Præconi quidem tuo nihil diſſimulaui, ſed ipſum in ſegetem inducens, eminentiores ſpicas bacillo feriens, decutiebam, ſubſequente illo: tibíque, ſi interrogares, referret, quicquid vel viderit, vel audierit à me. Tu ergo ſic facito, ſiquidem tyrannidem tutò tenere cupis, atqne in ea conſtabiliri. Ciuitatis principes tolle, ſiue illi amici, ſiue inimici videãtur: quippe tyranno amici quoque ſæpe ſuſpecti ſunt.

Anacharſis Crœſo.

Ego Lydorum rex in Græciam adueni, Græcorũ mores & ſtudia & inſtituta perecepturus. Auro autem nihil egeo, ſatiſque mihi eſt, vt ad Scythas redeã melior atque doctior. Veniam tamen ad te Sardeis, plurimi faciẽs tibi ſamiliarem & amicum fieri.

Epimenides Soloni.

Confide ô amice. Si enim vel ſeruire aſſuetis, vel non bene inſtitutis, Athenienſibus Piſiſtratus immineret, imperium profectò diuturnum habuiſſet. Cęterùm viros haud ſanè malos, aut ignauos ſeruire compulit: ſed qui monitorum Solonis memores, præ pudore ingemiſcant, ſeruite tyrannidi diutius haud quaquam ferent. Verùm etſi Piſiſtratus ciuitatem occuparit, non tamẽ ad illius liberos imperium ſpero deducendum. Eſt enim perdifficile hominibus liberis, præclariſque inſtitutis legibus, ſub ſeruitute durare. Tu autem, noli, quæſo, vagus agi, ſed in Cretam venire ad nos matura, vbi tyrannus nullus cuiquam moleſtus eſt. Si verò illius amici fortè, vt fit, in itinere inciderint, metuo, ne quid ſiniſtri tibi eueniat.

Pherecydes Thaleti.

Bene moriaris, cùm tibi fatalis dies ſuperuenerit. Morbus me inuaſerat, cùm tuas accepi literas, pediculis opperiebar, & febri quatiebar totus. Mandaui itaqne quibuſdam ex familiaribus, vt cùm me ſepelierint, ad te perferant, quæ ſcripſi. Tu autem, ſiquidem ea probaueris cùm ſapientibus reliquis, ita legenda demum trades: ſin autem improbaueris, nolito edere. Mihi certè nec dum ſatis placebant, eſt ibi quidem non certa rerum fides. Neque enim id recepi, neque quid ſit verum me ſcire profeſſus ſum. Fortè quędam de Theologia reſeruaui, cætera intelligere oportet. Omnia quippe iudico potius, quàm aperio. Morbo autem ſingulis diebus inualeſcente, neque medicorum quempiam, neque amicorum penitus admitto. Cæterum aſſiſtentibus pro ſoribus & interrogantibus, quò in ſtatu ſim, digito per oſtij clauſtra dimiſſo, quam peſtilenti malo tenear, oſtendi: admonuíque vt poſtridie conueniant ad ſolennes Pherecydis inferias. Vale.

Anaximenes Pythagoræ.

Thales, ab ætatis flore, ad ſenectutem, per ſtudia virtutis humanitatíſque peruectus, inclita morte defungitur. Is cum, vt conſueuerat, vnà cum ancillula, ſydera inſpecturus, atrio domus matutinus exiſſet, G immemor vt ſeſe loci ſitus haberet, dum æthera ſecurus explorat, in ſubiectam foueam cecidit. Mileſij ſyderum obſeruatoris hunc finem tradũt. Cæterùm nos, qui literarum amore tenemur, tanti viri iugiter meminimus, atque in illius maximè doctrina acquieſcimus, initiúmque ſermonis noſtri Thaletem ſemper inſtituimus.

Anaximenes Pythagoræ.

Conſultius nobis egiſti, vt quietus viueres, qui ex Samo Crotonem commigraſti. Nam Æacidæ cùm aliis infeſti ſunt, tum Mileſus tyranni dominantur. H Medorum item Rex nobis acriter imminet, niſi velimus eſſe tributarij. Quanquam videntur Iones pro libertate omnium cum Medis dimicare. Ita enim illi nos vndique vrgent, vt nulla nobis ſpes ſalutis ſit. Quonam igitur animo poſſit Anaximenes cœli ſecreta rimari, cui iugis aut mortis, aut ſeruitutis incũbit metus? Atqui tu Crotoniatis atque Italis cæteris gratus atque in precio es, quem accedunt & ex Sicilia ſtudioſi quique.

Archytas Dionyſio.

Miſimus omnes Platonis neceſſarij Lamiſcum, & I Photidam, virum illum abs te recepturi iure antiquæ noſtræ amicitiæ. Rectè igitur feceris, ſi memineris, quanto à nobis ſtudio efflagitaſti Platonis ad te aduentum, vt nos illum venire hortaremur, facturum te ſpondens omnia illúmque liberè accedere & abire permiſſurum. Memor eſto igitur, quanti illius aduentum ſeceris, quódque eo tempore plus cæteris amaueris. Quòd ſi qua orta ſimultas eſt, humanius te agere conuenit, illúmque nobis reſtituere illæſum. Hæc enim ſi facis, iuſtitiam coles, ac nobis gratificaberis.

K

Arceſilaus Thaumaſiæ.

Teſtamenta mea Diogeni tradidi ad te perferẽda. Quia enim ſæpius ægroto, & corpore non rectè valeo, teſtamentum conficere placuit: vt ſi quid contingat inopinatum, ſine tua iniuria proficiſcar ex vita, qui vnus ex omnibus maximo me affectu proſecutus es. Fideliſſimus autem omnium, qui hîc ſunt, cùm mihi ſemper fueris, diligenter & ſeruare ſtude, tum propter ætatem, tum propter neceſſitudinem. Cura igitur memor, quantum tuę fidei committam, L vt quod apud te totum deponetur, quãtum in te eſt, & negotia mea honeſtè diſpoſita ſint.

Rex Antigonus Zenoni philoſopho.

Ego fortuna me quidem & gloria vitam tuã anteire exiſtimo: cæterùm diſciplinis ſtudiiſque liberalibus, & perfecta fœlicitate, quam tu poſſides, longè abs te præcelli ſentio. Quocirca te orare ſtatui, vti ad me proficiſcaris, id mihi perſuadens, te preces meas minimè irritas fieri paſſurum. Tu igitur modis omnibus enitere, vt tuo contubernio fruamur: certò ſciens non mei tantum, ſed omnium ſimul Macedonum eruditorem fore. Nam qui Macedoniæ regem M erudit, atque in virtutem imbuit, cum & ſubditos quoſque inſtruere ad fortitudinem & probitatem certum eſt. Nam cuiuſmodi fuerit dux, tales vt plurimum ſubditos fieri neceſſe eſt. Vale.

Zeno Antigono regi.

Amplector tuum tam vehemens diſcendi ſtudiũ, quod veram, vtilem atque neceſſariam: nõ popularem,

rem,& quę ad peruertendos mores tendit,eruditio-
nem apprehendere inſtituis. Qui enim philoſophiæ
amore ac ſtudio tenetur, declioátque celebrem il-
lam & vulgatem voluptatem,quæ quorundam ado-
leſcentulorum animos effœminat : cum non natura
modò nobilitatem tueri,ſed verum quidem virtutis
quoque inſtitutum,manifeſtum eſt. Porrò liberali
ac nobili ingenio ſi adiiciatur modica exercitatio,
neque deſit pręceptoris copia,marutè ad perſectam
virtutis euadit frugem. Equidem niſi ſeoectus mihi
obſiſteret,ſum enim octogenarius, corpúſque præ-
terea inualidum, ipſe ad te venirem vt iubes. Quia
verò id datur,quoſdam ex contubernalibus meis ad
te mitto,qui animi bonis me minimè inferiores ſunt
& corporis etiam commodis exuperāt. His ſi tu ſtu-
dioſè congrediare,nihil quod ad perfectam pertinet
beatitudinem,deſiderabis. Vale.

Pythagoras Anaximeni.

At tu virorum optime,ſi nihil Pythagora,& ge-
nere & gloria præſtantior eſſes,profectò ad nos iam
ex Mileto migraſſes: nunc verò te continuit paterna
& auita gloria,quæ & me continuiſſet,ſi eſſem Ana-
ximeni ſimilis. Cæterùm vos ſi augurio vrbes deſe-
retis, eis quidem ornatus adiuuetur, Medique illis
infeſtius inſtahunt. Neque verò ſemper conuenit a-
ſtrorum ac cœli veſtigare rationes. Præſtat inter-
dum,ad patriam curas cogitationéſque conuertere.
Quanquam ego non ſemper meis vaco fabulis, ve-
rum & bellis interdum quibus inter ſe inuicem Itali
deſſident.

Archytas Platoni.

Facis tu quidem rectè,quod nobis te cōualuiſſe
ex ægritudine ſignificaris : de Damiſco item certio-
res feceris. De Commentariis autem curauimus ve-
nimúſque ad Lucanos, ibíque conuenimus Occelli
nepotes. Quæ igitur de regno,legibus,iuſtitia,om-
niũque generatione, & ipſi habemus, & ex his quæ-
dam miſimus. Reliqua modo reperiri non poſſunt:
cum inuenta fuerint,ad te deferentur.

Plato Archytæ.

Quæ abs te nobis allata ſunt Commentaria,dici
A non poteſt, quàm libenter accepimus : quíque illa
ſcripſit, in primis admirati ſumus. Oſtendit enim
profectò vir ille,dignum ſe maioribus illis ſuis, anti-
quiſſimis atque optimis viris. Feruntur autem iſti vi-
ri,Myræi fuiſſe : hi autem ex illis fuère Troianis, qui
cum Laomedonte migrarunt, viri boni, vt de illis
tradita ſignificant. Quæ apud me ſunt Commenta-
ria,de quibus ſcripſiſti,nōdum ſatis elucubrata ſunt,
neque vnquam ſatis erunt,ea tamen miſi. De cuſto-
dia verò ambo conſentimus, nihil itaque adhorta-
B tione opus eſt. Vale.

Rex Darius Hyſtaſpis Filius, Heraclitum Epheſium, ſapientem virum, ſalutat.

Librum de natura ſcripſiſti obſcurũ, difficilém-
que in pleriſque, qui ſi ad verbum exponatur, vim
quandam ſpeculationis continere videtur mũdi to-
tius, & quæ in eo fiunt omnium, quæ quidem ſunt
in diuino motu conſtituta. In quibus plurimi hæſe-
runt adeò, vt & qui complura legerunt, ambigant,
cum recta abs te narratio conſcripta videatur, Rex
C igitur Darius,Hyſtaſpis filius,auditor eſſe tuus cupit
particépſque Græcæ eruditionis fieri. Venias itaque
quàmprimùm ad conſpectum meum,ac regiam do-
mum. Græci enim,vt plurimùm ſapiẽtibus viris ob-
ſeruandis minus dediti, aſpernantur ea quæ ab his
rectè fuerint elucubrata : tametſi eiuſmodi ſint, vt
eruditione & grauitate non careāt. Apud me autem
aderit tibi omnis honor,primatúſque omnis,quoti-
diéque ſolicita obſeruatio, & grata collocutio, vitá-
que tuis moribus probabilis. Vale.

Heraclitus Epheſius regi Dario, Hyſtaſpis filio.

D Quotquot mortales in terris viuunt, à veritate
ac iuſtitia abſtinent, auaritiæ autem & inani gloriæ
inexplebiliter intendunt, perditæ dementiæ cauſa.
Ego autem omnis immemor nequitiæ, faſtidiúm-
que deuitans omnis inuidiæ domeſticæ, quæ ſplen-
dorem comitari ſolet, nunquam in Perſarum ſolum
aduenirem, paucis contentus, quæ ſunt ſecundum
meam ſententiam.

FINIS.

VTRIVSQVE TESTAMENTI
LOCORVM IN HISCE DIVI AMBROSII OPERIBVS EXPLICATORVM INDEX,
non minus accuratus, quàm copioſus.

EX GENESI.

Cap.j GERMINAT terra herbam fœni, tom.1.6.A
Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, to.2.1411.K.& to.4.68.K
ij Creſcite & multiplicamini, to.4.291.I
iij Spinas & tribulos tibi germinabit terra, tom.5.828.A
Maledictus tu ab omnibus pecoribus terræ, to.1.463 H
Super pectus tuum & ventrem ambulabis, ibid.I
Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum, tom.3.667.H
Adam vbi es? tom.4.383.H
Erit tibi terra cibus, tom 4. 361.A
Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis, tom.1.673.B
iiij Peccaſti, quieſce, tom.4.383.H. & tom.1. 715.M
Sanguis fratris tui ad me clamat, tom.1. 287.K
vj Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis quoniã carnes ſunt, tom.1.149.C
Oſtium facies ex tranſuerſo, inferiora autem arcæ, &c. tom.1.130.D
ix Noe plantauit vitem, & bibit de vino eius, & obdormiuit, tom.1.56.O
xj Venite deſcendamus & confundamus linguas eorum, tom.4.149.A
Et deſcendit Dominus videre ciuitatem & turrim, quam ædificarant filij hominum, to.4.164.O
xv Quia ſicut cœlum fulget & ſtellæ, ſic & ſemen eius, to. 3.557.D
xviij Reſpiciens Abraham oculis ſuis vidit, & ecce tres viri ſtabant ſuper eum, to.1.184.K
Deſcendam vt videam ſecundum clamorem eorum venientem ad me, ſi conſummabuntur, tom.4.165.C
xxij Multiplicabo ſemen tuum, tom.2.1002.O
Venit ad locum quem ei Dominus dixerat die tertia, to. 1.184.I
Nunc ſcio quia amas Dominum Deum tuum, to.5.555.O
Quia in ſemine tuo benedicentur omnes gentes, tom 3. 369.O
Ecce ignis, & ligna, vbi hoſtia? tom.5.1086.I
xxiij Hic locus vocatur caſtra Angelorum, tom.2. 892.H
xxiiij Eſto in millia millium, & ſemen tuum poſſideat aduerſariorum ciuitates, tom.1.350.O
xxvij Odor filij mei ſicut odor agri, tom.1.43.H
xxviij Omnium quæ mihi dederis decimam decimabo tibi, tom.1.592.K
Ne accipias vxorem de filiabus Chananæorum, &c to. 5.1101 H
xxia Odor Iacob, odor agri pleni, tom.1. 56.H
xxxj Numquid eſt nobis portio aut hæreditas in domo patris noſtri? Numquid ſicut alienæ æſtimamur ei? to.1. 550.B
Omnes diuitię & gloria quam abſtulit Deus patri noſtro, nobis erit & filiis noſtris, ibid.
Si annuntiaſſes mihi, emiſiſſem te cum lætitia & tympanis, tom.1.551.L
xxxij Hic eſt homo qui luctatus eſt cum Iacob, &c. tom.5, 994.O
xxxv Iſaac appoſitus eſt ad genus ſuum, tom.1.173.D
xlvj Omnes animæ quæ deſcenderunt in Ægyptum, tom.1. 349.C
xlvij Omnes dies vitæ meæ quos ago, breues, &c. tom.1. 66.C
Dan iudicabit populum ſuum, tanquam vna tribus in Iſrael, to.2.964.H
Fiat Dan ſicut ſerpens in via, ſedens in ſemita, &c. Ibid.
Hilares à vino oculi eius, & dentes ſuper lac, tom. 2. 1293.B
Ex germina fili mi aſcendiſti recumbens, &c. tom. 2. 1379.L
Defuncto Iacob præcepit Ioſeph, &c. tom.5.755.C

Ex Exodo.

TRanſiens videbo hoc viſum magnum, to.2.887.M Cap.iij
Solue calceamentum pedum tuorum, to. 3. 160. G. & 65. E.& to.1.353.O
Qui eſt, miſit me, to.4.139.O
Viam trium dierũ ibimus & immolabimus domino noſtro, tom.1.184 K
Precor domine non ſum eloquens, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo, &c. tom.1.339.I
Viam trium dierum ibimus & immolabimus deo noſtro, tom.1.299.K
Hic menſis primus erit vobis in menſibus anni, tom.1. 246.A xij
Agnus ſine macula mundus, conſummatus anniculus, maſculus erit vobis ab ouibus & hœdis, tom.1.186.C
Quia media nocte primogeniti Ægyptiorum ab exterminatore ſunt interempti, tom.5.1197.A
Recordamini diei huius, in qua egreſſi eſtis ex ægypto, &c. Exod.13.tom.1.595.L
Sex dies comedetis azyma, at die ſeptima feſtum domini, &c. Ibid.
Et non defecit columna nubis in die, & columna ignis in nocte coram omni populo, tom.1.596.M xiij
Et erit cum induxerit te Deus in terram Chananæorum ſicut iurauit patribus tuis, & dabit tibi, tolles omne quod aperit vuluam maſculinum domino, tom.1. 188.M
Quid clamas ad me? tom.2.1323.G.H xiiij
Marath fons amariſſimus immiſſa ei virga Moyſis dulcis eſt factus, to.4.307 H xv
Venerunt autem in Marah & non potuerunt bibere aquã de Marah, &c. tom.1.597.F
Inducens plantato eos in montem hæreditatis tuæ, &c. tom.2.991.I
Et profecta eſt omnis congregatio filiorum Iſraël ex deſerto Sin per caſtra ſua, &c. tom.1.600.L xvij
Et caſtrametati ſunt in Raphidim: nõ erat autem aqua populo ad bibendum, tom.1.601.C
Audiuit autem Moyſes vocem ſoceri ſui, & fecit quæcũque dixit ei, to.1.603.A xviij
Fugauit Amalech & omnem populum eius in confuſione gladii, tom.1.601.F
Confidite, cauſa enim tentandi vos, venit deus ad vos vt ſit timor eius in vobis, tom.1.611.H xx
Ego ſum dominus Deus tuus, Deus Zelotes, tomo 1. 610.F
Honora patrem & matrem vt lõgæuus ſis ſuper terram, tom.5.989.B
Quia populus videbat vocem Domini, tom.3.6.O
Quòd ſi pecuniam fœnerauerís pupillo, orphano, pauperi, &c. tom.2.752.K xxij
Quòd ſi acceperis computationem filiorum Iſrael, &c. tom.5.952.G xxx
Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro meo, tom.3.371.H xxxij
Miſerebor cui miſertus ero, & miſericordiam præſtabo, &c. tom.5.1120.O xxxiij

Ex Leuitico.

Cap.ij OMnis victima ſale ſalietur, tom.3.91.G
ia Quia exiuit ignis à Domino,&c. tom.5.520.C
xvj Vnam Domino facies & alteram tranſmiſſori, tom.5. 761.B
xvij Anima totius carnis ſanguis eſt, tom.1.253.C
xix Eſtote ſancti,quoniam & ego ſanctus ſum, to.4.292.L
xx Anima quæ ſequuta fuerit ventriloquos, & incantatores vt fornicetur poſt eos,obfirmabo faciem meam contra animam illam, tom.1.615.H
xxv Et viuet frater tuus tecum,pecuniam tuam non dabis illi in vſuram, tom.2.753.B
Et erunt ſabbata terræ vobis eſcæ, tom.1.465.A
xxvij Omnis decima terræ, & à fructu ligneo, Domino eſt: & omnis decima boum & ouium, tom.1.592.I

Ex Numeris.

Cap.j Numeratio filiorum Iſrael cum exercitu eorum à viginti annis & ſuprà,omnis egrediens ad præliandum Iſrael, tom.1.591.L
Ecce ego Leuitas de medio filiorum Iſrael pro omni primogenito,qui aperit vuluam à filiis Iſrael, to.1.194.F. & tom.5.466.I
In ea die qua interfeci omne primogenitum Ægypti,ſanctificaui mihi omne primogenitum Iſrael, to.1.199.X
x Fac tibi duas tubas ductiles, tom.5.749.H
xj A ſepulchris concupiſcentiæ profectus eſt populus in Aſeroth, tom.1.604.X
xiij Et poſt hæc profectus eſt populus de Aſeroth, & caſtrametatus eſt in deſerto Pharan, tom.1.605.A
xv Cùm intraueritis in terram in quam induco vos, & cùm manducare cœperitis de panibus terræ illius, & offeretis oblationem ſeparatam Domino, primitias conſperſionis veſtræ, tom.1.194.A
Morte moriatur homo, lapidabitis eum lapidibus,omnis congregatio extra caſtra, tom.1.610.C
xix Si quis mortuum tetigerit,immundus erit, to.1.395.H
xx Et nunc ſumus in Cades ciuitate, ex parte finium tuorũ, tom.1.613.A
xxj Et diſcedentes ex Oboth, caſtrametati ſunt in Ieabarim, tom.1.615.I
Et diſceſſerunt inde in vallem Zared, ibid.M
Caſtrametati ſunt in valle Zared, inde diſcedentes caſtrametati ſunt trans Arnon in deſerto,&c. tom.1.617.A
Fac tibi ſerpentem æneum,& pone illum pro ſigno, tom. 1.613.F
Et profecti filij Iſrael caſtrametati ſunt in Oboth, tom.1. 614.E
xxij Omne quod aperit vuluam aſinæ mutabis oue, tom.1. 195 k.& 196.M
Et diſcedentes filij Iſrael, caſtrametati ſunt ad occidentẽ Moab,apud Iordanem iuxta Hiericho, tom.1.617.D
Moriatur anima mea in animis iuſtorum, & fiat ſemen meum vt ſemen eorum, tom.3.156.M
Orietur ſtella ex Iacob,& exurget homo ex Iſrael, to.3. 34.A
Initium omnium nationum Amalech, & ſemen eius peribit, tom.1.6.B
xxv Phinees filius Eleazar filij Aaron ſacerdotis ſedauit furorem meum à filiis Iſrael, tom.2.1310.A
xxvj Accipe ſummam vniuerſæ congregationis filiorum Iſrael à viginti annis & ſupra, tom.1.591.X
xxviij Dona mea & data mea, tom.1.716.H

Ex Deuteronom.

Cap.iiij EGo ſum ignis conſumens, tom.1.61.A
Attende tibi ô homo, tom.1.118.B.& 123.X
v Tu autem ſta hic mecum, tom.2.837.E. & 1073.B
vj Audi Iſrael,Dominus Deus tuus vnus eſt, tom.1.565.D
x Renunciatum eſt tibi bonum ô homo, aut quid Dominus requirat à te, tom.1. 460.E
In quo comprehendam Dominum? ibid.
xij Attende tibi ne derelinquas Leuitem per omne tempus quod vixeris ſuper terram, tom.2.1296.H
Date hoſtiam par turturum aut duos pullos columbarũ, tom.1.97.A
Poſt dominum tuum ambulabis, tom.1.314.A xiij
Si audieris legem, & cuſtodieris, fœnerabis gentibus, tom.2.757.F xv
Princeps eris multarum gentium,tibi autem princeps ex ipſis non erit, to.1.418.A
Fratri tuo nõ fœnerabis ad vſuras, ſed ab alienigena exiges, tom.2.754.A xxiij
Attende tibi ne obliuiſcaris domini Dei tui vt non cuſtodias mandata, & 8.tom.1.183.H
Si fuerint vni homini vxores duæ, vna earum dilecta, altera odibilis: & pepererint ei ambæ duos filios, dilecta & odibilis,& primitiuus fuerit filius odibilis,&c.Deut. 23.tom.1.176.K.L
Si fuerit tibi debitum à proximo tuo quodcumque, non introibis in domum ipſius pignerare pignus,&c.tom.2. 756.O xxiiij
Non pignerabis molam,neque lapidem ſuperiorem molæ, Ibid.
Non accipies pignus veſtimentum viduæ, Ibid.
Moyſes mandauit dare libellũ repudij, & dimittere vxores, tom.3.214.B
Semen fratris defuncti ſuperſtes ſuſcitabit, tom.3.56.I
Ponam cœlum æreum,& terram ferream, tom.5.1073.K xxvj
Aduena qui eſt in te, aſcendet ſuper te,tu autem deſcendes in imum, tom.2.758.F
Hic tibi fœnerabit, tu autem non fœnerabis ei, hic tibi erit caput,tu autem eris cauda, Ibid.
Ponam vobis cælum ſicut æneum & terram veſtram ſicut ferream, tom.1.583.H
Tunc videbitis vitam veſtram pendentem antè oculos veſtros,& non credetis, tom.3.492.E
Prope eſt verbum in ore tuo,& in corde tuo, tom. 1. 565. B.& to.3.379.G xxx
Si fuerit diſperſio tua à ſummo cæli, vſque ad ſummum cæli,&c. tom.2.1003.H
Ecce dedi ante faciem tuam vitam & mortem bonum & malum, tom.1.375.I
Poſui ante te bonum & malum,vitam & mortem,tom.1. 462.B
Ipſi excitauerunt me in æmulationem in non Deo,&c. tom.2.870.B xxxj
Ego in æmulationem eos excitabo in non gente, Ibid. xxxij
Ego occidam & viuificabo: percutiam & ſanabo, tom.5. 812.F
Interroga patrem tuum & ipſe tibi dicet, tom.2.987.L
Lactauit eos melle ex petra,&c. tom.2.1373.C
Sicut Aquila protegit nidum ſuum, & ſuper pullos ſuos concupiuit,& expandit alas ſuas,&c. tom.1.96.k
Furor draconum vinum eorum,& ira aſpidum inſanabilis, tom.1.682.k
Qui viſus eſt in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem eius,&c. tom.2.993.X
Benedictus qui ampliauit Gad: ſicut leo requieuit, confringens brachia & principes,&c. tom.1.524.k
Dan catulus leonis,& effugiet ex Baſan, to.1.533.M
Myriades Ephraim,& Chiliades Manaſſes, to.1.528.M
Nephthalim ſatietas accipiẽtium replebitur benedictione à Domino,& mare Africum poſſidebit, to.1.525.D
Benedictus à filiis Aſer, & erit acceptus fratribus ſuis, & intinget in oleo pedem ſuum, ferrum & æs calciamẽtum eius erit, tom.1.525.B
Primogenitus tauri decus eius, habens cornua vnicornij, in quibus gentes ventilabit, tom.1. 528.k
Quia planxerunt filij Iſrael Moyſen,&c. tom.5.755.D

Ex libro Ioſue.

HIſtoriæ velleris in area explicari,interpretatio, to.4. 171.in prolog. Cap.v

Ex libro Iudicum.

GEdeon ſuperaturus Madianitas, cur trecentos viros iuſſerit ſumere hydrias, tom.4.195.H Cap. vij

xv Et ſedit in ſpelunca petræ Ethan, tom.1.596.M
xvj Samſon ſeptem habebat crines, tom.3.809.I

Ex lib. Ruth.

Cap.ij Hiſtoria Ruth colligentis manipulos, quid ſignificet, tom.4.102.A
Quia mulier virtutis es tu, & quia bene feciſti miſericordiam tuam nouiſſimam pluſquàm priorem, tom.3.62.E
iiij Det tibi Dominus facere virtutem in Ephrata, & ſit nomen in Bethlehem, ibid.F

Ex lib. 1. Regum.

Cap.ij Si peccauerit homo in hominem, orabunt pro eo ad Dominum: ſi autem in Dominum peccauerit homo, quis orabit pro eo? tom.4.355.K
Dominus iudicabit fines terræ, & dabit virtutem regi, & exaltabit cornu in loco vberi, tom.1.528.L
Honorificantes me honorificabo, tom.1.168.L.M
iiij Ecce mitto lapidem in fundamentum Sion, &c. tom.5.446.H
Paſcebat ſeruus tuus gregem patris ſui, & veniebat leo vel vrſus, &c. tom.3.858.B
xviij Inuocauit Helias, & deſcendit ignis de cœlo, tom.4.323.O

Ex 2. libro Regum.

Cap.vj Coram Domino ludabor adhuc, & ero mendax ante oculos tuos, &c. tom.1.635.I
Saltauit Dauid ante arcam Domini, tom.4.374.O
Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium, tom.3.821.E
Filius meus es tu, ego hodie genui te, tom.3.747.M
Quid mihi & tibi eſt fili Saruię? Ideò maledicit mihi quoniam Dominus dixit illi vt maledicat, tom.1.635.M. & ſeqq.
xxiiij Quis mihi dabit potum de lacu qui eſt in Bethlehem ad portam? tom.1.398.E

Ex 3. libro Regum.

Cap.ij Et appoſitus eſt ad patres ſuos, tom.1.173.O
Iterate tertiò: & iterauerunt tertiò, & cùm manaret aqua precatus eſt Elias, & ignis deſcendit de cœlo, to.1.692.G

Ex 4. libro Regum.

Cap.ij Pater, pater, agitator Iſrael, tom.1.370.A
iiij Quid? dabo hoc in conſpectu centum virorum, to.1.108.O
Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade: & ſi inueneris aliquem non benedicas ei, tom.1.609.E
Vade & lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatē caro tua, atque mundaberis, tom.3.861.F
Inuocauit Heliſæus nomen Dominī, & de aqua ferrū ſecuris aſcendit, quod demerſum fuerat, tom.4.313.H

Ex lib. 1. Paralipomen.

Cap.xvij Ego ero ei in patrem, & ille mihi in filium, to.3.54.D
Suſcitabo ſemen tuum poſt te, qui erit de ventre tuo, & parabo regnum eius, tom.3.53.F

Ex lib. 2. Paralipomen.

Cap.xj Aedificauit ciuitates munitas Ethan & Thecue, to.1.597.A
xx Deſtruxit Dominus opus tuum, & contritæ ſunt naues, & non potuerunt ire in Tharſis, tom.2.1039.K

Ex libro Eſdræ.

Cap.vij Et promptuaria reddent animas quæ his commendatæ ſunt, tom.1.390.F
Quia cùm venerit iudicij dies, reddet terra defunctorum corpora, ibid.

Ex libro Iob.

Cap.ij Si bona accepimus de manu Domini, quare non & mala tolerabimus? tom.2.826.E
Mitte manum tuam in eum, &c. tom.2.881.C
Vt quid tanquam vna ſtultarum mulierum locuta es, tom.1.545.A
Dic verbum contra Dominum, & morere, ibid.

Pereat dies illa in qua natus ſum, t.3.79.H. & t.1.376.H v
Apprehendam ſapientes in aſtutia eorum, to.3.433.C
Beatus homo quem corripuit Dominus, tom.1.616.H
Nunquid non tentatio eſt vita hominis in terra? tom.1.380.H vij
Sicut mercenarij merces vita eius, in labore ſcilicet & tepore, lector fabulis & fluitans & natans verbis, &c. Ibid.
In die non deſideratur, in nocte dies quæritur: antè eſcam gemitus, inter cibos fletus, &c. Ibid.
Pirateriu̅m eſt vita hominis ſuper terram, tom.2.825.A
Pirateriu̅m eſt vita, &c. tom.5.836.C
Quid inſuper niſi hic tentationes? tom.1.459.D viij
Qui facit montes inueteraſcere, &c. to.2.785.O ix
Memento quia lutum me finxiſti, tom.1.379.M x
Corium & carnem me induiſti, oſſibus & neruis me intexuiſti, tom.1.379.M
Ab iniquitate innocentem me nō feciſti. Si enim impius fuero væ mihi: ſi autem ſim iuſtus, non potero caput reclinare. Induxiſti ſuper me tentationes, tom.1.380.O
Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationem eius, & anima eius, quodcumque voluerit, hoc fiet, tom.4.12.K xiij
Quare obſcripſiſti aduerſum me mala, & appoſuiſti mihi adoleſcentiæ peccata, tom.2.789.A
Nemo mundus à ſorde, nec ſi vnius diei vita eius ſit in terra, &c. to.F.3. xiiij
Ecce peccato obnoxios dies meos noſti, tom.1.938.C
Moralis filius mulieris breuis vitæ eſt, &c. tom.2.789.C
Vtinam in inferno me conſeruares, abſconderes autem me donec deſinat ira tua, &c. tom.2.790.D
Cum autem dormierit homo non reſurget vſque dum cælum aſſuatur, tom.2.789.E.E
Manus domini tetigit me, tom.2.881.E xix
Firmamentum quoque tonitrui ſui quis ſcit quando fiet, tom.4.208.H xxvj
Viuit dominus qui ſic me iudicat, & omnipotens qui ad amaritudinem perduxit animam meam: ſpiritus autem diuinus qui eſt in naribus meis, tom.4.210.A xxvij
Iuſtitiam induebam, & veſtiebam iudicium, tom.1.419.A
Abyſſus non eſt in me, tom.2.791.I xxviij
Numerata ſunt illi & ſtillicidia pluuiarum, &c. 38. tom.1.25 E
Benedictio morituri in me veniat, tom.1.388 H xxix
Liberaui pauperem de manu potentis: & orphanum, cui non erat adiutor, adiuui, &c. tom.1.711.L
Conſcriptionem quam habui aduerſus aliquem iuramēto conceptam, imponens coronam legebam, & ſi non ſcindens eam reddidi, &c. tom.2.756.I xxxj
Poſui ei fines apponens clauſtra & portas, tom.1.35.N xxxviij
Et volet tibi vnicornus ſeruire, tom.2.913.F xxxix
Ecce fortitudo eius in lumbis, & virtus eius in vtero, tom.2.917.A xl

Ex lib. Pſalmorum.

Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, &c. tom.1.415.K Pſalm j
Filius meus es tu, ego hodie genui te, tom.3.747.M ij
Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. tom.4.7.H
Aſtiterunt reges terræ, & principes cōuenerunt in vnum, tom.3.277.O
Reges eos in virga ferrea, tom.1.660.I
Ego dormiui, & requieui, & reſurrexi, tom.1.387.M & 714.F iij
Signatum in nobis lumen vultus tui Domine, to.4.195.I iiij
Iraſcimini & nolite peccare, tom.2.875.M & tom.1.397.C
Quæ dicitis in cordibus veſtris, &c. tom.1.379.L
Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, tom.2.1013.B

Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, gloria & honore coronaſti eum, tom.3.493.A

Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum, tom.4.344.K

Quid eſt homo quod memor es eius, aut filius hominis, niſi quia viſitas eum, minoraſti eum paulò minus ab angelis, tom.4.81.x.

ix Qui exaltas me de portis mortis, to.1.395.O

Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos, &c. to.2.1255 L

x Firmans tonitruum, & creans ſpiritum, to.4.207.N

xj Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum. tom.1.372.L.& tom.2.1234.F

xiij Et Iordanis conuerſus eſt retrorſum, tom.5.804.O

Corrupti ſunt & abominabiles facti, non eſt qui faciat bonitatem, &c. tom.2.839.M

Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, tom.4.7.L

Dominus reſpexit ſuper filios hominum, ſi eſt intelligens aut requirens Deum, tom.3.254.N

Sepulchrum patens guttur eorum, tom.1.259.O

xiiij Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? tom 4.355.X

Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem, to.3.146.N

Dominus dat eſcam eſurientibus, Dominus erigit eliſos, &c. tom.3.114.A

xv Notas mihi feciſti vias vitæ, tom.5.881.G

xvj Satiabor Domine cùm apparebit gloria tua, tom.1.612 O

De vultu tuo iudicium meum prodeat, to.2.1060.M

Sub vmbra alarum tuarum protege me, to.1.66.A

Cuſtodi nos Domine vt pupillam oculi, tom.1.127.L

xvij Poſuit tenebras latibulum ſuum, & nox nocti indicat ſcientiam, tom.1.360.X

Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, to.1.389.F

Dedit vocem ſuam Altiſſimus, & mota eſt terra, tom.4.93.A

Cum ſancto ſanctus eris, cum peruerſo peruerteris, to.1.307.I.& 389.F

Et inclinauit cœlos, & deſcendit, tom.1.659.L

Comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, & vt lutum platearum delebo eos, tom.2.847.H

In omnem terram exiuit ſonus eorum, tom.3.194.N

A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius, tom.2.1003.H

Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, tom.3.303.G. & tom.4.113.F & tom.1.331.L

Dies diei eructat verbum, tom.5.576.A

xix Tribuat tibi Dominus ſecundum cor tuum, &c. tom.2.873.A

xxj Ego ſum vermis & non homo, tom.5.775.C

Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te, tom.3.755.G

Tauri pingues obſederunt me, tom.1.490.N

In te protectus ſum ex vtero de ventre matris meæ, &c. tom.2.979.O

Tauri pingues obſederunt me, & diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, tom.4.66.F

Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? ibid.A

Longe à ſalute mea verba delictorum meorum, tom.2.950.A

xxij Et calix inebrians quàm præclarus eſt? tom.5.879.A

Animam meam conuertit, deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum, tom.1.384.M

Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, &c. tom.5.776.A

Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me, tom.1.678.C

Impinguaſti in oleo caput meum, tom.1 679.X

Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, to.1.491.I

Tollite principes portas veſtras, tom.4.114.A

Domini enim eſt terra, tom.3.246.O

Anima eius in bonis demorabitur, & ſemen eius hæreditabit terram, tom.1.389.B xxiiij

Delicta iuuentutis & ignorantiæ meę ne memineris domine, tom.2.789.B

Proba me domine & tenta me, to.2.1188.I xxvj

Vultum tuum domine requiram, to.2.1062.N

Et mentita eſt iniquitas ſibi, tom.2.860.M

Vnam petij à Domino, hanc requiram vt inhabitem in domo patris mei omnes dies vitæ meæ, tom.1.407.H

Et dilectus quemadmodum filius vnicorniorum, tom.1.529.A xxviij

Et commouebit dominus deſertum cades, tom.1.613.A

Et confringet dominus cedros Libani, & comminuet eas tanquam vitulum Libani, tom.1.569.A

Quæ vtilitas in ſanguine meo dum deſcendo, &c. tom.5.475.O xxix

Exaltabo te domine, quoniam ſuſcepiſti me, to.5.367.H

Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, tom.4.150.F xxx

Nolite fieri ſicut mulus & equus quibus non eſt intellectus, tom.1.109.A xxxj

Dixi, confitebor aduerſum me iniquitatem meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei, tom.4.396.C.& 1.638.C

Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, tom.4.394.A.& 1.260.K.& 1.673.D

Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum, tom.1.14.C xxxij

Auerte oculos meos ne videant vanitatem, to.1.450. A

Mors peccatorum peſſima, tom.1.387.L

Declina à malo, & fac bonum, to.1.458.C

Immittet angelum dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos, tom.1.720.K

Diuites eguerunt & eſurierunt, to.5 951.C

Inquire pacem & ſequere eam, tom.1.458.O

Magnificate dominum mecum, tom.5.28.N

Ego cum in aliquo mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio, &c. tom.2.932.L xxxiiij

Confiteor tibi domine in eccleſia magna, tom.2.953.A

Domine in cælo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes, iuſtitia tua ſicut montes Dei, &c. tom.2.857.C xxxv

Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, to.4.194.O.& 2.921.A

Eo quod apud te Deus omnipotens filius tuus fons vitæ ſit, to.4.196.G.& 1.467.G

Homines & iumenta ſaluos facies Domine, tom.3.204.O.& 461.C

Mutuabitur peccator & non ſoluet: iuſtus autem miſeretur & tribuet, tom.2.756.L xxxvj

Iuuenis fui, & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem, &c. tom.3.105.K

Educet ſicut lumen iuſtitiã tuam, &c. t.1.353.A.& t.60.X

Vidi impium ſuperexaltatum, &c. t.1.458.A.& t.2887.L

Sicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me, to.2.861.A xxxvij

Et confirmaſti ſuper me manum tuam, tom.2.881.A

Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui, &c. tom.5.425.O xxxviij

Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur, tom.4.298.C

Dixi cuſtodiam vias meas, & non, &c. tom.5.422.A

Theſauros recondet, & ignorat cui congregat eos, to.1.702.O

Veruntamen vanitas omnis homo viuens, tom.3.361.F

Aduena ego ſum in terra apud te & peregrinus, &c. to.1.377.A

Remitte mihi vt refrigerer priuſquã eam, & amplius non ero, ibidem.

Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem, tom.1.458.N xxxix

Holocauſta & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, ecce venio, tom.2.1064.L

Vniuerſũ ſtratũ eius verſaſti in infirmitate eius, t.5.815.D xl

In

In die mala liberabit eum Dominus, tom.2. 909.B
Sana animam meam quia peccaui tibi, tom.1.600.K
Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, tom.1. 708.H
xlj Sitiuit anima mea ad Deum viuum, tom.1.349.A
Hęc recordatus ſum,& effudi animam meam in me,quoniam tranſibo in locum tabernaculi,&c. tom.1.612.O
Quando veniam & apparebo ante faciem Dei, tom.1. 783.O
xliij In te inimicos noſtros ventilabimus, tom.1.529.B
Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, tom.4.188.H.& 561.K
Speciosus forma præ filiis hominum,&c. tom.5.533.L
Accingere gladium tuum ſuper femur potentiſſime, tom.2.1303.H
Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, tom.2. 856.K
Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis, tom.2. 1064.K.& tom.3.116.G
Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi: virga æquitatis virga regni tui, tom.3.749.C
Myrrha, gutta,& caſia à veſtimentis, tom.1.497.E
Proximæ eius afferentur tibi,&c. tom.5.597.I
Eructauit cor meum verbum bonum, tom.4.77.I
Obliuiſcere populum tuum,& domum patris tui, to.3. 47.K
Quia fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, tom.4. 196.L
Ad te confugi & non ſum deceptus, tom.1.464.M
Exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua, tom.2. 1219.H
Proiecisti ſermones meos poſt te, tom.3.216.M
Et ſpecies agri mecum eſt, tom.1.43.H
Non accipiam de domo tua vitulos,&c. tom.1.716.K
l Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, to.2. 791.K.& 818.A
Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me,& ſupra niuem dealbabor, tom.4.331.G.& 310.D
Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper, to.2. 860.I
Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci, vt iuſtificeris, &c. tom.2.899.I
Cor mundum crea in me Deus, tom.2.1223.G
Et vincas cùm iudicaris, tom.3.423.H
lij Dominus reſpexit ſuper filios hominum, ſi eſt intelligens aut requirens Deum, tom.4.165.D
liiij Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, & non defecit de plateis eius vſura,&c. tom.2. 742.F
Qui ſemper mecum dulces capiebas cibos, to.2. 963.I
Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, tom.1.54.F & tom.5.876.F
Veniat mors ſuper eos,& deſcendant in infernum viuentes, tom.3.148.K
Non enim eſt illis commutatio, tom.2. 1005.A
Domine probaſti me,& cognouiſti me,to cognouiſti ſeſſionem & reſurrectionem meam, tom.1.459.I
Ecce elongaui fugiens,& manſi in ſolitudine, ibid.M
lvj Et in vmbra alarum tuarum ſperaui, donec tranſeat iniquitas, tom.1.634.E
lvij Alienati ſunt peccatores ab vtero, errauerunt à ventre, loquuti ſunt falſa, tom.1.463.L
Conuertentur ad veſperam,& famem patientur vt canes, tom.3.216.K
lix Lætabor & diuidam Sichimam, tom.2.976.O
Potaſti nos vino compunctionis, tom.2. 841.F
Moab aula ſpei, tom.5.609.K
lxj Verumtamen precium voluerunt repellere, cucurrerunt in ſitim, ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant, tom.4.161.D
Nonne Deo ſubiecta eſt anima mea? tom.1.384.M & tom.4.161.C
Vſquequò adiicietis ſuper hominem? ibidem.
Sicut in terra deſerta, & inuia,&c. tom.5.830.G lxij
Adhæſit anima mea poſt te, tom.1.350.D
Benedices coronam anni benignitatis tuæ, &c. tom. 5. 611.F lxiiij
Sagittæ infantium factæ ſunt plagæ eorum, tom.1. 409.B
Tranſiuimus per ignem & per aquam, tom.2.844.K lxv
Vt tingatur pes tuus in ſanguine, 116.I.3. lxvij
Si dormiatis inter medias ſortes, tom.2.744.H
Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, &c. tom.5.865 H
Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, tom.4.182.C
Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, tom.2.1228. H
Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ,& poſteriora dorſi eius in ſpecie auri, tom.1. 141.O
Æthiopia præueniet manus ſuas Deo, tom. 4.216.L
Niue dealbabuntur in Selmon, tom.2.975.L
Operui in ieiunio animam meam, to.1.673.D lxviij
Defecerunt oculi mei dum ſpero in Deo meo, tom.5. 863.C
Detractiones exprobrantium te ceciderunt ſuper me, to.3 405.C
Ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor velociter exaudi me. Pauper & dolens ego ſum, tom.2. 857.E
Et potum dabis nobis in lachrymis, in menſura, tom.2. 841.F lix
Et potum dabis illis in lachrymis in menſura, tom.2. 1342.E lxx
Quia permanebit cum ſole,& ante lunam in ſæcula ſeculorum, tom.1.645.
Dominabitur à mari vſque ad mare, Ibid.
Deſcendet ſicut pluuia in vellus, to.5.791.E lxxj
Deus iudicium tuum da regi, & iuſtitiam tuam filio regis, tom.1.645.A
Velut iumentum factus ſum apud te, to.2.791.K lxxij
In laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus nõ flagellabuntur, &c. tom.4.162.E
Poſuerunt ſigna ſua,& non cognoui ſicut in via ſummũ, tom.2.918.B
Et renes mei reſoluti ſunt, tom.2.917.F
Vt annunciem omnes laudationes tuas, in portis filiæ Sion, to.4.114.B
Iumentum æſtimatus ſum apud te, to.1.533.D
Zelaui in peccatoribus pacem, tom.2.1312.I
Mei penè moti ſunt pedes, paulo minus effuſi ſunt greſſus mei, to.2.888.O.& ſeq.
Quoniam ecce qui ſe elongant à te, peribunt: perdidiſti omnes qui fornicantur abs te, tom.2. 998.B. & tom.5.834.I
Sicut in via ſuper ſummum quaſi in ſylua lignorum,&c. tom.2.980.L lxxiij
Tu ſiccaſti fluuios Etham, tom.5.96.M
Calix in manu Domini vini meri plenus eſt mixto, &c. tom.2.1342.E.& 910.D lxxiiij
Ego confirmaui columnas eius, tom.1.9.F
Obdormiuerunt ſomnum ſuum,& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum, tom.1.523.K.& 705.A. & 714.D lxxv
Dormierunt qui aſcenderunt equos, ib.& to.1.674.A
Orate & reddite Domino Deo veſtro, tom.1.716.Q
Notus enim in Iudæa Deus, in Iſrael magnum nomen eius, tom.4.187.I.& tom.1.714.A
De cœlo iaculatus eſt Deus iudicium, terra tremuit, &c. tom.2.996.L
Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terrarum, tom.4. 29.D
Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, tom.2.1028.K & 877.C

Voce mea ad Dominum clamaui, vox mea, &c. tom.2.
97n.c
lxxvij Spiritus vadens & non rediens, tom.4 5.A
Quoniam percuſſit petram & fluxerunt aquæ, & torren-
tes inundauerunt, tom.1.601.n
lxxix Panem angelorum manducauit homo, tom.1.153.A
Vineam ex Ægypto tranſtuliſti, tom.4.337.n
lxxx Exultate Deo adiutori noſtro, iubilate Deo Iacob, ta1.
3.c
Canite in initio menſis tuba, in die inſigni ſolemnitatis
veſtræ, tom.1.671.G
Iſrael ſi me audieris, non erit in te recens Deus, nec ado-
rabis Deum alienum, tom.4.62.c
Et de petra melle ſatiauit eos, 42.3.A
lxxxj Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes, tom.3.767.o
lxxxij Deus quis ſimilis tibi, tom.4 355.M
lxxxiij Beatus vir cuius eſt ipſi auxilium abs te Domine aſcenſus
in corde eius, tom.1.449.c
Diſpoſuit in conualle fletus, tom.1.32.n
Ibunt ſancti de virtute in virtutem, tom.3.867.t
Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum vbi
reponat pullos ſuos, tom.1.222.A
lxxxiiij Verumtamen prope timentes eum ſalutare ipſius, vt in-
habitet gloria, &c. tom.2.1161.A.c
Veritas de terra orta eſt, tom.3.897.A
lxxxvj Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fue-
runt ibi, tom.2.868.o
lxxxvij Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuus li-
ber, tom.3.28n.L
lxxxviij Ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius, & ſedem eius ſicut
dies cœli, tom 2.1104.t
Euertiſti teſtamentum ſerui tui, profanaſti in terra ſancti-
tatem eius, to.4.108.H
Memento Domine quæ eſt ſubſtantia mea, ibid.o
Inueni Dauid ſeruum meum, oleo ſancto meo vnxi eum,
tom.3.66.c
Poſui adiutorium ſuper potentem, tom.4.78.n
Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius
in æternum manebit, tom.3.53.F
Factus eſt in opprobrium vicinis ſuis, tom.4.103.G
Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in flagellis delicta
eorum, tom.4.359.H
lxxxix Domine refugium factus es nobis, tom.2.1027.H
Mille anni ante oculus tuos tanquam dies vna, tom.5.
803.A
xc Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis
leonem & draconem, tom.2.844. a. & 1.117.F
Qoia ipſe liberauit me de laqueo venantium, &c. 424.I
xcij Deus regnauit, decorem induit, tom.5.460.E
Fundauit terram ſuper firmitatem eius, tom.1.9.a
xciij Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ
ſunt, tom.3.433.c
xciiij Hodie ſi vocem eius audieritis, ne obduretis corda veſtra,
ſicut in illa amaritudine, tom.3.760.x
Si introibunt in requiem meam, tom.3.361 n & a
Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud, & aridā fun-
dauerunt manus eius, tom.1.37.n
xcv Fluminis impetus lætificat ciuitatem, tom.1.138.c
Dominus regnauit à ligno, to.3. 492.k
c In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ,
tum.s.854.a, & to. 5.775.A
cj Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur, tom.3.
750.E
Ipſi peribunt tu autem permanes, & omnes vt veſtimen-
tum veteraſcent, ibid.o
Et tu Domine in principio terram fundaſti, & opera ma-
nuum tuarum ſunt cœli, ibid.c
Initio Domine terram fundaſti, & opera manuum tua-
rum ſunt cœli, Ipſi peribunt, &c. tom.s.789.F
cij Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua, tom.1.381.E
& tom.4.368.I
ciij Qui facit Angelos ſuos, ſpiritus: & miniſtros ſuos, flam-
mam ignis, tom.3.749.M
Omnia in ſapientia feciſti, tom.1.255.I
Circumdatus luce ſicut veſtimenta, tom.1.673.a
Emittes ſpiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciē
terrę, tom.1.239.L
Et panis confirmat cor hominis, tom.4.108.M
Aperiente te manum implebuntur omnia bonitate,
tom.1.461.F
Fecit lunam in tempora, ſol cognouit occaſum ſuum,
tom.1.59.L
Beati qui cuſtodiunt iudicium, tom.1.602.a cv
Qui deſcendunt mare in nauibus, tom.2.787.H cvj
Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim,
tom.2.37.c
Viderunt me & mouerunt capita ſua, tom.2.935.H cviij
Et oratio eius fiat in peccatum, tom.2.1357.n
Maledicent illi, & tu benedices, tom.s.935.H
Dixit dominus domino meo: ſede à dextris meis, donec cix
ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, to.3
21.F. & 5.861.L
Iudicabit inter gentes, replebit ruinas, tu.2.1051.H
De torrente in via bibet, tom.1.569.D
Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchi-
ſedec, tom.1.274.A
Diſperſit dedit pauperibus, Iuſtitia eius manet in æternū, cxj
tom.3.103.k. & 2.913.c
Laudate pueri Dominum, tom.1.286.c cxij
Omnia quæ voluit, fecit, to.4.125.c cxiij
Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus cxiiij
benefecit tibi, tom.1.388.M. & 395.o
Quia liberauit pedes meos à lapſu, ibid.
Placebo Domino in regione viuorum, ibid.
Conuertere anima in requiem tuam, tom.5.780.a
Calicem ſalutaris accipiam, tom.3. & 5.879.A cxv
Credidi propter quod locutus ſum, tom. 3.41. A. & 2.
846.k
Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis; to.
1.377.F
Mors pretioſa iuſtorum, tom.1.387.L
Fortitodo mea, & laus mea dominus, to.2.920.k cxvij
Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi ho-
mo, tom.4.141.F
Impulſus ſubuerſus ſum vt caderem, & dominus ſuſcepit
me, tom.2.889.D
Hic eſt dies quem fecit dominus, exultemus & lætemur
in eo, to.4.196.I. & to.3.165.F
Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt
in caput anguli, tom.2.762.F
Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exalta-
uit me, tom.4.210.c
Os meum aperui, & duxi ſpiritum, tom.1.351.I cxviij
Diſpoſitione tua permanebit dies, tum.4.163.k
Declina cor meom in teſtimonia tua, &c. tom.5.475.u
Vniuerſa ſeruiunt tibi, tom.4.175.L
Portio mea Dominus, tom.1.551.G
Hæres factus ſum teſtimoniorum tuorum, ibid.
Per decurſos aquarū deſcenderunt oculi mei, t.s.844.I
Viuifica ſeruum tuum, tom4.204.K
Defecit anima mea in verbum tuum, tom.1.173.c
Confige clauis à timore tuo carnes meas, tum.4.189.D
Sederunt principes & aduerſum me detrahebant, tom.
2.838.a
In æternum nomine permanet verbum tuum in cœlo,
tom.4.61.E
Lucerna pedibus meis verbū tuum domine, to.2.921.A
Declina cor meum in teſtimonia tua, & non in auaritiam,
tom.1.449.D
Heu me quòd incolatus meus prolongatus eſt, tum.2. cxix
989.n
Multum incola facta eſt anima mea, tom.3.34.c
Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem, to. cxxj
2.837.E. & tom.5.564.c

Torren-

cxxiij Torrentem pertranſiuit anima noſtra, tom.1.369.o
Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venãtium:
laqueus cõtritus eſt,& nos liberati ſumus, tom.3.62.H
Quis dabit mihi pennas ſicut colombæ, & volabo vt re-
quieſcam, tom.1.459.H
Forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intolera-
bilem, tom.2.844.K
cxxv Dum conuerteret Dominus captiuitatem Sion,facti ſu-
mus ſicut conſolati, tom.2.925.C
Venientes autem venient,in exultatione tullentes mani-
pulos ſuos, tom.4.108.X
cxxvj Surgite poſtquam ſederitis, tom.2.838.B
Ecce hæreditas Domini filij merces, fructus ventris,
tom.3.27.G
cxxviij Sicut fœnum vita hominis priuſquam euellatur areſſit,
& ſeq. tom.1.40.M
Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam,
tom.2.934.C
Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non pœnitebit
eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam,
tom.3.53.F.& 64.E.
Inuenimus eam in campis ſiluæ, tom.3.41.F
Ecce audiuimus eam in Ephrata, tom.3.64.I
cxxxv Quia fecit Deus ſolem in poteſtatem diei, & lunam in
poteſtatem noctis, tom.1.59.L
cxxxvj Filia Babylonis miſera, tom.4.384.H
Super flumina Babylonis,illic ſedimus & fleuimus,dum
recordaremur Syon, tom.4.383.O
Beatus qui intelligit, & allidet infantes tuos ad petram,
tom.2.1373.C
In ſalicibus, in medio eius, ſuſpendimus organa noſtra,
tom.4.383.I
Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram,
tom.4.384.H
Quomodo cãtabimus canticum Domini in terra aliena,
tom.4.383.I.& 2.885.D
cxxxviij Quò ibo à ſpiritu tuo,& quò à facie tua fugiam?Si aſcen-
dero,&c. tom.2.1330.A
Et vidi ſi via iniquitatis in me eſt, tom.2.857.A
Non eſt abſconditum os meum,quæ feciſti in abſcõdito,
& ſubſtantia mea in inferioribus terræ, tom.4.107.O
Proba me Deus & tenta me, tom.1.298.C
Mirabilis facta eſt cognitio tua ex me, tom.1.123.I
cxlj Periit fuga à me, tom.1.459.G
Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deear-
gentatæ, tom.1.459.H
Si ſumpſero pennas meas ante lucem. ibid.
In via in qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi,
tom.2.836.I
cxlij Cito exaudi me Domine quia defecit ſpiritus meus.
tom.2.899.L
Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo,&c. tom.
2.1339.M
Collocauit me in obſcuris ſicut mortuum ſæculi,&c.
tom.2.899.L
Et ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quoniam non,
&c. tom.2.899.K
cxliij Omnia ſicut vmbra prætereunt, tom.1.124.H
In decachordo pſalterio pſallam tibi, tom.2.970.B
cxliiij Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes
eliſos, tom.4.7.E.& 2.889.C
Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant
qui ædificauerunt eam. M
cxlviij Exaltauit cornu populi ſui, tom.1.301.B
Dixit & facta ſunt. tom.1.17.B
Laudate eum cęli cælorum & aquæ quæ ſuper cęlos ſunt,
laudent nomen Domini, tom.1.24.A

Ex prouer.

Cap.j Initium ſapientiæ timor domini. Prouerb.10.tom.1.
5.B
iij Fili ne neglexeris diſciplinam dei, &c. tom.2.986.B
Ne dixeris pauperi,cras dabo, tom.3.125.B
Oculi tui recta videant, & lingua tua non loquatur per- iiij
uerſa, tom.1.389.C
Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fonti- v
bus,&c. tom.4.197.C.& 407.H
Fons aquæ tuæ ſit tibi proprius, & iucundare cum vxore
quæ ab adoleſcentia tua, tom.1.357.D
Ceruus amicitiæ & pullus equi gratiarum cõuerſentur
tecum, tom.1.407.H
Oculus meretricis laqueus amatoris eſt, tom.1.384.L
Vade ad apem & vide quomodo operaria eſt.tom.1.99.K vj
Confer te ad formicam ô piger,&c. tom.1.110.F
Ligabit quis ignem in ſinu & veſtimenta non comburet?
vel ambulabit quis ſuper carbones ignis,&c. tom.1.
642.F
Non enim adeſt vir meus in domo,abiit autem viam lon- vij
giſsimam,&c. tom.1.177.C
Sacrificium pacis hodie eſt mihi, reddo vota mea,&c.
tom.1.177.B
Dominus creauit me principium viarum ſuarum in ope-
ra ſua, tom.4.98.B.& 2.819.M
A Deo præparatur viro vxor, 214.2.3.
Fili,ſi ſapiens eris, tibi ſapiens eris, & proximis:ſi autem viiij
malus exſteris,&c. tom.2.859.L
Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas
ſeptem, & inter duas hoſtias miſcuit in cratere vinum
ſuum,&c. to.4.67.O.& 208.M x
Ex multiloquio non effugies peccatum, tom.1.187.G
Sicut vua acerba dentibus, & fumus oculis, ita iniquitas
omnibus vtentibus ea, tom.2.861.A xj
Seruit imprudens prudenti, tom.1.418.C
Anima benedicta omnis ſimplex, tom.1.349.D xiij
Diuitiæ viri,redemptio animæ eius, to.2.913.B xv
Labia ſapientum alligata ſunt ſenſu, to.2.898.B
Melior eſt hoſpitalitas cum oleribus ad amicitiam &
gratiam,quàm ſi vitulos occidas ad præſepia cum ini-
micitiis, tom.1.285.A
Nidus ſapientię pretioſor eſt auro, tom.1.94.F xvj
Sicut probatur in camino argentum & aurum,ſic electa xvij
corda apud Dominum, tom.1.611.H
Eius qui fidelis ſit totus mundus diuitiarum, tom.1.
325.D
Spondens ſpõde amico tuo quemadmodum qui obligat
ſe ſponſorem amicorum ſuorum,&c. tom.2.764.K
Labia imprudentis inducunt eum ad mala, tom.1.187.H xviij
Inſipientia viri contaminat vias eius, tom.2.100.A
A Deo præparatur viro vxor, to.1.307.L xviij
Domum & ſubſtantiam patres partiuntur filiis, tom.5.
213.C
Aqua profunda conſilium in corde iuſti, to.1.618.K xx
Execrabile Domino duplex pondus, & ſtatera fallax non
vera, tom.2.1076.M
Ne declines in vias ſæculi cor tuum,ſed colloces illud in xxj
manu domini,in qua eſt cor regis, tom.1.461.C
Famulus prudens reget dominos ſtultos,& propriis do- xxij
minia ſerui fœnerabunt, tom.1.418.A
Noli te dare in ſponſionem erubeſcens perſonam,ſi enim
non habueris vnde ſoluas,&c. tom.2.764.K
Væ qui dereliquiſti ſemitas rectas, abeundo in vias tene-
brarum, tom.2.837.D
Et tu ſcribe hæc tibi tripliciter, tom.2.1293.A.& 1.
236.K
niuitum pauperes præpoſiti erunt, & propriis ſerui do-
minis fœnerabunt, tom.1.713.F
Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intelli- xxiij
ge,&c. to.5 449.L
Tanquam agricultura homo imprudens, to.1.321.B xxiiij
Nemo fudiat fratri ſuo foueam, to.1.32.I xxvj
Spinæ naſcuntur in manibus ebrioſi, &c. tom.1.677.C
Vriliora vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici, xxvij
tom.3 265.C
Aufer veſtimẽtum tuum,præterit enim iniurioſus, to.2.
761.C

Stillicidia eiicinnt hominem in die hiemali de domo ſua, tom.2.1143.H
Plagæ & correptiones dant ſapientiam, tom.1.610.c
xxx Eiuſmodi eſt iniqua via mulieris meretricis, quæ cum ſe abluerit,&c. tom.5.818.L
Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, tom.1.125.a

Ex cantic. canticor.

Cap.j ANnuncia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi manes in meridiano, &c. tom.1.66.B.& 353. A
Ecce pulcher eſt coofobrinus mens, ecce pnlcher eſt & decorus, acclinatio noſtra opaca, trabes domorum noſtrarum cedri, lacunaria nnſtra cupreſsi, tom.1.358. c
Nigra ſnm,& decora filiæ Hieruſalem, tom.4.216.M.& 1.652.k
Ecce es booa proxima mea ecce es bona. tom.2.1127.I
Trabes domorum noſtrarum cedri, lacunaria noſtra cupreſsi, tom.1.49.a
Vngnentum effuſum eſt nomen tuum, tom.4.167.H
Oſculetur me ab oſculis oris ſni. tom.1.350.F
Nolite aſpicere me qond obfuſcata ſum: quoniam non eſt intuitus me ſol. Filij matria meæ pngnauerunt aduerſum me, tom.1.352.M
Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum, tom.3.127.H. & 1.629.k
Æquitas dilexit te, tom.2.1116.0
Equæ meæ io curribus Pharaonis aſsimilaoi te proxima mea, tom.2.1124.I
Poſui te ſicnt, ibid.
Lacunaria noſtra cupreſsi, tom.2.1144.0
Eai tu in calcaneis gregum,& paſce hædos tnos io tabernacnlis paſtorum. tom.1.353.n
Introduxit me Rex in cubiculum ſnum, tom.1.352.I
Trabes domorum ooſtrarum cedri, tom.2.1144.0
Ecce es formoſus conſobrinus meus & quidem pulcher: acclamatio noſtra,&c. tom.2.1143.K
Dixi, aſcendam in palmam, tenebo altitndines eius, tom.1.49. B
Niſi cognoſcas te ô decora inter mulieres, qnæ quereris qnod derelicta ſis, tom.1.353.c
Propterea adoleſcentulæ dilexerunt te. Attrahe nos, pnſt odorem vnguentorum tuorum curramus, tom.1.351.L
Quia bona vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuntum ſnper omnia aromata, tom.1.351.
Niſi ſcias te ô formoſa in mulieribus, tom.1.118.a
Hiems abiit, diceſsit ſibi, flores viſi ſunt in terra, &c. tom.1.66.n
ij Ego flos campi & lilium conuallinm, tom.4.205.E.& 5.565.n
Surge veni proxima mea, noli timere retia, iam præteriit hiems, tom.1.359.I.K
Saliens ſuper mnntes & tranſiliens ſuper colles. tom.1.358.0
Meſsis inciſionis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, tom.2.972.G
Læua eins ſub capnt meum, & dextera illius amplexabitur me,&c. tom.2.1268.L
Preodite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas,&c. tom.2.1234.e
Adiurani vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus agri, tom.1.416.0. & tom.2.971.K
In vmbra eius concupiui & ſedi, tom.1.55.B
Snrge veni proxima mea. tom.1.359.I
Introducite me in domnm vini, conſtituite in me charitatem, tom.1.358.D
Frater meus mihi & ego ei qui paſcitur in liliis vſque dum aſpiret dies & amoueantur vmbræ, tom.1.370.0
In vmbra eius concupiui, & ſedi, tom.3.205.E. & 2.1149.0
Exurge, veni proxima mea, formoſa mea, columba mea, perfecta mea, tom.1.653.A
Ego ſolus, 1148.M
Veni colnmba mea in tegimento petræ, iuxta præmunitionem,& oſtende mihi faciem tuam,& inſinua vocem tuam, tom.1.360.0
Ecce hic venit ſaliens ſuper montes,& tranſiliens colles, &c. 60.G.5.
Ordinate in me charitatem, tom.3.106.F
Hyems abiit, tempus ſecandi aduenit, tom.3.256.L. & 1.653.a
In cobiculo meo, in noctibus quæſiui,&c. tom.2.1316.B iij
Quàm modicum cum tranſiui ab eis, inueni eum, tenui eum, & non dimiſi eum, tom.1.361.A
Exurgam itaque & quæram in ciuitate, in foro, in plateis, tom.1.360.I
Exurgam ibo,&c. tom.5.562.H
In cubili meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea, tom.1.360.I
Teoeo te, & ioducam te in domum matris meæ, & in ſecratum eius quæ concepit me, vt cogooſcam miſteria tua, vt hauriam ſacramenta tua, tom.1.361. O
Quæ hæc eſt quæ aſcendit in deſerto, Ibid.a
Quæ eſt hæc quæ aſcendit à deſerto ſicut vitis propago fumo incenſa, odorificata,&c. tom.1.556.n
Tenui eum & non dimittam, to.2.902.C
Hortus concluſus ſoror mea, ſponſa mea, hortus concluſus, fons ſignatus, tom.4.314.n.E.& 1.363.0 iiij
Ades huc à Libano ſponſa, tranſibis, & pertranſibis à principio fidei, à capite Sanyr & Hermon, à ſpeluncis Leonum,& montibus pardorum, to.1.362.E.& 236.H.& tom.4.101.
Fons hortorom puteus aqnæ viuæ,&c.tom.2.1306.c. & tom.1.357.F
Dentes tui ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt à lauacro, &c.tom.2.1291.H v
Paradiſus conclusns, ſoror mea ſponſa,&c. tom.1.539.k
Tota formoſa es amica mea, proxima mea, & reprehẽſio oon eſt in te. Ades huc à Libano ſponſa, &c. tom.1.652.M
Sicut teſticula coccinea labia tua, tom.2.1313.a
Cor meum cœpiſti ſoror mea ſponſa, cor meum,&c.tom.2.1291.I
Oculi tui ſicut columbæ extra taciturnitatem tuam, tom.2.1291.k
Vt cortex grani punici, genæ tuæ, tom.1.50.0
Floruit vitis, floruerunt mala granata, Ibid.
Exurge Aquilo, veoi auſter, perfla hortum meum, & defluant vnguenta mea, tnm.1.383.0
Fauum diſtillant labia tna ſponſa. Cant.4.tom.2.1256.k
Exui tunicam meam, qnomodo induam me, tom.1.364.k
Laui pedes meos quomodo inquinabo eos, Ibid.
Oculi tui ſicut columbæ ſuper abundantiam aquarum, &c. tom.2.1291.L
Ego dormio & cor meum vigilat, tom.1.363.M
Aperi mihi ſoror mea, Ibid.
Edite proximi mei, & bibite, & inebriamini, tom.4.315.H
Frater meus candidus & tnbens, electus ex decem millibus, tom.1.528.M
Labia eius lilia ſtillantia Myrrham plenam, tom.2.1314.A
Fauces eius dulcedines, & totus deſiderium, tom.4.102.2 vi
Fraterons meus candidns & rubens, tom.2.1149.a
Tanquam malum in lignis ſyluæ,&c. Ibid.
Ingreſſns ſum in hortum ſoror mea ſponſa, vindemiaui myrrham meam cum vnguentis, &c. tom.1.383.H. & 180.H
Crura eius columnæ marmoreæ fundatæ ſuper baſes aureas,

reas, tom.2.1158.A
Deotes & genas,ſicut coccineum reſticulum labia ſpóſæ, tom.2.1278.A
Oculi quoque eius ſicut columbæ, tom.2.1278.A
Fauces eius dulcedines & totus deſiderium, tom.1.368.L
Caput eius aurum cephas, tom.2.1277.O
Crines eius abietes nigræ ſicut corax, ibid.
Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſcamus in caſtellis,&c. tom.1,654.c.& 370.c
Tibi dabo vbera, ibid.
Noua & vetera frater meus ſeruaui tibi, ibid.
Egredimini & videre regem Salomonem,&c. tom.1.362.e
Deſcendat frater meus in hortum ſuum,& capiat fructus pomiferarum ſuarum, tom.4.337.a
Edite proximi mei & bibite, & inebriamini fratres mei, tom.1.383.L
Edite proximi mei, & bibite & inebriamini, tom.2.1256.L
In cubilibus in noctibus,&c. tom.1.653.B
vj Moduli fœmorum tuorum ſimiles torquibus,&c.tom.5.611.A
Quænam hęc eſt proſpiciens tãquam diluculum ſpecioſa ſicut luna, tom.1.368.M
In hortum nucis deſcendi videre in natiuitate torrentis, tom.1.369.a
Capillamentum tuum vt grex tonſarum, tom.2.1277.B
Ego fratri meo & frater,& frater meus mihi qui paſcitur inter lilia, tom.1.370.D
Specioſa ſicut Hieruſalem, tom.1.366.O
Auerte oculos tuos à me noli contra me intendere. ibid.
Quænam eſt hæc proſpiciens tanquam diluculum, ſpecioſa ſicut luna,&c. tom.1.70.a
Poſuit me currus Aminadab, tom.1.369.O
vij Ibi dabo vbera mea tibi:dederunt mandragoræ odorem, tom.2.1327.G
Vmbilicus tuus crater tornatilis, non deficiẽs mixto,venter tuus aceruus tritici muniti inter lilia, tom.1.556.H
Quia noua & vetera ſeruaui tibi, tom.5.947.O
Specioſi facti ſunt greſſus tui in calciamentis filia Aminadab,&c. tom.2.1302.c
Veni frater meus, exeamus in agrum,&c. tom.2.1326.a
Et ornatus capitis ſui ſicut purpura, tom.2.1303 L
Veni frater meus exeamus in agrum: in foribus noſtris omnis,&c. tom.2.1363.H
Quàm pulchra & ſuauis facta es charitas in delitiis tuis? tom.1.370. a
Statura tua ſimilis facta eſt palmæ. Et ipſa ait,dixi aſcendam in palmam, ibid.
Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius. tom.1.370.c
Statura tua ſimilis facta eſt palmæ, tom.1.55.H
Specioſi facti ſunt greſſus tui, &c. tom.5.610.L
Oculi tui ſtagna in Esbon,&c. tom.2.1287.I
Odor narium tuarum ſicut mala, & fauces tuæ ſicut vinum optimum, tom.1.55.I
viij Adiurani vos filię Hieruſalem ſi ſuſcitetis & excitetis dilectionem,&c. tom.2.1327.K
Quę eſt hęc quę aſcendit dealbata innitens ſuper fratrem ſuum, ibid.
Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum,&c. ibid.
Alæ eius, alæ ignis flammæ, ibid.
Qui ſedes in hortis, vocem tuam inſinua mihi, tom.1.382.O
Qui ſedes in hortis, amici intendentes ſunt voci tuæ, tom.2.1365.c
Ego murus & vbera mea ſicut turris, tom.1.382.D.& 2.1369.L
Sub ardore mali eleuaui te, illic parturiuit te mater tua, &c. ibid.
Ego eram in oculis tanquam inueniens pacem, ibid.
Vinea facta eſt Salomoni in Beelamon,&c. ibid.
Ego murus & vbera mea turres, 123.I
Quis dabit te frater lactentem vbera matris meæ? Inueniens te foris,oſculabor te, tom.1.371.G
Denique canticum hoc canticorum verbo tenus explicatum habes, tom.3.993.D.& ſeqq.

Ex lib. Sapien.

PRobata virtus corrigit inſipientes, tom.1.611.L Cap.j
Quoniam in igne probatur argentum,& homines receptibiles in camino humiliatis, tom.1.611.L
In maleuolam animam non introibit ſapientia, tom.1.329.D.& 2.1106.F
Mãducemus & bibamus quid enim prodeſt ſi ſeruiamus ei? tom.2.813.O
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum,tom.1.159.O
Alligemus iuſtum quia nobis inutilis eſt, tom.5.475. O
Vino & vnguentis nos repleamus, tom.1.679.I
Deus mortem non fecit nec delectatur in perditione viuorum, tom.2.848.O
Omnes nos fornax probabit, tom.2.1336.H iij
Initiamus lignum in panem eius, tom.2.858.A
Conſummatus in breui,tempora multa impleuit, tom.3.235.M iiij
Cani ſunt hominum ſenſus, tom.1.261.A
Splendor eſt enim lucis eternę, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis,& imago bonitatis illius, tom.4.59.I vij
Doctrix eſt Dei diſciplina,& electrix operum eius. Eius cuſtodia,virga correctionis eſt, to.1.610.c
Pondere & menſura examinauit vniuerſa, tom.1.25.a xj

Ex Eccleſiaſtico.

NON ſatiabitur oculus vidẽdo,& non ſatiabitur auris auditu,&c. to.2.751.M.& 1.386.A Cap.j
Omne quod fuit ipſum eſt quod erit. Omnes torrentes vadunt in mare & mare non adimpletur, tom.2.752.G
Quæ abundantia homini in omni labore ſuo &c. tom.2.1240.I
Generatio vadit,generatio venit, Ibid.
Et oritur ſol,& occidit, & in locum ſuum trahit,tom.2.1240.K
Initium ſapientiæ timor domini, tom.1.400.L
Omnes torrentes eunt in mare, & mare nõ adimpletur, tom.1.34.F
Vitam odio habui, tom.1.386.B ij
Circuiuit cor meum vt conſiderarem & quærerem ſapiẽtiam & numerum,&c. tom.1.386.a
Feci mihi piſcinas aquarum ad irrigandas ex iis ſaltum germinantem, tom.1.357.D
Homines acceptabiles in fornace humilitatis, tom.2.1334.F
Oculi ſapientis in capite eius, tom.1.222.
Sicut aqua extinguit ignem,ita Eleemoſyna, &c. tom.5.817.L iij
Nouit tempus eundi atque redeundi, nouit tempus perfectionis & iactationis, tom.1.86.c
Tempus omnibus,& tempus omni rei ſub cælo eſt, tom.2.1324.H
Tempus amandi,tempus odio habendi, &c. tom.2.1279.O.L
Optimus ſuprà hos duos,qui nondum natus eſt,qui non vidit hoc malum, tom.1.376.H iiij
Declina pauperi animam tuam & redde debitum tuum, &c. tom.1.711.L
Eſt vnus & non eſt ſecundus, tom.5.607.B
Et laudaui mortuos magis quàm viuentes: & optimum indicaui,&c. tom.2.1038.K
Si voueris votum, non facias moram reddere illud, tom.1.283.D v
Qui diligit argentum, non ſatiabitur argento, tom.1.705.a
Et quidem hic peſſimus languor. Sicut enim fuit ita &

abiit, & abundantia eius laborat in ventum, ibid.
Vidi vniuerſos qui viuunt, qui ambulant ſub ſole cum iuuene ſecundo, &c. tom.5.609.H
vj Cum amico miſce animam tuam non cum inimico, tom.1.385.c
Et ſepultura non eſt illi, tom.3.281.c
vij Noli eſſe multum ſapiens, tom.1.562.n
Noli iuſtus eſſe multum, tom.3.395.L
Non ſpondeas ſuper virtutem tuam, ſi enim ſpoponderis quaſi reſtitues cogita, tom.2.764.I
Noli ſtare in ſermone malo, tom.2.837.a
Noli incendere carbones peccatoris, ne forte exuraris in igne flammæ eius. tom.2.819.x
ix Non zeles mulierem ſinus tui, &c. tom.2.1312.I
x Si ſpiritus habentis poteſtatem aſcenderit aduerſum te, &c. tom.2.918.E
Iudex ſapiens docet populum ſuum, tom.1.602.B
xj Ante mortem non laudaueris quemquam, tom.1.387.M. & 2.833.c
Mitte panem tuum ante faciem aquæ, tom.2.973.F
xv Deus ab initio fecit hominem & reliquit eum in manu conſilij ſui, tom.1.544 H
xviij Cum veneris ad ſeniorum concilium, claude os tuum, tom.1.261. A
xx Homo ſapiens tacebit vſque ad tempus, tom.5.422.B
xxj Narratio fatui ſarcina eſt, tom.2.784.I
xxij Quis dabit mihi ſuper os meum cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum, tom.1.614.n
Super mortuum plora, tom.1.740.M
xxiij Tenebræ cooperiunt me, & parietes circundant me, & quis ſcit ſi ſciat altiſſimus, tom.1.368.M
Homo tranſgrediens in lecto ſuo, dicens in anima ſua quis me videt? &c. tom.2.784.o
Ex ore altiſſimi prodij, tom.4.68.k
xxvj Mulier ebrioſa, ira magna, turpitudinem ſuam non celabit, tom.1.687.
xxvij Narratio iuſti ſemper in ſapientia, tom.2.896.H
Stultus vt luna mutatur, tom.1.230.F
xxviij Recipe proximum tuum ſecundum virtutem tuam, & attende tibi ne cadas, tom.2.764.I
Circumualla poſſeſsionem tuam ſpinis, & ori tuo facias ianuas & ſeras: &c. tom.1.614.c
Labia ſapientis alligata ſunt intellectu, tom.2.951.L
Sepi poſſeſsionem tuam ſpinis, & aurum & argentum tuum, &c. tom.5.423.I
xxxj Æqualis vita hominibus, vinum in ebrietate, to.1.681.c
xxxij Sine conſilio nihil facias, & in faciendo ne te pœniteat, tom.1.612.k
xxxv Et oratio eius fiat in peccatum, tom.1.187.H
xxxvj Da mercedem Domine ſuſtinentibus te, tom.2.765.A
xxxvij In multis eſcis erit infirmitas, tom.1.543.M

Ex Eſaia.

Cap.j Exiet virga de radice ieſſe & flos ex radice eius aſcendet, tom.1.519.M
Si fuerint peccata veſtra vt phœnicium, vt niuem dealbabo, tom.4.310.E.& 2.1060.n
Agnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſina præſepe Domini ſui, tom.3.33.c
Niſi Sabaoth reliquiſſet Dominus nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles eſſemus, tom.1.244.I
Illi manducabunt, vos verò eſurieris, 97.E.3.
Omne caput in dolore, & omne cor in mœſtitia, &c. tom.2.915.M
Niſi dominus Sabaoth nobis reliquiſſet ſemen, ſicut Sodoma & Gomorrha eſſemus, tom.3.375.L
Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion, to.2.1375.L
Caupones veſtri miſcent aquam vino, tom.5.885.I
iij Quoniam ipſe Dominus veniet in iudicium, tom.2.899.H
Auferam validam virtutem, prophetam, & conſiliarium, tom.3.17.F
Væ iis qui conſurgunt manè, & ſectantur ſiceram, qui ebrij ſunt veſpertina, vinum eos comburet, to.1.683.M v
Vinea facta eſt dilecto in cornu in loco vberi, tom.1.528.L.& 47.L
Expectaui vt faceret vuas, fecit autem ſpinas, tom.5.245.B
Vineam meam non cuſtodiui quia ſpinas & non vuam attulit. tom.1.353.A
Ecce tetigit hoc labia tua, & abſtulit iniquitates tuas, & peccata tua circum purgauit, tom.4.189.F vj
Videntes videbitis & non videbitis, tom.5 800.D
Vidi dominum Sabaoth oculis meis, tom 1.521 B
Sanctus, ſanctus, ſanctus, tom.4.87.o
Ecce virgo in vtero accipiet & pariet filium & vocabis nomen eius Emanuel: butyrum & mel mãducabit, etc. tom.1 314.n vij
Et aſcendit ad villam fullonis, tom.3.150 F
Qui parturit pariat, tom.1.460 I viij
Ego ero confidens in eum, tom.3.755 H
Ecce ego & pueri, quos dedit mihi Deus, tom.5.755.H
Non confundetur qui in anguſtia eſt vſque in tempus, hoc primum bibe, tom.2.841.c
Ecce pono in Syon lapidem offenſionis, & petram ſcandali, & qui crediderit in illum, non confundetur, to.3.377.B
Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, cuius principium ſuper humeros eius, tom.3.54.A.2.& 2.841.F
Cuius principium ſuper humerum eius, tom.1.122.F
Qui ſedebant in regione vmbræ mortis, lux orta eſt illis, tom.3.205 B
Auferam à Iudæa caput & caudam, initium & finem, to.2.759.o
Populus qui ſedebat in tenebris & in vmbra mortis, lucẽ viderunt magnam, tom.4 194.c ix
Et erit lux Iſrael in igne, tom.4.194.F x
Verbum conſummans & breuians faciet dominus ſuper terram, tom.2.761.F
Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, tom.4.204.E xj
Et auferetur Zelus Ephrem & inimici Iudæ peribunt, nõ erit æmulus Ephrem Iudæ, &c. tom.2.871.L
Tunc lupi & agni ſimul paſcentur, 158.A
Spiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij atque virtutis, &c. tom.1.1158 c
Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, tom.3.27.o
Et erit radix Ieſſe, & qui exurget imperare gentibus: in ipſo gentes ſperabunt, tom.3.54.A
Et ſaliet aqua cum delectatione de fontibus ſaluatoris, 217.c xij
Ecce dies venit & diſperdet dominus orbem terrarum, to.2.690.A xiij
Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, tomo 3.385.B xviiij
Ecce dominus, &c. tom.5.609.H xix
Ecce dominus ſedet ſuper nubem leuem, &c. tom.5.583.n
Manducemus & bibamus: cras enim moriemur, 498.A xxij
Vlulate naues Carthaginis, quia perierũt, & non amplius erunt, tom.1.687.k xxiij
Beatus qui ſeminat ſuper omnem aquam, vbi vos, &c. tom.5.1113.B
Mercatores Phœnicum tranſmeantes mare in aqua multa, &c. tom.1.687.L
Feneſtræ apertæ ſunt è cælo, tom.1.559.n xxiiij
A pennis terræ prodigia audiuimus, tom.1.12.H
Zelus apprehendet populum ineruditum, tom.2.1511.k xxvj
In vtero accepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis, tom.1.190.n
De timore tuo in vtero accepimus, & parturiuimus ſpiritum

ritum ſalutis, tom.2.821.A
xxvij Ego ciuitas munita, ego ciuitas obſeſſa, tom.1.123.I
xxviij Tribulationem ſuper tribulationem, ſpem, &c, tom.2.1326.B
xxix Perdam ſapientiam ſapientum, & intellectum prudentium reprobabo, tom.3.421.O
xxxj Audite me populus meus, &c. tom.5.1026.O
Væ iis qui deſcendunt in Ægyptum, tom.5.936.O
xxxv Fugiet dolor & triſtitia & gemitus, tom.1.320.O
Conualeſcite manus remiſſæ & genua diſſoluta, tom.1.462.E
xxxviij Ex hodierno filios faciam qui nuntiabunt iuſtitiam tuam Domine, &c. tom.2.821.E
xL Sic omnes gẽtes, vt ſtillicidium de vrceo, & ſicut monetum ſtateræ æſtimatæ ſunt, & vt ſputum æſtimabuntur, tom.2.848.I
Omnis caro fœnũ, & omnis gloria vt flos fœni, to.1.40.L
Quis menſus eſt manu aquam, & cælum palmo, &c. tom.2.957.E
Omnis vallis replebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, tom.4.7.I
Parate viã Domino, rectas facite ſemitas eius, to.2.888.O
Tempus eſt incipere iudicium à domo dei, tom.2.1338.O
Conſolamini cõſolamini populus meus, &c. to.2.1326.A
Fecit Deus cælum ſicut cameram, tom.1.9.B
xLj Renouamini inſulæ, tom.2.984.H
Ecce confundentur & erubeſcent omnes aduerſarij: erunt enim tamquam non ſint, tom.2.847.H
xLij Educam cæcos in viam quam non nouerunt, & ſemitas quas neſciunt, calcabunt, tom.4.8.G
Ecce puer meus quem elegi, tom.3.15.H
Non clamabit neque contendet quiſquam in plateis vocem eius, tom.2.1325.L
Arundinem quaſſatam non confringet, tom.3.116.I
xLiij Si trãſieris per aquas, tecum ſum, & flumina non cooperient te, &c. tom.1.598.C
Dic iniquitates vt iuſtificeris, tom.1.166.F
Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero, tu autem memor eſto, tom.4.374.B.& 1.1231.M
Noli metuere quia tecum ſum, ab oriente adducam ſemen tuum, &c. tom.4.8.H
xLv Ego ante te ambulabo, & montes planos faciam, tom.1.36.X
Labor Ægypti, & mercatus Aethiopum, & Sabaim, viri excelſi ad te tranſibunt, &c. tom.4.56.G
xLviij Exi à Babilone, fugiens à Caldæis, tom.2.835.M
Ecce pinxi, 2.1273.C
xLix Ecce ego pinxi muros tuos, tom.1.382.E.O & 119.L
Tempore opportuno audiui te, & in die ſalutis adiuui te, tom.3.165.C
Pharetra mea protexi eum, tom.1.2
In vacuum laboraui, iuſtus autem ſicut odor agri pleni, tom.2.1051.I
Poſuit me ſicut ſagittam electam, tom.2.1151.I
L Sic dicit Dominus qui finxit me ex vtero ſeruum ſibi ad congregandum Iacob & Iſrael ad eum, tom.2.858.O
Ex vtero matris meæ vocauit Dominus nomen meum, ibid.
Dominus dedit mihi linguam eruditionis, &c. to.5.422.B
Quis liber repudij matris veſtræ, quo dimiſi eam? &c. tom.1.652.H
Cui vendidi vos fœneratori, tom.2.748.G
Peccatis veſtris venditi eſtis, tom.3.265.E
Lj Bibiſti calicem iræ de manu Domini: calicem enim ſoporis bibiſti, &c. tom.2.910.B
In capite eorum laus & lætitia apprehendet eos: fugiet dolor, mœror & gemitus, tom.1.600.I
Firmauit Deus cælum ſicut fumum, to.1.9.A
Lij Quia quibus non eſt annunciatum, de eo videbunt, tom.3.409.A
Liuore eius nos ſanati ſumus, tom.2.958.F
Ipſe qui loquebar, adſum, tom.4.78.C
Quam pulchri ſuper montes pedes Euangelizantis pacem, annunciantis bonum, &c. tom.3.807.E
Lætare ſterilis, & exulta deſertum, 40.M.3. Liij
Pauper & dolens ego ſum, tom.2.957.A
Dederunt in eſcam meam fel & in ſiti mea potauerunt me aceto, tom.3.277.F
Vt ouis ad immolandum ductus eſt, tom.3.492.I
Pro nobis dolet, & nos æſtimauimus eum eſſe in dolore, tom.2.857.F
Quoniam tolletur à terra vita eius, ab iniquitatibus populi mei ductus eſt ad mortem, tom.3.492.I
Dilata locum tabernaculorum & aulæorum tuorum, tom.1.32.L Liiij
Plures filij deſertæ magis, quàm eius quæ habet virum, 40.M.3.
Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis, tom.1.286.A.& 294.B
Eſt hæreditas ſeruientibus Domino, tom.1.550.I
Qui ſititis, ite ad aquam, & quicunque non habetis argentum ite, &c. tom.1.491.L Lv
Quicunque cuſtodierint præcepta mea & elegerint quę ego volo, &c. tom.5.581.H Lvj
Canes muti neſcientes latrare, tom.1.111.H
Solue omnem colligationem iniuſtitiæ, diſſolue obligationes violentarum commutationum, &c. tom.1.378.F Lviij
Vocaberis ædificator ſepis, tom.3.59.K
In diebus ieiuniorum veſtrorum inuenitis voluntates veſtras, & omnes ſubditos veſtros ſtimulatis, &c. to.1.678.E.& 673.E
Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annũcia populo meo ſcelera eorum, tom.3 804.M
Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob, tom.3.388.H.& to.3.377.E Lvix
Et eris corona decoris in manu domini, tom.3.607.E Lxij
Vnde fulnor veſtium de Boſra? tom.1.605.S Lxiij
Peccauimus & tu iratus es nobis, tom.2.914.C Lxiiij
Tunc lupi & agni ſimul paſcentur, tom.1.77.A Lxv
Narrabo nomen tuum fratribus meis, to. 1.519.H
Palam factus ſum non quærentibus me, & inuentus ſum inter eos, qui me non interrogabant, tom.3.382.B
Ecce qui ſeruiunt mihi manducabunt, vos verò eſurietis, tom.1.678.O
Tota die expandi manus meas ad populum non credentẽ, to.3.382.B
Nónne ſterilem & parientem ego feci, tom.1.194.C Lxvj
Ecce ego decurram in vos ſicut fluuius pacis, & ſicut torrens inundans gloriam gentium, tom.4.197.C
Cælum mihi thronus, tom.1.532.H
Et veniet omnis caro in conſpectu meo adorare in Hieruſalem, tom.4.7.I
Supra quem requieſcam niſi ſuper humilem & quietum, &c. tom.1.122.F
Cælum mihi thronus, tom.2.1237.B

Ex hierem.

PRiuſquam te formarem in vtero noui te: & priuſquã exires de vulua matris ſanctificaui te, tom.1.527.L Cap.j
Sume baculum nucinum, tom.1.635.K
Quis es domine ecce ego neſcio loqui, &c. tom.2.1267.G
Noli dicere iunior ſum, Ibid.
Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, tom.1.849.A ij
Quid tibi & viæ Ægypti vt bibas aquam Geon, tom.2.843.K
Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo, tom.1.463.M iiij
Aut non timebitis me, qui poſui arenam fines mari, tom.1.35.H v
Stupor, & horribilia facta ſunt in terra, tom.1.608.M

Argentum veſtrum reprobum eſt, tom.3.268.H
Turtur & hirudo, agri paſſeres cuſtodierunt tempora introitus ſui: populus autem meus non cognouit iudicia Domini, tom.1.111.M
ia Intrauit mors per feneſtram, tom.1.449.O
x Infatuatus eſt homo à ſcientia ſua, tom.1.4.L
aj Sicut agnus ductus ſum ad immolandum & neſciui, tom.2.918.C
Qui eduxit eos Deus de fornace ferrea ex Ægypto, tom.2.1335.O
aiij Si mutabit Aethiops pellem ſuam, & Pardus varietatem, tom.1.100.
xv Si eduxeris pretioſum à vili quaſi os meum eris, tom.1.606.a
xvij Clamauit perdix, & congregauit quæ non peperit, to.1.110.B
xviij Deſcende in domum figuli & audies ibi verba mea, tom.2.977.E
xx Et erat ignis inflammatus in oſsibus meis,& diſſolutus ſum vndique,& ferre non poſſum, tom.1.372.I
xxv Accipe calicem vini meri huius de manu mea,& potabis omnes gentes,&c. tom.2.910.O
Bibite & inebriamini, & vomite & cadetis & non conſurgetis, tom.1.685.C
Seduxiſti me Domine,& ſeductus ſum, tom.2.1267.H
xxvj Sta in atrio domus Domini, noli auferre verbum, forſitan audient, & auertentur, tom.4.375.L
xxxj Exſurrexi, & vidi, & ſomnus dulcis factus eſt mihi, tom.2.974.F
A iuuentute mea dilectus mihi eſt filius Ephrem, puer in delicijs, 15.H.3.
Dabo illis teſtamentum nouum, non quale dedi patribus illorum, tom.3.377.A
Dabo leges meas in cordibus eorum, & in ſenſibus eorum ſcribam eas, etc. tom.2.1273.B
Ecce venient dies, dicit Dominus,& conſummabo domui Iſraël & domui Iudæ teſtamentum nouum, non ſecundum quod diſpoſui patribus ipſorum, to.3.488.O
Caſtigaſti me, & caſtigatus ſum, ſicut vitulus non ſum edoctus, tom.4.373.O
xxxij Semen Iſrael in ſemen hominum, & Iuda in ſemen animalium, 204.G.3.
Quis es Domine? tu feciſti cælum & terram in magna virtute tua,& brachio excelſo, tom.1.658.a
xlviij Maledictus qui facit opus Dei negligenter, tom.1.609.F
Sicut fletum Iazer deflere vina Sabama: deſerta eſt ciuitas Iazer, tom.1.685.a
l Calix aureus Babylon à quo inebriatæ ſunt gentes, tom.2.1342.E
Calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram, etc. tom.1.684.X

Ex Baruch.

Cap.iij QVàm magna eſt domus dei: & ingẽs locus poſſeſsionis eius, etc. tom.1.124.L
Quis aſcendit in cælum,& accepit eum, & eduxit è nubibus? Quis tranſiuit trans mare, etc. tom.1.610.a
Conſtantes eſtote filij,& clamate ad deum, tom.1.51.X

Ex Ezechiele.

Cap.j AVdiebam vocem alarum eorum cùm ambularent, ſicut vocem aquarum multarum,& vocem ſublimis dei,& cùm irent animalia, etc. tom.1.331.K
Rota in medio rotæ eſt, etc. tom.5.817.H
Et ſpiritus vitæ erat in rotis, tom.4.195.M
Et facta eſt illic ſuper me manus Domini, & vidi,& ecce ſpiritus, etc. tom.5.573.K
Similitudo vultus eorum facies hominis, etc. ibid.
iiij Accipe tibi farraginem, & accipies iniquitates domus Iſrael, etc. tom.2.943.O
ix A ſanctis meis incipite, tom.2.1338.O
xiij Pax, pax,& non eſt pax, tom.2.1080.E
xviij Anima quæ peccat ipſa morietur, to.1.375.K
Qui pignus debitori reddiderit, & pecuniam ſuam in vſuram non dederit, iuſtus eſt & vita viuet, dicit dominus, tom.2.754.C
Qui autem pignus non reddidit,& in ſimulacra appoſuit oculos ſuos, iniquitatem fecit, cum vſura dedit, etc. ibid.
Propterea dedi eis præcepta non bona, quia irreuerentes erant & infidi, tom.3.377.A xx
Et ego magnum faciam titionem,& multiplicabo ligna, etc. to.2.943.O xxiiij
In voluptate paradiſi factus es, tom.1.138.I xxviij
O Gog, hæc dicit Dominus: in die illa cum conſtituetur populus meus Iſrael habitare in pace, etc. to.4.90.A
Et facta eſt ſuper me manus Domini & eduxit me, etc. tom.5.741.K xxxvij
Veni ſpiritus & inſuffla in mortuos iſtos & viuent, tom.5.787.I
Et vidi ligna in vtraque torrentis parte, quorum fructus erant in cibum,& folia in medicinam, tom.3.967.I xlvij

Ex Daniele.

LApis abſciſſus à mõte ſine manibus, percuſsit & comminuit omnia regna, tom.3.377.C Cap.ij
Multi qui ſedẽt in tumulo terræ, exurgẽt, etc. tom.1.2.849.B xij
Coanguſtauit verbum, dicens ad Dominum: tu ſcis quia falſa dixerunt de me, tom.2.761.a

Ex Oſea.

ET abij,& conduxi mihi quindecim argenteis,& coro hordei,&c. tom.1.536.L, M Cap.j
Vade & accipe tibi vxorem fornicariam, tom.1.655.L
Accipe tibi vxorem fornicariam, & fac filios fornicationis, tom.2.1375.K
Dedi illis aurum & argentum, tom.1 141.O ij
Conduc tibi fornicariam quindecim denariis, Oſeæ 3. to.5.1119.a
Et conduxit eam gomor hordei, &c. Ibid.
Poſt biduum ſanos faciet nos,& in tertio die reſurgemus, & viuemus, to.3.493.A vj
Seminate vobis in iuſtitia, vindemiate fructum vitæ, illuminate vobis lumen cognitionis, tom. 1.357. C. & 707.I x
Seminaſtis impietatem & iniquitates eius vindemiaſtis, manducaſtis fructum falſum,&c. tom.1.490.F
Ephraim vacca docta diligere victoriam. Ego enim tranſiui ſuper decorem ceruicis eius, tom.1.490.F
Quis ſapiens,& intelliget hæc, to.4.355.L xiiij

Ex Iohele.

EFfundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, to.4.185.C.& 186.D Cap.ij
Donec veniat dies magnus, tom.1.66.C
Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, tom.3.380 H

Ex Amos prophetia.

VÆ deſiderantibus diem domini, to.3.863 M Cap.v
Exquirite bonum & non malignũ, vt viuatis,& ſic erit vobiſcum dominus Deus omnipotens, tom. 1.461.C
Dominus qui tangit terram & mouet eam, & lugebunt omnes commorantes in ea, &c. tom.4.294.A ix

Ex Iona.

CLamaui ad dominum meum in tribulatione mea, &c. tom.2.1020.L Cap.ij
Abyſſus circumdedit me nouiſſima, merſit caput meum in fiſſuras montium,&c. Ibid.
Non parcam ciuitati in qua habitant plus quàm centum viginti millia hominum, & pecora multa, to.3.461.C iiij

Ex Michea.

SVrgite hinc quia non eſt hic vobis refrigeratio, tom.1.460.G Cap.ij
Quia tunc pax erit in terra Iſraël, cùm venerit Aſſirius in terram eius, & inſurrexerint in eum ſeptem paſtores,&c. tom.1.537.A v
Et tu Bethleem non es minima inter principes Iuda, tom.1.316.I

populus

vj Populus meus qoid feci tibi, aut quid contriſtaui te,&c. tom.2.1057.O
vij Heu me quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, tom.2.823.I
Noli gaudere ſuper me inimica mea quia cecidi,&c. tom.2.924.M
Et iram dei ſuſtinebo,quia peccaui, donec iuſtificet iodicium meum, tom.2.847.M

Ex Nahum.

Cap.j QVàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona, tom.3.580.L

Ex Habacuc.

Cap.j NOnne tu ab initio domine Deus meus ſancte? to.1.608.H
ij Vermis in cruce, ſcarabeus in cruce, tom.3.275.I
iij Aſcende in equos tuos, & equitatus tuus ſanitas, to.1.370.E.& 715.I
Miſiſti equos tuos Tharſis, ibid.
Deus ab auſtro veniet, & ſanctus de mõte vmbroſi Phatan, tom.1.605 E

Ex aggeo.

Cap.j SEctamini vnuſquiſque domum ſuam, tom.2.1401.A

Ex Zacharia.

Cap.j QVia ſequebantur eum equi variorum colorum, tom.4.301.E
Iratus eſt dominus ad patres noſtros ira magna, tom.4.411.O
iij Nónne hic titio eiectus ab igni, tom.4.190.B
Ieſus indutus veſtimentis ſordidis, quid ſignificet, to.4.99.O
Sicut aurum in conflatorio probabo eos, to.2.1336.H
Et erit in illa die, diſperdam, dicit dominus nomina idolorum de terra,& non erit vlterius memoria eorum,& ſpiritum immundum auferam de terra, to.3.131.H
viij Zelans zelabo Hieruſalem zelo magno, tom.2.1312.H
xij Ponam Hieruſalem in omnibus gentibus, tom.3.375.O
Percutiam omnem equum in amentia, & aſcenſorem eius in inſipientia. tom.1.715.K

Ex Malachia.

Cap.j SI Dominus ſum, vbi timor meus? tom.5.837.L
iiij Propter electos breuiabuntur dies, tom.2.988.K

Ex threnis.

Cap.j Abſtulit omnes fortes meos Dominus de medio mei,&c. tom.2.1275.G
Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam, tom.2.1298.F
Sonuerunt ſuper te omnes manus tranſeuntes per viam, ſibilauerunt,&c. tom.2.1275.H
iij Vrſa inſidians licet, tamen fertur informes vtero partus edere,&c. tom.1.111.K
Bonus eſt dominus ſuſtinentibus eum, animæ quę quęrit eum, tom.2.1103.G
Bonum eſt viro cùm tollit iugum in iuuentute, &c. tom.2.1114.E
Dabit & percutienti maxillam ſuam, & ſatiabitur opprobriis, tom.2.1209.E
iiij Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus,&c. tom.2.1275.H
In vmbra eius viuemus, tom.2.883.k

Ex Mattheo.

Cap.j CVm deſponſata eſſet Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habẽs ex ſpiritu ſancto, tom.4.206.A
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, tom.4.205.D
ij Puer natus eſt nobis, tom.4.99.M
iij Sine modo, ſic enim decet nos implere iuſtitiam omnem, tom.5.835.F
Sine modo: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam, tom.4.319.H
Quia Ieſus baptizabat in ſpiritu & igni, tom.1.573.E
Progenies viperarum quis vos docuit fugere à ventura ira? tom.1.460.M

Si filius Dei es dic lapidi,&c. tom.5.825.K iiij
Dominum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies, tom.1.167.O
Non in ſolo pane viuit homo, tom.5.826.I
Non tentabis dominum Deum tuum, tom.5.811.E
Qui te percutit in maxillam, præbe illi & alteram, to.3.160.L.& 2.1029.E v
Eſto conſentiens cum aduerſario tuo dum es cum illo in via, tom.2.836.k
Eſtote perfecti, ſicut & pater meus qui in cælis eſt, to.4.148.I.& 5.503.A
Beati qui eſuriunt & ſitiunt, tom.3.105.A
Beati mites, quoniam ipſi poſsidebũt terram, to.2.991.L
Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum Dei, t.3.394.D
Qui fecerit ſic,& docuerit ſic,&c. tom.5.883.A
Deus pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, 296.M
Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam adulterauit eam, tom.4.361.D
Benedicite maledicentes vobis, &c. tom.2.819.L
Non veni legem ſoluere, ſed adimplere, 12.M.3.
Cùm autem ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, tom.1.679.H vj
Sufficit diei malitia ſua, tom.1.377.O
Et dimitte nobis debita noſtra,&c. to.4.411.L
Reſpicite volatilia cæli, tom.1.40.H
Conſiderate lilia agri, tom.1.43.H
Fiat voluntas tua, tom.1.462.E
Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra,&c. tom.4.197.B
Nec Salomon veſtiebatur in omni gloria ſua, ſicut vnum ex iſtis, tom.1.43.I
Tu autem cùm oras, intra in cubiculum tuum,&c. tom.2.970.A
Cùm oras intra in cubiculum tuum, tom.5.598.H
Si vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe? tom.4.182.B vij
Nolite dare margaritas canibus, to.5.779.A
Attendite vobis à falſis prophetis, tom.1.118.I
Nolite dare ſanctum canibus,&c. 171.I.3.& 2.1122.O
Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem: neſcio vos, tom.2.881.E
Vulpes foueas habent,& volucres cæli nidos, &c. tom.2.1234.A.& 1.122.C.tom.5.886.k
Si vis potes me mundare,&c. tom.2.840.L
Quia venient ab Oriente,& Occidente,& Septentrione, & Auſtro,& recumbent cum Abraham,& Iſaac, & Iacob in regno cęlorum, tom.3.140.M
Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet, tom.1.358.C
Non habent opus ſani medico, ſed malè habentes, to.4.407.H ix
Qui diligit patrem aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus, tom.2.1279.M x
In viam gentium ne abieritis,& in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, tom 4.28.L
Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, tom.3.247.I & 2.871.L.& 1.463.O
Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam, tom.1.456.O
Omnis qui me confeſſus fuerit, tom.4.350.E
Nolite timere eos qui corpus poſſunt occidere, animam autem non poſſunt, tom.1.120.O
Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, tom.3.496.H xj
Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ, tom.4.149.B
Regnum cælorum cogitur,&c. tom.2.1334.A.& 5.749.M
Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis, to.3.119.k.
Cogentéſque diripiunt illud, tom.5.117.F
Tollite iugum meum ſuper vos, tom.4.158.A
Pro omni verbo otioſo rationem reddet homo, tom.2.931.k
Quæ eſt mater mea,& qui ſunt fratres mei, tom.3.80.K

Qui blaſphemauerit in filium hominis, remittetur ei, &c. tom.4.180.G.& 2.370.E
Venire ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,&c. tom.1.48.O
Quinque viros habuiſti, tom.3.101.A
Simile eſt regnum cælorum homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo, tom.1.45.D
Simile eſt regnum cælorum reti miſſo in mare, &c. tom.1.79.H
Qui habet,dabitur ei:& qui non habet,&c. tom.5.888.F
xiiij Verè dei filius es, tom.4.69.A
xv Modicæ fidei cur titubaſti? tom.5.844.C
Miſereor turbæ huius quia triduo iam me ſuſtinet, &c. tom.1.104.I
Non ſum miſſus,niſi ad oues perditas domus Iſraël,to.4.83.O.& 2.1006.H
xvj Tu es Chriſtus filius Dei viui, tom.3.268.K
Non potes me ſequi modo,&c. tom.1.352.H
Attendite à fermento Phariſæorum,& Sadducæorum, tom.4.364.G
Tu es Petrus,& ſuper hanc petram,&c. tom.5.843.D
Tibi dabo claues regni cælorum,&c. tom.2.944.M
Cauete à fermento Phariſæorum, to.3.197.F
xvij Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui,&c. tom.2.1015.A
Verè filius Dei erat iſte, tom.4.69.A
xviij Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis,&c.to.5.786.E
Oportet venire ſcandala, tom.3.473.O
Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibid.
Si frater meus in me peccauerit,quoties dimittam ei? tom.1.433.C
Si duo ex vobis conuenerunt ſuper terram, de omni re quacumque petieritis,fiet vobis à patre meo,qui in cælis eſt, tom.3.198.F.& 5.598.E
Quicunque ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis,&c. tom.2.1353.A
Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut puer iſte non intrabitis in regnum cælorum, tom.1.286.G
xix Et ſunt ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt,&c. to.5.559.A
Amen dico vobis facilius eſt tranſire camelũ, to.5.776.H
Quicunque reliquerit patrem aut matrẽ,&c.to.2.1184.E
Non omnes capiunt verbum iſtud,ſed quibus datum eſt, tom.5.559.
xx Calicem quidem meum biberis, ſedere autem ad dexteram meam,vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, tom.4.143.E
xxj Nouiſſimè autem miſit eis filium ſuum vnicũ, t.4.148.E
Et ſepe circundedit vineam, tom.3.244.M
Et fodit in ea torcular, tom.5.245.A
Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti,tollere,&c. tom.4.107.E
xxiij Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſei,&c. tom.2.1012.X
Quoties volui cõgregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos,&c. tom.3.155.k
xxiiij Vbi corpus,ibi & aquile, tom.4.317.A
Videte ne fuga veſtra fiat in hyeme vel in Sabbato, tom.1.653.C
Non eſt veſtrûm ſcire tempora & annos, quæ pater poſuit in poteſtate ſua, tom.4.165.A
Vbi tuma,ibi & aquilæ, tom.2.1051.H
Quia ſi ſciret paterfamiliâs qua hora fur veniret, vigilaret vtique, tom.3.820.I
Erunt duæ mulieres,vna aſſumetur, tom.5.779.B
Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, tom.4.203.k
xxv Ecce hic Chriſtus,nolite credere, tom.2.988.E
Hoſpes eram & collegiſtis me, tom.1.285.B
Homo quidam peregrè profectus vocauit ſeruos ſuos, tom.4.31.M
In carcere eram,& non veniſtis ad me, tom.3.483.O
Pater ſi poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte,tom.5.879.A & tom.3.72.k.& 4.78.A.& 2.949.H xxvj
Præcedam vos in Galilæam, & ibi videbitis me, tom.3.292.I
Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, tom.2.949.A
Videbitis filium hominis ad dexterã virtutis, to.4.203.O
Spiritus promptus eſt, caro autem infirma, to.3.72.I.3.
Iuda oſculo filium hominis tradis? tom.2.950.D
Vigilate & orate,ne intretis in tentationem, tom.4.46.H.& I.135.A
Non cantabit Gallus priuſquàm me ter abneges, tom.1.103.k
Hoc eſt corpus meum, tom.4.313.C
Mundus ſum à ſanguine huius iuſti, tom.5.846.E xxvij
Venit hora quando audient mortui vocem filij dei, &c. tom.2.850.F
Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus,vſque ad ſeculi conſummationem, tom.3.416.H.& tom.1.367.G
Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic, ſurrexit enim, tom.1.361.B
Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris,& filij,& Spiritus ſancti, tom.4.151.K.& 193.A
Quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus, tom.3.118.B xxviij
Illi autem acceſſerunt,& tenuerũt pedes eius ,to. 1.361.A

Ex Marco.

SCiebant enim Chriſtum, ipſum eſſe Ieſum, tom.3.416.H Cap.j
Surge:tolle grabatum tuum & ambula, tom.5.815.X ij
Sic eſt regnum Dei quemadmodum ſi homo iaceat ſemẽ ſuper terram, tom.1.46.C iiij
Effata, tom.4.317.A vij
Veni retro me, tom.2.1073.C viij
Amen dico vobis, quoniam de iſtis aſtantibus ſunt aliqui qui non videbunt mortem,&c. to.4.105.C ix
Nemo bonus,niſi vnus Deus, tomo 4.26.O x
De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum,nec filius,niſi ſolus pater, tom.4.162.H xiij
Nemo tollit panem filiorum,& mittit illum canibus, to.3.216.E xv
Ite in orbem vniuerſum prædicare euangelium vniuerſæ creaturę, tom.4.28.O xvj
Hic eſt filius meus dilectiſſimus, tom. 4.61.E. Euangelium hoc ad verbum explicatur, tom.3.6.A.& ſeqq. xvij

Ex Luca.

ET tu puer propheta altiſſimi vocaberis, tom.4.93.E Cap.j
Aue gratia plena, tom.4.185.C
Ne timeas Zacharia, ecce exaudita eſt deprecatio tua, &c. tom.5.866.H
Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco? to.1.319.A
Mittam filium meum dilectiſſimum,forſitan hunc verebuntur, tom.4.165.D ij
Nunc domine dimitte ſeruum tuum in pace,tom.1.376.X
Et erat ſubditus illis, tom.4.159.G
Nunc dimitte ſeruum tuum in pace,&c. tom.2.1339.H
Et Ieſus proficiebat ætate,& ſapientia,& gratia apud deũ & homines, tom.4.166.H.& 3.295.k
Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius,tom.2.991.M
Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti antè faciem omnium populorum, tom.4.41.F
Nihil amplius exigatis quàm quod, &c. to.5.781.H
Spiritus Domini ſuper me,propter quod vnxit me, tom.4.188.E
Quia mihi tradita ſunt, & cui volo do illa, &c. tom.2.887.I
Surrexit Petri ſocrus & miniſtrabat illis, tom.3.643.C
Hæc omnia mihi tradita ſunt, tom.3.307.I
Exi à me domine quia peccator ego ſum, tom.5.572.C v
Et ſtupor apprehendit omnes, tom.1.608.E
Si vis potes me mundare, volo mundare, tom.2.1133.O

Et

vj Et ſi motuum dederitis à quibus ſperatis recipere, quæ vobis gratia eſt? tom.2.755.B
Eſtore miſericordes, ſicut & pater veſter qui in cælis eſt, tom.4.148.I
Nolite iudicare, & non iudicabimini, tom.1.1340.O
vij Duo debitores erant vni fœneratori, &c. to.2.763.N
Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, &c. tom.4.374.O.& 5.889.K
Remiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum, tom.1.372.H
Edebant & bibebant, nubebant & vxores ducebant, tom.3.255.H
Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne, to.5.867.D
Non ceſſauit oſculari pedes meos, tom.1.351.H
viij Et ſpiritus eius reuerſus eſt ad illam, tom.3.427.K
Cùm ſol autem occidiſſet, omnes qui habebãt infirmos, &c. tom.5.561.L
Si nos eiicis ſine nos, &c. tom.1.16.k
Senſi de me virtutem exiſſe, tom.3.47.L
ix Permitte mihi prius ire, & ſepelire patrẽ, &c. to.5.886.k
Stupebant omnes ſuper magnalia dei, tom.1.608 M
Oportet filium hominis pati, tom.3.473.D
Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur, tom.1.382.B
Cùm venerit in maieſtate ſua, & patris, & angelorum, tom.4.106.C
Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam, tom.1.281.F
x Maria bonam partem elegit, &c. tom.2.1227.M
Videbam Satanam cadentem ſicut fulgur de cælo, to.1.463.G
Nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo, tom.3.371.G
Venite ad me omnes qui laboratis, &c. tom.1.352.O
xj Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt, 153.F.3.
Quod ſi in digito dei eiicio dæmonia, tom.2.1013.A
xij Cùm vadis cum aduerſario tuo ad magiſtratum, da operam liberari ab illo, &c. tom.2.748.M
Quis fidelis & prudens diſpenſator, quem cõſtituet Dominus ſuper familiam ſuam, tom.4.355.M
Illò cógregabo omnia quę nata ſunt mihi, &c. to.1.706.A
Ignem veni mittere in terram, &c. tom.2.1249.E
Dico tibi: non exies inde donec etiam minimum quadrantem reddas, tom.1.610.E
Sint lumbi veſtri præcincti & lucernę ardentes, &c. to.1.164.L
Cui plus committitur, plus debet, tom.1.59.k
Stulte hac nocte repetunt animam tuam à te, to.1.707.L
Ignem veni mittere in terram, tom.4.169.in prologo.
Hoc faciam, deſtruam horrea, &c. tom.1.705.O
xiij Cui ſimile exiſtimabo regnum cælorum. Simile eſt fermento, tom.5.778.G
xiiij Si quis venerit ad me, & non oderit patrem & matrem, vxorem & filios, &c. tom.2.1278.B
Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis, &c. tom.1.372.k
xv Similitudo filij prodigi, quid ſibi velit, to.4 369.E
xvj Facite vobis amicos de iniquo mammona, &c. t.1.284.M
xvij Sicut fulgur corruſcans de cælo, &c. tom.5.815.A
In illa nocte erunt duo in lecto vno, vnus aſſumetur, &c. ibid.
Regnum dei intra vos eſt, tom.3.117.F
Erunt duę molẽtes in piſtrino, vna aſſumetur, to.5.816.B
Sicut fulgur corruſcans ſub cælo, ſic erit & aduentus filij hominis, tom.1.463.H.
xviij Veniens filius hominis, nunquid inueniet fidem in terra? tom.3.254.C
xix Erat homo quidam diues qui in regionem longinquam profectus eſt accipere regnum, & reuerti, tom.4.55.G
Venit filius hominis ſaluum facere quod perierat, tom.3.204.H
Omnis enim qui ſuper hunc lapidem ceciderit, conquaſſabitur, &c. tom.2.965.D xx
Tunc qui in Iudęa ſunt, fugiant ad montes, tom.1.460.O xxj
Hominis cuiuſdam diuitis fructus vberes, &c. to.5.890.k
In nouiſſimis diebus exurget gens aduerſus gentem, &c. tom.5.905.K
Pater ſi vis, transfer calicem hunc à me, tom.4.158.F
In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras, tom.1.608.I xxij
Ecce Satanas expetiuit vos vt ventilet ſicut triticum, &c. tom.2.823.I.& 2.1003.K
Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos, &c. tom.2.790.E xxiij
Hodie mecum eris in paradiſo, tom.2.951.k
Memento mei cùm veneris in regnum tuum, to.5.979.A
In manus tuas commendo ſpiritum meum, tom.2.979.G
Quid ſcis an nocte hac à te repoſcant anima tua, tom.1.590.C
Dimitte illis pater, quia neſciunt quid faciunt, to.2.786.A
Vos autem ſedete in ciuitate, quoadusque impleamini virtute ex alto, tom.4.203.k xxiiij

Ex Ioanne.

EGo ſum vox clamantis in deſerto, tom.5.867.D Cap.j
Non erat ille lux, ſed vt teſtimoniũ perhiberet de lumine, tom.4.194.O
In principio erat verbum, tom.2.976.I
Quia Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, tom.4.176.H
Omnia per ipſum facta ſunt, tom.4.176.k
Quia vidi ſpiritum deſcendentem de cælo, quaſi columbam, & manentem ſuper eum, to.4.308.L
Et ſine ipſo factum eſt nihil, to.2.883.H
Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit, to.3.13.O
Quod factum eſt in ipſo, vita æterna erat, tom.4.97.O.& 2.883.G
In principio erat verbum, &c. tom.4.60.I
Verbum erat apud Deum, tom.2.883.H
Verbum caro factum erat, tom.4.101.C
Et videbitis angelos aſcendentes & deſcendentes ad filiũ hominis, tom.3.292.I
Poſt me venit vir, qui antè me factus eſt, quia prior me erat, tom.4.100.M
Non ſum dignus ſoluere corrigiam, &c. tom.5.610.M
Soluite hoc templũ, & in triduo illud ſuſcitabo, to.3.250.C ij
Zelus domus tuæ deuorauit me, tom.2.1311.H.1312.H
Quid mihi & tibi mulier? tom.5.603.A
Et manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius, tom.5.805.M
Qui non credit iam iudicatus eſt, tom.2.964.I iij
Qui de cælo venit ſuper omnes eſt, tom.4.7.k
Qui credit in me non iudicatur, &c. tom.3.849.O
Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autem nõ credit filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum, tom.4.358 C
Vt omnis qui credit in eum, non pereat, tom.4.357.B
Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt: quod vidit & audiuit, teſtificatur, & teſtimoniũ eius nemo accipit, t.4.15.M
Erat autem ibi fons Iacob. Et fatigatus ſedebat ſic ſuper puteum, tom.1.358.A
Non in circumciſione manufacta neque in neomenijs, & ſabbatho, & diſcretione eſcarũ, ſed in ſpiritu, to.3.298.F
Qui biberit de aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, tom.4.197.B
Meus cibus eſt vt faciã voluntatẽ patris mei, tom.1.153.A
Qui credit in me, aquæ viuæ flumina fluent de ventre eius, tom.3.855.G
Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, &c. tom.4.143.G
Si ego teſtimonium perhibuero de meipſo, tom.5.981.k v
Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vos vitam habere, tom.2.761.F

Angelus ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam, & quotieſcumque deſcendiſſet angelus, mouebantur aquæ, &c. tom.4.321.C

Omne iudicium dedit filio, tom.4.86.A

Non poſſum ego à me facere quicquam, tom.2.1340.H

Non enim quæro voluntatem meam, tom.5.982.D

Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis, tom.4.193.O.& 193.B

Sicut audio iudico, tom.2.1341.O

Amen amen dico vobis, non poteſt filius facere à ſe quicquam, niſi quod viderit patrem facientem, to.4.116.L

Ille erat lucerna ardens & illuminans, tom.2.1260.K

vj Non enim loquitur à ſe, tom.4.219.H

Verba quę locutus ſum, ſpiritus & vita ſunt, tom.5.827.A

Niſi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, to.3.767.K

Ad hoc deſcendi è cælo, non vt faciam volũtatem meam, ſed voluntatem eius qui me miſit, tom.4.79.C

Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me, attraxerit eum, tom.4.46 B

Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi, tom.4.340.I.& 1.525.A

Quem pater ſignauit Deus, tom.1.372.O

Sicut miſit me viuus pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, viuit propter me, tom.4.127.I

vij Mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in ſabbato, tom.2.1269.D

Qui credit in me flumina de ventre eius fluent, tom.1.33.A

Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit, tom.4.83.H.& 146.F

Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, tom.2.843.K

Qui à ſemetipſo loquitur, gloriã ſuam quærit, to.4.83.K

viij Principium qui & loquor vobis, tom.4.98.O

Abraham diem meum vidit & gauiſus eſt, tom.1.521.B

Hanc mulierem inuenimus publice mœchantem, &c. tom.5.1119.D

Qui ſine peccato eſt, prior, &c. ibid.

Omnia quæ placita ſunt ei facio ſemper, tom.4.157.S

Hæc verba locutus eſt Ieſus in Gazophylatio, &c. to.5.1118.I

Cum exaltaueritis filium hominis tunc cognoſcetis quia ego ſum, tom.3.291.B

Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, tom.1.418.O

Ante Abraham ego ſum, tom.4.100.K

Si manſeritis in verbo meo cognoſcetis veritatem. to.2.1218.S

Vos ex patre Diabolo eſtis, tom.3.274.A

Vade, & amodo vide ne pecces, tom.1.277.F

Si ego clarificauero meipſum, claritas mea nihil eſt, tom.4.151.H

x Poteſtatem habeo ponẽdi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, tom.1.390.C

De patre proceſsi & veni, tom.4.190.F

Ego & pater vnum ſumus, 75.M 3.& 2.651.K

Vbi poſuiſtis eum, tom.4.376.H

Quia oportet vnum hominem mori pro populo, tom.1.586.C

Hæc infirmitas non eſt ad mortem, tom.4.129.B

xj Lazare exi foras, tom.5.742.M

Pater gratias tibi ago quia audiſti me, & ego ſciebã quia ſemper audis me, tom.4.220.B

Maria vnxit pedes Ieſu, tom.4.377.B

Niſi granum tritici cadens in terram, &c. tom.5.778.I

Cum exaltatus fuero à terra omnia traham ad me, to.3.897.B.& 4.7.H.& 2.1240.L

Et qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, to.4.153.O

Ex meipſo non ſum locutus, tom.4.153.B

Sicut dixit mihi pater, ita loquor, tom.4.153.F

Si non lauero tibi pedes non habebis, &c. tom.5.564.B xiij

Tu mihi lauas pedes, tom.4.327.H

Supra pectus Chriſti reclinat caput, tom.1.169.B

Qui lauit, non neceſſe habet iterum lauare, niſi vt ſolus pedes lauet, tom.4.327.L

Et poſt buccellam introiuit in eum Sathanas, to 1.199.L

Qui me diligit, diligetur à patre meo, & diligam eum, tom.4.192.I xiiij

Pacem meam do vobis, &c. tom.2.1302.B.& 433.D

Relinque mortuos ſepelire mortuos. tom.1.333.A

Surgite eamus hinc, tom.1 381.F

Tanto tempore vobiſcũ ſum, & adhuc me non cognouiſtis, 14.A.3.

Qui me vidit, vidit & patrem, tn.2.865.C

Venit huius mundi princeps & in me inuenit nihil, to.3.78.F.& 1.366.B

Ego & pater venieмus & manſionẽ apud eum faciemus, tom.2.1237.2

Vado ad patrem, quoniam pater maior me eſt, to.4.81.O

Vos amici mei, &c. 1.314.B

Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt, tom.4.132.H

Vos amici mei eſtis ſi feceritis quę ego præcipio vobis, tom.1.233.F

Cum venerit paracletus ſpiritus veritatis, &c. to.4.190.D.& 4.176.C

Propterea dixi, de meo accipiet, to.4.183.C xvj

Exiui à patre, & veni in mundum, to.3.748.H

Omnia quæ pater habet, mea ſunt, tom.4.78.C

Mulier cum parturit, triſtitiam habet, &c. to.3.255 G

Pater, venit hora, clarifica filium tuum, to.4.141.A xvij

Et dilexiſti eos ſicut me, to.4.148.G

Vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, tom.1.367.L

Pater quos dediſti mihi, cuſtodiui, & nemo ex his periit, niſi filius perditionis, tom.3.382.F

Abierunt retrorſum & ceciderunt in terram, tom.2.966.A.B xviij

Regnum meum non eſt de hoc mundo, tom.3.66.B

Quia exiuit de eo ſanguis & aqua, tom.1.521.B xix

Quia ex illa hora ſuſcepit diſcipulus eam in ſua, tn.5.583.S

Tunc vnus de militibus lancea tetigit latus eius, & de latere eius fluxit ſanguis & aqua, to.4.335.K

Poteſtatem habeo dimittendi te, &c. to.2.1341.D

Venit princeps huius mundi & in me inueniet nihil, tom.1.457.E xx

Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum, Deũ meũ, & Deum veſtrum, to.4.65.P.& 3.287.M

Noli me tangere, &c. to.5.858.M

Maria reſpice ad me, tom.5.558.G

Quid quæris viuentem cum mortuis, to.5.858.O

Vade ad fratres meos, tom.4.114.O

Dominus, meus, & deus meus, tom.2.995.B

Mulier quid ploras? quem quæris? to.5.557.I

Si eum volo manere donec venio, tom.3.148.K xxj

Amen, amen dico tibi, quando iuuenis eras, præcingebas te, & vbi volebas, ambulabas, &c. tom.4.47.K

Ex actis.

ET videntibus illis eleuatus eſt, & nubes, &c. to.5.863.C Cap.j

Et Deum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum quem vos crucifixiſtis, tom.4.66.D ij

Argentum & aurum non eſt mihi, tom.2.756.M iij

Argentum atque aurum non habeo, to.3.159.3

Multitudo autem credentium habebat cor vnum, &c. tom.1.367 L iiij

Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, &c. tom.4.321.C v

Ecce video cęlos apertos, & ſtantem, &c. tom.5.862.I vij

Hic eſt qui fuit in eccleſia in eremo, tom.4.64.L

Ecce video cælos apertos, &c. tom.2.1102.A

Si forte, &c. to.4.172.I viij

Vt aperiatur mihi oſtium verbi ad loquendũ myſteriũ Chriſti, tom.1.187.O ix

x Quod Deus mundauit, tu ne commune dixeris, tom.3. 157.F.& tom.1.544.I
xxij Percutere te Deus incipiet paries dealbate, to.2.1070.D

Ex epiſtol. ad Roman.

Cap.j DEi ſempiterna virtus eſt atque diuinitas, to.4.61.E
Non enim erubeſco Euangelium, &c. to.1.453 F
Seruierunt creaturæ potius quàm creatori, to.4.506.C
ij Scimus enim quoniam iudicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt, tom.1.454.A
Sed noli ô homo diuinæ bonitatis, & patientiæ theſauros contemnere, tom.1.586.D
iiij Ei autem qui non operatur, & credit in eum qui iuſtificat impium, accepta eſt fides eius in iuſtitia, to.4.407.I
Signum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, tom.1.281 G
v Sed regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem, to.2. 990.F
Superabundauit peccatum, vt ſuperabundet gratia, tom. 3.127.H.& tom.5.1110.H
vj Vetus homo ſimul crucifixus eſt, &c. tom.1.609.B
Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, tom.1.705.C
Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, tom.1. 375.K
vij Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, tom.1.578.G
Cognoui peccatum quod neſciebam, tom.1.402.C
Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tom.1.351.F
Scimus autem quia lex ſpiritalis eſt, tom.2.785.F
viij Quia Deus filium ſuũ mittens in ſimilitudine carnis peccati, tom.4.349.O
Indignæ ſunt paſſiones huius temporis ad ſuperuenturã gloriam, tom.2.785.E
Quia vanitati creatura ſubiecta eſt, non ſpõte, t.5.982.M
Neque angeli, neque virtutes, &c. neque creatura alia ſeparare nos poſſit à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu, tom.4.161.E F
Et ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum, &c. to. 1.599.M
Quia poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, to. 5.988.A
Vos autẽ in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, &c. t.4.180.M
Sed in omnibus ſuperamus propter eum qui nos dilexit, tom.2.889.E
Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis, to.t.4.18.A
ix Qui eſt ſuper omnia benedictus Deus in ſecula, tom.4. 178.F
Optabam enim anathema eſſe ipſe pro fratribus meis, cognatis ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ, to.3 52.L
x Quam ſpecioſi pedes euangelizantium, tom.1.353.G
Prope eſt enim verbum in ore tuo, & in corde tuo, to.3. 128.L
xj Noli altum ſapere, ſed time, tom.4.164.L.& to.2. 790.I
Concluſit omnia Deus in incredulitate, vt omnium miſereretur, &c. tom.1.359.L
Non repulit Deus plebem ſuam quam præſciuit, tom. 4.8.K
Reliquiæ ſecundum electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt, tom.2.1005.O
Secundum euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem autem dilecti propter patres, to. 4.8.L
Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, &c. to.1.510.E
O altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, &c. tom.4.130.D
Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curuauerũt genu Baal, to.4.8.K
xij Date locum iræ, tom.5.457.G
Omne quodcunque facitis in verbo aut in facto, &c.to. 5.551.D
Cum omnibus hominibus pacem habentes, tom.1.323 G
Non vosipſos vindicantes chariſſimi, ſed date locum iræ, tom.1.507.I
Nox præceſſit, dies appropinquat, tom.1. 360. O. & 2. 1103.M xiij
Sic vt in die honeſtè ambulemus, tom.2.997.B
Quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta xv
ſunt, tom.1.593.E. Denique totam hanc ad Romanos Epiſtolam habes explicatam, to.3.295.G. & ſeqq.

Ex 1. ad Cor.

Interpretationem huius Epiſtolæ totius habes, tom.3. Cap.j
417.A.& ſeqq.
ABundantes in omni verbo, tom.2.1240.I
Prædicamus Ieſum Chriſtum crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalum, &c. tom.4.7.M
Crux Chriſti Iudæis ſcandalum, &c. tom.2.1333.F
Nam ſapiẽtibus per crucem excelſior factus eſt cęlis, &c. tom.4.103.G
Raptus fui ad tertium cælum, &c. tom.1.157.F ij
Quia ſicut ea quę hominis ſunt, nemo nouit niſi ſpiritus qui in ipſo eſt, &c. tom.4.218.A
Et ſermo meus non in perſuaſione humanæ ſapientiæ, &c. 2.tom.2.1228.H
Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum, tom.4. 164.G
Si enim cognouiſſent, nunquam dominum maieſtatis crucifixiſſent, tom.3.20.M
Qui autem plantat, & qui rigat, vnum ſunt, tom.4.116.H
Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos, tom.1.118.D
Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet, ſecũ- iij
dum ſuum laborem, tom.4.31.L
Habemus theſaurum in vaſis fictilibus, tom.1.309.C
Quia non in ſermone regnum Dei eſt, ſed in virtutẽ, tom. iiij
2.1227.M
Pro minimo mihi eſt vt à vobis diiudicer, &c. tomo 1. 625.F
Qui diiudicat me dominus eſt, tom.2.935.G
Quid vultis? in virga veniam ad vos an in charitate & ſpiritu manſuetudinis, tom.5. 160.M.& 161.C & 4.359.K
Non in fermento nequitiæ & malitiæ, tom.4.198.K v
Scripſi vobis in epiſtula ne commiſceamini fornicariis, &c. tom.4.366.E
Tradidi eum Sathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini, tom.4.360.I
Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. tom.4. 364.I
Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi, tom.4.363.L
Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, &c. tom.4.364.L
Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tanquã vj
ea quæ ſunt, to.2.901.C
Iunctus es vxori? noli quærere ſolutionem, to.5.560.A vij
Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum, to.1.341.F
Qui enim vocatus eſt in Domino ſeruus, libertus eſt Domini, to.1.401.D.E
De virginibus præceptum Domini non habeo, &c. to.5. 644.E
Nobis tamen vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in viij
illum, tom.4.177.A.&129.F
Et vnus Dominus Ieſus, per quem omnia, tom.3.295.K
Nam etſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cœlo, ſiue in terra, tom.4.138.F
Cùm liber eſſem, omnium me ſeruum feci, &c. tom.1. ix
1095.K
Sic currite vt comprehendatis, tom.1.352.H
Sic enitor non vt aera cædens, tom.3.75.H
Si volens hoc ago, mercedem habeo, ſi inuitus, &c. tom. 2.840.H
Ego per omnia omnibus placeo, tom.5.405.B x
Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed, &c. tom.5.503.C

Omnia in figura contingebant illis, &c. to.591 M
Quia patres noſtri omnes baptizati ſunt in nube & in mari, tom.4.310.G.& tom.1.599.K
Numquid æmulamur Dominoꝛ tom.2. 871.G
Bibebant de conſequenti eos petra, petra autẽ erat Chriſtus, tom.4.169.in Prologo. & tom.3.490.C
Omnia in gloriam Dei facite, tom.2. 1444.O & tom.5.837.M
xj Omnis viri caput Chriſtus eſt, caput autẽ mulieris Chriſtus, caput autem Chriſti Deus, tom.4.114.O
Oportet hæreſes eſſe, tom.1. 611.L
xij Nemo in ſpiritu Dei loquens, dicit anathema Ieſu, tom. 4.180.L
Quæ videntur membra corporis infirmiora, neceſſaria ſunt, tom.1.824.I
Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult, tom.4.31.L
Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, &c. to.1.561.D
Nunc autem poſuit Deus membra, & vnumquodque eorum ſicut voluit: hæc verò membra vnde apta, vnde vtilia, &c. tom.4.31.I
xv Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, &c. tom.1. 600 O
Hominem non habeo, tom.4.312.B
Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, tom.2.849.B.& 1005.L
Non omnis caro eadem caro eſt, ſed alia caro hominis, alia volucrum, &c. tom.4.299.M
Primus homo de terra terrenus, ſecundus de cœlo, &c. tom.5.608.B
Vt ſit Deus omnia in omnibus, tom.4.159.L
Sicut portauimus imaginem huius terreni, portemus & imaginem cœleſtis, tom.4.159.K.& to.3.666.E
Sobrij eſtote iuſtè, tom.1.1222.B
Cùm autem ſubiecta illi fuerint omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit, tom.4.157.B.& tom.2.874.C
Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt, tom.1. 604.M

Ex 2.ad Corinthios.

Vide huius epiſtolæ interpretationem, tom.3. 505.A. & ſeqq.
Cap.j DEdit Deus pignus ſpiritum in cordibus veſtris, to. 2.759.H
Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater gloriæ, tom.4. 49.D
Cùm infirmor tunc potens ſum, tom.1.15.M
Si cui quid donaſtis, & ego, &c. tom.4. 354.A
Chriſti enim bonus odor ſumus, tom.4.188.L
iij Sufficientia noſtra ex Deo eſt, tom.1. 607.M
Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, tom.3.116.H
Ad eandem imaginem reformamur de gloria in gloriam, &c. tom.5. 849.I
iiij Et ſi is qui foris eſt homo noſter corrumpitur ſecundum deſideria erroris, &c. tom.1.578.D
Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis, to. 1. 378.2
v Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt noua omnia, tom.4. 7.O
Quia neminem nouimus ex hoc ſecundum carnem, &c. tom.5.947 B
Si quis in Chriſto noua creatura, ibidem.
Qui peccatum non cognouit, ſed pro nobis peccatum factus eſt, tom.4.189.2
Omnes oportet nos ſtare ante tribunal Chriſti, &c. to.2. 849.C
Et homo eſt & quis agnoſcit eum, tom.4.349.O
vij Oportet vos contriſtari in pœnitentia ſecundum Deum, tom.1.170.A
viij In diuitiis ſimplicitatis, tom.2. 1240.I
Qui non tantùm facere ſed & velle cœpiſtis ab anno præterito, tom.5.448.A
Qui multum non abundauit: & qui modicum non minuit, Ibid.
O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ domini, tom. 2.864 G xj
Raptus ſum vſque in tertium cælum, &c. tom.1.352.I xij
Diuidens ſingulis prout vult, tomo 4.79.O
Sufficit tibi gratia mea, tom.1.619.O
Scio hominem in Chriſto, &c. tom.2.882.2.885.A
Qualis cæleſtis, tales & cæleſtes, tom.4.209.F xv

Ex Epiſt. ad Galat.

Huius Epiſtolæ exegeſin vide, tom.3.567.O
PAulus Apoſtolus, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum patrem, tom.3. 269.2 Cap.j
Qui ſe dedit pro peccatis noſtris, tom. 4.68.I
Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro domino Ieſu Chriſto, tom.4.191.M
Viuo autem iam non ego, to.1.170.C ij
Qui ſe tradidit pro me, tom.4.192.k
Quod autem viuo in carne, in fide viuo filij Dei, tom.1. 607.H
Et quaſi infirmi cuſtodiebamur à lege, &c. tom.5.981.I
Abrahæ enim dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius, to. 3.55.G.& 1.143.G.& 174.A
Qui ex fide ſunt, hi filij ſunt Abrahami, tom.3.66.C
Lætare ſterilis quæ non paris, &c. tom.1.724.G iiij
Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur in vobis Chriſtus, tom.3.255.I.& 1.371.L
Illa quæ geſſit Abraham vt de ancilla ſuſciperet ſobolem in figura facta ſunt, tom.1.281.A
Abba pater, tom.4.181.F
Natum de muliere, factum ſub lege, tom 5.868.A
Poſtquam verò venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, tom.4.66.2. & 5.603.B
Dies obſeruatis, & menſes, &c. to.5.798.k
In Chriſto enim Ieſu neque circuncisio aliquid valet, &c. to.5.947.2 v
Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem, tom.5.981.G
Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, tom.1.378.O vj

Ex Epiſt.ad Epheſ.

Epiſtola hæc exponitur, tom.3.601.2.& ſeqq.
SIcut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius, to. 4.50.B Cap.j
Et eramus natura filij iræ ſicut & cæteri, tom.4.14.F ij
Scriptum eſt, quod cùm mortui eſſetis peccatis, conuiuificauit vos in Chriſto, cuius gratia eſtis ſalui facti, &c. tom.4.160.I
Memores eſtote, quod aliquando vos gentes quæ eratis in carne, alienati à conuerſatione Iſraël, & peregrini promiſſionis teſtamentorum, tom.3.271.k.& 2.1339.k
Surge qui dormis, & exurge à mortuis, 208.I.3. iij
Qui operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans eum à mortuis, & conſtituens eum ad dexteram ſuam in cœleſtibus, to. 4.161.2
Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma, to.1.599.K iiij
Expoliate vos veterem hominem cum actibus eius, & induite eum qui baptiſmatis ſanctificatione renouatur, tom.3.95.k
Aſcendit ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia, tom.1. 70.D
Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, &c. tom.4. 209.B
Sacramentum hoc magnum eſt, tom.3.814.O v
Et tradidit ſemetipſum pro nobis, tom.4.68.I
Nolite inebriari vino, ſed implemini Spiritu ſancto, to. 4.337.O
Quia relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, tom.3.47.k

Ita frater ego te fruar in Domino, reſice viſcera mea in Chriſto, tom 3.122.L
vj Regnum Dei intra vos eſt, tom.1.335.A

Ex epiſt. ad Philippenſ.

Cap.j CVpio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, tom.3.104.I. & tom.1.377.D
Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, tom.1.377.C
ij Specie inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, tom.3.158.F. & 309.A & 83.L
Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, tom. 4.81.O
Qui cùm in Dei forma eſſet, exinaniuit ſe, & formam ſerui accepit, tom.4.150.A
Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. to. 4.7.L
iij Saluatorem expectamus Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, &c. tom.1.599.M
Vt in illo inueniar non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt, tom.3.302.C
Puto quia Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, &c. tom.2.1001.B
Quæ mihi lucra fuerunt, hoc duxi propter Chriſtum detrimenta eſſe, tom.3.94.F
Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus ſim, &c. tom.5.503.A
Cauete canes, cauete malos operarios, tom.1.76.
Imitatores mei eſtote, tom.3.160.L
Noſtra conuerſatio eſt in cœlis, tom.1.379.G.K
iiij Omnia poſſum in eo qui me confortat Chriſtus Ieſus, tom.1.597.A

Ex epiſt. ad Coloſſenſes.

Cum ſubſequentibus ordine explicari reperies, tom.3. 651.I. & ſeqq.
Cap.j QVia in ipſo complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipſum reconciliari omnia in ipſo, to. 4.7.G
Ipſe eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus vniuerſæ creaturæ, tom.4.59.H
ij Si mortui eſtis Chriſto ab elementis mundi, quid tanquã viuentes, &c. tom.1.609.C
Fugerunt & non viderunt, tom.1.462.O
Conſepulti ei in baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis, to. 4.368.L
Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, tom.1. 468.C
In quo & conſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis, &c. tom.4.93.O
Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritisquę ſunt omnia ad corruptelam, tom.1.379 I
Exuẽs principatus & poteſtates omnes traduxit, t.3.116.L
iij Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcõdita eſt cum Chriſto in Deo, tom.1.609.C
Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexterã patris ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, tom.4.86.O. & tom.5.859 H
Exuite veterem hominem cum actibus eius, tom.1. 118.D

Ex epiſt ad Theſſalonicenſ.

Epiſtolæ huius capita ordine explicantur, tom.3.673.A. & ſeqq.
Cap.ij NEque enim in verbo adulationis fuimus, neque in occaſione auaritiæ (Deus teſtis eſt) neque gloriam quærentes ab hominibus, tom.3 78.A
iiij Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, &c. tom.1.407.K
De temporibus autem & momentis fratres, non habetis opus vt vobis ſcribamus, tom.4.165 A
v Ipſe autem Dominus ſanctificet eos per omnia, vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus, ſine querela in die Domini ſeruetur, tom.3.198.A
Nolite timere vobis, quaſi inſtet dies Domini, &c. tom.3. 254.A ij

Ex 1. ad Timotheum.

Hoc caput cum ſubſequentibus explicatur, tom.3.695. A. & ſeqq.
SI quis epiſcopatum deſideret bonum opus, &c. tom. 5.653.O Cap.j
Obſecro ergo primum omnium fieri orationes, &c. tom. 5.598.K ij
Vnus enim Deus, & vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, tom.3.269.B
Qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, to.4.9.E
Volo autem viros orare omni loco, leuantes puras manus, &c. tom.4.341.E. & 342.A
Quæ viuens mortua eſt, tom.1.609.B v
Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium, quorumdam autem, &c. to.1.634.A
Peccantem coram omnibus argue, &c. tom.1.610.O
Qui eſt ſaluator omnium hominum, tom.4.49.A
Vino modico vtere propter frequentes tuas infirmitates, tom.1.258.O
Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem, tom.4.93.C. & 4.140.E vj
Deus ſolus beatus & potens, to.4.78.O

Ex 11. ad Timoth.

O Timothee bonum depoſitum cuſtodi, tom.3.278.C Cap.j
Quis fratres præmium non pugnanti dat? tom.1. 545.C
Nemo coronabitur niſi qui legitimè certauerit, Ibid.
Etſi nos infideles extiterimus, ipſe fidelis perſeuerabit, to. 4.397.F ij
Scio cui credidi, & certus ſum quia potens eſt commendatum meum ſeruare in illum diem, to.2.759.H
Bonum depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum qui habitat in nobis, Ibid.
Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis ad docendum, &c. tom.1.593.E. Deni qua tota exponitur, tom.3, 719.O

Ex Epiſt. ad Titum.

Et exponitur integra, tom.3.735.C
HÆreticum poſt vnam correptionem deuita, to. 3. 155.K.

Ex Epiſt ad Hebræ.

Caput totamque epiſtolam habes explicatam, tom.3. 745.A. & ſeqq.
VIrga æquitatis virga regni tui, tom.1.607.G Cap.j
Et adorent eum omnes Angeli eius, tom.4.178.F
Nouiſſimis iſtis diebus locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, to.4.7.G ij
Sine Deo pro omnibus guſtauit mortem, tom.4.81.M. & tom.4.150 C
Nam paulominus quàm angelos minoratum vidimus Ieſum, tom.4.158.E
Erat autem in ſecundo tabernaculo Manna, erat etiam virga Aaron quæ aruit & poſtea refloruit, to.4.329 C
Quia Moyſes fidelis in tota domo ſua, &c. to.1.498.A iij
Propter quod fratres ſanctiſſimi, vocationis cœleſtis participes, &c. tom.4.103.M
Habemus ſacerdotem magnum qui penetrauit cœlos, Ieſum filium Dei, tom.4.113.F iiij
Impoſſibile eſt lapſos renouari in pœnitentia, &c. to.4. 368.L vj
Impoſſibile eſt enim hos qui ſemel illuminati ſunt, & guſtauerunt donum cœleſte, &c. ibid.O
Quoniam de Iuda ortus eſt Dominus noſter, to.1.518.F vij
Nullum ad perfectum adduxit lex, tom.3.857.E
Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, &c. to. 1.606.C x
In caprinis pellibus ambulabãt, ſecti ſunt & leonum molas obſtruxerunt, tom.3.277.O xj

xij Omnis quidẽ diſciplina in præſenti videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris, &c. tom.1.616.H
Si extra diſciplinam eſtis, adulterini & non filij eſtis, to.1.598.C
xiij Adulteros autem iudicabit Deus, tom.2.998.E
Chriſtus vt per ſuum ſanguinem ſanctificaret populum, extra portam paſſus eſt, tom.1.594.D

Ex epiſtol. Iacobi.

Cap.j OMnis homo quidem velox ad audiendum, tom.1.610.B
Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis, tom.1.606.E
Si quis veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, tom.1.610.B
ij Qui totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus, ibid.F
iij Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir, tom.1.614.B

Ex 1. epiſt. Petri.

Cap.j EXultabitis nunc, ſic oportet contriſtari variis tentationibus, vt probatio veſtræ fidei, &c. to.1.611.L
ij Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, &c. tom.4.9.A
Et ipſi tanquam lapides viui ſuperędificamini domus ſpiritualis, tom.1.615.k. & 1380.K
iij Omnis ſapiẽs diues, & replebitur, &c.t.5.949.G.& 951.D

Ex epiſt. Ioannis.

Cap.j QVod erat ab initio, quod audiuimus, & quod vidimus, tom.4.195.L.& tom.1.161.E
Quia Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt, tom.4.194.C
ij Aduocatum habemus apud Patrem, tom.3.100.I
Scribo vobis pueri, quia cognouiſtis patrem, to.2.889.E
Si quis peccauerit, paracletum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum, tom.4.193.F
Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt, tom.5.663.M
Ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis, to.3.371.H
iij Ex hoc cognoſcimus quia manet in nobis de ſpiritu quẽ dedit nobis, tom.4.187.M
Ad hoc enim venit filius Dei, vt ſolueret opera diaboli, &c. tom.5.302.A
Scitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quoniam qui fecit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt, tom.4.131.L
Maior eſt qui in nobis, quàm qui in mundo eſt, tom.1.720.I iiij
Manete in me, & ego in vobis, tom.1.48.I
Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum nó ad mortem, petat & dabit illi vitam Deus, tom.4.356.L v
Eſt peccatum ad mortem, non iam de illo dico, tomo 4.356.L

Ex Apocalypſi.

Apocalypſin totam ordine explicatam habes, tom.5.801.A
EGo Ioannes frater veſter, &c. tom.5.598.C Cap.j
Ego primus, & ego nouiſſimus, tom.5.25.I.2.& 4.355.H
Age pœnitentiam, ſi quominus veniam tibi cito, tom.2.1328.I & 4.556.M ij
Et ſinis fornicari filios meos, &c. tom.5.1575.k
Angelo denique eccleſiæ Ephesi: Memento vnde cecideris, & age pœnitentiam, &c. tom.4.408.I
Habes illic tenentes doctrinam Balaam, tom.1.588.H
Si quis mihi aperuerit, intrabo, tom.2.1331.G iij
Qui vicerit dabo ei ſedere mecum in ſede mea, &c. to.1.370.E
Quoniam tepidus es, euomam te ex ore meo, tom.5.593.E
Venio cito, tene quod habes, nemo accipiat coronam tuam, to.5.607.D
Primum animal ſimile vituli, &c. tom.2.1572.H iiij
Quia ipſe eſt leo de tribu Iuda, tom.1.519 k v
Væ iis qui habitant in terra, tom.5.1134.A viij
Aſcendit fumus incenſorum ex orationibus ſanctorum, tom.5.362.A
Et aſcendit fumus thymiamatum, &c. tom.1.556.H
Quærent homines mortem, & non inuenient eam, tom.5.156.L ix
Agnus qui occiſus eſt à conſtitutione mundi, to.5.491.k
Beatus qui habet partem in prima reſurrectione, tom.2.850.E xx
Et portæ eius non claudentur per diem, tom.5.568.F xxj
Et eduxit me ſpiritus in montem magnum, &c. Ibid.
Et ille Deus cum illis erit, &c. tom.1.310.G
Structura eius ex lapide iaſpide, &c. tom.2.1380.I
Et ſerui eius ſeruient ei, tom.2.1241.E xxij
Si quis appoſuerit ad hæc, adiciet in illũ deus plagas quæ ſcriptæ ſunt in libro iſto, tom.1.160.k

F I N I S.

RERVM AC VERBORVM QVÆ HISCE D. AMBROSII OPERIBVS CONTINENTVR, INDEX LOCVPLES ET COPIOSVS.

LITTERA A.

AAron vocatus à Deo ſigno florentis virga, to.3.766.D
Aaron ſacerdos, Chriſtum ſacerdotem deſignat, tom.1.605.F
Aaron & Hur manus Moyſi orantis vſque ad ſolis occaſum ſuſtinebant, tom.1.601.F
Aaron & Maria Moyſi obtrectarunt, quod alienigenam in vxorem duxerat, tom.1.604.E
Aaron vita functus eſt in manſione Hor, tom.1.613.D
Aaronis virga arida germinauit, to.3.422.C
Aaronis pontificatus inuidentes, à Deo inceſi, tom.3.766.E
Aaronis domus cum ordine ſacerdotali benedictione diuina conſecrata, to.4.34.B
Abacuc canticum publicam mulcebat mæſtitiam, tom.3.120.M
Abacuc prophetauit dulcedinem paßionis dominica, tom.3.120.M
Abana & Pharphar fluuij Damaſci, tom.3.82.A
Abdicatio filiorum natura contraria eſt, tom.3.113.B
Abel, omnia ad deum referens interpretatur, tom.1.172.A
per Abel populus Chriſtianus intelligitur, tom.1.173.C
Abel à germano occiſus, tom.4.391.G
Abel à Deo iuſtus dictus, tom.1.142.F
Abel, cur fratre ſuo ortu poſterior, prælatus fuerit? tom.1.175.E
Abelis ſanguis ad accuſandum ſcelus fraternum de terra clamauit, tom.3.768.I
Abelis ſimplicitas, tom.4.391.G
Abiathar, cauſſa receptionis Dauid, tom.3.99.O
Abia progenies nobilis inter ſuperiores familias, tom.3.10.D
Abigail Dauid mitigat, tom.5.437.L
Abimelech rex monitionis dicitur, tom.1.294.A
Abimelech cur minus Sarræ pudicitiam attentans puniatur, quàm Pharao, tom.1.294.A
per abiron, hæreſes & ſchiſmata in eccleſiam introducentes, ſignificantur, tom.1.605.B
Ablata nobis non repetenda, tom.3.106.B
abortus melior eſt quàm partus ſæcularium, tom.2.822.B
Abortiuum excutientium pœna, to.3.255.M
Abraham pater vanus interpretatur, tom.1.280.L
Abraham hoſpitalis, t.3.104.M. & 5.490.L
Abraham Chaldæus fuit, tom.3.645.E
Abraham vidit Ieſum cum gaudio, tom.3.7.H
Abrahã quomodo viderit Chriſtum, to.3.7.H
Abraham ad magiſterium futuræ ſucceßionis inſtructus eſt, to.5.440.A
Abraham Deus probauit antequam tentaret, tom.1.298.D
Abraham Dominus ab vxore ſua vocatus, tom.3.490.I
Abraham pater omnium gentium, to.4.16.H
Abraham fortißimus ac patientißimus fuit, tom.1.142.I
Abraham vnus, tom.3.148.L
Abraham fratris filium ab hoſte ſeruauit, to.3.104.M
Abraham tranſitus interpretatur, tom.1.313.A
Abraham & Sara filium in ſenectute ſuſceperunt, to.3.25.D
abraham tres vidit, & vnum adorauit, tom.4.64.H
abraham in ſuo conuiuio vina non miniſtrabat, tom.1.674.D
abraham an Deo patri pedes lauerit, to.4.82.A
abraham quercus altæ ſimilis, tom.1.315.I
abraham Deo credidit, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, tom.3.53.D
abraham propria relinquens, & Deum cognoſcens, meruit fidei teſtimonium, tom.3.53.D
abraham quomodo nonagenarius puer dicatur, tom.1.287.G
abraham, Iſaac, & Iacob, & omnes prophetas videbimus in regno cælorum, tom.3.217.C
abraham amicus Dei, tom.3.400.L
abraham per Melchiſedech hoſtias ſuas olim offerebat, tom.4 104.I
abraham ablactans filium, magnum dedit epulum, to.3 256.I
abraham in germine vnius filij mundi futurus pater, tom.4.36.M
abraham qualiter princeps generis Chriſti, to.3.54.F
abraha filij qui, tom 3.66.C
abraha tentatio, tom.1.298.C
abraha ſucceſsio multitudini arenarum comparata, duplex futura promiſſa, to.4.36.L
abraha genus ſunt Iudæi, to.3.302.A
abraha filij non omnes promiſsionis, tom.3.369.C
abraha filij ex lapidibus poſſunt ſuſcitari, tom.3.42.F
abraha hoſpitalitas, to.1.284.I
abraha filij duo, tom.3.142.D
abraha gremium quod, tom.3.216.O
abraha dicta promiſsiones & ſemini eius, 195.L.
abrahams filius ex ancilla ſecundum carnem natus erat, ex libera verò ſecundum promiſſionem, tom.3.60.L
abraha fides, tom.1.267.I
abraha merito deputari nequeunt, qui fidem eius non ſequuntur, tom.3.369.B
abraha generatio Chriſtus eſt, tom.1.307.M
abraha filij principes Sodomorum, & parietes dealbati dicti, tom.3.43.H
abraha duæ generationes duo deſignant teſtamenta, to.1.630.E
abraha promiſſa hæreditas mundi, tom.4.16.I
abraha ſemen non ſecundum carnem, ſed ſecũdum fidem dicendum, to.3.369 A
abraha multiplex probatio, tomo 1.298.C. & ſeq.
abraha apparuit Deus ad Ilicem Mambre, to.3.13.A
abraha deuotio, tom.1.267.I
abraha ſacrificium quale fuerit, tom.1.329.F. & ſeq. copioſè.
abrahams vietus præcipua fides, tomo 3.104.A
abrahams varia virtutes, tom.3 104.M
ab abrahamo dicti Hebræi, to.3.645.D
abrahamo maledicentes, maledicendi, tomo 3.53.D
abrahamo primò eccleſia promiſſa, tom.3.53.B
abrahamo fidei principatus conceſsus, tom.3.105.A
abſalon forma erat egregius, to.5.492.B
abſalon occiſus ſuis corda omnium in ſe cõuertebat. ibid.
abſcondita omnia Deo in promptu ſunt, tom.4.391.H
abſcondita ſordium hominis ignota ſunt, tom.3.11.I
abſynthium oleo tectum, cuiuiſum mors, tom.1.43.K
abſtinere à malis, diſciplina eſt, tom.1.462.D
abſtinentia facit hominem placere, tomo 3.2.C
abſtinentia lorica contra gulam & luxuriam, tom.1 74.C. & 5.664.E
abſtinentia à peccatis bonorum initium eſt, to.2.833.F
abſtinentia & ſobrietatis arma ſumenda aduerſus ſpiritualės nequitias, tom.3.631.H
Abſtinentia vini ſterilitatem matrum Sãſonis

A

& Samuelis fœcundauit, to.1.675.H
Abſtinentia in lubrica ætate difficilior, to.5.460.D
Abſtinentia iuuentutis annos facit ſeneſcere, to.5.1139.A
Abſtinentia diſciplina eſt caſtimonia, tom.1.442.C
Abundat in vno, quod deeſt in altero, to.3.482.A
Abundantia frequenter extollit, tomo 3.650.B
Abyſſus multitudo, & profundum aquarum dicitur, tom.1.16.K
Accipitres rapinis aſſueti, tom.1.91.k. & 1.96.O
Accola huius terræ ſumus, non habitatores, to.1.327.H
Accola qui eſt terræ, habitator eſt cæli, tom.1.327.H
Accuſans ſeipſum, alium non timebit accuſatorem, to.4.376.O
Accuſatorem deſpicit qui non refellit, tom.3.271.M
Accuſatio an tacendo confirmetur, tom.3.271.M
accuſationis excludit inuidiam, qui accuſatores præuenit confitendo, tom.3.207.L
acetum apibus vitam reſtituit, tom.1.100.L
acetum qui dicantur bibere, tomo 1.602.F
achab ſceleratiſſimus, to.3.37.C
achab quomodo ab Elia inuentus dicitur, to.2.710.F
achab rex ſamariæ & vxor eius Ieſabel, pſeudoprophetis credentes, Dei prophetas perſequebantur, & ad idololatriam compellebãt, to.3.383.H
achab quemadmodum dicatur commotus ante faciem Dei, to.1.717.B
achaia quæ ſit metropolis, to.3.505.C
acham furtum ſuum Domino prodidit, to.5.495.A
achimelech fides, to.5.524.C
aconitum homini venenum, to.1.43.L
actus votis æquati, viciſſitudinem reddunt cumulatiorem, tom.3.107.H
actus omnes noſtri Chriſto ſocio vel teſte complendi, to.5.837.M
actus diuerſi diuerſorum membrorum, tom.4.31.H
actus mali tenebris deputantur, to.3.399.k
actus amaritudinis producit fructum dulcedinis, to.4.387.O
actuum noſtrorum Deo reddenda eſt ratio, to.3.764.O
pro actibus noſtris Dominus nobis obdormit aut vigilat, to.5.789.I
actio caſſa, caſſam reddit intentionem, tom.3.8.k
actio vberior quandoque ex intentione exiliore, tom.3.8.L
actio nomini reſpondere debet, tom.5.652.A
actionis principium, intentio, to.3.8.O
actiones nullæ rectæ ſine diuina ſapientia ſunt, tom.4.20.L
actiones rectæ bonaque ſtudia ad Dei laudem atque honorem referri debent, tom.4.2.D
act omnium noſtrarum finis quis, to.1.592.K
actualiter eſſe, & poſſe eſſe differunt, to.4.32.G
per Adam mens intelligitur, tom.1.312.G
adam primus non comparandus cum ſecundo, tom.3.97.F
adam primus qualiter ſe habeat ad ſecundum, tom.3.97.F
adam quorum ſtudio ad peccandum inductus fuerit, to.3.662.D
adam primus humano generi cauſa mortis, ſecundus cauſſa vitæ, to.3.98.A
in adam omnes ſumus obnoxij damnationi naſcendo, tom.5.1167.A
adam ſecundus prælatus primo, to.3.98.A
adam & Eua typus Chriſti & Eccleſiæ, to.3.86.E
adam & Eua typus corporis & animæ, tom.3.86.D
adam quærens veſtimenta, victus eſt, tom.3.275.H
adam diuinitatis ſimilitudinem affectabat, tom.3.77.G
adam ambitioſus, to.3.77.C
in adam mors omnium, to.2.1436.I
adam pater omnium peccantium, to.3.653.E
adam de paradiſo in deſertum ereptus, to.3.71.O
adam ex terra virgine, tom.3.71.G
adam ad imaginem Dei factus, to.3.71.O
adam ſe à facie Dei abſcondit, to.4.383.H
adam Euam non niſi intemperantia prouocante cognouit, tom.5.829.O
adam poſt culpam ſtatim è paradiſo eiectus à Deo, to.4.382.B
adam voluntatis inobedientia mala multa contraxit, & in poſteros multiplicanda tranſfudit, to.4.5.B
ada & Noë comparatio, tom.1.257.C
ada imaginem quæ portet, to.3.501.A
ada ſepultura, & crucis Chriſti locus idem, tom.3.275.G
ada præuaricatio Deo non eſt aſcribenda, to.1.150.B.C
ada filiorum graue eſt iugum à die exitus de ventre matris eorum, tom.4.43.I
adami culpa mors omnium, to.3.86.F
adami duo, to.3.500.k
adami natura ſine vitio, tom.4.5.B
adami filij quomodo à Deo diſperſi, to.4.3.H
adami vulnus lethale deſcendens Samaritanus curauit, tom.3.165.A
adamo dormiente, coſtaque ex latere eius deſumpta, ac loco carne ſuppleto, mulier eſt creata, tom.3.47.H
in adamo mortui, in Chriſto viuificabũtur iterum, to.3.85.A
adama vrbs ob viciniam Sodomorum excidium paſſa eſt, to 4.351.k
de adipibus & pinguedine ſacrificiorum & hoſtiarum, tom.1.200.I
admonitiones augent culpam, tom.4 35.M
adoleſcentis officia, to.5.432.A
adoleſcentis verba vincula ſunt amoris, tom.4.361.F
adoleſcentis copula mulieribus periculoſa, tom.3.281.A
adoleſcentes diſcere, ſenes docere conuenit, tom.4.379.H
adoleſcentum increpatio, qui ſub vſuris pecuniam mutuo recipiunt, tom.2.745.F
adoleſcentum nodus eſt ſermo iuuencularum, tom.4.361.F
adoleſcentula ad vultum iuuenis non debet leuare oculos, to.4.361.B
adoleſcentia vſque ad barbæ lanuginem procedit, tom.1.538.A
adoleſcentia tertia eſt hominis ætas, to.1.537.F
adoleſcentia vicina lapſibus, to.5.633.I
adoleſcentia inualida eſt virtutibus, tomo 2.789.B
adoleſcentia infirma eſt conſiliis, Ibid.
adoleſcentia vitio calet, Ibid.
adoleſcentia faſtidioſa eſt monitoribus ſuis, Ibid.
adoleſcentia illecebroſa eſt delitiis, Ibid.
adoleſcentia peccatum mitiore ſentẽtia aſtringitur, tom.2.1191.G
adoptiuus & verus non ſunt vnum, tom.4.68.K
adorare Deum in veritate, quid ſit, tomo 3.299.G
adoratores quales petat pater cæleſtis, tomo 3.299.G
aduena quis ſit in hac terra, tomo 2.1134.A
aduentus Domini ne fiat ſabbatho, oremus, to.3.256.M
aduentus domini ſecundus, quando fiet, tom.3.251.k
aduentus incarnationis Chriſti introitus dictus, tom.3.748.k
aduentus domini cum igne, to.3.216.L
ante aduentum Chriſti hyems erat, tomo 1.359.L
aduentu domini aduerſariæ poteſtates conturbatæ ſunt, tom.1.1030.E
aduerſa tolerare, ſapienti virtutis exercitium eſt, tom.2.816.B
in aduerſis non debemus animo deiici, tomo 5.890.I
in aduerſis maximè nobis eſt orandum, tom.2.1319.C
aduerſitas immoderata periculoſa ſemper fuit in initiis, tom.1.597.D
in aduerſitatibus ſolamen eſt à culpa vacare, tom.1.785.A
adulatio aliena ab Apoſtolis, to.3.460.I
adulationis expers ſermo noſter eſſe debet, tomo 5.462.G
adulationi nullus apud Deum locus, tomo 3.308 M
adulationibus non attendendum, tomo 5.459.B
qui adulterat opus Dei, graue crimen admittit, to.1.122.B
adulterium religionis eſſe grauius eſt, quàm corporis, tom.5.847.C
adulteros quomodo Deus iudicet, tomo 2.998.B
adulteræ abſolutio, tomo 5.1119.D
adulterium continetur ſub fornicatione, tomo 3.307.G
adulterium religionis grauius eſt, quàm corporis, to.2.1416.k
adulterium cur à Deo prohibitum, tomo 3.398.C
adulterium diuino iudicio morte punitur, to.1.293.D
adulterium eſt veris falſa permiſcere, tom.2.1011.I
adulterium lege prohibitum, to.3.142.D
adulterium in typo ſalutis eſt factum, tomo 1.655.L
adulterium non omne damnandum eſt, Ibid.
adulterium Dauid, tom.1.625.E. & ſeqq.
adulterium ſtupro grauius, tom.1.293.B
adulterij Dauid & Berſabee myſterium detegitur, to.1.650.C. & ſeq.

adulterij

adulterij crimen fugiendum, tom.1.269.C
ædificemus ut conſummemus, tom.3.197.E
ædificationis uia ſequenda potius, quàm contentionis, tom.3.403.L
æger diſcat impetrare, tom.3.92.H
ægri precibus iuuandi, to.3.91.M
ægroti cur minus famelici, tom.3.103.I
ægroti ſanati, prohibentur à Iudæis gloriari de remedio, tom.3.20.M
ægroti omnium populorum à Chriſto ſanitati ſunt reſtituti, tom.3.89.F
ægritudo peccatum repellit, to.4.360.I
ægritudo corporis impedimento non eſt ad perfectionis munus implendum, tom.1.409.O
ægritudinis immedicabilis eſt, non ſentire vulneris acerbitatem, tom.2.1055.L
ægritudines mundi quæ, tom.3.252.K
ægritudines noſtras quomodo portauerit Chriſtus, tom.3.406.B
ægiptus afflictionem mundi ſignificat, tom.5.582.O.& 1.317.C
ægyptus veneno infeſta, tom.3.160.I
ægyptiorum primogeniti cur nocte interempti, tom.2.1197.B
ægyptiorum Dij qui, tom.3.304.M
ægyptiis cur abominationi erãt paſtores ouium, tom.1.182.O
ænigmata ſunt quæcunque videmus, aliquando faciem ad faciem viſuri, tom.3.484.K
ænon oculus ſuppliciorum interpretatur, tom.2.905.A
æqualitas mater eſt iuſtitiæ, tom.1.593.A
æquanimitas adhibenda in ſufferendis iniuriis, tom.5.271.M
æquitas diuina nulla turuatur prauitate, tom.3.749.O
æquitas in iudicio ſeruanda, tom.5.493.L
aër tenebroſus in ſe eſt, tom.1.14.A
aer corpus eſt, tom.1.12.H
aëra cædere quid, to.3.464.M
æs effundendum ut gratia colligatur, tom.3.243.K
æſtus iracundiam ſignat, tom.1.249.C
æſtatem nobis reducit ſolis aduentus, tom.1.65.F.& 66.A
ætas cuique officio ſuo præſcripta, tom.3.18.F
ætas omnis habilis deo, perfecta eſt Chriſto, tom.5.561.H
ætas virtutis appendix eſt, Ibid.
ætas nulla regno Dei infirma, tom.3.204.M
ætas emendationem morum non affert, ſed diſciplina, tom.5.1152.B
ætas plerumque naturam impedit, tom.3.25.C
ætas omnis peccato obnoxia, tom.1.341.B
ætas humana non prius augeri, quàm minui incipit, tom.4.43.H
ætas ſenectutis, vita eſt immaculata, tom.2.192.G
ætas natura eſt, non natura ætatis, tom.3.25.C
ætati honos debetur, to.3.398.C
ætatis mutatio facit cuiuſque mutat naturam, tom.3.19.G
ætates quatuor ſunt hominis, tom.1.336.I
ætatum ſeptẽ ordines per annos ſeptenos diſtinguntur, tom.1.537.F
per ætatum curſus ſeptem vita hominum uſque ad ſenectutem tranſcurritur, tom.1.537.E.F
æterna temporalibus diſſimilia, tom.4.60.H
æthiopum populi draconem acceperunt in eſcam ipſorum, tom.3.148.I.& tom.3.247.L
æthiopia abiecta & vilis latinè interpretatur, tom.1.142.G
æthiopia peccatorum tenebræ ſimiles, tom.2.142.B
affectus diuitem aut pauperem collationem facit, tom.5.447.O
affectus naturalis ratione doctrina inflectendus, tom.5.438.G
affectus interioris clamor quis, tom.2.1300.M
affectus bonus operationes noſtras commendat, tom.1.410.A
affectus precantis ſemper paratus eſſe debet, tom.2.1325.A
affectus vitioſi doctrina cæleſti commutantur, tom.2.1063.K
affectus diues egere nunquam poteſt, tom.1.700.K
affectus puritatem, non obſequiorum ſpeciem requirit Deus, tom.3.154.F
affectus liberalitatem metitur, tomo 5.636.B
affectus ſimplex errorem excludit, tomo 2.906.B
affectus offerentis cõſideratur, non eius munera, tom.1.101.A
affectus ſincerus orationem commendat, non clamor, tom.1.187.I
affectus, non caro, auctor eſt culpæ, tomo 1.401.C
affectus hominum ſæpe mutatur, tom.2.1239.H
affectus noſter tentationibus probatur, tom.2.912.I
affectus ſoli hominis eorum quæ aſpicit, interpres eſt, tom.1.129.B
affectum non ornamenta corporum requirit Deus, tom.5.792.E
quicquid ex affectu puro promitur, hoc eſt decorum, tom.5.491.E
non ut affectuum mutabilitates, ita & generationum progreſſiones ſunt, tomo 1.15.H
affectuum regimen in noſtra eſt poteſtate, tom.1.15.L
affectibus iis quædam etiam flendi eſt voluptas, tom.5.704.F
affectiones quatuor per figuras 4. animalium exprimuntur, tom.5.573.L
affligimur quia interdum deſtituimur protectione cæleſti, tom.2.1018.B
afflictionis locus quis, tom.2.1016.G
afflictiones viro forti coronæ ſunt, tomo 1.317.B
agabus famem futuram ſub Claudio prædixit, tomo 3.481.C
agabus martyrium Apoſtolo Paulo prophetauit, tom.3.481.C
agar ſinagogæ typum gerebat, tom.5.886.G.& 2.1402.A
agar, aduena latinè dicitur, tom.1.281.F
agar verſutia eſt, tom.1.339.H
agar habitatio latinè interpretatur, tomo 1.339.O
ager eccleſia diuerſis fœcundus copiis, tom.5.560.C
ager precio ſanguinis domini emptus, mundus hic totus eſt, tom.5.849.G
ager eſt hic mundus, tom.3.271.M
ager paternus pro vili uſu non eſt alienandus, tom.1.701.F
S. Agnes 12. annorum Martyrium ſubiit, to. 5.528.C
S. Agnetis laus, tom.5.538.A
agnetis virginis Martyrium, to.5.908.C
agnus mundi non pro venia, ſed pro inuidia eſt immolatus, tom.3.210.B
agnus in typo annunciabat remiſſionem peccatorum, tom.5.1118.M
agnus veteris teſtamenti eſcam ſpiritualem figurabat, tom.3.113.D
agnus quem patres manducabant, figurabat paſſionem Chriſti, to.2.1002.A
agnus Paſchalis in Ægypto à populo calceato edebatur, tom.3.160.H
agniculus matris vocem, in multis licet millibus ouium, recognoſcit, tom.1.114.C
agricola crucifixus fuit, tom.5.578.L
agricola quis, tom.3.245.F
agricola martyr, to.5.577.K
inter agricolam & operatorem terræ quæ ſit differentia, tom.1.257.D
agricolas laborioſos imitari debemus, tom.4.367.H
agricultura lex de inſitione eſt, ut ſurculus bonus in non bonam arborem inſeratur, to.3.386.C
ala ignis in flamma, ſcriptura ſunt diuina, to. 1.372 K
alarum nomine virtutes intelliguntur, tom.1.331.M
alea legibus Hunni populi obediunt, tom.2.750.C
alea lex inuiolabilis, tom.2.750.B
aleatores omnes uſuras extorquent, tom.2.749.O
aleph interpretatur doctrina, to.2.1106.D
alcinoi olera non ſpectanda, tom 3.70.
aliena non appetenda, to.3.77.D
alimenta habere, iiſque recte uti, donũ eſt Dei, to.4.21.A
alimenta ſuis quæque ſunt apta virtutibus, to 3.140 K
allegoria eſt, cum aliud legitur, aliud figuratur, tom.1.281.A
alleluia laus Deo interpretatur, tom.2.1106.B
allophylorum ſpecie vitia corporis ſignificãtur, tom.3.2.B
alloquium Dei vitalis anima noſtra ſubſtãtia eſt, tom.2.1172.H
alloquium igniteum Dei triplex eſt, tomo 2.1313.E
altaris participes qui ſiant, tom.3.468.I
altum non ſapiendum, tom.3.387.G
altum ſapientes apoſtatant, to.3.394.B
altum ſapere ſuperbia eſt, tom.3.394.B
aman ſuæ ebrietatis pœnam exſoluit, tom.1.677.F
amara optabiliora ſunt dulcioribus, tom.1.680.H
amara plus proſunt corporibus, Ibid.
amaritudines nucis nomine intelliguntur, to.1.369.B
amazones Aſiam totam contra naturam ſibi ſubiicere, tom.3.667.K
ambitio febris noſtra, tom.3.85.O
ambitio quàm pernicioſa, tom.3.77.A
ambitio blanda eſt dignitatum conciliatricula, tom.3.77.A

Ambitio multos criminoſos reddit, quo alia vitiis mouere non potuiſſent, to.3.77.A
ambitio forenſem habet gratiã, periculum autem domeſticum, tom.3.77.A
Ambitionis natura, tom.3.77.A
Ambitionis remedium, tom.3.77.B
ambitionis flabra manu ſunt deſpicienda, tom.3.76.O
ambitionis author diabolus, tom.3.76.H
ambitione praua caret religioſa deuotio, tom.3.77.B
ambigua quomodo ſunt dilucidanda, tom.3.490.A
D. Ambroſius de forenſium ſtrepitu iudiciorum, & à publica terrore adminiſtrationis, ad ſacerdotium vocatus, tom.4.378.A
D. Ambroſius ſanctum ſpiritum inuocat, vt myſteria detegat, tom.1.650.C
D. Ambroſius pauperi conuiuæ ſe comparat, tom.1.107.L
D. Ambroſius clerum non recepit, quod geſtus eius dedeceret, tom.5.433.L
ambroſius accuſabatur quod virginitatem perſuaderet, tom.5.558.L
D. Ambroſius vaſa myſtica cõfregit, vt captiuos redimeret, tom.5.496.B
D. Ambroſius B. Maria ſuffragia petit, to.5.667.H
ambroſius ſine dilatione, inuitus & coactus, epiſcopus ordinatur, tom.5.1145.M
D. ambroſius non probat eos qui ſe abſcindunt, tom.5.645.k
D. Ambroſij pium votum, tom.1.31.k.& 39.H
D. ambroſij deuota oratio, tom.1.104.G
ambulatio dei quæ ſit, tom.1.165.B
amen, idem eſt quod fideliter, tom.4.117.H
amen, confirmationis verbum eſt, tom.2.968.L
amen, id eſt verum, tom.3.305.E
amatur rarò quod à nullo videtur, tom.3.85.F
amare piè, & piè odiſſe ratione temporis poſſumus, tom.2.1279.G
amare parentes filios, lex naturæ eſt, tom.2.1279.H
amare maritos coniuges, lex diuina eſt, ibid.
amare idem quod velle, to.4.2.B
amare inimicos plus eſt, quàm non æmulari, tom 3.108.H
amantis caduca & rara eſt remuneratio, tom.3.107.L
amantis plus incitatur charitas, ſi ſe prohiberi animaduertat, tom.3.366.C
amor patrum, niſi moderationem teneat frequenter nocet liberis, tom.1.474.A
amor fraternitatis non eſt benignus niſi mutuis ſe præuenerint obſequiis, tom.3.393.A
amor habet & plagas ſuas, tom.5.900.A
amor fraternus cum honore eſt conſeruandus, tom.3.398.B
amor bonus quis, tom.4.4.G
amor dei quomodo ab amore ſæculi diſcernatur, tom.5.681.M
amor vnus ab alio ſuperatur, to.4.34.E
amor erga nos Dei duplex, tom.4.148.H. & 5.582.H
amor Dei ſine inimicitiis diaboli nõ obtinetur, tom.4.51.k
amor inflammat animum, tom.3.85.D
amoris tenera eſt titilatio, tom.5.730.K
amoris febris non eſt minor quàm ſit caloris, tom.3.85.O
amoris laqueus oculus meretricis, tom.4.362.D
amoris vſum nulla diligendi merita excludunt, tom.3.107.L
amoris vincula ſunt verba adoleſcentis, tom.4.361.F
amoris ſymbolum oſculum, tom.4.578.H
amoris incendium non eſt cogitando ac meditando adaugendum, tom.4.361.B
amore compulſus quid agens, tota mente agit, tom.3.668.G
amicus fidelis medicamentum eſt vitæ, tom.5.524.F
amicus fidelis immortalitatis eſt gratia, ibid.
amicus Deo metuitur, to.3.649.D
amicus in aduerſis probatur, to.5.525.H
amicus noxie gratificari non debet, tom.5.524.B
amicior quis nobis, to.3.168.k
amicitia vitæ adiumentum eſt, to.5.525.G
amicus amicum ſi non auderit palam corripere debet, ibid.
amici caro viſitandi ne ſatiati noſtri nos oderint, tom.3.693.O
amici innocentia defendenda eſt, tom.5.525.H
amicitia honeſtatem tuens opibus præferenda, tom.5.524.B
amicitia honeſtati non præferenda, tom.5.524.O
amicitia religioni præponderare non debet, ibid.
amicitia quos iungit, eoſdem vna eademque fides iungere debet, tom.1.307.I
amicitia neſcit ſuperbiam, tom.5.525.G
amicitia conſtans eſſe debet, tom 5.524.F
amicitia conſuetudo coaleta, non facile reſoluenda, tom.3.162.C
propter amicitiam fides non deſerenda, tom 5.525.K
aminadab quid ſignificet, tom.5.708.F. & 1.370.A
ammaunt ſeorſim apparuit Chriſtus, tom.3.290.A
ammon filius Dauid, tom.3.384.G
ammon à fratre Abſalone deceptus eſt per conuiuium, tom.3.384.G
amphora eſt quædam menſura perfectiue, tom.3.260.K
per Anabaladoum gentes ſignificantur, tom.1.521.A
ananias agro vendito, precioque ad pedes Apoſtolorum delato, pauperior effectus, tom.4.380.H
ananias exemplum omnibus auaris eſt, tom.5.860.C
ananias filius Azor pſeudopropheta potius, quàm propheta, to.3.5.B
ananias contradicens, miſſus eſt Saulo manum imponere, tom.3.430.C
anania auaritia, tom.5.860.A
anathema non dicit Ieſũ, in ſpiritu Dei loquẽs, tom.3.476.I
ancilla Abrahami expulſa, retenta eſt libera in domo, tom.3.60.M
ancillarum concubitus quàm pernicioſus, tom.1.278.C.O
angelus lapſus, tom.3.71.k
angelus cur in templo viſus Zachariæ, tom.3.13.A
angelus aliter quàm homo iuſtitia Dei eget, tom.2.1190.E
angelus cur Zachariæ à dexteris altaris aſtiterit, tom.3.14.B
angelus Sathanæ ſtimulus carnis noſtræ, tomo 4.364.H
angelus Zachariæ apparens, inſigne diuinæ miſericordiæ [illegible]ebat, to.3.14.B
angelus nuntius dicitur, to.2.1386.D
angelus quando nobis aſſiſtere credendus, tom.3.15.K
angelus ſemper eſt in circuitu hominis, tomo 2.942.A
angelus paſtores de Chriſti natiuitate edocet, tom.3.35.k
angelus propheta dicitur, tom.2.1386.D
angelus nuncium ſignificat, tom.3.748.A
angelus aliter quàm homo miſericordia Dei eget, tom.2.1190.D
angelus viſus ab aſina, tom.3.102.D
angeli ſine Zelo ſubſtantiæ ſuæ prærogatiuam amittunt, tom.2.1311.M
angeli habẽt diſcretionem virtutis atque prudentiæ, tom.4.113.B
angeli gaudent cum peccator vnus ſeruatur à morte, tom.2.882.C
angeli compatiuntur cum peccator punitur, ibid.
angeli ſunt epiſcopi, to.3.472.O
angeli Iacob proficiſcenti occurrẽtes quid ſignificent, to.1.433.A
angeli ante mundum fuerunt, to.1.8.H
angeli omnes ſtant in circuitu ſedis domini dei, tom.4.146.B
angeli ad miniſterium nati ſunt, tom.2.1213.B
angeli an naturaliter ſint immortales, tomo 4.94.B
angeli in tentationibus protectionis excubias relaxant, to.2.922.D
angeli legum latores, tom.3.751.M
angeli cur Sodomam veſperi venerunt, tomo 1.290.B
angeli ſunt ſpiritus, tom.3.748.M
angeli timentes Deum de periculis eripiunt, tom.5.902.H
angeli ſunt miniſtri & famuli, tom.3.747.L
angeli filij Dei etiam dicuntur, tomo 1.819.K
angeli lucrum ſuum putant hominis redemptionem, to.2.1273.A
angeli nomen eſt officij, non naturæ, tom.3.748.M
angeli pro virginibus militant, tomo 5.536.B
angeli pro nobis obſecrandi, to.5.641.K
angeli nobis ad præſidium dati ſunt, ibid.
in angelo vitium leue grauiore iudicio cẽſetur, tom.2.1191.G
angelorum immortalitas in voluntate eſt creatoris, tom.4.94.D
angelorum legiones vix ſingulis hominibus cuſtodiendis ſufficerent, tom.3.71.k
angelorum magna eſt poteſtas, tom.1.291.G
angelorum linguam ſcire, magnum quid eſt, tom.3.482.F
angelorum lingua quæ, tomo 3.482.F
angelis cum volunt, licet apparere, non verò hominibus videre eos, to.3.13.B

angelica natura non vtique ita corruptelæ obnoxia eſt, vt natura generis humani, tom.2.1190.F
Anguſtia quæ, tom.3.310.C
Animus in aduerſis non eſt abiiciendus, tom.1.69.F
animus author culpæ, tom.4.361.B
Animi vis gemina, to.5.462.I
animus in proſperis non eſt extollendus, tom.1.69.F
animus ebrij hominis inconſtans vacillat, tom.4.362.F
animus paſſionum ſuarum Dominus non eſt, ſed repreſſor, tom.1.397.C
animus ad crucis lignum ſpiritualibus nexibus vinciendus, tom.3.70.
animus niſi ad culpam inclinetur, corporis lapſus in vitio eſſe non debet, tom.1.259.L
animus inquietus proceloſi maris inquietudini comparatur, tom.2.1028.O
animi excellentia in duobus cernitur, tom.5.455.D
animi obtutus purgatur ratione, to.3.2.B
animi ærugo quæ, tom.3.10.A
animi firmitudo incommutabilis quando in homine poßit reperiri, tom.4.47.H
animo plus videmus quàm corpore, tom.4.361.B
animo deuoto factum libenter accepto fertur, tom.3.653.C
animum vincere diuini cuiuſdam viri eſt. to.1.182.C
animum mundare quid, tom.3.104.O
animorum paßiones, ſtudiis doctrinæ & diſciplinæ mitigantur, tom.1.50.E
animorum noſtrorum occulta peruidet Deus, tom.3.669.C
aduerſus animorum ægritudines remedium quod, tom.2.932.M
anima corpori præeſt, tom.3.85.C
anima currus dicitur, tom.1.369.D
anima quomodo à recto labatur, tom.2.1429.B. & ſeq.
anima quo proceſſu priſtinum reparet ſtatum, ibid.
anima noſtra murus eſt, tom.1.382.C
anima & ſpiritus hominis quomodo poßint conſentire, tom.3.198.F
anima bona fragrat ſuaues odores iuſtitiæ, tom.1.363.H
anima quomodo hortus ſit ac dicatur, tom.1.383.G
anima, vuæ inſtar, terræ propinquior, corrumpitur, tom.3.109.F
anima in hoc corpore eſt tanquam in fidibus muſicis, tom.1.385.D
anima vita eſt, tom.1.390.A
anima in ſublimi maturatur, to.3.110.A
anima noſtra paßionibus conſumitur, tom.1.242.A
anima fœcunda bonis operibus, terrarum fertilitati comparatur, tom.2.1027.M
anima præſtantißima cuiuſdam naturæ eſt, tom.5.982.M
anima imperfecta cito calcatur, & verbũ quod concepit, amittit, to.3.255.M
anima iuſti, vt præclara artifex, obſequium corporis quò vult ducit, tom.1.385.A
in Anima totius humanæ vniuerſitatis ſubſtantia eſt, tom.1.120.G
anima cuius naturæ & ſubſtantiæ ſit, tom.5.982.K
anima quibus pennis ſit arctanda, tom.3.310.D
anima viuimus, to.3.763.K
anima virtutibus fulta, cypreßis comparatur, tom.2.1144.H
anima quæcumque crediderit, & concepit, & generat Dei verbum, & opera eius agnoſcat, tom.3.27.I
anima, inſtar aquilæ, alta petere debet, tom.1.381.F
anima quomodo dicatur hortus clauſus, tom.1.363.H
anima quæ impietati patet, pulueri eſt ſimilis, tom.2.846.E
anima & ſpiritu conſentientibus in corpore, orata omnia in effectum poſſe deduci videntur, tom.3.198.F
anima iuſti niſi ſe tentationibus interdũ vrgeri ſentiret, in cuſtodia non maneret, tom.1.611.G.H
anima maleuola ſapientiæ expers eſt, tom.1.329.D
anima iuſti, ſponſa eſt verbi, tom.2.1162.D
anima hominis non ſaluatur ſine carne, nec contra, tom.4.366.C
anima niſi aßiduis tentationibus ſaliatur, inſtar carnis ſale non aſperſæ, corrumpitur, tom 1.606.F
anima bona contemnit viſibilia & ſenſibilia, tom.1.352.K
anima equæ ſimilis eſt, to.1.354.A
anima perſonam non mutat, tom.3.122.D
anima quomodo terra aliquando dicatur, tom.1.321.B
anima in Deo non manens ſibi auctor malorum eſt, tom.1.368.L
anima auari ſubdita eſt luxuriæ corporali, to.1.385.A
anima quæ Dei verbum concipiat, tom.3.27.L
anima noſtra bipertita eſt. tom.1.268.G
anima, auro, argento vel poſſeßionibus non redimitur, tom.2.2005.A
anima eſt immortalis. tom.4.80.M
anima grauata corporis cõiunctione, ingemiſcit. tom.5.983.A
anima noſtra confirmanda eſt ne ſtillet, to.2.1143.I
anima in profundum malorum deueniens, contemnit, tom.3.760.O
anima noſtra currus dicitur, tom 1.331.M
anima quæ vitam creat, mortem non recipit, tom.1.390.B
anima virtutem haurit præſentia verbi, to.1.365.A
anima verbum dei recepturæ diſpoſitio, ibid.
anima quæ ſexum non habet, religioſo imitetur ſtudio caſtitatem, tom.3.28.H
anima perfecta materiam auerſatur, tom.1.350.C
anima corpore tanquam calciamento vtitur, tom.5.610.L
anima quid ſit, tom.1.349.F
anima corpus gubernat & viuificat, ibid.
anima quomodo dicatur fons ſignatus, tom.1.363.I
anima benedicta omnis ſimplex, tom.1.367.K
anima decora quæ dicatur, tom.1.368.H
anima pro anima olim reddebatur, tom.3.255.M.& 4.94.D
anima pium diuinæ imitationis inſigne, tom.1.120.H
anima habet alas ſuas, tom.5.574.H
anima ad imaginem Dei creata eſt, tomo 1.120.G
anima peccatrix, ipſa morietur, tom.3.157.A. 4.94.D
anima impiorum, ſicut ſanguis, ſpargetur, to.1.255.K
anima in manu Dei eſt, tom.1.390.D
anima ſecundum ſui naturam optima eſt, tom.1.350.B
anima operata iuſtitiam formam aquilæ accipit, tom.5.574.O
anima omnis inuitatur ad gratiam, tomo 2.1043.K
anima noſtra, terra eſt, quam benè debemus excolere, tom.2.872.I
anima quomodo corpus dicatur, tom.1.349.D
anima in tẽtationibus viuificatur alloquio Dei, tom.2.1172.H
anima noſtra ſoli Chriſto ſubijcienda, tom.1.384.M
anima vitam corpori humano tradit, tom.1.385.D
anima in duo diuiditur, tom.1.313.B
anima diffuſis cogitationibus huc atque illuc vagatur, tom.1.121.B
anima damulæ ſimilis, tom.1.382.D
anima compatitur corporis, to.1.385.D
anima volatus ſuos habet, tom.5.572.B
anima velut aurum optimum purgatur, tomo 1.373.A
animæ gladius non nocet, tomo 3.38.K
animæ defunctorum oblationibus Deo ſunt cõmendandæ, tom.5.947.A
animæ tranquillitas finis actionum noſtrarum eſt, tom.1.592.K
animæ fortitudo conſummatur in carnis infirmitatibus, tom.4.360.O
animæ languor eſt peccatum, tomo 1.600.K
animæ Domino quàm aurum chariores, tom.5.496.B
animæ à corpore ſeparatæ, comes eſt conſciẽtia, tom.4.392.I
animæ piæ impatientia qualis, tomo 1.351.G
animæ ſanitas eſt qua non poteſt quis peccare, tom.1.600.I
animæ principale eſt mens, & virtus, tomo 1.390.E
animæ magnitudo quæ coram Domino, tomo 3.15.G
animæ verum præconium, tom.1.369.B. & ſequentibus.
animæ conuerſione nihil Deo eſt gratius, tomo 2.1005.A
anima peccatum eſt cum corpus contaminatur, tom.3.305.B
animæ medicus, Deus, tom.4.390.A
animæ pedes ſunt fides & ieiunium, tomo 5.806.K
animæ humanæ motus ſunt quatuor, tomo 1.331.L
animæ cuiuslibet hominis ineſt aliqua voluntas, tom.4.21.A
animæ incorporea & inuiſibilis natura ſimilitudinem præferunt, tomo 5.983.A

Animæ ſanctorum capris comparantur, to.1.1291.M
animam euangelicam, quæ eſt eccleſiæ filia, quomodo Chriſtus primo ſuſceperit, erudierit atque conſummauerit, tom.5.977.M
animam ſuper ſe effundere quid ſit, tom.1.467.B
animam ſuam quis dicatur in vanum accipere, tom.1.386.A
animam ſuam tradens pro Chriſto, amittit eam ſecundum mundum, in futurum tamen conſeruabit eam, to.3.644.L. & 149. C.tom. eod. & 1.281.F
animam non mori cum corpore, ſcriptura teſtimonium comprobatur, tom.1.390.C
animam periculis exponere arduum, tom.3.147.M
animam noſtram quomodo Chriſtus perfecerit, tom.2.1434.O. & ſeq.
animam ſanctam amat Chriſtus, tom.1.652.I
per Animam cæteris Dominamur animalibus, tom.1.120.G
animarum gratia virtutis ſplendore clarificatur, tom.1.220.I
animarum habitacula ſunt ſuperiora, tom.1.390.F
animarum poſt hanc vitam quæ ſit futura lætitia, tom 1.391.L
animarum iuſtarum per ordines quoſdam digeſta lætitia, tom.1.391.L
animarum noſtrarum auriga eſt Chriſtus, to.2.1146.O
animas noſtras deo deuouere debemus, tom.1.446.A
animalia quatuor in apocalypſi, quatuor ſunt euangelia, tom.3.4.O
animalia irrationalia hominem ſui officij monent, to.1.109.E.F
animalia bina miſſa in arcam, to.3.157.B
animalia immunda lex à ſacrificio ſeparauit, tom.1.195.L
animalia omnia expectant requiem, vt à ſeruili opere liberentur, to.3.362.C
animalia irrationabilia natura inſtinctu, noxia ac profutura diſtinguunt, tom.1.44.K. & ſeq.
animalium in homines munera, tom.1.534.O.E
animalium omnia genera, præter hominem, in terram prona, tom.1.109.O
animalibus deteriores æſtimandi qui in vitiis ſuis ſe iactant, tom.2.1055.I
animalibus irrationalibus iuſſu Domini terra præbet pabulum, tom.3.4.F
animantia omnia ſocialia ſunt, tom.1.701.B
animantia omnia præſcripta habent pariendi tempora, tom.1.86.C
animantium cætera genera præter hominem conferre neſciunt, tom.5.305.O
animantium omnium gratia foris, hominis intus exiſtit, tom.5.600.A
animantibus omnibus homo dominatur, to.1.131.G
animantibus omnibus natura inſitum eſt, vt etiam quæ nondum ſibi nocere experta ſunt, quaſi noxia reformident, to.1.146.B
animantibus omnibus innatum eſt, generare ſibi ſimile, tom.1.109.C
anna 84. annû vidua, tom.3.39.O
anna cur laudata, to.3.10.O
Anna docet quales deceat eſſe viduas. tom 5.635.B
anna propheteſſa, filia Phanuel, de tribu aſer, tom.3.38.C
anna orauit Dominum, & genuit, tom.3.254.F
anna non diſcedebat de templo, to.3.38.O
anna qua deuotione Deo ſeruierit, tom.3.38.O
annas princeps ſacerdotum, tom.3.40.L
annulus eſt fidei pignus, tom.4.370.C
Annulus digito Ioſeph inſertus, quid denotet. tom.1.491.O
annulum habens, quid habeat, tom.3.209.A
annulus fidei ſynceræ ſignum, & expreſſio veritatis, tom.3.208.L
annus benignitatis Dominicæ, tom.5.612.F
annus ex contrariis ducitur, tom.1.248.M
annus harmoniæ cantilenæ ſimilis, ibid.
annus apud Hebræos quis, tom.1.67.I
annus ſolſtitialis quis ſit, tom.1.67.I
anni tres myſtici debebantur, vt ſalus populo redderetur, tom.3.16.L
ante quid ſignificet in ſacris, tom.4.100.K
antichriſtus filius diaboli, tom.3.274.A
antichriſtus ſe tanquam Deum oſtenſurus, to.3.254.A
antichriſtus ex tribu dan venturus eſt, tom.1.523.H
antichriſtus quis, tom 4.89.E
antichriſtus à Chriſto, non nomine, ſed factis eſt diſcernendus, tom.3.115.I
antichriſto Iudæi ſunt credituri, tom.2.996.I
antichriſtus ſeſſurus in templo, to.3.253.F
antichriſtus cur ſtare dicatur, tom.3.253.F
antichriſtus quando obtineat, to.3.254.C
antichriſtus aduerſus Heliã & Enoch præliabitur, tom.2.1028.K
vbi Antichriſtus, ibi dies diaboli, tom.2.989.A
antichriſti aduentus execrabilis abominatio eſt deſolationis, tom.3.253.E
antichriſti fides, to.3.9.F
antichriſti tres, tom.3.254.O
antichriſti poteſtas, tom.3.253.F
antiochus à tribus millibus proſtratus, tom.5.457.G
antiochi impia perſuaſio, tom.1.442.A
antipater Herodis hierodulis cuiuſdam filius ab Idumæis è fano Apollinis abductus, tom.3.64.M
antipater legatione fœliciter perfunctus, regni partem affectauit, to.3.65.A
antipater ob fœlicitatis inuidiam occiſus, to.3.65.A
antipater diſciplinis myſteriiſque Idumæorum imbutus, tom.3.65.A
antipater legatus ad Pompeium nomine Hircani miſſus, to.3.65.A
anum legitimi etiam coitus geſtare inſignia indecorum, tom.3.19.O
apis Dea Ægyptiorum, tom.3.304.M
apis Dea in ſimilitudinem vaccæ formata erat, tom.3.304.M
apes legibus non obtemperantes, propria condemnatione ſe mulctant, tom.1.98.B
apes quandam rempublicam curare videntur, tom.1.99.H
Apes regem ſuum ſumma protectione defendunt, tom.1.99.O
Apes oleum necat, tom.1.100.L
Apibus vitam reſtituit acetum, ibid.
Apes regem ſibi ordinant, tom.1.98.B
Apum communitas, tom.1.98.B
apum admirabilis in regem reuerentia, tom.1.98.F & 99.L
apum admiranda induſtria, tom.1.99.H
apum grata in rauco murmure ſuauitas, tom.1.100.L
apibus ſacerdotes comparantur, tom.5.899.A
apibus virginitas comparatur, tom.5.534.I
apollo à quo inſtitutus fuerit, tom.3.411.H
apollinariſtæ negant à Dei verbo perfectum hominem ſuſceptum, tom.3.500.K
apoſtata quis, tom.3.375.I
apoſtolus melior propheta, tom.3.481.O
apoſtolus quandoque eget propheta, tom.3.481.O
apoſtolus Græcè, latinè, miſſum ſignificat, to.3.757.A
apoſtolum non decet eſſe quæſtus & lucri cupidum, to.3.507.M
apoſtoli piſcatores & publicani, nõ nobiles, aut diuites, aut ſapientes, to.3.100.M
apoſtoli non ſolum viderũt Ieſum, ſed & verbi fuere miniſtri, tom.3.8.O
apoſtoli multa pro eccleſia pertulerunt, tom.2.1002.B
apoſtoli diſperſi ſunt inter gentes. ibid.O
apoſtoli qui cum virga miſſi, to.3.160.M
apoſtoli in ſingulis ciuitatibus cum dignis manere edocti, tom.3.145.O
apoſtoli iuſſi tacere de Chriſto, tom.3.20.M
apoſtoli an viſo Domino, ſtatim crediderint, to.3.189.C
apoſtoli cur Samaritanis euangelizare fuerint prohibiti, tom.4.28.L
apoſtoli non omnes Deum videbant, tom.3.14.A
apoſtoli duodecim euangelium aliquod vnanimiter conſcripſiſſe feruntur, tom.3.5.C
apoſtoli ſalibus comparantur, tom.5.905.I
apoſtoli vicarij Chriſti, tom.3.431.H
apoſtoli ſecunda claſſis ſeptuaginta, tom.3.371.O
apoſtoli cur calceamenta depoſuerint, tom.3.45.O
apoſtoli ſine Zona, ſine pera, ſine calceamento, ſine virga cur miſſi, tom 3.45.O
apoſtoli ſunt columnæ eccleſiæ, tom.2.1138.D
apoſtoli ſunt epiſcopi, tom.3.481.B
apoſtoli miſſi prædicare verbum Dei, tom.3.135.K
apoſtoli Spiritu pleni, omnium gẽtium linguis loquebantur, tom.4.379.M
apoſtoli domos ſuas fugati relinquebant, & opprobrio erant infidelibus, to.3.412.M
apoſtoli capita eccleſiæ, tom.3.481.B
apoſtoli nobis miſſi magiſtri, vt eorum ſimus imitatores, tom.3.470.E
apoſtoli veri qui, tom.3.380.L
apoſtoli ſal mundi, tom.3.260.M
apoſtoli habuerunt merita prophetarum, tom.3.154.F
apoſtoli calceati in Euangelium, tomo 3.45.C B
apoſtoli propheta, to.3.481.C
apoſtoli in Aſia & Bithynia prædicare prohibiti, tom.4.29.A

apoſtol

apoſtoli cæleſti lumine, diſtinctis in ſe gratia vocibus, refulſerunt, tom.3.207.O
apoſtoli veſtimenta ſua, Chriſto ad templum euntí, ſtrauerunt, tom.5.808.C.
apoſtoli fontes dicuntur, Ibid.
apoſtoli ſatores fidei per orbem terrarum fuere deſtinati, tom.3.100.L.
apoſtoli rami arboris Chriſti, tom. 3.196.O
apoſtoli nubes cæli, tom.3.260.M
apoſtoli ſunt flores, tom.3.60.N
apoſtoli aliter Iudæis, aliter gentilibus locuti, tom.3.146.C.
apoſtoli fructus vberior ſi multos lucretur, tom.3.199.K.
apoſtoli omnibus dimiſsis, ſecuti ſunt Ieſum, tom.3.262.A.& 89.D.
apoſtoli palmis comparantur. tom.5.809.O.
apoſtoli ſeptuaginta, electi à Chriſto, poſt ſcandalum paſsi, receſſerunt à ſaluatore, tom.3.365 D.
apoſtoli ſequentes fidem Dei, perſecutiones paſsi ſunt, tom.3.675.C.
apoſtoli quando cœperint portare calceamenta Domini, tom.3 45.D
apoſtoli quomodo in iudicium ſpirituale formentur, tom.3.261.F
apoſtoli in viam gentium & ciuitatem Samaritanorum ingredi prohibiti, tom.3.145.C.
apoſtoli geſta Dominica dicere prohibiti, tom 3.45.D
apoſtoli miſsi in orbem vniuerſum prædicare euangelium, to.3. 45. D
apoſtoli miſsi ad oues perditas domus Iſrael, to.3.145.B
apoſtolorum contentio nobis cautioni, non excuſationi eſſe debet, tom.3.261.F
apoſtolorum minima erant tentationes credentium, tom.3.506.C
apoſtolorum doctrinam quid commendarit, tom.3.301.H
apoſtolorum inſtrumenta quæ, to.3. 88. H
apoſtolorum fides magna, tom.5.802.H
apoſtolorum officium ad ſacerdotes tranſmiſſum eſt, tom.4.369.C.
apoſtolorum in Chriſti annunciatione voluntas diuerſa, tom 3.636.O
apoſtolorũ eſt non cogere, ſed docere, t.3.560.K
apoſtolorum quæ diſtantia apud Chriſtum, tom.3.429.F
apoſtolis multiplex à Chriſto data fuit poteſtas, tom. 4.354.H
apoſtolis nihil potuit nocere, tom.3.160.I
apoſtolis peccata remittendi data poteſtas, tom.3. 289. E.
apoſtolis à deo indulgẽtia conceſſa, to.2.944.E
apoſtolis cum Diabolo dimicandum, t.3.194.H
apoſtolis docendi & baptizandi à Chriſto data poteſtas, tom.3.192.L
apoſtolis etiam intercluſa barbaricis montibus regna patuerunt, tom.2.1032.X
apoſtolis cur à Chriſto ſilentium iniunctum, tom.3. 145.H
ab apoſtolis quæ fides exigatur, tom.3.194.H.
apoſtolos martyrium ſubire, cur voluerit dominus, tom 5.872.B
apoſtolatui cur piſcatores & imperiti deſtinati fuerint, tom.3.420.M
apoſtrophe ad cœlites cum imploratione, tom.5.686.M
apparet quis repentinus videtur aſpectus, t.3.13.H
apparere dicitur quod prouideri nequit. tom.3 13.A
appellatio potiori ſemper deputanda, to.1.18.C
appetitus, ad aliquid impellit agẽdũ, t.5.438.I
appetitus nec rationem deſerat, nec præcurrat, tom.5.462.X
appetitus rationi non reluctetur, to.5. 439.H
aqua eſt teſtis noſtræ regenerationis, to.3.261.A
aqua ſynagogæ fœtida eſt, tom.2.1402.A
aqua baptiſmi reſtinguit gehennæ incendium, tom.2.1398.D
aqua non omnis ablutio eſt, tom.3.45.A
aqua baptiſmi flammas conſumit, nec ipſa cõſumitur, tom.2.1398 A
aqua baptiſmi, & ipſa in hominibus, & tartari reſtinguit ardorem, Ibid.
aqua de petra proueniens in deſerto, ſpiritalis erat, figuramque futuri habebat myſterij, tom.3. 465.C
aqua eſt refectio animæ in doloribus conſtitutæ, tom 3.217.C
aqua, iniecto per Moyſem ligno, dulcis facta, quid denotet, tom.5.807.B
vna & eadem aqua viuificat Chriſtus, & extinguit, tom.2.1398.B
aqua miſericordiæ comparatur, to. 2. 1396 H
aquæ quis vſus in baptiſmo, tom.3.261.A
aqua in vinum à Chriſto conuerſa, reſurrectionis myſterium continet. tom.5.801.H
aqua miſericordiæ comparatur, tom.5.818.H
aqua virgultorum omniũ eſt nutrix, t. 1.52.L
aqua peccatum abluit, tom.1.39.H
aquæ, quam ex lacu Bethleem ſitiuerat Dauid, myſterium, tom. 1.636.M.& ſeq.
aquæ in vinum mutatæ in nuptiis, quantum ſit myſterium. tom.3. 142. A
aquæ quomodo ſint ſuper cælos, tom. 1.23.C. D. E. & ſeq.
aquæ vſus in corpore abluendo, tom.3.45.A
aquæ catechumenus comparatur, to.5. 805.I
aquarum in diuerſas ſpecies mutatio, t.1. 52.I
aquarum rigorem temperat clementia cæli, tom.1. 25. B.
aquila pullum degenerem abiicit, tom.1.96.K. L. & 2.1324. H
aquila & priſcilla adiutores Pauli, t.3.411.O
aquila & Priſcilla ex Iudæis fideles facti, tom.3.411.H
aquila vnum ſemper ex pullis abdicat, tom. 1. 96.I
aquila ex ſuis reliquiis renaſcitur, t.4.368.I
aquilæ volantis veſtigia agnoſci nequeunt, tom.4.141.D
aquila in omnes aues regale faſtigiũ, t. 1.96.E
aquila cur ſimilis Chriſtus, tom.3.4.H
aquilæ nomine Chriſtus ſignificatur, tom. 2.1372.G
arada idoneum effectum indicat. to.1.607.L.
aranea nihil argutius, tom. 2. 943.K.
aranea ſimilis eſt impiorum ſubſtantia, tom.2. 824. I
aranea ſimilis eſt qui opus ſuum ſupra Chriſti fundamentum non ponit, Ibid.
aranea ſimiles ſunt hæretici, to.2.943.K.
arbitrium an perdiderint liberum protoparẽtes Diabolo aſſentiendo, tom.4.5.C
arbitrium aſtruens, an gratiam deſtruat, tom. 4. 1.O
arbitrium cur liberum, tom.4. 35.H
arbitrium an habeat liberum, qui ſpiritu Dei non agitur, 45.C
arbitrij liberi electioni an Paulus contrarius, tom.4.25.C
arbitrij liberi deuotio non relaxatur per electionis propoſitum, tom.4.52.H
arbitrij libertas per Spiritum non tollitur, tom. 4.33.E
arbitrij liberi & gratiæ quæſtionum contrarietas, tom.4.1.A
arbitrio ſuo qui decipiantur, tom.4.34.F
arbor extirpanda eſt typus ſynagogæ, tom.3. 193.F
arbor ſterilis fruſtra terram occupat, tomo 4. 367.H
arbor bona quæ, quæque ſint eius fructus, tomo 4.371.M
arbor exciſis radicibus, infrugifera, tomo 3. 307.M
arbor non portat radicem, ſed ab illa portatur, tom.3. 386.O
arbor tenella facilè violatur, robuſta fruſtra tẽtatur, tom.3.71.K
arboris bona aut mala quo ſint prouentus ac fructus, tom.3.169.B
arborem declarat fructus, to.3.109.B
De arborum varietate, ac diuerſis earum vtilitatibus, to.1.49.A.& ſeq.
in arboribus, expetiti concubitus gratia repræſentatur, tom.1.50.A
arca Noe ad arcam fœderis comparatio, to.1. 222.C
arca Noẽ ædificationis deſcriptio, tomo 1, 221.A
arca Noë ædificatio humani corporis figuram repræſentat. Ibid.
arca Noe ſola fuit immunis à diluuio, tom.3. 49.E
arca Noe eccleſiæ veteri figura erat, tomo 5. 788.O
arcæ longitudo & latitudo ſingulos humani corporis ſenſus ad vſum aliquem eſſe compoſitos, denotant, tom.1.222.C.H
arcana qui diuulgat imminuit Chriſti decorẽ, tom.2.1143.L
archangelus ne quidem à peccato immunis, to. 3.87.O
architectus ſapiens quis, tom.3.431.H
archyta Tarentinus dictum, to.5. 437.L
arcus nomine quid intelligatur, tomo 1. 256.H.I
arcus cæleſtis cur diuerſicolor, tom.4.36.I
arcus peccatoris mentis eius eſt, tom.2.879.O
arcus ſignum teſtamenti æterni eſt, tom.1. 256.H.I
argentum auro vſitatius, tom.3.481.B
argentum ſermonem denotat, tom.1.319.H
argento non conciliatur gratia Dei, quæ datur per impoſitionem manuum, & infuſionem ſpiritus ſancti, tom.4.371.H
argenteis à Iuda proiectis, ager figuli emptus ad humandos ibidem peregrinos, tom.3. 272.H
arguat oportet, qui perſuadere nequit, tomo 3. 161.A
argumenta cedunt teſtimoniis, tom.4. 62 D
per arietem verbum plenum tranquillitatis & prudentiæ intelligitur, tom.5.1086.K
aries aerem figurat, to.1.330.B
ariſtarchus particeps & ſocius laborum Pauli, tom.3.671.L
ariſtoteles negat Deum curam mundi habere, tom.5.430.D
arma lucis quæ, to.3.399.K
arma iuſti quæ, tom.2.1238.C.& 5.425.C
arma Dei quæ, to.3.630.D
arma Chriſtianis ſunt præcepta Chriſti, tom.5.

902.I.& 1.720.K
arma militum Chriſti qualia eſſe debeant, tom.3 10.A
arma grauiora ſunt perfidia, quàm arma pugna, tom.2.1312.L
armis bene uti nequit, qui ea rectè ferre non poteſt, tom.3.68.M
armenij ad fidem conuerſi, tom.3.253.C
armenius Auguſtus non imperabat, to.3.31.K
arrius Chriſtum tempore cõcludebat, t.4.60.K
arrius & Sabellius praua interpretatione ſeducunt, tom.3.254.E
arrius conſenſu trecentorum decem & octo epiſcoporum damnatus, tom.4.69.F
arrius refutatur, tom.2.883.G.& ſeq.
arrius & Ætius principes arrianorum, tom.4.58.D
arrius tinea, tom.3.9.D
arrius Chriſtum, priuſquam naſceretur, fuiſſe negabat, tom.4.70.C
arrius Antichriſtus, to.3.254.D
arrius Iudæ ſimilis, tom.4.70.B
arrij de Trinitate opinio, tom.4.53.C
arrij viſcera effuſa, tom.4.70.E
arrij errorum catalogus, tom.4.69.E
arrij argumenta peiora tentamentis Diaboli, quibus Chriſtum aggreſſus eſt, tom.4.96.I
arrij hæreſis, tom.1.161.D.& 661.D
arrij in pſal.2 prauus intellectus, to.4.139.O
arrianum eſt, qui Chriſtum perfectum Dei filiũ natũ de Deo patre negat, tom.3.64D.K
arriani à Ioanne deſignati, tom.4.89.D
arriani Chriſtum pro ſalute datum negabant, tom.4.100.H.
arriani ad ſonum verbi diuini aures obturant ſuas, tom.4.89.A
arriani Dei filium bonum negant, tom.4.58.A.& 76.G.tom.eod.
arriani quando maximè cauendi, to.4.109.E
arriani Chriſto quæſtionem generis inferunt, tom.3.31.K
arriani quod negant Chriſto, Antichriſto non negabunt, tom.3.254.E
arriani velut caupones Iudaici, aquam vino admiſcent, tom.4.101.C.
arriani armis militaribus eccleſiæ veritatem impugnant, tom.3.217.A
arriani Iudæorum fratres, tom.3.216.H
arriani diuiti epuloni ſimiles, to.3.217.A
arriani ſtudiis ſecularibus intenti, to.3.217.A
arriani ſocietatem potentiæ regalis ſibi affectant, tom.3.217.A
arriani dogmatis expoſitio, tom.4.57.F
arrianorum circa deitatem error, tom.4.54.D
arrianis filius diſplicet in quo complacet pater, tom.3.50.D
arriana hæreſis poſt omnes hæreſes cœpit & ex omnibus venena collegit, tom.4.89.D
arriana feces perfidia theſauro noſtro ne miſceamus, tom.3.243 O
arrianiſmo infecta Italia, tom 3.246.D
arrogantia ſit aliena à ſimplicitate, to.3.153.C
arſaphar tuba clangor, ſiue tubicinatio interpretatur, tom.1.607.B
ars ab aue percipi nequit, tom.4.118.E
artem vſus fecit, tom.2.903.I
artium diſtinctio, tom.1.K.L.
artium aliæ ſunt Theoreticæ, aliæ actuoſæ, ibid.
artium actuoſarum diſtinctio, ibid.
artibus bonis ad honores enitẽdum, to.5.493.O
artifex an natura, an verò imprudentia ab imperito ſecernatur, tom.4.119.I
arundines fluuios amant, tom.3.115.M
arundines calamis aptandis idonei, to.3.116.G
arundinibus homines ſimiles, tom.3.115.M
aſer interpretatione latina, ſignificat diuitias, tom.1.524.L
aſerot id eſt, beatitudo, to.1.604.M.
aſinus agnouit præſepe Domini ſui, t.3.193.E
aſinus deſidia corporis, & animi, non oportere nos pigreſcere, monet, tem.1.109.F
aſellus Chriſti non deſpiciendus, tom.3.241.D
aſina maieſtatis diuinæ teſtis, to.3.483.O
aſina angelum Dei vidit, quem homo videre non potuit, tom.3.241.E
aſina ſpecies & forma gentilium, to.3.33.D.& 303.C.& 299.
aſina oculi aperti, tem.3.102.D
aſiongaber interpretatur conſilia Domini, tom.1.612.I
aſpectus Dei ſalus noſtra eſt, tom.2.1030.C
aſpectus facile euaneſcit, tom.4.361.E
aſpectus non obligat, ſed affectus, to.4.361.D
aſſentire quid, tom.3.307.M
aſſenſus multorum plures allicit, tom.3.301.N
aſſenſus ſine actu proprij operis, an ſit excuſabilis, to.3.307.M.
aſſenſum præſtantes delicto, pari reatu debent teneri, tom.3.308.O
aſſirius inanem ac vacuum principem huius mundi ſonat, tom.1.714.A
aſſirius rex ſublatis filiis Iſraël, poſuit quoſdam ad incolenda loca Samariæ, to.3.463.I
aſſirij dirigentes interpretantur, to.1.142.C
aſtra cur tam pulchra creata, to.3.302.F
aſtris an vis omnis aſſignanda, to.3.660.G
aſtutia eſt præmittenda, vt ſit tuta ſimplicitas, tem.4.109.C
athenienſes mortuorum reſurrectionẽ ridebant, tom.3.146.B
athleta Chriſti inluctabilis eſſe debet. tom.2.889.D
athletam ſuum Chriſtus exercet, to.2.985.A
athletæ omnes ſumus in quodam ſtadio ſpiritali decertantes, tom.1.690.D.& 2.889.C
auarus ſibi pauper eſt, tom.5.950.I
auarus terream imitari debet, to.5.891.D
auarus opimus copiis nõ poteſt lætari.t.5.891.D
auarus regnum Dei non poſſidebit, to.3.83.O
auarus non eſt qui modum ſeruat. t.5.485.K
auarus alieno ſemper vtitur, to 5.860.D
auari pœna grauiſſima, tom.3.105.F
auari mens metallo eſt ſimilis, to.2.824.K
auari omnes lepra giezi obnoxij, tom.3.83.G
auari luporum ſimiles, tom.5.861.G
auarum non explet pecunia, tom.1.700.X
auaris omnibus in Anania exemplum proponitur, tom.5 860.C
ad auaros admonitio tom.5.891.D
auaritia idololatriæ comparata, to.3.665.E
auaritia ſatietatem non nouit, to.5.894.L.& tom.1.181.A
auaritia Deo negat quæ eius ſunt, to 3.666.B
auaritia non habet modum, to.2.784.M
auaritia eo egentior quo plura quæſierit, ibid.
auaritia vetus & antiqua eſt. tom.5.495.A
auaritia iuſtitiæ vigorem infirmat, tom.5.445.O
auaritia capax omnium delictorũ, t.3.666.A
auaritia febris, tom.3.83.D
auaritia caput iniquitatis eſt, & fomes, tom.2.1077.A
auaritia quare fugienda, tom 3 200.M
auaritia virtutem effœminat. tom.5.456.B
auaritia poſſeſſionum iura diſtribuit, tom.2.1188.M
auaritia velut radix eſt omnis mali, tom.3.666.A.& 4.379.I
auaritia inani paſcitur voluptate, tomo 3.106.A
auaritia nihil ſceleſtius, tom.3.665.E
auaritia nobis occludit regnum cælorum, to.3.200.M
auaritia ab idololatria non diſtat malitia, ſed diuerſum quod eſt in nomine, tom.3.665.F
auaritia cæcitas eſt, tom.5.860.E
auaritia grauius punita, quàm Idololatria, to.3.82.F
auaritia perfidiæ vicina eſt, to.5.475.D
auaritia eſt ſemper ſitiens, cum ſemper bibat, to.3.666.A
auaritia eſt cauſſa iræ diuinæ, to.3.666.B
auaritia rapinæ ſubdita eſt, tom 2.1298.B
auaritia opus quod, tom.3.666.A
auaritia impoſſibile eſt ſuæ auiditatis implere deſiderium, to.3.666.A
auaritia ſoboles, tom.5.664.A
auaritiam gignit malitia, to 3.307.O
auaritiam aliorum incuſantibus, quid cogitãdum, tem.4.379.I
audacia nutritur impunitate, tom.1.227.I
audaciam quid excitet, tom.3.631.H
audire non intelligitur, qui quæ audit non intelligit, tem.3.133.F
audire myſticum eſt, tom.2.1274.E
audire omnium firmamentum eſt, Ibid.
audientes beati, tom.3.113.E
audientium ſenſus non debẽt per inania ab auditis effluere, tom.3.751.L
auditor verbi, & non factor, cui poſſit & debeat aſſimilari, tom.3.109.D
auditores audita vera norunt, cum eadem à Doctore non neglige animaduertant, tom.3.693.C
auditus euangelij reddit inexcuſabiles, tom.4.6.D
auditus eſt per verbum Dei, tom.3 381.B
auditus ſine fide nil prodeſt, to.3.760.L
auditus fide debet contemperari, tom.3.760.L
auditu multi carent, qui eum ſe habere profitentur, tom.3.266.N
auditum omnes in eccleſia habent, extra non item, tem.3.266.C
auerſio à Deo non eſt diuinæ conſtitutionis, ſed propriæ voluntatis, to.4.36.G
auguſtus Cæſar edictum publicat, vt cenſum profiteatur orbis vniuerſus, to.3.31.G
auguſtus an totius orbis fuerit dominus, tomo 3.31.K
auguſti Romanorũ reges appellati, to.3.372.M
aula diſſoluta deſcriptio, to.1.177.E
auris Malchi cur potiſſimum à Petro percuſſa, tem.3.265.E
auris non habenda in ſpecie, to.3.265.E
aures ſpinis & tribulis ſepire iubemur, linguamque nequam audire vetamur, to.3.59.K.& to.4.39.O
aures cur extantiores, tom.1.128.H
aures Chriſto non claudendæ, vt Syrenibus, ſed reſeranda, tom.3.70.
aurum vt neceſſarius vſus, ita & decora ſpecies, tom.1.223.I
aurum & argentum non natura precioſum, ſed hominum voluntas effecit, to.5.833.H
aurum ſubtilitas dicitur, tom.2.857.A

aurum

aurum & argentum diuinam vim non habet, tom.3.145. E
aurum & argentum Dei eſt, tom.3.666.B
aurum igne non corrumpitur, tom.3.432.
aurum cur Chriſto oblatum, tom.4.57.C
aurum & argentum vilis & abiecta materies, tom.5.833.H
aurum & argentum iudæorum vituli caput figurat, tom.3.268.H
aurum pro inuentis prudentibus accipitur, tom.1.141.C.
aurum factum à quodam quicquid tangeret, tom.3.142. A
aurum eſt munus regium, tom.3.33.F.& tom.4.57.C
aurum mentem denotat, tom.1.319.H
aurum argento melius, tom.3.481.B
auri in eccleſia vſus, tom.5.496.B
auri & argenti poſſeſſio apoſtolis interdicta, tom.3.159.K
auro mens noſtra comparatur, to.1.319.H
author errorum etiam reus culpa eſt. to.3.213.E
author & opus idem eſſe nequit, to.4.58.A
authoris factum nocet hæredi, tom.3.82.E
auxilium non ſperādū ab homine, to.3.430.A
aZimorum ſubcinericiorum coctio quid denotet, tom.1.596.H

LITTERA B.

BAbilon confuſio interpretatur, t.1.264.k
Babilonij regnāte Iechonia Iudæā vaſtantes diripuerunt, tom.3.64.L
Babilonij Deum beli figmentum vocarunt, tom.3.304.L
Babiloniorum Dij qui, tom.3.304.L
Babilonicam turrim extruentium lingua confuſa, ne impietatis opus augerent, t.3.266.C
Bathel, quid interpretatum ſignificet, tom.1.458.A & 268.k
Baiulorum ſeptuaginta millia ſtructura templi adhibito, tom.3.48.K
Balaac moabitarum Rex aduerſum populum Iſraeliticum inſidiis vtitur, tom.1.617.F
Balaac præmiis Balaam tentat, to.5.495.B
Balaam prophetia, tom.3.34.D.& 483.H. to. eod.
Balaam filium Beor ab aſina maieſtatem Dei edoctus, tom.3.483.G
Balaam magus, tom.1.627.F
Balaam docebat Balach mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, tom.4.356.M
Balaam à Pergamenis cultus, to.4.356.M
Baneiatbam excolationē ſignificat, to.1 610.F
Bathuel ſap entia dicitur, tom.1.456.L
Bathuel loiuē filia Dei interpretatur, ibid.
Bathuel domus ſapientia interpretatur. tom.5.1101.H
BaptiZat in lacte dominus, tom.2.1291.L
BaptiZare minus eſt quàm euangeliZare, tom.3.420.k
qui BaptiZatur iuſtificat deum. to.2.1316.I
BaptiZatus moriens ſine grauioribus criminibus, de vita tranſit in vitam, to.4.383 k
BaptiZatus ſacramentum violans peccat, Deūque à ſe repellit, tom.4.383.L
BaptiZatus Chriſto mundo moritur, t.3 663.L
BaptiZati pro mortuis non erant catholici, tom.3.497 C
non BaptiZati requiem cælorum intrare non poſſunt, to.1.343 I
BaptiZati omnes in morte Chriſti ſumus baptiZati, to.4.368. K
BaptiZati in primitiua eccleſia linguis cur locuti, tom.3.483.G
in BaptiZatis Chriſtus crucifigitur, t.4.368.k
Baptiſma non vnum eſt, tom.2.1128.I
Baptiſma vnum in nomine trinitatis eſt, tom 4.57.C.
Baptiſma in Exodo prædictum, t.3.113.D
Baptiſma pœnitentia & gratia differunt, tom.3.45.A
Baptiſma Ioannis habebat delictorum pœnitentiam, tom.3.48.L
Baptiſmatis figura fuit mare rubrum, tom.2.1054.A
Baptiſmatis gēatia quæ, to.2.1398.B
in Baptiſmo Chriſti aperiuntur celi, Ibid.
per Baptiſmatis ſacramentum Chriſtus quid operetur, tom.2.895.I
Baptiſmatis dominici cauſſa, tom.3.46.B
Baptiſmatis teſtes tres, tom 3.261.A
in Baptiſmatis ſacramento homo exterior interit, tom.5.522.I
Baptiſmatis typum Elias demonſtrauit, tom.1.692.I
Baptiſmatis ſacramenta per Iohannem à Deo promiſſa, tom.4.354.D.
per Baptiſmatis operationē moriuntur hominis culpa veteris, tom.1.587.H
Baptiſmatis verba ſunt ſollennia, to.3.420.L
in Baptiſmate Deus iuſtificatur, tom.3.129.M
in Baptiſmate plena ſtatim fit purgatio, tom.2.1105.B
Baptiſmate multi etiam ſine bonis operibus renouati, tom 4.13.C
Baptiſmata cur non ſint plura, ſed vnicum tantum, tom.4.369.A
Baptiſmus peccatori diluuium, conſecratio fidelis eſt, tom.5.824.C
Baptiſmus velut ignis quidam peccata conſumit, tom.1 69..G
Baptiſmum quis merito deſideret, tom.3.48.L
Baptiſmus an ad mortē referuandus, t.3.206.F
Baptiſmus Chriſtianorum gratior illo, quo ſaluator baptiZatur, to.5.835.E
Baptiſmus non requirit pœnitentiam, operis aliquod, tom.3.388.M
Baptiſmus ſolam ex corde profeſſionem requirit, tom 3.388.M
Baptiſmus ablutio lepræ, tom.3 81.F
Baptiſmus operit ac tegit peccata & crimina, tom.4.394.B
Baptiſmus valet in remiſſionem peccatorum, tom.3.42.A
Baptiſmus ſuſceptus pro mortuis an efficax ſit tom.3 497.D
Baptiſmus habet confeſſionem & veniam peccatorum, tom.3.120.G
Baptiſmus olim quàm neceſſarius reputatus, tom.3 497.E
Baptiſmus reuocatio noſtra eſt, tom.2.984.k
Baptiſmus pœnitētia Ioannis fuit, t.2.1058.B
Baptiſmus Ioannis à publicanis aditus, tom.3.44.G.
Baptiſmus iterandus non eſt, tom.1.599.k
Baptiſmi Ioannis & Chriſti differentia, tom.3.282.D.& 144.G. tom. eod.
Baptiſmi Chriſti myſterium, tom.5.804.C
Baptiſmi vis ac integria, quanta, t.4.383.k
per Baptiſmum quomodo Deus iuſtificetur, tom.3.119.L
in Baptiſmo culpa remitti poteſt, lex aboleri nō poteſt, tom.5.466.G
in baptiſmo Chriſti aperiuntur tartara, Ibid.
baptiſmum pœnitentiæ lauacrum negant Nouatiani, tom 4.354.B
poſt baptiſmum nullum aliud remedium conſtitutum eſt, quàm pœnitentiæ ſolatium, to.3.627.A
baptiſmum vnum eūdémque habemus per ſpiritum ſanctum, to.3 478.D
per baptiſmum conſepulti ſumus Chriſto in morte, to.4.368.I
per baptiſmum renouamur & renaſcimur, to.4.368.I
ad baptiſmum acceſſuris quid agendū, tomo 4.374.E
poſt baptiſmum rectè viuentes non longè abſūt à merito promiſſæ reſurrectionis, to.3.399.H
baptiſmo præfecti Apoſtoli, to.3.292.L
in baptiſmo, veteri homine depoſito, nouus aſſumitur, tom.3.661 A
baptiſmo Dei in ſpiritu & igne abluimur, to.4.354.D
baptiſmo, an pœnitentia interueniente peccata remittantur, quid intereſt, to.4.354.E
ſine baptiſmi an remiſſionem peccatorum poſſimus habere, to.3.430.D
in baptiſmo remiſſio omnium noſtrorum peccatorum eſt, to.4.354.D.& 14 D.to.eod.
in baptiſmo quid operetur, tom.4.354.E
barbari ſunt, qui Romani non ſunt, tom.3.301.C
barbari iidem, qui & gētiles, to.3.301.C
barbari iuſtitiam duce natura ſectabantur, to.3.667.I
barbari degeneres facti, to.3.667.I
barbari viri canum more rabidi effecti, tom.3.667.k
barbari carne humana paſti, tom.3.667.k
barbarorum mulieres viri lege vſi, tomo 3.667.K
barbaros à Scythis ſegregauit Deus, vt ſeruum à libero, to.3 667.I
barnabas & Paulus audientes blaſphemos, excuſſis veſtimentis ab iis receſſerunt, tomo 3.626.C
barrabas patris filium latinè ſignificat, tom.3.274.A
baſan confuſio interpretatur, to.1.523.M
baſilides quidam euangelij author, tom.3.3.C
baſis aurea timor plenus diſciplinæ, tom.2.1258.D
beatus eſt ille, qui victor ſuarum eſt poſſionū, tom.5.474.I
beatus in hac vita nemo eſt, tom.2.833.C
beatus quē maledicta non ſentit, tom.2.1164.H
beatus quem maledicta non promouent, ibid.
beatus quis dicatur, tom.1.415.K.& 2.833 C
beati & illuſtres viri plerumque grauiſſimè peccaſſe deprehenduntur, tom.3 63.K
nihil beatum niſi quod à peccato alienum eſt, tom.5.472.D
beatum eſſe oportet qui alios beat, to.4.94.C
beatum fieri plus eſt quàm diuitem, to.1.513.E
beata quæ credidit, tom.3.27.I
beatitudo diuino iudicio inde incipit, vbi ærūna æſtimatur humana, tom 5.430.L
beatitudo hominis cauſa inuidiæ fuit, tom.1.159.G
beatitudo perfecta in tribus conſiſtit, tom.1.338.B.
beatitudo doloribus & neceſſitatibus adipiſcitur, tom.5.473.G

Beatitudo ſecundum interiorem conſcientiam æſtimanda, tom.5.429.E
Beatitudo quibus modis ſecundum philoſophos æſtimanda, tom.5.471.C
Beatitudinis palma in martyrio, tom.3.104.G
Beatitudinis delectatio ſummum virtutis incentiuum eſt, tom.2.827
Beatitudinem timor efficit, to.5.421.A
Beatitudinem non minuunt quæ augere non ſolent, tom.1.408.K
Beatitudines apud Lucam 4. apud Matthæum vero octo, tom.3.102.A
Beatitudinum ordo cognoſcendus, tom.3.102.C
Beelſepphon, Dominus aquilonis interpretatur, tom.1.597.D
Bellum inteſtinum, maximum malum, tom.3.372.L
Bellum quotidianum nobis eſt ſubeundum, tom.1.334.O. & tom.2.119.C
in Bello fides & iuſtitia ſeruanda, t.5.446.G
Bella Gothica ab Ezechiele prædicta, tom.4.90.A
Bellorum tumultus mundi quoddam ſignificant excidium. tom.5.905.I
Belus princeps Babiloniorum, to.3.304.I
Bene agenti vel cogitanti quando laus ſua futura, tom.3.455.H
Bene agentes palam agunt, tom.3.399.K.
benedictio Ruben prophetia magis, quàm benedictio fuit, tom.1.516.K.
benedictio Aſer, & de miſterio eiuſdem, tom.1.524.L
benedictio Gad, & de myſtica eius interpretatione, to.1.524.G
benedictio Nephthalim, & myſtica illius declaratio, tom.1.525.G
benedictio Ioſeph, to.1.526.B
benedictio ſanctificationis & gratiarum votiua collatio, tom.1.516.K
benedictionis Symeon, & Leui miſtica expoſitio, tom.1.517.C.O.& ſeq.
benedictionis vltima hæreditas ſanctificationis opes ſucceſſoribus largitur, to.1.313.E
de benedictione Iſſachar & myſtica eius expoſitione, tom.1.522.O
de benedictione Iudæ, & miſtica eiuſdem ſignificatione, tom.1.518 B.& ſeq.
de benedictione Zabulon, & miſteriis illius, tom.1.521.O.
bene eſt faciendum dum habemus tempus & occaſionem, tom.3.392.I
benefacientes benefacientibus nullam habemus gratiam, to.3.107.I
benefactum ſi male cogitaueris diuino iudicio non comprobatur, tom.3.22.L
beneficus quis, to.3.107.H
beneficij cito irrepit obliuio in rebus ſecundis, tom.1.485.F
beneficium tollit mercedis ſuſceptio, t.1.274.B
beneficium vberiore menſura reddendum, tom.5.449.I
beneficium largientis prabentis magis permanet, quam ſuſcipientis, tom.5.892.O
in beneficio pari quis prior, to.3.107.H
in beneficio reddendo plus animus, quàm cenſus ſpectatur, tom.5.450.L
beneficia non ſola fiunt pecunia. to.5.494.I
beneficia non vulganda, tom.3.90.E
beneficia cur non omnia in vnum collata, tom.3.391.L
beneficia diuina plena & redundantia, tom.3.14.O
beneficia Chriſti & incitiua virtutis & pramia ſunt, tom.5.1181.M
beneficia Dei diſtincta ſunt, licet ab eodē proficiſcantur authore, tom.4.93.B
beneficia quomodo penſentur, to.3.107.H
beneficia in nos Dei maiora omnibus aduerſitatibus, tom.3.366.O
beneficiorum diuinorum retributio quæ. tom.5.837.I
beneficiorum indigni qui non remunerantur authorem, Ibid.
beneficiorum retributio antipelargoſis dicitur, tom.1.94.B
beneficiorum Chriſti memores ſemper eiuſdem protectione tuti erimus, tom.3.416.H.
beneficiorum Dei nulla debet irrepere obliuio, tom.1.184.K
beneficiorum diuinorum retributio quæ, tom.2.826.O
beneficentia hominis peculiaris eſt, to.5.505.O
beneficentia nulla eſt, vbi nulla eſt beneuolentia, tom.5.446.L
beneficentia in beneuolentiam & liberalitatē diuiditur, tom.5.446.K
beneuolentia liberalitate potior, t.5.450.I
beneuolentia liberalitati coniuncta eſt, tom.5.451. A
beneuolentia cibus nullus dulcior, to.4.364.I
benignitas Dei patet latiſſimè, to.3.109.A
benignitas Dei qualis, to.5.890.M
beniamin lupus rapax tom.3.118.A
Beniamin de genere ſumus, tom.3.118.B
beniamin paulum præfigurauit, to.1.494.D
beſtia norunt remedia ſua, to.1.114.E
beſtia nihil nobiſcum habent commune naturæ, tom.1.254
beſtia agri, irrationabiles ſunt motus, tom.1.157.A
bethabor nudatio quid ſignificet, to.2.651.M
bethabor lauatio quid ſignificet, Ibid.
bethabee filia plena dicitur, to.1.656.G
bethabee filia ſabbati dicitur, to.2.656.G
bethabee puteus iuramenti dicitur, Ibid.
bethleem ciuitas Dauid, tom.3.31.I
bethania ſignificat domum obedientiæ, tom.3.122.A.& 2.851.G.& 1435.I
bitumen vehementis ad conſtringendum natura eſt, tom.1.222.B
binarius numerus miſticus eſt, to.1.592.b
blaſphemia an remiſſibilis, tom.4.371.I
blaſphemi & irreuerentes à pace excluduntur, cum nec ſalutari eis permittat Ioannes, tom.3.395.I
nemo Dominus, niſi vnus Deus, tom.1.319.I
bonus homo bonum profert, tom.3.109.B
bonum & perfectum eſſe, idem, tom.3.391.H
bonum ſecuritatis & gratia plenū, t.1.320.O
ad quod bonum animas noſtras erigere debeamus, tom.1.461.O.E
quod bonum eſt diuinum eſt, tom.1.461.F
bonum vniuerſum non poteſt penitus in homine obliterari, tom.3.371.K
bonum à mulieribus ſumpſit initium, tom.3.28.H
bonum mali quid agere aut operari indignum & improbabile, tom.3.308.M
quod bonum, hoc & fœcundum, to.1.367.M
bonum nullius eget, tom.1.368.B
bonum nolle ineſt homini, non tamen etiam bonum velle, tom.4.26.A
bonum ſi contra voluntatem fiat amarum eſt & malum, to.3.305.B
bonum ſummum nullius indiget, tomo 2. 1404.M
bonum qui faciat, ne vnus quidem, tomo 3. 60.H
bonum ſummum, eſt virtus ſola, tom.5. 474.H
bonum malum efficitur vtenti per offendiculum, tom.5.404.G
nihil tam bonum quàm charitas, tom.2. 1406.C
nihil bonum niſi quod honeſtum, to.5.472.O
bonum ſummum eſt cognitio Chriſti, tom.2. 1403.H
bonum ſummum vita noſtræ finis eſt, tom.2. 1406.O
boni ſunt in quibus eſt ſpes fidei, tomo 3. p.374.G
tutius boni ſimiles eſſe debeamus, tom.1.461.F
boni omnis authorem laudamus Deum, tom. 4.23.O
boni natura quæ ſit, tom.1.368.K
boni definitione malitia deprehenditur, tomo 1.368.K
bonæ arboris fructus non eſt malus, tom.3. 109.B
bono bonum, quod malo malum eſt, to.3.398.O
bono ſummo nihil deeſt, tom.1.410.B
bona noſtra pauperum ſunt, to.5.896.F
bona externa corporis illecebroſa magis ad peccatum ſunt, quàm fructuoſa ad virtutis profectum, tom.2.833.B
bona fortuna illecebroſa magis ad peccatum ſunt, quàm fructuoſa ad virtutem profectum, Ibid.
bona prouidenda tam coram Deo quàm coram hominibus, to.3.394.E & 12 O.to.eod.
bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas, à Deo, to.4.12.H
bona promiſſa in hac pœnali vita habere nequimus, tom.3.758.A
bona quælibet ſine charitate facilè pereūt, quæ ſine ea prodeſſe nequeunt, to.4.35.O
bona multa, vita æterna non niſi vnica eſt, to. 3.76.L
bona omnia à Deo petenda, to.4.22.B
quæ bona putantur, plerumque impedimento ſunt ad vitam beatam. tom.5.474.G
bona omnia a Deo ſunt, to.3.673.O
bonorum alienorum inuaſores cancro ſunt ſimiles, tom.1.83.G
bonorum initium eſt abſtinentia peccatorum, tom.2.853.F
bonorum propoſitum malorum confabulatione ſubuertitur, tom.3.498.A
bonis cur ſit malè, to.5.432.H
bonis inſidiæ multæ, tom.1.168.M
ex bonis mala orta ſunt, tom.1.368.K
bonitas Dei ſingularis erga gentiles, tomo 3. 387.H
bonitas popularis & grata eſt omnibus, tom. 5.476.O
bonitas diuina nulli vnquam nationi ſubtracta, tom.4.3.K
bonitas fructus eſt ſpiritus ſancti, tomo 2. 872.L
bonitas popularis abundat aliis, cum ſibiipſi ſit reſtrictior, to.3.2.B
bonitas Dei ipſius beneplaciti eſt index, tomo 3.625.B
bonitas Dei non ſpecie præſentium penſanda eſt, tom.2.1079.H
bonitas plerumque credit indignis, to.3.245.O

bonitatis

bonitatis diuinæ æternum & proprium quod ſit, tom.4.48.k
per bonitatem Dei nobis vniuerſa tribuuntur, tom.1.461.F
booz proauus Dauid, to.3.62.A
booz vir iuſtus, t.3.407.I
booz fratri defuncto ex Ruth ſemen ſuſcitauit, tom.3.62.A
booz non prius accepit Ruth in vxorem, quàm calceamenta eius, cui vxor ex lege debebatur, ſolueſſet, tom.4.102.A
bos poſſeſſorem ſuum agnouit, tom.3.193.B
bouis nomine ruralis culturæ labor ſignificatur, tom.2.821.B
bouis nomine Iudæus legis iugum portans intelligitur, to.5.1113.B
boui trituranti os non alligandum, t.3.461.C
boues mugitu dominũ agnouerunt, tom.3.33.B
botrus in phalanga ſuſpenſus, præfigurabat aduentum domini ſaluatoris, tom.5.879.C
botri nomine Chriſtus ſignificatur, to.1.605.B
brachia peccatorum conteri quid ſit, t.2.881.A
breuitas maxima ictu oculi ſignificatur, tom.3.501.C
buxus ſemper viret, tom.1.49.D
buxus elementorum apicibus vtilis exprimendis, tom.1.49.O

LITTERA C.

CAdit fæliciter, quem Chriſtus leuat, to.3.269.D
Cadauera defunctorum aliquando à fœneratoribus pro pignore detinentur, tom.2.749.
Caduca perpetuis non præferenda, to.3.203.K
Caduca quærere vanum eſt, t.5.463.F
Caducum eſt, quicquid ſit ſine charitate, tom.3.483.M
Cæcus cæcum ducere nequit, tom.3.108.L
Cæcus luto curatus à Chriſto, tom.3.266.A
Cæcus Chriſtum filium Dauid confitendo, meruit ſanitatem, tom.3.249.F
Cæco cæcum ducente, ambo in foueam cadunt, tom.3.108.L.
Cæcitas grauis ærumna eſt calamitatis, tom.1.439.L
Cæcitas huius mundi quanta, t.4.15.M
Cœlum vbi ſit, to.4.333.B
Cœlum in iis eſt, in quibus ſunt portæ æternales, tom.2.1238.C
Cœlum piis eſt patria, tom.2.1049.C
Cœlum rerum inuiſibilium argumentum eſt, tom.1.7.I
Cœlum & terra mundi ornatus ſunt, tom.1.7.I
Cœlum principium operis mundani eſt, tom.1.532.I
Cœlum quando clauſum annis tribus & menſibus ſex, tom.3.81.B
Cœlum non aliter nobis aperitur, niſi Petri claues ſumpſerimus, tom.1.694.C
Cœlum camera dicitur, tom.1.32.K
Cœlum molles non ſuſcipit, tom.3.117.A
Cœlum & terra duo ſunt rerum cardines, tom.1.11.L
Cœlum figuram crucis imitatur, tom.5.856.A
Cœlum eſt reſuſcitatorum diuerſorum perẽne, tom.3.279.H
Cœlum cuius vtilitati deſtinatum, tom.4.29.E
Cœli vt cætera elementa commutantur, tom.3.750.D
Cœli menſura quæ ſit, tom.1.108.I
Cœli ſymbolo mens humana ſignificatur, tom.1.235.H
Cœli an facti à patre, ſine filio, tom.4.139.L
Cœli & hominis collatio, tom.1.532.I
Cœli tertij cupidus, præſentes curas contemnit, tom.3.637.C
Cœli clauſi quemadmodum aperiendi ſint, tom.5.831.C.
Cœli virtutes mouentur, to.3.4.O
in Cœlo ſunt & vitiis locus, tom.2.1237.C
in Cœlis qui agant, tom.3.648.H
cœleſtis ſedis copia quatenus promiſſa eſt, tom.3.64.K
cœleſtes poteſtates hominum redemptione lætantur, tom.3.204.I
cœleſtes exercitus laudabant Deum ſuper natiuitate Chriſti, tom.3.35.L
cœleſtium manſionum proceſſus, tom.3.104.I
ad cœleſtes apoſtrophe, cum imploratione, tom.5.686.M.
cæſaris imaginem non habet Chriſtus, tom.3.247.K
cæſaris imago vbi reperiatur, tom.3.247.L
cæſaris debita ſunt reddẽda Cæſari, t.3.247.M
cæſari quomodo non ſimus obnoxij, tom.3.247.
cæſaries in ſenibus reuerenda, tom.1.126.N
cæſaries decor ſpecioſus, tom.1.126.B
cain non tam parricidio, quàm ſacrilegio peccauit, tom.1.166.B
cain parricidarum princeps, tom.4.390.F
cain cur ſignum datum ſit ne occideretur, tom.1.462.B
cain fabricæ diuinæ violator, tom.4.394.E
cain dictus eſt acquiſitio, tom.1.172.A
cain negando facinus, auxit delictum, tom.4.394.C.
cain admonitus à Deo deponere triſtitiam ſuã, tom.4.35.K
cain teſtimonio ſanguinis innocentis conuictus pariter & punitus, to.4.391.L
Cain prius commedit de primitiis terræ quàm offerret Deo, tom.4.393.F
cain facinus ſeptem habet atrocia crimina, tom.4.394.F
cain oblatio cur Deo minus accepta fuerit quã Abelis, tom.4.35.K
cain pertinax malitia inde facta eſt inexcuſabilior, vnde debuit eſſe correctior, tom.4.35.M
caiphas quomodo cũ pyſſimus eſſet, prophetarit, tom.3.481.C
caiphas cur paries dealbatus dictus eſt, tom.3.60.I
caiphas princeps ſacerdotum, tom.3.40.L
caiphæ domus impia, tom.3.266.B
Caius & Criſpus corinthij, tom.3.420.K
calamiſtratum cauſſa quæ, tom.3.254.B
calatha ſonat latinè virgam, tom.1.607.G
calceamentum nuptiale, quod, tom.3.45.O
calciamentum quid ſit pedum ſoluere, tom.1.353.O
calceamentorum vſus apoſtolis interdictus, tom.3.160.G
calceamentum animæ, pudicitia, t.2.1302.B
Caleb non conſenſit infidelibus, to.3.760.L
calix ſalutaris quis, tom.3.103.M
calix martyrio rectè comparatur, tom.5.879.A
calicem Domini & Diaboli ſimul bibere nequimus, tom.3.468.L
calix myſticus ſanguinis ad quid ſumatur à fidelibus, tom.3.474.B
calor reddit vapores in corpore, tomo 4.362.F
calumnia afflictio grauis eſt, tom.2.1304 I
calumnia falſa componit, Ibid.
calumnia piè geſta decolorat. Ibid.
calumnia qui opprimitur non facilè cuſtodit mandata diuina, Ibid.M
calumniatores noſtri precibus adiuuandi, tom.3.106.E
cancri in quærendo cibo quænam ſint præſtigiæ, tomo 1.82.E
cancro qui ſint ſimiles, tom.1.83.O
canes qui beati, tom.3.217.A
canes dominorum cædes ſæpe prodidiſſe exemplis demonſtratur, to.1.113.E.F
canes oblatrant primùm, deinde morſibus in carnem deſæuiunt, to.3.645.A
canum admiranda fidelitas, tom.1.113.E. & 112.H
cantandum grauiter, pſallendum ſpiritualiter, tom.3.121.A
cantandum Deo in cordibus, ne fauore fiat hominum, & fructus amittatur, tom.3.668.K
canticum domini dicitur teſtamentum, tomo 2.1178.C
canticum domini ſicut ros mollior deſcendit è cælo, tom.2.827.
canticum domini, fidem hominum, ſicut grandi imbre quodam ſpiritualis gratiæ infundit, Ibid.
canticum Eſaiæ legentium corda mulcet, Ibid.
cantico laudari deus delectatur, tom.2.827.
cantico deus reconciliatur, Ibid.
caput ornamentum totius corporis eſt, tom.2.1332.I
caput mentis regale eſt, tom.1.212.F
caput noſtrum Chriſtus eſt, to.1.371.M
caput ſuum quid ſit vngere, tom.1.679.I
caput viri eſt Chriſtus, tom.1.527.M
caput corporis eccleſiæ eſt Deus, Ibid.
caput mulieris eſt vir, to.1.527.M
caput omnium eſt Chriſtus, to.1.455.H
caput, ſuprà reliquos corporis artus, præſtantiſſimum, to.1.125 E
caput locus ſapientiæ, tom.3.167.K
caput non inquietari omnium intereſt membrorum, tom 3.301.O
caput velare viri honorificentia & dignitas eius prohibet, tom.3.471.L
capitis commotio quædam reprehenſibilis, quædam laudabilis, to.2.1010.A.B.C
capiti, tanquam conſultori ſuo, cætera membra famulantur, tom.1.126.O
in capite ſenſus ſapientis eſt, to.1.679.L
ſine capite nihil eſt homo, tom.1.126.C
in capite vigor eſt vitæ, Ibid.
in capite gratia venuſtatis eſt, Ibid.
capilli capitis gratus amictus, tom.1.223.K
capilli, quibus mulier euangelica abſterſit pedes Ieſu, quid ſignificent, to.4.378.B
captiuitatis Chriſti & diaboli diuerſitas, tom.5.865.H
captiuitas pretium eſt peccati, to.1.657.B
captiuorum ab hoſtibus redemptio, maxima liberalitatis pars eſt, to.5.484.A
Caph latinè interpretatur curuati ſunt, tomo 2.1224.O
capharnaum illuſtris locus miraculis Chriſti, tom.3.80.L

Capra aquam ſignat, . to.1.330.A
Capra cœtus eccleſiæ comparatur, t.2.1.92.K
capra iuſtorum anima cõparãtur, t.2.1292.M
carcerem nõ timere diſcamus omnes in Ioſeph. tom. 3.263.I
caro noſtra quomodo aliquãdo interire dicatur, tom.4.366. E
caro noſtra mortua eſt in Chriſto, tom.1.656.I
caro noſtra, freti more, diuerſis agitatur paſſionibus, tom. 1. 236.G
caro prona ad vitium eſt, to. 2.1212.I
caro pro operibus carnis ponitur, tom.3. 501.A
caro niſi immortalitate veſtita regnum Dei nõ poſſidebit, tom.3.501.A
caro Chriſti filia ſabbati dicitur, to.1.656 G
caro mortem animæ tranſfundit, tom. 1.385.D
caro idolis oblata reſpuenda, tom.3 460.G
caro non edenda eſt, ſi fratrem ſcandalizet, tom.3.459.M
caro noſtra ſtimulus mentis eſt, tom.1.317.A
caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, to.3.191.H
caro innocens quidem eſt, ſed plerumque peccati miniſtra, tom.4.362 B
caro Chriſti nullum diuinitati detrimentum afferre potuit, nec augmentum, tom.1.648 k
caro noſtra vitula eſt, tom 1.330.C
caro iuncta cum ſapientia eius tranſit in ſpiritum, tom.4.359.M
caro hominis non ſaluatur ſine anima, nec contra, tom 4.366.C
caro voluntatis tantum eſt miniſtra, non auctor culpæ, tom.1.401.C.
caro Chriſti humanorum vitiorum expers fuit, tom 4.376.L
caro Chriſti peccata omniũ operuit, to.1.520.L
caro noſtra conſtat ex quatuor elementorum ſubſtantia, tom.4 376.L
caro concupiſcentiam inflammat, tom.1.368.I
caro omnis ex eadem maſſa, to. 3. 499.G
caro quomodo pro homine nuncupetur, tom.1 349.O
caro non poteſt id effici, quod Deus eſt, tom. 3 641. B
caro Chriſti requiem non etiam corruptionem vidit, tom. 3.126.O
caro quidam tentationum locus eſt, to.1.219.L
caro infirmitatis & doloris lectus eſt, tom.2.958. C
caro infirma minus peccatis eſt obnoxia, tom 4.360 k
Caro Chriſti bona arundo, tom 3.116.K
caro cur ad imaginem Dei facta non eſt, tom 1.120.L
caro Chriſti reclinatio eccleſiæ eſt, t. 2.1144.G
caro peccatis quaſſata, reſurrectionis virtute ſolidatur, tom.3.116.k
caro Chriſti petra dicitur, tom 1.532.k
caro noſtra peccatum abolere non potuit, niſi crucifixa eſſet in Chriſto Ieſu, tom.4 368.k
caro nos non humiliauit, ſed culpa, t.2.1017.A
caro non curanda in cõcupiſcentiis, t.3.400.G
caro Chriſti fulgor eſt gloriæ, tom. 2.1016 B
caro noſtra mortificanda cupiditatibus, ne legi mentis noſtræ repugnet, to. 4.359.L
caro & ſanguis non niſi terrena reuelant, tom. 3. 143. k
caro noſtra locus afflictionis dicitur, tom.2.1016. G
caro animum vereri, eique ſubdi debet, tom. 3.148. M
caro infirma, ſpiritus autem promptus, tom. 3. 264. I
caro ſui natura non eſt in vitio, tom.2.1016.I
caro corruptela illecebra eſt, tom.1.219.L
caro Chriſti antidotum peccati facta eſt, tom.2. 905. B.C.
carnis reſurrectio à quibus negata, to.3.417.B
carnis inebriata mẽs titubat, animus vacillat, cor fluctuat, tom 4.362.F
carnis natura repugnat innocentiæ & integritati, tom.1.572.k
carnis nomine homo terrenus intelligitur, tom.1. 210. L.
carnis oblectatio cauſſa cupiditatis, tom.3.77.F
carnis & animæ copula, tom. 4. 366.D
carnis & terræ ſimilitudo, tom. 4. 366.B
carnis noſtræ & teſtudinis comparatio, tom.2. 984. k
carnis natura alia, alia diuinitatis gloria, tom 3. 33.B
carnis eſus an permiſſus, quæſitum apud Romanos, tom 3 294.D
carnis afflictio ſaluat ſpiritum, tom.4.360.H
carnis facta mortificanda, tom.3.198.O
carnis inimicitia quid ſint, tom 3.59.L
carnis emundandæ ſanctificatio quomodo impetretur, to.3.147.O
carnis natura diſciplinæ repugnat, to.1.219.O
carnis cura non facienda in concupiſcentiis, tom.4 92. H
carnis ſenſus quis, tom. 3. 423.G
carnis Dominicæ actus diuinitatis eſt exemplum, tom.3.80.M
carni adhærens, caro eſt, tom. 3.143 L
carni & ſanguini non acquieſcendum, tom.3.143.K
carni deputatur quicquid videtur, to.3.663.L
per carnem virum intelligimus, & per virũ rationem, tom. 4.101.C
carnem qui gerit, culpæ obnoxius eſt, tom. 1.572.k
carnem ſuam nemo odit, tom.3.617.M
carnem tenens fundamentum eſt eccleſia, tom 3.143 L
carnem non edere an bonum, tom. 3.404 H
in carnem non eſt retorquenda excuſatio, tom.5 1150.L
carnem Chriſti manducemus, & ſanguinem eius bibamus oportet, ut regnũ Dei intremus, tom. 4. 14.O
carnem noſtram bonæ ſeruituti ſubiectã mori neceſſe eſt, to. 4. 359.M
in carne permanere neceſſariũ magis eſt, quàm voluntarium, tom. 2.1361.O
carne Domini viſa, verbum videtur, quod eſt filius, tom.3.36.H
qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt, tom.2.1021. B
carnes aliqui non edũt feria quarta, t.3 401.B
carnes Ægyptiæ ſunt carnales huius ſæculi voluptates, tom.1.604 H
carnes edentes, aut non edentes, non ſcandalizandi tom 3. 402.C
circa carnium eſum variæ obſeruationes variorum, tom.3.401.B
carnium eſus, aut auerſatio, nec obeſt, nec prodeſt apud Deum, tom. 3.400.I
carnibus vſi patres ſancti deique amici, tom. 3.400.L
carnalis non eſt in Chriſto, tom 5.947.O
carnalis infirmitas operibus impedimento eſt, tom.1.417.E
carnales filij carnis dicuntur, tom.1.219.k
carnalia nequit tranſire, qui veteri induitus eſt homine, tom.3.664.G
carnalia ſpiritualibus ſunt ſubiecta, tomo 3. 423.G
carnalia referre ad diuinitatem grauius ſit ſacrilegium, an verò quæ Spiritus ſunt ad literam referre, to.4.97.A
caſta non eſt quæ metu cogitur, to.5.530.H
caſtos non infirmos eſſe nos conuenit, tom.5. 645.L
caſtitas ſolitudinem quærit, tom.5.641 M
caſtitas non noſtra ſolum ſed & domus noſtræ à nobis exigitur, to.3 81.C
caſtitas ibi non ſeruatur vbi non tenetur ſexus diſtinctio, tom.1.622.C
caſtitas virginalis angelorum meretur præſidium, tom 5.536.B
caſtitas à Sadducæis excluſa, to.3.248.L
caſtitas prima eſt coniugij fides, tom.1.307.K
caſtitas deo cura eſt, to.5.1098.O
caſtitas imperatur in mœrore, tom 3 180.M
caſtitas angelos fecit, tom.5.336.B
caſtitas in iuuene magis laudatur, quàm in ſene, to 1.499 L
caſtitatis magiſter ſpiritus, to 3.246.L
caſtitatis neceſſitas non imponenda, tomo 5. 830.H
caſtitati quantum maiores noſtri detulerint, tom.5.1093.L
caſtitatem tuetur pudor, to 5 432.F
caſtitatem prodigit ſatietas, tom.5.229.H
caſtimonia puritas ſeruanda, tom.4.362.A
caſtimonia eadem a viro quæ ab vxore debetur, tom.1.278.C
caſtigat deus ſuos quos diligit, tom.2.1339.G. & 1338.O
caſtigatio religioſa dulcior eſt, quàm blanda remiſſio, to.5.900.A
caſus noſter oculis noſtris ſemper debet obuerſari, to.4.189 A
cataractarum nomine, vis caleſtis eloquij intelligitur, tom.2.977.C
catechumenus aquæ comparatur, tom. 5. 805.I
catechumenum ſeducens mitius punitur quàm fidelem ad errorem pelliciens, tom.3.256.O
catechumeni quomodo ſint imbuendi ac erudiendi, to.3.146 O
catelli edunt de micis cadentibus de menſa dominorum ſuorum, tom.3.118 D
catholicum quod non eſt, Deo contrarium eſt, tom.3.432 k
cauſſa quæ melior, tom.3.272.G
in cauſa Dei diſſimulare, peccatum eſt non leue, tom.5.494.G
cauſa peccandi iuſtos ſæpè decepit, tomo 5. 536.O
cauſa peccandi fugienda ſunt, tom 1.644.O
cauſſæ diuinorum operum ſæpe latent, licet effectus ſint manifeſti, tom.4.11.K
cauterium putredinem carnis exurit, ne ad viuum ſerpat contagio, tom.3 96.M
cedrus ſuſpendendis culminibus apta, tomo 1. 49.A
cedri nomine, maiorum qui iuſti fuerunt gloria declaratur, to 2.1144 O
cenſus non eſt in crimine, ſed affectus, tomo 3. 105.B.
cenſus ſapientis in tribus conſiſtit, tomo 1. 319.I
cenſus à Chriſto ſolutus, tom.3.88.I
cenſus ſoluendus, Ibid.
cenſus menſuram non habet, to.2.319.H

cenſu

cenſus profeßio, iniuncta ab Auguſto, cur prima dicta, cum non ante aliæ præceſſerant, tom.3.31.M
cenſus abundans nequit auari pectus explere, tom.1.700.K
cenſus profeßionis ab Auguſto promulgatæ myſterium, tom.3.31.H
cenſus iniquitatis in diaboli eſt poteſtate, tom.2.880.L
centurio chriſtum crucifixum Dei agnouit filium, to.3.279.M
centurionis magna fides, tom.5.907.E
centurionis gentilis ſeruus Domino curandus oblatus, tom.3.110.D
centurionis fides maior Iſraelitica, tom.3.111.I
cephas idem quod Petrus, tom.3.495.A
cerebrum motuum principium eſt, t.1.127.M
cerebrum initium eſt neruorum, & ſenſuum voluntariæ commotionis, to.1.127.M
cerebrum cur cæteris mollius, to.1.128.O
certamen quamdiu viuimus nobis debetur, tom.2.900.G
certamen omne fortiter poſſumus ſuſtinere, præſule domino, tom.2.1024.I
certamen nobis cum quibus, tom.3.78.E & 2.875.H
certaminis maioris glorioſior corona, to.3.4.G
certamina iuſtorum multa, to.1.459.H
certamina multa nobis & grauia propoſita ſunt, tom.2.985.E
ceruix patientia & humilitatis inſigne, to.1.354.B.& 114.F
ceruus ramuſculos oleæ mandens, ſanus fit, tom.1.43.K
ceruis cibus venenum eſt, to.1.44.K
cete, à quo Iob deglutitus, quid ſignificauerit, tom.4.140.O
cete infinitæ magnitudinis piſcis. tom.1.87.H
cethura odorifera interpretatur, tom.1.182.A
chaldæorum ſapientia tela aranea comparatur, tem.1.64.K
chaldæi peritiores habiti in numeris, tom.3.34.C.
cham malum interpretatur, tom.1.216.I
cham primus ſeruus appellatus, tom.3.639.K
cham ſimiles qui, tom.1.259.L
cham calor eſt, tom.1.257.A.& 261.E
cham ſeruus dictus peccati cauſſa, tom.3.670.B
cur cham potius, quàm fratrum ſuorum, additur generatio, tom.1.256.M
cham ſtultitia, dum ridet patris ſui nuditatem, tom.3.670.E.C
cham, qui medius erat inter filios, quomodo dicitur iunior, tom.1.261.A
cham maledictus, & ſeruus fratrum ſuorum ſeruorum, com.3.670.B
chamæleontis natura, tom.1.101.A
chanaan turbatio interpretatur, tom.1.257.A & 261.E
chanaan cur dicitur vidiſſe nudationem patris antequam natus eſſet, tom.1.259.I
chanaan religionem humilitati paratam ſignificat, tom.1.315.M
chananæi mobiles & inquieti ſunt, t.1.189.A
chananæi quid ſint, tom.2.1387.L
chananæorum auctor fuit chanaan, tom.1.257.A
chananæa chriſtum adorans, quod voluit, meruit obtinere, to.4.142.E
chananæa ſuis finibus egreſſa, regno cælorum vim faciebat, tom.3.118.G
chariſmata fidei fundamentis dabant firmitatem, tom.3.482.E
chariſmata omnia præter charitatem euacuantur, tom.3.484.I
chariſmata non omnibus eadem à Deo donata, tom.4.49.C
chariſmata feminibus ſimilia, tom.4.33.F
chariſmata meliora æmulanda, tom.3.482.B
chariſmatum cauſſa abdita, t.4.43.M
chariſmatum gradus in lege Dominica, to.3.476.K
charitas peccatorum finis eſt, tom.1.372.G
charitas plenitudo victoriæ dicitur, t.1.370.B
charitas plenitudo legis dicitur, Ibid.
charitas complectitur vnitatem, omneſque vnū facit corpus, tom.3.668.H
charitas nolentis nulla, tom.4.45.E
charitas Dei vnde nobis eluceat, tom.3.367.K
charitas ſui prohibitione augetur, to.3.366.O
charitas malum non cogitat, tom.2.1406.C
charitas fide & ſpe maior eſt, tom.1.167.H
charitas cibus validißimus, tom.3.106.D
charitas vbi deficit nil prodeſt ſcientia, tom.3.483.I
charitas quando ordinetur, tom.3.106.F
charitas non poteſt eſſe ſine fide, tom.5.563.D
charitas perfecta lumen cognitionis eſt, tom.1.357.C
charitas eſt quæ nos ſuperioribus nectit, tom.1.48.I
charitas ex mutis conſiſtit, tom.3.457.E
charitas & humilitas in nullo ab inuicem diuiduntur, tom.5.1172.A
charitas reformatrix generis humani, tom.3.485.A
charitas neſcit timorem, tom.3.668.H.& 1.357.C.
charitas Dei per ſpiritum nobis datum diffuſa eſt in cordibus noſtris, tom.4.39.O
charitas cauſſa ſpei & fidei, tom.3.484.M
charitas libertate maior eſt, tom.5.980.A
charitas mater omnium bonorum, to.3.457.E
charitas ſpem firmat apud Deum, to.3.652.I
charitas Deus eſt, tom.3.484.G
charitas ædificat, tom.3.457.C
charitas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non inflatur, tem.3.108.H.& to.3.81.A
charitas prima ad commendationem noſtri eſt, tom.5.478.I
charitas aliena ab hypocriſi & ſimulatione, tom.3.668.H
charitas maior trium maximorum, to.3.106.E
charitas maior omnibus, tom.3.290.E
charitas Zelum habet, tom.1.372.I
charitas alas ignis habet, Ibid.
charitas patris & filij indiuidua, to.4.148.K
charitas Dei in cordibus noſtris diffuſa eſt per ſpiritum ſanctum, tom.5.565.H
charitas carnis charitas non eſt, tom.3.307.K
charitas ex puro corde & bona conſcientia debet proficiſci, tom.3.696.E
charitas noſtra chriſtus eſt, tom.1.372.O
charitas palma dicitur, tom.1.370.E
charitas maior ſpe & fide, tom.3.484.M
charitas quibus operibus acquiratur, tom.2.1327.M
charitas euangelij eſt, tom.5.981.G
charitas libertatis eſt, Ibid.
charitas nunquam ſine pace, tom.3.668.H
charitas mortem habet, tom.1.372.I
charitas perſecutionibus non mouetur, tom.2.1019.L
charitas martyrum paßioni adæquatur, tom. 1.372.H
charitas eſt veſtis nuptialis, tom.3.201.F
ſine charitatis gratia totius patrimonij collatio nil prodeſt, to.4.380.K
charitatis teſtimonium ac ſymbolum eſt oſculū, tom.4.578.E
charitatis perfectio patientia, to.3.104.O
charitatis proprietates, tom.2.1297.D
charitatis pignus oſculum, tom.3.123.L
charitatis conſuetudo eſt vt dilectos nobis non ſolum oculis ſed etiam ſermone teneamus, tom.1.499.I
charitatis non inanis gloriæ cauſſa omnia ſunt facienda, tom.3.503.K
charitatis filius eſt ipſa charitas, tomo 1.362.C
charitati abſit inuidia, to.3.153.C
charitati chriſti nil poteſt conferri, tomo 3.366.D
charitati cur magis ſtudendum, tom.3.668.G
charitati immorantur ingreßi per pacem, tom.3.652.K
charitatem non habens, nec Deum habet, tom.3.484.O
qui charitatem chriſti in ſe cōtinet, in luce eſt, tom.1.1019.L
charitatem Dei quid in nobis emereatur, tomo 4.148.I
charitatem non exercens, fidem meretur etiam amittere, tom.4.32.H
in charitate ſpes eſt, to.2.1297.B
in charitate fides eſt, Ibid.
in charitate Dei qui ſint, to.3.297.F
à charitate chriſti nulla ratione debemus ſeparari, to.4.39.O
charea cauerna interpretatur, tom.1.313.E
chirographum in decretis quoddam, tom.3.661.F
chirographum à Chriſto cruci affixū, quid ſit, to.3.661.E.& 1.468.C
chlamys Chriſti qualis fuerit, to.3.274.A
chloës an ſit locus, an verò aliud quid deſignet, tom.3.419.I
chobal vita interpretatur, tom.1.327.I
chori & ſymphonia plebis ſignāt concordiam, tom.3.210.E
chriſtus poteſtatis author, obedientiæ magiſter, ad præcepta virtutis ſuo nos informat ipſemet exemplo, tom.3.100.I
chriſtus cur ex ſemine Dauid natus, tom.3.296.L
chriſtus factus eſt pax noſtra, qui factus eſt vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluit, tom.3.59.L
chriſtus ſicut vua in ligno crucis, to.3.110.A
chriſtus in natiuitate ſua omnia eſt cōſecutus, tom.3.640.K
chriſtus cur voluerit ſe manifeſtari, tomo 3.145.A
chriſtus cur prior reſurrexerit, tom.3.495.L
chriſtus quomodo vicerit, tom.4.84.L
chriſtus patre non minor natus, ſed minoratus fuit, to.4.81.I
chriſtus ſe vermem, non hominem affirmauit, tom.4.81.I
chriſtus non requirendus cum Maria Magdalena inter terrena, tom.4.114.D
chriſtus ſui reuerentia omnes irrationabiles motus comminuit, to.4.384.H
chriſtus verbum non erat in prolatione ſermonis, tom.4.60.K

B

chriſtus an patri commixtione iungatur, to.4.60.k
chriſtus compatitur eccleſiæ velut dilectæ ſuæ, tom.4.376 K
Chriſtus nõ relinquet nos orphanos, to.3.94.D
chriſtus vitulus & hoſtia, tom.3.4.H
chriſtus Dei virtus eſt & ſapientia, to.4.61.C
chriſtus propheta magnus dictus tom.3.111.M
chriſtus ex deſponſata naſci voluit, to.3.20.H
chriſtus caro eſt crucifixa, tom. 4.80.L
chriſtus Ammaoni & Cleophæ ſeorſim veſpere apparuit, tom.3.290.A
chriſtus & Adam ambo in deſerto, tom.3.71.H
chriſtus cur ſemen dictus, tom.3.376.G
chriſtus ſecundum corporis veritatem tentus & ligatus à Iudæis, tom.3.266.B
chriſtus non ſacrificauit in templis manufactis ſed in corpore ſuo peccata noſtra vacuauit, tom.3.12.L
chriſtus Hieroſolimas abductus à Spiritu tentatore, tom.3.74.A
chriſtus cur caput omnium dicatur, t.3.638.D
chriſtus cogit ſe ſequi vnum, repellit alterum, tom.3.155.G
chriſtus iudicium potius ſuum, quàm affectum periclitari apud nos maluit, to.3.101.A
chriſtus cur primus, tom.3.23.I
chriſtus ſæpe per petram vel lapidem ſignificatus in ſacris litteris, tom.3.377.C
chriſtus quo reſpectu minor patre dicatur, to.4.81.F
chriſtus mortuis quoque prædicatus eſt, to.3.378.B
chriſtus ſecretorum noſtrorum aſsiſtit teſtis, tom.3.270.C
chriſtus ſemper in forma Dei, tom.3.638.F
chriſtus quod aſſumpſit ex virgine, nec acceßio diuinæ, nec diminutio eſt poteſtatis, tom.4.81.L
chriſtus vt homo turbatur, vt homo flet, vt homo crucifigitur, tom.4.80.L
chriſtus ſecundum carnem paſſus, tom.4.80.L
chriſtus ſine Dei pro omnibus mortẽ guſtauit, tom.4.81.K
chriſtus propheta, tom 3.117.O
chriſtus cur Diabolo ſeſe tentanti, non ſatisfecerit, ſed reſtiterit, tom.3.74.D
chriſtus cur aquila, tom.3.4.H
chriſtus nobis, non ſibi vicit, to.3.74.C
chriſtus à reſurrectione plus quàm quingentis fratribus ſimul apparuit, tom.3.493.B
chriſtus cur ex virgine natus, tom.3.296.M
chriſtus leo, quia fortior, tom.3.4.H
chriſtus quibus ſignis Deus probatus, tom.3.43.D
chriſtus adulteræ peccata remiſſurus, caput leuauit, tom.3.101.D
chriſtus vnus deſcendit, vt aſcenderemus omnes, tom.3.49.C
chriſtus Iudæos ipſorum propria damnabat ſententia, tom.3.245.E
chriſtus cur homo, tom 3.4.H
chriſtus de cælo deſcendit, vt terrena cæleſtibus ſociaret, tom.3.367.H
chriſtus Paulo temporalis priuſquam crederet, tom.3.231.K
chriſtus verè liber, tom.3 147.I
chriſtus quo tempore in Hiſpania nondum prædicatus, tom.3.409 C
chriſtus vili pretio vult æſtimari, vt à quouis poßit comparari, tom.3.126.C.
chriſtus habuit & potentiam diuinitatis, & gratiam humilitatis, 110.F. in proœm.
chriſtus cur patrem pro nobis obſecrarit, tom.3.100.H
chriſtus nulli deficit, ſuperabundat verò omnibus, tom.3.119.O
chriſtus an ex loco ad locum profectus, tom.3.244.L
chriſtus natus à quibuſdam negatus, tom.3.495.H
chriſtus ſeruulos ſeruauit vt fraterni eos nominis honore donaret, tom.3.68.H
chriſtus quid pro nobis interpellet, tom.3.366.A
chriſtus cur verbum dicatur, tom.4.55.L
chriſtus cur Dei virtus, tom.4.33.L
chriſtus conſilio & voluntate principum ſæculi crucifixus eſt, tom.3.426.C
chriſtus ſecundum carnem natus, vſum ſequi debuit carnis, tom.3.52.K
chriſtus an aliquid poſt paſſionem acceperit, tom 3.641.D
chriſtus æternus in eo cui mundus deficit, tom 3 251.K
chriſtus potuit non mori, ſed voluit, tom.3.68.G
chriſtus cur ſacerdos, tom.4.104.O
chriſtus ſuæ baiulus crucis, tom.3.274.D
chriſtus ſe viſum inter Heliam, & Moyſen, noluit diuulgari, tom.4.146.A
chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, tom.4.368.I
chriſtus cum patre ſemper, tom.3.23.I
chriſtus de ſe interrogatus, non verbo, ſed facto ſe probauit, tom.3.114.D
chriſtus morte propria ſuperauit, tom.3.243.D
chriſtus cur mediis & auxiliis, quibus tamen minime egebat, ſit vſus, tom.3.75.H
chriſtus Petro timidior, tom.4.79.A
chriſtus cur Dei filius, itemque ſapientia dicatur, tom.4.53.L
chriſtus non emitur pecunia, tom.2.494.E
chriſtus emitur gratia, Ibid.
chriſtus cur mortem timuerit, tom.4.79.B
chriſtus quomodo è vinea eiectus, & occiſus, tom.3.243.
chriſtus finis legis eſt, tom.1.533.D
chriſtus lux mundi, tom.3.144.H
chriſtus ante paßionem æqualem ſe patri oſtẽdit, tom.3.640.k
chriſtus ita dilexit inimicos, vt morti eriperet, tom.3.110.B
chriſtus in terra digito ſcribens, quid denotet, tom.3.1120.A
chriſtus ex rege rex, fortis ex forti, verus ex vero, viuida mortem virtute contempſit, tom.3.4.I
chriſtus grano ſinapis comparatur, tom.3.773.K
chriſtus pro noſtrorum qualitate factorum iuſtè & verè aut ſupplicia decernit, aut præmia largitur, tom.3.38.C
chriſtus cur ex radice Ieſſe, & non Booz, aut Obed, to.3.407.I
chriſtus cùm condemnatur, ſuperat, tom.2.1413.
chriſtus cùm iudicatur, vincit, Ibid.
chriſtus interrogatus, non reſpondit, tom.3.271.E
chriſtus cur poſt mortem percuſſus, non ante, tom.3.281.E
chriſtus ſignaculum noſtrum eſt, tomo 1.372.O
chriſtus charitas noſtra eſt, Ibid.
chriſtus cur orauerit in curando paralytico, to.3.91 L
chriſtus ſolus coronam gloriæ habet, tomo 2.1277.D
chriſtus principium virtutis & integritatis noſtræ, to.4.99.H
chriſtus tauro comparatur, to.2.994.C
chriſtus ante ſecula generatus ex patre, & vltimis temporibus creatus ex virgine, tomo 4.100.k
chriſtus rector noſter, to.1.369.D
chriſtus noluit doctrinam ſuam verborum ornatu hominibus fieri acceptabilem, tomo 3.425.C
chriſtus quomodo emendus ſit, tom.2.491.M
chriſtus quomodo viuificet & extinguat vna eademque operatione, tom 2.1398.B
chriſti crura cur non fracta, tom.3.281.E
chriſtus nouiſſimus eſt Adam, tom.3.47.L
chriſtus cur accuſatus apud Pilatum tacuerit, tom.2.1415.H
chriſtus miſit diſcipulos vt ipſe à patre miſſus erat, tom.3.289.E
chriſtus ſolus aurem aperuit humanam ad cognoſcenda myſteria, to.2.1078.B
chriſtus operandi teſtimonium nunquam refugit, tom.3.90.E
chriſtus quomodo nobis apparuerit, t.3.800.D
chriſtus vir probatus iuſtus, & à mortuis ſuſcitatus, to 3.146.C
chriſtus animarum noſtrarum medicus fuit, tom.1.197.D
chriſtus tria principaliter ordinauit, to.3.70.
chriſtus ſacerdos magnus dicitur, tom.1.433.G
chriſtus cur lotus baptiſmi lauacro, tomo 3.70.
chriſtus vicit cùm victus videretur, tomo 3.423.H
chriſtus in hoc mundo non quærendus, tomo 2.1277.D
chriſtus cur Deus dictus, tom.4.138.E
chriſtus non ſolum carnẽ hominis ſuſcepit, ſed & affectum, to.2.1067.I
chriſtus & Deus, & homo credendus, tomo 3.230.A
chriſtus quos alligat, liberat, to.2.1031.H
chriſtus quæ non vidit à patre, per ſeipſe fecit, tom.4.117.B
chriſtus teſtatus eſt de cruce, to.3.280.K
chriſtus ſolus prophetarum & legis myſteria reuelauit, to.2.1202. A
chriſtus dominus ſabbathi, to.3.98.B
chriſtus in foro non eſt quærendus, tomo 1.360.I
chriſtus qualem ſponſam inuenire geſtiat, to.3.215.H
chriſtus nulla comparatur pecunia, tomo 1.360.I
chriſtus lumen verum eſt omnium, t.2.920.M
chriſtus pro peccatoribus oblatus eſt paſcha noſtrum, to.4.363.K
vbi chriſtus, ibi fides clarior, to.2.989.A
chriſtus princeps eſt ſacerdotum, tom.1.454.D
chriſtus agnus Dei, qui tollit peccata mũdi vniuerſi, to.3.115.I
chriſtus quomodo vermis dicatur, tomo 2.855.H
chriſtus exprimit paternæ claritudinis vnitatem, tom.3.261.D

chriſtus

chriſtus quomodo mons dicatur, tom.2.864.G
chriſtus heri & hodie eſt, tom.4.138.F
chriſtus initium eccleſia, tom.3.627.I
chriſtus à centurione Dei filius comprobatus, tom.3.297.A
chriſtus quando gloria & honore coronatus fuerit, tom.3.753.D
chriſtus in honore Dei eſt, tom.3.365.F
chriſtus unde didicerit obedientiam, tom.3.768.L
chriſtus homo cruci affixus, non quaſi Deus, tom.3.274.F
chriſtus cur Dominus noſter dicatur, t.3.298.E
chriſtus in terras venit vt nos ad cælos eueheret, tom.3.33.A
chriſtus & hominis, & Dei filium ſignificat, tom.3.639.E
chriſtus lapides mutare in panes iuſſus à diabolo, tom.3.73.B
chriſtus lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, to.3.23.L
chriſtus venit miniſtrare, non miniſtrari, tom.3.406.B
chriſtus ſemper pro nobis intercedit, t.1.605.F
chriſtus mortem non ſenſit remeans ad cælos, tom.3.68.G
chriſtus Ieſus unus Dei & hominis filius, tom.3.296.L
chriſtus non eſt aliud, vt aliud videatur, to.3.264.I
chriſtus in bonis adiutor eſt, tom.2.1444.H
chriſtus in malis eſt conſeruator, Ibid.
chriſtus ideo ieiunauit, vt nobis exemplo eſſet eius ieiunium, tom.5.1137.G
chriſtus conuiuio magno exceptus à Leui publicano, tom.3.93.D
chriſtus ver nu noſtrum eſt, tom.1.301.B
chriſtus an revera triſtis, to.3.264.I
chriſtus maluit aliquos de ſuis ortu, quàm de matris pudore dubitare, tom.3.20.I
chriſtus cur voluerit baptiZari, tom.5.799.B
chriſtus quo reſpectu regnare, & non regnare dicatur, tom.3.66.A
chriſtus ſicut granum tritici cecidit, vt plurimos fructus afferret in nobis, tom.3.46.A
chriſtus qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit, tom.3.138.B
chriſtus vnus merſit, ſed lauit omnes, t.3.49.C
chriſtus quando ſubiiciendus Deo patri, tom.3.496.L
chriſtus & pater vnum ſunt, contra Arrianorum doctrinam, tom.4.58.A
chriſtus eccleſiam congregaturus, quid faciat, tom.3.40.M
chriſtus factus ſub lege, vt eos qui ſub lege eſſent lucri faceret, tom.3.36.L
chriſtus cur baptiZari voluerit, to.5.799.A.E
chriſtus fide tangitur, non tactu corporali, tom.3.285.B
chriſtus nec in meſſe ſtipulam reliquit, to.4.379.M
chriſtus cur pro eccleſia ſua gratias agat patri ſuo, tom.3.141.A
chriſtus vnus omnium peccata ſuſcepit, vt in illo omnium peccata morerentur, to.3.49.C
chriſtus animæ noſtræ agitator eſt, t.1.370.A
chriſtus poſitus in ruinam & reſurrectionem multorum in Iſrael, tom.3.38.A
chriſtus cur ſe tentari paſſus, tom.3.70.
chriſtus non quæritur argento, ſed fide, to.1.491.k.
chriſtus fortiſſimus, tom.3.45.C
chriſtus voluit affligi à paucis vt pro omnibus moreretur, tom.3.83.L
chriſtus requieſcit in operibus plebis ſuæ, tom.1.358.C
chriſtus venerat ad oues perditas domus Iſrael, tom.3.181.B
chriſtus cur non cum aliis ſepultus, tom.3.282.D
chriſtus cur à Ioanne voluerit baptiZari, tom.3.42.C
chriſtus cur diſcipulos ſuos per ſeminata in ſabbato duxerit, tom.1.366.C
chriſtus ſtella ſplendida & matutina, tom.3.34.B
chriſtus ipſe ſua ſe luce ſignat, tom.3.34.B
chriſtus quadraginta diebus cum diſcipulis antequam aſcenderet, tom.3.759.H
chriſtus non eguit naſci, qui ſemper erat, nec ſua ſibi profuit natiuitate, tom.3.655.G
chriſtus in paſſione ſua futuræ inſtar beatitudinis lætitiam exhibebat, tom.2.1273.D
chriſtus an in nube pluuiali & tenebroſa ſit aduenturus, tom.3.258.B
chriſtus ſurſum quærendus ad dextram patris, vbi ſedet, tom.3.286.D
chriſtus omnia iniquitatis veſtigia aboleuit, tom.2.990.F
chriſtus aliter populo, aliter Apoſtolis interfatus eſt, to.3.429.F
chriſtus varia habet ſanitatum genera, tom.5.642.k
chriſtus abſconditus in lege, adapertus in prophetis, impletus in euangelio, tom.3.197.C
chriſtus quomodo expirauit, tom.3.278.B
chriſtus paratus indulgere peccatis noſtris, tom.3.765.C
chriſtus partu nouo naturam noſtrã initiauit, tom.3.95.M
chriſtus quã miſeratur etiam imprudentes aduocat, to.3.156.H
chriſtus cur panis angelorum dictus, tom.3.465.D
chriſtus eſt vita, tom.3.48.G
chriſtus cur inſufflauerit in apoſtolos, tom.3.292.H
chriſtus quando nomen à patre acceperit, tom.3.641.B
chriſtus, interpres loci cuiuſdam Eſaiæ, omnibus admirationi, tom.3.80.H
chriſtus qualiter dormiat, tom.3.87.I
chriſtus ſolus natus de ingenita Dei ſubſtantia, tom.3.655.H
chriſtus eſt offenſio poſita in Sion, to.3.377.D
chriſtus granum tritici, tom.3.195.H
chriſtus pauper factus vt ipſius inopia ditaremur, tom.3.33.A
chriſtus quomodo dicatur iuuenis ſecundus, Ibid.
chriſtus quomodo dicatur finis omnis populo, ibid.
chriſtus cur triſtis, tom.3.264.I
chriſtus quærit ſilentium tom.2.1028.M
chriſtus ſolus mundum deo reconciliauit per ſuum ſanguinem, tom.2.1047.L
chriſtus pro peccato omnium factus eſt deprecatio, Ibid.
chriſtus mentem alit, ſpem acuit, firmat affectum, tom.3.195.H
chriſtus omnia eſt nobis, tom.5.571.C
chriſtus vincit cum iudicatur, tom.3.138.D
chriſtus Deum patrem ſuum proprium dicebat, tom.3.639.G
Chriſtus in dextera Dei, to.3.365.F
Chriſtus vt ouis ad occiſionem ductus, tom.4.81.I
Chriſtus cum forma Dei eſſet, non rapinam eſt arbitratus ſe eſſe æqualem Deo, tom.3.638.E
Chriſtus velut mutus aduerſus dolum os ſuũ non aperuit, tom.3.241.A
Chriſtus baptiZat in lacte, to.2.1291.L
Chriſtus quomodo Diabolum fefellerit, tom.3.80.M
Chriſtus cur vitulus, & cur ſacerdos, tom.3.4.H
Chriſtus vocat quem miſeratur, tom.3.8.M
Chriſtus cur Hieremias reputatus, tom.3.43.M
Chriſtus eſt finis viarum, tomo 2.1153.H
Chriſtus paſtor cuius ouis perierat, to.3.203.M
Chriſtus lux magna, tom.3.79.M
Chriſtus cur electus tollere peccata mundi, to.3.147.H
Chriſtus cur quadraginta diebus ieiunarit, to.3.759.H
Chriſtus panis viuus, tom.3.144.H
Chriſtus redemptio & miſericordia noſtra eſt, tom.2.1040.H
Chriſtus in lege Iudaic promiſſus, tom.3.312.H
Chriſtus mundauit aquas, non iis ipſe mundatus eſt, tom.3.46.B
Chriſtus petra ſpiritualis, de qua bibebant pariter omnes, tom.3.144.H
Chriſtus cur ieiunia indixerit, tomo 5.828.F
Chriſtus non eſt cum deſidia quærendus, tomo 3.36.G
Chriſtus & pater vnum ſunt, tom.3.50.D
Chriſtus vbi à turba poſſit conſpici, tomo 3.101.C
Chriſtus peccatum non nouit, to.2.918.B
Chriſtus & vitulus, & ſacerdos, tom.3.4.H
Chriſtus cur in aliena ſepultura ponitur, tom.5.857.L
Chriſtus imago Dei, tom.3.71.G
Chriſtus diues eſt erga ſe inuocantes, tomo 3.379.M
Chriſtus virtutum Dominus, tom.3.258.A
Chriſtus eſt primus, ſed non ſolus, tomo 3.23.I
chriſtus poſt reſurrectionem cur 50. diebus cum hominibus commoratus eſt, to.5.863.A
Chriſtus filius altiſſimi vocandus prædicitur, tom.3.22.E
Chriſti crux quomodo ornanda, tom.3.126.B
Chriſtus gratia Dei pro omnibus mortem guſtauit, tom.3.754.B
Chriſtus cur mortem guſtaſſe dicatur, tom.3.754.B
Chriſtus pontifex fidelis, tom.3.756.E
Chriſtus eiectus è ciuitate ſua, to.3.83.O
Chriſtus vnctus & regem, & ſacerdotem ſignificat, tom.3.749.B
Chriſtus fundamentum noſtrum eſt, tomo 5.1112.E
Chriſtus quando clarificatus à patre, tom 3.756.F
Chriſtus quibus parentibus natus, to.3.255.k
Chriſtus in maiorum nos actum antiquamque fidei ſimplicitatem reformauit, tom.3.59.K
Chriſtus fouet & nutrit eccleſiam, ſicut homo carnem ſuam, tom.3.627.M
chriſtus quando ſublimior, to.3.105.D
Chriſtus viſus in veteri teſtamento patribus, non Deus pater, to.3.13.C

chriſtus an ſicut vitis, ſine cultore nihil valeat, tom.4.132.H
chriſtus humana expers fragilitatis, tom.3.146.D
chriſtus peccato mortuus, tom.3.156.k
chriſtus in Spiritu & igne baptizaturus, Ioãnis baptiſma præmiſit, tom.4.354.D
chriſtus à quibus ſepultus, tom.3.281 D
chriſtus ſecundum carnem regalis & ſacerdotalis familia fuit, tom.3.55.k
chriſtus ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech, to.3.55.L. & 767.I
chriſtus nunquam fuit diuinitatis ſuæ exors, tom.1.659.L
chriſtus cur ſæpius apparuerit, tom 3.493.B
chriſtus peccatores non iuſtos venerat vocare, tom.3.280.k.
chriſtus quattuor animaliũ formis figuratus, tom.3.4.H
chriſtus duplici reſpectu filius dicitur, tom.4.150.D
chriſtus poſtremum malorum remedium, tom.3.245.D
chriſtus cur purpura exutus à militibus, tom.3.274.E
chriſtus primogenitus Mariæ, tom.3.32.I
chriſtus vbique prædicatus, tom.3.636.I
chriſtus teſtamentum vtrumque ſuo confirmauit ſanguine, tom.1.227.M
chriſtus lumen in tenebris, tom.3.202.A
chriſtus cum Moyſe confertur, tom.2.13 5 M
chriſtus fides eſt omnium, tom.5.446 I
chriſtus in plateis non innuitur, tom.1.360.I
chriſtus fermento comparatur, tom.5 778.I
chriſtus homo factus docuit quomodo ea quæ in firmamento & ſuper terram ſunt, Deo poſſunt reconciliari, tom 3.656.G
chriſtus Hebionis non eſt filius Dei, t.4.150.B
chriſtus filius Dauid contra Manichæos, & valentinianos, tom.4.150.E
chriſtus factus ſine adiutorio inter mortuos liber, tom.3.147.I
chriſtus modo ſedere, modo ſtare, quomodo dicatur, tom.5.862.I
chriſtus cur neceſſe habuerit corpus humanum ſuſcipere, tom.3.72.I
chriſtus cur primogenitus dicatur, to 3.364.L
chriſtus docet mortem vincere, tom 3.263.L
chriſtus paſcha noſtrum immolatus eſt, tom.3.14.C
chriſtus pia ſororis Lazari ſletu commotus legitur, tom 4 80.k
chriſtus omnibus omnia factus, tom.3.83.I
chriſtus ſecundum quid ſtella, tom.3 34 A
chriſtus ab angelis adoratus, tom.3.748.L
chriſtus cur pueris ſuaderit ad patrem, tom.3.768.I
chriſtus magni conſilij angelus, tom.3.367.G
chriſtus ſubditus Ioſeph & Mariæ, t.4.84.I
chriſtus cur mortuus reſurrexerit à mortuis, tom.3 401.E
chriſtus in eo ſe creatum dicit, in quo & hominem ſe confitetur, tom.4.66.E
chriſtus Lazarum reſuſcitaturus illachrimabat, tom.4 80.k
chriſtus virtute ceſſante velut homo viſus eſt, tom.3.640.D
chriſtus vbi formã ſerui ſumpſerit, t.3.639.I
chriſtus antequam natus ex virgine, viſus eſt patribus, tom 3.13.C
chriſtus ante luciferum natus ex vtero virginali, tom.3.767.I
chriſtus multis ſecundum carnem cognitus, tom.3.14 9.D
chriſtus eccleſiæ principium eſt, tom 2.1333.A
chriſtus victor, cum reos conſtituit ſuos occiſores, tom.3.423.H
chriſtus cur Petri nauim aſcenderit, t.3.87.H
chriſtus licet iubere potuerit, operari tamen maluit, tom.3.266.D
chriſtus cur baptizatus in Iordane, to.3.46.E
chriſtus putatiuus filius Ioſeph, tom.3.51.G.
chriſtus manus Dei dicitur, tom.2.1360.k
chriſtus ex ſpiritu ſancto & beata Maria ſemper virginis vtero, tanquam ſponſus glorioſus de thalamo ſuo proceſſit, tom.3.753.B
chriſtus an maiores habuerit peccatores, tom.3.63.G.
chriſtus an ex ſe fecerit quod fecit, to.4.116.L
chriſtus quomodo poſſit tangi, tom.3.287.L
chriſtus licet ſemel pro peccatis mortuus, quotidie tamen peccata noſtra redimit, tom.3.251.L.
chriſtus licet pro omnibus mortuus, pro nobis tamen ſpecialiter eſt paſſus, to.3.125.A
chriſtus finis omnium virtutum eſt, tom.2.1248 L
chriſtus eſt tempus meſſis, tom.3.60.H
chriſtus homo tentatus, non verò eius diuinitas, tom.3.74.E
chriſtus cur eſurierit, tom.3.73.D
chriſtus an fermentum, tom.3.197.E
chriſtus quomodo & quoties factus in ſacris litteris legatur, tom.4 97.C
chriſtus Dominus ſpiritus ante faciem noſtram, tom 3.14.A
chriſtus cur in præſepi voluerit reponi, tom 3.33.H
chriſtus cur pannis inuolutus, tom.3.33.A
chriſtus ſplendor eſt vultus paterni, tom.2.992.G
chriſtus eſt verbum quod operatur, tom.3.18.A
chriſtus iuſtorum iniquorumque merita diſcernit, tom 3.38.C
chriſtus ſucceſſit Melchiſedech in æternum, tom 3.767.H
chriſtus habet impræuaricabile ſacerdotium, tom 1.454.F
chriſtus granum ſinapis, tom.3.194.D
chriſtus in horto & captus, & ſepultus, tom.3.194.E
chriſtus in horto noſtro ſeminandus, t.3 194.E
chriſtus peccatores venit vocare, non iuſtos, tom 3.94.E
chriſtus ventilabrum manu tenet, tom.3.45.F
chriſtus quid à nobis requirat, to.1.491.L
chriſtus vt agrimenſor eccleſiæ & ſynagogæ terminos diſtinguebat, tom.3.243.L
chriſtus via eſt requirentium Deum, tom.2.1225.F
chriſtus quando auferetur à nobis, tom.3.94 D
chriſtus annos triginta natus, tom.3.51.D
chriſtus dormit trepidis, perfectis vigilat, tom.3.87.I
chriſtus nec ab Herode, nec abs Pilato reus pronunciatus, tom.3.272.E
chriſtus cur caput totius creaturæ, tom.3.654.F
chriſtus ſalutis noſtræ gratia corporis infirmitatis ſuſcepit, tom.4.92.I
chriſtus cophinos duodecim fragmentis impleuit, tom.3.142.D
chriſtus eſt omnium vitæ fons, tom.1.374.C
chriſtus cur viduam duo æra mittentem prætulerit, tom.5.118.k
chriſtus mauult ſanare, quàm perdere, tomo 3.143 M
chriſtus cur Elias à populo reputatus, tomo 3.143.M
vbi chriſtus, ibi omnia, tom.5.934.L
chriſtus alio reſpectu rogat, alio imperat, tomo 4.119.G
chriſtus cur dolore affectus, to.3.263.k
chriſtus cur veſte alba ab Herode indutus fuerit, tom.3.272.K
chriſtus ad Herodem miſſus, ad Pilatum remittitur, to.3.272.E
chriſtus cur primò ſe prædicari noluerit, tom.3 144.k
chriſtus ſubditus parentibus, to.3.39.M
chriſtus dies, eius hora apoſtoli, tom.3.207.D
chriſtus vnde dictus, to.3 749.E
chriſtus cur veſpere paſſus ſit, tom.2.1030.A
chriſtus didrachma noſtrum, tom.3.88.K
chriſtus eſt per quem ſunt omnia, tomo 3.146.D
chriſtus paruulus & infantulus vt nos viri eſſe poſſimus, tom.3.33.A
chriſtus eccleſiam dilexit in Petro, to.3.123.M
chriſtus Petro ex viris primò viſus, tom.3.290.D
chriſtus iacentes erigere conſueuit, tomo 4.64.I
chriſtus, an poteſtatem ſuam è cœlo accepiſſet, interrogatus, to.3.247.K
chriſtus ſimul ſæpe videtur & arbor eſſe, & granum, tom.3.195.M
chriſtus cur primogenitus & vnigenitus Dei ſit dictus, tom.4.65.E
chriſtus cur cenſum dedit, tom.3.247.L
chriſtus ſecundus Adam & homo, tom.3.500.L
chriſtus crucifigitur in eo qui baptizatur, to.4.368.K
chriſtus dans cenſum mundo, reddidit quod eius erat, tomo 3.247.L
chriſtus cur filium Centurionis præſens, Reguli autem filium abſens curauerit, to.3.110.F
chriſtus angelis factus excellentior, to.3.195.K
chriſtus maculatæ originis non recuſauit iniuriam, tom.3.63.H
chriſtus cur patrem fabrum habuerit, tom.3.51 M
chriſtus triduò in ſepulchro, to.4.376.L
chriſtus pro omnibus impiis & peccatoribus mortuus, tomo 4.39.E
vbi chriſtus eſt, ibi vita & regnum, tomo 3.277.C
chriſtus ſecundum primæuæ rationis facturã caput noſtrum, tom.3.664.k
chriſtus cur ad dexteram patris eſſe dicatur, tom 5.862.G
chriſtus an gratis mortuus, tom.3.95.D
chriſtus habet plenitudinem poteſtatis, vt nihil non poſſit, tom.3.655.L
chriſtus miſſus à patre, ne ipſe pater credatur, tom 3.380.I
chriſtus de virgine cur naſci voluerit, tom.3.655.k
chriſtus in omni vita primus & princeps, to.3.655.K
chriſtus oſculo proditus à Iuda, tom.3.264.L
chriſtus iuſtitia implendæ cauſſa mortuus, to.3.95.G
chriſtus ſignum contradictionis, tom.3.38.C
chriſtus

chriſtus cur retrò tactus ab hæmorrhoide laborante fœmina, tom.3.133.D
chriſtus voluntatem paterna diſpẽſationis præpoſuit voluntati carnis ſuæ, tom.3.768.H
chriſtus natus in præſepio repoſitus, quòd locus in diuerſorio non eſſet, tom. 3.32.I
chriſtus factus in agonia, tom.3.263.H
chriſtus quare Ioannes eſſet credendus, t.3.144.O
chriſtus curat principis miniſtrum à Petro ſauciatum, tom.3.265.B
chriſtus formam peccatoris accepit, to.3.123.M
chriſtus poſt triduum inuentus in tẽplo in medio doctorum, tom.3.39.H
chriſtus non ſibi, ſed Deo placuit, to.3.403.C
chriſtus peccatum non habens, peccatum pro nobis factus eſt, tom. 3.768.O
chriſtus ſibi egenus, vt omnibus abundaret, tom.3. 33. A
chriſtus & aduocatus, & index noſter, tom.3. 100.I
chriſtus in oratione pro nobis pernoctans tom. 3.100.I
chriſtus apud Pilatum accuſatus, cur tacuerit, tom 5.845.M
chriſtus eſt bonis odoris victima, tom.3.280.B
chriſtus aſcendit cum parentibus Hieroſolymas ad diem feſtum vbi inſciis ipſis remanſit, tom.3.39.H
chriſtus apoſtolorum ſuorum ſocius, t.3.297.D
chriſtus Ioannis cœleſti voce à patre commiſſus, tom.3.50.C
chriſtus cur iuſtitia, tom.3.378.B
chriſtus quod viuit, Deo viuit, tom. 3. 136.K
chriſtus ſabbatho curat manũ aridã, t.3.99.H
chriſtus legem tulit, & mandata præſcripſit, tom.3.11.H
chriſtus ſacerdos in æternum, tom.3.12.K
chriſtus reſurgens cauſſas noſtras agit apud patrem, tom.3.369.F
chriſtus in corpore noſtro tollendus, to.3.93.M
chriſtus lazarum ſuſcitaturus infremuit ſpiritu, tom.3.101.D
chriſtus cur nos damnare non poſſit, t.3.365.F
chriſtus humilitate diabolũ vicit, t.2.1317.C
chriſtus ſummum eſt bonum, tom.2.1404.I
chriſtus à Iudæis comprehendendus poteſtatem ſuam ita retraxit, vt humiliatus otioſa virtute infirmari videretur, to.3.639.I
chriſtus quicquid fecit, noſtræ ſalutis cauſa fecit. tom.3.803.D
chriſtus venit ſoluere opera diaboli, t.3.468.K
chriſtus humilitatis magiſter, to 3.145.B
chriſtus declinat iactantiam, to.3.143.B
chriſtus quatenus omniũ ſit fructus, t.3.27.L
chriſtus operatus eſt non tantum præſentibus, ſed & futuris, tom 3.801.M
chriſtus aſcendit ab inferioribus ad ſuperiora, & ab ſynagoga ad eccleſiam, tom.3.132.I
chriſtus pro eccleſia paſſus, tom. 3.125.A
chriſtus vult propter Photinum, imperat propter Arrium, tangit propter Manichæum, tom.3.90.B
Chriſtus, catulus leonis dicitur, tom.1.319.K
chriſtus ſemel ſe offerendo ſatisfecit, t.4.103.I
chriſtus non eſt ſacerdos inſtar reliquorum, tom. 4. 103. I
chriſtus in quo factus ſit excellentior, t.4.103.I
chriſtus pullum aſinæ in figura populi gentilis aſcendit, tom.5.111.C
chriſtus quomodo minoratus, tom. 3. 753.C
chriſtus rectè quidem inuocandus, ſed gratia omnis eſt patris, tom.3.417.
chriſtus vbi venerit ad Ioannem, tom.3.26.C
chriſtus non putauit ortus ſui fidem matris iniuriis aſtruendam, tom. 3.20.K
chriſtus cur à Iudæis perſecutionem paſſus fuerit, tom.3.639.O
chriſtus an minor, quia miſſus eſt, tom.4.82.B
chriſtus cur flagellatus, tom.3.273.C
chriſtus corona ſpinea coronatus, tom.3.273.O
chriſtus vnus ſicut & pater vnus eſt, & ſpiritus vnus, tom.5.607.B
chriſtus, quod cum publicanis & peccatoribus manducaret, reprehenſus, tom.3.93.F
chriſtus non formam Dei accepit, ſed in ea eſt, tom.3.639.I
chriſtus in perſecutionibus cito inuenitur, tom.1. 360.M
chriſtus principium & primogenitus ex mortuis, vt fiat in omnibus ipſe primatum tenẽs, tom 3.633.I
chriſtus idoneus vitæ ſponſor, tom.3.296.H
chriſtus medetur ægrotis, non ſanis, to.4.38.D
chriſtus virtus eſt animæ & corporis noſtri, tom.2.918.A
chriſtus de Deo primum, deinde de virgine natus eſt, tom.3.653.K
chriſtus non delectatur Euæ doloribus, to.3. 93.M
chriſtus eccleſiæ ſuæ nunquam abeſt, t.5.899.C
chriſtus reſurrectionis ſuæ fuit operator, tom.2.962.C
chriſtus cur leproſum curandum tetigerit, tom.3.91.H
chriſtus qua ratione colũba dicatur, t.3.804.C
chriſtus contagium non timet, tom. 3. 91.H
chriſtus vera vitis, tom.3.144.H
chriſtus in Iſaac promiſſus Abrahæ, tom. 3. 369.B
chriſtus matrem non negauit ſtantem pro foribus, quam etiam de cruce agnouit, tom.3. 128.M
chriſtus omnibus trementibus, ſolus interpoſitus quieſcit, tom.3.129.D
chriſtus filius Dei noſtra cauſſa filius hominis eſſe voluit, tom.3.263.A
chriſtus quomodo feſellit principem mundi, tom.3.145.H
chriſtus acetum ex ſpongia ſuxit, to.3.277.E
chriſtus eſt primus, & ideo etiam coæternus, tom.3.23.I
chriſtus noluit gloriari, to.3. 144.M
chriſtus non eſt nobis notus ſecundum carnem ſed ſecundum ſpiritum, tom 3.14.A
chriſtus vna vice quinque millia, quinque altera, quatuor millia hominũ ſeptem panibus ſaturauit, tom 3.139.L
chriſtus niſi aperuiſſet nobis oculos, nullus vidiſſet, tom.2.1131.L
chriſtus tanto melior effectus eſt angelis, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit, tom.3.747.K.
chriſtus dominus Sabaoth, tom. 4.113.C
chriſtus quomodo diues eſt in paupertate, tom.2. 936.I
chriſtus ſitim reſtinguit, tom.3.93.H
chriſtus cur vbique ſedere vnito tantũ loco ſtare ad dextram Dei oſtendatur, tom.4.110.B
chriſtus hominum ſalutem ſitit, tom.3.818.I
chriſtus quibus redemptio, & quibus anathema futurus, tom.3.504.I
chriſtus in otio non inuenitur, tom.1.360.M
chriſtus quomodo ſecundus & nouiſſimus dicatur, tom.5.608.E.F
chriſtus petra noſtra eſt, tom.1.115.D
chriſtus nobis fides eſt, ſpes, charitas, tomo 5. 5.331.C
chriſtus corpus ſuſcepit doloris, Ibid.
chriſtus habet participes atque conſortes ſuos, tom.2.1199.H.I
chriſti participes qui efficiantur, Ibid.K.L
chriſti ſanguis ad interpellandum pro nobis clamat de terra ad patrem, to.3.768.I
chriſti ſacrificium nil commune cum cæteris habebat ſacrificiis, to.3.12.E
chriſti anima paſſionibus obnoxia, to.3.264.I
chriſti pedes qui poteſt vngere, beatus, tom.3. 123.L
chriſti introitum non ex virgine, qui antè virginem locum fuerat, tom.3.80.O
chriſti vita nullam ſenſit ætatem, tom. 3. 68.O
chriſti fraternitas & humanitas vera eſt, nõ ficta, tomo 3.735.K
chriſti & ſuorum vita abſcondita carnalibus & mundanis, to.3.665.B
chriſti corpore dormiente operatur diuinitas, tom.3.129.E
chriſti domus eſſe debemus, to.3.737.D
chriſti ſolius eſt peccata condonare, tomo 5. 1120.C
chriſti paupertatis cauſſa, to.3.78.B
chriſti imago iuſtus, to.3.501.A
chriſti participem fieri quid ſit, tom.3.760.I
chriſti adoratio patris, an eius inæqualitatem (ſecundum Arrianos) probet, to.4.143.O
chriſti ſermo poteſtatis eius, tom.3. 83.E
chriſti incarnationem negãs Antichriſtus eſt, tom 3.9.F
chriſti iniuriis plus debemus quod redempti ſumus, quàm operibus quod creati, tomo 3. 33.B
chriſti promiſſio in duos viros manauit, tomo 3.53.C
chriſti corpus ſumus vniuerſi, tom.4.377.B
chriſti os Paulus, to.4.377.B
chriſti & vermis comparatio, to. 5.775.D
chriſti in deſertum ſeceſſus cauſſa, to. 3.73.B
chriſti ſeruus, legis ſeruus non eſt, tom.3.295.I
chriſti omnes nos ſumus portio centeſima, tom. 3.204 K
chriſti greges innumerabiles, to.3.204.H
chriſti ſedes in ſupercæleſtibus, tom.3.664.M
chriſti ſudor ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram, tom 3.263.H
chriſti latere aperto aqua & ſanguis exiit qui effuſus eſt pro ſæculi vita, to.3.47.L
chriſti generatio duplex eſt, diuinitatis, & humanitatis, tom.1.527.I
chriſti nomen nemo negat, to.3.145.B
chriſti aduentus ſalutaris, to.3.296.H
chriſto nihil præponendum, tom.3.367.O
chriſti nomine ſolo ſaluamur, to.3.296.H
chriſti doctrina legi ſupereffluit, tom 3.88.D
chriſti aquam bibens non ſitiet in æternum, to. 3.93.H
chriſti diſputatio à duodecimo incipit anno, tom.3.39.I
chriſti in cruce clamor, to.3. 278.F
chriſti clementia, tom.3.84.I
chriſti paſſio & reſurrectio apoſtolis vix facta veriſimilis, 144.M
chriſti titulus cur cruci impoſitus, non ſuppoſitus fuerit, to. 3.278.L
chriſti reſurrectionis probatio, tom.3.493.H
chriſti ſepultura cur non ignoretur, to.1.174.B

Chriſti munera parua apparent, cum ſint maxima, tom.3 142.B.
Chriſti receptor eſt, qui eius imitatorem recipit, tom.3.153.C
Chriſti incarnationem ſcrupuloſius rimari, offenſionem potius quàm ædificationem præſtat, tom.3.143.I
Chriſti verus generator Deus, tom.3.55.H
Chriſti mortale corpus fuit ſine peccato, tom.3.753.C
Chriſti cibum nemo accipit, niſi ante fuerit ſanatus, tom.3.137.C
Chriſti baptiſma quale futurum, tom.3.45.E
Chriſti nomen falſo obtendentes, interiorem expugnans affectum, tom.3.251.I
Chriſti hiſtoriam multi conati fuere enarrare, tom.3.5.A
Chriſti opera ſi ſcriberentur omnia, nec ipſe quidem caperet mundus, tom.3.9.E
Chriſti dolorum conſideratio dulciores iuſto voluptatum ſuauitates corporalium temperat, tom.3 195.H
Chriſti tentatio fuit diuino ordinata iudicio, tom.3.73.E
Chriſti non eſt niſi alienus à crimine, tom. 2.1246.C.D
Chriſti incarnatio non eſt in ſpecie, ſed in veritate, tom.3.263.K
Chriſti ſecundum carnem vna mater, t.3.27.L
Chriſti paſſio voluntaria, to.3.83.L
Chriſti ordo ſecundũ Melchiſedech, t.4.104.H
Chriſti pedibus omnia ſubiecta, tom.3.753.E
Chriſti corpus incorruptibile, to.3.146.D
Chriſti myſteria ne angeli quidem percipere potuere, nedum homines, tom.4.101.H
Chriſti cognitione, diuinaque generationis profeſſione nihil altius, tom 3.87.M
Chriſti ſubiectio pietatis potius, quàm infirmitatis eſt, tom.3.40.G
Chriſti cenſores qui, tom.3.31.I
Chriſti infirmitas, noſtra eſt virtus, to 3.33.A
Chriſti in morte oppetẽda cõſtãtia, t.3.264.K
Chriſti veſtimenta cur diuiſa, tom.3 275.M
de Chriſti generatione non ſunt quæſtiones ferendæ, tom.3.143 H
Chriſti ſapientiã vt ipſis incompreh enſibilem mirabantur Iudæi, tom 3.195 M
Chriſti nomine audito vbique accurrendum, tom 3.123.H
Chriſti pedes cur non loti, tom.3.123.I
Chriſti generationes duæ, tom.3.39 L
Chriſti generatio vſitatum non admittit ordinem, tom.4 63.K
Chriſti ſepultura magiſterium iuſtitiãque habet, tom.3.281 E
Chriſti ieiunium ac deſertum aduerſus voluptatum nos informat illecebras, tom.3.70
Chriſti corpus quomodo ornetur, tom 3.126.E
Chriſti in carne natiuitatem, paſſionem, & reſurrectionem negabant pſeudoapoſtoli, tom.3.494.E
Chriſti gratia non vult iiſdem quibus Roma finibus terminari, tom 4.40.H
Chriſti circunciſionis cauſa, tom.3.70
Chriſti caput qui non tenet, vel pedes teneat, tom.3.122.E
Chriſti generatio quaſi ſplendor lucis æternæ, tom.4 64.G
Chriſti monumentum cur in petra exciſum fuerit, tom.3.282.F
in Chriſti genealogia Matthæus & Lucas diſſentiunt, tom.3.51.L
Chriſti familiam ſacerdotalem vnde probari valeat, tom.3.55.K
Chriſti genealogia, tom 3.51.G
Chriſti confeſſor liber, tom.3.633.B
Chriſti manus in cruce cur extenſa, t.3.275.H
Chriſti natiuitatem ſcire licet: modum ſcrutari non licet, tom.4.61.F
Chriſti ſanguine pacificata ſunt omnia tam in cælis, quam in terra, tom.4.338.C
Chriſti coſta vita eſt Eccleſia, tom.3.47.L
Chriſti vices in ſacrificio Iſaac non recuſauit, tom.3.58.E
Chriſti caro & ſanguis cur ſub aliena accipiatur ſpecie, to. 4. 339.K
Chriſti regnum ſine fine, tom.3.54.C
Chriſti opera diuina non humana virtutis ſunt inſignia, tom.3.114.E
Chriſti generationis ſeriem licet ſcire non liceat, non tamen eius fidem licet neſcire, tom.3.143.I
Chriſti dignatio quanta, tom.3 72.K
Chriſti nomen ſubinde ad Deum, ſubinde ad hominem refertur, tom.3.295.K
Chriſti reſurrectio die octaua facta, to.3.149.E
Chriſti corpore, non quinque libris cibus fidelibus præparatur, tom 3.99.G
Chriſti & Apoſtolorum acta humana ratione non percipiuntur, tom.3.660.H
Chriſti veſtigiis nobis inſiſtendum, to.3.144.M
Chriſti erga matrem pietas, tom.3.280.G
Chriſti promiſſio mater eſt quædam eccleſiæ, tom. 3.54.E
Chriſti corpus infirmum & corruptibile, tom.3.72.I
Chriſti veſtimenta alia ſurſum, alia deorſum, tom 3.250.E
Chriſti caput Deus, tom.4.115.L
Chriſti obedientia cauſſa eſt ſalutis humanæ, tom 3.768.L
Chriſti nomen & diuinitatem, & incarnationem, & fidem paſſionis exprimit, t.3.143 H
Chriſti beneficia præclara, tom 3.361 C
Chriſti reuelationem expectantibus gratia cuiuſ in nullo poteſt deeſſe, tom.3.418.C
Chriſti diuinitatẽ crucifigentes peiores Iudæis ſunt, tom. 4.97.A
Chriſti regalis familia quomodo poſſit oſtendi, tom. 3.55.K
Chriſti mater humana exigẽs ab ipſo arguitur, tom.3. 39. L
Chriſti aduentus cauſſæ, to.3.32.L
Chriſti corpus à quibus phantaſma indicatum, tom.4.79.E
Chriſti aduentus quomodo probãdus, t.3.146.C
Chriſti crucem intelligere gloria eſt vera fides, tom.3.146.E
Chriſti anima triſtis, non ipſe Chriſtus, t.3.264.
Chriſti caput Deus, tom 3.122.D
Chriſti bonus odor ſumus, tom.3.122.D
Chriſti nomen ſupra omne nomen. tom.3.250.B
Chriſti corpus cur edamus tom. 3. 261. E
Chriſti forma in Iſaac præcondita, tom.4.34.B
Chriſti latus transfixum quid contulerit, tom 3.281.C
Chriſti tunica diuidi non potuit, tom.3.276.I
Chriſti regnum non humanæ eſt corporis, ſed diuinæ eſt poteſtatis, tom.3.276.L
Chriſti ſecundus aduẽtus quando fiat, t.3.251.K
Chriſti aduentus quando ſperandus, t.3.259.G
Chriſto cur arundo in manus data, to.3.273.D
Chriſto prædicato lex factorum amplius ſeruari non debuit, tom.3.696.B
Chriſto credit, qui credit Iohanni, tom.3.16.H
Chriſto turbas flagellante, nemo audebat reſiſtere, tom.3.243.K
Chriſto in domo Simonis leproſi diſcumbente, alabaſtrum vnguenti precioſi ſuper caput eius eſt effuſum, tom.3.121.F
Chriſto omnia nuda & aperta, tom.3.38.E
in Chriſto omnes gentes credentes benedicũtur, tom.3.369.D
à Chriſto quid nos auferat, tom.3.94.E
in Chriſto quis dicatur eſſe, tom.2.884.G
Chriſto ſeruiens meritum habet apud Deum, tom.3.295.L
de Chriſto varia hominum opiniones, quiſnam eſſet, to 3.136.M
Chriſto omnis ætas munifica eſt, tom.3.31.I
in Chriſto omnium potentatuum virtus eſt, to. 3.658.C
Chriſto adorato, nihil præiudicatur Deo patri, tom.3.368.M
cum Chriſto eſſe quando incipiamus, tomo 4. 153.M
Chriſto obuiam rapiemur in nubibus in aëra, tom.3.48.I
in Chriſto omnes liberamur renaſcendo, tom. 5.1167.A
pro Chriſto eſt, qui non eſt contra ipſum, to. 3. 153.E
Chriſto in carne conſtituto, miniſtrabant angeli, tom.4.81.L
Chriſto viſo apud inferos, quicumque ſperauit de illo ſalutem, liberatus eſt, to.3.378.E
Chriſto principium ex virgine, falſo ab hæreticis tribuitur, tom.3.23.O
Chriſto loquente Iudæi ceciderunt retrorſum, tom.3.264.D
Chriſto ſeruiens meritum ſibi facit apud Deũ patrem, to.3.408.H
Chriſto adhærens vnus ſpiritus eſt, tom.3. 72.L
Chriſto dorſum ſubſternendum vt ſupra mũdum eſſe valeamus, tomo.3.241.A
Chriſto nos relinquente, ſalui eſſe nequimus, tom.3.94.D
Chriſto homini an datum nomen, quod eſt ſupra omne nomen, to.3 640.L
Chriſto ſit, quod vel minimo cuilibet contingit, tom.3.125.D
in Chriſto vniuſcuiuſque noſtrum & portio, & ſanguis, & caro, tom.5.676.G
Chriſto iubente etiam ea quæ ſenſu carent parere neceſſe habent, tom.4.376.I
Chriſto ſoli adhærendum, tom.3.72.L
Chriſto mortuo & ſepulto, non debent iterum de hoc mundo decernere, to.4.382.B
Chriſto conſepulti, mortui ſunt elementis, vt nihil ex his curent, tom.3.663.M
Chriſto mortis præcipitium à Iudæis intentatum, tom.3.83.H
Chriſto iniuria pro beneficiis irrogata, tom.3. 83.H
Chriſto iubente naturæ conditio poteſt mutari, tom 4.79.E
in Chriſto cuncta conſtant, to.3.655.H
cum Chriſto quomodo & coniungamur, & diſcernamur, to.3.754.D
Chriſto aſſiſtente nobis, angelum aſſiſtere non eſt dubitandum, tom.3.14.B
Chriſto quæ cum ſacerdotibus communia, tom. 3.766.B
in Chriſto nihil minus quàm in patre, tomo 3. 655.G

in Chriſto eſſe quid ſit, to.4.97.E
Chriſto tradita dextera Dei, vt regnet & iudicet, to.3.664.M
Chriſto quid reddendum, tom.3.125.G
in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis, tom.4.58.B
Chriſto ſedes Dauid patris ſui à Deo promiſſa, tom.3.53.B
à Chriſto ſeparatus exul eſt patriæ & ciuis mundi, to.3.205.A
Chriſto credimus per crucem & ſanguinem, tom.3.58.D
Chriſto quomodo nomen datum, quod eſt ſupra omne nomen, tom.3.640.I
Chriſto diſcendi proſectus non debet tribui, tom.4.117.F
in Chriſto plus inuenitur, quicquid in aliquo magnum videtur, tom.5.660.K
Chriſto adhærens nequit perire, tom.3.129.B
Chriſto confeſſus cur offeratur, tom.5.861.M
in Chriſto Deus perfectè locutus eſt, tom.2.990.D
Chriſto ſoli laborandum & ſeruiendum, tom.5.608.D
in Chriſto omnes vnum ſumus, tom.5.577.L
in Chriſto omnium reſurrectio, to.2.1436.I
Chriſtum creaturam vel facturam dicũt Arriani, to.4.66.D
Chriſtum ſepeliunt qui Deo credunt, tom.5.283.O
Chriſtum deducere quid ſit, tom.3.24.H
Chriſtum à mortuis reducere quid ſit, tom.3.24.H
Chriſtum æmulari non eſt humanum, tom.3.469.A
Chriſtum credens non habeat quod lugeat, tom.3.103.H
ad Chriſtum non niſi per pericula properatur, tom.5.844.D
Chriſtum videre cupientibus non eſt foris ſtandum, tom.3.128.L
Chriſtum quæ teſtentur ac probent, to.3.88.O
in Chriſtum credendum negant Arriani, tom.4.152.H
Chriſtum diuitem ſuſcipiens, fides neſcit paupertatem, tom.3.282.B
Chriſtum neſcire, eſt mori, to.3.156.M
Chriſtum creaturam perfectam, ſed non ſicut cæteras, Arrius aſſerebat, to.4.109.D
Chriſtum voce diuina filium Dei declarante, Moyſes & Elias receſſerunt, to.3.152.H
Chriſtum creatum dicunt Arriani, tom.4.58.A
Chriſtum negare non poſſunt, qui proximè ipſi adhærent, tom.3.267.I
Chriſtum Dei filium omnipotentem eſſe, tom.4.78.A
Chriſtum non vti Iudæi deſcẽdere de cruce deſideremus, ſed in cruce mori, vt poſt paſſionem nobis reſurgat optimus, to.3.277.A
Chriſtum ſempiternum probatur, to.4.60.O
Chriſtum nemo nobis poteſt auferre, niſi ipſi nos auferamus illi, to.3.94.E
Chriſtũ à patre diuidentes, ſcindunt ſemetipſos, tom.4.58.B
Chriſtum morte fortiorem mori oportuit, tom.3.147.I
Chriſtum Dei filium & carnifices crediderũt, & dæmones fatebantur, tom.4.69.B
Chriſtum conſcientia ſecreta non fallunt, tom.3.38.E
Chriſtum incarnatum negans, Antichriſtus eſt, tom.3.425.A
Chriſtum & Spiritum ſanctum nil latet, tom.3.367.M
Chriſtum non eſſe creaturam, tem.4.65.B
Chriſtum qui pariant, tom.3.255.K
Chriſtum cognoſcens, cuncta cognouit, tom.3.658.C
Chriſtum ne culicem quidem ſine patre facere poſſe, impiè à quodam aſſirmatum, tom.4.117.D
Chriſtum bonum negant Arriani, tom.4.76.O
qui Chriſtum ſequitur, poſt ſe non reſpicit, tom.2.1001.A
Chriſtum à patre miſſum, non eſt ad iniuriam eius deriuandum, tom.4.148.K
Chriſtum diuiſum eſſe, quid ſit, tom.3.419.M
Chriſtum habens non ieiunat, tom.3.95.H
Chriſtum in cubili quærere quid, tom.1.360.K
Chriſtum cum omnibus nobis donare minus eſt, quàm illum noſtra cauſſa morti tradere, tom.3.365.D
Chriſtum à Deo ſeparans, quid agat, tom.3.9.E
Chriſtum verè crucifixum qui negarint, tom.3.417.B
Chriſtum eiuſque corpus negant Marcionitæ, tom.3.295.K
Chriſtum hoſpitio recipiens, Goliam armis ſuis ſpoliat, tom.3.98.B
Chriſtum qui habet hominem non veretur inimicum, tom.2.825.C
Chriſtum totum alius non capit, niſi pater, tom.3.278.D
Chriſtum neſciens, neſcit & legem, to.3.164.H
Chriſtum vt lucrifaciamus, omnia ſtercoris inſtar æſtimemus, to.4.367.I
per Chriſtum inſtituta quæ non erant, & manent in eo quæ ſunt, to.3.303.K
Chriſtum qui ligant, tom.3.266.B
Chriſtum regnare, non aduerſatur propheticis oraculis, to.3.65.D
Chriſtum negat qui non omnia quæ Chriſti ſunt confitetur, to.3.145.B
Chriſtum vagientes pueri martyrio confitentur, tom.3.31.I
Chriſtum ignorare non licet, tom.3.426.E
Chriſtum liberæ voluntatis eſſe negabant Arriani, tom.4.79.C
Chriſtum in carne veniſſe negantes nec ſalutare permiſſum, tom.3.395.I
Chriſtum hominem tantum credebant Potiniani, tom.4.115.I
qui Chriſtum timet non timori, ſed deuotioni ſubditus eſt, tom.2.1161.C
Chriſtum qui habet hominem, non veretur inimicum, to.5.836.D
ſupra Chriſtum recumbere qui dicantur, tom.1.371.I
Chriſtum quem ſui repudiarunt, alieni accepimus, tom 3.132.M
Chriſtum niſi fides perfecta non tangit, tom.2.1034.A
Chriſtum ſemper loqui debemus, tom.2.896.I
Chriſtum qui cogitat ſemper in lumine eſt, to.2.1325.B
qui eſt vtilis Chriſtianus, ſemper debet patri ac Domino referre gratias, tom.2.1444.O
Chriſtianus in Armenia loquens Ieſum habet præſentem, to.3.24.G
Chriſtianus ſanguine Chriſti emptus eſt, tom.2.1004.H
Omnis Chriſtianus & liber eſt, & ſapiens, tom.2.2095.I
Chriſtianus populus pauper dicitur, tomo 1.657.D
Chriſtianus non gentili aut Iudæo eſt coniungendus, tom.1.307.K
Chriſtianus non eſt niſi perfectus ſit, tomo 2.1249.G
Chriſtianus feſtiuitates gentilium obſeruare non debet, to.5.798.K
Chriſtianus vitam ſuam aliena morte quærere non debet, tomo 5.506.G
Chriſtianus ſerientem referire non poteſt, Ibid.
Chriſtianus interrogatus, quid reſpondere debeat, tom.3.9.A
Chriſtianus vim ſibi inferre non poteſt, tomo 5.553.H
Chriſtianus vſuras non debet exercere, tomo 5.1101.K
Chriſtianus populus in Abel figuratus fuit, tom.1.173.C
Chriſtiano auaritia ſua radix, ſpina eſt, tomo 5.828.A
Chriſtiano etiam inimicos non licet non amare, tom.2.1249.C
Chriſtianum nihil tam commendat, quàm miſericordia, tom.5.428.I
Chriſtianum non decet eſſe contentum ſolo iure naturæ erga proximum, to.3.107.K
Chriſtiani gentiles nõ debent inſultare Iudæis, tom 3.387.K
Chriſtiani de vitis æternæ radice fundati, terris ſupereminent, to.3.245.E
Chriſtiani quomodo honeſtum atque vtile metiantur, tom.5.426.E
Chriſtiani palmites ſunt, qui niſi fructum ferant in Chriſto, cultoris æterni falce ſunt ſuccidendi, tom.3.245.F
Chriſtianorum arma quæ, tomo 5.902.I
Chriſtianis mundus hic eſt pelago inſtar, tom.3.362.B
Chriſtianos decet eſſe pacificos & quietos, tom.3.400.K
Chriſtianos creſcere, Iudæorum numerum decreſcere oportuit, tom.3.45.C
Chriſtianorum actus in talis ſunt, tomo 3.648.H
Cibus Chriſti eſt redemptio populorum, tom.5.828.D
Cibus omnium eſt Chriſtus, tom.5.980.D
Cibus animæ indeficiens, eſt ſapientia, tom.1.562.C
cibus ſuauis eſt Chriſtus, tom.2.1149.D
Cibus ex ore credentium in Chriſtum auctus, tom.3.142.B
Cibus diaboli quis, to.2.1270.D
Cibus nullus ſuauior eo quem animus ſibi benè conſcius epulatur, tom.2.860.M
cibus dulciſſimus pietas eſt ac beneuolentia, tom.4.364.I
cibus nobis neceſſarius, quis, tom 5.826.L
cibus bonus eſt ſimplicitas, tom.1.83.H
quo cibo deus delectetur, tom.1.383.I
cibo potúque contentos nos eſſe oportet, tomo 3.162.C
in cibo cur Deus præceptum dederit, tomo 1.152.K
cibi libidinem inflammantes vitandi, tomo 5.548.D
cibi deliciarum ſunt, tom.1.40.I
ciborum diſcrimen ſuperſtitioſum eſſe nõ debet,

tom.1.251.I
cicadæ dulcis cantilena, tom.1.100.k
Cicadis ſimiles ſunt mercenarij, to.5.936.C
Cicatrices cur Chriſtus poſt reſurrectionem retinere voluerit, tom 3.289.B
Ciconiarum erga patres ſuos pietas, tom.1.94.B
Ciconia auis pia vocatur, Ibid.D
Cinerum vitulæ vſus quis olim, to.3.147.O
Circumciſi in Chriſto qui, tom.3.660.M
Circumciſio non corporis ſed cordis intelligenda eſt, tom.2.1153.D
Circumciſio purgationem ſignificat delictorum, tom.3.37.A
Circumciſio Iudaica in figura data propriam habebat iuſtitiam, to.3.376.M
Circumciſio carnis figura eſt circumciſionis cordis, to.3.406.C
Circumciſio corporalis ſignum eſt circumciſionis ſpiritualis, tom.1.281.D
Circumciſio carnis, præceptum eſt caſtimoniæ, to.1.280.M
Circumciſio cordis quæ, to.3.406.C
Circumciſio ſine fide plus obeſt quàm poſſit, to.3.310.F
Circumciſionis miniſter Chriſtus, tom.3.406.C
Citharam ſuam habet anima noſtra, tom.2.984.M
Cithara eſt caro noſtra, Ibid.
Ciuitas Dei murata eſt, to.2.1041.E
Ciuitas contra ſe diuiſa, ſtare nequit, tom.4.371.G
Ciuitas beata quæ plurimos iuſtos habet, tom.1.197.F
ciuitas per decem iuſtos poteſt ſaluari, tom.5.901.M
ciuitatis porta quomodo munita eſſe poſſit, to.5.906.G
ciuitati non niſi per ciuium peccata infertur excidium, to.2.1421.E.& 5.901.H
ciuitates tres trans Iordanem, quid denotent, ta.1.452.K.& ſeq.
ciuitates Leuiticæ ad refugium cur data, to.1.450.D
ciuitatem Leuitarum & eccleſiæ Dei comparatio, to.1.198.D
in clamando fidelis & promptus affectus exprimitur, to.2.1324.K
clamandū eſt ad Dominum non tam ore, quàm corde, to.5.886.M
clamor fidei quis, ta.3.18.B
clamor ſine corde à Deo non exauditur, tom.2.1324.O
clamor interioris affectus quis, to.2.1300.M
clamor fidei grandis eſt, to.2.1322.F
clarificare quid, to.3.766 F
clauis Petri, eſt fides Petri, to.1.694.C
clauis quædam eſt ſymbolum Apoſtolorum, to.5.831.E
clauis Petri cœlum nobis aperuit, to.1.694.C.& 5.831.D.& 1.694.C
clementia quandoque plus prodeſt ſeueritate, tom.3.154.C
clementia prodeſt ad patientiam, to.3.154.C
clementia lapſo proficua ad correctionem, ta.3.154.C
clementia cæli aquarum temperat rigorem, tom.1.25.B
cleophæ ſeorſim apparuit Chriſtus, tom.3.290.A
in clerico nō officij ſolum, ſed & virtutis opera requiruntur, to.3.154.A
clerico cum monachis conſeruntur, tom.5.1147.B
clerici propter aliquorum offenſionē ab iniuncto ſibi munere, ne deſiſtant, tom.2.1392.k
clericorum officia monachorum inſtitutis coniuncta, præſtantiora ſunt, tom.5.1147.A
clericatus officium quæſtus eſt non modicus, to.2.1400.K
clericatus officium quæſtus animarum, non pecuniarum eſt, Ibid.
clerus portio Chriſti eſt, tom.2.1394.D
coccum in manu infantis Thamar primo manum exerentis, quid ſignificarit, tom.3.59.O
in cocco ſpecies ignis eſt, com.2.1313.I
cocci nomine cupiditatis ardor qui ſcintillat in animis audientium intelligitur, Ibid.
Cœnam accedentis mens quomodo præparanda ſit, tom 3.475.G
cœnam Dominicam contra traditionem euangelicam celebrans, reus eſt corporis & ſanguinis Domini, com.3.475.G
à cœna magna tria hominum genera excluduntur, tom.3.200.L
cogitare, Dei ſcire eſt, tam.1.2.9.L.M
cogitatio praua mentem noſtram polluit, com.2.1223 H
cogitatio improba quandoque ſalti alicuius velatur decore, tom.3.11.L
cogitatio hominis apud Deum ſe aut cōdemnat, aut purgat, tom.2.1018.E
cogitatio vbi præcedit maturitas operationis adhibetur, tom.2.1192.k
vbi cogitatione quis præuenit quod acturus eſt, ſemper paratus ad agendum eſt, co.2.1192.L
cogitationes hominis duæ, tom 3.312.M
cogitationes verum exquirere & quaſi emolere, muneris habent, to.5.438.I
cogitationes inanes volatilium nomine ſignificantur, tom.5.157.A
cogitationes hominum variæ ſunt cum vnum tamen Dei conſilium obtineat, tom 4.11.A
cogitationes noſtræ, niſi à Deo fuerint, non poſſunt eſſe rectæ, tom.5.1173.G
cogitationes noſtræ à ſolo animo noſtro cognoſcuntur, tom.3.427.k
cogitationes prudentium liberæ, to.5.572.E
cogitationes lubricæ & infirmæ ad Chriſtum ſunt illidendæ, to.4.384.H
cogitationes vincula dicuntur, tom.1.177.A
cogitationes bonæ tunc ſunt vbi mens ſui arbitra eſt, to 1.230.A
cogitationes animam huc & illuc vehunt, to.1.121.B
cogitationes noſtræ an nobis ſubditæ, tom.4.21.D
cogitationum noſtrarum arbiter eſt Deus, tom.2 895.G
cognati noſtri ſunt, corporis noſtri ſenſus, tom.1.313.B
cognati ſumus omnes, co.5.631.B
cognatio an proximum faciat, tom.3.166.E
cognitio Chriſti collatio eſt ſanitatis, tom.2.970.B
cognitio gemma eſt, to.2.1293.A
cognitio debet præcedere iudicium, tom.3.435.G
non cognitio improbitatis, ſed ſocietas criminoſa eſt, tom.2.980.k
cognitio Dei, dignationis eſt, non viſionis, tom.2.882.D
cognitio noſtra ex parte, tom.3.102.C
cognitio Chriſti ſummum eſt bonum, tomo 2.1403.H
cognitionis diuinæ præmium eſt æternitas, to.5.471.F
cognitoris gaudium eſt ſine quæſtione confeſſio, com.4.387.M
coitus oculis noxius, tom.3.86.A
coitum ſequitur pœnitentia, tom.3.86.B
colla aliis beſtiis cur anguſtiora, aliis prolixiora ſint, tom.1.115.L.& ſeq.
collatio ad quid vtilis, tom 3.403.L
colloquij praui aſſiduitas mentē vitiat, tomo 3.498.A
colloquia praua bonos corrumpunt mores, tom.3.497.B
colloquia noſtra ſint pudica, præunte nobis Ioſepho, to.4.360.H
colligem qua Chriſtus diuiſit beatus, tomo 3.142.D
colluctatio noſtra quibuſcum ſit, to.3.254.B
coloſſenſes deuoti & prompti in fide, tomo 3.653.C
coluber, cum vrgetur periculo, caput ſuū ſemper abſcondit, tom 2.1332.L
coluber ceruum fugit, to.1.44.K
columba in typo oliuæ quid ad arcā Noë attulerit, tom.3.49.B
columba emiſſa reuertens quid denotet, tomo 1.242 C D
columba Chriſtus dicitur, to.5.804.C
in columba ſpiritalis gratia nobis repreſentatur, tom.1.331.H
columba & corui diuerſa natura, quantum interſit inter virtutem & malitiam, ſatis exprimit, to.1.242.C
columba volatus S.Spiritus præſentiam declarat, tom 1.653.A
columba ad Chriſtum deſcendentis, & à Noë emiſſæ, comparatio, tom.5.804.C
columba natura ſimplices, to.4 109.C
columbam cur poſt ſeptem dies rurſus Noë emiſerit, tom.1.143.G.H
columbam reuertentē cur Noë manu exceperit, tomo 1.242.F
columbam cur Spiritus S.ad Chriſtum deſcēdens repræſentarit, to.5.804.A
columna Dei, quiſquis vicerit ſæculum, tomo 2.1158.B
columna nubis myſteria ſignificabat dominum Ieſum venturum, tom.2.1147.L
columnæ eccleſiæ ſunt Apoſtoli, tom.2.1158.B
coma an virum vel mulierem deceat, tomo 3.472.M
coma mulieri pro velamine data, tomo 3.473.A
commendatio ſuiipſius non probat, tomo 3.435.H
commeſſationes quid, tom.3.399.L
commeſſationes euitandæ, to.3.399 L
comminantis intentio quomodo mitigetur, ta.4.392 K
ſine commixtione nil fieri poſſe, mundi ratio dictat, tam.3.421.E
comparationum natura, non ſpecies ſpectanda eſt, tom.3.194.A
commune quid exiſtimant illi eſt commune, to.3.401.D
communio cum gentibus Chriſtianis eſt interdicta, to.3.157.D
ad communionem non facilè quis reuocandus, tom.2.1189.F

communitas

communitat apum, to.1.98.B
conatus bonos adiuuat Deus, to.3.642.A
cõceptio B. Mariæ exemplo vulturum probatur, tom.1.97.F
conceptio an criminoſa, to.3.254.F
conceſſio vni non debet committi vniuerſa, to.3.490.A
cõcilium nicenum prohibet clerum quemquam eſſe, qui ſecunda ſortitus eſt coniugia, tom.5.1145.K
conciones ſublatæ tam inter Apoſtolos, quàm in eccleſia, to.3.473.A
concionatori cauendum ne prius irrideatur, quàm audiatur, to.3.146.B
concionatori auditorum perſonæ conſiderandæ ſunt, to.3.146.H
concupiſcentia rationem præuenit, ſed ratio cupiditati reſiſtit, tom.1.398.C
concupiſcentia grauiſſima ad culpam cauſa, to.1.397.C
concupiſcentia, animæ eſt ægritudo, tom.1.368.I
concupiſcentia nihil eſſet, ſi caro eam non inflãmaret, ibid.
concupiſcentia ignis grauis, to.4.362.E
concubitus impudicus interdictus, tom.5.399.M
concubinam habere non licet, to.5.869.L
concubitus impudicus fructus eſt laſciuia, tom.3.399.M
condemnare eſt tam cruus & abſoluere, to.3.265.F
condemnantes condemnabuntur, tom.3.108.K
condemnationis quiſque ſibi cauſſa, tom.3.131.G
niſi confiteatur quis peccatum ſuum, non iuſtificatur à peccato, to.1.166.F
confiteri ſæpe pudet quod lachrymis poteſt purgari, to.3.270.A
confitentis luctus ac dolor lucrum eſt clementis iudicis, to.4.387.M
confitentis ſalus in quo conſiſtat, tom.5.301 B
confeſſus in ſæculo, pro iam iudicato habetur, tom.4.387.M
confeſſio ſiâ ſidelem veniæ locum tenet, tom.4.394.C
confeſſio veri parit lætitiam, to.3.406.F
confeſſio ad ſalutem ſit ore, tom.4.376.K.& 3.207.L
confeſſio pœnitens optima medicina, tom.4.389.O
confeſſio peccatorum iuſtificat, to.3.119.L
confeſſio quid Niniuitis profuerit, tom.4.392.L
confeſſio, pœnarum compendium eſt, tom.1.204.M
confeſſio noſtra nobis pretium immortalitatis, tom.3.88 K
confeſſio inuoti validius probat, tom.3.91.K
confeſſio peccatorum iuſtificatio legitima eſt, tom.2.1223.K
confeſſionis voce emiſſa, Dauid ſtatim adeptus eſt veniam peccatorum, to.4.396.H
confeſſio verecunda plurimum prodeſt reo, tom.2.909.C
confeſſio ſpontanea cognitoris eſt gaudium, to.4.387.M
confeſſio cordis interioris verus eſt dolor, to.2.921.D
confeſſio erroris medicina eſt, to.5.601.K
confeſſio promida in iuſtitiam imputatur, tom.4.387.H
confeſſio remedium eſt prolapſionis, tom.2.908.I
confeſſionem exigit Deus, licet iam ante norit omnia, to.3.107.L
confeſſionem cur Deus exigat, cum omnia iam ante norit, to.4.394.A
de confeſſione peccati ipſius Dauid, tom.1.628.L
confeſſione criminum erubeſcere non debemus, tom.3.164.H
confeſſione Deum præuenire debemus, tom.2.908.M
confidentia noſtra non in voluptatibus ſed in paſſionibus, tom.3.41.D
confidentia in carne habenda, & non habenda, to.3.41.O
confuſum non eſt, quod vnum eſt, nec multiplex quod eſt indifferens, tom.4.55.L
confuſio Chriſti quæ, to.2.1014 L
confuſio bona quam pro Chriſti nomine ſubeas, ibid.D
confuſio Chriſti non credentibus amara eſt, iucunda credentibus, ibid.
confuſio eſt, vbi Chriſtus negatur, to.4.373.F
confuſionem ſpes non admittit, tom.4.39.G
congregatio malorum fructus bonos non facit, tom.4.371.L
coniuium libidinum furores mitigat, to.1.44.I
coniuium noxium, to.1.43 L
coniugium cur Dei iuſſu in ipſo ſtatim principio copulatum, tom.3.14.F
coniugium copulatur, vt hæreſis deſtruatur, tom.3.14.F
coniugium à iugo tractum, to.5.560.A
coniugium commendat verecundia, tom.1.310.A
coniugium à Deo eſt, to.1.307.L
coniugium gentilium cum Chriſtianis non ſubſiſtit, to.1.213.D
coniugium vinculum eſt, tom.5.643.E
coniugium alienigenarum fugiendum, tom.5.1102.H
coniugium an omne à Deo, to.3.213.B
coniugij prima fides, eſt caſtitatis gratia, tom.1.307.K
coniugij ſuauitas in æqualitate, & pudicis moribus conſiſtit, to.1.268.L
coniugij præmia quæ, to.3.20.L
coniugij præſul Deus eſt, to.1.293.F
coniugij cuſtos Deus eſt, Ibidem.
coniugij præſcriptus terminus adulterina permixtione non maculandus, t.5.869.L
coniugio quædam tempora præſcripta, tom.3.19.O
in coniugio primum religio quæritur, tom.1.307.L
coniugia velut olerum plantaria ſunt, tom.5.583.B
coniugia quæ damnando profitentur, ipſi non debuiſſent naſci, tom.5 533.I
coniuncta à Deo, homo ne ſeparet, tom.3.213.B. & 280.M
conſcij & conſcientiæ differentia, to.4.392.H
conſcius ſibi alium ne iudicet, to.3.109.N
conſcientia bona pudore ſuccenditur, cum renouatur ei recordatio ſuorum delictorum, to.2.935.L
conſciẽtia ſeipſam nequit abſcõdere, to.4.382.D
conſciẽtia cõtumax geminat peccata, to.4.392.I
conſcientia interior innocentium & flagitioſorum merita diſcernit, tom.5.429.E
conſcientia interior, incorrupta pœnarum præmiorumque arbitra, Ibidem.
conſcientia propria iudicatum vltio diuina non comitabitur, tom.4.392.I
conſcientia pernicax contumacia luit pœnas, to.4.392.K
conſcientia bona quæ cum examinatur, probatur, tom.2.1135.O
conſcientia nos in factis noſtris & accuſat, & iudicat, to.4.391.M
conſcientia reatum ſuum ſemper conuincit & iudicat, to.5.868.E
conſcientia in die iudicij teſtimonium reddet omnibus, tom.1.660.L
conſcientia offenditur cum alius caſtigatur, & in alieno vulnere primò ipſa percutitur, tom.4.392.G
conſcientia boni operis iuſtorum mentes explet, tom.5.450.G
conſcientia quando lætetur, to.3.749.F
conſcientia apud ſapientem quantum poſſit, tom.5.506 L
conſcientia licet muta, neſcit tamen tacere, to.4.391.M
conſcientia peccatoris grauius ſepulchris fœtet, tom.5.430.A
conſcientia humana diuinis ſenſibus nota eſt, tom.4.387.L
conſcientia pura de auxiliis diuinis nunquam diffidit, tomo 3.507.K
conſcientia, moriente homine, non interit tamẽ, tom.4.392.I
conſcientia debet eſſe libera, tom.3.469.C
conſcientia nihil corruptionis admittit, tom.4.392.H
conſcientia boni facti merces iuſti eſt, tomo 1.328.L
conſcientia puram requirit Deus in ſui inuocatione, tom.3.631.O
conſcientia vbi poſt mortem, to.4.392.I
conſcientia vniuſcuiuſque apud Deum ſe prodit, to.2.1018.E
conſcientia noxia premenda eſt, tomo 1.463.I
conſcientia quomodo maculetur, tomo 3.458.G
conſcientia bona cibus nullus ſuauior eſt, tom.2.860.M
conſcientia vnumquemque accuſat, tomo 2.1110.A
conſcientia bonorum operum nobiſcum pariter pergit ad deum, tom.5 893.H
conſcientia interiore beatitudo æſtimanda eſt, tom.5.429.E
conſcientiæ teſtimonium habemus, licet facti non habeamus conſcium, tom.4.391.L
conſcientiæ teſtimonium ſemper manet integrum, tota fides firmitate vallatum, to.4.392.H
conſcientiæ culpa quanta, tom.4.383.H
conſcientia propria condemnatio ſententias omnium ſupergreditur, to 2.1418.A
conſcientiæ iudex Deus, tom.5.401.A
conſcientiæ interioris vulnere, pœna nulla grauior, tom.5.505.K
conſcientiæ culpa licet velare ſe cupiat, Deo tamen eſt nuda, to.4.383.H
conſcientiæ peccatorum præteritorũ memoria, quàm ſint graues pœnæ, tom.4 382.C
conſcientiæ gloria quæ, tom 3.507.L
conſcientiæ auctoritas magna eſt, deum teſtem mentis ſuæ arceſſere, tom.2.788 H
conſcientia iudicium perpetuum ac quotidia-

num, to.4.392.I
conſcientia noſtra arbiter ſolus eſt deus, tom.1.296.I
conſcientia obnoxia vis magna, to.2.1056.G
conſcientia quanta ſit ſeueritas, tom.4.392.H
conſcientia bona fructus, eſt opus bonum, tom.2.833.C
conſcientia peccatricis inquietudo grauiſſima, tom.2.860.I
conſcientia bona non praeiudicat contumelia, tom.2.820.k
apud conſcientiam non moritur quicquid gerimus, tom.4.391.M
conſciẽtiam peccati nimia iniquitates obruunt, tom.1.169.D
conſcientiam habens puram, caret ſollicitudine, tom.3.434.E
conſcientiam emendare, voluptas optima, 343.M
conſenſus non praſtandus cuiquam ad malum, tom.3.625.C
conſenſus fortitudo magna, to.4.27.2
conſenſus quomodo in homine excitetur, tom.4.45.F
conquiſitor ſaeculi quis, to.3.421.E
conſilium vtile volenti dare, prudentia & ſolitia neceſſaria, to.5.478.2
conſilium & ſenſus Dei qua ratione poſsit inueſtigari, to.3.390.C
conſilium à probis viris requirendum, tom.5.481.k
conſilium Dei latius quod, tom.3.390.E
conſilium Dei humana vota non capiunt, tom.3.100.X
conſilium ibi bonum eſt, vbi eſt verbum Dei, tom.2.1026.A
conſilium ſuperiorum non liquet inferioribus, tom.3.428.G
conſilium & iudicium Dei incomprehenſibile, tom.3.389.E
conſilium extinguit metus, to.4.392.M
ibi conſilij locus non eſt, vbi nullus quieti, tom.5.481.L
conſilij & praecepti diſtinctio, tom.5.644.E
conſilio motus animi ſunt regendi, to.3.103.G
cum conſilio omnia ſunt agenda, to.2.896.2
conſilia ad conciliationem plurimorum valent, tom.5.478.2
conſilia omnium vnus nouit Deus, tom.3.390.A
conſilia Dei immobilia, to.4.6.A
conſilia Dei ſcire difficile, tom.3.20.H
conſilio ſanum eſſe quid ſit, tom.3.481.A
conſilia diuina non contemnenda, tom.3.120.G
conſilia humana improuida, to.3.433.C
conſilia iuſti qua, to.2.1138.E
conſiliis vita probitas multum adiungit, tom.5.482.I
conſules aſcribi ſoliti tabulis emptionis, tom.3.32.H
conſolamur ab eo pro quo & patimur, tom.3.506.E
ad cõſolãdum cum venimus, non perfunctoriè eſt loquendum, to.2.921.F
conſolatio diuina in tribulatione neceſſaria, to.2.1220.I
conſolatione digna eſt omnis paſsio, ibid.
cõſolatio diuina habet delectationem, delectatio miſerationem, to.3.104.k
conſolatio magna credentibus in Dominum, eſt miſericordia domini, to.2.1308.G
conſolatio mutua eſſe debet, to.2.921.E
conſolationis & medicina comparatio, ibid.
conſolationes praeponderant perturbationibus, tom.2.782.O
de conſolationibus ſaepe lites excitantur, tom.2.922.B
conſtantia ad finem, datum eſt diuinum, tom.4.23.k
conſtantia hoſpitali in amore ſeruanda, tom.3.62.E
conſtantia nulla ſine charitate diuturna, tom.4.34.D
conſtãtia auditorum gaudium eſt apoſtolorum, tom.3.648.L
conſtantia Pauli multi confirmati, vt non timerent euangelizare, tom.3.635.M
conſtantia commendatur in euangelizante, to.3.136.O
conſtantia rara in mulieribus, to.3.283.H
conſuetudo vulgi veritati non debet praeiudicare, tom.5.603.E
conſuetudo optima magiſtra, tom.4.361.C
conſummare quid ſit, tom.3.754.C
conſummatio, perfectio diſciplina eſt, tom.2.1355.M
conſummationes multa ſunt, tom.2.1248.G
contemptus terrenarum delectationum ad caelum properanti neceſſarius, tom.1.616.k
contemptus Dei compenſatio, tom.3.306.O
contemptus mundi auaritia temerarius, tom.5.664.E
contemptu Dei nil deterius, to.3.306 D
contentio noſtra ſit, non de praelatione, ſed de humilitate, to.3.262.A
contentio gignit inimicitias, to.3.626.C
contentionem gignit affectus nequam, tom.3.307.H
contentiones vitandae, tom.4.135.k. & 3.144.K
contentiones cauſſa ſunt crebrarum inimicitiarum, to.3.399.M
continentem ſola voluntas facit, tom.3.645.I
continentia non ſine diuino contingit munere, tom.4.21.E
continentia vtendi menſura legitima eſt, to.1.258.C
continentia eſt mater fides, tom.1.680.M
contumelia non praeiudicat bona conſcientiae, tom.2.820.K
contractus non firmandi in templo, tom.3.242 E
contractus fidei, quàm pecuniae maior, tom.3.248.O
contrarij & diuerſi differentia, tom.4.368.O
contraria nobis ſunt voluptuaria iſtius ſaeculi, tom.2.1000.2
contumacia cain in ſcelere punita, tom.4.394.C
cõuerſatio digna eſſe debet diſciplina dominica, tom.3.637.E
conuerſatio bona ſalutem operatur, tom.3.642.E
conuerſatio cum infidelibus ſit cum ſapientia, ne cauſa ſit ſcandali, to.3.671.
conuerſatio bona terret delinquentem, tom.3.626.E
conuerſationis electio qualis eſſe debeat, tom.5.459.O
conuerſatio ſenum tutior, ibid.
conuerſis ab errore venia promittitur, tom.3.217.F
Conuerſio cordis ex Deo, tom 4.21.F
Conuerſionis affectanda exemplum in latrone pulcherrimum, to.3.277.E
conuicia non ſunt cuiquam ingerenda, tom.3.394.A
Conuiuari cum gentibus an prohibeamur, tom.394 H
Conuiuium hominis Chriſtiani quale debeat eſſe, to.5.837.M
Conuiuium ſpirituale quod, to.3.94.C
Conuiuium malorum perimit innocentes, tom.3.384.O
Conuiuium Chriſtianis quale eſſe debeat, tomo 2.1444.O
Conuiuij eccleſia apparatus, tom.1.180.H
Conuiuij opipari exitus, tom.1.107.M
Conuiuia lubricorum hominum qualia, tom.1.681.A.E
Conuiuia diuitum mare non poteſt implere, to.1.84 M
Conuiuia extraneorum ab eccleſiaſticis vitanda, tom.5.436.E
Conuiuia illicita praeparantes reprehenduntur, tom.1.683.H
Conuiuia praeliatorum & fortiſsimorum adoleſcentium qualia, to.1.681.F
Conuiuiorum pericula & inquietudo, tomo 1.676.K.L
Conuiuiorum vitanda celebritates, tomo 5.548.O
Conuiuator ſerqueris otio deditus adulator oportet, tom 3.693.O
Conuiuiorum incommoda, to.3.384.O
Cophini duodecim, duodecim tribus deſignant, to.3.142.E
Cor noſtrum in poteſtate noſtra non eſt, tomo 1.449.L
Cor regis in manu Dei eſt, to.1.390.O
Cor hominis diligenter ad peccata propenſum, tom.1.248.H
Cor malitia labe infectum execrabile Deo eſt, tom.2.1076.I
Cor durum infidele, tom.3.759.2
Cor prius clamare debet, vt ſermo poſsit audiri, tom.2.1324.O
Cor ebrij fluctuat, tom.4.362.F
Cor, caloris inſiti quo animamur, principiũ eſt, tom.1.128.G
Cor cogitationum noſtrarum ſcaturigo eſt, to.2.1223.I
Cor in ſummo eſt, to.2.980.M
Cor hominis theſaurus eius, tom.3.109.B
Cor ſtultorum receptaculum quoddam intelligibilium eſt, tom.1.251.L
Cordis humani ſurditas, tom.1.54.E
Cordis abundantia os aperit, tom.3.109.C
Cordis vox qua, to.2.1321.E
Cordis duritia circumcidenda, to.3.406.C
Cordis clamorem prudens perdit & linguae, tom 3.18.C
in corde iuſti lex Dei eſt, tom.2.898.E
Corde mundo Deum videbunt, tom.3.13.E
corda ac renes ſcrutatur Deus, tom.4.391.M
corda hominum duriora ſaxis, tomo 1.54.F
corarina ſacra à paganis culta, tom.3.304.M
corallum in mari herba eſt, to.1.87.I
corinthus metropolis Achaia, to.3.505.C
corinthi quidam patris vxorem habebat, tomo 3.432.2
corinthiis in primordio fidei lacte potatus, to.3.256.I

corinthij

corinthij recedente apoſtolo, à pſeudoapoſtolis euerſi, tom.3.633.in proœm.
corinthij iniurioſi & fraudulenti ad inuicem, tom.3.416.M
corinthij more hæreticorum diſſentientes ab inuicem hominibus erant deuoti, tom.3.416.K
corinthij inflati, to.3.416.L
corinthij vanitate elati, ſolos ſe arbitrabantur credentes, tom.3.491.I
corinthij ſub nube fuerunt, tom.3.465.B
corinthij diuerſorum hæreticorum nominibus ſubiecti, tom.3.419.M
corinthij fornicatorem inter ſe eſſe patiebantur, tom.3.416.M
corinthij eloquentiæ & philoſophiæ ſtudioſi, tom.3.416.L
corinthij quibus nominibus voluerint appellari, Ibid.K
corinthiorum domus fœtida quando cœperint bene olere, tom.4.377.D
corinthiorum perfidia notata, tom.3.493.F
corinthiorum multi conuertendi, to.3.300.M
corinthiis in cauſſa matrimonij quæſtio mota ab hæreticis, tom.3.416.M
à corinthiis cur Paulus ſumptus accipere recuſaret, cum ab aliis acciperet, tom.3.507.M
cornicum erga pullos pietas, to.1.95.L
cornu noſtrum eſt Chriſtus, tom.2.993.D
coronari nequit, niſi qui vicerit, tom.3.78.C
corona ſtudio, non ſuffragio comparatur, tom.2.863.K
crapula onerari non debemus, to.3.75.H
creare & generare quomodo differant, tom.4.67.H
creator magis laudandus ſi creata ſunt laudabilia, tom.3.304.O
creator à creaturis ſuis cognoſcitur ſine aliquo extitiſſe initio, tom.3.750.C
creator opus ſuum, vt vult, inſtaurat, tom.3.266.C
creatoris indulgentiæ ingens præconium, tom.1.83.M. & ſeq.
creatori imbecillitatem aſcribere, ſacrilegium eſt, tom.5.896.E
creatorem ſuum venerari natura congruit, to.3.312.G
creata omnia ſunt, tom.1.8.H
creata omnia à Deo bona ſunt, neque quicquam eorum reiiciendum, to.3.400.K. & 1.335.H
creata ſunt omnia ad vſus hominum, tom.5.444.D
creatura vanitati ſubiacet, tom.4.65.C. & 2.7.M. & 3.361.D
creatura omnis mutabilis, tom.4.154.D
creatura data ad vſum volentibus, non coactis, tom.3.404.I
creatura loco creatoris à gentibus culta, tom.4.3.K
creatura conditori ſuo nequit contradicere, tom.3.362.A
creatura conditoris ſui voluntatem nequit dignoſcere, tom.3.418.G
creatura omnis paſſionibus obnoxia eſt, tom.1.540.H
creatura quando liberãda à ſeruitute corruptionis, tom.3.361.D
creaturæ omnes quomodo doleant & congemiſcant, tom.3.362.B
creaturæ omnes in quem finem ita diſpoſitæ, to.4.19.E
creaturæ vniuerſæ caput quod, to.3.496.M
creatura non eſt potius quàm creatori ſeruiendum, to.3.305.D
Creaturæ genimina caduca, tom.3.362.E
Creaturæ laborantis quod ſolatium, to.3.361.A
Creaturæ potius quàm creatori ſeruientes, diuino damnantur iudicio, tom.4.67.K
Creaturam in Deo eſſe non poſſe, ibidem.M
Creaturis ſingulis prærogatiua quædam donata, to.1.117.D
Creaturis quod inſitum eſt, prouidẽtiæ adſcribendum diuinæ. tom.2.1324.O
Credere magis Deo, quàm opera eius diſcutere iubemur, to.4.64.O
Credere opus eſt opere, non lingua, tom.5.803.B
Credere in Chriſtum lucrum eſt vita, tom.4.358.C
Credens in Deum, non iudicatur, tom.4.358.D
Credentes monentur vt in fide permaneant, to.4.47.L
Credentes in poteſtate habent à fide recedere, Ibidem.
Credentes habebunt vitam æternam, tom.4.357.C
Credentes ſignati ſumus ſpiritu ſancto, tom.3.209.B
Credentes accepto ſpiritu prophetabant, tom.3.392.O
Credentes cur præmiis afficiendi, tom.3.363.I
Credentes ſoli de maxima multitudine ſaluandi, to.3.375.I
Credentes in Deum ſermonem eius cuſtodiunt, tom.4.358.D
Credentium probationes diuerſæ, tom.3.643.M
Credentium diuerſitas latronum duorum diſſentione figurata, to.3.275.I
Credẽtium multitudinem auget aſſenſus multorum, tom.3.301.B
Credentibus in dominum eſt in domini miſericordia conſolatio, tom.2.1308.O
Credentibus rectè pax & gratia, tom.3.298.A
Credentibus iam præmia parata, tom.3.365.D. & 427.G.tom.eod.
Credentibus vita accedit, & ira Dei diſcedit, tom.4.358.C
Credendum eſt prius, quàm ſit fiducia petendi, tom.3.380.K
Credendum vt loquamur, tom.3.18.D
Credendum vt Petrus credidit, to.3.43.I
Credentium omnium anima vna, tom.4.55.M
Credita difficilia quomodo probanda & aſtruenda, tom.3.146.C
Criminis commentum, non confeſſio, cuique pudori eſſe debebat, to.3.64.H
non niſi à crimine alienus Chriſti eſt, tom.2.1246.C.D
Crimina maiora quomodo abluenda, tom.4.349.B
Crimina quemque ſua prodere, pudor eſt, tom.4.367.I
Crimina ſuum habent reum, to.3.76.K
Criminum fontes qui, tom.3.77.E
Criminum ordo quidam Chriſti aduentu dirimitur, to.3.158.D
Cruciatu ſublato, tuliſti beatitudines, tom.3.79.K
Crudelitas ferarum propria, to.1.109.D
Crudelitatis author Cain, tom.4.395.C
Cruditas generat febres & vermes, tom.3.202.B
crux non ſaluatoris mors eſt, ſed peccati, tom.3.662.A
crux chriſti opprobrium perfidæ eſt, tomo 2.1354.A
crux chriſti fideli gratia eſt, Ibid.
crux chriſti fideli reſurrectio eſt, Ibid.
crux chriſti, chriſtianis militis eſt vexillum, to.1.327.I
crux chriſti ſola nobis proficua, to.3.146.E
crux triumphus filiorum eccleſiæ, tomo 3.149.A
crux noſtra humilitatis ſpiritu ſufferenda potius, quàm mundi phaleris ſuperbiendum, tom.3.115.K
crux chriſti ſuper aurum & Topazion præferenda, to.2.1297.C
crux chriſti ab omni errore reuocat, Ibid.
crux chriſti honos & gloria eius, tomo 3.754.A
crux Dei Iudæis eſt ſcandalum, Græcis ſtultitia, to.4.103.O
crux chriſti quibus ſtultitia eſt, in perditione ſunt, to.3.421.C
crux chriſti credentibus eſt virtus, tom.3.421.C
crux, confuſio eſt Chriſti, to.2.1014.O
crux chriſti à quo portata, tom.3.274.O
crux etiam electos ſcandalizat, tom.3.115.H
crucis chriſti locus vbi, tom.3.275.O
crucis myſterio ſignatus, à ſecũda morte nequit detineri, to.3.302.A
crucis opprobrium noſtra eſt ſapientia, tomo 1.199.O
crux chriſti prædicatio mortis euicta eſt iudicium, tom.3.302.A
crucem tollere, & ſequi chriſtum, quid, tom.3.127.G
crucem qui non fuerit chriſti confuſus, nec in eo chriſtus confundetur, tom.1.552.M
crucem ſcandalum putans, Iudæus eſt, tomo 3.149.A
crucem tollere arduum, tom.3.147.M
crucem qualis aſcenderit chriſtus, tomo 3.275.M
crucem reputans ſtultitiam, Græcus eſt, tom.3.149.A
ſine cruce Eccleſia ſtare non poteſt, tomo 5.855.D
cubiculum interiorum ſecretum eſt, tomo 5.598.H
cubiculum noſtrum conſcientia noſtra eſt, Ibid.
cubiculum orationis vbi, to.4.342.A
cubiculum noſtrum, mentis arcanum animique ſecretum eſt, tom.1.186.F
culicum mors, abſinthium oleo coctum, tomo 1.43.K
culpari ſe ſuoſue amicos nemo facile patitur, tom.3.435.K
culpa in hunc mundum tanquam hoſtes intrauit, tom.1.658.B
culpa aliena & peregrina natura eſt, Ibid.
culpa conſcientiæ tanta vt ipſa ſe ſine iudice puniat, to.4.383.H
culpa fructus eſt iniquitatis, tom.2.1056.I
culpa lachrymis eſt diluenda, to.3.270.C
culpa nocentis innocenti pœnam afferre non debet, to.1.342.F
culpa maior maiora requirit ſuffragia, tom.4.356.G
culpa non carere, eſt humanum, tomo 3.434.E

Culpa verecundiam genitalium introduxit, tom.2.1077.B
Culpa originalis baptiſmo tollitur, to.1.587.H
Culpa ante vllum ſenſum erroris obrepit, tom. 2.789.O
Culpa tollerabilior, quæ latet, to.1.293.B
Culpa ſuum dominatum habet, to.1.326.F
à culpa vacare, optimum eſt in aduerſitatibus ſolamen, tom.2.785.A
Culpa tolerabilior eſt, quæ verecundia premitur, tom.1.650.B
Culpa veniabilis quam ſequitur profeſſio delictorum, tom.1.166.D
Culpa vetus eſt, tom.2.763.M
Culpa ſeueriore ſententia damnatur, ſi vnuſquiſque crimen ſuum oderit, tom.5.1120.F
Culpa ferro non eſt compeſcenda, to.5.645.K.L
Culpa, non caro nos humiliauit, to.2.1017.A
Culpa ſola, non natura delinquit, tom.2.943.I
Culpa habet caracteres & apices quibus proditur, to.1.660.H
Culpa omnis tenebroſa eſt, to.1.241.D
Culpa infirmitatis eſt lapſus, to.2.1281.A
Culpa noſtra ſcripta eſt in tabulis cordis noſtri, tom.1.660.H
in omni Culpa ante flendum eſt, to.5.843.A
Culpa naturam noſtram infecit, tom.1.644.I
Culpa culpam cito excutit, to.5.437.L
Culpa author in principio protoparenti mulier, tom.3.186.A
Culpa condemnatio gignit innocentiæ diſciplinam, to.4.381.B
Culpa reis iuſtificationis præmia propoſita, to. 4.375.M
Culpæ author animus, tom.4.362.B
Culpam carnis adolet luxuria, to.4.360.E
Culpam vitæ emendatione eluens accipit verbum Domini, tom.4.358.F
Culpam virtus reſoluit, tom.1.242.B
Culpam quo ſepimento à nobis auertamus, tom. 3.59.K
Culpam in ſcelere agnoſcere, an ſit pudor aliquis, tom.3.270.F
Cultura cuique ſua dat fructus, to.3.109.D
Cupiditas habendi non eſt affectibus religioſis inſerenda, tom.3.143.O
Cupiditas diuitum inſatiabilis, to.1.271.I
Cupiditas incētiuum malorum eſt, to.1.148.M
Cupiditas quæ venerabilis, tom.4.144.H
Cupiditas inſatiabilis humana, to.1.84.L.M. & ſeq.
Cupiditate miſera ſæculo ſubiicimur, tom.3. 88.K
Cupiditate mundi preſſus, nec emergendi habēs facultatem, regni cæleſtis meritum adipiſci non poteſt, to.3.102.B
Cupiditates excæcant homines, tom.4.3.M
Cupiditates humanas alunt bona externa, tom. 1.264.I
Cupiditates amoris adulterinæ non ſunt cogitationum vinculis aſtringendæ, to.4.361.B
Cupiditatum cauſſa prima quæ, to.4.4.L
Cupiditatum finis, to.3.77.F
Cupiditatum cauſſa, Ibidem.
Cupiditatum multitudines magnam faciunt tempeſtatem, to.1.644.G
Cupiditatibus omnis diuitiarum abundantia, inopia eſt, tom.5.1150.K
Cupreſſus nunquam amittit viriditatē ſuam, tom 2.1144.H
Cupreſſus comparatur gloria apoſtolica, Ibid.
Cupreſſus comparatur anima virtutibus vigens, Ibidem.
Cupreſſus lacunaribus, comēdiſque faſtigiis habilis eſt, to.1.49.A
Cura Chriſti & hominum differentia, tom. 3.282.D
Currus nomine anima intelligitur, tom.1. 331.M
Currus faſtigium ſublime meritorum ſignificat, to.1.491.H
Curſitare oſtiatim indecorum, to.3.136.G
Cuſtos quis, tom.3.155.B
Cuſtodia nulla ſine Deo, to.3.46.F
Cygni cur collum procerum, tom.1.100.K
Cymbalo ſimilis tinnienti quis, tom.3.482.F
Cyrinus præſes Syriæ, tempore cenſus profeſſionis, tom.3.33.L

LITTERA. D.

D*Æmonis malitia in ſcorpione adūbrata,* tom.3.877.D
Dæmones nō diuinnāt, ſed prophetata recordantur, tom.3.131.H
Dæmones nouerant Chriſtum, tom.3.21.A
Dæmones ante tempus debita ſibi tormēta formidant, to.3.131.H
Dæmones in porcos mitti petunt, Ibidem.B
Dæmones fugiunt ſplendorem lucis æternæ, Ibidem.H
Dæmonum cultum prædicatio Euangelij euertit, to.2.1030.B
Dæmonum malitia facile occulta deprehendit, tom 3.21.E
Dæmonum malitia non eſt futura perpetua in hominibus, to.3.131.H
Dæmonium an poſſit cæco oculos aperire, tom. 3.384.I
Dæmoniacus malo ſuo liberatus, cum Chriſto eſſe deſiderans, paſſus eſt repulſam, tom.3. 132.H
Dæmoniacus Diabolorum legione grauatus, tom.3.131.G
Dæmoniaci in monumentis habitantes, tom.3. 130.F
Dæmoniaci Chriſto in GeraZenorum regione occurrentes, an duo fuerint, Ibidem.B
Dalila auaritia Samſon decepit, to.5.495.B
Damnat ſeipſum, qui quod inutile ſibi aſſerit, facit, tom.3.404.L
Damnandus eſt quiſque pro eo, quo nocuit, modo, to.3.256.O
Damnationis genus non mors, ſed pœna diuturna eſt, tom.1.463.I
Damnati an iuſta ſit contra Deum querimonia, tom.4.27.K
Damnationem carnis quis euadat, to.3.110.A
Damonis & Pythiæ fides, to.5.545.O
ex tribu Dan futurus eſt Antichriſtus, tom. 1 523.H
Dan iudicium interpretatur, tom.2.964.I
Dandum eſt gratis, quod gratis acceptum eſt, tom.3.126.C
Danti bonum dabitur, tom.3.108.E
Daniel intactus remanſit inter leones, tom. 3.277.D tom.3.277.D
Daniel homo Dei, to.3.304 L.
Daniel draconem ſerpentem, cultum à Babylonius, occidit, to.3.304.L
Danielis ieiunium, leones ieiunare docuit, tom 1.675.L
Daniele nihil prudentius, to.3.658.E
Danubius barbarorum atque Romanos interſerat populos, tom.1.25.C
danubius ponto conditur, Ibid.
danuby ortus, Ibid.
per datham, hæreſes & ſchiſmata in eccleſiam introducentes, ſignificantur, tom.1.605.E
datores hilares deus diligit, to.3.502.D
dauid qualiter generis Chriſti princeps, tom.3. 54.F
dauid ingreſſus domum Dei, manducauit cum ſuis panes propoſitionis, to.3.98.B
dauid peccatorum noſtrorum nos docuit pœnitere, tom.2.903.I
dauid tacebat cum ei conuitiaretur Semei filius, to.5.425.D
dauid ſeruo ſibi maledicenti non reſpondit, tomo 3.372.K
dauid, filio ſibi inſidiante, flens nudo pede fugiebat, tom.3.372.K
dauid abigail deprecatione mitigatur, tomo 5.437.L
dauid deſpectus, Goliam vincens, typum Chriſti gerebat, to.2.1314.E
dauid adulterium, to.1.635.E.& ſeq.
dauid vocatus Chriſtus, in parentis nomen aſcitus, to.3.64.O
dauid domum Achimelech ſacerdotis ingreſſus, ab ipſo non repellitur, tom.3.98.B
dauid cur aquam ſitiuerit ex lacu Bethleem, quam tamen non biberit, tom.1.636.K
dauid quinque lapides aſſumens, cur vnico tātum Goliam proſtrauerit, to.3.859.O
dauid quare fugiebat à facie Saul, tomo 1. 350.C
dauid meritò author generis Chriſti laudatus, to.3 53.B
dauid innocentem filium non putauit eſſe lugendum, to 5.705.L.732.A
dauid cum ſociis fugiens à facie regis Saul, figura Chriſti & apoſtolorum, to.3.98.C
dauid cur mortem populi potius elegerit, tomo 2.910.A
dauid peccans, & ignoſci ſibi poſtulans, veniā conſecutus eſt, to.3 372.H
dauid apud ſuos fide, dilectione ac æquitate eximius, to 5.476.D
dauid ſperauit in vmbra alarum Chriſti, tom. 3.156.M
dauid ſola deuotione protectus, Goliam occidit, to.5.906.H
dauid ablactatus animæ ſuæ retributionē ſperat, tom.3.256.I
dauid diuinæ vocis fuit organum, to.1.441.A
dauid dominici ſermonis interpres, Ibid.
dauid, cum iis qui pacem oderant, pacificus, to. 3 395.H
dauid de tribu Iuda ortus eſt, tom.1.518.F
dauid ſepties in die laudabat dominum, tom. 3.168.L
dauid pugna contra progeniem gigantum, tom. 1.636.I
dauid non ſine mortis periculo receptus ab Achimelech, tom.3.98.B
dauid honeſtas ab omnibus imitanda, tomo 5. 512.C
dauid filius cur dictus Ieſus, to.3.54.F
dauid tacendo vicit aduerſarios ſuos, tom.2. 924.I
dauid delicta ſua confeſſus voce, ſtatim adeptus eſt veniam, to.4.396.H
dauid typus eſt Chriſti, tom.1.656.G
dauid in iniuria perferenda Paulo nō inferior, tom.5.463.D
dauid quādo ſe ſibi credidit, lapſus eſt, t.3.63.E

dauid

dauid humiliatus interpretatur, tom.1.651.I
dauid amplius gaudet, quia amplius fleuit, tom.4.381.F
dauid nudus ante arcam domini ſaltabat, tom.2.635.I
dauid iniuriæ & doloris patientiſſimus fuit, Ibidem.
dauid cur cecinerit & ſaltauerit, tom.3.120.K
dauid ſicut panem, manducabat cinerem, & lachrymis potum ſuum temperabat, tom.4.381.F
dauid vriæ vxorem rapuit, tom.3.63.I
dauid paruulus, to.3.163.H
dauid præſumptione virtutis elatus, tom.3.63.K
dauid lachrymis reconciliauit populum Deo, tom.4.375.K
dauid in domo Achimelech quinque panes petens vnicum recepit, to.3.98.F
dauid prius credidit, vt loqui poſſet, tom.3.41.A
dauid virtutum ſublimis vertice, tom.3.163.I
dauid adulterium occultare volens, crimen incurrit homicidij, to.4.395.M
dauid abundans in confidentia, tom.3.170.D
dauid inſolentia pœnas ſubiit, to.3.63.K
dauit gloriabatur ſe non commotum iri in æternum, Ibidem.
dauid è tribus malis vnum eligere iuſſus à Domino, tom.4.396.K
dauid matutinus & veſpertinis ſacrificiis ſemper intentus, tom.3.168.L
dauid in cauſſa vriæ Hethæi correptus, quia peccatum cognouit, delictum eius ſtatim deletum eſt, tom.3.511.I
dauid fœlicitatem ſuam popularibus efferens incrementis, Deum offendit, tom.4.396.K
dauid contra prohibitionem diuinam populum numerari iuſſit, tom.4.396.E
dauid egregius vitæ mutabilis inſtitutor, dum nos ſe cultibus ita fidei ſeruitio mancipauerat, vt relinqueret nobis morum ſuorum non exempla, ſed monumenta, tom.4.396.I
dauidis regnum ambiebat filius eius, tom.3.372.K
dauidis facta, tom.1.634.F. & ſeq.
dauidis & iechoniæ ſedes eadem, tom.3.65.D
dauidis ſaltatio ante arcam Domini qualis fuerit, tom.4.374.D
dauidis ſemen in æternum manſurum, & ſedes eius ſicut ſol in conſpectu Domini, tom.3.53.F
dauidi iuuenculæ pſallentes occurrêre, magna cum acclamatione, tom.4.137.D
dauidi quod pœnitentia profuerit, to.4.395.K & 396.I
dauidi iureiurande promiſſum Chriſtum iuxta carnem ex ipſo naſciturum, tom.3.53.E
debiles quique in inferioribus ſanantur, tom.3.101.C
debilitas authorem habet diabolum, tom.4.362.A. & 363.
debet amplius, cui magis creditum eſt, tom.3.125.A
debitor Chriſti lætus eſt, tom.5.833.G
debitore Domino beati creditores, tom.3.166.D
debitores dei qui, tom.3.124.L
debitorum noſtrorum cautiones cruci affixit Chriſtus, tom.4.319.H
debitum idem quod peccatum, Ibidem.O
debitum reddendum ab omnibus, tom.3.397.F
debora iudex in Iſrael, tom 3.639.D
decima cur Domino offerenda, to.1.592.I
decorus nano ſi erit, aut narium deformatur, tom.3.403.H
decorum ab honeſto non poteſt ſeparari, tom.5.460.D
decorum duplex eſt, tom.5.462.I
decorum nullum eſſe poteſt fide violata, tom.5.446.O
decorum in omni veri inueſtigatione tenẽdum, tom 5.442 K
decretum non eſt idem cum fato paganorum, tom.3.662.C
dedecoris occulta quæ, tom.3.518.B
deeſt nulli quod redundat, to.3.6.B
defendi ambiunt, qui timent vinci, tom.3.271.M
defendi quod nequit, aliter eſt abluendum, tom.3.270.A
deſenſoribus paucis ſuffultum, minus videtur eſſe probatum, tom.3 384.L
defenſio ex libero affectu procedit, tom.1.481.C
defenſio parata eſſe debet, vltio verò minus eſt neceſſaria, tom.3.262 D
defenſione non indigens rectius tacet, quàm ſe defendit, tom.3.271.M
deficere quid ſit, tom.2.1224.L
defectus noſtri author non eſt Chriſtus, tom.3.139.K
delectatio carnalis ſerpentis ſymbolo figuratur, tom.1.168.I. & 168.H
delectatio ſomni pœna potius quàm requies eſt dicenda, tom 2.784.K
delectatio ſapientiæ carnis dicitur, tom.1.158.E
delectatio beatitudinis, ſummum virtutis incentiuum eſt, tom.2.817.
delectatio prima eſt origo peccati, tom.1.168 I
delectatio vehemens eſt calcar erroris, tom.2.827.
delectatio naturalis eſt, Ibidem.
delectatio tectis ſimilis eſt, tom.1.245.D
delectatio naturalis & dolor, ſunt paſſionum duces, tom.1 399.I
delectatio ſenſum captiuum tenet, to.1.168.I
delectationes præſentium magnum nobis adſerunt certamen, tom.2.837.C
delectationum terrenarum contemptus nobis neceſſarius, tom.1.616.K
delibatio ſancta, & maſſa immũda eſſe non poteſt, tom.3.386.A
delibatio pars eſt maſſæ, tom.3 385.A
delicati actus & mores, mollia ſunt indumenta, tom.3.116.M
delicati regni cæleſtis ſunt extorres, to.3.117.A
delicati rectores huius mundi ac tenebrarum, Ibidem.
deliciæ ingenium eneruant, tom.2.98.B
deliciæ nutriunt libidinem, tom 4.362.F
deliciæ curatos reddunt, tom.1.41.A
deliciis carere luxurioſo pœna eſt, to.3.217.C
delictũ manifeſtum nequit excuſari, t.3.625.B
delictum ſuum plures horrere conſpiciens magis affligitur, tom.3.511.H
delicta plorant quos Chriſtus reſpicit, tom.3.270.B
delicta mentis & corporis communia ſunt, communemque requirunt purificationem, to.3.45.A
delicta lauãtur lachrymis, quæ voce fateri verecundaremur, tom.3.270.A
delictorum mæſtitia vt ignis àderit, tomo 3.202.B
delictorum fomites, occaſiones peccandi, tom.4.379.H
delictorum pœnitentia gerenda, vt futuri terrorem iudicij ſeueritatem effugiamus, tom.3.41.C
delictorum grauiſſimum quod, tom.3.306.D
delictorum noſtrorum memores eſſe monemur, tom.3.103.H
delictorum omnium materia in quibus conſiſtat, tom.3 77.F
delictis emendatis, Dominica imitatur ſententia, tom.3.30.C
denarius, numerorum qui vnitatem ſequũtur, perfectiſſimus eſt, to.1.592.K
denarius numerus legem ſignificat, tomo 1.600.M
denarius numerus myſticus, to.1.592.I
dentes iuſtarum animarum qui, to.2.1292.B
dentes iuſtorum pulcherrimi, to.2.1293.A
dentes in piſcibus cur ſunt denſi, tom.1.78.F
dentes peccatoris qui, tom.2.878.C
dentium vtilitas & vſus, to.1.128.M
dentibus plena ſit vocis expreſſio, tomo 1.128.M
dentale in aratro figuram crucis imitatur, to.5.855.F
depoſitum quando non ſit reddendum, tomo 5.467.D
depoſita omnium fidelium in eccleſiis cum ſui etiam periculo conſeruanda, tom.5.497.L
deſertum omne ſecurum eſt, to.5.825 G
deſertum quærit caſtitas, to.5.641.M
deſertum ſaluti conueniens eſt, to.5.829 L
deſertum quoddam eſt corpus noſtrum cum abſtinentia marceſcit, Ibid.
deſidia nobis regnum cælorum intercludit, to.3.201.D
deſolationis abominatio quæ, tom.3.253.E
deſolatio quando appropinquatura, tomo 3.253.F
vbi deſolatio, ibi humilitas, tom.2.1210.D
deſperandum eſt nũquam vſquequò viuimus, tom.3.762.B
deſperandum non eſt, quantumuis veterũ conſcio delictorum, tom.3.301C
deſperatio non agnoſcit remedium, tom.4.392.M
deſperationis remedia, to.3.174.M
detractores & Deo, & hominibus exoſi ſunt, tomo 3.307.H
detractiones parit malignitas, tom.3.307.H
detriumphatur qui palam vincitur, tomo 3.662.C
deuotio ſancta menſuram ſupergreditur, tomo 2.1187.O
deuotio alacris contradictio[illegible]*animi nõ amat,* tom.5.1151.A
deuotio adhibenda communioni corporis Dominici, to.3 475.I
deuotio quanta debeatur Chriſto, tom 3 525 D
deuotio celerata, vberiores fructus habet, tom.1.284.L
deuotio neſcit ambitionem, tom 3.77.E
deuotio ſit ſine iracundia, tom.3.153 C
deuotionis ſtudio & fidei, non ſacrificiorum ambitione delectatur deus, tom.1.716.K
deuotionem præcedit fides, to.1.509.D
deus omnia tempore facit, tom.2.1296 O
deus poſt cælos mutatio in maieſtatis ſuæ gloria permanet, to.3.750.B

deus timendus, & de Domino præſumendum, tom 3.46.F
deus non muneribus oblatis placatur, ſed offerentis affectu, tom.1.201.A
Deus Chriſti pater ſpecialiter, nobis in commune, to.4.338.A
Deus pretio aut muneribus non inflectitur, to. 1.586.D
deus abs quibus ſimulachrum hominis appellatus, to.3.304.k
deus incomparabilis eſt operator, tom.1.4.G
deus in ſpiritu ſpiritus eſt adorandus, tom. 3.627.G
deus ſemper idem, & anni eius non deficient, tom.3.750.C
deus poter eſt quicquid de Deo patre eſt, tom.3. 390.D
deus cur incurioſus à quibuſdam exiſtimetur, tom.3.421.F
deus benignus eſt etiam ſuper ingratos & malos, tom.3.107.k
deus non dignatur ſcire iniuſtitiæ miniſtros & iniquitatis auctores, tom.2.998.C
deus quando non iuuat repellere videtur, Ibidem.D
deus quomodo interdum aut progredi dicitur, aut egredi, aut exurgere, aut deſcendere, Ibid.
deus de elementis naturalibus prout vult vas vnumquodque format, & vnam naturam animarum, vnamque corporum placitis ſibi temperat menſura, tom.4 12.G
deus non in loco, ſed in ſpiritu adoratur, tom. 1.358.B
deus ſpiritus eſt, & ſanctus, tom.3.296.k.& 1.358.B.& 2.1013.A
deus non obliuiſcitur, tom.2.978.D
deus verus eſt qui naturaliter talis eſt, tom.4. 139.I
deus filius qua ratione à patre ab Arrianis ſeparetur, tom.4.139.I
deus cur elementis ſuos ornatus non ſtatim donauit, tom.1.12.L
deus cur pater dictus, tom 3.651.G. & 298. A tom eod.
deus quomodo nos oſculetur, tom.1.351.I
deus pater filij qui mortuus reuixerat, tom.3. 203.M
deus impaßibilis eſt, tom.1.535.I
deus bonorum quæ facimus author, to.3.871 H
deus in beneficentia largus & copioſus, tom. 3.14.D
deus cur inſufflauit in faciem hominis, tom.1. 540.k
deus an alienæ capax naturæ, tom.3.197.D
deus non ſicut homo, tom.4.63.K
deus etiam in minimis mirabilis, tom.2.117.C
deus plebem ſimplicem requiſiuit ad natiuitatis ſuæ teſtimonium, quæ phalerare & fucare ʋudita neſciret, tom.3 36.H
deus nihil imperfectum dat, to.1.184.G
deus pluit ſuper ingratos, tom.3.109.A
deus neminem expellit, niſi qui ſe ab eo ſequeſtrat, tom.2.1088.I
deus figulus eſt, qui nos de limo terræ formauit, tom.3.271.H
deus non concluditur loco, tom.2 1356.L
deus eſt ſapientia, tom.3.119.K
deus cognoſcit qui ſunt eius, tom.1 369.D
deus appropians, non repulſio appropriantium eſt, tom.2.1088.I
deus, quos poſt iniurias perducit ad requiem, protegit eos nubis vmbraculo, tom.5.863.F
deus poteſt omnia in omnibus, to.3.102.D
deus omnia ſpectat, tom.2.861 C
deus quomodo magnificetur, tom 3.28.G
deus non poteſt mentiri, tom.1.585.E
deus nemini non à ſuis donis vult alienum, tom. 3.521.B
deus innocentium remunerator eſt, tom.1.338.A
deus quod probat, nemo arguit, tom.3.65.B
deus, quos iuſtificat, nequit accuſare, Ibidem.
deus ſecundum menſuram dat gratiam & miſericordiam, tom.2.1342 E
deus merita ſingulorum examinat, Ibid.
deus potens peccatorem exaltare de portis mortis, tom 3.144.K
deus vt nec defectionem, ita nec adiectionem capit, tom.1.174.C
deus cur diligendus, tom.3.145.D
deus caput corporis eccleſiæ eſt, to.1.527.M
deus bonus & facilis indulgere peccata, tom. 3.30.C
deus & ablata reſtituit, & inſperata concedit, Ibidem.
deus vbique eſt, tom.2.1130.A
deus adorandus in ſpiritu & veritate, tom 3 299.G
deus eſt puriſſimus, tom.1.12.I
deus natura inuiſibilis, tom 3.303.H. & 1. 12.I
deus ſolus bonus eſt, tom.1.319.E
deus quota die quieuerit ab operatione ſua, tom. 3.102 C
deus ſanguine non delectatur humano, tom 5. 555.F
deus vnus eſt, author mundi omniumque omnino rerum, tom 3.145.D
deus aliter tentat, aliter diabolus, tom.1. 298.C
deus elegit quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret, tom.3.209.D
deus tentat vt coronet, 298.C
deus ſemper plus tribuit quàm rogatur, tom.3. 277.C
deus quomodo nos liberet, tom.2.996.L
deus arbiter cogitationum noſtrarum, tom.2. 895 D
deus veritas, tom.3.50.B. & 90.C. to.eodem.
deus in veritate iudicaturus, tom.3.308.k.&. 5.419.C
deus cur dicatur iraſci, tom.1.219.M
deus & homo vna ſunt perſona, tom.3 756.H
deus diligi magis quàm timeri vult, to 5.1113.D
deus quanta diuino fauore Eccleſiæ conceſſerit, tom.3.46.C
deus quibus oneri eſt, deſerit, to.3.132.G
deus nunquam fuit exors ſuæ diuinitatis, tom.1.659.L
deus merces eſt perfecta virtutum, tom.2. 1185.A
deus natura fidei teſtis adhibetur. tom.3.2.B
deus nulli neceßitatem peccandi impoſuit, tom. 2.150.F
deus iurat per ſeipſum, quo maiorem non habet, tom.3.759.I
deus cognoſci non potuit, niſi per eum, qui eſſet de eo, tom.3.422.F
deus non audit niſi quod dignum ducit ſuo beneficio, tom.2.1323.L
deus audit piam vocem deuotionis & gratiæ plenam, Ibidem.
deus ſolus vocat quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt, tom.3.206.A
deus non factura ſed factor & creator eſt, to. 2.883.H
deus in manufactis non dignatur habitare, to. 3.146.A
deus ſuſceptor noſter eſt, tom.2.977.B.& ſeq.
deus timentium ſe neminem reliquit, tomo 3. 506.A
deus mentes magis comprobat quàm ætates, to. 5.910.G
deus in Iudæa notus, tom.3.253.D
deus quomodo iuſtificetur in ſermonibus ſuis & vincat cùm iudicatur, tom.4.27.k
deus in principio fecit cælum & terram, tomo 3.47.G
deus cur non æqualiter omnibus diſtribuit vitæ alimenta, to.5.896.D
deus inuiſibilis ex viſibilibus poteſt ſcire atque cognoſci, to.3.303.H
deus facilè reconciliatur, quando impensè rogatur, tom.3.207.I
deus pro qualitate hominum rependit dilectionis affectum, to.5.886.k
deus arbiter & mentis, & facti, tom.3.11.L
deus in quibus appareat iniuſtus, tomo 3.302.D
deus minima quæque non negligit, tomo 1. 40 H
deus eſt qui reuelat occulta, non virtus humana, tom.3.44.L
deus an corporaliter ſentiat, tom.3.134. C
deus præſul animæ noſtræ eſt, to.1.370.A
deus cur requieuit poſt hominem factum, to.1. 122.F
deus fœnerator, cui non materialem pecuniam, ſed æra virtutum debemus, tom.3.124.M
deus vno momento in vno corpore fraudem vetuſti erroris aboleuit, tom.3.49.B
deus diſciplinæ auctor eſt, tom.1.610.B
deus non ſuſtinet quod ſupra menſuram eſt, etſi bonum ſit, to.5.780.B
deus author naturæ præſul miſericordiæ, arbiter culpæ, tom.3.207.L
deus in corde videt, homo in facie, tomo 3. 11.I
deus quando progreſſus eſt in virtutibus ſeruorum ſuorum, victoria conſecuta eſt, tomo 2. 999.L
deus ſuos aliquando derelinquit ad tempus, vt ſide vincant, Ibid.
deus ſedet ſuper Cherubim, tom.4.147 k
deus in ſapientia eius à mundo non eſt cognitus, to 3.422 B
deus vnus, non vt ipſe ſit pater & filius, (vt aſſerit Sabellius) ſed quia patris & filij Spiritusque ſancti vna diuinitas ſit, tomo 4. 84.G
deus figulus dicitur, to.5.849.k
deus iuſtos ſuos audit etiam mortuos, tom. 1. 206.B
deus cur caput Chriſti, tom.3 771.H
deus non eſt perſonarum acceptor, to.4.147.H. & 5.886 K
deus coniugij præſul cuſtoſque eſt, to.1.293.F
deus eſt ſubſtantia, tom.4 107.G
deus quomodo facie ad faciem videatur, tomo 3.149.D
deus peccatores ſaluare volens quid faciat, tom. 3.92.K
deus quare ſphæra mundi dicitur, tom.1.4.M
deus quæ fecit manere vult incolumia, tom.3. 373.D
deus cur corporalibus quaſi manibus inducitur operans circa Adamum & Euã, to.3.47.H

cur

tur Deus lapidem ſupermolarē prohibeat alienare, tom.2.761.E
deus caſtigat omnem filium quem recipit, & quem caſtigat, morti non tradit, tom.4.339.H.I
deus dormientibus neceſſarius adeſt, tom.5.838.H
deus ab impiis incurioſus reputatus, tom.3.306.F
deus Iudæorum factus Chriſtianorum, tom.3.373.A
deus qua ratione ſuos in variis certaminum generibus excitet, tom.1.629.F
deus dator eſt omnium tam bonorum, quàm malorum, tom.4.12.H
deus vnus, quia vnicus eſt mundus, tom.4.57.C
deus percutiēdo ſanat, non vulnerat, to.2.881.C
deus iniuſtè neſcire quomodo dicatur, Ibid.
deus pater ea forma videtur, quā voluntas eius elegerit, non natura formauerit, to.3.13 O
deus ſine miſericordia non iudicat, to.2.1342.B
deus omnium Dominus communis, to.3.630.A
deus affectum requirit, tom.5.792.E
deus ad deſcenſum montis oliueti à turba agnitus, & rex ſalutatus, tom 3.242.B
deus eſt ex quo omnia ſunt, to.3.146.D
deus in ſe habet cognitionem omnium, tom.3.134.C
deus adiuuat, quos videt in precibus vigilare, tom.3.631.G
deus iraſci dicitur, vt vindicaturus delicta credatur, tom.3.310.B
deus pater cum ſolus legitur, non ideo à filio eſt ſeparandus, tom.4.139.K
deus cui vult miſeretur, & quem vult obdurat, tom.2.1220.G
deus quomodo iuſtificetur, to 3.119.M
deus pater quomodo à filio diſtinguatur, tom.3.250.B
deus regit omnia quæ creauit, to.5.430.C
deus iuſtus in credente apparet, tom.3.302.D
deus an omnibus apoſtolis viſus, to.3.14.A
deus in carcere ſuos viſitat, to.1.483.G
deus vult omnem exædificare animam, & ad ſalutem informare, to.3.50.A
deus quomodo per filium omnia creauerit, tom.1.8.I.K
deus nouit quibus egeamus, to.3.364.I
deus omnia in omnibus, tom.3.496.K
deus quos aſciſcat ad gratiam filiorum, tom.4.148.H
deus pacis, Chriſtus, tom.3.410.B
deus cùm abſens putatur, videtur, & cùm præſens eſt, non tamen videtur, to.3.14.A
ſi Deus Deus eſt, vbi eſt timor eius, to.3.651.G
deus donat ſua ſine vllo donationis diſpendio, tom.1.227.L
deus benignitatem ſuam nō negat vniuerſitati, quæ conſulit partiam, tom 4.43.B
deus beneuolus tēplum ſuum non derelinquet, tom.4.50.A
deus nunc virga, nunc flagello vtitur, tom.3 243.K
deus author omnis boni, tom 3.673.O.& I.368.L
deus iurauit per ſeipſum, tom.4.81.
deus non patitur merentem irremuneratum, tom.3.666.F
deus omnia fecit in ſapientia, to.4.63.O
deus intelligitur ſpiritus ſanctus, to.3.432 K
deus non eſt alienis aſſertionibus, ſed ſuis vocibus æſtimandus, tom.4.331.H
deus pater an aliquo tempore non fuerit, tom.4.60.M
deus habet arbitrium quas velit naturas aſſignare gignendis, & quos vſus impartire naturis, to.3.142.A
deus à publicanis populóque vniuerſo iuſtificatus, tom.3.119.I
deus caput Chriſti, tom.4.115.L
deus non factus, ſed Deus Dei filius natus eſt, tom.4 66.B
deus de iuſtitia, non de præſcientia iudicat, to.3.371 H
deus an de loco decedat, tom.4.149.A
deus quomodo deſcendat, Ibid.B
deus quomodo poſſit vno ore, vndique cōfeſſione laudari, tom 3.403.F
deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, to.3 264.G
deus pater an viſus ſit patribus, an vero filius, tom.3.13.C
deus amari, quàm timeri mauult, to.3.668.H
deus primus homini à Diabolo nuncupatus reperitur, tom.3.83.A
deus non tranſit de loco ad locum, tom.4.81.H
deus ſemper vbique, Ibidem.
deus quomodo teſtimonium perhibeat Apoſtolis, tom 3.318.O
deus quos dignatur vocat, & quem vult facit religioſum, tom.3 134.O
deus potens eſt de lapidibus excitare filios Abrahæ, to.3.42.F
deus quæ non permittit, operatur, to.3.111.K
deus quomodo à Babylonis vocatus, tom.3.304.L
deus diligendus, & ipſi ſoli ſeruiendum, tom.3.49.O
deus quæ et prodatur, Ibidem.A
deus cur in ſæcula benedictus, tom.5 303.D
deus non tentandus, tom.3.74.A
deus auctor idoneus, qui ſuo operi legem det, tom.1.24.B
deus quatenus paſſibilis, to.3.736.M
deus in columna nubis loquebatur populo ſuo, tom.3.258.C
deus reddet cuique ſecundum opera ſua, tom.3.761.A
deus quemque pro competentium iudicat meritorum ratione, tom 3.11.L
deus non eſt temporalis, tom.4 55.K
deus minor non eſt, Ibidem.
deus etiam immerentibus refulget, to.3 109.A
deus quos elegerit, to.3.364.K
deus pater impaſſibiliter generauit filium, to.4.62.A
deus propter opera præmiſſa magis diligit, tom.3.846.O
deus non ſentitur inceſſu, tom.3.14.A
deus oculis corporalibus non vult quæri, tom.3.13.F
deus incommutabiliter binus, to.4.17.A
deus quomodo poſſit imaginem habere viſibilem, tom.3.634.B
deus malus non eſt, to.4.53.K
deus vbique eſt, & totus in toto, to.4.390.E
deus quando intentus ſit flagitiis peccatoris, tom.4.388.L
deus patiens, & multa miſericordia flectit ſententias aduerſum malitias irrogatas, tom.4.394.A
deus dum pœnitentiam exigit, ſimul & veniam pollicetur, to.4.357.A
deus ſui detrimentum pati non potuit, tom.4.81.L
deus ſcrutator abditorum, to.4.391.H
deus non eſt ſingularis, to.3.415.H
deus Moyſi in igne apparuit, tom.3.654.E
deus qualiter nobis & Chriſto pater, tomo 4.65.E
deus vnus, ex quo omnia, to.3.23.K
deus indulgens & immortalis, tom.4.361.D
deus in futuro magis remunerat, quos vel in præſenti non deſerit, tom.3.506.A
deus gubernat omnia verbo eodem, quo & fecit, to.3 747.H
dei miniſterium mortis quidem periculo debet retardari, tom.3.160.H
dei domus vbique, tom.3.373.B
dei gratia, eſt ipſum honorari à ſancto, tom.3.9.A
dei opera negligenter exequens maledictus eſto, tom.3.395.A
dei nomen per naturam, non per appellationem ſolam ſupra omne nomen eſt, to.3.640.K
dei bonitas nullis noſtris meritis præuenitur, tom.4.21.O
dei in nobis mouet admirationem aſtrorum pulchritudo, tom 3.302.F
dei potentiam timeamus, cuius præſentiam effugere non valemus, to.3.763 E
dei propoſitum eſt nos in veritate & miſericordia eius per Chriſtum inſtruere, tom 3.424.H
dei nomen & patri, & filio conuenit, tom.4.94.A
dei inuiſibilis imago viſibilis eſſe nequit, tom.3.654.A
dei opus & præceptum nil habent medium, tom.3.90.C
dei imago Chriſtus, tom.3.28.G
dei operatio ſempiterna & iugis, tomo 3.193.A
dei viſibilia oſtendunt inuiſibilia, to.3.80.K
dei natura, pax, tom 3.649.F
dei nihil tam proprium quàm ſemper eſſe, tom.2.996.G
dei benignitas latè patet, tom.3.109 A
dei munera gratuita, tom.4.15.O
dei notitia vnde manifeſta, tom.3.503.G
dei notitiæ odor in Chriſto, & per Chriſtum, tom.3.312.M
dei virga, non eſt grauis, to.4.359.K
dei operatio præcipua eſt, to.4 63.K
dei ſolius eſt nunquam pœnitere, to.5.1149.L
dei gloriam iam inde ab exordio cunctis nationibus elementa ac creatura prædicabant, tom.4 30.O
dei placitum eſt, ſi proficiatur in Chriſto, tom.3.674.B
dei ſignum quod, tom.3.878.A
dei imagini configurabimur, tom.3.199.I
dei opera omnia bona valde, to 3.404.O
dei cultum & dilectionem quid in nobis excitare debeat, to.4.29.E
dei filium non credentes, nec filium virginis credunt, to.3.7.I
dei ſalutis virtute ac præſentia nihil eſt vacuum, tom.4.29.F
dei ſententia vi pœnitentia mutari videtur, to.4.375.I
dei filij ſunt, qui eius ſpiritu aguntur, tom.4.33.O
dei præſentia de plenitudine membrorū corporis Chriſti nihil perdit, to.4.50.B

Dei filij quo proceſſu enadamus, tom.3.104 K
dei forma qua, to.4.150.2.& 3.639.L
Dei natura qua, to.4.67.M
dei natura ſimplex, to.3.199.H
dei forma nil differt à Deo, tom.3.638.F
dei virtus æterna, Chriſtus, to.3 303.k
dei maieſtas & potentia per ſe videri & conſpici nequit, Ibidem.I
dei filius an ex tempore cœperit, tom.4.57.F
dei filius ſempiternus, Ibidem.
dei gloria quis ſplendor, tom.3.746.B
dei manuum virtutes ſunt iuſtiones eius, tom.3.750.C
dei doctrina verbis ſtultitiam, factis verò demonſtrat ſapientiam, tom.3.425.O
dei ſubſtantia cur natura dicatur, tomo 3.641.F
dei ſtudium eſt lapides viuos ad cælum transferre, tom.3.30.B
dei voluntas eſt vt in Chriſto, & per ipſum omnibus miſereatur, to.3.297.E
dei contempti qua compenſatio, tom.3.306.O
dei virtus ſempiterna, tom.4.61.C
dei ſermoni quid dedeceat, tom.4.135.k
Dei erga filium & homines cæteros an par & æqualis ſit amor, tom.4.148.H
dei voce elementa ſonuerunt, tom.3.50.E
dei in ſuis contemptores bonitas, tom.3.305.A
dei filius non ſub lege ſed ſupra legem, tom.3.84.2
dei veri cognitio cur non omnibus data hominibus, tom.4.16.L
dei ſtabilitas æterna, tom 3.750.O
dei via qua, tom.4.48.O
deo nihil gratius animæ conuerſione, tom.2.1005.A
deo patri non præiudicatur, dum Chriſtus adoratur, tom 3.368.M
deo humana voce nil poteſt adiungi, tom.3.28.O
deo omnia in præſenti ſunt, tom.5.803.A
deo placere ſine Deo nemo poteſt, tom.4.4.M
deo adhærens, vnus cum ipſo eſt ſpiritus, tom.3.143.L
deo quomodo poßit ſeruiri, tom.3.669.C
deo ſubditi ſumus cum aduerſarius vrgemur, tom.5.1102.2
deo cõfitebitur omnis lingua, & flectetur omne genu, tom.4.6.A
deo tabernaculum in hoc mortali corpore facere nequimus, tom.3.151.M
deo ſe facit æqualem, qui proprium eius ſe dicit filium, tom.4.81.D
deo nil placet, præter iuſtum & pium, tom.3.669.A
de deo nihil niſi per filium poſſumus cogitare, tom.4.61.O
deo facilius eſt ſoluere, quàm homini, tom.4.380.O
deo gratiæ agendæ in omnibus donis eius, tom.3.627.G
deo ſemper cuncta præſentia, nec quicquam eſt preteritum, aut futurum, tom.3.747.M
à Deo omnia, tom.3.76.H
deo nil impoßibile, tom.4.55.K.& 1.343.H
deo non loquitur, qui Chriſto non credit, tom.3.18.O
deo placens probatus eſt hominibus, to.3.403.K
deo nihil impoſsibile qui dedit poſſe quibus voluit, tom.1.24.O
à deo auerſi, Diabolo traduntur, tom.3.305.N
deo nil eſt futurum, tom.3.492.k
deo confitebitur omnis lingua in fide Chriſti, tom.3.402.A
deo diffidit qui ſperat in idolis, tom.3.467.M
à deo diſcedere, cur liberum, tom.4.35.G
deo dum noſtri miſeretur, quomodo placeamus, tom 2.386.F
deo credendum, tom.3.88.O
deo nobis teſtimonium perhibente, accuſatorem non habemus, tom.3.365.N
in Deo omnia ſunt vbique, tom.3.523.I
deo viuit, qui lege regitur, tom.3.401.O
deo viuit, qui peccato eſt mortuus, to.4.366.O
deo placens in hoc ſæculo in illo non diſplicebit vnquam, tom.3.523.L
deo quomodo ſeruiendum, tom.3.299.O
deo quomodo debitus honos exhibeatur, tom.3.301.B
deo nemo æqualis, tom.3.365.E
deo defenſore, non habemus aduerſarium, tom.4.340.H
deum qui quærit quaſi ad eum intrat, tom.2.999.H
deo prædicato, gloria non eſt danda hominibus, tom.3.430.N
deum videre quis poßit, tom.3.140.O
deum videns, in sua diuina generatione aſſimitur, tom.3.104.k
qui Deum ſequitur, ſemper tutus eſt, tom.1.269.E
deum quomodo viderint prophetæ & patriarchæ, tom.3.745.B
deum ſolus eius vnigenitus vidit, qui eſt in ſinu eius, tom.3.23.L
deum præferre debemus omnibus, tom.1.269.E
deum loqui magnum, maius iurare, tom.3.759 I
deum quærere, bonum, tom.3.76.M
deum nemo vidit vnquam, tom.3.13.C,
ad deum eſt confugiendum, qui poteſt curare animæ noſtræ paſſiones, tom.1.188 I
deum veracem quis neget, tom.3.702.O
deum ſe noſſe affirmans cùm eius præcepta non obſeruet, mendax eſt, tom.3.50.B
Deum alium veteris, alium noui teſtamenti docentes, plures faciunt Deos, tom.3.5.O
deum timere, initium eſt ſapientiæ, to.3.209.A
deum recipit qui eius imaginem recipit, tom.3.153.C
deum quomodo mundi cauſam eſſe, philoſophi fateantur, tom.1.7.M
deum videre quid, tom.3.7.2
deum qui viſuri ſint, tom.3.13.E
Deum videre nolens, nec poteſt videre, Ibid.
deum ad tẽpus negans ob metum tormentorum, ſemiuiuus eſt, tom.4.358.A
deum penitus ex corde abiiciens, mortuus eſt, Ibidem.
deum videre nõ quidem in reſurrectione facile erit, tom.3.13.E
ad Deum omnes euentus noſtri ſecundi referẽdi ſunt, to.1.171.C
deum cur nos videre non mereamur, tom.3.13.E
deum in hoc ſæculo non apparere, cur ſit minus mirum, Ibid.
deum diligendum natura docet, tom.3.303.G
ad Deum omnia reducenda ſunt, tom.1.608.C
deum ſponte negantis, & coacti, an ſit eadem ratio, tom.4.330.F
deum ore negans, & corde adorans, quomodo per pœnitentiam mereatur peccatorum remiſſionem, tom.4.350.E
deum nemo poteſt prohibere, to.4.41.D
deum nihil præterit, tom.5.143.G
deum laudare, non eſt otioſus boni operis actus, tom.3.99.2
deum vnum, non duos, treſue confitemur, tomo 4.54.D
deum qui diligit, præcepta eius obſeruat, tomo 3.50.E
deum feciſſe in Chriſto, & per Chriſtum, quomodo ſit accipiendum, tom.3.654.F
deorum gentilium honos temporalis, tomo 3.305.E
deos fecit meretrix, to.5.536.C
deitas nec figmentis, nec elementis eſt tribuenda, to.3.307.I
dextera ſcandaliZans, abſcindẽda, to.3.142.D
dextera Dei quid ſignificetur, tom.3.811.H.& 2.1360.K
dextera nomine actuoſa animæ virtus intelligitur, to.2.1087.H
diabolus præliatori ſimilis, to.3.830.A
diabolus præſumptionibus tyrannicis impenſè ſtudet, to.3.307.I
diabolus neminem mittit deorſum, niſi & ipſa ſe mittat, tom.3.75.H
diabolus non merito noſtro, ſed odio ſuo vincitur, tom.3.54.A
diabolus multipliciter nos tentat, to.1.159.I
diabolus impudens, & alto corde, to.3.366.A
diabolus perdicem imitatur, tom.1.110.B
diabolus impios interficeret, ſi Deus hoc permitteret, to.3.878.B
diabolus omnium delictorum eſt autor, tomo 2.1288.L
diabolus intrat, vbi exit Chriſtus, tomo 3.85.B
diabolus vincendus, tom.3.75.O
diabolus ab initio peccator, tom.3.307.H
diabolus inimicus eſt generis humani, tomo 1.158 E
diabolus quomodo ſeipſum deſtruat, tomo 4.360.I
diabolus non eſt, nec fuit auſus ſe Deum profiteri, to.3.307.I
diabolus neglecto Dei vno, dominium ſibi cum diuinitate voluit vſurpare, tom.3.472.C
diabolus fortis, tomo 3.45.B
diabolus peccati noſtri fœnerator eſt, tomo 2.748.k
diabolus ſanctos Domini tentare cogitur, tomo 2.1003.L
diabolus quando maximè nobis inſidietur, to.5.424.I
diabolus phantaſiis vtitur, ad nos decipiendos, tom.3.367.H
diabolus in medio templi futurus, to.3.254.D
diabolus an pertinax in ſtudio, tom.3.78.A
diabolus cedit virtuti, tom 3.78.A
diabolus tempeſtatem commouet, ſed ipſe facit naufragium, to.3.630.C
diabolus quibus non poteſt perſuadere vitiorũ amorem, immittit laudis cupiditatem, to.5.1165.M
diabolus magiſter improbus, tom.3.145.C
diabolus verbo tentat, cum Iudæi facto quique Chriſtum aduerſantur, tom.3.85.C
diabolus ſonum quærit, to.2.1028.M
diabolus tentat vt ſubruat, to.1.298.C
diabolus altum ſapiens, apoſtatauit, to.3.394.B
diabolus aut præmio vincit, aut tædio, tomo 3.78.E
diabolus malitiæ præſes eſt, tom.2.919.O

diabolus

Diabolus iuſto ſemper inſidiatur, to.2.898.F
diabolus colitur ſub tegmine ſimulachrorum, tom.3.468.I
diabolus patre malignorum, to.3.307.H
diabolus omnia ex permiſſione, nihil verò habet à ſeipſo, to.3.307.I
diabolus Deum, quem per naturam confitetur, opere negat, tom.3.85.B
diabolus ſtudet ſupplantare bonis operibus intentos, to.2.1135.I
diabolus accuſator noſter praueniendus, tom.4.376.O
diabolus quomodo corpus noſtrum affligat, to.4.360.H
diabolus noſtre tentator, to.4.360.H
diabolus transfiguratur in Angelum lucis, to.1.168.H
diabolus à Paulo illuſus, tom.4.360 K
diabolus alter Antichriſtus, tom.3.254.B
diabolus humilitate ſuperatur, to.2.1317.C
diabolus ſedens in templo Dei, oſtendit ſe quaſi ſit Deus, tom.3.472.G
diabolo myſteria cæleſtia norunt, tom.3.483.I
diaboli contra bonos pugna, to.3.830.A
diaboli & fœneratoris comparatio, to.2.748.K.L.& 2.742.B
diaboli poteſtati cur multi à Deo & eccleſia tradantur, to.4.360.H
diaboli non ſemper manebunt, tom.3.131.H
diaboli tela tria, quibus inſidiatur homini, tom.3.74.A
diaboli indignantur nos filios Dei dici, tom.3.642.B
diaboli proprium quid ſuadere, to.3.75.G
diaboli figura in ſerpente, t.3.466.O
diaboli in tentando artificium, to.3.74.O
diaboli tela complura, tom.3.78.E
diaboli infirmitas, to.3.75.H
diaboli verbum quod, Ibidem.G
diaboli natura nō eſt improba, ſed opera iniqua, tom.3.85.B
diaboli improbitas & nequitia vnde potiſſimum elucescat, Ibidem.
diaboli inſidiis quibus armis ſit reſiſtendum, tom.3.262.F
diaboli ſuadela quæ, tom 3.85.B
diaboli retia multa, to.4.362.B
diaboli impudentia, to.3.85.A
diaboli poteſtas ad bonorum probationem, improborum autem punitionem, to.3.131.L
diaboli triumphus eſſe non debet, quod nobis inuentum eſt in remedium, to 4.366.B
diaboli altitudo grandis, & hominibus impoſſibilis, tom.3.630.O
diaboli ciuitas eſt corpus quodlibet reproborum, tom.3.808.B
diabolo captum iter impediendi ſpatium non relinquendum, to.1.609.F
diabolo imperare magnum eſt, to.4.360.I
diabolo perdix comparatur, tom.2.1410.O
diabolo ſimilis eſt homo malignus, to.3.307.H
in Diabolum excuſationem reiicere non debemus, tom.1.168.K
diabolum non timet, qui ſe Deo committit, to.4.340.H
diabolum ad hoc Deus non damnauerat vt noceret, ſed quid futurum eſſet oſtenderet, tom.1.168.M
diabolum Mariam viro deſponſatam cernens, partum non potuit habere ſuſpectum, tom.3.20.M
dialectica per viſionis puteum ſignificata, tom.3.2.B
dialectica quæ in euangelio Lucæ, Ibid O
dialectica Philoſophorum ſententia definitur, non tam aſtruēdi vim habere, quàm ſtudium deſtruendi, tom.4.58.C
dialectica diuitiis verborum fluit, tom.2.880.M
dialectica tanquam promptuario veneni ſui vtuntur hæretici, to.4.58.B
dibongad circa vallem Zared eſt, tom.1.616.G
dibongad apiarium tentationum ſignificat, Ibidem.
dicere Dei eſt voluntatem ſuam operationis effectu prodere, to.1.17.O
dicens aliquid nec faciens illud, leuis reputatur, tom.3.508.K
dicta ſine factis nutant, to.3.113.O
dictorum factorúmque noſtrorum harmonia debet conſonare, tom.3.121.O
didrachma cur in ore piſcis inuentum, tom.3.88.K
didrachmum quid ſignificet inito dimidium Hebræus præcipitur offerre pro redemptione animæ ſuæ, tom.1.561.O
dies extremi iudicij definita, to 3.434.B
dies mali iſtius mundi, to.2.957.B
dies nocti anteferetur, to.1.18.B.C
dies ſeptima quietis eſt & pacis, tom.3.102.C
dies iudicij cur dicatur mala, to.2.909.B
dies quomodo dicuntur veteres, tom.2.937.B
dies quomodo dicuntur pleni, Ibid.C
dies quarta in mūdi creatione cæteris illuſtrior, tom.3.90.A
dies anguſtior eſt, meditatione doctrinæ, tom.2.1252.L
dies lucem ſuam habet, to.1.58.O
dies Domini cur breuiandi, tom.3.254 B
dies breuiores fecit Deus propter peccata hominum, tom.2.938.B
dies dominica ſecunda eſt ſabbati, to.2.1033 E
ne dies ſupremus immaturos fructus noſtros inueniat, tom.1.48.L
dies eſt quibus adeſt Chriſtus, to.2.1180.I
dies quomodo dicuntur boni vel mali, tom.2.882.B
dies iræ quis, tom.3.309.O
dies partus cur à ſacrificio feriati ſint, tom.2.1058.F
dies Domini qua ratione magnus, to.2.988.K
dies dimidij qui, Ibidem.
dies illis ſemper eſt, quibus Chriſtus adeſt, tom.2.1242.A
dies carnis Domini qui, to.3.767.M
dies Chriſti qui dicantur, to.2.988.
dies muneri & operis functionibus deputatus, tom.1.19.G.& ſeq.
dies humanus quis, tom.3.434.O
dies perfidia, erunt dies antichriſti, tom.2.988.M
dies quare iudicij dicitur mala, to.2.957.B
dies cæleſtium chriſtus eſt, to.1.360.H
dies extremi iudicij cur breuiati, tom.3.467.L
dies talis eſt Chriſtus, tom.2.1104.I
dies magnus quis, to.1.66.C
dies & noctis diſcretio, to.1.61.B
dies primus prærogatiua, tom.1.20.K
diem lux facit, to.1.18.A
per diem intelligimus illuminantem virtutem, tom.1.249.O
die ſeptima an Deus à ſanctis operibus abſtinuerit, to.3.193.A
dierum 40. quibus Chriſtus ieiunauit, numerus myſticus, tom.3 73.B
diffidendum eſt nemini, tom.3.30.C
diffidentia omnis Chriſti reſurrectione calcata eſt, to.3.297.A
diffidentia Zachariæ quomodo punita, tom.3.14.O
diffidentia parit aſſenſus laxatia, tom.3.466.B
digitus Dei, ſpiritus Dei eſt, to.2.1013.A
dignitas quanta in Apoſtolis, tom 3 515.O
dignitatis nulla prærogatiua in columbis, to.3.243.H
dignitatis non ſunt gradus, vbi diuinitatis eſt plenitudo, tom.3.?49.F
dignitatem perdidiſſe, quàm non habuiſſe turpius eſt, to.3.368.F
dignitatibus terrenis quis præſit, tom 3.76.O
dignitatum appetitus ærugo mentis, tomo 3.10.A
dij gentium à ſuis cultoribus irriſi, to.5.545.K
ibi ſunt dij gentium, vbi nullus fructus eſt, to.1.433.C
dij facti ex donis diuinis, to.4.3.K
dilatione torpeſcunt ſtudia, to.4.365.B
qui diligit proximum legem impleuit, tom.2.819.
qui diligit dominum, peccare deſinit, tomo 1.372 H
diligit verè qui ſine triſtitia, & timore mādata Dei ſeruat, to.1.1250.F
qui diligit deum, legem eius diligit, tomo 2.1250.O
qui diligit ex voluntate facit quæ ſibi ſunt imperata, Ibid.
diligere debet amplius cui plus quoque eſt donatum, tom.3.661.D
diligere fratres naturæ prærogatiua eſt, tomo 2.1279.H
diligere charitatis eſt, tom.2.1346.O
diligentes à quibus diligimur nullam habemus gratiam, to.3.107.H
diligentibus deum quæ præparata, to.3.114.O
plus diligendi, quos perpetuò nobiſcum futuros putamus, tom.5.426.A
diligendum eſt plurimum, vt plurimū habeamus remiſſionem, tom.3.124.O
dilectos nobis non ſolum oculis ſed etiam ſermone tenemus, tom.1.499.I
dilectio proximo, odium inimico ex lege Moyſis debebatur, tom.3.394.O
dilectio plenitudo ſapientiæ eſt, to.2.1346.B
dilectio plenitudo eſt legis, Ibid. & 2.819.
dilectio in quibus ſimulata, tom 3.528.I
dilectio plurimorum, bonum eſt teſtimonium, tom.5.478.I
dilectio vera quæ, tom.3.528 I
dilectio Dei perfecta eſt, legē & præcepta eius cuſtodire, tom.2.1250.B
dilectio proximi, malum non operatur, tom.3.398 O
dilectio caſta non eſt, amare aliquid quod non ex opere & ſpiritu Dei ſit, to.5.1171.D
dilectio Dei peccare nos non ſinit, tom.1.372.H
dilectio perfecta foras mittit timorem, tomo 3.668.H
dilectio perfecta, timorem excludit, tom.3 93.B
dilectio gignit perfectam ſecuritatē, to.3.87.L
dilectionis affectum quomodo Deus rependat, tom.5.886.K
dilectionem Dei mundi dilectio facit mareſcere, to.4.34.B

dilectionem veri Chriſtiani nulla vincunt tormenta, to.3.366.C
diligentia ingenij adminiculum, tom.1.313.I
diligentia sanum veritatis ſibi aperit, tom.3.408
diligentiam quid augeat, to.4.365.A
diluuium magnum eſt omnibus pariter ingruentibus paſſionibus, tom.1.235.K
diluuium noſtris adſcribendum iniquitatibus, tom.1.218.O
diluuium quadrageſimã figurauit, to.5.824.C
diluuij tempus erat dierum quadraginta, tom.5.73.B
diluuium baptiſmi figura fuit, to.5.824.C
diluuium cur factum fuerit veris tempore, to.1.234.C.F
diluuia adhuc futura ſunt, ſed non talia quibus poßit omnis terra corrumpi, 155.M
dimenſio æqua omnium in eccleſia ordinum, tom.3.246.A
dimitti deſideranti quid agendum, tom.3.38.B
dimittentibus dimittetur, tom.3.108.K
dina filia Iacob ab alienigenis deflorata, myſterium congregandæ ex gentibus eccleſiæ figurabat, tom.1.437.F
dionyſium martyrem ab Arriana hæreſi S. Euſebius liberat, to.5.875.C
dionyſius Areopagita ad fidem Chriſti conuerſus, tom.3.146.B
S. dionyſius in exilio vitã exalauit, t.5.1147.A
direptio inimicorum bonis mentibus non affert præiudicium, tom.2.1001.D
diſcendum prius quàm loquendum, to.1.261.B
diſceptatio excludit gaudium, tom.3.403.I
diſceßio quando fiat, tom.3.254.C
diſcipuli duo Iohannis alter gentes alter Iudæos deſignabant, tom.3.113.E
primus diſcendi ardor nobilitas eſt magiſtri, to.5.339.D
diſcipuli à Chriſto mißi vt ipſe à patre miſſus erat, tom.3.289.B
diſcipuli duodecim ex pluribus electi, tom 3.100.I
diſcipuli Chriſti per ſata tranſeuntes vellebant ſpicas, to.3.97.A
diſcipuli amictu ſe proprio exuentes martyrio nobis ſuo viam ſtrauere, to.3.241 B
diſcipuli ſoli cum Domino montem conſcendũt, tom.3.100.H
diſcipuli ſeptuaginta dæmonia ſibi ſubiecta gaudebant, tom.3.482.O
diſcipuli Chriſti in morte eius dubitarunt, to.3 297.B
diſcipuli eſuriebant ſalutem hominum, tom.3 97.O
diſcipuli an pro magiſtro poßint interpellare, tom.3.631.L
diſcipulus non eſt maior magiſtro, tom.3.108 L
diſcipuli ſeptuaginta à Chriſto ordinati, quos binos & binos ablegauit, tom 3.157.E
diſcipuli dicti Apoſtoli, tom 3 100.I
diſcipulorum nomina, Ibidem.L
per diſcipulorum meritum & gloriam agnoſcitur gratia Chriſti, tom.3.525.A.B
diſcipulis inſufflatione Chriſti Spiritus ſanctus datus, tom.3.289.D
diſcipulus in agone victoribus, dignus erit corona magiſter, tom.3 648.L
diſciplina quaſi ſeuerior magiſtra diſtringit, tom.2.986.A
diſciplina ſeuera eſt in corripiendo, ſed dulcis in corrigendo, Ibidem.
diſciplina non examinata errat, Ibidem.
diſciplina non mæroris ſed gaudij eſt, t.1.616.H
à diſciplina domini non deficiendum, nec fatigemur cum ab eo increpamur, to.3.158.H
diſciplina morum emendationem affert, non ætas, to.5.1152.B
diſciplina inſtitutionis qualis, to.5.633 I
diſciplina atque inſolentia ſibi contraria ſunt, tom.1.551.I
diſciplina optima neſcit egere, tom.5.637.K
diſciplina eccleſiæ, opulens, tom.5.635.D
diſciplina ſapientiæ eſt timor, to.2.881.A
diſciplina Dominica quos abhorreat, tom.3.694.A
diſciplina filios Dei regit, to.1.598.C
diſciplina ſeruata & hic, & illic Deo complacemus, tom.3.523.L
diſciplina Deum, eiuſque opera reuelat, tom.1.610.C
diſciplina finis quis, tom.2.1084.K
diſciplina inimica eſt caro, to.1.219.O
diſciplina ordo eſt, vt ab inferioribus ad ſuperiora contendas, tom.2.833.F
diſciplina magiſtra quæ, tom.1.399.L
diſciplina amor eſt Dei, tom.1.610.N
diſcordibus nulla ſpatia eſſe poſſunt, to.1.321.B
diſcordia principium iniquitatis, tom.3.398.O
à diſcordia ceſſandum, tom.3.401.B
diſcordia in via maxime eſt fugienda, tom.1.507.O
diſcordia vitanda, tom.3.144.K
diſcretio nulla ordinum in Dei eccleſia, tom.3.246.A
diſputare inter potentes perfidos cum metu non eſt neceſſum, to.3.626.B
diſputantium conſenſus quo ordine celebretur, tom 3.490.B
diſputatio verboſa non tam cõducit ad regnum cælorum quàm fides ſimplicitas, tom.4.58.C
diſputatio excitat mentem, tom 3.403.L
diſputationis verſuta venena cauenda, tom.3.159.O
diſputationi vincendi abſit ſtudium, tom.3.403.L
diſputatione ambigua aut difficilia dilucidantur, tom.3.490.A
diſſenſio nulla à Deo, qui eſt charitas, to.3.213.D
diſſenſiones fuge, to.3.144 K
ditis inferorum præſul & arbiter eſt mortis, tom.1.705.A
diues inexplebilis eſt gurges diuitiarum, tom.1.705.B
diues inexplebilis eſt auri fames, Ibidem.
nemo niſi diues honore dignus putatur, tom 5.494.M
nemo diues apud deum, tom.5.433.I
diues eſt qui ſibi nullarum diuitiarum vſum requirit, tom.5.949.H
diues verè, qui in conſpectu Dei diues videri poteſt, Ibidem.I
diues eſt qui animi pacem habet, Ibidem.K
diues eſt qui iuſtus eſt, tom.3.282.B
diues improbus ſiluro ſimilis, tom.1.79.K
diues dicitur ſudariorum populus, tom.1.657.D
diues nemo eſt, qui quod habet ſecum hinc auferre non poteſt, tom.5 950.I
diues in eccleſia is eſt, qui pauperi non ſibi diues eſt, tom.5.1149.L
diues cur cruciatus ante iudicium, to.3.217.C
diues in inuidia poſſeſsionis, paupertatis querela eſt, tom.1.700.K
diues criminoſus quis, tom.3.105.E
diues camelo ſimilis, tom.5.776.B
diuitis reprehenſio, tom.1.702.N
diuitis fœcunditas, omnium debet eſſe fertilitas, tom.1.706.D
inter diuitem & pauperem chaos magnum, tom.3.217.C
diuitem non cenſus, ſed animus facit, tomo 5.1150.K
ad diuitem admonitio, tom.1.707.K
diuite mendace melior iuſtus pauper, tomo 3.102.B
diuites terra non capit, tom.1.271.I
diuites conditionis humanæ immemores, de miſeriis pauperum ſuarum capiunt incentiua voluptatum, to.3 216.K
diuites cuſtodes ſunt & ſerui diuitiarum, to.1.713.B
diuites conſolationem ſuam habentes miſerrimi, tom.3.105.O
diuites damnum ſuum credunt quidquid eſt alienum, to.1.701.C
diuites quomodo quieſcere & feriari debeant à flagitiis, tom.1.715.M
diuites vnde dicantur, tom.1.705.A
diuites dimittit inanes deus, tom.3.17.L
diuites S. Ioſeph imitari deberent, tom.1.706.C.703.O
diuitum fames funeſta eſt, tom.1.703.O
diuitum faſtidium bonos maluſque fecit vocari ad cœnam, tom.3.201.C
diuitum menſa multorum pauperum inſtruitur ſanguine, to.1.702.F
diuitum & pauperum nulla in eccleſia diſcretio, tom.3.245.F
diuitum apotheca quæ, to.1.707.H
diuitibus ſomnia magis quàm verba diuina reſonant, tom.2.1184.I
diuitiæ nulla aliquid conferre poſſunt contra neceſſitatem fati, tom.1 704.M
diuitiæ & paupertas duo grauia ſunt tentamina, tom 2.1193.D
diuitiæ ad impios fortuito deferuntur, nõ aliquo merito, to.2.1083.M
diuitiæ modo fluminis, quodam ſæculi profluuio voluuntur, to.2.1084.O
diuitiæ caducæ, pœna perpetua, tom.3.83.O
diuitiæ Chriſti virtutes ſunt, tom.5.1182.O
diuitiæ diaboli crimina ſunt, Ibid.
diuitiæ dictæ ſunt quod mentem diuidant, to.1.333.C
diuitiæ non omnes crimino ſæ, tom.3.216.H
diuitiæ tentationis cauſa ſolent ſuppetere, tom.2.1219.O
diuitiæ facem cupiditatis inflammant, tom.2.880.K
diuitiæ præter naturam ſunt, to.3.112.H
diuitiæ virtutis præmia non ſunt, tomo 2.1083.M
diuitiæ nobis alienæ, to.3.112.H
diuitiæ quomodo hominem redimant, tom.1.561.F
diuitiæ, inſtar fœni, cito areſcunt, tomo 2.872.O
diuitiæ neque nobiſcum naſcuntur, neque nobiſcum prætereunt, tomo 3.112.G
diuitiæ nullum ad vitam beatam adminiculũ præſtant, tom 3.473.L
diuitiæ virtutum quæ, tom.3 104.O
diuitiæ beatitudinem non efficiũt, t.1.408.K
diuitiarum ac facultatum contemnendarum quod ſit ſtipendium, to.3.200.K

qui in Diuinitas potuit comprobari, is verè perfectus, tom.1.712.H
Diuerſitas in omni plebe eſt, to.3.644.k
Diuinum officium votis eligitur non natura iure defertur, tom.3.81.E
quod diuinum eſt, homines docere non poſſunt, tom.2. 1253.D
diuina vacuant mundana, tom.3.2.A
diuina præſtant humanis, tom.3.74.E
diuina apud electos faciliùs quàm apud populum reperiuntur, tom.3.142.G
diuinæ voluntatis executio per moram trahit offenſam, tom.3.161.F
diuina res ſine ſpiritu Dei addiſci non poſſunt, tom.3.427.H
diuinæ naturæ eſſe ea quæ ſupra hominem ſunt, quæ verò mortalia, humanæ rationi maximè eſt conſentaneum, tom.3.6.C
diuinam vim aurum & argentum habere nequit, tom.3.145.B
diuinis humana poſthabenda, to.3.156.I
diuinis mandatis pauliſper humana ſequeſtrantur, tom.3.161.F
diuinitas chriſti primùm recedente infirmitate eſt agnita, tom.3.525.B
diuinitas Chriſti mons magnus dicitur, tom.2.976.K
diuinitas nec munere, nec honore eget adiuuari, tom.3.749.B
diuinitas expers eſt omnis contumeliæ, tom.1.648.I
diuinitas ſubiecta non eſt noſtris paſſionibus, Ibid.
diuinitas honorificentiæ gradum neſcit, tom.5.865.L
diuinitas mori neſcit, tom.4.80.M
diuinitas ſempiterna cognita ab hominibus an & quatenus fuerit, tom.3.303.k
diuinitas gradus neſcit, tom.4.86.F
diuinitas à morte immunis, tom.3.279.G
diuinitas nullis obnoxia eſt paſſionibus, to.3.264.I
diuinitas nulla ſibi habet præſcripta temporũ momenta, tom.4.141.A
diuinitatis inſigne, eſt occultà diuidere, tom.2.976.G
diuinitatis vna ſolùm ſubſtantia, to.4.94.D
diuinitatis ſplendore corporis noſtri ſenſus premuntur, tom.3.151.k
diuinitatis indifferentis potentia non diſcernit inter patrem & filium, tom.3.50.E
diuinitatis plenitudo eſt in Chriſto, tom.2.1249.C
diuinitatis cognoſcendæ ſtudium nullis occupationibus debet impediri, tom.3.76.L
diuinitatis ſuæ exors nunquam fuit Deus, tom.1.659.L
diuinitatis Chriſti iudicium Enoch, to.3.68.G
diuinitatis eiuſdem eſt, qui eiuſdem eſt voluntatis, tom.2.949.D
diuinitatis abundantia clementiæ non continetur, tom.3.660.L
diuinitati caro Chriſti nullum potuit afferre detrimentum, tom.1.648.K
diuinitati humana non ſunt aſcribenda, to.4.93.A
diuinitati omnia ſeruiunt, to.4.149.F
diuinitati caro Chriſto nullum potuit afferre augmentum, tom.1.648.K
diuinitati nullus eſt locus vbi dominatur verſutia, tom.3.155.M
diuinitatem non facit pluralem vnitas operationis, tom.4.56.L
Diuiſum omne in ſe non eſt perpetuum, to.3.10.A.
diuiſiones & diſcordias ſequitur deſtructio, tom.4.55.G
diuortij cauſſa vitanda Chriſtianis, to.3.213.C
qui docet, ſupra eum qui docetur debet excellere, tom.5.539.A
docere nemo poteſt niſi intelligatur, t.3.486.B
docere, quod quis ignorat, eſt vaniloquium, tom.3.696.B
docendi & diſputandi ordo, tom.3.145.D
docibiles omnes debemus eſſe Dei, to.2.1048.k
doctor quomodo adiuuetur in doctrina, tom.3.391 O
doctor noſter verus eſt Chriſtus, tom.2.1201.D
doctoris boni eſt arcere materiam peccati, to.5.633.I
doctoris voce verbum in hominibus conſecratur, to.3.42.C
doctori vero verbi diuini abeſſe debet aſſentatio, tom.3.527.L
doctores eccleſiæ qui, tom.3.481.D
doctores eccleſiæ, defenſores populi, tom.3.832.B
doctores creati Apoſtoli, tom.3.292.L
doctorum officium, tom.3.405.A
doctrina facit, vt poſſimus peruenire ad iuſtitiam, tom.1.400.L
doctrina & exemplis multi ſaluati, tom.3.874 E
doctrina teſtis virtus, tom.3.297.D
doctrina cæleſtis commutare vitioſos affectus poteſt, tom.2.1063.k
doctrina cæleſtis conuertere propoſitum poteſt, Ibid.
doctrina Dei naturali magis lege, quàm litterarũ ſtudiis curſuque ſyderum, & calculis ſignorum, quæ in firmamento denotantur, cõparatur, tom.3.428.H
vita ſine doctrina integritatem non habet, tom.2.1106.B
doctrina diuina cur aliis parciùs, aliis largius communicata, tom.4.37.C
doctrina non eſt bene fundata quæ verborum phaleris gloria virtutis abutitur, to.4.395.L
doctrina vita immaculata ſeniũ præſtat ætatem, tom.2.1253.F
doctrina falſa fermẽto ſignificata, t.4.364.G
doctrina non verbis ſolum, ſed & rebus debet exornari, tom.4.395.K
doctrina dominica cùm ſit res bona, non debet per rem friuolam blaſphemari, tom.3.403.G
doctrina Dei quomodo blaſphemetur, to.3.403.G
doctrina factis debet firmari, to.4.395.L
dodecades ſeptem ſacrum deſignant numerum in viduitate Annæ, tom.3.39.O
doech proditio, tom.5.515.D
doech cuſtos mulorum, to.3.99.G
doech typus Iudæ, tom.3.99.G
non dolere, mortis extremæ indicium eſt, tom.2.920 H
doluiſſe plerumque ſolatium eſt dolentis, to.5.695.E
dolor virtutis non minuit voluptatem, tom.5.473.H
dolor cur à Chriſto ſuſceptus, to.3.263.K
dolor grauis plerumque lachrimis euaporat, tom.5.704.F
dolor viuificationis inſigne eſt, to.2.920.H
dolor verus eſt interioris cordis confeſſio, tom.2.921.D
dolor & naturalis delectatio ſunt paſſionum duces, tom.1.399.I
doloris vſus ablegat criminis luxuriam & erroris delicias, tom.4.581.E
dolus bonus, vbi irreprehenſibilis eſt rapina, tom.1.418.A
dolus ſequitur nequitiam, to.3.307.H
dolus in omnibus contractibus abeſſe debet, tom.5.513.K
doloſi cancro ſunt ſimiles, to.1.83.G
dominus, reſurrectio, tom.3.92.M
dominus creauit me, quomodo ſit accipiendũ, tom.4.66.D
dominus pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, to.3.138.B
dominus maieſtatis quomodo crucifixus dicatur, tom.3.426.E
dominus erigit lapſos, to.3.204.L
dominus non vult contemni à famulo, tomo 3.629.B
dominus in Moyſe locutus, tom.3.197.F
dominus populum ſuum, inſtar vitis æternæ quibuſdam brachiis charitatis amplectitur, tom.1.358.D
dominus quem miſeratur, eundem & vocat, tom.3.104.k
dominus verus ſolus Deus, to.3.670.O
dominus iuſtus, & iuſtitias diligit, tomo 3.119 L
dominus dirigit vias viri, to.3.46.D
dominus quando reuertatur, to.3.166.D
dominus magnus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis, tomo 3.22.E
dominus maieſtatis neſcit mori, tomo 3.426.E
dominus ſemper vbique præſens, tomo 3.244.M
dominus cur aliis beſtiis anguſtiora, aliis prolixiora colla formauerit, to.1.115.I.& ſeq.
dominus præueniendus à nobis confeſſione peccatorum noſtrorum, to.4.375.M
dominus clemens & pius tam in miſerando, quàm in vindicando, tom.3.193.E
dominus eſt vnus tantùm, tom.3.211.M
dominus an plus quàm pater, tom.3.633.C
dominus arbiter eſt conſcientiæ, tom.1.294.B
dominus animi ac mentis interpres eſt, Ibid.
domini nomen eſt magnificentia & poteſtatis, to.4.53.D
dominus omnium Chriſtus, to.3.379.M
dominus apoſtolis, & ſecundum corpus, & ſecundum verbum viſus, tom.3.7.G
dominus filius Sabbathi, tom.3.295.L
dominus ipſe eſt Deus, tom.3.295.K
dominus ſolus vnigenitus filius Dei, tomo 3.4.E
dominis duobus non eſt ſeruiendum, tomo 4.56.I
domini nomen inuocans ſaluus erit, tomo 4.371.M
domini non debent potentia ſua efferri, tom.3.670.A
domini eſſe nequimus, niſi mũdo renuntiauerimus, to.3.247.M
domini ſenſum nemo cognouit, tom.3.120.O
domini eloquia ſuper mel & fauum dulcia, tom 3.151.O
domini iuſtificationes quando facere ſimus docendi, tom.3.12.H
domini qualia ſeruitia debeant exigere à ſeruis ſuis, tom 3.630.A
domini virtus vbique ſtudiis cooperatur hu-

manis, tom.3.46.F
domini aduentus quouis temporis momento eſt expectandus, tom.3.168.M
dominis quod iuſtum & æquum eſt ſeruus præbere tenentur, tom.3.670.A
domini generatio quorum teſtimoniis comprobata, tom 3 37.E
domini ager diuerſimodè & colitur & plantatur, tom.4.31 H
domini arca ſeptiduo indies ſemel Hierico circumire iuſſa, tom. 3. 808.B
cum domino eſſe nos quid faciat, tom.3.523.H
domino ciuitatem nõ cuſtodiente, in vanum vigilant qui cuſtodiunt eam, tom. 3 46 D
domino noſtro anteferri ne deſideremus, tom.3. 203.G
domino quis moritur, tom.3 401.D
domino ſiſti in Hieruſalem quid ſit, to.3.36.M
domino edere aut non edere quid ſit, t.3.401.C
domino imminente ſollicitudo ſæculi ceſſat, tom.3.649.C
domino adhærens vnus cum ipſo efficitur ſpiritus, tom.4 55.M
domino non ædificante, fruſtrà in domo extruẽda laboramus, to.3.46.D
dominum fraudans Deum contemnit, tom.3. 669.F
dominum ſcire non debemus niſi ſolum Chriſtum. tom 3.212 I
dominum maieſtatis crucifixum, quomodo ſit intelligendum, tom.4.80.M
dominis erga famulos ſuos libera eſt diſpoſitio, tom.4.49.B
domini duobus nemo poteſt ſeruire, to.3.76.H & 212. I
dominorum erga ſeruos officium, to. 3 630.A
dominorum & ſeruorum in eccleſia Dei æqualitas, tom.3.246.A
dominos quid reddat benignos, to.3. 629.E
dominatum neceſſitatis eſt cauſſa, tom.3.510 B
dominatum patris, & filij, & ſpiritus diuidentes errant, tom.3.212.K
dominationes & poteſtates cæleſtes vnde & quomodo ceperint, tom 3.655.H
dominio humano ſubiecta ſunt omnia, tom.3. 400.L
dominica cur nobis ſolennis, to.5 862.L
dominica dies non ieiunatur, to.1.678.E
domitiani furor quomodo confuſus, to 4.39.H
domus iuſtorum non in terra eſt, ſed in cælo, tom 2.1049 H
ipſa eſt domus noſtra quæ eſt domus Chriſti, Ibid.
domus terreſtris quæ, to.3.522.C
domus cælata & ſuperiores Deo potius quàm nobis ædificanda, tom. 2.1439.G
domus Dei quomodo ſimus, tom. 3.758.A
domus mentis, prolatum eſt verbum, tom.1. 313.C
domus naturale diuerſorum, to.3. 132.K
domus eſt eccleſia, tom.2.864.L
domus vbertas, eſt redundantia gratiarum, Ibid.
domus legis quæ, tom. 3.124.H
domus regia, in qua deambulabat Dauid, quid denotet, tom. 1.651.M
domus vera quæ, tom.3.93.E
domus æterna quæ, tom.3.522.C
domus quædam perfecta eſt vir & mulier, 156.L
domus æterna forma in cælis eſt in corpore dominus declarata, tom.3.522.C
domos viduarum aut virginum adire iuuenes non eſt opus, tom 5.436.C
qui domeſticus Dei eſt, exul eſt mundo, tom.2. 1179. G
donatiani à Chriſtianis baptizatos reprobant, tom.3. 420. I
donare plus eſt quàm cedere, to.3.108.H
donans ſuum non quærit alienum, to 3. 104.L
donans quod ſuum eſt non ſtruit dolum proximo ſuo, tom.3.104.M
donationem eccleſiæ factam reuocare eſt ſacrilegium, tom.4.380.L
donationes Dei inexhauſtæ ſunt, tom.1.227.L
donum Dei eſt dicere Dominum Ieſum, tom.3. 476.K
donum fidei maius quàm legis veteris fuerit, tom.3.515.M
dona cuique propria à Deo aſſignata, tom. 4. 21.C
donorum commendatrix eſt fides, to.1.716.H
donorum diuinorum gradus diſsimiles, & impares quantitates, tom 4 33.F
dorcas dicitur à videndo, tom.2.1163.K
dorcadum viſus acutior eſt, Ibid.
dorcadis mortem pauperes ingemiſcebant, tom.4.381. E
dorcadi vita à Petro reſtituta, tom.4 381.E
dormiunt qui mortui ſunt, tom.3.118 F
dormientium multi reſurgent, alij in vitam, alij in opprobrium, to.3.104.I
dormientibus nobis cauendum ne Chriſtus nobis ſubripiatur, tom.3 118.F
dos piæ animæ boni odores ſunt, tom 1.363.I
draco cultus à Babylonijs, tom.3.304.L
draconis & Elephantis certamen, to.1.44 K.
draconis venenum non verendum, to.3.148.I
duces paſſionum qui, tom.1.399 I
duces errorum qui, tom 3.630.E
ducis Romanorum memorabile factum, tom.5. 518.H
dura non eſt charitas ſed manſueta, t. 4.366.A
dura & ſolida ſunt intractabilia, to.3.759.L
dura an pro minimis ſequenda, tom.4.347.H

LITTERA E.

EBrius homo ſuperflua eſt creatura, tom.1. 685.D
Ebrius arcendus à cœna Dominica, to.3.473.E
quæ Ebrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus, tom.1.292.G
Ebrij vacillant ac titubant, to.4.357.D
Ebrij mente titubat, to. 4.362 F
Ebrioſus regni cæleſtis exhæres erit, tom.5. 83.G
Ebrietas ſacrilegio coniungitur, tom.1.680.M
Ebrietas origo fuit inceſti, to.1.674.D
Ebrietas fomentum eſt libidinum, tom.1.685 A
Ebrietas incentiuum eſt infamiæ, Ibid.
Ebrietas venenum eſt ſapientiæ, Ibid.
Ebrietas comitem habet luxuriam, to.3.626.E
Ebrietas bona menſa ſpiritualis, to.2.1256.L
ebrietas in omne facinus præcipitat, t.1.683.A
ebrietas Noe obdormire fecit, & per ignorantiam nudauit, tom.1.673.F
ebrietas mulieribus nociua, tom.5.638.M
ebrietas inflammat venerem, tom 4.362 F
ebrietas fomes libidinis, tom.1.180.L
ebrietas poculi ſalutaris bona eſt, to.2.864.L
ebrietas eſt vitanda, tom.1.292.G
ebrietatis ſpecies duplex eſt, to.1.258.D
ebrietatis magna deteſtatio, to. 1. 684.M
de Ebrietate Eſaias quid loquatur, tomo 1. 683.L
Ebrona, tranſitus eſt, tom.1.612.H
Eccleſia Dei lilium dicitur, to.2.1148.M
Eccleſia mulier quæ drachmam perdiderat, to. 3.203.M
Eccleſia quomodo immaculata videatur, tom.3. 11.G
eccleſia quomodo ſcandalum patiatur, tom.3. 470.D
Eccleſia deſertum, tom.3.40.M
eccleſia quomodo cælum dicatur, tom.2 1241.E
eccleſia quomodo mundus dicatur, Ibid.
eccleſia ſuper petram eſt, to.3.144.I
eccleſia cur meretrix, to .3.58.E
eccleſia litteram eſt interpretata, tomo 4. 364.H
eccleſia pro ſingulis tanquam pro vnicis filijs ſuis vidua mater intercedit, tom.3.112 K
eccleſia dolet vitiis vrgeri ſua viſcera, tom. 3. 112 K
ab eccleſia ad Synagogam nemo ſine periculo tranſit ſalutis, to.4.132.K
eccleſia vnum habens euangelium, vnum docet tantummodo Deum, tom.4.5.D
ibi eſt eccleſia, vbi virga & gratia floret ſacerdotalis, tom.1.369.B
eccleſia quomodo à Chriſto ſponſo ſuo diligatur, tom.3.42.I
eccleſia, Chriſti & Martyrum ſanguine ſpecioſa, tom.1.50 D
eccleſia in tribulationibus fundatur, tomo 2. 1044.G
eccleſia Dei Zelo congregatur, to.2.1312.H
eccleſia rapuit regnum à Synagoga, tomo 3. 110.E
S. eccleſia virgo eſt caſtitate, mater prole, tom. 5.532.E
eccleſia concupiuit & ſedit in vmbra alarum Domini, tom.3 136.M
eccleſia Dei ex nationibus congregata, tom. 1. 491 H
eccleſia mali granatis comparatur, tomo 1. 50.D
in eccleſia quis loqui debeat, to.3 489.E
eccleſia vnde collecta, tom.3.11.G
eccleſia fide ſola pugnauit, to.2.989.E
eccleſia ſ'qi domus eſt, to.2.1049.G
eccleſia tentari in hoc ſæculo neceſſum eſt, tom. 3 759 I
eccleſia principium habet, to.2 1333.
eccleſia omnem obſeruantiam gentilitatis abolenit, tom.1.436.B
ab eccleſia recedens prodigit patrimonium, tom. 3.204. M
eccleſia dicitur aceruus lapidum, tomo 1. 615.L
eccleſia domus Dei, tom.3 375.G
in eccleſia Dei exultatio eſt, tom 1.32 G
eccleſia deſcendit in terram vt bono odore populum ſibi congregaret, to.3.122.C
eccleſia quare habet aurum, to.5.496 C
eccleſia cur in ſacris celebrandis linguis vtatur, tom.3.489 A
eccleſia radicata atque fundata in fide, immobilis perſeuerat, tom.1 321 D
eccleſia ex latere Chriſti vt Eua ex latere Adami, tom.3.841 C
in eccleſia quid nobis ſit agendum, tomo 1. 552.K.L
eccleſia habet & malos & bonos, tomo 3. 843.C

eccleſia

eccleſia in Meſopotamia inuenitur, tom.1.308.I
eccleſia intercedente non eſt verendum quin impetremus, to.3.207.M
eccleſia templum & ſacrarium trinitatis dicitur, tom.1.32.L
eccleſia multis tunditur fluctibus ſed nō obruitur, tom.1.316.k
eccleſia Dei glorioſa non habens maculam aut rugam, tom.3.11.O
eccleſia Dei ſancta & immaculata, to.3.11.O
eccleſia libera eſt, ſynagoga expulſa, to.3.60.M
eccleſia Dei ſuper omnes conuentus refulget, tom.2.1149 A
eccleſia fidem reſpiciens, ne quam perfidiæ labem aſpergat, deſerenda, to.3.136 L
eccleſia vna eſt, tom.1.32 H
eccleſia circa Chriſtum nunquam mutat affectum, tom.1.66.B
eccleſia quid orare debeat, tom 4.52.K
eccleſia requieſcit in operibus plebis ſuæ, tom 1.358.C
eccleſia templum noſtrum eſt, tom.1.645.B
eccleſia perſonam non mutat, to.3.112 D
eccleſia ſine cruce ſtare non poteſt, tom.5.855.B
eccleſia habet patrem, & filium & ſpiritum ſanctum, tom.3.108.L
eccleſia cur ſpeciem peccatricis accipiat, tom 3.123.M
eccleſia ſancta per cælum deſignata, t.3.825.B
eccleſia dum vritur inſtar auri boni, detrimenta non ſentit, tom. 2.1116.D
eccleſia ſemper fuit in prædeſtinatione Dei, tom.1.339 k
eccleſia fides communione populos diuerſos in vnum aſſociat, tom.3.281.F
eccleſia ſterilis videtur in hoc mundo, t.1.339.G
eccleſia ſanctitatis eſt domicilium, tom.1.32.L
in eccleſia veritas eſt, tom.2.1239.k
eccleſia mari comparatur, tom.1.39.G
eccleſia quatenus participet Chriſto, t.3 627.L
eccleſia Chriſtiana per arcā Noe ſignificata, tom.3. 842. B
eccleſia vnum ſolum agnoſcit Deum, tom.3.217.C
eccleſia nihil fruſtrà gerit, tom.3.489.C
eccleſia Dominis omnia opera diuina cognoſcit, tom 2 1060.K
eccleſia iuſtorum tabernaculum eſt, to.1.316.k
eccleſia quattuor euāgeliis contenta in per mūdum vniuerſum redundat, to.3.5.D
eccleſia non humana, ſed cæleſtis fundatur virtute, tom.1.645.E
eccleſia ante Chriſtum ſterilis erat, to.5.905.O
eccleſia Chriſti per cœnam ſignificata, tom.4.353.C
eccleſia, templum eſt Dei, to.2.1043.L
eccleſia ſemper laborauit quoad viguit eccleſia, tom.3.133.D
eccleſia ſola veritatem pio poſſidet affectu, tom.2.1239.M
eccleſia Dei ad lumen cæleſte aſcita, t.3.109.A
eccleſia debet vnius eſſe fides vt Chriſtum habeat caput, to 3.655.I
eccleſia quædam forma iuſtitiæ eſt, ta.5.446.I
eccleſia commune ius omnium eſt, Ibid.
eccleſia in domo legis & prophetæ iuſtificata, tom.3.124.G
eccleſia incrementum eſt conſecuta, tolerantia iniuriarum, tom.2.1002 B
in eccleſia non communiunt Nouatiani, tom.4.364.K
eccleſia dicitur regina, tom.1.343.L
eccleſia per paradiſum figurata, tom.3.841.B
eccleſia idolorum cultibus vitiata, meretrix dicitur, tom. 2.1375.I
eccleſia non ab homine ſed à verbo debet incipere, tom.3.40.M
eccleſia ſoli comparatur, tom. 2.1374.E
eccleſia lunæ comparatur, Ibid.
eccleſia immaculata ſed nupta, to.3.22.A
eccleſia infideles non patitur, to.3.880.I
in eccleſia conſtitutos, virtus obumbrat altiſſimi, tom.2.1143.M
eccleſia dicitur Bethel, tom.1.359.G
eccleſia Alexandrina virgines quotannis conſecrabat, tom. 5.560.B
eccleſia cæleſtis docet ſecreta myſterij, tom. 2.1191 K
eccleſia quomodo ex duobus conſtat populis, to.3.414.E
eccleſia columna & firmamētum veritatis eſt, tom.1.615.L.428.L.438.E
eccleſia cur multos poteſtati Diaboli permittat peccatores, ta.4.360.H
eccleſia cum peruenerit ad plenitudinem, perſecutionibus tentabitur, to. 2.1366.A
eccleſia ſaluabitur duorum vocatione populorum, tom. 3.193.E
eccleſia mater viuentium, to. 3.48.G
eccleſia vbi & quomodo à Deo in angulari lapide conſtructa, tom 3.48.G
eccleſia Chriſti, vinculo conſtringitur charitatis, tom.1.994.B
eccleſia in luna figuratur, to.1.518.B
eccleſia quandoque vnde metuit periculum, inde ſumit augmentum, to.4.50 A
eccleſia fraternitatis quæ, tom.3.504.I
eccleſia catholica per ſeptem alas deſignata in Apocalypſi, t.3.804.M
eccleſia regnum prius quàm ſinagoga, in prædeſtinatione delatum, tom.1.417.F
eccleſia arma quæ, tom.3.827.I
eccleſia eſt maximè miſereri, tom 2.1189.F
eccleſia interceſſio apud Deum plurimum valet, tom.3.92.H
eccleſia muri qui, tom.1.1364.G
eccleſia donatum abſque ſacrilegio nequit reuocari, tom.4 380.L
eccleſiæ cœtus capris comparatur, to.2.1292.K
eccleſia puritas, Ibid.
eccleſiæ membris, portæ inferorum non præualebunt, tom.3.144.I
eccleſia vades tres, tom.5 563.O
eccleſia & Chriſto myſterio nihil verius, to.5.633.M
eccleſia epiſcopus vnus, tom 3.481.F
eccleſia locus quis ſit, tom 1.369.B
eccleſia gratia, laus doctoris eſt, tom.5.493.K
eccleſia virtus ex defectu ſynagogæ, tom. 3.133. D
eccleſia vox turturis, tom.3.60.H
eccleſia cum horto frequens comparatio, tom.3.282.B
eccleſia vades tres ſunt, tom.5.563.D
eccleſia farina cōſpergamur omnes, t.4.364.H
eccleſia typus eſt linteum quod Petrus è cælo ad ſe demiſſum vidit, in quo erant genera quadrupedum, ferarum & volucrum, t 3.281.E
eccleſia Chriſtiana ſpes in quo ſit poſita ac conſtituta, tom.3. 48.I
eccleſia Dei, & ciuitatum Leuitarum comparatio, tom.1.198.D
eccleſia perſecutores eius miniſterio indigni ſunt, tom 3.103.I
eccleſia gratia per mulierem figuratur, tom.5.601.G
eccleſia typus, Maria, tom.3.22.A
eccleſia farina quæ, tom.4.363.K
eccleſia corpus etſi diuerſa membra habeat, vnum tamen eget altero, tom.3.167.K
eccleſia ſinguli ſpiritu replentur & gratia, iungūtur tamen temporali ad ſpeciem ſacerdotali, tom 3.21.B
eccleſia fermentum, eſt ſpiritualis doctrina, to.3.197.F
eccleſia filius non eſt, qui crucem putat ſcandalum, tom.3.149.A
eccleſia capita, Apoſtoli, tom.3.481.B
eccleſia viſcerum viſcera ſumus, tom.3.111.K
eccleſia fundamentum, quod, to.3.143.L
eccleſia initium à Chriſto, to.3. 627.I
eccleſia hoſtibus væ, tom.3.876.I
eccleſia filij qui, to.3.148.M
eccleſia hoſtes hæretici, tom.3.876.I
eccleſia filij quidam ab hoſtibus capti, dominos ſuos Chriſti euangelio manciparunt, tomo 4.49.F
eccleſia Chriſti, portæ ſunt æternales, tomo 4.114.E
eccleſia ſacroſancta cœtus & gentium congregationes cui præmium promiſerit Deus, tom.3.33.E
eccleſia perſecutores ſunt dentes leonini, tomo 3.880.K
eccleſia typus in muliere abſcondente fermentum in ſua farina, tom.4.363.M
eccleſiam ſeparantes diabolico ducuntur Spiritu, tom.4.371.k
eccleſiam qualiter dilexerit Dominus, tomo 3.11.G
eccleſiam regere nequit qui domui præeſſe non poteſt, tom 3.82 D
eccleſiam de peccatoribus congregare non eſt pudor, cum Dominus de peccatoribus ſit natus, tom.3.63.H
eccleſiam ex omni gente collectam negans hæreticis, to.3.839.D
eccleſiam ſolam fieri non patitur Chriſtus, to.4.376.K
eccleſiam ſuam ex nationibus Deus congregauit, tom 1.491.H
eccleſia, inanes ideas & vanas neſcit ſimulacrorum ſpecies, tom.1.458.F
eccleſiaſtes liber, magiſter eſt ad omnia bonus, tom.2.751 M
in eccleſiaſtico conuentu ſermo debet eſſe intelligibilis omnibus, to 3.487.I
eccleſiaſtici conuiuia extraneorum vitare debent, to 5.436.B
ecclipſis lunæ quomodo fiat, to.3.287.D
echeneis nauem ingentem ſiſtit, tom.1.86.F
echidnæ ſimilis eſt pecunia fœneratorum, tomo 2.751.G
echini marinis præſcientia, tom 1.83.k
eden, anima interpretatur, tom.1.140.M
eden paradiſi eſt locus, tom.1.138.B
edere aut non edere voluntatis eſt, tomo 3.400.L
edere & bibere quatenus, & quo reſpectu ſit vanitas, tom 3.361.F
edere permiſſa omnia quæ in macello veneunt, tomo 3.469.C
edendum non eſſe iudicans, & tamen comedēs, damnatus eſt, tom.3.404.L
eden terrenus & callidus interpretatur, to.2.1333.E

egenus quis, tom.3.205.O
effectus aſtruit fidem complementi, to.3.6.B
elatio peccatum eſt, to.3.394.C
elatio ex abundantia, tom.3.650.C
eleazarus hæredem virtutis ſua pacem reliquit, tom.5.457.I
eleazari ad Antiochum inuicta reſponſio, tom.1.442.B
eleazarus ab elephante oppreſſus, tom.5.457.H
electi qui, tom.3.364.K
electi, omnes ante mundi conſtitutionem à Deo adoptati, tom.4.50.C
electi quamdiu animas habeant inermes, tom 3.674.F
electi aliqui ad tempus, tom.3.364.K
electi pauci, multi vocati, to.4.17.C
electi in fine mundi naſcituri Antichriſtum oppugnabunt, tom.3.807.B
non niſi electi Dei poſſunt audire, t.2.1044.H
electi quomodo in malis negato eis ſucceſſu, à morte quam quærebant reuocentur, tom.3.879.H
electionis cauſſa an conſiſtat in meritis electorum, tom.4.17.B
eleemoſyna reſiſtit peccatis, to.2.1398.D
eleemoſyna quodammodo aliud animarum lauacrum eſt. Ibid.
eleemoſyna indulgentior eſt, quàm lauacrum, Ibid.
eleemoſyna qua intentione debeat fieri, tom.4.380.I
eleemoſyna bona eſt cum ieiunio, t.5.823.A
eleemoſyna, inſtar ignis, extinguit peccatum, tom.5.794.I
eleemoſyna abſtergit quod auaritia polluebat, tom.2.1396.G
eleemoſyna liberat à morte, to.3.104.O
eleemoſyna accipientem reficit, & lætificat erogantem, to.3.832 F
eleemoſyna cunctorum redemptio eſt peccatorũ, tom.2.1396.H. & 3.817.L.M
eleemoſyna non facienda vt videamur ab hominibus, tom.3.11.M
eleemoſyna minuunt delicta, tom.4.380.I
eleemoſina facta pœnitentes pœnitebit pœnitentia, to.4.380.L
eleemoſyna olim per ſingulas eccleſias collecta, ſanctis pauperibus Hieroſolymas mittebantur, tom.3.302.C
eleemoſyna ſimpliciter tribuenda, tom.3.92.I
eleemoſyna non ſunt ambitionis ergo tribuenda, tom.3.392.I
eleemoſynam facientibus omnia munda ſunt, tom 3.630.F
eleemoſynam facientem non debet tuba canens præcedere, tom.3.11.M
eleemoſynas danti nunquam deerit, to.3.392.H
elementa cæleſtia conſtitutorum ſemel curſuũ vices cuſtodiunt, to.2.1236.M
elementa lunæ defectui compatiũtur, t.1.69.A
elementa cur colant gentiles, to.3.664.L
elementa ſolicitudine quadam operas ſuas nobis præſtant, tom.3.362.B
elementa cur ſuos ornatus ſtatim non acceperint, to.1.12.L
elementa inſenſibilia imperio Dei parent, homines vero non obediunt, tom.1.31.K
elementa nemo niſi mundi Dominus poteſt cõuertere, to.3.7.L
elementa ac creaturæ cæteris nationibus idem quod Iſraeli lex & prophetæ præſtabant, tom.4.30.B
elementa quatuor ſubſtantiam præbent corpori noſtro, to.4.376.L
elementorum miniſterio humana vita ſuſtentatur, tom.3.309.A
elementorum cultum cur ſuadeat Diabolus, tom.3.661.B
elementis abrenunciandum, vt Chriſto ſociemur, tom.3.661.A
elementis iſtius mundi mori quid ſit, tom.1.462.O
elementis non eſt tribuenda deitas, to.3.307.I
elementis & pecudibus ab vſu generandi non ceſſare, pudor eſt, tom.3.19.K
elephantis & draconis certamen, tom.1.44 K
elephantus murem timet, tom.1.117.O
elephantus tauris formidabilis eſt, to.1.117.O
elephantum mus terret, tom.1.117.C
elephantes magnum in rebus bellicis vſum præſtant, tom.1.116.H
elephantes trecentis & amplius annis vitam producunt, tom.1.116.L
elephantorum capiendorum ratio, to.1.116.G.H
elephantorum deſcriptio, tom.1.115.L
elephantibus Perſæ in bellis vtuntur, t.1.115.H
elias abreptus in cælum, tom.3.48.H
elias paſtus ab angelo quadraginta diebus ambulauit, tom.3.138.E
ſicut elias in Iordane diuiſionem fecit vndarũ, ita & ſpiritus S. ſeparatim ẽ peccatorum operatus eſt, tom.5.804.E
elias melotem habuit, tom.3 277.O
elias curru tranſlatus, non ſepultus, neque mortuus legitur, tom.1.174.D
elias & Enoch propter teſtimonium Domini terris reddentur, tom.2.1018.K
elias non minus beatus fuit, quàm Moyſes, tom.1.410.B
elias, euocato precibus igne cæleſti, pſeudoprophetas interemit, tom.3.37.C
elias cum Domino apparuit in gloria, to.3.16.K
elias à coruis nutritus, tom.3.42.A
elias à coruis veſcebatur, tom.3.16.K
elias Achab regis gratiam contempſit, tom.3.16.K
elias miſſus ad Sareptam, tom.3.81.B
elias Iordanem diuiſit, tom.3.16.K
elias typum baptiſmatis demonſtrauit, tom.1.692.I. & tom.1.691.I
elias poſt triennium pluuiis terram rigauit, tom.3.16.K
elias mortuum ſuſcitauit, tom.3.115.G
elias in deſerto degebat, tom.3.16.K
eliæ nulla mors corporalis reperitur, to.3.148.K
eliæ virtus & gratia magna, vt ad fidem à perfidia poſſet pertrahere, tom.3.16.I
eliæ ieiunium quale fuerit, tom.1.693.A
eliæ temporum aduerſitates, to.3 254.B
eliæ tempore abundauerat iniquitas & charitas refrixerat, tom.3.254.B
eliæ & Chriſti differentia, tom.3.143.L
eliæ & Ioannis comparatio, tom.3.16.K
eliæ vt fortiori de interioribus frumenti panis farinaceus miniſtrandus, tom.3 140 K
eliam venturum populus Iudaicus arbitrabatur olim, tom.3.143.G
eliacbim nomen mutatum in Ioachim, tom 3.67.H
elim interpretatur Arietes, tom.1.598.F
elimelech famis cauſſa in agrum Moab conceſſit, tom 3.61.B
elimelech vxor Noemi, tom.3.61.E
eliſæus duplicẽ Eliæ ſpiritũ accepit, t.1.722.D
eliſæus aquas in Hiericho ſanauit, Ibid.
eliſæus aliòqui immutabilis, fide imitandus, tom.1.108.G
eliſæus non minus beatus fuit quàm Dauid, tom.1.410.B
eliſæus communis agreſtia appoſuit olera, tom.1.107.L
eliſæus mortuum defuncti cadauer hominis tactu ſui corporis ſuſcitauit, tom.3.16.O
eliſæus boues ſuos occidit, & populo diuiſit, to.3.200.L
eliſæus hoſtes ſuos non armis ſed oratione vicit, tom.1.721.B
eliſæus mittens ſeruum reſuſcitare mortuum baculi impoſitione iniunxit ei ne quẽ in via ſalutaret, tom.3.161.E
eliſæus quibus cibis filios prophetarum aluerit, tom.1.675.I
eliſæus Naaman Syrum lepra liberat, tomo 3.81.C
eliſæus oratione omnem hoſtilem exercitũ percuſſit cæcitate, tom.1.721.D
eliſæus leproſum mundauit, to.3.115.O
eliſæus ſpiritu vidit fraudem Giezi euntis ad Naaman Syrum, to.3.659.H
elizabeth filios deſiderabat, tom.3.18.F
elizabeth filij ſpiritu replebatur, tomo 4.126.F
elizabeth cur antè Iohannem prophetauit, to.3.18.H
elizabeth occultata menſibus quinque, tom.5.18.B
elizabeth magna voce clamauit vbi Domini ſenſit aduentum, to.3 19.M
elizabeth erubeſcit enim parentum, quamdiu religionis neſcit myſterium, to.3.19 L
elizabeth vxor Zachariæ, to.3.10.C
elizabeth de filiabus Aaron, Ibid.
elizabeth Spiritu ſancto repleta, tomo 3.26.G
elizabeth ſterilis & exacta ætatis, tomo 3.10.B
elizabeth de qua tribu, tom.3.52.M
elizabeth grauida erubeſcit gratiam, culpam non agnoſcit, tom.3.19.K
elizabetha curſe menſibus quinque occultarit, tom.3.18.F
elizabetha cur paucioribus in prophetando ſit vſa verbis, quàm Zacharias, tom.3.30.F
elizabetha impragnatio, tom.3.18.E
elizabetha filium enixa vicini congratulabãtur, to.3.28.L
elmon deblathaim, cõtemptum ficuũ ſignificat, tom.1.616.K
eloquia domini ſpiritali ſynceritate interpretanda, to.2.1234.F
emanuel vidit, qui vidit Deum, tomo 3.7.I
emanuel, id eſt, nobiſcum Deus, tom.5.7.I. & 5.602.
emendatio, non eſt ſine gaudio, to.3.510.B
ementes & vendentes tempore Loth periere, tom.3.201.C
emptionis inſtrumentis conſulum nomina aſcribi ſolita, tom.3.32.H
ennom oculos ſuppliciorum interpretatur, tom.2 1286.A
enoch cur raptus, to.3.48.H
enoch raptus ad cælum, tom.3.68.O
enoch latinè dicitur dei gratia, tomo 1.142.F
enoch nuſquam mortuus legitur, tom.3.48.H. & 148.tom.eod.
enoch tranſlatus in cælum, to.4.112.I
enoch cuius rei ſit iudicium, to.3.68.O

enoch primus Deo placuit, tom.3.400.K
enos homo ad imaginem Dei factus interpretatur, tom.1.142.F.& 348.L
epaphroditus infirmatus ad mortem, t.3.643.L
epaphroditus eccleſiis neceſſarius, tom.3.644.G
epathar purificatio interpretatur, tom.5.520.B
epenetus primitiuus Aſia in Chriſto, tom.3.411.k
epheſus initium conuerſionis demonſtrat, to.3.805.A
epheſus voluntatem, ſiue conſilium ſignificat, tom.3.805.A
cur ephraim fratri ſuo ſeniori in benedictione prælatus fuerit, tom.1.514.A.B.& ſeq.
ephraim fœcunditas fidei interpretatur, tom.1.514.B
ephrata domus furorem videntis interpretatur, tom.2.1431.I
ephrem ſicut columba, tom.3.243.I
ephrem fructuoſa honorum fœcunditas interpretatur, tom.2.1435.I
epicurei ſummum bonum in voluptate conſtituerunt, tom.1.343.M
epiphania latinè apparitio dicitur, tom.5.
epiſcopus habet perſonam Chriſti, to.3.471.H
epiſcopus Ticinenſis aduerſus regales impetus, pro viduarum depoſitis ſubiit, tom.5.498.L
epiſcopus qualis eſſe debeat, tom.5.465 L
epiſcopus pecuniis ordinatus, gratia ſpiritali fruſtratur, tom.5.656.N
epiſcopus omnium ordinationum habet dignitatem, tom.3 420.L
epiſcopus duas non debet vſurpare eccleſias, tom.5.653.H
epiſcopus ſuperinſpector interpretatur, tom.5.657.I
epiſcopus cæterorum caput membrorum, tom.3.420.L
epiſcopi proprium munus, docere populum, tom.5.421.A
epiſcopi, Apoſtoli ſunt, tom.3.481.D
epiſcopi quales eſſe debeant ſecundum Apoſtolum, tom.5.652.F
epiſcopi ſinguli ſingulis eccleſiis decreti, tom.3.481.D
epiſcopo nihil miſerabilius ſi de ſancta vita periclitetur, to.5.652.C
epiſcoporum non aliud niſi epiſcopalis opera deſignat, tom.5.652.C
epiſcopis nihil ſublimius, to 5.652.A
epiſcoporum non eſt reos vrgere ad gladium, ſupremamque mortem, to.5.118.G
epiſcopatus pecuniis non comparandus, tom.5.655.A.D
epiſcopatum pecuniis emens, gratia priuatur ſpiritali, to.5.656.N
epiſtola ad Hebræos qua lingua primũ ab Apoſtolo ſcripta fuerit, to 3.745 in proœm.
epiſtola eſt imago, præſentia autem alicuius veritas, to 3.508.H
epiſtola Pauli ad Romanos diſpoſitio, tom.3.294.O
epiſtolam ad Corinthios quæ cauſſa Paulo extorſerint, to.3.416.L
inter epulas ſtulti, tom.4.375.L
equi ferocientis & peccatis comparatio, tom.1.327.k
equi Chriſti qui ſint, tom.1.370.B
equi boni virtutes ſunt animæ, tom.1.569.D
equi mali, paſſiones ſunt corporis, Ibid.
equi boni quatuor ſunt ſpecies, Ibid.
equi mali ſpecies, Ibid.
equæ quomodo anima comparetur, to.1.354.A
eruditus in bono quis, to.3.413.F
eruditi in bono, rudes in malo eſſe debemus, tom.3.413.F
eruditio requiritur in paſtore, to.3.855.L
error noſter nobis, tanquam malus exactor, ſemper occurret, tom.2.860.k
error humanus inuentor idololatriæ, tom.3.467.I
error non cadit in Dominum, t.3.255.O
error quomodo redarguendus, to.3.261.F
error præcipuus, idololatria, tom.3.307.L
error Petri doctrina eſt iuſtorum, tom.3.269.C
erroris medicina confeſſio eſt, to.5.601.k
errorum ſuſpicione non ſunt grauandi prophetæ, tom.3.113.C
errorum remedium quod, tom.3.146.A
erroris primus vt mulier author, ita vir fuit executor, tom.3.186.A
errore auertimur à regno cælorum, to.3.201.N
non erubeſcet qui ſperat in Chriſtum, tom.2.1281.E
eruditio plena iuſtitia eſt, tom.2.1263.K
eſaias fide conſtans, tom.3.245.C
eſaias quia credidit, prophetauit, tom.3.17.D
eſaias bonum dimiſſionis interpres, tom.1.40.L
eſaias ſolus vocem Seraphim audiuit, tom.3.13.E
eſaias Ieſum & in corpore, & in ſpiritu vidit, tom.3.7.H
eſaias vidit Dominum ſabaoth, tom.3.13.B
eſaias vidit ruborem veſtimentorum Chriſti, tom.3.58.E
eſaias ſectus eſt medius, tom.3.277.D
eſaias ſerra diuiſus, tom.3.245.C
eſaias ad villam fullonis aſcendens, tom.3.150.F
eſaias qui Dominum Sabaoth viderat adhuc ſe miſerum dicebat, tom.4.71.H
eſaiæ canticum quale, to.3.120.L
eſaiæ de Ioanne elogium, tom.3.42.A
eſau typus erat malitiæ, tom.1.172.B
eſau natorum aliqui fideles & Deo chari, tom 3.370.
eſau magis dilectus patri, tom.3.846.C
eſca ad horam dulcis in poſterum amara efficitur, tom.1.680.I
eſca non facit Deo placere aut diſplicere quẽquam, tom.3.402 B
eſca, opus Dei, tom.3.403.M
eſca ſola nobis medicina eſt, tom.1.51.G
eſca carnis habet vtilitatem, to.3.404.k
eſca qualis à nobis quærenda ſit, tom.1.672.H
eſca nil ad ſalutem, tom.3.648.G
eſca illa nobis neceſſaria eſt quæ vitam præſtat, tom.5.826.L
eſca ſpiritualis, corpori immortalitatem cum gloria procurat, tom.3.693.A
eſca malorum ſunt voluptates corporis, tom.1.368.M
eſcarum laquei, tom.1.676.I
eſcis, quæ membris calorem gignunt, parcè vtendum, tom.5.548.D
eſuriens eſurienti compatitur, tom.3.105.A
eſuriens virium quærit augmentum, tom.3.103.K
eſuriens quis, tom.3.205.D
eſurientes Deus implet bonis, tom.3.27.L
ethan regio eſt inter Ægyptum & ſolitudinem, tom.1.596.L
ethan fortitudo interpretatur, tom.1.597.A
ethica per abundantia puteum in ſacris denotata, tom.3.2.B
eua malè induxit Adam, tom.3.267.M
eua lapſa eſt, quia loquuta eſt viro quod non audierat à Deo, tom.5.422.D
eua mater eſt omnium viuentium, tomo 3.47.M
euam quomodo Adam cognouit, tomo 5.829.O
per euam ſenſus intelligitur, to.1.312.O
euangelizare maius eſt quàm baptizare, tom.3.420.K
euangelizare non eſt idoneus quicunque baptizat, to.3.420.L
euangelizans maiori mercede dignus quàm baptizans, to.3.430.F
euangelizanti Sion mons aſcendendus, tom.3.149.D
euangelizandi officium cur viris non mulieribus mandetur, to.3.286.D
euangelizandi neceſſitas incumbit his quibus id concreditum eſt, tom.3.462.D
euangelizantibus corporis alimẽta ſumere permiſſum, tom.3.461.B
euangelium indulgentiam habet, to.5.1112.A
euangelium Iohannis plenum ſapientia naturalis, tom.3.2.C
euangelium Lucæ plenius digeſtum diſtinctũque rebus Dominicis, tom 3.2.A
euangelium quaſi lumen & ſignaculum veritatis eſt nobis, to.2.1009.E
euangelium à Baſilide conſcriptum, tomo 3.5.C
euangelium præſtat legi, tom.3.60.K
euãgelium quod à duodecim Apoſtolis ſcriptũ dicitur, aliquod extat, tom.3.5.O
euangelium defunctæ legis reparationem operatur in poſteris, tom.2.1012.I
euangelium myſteria Dei manifeſtat, tom.3.296.O
euangelium nihil habet admixtum aſtrologiæ, tom.3.658.F
euangelium D. Thomæ & Matthiæ authoribus fertur extare, tom.3.5.O
niſi euangelium datum eſſet, lex neceſſaria omnino non fuiſſet, to.5.816.F
euangelium Lucæ cui inſcriptum, tom.3.9 C
euangelium lege melius, tom.3.298.F
euangelium pignus bonum, to.3.9.D
euangelium, via lucerna eſt, to.2.975.K.L
euangelium ſuper mare fundatum eſt, tom.1.80.k
euangelium vnum eſt. tom.2.969.O,
euangelium à lege quantum diſtet, tomo 3.298.F
euangelium quomodo à tinea conſumatur, vel ab ærugine exedatur, tom.3 9.O
euangelium an contraria habeat, tom.3 51.L
euangelium quid contineat, tom.3.296 I
euangelium non ſequendum exiſtimantes tolerabiliores his qui legem iudicarint ſoluendã, tom.3 62.F
euangelium vnum in quatuor libros digeſtum communiter eſt approbatum, to.3 5.B
euangelium Dei promiſſum per prophetas, to.3.296.H
euangelium eſt completum, to.3.6.B
euangelium peccatores ad indulgentiam cõuocat, tom.3.295.L
euangelium Dei bonum nuntium, tomo 3.295.L

euangelium Lucæ cur vitulo congruat, to.3.4.H
euangelium Lucæ a ſacerdote ſuum ſumit initium, & deſinit in vitulum, to.3.4.H
euangelium crucis Chriſti ad omnes pariter homines miſſum, tom.4.18.G
euangelij laus, to.5.817.H
euangelij Ioannis præcellentia, to.3.2.C
euangelij prædicatio deſtruit ſeculum, to.3.25.C
in euangelio perfectio eſt, to 5.1112.D
in euangelio nemo plenè perfecteque credere poterit, tom.3.114.D
euangelio non omnes obediunt, to.3.381.A
in euangelio libertas, tom.2.1095.I
euangelia obtemperantium apophoreta, to.3.296.G
euangelia quattuor quid ſingula habeant ſibique vendicent proprium, to.3.2.C
euãgelia quattuor, quattuor in Apocalypſi animalibus denotata, to.3.4.G
euangeliſtæ quattuor, ſunt quattuor milites qui veſtes Chriſti partiti ſunt, to.3.276.G
euangeliſtæ an de fide diſcordarint, to.3.121.F
euangeliſtæ non ſignis atque prodigiis, ſed verbo & ratione vera falſaque diſcriminant, tom.3.6.B
euangeliſtæ quattuor per quattuor animalia deſignata, to.3.832.C
euangeliſtæ nunquam contrarii, quandoque tamen dicunt diuerſa, to.3.184.G
euangeliſtæ de Chriſti reſurrectione in concordiam reducti, to.3.184.H
euangeliſtarum ſententia licet diuerſimode in vnum tamen concurrunt, tom.3.259.G
euangeliſtarum ſinguli diuerſo præſtant genere, tom.3.2.C
euangeliſtis nulla deſuit ſapientia, to.3.2.D
euchariſtia medicina eſt ſpiritualis, quæ cum reuerentia deguſtata, purificat ſibi deuotum, tom.3.474.C
euchariſtia myſterium inter cœnandum celebratum non cœnam eſſe oſtenditur, t.3.474 C
eudoxius & Eunomius Ariani, t.4.58.D
euphrates vitalis aſſeritur, tom.1.142.D
euphrates fœcunditas interpretatur, t.1.142.C
euphrates iuſtitia inſigne præfert, to.1.142.C
euphrates iuſtitia interpretatur, tom.1.308.k
euphrates illuminatio interpretatur, Ibid.
euſebius exitum ſuum manifeſta reuelatione vidit, to.5.876.D
euſebius pro fide exilij dura præoptauit atque elegit, to.5.1146.K
S. euſebius Dionyſium martyrẽ ab hæreſi Arriana liberat, tom.5.875.C
euſebius Ambroſiam filiam ſuam Deo deuouet, to.5.597.G
euſebius machabæorum martyrum choro annumerandus, tom.5.876.A
euſebius ante incognitus, poſthabitis ciuibus, à patribus probatur, to.5.1134.L
euſebius inſtituta monachorum tenuit, & eccleſiam rexit, to.5.1146.G
euſebij martyrium, to.5.875.F
excommunicatio eccleſiæ neceſſaria eſt, tom.2.1189.F, 1190.B
excommunicatio confundit excluſum, vt ab omnibus ſe euitatum videns, Apoſtolicis præceptis ſe ſubiiciat, to.3.694.C
excommunicatio tardius exerenda, to.5.495.F
exemplum auaris omnibus in Anania propoſitum eſt, tom.5.860.C
exemplum Iacob quo primatum adeptus eſt, tom.1.181.B
exemplum patientiæ Dauid, to 5.425.G
exemplo vnius plurimi corriguntur, t.3.112.L
exempla facilius quàm verba ſuadent, to.3.486.C
exempla adoleſcentia proponuntur, to.5.432.H
exempla contemnens grauius eſt tractandus, tom.3.475.k
exempla quantum conducant conuerſioni, to.3.874.B
exemplis propriis innixum magiſterium plus habet authoritatis, tom.4.395.K
exemplis perſuadetur quod verbis non ſit veriſimile, tom.3.468.G
exercitatio ſi deſit naturæ gratia deſtituitur, Ibid.
exercitatione perfectiores reddimur, tom.1.315.I.
exhortatio vt bene fugiamus, tom.1.467.A & ſeq.
exhortatio ad virginem lapſam, to.5.628.F
exitus Chriſti eſt incarnatio eius, to.3.748.H
exitum an Deus reſpiciat, tom.3.11.L
expectantur ea quæ futura ſunt, to.3.363.I
expoliati & non nudi qui inueniri à Deo dicantur, tom.3.522.D
eZechiel accepto libro lamentationis iuſſus eſt flere Hieruſalem, to.4.375.K

LITTERA F.

FAbulis & genealogiis non eſt intendendum, t.4.89.C
Faciens & docens idem maximus vocabitur in regno cælorum, tom.4.395.k
Factum idem & creatum eſt, tom.4.103.k
Factum Chriſtum quoſum ſit referendum, tom.4.98.B
Factum Apoſtoli factum eſt Chriſti, tom.3.512.G
Facta cuiuſque quo ad Deum mente diſcernuntur, tom.3.153.F
Factorum fides ex doctrina accipiat teſtimonium, tom.4.395.L
Facta deſtituta verba nutant, tom.3.113.D
Facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, tom.2.119D.A
Facies Dei illuminatio mentis eſt, to.2.1022.C
Facies Dei non videtur ab homine, Ibid.
Facies index plerumque eſt conſcientiæ, tom.1.680.G
Facultas imperandi incentiuum eſt peccandi, tom 1.642.D
Facultatis oblatio etiam in bonis moribus lubrica eſt, tom.1.642.B
Facundia prudentum nimis & apibus comparata, tom.3.151.G
Falſum omne ab homine, tom.3.476.L
Falſarij adulteratoris quid proprium, tom.3.518.C
Falſitas non eſt Deo imputanda, to.4.6.F
Falſitatem, odit qui amat veritatem, tom.3.749.B
fama, quàm conſcientia diligẽtiores ſumus natura, tom.4.3.M
fames amica virginitatis eſt, to.5.829.H
fames grauior omnibus ſuppliciis habetur, tom.2.91D.B
famem ſequitur peſtilentia, Ibid.
fames in Iſrael tempore Eliæ, tom.3.81.B
fames inimica laſciuiæ eſt, tom.5.829.H
fames in terra quando futura, tomo 3.254 H
fames diuitum funeſta eſt, tom.1.703.G
fames Chriſti qualis in deſerto, tom.3.73.D
fames auri vana eſt, tom.2.824.k
famem ſuſtinens ſuæ ſegnitiei debet aſcribere, to.1.494.B
famelico ventre non eſt cœna dominica celebranda, to 3.473.H
familia hominum ſplendore generis nobilitantur, tom.1.22D.I
familiæ per virorum generationes deducũtur, tom.3.52.K
familiæ manus cohibenda æquè ac noſtra, tom.3.82.C
familiaritas cum quibus non habenda, tom.3.694.C
fatui ſenſualis appetitus non ſunt expertes, to.4.2.C
fatum & decretum an idem, to.3 662.C
fatum nullum eſt, tom.4.12.G
fauor à iudicio abeſſe debet, tom.5.493.L
fauor non eſt largitionibus captandus, tomo 4.38D.k
fauores plus pauperibus, quàm diuitibus erogandi, to.5.494.H
fauorum apum conſtructio, tom.1.99.G
febris animi, quam corporis vehementior, to.3.85.F
febris duplex, to.3.85.D
febris corporis accendit atque inflammat, to.3.85.D
febres ex cruditate, tom.3.202.B
per femur inſigne generationis accipimus, to.2.1303.H
feneſtra noſtra oculus eſt mentis, tomo 5.567.B
feneſtrarum nomine, Prophetæ intelliguntur, tom.1.359.G
fera omnis ægra hauſto canis ſanguine, ſueatur, tom.1.114.F
fera nulla eſt quæ hominis imperio non pareat, tom.1.117.B
feræ videntes hominis manſuetudinem, imperio eius manſueſcunt, to.1.534.C
feriæ perpetuæ quæ, to 3.97.D
feriarum futurarum typus ſabbathum, tom.3.193.C
fermentum vnũ quando fiat, to.3.198.D
fermentum ſalutis noſtræ eſt ſymbolum, tom.5.779 B
fermentum quod, tom.3.197.B
fermentum eſt Chriſti doctrina, tomo 3.198.D
fermentum vetus expurgandum, tomo 4.363.I
fermentum tota Chriſti paſſio eſt, tomo 5.779.B
fermentum duplex, tom.3.198.A
de fermenti parabola variæ opiniones, tom.3.197.H
fermenti vis, to.5.778.H
fermento Chriſtus comparatur, tomo 5.778.I
de fermento vide, to.4.363.K
frenum poteſt quod aurum nequit, tomo 3.479 L
feſtinantes ſoli paſcha manducant, tomo 3.118.D
feſtos dies otio & epulis cum luxuria tranſigere magis ad offenſam, quàm gratiam pertinet, to.3.662.B

feſtinitas

feſtiuitas gentilium à Chriſtianis aliena eſſe debet, to.5.798.K
fiat, varias habet ſignificationes, t.2.968.K
ficus non ferunt ſpina, tom.3.109.B
ficus terrenam dulcedinem deſignat, tom.1.616.K
ficulnea fructum producens æſtatem arguit, tom.3.259.G
ficulnea euangelica duplex figura, to.3.259.H
fides omnium, Chriſtus, to.5.446.I
fides noſtra niſi auditu non conſtat & viſu, tom.5.804.A
fides annis non grauatur, tom.3.204.M
fides credentium, Dei eſt donum, tom.4.18.E
fides nulla eſt nolentis, tom.4.45.B
fides perfidis ac fraudulentis etiam ſeruanda, to.5.513.L
fides ex auditu, tom.3.381 B
fides ſapientes facit, tom.2.1292.K
fides ſcutum noſtrum, tom.3.74.C
fides ſine operibus nulla eſt, tom.5.803.B
fides ſatisfacit pro tota lege & prophetis, tom.3 378.C
fides in charitate eſt, tom.2.1297.B
fides unde naſcatur & acquiratur, to.4.18.B
fides in oſtenſione ſpiritus firmatur, tom.2.1228.H
fides in Dei virtute firmatur, Ibid.
fides Dei eſt in eo quod promiſit, tom.3.302.D
fides hominis in quo conſiſtat, to.3.302.D
fides quomodo ſeminatur, tom.3.195.O
fides Zelo acquiritur, tom.2.1312.H
fides eſt munimen contra hoſtes inuiſibiles inferorum, to.3.853.D
fides in iis requiritur quos volumus nobis adiungere, tom.1.307.I
fides cognoſcit myſteria, tom.3.82.A
fides promiſſionum impedit defectum in preſſuris, tom.3.517.F
fides propter amicitiam non deſerenda, tom.5.525.K
fides habet cornua ſua, tom.2.993.D
fides noſtra ſine triplici philoſophia eſſe aut ſubſiſtere non poſſet, tom.3.4.B
fides pretium noſtrum eſt, tom.1.494.E
fides præcedit deuotionem, tom.1.509.D
fides poſt aduentum domini exigitur, t.3.46.E
fides quandoque ſine intellectu, tom.4.34.D
fides radix omnium virtutum eſt, tom.1.205.C
fides non eſt omnium, to.4.24.K
fides perfecta Chriſtum tangit, tom.2.1034.A
fides Romanorum promouebat profectum aliorum, to.3.298.E
fides quàm ſancta fuerit tempore veteri, to.5.514.G
fides an ex ſapientia humana, to.4.19.k
fides datur ad menſuram, to.4.19.L
fides magna eſt deum teſtem mentis ſuæ arceſſere, tom.2.788.H
fides vna vnum teſtatur Deum, to.4.57.C
fides veteris nouique teſtamenti vna, tom.4.57.C
fides noſtra quodam gradu creſcit, tom.1.13.A
fides ſancta 12. Apoſtolorum ſymbolo concepta eſt, tom.5.831.E
fides infantum ex aliorum confeſſione, tom.4.44.H
fides pauper unico contenta euangelio, tom.3.217.B
fides omnibus eſt exhibenda, tom.5.497.L
fides incredulis ſtultitia eſt, tom.3.378.F
fides hoſtibus ſeruanda, tom.5.445.I
fides iuſtorum, nos ſeruat, tom.1.287.M
fides mercedem habet apud Deum, tom.3.378.F
fides ſemen eſt ſpirituale, tom.3.429.D
fides noſtra, precium ſcripturæ eſt, to.5.1118.M
fides noſtra, theſaurus eſt, tom.1.309 C
fides prærogatiua medicina, to.3.111.G
fides bonis operibus ornanda, to.3.762.F
fides feſtina eſt, cõtradictiones animi nõ amãs, tom.5.1152.A
fides quando rara, to.3 254.C
fides illaudit omnia, tom.3.492.M
fides, eccleſiæ eſt fundamentum, tom.1.521.D
fides claues Petri eſt, tom.1.694.C.
fides vera neſcit diſcretum patris & filij honorem, tom.4.151.L
fides eccleſia omnem obſeruantiam gentilitatis aboleuit, tom.1.438.B
fides vna vnum debet habere ſenſum & opus, tom.3.468.H
vbi fides eſt, & initium & finem habemus, tom.2.1333.A
fides, hoſtia bona eſt, tom.1.466.B
fides eſt regnum cælorum, tom.3.194.B
fides in omnibus decora eſt, tom.5.513.I
fides rata integraque in Chriſto, tom.3.296 H
fides ſancta ſymbolo Apoſtolorum concepta eſt, tom.1.694.O
fides non habenda penes noſmetipſos, ſed coram Deo, tom.3.404.I
fides nos ab irrationabilium pecudum comparatione ſecernit, tom.2.1332.L
fides exhibenda eſt ſincera, to.3.155.H
fides Ionathæ, tom.5.524.C
fides Abimelech, Ibid.
fides quomodo euacuetur, to.4.14.D
fides Chriſtiana eſt ab initio, to.3.424.O
fides dona conciliat, tom.1.716.H
fides modica gignit turbationem, tom.3.87.L
fides uniuſcuiuſque diem ſibi illuminat, tom.2.1019.k
fides plenior geſtorum teſtificationibus, quàm verborum exhibetur ſponſionibus, tom.3.113.D
vbi fides eſt integra, ibi cunctorum eſt medicina, to.5.789.H
fides ſimulata non eſt in charitate, to.3.696.B
fides perfecta grano ſinapis comparatur, tom.2.1028.H
fides impetrat veniam tanquam ex ſyngrapha, tom.4.380.G
fides, non dignitas, proſapia meritum affert, tom.5.577.L
fides prophetarum probatur oraculis, to.3.17.D
fides eſt quæ nos repræſentat Deo, tom.2.877.C
fides inutilis ei qui charitatem non exercet, tom.4 32.H
fides non in annis, ſed in ſenſibus inuenitur, tom.5.910.O
fides parentum ſufficit infantibus, tom.4.44.G
fides dulcis, tom.2.990.B
fides creſcit paulatim, tom.3.145.B
fides quomodo exerceatur, tom.3.129.C
fides ſola poſita eſt ad ſalutem, tom.3.375.k
fides veſtis eſt nuptialis, tom.3.201.F
fides vera, maiorum hæreditas eſt, to.2.876.K
fides diuina humana perfidia non euacuatur, tom.4.6.D
fides principium eſt meritorum, tom.4.20.k
fides placere facit hominem, tom.3 2.C
Fides principium Chriſtiani eſt, to.2.1347.O
fides noſtra igni probata eſſe deb t, tom.1.201.D
fides noſtra ſancto feruere ſpiritu debet, Ibid.
fides credentium principalis eſt, to.2.931.I
Fides quomodo prematur, tom.3.194.F
Fides eorum quæ ſperantur eſt ſubſtantia, tom.4.369.F
Fides eſt argumentum rerum, quæ non apparent, nec videntur, to.4.369.F
Fides bona ſubſtantia, tom.4.369.F
Fides eccleſiæ in primis quærenda, to.3.136.k
Fides nos facit eſſe cum Domino, non præſentia, tom.3.523.H
Fides noſtra non debet eſſe perfunctoria ac leuis, tom.4.55.O
Fides non neceſſitatis ſed voluntatis libera res eſt, tom.3 510.A
Fides diuina eſt gratia, to.4.357.C
Fides mater virtutum, tom.3.833.D
Fides abbreuiata ex lege, tom.3.375.k
Fides bonum fundamentum, tom.3.197.B
Fides gentiũ in Centurione prælata fidei Iſraëlitarum, tom.3.111.I.& 5.907.B
Fides noſtra duobus teſtamentis conſurgit, to.3.197.B
Fides Chriſtiana prudentibus huius mundi ſtulta viſa, to.3.298.B
Fides prælata miſericordiæ, to 3.125.B
Fides an futura in terris aduueniente Domino, to.3.234.C
Fides noſtra victoria eſt mundi, tom.4.24.L
Fides euangelio prima debetur, tom.5.9.D
Fides quæ ducit ad Chriſtum patris munere habetur, tom.4.46.B
Fides, quomodo calcata perfidia, obtineat trophæum, tom.3.512.L
Fides à veteri incipit teſtamento, impletur in nouo, tom 3.114.D
Fides noſtra non niſi fimbriam Chriſti tangit, tom.3.134.C
Fides noſtra vel ex viſu, vel ex auditu, tom.3.88.O
Fideo noſtra pax eſt, to.3.293.H
Fides res magna & ſalutaris, to.3.762.B
Fides bona voluntatis & iuſtæ actionis genitrix, tom.4.58.A
Fides ſola non ſufficit, tom.3.762.B
Fides ne ſit otioſa, quid agendum, tom.3.762.F.
Fides Chriſti quomodo texitur, to.3.276 K
Fides vna, & vnum baptiſma, tomo 4.368.k
Fides grano ſinapis collata, to.3.194.A
Fides non proportione eſt ſingulorum, ſed pro iure eſt omnium, tom.3.276.I
Fides noſtra veſtiat Ieſum corpore ſuo, tom.3.215.O
Fides Dei eſt donum, to.4.357.E
Fides duorum admirabilis, tom.5 545.G
Fides Apoſtolorum magna, to.5.802.H
Fides complectitur quod mentis ratione inueſtigari nequit, tom.3.87.M
Fides ſcindi non debet, ſed ſolida permanere, to.3.276.K
Fides ſola illa eſt, quæ eſt in Euangelio, tom.5.981.I
Fides virum requirit perfectum, tom.3.68.M
Fides, animæ redemptio eſt, tom.1.561.B
Fides magna quæ montem transfert, tomo 3.194 B

fides virtutum omnium ſtabile fundamentum eſt, tom.2.956.O
vbi eſt fides,ibi veri luminis gratia eſt, tom.2. 1198.E
fides expenſæ commendans,vtilitatem demum affert eleemoſynarum, to.4.380.I
fides plenitudine præditus quid dicere valeat, tom.3.6. E
quæ fides non habet veritatem, falſam habet imitationem, tom.2.822.D
fides cenſus nunquam exinanitur, to.3.204.k
fides inimica falſa pro veris tenens, to.3.429.A
fides & deuotionis ſtudio non ſacrificiorum ambitione delectatur Deus, to.1.716.K
fides pignus eſt annulus,tom. 4.370.C.& 3. 208.L
fides clamor grandis eſt, tom.2.1322.F
fides futura myſterium in Abrahamo deſignatum, tom.3.369.C
fides & pudoris eſt agnoſcere infirmitatem,non deſperare ſalutem, tom.3.133.C
fides contractus maior,quàm pecunia, tom.3. 248.G
fides gratia quanta ſit, tom. 4.377.C
fides initiorum,incrementorum,& conſummationis, quis author, to.4.29.D
fides claritas factorum obumbrat errorem, tom.1. 417. E
fides myſteria quomodo confirmentur, tom.3. 70.L
fides mater eſt continentiæ, tom.1.680.M
fides noſtra finis,quis, tom.3.143.I
fides verbum non percipitur ab omnibus,tom.3. 521.D
fides noſtra homines non debemus facere authores, tom.3.410.H
fides regula quæ, tom.3.379.H
fides gratia excedit gratiam legis,tom.3.515.K
fides virtus quomodo eluceſcat, tom. 3.194.C
fides noſtra de Deo quæ ſit aſſertio, tom.4.53.C
fides noſtra limites an definita vel denſitate terminentur, tom.3.243.L
fides menſuram neſciens, perfidia incurrit ariõnam, tom.3.62.H
fides definitio ex patribus, tom.4.69.D
fides iuſtitia omnibus ex æque accepta fertur, tom. 3.310.E
fides vnius homines congaudere oportet de ſpe futura immortalitatis & gloriæ, to.3.634.D
fides vexilla non premenda, tom.3.162.C
fides fundamentum eſt veritas,tom.2.1346.D
fides Domini plenitudo quibus ex rebus copioſe petenda, tom. 3. 115.G
fides diſtinctionem non tenens ,de verborum diſcretione non eſt ſollicitus, tom.3.18.C
fidei menſura par an in vtroque ſit teſtamento, tom.3.197.E
fidei iure ciues ſanctorum eſſe meremur, tom.3. 271.K
fidei vnitas,& in honorem Dei conſenſio vnde, tom. 4.19.
fidei gloria quæ, tom.3.146.E
fidei cauſſa ſumus ſecuri, tom.3 365.C.
fidei hoſpitium debet eſſe circumſpectum, tom.3. 155.H
fidei violentia religioſa : ſegnities crimino ſa, tom.3.213.A
fidem gratia confert, tom. 2.894.E
per fidem Chriſtum contemplamur, tom.5. 800.E
fidem habens , habet & vitam æternam, tom.4.357.C.D
fidem accedens primò lacte , pòſt eſca eſt nutriendus, tom.3.140.k
fidem remunerare feſtinat Dominus, tom.3. 259.H
fidem auaritia frangit, tom. 2.843.L
fidem qui induit euacuare debet cor ſuum omni malitiæ labe, tom. 2.1076.I
ad fidem Chriſti accedentes omnes vnum fiunt, tom.3.666.F
qui per fidem Ambulat , Deo præſens eſt, tom.2.1145.C
fidem exigentes, fidem aſtruere tenentur, tom.3.25.F
fidem ſpectat gratia, tom. 2. 992.H.I
fidem cuſtodire cupienti vitandi ſunt obſtrepẽtes, tom. 3.498.A
per fidem accedente dignitate , euacuatur indignitas, tom.3.516.M
fidem ſæpe diffidentia ſequitur, tom. 4.34.C
fidem Chriſti verbis exornans,ſuam potius,quã Chriſti quærit gloriam, tom.3.42.A
fidem & charitatem ad Chriſti altare non afferens eiicietur in tenebras exteriores, tom.3. 201.F
fidem per dilectionem operari oportet,vt ſit ſufficiens, tom.3.762.E
fidem habens,habet & regnum cælorum, tom.3.194.E
ad fidem nos ducit doctrina ſanctorum Apoſtolorum, tom.3.833.D
fidem Deus,non nudas exigit lachrymas,tom 3. 287.G
fidem Chriſti amplecti indignus eſt nullus, tom.3. 666. F
fidem rationabilem quid probet, tom.3.392 O
cum fide pretioſa eſt miſericordia, to.2.956.G
fide & deuotione Chriſtum mercamur, tom.1. 522. D
ex fide redempti ſumus,non ex operibus,tom.3. 201. D
fide creſcente,& abundante charitate, agenda ſunt Dei gratia, to.4.18.F
fide omnuntur diuina myſteria, tom. 1.494.E
fide ſola eccleſia pugnat, tom.2.989.E
ſine fide charitas nulla eſt, tom.3.563.D
fide integra,& mente ſobria oblatum , à ſpiritu ſancto purificatur, to.3.408.G
fide patria nulla vberior, to.2.1299.O
de fide promiſſiſque Dei non ambigendum, tom. 3.418.F
ſine fide patientia nulla, tom.2.1281.E
fide ſeruitur,cui ex animo ſeruitur, tom. 3. 299.G
fide ſalus hominis acquiritur, tom.2.993.C
fide ſola legi addita naturali , ſaluantur homines, tom.3.300.H
fide infirmus quomodo aſſumendus,to.3.400.I
fide ſola Chriſtus quæritur, to.1.491.K
fide robuſti ſimus , freti fiducia poteſtatis Dei, tom.3.630.C
fide tangitur & videtur Chriſtus, to.3.133.E
in fide ſpes eſt patrimonium, to.4.369.F
fide armati nulla ratione à Dei charitate adduci nos patiamur, tom.3.366.F
fide magis quàm ære Deo ſatisfit,tom.4.380.I
fide ſola ſemper victus Diabolus,tom.3.630.D
ex fide venia,non ex debito ſperanda, tom.4. 380.G
fide credentium arida floreſcent, to.3.259.H
in fide eadem perſeuerandum, tom.3.648.L
fide ſola aboleutur peccata omnium, tom.3. 389.C
non debet quid eſt , nec dicere quis ſit : ſi tamen metus ſit diſputare inter eos,diſſimulare poterit, tom.3.626.E
fidelis benè viuens,ſecurus hinc exit, tom.4. 384.L
fidelis nemo excluditur à pœnitentia , tom. 4. 357.E
fidelis vino comparatur, to.5.805.I
fidelis dat quod promittit, to.3.467.K
fidelis in minimo, cõſimilis eſt & in magno, tom.3.669.D
fidelis in paucis multis eſt præficiendus,tom.3. 166.E
fideli totus mundus poſſeſſio eſt,t.2.1048.M
fidelem eſſe ſacerdotis eſt, tom.3.756.
fideles Dei auxilio diriguntur, tom.4.47.L
fideles dicuntur filij Dei, tom.1.219.k
fideles non ſtatim omnes,quotquot Iſraëlitæ, tom.3.570.E
fideles multi ex Iudæis præter Eliam in ſpelũcis occultabantur, ne idola adorarent , tom. 3.382.H
fideles aliqui diffidentia non carent , tom.4. 34.C
fideles non ſunt pecunia tentandi , to.3.243.G
fideles quomodo cor circumcidant, to.3.643.A
fideles aduerſa omnia tolerant, to.3.518.A
fideles exeuntes de ſæculo , duce dextera partis angelo inducuntur in cælos, to.3.653.F
fideles inter preſſura primordia ſcandalum faciunt nouellis, tom.3.506.D
fideles omnes pati pro Chriſto duplex eſt gratia diuina, tom. 4.357.E
fidelium corona incorruptibilis , tom.3.464.L
fidelium aliquorum preſſura contingit omnes, tom.3.307.K
fidelium congregatio Dei munus eſt , tom. 3. 134.E
fidelium ſpes in quo conſiſtat, to.3.492.H
fidelium quorumdam oppreſſio non euacuat promiſſiones diuinas, to.3.506.D
fidelium mundus quomodo vicerit mundũ infidelium, tom.4.39.H
fidelium numerum præſciuit deus ante ſæcula, tom.4.48.G
fidelibus tria magnifica propoſita , to.3.310.E
fidelibus diuina ſolent adeſſe iudicia , tomo 1. 433.A
fidelibus vigilat deus, tom.2.998.F
fidelibus quantum à Deo conceſſum , tomo 3. 317.E
fidelibus omnibus bonus eſt deus,to.2.1080.O
fidelibus iniuria tolerãda,fiducia futurorum, tom.3.674.D
fidelibus requies ſempiterna promiſſa , tom. 3. 761.A
non niſi fidelibus ſpiritus gratia infunditur, tom.2.896.K
fidelibus omnia nutu diuino proſperè cedunt, tom.3.634.E
fidelibus ſecundum fidem ipſorum contigit, to. 3.513.D
fidelibus ſermo Dei auditus,nuntius eſt ſalutis æternæ, tom.3.513.D
fidelibus Spiritus ſanctus inhabitat , tom. 3. 660.L
fidelibus plus datum quàm elementis continetur, tom.3.660.L
fiducia multa vtendum, to.3.518.A
fiducia thronus gratiæ eſt adeundus , tom.3. 765 E
figura cedit veritati, tom.3.662.F

figura deperit, veritas manet, to.3.522.A
figura quando ceſſarit, tom.3.516.H
filius nunquam ſine patre, to.3.23.I
filius an etiam non audita aut viſa facere aut loqui ſciat, tom.4.153.E
filius quomodo ſemper ſit in patre, & cum patre, tom.4.123.H
filius non eſt ſeparandus à patre, tom.4.53.C
filius eſt ſplendor Dei, tom.1.8.G
filius quomodo interpellet apud patrē, cùm ipſe agat totum, tom.3.366.A
filius vult rogari per patrem, to.4.55.H
filius dicitur brachium Dei, dicitur virtus, dicitur ſapientia, & iuſtitia eius, tom.1.24.E & 2.1040.L
filius quomodo viſus, to. 3.654.D
filius degener, patris ignominia, t.4.58.D
filius Dei cur angelus, & Deus dictus, tom.3.580.H
filius cum patre ſemper præſens quomodo dicatur, tom.3.50.C
filius aliter nominatur ſecundum diuinā ſubſtantiam, aliter ſecundum carnis ſuſceptionem, tom.4.150.D
filius Dei venit ſoluere opera Diaboli, tom.3.425.F
filius eſt paternæ gloriæ & ſubſtantiæ ſplendor, tom.1.8.G
filius non reuocatur ab officio patri præſtando, tom.3.157.C
filius moralis eſt credendus, qui patri ad mortem vſque obediens, nos redemit, tom.3.4.E
filius quomodo factus intelligatur, to.4.95.K
filius an poſterior fuerit tempore, tom.4.60.M
filius non eſt ſolus, ſed pater cum ipſo eſt, to.3.49.D
filius verbum æternum Dei, non quod profertur, ſed quod operatur, to.3.146.E
filius mortuus à Chriſto reſuſcitatus, matríque reſtitutus, tom.3.111.K.L
filius cur ſolus, tom.3.23.K
filius plenus eſt iuſtitia Dei, tom.2.1040.L
filius quomodo patri coæternus, to.4.61.E
filius ſemper cum patre regnaturus, t.3.496.I
filius etiam clarificatur à ſpiritu ſancto, tom.4.151.H
filius in excelſis eſt, vti & pater, tom.3.747.K
filius quos vult viuificat, to.4.68.L
filius hominis venit manducans & bibens, tom.3.94.C
filius patrem quibus vult reuelat, & pater filium, tom.3.163.L
filius non debet rogari à patre, to.3.695.C
filius Deus eſt, & Dominus maieſtatis, tom.4.254.D
filius quomodo diligatus à patre, tom.4.148.I
filius ante omnem creaturā genitus, to.3.654.E
filius ſuſcitatus à patre, & ſe ſuſcitat, tom.3.250.C
filius Dei apparuit, vt ſoluat opera Diaboli, tom.4.5.E
filius an patri præferatur, propter ſeßionem ad dextream, tom.3.249.F
filius quomodo videat patrem operantem, tom.4.119.L
filius ſine patre, nec contra, eſſe poteſt, to.4.60.I
filius habet, quicquid & pater, to.3.50.D
filius hominis exaltatus, demum eſt cognitus quod ipſe eſt, tom.3.525 D
filius quomodo patri ſubiectus, tom.4.156.H
filius genitus, non creatus, to.3.654.E
filius adorat patrem, tom.4.143.O
filij ſunt Abrahæ qui promiſsionem ſequuntur, tom.3 369.C
filij Iſrael in eremo non niſi abſtinentia vacarunt, tom.5.825.G
filij eccleſiæ, filij tonitrui, tom.3.148.M
filij Dei intra diſciplinam ſe continent, tom.1.598.C
filij cur parentibus debeant obedientiam, tom.3.628.L
filij deſertæ plures, quam eius, quæ habet virū, tom.3.40.M
filij ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, ieiunare non poſſunt, tom.3.94.D
filij lucis qui, tom.3.625.A
filij altißimi vt ſimus, quid agendum, tom.3.107.I
filij meminerint ſe patres futuros, tom.3.629.E
filij à parentibus coarctati, delinquunt in illos, & Deum offendunt, to.3.669.B
filij puberes cum parentibus Romæ non lauabant, tom.5.435.A
filij iniuria non eſt bonus patris, tom.4.58.D
filij Abrahæ, alij carnis, alij Dei, tom.3.369.E
filij eccleſiæ quando eſſe incipiamus, t.3.148.M
filij quomodo Deum habeant propitium, to.3.669.A
filij eadem menſura pietatis fouendi, tom.1.416.K.L.
filij tonitrui quomodo eſſe poßimus, to.3.148.M
filij honorificent parentes, tom.3.629.A
filij prodigi ſimilitudo interpretata, tom.4.369.E
filij Dei quo dicantur, tom.1.219.K
filij ſempiternitas paternæ maieſtatis inſigne eſt, tom.4.61.B
filij amici mercenarij, & ſerui diſtantia, to.3.208.H
filij aut natura, aut per adoptionem ſunt, tom.4.70.D
filij promiſsionis æſtimantur in ſemen bonum, erroris vero in ſemen malum, t.3.82.F
filij eccleſiæ, ſunt fructus bonæ arboris, tom.4.371.M
filij generationem ſcire impoßibile, to.4.61.E
filij Dei adoptiui ſumus, tom.5.558.I
filij duo Iſaac, duos populos ſignificant, tom.1.419.O
filij vnius prælatio, cæteros ab affectu germanitatis auertit, tom.1.474.A
filij generatio ſempiterna credenda eſt, ſineque vllo tempore, tom.4.61.E
filij Adæ qui, to.3.841.C
filij iniuria, patris eſt contumelia, tom.4.97.E
filio adeſt maieſtas paterna, to.3.245.E
filio Dei qui digni, tom.3.128.K
filio non credens, nec patri credit, tom 3.50.D
filio viduæ, ob fletum ac interceßionem multorum, vita reſtituta, tom.4.381.E
filio qui derogat, patri derogat, pietatem offendit, violat charitatem, tom.4.121.B
filio plus acquiritur cui fratrum amor acquiritur, tom.1.474.A
filium videns, videt & patrem, t.3.654.O
filium genitum negans, Dei proprium inficiatur, tom.4.68.I
filium honorare matrem poſsit religio, tom.3.280.I
filium odit, qui parcit baculo, tom.3.161.A
filium nemo accedit, niſi attractus à patre fuerit, tom.4.23.I
filium adorans, adorat & patrem, tom.3.368.M
filium nemo nouit niſi pater, tom.3.269.E
filium Dei dicens patrem, ſignificat Deum, to.3.297.A
filium non eſſe creaturam, argumentis probatum, tom.4.154.D
filium ſempiternum negantes, patrem mutatū aſſerere videntur, to.4.61.E.C
filiorum nomine frequenter opera ſignificantur, to.1.821.E
filiorum reuerentia quid in Chriſto ſequi debeat, to.3 280.M
filiorum diſſolutio ad negligentiam patris refertur, tom.1.388.O
filiis non eſt eripiendum, quod canibus tribuitur, to.3.118.C
filiis materna ſollicitudo magis, quàm ſuæ mortis mœſtitia debet eſſe dolori, to.3.280.M
filiis nemo tollit panem, vt mittat canibus, to.3.216.L
filios non decet vnquā aduerſus parentes proteruire, tom.3.669.A
circa filios par & æqualis debet eſſe forma iuſtitiæ, to.1.416.L
filia Iſraëlis vni ex populo, & tribus patris ſuæ matrimonio iungebatur olim, tom.3.52.L
filia imperatoris, ob Græcorum exercitum trāſferendos ad ſacrificium vocata, tom.3.247.O
filia Iephte magnitudo, to.3.516.O
finis operis mundani, eſt homo, to.1.532.I
finis diſciplinæ noſtræ, & ſtudiorum, eſt perfectio, to.2.1084.K
finis actionum honeſtarum, trāquillitas in anima, to.2.592.K
finis legis eſt Chriſtus, tom.2.533.D
finis quid ſit, tom.2.1065.D
finis ſummus ſapientia eſt, vt ſimus tranquilla mente, tom.2.1352.K
finis omnium virtutum eſt Chriſtus, tom.2.1248.L
finis virtutis totius quis, tom.2.1352.K
finem & exitum non reſpicit omnipotens, to.3.11.L
fines ſæculorum qui, to.3.466 F
finxit Deus hominem de limo terræ, & inſufflauit in faciem eius flatum vitæ, to.3.47.H
firmum an quid in hoc ſæculo, tom.3.203.L
flagellari in delicto bonum eſt, to.1.266.D
flagella patris non æſtimantur impartita, to.2.1.63.K
flagitia debet perſtringere condigna ſententia, tom.4.392.K
flendum ante preces, tom.3.270.B
flendum ad tempus vt exultemus in æternum, tom.4.375.M
flens non ſuperbit, tom.3.104.L
flentes amarè reſpiciet Chriſtus, & culpa recedet ab ipſis, tom.4.381.E
flentes modò, quandoque ridebunt, to.4.375.L
flentes beati, tom.3.101.F
flentes in hoc ſæculo, ſaluabuntur in futuro, to.4.375.K
fletus in omni culpa deſideratur, tom.5.843.A
fletus præſentium, merces eſt futurorum, tom.5.551.A
fletus non omnis infirmitatis aut infidelitatis eſt, tom.5.713.M
flos fœni, humanam vitam exprimit, t.1.40.L
flos dicitur eccleſia, tom.2.1150.E

flumina, quicquid exhaurias, non minus, eſt admirandum, tom.3.141.D
flumina quatuor, quatuor virtutes ſignant, tom.1.141.B
fœcunditas vnicuique pro merito laboris acquiritur, tom.1.46.A
fœcunditas & ſterilitas à Deo, to.4.12.H
fœcunditas parentum diuinum eſt munus, tom.3.14.F
fœcunditas ſuperueniens aufert mulieribus opprobrium, tom.3.18.F
S. fælix gladio contritus fidem oſtentauit, tom.3.194.O
fælicitas verè perfecta & ſecura, non hominis, ſed alterius eſt vita, tom. 4.47.H
fælicitas nulla in hoc ſeculo, to.5.878.K
fælicitas ſecundum interiorem conſcientiā æſtimanda, tom. 5. 429.B
fælicitas quibus bonis æſtimetur, tom.5.428.M
fœmina cuiuſlibet caput, vir, tom.3.53.A
fœminæ cur tegmine caput velent, tom. 4.361.C
fœminæ muliebria officia deponentes, infirmitati debent renunciare, to.3.28.H
fœminarum ornatus omnis in bonis moribus eſt, tom. 5. 949. H
fœminis in eccleſia docere nequaquam eſt permittendum, tom.3.287.L
fœminis pudor eſt, nuptiarum non habere præmia, tom.3.19.L
quid fœneret iuſtus, tom.2. 757.C
fœnerare quomodo liceat ſacerdotibus, tom. 2. 758.B
fœnerare eſt hominem occidere, tom.2.752.M
licet bene fœnerare, tom.2.763.H
fœnerare quid ſit gentibus, tom.2.757.D
quid fœnerandum, & quibus, ſecundum legis ſtatuta, tom.2.576.k.
fœnerator idolatra dicitur, tom.2.754.O
fœneratoris pecunia ſerpenti ſimilis, tom. 2. 751.G.H
fœneratoris & diaboli comparatio, tom. 2. 748.K.L
fœneratoris boni pecunia quæ, t.2.758.O
fœneratoris & maris comparatio, tom. 2. 752.G
fœneratoris maledictio ſecundum Ezechielem, tom.2.734.C
fœneratori ſe obligans, venditur, tom.2. 748.G.H
quem fœneratorem imitari debeamus, tom.2. 763.H
fœneratores an excuſet quod etiam ſuperiores noſtri id fecerint, tom.2.763.L
fœneratores Iudæ comparantur, tom.2.741.B
fœneratores diabolo comparantur, Ibid.
fœneratores peccatores à Deo dicuntur, tom.2. 755.H
fœneratorum odibilis exactio, tom.2.750.B
fœneratorum nequitia, quæ aliena damna arbitrantur ſua lucra, tom.2.745.B
fœneratorum pecunia nunquam quieſcit, tom.2. 743.K.L
fœneratio duplex eſt, tom.2.894.O
fœneratio præuaricationis materia eſt, tom.2. 748.H
fœnum bonum ſpiritalis gratia, tom.5.934.M
fœnus tribulus eſt, tom.2.753.E
fœnus funeri ſimile, tom. 2.749.C
fœnus cauſa eſt perfidia, tom. 2. 748.I.
fœnus radix eſt mendacij, tom.2.748.I
fœnus quaſi fœtum dicitur, to.2.743.H
fœnum figura eſt carnis humanæ, to.1.40.L
folia ſine fructu ſuſpecta, to.3.259.I
foliorum remedia, tom.1.43.k
fons Chriſtum deſignat, tom.1.140.L
fons vitæ in manibus iuſti, Prou.5.tom.1. 425.A
fons nullus vberior quàm fides & ſpes, tom.1. 357.F
fons ibi eſt, vbi Chriſtus eſt, tom.2.1026.D
fons vitæ eſt Chriſtus, tom.1.374.C
fons Mara, per lignum dulcoratus, quid ſignificet, tom.5.602.L
fons noſter Deus eſt, tom.1.467.B
fons peccati malitia eſt, tom.2.1281.A
fontis nomine anima intelligitur, tom.1.363.H
fontes 12. deſignant Apoſtolos, tom.1.599.O
fontes, cumulata aut imminuta fluenta, produnt, to. 3.141.O
forma Dei quid, tom. 3.639.L
forma & imago Dei vna, declarat eſſentiæ æqualitatem, tom.3.747.B
forma pulchritudo Iſraelitis cauſſa idololatriæ, tom.3 814.C
formæ concupiſcentiæ non debemus vinci, tom.4.362.B
formica explorat ſerenitatis tempora, tom.1. 111.M
formica induſtria, tom.1.110.F
fornax omnes nos probabit, tom.2.1336.H
fornacis & vitæ humanæ comparatio, tom.1. 337.O
fornicatio continet adulterium, tom.3.307.G
fornicatio fugienda, tom.4.362.O
fornicatio legibus Romanorum excuſata, tom.3. 307.G
fornicatio morte puniebatur, tom.1.618.A.B
fornicatio ſpiritualis quæ, tom.2.1375.k
fornicationis pœna in Iſraelitis, tom.3.466.G
fornicariis commiſceri Chriſtiano indignū eſt, tom.4.366.B
fornicatores portas mortis ingrediuntur, tom.3. 144.I
forte, an ſit particula dubitatiua, tom.4. 371.L
fortis viri officium quod, tom.5.455.C
fortis non timet aduerſa, tom.3.252.L
fortis vaſa quomodo eripienda, to.3.45.B
fortis mors contemnenda, tom.3.148.O
fortiorem ſe Chriſtus non habet, tom.3.45.C
fortitudo cibus Domini, tom 3.138.B
fortitudo ſine temperantia, intollerabilis inſolentia eſt, tom.1.338.C
fortitudo qualis optanda, to.3. 105.B
fortitudo aduerſus omnia vitia dimicare debet, tom. 5. 456.A
fortitudo ornamenta virtutum omnium defendit, Ibid.
fortitudo animæ conſūmatur in infirmitatibus carnis, to.4.360.C
fortitudo mortem ſeruituti præfert, t.3.458.C
fortitudo non tam in vincendo quàm tolerando conſtat, tom.5.457.L
fortitudo non tantum in ſecundis ſed & in aduerſis probatur, tom.5.457.L
fortitudo comes manſuetudinis, tom.3. 105. D
fortitudo animi Tigridi comparatur, tom. 1. 142.C
vbi fortitudo ibi plerumque iracundia, tom.1.142.B
fortitudo magna Ioſeph, tom.1.482.B
fortitudinis magnum munimen eſt prouidentia, tom.5.455.B
fortitudinis effœminatrix eſt auaritia, tom.5. 436.B
fortitudinis exercitium eſt, pœnis pro lege nō cedere, tom.1.442.C
fortitudinis laus non in ſtupore, ſed in dolore eſt, to.3.263.k
fortitudinis conſummatio quæ, tom.3.105.C
fortitudini nihil tam contrarium quàm lucro vinci, tom.5.456.B
Fotinus initium filij à virgine aſſerit, tomo 4. 53.O
Fotini de verbo ſententia, to.4.60.K
frater quis dicatur, tom.1.253.D
frater ſemen fratris defuncti ex lege Moſaica ſuſcitabat, tom.3.56.H
fratris peccatum quomodo inter nos & ipſum ſit arguendum, to.3.218.A
fratris vxorem, ſi qui proximus erat, accipere nollet, calceamento ſuo ſoluto, illud alteri cedebat, tom.3.62.B
fratri ſuo qui inſidiatur, quàm grauiter peccet, tom.1.253.C
fratres patrueles in quarto gradu matrimoniū contrahere prohibet lex diuina, to.5.1098.M
fratres duo qui, to.3.210.D
fratres appellati, energi, to.3.419.I
fratrum 7. Machabæorum patientia, & fortitudo admirabilis, tom.1.442.I.& ſeq.
fraus omnis turpis, tom.5.513.O
fraus bona quæ vitam furatur æternam, to.2. 1334.A
fraudis opus corruit, tom.3.447.A
fraudem non cultum aſpernatur Deus, tom. 3. 156.G
fraudes diaboli, vt euitentur noſcendæ ſunt, tom.1.162.A
frigus an fuerit tempore paſſionis, to.3.268.G
frigus eſt, vbi Chriſtus non agnoſcitur, tomo 3. 268.O
frigus timorem ſignat, tom.1.249.C
frons mentis habitum ſpecie ſua prodit, tom.1. 126.B
fructus iuſtitiæ quis, tom.5.1149.L
fructus ſpiritus ſancti, qui, tom.2.872.L
fructus pacis eſt, non perturbari in pectore, to. 1.433.I
fructus vitæ noſtræ quis ſit, to.2.883.k
fructus cuique ex cultura, to.3.109.D
fructus omnis in interioribus, tom.5.948.O
fructus terræ dantur à Domino ad vſum communem, tom.3.112.H
fructus agricolæ boni, qui, tom.1.257.E
fructus diſtinguit arbores, tom.3.109.B
fructus nullus dulcior puritate & ſimplicitate pectoris, tom.2.860.M
fructus quales faciendi, tom.2.42.D
fructus vitæ noſtræ eſt paſſio Chriſti, tom.2. 883.L
fructus nobilis vnde ſperandus, tom.3.4.F
fructus iuſtitiæ præ cæteris lætiores, to.3.142.O
fructus maior, vbi labor eſt maior, tomo 3. 78.C
fructus excitat ſtudium, tom.4.365.A
fructuum omnium eadem eſt cauſa, diuerſus tamen ſingulorum vſus, & natura, tomo 1. 52.M
fructuum arborum, & ſuccorum vtilitas & medela, tom.1.51.G
fructuum alij ſunt neceſſarij, alij voluptuarij, tom.1.249.B
frugalitati plerumque habendi cupiditas irrepit, to.2.1298.B

fugere quibus modis bene poſsimus, tom.1. 468.B
fugere hinc debemus ſicut fugit Iacob de patria ſua, tom.1.467.A
fugere hinc quid ſit, tom.1.462.C.O
fugere cur hic debeamus, tom.1.458.A. & ſeq.
fugere ſæculum quid ſit, tom.1.455.K.L
fugienda & declinanda ſunt mala, tom.1. 458.D
fuga mors eſt, vel celebrata, vel adumbrata, tom.1.456.H
fuga glorioſa eſt, fugere à facie peccati, Ibid.
fuga noſtra qualis eſſe debeat, tom.1.373.O
fuga eſt, non terram relinquere, ſed eſſe in terris iuſtitiam, & ſobrietatem tenere, to.1.350.C
fuga Eliæ qualis, to.1.462.A.B
fuga noſtra cur hieme periculoſa futura, tom.3.256.L
fuga malorum eſt ſimilitudo Dei, tom.1.382.C
fuga noſtra diligens & velox eſſe debet, tom.1.460.I
fulgor magnitudinis diuinæ viſus mentis obcæcat, tom.1.57.L
fullo verus quis, tom.3.151.O
fulica pullum ab Aquila abdicatum ſuſcipit & nutrit, tom.1.96.M
fumo iniquitas ſimilis, tom.1.458.F
fundamentum bonum iaciendum ædificanti, tom.3.197.E
fundamentum vniuerſorum eſt voluntas Dei, tom.1.10.E
fundamentum fidei noſtræ quammaximum quod, to.1.507.L
fundamentum liberalitatis quod, to.5.447.A
fundamentum iuſtitiæ quod, Ibid.
fundamento debent congruere quæ ſuperædificantur, tom.3.431.I
fundamenta virtutum quam maxima quæ, tom.5.425.F
funeris noſtri portitores, tom.3.112.I
funeris paterni ſepultura non prohibita, tom.3.157.C
funera noſtra ſingulis plangenda ſunt momentis, tom.4.389.A
funes peccatorum ſunt, in quibus trahuntur peccata, to.2.1194.F
funes qui, tom.3.243.L
furari eſt interdictum, tom.3.398.C
furti peccatum quantum apud Barbaros habitum, to.3.667.I
furta contra naturam ſiunt, to.5.505.H
de furoris poculo, tom.1.682.A.B
futura Deo ſunt præſentia, & ventura pro iam factis, to.4.66.F

LITTERA G.

GAbaonitæ Ioſue decipientes puniuntur, tom.5.514.H
Gabaonitæ propter violata hoſpitalitatis iura graui excidio perempti, to.5.1094.M. & ſeq.
Gabaonitis fidem ſeruauit Ioſue, tom.5.513.L
Gabriel aſsiſtit ante Deum, tom.3.17.C
Gabriel miſſus ad Zachariam, tom.3.17.C
Gabriel miſſus in Nazareth ad Mariam virginem, tom.3.20.G
Gad tentatio dicitur, tom.1.524.H
Gad propheta miſſus ad Dauid, tom.4.396.K
Gad idem qui accinctus, tom.3.865.K
Galaad trāſmigratio teſtimonij, interpretatur, tom.2.1292.L
Galathæ à quibus ſubuerſi, tom.3.294.C
Galathæ colloquiorum prauitate euerſi, tom.3. 644.M
Galli cantus omnes ad ſuum officium excitat, tom.1.103.I
Galli cantus ſuauis, & vtilis, to.1.103.H
Gallus albus leoni terribilis, tom.1.114.E
Gallum occidere & patrem, aliqui idem aſtimarunt, tom.4.348.G
Gallum album leo veretur, to.1.114.E
Garrulitati addicti ſenes, tom.3.287.O
Gaudendum cum gaudentibus, & flendum cum flentibus, tom.3.394.A
Gaudium noſtrum in quo debeat conſiſtere, tom.3.482.O
Gaudium verum non eſt in hoc ſæculo, tom.5. 878.K
Gaudium in emendatione, tom.3.510.B
Gaudium Apoſtoli, putrificatio eſt populi, tom.3.510.E
Gaudium in ſpiritu ſancto ex pace, tom.3. 403.I
Gaudium non habet deceptatio, to.3.403.I
Gaudium & pax non niſi in virtute ſancti ſpiritus habentur, to.4.19.M
ad Gaudia non niſi per triſtia peruenitur, tom.1.598.
Gazophylatium requies egenorum eſt, tom.5. 1118.I
Gazophylatium collatio eſt pauperū, t.5.1118.I
Gedeon cum 300. viris de hoſte acerbo reuexit triumphum, tom.5.456.E
Gena verecundiæ inſigne, tom 5.697.M
Generandi cura non ſufficit, niſi ſuppetat & efficacia nutriendi, tom.3.256.I
Generatio Abrahæ Chriſtus eſt, tom.1.307.H
Generatio hominis duplex eſt, tom.1.251.I
Generatio diuina ſupra omnia eſt, tom.4.61.D
Generatio ex patre non habet tempus, tom.2. 1324.M
Generatio Chriſti duplex eſt, to.1.527.I
Generatio vera & firma quæ, t.3.695.B
Generatio fidei, deuotionis eſt partus, tom.2. 1286.E
Generationis nomine Deo gratia agenda, tom.3.24.F
Generationes omnium hæreticorum veritatis ſunt exortes, tom.2.1239.M
generationes ab Abraham ad regem Dauidem, quot ſint, tom.3.66.D
generationes duæ Abrahæ quid ſignificent, tom.1.630.E
generationum quædam fœminea ſunt, quædam maſculina, tom.1.190.E.
Et quæ illa ſint, Ibid.
genitum & creatum eſſe, an ſit idem, t.4.67.H
genitura noſtra verbo veritatis eſt facta vt ſimus initium creaturæ Dei, tom.4.13.H
genus alicuius vnde æſtimandum, tom.3.12.H
generis nulla apud Deū prærogatiua, t.3.310.F
genera cū parētibus Romæ nō lauabāt, t.5.435.A
gentes cur anterioribus ſæculis vias ſuas ingredi permiſſæ excepto Iſraele, to.4.11.H
gentes opprobrium crucis dominicæ omnibus diuitiis ſæcularibus prætulerunt, to.2.1007.I
gentes gloriæ Chriſti fieri participes, indignum Iudæis viſum, to.3.657.E
gentes non ex promiſſione, ſed mera miſericordia vocatæ, tom.3.406.E
gentes ſunt ignobiles, tom 3.407.G
gentes à Deo diſtributæ ſecundum numerū angelorum eius, tom.4.3.H
gentes ſine lege Moyſi ſuſceperunt legem Chriſti, tom.3.297.F
gentes duce natura credunt in Deum & Chriſtum eius, tom.3.311.E
gentes ſine circumciſione carnis ad fidem Chriſti admittendæ, to.3.657.E
gentes per conſcientiam vt Iudæi per legem ipſorum iudicabuntur, tom.3.312.H
gentes legem non habent, to.3.312.H
gentes omnes in nihilum æſtimatæ, tomo 3. 206.A
gentes ſeminaria eccleſiæ, tom.3.11.C
gētium omnium ſeminaria in Noë eiuſque domus conſeruatione diſpoſita, tom.4.36.H
gentium vocatio & conuerſio prædicta, tom.4. 41.A
gentium aliæ credentes, aliæ infideles, tomo 3. 312.K
gentium nationes electæ ſunt vt deſtrueretur perfidia Iudæorum, to.2.1004.M
gentium electio, ſalus eſt Iudæis, to.2.1013.D
gentium vocatio in Iſaac præcondita, tomo 4. 34.B
gentium conuerſio prioribus ſæculis in abſcōdito erat, to.4.42.A
gentium appellatio, hæreticos excludit, tomo 3. 155.I
in gentibus mendacium eſt, to.2.1239.K
gentilis populus, cibus eſt prophetarum, tom.3. 41.E
cum gentibus an liceat conuiuari, tomo 3. 94.E
gentibus fœnerare, quid ſit, to.1.757.D.E
gentibus eadem gratia, quæ & nobis collata, tom.4.41.D
gentibus non fiebat veriſimile, Iudæos poſſe ad veritatis viam reduci, tom.3.390.B
gentiles vitandi ſunt, to.1.307.I
gentiles credentes, non credentium erunt accuſatores, tom.3.312.H
gentiles à ſacra cœna excluduntur, tom.3. 200.M
gentiles facilius conuertuntur Iudæis, tom.3. 273.F
gentiles Chriſtianis matrimonio copulari nequeunt, tom.3.213.Q
gentiles cur filium Dei Chriſtum non receperint, to.3.421.E
gentiles mortui delictis, to.3.661.C
gentiles infideles duplici genere ſiunt rei, to.3. 311.O
gentilium populus, Zelo fidei vitam æternam ſibi acquiſiuit, to.2.1311.K
gentilium perſpicacitas circa myſteria, tom.3. 111.O
gentilium doctrina mortem magis, quàm vitā infert, tom 3.861.B
in gentilitate fletus eſt & mœror, tom.1.32.Q
geon terra quendam hiatum ſignificat, tom.1. 142.A
geon figura eſt caſtitatis, Ibid.B.
gerazeni cur à Chriſto relicti, tom.3.83.I
geſtus exterioris hominis, ſæpe qualitatem interioris oſtendit, to.5.433.K
giezi lepra qui infecti, tom 3.83.Q
giezi ſemen, quare in æternum damnatū, to.3. 82.F
giezi auarus cupiduſque habendi, tomo 3.82.F
giezi auaritiæ pœna, tom.3.862.A
gigantes in ſacra ſcriptura qui dicātur, tom.1. 219.I
gigātes dicūtur voluptatū amatores, t.1.264.M

gigantum mentio in ſacris litteris, to.3.70
gladius igneus verſatilis in exitu paradiſi poſitus, quid denotet, tom.2.1335.I
gladius ſpiritus ſancti, eſt verbum Dei, tom.2.878 E
gladius ſpiritualis eſt ſermo bis acutus, tom.3.257. B
gladius, quem vendita veſte comparari præcepit Dominus, paratus haberi debet, tom.3.10. A
gladius vnus noui, alter veteris teſtamenti, tom.3.162. F
gladius peccatoris quis, to.2.878.E
gladij duo cur à diſcipulis prolati, to.3.262.F
gladij ſpirituales complures, to.3.262.E
gladium cur emere iuſſerit Chriſtus, tom.3.262.D
gloriari in corde, eſt ſuperbiam ſuam reprimere, tom.3.524.L
gloriari nos oportet in humilitate, to.2.1334.B
gloriari alicuius à Chriſto, tom.3.144.M
gloriari quibus, & qualiter ſit aliquando permiſſum, tom.3.524.K
gloriari caueamus, niſi in cruce Domini Ieſu Chriſti, tom.3.127.O
gloria patris & filij eadem, tom.4.83.k. & tom.3.47.O
gloria Dei vbi appareat, tom.3.60.O
gloria ſæcularis amittitur frequenter quia corruptibilis, qui dat, cui datur, & quod datur, tom.3.310. A
gloria cur Deo debeatur, tom.3.651.O
gloria Dei eſt vir perfectus, tom.1.455.L
glorio bona eſt Chriſto eſſe ſubiectum, tom.2.1334.B
gloria Chriſti finem proceſſus ſui non habet, tom.1.526.D
gloria hominis quaſi fœnum, to.1.40.L
gloria ſæcularis tanquam fœnum citò areſcit, tom.2.872.G
gloria iuſtorum cedris comparatur, t.2.1144.O
gloria promiſſa ſuperiudus quando poſſimus à Deo, to.3.523.O
gloria Dei quæ, to.3.509.D
gloria iuſtorum in Domino, tom.2.822.A
gloria conſcientiæ in quo ſubſiſtat, to.3.507.L
gloria ſemper nocet immoderatius appetita, tom.5.456.C
gloria dilata fugit, to.5.500.A
gloria Chriſti & Moiſis quanta, tom.3.516.H
gloria mater ſoboles, tom.5.662.G
gloria & claritatis diuerſus erit ordo, tom.1.392.O
gloria diuina quomodo dignus reperiatur homo, tom.3.518.A
gloria Dei omnes noſtræ actiones debent inſeruire, tom.3.47.G
cœli enarrant gloriam Dei, to.4.338.B
gloriam Dei humano nomini vendicare periculoſum, to.3.420.M
gloriam diuinam omnes noſtri actus debent reſpicere, tom.3.470.C
gloriam patris & filij eſſe eandem, t.4.106.O
glorificare, honorare, & clarificare an ſit idem, tom.3.766.F
glorioſius eſt pro Chriſto mori, quàm regnare in hoc ſæculo, tom.1.378.B
gloriatio diſcipulorum, an ex mentis quadam elatione profecta fuerit, tom.3.525.A
gog & Gothus idem, tom.4.90.B
golias præcelſus ab humili Dauide proſternitur, tom 3.252.L
golia gladius quis, tom.3.253.B
gomor menſura dicitur, tom.1.562.O
gomor conſummatio dicitur, Ibid.
gomorrha ſterilitatem ſignificat, tom.1.244.I
gomorrha vitiorum regio, tom.1.291.k
gothi non erant ſubiecti Auguſto, to.3.31.K
gothi conuerſi, tom.3.253.C
gradus eccleſiaſtico primo omnia ſubiecta, tom.3.481.C
graduum ſpiritualium quis melior, to.3.485.A
græcia fortuna non in eo ſunt poſita hoc, an illo vtaris verbo, dum res ipſa ſpectetur, tom.3.33.C
græcus quis, tom.3.149.A
græci non niſi quæ mundi ratione poſſibilia comprobantur credunt, tom.3.422.O
græci gentiles à Paulo dicti, tom.3.301.C
græci magna induſtria & doctrina iuſtitia ſemitas inueſtigarunt, tom.3.667.I
granum nudum elementorum miniſterio veſtitum reſurgit, tom.3.498.F
grani ſinapis martyres comparantur, tom.5.772.B.773.I
gratia humilitate augetur, tom.5.483.E
gratia fidem ſpectat, tom.2.992.H.I
gratia vbi largitur, Chriſtus adeſt, to.1.290.C
gratia Dei remedium noſtrum eſt, tom.5.735.B
gratia minorem auferens ſeruitutem, grauiora multo præcepit, tom.3.196.I
gratia & pax vnde ſit, tom.3.298.A
gratia Dei cibus bonus eſt, tom.5.863.B
gratia eſt munus largientis, to.4.374.F
ſine gratia Dei correctio non potuit eſſe plena, tom.2.1356.G
gratia ſpiritalis per ignem exurit, tom.5.520.F
gratia ſpiritalis per aquam mundat, Ibid.
vbi gratia, non eſt meritum operum, tom.2.1005.C
gratia ſpiritalis ab omni ſuperfluorum labe nos mundat, tom.2.1292.L
gratia Dei non datur ſecundum merita hominum, tom.4.44.k
gratia quandoque peritiam Dominica ſignificat diſciplinæ, to.3.391.K
gratia operationis vniuſcuiuſque diem ſibi illuminat, to.B.1019.k
gratia ex pœnitentia, tom.3.95.H
gratia Chriſti ſemper augetur, to.1.526.D
gratia Dei quomodo recuperari poſſit, tom.3.765.B
gratia columbæ propria, tom.1.97.B
gratia donum eſt Dei, non merces, tom.3.383.k
in gratia exiſtentes, multiplices adhuc manent tribulationum amaritudines, to.1.598.B
gratia reddendo habetur, & habendo redditur, tom.3.125.B
gratia vnicuique pro poſſibilitate ſua infunditur, tom.2.896.K
gratia ſpiritualis quomodo digni reddamur, tom.3.301. A
gratia ſpiritalis priuatur, qui epiſcopatum pecuniis comparauerit, tom.5.656.B
gratia Dei in tempore Chriſti prædeſtinata, tom.3.527.H
gratia ſecundum menſuram datur, tom.2.1340.C
gratia quæ maior, tom.3.515.K
gratia nunquam exinanitur, tom.5.494.I
gratia Dei non reddit inertabilem, to.4.51.K
vbi gratia Domini, ibi & pax Domini eſſe debet, tom.5.558.k
gratia requirit ſimplicitatem lauacri, tom.3.49.B
gratia ſpiritalis anima noſtra viuificatur, tom.2.1172.I
gratia Dei à Iudæis repudiata, ab publicanis & peccatoribus eſt recepta, tom.3.218.B
gratia natura vehementior eſt ad diligēdum, tom.5.426.A
gratia Dei pecunia non comparatur, tomo 3.243.I
gratia fidem confert, tom.2.894.E
gratia credimus, lege non iuſtificamur, tom.1.94.E
gratia Chriſti, quæ nos reſoluit, diabolū aſtrinxit, t.1.463.H
gratia Dei eſt ſine conatu, quæ vbi ſe infuderit, rigare conſueuit, tom.3.6.A
gratia voluntatem velut famulam & receptricem donorum ſuorum quomodo præparet, tom.4.45.C
gratia Dei vbi emineat, to.4.45.C
gratia an omnibus affluat, à quibus expetitur, tom.4.17.C
gratia Chriſti imbibitur, vt potus ſpiritualis in Domino charitate, quæ non in carne eſt, ſed in ſpiritu, tom.3.653.A
ſine gratia Dei vitæ æternæ merita nec inchoari, nec augeri, nec perfici poſſunt, tom.4.25.B
gratia Dei pretio nummario nequit æſtimari, tom.3.82.C
gratia Dei, an donum, an debitum, tom.4.1.B
gratia Dei maxima eſt, negantem confiteri, to.3.30.C
gratia deſtituta natura humana qualis ſit, to.4.15.I
gratia Dei cur vni detur, alteri denegetur, tom.4.11.H
gratia duplex vbi, to.3.383.K
gratia Dei ſola iuſtificat, to.4.30.E
gratia Deo poſt cibum agenda, tom.5.837.O
gratia Dei cooperatores eſſe debemus, tom.5.1169.k
gratia cur hodie non conferatur hominibus à Deo vti ab initio eccleſiæ, tom.3.482.E
gratia eſt duplex, vt omnis qui credit, & patiatur pro Domino Ieſu, tom.4.357.E
gratia diuina aliquos etiam nimis nocentes eſſe expertes, æquum ſit, an iniquum, tomo 4.13.E
gratia epiſtolatio cur ab aliis recipiatur, ab aliis repudietur, tom.4.45.E
gratia licet par merces ſit, palma tamen eſt paucorum, to.3.206.E
gratia vnius vna eſt merces, to.3.206.E
gratia diuina quantum quiſque habeat, tom.4.22.B
gratia diuina poteſtas quibus negata, tom.4.371.K
gratia diuina largitas in donorum diuerſitate, tom.4.20.K
gratia ſingulorum diuerſa, nec in vnum collata ſunt omnia, to.3.482.A
gratia diuina opera quomodo differant & varientur, tom.4.32.L
gratia cæleſtis & communio eſt in ſacramento altaris, tom.3.261.E
gratia donorum cauſſa inſcrutabiles, t 4.43.M
gratia iis deferenda, quorum eſt donum, tom.3.430.C
gratia cæleſtis vindicta tranſit ad poſteros, to.3.82.E
gratia percipienda quæ cauſſa, tom.4.14.C
gratia domini, & ſortis comparatio, tom.5.585.M

gratiam

gratiam & qui reddit habet, & qui habet in eo ipſo quod habet, ſoluit, tom.3.125.B
gratiam qui referre neſcit, duriſſimus eſt, tom. 5.449.L
gratiam Dei nemo merito ſuo præuenit, tom.5. 1168.F
gratiam promereri non poſſumus per voluntariam deuotionem, tom.5.1166.X
gratiam Dei nulla facinora, quantumuis atrocia poſſunt arcere, tom.4.13.C
gratiam negare an videãtur, qui eam humanæ voluntatis non ducem, ſed comitem volunt, tom.4.1.D
gratiam abdicat, qui faſtidit pœnitentiam, tom.3.95.H
gratiam ſpiritus nundinantes, eccleſiæ Dei non habent conſortium, tom.3.243.H
gratiam Dei affirmans, an arbitrium neget liberum, tom.4.1.D
gratiam Dei paruulis potius, quàm prudẽtibus ſæculi placuit reuelare, tom.3.263.O
gratiarum ſpiritus S. diuerſa diſtributio, tom. 2.1029.B
gratiarum diuiſiones officiis eccleſiæ, non meritis humanis dedicatæ, tom.3.476.D
Gratiarum diuiſiones quomodo fiant, tom.3. 478.A
gratiarum ſunt diuiſiones, licet vnus operetur ſpiritus, tom.3.176.G.& 4.E.tom.eod.
gratiarum affluentia quando primum data, tom.3.752.K
gratis acceptum, gratis dandum, tom 3.82.C
grauia non feruntur ſurſum, to.3.660.O
gregis eccleſiæ puritas, tom.2.1292.E
gregem paſcens, lacte eum eſt nutriendus, tom. 3.461.A
gregem domini ſpoliare atque diripere qui contendant, tom.3.158.B
gregum nomine regnum intelligitur, to.1.353 E
greſſus bonus, veſtigium eſt caſtitatis, tom.2. 1302.B
greſſus nomine profectus animæ intelliguntur, tom.2.1301.F
greſſus Mariæ quomodo ſpecioſi dicãtur in calciamentis, to.5.610.L
Grex Chriſti ex omnibus conſtat, tom.5.644.B
gubernatores qui, tom.3.481.D.E
gula mentis ſæpe inclinat conſtantiam, tom.3. 74 B
gula plurimos occidit, tom.1.179.L
gula telum diaboli, tom.3.74.B
gula cauenda, ibidem.
gulæ deditus auaro in quo ſimilis, tom.3.891 E
gulæ ſoboles, tom 5.664.C
guttur ſepulchrum noſtrum, tom 3.112 K
guttur hominis, eſt patens perfidia ſepulchrum, tom.3.282.E
guttur ſanctorum patens eſt, tom.5.857.E

LITTERA H.

HAbitator terræ poſſeſſor eſt mortis, tom. 1.327.H
habitus mentis in corporis geſtu cernitur, tom. 5.433.I
halcyon pietatis exemplum eſt matribus, tom. 1.90.C.D
halus interpretatur labor, tom.1.601.B
hamus Petri non eſt timendus, tom.1.80.H
Harmonia quid, tom.3.233.C
hærens in laqueo eſt, tom.3.205.B
hæres diuinæ gratiæ eſt iuſtus, tom.1.227.L
hæredis vocabulum quid importet, to.3.746.A
hæreditas non ex lege, ſed ex repromiſſione data eſt, tom.5.1113.F
hæreditas diuina omnibus Chriſtianis propoſita eſt, tom.5.979.B
hæreditas ex repromiſſione, non ex lege ſperatur, ibidem.
hæreditas nulla peccatoris, tom.5.430.A
hæreditas Chriſti ſolida per ſingulos eſt, tom. 2.1272.M
hæreditas Chriſti, remiſſio peccatorum eſt, ibidem.
hæreditas Domini quæ, tom.3.382.F
hæreditas, Chriſti eſt reſurrectio, tom.2.1273.A
hæreditas ſola illa eſt, in quibus eſt portio Deus, tom.1.551.O
hæreditas vniuerſorum quæ, to.2.1272.K
hæreditas maiorum, fides vera eſt, to.2.876.K
hæreditas vera non eſt, theſaurus cæcus, tom. 1.551.O
hæreditas non cedit donec viuit teſtator, tom. 1.127 L
hæreditatis cæleſtis poſſeſſor eſt iuſtus, ibidem.
hæreticus damnat ſe, cum de eccleſia ipſe ſe proiicit, tom.5.848.B
hæreticus ipſe ſe damnat cum de eccleſia ipſe ſe proiicit, tom.2.1418.D
hæreticus tali quali Iudas pœna damnatur, ibidem.
hæreticus vt vulpes fraudulẽta gallinæ Euangelicæ inſidiatur, tom.3.155.X
hæreticus imperfectum tentare poteſt, tom.2. 1234.D
hæreticus perfectum ſupplantare non poteſt, ibidem.
hæreticus diues in verbis, pauper in virtibus, tom.3.106.A
hæreticum poſt vnam correptionem deuita, tom.3 136.L.& to.4.59.O
hæretici prætendere volunt corporis continentiam vt fides illis adhibeatur, tom.1.235.I
hæretici eccleſiã vndequaque collectã peruagãt, tom.3.839.O
hæretici proprio iudicio damnantur, tom.4. 59.O
hæretici tanquam contagioſi & morbidi eiiciendi ſunt, tom.1.603.O
hæretici non docent niſi ſub Chriſti nomine, to. 5.431.L
hæretici latratibus magis, quàm vocibus ſonori, tom.3.155.L
hæretici lupis comparati, tom.3.158.D
hæretici in laqueos, quos tendunt, incidunt, to. 3.23.I
hæretici aliter dicta, ad aliud rapiunt, tom.3. 300.H
hæretici vulpibus ſimiles, tom.3.155.I
hæretici religioſa habẽt principia, finem autem fraudulentum, tom.2.1234.B
hæretici mentes ſupplantant infirmiores, tom.3. 217.D
hæretici à cœna arcendi, tom.3.200.M
hæretici fructus alienos incendunt, to.3.155.L
hæretici omnes veritatem non habent, tom.2. 1239.M
hæretici ab indulgentia excluſi, tom.4.571.K
hæretici quomodo Diabolum patrem ſuum imitentur, tom.3.879.O
hæretici Chriſtum negant, tom.3.145 B
hæretici ſeparant eccleſiam Dei, tom.4.371.K
hæretici à ſtabulis Chriſti arceantur, ne auſint intrare, tom.3.158.D
hæretici quando potiſſimùm formidandi, tom. 4.109.B
hæretici cum multa habeant euangelia, vnum non habent, to.3.3.D
hæretici Chriſti gratiam ſoluunt, tomo 4. 371.K
hæretici eccleſiæ membra diſcerpunt, tomo 4. 371.K
hæretici araneæ ſimiles, to.2.943.E
hæretici falſam habent imitationem, tomo 2. 822.O
hæretici ſimiles militibus veſtimentum Chriſti diuidentibus, to.5.776.C
hæretici ſunt Antichriſti, tom.4.89.D
hæretici diabolico aguntur ſpiritu, tomo 4. 371.K
hæretici perditionem, vt ſancti animarum ſalutem, quærunt, to.3.880.M
hæretici ſunt tineæ, to.3.9.D
hæreticorum morſus graues, tom.3.159.O
hæreticorum quorundam de filio Dei praua interpretatio, to.1.646.E.F
hæreticorum cogitationes inuicem ſe accuſabũt in die iudicij, tom.3.512.M
hæreticorum temporis Ambroſij praua dogmata, tom.5.1166.I
hæreticorum pater diabolus, tom.3.879.O
hæreticorum fermentum quomodo in farina eccleſiæ occultetur, to.4.363.K
hæreticorum confutatio qui S. Mariam perſeuerasse virginem negauerunt, tom.5.603.A
hæreticorum ſcientia ſimulata, tomo 3. 880.H
hæreticorum conuenticula, tom.3.880.I
hæreticorum doctrina, ſublata blaſphemia, bona foret, tom.3.881.A
hæreticorum princeps quis, to.3.881.A
hæreticorum communio vitanda, tomo 3. 136.K
hæreticorum aſſeuerationes error adinuenit, nec fuit ab initio, to.3 423.M
hæreticorum quis princeps, tom.3.881.B
hæreticorum doctrina patrum doctrina euacuatur, tom.3.877.E
hæreticis reſpondentes, ſimus circumſpecti, tom. 3.247.I
hæreticis non credendum, licet aliqua adducãt verbi Dei teſtimonia, tom.3.75 K
hæreticæ perfidiæ plantaria redmiua cauenda, tom.4.91.H
hæreticam prauitatem inducit ipſorum blaſphemia, tom.3.881.A
hæreſis inſtar, Eua, to.3.201.A
hæreſis Arriana refutatur, to.2.1314.M
hæreſis peccat in vniuerſos, cum reliqua delicta non ſint niſi circa ſingulos, tomo 4. 371.K
hæreſis diues complura compoſuit euangelia, tom.3.217.B
hæreſis velut hydra quadam fabuloſa, ſuis creuit vulneribus, tom.4.58.F
hæreſis manifeſtat probatos, to.3.473.C
hæreſis Scyllæ ſimilis, to.4.58.F
in hæreſi fletus eſt, & mæror, to.1.32.O
hæreſes eſſe oportet, tom.3.473.D
hæreſes omnes dum ſe impugnant, in ſe recurrunt, tom.1.661.C
hæreſes neceſſariæ, vt probentur boni, tom.3. 89.B
hæreſes extirpandas curat Deus, tomo 3. 901.D
he latinè ſignificat eſt, to.2.1146.B

he latinè ſignificat viuit, Ibid.
hebdomas qua ratione virgo dicatur, tom. 1.230.C
hebdomas numerus plenus eſt, Ibid.
hebdomas ad ſimilitudinem Dei qui ſemper eſt, facta eſt, Ibidem.D
hebes quis, tom.3.205.D
hebionis de Chriſto error, tom.4.130.B
hebræi an ab Heber dicti fuerint, tom.3.645.E
hebræi linguam Chaldæam non habent, Ibidem.
hebræi in oblationibus qua lingua vſi, tom.3.487.L
hebræi ita ſe appellari gloriabantur, Ibidem.
hebræorum in fornace canticum, tom.3.110.M
heli pater Ioſeph ſecundum Lucam, to.3.56.O
helias nullis corporis coitus ſuit permixtus cupiditatibus, tom.5.329.H
helias pro populo orare prohibitus, non deſtitit tamen, tom.4.336.H
helias miſſus eſt ad torrentem charith, vbi eum corui alebant, tom.5.1147.F.& 473.k.tom. eod.
helias interpellat Deum contra Iſrael, tom.4.8.K
helias ad cælum leuatus placito tempore in terras eſt rediturus, tom.4.354.C
helias in curru raptus, tom.4.112.I
helias & Enoch teſtes Dei, tom.3.888.k
helias & Enoch in fine mũdi prædicatione ſua Iudæos conuerſuri, Ibidem.I
heliodorus Hieruſalem mittitur, vt templum ſpoliaret, tom.5.497.M
heliodoro duo iuuenes apparent, qui vtrinque ex parte eum flagellabant, Ibidem.
heliſæus prohibuit exercitum Syriæ percuti, to.5.317.I
heliZabet iam anicula cur Ioannem procreauerit, tom.5.866.I
helleborus homini venenum præſentiſſimum,
helleborus alimonia eſt coturnicum, tom.1.44.H
helleboro ægri corporis paſſiones ſoluuntur, Ibidem.I
herba vitæ humanæ imaginem exprimunt, to.1.40.L
herbæ noxiæ ad correptionem noſtram, non ad deformationem natæ ſunt, tom.1.117.O
herbarum ſucci ſalubres, tom.1.43.K
herbarum cognitio medicis neceſſaria, tom.1.51.G
herbarum noxiarum & pædagogi comparatio, tom.1.117.D
herodes necem Ioannis præſtitit, ne promiſſum negaret, tom.5.467.D
herodes & Pilatus amici ex inimicis per Chriſtum facti, to.3.272.L
herodes reprehenſus à Iohanne ob adulterium, tom 3.45.F
herodes & Pilatus conuenerunt facere id quod Deus iam ante decreuerat, to.4.38.A
herodes ſimulabat ſe puerum adoraturum, tom.3.34.F
herodes in conuiuio ſæuire permiſit in caput Iohannis, to.3.384.G
herodes in nullo Iudæis affinis, adulterina fraude regnum quæſiuit, tom.3.65.A
herodes cauendus, & quare, tom.3.34.C
herodes Tetrarcha Galilææ, to.3.40.L
herodes Iudæis rex conſtitutus ſenatuſconſulto, tom.3.65.A
herodes cur libros Iudæorum exuſſerit, ibidem.
herodes herodiade fratris ſui vxore abutebatur, tom.3.95.F
herodes typus omnium impiorum, tom.3.272.k
herodes miracula à Chriſto videre cupiebat, Ibidem.
herodes perturbatus ſciſcitatur de ortu Chriſti, tom.3 34.F
herodis crudelitas diuina conturnatione morebatur, tom.3.272.K
heſter magnanimitas, t.5.524.B
heſter pulchrior facta eſt ieiunio, tom.1.677.E
heth latinè interpretatur pauor, tom.2.1181.E
hædus quomodo in lacte matris coquatur, tom.3.854.C
hædus animal eſt mali odoris, tom.3.210.D
hædum quærens, expectat antichriſtum, Ibidem.
holofernes per epulum putauit ſanctam Iudith, ſe poſſe decipere, tom.3.384.O
homo maiore quodam ſtudio creatus, tom.2.1211.k
homo exterior plurima in ſe membra habet, to.5.949.I
homo interior totus ſapientia eſt, Ibidem.
homo quo reſpectu & corpus & anima dicatur, tom.1.349.C
homo à Diabolo non voluntate, ſed voluntatis ſanitate eſt ſpoliatus, tom.4.4.M
homo viam adoriri nequit, niſi dominum habeat præuiantem, tom.3.46.D
homo abſcondita noſtra nequit deprehendere, tom.3.11.I
homo totus in capite eſt, tom.1.126.C
homo interior quinque ſenſibus ſpiritalibus cõformatur, tom.2.969.E
homo paſſionum ſuarum dominus eſt, ſed repreſſor, tom.1.397.C
homo quaſi quædam cæleſtis in terris eſt creatura, tom.1.532.H
homo deus cæli eſt, Ibidem.
homo paradiſi incola eſt, Ibidem.
homo Chriſti poſſeſſio eſt, Ibidem.
homo qualis in paradiſo primus habitauerat, talis ad paradiſum ſecundus intrauit, to.3.275.H
homo voluntate ſua factus eſt malus, quia male vſus eſt bono quod fecerat Deus, tom.1.544.K
homo non iuſtificatur apud Deum per legem ſed per fidem, tom.3.302.E
homo Deo cognitus eſt, priuſquã de matris vtero exiret, tom.1.527.M
homo opere diuino factus, tom.3.47.H
homo pane ſolo non viuit, tom.3.73.B
homo non eadem qua diabolus ſententia fuit condemnatus, tom.1.464.H.I
homo vetus cum ſuis deſideriis exuendus, tom.3.198.E
homo in Chriſto conſummatus, pſalterium dicitur, 5.tom.2.970.B
homo quanto virtutibus ornatior eſt, tanto eſt Deo vicinior, tom.1.134.F
homo cæleſtis quis, tom.3.500.L
homo viribus integris ſtare non potuit, tom.4.5.C
homo præſidet ſibi poteſtate regali, to.1.353.E
homo iumento ſimilis factus, tom.3.165.E
homo conſilio Trinitatis creatus eſt, tome 1.131.k
homo ſexta die factus, to.3.96.K
homo ſecundum corporis fragilitatem corruptela patet, to.2.1189.B
homo ſpiritualis iudicat omnia, & ipſe à nullo iudicatur, to.3.428.M
homo piſcis dicitur, to.1.79.M
homo vnde conſtet, tom.3.814.F
homo idem & ſaluatur ex parte, & condẽnatur ex parte, tom.2.1347.H
homo renatus ab eccleſia fermento ſpirituali ſanctificatur, to.3.198.A
homo mundus poſſeſſio precioſa eſt, tome 5.423.k
homo quatenus honorandus, to.3.430.F
homo admirabile totius viſibilis creaturæ theatrum, tom.1.107.G
homo nouus concolor Chriſto, illum ſtudio mentis imitari debet, tom 3.95.L
homo quomodo in imagine ſua ambulet, tom.2.939.I
homo cur ſolus non videtur eſſe à Deo laudatus, tom.5.600.A
homo ſolus in cæteris animantibus terrenis habet ſcientiam boni & mali, to.1.339.L
homo redemptus tã in carne, quàm in anima, tom.4.366.C
homo diuinæ cõſors eſt gratiæ, to.1.532.L
homo ſubiectas habet omnes mundi opes, to.1.533.A
homo rex elementorum dicitur, Ibid.
homo quaſi ſinus naturæ formatus ad inſtitutam eſt, inter cætera animantia inſtis arbiter, Ibid.
homo verus ex carne & anima conſtat, tom.3.296.L
homo vetus quis, tom.4.363.I
homo animalis quis, tom.3.428.K
homo vetus opera carnis operatur, tom. 3.95.L
homo ex duabus ſubſiſtit naturis, tom.3.44.L
homo ſecundum naturæ formatus directionem, tom. 5.505.k
homo nihil poteſt ſine virtute diuina, tome 3.319.M
homo ſeipſum noſcere debet, tom.1.128.A. & ſeq.
homo comparatione cæleſtium, iumentum eſt irrationabile, to.2.1086.B
homo omnis creaturæ miraculo & formidine eſt, tom.1.533.D.E
homo quamuis grandes profectus conſequutus ſit, ſine tentationibus non eſt, to.1.606.E
homo operis mundani eſt finis, tom.1.532.I
homo peccans à ſcriptura ſacra beſtia vocatur, tom.2.1212.k
homo ſine peccato eſſe nequit, tom.1.219.L
homo vanitati ſimilis factus eſt. tom.1.330.A
homo niſi aliena miſericordia ſe ſuſtentare non poteſt, tom.2.783.M
homo ſibi vel iniuria vel gratia auctor eſt, to.2.1017.A
homo opus Dei pretioſiſſimum eſt, to.2.1210.F.1212.G
homo mundo potius quàm ſibi naſcitur, tom.2.1211.H
homo non poteſt auro, vel argento vel poſſeſſionibus redemere animam ſuam, tom. 2.1005.A
homo qua ratione impediatur, vt à terrenis ſe

exuert

exuere mentémque eleuare non poſſit, tom. 1.449.A.& ſeq.
homo opus Dei dupliciter, tom.3.403.L
homo non eſt propter eſcam, ſed contra, tom. 3.403.M
homo vetus per baptiſmum innouatur, tom.3. 399.I
homo niſi tentationibus fuerit ventilatus, fragilia à ſe non poterit ſeparare, tom.2.1003.I
homo natura bonæ voluntatis eſt, tom.4. 35.H
homo inexcuſabilis eſt, qui in alio ea quæ agit, condemnat, tom.2.1037.B
homo fragilis & caducus Adæ ſequax, to.3. 753.A
homo ſolus conſortem excludit, tom.1.701.D
homo vetus cum actibus eius eſt expoliandus, & nouus induendus, tom.3.116.M
homo ſolus ſecreta ſapientiæ colligit, tom.1. 129.C
homo an poſſit eſſe ſine frequenti peccato, tom. 3.10.F
homo ſine muliere non habet laudem, tom.5. 600.F
homo nouus quid habeat, tom.3.11.M
homo an ſolus rationabilis, tom.4.140.G
homo ipſe ſibi author ærumnæ, tom.3.131.K
homo infirmitati ſubiectus eſt, tom.3.467.K
hominis inceſſus cùm manus leuauerit, crucem pingit, tom 5.856.A
hominis natura corruptibilis in multiplicem infirmitatem diſtrahitur, tom.4.43.H
hominis generatio duplex, tom.1.251.I
hominis & cæli collatio, tom.1.532.I
hominis conditio nullum ad commendationem affert impedimentum, tom 5.577.L
hominis dies breues, & numerus eorum apud Dominum, tom.4.43.L. & 17.D.to.eod.
hominis forma hominẽ monet, more pecudum non oportere viuere, tom.1.109.D
hominis gratia intus eſt, tom.5.600.A
hominis noui veteriſque forma non miſcenda inter ſe, tom.3.95.L
hominis imperio omnes feræ manſueſcunt, tom. 1.534.C
hominis nomen eſt naturæ, tom.3.749.A
hominis miſera eſt conditio & quaſi mercenaria, tom.2.783.M
hominis dignitas in quo conſiſtat, to.2.1050.A
hominis nulla eſt poteſtas, vbi diuini muneris viget gratia, tom.4.354 D
hominis cum Dei filio nulla eſt collatio, tom.3. 45.B
hominis via non eſt in manu eius, tom.4.21.F
hominis cum Deo nulla collatio, to.3.117.D
hominis ad Deum non æqualitatis, ſed ſimilitudinis eſt æmulatio, tom.3.261.D
hominis totius mundi tollere peccata fuit impoſſibile, tom 3.147.H
hominem ſine peccato eſſe, quid ſit, tom.3.11.O
ad hominem admonitio, tom.1.346.C.& ſeq.
hominem totũ curare volenti per ſingula membra tranſeundum, tom.3.99.O
hominem finxit Deus ex luto, tom.3.7.L
poſt hominem factũ Deus requieuit, to.1.122.F
hominem rogare qui non erubeſcit, cur non roget Deum, tom.4.381.C
in homine gloriari ſtultum, tom.3.433.O
homine veteri exuto, in vita nouitate eſt ambulandum, tom.3.400.G
in homine ſpes vana, tom.3.424.L
in homine prius incipit macula quàm culpa, tom.2.1059.H
homines tot cur ab Antichriſto decipi à Deo ſit permiſſum, tom.3.902 D
homines omnes in primo homine ſine vitio conditi, tom.4.4.K
homines merito erunt diſſimiles in gloria, tom. 3.499.K
homines hominum cauſa generati, to.5.444.D
homines erunt ſicut angeli in cælo, tom.4. 146.D
homines in Euangelio boni & mali piſces dicuntur, tom.1.80.G
homines an priuſquam naſcantur eſſe poſſint, tom.4.126.D
homines voluptatibus addicti peiores ſunt pecudibus, tom.5.1138.M
homines qui lapidibus recte comparentur, tom. 3.43.H
homines arundinibus comparati, tom.3.115.M
homines mundi labentia caducáque amplexantur, tom.3.115.M
homines omnes ſtudium ſcientiæ & cognitionis trahit, tom.5.443.A
homines aliter vident, aliter Deus, tom.3. 11.I
homines omnes an velit Deus ſaluari, tom. 4.9.D.& tom.4.42.C
homines & iumenta ſaluabit Dominus, tom. 3.204.G
homines tanquam iumenta contemplatione Dei ſunt, tom.1.533.D
homines in terra limum, natura ſine reſoluto, redigi oportet, tom.3.264.H
homines peccata confitendo iuſtificant ſeſe, tom. 3.119.L
homines qua virtute miracula diuina ſint imitati, tom.4.95.M
homines ſtudentes cultui carnis ſuæ gigantibus ſunt ſimiles, tom.1.219.I
homines duo ſunt in ſingulis, tom.2.895.L
homines arboribus comparati, tom.3.43.I
homines non poſſunt à primo eſſe perfecti, to. 2.1291.I
hominum quatuor millia, eccleſiam ex quatuor mundi partibus collectam, ſignificant, tom. 3.140.M
hominum tria genera iniurias accipientium, tom.5.463.A
hominum iudicia qualia, tom.3.11.K
hominum quamuis ſanctorũ affectus ſæpe mutatur, tom.2.1259.H
hominum ſubſtantia in die iudicij glorificãda quadam meritorum immutatione, tom.3. 310. A
hominum ac nationum an aliqua à Chriſto ſit facta diſcretio, tom.4.28.G
hominũ diuerſitas & inæqualitas an fato & ſyderibus deputanda, tom.4.12.G
hominum diuiſio Deum non habet authorem, tom.3.670.A
homicidium prohibitum, to.3.398.C
homicidij ſtipendium, tom.3.920.H
homicidia generat affectus nequitioſus, tom.3. 307.H
honor grandis grandiori debet ſolicitudine circumuallari, tom.5.652.D
homo incorruptibilis in die iudicij fidelibus communicandus, tom.3 310.A
honor bonorum operum diuinæ eſt operationis, tom.1.168.M
honor hominis in quo conſiſtat, to.2.1050.A
honor fabricatoris amplior, quàm domus fabricata, to.3.757.E
honor & gloria cur in præſenti vita totus amittatur, to.3.310.A
honor duabus de cauſis defertur, tom.3.398.D
honores mutant mores, to.3.319.L
honoribus ſtudere bonum, to.3.76.K
honoribus intumeſcimus, to.4.3.M
honorificentia quoduis ſtudium an ſit humilitas, tom.3.262.A
honeſtum Chriſtianis quod, to.5.426.F
quod honeſtum idem vtile & iuſtum, tom.5. 475.E.& tom.5.502.I
honeſti & pulchri qualis ſit differentia, tom, 5.460.D
honeſtè ſit quod cum pace & diſciplina ſit, to. 3.492.D
honeſtas ſecundum naturam eſt, tom.5.506.I
honeſtas ſoli exorto comparatur, tom.5.469.O
honeſtas nullis aduerſis impeditur, tom.5. 519.D
honeſtas turpitudinem fugit, to.5.460.E
honeſtas domeſticus percipitur ſenſibus, tã quam ſui index, tom.5.469.O
honeſtas ſaluti prælata, à Deo comprobatur, to. 5.511.B
honeſtatem ſemper ſequitur vtilitas, tom.5. 517.I
honeſtate vitam beatam acquirimus, tom.5, 469.G
hora dies duodecim, tom.3.207.O
per hordeum quid intelligatur, tom.5.1119.B
horrea noſtra ſunt, ventres pauperum, tom.5, 895.F
horrea congerendis frumentis non ſunt ædificanda, tom.3.159.M
hortus quomodo anima dicatur, to.1.383.G
hortus platonicus qualis, tom.1.382.O
hortus verbi animæ vernantis eſt affectus, tom. 5.563.D
horti nomine anima intelligitur, tom.1.363.H
hoſpes Chriſti ignobilis, tom.3 260.I
hoſpes dicitur peccatum, tom.1.658.E
hoſpites ſumus omnes in hoc incolatu, tom.1. 284.M
hoſpitium quale requirat Dominus, tom.1. 365.C
hoſpitij inuiolabilis iura non mutanda, tom.3. 136.O
hoſpitalis neceſſitudinis iura conſeruanda, Ibidem.
hoſpitalem eſſe remuneraturis, auaritiæ eſt affectus, tom.3.100.H
hoſpitalitas Lot, tom.1.290.B
hoſpitalitas virtus eſt non mediocris, Ibid.
hoſpitalitas Abrahami quanta, to 3.104.M
hoſpitalitas ciborum delitiis non metienda, to. 1.285. A
hoſpitalitas bona eſt, ſuam habens mercedem, tom.1.284.L.M
hoſpitalitas ſanctorum eſt imitanda, tom.3. 393.E
hoſpitalitas publica humanitatis eſt ſpecies, tom.5.490.L
hoſpitalitatis gratia quanta, tom 3.98.E.& 5.491.B
ad hoſpitalitatem exhortatio, to.1.285.A
hoſtis nemo grauior quàm qui omnium lædit auctorem, tom 2.1312.M
hoſtis armis depoſitis, ſalutis ſuæ miſericordiam adipiſcitur, tom.3.108.O
quis tam hoſtis noſter, quã princeps iſtius mundi, tom.2.1000.M

hoſtis quis deteſtabilior, tom.4.67.L
hoſti parcere decorum, tom.5.517.K
hoſtes carnales non ſunt metuendi, tom.5. 836.D
hoſtes ſpiritales metuendi ſunt, Ibidem.
hoſtes domeſtici grauiores extraneis, tom.3. 252.L
hoſtes domeſtici noſtri qui ſint, to.1.334.B
hoſtes malis artibus non vincuntur, tom.5. 836.B
hoſtes humanæ ſalutis non ſunt timendi, tom. 2.825.O
hoſtes antiquo ritu peregrini dicebantur, to.5. 446.G
hoſtia viua nobis offerenda eſt Deo, tom.3. 391.G
hoſtia cur apud veteres ſcriſa, to.3.391.G
hoſtia pauperis cur Deo magis placeat, tom.1. 716.I
hoſtia ſancta, viua, & Deo acceptabilis quæ ſit, to.3.390.F
hoſtia in lege pro peccatis oblata, peccatum dicebatur, to.3.526.E
hoſtiæ membra cur diuidi lex iubebat, tom.1. 202.N
hieremias ſanctificatus in vulua, to.3.143.M. & to.4.126.D
hieremias priuſquam formaretur in vtero matris Deo notus, to.4.34.B
hieremias in lacum miſſus, to.3.245.B
hieremiæ ſanctificatio vnde cœperit, t.3.144.G
hieremiæ & Chriſti collatio, to.3.143.M.
hieroboam vitulos ſecutus, adorauit eos, to.4. 373.D
hieroboam vaccis ſacrificare voluit Iudæos in Samaria, to.3.304.M
hieroboam imitatus idololatriã Ægyptiorum, Ibidem.
hieroboam manus, idolis ſacrificaturus, contraxit, Deum rogaturus, iterum extendit, to.3. 99.L
hiericho quid ſignificet, tom.3.808.N
hiericho hiſtoria, tom 3.164.I
hiericho ciuitas magna, Ibidem.
hiericho muri quomodo euerſi, to.3.164.K
hiericho incolarum nemo euaſit, niſi qui meretur ſaluari, Ibid.L
hiericho mundi huius figura, Ibid.
hiericho muri nec ferro, nec arietis penetrabiles, Ibidem.I
hieruſalem mater dicitur omnium, to.1.373.D
hieruſalem quæ ſurſum eſt, libera eſt, to.3.60.L
hieruſalem quomodo afflicta, to.3.865.D
hieruſalem ciuitatem pacis ſignificat, to.3. 381.A
hieruſalem cæleſtis perpetuum eſt reſurgentium diuerſorium, tom.3.279.H
hieruſalem ſuperior mater noſtra, tom.3.381.A
hieroſolyma frequẽtabantur à populo in die feſto paſchæ, to.3.39.G
hippocrates per ſeptem ætatum iuſſus vitam hominum vſque ad ſenectutem tranſcurrit, to.1.537.E.F
hircanus Iudææ rex, to.3.65.A
hircorum ſanguis ſanctificationis inquinatorum olim adhibebatur, to.3.147.G
hirundo veris nuntia, tom.1.111.M
hirundinis in paupertate induſtria, to.1.95.H
hirundinis in nido conficiendo ſedulitas & induſtria, tom.1.94.F.& 95.G
hirundinis in pullos pietas, tom.1.95.G.H
hirundines pullis cæcatis viſum reſtituunt,
Ibidem.H
hiſtoria inſtruit, tom.2.829.
hiſtoria Græcorum quid cõferãt ad perſuadendam ſalutem, tom.3.146.F
hiſtrionici motus etiam dedecent adoleſcentes ac iuniores, tom.4.374.D
humanum genus fragile, to.3.515.H
humanum eſt culpam incurrere, tom.3.434.E
humanum genus vniuerſum à tribus Noë filiis promanauit, tom.3.149.E
humana omnia quid maximè in Chriſto tranſcendat, tom.3.115.H
humana caro domus terreſtris cur dicta ſit, to. 3.522.C
humana caro quomodo corrumpatur, tom.3. 521.B
humana conditio procliuis eſt, & mutabilis in vtrunque, tom.2.1037.O
humana fragilitas firmum in huius ſæculi lubrico nequit tenere veſtigium, tom.3.203.L
humana eloquia deuitat arcanorũ memor verborum, tom.3.637.C
humana natura incolumitas in primi hominis præuaricatione amiſſa, to.4.4.K
humanæ conditionis varietas inſcrutabilis, to. 4.43.L
humanorum cum diuinis nulla eſt comparatio, tom.4.55.M.& 3.52.O
humanas traditiones religionem appellare, eſt ſacrilegium, to.3.664.I
humanitas prouocat ad amicitiam, to.3.396.M
per humeros opera ſignificantur, to.1.517.E
humiliatur Chriſto quicunque habet humilitatis affectum, to.2.763.I
humiliabitur qui ſe exaltat, to.3.394.C
humiliantis ſe oratio penetrat nubes, tom.4. 393.E
humiliatus non ſe debet exaltare, to.3.208.O
humilis quandoque poteſt, quod ſublimior nequit, tom.3.479.L
humilis raro zelatur potentem, tom.3.468.M
ſuper humilem & quietum requieſcit Deus, to.1.112.F
humiles & potentes in eccleſia æquales, to.3. 246.H
humiles ſancti Deo, quicquid agunt, tribuunt, tom 3.836.A
humiliores tanto ſimus, quantò ſumus maiores, tom.3.840.D
humilitatis proprietas eſt, per omnia Deo ſubdi, to.5.117.D.L
humilitas commendat orationem, to.1.186.A
humilitas virtutum omnium caput eſt, to.2. 1333.B
humilitas Mariæ, tom.3.26.B
humilitas charitati neceſſaria, tom.3.457.B
humilitas & charitas in nullo ab inuicem diuiduntur, tom.5.1172.A
humilitas prædicatorum quàm ſit Deo accepta & grata, tom.3.840.O
humilitas oblata commendat, tom.1.716.H
humilitas mandato Chriſti exequenda, tom. 3.627.H
humilitas at ſubmiſſio bona tutaque virtutum cuſtodia, tom.3.916.I
humilitas in ſenectute non eſt mirabilis, to. 2.1316.K
humilitas in iuuenibus rara, Ibidem.
humilitas an ſtatim ex quauis honorificentia colligatur, to.3.262.A
humilitas gratiam auget, to.5.483.E
humilitas ſanctorum, tom.3.893.A
humilitas cum repleta fuerit, peccatum ſe luitur, tom.2.1210.C
humilitas quid, & quantum mereatur, to.3. 690.H
humilitas omnium virtutum inexpugnabilis eſt fortitudo, to.5.1170.L
humilitas quæ à Deo eſt, plena eſt iuſtitia, to. 2.1235.L
humilitas à Domino cauſa eſt probationis, Ibid.
humilitas Chriſti quanta, tom.3.753.B
humilitas ſpiritus quæ, to.3.104.O
humilitas Chriſti imitanda, tom.3.639.I
humilitatis forma vbi nobis à Chriſto præſcripta, tom.3.110.E
humilitatis inſigne luctus, tom.3.104.E
humilitatis initium Chriſtus, tom.4.99.I
humilitatis deus miſeritori, tom.4.351.L
humilitatis author Chriſtus, tom.3.262.A
humilitatis Dominica exemplo iactantia fugienda, tom.3.90.B
humilitatis pulchra doctrina pro paſtoribus, to.3.851.L
humilitatem ſequitur patientia, tom.2.1210.O
humilitatem reſpicit dominus, tom.3.92.O
in humilitate potens quàm in poteſtate glorioſus, to.2.1264.I
humilitate comparatur gratia Dei, tom.4. 367.I
humilitate diabolus vincitur, tom.2.1317.C
humilitate placemus Deo, to.3.2.C
Hunni ſolius aleæ legibus obediunt, tomo 2. 750.C
hydrops quis morbus, to.3.200.O
hyems mentis quæ, tom.1.653.B
hyems inimica arboribus, to.3.256.M
hyems tentationem denotat, to.2.866.B
hymnis nobis iuſtificationes domini ſint, tom.2. 1178.B
hypocriſis non eſt in charitate, tom.3.668.H
hypocriſis non debet eſſe impunis, tom.3. 408.I
hypocriſis Antichriſti, tom.3.901.B
hypocriſis Pardo ſimilis, tom.3.901.B
hyſteron proteron in ſacris litteris non eſt infrequens, tom.3.885.A

LITTERA I.

IAcob Chriſti typum gerebat, tom.1. 429.F
iacob duodecim filiorũ generatione lætabatur, tom.3.14.E
iacob cur Ephraim in benedictione ſua Manaſſe ſeniori prætulerit, tom.1.514.A.B.& ſeq.
iacob & Iohannes ignẽ Samaritanis imprecabantur, tom.3.154.C
iacob typum ſynagogæ exprimit, tom 1.66.C
iacob primus Martyrium ſuſtinuit, tom.3. 149.F
iacob cur Iſrael dictus, tom.3.29.N
iacob prædilectus matri, tom.3.846.C
iacob reprehendendus non fuit, quia cæteris filium Ioſeph prætulerit, to.1.474.B
iacob quare dilectus, Eſau verò odio habitus à Deo, tom.3.370.D
iacob cur ſic appellatus, tom.3.295.H
iacob ne mortuus quidem ceſſat viuere, tom.3. 148.L
iacob ſucceſſorum aliqui perfidi, tom.3.370.B
iacob & Iohannes filij tonitrui, tom.3. 148.L

iacob

iacob & iohannes igne conſumi petebant eos qui dominum recipere recuſabant, tom.4.365.A
iacob & Eſau myſterij expoſitio, to.3.846.A
iacob filij pro ſtupro ſororis illato, omnes Sichemitas interemerunt, tom.3.850 A
iacob ſine merito priuſquam naſceretur dilectus & electus, tom.4.34.E
iacob fratri indignanti piè ceſsit. to.5.437.G
iacob proficiſcenti cur Angeli occurrant, tom.1.433.A
iacob vt vinceret, Chriſtum adorauit, t.3.58.E
iacob cur ad Laban miſſus fuerit, tom.1.458.E
iacob filius Mathan, tom.3.56.G
iacob pater Ioſeph, Ibidem.
iacob figuram bonitatis gerebat, tom.1.372.C
iacob diuina iuſſione in terram ſuam reuertitur ob inuidiam Laban & filiorum eius, tom.1.428.I
de iacob profectione in Meſopotamiam ad Laban, to.1.424.M
iacob ſenectus commendabilis, to.1.438.E
iacob etiam beatus fuit cùm patriam deſereret, tom.1.415.H
iacob claudicatio, quid deſignet, tom.1.434.C.D
iacob & Iohannes in vſum gloriæ caleſtis aſſumpti, to.3.148.L
iacob qua ratione Ioſeph ſuper omnes filios vberiori profecutus eſt, tom.1.526.D
iacob priuſquam naſceretur, ſanctus, tom.4.126.D
iacob lana, to.1.440.H.& ſeq.
iacob patientia, tom.1.400.G
iacob fratrem ſupplantauit in materni adhuc vteri arcano poſitus, tom.4.126.D
iacobi & iohannis petitio ſtulta, tom.3.363.M
iacobo & Iohanni terrena ſubiacent, tom.3.148.M
iacobo luctanti ſimilis eſt peccator dum orat, tom.3.846.L
iactabundi, dum tendunt ad altiora, ſublimium vſurpatione factorum truduntur ad inferiora, tom.3.74.F
iactantia calcata humilitas magis expetitur, tom.3.640 H
iactantia à Chriſto aliena, tom.3.272.K.& 144.M
iactantia quibus obfuerit, tom.3.270.O
iactantia etiam fortibus periculoſa, tom.3.75.M
iactantia vitanda, to.3.90.E.& 1.179.H
iactantia non eſt largitionibus affectanda, tom.4.380.K
iactantia cur ab omnibus debeat eſſe aliena, to.3.270.D
iactantia nullus fructus, tom.3.103.k
iactantia cauſſa non eſt largiendum pauperibus, tom.3.11.M
iactantia proprium, tom.3.74.F
iamnes & Mambres Magi, to.3.367.I
iairus princeps ſynagogæ, tom.3.132.M
iairi filia reſuſcitata, to.3 135.H
iairi filia, typus Iudæorum, Ibid.k
ianua noſtra fides eſt, to.2.1238.A
ianua eccleſia eſt, tom.2.1364.H
ianua Chriſtus eſt, tom.2.1364.H
iapheth indifferens interpretatur, tom.1.216.I
iaſpis coloris eſt viridis, tom.3.826.C
iaſpis in quo differat à Smaragdo, tom.3.826.C
iaſpidi ſimilis diuinitas noſtri ſaluatoris Ieſu Chriſti, tom.3.826.A
idea Platonica à Philoſophis reiecta, tom.4.117.F
idololatræ morte digni, tom.3.387.H
idololatria ad turpitudinem pellicit atque excæcat, tom.3.306.E
idololatria an auaritia grauior, to.3.82.E
idololatria ira eſt cauſſa diuinæ, to.3.307.L
idololatria erroris & impietatis pars eſt præcipua, Ibidem.
idololatria vitia omnia maximamque perditionem huic mundo inſeruit, Ibidem.H
idololatria impium & grauiſsimum delictum, tom.3 306.D
idololatria emẽdata, facile morum corriguntur vitia, tom.3.307.M
idololatria Zelo Diabolico inuenta, to.3.469.A
idololatria Deo negat quod ipſius eſt, tom.3.666.E
idololatria cauſſa iudicij diuini, Ibidem.
idololatria incommoda quæ, tom.3.305.F
idololatria ſimilis auaritia, tom.3.665.E
idololatria proprium, tom.3.666.A
idololatria deteſtatio, tom.3.665.F
idololatria crimen impium & pergraue, tom.3.665.F
idololatria falſitas, fumo ſimilis, tom.3.883.H
idololatriæ addicti, regnum cælorum nõ obtinebunt, tom 3.83.G
idololatria addicti & increduli facti creduli, tom.3.68.G
idololatria compẽſatio horrenda, & perſordida eſt eius paſsio, to.3.306.D
idololatriam præcipuè damnat Deus, tom.3.307.L
idololatriam humanus inuenit error, tom.3.467.I
idola non pluunt nec fecerũt cælum & terram, tom.3.424.K
idola confringo lege præcepta, tom.3.470.B
idolorum ſeruitus, auaritia, tom.3 919.I
Idolorum cultura, fornicatio nuncupatur, tom.2.1375.K
idolorum beneficia talia, vt cùm videntur prodeſſe, plus noceant, tom 3.142.A
idolis ſimiles fiant qui ea faciunt, tom.3.205.C
idolis immolata an comedenda, tom.3.458.G
in idolis ſperare eſt de Deo dubitare, tom.3.467.M
iechonias maximi reus delicti, tom.3.64.K
iechonias & Ioachim idem, Ibidem.L
iechonias abiectus, vt vas, cuius non eſt vſus in eo, Ibidem.k
iechoniæ ſucceſſores tetrarchæ regij generis dignitatem non ſeruarunt, Ibidem.L
ex iechoniæ ſemine nullum regnaturum, quomodo ſit accipiendum, tom.3.65.C
ieiunare non poteſt qui Chriſtum habet, tom 3.95.H
ieiunare non videtur, qui non eſurit, Ibidem.
ieiunandum à cibis pariter & à vitiis, to.5.822.G
ieiunandum vt vincamus, tom.3.75.G
ieiunus eſſe non poteſt qui reficitur gratia Dei, tom.5.863.B
ieiuni deficiunt in via, tom.3.137.A
ieiunium continentiæ miniſterium eſt, tom.1.676.G
ieiunium Eliæ quale, tom.1.693.A
ieiunium quale nos Deo commendet, to.3.95.k
ieiunium veſtimentum vetus, Ibidem.
ieiunium quod miſerabilius, to.3.205.D
ieiunium reconciliationis eſt ſacrificium, tom.1.677.F
ieiunium culpa interfectorum eſt, tom.1.680.G
ieiunium neſcit fœneratorem, to.1.678.A
ieiunium cibi eſt condimentum, Ibid.
ieiunium Iudith, tom.1.677.D
ieiunium Eliæ quale fuerit, to.1.693.A
ad ieiunium in tribulatione recurrendum eſt, tom.2.1420.k
ieiunium fidele virtutis certamen, tom.3.73.C
ieiunium ad iactantiam factum nihil prodeſt, tom 1.680.C
ieiunium Danielis leones ieiunare docuit, tom.1.675.L
ieiunium ab eccleſia indictum violare, quàm periculoſum, tom.5.810.L
ieiunium deſertum quoddam eſt, tomo 5.825.G
ieiunium Moyſis quale fuerit, tom.1.675.G
ieiunij tempore non eſt prandendum, tomo 5.823.A.E
ieiunij vtilitates, tom.1.676.G
ieiunij lex à Moyſe data, tom.1.674.F
ieiunij præuaricatio, pœna prima fuit, tom.1.673.A
ieiunij origo & antiquitas, to.1.672.k
ieiunio reſiſtitur voluptatum illecebris, tom.3.70.
ieiunio Niniuitæ iram Dei euaſerunt, tom.2.1419.k.L
in ieiunio virtus firmitatis eſt, tom.1.673.E
ieiunio menſa myſtica quemadmodum comparetur, tom.1.678.C
ieiunia cur Chriſtus indixerit, tom.5 828.F
ieiunia infrænant teneram ætatem, tom.5.548.A
ieiunia ſacris literis ſunt exercenda, tomo 5.826.M
ieiunia Niniuitarum, tom.5.833.I
ieiunia manſiones quædam ſunt, tomo 5.806.I
per ieiunia legationem ad Deum deſtinamus, tom.5.834.H
ieiuniis ſolis qui ſpiritus velint ſuperari, tom.3.95.K
ieiuniis myſticis præuaricatores eſſe non debemus, tom.3.73.C
ieiuniis corpus noſtrum caſtigare debemus, to.1.691.K
ieſus nominatus priuſquam natus, tom.3.29.C
ieſus nutritus in NaZareth, tom.3.79.L
ieſus Spiritu plenus, in eo agebatur in deſertũ, tom 3.71.G
ieſus Chriſtus bonus ſponſus, tom.3 95.M
ieſus videtur in operibus patris, tom.3.7.L
ieſus ſolus diues eſt, to.1.524.M
ieſus Naue tubarum ſeptem ſonis murorum hoſtilium ſepta depoſuit, tom.4.153.A
ieſus Naue quinque reges ſubegit, tom.4.137.C.& to.5 456.E
ieſus Naue typus Chriſti, to.4.137.C
ieſus quotupliciter videatur, to.3.7.L
ieſus ſolus ſanctus ex natis de fœmina, tom.3.37.B
ieſus cur nobis compaſſus, to.4.342.I
ieſus ſecundum diuinitatem nequit teneri, to.3.266.A
ieſus docens in ſynagogis, magnificabatur ab

omnibus, tom.3.79.L
ieſus flagellatus à Pilato, tom.3.273.C
ieſus cum Zara ex eadem tribu, to.3.61.G
ieſus multis abundat, & multa largitur, to. 3.167.I
ieſus per ſuam reſurrectionem populo requiem comparauit, tom.1.537.D
ieſus Chriſtus factus eſt ouis epulationis noſtra, tom.2.1001.F
ieſus in abyſſis, ſi eos opinione penetremus, tom. 3.24.H
ieſus cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit, tom.3.22.F
ieſus non habuit eſt, & non, to.3.509.B
ieſus ſaluator dicitur, tom.2.1161.D
ieſus a Maria non agnitus, tom.3.286.F
ieſus fide tenetur, to.1.361.B
ieſus cur apud Lucam primus dictus Nazaræus per dæmoniacum, tom.3.84.M
ieſus legis & philoſophia faſtigia ſupergreſſus, tom.3.108.G
ieſus Naue oratione ſua ſolem defixit, tom.5. 796.O
ieſus ſtans ad dexteram Dei, viſus ſoli Stephano non etiam populo, to.3.13 B
ieſus Naue prius Auſes dictus, to.3.373.B
ieſus qui in ſæculum venit, ſæculi more à Luca deſcriptus, tom 3.52.K
ieſus quando viſus Paulo, tom.3.46D.I
ieſus videtur, quando legitur cæcus illitus eius oculis luto, curatus ab ipſo, tom.3.7.L
ieſus primus & nouiſſimus, principium & finis, tom.3.23.O
ieſus cur librum ſumpſerit à Iudæis, to.3.80.G
ieſus an quaſi vicarius aut legatus Dei fuerit, tom.3.526.B
ieſus Naue doctor populi Iſraëlitici, tom.3. 762.B
Ieſus in gloria Dei patris eſt, to.4.36.K
ieſus vbique, to.3.24.G
ieſus qua mente inuocandus, tom.4.55.O
ieſus ſecundum carnem filius Dauid, tom.4. 150.A
ieſus Chriſtus heri & hodie ipſe eſt, & in ſæcula, tom.3.206.F
ieſus veſtimentum fidei noſtræ, tom.3.215.G
ieſus apoſtolus & pontifex confeſſionis noſtræ, tom.3.757.A
ieſus filius eſt Dei patris naturaliter, tom.3. 526.B
ieſus ſemper ad ſuſcipiendum paratus quandocumque venerimus, tom.3.282.B
ieſus non corporalibus, ſed ſpiritualibus oculis videtur, tom.3.7.H
ieſus Naue credens meruit fidei prælio triumphare, tom.4.153.A
ieſus quot annis in terris fuerit conuerſatus, tom.3.845.A
ieſus talem in natura, quod Deus eſt, t.3.476.D
ieſus & paſſus, & mortuus, vt nos redimeret à morte, tom.4.377.B
ieſus talis aſcendit, quales authore Deo natura nos formauit, tom.3.275.H
ieſus Naue nubes, tom.3.258.C
ieſu nomen in circumciſione inditum, quod vocatum erat ab angelo priuſquam conciperetur, tom.3.36.L
in ieſu nomine flectatur omne genu, tom.3. 250.B
ieſu nomen & hominis, & Dei filium ſignificat, tom.3.639.K
ieſu profectus ætate, ſapientia, & gratia, tam apud Deum quàm homines, tom.3.29.M
ieſus alter à iuſtis, alter ab iniuſtis in iudicio videbitur, tom.3.912.K
in ieſu omnia condita ſunt in cælis, & in terra, viſibilia & inuiſibilia, tom.3.24.O
ieſu reſpectus quid proſit peccatoribus, tom. 3. 270.B
ieſu liber Eſaiæ in ſynagoga traditus, tom.3. 79.M
ieſu nomen aliquando ad Deum, aliquando ad hominem refertur, tom.3.295.K
ieſu nomen à quo impoſitum, tom.3.29.C
ieſu reuelato, iucundato ſunt, qui relicti ſunt in annis quadringentis, Ibidem.
ieſu in corpore nec ſpecies, nec decor, to.3.7.H
ieſum Naue ad ſcientiam erudiuit Moyſi copula, tom.5.489.L
ieſum videns in ſpiritu, videt in corpore, tom. 3.7.H
ieſum videns in corpore, non in ſpiritu, nec in ipſo videt corpore quod videt, Ibidem.
ieſum fatentur, Chriſtum negant Marcionita, tom.3.295.K
ieſum induunt qui in ipſo baptizantur, tom. 3.522.O
ieſum viderunt qui in ſua gloria viderunt, to. 3.7.G
ieſum dominum vocans, non ſine ſpiritu hoc dicit, tom.3.476.I
ieſum nemo dicit Dominum, niſi in Spiritu ſancto, tom.3.24.O
iethebatha bonitas interpretatur, tom.1.611.M
iether ſuperfluus dicitur, tom.1.182.O
ieZabel vixit tempore Eliæ, tom.3.254.B
ieZabel canum morſibus dilacerata eſt, tom.2. 1441.A
ieZabel vxor Achab, tom.3.64.K
ieZabel vana & vacua redundantia interpretatur, tom.5.583 B
ieZrabel, diuina generatio interpretatur, tom. 2.655.L
ignis ante chriſtum arſurus, tom.3.46.B
ignis ſuper ſacrificium Moyſi cadens typus Spiritus S. fuit, tom.5.520.B
ignis aqua factus, quid denotet, Ibidem.
ignis deſuper miſſus impleuit præcepta diuina, tom.3.749.A
ignis cæleſtium ſcripturarum quis, to.2.935 M
ignis de cælo in rubo apparuit, to.3.749.A
ignis ſermo Chriſti dicitur, tom.2.1313.B
ignis eſt Dominus operis noſtri fœnum ſtipulamque conſumens, tom.2.1190.D
ignis non alligandus in ſinu, tom. 4.361, B. & 361.D
ignis & virtutis comparatio, tom.1 244.L
ignis in puteo à Patribus abſcõditi miraculum, tom.5.520.A
ignis Deus eſt, tom.2.1249.O
per ignem omnes oportet probari, quicunque ad paradiſum redire deſiderant, tom.2.1335.I
quem ignem Dominus ſparſerit in nouo teſtamento, tom.2.1313.B
ignem adorare nolens Aran frater Abrahæ mortuus eſt, to.3.850.A
ignem emittit cryſtallus accepto ſolis calore, to. 3.914.D
per ignem tranſeundum, tom.4.361.B
ignis exuit omnia, tom.3.251.H
ignobilis natus ineptè gloriatur, tom.3.144.M
ignobilia mundi, quæ, to.3.413.M
ignorantia veniam meretur, to 5.699.E
ignorantia humana, quanta, to.4.15.I
ignorantia, animæ eſt ægritudo, tom.1.368.I
ignorantia cauſa laboris eſt, tom.2.1084.I
ignorantia noſtra quæ cauſſa, tom.4.4.L
ignorantia & perfidiæ propoſiti qui ſint, to. 3.630.B
illecebra ſæculi innocentia & integritati repugnat, tom.1.572.K
illecebra ligat nos vinculis carnis, tomo 2. 1195.H
illecebra carnis prona eſt in vitium, tom. 2. 1212.I
illecebram nutrit ſaturitas, tom.5.829.H
illecebras huius ſæculi mens ſpiritalis vincit, tom.1.327.O
illicita, non die, id eſt, palàm, ſed noctu, id eſt, in occulto fiunt, tom.3.399.G
illicita vitans laudem habet: à licitis vero ſibi temperans habet & præmium, tomo 3. 668.O
imago peccati vltrix noſtri, ſemper nobis offunditur, tom.2.860.I
imago Dei alia, alia mundi, to.3.247.K
imago & forma legis Diuinæ, quæ, tomo 3. 476.H
imago adulterina impia commutatione nõ ſuſcipienda, to.3.243.O
imago Dei virtutibus acquiritur, tomo 3. 382.C
imago imperatoris quando habeat authoritatẽ, tom.3.662.F
imago Dei eſt fuga malorum, tom.1.382.C
imago Dei quomodo in homine, tom.3.471.M
imago Chriſti in conuerſatione bonæ vitæ intelligitur, tom.3.666.B
imago Dei eſt vir perfectus, tom.1.455.L
imago nequitiæ, quæ, tom.5.464.
imago Dei non vult velari, to.3.471.L
imaginis ad quam factus eſt primus homo, & eius quæ de creatoris agnitione formatur, differentia, tom.3.667.O
ad imaginem ſimilitudinẽque Dei quis propius accedat, tom.1.434.B
imaginem beſtiæ qui adorent, tom.3.919.I
imaginem repræſentat Epiſtola, tom.3.508.H
imbrium cauſa & materia, tom.1.38.E
imber arua fœcundat, Ibid.
imbecilli mors fugienda, tom.3.148.O
imbecillitatem creatori aſcribere, ſacrilegiũ eſt, tom.5.896.B
imitatores Chriſti non propter ſpem boni ſunt, ſed pro amore virtutis, tom.2.1088.O
imitari non licet quod in aliis reprehendimus, tom 3.160.L
imitatores Chriſti iniuriam erubeſcere non debent, tom.2.1137.O
imitatores cæleſtis elementi eſſe debemus, to.2. 1236.L
immaculatorum vias nouit Dominus, tom.1 11.K
malitia Inimicis & agreſtis eſt, tom. 1. 251.M
immortalitas alia natura Chriſti, alia noſtra, tom.4.94.D
immortalitas duplex, tom.4.94.D
immundus non habet hæreditatẽ in regno Dei, to.3.2.M
immundus, quis, tom.4.355.G
immundum nil quod Domini eſt, to.3.469.C
impatiens eſt anima pia, to.1.351.G
impacificus quis, tom.3.395.O
imperium in Diabolum magnum, tomo 4. 360.I

imperatoris

imperatoris gratiam in concilio Ariminēſi fecerunt, diuinam perdiderunt, tom.3.106.C
imperatori propiores digniores, tom.3.104.K
imperfectum eſt qui eget, to.3.640.I
imperfectionis deſtructio quomodo fiat, tom.3.484.K
imperitus audiens quod non intelligit non reſpōdet, amen, tom.3.481.H
imperitorum profectus ſtudendū eſt, t.3.489.C
impius ſuis ſuſpicionibus magis, quàm alienis verberibus, affligitur, t.1.431.F
impius quando interficitur, Chriſtus infunditur, tom.1.199.I
impius ipſe ſibi pœna eſt, to.5.430.B
impius quomodo ſe ſuperexaltat, tom.2.900.L
impius non vult intelligere vt bene agat, tom.2.862.D
impius quamdiu viuit peccatū auget, t.1.386.C
impio populo iuſto diuinitùs infertur damnatio, tom.3.920.H
impij diabolo ſe potius quàm hominibus cupiūt deuouere, tom.3.919.G
impij cur ſucceſſu affluant ſæcularium proſperitatum, to.2.1084.L
impij in peccando præſentiam diuinam non reuerentur, to.3.911.I
impij quomodo à Deo neſciuntur, tom.2.852.H
impij Deum non laudant, to.3.840.B
impij cur tanta bonorum copia abundent, cum propter peccata hominibus eueniant mala, tom.2.821.A
impij in iudicium non exſurgunt, ſed tanquam habito iudicio puniuntur, to.3.149.E
impij diuitijs abundantes praſcientiam Dei cōfirmant, tom.2.1083.H
impij non reſurgunt in iudicio, to.3.312.L
impij in felicitudine viuunt, to 2.818.C
impij ne ab hominibus vincātur Diabolo ſe ſubdunt, to.3.919.C
impij quo loco ſanctos habeant, to.3.875.M
impij terræ corruptores, tom.3.893.D
impij membra ſunt Diaboli, to.2.867.O
impij quid ex malo pius illato quandoque ſint exportaturi, tom.3.916.G
impij nunquam non nocendi cupidi, to.3.882.C
impij in cloacam infernalem ſe præcipitant, to.3.890.D
impij ſunt equi Diaboli, to.3.882.D
impij quibus auibus ſimiles, to.3.919.H
impij cur cohabitent pijs, tom.1.198.B
impiorum ſubſtantia ſicut aranea inanis erit, tom.2.824.I
impiorum pertinacia, tom.3.919.O
impiorum omniū exemplar Herodes, t.3 272.K
impiorum potentia puluis eſt, to.2.846.F
impiorum memoria abolenda, to.3.157.C
impiorum furor temporalis perpetuus fit bonorum iuſtorum, tom.4.36.G
impiorum induratio, tom 3.888.D
impiorum requies vbi, tom.3 834.H
impiorum nullus ſine Chriſti redemptione potuit ſaluari, to.4.39.M
impiorum ſucceſſus in hoc ſæculo ſomnij ſunt ſimiles, tom.2.1174.A
impiorum reliquiæ quæ, tom 2.902.F
impiorum lætitia ruina ipſa grauior, t.2.818.O
impiis quæ plerumque offenſioni ſunt, alijs ſunt vſui, tom.2.117.B
impietas hominum ſæculi finem accelerabit, tom.3.279.H
impietas omnis præter naturam eſt, to.2.847.I
impietas maxima Idolorum cultus, to.3.307.L
impietas puluis eſt, to.2.847.H
impietas eſt nō agnoſcere vita auctorē, t.1.415.L
impietas ſtipulæ comparatur, to 2.823.I
impœnitentium pertinacia, to.3.919.O
impœnitentia character & ſignum eſt Diaboli, tom.3.919.O
impoſſibile non eſt apud Deum omne verbum, tom 3.24.I
impoſſibile Dei potentiſſimum eſt, tom.1.586.A
impoſſibilia natura quæ, tom.4.118.B
impoſſibilium differentia, tom.4.118.A
impoſtura omnis petit tenebras, & falſa pro veris oſtendit, tom.3.489.A
improbus quis dicatur, to.2.1048.C
improbi homines, licet prudentes videantur, fugiendi, to.5.481.H
improbi quomodo iniquitatem ſuam quærūt & odium, t.2.861.E
improbi fugiendi, tom.5.499 B
improbi Cham ſunt ſimiles, to.1.259.L
improbi ſepulchris comparantur, to.2.1049.B
improborum tribulatio erit ſine fine, to.3.854.B
improbis nequitia ſua eſt grauis, tom.2.787.M
improbus obeſt abſolutio, tom.2.13 8.I
improbis prodeſt mors, Ibid.
improbitas vſu atque exercitatione augetur, tom.1.227.I
improbitas non poteſt eſſe perpetua, to.2.878.D
improbitati cū renunciatur virtus adiſcitur, tom.2.199.K
imprudentis amico ſunt iurgia, tom.1.322.A
imprudentia, diſciplina tollitur, tom.2.1061.B
impunitatis ſpes peccatores reddit intractabiles, & inconuertibiles, tom.3 309.C
in, præpoſitio, quandoque pro per accipitur, tom.3.745.C
inaures Rebeccæ quid denotent, to.1.309.A
inaures pij auditus inſigne, to.1.309.A
incarnatio Chriſti myſterium eſt, to.3.424.M
incarnatio promiſſa à lege prodita, to.3.164.H
incarnatio Domini lucem obtulit mundo, tom.2 1014.H
incarnationis myſterium ſupra humanam eſt gratiam, tom.4.101.F
incarnationis Dei myſterium vniuerſa ſalus eſt creaturæ, to.4.150.C
incarnationis myſterium an ſit ἀναίτιον, to.4.107.I
incarnationis Chriſti ſimilitudo erat cum differentia, tom.3.282.D
incarnatus Chriſtus mem minor dicitur, tom.2.976 K
incarnationem Chriſti negans eſt Antichriſtus, to.3.494.B
incarnationem Chriſti ſtultam iudicat mūdus, tom 3.421.B
incerta dimittenda ſunt potius vt certa teneamus, to.4.386.B
incerto non metuenda, to.3.255.G
inceſti origo fuit temulentia, to.1.674.D
inceſtuoſus ad pœnitentiam reuocari iuſſus ab Apoſtolo, tom.3 511.I
inchoatio non habet perfectionem, tom.4.34.A
incolatus noſter tēporalis in hac vita, to.3.34.C
incomparabilis operator eſt Deus, to.1.4.O
inconſtantia & varietas omnis muliebris iudicatur, to.3.503.K
inconſtantia dum viuimus ſubiacemus, tom.4.47.H
incontinentia cauſſa ſecundarum nuptiarum, tom.3.457.H
incontinentia Theotymi, tom.3.86.A
incredulitas Zachariæ ſilentio condemnatā, tom.317.D
incredulitas hominum fidem Dei non euacuat, tom.4 6 D
increduli Deum oderunt, tom.3.135.O
incredulorum ratio pœnalis propoſita, tomo 3.310.B
incredulis Chriſtus nec deſcēdit, nec paſſus eſt, tom.4.114.E
incredulis & infidelibus quid ſit prædicatio crucis Chriſti, tom.3.513.D
incredulitas quid mereatur, tom.3.310.B
incrementa omnia à Deo. tom.4 31.G
incuria non cadit in Deum, to.3.306 F
inculta fœcunditatis prouentum non præbent, tom.3.109.O
indigentia bono radix malitiæ eſt, tomo 1.368.K
indignatio religioſis non conuenit, tomo 5.155.G
indiuiſum ſingulis manet integrum, tom.3.276.I
indulgentia quibus exhibenda, tom.4.363.D
indulgentia qui poteſt liberare, non debet nimia triſtitia abſorberi, tom.4.366.B
indulgentia hæreticis neganda, tom.4.371.K
indulgentia promiſſa in lege, à tempore Chriſti data eſt, tom.3.377.H
indulgentia Apoſtolis à Deo conceſſa, tom.2.944.L
indulgentia Dei creatoris ingens præconium, tom.1.83.M. & ſeq.
indulgentia liberalitas minus excuſat, tom.3.244.M
induſtriam augent præmia, t.4.365.A
infans vnius diei non eſt ſine peccato, tomo 2.248.I
infanti negligentia parentum non debet eſſe fraudi, tom.1.342.B
infantes ex aliena confeſſione credunt, tom.4.44.H
infantes ſine baptiſmo mortuos periſſe non eſt dubium, tom.4.44.L
infantes voluntate ſenſuali præditi, tomo 4.2.B
infantes non regenerati an à perpetua ſalute alienentur, tom.4.41.C
infantes ſine fide morientes, ſinéque regenerationis lauacro fide parentum promouentur, tom.4 44.G
infantes ad eorum pertinent conſortium quorū vel recto vel prauo aguntur affectu, tom 4.44.G
infantes non baptizati pœnarum immunitatē habent, regni tamen honorem non habent, tom.1.343.I
infantibus per alienæ voluntatis ſubuenitur obſequium, tom.4 45 G
in infantibus gratiam habere quod adoptet, vndam non habere quod diluat impie dictū, tom.4.44.2
infantia prima hominis eſt ætas, tom.1.537.F
infantia ſine peccato non eſt, propter corporis infirmitatem, to.1.248.I
infantiæ prius obrepit culpa, quā ſit vllus ſenſus erroris, tom.2.789.D
inferior non debet contemni tanquam ſuperiori minus neceſſarius quia de primis nō ſit, tom.3.479.O
inferiori facilè perſuadetur quod fieri videt à potiore, tom.3.298.B
inferiores mittūtur à ſuperioribus, to.4.148.L

infideles quomodo præparentur ad pœnam, tom.3.374.C
infideles pœna manent perpetua, to.3.761.A
infideles carboni cinere cooperto ſimiles, tom.3.499.M
infideles ab eccleſia præciſi, to.3.880.I
infideles eccleſia cũ dolore parturit, to.3.894.E
infideles ſua pertinacia veritati reluctantur, tom.4.47.L
infidelibus exemplo ſunt Iſraelitæ, to.3.763.G
infidelibus liberum eſt non accedere ad veritatis agnitionem, to.4.47.L
infidelibus perditio Iſraelitarum timenda, to.3.761.A
infidelibus ſecundum fidem eorum fiat oportet, tom.3.513.O
infidelitatis genus eſt, in diuinis rebus nec gaudere proſperis, nec flere contrariis, to.5.889.k
infidelitas non poteſt claram reſurrectionẽ habere, tom.3.499.M
infidelitas cauſſa peccati, tom.3.760.G
infidelitas vitam malignã procreat, t.3.760.G
infidelitas ex cordis duritia, to.3.759.L
infirmus olera manducet, tom.3.70.
infirmus, manducet olera, to.3.400.L
infirmi tolerandi & ſupportandi ſunt, tom.3.886.A
infirmi in excelſis eſſe nequeunt, to.3.101.C
infirmi propriis telis vulnerantur, to.3.68.M
infirmi quomodo pereant eſu ſacrificatorum, tom.3.459.k
infirmorum firmoriũmque diſtantia, to.3.153.E
infirmis quæ plerumque offenſioni ſunt, aliis ſunt vſui, to.1.117.E
infirmis vtendum modico vino, to.4.362.F
infirmus quid manducandum, to.3.137.F
infirmiores non excluduntur, licet firmiores à Deo remunerationem percipiant, tom.3.153.E
infirmum Dei, potentia eſt, tom.1.586.A
infirmum Dei an ſit infirmum, tom.3.423.H
infirma mundi cur à Deo electa, to.3.423.I
infirma quæ mundo, tom.3.423.L
infirmitas quibus rebus ſuſtineatur, to.3.148.G
infirmitas virtutis exercitium eſt, to.2.885.E
infirmitas corporis, eſt ſobrietas mentis, to.1.15.M
infirmitas corporis cauſa peccati eſt in infantibus, to.1.248.I
infirmitas noſtra, opinionis noſtræ cauſa eſt, tom.1.387.G
eſt etiam infirmitas ad ſalutem, tom.2.1349.B
infirmitas non excludenda, ſed iuuanda, tom.3.155.G
infirmitas ſpecie virtutis adoleſcit, to.5.730.k
infirmitas perficit virtutem, to.4.360.G
infirmitatis quidquid eſt neſcire nihil potẽtias, to.1.586.A
infirmitatis noſtræ operimentum eſt pudor, tom.1.256.G
infirmitatem ætatis excludit vigor animi, tom.2.890.A
non ex infirmitate noſtra vis æſtimanda iuſtitiæ eſt, to.2.1264.G
infirmitates animæ ſunt ſterilitas & materia, tom.1.368.H
inſtare non debemus vnus pro vno aduerſus alterum, to.3.435.I
ingenium ſuum vnuſquiſque nouerit, tom.5.460.A
ingenia ſunt diuerſa, t.3.489.E
ingenia noſtra an veteribus meliora, to.4.37.B
ingenium eſt qui recta ſequitur, tom.3.670.B
ingenium omnes creati ſumus, to.3.670.A
ingratus Deo quis, to.3.484.H
ingrati qui cæleſtibus beneficiis perfruẽtes, gratias non referunt creatori, tom.5.837.K
ingratos relinquit Chriſtus, to.3.83.I
ingreſſus noſter pacis benedictione celebrandus, tom.3.162.C
inimici noſtri ſunt qui & Deo ſunt inimici, tom.2.1251.H
inimicis vices non reddendæ, to.3.396.H
inimici carnales patientia ſuperandi, to.5.424.L
inimici diligendi, tom.3.206.E
inimici quo grauiores, hoc ſunt reconciliari magis neceſſarij, tom.3.299.k
inimici noſtri ſunt, qui inimici Dei ſunt, tom.2.1312.L
inimicis etiam iuſtitiã eſt deferẽda, t.2.1318.A
inimicos amare docemur euãgelio Lucæ, t.3.2.D
inimicos odiſſe an iuſtum, t.3.394.D
inimicitia ex perturbatione commixta animoſitate, tom.3.626.C
inimicitiæ plerumque ſubeundæ ſunt propter amici innocentiam, tom.5.525.H
inimicitiæ ex contentionibus, to.3.399.M
vbi inimicitiæ ſunt, ibi & diſcordia, nocendique ſtudium, tom.1.464.O
inimicitias gignit Zelus, to.3.399.M
iniquus, quis dicatur, tom.2.1048.L
iniquus omnis apud Deũ immundus, t.4.355.O
iniquum eſt vt propter pœnam nocentis puniatur innocens, tom.1.342.F
iniquitas odit innocentiam, ſcelus diligit, to.3.274.A
iniquitas conſcientiam grauat, tom.2.861.A
iniquitas eſt negare quod Deus futurum prædixit, tom.3.310.D
iniquitas fumo ſimilis, tom.1.458.F
iniquitas an apud Deum, to.3.571.L
iniquitas lutum dicitur, tom.2.857.A
iniquitas fortis eſt ſibique ad tempus vincere videtur, tom.3.423.I
iniquitas eſt quidquid iniuſtus loquitur, to.2.859.k
iniquitas tuta eſſe non poteſt, tom.1.79.M
iniquitas in talento plumbeo ſedet, t.2.1148.B
iniquitas radix eſt peccati, to.2.1056.I
iniquitas habitudo mentis iniuſtæ eſt, tom.2.1061.A
iniquitas operatrix culpa aut delicti eſt. tom.2. Ibid.
vbi iniquitas propendet, nulla bonorum operum commutatione reuocatur, to.2.1005 O
iniquitas quibus armis perimatur, tom.3.528.L
iniquitas ad mentis improbitatem refertur, tom.2.1056.I
iniquitas in ſuum refertur auctorem, tom.2.859.K
iniquitas viperæ partui ſimilis, Ibid.
iniquitas terram corrupit, to.1.220.I
iniquitas non potuit ſine Dei viſitatione deficere, tom.2.1356.O
iniquitas omnis velox eſt, tom.1.572.L
iniquitas ad nocẽdum occaſiones ſuggerit, Ibid.
iniquitas malum eſt veſtimentum, to.2.1081.E
iniquitas tenebræ ſunt, to.2.873.F
iniquitas cogitationẽ opere antevertit, t.1.572.M
iniquitas veritatem ſine ceſſatione perſequitur, tom.5.869.I
iniquitatis fructus, quis, tom.2.1056.I
iniquitatis elatio, quæ, tom.5.871.D
iniquitatis fumo oculus cæcatur, tom.1.458.D
iniquitatis caput malitia, tom.3.307.O
in iniquitate concipimur, to.2.1058.D
iniquitate abundante filius hominis nõ habet vbi caput inclinet, tom.3.155.M
iniquitates & omnia mala ſunt in terris, tom.1.458.O
iniquitates hominum viſitat in virga ſua dominus, tom.3.161.A
iniquitates dicendæ ſunt nobis vt iuſtificemur, tom.4.375.M
quæ initium habent, & finem habent, & è contrario, tom.1.50.A
iniuria qui citò mouetur, facit ſe dignum videri contumelia, tom.5.425.D
iniuriam contemnens melior eſt eo, qui eam dolet, Ibid.
iniuria æquanimiter ſubeunda, tom.3.271.M
iniuria non relatione, ſed patientia ſunt ſufferenda, t.3.160.L
iniuriam occultare, ſapientis eſt, to.2.1026.O
iniuriam pati præſtat quàm eandem alij inferre, t.3.915.M
iniuriam non ſentiens athleta perfectiſſimus eſt, to.3.107.G
iniuriam non erubeſcunt Chriſti imitatores, tom.2.1137.C
iniuriarum cumulus bona conſcientia nõ præiudicat, tom.2.820.K
iniuriarum tolerantia fundatus eſt populus Domini, tom.2.1062.B
iniuſtus inquietudinis & perturbationis plenus eſt, to.1.433.F
iniuſtum eſt vt culpa nocentium inferatur pœna innocenti, tom.1.342.F
iniuſti inſtar paleæ ventilantur, to.2.823.I
iniuſti rebus ſecundis affluentes, prudentes monent, to.2.817.F
iniuſtus deum neſcit, tom.2.881.D
iniuſtitia noſtra Dei iuſtitiam commendat, to.2.1057.k
iniuſtitia exordium eſt diſcordiæ, tom.3.398.D
innocentes iram Dei etiam verentur, tom.2.790.O
innocentes tradit exitio, qui multorum exitia cogitantem liberat, tom.2.1189.E
innocentibus ira Dei terribilis, tom.2.790.
innocentiã ſeruare facilius quàm congruã agere pœnitentiam, to.4.381.A
innocentia difficilis in Prætorio Iudæorum, to.3.267.M
innocentia antè ſcire meruit natiuitatẽ Chriſti, tom.5.791.C
innocentia ingẽs naufragium eſt multiloquiũ, tom.2.881.A
inobedientia fuit cauſa mortis, tom.1.149.D
per inobedientiam culpa irrepſit, to.2.1067.G
in inopia poſitis adeſt paſtor Deus, tom.3.520.G
inſidiatur quando maximè aduerſarius, tom.5.424.I
inſidiæ bonis infinitæ, tom.3.168.M
nemo inſipiens diues eſt, ſed inops & egenus, tom.1.551.H
inſipiens non poteſt voluntarius virtutis eſſe diſcipulus, tom.1.418.C
inſipiens quod putat ſe habere, nequaquã poſſidet, tom.5.950.H
inſipiens delectatur erroribus ſuis, tomo 2.1055.K
inſipientis affectus nihil egentius, tom.5.951.C
inſipienti ad inſipientiam ſuam non eſt reſpondendum, t.2.1015.H

inſipientes

inſipientes mortem tanquam ſummum malorũ reformidant, tom.1.387.H
inſipientes viri diuitiarum dicuntur, tom.1.714.B
inſipientes corde turbantur, to.1.714.D
inſipientibus multa obrepunt vitia, to.2.875.k
inſipientia ſola ſeruum efficit, tom.1.418.E
inſolentia humana mirabili diuina iuſtitia cenſura cohibita, to.4.36.K
inſolentia ſcopulus vitandus in quo bonorum omnium fit naufragium, to.3.63.L
inſolens nulli vult ſubiici, to.2.874.B
inſtitutio vincit naturam, to.1.192.I
inſtitutionis diſciplina qualis, to.5.633.I
inſultat qui non condolet fratri, to.3.511.O
integritatis principium Chriſtus, tom.4.99.H
integritas & mentis & corporis ſancto magis ſpiritui eſt dicanda, quàm marito, to.4.99.H
intellectus à Deo eſt, tom.4.21.C
intelligens non ſeducitur, to.3.254.E
intellectus tria non capit, to.4.141.D
intellectus humanus volatilibus mundis ſimilis, to.1.247.L
intellectus non eſt idem in omnibus vigor, non eadem facultas, tom.4.34.D
intellectum munere ſuo ſpiritus S. operatur, tom.2.1320.M
intellectu religioſo vbi opus, to.3.746.B
intelligentia ſpiritualis criſtallo & igni ſimilis, tom.3.914.D
intelligentia ſpiritualis veritatem detegit, tom.3.859.M
intemperantes proprio viles iudicio, to.1.399.L
intẽperantiũ ſocietates vitãdæ ſunt, t.5.436.A
intemperantia excludenda, ne liberi à lege cupiditatibus ſeruiamus, to.3.196.H
intentio maxima nonnunquam caſſa actio, tom.3.8.k
intentio & actio non ſunt ſimul in omnibus rebus, tom.3.8.H
intentio viſionis, actionis eſt miniſterium, tom.3.8.G
intentio & actio virtutes perfectorũ, t.3.7.M
intentionis finis, actio, tom.3.8.O
intentioni quandoque plus ineſt quàm actioni aut è contrario, tom.3.8.I
intentionẽ non ſtatim comitatur actio, to.3.8.O
interceſſioni an apud Deum locus, tom.3.92.H
interceſſione qui diligendi quoties delictorum veniam rogamus, to.4.356.k
interitus quid ſignificet, to.4.366.D
interpretari quid, tom.3.478.B
interrogatur is de quo dubitatur, tom.3.290.E
inuenit nemo niſi qui ante quæſierit, t.3.197.B
inuidendum non eſt alij donum aliud datum, tom.3.391.M
inuidorum aſpernator Dominus, to.3.80.M
inuidia cauſa inimicitiarum eſt, t.1.158.F
inuidia charitati contraria, tom.3.153.C
inuidia ſequitur nequitiam, tom.3.307.H
inuidia magis inter inæquales, tom.3.469.A
inuidia diabolus nobis reddit inimicos, tom.3.642.B
inuidia corrumpit charitatem, to.3.483.k
inuidia proſperitatem ſequitur, tom.1.296.k
inuidiæ cauſa, beatitudo hominis in paradiſo conſtituti, to.1.159.G
inuidia malum quantum, to.3.81.A
inuidiæ cedere non conuenit iudicem, t.3.273.E
inuidiæ ſoboles, to.5.662.H
inuiſus & alijs inutilis eſt, & ſibi noxius, tom.2.859.L
inuiſibile dicitur quod ſpeciẽ non habet, t.1.39.k
inuiſibile pingi nequit, to.3.654.B
inuiſibile quod eſt, æternum eſt, to.1.535 k
inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, to.3.7.M
inuiſibilia cur viſibiliter operentur, tom 3.70.
inuitus remunerationẽ non meretur, t.3.462.F
inuitos non cogit Deus, t.3.83.I
inuitos curare non dignatur Dominus, tom.3.332.O
quod nobis inutile, alijs vtile eſt, tom.1.44.O
ioachim in libris regum ab Hieremia dicitur Iechonias, to.3.64.L
ioachim in captiuitatem ductus, quod in obſidione aurum alimonia comparanda cauſa, non diſpenſabat, tom.5.497.H
ioachim duo fuere, to.3.67.O
ioachim decimooctauo ætatis anno cœpit regnare tom.3.67.I
ioachim regis mater, quæ, to.3.67.I
ioachim quo tempore regnarit, to.3.67.I
ioachim patriſſabat, to.3.67.I
iob Deo probatus non tamen victor, tom.3.78.D
iob tentandus offertur, vt glorioſior redderetur, tom.3.78.D
iob & Chriſti tentationum collatio, to.3.79.G
iob nuſquam peccauit labijs ſuis dum tentaretur, tom.3.79.O
iob de ſemine Eſau genitus eſt, to.2.895.I
S. iob ſuas & communes hominum calamitates deplorat, to.2.788.O
iob vulneratus, magis fuit armatus, t.4.360.k
iob ex filijs Eſau, to.3.370.C
iob quintus ab Eſau, tom.3.370.C
iob cur maledixerit Diei in qua natus erat, tom.3.79.H
iob in tentatione myſteria locutus, tom.3.79.H
iob ſæculum vincens Chriſtũ videbat, t.3.79.H
iob amiſſis omnibus tanquam bonus Athleta perturbationibus non ceſſit, to.2.783.I
iob percuſſus vlcere malo à pedibus ad caput vſque, tom.4.360.I
iob ſedens in ſtercore, à Deo erectus, to.3.275.L
iob ſanctus quotidie pro filijs ſuis offerebat ſacrificium, tom.4.338.F
iob fortitudo, tom.5.456.C
iob vir ſanctus, to.4.360.I
iob in ſtercore ſedens omnia quæ amiſerat recuperauit, to.4.367.I
iob caro, non etiã anima Sathanæ cruciatibus permiſſa, tom.4.359.L
ioannes plus quàm propheta, to.3.117.A
ioannes vox prima, tom.3.825.C
cur ioannes petierit Chriſti baptiſmum & non acceperit, to.5.835.F
ioannes angelus miſſus ante faciẽ Chriſti, viam eius præparaturus, to.3.117.A
ioannes nondum natus prophetat, tom.5.866.M
ioannes & iacobus filij tonitrui, tom.4.114.B
ioannes infra angelos æſtimatus, tom.3.117.D
ioannes cur belluinis exuuijs fuerit veſtitus in deſerto, tom.3.41.C
ioannes ſignator teſtamenti Chriſti, t.3.280.K
ioannes in vtero matris ſpiritu ſancto repletus exultauit, to.4.34.B
ioannes Chriſtus exiſtimatus à populo eum audiente, tom.3.44 K
ioannes Baptiſta per omnia voluntatem Dei fecit, tom.5.866 G
ioannes maior non eſt Chriſto, to.5.868.A
ioannes typus legis, to.3.41.B
ioannes Herodis gratiam ſpreuit, tom.3.16.k
iohannes in deſerto vſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael, to.3.30.D
iohannes vox, tom.3.18.A. & 5.867.E
iohannes verbum in principio reperit, & verbum apud Deum vidit, to.3.2.C
iohannes figura legis & prophetarum erat, to.5.790.G
iohannes an errauerit, mittendo duos ad Ieſum diſcipulos, tom.3.113.B
iohannes Iordanem in ſalutare conuertit lauacrum, tom.3.16.K
iohannes Baptiſta Baptiſmum fecit pœnitẽtiæ, tom.2.1058 B
iohannes in matris vtero poſitus Domini ſentiebat præſentiam, to.3.144.G
iohannes vinum & ſiceram non bibiturus, to.3.15 G
iohannes vidit teſtimonium & perhibuit quoniam Ieſus eſt filius Dei, tom.3.113.B
iohannes die octauo circumciſus, tom.3.29.A
iohannes infantiæ impedimenta ignorauit, to.3.28.M
iohannes annunciabat populos de petra melle ſaturandos, tom.3.41.F
iohannes non fide, ſed pietate de Chriſto dubitaſſe à nonnullis creditur, to.3.114.G
iohannes cur maior propheta, tom.3.117.O
iohannes magnus futurus prædicitur, tomo 3.15.O
iohannes dumis veſcebatur, tom.3.16.K
iohannes prænuncius Chriſti, tom.3.16.H
iohannes prædicauit in omni regione Iordanis baptiſmum, tom.3.42.B
iohannes ab Eſaia prædictus, tom.3.42.B
iohannes an mortuus, tom 3.148.k
iohannes vniuerſis eminet, tom.5.867.F
iohannes Herodis adulterium reprehendebat, tom 3.45.F
iohannes Baptiſta legis iuſtitiam abſtulit, tomo 5.790.K
iohannes vitæ amore poſthabito, iuſtitiæ formam ne metu quidem terrore mutauit, to.3.115.K
iohannes ſermone proprio Dei maieſtatem reſerauit, t.m.3.2.O
iohãnes in natiuitatis Chriſti deſcriptione à cæleſtibus ad terreſtria deſcendit, tom 3 32.I
iohannes habebat ſpiritum gratiæ priuſquam ſpiritum vitæ, tom.3.15.M
iohannes præceſſit vt iuſtificaret populũ Iudæorum, tom.3.118.B
iohannes tranſcendit nubes, angelos, celorũque virtutes, tom.3 2.O
iohannes quomodo calicem domini biberit, to.3.864 K
iohannes ſine gladij peremptione quieuit, tom.3.864.k
iohannes paruus in ſæculo, magnus in Spiritu erat, tom.3 15.K
iohannes exiliens in vtero Domini euãgeliZauit aduentum, tom.3.15.L
iohannes in vtero ſpiritus accepti gratiã deſignauit, tom.3.15.L
iohannes in ſpiritu creſcebat, & confortabatur, tom.3.30.D
iohannes per Aquilam deſignatus, tom 3.833.A
iohannes cur capite punitur, tom.5.869.k
iohannes qualiter ſe non eſſe Chriſtum probauerit, to.3.44.M
iohannes propheta altiſſimi, & via eius dicitur præparator, tom.3.30.D

ioannes poſt triennium areſcentē corporis noſtri humum fides imbre perfudit, tom.3.16.K
ioannes propheta altiſsimi futurus promittitur, tom.3.14.D
ioannes ſententiis quibuſdam intertextis, euangelio ſuo fidem noſtram veſtit, tom.3.276.H
ioannes antecambulo Chriſti, an de eo dubitarit, mittens ad eum diſcipulos, to.4.111.I
ioannes apoſtolus iuſſum angelum, vt Deū adorare volens, prohibitus eſt, to.3.368.L
ioannes cur vox dictus, to.3.42.C
ioannes cum Petro prior ingreſſus eſt monumentum Domini, to.3.282.E
ioannes multos filiorum Iſraël ad Dominum cōuerſurus, tom.3.16.C
ioannes euangeliſta qua occaſione ad ſcribendū fuerit prouocatus, tom.3.887.G
ioannes præ cæteris ſapientia ſublimitate, maieſtatem vidit diuinam, tom.3.2.C
ioannes cur dæmonium habere dictus à Iudæis, tom.3.120.H
ioannes in deſerto prædicans, delicias corporiſque laſciuiam magno animo depreſsit, tom.3.15.K
ioannes & natus, & mortuus eſt prænuncius Chriſti, tom.3.17.A
ioannis diſcipuli frequenter ieiunabant, to.3.94.C
ioannis & Chriſti comparatio, t.3.22.F
ioannis nobilitas non tam ſæculari poteſtate ſublimis, quàm religionis ſucceſſione venerabilis, to.3.10.E
ioannis nomen non generis eſt, ſed vatis, tom.3.29.E
ioannis virtus ampliſsimo certamini parata, tom.3.28.K
ioannis & Chriſti baptiſmatis differentia, tom.3.44.G
ioannis magnitudo, qua, tom.3.15.G
ioannis parentum religio, tom.3.10.E
ioannis mater eum ſic appellari voluit, tom.3.29.A
ioannis mors neſcitur, tom.2.1335.I
ioannis exultatio in vtero Eliʒabethæ, t.3.26.C
ioannis infantia cur prætermittatur, tom.3.28.M
ioannis nobilitas à parentibus & maioribus ipſis, tom.3.10.D
ioannis natiuitate multis gaudium nunciatur ab angelo, to.3.14.D
ioannis veſtimentum quid ſignificet, t.5.869.H
ioannis nomen inauditum in cognatione Eliʒabetha, tom.3.29.D
ioannis nomen in pugillari à patre eius ſcriptū, tom.4.29.D
ioannis cibus prophetiis eſt index officij, mu- nerisque myſterij, tom.3.41.E
ioannis mater Domini commiſſa, tom.3.149.F
ioannis nomen ab angelo impoſitum, tom.3.14.D
ioānis virtus & ſpiritus Eliæ promiſsus, t.3.16.I
ioannis nunciatum verbum Domini in deſerto, tom.3.40.L
ioannis dum creditur, Chriſto creditur, t.3.16.H
ioannis fides quaſi iure naturæ infuſa, to.3.10.E
ioanne maior eſt qui minor in regno cælorum, tom.3.117.D
in ioanne quid agnoſcendum, t.3.42.F
ionas paſsionem Chriſti figurauit, to 2.1010.I
ionas iniuſtus miſſus prædicare Niniuitis, tom.3.430.C
ionas orans paſsionem dominicam præfigurauit, tom 2.1010.L
ionas typum Chriſti repræſentauit, to.1.456.K
ionas à ceto deglutitus, triduo pòſt viuus eiectus eſt, tom.3.422.C
ionam cetus excepit ad vitam, to.1.88.H
ionathas ſuos ad ſocietatem triumphi reuocauit, tom.5.457.L
ionathæ fides, to.5.524.C
iordanis quidem eſt fons lauacri, tom 5.807.A
iordanis refluxus quid ſignificarit, tom.3.16.M
iordanis exit contra Ægyptum, & diuidit terram repromiſsionis, to.2.975.K
iordanis diuiſus ab Elia, tom.3.16.k
iordanis deſcenſio dicitur, tom.1.453.A
iordanis conuerſus retrorſum, to.3.16.M
iordanis eſt Chriſtus, tom.2.975.L.M
in Iordane multa mirabilia facta ſunt, tom.5.804.D
ioſeph quomodo duorum filius fuerit ab euangeliſtis dictus, to.3.56.H
ioſeph redemit Dominus, in figuram propria paſsionis, tom.2.1004.k
ioſeph diues & iuſtus, tom.3.282.B
ioſeph cæteris fratribus cur prælatus fuerit, tom 1.526.D
ioſeph admonitus ne Mariam vxorem ducere formidaret, t.3.21.B
ioſeph ni agnouiſſet ſacramentum potuiſſet dolere iniuriam impregnatæ, & vindicare opprobrium, to.3.20.L
ioſeph proficiſcitur cum Maria prægnante ſibique deſponſata vxore vt cenſeretur, tom.3.31.L
S. Ioſeph imitari deberent diuites, tom.1.706.C
ioſeph caſtitatis exemplum, to.3.67.M
ioſeph virtutis celebratio tentatio eſt, to.3.79.K
ioſeph Chriſti ſacra myſteria præfigurauit, tom.1.526.D
ioſeph natura non erat pater Chriſti, tom.3.51.L
ioſeph videns prægnantem quam non cognouerat, deſerere volebat, tom.3.21.C
ioſeph tunica ad ſpeciem corporis Dominici cruētata, tom.3.116.L
ioſeph iuſtus & conſtans, to 3.281.F
ioſeph ſomnium de fratribus, reſurrectionem domini figurauit, tom.1.474.C
ioſeph de domo Dauid, tom.3.20.G
ioſeph faber, tom.3.195.M
ioſeph funus Chriſti procurauit, tom.3.181.D
ioſeph filius erat ſenectutis, tom 3.25.D
ioſeph niſi venditus, regni Ægyptiaci conſortiū nunquam fuiſſet aſſecutus, to.3.79.K
ioſeph occultè Chriſti erat diſcipulus, to.3.153.B
ioſeph incarceratis imitandus, to.3.263.L
ioſeph cur ex tribu & patria ſua vxorem ſibi copularit, tom.3.52.K
ioſeph ob metum Iudæorum occultus venit ad Pilatum, tom.3.282.A
ioſeph à generatione domini videtur alienus, tom.3.52.H
ioſephi de paradiſo ſententia, t.1.539.H
ioſephi pater, Heli, an Iacob, to.3.56.O
ioſephi generatio cur potius quàm Mariæ deſcribatur, tom.3.52.G
ioſephi pudicitia, tom.4.360.H
ioſepho inſidiæ ſtructæ à muliere adultera regis Ægypti, to.4.361.F
ioſepho carceris iniuria corona eſt caſtitatis, tom.3.79 K
ioſias fide & deuotione magnum nomen ſibi acquiſiuit, tom.5.500.A
ioſue exemptus à pœna infidelium, to.3.760.L
ioſue Sabaonitis fidem ſeruauit, to.5.513.L
ioſue & Caleb terram promiſſam ingreſſi ſunt, tom.3.760.L
ira ſæpe innocentes adducit ad crimen, tom.1.507.H
ira grauis eſt magiſtra peccati, tom.2.876.G
ira Dei quando aduentura, tom.3.893.B
ira grauis eſt paſſio, tom.2.875.K
ira Dei recedit à fidelibus, to.4.358.C
ira myſteriorum ignara, tom.3 82.A
ira Dei terribilis etiam innocentibus eſt, tom.2.790.E
ira perdit ſapientes, tom.4.343.G. & 2.875.L
ira res eſt inconſiderata, tom.3.669.B
ira Chriſtiano temperanda, tom.4.343.G
ira impedit orationem, to.4.343.O
ira Dei quomodo propinetur impiis per vocem prædicationis, tom.3.917.E
ira quomodo Deo tribuatur, to.1.219.M
ira diuina prouocata ob idololatriam, tom.3.307.L
ira dandus eſt locus, to.3.395.K. & L.419.H
ira diuina nec fuga nec alia aliqua nos ratione ſubducimus, to.4.393.A
ira paſsionem non recipit Deus, tom.3.310.B
iræ ſoboles, tom.5.663.B
iram vincere eſt fortitudinis, tom.3.105.C
iram cohibere non minoris eſt virtutis, quàm omnino non iraſci, to.3.103.G
iracundis cedendum eſt, tom.3.671.H
iracundiam vincens, perfectus, tom.3.396.G
iracundia reprimenda eſt, tam.5.436.E
iracundia nulla, vbi plenitudo eſt charitatis, tom.3.155.G
iracundia febris noſtra eſt, tom.3.85.B
iracundia pugnat cum deuotione, to.3.153.G
iracundiam temperantia reprimit, to.1.249.D
iratus quandoque nec ſibi parcit, tom.3.669.B
iratus vtilitatem ſuam non agnoſcit, tom.3.629.B
iris arcum ſignificat cæleſtem, tom.3.826.C
iris cuius rei ſit teſtimonium, to.4.36.I
iris clementiam Dei ſignificat, tom.3.826.G
iris cur appareat, tom.3.826.C
iris colore ſimilis Smaragdo, tom.3.826.C
irrationabile noſtrum quod ſit, tom.1.268.G
iſaac viuere ſacris literis comprobatur, tom.3.148.L
iſaac Chriſti paſſuri eſt typus, tom.1.299.M
iſaac riſus interpretatur, to.1.348.k
iſaac cedentibus Allophylis, viuæ liquorem aquæ inuenit, tom.3.2.B
iſaac agni immaculati figura fuit, tom.1.1430.G
iſaac oblatio expoſita, tom.3.844.D
iſaac quò ad ſacrificiū vices ſubire Chriſti non recuſauit, tom.3.58.B
iſaac ſeipſum morti obtulit, to.3.147.H
iſaac qui ſint fratres, tom.3.369.D
iſaac propter riſum ſic appellatus, to.3.295.G
iſaac in typo ſaluatoris natus eſt ex promiſsione, tom.3.369.D
iſaac dominicæ incarnationis typus eſt, tom.1.174.A
iſſachar merces dicitur, tom.1.522.D
iſraël infirmus prophetas velut olera manducauerat, tom.3.195.L
iſraël cur præ cæteris gentibus exceptus, & ad cognitionem veritatis electus, tom.4.11.H
de iſraël patris eleuatione ac profectione, tom.5.509 D
iſraël unde dictus, tom.1.415.L
iſraël partim ſaluti, partim perditioni deputatus, tom.3.382.F

iſraël

iſrael verus & ſpiritualis eſt qui credendo videt Deum, tom.3.382.C
iſraelita verus, in quo dolus non eſt, beatus, tom.3.11.E
iſraelita verus, quis, to.3.11.K.
iſraelita ſpecialibus ad pietatem inſtitutis directi, tom.4.3.K
iſraelita quadraginta annis in eremo panem angelorum, & cæleſtis gratiam alimonia ſunt conſecuti, tom.3.73.C
iſraeli quomodo timor incuſſus, tom.3.294.D
iſraëlita ſunt Deum videntes, to.3.369.C
iſraelita ex Ægypto egreſſi, ignorantes viam qua ipſis eſſet eundum, t.3.46.E
iſraelita increduli, to.3.381.D
iſraelita qui dici mereantur, to.3.369.C
iſraelita Palæſtinam ingreſſi requietura erant à miſeria multa, to.3.758.D
iſraelita quo ordine habitarint, to.3.52.M
iſraelita in Ægyptum redire cogitabant, to.3.758.D
iſraelita omnes præter duos in eremo perierunt, tom.3.758.D
iſraelita amaricati murmurantes contra Deum, perierunt, to.3.759.O
iſraelita qui carnales, to.3.383.L
iſraelita fame preſſi, to.3.61.E
iſraelita ſpecie ac forma mulierum ſacrificantium, Balaam ad Idololatriam præcipitati, tom.3.814.C
iſraelita de tribu ad tribum tranſire prohibebantur, to.3.52.L
iſraelita non niſi expleto myſtico 40. annorum numero terram repromiſſionis intrare meruerunt, to.3.73.C
iſraelitarum defectiones frequentes, tom.4.3.L
iſraelitarum ingratitudo, to 3.758.D
iſraelitarum 23.millia vna die ceciderunt, to.3.466.C
iſraelitarum pœna ſe cum Madianitis mulieribus miſcentium, to.3.466.C
iſraelitarum cadauera proſtrata in deſerto, tom.3.761.F
iſraelitis quanta à Deo exhibita miracula, to.3.758.D
iſraelitas noctu columna ignea, interdiu nubis columna præcedebat, to.3.46.D
iubilæus Chriſtianorum eſt Pentecoſtes dies, tom.2.1053.D
iubilæus dicitur numerus quinquaginta annorum recurſus, t.2.1033.B
iucunditas nulla inter has vitæ amaritudines, to.5.731.A
iudith quomodo per Holofernem tentata, tom.3.384.O
iudith fortitudo, to.5.638.I
iudith quantum periculum bene ſtatis initiatio ſubierit, t.5.316.F
iudas quærens auaritiam, inuenit ſacrilegium, tom.2.862.B
iudas proiectis argenteis laqueo ſibi vitā abrupit, tom.3.270.E
iudas quare electus, to.3.100.M
iudas Machabæus in cauſſa cladis reſtituit ſacrilegio gentium, tom.3.302.D
iudas Machabæus ex filiis Aaron, to.3.302.D
iudas indignus fuit venia quia Chriſti non expectauit miſericordiam, to.2.573.D
iudas an potuerit recipi in miſericordiam diuinam, to.4.372.O
iudas ſua ſententia condemnatur, to.2.1417.D
iudas proditor, tom.3.100.L
iudas ſeueriſſimus ſui iudex, to.5.348.E
iudas ſortitus fuerat ſortem miniſterij & apoſtolatus, to.3.371.I
iudas amoris pignore Chriſto vulnus inflixit, & charitatis officio ſanguinē fudit, t.3.265.D
iudas arguens Thamar, ſuam ipſe culpam recordatus eſt, to.4.379.E
iudas auaritia condemnatus, t.3.126.E
iudas pecuniam dominica prætulit ſepulturæ, to.3.126.C
iudas pecuniā referens magnum innocentiæ dominicæ teſtimonium eſt, t.2.1417.D
iudas ad tempus electus, to.3.364 E
iudas confeſſio interpretatur, to.3.865.I
iudas ſolus contradicit effuſioni vnguenti, to.4.377.E
iudas proditor Chriſti, tom.3.164.A
iudas princeps tribus, to.3.52.H
iuda ducis machabæi virtus, to.5.457.O
iuda machabæi mors, to.5.457.L
iuda pœnitentia qualis, to.3.270.F
iuda Apoſtolatus nil profuit, t.3.483.I
iuda, filij Iacob, myſterium quod, t.3.67.M
iuda pœnitentia acerbatur iudæorum ſacrilegium, to.2.950.F
iuda pœnitentia infructuoſa, to 4.372.G
iudæis alienigenæ copulare matrimonio vetabatur, to.3.61 E
iudæus non habet quod excuſet, to.2.763.K
iudæus alienigenæ matrimonio copulatus, to.3.61.E
iudæus cur Græco præponatur, to.3 310.D
iudæus primo coronandus aut damnandus, to.3.310.D
iudæus vt credens honorificentior, ita diffidens peior Græco, to.3.310.D
iudæus veteris teſtamenti baptizatus noui ſacramenta agnoſcit, to.3.211.H
iudæus credat, & loquetur, to.3.18.D
iudæus non iuſtificatur niſi per fidem Chriſti, to.3.302.E
iudæi nullam excuſationem habent, t.2.886.D
iudæi Chriſtum venturum credunt, veniſſe negant, to.3.34.F
iudæi poſt Iechoniam ſub ſacerdotibus & tetrarchis eſſe cœperunt, to.3.64 M
iudæi vitandi ſunt, to.2.307.I
iudæi præfigurabantur in patriarchis quales futuri eſſent, to.1.497.D
iudæi ſua ſe damnabant ſententia, to.3.245.E
iudæi homicidæ petunt abſolutionem qui innocentis quærebant exitium, to.3.273.F
iudæi, vt ad eccleſiam reuertantur, inuitantur, to.1.510.A
iudæi infideles legi Moyſi obnoxij, to 3.311.O
iudæi à Iuda Machabæo dicti, to.3.302.A
iudæi cur filio Dei non credant, to.3.421.D
iudæi blaſphemi in mediis afflictionibus extitere in Deum, to.3.920.M
iudæi fideles iudicant ob eſum ciborum à Moyſe vetitorum, to.3 662.D
iudæi pluuiis propheticis à Domino Deo irrigati, to.3.109.A
iudæi ceruice duriore Gentilibus, t.3.273.E
iudæi ferè omnes igne & fame conſumpti, tom.3.910.L
iudæi malis interpretationibus legis præcepta violabant, tom.3.99.K
iudæi filium Diaboli filio Dei prælaturi produntur, tom.3.274.A
iudæi cœnæ participes eſſe nequeunt, t.3.200.M
iudæi cur deleti, to.3.865.A
iudæi prophetis ad mortem infenſi, tom 3.105.C
iudæi veteres Chriſtiani erant, tom.3.373.A
iudæi omnes ex Iacobo ducunt originem, tom.3.370 D
iudæi an iuſti, to.3.95.O
iudæi ferè omnes quibus propheta locuti erant, maligni neſarijque erant, tom.3.745.C
iudæi cur Ieſum non viderint, tom.3.7.H
iudæi non videbant Ieſum in ſpiritu, tom.3.7.H
iudæi labiis honorabant Deum, cor autem eorū longè ab eo, to.4.358.O
iudæi omnes cognati, tom.3.52.L
iudæi quid de Chriſto ſentiant, tom.4.53.C
iudæi ſub regno Romano Romæ habitabant, to.3.294.B
iudæi quærunt Deum in igne, tom.3.422.C
iudæi peiores leproſo, tom.3.93.C
iudæi contradictores euangelicæ veritatis, tom.3.381.E
iudæi ſemper diffidentes inuenti, tom.3.381.F
iudæi quomodo patrum prærogatiuam amiſerint, tom.3.368.I
iudæi regreſſi ad fidem, ſuſcipientur cum lætitia, tomo 3 388.L
iudæi perperam credebant Dauid eſſe filiū dei, tom.1.644.L
iudæi clauem ſcientiæ non habent, t.2.1202.A
iudæi à ſeipſis maledicti, tom.3.841.D
iudæi ſe lege iuſtificari putabant, to.3.367.M
iudæi cur errarint, tom.3.150.C
iudæi ex patre Diabolo non generatione, ſed crimine, tom.3.83.O
iudæi captiui in toto orbe, tom.3.237.D
iudæi munditias ſtudentes, maximè immūditiem incurrebant, tom.3.376.M
iudæi mundano rore maduerunt, tom 3.109.A
iudæi ſuo iudicio ſuam produnt perfidiam, tom.3.92.I
iudæi opus aſtruunt vt perſonam negent, tom.3.92.I
iudæi medicos ſuos prophetas occiderunt, to.3.850.D
iudæi actuum ſuorum non poſſunt reddere rationem, tom.3.18 D
iudæi lege ſua accuſati pœnas exoluent, tom 3.311.H
iudæi negabant Chriſtum, quem ipſi dæmones confitebantur, tom.3.85.D
iudæi duces cæci, liquantes culicem, camelum autem glutientes, tom.3.7.I
iudæi meliores Arrianis, tom.4.77.I
iudæi etiam indigent dono euangelij, [illegible].3.302 D
iudæi ob diffidentiam in deſerto proſtrati, to.3.465.F
iudæi quando primum dici cœperint, tom.3.302.A
iudæi peiores diſcipuli magiſtro Dæmone, tom.3 85.L
iudæi Zelo excæcati, legem factorum nunquam ceſſaturam arbitrabantur, to.3 383.O
iudæi ritum veteris ſacrificij perdiderunt, to.3.210 E
iudæi ſubijciendi credentibus, tom.3.257.D
iudæi in legem non peruenerunt, id eſt, legem non perfecerunt, tom 3.376.L
iudæi fabulas narrant de generatione ſuarum originum, tom.3.695.C
iudæi nobiles, tom.3.407.O
iudæi ex genere Abrahæ, tom.3.302.A

iudæorum populus tandem cogniturus eſt deũ, tom.1.510 B.& ſeq.copioſe.
iudæorum doctor incircunciſus eſſe non poteſt, tom.3.414 O
iudæorum & ſucceſſiones, & labores odit Dominus, tom.3.243.I
iudæorum populus à Deo derelictus, t.4.374.F
iudæorum error, tom.1.316.K.L
iudæi in Dominum Ieſum contumelioſi ſunt, Ibid.
iudæorum populus in Cain fuit figuratus, tom.1,173.C
iudæorum perditio omnium quæ vnquam extitit atrociſſima, to.3 920.L
iudæorum ſexcenta millia Ægypto exceſſerunt, tom.4.76.L
iudæorum rex primus iuſtus David, to.3.36.K
iudæorum regnum quandiu durarit, to.3.56.K
iudæorum nobilitas quando incœperit degenerare, tom.3.56 K.
iudæorum cum Petro cauſſa Cornelij diſceptatio, tom.3.407.H
iudæorum impietas, tom.3.920.M
iudæorum populus diues dicitur, tom.1.657.D
iudæorum & Chriſtianorum multa ſimili principio & fine concordant, tom.3.5.A
iudæorum ex pluribus credituri pauciores, tom.3.133.K
iudæorum ſalus,gentium electio eſt,t.2.1013 D
iudæorum principes an huius ſæculi principes ſunt, to.3.426.C
iudæorum origo, tom.3.406.B
iudæorum conuerſio, to.3.892.G
iudæorum genus vnum in duas ſpecies diuiſum, tom.4.8.M
iudæorum perfidia Gentilium electione deſtruitur, tom.2.1004.M
iudæorum & ſynagogæ principes credita ſibi eloquia Dei humo quadam ſui corporis occuparant, tom.4.137.D
iudæorum terra montoſa, to.3.863.C
iudæorum populus iure à corpore eccleſiæ ſeparatus, to.2.1190.C
iudæorum iniquitas in crucifigendo Chriſto redemptore velut latrone, to.3.277.D
iudæorum cæcitati lumen euangelij non refulget, to.4.10.B
iudæorum delictum diuiciæ ſunt mundi,& diminutio eorum,diuitiæ gentium, to.3.385.C
iudæorum traditio, to.3.850.A
iudæorum conuerſio & ſalus in fine mundi futura, to.3.888.I
iudæorum perfidia fide Apoſtolorum iudicabitur, tom.3.311.I
iudæorum traditiones non tenendæ, to.3.854.D
iudæorum occaſione gratiam Dei citius percepimus, to.3.388.L
iudæorum generis dignitas & nobilitas, tom.3.368.I
iudæorum duritia immobilis, to.3.280.G
iudæorum teſtimonium non deerat diuinitati, ſed fides saluti, tom.3.92.K
iudæorum multi prophetarunt, aut mentientes ſe prophetas pollicebantur, to.3.3.A
iudæorum elementa an cõdemnanda,t.3.268.H
iudæorum argentum reprobum, to.3.268.H
iudæorum ſynagoga ſpiritum ſanctũ iam amiſerat, tom.3.85.B
iudæorum cauſſa grauior quàm gentilium, to.3.312.I
iudæorum fratres, t.3.216.H
iudæorum ſuperſtitio gentium deuotionem impediebat, to.3.59.M
iudæorum cor inſipiens erat excæcatum ne viderent Ieſum, to.3.7.I
iudæorum populus ſua culpa venditus eſt, to.2.1004.H
iudæorum ſacrilegium aceruatur Iudæ pœnitẽtia, to.2.950.F
iudæorum conſortia vitanda, to.5.798.K
iudæis incredulũ erat gentes redimendas à Deo, to.3.390.B
iudæis expulſis, Deus gentibus vltrò gratiam obtulit, to.3.382.C
iudæis cur non inſultandum, to.3 388.K
iudæis gratiam diuinam reſpuentibus, publicani eam receperunt, to.3.118.B
iudæis viſus Moyſes in gloria, to 3.150.B
iudæis tacentibus lapides loquentur, t.3.242.C
iudæis ſalus in lege ipſorum promiſſa, t.3.311.H
iudæis miſericordia (dummodo credant) reſeruata eſt prærogatiua, to.3.109.A
iudæos condemnat latro crucifixus, to.2.951.G
iudæos & gentes concordare olim propoſuerat Deus, to.3.407.O
iudæa ſanctificatio Chriſti, to.3.89.A
à iudæa caput & caudam auferre quid ſit, tom.2.759.O
iudææ ciuitates quando ædificentur, to.3.253.D
iudaica flamma vrit,nec calefacit, to.3.268.G
iudicare non debemus nosmetipſos in eo quod probamus, tom.3.404.I.K
iudicare inter diem & diem,quid, to.3.401.B
iudicans alium,malè ſibi cõſciens, ſibi dicit ſententiam, to.3.109.B
iudicantes iudicabuntur, to.3.308.K
iudicandus non debet iudicare, to.3.435.O
iudicandum non eſt ante tempus, tom.3.435.O
iudex ſapiens docet populum ſuum,to.1.602.B
iudex ex æquitate, non ex voluntate formare debet ſententiam, to.5.981.L
iudex conſtans & bonus,nec inuidiæ cedere debet,nec timori, to.5.847.A
iudicis eſt vindicta, to.4.348.L
iudicis officium ceſſat vbi reus & teſtis eſt, & accuſator ſuipſius, to.4 392.I
iudicis non eſt ſedere in ſiniſtra, t.3.664.M
iudicis pij lucrum eſt gemitus confitentis, t.4.387.M
iudicis cõmotio quomodo frangatur,to.4.392.K
iudicis eſt ignoſcere, to.3.92.H
iudicem nec timor,nec inuidia cedere conuenit, tom.3.273.B
iudices ſæculi quomodo ſcribant ſibi ſubiectis, tom.3.505.B
iudicibus an peccare liberum, tom.3.308.L
iudicium Suſannæ ſimile iudicio Chriſti, tom.2.1416.K.
iudicium Dei præcedunt bella, to.5.903.L
iudicium Dei non eſt in hac vita promiſſum futurum, to.3.309.B
iudicium extremũ de diuerſis diuerſum eſt futurum, tom.3.917.A
iudicium indignatione depromptum ſatisfactione percellitur, to.4.392.K
iudiciũ Dei in nobis nequit retractari,t.3.365.B
iudicium cum miſeratione diſpenſat Dominus, to.2.763.K.& 2.1342.B.F
iudicium ſæculare euadens æterno implicabitur comprehenſus, tom.3.308.L
iudicium quatenus à Patre delatum ſit filio, to.4.145.B
iudicium Dei quale bonis futurum, to.3.309.F
iudicium Dei futurum quod, to.5.418.D
iudicium Dei iuſtum etiam inuiti confitebuntur, tom.3.309.D
iudicium omne filio commiſſum, tom.3.633.M
iudicium Dei diſcriminabit ſingulorum opera, tom.3.524.G
in iudicij die nudabitur cuiuſque pectus, teſtimonium reddente omnibus conſcientia ſua, tom.1.660.L
iudicij quæ argumenta, tom.3.259.H
iudicij duo vnus erit à dexteris, alter à ſiniſtris, tom.3.275.I
iudicij diem noſſe an proſit, to.3.251.I
iudicij dies coronæ ſimilis, to.1.391.K
iudicij diem extremi imitabitur ira diuina, tom.3.893.C
iudicij finis iuſtitia eſt, to.2.1289.B
iudicij temeritas vitanda, to.3.109.B
iudicij diem qui expectent, to.3.418.D
iudicij dies nil relinquet occultum, tom.3.435.H
in iudicio æquitas ſeruanda eſt, tom.5.493.L
à iudicio fauor exulare debet, Ibid.
iudicio Dei eximuntur, quotquot in Chriſtum credunt, tom.4.338.D
ſine iudicio deus non miſeretur, tom.2.1342.B
iudicia Dei diſcernere periculoſum, tom.3.372.H
iudicia Dei peccatoribus terribilia, tomo 2.1175.I
iudicia Dei incomprehenſibilia, tom.3.989.B
iudicia Dei negligenti amara ſunt,t.2.1173.H
iudicia diuina quomodo merita noſtra metiãtur, tom.3.11.L
iudicia diuina fideles non deſerunt, tom.1.433.A
iudicia Chriſti dulcia ſunt, tom.2.1159.L
iudicia Chriſti dulcia agenti pœnitentiam, Ibid.
iudicia Chriſti credentibus dulcia, Ibid.
iudicia Dei vera,hominum fallacia,tom.3.11.K.& 2.1174.F
iudicia Domini quomodo declinemus, tom.3.475.L
iudicia Dei non inueſtiganda, tom.4.42.B
iudicia Dei omnia iuſta eſſe,certò ſtatuendum eſt, tom.4.42.B
iudiciorum diuinorum altitudo humana intelligentia impenetrabilis eſt, to.4.27.H
iudiciorum certi dies à Iuriſconſultis & Pontificibus decreti, to.3.434.B
iugum Dei quomodo graue & leue dicatur,to.5.699.A
iugum noſtrum bonum & leue, tom.3.60.M
iugo Chriſti contraria, grauia ſunt, tomo 2.1012.M
iuga Iudæorum quinque, to.3.201.A
nemo benè iurat niſi qui poteſt ſcire quod iurat, tom.2.1262.F
iurare iudicium eſt ſcientia, Ibid.
iurare teſtimonium conſcientiæ eſt, Ibid.
iurantes iurabunt per Deum verum, tomo 4.69.C
iuramentum fit ad confirmationem,t.3.759.I
iuramẽtum cognitio veritatis præcedere debet, to.2.1263.O
iuſiurandum præſtatur ab hominibus per maiores, to.4.81.F
iuſiurandum vbi eſt,cautus eſt reſponſio,tom.3.269.A
iuſiurandum periculoſum, tom.3.269.A
iuſtus optat probari, tom.2.1264.G
iuſtus non timet tentari, Ibid.

iuſtus

iuſtus non negat quod omnibus ad vſum communiter datum ſit, tom.3.104.L
iuſtus cœleſtis eſt poſſeſſor hæreditatis, tom.1.227.L
iuſtus idem & diues, tom.3.282.B
iuſtus in humilitate gloriatur, to.2.1334.B
iuſtus frequentibus exercitiis confirmatur, to.2.1231.M
iuſtus beatiſſimorum conſors bonorum eſt, tom.1.227.L
iuſtus in anguſtiis magis Dominum benedicit, tom.2.1052.O
iuſtus magnus patriæ murus eſt, to.1.287.M
iuſtus miſer non eſt, tom.2.917.A
iuſtus non derelinquitur, nec ſemen eius quærit panem, tom.3.103.I
iuſtus nihil vult niſi illud ſummum & præclarum bonum, tom.1.408.K
iuſtus non ex lege, ſed fide viuit, tom.3.302.B
iuſtus coram hominibus, non etiam eſt coram Deo, tom.3.12.I
iuſtus quid fœneret, tom.2.894.C
iuſtus in exordio ſermonis accuſator eſt ſui, to.4.376.O. & to.3.103.I. & 1.166.F
iuſtus etiam interdum cadit, tom.2.888.M
iuſtus pauper melior diuite mendace, tom.3.102.B
iuſtus vt palma floret, tom.3.241.O
iuſtus quomodo poſſidet terram, to.2.887.G
iuſtus quaſi ſuam putat fratris ærumnam, to.2.957.D
iuſtus morum ſuorum grauitate contentus eſt, tom.5.425.A
iuſtus latebras non quærit timore periculorum imminentium, tom.3.282.A
iuſtus capiti, peccator pedibus Chriſti appropinquet, tom.3.122.F
iuſtus eſt, cui nihil ſupereſt, tom.1.429.A
iuſtus ipſe ſibi eſt gloria, tom.5.430.B
iuſtus diuinæ eſt hæres gratiæ, tom.2.217.L
iuſtus non propriam dolet cõtumeliam, ſed aliena peccata, tom.2.1175.L.M
iuſtus quaſi cor quoddam in quo ſit receptaculũ intelligibilium, to.1.251.L
iuſtus ſemper loquitur opera Dei, to.2.1138.D
iuſtus & virgo ibi, vbi naſcitur Chriſtus, tom.3.32.G
iuſtus & qui Deum videt, ſepeliũt Chriſtum, tom.3.283.O
iuſtus moriger eſt non quaſi domino, ſed quaſi Deo, tom.1.247.K
iuſtus accuſatus, tacet, to.2.923.I
iuſtus laceſſitur diſſimulat, Ibidem.
iuſtus læſus remittit, Ibidem.
iuſtus ſermones ſuos fœnerat, tom.2.757.C
iuſtus ab vltionis atrocitate alienus eſt, tom.2.1176.I. & ſeq.
iuſtus tribulationibus non atteritur, ſed dilatatur, tom.2.1023.I
iuſtus æquitatis ſuæ præmiis non defraudatur, tom.2.1174.F
iuſtus cedendo vincit, tom.5.425.C
iuſtus timere non debet fremitum peccatoris, tom.2.878.O
iuſtus quietus eſt. tom.1.433.F
iuſtus communia pro ſuis habet, tom.5.441.M
iuſtus cùm loquitur, iudicium eſt, to.2.898.B
iuſtus Deo notus eſt, tom.2.902.B
iuſtus homo quando ad imaginem Dei eſt, tom.3.261.B
iuſtus quo magis eſt quiſque, eo magis illi inſidiatur inimicus, to.2.898.F
iuſtus quis videri, cùm reuera non ſit, poteſt, tom.3.11.I
iuſtus optat flagellari, tom.2.821.F
iuſtus ſemper ſperat, tom.2.1323.F
iuſtus fauere ſibi neſcit, tom.2.1056.O
iuſti ex malo quod pertulerant ac tolerarunt, quid relaturi, to.3.916.G
iuſti quomodo fiamus, tom.3.103.L
iuſti qui, tom.3.95.G
iuſti iudicium verum, tom.3.21.D
iuſti os neſcit mendacium, Ibidem.
iuſti lingua loquitur iudicium, Ibidem.
iuſti frequenter in hoc ſæculo affliguntur, tom.2.818.A
iuſti aliquando ad tempus relinquũtur, vt fide vincant, tom 2.999.L
iuſti mors quibus proficua, to.3.527.O
iuſti non debemus eſſe nimium, tom.4.347.I
iuſti hominibus videmur ſecundum vitæ ſpeciem, tom.1.229.B
iuſti etiam mortui à Deo exaudiuntur, tom.1.206.B
iuſti ſiunt non qui legem audiunt, ſed qui obſeruant, tom.3.311.K
iuſti vita qualis eſſe debeat, to.1.409.D.E. & 410.A
iuſti dicuntur lapides, tom.1.615.K
iuſti cur ex hoc ſæculo exire non tam metuant quàm gaudeant, tom.3.522.A
iuſti portio, quæ, to.2.1182.B.C.1183.H
iuſti vita plenitudinẽ habet, inanes autem ſunt dies impiorum, tom.3.28.L
iuſti poſſeſſio quæ ſit, tom.1.551.G
iuſti ſicut triticum ventilantur, tom 2.823.I
iuſti aliquis hominibus, Deo ſunt iniuſti, tom.3.821.A
iuſti Deo videmur ſecundũ puritatem animi, tom.1.229.E
iuſti non vocantur à Deo, ſed peccatores, tom.4.38.D
iuſti in Domino gloriantur, tom.2.822.A
iuſti hoſpitii gratia præripienda, tom.3.123.G
iuſti in cœlo ſcribuntur, tom.5.1120.A
iuſtus ipſe ſibi lex eſt, Ibidem.
iuſto ſemper bonus eſt deus, tom.2.1079.H
iuſto omnia tranſeunt, tom.2.901.D
iuſte oriente futuræ vitæ aliquod inſigne præmittitur, tom.3.28.M
iuſte nunquam deſunt tentationes, to.1.616.G
iuſto lex poſita non eſt, ſed iniuſto, to.3.61.B. & 2.1094.C
iuſto non eſt lex poſita, tom.2.898.L
iuſte probrũ coniugis deprehendenti, quid agendum, tom.3.21.D
iuſtum ante Deum eſſe laus eſt conſummata, tom.3.11.I
iuſtum eſt cuique pro meritis reſpondere, tom.3.371.O
iuſtum relinquere, peccatorem aſciſcere, iniquitas eſt ſumma, tom.3.94.B
iuſtorum animæ caprarum ſimiles, tom.2.1292.M
iuſtorum multæ tribulationes, to.3.78.D
iuſtorum merces multa in cælo, tom.3.102.A
iuſtorum remuneratio quando erit, tom.2.900.I
iuſtorum præſentia iniuſti deformantur, tom.3.642.E
iuſtorum conſortia virtuti amica ſunt, tom.1.242.C
iuſtorum conſolatio in præſentis vitæ malis, tom.3.878.D
iuſtorum vita fructuoſa eſt aliis, & ſibi dulcis, tom.2.859.L
iuſtorum reliquiæ virtutis ſunt, to.2.902.F
iuſtorum habitaculum, quod, to.2.1049.B
iuſtorum certamina multa ſunt, to.1.459.H
iuſtorum eſt, vt cùm tentantur, adiumentum depoſcere, to.2.1019.M
iuſti mors quietis eſt portus, tom.1.386.F
iuſti conditionis ſuæ infirmitas grauis eſt, to.2.787.M
iuſtos vocare non venerat Chriſtus, ſed peccatores, to.3.280.K
iuſtos nouit deus, tom.2.881.D
iuſtos tentari patitur deus, quo magis probẽtur tentationibus eruditi, to.2.1015.L
iuſtior ille qui ſibi abiectior, to.4.381.D
iuſtitia Deo lege naturæ nobis eſt manifeſta, to.3.307.K
iuſtitia Chriſtus eſt, tom.2.1066.A
iuſtitia duplex à nobis exigitur, to.3.498.B
iuſtitia omnis quandiu implenda, to.3.48.M
iuſtitia eadem quæ miſericordia, tom.3.48.M
iuſtitia legis ſine Chriſto vacua, to.3.94.F
iuſtitia defenſione non indiget, tom.2.1414.I
iuſtitia aliis potius quàm ſibi nata, tom.5.445.G. & 2.859.M
iuſtitia commune commodum nõ ſuum ſpectat, Ibid.
iuſtitia alienum bonum pro ſuo ducit emolumento, Ibid.
iuſtitiam ſequitur miſericordia, tom 3.103.K
iuſtitia plena & perfecta vbi, tom.3.625.B
iuſtitia veſtit eccleſiam, to.3.281.B
iuſtitia durior hominum querelas plerumque excitat, tom.3.12.O
iuſtitia hoſtibus exhibenda, tom.5.445.I
iuſtitia ſpiritalis, oblatio & holocauſtũ fermentis deuotionis eſt, tom.2.1066.B
vbi iuſtitia, ibi concordia cæterarum virtutũ eſt, tom.1.143.B
iuſtitia plenior quæ non verbis adſtruitur, ſed veritate, tom.2.1415.I
iuſtitia ſolers correptionis eſt, tom.1.327.I
iuſtitia iuſti non proficiet, ſi ipſe errauerit, to.3.403.H
iuſtitia mater eſt omnium virtutum, tom.1.142.B. & 338.C
iuſtitia communis haberi debet, tom.3.394.D
iuſtitia Dei quod promiſit, idem & dedit, to.3.302.C
iuſtitia Chriſti quæ, tom.2.1273.F
iuſtitia latiores præ cæteris virtutibus fructus habet, tom.1.142.D
iuſtitia Domini manet in æternum, tomo 3.48.M
iuſtitia Domini, quæ ab vnoquoque exigitur, quæ ſit, to.3.48.M
iuſtitia ad ſocietatem ſpectat generis humani, tom.5.441.L
iuſtitia Barbarorum ex libris Græcorũ apparet, tom.3 667.I
ſine iuſtitia prudentia nocet, tom.1.338.B
iuſtitia materia quaſi eſt quædam cæterarum virtutum, to.3.105.B
iuſtitia in iudicando, non potentia eſt in iudicando, tom.5.981.L
iuſtitia nimia reprobatur à Salomone, tomo 3.395.L
iuſtitia quoſdam facit perire, tom.3.395.L
iuſtitia nihil ſplendidius, tom.2.1430.C
iuſtitia obſtetrix, quæ nos emiſſos aluo naturæ matris excepit, tom.3.58.D

iuſtitia quando regnatura, tom.3.254.D
iuſtitia quæ ex fide eſt, exuberat ad ſalutem, tom.3.646.B
iuſtitia legis cur dicatur, to.3.376.L
iuſtitia terrena an quid proſit, to.3.498.B
iuſtitia Dei circa omnes reſeruatur, tom.3.120.L
iuſtitia plenitudo Chriſtiani eſt, tom.2.1347.G
iuſtitia neglecta, pudor inutilis, to.3.391.H
iuſtitia mundi ad tempus, cœleſtis vero in perpetuum facit innocentem, tom.3.394.B
iuſtitia abundans, quæ, tom.3.398.B
iuſtitia aurum dicitur, tom.2.857.A
iuſtitia quæ reuelatur in euangelio, tom.3.302.C
de iuſtitia propria gloriari, nemini eſt liberum, tom.4.48.H
iuſtitia plenior eſt, quæ non verbis adſtruitur, ſed veritate fulcitur, tom.5.846.G
iuſtitia non debet modum vltionis excedere, tom.4.395.H
iuſtitia non eſt referenda ſolis beneficiis, tom.2.1318.A
iuſtitia virtus eſt omnium hominum communis, tom.3.28.L
iuſtitia duplex, tom.5.683.E
iuſtitia in lege, to.3.94.E
iuſtitia Dei reuelatur in credentibus, ſiue Iudæis ſiue Græcis, tom.3.302.C
iuſtitia quando negligenda, tom.3.396.I
iuſtitia cogit ad reſtituendum, tom.3.396.K
iuſtitia non eſt per legem, to.3.94.E
iuſtitia ex mentis ſimplicitate formanda, tom.3.11.I
iuſtitia non eſt adulatione ſimulanda, Ibid.
iuſtitia Dei gratis iuſtificat impium per fidem, ſine operibus, tom.3.302.C
iuſtitia & bonitas non ſufficiunt ad vitam æternam, tom.4.14.D
iuſtitia forma, pecunia eſt contemptus, tom.5.495.D
iuſtitia finis, quis, tom.2.1352.K
iuſtitia porta, quæ, to.2.1238.C
iuſtitiæ vſurpatores non vocantur ad gratiam, tom.3.95.H
iuſtitia porta æterna, to.4.112.I
iuſtitiæ corona quibus repoſita, tom.3.206.D
iuſtitiæ fructus eſt mentis tranquillitas, tom.5.1149.L
iuſtitiæ vera origo in quo ſita ſit, tom.4.14.E
iuſtitiæ effœminatrix eſt potentia cupiditas, tom.5.445.G
iuſtitiæ Dei quis non ſubiecti, tom.3.95.H
iuſtitiæ vexilla quando erecta, tom.3.241 D
iuſtitiæ porta Dei eſt, tom.3.144.K
iuſtitiæ fundamentum, quod, to.5.447.A
iuſtitiæ partem habet etiam cauta confeſſio, tom.4.387.H
iuſtitiæ quæ portio cum iniquitate, tom.2.1329.B
iuſtitiæ rigor lenitur cum de miſeratione præſumitur, tom.4.396.M
iuſtitiæ fames, quæ, tom.3.103.I
iuſtitiæ odores fragrat bona anima, to.1.363.H
iuſtitiæ coronam expectat, qui liber eſt à tribus peccatis, tom.3.78.A
iuſtitiæ mater eſt æqualitas, to.1.593.A
iuſtitiæ opus, quod, tom.3.120.L
iuſtitiæ eſt tenere menſuram, tom.1.419.A
iuſtitiam Dei commendat iniuſtitia noſtra, tom.2.1057.C
iuſtitiam nemo diligit, niſi qui actus peſſimos deteſtatur, tom 3.749.B
iuſtitiam omnem implere decuit Chriſtum, tom.3.46.C
iuſtitiam quæ ex lege eſt faciens, viuet in ea, tom.3.378.B
iuſtitiam debet temperare moderatio, tom.4.347.I
iuſtitias Dei exquirere quis dicatur, tom.2.1324.G
iuſtitias Dei prophanantibus, licet pœna à Deo ſiut infligenda, miſericordia tamen non deſtituentur diuina, tom 4.359.H
iuſtificat Dominus qui peccatum ſuum fatetur, tom.2.1058.B
quem Deus iuſtificauit, à nemine iudicari debet, tom.1.625.B
iuſtificare Deum qui dicantur, tom.2.1138.F
iuſtificatur qui proprium crimen ſponte agnoſcit, to.4.376.G. & 1.186.B
nemo iuſtificatur in lege, tom.2.1244.L
iuſtificari Deum quid ſit, tom.3.119.M
iuſtificata arrogantia non eſt verax, tom.4.27.K
iuſtificandus eſt Dominus vt iuſtificemur ab ipſo, tom.3.119.L
iuſtificatio opus Dei eſt, tom.2.1207.G
iuſtificatio ſine confeſſione non eſt, tom.1.166.F
iuſtificatio noſtra ex ore noſtro, tom.3.88.K
iuſtificatio legitima eſt confeſſio peccatorum, tom.2.1213.I
iuſtificatio Dei in quo conſiſtat, tom.3.119.K
iuſtificatio aut condemnatio noſtra ex operibus noſtris, tom.3.397.A
ante iuſtificationem per fidem omnes ſub peccato concluſi continemur, tom.4.14.B
iuſtificationes Domini qualiter fiant, to 3.12.H
iuſtificationum Dei obliuiſci non debemus, to.2.1316.I
iuſtè viuere, eſt cum tranquilitate viuere, tom.5.1149.L
iuſtè quod iuſtum eſt perſequimur, to.3.11.E
iuſtum iniuſtum fieri poteſt, Ibidem. M
iuuenculorum ſermo nodus eſt adoleſcentum, tom.4.361.F
iuuenis facile labitur, tom.5.699.D
iuuenis improbitate peccat, to.1.248.I
iuuentus vſque ad perfecta virtutis proceſſum extenditur, tom.1.538.A
iuuentus quarta eſt hominis ætas, tom.1.537.F
iuuentus lubrica, tom.3.287.G
iuuentutis ſpecies, periculoſa, to.3.281.A
iuuentutis exempla proponuntur, tom 5.432 B
à iuuentute creſcit malitia, tom.1.248.I

LITTERA. K.

Kalendas ianuarias colens, peccat, tom.5.798.K

LITTERA. L.

LAban dealbatus interpretatur, tom.1.429 D. & 1.458.D
Laborandum eſt vt in poſterum requieſcamus, tom 1.825. A
Laborantis gloria Dei apparet, tom.1.601.B
laborantibus promiſſa refectio, tom.3.208.L
labor pleróſque frangit, tom.1.41.A
labor animæ maior eſt quàm carnis, tom.1.917.D
labor ſimplici commendatur affectu, tom.1.195 L
laboris maioris, fructus maior, to.3.78 C
laboris opera danda, vt arbitrio noſtro viuentes, habere poſſimus Deum propitium, to.3.693.D
laborem potius hic ſubire debemus quàm rerum ſæcularium affluentia frui, tom.2.822.I
laborum bonorum fructus nobilis, to.3.4.I
laboribus paruis merces magna à Deo redditur, tom.3.521.F
laboribus requies paratur, to.1.598.B
lac ſynceritatem deſignat, tom.1.180.I
lac fidei puritatem denotat, to.1.286.C
lachrymæ lauat delictum, tom.5.842.L
lachrymæ crimen ſine verecundiæ offenſione conſitentur, tom 3.270 B
lachrymæ bonæ quæ mortuis penduntur, tom.5.638.B
lachrymæ, pietatis ſunt officia, Ibid.
lachrymæ verecundiæ pariter conſulunt & ſaluti, tom.5.842. L
lachrymæ tacitæ quadam preces ſunt, Ibid.
lachrymæ bonæ, ſi Chriſtum agnoſcat, tom 3.287.G
lachrymæ quæ culpam abluunt, bonæ, tom.3.270.B
lachrymæ licet veniam non poſtulent, merentur tamen, tom.3.270.B
lachrymæ bonæ, quæ, tom.3.123.I
lachrymæ Dauidis panis die ac nocte, tom.3.123.I
lachrymæ ſine horrore culpam loquuntur, tom.3.270 A
lachrymarum arborum differentia, tomo 1,52.M
lachrymarum vis quanta, tom.4.375.K
lachrymis vndis non eſt contentus Deus, to.3.287.G
lachrymis lauatur delictum, quod voce confiteri eſt pudor, to.3.270.A
lætari eſt perfectorum, tom 3.255.G
ibi lætitia, vbi eſt patientia, tom.1.552.M
lætitia futuræ beatitudinis triſtitia antidotū, tom.5.663.B
lætitia ex veri confeſſione, to.3.406.F
lætitia animarum quæ ſit futura poſt hāc vitam, tom.1.391.L
lætitia impiorum ruina ipſa grauior, tomo 2.813.C
lætitia munus eſt Chriſtus, to.1.498.C
laici cauſſa leuior quàm Epiſcopi, tomo 4.379.I
Lamech culpa grauior Cain fuit, tomo 1.210.A
Lamed interpretatur cor, to.2.1234.D
Lamed interpretatur ſeruus, Ibid.
lampas cæleſtis, fulgor eſt gloria diuinæ, tomo 2.337.D
Laodicea ſignificat tribum amabilem Domino, tom.3.805.A
lapidis nomine Chriſtus ſignificatur, tomo 5.906.I
lapides pretioſi apud Ezechielem cap.28. doctrina diuina myſteria ſignificant, tomo.3.481.I
lapides viui clamaturi poſt Domini paſſionem obmuteſcentibus Iudæis, tom 3.242.C
lapides dicuntur iuſti, tom.1.615 K
lapidum aceruus dicitur eccleſia, tomo 1.615.L
lapidum molarium nomine duo teſtamenta ſignificantur, to.5.816.D
lapidibus ferientes, & ipſi lapides, tom.3.43 G
lapſi per pœnitentiam reuiuiſcunt, tomo 3.209.D
lapſi an poſſint iterum reuocari in pœnitentiam,

tiam, tom.4.368.G
lapſorum multi reformati, at martyrij pœnas perpeſſi, tom.4.357.D
lapſos grauiter oportet ſequeſtrari, tom.4.363.I
ſine lapſu nemo eſt, tom.1.715.I
lapſus amoris quo ſit religioſus fidem non impedit, tom.3.114.D
lapſu alieno gaudens, diabolica gaudet victoria, tom.4.379.L
laqueus aduerſarij eſt ſermo noſter, to.5.424.I
laqueus Diaboli quomodo contritus, tom.3.62.H
laquei eſcarum, tom.1.676.I
laquei noſtis nobis ſunt cauendi, tom.1.385.L
largiendo efficimur iuſti, tom.3.105.A
largientis iuſtitia manet in æternum, Ibidem.
largiendum eſt prompto affectu, tom.3.105.E
largitatis duo ſunt genera, tom.5.491.C
laſciuia quàm ſit noxia, tom.4.92.H
laſciuiæ fructus quis, tom.3.399.M
latere crimmoſa conſcientia eſt, tom.1.268.G
latomi quot templo Hieroſolymitano fuerint adhibiti, tom.3.48.K
latro crucifixus abſoluitur, ad iudæorum condemnationem, to.2.951.G
latro non armatis, ſed inermibus inſidiatur, to.3.131.L
latroni conceſſa gratia vberior quàm eius precatio, tom.3.277.D
latroni id petenti, cito venia à Chriſto in cruce relaxata, Ibidem.
latrones duo cum Chriſto crucifixi, quid denotent, tom.3.275.I
latrones ſunt diaboli, noctiſque angeli, tom.3.164.M
latronum alteri paradiſus promiſſus, tom.3.275.K
laudare Deum, commendare eſt votum & ſoluere, tom.1.186.G
laudatus laborat ſi verè laudari, to.3.407.K
laudatio hominis non in exordio, ſed in fine eſt, tom.5.600.C.D
laudatio plena, quæ, to.3.12.H
laudatio Iohannis plena, Ibidem.
laus auditoris eundem excitat, tom.3.673. in proœm.
laus noſtra non ſit ex hominibus, ſed Deo, tom.3.11.K
laus perfecta, quæ, Ibidem.I
laus propria, inanis, tom.3.435.H
laus miſerationis, tom.5.490.I
laus ex poteſtate quando ſurgat, tom.3.397.B
laus hoſpitalitatis, Ibidem.
laus Domini in medio ſanctorum, tom.3.755.G
laus charitatis ſingularis, tom.1.369.B. & ſeq.
laus domini eſt vbi munda poſſeſſio eſt, tom.5.465.M
laus prouocat ad meliorem & vitam, & intellectum, tom.3.407.K
laudabilis qui meruit à Paulo laudari, tom.3.9.B
laudabilior nemo quàm qui ab omnibus laudari poteſt, tom.5.528.B
laudabiliores ſunt ij, ad quos immaculata trāſmittitur puritatis hæreditas, tom.3.10.C
S.Laurentij ſuper craticulam poſiti, verba, to.5.459.A
S. Laurentius cùm videret Sixtum Epiſcopum duci ad mortem, flebat, tom.5.458.I
Beati Laurentij ad Sixtum verba, Ibid.
Laurentius martyr aurum Eccleſiæ erogabat pauperibus, tom.5.497.G
laurus inſigne eſt victoria, tom.1.49.B
Lauro victorum capita coronabantur, tom.1.49.B
lazarus pauper & ægrotus, tom.3.78.D
lazarus iam fœtidus quarta die viuus de monumento exijt, tom.3.422.G
lazarus pauper in ſæculo, diues autem Deo, to.3.216.H
lazarus typus cuiuſlibet peccatoris conuerſi, tom.4.377.C
lazarus in gremio Abrahæ, tom.3.216.G
lazari reſuſcitatio cur tam fuerit operoſa, tom.1.13.E.C
lazari reſurrectio, futuram reſurrectionē oſtendit, tom.5.742.M
lazari vlcera à canibus lambebantur, tom.3.78.G
lazaro mors intentata à Iudæis, tom.4.376.M
lazarum ſuſcitatum videntes, Ieſum non viderunt, tom.3.7.L
lebna latinè dealbatio interpretatur, tom.1.606.C
lechytus vas olei ſignificatur, tom.3.860.M
lectus paralytici quis, tom.3.93.A
lectus ſanctorum Chriſtus eſt, tom.1.362.B
lectus doloris, eſt caro infirmitatis, tom.2.958.C
lectus Dauid lotus per ſingulas noctes lachrymis, tom.3.93.A
lectus quietis quis, Ibidem.
lectus Salomonis ex lignis Libani, corporis noſtri ſpecies eſt, tom.5.551.A
lego ti non violandi, tom 3.632.G
legenda aliqua ne legantur, legenda ne ignorentur, legenda, non vt teneantur, ſed vt repudientur, tom 3.5.C
lectio ſacrarum litterarum vita eſt, tom.5.826.M
lectio quotidiana pro exercitio nobis eſſe debet, tom.2.1244.I
lectionis Græca & Latina diuerſitas in textu D.Lucæ, tom.3.111.I
leo rex ferarum, tom.1.117.G
leo exiguo ſcorpionis aculeo exagitatur, Ibid.
leo cur dictus Chriſtus, to.3.838.A
leo gallum album veretur, tom.1.114.E
leo rex beſtiarum, tom.3.832.C
leo ſua natura ſuperbus ferocia, to.1.110.C
leo æger ſimiam quærit vt deuoret, to.1.114.E
leonis crudelitas, tom.3.901.E
leonis inſtar Antichriſtus crudelis, tom.3.901.B
leonis ſimilis Chriſtus, tom.3.4.H
leones pedes S.Theclæ lingebant, tom.5.542.G
leopardus allium fugit, tom.1.115.G
leopardus capreæ agreſtis ſanguinis hauſtu, vim doloris euitat, tom.1.114.E
lepra peccatorum abluitur aqua baptiſmi, tom.3.862.A
lepra mentis, quæ, tom.3.90.E
lepra medicina, quæ, Ibidem.
lepra mundatio eiuſque ceremonia quid ſignificent, tom.3.854.F
lepram Giezi qui poſſideant, tom.3.83.G
leproſi mundati olim offerebant pro emundatione ipſorum, tom.3.91.H
leproſi 4. fame compulſi, ab Iſraëlitis in caſtra Syriæ regis tranſierunt, tom 3.81.D
leproſi Deo ſe offerre debent ſpirituale ſacrificium, tom.3.90.F
leproſos tangi lex prohibet, tom.3.91.G
leproſos olim iudicabant ſacerdotes, tom.3.90.C
leui quid ſignificet, tom.2.1182.C
leui publicanus à Chriſto vocatus, tomo 3.93.C
leui in lumbis Abrahæ ſanctificatus, tom.4.34.B
leui officij ſacerdotalis exemplar, tom.3.67.M
leui vocatio myſtica, tom.3.93.D
leui propria dereliquit, qui rapiebat aliena, Ibid.
leuita non eſt quis, ideo quod legis habeat peritiam, tom.3.391.K
leuites quis ſit, tom.2.1296.H
leuites ſignificatur ſuſceptus pro me, tomo 1.197.B
leuita cur à terrena poſſeſſionis conſortio exceptis, t.5.465.K
leuita cur primogeniti & redemptores cæterorum dicantur, tom 1.198.G
leuita maturioris & vtilis ſententiæ ſunt viri, Ibidem.
leuitis ſex ciuitates ad refugium cur data, tom.1.450.B
in leuitis figuralis agni præceſſit myſterium verum venturum Leuitem, to.1.197.B
leuia ſurſum, non deorſum feruntur, Tomo 3.660.G
leuitas à Paulo aliena, to.3.508.K
lex eſt Dei, to.3.397 A
lex veteris teſtamenti non reiicienda, tomo 2.1153.B
lex noua vt differt à veteri, ita & diſpenſator legis à diſpenſatore fidei, tom.3.514.E
lex factum damnat, non aufert malitiam, to.1.462.F
lex Moyſis cur data, tom.3.515.K
lex Moyſis quomodo cùm vtilitatis data eſſet, facta ſit lex mortis, tom.3.515.K
lex Dei in corde iuſti eſt, tom 2.898.B
lex prænuntia Chriſti, tom.3.113.C
lex abſens peccantibus eſt, tom.1.177.C
lex per angelos data, tom.3.751.M
lex carnis repugnat legi mentis, tom.1.170.D
lex & prophetæ vſque ad Ioannem, tom.3.41.B
lex eccleſiæ prænūtia, & gratia eſt præmia, to.3.41.B
lex vita eſt, tom.2.1329.B
lex pædagogus eſt paruulorum, tom.2.1244.K
lex euangelica ſuo tempore fideliter cuſtodiēda eſt, tom 3.758.M
lex Moyſis per aquas amaras ſignificata, tom.3.853.E
lex agendi munus informat, to.2.1174.C
lex ſecreta mentis affectum emundat, Ibid.
lex Moyſi in præſentibus formam præfigurabat futurorum, tom.3.99.K
lex ſola poteſt ſuperbia virus hebetare, tom.2.1173.B
lex Spiritus ſolam fidem poſcens, dat libertatē, tom.3.517.C
lex mala peccati indignatio eſt, tom.5.436.B
lex peccatum denunciare potuit, non donare, tom.3.41.B
lex quemque viam gentium ſequentem, reuocat ab errore, reſtringit à crimine, pœnitentiāque ſuadet vt gratiam conſequatur, tom.3.41.B
lex cur ciborum licentiam recidat, to.3.399.K

lex generādi vnicuique elementorū præſcripta, tom.1.109.C
lex cur non bona, tom.3 60.G
lex Moyſis habet æquitatis eruditionem, Euangelium vero bonitatis perfectionem, tom.3. 262.B
lex gemina eſt, naturalis, & ſcripta, tom.1. 454. C
lex data vt timori eſſet peccanti, tom.3.515.H
lex vmbra eſt Chriſti, tom.2.1149.D
lex non iuſtificat, tom.3.94.E
lex annunciatrix Chriſti eſt, tom.2.1296.H
lex fides non ſcribitur, ſed animo continetur, to. 3.515.H
lex merita examinat, tom.2.991.H.I
lex docet, to.2.829.
lex naturæ, quæ, tom.1.39.L
lex ſpiritualiter intelligenda, tom.3.857.B
lex quibus vtilis, tom.3.59.M
lex vmbram habet futurorum bonorum, tom.2. 1132.I
diues in lege, quis, Ibidem.M
lex veritatis nuncia, tom.3.164.H
lex indicat peccatum, tom.3.127.I.& 1402.B
lex docet ſæculum eſſe fugiendum, tom.1.450.D
lex ieiunij à Moyſe data, to.1.674.F
lex Dei exactiſſima quaque menſura examinanda eſt, tom.1.610.F
lex an tota ceſſet aduentu Chriſti, tom.3. 294.D
lex cur litteris mandata, tom.3.389.C
lex cur bona, tom.3.59.M
lex velamen eſt Iudæorum, tom 3.377.F
lex cur prohibuerit mulieres vti veſte virili, atque viros muliebri indui ſtola, tom.1.622. B.C
lex quibus poſita, tom.3.61.B
lex & prophetæ cum euangelio conueniunt, to. 4.64.E
lex quaſi figura ſcripta eſt in cordibus noſtris, tom.2.1009.E
lex & prophetæ decolores hominum mores notarunt, tom.3.207.H
lex à Deo ad quid data, tom.3.295.M
lex non ſatis plena erat vt perſuaderet populo, tom.1.334.I
lex neceſſaria omnino non fuiſſet, niſi Euangelium datum eſſet, tom.5.816.F
lex Moyſis ſpiritualis, tom.3.91.I
lex cur neceſſaria, tom 3.127.I.& 59.M
lex per Moyſen data neceſſaria non fuit, tom. 5.1109.H
lex per Moyſen cur lata, tom.5.1109.H
lex pædagogus erat, tom.5.1111 D
lex fides non ſolum ignoſcit, ſed & iuſtificat, tom.3.515.K
lex fides eſt ſpiritus, Ibidem.H
lex incarnationis dominicæ ſacramentum nobis ab initio annunciauit, tom.3.164.H
lex lubricos & errantes præcepti ſalutaris auſteritate cohibet, tom.3.59.M
lex primum diligenda eſt, deinde imitanda, tom.2.840.I
lex voluntarios quærit, Ibidem.L
lex prohibet peccare, tom.3.376.H
lex ab Euangelio diſtat, vt ſeruus à Domino ſuo, tom 3.298.F
lex mala non eſt, ſed melius tamen eſt Euangelium, tom.3.298.F
lex author boni, quæ mittit ad gratiam, tom. 3.127.I
lex princeps ſynagogæ, tom.3.132.M
lex per Moyſen data eſt, gratia autē per Chriſtum, tom 4 358.E
lex ſine verbo eſſe nequit, tom.3.150. A
lex ſpiritualis eſt, tom.2.1274.E
lex non eſt poſita iuſto, tom.3.311.H
lex multa ſecundum naturam cur conſtituit, tom.3.213.A
lex an præſtet Euangelio, tom.3.60.K
lex alea eſt inuiolabilis, tom.2.730.B
lex carnis legi eſt ſubdita mentis, tom.4.84.L
lex diuina non debet tepidè exerceri, tom.3. 393.A
lex in principio & patrem, & filium prædicauit, tom 3.164.G
lex & prophetæ vbi impleantur, tom.3.696 D
lex ſæcularis inſtar pædagogi, to.3.396.L
lex Moyſis quatenus bona, to.3.696.D
lex omnes facit eſſe reos, tom 3.383.L
lex naturalis reum facit genus humanum, to. 3.303.D
lex prima data abolita eſt, fractis tabulis ſub monte à Moyſe, tom.3.514.E
lex cur timeatur, tom.3.378.F
lex punit delinquentes, tom 3.378.F
lex fecit timere Iſraël, to.3.894.D
lex naturæ ſatis diues omnibus eſt, to.5.1150.K
lex per Moyſen data figura legis eſt veræ, tom. 2.1318.C
lex Dei veritas eſt, Ibidem.
lex veteris teſtamenti erat immitis, to.5.807.C
lex ſine crucis myſterio amara eſt, Ibid.
legis Dei formam quis exhibeat, tom.3.476.H
legis iugum virtute ſuperandum, tom.3.196.I
legis vis tota in charitatis vinculo eſt, tom.2. 829.
legis veteris libri quinque, tom.3.201.A
legis æmulatio, inquietudo eſt iudaiſmi, tom. 3.295.I
legis defenſores non debent ignorare quæ legis ſunt, tom 3.98.D
legis abolenda fuit obſeruantia, vt veritas ſubſtitueretur & gratia, tom.1.651.O
legis abſolutio, verbi explicatio eſt, tom.3.18.D
legis opera ſunt, Sabbathum, neomenia, circunciſio, & conſimilia, tom.3 376.L
legis Moſaica vmbra imperfecta, & ad tempus ſolum data, tom.3.745.in proœm.
legis amicus qui non peccat, tom.3.311.H
legis vindicta ad timorem, & doctrinam & cognitionem proficit, tom.2.247.M
legis, ſi ſupra litteram mentes erigimus, bonitas, tom.3.60.K
legis opus fides, tom.3.312 G
legis cuſtos quis, tom.3.311.H
legis nouæ ſcriptura qualis, tom.3.514.B
legis finis Chriſtus, tom.3 378.C.& 2.977.D
legis meditatio quid efficiat, tom.2.1235.L
legis fidei gratia maior quàm legis Moyſi, tom. 3.515.K
legis obſeruatio inſtar ſepis obiecta, tom.3. 58. C
legis Dominus legi non obſequitur, ſed legem facit. tom.3.91.H
legis peritia non ſtatim efficit lenitam, tom.3. 391.K
legis veteris ſeries typus fuit futurorum, to.3. 37. A
legis & euangelij contrarietas, tomo 3. 107.G
legis prophetia, tom.3.113.C
legis ſeruus non eſt, qui eſt Chriſti, tomo 2. 293.I
legis maior notitia plus facit reum, tomo 3. 467.G
legis littera durior Spiritualis interpretatione mollita, to.4.364.O
legis iuſtitia parua, nec meritum eius vllum apud Deum, to.3.378.F
legis perfectio conſiſtit in decem verbis, tom.3. 193.A
legis ſcientia firmat animos & prouocat ad ſpei melioris profectum, tom.3.485.D
legi naturæ omnes ſubditi ſumus, tomo 3. 311.G
legi ſubeſſe eligens, ingratus eſt Deo, tomo 3. 294.D
legi ſuperefſluit doctrina Chriſti, to.3.98.D
legem quis ſciat, tom.3.696.D
legem ſcire nequit, qui ipſam ignorat veritatē, tom.3.164.H
legem audientes, & peccantes, inexcuſabiles ſunt, tom.3.397.A
legem Moyſis, qui diligit proximum, implebit, non tamen & nouam, tom.3.398.C
legem ceſſare facit miſericordia Dei, tomo 3. 300.G
per legem agnitio peccati eſt, to.1.454.D
legem contemnentes ſecundum illius naturæ occidit littera, tom.3.315.H
legem quid reddat ſuauem, tom.3.853.E
legem non facit, qui ei non credit, tomo 3. 311.K
legem ſeruare, eſt dicum legis agnoſcere, tomo 3. 311.M
legem quis impleat, tom.3.576.L
legem ſcire ſenſim eſt optimi, tom 3.485.B
legem non perſicientes, rei ſiunt iuxta legem, tom.3.376.L
inter legem & legem multum intereſt, tom.3. 515.K
in lege æquitas eſt, tom.2.1351.H
ſine lege non peruenitur ad Chriſtum, tomo 2. 1153.D
in lege diues quis ſit, tom.2.1132.I
lege ſæculari non obſeruata, cæleſtis non poteſt cuſtodiri, tom.3.396.K
in lege nemo iuſtificatur, to.2.1244 L
à lege qui recedunt, tom.3.375.I
à lege Dei qui ſe ſeparat, ſeparat ſe ab æterna vita, tom.2.1329.E
ſub lege agentes, Chriſtum male intelligunt, & patri faciunt iniuriam, tom.2.297.B
ex lege iuſtificari facit timor, to.3.378.F
in lege ſeruatus, tom.2.1095.I
lege prohibitum non expetendum, tom 3. 400.O
lege naturæ omnia licita, tom.3.469.A
leges omnibus debent eſſe communes, tomo 2. 98 B
legum ſæcularium commendatio, tom.3.396.K
legiſperiti exploſi, qui verba legis tenent, vim eius ignorant, tom.3.164.G
legiſperiti & Phariſæi conſiliorum contemptores diuinorum, to.3.119.I
lepores hyeme albeſcunt, tom.2.101.B
lepores æſtate in ſuum colorem redeunt, Ibid.
leporibus vſura aſſimilatur, tom.2.751.L
lepuſculus marinus, corruptelam inuehit, tom. 2.87.G
Lia lippiens figura ſynagogæ erat, tom.2.1327. G.H
Lia & Rachel ædificarunt domum Iſraël, tom. 3.62.C.
Lia ſynagogam figurabat, tom.1.450.A

Lia

Lia laborioſa dicitur, tom.1.550.O
liber eſt, cui gratia promittitur, tom.5.979.F
liber is eſt, qui ea quæ vult, facit, to.2.1094.C
liberum hominis arbitrium ſimilitudine illuſtratur, tom.5.1169.M
liberum arbitrium hæreticorum in malo, tom. 3.877.A
liberum arbitrium non ideo tollit, qui dicit omnia per quæ propiciatur Deus, ad ipſum eſſe referenda, tom.5.1168 O
liberum in homine eſt arbitrium, tom.1.397.B
liberi quibuſdam diuina pietate conceſſi, qui negabantur ſterilitate, tom.3.15.G
liberi præmia nuptiarum, tom.3.254.F. & 14.F
liberi pro paterno debito in auctionem deducti, tom.2 747.K
liberi ſola cauſſa nubendi mulieribus, tom.3. 19.L
liberi ſunt propagatores generis, & ſucceſſionis hæredes, tom.3.14.E
liberorum munus à Deo conceſſum non eſt mediocre, Ibidem.
liberis carere pudor eſt fœminæ, to.3.19.L
liberos non habere deforme, tom.3.57.A
liberos æquali gratia iungere debet, tom.1. 474.B
liberos habere non eſt potentiæ, tom.4.122.E
liberalitas præcipua eſt, captiuos ab hoſte redimere, Ibidem.
liberalitas duplex eſt, vna pecuniæ, altera operarum, Ibidem.
liberalitas largientis definitur affectu, tom.5. 636.B
liberalitas perfecta eſt, vbi quis tegit opus ſuũ, tom.5.447.G
liberalitas, perfecta fide, cauſſa, loco, tempore, commendatur, Ibidem.
liberalitas à beneuolentia proficiſcitur, tom.5. 451.A
liberalitas iactantiæ cauſa facta, perfecta non eſt, tom.5.447.A
liberalitatis plurima ſunt genera, to.5.484.A
liberalitatis fundamentum, quod, to.5.447.A
liberalitatis indulgentia inexcuſabilem reddit peruicaciam, tom.3.244.M
liberalitatis in pauperes quis effectus, tom.4. 380.I
liberalitatis menſura quæ, tom.5.485.K
liberalitatis ſedulæ affectus præmio opima largitatis præferendus, tom.5.1118.K
liberatio noſtra aliorum cõſolatio eſſe debet, to.3. 506.A
liberatio multorum ex morte aliquorum, tom. 3.147.O
libertas ſecundum naturam ſeruitute antiquior eſt, tom.5.979.F
libertas ex repromiſſione eſt, to.5.979.F
libertas & ſeruitus apud Deum æqua lance pendent, tom.5.578.I
libertas quando poſſit eſſe exerta, tom.3.69.
libertas vbi ſpiritus Domini, tom.4.65.O
libertas virtus, non munificentia eſt, tom.2. 1094.D
libertas non alienis defertur ſuffragiis, Ibid.
libertas magnanimitate propria poſſidetur, Ibidem.
libertas inſipientibus ruina eſt, tom.2.1098.O
libertas, ſeruitutis ſtipendium eſt, to.2.859.H
libertas vera eſt ſeruire iuſtitiæ, to.1.401.D
libertati priſtinæ reſtituti ſumus per Ieſum Chriſtum, tom.3.402.C
in libertate iuſtitia eſt, tom.2.1100.G
libertate ſæculari melior eſt ſeruitus, quæ verbo Dei ſubdita eſt, tom.1.167.G
libertatis mater eſt charitas, tom.5.980.A
liberti Chriſti omnes ſumus, nemo liber, tom.1. 401.E
libido paſcitur conuiuiis, nutritur deliciis, accenditur vino, inflammatur ebrietate, tom.4. 362.F
libido noſtra, febris, tom 3.85.B
libido cupiditas ignita, Ibidem.
libido ſæuus criminum ſtimulus, tom.1.180.M
libido febre flagrantior, grauiuſque præcipitat atque inflammat, to.3.86.A
libido velut feſtuca eſt, tom 5.1119.F
libido omnis cæca eſt, tom.1.291.G
libido furioſa eſt domina, tom.1.455.M
libidinis igni non ſunt adhibendi fomites luxuriæ, tom.4.362.F
libidinem nutrit luxuria, tom.5.1139.A
libidine non decet conſumi forenſe hoc animæ noſtræ veſtimentum, tom.4.361.B
librum aperire ſolus dignus inuentus eſt noſter ſaluator, tom.3.376.O
licita ſunt omnia, ſed non vtilia, tom.3.196.I & 3.460.L
licitis quando non vtendum, tom.3.463.G
lidia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, tom. 4.19.K
lidiæ cor à Domino apertum, tom.4.19.I
ligno quomodo beatitudo comparetur, tom.2. 843.H
lilium dicitur eccleſia, tom.1.1148.M
lilia Chriſti, quæ, tom.5.611.D
lingua modicum membrũ eſt & magna iactat, tom.1.614.C
lingua aliena cum conciso nemo vtitur, tom.3. 364.O
lingua menti ſubdita eſſe debet, tom.5.423.M
lingua peregrina non loquendum in eccleſia, to. 3.487.I
lingua vocis organum eſt, tom.1.221.D
lingua ignis eſt, tom.1.614.C
lingua vniuerſitas iniquitatis eſt, Ibid.
lingua multa mala nobis imminent, Ibid.
lingua moderatione indiget, Ibidem.
linguæ quibus in ſignum, tom.3.488.I
lingua incognita nullus eſſe poteſt apud homines profectus, tom.3.485.C
linguæ ſeptuaginta dua ad impediendam ſtructuram Babylonicam ædificantibus immiſſa, tom.4.36.K
linguæ ad quid proficiant incredulis, tom.3. 488.K
linguæ in ſignum ſunt infidelibus, to.3.18.E
linguæ munus non ſolum in loquendo ſed etiam in edendo, pretioſiſſimum, tom.1.129.A
linguarum diuerſitas tumultum facit, tom.3. 488 M
linguarum cognitio oratione impetratur, tom. 3 486.E
linguis in eccleſia loqui prohibiti, qui eas interpretari nequeunt, tom.3.486.C
linteum è cælo demiſſum Petroque oſtenſum eccleſiæ erat typus, tom.3 281.F
liſanias Abilinæ tetrarcha, tom 3.40.L
linguis cur ſtudendum, tom.3.486.O
litibus inutilibus conculcatur eccleſia, tom.3. 256.H
littera eſt lena vitiorum, tom.3.248.L
ſecundum litteram legis nemo ſe putet ſaluandum, tom.2.1013.C
littera tur Moyſi data, tom 3.515.H
litterarum folliculis relictis, ad myſteriorũ interna ſecreta eſt deueniendum, tom.4.364.H
locus tenebrarum mundus eſt, tom.1.17.B
loci mutatio an cadat in Chriſtum, tomo 3. 244.M
loca ſancta Martyrum perquirenda ſunt, tomo 5.811.L
locuſtam ſeleucis deuorat, tom.1.102.B
locuſtarum natura, tom.1.102.A
locuſtarum natura, to.3.41.E
locuſtis ſimiles gentiles, Ibid.
locuſtas quærere, otioſum, to.3.41.E
locuſtas ab ægritudine olea folia liberant, tom. 1.43.K
longæuiores aliis alii, tom.3.55.M
longæuitas promiſſa filiis obedientibus, tom.3. 628.L
longanimitas Dei peccatores reddit inexcuſabiles, tom.3.574.C
longanimitate Diuina reddantur ſecuri malitioſi, to.3.309.B
longanimitate patientia diuina non emẽdatũ, perennibus torqueri pœnis condignum eſt, tom.3.309.B
longitudo & latitudo circa ſingulos humani corporis ſenſus denotant ad vſum aliquẽ eſſe compoſitos, to.1.222.C.E
loquitur fruſtrà quem nemo intelligit, tom.3. 486.C
loqui in eccleſia cui permiſſum, tomo 3. 489.E
loqui de fide publicè metu prohibitis, quid agẽdum, tom.3.393.O
loqui mente pauca, quàm infinita lingua præſtate, tom.3.18.E
loquenti reſpectus eſt habendus perſonarum potentiorum, indoctiorum, & humilium, to.3. 671.O
loquendi modus primum officium, tomo 5. 427.L
loquelam ſuam ignorans fructum non habet, tom.3.486.F
loquaces plerumque ſimus, tom.3.287.G
loquacitas incentiuum prolapſionis eſt & culpæ, tom.2.881.A
loquacitas innocentiæ eſt naufragium, tom.2. 881.A
loquacitas virtutis eſt naufragium, Ibid.
loth hoſpitalitas, to.1.290.O
loth propter hoſpitalitatis affectum, ſodomitana euaſit ſupplicia, tom 5.490.E
loth declinatio interpretatur, tomo 1.314.G
lubricitas propria eſt iuuentutis, tom.3. 287.G
lucas veſtis niterem ſacerdotalis ſibi elegerat, tom.3.276.H
lucas in euangelio ſuo ab aliis ſcripta conſultò præterit, tom 3.9 B
lucas omnia aſſecutus erat Chriſti opera, ſed ex omnibus aliqua tantum ſcripſit, tomo 3. 9 B
lucas pleniore ſtylo hiſtoriam Dominicam eſt proſecutus, tom.3.2.A
lucas per hominem cur in Apocalypſi deſignatus, tom.3.833.A
lucæ euangelium vitulo in apocalypſi deſignatum, tom.3.4.O
lucæ ſtylus hiſtoricus, tom.3.2.A
lucæ Euangelium ab initio ad calcem ordine explicatum, tom.5.A
lucæ Euangelio ſtudium vberius impenſum cõ-

paratione reliquorum liquet, tom.3.4.G
luca laus in euangelio per omnes eccleſias, tom. 3.9.B
luca Euãgelium omnes ſapientiæ virtutes comprehendit, tom 3.2.D
lucæ teſtimonium à D. Paulo, ſumma in deſcribenda Chriſti hiſtoria diligentia, perhibitum, tom.3.9 B
lucerna noſtra, oculus noſter eſt, tom.1.561.F
lucerna dicitur verbum Dei, tom.2.921 A
lucerna eſt in corpore Chriſto, tom.2.975.K
lucerna lux, eſt conſcientia bona, tom 2.1260.I
luciferi caſus, eſt apoſtaſia eius, to.3.384.B
lucrum putas neſcit pecunia, in quo pietatis diſpendium eſt, to.1.474.B
lucrum turpe ſequitur lepra, to.3.82.D
lucrum pretioſa animæ eſt detrimentum, tom. 1.382.A
lucrum ſæculi ſtultam, ſæculi obſequium merito recognoſcis, tom 3.88.I
lucrum pecuniæ virtutis detrimentum eſt, tom. 2.1154.C
lucrum pecuniæ damnum eſt animæ, tom.2. 1154.C
lucra præſentia ad modicum profutura, tom. 3.361.B
lucra alienis incommodis non ſunt quærenda, 5.505 K
lucra hominibus, damna ſunt Chriſto, tom.3. 645.C
lugentes humiliantur, tom.5.104.L
luctus eſt fletus diſtum multorum, tom.5. 947.L
luctus mollis & effœminatus in viro, tom.5. 729.H
luctus mortuorum an permiſſus, tom.3.644 G
luctus quomodo olim excitari ſolitus, to.3.135.D
in luctus domo ſunt ſapientes, tom.4.375.L
in lumbis ſeminaria ſunt generationis humanæ, tom.1.917.O
in lumbis libidinis commotiones ſunt, Ib.d.
lumen virtutis familiare eſt, tom.1.245.L
lumen Chriſti, Spiritus ſanctus eſt, tom.2. 1049.F
nec lumen ſine ſplendore, nec ſplendor ſine lumine, tom.4.126.A
lumen cognitionis eſt habere perfectionem charitatis, to.1.357.C
lumen dei à lumine ſolis in quo differat, tom. 1.60.K
luminaria qua ratione magna dicantur, tom. 1.67.K
luna lumen ſuum à ſole mutuatur, to.1.60.G
luna eſt roris cauſa, to.1.68.M
luna cur menſtruo ſpacio euaneſcat, tom.3. 257.D
luna eccleſiæ typum habet, tom.1.70.O
luna annunciat Chriſti myſterium, Ibidem.
luna non ſine labore ſibi ſtatuta implet ſpatia, tom.5.361.B
luna eccleſiam figurat, tom.1 518.B
luna quando lumine ſuo careat, to.3.257.C
luna in poteſtate noctis eſt, to.1.59.L.M
luna, & mentis noſtræ defectus inuicem conferuntur, tom.1.70.B.O
lunæ defectui compatiuntur elementa, tom.1. 69.A
luna qui comparandi, to.3.499.L
lunæ ortus & defectus rationis eſt, non infirmitatis, tom.1.69.B
lupi primo guttur præda inuadit, quo facilius eam ſtrangulet, to.3.158.C
lupus natura corporis rigidus, tom.3.158.C
lupus prior videns, vocem eripit, viſus amittit, tom.3.158.C. & to.1.114.C
lupi & agni quando ſimul paſcantur, tom.3. 201.D
luporum ſimiles ſunt auari, tom.5.861.G
luporum deſcriptio, tom.3.158.B
luſcinia natura, tom.1.102.O
luſcinia, mulier tenuis ſimilis, tom 1.120.D
lutum materia iuſtrorum membrorum, tom. 3.266.D
lutum iniquitas dicitur, tom.2.857.A
lux Chriſti vbique radiat & ſplendet, tom.2. 1109.L
lux inacceſſibilis, quæ, tom.3.23.L
lux manifeſtat ea quæ ſunt, to.3.625.A
lux reliquis domus commendat ornatus, tom.1. 17.A
lux euangelica detegit regnum tenebrarum infernalium, tom.3 929.O
lux Chriſti eſt lex, & euangelium, to.1.655.H
lux mundi, diſcipuli, tom.3.144.H
lux generat ſplendorem, tom.4.126.A
lux dei, præcurſor eſt ſolis, tom.1.58.G
lux quo iure prima à creatore laudatur, tom.1. 17.F
lux mũdi & de Chriſto, & de Apoſtolis eius prædicatur, tom.3.144.H
lux facit vt cætera membra digna ſint laudibus, tom.1.17.F
lucis gratia in omni vtilitate probatur, Ibid.
lucis radius primitus in patriarchis illuxit, tom.3.58.C
lucis gratia omnis in aſpectu ſita eſt, tom.1. 17.E
luxuriantur in Chriſto, qui ſapius agunt pœnitentiam, to.4.382.A
luxuria ſemper eſt inimica iuſtitiæ, to.5 869.I
luxuria mater libidinis eſt, to.5.1139.A
luxuria decolorat, tom.1.41.A
luxuria telum diaboli, tom.3.74 B
luxuria non eſt nobis ſalus comparata, ſed ecnuio, tom 4.92.I
luxuria prouocat ad impietatem, tom.3.466.B
luxuria ſummè vitanda, tom.5.74.B
luxuria febris eſt, to.3.85.D
luxuria carnis culpam adolet, tom.4 360.K
luxuria, vbi ebrietas, to.3.626.B
luxuria prouocat turpitudinem, Ibid.
luxuria diuitum funeſta, to.1.703.G
luxuria ſeminarium & origo vitiorum eſt, to. 1.687.K
luxuria mater eſt auaritiæ, Ibidem.
luxuria ſoboles, tom.5.665 O
luxuriæ dediti infideles, in rebus diuinis plerumque reperti, to.3 466.B
luxuria alimentis non eſt fouendus ignis amoris, tom.4.562.B
luxuria fomenta reſecanda, tom.4.362.A
luxuriam ſequitur inopia, tom.1 676.I
luxurioſi quid ſperare ſibi debeant, tom. 1. 687.I
luxurioſi hominis eſt olere vnguentum, tom. 3.125 O
luxurioſi nauibus aſſimilantur, tom.1.688.L
luxurioſi ſepulchris comparantur, tom. 2. 1049.B
luxurioſo delicijs carere, pœna eſt, tom.3. 217.C
luxurioſorum Deus quis, tom.3.205.B
luxurioſis domus ſepulchrum eſt, tom. 2. 1049.C
luxurioſis ſola cura de ventre, t.3.205 .B
luxurioſis venter magis eſt oneri, quàm vſui, tom.3.205 B
Lictij ſolent viros maiores indulgentes muliebrẽ veſtem induere, tom.5.729.H

LITTERA M.

MAcelath ab initio interpretatur, to. 1. 608.O
Maceria eſt qua domus clauditur, tom. 3. 59.H
Maceria melior quàm paries, tom.3.60.I
Machabæi Sabbatho etiam vlti ſunt innocentium fratrum iniuriam, tom.5.457.O
Magdalena in Chriſto quærendo diligentia, tom.1.361.A
Magi alia via venerunt, alia redierunt, tom.3. 54.B
Magi ex oriente venientes, quo honore Chriſtũ ſunt proſecuti, tom.3.33. F
Magi cur Chriſto aurum, thus, & Myrrham obtulerint, tom.4.57.O
Magi cur magicis artibus ſtudeant, tom.3. 34.C
Magi à Balaam genus ducebant, tomo 3. 54.D
Magorum munera, vera ſunt fidei, tomo 3. 33.F
Magorum meritum, quod, to.3.34.A
Magis ſtella apparet, Ibid.
Magiſter improbus quis, tom 3.145.C
Magiſtri etiones officium, tom.3.693.B
Magiſtro quid addat authoritatem, tomo 4. 595.K
Magiſtratus gladium non ſine cauſa portat, to. 3.397.G
Magiſtratus vide, poteſtas,
Magiſtratus verum probat, to.3.919.L
Magiſtratus bonus ſi deferatur, non eripiatur, tom.3 76.K
Magiſtratus Dei miniſter eſt, & vindex in iram ei qui malum agit, tom.1.199.H
Magiſtratus dignitas ſine ſubditis eſt contemptibilis, t.3.479 L
Magiſtratus munus, nullam habet culpam, ſed adminiſtrator, tom.3.76.K
Magiſtratus Dei miniſter vindex in irã ei, qui male agit, tom.3.397.C
Magiſtratus cur ſubiectio debeatur, tomo 3. 397.G
Magnus ſupra elementa mundi eſt, tom.3. 15.K
Magna conſecutus, in paruis diffidens, dignus eſt, non ſolum hæc non adipiſci, verum & illa amittere, tom.3 465.B
Magnitudo Iohannis quid differat à magnitudine Chriſti, tom.3.22.B
Magnitudo hominibus à Chriſto data, tom.3. 23.M
Magog & Gog quid ſignificent, tomo 3. 942.B
Maieſtas Dei incomprehenſibilis eſt, tomo 2. 1187.I
Maieſtatem Chriſti argumentis excutere, inſipientis eſt, tom.4.119.L
Maieſtas patris & filij eadem, tom.4.106.B
Maieſtatis in Trinitate non eſt diſtantia, to. 4.82.D
Maieſtatis rei ſunt, qui regis derogant maieſtati, to.3.304.M
Maius continatur à minori, tom.3.307.H

Maius

Maius continet minus, Ibid.

Malum pro malo non reddendum, tomo 3. 394.O

Malum euitare non eſt magnum niſi bono adhæreamus, tom.3.393.A

malum graue ore ſuo condemnari, tom.5.422.E

malum in bono vincendum, to.3.396.I

quod malum, hoc & ſterile & infœcundum, to.1.367.M

malum vincitur non reſiſtendo, to.3.396.I

mali quandoque boni, & contra, euadunt, tom.3.371.I

mali infructuoſi ad bonū, & quæſtuoſi ad malum, to.3.625.C

mali & boni pariter in eccleſiam inducti, tom.3.843.C

mali ad bonorum exercitium à Deo relicti, tom.3.878.D

mali vinculis Diaboli conſtringuntur implicati, tom.3.830.A

mali punici nomine ſanguis Chriſti ſignificatur, tom.1.605.E

mali nunquam ceſſant perſequi bonos, tom.3.682.O

mali cognitio ſæpe nobis prodeſt, tom.1.162.A

mali ante conuerſionem quomodo ſint filij Dei, tom.3.872.L

mali ſua culpa pereunt, tom.3.835.A

male mala proferunt, tom.3.109.E

malo aſſentientium & ſimul indulgētium nequitia eſt duplex, to.3.308.G

à Malo declinare non ſufficit, niſi & bonum faciamus, tom.3.849.A

malos an perire voluerit Chriſtus, to.3.264.K

malos peccata præcedunt, to.1.654.N

mala inexplorata plus frangunt, to.5.455.D

mala faciens, & facientibus conſentiens, morte ſunt digni, tom.3.308.I

quæ mala putantur, materia plerumque ſunt virtutum, tom.5.474.G

mala granata citò florent, tom.1.50.D

mala granata eccleſiæ comparantur, Ibid.

mala æquanimiter toleranda, tom.5.454.L

mala interdum etiam declinanda, Ibid.

mala propriè noſtra ſunt, tom.1.16.G

mala quæ dicantur, Ibid.H

mala non creauit Deus, to.2.1291.O

mala non ſunt, niſi quæ priuantur bonis, tom.1.368.K

mala & iniquitates ſunt in terris, to.1.458.D

malorum menſa maledicta, tom.3.384.O

malorum & bonorum ſors diuerſa, tom.3.912.M

malorum omnium origo ex ſeptem vitiis principalibus, to.3.916.L

malorum omnium quæ radix, tom.3.666.A

malorum accuſatio quomodo in conſpectu Dei fiat, to.3.897.F

malorum authores ſuſurrones & detractores, tom.3.307.H

malorum fuga Deo ſimiles efficimur, tom.1.382.C

malis cur ſit bene, to.5.432.H

malis alterius non eſt exultādum, niſi Deo velimus diſplicere, to.3.386.C

malis alienis gaudens, facile decipitur, tomo 3.386.E

malis fœcunda non negat terra prouentus, tom.3.109.A

malis pereundum, vinea ad bonos colonos tranſlata, tom.3.245.E

male agentes neſcit Deus, to.3.524.H

malè ſibi vult nemo, tom.3.494.E

maledicentibus nobis benedicendum, tom.3.106.E

maledicentia fugienda, to.3.394.A

maledicta quem non promouent, beatus eſt, tom.2.1164.H

maledictis iuſti non mouentur, to.2.819.K

maledictio diaboli communi omnium odio oneratur, to.1.463.I

maleuoli eo adnituntur, ne poſſint credere quod volunt, tom.3.518.F

maleuolorum ſenſus excæcantur, ne videant veritatem, to.3.518.E

maleuolentia cor occæcatum, audiens non intelligit, to.3.381.C

maligna mens non poteſt niſi timore à vitiis reuocari, tom.3.309.E

maligni ſimiles patri ipſorum Diabolo, Idololatriæ malum inuenerunt, to.3.307.H

malitia proſtituta homines, qui, to.3.949.C

malignitas plus nocet quam malitia, tom.5.1142.G

vbi malignitas eſt, ibi cuſtodia mandatorum cæleſtium eſſe non poteſt, tom.2.1280.M

malignitas in epiſcopi petitione abeſſe debet, Ibidem.H

malignitatis incommoda, tom.3.307.H

malignitatem ſequuntur ſuſurrationes atque detractiones, to.3.307.H

malitia ſapientia nunquam ſuccedit, tom.2.1238.A

malitia fons eſt peccati, tom.2.1281.A

malitia à iuuentute incipit, to.1.248.I

ibi malitia ponitur, vbi nocendi ſtudium eſt, tom.1.464.O

malitia inquietis paſſionibus & cupiditatibus ſe miſcet, tom.1.242.O

malitia peccatorum, in eorum perniciem reuertitur, to.2.879.I

malitia contra ſeipſam agit, & vincere ſe putat dum vincitur, to.3.396.I

malitia caput iniquitatis, to.3.307.G

malitia ſerpit vbi medicina deeſt, to.1.206.E

malitia innocentiam tempore præcedit, tom.1.276.H

malitia a bonitate naturæ deflexit. to.1.14.A

malitia, boni indigentia eſt, to.1.368.I

malitia omnis terrena, tom.1.463.K

malitia non ſubſtantialis, ſed accidens eſt, tom.1.14.A

malitia non vincit ſapientiam, to.4.130.E

malitia quemque ſua, non magiſtratus implicat, tom.3.76.K

malitia cur in terris verſetur & ſæuiat, tom.1.462.E.F

malitia ſemine ſublato, nequitiæ fructus areſcunt, tom.3.707.M

malitiæ radix eſt indigentia boni, tomo.1.368. K

malitiæ opus fornicatio & auaritia, tom.3.307.G

malitiæ cedere multum prodeſt, to.3.396.I

malitiæ vſus ne inoleſcat cauendum nobis eſt, tom.2.863.I

malitia beſtiali iniquitas hominum comparatur, tom.1.254.C

malitiam ſimplicitas reſoluit, tom.1.242.E

mambres alias atque alias coram Pharaone finxit figuras, tom.3.367.I

mammona cur dicatur iniquum, tom.3.112.G

manaſſes obliuio latinè interpretatur, tom.1.514.B

mancipia, quaſi manu capta, tom.3.670.B

mandatum Pythagoricum, t.5.935.B

mandatum domini exequendum, tomo 1.309.C

mandatum præcedit iuſtificationem, tomo 3.12.H

mandatum domini latum eſt, tom.2.1248.M

mandatum domini quo dicatur ſundere, tom.5.888.C

mandati forma pura & ſimplex ſeruanda, to.1.160.I

mandati duplex eſt forma, to.5.644.B

mādata Dei in quo conſummentur, t.3.398.C

mandata Dei lumen ſunt, t.3.202.A

mandata domini, ſicut lac, lucida nobis facta ſunt, to.1.521.C

mandata Dei à malignis cuſtodiri nō poſſunt, tom.2.1280.M

mandata Dei neceſſitudinibus noſtris præferenda, tom.2.1134.O

mandata Dei qui facit, iuſtificat Deum, to.2.1138.F

mandatorum diuinorum contemptus vulnus ſæuum & peſſimum eſt, to.3.918.D.E

mandatorum Dei obſeruantia mente religioſa eſt exhibenda, to.3.155.H

in mandatis Dei nihil eſt ſuperfluum, tom.1.153 A

in mandatis Dei quanto excellentius quique proficiunt, tanto maiores habent cauſas formidinis & tremoris, tom 5.1170.O

mandatis diuinis nihil addendum, neque detrahendum eſt, to.1.160.K

mandatis domini quando incedere dicamur, to.3.12.H

in mandatis omnibus diuinis una eademque ratio eſt, & diuina gratia, & humana obedientia, tom.5.1169.M

mandragora eſu ſomnum accerſitur, tomo 1.44.H

manducare, & bibere, & res mundi curare, vanitas eſt, to.3.361.F

manducare ſpernens, ceſſet à labore, tomo 3.693.D

manducans quaſi filium hominis, ipſe viuit propter filium, tom.4.128.I

manducandum eſt quicquid apponitur, tom.3.469 E

manducatum ſub Dei creatoris nomine, nequit polluere, tom.3.469.E

manducatio vitam teſtatur, tom.3 135.H

mane finis eſt noctis, to.1.18.B

manichæi Chriſtum hominem negabat, tom.3.633.B

manichæus Chriſtum conditorem cœli & terræ negabat, tom.4.60.B

manichæi dicunt alterum deum eſſe veteris, alterum noui teſtamenti, to.1.661.D

manichæi fratres Iudæorum, to.3.216.H

manichæi in Chriſti perſona quid negent, tom.3.500.K

manichæi error, tom.1.647.K

manifeſta non ſunt neganda, to.4.16.M

manna an ex elementorum commixtione cōſtiterit, to.3.465.C

manna cibus ſpiritalis, tom.3.465.C

manna promiſſum vincenti, to.4.357.A

manna primum die dominico venit ad ſaturitatem populi de cœlo, tom.3.465.D

manna cur Deus pluerit populo patrum, & nō pluat nobis, tom.1.555.H

mannæ & Mariæ comparatio, tom.2.855.E F

Manſiones filiorum Iſraël nos docent quanta nobis in hac ad terram vinctum profectione immineant diſcrimina, to.1.591.M
manſiones 42. populi Iſraëlitici, quadrageſima noſtra figuram habuerunt, tom.5.806.I. 807.D
Manſionum populi Iſraëlitici ex Ægypto compendioſa expoſitio, to.2.1148.N
Manſuetus cordis medicus eſt, to.5.1142.I
Manſueti qui dicantur, to.2.878.A
Manſuetudo contumacibus graniora vulnera refert, tom.3.160.L
Manſuetudo conuenit charitati, tom.4.366.A
Manſuetudo duris moribus praſtat, tom. 1. 418.D
Manſuetudo omnibus grata eſt, tom.2.1043.N
manum ſana quomodo contrahatur & areſcat, tom.3.99.L
Manus Domini quid denotent, to.3.750.C
Manus diuina cum tangit, ſanat iuſtos, non vulnerat, to.2.881.C
manus Dei Chriſtus eſt, to.2.1360.K
manus puras leuare quid ſit, to.4.342.F
manus Chriſti eſt omnis bonus operarum, tom. 5.708.A
manus Dei plenitudo bonitatis eſt, tom.2. 1022 C
manus Moyſi in ſinum miſſa quid denotet, tom. 3.519.A
manus operaria virtutis eſt anima, tom. 1. 328.I
in manu Dei ſumus omnes, tom.1.461.C
manu facta omnia corruptioni ſunt obnoxia, tom.3.251.H
manipulum Ioſeph quid denotet, to.2.994.A
matrimonij onera, tom.5.531.E
mara per lignum dulcoratum, quid ſignificet, to. 5.602.L
marah locus eſt in deſerto Sur, to.1.597.D
marah ob aquarum amaritudinem ſic dictum eſt, Ibidem.
marath aqua amara, to.3.853.E
maranatha Syrum verbum quid ſignificet, to. 3.504.K
marcus Barnabæ affinis, tom.3.671.
marcus verborum textum non deſiderauit, to. 3.176.H
marcus cur per vitulum deſignatus, to.3.833.A
marcus eloquio ſimplex, Ibid.
marci euangelium quo nomine commendabile ſit, tom.3.2.C
marci euãgelium docet quomodo homo Deo poſſit complacere, Ibid.
marcio Chriſtum & corpus eius negat, Ieſum profitetur, tom.3.295 K
marcio hæreticus, ibid.
marcion & Manichæus Chriſtum viſum tantum crucifigi, aſſerebant, to.3.417.E
Marcion Chriſtum phantaſma credidit, tom. 4.79.B
marcionis error vnde, to.3.425.A
ſuper mare tanquam pauimentum quomodo Dominus ambulet, to.2.787.O
mare non ad nauigandum fecit Deus, tomo 1. 687.M
mare ad eſcam nobis datum eſt, Ibid.
mare eccleſia comparatur, tom.1.39.G
mare rubrum baptiſmi typus, tom.3.853.D.& 2.1054.A
Mare elementum mobile, tom 3.77.B
mare Eremus quædam, to.1.38.E
mare nauigans plus timet eo, qui malè egerit, tom.3.77.B
mare an penitus delẽdum ſit, vt in Apocalypſi legitur, to.3.946.O
mare cur ſit ſalſum, to.1.26.C
mare æneum in templo Salomonis, quid ſignificarit, tom.3.831.C
maris vtilitas & amænitas, tom.1.38.C.D
maris rubri fluctus ad tranſitum Iudæorum obriguerunt, tom.3.120.L
maris & fœneratoris comparatio, tomo 2. 752. O
margarita Chriſtus eſt Dominus, tom. 5. 779.F
maria legerat virginem parituram, ideoque credidit futurum, quod ſibi dicebatur, tom.3. 24. M
maria ancilla Domini, quæ mater eligitur, tom. 3. 25. B
maria Moyſi obtrectans, quod alienigenam in vxorem duxerat, noui figuram myſterij prætulit, tom.1.604.L
maria ſola in penetralibus reperta ab angelo, tom.3.22.C
maria rubus ardens, nec tamen igne cõſumptus, tom.3.850.F
maria non ſolum virginitatis incẽtiuum attulit, ſed & Deum intulit, tom.5.602.K
maria cur non conceperit priuſquam deſponſata eſſet marito, tom.3.20.I
maria magdalena arguitur, quod Dominum in ſepulchro quæreret, to.5.838.G.& ſeq.
maria plena ſpiritu ſancto prophetauit, tom.3. 16.O
maria cur Chriſtum tangere non potuerit, tom. 3.286.E.& 5.357.I
maria cur ſæpius coniunx Ioſephi dicta, tom.3. 21.E
maria non eſt incredula exiſtimanda, tomo 3. 24. K
maria tympano choros ducens eccleſiæ ſpeciem gerebat, tom.5.529.K
maria intentionis ſtudio redundabat, tom.3. 8.I
maria optimam partem elegerat, ibidem.
maria ad impletum vſque partus Eliʒabethæ tempus cum ea remanſit, tom.3.28.K
maria virga de radice Ieſſe, tom.3.27.O
maria filij ſpiritu ſanctificabatur, tomo 4. 126.F
maria fidem à paſtoribus collegit, to.3.36. N
maria fidei argumenta in corde conferebat, tom. 3.36.K
maria à paſtoribus edocta, ibid.
maria Moyſi ſoror diem ſuum obiit in deſerto Cades, tom.1.613.A
maria velleri comparatur, to.5.792.G
maria Moyſi obtrectans lepra percuſſa fuit, tom. 1.604.L
maria cur in montana aſcenderit, tom. 3. 26.A
maria aula regalis eſt, to.5.609.L
maria cur tanto tempore cum Eliʒabetha remanſerit, tom.3.16.B
maria tribus menſibus commorata eſt cognata ſua, ibid.
maria ſoror Aaron propheti ſſa paucis prophetauit, tom.3.31.G
maria ante partum, in partu, & poſt partum ſemper virgo, tom.3.893.E.& 5. 603.A
maria cur ante Domini ortum prophetarit, to. 3.28.H
maria deſponſata Ioſeph, tom.3.20.G
maria Chriſtum hortulanum arbitrabatur, tom.3.287.H
maria ex progenie Dauidis promanauit, tom.3. 33.B
maria ſalutans Eliʒabeth in domo Zachariæ, tom.3.25.P
maria ſera in domo, feſtina in publico, tom.3. 26.B
maria de tribu Iuda, tom.3.32.M
maria an conuenerit cum Ioſepho, tom.3.21.C
maria pro myſterio coniugium prætexuit, tom. tom.3.280.M
maria ſuperior venit ad inferiorem, tomo 3. 26.O
maria cur Iohanni commendata, tom.3.281.A
maria an corporali paſſione ex hac vita migrarit, tom.3.38.E
maria non eſt ſpecie prætendenda, affectu verò negligenda, to.3.281.A
maria ſapientiæ deſiderio agitata, nobis eſt imitanda, tom.3.167.I
maria ſalutationem angelicam verebatur, to. 3.22.C
maria circa verbum, Martha circa miniſteriũ occupata, tom.3.8.I
maria typus eccleſiæ, tom.3.22.A
maria cur verè beata, tom.3.25.D
maria, deus ex genere meo, interpretatur, tom. 3.602.L
maria Marthæ cur prælata, tom.3.167.I
maria cur vnxerit pedes Ieſu, to.4.377.A
maria ſalutata forma noua atque inſolita, to. 3.22.C
maria Magdalena Chriſtũ inter terrena quærebat, to.4.114.D
maria exactis 3. menſibus domum reuerſa, tomo 3.28.I
maria & Ioſeph an ſecundum carnem fuerint cognati, tom.3.53.A
maria pedes Ieſu, capillis terſit, & totam domum fidei ſuæ odore compleuit, tom.3.8.K
maria & actionis, & intentionis retulit perfectionem, tom.3. 8.K
maria cur virgo dicatur, tom.3.20.I
maria Magdalena veteris lapſus ærumnã reſurrectionis compenſat indicio, tom.3.286.A
maria genetrix Chriſti virgo remanſit, tom.3. 280.I
maria de Spiritu ſancto Chriſtum generauit, to.3.52.H
maria ex eadem familia, eademque domo cum Ioſeph marito ſuo, tom.3.52.E
maria in Chriſto quærendo diligentia, tomo 1. 361.A
B.Maria vita omnium diſciplina eſt, tom.5. 541.H
maria religioſæ mentis intentio, tom.3.167.H
maria typus fiſcellæ ſcirpeæ, in qua Moyſes exponebatur, to.3.850.C
maria & Marthæ diſtantia, tom.3.8.I
maria greſſus ſpecioſi dicuntur in calciamentis, tom.5.610.L
maria reſponſio temperantior, quàm Zachariæ, tom.3.24.L
maria ſecreta vulua, non virilis reſerauit coitus, ſed immaculatum ſemen inuiolabili vtero Spiritus ſanctus infudit, to.3.37.B
B.Mariæ virginis conceptionis veritas vulturũ exemplo probatur, to.1.97.F
maria an plures, & plures Magdalenæ fuerint, to.3.285.A

Maria quæ perſona melior, eo prophetia plenior, tom.3.28.H
Maria virginitatis perſeuerantia unde poßit probari, to.3.280.M
Maria, frequentius in publico conſpectus, diſplicebat, to.3.26.B
Mariæ non ſunt omnes, quæ de Spiritu ſancto Chriſtum concipiant, verbum pariant, tom.3.255.I
Mariæ animam gladius penetraturus, tom.3.38.C
Maria quomodo apparuerit Chriſtus, & quando, to.3.284.O
Maria flos, Chriſtus, to.3.27.O
Mariæ virginitas fefellit mundi huius principem, to.3.20.M
Mariæ vterus templum Dei, to.3.893.E
Mariæ cum Eliſabetha quæ cognatio, to.3.52.L
Mariæ radix, familia Iudæorum, to.3.27.O
B. Mariæ ſuffragia petenda, to.5.667.B
B. Mariæ vita virginibus propoſita eſſe debet, tom.5.539 D
B. Mariæ verecundia, tom.5.433.O
Mariæ præſentia quid Iohannis profuerit, tom.3.18.k
Mariæ vocem Eliſabeth prior audiit, ſed Ioannes prior gratiam ſenſit, to.3.26.O
Mariæ virginitas ut pudore integra, ſic opinione inuiolabilis, to.3.20.k
Maritus leuis diuortij cauſas exhibet, tom.1.278.D
Mariti electio parentibus eſt deferenda, tom.1.310.A
Maritum eligere non eſt virginalis pudoris, tom.1.309.O
martha ſe à Maria adiuuari petebat, to.3.8.I
martha actionis miniſterio redundabat, Ibidem.
martha niſi audiſſet verbum, miniſterium non ſubiiſſet, Ibid.k
Marthæ actio intentionis eſt indicium, Ibid.
Marthæ operis actuoſa deuotio, to.3.167.H
Marthæ bonum miniſterium non reprehenſum, Ibid.I
martha & Maria fletu pro nobis mouetur miſericordia Dei, tom.4.376.H
martyr Chriſti theſaurus eccleſiæ eſt, tom.5.575.A
martyr quis primus, to.3.88.E
martyr primus, piſcis à Petro captus, habens in ore ſuo didrachma, Ibid.
martyres ſunt honorandi, to.5.919.O
martyres eccleſiæ quid profuerint, tom.5.735.F
martyres ſunt granum ſinapis, tom.3.194.C. & 5.772.
martyres amore Chriſti ſanguini proprio nõ pepercerunt, tom.3.937.C
martyres ſuo baptiZãtur ſanguine, to.5.707.A
martyres pro nobis obſecrandi ſunt, to.5.641.k
martyres poſſunt pro noſtris peccatis deum rogare, Ibid.
martyrum conſtantia, tom.3.882.A
martyrum loca ſancta perquirenda, tom.5.821.L
martyrum palma triumphi ſunt Chriſti, tom.5.577.I
martyrium laſciuiam reprimit voluptatum corporalium, to.3.291.O
martyrium quiuis eligeret, niſi mortis obſtaret acerbitas, to.3.291.H
martyrium vindemiis comparatur, tom.5.878.M
martyrium, calix quare dicatur, tom.5.879.A
martyrium Agnetis, to.5.908.C
martyrio ſublato, tolles coronas, to.3.79.k
martyrio calix rectè comparatur, tom.5.879. A
maſculi in maſculos turpitudinem operati, tom.3.306.B
maſculi nomine mens intelligitur, tom.1.341.A. & 343.O
maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum vocabitur domino, tom.3.36.L
maſſa integra modici fermenti admixtione corrumpitur, tom.4.363.I
mater pro filiis non ſubterfugit vllum periculi genus, tom.3.120.G
matri ſua noſtra cauſſa renuntiat Dominus, tom.3.203.G
matri quid debeamus, tom.3.40.I
matrem honorari à filio, religioſum, tom.3.280.I
matres in filiorum periculis ſe debent offerre, tom.3.280.M
matres filios lactare debent, tom.1.296.I
matres fœcundæ cõiugij præmiis honoratæ, Deo debent gratias, tom.3.14.F
matrum moleſtia circa liberos, to.3.40.E
matrum in filios crudelitas, 95.L
maternus affectus quid in Maria debeat mutari, tom.3.280.L
materna viſcera neſciunt patientiam, tom.4.144.G
matrimonium qua ætate contrahendum, tom.3.19.O
matrimonium non omne à Deo, tom.3.213.C
matrimonij ſacramentum magnum, t.3.214.D
matrimonialis Deo lex, quæ, tom.3.214.B
mathematicus, vide Caldæus.
mathuſala vltra diluuium anni numerantur, tom.3.68.G
matthæus cur leoni comparatus, tom.3.832.D
matthæus quomodo populos ad fidem, & virtutem prouocaris, tom.3.106.C
matthæus moraliter Chriſti hiſtoriã pertexuit, tom.3.2.O
matthæus in ſuo euangelio præcepta nobis viuendi tradidit, tom.3.2.C
matthæi & Lucæ cõciliatio, de Chriſti generatione, tom.3.55.I
matthæo Perſia patuit, to.2 1032.k
matthias Euangelium compoſuit, tom.3.5.C
matthias cur ſorte electus, to.3.12.M
maxima ſunt tria, tom.3.106.F
mederi aliis nequit, qui ipſe infectus eſt, tom.3.103.E
medicus ſine Deo, ne ſibi quidem poteſt ſubuenire, to 4.390.A
medicus curet ſeipſum, priuſquam alios, tom.3.80.L
medicus ibi moratur, vbi plures ægrotant, tom.3.502.F
medicus corpus tantum curat, to.4.390.A
medicus herbarum cognitionem neceſſario habere debet, tom.1.51.G
medico in mortuis requirunt quomodo viuis poſſint prodeſſe, to.3.373.C
medici & ſapientis comparatio, tom.1.243.H
medici ſpirituales, qui, tom.3.850.E
medici eſt prouidere ne cura medicinæ eius ſine effectu remaneat, tom.3.507.I
medico ſimilis Deus eſt in caſtigando, tom.2.1209.O
medico non interpellato, æger non curatur, tom.4.389.O
medicum vulnera celare non debemus, tome 4.389.O
medicorum imperitia auget, non minuit morbos, to.4.389.A
medicorum opera quomodo rectè æſtimanda, to.4.389.O
medicis egent malè habentes, tom.3.94.A
medicis vulnera oſtendenda his, qui ſanari ſe cupiunt, to.4.377.F
medicina corporis eſt mentis ſobrietas, tom.1.230.A
medicina omni tempore & loco danda, tomo 5.561.L
medicina vera eſt agere pœnitentiam, tomo 2.905.B
medicina eſt voluntatis, non gentis, tomo 3.81.E
medicinæ beneficium quale, tom.4.390.B
medicinæ præcepta ſtudioſis diuinæ cognitionis ſunt contraria, tom.2.1361.B
medicinam experientia formauit, to. 2.903.I
medicinam non recipit, qui medicum non requirit, tom.3.158.B
qui deſperat medicinam, ſaluus eſſe non poteſt, tom.2.1043.H
medicamentum mordens, efficax, tom.3.96.M
medicamentum propter vulnus, non contra, tom.4.381.B
medidie olim, non meridie dicebatur, tom.3.645.E
meditandum de quibus, tom.3.668.K
meditatio quotidiana tollit ſoporem, & reddit vigilantem, tom.3.393.B
mel ſylueſtre gratiam eccleſiæ deſignat, tom.3.41.F
melchiſedech rex pacis & iuſtitiæ interpretatur, tom.1.4.I
melchiſedech typũ gerens Domini, qualis fuerit, tom.4.104.I
melchiſedech rex iuſtiſſimus, to.3.767.K
melchiſedech qualis fuerit ſacerdos, tom.3.767.H
melchiſedech Deo panem & vinum offerebat, to 3.767.H
melior voluntas, quàm neceſsitas, tom.2.1095.H
melius eſt, quod reformatum eſt, tom.3.60.k
mem latinè interpretatur, ex intimus, tomo 2.1249.E
membro vno patiente compatiuntur omnia, t.3.394.M
membra noſtra animæ noſtræ veſtimenta ſunt, tom.1.374.O
membra Chriſti, quæ, tom.2.867.O
membra diaboli, quæ, Ibid.
membra infirmiora magis ſunt neceſſaria reliquis, tom.3.479.E
membra Chriſti præſtantiora, qui dicantur, tom.2.1046.B
membra humana à Deo corpori adaptata, tom.3.479.H
mẽbra noſtra arma ſunt iniquitatis, & arma iuſtitiæ, to.1.401.A
membra noſtra ex luto formata, tom.3.266.D
membra ſingula ſingulis obſequuntur, tome 5.504.A
membra quamuis diuerſa, in vnitate tamẽ naturæ non diſcrepant, tom.3.479.I
membra hominis quadrata ſunt, tomo 1.221.B

membra omnia unius maiori compatiuntur, to.3.510.C
membrorum harmonia, beneficentiam cunctis adhibendam docet, to.5.504.A.& ſeq.
membrorum licet alia principalia, alia tamen neceſſaria, to.3.167.K
memoria redemptionis noſtræ,quæ, to.3.474 D
memor alicuius, ſcriptus eſt in animo eius, to.3.514.B
mentiri impoſſibile eſt Deum, to.1.585.D
mentiri non virtutis, ſed infirmitatis eſt, Ibidem.
mētiri ea quæ in baptiſmate promiſimus graue, tom.3.908.M
mendacium noſtrum, Dei celebrat veritatem, tom.2.1057.C
mendacium grauiſſimum quod, to.3.908.M
mendacium & in verbo turpe eſt,vedum in habitu, to.1.622.A
mendacium Deo non aſcribendum, to.4.6.F
mendax diues peior paupere iuſto, to.3.102.B
mendaces omnes homines, tom.4.153.B
mens plena Deo vegetatur, to.3.241.D
mens vinoſi titubat, to.4.362.F
mens vbi ſui arbitra eſt,bonæ ſunt cogitationes, tom.1.230.A
mens ſobria paſſiones omnes cohibet, ſenſus gubernat, ſermonem regit, to.1.229.F
mens, inſtar patrisfamilias, to.1.313.C
mens diſcernit facta cuiuſque, to.3.153.F
mens acuitur ratione, to.3.2.B
mens hominis pura ante adoleſcētiæ lubricum, tom.2.1017.A
mens noſtra quo ſe altius ad ſcrutandum erigit,tanto maior ei caligo obuicitur, tom.3.826.D
mens mala alienis delectatur erroribus, tom.1.259.K.L
mens bona, poſſeſſio bona, to.5.423.I
mens ſobria paſſiones refrænare ac reprimere poteſt, to.1.399.G
mens elata & ſuperba non fructificat Deo condignè, to.3.514.L
mens ſobria eſt,quando & præterita & futura cognoſcit, to.1.260.L
mens pudica amore venereo neſcit capi, tom.4.362. A
mens iuſti, tutiſſimū virtutis eſt diuerſorium, tom.1.242.B
mens mala lætatur aliquid ſapienti accidiſſe præter eius propoſitum, to.1.259.L.M
mens bona quādoque factis reprehenſibilis extrinſ deformatur, tom.3.11.L
mens bona ſpeculatrix conſiliorum ſuorum eſt, tom.1.572.M
mens cur in capite collocata, tom.1.212.F
mens verbis, velut vino inebriatur, tom.4.362.F
mens ſpiritualis illecebras huius ſæculi vincit, tom.1.327.O
mens ſancta rationi connexa, admiranda percipit myſteria, to.3.2.B
mens noſtra ad ſublimia eſt erigenda, tom.1.384.G
mens auari metallo eſt ſimilis, to.2.824.K
mens dormiens virtutis ſuæ amittit vigorem, tom.3.168.M
mens quomodo incitetur ad animum capeſſendum, to.3.631.H
mens infirma ſapientiæ pondus nequit ſuſtinere, to.3.132.I
mens noſtra in Deo manens, malum neſcit, tom.1.368.L
mens mala ſuis conſiliis reuincitur, tom.1.587.L
mens noſtra auro comparatur, to.1.319.I
mens quando ſibi rectè eſt conſcia gratulatur, tom.1.201.B
mens vitiatur prauis colloquiis, to.3.498.A
mens, animæ principale eſt, to.1.390.D
mentis interioris obtutus videt vocem Domini, tom.3.16.O
mentis noſtræ & lunæ defectus inuicem conferuntur, to.1.70.B.C
mentis & factis bonitas excludit omnes omnino querelas, to.3.12.O
mentis velamina diſplicent Chriſto, to.3.95.L
mentis regale imperium motibus noſtris Deus impoſuit, to.1.399.O
mentis opus,quod, to.3.119.K
mentis perfectæ eſt abſtinere à terrenis, tom.1.328.I
mentis ærugo,quæ, tom.3.10.A
mentis intentio fidei congruens ipſis præfertur operibus, tom.3.167.H
mentis pia amplexus quæ, tom 2.1041.O
mentis piæ eſt meditari ſemper principium & finem, tom.1.319.L
mentis bonæ eſt vulnus ſentire peccati, tom.2.1055.L
mentem potius, quàm exitum reſpicit Deus, tom.3.11.L
mentem nihil magis onerat quàm mundi ſollicitudo, tom.1.47.M
mente nihil eſt ſanctius, tom.1.341.A
mente nihil altius & profundius, to.5.600.B
mentes reproborum ſepulcris ſimiles dicuntur, tom.3.890.F
mentes magis quàm ætatem Deus comprobat, tom.5.910.G
mentium copula religioſiores, quàm corporum, tom.3 128.L
menſa diuitum multorum inſtruitur ſanguine, tom.1.702.F
menſa Dei & Diaboli ſimul communicari nequit, tom.3.468.L
menſes ab initio lunæ veteres obſeruare conſueuerant, tom.2.995.L
menſura qua menſi fuerimus, remetietur nobis, to.3.108.L
menſura oneris pro menſura debet eſſe geſtantis, tom.5.644.B
menſura quadā & pondere omnia à Deo fiunt, tom.2.1342.C
menſuram officij tenere pulchrum eſt, tom.5.427.M
mercamur Chriſtum fide & deuotione, tom.1.522.D
mercatores terræ, tom.3.931.H
mercatorum inexplebilis auaritia, tomo 1.688.I
mercatorum vana ſolicitudo, to.5.463.F
mercatura quæſtu ſolicitari nihil ignobilius, tom.5.511.F
merces vitæ æternæ quomodo gratuita ſit, tom.3.948.I
merces nulla Deo melior quàm ea quæ habet pietatis munera, to.5.637.I
merces omnibus, æqua promiſſa, ſiue ſerius, ſiue maturius venerint, tom.3.282.A
merces nec pecuniæ, nec gratiæ pro beneficiis præſtitis expectanda, tom.3.90.F
merces facilius ſequitur non expectantem, tom.3.2.D
merces iuſti, conſcientia boni facti eſt, tom.1.328.L
merces in bonis poni ſolet, tom.3.752.O
merces non eſt gratia, tom.3.383.K
mercedem quiſque labore ſuo condignam expectet, tom.4.31.O
mercedis ſuſceptio beneficij arrodit gratiam, tom.1.274.B
mercenarij cicadis ſimiles, tom.5.936.C
mercenarij, qui, to.3.206.C
mercenarij vtilitate, non virtute prouocantur, to.3.206.C
mercenario merces non eſt deneganda, tom.2.764.L
mercenarij & ſerui quomodo amici Dei fiāt, tom.3.208.I
mereri aliud, quàm præſumere, tom.4.380.G
meretrix deos fecit, tom.5.536.C
meretrix oculis illaqueat amatorem ſuum, tom.4.362.B
meretrix eſt terra hæc, to.2.1132.M
meretricis petulantia non eſt deſidioſa, tom.1.643.M
meretricis deſcriptio, to.1.176.M.& ſeq.
meretricis tamen,quis, tom.1.688.A
meretrici adhærens, vnum cum ipſa corpus efficitur, tom.3.58.F
meretrices & publicani præcedent Iudæos in regno cælorum, to.3.210.F
meridies Chriſtum deſignat, tom.1.66.B
meritum operum nullum eſt vbi eſt gratia, to.2.1005.C
meritum coronari quo clarius, hoc vberior gratia coronantis, tom.2.1263.K
merito ſuo priuatur, qui alieno fruitur priuilegio, tom.4.395.L
merito alieno paralytico remiſſio peccatorum promiſſa, tom.3.92.G
merita ſingulorum deus inſpicit, tom.2.895.O
vbi diuerſa merita, ibi diuerſa ſunt præmia, tom.1.507.G
merita eorum à Chriſto nō poſſunt ſeparari qui hic dirimuntur, tom.2.1001.B
merita poſt mortem non mutantur, tom.3.217.C
merita lex examinat, t.2.992.H.I
merita noſtra vnde à Deo penſentur, tom.3.11.L
merita nullo diſcrimine ſeruitutis & libertatis diuiduntur, to.5.578.I
merita omnium Deo nota, tom.3.304.I
meritorum noſtrorum remuneratio in alio ſæculo eſt, to.2.1173.C
meritorum ordinem ſequitur ordo gloriæ & claritatis, tom.1.392.G
meritorum aut præmia, aut ſupplicia poſt mortem ſunt, tom 5.432.I
meritorum bonorum quæ ſit cauſſa principalis, tom.4.49.O
pro meritorum ſuorum ratione digna vnuſquiſque habitacula conſequitur, tomo 2.1042.C
meritorum ordo in reſurrectione, tom.5.745.M
meritorum ordo ſeruatur, to.2.1C42.C
meritis ſuis ſirmus, turbatur alienis, tomo 3.87.L
meritis noſtris non eſt fidendum, tomo 3.752.K
pro meritis cuiuſque manſiones aptæ dantur, tom.2.936.L
Meſopotamia nomine figura eccleſiæ ſignatur, tom.5.1101.H

Meſopotamia

Meſopotamia regio eſt in partibus orientis, quæ Euphrate & Tigri circumuenitur, to.5.1101.H
Meſsis tempus, quod, tom.3.60.H
Meſsis finem denotat, tom.1.249.A
Metus naturæ eſt cura pietatis, tom.3.267.I
Metus expers conſilij, tom.4.392.M
Metus in peccato eſt, tom.2.1094.O
Mica panis velut quædam fidei ſunt dogmata, tom.3.216.L
Michaas latinè interpretatur, quis à Deo, tom. 2.1430.A
Miles ſuis non militat ſtipendiis, tom.3.461.A
Militem Chriſti nihil laxum neque molle decet, tom.2.943.K
Milites non debent prædæ inhiare, to.3.44.H
Milites veſtimentum dei diuidentes ſunt hæretici, tom.5.776.C
Milites ſtipendiis contentos eſſe oportet, tom.3. 44.O
Milites malis actibus non occupantur, tom.5. 780.D
Milites ſpe præmiorum in gladios inſurgunt, tom.3.361.B
Militum officium, tom.3.44.O
Militibus cur ſtipendia conſtituta, ibid.H
Militia præclara quæ regno cælorum militat, tom.5.559.B
Militia diuina eſt quam ſectantur prædicatores Dei, tom.3.879.M
Militia honeſtatis prima debet eſſe apud Chriſtianum, tom.5.781.G
Militia delictum non eſt, tom.5.780.O
Militiæ duplices, to 3.60.K
mille anni coram Deo velut vnus, to.3.149.C
mille anni in oculis Domini velut dies heſterna quæ præteriit, & hora in nocte, to.3.206.F
minimi multi vnanimiter congregati fiunt magni, to.3.410.C
miniſtri veri ſine adulatione ac aſſentatione docent, to 3.527.L
miniſterium qua occaſione vituperetur, tom. 3.527.K
miniſterium quomodo ab Apoſtolo honorificetur, tom.3.385.D
miniſterij munus alteri non eſt delegandum, to.1.299.I
miniſteriorum diuiſiones ſunt, idem autem eſt Dominus, to.3.4.E
minorem cauſſa cedere maiori non eſt irrationale, to.3.25.C
minus includit & continet maius, tomo 3. 307.H
miracula quomodo edantur ab hominibus & qua hoc fiat virtute, to.4.96.G
miracula Spiritus S. & Eliæ in Iordane, conferuntur, to.5.804.E
miracula Chriſti gratia conualeſcunt, tomo 5. 802.M
miracula incomprehenſibilia, to.3.141.F
miracula falſa Antichriſti, to.3 903. M
miracula ante euangelium vel nulla prorſus, vel rara, to.3.115.G
miſeretur legitimè qui cum iuſtitia & ſapientia miſeretur, to.2.1144.M
cui vult miſeretur Deus & quem vult obdurat, tom.2.1220.O.H
miſerendum eſt in hilaritate, to.3.392.I
miſerendum eſt mundo corde, tom.3.103.C
miſeria humanæ vitæ, to.1.376.H
miſeria eorum qui ſub vſuris mutuo recipiunt, to.2.744.K.L.& 746.C.D
miſeriarum humanarum cauſſa inſcrutabiles, tom.4.43.M
miſericors beatior eſt poſtquam minus habere cœpit pauperibus largiendo, to.5.832.F
miſericors largitur de ſuo, to.3.104.E
miſericors quis mercedem amittat, to.3.103.K
miſericors ſit oportet, qui à Deo ſperat miſericordiam, to.3.409.F.& 5.812.I
miſericordes ſimus vti & Deus miſericors eſt, tom.3.108.K.& 625.B
miſericordia Dei ad quid data, to.3.300.G
miſericordia ſine iuſtitia non eſt, to 2.1289.O
miſericordia diuina omnia penetrat, tomo 1. 483.G
miſericordia Dei primò hominem abluit deinde iuſtificat, to.3.518.A
miſericordia ſecundum menſuram à Deo datur, to.2.1342.C
miſericordia Domini plena eſt fuitque omnis ſemper terra, to.4.29.F
miſericordia ab omnibus exigitur, tom.3. 44.H
miſericordia alia iuſta, alia iniuſta eſt, to.2. 1189.D
miſericordia magna quæ dicatur, tomo 1. 658.E.F
miſericordia facta pænitentibus in præſenti, teſtimonium eſt remunerationis futuræ, tom. 4.364.L
miſericordia eſt peccantibus ignoſcere, tom.3. 392.K
miſericordia non de meritis iudicare conſueuit, ſed neceſsitatibus ſubuenire, to.1.708.G
miſericordia qua eget peccator eſt, to.2.1190.B
miſericordia eſt multiplex, to.3.392.I
miſericordia Chriſtiano propria, to.5.428.I
miſericordia Chriſti quanta, to.4.364.L
miſericordia Dei plena eſt terra per paſsionem Chriſti, to.2.1200.L
miſericordia diuina in viduas promptior, tom. 5.643.O
miſericordia facit proximum, to.3.166.B
miſericordia nouiſsima eccleſia congregata præſtat priori, to 3.62.B
miſericordia ſecundum verbum dei diſpenſanda, to.2.1190.A
miſericordia ſecundum rationem diſpenſanda, Ibid.
miſericordia quomodo fiat iniuſtè, tom.3.11.M
miſericordia redemptio omnium peccatorum eſt, to.5.817.L M
miſericordia plenam perfectamque habet iuſtitiam, to.3.625.B
miſericordia & veritas via Domini, to.4.27.I
miſericordia Dei quàm perſpicua, to.3.826.B
miſericordia aliena indiget homo, tom. 2. 783.M
miſericordia Dei, eſt noſtrarum militia paſsionum, to.2.1220.H
miſericordia in quibus conſiſtat, to.3.392.K
miſericordia noſtra eſt Chriſtus, tom. 2.1040.H
miſericordia Dei an ſine iudicio ſit, tomo 4. 359.H
miſericordia plenitudo virtutum, tomo 3. 44.I
miſericordia Dei ſaluatur genus humanum, tom.3.390.E
miſericordia animæ redemptio eſt, tom.1.561.F
miſericordia Domini credentibus in Dominum magna eſt conſolatio, to.2.1308.G
miſericordia eſt ſecundum naturam, tomo 3. 166.F
miſericordia omnibus à Deo promiſſa, tomo 4. 359.H
miſericordia Dei, quæ, tom.3.424.H
miſericordia Dei vbique penetrat, tom. 1. 483.G
miſericordia ſequenda vt mereamur gratiam, tom.3.109.A
miſericordia aliter eget Angelus, aliter homo, to.2.1190.B
miſericordia ſine fide eſt nuda, tom.2.956.G
miſericordia largior vbi fides promptior, tom.5. 556 B
miſericordia quando habeat meritum, tom.3. 125.E
miſericordia cur prædicata, tom.3.389.F
miſericordia bona niſi iniuſtè fiat, tom.3.11.M
miſericordia Dei cur data in prædicatione Apoſtolis, t.3.515.H
miſericordia in iis diuinæ adoptionis aſcribitur, tom.3.109.A
miſericordia Dei erga latrones & meretrices, omneſque omnino peccatores, to.3.826.E
miſericordia fidei prælata, to.3.125.E
miſericordia eſt donare peccatum, to.2.1189.A
miſericordia diuina eſt, vt nulli cauſa ſit mortis, tom 2.998.A
miſericordia aquæ comparatur, tom 5.818.H
miſericordia incentiuum eſt compaſsio, tom.5. 496.B
miſericordia diuina argumentum nobis in arcu cæleſti repræſentatur, to.3.826.E
miſericordia quæ ſeruanda menſura, tomo 3. 44.I
miſericordia merces quanta, to.3.109.A
miſericordiam Dei non niſi miſericordes merentur, tom.5.822.I
miſericordiam cui præſtet Deus, tom.3.372.G
miſericordiam faciens proximus eſt, tomo 4. 358.B
miſericordiam Deus præfert ſacrificio, tomo 4. 349.C
miſericordiam Dei magis, quàm iuſtitiam eius implorare debemus, tom.2.1294.C
miſericordiam qualem à nobis exigat Deus erga proximos, to.4.148.I
miſericordiam Dei expectare debemus, vt veniam mereamur, tom.1.573.E
miſericordiam Dei refutantes, non ſunt Spiritus Dei, to.4 365.A
miſsio per quos fiat, t.4.148.L
mitis eſſe nequit niſi pauper, to.3.104 O
moabita ab eccleſia Dei prohibiti, vſque in ſæculum, & vſque in tertiam & quartã generationem, tom 3.61.C
moabitarum rex per mulieres ſpecioſas fecit ſuis Dijs ſacrificare, tom 3.814.C
moderatio virtutum pulcherrima, to 4.147.G
moderatio ne ipſos quidem quos damnat, offendit, tom.4.347.G
modeſtia orationis futura prauia eſt, tom.5. 433.I
modeſtia apud Deum diues eſt, tom.5.433.I
modeſtia Dei poena eſt, Ibid.
modeſtia vocis ſonum libret, to.5.432.E
modeſtia vnde dicta, to.5.434.K
modeſtia totius vitæ ornamentum, tomo 5. 460.O
modeſtè omnia agenda, to.3.626.C
modum rebus ſingulis ſeruare non mediocre eſt, tom.5.460.C
mœchus quis dici poſsit, to.3.142 D
mœror magnus cauſſa luctus, tom.3.947.L

Mærorem noſtrum mæror Chriſti in cruce abſterſit, tom.4.80.K
Mæſti ſumus in hoc ſæculo quia peregrinamur à Domino, tom.3.157.B
Mola aſinaria populum gentium figurat, tom.3.787.B
Mola manca ſibi ſubiecta cōterit atque comminuit, tom.3.933.F
Molæ ſimiles ſunt iudices impij, tom.3.633.F
Molarum nomine duo teſtamenta ſignificantur, tom.5.816.D
Moleſtia varia huius vitæ, tom.1.385.B
Molimina fera damnat Dominus, to.3.287.O
Molitoris nomine ſancta Eccleſia ſignificatur, tom.5.817.H
Monachorum inſtitutis vita clericorum coniuncta, præſtantiſſima, to.5.1147.B
Monachi ab Euſebio primum clerici effecti, to.5.875.B
Monachi cum clericis conſeruntur, to.5.1147.B
Monere quid ſit, tom.3.407.L
Mons docens Chriſtus, tom.2.864.G
Mons vera fidei in Chriſtum quomodo aſcendendus, tom 3.150.D
Montem cum Chriſto quis aſcendat, tomo 3.100.G
Montes qui ſint, tom.4.107.L
Montes aromatum, ſancti ſunt, tom.2.1366.B
Monumentorum à Chriſti paſſione reſeratio, quid ſignificarit, tom.3.279.H
Morbi grauitas æſtimat operas medicorum, tom.4.389.D
Morbi & ægritudines quādoque non ad detrimentum, ſed ad augmentum contingunt, tom.3.643.M
nemo grauius Moritur, quàm qui peccato viuit, tom.2.227.I
mori nequit, niſi qui aliquando vixit, tomo 3.809.D
mori delictis, quid, tom 3.661.C
mori nequit qui natus non eſt, to.3.495.H
mori in Chriſto arduum eſt, tom.2.1018.B
mori in Chriſto quis dicatur, ibidem.
mori magis eligendum, quàm euangelij iura violanda, tom 3.462.C
mori pro aliquo diuinitatis eſt potius, quàm dominæ infirmitatis, to.3.267.L
moriens piè vitam non finit, ſed tranſit de vita in vitam, tom 4.383.K
morientem mors cum dicitur indiſcreta mors eſt, tom.1.153.C
mortuus nemo exultat, tom 4.80.I
moriendum cur libenter, tom.3.433.B
mors quid, tom 5.734.O
mors triplex, ibidem.
mors non eſt lugenda, to.5.727.B
mors æqualis omnibus eſt, tom.5.728.F
mors non refertur ad diuinitatis æternitatem, ſed ad fragilitatem refertur humanam, tom.4.103.H
mors Chriſti declarat valorem ſalutis proximi, tom.1 401.F
mors Chriſti non quaſi diuinitatis ſed quaſi hominis fuit, tom.3 274.E
mors honeſta, redēptio eſt vitæ etiam decoloris, tom.2.926.D
mors honeſta, vitæ innoxiæ eſt firmamentum, ibidem.
mors & peccatum per vnum hominem in hūc mundum irrepſerunt, tom.3.86.B
mors animæ ex labe peccati, tom.3.157.A
mors ſanctorum pretioſa in conſpectu Domini eſt, tom.1.378.A
mors & infernus miſſi in ſtagnum ignis quomodo dicantur, tom.3.946.A
mors ex peccato, quo ſublato, fit peccatorum remiſſio, tom.3.662.A
mors quædam noſtri diſceſſio eſſe videtur, non pœna, tom.3.136.L
mors comparatione huius vitæ, remedium non pœna eſſe videtur, tom.2.825.A
mors vera eſt verbi & animæ ſeparatio, tom.1.453.E
mors pro Chriſto ſuſcepta, regno glorioſior eſt, tom.1.578.B
mors non declinanda ſpe præmiorum propoſitorum, tom.3.361.B
mors prima & ſecunda, quæ, tom.3.942.A
mors tertia, quæ, tom.3 156.K
mors pro Chriſto lucroſa eſt, to.3.636.M
mors martyrum eccleſiæ quid profuit, tom.5.735.F
mors in natura non fuit, ſed in naturam conuerſa, tom.5.736.B
mors diuino operi neceſſaria non fuit, ibid.
mors reſtituit quod vita amiſit, ibidem.
mors malitia potius quàm natura eſt, ibidem.
mors gemina, tom.3.156 K
mors malum non eſt, tom 1.16.H
mors omnino eſt bona, tum quod finis ſit peccati, tum quod ea mundum redemerit, tomo 1.380.I
mors ipſa non eſt terribilis, ſed opinio de morte, tom 1 386.D
mors ſepultura vitiorum & virtutum ſuſcitatio eſt, tom.1.381.C
mors ex peccato, tom.3.495.I
mors quare improbis proſit, tom.2.1308.I
mors Chriſti ſpecialis, tom.3 281.C
mors quomodo irrepat, tom.3.85.F
mors laudabilis cum occaſio datur, rapienda illico, tom.5.499.B
mors ſecundum ſcripturarum ſententiam quid ſit, tom.1.377.D
mors ſomnus dicitur, tom.1.387 L
mors cur quibuſdam terribilis, to.1.376.G
mors cur non timenda, to.3.522.B. & 1.374.C
mors quomodo in die iudicij mortuus fuit datura, tom.3.946.A
mors ſanctis terribilis non eſt, to.1 376.H
mors an facta à Deo, to.3.264.G
mors peccatoris finē peccandi affert, to.1.206.D
mors corporis aliquibus non interrumpit viuendi ordinem, tom.3.148.L
mors non eſt facta à Deo, nec lætatur in viuorum perditione, to.4.388.G
mors quædam ſucceſſio eſt animæ & corporis, tom.1.174.C
mors vnius virtute ſuperata, to.3.145 B
mors quando optanda, to.3.257.A
mors rationis, mortem operatur irrationabiliū paſſionum, tom.1.207.M
mors iuſtis quietis eſt portus, tom.1.386.F
mors quomodo non dicatur mala cùm ſit vitæ contraria, tom.1.375.G
mors de terra eſt, reſurrectio de cælo, to.3.522.D
mors dolorum noſtrorum remedium eſt, non pœna, tom.1.208.H
mors nocentibus ſuffragium, to.1.386.F
mors iuſti proficua peccatoribus, tomo 3.327.G
mors peccatorum peſſima, tom.1.387.L
mors per peccatum intrauit infernum, tom.3.527.G
mors iuſtis quietis eſt portus, to.1.386.F
mors aliquorum multos ſæpè liberauit, tom.3.147.G
mors duabus de cauſis inſipientibus formidabilis eſt, tom.1.387.I
mors peccatorum omnium grauiſſima, tom.1.227.I
mors vnde acciderit homini, to.1.149.C
mors ſenſuum qualis, tom.1.227.K
mors, quia vitæ huius alleuiamentum & finis eſt, ideo bonum dicitur, to.1.376.E
mors Chriſti voluntaria, non neceſſaria, tom.3.281.B
mors pœna peccati, tom.2.991.G
mors Chriſti, fructus eſt vita, tom.2.883.L
mors per arborem, vita per crucem, tom.3.71.H
mors eos qui ſignum crucis habent, tenere nequit, tom.3.527.G
mors ſecundum naturam magis eſt, quam cōtra naturam, tom.5.738.I
mors requies eſt corporis, to.1.374.C
mors animæ eſt libertas, ibid.
mors quam in baptiſmo ſubimus, tom.3.156.L
mors Sarræ, tom.1.302.F
mors peccatorum finis eſt, tom 1.372 G
mors aliqua delicta, non naturam interemit, to.3.156.L
mors ſpiritualis, quæ ſit, tom.1.377.B
mortis reos ſpiritus viuificat, tom.3.513.H
mortis acerbitas, non mortis, ſed culpæ eſt, to.1.387.L
mortis tria ſunt genera, tom.1.375.K
mortis victæ ſignum, crux Chriſti, tomo 3.301.A
mortis forma, Adam, tom.3.522.A
mortis via lata eſt & ſpatioſa, quæ ducit ad interitum, tom.3.78.C
mortis cauſa inobedientia fuit, tom.1.149.D
mortis deſtructio, quæ, tom 3.496.K
mortis metu frigent ſolatia, tom 3.148.G
mortis memoria longè arcetur à reminiſcentia impiorum, tom.3.930.B
mortis & vitæ idem habemus principium, to.4.43.H
mortis ſupremæ ſpem vitæ abolent, tomo 3.112.I
mortis Chriſti figura, tom.3.903.O
mortis authores dæmones, tom.3.946 B
mortis periculo liberat eleemoſyna, tomo 3.104.G
mortis ſpecies quædam eſt vita hæc, tomo 1.378.D.F
mortis corpus offerre arduum, to.3.147.M
mortem euadunt quotquot in Chriſtum credunt, to.3.315.H
mortem qui deſiderent, tom.3.523.K
mortem vincere in Chriſto didicimus, tomo 3.263.L
mortem vincit, qui non peccat, tom.3.495.K
mortem aliqui non guſtant, dum veniret regnum cælorum, to.3.148.I
mortem fugiens vita ſequitur, tom.3.148.G
mortem timere communis affectus eſt, tomo 2.951.M
mortem guſtare qui nequeant, tom 3.148.H
mortem deus non fecit, to.1.194.D
mortem ſibi inferentes dum viuunt, an mortuis veniam mereantur, tom.4.365.D
mortem timere non eſt perfectionis, to.5.703.B
mortem habemus ſorte naturæ, tom.3.157.A

ante

ante mortem nulla eſt perfecta laudatio, tom.1.578.B
morte patoſit nobis regnum promiſſum, tom.5.307.G
mortale quomodo abſorbeatur à vita, t.3.525.G
mortale nihil in nobis vult Dominus, t.5.160.O
mortalitas noſtra, vnde, to.4.4.L
mortalitas per peccatum ſemel ingreſſa, omnem ſibi vita noſtra diem fecit obnoxium, tom.4.43.G
mortalitatis omnium cauſſa eadem, to.4.43.H
morticina tangens, lege Moſaica inquinabatur, tom.3.376.M
mortificatio carnis noſtra, optima virtutum cuſtodia, tom.3.916.H
mortificationis Chriſti effectus, to.1.381.D
mortuus ſermo, quis, tom.3.103.H
mortuus quomodo viuenti præferatur, tom.2.1308.K
mortuum tangens, quomodo immundus dicatur, tom.1.395.H
mortui penitus abſolutè ſunt lugendi, tom.4.582.F.
mortui ſunt qui ſine Chriſto ſunt, tom.3.47.M
mortui fideles requieſcunt ſub altari Dei in diē vſque reſurrectionis, to.3.523.K
mortui qui ſint ſæculi, to.2.899.L
mortui non flendi quibus debetur reſurrectio ad vitam æternam, to.3.112.H
mortui quomodo ſepeliant mortuos, to.5.156.K
mortui dormientes, to.3.118.F
mortui nonnulli viuunt, & viuentes moriuntur, tom.3.148.K
mortui reſurgent incorrupti, to.4.87.K
mortui quando ſimus, to.3.103.H
mortui luctus ſeptem diebus: fatui autem luctus omnibus diebus vitæ eius, to.5.947.L
mortuo præfertur qui natus non eſt, Ibid.
mortua verbo Dei reſurgunt corpora, to.3.112.I
de mortuis an contriſtandum, to.5.644.G
mortuis diutius non inhærendum, to.1.302.F
mortuis fauent, à Deo viuo recedentes, to.5.504.K
mos vetus in vrbe Roma obſeruatus, to.5.435 A
mores bonos corrumpunt praua colloquia, to.5.524.G
mores propriè dicuntur humani, to.3.4.H
mores praui grauiores ſunt inimici quàm hoſtes infeſti, to.1.711.C
mores alicuius vnde penſandi, to.3.12.H
mores boni purè profluunt, to.5.1.B
mores peruerſi, tumulus noſter, to.3.112.K
mores praui grauiores inimici ſunt, quàm hoſtes infeſti, to.5.904.A
mores boni quo pacto corrumpantur, to.3.497.F
mores alieni, multóque magis vxorij, ſunt tolerandi, to.3.213.D
morum moriſtatis aſſuefaciendo eſt, t.2.1316 L
morbus ſeparari longinquum eſt, quàm regionibus, to.5.205.A
moralis philoſophia vbi in ſacris, & quomodo præfigurata, to.3.2.B
moralia quæ in euangelio Lucæ, to.3.2.D
moralibus & rationalibus plena ſunt Salomonis prouerbia, to.5.2.B
moratus benè, malè viuis, niſi ad gloriam Diuinam viuat, to.4.4.B
moſeroth ſignificat diſciplinas, t.1.610.A
motus purus ac ſimplex eſſe debet, to.5.434.G
motus corporis, animi quædam vox, t.5.433.L
motus irrationales beſtiis agri ſimiles, to.5.157.A
motus corporis domeſtici noſtri hoſtes ſunt, t.1.334.B
motus localis non cadit in Deum, t.3.244.M
motus animæ quatuor ſunt, to.1.331.L
motus ſenſitiui menti repugnantes, ad petram Chriſtum debent elidi, tom.4.382.D
motus hominum vigore mentis ac poteſtate reguntur, to.1.399.G
motus gemini ſunt, to.5.438.I
moyſes fidelis in omni domo Domini, t.3.757.C
moyſes legis decem verba conſcripſit, to.4.137.C
moiſes tabulas legis primò ſibi data ad montis radicem fregit, to.3.514.E
moiſes cum Chriſto confertur, to.2.1315.M
moiſes cur delectationem ſerpentis figurauit ſimilitudine, to.1.540.H
moiſes qua ratione primogenitos & redemptores cæterorum Leuitas appellauerit, t.1.198.C
moiſes qualem portarit calceum, to.3 45.D
moiſes inuitus ad paſtoris munus à Deo pertractus, to.5.855.I
moiſes perſonam populi accepit, to.3.45.C
moiſes apud ſuos fide, dilectione, & æquitate celebris, t.5.476.E
moiſes flumina tranſiens ſæculi vidit viſum magnum, tom.4.362.D
moiſes quemque Iſraëlitarum iuxta tribus ſuas habitare iuſſit, to.3.52.M
moiſes altiſſimo ingenio præditus, t.3.6.D
moiſes per deſertum populum ducens quid denotet, to.1.366.C
moiſes mortuus eſt per verbum Dei, to.1.174.D
moiſes honeſtum putabat vt rogatus oraret, to.5 518.L
moiſes venturi doctoris figura eſt, to.1.174.B
moiſes ductor populi, non introiuit in requiem, quam ſapius promiſit populo, to.3.764.H
moiſes quomodo viſus Iudæis, to.3.150.B
moiſes quam legem iniuſto dederit, to.1.674.D
moiſes typus populi & legis, to.3.18.C
moiſes ob calumniam fugit ex Ægypto, to.3.160.H
moiſes & Helias legem & prophetas deſignāt, to.3.150.A, & 45.D.to.eod.
moiſes cur iuſſus ſoluere calceamentum pedum ſuorum, to.3.62.E
moiſes balbutiens, legem non ſatis plenam eſſe, vt perſuaderet, figurabat, to.1.339.I
moiſes ſuper montem Nebo per verbum Domini mortuus eſt, to.1.618.E
moiſes & Elias in Chriſto vnum ſunt, to.3.152 K
moiſes cantauit ad maris rubri diuiſionem, to.3.12D.L
moiſes cur Dei vultum videre cupiebat, cùm ſciret oculis corporeis videri non poſſe, to.2.1187.O
moiſes mandauit dare libellum repudij, & dimittere vxorem, to.3.214.B
moiſes 40. diebus ieiunauit, to.3.75.B
moiſes pro populo vituli cultore orauit, to.4.556.G
moiſes Philoſophiam veritatis rationi poſthabuit, to.1.108.L
moiſes coactus ire ad Pharaonem, to.3.430.C
moiſes pro populo de libro vitæ eximi non verebatur, to.4.356.G
moiſis geſta multa humana non capit oratio, to.3.660.H
moiſis gloria inſtar ſtellarum, to.3.516.H
moiſis gloria euacuatur per legem ſpiritus, to.3.515.K
moyſis gloria erat pro modo legis, tom.3.517.L
moyſis manus leproſa, quid ſignificet, tom.3.852.H
moyſis gloria obfuit potius quàm profuit, tom.5.516.G
moyſis traditiones vmbra ſunt & figura futurorum, tom.3.662.F
moyſis tabernaculum in deſerto, id eſt, hoc mūdo, conſtructum, tom.3.916.H
moyſis ritus in conſperſione ſanguinis vitulini, tom.5.474.E
moyſis ſepultura incognita, tom.1.174.C
moyſis corpus an apparuerit in terris, tomo 4.112.I
moyſis fortitudo, tom.1.174.B
moyſis affectus bonus, conditio autem infirma erat, tom.3.160.H
moyſis facies de monte deſcendentis, facta eſt glorioſa, tom.5.515.K
moyſis gloria, quanta, tom.3.516.H
moyſis erga populum affectus, tom.4.356.O
moyſis vultum cum lege de monte deſcendētis, cur populus intueri non potuerit, tomo 3.515.K
moyſis & Chriſti gloria ita ſe habent inuicē, vt imago & veritas, tom.5.516.H
moyſi locutus eſt filius, non pater, tom.4.64.L
moyſi propius accedere geſtienti, vt cognitionē myſterij cæleſtis hauriret, quid dictum, tom.4.384.I
moyſen & Eliam quomodo quotidie videamus & nos, tom.3.150.A
moyſen in Euangelio videmus, Eliam verò cū verbo Dei, tom.3.150.A
in moyſe erat figura, non ipſa veritas, tom.3.516.G
mulier ex coſta viri formata, to.3.471.H
mulier euangelica fermentum abſcondens in farina ſua, typum prætendit eccleſiæ, tomo 4.363.M
mulier cur viro obnoxia, tom.5.471.L
mulier domeſticis officiis viro aptior æſtimatur, tom.1.156.L
mulier debet eſſe velata, etiam propter angelos, tom.5 472.O
mulier bona vitat lites, tom.3.255.L
mulier facta à Deo, tomo 3.47.H
mulier ebrioſa, ira magna eſt, tom.1.687.E
mulier in eccleſia non habet caput liberum, to.3.472.H
mulier quatenus inferior viro, to.3.628.K
mulier præuaricationem eſt inchoata, tom.5.472.H
mulier conſubſtantiua eſt viro, tomo 3.627.I
mulier caro viri, to.4.669 A
mulier parturiens, cur triſtis, tom.3 255.G
mulier iniuſta à Saducæis nubere cogebatur, tom.3.248.L
mulier hæmorrhoide laborans, omni eius ſubſtantia medicis impenſa, tactu fimbriæ Chriſti ſtatim curata, tom.3.133.B
mulier partu liberata, non meminit amplius preſſuræ, to.3.255.G
mulier debet timere virum, tom 3.628.H
mulier portio corporis viri, to.3.627.M
mulier quæ drachmam perdiderat, quæ ſit, to.3.203.M
mulier diſcere magis quæ diuina ſunt, quā docere debebat, tom.3.50.B
mulier nulla, quantumuis reuelata, adit poteſtatem, tom.3.473.A

mulier ſi non velaret caput, eſſet & ipſa imago Dei, to.3.667.H
mulier fluxu ſanguinis laborans, regnum cœlorum diripuit, to.3.118.C
mulier à muliere turpi deſiderio ad vſum appetita, to.3.305 F
mulier viuente viro alligata eſt legi, to.3.64.O
mulier viro inferior, to.3.471.L
mulier portio viri, t.3.471.L
mulier viri imperio ſubiecta, to.3.471.L
mulier propter virum creata, to.3.472.G
mulier quamuis per Chriſtum, de viro tamen facta eſt, at per hoc & ſubiecta, to.3.471.H
mulier prima reſurrectionis Dominicæ cur acceperit myſterium, to.3.167.k
mulier ebrioſa turpitudinem ſuam nõ celat, to.1.687.k
mulier eſt quæ non credit, & adhuc corporei ſexus appellatione ſignatur, to.3.287.G
mulier prima fraudis illecebra, to.3.79 O
mulier cur prodiderit Chriſtum, non vir, to.3.267.k
mulier virum vt Dominum debet timere, to.3.668.M
mulier malorum omnium cauſa, to.5.829.L
mulier, ſymbolum eſt ſenſus noſtri, to.1.168.I
mulier non corruptela, ſed ſexus vocabulum eſt, to.5.603 N
mulier in gazophilacium duo æra mittens, to.5.636.O
mulier viro culpæ author in principio, to.3.289.A
mulier maritum piè luget quæ ſeruat pudorem, tom 5.730.G
mulier, delectatio corporis dicitur, to.1.349.A
mulieris ſubiectionis cauſſa, t.3.490.F
mulieris laſciuæ vitandus occurſus, to.1.643.G
mulieris gloria eſt coma illius, t.3.473.A
mulieris conuerſio ad virum ſuum, & ipſe dominabitur ipſi, to.3 409.F
mulieris origo, vir eius, to.3.431.L
mulieris verecundia quid differat à verecundia virginis, to.3.22.O
mulieris formam non prius animus, quàm corpus concupiſcit, to.3.85.F
mulieris meretricis forma non eſt animo crebris meditationibus imprimenda, to.4.361.N
mulieris ornatus in quo conſiſtat, to.4.343.k
mulieris Chriſtianæ commoratio non recuſanda, to.3.77.F
mulieris fornicariæ forma nõ intuendendum, to.4.361.D
mulieris aſpectus in concupiſcentia pro conſummata habetur fornicatione, to.4.361.D
mulieris nomine quæ in farina fermentum abſcondit, eccleſia intelligitur, to.5.779.A
mulieris Samaritanæ ſordes vnda Chriſti diluit, t.2.1196.k
mulieris peccatum, quomodo dignum veniæ fuerit æſtimatum, to.1.168.H
mulierem quomodo audire vir iubeatur, to.5.602.I
per mulierẽ, eccleſiæ gratia figuratur, t.5.601.G
mulierem ab alio dimiſſam ducens mœchatur, to.3.142.D
mulieres domi viros ſuos interrogent, to.3.287.L
mulieres quales ſe in eccleſia debeant exhibere, to.3.490.E
mulieres, fugientibus viris à monumento, ſola ne timerent admonitæ, to.3.283.L
mulieres vti veſte virili, lex prohibet, to.1.621.N.C
mulieres non debent relinquere ſeniores maritos, vt iuniores ſequantur, to.3.281.A
mulieres ſæpe incitamenta ſunt extorſionis à pauperibus, to.1.704.K
mulieres naturali iure viris ſubiectæ debent eſſe, to.3.627.I
mulieres copulatæ adoleſcentibus periclitantur, tom.1.281.A
mulieres tam boni, quàm mali primordia, to.2.28.H
mulieres ad prædicandum ineptæ, to.3.286.N
mulieres facilè nutant, to.3.283.H
mulieres duæ de puero apud Salamonem decertantes quid denotent, to.5.555.A
mulieres quomodo velatas eſſe conueniat, to.3.360.H
mulieres ſpecioſæ cur à Balac ſacrificiis adhibitæ, to.3.814 C
mulieres mobilitate magis animi, quàm prauitate peccant, to.3.84.k
mulieres quo tempore ad monumentum venerint, to.3.284.G
mulieres religioſæ ſequebantur apoſtolos & Chriſtum miniſtrantes eis ſumptus & ſeruitia, to.3.460.M
mulieres non debent in ornamentis orare, to.4.343.I
mulierum lugentium ſtultitia, to 5.730.G
mulierum inſolentia viris notantur, to.3.491.H
mulierum culpa per Ieſum ſoluta, to.3.286.N
mulierum quæſitis coloribus ora depingentium, deteſtatio, to 5.532.A
mulierum commoratio generat tentationes, tom.3.78.A
mulierum commercia vitanda, to.5.436.A
mulieribus audiendum, quàm loquẽdum potius, to.3.491.G
mulieribus etſi deeſt conſtantia, non deeſt tamen diligentia, to.3.283.H
muliebris ſexus infirmus, t.1.3.186.N
mulieribus an permiſſum vbique orare, to.4.341.E
multiloquium ſenectutis amicum, to.3.287.G
quæ nos mundant, to.2.1054.D
mundare nequit alios, qui ipſe eſt immundus, to.3 103.L
mundari, fides eſt credentis in Chriſtum, to.2.1133.O
mundati an egeant per pœnitentiam qui per gratiam ſunt mundi, to.4.355.I
mundus locus tenebrarum eſt, to.1.17.N
mundus hic eſt conſumendus per corruptionem, to.3.146.F
mundus eſt diuinæ operationis ſpecimen, to.1.7.K
mundus licet omnes includat, non tamen omnes ſeruat, to.3.271.I
mundus varios nobis gignit dolores, to.2.462.D
mundus Trinitatis opus eſt, to.1.27.M
mundus errorem tacitus ſignificat, to.3.663.L
mundus quot diebus ſit factus, to.3.140.O
mundus cui crucifixus, to.3.127.G
mundus diuinæ maieſtatis inſigne eſt, to 1.7.M
mundus Euphrati ſimilis, to.3.881.E
mundus hic inſtar deſerti, to.3.115.L
mundus hic vniuerſus ager eſt, to.3.271.H
mundus cum initium habeat, non poteſt eſſe coæternus Deo, to.1.3.M
mundus locus eſt afflictionis, to.2.1016.G
mundus totus fideli poſſeſſio eſt, tom.2.1048.M
mundus an rectè dicatur fermentum, tom.3.197 D
mundus eccleſiæ pedibus calcatur, tom.3.894.D
mundus primò per aquã deletus in futurũ igne eſt exurendus, tom.3.912.H
mundus ſanctis eſt contemptibilis, tomo 3.898.D
mundus per crucem Chriſti nobis eſt crucifixus & nos ipſi, tom.3.146.E
mundus non haberet gratiam, niſi eum vario cultu operator ornaſſet, tom.1.13.E.F
mundus totus in maligno poſitus, tomo 4.16.k
mundus non eſt conſors diuinæ ſubſtantiæ, to.1.4.G
mundus hic infidelis, tom 3.475.L
mundus hic à Chriſto pretio ſanguinis eſt redemptus, t.3.271.I
mundus hic noſter ex quattuor conſtat elemẽtis, to.3.139.M
mundus verbo factus, non per legem, tom.3.84.L
mundus ſpiritum veritatis non videt, nec agnoſcit eum, tom.3.50.A
mundus non eſt vel vnius diei infans, tom. 4.355.G
mundus fermentatur in lege, prophetis, & Euangelio, tomo 3.197.D
mundi recõciliatio apud Deum patrẽ facta eſt, per Chriſtum, to.5.947.F
mundi ratio carni cognata, t.3.424.G
mundi ſphæra deus eſſe dicitur, tom.1.4.M
mundi defectio ſecundum Chriſti aduentũ infert, tom.3.251.K
mundi tempus vniuerſum coram Deo velut dies vnus, tom.3.207.G
mundi ægritudo quæ, tom.3.252 E
mundi occaſum quæ præcedant, tom.3.252.E
mundi poteſtas & gloria penes Diabolum, to.3.73.F
mundi quæ ſunt, nihil ſunt, tom.2.824.E
mundi huius omnia vanitas vanitatis, tom.3.2.B
mundi opera tranſcendenda, vt Deum facie ad faciem videamus, to.3.149.O
mundi amatores animas ſuas quomodo diligãt, to.3.898.E
mundi præclara tria, tom.3.432.L
de mundi qualitate philoſophorum varia ſententia, to.1 10.E
mundi ornatus à luce exordium ſumit, to.1.16.M
mundi architectus Deus, tom.3.76.H
mundi opera mala, Ibid.
mundi retia, quæ, to.1.359.k
mundi perditionis cauſſa eſt idolorum cultus, to.3.307.H
mundi fabrica notitiam Dei prodit, tom.3.303.G
mundi fabrica mentibus noſtris incõprehenſibilis, t.1.19.K
mundi huius omnis corruptela, peſtilentia eſt, to.2.839.G
mundi ordinatio à Deo, opera verò eius à diabolo, to.3 76.H
de mundi creatione, duratione, ac vnitate, philoſophorum errores, to.1.10.
mundus hic Bethania, in quo Deo debemus obſequium, to.3.122.E
mundi fine ingruente diabolus plus ſæuit, tom.3.898.

mun di

mundi nexu ſolui eſt Chriſto ligari, t.2.1272.G
mundo morientes beati, to.3.911.K
in hoc mundo quod contemptibile eſt, pretioſum eſt apud Deum, to.2.1136.K
mundo exul quis dicatur, to.2.1179.G
intra hunc mundum non quaeritur Chriſtus, to.2.1277.D
mundum ſolus Deus fecit, to.3.47.G
mundum qui negligit, ab omni ſolicitudine ſoluitur, to.1.357.E
mundum gubernare non eſt minus, quàm creare, to.3.747.H
mundum in tres deos eſſe diuiſum, dicunt poëtæ, to.5.430.F
mundum hunc enauigare ſine Chriſto impoßibile, to.3.129.C
mundum ſe dicens, hoc ipſo quod hoc affirmat, inquinatur, to.4.355.D
mundos multos Philoſophi aſtruunt, t.4.117.C
mundos ſe dicunt Nouatiani, cùm ne infans quidem mundus reperiatur, to.4.347.K
munda ſunt omnia Chriſti beneficio, t.3.402.C
mundana promiſſa ſunt corruptiones, to.3.664.H
mundana omnia infirma, caduca corruptibilia, & vana ſunt, to.3.361.E
in munere neque ſeueritas dura, neque nimia remißio conuenit, to.5.493.H
munera non tam aſpicit Deus quam offerentis affectum, to.1.201.A
munera peccatorum accipere periculoſum, to.3.462.C
munera Dei quanta, to.3.143.L
munera magorum Chriſto oblata quid denotẽt, to.5.636.F
munera apud Deum quæ laudentur, to.5.637.I
munerum diuinorum menſura diſsimillima, to.4.49.E
munerum acceptio minuit arguendi poteſtatem, to.3.507.M
munimenta virtutis perpetua, to.2.878.D
muri Hieruſalem, qui, to.2.1065.C
murices inſigne dant regium, to.1.87.L
murmurare, quid, to.3.466.D
murmuratores perditi ab exterminatore diabolo, to.3.466.D
murus eſt anima ſancti, to.2.1364.G
muros ſuos habet eccleſia, ibid.
mus Elephanto terribilis, to.1.117.C
muſtela ſanguis pauimentum maculans, ſumma cura erat expiandum, to.3.376.M
muſtelam mortuam calcans immundus erat lege Moſayca, to.3.376.M
muta omnia audit Deus, to.3.489.E
mutationis expers eſt Deus, to.4.23.G
mutui, quæ, to.3.158.F
mutuum quibus dandum, to.3.107.I
mutuum donti an liceat recipere pignora, to.2.756.D
mutuo dato nihil inde ſperandum, to.3.107.I
myrrha ſepulturæ adhibetur, to.4.57.D
myrrha ſepultura mortuorum eſt, to.1.383.I
myrrha Chriſti ſepulturam denotat, to.1.180.I
myrrha cur Chriſto oblata, to.4.57.D
per myrrham paßionis vnguentum declaratur, tom.2.1314.A
per myrrham gratia reſurrectionis intelligitur, ibid.
muſca improbam calliditatem exprimunt, to.1.54.D
myſterium plus prodeſt, quàm miraculum, to.3.42.F
myſterium obſcuritatem ſignificat, to.3.501.E
myſterium reſuſcitationis Lazari quid denotet, to.1.13.B.C.
myſterium latens à ſæculis, apoſtolorum tempore reuelatum, to.3.657.E
myſterium aquæ, quam ex lacu Bethlem ſitiuerat Dauid, to.1.636.M, & ſeq.
miſterium Galilæum, quod, to.3.7.L
miſterium eccleſiæ in Rebecca repræſentatur, to.1.310.E.C
miſterium Chriſti diſcipulos ſuos per ſeminata in ſabbato ducentis, to.1.366.C
miſterium omne abſcondendum, to.1.285.F
miſterium trinitatis, to.1.133.E. & ſeq.
miſterium defectus & minutionis Lunæ, to.1.69.D
miſterium de Chriſto, quod, to.3.424.M
miſterium duorum fratrum, hoc eſt, Cain & Abel, to.1.173.E. & ſeq.
miſterium ſuper Salomone, & Regina ſaba, to.5.480.D
miſterium columbæ ad Chriſtum deſcendentis, to.5.804.C
miſterium octonarij numeri, to.1.536.I.K, & ſeq. copioſe.
miſterium maris rubri baptiſmo noſtro accommodatur, to.5.807.A
miſterium baptiſmi Chriſti, to.5.804.C
miſterium aquæ per Moyſen dulcis facta, to.5.807.B
miſterium incarnationis verbi Domini in adulterio dauidico latens ſcrutatur, to.1.655.I.K
miſterij opera an admiranda, tom.3.241.D
miſterij venditi culpa inexpiabilis, to.3.81.E
miſterio Chriſti & eccleſiæ nihil verius, t.5.633.M
miſteria Dñi mediante euangelio nobis manifeſtata, to.3.296.G
miſteria quando & quibus vult Deus reuelat, to.4.40.L
miſteria ſuperna ſcrutari non licet, to.4.61.F
miſteria ſunt occulta, to.3.20.H
miſteria dominicæ paßionis docet oratio ſancti Ionæ, to.2.1020.L
miſteria regni Dei noſſe quibus ſit datum, to.3.488.I
miſteria diuinæ cognitionis, oracula prophetarũ quaſi nubes obtexunt, to.2.863.A
miſteria diuina fide eruuntur, to.1.494.E
miſteria diuina vnde manifeſtentur, to.3.43.K
miſteria non reddenda ſed offerenda, to.3.82.C
miſteria diuina non egent humanis, to.5.744.
miſteria deteguntur quæ ſub Dauid & Bethabee adulterio, & ipſius partu latent, to.1.650.C. & ſeq.
ad miſteria cognoſcenda aurem noſtram aperit Dominus, to.2.1078.B
miſteriorum doctrina premenda eſt, to.1.186.E

LITTERA N.

NAaman leproſus, to.3.861.F
Naaman Syrus leprã aquæ ablutione mũdari poſſe non credebat, to.4.369.C
Naaman magnus in conſpectu Domini ſui & admirabilis facie, to.3.82.A
Naaman in iordane ablutus, & mundatus eſt, to.3.861.F
Naaſon pater ſerpentum interpretatur, to.1.370.A
S. Nabor martyr, to.3.194.D
naboth martyr pro vinea, tom.3.245.B
nabuchodonoſor admiratus ſapientiam Danielis, Deum eius verum Deum agnouit, tom.3.658.E
nabuchodonoſor rex Babylonis aſcendit in Hieruſalem, tom.3.67.I
nabuthe à patre veniens interpretatur, tom.5.582.E
naid commotio interpretatur, tom.1.684.M
nares ſimæ contra naturam eſſe videntur, tom.1.223.K
nares bino foramine antrum quoddam recipiendis odoribus præſtant, tem.1.128.K
antequam naſcamur, maculamur contagio, to.2.1058.H
naſci non prodeſſet niſi redimi profuiſſet, tom.3.33.E
natum ſecundum carnem, ſecundum carnẽ mori debebat, to.3.103.M
natiuitatis Adæ & Chriſti ſimilitudo, tomo 5.829.H
natiuitatis noſtræ progreſſus, tom.1.175.H
natiuitatis Chriſti & hominum diuerſitas, tom.3.282.D
natiuitati Chriſti omnia famulantur, tom.5.790.H
natiuitatem Chriſti antè ſcire meruit innocentia quàm poteſtas, to.5.791.C
in natiuitate domini proficit dies, to.5.789.L
in natiuitate domini omnia noua facta ſunt, tom.5.796.C
natalis domini ſol nouus dicitur, tomo 5.796.A
natalis Imp. magna feſtiuitate celebratur, to.5.792.C
natalem domini quis caſtè celebret, to.5.792.E.F.793.B
nathan in Chriſti genealogia propheticam exprimit dignitatem, tom.3.67.M
nathanaël verus Iſraelita, in quo dolus nõ erat, tom.3.375.H
natura humana ſine gratia qualis futura, to.4.15.I
in natura perditum non reſtituitur, niſi ab authore naturæ, to.4.5.D
natura non dimiſit merita liberorum, tom.1.96.O
natura, præcepti imperialis eſt interpres, tom.1.82.F
natura omnes æquales produxit, to.1.699.K.L
natura neſcit diuites quæ omnes pauperes genuit, ibid.
non natura ſed culpa delinquit, tom.2.943.I
natura nos docet abſtinere à peccatis & malo, to.3.307.K
natura opus Dei eſt, to.1.17.A
natura ipſa verecundiæ magiſtra eſt, tom.5.434.I
natura omnibus rebus gignendis ſucceſſus deſluos ſubminiſtrat, tom.3.142.D
natura proprio iudicio ſuum agnoſcit creatorẽ, tom.3.311.M
natura humana fictilibus vaſis comparata, to.3.519.M
natura bono diuiti comparatur, tom.1.216.L
natura nihil in homine imperfectum generauit, to.5.112.B
natura perfectè omnes partes corporis noſtri explicauit, t.5.434.H
natura noſtra in primi hominis præuaricatione vitiata, in deteriorem ſemper inclinat voluntatem, tom.4.3.L

natura ſatis diues eſt omnibus, to.5.1150.k
natura hominum prona eſt peccato, to.2.873.C
natura boni operis magiſtra eſt, to.1.454.C
natura maior eſt quam patria, to.1.621.C
natura imitationem neſcit, to.3.371.K
natura etiam inſenſibilis Chriſto iubenti ſolet obtemperare, to.4.376.I
natura quæ ſint impoſſibilia, to.4.118.B
natura concordante nihil debet videri incredibile, to.3.25.C
natura authoris ſui arbitrium, genitali ſingularum neceſſitudinum teſtatur affectu, to.2.1279.H
natura mater eſt omnium hominum, to.1.153 D
natura quatenus nobis cum Chriſto communis, to.3.287.G
natura vnumquemque ſexum ſuis induit indumentis, to.1.621.C
natura in filiis Adam talis non eſt, qualis in ipſo eſt principaliter inſtituta, to.5.1167.A
natura non eſt vehementer ad diligendum, quã gratia, to.3.426.A
natura omnia omnibus in commune profudit, to.5.444.C
natura ſuum habet contagium, to.2.1058.F
natura virginitatem ſuis non incluſit legibus, to.5 529.G
natura habet ſuos vſus, & ſenſus domeſticos, tom.1.114.D
naturæ diuinæ cõſortes nos fieri iubet D. Petrus, tom.4.70.F
naturæ curſus non eſt detorquendus in periculũ voluptatis, to.5.70
natura vis facienda, & quare, to.3.213 A
naturæ conditio ad nutum Chriſti poteſt mutari, to.4.29.E
naturæ potentia eſt vt terribilia aliis, aliis meticuloſa ſint, to.1.117.C
naturæ inſpiratio, vera pietatis magiſtra, to.1.86.C
naturæ communitas animi virtute ſuſtentanda, to.1.409.A
naturæ munus induſtria exequendum, to.3.153.C
naturæ hominis duæ, to.3.44.M
naturæ humanæ non eſt conſors, qui non eſt conſors periculi, to.3.129.D
naturæ qui modo & quatenus indulgendum, tom.3.203.G
naturæ ius non ſufficit Chriſtiano, quod habet commune etiam cum peccatoribus, to.3.107.K
naturæ nil magis conſentaneum quàm naturæ iunare conſortem, to.3.166.F
naturæ peccatum omne aduerſatur, to.2.847.I
naturæ bonum omnibus ineſt, to.1.226.K
naturam induit Chriſtus, to.3.113.A
naturam violat, qui alteri nocet ſui commodi gratia, to.5.505.k
naturam nemo poteſt mutare, niſi qui naturæ dominus eſt, to.5.801.G
naturam vincit inſtitutio, to.1.192.I
naturam noſtram culpa infecit, to.1.644.I
ſecundum naturam magis quàm contra naturã eſt inter re, to 5.738.I
naturam repertam affirmant Philoſophi, to.3.141.D
naturam non repertam, ſed factam, to.3.141.D
vltra naturam quod eſt de authore Deo eſt, tom.5.528.E
naturam formare nobis non poſſumus, to.2.897.A
naturalem vſum in nõ naturalem mutare, quid ſit, to.3.305.F
naturalia omnia pulchra ſunt, to.5.461.I
nauis nauigantis ſemita non ſunt conſpicua, tom.4.141.D
nauis typus eſt eccleſiæ, tom.3.87.
nauis eccleſiæ deſcriptio, ibid.
nauicula Petri, quam Chriſtus turba oppreſſus aſcendit, quid denotet, to.5.787.F
naues duæ piſcibus onuſtæ in euangelio quæ intelligenda, to.3.89.B
nauibus luxurioſi aſſimilantur, to.1.688.L
nauigans meticuloſus, to.3.77.B
naufragium nõ timet qui eſt in terra, to.3.77.B
nautarum audacia pro lucro modico, to.3.361.B
naZarenus à quo primum dictus Ieſus, to.3.84.M
naZaræi capilli non ceſuri, to.3.253.C
naZaræorum nomine, abſtinentium continẽtiũque vita ſignificatur, to.1.602.E
naZareth indigna in qua Chriſtus operaretur, cum digna fuiſſet in qua conciperetur, tom.3.80.F
neceſſitas peccandi nemini imponitur, to.1.205.A
vbi neceſſitas imponitur caſtitati, authoritas datur libidini, to.5.530.H
neceſſitas fidem non habet, to.3.510.A
neceſſitatis cauſſa eſt dominatus, t.3.501.B
neceſſitate preſſis Deus præſidia ſua nunquam denegat, to.3.507.H
in neceſſitate, diſpenſationis eſt obſequium, tom.2.840.H
neceſſitates fratrum ſuas faciens, ſimplex eſt in charitate, to.3.528.I
neceſſitatibus omnibus, ſalutis neceſſitas præferenda eſt, to.5.852.E
neceſſitudini corporis præſcriptorum cæleſtium forma à Chriſto prælata, to 3.128.M
necromantica artis vis & poteſtas, to.3.904.I
negatio quãdoque magis confirmat, to.3 460.H
negligens lubrico vitæ iſtius curſui ſimiles, to.1.254.A
negligens operarius Domini maledictus, to.3.393.A
negligenter Deus deſerere conſueuit, to.2.1220.G
negligentia parentum cur infantes obſit, to.1.342.E
negligenter actum, nullum habet effectum, tom.3.642.D
negotiatores terræ ex bono quod faciunt laudari cupiunt, tom.3.931.K
nehemias à rege Perſarum inſtaurãde in Iudæa templo, præfectus, to.5.519.F
neomeniæ ſunt menſium initia celebrata à Iudæis, to.3.661.E
neophytus prohibetur ordinari, to.5.1145.M
nephthalim latitudo dicitur, to.1.522.A
nequitiæ fructus areſcunt ſublato malitiæ ſemine, to.5.307.M
nequitiæ affectus inuidiam parit, & homicidia, contentionem, & dolum, to.3.307.H
neronis perſecutio, to.3.871.G
neronis crudelitas quomodo confuſa, to.4.39.H
neruus ſunt ſenſuum ſingulorum organa, tom.1.128.G
nicodemus magiſter in Iſraël, to.3.281.E
nicodemus ob metum occultè Chriſtum colebat, tom.3.153.F
nicodemus cur nocte veniſſe dicatur ad Chriſtũ, tom.3.282.A
nicodemus Chriſtum ſepulturæ tradidit, tom.3.251.D
nicolaitæ inuicem more beſtiarum commiſcebãtur, t.3.814.D
nicolaitæ nuptias deteſtabantur, tom.3.814 D
nihil niſi Honeſtum expectandum, tom.5.506.K
nilus effuſo Ægyptum ſtagnat flumine, tom.1.25.C
nilus tempore verno exundat vt iacendis ſeminibus terra molleſcat, tom.1.234.E
niniuen triduo ſubuertendam prædictum, to.4.392.M
niniuitæ ſibiipſis ieiunium indicunt, tom.4.393.C
niniuitæ ieiuniis, & aliis pœnitentiæ operibus iram Dei euaſerunt, to.2.1419.k.L
niniuitarum humilis confeſſio ſententiam iã dictam prolatamque deleuit, tom.4.392.L
nobilitamur omnes in Chriſto, tom.1.597.C
qui veri nobiles, tom.2.1299.k
nobiles cur nõ electi à Chriſto ad Apoſtolatus officium, tom.3.100.M
nobilitas in ſola virtute eſt, t.1.649.E
nobilitatem fides, non dignitas affert, tomo 5.577.L
in nobilitate non eſt gloriandum, tom.1.711.L
qui alteri nocet, violat naturam, tom.5.505.K
nocendi ſtudioſi, impij, tom.3.882.B
noe domo excepta, cæteras omnes vna impietas diluuij tempore prophanauerat, tom 4.35.I
noe diuinus ſeminarium omnium populorum, to.4 36.H
noe filij tres, to.3.150.C
noe quaſi in prandio inebriatus, tomo 3.207.H
noe & Adæ comparatio, tom.1.257.C
noe à filiis nudatus, tom.3.130.C
noe cur coruum de arca emiſerit, tomo 3.843.D
noe cur primùm vineam plantauerit, tomo 1.257.F
noe in diluuio ſolus iuſtus repertus, tomo 3.400.
noe quietis directio dicitur, tom.1.142.F
noe iuſti merito domus eius in diluuio ſeruatur, tom.1.229.C
noe arcam conſtruendo, eccleſiam præfigurauit, tom.3.842.B
noe ebrietas, to.1.673.F
noe cur poſt 7. dies rurſus columbam emiſerit, tom.1.243.G.M
noe gratiam Chriſti in typo arcæ figuratam, ſpirituali cognitione præſenſit, tomo 3.58.D
noe ad renouandum ſemen hominum reſeruatus ſuit, tom.1.215.L
noe vita, mores, & geſta, tom.1.215.L
noe latine iuſtus vel requies dicitur, tom.1.216 G
noe cur in Chriſti genealogia relatus, tomo 3.67.M
noe cur columbam reuertentem manu exceperit, to.1.242.F
noe non auctor eſt vitium, ſed cultor, ibid.
nolentis nulla eſt virtus, tom.4.45.B
nomen quid ſit, tom.2.995.M
nomen Chriſti quomodo ſancti norũt & ignorant, tom.3.936.M
nomen quod ſuper omne nomen eſt, quod ſit, to.3.64.E
nomen ſuum cur vbique Paulus contra vſum omnium Epiſtolarum præmiſerit, tomo 3.505.B

nomen

nomen Domini laudandum, tam in verbo, quàm in opere totius noſtræ conuerſationis, tom 3. 668.K
in nomine Chriſti omnes actus noſtri derigendi ſunt, tom.2.1444.L
nomina Chriſti an vnda, to.4.55.L
nota ſari ſuperfluum eſt, to.3.675.K
notitiam habere omnium, ſuperat humanitatẽ, tom. 3.434.B
nouatianus inuidus à gratia redemptionis excluſit peccatores, tom. 4.363.k
nouatianus in ſchiſma verſus, ad perditionẽ ſui hæreſis inuenit, to.3.483.k
nouatiano non parua fuit ſcientia, to.3. 483.k
nouatianus ob amiſſum epiſcopatum, dolore ſuccenſus, ſchiſma compoſuit, to.4.364.k
nouatianus omnibus veniam delictorum interclusit, to.4.349.B
nouatiani & Donatiani baptiſmum ſibi vendicant, tom.3. 420.I
nouatiani ſe mundos appellant, to.4.347.k
nouatiani non ſunt ſpiritus Dei, to.4.365.A
nouatiani eccleſias non habent, to.4.364.I
nouatiani intellecti per Leuitam & ſacerdotem, ſauciatum ab latronibus prætereuntes, to.4. 352.L
nouatiani cæterique hæretici partem cum Chriſto non habebunt, to. 4.353.O.E
nouatianorum refutatio, to.4.348.H
nouatianorum falſitas teſtimoniis Dauidis & Pauli reprobata, to.4.359.H
eccleſia noua veteri velo ſciſſo, fidei ſuæ ſuſpendit vela, to.3.279 H
nouum veteri non congruit, to.3.95.I
noua omnia quæ Chriſtus non docuit iure damnanda, to.5.559.B
nouis vtribus noua vina immittenda, to.3.96.K
nouiſſimum nil habet vltra, tom.3.23.H
nox eſt quibus Deus ſe denegat, to.2.1180.K
nox tenebroſam intelligentiam denotat, tom.1. 249.O
nox eſt omnibus quibus nõ eſt perfecta ſecuritas, tom. 2.1180.I
nox veterem hominem ſignificat, tom.3.399.I
nox tempus tentationibus habile, tom.2.1196.L
nox ad quietem corporis data eſt, to.1.19.G
nox tempus pænitabile eſt, to.2.1197.A
nox dicitur vmbra terræ, tom.1.61.C
noctu ſiunt illicita, tom.3.399.C
noctua cur inoffenſos volatus in nocte exercet, tom.1.102.E
noctuis qui ſimiles, Ibid. F
nubat, qui ſe nequit continere, to.3.85.O
nubere præſtat, quàm vri, to.4.361.A
nubere in Domino quid, to.3.457.A
nubere verbum à nubibus dicitur, tom.5.584.A
nubere coacta mulier, vt frater defuncti ſemen excitet, tom.3.248.L
nubes quomodo Chriſtum ſuſcepiſſe dicatur, tom.5.863.O
nubes, in quibus venturus eſt Chriſtus, quales futuræ, to.3.258.B
nubibus cælum tegitur, to.3.258.B
nudari melius eſt cum eccleſia, quàm veſtiri cum ſynagoga, tom.1.653.F
nudari caueamus, ſicut & Adam mandati cæleſtis cuſtodia nudatus eſt, to.3.165.A
nudatio ſapientis gemina eſt, tom.1.258.E
nudatio Bethſabee quid ſignificet, to.1.631.M
numerus ternarius, cur toties in ſacris litteris repetitus, to.4.87.H
numerus quadragenarius myſticus in factis, tom.3.73.B
numerum ſacrum quid deſignet, to.3.39.O
numerorum myſterium in generationis Chriſti enarratione, to.3.56.L
numerorum liber cur ſic vocetur, to.1.591.I
nummus eſt ſcriptura, to.3.243.H
nummularij, qui, to.3.242.F
nummularij an à templo omnes excludantur, to.3.243.G
nummularij aliqui boni, to.3.243.O
nummulariorum menſa euerſa, to.3.243.K
nummulariorum contractus à templis arcendi, to.3.242.B
nunciare quid, tom 3.755.O
nuptiæ primæ à Deo inſtitutæ, ſecũdæ verò permiſſæ, to.3.457.B
nuptiæ ſecundæ carent gloria, to.3.457.B
nuptiæ debent fieri inter eiuſdem religionis homines, to.3.457.A
nuptiæ ſæpius repetitæ, non probantur, tom.5. 643.O
nuptiæ ſpiritales ſunt verbi & animæ, to.2. 364.H
nuptiæ vnde dictæ, tom.1.310.C
nuptiæ ſecundæ cur permiſſæ, to.3.457.B
nuptiæ coactæ malos plerumque euẽtus ſortiuntur, to.3.457.A
nuptiæ bona quæ, tom.3.121.B
nuptiarum primarum ſollennis benedictio, to.3.457.B
nupta quæ mundi ſunt cogitat, t.3.200.L
nutare eſt infirmorum, to.3.255.O
nutrix luxuriæ auaritia, to.3.932.I
nutrimentum animæ, quod, to.3.849.B
nutus eſt quidam ſupremus morte voce ſuppreſſa, nutus ſermo morientium, to.3.18.B
nucis nomine amaritudines intelliguntur, t.1.369.B

LITTERA O.

OBediens Deo cui ſimilis, to.3.109.C
Obedientia præceptis diuinis debetur, tom.1.151.I
Obedientia ex humilitate naſcitur, tom.1.651.k
obedientia Chriſto non diminuitur, ſed corporis fuit, to.1.651.k
Obedientia erga Deum neceſſitas, to.3.768.M
Oblatio multorum ſimul expectanda in manducatione corporis Dominici, to.3.975.M
Oblatio recta requirit rectã diuiſionem, t.4.35.k
Oblationis commendatrix eſt humilitas, to.1. 716.H
primus Oblationis Caim defectus explicatur, tom 1.182.F
ſecundus Oblationis Cain defectus explicatur, to.1.188.H
Oblationem atque orationem oportet non confuſam eſſe, to.1.202.A
in Oblatione Cain duplex culpa inuenitur, tom 1.182.F
Oblationum pars olim ſacerdotibus debebatur, tom.3.461.B
Obliuiſcimur dominum, cũ noſtri obliuiſcimur, tom.1.183.I
Obſecratio plurium an ſufficiat pro remiſſione peccati, to.4.365.E
obſequium voluntarium acceptius quã coactũ, tom.5.886.E
Obſequia cuique ſua pro perſona & meritis ſunt refundenda, to.3.525.D
obſtetrices virginũ inſpectioni non adhibendæ, Ibid.
occulta ſapientia Dei curioſius non ſunt inueſtiganda, tom.2.791.H.I
occulta Dei non ſunt ſcrutanda, tom.4.16.M
occultã ſapientiã nemo poteſt comprehendere ſine vero Ieſu, to.2.1041.E
occulta cordis quomodo prophetis innoteſcant, tom.3.44.K
octauus dies reſurrectionis, myſterium ſignat, tom.5.1119.B
octogenarius numerus myſticus, to.3.102.A
octonarij numeri myſterium, to.1.536.I.K. & ſeq. copioſè.
oculus ſcandalizans eruendus, to.3.142.D
oculus mundi eſt ſol, to.1.58.O
oculus nihil delinquit, to.2.1286.E
oculos interiùs ad ſuperna erigendos vt verè ſapiamus, to.3.167.K
oculus meretricis laqueus eſt amatoris, tom.4. 362.B
oculus ſuppliciorum quomodo dicitur, tomo 2. 1286.A
oculus cordis ſupprimat quod viderit carnalis, tom.4.361.O
oculi in carne quadam velut ſydera, tomo 1. 126.A. & 222.B
oculi ſpeculatores noſtri ſunt, Ibid.
oculi eccleſiæ duo ſunt, to.2.1291.k
oculi ictus quid ſignificet, tom.3.501.C
oculi noſtri retia ſunt noſtra, to.4.362.B
oculi Dei, lux ſunt, to.2.882.D
oculorum cuſtodia quomodo ſeruanda, tom.4. 360.H
oculorum vt neceſſarius & iucundus vſus, ita & decora ſpecies, tom.1.223.G
oculos leuare quid ſit, tom.3.101.D
odiſſe idem quod nolle, tom.4.2.B
odibiles & Deo & hominibus qui, tom.3. 307.H
odor mortis, quis, tom.3.513.O
odor bonus Deo, quis ſit, tom.3.513.B
odor notitiæ Dei cur in Chriſto dicatur, tom.3. 512.M
odoratus obiecta, tom.3.932.L
offendiculum non eſt pietatis vbi legis impletur mandatum, tom.3.128.M
Offendicula ſeminantes declinandi, tomo 3. 413.O
Offendicula fratribus non ponenda, Tom.3. 402.B
Offenſio, vide ſcandalum,
Officium eſt per quod dignitas conſtat, tom.3. 479.L
Officium vnde, to.5.426.C
Officium duplex eſt, to.5.428.G
Officium primum, eſt linguæ moderatio, to.5. 427.L
Oris officium, quod, tom.1.128.E
Officium in tres partes diuiditur, Ibid.
Officij menſura ſemper eſt ſeruanda, tomo 5. 427.M
Officia ſibi congrua ſtudendum, to.5.459.F
Officia in ſocietatem humani generis conferenda, to.5.467.C
officia alia prima, alia media, tom.5.503.A
officiis noſtris inuicem egemus, to.3.391.L
Officiis cunctis præſcripta eſt forma viuendi, to.5.781.G
Olea fidei, oleaſter perfidiæ ſimilis, tom. 3. 387.L
Olea indumentũ ſuum ſemper ſeruat, t.1.55.G

Olea correptionis inſigne eſt, to.1.143.k
Olea pacis indicium eſt, to.5.535.A
Olea cerui ſanitatem adfert, to.1.43.k
Oleaſter natura eſt agreſtis & infructuoſa, tom.3.387.L
Olea folia locuſtas ab ægritudine liberant, to.1.43.E
Oleum lætitiæ, quod, to.3.749.F
Olera quibus manducanda, to 3.70.
Olera quibus conueniant, to.3.137.F
Oleum apibus ſuperfuſum eas necat, to.1.100.L
Omnis cum dicitur, nullus excluditur, tom.4.357.D
Omnipotens vnde agnoſcatur Chriſtus, tom.3.163.k
Omnipotentia eſt, & patris, & filij, to.4.78.C
Onera inuicem alter alterius portare debemus, to.3.394.B
Onias pro Heliodoro orauit, to.5.498.I
Onus nullum eſt grauius quàm peccatorum ſarcina, tom.2.1430.D
Operari volens quomodo ſe præparet, to.3.631.H
Operari, & poſſe operari, differunt, tom.4.32.G
Operandum eſt ſex diebus, to.3.193.B
Operantes bonum non ſolum ſecundum propoſitum diuinum, verum etiam ſua merita coronantur, tom.4.52.I
nullus operator operis ſui curam negligit, to.5.430.D
inter operatorem terræ & agricolam, quæ ſit differentia, to.1.257.D
operarius omnis bonus, manus Chriſti eſt, to.5.708.A
operatio diuina ſtudia pietatis infundit, to.2.1063.k
operatio animæ & corporis non confundenda, tom.1.385.C.D
operatio voluntati Dei non præcurrit, to.1.4.H
operatio diuina nihil errat, to.2.1017.A
operationis diuinæ effectus ſenſum temporis præuenit, tom.1.4.H
operationis diuinæ organum eſt populus, tom.1.32.L
operationis mundi & circuitus atramentarij cõparatio, to.1.5.A
operationes noſtræ bono commendantur affectu, tom.1.410.A
operationes ſpontaneas, nõ coactas probat Deus, tom.2.1250.E
in operatione perfectio vitæ noſtræ conſiſtit, tom.1.416.F
operatione vna eademque viuificat Chriſtus & extinguit, to.2.1398.B
operationum diuiſiones ſunt, idem tamen Deus operatur omnia in omnibus, to.3.4.D
operationum Dei nulla diſtantia aut diſcretio inuenitur, to.3.4.F
operationum noſtrarum arbiter eſt Deus, tom.2.895.G
operationum plurimarum ſolertes miniſtros habet Dominus, to.2.1163.I
opus contra ſuum authorem queri nequit, to.3.574.A
opus malum triſtitiam habet comitem, tom.3.510.B
opus Dei qui facit negligenter, maledictus eſt, tom.1.609.F
opus virtutis deteſtatur luxurioſus helluo, to.1.550.C
opus Dei qui adulterat, graue crimen admittit, tom.1.112.B
opus ſuum Dominus probare magis quàm damnare conſueuit, to.2.1313.A
opus pretioſiſſimum Dei ſumus, tom.2.1210.F
opus omne in ſigno ſaluatoris agere debemus, tom.5.838.I
opus ſuum ignorare non poteſt artifex, tom.5.431.I
opus Dei naturæ eſt, tom.1.17.A
opus bonum eſt fructus bonæ conſcientiæ, to.2.833.C
opus Dei præproperam feſtinationem exigit, to.1.609.E
operis claritas magis, quàm generis nobilitas eſt exoptanda, tom.3.42.E
operis noſtri fundamentum Chriſtus eſſe debet, tom.2.943.K
opere magis quàm verbo ſuadetur, tom.3.693.C
opere explenda ſunt, quæ verbis docentur, to.3.693.B
opera ſanctorum inſtar lilij ſplendent, tom.2.1149.A
opera hominum loqui, verbum eſt otioſum, tom.2.1359.L
opera bona alunt animam, to.3.849.C
opera Dei impigrè exequenda, to.3.393.A
opera tenebrarum, quæ, tom.3.399.I
opera bona ala noſtra ſunt, to.5.574.H
opera Dei magnarum ſunt ſigna virtutum, tom.2.1032 H
opera carnis qualia, to.2.1433.B
opera præuaricantium Dei mandatum, ad conſummationem gratiæ peruenire non poſſunt, tom.2.1039.k
opera nos non iuſtificant, tom.1.404.L
opera corporis, quæ ſint, tom.1.385.C
opera muliebria viro deformia, to.1.622.C
opera patris eadem & filij, to.4.140.H
opera frequenter filiorum nomine ſignificãtur, tom.2.821.B
opera legis, quæ, to.3.376.L
opera relinquenda ſunt quæ bonis fructus habere non poſſunt, to.1.195.M
opera bona à Deo profecta ſuas quoque habent remunerationes, tom.3.830.B
opera Domini, quæ, to.3.393.B
opera lucis palam fiunt ſine timore, to.3.625.A
opera charitatis, quæ, to.3.843.A
opera bona perficiunt ſanctos, to.3.857.B
opera tenebrarum latent, to.3.625.A
opera nulla tam præclara, vt ipſis gratia Dei debeatur, tom.4.13.C
opera in ſtatera ſingulorum penſantur, tom.2.1342.C
operum bonorum merita an Dei prouidentia reddat irrita, to.4.50.E
operum bonorum ſpecioſa fœcunditas, tom.1.367.M
operum bonorum mercedis promiſſio, t.3.669.E
operum fructus quomodo poſſint haberi, tom.3.642.D
operum bonorum effectus & ſufficientia vnde monſtretur, to.4.12.D
operum bonorum fundamentum quod, to.2.1357.F
operum quemque ſuorum merces comitatur in æternum, tom.3.911.M
operum bonorum proprium, to.1.17.D
operibus bonis lucentes tantum cum ſponſo manebunt, tom 3.765.E
operibus bonis intenti ſæpius ſupplantantur, tom.2.1135.I
operibus bonis ſtudere proximum eſt religioni diuinæ, to.3.298.C
operimenta animæ, quæ, tom.1.258.B
opinio ex infirmitate noſtra eſt, tom.1.387.G
opinio noſtra infirmitatis veritati contraria, tom.1.386.F
opinio noſtra ipſa ſibi legem facit, tomo 1.151.I
opinio mortis, morte ipſa terribilior, tom.1.386.E
opium internorum viſcerum dolores ſedat, tom.1.44.I
oppreſſio quorundã à fidelibus non facit vacillare perſecutationes damnat, tom.3.306.D
opprobrium ſuſtinere magis prodeſt quàm refellere, to.2.942.D
in opprobrium tradimur aduerſario cũ peccamus, tom.2.941.B
opprobrium interdum prodeſt, t.2.941.D
opprobrium Chriſti omnibus diuitiis præferendum, to.2.1186.C
opprobrium crucis virtus Dei atque ſapientia eſt, tom.1.199.G
opprobrium Chriſti theſauris Ægypti pretioſius, to.2.441.B
opprobrium Chriſti, gloria Dei eſt, tomo 2.1159.G
opprobrium Chriſti, ſalus eſt vniuerſorum, Ibid.
opprobrium Chriſti mundi redemptio eſt, Ibid.
opprobrio Chriſti noſtro auferuntur opprobria, Ibid.
orare clauſo oſtio quid ſit, tom.4.342.C
orare ſpiritu & mente qualiter contingat, to.3.487.G
orare quæ liceat, tom.3.363.k
orare quis dicatur aſſiduè, tom.3.835.A
orare in ſpiritu, quid ſit, to.3.631.I
orare in carne, quid, tom.3.631.E
orare debemus quæ diuina atque cæleſtia ſunt, tom.2.1323.L
orare pro peccato non debemus, Ibid.
orare ſine intermiſſione affectu poſſumus, tom.2.1325.A
orare manibus ad cælum eleuatis cur præcipimur, to.5.856.A
orare maximè debemus cũ aliquibus vrgemur aduerſis, Ibid.
orare homo ſemper debet, t.2.1329.C
orare debemus quæ æterna ſunt, non quæ caduca, tom.2.1323.L
orandum pro omnibus, tom.4.9.B
orandum cur ſemper, tom.3.380.G
orandum quomodo ſit, tom.4.337.D
orandum eſt ſine ira & diſceptatione, tomo 1.187.M
orandum eſt in omni loco, to.1.187.M
orans in ſilentio fidem defert, confitendo Deum cordis ſcrutatorem, tom.4.342.B
orans noctu mutuos tres panes ſuo petiit eſt, voto, to.3.168.I
orans benè aſcendit in montem, atque à terrenis ad ſuperiora progreditur, t.3.100.G
oranti quid cogitandum, to.4.343.I
orantis aut prophetantis non eſt velandum caput, tom.3.471.I
orantes non debent hypocritis aſſimilari, tomo 3.11.M
orantium quotidie, nec tamen vitam emendãtium malitia, tom.3.834.B
de orantibus duobus congregatis Matth.18. diuerſorum diuerſa ſententia, to.3.199.G
oratoris cauti & prudentis, quod ſit, tom.4.343.M

oratio

Oratio quæ facit peccatum, to.3.99.M
Oratio mulieribus & viris communis, tom.4.342.E
Oratio infirma cui negatur effectus, to.3.363.k
Oratio peccato graueſcit, to.2.1356.E
Oratio peccato longe fit à Deo, Ibid.
Oratio Dominica perfectiſsima, to.5.598.k
Oratio cõmendatur placiditate animi & tranquilitate, Ibid.
Oratio omnibus momentis deferenda, to.3.168.I
Oratio bona dum abſit iniuſtitia, tom.3.11.M
Oratio impedit tentationes, to.3.263.G
Oratio non debet eſſe prolixa, to.3.514.B
Oratio plena diſciplinæ, to.2.1158.O
Orationem volare facit bona vita, to.2.1356.H
Oratio funebris de obitu Valentiani Imp. to.5.695.E
Oratio ſancti nubes penetrat, to.2.790.F
Oratio noſtra non eſt diuulganda, tom.1.186.D
Oratio ſingulos quoſque Dominicæ paſsionis articulos complectens, tom.5.687.C
Oratio quid continere debeat, to.4.343.L
Oratio humiliantis ſe quam habeat virtutem, tom.4.393.E
Oratio aſsidua impedit tentationes, to.4.46.O
Oratio quomodo Deo offerenda ſit vt ei placeat, tom.1.185.F
Oratio Pharisæi cur reprehendatur, publicani vero prædicetur, to.1.186.A
Oratio cur ſecretò potius, quàm cum vociferatione ſit facienda, to.4.342.D
Oratio crebra nos Deo commendat, tom.5.550.I
Oratio ab omni flagitioſa cupiditatis incendio vacare debet, tom.2.1351.L
Oratio bona cum miſericordia, tom.5.598.I
Oratio bona quæ ordinem ſeruat, Ibid.
Oratio à Dei laudibus eſt inchoanda, Ibid.
Oratio bonum eſt ſcutum, to.5.703.A
quæ Oratio ad Deũ non perueniat, to.2.1323.L
oratio ſancta omnem humiliat ſuperbiam, tom.3.871.O
oratio ſancta vniuerſam deiicit vanitatem, Ibid.
Oratio cum verecundia & ſobrietate proferenda, tom.5.433.I
oratio euolat vſque ad Deum, to.3.919.O
oratio funebris D. Ambr. de exceſſu fratris ſui, tom.5.711.
oratio ſubeunda eſt media nocte, tom.2.1197.D
oratio peccata tegit, tom.2.974.B
Oratio ſancti Ionæ Dominicæ paſsionis docet myſteria, to.2.1020.L
oratio de fide reſurrectionis, to.5.727.C
orationis dominicæ expoſitio, to.4.337.O & 344.O. tom.eod.
orationis potentia mira eſt, tom.1.601.E
orationes noſtræ infirmitas ignorantiam noſtrã declarat, to.3.363.L
orationis Eliſæi vis & efficacia, to.1.722.B
orationis vigilantia quid præſtet, tom.3.649.C
orationis aſsiduitas eam Deo manifeſtat, to.3.649.O
orationis importunitas extorquet quòd petitur, tom.3.118.E
orationis humillima verecundia temperat comminantis intentionem, tom.4.392.k
orationis locus, to.4.341.B
orationi inſtandum vt vitia euitentur, to.3.670.B
orationi cur immorandum, to.3.393.B
orationi debet abeſſe veſtium magnificentia, tom.4.343.I
orationem non affectus, ſed ratio promat, to.5.424.G
in oratione cauenda elatio, to.1.187.H
in oratione non clamor, ſed ſyncerus affectus deſideratur, tom.1.187.I
orationes an ſint irritæ ſi ex prouidentia conſiſtat electio, to.4.50.E
orationibus nequiſsimi quique ſpiritus ſuperantur, to.3.95.k
orationes ſanctorum armis valediores, tom.1.722.O
orbis duplex, to.3.257.F
ordo ſermonis quærendus eſt, to.2.922.B
ordo tempus & numerum plerumque exigit, tom.1.535.L
ordo ſi naturalis confunditur, neceſſe eſt ſequatur interitus, to.1.248.M
ordo meritorum in reſurrectione diſtinctus, tom.5.743.M
ordo poſtulat vt à paruis ad magna veniatur, tom.1.597.D
ordo ſeruandus eſt, to.1.141.B
ordo vitæ, quis, tom.5.459.C
ordo in decoro obſeruandus, tom.5.435.D
ordo nominum non idem qui eſt naturæ, to.1.175.k
ordo erit diuerſus claritatis & gloriæ, ſicut erit ordo meritorum, to.1.392.G
ordo quietis eſt quia eſt ordo reſurrectionis, tom.1.392.G
ordinis verborum an in ſacris habenda ſit ratio, to.4.131.K
ordine nihil pulchrius, to.2.1388.k
in ordine ſuo vnuſquiſque primitiæ Chriſti, tom.1.392.G
ordines eccleſiaſtici gratias habẽt, non proprias, ſed ordinis, per ſpiritus efficaciam, tom.3.476.B
ordinibus omnibus in eccleſia Dei æqua eſt dimenſio, to.3.246.A
ordinata omnia à Deo, to.3.396.M
ore confeſsio fit ad ſalutem, tom.3.88.K
ore noſtro iuſtificabimur, Ibid.
origo omnis a Deo, to.3.651.G
originis macula virtutem non impedit, tom.3.63.H
origine rerum intellecta ipſa quoque facilius percipiuntur, tom.3.294.B
os peccatoris Deus claudit, to.2.1064.H
os iuſti Deus aperit, Ibid.
os loquitur ex abundantia cordis, tom.3.109.C
os iuſti tributum Chriſti eſt, tom.1.80.H
os Eroth vicus eſt & ſuburbium Magdali verſus mare rubrum, tom.1.597.C
os Eroth, os nobilium interpretatur, Ibid.
os iuſti quod ſit, tom.2.895.L
oſanna quid ſit, tom.3.242.B
oſoribus noſtris benefaciendum, tom.3.106.E
oſculum inſigne charitatis, to.4.378.B
oſculum amoris mutui indicium, tom.3.123.L
oſculum prodit affectum amantis, tom.3.265.B
oſculum verbi, lumen eſt cognitionis ſacræ, tom.1.351.H
oſculum pignus eſt charitatis, to.3.123.L
oſculum amicitia fida firmatur, tom.2.950.O
oſculum pietatis & charitatis eſt pignus, tom.1.129.E
oſculum ſacra pacis inſigne eſt, tom.2.950.D
oſculum pacis ſancta inſigne, to.4.370.B
oſculum Dei quale, tom.1.351.I
oſculo fides ſancta ſignatur, to.2.950.D
oſſa virtutes dicuntur, to.2.1060.k
oſtio Chriſtus ſignificatur, t.3.825.B
oſtrea plenieres creſcente luna, to.1.69.B
oſtreis pretioſam margaritam natura infixit, tom.1.87.k
otioſorum intentio, quæ, tom.3.699.E
otioſis nobis omnia an deferantur, tomo 3.206.E
otioſos ne nos deprehendat Dominus, prouidendum, tom.3.256.M
ouis perdita in Adam, leuatur in Chriſto, to.3.204.G
oues bonæ quæ bonorum patrum operum fidei ſacræ non degeneres edunt, tom.1.425.B
oues Chriſti, quæ, tom.4.25.A
ouile omnium ſancta eſt eccleſia, tom.3.825.B

LITTERA P.

PAcis nuntius præferendus, to.3.162.C
pacis inſigne quod ſit, tom.4.370.B
pacificus, quis ſit, tom.3.395.H
pacificus alius fert pacem, tom.3.103.L
pacificus nullum lædit, tom.3.395.I
pædor matrimoniorum commeatuum Italicis ſubſidiis fidus vector, tom.1.25.C
quod pædagogi paruulis, venena ſic ſunt hominibus, to.1.117.E
pædagorum officium, tom.1.117.E
pagani blaſphemi in Deum, tom.3.840.B
pagani in tenebris myſtica ſua celebrantes in ſpelea, illuduntur, tom.3.625.A
pagani eccleſiæ perſecutores, tom.3.876.I
paganorum Dij multi, tom.3.944.L
paganorum ſacra, quæ, tom.3.304.M
paganorum Dij ſol & luna, to.3.457.O
paganorum Dij terra, tom.3.467.I
palæſtini multos per annos ſubditum populum Hebræorum habuerunt, tomo 5.1102.k
palma virens ſemper manet, tom.1.55.G
palma defertur Chriſtianis legitimè certantibus, t.2.1218.D
palma inſigne eſt victoriæ, to.1.49.B
palma Martyrij præmium quoddam eſt, tom.5.808.C
cur palmæ, Chriſto ad templum venienti, offerantur, Ibid.
palmam imitari debemus, Ibid.
palmis Apoſtoli comparantur, tom 5.809.G
palma quid denotet, to.1.32.H
panis confirmat cor hominis, tom.3.138.D. & 4.108.M
panis vnus non ſumus omnes, to.3.144.M
panis hominis non ſufficit ad vitæ ſuſtentationem, tom.3.73 B
panis viuus, quis, tom.3.144.H
panis cæleſtis verbum Dei, tom.3.135.I
panis animæ, quis, t.3.837.A
panis filiorum canibus non eſt dandus, tomo 3.118.O
panis Chriſti vera caro eſt, & verus ſanguis, tom.4.339.I
panis nec alius aliquis cibus benè ſolus editur, to.3.457.B
panem poſt annum ſumunt Orientales, tomo 4.338.E
panem in ſudore vultus manducandum, cur ſoli homini dictum, tom.3.4.F
panem verum qui manducat, tom.3.148.G

Panem ſumere ab his quibus ſpiritualia miniſtrantur, permiſſum, to.3.693.A
Panum quoque reliquiæ maiores fuere quàm erat ſumma, to.3.141.F
Paracletus quid ſit, to.4.341.D
Paradiſus, Latinè hortus dicitur, tom.1.539.K
Paradiſus, prima veraque domus, tom.3.93.B
Paradiſus retributio noſtra eſt, tom.2.1274.C
Paradiſus quid, vbi, & qualis ſit, to.1.338.A.B
Paradiſus in homine eruitur, to.1.539.K.L
Paradiſus via hominis eſt, tom.1.220.M
Paradiſi incola eſſe nequit, niſi qui nudus à culpa fuerit, tom.3.71.H
in Paradiſo non erat venialis culpa, tom.3.267.M
Paradiſo ſimilis eccleſia, to.3.841.B
de Paradiſo, deque eius loco myſticè agitur, tom.1.539.G
Paradiſum nobis crux reddidit Chriſti, to.2.838.B
Paradiſum animam hominis eſſe quidam voluerunt, tom.1.157.A
Paralyticus per tegulas dimiſſus ante Chriſtum, tom.3.91.K
Paraſiti metu hominum vera quandoque prætermittunt, to.3.509.A
Paraſiti homines offendere metuũt, to.3.509.A
Paraſitorum eſt adificare quod deſtruunt, to.3.509.A
Pardus varietate coloris, motus varios animæ ſuæ prodit, to.1.110.O
Pardi colores varij, to.3.901.B
Pardo ſimiles hypocritæ, Ibid.
Parentes relinquendi, & vxori eſt adhærendum, to.3.628.G
Parentes natiuitatis noſtræ habemus authores, tom.3.307.I
Parentes exemplo cornicum filios amare debẽt, tom.1.95.L
Parentes relinquendi, to.3.128.K
Parentes non honorans, morte moriatur, to.3.128.K
Parentes qui filios cogant præuaricari, to.3.629.B
Parentes filios ad iram prouocantes, legis modũ excedunt, to.3.629.B
Parentes ſe quoque filios fuiſſe, debent meminiſſe, nec ſe à patribus exacerbari voluiſſe, tom.3.619.B
Parentes ad gratias obligantur, tam pro ortu, quàm merito filiorum, tom.3.14.B
Parentum vitia virtuti liberorum non obſunt, to.3.63.H
Parentum negligentia infanti cur obſit, tom.1.342.D
parentum merita non tribuuntur liberis, tom.3.310.F
parentum cur in commendatione alicuius honorifica fieri debeat mentio, tom.3.10.C
parentum pietate iuuantur liberi, tom.4.44.B
parentum accuſatores eſſe non debemus, tom.1.205.B
parentibus quid debeamus, tom.3.40.I
parentibus quomodo imbuendi filij, to.3.629.A
parentibus immorigerum eſſe, maxima eſt inſolentia, to.3.307.I
pariendi tempora, quæ, tom.1.536.H
paries dealbatus non bonus, to.3.60.I
parietes dealbati, qui, to.3.43.H
parricidam vno crimine teneri exiſtimãs errat, tom.4.394.B
parricidij crimen grauiſſimum eſt, to.1.204.L
Partes omnes corporis noſtri perfectè explicata, tom.5.434.I
parſimonia principium Chriſtus, tom.4.99.H
parſimonia naturæ, magiſterium eſt ſobrietatis, to.1.56.B
parſimonia indomitas cohibet cupiditates, to.5.548.A
parturire eſt dolere, to.3.362.B
partus concepta lege damnatur, to.3.20.L
partus habet & contagia ſua, to.2.1058.B
partus quæ ſolennis, to.3.425.C
partus huius ſæculi & vteri mulieris comparatio, tom.1.391.I
fideles partus noſter eſt, to.1.191.I
partus dies cur à ſacrificio feriati ſunt, to.2.1058.F
paruulus ſub elementis eſt, tom.3.15.I
paruulus loquitur, ſapit, & cogitat vt paruulus, to.3.484.K
paruulus, quis, tom.3.165.H
Paruuli multi, qui neque ſontes ſunt, neque quicquam commiſerunt, cur pereant, tom.4.42.F
paruuli Pelagio à peccatis liberi, to.4.17.E
paruuli hominum appellatione continentur, tom.4.17.B
paruulorum quare alij ſaluentur renati, alij pereant non renati, to.4.17.D
paſcha manducantes baculum manu tenere iuſſi Iſraelitæ, to.3.161.A
paſcha noſtrum Chriſtus, tom.4.363.K
paſcha tempore verno, pentecoſte æſtiuali celebratur, to.3.236.M
paſcha non niſi à feſtinantibus manducatur, tom.3.118.D
paſcha tranſitus eſt à paſſionibus ad exercitia virtutis, tom.1.183.C
paſcha celebraturus tellum debet habere veſtigium, to.4.370.C
paſcha cur veſperi manducabatur, to.2.1197.D
paſſio Chriſti tunc prodeſt, cùm in accepta fide manetur, to.3.636.M
paſſio Chriſti credentibus ſufficit ad ſalutem, tom.3.768.L
paſſio Chriſti quantum lucrum, tom.3.768.L
paſſio fortitudinis eſt conſummatio, tom.3.105.C
paſſio Chriſti nutantium corda populorum cõfirmauit, to.3.161.A
paſſio calix ſalutaris, to.3.103.M
paſſio Domini, miſericordia terram omnem repleuit, tom.2.1200.L
paſſio omnis ſeruilis eſt, to.1.418.D
parricidium ſcelerum principatus dicitur, tom.1.209.A
paſſio martyrum vindemiis comparatur, to.5.878.M
paſſio Chriſti, imago fuit regni cæleſtis, to.2.1273.D
paſſio Domini veteri prodita teſtamento, to.3.492.I
paſſio corporis Chriſti voluntaria, non neceſſaria fuit, tom.3.83.I
paſſio Domini æmulos habet, non pares, to.3.261.B
paſſio ſaluatoris omnes redemit, tom.2.1276.L
paſſio Domini, finis eſt quadrageſimæ, to.2.969.A
paſſionis coronam quomodo naciſcamur, to.3.105.B
paſſionis intentio non alſia, quando in petro, tom.3.8.G
paſſiones domeſtici noſtri hoſtes ſunt, tomo 1.334.O
paſſiones magnum in nobis diſſidium generãt, tom.1.235.K
paſſiones animorum quomodo mitigentur, tom.1.50.D
paſſiones animæ ſunt cupiditates noxiæ, tom.1.352.H
paſſiones corporis mundi ſunt retia, tomo 1.359.K
paſſiones mens ſobria refrenat, tom.1.399.O
paſſiones immundæ reptilium venenatorum ſimiles ſunt, t.1.232.H
paſſiones Chriſti in corpore noſtro implendæ ſunt, tom.2.1183.D
paſſiones animæ noſtræ Deus curat, tomo 1.188.I
paſſiones proprij corporis prius vincendæ, tom.2.990.A
paſſiones irrationabiles menti ſubditæ eſſe debent, to.1.252.H
paſſiones, mentis noſtræ ſunt compunctiones, tom.1.317.A
paſſiones animorum quomodo mitigentur, tom.1.50.O
paſſiones aliæ ſunt corporis, aliæ animæ, tom.1.399.I
paſſionum tolerantia rara eſt virtus, tomo 2.1248.L
paſſionum ſuarum homo dominus non eſt, ſed repreſſor, tom.1.397.O
de differentia paſſionum, tom.1.399.H
paſſionum ordo, quis, Ibid.
paſſionum duæ, ſunt naturalis delectatio & dolor, tom.1.399.I
paſſionibus victorem eſſe, beatum eſt, tomo 5.474.I
quibus paſſionibus partes, iiſdem & vniuerſitas ſubiacet, tom.1.5.B
paſtor, cuius ouis perierat, quis, tom.3.203.M
paſtor ouem læſam humeris ſuis imponit, tom.3.165.E
paſtoris officium in defendendo populo, tomo 3.832.B
paſtoris quanam eſſe debeat diſcretio, tomo 5.887.L
paſtoris boni eſt arcere materiam peccati, tom.5.633.I
paſtoris officium, tom.1.370.F
paſtore percuſſo oues diſperguntur, to.3.264.K
paſtores populum ad Dei reuerentiam cõgregãt, tom.3.36.H
paſtores vigilantes tempore nati Chriſti, ſunt ſacerdotes, tom.3.35.H
paſtores Dei ſunt cooperarij, tom.4.136.K
paſtores falſi equis indomitis quodammodo ſũt ſimiles, to.3.914.A
paſtores falſi dicunt quod ipſimet nequaquam faciunt, to.3.914.A
paſtores & gubernatores qua moderatione erga peccatores vti conueniat, tom.4.347.H
paſtores diſpenſatores ſunt myſteriorum cæleſtium, to.4.136.I
paſtores angelo crediderunt, cùm nos nec patri, nec filio, nec ſpiritui ſancto credamus, tomo 3.36.G
paſtores debent eſſe eruditi, tom.3.855.L
paſtores Giezita non tam paſtores, quã mercenarij ſunt, to.3.862.B
paſtores peccorum, qui dicantur, to.1.321.D
paſtores falſi Phariſæorum exemplum ſequuntur, tomo 3.914.A

paſtorum

paſtorum perſona vilis, tom.3.36.H
paſtoribus Angelis euangelizarunt, to.3.751.I
paſtoribus nunciatum gaudium magnum per angelum ipſis aßiſtentem, to.3.35.I
pater & filius Deus vnus, quia vna deitas, tom.3.250.C
pater & filius Dominus, ſed vnus tantũ ſunt, Ibid.
pater & mater poſthabeatur vxori, tom.3.214.B
pater naturalis credendus, qui nobis genuit redemptorem, tom.3.4.2
pater & filius eiuſdem ſunt ſubſtantia, to.3.146.B
pater & filius in diuinitate vnum ſunt, to.4.55.M
pater cur ſolus, tom.3.23.K
pater non iudicat quemquam, to.3.655.M
pater in filio ſe complacere fatetur, to.3.40.H
pater prior filio an ſit, to.4.61.A
pater ſubiicis filio, & filius patri, to.3.250.C
pater & filius diſtinguntur ita, vt ſeparationẽ diuinitatis non admittant, to.4.77.M.& 106.A
cur pater filium nobis vmbraculo ſuſceperit, tom.5.863.B
pater non eſt ſolus Deus, to.4.95.K
pater nunquam vllo modo apparuit, tom.3.654.D
pater ſe vult orari per filium, tom.4.55.H
pater & filius licet perſonis duo, poteſtate tamen vnum ſunt, to.3.40.I
pater & filius vterque vnus Deus, tom.3.368.M
pater perfectus, vt filius, to.3.146.E
pater & filius inuicem in ſe operantur, to.3.250 B
pater prorſus inuiſibilis, filius ſecundum diuinitatem, tom.3.50.B
pater quomodo filio dediſſe dicatur, to.3.640.M
pater in filio, & filius in patre eſt, tom.3.7.K
pater & filius ambo operantur, to.4.131.L
pater filio, & filius patri quomodo inuicem tradant, tom.4.86.B
pater omnia poſuit in poteſtate filij, t.3.100.H
pater cuius filius perierat, quis, tom.3.203.M
patris & filij vnus dominatus, tom.3.212.K
patris & filij vnum regnum, non diuiſum, tom.4.104.M
patris in nomine cur omnia agantur à filio, tom.3.641.A
patris & filij inæqualitatẽ quomodo probent Ariani, to.4.143.O
patris & filij perſonas confundit Sabellius, tom.4.149.P
patris perſona cur præferenda, to 3.525.P
patris & filij inæqualitatem quomodo hæretici probare conentur, to.4.121.B
patris imago filius, to.4 355.2.M
patris & filij virtus eadem, tom.3.47.G
patris & filij vita eadem, tom.4.129.A
patris & filij vnitas & ſubſtantialitas quæ ſit, to.3.654.G
patris indulgentia pro diuerſitate morum exhibet pietatis affectum, to.5.777.M
patris & filij diſtinctionem quid faciat in trinitate, to.3.23.K
patris & filij charitas falſo ab Arrianis extenuatur, tom.4.148.G
patris & filij vna maieſtas, vna gloria, eademque eſt ſubſtantia, to.4.106.B
patris & filij regnum quatenus ſit idem, tom.4.156.O
patris cibus & gaudium, quod, to.3.209.B
patris & filij vna voluntas, vnaque eſt operatio, to.4.68.I
patris domus obliuiſcenda, tom.3.156.H
patris & filij delectatio vna, to 3.209.B
patris ad negligentiam refertur filiorum diſſolutio, to.1.388.G
patrem filio maiorem dicit hæreticus, t.3.40.O
patrem non nouit, qui filium negat, to 4.57.C
patrem & filium vnum Deum eſſe probatur, to.4.56.H
patrem rogare filium indecorum, tom.3.695.C
patrem dicens, etiam filium eius deſignat, tom.4.60.I
patrem filiumque confundebant Sabelliani, tom.4.77.M
patrem videre non poſſumus, to.3.50.A
patrem quæ faciant maiorem, to.4.81.A
patri filium Dei diſsimilem affirmare, eſt Arrianum, tom.4.57.P
pater filium honorificante, merito pater honorificatur à filio, to.3.40.H
patres duo vnius atque eiuſdem ſimul eſſe nequeunt, tom.3.56.G
patres filiis debent eſſe modeſti, to.3.669.B
patres anxij pro liberis, tom 3.40.K
patres illi ſunt quorum ſenectus immaculata eſt, tom.2.987.L
patres noſtri quomodo feſtinantes manducabant paſcha, tom 1.185.C
patres noſtri cum in perſidem ducerentur, ſacrũ ignem abſconderunt, to.5.519.G
patrum vita liberis impiis prolixior, patrimonijque communitas videtur anguſtior, tom.3.40.K
patribus prophetæ miſſi ſunt, nobis datus eſt filius, tom.3.745.B
paternitas omnis à Deo, to.3.525.P.& 298.D eodem.
patria noſtra, quæ ſit, tom.1.373.D
ibi patria eſt vbi dominium genitale eſt, to.5.531.A
patria caſtitatis, eſt cœlum, Ibid.
patria, mater quædam dulcis eſt, tom.5.901.I
patria non eſt fugienda, to.2.1421.E
patria noſtra vera eſt ſuperior, to.1.467.A
patria nulla verior quàm fides, to.2.1299.G
patriæ affectus nobis non debet eſſe vilior, to.3.80.M
patriarchæ & prophetæ quomodo viderint Deum, to 3.745.B
patriarchæ quæ er Deo placuerint, to.3.745.D
patriarchæ Iudæos præfigurarunt, to.1.497.E
patriarcharum vitia ſcriptura nobis proponit, vt diſcamus quid caueamus, tom.1.292.H
patrimonium impiorum tanquam à tineis conſummabitur, to.2.824.I
patrimonium vendendum, vt verbum ematur, tom.3.62.E
patrimonij inæqualis in liberos diſtributio, contra naturam eſt, to.1.96.G
patrimonij ſori alimentorum modo conſenda, tom.1.84.K
patrimonij exinaniti bona ratio pauperũ famẽ repellere, to.5.448.A
pati per iis in quibus nihil proficitur, magna eſt moeſtitia, to.3.642.F
pati pro Chriſto quando dicamur, tom.3.361.C
patiendum eſt fortiter, ſpe futuræ reſurrectionis, to.3.520.M
patientis gloria, & occidentis damnatio, in quo conſiſtat, t.3.423.L
patientia requiritur ad charitatem, tomo 3.457.B
patientia Deum reddit propitium, tomo 3.372.K
patientia Dei non præiudicat veritati, tom.2.1083.H
patientia Iacob, to.1.400.D
patientia ac fortitudo ſeptem fratrum Machabæorum, tom.1.442.P.& ſeq.
patientia remedium eſt aduerſus animorum ægritudines, tom.2.932.M
patientia Dei quid præſtet tam fidelibus quàm infidelibus, tom.3 374.O
patientia exilium non reformidat, tomo 1.419.I
patientia Dñi ſuſtinet omnes, ſingulorum ſciẽs exitus, tom.3.374.D
patientia opus eſt tribulationis, tom.4.38.F
patientia vtendum in tribulatione, tomo 3.393.D
patientia Dei non eſt contemnenda, tomo 3.309.B
patientia non probatur ſi fides deſit, tomo 2.1281.B
patientia mitigat delicta magna, to.2.924.O
patientia noſtra Chriſtus eſt, to.2.940.M
patientia mater eſt fidelium, to.1.552.L
patientia operatur probationem, tom.4.38.F.& 1.552.L
patientia hominum an fortior diuina, tomo 3.73.D
patientia multùm meretur à Domino, tom.3.363.I
patientia perfectio eſt charitatis, tom.3.104.G
vbi patientia, ibi & lætitia, tom.1.552.M
patiẽtia ſuperare debemus inimicos noſtros carnales, tom.5.424.L
patientia iræ reſiſtit, tom.5.663.C
patientiæ magiſter Chriſtus, tom.4.99.H
patientiæ cauſſa in ſanctis eſt fides reſurrectionis, t.3.520.M
patientiam neſciunt viſcera materna, tom.4.144.G
patientiam tribulatio operatur, tom.2.841.D
per patientiam vnuſquiſque probatur, tom.5.890.I
patientiam ſequitur probatio, tom.2.1210.D
paulus nobis ſapientior, tom.3.102.D
paulus & Silas prohibiti ire in Bithyniam à ſancto Spiritu, to.300.M
paulus in quo gloriatus fuerit, tom.3.102.D
paulus in tertium cœlum raptus ineffabilia audiuit, tom.4.61.F
paulus parui pendebat ſe à Corinthiis diiudicari, tom.3.434.D
paulus quomodo miniſter idoneus comprobatur, tom.3.528.K
paulus Deus reputatus, quod veneno non læderetur, t.3.160.I
paulus non habuit verborum rationem, tom.3.752.G
paulus miniſter & diſpenſator myſteriorum Chriſti, to.3.434.A
paulus collega piſcatorum ſimiliter Chriſtum prædicabat, t.3.434.B
paulus cur ſe de tribu Beniamin dicat, tomo 3.645.G
paulus bonus diſpenſator, tom.3.166.C
paulus priora delicta adhuc flebat, tom.3.103.I

paulus deeſſe ſibi adhuc ad perfectionem quærebatur, to.3.646.E
paulus Iſraëlita, ex ſemine Abrahæ de tribu Beniamin, tom. 3.382.F
paulus ſuis epiſtolis nihil geometricum admiſcuit, to.3.658.F
paulus operabatur ne pane alieno indigeret, to.3.693.A
paulus quomodo lucrifecerit eos qui ſine lege ſunt, to.3.464.O
paulus perſecutor cur electus, to.3.371.M
paulus & Sylas in ipſis tormentis hymnum cecinêre, to.3.320.H
paulus orans in templo Hieroſolymitano vidit Ieſum, tom.3.460.I
paulus miniſter factus Euangelij inter gentes, tom.3.657.D
paulus neque de penuria contriſtatur, neque de abundantia elatus, to.3 650.B
paulus aliena vitia vt ſua doluit, tom.3.300.I
paulus ſibi iudicatus in Domino, to.4.354.A
paulus plantauit, Apollo rigauit: ſed Deus dedit incrementum, to.3.430.D
paulus ab Hieruſalem ad Illiricum vſque euãgelij prædicator, to 3 408.I
paulus abiecta virga, in charitatis affectũ aſſumpſit Corinthios, to.3.261.D
paulus cum virga miſſus, to 3.160.M
paulus ſe primum peccatorum profitetur, to.4.39.L
paulus a Chriſto miſſus non ſine patris voluntate, to. 3.505.B
paulus ex Saulo nuncupatus, to. 3.293.H
paulus Philippis magnam paſſus preſſuram propter ſpiritum pythonem, quem à puella eiecerat, to.3.675.M
paulus Hebræus ex Hebræis, tom 3.94.E
paulus ex parte tantum cognouit, tom.3.102.C
paulus Diabolo victo, coronam petiuit, tom.3. 78.I
paulus cur propria manu epiſtolis ſuis ſubſcripſerit, tom.3.694.B
paulus non erubeſcebat Euangelium Dei, vt reliqui, to.3.301.E
paulus beſtiis offerri non timuit, tom.3.497.F
paulus viſione & voce Domini in templo confirmatus, tom 3.506.A
paulus non tam baptiZare, quàm euangeliZare miſſus, to.3. 420.K
paulus voluntati ſuæ prætulit vtilitatem, tom.3.509.B
paulus Corinthio peccatum per pœnitentiam donauit, to.4.368 O
paulus infirmus factus infirmis, vt eos lucrifaceret, to. 3.464.H
paulus cur corpus ſuum caſtigauerit, tom.4. 359.M
paulus phariſæus & Doctor in Iudaiſmo, to.3.295.M
paulus hominem negabat, quem Dei filium ſciebat, to.3.269.C
paulus vir diuinus & medicus ſpiritualis, tom.3.429.O
paulus nihil ſine ſpiritu Dei agebat, tom.3. 512.O
paulus ex tentatore factus quietus, to.3.295.H
paulus nil ſe præter Chriſtum ſolum ſcire iudicabat, to.3.194.F
paulus non eminens in ſermone, aut ſapientia venit ad fratres, tom.3.194.F
paulus à lege tranſlatus ad euangelium Dei, tom.3.295.M
paulus heri perſequens, hodie credens, cras prædicans, to.3.256.k
paulus mortuos ſuſcitauit, to.3.643.L
paulus legatione functus in catena, to.3.632.O
paulus inuitus Timotheum circuncidit, to.3. 393.D
paulus quomodo luſerit diabolum, tom.4. 360.K
paulus Corinthi annũ & ſex menſes ſubſtitit à Domino admonitus, tom.3.416.K
paulus cur debitor multorum, to.3.301.B
paulus tertiò deprecatus vt tentationes ab ipſo ceſſarent, to.3.363.L
paulus fidem præſtit, to.3.194.F
paulus ne cui moleſtus eſſet, labore manuum victum ſibi quæſiit, to.3.528.G
paulus loqui iuſſus Corinthiis, to.3.300.M
paulus propter Chriſtum vt ſtercora eſt æſtimatus, tom.3.275.L
paulus agricola, to. 4. 132.K
paulus cur vbique nomen ſuum præpoſuerit epiſtolis, to.3.505.A
paulus viſione Domini & voce in templo confirmatus, to. 3.506.A
paulus ſui nos imitatores eſſe iubet, tom.3. 647.k
paulus coactus Cæſarem appellare, to.3.299.K
paulus lapidatus Epheſi, to. 3.632.M
paulus ſit enitebatur, vt aëra non cæderet, to.3.75.H
paulus non contemnebat pauca, vt plura offerrentur, to.3.676.L
paulus ſpiritu Dei præditus, to 3.457.B
paulus virgam ex doctrina legis aſſumpſerat, tom.3.161.A
paulus cupiens liberari ab infirmitate carnis, tulit repulſam, to.4.360.O
paulus in infirmitatibus ſibi complacebat, tom.4.360.G
paulus raſo capite purificatus, vt Iudæis ſatiſfaceret aſcendit in templum, to.3.393.D
paulus ſumptus à Corinthiis accipere recuſarit, to.3.507.M
paulus Epaphrodito non potuit impetrare vt citius ſanaretur, tom.3.643.L
paulus quibus ſit miſſus prædicare euangelium, tom.3.301.O
paulus Salomonem plus quàm Arrius legerat, to.4.67.M
paulus optimus ſcripturarum interpres, tom.4.67.L
paulus Chriſti interpres non aduerſarius, tom.4.342.A
paulus ſecundum legem phariſæus, to.3.94.E
paulus peccator ante fidem, non etiam poſt eam ſuſceptam, to.3.103.I
paulus orat ſe precibus Romanorum liberari ab infidelibus Iudæis, to.3. 410.A
paulus gentium apoſtolus, to. 3.298.B
paulus quæ retrò ſunt obliuiſcens, in anteriora extendebatur, to.3.647.G
paulus à vipera in Melitenſi inſula ſauciatus, to.3.160.I
paulus omnium linguarum peritiam Deo acceptam ferebat, to.3.487.K
paulus vas electionis diuino iudicio vocitatus, tom.3.427.I
paulus magnus gentium doctor, to.3.9.B
paulus myſteriorum arcanum ingreſſus, ſuccubuit, to. 4.10.D
paulus cuſtos veſtimentorum lapidantium Stephanum, to.4.357.A
paulus ſomnio admonitus adire Philippenſes, tom.3.633.in proœmio.
paulus ad conturbandam & affligendam eccleſiam profectus gratiam Chriſti comprehendit, tom.3.646.F
paulus peccatores non pœnitentes lugebat, tom. 3.947.L
paulus non omnibus eadem diſputabat, tom.2. 2042 D
pauli vulnera à carceris cuſtode lota, eiuſque conuerſio, to.3.207.A
pauli gratia maior quàm prophetarum, tom.3. 659.I
pauli genus Hebræorum, to.3.745.A
pauli conſtantia & fides in docendo, tom.3. 434.C
pauli in docendo ſyncaritas, tom.3.528.I
pauli affectio erga genus ſuum, tom.3.368.O
pauli authoritas à Deo, t.3. 407.M
pauli gratia eadem in prædicatione, quæ cæterorum Apoſtolorum, t.3.493.F
pauli doctrina habet verbum veritatis, tom.3. 528.k
pauli vocatio, eccleſiæ fortitudo eſt, tom.1. 359.G
pauli gloria, quæ, tom.3.75.L
pauli ſalutatio ſpiritualis, tom.4.574.E
pauli gratia ſingularis in explicatione myſterij Trinitatis, tom.3.427.I
pauli teſtimonium de D. Luca euangelio, tom.3. 9.B
pauli labores, tom.2.782.E
paulo ſatis erat nil ſcire, præter Ieſum Chriſtũ, eumque crucifixum, to.3.143.G
paulo naufrago aſtitit Dominus, tom. 3. 299.L
paulo adhuc infideli, Chriſtus temporalis, tom. 3. 251.K
paulo mundus crucifixus, & ipſe mundo, tom. 3.528.H
paulo nulla luctus cauſa, to.3.103.H
paulum Beniamin præfigurauit, tom.1.494.D
pauper non eſt, qui habet quod natura ſatis eſt, tom.3.105.E
pauper Spiritu non eſt auarus, tom.3.104.G
pauper nemo naſcitur, ſed fit, tom.5.1150.k
pauper non eſt qui ſuo contentus eſt, tomo 1. 700.I
pauper eſt qui alienum concupiſcit, Ibid.
pauper, quem clamantem exaudiuit Dominus, beatus, tom.3.102.B
pauper ſpiritu, quis, t.3.102.B
pauper iuſtus præſtat diuiti mendaci, tomo 3. 102.E
pauper beatus, quis, Ibid.
pauper ſæculo, diues Deo, to.1.713.E
pauper dicitur Chriſtianus populus, tomo 1. 657.O
pauperis iſtius amuli ſimus, qui cum diues eſſet, propter nos pauper factus eſt, to.3.102.B
pauperis collatio melior eſt munifica diuitis liberalitate, to.3.105.B
pauperi benefaciendum, tom.3.129.B
pauperi miſereri nihil prodeſt, niſi almoniam eidem largiaris, tom.2.1247.M
pauperem de ſtercore erigit Deus, tomo 4. 351.M
pauperes beati, tom.3.101.E
pauperes quotidie à diuitibus opprimuntur, to. 1.699 I
pauperes hirundini debent eſſe ſimiles, tomo 1. 95.I

pauperes cum acceperint, remuneratorem nobis faciunt Dominum, to.5.494.I
pauperes theſauri noſtri ſunt, to.5.895.F
pauperes, vt communes iudices terræ, iuuandi ſunt, to.5.428.I
pauperum deprædatores nautæ, to.3.933.B
pauperum ventres, horrea noſtra ſunt, t.5.895.F
pauperibus tribuens non indigebit, tom.3.392.H
pauperibus & diuitibus æqua in eccleſia dimenſio, tom.3.245.F
pauperibus quomodo largiendum, to.3.126.A
pauperibus miniſtri ordinati, ne apoſtoli diſpenſatione occuparentur, tom.3.156.I
pauperibus potius quàm diuitibus benefaciendum, to.5.494.A
paupertas glorioſa & beata, to.3.59.L
paupertas precioſa Chriſti in diuitias ſimplicitatis eſt, tom.2.956.L
paupertas bona in moribus eſt, ibid.
paupertas beata eſt, tom.1.83.H
paupertas omnibus theſauris præferenda, ibid.
paupertas bona, quæ quod habuerit, non amittit, tom.1.657.B
quæ paupertas diuites ſociat, to.2.956.K
paupertas non naturæ, ſed opinionis eſt, to.5.1150.B
paupertas parens virtutum, to.3.102.B
paupertas non omnis ſancta, to.3.216.H
paupertas diues locupleſque eſt, quæ expendit omnia, to.5.908.B
paupertas ipſa ſanctis ſemper diues eſt, t.3.908.A
paupertas malum non eſt, to.1.16 H
paupertas luxuriam ſequitur, to.1.676.I
paupertas bona eſt, cui patet regnum cælorum, tom.2.1023.O
pax & gratia cum iis, qui rectè credunt, to.3.298.A
pax à nobis ipſis incipienda, to.3.103.L
pax cum omnibus habenda, to.3.395.G
pax quando facta à Deo in orbe, to.3.881.B.& 871.G.to.eod.
pax optata omnibus, to.3.865.C
pax Chriſti eſt ſupra omnem ſenſum, to.4.61.F
pax tamen dilectionis, tom.3.632.K
pax an habenda cum blaſphemis & irreuerentibus, to.3.395.I
pax nulla ſine Chriſto, to.3.298.A
pax eſt fides noſtra, tom.3.293.H
pax mundi, quæ, to.3.649.E
pax & carnis, & animæ habet vtilitatem, tom 3.404.K
vbi pax, ibi crux Chriſti non opprobrio, ſed ſaluti eſt, to.2.1354.A
pax eſt regnum Dei, tom.3.380.M
pax eſſe poteſt ſine charitate, to.3.668 H
pax neceſſario euangelizantibus ferenda, tom.3.136.G
pax bona & mala, quæ, to.3.849.B
pax ſuperat omnem ſenſum, to.2.1442.B
pax eſt Dei natura, to.3.649.F
pax Chriſti non debiti, ſed meriti eſt, t.5.791.A
vbi pax eſt, iracundia locum non habet, tom.1.507.H
pax peccatorum fugienda eſt, to.2.1080.L
pax Dei quieta non eſt, niſi diſcordet à mundo. tom.4.51.K
pacis iura patientia conſeruantur, to.3.490.O
pacis dies, quæ, tom.3.102.C
pacis fructus eſt non perturbari in pectore, tom.1.433.B
paci ſtudendum eſt, to.3.626.C
pace ſublata alter alterius eſt inſidiator, tom.3.849.F
Pace Dei tutus eſt omnis diligēs Deū, t.3.649.C
Pace legati Romani, qui armis cohiberi non poterant, to.3.881.F
Pecori prius pabulum, quam cibus homini creatus, tom.1.40.H
Pecora corporales ſenſus denotant, tom.1.319.H
pecunia malè quæſita, corpus animumque commaculat, tom 3.82.D
pecunia Domini, quæ, to.3.242.F
pecunia fœneratoris ſerpenti eſt ſimilis, tom.2.750.G H
pecudes poſt conceptionem laſciuiæ non indulgent, to.3.19.H
pecunia fœneratoris echidnæ ſimilis, tom.2.75.O
pecunia fœneratorum nunquam quieſcit, to.2.743.K.L
pecunia Simonis cum ipſo in interitum ſit, to.3.243.I
in pecuniæ cauſa odia quærere, inſipientia eſt, to.5.512.B
pecuniæ contemptus iuſtitiæ forma eſt, tom.5.495.B
pecunia multa habent ſecumque ferunt peccatorum lenocinia, to.3.105.B
pecuniâ ſono aures non ſunt tentandæ fidelium, to.3.243.O
pecuniæ tinnitus non debet excludere religioſarū audientiam ſcripturarum, to.3.243.O
pecuniam non requirit Deus, ſed fidem, to.4.380.I
pecuniam dans nummulariis, cum vſuris eam recipit, tom.3.243.G
pecuniaria copia incendium ad virtutem, tom.3.105 E
pectus frequenter receſſus quidam accipitur ſapientiæ, to.1.169.B
peccat qui de bono malum ſentit, to.3.514.B
peccat rarius, cui illecebra deeſt peccandi, tom.2.201.O
peccat grauius, qui plus debet, to.3.125.A
nullus peccat per naturam, ſed per voluntatem, tom.2.862.D
peccamus omnes, & egemus gloria Dei, t.3.11.O
cum peccamus in opprobrium tradimur aduerſario, to.2.941.B
peccare conditionis noſtræ eſt, to.2.786.H.
peccare deuiare eſt ab eo, quod eſt ſecundum naturam, tom.2.847.I
peccare per delicias, quis dicatur, to.3.15.H
peccare potens, nec peccans, beatus, tom.4.33.B
peccare in corpus ſuum quis dicatur, t.3.949.O
peccare non dicitur publicè, qui quod publicè fit, agit, to.3.399 L
peccare in Chriſtum, quid, to.3.459.M
peccans ante Deum delebitur de libro vitæ, to.3.371.H
peccans ſine lege peribit, vti & legem ſeruans ſine lege iuſtificabitur, to.3.311.H
peccantes in ſpiritum ſanctum lacrymæ pœnitentiales ni proſunt, to.4.270.F
peccantes non ſemper puniendi, to.3.154.C
peccantes ſine lege, ſine lege peribunt, to.3.312.L
peccantes ad mortem non deferendi, & quomodo ſint tractandi, to.4.359.K
peccandi cupiditas pœna eſt in hominibus, to.3.37.A
peccantibus affectu intimo noſſe condolere, ſumma eſt virtus, to.4.379.O
peccandi conſuetudine lex obruitur, tom.3.303.I
peccatum faciens ſeruus eſt peccati, to.3.265.B
peccatum Adæ non eſt Deo imputandum, ſed ipſi qui audire noluit, to.1.544.L.M
peccatum ſine lege, ſine lege poteſt deleri, & ſola fide oboleri, tom.3.389.C
peccatum impedit viſionem Dei, tomo 3.516.L
peccatum naturæ non conuenit, tomo 2.847.I
peccatum omne ſeruile eſt, tom.1.480.H
in peccatum labi ſapius prodeſt, tom.1.629.A
peccatum equo ferocienti ſimile, to.1.327.K
peccatum omne fidei myſteriis abluitur, tom.3.265.E
peccatum omne timet fieri palam, tomo 3.625.A
peccatum eſt quod aliter fit, quàm probatum, tom.3.404.L
peccatum eſt quicquid non eſt ex fide, tom.3.404.L
ad peccatum viuere grauius eſt, quàm in peccato mori, tom.1.386.B
peccatum ſuperabundans ſuperabundare fecit & gratiam, to.3.119.G
peccatum diſcipuli conſeruus ac reſpicit eiuſdē magiſtrum, tom.3.931.K
peccatum niſi eſſet voluntarium, homo ab innocentiæ ſtatu detrudi non poſſet, tom.4.4.M
peccatum negans ex peccatore fit impius, tom.4.392.K
peccatum animæ languor dicitur, tom.1.600.K
peccatum occultum eſſe nequit, quod deo teſte committitur, tom.1.400.O
peccatum quomodo accipiatur, tom.3.662.B
peccatum lateret, niſi lex extitiſſet, tom.3.127.I
peccatum noſtrum ad quandam decreti vel operis noſtri neceſſitatem referre, deum arguere eſt, tom.1.205.A
peccatum à mulieribus primum cœpit, tom.3.28.H
peccatum cauſſa mortis, to.3.495.I
peccatum hoſpes dicitur, to.1.638.B
peccatum ſemen inimici dicitur, tom.2.1041.D
peccatum pro nobis cur Chriſtus factus dicatur, to.3.526.B
peccatū dicebatur olim hoſtia pro peccatis oblata, tom.3.326 E
peccatum, quid ſit, tom.1.151.
peccatum pro nobis factus eſt Chriſtus, qui peccatum neſciebat, tom 3.526.E
peccatum omne iniquitas eſt, tom.2.1061.A
peccatum ſarcina eſt, to.2.784.I
peccatum eluitur & excutitur, tom 5.520.F
peccatū aut donatur, aut deletur, aut tegitur, tom.2.1061.A
peccati mors, crux Chriſti, to.3.662.A
peccati pœna niſi ſtricta ſatisfactione non diſſoluitur, tom 1.610.B
peccati pœna, quæ, to.3.131.L
peccati cauſſa morti ſubijcimur, tom.3.391 O
peccati ſe exortem nemo cur dicere poſſit, tomo 3.49.B
peccati cauſſa Adam, tom 3.521.A
peccatum non admittit ægritudo, to.4.360.K
peccati cauſſa infidelitas, tom.3.760.G
peccati primo origo quæ, tom.1.168.I
peccati dolore nullus grauior, tom.2.1430.D
peccati imago, vltrix noſtri ſemper nobis offunditur, tom 2.860.I
peccati vulnus ſentire mentis bona eſt, tom.2.1055.L
peccato carere, grande lucrum eſt, tom.2.973.D

peccato anima cœleſtia ſpiritus dona minuuntur, tom.3.208.G
peccata in eccleſia poſſi condonari, tom.4.354.A
peccata malos præcedunt, tom.1.634.B
peccata reprimit timor, to.3.667.M
peccata admiſſa dolendo, excludimus admittēda, tom.4.381.B
peccata deferenda, to.3.868.G
peccata per ſacerdotes remittuntur, to.1.199.H
peccata cauſa quandoque ſunt peſtis, t.3.147.G
peccata omnia ſimul corpus efficiunt, t.3.665.O
peccata nulla perpetuitatis poſſunt habere ſubſtantiam, to.2.943.I
peccata manifeſta in iudicium ſunt præcedentia, leuia ſubſequentia, tom.2.1005.C
peccata grauiora ſine vlla dubitatione merguntur, to.2.1005 C
peccata leuiora, bonis operibus ſæpe releuantur, ibid.
peccata omnia tenebroſa ſunt, to.2.952.I
peccata omnia, excepta ſpiritus blaſphemia, remittuntur, to.4.371.L
peccata noſtra Deum non præterount, t.2.895.H
peccata vindicare ſi quis ſapiens cupiat, aſſer magis, quàm cenſorius habetur, to.1.248.G
peccata remitti vsquè poſtulat, qui ipſe remittere neſcit, to.4.355.H
peccata quomodo decoquenda, to.3.202.B
peccata condonare nulli hominum cum Chriſto poteſt eſſe commune, to.5.1120.C.
peccata quomodo vincenda, to.4.5.B
peccata dimittere magnum, ſed reſurrectionem dare maius, to.3.92.L
peccata condonat Trinitas, to.3.103.G
peccata minuuntur eleemoſynis, to.4.380.I
peccata omnium in vno homine mori non potuerunt, tom.3.147.H
peccata grauiora maioribus ſuſtentanda ſunt fulcris, tom.4.349.B
peccata dilectione remittuntur, to.1.372.H
peccata modo per magiſtratus, modo per populos puniuntur, to.1.199.H
peccata plura eſſe non debent quàm ſunt opera virtutum, to.1.634.A
peccata hominum cauſa ſunt breuitatis dierum, tom.2.938.B
propter peccata hominibus eueniunt mala, tom.2.821.A
peccata Deo diſplicere naturaliter omnes nouimus, tom.3.307.K
peccata contra nos ſemper ſunt, to.2.915.H
peccata remittendi & retinendi poteſtas data Apoſtolis, to.3.289.B
peccata peccantium in Deũ, ceciderunt in Chriſtum, to.3.405.D
peccata qui pœnitentia abluere nequit, confugiat ad eccleſiæ matris interceſſiones, tom.3.112.K
peccata omnia, excepta hæreſi, circa ſingulos ſunt tom.4.371.K
peccata caro noſtra de parentibus contraxit, tom.3.765.A
peccata domino indulgenti fateri ne erubeſcamus, to.3.89.D
peccata quando videantur, to.3.625.D
peccata ſolus dimittit Deus, to.3.92.I
peccata hominum diſsimulat quandoque Deus, tom.3.930.B
peccata ſic probantur, ſi arguantur, tom.3.625.D
peccata omnia cur remiſſa, to.3.662.A
peccata deponit qui ad Chriſti lauacrum venit, tom.3.46.B
peccata dimittenda negabant olim Nouatiani, tom.4.364.M
peccata Deo fateri ne erubeſcamus, tom.4.367.I
peccata nobis noſtra deflenda, to.3.103.H
peccata per pœnitentiam condonandi facultas ab apoſtolis ad ſacerdotes tranſmiſſa, to.4.369.C
peccata remittuntur per Dei verbum, t.1.199.H
peccata hominum penitus non poſſunt auferri, tom.1.148.H
peccata ſua celans, vulpium ſimilis eſt, to.5.887.E
peccata confuſionem faciunt, to.2.1014.C
peccata principalia ſeptem, tom.3.900.O
peccata noſtra ſunt porta mortis, tom 3.144.I
peccata omnia æqualia, tum Stoici Nouatiani affirmant, tom.4.347.L
peccata noſtra prouocat inimicus noſter, tom.3.396.I
peccata plerumque huiuſmodi ſunt, vt ſi alterũ declines, incurras alterum, to.2.1298.B
peccata ciuium ciuitate inferunt excidium, tom.2.1421.D
peccata filius Dei dimittit, to.3.292.H
peccata noſtra onera grauia ſunt, tom.2.904.I
peccata noſtra obliuionem Dei infundunt, to.2.978.D
peccata noſtra bonis operibus, & fides pretio ſunt redimenda, to.1.197.A
peccatorum tres ſunt ſpecies, to.2.834.F
peccatorum ſocij atque participes, ſocij quoque eſſe debent in tormentis, to.3.945.D
peccatorum tenebræ Æthiopiæ ſimiles, to.1.141.B
peccatorum tranſit immunitas iuſtificat, to.3.78.A
peccatorum remiſſio in Leuitico reuelata, to.3.113.D
peccatorum abſtinentia bonorum initium eſt, to.2.833.F
peccatorum indulgentia eſt fructus Chriſti, tom.3.376.G
peccatorum multi cur à Deo & eccleſia poteſtati diabolicæ ſubmittantur, to.4.360.H
pro peccatorum ſalute iugiter clamat eccleſia, tom.3.894.F
peccatorum ſeries aliqua aduentu Chriſti diuiditur, to.3.258.O
peccatorum noſtrorum memores eſſe debemus, tom.4.374.O
peccatorum omnium remiſſio in baptiſmo, to.4.354.B
peccatorum remiſſioni an ſit neceſſarius baptiſmus, to.3.430.D
peccatorum ſuorum vinculis quiſque conſtringitur, tom.4.362.C
peccatorum venia nocte & die poſtulanda, tom.3.168.L
peccatorum remiſſio nos liberos facit, vt liberati debitis, teneri obnoxij non poſſimus, to.3.634.A
peccatorum fermentum quomodo expurgetur, tom.4.363.K
peccatorum quos habere debeamus deprecatores, tom.4.356.k
peccatorum meritis congruum flagella à Deo immiſſa, to.3.131.L
peccatis ſtudentes oportet contriſtari, to.3.510.D
peccatis nemo, quantumuis in hac vita ſanctus, carere poteſt, tom.3.941.F
peccatis noſtris Deus paratus indulgere, tom.3.765.C
impij in peccatis ſuis obdormiunt, to.3.922.D
peccatis noſtris vendimur, tom.2.915.H
peccator Deum humiliat, tom.1.367.H
peccator non vult intelligere vt benè agat, tom.2.862.D
peccator vnuſquiſque quo grauiora peccata commiſerit, eo fit inſolentior, to.1.227.H
peccator indomitis moribus peccatum trahit, tom.2.114.C
peccator pœnam ſuæ improbitatis non euadit, tom.2.1174.F
peccator in amaritudine animæ ſuæ vitã exegit, tom.5.429.E
peccator non repellitur niſi quatenus ipſe ſe repellit, to.2.998.B.C
peccator miſericordia Dei eget, tom.2.1190.D
peccator conuerſus, paulatim à timore in amorem tranſfertur, tom.3.868.G
peccator ſeruus apud Deum, tom.3.670.N
peccator ille laudabilior eſt cæteris, qui eſt humilior, t.4.381.D
peccator orans cui ſimilis, to.3.846.L
peccator quis magis iuſtificetur, tom.4.381.D
peccator quotidiano in ſe iudicio eget, tomo 4.394.A
peccator qui precio abſoluatur, & in nouã gratiam aſſumatur, tom.4.377.E
peccator necdum correptus, peccatum nõ agnoſcit, t.3.625.B
peccator qui non eſt, fit peccator, dum ſuperbit, tom.3.394.C
peccatoris laqueus eſt oculus meretricis, tom.3.71.M
peccatoris vnius pœnitentia quantum in cælis excitet gaudium, tom.4.352.K
peccatoris redemptio eſt regnum cælorum, tom.4.364.M
peccatoris vnius onus ſuſcipit tota eccleſia, to.4.363.L
peccatoris ad Deum conuerſio, quomodo fieri debeat, tom.3.829.B
peccatoris gladius, quis, to.2.878.D
peccatoris locus diuturnus eſſe non poteſt, tomo 2.877.D
peccatori compatiendum, & fletu, & oratione & dolore, tom.4.363.M
peccatorem redarguit vita iuſti, tom.2.878.O
peccatore liberato, fit in eo gaudium magnum, & redolet domus eius ſuauitate gratiæ, tom.4.377.O
peccatores deus non dignatur ſcire, tomo 2.998.C
peccatores cum temperantia & manſuetudine arguendi ſunt, to.3.626.D
peccatores in numerum progenitorum Chriſti relati, tom.3.63.G
peccatores ſub vita promiſſa ſunt deſperatoſin, tom.3.391.
peccatores qua moderatione corrigendi, tom.4.347.H
peccatores perſeuerantes ſacramentorum authoritatem aut vſurpationem ſibi arrogare non debent, tom 4.383.H
peccatores omnes & impij ante Chriſti reconciliationem fuimus, tom.4.39.I
peccatores qui vtantur aduocato apud Deũ patrem, tom 4.28.k
peccatores vocat Deus ad pœnitentiam, non moſtos, tom.3.94.A
peccatores virginitatem vouentes, quomodo iuſtorum numero aſcribi mereantur, t.3.906.O
peccatores potiſsimum egent Baptiſmo, tom.3.48.L

peccatores

Peccatores peccata peccatis accumulant, tom.2. 862.A
Peccatores morte digni Moyſi vultum intueri non poterant, tom.3.515.K
Peccatores in terra ſcribuntur, to.5.1120.A
Peccatores proſperis ſæcularibus abundantes, præſcientiam Dei confirmant, to.2.1083.H
Peccatores non pereunt vno genere, tom.2. 900.I
Peccatorum noſtrorum libri, qui, tom.2. 849.F
Peccatoribus vtilis mors iuſtorum, tom.3. 527.G
Peccatoribus non blandiendum vt creſcant, ſed deſinant perſuadendum, tom.3.491.L
Peccatoribus qualibus donetur redemptio, tom. 4.364.I
Peccatrix habet & ipſa vnguentum, tom.3. 123.G
Pedes Chriſti ſunt pauperes, to.2.763.I
Pedes animæ, qui, to.5.806.K
Pedes aduentum ſignificans euangeliZantium, tom.3.380.M
Pedes Domini quid ſignificent, tom. 3. 751.O
Pedes lauare myſterium fidei eſt, tom. 5. 564.A
Pedes lauare humilitatis inſigne eſt, Ibid.
S. Pelagia mortem virginitati poſtpoſuit, tom. 5.553.H
Pelagianorum de paruulis ſententia, tom.4. 17.E
Pennæ columbæ deargentatæ quid ſignificent, tom.1.653.A
Pentecoſtes dies, iubilans Chriſtianorum eſt, tom.2.1053.B.C
Penuria tolerata, diuitias cæleſtes acquirit, tom.3.650.C
Pera cur non ferenda, tom.3.160.O
Percutienti maxillam vnam, præbenda eſt & altera, tom.3.106.E
Perditio malorum, vnde, tom.3.835.A
Perditione viuorum non delectatur Deus, tom. 3.204.L
Pereuntibus nulla ſuppetit excuſatio de lumine ſibi negato veritatis, tom.4.48.H
Perdix diabolo comparatur, to.2.1410.D
Perdix aliena oua diripit, tom.1.110.A.& 2. 1411.H
Perdix à perdendo nomen accepit, tom.2. 1410.D
Perdix auis eſt plena doli, Ibid.C
Perdix promiſcuæ eſt permixtionis, Ibid.
Perdicis imitator eſt Diabolus, to.1.110.B
Perdicis natura & qualitates deſcribuntur, tom.2.1410.E
Peregrinatio noſtra eſt fide, non ſpecie, tom.3. 523.I
Peregrini ſumus omnes in hoc mundo, tom. 1.334.C
Peregrinum in hac terra, qui, tom.2.1134.A
peregrini cum honore ſuſcipiendi, to.5.490.L
purgationem vt perfectam conſequamur, à tribus nobis eſt fugiendum, tom.1.313.D
perfectus eſt, qui ſimilis eſt magiſtro, tom.3. 108.L
perfectus mortem non timet, tom.5.703.B
perfectus nemo ſine fauore Dei, to.4.369.B
perfectus à quo probandus, tom.3.11.K
perfectus vir, quis, tom.3.15.O
perfectus quiſque dicitur ſecūdum virtutis accidentis profectum, tom.4.148.I
perfectus imago Dei eſt, tom.1.455.L
perfectus gloria Dei eſt, Ibid.
perfectus verè is eſt, quem diuitiæ non commouent, to.1.712.H
perfectus eſt, cui nihil deeſt, to.1.429.A
perfectus eſt qui malitiam neſcit, nec delum nouit, to.2.902.D
perfectus neſcit corporis huius incommoda, tom.1.407.M
perfectus vir neſcit mundi huius aduerſa, Ibidem.
perfectus nihil aliud quærit niſi ſolum & præclarum bonum, to.1.407.H.& ſeq.
perfecti qualiter eſſe iubeamur, tom.4.148.I
perfecti ſtatim eſſe non poſſumus, tom.2.1291.I
perfecti eſt viri communitatem naturæ ſuſtentare animi virtute, to.1.409.A
perfectorum virtus gemina, tom 3.7.M
perfectorum quid proprium, tom.1.433.D
perfectis quid ſentiendum ſit, tom.3.647.G
inter perfectos ſecreta ſapientia ſunt loquenda, tom.2.885.E
perfectior ille, qui ſe ſine Domino ambulare non poſſe, intelligit, tom.3.46.E
perfectiores ſupra Chriſtum recumbunt, tom. 1.371.I
perfectio vitæ noſtræ in quo conſiſtat, tom. 416.F
perfectio Chriſti eſt portio ſingulorum, tom.2. 1365.E
perfectio noſtra eſt, vnum eſſe cum Chriſto, to. 1367.L
perfectio Dei, qualis, to.4.148.I
perfectio diſciplinæ noſtræ finis eſt, t.2.1084.K
perfectio vitæ theſauruſque ſapientiæ vbi ſit, tom.3.646.C
perfectio rara in principiis, tom.4.34.A
perfectionis omnis ſumma in trinitate conſiſtit, tom.3.509.F
perfectionis finis & conſummatio, charitas, tom.3 696.B
perfectionis duplex eſt forma, to.5.503.A
ad perfectionis munus implendum infirmitas corporis impedimento non eſt, tom.1.409.D
perfidi portas inferorum penetrant, tom. 3. 144.I
perfidi parum nocere poſſunt, reſpectu futuræ compenſationis, tom 3.361.A
perfidi ad fidem conuerſi, paterna redduntur naturæ, tom.3.387.L
perfidi Chriſtum iudicem futurū non credunt, tom 3.665.C
perfidi duplices, tom.3.626.E
perfidi non ſunt participes bonorum Domini, tom.3.380.O
perfidi lucem Chriſti ſcenæ tenebris nebuliſque interpretationum obducunt, tom.3.158.D
perfidorum tyrānis authore Diabolo exercetur, tom.3.630.D
perfidorum alloquia cauenda, tom 3.270.C
perfidorum corpora ſunt defunctorum velut ſepulchra, tom.3.130.F
cum perfidis prudenter conuerſandum, tom. 3.626.A
perfidis ſemper nox, to.3.158.D
perfidis hominibus dormit Dominus Ieſus, to.2. 998.F
perfidia hæreticorum, dum latet, ſerpit, tom.3.159.G
perfidia confiteri poteſt, credere nequit, tom.3. 91.I
perfidia omnis amara eſt, tom.2.990.D
perfidia facit impios exultare, to.2.877.C
perfidia execrabilis, tom.3.261.F
perfidia occæcat in infidelibus ſplendorē virtutis Dei, tom.3.518.E
perfidia letholis, & mortua verba conduntur in gutture hominis, tom 3.282.E
perfidia tumulus noſter, tom.3.112.K
perfidiæ ieiuna in cæleſti conuiuio torquenda, tom.3.93.E
perfidiæ pœna grauior eſſe debet, cum Petrum etiam ob ſermonis imprudentiam mulctatum legamus, t.3.267.L
perfidia ſublatis quæſtionibus, plena erit religio, to.3 249.F
perfidia mater, eſt ebrietas, tom.1.681.A
perfidiam fœnus inuexit, to.2.748.I
pergamus quid interpretetur, tom.3.805.A
pergamens à Nicolaitis ſeducti, tom 3.814.D
pergamenorum nonnulli colebant doctrinam Balaam, to.4.356.M
periculum maius pertimeſcendum ab iis qui fraterno ſibi iure ſociantur, to.1.253.D
periculis imminentibus, an latebras quærere permiſſum ſit iuſtis, tom.3.282.A
peritum quid ab imperito diſcernat, tomo 4. 119.I
peritia diuina fructus quomodo conſeruetur, tom.3.665.E
periuria tyrannorum tolerabiliora ſunt quàm ſacramenta, to.5.552.D
perſæ ignem colunt, tom.3.463.L
perſæ pro commiſſis pretio, ipſi in ſe propriæ mortis exequuntur ſententiam, to.1.98.F
perſarum gens ferox bellis, tom.1.116.H
perſæ elephantibus in bellis vtuntur, Ibid.
perſecutores Chriſti ad ipſum conuerſi, tom. 3.804.O
perſecutores eccleſiæ cum Chriſto pugnant atque concertant, to.3.928.O
perſecutio nulla eum à Domino ſeparat, quē vincula diuinæ charitatis aſtringunt, tom.2. 1019.L
perſecutio probat electos, to.3.104.H
perſecutionem ſuſtinentes propter iuſtitiā beati, tom.3.102.O
perſecutiones auxerunt, & incrementa dedêre eccleſiæ Dei, to.3.884.O
perſecutiones eccleſiæ iuſtorum nobis titulos ediderunt, to.2.1126.D
perſecutiones eccleſiam, cum ad plenitudinem venerit, ceſſabunt, to.2.1366.A
perſecutiones & Martyres deſunt, tomo 2. 1264.O
perſecutionibus Chriſtus cito inuenitur, tom.1. 360.M
perſeuerantia auxilij eſt, ac muneris diuini, to. 4.23.K
perſeuerantia non volentis neque currentis hominis eſt, to.2.1220.O
perſeuerantia miſerantis Dei eſt, Ibid.
perſeuerantia perſuaſio, t.3.508.H
perſona nulla expreſſo, fraudis minuit ſuſpicionem, to.3.160.I
perſona quæ vilior ad prudentiam, quo pretioſior ad fidem, tom.3.36.H
perſona nullius quaſi deſpecta contēnenda, tom. 3.478.M
perſonarum acceptio ceſſat apud Deum, tom.3. 308.M
pertinax iram ſibi congregat in die iræ, tom.3. 309.D
pertinaces & obſtinati relinquendi, cum fru-

ſtra moueantur, tom.3.671.O
perturbatio conſtantiam tollit, to.5.462.k
perturbatio cum animoſitate inimicitias generat, tom.3.616.C
perturbationes multa in hac vita nobis ſunt ſubeundæ, tom.2 782.D
perturbationibus præponderant conſolationes, tom 2.782.O
peſtis contagio delictis hominum & incolarum regionis contrahitur, tom.3.147.O
peſtis regionis, vnius morte ſoluta, tom. 3. 147.G
petenti omni tribuendum, tom.3.106.E
petitio matris filiorũ Zebedæi an poſſibilis humanæ conditioni, tom 4.145.C
petitionis filiorũ Zebedæi matris defenſio, eam ſcilicet non fuiſſe inuerecundam, to 4.144.H
petitiones noſtras omnes quomodo poſſimus impetrare, to.3.198.E
petitum non in petentis voluntate, ſed in dantis debet eſſe arbitrio, to.3.371.H
non petita aliqua à Deo donantur, tom.4. 32.I
petra caro Chriſti dicitur, tom.1.332.K
petra inædificatum firmum ac ſtabile, tom.3. 109.O
petra cur ſciſſa patiente Chriſto, to.3.279.G
petra nomine Chriſtus ſignificatur, tomo 2. 1373.C
petrus ibi Deum negauit, vbi veritas non erat, tom.1.267 L
petrus reſurrectionis gratia electus, tom.3. 131.L
petrus offert ſe operarium trium tabernaculorum, Ibid.M
petrus inuerſis veſtigiis crucifixus eſt, tom.2. 1354.A
petrus male per oſtiariam introductus, tom.3. 267.M
petrus eccleſiæ præpoſitus, tom.2.1003.L
petrus non tulit Chriſtum prophetam ſolum æſtimari, to.3.266.A
petrus Chriſtum Dei filium fidelis docuit confeſſione, tom.3.266.A
petrus & paulus à Domino claues acceperunt, tom.5.870.L
petrus & paulus æquales ſunt meritis, tom.5. 871.A
petrus & paulus Romæ martyrium ſimul pertulerunt, Ibid.
petrus cur petra dicatur, tom.5 843.O
petrus ambulauit in mari dilectione magis, quam pedibus, Ibid.
petrus ſomno grauatus, tom.3.151.K
petrus cur omnibus antelatus, tom.3.290.E
petrus ad primam Domini vocem conuerſus, tom.3.262.A
petrus amaris Chriſti quaſi vicarius, tom. 3. 290.E
petrus & paulus præ cæteris Apoſtolis, fidei virtute præcellunt, tom.5.870.K
petrus in monte cum Chriſto cecidit, tom.3. 269.C
petrus Chriſtum à longè ſequebatur ipſum iam proxime negaturus, to.3 267 I
petrus titubans in fluctibus Chriſti dexteram amplexus eſt, tom.1.113 G
petrus Simonẽ orationibus ſuis præcipitẽ ruina proſtrauit, tom.5.871.C
petrus conſtans & ſine metu à reſurrectione Domini, tom.3.283.M
petrus cur ſe Chriſtum noſſe negaret, tom.3. 269.E
petrus bonus mercenarius, tom.3.206.C
petrus fatẽdo iuſtificari quàm negando grauari maluit, to.3.269.F
petrus obediens mandatorum diuinorum obſeruator, tom.3.139.L
petrus carcere liberatus, tom.3.306.A
petrus tertio Dominum ſe diligere confirmabat, tom.3 170.C
petrus diuinæ conſtantiam intentionis non poterat æquare, tom.3.262.B
petrus porta æternalis, tom.4 114 O.E
petrus hominem ſe noſſe negãs, in Spiritum ſanctum non peccat, ſed in filium hominis, tom. 3.269.E
petrus recordatus negationis ſuæ fleuit amarè, Ibid.F
petrus ſpiritu promptus, corporis tamen affectu infirmus, tom 3 262.B
petrus an de induſtria negatiuè de Chriſto reſponderit, tom.3.269.F
petrus & Andreas ſine vlla comperendinatione reliquerunt ſcalmum, & verbum ſecuti ſunt, tom.3.8.G
petrus quod ſenſit, paulus expreſſit, tomo 3. 269.C
petrus affectu algidus, tom.3.268.G
petrus non eſt dignatus baptiZare Cornelium credentem cum ſuis, tom.3.420.L
petrus vnde dictus, tom.3.144.H
petrus cecidit felicius, quàm ſteterunt reliqui, tom.3.269.O
petrus quid peccare potuerit, nouum, to.3.268.I
petrus ſe peccatorẽ, prouolutus ad genua Chriſti profitetur, to.3.89 C
petrus an Deum negauerit, tom.3.268.M
petrus licet poſterior accederet ad monumẽtum, prior tamen ingreditur, to.3.283.M
petrus tulit crucem ſuam, & ſecutus eſt verbum, & actionem ſubiit paſſionis, tom. 3.8.H
petrus retia ſua, quæſtus, inſtrumẽta, viſo Chriſto reliquit, tom.4.84.M
petrus ſolus vidit Dominum, tom.3. 290.E
petrus credidit, quia dilexit, & dilexit, quia credidit, Ibid O
petrus & Andreas ad hominum piſcationem vocati, tom.3.8.O
petrus licet æquari nequeat, imitandus eſt tamen, tom.3.143.L
petrus ſemetipſum negare potius, quàm Chriſtum maluit, tom.3.169.E
petrus habebat omnem fidem, tom.3.194.C
petrus viſo Domino ſerum exiſtimauit ſi cum cæteris nauigio veniret, tom.3.290.O
petrus myſterium ignorans pedes ſibi à Chriſto lauari recuſat, tom.3.114.C
petrus cur autem tulerit miniſtro ſacerdotum principis, to 3.265.F
petrus rete iacto, duas nauiculas piſcibus repleuit, tom.3.88.L
petrus cur ſe cum Galilæo aut NaZareno fuiſſe negarit, tom.3.268.K
petrus & Iohannes priores monumentum Domini intrare meruerunt, tom.3.282.E
petrus quod manifeſtum erat, dolebat quaſi incognitum quæri, tom.3.123.M
petrus crucem ſuam futura remuneratione indignam arbitratus eſt, tom.2.782.F
petrus inuerſo ſuſpendi voluit veſtigio, Ibidem.
petrus, Iacobus, & Iohannes quando à Chriſto aſſumpti in montem, tom.3.149.C
petrus non ſine formidine paſſus, tomo 4. 47.I
petrus in tumulo, an in cælo ſit, t.3.270.E
petrus idem & ligãdi, & ſoluendi accepit poteſtatem, tom.3.263 F
petrus tentatus vt negaret, negauit vt fleret, tom.3.78.D
petrus ope diuina è carcere liberatus, tomo 3. 306.A
petrus Chriſtum præ cæteris Apoſtolis fidẽter confeſſus, tom.3.143.H
petrus exemplo Phineæ percuſſit gladio ſeruũ principis, tom 3.265.D
petrus Dominum à paſſione ſtudebat reuocare, tom.4.80.H
petrus tertio iuſſus paſcere gregem Dominicũ, tom.4.133.H
petrus oues Chriſti paſcere iuſſus, tom. 3. 291.O
petrus igni appropinquat vt caleſiat, tomo 3. 267.K
petrus cur primum per ancillam proditus, to. 3.267.k
petrus non potuit dubitare de Chriſto, tom.3. 291.I
petrus an mortuus, tom.3.148.L
petrus ſine auro & argento, tom.3.139.L
petrus fidei princeps, tom.3.114.C
petrus hominem negauit, quem Dei filium fatebatur, tom.3.269.C
petrus vt petra fortiſſima, à petra principali communionem & virtutis ſumpſit, & nomenus, tom.4.47.I
petrus primus Dominicæ executor ſententiæ, tom 3.159.L
petrus Chriſtum nolens mori, non indeuotione, ſed pietatis eſt lapſus affectu, tom.3.114.C
petrus paſtus duplici à Deo affectus eſt gratia, tom.4.357.E
petrus in cæli angelorum choro inſertus, tom. 3.270.D.E
petrus Chriſto in mari ambulante ſuæ naturæ oblitus, ſe mari credidit, tom.3.290.D
petrus in domo Caiphæ vnius ancillæ interrogatione ad trinam Chriſti negationem perductus ſunt, tom.4.46.F
petrus Moyſem & Heliam in monte vnà cum filio Dei vidit, tom 4.64.H
petri negationis expoſitio, to.3.268.I
petri deuotio præmatura, tom.3.151.M
petri titubatio noſtra eſt firmitudo, tomo 3. 269.D
petri fidei debemus eſſe imitatores, tomo 3. 143.k
petri error erudit iuſtos, to.3.269.C
petri negatio an excuſabilis, tom.3.269.F
petri fides defectura fuiſſet niſi pro eo oraſſet Chriſtus, tom.4.46.E
petri lachrymæ laudandæ, to.3.262.B
petri hæredes eſſe nequeunt qui eius fidem abnegant, tom.4.354.A
petri titubatio petra eſt omnium, tomo 3. 269.C
petri iactantia, tom.3.270.D
petri ſocrus febricitans, tom 3.84.G
petri genus piſcandi particulare, tomo 3. 88.H
petri fides ſine Chriſti interceſſione defeciſſet, tom.4.24.M
petri negatio an reprehendenda, to.3.262.B

petri

Petri dubitatio, tom.3.114.C
Petri negatio obreptionis vitio ipſi cõtigit, tom.3.267.I
Petri deuotio promptior & paratior, tom.3.290.C
de petri negatione inter euangeliſtas diuerſitas, tom 3.268.I
Petri pœnitentia, tom.5.842.L
Petro ſimiles ſimus, to.3.148.M
Petro ſoli cõmiſſum eſt diſputationum profundum, tom.3.87.M
Petro cur claues tradita, tom.3.194.C
Petro non caro & ſanguis quod nouerat reuelauerat, tom.3.143.K
Petro dimiſſum ob amariſſimum fletum, tom.4.381.B
Petro claues regni cælorum commiſſa, tom.3.149.P
petro martyrium prædictum, tom.3.291.G
petro portæ inferorum præualere non potuerũt, tom.3.148.L.& tom.4.114.B
petrum negaſſe, quàm feſelliſſe Dominum, præſtat, tom.3.267.L
petrum tertia negatione conſpectu dignatus eſt Ieſus, tom.3.270.B
phanatici ſine Deo, to.3.427.L
pharao ad quod ſeruatus, tom.3.373.B
pharao damnandus, vtpote pertinax futurus, tom 3.371.M
pharao rex afflictionis interpretatur, tom.1.294.A
pharao nomen regum Ægyptiorum, tom.3.372.M
pharao redarguitur de obeditionis procraſtinatione, tom.1.285.F
pharao rex, dux vitiorum dicitur, to.1.294.A
phares diuiſionem ſignificat, tom.3.59.G.& 2.1012.L
phariſæus arroganti prece ſeipſum iuſtificabat, tom.3.210.E
phariſæi ſepulchris dealbatis à Chriſto aſſimilati, tom.3.891.G
phariſæi oratio quare reprehenditur, to.1.186.A
phariſæi à multorum ſe conuentionibus ſeparabant, to.3.59.H
phariſæi vnde dicti, Ibid.O
phariſæi auari, tom.3.112.L
phariſæi habebant clauem ſcientiæ, nec tamen ipſi intrabant nec alios intrare permittebant, tom.3.384.K
phariſæi nihil ad interiorem hominem referũt, tom.2.1013.B
phariſæi, quaſi à veritatis vnitate diuiſi, ſic dicti, tom.2.1012.L
phariſæo publicanus præfertur, tom.2.1135.I
phariſæis cur poteſtatis diuinæ gratia negata fuerit, tom.4.371 K
phaſis è Caucaſeis montibus funditur, tom.3.25.O
phaſis in Euxinum ſe præcipitat mare, Ibid.
phe Latinè ſignificat, Erraui, tom.2.1198.B
phe Latinè ſignificat, Os aperui, Ibid.
philadelphia, eccleſia eſt ſaluans hæreditatem Dei, to.3.805.A
philippus frater Herodis Ituræ & Trachonitidis tetrarcha, tom.3.40.L
philippus videndo patrem quomodo videat & filium, tom 3.654.D
philippenſes conſtantiores in fide Galatis, tom.3.633 in præm.
philoſophi mundi diuites, tom.3.106.A
philoſophi pereuntibus nullam poſſunt ferre medicinam, to.3.132.G
philoſophi non ſunt paruuli, tom.3.163.M
philoſophi mũdi arte quadam minutiiſque diſputationum, ſimplicium animos irretire geſtiunt, vt à ſpe quæ eſt in Chriſto, abſtrahantur, to.3.659.H
philoſophi totos dies in diſputationibus conſumunt, tom.3.33.G
philoſophi tria habent præcipua, tom.3.2.A
philoſophi minus Latinis & receptis verbis vſi, vt propriis vterentur, tom.3 33.C
philoſophi vera ſimplicitatem fidei ſupergreſſi, theſauros inutiles condiderunt, tom.3.106.A
philoſophorum doctrina æquè ac poëtarum mẽdacijs plena, tom.3.883 L
philoſophorum doctrina per poculũ aureum deſignata, tom.3.925.O
philoſophi iſtius mundi in verbis diuites ſunt, veritatis autem expertes, tom.2.880.M
philoſophia aut naturalis eſt, aut moralis, aut rationalis, tom.3.2.A
philoſophia phalerata magis quã vera ſapientia eſt, tom.2.1357.G
philoſophia verbis potius, quàm rebus ſcatet, tom.3.2.A
philoſophia terrena ſeductrix eorum, qui cupiũt prudentes iudicari in mundo, tom 3.659.M
philoſophia vnde compoſita, Ibid.
philoſophia bona vitia admixta habet aliqua documenta, Ibid.
philoſophia ſeduci cauemus, tom.4.58.B
philoſophia fallax & inanis, quæ, tom.3.66.A.H
philoſophia in tres partes diuiſa, tom.3.108.O
philoſophia ſæcularis nihil ad ſalutem noſtram pertinet, tom.3.658.F
philoſophia magis auocat à Deo, & in errorem abducit, Ibid.
philoſophia diues, cõplures ſibi conſtituit Deos, tom 3.217.C
philoſophia naturalis vbi in euãgelio Lucæ eluceat, tom.3.2.O
philoſophia triplicis neceſſitas, tom.3.4.E
philoſophiæ diſtinctio veteri teſtamento præfigurata, tom.3.2.A
philoſophicis ſubtilitatibus dum ſtuditur, animæ plerumque cura non habetur, tom.3.658.F
philoſophicis diſputationibus irretiti, vix aut nunquam euadunt, tom.3.660.G
phinees Zelo diuino iram Dei ſopita contra Iſraëlitas, tom.3.466.C
phinees Hebræum & Madianitem fœminam in fornicatione comprehẽſos, pugione peremit, tom.1.618.B
phiſon oris mutatio dicitur, to.1.141.B
phiſon prudentia dicitur, Ibid.C
phœbe miniſtra eccleſiæ apud Cenchres, tom.3.410.E
phœnix exemplo ſui reſurrectionem credere nos docet, tom.1.101.D
phœnix quingentis viuit annis, tom.5.738.M
phœnix thecam ſibi de thure & myrrha adornat, Ibid.
phœnix coitus corporeos ignorat, tom.2.1324.H
phœnix ſui hæres eſt corporis, Ibid.
phœnix cineris ſui fœtus eſt, Ibid.
phœnicis natura, tom.1.101.C
photinus tinea, tom.3.9.D
photinus Chriſtum Deum negabat, to.3.633.B
photinus Ieſum Deum non fatebatur, tomo 3.295.K
photinus hæreticus, Ibid.
photinus Chriſtum Dauid eſſe filium aſſeruit, & non Dei, t.1.646.F
photini hæreſis, tom.1.161.O
phyſica quæ in Luca euangelio, tom.3.2.D
phyſicem docet Salomonis eccleſiaſtes, tomo 3.2.B
phyſica per iuramenti puteum denotata, tom.3.2.B
phyſica ea, quæ vel naturæ ſunt, vel ſupra eã, comprehendit, tom.3.2.B
pij quando ſuper pedes ſtabunt, tomo 3.891.H
piorum proprium, quod, tom 4.4.O
piorum & impiorum ſors quàm ſit futura diuerſa, tom.3.912.M
pijs domus eſt eccleſia, tom.2.1049.G
pijs patria cælum eſt, Ibid.
pietas tacito vultu frequenter offenditur, tom.1.260.I
pietas & indulgentia in vultu domini eſt, to.2.1060.M
pietas naturæ non eſt detrimentum, tomo 4.81.A
pietas cenſura quædam, tomo 5.777.M
pietas diuina eſt credulitatis, tom.1.418.D
pietas cibus dulciſſimus, tom.4.364.I
pietas anteferenda neceſſitudini, tomo 3.157.C
pietas timorem Dei ſeruat, to.2.880.M
pietas nimia impium eſſe compellit, tomo 3.62.H
pietas vita noſtra eſt ſubſtantia, tomo 1.539.L
pietas Chriſti non præiudicat poteſtati, tom.4.84.I
pietas neſcit lucrum pecuniæ, in quo pietatis diſpendium eſt, tom.1.474.B
pietas virtutum omnium fundamentum eſt, tom.2.1349.A
pietas in deum, initium intellectus eſt, tomo 5.443.O
pietas tripliciter impenditur, Ibid.
pietatis officium in eos quoque, qui nos læſerunt porrigendum, to.3.108.G
pietatis vera magiſtra, eſt naturæ inſpiratio, tom.1.86.C
pietatis lux veri ſplendor eſt orientis, tomo 3.58.C
pietatis dominica inſigne, Enoch, tomo 3.68.O
pietatis forma mollis ac tenera eſt, tomo 5.727.D
pietatis aſcenſus ſcalarum ſimilis eſt, tomo 2.833.F
pietatis eadem menſura prolem fouere debet, tom.1.416.K.L
à pietate ad ſcientia ſpiritum condeſcenditur, tom.3.829 C
pietatem Chriſti nullus poteſt æquare, tom.2.1047.O
piger in conuerſatione diuina ſine ſpe eſt, tom.3.393.A
piger eſſe non poteſt, qui mandata Domini cuſtodit, to.2.1200.I
pilatus abſolutis iudicio, crucifixit Chriſtum myſterio, to.3.272.O
pilatus manibus lotis ſe innocentem à ſanguine Chriſti profitebatur, tom.3.426.O
pilatus in ſignum innocentiæ lauit manus ſuas

verato populo, tom.3.273.B
Pilatus ab vxore admonitus, ne ſanguiné innocentem addiceret, Ibid.
Pilatus Iudææ procurator, to.3.40.L
pilatus an viderit Ieſum, tom.3.7.I
pilatus typus iudicum, quibus innocentes damnandi offeruntur, tom.3.273.F
pilatus & Herodes occaſione Chriſti poſt diuturnas inimicitias inuicem ſibi reconciliati, tom.3.272.L
pilatus manibus lotis, ſacta tamen nec dum diluit, tom.3.273.B.& 5.846.M
pilati ſententia ſacrilega, to.5.273.B
pilati factum an poſſit excuſari, Ibid.
pilos carnis radere, quid ſit, to.1.603.I
pinus indumentum ſuum ſemper ſeruat, tom.1.55.G
pinea gratam naturæ ſpeciem ſignat, tom.1.54.O
pinea imaginem naturæ exprimit, Ibid.
piraterium Latiné tenſamentum dici poteſt, tomo 2.825.B
piſcem minorem, maior deuorat, to.1.79.H
piſces non ruminant, Ibid.G
piſces branchias pro pulmone habent, tom.1.78.D
piſces ſunt qui hanc enauigant vitam, tomo 3.87.I
piſces præſcripta ſibi habent domicilia, tom.1.84.I
piſces fluminorum arbitri ſunt, tom 1.86.B
piſces quidam fœtus gratia locum mutant, tom 1.85.C
piſces humanæ vitæ exemplum præbent, tom.1.79 k
piſcium ſolertia, to.1.85.C.F
piſcibus dentes cur denſi, to.1.78.F
piſcatores philoſophis prælati, to.4.64.M
plaga meridiana torretur ardoribus, tom.1.25.D
plagæ ſeptem, quæ, tom.3.916.M
plantare & rigare ſine vegetatione diuina nil prodeſt, tom 3.430.E
plantare, quid, Ibid.O
plantans & rigans vnum ſunt, to.4.41.O
plantans & rigans non ſunt quicquam, ſed qui dat incremen tum Deus, tom.4.6 B
plantatio agri Dominici quotuplex, tom.4.31.N
plantatio non plantata à Deo, eradicabitur, to.3.431.I
per platanum, ſpiritalis fructus vbertas ſignificatur, tom.1.425.C
plebs præſcita, nec à Deo repulſa, quæ, tom.4.8.K
plebis mobilitas, to.1.98.O
plenum nihil ſine Chriſto, to.3.416.G
plenitudo viuendi eſt reſurrectio, tom.2.1051.H
plenitudo verborum Dei, eſt ſapientia, tom.2.1346.E
plenitudo ſapientiæ eſt dilectio, Ibid.E
plenitudo Chriſti, eſt portio ſingulorum, tom.2.1365.B
plenitudo Dei nec augeri, nec minui poteſt, to.1.585.P
plenitudo legis eſt Chriſtus, tom.1.358.O
plenitudo Chriſtianis, iuſtitia eſt, tom.2.1347.O
pocula mentem incitant ad audaciam, tom.3.631.H
poëtarum dogmata mendaciis ac fictionibus referta, to.3.883.L
poëtarum carmina cur à Paulo adducta, tom.5.146.F
poëtarum fabulæ à Paulo deſtructæ ſunt, Ibidem.F
pœna tantò eſt ſeuerior, quò minor eſt culpa delinquentis, tom 4.372.H
pœna & peccatũ in omni homine, præter quàm in Chriſto, to.3.765.A
pœna voluntarios, non neceſſarios reos aſtringit, tom 1.16.G
pœna paucorum, multorum eſt emendatio, tom.3.475 L
pœna ſcandaliZantium, quæ, tom.5.786.M
pœna prima fuit ieiunij præuaricatio, tomo 1.673.A
pœna reorum, quædam abſolutio delictorum eſt, tom.2.1338.D
nulla pœna grauior, quàm interioris vulnus conſcientiæ, tom.3.505.K
pœna corrigit & emendat errantem, tom.2.1308.I
pœna peccati non niſi ſtricta ſatisfactione diſſoluitur, tom.1.610.D
pœna auctor quiſque ſibi, tom.3.131.G
pœnæ Babylonis duplices, tom 3.930.C
pœna æterna memoriam à mente reiiciunt impij, tom.3.930.E
pœnam paucorum ad multos deriuari iniquiſſimum, to.4.348.G
pœnam quam defenſione euitare non poſſumus, pudore leuamus, tom.2.909.C
pœnitere hominis eſt, ſed gratia implere ſolius Dei, tom.3.45.B
pœnitens non debet abſorberi triſtitia, tom.4.359.k
pœnitens iuſtificatur, tom.2.1282.O
pœnitens lachrymis debet diluere peccata, tom.4.373.C
pœnitens ſerius, ſerò ingemiſcit, tom.3.202.I
pœnitens Achab ſtatim conſecutus eſt veniam, tom.3.511.I
pœnitentis conſcientia in tuto eſt, ſi indulgentiæ remiſſionem non dubitet, to.4.394 C
pœnitentis cuiuſdam fabula, tom.4.382.B
pœnitentium magiſtra, quæ, tom.4 378.B
pœnitentium quorundam vitæ auſteritas, to.4.365.C
pœnitentibus data pars iuſtitiæ, tomo 4.387.K
pœnitentibus donatur redemptio, tom.4.364.I
pœnitentibus Deus ſua promittit ſacramenta, tom.4.374.A
pœnitentibus opportunis crux Dominica eſt baiulanda, tom.4.381.N
pœnitendi remedium patet cuique, to.3.163.G
pœnitendi ſtudium erroris eſt remedium optimum, tom.3.146.A
pœnitentia patientiam quærit, tom.2.914.O
pœnitentia radix correptionis eſt, to.1.243.L
pœnitentia eſt remedium peccati, non eius incentiuum, to.4.381.A
pœnitentia dari poteſt à ſacerdote, neque ſecuritas, tom.4.385.B
pœnitentia cur non ſit ſæpius agenda, tom.4.382 A
pœnitentia poſt baptiſmum remedium, tom.5.627.A
pœnitentia vera ſtatim fructum ſuum habet, tom.3.511.I
pœnitentia aut æquare, aut certè ſuperare, debet crimina, tom 5.626.M
pœnitentia non verbis, ſed actu agenda eſt, Ibid.
pœnitentia quid ſit, tom.4.387.H
à pœnitentia benè viuere, quid ſit, tomo 4.385.A
pœnitentia publica in eccleſia an iteranda, to.4.381.B
pœnitentia animi prius damnat, & futuri promittit correctionem, to.4.387.H
pœnitentia donum Dei eſt, to.4.20.K
pœnitentia vera eſt medicina, tom.2.905.B
pœnitentia non differenda, to.4.382.C
pœnitentia quid requirat, vt verè fiat, tomo 4.382.A
pœnitentia nobis cùm ſanctis communis, tom.4.381.E
pœnitentia infrequens in hæreticis, tomo 3.921.D
pœnitentia vno actu officia diuerſa coniungit, tom.4.387.L
pœnitentia carnis eſt interitus ad profectum ſpiritus, tom.5.521.k
pœnitentia agenda ſanis, & adhuc viuentibus, tom.4.386.B
pœnitentia Iudæ an ipſi profuerit, tomo 4.372.O
pœnitentia non ad mortem reſeruanda, tom.3.206.E
pœnitentia bona ni eſſet, omnes ad ſenectutem differrent ablutionis gratiam, tom.4.382 O
pœnitentia impiorum ſera, to.3 921 .H
pœnitentia, an baptiſmo mediante, peccata remittit, an quid interſit, tom.4.354.E
pœnitentia quos debeat habere comites, tom.4.381.B
pœnitentia delinquentis eſt remedium, tom.4.374.F
pœnitentia peccatis in Spiritum ſanctum, an proſicua, to.3.270.F
pœnitentia Iudæ caſſa, t.3.270.F
pœnitentia per Ioannem, gratia per Chriſtũ, to.4.374.F
pœnitentia non ſollicitè ſolum, verum etiam maturè eſt agenda, tom.4.367.G
pœnitentia debet eſſe ſyncera, non doloſa, tomo 4.372.G
pœnitentia vera requirit ſeculi huius abnegationem, to.4.382.N
pœnitentia pigra & verecunda eſt, tomo 1.572.M
pœnitentia quomodo agi debeat, tom.2.908.k.L.& ſeq.
pœnitentia petri, tom.5.842.L
pœnitentia vera, quæ, t.3.511.k
pœnitentia portio quædam eſt, crimen fateri, tom.1.204.M
pœnitentia medicina tanta, vt diuinam mutare videatur ſententiam, to.4.375.I
pœnitentiam faſtidiens, abdicat gratiam, tomo 3.95.H
pœnitentiæ falſæ & infructuoſæ modi quàm ſint multiplices, to.4.380.I
pœnitentiæ repugnat verecundia, to.1.572.M
pœnitentiam peccati genere cur tam rarum ac difficile ſit, tom.1.572.I
pœnitentiam non rectè agit, qui de indulgentia deſperat, tom.4.347.L
pœnitentiam ſæpius agendam cenſentes, luxuriantur in Chriſto, tom.4.382.A

pœnitentiam

Pænitentiam fruſtrà prædicant, qui fructum eius tollunt, to.4.365.A
pænitentiam agens dum ſanus eſt, & reconciliatus, ſi poſtea benè vixerit, ſecurus eſt, tom.4.384.L
pænitentiam agere vera eſt animæ medicina, tom.2.905.B
pænitentiam excludentes, non ſunt ſpiritus Dei, to.4.365.A
pænitentiam exigens Deus, veniam delictorum pollicetur, tom.4.357.A
pænitentiam peccati gerere ſapientis eſt, tom.1.572.I
pomorum ſimplicium differentia, to.1.51.H
pontificis officium, tom.3.765.F
pontificis eſt inter Deum & populum ſtare, tom.3.766.B
pontifices olim ſanguine vaccæ rubræ aſpergebantur, tom.3.764.K
pontificatus ſigna, to.3.766.A
populus Domini iniuriarum tolerantia fundatus eſt, tom.2.1002.B
populus erroris quare commutationem non habuerit, tom.2.1005.A
populus inſtar gregis, tom.3.35.H
populus vniuerſus in vno ad Dominum olim loquebatur, tom.3.17.E
populus ſanctus ſurculo hyſſopi ſimilis, tom.3.246.A
populus olim apud Iudæos cognoſcebat qui in prophetarum numeros eſſent referendi, tom.3.5.B
populus coronis victricibus apta, tom.1.
populus diuinæ operationis eſt organum, tom.1.32.L
populus eccleſiæ pauper, tom.5.702.k
populi duo de generatione Abrahæ manarunt, tom.1.281.B
populi duo cuiuſuis eccleſiæ, tom.3.414.E
populi purificatio, gaudium eſt prædicatorum, tom.3.510.B
populi duo reſurrectionis tempore in vnum congregandi, tom.3.199.G
porci qui ſint, to.4.380.M. & 3.131.I
porci caput in templum Hieroſolymitanũ proiectum, tom.3.253.B
porcis non ſunt obiiciendæ margaritæ, tom.4.380.M
porta iuſtitiæ, quæ, tom.3.144.k
portæ diuerſæ, Ibid.
porta, quæ, tom.4.114.A
portæ inferi eccleſiæ eſſe nequeunt, to.3.144.I
portæ inferi, quæ, Ibid.
portæ mortis eadem quæ inferorum, Ibid.
cui portio Deus eſt, totius poſſeſſor eſt naturæ, Ibid.F
portio iuſti in cælo eſt, tom.2.1182.F
portio Domini, quæ, tom.3.746.A
portio iuſti, Dominus eſt, tom.2.1182.B.C.1183.H
portio ſingulorum eſt plenitudo, & perfectio Chriſti, to.2.1365.B
portionem Chriſti terrenæ partes æquare non poſſunt, tom.2.1183.k
poſſeſſio bona, mens bona, tom.5.423.I
poſſeſſio iuſti grata eſt Deo, tom.1.320.G
poſſeſſio precioſa, homo mundus, tom.5.423.K
poſſeſſio terræ quomodo iuſto tribuatur, tom.2.887.G
poſſeſſio Chriſti eſt homo, tom.1.532.I
poſſeſſio iuſti, quæ ſit, to.1.551.G
poſſeſſionum iura auaritia diſtribuit, tom.2.1188.M
poſſibilia Deo quæ homini videntur impoſſibilia, tom.4.369.B
poſſibilia omnia Deo, tom.3.429.B
poſteritas vera, quæ, to.2.824.H
potantium ſacramenta & obteſtationes, tom.1.685.F
Potentes Deus de ſede deponit, & humiles exaltat, tom.3.27.L
potentes qua ratione prohibeantur vina bibere, tom.1.677.C.D
potentes ſiluro ſimiles, tom.1.79.K
potentium & humilium nulla in Dei eccleſia eſt differentia, tom.3.246.A
potentibus complacere aucupantes, perpetuo ſubduntur maledicto, to.3.106.C
potentibus conuerſis maius eſt gaudium, tom.3.299.k
potentibus ira ſua grauis eſt, tom.2.787.M
potentiores ſuper infirmiores irruunt, tom.1.333.A
potentius nihil quàm neſcire quidquid infirmitatis eſt, tom.1.586.A
de potentia non eſt præſumendum, to.1.79.L
potentia & actus differunt, to.4.32.G
potentia impiorum puluis eſt, to.2.846.F
potentia omnis hominis in affectu eſt, tom.2.1186.B
potentia ſæculi omnis ſomnium eſt, non veritas, tom.1.485.B
potentia cupiditas fœminam inſtitia virilem effœminat, tom.5.445.G
apud potentiam Dei nihil eſt abolitum, tom.5.803.A
poteſtas Dei eadem quæ & voluntas, tom.3.90.D
poteſtas idem quod velamen, tom.3.472.H
poteſtas eſt magna Diabolo imperare, tom.4.360.I
poteſtas ſæcularis quibus mortifera, to.3.925.C
poteſtas nobis in bonum eſt, tom.3.76.K
poteſtas qualiter à Deo, & qualiter à Diabolo tribuatur, Ibid.H
poteſtas ſæcularis cur purpuræ & coccio ſit ſimilis, tom.3.925.D
poteſtas non tam à Diabolo, quàm eius obnoxia inſidiis, to.3.76.M
poteſtas an trinitatis eadem, tom.4.151.k
poteſtas plerumque peccandi incentiuum eſt, tom.1.642.D
poteſtas quomodo non timeatur, to.3.76.I
poteſtas non eſt mala, ſed is, qui ea malè vtitur, Ibidem.
poteſtas ſæcularis quibus periculũ ſempiternum afferat, tom.3.925.D
poteſtas diuina humanis mentibus non metienda, tom.5.751.B
poteſtas decipit, tom.2.1264.K
poteſtas ſæcularis frequenter nihil prodeſt, plerumque obeſt, tom.1.642.C
poteſtas ſæcularis mortifera, tom.3.925.D
poteſtas omnis à Deo, to.3.76.H
poteſtatis aut virtutis Dei non eſt facienda diſtantia, tom.3.4.B
poteſtatis licentia etiam in bonis moribus lubrica eſt, tom.1.642.B
poteſtati reſiſtens Deo reſiſtit, to.3.396.M
in poteſtate non eſt glorindum, to.2.1264.I
poteſtate vtens, Dei miniſter eſt, tom.3.76.I
poteſtates non ſunt irritandæ, to.5.459.A
poteſtates inſipienti non dandæ, tomo 2.1098.D
poteſtates cæleſtes affectuũ varietates neſciunt, tom.2.1234.K
poteſtates non datæ, ſed ordinatæ omnes à Deo, tom 3.76.I
poteſtates aduerſariæ aduentu Chriſti conturbatæ ſunt, to.2.1030.E
poteſtatum ordinatio à Deo, ambitio verò earũ à Diabolo, to.3.76.H
poteſtatum ordinationi non eſt imputandum, quod ipſæ poteſtates malo ſint obnoxiæ, tom 3.76.M
poteſtatibus omnibus viri Chriſtiani, præſertim ſi ſint ſublimiores, ſubiacere debent, tom.3.88.I
de potu ad æquales calices, tom.1.682. A. & ſeq.
præceptor moralis, quis, t.3.128.k
præceptor ipſe ſuorum debet eſſe executor præceptorum, t.3.128.K
præceptoris officium, tom.1.321.D
præceptori deferenda reuerentia, tom.1.148.H
præceptum Dei talentum magnum eſt, tomo 5.885.G. & 2.1400.K
præceptum Dei non vnius loci lex eſt, ſed mundi, t.5.829.K
vbi præceptum eſt, ibi lex eſt, tom.3.644.E
præceptum ibi eſt, vbi pœna eſt peccati, Ibid.
præcepto Dei ineſt opus, tom.3.90.C
præcepta medicinæ, contraria ſunt ſtudioſis diuinæ cognitionis, to.2.1361.B
præcepta Chriſti arma ſunt Chriſtianis, tom.5.90.I
præcepta Dei in cordibus noſtris impreſſa eſſe debent, to.1.151.I
præcepta quæ primæ quæue ſecũdæ ſint tabulæ, tom.3.628.M
præceptorum alia ad Deum, alia ad hominem pertinent, tom.3.629.A
præceptorum menſura qualis eſſe debeat, tom.5.492.A
in præceptis Domini ambulandum, tomo 2.1153.C
præceptis cæleſtibus parendum eſt, tomo 3.4.F
præceptis Dei qui non obedierit, pœnæ obnoxius eſt, to.1.151.I
in præceptis omnibus diuinis vna eademque ratio eſt, & diuina gratia, & humana obedientia, t.5.1169.M
præcipites lege infrænantur, to.3.389.C
præcurſores Antichriſti, blaſphemi, tomo 3.902.B
præcurſores magni rei vili non adhibentur, to.3.296.H
præclariſsima philoſophis tria, tom.3.2.A
præda in victoris eſt poteſtate, tom.1.274.G
prædeſtinatorum ſalus quomodo angeli inferiore dicantur, tom 5.751.I
prædeſtinatio Dei perfectio eſt operis, tomo 1.28.L
prædeſtinationis exempla, to 4.34.E
in prædeſtinatione Dei ſemper fuit eccleſia, to.1.339.K
prædeſtinationem præcedit præſcientia, tomo 4.147.H
prædicans aliter atque agit, ſuſpectos reddit auditores, to.3.465.A
prædicanti reſiſtens, authorem eius non recipit, tom.3.380.L
prædicantem audientes caueamus ne ſequamur errantem, to.3.145.C
prædicatoris merces, to.3.861.D

prædicatoris promptitudo in docendo quanta eſſe debeat, to.5.873.E
prædicatoris ſapientia munit corda hominum contra noxios errores, tom.3.917.C
prædicatori permiſſum ſumptus accipere, quos tamen negligebat Paulus, tom.5.416.M
à prædicatore grauiter vulnerantur, qui verba eius contemnunt, tom.3.918.D
prædicatores etiam ante legem ſuêre, tom.3.873.E
apud prædicatores veros debet eſſe, eſt, eſt, tom.3.509.D
prædicatores idonei id quod vtile eſt ſequuntur, Ibidem.
prædicatores ſubſidij ſæcularis adminicula non debent requirere, tom.3.135.M
prædicatores falſi quem Deum colant, ac venerentur, tom.3.919.I
prædicatores qui in fine mundi futuri ſint, tom.3.886.C
prædicatores liberi à perditione infidelium, to.3.513.E
prædicatores ſunt milites, tom.3.879.M
prædicatores à Deo mittendi, tom.3.916.K
prædicatores quandoque angeli, quandoque miniſtri, tom.3.749.A
prædicatores quales eſſe conueniat, tom.3.135.M
prædicatores ornant corpus Chriſti, tom.3.126.E
prædicatores beatitudinem credentibus loquuntur, tom.2.1400.M
prædicatores criminoſis iudicium conteſtantur, Ibid.
prædicatorum humilitas, tom.3.840.D
prædicatorum in primitiua eccleſia afflictiones, tom.3.507.M
prædicatoribus ante omnia pacis & conſtantia mandatum datum, tom.3.156.G
prædicatio nominis Chriſti vbique audita, tom.3.381.D
prædicatio euangelica eſt calceamentum nuptiale, to.3.45.E
prædicatio non verborum, ſed virtutis teſtimonio debet confirmari, tom.3 425.D
prædicatio crucis Chriſti incredulis odor mortis eſt, tom.3.513.D
prædicatio cur ſimilis ſtultitia à Deo ordinata, tom.3.422.E
prædicatio ſabbati, & neomeniarũ, terrena eſt, non ſpiritualis, tom.3.671.M
prædicatio non eget pompa cultuve ſermonis, tom 3.420.M
prædicatio euangelij, ſermo ſanctorum eſt, tom.2.1228.I
prædicatio Dominica paſſionis, fructus eſt Chriſti, tom.2.1150.E
prædicatio Pauli populum Iudæorum nudauit, tom.1.503.I
prædicationis ſtultitia ſaluos facit credentes, to.3.163.O
prædicationis donum Dei eſt, non hominis, tom.3.431.H
prædicationis Chriſti tempus, tom.3.896.K
prædicationis lumen quomodo obfuſcetur, tom.3.889.A
prædicationis donum abſcondi nequaquam debet, tom.3.888.L
prædicationis vox impiis propinat iram diuinam, tom.3.917.E
prædicationis virtus doctrinæ odorem præſtat fragrantem Deo, tom.3.513.E
prædicationis ſuæ ratio danda eſt, to.5.885.H
prædicatione euangelica doctrina cœpit immunis cultus dæmonum, tom.2.1031.G
prædicationes fucatæ humano ſenſui adaptatæ, inutiles, to.3.507.L
prædicationibus verbi Dei ad Chriſti cognitionem peruenimus, tom.2.1405.H
prægnantem conculcantes, abortiuum induunt, tom.3.253.L
prægnantes quibus minatur Chriſtus, quæ ſint, Ibid. H
prægnantibus cognatis quæ ſedulitas exhibenda ſit, tom.3.26.A
prælatus ſollicitus eſſe debet de profectu eorum, quibus præeſt, tom.3.392.I
prælationis contentio deducit in perditionem, tom.3.261.F
prælatorum conſuetudo, tom.3.830.A
præmium primum & vltimum, tomo 3.104.H
præmium cuique è ſanctis vberius, Ibid. M
præmium non accipit quis niſi legitimè certauerit, tom.5.432.K
præmia præcellentiora, officia requirunt impenſiora, tom.3.108.K
præmia adhibent calcaria ſtudiis, tomo 4.365.A
præmia an æqualia incipiẽtes & perfectos maneant, tom.3.104.H
præmia non ſperanda iuriſconſulto à pauperibus, tom.3.931.I
præmia quæ & quanta à Chriſto expectanda, tom.3.361.C
præmia ſpectant principum conſiliarij, non pauperum cauſſas, tom.5.931.I
præmia faciunt audaces, tom.3.361.E
præmia iuſtitiæ in hoc ſæculo non flagitanda, tom.2.900.G
præmia futura ſperare non debet qui non eſt exercitatus diuerſorum certamine præliorum, tom.2.1079.I
præmiorum ſunt incrementa, vt & virtutum, tom.3.104.H
præparare vnumquemque quod ſit, tom. 5.574.D
præputium & circunciſio vtraque vnum facta à Domino, tom.3.509.D
prærogatiua poteſtatis, hominibus in cætera animalia à Deo attributa, tom.1.251.H
presbyterorum adulteria omnibus modis ſunt cohibenda, tom.3.931.L
de præſciẽtia Dei circa præuaricationem Adæ, quæſtiones refelluntur, tom.1.150.B C
præſcientia diuina non eſt incerta, tom.4.6.A
præſcientia Dei, quæ, to.3.371.H
præſcientia Dei nequit falli, tom.4.75.M
præſcientia Dei perſonas non accepiat, tom.3.371.H
præſcientia Dei non vrget peccandi neceſſitate ſatinus voluntatis, tom.4.35.M
præſcientia Dei hoc ipſo probatur quod peccatores abundent proſperis ſæcularibus, tom. 2.1083.H
præſcientia echini maritimi, tom.1.83.K
præſidis Cyrini nomen cur à Luca relatum, tom.3.32.H
præſentia plures quàm futura præferunt, tom.5.460.E
præſentibus quomodo vtendum, tom.3.433.E
præſumptio arroganti eſt propior, quàm roganti, tom.4.380.G
præſumptio aliud, quàm meritum, Ibid.
præteritum pro futuro cur vſurpatum à ſacra Scriptura, t.3.492.L
præterita cur omnia dicantur reſpectu Dei, to.3.492.K
præuaricatur qui quod deſtruit, ædificat iterũ, tom.3.509.A
præuaricator ſimilis Iudæ, to.4.377.E
precatores qui maximè requirendi ſint in delictis, tomo 4.356.K
precationes omnium Spirituum Deo notæ, tom.3.364.H
precationes duæ præparantes ad miſſam, to.5.657.I.661.O
preces pro quibus fundendæ, tom.4.9.E
preces noſtræ quomodo rectè innoteſcant Deo, tom.3,649.C
preces quomodo confirmentur, tom.3.487.H
preces quomodo exaudiri faciamus, tomo 3.393.E
preces humiliantis ſe quàm ſint efficaces, tomo 4.393.E
preces ſanctorum armis ſunt validiores, tom.1.721.D
preces lachrymarum vtiliores ſunt quàm ſermonum, tom.5 842.L
precibus dedicus liberatur à malo, tomo 3.380.G
preſſura nimia ad defectum impellit, niſi Deus adſit, tom.3.507.H
preſſura nouellis inter primordia faciunt ſcandala, tom.3.306.D
pretium ſanguinis, quod, tom.3.271.H
pretium noſtrum ſanguis eſt Chriſti, tomo 1.197.A
pretium noſtrum, eſt fides, tom.1.494.E
pretium omnium ſanguis eſt Chriſti, tomo 2.1047.M
pretium non quærit à nobis, qui pro nobis ſanguinis ſui pretium obtulit, t.1.491.L
pretium vitæ noſtræ eſt ſanguis Chriſti, tom.5.849.O
pretium ſcripturæ, fides noſtra eſt, tomo 5.118.M
pretium vtriuſque teſtamenti, eſt remiſſio peccatorum, to.5.1118.M
pretio accepto, anima fratris, à Chriſto redempta, Sathanæ non eſt prodenda, tom.3.931.M
pretio ſalutis noſtræ nullum patrimonium cõferri poteſt, tom.2.913.C
pretio ſanguinis Chriſti redempti ſumus, tomo 1.341.F
pretio refuſo in cauſſis pecuniariis, ius ſoluitur, tom.3.271.G
pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum, tom.1.378.A
primitiæ Chriſti vnuſquiſque in ordine ſuo, to.1.392.G
primitiæ vigiliarum tuarum Chriſto dicandæ, tom.5.565.M
primitiæ actuum noſtrorum Chriſto immolãdæ, Ibid.
primitiæ Deo offerendæ, to.2.188.K
primitiæ animæ primatus ſunt bonarum diſciplinarum, Ibid.L
primitias cordis ac vocis quotidie Deo debemus, tom.2.1326.D
primogeniti Ægyptiorum cur nocte fuerunt interempti, tom.2.1197.B
primogeniti ſancti ſunt, tom.1.7.G
primum nil habet ante ſe, to.3.23.H
prius ordine, priore loco exponendum, tomo 3.122.A

princeps

princeps non debet eſſe pauperum deprædator, tom.3.933.B
principes malunt hominum, quàm Dei gloriam, tom.3.379.I
principes multi in Ieſum credebant, ſed metu Iudæorum non profitebantur, to.3.379.I
principes Dei habent imaginem, to.3.397.A
principes cur creentur, to.3.397.A
principes terrori ſunt malis, non autem bonis operibus, to.3.397.A
principes ſæculi, qui, to.3.426.D
principes ſæculi inſtar Simonis cuiuſdam leproſi, tom.3.122.B
principum conſiliarij nil pauperis gratia faciũt, tom.3.931.I
principium nullum vti patris, ita & filij exiſtit, to.3.937.A
principium vnum omnium, tam cæleſtium, quã terreſtrium, tom.3.303.M
principium an habeat quicquid natum eſt, tom.4.63.G
principium operis mundani, eſt cælum, tom.1.532.I
principij diſtinctio, quæ, tom.1.5.C
principia & fines in omnibus rebus præſtantiora ſunt, tom.1.532.G
principia rerum omnium plenius cognoſcenda, & requirenda, to.3.294.B
principia raram habent maturitatem, to.4.34.A
de principiis ad perfecta peruenitur, tom.3.146.B
in principiis non eſt exigenda perfectio, Ibid.
priſcilla & Aquila Romam miſſi ab Apoſtolis, to.3.294.D
probamur veris, tom.1.298.D
probabimur omnes, inſtar auri in conflatorio, to.2.1336.F
probari iuſtus optat, to.2.1264.G
probatio opus eſt patientiæ, tom.4.38.F
probatio ſpem excitat, to.4.39.G
probatio non eſt niſi pro Chriſti nomine pericula ſuſtineamus, t.2.1281.B
probationis cauſa eſt humilitas, tom.2.1235.L
probationem patientia operatur, tom.1.552.M
probationem ſequitur conſolatio, tom.3.1210.D
probata à Deo non poſſunt reprobari, to.3.365.E
probos iuxta & reprobos ſuſcipit mater eccleſia, tom.3.936.H
probitas vitæ conſiliis plurimum adiungit, tom 5.482.I
non eſt procraſtinandum, tom.1.186.A
prodas ſine periculo, quod ſcias iam cognitum, tom.3.207.L
profectus capacitatem habent agendi, tom.4.113.B
profectus in rebus omnibus quomodo accelerandus, to.3.299.I
profectus nullus ſine vſu, to.3.427.I
profectus cuiuſque in ſtudiis eſt tantus, quantus à Deo donatus fuerit, to.4.21.A
profectu in Chriſto gaudet Deus, tom 3 674.B
profeſſio ſpiritualis in Chriſto impletur, dum ſæcularis obtenditur, non terrarum regi dãda, ſed cæli, to.3.31.H
profeſſio excelſior ſtudium requirit vberius virtutis, tom.3.107.L
promiſſum non ſemper ſoluendum, to.5.467.D
promiſſum non facere tollerabilius quàm quod turpe ſit facere, to 5.515.B
promiſſa in baptiſmate non ſeruare, graue eſt, tom.3.908.M
promiſſio non idro exinanitur, quod aliqui fidelium opprimantur, to.3.506.D
promiſſiones factæ Abrahamo implentur quotidie, to.4 6.C
promiſſiones diuinæ non poſſunt reſolui, Ibid.
propheta eſſe nequit, niſi qui de Dei filio Prophetarit, tom.3.150.A
propheta angelus dicitur, to.2.1386 D
propheta nemo acceptus in patria ſua, t.5.80.L
propheta veſtimentum dicitur, tom.2.856.H
propheta dicuntur feneſtra, tom.1.359.G
propheta iuſſi flere pro populo, tom.4.375.k
propheta falſi cauendi, tom.2.159.H
propheta totius eccleſiæ illuminatores, tom.3.489.B
propheta iniuria qualiter vindicata, to.3.154.D
propheta futura, quæ neſciuntur, prædicunt, tom 3.485.D
propheta interpretes ſcripturarum, to.3.485.D
propheta medici ſpirituales, to.3.850.E
propheta quo modo occultorum cognitionem percipiant, to 3.44.K
propheta duplices, to.3.481.B
propheta falſi vnde agnoſcendi, to 3 159.H
propheta perſecutionem paſſi à Iudæis vſque ad mortem, tom.3.103.C
propheta olim per populum, vel vt probi recipiebantur, vel vt improbi reprobabantur, tom.3.5.A
propheta montium nomine ſignificantur, tom.2.785.E
propheta & lex vſque ad Ioannem durant, tom.3.294.D
propheta diuerſis modis patribus locuti fuẽre, to.3.745.A
propheta an potuerint errare, tom.3.255.G
propheta ventura quaſi decurſa ſolent memorare, to.2.1200.L
prophetam non poſſunt contaminare, ſed poſſere peccatores, tom.3.140.k
prophetarum quis cibus, to.3.42.A
prophetarum ſanguine cruento Iudæorum redũdarunt torcularia, to.3.145.B
prophetarum filij quibus cibis ab Eliſæo alebantur, tom.1.675.I
prophetarum oracula quaſi nubes myſteria diuina cognitionis obtexunt, to.2.863.L
prophetis futura, tamquam præſentia, reuelantur, to.1.690.A
prophetis & legi non credentes, miracula Chriſti videre non merentur, to.3.272.E
prophetis futura pro præſentibus præſto eſſe videntur in ſpiritu, tom.2.1242.D
prophetas quando abſtulerit Deus, to.3.77.F
prophetici oris vſus quomodo augeatur, tom.2.41.E
prophetica voces præceptaque legalia an ad omnes peruenerint nationes, to.4.3.K
prophetia quibus in ſignum, to.3.488.k
prophetia, ratio probatio fidem eſſe rationabilem, tom.3.392.D
prophetia datur pro modo accipientis, t.3.392.D
prophetia nuci ſimilis eſt, to.1.655.k
prophetia eorum quæ euentura erant filiis Symeon & Leui, tom.1.517.B
prophetia annunciatio futurorum eſt, tom.1.516.k. & tom.2.829.
prophetia cedunt ad Dei gloriam, tom.3.483 H
prophetia conſuetudo, to.4.66.E
prophetia inſignia fidelium, t.3.18.D
prophetia ſtudium vtilius, quàm linguarum, tom.3.485.B
proprium non eſt quod in ſæculo eſt, to.5.631.B
proſecutores eccleſiæ leoni & vrſo comparati, tom.3.858.C
proſperis non debemus efferri, to.5.89D.I
proſperitas reddit elatos, to.3.115.M
proſperitatem cito ſequitur inuidia, tom.1.296.K
proſperitate rerum tentamur, tom.2.1219.D
prouidentia Dei in quibus requiratur, tomo 3.37D D
prouidẽtia diuina in omnibus creaturis elucet, tom.2.1324.G
prouidentia Dei non eſt culpanda, tom.4 49.D
prouidentia diuina ſanctis obrepere delicta permittit, to.1.619.B
prouidẽtia Dei complectitur tam præſentia & futura, quàm præterita, t.4 5D.F
prouidentia Dei tanto diuinior, quanto humanitas abiectior, tom.3.49.A
prouidentia diuina omnia iudicantur, tom.4.43 k
prouidentia diuina an poſſit in nobis ab aliquo tractari, tomo 3.363.B
prouidentia diuina, an reddat ſuperflua bona opera, to.4 50.B
prouidentia magnum munimen fortitudinis, tom.5 455.D
prouidentia Dei non fallitur, to.4.50.D
prouidentia Dei in pomis conſeruandis, t.1.31.I
prouidentia diuina cura, nunquam defuit hominum vniuerſitati, tom.4.3.K
proximus, quis, to.4.358.B. & 1.307.L
proximi Deo quomodo efficimur, tom.5.834.I
proximi amor ſanctos à contemplatione retrahit, tom.3.875.H
proximo quiſque ſuo placere ſtudeat in ædificationem, t.3.4D5.A
proximum quid faciat, tom 3 196.E
proximos non ſanguinis neceſſitudo ſed virtutis cognatio facit, to.5.641.H
prudens non eſt ſtatim, qui probata eſt vita, tom.3.391.I
prudens nemo qui Deum neſcit, t.5.441.I
prudens in maioribus, difficulter in minoribus non ſapit, to.3.305.A
prudens cauet ſibi à peccatis, t.3.670 B
prudentia quid, tom.3.103.B
prudentis eſt ſcire quemadmodum cuique reſpondeat, tom.3.626 B
prudentis eſt omnibus omnia fieri, ne tamen religionis propoſitum excedat, tomo 3.464.H
prudentes liberi, ſtulti autem ſerui, tomo 3.67D.B
prudentes pleriqne mouentur cum vident iniuſtos affluere rebus ſecundis, tom.2.817.F
prudentia & inſipientia ſibi congruere non poſſunt, to 1 550.D
prudentia amplexanda, tomo 3.648.L
prudentia pacem ſibi habet ſociam, tomo 3.105.D
prudentia à Deo, tom.4.20.M
prudentia an præditi angeli, to.4.113.B
prudentia in exitu canitur, to.3.201.D
prudentia ſine iuſtitia nocet, to.1.338.B
prudentia omnibus virtutibus aſſocia, tomo 5.483.C
prudentia in veri conſiſtit cognitione, tom.5.441.L
vbi prudentia, ibi plerumque malitia, tom.1.142.B
prudẽtia ſæculi ad vitam non ſuffragatur, t.2.1357.C

Prudentia eſt prodeſſe magis, quàm obeſſe aliquibus, tom.3.391.I
pſalmus quinquageſimus myſticus, to.3.64.H
pſalmus 38. valde mirabilis eſt, to.5.415.E
pſalmus quinquageſimus propter Bethſabea nuptias conſcriptus, to.3.64.G
pſalmi cur in octaua inſcribantur, tom.3.149.B
pſalmi Iudaeos ad praemia vocant, tom 3.120.k
pſalmi pro torcularibus inſcripti, tom.3.245.A
pſalmi ab initio à Iudaeis non agniti, to.3.120.k
pſalmi multi in octaua inſcripti, t. 3.102.A
pſalmorum liber profectus eſt omnium, tom.2.829.
pſalmorum liber medicina quaedam ſalutis humana eſt, ibid.
pſalmorum Dauidis ſingularis vtilitatis, ibid.
pſalterium in quinque libros videtur eſſe diuiſum, to.2.968.M
pſaltria caput Ioannis flagitans, ſinagoga eſt comparanda, tom.5.869.I
pſeudoapoſtoli mundo prudentes videri ſtudēt, tom.3.433.A
pſeudoapoſtoli blanditiis ſermonum corda deprauant innocentium, tom.3.413.D
pſeudoapoſtoli Chriſtum in ſapientia hominum praedicabant, to.3.421.A
pſeudoapoſtoli credentes cogebant IudaiZare, tom.3.413.E
pſeudoapoſtoli praeſenti tantum ſtudent vtilitati, tom.3 527.M
pſeudoapoſtoli Philoſophicis rationibus veterem legem & prophetas tentabant reprobare, tom.3.417.E
pſeudoapoſtolorum doctrina, qualis, to.3.417.E
pſeudoapoſtolorum techna ad inducendos in fraudem ſimplices, to.3.413.E
pſeudoapoſtolis iter impeditum in Hiſpaniam, tom.3.409.C
pſeudochriſtiani ſanguine lacus illaqueandi, tom.3.914.A
pſeudochriſtiani licet fideles videantur, opera tamen fidei non habent, tom.3.914.A
pſeudodoctores in impietate caeteros omnes facile excellunt, tom.3.926.E
pſeudodoctores fundamentum ciuitatis Diaboli, tom.3.926.F
pſeudopropheta quando extituri, tom.3.254.H
pſeudopropheta in ſtagnum ignis viui mittendi, tom.3.939.I
publicanus phariſaeo praeferendus, tom.2.1135.I
publicani baptiſmum Ioannis adierunt, to.3.44.0.& 119.I
publicani oratio cur praedicetur, to.1.286.B
publicanorum officium, tom.3.44.G
publicanorum non eſt vltra praeſcriptum exigere, ibid.H
pudica non eſt quae metu cogitur, to.5.530.G
pudica non eſt quae lege tenetur, ibid.
pudicitia libera eſſe debet, to.5.530.H
pudicitia Zelo poſſidetur, to.2.1312.H
pudicitia amori venereo inimica, tom.4.361.F
pudicitia verum Chriſti ſacrificium, to.1.97.B
pudicitia turturis propria, tom.1.97.E
pudicitia ſpiritalis, quae, tom.2.2011.I
pudicitia calciamentum animae eſt, t.2.1301.E
pudicitia bonum munus, ſed minoris meriti, cū periculum abeſt, tom.1.482.F
vbi pudicitia ſalutis periculo defenditur, ibi plenius coronatur, ibid.
pudicitia exemplar Ioſeph, to.4.360.H
pudicitia & caſtitatis opera in quo conſiſtant, tom.4.343.k
pudor Mariae imitandus, to.3.22.C
pudor EliZabethae occultationis cauſſa, t.3.18.F
pudor operimentum infirmitatis noſtrae eſt, tom.1.259.G
pudor indiuiduus virginitatis comes, t.5.541.H
pudor auget ſollicitudinem, to.3.672.H
pudor Mariae quantus, tom.3.26.B
pudor officiis teritur, to.5.548.D
pudor, iuſtitia ſeruata, eſt cuſtodiendus, to.3.391.H
pudor nil prodeſt, nec rationabilis videtur, neglecta iuſtitia, to.3.391.H
pudor quis bonus, tom.4.361.D
pudor bonus comes caſtitatis regenda, tom.5.432.F
pudor conuerſionis ſaepe cauſa eſt, tom.1.166.A
pudoris commendatrix eſt taciturnitas, to.5.548.E
pudoris iniuriam virginitatiſque diſpendium matribus debemus, to.3.40.k
pudorem commendat taciturnitas, to.5.548.E
pudorem coërcet menſa aliena, to.3.399.L
pueri tres Hebraeorum iniuste in caminum ignis intrarunt, to.1.675.K
puer machaeram tractat ineptè, to.3.68.M
puer eſt qui non peccat, to.3.15.H
puer dum nihil ſibi vindicat, formam virtutis exequitur, & licet rationem neſciat, culpam ignorat, tom.3.153.C
puer non credat malitia, priuſquam ſciat bonum aut malum, vt eligat quod bonum eſt, tom.3.68.K
in pueris commotiones innoxiae ſunt, to.5.437.I
pueruli barbari in ſacrificio cōſtātia, t.5.549.I
pueritia proprior verecundiae eſt, quam ſuperbia, tom.1.499.H
pueritia innocentiam habet, to.2.789.A
pueritia ſecunda eſt hominis aetas, tom.1.537.F
pueritia vſque ad annos pubertatis procedit, tom.1.537.F
pugnans legitimè coronabitur, tom.3.70.
pugnantem iniuſtum, quàm deſidem incentatū eſſe praeſtat, tom.4.52.O
pugna atque diſſenſio, vbi nulla eſt harmonia, tom.3.213.C
pugna Chriſtianorum, qualis, to.2.990.A
pugna grauior eſt eius qui intus, quam illius, qui foris dimicat, to.1.643.K
pulchrum videtur Deo, quod hominibus videtur deſpectum, tom.3.498.I
pulchri & honeſti differentia intelligi poteſt, explicari non poteſt, t.5.460.D
pulchritudo ad libidinem prouocat, to.3.814.C
pulchritudo vera non eſt, quae vitiorum habet deformitatem, to.3.95.M
pulchritudo animae eſt ſincera virtus, t.1.573.A
pulchritudo audita non viſa plus deſideratur, tom.5.542.I
pulchritudo vera in quo conſiſtat, to.1.38.M
pulchritudo eccleſiae auditu & operibus cernitur, tom.1.350.E
pulchritudinem vincendi quis teneat, t.5.435.E
pulchritudine ne capiamur, to.4.362.D
pullus aſinae Iudaeorum veſtimenta calcabat, tom.3.241.B
pulſanti aperietur, tom.3.4.F
puluere impietas comparatur, to.2.823.I
puluere ſimilis impiorum potentia, ibid.
pupilla oculi, ab incidentis iniuriae offenſione tuentur, tom.1.327.L
pupillus diuina benedictione honoratur ſubſidiis, tom.5.633.L
purgatorium quos purget, to.3.906.C
purgatorio cremati, in collegium ſanctorum iterum recipiuntur, tom.3.942.B
purgationes trium dierum Euangelij gratiam ſignant, tom.5.119.A
purgationes 7. dierum ſecundum legem, ſpiritale ſabbatum annunciabant, to.5.119.A
purificatio in ſanctitate, tom.3.635.B
purificatione eguimus cum & is ſe purgaret, qui ea non egebat, t.3.49.C
puritas animi iuſtos nos coram Deo reddit, to.1.229.I
puritate animi nullus fructus dulcior eſt, tom.2.860.M
purpura ſanguine tingitur, t.3.725.C
puſillus contrarius eſt magno, t.3.15.I
puſilli virtutis neſciunt incrementa, tomo 3.217.D
puſillo non ſcandaliZande, t.3.255.M
puteus, de quo litem fecerunt paſtores Gerarorū, quid ſignet, tom.1.357.A
puteum viſionis in veteri teſtamento quid ſignificarit, tomo 3.2.B
puteus latitudinis quid ſignificet, & cur ſit ſic vocatus, to.1.357.B
puteus, quem orta diſſentione Iſaac vocauit inimicitias, quid ſignet, tom.1.357.A
puteus iuramenti naturalem ſignificat philoſophiam in ſacris litteris, tom.3.2.B
puteus aquae viuae profunda altitudo doctrinae eſt, t.1.356.L
putei abundantia in veteri teſtamento quae fuerit ſignificatio, tomo 3.2.B
puteos Iſaac fodere quid ſit, to.1.356.L
pythagoras Socrate antiquior, tom.5.427.H
pythagoras per quinquennium diſcipulis vſum inhibebat loquendi, ibid.
pythagoras ex populo Iudaeorum genus duxit, to.5.935.C
pythagoreorum duorum fides inſignis, tomo 5.516.C
pythia & Damonis fides, to.5.545.O
python ſpiritum mundi potior, to.3.427.M

LITTERA Q.

QVadrageſima cur 42. dies habeat, to.5.806.I
quadrageſima commendatur ex Eliae ieiunio, tom.1.693.A
quadrageſima totis praeter ſabbatum & dominicam ieiunatur diebus, to.1.678.E
quadrageſima duae viduitatis Annae quid denotent, tomo 3.39.O
quadrageſima finis eſt, paſſio domini, tom.2.969.A
quadrageſima tempus congruum, to.5.827.C
quadrageſima exordium, tom.5.824.E
quadrageſima obſeruatione inſtar patrum noſtrorum iuſtificamur, to.5.824.F
quadratum eſt quod omnibus benè conſiſtit partibus, tomo 1.221.E
quaternarius numerus myſticus eſt, tomo 1.592.M
quaternarius iuſtitiam inſinuat, tom.1.593.A
quaerens inuenit, tom.3.4.F
quaerendum non eſt, quod ſcire non licet, tom.3.152.O
quaeſtiones quae impediant ſalutem, t.3.696.A
quaeſtiones ſtultae & ſine diſciplina vitandae ſunt, tom.4.89.D
quaeſtiones inutiles euitandae, tom.3.256.G
querela nulla vbi, to.3.12.O

LITTERÆ R.

RAab meretrix quomodo ſe ſuamque domū ſaluauerit, to.4.153.E
raab meretrix, typum eccleſiæ habuit, tom.2.1375.K
raab nuntios Ieſu Naue abſcondit, to.3.164.K
raab meretrix cohabitatrix Hiericho, tom.3.164.I
raab meretrix, typus myſterij eccleſiaſtici, tom.3.58.B
rachel eccleſiæ futurum principatum ſignabat, tom.1.430.A
rachel benedicta filios ſuſcepit, to.3.254.G
rachel ædificauit domum Iſrael, to.3.62.C
rachel aſpicatio fortis dicitur, tom.1.550.O
rachel eccleſia vel prudentia dicitur, tom.1.458.F
radix in omnibus gignendis ſpectanda eſt, tom.2.863.H
raguel filia vitia non celauit, to.5.519.C
rameſſes Ægypti ciuitas eſt, ab Hebræis munita, to.1.594.A
ramulus oleæ, quem ſecum detulit columba, quid denotet, to.1.243.K.L.
raphael Tobiæ filij comes, to.1.111.H
raphidim laus iudicij interpretatur, t.1.602.A
rapiendi nullus modus, ubi nulla menſura capiendi, tom.1.181.A
rapina auaritiæ ſubdita eſt, to.2.1298.N
raptores cælorum eſſe debemus, to.5.795.B
raptus quotuplex, to.3.118.A
ratio reddenda eſt nobis omnium donorum diuinorum, tom.3.924.O
ratio reddenda cuique pro ſe, to.3.402.E
ratio viſum mentis acuit, tom.3.2.E
ratio de quibus reddenda ſit in die iudicij, to.4.385.A
ratio cupiditati reſiſtit, tom.1.398.C
ratio factorum propriorum cuique eſt reddenda, to.3.945.E
rationis nullum iudicium in infantibus, tom.4.2.E
rationem exercere iuſſus eſt homo, to 3.4.F
rationem captiuam ducat fides oportet, vt verè credamus, tom.3.937.A
rationabile anima noſtra ab irrationabili ſeiungere debemus, tom.1.268.O
reatus noſtri origo mulier, to.3.472.I
reatu magis obſtringitur, in cuius delicto tribulantur complures, tom.3.511.H
rebecca duas naturas humani ingenij parturiuit tom.1.172.C
rebecca eccleſiæ myſterium repræſentat, tom.1.310.N.C
rebecca cur filium ſuum Iacob Eſau prætulerit, tom.1.416.M
rebecca patientia dicitur, tom.1.348.L
rebecca ad Iſaac veniens eccleſiam figurat, tom.1.350.F
rebecca ſancta vtero gemellos concepit, tom.4.389.O
rebeccæ inaures, quid denotent, to.1.309.A
rebeccæ viriæ quid denotent, Ibid.
reconciliatio noſtra Chriſti ſanguine facta eſt, tom.4.39.I
rectores cur dati, tom.3.397.C
redamare amantem commune eſt omnibus, to.3.107.K
plus redimendo quàm creando Deus nobis contulit, to.2.1296.K
redemptio animæ, eſt fides, tom.1.561.E
redemptio noſtra vileſceret, ſi tamquam debita, gratuita nobis contingeret, tom.4.13.O
redemptio noſtra eſt Chriſtus, to.2.1040.H
redemptio animæ hominis, diuitiæ eius ſunt, tom.1.561.F
redemptio ſuorum ſeruulorum eſt Dominus, tom.2.1004.I
redemptio animæ eſt miſericordia, tom.1.561.F
redemptio magna eſt, quæ precij annunciatione non conſtat, ſed præcepti, to.5.884.F
redemptionis menſura noſtra omnibus eſt perfecta, tom.1.562.F
redemptionis ſpes olim penes ſolos Iſraëlitas erat, tom.4.37.N
redemptionis noſtræ cauſſa, Dei bonitas, venditionis, noſtra malitia, to.3.265.B
redemptionem omnibus pollicetur Chriſtus, to.2.1043.K
redemptione multorum gaudet eccleſia, tom.4.337.A
redemptionem non ſperantes per ignorantiam, an per hoc excuſentur, to.4.37.C
redemptor Leuites eſt, tom 1.197.C
redempti pecunia non diu fidem cuſtodiunt, tom.5.492.E
redundantia nulli deficiunt, to.3.6.B
reficit nos optimè idem, qui & nos fecit, to.4.390.E
refractariorū familiaritas vitanda, to.3.694.C
in quo regnat Deus, in eo non regnant peccata, tom.2.993.A
regnum in ſe diuiſum, deſtruitur, tom.4.55.G
regnum Diaboli graue, to.2.1030.B
regnum peccati, mortis regnum eſt, Ibid.
regnum nemini intercluditur, niſi quem ſua cōfeſſio vocis excluſerit, to.3.201.A
regnum cælorum retributio noſtra eſt, tom.2.1274.C
regnum Dei ſemper & per omnia quærendum, tom.2.1152.L
regnum cæleſte quibus promiſſum, to.3.467.K
regnum eſt Dei, & cui vult dabit illud, tom.5.397.B
regnum primum, quod. to.3.104.H
regnum Domini non eſt de hoc mundo, tom.3.66.E
regnum iuſtum Iudæorum à Dauide eſt exorſum, tom.3.36.K
regnum eccleſiæ, prius quàm ſynagoga, in prædeſtinatione delatum, tom.1.417.F
regnum patris & filij non eſſe ſeparatum, tom.4.104.M
regnum cælorum cogi quid ſit, tom.3.117.E
regnum Dei verus eſt ſabbatiſmus, to.3.762.C
regnum cælorum præſtat humanis regnis ac dominationibus, to.3.117.E
regnum Dei non eſt commune cum crimine, tom.2.993.A
regnum cælorū expectatio noſtra eſt, t.2.1281.F
regnum Diaboli quibus dominetur, to.3.892.L
regnum cælorum claudere & aperire quid ſit, tom.3.888.B
regnum Dei in ſanctis eius, to.3.892.L
regnum Dei quando veniat, to.4.338.G
regnum huius mundi, quod, tom.3.892.L
regnum Dei & Diaboli, quod, Ibid.
regnum cælorum in pſalmis annunciatum, tom.3.118.O
regnum cælorum quis rapiat, to.3.118.O
regnum Dei non eſt de hoc mundo, to.3.261.O
regnum Dei qui intrent, tom.3.403.I
regnum cælorum rapiendum, to.2.1334.A
à regno Dei quid nos tam dementer à Deo inuitos auertat, to 3.201.B
regna perfidiæ omnia Dominus voce ſua inclinauit, to.2.1031.O
regna in hoc ſæculo ſomnia ſunt, tom.1.489.G
regna quattuor angeli quattuor ſignificata, tom.3.881.O
regalis dignitas ſumebatur olim per vnctionē, tom.3.749.E
regalis ſucceſſionis ſplendor de tribu Iuda eſt, t.1.318.F
regale genus quomodo ſimus, to.3.500.B
regiæ conſtitutiones non ſunt ſoluendæ, tom.3.88.I
regiæ poteſtatis inſigne eſt diadema, tomo 3.895.H
regina mundi huius auaritia rectè dicitur, to.3.932.M
regio iſta ſub maledicto eſt, vel in lubrica ſæculari, to.2.1018.E
religio liberum requirit hominem, tomo 3.693.D
religio præferenda cognationi, t.3.157.G
religio quomodo eſſe queat perfecta, tomo 3.249.F
vbi religio ſanctior, ibi fides veritatis eſt plenior, to.2.1263.G
religio potentior & ſublimior omnibus, tom.3.629.O
religio multos ſui deſertores in nouiſſimis temporibus habitura, tom.3.257.O
religio vnde dicta, tom.5.336.O
religionis myſterium cum gentibus habere interdictum, tom.3.157.D
religionis fides cum circumſtantiarum conſideratione loquenda eſt, tom.3.393.C
religionis charitas, tom.3.483.L
religionis culpa quomodo, to.3.12.O
religioſi iactantia multum infeſtatur, tom.3.75.O
religioſis viris quomodo inſidietur Sathan, to.3.72.G
religioſos dedecet indignatio, to.3.155.G
reliquiæ dignis ædibus condendæ, to.5.1176.O
remedium noſtrum Dei gratia, tom.5.735.E
remedium cadentium omnium eſt Chriſtus, to.2.977.G
remedia ſua norunt beſtiæ, tom.1.114.E
remedia ſoliorum, to.1.43 K
remigium alarum bonorum operum continuatio eſt, to.5.574.H
remiſſio nimia in munere non conuenit, tom.5.493.H
remiſſio peccatorum omni melle dulcior, tom.2.1301.C
remiſſio peccatorum, pretium vtriuſque teſtamenti eſt, to.5.1118.M
remiſſio peccatorum, hæreditas Chriſti eſt, tom.2.1172.M
remon Phares ſublimis diuiſio interpretatur, t.1.606.A
remuneratio iuſtorum quando erit, to.2.900.I
remuneratio qualis à Deo futura, to.5.792.O
remuneratio magna eſt, vt orationibus ſingulorum, acquirantur ſingulis totius plebis ſuffragia, to.1.188.H
renouamur per lauacri regenerationem, tom.2.984.K
renouamur per Spiritus ſancti infuſionem, Ibid.
renouabimur per reſurrectionem, Ibid.
reparatio nullius eſt deſperanda, tom.4.52.K

reprobi ſemper impugnant electos Deique eccleſiam, to.3.943.H
reprobi diuitiis & opibus perituris cumulandis inhiant, to.3.93D.A
reprobi & viuoſi in quo conueniant, t.3.925.A
reprobi cur vocentur, to.3.928.I
reprobi vt vitiis indulgeant impunitatem ſibi falſo promittunt, tom.3.949.B
reproborum ſocij dæmones, to.3.917.K
reproborum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ æternæ, to.3.926.C
reproborum mentes monumentorum ſunt inſtar, to.3.890.F
reproborum libri multi, to.3.944.M
reproborum diſſenſiones & diuiſiones quàm ſint variæ futuræ, to.3.944.M
reproborum labor & ſtudium in quo conſiſtat, to.3.929.F
de reproborum ciuitate, non corpore, ſed animo eſt exeundum, t.3.930.A
reproborum lucerna quando extinguatur, to.3.934.A
reproborum blaſphemia quando cunctis ſint ſutura manifeſta, tom.3.924.I
reptilium alia ſunt venenata, alia manſueta, tom.1.252.B
reptilium manſuetorum ſimiles ſunt decora in corpore noſtro paſſiones, to.1.252.H
reptilium venenatorum ſimiles ſunt in corpore noſtro immunda paſſiones, Ibid.
repudij libellus dabatur à Moyſe, to.3.214.B
requies maior quædam eſt recumbentis, to.3.140.L
requies tres, tom.3.758.E
requies Dei, quæ, to.3.761.C
requies vera eſt regnum cælorum, tom.3.758.E
requies noſtra qualis eſſe debeat, tom.1.215.M & 216.G.H
requies hic nulla eſt, tom.2.825.A
requiet nulla vbi animus inquietus eſt, to.2.13D2.A
ad requiem non niſi per laborem peruenitur, tom.1.598 E
requiem nobis comparauit Chriſtus reſurrectione ſua, tom.1.537.D
res ſalubres & neceſſariæ nõ tam dicendæ ſunt, quàm dicenda, to.4.387.G
res omnis propriis & domeſticis exercitiis augetur, to.5.427.L
res latinè interpretatur caput, to.2.1332.I
res interpretatur principatum, Ibid.
res familiaris cupiditas eſt mentis ærugo, tom.3.1D.A
reipublicæ expedit leges omnibus eſſe communes, tom.1.98.B
reſſa laudabilis tentatio interpretatur, tom.1.606.F
per reſticulam vinculum perſuaſionis intelligitur, to.2.1314.A
reſurgent omnes meritorum ordine, to.5.751.D
reſurgere volentibus ſæculo moriendum, tom.3.264.H
reſurgens Chriſtus, qualis, to.3.525.C
reſurgentium immortalitas ſine amaritudine futura, tom.3.277.F
reſurrectio Chriſti generalem tribuit reſurrectionem, tom.3.297.B
reſurrectio Domini diſcipulis per mulieres nunciata, to.3.285.A
reſurrectio vita noſtra præſtat maturitatem, tom.3.1D9.E
reſurrectio Chriſti noſtra reſurrectionis eſt argumentum, to.3.521.A
reſurrectio non habebit aliud alio inferius, tom.3.199.H
reſurrectio temporalis in paſſione Domini celebratur, vt perpetua illa credatur, to 3.134.D
reſurrectio Chriſti omnẽ de ipſo ſuſtulit ambiguitatem & diffidentiam, to.3.297.A
reſurrectio cæleſtis, mors eſt terrena, to.3.522.D
reſurrectio eſſe non poteſt niſi hominis mortui, tom.3.148.I
reſurrectio reparat vitam mortuorum, to.4.364.H
reſurrectio eſt omnium communis, gloria verò non niſi electorum, to.3.5D1.B
reſurrectio creditu difficilis, ipſis etiam Chriſti diſcipulis, tom.3.144.M
reſurrectio quomodo probanda, to.3.146.C
reſurrectio cur poſt cõſummationem ſæculi erit, tom.5.739.E
reſurrectio ab Eſaia prædicta, to.3.417.E
reſurrectio prima & ſecunda quæ, to.3.942.A
reſurrectio credibilis, to.3.498.F
reſurrectio vix niſi à perfectioribus poteſt percipi, to.3.287.L
reſurrectio Lazari futuram reſurrectionẽ oſtendit, to 5.742.M
reſurrectio matutina adiumenta cæleſtia nobis confert, to.2.1030.A
reſurrectio Chriſti ſalus noſtra eſt, to.1.342.A
reſurrectio perficit promiſſionem factã à Deo ſanctis ſuis, tom.3.944.I
reſurrectio plenitudo viuendi eſt, to.2.1051.H
reſurrectio Chriſti pinguis & fertilis terra dicitur, tom.1.522.E
reſurrectio ſtipendium noſtrum eſt, to.5.737.G
reſurrectio non ſtatim ab omnibus credita, tom.3.134.E
reſurrectio non noſtrum meritum, ſed Dei munus eſt, to.1.342.A
reſurrectionis flos immortalitas eſt, Ibid.
reſurrectionis fides tribus argumentis colligitur, Ibid.
reſurrectionis claritas pro merito cuiuſque erit, to.5.751.D
reſurrectionis myſterium continet, aqua in vinum conuerſa, to.5.8D1.H
reſurrectionis dignitates diuerſa, tom.3.499.I
reſurrectionis non ſunt participes infideles, to.3.312.L
reſurrectionis plenitudo, vbi, to.3.193.A
reſurrectionis tempus poſt dies tres & dimidiũ, tom 3.891.H
reſurrectionis fides vbi eſt, non mors, ſed ſpecies quietis eſt, tom.3.135.G
reſurrectionis Chriſti gloriam qui apoſtolorum videre meruerint, to.3.149.B
reſurrectionis fructum æternum quis poſſit expectare, Ibid.D
reſurrectionem ſuam operatus eſt Chriſtus, tom.2.962.C
per reſurrectionẽ perpetuatur natura, to.1.381.B
reſurrectionem Chriſti noſtra reſurrectionis futura tenemus pignus, to.4.661.A
reſurrectionem nos credere exemplo ſuo docet Phœnix, tom.1.101.D
in reſurrectionem Chriſti credere primum & maximum eſt fidei noſtra fundamentum, tom.1.507.L
in reſurrectione iuſtorũ ingis lætitia, t.1.32D.O
reſurrectione vita reparatur, to.5.7D5.I
reſurrectione Chriſti requies nobis parata eſt, tom.1.537.D
reuelationis facta Iohanni diuiſio in ſeptem viſiones, to.3.8D2.D
reuelationes terrenæ à carne & ſanguine proueniunt, to.3.143.K
reuertitur benè in ſe, qui à ſe receſſit, tomo 3.206.B
reus multis modis conuictus, nequit excuſari, tom.3.303.L
rex apum aculeo non vtitur, tom.1.98.E
rex homo eſt, to.5.3D4.H
rex licet legibus abſoluatur, ſua tamen reus eſt conſcientia, tom.2.1D63.M
rex quidam, qui quicquid tangeret, aurum fiebat, to.3.142.A
rex Niniuitarum ſapiens, to.5.833.K
rex Deo ſubditus eſt, to.2.1294.D
rex plus debet cui plus commiſſum eſt, Ibid.
regis honorificentia non eſt tribuenda romitis, tom.3.304 H
rege aſſentiente, libertas eſt loquendi verba Dei cum manſuetudine, to.3.671.H
reges Iudæorum cur vngebantur, tomo 3 5D9.B
reges Iuda à Dauid ad Iechoniam quot ſint, & quot generationes, tom.3.66.O
per reges quatuor carnis illecebra intelliguntur, tom.1.326.F
regibus quandiu caruerunt Iudæi, tomo 3.56.K
regibus non temerè facienda iniuria, tomo 2.922.E
regibus non eſt parcendum vbi peccata grauiora ſunt, Ibid.
regum lapſus pœna populorum eſt, tomo 1.657.B
regina Auſtri ad Salomonem profecta, tomo 4.53.B
rhenus de iugo alpium eſt, tom.1.25.C
rhenus Romanis memorandus, aduerſus feras gentes, murus imperij, Ibid.
rhodanus rapidi concitus curſu Tyrrheni æquoris freta ſcindit, to 1.25.D
ridentes nunc, aliquando ſlebunt & lugebũt, tom.1.105.D
riſus inſigne lætitia eſt, to.1.348.K
rogare diſcamus quod cupimus impetrare, tom.3.81.E
rogantium multitudine delectatur Deus, tomo 4.381.D
roma cur meretrix, tom.3.928.M
roma antè conuerſionem fornicaria dicta, tomo 3.928.I
roma meretrix quæ perſequebatur eccleſiã Dei, tom.3.914.L
roma principatum & caput obtinet nationũ, tom.5.871.B
roma delata opes omnium gentium, tomo 3.928.K
romani quare deſpecti à Deo, to 3.294.D
romani Chriſtiani ſimpliciter ſub lege agẽtes, ſicut illis traditum fuerat, tom.3.30D.G
romani bellis ciuilibus ſæpe atterebantur, tomo 2.1032.I
romani debitores Iudæorum credentium, to.3.409.D
romani quatenus fidem receperant, tom.3.294.C
romani faciles ad credendum Chriſto, tomo 3.294.C
romani caput omnium gentium, tom.3.294.B
romani imperij ruina, tom.3.917.K
romani Iudaicam obſeruantiam ridebãt, tomo 3.253.E

romanis vindices mortis illatæ ſaluatori noſtro, tom.3. 920.k
romanum imperium in Apocalypſi præfiguratum, to.3.881.D
romanorum feritas coërcita, to.3.881.F
romanorum religio, tom. 3. 300.G
romanorum pauci rectè ſentiebant, to.3.300.K
romanorum fides fama, profectus erat aliorum multorum, to. 3. 298.D
romanorum fides in omni loco currebat, to.3. 298.C
romanorum fides non erat per omnia regularis, tom 3 298.C
romanis mulieribus caſtitatis cauſſa vini vſus incognitus, tom. 3. 667.k
romanis magis bene agere, quàm loqui cura erat, tom. 3.198.C
rorum cauſa, to.1.68. M
roſa humanæ vitæ ſpeculum præfert, tom.1. 47.O
roſa virginitatis inſigne, to.5.535.A
rota nomine vita ſuper terram, qua viuimus intelligitur, tom.1 331.M
rubus non eſt conueniens nec vtilis vuis producendis, to.3.109.B
ruben humilitas dicitur, to.1.497.A
ruben viſionis filius interpretatur, to.3.865.k
rubi ardentis, nec tamen ſe conſumentis, interpretatio, tom.3.850.F
rubi folia ſerpenti ſuperiacta eum interimunt, tom.1.43.K
rudes in malo qui, to.3 414.A
ruina quæ de alto eſt, grauiori caſu colliditur, tom.5.652.C
ruina quid ſit, to. 2. 1051.H
ruth quomodo intrauerit eccleſiam, tom.3.61.C
ruth Moabitis, to. 3. 61.L
ruth alienigena Iudæo nupſit, to.3.61.B
ruth cur in genealogia Chriſti facta ſit mentio, tom.3.61.B
ruth non poſt iuuenem, ſed poſt manipulos abiens reperta, to.3.62.A
ruth mulier virtutis, tom.3.62.A
ruth figura Chriſtianorum, to.3.61.D
ruth nupta Boos, tom.3.62.A
ruth quomodo Iſraëlita nupta, to 3.61.B
ruth cum ſocru ſua Bethleem profecta, tom.3. 62. A
ruth viſa à Boos, ab ipſo fuit adamata, tom. 4. 302.A

LITTERA S.

Sabaoth quid ſignificet, to.4.113.D
Sabbatum futurarum typus feriarum, tom.3.193.C
ſabbatum vis dierum, ita & menſium eſt, & quod illud ſit, tom.3.218.C
ſabbatum ſecundo primum quod, tom.3.97.D
ſabbatum mortis deſtructio, to.3.118.F
ſabbatum an ſolutum per Chriſti doctrinam, tom.3. 98.O
ſabbatum annorum, quod, to.3.218.C
ſabbatum iudaicum proprium habet iuſtitiam, tom.3.376. M
ſabbatum requies dicitur, tom.2.904.I
ſabbatum generationum quod, to.3 218.D
ſabbatum quod melius, to.3.98.A
ſabbatum euacuans Chriſtus ſcandalo eſt Iudæis, to. 3.422.B
ſabbatum quanta in reuerentia apud patres noſtros fuerit, to. 5. 456.F
ſabbati filius Dominus, to.3.295.L
ſabbati corporalis ſuperſtitio à Domino ſabbati ſublata, to. 3. 59 L
ſabbato cur Chriſtus ſepultus, ta. 3. 218. F
ſabbato humiliabis animam tuam, to.3.257. A
ſabbato nil quicquam licere exiſtimabant Iudæi, tom 3 97. D
ſabbato curare morbum Iudæi nefas ducebant, tom.3. 193. C
ſabbato ne veniat Dominus, orandum, tom.3. 256. M
ſabbato ſæcularia opera conquieſcant, tom.3. 99. K
ſabbato cur Chriſtus primùm curare incœperit, tom. 3.84. K
ſabbato an à bonis etiam operibus ſit feriandū, tom.3. 99. k
ſabbato Dominus requieuit ab operibus ſuis, tom.3 758.B
ſabbatiſmus quis, tom 3.762.C
ſabellius Antichriſtus, to.3.254.E
ſabellius patri ſuſceptionem carnis attribuebat, tom 4.83 I
ſabellius eundem patrem eſſe volebat, quem & filium, tom.4.149.F
ſabellius tinea, to.3 9.E
ſabellius vulneratus, tom.3.223.I
ſabellius patrem confundebat cum filio, tom.4. 60.k. & 53.C
ſabellij hæreſis, tom.1.161.O.& 647.G.to.eod.
ſacculus apoſtolis non portandus, to.3.159.K
ſacerdos quomodo plebem docere debeat, to.5. 1101. O
ſacerdos vſuras exercere non debet, tom.5. ibid. k
ſacerdos angelus Domini exercituum appellatur, to.3.963.M
ſacerdos quomodo ordinatus ad incenſum ponendum coram Domino, to. 3. 12.I
ſacerdos ſectator rerum humanarum eſſe non debet, ta. 5.885.K
ſacerdos verus, quē occulta non latent, tom.3. 91.I
ſacerdos hoſpes voluntarius, magis quàm ex neceſſitate eſſe debet, Ibid.
ſacerdos mundus eſſe debet, vt corpus & ſanguinem Chriſti miniſtret, to.5.643.B
ſacerdos verus non beſtiarum cruore, ſed proprio ſanguine Deum patrem hominibus reconciliauit, tom. 3.12. k
ſacerdos ſummus ſorte quærebatur, ſed alius figurabatur, to.3.12.k
ſacerdos verus quis, Ibid.
ſacerdos miniſterium ſuum, inoffenſum à coniugali coitu ſeruare debet, to. 5 466.H
ſacerdotem qualem eſſe deceat, to.3.82.D
ſacerdote ſorte lecto templum ingreſſo, omnis populus foris orabat, tom.3.12.L
ſacerdotes veteri more bracchas accipiebant. tom 5 435.A
ſacerdotes ijdem, qui & diſpenſatores vocātur, tom 3.182.B
ſacerdotes apoſtolorum ſucceſſores, in poteſtate remittendi per pœnitentiam peccata, tom.4. 369.C
ſacerdotes ambitio dedecet, to. 3.766.D
ſacerdotes ex genere EliZabeth, tom. 3.53.A
ſacerdotes familiam Domini ſibi commiſſam, non debent negligenter gubernare, tom.3. 182.E
ſacerdotes quomodo hodie fœnerare debeant, tom. 2. 758.E
ſacerdotes omnes ſub legem erant, tom.3.767.k
ſacerdotes domini ſimplices ſunt, to.2.880.M
ſacerdotes apibus comparantur, tom.5.899.A
ſacerdotes ea vitia reſecare debent, quæ videtur in plurimos cadere, tom.5.1101.O
ſacerdotum adminiſtratio mercimonium eſt, tom.5.835.I
ſacerdotum filiis quid conueniens, tomo 3. 82.O
ſacerdotum olim erat iudicare de lepra, tom. 3. 90.C
ſacerdotum veteris & noui teſtamenti differētia, to.1.538.E.F
ſacerdotum portio Deus, tom.3.53.A
ſacerdotum adminiſtratio mercimonium eſt, tom.2.1400.M
ſacerdotum princeps de tribu leui eſt, tomo 1. 518.A
ſacerdotibus nihil excellentius, tom.5 952. A
ſacerdotibus in omnibus ſubditi eſſe debemus, tom.5.870.I
ſacerdotibus intentis delicijs ſæcularibus, grauis pœna propoſita, t.3.182.E
à ſacerdotibus vti præceptoribus ne declinem9, tom.3.36.k
in ſacerdotibus nihil plebeium, nihil populare requiritur, tom.5.935.D
ſacerdotibus danda terrena, vt illi reddant ſpiritualia, tom.3.233.E
in ſacerdotium ſanctum quomodo vngamur, tom.3.98.D
ad ſacerdotium quomodo accedendum, tomo 3. 766.D
ſacerdotium Chriſti impræuaricabile, tom. 1. 454.F
ſacerdotium Chriſti ſempiternum eſt, & ſemper virens ad intercedendum pro nobis, tomo 1.605.F
ſacerdotium de integro incipit quando temporū renouatur ætas, tom 3 232.H
ſacerdotium pecunijs non comparandum, tomo 5.655.A.B
ſacerdotij olim vices erant, cùm nunc ſit perpetuitas, tom 3.12.k
ſacerdotia quo ſcopo ambienda, tom.3.766 D
ſacerdotalis dignitas ſobriam à turbis grauitatem ſibi vindicat, tom 5.935.E
ſacerdotalis cibus ad vſum populorum trāſituris monſtratur, tom 3.98.D
ſacerdotalis ſanctificatio hæreditas de tribu leui eſt, tom.1.518.F
ſacerdotalis dignitas quondam per ſacratiſſimas vnctiones ſuſcipiebatur, tom.3.749.E
ſacerdotalem vitam omnes debemus imitari, tom.3.98.M
ſacerdotale munus non niſi ſana conſcientia cōmittendum, to.1.573 A
ſacra diuerſorum, to.3.304.M
ſacra littera quandoque Diaboli laqueus ad vinciendos incautos, tom.3.75.K
ſacrarum litterarum doctrina concors, tom. 3. 881.C
ſacrarum litterarum lectio vita eſt, tomo 5. 826.M
ſacrarum litterarum lectione, ieiunia noſtra exercenda, to.5.826.M
ſacris humana poſthabeamus ac poſtponamus oportet, to.3.184.G
ſacris litteris verborū ornatus, cæteraque quæ mirantur philoſophi, non abſunt, tom.3.2.A
ſacramentum ſummum, quoties peccata nobis donantur, tom 4 370.D

Sacramentum eſt ſermo Dei, tom.1.189.C
Sacramentum magnum quod, tom.3.47.K
Sacramentum matrimonij magnum, tom.3. 47.k
Sacramentum baptiſmi recipientes, Trinitatem confitentur, tom.3.231.H
Sacramentum theſauro ſimile, to.3.519.L
Sacramentum cæleſtis eſt medicina, to.4.339.G
Sacramentum Dei latens in Chriſto eſt manifeſtatum, to.3.415.H
Sacramentum viri & uxoris ſeruatur in Chriſto & eccleſia, to.3.128.M
Sacramenti Dei omne myſterium in Chriſto, tom.3.658.C
Sacramenti regenerationis expertes ad beatorũ conſortium non admittendi, to.4.42.D
Sacramenti altaris myſtica ſimilitudo inſtituta per Melchiſedech, to 3.767.K
Sacramenti baptiſmatis vis quanta in enormibus delictis, to.3.218.E
in Sacramento altaris, quod offertur, ante verba Chriſti, panis, poſt, corpus appellatur, tom.4.338.D
in Sacramento quid operentur verba Chriſti, to. 4.339.K
in Sacramenti non idem eſt forma, quòd virtus, tom.5.1167.A
Sacramenta bona paſcua dicuntur, tom. 2. 1158.E
Sacramenta eccleſiæ lactea ſunt ac pinguia, tom.3.1002.B
Sacramenta per arcam ſignificata, to.3.893.F
ſacramenta ſunt viuorum, tom.3.157.O
ſacramenta ſuſcipientes, mundo renunciamus, tom.3.247.M
ſacramenta pœnitentibus promiſſa, t.4.374.A
ſacramenta baptiſmi, quæ, to.3.1001.D
ſacramenta ſunt ibi, ubi & vera & intemerata eſt fides, tom.3.227.I
ſacramentorũ nũdinationes prohibitæ, t.3.82.C
ſacramentorum ordo, to.3.281.E
ſacramentorum perfectorum myſteria, tom.5. 948.D.E
ſacramentorum ornatus, to.5.496.O
ſacramenta aurum non quærunt, Ibid.
ſacramentorum vſurpatio aut authoritas in peccato poſitis interdicta, to.4.383.H
à ſacramentis cæleſtibus abſtinere, an ſit pœnitentia, to.4.381.A
ſacramentis lucrum non captandum, to.3.82.D
in ſacramentis omnibus Trinitatis myſterium eſt connexum, to.4.341.A
ſacramentis tyrannorum periuria tolerabiliora ſunt, to.5.552.D
ſacrificium celeritate, & gratia commendatur, tom.1.182.F
ſacrificium perfectum, quod, tom.1.378.D
ſacrificium Abrahæ quale fuerit, to.1.329.F & ſeq. copioſe.
ſacrificium acceptabile eſt, quod pingue, quod nitidum eſt, tom.1.202.I
ſacrificium primitiuũ quod dicatur, t.1.201.C
ſacrificium Deo reddit acceptum, non iuſta ſoliũ oblatio, ſed & recta diuiſio, to.3.224.M
ſacrificium ſapientiæ bonum eſt, tom.1.466.E
ſacrificium laudis primò Deo immolandum, tom.5.598.F
ſacrificium Deo, ſpiritus contribulatus atque contritus, tom.3.964.L
ſacrificiũ verũ Chriſti eſt pudicitia, to.1.97.E
ſacrificium pauperis cur Deo gratum, t.1.716.I
ſacrificium in igne frixum, fidem noſtram velut igni probatam eſſe debere, & ſancto ſeruire ſpiritu, oſtendit, tom.1.201.D
ſacrificium conſumptum Moyſi tempore, ſacrificium pro peccato erat, to.5.521.I
ſacrificij Abrahæ myſtica expoſitio, t.5.1086.I
ſacrificio oblato quid ſignificetur, tom.4.338.F
ſacrificio figurali nullus poterat adhiberi toſtus, tom.3.12.L
à ſacrificio immunda animalia arcebantur, tom.1.195.L
ſacrificia apta Deo ſunt opera & præcepta virtutis, to.1.182.D
ſacrificia Chriſtianorum qualia eſſe debeant, tom.3.964.K
ſacrificia eſſe poſſunt omnis generis virtutum, tom.3.964.L
ſacrificia à Deo non probantur niſi confeſſio verè aſſeret, to.5.751.A
ſacrificia quæ odorem ſuauiſsimum præbeant, Domino, tom.3.964.L
ſacrificia ſecundum peccatorum qualitatẽ exerceri ſolita, tom.3.964.K
ſacrificiorum ritus tuba ſonitu eſſe celebrandos, docuit Moyſes, to.2.995.L
ſacrificiorum ambitione Deus non delectatur, tom.1.716.k
ſacrilegium creatori committitur, dum imbecillitas adſcribitur creaturæ, to.5.893.I
ſacrilegium ebrietati coniungitur, to.1.68D.M
ſacrilegi à Phinee interempti, tom.3.154.D
ſadducei deteſtabilior Iudæorum portio, to.3. 248.K
ſadducæorum ſtultitia, Ibid.
ſæculum fugere quis dicatur, to.2.904.k
ſæculum vincere parans, eius non quærat adiumenta, to.3.275.H
ſæculum hoc inſtar pelagi, to.3.362.E
ſæculum nihil eſt, to.2.901.C
ſæculum quid deſtruat, tom.3.253.C
ſæculum mare abruptum, to. 3.70.
ſæculum lubricum eſt, tom. 2.881.C
ſæculum in maligno poſitum, tom. 3.76.H
ſæculum cauendum, to.3.262.A
ſæculum ſæculare ſubiacet malignitati, to.2. 900.I
ſæculum hoc non eſt, tom.3.35.H
ſæculi finis ob hominum impietatem futurus, tom.3 279.D
ſæculi amatores bonum quod facere videntur, vendunt, tom.3.931.I
ſæculi illecebra repugnat innocentiæ & integritati, tom.1.572.k
ſæculi huius dignitas qualis apparitura in reſurrectione, to.3.944.L
ſæculi victores principibus mundi huius anteferendi, to.3.253.A
ſæculi amatores facile decipientur ab Antichriſto, tom.3.926.C
ſæculi huius amici Deum ignorant, to.3.816.E
ſæculi mare fugiendum, to.3.77.B
ſæculi curas adimit appropinquatio Domini, tom.3.649.C
ſæculi amatores ſunt terræ mercatores ac negotiatores, tom.3.931.I
ſæculi honor plerumque abit, antequam veniret, tom.3.76.G
ſæculo renunciare, initium ſapientiæ eſt, tom.2. 1157.C
in ſæculo nullum eſt gaudium, to.5.878.k
in ſæculo nulla eſt ſœlicitas, to.5.878.K
ſæculo huic conformari non debemus, t.3.390.E
ſæcula non ſunt niſi horæ, to.3.207.G
ſæculare nil diuturnum, cum nec ipſum ſæculũ ſit diuturnum, tom.3.76.G
ſæcularia curans, non aſcendit in montem, tom. 3.100.D
ſæcularia contemnens merebitur æterna, tomo 3.102.B
ſæcularia ſapere, ſtultitia eſt, tom.2.1157.D
ſæcularia eligere ab homine alienum eſt, tom.1. 357.B
ſæcularia in momento cuncta prætereunt, tomo 3.76.G
ſæcularia, vide terrena,
ſæcularia dum mulcent animum, vitã obruũt, & corporeis quibuſdam ſtopulis ſenſum mẽtis illiduut, tom.3.70.
ſæcularia tranſiens cecidiſſe videbit altitudines impiorum, to.4.362.D
ſæcularia quicunque negligit ad imaginem ſimilitudinemque Dei propius accedit, tom.1. 434.E
ſæcularia tranſiens Moyſes, quid viderit, tomo 4.362.O
ſæcularium rerum contemptus utilis, tomo 3. 147.M
ſæcularium partus, qualis, tom.2.822.B
ſæcularium rerum cupiditas ærugine obducit mentes noſtras, tom.3.10.A
ſæcularium rerum affluentia magnam delinquendi illecebram ſuppeditat, tom.2.822.E.F
ſæcularibus occupati, diuina ſcire non poſſunt, tom.3.21.B
ſæcularibus carere nil prodeſt, niſi mores quoque temperentur, tom.3.102.F
ſagitta eſt Chriſtus, tom.2.879.O
ſagitta, quam iaciunt peccatores, ſermo eſt venenatus, to.2.879.G
ſal Britannicus, qualis, tom.1.87.I
ſalibus Apoſtoli comparantur, tom.5.905.I
ſalem ipſe aſcendens interpretatur, tomo 2. 905.A
ſalex vitibus habilis vinciendis, tom.1.49.O
ſalex vincula Chriſti myſticè declarat, Ibid.
ſalmona interpretatur umbra, to.1.613.F
ſalomon rex fuit ſapientiſsimus, tom.1.43.I
ſalomon architectus templi Domini, tomo 3. 48.E
ſalomon non imperauit gentibus, tom.3.54.C
ſalomon gentili contubernio deceptus, in errorẽ prolapſus eſt, to.3.270.G
ſalomon pacificus ſapientiam ſibi aſciuit cohabitatricem, t.3.167.I
ſalomon filius Dauidis, tomo 3.54.B
ſalomon viuo Dauide regnauit, tom.3.54.E
ſalomon ædificat templum Aſtarthæ idolo, in fauorem mulierum, tom 3.54.D
ſalomon trium philoſophiæ partium ſollers indagator, to.3.2.B
ſalomon cur tot erratis inuolutus tam grauiter fuerit lapſus, tomo 3.54.D
ſalomon pacificus interpretatur, tom.1.645.A
ſalomon de tribu Iuda ortus eſt, tom.1.518.F
cur Salomon propheta ſapientiſsimus, tria ſibi impoſsibilia eſſe ſcire dixerit, tom.2.1370.G
ſalomonis equa virtus comparata, tomo 3. 1009.C
ſalomonis lectus quid ſignificet, tom.5.551.A
ſalomonis prouerbia ethica & rationalia docent, tom.3.2.B
ſalomonis equa qualis, t.3.1009.C
ſalomonis libri quid doceant, quidue contineãt, tom.3.993.D
ſalomonis et Regina Saba myſteriũ, t.5.480.D

ſalomoni

Salomoni iratus Deus, tom.3.54.E
Salomone nihil ſapientius, tom.3.658.E
Salpha filia eius obumbratio dicuntur, tom.5. 584.D
vbi ſaltatur, ibi nihil verecundiæ eſſe poteſt, to. 5.552.B
Saltare vel canere in nuptiis mos eſt, tom.5. 889.L
Saltandum eſt ſapienter, tom.3.121.A
Saltatio deliciarum atque luxuriæ comes, tom. 4.374.D
ſaltatio quæ fidei ſocia & comes ſit grata, tom. 4.374.B
ſaltatio honeſta, quæ, tom.3.121.B
ſaltatio ſcenica prophetæ non conuenit, Ibidem.A
ſaltatio Dauidis & Pauli, qualis, tomo 4. 374.D.B
ſaltatio corporis in honorem Dei laudabilis habetur, tom.2 1178.D
ſaltatio ſpiritualis, qualis, tom.5.889.L
ſaltatio Dauid non pro laſciuia, ſed pro religione, tom.3.120.k
ſaltationis aut temulentia author eſt, aut dementia, tom.1.351.C
ſaltatio ad libidinem prona, to.5.552.B
ſaltatio in iniuriã diuinitatis procedit quandoque, Ibid.
ſaltationes etiam in adoleſcentula ætate ſunt vitioſæ, tom 4.374.D
ſaluari num velit Deus omnes homines, tom. 4.1.B
ſaluans potior eo qui ſaluatur, tom.3.54.F
ſaluandi adhuc in terra poſiti mẽte in cælo verſantur, to.3.907.H
ſaluator noſter nihil ſecum attulit vnde mundo debitor eſſet, tom.3.764.L
ſaluator noſter ſuſtinuit omnia quæ ſunt humanæ miſeriæ, tom.3.764.M
ſaluator perſecutionem plurimorum paſſus eſt, Ibidem.
ſaluator vbi nam caput ſuum reclinet, tom.3. 1011.I
ſaluator nube famulante ſuſceptus, aſcendit ſupra omnes cælos, tom.2.367.H
ſaluator an mille annis à reſurrectione cum omnibus ſanctis hunc mundum carnaliter (vti nonnulli arbitrantur) vecturus, to.3.990.F
ſaluatoris pellis aula eſt diuinæ plenitudinis, tom 3.1002.F
ſaluatoris noſtri maieſtatem nullus includit locus, tom.3.268.K
ſaluatoris natura, peccato excepto, ſimilis eſt carnis noſtræ, tom.3.765.A
ſaluatoris corpus cubiculũ eſt eccleſiæ quod oraturi intrare iubemur, tom.3.1001.D
ſaluatori fidem non detuliſſe, quàm manus intuliſſe, tolerabilius, tom.3.230.C
ſaluatorem alium, præter Chriſtum, an habere potuerimus, tom.3.87.G
ſaluatore adueniente, ceſſarunt figuræ, tom.3. 516.H
ſalutare Dei virtus eſt, to.2.1162.A
ſalutare Dei Chriſtus eſt, Ibid.
ſalutare Dei qui quærit Chriſtum ſequitur, to. 2.1361.B
ſalutare pulchrum, tom.3.161.F
ſalutare nõ licet eos, qui Chriſtum in carne veniſſe negant, tom.3.395.I
ſalutatio cuiuſque apoſtolis in via à Chriſto interdicta, tom.3.161.D
ſalutatio Angelica, tom.3.22.B
ſalutatio imagines exhibet diuulſorum, tom. 3.652.G
ſalutatio patrum ſolatium inuicem præſtat, Ibidem.
ſalus longè à peccatoribus, tom.4.29 F
ſalus noſtra à Deo ſolo eſt, tom 2.903.G
ſalus nulla apud Deum ſine Chriſto, tom. 3. 379.L
ſalus non eſt expectanda ex obſeruatione legis. tom.3.745, in proœm. & 2.903.G
ſalus noſtra à Deo quidem, ſed per Chriſtum, tom.3.298.D
ſalus nobis eſſe non poteſt, niſi ieiunio eluerimus peccata noſtra, tom.5.1137.H
ſalus nobis per Chriſtum data, to.3.143.B
ſalus fratris plus eſt, quàm cibus, tom.3. 459.L
ſalus nulli ſine Chriſti redemptione potuit contingere, tom.4.39.M
ſalus noſtra non eſt in eſca, tom.3.648.G
ſalus noſtra in nomine Chriſti, to.3.296.H
ſalus ex Iudæis eſt, tom 3 370.B
ſalus nulla ſine patre, nec vita æterna ſine filio, tom.4.141.B
ſalus noſtra in Deo, tom.3.695.A
ſalus cur hominis fide potius, quàm operibus quæratur, to.2.993.C
ſalus veteris teſtamenti non eſt tanta, quanta eſt noui, tom.3.732.G
ſalus non eſt niſi in cruce Domini, tom.1. 576.L
ſalus animæ quandoque impedit propoſitum, tom.3.508.L
ſalus vna eſt Chriſti reſurrectio, to.1.342.A
ſalutis futuræ ſignum quod, tom.3 399.H
ſalutis noſtræ conſilium in quo conſiſtat, tom. 3.830.B
ſalutis effectus non eſt homini aſcribendus, to. 3.430.D
ſalutem negligens neſcit timere, tom.3. 271.M
ſalutem humanam procurant tria, tom. 3. 70.
ſalutem nobis per crucis patibulum refundendam, Chriſtus tactu pheretri indicauit, tom. 3.112.H
de ſalute alterius periculoſa eſt dilatio, tom. 1. 708.H
ſamaritanus alius foris, alius in occulto, tom. 3.165.C
ſamaritanus curam vulnerati à latronibus ſuſcepit, tom.3.158.B
ſamaritanus cuſtodem ſignificat, to.3.165.B
ſamaritani medicamina multa, Ibid.D
ſamaritani libros quinque Moſis ſolũ recipiunt, tom.3.463.L
ſamaritani ignem more Perſarum colunt, Ibidem.
ſamaritani miſericordia, tom.4.352.M
ſamaritani ex origine Perſarum & Aſſyriorum, tom.3.463.L
ſamaritani ſub lege ſunt, Ibidem.k
ſamaritanis prædicare prohibiti diſcipuli, tom. 3.145.D
ſamaritana eccleſiæ ſpeciem gerit, tom.1.358.B. & 2.1397.C
ſamaritana docta per legem, Meſsiam venturum ſciebat, tom.3.463.L
ſamaritana noſtra dicitur, tomo 1.358.B
ſamaritana Deum in mõte adorãdum credebat, tom.3.299.G
ſamech interpretatur audi, tom.2.1274.C
ſamech interpretatur firmamentum, Ibid.
ſampſon de tribu dan, iudex fuit in Iſrael, tom. 2.964.I
ſampſon caudis vulpium faces alligauit, eaſque meſsi alienigenarum immiſit, tom.3.155.L
ſampſon decepit Dalila auaritia, tom. 5. 495.B
ſampſon quamdiu capillos habuit, vinci nequiuit, to.3.123.k
ſampſon per mulierem ſuam non potuit tenere gratiam, tom 5.1101.k
ſampſonis generationis & vita totius ſeriet, Ibid.
ſamuel poſt mortem prophetauit, tomo 3. 16.G
ſamuelis mater Anna rectè laudata, tomo 3. 10.D
ſanari nequit, qui abſcondita non vult reuelare, to.4.189.D
ſanctus nõ in hac vita, ſed in Deo laudabitur, tom.2.997.A
ſanctus deum exaltat, t.2.367.H
ſanctus non ſolum parentum eſt gratia, ſed & ſalus plurimorum, tom.3.14.B
ſanctus vterus quomodo dicatur, tom.2 1228.I
ſanctus neſcit aliud deſiderare quàm ſalutare Dei, t.2.1225.A
ſanctus quomodo cælum dicatur, tom 2.1241.B
ſanctus quomodo vter dicatur, tom 2.1228.I
ſanctus in virtute ſpiritus probari vult, tomo 2.925.C
ſanctus non nouit lucra pecuniæ, to.2.1154 G
ſancti prædicatores qui, tom.3.961.B
ſancti de ſuo affectu cæteros æſtimant, tomo 5. 514.G
ſancti amicam habent veritatem, Ibid.
ſancti montes aromatum dicuntur; tomo 2. 1366.B
ſancti membra ſunt Chriſti, tom.2.867.G
ſancti & electi in quo laborent, tom 3 929.F
ſancti quomodo nobis aſcendant & deſcendãt, tomo 3.955.E
ſancti aliquando ad tempus derelinquuntur, vt fide vincant, to.2.999.L
ſancti cur hyacintho lapidi comparati, tomo 3. 963.k
ſancti orationibus ſuis armis validiores ſunt, tom.1.721.D
ſancti quotidie orant pro die iudicij, & cur id fiat, to.3.913.C
ſancti in hoc mundo ſæpè damnant, quibus miſeretur Deus, tom 3.908.E
ſancti prouidentia diuina aliquando labũtur, tom.1.629.B
ſancti propoſiti nobis ſunt ad imitandum, Ibid.
ſancti rapiuntur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, tom.3.104.I
ſancti citò abſoluuntur, tom 2.1338.C
ſancti quomodo coronas ſuas ante thronum Dei mittant, tom.3.836.A
ſancti quando retro oculos habeant, tomo 3. 833.D
ſancti conuerſatione ſunt in cælo, tomo 2. 1187.M
ſancti quomodo montes dicantur, to. 2.1259.G
ſancti vita huius ſunt oſores, t.5.734.G
ſancti æquales angelis, tom.3.960.E
ſancti eſſe debemus, vt & Deus ſanctus eſt, to. 3.625.B
ſancti requiem non habent, tom.3.834.B
ſancti ab omnibus peccatorum ſordibus debent

eſſe alienos, tom.3.963.K
ſancti cur variis certaminum generibus exercentur, tom.1.629.F
ſancti omnes unum inter ſe efficiuntur corpus, tom.3.941.C
ſancti interfecto Antichriſto inſultabunt infidelibus, tom.3.939.L
ſancti ab impiis obſcuri habentur, tom.3.875.M
ſancti adhuc in terris exiſtentes, quomodo in cælis teneantur, to.3.907.H
ſancti poſt mortem illuminantur ſuorum ſplendore meritorum, tom.1.206 B
ſancti contemnunt mundum, tom.3.898.D
ſancti ubi habitaturi, tom.3.964.M
ſancti ſunt ſedes Dei, tom.3.989.A
ſancti Dei dupliciter à Babylone ſunt perſecutionem paſſi, tom 3.930.O
ſancti vitam fugiunt, tom 5.734.O
ſancti mortem optant, tom.1.376.H
ſancti ante Deum incedũt in mandatis & iuſtificationibus Domini, tom.3.11.H
ſancti viri nubes ſunt, tom.3.258.C
ſancti unicornui dicuntur ſimiles, tom.1.529.A
ſancti in Chriſto Ieſu qui, tom.3.633.B
ſancti ſpiritalibus tantum intendunt, tom. 2.1240.H
ſancti ſemper meminerunt diluuij & incendij Sodomitici, to.3.935.I
ſancti cum ieiunant, præſtantiores fiunt, tom.5.1137.H
ſancti vocati, qui, tom.3.300.L
ſancti Domini amabant tacere, tom.5.422.B
ſancti quodam conſortio inter ſe cohærent, tom.5.903.D
ſancti in quiete maxime operantur, tom.5.501.H
ſanctum canibus non eſt dandum, nec porcis margarita obiicienda, tom.4.380.M
ſanctorum anima aquilis comparata, tom.3.227.O
ſanctorum inuocatio nobis vtilis & neceſſaria, tom 5.641.K
ſanctorum gaudium in ſubuerſione Antichriſti & infidelium, tem.3.939.L
ſanctorum nomina à quibus imponantur, tom.3.29.N
ſanctorum propoſitum, quod, to.2.1174.O
ſanctorum rector ſpiritus Dei, tom.4.33.O
ſanctorum conſenſus tõcorsque vnanimitas futura, tom.3.945.A
ſanctorum interceſſiones, tom.5.894.L
ſanctorum doctrina, gladius oris Domini, tom.3.939.L
ſanctorum lectus eſt Chriſtus, to.1.362.B
ſanctorum humilitas, to.3.836.A
ſanctorum omnium gaudium futurum eſt commune, tom.3.941.C
ſanctorum memoriis communicare quid ſit, to.3.393 B
ſanctorum generatione lætari iubemur, tom.3.14.B
ſanctorum cuius præmium uberius, tom.3.104.M
ſanctorum lachrymas omnes abſterget Deus, to.3.947.L
ſanctorum nullus præſentis vitæ tẽpus ſine aliquibus malis tranſigere poteſt, tom.3.942.F
ſanctorum multitudo inſtar eſt diadematum, tom.3.936.M
ſanctorum numerus exiguus, tom.3.908.L
ſanctorum numerus inſtar meſſis creſcit & augetur, tom.3.913.B
ſanctorum perfectio ex bonis operibus accreſcit, tom.3.857.B
ſanctorum mater in fide, quàm in generatione eſt ſemen, tom.3.66.C
ſanctorum abſolutio matura eſt, tom. 2.1338.C
ſanctorũ puritas ſimilis Cryſtallo, dẽque huius lapidis natura, tom.3.968.O
ſanctorum animæ alta petunt, humilia derelinquunt, tom.3.227.H
ſanctorum omnis poteſtas ab vno depẽdet Chriſto, tom.3.991.L
ſanctorum victoria vnde, tom.4.24.L
ſanctorum gloria impar, tom.3.959.L
ſanctorum claritas ſimilis claritati aquæ à ſole tactæ, tom.3.955.L
ſanctorum animæ in gloria cæleſti commorantur, to.3.892.M
ſanctorum lapſus vtilis, tom.3.270.C
ſanctorum animæ ſine omni ſunt labe ac macula, tom.3.909.N
ſanctorũ animæ ſpiritus ſancti gratia lotæ, virgines ſunt, tom.3.907.M
ſanctorum vti vnus eſt Deus, ita & vnicus tantum eſt liber, tom.3.944.M
ſanctorum virtus vnica, tom.3.104.M
ſanctorum diuortia habere, interſæpto luxuria ſæcularis æſtu, longinquum, tom.3.204.A
ſanctorum ortus & generatio ſolemnem generat lætitiam, tom.3.14.O
ſanctorum ſepulchra quot, quantaque ediderunt miracula, tom.3.940.L
ſanctis plerumque puder voti eſt, tom. 3.18. F
ſanctis ſemper diues eſt ipſa paupertas, tom.5.908.A
ſanctos Domini ad ſua damna tentare cogitur aduerſarius, tom.2.2003.L
ſanctos dum tentat diabolus meliores reddit, Ibidem.
ſanctos quid auocet à contemplatione ſpiritualium, tem.3.875.H
ſanctos decet bonum habere teſtimonium, etiam ab his, qui foris ſunt, tom.3.20.K
ſanctos æmulari debet, qui ſuas exaudiri vult preces, to.3.393.B
ſanctiores quique cur magis tententur, tom. 3.63 K
ſanctitas habet purificationem, to.3.625.B
ſanctitas Dei oſtendit eius beneplacitum, tom.3.625.N
ſanctitatis diuerſoriũ eſt, vbicũque eſt fides, tem.3.227.I
ſanctificandi gratia an vitæ ſubſtantiam poſſit præuenire, to.3.35.M
ſanctificatio cur per Moyſen præmiſſa, tom.3.193.A
ſanctificationis diuinæ magna eſt vis, tom. 2.962. B
ſanctificati, qui, tom.3.417.C
ſanguis Chriſti nos angelis aſſociauit, tom. 3.936 H
ſanguis Domini potus vehemens eſt, tom. 3.337.B
ſanguis mortuorum concreſcit ſtatim, tom. 3.281.C
ſanguis Chriſti teſtis adhibetur regenerationi noſtræ, tom.3.261.A
ſanguis teſtis beneficij diuini, tom.3.474.B
ſanguis à ſummo ſacerdote pro populo offerebatur olim, tom.3.12.I
ſanguis Chriſti bonum aurum dicitur, tom. 2.857.B
ſanguis Chriſti purpura eſt, to.2.1303.L
ſanguis Chriſti pretium eſt omnium, tome 2.1047.M
ſanguis Chriſti quid operetur in baptiſmo, tom.3.261.A
ſanguis Chriſti precium vitæ noſtræ eſt, tom.5.849.O
ſanguinis manducatio Iſraëlitis interdicta, to.3.474.F
ſanguinis taurini hauſtus homini lætalis, tom.1.44.M
ſanguinis nomine peccata mortalia ſignificantur, to.2.1064.G
ſanguinis taurorum & hircorũ olim quis fuerit vſus, to.3.147.G
ſanguinem fundens, merito ſuo ſanguinem iterum bibit, t.3 920.H
ſanguine Domini omnes redempti ſumus, to.3.474.B
ſani medico non egent, ſed ægri, tom.3.94.A
ſanis adhuc agenda eſt pœnitentia, tomo 4.386.A
ſanitas vera animæ, quæ, tom.1.600.I
ſanitas nulla firmior, quàm quæ ſalubribus alimentis reformatur, tomo 1.51.O
ſanitatum genera apud Chriſtum varia, tomo 5.642 K
ſapit verè cuius animus in Chriſto eſt, to.3.167.K
qui perfectè ſapit, non quod ſibi, ſed quod omnibus vtile eſt, quærit, to.5.503.C
ſapiamus quæ ſurſum ſunt, non quæ ſunt ſuper terram, tom.3.286.B
ſapere communiter aliud eſt, aliud ſapere perfectè, to.5.503.B
ſapere noſtrum intra iuſtitiæ terminos cohibendum, to 3.391.I
ſapere cæleſtia debemus, tom.1.616.L
ſapere ſæcularia ſtultitia eſt, to 2 1157.C
ſapere terrena, confuſio eſt, tem.1.616.L
ſapiens apparens ſtultus fiat, vt ſit ſapiens, to.3.433.A
ſapiens ſolus Deus, to.3.426.O
ſapiens moderamina ſuſtla diſpenſat, tomo 1.249.O
ſapiens eſt, qui nouit tacere, to.5.421.O
ſapiens ſemper ſtudet ſibi alios adiungere, tomo 1.243.G
ſapiens nunquam inanis eſt, tom.2.429.A
ſapiens ſibi reus eſt priuſquam cæteris, tomo 5.506.L
ſapiens nunquam poteſt propria virtutis expers eſſe, to.1.243.G
ſapiens virtuti explorandorum negotiorum gerendorumque prærogatiuam committit, tom.1.242 F
ſapiens non minus ſapiens licet bonis externis capiatur, tom.1.408.G
ſapiens ſemper aduerſum ſe iudicat eſſe delictũ ſuum, tom 2.1055.K
ſapiens redemptio inſipientis eſt, tomo 1.197.C
ſapiens ipſe medicus eſt ſibi, tom.2.935.L
ſapiens ſubditus eſt legi voluntate non neceſſitate, to.2.840.H
ſapiens clamat in corde ſuo, to.2.1323.K
ſapiens omnis diues, to.5.949.G
ſapiens non diuturnam precatur huius vitæ vſuram, to.2.943.L
ſapiens virtutis non coactus, ſed voluntarius executor

executor eſt, tom.2.1094.
Sapiens nihil deſiderat niſi ea quæ virtutis & diſciplinæ ſunt, tom.2.1094.E
Sapiens iniuriam ſuam occultat, to.2.1026.D
Sapiens nihil agit, niſi quod honeſtum eſt, tom. 5.506.k
Sapiens ſibi & etiam plurimis ſapit, tomo 1. 229.C
Sapientis eſt ſe ſegregare à voluptatibus carnis, tom.1.348.L
Sapientis oculi in capite eius, to.3.167.k
Sapientis ſpeciale eſt benè viuere, tomo 1. 335.L
Sapientis & medici comparatio, tom.1.243.H
Sapientis affectu nihil ditius, tom 5.951.C
Sapienti nihil deeſſe poteſt, tom.5.483.O
Sapienti virtutis exercitium eſt aduerſa pati, tom.2.826.E
Sapientis pacis eſt ſtudium, tom.1.322.A
Sapienti ſeruire libertas eſt, tom.2.1095.L
Sapientem poſt tergum ambulare quid ſit, tom. 1.260.I
ſapientes deſtruit ira, tom.4.343.O
ſapientes per Chryſolitum in eccleſia deſignati, tom.3.962.C
ſapientes ſecūdum carnem rari, & hi qui ſint, tom.3.423.H
ſapientes qui Paulo, tom.3.301.C
ſapientes fides facit, tom.2.1292.k
ſapientes ſæculi omnem ſuam gloriam in verborum expreſſione ſtatuunt, tom.4.372.M
ſapientes mortem quaſi requiem poſt labores, & finem malorum expetunt, tom.1.387.H
ſapientes non ſunt, niſi qui credunt in Ieſum Chriſtum, tom.3.301.C
ſapientes huius mundi noctuis ſimiles, tom.1. 102.F
ſapientum huius mundi cæcitas, ibid.
ſapientum emendator, quis, tom.4.21.H
ſapientum cor in domo luctus, tom.4.375.L
ſapientibus ſæculi abſcondita, paruulis ſunt reuelata, tom.3.141.A
in ſapientia omnia à Deo facta, tom.4.98.A
ſapientia in ſermone ſuo habet claritatem, tom. 1.243.M
ſapientia philoſophis triplex, to.3.2.A
ſapientia noſtra crux Domini, to.4 96.L
ſapientia non lana maiore fucata eſt verborum ambitu, quàm rerum ſubnixa ſit ratione, to. 3.2.A
ſapientia carnis Deo eſt inimica, to.1.384.M
ſapientia carnis, ſubiectionem ſui neſcit, tom 2. 1017.C
ſapientia mundi ſtulta facta, tom.3.421.B
ſapientia ſæculi ſtultitia eſt, tom.2.1157.C
ſapientia paucis datur, miſericordia ad cunctos deriuatur, tom.3.1000.G
ſapientia Dei filius, to.4.130.D
ſapientia ſpiritualis omnem principatum poſſidet, quem falſa mundana ſibi arrogat, tom. 3.4.B
ſapientia lignum vitæ eſt iis, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus, to.3.9.
ſapientia carnis, voluptas eſt, to.1.158.D
ſapientia eſca & delectatio alimēti cæleſtis eſt, tom.5.912.I
ſapientia ſi ſupra menſuram ſit, nocet, ibid.
ſapientia quam Paulus loquebatur, nec ſæculi erat nec principum eius, to.3.425.F
ſapientia aduerſus tentamenta mundi verum eſt remedium, tom.1.357.D
ſapientia nos à ſenſu laboris abducit, tom. 2. 1084.I
ſapientia in profundo ſita eſt, tom.1.357.F
ſapientia vera quæ ſit, to.1.129.O
ſapientia in maleuolam animam non intrat, tom.1.319.D
ſapientia Dei abſcondita, tom.3.426.A
ſapientia paſtoris quantum præſtet in cordibus hominum, to.3.917.C
ſapiētia per virginem mundo illuxit, tom.3. 71.H
ſapientia Dei ſempiternum ipſe, to.3.426.A
ſapientia diuinitatis anguſtiis corporalibus arctata non capitur, to.3.134.B
ſapientia aut ſcientia nulla niſi à Deo, tom.4. 21.A
ſapientia eſca & delectatio alimēti cæleſtis eſt, tom.1.562.C
ſapientia vera animæ cibus indeficiens eſt, Ibidem.
ſapientia vera eſt noſtra ſubſtantia, tom.1. 327.M
ſapientia cultura eſt Dei, tom.1.462.D
ſapientia quo magis quæritur, eo profundior indicatur, tom.2.1005.F
ſapientia amictus animæ eſt, to.2.1302.E
ſapientia increata patri coæterna, to.5.683.O
ſapientia creata natura, ibid.
ſapientia cur præ cæteris Danieli & Salomoni à Deo data, tom.3.658.E
ſapientia duplex, tom.3.119.K
ſapientia mundi ſtultitia eſt apud Deum, tom. 3.432.M
ſapientia per aurum in ſacris litteris ſæpe ſignificatur, to.3.925.O
ſapientia omnipotens & permanens, quæ ſit, tom.4.130.E
ſapientia ſæcularis, eſt ſtultitia, tom.3.880.O
ſapientia mundi, ſtulta facta à Deo, to.3.163.O
ſapientia plenitudo verborum Dei eſt, tom. 2. 1346.E
ſapientia vera vbi, to.3.657.F
ſapiētia & ſcientia, Deus excelſus & immenſus, tom.3.389.O
ſapientia ſpiritalis non eſt ſine timore Dei, tom. 2.1157.E
ſapientia quaſi mater fœcunda ſemper parturit, tom.2.986.A
ſapientia Dei omnis intentio cedit ratiocinationis humanæ, to.3.426 A
ſapientia initium timor Domini, tom 3.209.A
ſapientia fulgur aureos apud homines apparere facit, to.3.962.C
ſapientia percipiendæ ſtudium in regina Auſtri, tom.3.171.M
ſapientia pars prima, quæ, to.3.311.M
ſapientia corona, quæ, tom.4 21.O
ſapientia finis, quis, to.2.1352.K
ſapientia ſecreta ſolus homo colligit, tom.1. 129.O
ſapientia potus iucunditas cordis eſt, tom.1. 561.E
ſapientia nunquam ſuccedit malitia, tom.2. 1238.A
ſapientia ſecreta perfectis ſunt loquenda, tom. 2.885.E
ſapientia theſauri omnes in Chriſto, to.3.646.E
ſapientia mundana diſciplinam vacuat ſcripturæ diuinæ, tom.3.2.A
ſapientia dux, quis, to.4.21.E
ſapientia ſtudioſi eſſe debemus, tom.3.167.I
ſapientia initium, eſt ſæculo renunciare, tom. 2.1157.G
ſapientia vera fundamentum, quod, tomo 2. 1357.F
ſapientia & ſcientia diuitia, quæ, tomo 3. 658.C
ſapientia ſedes, caput, to.3.167.K
ſapientia ſtudioſi nequaquam ſunt otioſi, tomo 3.167.I
ſapientia in ramis qui requieſcant, tomo 3. 195.M
ſapientia ſuccumbit mens infirma, tomo 3. 132.I
ſapientia plenitudo eſt verbum Dei, tomo 2. 528.M
ſapientiam nulla vincit malitia, tomo 4. 130.E
ſapientiam ſapientum perdere, quid ſit, tom.3. 421.O
ſapientiam ira comitatur, t.3.646.C
ſapientiam vitioſi homines vindicare non debent, tom.5.483.A
ſapientia nullum cum vitiis contubernium, ibid.
ſaphyri & hyacinthi quæ ſit in colore differētia, to.3.963.k
ſaphyro ſimilis hyacinthus, ibid.
ſara Abraham virum ſuum dominum vocauit, tom.3.490.F
ſara ob riſum reprehenſa, tom.3.25.D
ſara regens latinè interpretatur, tom 1.343.k
ſara dicitur poteſtas mea, tom.1.343.K
ſara virtus vera eſt, vera ſapientia, tomo 1. 339.H
ſara typus eſt eccleſiæ, tom.1.282.C. & 285.F
ſara mors, to.1.302.F
ſaram dominus benedixit, & peperit, tomo 3.254.F
ſardis principum pulchritudinem ſignificat, to. 3.805.A
ſardij rubor ſimilis humanitati domini noſtri, tom.3.826.E
ſarepta Sidonis digna habita quam inuiſeret Elias, tom.3.81.E
ſareptana vidua indignam ſe hoſpitio putavit prophetico, tom.1.111.M
ſarracens totam ſubegere Aſiam, tomo 3. 927.M
ſatellitium diaboli, tom.3.900.M
ſathan author debilitatis, tom.4.362.A. & 363.H
ſathanas latinè contrarius dicitur, tomo 2. 1410.D
ſathanas cum impiis in infernum mittendus & demergendus, tom.3.946.E
ſathanas à Paulo opprimendus, tomo 3 414.A
ſathanas quo reſpectu mare in ſacris litteris dicatur, to.3.946.A
ſathanas quomodo per Chriſtum victus fuerit, tom.3.940.M
ſathanas quomodo in membris ſuis, quæ inhabitat, loquatur, tom.3 932.E
ſathanas quo tempore crudelior, tom.3.898.F
ſathanas Zelum paſſus aduerſus ſaluatorem, tom.3.526.F
ſathanas in impiorum cordibus vinctus & alligatus, tom 3.940.I
ſathanas temporibus Antichriſti ſoluetur de carcere ſuo, to.3.926.C
ſathanas cuſtos impiorum, tom.3.929.E
ſathanas ſe transfigurat in formam angeli lucis, tomo 3.75.I
ſathanas & angeli ſedem acceptam retinere

inquinauerunt, tom.3.87.G
Sathanas princeps hæreticorum, to.3.881.H
Sathanas, vide Diabolus, aut Dæmon,
Sathanas ſerpens dictus, tom.3.897.E
Sathanas quibus vtatur equis, to.3.882.O
Sathanas ea victus ratione, qua vincere ipſe ſperabat, tom.3.896.M
Sathanas quomodo poteſtatem ſuam daturus ſit Antichriſto, tom 3.901.C
Sathanas ſicut triticum ventilare nos expoſtulauit, tom.3.363.F
ſathanas nihil habet, to.3.306.C
ſathanas ex albente angelicæ flore naturæ, & poteſtate rutilante præuaricatione deiectus, tetro inhorruit odore peccati, to.3.220.G
ſathanæ arma, tom 3.878.F
ſathanæ amicitia, qualis, tom.3.897.E
ſathanæ virtus tota mala, tom.3.901.B
ſathanæ mortui, viuunt Deo, tom 3.892.O
ſathanæ traditur quicunque ſeparatur à corpore Chriſti, tom.4.363.H
ſathanæ character, quis, tom.3.918.F
ſathanæ ciuitas, quæ, tom.3.910.E
ſathanæ adoratores, qui, tom.3.919.I
ſathanæ decipula quam ſtudioſè cauenda, tom. 3.663.O
ſathanæ alligatio & captiuitas quot modis intelligatur, tom.3.940.I
ſathanæ altitudo à Chriſti deuotione non debet nos auferre, to.3.367.H
ſathanæ damnationes, tres, tom.3.939.M
ſathanæ filij ex operibus ipſorum intelliguntur, tom.3.925.E
ſathanæ capita ſeptem, tom.3.895.I
ſathanæ characterem qui portent, to.3.919.H
ſathanæ cur à Chriſto ſilentium fuerit impoſitum, tom.3.143.E
ſatiandi ſunt primum parẽtes, poſt eccleſiæ tribuendum, tom.3.233.E
ſatisfactio neceſſaria eſt, tom.3.627.F
ſine ſatisfactione pœna peccato debita non diſſoluitur, tom.1.610.D
ſaturati eſurient, tom.3.105.D
ſaturitas caſtitatem prodigit, to 3.829.H
ſaturitas nutrit illecebram, Ibid.
ſaul ſi peccata ſua fleſſet, Samuel eum nõ fleuiſſet, tom.3.103.H
ſaul ad tempus electus, tom.3.364.L
ſaul percuſſit in millibus: Dauid in decem millibus, tom.3.233.A
ſaul ſpiritu malo obſeſſus, prophetauit, tom.3. 483.H
ſaul Dauidis vitæ inſidiabatur, to.3.483.H
ſaul cur ſpiritus malo permiſſus, tom.3.483.H
ſaul peccans, venia petita, eandem non impetrauit, tom.3 372.H
ſaul vir bonus, & non erat illo melior in filiis Iſraël, tom.3.371.
ſaul diffidentia ad idola confugiens, quod impetrarit, tom.3.467 M
ſaul impatiẽs ſe ſemel & iterum non auditum, ad idola confugit, to.3.372.L
ſaulus tentationem ſignificat, tom.3.295.H
ſaulus propter inquietudinem ſic dictus, Ibidem.
ſaulus non ſuis ſolum, verum etiam populi orationibus iuuari ſe flagitabat, to.3.169.A
ſcala Iacob expoſitio myſtica, to.3.848.O
ſcandalum non dandum cuiquam, tom. 3. 470.O
ſcãdalum nullum patiuntur quos tangit Chriſtus, tom.3.229.D
Scandalo non ſimus fratribus, tom.3.402.H
Scandala non venire impoſſibile, tom. 3. 217.E
ScandaliZanti væ, to.3.217.E
ScandaliZantia membra abſcindenda, tom.3. 142.O
ſcandaliZantibus quæ pœna data ſit, tom.5. 786.M
ſcarus ſolus inter piſces ruminare perhibetur, tom.1.79.O
ſcelus amicum iniquitati, tom.3.274.A
ſcelus grande grandem habet neceſſariam ſatiſfactionem, to.5.627.F
ſcelus Lamech ſeptuagies ſepties cur ſit condemnatum, to.3.218.E
ſcelus admittens, quod ante puniuit, grauius delinquit, tom.3.218.E
ſcelerum omnem enormitatem baptiſmus dimittit ac diluit, tom.3.218.E
ſcelerati omnes in inferno tãquam mari demergentur, tom.3.933.O
ſceleratos non iuſti ſolum, verũ & iniuſti ſæpe execrantur, tom.3.949.C
ſceptrum quid deſignet, tom.3.749.D
ſchiſmatici & hæretici omnes à regno Dei ſeparati, tom.3.171.H
ſchiſmatici tanquam cõtagioſi & morbidi eijciendi ſunt, tom.1.603.O
ſchiſmata fidelium non ſunt à Deo, tom.4. 35. G
ſcire illicitum noli ſcrutari, tom.3.152.G
ſcientia boni & mali ſæpè nobis prodeſt, tom. 1,162.A
ſcientia boni & mali antidoto theriaco ſimilis, Ibidem.
ſcientia ad nihilum deducitur corrupta charitate, tom.3.483.K
ſcientia quando vtilis & magna, tomo 3. 457.D
ſcientia inflat, tom.3.457.C
ſcientia debet charitati ſubijci, tom.3.457.B
ſcientia obſtetricandi in omnibus mulieribus Hebræis, to 3.951.K
ſcientia multarum ac diuerſarum linguarum, donum eſt Dei, tom.3.481.E
ſcientia mali, pœna eſt peccati perpetrati, tom. 3.989.F
ſcientia in ore ſacerdotis, to.3.963.M
ſcientia rerum alitur ac nutritur animus, tom. 3.187 O
ſcientia aliud eſt, aliud cura rei alicuius, tom. 3.176. O
ſcientia non eſt in omnibus, tom.3.457.O
ſcientia hæreticorum ficta ac ſimulata, non vera, tom.3.880.H
ſcientia quotidiani laboris adiectio eſt, tom. 1. 386.B
ſcientia maxima, quæ, tom.3.829.O
ſcientia charitate ſubnixa, neſcit inflari, tom. 3.483 B
ſcientia ſine pietate, ſumma eſt ſæpe ſtultitia, tom.3.829.C
à ſciẽtia ad fortitudinis ſpiritum quomodo condeſcendamus, tom.3.830.A
ſcientiæ fructus quomodo haberi poſſit, tom. 3.457.H
ſcientia profectus in angelis, tom.4.113.B
ſcientia proprium, gloriari, tom.3.457.D
ſcientia recipiunt incrementa, & plenius in fide fundantur, tom.3.637.C
ſciẽtiæ clauis, quæ ei noſtrũ aperire debeamus, tom.3.101.E
ſcientiam addens, addit & laborem, tomo 3. 830.A
ſecundum ſcientiam debet eſſe timor Dei, tom. 2.1157.O
ſcientiarum volucres ſunt incapaces, tom. 4. 118.H
ſcin, ſuper vulnus, latinè dicitur, tomo 2. 1347.K
ſcipionis dictum, to.5.501.H
ſcopa Dei, quæ, t.3.900.L
ſcopa diaboli quæ, Ibid. M
ſcorpioni ſimilis diabolus, to.3.877.D
ſcortatur, qui quouis modo citra matrimonium explet libidinem, tom.3.949.D
ſcortator in corpus ſuum peccat, tom.3.949.D
ſcortatorum animas Sathanæ qui vendere dicantur, tom.3.931.M
ſcortatio iure Romano indulta, to.3.307.O
ſcortatio cogitationis, quæ, t.3.949.D
ſcortatio opus eſt malitiæ, to.3.307.O
ſcortationem ſuadet diabolus, t.3.932.M
ſcortationum multa genera, tom.3 949.D
ſcortum appellata Hieruſalem, Ibid.
ſcribæ ſicut ſepulchra dealbata, tom.3.891.G
ſcribæ literæ ſequuntur interpretationem, tom. 2.1012.L
ſcribæ & Phariſæi habebant quidem clauem ſcientiæ, ſed nec intrabant ipſi, nec alios intrare ſinebant, tom.3.483.K
ſcriptura diuina remedium eſt omnium tædiorum, tomo 2.977.C
ſcriptura diuina in tentationibus vnum refugium, Ibid.
ſcriptura omnis ad noſtram tendit inſtitutionẽ ac diſciplinam, to.3.405.H
ſcriptura S. hominem peccantem beſtiarum nomine conſueuit vocare, to.2.1212.K
ſcriptura diuina communium ſapientia eſt, tom. 3.430.K
ſcripta à ſpiritu durant, cùm atramento ſcripta pereunt & abſoleſcunt, to.3.314.E
ſcriptura diuina Dei gratiam ſpirat, tomo 2. 827.
ſcriptura ſancta panis animæ, tom.3.857.A
ſcriptura ſacra ſemper loquitur & clamat, to. 5.868.C
ſcriptura diuina nobis iter eſſe debet, tomo 2. 1261.H
ſcriptura ſignata eſt illis à quibus non intelligitur, to.3.990.E
ſcriptura liberales nos docet eſſe, non prodigues, tom.3.491.C
ſcriptura ſacra igni comparatur, t.2.372.K
ſcripturæ ſenſus fabulis Iudæi deprauarunt, tom.3.951.G
ſcripturæ ſacræ ſenſus triplex eſſe deprehenditur, tom.3.993.D
ſcripturæ ſunt explicandæ his, qui eas cognoſcere deſiderant, tomo 3.990.E
ſcripturæ ſacræ idioma, tom.3.21.E
ſcripturæ cæleſtes veſtimenta dicuntur, tom. 2.836.H
ſcriptura ſancta, quæ, to.3.296.I
ſcriptura ſacra bona paſcua dicuntur, tomo 2. 1258.D
ſcripturarum authoritas ſequenda, tomo 3. 231.G
ſcripturarum ſacrarum ſcientia numero denario ſignificata, to.3.963.L
ſcripturarum fidelis interpretis munus atque officium, quod, tom.3.992.K
in ſcripturis diuinis inueſtigandis ante omnia

hiſtor

hiſtoria eſt cognoſcenda, tom.3.966.F
in Scripturis propheticis multa obſcuritas eſt, tom.2.1101.O
ſcripturas prætendens, ſcripturis eſt vincendus, tom.3.75.I
ſcripturas diuidere, quid, tom.3.963.I
ſcripturas qui ſequitur, non creat, tom.3.23.H
ſcripturas ordinare, quid, tom.3 963.I
ſcythæ gelu durati, tom 3.159.H
ſebaſtianus martyr Mediolanenſis fuit, tom.2.1343.K
ſebaſtianus Romæ paſſus eſt, Ibid.
Seboim ob Sodomæ vicinitatem, parilis excidij traxit conſortium, tom.4.351.K
ſecreta omnia Deo nuda, tom.3.86.B
ſecreta altitudinis ſapientiæ Dei, curioſius non ſunt inquirenda, tom.2.791.H I
ſecretorum noſtrorum quis teſtis, to.3.270.C
ſecretorum diuinorum cognitio non eſt cuiquam expetenda, tom.4.42.E
ſectæ duæ duorum fratrum inuicem ſibi contrariæ, tom.1.172.B
ſecuris radicibus arborum admota, quãcumque infrugiferam reppereris, exſcindet, to.3.43.I
ſecuritas perfecta, vbi dilectio, to.3.87.L
ſedere, iniquitas cur dicatur, tom.2.838.B
ſedere ad dexteram an ſit prælatio, tom.4.86.B
ſedere nequit corporaliter qui eſt vbique, tom.3.249.E
ſedes Dei, quæ, tom.3.523.I. & 1.361.E
ſeſsio Chriſti ad dexteram non eſt corporalis, tom.3.249.E
ſeductor nemo ſit ſuſpiſus, to.3.433.A
ſeductores quomodo puniendi, tom.3.256.G
ſem familia tantum in poſſeſsionem Dei aſcita, tom.3.130.C
ſem bonum interpretatur, tom.1.216.I
quod ſeminat Chriſtus regnum Dei eſt, tom.1.45.E
quod ſeminat diabolus peccatum eſt, Ibid.
ſeminare ſupra ſpinas eſt detrimentum, tom.3.626.E
ſemen principium denotat, tom.1.249.A
ſemen inimici, eſt omne peccatum to.2.1041.E
ſemen Abrahæ Chriſtus eſt, to.1 307.M
ſemen omnium Chriſtus eſt, to.2.1002.E
ſeminis in terram iacti germinatio, tom.1.336.K
ſeminis Chriſti & diaboli diſcrimen, tom.1.45.E
ſeminis in terram iacti progreſſus & ordo, tom.1.42.A. & 45.A
ſemina cur terra commendentur, tomo 4.32.K
ſemina habens vniuerſa gignentia, tom.1.53.F
ſeminator bonus vbi ſeminet, tom 3.225.C
ſempiternum nec incipit, nec deficit, tom.3.144.O
ſempiterno ſimilem ſempiternũ itidem eſſe neceſſarium eſt, tom 4.60.O
ſenex in ſtatione ſenectutis, velut in portu eſt, tom.1.439.O
ſenes iudæ à iunioribus virtutis ſtudiis ſuperati, tom.3.228.M
ſenes cur electi in Apoſtolos à Domino, nõ pueri, tom.3.228.K
ſenes cur aliqui deueniant, tom.4.43.H
ſenes ipſa concludit ætas, & iuſto temperantiæ pudore reuocantur ab opere nuptiarum, to.3.19.H
ſenum eſt docere, adoleſcẽtum diſcere, tom.4.379.I
ſenum gloria, filij filiorum, & gloria filiorum, patres eorum, to.3.965.E
ſenibus agere turpe eſt, quod adoleſcentibus eſt pudor, tom.3.19.H
ſenectus non expectanda, tom.3.256.K
ſenectus multiloqua, tom.3.287.O
ſenectus eius non eſt deſerenda, cuius deflorauerit iuuentutem, tom.3.213.F
ſenectus ſeptima eſt hominis ætas, tom.1.537.F
ſenectus in canis cogitationibus & operibus effulgere debet, to.5.1082.M
ſenectus portus eſſe debet, non vitæ ſuperioris naufragium, to.1.442.E
ſenectus morum venerabilis aliqua in pueris, tom.3.228.M
ſenectus venerabilis eſt, non diuturna, nec annorum numero computata, Ibid.
ſenectus bona, quæ, tom.3.291.G
ſenectus debilitat, tom.1.41.A
ſenectus honorata eſt dignitate, tom.1.499.H
ſenectus prudentiam habet, tom.2.789.A
ſenectutis innocens pueritia, tom.3.228.M
ſenectutis laus, tom.1.15.L
ſenium liberis regendis, quàm creandis aptior, tom.3.19.G
ſentire vitalis vigoris ac muneris eſt, tom.2.1055.L
ſenſus hominis cani, & ætas ſenectutis vita immaculata, tom.3.228.M
ſenſus ærumna vniuſcuiuſque eſt, tom.1.652.H
ſenſus omnis in capite, tom.1.245.E
ſenſus omnis noſter moritur, cùm minister eſt iniquitatis, tom.1.227.K
ſenſus noſter ſit vnus idemque, tomo 3.468.H
per ſenſus quinque quomodo luxuria exerceatur, tom.3 932.I
ſenſus mentem captiuam tenet, tom.1.168.I
ſenſus noſtri diſſoluuntur, niſi habenis rationis adſtringantur, tom.1.207.M
ſenſus corporales pecoribus ſimiles, tom.1.319.H
vbi ſenſus, ibi doloris etiam ſenſus vitæ, tom.2.1055.L
ſenſus corporales mollibus delectantur, tom.3.140.L
ſenſus motuſque hominum vigore mentis ac poteſtate reguntur, tom.1.399.G
ſenſus in corpore noſtro ſunt velut excelſi montes, tom.1.236.H
ſenſus corporis noſtri, cognati noſtri dicuntur, tom.1.313.B
ſenſus corporis noſtri velut oſtiorum ſimiles habentur, tom.1.241.C
ſenſus noſtri irrationabilibus comparantur iumentis, tom.1.192.H
ſenſus noſtri quare reges dicantur, tom.1.326.F
ſenſus nobis ſunt cõmunes cum cæteris animalibus, to.1.129.E
ſenſus noſtri inſtar caprarum, velut ſaltu quodam alte exiliunt, tom.1.330.D
ſenſum verum per falſum excludere, eſt adulterare, to.3.518.C
quæ ſenſum ſubterfugiunt, veritatem non deſtruunt, tom.1.5.A
ſenſu perfectus, quis, tom.3.488.G
ſenſu diuino ſublato, humanis non eſt ſubſtituendus, tomo 3.513.I
ſenſuum acuta debet eſſe moderatio, tomo 1.342.O
ſenſuum quinque obiecta, quibus impij vtũtur, tom.3.932.L
quinque ſenſibus interioribus homo interior conſummatur, tom 2.969.O
ſenſibilia & Deus diuerſimodo videntur, tom.3.13.B
ſententia Dei vox humana eſt, tom.1.40.E
ſententia non debet præcedere cognitionem rei, de qua agitur, tom 3.435.O
ſententia Dei non mutatur, to.1.588.I
ſententia non eadem in hominem & in diabolum dicta, to.1.464.H.I
ſententia diuinæ prouidentiæ magnanimitatẽ & patientiam docet iudices, tom.1.209.B
ſententiæ totidem ſunt, quot & homines exiſtunt, to.3.995.K
ſententia multorum, paucorum præferuntur opinionibus, tom.3 423.K
ſententias omnium ſupergreditur, qui a ſua conſcientia condemnatur, tom.2.2418.A. & tom.5.848.A
ſeon populo Iſraelitico tranſitum negat, tomo 1.617.E
ſepes quid, t.3.59.H
ſephora petra acutiſsima circumcidit præputiũ filij ſui, tom.3.853.B
ſeptenarius numerus myſticus, tomo 3.171.K. & 1.535.M
ſeptenarius numerus quietis & remiſsionis, tom.1.208.G
ſeptimana in lege eſt hebdomada, poſtquam celebratur annus Iubilæus, to 3.218.D
ſeptimus dies legis myſterium ſignat, tom.5.1119.B
ſeptimo die concluſis mundi operibus, requieuit Deus, t.3.171.K
ſeptuplum recepturi qui ſint, & hîc, & in futuro ſæculo, to.4.365 B
ſepulchrum patens, quid, to.3.282.E
ſepulchrum Moyſis nemo nouit, tom.1.618.E
ſepulchrum, luxurioſis domus eſt, tomo 2.1049.C
ſepulchrum Ioſeph, quod dominum ſuſcitauerat, non minoris eſt gloriæ, quàm viterus Mariæ, tom 5.856.F
ſepulchra, quæ ſint, tom.3.174.D
ſepulchra precioſa fruſtrà ſtruuntur, tomo 1.390.D
ſepulchra pro domibus ſunt his qui ad diẽ & de die viuunt, to.2.1049.
ſepulchris degeneres & vitæ huius cupidi cõparantur, to.2.1049.B
ſepultura non prohibita, tom.3.157.C
in ſepultura aliena cur Chriſtus ponitur, tom.5.857.L
ſepultura Domini, tom.5.845.H
ſepultura Chriſti cum ſepultura Moyſis confertur, tom.1.174.D
ſepultura Chriſti cur ignorata non eſt, Ibid.F
ſepultura Moyſis cur ignoretur, tomo 1.174.C
ſepultura & vulua comparatio, tomo 5.845.K
ſepultura inſignia, quæ ſint, to.1.497.E
ſeraphim quando voluit apparuit & vocem eius ſolus audiuit Eſaias, tom.3.13.E
ſermo Dei viuus, tom.3.763.H
ſermo Apoſtolicus & propheticus, noſter eſt aduerſarius, tom.3.187.E

ſermo ſanctorum baſis aurea plena prudentia, tom.2.1158.E
ſermo ſanctorum ſimulachrum bonum tãquam effigies veritatis, Ibid.
ſermo ſapientia qualis, to.2.243.M
ſermo quis eſſe debeat in eccleſia, tomo 3. 487.I
ſermo ſine vita, non eſt ſermo Dei, tom.3. 102.D
ſermo malus exit de ſepulchro malo, tom.3. 103.H
ſermo myſticus cæleſtium ſcripturarum, ſicut panis eſt, tom.2.1256.k
ſermo diuinus quomodo vrat, tom.2.1313.C
ſermo doctrina eſt deprecandi, to.2.1158.D
ſermo hominis initium erroris humani eſt, tom. 5.422.E
ſermo eſt multiplex, tom.1.383.k
ſermo peccatorum venenatus ſagitta eorum eſt, tom.2.879.G
ſermo noſter laqueus aduerſarij eſt, tom.5. 424.I
ſermo Dei voluntas eſt, tom.1.17.A
ſermo noſter ariete comparatur, tom.1.330.F
ſermo in duo diuiditur, tom.5.438.K
ſermo bonus neceſſarius eſt omnibus ad vitam, tom.1.397.A
ſermo noſter, Chriſtus eſſe debet, to.2.896.I
ſermo habena eſt, tom.3.240.M
ſermo importunus labitur, cùm affectus monetur, tom.2.932.2
ſermo ſanctorum eſt prædicatio euangelij, tom. 2.1228.I
ſermo iuſti ſemper in ſapientia eſt, tomo 2. 896.H
ſermo nudus ad monendum vtilis eſt, tom.1. 395.B
ſermo ab omni adulatione vacuus eſſe debet, tom 5.462.G
ſermones intemperantiam in viro odit Deus, tom.3.1011.I
ſermonis decorum in quo conſiſtat, tom. 5. 438.k
ſermonis affabilitas quantum proficiat, tom.5. 476.E
ſermonem Dei ſeruans, mortem non videbit in æternum, tom.3.763.I
ſermone Dei mundamur, tom.3.173.O
ſermone ſtimulus intelligitur, tom.3.240.M
in ſermone ſanctorum eſt virtus, tomo 2. 1228.H
ſermones quomodo cibi dicantur, tomo 1. 383.k
ſermones Dei non videntur à perfidis, tom.3. 488.k
ſermones iuuenculorum quàm noxij ſint adoleſcentibus, tom.4.361.F
ſermones Dei pleni veritatis ſunt et iuſtitia, tom.2.1057.D
in ſermonibus velox magis vulnerat, tom. 2. 922.A
ſerò quid ſignificet, tom.3.284.2
ſerpens caput ſtudioſius curat, tom.3.247.I
ſerpens ieiuni hominis ſputum ſi guſtauerit, moritur, tom 1.115.H
ſerpens cur ventre & pectore reptare cõdemnatus ſit, tom 1.169.A
ſerpens paſtu fœniculi cæcitatem repellit, tom.1. 111.E
ſerpens inimicus ſolam ſibi facit ruinam, tom. 4.363.G
ſerpens bilinguis habetur, to.1.159.2
ſerpens æneus ligno ſuſpenſus, typus & vmbra Chriſti fuit, to.1.613.F.& 630.D
ſerpentis multa ad nocendum verſutia, tom.4. 366.A
ſerpentis ſupra petram via non apparet, tom.4. 141.D
ſerpentis ſymbolum eſt delectatio carnalis, tom. 1.168.I
ſerpentis nomine diabolus ſignificatur, tom.2. 1373.D
ſerpentis nomine voluptas ſignificatur, tom.5. 1136.F
ſerpentis ſimilis, fœneratoris pecunia, tom.2. 751.G.H
ſerpenti delectatio eſt ſimilis, tom.1.540.I
ſerpentẽ rectè tenet, qui eius verſutias non ignorat, tom.4.366.A
ſerpentem interimunt rubi folia, tom.1.43.K
ſerpentes aſtuti, tom.4.109.C
ſerpentes diabolica ſunt figura, tom.3.466.D
ſerpentes & ſcorpiones innocui apoſtolis, tom. 3.160.I
ſerpentum prudentia nobis capeſſenda, tom.3. 42.E
ſeruimus mente Deo, carne autem peccato, tom. 3.226.A
ſeruit omnis qui auctoritatem pura conſcientia non habet, tom.1.418.O
ſeruiat Domino oportet, qui ſtudet libertati, tom.3.221.C
ſeruire inſipientis eſt, tom.2.1095.H
ſeruire iuſtitiæ libertas eſt, tom.1.401.D
ſeruire mente lege Dei, quomodo apud D.Paulum accipiendum, tom.3.226.A
ſeruire Chriſto magna eſt dignitas, tom. 5. 578.I
ſeruiens ad oculum, in occulto aliud facit, tom. 3.669.C
ſeruiẽdum cum adoratione vni ſoli que eſt Deo, tom.3.73.F
ſeruus apud Deum quis, to.3.670.E
ſeruus Chriſti non eſt legis, tom.3.295.I
ſeruus idoneus quomodo probetur, tom. 3. 675.O
ſeruus primus, quis, tom.3.639.K
ſeruus & liber in Chriſto eodem loco habetur, tom.3.111.O
ſeruus omnis qui ſuis affectibus ducitur, tom.1. 418.D
ſeruus Domino carnali fidelis, conſimilis in rebus diuinis futurus, tom 3.669.B
ſeruus Domini acta ignorat. tom.3.210.B
ſeruus quis beatus, to.4.135.G
ſeruus etiam iniuſtus Domini voluntatem exequitur, tom.3.462.E
ſeruus iniquus non hominẽ ſolum, ſed & Deum offendit, tom.3.669.F
ſeruus eſt, qui per ſtultitiæ imprudentiam peccato ſe ſubiicit, tom.3.670.E
ſeruus malus & piger qui non committit pecuniam Dominicam nummulariis, tom. 4. 136.I
ſerui mancupati à veteribus dicti, to.3.670.B
ſerui ex peccato fiunt, to.3.639.K
ſerui forma, quæ, to.4.150.E
ſerui Dei debent delicta peccatorum corripere, tom.3.626.D
ſerui blande ſunt tractandi, tom.5.822.H
ſerui cur pueri vocentur, tom.1.307.G
ſeruum agnoſcere Dominum ſuum, minimè eſt abſurdum, to.3.312.O
ſeruum Domini non decet litigare, to.4.135.K
ſeruum Chriſti eſſe, dignitas eſt, tomo 3. 669.F
ſeruum Domini non oportet litigare ſed manſuetum eſſe ad omnes, to.3.626.C
ſeruorum regalium faſtus exemplis oſtenditur, tom.1.489.E
ſeruorum iurgia declinanda, to.1.271.H
ſeruos & Dominos an diſpar in eccleſia diuiſio fiat, tom.1.246.A
ſeruos fideles reddit Dominorum mãſuetudo, tom.3.629.E
ſeruilis eſt omnis paſſio, tom.1.418.D
ſeruitus precioſa qua virtutum conſtat expenſis, to.2.1289.F
ſeruitus non eſſet hodie ſi ebrietas non fuiſſet, tom.1.674.B
ſeruitus & libertas apud deum æqua lance pendent, tom.5.578.I
ſeruitus dei verbo ſubdita, ſæculi huius libertate melior, to.1.167.O
ſeruitus miſera eſt, ſeruire peccatis, tomo 1. 705.C
ſeruitus ſedula eſt mentium ſubiectio, tom. 2. 1242.C
ſeruitus ex lege eſt, tom.5.979.
ſeruitus Chriſtianorum libera, & voluntaria eſt, tom.5.980.A
ſeruitus inhonora quæ neceſſitate cogitur, tomo 5.981.O
ſeruitus honorata qua pietate defertur, Ibid.
ſeruitus omnes mundi iniquitate primum inuenta eſt, to.3.670.A
ſeruitus eſt conſolabilis ſeruire iuſtis, tomo 2, 1243.2
ſeruitus Chriſtiana dulcis & optanda, tom.1. 167.G.H
ſeruitutis ſtipendium, libertas eſt, tomo 2. 859.H
ſeruitutis quædam eſt differentia, tomo 5. 980.E.C
ſeruitutem geminam ſeruit ſtultus, tomo 2. 1095.2
ſeruitutem miſeram ſeruit, qui mortem timet, tom.2.1096.L
ſeruituti Chriſti nulla dignitas maior, tom.5. 578.I
de ſeruitute vera elegans diſputatio, tomo 2. 1091.
ſeruitia qualia debeant exhiberi, tomo 3. 629.F
ſeueritas quibus exhibenda, tom.4.365.D
ſeueritas Dei quanta, tom.3.387.H
ſeueritas manſuetudine condienda, tomo 5. 1113.C
ſeueritas extorquet plerumque terrore mendacium, Ibid.
ſeueritas dura in munere non conuenit, tom.5. 493.H
ſexta manſio Elim, eiuſque myſtica expoſitio, tom.1.598.O
ſexus diſtinctio nulla in anima, tom.2.833.A
ſexus differentiam non reſpexit Chriſtus, tomo 3.84.K
ſexus in pomis, eſt diſcretio ſexus in arboribus, tom.1.49.F
ſexus diſtinctione non obſeruata caſtitas tuta eſſe non poteſt, to.1.622.C
ſexus fœmineus ſanctus, tom.3.36 k
ſexus mulieris non culpandus propter lapſum Euæ, to.5.599.F,
ſexus vnuſquiſque ſuis induitur veſtimentis

tis, tom.1.621.C
ſexum alium crinita, alium tonſa coma non decet, tom.1.126.B
ſi, coniunctio quomodo accipiatur, tom.3.761.B
ſi forte, an ſit ſemper locutio dubitantis, tom. 4.371.L
ſibylla quis ſpiritus, to.3.427.M
ſichemitæ ob ſtuprum Dinæ illatum, interfecti, tom.3.850.A
ſichima eccleſia eſt, tom.2.976.I
ſichima Maria eſt, Ibid.
ſichima aſcendens interpretatur, Ibid.
per ſichimam humero ſignificantur, tom.1.517.B
ſiculi calliditas, tom.5.514.k
ſidonij veneratores ſcelerum interpretantur, to.1.522.C
ſignaculum cuiuſque ſola fides, to.3.31.I
ſignaculum noſtrum eſt Chriſtus, tomo 1.372.G
ſignaculum in fronte, in corde & in brachio, habere quid ſit, tom.1.371.M
ſignũ crucis Chriſti vti nobis, ita alius character Antichriſti aſſeclis futurus, to.3.904.L
ſignum, quod operatus eſt Chriſtus vt diuinitatem ſuam populis declararet, tom.5.801.G
in ſigno Chriſti omnium rerum eſt tuta proſperitas, tom.5.838.I
in ſigno Chriſti opus omne agere debemus, tom.5.838.I. & 2.1444.K
in ſigno Chriſti, omnium rerum eſt tuta proſperitas, Ibid.
qui in ſigno Chriſti ſeminat, vita fructum conſequitur æterna, Ibid.
qui in ſigno Chriſti iter facit, ad salutem vſque peruenit, Ibid.
ſigna in ſole & luna quando futura, tom.3.257.B
ſigna & prodigia confirmant, quæ aliàs perſuaderi non poſſent, to.3.301.E
ſigna ſiunt cauſſa fidelium, tom.3.643.L
ſigna cognoſcens rerum futurarum, nouit & finem, tom.3.221.F
ſigna credentium quæ ſint, tom.1.118.A
ſilentium pœna fuit Zachariæ diffidentiæ, tom.3.14.O
ſilentium indecorum in prædicatore verbi diuini, tom.3.990.B
ſilentium Suſannæ magnum fuit caſtitatis ſuæ iudicium, tom.5.423.O
ſilentium in ira optimum, to.5.423.M
ſilentium maximus actus verecundiæ eſt, tom.5.432.E
ſilentium magnum & negotioſum eſt, tom.5.423.O
ſiliquæ corpus implent, non reficiunt, tom.3.205.F
ſiliquæ, quæ, Ibid.
ſiloa miſſus interpretatur, tom.2.975.M
ſiluro ſimiles qui ſint, tom.1.79.k
Simeon cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto, tom.3.38.B
Simeon iuſtus & timoratus, tom.3.37.O
Simeon expectabat conſolationem Iſraël, Ibidem.
Simeon ſpiritu ſancto præditus, Ibid.
Simeon accepit Chriſtum in vlnas ſuas, & benedixit Deum, Ibid.F
Simeonis canticum, Ibid.
Simeon imitandus, qui in pace ſe dimitti ex hoc mundo poſtulabat, tom.3.362.F
ſimia Leoni medicina eſt, tom.1.114.O
ſimilago à molentibus offertur, tom.3.225.A
ſimilago quid denotet, tom.1.185.A
ſimilitudo patris eadem non eſt diſsimilis, tom.4.59.I
ſimon, cui imponebatur crux Chriſti, cuias fuerit, tom.3.274.E
ſimon magus gratiã Dei argẽto comparari poſſe arbitrabatur, to.4.371.H
ſimon magus ſe mori, & poſt reſurgere fingebat, tom.3.904.I
ſimon magus in aëre ſurſum volabat, tom.3.367.H
ſimon hominum viuificator, tom.3.89.C
ſimon ſanctificandi munus pretio in ſe poſſe conferri exiſtimauit, tom.3.243.I
ſimon Chriſtum ſe dicebat, tom.5.871.C
ſimoni mago an ſpes veniæ fuerit interclusa, to.4.371.I
ſimoniæ deteſtatio, tom.3.932.I
ſimplex in charitate quis, tom.3.528.I
ſimplicia verba non ſtatim ſimpliciter ſunt accipienda, tom.3.113.A
ſimplicitas tenenda & fides eſt æmulãda, tom.3.175.I
ſimplicitas incauta aliena à prudentibus, tom.3.155.H
ſimplicitas inter aſtutias iſtius mundi, parum tuta, tom.1.242.E
ſimplicitas inter ſæcularium fluctus cupiditatum tardè portum inuenit, Ibid.
ſimplicitas nulla vbi verſutia, tom.3.155.M
ſimplicitas omni debet vacare arrogantia, tom.3.153.C
ſimplicitas malitiam reſoluit, tom.1.242.B
ſimplicitas ſine ratione nõ tam virtus quàm infirmitas videtur, tom.3.153.C
ſimplicitas neceſſaria charitati, tom.3.457.E
ſimplicitas bonus eſt cibus, to.1.83.M
ſimplicitas alienus neſcit inſidiari, Ibid.
ſimplicitas puerilis nobis à Chriſto æmulanda proponitur, tom.3.228.k
ſimplicitas in ipſa humilitate ſublimis eſt, tom.3.229.B
ſimplicitas animi directa ad omnia abundat, tom.5.493.H
ſimplicitatis flos Chriſtus, to.3.1012.L
ſimplicitati optimè cum veritate conuenit, tom.3.229.B
ſimplicitatem quærit Deus, non ambitionem, to.3.36.H
ſimplicitate gloriatur ac gaudet conſcientia noſtra, tom.3.507.L
ſimplicitate pectoris nullus fructus dulcior eſt, tom.2.860.M
ſimulachrum eſt imago rei mortuæ, tom.3.468.I
ſimulatum diuturnum eſſe non poteſt, tom.5.492.A
ſimulata charitas in quibus, to.3.528.I
ſimulationem non admittit charitas, tom.3.668.H
ſin interpretatur rubus, tom.1.599.M
ſina Latinè interpretatur tentatio, to.2.1331.L
quod ſinapis in corpore, hoc fides operatur in anima, to.5.773.G.H
ſinapis granum minus omnibus ſeminibus, tom.3.195.k
ſinapis vis, non niſi teratur, apparet, tom.3.194.C
ſinapis granum quibus ſimile, Ibid.A
ſinguli omnia habere non poſſumus, to.3.275.M
ſinus Chriſti ibi eſt, vbi eſt virtutum habitaculum, to.5.799.D
ſirenes benedicent Dominum, tom.4.5.F
ſirenes fuiſſe ſacris litteris comprobatur, tom.3.70.
ſirenum cantus naufragij cauſſa, Ibid.
ſirenum & paſſerum filiarum apud Eſaiam facta eſt mentio, tom.4.91.I
ſitiens quis, to.3.205.D
B. Sixti ad Laurentium verba, tom.5.458.I
Smaragdus viridis, vt Iaſpis, to.3.826.C
Smaragdi viriditas oculos intuentium ad ſe mirandam pertrahit, tom.3.826.O
ſmyrna canticum interpretatur, tom.3.805.A
ſobrij poſſunt habere fiduciam arguendi, tom.3.626.E
ſobrietas in liberalitate ſeruanda, to.5.485.I
ſobrietas mentis, eſt infirmitas, to.1.15.M
ſobrietas requiritur in precante, to.3.631.O
ſobrietas mentis, medicina eſt corporis, tom.1.230.A
ſobrietas mentis ſuas habet habenas, tom.5.423.L
ſociorum fraudes moderatè ferendæ, tom.3.101.A
ſocietas gentilium vitanda, tom.1.307.I
ſocietas Iudæorum vitanda, Ibid.
ſocietas Chriſti eſca quodãmodo Chriſtiani eſt, tom.5.863.B
ſocietas inſipientium noxia eſt, to.1.551.H
ſocietatis ratio diuiditur in duas partes, tom.5.444.B
ſocietatem hæreticorum non eſſe fugiẽdam, ficus ſimilitudine demonſtratur, tom.1.50.D
ſocoth interpretatur tabernacula, tom.1.595.K
ſocoth vrbs eſt in mõtanis extra terrã Ægypti, tom.1.595.k
ſocrus eadẽ quæ & mater accipi poteſt in ſacris, tom.3.184.k
ſodoma cæcitatem ſignificat, tom.1.244.I
ſodoma declinatio interpretatũr, Ibid.
ſodoma & Gomorrha iiſque adhærentes ciuitates cæleſti igne conſumptæ, to.3.934.H
ſodoma luxurioſa atque laſciua eſt, tom.1.273.D
ſodoma & Gomorrha geſta cur à Moyſe commemorata, to.3.307.M
ſodomorum principes qui, tom.3.43.H
ſodomorũ clamor quid ſit, ab Eſaia explicatum, tom.3.947.M
ſodomis inhoſpitalitas excidio fuit, tom.1.94.B
ſodomis inhoſpitalitas excidium attulit, Ibid.
ſodomiticum peccatum non cõmittit, qui Deum meditatur, tom.3.307.M
ſodomiticum peccatum in omnes mundi partes diffuſum, Ibid.L
ſodomitici incẽdij & diluuij fama ſemper manet inter fideles, tom.3.935.I
ſol mundi ornamentum, tom.1.59.E
ſol ſtellarum monile pretioſum, Ibid.
ſol fœcunditatis adiutor eſt, non auctor, tom.1.58.L
ſol bonus miniſterio, non imperio, Ibid.
ſol calida natura non eſt, tom.1.26.A
ſol non eſt auctor naſcentium, to.1.40.O
ſol iuſtitiæ, cum ſole mundi confertur, tom.1.58.H
ſol idem ſacrilegos religioſoſque in hoc mundo illuminat, to.3.109.A
ſol eſt naturæ gratia, tom.1.58.O
ſol eſt præſtantia creaturæ, Ibid.
ſol 15. gradibus aſcẽdẽs, cũ Ezechias vitæ huius acciperet cõmeatum, quid deuotet, to.5.1319.C
ſol oculus eſt mundi, to.1.58.O

Sol ad Ieſu Naue orationem defixus ſtetit, tom. 5.796.B
ſol cur parum nobis appareat, tom.1.68.H
ſolis temperies, Ibid.L
Sol & Luna duo mundi luminaria, tom. 1. 126. A
Sol qua ratione magnus, tom.1.67.K
ſol cum meridianis partibus immoratur, nobis hiems eſt, tom.1.65.B
ſol à nullo diſtat, tom.1.68.G
ſol in poteſtate dei eſt, tom.1.59.L.M
ſolis exortus, & honeſtatis comparatio, tom.5. 469.G
ſolis obſcuratio cur facta in paßione Domini, tom.3.279.G
ſolis & terræ in miniſterio collatio, tom. 1. 58. L
ſolis obſcuratio futura in nouiſsimis diebus, to. 3.257.G
ſolis labor in ſibi ſtatutis ſpatiis implendis, tom. 3.362.B
ſolis in generatione effectus, tom.1.39.M
ſolis à nobis receſſus, hiemem efficit, tom. 1. 65. B
ſolis radios acies oculorum ſuſtinere nequit, to. 3.351.K
ſolis fuga paßionis Chriſti tempore, tom. 3. 4. B
ſolis aduentus æſtatem reducit, tom.1.65.F.& 66. A
ſolis claritas in aqua, tom.3.955.K
ſolis lumen, tom.1.60.I.K
ſolis effectus cum eius creatione confertur, tom. 1.17. B
ſoli quis comparandi, to.3.499.L
ſoli cur diuini honores à gentibus deputati, tom. 1. 59.M
ſoli eccleſia comparatur, tom.2.1374.B
ſole apparente diem eſſe nequit negari, tom.3. 625.B
ſolatium diuinum nunquam eſt minus tribulatione, tom.4.505.D
ſolida quantumuis, fide poſſunt diſſolui ac diripi, tom.3.220.H
ſollicitior ſit, qui aliorum oculos in ſe conuerſos contuetur, to.3.671.K
ſollicitudo commendatur, tom.3.465.B
ſollicitudine nos liberat Dominus appropinquatio, tom.3.649.C
ſollicitudines ſpinæ cordis ſunt, to.5.880.D
ſollicitudines ſæculares longiſsimè à nobis abdicanda, tom.3.109.E
ſolon decem fecit ætatum ordines per annos ſeptenos, tom.1.557.F
ſolus non eſt in cælis, qui ſolus non eſt in terris, tom.3.49.B
ſolus non dicitur, qui à cæteris non ſeparatur, tom.4.140.H
ſola dici non poteſt aliqua creatura, tom.4. 140.G
ſomnus non facile ſtantibus obrepit, tom.3. 503.K
ſoluti à lege quomodo dicamur, tom.3.347.I
ſomnium eſt voluptas huius ſæculi, tom. 1. 487.C
ſomnium eſt, non veritas, omnis potentia ſæculi, tom.1.485.D
ſomnium eſt theſaurus diuitiarum, tom. 2. 1051.G
ſomnio exurgentis diuitiæ ſæculi ſunt ſimiles, tom.2.784.L
ſomnus ignorantiam ſeu negligentiam ſignificat, tom.3 399.G
ſomnus ſanctorum operarius eſt, to.5.1082.L
ſomni delectatio pœna potius, quàm requies eſt ducenda, tom.2.784.K
ſomni vana eſt delectatio, tom.2.784.K
ſomnium inducit triſtitia, tom.3.263.H
ſonus exercitatio quædam & paleſtra vocis eſt, tom.5.427.K
ſonitus qualis auditus, apoſtolis ſpiritus gratiam percipientibus, tom.3.17.A
ſoporis remedium, meditatio, tom.3 393.B
ſoporis in Adam immiſsi, expoſitio myſtica, tom 1.156.I.L
ſorex in vas illapſus, illud olim inquinabat, to. 3.376.M
ſors alij aliud defert, tom.3.275.M
ſors Domini, quæ, tom.3.746.A
ſortis & gratiæ diuinæ comparatio, com. 5. 585. M
ſorte qua Deus nobis menſus eſt, contenti eſſe debemus, tom.3.391.I
in ſorte euentus eſt, non iudicium, tom. 1. 98. D
ſorte quid ſit, humano non ſubiacet iudicio, to. 3.12.K
S. ſoteris martyr, tom.5.554.I
ſpadonum, fragilis voliſque eſt eorum ſtatus, tom.1.484.L
ſpartum triplex non rumpitur, tom.3.203.M
ſpecies videtur, virtus narratur, tom.3.13.D
ſpeculum mentis plerumque in verbis relucet, tom.3. 432. D
qui ſperat in Deum, placet Deo, tom.1.348.L
ſperamus quod videmus, tom.3.955.M
ſperare in Idolo, eſt de Deo dubitare, tom.3. 467. M
ſperare non debet, qui piger eſt in conuerſatione diuina, tom.3.393.A
ſperans in homine, carnalis, tom.3.430.A
ſperandum in aduerſis, tom.1.1282.A
ſperantur ea, quæ non videntur, tom.3.363.I
ſpernens fidem, non eſt bonæ conſcientiæ, tom. 3.699.K
ſpes vana in hominum doctrinis, tom.3.664.I
ſpes quæ videtur, non eſt ſpes, tom.3.363.I
ſpes ſine fide inanis, tom.3 843.B
ſpes non confundit, tom.4.39.G
ſpes vana in homine, tom.3.424.L
ſpes credentium in reſurrectione mortuorum, to. 3.492.H
ſpes impigra contradictiones animi non amat, tom.5.1152.A
ſpes anchora eſt animæ, tom.1.615.L
ſpes mundanorum inanis, tom.3.664.H
ſpes ſola noſtrum confundit affectum, tom. 2. 1281.B
ſpes Chriſtum ſemper intuetur, tom.3.884.I
ſpes nulla ſine Chriſto, tom.3.198.A
ſpes patientiæ radix eſt, tom 2.1281.E
ſpes in charitate eſt, tom.2.1297.B
ſpes nulla in eis, quorum ab ea cõſenſus eſt alienus, tom.4.45.B
ſpes noſtra buxum debet imitari, tom 1.49.D
ſpes tempori commiſſa, incerta eſt, tom. 4. 381.B
ſpes noſtra in Chriſto Ieſu, tom.3.695.A
ſpes noſtra Chriſtus eſt, tom.2.940.M
ſpes præcurrit affectum, tom.2.1354.B
ſpes ſollicita eſt de promiſsionibus ſibi factis, nec dormit vnquam, tom.3.684.I
ſpes noſtra robur, confidentia eſt, tom. 2. 1281. F
ſpes noſtra fiduciam quid pariat, tom. 3. 665. C
ſpes noſtra octaua perfectio, tom.3.102.B
ſpem operatur probatio, tom.4.39.G
ſpem emere periculo, videtur difficile, tom. 3.147.M
ſpem promiſsi afferas oportet, qui quod pollicetur, tom 3.169.B
ſpe liberati ſumus, tom.3.363.I
ſpe arans & triturans, ſpei ſuæ debet fructum percipere, tom.3.461.D
ſpe gaudere, quid ſit, tom.3.383.D
ſine ſpe agens, orta tribulatione quacumque ſuccumbit, tom.3.676.I
ſpica auulſa ab apoſtolis, quæ, tom.3.97.C
ſpina Chriſtiano, auaritia ſua radix eſt, tom. 5.828. A
ſpinæ non producunt ficus, tom.3.109.B
ſpinæ cordis ſunt ſolicitudines mundanæ, tom. 5. 880.D
ſpiritus gratia quibus terminis coerceatur, tom. 3.16.G
ſpiritus ſanctus lumen Chriſti eſt, tom. 2. 1049.F
ſpiritus teſtis eſt noſtræ regenerationis, tom. 3.261.A
ſpiritus manifeſtatio cuique datur ad vtilitatem, tom.4.31.I
ſpiritus opera multiformia non accuſanda, tom. 4.49. D
ſpiritus vnus & idem omnia operatur, tom. 3.4.B
ſpiritus ſingulis diuidit prout vult, ibid.
ſpiritus quomodo prophetis ſubiectus, tom.3. 490.D
ſpiritus non diuiditur, ſed diuidit ipſe ſingulis prout vult, tom.3.47.L.& 2.1029.B
ſpiritus teſtimonium nequit reprobari, tom.3. 367.M
ſpiritus manifeſtatio cur detur. tom.4.22.B
ſpiritus operatur vt vult non vt debetur, tom. 5.383. M
ſpiritus obumbratio reuelat, non obducit caliginem, tom.3.152.H
ſpiritus an humanâ comprehendi poſsit opinione, tom.3.275.M
ſpiritus operatio in baptiſmo, tom.3.261.A
ſpiritus S.intellectum in nobis operatur, tom.2. 1320. M
ſpiritus ſanctus in quo permaneat, tom. 3. 429.C
ſpiritus quomodo ſingulis auxilia conferat, tom. 3.392 H
ſpiritus vnus cum Deo quomodo efficiamur, to. 4.4.H
ſpiritus ſanctus teſtis nobis eſt, tom.2.1273.B
ſpiritus ſancti gloria, & poteſtas, & natura Dei eſt, tom.3.476.D
ſpiritus non in labiis tãtum eſſe, ſed de corde debet prorumpere, tom.3.627.G
ſpiritus Dei inopinatus quodam quaſi euentu nobis illabitur, tom.3.275.M
ſpiritus quando pro nobis intercedat, tom. 3. 364.H
ſpiritus vitæ & gratiæ differentia, tom.3. 15. M
ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſapientiæ & cognitionis eſt, tom.1.228.F
ſpiritus ſancti & corporis maxima diſparitas, tom.3.25.B
ſpiritus ſanctus in ſolis gaudet pacificis, tom.3. 403.I

ſpiritus adoptionis quomodo ſpiritui noſtro perhibeat teſtimonium, tom.3.360.I
ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ viſus, tom. 3.49.C
ſpiritus integer quando, tom.3.686.B
ſpiritus cur columbæ ſimilitudinem aſſumpſerit, tom.3.49.E.& 5.804.A
ſpiritus mundi quæ Dei ſunt ſcire nequit, tom. 3.427.M
ſpiritus ſanctus datur baptizato, tom 3.358 B
ſpiritus lex totum hominem facit ſpiritualem, tom.3.347.M
ſpiritus lex quomodo deſcripta, vt ſit æterna, Ibid.
ſpiritus probandi ſunt, ſintne ex Deo, an ſecus, tom.3.685.E
ſpiritus nunquam ſine virtute, nec virtus eſt ſine ſpiritu, to.3.16.I
ſpiritus confitens Ieſum in carne veniſſe, ex Deo eſt, tom.4.19.H
ſpiritus nondum erat datus, cum necdum Chriſtus eſſet glorificatus, tom.3.752.K
ſpiritus S. infuſio, renouatio noſtra eſt, tom. 2.984.K
ſpiritus diuiſio non fit pro hominum arbitrio, tom.3.276.C
ſpiritus eſt lex fidei, tom.3.515.H
ſpiritus in corpore manifeſtatus, quoniam in diuinitatis ſubſtantia non apparet, to.3.5D.A
ſpiritus prophetici olim diſcernebantur à populo, tom.3.5.B
ſpiritus vbi vult, ſpirat, tom.4.79.D
ſpiritus gratia cui adeſt, ei nihil deeſt, tom.3. 16.G
ſpiritus loquela, qualis, tom.3.364.O
ſpiritus quomodo pro nobis apud Deum poſtulet, Ibid.
ſpiritus qui ex Deo, tom. 3.32.C
ſpiritus Dei rector eorum ſanctorum qui diluuium præceſſerunt, tom.4.33.D
ſpiritus ſanctus omnem effugit fictum, tom.3. 52.I
ſpiritus fidei vnde habeatur, tom.4.19.H
ſpiritus vnus diuerſa diuidit virtutum genera, tom.2.1130.E.F
ſpiritus Dei implet omnia, tom.4.29.F
ſpiritus ſaluatur, dum caro affligitur, tom.4. 360.H
ſpiritus ſanctus quomodo Apoſtolis datus inſufflatione Domini, tom.3.289.E
ſpiritus vita bonis alius eſt, quàm gratia, tom. 3.15.M
ſpiritus fructus, qui, tom.2.1062.B
ſpiritus ſanctus, torrens voluptatis eſt, tom.2. 864.L
ſpiritus & virtus ſeparari non poſſunt, tom.3. 16. M
ſpiritus ſanctus etiam ſine manuum impoſitione collatus, tom.3.430.D
ſpiritus nequiſſimi ſolis ieiuniis pelluntur, tom. 3.95.K
ſpiritus ſanctus & diuinitatis, & dominationis, & imperatoriæ maieſtatis conſors, tom. 3.170.B
ſpiritus ſanctus manet in rectè conuerſantibus, tom.3.631.I
ſpiritus ſanctus ante mundum creatum ſuper aquas ferebatur, tom.3.260.L
ſpiritus ſancti particeps factus, qua polleat poteſtate, tom.4.348.L
vbi ſpiritus Dñi eſt, ibi eſt Deus, to.2.1330.B
ſpiritus datus eſt nobis, pignus promiſſionum diuinarum, tom.3.509.B
ſpiritus ſancti munus, eſt officium ſacerdotis, tom.4.348.L
ſpiritus dona quomodo multifariã diſtribuantur, tom.4.31.I
ſpiritus ſancti ius in quo conſiſtat, to.4.348.L
ſpiritus ea apparet ſpecie, quam ipſe ſua ſibi elegerit voluntate, tom.3.13.D
ſpiritus bonum pignus bonumque depoſitum, tom.3.278.C
ſpiritus rectè commendatur, qui frenatur, Ibidem.
ſpiritus ne concupiſcat aduerſus carnem, & contra, tom.3.198.D
ſpiritus humilitas, diuitiæ virtutum, tom.3. 104.C
ſpiritus eſt rationalis, qui rationem colendæ diuinitatis & vitæ regendæ humanis infudit pectoribus, tom.3.4.E
ſpiritus benedictionem affert, tom 2.1013.C
ſpiritus gratia omnibus infunditur pro poſſibilitate, tom.2.896.K
ſpiritus participatio nos iũgit in corpore eodem, tom 3.638.C
ſpiritus ſanctus non eſt qui fidei aduerſatur, to. 3.685.E
ſpiritus ſanctus rore baptiſmatis humectat omnes, tom.3.171.I
ſpiritus Angelici quomodo ſalutis prædeſtinatorum deſeruiant, to.3.751.I
ſpiritus ſanctus cur vita, tom.3.358.C
ſpiritus Dei neſcit peccare, Ibid.
ſpiritus mũdi per veriſimilia mentitur ſe ſanctum, tom.3.686.A
ſpiritus ſanctus eiuſdem cum Deo ſubſtantiæ, tom.3.364.H
ſpiritus ſanctus declinandi ad vitia poteſtatem an adimat, tom.4.33.B
ſpiritus Domini comitem habet libertatem, to. 3.170.F
ſpiritus ſanctus an Chriſto præferatur, tom 3. 177.C
ſpiritus mundi, quis, tom.3.427.L
ſpiritus ſanctus cur in nos effuſus, tom. 4. 38.C
ſpiritus ſanctus per Chriſtum nobis datur, Ibidem.
ſpiritus erratici quomodo deuincantur, tom.3. 631.H
ſpiritus blaſphemia irremiſſibilis, tom.4.371.L
ſpiritus Dei, ſpiritus Chriſti dicitur, & quare hoc fiat, tom.3.358.A
ſpiritus legis interpretatio, tom.3.347.M
ſpiritus ſanctus cryſtallo ſimilis, tom.3.955.L
ſpiritus ſanctus adiutorium iuſtificationis, tom. 3.358.C
ſpiritus ſancti perceptione à timore malorum actuum eruimur, tom.3.359.M
ſpiritus ad iuſtificationem datur, to.3.358.C
ſpiritus eſt pignus in cordibus noſtris, tom. 3. 209.A
ſpiritus ſanctus alienus ab homine ficto, tom. 3.358.D
ſpiritus ſanctus quæ domicilia abhorreat, Ibid.
ſpiritus timoris, lex, tom.3.359.M
ſpiritus eſt animus, tom.3.356.K.& 427.K. tom.eod.
ſpiritus ſanctus quibus ex cauſſis deſerat hominem, tom 3.358.B
ſpiritus lex, eſt lex fidei, tom.3.347.L
ſpiritus ſanctus creator Dominicæ incarnationis, tom.3.2.B
ſpiritus nouit ſermonem ſuum, neſciuſque eſt obliuionis, tom.3.26.F
ſpiritus ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei, tom 3.427.I
ſpiritus bonos conatus adiuuat, tom. 3. 490.C
ſpiritus dicitur lex, quia totum hominem faciat ſpiritualem, tom.3.347.M
ſpiritus quomodo probentur, tom.3.685.B
ſpiritus mundi fallaciter quaſi per imitationem dicunt bona, Ibid D
ſpiritus videt, cùm non videatur, tom. 3. 364.H
ſpiritus ſanctus cur mori iuſſiat, tom. 3. 358. C
ſpiritus integer cur homini detur, tom. 3. 686. C
ſpiritus in homine mundus requiritur, Ibidem.B
ſpiritus ſanctus expiator carnis Dominicæ, tom. 3.356.O
ſpiritus ſanctus nihil habet erroris aut varietatis, tom.3.686.A
ſpiritus ſanctus non eſt degener exiſtimandus, tom.3.680.I
ſpiritus gratia quibus infundatur, tom.2. 896.K
ſpiritui non omni credendum, tom.3.685.B
ſpiritui aduerſatur caro, tom.3.291.H
in ſpiritum ſanctum delinquentes, cur magis puniendi ſint, quàm in Chriſtum peccauerint, tom.3.177.E
ſpiritum quem dat pater, eundem dat & filius, tom.3.509.E
ſpiritum iuuat, quod nocet corpori, tom.4. 360.K.L
per ſpiritum loquenti non illicò eſt credendum, tom.3.689.D
ſpiritum Chriſti non habens, hic non eſt eius, tom 3.509.F
ſpiritum veritatis hic mundus non poteſt accipere, tom.3.50.A
ſpiritum ſanctum intelligimus, vbicumque patrem & filium legimus, tom.3.905.D
in ſpiritu, non in carne ambulandum, tom.3. 198.E
ſine ſpiritu ſancto nihil rectè agitur, tom 4. 22.A
ſpiritu diabolico qui vtantur, tom.4.371.K
ſpiritu intelligimus, tom.3.763.K
ſpiritu Deus, carne autem homo ſignificatur, tom.3.358.F
ſpiritu adoptionis lex fidei ſignificatur in ſacris, tom.3.360.O
ſpiritu Dei emiſſo, creantur omnia, tom.3.2.D
à ſpiritu ſancto derelicti, cur mortua habere dicantur corpora, tom.3.358.C
ſpiritualis gladius, quis, tom.3.262.E
ſpiritualis domus, quæ, tom.3.184.K
ſpiritualis eſt lex bonis, tom.3.347.I
ſpiritualis cur dicatur lex Moyſis, tom.3.350.E
ſpiritualis eſt, qui non peccat, tom.3.355.L
ſpiritualis legis præcepta, qualia, Ibid.
ſpiritualis lex, eſt lex mentis, tom 3. 353. B
ſpiritualis lex vnde ſic dicta, tom.3 355.K
ſpiritualis lex quid differat à lege ſpiritus, tom. 3.355.K
ſpiritualis intellectus in omnibus ferè euangelij locis operatur, tom.3.183.L
ſpiritualis eſt æmulus angelorum ac ſpirituum cæleſtium, tom.3.355.L

Spiritualis à nemine iudicatur, niſi à ſolo Deo, tom.1.625.F
Spirituales,qui, tom.3.428.I
ſpirituale eſt,prohibere peccare, to 3.347.I
ſpiritualia non ſunt per carnalia, ſed contra, tom.3.423.G
ſpiritualia impedimenta prius ſuperanda ſunt, tom.3.78.C
ſpiritualia meditatur, in quo eſt ſpiritus,tom. 3.627.O
ſpiritualia ſapiens in quo glorietur, tom.3. 648.G
ſpiritualia non percipit homo, qui animalis eſt, tom.3.187.O
ſpiritualia tribuenti offerre carnalia, non eſt magnum, tom.3.684.L
ſpiritualia ſequens,cõtemptis vitæ præſentis illecebris,vitam habebit æternam,tom.3.357.B
ſpiritualium rerum ſacramẽta facile pandi non debent, tom.3.680.H
ſpiritualium deſiderium præſentia & terrena ſpernit, to.3 522.A
ſponſus ſanguinum,Chriſtus, tom.3.853.C
ſponſus bonus,quis, tom.3.95.M
ſponſus animæ, Deus verbum eſt,tom.1.383.H
ſponſi cum arbore mala apta pulchráque comparatio, tom 3.1014.O
ſponſo quod placeat, tom 3.95.L
ſponſa cur oculos columbinos habere dicatur,to. 3.1011.G
ſponſæ oculi columbini,caſtitatem pudicitiãque eius commendant, Ibid.
ſponſe non factum,ad effectum non perducitur, tom.3.684.M
ſponſalia iudicium parentum expectant, tom. 1.309.D
ſtabulum quid ſit, tom.3.165.B
ſtabularij qui, tom.3.166.A
ſtare nequit quis id, per quod ſtat,deſtruit,tom. 3.386.O
ſtandum eſt cum Chriſto, tom.3.148.M
ſtatura vnum Zachæi cur ſacra littera meminerint, to.3.236.X
ſtella, vbi Herodes erat, non videbatur,tom.3. 34.A
vt ſtella à ſtella, ſic reſurrectio differt à reſurrectione, tom 3.968.H
ſtella à ſtella differt claritate, tom.3.499.I
ſtella matutina quomodo in tempore ſuo producta à Deo dicatur à Iobo, tom.3.992.O
ſtella matutina lucifer, tom.3.991.M
ſtella matutina Chriſtus, Ibid.
ſtella quando caſura, tom.3.257.C
ſtellæ ſole apparente obſcurantur, tom.3.642.E
ſtellæ veſpere glorioſæ,ſole oriente euacuantur, tom.3 316.H
ſtellis quis comparandi, tom.3.499.L
ſtephanus habebat in ore theſaurum, tom.3. 88.k
ſtephanus plenus ſapientia miniſter electus, to. 3.167.K
ſtephanus primus martyr, tom.3.88.k
ſtephano quomodo apparuerit Chriſtus, tom. 3.286.E
ſtephano viſum eſt cœlum aperiri cum lapidibus obrueretur, tom.3.13.B
ſtercus in quo Iob ſedens, vinci non poterat,quale, tom.3.191.L
ſtercoris Cophinus,quis, tom.3 191.L
radicibus ſublatis arbor ſteriliſcit, to.3.307.M
ſterilis ſeptem peperit, & populoſa in filiis infirmata eſt, tom.3.171.K
ſterilis paritura indicatur, vt virgo conceptura credatur, tom.3.134.O
ſterilitas & mæror ſunt infirmitates animæ, tom.1.368.H
ſterilitas deformis, tom.3.57.A
ſterilitas legum ciuilium authoritate multata, Ibid.
ſterilitas contraria eſt ſpecioſitati,tom.1.367.M
ſtipem emendicare parentes, dedecori eſt filia diuite, tom.3.233.A
ſtipula impietas comparatur, tom.2.823.I
ſtola eſt veſtis nuptialis, tom.4.370.C
ſtola inſigne coniugij, tom.3.249.A
ſtola amictus eſt ſapientiæ, tom.3.208.L
ſtola bona eſt caro Chriſti quæ omnium peccata operuit, tom.1.520.L
ſtola Ioſeph data quid denotet, tom.1.491.G
ſtola Eſau qua indutus Iacob patris benedictionem accepit, eccleſiæ typum referebat,tom. 1.417.C
ſtratum infirmitatis humanæ, quod, tom.3. 229.M
ex ſtrato vno aſſumetur vnus, & alter relinquetur, tom.3.224.M
ſtrepitus curia, tom.3.144.K
ſtruthionum filiæ laudabunt Dominum, tom. 4.5.F
ſtudentes ſapientia mundi, in carne ſunt,tom. 3.357.B
ſtudio religioſo pater in filium, & filius in patrem exurgit, tom.3.224.L
ſtudia ſcientiæ ſine factis magis inuoluunt, to. 5.443.B
ſtudia torpeſcunt dilatione, tom.4.365.A
ad ſtudia quomodo excitemur, Ibid.
ſtudioſi ſimus vt ipſi in iis proficiamus,& alios per ea inſtruamus, tom 3.966 B
ſtultus ſibi ſoli ſtultus eſt, tom.1.229.C
ſtultus ſæculo,prudens eſt Deo, tom.3.433.A
ſtultus vt Luna mutatur, to.3.70.A.Eccl.27.
ſtultus in riſu mala agit, tom.3.646.C
ſtultum Dei ſapientius eſt hominibus, tom.3. 422.F
ſtultum fieri quid ſit, tom.3.433.A
ſtulti omnes ferme, tom.3.670.B
ſtulti ſiamus, vt ſimus ſapientes, tom.3.163.I
ſtulti qui Paulo, tom 3.301.D
ſtulti & contemptibiles ſæculo,in die iudicij ſe ſolos videbunt prudentes & glorioſos,tom. 3.379.L
ſtulti oculi in calcaneo eius, tom.3.167.L
ſtulti habiti in ſæculo, propter fidem ſapientes, tom.3.682 D
ſtulto imperare ſeruitus eſt, tom.2.1095.L
ſtulta mundi,quæ, tom.3.423.X
ſtulta mundi electa à Deo ad confundendos ſapientes, tom.3.423.I.& 4.57.B
ſtultorum voce in domo epularum, tom 4.375.L
ſtultius nihil eſt, quàm peccatis communicare, tom.3.357.H
ſtultitia per mulierem in orbem irrepſit, tom. 3.71.H
ſtultitia condemnatur qui iniuriam facit,tom. 5.505.K
ſtupor ex arduarum & inſolitarum rerum viſione prouenit, tom.1.608.k
ſtupor vehementis cuiuſdam admirationis ſpecies eſt, tom.1.608.k
ſtupor græce ἔκστασις dicitur, Ibid.
ſtupri filia Iacob illati,pœna, tom.3.850.A
ſturnis comis veſcuntur, tom.1. 44.O
ſtylo diei non ſufficit, cum ori ſatis ſit hora ſpatium, to.3.678.D
per ſtyracem ſignificatur incenſum & ſacrificium veſpertinum, tom.1.425.C
ſubiectorum obſequia glorioſas faciunt dignitates, tom.3.479.L
ſubiectionis probatio, eſt tributorum exolutio, tom.3.397.B
ſubiectio mentium facit ſedulam ſeruitutem, tom.2 1242.C
ſubiectionem neſcit ſapientia carnis, tom.2. 1017.G
ſublimitas magna,magnam requirit cautelam, tom.5.652.D
ſubmiſſione ac humilitate nihil eſt excelſius, tom.3.213.H
ſubſtantia patris & filij eſt eadem, tom.4. 106.F
ſubſtantia impiorum ſicut aranea inanis erit, tom.2.824.I
ſubſtantia inferioribus, laborandum eſt manibus, tom.3.682.B
ſubſtantia non eſt peccatum, ſed boni priuatio, tom.3.351.M
cœlum ſubſtantia intelligibilis eſt, to.1.328.k
ſubſtantia vna facit quod vnum eſſe, tom.3. 386.A
ſubſtantia in Deo non poteſt negari, tom.4. 107.O
ſubſtantia diuina ſuis viribus fulcitur, tom. 2.950.B
ſubtilitate prauorum hominũ decipi caueamus, tom 3.647.L
ſubuenire aliis non poteſt, qui ipſe ſibi nequit, tom.3.86.B
ſubuertẽs,& iterũ extruens,ſe præuaricatorem conſtituit, tom.3.509.A
ſubuerſus eſt, qui poſt vnam correptionem non reſipiſcit, tom.3.158.E
ſubuerſio Antichriſti, tom.3.888.C
ſucceſſus continuus fluxus fontium, tom.3.141.C
ſucceſſiones plures non impediuntur paucioribus generationibus, tom.3.66.B
ſumendum non eſt parẽtibus, quod detur eccleſiæ, tom.3.233.B
ſunamitis pacifica interpretatur, tom.1.370.A
ſuperbiens ob lapſum alterius, caueat ſibi & ipſe, tom.3.387.O
ſuperbus nulli vult ſubiici, tom.2.874.D
ſuperbi arrogãtia ſua, pro nihilo à domino æſtimantur, tom.2.1136.L
ſuperborum mens fructum Deo dignum non facit, tom.3.524.L
ſuperbis reſiſtit Deus, tom.3.394 C
ſuperbos diſperdit Deus, tom.3.27.k
ſuperbia dum ſe præponit, offendit, tom.3. 394.B
ſuperbia diuitum ſtulta de nobilitatis proſapia glorantium, tom.1.711.L.M
ſuperbia in oratione cauenda eſt, tom 1.187.H
ſuperbia Iudæorum cauſa ſterilitatis ipſorum, tom.3.191.k
ſuperbia auaritia quomodo dicatur, tom.5. 1165.H
ſuperbia initium omnis peccati eſt, to.5.661.M
ſuperbia omnibus tentationibus nocentior, tom. 5.1170.k
ſuperbia maximum in homine peccatum eſt, tom.2.1172.k
à ſuperbo manauit origo delicti noſtri, Ibid.
ſuperbia à Diabolo ſumpſit exordium, tom.5. 1165.G
ſuperbia amputanda, to.3.467.G

Superbia Antichriſti, tom.3.902.A
vbi ſuperbia cæteraque vitia, ibi filius hominis non habet, vbi caput reclinet, tom.3.994.E
Superbia nullis opportunius inſidiatur, quàm quibus laus iuſta debetur, tom.5.1165 K
Superbia de peruerſo vſu donorũ Dei naſcitur, tom.5.1165.H
Superbia tentati Iudæi perierunt, tom. 3. 467.G
ſuperbia fugiẽda vt puerilem ſequamur ſimplicitatem, tom.3.819.B
ſuperbia virtutem negat diuini operis, amore propriæ dignitatis, tom.5.1170.K
ſuperbiæ reſiſtit veritas, tom.3.229.E
ſuperbiæ ſoboles, 7. peccata capitalia, tom. 5.661.M
ſuperbia ruina mala, tom.2.1135.L
ſuperbiæ filios regit Diabolus, tom.3.892.L
ſuperbiæ auctor eſt diabolus, tom.2.1135.G
ſuperbiam reprimit ſuam, qui in corde gloriatur, tom.3.524.L
ſupercilia oculis munimenta prætendunt, tom. 1.126.F
ſuperfluitas parit ſalutis negligentiam, vti egeſtas declinat à iuſtitia, tom.3.684.L
ſuperfluitatem & egeſtatem deprecabatur Salomon, tom.3.684.M
ſuperſtitio inanis priorum affectum à vera obſeruatione ſubeunda reuocat, tom.3.59.M
ſuperioris loci in conuiuio appetentia, reprehenſa à Chriſto, tom.3.100.G
ſuperiora quærens, inferiora deuitat, tom. 3. 104.G
ſuſanna tacuit & vicit, tom.3.272.G.& 2. 1415.L
ſuſanna plus egit tacẽdo, quàm ſi loquuta fuiſſet, tom.5.423.G
ſuſanna iudicium ſimile eſt iudicio Chriſti, to. 2.1416.K.& 5.846.F
ſuſannæ caſtitas, tom.1.467.C.D
ſuſurrones Deo odibiles, tom.3.307.H
ſuſurrones malorũ authores & inuentores, to. 3.307.H
ſuſurrationes ex malignitate, to.3.307.H
ſuſpenſus in ligno, maledictus, tom.4.85.B
ſuſpiciones inquietudinem afferunt, tom.4. 3.M
ſychem interpretatur humerus, tom.1.268.H
ſychem interpretatur ceruix, Ibid.
ſyderibus inueſtigatis Dominũ eorum ſpernere, ſumma eſt ſtultitia, tom.3.304.G
ſylas conceptiuus & martyrij ſocius Pauli, to. 3.520.H
ſymbolum clauis quædam dicitur, to.1.694.D. & 5.831.E
ſymbolum antelucanis horis quotidie recenſendum, tom.5.550.L
ſymbolo Apoſtolorum fides ſancta concepta eſt, tom.1.694.D
ſymphonia quid, tom.3.210.C
ſympoſia alunt libidinem, tom.3.362.F
ſynagoga vigente, laborat eccleſia, tom.3.133.D
ſynagoga nec initium nec finem habet, tom.2. 1333.A
ſynagoga fugienda, tom.3.136.k
ſynagoga diuerſimodè in ſacris litteris inducitur, to.3.249.A
ſynagoga piſtrinum, tom.3.225.B
ſynagoga legi corporali copulata eſt, tom. 2. 1010.E
ſynagoga cur necdum penitus à Chriſto ſit derelicta, tom.3.133.A
ex ſynagoga non naſcitur, qui renaſcitur in eccleſia, tom.3.192.I
ſynagoga aquam vitæ non accipit, to.2.1402.E
ſynagoga quatenus antiquior eccleſia, tom.3. 133.E
ex ſynagoga qui ſunt, in ea manent, tom. 3.191.K
ſynagoga oleũ non exhalabat, niſi tetrum odorem, tom.3.1010.A
à ſynagoga ad eccleſiam trãſeunti, quid ſit agendum, tom.3.132.K
ſynagoga vitæ alimentum non accepit, tom.5. 886.G
ſynagogæ fructus nullus, tom 3.191.I
ſynagogæ populus deformatur, vbi eccleſiæ pulchritudo laudatur, tom.3.171.K
ſynagogæ nullus in orbe locus, tom.3.243.M
ſynagogæ veſtitus inutilis, tom.1.653.F
ſynagogæ princeps, quis, tom.3.131.M
ſynagogæ defectus, eccleſiæ eſt virtus, tom.3. 133.D
ſynagogæ delictum, gentibus fuit ſalutis, Ibid.
ſynagoga ſpecies in GeraZenis, tom.3.132.G
ſynagogæ caput, eſt lex, to.2.1011.I
ſynagoga & arboris fici apta eſt comparatio, tom.3.189 E
ſynagogæ fructus iam olim caducus, inutilis, & immaturus, tom.3.109.E
ſynagogæ fructus non eſt, qui iam credit, ſed eccleſiæ, tom.3.192.I
ſynceritas eſt gloria conſcientiæ, tom.3.507.L
ſynceritas requiritur in pœnitentia, tom.4. 372.G
ſynceritati amaritudo non debet miſceri, tom.3. 277.F
ſynecdoche frequens in ſacris litteris, to.4.7.k
ſyon eſt altitudo, tom.3.377.D

LITTERA T.

Tabernaculum teſtimonij corpus hoc noſtrum eſt, tom.2.1262.A
Tabernaculum Domini quis inhabitet, tom.4. 355.K
Tabernaculum anterius ſemper quidem ſacerdotes miniſterij cauſſa, poſterius verò ſemel ſolum in anno, & quidem ſolus ingrediebatur ſummus ſacerdos, tom.3.12.I
Tacet bene qui defectione non indiget, tom. 3.27.M.& 5.846.G.& 2.1415.H
Taceat lingua neceſſe eſt, vbi ipſa æquitas ſibi adeſt, tom.2.1415.I
Tacere noſſe, quàm loqui, difficilius, tom.5. 421.E
Tacere rarum eſt quemquam, cum ſibi loqui nihil proſit, Ibid.
Tacere non mediocris virtus eſt, tom.5.597.k
Tacere qui nouit, vere ſapiens, tom.5.421.D
Tacens accuſationem deſpicere videtur, tom.3, 271.M
Tacendo maxima virtus in eccleſia, tom. 5. 549.G
Tacendi virtus rarior, quàm loquendi, tom.3. 240.M
eſt & tacendi & loquendi modus, to 3.427.M
Tacendo fugimus periculum, tom.5.421.E
Tacendo diſcimus rectè dicere, Ibid.
Tacendo non eſt peccatis conſentiendum, ſed authoritate publica ſunt cohibenda, tom.3.931.L
Taciturnitas reo ad accuſatoris intẽtionem confirmet, to.3.271.M
Taciturnitas quantum bonum ſit, to.2.819.M
Taciturnitas Suſannæ victoriam conciliauit, tom.3.272.G
Taciturnitas interdum pro cõſenſu habetur, to. 2.1413.H.& 5.845.M
taciturnitas moderanda eſt, tom.5.423.G
taciturnitas etiam medicina eſt, tom.2.922.A
taciturnitas commendat pudorem, to.3.548.E
taciturnitas in eccleſia maxima virtus, tom.5. 549.G
tedio ne frangamur, quid agẽdum, to.3.147.M
τάχα an vbique pro dubitatione ponatur, tom. 4.372.M
talentum defodere, quid, tom.3.924.G
talentum magnum, præceptum eſt Saluatoris, tom.2.1400.K.& 3.885.G
talentum commodato vice apud idoneos proficere poteſt, Ibid.
talentum apud negligentes non poteſt deperire, Ibidem.
talentum quod commendat Chriſtus, neceſſe eſt vt requiratur, Ibid.
talenta ſua qui defodiant, to.3.924.H
iuſti talenta ipſis commiſſa duplicant, Ibid.G
tangere legem quis dicatur, tom.3.347.K
tactus obiecta, tom.3.932.L
tactus ſyncerum eſt iudicium, tom.1.128.L
tan Latinè interpretatur, errans, tom.2.1333.G
tam Latinè interpretatur, conſummauit, Ibid.
taurus vſibus hominum natus, to.1.44.M
tauri ſanguis olim purgabat inquinatos, tom.3. 147.G
tauro Chriſtus comparatur, tom.2.994.C
tauris formidabilis Elephantus, to.1.117.D
tectum idem quod Gog, tom.3.942.E
tectum ſublime eſt mentis officium, animæque faſtigium, tom.3.223.G
tectum arca denudare quid ſit, to.1.245.D
tecto quid intelligendum, tom.3.223.G
tectorum culminibus ſuſpendendis apta eſt Cedrus, tom.3.1012.G
tectis ſimilis eſt delectatio, to.1.245.D
temeritas in iudicando cauenda, to.3.109.B
temperantia non quærit illecebroſa, to.3.105.A
temperantia calcat ſæculum, Ibid.
temperantia abſtinet à peccato, Ibid.
temperantia cordis animique habet mũditiam, Ibidem.D
temperantia paſſionum ardorem reſtringuit, to. 1.399.k
ſine temperãtia fortitudo intollerabilis inſolentia eſt, tom.1.338.E
temperantia animi maxima tranquilitas, tom. 5.459.C
temperantia parentum exemplo, filiis eſt addiſcenda, tom.3.629.E
temperantia iuuentutis annos facit ſeneſcere, to.5.1139.A
temperantia naturæ conueniens eſt, Ibid.
temperantia iracundiam reprimit, tom. 1. 249.D
temperantia omnis eſt de iis, quæ negantur, to. 1.397.C
tẽperantia aut de naturalibus ſuſcipitur, aut de moralibus, Ibid.
temperantia potior quàm voluptas, to.1.442.B
temperantia primis parentibus iniuncta, tom. 1.400.H
temperantia quid præſtet, tom.3.105.A
temperantia virtus eſt fœminarum, tom.5. 638.M
temperantia eſt correctionis præuia, tom.1. 399.L

Templum Dei quomodo apertum dicatur, tom. 3.893.F
Templum eccleſiam ſignificat, tom.3.964.k
Templum Salomonis ab hoſte ſubruendum, to. 3.231. H
Templum Dei, Maria virgo, to.3.893.E
Templum eccleſia, quod, tem.3.916.I
Templum nullum in ſancta ciuitate viſum à Ioanne, to.3.964.L
Templum Hieroſolymitanum typum habuit eccleſiæ, te.3.48.k
Templum Dei ſumus, tom.3.422.k
Templum cuiuſque fide deficiente corruit, tem. 3.251.I
Templum, cuius lapis non relinquetur ſuper lapidem, quale intellexerit Chriſtus, tom.3. 231.I
Templum Dei violans, diſperdet illum Deus, tom.3.432.k
Templum Dei eſt virgo, tem.5.343.A
Templum Dei domicilium ſanctitatis, tom. 3. 242. D
Templum Dei ſeculares reſpuit contactus, Ibidem.E
Templum Deo, etiam in nobis, ædificare debemus, tom.2.1439.L
Templum & ſacrarium Trinitatis, eſt eccleſia, tom.1.32 L
Templum ſuum ſolutum Chriſtus triduo ſe exſcitaturum pollicebatur, tom.3.340.K
Templum Deo quis verè ædificet, to.2.1440.I
Templa ſunt diuerſa, tom.3.251.I
Templi ſtructura quot operarij fuerint adhibiti à Salomone, tem.3.48.k
Tempus quæque ſuum habent, to.3.18.F.& 2. 1015.H
Tempus primum ex mundi principio vſque ad diluuium prudentia fuit, tom.1.142.F
Tempus omne vna dies eſt Domino, tom.3. 803.A
Tempus omne Deo hodie eſt, Ibid.
Tempus quadrageſimæ valde aptum, tom. 5. 827.C
Tempus redimendum, quoniam dies mali, tom. 3.393.C
Tempus quod reſurrectionis, tom.3.891.H
tempus omne incertum, tom.4.381.B
tempus an fuerit ante filium, to.4.60.M
tempus nullum vacare debet ab officio pietatis, tom.1.360.I
tempus omne noſtrum in ſolicitudine eſt, tom.1. 439.O
tempus tertium fuit Prophetarum, te.1.143.G
tempus ab hoc mundo, non ante mundum, tom. 1.8.L
tempus omnium hominum in conſpectu & in voluntate Dei eſt, tem.1.220.K
tempus ſecundum Patriarcharum fuit, tom.1. 142.F
temporis author & creator filius, tom.4.60.M
temporis intemperiem accuſant, qui ſe à ieiunio excuſant, tom.5.832.C
tempori non eſt ſpes committenda, tom 4.381.B
tempori ſeruire, quid, tom.3.393.C
tempore non terminatur, quod erat iam inde à principio, tom.4.60.k
tempore decens, tempore decet, te.3.19.G
tempora & annos ſcire non eſt noſtrum, ſed Dei ſolius, tom.3.221.E
tempora, ſunt mutationum vices, to.1.63.E
tempora ſunt quæ aut corrumpunt, aut reformant, prout ipſa ſibi habuerint qualitatem, tom.1.248.L
tempora diuerſa quandoque per vnam eãdemque ætatem ſignificantur, tom.4.9.A
temporalia ſempiternis maximè ſunt diſsimilia, to.4 60.H
temulentia loquacitatis non prabet reclinatorium capiti Chriſti, tom.3.1011.K
tenebræ exteriores, quæ, tom.3.202.A
tenebræ interdiu factæ patiente Chriſto, tom.3. 4.E
tenebræ ignorantiam ſignificant atque mendacium, tom.3.684.G
tenebrantur factæ patiente Domino, to.3.179.G
tenebræ quantæ in hoc ſeculo, to.3.917.E
tenebra nulla in Deo, cùm ipſemet vera ſit lux, tom.3.989.B
tenebræ ſunt vniuerſa comparatione lucis æternæ, tom.2.1023.C
tenebrarum filij gentiles & Iudæi increduli, tom 3.684.G
tenebrarũ rectores in qua aeris regione degant, tom.3.630.E
tenebrarum regnum per lucem Euangelij innoteſcit, tom.3.929.O
tenebrarum rectores Diaboli ſunt ſatellites, to. 3.630. E
tenebrarum filij ſunt cultores mendacij ac falſitatis, tom.3.684.G
tenebris deputatur, quod malè fit, te 3.399 K
in tenebris eſt quicunque eſt ſine Chriſto, tom. 3.202.A
tenebris propulſatis, lux nobis appropinquat, tom.3.682.B
tenebras cordis ſæpe loco criminis legimus, tom. 2.1018.F
tenebræ vnde ſic nominentur, Ibid.
teneritudo arboris ficis prodit aduentum æſtatis, tom.3.189.D
tentare ſanctos Domini cogitur diabolus, tom. 2.1003.L
tentamur fictis & compoſitis, to.1.298.O
tentatur quicunque ſuperbit, to.3.467.O
tentatur quicquid non probatur, Ibi.H
tentari non timet ſanctus, tom.2.1264.O
tentari ſupra id quod poſſumus, Deus non patitur, tom.1.616.I
tentandi non ſunt infirmi, tom.3.229.D
tentatio fidei exercitium, tom 3 129 C
tentatio cauſſa victoriæ, materia triumphandi, tom.3.78.C
tentatio fideli animæ, virtutis augmentum eſt, tom.1.611.O
tentatio communis ab initio author erroris, tom. 3.553.A
tentatio Ioſeph virtutis eſt celebratio, to.3.79.k
tentatio Abrahæ, tom.1.298.C.& ſeq.
tentatio conſummata, quæ, to.3.77.E
tentatio humana, quæ, tom.3.467.H
tentatio Chriſtiani, qualis, tom.5.703.E
tentationis nemo poteſt eſſe expers, to.2.1197.A
tentationis materiam ſuppeditant diuitiæ, tom. 2.1219.G
tentationis Dei & diaboli diſcrimen, tom.1. 198. C
tentationis plurima genera ſunt, te.1.159.I
tentationem non ſentiens in ſeculo, in pœnis eſt apud inferos, tom.3.78.D
tentationem ſignificat Engaddi, tom.3.1010.C
tentatione non vincitur, qui perſeuerat, tom.4. 24.H
abſque tentatione nemo poteſt ex hoc vita curriculo demigrare, tom.3.129.C
tẽtatione incipiente, preces ad Deum vniuerſales fundẽdæ, eáque ceſſante, gratiæ Deo à cunctis agendæ, tom.3.507.K
tentationes cur à Deo permittantur Diabolo, to. 3.131.L
tentationes diuerſæ pro certantium diuerſitate, tom.3.78.E
tentationes quare nunquam deſint iuſtis, tom. 1.616.O
tentationes ſuggerit, qui vult tentationes dare, tom.3.79.K
tentationes vincula dicuntur, tom.1.377.A
tentationes ex infirmis reddunt fortiorem quàm ante, tom.4.360.I
tentationes ad futuram vitam nobis proficiunt, tom.1.616.H
tentationes vigiliis & orationibus propulſantur, tem.4.46.D
tentationes nunquam timendæ, tom.3.78.O
tentationes quandoque etiam eos, qui Dominum habent præſentem, percellunt, to.3.129.O
tentationes hominem non deſerunt quamuis grandes profectus conſequutus ſit, tom.1. 606.E
tentationes velut cuſtodia quædam homini adhibentur, Ibid.
tentationum finis, tom.3.77.F
tentationum cauſſa eadem, quæ cupiditatum, Ibidem.
tentationum locus, quis, tom.1.219.L
tentationum omnium maxima eſt elatio, tom. 3.1170.K
tentationum duplex ſpecies, tom.3.890.I
in tentationibus auxilium Dei depoſcere debemus, to.2.1019.M
tentationibus bona præmia comparantur, tom. 3.79.L
tentationibus quomodo reſiſtendum, to.1.178.F
in tẽtationibus inimici ſunt hominis etiam domeſtici eius, tom.2.921.D
tentationibus obnoxiis nectitur corona iuſtitiæ, tom.3.79.I
tentationibus iuſtum affici vtiliſſimum eſt, to. 1.611.O.H
tentationibus virtus iuſti elucesſit, tom.1.612.k
tentationibus qui vrgetur putat angelos longè abeſſe, tom.2.922.D
in tentationibus Angeli protectionis excubias relaxant, Ibid.
tentamenta omnium maxima ſunt dæmonum illuſiones, tem.1.614.D
tentamenta multa in nocte proferuntur, tom.2. 1196. L
tentamenta diaboli vt vincantur, cognoſcenda ſunt, tom.1.162.A
tentamenta multa in via Domini progredientibus ingeruntur, tom.1.611.I
tentamenta mundi vitia ſunt, tom.1.359.k
aduerſus tentamenta mundi remedium eſt ſapientia, tom.1.337.D
tentamina duo grauia diuitiæ, & paupertas, tom.2 1193.E
tepor in exercitio diuini operis aut legis inconueniens, tom.3.393. A
tepidos ex ore ſuo euomet Dominus, Ibid.B
terra vernat, quia colitur, tom.3.14.F
terra quomodo erat incompoſita, tom.1.13.D.H
terra in meditullio cœli eſt, tem.2.1240 O
terra erat inuiſibilis, vtpote aquis operta, nec ſole illuminata, tem.1.12.k
terra quæ corrupta ab impiis, tom. 3. 893. O

terra

Terra cur ante ſolem creata, tom.1.58.L
Terra hæc lectus quidam eſt, to.5.815.D
Terra hæc eſt domus Simonis leproſi, tomo 3. 122.E
Terra omnium quadam communis poſseſsio, t. 5.444.C.& 2.1188.M
Terra eiuſque plenitudo eſt Domini, tomo 3. 469.C
Terra ſubſtantia viſibilis eſt, tom.1.328.K
Terra non Auguſti eſt, ſed Domini vniuerſa, & plenitudo eius, to.3.31.K
Terra rerum inuiſibilium argumentum eſt, to. 1.7.I
Terra ad operandum data, to.1.32.L
Terra promiſsionis in Ieſu Naue apertè declarata, to.3.113.D
Terra nihil vacans, nihil inane germinat, to.1. 44.G
Terra quomodo maledicta fuerit, tom.1.170.C
Terra ſecundum genus ſuum profert ſemina, t. 1.41.D.& 45.E
Terra hæc captiuitatis eſt, to.2.885.E
Terra hæc peccati eſt, Ibid.
Terra in commune fundata eſt, tom.1.699.K
Terra repromiſsionis non gladio, ſed manſuetudine poſsidetur, t.2.991.L
Terra corruptelæ obnoxia eſt, t.2.1189.E
Terra negociatores, qui, tom.3.931.K
Terra cælique mutatio futura in extremis temporibus, to.3.946.E
Terra promiſſa ſpeculatores miſsi ad Iſraelitas, tom.3.768.D
Terræ promiſſæ inexpugnabiles, tom.3.758.D
Terra antiquior quàm ſolis, prærogatiua, tom. 1.40.G
Terra ſpecies eſt germinatio, & viriditas agri, tom.1.39.K
Terra & ſolis in miniſterio collatio, tomo 1. 58.L
cuius Terra benedicta ſit poſseſsio, tom. 2. 887.G
Terra habitator, poſseſſor eſt mortis, tomo 1. 327.H
Terra accola habitator eſt cœli, tom.1.327.H
Terra appellatione corpus & ſenſus ſignificantur, to.1.235.H
Terram promiſſã qui ex Iſraëlitis ingreſsi fuerit, tom.3.760.L
Terram premere plus eſt, quàm fœno incumbere, t.3.140.L
Terram corrupit hominum iniquitas, tomo 1. 220.I
Terrarum ſtatio immobilis, tom.3.77.D
terrena vincunt cæleſtia, tom.3.423.G
terrena omnia comparatione ſpiritualium ſunt nulla, to.3.512.A
ad terrena cur Chriſtus deſcenderit in carne, tom.3.698.A
terrena diuinis non miſcenda, tom.3.995.I
terrena ad ſpiritualia, vt figura ad veritatem, tom.3.522.A
terrena ſupergreſſus, omnia quæ ſub ſole ſunt, contemnet & refugiet, tom.3.994.E
terrena omnia momento temporis monſtrantur, tom.3.76.G
terrena rectè declinat, qui diuinis ſolummodo inuigilat, tom 3.178.F
terrena eligentis, & cæleſtia relinquentis, voluntarium eſt præcipitium, tom.3.75.H
terrena donata, vt ſpiritualia, quibus egemus, recipiamus, tom.3.233.E
terrena, vide ſæcularia,
terrenis quandoque ſuadentur cæleſtia & non peritura, tom.3.345.E
tergiuerſatorum artes, to.3.689.D
terror quandoque extorquet, quod cohortatio quieta nequit perſuadere, to.4.49.E
Tertullianus inſignis præditus ſcientia, tom. 3. 483.K
Tertullianus ſchiſmaticus, to.3.483.K
teſtamentum vetus an nouo contrarium, cum inuicem ſibi ſint teſtimonio, tom.3.474.F
teſtamentum nouum idem cum veteri ſpiritualiter intellecto, t.3.963.I
teſtamentum nouum melius veteri, tomo 3. 765.E
teſtamentum vetus per templum Dei deſignatum, t.3.893.E
teſtamentum præcedit mors teſtatoris, tomo 4. 103.H
teſtamentum vetus ſine nouo non poteſt intelligi, tom.3.963.I
teſtamentum vetus fides eſt firmitas, tomo 3. 217.D
teſtamentum vtrumque Chriſti ſanguine confirmatum eſt, to.1.227.M
teſtamentum vetus perfidiam retundit Iudæorum, to.3.217.D
teſtamentum vetus ſpiritualiter intellectum idem eſt cum nouo, tom.3.837.A.& 963.I. tom.eod.
teſtamentum nouum apertio eſt veteris, tom 3. 863.H
teſtamentum dicitur quo defertur bonorũ hæreditas, tom.1.184.O
teſtamentum diuinum eſt, cum ea quæ verè bona ſunt atteſtatione mandatorum cæleſtium conferuntur, Ibid.
teſtamentum vetus non præualebat ad mundi redemptionem, t.2.977.E
teſtamentũ vetus excludit nequitiam hæreticorum, to.3 217.D
teſtamentum perfecta Dei gratia eſt, tomo 1. 184.G
teſtamentum ſanguine conſtitutum, to.3.474. E.& 1.184.G
teſtamentum nouum cur nouum canticum dicatur, to.3.966.F
teſtamentum vetus per numerum denarium ſignificatum, to.3.963.I
teſtamentum Domini eſt vir fidelis, tomo 1. 227.M
teſtamenti veteris omnisque ſcientia, in quibus pleniſsima, to.3.963.I
teſtamenti pretio vulnera noſtra curantur, to. 3.166.A
teſtamenti arca, quæ, tom.3.893.E
teſtamenti noui eminentia, tom.3.745.E
teſtamenti vtriuſque doctrina munito, nil deeſt, to.3.263.G
teſtamenti veteris apertio, tom 3 893.F
teſtamenti veteris partes, tres, tom.3.857.D
teſtamenti veteris nouique doctrina in vno cõcordat Deo, tom.3.250.D
teſtamenti veteris libri 24. tom.3.827.H
teſtamenta perpetuam habent firmitatem, tom. 5.756.D
teſtamenta duo alæ ſunt eccleſiæ, tom.3.899.G
teſtamentis duobus plagæ noſtræ curantur, tom.3.242.F
teſtamenta duo, duo ſunt denarij dati à Samaritano ſtabulario, to 3.166.A
teſtamenta intemerata debent cuſtodiri, tomo 4.6.C
teſtamenta duo duobus Abrahami filiis præfigurata, tom.3.60.L
duo teſtamenta per duas Abrahæ generationes deſignantur, tom.1.630.D
teſtis nobis eſt ſpiritus ſanctus, to.2.1273.E
teſtis verus, qui non ſibi, ſed alij fert teſtimonium, tom.5.982.H
teſtem actionum & cogitationum noſtrarum habemus eundem, quem & iudicem, tomo 3. 763.K
teſtes Dei, qui, tom.3.888.K
teſtium affectus inoffenſus eſſe debet, tom. 5.1088.F
teſtibus duobus & tribus omne verbum probatur, tom.3 35.K
teſtificatio Dei fidem auget, tom.3.635.G
teſtimonium eius verum, qui ipſe rei geſtæ interfuit, to 3.289.D
teſtimoniis etiam humanis plerumque cedunt argumenta, tom.4.62.D
teſtimonium Dæmoniaci cuiuſdam de Chriſto, tom.3.83.L
teſtimonium Dei fidele eſt, tom.2.1331.M
teſtimonium Dei præſtat paruulis ſapientiam, Ibid.
teſtudo viſceribus paſta ſerpentis ſibi medetur, tom.1.121.L
teſtitudinis & carnis noſtra comparatio, tom. 2.984.M
tetragonus ſtabilis atque perfectus, to.1.336.M
tetras omnibus numeris apta eſt, to.1.336.O
thaath longanimitatem ſeu tolerantiam latinè ſignificat, tom.1.608.H
thamar mulier famoſa, tom 3.56.L
thamar iuſta potius quàm famoſa, tomo 3. 57.A
thamar non libidinis, ſed prolis ac ſucceſsionis gratia famæ periculum ſuæ neglexit, tomo 3. 57.A
thamar Iudæ, cuius filio, eo mortuo, antè deſponſata fuerat, aliam ſe mentita, ſuppoſuit, tom.3.57.A
thamar vita probata, tom.3.57.B
thamar dolum ſtudio generationis commentata eſt, tom.3.57.A
thamar an meretricium quid commiſerit, to. 3.57.B
thamar geminos ex Iuda peperit, tom.3.57.D
thamar ab ipſo Iuda iuſtificata, tom.3.57.C
thamar partus hiſtoria, tom.3.57.E
thamar redarguta à Iuda ob tranſgreſsionem, tom.4.379.K
thamar ſponſus Selon, tom.3.57.C
thamar poſt coitum cum Iuda nunquam virũ experta eſt, to.3.57.C
thamar fœcunditatis munera elegit, non opera exercuit meretricia, to.3.57.B
thamar experta eſt exactorem ſuæ caſtitatis, t. 3.57.C
thamar quaſi meretrix adornata, tom.3.57.B
thamar an ſcorti forma ſe Iudæ exponens, deliquerit, tom.3.57.B
thamar ſponſus defunctus, tom.3.57.A
thamar Iudæ filio promiſſa, tom.3 57.A
thare latinè dicitur ſtupor, to.1.608.K
tharſis naues vehementi ſæpè ſpiritu conteruntur, to.3.77.C
S.Thecla ad beſtias expoſita, intacta permanſit, to.5.541.M
theophilus eſt deum diligens, tom 3.9.C
theſaurus luxurioſis ſumptus eſt luxuria, tom. 2.179.K

theſaurus eſt ſacramentum Dei in Chriſto, t.3. 519.K
theſaurus domini, tom.5.469.B
theſaurus hominis in corde, to.3.109.B
theſaurus noſter in vaſis fictilibus, tomo 3. 34.A
theſaurus noſter eſt fides, tom.2.1235.G
theſaurus noſter eſt Chriſtus, Ibid.
theſaurus noſter pretioſus intellectus eſt, Ibid.H
theſaurus eccleſiæ eſt martyr Chriſti, tomo 5. 575.A
theſaurus in nobis eſt verbum Dei, Ibid.
theſauri regibus conueniunt, tom.4.57.D
theſauri eccleſiæ pauperes, to.5.497.G
theſauri noſtri pauperes ſunt, tom.5.895.F
theſauri emolumenta, non ſunt præmia virtutis, t.2.1083.M
theſaurus cæcus hæreditas non eſt, tom. 2. 551.G
theſſalonicenſes quæ paſſi à ciuibus ſuis, tomo 3.678.B
theſſalonicenſes exemplum omnibus credentibus in Macedonia & Achaia, tom.3.675.D
theſſalonicenſium fides ad omnem locum proceſſit, to.3.675.H
theth interpretatur excluſio, to.2.1202.C
thomas euangelium ſcripſiſſe fertur, tomo.3. 5.C
thomas licet adhuc incredulus, quomodo Chriſtum tetigerit, to.3.288.G
thomas de reſurrectione ipſa, an de eius qualitate dubitarit, to.3.288.G
thoma India patuit, to.2.1032.K
threnis fletus dura Iudæorum tentans mouere corda, to.3.121.A
threnorum liber Iudæos erroris arguit, tom. 3. 120.K
threnorum libri non ſunt crediti prophetici à Iudæis, to.3.120.K
thronus Dei eccleſia, tom.3.923.H
throni duodecim, qui, to.3.261.E
thus cur Chriſto oblatum, tom.4.57.D
thus Deo in ſacrificium offertur, tom.3.33.F
thyatyra illuminatam ſignificat, tomo 3. 805.A
tibicines olim luctum excitabant, tomo 3. 135.G
tigris prudentia interpretatur, t.1.308.K
tigris velociſſimus, t.1.142.B
tigridis fortitudo animi ſimilis, tom.1.142.C
qui timet, rationem non quærit, to.2.1218.C
qui timent Deum ſapientes ſunt, tom.2.1181.F
timere neſcit qui ſalutem non ambit, tom.3. 371.M
timeas ac fugias quotidie iram diuinam, qui ab extremo iudicio non vult comprehendi, tomo 3.222.B
timere virtutis eſt, t.2.1200.I
timens perfectus non eſt, tom.3.668.H
timentes Deum de periculis ab Angelis eripiuntur, to.5.902.H
timentium ſe neminem reliquit Deus, tom.3. 506.A
timor culpam fatetur, tom.1.166.C
timor plenus diſciplinæ Baſis eſt aurea, tomo 2. 1158.B
timor iuſti eloquio & apoſtolico ſermoni tribunal, Ibid.
timor Dei de numero virtutum eſt, tomo 1. 400.L
timor verbo Dei aptatur ne ſit alienus ſcientia, tom.2.1157.G
timor verbi eſt locus, Ibid.
timor quadam ſtatio eſt verbi, Ibid.
timor Dei, plenitudo ſapientiæ eſt, tom. 2. 1268.M
timor Domini tranſcendit omnia, tom. 4. 21.D
timor Dei genitor eſt, eruditorque optimus ſapientiæ, t.4.45.A
timor Dei à periculis nos eripit, t.5.902.H
timor domini proceſſus quidam eſt ad gratiam charitatis, tom.2.1346.E
timor non eſt in charitate, to.3.668.H
timor Dei terrorem hoſtilem à nobis expellit, tom.5.902.I
eſt etiam timor ſanctorum, to.2.1349.B
timor plenus diſciplinæ non nutat ad lapſum, tom.2.1158.A
timor inhibet peccatum, to.3.398.A. & 667. M.tom.eodem.
timor valde neceſſarius, tomo 3.948.L
timor quotuplex, to.3.948.M
timor legis eſt, to.5.981.G
timor cur inter octo vitia peſſima primo loco ponatur, to.3.948.L
timor Dei initium ſapientiæ, tom.3.311.M
timor Domini corona eſt ſapientiæ, tomo 4. 21.D
timor per frigus ſignatur, to.1.249.C
timor effector beatitudinis eſt, tom 5.421.A
timor ſine ſapientia eſſe non debet, tomo 2. 1157.B
timor ſanctus baſis quædam verbi, Ibid.
timor Dei niſi ſecundum ſcientiam ſit, nihil prodeſt, tom.2.1157.D
timor non debet eſſe irrationabilis, Ibid.B
timor diſciplina ſapientiæ eſt, to.2.881.A
timoris diſciplina eſt verbum, tom.2.1158.A
timoris ſpiritus, quis, t.3.359.M
timoris Dei cuſtos eſt pietas, t.2.880.M
timori non debet cedere Iudex, tom 3.273.E
timorem Dei habens, beatus, tom.4.45.F
timorem, quid excludat, to.3.93.B
timorem Dei à mente excutere, vt vitiis deſeruiamus, ſtultum eſt, tom.3.829.C
timore legis hominis eſt minimè peccandum, to. 3.350.D
à timore Dei ſapientia incipit, to.2.1157.D
in timore hominis peccati cauſſa quid conſtituat, to.3.360.G
timotheus officij & electionis ſuæ admonitus, tom.3.699.I
timotheus à Paulo inuito circumciſus, tomo 3. 393.D
timotheus id, ad quod prædeſtinatus erat, adimplere iubetur, tom.3.699.I
timotheus ad quid miſſus ad Theſſalonicenſes, tom.3.679.I
timotheus non erat Apoſtolus, to.3.505.B
timotheus quando prædeſtinatus, tomo 3. 699.I
timotheus cur filius à Paulo dictus, tomo 3. 643.H
timotheus ſacris litteris imbutus, tom.3.695. in proœm.
timotheus vir egregius, tom.3.643.H
timotheus metu Iudæorum ſe circumcidi eſt paſſus, Ibid.
timotheus filius Iudææ fidelis, Ibid.
timotheus Epiſcopus ab Apoſtolo Paulo creatus, tom.3.679.I. & 965. in proœm. eod.
timotheus patre Græco natus, tom.3.695. in proœm.
titanum vallis meminere ſacræ litteræ, tom.3. 70.
tineis ſimiles hæretici, tom.3.9.D
tobias Raphaëlem Archangelum miſit, tom.4. 148.L
tobiæ viſus ab Angelo reſtitutus, tom.3.115.G
tolerantiam quid generet, to.3.310.M
topazius lapis aëris aureique coloris eſſe fertur, tom 3.962.E
topazius iubar ſuum vndique circumſe ſpargit, to.3.962.B
topazio lapidi qui rectè poſſint aſſimilari, tomo 3.962.F
topazion alabaſtrum eſt, tom.2.1296.E
topazion quomodo innotuerit, Ibid.
topazion duos habet colores, Ibid.
torcular, quod, t.3.245.A
torques victoriæ eſt inſigne, to.5.709.G
torques intellectum bonum videtur exprimere, tom.1.491.H
torrens Ezechieli oſtenſus in vltima viſione, quid ſignificet, to.3.966.D
torrens voluptatis, eſt ſpiritus ſanctus, tom.2. 864.L
torrentis nomine tentatio grauior ſignificatur, to.2.866.B.C. & 369.D.tom.eod.
torrenti comparatur ſacra ſcriptura, quæ tranſuadari ab Ezechiele propheta non poterat, to.3.966.D
torus alienus non eſt affectandus, to.1.269.A
tradere eſt promittere, non incitare aut immittere, to.3.303.B
traditio Sathanæ quomodo facta ab Apoſtolo duorum, tom.3.699.K
traditionibus diuinis neglectis ſequebãtur humanas Iudæi, tom.3.233.D
tranſiens ſaluus erit, to.4.362.C
tribuendum non eſt eccleſiæ, vt agant parẽtes, tom.3.233.B
tribus Leui ad ſpecialem dei cultum deſtinata, tom.1.618.G
de tribu Leui principes ſacerdotum ſunt, tom.1. 518.A
de tribu ſymeon ſcribæ ſunt, to.1.518.A
de tribu Iuda Dauid, Salomon & reliqui reges fuerunt, tom.1.518.F
de tribu Iuda regalis ſucceſſionis ſplendorem Chriſtus accepit, Ibid.
de tribu Leui ſacerdotalis ſanctitatis hæreditatem dominus accepit, Ibid.
tribubus Iudæorum qui fuerint vicini, tom.2. 1006.A
tribulantes perdite, tribulate pro Chriſto ſalui futuri, t.3.638.A
tribulatio patientiã operatur, to.4.38.F
tribulatio quæ non iniuſta, t.3.656.M
tribulatio leuis perpetua gloria penſatur ſublimitate, t.3.522.A
tribulationem ſuperamus per Chriſtum, to.4. 39.G
tribulationem paſſi regnum accipiẽt æternum, tom.3.688.H
tribulationem maiorem non patitur deus irrogari quàm poſſit ab aliquo tolerari, tomo 3. 467.K
tribulationes bonæ ſunt, to.2.1023.I
tribulationes propriæ ſunt iuſtorum, Ibid.
tribulationibus iuſtus non atteritur, ſed dilatatur, Ibid.
tribulationes gratia Dei non excludit, tomo 1. 598.B

tribulationes crebra eccleſia iuſtorum nobis titulos, & Martyrij victorias ediderunt, tom. 3.1099.F
per tribulationes ad pœnitentiam cogimur, to. 2.848.H
tribulationes præſentis temporis leues ſunt & momentanea, tom. 3.321.F
tribulationes quanto maiores, tanto maiora ad inuenta ſunt neceſſaria, t.2.1027.k
tribulationes pro Chriſto ad ſalutem proficiũt, tom.3.638.A
tribulationes quibus frequentes, to.3.178.D
tribulationum tolerantia præſtat orationis aſſiduitas, to.3.393.E
tribulationibus & perſecutionibus probantur fideles, to.3 961.E
tribulationibus aſſiduis anima purgatur, & ſpe futuri premij renouatur, to.3.521.B
in tribulationibus fundatur eccleſia Chriſti, to. 2.1044.O
tribulationibus quoties vrgemur, ad ieiuniũ eſt recurrendum, to.2.1420.K
tribunali Chriſti aſſiſtentes nõ habebimus quo excuſemur, tom.3.139.I
tributa cur magiſtratui pendantur, tomo 3. 397.D
tributa eadem quæ fiſcalia, t.3.397.E
trinitas an ſit vna, to.4.54.C
trinitas omnis perfectionis ſummam continet, tom.3 509.F
trinitas perſonarum non admittit confuſionẽ, tom.3.25.K
trinitas nihil præſcriptum, nihil circumſcriptum, nihil commenſum, nihil habet demenſũ, tom .3.23.M
trinitas incorrupta fidei ſynceritate ſeruãda ei, qui reſurrectionis gloriam velit videre, tomo 3.149.F
trinitas diſtinctionem ſignificat perſonarum, t. 2.865.E
trinitas principium omnium eſt, tom.5.608.C
trinitas perfecta & plenitudinem habet diuinitatis, & poteſtatis vnitatem, to.4.59.G
trinitas nunquam à ſe poteſt ſeparari, tomo 3. 49.D
trinitas vnius poteſtatis, maieſtatis, atque virtutis eſt, to.1.662.O
trinitas diſtinguitur, non ſeparatur, tomo 4. 123.K
trinitas peccata condonat, tom.3.103.G
trinarij numeri perfectio, to.1.184.K.L
trinitatis potentia vna, to.4.83.M
trinitatis diuinitatem ſeparans, tres dicit eſſe Deos, tom.4.54.D
trinitatis myſterium Baptiſmo Chriſti non defuit, tom.5.803.D
trinitatis ſubſtantia, pura, ſimplex, impermixta que natura eſt, to.1.332.L.M
trinitatis vna atque eadem ſubſtantia eſt, tom. 2.961.C
trinitatis ſingula perſona, Deus vnus, tom.3. 476.D
trinitatis vna eſt diuinitas, tom.3.23.I
trinitatis myſterij conſideratio, to.3.49 D
trinitatis indiſcreta magnitudo, indiſcretaque operatio, t.3.177.F
trinitatis vnitas eſt credenda, tom.3.177.F
trinitatis vox vna, to 3.253.A
trinitatis myſterium ſine triplici ſapientia ſubſiſtere nequit, tom.3.4.E
trinitatis regnum vnum, tom.4.55.O
trinitatis myſterium in vnius Dei natura & poteſtate clauditur, to.3.477.E
trinitatis maieſtas & potentia inſeparabilis eſt, tom.2.951.H
trinitatem fatentur, qui ad Baptiſmum accedunt, to.3.231.H
trinitatem vnius voluntatis aſſerentes, eiuſdẽ aſſerunt & eſſe poteſtatis, to.3.90.D
triſtitia in malo opere, tom.3.510.B
triſtitia quandoque lachrymas, quãdoque gaudium & lætitiam educit, to.3.947.L
triſtitia reddit ſomnolentos, to.3.263.H
triſtitia diſcipuli, magis lætitia eſt, tomo 5. 899.F
triſtitia vtilis quæ comitem ſolet habere grauitatem, tom.2.1236.L
triſtitia nimia non debet affligi & torquere pœnitens, tom.4.359.k
triſtitia huius mundi abeſt à perfecto viro, to. 1.407.A
triſtitia ſoboles, tom.5.663.D
triſtitia antidotum, eſt beatitudo futura, to.5. 663.E
triticum niſi mortuum in terra fuerit, nõ augmentatur, to.3.195.H
triumphi Chriſti & ſæculi collatio, tomo 3. 279.I
triumphi Chriſti Martyrum ſunt palma, tom. 5.577.I
tumulus noſter, quis, tom.3.102.I
tunicas duas habens, det vnam non habenti, to. 3.44.O
turba non aſcendit ad ſublimia, tom.3.101.C
turba Chriſtum non niſi in humili poteſt videre, tom.3.101.C
turbatio, vbi modica fides, tom.3.87.A
turpe eſt, quod fit contra naturam, tomo 5. 461.k
quod turpe eſt intelligere, pudori maximo eſt, t. 5.434.H
turpia omnia amouenda, vt gloria diuina digni reperiamur, to.3.518.A
turpitudo parit deſpectum, tom.3.294.D
turpitudo ex luxuria, to.3.626.E
turpitudo, Dei contempti compenſatio eſt, tom. 3.306.D
turpitudinis cauſa idololatria, tom.3.306.F
turtur marinus aculeo ſuo letifer, tom.1.87.O
turturis in nido conficiendo prudentia, tomo 1. 115.I
turturis vox, quæ, tom.3.60.k
turturis viduitas mulieribus imitanda, tom.1. 97.C
turturis pudicitia, tom. 2.1324. G. & tom. 1.97.B
in turture immaculati corporis caſtimonia nobis repræſentatur, to.1.331.H
tyranni Chriſtianorum lupi, tom.3.159.I
tyrannorum furor contra Chriſtum & eiuſdẽ membra, to.3.883.I
typus eccleſiæ in Auſtri regina præfiguratus, tom.3.171.M
tyrus & Sydon, ſi Chriſti miracula vidiſſent, non deffeciſſent remedia pœnitentiæ, tomo 3. 163.G

LITTERA V.

VAccæ illæ pingues, quæ Pharaoni in ſõno apparuerant, quid denotent, tom.1. 490.D
Vagabunda facilitas indecora, tom.3.162.E
Valentianus imperator quantus ætatis ſuæ cẽſor fuerit, to.5.700.A.E
valentiani Imp pietas, Ibid.
valentinus vulneratus, tom.3.223.I
vallis quid denotet, to.1.32.G.H
vallis botrionis per exploratores à Moyſe luſtrata, tom.4.134.A
vallium non eſt Deus, ſed montium, tomo 3. 222.B
vanitas omnis calcãda, tom.5.463.F
vanitas quomodo proſit hominibus, tomo 3. 361.F
vanitas temporalium eſt, tom.2.1145.C
vanitas circus eſt, t.1.450.A
vanitas mendax ad ſalutem eſt, Ibid.
vanitas ludus omnis eſt, Ibid.
vanitas vanitatum, & omnia vanitas, tom. tom.3 2.B
vanitas, quid, tom.3.361.F
vanitati ſubiacet creatura, tom.3.2.D
vanitates non curat, qui in via Domini ambulat, t.2.1154.D
in vaniloquio lingua arguitur, tom.3.347.G
vas noſtrum corpus eſt, tom.3. 223.K
vas Apoſtolorum quomodo fictile ſit, tom.1. 684.M
vaſa precioſa quæ redimunt animas à morte, tom.5.496.E
per vaſa tabernaculi, fidelium animæ figurantur, tom.1.603.H
vaſa fictilia corpora noſtra ſunt, to. 1.309.C
vaſa alia aurea, alia lignea, tom 3.223.I
vaſa alia honori, alia contumeliæ parantur, to. 3.374.A
vaſa eccleſiæ confringenda ſunt tribus generibus, to.5.497.k
vau interpretatur, eſt illo, to.2.1160.L
vbera Dei dogmata eius ſunt, tom.1.351.k
per duo vbera, duo teſtamenta intelliguntur, t. 1.527.H
vberibus maternis condigna gratia nequit referri, tom.3.232.L
velamen cur poſitum à Moyſe, tom.3.516.L
velamen auferre, quid ſit, tom.3.517.B
velle Chriſti, commune in omnibus eſt, to. 2. 1133.D
velle quid debeamus, tom.3.264.H
velle & nolle decertant inter ſe, etiam in ſanctis, t.4.47.H
velle bonum promouens bona ac ſalutares commonitiones, t.3.510.E
velle ſapientis eſt, to.2.1095.H
velle benè non ſatis eſt, ſed etiam benè facere, tom.5.446 k
velle benè pulchrum eſt, Ibid.
velle quidem noſtrum eſt, perficere verò ſolius dei, tom.3.642 A
velle & perficere in nobis operatur Deus, tomo 4.23.L
velle Deo pro facto eſt, tom.5.751.E
vellus aureum aqua nutrit, to.1.87.K
velleri Maria comparatur, to.5.792.G
velum templi cur ſciſſum, to.3.279.H
velum in arbore ſuſpenſum, figura quadã ſacramenti eſt, to.5.855.B
vendentes & ementes in templo, qui, tom.3. 243.I
venditio graduum eccleſiaſticorum diuino interdicto cohibita, tom.3.931.k
venditio ſacramentorum & myſteriorum an ſit licita, tom.3.82.C.D.E
venditor ſuipſius prior eſt Adam, tomo 3. 350.F

venditos nos ſub peccato, quid ſit, tomo 3. 350.F
veneficus quo differat ab authore diſcordiarũ, tom.3.949.E
venefici,qui, to.3.949.E
veneficiis vixarum authores peiores ſunt æſtimandi, to.3.949.E
veneficia Babylonis,quæ, to.3.934.B
venenum ceruis cibus eſt, tom.1.44.K
venena ad correptionem noſtram,non ad deformationem nata ſunt, to.1.117.D
venenorum & pædagorum comparatio,tom.1. 117.E.F
venia quibus promiſſa, to.3.217.F
venia quomodo petenda, tom.4.363.D
venia tanquam ex fide,non velut ex debito eſt ſperanda, t.4.38D.G
venia indignus eſt, qui Chriſti miſericordiam non expectat, tom.1.573.D
venia ſe reſeruans, non humiliatur toto corde tom.4.351.M
veniæ ſpes à Nouatianis excluſa,tom.4.352.L. & 358.C.tom.eod.
veniam citò meretur qui prætendit ignorãtiã, tom.5.699.D
veniam citius meretur qui verecundius deprecatur, tom.5.843.A
venter non vt Deus habendus, tom.3.648.G
venter luxurioſis Deus, tom.3.205.F
venter deus falſorum prædicatorum,ex ſententia,D.Pauli, to.3.919.I
ventre nihil inſatiabilius, to.1.677.A
ventilare dicuntur animalia cornua habentia, tom.2.993.C
qui ventilantur ad probationem peruenire merentur, tom.2.1DO3.I
ventilabrum in manu Domini,quid ſignificet, tom 3.46.A
ventilabri vſus, tom.3.46.A
vento marique imperat Dominus, tomo 3. 129.F
ventis imperare diuinitatis æternæ in Chriſto erat indicium, to.3.87.I
ver reſuſcitat ſemina terræ concredita, tomo 3. 256.M
verbum Dei vera ſapientiæ fundamentum eſt, tom.2.1357.F
verbum Dei bonorum operum fundamentũ eſt, ibid.
verbum Dei definitio & conſummatio diſputationis eſt, tom.5.1086.L
verbum Dei eſt regale, to.1.454.A
verbum Dei iudiciale eſt, & plenum iuſtitia, ibid.
verbum Dei in anima quid operetur, tomo 1. 365.A
verbum Dei quam diſpoſitionem animæ requirat, ibid.
verbum Dei origo virtutum omnium eſt, tomo 2.1262.C
verbum Dei Diabolus quoque allegat, tomo 3. 75.E
verbum Dei cogitationes cordis,& ſecreta ſcrutatur animarum, tom.3.38.E
verbum prolatum domus Dei eſt, tomo 1. 313.C
verbum Dei non ſicut quoddam opus eſt,ſed eſt operans, tom.1.185.D
verbum Dei cibus noſter eſt, to.1.555.K
verbum Dei operoſum eſt, to.2.1227.K
verbum Dei theſaurus precioſus,tom.5.575.A
verbum Dei acutius omni gladio acutiſſimo, penetrans vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, tom.3.38.E
verbum legentibus væ, tom.3.266.E
verbum qui viderint, to.3.7.D
verbum Dei,gladius eſt ſpiritus,tom.3.938.A
verbum quomodo in hominibus conſecretur, tom.3.42.C
verbum à Deo ſeparans,ſcindit veſtem,tom.3. 9.D
verbum Dei Apoſtolis & viſum,& auditũ, tom.3.7.G
verbum Dei diuiſum augetur, tom.3.141.B
verbum Chriſtus,non prolatiuum,ſed ſubſtãtiale eſt, tom.3.6.D
verbum,quod in Euangelio videtur præſtãtius multo eſt voce, tom.3.6.O
verbum Dei quaſi quodam in corpore ſine decore & ſpecie apparet, tom.3.15D.O
verbum Dei virtutis atque ſapientiæ plenitudo eſt, to.1.528.M
verbum Dei habet epulas ſuas, tom.2.1359.H
verbum Dei quomodo in cælo permaneat, to.2. 1256.H.& ſeq.
verbum Dei diligenter atque ſollicitè inueſtigandum, tom.1.161.E
verbum Dei nos liberat à ſepulchro, & à tumulo nos facit reſurgere, tom.3.112.K
verbum Dei lux, tom.3.151.G
verbum Domini lucerna pedibus noſtris, to.3. 151.D
verbum Dei inſtar capreolæ aut hinnuli ceruorum exilit, to.1.36D.H
verbum veritatis ſalus eſt audientium,tom.1. 39.L
verbum Dei cibus eſt, to.2.1164.D
verbum diuinum cur æternum dicatur,tom.3. 91D.B
verbum quomodo ſeminatum in corporibus ac mentibus humanis, tom.3.281.B
verbum an iuxta Arrianos factum ſit, tom. 4.97.D
verbum nobis aut creſcit,aut minuitur,pro noſtra poſsibilitate, tom.3.150.C
vnum verbum quomodo multa ſint, tomo 2. 1130.C
verbum Dei validum & acutum dicitur,tom. 1.185.D
verbum quomodo apud patrem fuerit, tom.4. 60.K
verbum prolatiuum, & æternum permanens Dei verbum,natum ex patre,differunt,tomo 4.125 B
verbum bonum ſpiritus ſancti eſt ſubminiſtratio, tom.4.22.A
verbum Dei vinculis & verberibus impedire nituntur homines, to.3.678.F
verbum Domini ſicut pluuia expectetur, & inſtar roris eloquia eius, to.3.151.H
verbum Dei,gladius Spiritus ſancti eſt,tom.2. 878.E
verbum Domini lucerna eſt pedibus noſtris,to. 3.172.K
verbum otioſum eſt loqui opera hominum, to. 2.1359.L
verbum Dei iuſtitia eſt, t.2.1190.D
verbum Dei panis cæleſtis, tom.3.135.I
verbum Dei non excidit, tom.3.369.A
verbum prius intus operans,ſequitur vocis officium, tom.3.41.A
verbum Dei munimentum eſt eccleſiæ,tom.3. 827.I
verbum niſi in nobis operetur, nullius eſt ſonus vocis, tom.3.18.A
verbum Dei non relinquendum,vt menſæ miniſtretur, to.3.167.I
verbum quod erat ab initio, quale ſit intelligẽdum, tom.3.7.D
verbum negantes, nec vocem habent, tomo 3. 155.L
verbum Dei audientes, vel liberi, vel parentes eius ſunt, tom.3.232.H
verbum Dei non ſecundum litteram accipiendum, to.3.126.A
verbum Dei clauis oris, tom.3.101.E
verbum Dei ſemen eſt, to.3.375.M
verbum apud Lucam,non vulgare,ſed illud cæleſte,cui miniſtrarunt Apoſtoli, eſt intelligendum, tom.3.6.D
verbum Domini,quod, tom.4.358.E
verbum Dei etiam improbis eſt annunciandũ, tom.3.918.C
verbum Dei à gentilibus ad Iudæos tranſmittendum, t.3.272.L
verbum Dei vita eſt, tom.2.882.F
verbum Dei in timore ſancto melius ſtatuitur, tom.2.1157.F
verbum Dei ſegtius radicatur in pectore timẽtis dominum, ibid.
verbum timoris eſt diſciplina, tom.2.1158.A
verbum Dei paſcitur diuinæ virtutibus, tom. 1.383.H
verbum Dei animæ eſt alimentum ac cibus,to. 3.849.C
verbum Dei mens infirma non capit, tomo 3. 132.I
verbum ſequens, panem terrenum nequit deſiderare, t.3.74.B
verbi partus non in temporis, ſed diligẽtiæ plenitudine conſiſtit, tom.3.255.L
incarnationis verbi diuini in adulterio Dauidico latens myſterium, ſcrutatur, tomo 1. 655.I.K
verbi Dei dulcedo ſpiritum delectat,& carnẽ affligit, tom.3.887.H
verbi Dei vis, tom.1.109.E.& 311.O
verbi locus,eſt timor, to.2.1157.F
verbi miniſterium auditu magis, quàm viſu percipitur, tomo 3.6.C
verbi penetralia ingreſſa anima, beata dicitur, tom.3.100.M
verbi baſis eſt timor ſanctus, tom.2.1157.F
verbi contemptus eſt lepra, to 3.9D.E
verbi Dei in nobis effectus, tom.3.886.F
verbi cæleſtis ſemina iuxta viam ſeminata ſolent auferri, tom.3.167.H
verbi & doctrinæ miniſtri dupliciter honorãdi, t.3.684.L
verbi quod audiuimus,& quod vidimus, expoſitio, tom.3.7.D
verbo Dei os aperiendum, to.3.1D1.E
ex verbo cœpta, in verbo deſinunt, tomo 3. 152.L
verbo Dei anima tota munitur,tom.2.1268.M
qui verbo ſtudet non eſt otioſus,ſed operatur,t. 2.1227.K
verbi diſtare non debet, quod non diſtat in ſenſu, tom.3.33.C
verbo vnico abſolutum, vniuerſum mundi opus, to.3.47.H
verbo Dei peccata remittuntur, tom.1.199.H
verbo quo quiſque vteretur, referre abſtrahatur Demoſthenes, tom.3.33.D
verbo Dei quomodo omnis virgultorum creatura effloruerit, tom.1.53.C.& ſeq.copioſè.

verbo

verbo Dei cur quandoque vtatur diabolus, to. 3.75.K
verbo capti, verbo reſtituuntur, tom.3.89.E
verbo Dei anima noſtra viuificatur, tomo 2. 1172 H
in verbo Dñi aſpirat odor gratia, tom.1.351.L
verbo domini abundans, ſiis non eget iudicio, t. 3.41.E
verbo domini cœli firmati ſunt, tom.3.212.I
verba domini, caſta, pudica, & immaculata, tom.3.995.I
verba Dei non excidunt, tom.4.6.F
verba religionis quomodo promenda, tomo 3. 678 G
verba ſine factorum exemplo, neglectũ pariunt myniſterio, to.3.527.K
verba pro vniuſcuiuſque captu ſunt moderanda, tom.3.678.E
verba velut vino quodam vitiis Sodomitana mentem inebriant, tom.4.362.F
verba domini nequeunt eſſe diuerſa, tomo 3. 685.E
verba pauca intelligibilia præſtant prolixa orationis obſcuritati, to.3.487.L
verba patris, & filij, & Spiritus ſancti eadē, tom.4.154.A
verba diuina ſicut nix ſiunt candida nimis, qualia fullo ſuper terram facere nequit, tomo 3.150.F
verborum fomenta, maxima fortiſſimáque libidinis ſunt irritamenta, tomo 4.362.F
verborum fucus remouendus à prædicatione fidei, tom.3.421.A
verborum Chriſti quæ vis & efficacia, tom.4. 339.K
verborum mens & anima, quæ, tom.3.234.D
verborum ſobrietate loquacitatis temulētia eſt euitanda, to.3.1011.K
in verbis relucet mentis ſpeculum, tomo 5. 432.D
verbis adoleſcentium irretiuntur puellæ, tomo 4.361.F
in verbis quandoque latent doloſæ fallacéſque deceptiones, to.3.677.A
verecundia iuueniles annos maximè decet, to. 5.435.C
verecundia virginitatis quadam dos, tomo 5. 597.L
verecundia ſilentio commendatur, Ibid.
verecundia omni penitus deſtituti, execrabiles ſunt, tom 3.949.C
verecundia eſt delicti grauis ab inferiore reprehendi, tom.1.657.C
verecundia culpa tolerabilior fit, tom.1.650.E
verecundia prima diſciplina loquendi, tomo 5. 432.E
verecundia in S.Maria maximè emicuit, tomo 5.433.G
verecundia vel in publico tuta eſſe deſiderat, tom.4.361.C
verecundia repugnat pœnitentia, tom.1.572.K
verecundia nuptias præire debet, tom.1.301.C
verecundia pudicitiæ eſt comes, tom.5.432.F
verecundia in oratione noſtra multum placet, tom.5.433.H
verecūdia multum conciliat gratia apud deū, Ibid.
verecundia genitalium nulla eſſet, ſi culpa non eſſet, tomo 2.1077.E
verecundia ſuos habet ſcrupulos, tom.5.436.A
verecundia commendat coniugium, tomo 1. 310.A
eſt verecundia adducens peccatum, to.2.925.F
verecundia mentis placiditati ſocia, toma 5. 459.C
verecundia magna cura ſanctis, tom.3.18.F
verecundia mulieris & virginis differentia, tom.3.22.D
verecundiæ bonum, tom.5.432.D
verecundia magiſtra, eſt natura, tom.5.434 I
verum in falſum mutare, quid, t.3 305.D
verum falſum appellare, quomodo crimpellas innuidia, tom.3.697.E
verum alta radice fundatur, to.5.491.A
vera dicentem nemo condemnat, to.3.429.A
vera ſcienter negantis vulnus eſt incurabile, to. 3.697.E
vera ſciens qui negat, non tam errore, quā maleuolentia id agit, tom.3 691.E
veris amœnitas, tam.1.65.F
veris tempore cur diluuium factum fuerit, tom. 2.234.C
veritas ſemper in Domino, tom.3.509.C
veritas in eccleſia eſt, tom.2.1239.X
veritas fidei fundamentum eſt, tom.2.1346.E
veritas Dei incredulorum eſt pœna, & quomodo hoc, tom.3.689.E
veritas Dei, quæ, to.3.424.H
veritas nulla in nobis, to.3.909.E
veritas gradatim eſt tradenda, tom.3.345.D
veritas fuit in patribus, tom.2.1239.L
veritas manet in Deo, tom.3.305.E
veritas aduerſaria ſuperbia, tom 3.229.E
veritas charitatis corporali præſentia perficitur, tom.3.678.E
veritas Dei in mendacium cōmutata, tomo 3. 305.O
veritas Dei vbi appaitura, t.3.425.E
veritas nihil eſt aliud, niſi ipſa vita, tomo 3. 699.X
veritas diligentia inquiſitionis eſt reſeranda, tom.3.4.F
veritas & ſcientia per diem ſignificatur, tom. 3.684.G
veritas æternorum eſt, to.2.1145.C
veritas lex Dei eſt, to.2.1318.A
omnis veritas in nouo eſt teſtamento, Ibid.
veritatis ſolam habuere veteres imaginem, to, 3.474.F
veritatis fundamentum & columna eſt eccleſia, to.1.428.& 438.D
in veritatis inueſtigatione quid ſeruandum, tom.5.442.K
veritatis firmamentum Chriſti ſunt ſigna atque prodigia, to.3.705.E
veritatis ſpecie cauendum eſt ne error nobis obrepat, tom.3.618.D
veritatis & iuſtitia ſignaculum in oblatione Ieſu Chriſti, to.3.623.G
veritatis & falſitatis eadem diſtantia, quæ Dei & diaboli, to.3.624.H
veritatis magiſter Chriſtus, tom.3.701.C
veritatis in ſempiterna ſæcula manebit ac perſeuerabit æternitas, tom.3.612.L
veritatis quæ nihil habent, ſtulta ſunt dicēda, tom.3.739.E
veritatis & Dei domus ibi eſſe dicitur, vbi colitur & timetur, tom.3.705.E
veritatis & æternitatis nulla eſt differentia, tom.3.734.E
veritatis amor eſt odium falſitatis, tomo 3. 749.E
veritatis expreſſio eſt annulus, tom.3.208.L
veritatis ratio diſputationis gratia eſt præferēda, tom 3.100.M
veritatis cognitio quomodo temperetur, tom.4. 27.H
veritatis Euangelicæ fidei ſanctificat, tomo 3: 691.K
veritatis circumſcriptio omne ſignificat peccatum, to 3.966.B
veritatis exercitium eſt in charitate, tom.3. 618.C
veritatis origo terra, tom.3.605.D
veritatis excellentia facile ex imagine cognoſcitur, tom.3.718.E
veritatis ratio ne pertingat ad homines, obuiis manibus impedit diabolus, tom.3.678.E
veritatis ea regula eſt, vt nihil facias commēdandi tui cauſa, tom.5.493.K
veritatis profeſſores quandoque etiam ſunt reprobi, tom.3.909.C
veritatis ſecretum in hiſtoria ſimplicitate quærendum, tom.3.60.K
veritatis ſi velimus, an poſſimus eſſe participes, tomo 4 17.C
veritatis damnoſa præſtat mendacium officioſum. tom 3 951.K
veritati non præiudicat conſuetudo vulgi, to. 5.603.E
veritati quicquid opponitur, inuentio eſt humana, to.3 735.K
veritati concurrit ſimplicitas, tom.3.229.E
veritati præiudicium non adfert patiētia Dei, tom.2.1083 H
veritati diffidentium ſeditiones cāpeſcit deus, tom.3.692.H
veritatem Chriſti tollens, adulterat legem diuinam, tom.3.314.E
veritatem non diligens, deum diligere non poteſt, tom.3.50.E
veritatem diuini nominis contemplari prohibentur, qui obſcurum habent ſenſum, tom.3. 619.L
veritatem & iuſtitiam Dei ignorant gentiles, tom.3.620.L
veritatem verbi diuini alligare eſt impoſſibile, tom.3.724.I
veritatem ſi prædicare probas epiſcopus, ſi eandem conetur vita factiſque exprimere, tom.3. 703.M
veritatem cognoſcit deus, tom.3.700.G
veritatem ne aduerſarius quidem manifeſte poteſt infirmare, tom.3.101.A
veritatem non deſtruunt, quæ ſenſum noſtrum ſuperfugiunt, tom.1.5.A
veritatem Dei celebrat mendacium noſtrum, to. 2.1057.C
veritate tectus & obumbratus error nil diſtat à falſitate, tom.3.618.D
veritate nil magis publicum, tom.3.399.L
veritate & iuſtitia creari ſecundum deū, quid ſit, tom.3.620.L
veritate & iuſtitia creati, ſunt renati in baptiſmate, to.3.620.M
veritate aſſumpta, mendacium eſt deponendū, tomo 3.620.M
veritate & iuſtitia gubernantur ac reguntur reſpublica, tom 3.700.O
veritate apparente, ceſſat figura, tom 3 662.F
veritate nudi Alexander & Hymenæus, to. 3.699.K
veritate nudi naufragi, tem.3.699.K
veritate nobis manifeſtata, ſpecies relinquēda, & veritas eſt ſequenda, tom.3.12.K
vermis Iudæis natura, tom.1.101.A

vermis quomodo dominus comparetur, tomo 2. 855.H
vermes ex cruditate, t.3.202.B
verſutia dominante, ſimplicitati non eſt locus, tom.3.155.M
veſania inſtar eſt ſuperbia, tom.3.524.L
veſper eſt finis diei, tom.1.18.B
veſpera ſeram culpæ pœnitentiam denotat, to. 1.165.B
veſpera Sabbathi, quæ luceſcit in prima ſabbathi, quæ ſit, tom.3.284.I
veſpere paſſus eſt Chriſtus, tom. 2.1030.A
veſpertilionis natura, tom.2.103.G
veſtis mollioris cura pleroſque effœminare conſueuit, to.3.116.K
veſtis nuptialis, quæ, tom.3.201.F
veſtis non nuptialis ſponſo diſplicet, tom. 3. 95.L
veſtis animæ noſtræ eſt corpus humanum, tom. 3.116.L
veſtes eccleſiæ byſſina, & purpurea ſunt, tomo 2.1386.C
veſtes molles, quæ, tom.3.116.M
veſtes pretioſæ ſunt aulicorum regiorum, tomo 3.116.M
veſtimentum Chriſti qui ſcindere dicantur, to. 3.9.E
veſtimentum auferenti, etiam tunica vltro eſt relinquenda, tom.3.106.E
veſtimentum veteris hominis erroris vitiis intextum, in lauacro regeneratione deponitur, tom.3.1057.F
veſtimẽtum Chriſti conſutum quid ſignificet, tom.5.776.C
veſtimenti noui commiſſura non immittitur veſtimento veteri, tom.3.95.I
veſtimenta verbi, quæ, tom.3.150.E
veſtimenta animæ ſunt membra noſtra, tom.1. 374.O
veſtimenta Domini cur ſorte diſtributa, tomo 3.13.L
veſtimentorum odor, eſt odor actuum noſtrorũ, tom 3.1046.E
veſtimentorum appellatione virtutes intelligũtur, tom.3.240.K
veſtimentorum nomine prophetia intelligũtur, tom.2.856.H. & 5.776 B
veſtimentorum nomine lectiones ſcripturarum cæleſtium intelliguntur, Ibid.
veſtibus quibuſdam vſus ſit oneri, tom.3.116.K
vetus lex ſenuit, quia ceſſauit, tom.3.347.L
vetus fermentum, quid, tom.4.363.I
vetus homo, quis, tom.4.363.I
vetus homo quomodo dicatur, tom.3.341.B
vetus lex quomodo formata, tom.3.347.L
vetus lex non criminis eſt nomen, ſed tẽporis, vel ætatis, tom.3.347.L
vetus homo ſunt actus præteriti, tom.3.341.A
vetus & nouum teſtamentum duo ſunt vbera ſponſæ ſpiritualis, tom.3.1078.F
vetus homo cur dicatur corruptus, to.3.620.K
quod vetus lex non potuit, hoc nobis abunde præſtat lex fidei, tom.3.347.K
veteris legis littera ætate conſummitur, tom.3. 347.M
veteris teſtamenti notitiam habere plurimum prodeſt, tom.3.730.A
veteris legis ſeruientes, gratiæ beneficium manere contemnunt, tom 3.347.L
vetere homine exuto, ſuperioris tunicam ne requiramus erroris, tom.3.224.G
veteres auaritiã ignorantes, charitatem nũexpetebantur, to 3.624.K
vetera exuenda, to.4.363.I
veterum cordis duritia multa obtinuit à Deo, tom.3.294.O
veteribus nomina ſingula occaſione aliqua impoſita, tom.3.295.G
vetuſtas vnius teſtamenti robur eſt nouitatis alterius, to.3.730.A
vetuſtas conficit omnia opere manuve fabricata, to.3.251.H
vetuſtate omni malorum actuũ ſepulta, homo mente innouatur, tom.3.340.I
vexillum Chriſtianæ militiæ eſt crux Chriſti, t. 1.327.I
via nobis facet, quam Deo volente ingredimur, tom.3.299.I
via requirentium deum Chriſtus eſt, tomo 2. 1225 F
via ſæculi lata, quæ ducit ad mortem æternam, tom.3.943.G
qui in via eſt Dei, vanitates non aſpicit, to.2. 1154.D
via perfecta Chriſtus eſt, Ibid.
via non omnis ducit ad cælum, tom. 2.1191.M
in via fugienda eſt diſcordia, tom.1.507.G
qua via peruenitur ad Chriſti eccleſiam, tom.1. 551.L.M.& ſeq.
via virtutis anguſta eſt, to.2.957.A
via delicti lata eſt, Ibid.
via ducens ad Herodem, eſt peccatorum, tom.3. 34.B
via ſapientiæ ſequenda, tom.5.936.B
via ſæculi tortuoſa eſt, tom.2 852.H
via veritatis non eſt honor ſæculi, to.2.1145.B
via hominis paradiſus erat, tom.1.210.M
in via recta ambulare facinoroſi non poſſunt, t. 2.1007.I
via veritatis non eſt ſollicitudo ſæculi, tomo 2. 1145.B
via abſtinere quomodo differat, tom.2.852 I
cur via, Chriſto ad templum veniente, veſtibus ſternatur, to.5.808.D
in via Dei feſtinanter oportet progreſſionem eſſe, vt diabolo cœptum iter impediendi ſpatium non relinquatur, tom.1.609.F
viæ duæ, tom.3.34.B.& tom.4.99.H
viæ iuſtorum & iniuſtorum differentia, tom. 2.837.A
viæ nomine vitæ huius curſus intelligitur, to. 2.836.I
viæ declinantium vitandæ ſunt, tom.5.935.B
viæ domini vniuerſæ, quæ, tom.4.27.I
viæ domini velut quidam tramites ſunt bonæ vitæ, to.4.99.O
viæ domini, viæ rectæ ſunt, tom.4.99.G
viæ diuerſæ ſunt, tom.2.1153.A
viæ domini quia plenæ laboris ſunt, fugiũtur, tom.2.813.G
viam rectam quis ſequatur, to.3.620.K
viam rectam ſequi, iuſtum eſt atque verum, to.3.620.K
viam domini capere qui dicatur, tomo 2. 888.L
viarum omnium finis, quis, tom.2.1133.A
viarum alias ſequi, alias cuſtodire debemus, to. 5.422.D
viarum malarum exitus, mors eſt, tomo 2. 1191.M
vicarius Chriſti eſſe nullus meretur homo, tom. 3.721.O
vicarij, præſente principali, nulla ſunt partes, t. 3.663.G
vicarij Chriſti, ſunt presbyteri, eorumque honos ſublimis eſt, tom.3.713.D
vicarij Chriſti Apoſtoli, tom.3.526 O
vicinis ſuis qui inſidiatur vulpes eſt, tomo 5. 887.D
viciſſitudo nulla apud deum, tom.4.23.O
viciſſitudo quando cumulatior, tom.3.107.H
viciſſitudo in beneficiis ſeruanda, quæ in iniuriis eſt negligenda, to 3.107.O
victima omnis ſale ſalietur, to.3.91.O
victima pecudum erant ordinis Aaronis, & perierunt, to 3.767.E
S. Victor fidem in ſe latentem, perſecutus manifeſtauit, tom 3.194 D
victor mortis Chriſtus, exaltatus eſt in cruce, tom.3.616.I
victores, non victos recipit eccleſia, to.5.645.M
victoria noſtra Chriſtus, to.3.831.B. & 824. K tom.eod.
victoria Suſannæ ex taciturnitate, tomo 3. 272.G
victoria glorioſa non eſt, niſi vbi fuerint laborioſa certamina, tom.5.432.K
victoria non in armis tantum, ſed in nomine ſaluatoris ſperanda eſt, to.5.906.L
victoria per quem quærenda, tom.4.5.C
victoria incerta, tom.3.361.B
victoria fidei in eo eſt, vt ad vitæ æternæ præmia perueniatur, to.3.717.B
victoria Chriſti contra diabolum, to.3.896.K
victoria Deo eſt aſcribenda, to.1.174.A
victoria niſi honeſtate quæratur, turpis eſt, to. 5.518.H
victoria bruma diuerſa, tom.3.206.E
victorioſus quomodo euaſerit dominus noſter, tom.5.346.B
victus quæſtio minuere non debet, tom.3.400.L
victus ſimplex ſobrietatis eſt cibus, tomo 1. 40.I
victus ſimplicis ſalubritas & vtilitas, tomo 1. 40.I
victus ſimplex & naturalis reliquis cibis anteferetur, tom 1.40.I
victum manibus quærere cum pudore plus eſt, quàm inuerecundè cum otio aliena expectare vtenſilia, tom.3.712.L
victum nobis cum cæteris animantibus deus voluit eſſe communem, to.3.179.M
victu nobis à Chriſto dato, fames in æternum reſtringitur, to.3.141.B
victu ſimplici oportet nos contentos eſſe, tom.1. 40.I
videbimus tantum, quantum & credimus, to. 3.516.K
videre non intelligitur, qui videns non videt, tom.3.133.F
videre lumen in lumine, quomodo accipiatur, tom.3.718.A
vidiſſe non eſt crimen, modo non ſit cauſſa criminis, tom.4.361.D
vidiſſe deum patrem & filium, qui dicendus, tom.3.14.A
quod videtur, temporale eſt, tom.1.535.K
deum videri ipſius voluntatis eſt, non naturæ, tom 3.13.B
videntes beati, tom.3.113.E
videndi deum patrem nulli eſt ordo, præterquã ſoli Chriſto, tomo 3.718.A
vidua diuinæ benedictionis honoratur ſubſidiis, tom 5.633.L
vidua non abſtinentia tantum corporis, ſed & virtute deſignatur, tom.5 632.C

vidua

vidua cogitat vt ſit ſancta corpore & ſpiritu, tom.3.200.L
vidua paupercula duo minuta æra in gazophylacium à Chriſto prælata omnibus diuitum largitionibus, tom.3.251.O.& 5.1118.I
vidua quæ digna ſit excipi ab eccleſia, tom 3.710.E
vidua debet piè ac ſollicitè domum ſuam gubernare, tom.3.710.D
vidua deſolata & rencepta à ſuis, ſperat in Domino, tom.3.710.E
vidua quæ non admittenda ad eccleſiæ ſtipendia, to.3.710.D
vidua commendatur prærogatiua operum præteritorum, tom.3.711.K
vidua delitijs vacans aut luxuriæ, pro mortua eſt habenda, tom.3.720.F
vidua in eccleſia iuſtificatur, in foro circumuenitur, tom.3.1034.A
vidua domeſticorum ſuorum curam debet gerere, tom.3.711.I
vidua Noemi, tom.5.637.I
vidua bona opere non nouit, Ibid.
vidua quæ ad eccleſiam domini ſit aſciſcenda, tom.3.711.K
vidua quæ ignominiam & dedecus mereatur, tom.3.711.I
vidua quanam digna efficiatur remuneratione eccleſiæ, to.3.710.D
vidua non debet ſuos affectus negligere, tom.3.711.I
vidua quomodo probanda, vt mereatur appellari vidua eccleſiæ, tom.3.710.C
vidua quantam diligentiam actuum moruq́ue habere debeat, tom.3.711.H
vidua debet oſtendere, cur nuptias ſecūdas cōtempſerit, tom.3.710.E
viduæ duo æra ſunt precium noui & veteris teſtamenti, t.5.1118.L.M
viduæ fores patulas eſſe non conuenit, tom.3.1049.C
viduæ quales eſſe debeant, tom.5.635.B
viduæ iuniores non debent ad profeſſionem eccleſiaſticam admitti, tom.3.711.L
vidua adoleſcentula deuitanda, tom 3.711.K
viduæ honorandæ ſunt, quæ verè ſunt viduæ, tom.3.232.K
viduæ fortitudo non parua, tom.5.638.H
viduæ exhortatio ad liberos vt virginitatē amplectantur, tom.5.579.E.& ſeq.
viduæ fortitudo non eſt ſola corporis caſtitas, tom.5.632.C
viduæ affectus (qui domeſtici eius dicuntur) in diſciplina & correctione Domini ſunt educandi, tom.3.711.I
viduæ ſe conferunt ad deum, vt probabilem agant vitam, t.3.711.H
viduæ honorādæ ſunt illæ, quæ data opera ſunt tales, to.3.710.B
viduam manere præſtat, quàm iterum nubere, tom.3.457.B
viduam eſſe irreprehenſibilem conuenit, tom.3.711.H
viduam ſenectus non facit, to.5.632.C
viduarum & pupillorum domus non comedēdæ à ſacerdotibus, to.3.514.B
viduarum cura violare, quàm graue ſit apud dominum, to.5.633.K
viduarum cauſa & pupillorum maior eſt, to.5.497.M
viduarum ſolo nomine commendatum templo, omne ſeruatum eſt, to.5.497.M
viduas exemplum eſt Annæ, tom.5.635.B
viduas ſenectus probat, tom 5.635.D
viduas quid reddat deuotas, tom.3.710.B
viduitas non eſt quæſtus gratia viuenda, to.3.710.C
viduitas Annæ ieiuniis & obſecrationibus conſumpta, to.3.710.C
viduitatem vgnentes ſpreto viro, deum ſibi eligunt, to.3.710.F
vigilat, qui ſemper bona exercet opera, inque iis eſt aſsiduus, to.3.816.B
vigilamus plerumque impenſius in cauſis alienis, tom.3.362 D
vigilare eſt viuere, & dormire idem quod mori, tom.3.684.K
vigilantes ſoli gloriam Chriſti vident, tom.3.151.K
vigilantibus nobis pulſat ſponſus Chriſtus, ſibique petit aperiri, tom.3.1056.G
vigilandum eſt ad aſtutias Diabolicas facilius præcauendas, tom.3.503.K
vigilandum eſt ſemper, tom.3.168.L
vigilandum & orandum ne intremus in tentationem, tom.4.46.D
vigilantia iuſtorum quanta, to.3.922.B
vigilantiam inducit aſsidua meditatio, tom.3.393.B
vigilantiæ commendatio, tom.3.498.H
vigor mentis coitu quodam corporeæ voluptatis emollitur, tom.3.1049.A
vileſcunt omnia, dum vel omnibus innoteſcūt, vel permittuntur, tom.3.617.E
vilibus rebus non debet operam dare Epiſcopus, tom.3.704.H
vilitatem facit rerum omnium neceſſariarum abundantia, tom.3.624.K
villici ſumus alienarum facultatum, non autem Domini, tom.3.112.G
vincit qui cedit conuiciantibus, tom.3.671.H
vincere nequit, niſi qui certauerit, tom.3.78.C
vinci timens, gaudet defenſione, to.3.271.M
vinci neſcit elatio, tom 3.715.L
vinciri ex cauſſa peccati, opprobriū eſt magnum, tom.3.741.B
vinculo verbi reſtricta ſunt omnia, tom.1.453.D
vincula Chriſti quæ ſint, tom.1.49.C.& 2.1195.L
vincula voluptatis ſunt mala, to,2.178.B
vincula cuſtodiæ pro Chriſto ſuſtinere, maxima eſt gloria, tom.3.741.B
vincula vitæ huius, quæ, tom.1.377.F
vincula charitatis, quæ, tom.3.1017.C
vincula complura ſunt in hoc ſæculo, tom.2.1134.C
alia ſunt vincula Chriſti, alia diaboli, tom.2.1195.H.& ſeq.
vincula Diaboli, quæ, Ibid.K
vinculis peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur, to.2.1195.H
vindice igne digni Pagani, qui Deum Chriſti patrem ignorant, tom.3.688.H
vindicta diuina vltrix eſt omnium malorum, tom 3.681.D
vindicta non eſt nobis permiſſa, tom 3.395.K
vindicta legis ad timorem proficit, & doctrinæ cognitionem, tom.1.247.M
de vindicta filiorum Iacob, contra alienigenas ob Dinæ deflorationem, tom.1.437.B
vindicta ad iudicem pertinet, to.4.348.L
vindicta Deo remiſſa, duplici genere proficitur, tom.3.396.O
vindicta Dei iudicio eſt reſeruāda potius, quàm per nos expedienda, to.3.395.L
vindicta eſt Dei, Ibid.M
vindicta ſacerdotum, quæ, to.5.779.D
vindicta omnis dura videtur, to.2.909.E
vindicta fuit Iudæis lex, ipſis à Moyſe data, to.3.736.G
vindicta ſolet vulneris dolorem mitigare, tom.2.1348.G
ad vindictam iudicium diuinum ex lege procedit, to.3.339.H
vindictam læſi pudoris oſtendit Simeon, tom.3.67.M
vindictam non quærit iuſtus, tom.2.1176.I
vinum nouum in vtres nouos condere, quod ſit, tom.5.885.M
vinum abundat in eccleſia, Ibid.
vinum ſapientiæ in cratere eius mixtum, quod, tom.3.1016.H
vinum ſpiritus ſancti infuſum, nouam & ſalutarem lætitiam homini affert, Ibidem.I
vinum modicum confert ſanitati, tom.4.362.F
vinum lætificat mētem, & panis confortat cor hominis, tom.3.70D.G
vinum nouum non mittitur in vtres veteres, tom.3.96.H
vinum merum alienat mentem, to.3.457.H
vinum inducit tremorem ac titubationem, tom.4.337.D
vinum fomentum rei venereæ, & libidinis incentiuum, to.3.1016.H
vinum quale à ſponſa ſpirituali deſideratum, Ibidem.
vinum à Samuele iis propinatum, qui amaro erant animo, to.3.1016 H
vinum, eſt gratia ſpiritus ſancti, Ibid.I
vinum iniquitatis ex vinea Sodomorum productum, to.3.1016.I
vinum ebrietatis materia, Ibid.H
vinum euāgelicum in veteres vtres non eſt mittendum, tom.3.1016.I
vinum egeſtatis omniumque dolorum inducit obliuionem, Ibid.H
vinum in iucunditatem creatum eſt, tom.1.681.D
vinum exultatio animæ & cordis eſt, Ibidem.
vinum quoddam ſalutare martyrij eſt, tom.5.879.B
vinum bibere qui dicantur, tom.1.601.D
vinum in eccleſia ſpecialiter abundat, tom.2.1401.C
vinum iræ, quod, tom.3.910.E
vinum vetus melius nouo, to.3.96.I
vinum non bibere, an bonum, to.3.404 H
vinum cor hominis lætificat, tom.1.47.H
vinum ſobriè ſumptum ſanitatem dat, tom.1.56.G
vinum prudentiam auget, Ibid.
vinum immodicè ſumptum ad vitia cauſas dat, Ibid.
vini abundantia cauenda, to.4 362.F
vini mutati natura melior, quàm ſit vini nati, tom 3.142.A
vini maior vis, quàm veneni, to.1.683.I
vini abſtinētia ſterilitatem matrum Samſon & Samuelis fœcundauit, to.1.675.H
vino ſecretiora hominis extorquentur, tom.1.685.F
vino vt equuleo veritas extorquetur, Ibid.

vino inebriari caueamus, tom.4.337.D
vino ſimilis ſermo euangelicus, tom.3.1016.I
vino iniquitatis cibiſque impietatis qui expleãtur, to.3.1016.I
vino accenditur Venus, tom.4.362.F
vino cur non eſt grauandum, tom.3.75.H
vino admixta amaritudines, recuſantur, tom.3.277.B
vino inebriatus vacillat ac titubat, Spiritu verò plenus ſtat eadicatus, t.3.1054.O
vina bibere cur potentes prohibeantur, tom.1.677.C.D
vina pleroſque corrumpunt, tom.1.41.A
vinoſi factum ſuum minimè pœnam damnationis promereri arbitrantur, tom.3.949.B
vinoſi & reprobi quæ ſit ſimilitudo, tomo 3.925.A
vinoſitas & ebrietas pro omni malitia ponitur interdum, tom.3.925.A
vinea typus noſter eſt, tom.3.1053.C
vinea eccleſiam ſignificat, tom.3.1027.I
vinea, quæ, t.3.245.B
vinea domini, quæ, tom.3.244.L
vinea domini Sabaoth in rapinam gentibus data, tom.3.189.B
vinea non eſt auferenda, vt vilia ſerantur holera, tom.3.1004.L
vinea quidam fructus eſt virginalis, tum coniugia non ſint niſi holerum quædam quaſi plantaria, tom.3.1004.L.& 5.583.A
vinea ex Ægypto translata, quæ vniuerſam repleuit terram, quæ, to.3.1037.M
vinea eſt populus Dei, tom.3.1053.H
vinea cuiuſque fidelis anima rectè poteſt cõparari, tom.3.1028.I
vineam plantans merito eius fructibus fruetur, tom.3.461.A
violentior quiſquis Chriſto fuerit, hoc ipſo beatior, to 5.795.A
violentia beata, quæ, tom.5.795.M
violentia bona, quæ vitam furatur æternam, tom.2.1334.A
vipera morſus necat, tom.3.160.I
viperæ partus ſimilis eſt omnis iniquitas, tom.2.859.k
vir eſt origo mulieris, to.3.472.k. & 702.B. tom.eod.
vir & mulier duo in carne vna, tom.3.85.F. 214.B
vir mulieri præferendus, tom.3.702.C
vir prior creatus muliere, tom.3.702.C
vir mulierem ſibi ſubijcere debet, tom.3.702.B
viri duo, an verò iuuenis vnus ad monumentũ domini apparuerit, tom.3.284.G
vir & mulier vna caro, & vnum corpus ſunt in Domino, tom 3.472.I
vir ob ſexus præſtantiam non debet ſuperbire, tom.3.472.k
vir quatenus præferendus ſit mulieri, tomo 3.471.L
vir perfectus caret errore pueritiæ, & adoleſcentiæ lubricum animi maturitate nõ ſentit, tom.3.13.H
puſillus, quis, tom.3.15.H
vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus Eccleſiæ ſuæ, to.4.115.L
vir in muliere ſeipſum diligit, tom.3.627.M
vir perfectus non temporali ætate & menſura ſignificatur, tom.3.618.C
vir caput mulieris, to.3.472.G.& 1.527.M. & to.3.53.A
vir ad ſimilitudinem Dei factus eſt, non etiam mulier, tom.3.471.L
vir non ſuit ſeductus à diabolo, ſed mulier, to.3.702.C
vir gloriam Dei repræſentat, tom.3.471.L
vir à muliere primum deceptus, tom.3.702.C
vir mulierem quomodo audire iubeatur, to.5.602.I
vir publicis officiis muliere aptior æſtimatur, tom.1.156.L
vir fuit cauſa pudoris, tom.1.166.O
vir excuſationem nullam habet in peccato, to.5.601.H
viri caput Chriſtus, tom.3.472.G.& tom.4.115.L
viri affectus per vxorem conuertitur, tomo 4.343.k
viri origo ſemper in ſcripturis quæritur, tom.3.52.H
viri perſona in ſenatu & reliquis curiis ciuitatum generis aſſeruat dignitatem, tomo 3.52.H
viri cur in omni loco orare iubeantur, non verò mulieres, tom.4.342.E
viri per mulieres decipiuntur ab hæreticis, to.3.728.K
viri & fœmina ſacramentum grande, tom.3.628.I
viri & fœmina eadem natura, tom.3.628.I
viri nomine Chriſtus intelligitur, tom.2.1374.F
viri duplici corde miricis comparantur, tom.3.54.O
viro mortuo, mulier liberatur à lege viri non etiam à lege naturæ, tomo 3.345.E
in viro & muliere domus quædam perfectio eſt, tom.1.156.L
viro non licet quod mulieri non licet, tom.1.278.C
virum in ſublimitate conſtitutum humiliare ſe, magnum quid eſt, tom.3.742.O
virum bonum eſſe, donum eſt diuinitus procedens, to.3.719.K
virum agere opera muliebria deforme eſt, tom.1.622.C
virum alius, alius fœminam decet actus, Ibidem.B
virum ſenem, parcumque alloquij requirit Dominus, to.3.1011.I
virum & mulierem Deus ambos fecit, & vnum, tom.3.472.I
virorum quis amor eſſe debeat erga mulieres ipſorum, tom 3.627.L
virorum in mulieres dominatus non debet eſſe auſterus, to.3.669.A
virorum eccleſiæ diuerſitas, tom.3.726.O
virorum bonorum memor in precibus ſuis, non eſt ſine merito, t.3.719.k
viris reuerentia habenda à mulieribus, tom.3.627.L
viros muliebri vti ſtola lex prohibet, tom.1.621.B.C
virga Aaron quid denotet, tom.5.518.L.& 1.605.P
virga, quid, to.3.160.I
virga in colubrum verſa quid ſignificet, tom.3.851.M
ubi virga & gratia floret ſacerdotalis, ibidem & eſt eccleſia, tom.3.1070.F
virga Aaronis nucea qua virtute refloruerit, tom.3.1052.M
in virga venire quid ſit, tom.4.359.L
virga Dei percuſſus, liberatur à morte, tom.4.359.k
virga in manu apoſtolorum prohibita, tom.3.160.K
per virgam nucinam ſacerdotale Chriſto munus defertur, to.1.425.C
virgo clauſtra & ſignacula ſua habet, tom.3.1048.k
virgo, quæ Dei ſunt, cogitat, tom.3.200.E
virgo quanto eſt caſtior, tantò etiã debet eſſe humilior, tom.3.26.C
virgo mundo ſtulta ſapientia, to.3.71.H
virgo ex interiore ſuo corpore capit voluptatem, tom.3.1046.B
virgo verborum laſciuiam diſtat vitare, tom.3.22.C
virgo anima, vel eccleſia, caſta debet exhiberi Chriſto, tom.3.1048.I
virgo Dei, templum Dei eſt, to.5.343.A
virgo non temerè velanda, tom.5.561.O
virgo nõ ſatis probabilis eſt quæ requiritur cum videtur, tom.5.549 K
virgo nunquam ſibi (id quod peccantibus ſæpe contingit) incipit diſplicere, tom.3.1046.B
virgo in vtero accipiens peperit filium, tom.3.24.M
virgo Deo nubit, tom.5.536.C
virgo Maria aula regalis dicitur, tom, 5.609.L
virgo Pythagoreæ, tom.5.530.I
virgo Antiochena publici vſus affectum fugitans, tom.5.542.I.& ſeq.
virgo Dei donum eſt, tom.5.533.O
virgo munus parentum eſt, Ibid.
virgo matris hoſtia eſt, Ibid.
virgo indemnium parentum pignus, Ibid.
virgo Dei poſſeſſio eſt, tom.5.385.I
virgo tria in ſe ſeruare debet, tom.5.599.B
virginis partus nobis creditus eſt, to.3.125.A
virginis ianuam patere, valde eſt indecorum, tom.3.1049.O
virginis pudor eſt intemerata natura, tom.3.1046.F
virginis res eſt ſermo diuinus, Ibid.
virginem decet deferre ſenioribus, to.3.26.C
virginem parere, diuini eſt ſignum myſterij, non humani, tom.3.24.M
virginem ſine commixtione peperiſſe nolle credere, ſenſus eſt carnalis, to.3.346.F
in virgine nihil tam ſanctum eſt, quàm verecundia, tom.5.208 O
virginem morum ſuorum grauitas probat, Ibidem.
virgines quattuor propheteſſæ inter ipſa primordia, tom.3.617.A
virgines in plateis ne demorentur, to.3.26.B
virgines ſunt animæ ſanctorũ, quæ ſpiritus ſancti gratia ſunt ablutæ, tom.3.907.M
virgines præ Apoſtolis reſurrectionem, Dominũ videre meruerunt, tom 5.337.G
virgines ſacra lilia Chriſti dicuntur, tom.5.611.D
virgines ſolæ canticum nouum dicere poſſunt, tom 3.909.O
virgines trepidare ad virorum affatus atque ingreſſus decet, tom.3.12.H
virgines non decet circumcurſare per alienas ædes, tom.3.26.A
virgines ad finem perſeuerare debent, tom.5.530.G
virgines in templo Hieroſolimis deputatæ, tom.5.529.K
virgines Angelis comparantur, Ibid.H

virgines

virgines ſacratæ ad nuptias non abducendæ, t. 5.558.M
virgines vndique ad Ambr. concurrebant vt velarentur, tom.5.537.H
virginum inſtitutio, tom.5.548.O
virginum beatitudo, tom.3.457.A
virginum conſecratione genus humanum non diminuitur, to.5.560.O
virginum inſpectio verecundiæ & pudoris earum repugnat, tom.5.1089.L
virginibus non conuenit in publico miſcere ſermones, tom.3.26.E
virginibus ſolis publicæ ſalutis palmam defert ſcriptura, tom.5.582.L
virginibus ſacris nulla debet irrogari iniuria, tom.5.1098.O
virginitas digna eſt quæ apibus comparetur, to.3.1046.F. & 5.534.I
virginitas taciturnitate maximè commendatur, t.3.1040.K
virginitas laus ætatis eſt, tom 5.635.O
virginitatis fructus omnium ætatum eſt, ibid.
virginitas Mariæ vnde probetur, to.3.280.M
virginitas bonum boſtus, tom.3.1049.E
virginitas pudoris ſepta clauſtro, meliores affert fructus, tom.3.1049.O
virginitas fons eſt & origo pudicitiæ & caſtitatis, tom.3.1049.E
virginitas vndique vallata eſt muro caſtitatis, tom.3.1049.E
virginitas Mariæ quomodo leuis nubes dicatur, to.5.609.L.M
virginitas cæleſti vere probata, tom 5.559.B.C
virginitas D. Mariæ perpetua, tom.3.956.H
virginitas cur fons ſignatus dicatur in cātico, tom.3.1049.E
virginitas ornat ac decorat, quam caro deturpat, to.3.1002.O
virginitas morti propriæ præferenda, tom.5.553.H
virginitas ſuprà vſum naturæ eſt, tom. 5.529.O
virginitas non poteſt imperari, tom.5.531.C
virginitas donum Dei eſt, tom.5.533.G
virginitatis maior, quàm coniugij bonos, tom.3.200.L
virginitatis vtilitas priuata eſt, laus verò publica, to.3.1030.O
virginitatis animæ pulchritudo perfecta & irreprehenſibilis, to.3.1044.L
virginitatis, pudor indiuiduus eſt, tom.5.541.H
in virginitatis fonte relucet imago viua Dei, tom.3.1049.E
virginitatis muri aduerſus mundi huius turbines, to.3.1049.E
virginitatis indicia in Maria, tom.3.22.B
virginitatis pudoris fama lubrica, tom.3.20.I
virginitatis ſignacula integra & inuiolata cōſeruat pudicitia, to.3.1049.E
virginitatis comes indiuiduus eſt pudor, tom.5.541.H
virginitatis amica eſt fames, tom.5.829.H
virginitatis fontis vaſa Domini ſunt præparāda, to.3.999.I
virginitatis præmia, tom.3.909.E
virginitatis gaudium habere qui preualeant, tom.3.909.D
virginitatis vel viduitatis titulus eſt glorioſus, tom.3.712.H
virginitati velut dos quædam eſt verecundia, to.3.1040.K
virginitati ſemper obrepunt inſidiatores, tom.3.1049.C
virginitatem immaculatam ſinéque ruga in ſua eccleſia requirit Chriſtus, tom.3.1049 E
virginalis vterus cur electus ad partum dominicum, tom.3.356.O
virtæ, ſanctorum ornamenta ſunt, tomo 1.309.A
virtæ Rebeccæ quid denotent, tom.1.309.A
viriditas ligni frondentis iuſſu Domini areſacta, to.3.189 O
virtus Dei non eſt vacua, tom.4.116.H
virtus perfecta non habet ſtudium vltionis, t.3.155.G
virtus perfecta eſt percutientem non repercutere, tom.3.228.M
virtus Dei, quæ, tom.4.61.C
virtus domini quomodo manifeſtata apparebit, to.3.648.I
virtus de Chriſto exiens, ſanabat omnes, tom.3.101.E
virtus ſine cultu Dei peccatum, tom.4.4.M
virtus Dei & verbum veritatis in doctrina Pauli, tom.3.528.K
virtus ſpiritus apoſtolis promiſſa, tomo 3.17.A
virtus pretioſa, at mors vilis, tom 3.177.A
virtus vnica tantum ſanctis, tom.3.104.M
virtus nolentis, nulla eſt, tom.4.45.E
virtus diuina quàm ſe latè extendat, tomo 3.23.M
virtus & prouidentia patris commendat filiū, tom.3.680.L
virtus Dei inuitat ad fidem, & dat ſalutem credentibus, to.3.302.A
virtus in homine perfecto eſt duplex, tomo 3.7.M
virtus vera nihil requirit, niſi Dei gratiam, tom.1.419.K
virtus ſtudio & laboribus paratur, tomo 1.181.C
virtus conſiliorum noſtrorum moderatrix eſt, tom.1.246.H
virtus exercitus Dei in quo conſiſtat, tom.1.552.I.K
virtus igni ſolis comparatur, tom.1.844.L
virtus non contenta referre quod acceperit, cumulat quod ſumpſit, to.3.107.H
virtus præſtat verbis, tom.3.422.E
virtus in infirmitate perficitur, tom.4.360.G. & 115.M
virtus omnis beſtia bona eſt, tom.1.466.O
virtus perfecta manet ſemper inter aduerſa, et delectabilia, to.1.408.K
virtus inuiſibilis Dei arcus nomine intelligitur, tom.1.256.K
virtus, non ſexus, ſtrenuos facit, tom.5.639.O
virtus Romana ſuis motibus fracta conſenuit, tom.1.635.H
virtus tentatoribus non declaranda, tomo 3.74.C
virtus eſt natura perfecta, to.4.58.A
virtus futuris ſuſtinetur, to.3.148.E
virtus in Angelis, tom.4.113.B
virtus Abrahami præcipua, quæ, to.3.105.A
virtus Dei ex ſuis operibus æſtimanda eſt, tom.1.452.I
virtus animæ principalis eſt, tom.1.390.O
virtus certaminibus approbatur, tom.2.1218.D
virtus, animæ eſt pulchritudo, tom.1.373.A
virtus menſuram gratiæ non agnoſcit, tom.3.107.H
virtus ſola ſummum eſt bonum, tom.5.474.H
virtus nulla ſine gratia diuina voluntatiſque noſtræ conſenſu habetur, tom.4.45.E
virtus diuina artibus magicis ſupereminet, to.3.614.E
virtus teſtis doctrinæ, to.3 297.D
virtus cuique ſua expers iniuriæ eſt, tom.1.652.H
virtus æterna vltra noſtræ mediocritatis fines exundat, tom.3.134.E
virtus perfecta habet quietis tranquillitatem & ſtabilitatem, tom.1.433.D
virtus quantumuis excelſa, rarò futuris præſentia commutat, tom.3.147.M
virtus docibilis eſt, tom.1.397.A
virtus Dei patris, Chriſtus, tom 3.340.E
virtus diuina, non verba fulgent in ſacramento Chriſti, to.3.434.E
virtus in ſermone ſui habet claritatem, tom.1.243.M
virtus explorandorum negotiorum, gerendorūque prærogatiuam obtinet, to.1.242.F
virtus terræ genitalis in omnis generis floribus producendis, tom 3.1013.A
virtus amoris ex ſui probatur perpetuitate, to.3.1069.A
virtus diuinæ operationis meridiano tempore maximè operatur, to.2.1198.E
virtus ſibi conſtat, tom.5.456.E
virtus magna, quæ dicatur, tom.1.658.F
virtus prodigiorum tollit omnem fidei noſtræ ambiguitatem, to.3.618.E
virtus cibus Domini, tom.3.138.E
virtus ſubſidijs non eget, tom.3.105.E
virtus mentis puritate & ſimplicitate reſplēdet, tom.1.241.E
virtus ætatis appendix non eſt, tom.5.561.H
virtus voluptati reſiſtit, tom.1.78.E
virtus culpam reſoluit, tom.1.242.B
virtus amat iuſtorum conſortia, tom.1.242.C
virtus mentem hominis excolit, tom.1.157.A
virtus Dei fides noſtra eſt firmamentum, tom.2.1228.H
virtus omnis lenta eſt, & diuturna electatrix antè indicat, tom.1.572 M
virtus bellica noſtris etiam non inuſitata, tom.5.456.O
virtus animæ noſtræ eſt Chriſtus, to.2.918.A
virtus firmitatis in ieiunio, tom.1.673.E
virtutis maximum ſacramentum, norma iuſtitiæ, tom.3.105.K
virtutis vſus aduerſarius noſter, tom.3.187.L
virtutis alienæ fructibus inuidens, fruſtra cæleſtis opem miſericordiæ expectat, to.3.80.M
virtutis perfectio in infirmitate elucet, tom.3.363.L
virtutis thronus altus, tom.3.229.B
virtutis labor quærit victoriam, ut poſſit æqua Salomonis comparari, to.3.1009.C
virtutis eſca amiſſa, nullam habemus excuſationem, to.3.139.H
virtutis omnis finis, quis, to.2.1152.K
virtutis effœminatrix eſt auaritia, tomo 5.456.E
virtutis ingens naufragium eſt multiloquiū, tom.2.881.A
ad virtutis certamen, quis admittatur, tom.2.70.
virtutis non eſt non poſſe peccare, ſed nolle, tom.3.228.K
virtutis principale eſt inchoare à beneficiis & præſeminare gratiam, tom.1.218.F

virtutis eadem quæ nemorum natura, tom.3.71.I
virtutis laus nulla, vbi integritas eſt infirmitatis, tom.3.228.k
virtutis ſigna permiſſu diuino à Sathana edũtur, t.3.690.B
virtutis principium Chriſtus, tom.4.99.H
virtutis quatuor ſpecies redolere debet oratio noſtra, tom.1.202.B
virtutis ſuæ nullum participem aut conſortem habet deus, to.3.606.O
virtutis & malitiæ diſcrimen ſatis oſtendit coruus & columba diuerſa natura, to.1.241.C
virtutis diuinæ operatio eſt quæ Chriſtum ſuſcitauit à mortuis, tom.3.611.I
virtutis præmia non ſunt diuitiæ, to.1.1083.M
virtutis vſus dupliciter bonus, tom.3.76.L
virtutis monumenta ſunt perpetua, tomo 2.878.D
virtutis cupidus malitiã omnem culpare atque abiicere debet, tom.3.770.O
virtutis profectus bona externa plerumque obſunt, tom.2.833.B
virtutis arma, nõ libidinis membra noſtra habere debemus, to.3.1023.L
virtutis dura gradibus laborioſis aſcenditur ad cælum, tom.3.117.A
virtutis plenitudo eſt verbum Dei, to 1.528.M
virtutis ſua maieſtate deus excedit omnia quæ ſunt, tom.3.614.A
virtutis labor quærit victoriam, tom.1.354.A
virtutis profectus diuinam in nobis charitatẽ emeretur, to.4.148.I
virtutis amor imitatores Chriſti efficit, tomo 2.1088.G
virtutis ſuauis eſt fructus, tom.1.49.C
virtuti verba cedunt, to.3.301.F
virtuti quæ humana, & quæ diuina in Chriſto ſint aſcribenda, tom.3.39.L
virtuti nulla per voluptates acceſsio, tomo 5.473.I
virtuti præmia, & infirmitati remedia data ſunt à Deo, to.3.148.O
virtuti nihil magis familiare, quàm lumen, t.1.243.L
virtuti propria non confidendum, tom.3.63.I
virtuti vera cedit diabolus, tom.3.78.A
virtuti nihil deeſſe poteſt, tom.1.410.B
virtutem affectans, opera mortis per pœnitẽtiã purget, & ſic demum aſcendat ad dominum, tom.3.770.C
virtutem maximè tentare aſſolet auaritia, to.3.178.B
virtutem verbis præferre non ſufficit ad conſummationem ſapientiæ ſpiritalis, niſi doctrina rebus ornetur, tom.4.395.K
ad virtutem ſtuero quid agendum, vt quò vult peruenias, tom.3.770.C
in virtute eſt regnum cælorum, non in ſermone, tom.3.238.A
virtute redarguendus eſt error, tom.3.261.F
virtute diuina mors victa, tom 3.721.C
virtute & prouidentia diuina regũtur à Deo, qui ipſi credunt, to.3.614.F
in virtute ſemper, quoad poſſumus, eſt promouendum, to.3.865.H
virtutes quatuor in facto Abrahæ fuerunt, t.5.442 G
virtutes Dei & ſigna in Pharaone oſtenſa, to.3.350.C
virtutes ſibi inuicem connexione quadam hærent concatenatæ, to.3.104.M
virtutes Dei in Ægypto factæ, teſte Rhaab meretrice peruenêre ad omnes gentes, tom.3.381.O
virtutes cardinales quatuor, tom.3.104.K
virtutes ornamenta eccleſiæ, to.3.946.F
virtutes rectaque actiones æternæ beatitudinis præmium non habent, to.4.2.O
virtutes quando augmentum ſuum ſint cõſecuturæ, tom.3.258.A
virtutes animarum multarum vnica habet eccleſia, to.3.1040.H
virtutes facere, & Dæmonia eiicere diuinitus datur, to.3.483.k
virtutes opinione vulgi ſeiunctæ, tom.5.480.B
virtutes perfectæ totum accipiunt gloriæ patrimonium, to.1.181.F
virtutes cælorum, quæ, to.3.258.A
virtutes ſuas in aliis vt plurimum amans bonis, tom.3.1040.H
virtutes quatuor ſibi inuicem nexæ ſunt, tom.5.443.C
virtutum omnium quodnam ſit fundamẽtum, tom 3.110.A
virtutum ieiuniorum miſerabilius, tom 3.205.O
virtutum ſemina nõ vt iacta, ita ſtatim perfecta naſcuntur. to.4 34.A
virtutum germen, quod, tom. 4.4.H
virtutum optima cuſtodia, quæ, tom.3.916.H
virtutum veritas oritur, vbi homo renaſcitur, tom.4.14.E
virtutum ſtudia ſine remuneratione torpeſcũt, tom.3.108.I
virtutum omnium fortitudo, quæ, tomo 5.1170.L
virtutum meritis infirmi angelorum patrociniis eueluntur, tom.3.229.O
virtutum diuitiæ, quæ, to.3.104.G
virtutum mater, quæ, tom.3.833. D & 1.142.E
virtutum ſumma, octaua, to.3.102.E
virtutum genera quatuor in filiis Iacob, tomo 3.67.L
virtutum munera non ſunt otioſa, tomo 4.51.I
virtutum omnium origo, quæ, tom.2.1262.C
virtutum vnam habens, plures ſimul habere videtur, to.3.104.M
virtutum fundamenta quàm maxima, quæ, to.5.425.F
virtutum genera duo ſunt in Deo principalia, tom.1.199.G
virtutum vmbraculis aduerſus æſtus & corporis flagrantiam refrigeramur in paradiſo, tom.3.1048.k
virtutum omnium plenitudo cui adeſt, nihil ei deeſt, to.1.428.L
virtutum materia, quæ, tom.3.105.B
virtutum omnium caput, quod, tom.2.1333.E
virtutum quis maximus finis, tom.4.347.G
virtutum moderatio pulcherrima, to.4.347.G
virtutum proceſſus non ſunt terrenis veſtigiis inquirendi, to.3.1058.A
virtutum ſingularum corona ſunt, tomo 2.1277.D
virtutum Dominus idem dicitur, qui & rex gloriæ, tom.3.612.k
virtutũ dona omnia à Deo diriguntur & diſponuntur, tom.4.20.k
virtutibus mendacii diabolus ſe Deum oſtẽtare nititur, tom.3.690.B
cum virtutibus familiare habendum conſortiũ, tom.1.350.D
virtutibus imago Dei acquiritur, tom.1.382.C
virtuoſa anima, tanquam floribus quibuſdam ornata, ſuauiſsimam edit fragrantiam, tom.3.1028.I
vis quando menti infertur, tom 3.118.A
vis ſubruit omnia manu facta, tom.3.257.H
vim ſcripturarum neſcientes, colorem, non laborem ſectantur, tom 3.735.L
viribus noſtris non fidendum, to.4.5.C
viribus cuiuſque adaptat Deus dona conſimilia, to.3.616.H
viſcera ſpiritualia, quæ, tom.3.112.L
viſcera interiora ſeptem ſunt, tom.1.538.B
viſcera exteriora ſeptem ſunt, Ibid.
viſa facilius creduntur, to.3.288.H
viſa & audita tantummodo in hominibus poſſumus iudicare, tom.3.714.2.F
viſus ſæpè fallitur, auditus in fide eſt, tom.3.88.O
viſus obiecta, tom.3.932.L
viſus alius mentis, alius carnis, tom.3. 1045.E
viſus & cæcitas à Deo, tom.4.12.G
viſus cur Saulo refuſus beneficio Ananiæ, cum à Deo reſtitui potuiſſet, tom.4.354.C
viſus omnibus ſenſibus præſtabilior habetur, t.1.241.C
viſu noſtro Deus circumſcribi nequit, tomo 3.13.F
viſio Dei in corde hominum in facie, tomo 3.11.I
de viſione Tyri, to.1.687.k
viſio Dei omnem dulcedinem ac ſuauitatem tranſcendit, to.3.989.A
viſio Petri in monte, quid ſignificarit, tomo 4.64.I
viſiones Apocalypſeos ſeptem, to.3.802.D
viſionum vltimarum Iohannis & Ezechielis inter ſe collatio, tom.3.955.O
viſibile omne carni manet deputatum, tom.3.357.E
viſibilia ſequens mundus, eſt infidelis, tom.3.436.L
viſibilia omnia cognata ſunt carnis, eiuſque elementa, to.3.357.B
viſibilia & carnalia colere prohibemur lege Moſaica, to.3.350.E
viſibilium oblectatio, ſapiẽtia eſt huius carnis, tom.3 357.C
de vita futura ſecurus, præſentis nullam habet rationem, to.3.520.M
vita eſt ſancta cõuerſatio, & patris cæleſtis cognitio, to.3.342.D
vita hæc morte finitur, tom 3.708.K
vita maiorum vitæ noſtræ ſpeculum eſt, tom.5.441.I
vita, quid ſit, tom.1.375.H
vita vera eſt quæ viuis ſecundum iuſtitiã Dei, to.2.1160.I
vitam angelorum in quo eſt cælum dicitur, to.2.1237.O
vita reſurrectione reparatur, to.5.705.I
vita eſt cognoſcere Deum per Chriſtum Ieſum, tom.3.342.C
vita turpis ſenſuſque adulterinus veterẽ facit hominem corruptum, to.3.620.I
vita & mors in Chriſto Ieſu diſcitur, tom.3.620.G
vita quomodo illuminetur, to.3.722.A
in vita actiua tria obſeruanda, to.5.439.E
vita nobis carnalis cum beſtiis eſt communis, to.3.763.K
vita hæc noſtra in terra vmbra dicitur, tom.1.459.G.

vita

vita iuſtorum nota eſt Deo, tom.2.902.E
vita fidei debet eſſe condigna, tom.3.762.F
in vita hac imaginaria, illam veram acquirimus, to.3.718.B
vita non ad quietem, ſed ad laborem nobis data eſt, to.2.825.A.& 5.836.B
vita præſens eſt refectorium hominum improborum, to.3.834.B
vita hæc plena laqueorum eſt, tom.1.380.G
vita hæc imago eſt ſolummodo vita non veritas, tom.3.718.B
vita vera ideo ſic appellatur, quia æterna, to.3.718.B
vita vera eſt, quæ non occaſu, non temporibus villis terminatur, tom.3.718.B
vita ſanctorum pænitentia myſterium eſt, tom.1.629.C
vita ſanctorum innocentia magiſterium eſt, Ibid.
vita hæc noſtra ad quid proclinis ſit, tom.3.716.L
vita bona actióſque modeſti abſcondi aut occultari nequeunt, tom.3.714.E
vita bona adhibita pietate, facit perfectos homines, to.3.714.E
in vita hac non quies, ſed perennis tranſitus, tom.1.632.O
vita noſtra, inſtar auri, examinatur igne, tom.2.1218.D
vita, vbi eſt ſapientia, tom.3.646.C
vita bona quando profit ac ſancta videatur, to.3.601.B
vita nulla, vbi ſtultitia, to.3.646.C
vita iuſtorum fructuoſa eſt aliis, & ſibi dulcis, t.2.859.L
vita noſtra abſcondita cum Christo in Deo, to.3.157.A
vita ſempiterna, quæ, tom.3.156.M
vita noſtra, via ſolum eſt, tom.2.836.K.L
vita bona conuenit Epiſcopo, tom.3.703.F
vita quæ & bona & mala diuerſo reſpectu dici valeat, to.3.941.F
vita futura veſtimento tincto colore pulchro ſimilis, tom.3.955.M
vita æterna expectatio noſtra eſt, tom.2.1281.F
vita immaculata bona ſenectutis ſtipendiũ eſt, tom.5.49D.I
vita ſecundum ſcripturarum ſententiam quid ſit, tom.1.377.D
donec vita eſt iſta, certamen non deerit, tom.5.594.L
in vita hac multa paſſiones nobis ſubeunda ſunt, tom.2.782.D
vita obſcura eſt quæ tempore definitur, tom.3.722.A
vita impij in ſolicitudine eſt, tom.2.818.C
vita noſtra piraterium eſt, to.2.825.B
vita qualis à Deo optanda, tom.4.9.E
vita noſtra quomodo ſuſtentetur, tomo 3.309.A
in vita noſtra aut virtutis via eſt, aut iniquitatis, to.2.837.A
vita eſt, eſſe cum Christo, tom.3.277.C
vita criminoſa non facilè cadit in vicariũ & antiſtitem Christi, tom.3.713.D
vita quando primum à Christo illuminata ad æternitatem, tom.3.722.A
vita mala ac flagitioſa prædicationis lumẽ obfuſcat, tom.3.889.A
vita humana fornaci comparatur, tom.1.337.D
vita hæc in labore eſt, to.2.904.K
vita beata diuitiis non æſtimanda, t.5.473.L
vita mortem non habens, dulcis, tom.3.157.A
vita alia iuſtorum, alia impiorum, to.3.939.I
vita deſtitutus ſermo, non eſt Dei, to.3.102.D
vita æterna eſt, non patrem ſolum, ſed & filiũ cognoſcere, to.3 9.2.& 700.I.& ſeq.
vita continens ſuauitatem voluptatis generat, tom.5.1158.G
vita viuere beatorum eſt, to.2.1034.D
vita hæc mortis ſpeciem imitatur, tomo 1.378.D.F
vita beata honeſtate acquiritur, tom.5.469.O
vita beata eadem æterna, Ibid.
vita fides conſentire debet, to.2.1045.C
vita futura nullam omnino patitur inquietudinem, to.3.345.A
vita bona deſtruit corpus peccatorum, tomo 3.341.B
ò vita quando emigrandum, tom.3.257.A
vita turpis & ignorantia mors dicitur, tomo 3.342.C
vita noſtra Chriſtus, to.3.148.G
vita clericorum monachorum vita & inſtitutis coniuncta, præſtantiſſima, tom 5.1147.A
in vita hac beatus nemo eſſe poteſt, tomo 2.833.C
vita iſta non eſt locus præmij, to.2.1127.E
vita futura ſine fine futura, tom.3.344.M
vita hæc ad quid nobis conceſſa, tom.3.433.E
vita alia poſt hanc tranſpunctionem nobis expectanda, to.3.619.M
vita æterna ſtipendium eorum, qui peccatis renunciant, to.3.344.M
vita iuſti redarguit peccatorem, tomo 2.878.D
vita bona mortalia corpora facit viuificari, to.3.359 G
vita noſtra acies inſtructa ſimilis, tom.1.216.L
vita quæ tota mala, tom 3.941.F
vita noſtra eſt mors Chriſti, et reſurrectio eiuſdem noſtra iuſtificatio, tom.3.691.
vita, non quidem præſens, ſed futura ex fide eſt, tom.3.302.E
vita futura merces bonorum operum, tomo 3.495.G
vita noſtra in corpore immatura, tom.3.109.B
vita futura an indigeat fide & ſpe, tomo 3.955.M
vita hac cur veram eccleſiã perfectè cognoſcere nequeat, to.3.955.H
vita noſtra vallata & obſepta eſt ſollicitudinibus, to.1.47.G
vita gemina in partu Thamar præfigurata, tom.3.58.A
vita veteri comprobati nomen, iudicio domini eccleſiaſticis aſcribitur monumentis, tom.3.711.K
vita verbum exigit & acquirit, tom.3.102.D
vita bona Chriſtiani, ſignum eſt futuræ ſalutis, tom.3.399.H
vita contraria profeſſioni mera eſt impoſtura, tom.5.710.F
vita pura cum fide, nunc nos dici facit homines, tom.3.341.B
vita æterna, quæ, tom.3.76.L
vita angelica digni, præerunt inſtar angelorũ, tom.3.238.F
vita temporalis impendatur, vt nobis æterna rependatur, to.3.366.D
à vita æterna ſe ſeparat, qui ſe à lege Dei ſeparat, to.2.1329.D
vita clericorum, cum monachorum vita, confertur, tom.5.1147.A.B
vita naſcendo ſumit exordium, moriendo deficit ſuum, tom 3.15.M
à vita abſorberi, quid ſit, tom.3.523.G
vita fidelibus, mors perfidis promittitur, tomo 3.620.G
vita in mortuo deſiſtit, tom.3.350.O
vita viuere, admirabilem & beatam vitam ſignificat, tom.1.153.O
vita bona orationi alas dat ſpiritales, tom.2.1356.H
vita quæ eſt ante baptiſmum, tota eſt mala, to.3.941.F
vita iuſti qualis eſſe debeat, tom.1.409.D.E, & 410.A
vita facinoroſi vt ſomnium, to.5.429.F
vita iuſti quieta eſt, tom.1.433.F
vita viuere, eſt virtute viuere & beata vita actum habere in hac vita, tom.1.153.O
vita vera demum & beata poſt mortem ducẽda, to.1.208.I.K
vita noſtra non eſt in hoc ſeculo, Ibid.L
vitæ authorem noſtræ, caputque vnũ habemus Chriſtum, tom.3 618.A
vitæ dulcis illecebra conſtantem quoque mulcet affectum, t.3.148.G
vitæ neceſſaria omnia hominibus à Deo decreta ſunt, tom.3.303.K
vitæ principium, mortis eſt exordium, tomo 4.43.H
vitæ integritas intemerata debet perſeuerare, tom.3.1049.A
vitæ malignæ cauſa, tom.3.760.G
vitæ veræ origo in quo poſita, tom.4.14.B
vitæ æternitas datur per Euangelium credentibus, tom.3.722.A
vitæ futuræ exemplar nobis in Chriſto oſtẽſum, tom.3.718.C
vitæ proceſſus ad vitia, non ad virtutis datus eſt incrementa, tom.3.227.I
vitæ fons, quis ſit, tom.1.373.B
vitæ humanæ miſeria, to.2.825.A.& 376.H
vitæ probitate angelorum gratiam imitantes, angeli Dei ſunt, to.3.1044.G
vitæ humanæ exemplum præbent piſces, tom.1.79.K
vitæ fluctuanti refuſa tranquillitas eſt exoptanda, to.3 129.F
vitæ huius decidua epitheta, to.5.685.I
vitæ cæleſtis epitheta, Ibid.& 686 H
vitæ beatæ definitio, quæ, to.1.4D7.M
vitæ præſentis conſolationem percipientes perpetua perdunt remunerationem, to.3.106.A
vitæ humanæ ſpeculum eſt roſa, tom.1.47.G
vitæ vſus ſui nos capit ſuauitate, tom.3.291.H
vitæ auſteritas quanta in Timotheo fuerit, to.3.723 M
vitæ innoxiæ firmamentum, eſt mors honeſta, tom.2.926.D
vitæ nouitatem amplexus, aliquiſque à ſæculari errore rudis dicitur, tom.3.620.I
vitæ author Chriſtus, to.3.665.C
vitæ noſtræ actus in noſtra poteſtate eſt, tom.1.387.H
vitæ huius cupidi ſepulchris comparantur, to.2.1049 B
vitæ noſtræ ſpatium, inſtar dormientium in nauibus deſinit, to.2.836.K
vitæ huius amor plerumque lucem Dei excludit, tomo 3 257.D
vitæ noſtræ authorem præſtante Deo habemus Chriſtum, to.3.607.I
vitæ futuræ ſpe ſublata, nil homine miſerius, tom.3.495.G

vitæ participes non ſunt qui ſine Chriſto ſunt, tom 3.47.M
vita forma Chriſtus, propter iuſtitiam, tom. 3.521.A
vita fidelium & electorum quadruplex deſcriptio, tom.3.941.E
vita boni uſus, corruptela eſt integritatis, to.4.382.C
vitæ lucrum in quo conſiſtat, tom.4.358.C
vitæ prauæ renunciantes, ſunt ex mortuis viuentes, to.3.342.D
vitæ inhoneſtæ renunciantes, proficiunt in ſalutem, tom.3.342.O
vitæ humanæ velox curſus, to.2.787.M
vitæ bonæ homines diuina nunquam derelinquunt auxilia, to.3.692.I
vitæ & actuum exitus finis dicitur, cui aut mors, aut vita ſuccedit, to.3.344.L
vitæ præſentis ſpes omnis caduca fallaxque eſt, tom.3.708.I
vitæ pulchritudo in quo ſit, to.3.433.D
vitæ æternæ & ſalutari quomodo conimaginemur, tom.3.341.B
vitæ ſpem habemus in ſacramento baptiſmi, t.3.340.I
vitæ nimium amor blanditias ſpei, cum appetita ſalutis terrore, agrè compenſat, to.3.148.O
vitæ noſtræ maturitas non in hoc æuo, ſed in reſurrectione, to 3.109.B
vitæ authorem ſpernens & contēnens, in morte eſt, tom.3.686 B
vitæ ortum nemo ſumit ſine parente, tom.3.342.C
vitæ noſtræ primitiæ ibidem locatæ, ubi fuerāt exordia mortis, tom.3.275.G
vitæ æternæ futura æqualitas, to.4.14.A
vitæ æternæ reddit participes corporis Chriſti participatio, tom.3.261.E
vitæ puræ homo Beryllo lapidi comparatur, to.3.962.C
vitæ via arcta & anguſta, tom.3.78.C
vitæ ſalutiſque auxilium à ſolo Deo eſt expectandum, tom.3.710.E
vitæ odor quàm plurimis factus odor mortis, t.4.30.D
vitæ æternæ dulcedinis guſtum quid in homine impediat, tom.3.967.
vitam æternam qui quærant, to.3 310.A
vitam rationalem & ſpiritualem cum angelis habemus communem, tom.3.763.k
vitam futuram cur aliqui ridendam cēſeant, tom.3.619.M
vitam fugiunt ſancti, tom.5.734.G
non vitam noſtram, ſed Chriſtum viuimus, to.1.538.C
ad vitam reſurget per Chriſtum, qui eū ſequetur, tom.3.620.C
vitam pauperibus præcidunt, qui auarè caritatem augent, tom.3.624.I
ad vitam ſuſcepit Chriſtus mortem ignominioſam, tom.3.623.H
vitam mundam habere, cùm os ſit ſordidum, nihil prodeſt, tom.3.621.E
vitam amaram præſtat blaſphemia, quæ omnium eſt vitiorum peſſima, tom.3.622.C
vitam rectam cum fide habens, perfectus appellatur, tom.3.770.B
vitam moreſque noſtros profeſſioni aduerſari, periculoſum eſt, tom.3.712.I
vitam hāc ſine aliquibus peccatis nemo poteſt tranſigere, tom.3.941.F
vitam luxurioſam agens, Chriſtianus, in carne eſt, tom.3.346.F
non tam vitam noſtram, ſed Chriſti vitam viuimus, to.1.464.L
vitam hanc excipiet alia vigens immortalitate, tom.3.708.k
vitam veram deſiderantis, quæ panis exſcindus ſit, tomo 3.74.E
vitam præſentem quæ decenter exornent, tomo 4.2.O
vitam reddere nequit, qui ipſe mortem euadere non potuit, to.3 86.B
vitam bonam & mundam habere nequit, qui cui exhibeat rem, non habet, to.3.666.B
in vitam proficit æternam, qui largus eſt in egenos, to.3.708.G
ad vitam venire volens, ſeruet mandata Dei, tom.3.349.F
vitam æternam non habebunt, niſi qui mādu-cauerint carnem filij hominis, & biberint ſanguinem eius. tom.4.14.D
vitam parentum ſequi amat vnuſquiſque, tom.5.460.A
vitam nobis confert gratia diuina per Chriſtū, tom. 3.338.A
ad vitam reſurgere quomodo videamur, tom.3.340.H
in vitam nouam ſurrexit Chriſtus, qui mori neſciebat, tom.3 340.k
vitam æternam habebunt, qui gratiam Dei ſequentur, tom.3.345.A
vitam æternam quis habeat, to.3.341.D
ad vitam omnia per Chriſtum orta ſunt à Deo, tom.3.342.C
vitam non habet, qui non cognoſcit patrem omnium eſſe deum, to.3.341.C
vitam bonam appetit qui petit Epiſcopatum, t.3.702.F
vitam æternam diuinis obſequiis ſuſcipiēdus eſt in ſinum eccleſiæ, to.3.711.K
vitā ſe putans in Chriſto delicijs agere, minimè eſt innocens, tom 3.711 M
vitam ſuauem ſobriam diſputationem efficere, dixit Demarchus, t.5.1138.G
vitalis ſeruus Martyr, tom.5.577.E.578.B
vitis cultura, culturæ eccleſiæ accommodatur, tom.1.48 G.H & ſeq.
vitis religionis ſignum, tom 5.535.A
vitis redundantiam fructiferæ, copioſæ munere liberalitatis imitari debemus, tom.3.1028 I
vitis tepefacta veris temperie, incipit germinare, tom.3 1027.M
vitis florū ſuccus expreſſus, & voluptatis eſt, & ſalutis, to.3.1027.L
vitis exemplum ad vitæ noſtræ inſtitutionem rectè accerſitur, t.3.1027.M
vitis, quæ, tom.3.245.E
vitis nomine ſapientia ſignificatur, tomo 2.947.K
vitis florentis odore nihil eſt naribus gratius, tom.3.1027.L
vt vitis arboribus, ſic corpus animæ maritatur, tom.3.1027.I
vitis admirabilis germinatio, tom.1.47.H.& 48.E
vitem ex acini vinculo in arboris ſummum cacumen prorumpere, admirandum eſt, tom 3.1027.L
vitium leue in Angelo grauiore iudicio cenſetur, to.2.1191.O
vitia quæ mortem nobis acquirant gehennalē, tom.3.342.C
vitia principalia ſeptem, tom.3.916.L
quot vitia, tot cotis, & quot ſunt peccata, totidem ſunt laquei, tom.3.1023.L
vitia propria prius quàm aliena emendanda, t.3.394.C
ad vitia multa trahitur malè loqui, tom. 3.622.E
vitia & peccata præterita non ſunt repetenda, vt non hominis conuerſatio maneat, tom.3.621.D
vitia blandiora multos decipiunt, to.2.1298.A
vitia à virtutibus ipſa ſe ſecernunt, to.5.1163.I
vitia priſtina ſequens, inque iis perſeuerās, vetus dicitur, tom. 3.620.I
vitia aliena, quàm propria oculatius intuemur, tom.3.108.L
vitia ſanctis ſcripturis damnantur, tomo 3.296.I
vitia omnia & crimina victrice fide ſubiugātur, to.3.717.B
vitia an natura an gratia virtute ſuperentur, tom.4.35.H
vitia aliena æquè ac noſtra dolenda, t.3.300.I
vitia carnis ſemper punienda, tom.3.523.M
vitia vnde naſcantur, to.3.359.I
vitia omnia in baptiſmo ſunt deponenda, tom.3.340.M
vitia ſua qui defendant, to.3.949.C
vitia non ſunt naturæ, ſed voluntatis, tomo 3.61.A
vitia multa ſunt quæ obrepunt inſipientibus, tom 2.875.K
vitia non inſita ſunt à natura, ſed ex propria voluntate diliguntur, to.3.1165.F
vitia Patriarcharum cur ſcriptura nobis proponat, tom.1.292.H
vitia corporis perimenda, non corpora pro corporibus immolanda, tom.3.391.G
vitia carni deputantur, tom 3.359.I
vitia principalia diabolo ipſo nobis ſunt peiora, tom.3.900.M
vitia ſola corporis an cauſa fuerint dāda legis, tom.3.697.B
vitia ſeptem omnium malorum ſunt cauſa & principium, tom.3.916.L
vitia per beſtiæ imaginem deſignata, tom.3.919.H
vitia peccatorum in carne agentibus dominantur, tom.3.347.O
vitia fructum ferunt mortis, tom.3.347.G
vitia ignorare non eſt virtutis vera, ſed contēnere, to.3.228.k
vitia moralia ſublata idololatria facilius emēdantur, to.3.307.M
vitia noſtra in Chriſtum tranſfūdenda per baptiſmum, to.3.278.A
vitia deſerit, qui ſcripturarum perceptioni intēdit, tom.3.486.E
vitia cur in membris non in corpore operari dicantur, tom.3.347.G
vitia noſtra, pro vita huius mundi effuſus ſanguis Chriſti abolevit, tom.3.185.B
vitiorum omnium mater idololatria, tom.3.307.H
vitiorum nutrimenta diuitiæ, to.3.932.M
vitiorum & malorum omnium radix auaritia eſt, to.3.716.L
vitiorum deformitas non habet pulchritudinē, tom.3.95.M
vitiorum diuerſorum quomodo virtutū incipiat eſſe ſacrarium, to.3.185.B
vitiorum laudatores diſcipuli ſunt Antichriſti, to.3.904.L

vitiis

vitiis relictis ad Deum cõuerti, ſcientia eſt maxima, to.3.829.D
vitiis circumciſus, dominico dignus iudicatur obtutu, tom.3.37.A
qui in vitiis ſuis ſe iactant, animalibus ſunt deteriores, tom.2.1055.I
vitiis propriis ſubuerſi, miſericordia aliena reſpiramus, tom.3.871.H
vitiis ſeruientes, beſtiæ imaginem adorare dicuntur, tom.3.919.I
vitiis quò licentius indulgeant impij, pollicentur ſibi impunitatem, to.3.949.B
vitiata omnia cum Chriſto cruci affigenda fuerunt, tom.3.278.B
quod vitioſis odio eſt, hoc apud bonos ſyncerum & pium eſt, to.1.550.C
vitulus in apocalypſi Lucæ euãgelium deſignare nonnullis videtur, to.3.4.O
vitulus eſt victima ſacerdotalis, Ibid.
vitulus terram figurat, to.1.330.A
vituli victima pro peccatis fiebat, to.3.209.H
vituli mactatio in gratiam filij prodigi, quid ſignificet, Ibid.A
vitulo cur ſimilis Chriſtus, tom.3.4.H
vitulæ cinis carnem inquinatorum emundabat, tom.3.147.O
viuit Deo, quicunque moritur Diabolo, to.3.898.O
viuit Domino, non ſibi, qui eius paratus eſt facere voluntatem, tom.3.525.C
viuit verè, qui benè agendo viuit Deo, tom.3.341.E
viuit Deo, qui non peccat, tom.3.340.O
viuit ſibi qui Deo viuit, tom.2.990.A
viuit peccato, qui peccat, tom.3.340.H
viuit iuxta mentem legis, qui ſe à carnis deſideriis continet, tom.3.357.A
quandiu viuimus certamen nobis debetur non præmium, to.2.900.G
viuimus omnes per miſericordiam Dei cui ſtudere debemus, tom.3.739.B
viuimus ex Deo, & per Deum, quo ad hanc vitam, vniuerſi, tom.3.708.K
viuat de euangelio, qui illud populo annunciat, tom.3.724.O
viuere iuſtè eſt cum tranquillitate viuere, tom.3.1149.L
viuere commune eſt etiam brutis vita, tom.2.1134.D
viuere Deo, eſt mori legi, to.3.346.D
viuere ſine lege, eſt ſine timore viuere, tom.3.349.A
viuere Chriſtum, Deique filium eſſe, certò nobis perſuadere debemus, to.3.613.D
viuere benè poſt pœnitentiam quid ſit, tom.4.385.A
viuere nemo ſine victu poteſt, to.3.693.D
viuere cum benè, veri non eſt ſimile, qui male loquitur, tom.3.621.E
viuere diu commune ſapientibus & inſipientibus eſt, tom.1.335.L
viuere benè ſpeciale ſapientis eſt, Ibid.
viuere peccato grauius eſt, quam in peccato mori, tom.1.386.B
viuens nemo ſine macula exiſtit in hoc ſæculo, tom.3.909.A
viuens peccatum quomodo pro mortuo habebatur, tom.3.349.A
viuentis nulla eſt hæreditas, ſed iam defuncti, tom.3.360.K
viuentis malè damna, tom.3.762.F
viuentis Dei hæres quomodo dicatur Chriſtus, tom.3.360.K
viuentis mortuus cur præferatur, tom.2.1308.K
viuentem cum mortuis quærere, quid ſit, tom.3.47.M
viuentem viuere cum dicitur, indiſcreta quædam vita intelligitur, to.1.153.C
viuentes ſub peccato, in carne ſunt, tom.3.346.F
viuentes iuxta Euangelium, facile obtinebunt quæ petunt, tom.3.686.D
viuentes ſecundum Adam, morientur morte æterna, tom.3.359.I
viuẽtes carnaliter, deſerit ſpiritus ſanctus, to.3.358.D
viuentes peccato, mortui ſumus apud Deum, tom.3.340.H
viuentibus ſanctè quædam inter ſe cognatio & connunctio eſt, tom.5.903.D
viuitur Deo per Chriſtum, tom.3.341.E
viuus quis in infernum deſcendat, tom.3.148.L
viuus viuentis hæres Chriſtus proprio eſt merito, tom.3.360.K
viuificatio miſericordia Dei indiget, tom.2.1233.D
vlciſci non cupit, qui paratus eſt miſereri, tom.4.388.G
vltio lege Moyſis permiſſa, euangelio autem prohibita, tom.3.107.O.& 262.E.tom.eod.
vltio diuina non contabitur eum, quem propria iudicarit conſcientia, to.4.392.I
vltionis cupiditas non eſt magnanimitatis, to.3.155.H
vltioni qui ſint obnoxij, tom.3.345.F
vltionem non expetit virtus, tom.3.155.O
vlyſſes prænauigaturus ſirenes, ſociorum aures cera obturauit, tom.3.70.
vlyſſes vinculis ad malum nauis religatus, Ibidem.
vlyſſes Lotophagi ſuauitate baccarum detẽtus, poſt decem exilij, totidémque erroris annos, Ibidem.
vlyſſes hortis Alcinoi retardatus, Ibid.
vmbilicus animæ bonus, virtutum omnium eſt capax, ſicut crater ab ipſo fidei amphore tornatus, tom.3.1074.E
vmbra qualis Dauid protegi ſe poſtularet ab iniuria ſolis diurna, & Lunæ nocturna, tom.3.1011.K
vmbra feſtorum dierum qualis, to.3.1015.I
vmbra Chriſti lex eſt Dei, Ibid.O
vmbra eſt vita hæc, tom.2.1157.B.& 1.459.O
vmbra eſt annus Iubilæus, tom.3.1015.I
in vmbra Chriſti requieſcit, qui in lege requieſcit, Ibid.G
vmbra & exemplar cæleſtium, ritus & ceremonia veterum, Ibid.
vmbra ſæcularium prætereuit, to.3.1029.A
vmbra celebritatis inter ſeptimũ & decimum menſem anni Iubilæi, tom.3.1015.I
vmbra futurorum, lex, Ibid.O
vmbra bina qua nos ab iniquitatis ſole defendit, Ibid.
vmbra fidei patrum, in qua requieſcebant, quæ ſit, Ibid.I
vmbra veterum varia, Ibid.
vmbrarum diuerſitas, tom.1.66.E.& ſeq.
vnguentum opobalſami vbi gignatur, tom.3.1010.C
vnguentum olere eſt luxurioſorum, to.3.125.D
vnguentum quo Chriſtus in domo Simonis perfuſus eſt, quanti à Iuda æſtimatum, tom.3.126.B
vnguentum ſobrietatis quod, tom.3.999.O
vnguentum non diligit Chriſtus, ſed vnguenti charitatem, tom.3.125.F
vnguentum exinanitum eſt nomen Domini, tom.3.999.K
vnguẽtum fidei quomodo transfundatur, tom.3.126.F
vnguentum potius vitalis effudit Chriſtus in cruce, tom.3.1014.E
vnguentum Chriſti capiti infuſum, an diſcipuli an verò Phariſæi fuerint conqueſti, tom.3.121.F
vnguento quid in ſacris ſignificetur, tom.4.578.C
vnguenta varia, tom.3.999.G
vnctio eſt regia honorificentia, tom.3.509.B
vnctionis ſpiritualis typus in regibus Iudæorũ. Ibidem.
vnctione efficimur genus regale, Ibid.
vnum eſt, quod vnius eſt ſubſtantiæ, tom.3.386.A
vnum eundẽque duplicem habere profeſſionem, minime conuenit, tom.3.723.L
vnum eſſe nos omnes vult Deus, tom.3.152.K
vnum quod eſt, ſolum eſt, tom.3.23.K
vnum ſapiẽdum, quia vnum eccleſiæ corpus, & vnum eſt quod creditur, tom.3.615.K
vni totum concedi non poteſt, tom.3.391.I
vnitas numerorum eſt principium, tom.4.56.G
vnitas non diuiditur nec ſcinditur, tom.4.55.O
vnitas malè negatur in diuinitate, tom.4.148.G
vnitas ad quam vocamur, nos à diſſenſione abſterrere debebat, tom.3.615.L
vnitas alia per naturam, alia per coniũctionem, tom.4.116.I
vnitas eiuſdem naturæ in quibus eſt, inuicem ſui ſunt, tom.3.613.B
vnitas coercet omnia & regit, tom.2.1105.O
vnitas naturæ diuinæ penitus eſt indiuidua, to.3.680.I
vnitatis & charitatis ſpiritus eſt cuſtodiẽdus, ne amittatur, tom.3.615.I
vnitati non repugnat diuerſitas donorum in hominibus, tom.3.616.G.H
vnitatem patris & filij dum Arriani negare nequeunt extenuare annituntur, tom.4.116.O
vnitatem eccleſiæ Chriſti confirmat manuum impoſitio, to.3.770.D
vniuerſitas alia ſpecialis, alia generalis, tom.4.7.K
vniuerſitas ſeptenario numero ſæpe cõcluditur, tom.3.171.K
vocare quid, to.3.364.M
vocatur ad ſanctum ſenior, qui dux eligitur ſanctitatis, tom.3.721.C
vocatus à Deo, videt vocantem, tom.3.104.K
vocati præparati ſunt etiam ad gloriam, tom.3.374.E
vocati ſecundum propoſitum, qui, tom.3.364.I
vocatio ſancta, quæ, to.3.721.C
vocatio diſcernit fideles ab infidelibus, tom.4.8.G
vocatio nonnullorum cur à Deo differatur ad tempus, to.4.29.A
vocationis gentium myſterium, an prophetis & gentibus cognitum fuerit, to.4.40.L
volans in aere Simon magus, tom.3.367.H
volatilia cæli, inanes cogitationes denotant,

tom.1.357.B
volatilia cæli quomodo ſine cura ipſorum inuitantur, tom.3.179.L
volatilia munda intellectum humanum deſignant, to.3.147.L
volatilia cæli conſiderare iubemur, ne fides noſtra deficiat, tom.3.179.L
volens iam antè Pilato tradere Chriſtum quomodo data à Deo poteſtas fuerit aduerſus Dominum, tom.3.623.I
volentes, non autem nolentes atque inuitos ſaluare vult Dominus, tom 3.700.K
volucri ſimilis anima, tom.3.856.I
volucres ſæpe ad ſimilitudinem nequitiæ ſpiritualis dernantur, tom.3.155.L
volucres ſerpentes & vincentes, & comedentes, poſt tamen veneno eorundem perimuntur, tom.3.919.H
volucres aliis inuidere cur non poſſint, tom. 3.180.G
volucres curans Deus, hominū nequit obliuiſci, tom.3.175.M
volucres cæli nihil ſibi propriū aut ſpeciale vindicant, to.3.179.M
voluntas in lege, non ſolum in ſtudio, ſed etiam in facto eſt, tom.2.840.L
voluntas eadem patris quæ filij, tom.3.264.H
voluntas Domini ſemper vtilis, to.3.509.B
voluntas vna eſt, vbi vna diuinitas, tom. 3.264.H
voluntas noſtra Deo debet ſubiacere, Ibid.
voluntas Dei prouida & rationalis, tom.3. 479.H
voluntas diuina irrita aut inanis vnquam eſſe nequit, tom.4.12.H
voluntas hominis tēporalis, diuinitatis æterna eſt, to.3.264.H
voluntas cedit vtilitati, tom.3.508.M
volūtas ſenſualis eadem, quæ & carnalis, tom. 4.2.B
voluntas Dei operationi non præcurrit, tom. 1.4.H
voluntas ſola culpæ auctor eſt, tom.1.400.M
voluntas Dei efficax, tom.4.6.A
volūtas bona ſuperni agricolæ prima plantatio eſt, tom.4.4.M
voluntas Dei eſt ſermo eius, to.1.17.A
voluntas bona ita datur à Deo, vt etiam à perſeuerātis illam mutabilitatē, qua poteſt nolle, non auferat, to.4.46.C
voluntas aliqua naturaliter ineſt omni animæ humanæ, tom.4.2.A
volūtas in homine cōuerſo non creatur alia, ſed labefacta reparatur, tom.4.5.A
voluntas bona hominis ſecūdum naturam ſuam ineſt, tom.4.35.H
voluntas, non infirmitas continentem facit, tom.5.645.I
voluntas hominum à Deo præparatur, tom. 3.9.A
volūtas & cogitatio hominis diaboli eſt impletio, to.3.621.C
voluntas Dei mundi huius curſum ſecum decretos habet, to.3.433.E
voluntas patris & filij in paſſione Chriſti vna & eadem, tom.3.623.K
voluntas mala naturæ ſuppoſita ſit natura ira, tom.3.606.F
voluntas carnis eſt, viſibilibus huius mundi oblectari, to.3.606.O
voluntas Dei & Chriſti in ſaluandis hominibus eadem, tom.3.700.M
voluntas Dei non eſt talis, vt etiam trahat nolentes, Ibid.I
voluntas Dei de ſaluandis hominibus eſt conditionalis, Ibid.
voluntas hominis præparatur à Domino, tom. 4.33.F
voluntas Dei quæ, tom.4.338.O
voluntas quomodo prouocanda ſit, to.4.45.F
voluntas animalis miſerior eſt fruendo conceptis, quàm iis carendo, tom.4.3.M
voluntas Dei cauſſa eſt gratiæ percipiendæ, tom. 4.14.C
voluntas vna, vbi vna eſt operatio, tom.4. 80.O
voluntas natura bona, qualitate facta eſt mala, tom 4.5.A
voluntas hominis alia, alia Dei, to.4.80.H
voluntas ſpiritualis, quæ, tom.4.4.H
voluntas animalis gloria, quàm virtutis cupidior, tom.4.3.M
voluntas in nobis bona, eſt opus Dei, to.4.4.O
voluntas bona omnium virtutum germen, Ibid.H
voluntas alterius non eſt temerè iudicanda, to. 3.401.A
voluntas Dei eius eſt poteſtas, to.3.90.D
voluntas animalis, quæ, to.4.2.C
voluntas quandiu ſit animalis, to.4.4.O
voluntas ſenſualis, quæ, tom.4.2.B
volūtas animalis quoad in terrenis occidiſque verſetur, Ibid.C
voluntas Dei, quæ, tom.3.390.F
voluntas animalis ſenſualem tranſcendit, tom. 4.2.C
voluntas pro commutatione quandoque ponitur in ſacris, tom.3.852.K
volūtas nocendi quàm prompta procliuiſque ſit in impiis, tom.3.882.C
volūtas hominis quomodo gratia diuina cooperetur, tom.4.45.O
voluntas patris & filij eadem eſt, to.4.80.G
voluntas Dei eiuſdem eſt rogatio, tom.3. 176.K
voluntas diuina circa humanā ſalutem cur non impleatur, to.4.1.B
voluntas animorum amplexibus oſculiſque perficitur, tom 3.678.B
voluntas in malis actionibus ſola eſſe poteſt, in bonis nequit, to.4.35.H
voluntatis genera tria, to.4.2.A
voluntatis eſt, non diuinæ ordinationis, à Deo abſceſſio, to.4.36.G
voluntatis diuinæ effectus eſt cibus prophetarum, tom 3.42.A
voluntatis & gratiæ Dei an admittendum ſit diſcrimen, tom.4.1.O
voluntatis mutatio nulla apud Dominum fuit, tom.3.509.B
voluntatis noſtræ perſeuerantia quomodo ſit retinenda, to.3.228.E
voluntatis diuinæ non tam ratio, quàm authoritas eſt reſpicienda, tom.4.27.L
voluntatis animalis adiuncta, tom.4.3.L
voluntatis bonitate incipiente, an corrigatur vetus, an verò alia homini inſpiretur, tom.4. 4.K.
voluntatis noſtræ iudicium non ablatum, ſed deprauatum eſt, tom.4.5.C
voluntatis diuinæ ignara eſt gentilitas, tom.3. 620.L
voluntatis paternæ executio, cibus eſt Chriſti, tom.3.1029.B
voluntatis tantum miniſtra eſt caro, tom.1. 401.C
voluntati ineſt aut appetitus, aut auerſatio, tom.4.2.A
voluntati diuinæ nequit reſiſti, to.3.373.D
volūtati cōſilióq; Dei omnia tribuēda, t.3.752.K
voluntati diuinæ adhærens Chriſtus, diſplicuit diabolo, tom.3.623.O
volūtatem ſuam non facit, qui peccato ſubiectus eſt, tom.3.351.K
voluntatem Domini cognoſcens, nec ei obtemperans, multis vapulabit, tom 3.665.B
iuxta voluntatem Dei crucifigentes Chriſtum, an delinquerint, tom.3.623.O
voluntatem in Chriſto liberam, negabant Arriani, tom.4.79.C
voluntate, non natura omnes peccamus, tom. 2.862 O
voluntate Dei nemo cadit, tom.3.176.K
in voluntate mercedis eſt fructus, tom.2. 840.H
in voluntate Dei ambulans, eidem deuotus, rectâ incedit via, tom.3.620.K
ex voluntate quid facias an ex neceſſitate, plurimum intereſt, tom.2.1266.B
voluntate diuina omnia agenda, tom.3.299.I
voluntate bona nullum melius conſilium, tom. 3.805.A
voluntate Dei Iob tentatus, to.3.176.L
voluntate ſua qui labantur, tom.4.14.F
voluntate arbitra, vel ad virtutem, vel ad culpam inclinamur, tom 1.397.B
voluntaria res eſt fides, to.3.510.A
voluntarios ſolum, non inuitos ducit Chriſtus, tom.3.616.K
voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos, conſtringit pœna, tom.1.16.O
voluptas ſæculi ſyrenibus ſimilis, tom.2.1016.I
voluptas hominibus ſæcularibus nullam videtur habere vltionem, tom.3.348.I
voluptas prodiga, tom.3.205.D
voluptas omnis prohibetur, propter ſpem vitæ futuræ, tom.3.619.M
voluptas nulla melior quàm emendatæ gratia conſcientiæ, tom.1.343.M
voluptas ex diuerſa vitiorum colluuie oritur, tom.1.602.E
voluptas capta mentis conſtantiam effœminat, tom.3.70.
voluptas diuinæ cognitionis maior omni corporea delectationis lætitia, tom.3.1046.D
voluptas ſola à paradiſo nos excluſit, tom.5. 1136.F
voluptas ſerpens dicitur, Ibid.
voluptas diuino præcepto aduerſa eſt, tom.1. 158.O
voluptas carnis ſapientia dicitur, Ibid.B
voluptas ne tandem hominem opprimat, virtus occurrit, tom.1.178 B & ſeq.
voluptas quid hominibus promittat, tom.1. 177.O
voluptas huius ſæculi ſomnio comparatur, tom. 1.485.C
voluptati obtemperans eſt caro, to.1.219.O
voluptatis vincula mala, tom.1.178.D
voluptatis illecebris non capi, quàm ſit difficile, to.4.92.G
voluptatis illecebris nihil interdicit lex fidei, tom.3.619.M
voluptati nihil ſufficit, tom.3.205.D
voluptati obnititur ratio, nobis ad imaginem Dei data, tom.3.238.D

voluptate

voluptate nihil placidius hominibus ſæcularibus, to.3.348.I
voluptates corporales quomodo poſsint temperari, to.3.195.I
voluptates virtutem non augent, to.5.473.I
voluptates corporis ſunt eſca malorum, tom.1.368.M
voluptates mundanæ ſeruo Dei fugiendæ, tom.3.727.I
voluptatum grauia ſunt irritamenta, tom.2.836.H
voluptuoſus à peccatis nequit ſe continere, tom.3.849.A
voluptuoſi nullum ſpiritus vitale habent commercium, tom.3.131.k
votum non facere præſtat, quàm vouere, nec reddere, to.3.248.O
votum eſt poſtulatio bonorũ à Deo cum ſoluendi muneris promiſsione, tom.1.183.G
vota exoluenda nobis viuis, to.3.248.O
vota pia nos delectent, tom.1.32.K
vota noſtra ſine mora Deo ſunt ſoluenda, tom.2.184.H.& 183.O
vota Chriſtiana qualia, to.5.889.L
vox eſt verbi, non vocis eſt verbum, tom.3.17.F
vox eſt ſonus, qui aure percipitur, to.3.6.D
vox operum, quæ, tom 3.18.B
vox non videtur ſed auditur, tom.3.6.D
vox noſtra fides eſt, tom.3.18.E
vox Dei, natura lex eſt, tom.1.39.L
vox qualis eſſe debeat, tom.5.435.E
vox inſanientis aliena eſſe debet à ſeruo Dei, tom.3.622.B
vox quædam animi corporis motus, tom.5.433.L
vox oris dulcis, cuius confeſsio eſt ad ſalutem, tom.3.1028.L
vox populi circa Dei laudes ſit conſona, tom.1.32.K
vox cordis, quæ, tom.2.1322.B
vox hæreticorum libera ad latrandum, ſed extinus impeditus, tom 3.1030.A
vox hominis, peccati plerumque annuncia eſt, tom.5.422.B
vocem non habent vllam qui verbum negant, tom.3.1029.E
vocem quibus abſtulerit Deus, tom.3 17.F
per vocem paſsiones intelligimus, 268.O.
vocem pro Chriſto exercere oportet, tom.1.111.H
voce ipſe ſua ſe accuſat, qui aliter prædicat, quam dicit, tom 3.703.M
voce prima in Apocalypſi, quid ſignificetur, tom.3.825.C
de voce Domini deambulantis ad veſperam, to.1.165.B
vrbs tota augetur atque ſolidatur cœtu ſapientium vel obitu labefactatur, tom.1.198.B
vrbis peritura indicium eſt, obitus ſapientum, Ibid.
vrceorum & cæterorum vaſorum baptiſma à quo celebratum, to.3.739.C
vrias, lux mea interpretatur, to.1.655.H
vrias occiſus eſt in typo legis, vt ſynagoga legis laqueus ſolueretur, Ibid.G
vrſus æger formicas deuorat, tom.1.114.F
vrſo ſimilis Antichriſtus, to.3.901.B
vrſa vulneribus ſuis herba, cui nomen eſt Phlomos, medetur, tom.1.111.L
vrſa partus lingua fingit, Ibid.k
vſus non eſt omnium idem, tom.4.31.H
vſus artem fecit, to.2.903.I
vſus naturæ debet eſſe imitator, tom.3.228.L
vſus vulgi non præiudicat veritati, tom.5.603.B
vſus certe infectit naturam, to.5.436.A
ſine vſu nullus poteſt eſſe profectus, tom.5.427.I
vſibus hominum omnia creata ſunt, tom.5.444.D
vſibus noſtris neceſſaria nobis præſtat Deus, to.3.718.C
vſibus omnium conceſſa, ſoli ſibi vſurpat, & recondit auarus, tom.3.624.I
vſura an ſit ſcripturarum, tom.3.243.H
vſura alia pecuniæ fœnebris, alia doctrinæ cœleſtis, to.3.238.A
vſura ab aleatoribus extorquetur, to.2.749.E
vſura nihil amarius, tom.2.748.M
vſura diuina lege prohibetur, tom.2.752.I.K
vſura vnde dicatur, to.2.751.k
vſura leporibus aſsimilatur, Ibid.L
vſura eſt, omne quod præter ſortem accipitur, tom.2.753.C
vſura ſpina eſt, Ibid.B
vſuram petere, ſuffocare eſt, to.2.752.L
vſuræ ſeruitutem inferunt, tom.2.743.I
vſurarum captans emolumẽta ſupplantator eſt, tom.5.1101.K
vſurarum antiquum eſt exercitium, tom.2.763.L
vſuras exercere non debet ſacerdos, to.5.1101.K
vſuras non debet exercere Chriſtianus, Ibid.
vſurpatio tua fecit primatum, tom.5.444.D
vter vere dicitur ſanctus, tom.2.1228.I
vter de exuuiis animantis mortui ſit, Ibid.
vterus Mariæ verè crater tornatilis, in quo erat ſapientia, to.3.1074.B
vteri mulieris & partus huius ſæculi comparatio, tom.1.391.I
in vtero ſuo qui dicantur ambulare, tom.1.168.k
vtile ab inutili ſeparãdum, non totum eſt proiiciendum, to.4.363.I
vtile quandoque iudicamus id, quod & inutile, & damnoſum eſt, tom.3.434.F
quod vtile, etiam honeſtum, to.5.475.C
vtile Chriſtianis quod, to.5.426.B
vtile omnibus, præſtat ei, quod quibuſdam prodeſt, tom.3.485.F
vtile nihil niſi quod in commune proſit, tom.5.505.L
vtile vulgò ſolum dicunt quod eſt quæſtuoſum, tom.5 476.A
non quod ſibi vtile, ſed quod multis, quærendum, tom.5.504.E.F
vtilia ſolummodo, atque ad Dei laudem tẽdentia ſunt agenda & loquenda, to.3.624.O
vtilitas voluntati anteponenda, to.3.508.M
vtilitas noſtra reſpuenda, vbi diuinitatis eſt iniuria, tom.3.229.B
vtilitas vna vniuerſorum, tom.5.505.L
vtilitas fide, dilectione ac æquitate metienda, tom.5.476.C
vtilitas cur nulla in lege, tom.3.329.H
vtilitas honeſtatem ſemper ſequitur, tom.5.517.I
vtilitatis quæſtus, pietas cum ſufficientia, tom.5.476.A
vtilitati nobis à Deo datum, à Diabolo inuerſum, tom.3.339.H
vtilitatem ſequens, conſcientiam non habet accuſatricem, tom.3.313.A
vtilitatem noſtram ita captemus, ne cuiquam obſimus, tom.3.391.I
vtilitatẽ noſtram melius nobiſipſis nouit Deus pater, tom.3.614.F
vtilitatem lucri æſtimatione non ſubducimus, tom.5.475.B
vua malorum, vua eſt fellis, & botrus amariſſimus, to.3.1016.I
vua paſſa veſci qui dicantur, to.1.602.D
vua inter pendentes fructus tenet principatum, tom.1.51.M
vua vel aureo, vel purpureo renitens colore, to.3.1028.O
vuas non producit rubus, tom.3.109.E
vulgi beneuolẽtia non eſt muneribus concilianda, tom.4.380.K
vulgaris omnium eſt res, quam norunt vniuerſi, tom.3.617.B
vulgaribus & negligentibus arcana non ſunt credenda, to.3.723.k
vulnerari quando & quomodo dicatur eccleſia Chriſti, to 3.1017.A
vulnerata charitatis eſt illa, quæ eſt perfecta, Ibid.B
vulnus dilectionis bonum, cui nos exponere debemus, Ibid.A
vulnus eccleſiæ, vulnus eſt charitatis, tom.3.1017.A
vulnus graue, quod, to.3.918.D
vulnera charitatis optanda ſunt, to.1.653.O
vulnera diaboli, quæ, to.3.1017.D
vulnera amici vtiliora voluntariis inimicorum oſculis, Ibid.A
vulnera Diaboli perdunt hominem, tom.3.1017.D
vulpes eſt, qui vicino ſuo inſidiatur, tom.5.887.D
vulpes nulla vnquam ratione poteſt manſuefieri, tom.3.1029.B
vulpes foueam parans, inibi ſemper latitare deſiderat, tom 3.2029.D. & 155.I.tom.eodem.
vulpes fraudulẽta propter rapinam odio digna, tom.1.109.F
vulpes animal fallax, & inſidiis ſemper intentum, tom.3.1029.O
vulpes meſsi alienigenarum per Sampſonem immiſsi, to.3.155.L
vulpes à fructibus Domini relegata, Ibid.
vulpes puſillæ exterminatrices vinearum capienda, tom.3.155.L
vulpes lacrymula pinus ſibi medetur, tom.1.111.M
vulpes cur puſilla dicta, to.3.1030.C
vulpes dictus Herodes, tom.3.1029.F
vulpes rapinam fraudis exercet, Ibid.C
vulpes cur foueas habere dicantur, tom.3.1030.A
vulpes inter ipſa hominum hoſpitia prædam requirit, to.3.1029.D
vulpes fraudulẽta gallinæ euangelicæ fraudem intendens, Ibid.
vulpes non eſt vlli vſui, aut cibo vtilis, tom.3.1029.E.& 155.k
vulpis natura, to.3.155.I
vulpinum ſimilis eſt, qui peccata ſua celat, tom.5.887.B
vulpium caudis cur Sampſon faces alligarit, & ſegetibus immiſerit, tom.3.1029.B
vulpibus ſimiles hæretici, tom.3.1029.D.& 155.I.tom.eodem.
vultures non indulgent concubitui, tomo 1.97.B

vultus Dei deſiderabilis eſt, to.2.1188.O
in vultu Domini pietas atque indulgentia eſt, tom.2.1060.M
vuluam matris quis aperiens, vt immaculatus exiret, tom.3.37.C
à Vuandalis Aſia occupata, to.3.927.M
vxor defuncti proximo, vel fratri lege deferebatur, vt ſemen eis ſuſcitaret, to.4.102.A
vxor quomodo, & quo tempore liberetur à lege mariti, tom.3.345.B
vxor placeat honeſtate magis, quàm pulchritudine, to.5.602.G
vxor Lot reſpiciens, natura ſua munus amiſit, tom.3.224.H
vxor non dimittenda, tom.3.213.D
vxor viro à Deo preparatur, Ibid.C
vxor cum marito in carne eadem, tom. 3. 47.K
vxor aliena non eſt inceſtanda, to.1.269.B
vxor viro tam habitu, quàm obſequiis eſt ſubiecta, tom.3.702.B
vxor conuertit virum, tom.4.343.K
vxor fornicaria abiicienda, tom.3.460.O
vxor moribus potius quàm monilibus ornata eſſe debet, tom.1.268.L
vxor bona virum ſuum veſtit, tom.3.215.O
vxor non dimittenda, niſi ex cauſſa fornicationis, to.3.21.D
vxor caſta ibi eſt, vbi & virgo, tom. 3. 1048.K
vxor vna tantum homini à Deo decreta eſt, tom.3.704.M
vxoris dos, bona indoles, to.1.307.M
vxoris cauſſa parentes relinquendi, tom.3.128.M.& 628.H.to.eid.
vxoris vnius viri debent eſſe qui ſunt diaconi, tom.3.704.M
vxoris probro deprehenſo, quid agendum, tom. 3.21.D
vxori cur nulla eſt concedenda audacia, ſed in humilitate ſit continenda, tom.3.702.C
vxores Lot quis ſimiles, tom.2.1000.I
vxorem habere permiſſum eſt, tom.3.460.O
vxorem repudiare ab initio non licebat, tom.3. 214.N
vxorem dimittens, facit eam mœchari, tom.3. 213.N
vxorem dimittens & alteram ducens mœchatur, tom.3.214.D
vxorem ab alio dimiſſam ducens mœchatur, to. 3.142.O
vxorem ſuam dimittēs carnem ſcindit, & corpus diuidit, tom.3.214.C
vxorem dimittens, Deum copulæ ſuæ diſſitetur authorem, to.3.213.D
vxorem habens, quæ mundi ſunt cogitat, non quæ ſunt Dei, to.3.200.L
vxorem ſecundam habere non eſt lege prohibitum, to.3.703.O
vxorem diligens, ſeipſum diligit, tomo 3. 627.M
vxorem quantumuis ducere licitam, epiſcopus ob dignitatis ſublimitatem, debet aſpernari & contemnere, tom.3.703.O
vxorem petētes, mores diſcutiunt, non decorem, nec aſpectus offenſione reuocantur quo virtute animi prouocantur, to.3.234.D
vxorem ſecundam habenti non benedicatur, to. 3.704.M
in vxorem proximi ſui adhinnientes, equorum ſunt inſtar, tom 3.1044.H
vxore vnica cōtento, benedictio exhibetur diuina, to.3.704.M
ſine vxore qui eſt, quaſi ſine domo eſt, tom. 1.156.L
vxores ſinguli ſuas debent diligere, tom. 3. 628.H
vxores viris placere ſtudent, tom.3.1000.L
vxores ad vſum habere, cur veteribus Leuitis & ſacerdotibus conceſſum, tom.3.705.A
vxores ducere qui prohibuerint, tom.3.707.G
vxores non ducentes, nec nubentes, in cælo erunt ſicut angeli, to.3.1044.O
ab vxorum congreſſu etiam plebeis quandoque orationis cauſſa abſtinendum, to.3.705.C
ab vxoribus cur religioſi noſtri temporis abſtinere ſe debeant, Ibid.B
vxoribus ſe inſinuant hæretici, vt tanto artificioſius decipiant maritos, tom.3.728.K
vxoratus non exiſtēs, qui ſe Deo dicauit, dignior eſt reliquis, tom.3.703.H
vxoratus non debet eſſe presbyter, Diaconus, aut etiam Epiſcopus, to.3.705.B

LITTERA Z.

ZAbulon, liberatio à nocturnis dicitur, tom.1.521.D
Zachæus quomodo electus à Chriſto, tom.3. 236.I
Zachæus nouum noui temporis pomum dicitur, tom.3.237.B
Zachæus ſupra arborem, quia & ſupra legem, tom.3.237.C
Zachæus nulla nobilitatis ingenita dignitate ſublimis, tom 3. 236.L
Zachæus dimidiam bonorum ſuorum partem obtulit, vt Chriſtum acquireret, tom.3.212.I
Zachæus à Chriſto manſionis ſuæ charitate nobilitatus, tom.3.237.A
Zachæus quomodo viderit Chriſtum inter tot turbas, to.3.236.L
Zachæus in Sycomoro, tom.3.237.A
Zachæi ſtatura cur in euangelio expreſſius facta ſit mentio, tom.3.236.K
Zachæi conuerſio, to.2.962.F.& 1.199.M
Zacharias quo tempore vixerit, tom.3.10.C
Zacharias ſummus ſacerdos deſignatus, tom.3. 12.I
Zacharias ab eodem angelo & turbatus, & confirmatus fuit, tom.3.14.C
Zacharias ſorte electus, vt incenſo offerret Domino Deo, tom.3.12.I
Zacharias vocem recepit, quia vocē locutus fuerat, tom 3.42.C
Zacharias ſpiritu impletus, prophetabat, tom.3. 30.A
Zacharias typus, vt Moyſes, tom.3.18.C
Zacharias cur puero octiduano locutus fuerit, tom.3.30.E
Zacharias mutus factus ob incredulitatem, tom. 3.17.C.& 5.867.C
Zacharias manu & litteris loquutus, quòd lingua ob incredulitatem non poterat, tom.3.29.B
Zacharias viſo angelo turbatus eſt, to.3.12.M
Zacharia vocem reddidit, Ioannis Baptiſta nomen, tom.5.867.D
Zacharia apparuit angelus Domini, ſtans à dexteris altaris incenſi, tom.3.11.M
Zacharia vxor, quæ, tom.3.10.C
Zacharia gaudium & exultatio promittitur, tom.3.14.O
Zacharia oratio exaudita, to.3.14.C
Zacharia loquela quando reſtituta, tom.3.29.D
Zadoc conſolatio interpretatur, to.2.1307.M
Zora typus Domini, tom 3.61.G
Zara interpretatione ſignificat orientem, tom. 3.58.C
Zelus frequens in coniugio, tom.3.1004.L
Zelus charitas eſt, to.2.1311.L
ſine Zelo Angeli nihil ſunt, Ibid.
Zelus maxime conſumit hominem, tom.3.382.A
Zelus parit inimicitias, tom.3.399.M
Zelus Sathanæ aduerſus ſaluatorem, to.3.526.F
Zelus vltor incredulitatis à Deo conſtitutus, & quare hoc, to.3.382.B
Zelus ſathanæ non ſe extendit ad malum apertum, to.3.712.L
Zelus Dei vita eſt, tom.2.1311.I
Zelo Idolorum Nero Apoſtolos interfici curauit, tom.3 690.B
Zelum qui habent, omnes inimicos ſuos putant, qui ſunt hoſtes Dei, tom.2 1311.K
qui Zelum Dei habet pro Chriſto, nec ſuis parcit, tom.1.372.I
Zena cur perfectus ab Apoſtolo Paulo vocetur, tom.3.800.D
Zena nobilis legiſperitia, ſapientia, & operibus, Ibid.C
Zizania admixta impediunt vera eccleſia perfectam cognitionem, to.3.955.H
Zona Ioannis pellicea quid denotet, tom.3.41.D. & 5.869.H

FINIS.

619771